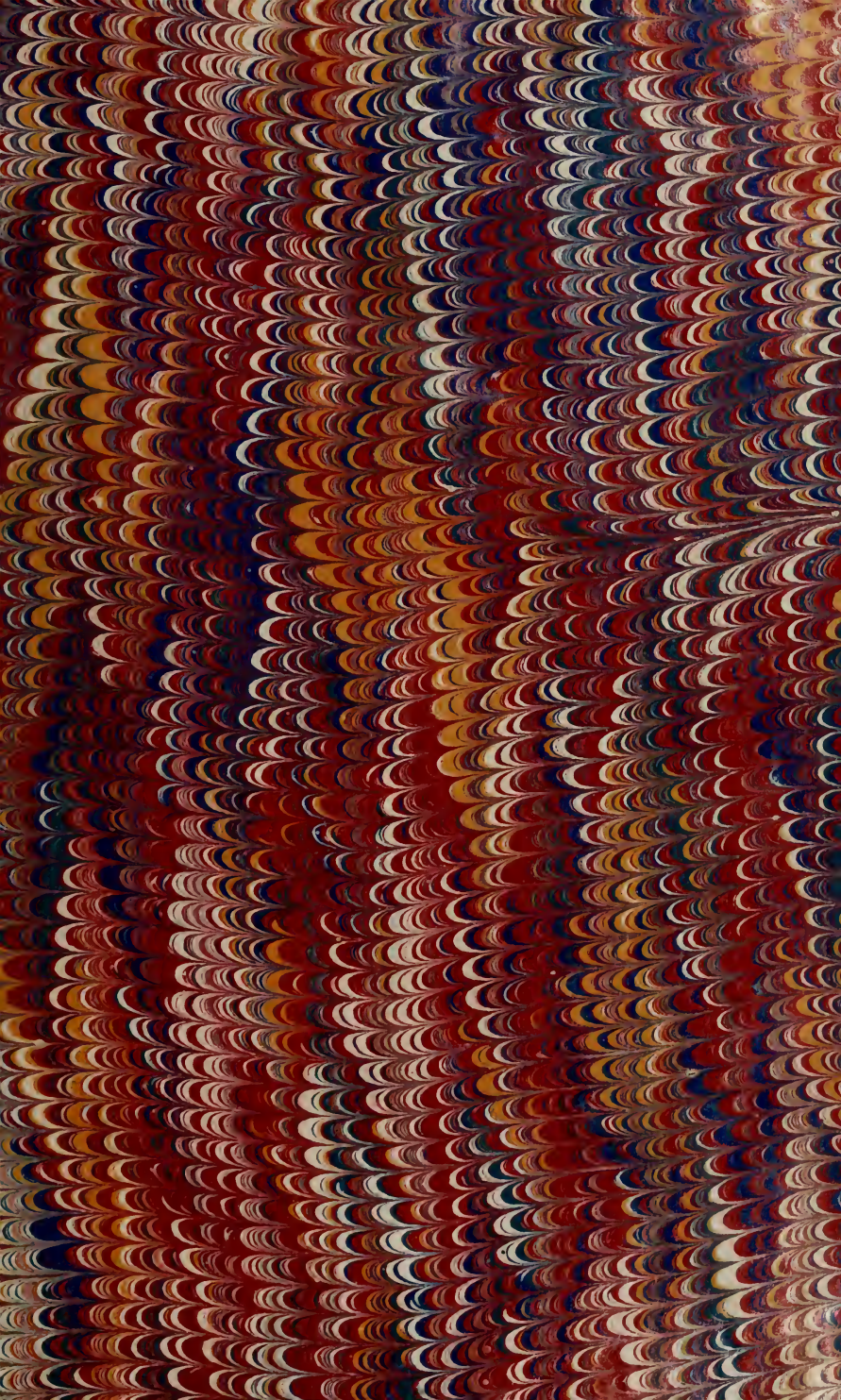

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY
OF ILLINOIS

Rarebook & Special
Collections Library

Unlabeled Edition

Thomson - Beal's, 52 and 66 numbers 1858

Self - Story of the title - 8 numbers 1861

Howell's [in first title and 7 numbers] followed by 2 other pieces: pages 7 and 17

Gabatha }
Kilgus de Naeghda } - 1860 also

Spiegel 1th and 127 numbers

1860 4 vols. with 500 numbers

185

P R O T E U S,

Ofte

MINNE-BEELDEN

Verandert in

SINNE-BEELDEN.

AMSTERDAM,
By JA JACOBSZ SCHIPPER, 1658.

Aen den Verstandighen Lser

Op de

TITEL-PRENT.

Siet hier het woeste Bosch, en alle tamme dieren,
Siet hier de gantsche lucht een naeckten Iongen vien,
Siet hier de Walle-visch en al het gladde vee
Te midden in den brant te midden in de zee.
Siet hier de menschen selfs uyt alle verre landen,
Uyt Noorden, daer het vriest, en uyt de dorre strand,
Siet hier den swarten Moor, den geylen Indiaen,
Een yeder bid om strijt een blinden lekker aen.
Siet alderhande volck, siet vrouwen, knechten, heeren
Siet boer en edelman haer malle tochten eeren:
En of al dees of geen wat plomper gaet te werck,
Sy hebben allegaer het eygen oogh-gemerck;
Sy dienen al gelijck sy dienen haere lusten,
Het zy in onsen ringh, of in de verre kusten,
Het vier het dertel vier is over al gemeen,
De dieren met den mensch die woelen onder een.
Ach! soo ons dom verstant niet hooger wort gedreven
Wy leyden al te mael een onvernustigh leven,
Wy gaen een blinden wegh naer ons het vlees gebiet
En van de waere lust, en weet de Ziele niet.
Op op ghy Menschen-kint, klimt tot de wijse Reden
Op op ghy Christen-mensch klimt tot de reyne Seder
Want die niet op en stijght uyt krachte van den Ge
Leeft niet als voor het vlees gelijck een ander beest.

Over dProteus, of Minne-Beelden,

Verandert in

SINNE-BEELDEN.

IN dien ghy in jock, n al spel en soeckt, Leser, maer gesint zijt hier wat te vinden datter niet en schijnt te wesen staet stille: want eer ghy voortgaet, wouden wy u geerne over het opschrift van dit boecxken, en ont dat wy daer in voor hebben, een weynich berichts doen. 't Is billick dat een yeder zy tolek endetaelder sijnder woorden. De Griecken als mede de Latijnen, de Griecken hier in volgende, hebben dese mare van schrijven *Emblemata* genaemt; den oorspronck van welck woort ick niet voor en hebbe hier na te spoo. Maer soo my yemandt vraeght wat *Emblemata* in der daet zijn? dien sal ick antwoorden, dattet zijn stene beelden, ende nochtans sprekende: geringe saecken, ende niet te min van gewichte: belachelijcke din-n, ende nochtans niet sonder wijsheyt: In dewelcke men de goede zeden als met vinghers wijfen, ende t handen tasten kan, in dewelcke (fegg' ick) men gemeenlijck alrijt meer leest, alffer staet: ende noch medenckt, als men siet: geen onbequaem middel (naer ons gevoelen) om alle leer-same verstanden, met een sre vermakelijckheyt, in te leyden, ende als uyt te locken tot veelderley goede bedenckingen, yeder na sijre legentheyt; hebbende in sich een verholten kracht van behendige bestraffinge der innerlijcker gebreken vyeder mensche, dwinghende dickwils (al-hoe-wel sonder schamperheyt, ende alleenlijck in't gemeen daenen geset) by gelegentheyt van de voorgheselde beelden ende de korte uytlegginge daer by gevoecht aenen, die sich by gevolge van dien op sijn zeer voelt geracckt te zijn, al stil swijgende, en in sijn eenighdt, schaemroot te werden; siende sijn innerlicke feylen, uytterlijcken voorgestelt, ende hem selven ontdedele ofte in't geheel levendich afgemaect. Om welke redenen wille wy niet ongevoegelijck en hebbe sachr naer te volgen het gevoelen der gener, die *Emblemata*, in onse tale *Sinne-beelden* meynen genoemt soeten werden: ofte, om datmen door het uytterlijcke beelt, eenen innerlijcken sin te kennen is gevende, ne dat misdien, niet soo seer het beelt, als den sin, uyt het beelt ontsaende, bedenckelijck is; ofte, ontdese maniere van schrijven, boven andere, sonderlinge de sinnen der menschen is afbeeldende, ende vor ogen stellende; werdende daerom, als by uytneemtheyt, *Sinne-beelden*, ofte der sinnen afbeeldinghe sijn.

Dan yemant sal misse sich verwonderen, ja onbetamelijck oordeelen (ende dat niet sonder redenen) dat wy de malheden er jonckheyt gevoeght hebben, niet alleenlijck met de leere der zeden, maer oock sels met hooger ende stielijcker bedenckingen. Een sonderlinge dat wy de fothen der jeught, de eerste plaetse in dit werck heb vergunt. Dese tegenworpinge sal oorsaecke geven het wit ende ooghermerck, dat wy ons in dese oeffeninghe hebben voorgestelt, den gunstigen leser kortelijck te ontdekken. Derhalven wilen wy wel rondelijck etinnen dat't eerste deel van dit boecxken meest is geweest het uytworpsel van onse blinde jonckheyt, dewelc door de gewoonelijcke genegentheden van die jaren, misfgaders door eenige lust tot de dicht-konste geven zijnde, hadde nu ende dan soo eenige minnelijcke *Sinne-beelden*; dat is gekelijcke invallen, daer em gestelt; welcke ten dien tijde by ons (als in andere saecken als doen besich zijnde) aen d'een zijdegeyt, ende nu wederom, in't doorsien van eenige oude papieren, onsin de handt ghevalen wesende, heb, door oversien van de selve, als in een spiegel ontdeckt, hoedanich den vorigen stant onser onbesuyfelde jonckheyt is geweest, ende, by gelegentheyt van die bedenckinge, gemerckt de groote vriendelijckheyt dsgoeden Godts t'onswaerts, onse herten in dier voegen geopent hebbende, dat wy de ydelheyt der doner jeught nu niet alleenlijck als met handen tasten, maer oock metten gemoede verfoeyen konnen.

Dese onvermindert (ids't wy nu van de bekommringhe onses vorigen staets, door Godts sonderlinghe goedertierentheyt ontslaeren) hebben ten selver tijde in ons gevoelt, ick en weet niet wat vernieuwinge van de vermaeckelijckheyt e wy wel eertijds tot de dicht-konste in ons hadden ghespeurt; waer door wy allencxkens verlockt, endes soetelijck verleyt wesende, zijn verweckt geworden, om naer gelijkmatigheyt onser jegenwoordige gelentheys, de ydele *Minne-beelden* onser jonckheyt tot *Sinne-beelden* van stichtelijcker bedenckingen, t'onsoeffeninge te gebruycken, om alsoo door dese maniere van schrijven, als een beworp ende afbeeldinghe in den wonderbaren ende veranderlijcken loop des menschen levens in dit werck te vertoonen, ende alsoo sijn selven ende andere aen te wijfen hoemen uyt een domme jeucht, tot een gesette manheyt, ende van daer t een stichtelijcke ouderdom, behoort te klimmen; om alsoo, by middel van een prijselijcke veranderzige, sijn vorige ghenegentheden t'elcken in beter als te verserten; mitsgaders (geen lijckmen te voren dappende verich is gheweest tot 'de hitrighre beegerlijckheden ende harts-tochten der wulpscher jonckheyt) dscherpheydt ende hevighheyt der selverte verkeerent'elcken tot een beter eynde, niet rustende tot datmenhevoelt, by vergelijckinghe van sijn voorgaende maniere van leven, datmen op ghelijcke hoochte van sticelijcke ghesettheyt is gheklommen, ghelijckmen te voren in de ydelheyt der jonckheyt is geweest: wettend alsoo onse sweerden (om soo te spreken) in't landt der Philistinen (1. *Samuel* 13. 20.) halen de sterckte sels by de vyanden, ende opweckende de kracht der volgende deuchden, door vergelijckinghe vande hevighheyt der voorgaende gebreken: en door dien middel eyndelijck, ghelijck wy eertijts als

dienstknechten der lichtveerdigheyt, genegen zijn gheweest torydelheyt, te leden te begeven tot dienstknechten der fedigheyt, tot oprechtigheyt, ende alsoo niet meer *naer mensche begeerlyckheden, maer naer Godts wille den tyt di' noch over is te leven* (1 Pet. 4. 2.) Dan alsoo de jeught onser even wel meest (Godt better) soo verre is vervallen, dat alleen een stichtelijck opschrift van eenigh boeck behoeghtam is om 't selve hun uyt de handt te slaen, ende als een tegenheyt ende afkeer daer van te doen heb, sonder dat de selve schijnt de mocyte te willen nemen om het vorder inhouden van 't selver onderfoeel, als in hun teere ooren niet anders konnende verdragen als foo eenich soet-galmende geluyt van (ick en 't wat) liefcoofende klinkdich. in: Soo hebben wy, de meepsheyt van dese tegemoetegaende, het opstijf ende stant van dit boeckken na der selver ghelegentheydt soo wat gevoecht, ende ten dien cynde op 'ste blat van 't selve ghedaen stellen een afbeeldingen van een naect kint, de werelt dragende, met een pijle loogh in de handt, ende voorts in alles foo afgericht, dat uyt des selfs gestaltenisse eertijts de blinde oudtlicynde ten huydigen daghe de malle jonckheydt het selve voor der minnen Godt soude begroeten; daer by vande de rechte hovelingen tot sodanigen hof dienende, te weten alderley slach van jonge lieden, als by ten daer ontrent sivevende, als manschap ende trouwe haren overheer aenbiedende: latende mede deselve gedaente in eenighe van de eerste sinne-beelden haer vertoonen, om alsoo den inganc ende stant deses boex voor te stellen, alsof achter den selven niet anders alseen priegel voor der minnen en ware schuyldene. Evvel nochtans, om tot ons voornemen te geraken, soo haest onse lesers d'eerste plaetse van dit boeckken voor-by gheleden, hebben wy, al 't gene dat te voren meest al niet anders schein te zijn als soo wat selijcke invallen van belachelijcke minne-beelden, by nieuwe beduydinge (behoudende even wel, om redn voren verhaelt, de selve beelden; verandert tot tweederley sinne-beelden; treckende yedere der selver in 't tweede deel tot een burgerlijcke berichtinghe, ende stracks daer na in het derde deel tot een stichtelijc bedenckinghe, om alsoo (het eene een aenleydinge zijnde tot het andere; aen den desen, terwijl hy ont dat alles is van een ende de selve stoffe, aen den ghenen, terwijl hy begeerigh is te sien hoe dit ofte op enen nieuwen ende beteren sin wert geduydet) de gemoedern van foodanighe meepsche lesers, die g'vaste spijse en können verdragen, met een gheoorloft, ja vriendelijck, bedrogh eyndelijck wegh te ley, ende te vervoeren daer de selve ten eersten ingaende, noyt en hadden gemenyt te komen. Niet anders d'elijck men de kinders, tot haer eyghen voordeel, somtijts bedrieght, wanneermen de selve het bitter, doefont, worm-kruyt met suyker, ofte andere soetheyt bedeckt, ongevoelijck ende ongemerckt in 't lijf kgt. Want nadien 't meer-endeel van dese teere lesers, immers soo aelwaerdigh is, als de walgende siecken te welke men de geneesdrancken niet anders als onder 't deckfel van yerwes dat sy geerne eten of drinken kan ingheven: soo diende (na ons gevoelen) dese etter-buyl niet dan met een vliem (om soo te spreke) gesneden te zijn, op dat de selve niet eer den steek van de gheenes-Meester, als het bedorven bloedt daeryn vloeyende, mitsgaders haer eyghen vuyligheyt mochten gewaer werden.

Ey lieve, 't gaeter huydensdaeghs soo, de wereldt wil bedroghen zijn: Godt wat dat de faecten altijt foo mochten uytvallen, dat de genen die bedrogen wert, mzer voordeels uyt het bedrog als de bedriegher selfs, quame te trecken; ghelijck wy hier verhopende ende vastelijck (door Godts ghenad) ertrouwen te sullen geschieden.

Middelertijt soo gheven wy dese onse meyninghe, ende hoedanigh de stoffe van dit werck, in het opschrift van het eerste deel, ende den aert van elck stuck, in het opschrift van yder in 't bysonder, den verstanten leser genoeghsaem te kennens, niet alleenlijck door 't veranderen van de sinne-beelden ende van de gestaltenisse dooes die in yder opschrift de werelt draeght, (die in 't eerste deel is de kinderlijcke Minne-God, in 't tweede de rechthagheyt, en in het derde de Godsdieltigheyt) maer sonderlinghe door twee sinne-beelden in de onderste boecken waer opschrift gedaen stellen alles op dat wy met het selve, daer mede wy de jeught meynente trecken, tot het lesen van poeucken, alle andere van rijper beduckeninghe niet en souden schijnen voorby te willen wijzen, ende daer van te verandern. Wy hebben dan tot dien eynde in 't beginsel van het eerste deel doen afbeelden een toegebonden apotekers pot, d'elcke, al hoe wel van buyten niet anders en schijnt te vertoonen als fo wat beufelingen van bloemkens, forsakens ende dwelijcke wiser vafen, tot vermaeck alleen van den voor-by-gaenden man (soo 't schijnt) daer henen gestelt: even wel indans ghepocent ende nader ingesien wesende, wert bevonden van binnen vervuylt te zijn met goede ende heylsme genickruyden. Aen de overzyde hebben wy doen afbeelden een vijfel, ende soo wat pepers, die daer in wert gestooten, welke peper al hoe wel van buyten geheel swart, mismaect, ende wol rimpels wesende, niet seer ongelijck en is onse wicken, de mits dien het slecht van alle graen-vruchten, even wel nochtans gestooten zijnde, vervult de omstanders met een genegame reucke. Willende met sulcks, als woortseyd is te kennen geven, dat al hoe wel 't jegenwoordigh boeckken ten eden aen vange sodanigh sich laet aenstien, als of 't selfde niet anders en ware behelsende als enckle drift, ydelen sebuynende, ick en weet niet wat, gront-jop door de hitte der dervlieler jonckbeyt uytgewasemt, dat even wel 't selve (d'uytwend) sehorssse wat afgedaen ende alles in naer der acht by den bilijcken leser genomen wesende) zijnen schijn ghesch ongelijck, ende met een v goede beduckeninghe niet geheel ontbloe, bevonden en sal worden. Waer toe oock dient het Latijche opschrift op 't eerste blat deses boecks gheselt, te weten, SILENUS ALSIBIADIS, ghelijck adene die dese maniere van spreken verstaen, redene daer van konnen geven. In de twee onderste boecken van het opriff des tweeden deels, sal de leser vinden eerst eens ambacht-mans water-pas, ende ten tweeden, een sonne, gelijckheit ende rijpende wijn-dreyven soetigheyt, ende den bedorven wijn (beyde door de sonderlinghe werckinghe haer der sulen) suurigheyt aenbringende: Door het water-pas ende des selfs beweginge, haer voegende naer den grondt daer't selve opgheselt is den gemeenen loop des burgerlijcken levens, onder een goede ende rechtmatige Overbeyt, sich wende burgerlijck hebbende: met eerlijcke luyden ommeegaende, eerlijck wandelende, ende in tegendeel van beyde recht ders sich aenstellende: ende de tweederley krachten der stralen der sonnen, de eygen aert der rechtmatigheyt (belaende de goede, ende strafsende de quade) willende afbeelden, wesende de eygen stof in dat deel te verhandelen. In 't beginsel van het derde ende laetste deel hebben wy, tot inleydinge ende openinge van 't selve, doen stellen eerst den Eleant aen de opgaende sonne,

met gebogen knien eere bewijzende, ende in dat groote licht des selfs grooteren schepper, als met verslagenheit ende ootmoet, aenbiddende, (het welck dat beest uytter aert na't seggen van geloofwaardige schrijvers, ghe woon is te doen) hebbende gemeynt daer mede aen te wijzen de vernederinghe die den mensche, hoe groot by oock zy, schuldigh is aen de uytnemende voortreffelijckheit van de onbegrijpelycke Godtheit. Ten tweeden hebben wyter selver plaetsc aen de overzijden doen afsmalen des kuypers vier-ijfers, belettende dat het vier daer in verwaset niet daer henen lancks der aerden soude leggen mussen, maar met een klare en helle vlamme opvaeris soude stijgen, tot dienste van zijnen vverck-Meester, daer mede voor hebbende aen te wijssen onsen Christelycken plicht in dit leven, ende met eene te verthoonen dat de Godsdiensstighheit de eenige middel zy om het Goddelijck vyer onser Zielen uyt den leggen stof deser aerischer dingen ten Hemel vvaeris op te drijven, ten dienste van dien grooten vverck-Meester die dit alder vvonderlijckste vat (vvaer van Hemel, Aerde, ende Zee als duygen zijn) soo Meeisterlycken i'samen heeft gevogcht, ende in een verknocht (hem zy lof van eeuwigheit tot eeuwigheit) begrijpende, in de voorseyde drie onderscheyde stucken, een afbeeldinge (als geseydt is) van den loop des menscheelijcken levens, ende met eene de gestaltens des menschen selfs.

Des menschen leven meynen vvy bequamelijck afgedeelt te konnen vverden, in drie deelen, in de Jonckheyt, die vvy toevoegen het eerste Boeck: In de Manheyt, die vvy aenwvvisen in het tweede stuck; In den Ouderdom, dien vvy toepassen het derde deel; Den mensche selfs aenmercken vvy drie sijn; Eerstelijck, voor soo veel den selfen is een redelijck dier, in sich hebbende een aengeboren genegentheit, tot verbreydinge ende uytsettinge sijnes acrts, gestaaldelijck hellende tot de gervenschte vereeninghe meste gheue sonder de vvelcke de heyemisse der voortsteelinge niet en vvert uytgevoert: vvelcke genegentheit dat oude onder de heydenen (gevvoon zynde de menschelike hartsochten te vergoden) Cupido hebben geboeren, ende tot een Gods verheven: vviens beel vvy, om redenen hier voren verhaelt, als de vverelt dragende, hier voren hebben doensstellen; en met desen mensche zijn wy besigh in't eerste stuck. Ten tweeden, sien wy den mensche aen voor soo veel by een gefelligh dier is, ende in't burgerlyck leven sonderlinge met ander menschen in heusheit ende vriendelijckheit omme gaet, na't recht aller volcken. Ende desen mensche rooven wy aen in't tweede Boeck. Ten derden, beschouwen wy den mensche voor soo veel hy door een sonderlinge genade Gods afscheijdet van den gemeenen hoop ende loop des vverulds, in Iesu Christo door de werkinge des heyligen Geests, by middel des geloofs van een kint Gods is aengenomen: van den welcker wy spreken in't derde deel. Ende alsoo een yeder van ons dese drie vventdige genegentheden in sich bespeurt, soo poogen wy dit jegenwoordigh boeckken daer toe te doen strecken, dat wy in de natuerlijcken mensche matelijck, in den burgerlijcken mensche rechtverdelijck, in den Christelijcken mensche Godsalighlijck metten Apostel mochten leven. Welcke drie veranderende genegentheden wy den Leser willen by dit boeck voorstellen, hebben daerom't selve mede den naem van PROTEUS gegeven, den waerom weten alle de gene die soo wat in de gedachte der oude gelten hebben.

Ondertuschen en kan ick niet voor goet aennemen, dat somnighe dese oeffeninge, als nieuwe vonden, ende als geen exempel hebbende in de heylige Schrift, poogen te verwerpen: want de fulcke antwoorde ick kortelijck, dat dese maniere van schrijven, beyde out ende schriftmatigh is. Wil yemant tot bevestinge van fuleks, in Godes woort, sien een uytnemende ende in alle sijn leden gantfich volmaectt sinne-beel, aerdighlijck, na alle de regels van de kunste afgericht, ende dat niet ergens bezijden weeghs in eenige geringe fake daer henen gestelt, maar regelrecht van Godt selfs, in de alderweerdigste stoffe des Nieuwen Testaments, afgedaelt, ende als van den Hemel nedergelaten? die slae zijn ooghen met aendacht op het linnen laken, in sich behellende alle vieruoetige wilde, kruypende dieren, ende gevogelte des Hemels, Petro by een sonderlinghe openbaringhe uyt den Hemel vvertoont, met't byvoeghsel van de stemme, *Slachtet ende eet, af-beeldende de groote heyemisse van de roepinghe der Heydenen*: ende neme met eene de moeyte hier in te onderfoecken de vijf eyghenschappen, die *Paulus Iovius* ende andere in een volmaectt sinne-beel zijn vereysehende, hy sal alle de selve foo volkomelijck daer in ontdecken als in eenigh sinne-beel dat by yemant van de alder crvarenste in dese oeffeninge, oyt is voorgehestelt gheweest: Ende in gevalle yemant meer plaetsen in de H. Schrift begeerigh is te sien, sinne-beelden behellende, ofte de sinne-beelden seer na by komende, die mercke aen *1 Pet. 2. 22. Ies. 1. 3. Ierem. 1. 7.* ende verscheyden andere, al van *honden, seugem, ezels, osen, oeruaers, kranen, svalvuren, tortelduyven*, ende diergelijcke onredelijcke dieren, leerstucken werden ontleent, ende den menschen toeghepaf, wensende't selve een rechte eygenschap van sinne-beelden, ghelijck yeder een, die maniere van oeffeninghe eenighsins verstaende, kennelijck is. Ende indien men de faecke wat naerder wil insien, wat zijn doch alle de schaduwden des Jootschen Godtsdienst anders gheweest als enckele sinne-beelden, dewyle de selve zijn gheweest voorbeelden Christi, ofte des selfs rijcks? de ghesichten der Propheten, sonderlinghe van Ezechiel ende Daniel, het Hooge liet Salomonis, de Openbaringhe Johannis, en water in den worde Godes meer is van foodanighe stoffe, heestert niet in allen deelen veel eygenschapen den sinne-beelden seer naby komende? Eyntlijck, gunstige Leser, bidden wy u, niet te willen misduyden, dat wy deselve beelden ende ghelijckenisse, beyde ende tot menscheijke invallen, ende tot Goddelijcke bedenckingen't ghehele werck door onverscheydelijck hebben ghebruyckt, en dat oock somwylten met srydige veranderingen, 't welck mischien yemant mochte oordeelen, heet ende kout uyt eenen mont geblassen te zijn: want boven't gene wy hier voren, als in't voorby gaen, hiertoe geseyt hebben, is aen te mercken, dat wy dese spelende vryheyt in't schrijven, niet bestaen en hebben, sonder klare ende uytgedruckte voorschriften derhalven in de heylige Schrift ons naer ghelaten, in de welcke niet felden een ende de selve fake, nu ten goeden, ende danten quaden, in ghelijckenisse wert ghetoghen, ende dat met niet minder verscheydenheit, ja strijt, van verdraeyinge als wy ergens in dit werck hebben ghebruyckt. Wat is der o ch regel-rechter tegens den anderen gekant als Christus ende den duyvel? de behoeder, ende den verderver? ende nochtans werden beyde de selve, onder de ghelijckenisse van een keu, in den worde Gods duydelijck voorgestelt, (*Openb. 5. 5. 1 Petr. 5. 6. 9.*) wat is der vyandelijcker teghens den anderen strijdende, als de sonde ende de genes-drancck teghens de selve, namentlijck de leere des *Euangeliums*? ende nochtans worden beyde de selve onder de gedaente des suer-deefems ons voorgedragen, (*Matth. 13. 33. 1 Cor. 5. 7.*)

Sien wy niet onder de ghelijckenisse eens diefs beyde, ende den ontrouwen, ende verkeerdelyck influypenden harder, ende den rechtveerdigen rechter Christus selfs, in de schrift afgebeeld? (*Openb.* 16. 14. *Matth.* 24. 44.) Sien wy niet onder de ghedaente van de slanghe in de Bybelsche schriften, den duyvel, en des selfs doodelyck vergif, ende met eene den genen die de slanghe den kop vertreden heeft, voorgestelt? (*Genef.* 3. 1. *Openb.* 20. 2.) Yemandt segghe my nu of men oock breeder soude kunnen gaen weyen, ofte metten verstande vryelijcker door ghelijckenissen kunnen uyt springen, als in de voren-verhaelde, en andere plaersen, die in de H. Schrift te vinden zijn, is gedaen. Al het welcke nochtans, overmits de verscheyden eyghenschappen alle scepelen ingeboren, niet alleenlyck sonder aenstoet van yemandt, maer selfs met vermakelijckheydt des geestes, by alle billijcke verstanden kan ende behoort te worden aenghenomen. Middeltijts is't te verwonderen, door wat verdorventheydt onses aerts, ofte listigheydt des duyvels, het bykomt, dat de mensche al tijdt veel meer oore ende harte leent, ende open heeft, tot, ick en weet niet wat, gecks-maren ende kackerlacken, als tot eenighe stichtelijcke betrachtinge. Men ondervint, Godt betert, by dagelijcksche ervarentheydt, dat onse ghemoederen in't verhandelen van de alderweerdighste saken gheheel slap ende slaperigh, ja dom ende onverstandigh zijn. Ende, in teghendeel van dien, op het ghewagh van aertsche, gheringe, ende geensins aensienlijcke dingen, dapper en wacker in de weere zijn: dese, gelijk alle andere onse gebreckelijckheden, de Heere, onse Salighmaker Christus, grondelijck wel kennende, t'elcken by-naest als hy yet sonderlincks t'onser saligheydt dienende wil voorstellen, en vanght sijn reden niet aen met eenige hooge ofte hemelsche maniere van spreken, maer gebruyckt veeltijts als tot een inleydinge sijner leeringe, eenige gelijckenissen van ghemeene ende slechte dinghen ontleent: ende sijn toehoorderen by dien middel tot aendacht verweckt hebbende, klimt daer na van het kleyne mostaert-zaet, tot den grooten Hemel, ende van een belachelijck kinder-spel, niet alleenlyck tot mannelijcke, maer Goddelijcke beschouwinge, (*Matth.* 11. 16. *Luc.* 7. 32.) Nu welaen dan (om niemant met al te langen voor-reden te verveelen) ghy dese ofte die wulpsche jongelinck, die de ydele wasemen uwer jeught met den stadigen deckmantel van liefde weet te bekleden, ende, met al te vermetelijcken maniere van spreken, uwe eygen lusten, u, ende andere tot Goden opgerecht hebr, soo wanneer ghy in't eerste deel van dit boeckken mischienen vinden sult uwe maniere van spreken hier ende daer soo wat ingevolgt te zijn. Ey lieve, en misduydet onse meyninge niet. Sulcks dient alleenlyck tot weder inroepinge van uwe verdwaelde sinnen: dewyle wy niet vooren hebben als eensdeels ons selven te oeffenen in de veranderinge, daer wy u hier voren afseyden, andersdeels om andere, die t'begeeren mochten onser ghedachten wat mede tedeeyen, mischienen of daer door aen yemandt, door d'inbeeldinge der jonckheydt noch wanlustigh zijnde, de smake mochte werden verweckt tot het nutten van beter ende gesonder spijs, die den selven, te vooren door verkeerde lusten vervoert zijnde, niet en woude genaken; t welck wy verhoppen sullen geschieden, soo ghy aen den buytekant van desen onsen toegesloten Apothekers pot niet en blijft hangen, maer den selven openende, de genees-kruyden daer in verborgen uwe bedeckte gebreken gaet toe-eyghenen. Of wy tot beyde de voorseyde eynde gheraken sullen en weten wy niet; dit weten wy, dat door Godts genade by gelegentheydt van dese oeffeninghe in ons ontsaen is een valt voornemen, om met alle mogelijcke neerstigheydt, dagelijcks soo lancks soo meer, te trachten tot veranderinge ende vernieuwinge onses ghemoets ende levens in Jesu Christo, den goeden Godt die sulcks weet ende werckt, die onse ende eens yeders harte ende nieren doorsiet ende kent, vordere in ons het goede werck by hem daer in begonnen: den selven goedertieren Godt ende Vader geven wy ons ende al het onse over, aennemende alsoo een stil ende gheruyst gemoet, ende den selven voor besluyt, van harten biddende te willen geven dat dese onse oeffeninge voort en voort magh uytvallen tot sijns heyligen naems eere, beteringe des schrijvers, ende stichtinghe des Lesers. Leest dan wie ghy zijt aendachtelijck, verstaet ghesondelijck, oordeelt heusselijck, en vaert wel.

I. C A T S.

Misc stultitiam consilii brevem.

Zeeufche Jonck-vrouwen:

*Gefchreven geduerende den voorleden ftijftant
van Wapenen.*

GHy Zeeuws en foet geflacht; ghy Venuslantfgenoten,

(Want Venus is wel eer oock uytter zee gefproten)

Ghydie met Venus hebt het eygen Vaderlandt,

Het eygen geestigh oogh, en minnelijck verftant,

Jonckvrouwen, aerdig volck, die met verholen krachten,

Een onbekenden brant ontsteekt in ons gedachten,

Die, met u foet gelaet, en lodderlijck geficht,

Een droeve ziel geneest, een treurigh hert verlicht;

Aen u komt dit gefchenck, eē beelt der gantscher eerden,

Dat Venus sone bout, en Venus houdt in weerden;

Aen u komt dit gefchenck, de gantsche werelt-kloot,

Die al haer voedfel raep, alleen uyt uwen schoot;

Aen u komt dit gefchenck; in u leyt doch verborgen

Een ander Vaderlandt, dat eenmaal fchier of morgen

Sal toonen fijnen glans hier in her aertfche dal

Als ons het duyfter graf gevangen houden fal.

Dit kint, dit wonder kint, komt na u toegestreden,

Want 't heeft u (foo het schijnt) wat fonderlinx te spreken;

Het komt u seggen aen, in ronde Zeeufche tael,

Al watter omme gaet in Venus gulden fael.

Het heeft, door slim bedrog, my desen boek ont dragen

Want 't is van onferlang vol alderhande lagen,

't Is jonck, maer efer fel, het spot met onse smart.

Ach! die nu steelt mijn boeck, ontfal wel eer mijn

Laetst, als de gulde Son was in de zee gedoken; (hart-

So quam het dertel wicht my in een droom beftoken,

My docht wel, aen sijn oog en aen sijn ftueren mont,

Dat hem het grilligh hooft niet al te wel en ftont.

Waer, sprak hy, zijt gy nu, waer zijt gy trage Zeeuwen?

Hier voormaels waert ghy kloeck en onvertfaeghde

leeuwen,

Doen ghy eens voor het lant ging setten lijf en goet,

En deed' her Zeeufche diep vermeerē door het bloet;

Doen was u Jonckheyt rap, doen haelden uwe gaffen

De vlaggen van den spriet, de wimpels van de masten.

Doen wonder ghy in zee, en, meer als fy gestoort,

Hebt menigh hondert man geflingert over boort.

Maer nevens u matroos en menigh duyfent helden,

Was hier noch ander volck dat vroomheyt konde melden,

Dat nieuwe deuntjens songh, den vyant al te spij;

't Is waer, her ging wat rau, maer so was doen de tijt.

Siet! als 'er oorlogh was, doen vontmen hier Poēten,

En, nu hier Vrede woont, so is de kunst vergeten;

De werelt is verkeert: daer Mars verweckt een liet,

Vermach de soete min, vermach daer Venus niet?

Hoe 'tis het geestigh volck uyt Zeelandt wech getogen?

Of zal de bloet-hondt Mars yet boven ons vermogen?

Neen, ronde Zeeuwen, neen, al heeft de krijgh u lant

In vryen staet gebracht, het is door ons gemant.

Waer Venus nedervalt, kan Mars daer staende blijven?

Kan Mars daer immermeer een vrome daet bedrijven?

Voor my, ick segge neen. Geen Lant en kan beftaen,

Indien men Venus rijck wil onder laten gaen.

Siet! Mars leyt nu in slaep, maer komt hy eens 'ontwa-

Wat fal het korfel hooft doch inde werelt maken; (ken,

So ick mijn boogh ontfpan? gewis 't en is maer wint,

So Mars door mijn beleyt geen nieuwe stof en vint.

De trommel plagh de jeucht tot oorlog op te wecken,

Laet nu een foet gedicht de teere sinnen trecken

Tor Venus foeten krijgh, daer noyt het vinnig loot,

Daer noyt de felle spies een vryer heeft gedoot.

Het Landt is uytgeput door al te lange krijgen,

Laet nu een foeter lucht op dese kusten sijgen,

Laet nu eens wederom te rechte zijn gebracht,

Dat Mars eens nederfloeg, door zijn verwoede macht.

Gaet let eens met verftant op onse na-gebueren,

En wat een grooten volck is binnen hare mueren,

Besiet wat Hollandt doet, en hoe het queeken kan;

En hoe het neeringh treckt, en menigh duyfent man:

Besiet hoe dat her walt door al sijn gantsche leden,

En hoe het over-al vergroot sijn rijcke Steden;

Besiet eens boven al wat gronden dat het leyt,

Waer door het alle daegh uyt verder uytgebreyt.

De vonden altemael die hier toe mogen strecken,

En wil ick voor het volck niet al te verr' ontdekken;

Een moer ick evenwel hier brengen aen den dagh

Om dat het dese kulfte nutte komen mach,

In Hollant is een volck dat met een aerdigh jocken,

Dat met een foet gedicht een yeder weet te locken,

Tor ick en weet niet wat, tor onbekende min,

Die sluypt dan in het breyen, en neemt de geesten in.

Daer singt *Heyns*, onse vrient, al wat de soete Griecten

GEDREVEN door de kracht van mijn gefwinde wiecken

Oyt schreven voor de jeught, en dringt de vryers aen

Meer als oyt eenigh geest te Romen heeft gedaen.

Daer is een geestigh *Hooft*, dat met sijn herders-klachten

Doet yder, die het hoort, na foet gefelschap trachten;

Hier by komt *Bredero*, die jockt in boersche tael,

En treckt tot mijnen dienst de Nymphen altemael.

Noch zijnder over-al veel soete toover-pennen,

Die tot de sachte min de rauwe jeught gewennen;

Siet daer een goeden vont, waer door het Vaderlant

Geduerigh wort gebout, en op een nieu gemant.

Maer segt eens, Zeeuwē, segt, wat is hier oyt geschreven

Dat yemant tot de min een spore mochte geven?

Ik weet doch evenwel dat hier geen kunst ontbreekt,

Maer 't is verholen vier dat onder d'assen steekt.

Ik weet dat Zeelandt is een winckel van verftanden,

Maer wat daer yemant dicht, dat houtmē in de banden;

De nacht bedekt het wick, en niemant mach het sien,

Maer hiet ick Venus kint 'en fal niet meer geschien

Ik weet dat onder u zijn veelderhande faken,

Die ook een stege maeght wel gaende soude maken,

Ey laet dan u gefangh eens komen aen den dagh:

Maer waerom bid ick doch, daer ik gebiedten mach?

Langhr hier wat dienstigh is voor onse jonge dieren

Dit sprack hy, en met een soo greep hy mijn papieren,

Hy bontfe met de pees van zijnen boogh te hoop,

En seyde: Vaert nu wel, en steldet op den loop.

Wat wasser om te doen? eylaes ick moetst liden,
 Ick dacht in mijn gemoet ick wil den lecker mijden;
 Ick vreefde sijn geweer, dat, schoon al isfet kleyn,
 My dickmael heeft geraeck't totaen het innig breyn.
 Daer streck de jongen heen, met al mijn oude stucken,
 En ghing het meerendeel in haesten laten drucken;
 Hy wouder platen by, en oock sijn eygen beelt,
 Waer door hy memichmael de jonge sinnen steelt.
 Doch, naerick was bedaert, en hy nu wech gevlogen,
 Doen riep ick overluyt, de lekker is bedrogen;
 Want of hy schoon al greep uyt zijn geheele macht
 Ten falder vry niet sijn gelijk hy heeft gedacht,
 Want mits hy besigh was om diep genoegh te tasten,
 Soo nam hy dingen met die hem toch niet en pasten,
 Hy meynde gants het boeck was voetsel aen de min,
 Maer neen, vriendinnen, neen; daer schuyt wat anders in.
 Men vinter niet alleen de malle peught beschreven,
 Daer is oock nutte leer, tot al het vorder leven;
 Want naer het apen-spel van Venus dertel wicht,
 Soo gaet het tweede deel tot aen den Zeden-plicht.

Het derde leyden den gront om hooger op te rijfen,
 En gaet de reyne ziel totharen Schepper wijfen,
 Verfoeit de losse waenen, door een stil gefucht,
 Klimt uyt dit nietich stof tot boven inde lucht.
 Ghy siet dan hier een werck, dat dryderhande dingen
 Komt toonen aen het volck, en in de werelt bringen,
 Ghy siet een seefsaem boek dat eerst den vryer speelt
 Maer dat haest rijper wort, en beter vruchten teelt.
 Daer is een seecker tijt voor alle jonge lieden
 Om aen een lieve maecht haer gunst te mogen bieden;
 Daer is een seecker tijt wannermen koten magh,
 Maer 't is oock eenmael tijt te laten dat bejagh.
 Al staet daer Venus soon hier op het boeck gefneden,
 Van yeder een gestreelt, van yeder aengebeden,
 Soo ghy het evenwel in alle deeken leest,
 Ghy sulter stoffe sien die Venus brant geneest;
 Ghy sulter stoffe sien ten goede van de zeden,
 Ghy sulter stoffe sien tot voetsel van gebeden:
 Het dertel kint bewoont alleen maer d'eerste fael,
 Ghy dan of leestet niet, of leestet altemael.

Ad Amplissimum Consulitissimumque Virum

D. JACOBUM CATSIUM I. C.

Cognatum suum, & Popularem super Emblematis ab ipso editis.

Quis novus in nostras oras transmissus Apollo
 Detinet attonitas divino carmine mentes
 Vel brutas tractura feras? non suavius olim
 Orpheus in sylvis, nec in æquore lusit Arion.
 Quid mihi, quid Grajos Pallas Tritonia Vates
 Objicis, aut Latios extollis Roma Poëtas?
 Non cedit tibi Belga catus, nec littore Deli
 Sic licet; Egæo nec natus in æquore, nusquam
 Catzius antiquo concedit præmia sæclo.
 Discite nostrates quantum quoque nostra leporis
 Lingua ferat, quos illa favos, quod fundere nectar
 Possit, & ut facili flectat modulamina metro.
 Blandum Naso canit, blando fluit ore Catulli
 Musa falax, miscet variis prudentia flaccus
 Verba jocis, vitiumque vaser prestringit amici.
 Bucolicis insignis oves, oviumque magistras
 Theocritus dum pascit agris lepulissima fundit
 Carmina, & omnigenæ cantum depingit amicæ.
 Omnibus infidi passim cantatur amoris
 Ingenium crudele, procax, furiale, bilingue,
 Lege, modo, ratione carens, tacito meatu
 Illinius Paphio fallax sua toxica furo.
 Vos ego Pierides testor quod Græcia tota,
 Et Latium, totisque Helicon confederit uno
 Pectore, & hac nostrâ Paphia ludibria gentis
 Incipiat jam voce loqui, dum stringit in arcum
 Catzius obscuro testos Emblemate sensus
 Scaldi Pater, nostras qui præter laberis ovas,
 Illius, atque mex prima incunabula vitæ,
 Phœnici gratare tuo, tantoque superbus
 Plaude viro, celebremque tui cane raris alumnum,
 Qui quid sit pulchrum, quid turpe, quid utile, quid non,
 Castius, & milius docto Nasone recenset.

Mattiaci miramur opus, miramur acumen,
 Et lingua nostratis opus, Venereque Pelasgas,
 Et latias, & quodcunque utrobique leporum est
 Possit suo nostros resonare idiomate Belgas.
 Illa Dionææ mollissima corcula seftæ
 Carmina docta stupent, nequeunt se explere legendo
 Insidias quas nectit amor pharetratus amori:
 Hic etiam quod discat habet prudentia solers,
 Et civis præcepta capit, sic molle Diones
 Excipit officium rigidi censura Catonis:
 Moxque alias iterum in formas meus vivida Catzi
 Versa sacros aperit sensus, tabulisque sub iisdem
 Casta Venus, divina fides, prudentia profant.
 Scilicet in triplices (hæc vitæ tempora nostræ)
 Ætates partitur opus: Pars prima juventæ
 Gaudia, & imbelles argutè taxat amores:
 Altra sapit, monitisque virum civilibus implet
 Virgineos defuera jocos: Pars tertia canos,
 Grandævumque senem studiis calcestibus orat.
 Hæc canit, hæc docto ore sonat, neque lingua Poëtæ
 Sufficit una, triplex sua format acumenia sermo,
 Et Belga, & Gallus loquitur, mediusque superbit
 Romani decor eloqui. Bene præmia vari
 Sunt data, & emeritâ circumdatæ tempora fronde.
 Nos quoque virtutum, Catzi, levis umbra tuarum,
 Ire tuas etiam in laudes, & dicere grates
 Cogimur, & facili tibi vota rependere versu,
 Donec amor geminos in mundo nectet amantes,
 Donec amor morum, vitæque adolebit honestæ,
 Donec amor pietatis erit venerabilis orbi,
 Atque hominum variâ referentur imagine casus,
 Vives & vivent istis tua carmina seclis.

Adrianus Hoferus.

D. IACOBI CATSII I.C.^{ti}.

Epigramma.

Vldit & ingentem mirata est Itala tellus
Alciatum, tanti mente superba viri:
Seu tonat, & leges facundo ediferit ore,
Seu Themidis dignum numine condit opus.
Hunc quoque ludentem, sed seria, vidit, & illi
Delusu palmam, sed sapiente, dedit.
Alciati curas & seria vicerat antè
CATSIVS; ad lufus nunc & amœnæ venit.
Hic quoque, sed triplici palmam fermone meretur,
Ut ter sit victor, qui femel ante fuit.

Au Tres-digne

à Honneurs & Bon-heurs, le Tres-docte Seigneur

I A Q V E S C A T S, I. C.

Sonnet Encomiaftique

Sur ses EMBLEMES tripliques.

MOn Dieu m'ayant osté mon loysir de jadis
(Quand je rendois Angloiz du Bartas & fa race)
J'avoiz ja dit adieu aux Dames de Pernaflè;
Pour mieux m'accommoder à ceux à qui je suis.
Mais, non-obftant ce vœu, me retenir ne puis
De maintefois mirer, & admirer la grace
Des chantres grave-gays, dont la voix haute-baffe
Tire de Terre au Ciel les bien-nayz beaux Esprits.
Tel, telles tu, mon doux-docte-divin de CATS,
Qui, en fin medicin; fucrant, durant tes dofes,
Fais avaller aux tiens saines & saintes chofes,
Dont, fans c'est art, grand part taster ne voudroit pas,
Pourtant, si bien meflant avec le doux l'utile,
Triple Laurier j'append à ton tri-lingue ftile.

Iofuah Sylvefter.

Ad Ampliffimum Ornatiiffimumque Virum

IACOBVM CATSIVM I.C.

Hominem triplici Emblemate graphice exprimentem.

A Mphitryoniades cluet inclytus, unam animam quod
Exuerit triplici corpore Geryonis:
Te quanto major, CATS I cate, adorea luftrat,
Qui triplici corpus unum animas animâ?
Scilicet hoc potior Genii vis enthea nervis,
Hâc maftus veterum rorora fummâ præcis.
Artubus utque alii & nervis præconia captant;
Sic graphicis furgant artibus illa tibi.

A D E U N D E M.

Q U i ludens, retricas ut demar pectore curas;
(Quas confultor ei curia quasque parit)
Erudit, & triplici conformat pectora gnomie;
Quæ genus omne hominum pronouiffè valet.
Seria quanta dabit, quantâ dabit indole digna;
Si vacuus nervos tenderit ingenii!

L. M. P. I. Lyræus.

D. J A C O B C A T S,

op fijne Konst-rijcke Sinne-Beelden.

G Elijck den Medicijn aerdsinnich doet bereyden
Sijn bitter heelsaem kruyt, met een verfoeten fchijn
Om, door een vroet bedrogh, den fiecken aen te leyden
Tot den bequamen wegh, als die onwillich zijn:
So gaet den wijfen CATS ons ongetemde jaren
Aenvoeren tot de tucht, door 't lock-aes van de Min,
En brengt de wijfe deught, die qualijck was te paren
Met de bloetrijcke jeught, vermomt en fluypend' in.
En leert, met aerdich dicht, hoe met verloop van tijden
De Min tot Eeren-fucht, de Eer tot Gods-dienst klimt,
En hoe de Deftigheyt en Geylheytt fâmen ftrijden,
Hoe dat den laetfen ftank, den eerften overglimpt,
't En was geê dertel vier, 't welk hem heeft aengedreven
Te beelden in 't begin vrou Venus, of haer kind,
Maer door een hooger Vyer geprickelt, heeft beschrevê
Hoe dat de liefde Gods de wereltfch' overwint,
Alshy in dicht, en prent, seer konftrijck weet te malen,
En drucken onfen aert en onfe zeden af;
Wel driemaal dobbel eer moet hy te recht behalen,
Die Zeelandt, op een dagh, een kleyne Werelt gaf.

L. Peutemans.

Op de drie Boecken der Sinne-beelden van den Ed. Heer

D. J A C O B C A T S.

W I l t ghy een Venus sien, een Venus die van boven
By d'oude wert gefeyt, te zijn gekomen af,
Urania genaemt, een die eerft wetten gaf,
En toomen in de Min, van yeder een te loven;
Wilt ghy sien Venus Kint, maer 't beste van de twee
Die Venus heeft gebaert, dat wacker, eerbaer, Maetje,
Dat met een foet ghelaet en met een aerdich praetje
Wel beylt, dat heeft het noch behouden van der zee,
Maer 't beylt in eerbaerheyt: den and'ren is een lecker,
Die niet en weet dan quaet. en rechte guyttery,
Hy tacketeylt te veel, hy jockt en fcherft te vry;
Is yemant wat befmeurt, hy maekt hem drymael gecker.
Dees' is van ander stof. Of wildy gaen wat voort,
En mercken hoe bequaem de Leer van goede zeden
U hier wert voorgestelt met beelden en met reden,
Neemt in de hand dit werck, ghy vint 't also 't hoort.
Terwijl den argen mensch met al fijn kromme fprongen
Der volcken ampt en plicht verdonckert en verblaut,
En 't rechte zeden-fnoer aen hondert ftucken knaut,
En heeft van 't Burger-recht al vry wat afghedrongen;
So gaet u desen Boeck feer heerlijck stellen veur,
Hoe wy met eeren by den and'ren fullen leven,
Hoe veel men aen de Eer of Baer-fucht moeten geven;
Hoe wy in vreucht gefeltè zyn fullen en getrouwen.
Terwijl 't dollè volck 't rijck Lucifers weerbouwen,
En willen weten meer, als die haer 't weten geeft,
En willen sien; dat God voor ons verborgen heeft,
En nemen in veel meer als 't hart hun kan verdouwen.
Siet hier dit kloek verftant, dat ruckt met fijn gedicht
Onsherten op en leert al ftichtelijcker faken;
En gaet ons in den geest, met trooft en heyl vermaken,
En doet ons heffen 't hooft na 't alderhooghftelicht.
Men heeft tot heden toe gekneuter en ghekeven,
Of Zeelandt oock wel zou yutbrengen een Poët,
En tot op desen dagh niet veel men noch en weet,
Die in de Poëfy den geest om hoogh doen fweven,
Maer nu is ons gebreck gebetert met gewin:
Een is 'er ons als drie, driedobbel is ons eere, (leere,
Ghy vint in fijn Gedicht, Vreucht, Deucht, en heylfaem
Heyl in de ziel, en Deucht in 't leven, Vreucht in Min.

I. Hobius.

D. I A C O B C A T S,

Op sijn Konst-rijcke Sinne-beelden.

DE Min en haer natuer, haer eygenschap en kraghten;

Des Borgers schult en plicht, en federnijck betraghten;

't Vermaken van de Ziel, de wegen naer om Hoog:

Stelt ons dit kunstrijk boek in reyne dicht voor d'oog.

Dies ghy, ô jeughdich Volck, in 't minnen onervaren,

Verraden van u oogh, bedrogen van u jaren,

Wien, door een domme kracht, Natuer gevoclé doet,

Veranderingh' van sin, verwisselingh' van bloet;

End' ghy gefetter Volck, die met verstant en reden,

Naer wijsheys Even-naer, dijn paden wilt betreden,

Dien tot behout end' heyl, de Borgerlijke wer,

Als recht-snoer van u doen end' laten is geset;

Ghy ook, O heyligh volck, genomen uyt veel volcken,

Die steeds, met hert en sin, gaet dringen door de wolken,

Tot in den Hemel toe, die 's werelcs Doen veracht.

Om dat u ziel, hier naer, een beter Goet verwacht:

Komt hier, komt alle dry, en brengt yets tot vereering?

Van hem, die Dicht en Prent, een yder stelt tot leering?

Komt hantaen hant, end' eer hem al u leven geeft,

Die, tot vermakend' leer, dit Boek geschreven heeft.

Ter eeren van den selven.

Die tot vermaak end' leer, Dry dingen heeft beschreven,

De Minn', de Borger-plicht, end' 't Geestelike leven;

Wie Wenscht hem niet, met my Dry dingen tot sijn loon?

De Min-vrught, Borger-er, end' Gheestelijke kroon.

IAC. LVYT. I. C.

D. I A C O B C A T S,

Op het Boeck van sijn Konst-rijcke Sinne-beelden.

Van dewelcke sijn gunst my een v:reert heeft.

Ben ick, ó C A T S! de eerst, die ghy dit Boeck vereert?

Soo sal ick zijn de eerst, die daer uyt wert gheleert.

Te sien de feylen die ick in mijn groene jaren

Bedreven heb, die zot, doch nimmer geyl en waren,

En steyghen hooger op, verjagen wulpsé Min,

En halen in zijn plaets d'eerwaerde reden in:

Die sal den nevel, door haer glans, wel doen verdwynen

Van longe domme leught. Dan sal ick niet het schynen

Van vele dingen; (daer het de meer deel van de Lien

Haer aen vergapen) maer het ware Zijn, eens sien.

Dan sal noch Hoop, noch vrees, 't gemoet niet meer

ontstellen,

Begeert van Rijckdom, Staet, noch Eerfucht, my

niet quellen.

Ist niet belachens weert, dat d'arme Mensch so wroet,

En slobt, en slooft, en sweet, om onnut overvloet?

Ist niet beschreyens weert, dat menigh wel sou wagen

Goet, bloet, ja Ziel, om een dienstbare kroon te dragen?

Dits Redens eerste les: en als ick die wel ken;

So falsé voorts gaen, en my leeren wie ick ben:

Meeferste, doet u best: Maeckt, bid ick, my afkeerigh

Van ondeught en tot deugt, heel neerstig en begeerigh,

Maeckt dat ick met mijn selfs, en al de werelt spot,

En stel, voortaan alleen mijn hart, en hoop op Godt.

Anna Roemers.

KLINCK-DICHT,

Op de drie-sinnighe Sinne-Beelden

Van den Hoogh-geleerden en Achtbaren H E E R E

D. I A C O B C A T S.

HOe in des werelcs loop den mensch sich heeft te dragen,

Wijft ons dit aardigh werck met Dicht en Beelden aen,

En hoemen van 't begin ten eynde toe moet gaen,

Om Godt, en oock den mensch in alles te behagen.

Eerst, hoe een jonck ghesel met konsten sal bejagen

Sijn Lief, sijn tweede ziel, sijn vreught, sijn harten lust,

En om sijn hevigh vyer met eer te sien geblust;

Hoe hy 't met heus bescheyt een aardigh dier sal vragen.

Maer wonder boven al! een en het selve beelt,

Een en de selve stof (merckt hoe de Geest hier speelt)

Leert ons een Borger-plicht, en oock Godsaligh leven.

Wel aen dan! hier is spijs, waer med' kan zijn gevoet

De Min, het Burger-recht, en 't Christelijck gemoet;

Dies wy, ô groot verstant! dry-dobbel lof u geven.

S. de Swaef.

S I N N E-

E N

M I N N E-

B E E L D E N.

V A N

J. C A T Z.

Het deel wil zijn geheel.

VRaeght iemand hoe het komt dat alle jonge sinnen
Haer snellen uytteraert, haer stellen om te minnen,
Dic kapp' een ael in twee, en stae een weynigh stil,
En sie hoe yeder stuck sich weder voegen wil.
Godt heeft eens van den man een ribbe weghgenomen,
En daer is voor den man een vrouwe van gekomen:
Siet hier uyt rijst de min, en al haer foet bedrijs,
Het lijf wil naer het deel, het deel wil naer het lijf.

Quod perdidit, optat.

Foemineum socio sumpstis de corpore corpus
Qui mare, qui verbo condidit astra, Deus:
Inde furor juveni, teneris calor inde puellis,
Inde thori socium femina virque petit.
Quid mirum, Iuvenes? in pristina fata reverti,
Atque iterum fieri quod fuit, optat amans.
Anguillam si forte feces, salit illa per herbas,
Et satagit jungi, quo fuit ante, loco.

La part veut son entier.

VEus tu sçavoir, Amy, pourquoy la douce rage
Nous pousse par amour au port de mariage?
Efcoute la raison, l'amant qui est blessé
Se veut unir au corps, dont il est desmembé.

Ontijdigh mal, Is niet met al.

AL kapt een staele-bijl den paling in de leden,
Al is hem schoon de kop ten vollen afgesneden,
Noch springt hy om end om, hy wispelt op den blok,
En, schoon de doot genaect, het schijnt hem enkel
Daer zijnder in het lant die, in haer oude dagen, (Jok,
Noch dertel willen zijn, en malle liefde dragen;
Maer al haer sot gelaet en is maer enkel waen,
Want naer een korten tijd het mallen heeft gedaen.

Incaustum furit.

Vel caput anguillae strictus licet auferat ensis,
Illa tamen lacero corpore pulsata humum,
Illa tamen caudâ non desinit usque moveri,
Illâ, licet vitâ deficiente, salit.
Hac tibi viva senis sit luxuriantis imago,
Cui furit in tremulo corpore dirus amor:
Ah! miser est, quicumque senex juvenilia trahat,
Et moriens, mortis se tamen esse negat.

La fin de vie ne veut folle.

L'Anguille fait des fauts, bien que la pauvre beste
Au corps soit mutilée, & n'aye point de teste.
O Sot va t'en mourir, ne fais te plus l'amant;
C'est chose sans raison un vieillart follastrant.

Ortus cuncta suos repetunt, -matremque requirunt.

Gruter. in Sentent. Ethico-polit.

Amantis anima in corpore haud vivit suo.

Nam simul esse cupit, quod simul ante fuit.

Virgil.

— *Est mollis flamma medullas*

Interca, & tacitum vivit sub pectore vulnus.

Sunt certa rerum tempora,
Sunt & animorum motibus
Viceque crebra sub polo,
Queis itant caduntque singula.

Non indecorum modo, sed & pernitiosum seni lascivere, praesertim in amoribus. Indecorum; nihil enim tam ridiculum quam si homo tremulus, canus, edentulus vel (ut ille) passa rugosior Uva, juvenum more amatorem agat. Pernitiosum; usus enim & rationes Physica clamant hominem senem, juvenilem in amoribus habentem, calido & humido privari, adeo ut brevis tota ista militia sine gloria defunctus, hoc Epitaphium mortuorum veteri exhibeat;

— Occidit amando

Exceptit tepido quæ mea membra sinu.

Quanto melius Abrahami uxor; Postquam vetula facta sum, inquit, num mihi voluptas? Quin tu potius quisquis es, mi Senex,

Pueris hæc sacra relinque,

& cum Sophocle mihi effare; Bona verba, ô Viri, liber jam factus sum, & ab inclementibus istis ac furiosis dominis etatis beneficio ausugi: et cum Sapiente Hebræo:

Quin ipsa fert dies modum

Amplexibus, & ut nauaset

Quis expetita ad oscula.

Quand on est jeune, on aime en fol:

Quand on est vieil, qui aime est fol.

Lijt, sonder spijt.

Kapt vry cen Ael in tween, hy sal noch efer springen,
Hy sal met a'le macht de leden onme-wringen.
Hy troft, ocker een dan, hy tert den harden noot,
Hy leeft, gelijk het schijnt, te spijte van de doot.
Ghy, als een hooger macht wort tegen u gedreven,
Soo lijt 'et met gedult; waer toe het tegen-streven?
Sijght neder in het stof, en toont een buyghsaem hert,
Want die onwilligh lijt, die lijt te meerder smert.

Au tourment necessaire, Rien, que souffrir & taire.

NE prens avec regret les maux de ceste vie,
Car regrimer ne sert, quand nous le ciel chastie;

Alle dingen en voegen niet tot aller tijdt. 't Is niet alleen onbetamelijck, maer oock schadelijck voor een bedaeght man, sich over te geven aen de ontijdighe malligheden van Vrouwen liefde. Onbetamelijck; want niet soo geckelick, als dat iemand, de Kerck-hof-bloemen alreede in menigte op het hoofd dragende, noch met dwaesheden der Jonckheyt besig is. Schadelijck, want beyde reden en ervarentheyt leeren ons, dat so iemand met een bevende hant een eerst-ontluykende Roosjen derfaplucken, dat hy de lucht daer van niet en sal konnen verdragen; maer veel eer den kugh daer van op de borst krijjende, wort in 't getal van Venus Martelaren overgeschreven, en verdient, soo doende, dit oft diergelijck Graf-schrift,

Die my omving in haren schoot

Die heeft uyt liefde my gedoot.

Hoe veel beter seyde Sara; Sal ick met wellust omgaen nuick out ben?

Wel aen dan, goet out Man, wie ghy wesen mooght, set jonge lieden dien handel over, en leghet met Salomon; In den arm nemen heeft zijnen tijd, en verre daer van zijn, desgelijcx.

Corn. Gallus:

Turpe seni cultus nitidi, vestesque decora

Atque etiam est ipsum crimen amare senem:

Crimen amaræ jocos, crimen corvivia, cantus,

O miseri! quorum gaudia crimen habent.

Nil juvat obniti?

Anquillam si mucro secet, si dividat ensis,
Illa repercussam corpore plangit humum;
Illa furit moriens: seseque in pulvere versat,
Et tacita non vult succubuisse neci.
Quid juvat obniti, cum te fors dura fatigat,
Vel rumpit properam de Tribus una colum?
Flecte caput, tacitoque latius permitte dolori;
Non totus miser est, qui miser esse potest.

Abbaïse toy plustoft, avec un humble cœur,
Qui souffire par despit augmente son malheur.

NIL JUVAT OBNITI.

In ter signa hominis verè renovati præcipuo loco numerandus animus humilis, ac patiens calamitatum & injuriarum, nec enim pertinax ac refractarius quispiam Christo sese cogitationes subdidisse pro explorato unquam habere potest. At quorsum, & hic pervicacia? afflictionibus sanè Deus vel exercet, vel probat, vel corrigit, vel honore afficit suos, atpote in hoc similes eos faciens ipsi Filio. Clementissimus enim Parens ex altâ providentiæ speculâ quid unicuique nostrum conveniat planè ac plenè cognoscit, & quod convenire novit, accommodat. Miserabile verò remedium est, obnitendi studium, & plorandi lassitudo; cum melius Dei timor hinc medeatur: Is enim ad divinam voluntatem & paternam affectionem, tanquam ad sacram anchoram, confugiens, non patientiam solum, sed & gaudium, imò & gratiarum actionem, ex ipsis afflictionibus produxit; non secus ac medicus ex viperis Theriacam, adeo ut, tanquam irruumphantis, pleno ore tandem exclamet, Via crucis, via lucis.

Chrysofostomus:

Generosè est animi, cum undique provoceris ac pungaris, æquo animo acerbitates omn. s ferre.

Nobile vicendi genus est patientia, vincit

Qui patitur; si vis vincere, discite pati.

'TIs een van de bysonderste ken-teycken eens vernieuwden gemoets, dat men in sich gevoele een nedrige verdraeghsaemheydt in alderley befoeckinge, ons regelrecht van Godt toegeschickt, ofte door middel van de menschen aengedaen; gelijk in het tegendeel van dien een morrende en tegenstrevende onverduldigheyt niet anders en kan verstaen worden uyt te wijfen als een sodanigh herte, dat noch sijn gedachten niet en heeft gevangen gegeven onder de gehoorfaemhey Christfi.

Maer, ô lieve, waer toe hier een stege onverdraeghsaemheydt? nadien de goede Godt de sijne plagh uytverkoren te maken in den Oven der ellenden? gewisselijck de vermoeythet van jammeren is een gantsch ellendigh behulp-middel voor de gene die lijden moeten; daer de ware vrees Gods ytkomst geeft in alderley benaetheden; want iemand, door de selve, sijn toevlucht nemend, tot Godes vaderlijcke sorge over de sijne, weet niet alleen recht gedult, maer oock blyfchap en dancksegginge daer uyt te trecken, seggende gestadelijck in zijn herte tot sijne vertroosting,

Hoe swaerder lot,

Hoe naerder Gods.

Grijp't wel, soo is 't in'er spel.

HEt brandt-hout en de Min zijn twee verscheyden faecken,

Maer op gelijcken voet van ieder aen te raecken ;
Want of men naer het Vyer, of nae de Minne spoet,
Daer is een seker konst hoe datmen grypen moet,
Tast daer het leyt en gloeyt, ghy sult het laten vallen ;
Tast daer het niet en brant, soo is 'et om te mallen :
De liefde, soete Jeught, is, ick en weet niet wat,
Sy dient, of dient u niet, na datse wort gevat.

Quâ non nocet, arripe.

Pars sudis igne calet, pars altera nescia flamma est :
Hac impune manu tangitur, illa nocet.
Dextra voluptates Veneris seruit, altera curas :
Hinc iurvat, aligeri fax nocet inde Dei.
Elige, quisquis amas, sed, quae iurvat, elige partem :
Ipse Cupido facem, quâ caret igne, tenet.
Tristia Democriti falso delude carchinno,
Lude, jocus Venus est ; nil nisi ludus, Amor.

En bien prenant, n'auras tourment.

Qui bien prend le tison le porte sans domage,
En bien hantant l'amour, ne sentiras sa rage :
Pour voir des tes desseins heureusement le bout,
Manie bien ton cas : le manier est tout.

Plautus :

Amor & melle, & felle est fecundissimus.
Eurip.
Amores nimii
Cum accesserint, non bonam famam,
Neque virtutem attulerit
Hominibus : si temperata accesserit
Venus, non alia Dea
Adeo gratiosa.

Slaet de handt, daer 'e niet en brandt.

IS twee-sins aen te doen al watje kontbedencken,
Grijpt hier, 't is sonder noot ; grijpt daer, het sal e krencken :

Wie is 'et die terstont de vingers niet en schroeyt
Indien hy vat het hout juyft daer het leyt en gloeyt ?
In vreught is dickmael pijn, in plagen, volle zegen ;
Ten is niet in de saeck, maer aen den man gelegen.
Wel, draeght dan met gedult al wat den hemel doet,
Sijr willigh, datje zijt, en datje wesen moet.

Omnia in meliorem partem.

Hinc rubet igne sudes, nullis crepat inde favillis ;
Hinc poterit tangi, sauciat inde manum.
Res humana bifrons : tu, quae iurvat, arripe quidquid
Te super aethera de regione suavit.
Damna suum lucrum, sua gaudia luctus habebit,
Excipis incumbens, si sapienter, onus.
Morosum nec letae iuvant, & rideat orbis,
Quod gemat ille tamen, quodque queratur, habet.

·Tout au meilleur bout.

Comme un brulant tison, ainsi la vie humaine,
Bien prise & mise avant, est manié sans peine.
De joye, & de bon-heur, n'aura jamais default,
Qui bon & mœur advis oppose a tout astant.

De Bayf :

Cupidon pour dieu adoré,
Tire d'un petit arc doré
Deux traits de differente sorte ;
L'un d'eux rend l'amour honoré,
Et l'autre trouble & malheur porte.

A Pposiè ad rem, de quâ hic agimus, dixisse mihi visus est Epictetus, unquamquam rem habere an sâ suam, eaque apprehendendam esse ei, qui feliciter hac uti velit: scire enim quorsum quaque res spectet, & quis ejus sit usus, non minima pars est civilis Prudentia. Apis ex Thymo, herbâ amarissima, suavisissimum mel extrahit; Hirudo contra ex sano corpore vitiosum sanguinem. Sapiunt, meâ quidem sententiâ, non qui ex laetis tristitia, sed qui ex tristitia laetia narrant elicere. Echini semper spinis involuti sunt; quid mirum? cum eas ex sese gignant. Magna pars hominum misera est, non alia de causâ, quàm quia quæcivili ipsi sunt animus. Melius Cæsar, qui in terram prolapsus etiam casum suum benignè interpretatus est, Teneo, inquit, te Terra mater, quodque morsior aliquis mihi præfugis loco habuisset, ille in victoria bonum omen, non minus lepide, quam animosè, convexit. Et Zeno omnibus rebus naufragio amissis, Iubet me Fortuna, inquit, expeditius philosophari.

Ovidius:

Leve fit, quod benefertur onus.

Senec. de Tranq.

Assuescendum res conditioni sue, & quidquid habet circa se commodi, apprehendendum: invemias in quovis vite genere oblectamenta, & remissiones, & voluptates. Nihil tam acerbum est in quo non æquus animus solatium inveniat.

Pefold. Axiomat. Philosophico-Theolog.

Cur quidam sunt divites, cur alii mendicij, ambo probi? quia nihil refert utrumvis sis, si utroque servus uti.

Jerem. 21. 8. *Siet ick legge u voor een weg ten leven, en een weg ten dooden.*

H Et branthout daer het gloeyt en mach men niet genaken,

Maer daer geen voncken sijn daer is 'et aen te raken;

Geen mensch en grijpe toe alleen op lossen van,

Want die het qualijck vat die is 'er qualijck aen.

De zegen met de vloock, de doot, en oock het leven

Die sijn u, werde ziel, van Gode voorgeschreven;

Wel neemt dan, lieve, neemt het goede by der hant,

En vlucht naer Zoar toe terwylje Sodom brant.

Ecclesiastiq. 15. 16. *La vie & la mort, le bien & le mal sont en la presence des hommes.*

T A Vie est un Tison, d'icy le pourras prendre, Sans te brusler; de là, seras reduit en cendre;

A Lie dingen, seydt Epictetus, hebben hare hande-have, en diese wel handelen wil. dienste daer by te grijpen. 't Recht gebruyck der dingen wel te verstaen, is een van de nutste wetenschappen des burgerlijcken levens. De Bye treckt soeten honigh uyt bitteren Thym, de Yle ofte Bloetsuyger bedorven bloet uyt een gesont lichaem. Wyse lieden luygen soet uyt bitter, dwafte bitter uyt soet: den eenen is goets moets, selfs midden in swaricheden, den anderen klaecht en knaecht hem selven, oock dan als 'them wel gaet, soeckende altijt een knoop in de biefe, en (so men seyt) een manneken in de mane. Een Egel draecht het lijf vol stekels; is 't wonder? hy brengtse selver voort. Veel werdender gequelt, alleenlijck daerom, om datse een quellijcken geest hebben. 't Is moeyelijck met iemant om te gaen, die alle swaricheden inkropt en ter herten neemt, alle vermaeckelijcke dingen daerentegen ongevoelijken laet voorby gaen. Weg Egels, wegh Ezels. Hoe veel beter dede Cæsar, als hy ter aerden neder gestort zijnde, selfs sijnen val sich ten goeden naduyde, Ick houde u vast, ó aerde onser aller moeder, seyde hy; treckende tot een voorteycken van toekomende overwinninge, dat een swaerhoofd ontwijffelijck als een voorbode van ongeluck soude hebben genomen. En Zeno door schipbreucke alle zijn goet verloren hebbende; my wert nu, seyde hy, gelegentheyte gegeven, om sonder besommèringe en bekommeringe, naer wijsheyde te trachten. Merckt hoe een pack wel gevat, en gewillighlijck gedragen, lichter werdt.

Quâ non urit.

P Ars Sudis igne caret, rapidis calet altera flammis, Hinc nocet, illæsam calfacit inde manum.

Ecce! bonum deus, Ecce! malum mortalibus offert,

Quisquis es, en tibi mors, in tibi vita patet.

Optio tota tua est, licet hinc, licet inde capessas;

Elige, sive juret vivere, sive mori:

Quid tibi cum Sodomâ? nihil hic nisi sulphur & ignis,

Quin potius placidum, Lot h duce, Zoar adi.

QUA NON URIT.

I N peccatoris conversione tria requiri satis decisum est, Verbum nimirum, Spiritum Dei, & Voluntatem hominis. Nec enim ut passiva tantum voluntas humana consideranda est, sed actionis nonnihil eidem, in prima animi mutatione, adscribendum esse credimus. Quoties enim aliquis convertitur, Deus opus illud non in irritum, sed in volentem exercet: Atque eo ipso quidem momento, quo fit conversio, Dei gratia mediante, conversionem suam vult, is qui convertitur. Hinc rectè August. Serm. 15. de Verb. Apost. Quite creavit sine te, inquit, salvare te non vult, sine te. Et rursus; Voluntatem nostram, ut bonum aliquod opus bene faciamus, requiri certum est, atqui etiam ex nobis, nostra potentia, non habemus; voluntatem quippe in nobis operatur Deus, Ecce enim! eo ipso tempore, quo gratiam Deus largitur, hoc ipsum quoque nobis conferre, posse velle, & actu velle recipere.

Prends le costé, ou Dieu est gracieux & doux, Ne touche pas l'endroit, ou brusle son courroux.

I N de bekeeringe des sondaers drie dingen van noode te zijn te weten, het Woord, Godes Geest, en den wille des menschen, wert by God-salige mannen in deser voegen toegefaent: te weten, Dat des menschen wille niet slechtelijck als lijdende, maer oock als eenige werckinge in haer hebbende, in de eerste veranderinge des gemoets, haer vertoont. Want so wanneer de mensche bekeert werdt, God de Heere en werckt op den selven niet tegens danck van den selven, en als onwilligh, maer met sijn danck, en als gewilligh: in voegen dat, dien selven oogenblick dat de bekeeringe aengaet, den genen, die bekeert werdt, by middel van Godes genade, sijn bekeeringe selfs oock wil. En hierom seydt Augustinus seer wel Serm. 15. de verb. Apost. De gene die u geschapen heeft sonder u, en wil u niet salich maken sonder u: en wederom, Onse wille van noode te wesen om een goedt werck te doen, is gants vast en seker. Maer dese selve wille en hebben wy nochtans door eygen macht niet, noch uyt ons selven: maer de Heere werckt die selve willen. Want siet! ter selver stont dat God ons sijnke genade schenckt, soo geest hy ons met een dat wy kunnen willen, en dat wy het willen met 'er daet konnen aenncmen.

Wij zijn te voren dood en stil. Gode geest ons 's roeren en den wil.

Deut. 30. 19. *Testes invooco hodie calum & terram quod proposuerim vobis vitam & mortem, benedictionem & maledictionem. Elige ergo vitam, ut & tu vivas & semen tuum.*

Proverb. 14. 16. *Le Sage craint, & se retire du mal: mais le fol s'escarmouche, & se tient seur.*

Niet sonder vragen.

GY wenst een echte Wijs, gy wenst te mogen trouwē,
 Gy wenst gelijk het schijnt u huys te mogē bouwē,
 Ghy wenst en anders niet. Maer lieve, segh een reys
 Wie trouwt 'er in den droom of in een dom gepeys?
 Het vryen eyscht versoeck. Geen Echo salder quelen
 Dan als haer iemant vergh't, en dat met luyder kelen;
 Wel tijt dan aen het werk: want siet een rechte Maeght
 En komt niet ongenoot, en geeft niet ongevraeght.

Nil, nisi mota, dabit.

DUlcis amica placet, placet uxor, & oscula casta
 Conjugis, & multa prole beata domus:
 Cura sed ulterior tibi nulla, quid? anne moraris
 Dum ruat in gremium sponte puella tuum?
 Nil agis: intenso demum clamore movetur,
 Sueta viatoris quae modo voce loqui.
 Nil dare, sponte sua, didicisti resonabilis Echo,
 Nec dare, sponte sua, bella puella solet.

Jamais Amie sans fatigue, qui la veut, qu'il la brigue.

TU dis, l'amour me plaist; & ne fais autre chose:
 Robin, en rien faisant jamais on cueille rose,
 Ny dame en ville orras, ny Echo dans les bois;
 Si tu ne fais ouir ta preallable vois.

Die vraeght leert klappen.

DE Lucht die tegenspreekt, de stemme sonder leven
 Is niet gewoon van selfs een woort van haer te gevē,
 Maer komt 'er oyt eē mensch die maer het minste vraeght
 Soo vint men dat het bosch van haer geruchte waeght.
 Wie oyt tot spreken vergh't de tonge der klappē,
 Die opent haer den mont, om breet te mogen wē,
 Wie met een slim beleydt gestole dingen heelt,
 Geeft oorfaeck, dat een diefaen alle kanten steelt.

Ubi percunctator, ibi & garrulus.

MUta sub obscuris habitaret vallibus Echo,
 Ni foret alterius garrulitate loquax:
 Illa silet, quotis presso silet ore viator;
 Discit & à populo praetereunse loqui.
 Ora loquax premeret, nisi percunctator adesset;
 Hoc ducē tentat opus levida lingua suum.
 Probra creat qui multa rogat, qui commodat aurem:
 Turpia, si nescis, furia receptor alit.

Du demandant le mesdisant.

ON n'oit jamais au bois d'Echo la resonance,
 Si nul ne luy parler premiereement commence.
 Quant nul chez nous ne fait en demandant le sot,
 La bouche du jaseur ne parle pas un mot.

Terent.

Credis hac dormienti tibi confecturos Deos,
 Et illam sine tua opera in cubiculum iri deductum domum?

Ovid. de Art. lib. 1.

Ab nimia est propria juvenis fiducia formae,
 Expectet si quis, dum prior illa roget.

Erasm.

Non pre vocare, matrona est.

Dicendi modus non penes loquentem sed penes audientem est, inquit Stobaeus. Rem tetigit; De tractatio enim ut percunctando excitatur: sic auscultando nutritur; nec unquam, loquax illa Dea à latibulis suis prodit, nisi evocata: ut verò aliquis interrogando aure se faciles præbendo linguacibus istis garridius ansam dedit, protinus in variis molestæ garrulitatis modulos latè diffunduntur, aded ut, si ussiam, certe in istis locum habeat illud Poëta. Excitat auditor studium. Si contra prudentior animosiorve aliquis sine serâ imprecatione, sine vultu ad gravitatem composito sese fabula inserat, sicut in sermone abruptum ejusque autorem piscem mutiorem conspicias, non secus ac si hostilis facies occurrat & omnia turbet. Male dicitur ergo si frenum injicere vis, animi aversionem vultu exprime, & rem perfereris: nunquam autem calumniatores decurrunt, dum, cui per suadeatur, existit, ait Ioseph.

Chrysoft.

Malitia non docetur sermonibus, sed excitatur.

Het veel of tuttel spreken van iemant, hanght meer aen de toehoorders als aen de spreker selfs; want spreek-lust en wert nergens door meer gaende gemaect, als met veel te vragen, en vlytigh toe te luyfteren. Selden komt 'er een klappeye ter bane, soofy by niemant gevraecht en wert: maer so haect als dit lang-getongde gediert door vragen tot spreker en open krijght, stracks, als uytgelaten zijnde, verspreyt het sich wijt en breedt daer henen, gelijk een overlopende riviere door het vlacke veldt. Komt 'er daerentogen iemant ten nagang, die met een strengh gesichte dese mondtspeelfter onder d'oogenfiende, een inaeu toebijt, sy sal terstont swygen als een pissebedde, en stom staen, als een visch. Is 'er dan iemand die een breetvryende tonge wil inbinden? dat hy de tegenheyt, die hy van haer flabberen inwendigh heeft, uytwendelijcken metten gebare uytdrucke, en 't sal 'er mede gedaen wesen.

Senec. Hippol.

Alium silere cum voles, prius sile.

Luc. 11. 9.

Bidit en u sal gegeven worden, soeckt en ghy sult vinden, klopt en u sal opgedaen worden.

Psal. 33.

Clamaverunt iusti & Dominus exaudivit eos.

Wie oyt een wederklanck wil in de lucht verwecken Die moet een helle stem tot in den hemel strecken, Want die niet uyt en brengt als woordé sonder kracht, En hoort geen tegen-spraeck, hoe langh hy antwoordt wacht.

Hy dient zijn herten-gront met yver uyt te spreken, Die met een droeve galm wil in den hemel breken, Alleen die krachtigh bid, en tot den Heere fucht, Verweckt een wederklanck tot boven in de lucht.

Inensis opus est clamoribus, ut sonet Echo; Dum strepis exiguo murmure, Nympha silet: Nympha iacet tacitis, sed surgat ad aethera clamor, Mox responsa tibi, vel geminata, dabit. Vota quid effundis summis innata labellis? At tepidas cali non patet aula preces: Tende laus clamore, Deus responsa remittet; Hic pia mens? hic vox seruida, pondus habent.

Iaqu. 5. 16.

La priere du juste faicte avec vehemence, est de grand efficace.

Qui d'une basse voix Echo la nymphe appelle, (Qu'attend il dans les bois?) n'aura response d'elle,

Celuy aupres de qui le zele n'a nul lieu, N'est entendu du ciel, n'est exaucé de Dieu.

ORA ET DABITUR.

Vocem (quam alii aliter describunt) Echo, ut admirandum divinae potentiae opus, Deo Opt. Max. imprimis dandam dedicandam, censo. Tametsi enim, solo mentis ad Deum ascensu, pios non raro Deum aliqui satis comperit sit, majori tamen energia animus fervens, ope vocis, sese exserit, ac in caelum, ut ita loquar, impetum facit; quasi tacita solum cogitatione Deo preces offerat. Quidni enim orationem & rationem (qua utraque immensa Dei bonitas ceteris animantibus praestantiores nos reddidit) gratum Deo sacrificium offeramus? praesertim verò cum nostra ipsius vox, auribus hausta, animum magis moveat, & (si languor forte aut diversio) ad Deum veluti reducat. Tria igitur ad preces ritè offerendas, merito requirimus, animum preparatum, nec aliud agentem; corpus submissum & ad humilitatem compositum; & fructum laborum, id est, vocem imo cordis penetrati emissam. *Que si conjugamus, exaudiet procul dubio nos munificus ille Pater, si non ad voluntatem, saltem ad salutem.*

Pfal. 144.

Prope est Dominus omnibus invocantibus eum in veritate.

Bernard.

Quando fidelis, & humilis, & fervens oratio fuerit, caelum, haud dubio, penetrabit, unde certum est quod vacua redire non possit.

DE stemme (die den eenen aldus, en den anderen alsoo beschrijft) oordeelen wy, als een bysonder werck Godes; sonderlinge aen den selven toe-geeyght te moeten werden. Want al is 't soo dat veel God-salige alleenlijck door het opheven des gemoets, gewoon zijn tot Godt te bidden: evenwel nochtans sal men een vyerigh gemoet, door hulpe van de stemme met meerder kracht voelen uytbersten, en met grooter geweld tegens den hemel als een uytval doen, dan of iemandt alleenlijck door den gedachte zijn gebeden Gode opdronge. En waerom doch en fouden wy niet met alle de wercktuynen, soo des lichaems, als des gemoets, den Schepper van beyde, ten besten wy konnen, vereeren? waerom en fouden wy niet beyde die dingen, waer door wy van Godt zijn verheven boven andere gedierten, hem gebiedlijcken opdragen, te weten woorden en gedachten? waerom en sullen wy niet den geheelen mensche Gode opofferen? sonderlinge, nadien ons eygen stemme, terwyl wy bidden, van ons gehoor zijnde, daer te dienstigh is, om ons sinner meer opte wecken, en t'elken als die schijnen te willen gaen dwalen, wederom als tot Godt te brengen. Wy houden daerom dat 'er drie dingen noodigh zijn, om wel te bidden, te weten eerst, een welbereyt gemoet, ledigh van alle andere bekommeringe: ten tweeden, een lichaem gantsch en al gestelt tot nederigheyt: ten derden, de vrucht onser lippen, dat is, een stemme uyt het binnenste onser herten krachtelijck uytgedreven. Welcke drie dingen, indien wy in ons gebed te samen voegen, so en is 'er geen twijffel aen te slaen, of Godt wil ons gewijlijcke verhooren, indien niet nae onsen wille, immers t'onsen besten.

Noit leelick lief, noch schoonen koolfack.

O foete rafery! hoe kan 't de Minne voegen?
De Sim fchept in den aep een wonder groot vernoe-
Al waer oit Venus kint zijn gulde pijlen fchiet (gen;
Daer woont de fchoonheyt felfs, hoewel die niemant
Al zijnder in het lief, al zijnder hondert vlekken. (fiet.
Men vint terftont een kleedt om alle vuyl te dekken:
Den stouten noemt men vry, die dronken is, verheugt:
De liefde weet de feyl te trecken tot de deught.

Nunquam deformis amica est.

Dulcis amor furor est. Stupet ebria simia prolem,
Nilque suis catulis pulchrius esse putat.
Nescit amans vitium (nimis id licet exstet) amica,
Quasque alius dotes non videt; ipse notat:
Fucus amor vehemens, omni que potentior herba est;
Hoc duce facunda garrula nomen habet.
Quisquis amat, mentes agitante Cupidinis aëstro.
Omne bono vitium proximior regit.

Iamais laides Amours, ny belle prifon.

Que tu es doux Amour! par ta plaisante rage
Eftime fon petit le plus beau du bocage
Le Singe craque-noix: nul vice ne luy chaut,
Car du manteau d'Amour il couvre le default.

Vilen, broen Vilen.

En aep die broet een aep, van uilen komen uilen,
Wat brengt een esel voort als onbelompe guylen?
Noit vont men foet gewasontrent een wilden tronck,
En, naer het oude fingt, soo pijpt het kleyne jonck,
Ghy, wilje zijn berecht wat u fal wedervaren
Van 't meysjen datje vryt? let wie haer ouders waren:
Siet! dit is 's weerelts loop, al flaet 'et somtijts mis,
De dochter wort een wijf als nu de moeder is.

Qualis mater, talis filia.

Ex asinis asinus, bubo bubone creatur;
Et similes catulos simia mater habet:
Non leporem catulus generat, non falco columbam:
Arboris indomita fructus acerbus erit.
Nesse cupis qualis tibi virgo futura sit uxor?
Matris ad ingenium respice, certus eris.
Dissimilem licet arte sui se monstret amanti,
In vitium tandem nata parentis abit.

Tel grain, tel pain. De mere piteuse fille teigneuse.

La mere, & ses default. quant je te fais paroistre,
La fille, & ses humeurs de là tu peux cognoistre:
Il n'est pas vray tousjours, mais ordinairement
Les meurs & les humeurs du pere fuit l'enfant.

Aristot. 1 Ethic.

Unicuique delectabile est, quod amat.

Plutarch. in lib. de Auditio.

A mator albos Deorum filios appellat, nigris virilium nomen tribuens. Amor enim, hederae instar, valet se quavis arrepta ansâ applicare.

Horat. **T**ripia decipiunt cacum vitia, aut etiam ipsa
Delectant, veluti Balbinum polyplus Agnae.

Non corpus, non formam, non morbos tantum, sed & vitia pleraque, veluti hereditaria à parentibus non habere, & verum naturalium scriptores & usus docet.

Redit ad autores genus,

Stirpemque invivam degener sanguis refert.

Inquit Tragicus: & contra, par est meliores esse eos, qui ex melioribus, ait Philosophus. Cum verò nullius aded interfit in indolem alterius inquirere, atque illius qui individuum vitæ societatem cogitare cepit, non vana cura est quibus moribus parentes ejus sint, cui animum addeci, indagare. Formam tantum aut lineamenta corporis, nescio quæ, aliquis ut scopum hic respiciat? nugæ. Ista private voluptati tantum ferviunt. Ad matrimonium non nobis solum, sed agnatis, sed posteritati, sed republica contrahendum est. Si ergo non degenerem mundi incolam, nec insciendum seculo nomen, ut ille ait, aliquando vixisse te posteritati testatum velis, nequaquam affinitatem contrahas, neque intra domum recipias, ut Eurip. ait, male mulieris pullum, sed auds Poetas uno ore sibi acclamantes.

Virg. Sic canibus catulos similes, sic matribus hædos.

Juven. Sat. 4.

Si damnosa senem juvat alca, ludit & hæres

Bullatus, parvæque cadem movet arma fritillo, &c.

Sic natura jubet.

1 Petr. 4. 8. Liefde bedeckt veel sonden.

Al siet de Simm' haer maet, of haer wanschapen jongē,
En hoe zijn platte neus in bochten is gedrongen,
Sy toontse niettemin een vriendelijck gelaet,
En bant uyt haer gemoet de galle van den haet.
Siet wat de liefde werckt! de liefde deekt gebreken,
De liefde voed den pays, en haer het leppigh spreken,
De liefd' is die het huys met alle zegen vult
Al waer de liefde woont daer mangelt noyt gedult.

Proverb 17. 9. Qui cele le mesfait, cherche amitié.

LE Singe son petit, combien que laid, ne laisse,
Mais, fans s'en offenser, l'embrasse & le careffe.

MEn erst van zijn ouders niet alleenlijk goet en bloedt, maer niemichmael oock der selver uyerlijcke siekten en innerlijcke gebreken. Want gelijk den Poëtfeyt,

De tacken aerden na de stam,

Van't quade noyt iets goeds en quam.

Middelertijt en is'er geen mensche so veel gelegen aen icmants aert en imborst recht te kennen, als de gene diē van sinne zijn sich ten houwelijck te begeven, dewelcke voor al wel hebben te letten op de ouders van de gene die sy lieden meynen by der hant te nemen. Een proper neusjen, een kleen mondeken, een gau ooghe, een besneden tronitjen, en diergelijcke veseftien sich als een wit in desen voort te stellen, is enckelc dwaesheyd, nadien alle sodanige dingen u eygen selfs en niemand anders zijn rakende; daer nochtans een rechtshapen houwelijck niet allecnick en behoort te sien op den ghenen die dat aenaght. maer snderlinge mede op't geslachte, op de nakomelingen, op het gemeene beste, dewelcke (als t wel soude gaen) yder haer bescheyen deel behooren te hebben.

Ex Eurip. *Ne unquam affinitatem contrahas, neque intra domum accipias, male mulieris pullum: imitantur enim mulierum opprobria. Hoc ergo considerate mihi, ô proci, bonâ filiam ex matre ut ducatis.*

Delicta operit charitas.

GAudia pertemant tacitum tibi, Simia, pectus,
Dum gremio catuli membra pudenda fovet;
Arcet ab amplexu non te sine crinibus abrus,
Non sine ante oculos crimina naris habes.
Displaceat multis, placet hac mihi Simia parte,
Ab! niger est, si quis pandere crimen amat.
Livida lingua sile, vitium tegit ille sodalis,
Imbuti asherens, sicuti pectus, Amor.

Si de Christien le nom ne veux porter en vain,
Couvrir tousjours te faut les fautes du prochain.

DELICTA OPERIT CHARITAS.

PEnè à Christiane charitatis penu ductum mihi videtur dictum istud Seneca; Secretè amicos admone, lauda palam. Plerisque tamen homines in contrarium affici videntur, & ex animo dolemus. Laudant secretè, damnant palam; vix enim duos tresve homines simul colloquentes audias, quin statim recensendis aliorum vitis operam locasse dixeris, ita strenuè, in calumnie campum hunc Martium, ut ita dicam, descendunt. Rationem acutè tangit D. Hieronymus, Malorum, inquit, solatium est, bonos carpere, dum peccantium multitudine putant culpam minti peccatorum. Agendum quisquis es, qui maledicenti hoc studium tibi institum sentis, interroga conscientiam tuam, quid te moveat, verisimam viri pii sententiam (nec dubito) invenies. Vetus malum est, malus bonum malum esse vult, ut si sui similis. Nolite judicare, inquit benevolus Servator, & non judicamini. Tribus modis pravum hoc iudicium instituitur, cum bonum alicujus factum in malam partem trahimus, cum malum in pejus, cum dubium in deterius. Abfuge! & Sapientem audi, in Prov. 4. 24. Plura vetat charta angustia.

1 Corint. 13. 5. Charitas non presumit malum.
Triver. Scrm. 2. in Pfalium.

SMatres erga factus tanta charitate afficiuntur, multo magis oportet nos erga proximum simili charitate affectos esse; nam spiritus nexus calidiores vehementioreque sunt, quam nature.

SOo ghy een vrient berispen wilt, doet sulcx heymelijck: soo ghy een vrient prijfen wilt, doet sulcx in't openbaer, seyter een Heyden, en sulcx komt de Christelijcke sachtmoedighet al seer na by: dan het meerendeel doet schijke regelrecht het tegendeel. Prijfen sy iemant, sy doen het in't bysonder: laken sy iemant, sy doen't ten aenhooren schier van een ieder. Men hoort nauwelijck twee ofte drie menschen te samen spreken, ofte het schijnt datse haer selven tot het ophalen van eens anders gebreken als verhuert hebben, met soo hopen mond spreken sy daer van: De redene van dit heeft den Oudvader Hieronymus seer wel bemerckt. 't Is, seyht hy, den boosen een vermaeck den goeden een klade na te werpen, en (soo men seyt) met haer slippen in d'afschien te sitten, meynende dat, om de menichte der gener die misdoen, hun misdaet kleynder is. 't Gaet'er veeltijts soo, de gene die quaet zijn, wenschen dat de goede quaet mochten werden, om datse haets gelijck souden veel vinden. De koeye, alsse vuyl is, sleet geerne haren sleet rontom, om de andere te maken, dat sy is. Dete genegentghelt spruyt uyt een quade wortel, en dient mitsdien wel uygroeyt te werden, en in plaetse van de selve de liefde des naecten geplant. Oordeelt niet, op dat ghy niet geoordeelt en wert, seyten sachtmooedigen Salighmaker. Dit verboden oordeel wert driefins gevelt, als men't goede ten quaden duyt, als men't quade tot slimmer treckt, als men twijfelachtige ten erghsten uytleydt. Hebby een Christelijck ghemoot, wacht u van soo te oordeelen, en liever lact in alle gelegentheydt; na den raedt Salomons, den laestermondte verre vant u zijn, Prov. 4. 24.

Proverb. 17. 9. Qui cele le mesfait, cherche amitié.

Kent eey ghy mint.

PAn sach het eerste vyer juist doen het was geschapen,
Hy sprack, wat moyer ding! en, sonder lang te gapen,
Greep hy het in den arm; ey siet! daer is de quant,
Aen hayr en baert versengt, en in het vleys gebrant.
Komt u wat selfsaems voor, al schijnen 't moye saecken,
En geeft u niet terfont om die te willen raecken;
Te vatten metter handt iet datmen niet en kent,
Heeft menigh man bedot, en menigh wijf gefchent.

Quod non noris, non ames.

Vix dederat terris ignem, sua furtâ, Prometheus,
Pan furit, & flammis oscula ferra parat:
Quantus, ait, nitor hic! (nondum cognoverat ignem)
Et ruit, & lasas vix trahit inde manus.
Stulte puer, blande qui lumine captus ocelli
Nil, nisi quanto dabis basia, corde moves,
Dum, quid ames videas, properatos differ amores:
Heu! scelerata Venus, cum celerata venit.

Qui en haste se marie, à loisir se repent.

CE, que tu ne cognois, aymer jamais t'avance:
Il a pris mal à Pan d'aymer sans cognoissance.
Qui ose son bouillon humer hastivement,
Sans doubte, il brulera sa bouche bien souvent.

Proverb. 5. 20. *Quare secederis, fili mi, ab extraneâ.*

Hesiod. *Τὴν δὲ μάλιστα γαμεῖν ἢ πῆς ἀπὲν ἐγγύθι βαίει*
πάντα μάλ' ἀμφοῖς ἰδὼν.

Hanc autem maxime duc in uxorem, qua prope te habitat:
Omnia valde circumspiciens.

Petrarc. de Remed. utriusq. fort. lib. i.

Multos amantes credulitas sua circumvenit, libenter enim credunt quod optant.

Neeringe sonder verstandt, verlies voor de handt.

ALs Pan het eerste vyer sach opter aerden spelen,
Hy wasterfont verliest, en ging een kusjen stelen:
Hy riep; wat schoonder ding! maer doen hy naerder
Gevoeld' hy metter daet de nepen vande vlam. (quam,
Al ketelt Venus wicht aen uwe domme finnen,
En weest noch evenwel niet haestigh om te minnen.
Maer ofje hout of trout, sookeurt, en kent den gront,
Want al wie veerdig suypt gewis die brandt den mont.

Ab ignotis abstinendum.

DUm ludit tremulis nova flamma per aera gyris,
Et nunquam visoplebs rudis igne stupet;
Pan furit, & flamma miser inflammatus amore
Oscula festinans, non iteranda, dedit.
Pulchrâ licet tibi res videatur, & utilis, hospes,
Cura sit ignaras abstinuisse manus.
Discat inexpertis sapiens diffidere rebus,
Insidiis novitas semper amica fuit.

Fol ne croit, tant qu'il reçoit.

PAn en voyant un jour la flame, lors nouvelle,
Escrie tout ravy, ô chose plus que belle!
Et va baiser le feu, mais bien tost s'en repent.
Tout, ce que ne cognois, ne touche brusquement.

Animalcula quaedam, & in his apes, aranea, formica, concha, denique saxa & lucerna, tempestatem quidem presentunt, signisque non obscuris eandem indicant; humani vero ingenii tanta est tenuitas, ut non modo futuram non prospiciere, verum ea quae ante pedes sunt videre vix possit. Cui malo obviam euntis praesentiores mortaliū, ad omnia, quae inopina nobis obveniunt, non nisi pedescentem ac leuio gradu accedendum esse sedulo monent, cum nova omnia insignem vim nocendi habeant, si illotis (quod dicitur) manibus attingantur. Utiq; cum bruta insolitum quiddam ac praeter ipsorum morem aggreduuntur, mergi videlicet stagna aut maria fugiunt, formicae ova proferunt, lumbrici de terra fugiunt, futuri tempestatem indicium est. Sic ubi homines novum aliquid ac praeter solitum moliantur, plerumque aliquid monstri alere comperit. Tibi si laqueos istos animus est vitandi, attentus suspensisque ambula, & si Senecam audis, nihil, nisi quod in oculis incurrit, manifestumque eris, crede. Prudentis enim est, ait Tacitus, tuta ac praesentia, quam nova ac periculosa male.

Corn. Gallus:

Eventus varios res nova semper habet.

VEelderley gedierten, zelfs van de geringste, als byen, mieren, spinnen, mossels en diergelijke, werden het toekomende onweder niet alleenlijk gewaer, maer wijfen oock het selve met eenige voorteykens aen. Het menschelijck vernuft daerentegen is soo schrael, dat het meerendeel niet alleenlijk geen toekomende dingen en weet t'ontdecken, maer zelfs geen saken die voor ooghen sijn recht t'onderfcheyden. Om waer in te voorzien, is gediende geenderhande nieu oorvallende saken aen te slaen, anders als met loode voeten, en geoeffende sinnen, dewijle men sich aen nieuwigheden niet dan al te lichtelick en vergrijpt: alsoo onder de selve veeltijts een boefjyn plach te schuylen. Wanneer het gedierte buyten gewoonte iet aenrecht, den duyckelaer namentlick uyt het water loopt, de mieren haer eyers hier en daer slepen, de pieren uyt der aerden vluchten, soo volgt 'er gemeenlick quae weder. Oordeelt mede soo van het doen der menschen, en dien volgende, na den raet van Seneca, kruypt in geen gat, of siet 'er deur.

Horat. Lib. 1. Epist. 16.

*Cautus enim metuit foream lupus, accipiterque
Suspectos laqueos, & opertum milvius hamum.*

1 Corint. 7. 5. Dat u de Satan niet en versoecke, om uwe onmatigheyt wille.

WAt gaet den boexvoet aen het vier te willen raken, En van de felle vlam een spel te willen maken? Daer is in alle ding, daer is een vaste maet, En 'tis een wisse feyl al wat daer over gaet. Oock reyne liefde zelfs komt leelick uyt te vallen, Als iemand die misbruyckt in ongeregelt mallen: Want als een echte man is geyl in sijn bedrieff, Hy valt in hoerery oock met sijn eygen wijf.

Et choses bonnes ont leur exces.

AProche toy du feu, mais touche pas la flamme: L'exces d'amour n'est bon, non mesmes en fa femme:

Qui se comporte au liêt plus mollement, que fault, Au miljeu d'un amour sacré se fait ribauld.

Ne quid nimis

PAn, satis est, modico caleat se corpus ab igne,
Quid, miser! in flammis tua dammaruis?
Omnis amor vehemens, malus est; nimis uxor amare,
Et puer, & genetrix, & pater ipse, potest.
Omnis in alterius (procul hinc praetextus amici)
In propria nimis conjuge fordet amor.
Ni modus, & ratio juvenilibus imperet ausis,
Quisquis es, in propria conjuge macchus eris.

NE QUID NIMIS

REs natura sua optimas solo abusu malas fieri, non solum ratio, sed & usus docet. In re conjugali (ut alia sileam) vereor ne, juvenutis lubrico prolapsis, plurimum peccemus, & in ipso matrimonii opere à matrimonii scopo quam longissime aberremus; Idque specie (ut ait ille) virtutis, & umbra. Porrò cum Deum, id est Spiritum purissimum, auctorem matrimonii laudemus, vel eo admonemur, non esse id intemperantia ac dissoluta libidine conspurcandum. Hanc petulantiam Ambrosius gravi quidem, sed non indigna censura notavit, cum uxoris adulterum vocavit eum, qui in usu conjugali verecundiae rationem non habet. Sed & aliud esse amassum, aliud maritum agere, non ii notarunt, qui uxorem non voluptatis, sed dignitatis nomen esse voluerunt; Romanos & Ethnicos dico, quorum vel Comici veteres ea de re saepe judicant, eorum unus,

Quae mulier suum virum (ait)

Volet sibi obscquentem esse, atque diutinum,

Modicè ac parcè ejus serviat cupidini.

Lepide Erasmus nosse, non provocare, matrona est; comiter negare, pudoris; obstinata recusare, perfidiae.

Hieronym. contra Jovian. lib. 1. cap. 30.

Refert Seneca cognovisse se quendam hominem ornatum, qui exiturus in publicum fascia uxoris perctus colligabat, & ne puncto quidem hora praesentia ejus carere poterat, positionemque nullam sibi, nisi alterius tactam labiis, vir & uxor

DE reden en de ervarentheydt leert ons, dat oock de aldernuttle dingen, door het misbruyck alleen, gantsch en al schadelijck werden. 't Is te beduchten dat wy in de sake des houwelijcx (om andere dingen te verfwygen) door de hitte des jonckheys ons dickwils vergrijpen, en van het eynde des houwelijcx, in 't werck des houwelijcx zelfs, alderverst af-dwalen. Wy erkennen Godt (dat is een gantsch reyn geestelijck wesen) voor den insetter van dien staet, en daer door allene dienen wy afgemaect te werden van het selve met onmatigen lust te besoodelen. Ambrosius heeft de gene die haer hier in verlooopen, door een scherpe, nochtans eygene, maniere van spreken, overspeelders van haer eygen vrouwen genaemt. De naam van huysvrouwe is voor een naem van weerdigheydt, en niet van wellust, zelfs by de Romeynen, altijts gehouden geweest: haer Poëten hebben dies aengaende goede vermaningen gegeven, eene van henlieden seyt 'er aldus:

Vrou, wildy deegh van uwen man,
Ghy dient u soo te stellen an,
Dat u begeren, en zyn lust,
Noyt t' enemael en zy geblust.

De ghoudene en moeten hun dan niet laten voorstaen, dat hen tegens malkanderen alles geoorloft is, maer een yeder handele de sijne matelijck, en met een sekere vriendelijcke stemmigheydt besittende alsoo sijn vat in heylighey, na den raedt des Apostels.

hauriebant. Alia deinceps non minus inepta Socrates, in qua improvida vis ardentis affectus erumpebat. Origo quidem amoris honesta erat, sed magnitudo deformis; nihil autem interest quam ex honesta causa quis insaniam.

Neemt toe, men weet niet hoe.

L Aest ging ick in den hof, daer schreef ik op een linde,
Ik snee in een pompoen den naem van mijn beminde;
Het schrift was eerstmael teer, mē sach daer anders niet
Als, dat het groen gewas beschreyde mijn verdriet:
Maer als ick naderhant hier weder quam getreden,
Doen stont 'et uytgepuylt al wat ick had gesneden;
Dies riep ick overluyt; dus gaet 'et met de Min,
Daer komt een groote wond oock van een kleyn begin.

Sensim amor, sensus occupat.

I Nscribo peponi quoties tua nomina, Phylli,
Littera, cultelli cuspide facta, later:
Ille, licet fatuus, sortem miseratus amantis,
Plorat, & è tenero cortice gustat stult;
Lesa cutis sensim laxo se pandit hiatu,
Iamque viatori, Phylli, legenda pates.
Exclamo: crevere nota, crevere calores.
Hei mihi! quam tacitis passibus intrat amor.

Quant il est creu, je le vois, Comment il croist je n'apperçois.

R Etournant au tillet, où tu estois escrite,
Ma douce Margotton, la lettre n'est petite
Comme un peu cy devant: le passager la voit,
L'amour s'augmente hélas! fans qu'on s'en appçoit.

Wordt i'samen groot.

D E letters diemen plagh te snyden in de linden
En zijn van eersten aen niet in het hout te vinden,
Maer komje naderhandt ontrent den groenen bast,
Soo blyckt 'et dat het schrift geduerigh grooter wast,
Het kint, indien het siet eens anders quade streken,
Ontfangt in sijn gemoet de gronden van gebreken.
Wat quaet is, kankert in: ghy leyd dan in de jeught,
Geen voncken tot de lust, maer sporen tot de deught.

Paulatim rima dehiscit.

Q Uod peponem riguo mihi crescere cernis in horto,
Non est quod velit hunc nostra culina cibum:
Hic ego, dum tener est, rorantia carmina sculpo;
Et mihi cum viridi cortice crescit opus.
Sic licet insulsus pepo nos docet: imbibat infans
Semina nequitiæ, pessima messis erit.
Ille, virum facinus patrare virile videbit,
In puero vitium, qui puerile tulit.

Cœur d'enfant, carte blanche.

V Eus tu un grand escrit dans quelque tendre escorcee
Ne taille brusquement. Il n'est besoin de force,
Le temps l'aggrandira. Le vice au cœur d'enfant
Avec le corps devient, fans y penser, tresgrand.

Plutarchus:

A Mor neque nos statim, neque vehementer ab initio, quemadmodum ira, invadit; neque facile ingressus, decedit, quamvis alatus: sed sensim ingreditur ac molliter, manetque diu in sensibus.

Senec.

L Abitur sensim furor in medullas,

Hippol.

Igne furtivo populante venas,
Non habet latam dat a plaga frontem,
Sed vorat tectas penitus medullas.

Plaut. in Trin.

Mores mali, quasi herba irrigua, succrescunt uberrimè.

Juvenal. Sat. 14. *Maxima debetur puero reverentia, si quid Turpe paras, nec tu pueri contempseris annos.*

Seneca: *Disciplina sanè moris facit & id sapit unusquisque quod didicit.*

Op het selve beelt een andere sin.

WAnneer een geestigh quant den naem van sijn be-
mide.

Snijt op een bbl gewas, of op engroene linde,
De schors die schijnt bedroeft, sy stort een droevig nat
Als of haer eenigh leet door 't snijden had gevat;
Maer, leser, hebt gedult; de tijd die sal 't genesen;
En alsje weder komt dan sal het beter wesen;
Siet! al wat kloeck beleyt of reden niet vermagh,
Dat wort noch evenwel verwonnen van den dagh.

Gal. 4. 19. *Allenxkens, tot dat Christus een ge-
dachte in ons krijgth.*

PLagh iemant in een boom by wijlen iet te snijden,
Het kan hem dienstigh zijn, ten valt niet al besijden;
Let hoe de faken gaen; eerst is de letter teer,
Maer naer een weynigh tijts soo vint de leser meer.
Als God door sijnen Geest ons barten komt beschrijven,
Men voelt het vast geloof niet strack aen onbeklijven,
Maer siet het swack begin dat wort ten lesten sterck,
Met tijt en door gedult voltreckt de geest sijn werck.

Ephes. 4. 13. *Peu à peu, jusques à ce que croissons à la perfection à l'homme en Christ.*

SI tu fais un escrit sur l'arbre, nete haste,
Bien qu'il te semble estroit, le temps l'escrit dilate.

Horat. *Nil dictu sedum visuque haec linima tangat,
Intra qua puer est.*

Weest voor al in reden kuys,
Als 'er kinders zijn in huys;
Want daer Jonckheyt is ontrent,
Dient niet dertels voorgewent.

Quod non potest ratio, fanat mora.

SI domina describat amans in cortice nomen,
Deplorat lefus vulnera prima peps;
Sed mora dat vires, & dum nova littera crescit,
Durior est melio, quam fuit ante, curis.
Nescis, quid valeant anni, quid polleat etas;
Tempore poma rubent, tempore cessat biems;
Quod ratio praestare nequit, durior labores,
Id vel sponte sua mox dabit ipsa dies.

Tenera pietatis principia.

Indimus arboribus, tenui dum cuspidè, carmen;
Vix teneram signat parva littera cutem:
Incrementa tamen, vix intellecta, videbis,
Dum per agit tacitis passibus annus iter.
Enthea non hebet an pietas imitatur Iona,
Ferre cui patulus nox dedit una comas:
Parva fides primo, crescit sensim, & sine sensu,
Paulatimque sacrum spiritus implet opus.

Vertu n'est point d'un jour, & l'oeuvre de l'Esprit
En l'ame peu à peu de l'homme s'accomplit.

TENERA PIETATIS PRINCIPIA.

Non confuse, sed ordinatè in haec inferiora, agit Deus,
nec ab uno extrinseco ad alterum desinit, sed sensim, pro-
greditur. Non repentino fulgore dies terrarum tractus per-
radit, sed, praemisso dubio lucis crepusculo, paulatim

..... Medium Sol aureus orbem

Occupat, & radiis ingentibus omnia lustrat.

Non statim, ex intenso frigore, in ardores Syrii precipita-
mur; sed, vere ac repentis favonii statu intermedio, paula-
tim ad estivos calores deducimur. Spirituales fidelium pro-
gressus planè hujusmodi. Nunquam, e mediis peccatorum sor-
dibus, ad statum gloriæ suos erebit Deus, sed gratiam me-
diam interjacet. Vix ullus, ex vita insigni sceleris contami-
nata, subito in vitam Christiano nomine dignam immediatè
erigitur. Pictura, inquit ille, caput primo ab umbris & li-
neis, deinde monochromata, mox accessit lumen una cum co-
lorum varietate, donec ad summam artificii pervenit admi-
rationem. Idem de homine Christiano jure quis dixerit. Ne
igitur animo destituatur pia mens, si lento, dummodo conti-
nuo, gradu ad vitam renovationem, effertur. Omne incre-
mentum, etiam latens, credenti salutare est.

2. Corinth. 3. 3.

*Epistola estis Christi scripta non a ramente, sed spiritu Dei
vivi: non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis.*

Pseaum. 29. 15.

*De justè s'avancera comme la palme, & croistra comme le ce-
dre du Liban, estant planté en la maison de l'Eternel, &c.*

God gaet niet onschickelijken, maer met order te
werck in alle dese nederige dingen, niet schielicken
van het eene uiterste tot het andere vervallende, maer
door middelwegen allenxkens, en als by trappen, van
't eene tot het ander gaende.

Den doncker van den swarten nacht
Wert niet tersont tot licht gebracht,
Den dageraet en morgenstont
Vertoont voor eerst haer rooden mont;
Dan rijst de Son, des werelts oogh,
En klimt allengskens meer om hoogh;
Tot dat ten lesten het gesicht
Ons schemert, door haer krachtigh licht.

Het gaet met den geestelicken voortganck van de godt-
salige ten naesten by mede alsoo. God en plach niemant
uyt den stanck der sonden, regelrecht tot heerlijckheyt
te verheffen, maer sijn ghenade als middelaer tusschen
beyde te stellen. Selden wert 'er iemant uyt een gantsch
rauen roeckeloos leven, op een sprong overgeset in een
gesette en Christelijck sedighheyt. De godsaligheyt en
vertoont haer van stonden aen niet in haere volmacckt-
heyt, maer wert door dagelijck-schen aenwas allengskens
tot haer volkomenheyt opgetogen. Een verslagen herte
en heest daerom den moet niet verloren te geven. om sijn
lanxamen voortganck inde godtsaligheyt, soo die maer
staegh en geduerigh en zy. Alderley aenwas (oock den
genen die ons ongeoelick aenkomt, en die men eer ge-
waer wort geschiet te zijn, als te geschieden) gedijnt een
Christelijck gemoet ter saligheyt.

Geen boom en vast op eenen dagh ,
 Geen boom en valt ten eersten slagh.

SOo haest ick my bevont in Venus net gevangen.
 Seyd' ik het Rosemont waer toe veel kromme gangen?
 En siet ! my docht terstont de vryster was gereet ;
 Maer op soo mallen waen ontving ick dit bescheet :
 De Specht, het grilligh dier, die pickt in alle boomen,
 Maer wat de geck begint, ten sijn maer rechte droomen :
 Hy meynt, daer is een gat ; maer 't hout is al te dick :
 O vrient, ceneyken boom vereyftal harder pick.

Sive amator, sive gladiator es, Repete.

MArtia Picus avis longis dare vulnere aramis
 Dum parat, Et rostro robora dura petit,
 Protinus, ut Quercum primo modo contudit iclu,
 Querit, an admittat pervia rima diem.
 Picus, amatoris nimium properantis, imago est,
 Qui primo admissum se putat esse die.
 Fallitur ; haud primis cadit iclu bipennibus arbor ;
 Robora vasta cupis sternere ? saepe feri.

Perseverer faict importer.

CE tronc pouvoir percer le Pic se met en teste,
 D'un coup, sans plus frapper, ô qu'il est sotteste !
 Semblable impression forge en son cœur l'amant,
 Mais sache, pauvre sot, qu'il faut frapper souvent.

Hy meynt 't is deur, en 't is geen scheur.

DE Specht pickt in den boom, men sietse nau beroeren ;
 Noch gaet hy niet te min geduerigh sitten loeren
 Ofhy een open siet. Kijck, wat een dapper man,
 Hy foeckt een vol besluyf oock eer hy schier began.
 Hoe ketelt sich het volck, besonder in het minnen ;
 Daer is maer enckel waen, en niet als malle finnen ;
 Al wie van dese wesp is in het hoofte geraeckte,
 Die raest, oock sonder koorts ; en droomt, oock als hy
 waeckte.

Amans sibi somnia fingit.

Picus, ut exiguo vix robora consigit iclu,
 Iam mihi, jam clamat, pervia quercus hiat ;
 Rima, diem video, patet, ô patet, inquit, at cheu !
 Vix patet exiguo vulnere prima cutis.
 Stultus amans, simul-ac solito minus aspera virgo est,
 Clamat, iô ! vitas jam dedit illa manus.
 Intempestivum solido canit ore triumphum,
 Et sibi vana movet somnia quisquis amat.

Il n'a faict, qui commence.

LE Pic voulant percer le tronc, de vive force,
 A peine de son bec ayant percé l'escorce,
 Va regarder à tous moments si l'arbre est creux :
 Il se chatouille trop quiconque est amoureux.

Verf. Vulgar. Non amet, aut discas duros tolerare labores,
 Optati compos qui velit esse sui.

Polyb. lib. 10.

Nullare utili abstinentum est, propter apparentem diffi-
 cultatem ; sed comparandus habitus, quo cuncta bona
 mortalibus comprehensibilia redduntur.

Inſita eſt quibuſdam tam ridicula Philantia prurigo, ut, licet vel peſone inſultiores ſint, omnia nihilominus ſplendida ac magnifica de ſeſe polliceri audeant :

Quid dignum tanto dabit hic promiſſor hiatu ?

Sane cum vafa vacua magis triumphant, ac ariſte inanes al-tius emineant,

Parturient montes, naſcetur ridiculus muſ.

Placet Menedemi dictum aureum, qui Athenas ſtudiorum cauſa properantes primò ſapientes eſſe, tunc Philoſophos, inde Rhetoras, deſenque rudem & omnium ignaros fieri, non minus lepidè, quàm verè dixit. Valeat totum genus hoc arde-lionum. Solida, ac non inventum docta mens (ut ille ait) quo diutius diſcit, in re plura, in opinione pauciora novit. Magna de ſeipſo credere, exigua ſcientia certum eſt indi-cium.

Varro: Omnes videmur nobis ſaper de, feſtivi, belli, cum ſimus cypri.

Ovid. de Art. 3. Prona venit cupidus in ſua vota fides.

Proverb. 3. 7. *Lact u niet wijs duncker.*

DE Specht vliegt over al, hy gaet de boſſchen quellè, Hy pickt in al het hout, en foeckt een open gat, Maer vint ten leſten niet, als ick en weet niet wat. Al wat de menſchen doen, al wat de lieden maecten, Het zy in kleyn bedrieff, het zy in groote faecten, Hoe ſlecht haer dingen gaen, ſy troofen niettemin, De minſte van den hoop die heeft een vleyer in.

Eccleſiaſt. 3. 24. *La presumption a deceu pluſieurs.*

LE Pic auroit bien toſt la fin de ſon ouvrage, Si de ſon bec n'avoit conceu trop grand courage :

Arrogantia, profectus obſtaculum.

NUm penetrent morſus in ſingula vulnera quærit, Dum nimium roſtro marſia fidit avis. *Pervia ligna forent, niſi pervia, Pice, putaffes; Dum rudè hùc illuc, tempus inane volat. Qui poterit, doctum qui ſe putat eſſe, doceri? Qui ſapient, qui ſe jam putat eſſe ſophum? Semper inanis erit mens, quæ ſibi plena videtur: Doctus erat, doctus ni ſibi quiſque foret.*

Un cœur preſumptueux ne fera rien du bon, Puis qu'il a de ſon fait èt trop grand' opinion.

ARROGANTIA, PROPECTUS OBSTACULUM.

MAgis decorum eſt juvenem diſcere, quam docere, Seni docere, quam diſcere. Melius tamen eſt provec-tioris atati hominè ſerò diſcere, quam in ignorantia perpetuà verſari. Nunquam hominem iam exactæ eruditionis uſtiam exiſtiſſe, ut amplius nihil addiſcere poterit, ratio demonſtrat. Non in vitâ ſolum, ſed & in ipſa morte, imò ex ipſa morte, eſt quod diſcatur, præſertim homini Chriſtiano. Odi homines ignavâ operâ, Philoſophâ ſententiâ, agebat ille. Indocilis ſane eſt, qui mavult doctus videri, quam eſſe: Vanus & arrogans, qui aut magna ſibi vindicat: quæ ipſi non inſunt; vel majora, quam quæ inſunt. Utinam hoc animis omnium inſitum! De aliis nunquam malè, de ſeſe nunquam benè loqui, primum Chriſtiani, alterum ſapientis eſt.

1 Corinth. 8. 2. *Si qui exiſtimat ſcire ſe aliquid, nondum cognovit quædamodum eum ſcire oporteat.*

Indocilis eſt, qui mavult doctus videri quàm eſſe. Bion apud Lært. lib. 4. cap. 7.

Proverb. 2. 12. *As tu veu un homme qui cuide eſtre ſage? il y a plus d'eſperance d'un fol, que de luy.*

Verf. 16. *Le pareſſeux s'eſtime eſtre plus ſage, que ſept qui bailleut ſage conſeil.*

HET voeght een longhelinck beter, onderweſen te werden, als andere te leeren; voor een oudt man daerentegens paſt het beter een ander te onderwiſſen, als ſelſ onderweſen te werden; en evenwel nochtans is het beter in ſijn ouderdom te leeren, als altijd onwetende te blijven. Noyt en is'er iemandt ſoo volkomen ofte in geleertheyd, ofte in erarentheyt geweest; oft hy en heeft noch altijd in wetenſchap kunnen toenemen. Men en kan niet alleenlick in dit leven, maer in, en uyt de doot ſelſ, onderweſen werden; voor al en ſonderlinge een Chriſtelijck gemoet. Ick hate alle menſchen van veel feggens, en van weynigh bedrieffs, ſeyd'er een van de Oude. Hy en is niet leerſaem, die liever heeft geleert te ſchijnen als in der daet te weſen, ſeyde Bion. Hy is trots en ydel, ſo wel den deſen, die ſich dingen toefchrijft te welcke hy niet en heeft, als den genen, die ſich groeter dingen vermeer als hy kan. Ware goet dat men van andere nimmermeer qualick, van ſich ſelven nimmermeer wel en ſprake: die het eerſte doet, handelt Chriſtelijck; die het tweede doet, handelt wijsſelijck.

Buyten gesont, binnen gewont.

Niet al goudt dat 'er blinkt.

DE blixem kan het sweert in hondert stucken breken,
Maer laet de scheede gaef, daer in het heeft gestek-
ken;

't Is even soo een vyer dat my de pijn doet,
Ick ben, cylaes! gequetst, en noyt en liet ick bloet;
Ick ben, cylaes! gequetst, maer openbare wonden
En sijnder noyt gesien, en sijnder noyt gevonden.
Dies wenschik tot behulp geen kruyt, of machtig gras,
Ick wensche reyne salf van enckel mæghde-was.

Sine vulnere lædor.

SAucia corda gero, vestigia nulla sagitta;
Et jccur, illeso corpore, vulnus habes:
Vulnus habes? fallor, quod enim sine vulnere vulnus?
Hei mihi! cæcus amor vulnera cæca facit.
Fulmine cum misero mihi, non face pectus aduras
Sæpe puer, nostris hoc, precor, adde malis:
Da medicam, medicis qua nesciat artibus uti,
Et sua, non herbas, applicet ora mihi.

Ma playe est au dedans.

FOudre & flambeau d'amour, feu de façon estrange,
Qui, sans toucher le sein, au cœur d'amant se range.
Mon cœur, puis que mon cœur tu blesses sans blessure,
Il faut, par conséquent, qu'il soit guarý sans cure.

WY sien een gult gevest, wysien een mooye scheede,
Maer is de lemmer goet: dat swoerje wel met eede;
En ester is 't gemist: de snelle blixem-strael
En breekt wel anders niet, als slechts het innigh stael.
Wanneer ghy menschen siet tot hoogen staet geresen,
En acht 't niet terstont het hooghte goet te wesen.
Want daer 't hoofd blinkt en klinkt, daer dwingt en
wringt de geest;
Siet! waer het lichaem dreygt, daer is het hert bevreest.

Nescitur, ubi me calceus urget.

FULgeat ut letis vagina coloribus extrà,
Intus, iò! ruptus fulgere mucro latet.
Grande satellitium miraris, & arma tyranni,
Et rutilum, fulvo quod micat ere, caput:
Exteriora vides, quid stas? & ad intima transi;
Terreat ut facies, mens male sana tremis.
Calceus, egregium quem judicat esse viator,
Afficit occulto sæpe dolore pedem.

Tout n'est or que reluit, ny farine ce que blanchit.

CEluy que nous voyons, en l'action publique,
Si reveré de tous, si grand, si magnifique,
Que juge-on heureux? souvent est le cousteau
Bel à le voir, mais tout gâté dans le fourreau.

Tacit.

Palam compositus pudor, intus summa adipiscendi libido.
Virgil. *Vixit pectore sub dolente vulnere,*
Instans vorat ossibus medullas,
Vesano tacito morvet furor,
Quod chironia nec manus levaret,
Nec Phæbus, sobolesque clara Phæbi.

PLevisque nostrum solenne est conditionem alterius quam maximè extollere, propriam contra deprimere. Ejus rationem hanc puto, quod in his talibus ab externâ rerum facte judicâ mutuanes, interna vix respiciamus, cumque letâ plerumque & quæ magis placent maximè conspicua sint, duriora verò taciè ferè conditioni uniususque inhaerent, aliena nobis, nostra plus aliis placent, optat ephypia bos piger, optat arare caballus. Opes ac majestatem Dionysii cum Damocle laudibus extollimus, gladium è lacunari equinâ fetâ in caput Tyranni demissum non ante videntur, quam ipsi colicissimos, maximo imperio, ut ait Sallust. maximam curam inesse nescientes. At sanè speciosissimum aulaum nonne sepe ad sordidiorem parietis partem obtegendam adhibetur? Nonne colossi foris insignes Deum sepe aliquem repræsentant, intrinsecus pleni luto ac sordibus? ita sanè. Et plerumque ubi bonor, ibi & horror; & ut Seneca, qui à multis timetur, multos timet.

Boëtius: Quos vides sedere celsos,
Soli culmine reges,
Dirabat si quis superbis
Vani tegmina cultus,
Iam videt arctas
Dominos ferre catenas.

Tacit. 6. Annal. Si tyrannorum mentes recludantur possint aspici laniatus, & iētus: Quando, ut corpora verberibus, ita seruitiâ, libidine, malis consultis, animus dilaceretur.

Buyght, oft Brecekt. 1 Pet. 5. 5. Weest met ootmoedigheyt verciert, want Godt wederstaet den hoovaerdigen.

SIer, wat de blixem doet; hy sal een lemmer brekett,
Hy sal in stukken slaen dat niet en is geweken,
De scheede niettemin, daer inhet yser stack,
Die blijft in haer geheel en sonder ongemack.
Godt die het selstaem vyer laet van den hemel dalen,
Diemaect hem veel gelijk met dese snelle stralen,
Hy breekt dat wederstaet, hy spaert dat buygen kan;
, Noyt was'er trots gemoet dat Godes zegen wan.

Aux humbles grâtieux, dur aux orgueilleux.

Ces Javelins de Dieu, la foudre & la tonnerre,
Au doux ne font du mal, au dur il font la guerre.

FLECTERE VEL FRANGERE.

SI quis me interrogat (inquit Augustinus) quodnam primum, hominiquè Christiano maximè necessarium requisitum sit, humilitatem dicam. Si, quid secundum, idem respondebo. Si de tertio quarat, dictum repetam. Indicat vir pius basim ac fundamentum totius philosophiæ Christianæ in hoc præcipue consistere, ut debellat omni elatione ac superbia, ex vera sui cognitione, unusquisque sibi vilescat. Deoque creatori se submittat. Cum enim superbia veneno primi parentis afflatus ac inflatus, totam posteritatem nefando contagio infecerit; humilitate eam resituit, & ut in morbis, contraria contrarius curanda esse, Deum non obscure restatum voluisse, satis constat. Nec mirum, cum & sententiam malorum superbiæ esse, etiam ex iudicio naturalis, antiqui iudicaverint. Tarquanium hominem libidine præcipitem, avaritiâ cæcum, immanem crudelitatis, furore recorem, vocaverunt superbum, & putaverunt sufficere convitium, ait ille. Concludamus cum Nilo, & operam demus ut sit nobis vita excelsa, spiritus humilis. Nihil altum vult Deus, præter se; proprium illi est erecta deicere, dejecta erigere.

1 Pet. 5. 6. Humilitamini sub potente manu Dei, ut vos exaltet in tempore visitationis.

Proverb. 28. 14. O que bien heurieux est l'homme! qui se donne frayeur continuellement: Mais celui-ci enduret son cœur tombera en calamité.

VEle onder ons, hebben een gewoonte, echs anders gelegentheyten hoogsten verheffen, haer eygen niet te achten: de reden waer van, dunckt my hier in te bestaen, dat wy ons oordeel in dusdanige taken gewoon zijn te gronden op de dingen die ons in't ooge loopen, op inwendige en verborgen saecken ondertuschen ofte niet lettende, ofte de selve niet wetende: en nademael het gene dat vermaeckelijck is in iemants gelegentheydt, veelt altyd blijckelijck is, en dat de beswaerlijckheydt vande selve daer en tegen veeltijts van binnen schuyt en bedeckt is: Soo gebeurt'er dat de gelegentheydt van andere luyden aen ons, de onse aen ander luyden, beter schijnt:

Den Os wil voor een rijt-peert strecken,

Den hengst wenscht om den pleghte te trecken.

Wy prijfen al, met Damocles, den glans en voortreffelijckheydt van Dionysius, om datse ons in't ooge loopt: het hweert daerentgens, dat met een peerts-hayr over't hooft van den Tyran hangt, en sien wy niet eer voor w' selfs in sijn plaetse zijn. Eylieve! hoe dickwils is een schoone tapitferye gespannen voor een vuylstuk muys. De nieuwste schoonen dwingen meest. De gegoten beelden der afgoden, hoewel zy van buyten vergult zijn, werden van binnen vol slock en vuylicheydts bevonden. Die van vele gevrees't wert, seyt Seneca, vrees't'er vele. Noyt Heer of eer, sonder seer.

Flectere vel frangere.

SAepe vel intactâ nummi periere crumenâ,
Fractus & illaso tegmine, mucro fuit.
Sepe cutis totos ruptis tegit ossibus artus,
Cum Deus ex alto tela trifurca jacit.
Mollibus indulget, durisque ferocius instat
Fulmen, & ipse fati fulminis instor idem.
Flecte genu: quicumque Deo non flectitur, ille
Plectitur, elatos Numini's ira premit.

Homme humilie toy, baissant ton haut desir,
Nul est, qui ne s'y rompt, qui ne s'y veut flechir.

SOo my iemant vraegt (seyt Augustinus) wat de eerste en noodighste deugt zy voor een Christen mensche, ick sal hem antwoorden, nederigheyt; wat de tweede, nederigheyt; wat de derde, nederigheyt. Willende den Godsaligen man daer mede te kennen geven, dat het gheele grontstuck des Christelijcken levens insonderheyt daer in bestaet, dat den mensche in sijn gemoet uytgeroeyt hebbende alle trotsheyt en hooghmoet, en daer door gebracht zijnde tot ware kennisse en verachtigheyt van sich selfs; hy sich in de leeghste dweemoedigheydt voor Godt verootmoedige. Want naedien t'onser aller Vooronters, door haeren verwanden hooghmoet in voortijden t'onfens verderve leelijck laten liggen: Soo heeft'er den goeden Godt belieft, op de wijse vande ervaren medecijnen, dese sieckte door strijdige genesdranken wegh te drijven. Laet ons dan trachten na een hemself en hoogh leven, maer naer een nederigen geest. De Heere der Heeren en wil niet groots, als sijne heerlijckhey; want 't is hem eygen, de hooge nederig te maken, de nedrige te verheffen. Den dagh des Heeren seydt les. 1. 12. sal gaen over alle het hoogmoedige en hooge, en over alle het verhevene, op dat het vernedert werde.

Ghy die een Christen zijt genaemt,
Vraecht, welke deugd u best betaemt?
D'antwoort is kort: Voor eerst, en leit,
Is nederigheyt u alderbest.

Die wond maect gefont.

DE naeld' is u pinceel. die schildert frisse rosen,
 Van zijde maectje verw, en doet het linnen blofen,
 Ghy opent, en ghy sluyt, ghy heelt oock datje steeckt,
 Ghy geeft meer alsje neemt, ghy maectt oock datje
 Ick prijfe dit beleyt, ik noem het soete rancken, (breectt.
 Maer handelt my alsoo, ick sal u des bedancken:
 Vriendin, ick ben gequetst door uwen soeten mont
 O geeft my doch behulp met dat my gaf de wont.

Ex vulnere pulchrior.

Pungere te dicam, vel pingere? ne scio, Phylli,
 Fungis & hac ipsa, stamina pingis acu:
 Fulget, tu, sana cute pulchrior ipsa cicatrix,
 Dumque nocet, bysso fert pia cuspis opem.
 Cum tua respiciat tenuem clementia pannum,
 Menè magis dura conditione premes?
 Corda mihi pungis; nec deprecor, ò mea, punge
 Phylli, genas labris tu modo pinge tuis.

Ce que blesse, me dresse.

TU fais, au blancq satin, maint trou par ton aiguille,
 En picquant peins, Margot, que tu es belle fille!
 Tout, que tu as blessé, en est gentil & fain:
 O que me traicte ainsi, Margot, ta belle main!

Ruyckende kruyden, stinckende luyden.

WAnneer ick nu en dan een vrijster sie bordueren,
 Soo leer ick even daer een deel geslepe kueren.
 Besiet, o soete jeught, besiet een loofen treck,
 Ontrent het meeste gout daer is de meeste pleck.
 Wat is 'er menigh mensch alleen met schijn behangen!
 Wat is 'er menigh oogh alleen met schijn te vangen!
 Maer 't is niet altijt schoon, dat al te schoone blinckt,
 Die altijt soete rieckt, 't is seker datse stinckt.

Non bene olet, qui bene semper olet.

Quem situs infecit Phyllis tegit arte colorem,
 Quod micat aurato stamine, menda fuit.
 Quid picti fictique jurant mendacia vulnus?
 Hanc natura fugit, quæ petit artis opem.
 Crimen habes formosanimis: quæ spirat odores,
 Crede mihi, vitium quod tegit, ore gerit.
 Non natus bonus, sed picta videtur imago,
 Semper ubi roseo vernat honore cutis,

De sous la couverture, se trouvera l'ordure.

LE faites du satin cacher par artifice
 As bien appris Margot: où l'or est, gît le vice.
 Tout que te semble beau plus qu'ordinairement;
 De n'estre beau par tout tu trouveras souvent.

Ovid. de Remed. Amor. lib. 1.

Discite sanari, per quam didicistis amare:
 Una manus vobis vulnus opemque feret.
 Vulnus, Achilleo quæ quondam fecerat hosti,
 Vulneris auxilium pelias hasta tulit.

Dan. Heyn. Mon. cl. 11.

Elevat una undas pectoris, una domat.

In solita omnia merito suspecta esse, prudentiores monent. Nunquam, nisi gravi de causa, in sordido splendore, in prodigo parimoniam, in hoste amicitiam aliquis expertus est; nunquam gratuita in superbo comitas, in avaro liberalitas fuit. Nota est pistoris dulcioris frequens fallacia, cui ambustam placenta partem duciori saccharo tegere, nota acupictrix pellule fallax solertia, cui pannum, parte quâ decolor aut maculosus, auro obducere moris est. Nunquam bonâ fide (aut Seneca) vitia mansuescunt, submitunt feritatem, magis quam exuunt, & quom minus existit averis, exasperantur, torvitatis mitigata cito in naturam suam recedunt. Acute, ut omnia, Tacitus, certissimum serâ cogitationis indicium est, inquit, in irato homine, et occultatio. Tu, cui hac eveniunt, cave canem; & hostem veterem difficulter amicum, amicum veterem non facile hostem fieri certo tibi persuade.

Juvenal. Sed qua mutatis inducitur, atque fovetur
Tot medicaminibus, coctæque silegimus offas
Accipit, & madida; facies dicitur, an ulcus?
Tertul. de cultu Fœmin.
Quantum à nostris disciplinis aliena sunt, faciem fœtam

Iacob. 1. 12. Saligh is den man die versoekinghe verdreeght, want als hy beproeft sal zijn, sal hy de kroone der heerlijkheyt ontfangen.

Die aen het wit satijn geeft hondert Guyfent steken, En meynt noch evenwel de sijde niet te breken: Want als de snege maeght haer naelde wederhout, Waer eerst de steke was, haer is dan enkel gout. **O!** stelt u weerde ziel om met gedult te dragen, Al wat van boven komt. Al zijn het harde slagen, 't En brengt u geen verclerf. Des Heeren wonder hant Geneest, oock alse quetst; en koelt cock, alse brant.

D'un costé Dieu oingt, de l'autre il poingt.

TU fais au blancq satin dix mille trous, m'amie,
De tout celâ pourtant ton cœur nes'en foucie;

Sanat, quod perculit.

Non tibi fert animus tua serica perdere, quamvis
Mille foraminibus serica, virgo, notes:
Quod laceravit acus, rutilo mox splendet in auro,
Pulchrior ex ipso vulnere tela redit.
Quos premis, Alme Deus, non opprimis; arrigere mentem,
Qui gemis et heretâ vulnere factâ manu:
Perfer, erit sanâ cute pulchrior ipsa cicatrix;
Et dabit haud dubiam vulveris Auctor opem.

L'ouvrage en est plus beau. Dieu par son chastiment
Guarit le cœur humain, sa playe sains nous rend.

SANAT, QUOD PERCULIT.

Quod in bysso virgo acupictrix, id in nobis agit Deus. Quem, precor, nunquam honoravit magnus ille Opifex, quem non ante oneravit? Quem unquam suis aut gratia spiritali imbuit, aut honore corporali egregie decoravit, nisi præmissa, in utroque, insigni aliqua calamitate? Non ante patriarcha Iacob opulentus, & ingenti famulatio, tanquam exercitu, stipatus ad suos rediit; quam sobus bacillo innixus in exteras regiones profugus abiisset. Non ante Iosephus regali splendore emicuit, quam carceris squallore fordauisset. In spiritalibus: non ante Paulus impio à morte revocavit, quam in piorum mortem concessisset; Ecclesiam non propugnavit, quæ eam oppugnasset, lucem denique Euangelii, nisi cæcus, non vidit. Quid multa? utiles sunt fidelibus afflictiones, etiam animi. Si quando ergo affligi te contigerit, Omnes pia, corpore, sive animo insolatium tui hoc, aut simile, argumentum deprome, Deo est propositum me honorare, infamia enim afficio: me firmare, quippe debilitor: de vitis me cumulare, in paupertatis angustias detrudor: gaudio me afficere, doloribus cruciandum me tradidit. Nam ut ait

Augustin. sup. Psalm. 21.

In telligat homo medicum esse Deum, & tribulationem medicamentum esse ad salutem, non panam ad damnationem, sub medicamento postus ureris, se caris, clamas: non audis medicus ad voluntatem, sed audis ad sanitatem.

Gelijck een maget met haer borduerwerk, so handelt de goede God metten mensche. Wie heeft hy oyt vereert, die hy te voren niet belast en hadde? wie vande sijne heeft hy oyt tijdelijk oft geestelick gefegent, die hy te voren in beyde niet en hadde besocht? den oudtvader Iacob en is niet eer met vrouwen, kinderen, knechten, maeghden, en vee als met een heyrleger omringelt totte sijne gekert, voor hy met een staf alleen in de hand veltvluchtich was vertrooken. Ioseph en is niet eer tot Koninklijcken glans verheven geweest, voor hy in't duyster des kerkers was nedergeleten. In geestelijcke saken: Paulus en heeft niet eer de goddeloofe uyt den dood getogen, voor hy inde dood vande Godtsalige had bewilligt: hy en heeft voor Godes kerke niet eer gestreden, voor hy die wel heftelijk te voren hadde bestreden: hy en heeft het licht des Euangeliums niet gezien, dan doen hy stecke blint geworden was. Om kort te maken, den Godtsaligen strecken selfs hare swaricheden, 't zy in ziele of in lichaem, gantsch en al ten goede: en daerom mach een Christelijck genoot wel sekerlijck aldus reden-kaveln: de Heere wil my toeren verheffen, en waerom doch? want my wert onre aecgheden. Hy wil my verstercken, want ick gevoele mijne swackheyt. Hy wil my verrijcken, want hy besocckt my met armoede: hy wil my verlijden, want hy trest my met droefheden. Siec daer: een selfsame, doch een vaste, maniere van reden-kaveln van de kinderen Gods.

Perkin. Traët. de Spirit. desert.

Dei gratia incipit, perficitor, ut plurimum; per contraria.
Apocalyp. 2. 10.

Ne crain rien des choses que tu as souffrir: Sois fidelle jusques à la mort; je te donnerai la couronne de vie.

Verwonnen oogh , begonnen min.

Ghy sult een leeuwe sels haest maken u gevangen.
 Verwint hem maer het oog. So eens de soete wan-
 Vaneenigh aerdigh dier verblinden u gesicht, (gen
 Ach ! van een dapper man en blijfje maer een wicht:
 Al treets' u op den neck, ghy sult haertrotsheyt lyden;
 Al spouts' u in den baert, ghy sult de gramschap myden;
 Wat dient 'er veel gefeyt ? al waer oyt minne quam,
 Daer wort de selfte leeuw soo mack gelijk een lam.

Captis oculis, capitur bellua.

Mox leo captus erit, si lumina capta leoni:
 Si nescis, oculis vincitur omnis amans.
*Sensibus ergo tuis ubi dulcis inhaesi imago,
 Perque oculos intrans corde resedit amor,
 Mox domita cervice jugum, gratosque labores,
 Dulcia mox tergo verbera nempe ferres:
 Et licet aut leo sis, aut tigride sevir orbâ,
 Accipies leges, quas tibi dicit amor.*

*Par des yeux les deux fenestres,
 Darts d'amour deviennent mailles.*

Quand on jecte au lion un drap dessus la teste,
 La veuë luy prenant, on prendra tost la beste ;
 Farouche nul fera quant il est pris au yeux,
 Approvoisé feras, si tu es amoureux.

Ovid. **N**on bene conveniunt, nec in una sede morantur
 Metam. 3. *Majestas & amor.*

Mantuan.

Quisquis amat, servit; sequitur captivus amatum,
 Fert domita cervice jugum, fert dulcia tergo
 Verbera, fert stimulos, trahit & bovis instar aratrum.

Is't oogh verrast , 't beest is in last.

Besiet, het moedigh diet de Leuwe staet gebonden.
 Om dat men sijnen aert ten lesten heeft gevonden:
 Ach ! Sampson is gevat, om dat sijn machtigh haer
 Wert, door een ontrou wijf, zijn vyant openbaer.
 Wil iemand in der haest sijn vyandt overwinnen,
 Die leere sijnen gront en aengebore sinnen.
 Want soo hy dat geheym ten vollen weten kan,
 Daer is geen twijfel aen hy is 'er meester van!

Primo vincuntur oculi.

Vincere si se vum cupis, & vincere leonem,
 Fac oculos vincas, & leo victus erit.
*Dum vocat in pugnam validas tuba raucâ cohortes,
 Ferreaque horrendo fulminat ere seges,
 Dux oculos visu, dux myrmure territat aures
 Hostibus, & parvidos excitat arte metus.
 In pugnis oculi primum vincuntur, & aures:
 Lumina qui potuit vincere, victor abi.*

O Eil gaigné, corps perdu.

L'oecil au lion perdu, pert aussi tost sa vie:
 Le chef d'armée ainli fait peur à sa partie,
 Par monstres non cognus, ou quelque aspect hideux.
 Il gaignera le cœur, qui a gaigné les yeux.

Moverit ac turbant homines non res, sed, quas de rebus habent, opiniones: prima ista notiones mirum est quantum valeant, nec animos semel praedicio occupatos facile quis in integrum restituat. Novum imperium inchoantibus utilem esse clementia famam; invidiosumque principem seu bene seu male facta premere, prudenter notat Tacitus. Valet hoc sane etiam in rebus privatis. Recens conjugatos diffidat, ut scopulos, vitare jubet Plutarchus, ne videlicet simultas prematura animos, antequam coaluerint, dissolvat. Qui amoris scita tradidere, amanti, primis praesertim alloquios, ut Dominus oculis ac auribus blandiatur, vehementer incumbendum putant. Scribit id, ac in usum deduxit Venus, apud Virg. quid enim Dea nescit amoris? ideoque Aeneam suum primo aspectu Didoni os humerosque Deo similem videndum exhibuit. Eodem strategemate Iuditha primo vigilans, mox Imperatorem ipsum Assyriorum Holofernem circumvenit. Ut vidit, ut periiit, usque adeo.

Tacit. de Morib. Germ.

Primi, in omnibus praeliis, oculi vincuntur.

Lipf. Doct. Civil. lib. 5. cap. 16.

Clamor repentinus aliqui, ut imago, aut aspectus fugam saepe exercerit implevit: & haec talia magis, quam gladius,

Math. 6. 23. Indien u ooge boos is, soo sal u geheele lichaem duyster wesen.

AL is de selle Lecuw de koninck van de dieren, En dat hem al het wout en alle menschen vieren, Wint iemant niet te min het oog van het beeft, Sijn lijfs sonder kracht, zijn herte sonder geeft. Siet! wat het oog vermaght, het oog heeft vreemde En over ons bedrieff, en over ons gedachten, (krachten O! so oer tucht bemint, en schouwt den vuylen brant, Hout doch het dertel oogh geduerigh in den bant.

Luce 11. 35. Regarde que la lumiere qui est en toy, ne soyent tenebres.

LE fin-rufé veneur le grand Lion attrape, En luy gaignant les yeux, d'un voile de sa cappe;

NEQUITIAE DUCES, OCULI.

Serpenti, loco angusto insinuare sese dum conatur, si caput modo usquam deitur immittit, protinus integro corpori facilis est transitus. Anguis istius mystici caput, id est, primam peccati suggestionem, si admittimus, illico ad ipsa cordis penetrabilia malum praecurret. Hic & tibi principii obstandum est: nam quemadmodum scelus quasdam Iacobaeas exflare novimus, quibus, tanquam per gradus, in caelum enitimus: in via est quodam declivis ac prona, qua lubrico lapsu in perditionem sermur. Nil ad verfarario nequius, quoties aliquem in scelus aliquod pellicit, non statim formatum, ac suis depictum coloribus id ipsum proponit, sed a parvis ferè initiis, non tam malis, quam ad malum insensibili quodammodo vergentibus, rem ordiatur, atque ita sensim alterius progrediendum, id quod intendit, patrat. Nemo repente fuit turpissimus. Davidem in homicidium propellere dum vult, si rectè eo tendat, horrebis vel nomen sceleris bonus rex, osium itaque primo suggerit, ac torporem, mox oculum nequam, hinc adulterium, denique istis promissis, ut necessarium infert homicidium. Omne peccatum superbum est, amat assecclam.

Luc. 11. 34.

Lucerna corporis tui, est oculus tuus, si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus lucidum erit, si autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit. Vide ergo ne lumen quod in te est, tenebrae sint.

DE menschen werden voor het meerendeel geleydt, niet so seer door de dingen selfs, als door de inbeelding die sy vande selve in 't hooft krijgen. 't Is te verwonderen wat den eersten inval by yder een van ons al vermach; want so haect wy eens zijn ingenomen, en konnen wy nauwelijcx, om iet anders te gevoelen, gebracht werden. Voor een Prince, seyt Tacitus, die eerst aen 't Rijk komt, is 't oorboir voor een genadigh en goedertieren Vorst by den gemeenen roep gehouden te werden. Voor een man die nieuwelijcx een jonge vrouwe getrouwt heeft, seyt Plutarchus, is 't geradè alderley scherpheyt te schouwen, om de inbeelding van haer teer gemeoet 'r hemaerwerts te trecken. Die van de liefde handelen, schryven 't eerste gesichte en ontmoetinge sonderlinge kracht toe om herten te stelen. Met desen treck heeft Venus de oogen van Dido, in de eerste vertooringe van haer Aeneas, Judith het gesichte van Holofernes 'r haerder eerste gesichte vervoert en ingenomen. Let 'er op die 't aengaet.

confernant hostem, videbisque militem vanis & inanibus magis, quam a justis formidinis causis moveri.

Livius:

Nihil tam leve est, quod non magna inderdum rei momentum faciat.

Psal. 11. 9. Averte oculos meos ne videant vanitatem.

Quimodo liber eras, victis leo servis ocellis: Quisquis es, a victo lumine, victus eris. Credite, peccati sunt lumina vestra fenestrae, Hac & avarities, & levis intrat amor. Pande fores, subis hostis, & omnia caede cruentas: Pande oculos, Satanas cordis in arce furis. Cura sit, & teneri tibi ne capiantur ocelli, Ni servum vitii subdere pectus ames.

Combien des braves gens sont par leur yeux frapez! Nos yeux, hélas! nous font fenestres de pechez.

ALs haer de slange door een enge plaetsf wil indringen, kan sy maer het hooft daer in krijgen, het geheele lijf sal lichtelijck volgen. 't Gaet even foot met de oude Slange, den Duyvel, de welke ons soo verre open vindende, dat hy maer de beginfelen der sonde daer in kan vesten, hy sal lichtelijck alderley grouwelen daer by voegen. Daer is wel een Jacobs ladder, om opwaerts ten Hemel te klimmen; maer daer is mede een nederhellende wech, leydende ten verderve. Den Duyvel, uyt zijnde om iemand te verlocken, gebruycet gantsch kleyne, en nauelijckiet van het goede afwijckende beginfelen, glijdende also, ongevoelijcker wijse, allengskens dieper. Hy, willende den David tot een doodslayer maken, berijet hem voor eerst met het sacht toemoken van ledicheydt; maer verweckt daer by in hem, een krielen sin, vuylen lust, overpel, en ten laetsten den doodslach selfs, schier als een nootwendig gevolg van 't voorgaende. De sonde is trots van aert, sy en wil niet alleen gaen, sy moet 'elcken den eenen laquay of den anderen achter haer steert hebben. Elk dan, die alle sonden niet wil inlaten, moet elck van de selve van eersten af wedeestaen. 't Is gevoelijcker, seyt den borger, een moetwilligen gast de deure voor 't hooft te sluyten, als ingelaten zijnde, hem uyt te jagen. 't Is voorfichtelijcker, seyt den krijgsman, des vyants inganck te beletten, als binnen landts met hem te oorlogen. 't Is wijsfelijck gedaen, seydt den Medecijn, de steecten in haer beginfelen te bejegenen. 't Is goet, seyt den lantman, de schapen voor den dam te schutten. Het beste van alle is, seyt den Christen, de sonde al in hare geboorte den neck te breken.

Nilus in Sentent.

CObibe oculos: cum enim non attendaris, circumvolvitur. Munto aures & oculos, per illa enim ingrediuntur omnia scela malitia.

Volwassen Appel en rijpe Peer, sijght licht ter neer.

Indienje minnen wilt, en dat met korte swieren,
 En sselc u sinnen noyt op al te jonge dieren;
 Te licht, eylaes! te licht, en dickmael op een spronck,
 Wort iemant daer geseft; *mijn dochter is te jonck.*
 Een rijper dient u best, daer vrijtje veel geruster,
 Doch meest indien u lief nu krijght een vlugge suster:
 Groen fruyt is wonder tay, ten wil niet van den tack;
 Taft naer een rijpe peer, foo pluckje met gemack.

Mite pyrum vel sponte fluit.

S*igrave prolixos tibi pectus abborret amores,*
Candida conjugii si tibi meta placet,
Hanc ut ames sit cura, soror cui nubilis instat:
Nome vides? frondes fronde premente ruunt.
Hac sit amica tibi, cui serior ingruit etas:
Crede mihi, causam tempus amantis azit.
Mitia sponte fluunt, pyra cruda tenacius haerent:
Nec sequitur facilem, quae viret uva, manum.

Fruict verdelet, aisement ne chet.

AMant, si tu ne veus languir de longue flame,
 Adresse tes amours à que!que meure dame.
 Ne voit on au vergers que meur fruiet fuit la main?
 Et qu'au trop verdelet souvent on tire en vain?

Rijp ooft, haest gerooft.

Wil iemant jonk gewas van groene boomen trecken,
 So moer hy tot het werk sijn gantsche leden strec-
 Maer komt hy met 'er hant ontrent een rijpe peer, (ken,
 Die scheidt van stondenaen, en sijnht in haesten neer.
 Dus gaet 'et met den mensch, wanneer de leste stuypen
 Hem prangen aen de ziel, of inde leden kruypen;
 De jeught is wonder tay, en worstelt met de doodt,
 Maer die veel jaren telt, en hoeft maer eenen stoot.

Homo poma similis.

P*oma, sub autumnum curvos onerantia ramos,*
In calathos, digito vix bene tacta, fluunt:
At movet, & totam quatit aspera villica matrem,
Dum pyra praeproper à vellit acerba manu.
Vix luctantem animam, post vulnere multa, resolvit
Cum petit imberbes mors inopina genas.
At tremulo vix parca seni fatalis angit
Stamina, & ille suum labitur in tumulum.

La meure pomme, un vieil homme.

VEus tu voir la façon du trepasser des hommes?
 Mets tes yeux au jardin où que l'on cueille pommes.
 Le fruiet se tient au bois quant il est verdelet,
 D'un petit chocq du vent la meure pomme chet.

Horat. lib. 2 Car. Od. 5.

— Tolle cupidinem

Immitis uva:

Iam te sequetur, jam proserva

Fronte petet Lalage maritum.

Virg. — Primis & adhuc crescentibus annis

Non mentem Venus ipsa dedit.

Tertullian. Acerba res est, immatura virgo.

ILm'est advis que bien à propos se peut icy appliquer un bon mot François, dont fait mention le Sieur du Vair au traité des réponses d'Epictete (pour l'amour duquel je parleray François pour ceste fois) un homme, un pomme, ditt il, y adjoustant ce verset,

Nos corps, comme les fruiëts aux arbres attachez, Ou meurs tombent en terre, ou verds sont arrachez. In modo itaque moriendi homo pmo non abfimis est. Et me semble, que la diſte comparaiſon est propre & vive pour exprimer la façon de mourir, & d'un robuste jowvenceau, qui est encore en la fleur de son aage, & d'un bon vieil homme, qui ja va penchant vers la terre. Omnia quæ secundum naturam sunt, (ait Philoſophus) sunt habenda in bonis: Mais tout ce que nous advient au revers du cours de la nature, est ordinairement facheux. Circeron semble ceste meſme façon de parler avoir emprunté d'Epictete, de laquelle il s'est servi au livre de la vieillesse, mais en termes plus aigus & estrovez. Entendez donc parler ce grand Orateur en sa propre langue:

Cicer. lib. de Senect.

Adolſcentes mihi mori sic videntur ut aque multitudinæ flamma vis opprimitur. Senex autem, sicut, sua sponte nulla vi adhibita consumptus igni extinguitur: & quasi po-

GAet met den mensch, als met de peer, De dees is rijp, en sijght ter neer; De geen, noch groen, dient niet gepluckt, Wert lijk wel van den boom geruckt

Dit is een spreuke Epicteti, door de welke hy ons aerdighlijck afbeeldt het onderscheyt tusschen het sterven van een Jongelinc, noch groen en tay zijnde van yeght, en tusschen een out man, alreede na der aerden hellende, en met den hoofde wifende werwaerts hy haeft henen moet. Welcke maniere van spreken Cicero van Epicteto schijnt ontcent te hebben. De Jongelingen, seydt hy, sterven, gelijk als het vyer door kracht van water wert uytgebluft; de Oude gelijk een vyer dat van selfs verteert zijnde, sich onder d'asschen begraeft, en vergaet: of wel gelijk boom-vruchten, de welke groen zijnde werden van den boom geruckt, rijp zijnde druypen van selfs daer henen. Alsoo, seydt hy, sterven de jonge door gewelt, de oude als van rijpheydt.

ma ex arboribus, cruda si sint, vi velluntur, si matura & cocta, decidunt. Sicut vitam adolescentibus vis aufert, sic senibus maturitas.

Philip. 1. 23.

Ick begeere te verscheyden van den lichame, en met Christo te zijn; want dat is verre het beste.

Quod crudum, idem & pertinax.

WAnneer den bogartman het fruyt begint te plucke, En dat hy met geweld moet aen de tacken rucken, Dat is een vaste peyl van haren wrangen aert, Die even in de pluck haer wesen openbaert. Wanneer de bleeke doot komt trecken aen de mensché, En datse strevigh zijn, en om te leven wenschen: Dat is van stonden aen, dat is genoegh geseyt, Dat haer noch wrange suchte ontrent den boesem leytt.

Ecclesiast. 4. 1. 4. Ne crains point la sentence de la mort.

SE tient fort aux rameaux quant meurre n'est la pomme. Le fruiëtt doux à manger bië aisément l'assomme. (me;

Qui resistit au destin, & de la mort à pœur, Cognitoire fait, qu'il a mauvais humeurs au cœur.

QUOD CRUDUM, IDEM ET PERTINAX.

Feram artem cavea inclusam non opus est ut aliquis abigat, vel exire compellat, sed simul atque cavea aperta est, statim in liberiore campum avolat. Corporis ergo castulo inclusi sumus miseri mortales, purum & apertum aërem, in morte, nobis recludit Deus: quid statumus? nunquid, cum nauum exigitur, signum est nos in portu esse? Solem moriri quotidie & occidere videmus, nec turbamur, quia assuevimus. & natura hunc ordinem scimus. Quidni idem de vita ac morte judicamus? Quid usquam delectabilius quam animo securo, vel cum Simone dicere posse, nunc dimitte servum tuum Domine? vel cum Paulo; cupio dissolvi, & esse cum Christo? Tadio vita tamen mori tem optare, quia vel adversa corporis vel animi patimur, nec animosum foret, nec commendabile. Timidus equè habendus est, & qui mori non vult cum opus est, & qui vult cum non oportet, ait Ioseph. Agendum ergo mi Christiane, nec tantus sit dolor, qui in moriem te impellat ante tempus moriendi, nec tanta voluptas, quæ te detineat, cum est tempus moriendi. Non eripitur hæc vita, sed interruptur, ut melior reddatur; non consumitur, sed mittitur ad certiora spiritus.

Seneca Epist. 26. Quis exitus melior quam in finem suum naturæ solvere dilabi? lenis hæc via est, subdaci.

Chryf. super Math. 10. Mors, minus necessarium est naturæ jam corruptæ, quam non est fugienda, sed potius amplectenda: ut fiat voluntarium, quod futurum est necessarium.

ISsonnoodigh enen wilden vogel, die in een hutte opgesloten is, uyt de selve wegh te dryven: want, de hutte maer open zijnde, sal van selfs genoegh vlieg vliegen. Wy menschen zijn in dit lichaem, als in een muyte; gewanckelijck henen gese: Godt heeft ons de doot, als tot een onslayter van desen kercker, toebereydt. Wat schrieken wy, als den verlosser tot ons komt? het af-eyshen van veerſchat, als in dat niet een teycken dat wy ontrent de haren zijn, dat wy henen pooghden? Wy sien de Sonne dagh aen dagh rijſen en ondergaen, sonder dat sulcx ons eens verſchricke. En waarom dat? overmits dat wy weten dat sulcx den gemeenen loop der naturen is. Waerom en oordeelen wy mede soo niet, van ons leven en sterven? daer en is (mijns oordeels) niet heughelijker als, met vollen mont en met een bercyde gemoet, te mogen seggen, of met den ouden Simeon, nu laet Heere uwen knacht henen gaen in vrede; ofte met Paulo, ick wensche ontbonden te zijn, om met Christo te wesen. Door verdriet nochtans des levens, ofte om tegenspoet, 't zy dan in den lichaem ofte gemoede, en waer't noch kloeckmoedelijck, noch prijselijck die om doot te wenschen. Hy is even vreesachtigh, en den genen die schroomt te sterven, als hy sterven moet, en den genen die sterven wil, als hy niet en moet. Wel aen dan, wie ghy zijt, ghy Christelijck gemoet, laet'er geen weedom zijen, die u ter doot dringe, eer het tijdt is; laet'er geen wellust wesen die u voor de doot doe erfelen, wanneer uwer tijdt gekomen is.

Ons lichaem wert ons genomen, om een beter te geven: onsen geest wert niet uytgebluft, maer herstelt.

Offeramus Deo pro munere, quod pro debito teneamur reddere.

Die steelt, die queelt.

Ick vont eens op een tijdt de liefste sitten slapen,
 Ick sagh haer rooden mont, ik bleef er op staen gapen,
 Dies kreegh ick stelens lust. Maer wat een dievery!
 Ick stal een kus van haer, maer sy een hert van my.
 De muys ontrent het speck die eet met groot verlangen,
 Sy vat en wort gevat; sy vangt en wort gevangen: (lief!
 Siet wat een vreemde streeck! wat kunstjes weet ghy
 Ghy sit gerust en slaept, en seelt noch uwen dief.

Fit spolians spoliu.

Fortè super viridi Phyllis mea fronde se debat,
 Occulerat placidus lumina victa sopor.
 Accedo, labra jungo labris; dumque oscula furtim
 Paucula surripio, me rapit illa mihi.
 Dum vorat, occulto trahitur sic piscis ab hamo,
 Musque perit, gratum dum petit ore cibum.
 Improbata, furandi quis te neget esse peritam,
 Cum vigil, in somno, fur tibi praeda cadat?

En prenant, surpris.

Qui chaffe au parq d'amour a bien dessein de prendre,
 Mais las! va prisonnier, sans y penser, serendre.
 En prenant les appafts se prenent les souris:
 Voicy la chaffe, amy, ou le veneur cst pris.

Naer lange loopen, moetmen 't bekoopen.

Ick was voor desen vry, ick ging al waer 't my luste,
 En alsick woelen mocht dat was mijn soetste ruste;
 Nu was ick in het graen, en dan ontrent het meel,
 Mijn t'huys was overal, want hollen had ick veel:
 Ten lesten sagh ick hier dit lekker-beetjen hangen,
 Ick proefd 'et maer een reys, en fiet ick was gevangen:
 Nu sit ick hier en kijk. O vrienden niet te mal;
 „ Een die geduerigh loopt raectt eenmael in de val.

Nimia libertas fit servitus.

Liber eram, meminì, per amena vireta ferebar;
 Nec mihi grata quies, nec satis una domus:
 Polline distento pra polline grana placebant,
 Sepe merum pepulit, saepius unda sitim.
 Huc tandem nidore novo me pellicit esca,
 Quam, miser! ut cepi lingere, captus eram:
 Libertas nocuit, fit stulta licentia carcer,
 Omnia dum lustrat musculus antra, perit.

A la fin, se prend le fin.

Ma bouche auparavant n'estoit que trop friande,
 Voulant, par chafque fois, eſchanger de viande,
 Me voila pris en fin: j'ay maintenant ma part.
 Maint perd sa liberté helas! pour peu de lard.

Ovidius: — Carpitque & carpitur una,
 Suppliciumque sui est.

Plaut. Trin. Amoris artes eloquar, quemadmodum expediant, nunquam
 Amor quemquam nisi Cupidum hominem postulat se in plagas
 Conjicere: eos cupit, eos consecratur, subdole blanditur, ab re
 Consulit, blandiloquentulus, Harpago.

PEcudes, qua velē stabulo vel vinculis emittuntur, majoricum impetu evagantur, quam quae nunquam alligatae, aut inclusa fuerunt. Id adolescentibus saepe usu venisse comperitur est; ii enim, ut serulam timere desierunt, à labore proclives ad libidinem, in omnem fere lasciviam erumpunt; Imberbis juvenis, tandem custode remoto, Gaudet equis, canibusque, & aprici gramine campi, Cereus in vitium flecti, monitoribus asper, Ut ilium tardus provisor, prodigus æris, Sublimis cupidusque, & amata relinquere pernix.

Tales, ut tandem lascivire desinant, in vincula nuptiarum conjiciuntur, & pedicis nuptialibus alligandos ablegant, quibus ista cura incubit, rebus ad hoc ita prudenter dispositis, ut casu magis, aut ipsorum factō, quam parentum consilio, eo delati videantur. Idque eomodo aliquando factū ita memini, non optimo semper successu. Quanto melius erit si ii, qui dimissi à pedagogo suo relinquuntur arbitrio, non obiciant imperium, sed mutant principem, & loco pedagogi (ut prudenter Plutarch.) rationi in posterum pareant! utnam id agat juvenis nostrā, nimisque infatigatum illud Seneca: Minimum debet libere, cui nimum licet.

Plutarch. de Educat. lib. in fin.

Danda est opera ut, qui voluptatibus nimis dediti sunt, & reprehensionibus minus obtemperantes, matrimonio devinciantur, quod iustissimum juvenutis vinculum est.

Op eene stont, komt straf, en sona,

SOo haeft de snode rat het speck heeft aengegrepen, Soo fluyt haer oock de val, daer staets dan benepen, Soo is nu van den roof? want met de valle sloegh, Soo was dat haer de schrick door al de leden joegh, 't Is niet genoegh gefeyt, nā fonden komen plagen; Een boofwicht lijdt terstont, en voelt gewisse slagen; Want op den eygen stont dat hy de fonden doet, Soo komt 'er met 'er daet een beul in sijn gemoet.

Proverb. 11. 2. L'orgueil est il venue? aussi est venue l'ignominie.

Stoftt que la Soury ronger le lard s'avance, La voilà prinse au corps, tour à la mesme instance.

HEt Vee, dat lange gestoten of gebonden heeft gestaan, plach vry wat onbesuyfder henen te loopen als andere, 't welck de vryheyt gewoon is. 't Gaet veel tijds soo met de jonge luyden, de welke soo haest zy haer handt de plack ontrogen hebben, gemeenlijck terstont in alle wulpsheyt uytbersten.

Een lonck gesellos van den drang, Rijt, jaeght, en vliegt, en gaet zyn gang; Licht om verleyden, suer en quaet, Op elck die hem ten besten raet. In nutte dingen gantsch onvroet; Opsapper van zyns vaders goet. Gantsch moedigh, vol van soete waen, Vol lusten, die terstont vergaen.

De sulcketijdelijck ten houwelijck te besteden, en (soo men feyt) een blockaen 't been te doen, is den raet van sommige, maer sulcks en geluckt niet altijd ten besten. 't Waer daerom te wenschen dat de Jonckheyt, nu zijnde uytten dwanck der scholen, de Reden voor haer Schoolvrou woude aennemen, want gelijk Seneca feyt:

Die meest mach doen zyn eygen zin, Die dient hem meest te binden in.

Terent. Adclph. Uxorem duxi, libertatem perdidit.

Pœna, comes sceleris.

AH quoies false nos ludis imaginis error! Mus sibi dum fingit prædantia, carcer adest. Et vorat, & capitur, nec erit mihi dicere promptum; Quid prius eveniat num sapor, ane dolor. Mus peccator homo est, quisquis mala gaudia carpit Corpore, quod peccus mordeat, intus habet. Pœna voluptatis comes est dolor ipsa voluptas; Impurus nunquam gaudia pura tulit.

Le creve-cœur est prest à l'homme qui fait mal: La peine & le peché marchent d'un pas egal.

POENA, COMES SCELERIS.

OMnes, quas mundus propinat, voluptatis apibus non dissimiles esse, non immerito dixerim, fronte blandiantur, postica pungunt, de se se judicent alii, ad me quod attinet, non memini quidquam mihi unquam accidisse, cui voluptatis nomen merito tribuerem censeam. Unicus sanè dolor corpus magis afficit, quàm voluptatis mille. Quid mirum? semper aliquis dolor voluptatis, dolori nulla voluptas incit. Nullum mort alibus gaudium purum est. Id si verum in doloribus hinc tempor alibus ac momentaneis, quanto magis id locum obtinebit in æternis. Hæc si vera, cum particula aliqua corporis affligitur, quanto verior a si corpus univ ersum: si dolor unius articuli, ut puta dentis, intolerabilis non nemini videatur, quid de exquisito anime simul ac corporis supplicio cogitandum est? statuanus igitur nullam hic voluptatem puram esse, vel si suspiciamus aliquam certè, nisi in conscientia puritate, non inveniri; nam quemadmodum corpus voluptatum capax non est, nisi bene temperatum, ita nec animus, nisi conscientiarie purgatus.

Genef. 2. 17.

De ligno autem scientie boni & mali ne comedas; in quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris.

Proverb. 11. 21.

De main en main le meschant ne demerera point impuni.

't EN is niet ongerijmt de wereldtche wellusten met de byen te vergelijken, alsoo de selve beyde de soetigheyt in de mont, de bitsicheyt en bitterheyt in den steert dragen. Yder oordeele van sich selven, wat my belangt, ick derf seggen dat my noyt iet bejegt is, dat te rechte de naem van wellust mochte gegeven werden. Een eenige droefheyt gaet ons veel dieper in, als duyfenderley genuchten. Is 't wonder? daer en is geen vreught, die niet altijds wat onsoets ontrent haer en heeft: weedom daer en tegens en heeft nimmermeer een soete beet, maer is over al haer selfs ghelijck. Het welke indien plaetse heeft in tijdelijcke pijn; wat sal 't zijn, daer het geheele lichaem te lijdē sal hebben? Indien de pijn van een tant, ofte ander kleyn lijt, onlijdelijck wert geacht, wat sal 't sijn daer lijf en ziele gesamentlijck in de uyerste weedom sullen liggen? daer en is dan hier geen blijfchap te verachten, die recht suyver en onvermenght is; ten ware in een oprecht gefuyvert gemoet: want, gelijk een onguer en ongefont lichaem niet bequaem en is om wellust te plegen, en in de selve smaek te vinden, soo mede in ons gemoet, indien het niet gefuyvert en zy van doodelijcke wercken.

Van roock werd' ick gevoet.

MEn hout dat Venus kint meynt handel aen te grijpē.
 Het veylt tabak te koop, en menig hondert pijpen.
 Roock is sijn kramery, roock is sijn beste vont.
 Roock schiet hem uyt de neus, roock berst hem uyt
 de mont;
 Roock sweeft hem om het oogh, soo datse beyde weenen,
 En noch is 't al vermaeck, gelijk de vryers meenen;
 Roock is sijn gantsche rijk, roock is sijn beste goet
 't Is roock, 't is enkel roock, al wat den minnaer voet.

Fumos vendit Amor.

Aerio de rore trahunt alimenta cicadae,
 Futilis aura tibi dat, salamandra, cibum.
 Nautica plebs avido tabaci bibis ore vaporem,
 Nostra, levi fumo, pectora nutris amor.
 Mira puer Veneris vasto promittit hiatu:
 At si perspicias singula, fumus erit:
 Fumus amans, & fumus amor, mens fumus amicae est,
 Et speciem fumi, quidquid amamus, habet.

Amant ton beur, n'est que vapeur.

AL' amoureux esprit la grace de sa dame
 Rapporte sa vigueur, fait revenir son ame;
 Des dames la faveur n'est que fumée & vent,
 De rien, que des vapeurs, se doncq nourrit l'amant.

Fy! die roock eet, en beter weet.

DE salamander leeft alleen uyt schrale winden,
 De krekkel weet haer aes ontrent den dauw te vindē.
 Matroos gebruykt taback, die licht daer henen schiet;
 Maer die in hoven leeft eet roock en anders niet.
 Wat is doch hoofsche gunst? een wafem haest verdwe-
 Sy rijft gelijk een damp, en gaet dan weder henen (nen,
 Alsiet dat noyt en was. Gefellen, zijdy wijs,
 Laet Princen haren roock, en eet gemeene spijs.

*Aula vapor levis est, fumi vendun-
 tur in aula.*

Stellio semper hians venis nutrisur, & aurā;
 Colligit è liquido rore cicada cibum.
 Ore trahit fumum tabaci, quem naribus efflas,
 Nauta, procellosum dum mare linte secat.
 Aula vapore suis alimenta clientibus offert:
 O miserus! procerum sutilis umbra, favor.
 Aula vale, mihi caula placet, nemorumque recessus;
 Cultor ego hic sanctae rusticitatis ero.

Mieux mestier, qu'Esprevier.

LE marelot est gay, quand du tabacq peut prendre,
 Et le fumeux broillard attire jusqu'au cœur:
 De l'air se resjouit & paist la salamandre,
 Pour tous le courtisān ne vit que de vapeur.

Circer. pro M. Cael.

Amores & deliciae masure, & celeriter deflorescunt.

Daniel Heyns.

*Omnia speramus, promissaque vana fovemus
 Molliter: & faciles ad nova vota sumus.
 Interea totum paupertas possidet ævum,
 Cæcaque volvendo somnia, vita perit.*

Fumus, quem excitant ii qui hystocyma Peruviano (tabacum vocant) uruntur, gyris torruosis in aerem emissus, spectant ut magnum ac delectabile aliquid primò quidem in oculos incurrit, mox tamen propius astanti factum odorem intucit, lachrymas excutit. Hoc aulicæ vitæ artibus non inepte fortasse aliquis per similitudinem applicet, in qua multi a specie amica & magnifica, re non futilia modò, sed noxia interveniunt. Sæpe ibi aliquis palam laudans (quo incautus decipiunt) secretis criminationibus infamis, licet omnia caveat, tamen per ornamenta ferietur, inquit Tacitus, artium aulicarum minimè ignarus. Exire leporem à vulpecula coram leone laudatum, referunt fabule, sed à teneris ac laetis ipsius carnis, quæ præ conia trepido animali mox in perniciem cesserò. Talis

Fraus sublimi
Regnat in aulâ.

Benè ergo

Seneca Thyest.

<i>Siet quicunque volet</i>	<i>Leni perfruar otio,</i>
<i>Aula culmine lubrico,</i>	<i>Nullis vota quiritibus</i>
<i>Me dulcis satiare quies,</i>	<i>Ætas per tacitum sinat.</i>
<i>Obscuro positus loco</i>	

Lipf. lib. 2 Civil. doct. ex Tacit. 3 Annal.

Ancipitem omnem potentiam in aulâ esse, multi ibi speciem magis in amicitia Principis, quam vim retinent.

DEn damp, die de meester-tabackblasers met door den anderen spelende swieren in de lucht weten uyt te wasemen, schijnt aen de omstanders voor t eerste vry iet sonderlings en vermakelick te wesen; maer kort daer nae drijft deselve een stanck in de neus, en tranen uyt den oogen. Dit soude misschien niet qualieken paffen op soodanige hoofsche streken, die nu en dan in den schijn wel so wat aenienlijck, en oock vriendelick haer lachen aensien; doch eyndelick in der daet niet alleen ijck ydel en beuselachtigh, maer oock gantfch schadelijck werden bevonden. In de Hoven (seydt 'ereen geslepen Hovelingh) werdt men dickwils (om te beter opden thuyng geleydt te werden) in t openbaeren hooghsten gepresen, en middeler tijdt op het vinnighste in t heymelijck bedragen, en vermaect: in voegen dat men, hoe nauw men oock op sijn stuck letten mach, eyndelijck evenwel selds met schijn van vereeringe, deerlijck werdt mishandelt. Den Vos placht den Haesin t bywefen van de Leeuw wel somwijlen seer te prijsen, maer dien lof wiert daer op alleenlijck genomen, dar den Haes kort en smakelijck van vleesch was. Hoe den armen Haes soodanigh prijsen bekomen kan, is by yder een lichtelijck te dencken.

*Dat zijn streken, dat zijn rancken,
Die in Princen hoven wancken.*

i Timoth. 6. 8. Kost en kleedren hebbende, wy
sullen ons daer mede laten geoegeer.

ALheeft matroos alleen een pijp taback gedroncken, Hy krijgt een vrolijk hert al waer hem wijngeschon-De krekel eet den dau, de salamander wint; ken, 'tIs vreemt waer menigh dier sijn dranck en eten vint. Wil iemant met bescheyt de reden plaetse geven, Men hoeft geen groote kost, om wel te mogen leven, Ghy daerom wieje zijt, die wensft te sijn grufft, En eyft geen meerder goet, maer bidt om minder lust.

Cœur content, grand' talent.

LE Matelot est gay beuvant de la fumée,
La sauteurrelle au bois se paist de la rosée,

Ton cœur, ton foible corps fera tost assouvi,
Les des reglès desirs fitu mets en oubli.

NATURA PAUCIS CONTENTA.

Sæpe ut stupendum dirvine providentia opus, tacitus mecum miratus sum diversum alimentorum rationem, quam Deus, pro re nata, mortalibus dispensat. Non raro operi rustico aut mechanico intentum aliquem, non minori delectatione quam supore, intuitus sum arum panem cum additamento vilis alicujus obsonii vorantem, tantamque, imo longe majorem, non dico voluptatem inde percipere, verum etiam multo validiorem à frugali isto prandio consurgere, atque inflatus aliquis, & se vix capiens, vente, ab innumeris gula irritamentis redive solet. Nonne indies videmus tenuiorum liberos contra injuriam aeris satis male instructos, parco insuper filio nutritos, pingues esse ac nitidos? Lautorum contra filios molliter, & cum cura, habitos, dubie plerumque valetudinis, cum medicorum pharmacis indies conficiari? Hac contemplatus, quis non exclamet, non pane, sed Dei potentia vivere hominem? Et propterea superfluum esse, tanto apparatu corpusculum hoc saginare, cui enim id bono, nisi ut mox vermes pinguiori escâ pascamur?

Bern. de Conf.

Si, quod natura satis est, replere indigentiam velis, nihil est quod fortuna affluantiam petas: paucis minimisque natura contenta est, cuius satietatem, si superfluis velis urgere, aut injucundum quod insuderis, fiet, aut noxium.

Sapientis facilis victus.

Nautica plebs titubat, credas merâ vinabibisse;
Quodque bibit, tabaci nil nisi sumus erat.
Stellio se venis, se vore cicada sagineat;
Nec minus in silvis hic salit, illa canit.
Quam modico contenta cibo mens aqua quiescit!
Rapa triumphales parat adusta viros.
Non argenda tibi res, sed minuenda cupido est:
Delittis animum si saturare velis.

Ick hebbe menichmael, als een sonderlingh werck van Godes goedicheyt, in mijn selds overleydt de bysondere maniere van voetsel, die des selds milde hant, yder na sijn gelegentheyt, bescheydlijck uytdeelt. Wie en siet 'er niet met een verwonderende vermakelijckheyt hier een Landtman van sijn ploegh, daer een ambachtsman van sijn handwerck afaten, 'en een stuck kafenbroot, ofte andere slechte spijse in de hant nemen, en daer van, niet alleenlijck soo meugelijck eten, als of den smaek van alle leckernye daer in verborgen lage; maer selds veel beter ghehart daer van opstaen, als dese, die van alle kostelijcke spijse de volheyt voor hun hebbende gehad, door het opspannen van haren buyck, beyde kelder en spinde haer ampt schijnen ontnomen te hebben. Wie en siet 'er niet, met gelijcke bedenkinge, der schameleer luyden kinderkens dunneken gekleet, met harde kost gespijst, rondom een kouden heert goeochlicken spelen, ofte vet en wel gedaen daer henen springen, daer middelert-tijdt de kinderen van de rijke luyden, met groote kost en forge lachjes en wermkens opgetogen, als ondergelevene quele balcxkens deerlijck op den hals werden heen gedragen? Moeten wy, dit siende, met vollen monde niet seggen, dat den mensche alleen uyt den broode niet en leeft, maer uyt, en van de rijke hant Godes? en t selve alsoo zijnde, waerom soo seer op den mont gepast, anders dan om de wormen een vetter aes voor te leggen? De bedenkinge des doods, gelijckve andere gebreken inbindt, so kanse oock stichtelijck gebruyckt werden tot betoeminge vande gulsticheyt.

Prov. 27. 7. *L'ame qui a faim, toute chose amere est douce.*

Bly, door slaverny.

DOen ick mijn eygen was, en mocht alomme sweben,
Doen leyd' ik even staegh een stil, en droevig leven,
Maer na dat my de Min bracht in den soeten dwang,
Doen wierd mijn tonge los, en maeckte bly gefang:
Ick lach, ick raes ick speel, en schoon ick sta gesloten,
Geen tijt heeft my verveelt, geen ding heeft my verdro-
O soete slaverny, en aengenaem gewelt! (ten)
Het is een minnaer vreught, dat ander lieden quelt.

Amissa libertate lætior.

Omnibus angores, uni mihi gaudia portat
Carcere secludi, servitiumque pari:
Tunc, cum liber eram, solâ spaciabar in umbra,
Mæstus, inops, tacitus, nec vigor ullus erat.
Ex quo diâ Venus me carcere clausit amoris,
Ex illo lepidâ garrulitate loquor:
Nunc cano, nunc vocum non est simulantior alter:
Quo mihi libertas? Sors mea ferre jugum.

Prison gaillard m'a fait.

I'Estois muet au bois, mais prisonnier en cage
Je rie, & fais des chants, je parle doux langage.
Chacun, fils de Venus, qui porte au cœur ton dard
Est morne en liberté, & en prison gaillard.

Genes. 29. 20.

Servivit ergo Iacob pro Rachael septem annis, & videban-
tur illi pauci dies, præ amoris magnitudine.

Dwanck, leert sanck.

I^Ndien de Papegay waer in het wout gebleven,
Sy hadde daer geleyt een woest en beestigh leven;
Maer nu sy door bedwang by menschen is geleert,
Soo komt 'et datse spreeckt, en in het hof verkeert.
Is iemand oyt gesint om eere na te jagen,
Hy moet van eersten af, hy moet gewilligh dragen
Al wat de tucht gebiedt. Bedwang ontrent de jeught
Wort eere met 'er tijdt, en niet als enckel vreught.

Magistra virtutis, disciplina.

Si foret in silvis per de via rura vagatus,
Nec caveâ viridis clausa fuisset avis;
Non, regum conviva dapes, non ore falernum
Gustet, & aurato non recubet thalamo:
Nec lepidos daret ore sonos, nec amabile murmur,
Nec domino posset dicere, Caesar ave.
Frana det ingenio, juvenilibus imperet annis,
Optati ingreditur quisquis honoris iter.

Peur, grand inventeur.

S^Ij'eusse mon plaisir suivy au verd bocage,
Ma langue n'eut jamais parlé humain langage,
Me voila bien appris par supporter tourment;
Sans estre assoubjecty nul ne devient sçavant.

Bill. Anthol. Sacr.

Absque jugo posita est dittonis amica voluntas,
Qui viget affectu, non gemit imperio.

NUllus equus vestis se forti parcat, nisi arte domitus, nullum ingenium non ferrox, nisi probè educatione, & præceptis cicuretur. Qui assidue in rebus prosperis ac latis versati sunt, eos vix sapere prudentiores censent; quos verò fors adversa aliquoties exercevit, magis ad prudentiam ac cautionem compositi putantur. Nec immerito; ut enim aspectus à circumfuso aere lumen accipit, sic animus ab imminentibus calamitatibus. Cum Romanis, inquit Hannibal, bonis malisque meis bellare didici. Mibi, clamat Mithridates, Fortuna, nisi rebus erepris, usum dedit bene suadendi. Ad omnia necessitas naturam instruit: illa simias decore saltare, Elephantis doctè digladiari picas ac pittacos distinctè loqui docet. Quid multa? res dura bestias ad actiones humanas, homines ad divinas erigit.

Op het selve beelt een andere fin.

DE wilde Papegay eerst in het wout gevangen, Wil enckel uyt de koy, en door de sporten prangen, Maer alsfe geenen troofft in dit gewelt en fiet, Soo stelfte zich geruft, en singt een geestigh liet. Wanneer der eenigh mensch met druck in overladen, Ick weet hem groot behulp tot alle groote quaden;

Rom. 6. 20. 22.

Dienst knecht der gerechtigheydt is vry van sonde.

AL vloogh ick in het wout, al fat ick daer verborgen, Noch leek ick evenwel in veelderhande forgen, Het ruyschen van een riet, het drillen van een bat, Dat bracht my in den schrick van ik en weet niet wat: Nu ben ick (naer het schijnt, en sooje meent) gevangen, Maer vriend, het is gemist, 'k en hebbe geen verlangen Te wesen dat ick was. Een harde slaverny Die maect oock in den dwang een reyne ziele vry.

A Dieu servir, est regner.

Bien que je fois captif, si ne suis miserable; J'ay pris congé des boix, prison m'est agreable:

Want; als de gantsche ziel met plagen is vervult, Daer is geen beter ding, als lijden met gedult.

CApta recens laqueis, & vimine clausa pavistri, Carceris impatiens se quoque ledit avis; At cum nullo fugeratio, nec abire potestas, In medio tandem carere dulce canit: Scilicet arumnis patientia sola miedetur, Non alià melius pellitur arte dolor. Vincula dura magis luctantia crura fatigant, At tandem leve fit, quod bene fertur onus. Horat. in. Art. Poët.

Qui studet optat am cursu contingere metam Multa tulit secitque pur sudavit, & alsit, Abstinit Venere & Baccho. Qui Pythia cantat Tibicen didicit prius extimuitque magistrum. Bernhard. Epist. 113.

Quam compositum reddit omnem corporis statum, nec non & mentis habitum disciplina! Cervicem submittit, ponit supercilia, componit vultum, ligat oculos, cachinnos cohibet, moderatur linguam, frangat gulam, sedat iram, format incessum.

Bonorum servitus, libertas.

AD strepitum folii, trepidum me sylva videbat; Ne caperer, timido pectore semper eram: Carcere nunc claudor, sed an hoc fiti carcere claudi? Ianua sepe patet, nec jurat ire foras. Vincula placent, mihi dulce jugum, mihi carcer amœnus: Ah! dum vita foret libera servus eram. Libertas servire Deo est, huic subdere discat, Qui sibi servari libera colla velit.

Sauvage vie à Dieu, tu n'as félicité; S'assujettir à Dieu, est vraye liberté.

BONORUM SERVITUS LIBERTAS EST.

SI quis mundi voluptatibus etiamnum immerfus, fideliùm mores ac tevicam (ut videretur) vivendi rationem inspiciat; nil præter arumnas, dolores, ac veluti ergastuli angustias, meramque captivitatem eam esse facile pronuntiabit. Quippe, ex sese conjecturam faciens, nil nisi quod oculis, quod auribus, ac abdomini blandiatur, in bonis habendum putat. Aliter censet animus verè pius, & enim ex dolore gaudium, ex fetu plausus, ex captivitate libertas, tanquam è limido fonte, scaturire videtur: Ille in quavis conditione servitii, liber est (inquit Ambrosius) qui amore non capitur, metu criminis non obligatur, quem non terrent præsentia, qui securus expectat futura. Servitii contra, quicumque vel metu frangitur, vel delectatione irretitur, vel cupiditatibus ducitur, vel indignatione exasperatur, vel dolore dejicitur. Omnis passio servilis est.

2 Cor. 3. 17. Ubi Spiritus Domini, ibi libertas.

August. in Johan. Vis ut serviat caro anima tue: Deo serviat anima tua: debes regi ut possis regere.

Ecclesiastiq. 6. 24.

Mon enfant écoute, reçois mon propos & ne refuse point mon conseil.

25. Meis res pieds dedans ses cepts, & ton col dedans son carquant.

30. Et ses cepts te seront comme une place forte, & ses carquants pour accoustremens honorables.

IEmant in de wellusten des wereltds verwerret zijnde, die sijn oog en slaet op het doen van de Godtsalige; en haer strenge maniere van leven (so hy meynt) inliet, laet hem duncken dat 'eral ongeval, druck en herten-leet wesen moet, daer in dese luyden haren tijn besteden: ja dat de selve als in eeuwighe ghevanckenisse gehouden zijn. Want, nae sijn eygen herte oordeelende, meynt dat 'er niet vermaeckelijcx en kan gevonden werden, dan dat de oog en, ooren, en den buyck aengenacm is, en wel bevale. Een Godtsalige ziele gevoelt hier van geheel anders, want die weet blijdschap uyt droefheydt, hertenlust uyt weedom, vermaeckelijckheyt uyt tranen, en vrydom uyt slaverny te trecken. Den desen, seyt Ambrosius, is vry, oock in alderley manieren van dienstbaerheyt, die met geen malle liefde beseten en is, die met den bant van gierigheyt niet gebonden en is. die door vrees van sijn quade daet, 'elcken niet weghgeruckten werdt, dien het jegenwoordige niet en verschrickt, het toekomende niet bevreest en maect. Hy is daerentegens een rechte slaef, die door vrees ontset werdt, die door wellusten vervoert werdt, die door begeerlijckheden herwaerts en derwaerts getogen werdt, die of door gramschap werdt verbitrert, of door droefheydt wert nedergedreven. In 't kort, elcke quade genegentheyt, is als een nieuwe slaverny.

Mijn list is aen my vast.

Soeckt iemand los te zijn van alle minne-banden,
Soo laet de vrijster daer, en treckt in vreemde landen
Roep't Nafso tot de jeught; maer na dat ick het vind,
De raet die Nafso geeft, en is maer enkel wind:
Ick hebbe verr' gefeylt, ick hebbe veel gereden,
En siet ! het oude pack dat kleeft my aen de leden;
Dat draegh ick op den bergh, dat vind ick in het dal,
„ Ach ! wat in't herte woont dat voert men over al.

Fugiendo, non effugit.

N *Afo viam docuit longos mollire furores,
A patria, ut valeas, inquit, Amator abi,
Iussa secutus eram, memini, tua doctor Amoris,
Hoc quoque sustinui dicere, Phylli vale.
Iamque feror; juga montis equo, mare puppe pererro:
Me tamen impetstum, me tamen urgeti onus.
Non animum fugiens, calum modo mutat, Amator.
Quo fugis? heu! tecum, dum fugis, ibit Amor.*

Fuir ne sert.

SOit que je cours aux champs, ou dans la mer me baigne,
Par tout, où que je vais, mon mal ! as ! m'accompagne,
Que fais-je pauvre Amant ? je porte mon malheur,
Je change de pais, gardent le mesme cœur.

Propert. lib. 1. el. 30.

Q *Uo fugis? ad demens? nulla est fuga, tu licet usque
Ad Tanaim fugias, usque sequetur Amor.
Instat semper Amor, supra caput, instat amanti;
Et gravis ipse super libera colla sedes.*

Als ick spring, soo waeght' et al.

DE Schilpad draeght haer huys geduerig op de leden,
Sy gaet als sonder forgh, en sachtjens henen treden,
Men vintse menighmael van alle noot bevrijt,
Al gaet de vos sijn hol, de beer sijn leger quijt;
Wie in sijn boefem draeght, sijn gelt, en beste panden,
Sijn winkel, sijn beflagh, sijn vette koren-landen,
Die heeft een seker erf, en wandelt onbevrees't;
„ Waer is doch iemand arm die rijk is in den geest?

Omnia mea mecum.

O *Mnia qui secum portat sua, non vada falso
Horreat in fluctu, non freta vasta tremat;
Non tristi miser ore domus, molesteque relictas
Respiciat, parvâ dum rate veetus abit:
Ingruat ense latro, grassentur ad ostia fures,
Aut canit, aut placido membra sopore levat.
O securâ quies! ô paupertatis amica
Commoda! felices qui tua dona colunt.*

Seurement va, qui rien n'a.

TOut ce que m'appartient tousjours chez moy je por-
O joye, & ô bonheur de non vulgaire sorte! (te,
Ce que le monde fuit, c'est ma felicité?
O quel plaisir comprend un' docté pauvreté.

S. Gelais.

Avant fera la grande mer sans onde,
Sans fruit la terre, & le ciel sans clarté,
Que mon esprit n'aime mieux en ce monde,
D'estre à vous serf, qu'à autre en liberté.

Miles non rimet, inquit Lampridius, nisi vestitus, calceatus, armatus, & habens aliquid in zonula, contra Cantabit vacuus coram latrone viator.

Sollicitum reddunt hominem divitiis, non alia de causa, quam quod eripi, & ab eo auferri possunt. Separabile utique fluxumque ac mobile est, quidquid externum est. Opes aliis donari, honores in alios transferri, nobilitas ad heredes transmitti potest; Virtutem vero ac doctrinam affixam aded & infixam homini scimus, ut ab eo nullo modo avelli aut separari possit. Statuamus ergo, cum sapientibus, omne id quod aut datum nobis, aut in nos translatum, aut ad nos transmissum est, proprium nobis ac verum bonum non esse. Dicamusque cum Cicer. contentum rebus suis esse, certissimas esse divitiis. Etenim si isti callidi verum estimatores prava ac areas quasdam magni estimant, quod ei generi possessionum minime quasi noceri possit: Quanti est estimanda virtus, qua nec eripi, nec surripi potest, neque naufragio, neque incendio amittitur, nec tempestatum, nec temporis permutatione mutatur? qua praediti qui sunt, soli sunt divites, soli enim possident res & fructuosas, & sempiternas.

Laërt. Monbat Antihistenes eparanda bona qua cum naufragio evitent.

Sen. de Tranq. Aut ego fallor, aut regnum est inter avaros, circumscriptores, latrones, plagiarios, unum esse cui noceri,

Johan. 8. 34. Die sonde doet, is der sonden dienaar.

WAerheen ellendig dier? ey! wilt u gangen staken, Het is om niet geпоогt, door vluchten los te rakē; Gaet aen het open istrant, of in het dichte wout, Het kleeft u aen het lijf, dat u gevangen houdt. Is iemandt overflopt met ongefonde lusten, Dietorst een stige last, waer sal hy konnen rusten? Al rostt hy om het lant en hier, en weder daer, Sijn pack dat blijft hem by, en weegt hem even swaer.

Qui mal vit, son mal le suit.

VA't en, où tu voudras, ce nonobstant sans cesse Ta charge te pourrit, & ton fardeau te presse.

DE landtsknecht en vreeft niet dan als hy wel gedoft is, seydt Lampridius; en in tegendeel van dien, gelijk den Poëet seydt:

*Die kruys noch munt heeft in sijn tas,
Past op de stroopers niet een bus:
Want hy, wiens teer-gelt is een niet,
Betaelt den roover met een liet.*

Den rijckdom maect den mensch bevreesd, uyt gheen andere redenen, dan overmits de selve hem kan atgenomen werden. Al wat van ons afgefondert en verscheyden is, wert haest en licht verganckelijck. Adel wert de nakomelingen nagelaten. Rijckdom kan andere gegeven werden: eere verwandelt op andere by opdract. Maer deught en wetenschap zijn aen den mensche soo vast gehecht, datse van hem in gendereley manieren en zijn af te sonderen. Laet ons dan met de verstandige beslyten, dat alles wat ons of gegeven, of opgedragen, ofte wel nagelaten kan werden, ons eygen en ware goet niet en zy: laet ons trachten sodanigen goet na te jagen, dat uyt brandt en schipbreucke met ons kan ontvluchten.

cui eripi nihil possit. Habiliora sunt corpora pusilla quam in arma sua contrahi possunt, quam que superfunduntur, & undique magnitudo sua vulneribus objecit.

Impius & in libertate servus est.

Impia que proprio mens pondere pressa laboras, Quo fugis? in nulla pes tibi fixus humo. Nil fuga profuerit, nam quod fugis, instat eunti: Impia perpetuus mens sibi caecer adest: Cui corpus, cui corda regit male suada cupido, Colla licet jactet libera, servus erit. Nil juvat, heu! latebras animo que sisse nocenti, Hunt, licet effugiat carcere, carcer habet.

Coeur plein d'impieté: encores que tes pas Sont pleins de liberté, esclave tu seras.

IMPIUS ET IN LIBERTATE SERVUS EST.

Cervus sagittae faucibus citato quidem cursu huc illuc vagatur, ac nemora

Hæret lateri lethalis arundo.

Solent mercatores, rebus pessimumibus, rationum libros serumque seponere, omniaque removere que eris alieni motem ipsis refricant; Sed nec minus mentem excitat cura avaritiae. Vidi aliquando graviter faucibus, qui chirurgum tantum admittere recusarent, ne scilicet vulnus tentaret, ac inspiceret, cum undaret intereat omni ex parte cruor. Multi quidem conscientiam vivo immergere, jocos fallere, vel peregrinando excutere tentavere. Frustra. Ut enim is, qui spinas habet in pedibus, ubique spinas calcet: ita isti animum noxium ac inquietum secum circumferunt, cumque differunt quidem, non tamen auferunt. Umbra corpus, peccata animum sequuntur, inquit Basil. & manifestas facinorum representationes imagines. Quid agitis miser? agra mens curanda, non occultanda est.

Augustin. lib. de Civit. Dei: Bonus, etiamsi serviat, liber est. Malus etiamsi regnet, servus est: nec unius hominis, sed quod gravatus est, tot dominorum quot vitiorum.

Hieron. Epist. ad Simpl.

Stulto imperare servitus est: & quod pejus est, quo paucioribus praest, pluribus dominis & gravioribus servit. Servit enim propriis passionibus, servit suis cupiditatibus, quarum dominatio nec nocte, nec die, fugari potest; quia intra se dominos habet, intra se servitium patitur intolerabile.

En Hinde met een pijl geracckt, Waer datse loopt, hoe datse ei maectt, Hoe datse rent door berghen dal, Eylaes t' en baet haer niet met al: De sechicht die haer aendoet de smert, Blijft vast gebecht ducht onder 't hert.

Veelkoopluyden, welcker saken qualijck staen, schicken wel hun boecken aen d'een zijde, om daer in haren soberen staet niet te sien, maer wat baet 't sy weten 't al van buyten, en dragen den herzeer alreede in haren hoefem. Sommige zijn gequetst, en weten 't wel, nochtans (door, ick en weet niet wat, kleynhertigheyt) en willen sy geen wondemester ontrent haer lijden, konnen oock niet verdragen dat haer wond getent werde, om (quansuys) niet te weten hoe diep die zy, en ondertuschen loopt haer bloet daer heen. Even soo is 't gefelt met een quade gewilte, men wiltse verbergen, maer men en kan niet. Veel zijnder die met herwaerts en derwaerts te reysen, met gaen en keeren, met vrolijk gheselschap te gebreycken, die soecken als af te slyten, immers in slaep te wiegen, ofic wel in de wijn als te verdrencken; maer ock armen! te vergeefs; het gene dat hun quelt, is te diep in hun geplaect. Die doornen in sijn voeten heeft, waer hy oock gaet, hy treet 'er op, en gevoelt over al de pijn. De schaduwe volght het lichaem, de sonde het ghemoet, seyden oudvader Basilus, de gewilte doet een yder sien een afbeeldt van 't gene hy bedreven heeft. Wat soeckt men doch een sondigh gemoet hier of daer te verbergen? en (soo men seydt) achter stoelen en banken te steken? Een ongefonde ziele dient genesen, en niet verstenen te zijn.

Oock brant in zee.

Liefde is luy.

WAt feylt men over zee in alle vreemde landen?
 Het vier het minne-vier kan in het water branden:
 De groote zee-lamprey * en houdt geen vaste ree,
 En lijt noch echter brant te midden in de zee.
 Waer sal een vryer heen? waer sal een minnaer varen?
 Hoe? is niet Venus selfs gesproten uyt de baren?
 Besiet het gantsche diep, het krielt van haren brandt,
 De zee heeft oock haer vier, 't is Venus vaderlandt.

HOe dus weetgierigh hert! uw' eertijts lieve boecken
 Zijn nu verrot, vermot, en in het stof te soecken.
 Gy waert, na mijn onthoudt, wel eer een dapper man,
 Nu sitje maer en dut: wat is 'er d'oorfaeck van?
 Ha'k sie nu watter schort: Murena ging doorgronden,
 De diepten van der zee, nu leyt hy vast gebonden
 Getroffen van de son. Wien liefdes sackel brant
 Die leyt van fonden aen de boecken uytter hant.

* Desen visch wort in 't Latijn Murena genaemt, en wort gevonden ontrent Sicilien, de welke, te lange bovenwater met den rugge zwemmende, wert door de hante der Sonne soen gedrooght, datse niet weder onder het Water kan neder sincken.

Et in æquore flamma est.

Colit otia faucius igni.

DUm natat, & Siculis Murena† vagatur in undis,
 In medio Phœbi tangitur igne freto.
 Vidi ego, qui fugeret trans æquora fulmen Amoris
 Igne vel in medio non caruisse mari.
 Vidi ego, quem flammis Cytherea recentibus ussit,
 A patria celeri dum ratæ vetus abis.
 Ah! furit, & gelidis ardet delphinus in undis:
 Orta mari Venus est: hic quoque regnat Amor.

† Murena piscis in mari Siculo, secundum Martialis, non valet exustam mergere sole cutem.

Et mesme l'eau a son flambeau.

D'Amour captif, devient oisif.

QUe fert au pauvre amant de traccasser le monde,
 Puis qu'on se sent brusler au plus profond de l'onde?
 Murene rien ne faiçt que par la mer flotter,
 Siet-ce qu'on la voit ce non obstant brusler.

MOy, qui soulois souvent passer la mer à nage,
 Ne fais rien maintenant, qu'à mon soleil homage.
 L'amour est un tiran; il veut le cœur entier,
 Par là tout amoureux oublie son mestier.

Lucret. lib. 1.

Alma Venus, cæli subter labentia signa,
 Quæ mare navigerum, quæ terras frugiferentes
 Concelebras, per te quoniam genus omne animantium
 Concipitur, visitque exortum lumina solis;
 Deique per maria, ac montes fluviosque rapaces,
 Omnibus incutiens blandum per pectora amorem, Efficit, &c.

Alciat. de Amore loquens:
 Scilicet ut terra jura det atque mari.

Sapientes etiam de amore loquuntur, scribunt, judicant. Neque spes, neque cura (aut Xenophon) reperiri alia jucundior facile potest, quàm amoris occupatio, nec invenire supplicium gravius in proclivi est, quàm, si verum expedientiarum cura quis ab amoribus suis arceat. Ita me Deus amet! eos qui astro hoc percipi sunt, loton gustasse dixeris, ita amoribus suis, tanquam scopulis sirenum affixi, spartam, quam nacti, prorius deserunt. Proximus ut in gremio Dalidæ quiescit Samson, feriantur Philistæi: ut Iudithæ blanditur Holophernes, non oppugnat Betulia. Dum Thamaræ insidiatur Ammon, in lectulo est. Tarquinius, ut Lucretiâ potiatur, castris excedit: Antonius ut Cleopatram saluet, tribunal deserit. Graphicè omnia in Didone expressit Virgilius,

Qualis conjecta cerva sagitta,

Quam procul incautam nemora inter cressia fixit,

Pastor agens telis, liquitque volatile ferrum

Nescius, illa fuga silvas saltusque pererrat

Diætaos, hæret lateri læthalis arundo.

Quid plura? cui amore calet pectus, frigent cætera.

Virgil. Non cepte assurgunt turres, non arma juvenis

Exercet, portusque aut propugnacula bello

Tuta parant: pendente operâ interrupta, minæque

Murorum ingentes æquatæque mœnia cælo.

Johan. 8. 12. Ick ben het licht der werelt, wie my nâ-
roleght, die en sal in de duyfsternisse niet wandelen.

Ens was ik glibber-glat, eens ging ik liggen schuylen
Of in het schrale fant, of in de modderkuylen;

Maer, nu des hemels glans my krachtig heeft geraekt,

Soo ben ick met der daet een ander dier gemaect:

Nu zweef ick boven stroom, gescheiden van de tochten

Die ick voor desen sagh by ander zee-gedrochten.

Wie eenmael is verwarmt van Godes heyligh vier,

En wroet niet in het slick gelijck een ander dier.

Psealum. 27. 1. L'Éternel est ma lumière & ma délivrance: de qui aurai-je peur?

LA fange de la mer m'alloit dessus la teste,
J'estois environné de main' hideuse beste;

Mais puis que le soleil m'a fait nager si haut,
Du goufre de la mer maintenant ne me chaut.

IGNE VETOR MERGI.

Solenne est filius hujus seculi actionibus suis nebulas offunder, ac multis ambagum involucris, densisque tenebrarum umbraculis, quidquid agunt, involvere; id rei perversa probabile plerumque signum est: nam male agentes lucem odisse, veritatis elogium est. Contra mens pura ac innoxia nihil regit, imò testes actionibus suis advocat, & tibi exemplo, vita rationem publicè edere, & veluti humeris, expositam omnibus, ferre non veretur; omnes Menandros ac diverticula resugit, omnes tenebriones ac latebricolas odio habet, & ut generosus ille Romanus, domum in edite colle, ut ab omnibus non conspicitur modo, sed & inspicitur possit, edificari sibi videtur. Si quis ergò, vesperitilium more, nocte intempestâ, operisque tenebrarum (ut Scripura loquitur) sese adhibere delectari sentit, verè lucis radiis necdum illustratum sese esse, non abs re, suspicari poterit: ut verò ab isto vitæ genere abhorreat, audiat imprecationem Esaia (cap. 29. 15.) & rebus suis applicet, va (inquit ille) qui profundus estis corde, ut à Domino abscondatis consilium, quorum opera ut cum Paulo honestè ambulemus, prout in die.

August. Tract. 106. in Johan.

Credere verè, est credere in concussè, firmè, stabiliter, fortiter: ut jam ad propria non redeas & Christum relinquant.

Jonas cap. 2. vers. 4. 6.

Les eaux m'ont environné jusques à l'ame, l'abisme m'a enclos tout à l'entour, la rosière s'est entortillée à mon chef.

DAc er enis (seydt Xenophon) niet kortwyliker, als liefdes soete bescheydt; niet quelligker, als door eenige voorvallende faken in de vermakelijckheyt sijner liefde belet te werden. D'ervarentheyt leert 'er, so haest niemant van dese wespse gefelken is, dat hy dadelijck alle faken achter rugge stelt, selfs daer hy te voren seer toe genegen was.

Dido met de min bevaen,

Denckt alleen om spelen gaen;

Wandelt daerom hier en daer,

End' en neemt voort acn niet waer

Al de nieu begonnen werken,

Daer's haer stad meê wil verstercken.

Soo haest Samson het hoof nederleydt in de schoot van Dalida, soois 't lavye by de Philistinen. Terwijl Holophernes Judith lief kooft, wert Betulia niet bestormt. Gedurende dat Ammon op Thamar loert, leydt hy in zijn bedde. Tarquinius verlaet het leger om Lucretia. Antonius dē rechter-stoel om Cleopatra. Waer roe veel woorden? die in liefde verhit, verkout in alle andere faken.

Idem: Uritur infelix Dido, totaque vagatur
Urbe furens, &c.

IGNE VETOR MERGI.

Cui modo turpe lutum, modo futilis alga tegebat,
Et modo se dabat vilis arena caput;

Cui modo phoca comes, conchisque regentia cete,

Quantæque sub vitro gurgite monstra latent,

Ecce! sacra tumidis ope lampadis effror undis;

Perque fructum, salso vitus ab imbre, feror.

Fluctibus eripitur, mergi nequit, altior unda est

Percaluit sancto cui semel igne jecur.

I't seen algemeen gebruyck in 't bedrijf deses wereldts, dat 't c'clken als 'er enige slimme en doortraete rancken voor handen zijn, men de selve onder den duym ter smuyck soeckt te beleiden: in voegen dat de duyfsternisse schijnt als een vast merckteycken te zijn, van dingen die niet recht en gaen. Die quaet doet, haet het licht, seydt het Licht des wereldts: een oprechter gemoedt daer-en-geeten is open en recht uyt: roept alle getuygen tot alle zijn doen, en is te vreden het boeck zijns levens openbaerlijck met Iob, als op sijn schouderen te dragen, haet alle sluyp-zielen en haer linckeryen: wenscht met dien rechtschapen Romeyn, dat sijn huys een ieder voor de oogen open soude staen, en als doorluchtigh soude wesen. Is 'er dan ergens iemandt, die noch in sich voelt de genegentheyt om sijn saccken in het duyfter te beleiden, en niet, als by nacht en ontyde, te vlieden; als den nacht-uyt, ofte vledermuys, dat hy hem voorseker houde, niet gemens te hebben met de klaer-schijnende stralen der waerachiiger Sonnen: maer veel eer met dat droeve wee, 't welck den Prophète Esaia op de sulcke uytspreekt, cap. 29. 15. Wee, seydt hy, die verborgen zijn willen voor den Heere, haer voornemen te verhelen, en haer doen in 't duyfter te houden, en spreken, wie siet ons? Laet ons liever met Paulo, eerlijck wandelen als in den dage.

Die staegh in 't duyfter leyt en wroet,

Dat is een linckert, of een bloet.

Vlam eerst geweken, haest weer ontfteken.

DE vlam was eens gebluscht die in my plach te woelē,
Ik voelde, met vermaek, mijn eersten brant verkoe-
Al wat 'er overbleef was maer een kleyne vonk, (len,
Soo dat mijn welich hert van enkel vrechde spronk:
't Geviel eer langen tijd dat ick het vier genaecte,
My dacht, ten was geen noot, soo ick 'et niet en raecte;
Dus stont ick maer en keeck, en noch eer ick vertrack,
Een vlam viel uyt de vlam die mijnen roock ontfack,

Flamma fumo proxima.

Quisquis es, antiqui remove monumenta caloris,
A regno Domina qui modo liber abis.
Verane ora vide, moveat nec imago salivam;
Nec digitis gemmas, quas tulit illa, gere.
Vulnus erit, leviter modo tacta sit, agra cicatrix,
Ardorem revocat fomitis ista silex:
Fax extincta recens trahit, ah! trahit eminus ignem,
Et redit in flammam, quod vapor ante fuit.

Flambeau qui fume, tost se rallume.

AS tu esteint l'amour? ne fay tant la bravade,
Sa flame, à ton flambeau jectant comme un œillade,
(En cas que seulement l'approches tant soit peu)
D'un traict non apperceu te mettra tout en feu.

Eens gebrant, haest geblant.

HOe licht ontfteekt een licht dat eens te vorē brande,
Die eens is licht geweeft raekt licht in nieuwe schan-
Een doove kool ontvonk als fy maer vier en rijkt, (de,
De tintel wort tot vier door al dat vier gelijckt.
Hoe licht vervalt de mensch tot alle quade streken
Die van een slim gebreck eerst onlanx is geweken!
Een die sich wagen derf, eer dat hy recht genas,
Geraeckt licht in het vuyl, daer hy te voren was.

De facili natura recurrit.

Ausa vapore levi tremulis alludere flammis
Fax extincta, novo protinus igne calet:
Pieris fomes sua lumina reddit alumnis,
Vix bene scintillam cum dedit ista silex.
In veterem stecti quam cerea corda figuram!
Crimen in antiquum peccator sponte fluunt:
Dum veteris scintilla mali modo parva superstit,
Semper ad ingenium mens male sana redit.

En vertu novice, rechet bien tost en vice.

SI tu viens de chasser le vice de ton ame,
O ne t'approche pas à ta vieille flame;
Car bien que t'estre esteint te semble ce flambeau,
En l'approchant du feu, il brulse de nouveau.

Lucret. lib. 6.

Sed fugitare decet simulacra, & pabula amoris
Abstergere sibi, atque alio convertere mentem.

Ovid. Sic, nisi vitaris quidquid revocabit amorem,
Flamma recandescit qua modo nulla fuit.

Plutarch. Amor quamquam discedit aut tempore aut ratione victus,
non tamen penitus relinquit animam remanetque in
ea vestigium veluti silva exusta aut sumantis.

Legem olim ab Atheniensibus latam fuisse in nautas, qui Athenis Salaminam transmitterent, memoria proditum est. Eâ cautum erat, ut ei, qui semel infeliciter navigasset, tamquam naufragio infanti, navigatio in posterum interdiceretur. Et quidem ejus plebisciti ratio inter alias, hæc dari solet: Homines quam facillime in eundem impingere lapidem, ac in antiquum redire: cum plerumque, ex regulâ juris, qui semel malus, semper præsumatur malus in eodem genere delicti. Id ob unicum lapsum Atheniensibus si ita visum decerneret, quid de iis tandem statuendum erit, qui crebrâ vitiorum repetitione consuetudinem peccandi contraxerint, & peccata in naturam transfusa videri possunt? tales (tametsi aliquando per intervalla melioris frugis spem de sese per ebere videantur) non levij de causâ in bonorum numerum transferibendos censent oculatores. Remanet plerumque concussio aliqua, etiam post sebrim. Mare post tempestatem etiam undum ea agitur. qui diu in vinculis fuerunt, etiam soluti claudicant. Vitiis diu assueti, etiam cum ea deserunt, quadam retinent vestigia, ac in eadem facile recidunt.

Juvenal. — Ad mores natura recurrit

Damnatos, fixa & mutari nefcica.

Paul. in L. si unus, vers. Pactus, ff. de Pact.

Res de facili redit ad suam naturam.

Efai. 42. 3.

De glimmende wiecke en sat by niet uytblusschen.

DE ziel heeft menighmael haer eerste licht verloren, Sy laert als sonder glans, en niet gelijck te voren, 't Is meer een damp alleen, die als een teycken geeft Dat noch in eenigh deel haer eerste wesen leeft; Maer als wy 't helder licht van Godes woort genaken So wort de roock een vlam, de geest begint te waken: Hoe groot is dijne gunst ontrent de menschen, Heer, De wick die maer en rookt en bluft ghy nimmermeer.

Matth. 5. 6. Bienheureux sont ceux qui ont faim & soif de justice: car ils seront rassasiés.

Bien que la chair ait fait à ma foy grande bresche, Tu d'esteins pas, mon Dieu, la my-esteinte mesche:

Quant je regarde à toy, mon jâ debil flambeau S'esclaircit derechef d'un lustre tout nouveau.

DUM SPIRAS, SPERA.

Cum vitæ nostræ decursus continuus peccatorum seriem præ se ferat, nihil miseris solatii restare, facile colligimus, nisi Deus qui spem nobis adsit, cui vitæ continua benevolentia scaturigine placidè decurrat. Talis autem in omnium rerum natura solus tu, mississime Iesu, cujus animum ab omni asperitate alienum quoties insueor, toties extra spem positus sperare tamen audeo. Moysen miracula edidisse legimus, sed Ægyptum affluxisse: Eliam, sed cælum clausisse: Elisæum, sed belluas in pueros evocasse: Petrum, sed homines morte multasse: Paulum, sed Ælymæ visum ademisse. Tu vero, qui mel merum, aut piscium multitudine in retia egisti, ut cibis largior homini suppetere, aut aquam in vinum mutasti, ut potus liberior sufficeret: Tu motum paralyticis, visum cæcis, sermonem mutis, sanitatem egrotis, munditiam leprosis, mentem insanam demoniacis, vitam mortuis reddidisti: In nullum tu durus, nisi in ventos, sed quia ii in homines duri: nisi forte in ficum, sed quia fructum non ferret: nisi forte in discipulos, sed cum panas cogitarent. Licet ergo conscientia, peccatorum mole, ingruiat, nunquam me desperatio ad laqueum, semper penitentia ad Christum evocabit.

Bern. Serm. 7.

Si insurgant adversum me prælia, si mundus se viat, si fremat malignus, si ipsa caro adversus spiritum concupiscat, in te sperabo, tu arundinem quassatam non franges.

DAer zijn voormaels in Griekenlant sekere keuren geweest; over de veerschepen tusschen Athenen en Salamin, medebrengende dat alle schippers, die eenmaal bevonden werden hun schip omgeleyt te hebben, dadelijck souden vervallen zijn nyt het schippers gelde, en de vryheden van dien. In gevalle de Atheniensers een eenige misgrepe soo hoogh hebben opgenomen, wat sullen wy gevoelen van de gene, die door menighvaldige seyleyn, als een gewoonte van quaet doen hebben aengenomen? Voorwaar schoon de sulcke by horten somwylen eenige teyckenen van beterschap schijnen te toonen, soo en mach men op de selve evenwel niet staen. De zee oock dan als den storm al ophoudt, blijft evenwel swalpende en dyndende. Men gevoelt noch al wat huivering nae de koorse. Die lange in banden geseten hebben, hincken veeltijds oock los gelaten zijnde. Menschen die eenige slimme gebreken eens hebben aengehangen, schoon sy haer oock rancken verlaten, selden is 't dat sie niet eenige overblijffels daer van en behouden, waer door sy lichtelijck tot haer vorige parten komen te vervallen.

Een beest met kunst tam gemaect;

En dient niet al te veel geraect;

Want schoon het nu al duyckt, en swijght,

Wanneer 't zijn oude parten kryght

Soo is 't weer al even sel,

En quetst zijn eygen meester wel.

Die goet van quaet woert met der waert,

Vervalt licht tot zijn ouden aert.

Dum spiras, spera.

Dum mihi fax tenuem vix spargit in aëra sumum,
Fax, decor ille mei pectoris, alma fides;
Ad verbi, Pater atque, iujubar ora reslecto,
Equæ tuâ supplex lumina luce peto:
Sponte tui nobis venit obvia flamma favoris,
Flamma, vel extinctas doctæ ciere faces.
Quanta tua in miseros clementia, Rector Olympi,
Qui moribunda novâ lumina luce beas!

faim & soif de justice: car ils seront rassasiés.

Quant je regarde à toy, mon jâ debil flambeau S'esclaircit derechef d'un lustre tout nouveau.

NA demaal ons geheel leven niet anders en is, als een gestrekte keten van alderley sonden: soo hebben wy billicklijcken te dencken, dat voor ons geen troost voor handen en is, 't en zy wy enigh Goddelijck wesen opsoeren, wiens geest in tegendeel niet anders en zy als geheel genade en goedertiertheyt. En nadien sulcx by dy alleene te vinden is, Heere Iesu, soo willen wy op dy alleene hopen, oock dan, als wy buyten hope zijn. Want siet! niet en is by dy oyt gedaen, of geseyd, als tot voordeel der menschen. Moyses heeft 't is wel waer) wonder-werken gedaen, maer Ægypten geplaegt. Elias, maer den hemel gestloten. Elisæus, maer kinderen doen verflinden. Petrus, maer menschen gdoot. Paulus, maer Ælymam met blindheyt geslagen. Maer du, Heere Iesu, hebst dyne wonderdaden als van melck en honigh doen overvloeyen: Hier hebby, menigte van vischen in de netten bestloten, tot volheyd van spijse: daer, water in wijn veranderd, tot overvloed van drack. De geraeckte hebby beweginge, de blinde het gesicht, de flomme de spraek, de siecke gezondheydheyt, de melactfche reynigheyt, de bestene goede sinnen, de doode 't leven geschoncken. Overal zy dy dan goedertieren geweest, nergens straf, behalven tegens de winden, maer om dat die straf waren tegens de menschen: behalven tegens den vygeboom, maer om dat die de menschen geen vrucht en gaf: behalven tegens uwe jongeren, maer om dat die de menschen wilden straffen. Niemandt is dan uwe vyandt, als die vyandt is van de menschen. Mits welcken, hoe groot mijn misdaden zijn, soo en sal my noyr de wanhope tot den bast, maer altydt de hope tot Christum afleyden.

Esa. 9. Habitantibus in regione umbrae mortis, lux orta est.

Vast, of weest vast.

HOe komt de slimme gast, hoe komt de snoeper loerē
Om my tot sijnen roof in haeste wegh te voeren!
Hoe komt de lincker hier, en seyt, hy is mijn vrient!
Ick weet dat hy my lieft, maer niet gelijk het dient.
Geen rat en ect'er speck, al is 'et haer verlangen,
Of moet haer in de val te voren laten vangen:
Wie hier ict anders meent die heeft het qualijck veur;
Ghy, sooje mint en meent, klopt voor de rechte deur.

Heb' in den sin,
Oprechte min,
Soo komt hier in
Men sal u hooren:

Maer steeckt uw' pin
Gelijck een spin
Tot quaet begin
Soeckt vuyse slooven.

Die noten wil smaken, die moet se kraken.

Ghy siet het lekker aes en dreyght 'et mette tanden,
Gy wout wel aen het spek, maer geensins inde bandē,
Dus blijfe buyten schoots, en geeft u nimmer bloot,
Maer sonder groot gevaer, en wort'er niemant groot;
Geen koooren sonder hayr, geen noot is sonder schellen,
Men siet, wie roosen pluckt dat hem de prickels quellen,
Al wie bekomen wilt dat hy van harten wou,
Wat staet hy slecht en siet? de hant moet uyt de mou.

Ick meet den reek
En 't loos besreck
Van uw' gebreck,
Ick ken uw' stenten:

Die speelt de geck
En krijght den beek
Niet aen het speck,
Dus mandelt benen.

Ut capias, capiare prius.

ET patet ingressus, nec deficit ardor edendi,
Nec later, ad pradam que via monstrat iter.
Ecquid agam? recto si tramite ducar in escam,
Tristitia me duro carcere vincla manent:
Sed mea libertas antro non clauditur uno,
Non ego captivus, sed satur esse velim.
Plura locuturo vox hac mihi verberat aures:
Si cepisse iuvat, fac capiare prius.

Pris dois estre, devant repaistrē.

SI tu veus, compagnon, qu'on ouvre à toy la porte,
Il te sera besoijn hurter d'un autre sorte:
Va t'en au droict costē, nul est d'ailleurs admis:
Nul mange icy du lard, qui ne veut estre pris.

2 Reg. 13. 10.

Dixit Ammon ad Thamar; veni, cuba mecum, mea Soror: qua respondit ei, noli Frater mi, noli opprimere me; neque enim hoc fas est in Israel: Noli facere stultitiam hanc, sed potius loquere ad Regem, & non negabit me tibi.

Aude aliquid.

ESca quidem placeat, sed te metus arcet ab escā,
Nempe latent blandis vincla propinqua cibis:
Quid te vincla fugant? quid carceris impedit horror?
Quem labor absterret, premia nulla manent.
Grana latent paleis, dura nuce nucleus haeret;
Et rosa argenti punget acuta manum.
Qui facinus forti memorabile pectore versat,
Audeat; ille nihil, qui nihil audet, habet.

Iamais pareisse, ne sit proiuisse.

LE rat voyant le lard, souhaite de le prendre,
Mais toutefois pourtant captif ne s'y veut rendre.
Nul homme vient au bout de son contentement,
Qui n'a premier souffert du mal & du tourment.

Cypr. Tract. de Sponsal.

Optimè apud Heliodorum Chariclea Theagenem monet, ut à virgine sua abstineat, quoad ei nupta sit & palam in nuptiis tradita, his verbis: Φείδε δὲ καὶ τῶν Φεραιῶν καὶ ἱερώων νεμίνα γόμα τῶν σὺν παρθένον καθ' ἑμὲς συγγίσι.

E Si quoddam genus hominum adeo timida inertisque de-
 fidiâ, ut, etiamsi rerum bonorum spem affulgentem satis
 conspicuè videant, nihilominus tamen, nescio quid mali pra-
 sagientes, ad omnia suspiciosi ac timidi, manum operi admo-
 vere nunquam ausunt. Proprium certe ignaviae est, periculo-
 rum praeteritum segne otium velare: vidit id, & lepide expref-
 sit Hebraeus sapiens; Prov. 22. 13. Leo in trivivis grassatur,
 inquit otiosus, vercor ne me devoret. O fungos! manus cum
 Minerva movenda est: dii facientem adjuvant. Semper
 aliquid fortuna permittendum est, ait ille, quoties ad praecela-
 ras actiones accingimur: frustra praetantum nihil agenti in sin-
 num de volaturam victoriam, aut fortunam esse. Non votis,
 neque supplicibus multebribus auxilia Deorum parantur; rigo-
 lando, agendo prospere omnia cedunt; Deos omnia laboribus
 vendere, monet proverbium. Difficultas aut e ventus anceps te
 terret? Audentes fortuna juvat, timidosque repellit,
 ait ille: & ut omnis aër aquilae penetrabilis est, sic difficul-
 tas forti.

Claudian. **N** On quisquam fruitur veris honoribus,
 in Nupt. Hyblaëos latebris nec spoliat favos,

*Si fronte caveat, si tinea te rubos;
 Armata spina rosas, velle at regni apes.*

Plaut. *Quid è nucè nucleum esse vult, nucem frangat oportet.*

2 Timot. 2. 5. Geen verbylden, als naer het hydr.

DE rat loert op het spek, en wenscht het met verlangè,
 Maer blijft doch uyt de val om niet te zijn gevangè,
 Sy name wel het aes dat zy voor oogèn fiet,
 Maer vreescht het ongemack, want dat en wilsè niet.
 Fen ieder wenscht in vreucht, hier na te mogen leven,
 Doch op den engen wegh en wil hem niemant geven;
 Maer sonder diep gevaer, en sonder groote pijn,
 En kan noit eenigh mensch in rechte vreughdè zijn.

Marc. 8. 34. *Quiconque veut venir apres moy qu'il renonce à soy-mesme, & charge sa croix sur soy & me suivre.*

C Hacun desire es cieux heureusement à vivre,
 Ains du chemin estroit la route ne veut suivre;

N I P A T I A R I S , N O N P O T I E R I S .

N Unquam eximium quid facili negotio quis adipiscitur;
 scientiam laboribus, honores periculum Deum vendere,
 & difficilia plerumque esse, quae pulchra sunt, monet vetus-
 tum, ac venustum adagium: & ut Plato censet, id quod fa-
 cile est, id magnis ac singularibus rebus minimè numerandum
 est. Quanto utique res melior, ac magis excellens, tanto im-
 pensius in acquisitione illius illaborandum est. Quid ergo?
 Christum sperare auri sumus, & in ipso summum bonum, la-
 bore autem ac cupiditate subire detrectamus? Acui in mul-
 tis adipiscendi cupiditate obtinendi difficultas, quidni &
 hic? montes superamus, rupes pervadimus, valles transili-
 mus, ut fer as aliquot, sese subit insequentes, videamus:

Manet sub Jove frigidò
 Venator tenerè conjugis immemor.

*Maximilianum Casarem tanto ardore feram in venatione
 insecutum memorant, ut curvando rupem ascenderit, unde
 postea, nisi ab accolis adiutus, descendere non potuerit.*

Ut corpus valeat ferrum patiemur, & ignes:
 ferimus secari nos, ac urvi, ut miseram hanc vitam paulu-
 lum protrahamus; & aeterna felicitas premium, ullo dolo-
 rum genere redimere ambigimus?

2 Timoth. 2. 5.
*Qui certat non coronabitur nisi qui legitime certaverit, pri-
 mum laborantem agricolam oportet de fructibus percipere.*
Bernard. in quod. Serm. In hoc mundo, quasi in campo cer-
 ramini, positi sumus: qui hic dolores, aut plagas, aut tri-
 bulationes non suscepit, in futuro inglorius apparebit.

M En vint menschen van soo weynich bedrijs, en luyen aert,
 dat de selve (hoewel merckelijck voordeel voor handen
 siende, evenwel achter gehouden werdende door 'k en weet niet
 wat gevaer dat sy haer inbeelden) de hand aen den ploegh niet
 en derven slaen. 'tIs van den ouden herkomen altijts geweest een
 rechte eygenfchap van alle slafge-loutene, haer vatsichedyt met
 een deekmantel van gevaer te bekleeden, gelijk al in sijnen tijdt
 gesien. en aerdighlijck uytgedruckt heeft de Wijse-man in sijn
 spreuken, Proverb. 22. 13. De luyse spreect, daer is een leeu-
 we buyten, ick mochte verworcht worden op den straten. Weg
 met dese loet-voetige sachteboters. Niemant en kan niet bysonders
 uytrechten, sonder in enigen deele sich het gevaer 'onderwer-
 pen. Yder helpe sich selven, soo helpt hem Godt. 'tIs niet te
 denken dat iemand, sonder iet daer voor te doen, segen en
 geluck in den schoot sullen komen nederstorten. Niet met bloot
 wenschen, of vrouwelijck gekerm, maer met dapper in de weert
 te zijn, verkrijght men de Goddelijck hulpe, in het uytvooeren
 van treffelijcke saecken. 'tIs van oudts een seghwoort by de
 Griecken, dat by Godt alle ding om arbeydt te koopèn is. Hem
 die het goede soeck, wedervaert wat goets, seydt Salomon
 Prov. 11. 2. Wat maect u vertfaeght? de moeyelijckheydt en
 onseckere uytkomste van u voornemen?

*Die kloek van moed is, volghet gelack;
 Een swaer-hoest blijft altijt in druck;*

seght den ouden Poëet: Daer en is geen lucht die den Arent niet
 doordringht, geen swarigheydt daer den dapperen niet doot en
 komt.

Ni patiaris, non potieris.

E Sca quidem placeat, sed proxima vincula muri,
 Si caveam subeat, triste minantur iter.
 Ergo stat, & prada tuto parat ore potiri,
 At miser impranso musculos ore gemit.
 Optat homo, velletque thoris accumbere divum,
 Difficili sursum sed pignet riva.
 Quid salebras, quid vincula times? moriatur oportet
 Dum vivis, moriens vivere si quis amat.

En vain doncq, ô soursy, esperes tu du lart,
 Puis que de la prison ne veux aussi ta part.

S Elden bekomt iemandt uynemende dingen sonder groote
 moeyte: Godt verkoopt wetenschap voor arbeyt, ere voor
 gevaer, en al wat iet bysonders is heeft altijdt sijn moeyelijck-
 heyt; seydt het oude spreckwoord: En hieroni meynt Plato,
 dat gemakelijcke dingen selden iet voortreffelijck in haer heb-
 ben. Het welke alsoo zijnde, waarom sullen wy ons dan voor
 laten staen, dat wy Christum sullen gewinnen, en in hem het
 opperste goet, en datals op ons gemack, en sonder slagh of stoot?
 In veel dingen werden wy opgefcherct, om iet des te vierger
 te begeeren, alleenlijck om dat 'et qualijcken te bekomen is,
 waarom en zijn wy, ten aensien van den Christelijcken wandel,
 mede niet soo genegen.

*En Wey-man op de jaght gesint,
 En denckt niet eens om wijf of kind.*

Men schrijft, dat Keyser Maximiliaen op een tijdt, met sulcken
 vierghyeyt en wilt naegehde, dat hy in 't vervolgen van 't selve,
 sich cyndelijck vont op een hooge en iteyle rotze, van de welke
 hy, cyndelijck tot sijn selven gekomen zijnde, geen middel en
 sagh om af te geraken.

*Den mensch ontfiet noch vyer noch sweert,
 Om hier te blijven op der eert:
 Men saeght hem af sijn been en hant,
 Sijn aders werden toegebrant,
 Men giet hem vuyle drancken in,
 Vergiffight met een slang of spin;
 Wat druck, wat krygs, wat tegensoet,
 Sal dan verschrieken ons gemoet,
 Wanneer men in sijn herte prent,
 Dat hoogste goet, dat niet en ent?*

Voor kleyn genucht, groot gesucht, en lang geducht.

GHy die voor desen os siet spel, en versche rosen,
Siet oock wat achtervolght; en let hoe korte posen
Hoe ras vergaenden vreught de malle jonckheydt
heeft,

En wat de quade lust voor harde nepen geeft.
Siet, vrienden, vuyl bejaghen baet ons niet met alle,
Al is het eerste foet, het eynde is enckel galle;
Ach dat men vreughde noemt duert maer een korte
Van voren schijnt 'et spel, van achter is de bijl. (wyl).

Quod iuvat exiguum est.

Qui pecus hic lituosque vides, vinumque, rosasque,
Te fade Veneris regna videre puta:
Hei mihi! quam levis est & quam brevis ista voluptas,
A tergo lanis tela cruent a gerit,
Frustra coquus torres. Vos, qui peccastis in igne,
Mox dabit is rapido membra pianda foco;
Membra focus male sana coquat; perit ignis in igne.
Corpore non aliter gallica pestis abit.

Pour un plaisir.

VOy, jeuneveau, ce bœuf couvert bié de couronnes,
Mais le boucher le suit. Quant au plaisir t'addonnes
Helas! la volupté n'est que pour peu de temps;
Et sit'en trouveras saisi de long tourments.

Proverb. 7. 22.

Sequitur eam quasi bos ductus ad victimam. & quasi agnus lascivius, & ignorans quod ad vincula stultus trahatur, donec transfugiat sagitta jecur ejus.

Lucret. 4.

..... Convivia, ludii,
Pocula crebra, unguenta, corona, fersa parantur:
Nequicquam, quoniam medio de fonte leporum
Surgit amari aliquid, quod in ipsis floribus angat.

In voorspoet siet toe.

DE gild-os gaet daer heen verciert met rose-kranfen,
Men hoort den trommel slaen, men siet de kinders
dansfen;

Hy schuym-bekt in den wijn, en pruyft van enkel vet,
Maer peyft niet aen de bijl, die op hem is gewet.
Hoe menigh is 'er trots, en gaet daer moedigh proncken,
Die, eer de sonne daelt, in pijn leyt gefoncken:
Neemt, vrienden, op u selfs, en op u faken acht,
Oock als het foet geluck op u geduerigh lacht.

Fortuna vitrea est, cum splendet frangitur.

Sordidus aut saxo nuper vel stramine taurus
Cincta triumphali cornua fronde gerit,
Et lavat effusam palearia casta falernum,
Et strepit argutus tibia festa sonis:
It pecus, & latis mugitibus athera complet,
Nec stringi cultros in sua colla vides.
Sit suspecta tibi nimio fors lata a favore,
Illa foret multos, ut magis inde premat.

En prospérité, n'y a seurité.

LE beuf, couvert des fleurs, se brave par la rue
Au fon du tabourin; mais le galant, qui tue,
Va tout joignant à luy, quand grand bonheur te rit,
Cela te foit suspect, car le malheur te suit.

Summè bona valetudo (secundum Hippocratem) summè periculosa est. Plerumque magnis gaudiis dolores adhaerescunt. Magis periculosa navigatio est, cum, venio secundo, modò in hanc, modò in illam partem lascirvit anceps velum, quàm cum adverso turbine sinus obliquat gubernator. Solet fortuna, inquit Caesar, quos pluribus beneficiis ornavit, ad duriorè casum reservare. Effusior è risum lachrima plerumque claudunt. Omnis enim felicitas dubia est, nec brevissimorum facile ullus dixerit quamdiu talis futurus sit: Nam quod regnum est (inquit Seneca) cui non parata sit ruina, & proculcatio, & dominus, & carnifex? nec magnis illa intervallis divisa, momentum interest inter solum, & aliena genera. Quis enim ignorat magnas arbores diu crescere, una horâ exstirpari? Quisquis es, fortunam reverenter habere; non enim melius res secunda perdurant, quam si animus continens eas gubernet: potentia utique mediocriter usurpata omnia bona conservat, ait Dio.

Sen. 28. Epist. Ad omne fortuitum bonum suspiciosi & pavidi stare debemus, & feræ & piscis sive aliquâ oblectante accipitur: munera ista fortuna reputamus: Insidia sunt.

Pet. Arnul. lib. 8.

Effusam saepe latitiam tristes & adversa res excipiunt.

Voor kleyn genuecht, groot gesuchte.

EY siet eens, vrienden, siet, wat macht den gild-osbatè Dat hy een rofen hoer mach dragen achter straten? Al wort hy schoon gestreelt, 't is voor een korte wyl, Eylaes van achter volghet de slager met de bijl. Hoe dom is menigh mensch! sy rasen, spelen, woelen, En van dat komen sal en is 'er geen gevoelen; Maer hoort een nutte les voor alle vuyl bejagh, Peysft staegh op uw' verreck, of aen den jongsten dag.

De court plaisir, long repentir.

Que fert au pauvre bœuf qu'on des fleurs l'environne, Puis qu'un sanglant boucher de si pres le talonne?

Qu'attens tu cœur charnel des voluptez confort? Helas! de là ne vient qu'un' immortelle mort.

POST GAUDIA LUCTUS.

Orbis terrarum homini tanquam theatrum est, unusquisque ibi nostrum scena servit, comicam hic, tragicam ille personam sustinet: Comicam cerè vir bonus, quocumque enim ille exordio actum incipit, lepido utique ac festivo sine vitæ fabulam claudunt. Tragico cothurno indutus prodit homo nequam: nec personam ponit, nisi euentus: Actus enim postremus nunquam illi alius nisi funestus ac tristis. Quotiescumque igitur hunc aut istum improbum initio satrapæ personam sustinere, ac magnam aliquid spirare videbis; continue, ac suspensè paulisper iudicium, dum tragico boatu scena clauditur. Finis distinguit fabulam. Quis bovem nitidum in pratis luxuriantem dum videt, securim non cogitat? quis taurum sub iugo gementem dum conspicit, macello haud destinatum non concludit? concludamus & nos, impiorumque felicitate nihil felicius esse statuamus, nec enim unquam principia impiorum tam invidenda, quàm exitus deplorandus, nunquam piorum principium tam tristi, quàm finis est placidus.

August. in Matth. 27. Si haberes sapientiam Salomonis, pulchritudinem Absolonis, fortitudinem Sampsonis, longævitatem Enoch, divitias Cræsi, felicitatem Oëtaviani; quid profuturum haec, cum tandem datur caro vermicibus, & anima demonibus?

Gantsch en al welvarende te zijn, is sorgelijk, en dient voort verdacht gehouden te werden, seyt Hippocrates. Een schip is in meerder gevaer, om door een stercken voor-wint om geslagen te werden in 't gijpen, als door een tegen-wint in't laveeren. Uytmuntende toevallen van gheluck hellen veltijds tot sware veranderingen, seyd't Caesar. Het onmatig en nytschetterende lachen wert veltijds met tranen besloten. Alle voorpoet is wankelbaer: in voegen dat sels de aldergeluckighste niet en weten hoe lange hun wellstant dueren sal. Wat heerschappye is 'er, seyt Seneca, dewelcke niet den val, de vertredinge, den heerscher; ja den beul op de hiel en na gaat? En dickwils is 'er niet veelspelens tusschen d'een en d'ander. Oepen Koninklijke floel verheven te zijn, en sels een voetval te doen aen andere, is somwijlen nau een uyre tijts verscheyden. Wie en siet niet dat hooge boomen langhe wassen, en dickwils op een oogenblick uytgeroeyt werden? Het is dan best 'elcken als ons het geluck toelacht, op ons hoede te zijn: op dat wy met het bedrieglijk loekes, gelijck eendomme visch niet weggeruckt en werden.

Voor alu saken wel besint,

Wanneer u schip seylt voor de wint:

Want die in 't geiben eens misdoet,

Verliest wellicht' lijk lijfen goet.

Ovidius 4 Pont. 3.

Tu quoque fac timeas, & quæ tibi leta videntur,

Dum loqueris, fieri tristitia posse puta.

best G
vorren

1 Iohan. 2.

Mundus tranfit, & concupiscentia ejus.

Taurè quid eximii te cornua nexa corollis?

Quidve juvant agili tympana pulsa manu?

Mox lanis rigidâ feriet ibi colla securi?

Parvaque perpetuâ gaudia nocte lues.

Quid rosa, quid litui tibi, quid, homo, blanda libido

Proderit? & vasto quidquid in orbe placet.

Heu! levit & brevis est mundi, vel summa, voluptas,

Et premit emeritum mors sine morte jecur.

DE werelt (seyt'er een) is aen den mensche als een tooneel, ieder een heeft daer, als sijn rolle, te spelen, den eenen, in een bly-cyndigh spel, den anderen, in een treur-spel. Een vroom mans leven heet de eygenschap van een comedie, want hoedanigh zijn begintfel oock welen magh, so maect hy altijc een vrolijk eynde. Den goddloofen daerentegen is een recht tragedie-speelder. Wanneer ghij daerom eenigh wereldts kindt, ten eersten aen- vange, in heerlijckheyt hooge siet uytmunten: schorst u oordeel een weynigh op, en let op het eynde: noyt en hielt'er treurspel op, alleenlijk met een uytkomen; de eygenschap vande spelen is meest gelgen in het becluyt, let daerom wel op het laetste: op 't scheidyden van de markt (seyt ons spreekwoord) kentmen de schooyden. Wie siet 'er een vetten os in een wel-begraefde weyde, die niet en denckt datse teghens de byle opwast? Wie siet 'er daerentegens een beefl suchten onder het jock, die niet en merckt, dat 't selve niet en is voor het vleesch-huys? laet ons dan beslytten, en seggen datter niet ellendiger en is, als het geluck vande goddeloofe; niet geluckiger, als den tegenpoet der vromen. Het begintfel van een booswicht en wort nimmermeer foofer benijt, als zijn eynde beklaght werdt. De begintfelen vande Godtsalge en zijn nimmermeer soo verdrietigh en beswaerlijck, als haer eynde is sacht en lieffelijck.

Prov. 7. 21. Elle l'astechi par la force de ses douces paroles, & l'a enduit par les mignardises de ses levres.

Il s'en va apres elle incontinent comme de bœuf s'en va à la tuerie.

Stil-ftaen beweegt.

MYn lief en trekt my niet. noch word ik weg getogen;
 Ick treck al wat ick mach, en fy blijft onbewogen;
 Syftaet gelijk een rots. hoewel ick dapper woel,
 Ick ben geweldigh heet, en fy te bijfter koel:
 Siet hoe my Rosemon: haer jonste feller weygert,
 Hoe my dit grilligh hert in meerder lusten fteygert;
 O wat een wonder kracht heeft oock het stille staen!
 Sy die haer niet en roert, doet my te snelder gaen.

Dum trahimus, trahimur.

HEc domina est, medio que surgit aquore, rupes
 Quemque vides, parva navita puppis, ego:
 Dum traho te, mea vita, trahor, tu tracta quiescis,
 Non trahis, ipse sequor: te traho, Phyllis, manes.
 Nil agis, ast ego totus agor: nihil ipsa moveris,
 Toti sed insere à tu mihi corda moves.
 Me miserum! ad dominam veniens tractusque trahensque
 Hoc magis, heu! cupio quo magis illa negat.

Ton non mouvoir, mouvoir me fait.

IF tafchet'efmouvoir, mais voicy, que j'admire,
 Tu ne te bouges pas, il est tiré qui tire.
 Le rocq de ton esprit, madame, ta rigueur
 Sans s'efmouvoir en rien me fait branfler le cœur.

De trecker wordt getogen.

DE rots die voor u staet is 't richtfnoer van het leven,
 Is als een vaste peyl, by God ons voor-geschreven;
 Matroos, die met geweld, en na sijn eygen wensch,
 De klippe trecken derf, dat is de domme mensch:
 Ons noot-dwang staet gefet, wie kanse doch bewegen?
 Wat spertelt eenigh mensch? wat heeft'er iemand tegen?
 Wel voeght u die wel eer in desen u vergreep,
 Die gaen wil, wort geleyt, die niet en wil, gefleept.

Adtrahens, abstrahor.

Sit fatalis apex, scopulus quem conspicis, hospes,
 Esto tibi, parva navita puppis, homo:
 Aspicias, ut vastam convellat homuncio caute,
 Inque levem satagat ducere saxa ratem,
 Illa suo stant fixa loco, nec tracta sequuntur,
 Qui trahit, interea se videt ipse trahi.
 Fat a reluctantes rapiunt, ducuntque sequentes,
 Cedere qui non vult sponte, coactus abit.

Amalben' D' encombrer,
 Patience est le vray boucher.

POurquoy ta foible main tirer ce rocq s'avance,
 Qui toy & tout le tien, sans se mouvoir, eflance?
 Or, ton fatal destin aprens, homme, en ce rocq,
 Lequel, tirer si veus, toy mesme auras le chocq.

Ovid. Amor. Eleg. 19.

*Si nunquam Danaën habuisset abenea turris
 Non esset Danaë de Iove facta parens.*

Dan. Heynf.

*Sæpe ego cum possem facilem exorare puellam,
 Difficilis mentem cepit habere meam.*

*Tu quoque vel diff. r. vel ne concede, quod opto:
 Si mea jam nolis esse, petentis eris.*

L Apriere laquelle Epictete nous commande toujours avoir à la bouche (de laquelle fait mention le sieur du Vair au Manuel d'Epict.) me semble plus haute que d'un Philosophe :
 Mon Dieu conduise moy, par la voye ordonnée,
 Le suivray volontiers, de peur qu'un fort lien
 Ne m'entraîne meschant, où en homme de bien
 Le pourrais arriver, suivant la destinée.

Quid lucetumr homuli? calcitrans & refractarii equi hoc consurguntur, ut verbera etiam aliquot excipiant, nec excussant tamen jugum, ait ille: hominum enim in rebus gerendis sentias non minus factum, quam calculus suaviorum limus obruit (Pausan. in Aetemp.) nec enim consilio prudenti, nec remedio sagaci divinae providentiae fatalis dispositio subverti potest, clamat vel ipse Apulejus. Optimum igitur est pati (inculcat Seneca) quod emendare non possis, & Deum (quo auctore omnia eveniunt) sine murmure comitari. Malus ille miles qui Imperatorem suum gemens sequitur, nihil autem in plagas coercet, ut patientia.

Seneca **F** *Atis agimur, cedite fatis:*

Oed. *Non sollicita possunt cura*

Mutare rati facta rursi,

Quidquid patimur mortale genus

Quidquid facimus, venit ex alto.

Senec. *Necessitas non aliud effugium est, quam velle, quod ipsa cogit.*

Psalm. 18. 3. Act. 17. 27.

Godt den onbesceghden rotssteen, besceeght bet al

W le sou van Godes aert na weerde konnen spreken
 Nadien wy in der nacht en in het duyfter steken?
 Wat mensche kander sien een wesen sonder ent
 Die noch geen kleyne mier in eenigh deel en kent?
 Maer desen onverlet, o God, oneyndigh wesen,
 Laet van u slechts een woort hier op der aerden lesen;
 Siet wat een wonder ding! hy, die den hemel drijft,
 Die is't, die ongemocyt, en onverandert blijft.

Iaq. 1. 17. *Toute bonne donation & tout don parfait est enchaîné, descendant du Pere des lumieres, par des vers le quel il n'y a point de variation ny d'ombrage de changement.*

V Oicy! tout l'univers de ceste grande roche
 Attiré sans titer: quand Dieu sur nous decoche

QUOD MOVET, QUIESCIT.

N Osne in fructum, aeternum, ac ineffabile numen (ex quo, per quod, & in quo omnia, à quo sunt omnes cause causarum describimus aut de scribimus? nosne homuli futiles, ac nihili, qui necdum culicis aut pulicis corpusculum, satis perspeximus? absit, absit. Deus religione tantum intelligendus, pietate profitendus est, sensu vero persequendus non est; sed adorandus, ait Hilarius. Interea tamen, ore venerabundum ac humili, de Deo fas est prologui ea qua ipse de sese, in libris mysticis, memora profudit. Nec brevius quidquam aut mirabilius ex immenso isto oceano facile depremat aliquis, hoc elogio, Deum immobilem esse, omnia tamen movere; Deum securum esse, omnia tamen curare; Deum inconcussum esse, omnia tamen quaterere. Plura quid addam? quidquid in Deo est, Deus est, inquit Hilarius. Melius ergo Deum ex operibus cognoscere, & ut solem non directo, ait Hermes, sed in aquis intuemur, sic Deum in operibus. Eo si quis se modo ad Deum attollat, ilico humiliabitur; nec enim fieri potest ut quis Deum cogitare, & eodem tempore elato animo esse possit.

Psalm. 103. Buch.

I lle flammantis super alta calis

Culmina immotum solum locavit,

Et suo nutu facile univ'ersum

Temperat orbem.

Vid. Auguff. Meditat. cap. 29.

H Et gebedt dat Epictetus ons beveelt altijd in den mont te hebben, verhaelt by de heer President du Vair, dunkt my vry al wat hooger te gaen als de leere van de Heydensche wijsgerigen:

Leyt my door d'yn bestemde baan

M'yn Godt, soo sal ick willigh gaen

Daer ick, gelyck een eerlyck man;

Näer u beschicking komen kan:

Of anders werd' ick, als een wicht;

Geslept na mijn bescheyden plicht.

Wat worlefen wy dweren hier tegen? een aersclende en achteruytslende paerd doet met sijn sterckheydt geen ander voordeel, als dat'er sijn lijf vol slagen krijght, en moet niet te min het gareel dragen, en den ploegh voort trecken. Den raed en besluyt der menschen wert van de beschickinghe Godes immers soo lichelijck beloopen en geheelijck hedeckt, als de keyen aan den oever liggende, door het opgeworpen slijk ofte zandt van de overloopende riviere, seyt Pausan. Gods eeuwige voorfienigheyt en kan noch door wijzen raedt, noch kloeck verstant van 's menschen vernuft eenichsins verhindert werden, seydt selfs den goddeloosen Apulejus. 't Is dan best geduldelijck te verdragen 't gene men noch beleten, noch verusten kan: 't Is best Godt, door wiens macht alles beleydt wert, sonder tegenknorren ofte motren in te volgen. Ten is geen scherpscherp landtsknecht, die met onwilligheyt en al suchende sijn velt-overste navolgt. Daer en is niet dat plagen en slagen meer versacht, als lijdsaemheydt.

Quod movet, quiescit.

P *Ulvus & umbra sumus, describere numen Olympi*
Non opis est nostra; pulvis & umbra sumus.

Pactua liceat tamen, O Deus optime, de te

Paucula vel blefo promere verba sono.

Tu Rupes qui cuncta trabis; qui cuncta gubernas,

Est tamen interea, te penes alta quies.

Nulla subit te cura, Pater, tamen omnia curas,

Astra solumque moves, nec tibi motus inest.

Tantost ses dons, tantost sa foudre & son couroux:
 Le tout mouvant est coy, le puisissant est doux.

H Oe souden wy dat on-eyndigh, eeuwigh, ontuytsprekelijck wesen Godes, nyre het welke, door het welke, en in het welke alle dingen zijn, van 't welke de beginselen aller beginselen af-dalen, hoe teghick, souden wy den aert en eygenschap van 't selve recht beschrijven? Wy arme aertvormen, die nauwelijck noch de eygenschap van een nietige mugge ofte vloer recht onderfocht hebben? Godt is door nedrigheyt te verlaen, door Godesdienigheyt te belijden, niet met onse sinnen op te volgen, maer aen te bidden, seydt den outdaver Hilarius. Ondertuschen nochtans is 'er niet ongeoorloft, met eerbiedigen en nederigen monde van Gode te uyten, het gene by selfs van hem door sijnen Geest heeft laten getuygen. Waer van dit kortelijck, doch grondelijck kan geseyt werden. Dat hy alle dingen beroert, selfs onberoerlijck: dat hy alle dingen besoght, selfs buyten forge: dat hy alle dingen beven doet, selfs geentins beweeght zijnde: om kort te spreken, al wat in Gode is, dat is Godt, en goddelijck, seyten Outdaver. Het goddelijck wesen dan, is self te kennen uyt sijn werken, en ghelijck wy de sonne niet regel-recht, maer in het water aensien en kunnen, alsoo mede Godt niet als in sijne werken, seydt Hermes. Yemand dan, in voegen als voren, sich tot Gode verheffende, sel buyten twijfel ten hooghsten vernederen, want wie en soude, sich selven niet verachten, en onder sich nederlygen, als hy op Godt maer en denckt?

Herm. Poemand. cap. 11.

O *Mne motum non in moto movetur, sed in quiescent, & id quod movet, quiescit.*

't Vlucht, krijget lucht.

ELs in haer eerste jeugt quam veel haer Minne vragen
 Waer dat haer maeghdom was; ja woud 'et Ritfaert
 klagen,
 Indien men 't haer verfweg; ten lesten sprak de Min,
 Kint houdt dit doosjen toe; hier is de maeghdom in;
 (In 't kistjen sat een vinck) de Min is nau vertogen,
 De doos is opgedaen, de vogel uytgevlogen;
 Ach! maeghdom, teer gewas, dat ons so licht ontglijt!
 Met soecken raect'et wech, met vinden is 'et quijt.

Inveniendō, amittitur.

Virgineum Cajeta decus dum laudat Lumna,
 Virginitas ubi sit, Lydia nosse cupit,
 Dum, mage suspectum ne consulat illa, veretur;
 Exiguam nutritrix pyxide claudit avem:
 Hoc cape, virginitas latec hic, ait; arca repente,
 Ut stetit in thalamo sola puella, patet.
 Vix bene tegmen hiat, volat irrevocabilis ales,
 Hei mihi virginitas, dum reperitur, abit.

Trouver, est perdre.

LOrs quant l'oiseau caché te donna ta nourice,
 De curiosité vouloit oster le vice
 Hors ton esprit: Margot jamais scavoir convient
 A fille tout cela, qu'à fille n'appartient.

Een open mond toont 's herten grondt.

UW doosje, soete maegt, was lustig aen te schouwen,
 Dies hec'it meest al het volck het oogh daer op ge-
 houwen
 Om 't innigh moy te sien; maer als het open ginck,
 Doen was de gantsche schat niet anders als een vinck.
 Fop hadde, doen hy fweeg, een grooten naem verworv'ē,
 Maer als sijn slabbe ging doen was 'et al verkorven:
 Wie niet te wijs en is, en niet wil schijnen geck,
 Dic spreke niet te veel, soo heelt hy sijn gebreck.

Silendo stolidus sapienti par est.

HAc, dum clausa fuit, sub psxide mira Lutere
 Regalesque tegi quisque putavit opes;
 Mox, ut aperta fuit, spectacula ludicra vulgo
 Præbet, & è capsâ leta volavit avis.
 Dum siluit tua lingua, virum te, Bassè, putavi:
 Testatur puerum te sine mente sonus.
 Qui loquitur, populo se præbuit ille videndum;
 Vel fatuus, presso dum silet ore, sapit.

Sans langage, le fol est sage.

TOut semble bel & bon, quant ceste boite est close,
 Mais quant un malotru ouverte la propose,
 Le jeu est tout galté, le monde voit que c'est;
 Pour sage on tient le fol, si long temps qu'il se taist.

Ambros. de Virg.

Claude was tuum ne unguentum effluat, claudē virginitatem verecundia loquendi, & abstinentia.

Hieron. ad Salvan.

Tenera res in faminis pudicitia est; & quasi flos pulcherrimus, citò ad levem marcessit auram, levique flatu corrumpitur, maxime ubi & etas consensit ad vitium.

Annan. Robert. lib. 2 Rei Iud. cap. 12.

Sæpe explorando, an, & ubi virginitas sit, virginitas amissa est.

Multis præclarum videtur bene loqui, prudentioribus appositè tacere. Quoties enim, extra notam simulationis, aut ignorantie, tacere fas est, silentium non loquacitatem, hominem cordatum indicare cordati iudicant: nec quanta quis, sed qualia loquatur, nec verborum molem, sed pondus attendendum esse. Ut monet a illa optima est, quæ pretii plurimum habet in parvâ mole, sic sermo qui sensus, aut prudens vir; & confidenter addit: Quid visurus sim nescio, sed verbosus valde & una sapientes nondum vidi, Cor fatui (inquit Salom.) eructat stultitiam. Aut nihil igitur, aut accurate loquendum; ne lingua, quæ in humido ac lubrico est, (ut antiqui dicebant) alibi titubet, aut vacillet, nec enim turpe adeo pede, quam mente labi, ait Stobæus. Concludo, & cum Maximo, silentium optimum atque tutissimum rerum administrandarum vinculum esse, desinio.

Martialis: Tum te non nossem, dominum regemque vocari:
Cum bene te novi, jam mihi Priscus eris.

Erasm. in Apophth.

Est aliqua sapientiæ pars, silentio stultitiam tegere.

Alciat. ex Græco:

Quum tacet, haud quidquam differt sapientibus amens,
Stultitiæ est index linguaque voxque suæ.

Ergo premat labium, digitoque silentia signet,
E sese Pharium veritat in Harpocratem.

In wetenschap, matigheyt.

Het was u aengeseyt, en dier genoegh bevolen,
Dat cenigh diep geheym hier binnen was verholen,
Maer ghÿ en ruste niet, ó al te loffen maeght,
Tot dat ghÿ 'tal te mael, tot uwer schande, saeght.
Laet daer des Heeren arck, des Hemels diepe faken
En staen u niet te sien, en minder aen te raken;
Niet foecken is hier best, niet weten hier verkieft,
Die foeckt, en vint 'et niet, of die het vint, verliest.

Tegenda non detegenda.

Fida tibi nutrix hæc pixide sacra latere
Dixerat, & satis hoc debuit esse tibi;
Quid tractare manu, quid cernere, virgo, requiris;
Quaque tenere manu, quaque videre nefas?
Sacra Dei reverenter habe, quid faderis arcam
Tangis? iò, cohibe stulta puella manus.
In multis nescire juvat, servisse nocebit,
Sæpe perire fuit, quod reperire vocant.

Eccles. 3. 22. Tu n'as que faire de voir de tes yeux
les choses secretes.

Quel curieux desir ton pauvre esprit incite,
Pour voir ce que ne dois? trouvant en seras quite,
Ne fonde les secrets, ains mets au ciel ton cœcur:
Ne touche de la main à l'arche du Seigneur.

Veel achten 't een groote sake wel te kunnen spreken: wijse luyden houden meer van wel te kunnen swijgen, ja oordeelen dat so menighmael iemant swijgen mach, buyten verdachtheyt van onwetenheydt ofte geveynstheydt; En het swijgen, en niet het spreken, een waerteycken is van een rechtinnigh verstant. Niet hoe vele, maer hoedanighe reden dat iemant voortbrenght, niet de menigthe, maer het gewichte der woorden, is bedenckelijck; En gelijck dat voor het beste gelt wert gehouden, 't welck in weynigh stoffe, groote waerde vervat: so moeten oock de redenen, die weynigh woorden, en veel sins in hebben, hoogst geacht werden. Ick en weet niet, seyt 'er een geleert man, wat ick noch sien sal, maer tot noch toe en hebbe ick noyt veel sprekenden mensche wijs gevonden. 't Schijnt stout gefeyt te zijn, doch Salomon selfs is al mede van dat gevoelen: waer veel woorden zijn, seyt hy, daer hoort men den fotten. Gelijck het metael door sijn klanc, soo wort den mensche door sijn reden onderscheyden, seyt Quintilianus. Het is daerom oorboir, ofte geene, ofte welvoegende redenen voort te brengen; op dat de tonge, die in het natte gladde haer woonplaetse heeft, (gelijck de Ouden seyden) niet ergens in en glibbere: want ten wort niet soo quaedt gehouden metten voeten, als mette tonge, te struyckelen.

Idem Emblema, alio sensu.

Carceræ nil opus est captam pepulisse volucrum,
Sponte sua fugiet, tu modo pande fores;
Pande fores cavea, mox, qua dat a poria, volabit;
Inque suum fugiet libera facta nemus.
Corporis angusto mens ent hea clauditur antro,
Mors libertatem reddere sola potest:
Mens age, pone metus; nec enim nisi vincula rumpit,
Abrumpit quoties de tribus una colum.

Anders, op het selve beelt.

TEn is van geen en noot een vogel nyt te dryven,
Hy wil oock even selfs niet in sijn hutte blyven;
Want als hy maer en siet het open van de lucht,
So springt hy veerdigh op, en geeft hem totte vlucht.
Het lichaem is de koy, die houdt de ziel gevangen,
De door die maect se los, die maect te vrye gangen;
Waerom, ó Christen hert, waerom doch hier gevrees't
Al velt de doot het lijf, sy maect een vryen geest.

Jof. Scaliger: Nescire velle quod magister optimus docere non vult, cruditas inscitia est.

Basil. Animi morbus est, male & superflue de Deo querere.
Hilar. de Trin. Deus religione intelligendus est, pietate profitendus est, sensu vero persequendus non est, sed adorandus.
Deut. 29. 19. Les choses cachées apartiennent à l'Éternel nostre Dieu: mais les choses révélées sont pour nous & nos enfans.

't Is quaet, voor die't mis-vact:
't Is goet, voor die't wel doet.

DE Pieterman is nut voor spijs te zijn gegeten
Van die sijn vreemden aert en loofse ranken weten;
Maer die hier onbewuft of onervaren zijn
Vervallen in geracs, door onverwachte pijn:
Ghy sult daerom den visch van desen hooren prijfen,
Ghy sult om desen visch een ander hooren grijfen;
Ey fiet! uyt een geval lacht d'een, en d'ander schreyt:
De Minis Pieter-man, daeris 'et al geseft.

Lædit ineptos.

Extrahitur nostro mirabilis equore piscis,
(Effuge piscator ni tibi doct a manus:)
Quem si forte rudi quis tangere sustinet ausu
Illa venenata à cuspidè læsus, abit:
Quem canit tenet hunc doct aque eviscerat arte,
Mox impune coquo tradere monstra potest;
Hic quod edat, quod ledat habet contrarius alter,
Quid multis opus est? hoc in amore valet.

L'adroict n'a mal.

Cil qui la vive prend, & où qu'il faut, la touche;
Appreste, quant il veut, viande pour sa bouche;
La mal adroicte main produira l'enrager,
Dy, n'est ce pas l'amour dont tu me veus parler?

't Is kunst te leven.

Siet hoe de werelt gaet, daer twee gesellen vissen
Heeft dikmael eê het nut, en d'ander moet 'er missen:
Een lacht 'er in de vuyst, gantsch blijde metten vang,
En d'ander schreyt 'er om, en jammert uren lang;
Daer is een seker greep om dit en gint te raken,
Niet ieder is bequaem tot alderhande faken;
Wat desen heeft verrijckt, heeft genen uytgeput,
't Was ieder even na, maer geenfins even nut.

Non omnibus, omnia.

Pascitur ille cibo, depascitur iste veneno;
Inque pari causâ quod gemat alter habet.
Res eadem quare juvet hunc, cur torquet illum
Quaritis; in causâ est leva, vel apta manus:
Apta manus festos & tristia vertit in usus,
Ipsa vel evertit gaudia leva manus.
Artis opus vita est, non omnibus omnia quadrant
Quod nocet huic, illi commoda saepe tulit.

Deux mendians à un buis,
D'un a le blanc, & l'autre le bis.

Deux touchent un poisson, dont l'un est mis en rage,
Et l'autre estant joly, s'en rit de bon courage.
Tout n'est pas propre à tous, dont l'un fait son profit
Un autre pert les biens, & creve de despit.

Ovidius 1 Amand.

Arte cita ramoque rates veloque reguntur,
Arte leves currus, arte regendus amor.
Veget. lib. 3. in Praef.
Qui secundos optat eventus dimicet arte, non casu.
Apul. ex. Afran.
Amabit sapiens, cupiens cateri.

Nec satis clavus, nec satis esse fraxum, nisi adsit qui arte moderetur, non satis cythara, nisi qui scite moduletur, omnia non pariter rerum sunt omnibus apta. Egregie, ut cetera, Arifl. tantum, inquit, ad unumquemque felicitas pervenit, quantum cuique virtutis ac prudentie. piscis mortali- bus fera damno suere, utpote identidem ab eis lasi; posteri- ores etiam in suum commodum cetera caperunt, carnibus vesti, pellibus vestiri, felle mederi. Nam quemadmodum venit, et ejusdem herba apus florem sequitur, capra fruticem, sus radicem, bos folium, aves semen; ita quisque pro ingenii modo utilis aut inutilis ex re quapiam colligit. Aqua maris inutilis est potui, sed alit pisces, ac servit navigantibus. Ars inutilis rerum usum distinguit, & sapiens, ut ait comicus, fingit fortunam sibi. longe aliter Penelopen Vlyffis, aliter Eurimachus spectabat, aliter solcm Pythagoras, aliter Ana- xagoras; ille ut Deum, hic ut lapidem prospectabat: virtu- tem denique ipsam non eodem modo Socrates atque Epicurus. Socrates quidem tanquam beatitudinis, Epicurus tanquam voluptatis amator sequebatur. Quid tandem? Peregrine- mar ut apes, non ut aranea, & quod in quaque re commodi est, id excerpamus.

Theodoretus:

Nequè ensis cadium causa est, sed is qui ense male usus est, neque divitiæ & paupertas, aliæque vita prosperi-

tates & adversitates reprehendi & accusari merentur, sed qui unoquoque eorum præter leges utuntur.

2 Corinth. 2. 16. Den dese een reuck des doots, ter doot: En den genen een reuck des levens, ten leven.

DAER wort een seker visch hier uyt de zee getogen, Daer by eê handig mensch, wort voetsel uytgefogé; Maer die het seldsaem dier niet recht en heeft gevat Die raest gelijk een hont, oock schoon hy niet en at. Siet wat misbruiken werkt. Het boek van Godt geschre- doot somtijts die het leeft, en siet 't is enckel leven: (ven Daer 't bietje suycker vint, juyst uyt dat eygen kruyt Daer fuyght de vuy'le spin vergiftigh voetfel uyt.

Le fol est l'auteur, de son malheur.

DEux prenent un poisson, poisson de mesme sorte, (te: L'un en sent grand tourment, & l'autre bié s'en por-

Eccles. 32. Qui quærit legem replebitur ab ea, & qui insidiose agit, scandalizabitur ab eâ.

Piscis idem genus huic alimenta benigna ministrat, Piscis idem genus huic causa doloris erit: Cur alius piscem pronuntiet esse malignum? Quis nocet, haud piscis, sed, ecce, culpa tua est. Sancta Dei lex est, fert pagina sacra salutem, Quo pereat, tamen hinc lecto iniquus habet. Liber apis violas, & aranea liber easdem; Hac acosta trahit floribus, illa favos.

La cause est du malheur la mal adroite main:

Taloy est juste, ô Dieu, meschant le cœur humain.

BONIS BONA, MALIS MALA.

AB ipso conditore nihil malum aut turpe, ait Hermes: turpia enim sunt affectiones inherentes generationi, sicut erugo ari, sordes corpori; atqui nec aruginem fecit fa- ber, nec sordes auctor produxit, nec malitiam Deus. Scripturam sacram, ad stabiliendas omnium ferè atatum hereses, detorqueere omnes videmus; atqui id non Scriptura vitio, sed naturali hominum sive ambitione, sive pravitate fieri, ratio docet. Vultures ad malè olentia corpora, præteritis amœnis ac odoriferis, seruntur; musca sana corpora prætervolant, ad ulcera properant. Ita isti, claris ac perspicuis Scripturæ locis omissis, obscuris ac dubiis adharæscunt, aut non raro perversa interpretatione dubios facere conantur. Imo verò quemadmodum eadem purpura homines delectat, ac ad gaudium provocat, rarios offendit, ac irritat ad pugnam: sic ex eodem loco, hic doctrinæ salutaris, ille schismatis ac sectæ occasionem sepe arripuit. Unde hoc? verbo dicam: Deus bonus, Scriptura sancta, homo perversus.

Prov. 8.

Iusti sunt omnes sermones mei, non est in iis pravum quid, neque perversum: recti sunt intelligentibus & aequi invenientibus scientiam.

VAN den Schepper en komt niet quaets, seydt Hermes, want het gene dat in den mensche quaet is, zijn des selfs aenge- boren genegentheden, hem aehangende gelijk den roest het yser, en de vuylicheyt het lichaem doet; nochrans en is de sinit geen oorfaecke van den roest, noch den genen die het lichaem geteelt heeft van de vuylicheyt, noch Godt van den quade. Dat de heylige Schrift tot versterckinge van alle ketterryen werdte berde gebracht, ofte door verdorventhydt, ofte door eergie- righydt der menschen, leert de ervarentheydt. De gievogels, alwat wel rieckt voorby vliegende, vallen op de stinckende en bedorven lichamen. De vliegende, gesonde leden verlatende, gaen suygen aen sweeren en eeter-buylen. Veel menschen effene en nutte Schriftuer-plaetsen van de handt slaende, nemen geneuchte vreemde besluyten te smeden, uyt eenige twyfelachtige duyflere redenen. Ia gelijk een en het selve purpen kleedt de mensche vervrolickt, de stieren vergramt en doet rasen; op gelijke wyse sal den eenen somwijlen Godtsalige leerstukken, een anderen schadelijke ketterijen, uyt een en de selve plaets trecken. Wat is hier de reden van? in 't kort; Godt is goedt, de Schrift is heyligh, maer den mensche is verkeert.

Als quaet, uyt goedt, ons wedervertt, Dat komt uyt ons verdorven aert.

1 Corinth. 1. 18.

ACeux qui perissent, la parole de la croix leur est folie; mais à nous qui obtenons salut, elle est vertu de Dieu.

Alle aensprekers, geen herte-brekers.

GHy rijt geduerigh uyt, ghy zijt in alle feesten,
Ghy komt, ô Rosemont, by alle blijde geeften,
En desen onverlet soo blijfe datje waert,
En houdt den eersten stant van uwen koelen aert.
Nu is 'et immers waer (het schenen eertijts droomen)
Dat midden in de zee zijn even soete stroomen,
En blijven onvermengt. Siet wat een vreemt verstant!
Ghy blijft als killigh ys te midden in den brant.

Tangor, non frangor ab undis.

P*Hylli Dionais circundaris undique turmis,
En Venus in venas non venit ulla tuas :*
*Mille proci calidis implent tibi questibus aures,
Tu tamen in mediis ignibus, igne cares.*
*Sic manet & fluvio, licet aquora vasta percreret,
Qui fuit ante color, qui fuit ante sapor.*
*Vis fluvii miranda, meae vis mira puella,
In circumfuso tutus uterque mari est.*

Parler de bouche, au cœur ne touche.

LE fleuve, que tu vois, en haute mer se pouffe;
Et, non obstant celà, son eau demeure douce.
Pourquoy t'estonnes tu ? ma dame peut autant,
Marchant par-my le feu, est froide non obstant.

Elck sijn goetjen.

MEn vont in ouden tijt, en even noch, rivieren
Die midden in de zee en door de baren swieren,
Doch schoon haer soete stroom tot in het soute schiet
Sy vloeyen nevens en doch efter mengen niet.
Siet dus hout nu het volk (men moet 'et houwen noemē,
Want ieder houdt sijn goet) wie kan van liefde roemen
Daer iemant schoon hy trout sijn goet bewaert alleen.
't Fy van bysonder goet als 't lichaem is gemeen.

Corpora communia, sed non pecunia.

P*Er latices, Neptune, tuos diffunditur amnis,
Cui remanet totus, qui fuit ante, color :*
*Mixta nec unda mari, mare nec miscetur in undis
Fluminis, & proprius piscis utrique manet.*
*Heus, ubi sancta fides ? ubi dulcia suda lecti ?
Utraque sepositas arca reservat opes :*
*Corpora sunt nobis communia, lege jugali,
Cum mihi te dederis, cur tua, Phylli, negas ?*

Chacun son cas apart.

LE fleuve, que tu vois, bien par la mer se roule,
Mais son eau, ny poisson, hors de son sein ne coule.
Lors, quant les mariez ont mis leurs biens apart,
Où est, dy foible amour, où est ton feu & dat ?

Hac tamen sunt de raro contingentibus ut bene Hieron. lib. 3. epist. 5.

Q*uis fornacem Regis Babilonis sine adustione ingressus est ? inquit, cuius adolescen-*
tis Egyptica domina a pallium non tenuit ? inter illecebras voluptatum etiam fer-
reas mentes libido domat. Difficile inter epulas servatur pudicitia.

Et Bernard. in quod. Serm.

P*ericlitatur castitas in delictis, humilitas in divitiis, pietas in negotiis, veritas in*
muliloquio, charitas in hoc mundo.

Quid hoc rei est! Fluvium per medium maris labi, in sinum, & velut in amplexu canis istius patris ruere, & suam nihilominus undam, colorem, pisces sibi servare! Monstrum hoc aliquis in mari, aliud nos in terra miremur. Patrum nostrorum ævo, cum adhuc exstarent veteris vestigia recti, una ferè erat & simplex matrimonii in eundem ratio, ut simul cum ipsis nuptiis omnium bonorum societas inter conjuges contracta videretur. Nunc verò mutata tempora, mutati adeo unà hominum mores, ut conjugii sacrum in commercium abiisse, & res mancipii facta videatur; quotque hodie matrimonia, totidem sordida ferè pactiones, de bonis in communionem non confrendis, interveniant. Quid dicam? Stultè parentes filium in matrimonio collocant ei, cui dotem diffidunt. Stultè mulier marito ejusmodi se dat, cui sua negat. Ut humida miscetur omnibus partibus, sic inter conjuges nihil separatum, nihil singulare, non corpus, non bona, nec cogitationes quidem, velim.

Horat. Sat. 1. lib. 1.

Miraris, cum tu argento post omnia ponas,

Si tibi non praesto, quem non miraris amorem.

Plutar. in Præcept. Matrim. ex vers. Amiot.

Platon écrit que la cité est bienheureuse où on n'entend pas ces mots, cela est mien, cela n'est pas mien, mais ces paroles la doivent bien encore plus estre bannies hors du mariage.

I Corinth. 7. 31. De werelt gebruyckende, als niet gebruyckende.

Siet hier een versche beeck die met de foute baren kan spelen in het diep, oock sonder eens te paren; Siet hoe het water raekt, sy blijft al even foet, Sy houdt haer eersten aert te midden in den vloet. Het is een groote deugt met alle man te leven, En aen het los gewoel sijn herte niet te geven; O die de werelt schiept, en schiept oock even my, Geeft dat in dese ziel de werelt niet en zy.

Bien te baigne, mais sans meslange.

LA mer en ce tableau, lecteur, prens pour le monde, Et gard toy que son sel jamais ne se confonde

MEDIIS IMMIXTUS IN UNDIS.

Semina ac planta, aliunde petita, ex qualitate terrae, cui inseruntur, brevi fructus producunt: animalia, in aliam regionem translata, ad genium loci, in quo habentur, indolem formant: Idem nobis ferè accidit: mentem ad verbi divini normam indes nobiscum formamus, & vitæ meliorem spem animo concipimus, at simulatque in mediâ urbe versari occipimus, ubi nos res homines que circum strepunt, subitè hinc tumultus ac turbas haurimus, & negotium nobis, non nostra solum negotia, sed aliena etiam, faciunt. Miseros nos nabripimus, & contagione plerumque insanimus, e quis enim — Cui mens circumflua luxu

Intraçtum poterit vitio serbare rigorem?

Nos tamen aditatur contra, & cum bono Deo, Alphaum, mare Siculum subterlabentem sine mixtione undarum, sedulo imitemur, perque levitates ac vanitates hujus seculi transcutes, is ne misceamur, at, veluti piscis marinus in falsis undis non falsus, ita nos, ne falsuginem trahamus ex hoc pelago. Solis radii contingunt quidem terram, sed ibi sunt, unde mittuntur. Utinam sic animus nobis versetur inter humana, ut abareat interea origini suæ, id est, Deo!

Ambros. de Virg. Discite in hoc mundo, supra mundum esse; etsi corpus geritis, voliet in vobis ales interior.

Philip. 2. 15. Asin que vous soyez sans reproche & simples enfans de Dieu, irreprensibles, au milieu de la generation torue & perverse.

DE onderfoeckers der nature hebben voor een groote vreemdicheyd aangemerckt sekere riviere midden door de zee vlietende, sonder nochtans haer visch en water mette zee gemeen te maecten. 't Is (mijns oordeels) immers soo seltsaem, datmen hedensdaeghs, in 't maken van houwelijken gemeenschap van lichamen volkomenlijck en sonder tegen spreken toelaet, gemeenschap van goederen daerentegen gantfch verwerpt. Is 't niet groote dwaesheyt een teere maget, u eygen vleesch en bloet, in den schoot van desen of genen onbefuysden jongelinc flechtelijck heen te leggen, om na sijn wel-gevallen met de selve om te mogen springen, een hant vol gelts daerentegen, of soo wat cerde klyuten in dier voegen vast te maken, dat hy daer niet aen en kan? Is 't niet dulligheyt sijn dochter te betrouwen aen iemand diemen het houwelijcx-goet niet betrouwen en derf? Seckerlijck de weerdigheyt des Houwelijken Staets, werdt door dese vreemdheden veel te kortghedaen: want voorwaer, als 'et wel soude gaen, soo behooren de gehoude niet alleenlijck in lichamen, maer oock in goederen; jae ingemoederen en gedachten gemeen, en in alle haer deelen immers soo seer vermengt te wesen, gelijk wijn en water, als het onder den anderen gegoten is.

Waer twee geworden zijn tot een,
Maect daer gemoet en goet gemeen.

Mediis immixtus in undis.

Esse ferunt, medium qui per mare volvitur, amuem; Is tamen aequorei nil trahit inde salis.

Nos mundi pelagus, nos vastum currimus aequor,

Nos tenet in falso Doris amar a sinu;

Omne latius ferit unda, furit celer aestus arenis,

Ah! quid agat tantis rivulus inter aquas?

Alme Deus, liceat nulla falsugine sintis

Reddere corpus humo, reddere corda tibi!

Avec le fleuve doux de ton esprit Chrestien,
Dieu donne, que chacun bien donne garde au sien.

EEn uytheemsche plante ofte zaedt, hier te lande gebracht zijnde, verliest seer haest haren eygen aert, en voeght sich na het land daer in sy geplant oft gefacyt wert: vreedme gedierten aerden terstont naer het gewette daer se gehouden worden, vergetende het land daer uyt sy gekomen zijn. Yet sulcx gebeurt den mensche schier alle dage, hy oeffent sich in eenigheyt in Godes woordt, maect daer uyt regels tot een lichtelijck leven, en brengt sijn genentheden als onder een toom; maer so haest hy uyt sijne innige gedachten komt, en begint, beneffens andere menschen, in de werelt te woelen, terstont kleven hem de omfwevende gebreeken van andere aen 't lijf, en wordt door dese velve (gelijck door een snel loopende riviere) wechgeruickt.

Die in de stroom van wellust swemt,

Als sijn geest al wat getemt,

Offchoon hy op zijn zaken let,

Wert van eens anders vuyl besmet.

Laet ons hier tegens ernstelijck tijrden, en naer volgen de riviere Alphaeus (die midden door de Sicilische zee, sonder sich met de selve te vermengen, haren loop neemt) laet ons midden in de ydelheden vande werelt, trachten met de selve niet gemeens te hebben, en sijn gelijk versche vischen in soute wateren. De stralen van de sonne schijnen wel op der aerden, maer blijven gelijckewel gehecht aen het lichaam van 't welke sy nederdalen. 't Ware te wenschen dat wy met de menschelijcke dingen besich zijnde, ons niet dieper daer in en lieten, ofte wy en bleven wel vast gehecht aen onsen oorspronck, welck is Godt. Die ons daer tot sijn genade verleene.

Waar hier verstant, daer waer geen bant.

MOy Brechje speelt de beest, en Fop laet met hem gecken,
 'k En kan (foo roept de vent) mijn hert niet van haer trec-
 Sy is vol enckel geest, vol alle moy getaft, (ken,
 Dies ben ick aen mijn lief met stale ketens vast.
 Maer segh eens, lieve Fop, en hebje noyt gevonden,
 Een nar, die met een stroo was aen een pael gebonden,
 En die noch efter stont als met een boey aen 't been?
 Ghy zijt (al weetj 'et niet) van dese gecken een.

Fac sapias, & liber eris.

V*Sque rogas, negat usque tibi crudelis amica:
 Ecquid adhuc duro mens in amore genuit?
 Me remorantur, ais, formose vincla puella,
 Vincla vel hercule à non soluenda manu:
 Vincla genae mihi, vincla comae, mihi vincla papillae:
 Hei mihi? quot vinclis corda ligatur amans.
 Stulte puer, stulte vel stramine crura tenentur,
 Et, moriar, vinclum tu nisi tale geras.*

Qui vult, il peut.

NE vistes vous jamais un fol lié de paille
 N'avoir l'entendement ny force qu'il s'en aille?
 Is vais le vous monstret, voila ce sot languir
 En malheureux amour, & ne s'en peut partir.

Tibull.

*Servitium mihi triste datur teneor que catenis
 Et nunquam misero vinclaremittit amor.*

Ovidius; Metam.

*Sed tamen haeret amor crescitque dolore repulsa,
 Et tenuant vigilans corpus miserabile curae
 Adducitque cutem macies.*

Der dwaesen bant, is onverstant.

WAt is 'er menigh mensch in onsen tijt te vinden
 Die aen een enkel stroo sich plagh te laten binden.
 Wat is 'er menigh mensch die wat een ander doet
 Houdt voor een stalen bant die niemant breken moet.
 Soo plagh her domme vee met ongewisse schreden
 Oock op een quaden weg een ander na te treden.
 Ghy, leeft gelijk een mensch, dat is na wijzen raet,
 Doet na de reden eyfcht, niet foo de werelt gaet.

O demens! ita servus homo est?

M*Uta quidem totam patrantur inepta per urbem,
 Cumque petis causam, mos jubet ista, ferunt.
 Annè igitur stolidi nos stringat opinio vulgi?
 Regula num vita factio plebis erit?
 Stamine sic fragili, vel stramine morio vincetus
 Vah! sibi compeditibus crura sonare putas.
 Serviles vilesque sumus: pro vincimur, inò
 Vincimur miseri, causaque nulla subest.*

Ce que me lie, c'est ma folie.

FOrce actes, que faisons, sont pleines de bestise,
 Demandez en raison, on vous les autorise
 Par la costume, hélas! un fantastique lien,
 Le fol se tient lié, & que le tient, n'est rien.

Ovidius:

*DI faciant possis Domina transire relicta
 Limina, proposito sufficiantque pedes,
 Et poteris, modo velle tene.*

Dan. Heinf.

*Scilicet angustum nimium concludimur orbe:
 Iudicio peccat qui sapiens amat.*

Sensus morbi, & origo ejus detecta initium sanitatis est. Magna virtutum securigo est, consuetudinis, plerumque non bone, impressa nobis auctoritas. Vivimus plerique ad exempla, & non quid rectum, sed quid usitatum sit, inquirimus. Quis nostrum, lautitiarum aut superflui sumptus si culpetur, non statim recurret ad antiquam illam, & non probam excusationem, non ego sumptuosus sum, sed mores, ut hodie sunt, tantas impensas exigunt? Ne nos lapsi sumus? Sumptuositatem excusamus, demeritum culpamus. Nihil peccati antiquitas, nihil errantium multitudo nos moveat. Mala consuetudo, vetustas erroris est, dixit Theologus. Non exemplis, sed legibus judicandum pronuntiant Iurisconsulti; non consuetudine, sed ratione vivendum clamant Ethici. Concludo, antecedentium regem sequi, peccatum esse, non hominum. Nec enim bene currere potest, cui cura est alienis vestigiis pedem insigere.

Sen. Epist. 51. Non ego ambitiosus sum, sed nemo aliter Romae potest vivere. Non ego sumptuosus, si durbs ipsa magnas impensas exigit. Non est meum vitium quod iracundus sum, quod nondum constituit certum genus vite, adolescentia hæc facit. Quid nos decipimus?

Idem Epist. 58. in fin. Inter causas malorum nostrorum est, quod vivimus ad exempla, nec ratione componimur, sed

En ingebeeelde groot-achtige van de gewoonte des volcx, is als een spijng-ader van alderley misgrepen. Vele van ons leven alleen maer na exempel van andere, niet ondersoeckende wat recht, maer wat gebruyckelijck is. Wie doch berispt zijnde over onmatighey van spijse in maeltijden, en gaet niet terstont sijn toevlucht nemen tot de oude, doch ondeugende, uytvlucht. 't Is soo de maniere? is 't niet wat frays: met onste willen verontschuldigen van kofstelijckheydt, beschuldigen wy ons inder daet van dwaesheyd. Niemand bedrieghe sich selven: noch de outheydt van de misbruycken, noch de menigte van die hun misgrijpen, kan nimmermeer dat slim is recht maken. Quade gewoonten zijn oude dwaalingen. Men moet na wetten, niet naer exempel wijzen. Men behoort na reden, niet na gewoonte te leven. Slechtlick sijn nees te volgen, en de gene die voorgaen na te loopen, is beest, geen menschen werck. Niemand gaet 'er wel die sijn voeten geëuerighlyck wii voegen na eens anders voetsappen.

consuetudine abducimur. Quod pauci faciunt, volumus imitari: quum plures fuerit caperunt, quasi boni sumus, sit quia frequentius, sequimur, & recti apud nos locum tenet error, &c.

Gal. 5. 13. Ghy zijt tot vrybeyt geroepen broeders, staet dan inde vrybeyt, alleenlijck dat ghy de vrybeyt niet en gebruyckt tot een oofjake den vleesche.

Hoe staet de gecken kijkt als waer by vast gebonden! En daer is maer een draet hem om het bec' gewondt; Een stroo, een eenigh stroo is hem een stalen bant, Siet waer de mensche valt door enckel onverstant. Wat zijn 'o werdeer ziele, wat zijn doch al de touwen Die ons den Christ' n aert hier vastgeknelt houwen? 't Is lucht tot ydel eer, of segt tot vuyl gewin, Al niet als enckel stroo, ja webben van de spin.

Eccles. 10. 2. *Le sage a le cœur à sa droite: mais le fol a le cœur à sa gauche.*

L'Esprit souhaite au ciel son noble cœur estendre, Mais cest amas de chair au monde fe va rendre,

Stultitia ligamur, non compedibus.

Spiritus excelso se tollit in astra volatu, At caro, compedibus deprimitur, inquit humi. Tu quid vincla voces, age, nunc videamus inepta; Morio r'el stramen, compedis in star, habet. Vile lucrum, popularis honos, fugitiva voluptas, Haecine sint pedibus pondera iusta tuis? Prò viles animas! de votaque crura catenis! Vincimur, nervus nec tamen ullus adeft.

Causant captivité, esclave se faisant; Un sot est garrotté de paille seulement.

STULTITIA LIGAMUR, NON COMPEDIBUS.

Quoties rerum humanarum interior aliqua cogitatio animi mihi subit, non possum non sermo deplorare, imo & indignari, affectum nostrorum, non infertiam modo, sed insaniam. Irretitos nos mundi, nescio quibus, illi cebris sat scimus, & futile jugum excutiendi ardor nos aliquis interdum invadit: sed irritu plerumque conatu. Quis age, & serivo rem tangamus. Quid sit tota hæc machina plena manu, quidquid in sese delituit uncompletitur, in nos parata sit effundere, qualia tandem aut quanta nobis conserve possit, enumeremus. Honores dabit, inquit; fumi sunt. Devotus, umbra. Nomen ac famam, aura ac strepitus. Voluptatem denique, fallax prurigo est, primo blandiens, postea dolens. Et quidem ista omnia deteriores non raro nos reddiderunt, meliores fere nunquam. Nec enim aut firmiora latera, aut vitia longior, aut mens beatorum hinc alicui futura est. Ex adverso, quid sit, effissis habentis, in nos sciviat orbis terrarum, adeo ut

Ruina caeli f'era misceat, Ingenens tamen solatium in praesentium brevitate, in futurorum perseverantia.

Paul. Rom. 7. 22. Delector lege Dei secundum interioreum hominem, video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi menti meae: & capientem me sub legi peccati.

August. lib. Confess. O Amator mundi! cuius Dei gratia militaris? hic quid nisi fragile, nisi plenum periculis, & per

Alsick son wijlen, met innighe gedachten de menschelijcke dingen in my selven overw'ge, soo en kan ick niet laeten droevigh, ija gram te werden, over de sloffgheydt, ja dwaesheydt, onser genegenheden. Wy sien voor de hand dat wy inde wereliche saken gantsch verwerret zijn, des kr' jgen' wy somtijts goeden wille, om ons daer van te ontwerpen: maer, och armen! wy sla backen telken in ons goet voornemen. Wel aen dan, laet ons tegen cordelijken eens de sake wat naerder onderstaan. Genomen dan dat de gantsche werelt haren schoot als open dede, om ons, met al datse weet by te brengen, op het vriendelijckste te troetelen, wat soud 't doch al te beduyden hebben? Sy kan ons eer-staten geven, suldy seggen. Maer wat z'jn die anders, als roock? Sy kan ons rijkdom toe brengen. Maer wat z'jn die anders als een schaduwe? Sy kan ons tot een heerlijken naem verheffen. Maer wat is die anders als een sijnfende windcken? Sy kan ons met wellust vrolijk maken. Maer wat is dat anders, als een bedriechelijcke ketelinge? Dit alles, maectt ons veelrijcs slommer, selden beter. Ten geeft ons noch langer leven, noch stercker lighaem, noch gerulter gemoet, maer wel het tegendeel. Of dan schoon de werelt ons al quame af nemen, vvasfe kan en mach, soo sel, in allen gevalle, voor ons groote vertrooffinge ontslaen, cerstelijck uyt de korcheyt van de jegenvoet'ige elende, en ten tweeden, uyt de lanckduyghigheydt vande toekomende geluckf'lighydt.

Quot pericula pervenitur ad majus periculum? pereant hæc omnia, & dimittamus hæc vana & inania: conferamus nos ad solam inquisitionem eorum que finem non habeant.

Die greep, is in de neep.

DE meeu vlieght over al, om haren kost te rapen,
 En vint ontrent de strand een oester liggen gapen,
 Dies picktse na hetaes; maer, eer de vogel at
 Soosluyt de moffel toe, daer is de meeu gevat.
 Siet daer een eygen beelt voor dese lof'e galten,
 Die sonder na-gepeys in a'le schotels tasten;
 Sy zijn te byster graegh, maer, siet: ten lijt niet lang
 Degrijper is gevat, de jager wort de vang.

Qui captat, capitur.

LEda vagis juvenes vocat in certamen ocellis,
 Vidit, & insidias, Nerva parvus ait.
 Dat faciles aditus, dat basia, fertique vicissim,
 Qualia vel passer, vel dare concha solet:
 Omnia cum fervent, dextram peti illa, fidemque,
 Igne surens juvenis, quod petis, inquit, habe.
 Ostrea non aliter rostro penetrat acuto,
 Et quae captabat, capta remansit avis.

Chasse penible, où le veneur est pris.

VOyant ces dous appast je me faisois accroire,
 D'aller, non au combat, mais bien à la victoire:
 Mais en prenant, hélas! sans y penser, je suis,
 Parmonbutin, que je pensois avoir, surpris.

Konst van bestraven, gaet rooi'te vergaren.

DE meeu is in de k'lem, de meeu die is gegrepen,
 De vogel is bel'ayt de vogel is benepen:
 Maer wat baet dir de schelp? ey siet een vreemt geval,
 De vanger is bedur hoe hy het redd'en sal,
 De vang is hem een pack, de vang die is hem tegen,
 De vang is hem verdriet, hy is'er meê verlegen.
 Wat is'er menigh men'ch dien gaelt noch oet en past;
 Want daer be'eyt ontbreekt daer is der jekdom last.

Fortunam citius reperias, quam retineas.

TEgminibus patulis jacet ingens littore concha,
 Dum petit hanc, rostrum pressa tenetur avis;
 Capto quidem prenititur volucris, sed capta repugnat,
 Et salit, & pennis ostrea dura quatit:
 Concha, diu luctata, nequit retinere volucrem,
 Dumque fugit, clamat: prada molesta vale.
 Parta per incertos numerosa pecunia casus,
 Aut perit, aut onus est, ars nisi servet opes.

Vn fol ou beste	Mais bon mesnage
Fait bien conqueste,	C'est fait du saer.

BIen que l'oiseau soit pris, ce non obstant le huistre
 N'en a que du travail, & n'en a nul honneur:
 Bien, per un cas fortuit, acquis par un belistre,
 Ne fait jamais du bien à son lourd acqreur.

Plaut. Trin.

Da mihi hoc, hoc mel meum, si me amas, sodes.
 Ibi ille cucullus; ocella mi, fat, & istud: & si
 Amplius vis dari, dabitur; tibi illa pendantem ferit.
 Fit ipse, dum illis comis est, inops amator.

Terent. Eunuch.

ID vero est quod mihi puto palmarium,
 Me repperisse, quo modo adolescentulus
 Meretricum ingenia & mores posses noscere
 Mature; & cum cognovit, perpetuo oderit: Nolle omnia haec, &c.

Ingentia & ramosa cornua cervois magis oneri, quam ad-
 mentio esse, cum iis uti nesciant, facile percipimus. Pa-
 rum est, opibus affluere si desit ars utendi. *Francesi, inquit*
Guicciardin, sono piu prompti a acquistare, che prudenti a
conservare. Id omnibus in universum hominibus fere acci-
dit. Multi sunt quibus aut regna, aut opes, summo labore
adquisita, postea defectu providi regiminis e manibus elabun-
tur. Magnae opes non tam multa capiendo, quam haud multa
perdendo quaeruntur, ait Dio. Excellentibus ingentis, inquit
Liv. citius defuerit ars quae civem regant, quam qua hostem
superent. Rationem acute tangit Zonaras, tueri quae sita, in-
quit, difficilis est quam adquirere, quoniam in adquirendo
ignavia possidentis saepe plus confit, quam propria virtus.
Tueri autem quae sita, sine propria virtute nemo potest. Bene
igitur ille, qui male se dixit virum pecunia, quam pecu-
niam viro indigentem filiam maritum dare.

Ovid. Non minor est virtus, quam quae crebre, parva tueri :
 Casus inest illis, hic erit artis opus.
 Sen. lib. 1. epist. 2.

Immodica divitiae sunt veluti ingentia & enormia gubernacu-
cula, facilius mergunt, quam regunt: cum habeant irri-
tam copiam, & noxiam nimietatem.

Pfal. 127. 3. Zijne vrienden geeft by het al slapende.

De meeu die soeckt haer aes, en geeft haer op de fan-
 Sy flickert over zee, sy wandelt aen de stranden, (dē,
 De mossel roert haer niet, maer leyt alleen en gaept ;
 Het schijnt of datse rust, of datse leyt en slaept ;
 En desen onverlet soo wort de meeu gevangen
 Van iet dat niet en doet als aen de klippen hangen.
 Ey waerom dusgewoelt om staten. rijckdom, eer ?
 Ons doen en gelt 'er niet, 't is al uw' segen. Heer.

Ecclesiastiq. 11. 14. Les biens & les maux, la vie & la mort, la pauvreté & richesses sont du Seigneur.

L'Huystre est tout en repos. sans oncq changer de pla-
 L'oiseau de mer par tout, sans s'arrester tracasé, (ce:

DE hooghetackte hoornen zijn voor de herten veel eer be-
 swaerlijck, als behulpfaem, uyt oorfaeck, dat de selve geen
 handlinge en hebben om die wel te konnen gebruycken. Ten
 heeft niet veel om 't lijf treffelijck gegoet te zjn, in den men geen
 bequaemh. yt en heeft om sijn middelen wel te besteden en te be-
 stieren. Den Fransman, seydt Guicciardin, is veel handiger en
 gauwer om iet te winnen, als voorfichtig om 't gewonnen te
 bewaren. 't Gaet byns soo met alle menschen, hooge en leege.
 Men vnt die met een sekere behendighey, ten eenen treffelijck
 heerlijckheden, den anderen schoone gaderen, by den anderen
 geraect hebben, aen de welcke nochtans, by gebreck van goet
 beleyt, alles naderhandt door de vingeren is gedropen. Uytmun-
 tende verflanden, seydt Livius, sal veel eer de wetschap ont-
 breken om hare burgerye wel te bestieren, als om haer vyanden
 haetlijck t'overwinnen. De reden hier van werd aerdelijck
 verklaeft by Zonaras; te beschermen, seydt hy, het gene dat
 gewonnen is, valt bewaerlijcker als het winnen selfs, overmits
 dieckwils, tot het verkrijgen van enigh dingh, meer helpt de
 lasse onachtsaemhey van den genen die het sijne slechtelijck hem
 laet ontutfelen, als u eygen kloekheydt: maer 't gene dat eens
 gewonnen is, en kan sonder eygen goet beleydt niet bewiert, of
 recht gebruyckt werden. Hy dede dan wijstelijck die sijn dochter
 liever te besteden hadde aen een man die goet onbrack, als aen
 goet dat een man van doen hadde.

Non labore, sed munificentia Domini.

Saxa solent volucres circumvolitare marinae,
 Praedae dum petitur, non datur ulla quies.
 Concha loco non mota, sui non anxia victus,
 Nunc bibit, aequo cum nunc spuit ore salem:
 Hanc, dum testa patet, rigido petit improba rostro,
 Dumque petit, rostro capta remansit avis.
 Quos manus alma Dei beati, hos beati absque labore,
 Sponte replet placidos praedae petita sinus.

Qui rien ne fait, il prend: l'oiseau travaille en vain,
 Ce qui nous enrichit, est, Dieu, ta riche main.

NON LABORE SED DOMINI MUNIFICENTIA.

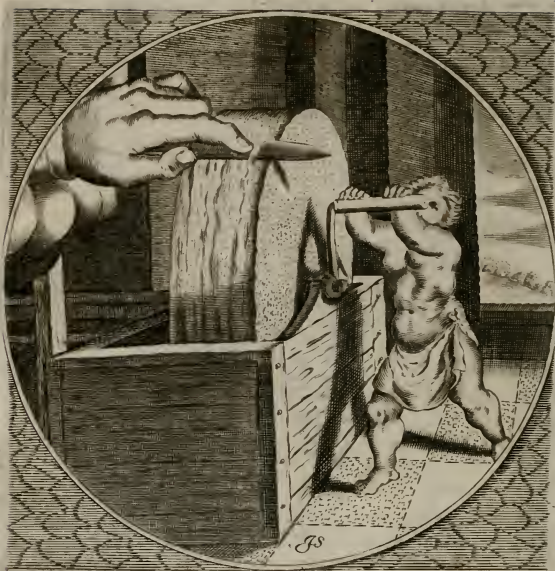
Rhombum, & squatinum, & rhaia, & pascinacum,
 cum tardissimi sint piscium, saepe tamen mugilem pi-
 scium velocissimum in venire habere, piscatores observarunt.
 Simile in terra, & ipis quidem hominibus contingere, quis
 non videt? ejus rei rationem si quis inquirat, nec velocium
 esse cursum, nec fortium bellum, nec sapientium pacem, nec
 doctorum divitias, nec artificum gratiam, cum sapiente He-
 braeo, respondebo. A Deo sanè ista omnia, a Deo sunt. Dei ar-
 bitrio expenditur victoria, ait ille, neque ad insolentissimos
 quosque illa accedit, sed ad eos duntaxat, ad quos conditor
 ille rerum & moderator accedere voluerit. Ille quoties suis
 auxiliari statuit, externis illis plerumque se astringi non vult;
 imò ea aver satur victoria, ait ille, neque ad insolentissimos
 quam robustis, juvare mavult. Loquuntur id exempla Gi-
 dionis, Ionathae, & aliorum. Cujus rei illa haud dubie est ra-
 tio, ut, bona, quam insperata nobis eveniunt, rectè ac manu
 Dei in nos relata intelligamus, eique tanto impensis grati
 animi victimam offeramus. Eam rationem expressit ipse
 Deus Iud. 7. 2.

Salomon. Proverb.

Benedictio Domini divites facit, nec sociabitur iis afflictio.
 Eccles. 9. 11.

L'ay veu sous le soleil que la course n'est point aux legers, ni
aux riches labataille, ni aux sages le pain, ni aux prudens
les richesses, ni la grace aux savans.

DE zee-luyden hebben menigmael voor wat vreemts
 Daengemerckt, dat in de roppen en buycken van tra-
 ge en lompe visfchen dieckwils de snelste en rapste over-
 vliegers van der zee gevonden werden. Iet sulcx gebeurt
 oock niet selden op den aerdtbodem, en selfs onder de
 menschen: En de reden daer van is, 't gene Salomon seydt,
 Eccles. 9. 11. Dat ten loope niet en helpt, snelle zijn; ten
 strijde niet en helpt sterck te zijn: ten rijckdom niet en
 helpt kloek te zijn, &c. Die en diergelijcke fegeningen
 dalen alle van den hemel. Na den raedt Godes (seydt 'er
 een) werdte de overwinninge uytgemeten, en den segen
 volght juyft niet die stout en vermeten zijn, maer alleen-
 lijck de gene die het Godt behaeght dien toe te schicken.
 Ten is den Heere niet swaer (seyde Jonathan, 1 Sam. 18.
 6.) door vele ofte weynige te helpen: en veeltijds, selfs
 in den meesten noot, behaget Gode de sijne, door kleyne
 engeringe middelen, uyt het gevaer te trecken: onder
 andere redenen sonderlinge, op dat den mensch geen
 stoffe en soude hebben sich selven in sijne verlossinge iet
 wat toe te schrijven: maer alles regel-recht uyt Godes
 milde hant soude bekennen ontfangen te hebben, en dies
 te meer verweckt soude werden met ware dankbaerheyte
 sich voor Godt te vernederen. Dese reden wert selfs van
 Gode uytgedruckt, Recht. 7. 2, Israèl mochte sich beroe-
 men tegens my, en seggen: Mijne hant heeft my verlost.

Sy geeft, datse niet en heeft.

GHy slijpt ons, Rosemont, wy zijn des liefdes pijlen,
 Gy sijt de wet-steen selfs, uw' oergiens sijn de vijlen;
 Ghy die ons gaende maectt behout uw' eersten stant,
 De koude maectt het vier, en 't ys verweckt den brant.
 U liefdelijck gesicht doet ons de sinnen quelen,
 U neergeslagen oegh kan ons het herte stelen,
 Siet wat mijn lief vermag! Sy maectt, sy doet, sy geeft,
 En datse niet en is, en datse niet en heeft.

Dat, nec habet.

COs obtusa manet, gladiis tamen addit acumen,
 Quodque de dii ferro, non dedis ipsa sibi.
 Cotis agunt partes in pectora nostra puella,
 Quasque dedere alius, non habuere faces.
 Phylli, dionæo mihi cum jecur igne peruras,
 Corda geris scytica frigidiora nive:
 Me glacies torret, mihi frigora causa caloris,
 Ah! calor hic tandem desinat, unde venit.

Le rebouvé esguise.

IUriste tu ne scais que c'est de nos affaires.
 Voicy les loix d'Amour à vos loix tout contraires:
 Tu dis, que nul ne peut donner ce qu'il n'a pas,
 La pierre, que tu vois, & Phillis font cela.

Ovid. i Metam. de Amore loquens:

DEquè sagittiferâ prompsit duo tela pharetrâ,
 Diversorum operum; fugat hoc, facit illud amorem;
 Quod facit, auratum est & cuspidè fulget acutâ:
 Quod fugat, obtusum est, & habet sub arundine plumbum,

Gemeenlijck een verwaende geck
 Straft in een ander sijn gebreck.

AL is de wet't een plomp, al weet hy niet te snijden,
 Hy wil noch evenwel geen plompe messen lijden,
 Noch laet hy evenwel, te r' snede niet gestelt,
 Noch laet hy evenwel geen yser ongequelt.
 Hoe weet het schamper velck een yder 't sijn te geven,
 En 't is doch steke-blint ontrent sijn eygen leven:
 Maer Fop wat is u nut te maken icders staet,
 Nadien dat onderwijl uw' huys verleren gaet.

Peccans peccata corrigit.

COs acuit tritas, obtusior ipsa, secures,
 Et redit à scabro splendibus axe chalybs.
 Si quis in alterius sua crimina pectore sensit,
 Hei mihi! quàm sevas exerit ille manus?
 Dum vitii agitur, convittia spargit in omnes
 Zoilus, & crimen quod petit, intus habet.
 Claude domi tua vota, foris quid cernis acutum?
 Crede mihi, sibimet qui sapit, ille sapit.

Mets ta main en ton sein,
 Et ne mesdiras à ton prochain.

LA pierre que tu vois, agu 'le fer veut rendre,
 Et jamais à trancher ne peut soy mesme apprendre!
 Qui chaltier pretend es autres leud default,
 Ses fautes redresser premierement luy faut.

Hoc Deus in nymphâ Peneide fixit, at illo
 Lestit Apollineas trajeçtâ per ossa medullas:
 Protinus alter amat, fugit alter a nomen amantis.
 Aut a fugâ forma est.

DE Augusto traditur, cum esset luxuria serviens, siusse tamen ejusdem vitii severissimum ultorem; idque serè univèrsis hominibus mali moris est, ut acres sint in ulciscendis vitiiis quibus ipsi vehementer indulgent. Ea utique est fatalis ingeniorum scabies (ut ille ait) ut omnes reprehendere ac disputare malint, quam vivere. Nemo docendi, nemo discendi studio unquam in calumnia hunc malignum campum descendit. Sed quemadmodum cum astate, ut Plinius ait, vehementius tonerit, quam fulserit, ventos denuntiat; ita, ubi quis vehementer in aliorum vitia inclamat, ipse, vitia non sat probè, indicium est animi magis ambitionis vento iumentesque, quam solide pit. Apagè mihi cum nasutus istis. Placet illud Poete,

MEn schrijft van Augusto, hoewel hy sijn geyle lusten vry wat veel toegaf, dat hy evenwel die vuyligheden in andere met alle strenghe ydht plagh te straffen. 't Is by nae een gemeen gebreck in alle menschen, dat schier yder een alderley feylen in sich selven vleyt en lievekoost, in andere daerentgens heftelijken bestraffet. 't Is als een aengeboren schurffe van onse verstanten, dat een yder liever heeft scherpelijken en ander te berispen, als sels wel te leven. Men sal evenwel bevinden dat menschen, die haer werck maken van ander luyden gebrecken soo plich: chinge ten toon te stellen, en als te schavotteen, sulx noyt en bestaen, noch om andere te onderwijzen, noch om sels onderweten te werden: Maer gelijk als stercken donder met weynigh blixem voor een teycken van windigh weder wert gehouden; soo is oock het uyscheutende gelyc van een schampere tonge (soo daer geen stichtelijck leven by en zy) meer een teycken van een winderige eergier gheyt; als van eenige oprechte vromighe ydht. Wegh dan met sulcke se herp geneuwlce kaeckelars.

— Non sic inflectere s. nus
Humanos edicta valent, quàm vita loquentis.
Quanto amabilis erit si in omni vitia cum Plauto dicamus?
Eya Lyde: leniter qui sapiunt, sapiunt magis.
Minus mirandum est, ætas si quid illorum facit,
Quam si non facit: feci ego isthac in adolescentia.
Aurel. Vict. Histor. August. Homines in ulciscendis vitiiis, quibus ipsi vehementer indulgent, acres sunt.
Plaut. Qui alterum incusat probi, se intucui oportet.
Horat. Serm. lib. 1 Sat. 3.
Cum tua pervideas oculis malè lippus inunctis,

Geen woort soo seer de feylen breeckt,
Als doet, het leven van die spreect.
Dus, die een ander stichten wil,
Diens hem soo lang te houden stil.
Tot dat sijn leven metter daet,
In 't goed een ander voren gaet.
Cur in amicorum vitiiis tam cernis acutum,
Quam aut aquila aut serpens Epidaurius?

Rom. 2. 21. Ghy die een ander leert, leert ghy u s'elven niet?
BE siet een plompe steen, gehouwen uyt de bergen,
Die komt het sijne staet, die komt het yfer tergen,
Die wil dat oock het roestfal blinken als een glas,
En eester blijftse sels, gelijckse ve voortijts was,
Daer zijnder in het land, die al de werelt leeren,
En brengen nimmer fal ontrent haer eygen seeren:
Ey vrienden niet alsof: het is de beste voet
Als sich de meester sels een eygen lesse doet.

Docet ipse docendus.
COs acuit ferrum, gladiisque reduct acumen,
At tamen hoc, ferro quod dedit, ipsa caret.
Si dum sancta doces alios, perverisa se quaris,
Ingenium cotis, frivole doctor, habes:
Que tu cumque mones, ea d'ique pondus habebunt,
Convenient dictis si tuas facta tuis.
Discrepat à monitis cui de vitia vitia serveris,
Destruit exemplo, que monet ipse suo.

Ne faites point selon leurs œuvres, car ils disent & ne font pas.
OQu'il est mal seant & de mauvaïse grace,
Un autre admonester, & point avoir de trace

De ses enseignemens: veus estre bon docteur?
Fai tout, ce que tu dis, en reformant ton cœcur.

DOCET IPSE DOCENDUS.

Nonnulli ex iis, qui arca faciendæ adhibiti fuerunt, diluvio tamen periere. Sæpe lixa, qui culina operam dedit, nidore repletus minimum comedit. Fieri potest, ut cibi spiritibus administrari nec eo ipsi fruantur. Nihil minus ferendum esse arbitror rationem vitæ ab altero reposcere eum, qui non possit sua reddere. Benedicta quidam non improbo, benefacta autem longè præfero, præsertim quidem in eo, cui populum docendi gravè pondus incumbit, non enim homines tam facile verborum doctrina ducuntur, quàm operum rectè facere Principem, qui civis suos faciendò docet, antiqui censent, quidni idem de Pastore ac Doctore dicamus? ii, si id non faciunt, vitia non solum concipiunt, sed etiam in civitatem effundunt, plusque serè exemplo, quàm peccato nocent. Sermo quidem animi interpret est, sed vocalis tantum; actio verò realis; hanc malim. Magis enim credibile puto ea unumquemque ex animo velle, quæ agit, quam quæ loquitur: ideoque saniores de fide cujusque magis oculis, quàm auribus credunt. Qui benè dicit & facit, omni exceptione major est: duo tamen hæc si separanda sunt, rectè facientem & cetera taciturnum, præferendum iudico.
Chryl. in lib. de compunct. cord. Docere & non facere, non solum lucrì nihil, sed & damni plurimum conferre. Grandis enim condemnatio componenti quidem sermonem suum: vitam vero suam atque operam negligentia.

SElfs eenige van de gene die de arcke hebben helpen timmeren, zijn door de fontvloet vergaen. Een kock die de spijs bereyct heeft, eet menighmal alderminst, als vol zijnde van den reuck. 't Kan gbeuren, dat de gene die ons de geeltelijcke spijs voor stellen, s'ls daer van geen genut en hebben. Middeler tijt en is 't niet min te verdragen, als dat iemand die reden eylet van eens anders leven, van sijn cygen sels gene geven en kan. Wel te spreken is een losselijck dink, maer wel te doen gaet noch voor: sonderlinge in de gene, die den waren last van de gemeente te leeren op de schouderen geladen hebben: want het volck en werdt niet soo lichtelijck tot de deught geleyd met de leere van woorden, als met de leere van wercken. De Oude seyden, dat een Prince wel dede, dat hy sijn onderlanten met doen leerde. Het s'live mach, niet sonder reden, tot een Harder en Leeraer des volcx geleyd werden. Want in gevalle in de sulcke de leere niet beantwoorde en verte daet, so en sondigen de sodanige niet alleenlijck ten opzien van hunselven, maer gieten de feylen uyt over de gantsche stad, en doen meer schade door haer exempel, als door de sonde sels. De woorden diemen spreect werden genoemt tolcken van het gmoet; de daden zijn 't no. h beter: 't is waerschijnlijcker dat iemand van herten meynt, het gene dat hy doet, als het gene dat hy maer en seyt. De oude, van iemants geloove oordeelende, ge loofden ten dien aensien veel beter haer oogen, als haer ooren. Die wel spreect, en met eonen wel doet, is een dubbel man: Indien men nochtans dese twee dingen soude wilen scheyden, soo is den genen die wel doet, en voorts sulle twijgt, noch verre de beste te houden.

August. super illud Beat. Immacul.
Iudicet ille de alterius errore, quin non habet in se ipso quod condemnat: iudicet ille qui non agit eadem, quæ in alio putat.

verit puniendæ, ne cum de alio iudicat, in se ipsum sententiam ferat.
E 3 INVER-

Is maer een niet, die't wel besiet.

Let wat u ontfet.

Wilt gy de swaerste straf van liefdes vierschaer wetē?
 Sy wort in onse tael een *blaauwe schen* geheten;
 Y! dat's een bite-bau die ieder een ontfiet,
 Maer keert het spooek eens om, ten is soo leelijck niet.
 Dat ghy, ó vryer, noemt 't gewenschte goet te derven,
 Is (na dat ick het vat) u eerste vryheyt erven:
 Geen quaet is sonder goet, voor die het wel beleyt;
 Sy neemt u oock de vrees die u de koop ontfeyt.

Ghy siet het momme-tuygh de kinders henen jagen,
 Vernits sy dat alleen maer in der haest en sagen;
 Maer wie het met gemak en buyten vrees siet,
 Die lacht met al het volck dat soo bekommert vliet.
 Hoe wort een schielick mensch by wijlen omgedreven?
 Yet, ick en weet niet wat, dat doet hem dickmael beven,
 Maer 't is recht kinderwerk soo licht te zijn beducht,
 Hoort redē, eerje schroomt, en weegt, eer datje vlucht.

Inverte, & avertes.

Pessimus interpres rerum, metus.

Larva quod est pueris, id amantibus esse repulsam
 Tam puer arcitenens, quam Cytherea jubent:
 Frons in utraque quidem metuenda, sed inspicie tergum,
 Aut levis hinc cortex, aut cava pinus erit.
 Quid gemis optata te spe cecidisse puella?
 Pristinam libertas hinc tibi salva redit.
 Spes sublata metum quoque sustulit: Arrige mentem,
 Fronte quod horrendum est, ludicra terga gerit.

Qui le voit à arriere, No fait que rire.

Horrendo pavidas hinc territat ore puellas,
 Inde cavo risum cortice larva movet.
 Deterior vero rerum succurrit imago,
 Et falsâ miseris anxietate premit:
 Auget homo proprios animo plerumque dolores,
 Inque suam mens est ingeniosa necem.
 Eia age terribilem rebus, miser, abripe larvam,
 Ludicrus error erit, quod modo terror erat.

De vaine crainte, injuste plainte.

LE masque te fait peur: mais, mon amy, de grace,
 Regarde aussi le dos, non seulement la face;
 Tu, qui plains grievement ton malheureux amour,
 Y trouveras foulas, si prens un autre tour.

LE masque, regardé au front du faux visage,
 Aux idiots enfans abbat tout le courage;
 Mais qui voit l'autre bout, y trouve moins que rien.
 Nous n'aurons point du mal, si nous le prenons bien.

Plutarch. in Moralib.

Ut pueris cum terrentur personis, damus eas in manus, & versatas ostendimus inanis, ut discant non timere; ita conveniet adhibita ratione res specie terrificas excutere, ut, cum viderimus non esse quod apparet, contemnamus.

Sen. de Tranq.

Sciamus omnia aequalevia esse, extrinsecus diversis facias habentia, introrsus pariter vana.

Timiditas est corruptio iudicii, ajunt Philosophi. Metuculosos utique non res, sed de rebus rumores, etiam incerti, & rose (quod dicitur) umbra quandoque terret. sepe opinione amplius laboramus, quam re, ait Seneca, & quemadmodum aves inanis funde sonus territare solet, ita nos non ad actum excitamur tantum, sed ad strepitum. Infirmi animi est, antequam malis opprimatur, queri: Propriumque est miserorum facile id credere quod minus volunt: ut que corpora per nebulam, sic per metum res videntur majores, adeo ut multi, rem quam metuunt, ipsi-met anticipent:

— Multos in summa pericula misit

Venturi timor ipse mali.

Reperi sunt qui dum in navi periclitarentur, non expectant navis submersione, in mare sese precipites dederunt. Miserum est mori ne moriamur. optime Seneca, quid dementius quam angere futuris, nec tormento se reservare, sed accersere sibi miseras?

Seneca:

Adhibe rationem difficultatibus, possunt & dura molliiri, & angusta laxari, & gravia scite ferentes minus premere.

i Corinth. 15. 54.

Doodt waer is uw' prickel?

Het kint, aen wien een grijn in haest is voor-gekomen, Wort van den bleeken angst ten hoogsten ingenom- Maer die het selfaem tuyg aen alle kanten siet, (men, Vint flechs een lege schors, en daerom schrickt hy niet. Wat schroomje voor de doot, ó rechte pimpel-meefen? 't Is maer een bite-bau dat niet en is te vreefen. Voor die haer wesen kent. Hoeleelick datse schijnt Doorgront haer rechten aert, en alle quaet verdwijnt.

Le fol s'enfuit, le sage s'en moque.

Comme, aux enfans, paroist le masque espouventat- A l'homme ainsi la mort ressemble miserable: (ble;

TREMOR HINC, NIHIL INDE MALIGNI.

Pudore suffundor quoties homines, solo natura lumine illustratos, optimam illam philosophiam (mortis cogitationem dico) non tantum summopere coluisse, verum etiam mortalitati medium ostendisse, comperio. Philippus, rex Macedonum in medicis aule delitisse. puerum voluit indies sibi acclamare; Hominem te memento, Philippe. Aegyptius, intra epulandum, skeleton convulsis exhibere solenne fuit, cum elogio: Mortuus es eritis. Hegeſius, de anima immortalitate graviter disserendo, mortalitatis metum multis adeo excussit, ut sponte ad mortem properarent. Calcar mihi addunt homines futurae felicitatis ignari, quo ita me componam, ut mortalitatis excruvius animose aliquando deponam. Et videor oculis fixis ac irretortis mortem me aspiceret jam nunc posse. Et quidni id faciam? Non mundus, cum hinc decedam, me desideraturus est; plures enim ac meliores incolae illi superunt. Non ego, cum moriar, mundum desiderabo; plurima enim, ipso meliora, me expectant: in hoc ubique ingens est calamitas, extra hunc, summa futura est felicitas.

Castiod. in Psalm.

Quis mortem temporalem metuat, cui aeterna vita promittitur? Quis labores carnis timeat, quum se in perpetua requie noverit collocandum?

Psalm. 15. 15.

Toute sorte de morts des biens-aimés de l'Éternel est précieuse devant ses yeux.

Philip. 1. 23. Mon desir tend à desloger & estre avec Christ.

Vreesachtigheyt bederft het oordeel: want soo haest als ieman den schrick in 't lijf krijght, een blase met de boenen (so men seyt) ja de schaduw van een roefe, soude hem de broeck ront serten. D'inbeeldinge (seydt Seneca) ontfer ons gemeenlijck meer, als de fake selfs: en gelijck het gesnor van een ledigen slinger het gevogel te vervaert maect, en doet opvliegen: soo verschricken wy ons niet alleenlijck van de slag, maer oock van 't gedreun. En ghelijck de gedaenten der lichamen grooter toonen in mistigh weder, soo doen oock alle dingen door de vrees: in voegen dat 'er veel door vrees van in gevaer te komen, dadelijck in het uyerterfe gevaer zijn vervallen. Men heeft menschen gevonden, die, 't schepe in noot wesende, hun selven uy vrees van verdrencken, buyten boort hebben geworpen, verdrenckende also, om niet te verdrencken, enstervende om niet te sterven. Wat is 'er geckelicker, seydt Seneca, als met toekomende swarigheden sich selven te quellen?

Plutarch. in Mor.

Terror absentium rerum ipsa novitate falso augetur, consuetudo autem & ratio efficit, ut ea, etiam que horrenda sunt natura, terrendi vim amittant.

Mors larvæ similis, tremor hinc, nihil inde maligni.

ID mors est homini, trepidis quod larva puellis; Excitat ingentes frons utriusque metus. Larva fugat pueros, frontem, non terga, videntes; Ast alius risum posteriora movent. Sensibus incurrit cum lurida mortis imago, Hæc mihi! quam multis spes animusque cadit. At cui terga necis melior doctrina revelat, Clamat, ades vita mors melioris iter.

Mais qui, de tous costés, ces monstres taste & voit; En fin n'y trouve rien qu'espouvanter le doit.

Ick schame my t'elcken als ick bemereke dat menschen, door het ingeven van de nature alleenlijck gelecydet zijnde, van het beste deel der wijsheyt (ick si gge van de bedenkinge des doots) niet alleenlijck veel hebben ghehouden, maer selfs dit leven gantfch weynigh hebben geacht. Philips Koninck van Macedonien, midden in de weelde van een dertel hof, hadde een jongelinc gelast dach aen dach hem in d'oor te komen byten; Philips, gedenckt dat ghy een mensche zijt. Die van Egypten hadden van een gewoonte, in het vrolijkste van hare maeltijden, een geraemte van een doot mensche te voorschijn te brengen, met een byden aen de genoodte: doot zynde, suldy aldus wesen. Heghs leerde met foodanigen gewichte van de onsterffelijckheyt der zielen, dat hy aen vele, niet alleenlijck de vrees des doots geheelijck wegh nam, maer oock lutt dede krijgen tot het sterven. Dufdanige menschen, niet wetende van de toekomende gelucksaligheyt, geven my dagelijcx als een spoor, om dese bedenkinge my gansch en al gemeensaem te maken: Dies verhope ick oock (door Godts genade) de like daer toe nu gebracht te hebben, dat ick de doot onder haer holle oogen, sonder my t'ontstellen, soude verden aensien. En wat sou my doch van sulcx wederhouden? De wereldt (of ick schoon van hier scheidte en sal my niet cens missen, overmids sy noch inwoonders genoeg, en beter als ick ben, sal blyven behouden: Ick van gelijcke, en sal de wereldt niet cens missen; want veel dingen die beter zijn als sy, sullen my gewerden: In de werelt is uytnemende ellendighedeyt, buyten de wereldt onuytsprekelijcke gelucksaligheyt.

Wort dit gewas onkleet,
Al was 'er lief soo wo't 'er leet.

Vermijt u, domme jeught, ajuyn te willen schellen,
Of, liet! u treurigh oogh sal van de tranen swelllen;
Maer sooje met de vrucht wit spelen sonder leet,
Soo raectste fachtjens aen, en laet het ding gekleet.
Ghy meught u, jong gesel, ter eeren wel vermaken.
Maer pleeght geen ander min als door eerbiedigh raken:
't Is noch al, soo het plagh. Aetoon naectt verdriet,
Indien hy sonder kleet de jonge nymphen liet.

Nuda movet lachrimas, vestitam im-
punè videbis.

Sepe licet tractata manu, non ledit ocellis,
Dum latus inclusum cortice capa gerit:
Hanc tenui spoliare togâ si forte juvabit,
Protinus nuda sibi lumina, nuda dabit.
Huc animos adverte, puer; mihi capa puella est;
Quisquis amare vobis, fac reverenter ames.
Ne teneram spectare juvet, sine veste, Dianam;
Hac dea, nuda magis, quam pharetrata, ferit.

Qui me despoille, pleurant se mouille.

Manie tes amours en chaste reverence,
Si tu ne veus languir de longue repentence,
Tu pourras, sans doulcour, tenir en main l'oignon,
Mais, pleureras, si veus ofter son cottillon.

Na 'e is onkleet,
Soo wort 'er leet.

Een waterlantfche Trijn fat eens ajuyn en schelde,
En klaeghde dar de lucht haer ooggen dapper quelde,
En kijck eens (sprak de meyt) ick hebber mé gespeelt,
En doen heeft my het ding in't minste niet vervelt.
Dus gaet 'er, lieve moer, ging EIs hier tegen seggen,
Met die foo met 'er haect haer spillen t'samen leggen;
't Is wel so lang men vrijt, maer treckt het roeckjen uyt,
Eë reuk daer't oog af loopt verneemt mé van de bruyt.

Dos est uxor iautes.

Vestibus indutum nil cape nocbit ocellis,
Tegmina tollenti stertibus ora fluunt.
Cape quod est nobis, teneris hoc uxor ephabis;
Cum verbis agitur, sum bene constat amor:
Intret hymen thalamos, sit zona soluta puella,
Ibit demissis vir novus auriculis.
Mira vides, uxor quem nunc jubet esse maritum,
Vab! puer est, sed vir, cum puer esset, erat.

Après la feste, on grato la teste.

L'Oignon lors fait pleurer, quant on le deshaille:
Lors quant un jouvenceau espouse belle fille
Pour assouvir le feu de ses brutaux amours,
Pour quelques bonnes nuits a force mauvais jours.

Herod. lib. 1.

Mulier exuta tunicâ verecundiam pariter exiit.

Annæ. Robert. rer. Jud. lib. 4. cap. 10.

Nuditatis in viro indecens, in muli. re probrosa: unde Herodotus apud Lydos ac pleraque gentes, etiam barbaras, viris indecorum fuisse tradit se nudos ostendere, nam (ut ait Cicero) hoc solum animal natum est, pudoris & verecundiam particeps.

Adde:

Flagitii principium esse; nudare inter civis corpora.

Eos, qui ex incitato juvenili affectuum impetu felices matrimoniorum successus augurantur, toto plerumque caelo errare, dicere non abhorreo. Leves enim istos ac fluctuantes juvenum ardores, & stabile hoc ac venerandum matrimonii sacrum mutuas sibi operas tradere, vix unquam comperi. Longe quippe alius lascivii istius amoris, alius sanè sedati conjugii scopus est, magisque contraria illa inter sese, quam cognata aut conjuncta non absre quis dixerit. Prudentes utique usuque edocti, & inter eos vires, inconsultum putant eam matrimonio sibi copulare, cui quis in amoribus nimis sese submisit, quamque dominam, heram, lumen, vortorunq; suorum finem, non minus impie quam solitè appellare, aliisque amatoris ac hyperbolicis ineptiis extollere solitus est. Iudicant enim viri prudentes nimiam istam demissionem efficere ut mariti dignitatem, contracto tandem matrimonio, male proventus adolescens sustinere non possit; Quid tandem & sit factus iste amator, ridiculus maritus, ut lepide noster Heinsius.

Seneca Oct.

*Juvenilis ardor impetu primo furit,
Languescit idem facile, nec durat diu
In Venere turpi, cui lexis flamma vapor.*
Ovidius lib. 2 de Remed. Amor.
Turpe vir & mulier, juncti modo, protinus hostes.

Eccles. 6. Vrient, soo lang als 't dient.

Speelt iemand met ajun, doch sonder hem te schellen, Soo sal die niemants oegh in eenigh deel ontfellen; Maerals wien dese vrucht van haren rock ontbloot Soo wort her gantsch gesicht van enkel tranen root. Veel menschen zijn beleest, en weten schoon te praten, Soo lang sy voor een vriend geen hayr en moeten laten; Maer als het qualijck gaet dan is 't eytgemalt; „ Men kent de vrienden best wanner der schade valt.

En partage lièz & jambon, cognoit l'homme son compagnon.

Où tant avec l'oignon, je ne faisois que rire : Mais il me fait pleurer, si tost je le déchire.

Amicus certus in re incertâ cernitur.

Cepe levi tractare manusit cura, viator, Stringenti lacrimis lumina rubra tument. Qui facilem laudas, & amica fronte sodalem, Signa sodalitti nun sat aperta tibi? Dum joca miscetur, dum luditur inter amicos, Aspera qui moveat jurgia, rarus erit. Damnâ probant socios, tunc cum de jure remittet, Te cupiente suo, respice qualis erit.

L'amy, quand tout va bien, est de bonnaire & doux, Mais touche le mal pres, voilà un grand couroux.

AMICUS CERTUS IN RE INCERTA CERNITUR.

Magis moralis, quam Theologici argumenti est carmen huic emblematis adscriptum; nos id paulo aliter, pro subjecta materia, hic interpretemur. Cepa, levi brachio dum tractatur, pro fusus sensibus humanis innoxia est, durius pressa, mox odore naves oculosque offendit. Ita plerosque homines affectos esse accusator ille fratrum, diabolus inquam, in personam Iobi (licet in eo falsus) callide inlamar: nunquid, inquit, Job frustra timet Deum? nonne tu operibus manuum ipsius benedixisti? Sed ex tendo paululum manum tuam, & tange ea que possides, mox in faciem benedices tibi. Ea sanè est nature humana fragilitas, Deum, dum leniter nos habet, laudamus; si castiget, ilico voces impia, ac murmura. Verisimè veritas, qui super petrosa seminat us est, inquit, hic est, qui verbum audit & continuo cum gaudio illud accipit, non habens autem in se radicem, temporalis est, ac facta tribulatione continuo scandalifatur. At tu, ne nos inducas in tentationem, Domine, potiusque nobiscum agè ex verbo tuo quod locutus es (in Psal. 89. 52.) Si justitiam meam profanaverint, visitabo in virga iniquitates eorum; Misericordiam autem meam non dispergam ab eis.

NAdien het gedicht op dit sinne-beelt meer op de seden-leere, als op een Christelijcke bedenkinge schijnt te trecken: soo sullen wy d'uytlegginge daer van wat naerder brengen tot de stoffe, die wy in dit deel verhandelen. Den ajun maer sach; jens aengeraeckt, en geeft van sich geen quade lucht; maer geperft zijnde, queft byde de oogen en den neuse vande omfanders. De menschen meest aldus genegen te zijn, pooght den lasteracker broederen (den duyvel) waer te maken, in den persoon van den lijdhamen Iob: Meyndy (seyde hy) dat Iob om niet Godt vreeft? ghy hebt her werck sijner handen geseget, sijn huys bewaert, &c. steeckt u handt vut, en tast hem aen, hy sal u seggen in u aenschit. 't Is een swachtheyt van veel menschen, dat zy, soo lange hun faken wel gaen, Godt loven; maer als sy eens hart werden aengetast, werpen strax, ick en weet niet wat, lasterwoorden tegens den Hemel. Het zket (seyt den mont der Waerhey) dat op steenachte plaetfen gezaeyt is, zijn defe, die her woort hooren, en ontfangen het selve met vreughden, maer, den tijt van vervolginge komende, als geen wortel hebbende, werden terstont geergert. Maer, o Here onsen Godt, en leydt ons niet in verfoeking: maer handelt liever met ons na uwen woerde, dat u door dijnne Propheet gesproken hebft (Psal. 89. 32.) Soo sy mijn ghebodt niet en houden, soo wil ick hen metter roede te huys loecken, en hare misdadt met plagen: Doch mijne genacden wil ick van hu niet wenden.

Isid. lib. 3 de Sum. Bon. In prosperitate incerta est amicitia, nescitur enim an persona an felicitas diligatur.

Proverb. 17. 17. L'intime amy aime en tout temps, & naitra comme un frere en la destresse.

Ecclesiastiq. 37. 1. Il n'y a point d'amy qui ne die? je suis aussi de ses amis, mais il y en a tel qui n'est ami que de nom. Et vers. 3. O meschante pensée d'oues tu roullée pour couvrir de tromperie toute la terre!

Naer haer wacyen , moect ick dracyen .

HOe heerfch is Venus kint; het doet ons, rechte slaven,
 Huyft fo Mejuffrouw wil, nu hier dan elders draven:
 Wy weenen allse fchreyt, al zijn wy fchoon geruft;
 Wy lachen allse jockt, oock tegen onsen luft.
 Wy zijn tot inde ziel ten dienfte van de vrouwen,
 Ach! wat een vryer doet is niet als fali-vouwen;
 En wie van onse jeught dit ambacht niet en kan,
 Die is in Venus fchool een onbedreven man.

Dominæ quo me vocat aura.

AD domina nutum levis exagitur amator,
 Quoque puella soles vergere, vergit amans :
 Non volueris summâ qua vertitur aenea turre
 Promptius aërias itque reditque vias.
 Et deat illa, movet tristi miser ore cachinnos ;
 Ploret, amans latas proluit imbre genas.
 Nos miseros ! agimur vacuo ludibria caelo,
 Abripit aura vagos, aura redire jubet.

Ou que fpire , me tire .

LAs malheureux amant ! comme une gyrouette
 Tuournes ça & la voluble & fans arrefte :
 Bien que te foit efcheu un bien facheux humeur,
 Encor faut il former à l'advenant ton cœur.

Werwaerts Godt wil .

Wle ftaeg het hoofd verdracyt nae dat de winden bla-
 Die plagmen over al te tellen met de dwafen; (fen,
 Maer die in tegendeel wil horten tegen God,
 Verschilt van t eerste quaet gelijk als dul en sot. (ven.
 Maect deugt van noot; ó mensch, ten baet geë tegenfre-
 Waer ons den hemel drijft, daer moctmen henen swevë;
 Te fchicken fijn bedrijf, na God de werelt leyt,
 Al is't verandering, het is geftagigheyt.

Quo non numen agit.

PErpetuo varians mens est inimica quieti,
 Sint proculin gyrum quos levis aurâ rapit.
 At nunquam varians mens est inimica salutî,
 Ab valeant; quibus est pœtore nata silex.
 Mutandum est cum fatâ jubent, quid stulte laceffis
 Astra? gignantæus quo tibi fastus abit?
 Quo te cunque polus vocat, hâc, mortalis, eundum est,
 Vertere confilium, nec levis esse, potes.

*Changer propos est du vray sage
 En temps & lieu le droit usage.*

ATous les accidens le sage cœur se trouffe,
 Allons, amys, allons, où que le ciel nous pouffe:
 D'opiniaftre cœur n'est que facheux tourment,
 On peut changer d'advif & demeurer constant.

3 Efdr. 4. 22. & 31. Oportet vos scire mulieres in vos imperia exercere.
 Cicero: Quam miserè servit! Cui mulier imperat, cui leges imponit, præ-
 scribit, jubet, vetat quod videtur: qui nihil imperanti negare potest,
 nil recusare: possit, dandum est; ejicit, abeundum; vocat, veniendum;
 minatur, extimescendum.

Ovidius: Imponit leges vultibus illa tuis.

Danda est opera, ex consilio Seneca, nequid in viri faciamus: nec enim qui iussus aliquid facit, miser est: sed qui in virtus. Animum itaque sic componamus, ut, quidquid res exigit id velimus. Nil grave, quod sponte ferimus. Nil durum, quod sponte facimus. Iti iussur acerbitas multas ac molestias evitemus, consilia ad eventus ac tempora fluctenda sunt. Oportet enim tanquam in talorum factus, ad id quod ceciderit, res suas accomodare, inquit Plato, & quocumque modo ratio id optimum esse dixerit. Tempori enim cedere, ait Cicero, id est necessitati parere, semper sapientis habitum est. Flitium enim ac maximum telum necessitas, nec aliud ejus effugium est, quam velle quod ipsa cogit. Equum est, mi homo, ut tibi placeat, quidquid Deo placuerit. Concludamus, & dicamus cum poeta Perivand, per Auson.

Facis ut libeat, quod est necesse.

Terent. Hee.

Isud est sapere, qui ubi ceteros opus sit, animum postis fluctere.
Virg. Natæ dea quo fata trahunt retrahuntque sequamur.

Plut. in Lacon.

Leotycheilus à quodam, quasi minus confusus esse notatus, mutator, inquit, sed pro temporum ratione, non ut vos. Prudentis enim est, pro re nata mutare consilia sine causa autem subinde alium fieri; inconstantia vitium est.

Siet wel toe dat ghy geen dingen bedwongen en doet; seyt Seneca: want niet den genen die iemandt gehoorfaem is, maer wel den genen die tegens zijn danck iet doet, is ongeluckigh. 't Is geraden, als de faken haer na ons niet schicken en willen, dat wy ons schicken na de faken. Ons en kan niet moeyelijck vallen, soo wy 't geerne doen. Gewilligen arbeyt was noyt pijn: gewilligen last woegh noyt swaer. Al ons voornemen dient gebogen te werden nade voorvallende gelegenthey. En gelijkmen in 'tveelkeer-bert (seyt Plato) na den loop van de Iteenen de schyven moet uytsetten, en sijn spel aenleggen; also moet onsen handel en doen na den loop onses levens be'eyt, en 'telcken over nieuwe voorvallen, nieuwe rac. s. gen genomen werden. Sich na den tijt te voegen, dat is, de noot plaetse te geven, is wijse luyden werck: want nootd er is niet 'ontwijgen, dan met te willen darfe ons gebiet. 't Is billick, ó mensche, dat 'et dy behage, dat Gode behaeght heeft.

Psal. 119. 165.

Groote vrede hebben: si aie vrede vrede lief hebben.

Dewer-haestact en swiert, hy kan niet staende blijven; Hy laet hem vande lucht geduerigh omme-drijven: Maer als hy eenmael trefte den rechten hemel-wint, Soo is 't dat sijn gedwael ten lesten ruste vint. Gaet suckelt, ydelhert, door alle Werelts hoecken, Doorgront al watter is doorsnuffelt alle boecken, Uw' dorst is even groot, uw' honger ongebluft; In God, in God alleen daer is de ware rust.

Pseaum. 73. 28. Quant à moi, à approcher de Dieu est mon bien.

C'Est en vain que cerchons repos par mer, par terre; Nos passions, helas! nous font par tout la guerre;

Du monde les plaisirs sont tous trempés en fiel, C'est doncq le seul plaisir se conformer au ciel.

IN DOMINO QUIES.

In Domino quies.

Nulla quies volucris que turribus eminet altis, Ni teneat rectum, calidus aëta, viam. Querimus in tenebris tranquillæ pectoris arcem; Et, male, diversum quisque capefit iter, Hic sibi divitiis proponit, & alter honores; Ille voluptati credit inesse bonum. Fallimur heu! statio Deus est, Deus una a quietis, Non alibi placida commoda mentis erunt.

Index magnetis nusquam consistit, nisi in septentrionem versus sese moverit, ac in sidus illud polare aciem fixerit. Nusquam animo humano quies, nisi in Deo. Nec enim aut honorum splendor, aut opum abundantia, aut fama pruritus veram animi tranquillitatem cuiquam præstiterit: ejusque rei vel naturalis ratio hæc redditur: anima infinita atque æterna, in rebus finitis hæc ac nomen carnis, ac cum ipsa symbolum nullum habentibus, solatium ac requiem qui inveniat? Nonne unicuique nostrum, inter medias sæpe voluptates, cum succurrit quàm fluxa, quàm futilis sit ista delictatio, quam brevi destituta, nausea statim oboritur, ac tedium omnium, quas hic videmus atque audimus, blanditiarum? torpemus utique plerumque post gaudia, & recordatione præteritorum, futuræ ejusdem generis pariter vana, non abs re judicamus. Videmus enim ab omni mortali solatio prorsus nos destitui, cum maxime solatio indigere nos facit extrema necessitas. Hæc cogitanti, cui, precor, non excidat quidquid id est deliciarum, quod humana promittit imbecillitas; quis non effiratur ad veri gaudii auctorem Deum, in cuius dextra delectationum plenitudo?

DEnaelde van het zee-compass en staet niet stille, ten zy die gedreyt zy op de noort-sterre. Daer en is geen ruste voor het menschelijck gemoet, ten zy het selve sich vast op Godt stelle. Want noch den glans van hoog- staten, noch overvloed van rijkdom, noch het geruchte van een loffelijken naem onder den menschen, en kan ons de ware gerusticheyt des gemoets aenbrengen. En hier toe schijnen selfs natuerlijcke redenen te dienen. De ziele des menschen, als eeuwich en oneyndigh zijnde, en kan in dese tijdelijcke bepeldde dingen geen ruste vinden. Voelen wy niet yder in ons selfs, soo wanneer wy midden inde wellusten deses werelds swimmen, en dat ons dan voortkomt de bedenkinge, dat dit alles niet en is als enckelen roock; die op een oogeblick verdwijnt, dat wy als een walginge en tegenheyd krijgen van alle dat wy hier sien en hooren? Na tijdelijcke wellust is den mensche gemeenlijck altyt swaermoedigh, als oordeelende, dat gelijk dese voorleeden blythap haest is voorby gegaen, dat oock alle andere die noch aenstaende souden mogen zijn, van gelijcken niet lange en sullen dueren. In gelijck sien wy dagelijck dat ons den troost der menschen dan meest ontgoet, als wy, inden uytseren noot, meest troost van doen hebben. Wie, dit bedenkende, en sal niet een kleynachtige aenkomen, van alles wat hier vermakelijck schijnt te wesen? Wie (segg' ick) en sal sijnen geest niet verheffen, om na te sporen den geveer van de ware vreugde, aen wiens rechterhant is blijdschap ter volheyit in eeuwigheyt, gelijk den Psalmist seyt Psal. 16. 11.

Matth. 11. 29. Venite ad me omnes qui laboratis, & inveniatis requiem animabus vestris.

Pseaum. 73. Quel autre ayje au ciel? Or n'ayje prins plaisir en la terre qu'en toi?

Ons ziel, een licht dat eeuwig schijnt, En vind geen rust in 't geen verdwijnt.

Hy jaeght, maer laes! verjaeght.

NOyt kond' ick gunstigh woordt van Rosemont gewinnen,
 Tot Floor, een rechte kluts, haer eens bestont te minnen,
 Die stont haer geensins aen, haer moeder niet-te min
 Gaf aen den bloet gehoor, oock tegen haren sin:
 Doen was 't de rechte tijt om op mijn stuk te letten,
 't Wilt dat een ander jochgh viel in mijn eygen netten;
 Siet, Floor is hier het fret, mijn Lief het schou konijn:
 Sy wenscht te zijn gevat, om niet gévat te zijn.

Fugat, non capit.

DUm cava lustra subit viverra, cuniculus, hostem
 Ut fugiat, celeri deserit antra pede:
 Morderi metuens laqueis se tradit habendum.
 Sape, labor socio quod negat, arte feres.
 Anxia virgo fugit, cum rusticus instat amator;
 Et fruitur pr. adâ, cui magis apta manus.
 Vicisti, sis capta licet, lepidissima rerum,
 Nam fuit in votis, ne capiari, capi.

Tel bat les buissons, qui ne prend les oisillons.

MArgot fuit Coridon, qui tasche de la prendre;
 Mais elle, par despit, à Thirsis se va rendre:
 La proye fuit de l'un, à l'autre prend la retz.
 Voyla! un sot amant ne fert que de furet.

Soeckers van kunsten, vinders des bedelfacx.

OF schoon het gau Furet gaet woelen in deraerden,
 Een, die maer fat en keeck, die komt het wilt aen-
 vaerden;
 De blaser alchimist haelt wonder aen den dagh,
 Dat ieman van het volck ren nutte dienen magh;
 Maer hy is sonder vang, en sijn bestoven keucken,
 Al roecktic jaren lang, en geest maer vijsc reucken:
 De maer verstoockt sijn broeck, het wijf haer beste keurs,
 Een ander heeft de baet, en hy de lege beurs.

Artium tristis janua.

DUm cogit viverra ferax exire latebris,
 Mox aliquis pr. adam, qui nihil egit, habet.
 Ingenio penetras ima per viscera terre,
 Dum male quaerendo, chymice, perdis opes;
 Multa quidem nobis non contemnenda dedisti,
 At, miser, hoc nunquam, quod tibi quæris, habes:
 Igne licet caleat, caret, ah! nidore culina,
 Pyxida tu vacuum, cætera vulgus habet.

D'invention neuve, point de gain à qui la treuve.

Que fait croupir par tous entrailles de la terre,
 Et fait faire tous les jours aux mineraux la guerre?
 Ou rien ne trouveras, où n'auras point de gain;
 Un autre a le profit, & tu la vuide main.

Hæc Galatea apud Ovid. 1; Metam.

ACis erat Fauno, Nymphæque Simethide cretus,
 Magna quidem patrisque sui, matrisque voluptas,
 Nostra tamen major. —
 Hunc ego, me Cyclops, nullo cum sine petebat;
 Nec si quæstus odiu Cyclopi, amore
 Acidis in nobis fuerit præstantior, edam:
 Par utrumque fuit.

Sic vos non vobis fertis aratra boves.

Et reliqui ejusdem sententiae versiculi in vulgus chymicorum non inepte dici poterunt, sicut, quae ex officina istius artis indies procedunt, consideremus. Ea vero sine chrysopatia, id est, ad aurum faciendum efficax; Item ante exemplis probari possit vere aliquando hac arte aurum factum esse, nec ne, non est nostri instituti hic inquirere. haec si quis velit, consulat auctorem mag. Disq. lib. 1. cap. 5. Illud tantum hic dicam, chymicos quidem multa egregia, humanodique generi planè utilia incidenter, & veluti aliud agentes, in usum mortalium protulisse, plurimos tamen eorum, non modo nihil ex arte ista compendii fecisse, sed omnibus exhaustos prope cladibus, omnium egenos facultates suas in fumo, situ, ac pulvere, misere assumpnisse; idque ipsi alchymiae autores & factores, Geber, Lullus, & alii satis indicant, cum suos monent ne animis desistantur, quoties oclum & operam perdidisse sese non raro animadvertunt; sed ex integro philosophari incipiant, (ita isti studium chymicum satis superbe tanquam per excellentiam, nuncupant.) Quid dicam? frustra sapit, qui sibi non sapit.

Mart. Delrio. Disquis. Mag. lib. 1. cap. 5.

Artem chymicam, quae medicinae adminiculatur, sane laudo, & venero, uti physiologiae factum praestantissimum: invenire aut potabilis: spiritus enim subtilissimos ex metallis, plantis, gemmisque educens, quo subtiliora, hoc puriora, & quo puriora, hoc efficaciora remedia praebet, &c.

Psal. 39. 7. Sy vergaderen en weten niet wie 't krygen sal.

Wat lust het menig mensch met hande en met voete
Hier in daerden hof, gelijck een mol te wroeten?
Het gaet hem als het fret, hy woelt sijn leven lang
En fiet, ey lieve, fiet; een ander heeft den vang:
De loon van sijn gewoel, en van sijn angstigh slaven
Is maer een oude slet, om in te sijn begraven.
Rijst hooger, weerde ziel, en vry al verder fiet;
Dat u geluckigh maect is hier beneden niet.

Eccles. 4. 17. Mon cil ne voyt jamais assez de richesses, & ne pense point pour qui travaille-je & prive ma personne de bien?

A Quoy te fert, mortel, par avarice, & rage,
Par peine, par labour de consumer ton age?

QUOD CAPIS, ALTER HABET.

O Curas hominum! O quantum est in rebus inane!
Hic tamen si liberis orbis, censum tamen alieno haeredi nutrire non desinit: iste, cum diu parèd vixerit, opibusque familiae congerendis avum consumperit, quod filios, totidem cadaver expectantes vultures circumfese habens, tandem expectato sine supremum diadem claudat, ac personato stertu nudus in terram abditur. Saladinus, qui Syriam, Aegyptum, ac Africae bonam partem subegit, vicinus morti, in cogitationem hanc seridè descendisse dicitur, ac proinde supremam voluntate voluisse, pro omni pompa funebri, tunicam tantum interiore in hastà sublimem offerri, cum acclamatione: Unum hoc ex dormitore orientis restare. Est sanè, est, inquit Eccles. 5. 12. alta infirmitas pessima, quam vidi sub sole, divitiae conservatae in malum domini sui: perent enim in afflictione pessima. Sicut egressus est nudus de utero matris suae, sic revertetur, & nihil auferet secum de labore suo. Quid ergo prodest ei, quod labor avit in ventum, cum tunc diebus vita sua? Cognovi, inquit idem cap. 3. 12, quod non esset melius, quam lovari & bene facere in omni vita, hoc enim donum est Dei.

Luc. 12. Stulte, hac nocte anima repetetur à te, quae autem parasti, cuius erunt?

De Imperatore Severo memoria proditum est cum, cum sensum mortem sibi imminere sensisset, linteam, in quo tumulanda erat, per castra conto levatum circumferri, & per praeco-

Indien men recht wil inzien wat 'er dagelijcks uyt de smisse der Alcumisten voortkomt, men sal aen de selve dese veerskens van Virgilius wel mogen toepassen:

Dat het schaeppjen wolle geeft,

Dat de by om honich sweeft,

Dat den os uyt ploegen gaet,

Komt niet tot der dieren baet.

Ick en wil hier niet treden in de bemerckinge of dese konfte waerachtigh goud kan voortbrengen, dan niet: andere hebben daer van wijt en breed geschreven. Dit wil ick hier alleenlijck aenwijzen, dat wel waer is, dat de Alcumisten wel veel nutte dingen, als in 't voorbygaen, hebben ontdeckt: maer de nuttigheyt daer van komt de vindens der selver minst te passe, alsoo meest al wat by henlieden gevonden is, de vinders soo dier heeft gekoft, dat vele van henlieden in stof, roock, en stanck haer middelen verblafen hebbende, eyntelijck torte uytterse armcede sijn komen te vervallen, en door het onnodige te foccken, het noodige quijt, geworden sijnde, hebben alsoo vrouwen en kinderen naect en bloot of op den dijk, of voor het galthuus henen gestelt.

Interea tamen haec ars non convenit nisi opulentissimis: multi enim hac arte deperantur, & in causa sunt ut uxores & liberi cogantur indigno quaestu se sustentare, idque vel ipsi chymici scriptores testantur: nam Geber, non ergo, inquit, haec scientia egenti & pauperi convenit, sed potius est illis inimica.

Quod capis, alter habet.

E Cquid adhuc atris caput abdis, homuncio, lustris?
*Equid adhuc vili peccora condis humo?
Tu viverra tuis, tu mentie manuae laboras,
Et mox qui praeda gaudeat, alter erit:
Alter erit, qui vina cadis depromat avitis,
Vab! dabitur cineri tria lacernatuo,
Si sapi, ergo putri tandem caput exere terrâ;
Quaque rapi nequeant praemia, disce sequi.*

Ne vois tu pas qu'aux tiens ne fers que de furet?

La peine est feule à toy, un autre a le banquet.

ALTE HABET.

A Ch! hoe y del zijn de sorgen,
Die den armen mensch verworgen;
Den desen, al hoewel fonder kinderen, en laet niet af schatten te verslamen voor een erfgaem, die hy niet en kent. Den genen, kinderen hebbende, mitgaders lange en veel voor de selve hebbende geforgh, en heeft menichmael, voor al sijn sorgeng, een andere vergelding, als de forge van sijne kinderen, duchtende dat hy te lange leven sal: werdende dagelijcks van de selve niet anders besien, dan gelijck een steyrende gedierte, van een gragen gervogel: tot dat hy ten laetsten, met ghemaecte en uygeperste tranen, naect in het diepte der aerden needer wert gelaten. Saladin, die Syrien, Aegypten, en een groot deel van Africa 't onder heeft gebracht, gevoelende sijn tijt daer te sijn, na dat hy sich selfs ernstelijck in dele bedenckinge hadde gegeven, heeft eyndelijck by uytterle wille bevolen, dat men voor de bare in plaetse van pronck-kleedern, prachtige wapenen, of iedander lijckeringe, alleenlijck sijn hemden-röck, aen een lance geheet, soude omdragen: met een by-roep; van de overwinner van oosten, is dit maer alleen overgh. Dat is een boofse plaet, seyt Salomon, die ick sigh onder der sonnen: Rijckdom bewaert tot schade, diens, die hem heeft: want den rijcken komt om met grooten jammer. Gelijck hy naect van sijns moeders lijf gekomen is, soo waert hy weder henen. Wat helpt 'et dat hy in den wint gearbeyt heeft? alle sijn leefdage heeft hy in duytere gegeten, &c. Ick mercke, seyt den selven, dat 'er niet beter en is als wel doen en vrolijck zijn.

Item edicij jussisse; Ent ex amplissimis regni opibus, quod unicum Severus Imperator secum auferet.

Dat hier verſlickt, daer verquickt.

HOe vrent ſpeelt Venus wicht byna in alle menſchē!
 Al wat my niet en wil dat plagick eer te wenschen;
 Els loopt het puytjen na dat veerd gh henen vliet,
 En die haer alrijt volght en wil de kleuter niet:
 Sy grijpt het beesjen op, en ſiet! het moet 'er ſterven,
 En ick, die hierom bidt, en kan het niet verwerven.
 Ey geeft ons, ſoete-min, dat yeder een behaegt,
 Geeft daer een vuyle poel, en hier een ſchoone maegt.

Tibi mors, mihi vita.

LUdis in humanis, laſcive Cupido, me dulla;
 Arbitrium proprii nullus amoris habet.
 Nos quod amat, fugimus: quod nos fugit, iſtud amamus:
 Dura proco, raram ſponte puella ſovet.
 Triste gelu domus a mihi mors, tibi rana, calores:
 Mors tua, vita mihi: mors mea, vita tibi.
 Te jurat ora lacu, me virginis ore rigari;
 Ergo tibi cedant ſtagna, puella mihi.

A l'un ſupport à l'autre la mort.

CE quen'eſt que douleur au corps de la grenouille,
 Gentile Margotton, me doucement chatouille:
 Prends moy pour ton mignon: c'eſt caeſſer en vain
 Un tel qui n'a plaifir en ta courtoife main.

Onder vrientſchaps ſchijn, h t quaetſt ſenijn.

VAN waer ô teere maegt, van waer ſoo loofe treken?
 Waer is u goede trou, u ſoeten aert geweken?
 Ghy biet dit kleynē dier u vrientſchap, ſoo het ſchijnt,
 Maer k ſie hoe dat het beeft door uwe jonſt verdwijnt.
 Geen hont bijt eer hy baſt geen huys valt ſonder kraken;
 Waer druypte ſonder wo'ck oyr regen op de daken?
 't Is anders metten menſch. Hoc ſeer hy iemant groet,
 't Is dickmael enckel moort al wat ſijn herte broet.

Inimicus amicus ſimulans inimiciſſimus.

VNa ſovet que necat que manus, num virginis hoc eſt?
 Perſida ſit, fidei qua modo pignus eras?
 Prævia ſunt flamme, ſunt prævia ſigna ruina,
 Ante nec offendit, quàm latret, ore canis.
 At perimis, dum mulcet homo, ridendo minatur;
 Elanda ſalutantis dextera, virus habet.
 Quis vigil, aut ſapiens humana pericula riſet,
 Cum nullam hic faciant prævia ſigna fidem?
 Le pire tour, ſoubs pret. xt à l'amour.

CRuelle doucement tu couves la grenouille,
 Mais ceſte traitre main d'un meurte, las! te fouille.
 O l'homme malruſé! en tout qu'il fait il ment,
 Menace quand il rit, & tue en careſſant.

Auſon.

HAnc volo, que non vult: illam, qua vult, ego volo:
 Hanc amo, qui me odit: contra hanc, qua me amat, odi.
 Ovidius Amor. eleg. 19.
 Quod licet ingratum eſt, quod non licet acrius urit:
 Quod ſequitur fugio, quod fugis, ipſe ſequor.

F *Raus illa longè acerrima & maximè nocua, quæ bona fidei aut amicitia specie sese insinuat: Multos capere didit olim & nunc, exemplorumque plena omnia. Illud insigne, apud Guicciardinum, Petri Medicæi, inquam, simulatore & actû Alexandri sexti miserè circumscripti, de quo hoc tantum dicam, cum eodem auctore, & ipsi verbis; era nato commune proverbio, nella corte di Roma, ch'il Papa non faceva mai quello che diceva, & il Valentino non diceva mai che faceva. Periculosum me hercule! genus hominum, natum exitio generis humani. Audatè Machiavellus, in sæculi dedecus, si vade per experientia (inquit) ne nostri tempi, Principi haver fatto grand cose, chi della sede hanno tenuto poco conto, & chi hanno saputo con astutia aggirare i cervelli de gli homini & a quello, chi ha saputo meglio ufare la volpe, è meglio successo. Falleris Machiavelle. Platonem audiamus qui fidem fundamentum societatis humana, perfidiam vero ejusdem pestem esse dixit; & Ciceronem, majores cum qui socium sefellisset, inquit ille, in virorum bonorum numero, habendum non putarunt.*

Plin. lib. 31. cap. 2. *Periculosiores sunt fontes, qui lymphis aquis blandientes, oculis tamen pernitiem afferunt: minus formidandi, qui ipsa specie testantur aquas esse fugiendas: ita difficiliter vitantur mala, quæ boni prætextu fallunt.*

Iacob. 1. 9. Een broeder die vernedert is, roeme in sijn hoogbeyt; En die rijk is, roeme in sijne vernederinge; want hy sal als een bloeme des gras vergaen.

E En kicker in het werm sal in der haeft versticken, En kiecken in het werm sal in der haeft verquicken; Siet! als de gulde son doot haren omme ganck, Een bloem geeft soeter reuk, een krenge vuyler stanck. Soo God den boosen plaeght, hy sal den hemel trotsen, En stijgen in de lucht, gelijk de steyle rotsen; Als God den vromen straft, hy leyt hem in het stof; Siet! dat den enen doot, daer leeft een ander of.

Ecclesiaste. 8. 5. *Le cœur du sage cognoist le temps, & le moyen qu'on doit tenir. Car en tout affaire il y a temps & le moyen pour s'y conduire, autrement mal sur mal tombe sur l'homme.*

Qui unno lepoussin le sauve, la grenouille Iamais se trouve bien, si non, quant on la mouille:

Is't alder schadelijkste bedrogh dat onder het decksel van vrientschap weet in te sluypen. 't Vergif is aen niemant beter in te geven, als aen die gene die het selve voor een genees-dranc aennemen. Van openbare vyanden is te wachten, maer wat raet tegens dese, die met een ghedaente van vrientschap vermomt, ons aenkomen? 't Was licht voor Alexander de selfe, Paus wensende, en vrientschap veynsende, Pieter de Medicis te bedriegen, sionderlinge dewyle van hem geschreven wert, dat hy noyt en dede, 't gene dat hy seyde, en van den Valentiner, dat hy noyt en seyde, 't gene hy dede. Dit is een forchelijcken hoop, geboren tot verderf van 't menschelijck geslachte: en evenwel derf Machiavel wel seggen, dat de Princen van zijnen tijt, die door veynsen aen andere het hoofd hebben weten te verbinden, best gevaren zijn. 't Is raes. Machiavel. Hoe veel berer spreek Plato! Trouwe (seyt hy) is 't grontstuck van 't burgerlijck leven: maer het bedrog loont eyndelijck sijnen meester.

Diog. Laert. *Nulle sunt occultiores insidia, quam hæc qualatent in simulatione officii, aut in aliquo necessitudinis nomine. Nam cum qui palam esse adversarius, facile cavendo vitare potes. Trojanus equus idè sefellit; quia formam Minervæ mentitus est.*

Bonis, nil nisi bona.

Si foreas, tepido crescet tibi pullus in ovo, Squallida, si foreas, rana calore perit: Mors rana calor est; pulloque, foreve, favere est; Quod jurat hunc, illi tristia fata tulit. Exitum peperit res prospera sepe nefandis, Fausta Deum clamant fata favere piis: Dum punis, Deus alme, malos, perit impia plebes; Adjurat, affligit dum tua dextra, bonos.

Icy est bonne & la mortelle la chaleur. Ce, dont le juste vit, mourir fait le pecheur.

BONIS, NIL NISI BONA.

Sanis, ajunt Medici, omnia sana. Bovis, ajunt Christiani, omnia bona. Si, ut nihil mali tibi eveniat cupis, ut nihil mali in te resideat, cura. Si ut omnia bona tibi contingant optes, ut ipse bonus sis, operam da. Non eo tamen hæc referri velim, quasi Deus nihil nisi læta ac secunda piis immittere soleat: Sed potius quod Deum amantibus ac ad Deo amatis omnia in bonum adjumento sint, ex sententia Paul. Rom. 8. 28. **Leur maux (inquit Molinæus)** leur deviennent biens, leur pauvreté corporelle leur est une Deité spirituelle; leur bannissements leur sont fuites de monde; leurs esloignements des honneurs, leur est un aprochement de Dieu; leur ennemis sont leur medecins, & les obligent à craindre Dieu; les maladies corporelles, leur sont cures spirituelles; leur mort en fin leur est une entrée en la vie. *Finiamus ergo cum.*

DEn gefonden, seyt den Medecijn, is alle dinck gefont: den goeden, seyt den Christen, is alles goet. Die wil dat hem niet quaedis over en kome, die maceke dat 'er niet quaedis in sijnen boescem en woone. Die wenscht dat hem niet als goet en soude bejegenen, die drage forge dat hy selfs al voren goet zy: Niet dat men hier doot verstaen moet, dat den Godtsaligen niet als voorspoet en vermakelijckheydt van Gode toe werd' geschickt: maer veel eer dat alles, beyde goet en quaet, bitter en soet, den Godtsaligen ten goede behulpligh is, en eyndelijck 'sijnen goede uyrtvalt, naar de troestelijcke leere Pauli Rom. 8. 28. Het quaet (seyt Molinæus) dat hun overkomt, gewert hun tot goet, haer lichamelijke arnoede gedijdt haer tot geestelijcke rijckdom: hun ballinckschappen tot afsonderinge des werelts, 't affetten van haer staten, brengte naerder tot Godt, hun vyanden zijn haer genesmeesters, en dryvens tot meerder vreesde Godts; de lichamelijke siekten zijn hun geestelijcke genefingen; eyntlijck, de doot selfs is hun een inganck tot het leven. Een en het selve vyer, seyd Augulstinus, doet het gont blincken, en de stoppelen roocken: eenen vlegel morfelt het stroo, en suyvert het kooren. Een en de selve straffe beproeft, en reynight de Godtsalige: verwoelt daerentegens en vrestroyt de goddeloose, &c.

August de Civit. Dei lib. 41. cap. 8. *Sicut in uno igne aurum rutilat & palca fumat, sub eadem tribula stipula comminuuntur frumenta purgantur, nec ideo cum oleo amurca confunditur, quia eodem præli pondere exprimitur: ita una eademque vis irruens bonos probat, purificat, eliquat: malos damnat, vastat & exterminat; unde in eadem afflictione mali Deum detestantur & blasphemant:*

boni autem precantur & laudant: tantum interest ne qualia, sed qualis quisque patiatur. Non pari modo exagitatum, & exhalat horribiliter canum, & suaviter fragrat unguentum.

Tuffchen bant en tant , raeckt veel te fchand.

DE proye die ick jaeg heeft wonder vreemde streken,
Heeft, ick en weet niet wat, om lufften aen te fteken;
Sy zweeft my voor het oogh, ja fchier tot in de mont;
Maer als ick naerder koom foo wijcktfte na den gront:
Dies word' ick bijfter graegh, ick reyck, ik blaes, ik hijge,
Ick happ' ick grijper na, het fchijnt dat ickfe krijge;
En fier, noch gliptfe wech, dies 't hert eylaes, my berft,
Doen ick was aldernaest, doen was ick alderverft.

Inter manum & mentum.

Post varios tandem, qui me pressere, la bores,
Obtigit haec oculis praeda videnda meis:
Hanc sequor ingentis conamint, jamque propinquo,
Tam crepitant fauces, jam mihi guttur hiat.
Sed, dum captivus vestigia proxima stringo,
Ab! reliquum video nil mihi, praeter aquas,
Somniat heu! vigilans, & se quoque ludit amator,
Bulla, vapor, nihil est, se quod habere putat.

En Amour, en court, & à la chassè,
Chacun ne prend ce qu'il pourchassè.

Maint for s'en va criant, ma belle se va rendre, (dre.
Mais tout est au rebours, lors quand il la veut pren-
Le chien tout plein d'espoir croit qu'il a pris l'oifeau,
Mais à la fin helas! ne prend rien que de l'eau.

Ydele hoop, wakenden droom.

HEt wilt-braet dat ik wensch, dat jaeg ik met verlangē,
My dunkt schier even staeg, my dunkt het is gevan-
Ick sie het met vermaek, ik sie het voor my staen, (gen,
Ick hoep', ick happ', ick hoop, ick hebbet, 't is gedaen:
Dit roep ick menighmael, maer als ick meen te grijpen,
Dan is 'et enckel droom, en niet als leure-pijpen:
Eylaes: ick heb om niet mijn nutten tijt gequift,
Ick meynd' ick haddet al, en nu is 't al gemift.

Spes chymica, vigilantis somnium.

Dum volucrem sequitur, dum spe jam devorat escam,
Dum canis in praedam fervidus ore ruit,
Guttur à latrantis, nil tale timentia fallit,
Seque paludoso gurgite mergit anas:
Ergo miser, praedam studio qui caprat inani,
Ora referi solis plena molossus aquis.
Sic canis hic, sicut à sub imagine, chymicus, hospes,
Spes cui semper adest, res cui semper abest.

Il y a difference entre espoir & avoir.

LE chien qui semble avoir pris le canart à nage,
Le voit aller au fond, plein de despit & rage,
Pendant que l'Alchimiste espere tout avoir,
Helas! rien ne retient qu'un fol & vain espoir.

Lucret. lib. 4.

— Potiunds tempore in ipso,
Fluctuat incertis erroribus ardor amantum.

Ovid.

Fallitur augurio spes bona saepe suo.

Spei alumnus si quisquam, certò Chymicus, sive Alchymista, nuncupandus est. Nam, si cui unquam verba dedit lubrica illa Dea, id huic hominum generi contingere, usus docet. Spem enim magis ipsam, ut Livii verbis utar, quam spei causam intuentur. Nam quamvis plurimò rerum sese pervenisse constanter aliquando asserent, ut jam emer surum futurum illum aureum, lapidem, inquam, philosophicum pleno ore inelamarent; nihilominus potiùdi tempore in ipso, tanquam curvi hiantes delapsi, videntur, non sine aliorum risu, ac suo luctu, collapsam in cineres facem: Idque licet illis iterum atque iterum contingat, ab incepto nihilominus non dimoveantur, sed in dies novà spe inescati, identidem eandem ferram recipere non desinunt. quid mirum? cum propositi ipsam tenacitatem in principis artis ponat Geber, propositio laborum præmio, ex Augurilli testimonio, ut vel minimà lapidis parte,

Argentum modò vivum si foret æquor,

Omne vel immensum verti mare posset in aurum.

Dicamus cum Polybio, non esse sapientis præfidere constanter iis, quæ aliter e venire nata sunt.

Cicero 3. de Orat.

O fallacem hominum spem, fragilemque fortunam! & inanes nostras conventiones! quæ in medio spacio sæpe franguntur & corrunt; & ante in ipso portu obruantur, quam portum contingere poterunt.

Rom. 7. 24.

Ick ellendigh mensche! wie sal my verlossen van dit lichaem des doots? Ik danke God door Iesum Christum.

Ick lagh eens uytgestreckt in bangheyt mijner zielen, Ick sagh een open graf, de doot was op mijn hielen, De helle stont bereyt, als met een open mont, Soo dat ick (waer ick socht) geen raet of ruft en vont. Maer in den meesten noot doen is my troost verschenen, Mijn druk (dank hebbe Godt) mijn kommer is verdwesiet: als het diepste leet tot aen de ziele rijft, (nen; Dat even is de wegh die ons den hemel wijft.

2 Tim. 4 16. Nul ne m'a assisté en ma premiere defense, ains tous m'ont abandonnés.

Mais le Seigneur m'a assisté & m'a fortifié.

LA mort me talonnoit, il ne falloijt à guerre, J'estois tout englouty de l'inferral Cerbere,

IN AGONE, LIBERATIO.

SCeleratos ingenti plerumque improboque somno frui, ac in utramque aurem dormire, pios contra dissidium interno exagitari, quid mirum?

Parcere subjctis, & debellare superbos

& principi hujus seculi, diabolo inquam, solenne est. Quamvis enim robustus ille possessioni suæ incumbit, omnia ibi placida ac tranquilla sunt: at simulatque fortis fortiori succubuit, omnia in tumultu sunt, cunctaque sursum, deorsum eguntur. Quid te excruciat, mens pia? Non ex peccato sensus peccati est; corruptionem tuam non per corruptionem, sed ex gratia percipis. Timor enim Dei eodem modo vulnerat, inquit Augustinus, quem admodum medici ferramentum; id putredinem tollit, & videtur quasi vulnus augere; nam dum putredo esset in corpore, minus erat at vulnus, sed periculosum, accedit ferramentum Medici, minus dolebat illud vulnus, quam dolet modo, cum curatur. Sed idè plus dolet; accedente medicina, ut nunquam doleat, succedente salute. Periculosum fortissimis imperat dux. Nunquam impugnari debilitatis est.

Jacob. 1. 10. Beatus vir, qui suffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam, quam nepromissit Deus diligentibus se.

Bradford.

Si ad superos iter tendere velis, ad inferos prius navigandum est: cuncta enim Dei opera sunt in medijs contrariis.

Indiender ergens een voester-kindt van hope te vinden is, I seeckerlijck den Alchymist moet voor sulcx gehouden werden: want een niemant en heeft oyt dese glibber-gladde Goddinne soeter den honigh om den mont gestreken, als aen dese soorte van menschen, dewelcke, sehoon sy-lieden hun ten diepsten menighmael inbeelden tot het hooghite van haren wensh gekomen te zijn, en allen oogeblick dien wonderbaren steen, in sijn geheele volkomenthcydt, voor haer meynten te sien: evenwel nochgans, als 't op een toegrijpen komt, so verliest sich veeltijts haer groote inbeelding als tusschen hant en tant, doch wederom, geketelt door (ick en weet niet wat) nieuwe hope, gaen weder en weder aen, na dese sijn van haren Geber, die voor een grontfluck van dese konste stelt een onvermoeijelijcke hals-sterckigheyt, belovende tot loon van alles dien wonderbaren steen, daer haren Poët Augurellus aldus van schrijft:

Schoon al de Zee quickzilver waer,
En dat ghy, in haer diepten, maer
Een stukcken steens eens werpen wout,
De gansche zee waer enkelgout.

't Is beter, met wyse luyden, sich niet te seer te verlaten op dinghen, die gemeenlijck alrijt anders, als men meynt, uytvallen.

Als ghy naer een saecke tracht,
Hoe de hoop u meer belacht,
Hoe de sijt u dieper bijt,
Als het hopen u ontlijt.

Francis. Guicciard. Hist. lib. 4.

Plerumque hominum proprium est quod ratione difficile cognoscunt, id sibi cupiditate & spe facile fingere.

In agone, liberatio.

QUam prope me Stygio nuper canis ore vorabat!
Quam prope tartareis faucibus esca fui!
Sulfureo afflabant me guttur a panda vapore,
Præque meis oculis nil nisi funus erat.
At Pater omnipotens, mediis mihi portus in undis,
Lassa saluiferis pectora textit aquis.
Mens, age, pone metus; que ducit ad æthera calles,
Nescio quid, tristi de Phlegæonte tenet.

Parmi le siel amer suis tout confit en miel:

L'enfer faut costoyer, qui veut monter au ciel.

LIBERATIO.

TEn is niet te verwonderen, al sien wy somwylen de goddeloofse gerult, en goedis moets daer heinen gaen: de vrome daerentgen met innerlijcke aenvechtingen gequelt te zijn. Niemand en doet oorloghe aen, de gene die hem onderdanigh zijn: den duyvel en bestoockt niet de gene, die hem alreede de overhandt gegeven hebben. Soo lange als dien stercken gewapenden sijn vaten bewaert, soo is 't al in sijn: maer als den stercken van een stercker bestreden en overwonnen werdt: dan is 't al in roere. Wat quelt ghy u doch, Godtvreesende ziele? Ten is niet van de sonde, dat ghy u sonde gevoelt; 't is van Gods genade, niet van uwe verdorventheyt, dat ghy uwe verdorventheyt gewaert wert. De vreesde des Heeren quett den mensche, seyt Augustinus, op de selve wyse, gelijk de vliem de ruterbuyle; sy sijncht wel de wonde grooter te maken, maer sy jaeght 'er den etet en draight uyt; want terwylen die voyghigheyt noch in het lichaem lagh, was de wonde, 't is waer, wel kleynder, maer veel sorgelijcker; sy is veel pynlijcker, nu daer de vliem by komt, als te voren eerder den meelter aen quam: maer sy is daerom pynlijcker, terwylen dat mensche meertert, om datse niet meer pynlijck zijn en soude alle genesen is. Een veelt-overfle sendt sijn kloecckte gasten, ter plaetsen daer het geveer alderheest is. Nimmermeer bestreden te werden is een tcycken van swackheyt.

Niemant trees 'er in gevecht, met sijn knecht,

Maer met die hem teesterven sijn

Die den duyvel wederfaen, tast by aen;

Niet die na sijn wetten leven.

Gerimpelt vel, en vrijt niet wel.

DE roos, daer menig dier quam certijts om gevlogen,
Staet nu, eyles en trurt, van niemant aengetogen,
Geen wijte sit 'er op, geen bietje * suyght 'er aen,
En vraagje, waerom dat haer bloemtjen heeft gedaen.
Pleeght liefde, soetejcuert, en stelt u om te paren,
Dat is her rechte wit van uwe groene jaren;
Mint eer u bloemte ruysft, of na der aerden duyckt;
U beste goet verslijt al wort 't niet gebruyckt.

* 't Is den aert vande byen op geen dorre rosin of bloemen haer te setten. Plinius.

Turpe senilis amor.

F *Rondibus irriguis, violisque recentibus haeret,
Perque novos flores lata vagantur apes:
Si qua rosa est, quae lassas comas collumque remisit,
Præterit hanc, dulces nec petit inde favos.
Nullus amans canis dat floræ scria capillis,
Dat vetulae fronti basia nullus amans.
Parcite formosæ nimum dii parcere formæ,
Turpe puella senex, in senæ turpis amor.*

† Apes à marcidis floribus abstinere solent; mortuis, ait Plinius, floribus ne quidem corporibus insidunt.

Vieille fleur gist sans honneur.

I Amais voit-on l'Amour, jamais voit-on l'abeille
Aller cueillir son miel sur rose trop vieille:
Aupres la fresche fleur la mouche fait son tour.
A l'age verdelet convient le doux amour.

Sen. in Proverb. *Amare juveni fructus, crimen seni.*
Glossa Corp. Gallic.

*C'est chose aussi fallastre de voir le gendarme qui va au ba-
ston, que l'amoureux qui ne peut marcher sans aide.*

Geen dorre blom, is wellekome.

Wanneer de versche roos eerst uyt begint te puylen,
Al wat om bloemen vliegt dat soekt 'er in te schuy-
Maer alsse neder helt, verwonnen van den tijt, (len;
Soo komt 'er niet een bie die haer om honigh vrijt.
Siet daer een oudt gebruyck ontrent de groote staten;
Het rijk dat onder leyt dat is terstont verlaten;
Een yder wijckt 'er van, oock die het eens verkoos:
Men soeckt geen honigh-raet als by de versche roos.

In caducum parietem non inclinandum.

A *Rcanas procerum techas, & principis artes,
Iuraque regnandi nosse putantur apes:
Floribus he nitidis, violisque recentibus haerent,
Languida si qua rosa est, in comitat a jacet.
(Sceptra superba labant, sunt & sua funera regnis,
Non homini tantum stat sua fixa dies.)
Quid tibi cum miseris? felicia fœdera quere,
Languida, crede mihi, nil rosa mellis habet.*

De rose fêstrie nul se soucie.

L A rose qui jà chet, la mouche à miel ne touche;
Mais la gaillarde fleur baisotte de sa bouche;
Voilà un trait d'Estat: l'abeille nous apprend
Que joindre ne se faut au Prince declinant.

Horat. *Desine, dulcimum
Mater seva Cupidinum,
Circa lustra decem, flectere mollibus
Tam durum imperiis. abi
Quo blanda juvenum te revocant preces.*

Homines Politici cum de fœderibus ac Societatibus Principi vel Republicæ querendis ac incundis, deliberant eodem serè modo, quo Photinus coram Ptolomæo contra Pompejum, ratiocinari solent,

Dat pœnas laudata fides, cum sustinet, inquit,
Quos fortuna premit. Fatis accede, Deisque,
Et cole felices, miseros fuge.

Oriente[m] solum adorare solent maxima belluarum; sic & Magnates. In caducum quippe parietem si quis inclinet, & ipsam ruere, & parietem evertere, mutuaque sese ruina consistere saepe compertum est. Certè tam in publicis, quam in privatis negotiis, quocunque se fortuna, eodem etiam favor hominum sese inclinat, ait Trogus.

Nulla fides unquam miseris elegit amicos.

In quam domum, inquit, vestillones veniunt, signum est fœveris; republica labentis, ad quam fulcendam adhibentur socii debiles, ac miseri, querunt tu

Qua cum gente cadant.

Societatem autem civilem jam ab initio utilitas concivit, & continet, ait Philosoph.

Lucan. lib. 8. — Fatis accede, deisque;

Et cole si læes, miseris fuge.

Lipf. Civil. Doct. lib. 6.

Socios legi suadeam qui utiles & viribus, & loci opportunitate, esse possint: nam infirmis aut miseris quid te jungas?

STacts-luyden, soo wannermen in bedencken leydt wat verbonden en vrientschappen voor Prinzen gerdan zijn, oft niet: plegen veeltijts te reden-kavelen, gelijk Lucanus schrijft dat Photinus in den raedt van Ptolomeus Coninck van Ægyptren, teghens Pompejum gedaen heeft, aldus sprekende:

Soo ghy wilt mennenuwen Staet

Met iemand dien het qualtyck gaet,

Soo weet dat hy met sijnen wal

U licht daer henen trecken sal:

Dus soeckje niet te zijn bespot

Soo voeght u by het beste lot.

De elephanten zijn niet gewoon anders, sa een ryfende sonne aen te bidden: de Groote volgen den aert van dat groote gedierte. 'tIs sorgelijck op een wankelbaren muer te steunen, mits men lichtelijck den muer soude doen vallen, en selfs daer onder blyven. 't Zy in gemeene, 't zy in bysondere faecken, werwaerts 't geluck, derwaerts draeyt en neygt haer oock de gunste der menschen. Niemandt, die vrientschap soeckt, voeght hem by den ellendigen. Om onderlinge nuttigheyden en voordeels wille woonen de menschen by malkanderen: de eene hand wacht de andere; om datse selfs schoon soude werden: den man neemt de vroude. de vroude den man ieder om eygen gemack wille. En hier in b: tiet den bant des burgerlijcken levens, seydt Aristoteles.

I Tim. 5. 9. De vrouwen dat sy in reynen kleede hier selven vercierem met schæmte en matigheyt, &c.

GY klaegt ons moye Trijn, en toont u gants verbolgè Dat u tot vuyl begjagh de Venus-janckers volgen;
Wel, kint, na mijn begriip, het is u eygen schult;
Ghy zijt te veyl gekleet, en al te weyts gebult:
Ey let eens hoe de bien ontrent de rosen sw even
Tervijl zy hare jeught foo weligh open faeven
Let hoe in tegendeel het dorre bloentje rust;
Siet aen het sedigh kleet en wrijft geen vuyle lust.

Eccl. 11. 4. Ne te glorifie point en parures d'accoustrements, & ne l'esleve point au jour de la pompe.

LA fine mouche-à-miel, & le desir lubrique
S'en vont d'un pas esgal, pareille est leur pratique;

AUFERRIMUR CULTU.

ESto cultu modicus (ait ex Antiquis aliquis) sermone facilis, ore probò, animo verecurdo. Honestum sanè ei vile est, inquit Romanus Philosophus, cui corpus nimis carum est. Hinc virgines Vestales, elegantiori cultu ac vestitu decoratas, in suspitionem irrisæ virginitatis vocatas olim à Romanis fuisse, legimus. Iudicabant enim viri prudentissimi non modo tacitum indicium mentis non satis pudicæ, verum etiam apertum lenocinium vestibus inesse, quo lascivi juvenum oculi allicerentur, ac in libidinem raperentur; ut enim hederam suspensam vini venalis indicium, ita cultum immodicum pudicitie, arbitrabantur. Dicamus ergo, turpe Christiano esse, cum animam habeat, captare laudes ex corpore.

1 Petr. 3.

Mulierum ne sit exirinfecus capillatura, aut circumdatio auri.

Theophrast.

Mulier nec alios videre, nec ipsa videri debet, si eleganter ornata; utrumque enim ad res inhonestas incitamentum est.

Auferrimur cultu.

SCurra pudicitiam ne quis tibi voce lassat.
Consilium potius sepe, Tryphœna meum:
Adsi ubique pudor, castique modestia vultus;
Hac lasciva manus sistitur arte proci.
Multa vagatur apis, denso strepit agmine crabro,
Dum rosa purpureo flore superbanitet;
Condat opes; aliò mox turba molesta volabit,
Et sua mella rosas intemerata manent.

L'abeille ne s'assit sur langoureuse fleur:
Le fol amour ne touche à ceux d'un humble cœur.

WEest (seyt een van de Oude) matigh in kleedinge, gemeensfaem in sprake, heus van monde, eerbær van herten. Diete veelhout van sijn lichaem, hout weynigh van de eerbærheyt, seyde Seneca. De nonnen van de Goddinne Vesta werden by de Romeynen in verdachteydt gebracht van oneere, soo haest de selve eenige uytwendigheyt in hare kleedinge bestonden te betoonen; want sy oordeelden dat het uytmuntende cieraet, niet alleenlijck was een stilsvijghende teycken van een wulps gemoet, maer selfs een openbare aenlockinghe van alle dertele ooggen: want gelijk het uythangen van de veylkranssen voor de Herbergen, een teycken is dat 'er wijnt te koop is, soo meynden sy dat een uytwendigh kleet een peyl was van veyle eerbærheyt. Laet ons dan besluyten, dat 'et voor een Christen niet en voeght eere te soecken uyt de vercieringe des lichaems: terwyle hy wat anders heeft dat met beter reden by hem behoort verciert te werden, namentlijck de ziele.

Sieb self quaet , niemant nut.

VRijt met een lustigh hert. Waer toe bedroefde sinnen?
 Doet als het velt-hoen *plagh, dat weet hem vet te minnen:
 Doet als het geestigh dier †, dat aen den rijcken Nijl Eet sat. en niet-re-min bedient den crocodijl.
 't Is dwaesheyt, soete jeught, en rechte vise-vasen,
 Door al te grooten brant te quelen ofte rasen:
 Ghy, die cen frische maeght uyt reyner minne dient,
 Belieft haer na den cysch, maer blijft u eygen vrient.

* La perdrix s'engraiffit à couvrir la femelle. Piutarch. † Van dit vogelken Trochilus genaemt, siet Plin. lib. 8. cap. 5.

Sibi nequam, cui bonus?

STulte aliquis nimio languet miserabilis igne,
Stulte aliquis igno stebile pendet onus.
Sit tibi cura tui, dum te concedis amice;
Quid lacus, aut laqueus, quid tibi mucro subit?
Se quoque curas † avis, tibi dum, crocodile, ministrat;
Et per dux, veneris munere, pinguis abit.
Et curare eutem potes, & servire puella:
Quod nimis, ut passim, sic in amore nocet.

† De trochilo sive avium rege, crocodilo dentes scalpente & se faginante, consule Plin. lib. 8. cap. 25.

Sois serviteur, sans creveccour.

VEus estre sage amant? va t'en de telle forte
 Que rien, que tout plaisir ton ame n'en rapporte:
 Va sui le roitelet, lequel est si habil.
 Qu'il se rapaist, alors qu'il fert au crocodil.

Onder vrientschaps schijn, besorgt hy 't sijn.

EEn vogel wel bekend ontrent de Nijlsche stranden
 Bedient den crocodil. en peutert hem de tanden,
 Hy fwiert ontrent het beest, waer dar 'et henen gaet,
 En siet! hoe schoon het dient, ten soeckt maer eygen
 Alschreut men overluyt; Diane van Ephesen, (baet.
 Gaet let eens wat 'er schuylt, het sal wat anders wesen:
 Neemt hier op u gemerck, wie slokt gelijk een struys,
 En dient de landen niet, maer eer sijn eygen huys.

Publica prætexitur, privata curantur.

Æ*Gypsi cum pinguis ager, tibi bellua Nili,*
Nilus & ipse pater prandia bina dedit,
Regulus ut dentes curet tibi, guttura lustrat;
Scilicet: at saturo ventre recedis avis.
Fana licet jactet Demetrius alia Diana,*
Nil nisi privatas pectore versat opes.
Res agis ipse tuas, bone vir, dum publica tractas,
Idque patet, redeas cum gyavis ere domum.

* Agor. 19. 35.

A la court du roy, chacun pour soy.

RObin fait grand devoir, tout pour la republique,
 Ainsi le dit-il, mais remarquez sa pratique,
 Vous trouverez en fin qu'il soit un vrai trochil,
 Lequel s'est engraisi servant au crocodil.

Ovidius lib. 1. de Remed. Amor. ad Cupidinem.

Et puer es, nec te, quidquam nisi ludere operteret.
Lude, decent annos mollia regnatos.
Cur aliquis rigidus fodiat sua pectora ferro?
Invidiam cædis pacis amator habes.

Hieron. *Amor immoderatus ipsi amori novissime inutiles facit: nam quem fruenti cupiditate insatiabili quis flagrat, tempore suspicionibus, lacrimis, querelis perdit, otium sui facit & novissime sibi est odio.*

P Restat talis, inquit Tacitus, Reipublica adhibere qui pares negotiis, neque supra sunt, hebetiores enim, quam acutiores, ut plurimum, melius rempub. administrare, multis creditum est. (Thucyd. lib. 3.) Ob rationes, inter alias, quia multiplici cautione (si mala fide eos agere contingat) nimisque callide artes suas tegant, & speciose Reipublica praetextu, suas res agant; aded ut vel emunctissima naris homines aut fallaciam non discernant, aut impedire non possint. De talibus Guicciardinus, chi dà il consiglio, inquit, se non è molto fidele, per ogni piccolo suo commodò, per ogni legier occasione, drizza spesso il consiglio a quel fine, che piu gli torna a proposito, o di che piu si compiacci. *Dic, quaso, trochilum dentes crocodili sedulo, ut videtur, curantem, ventri suo consulere quis non credit? ingenui autem isti, & paulum modo supra vulgus, stratagemata bujusmodi vel omnino non tentant, ingenio suo diffisi, vel non tam caute, quin facile detegantur. Bona hic ergo Tiberiana cautio, ille nec eminentes virtutes sectatur, & rursus vitia oderat; ab optimis periculum sibi, à pessimis dedecus publicum metuebat, inquit Tacit.*

Lipf. de Const. lib. 1.

Vidimus agrestes saepe trepidare, & concurrere, & vota facere, cum calamitas ingruit aut tempestas; sed tu, cum devit, eosdem serocia & examina, reperies unumquemque tenuisse duntaxat segeti & agellulo suo (& infra) mundus uni-

Philip. 3. 19. Daer wandelen vele, wiens Godt den buyck is, dewelcke aerts gesint zijn.

W Anneer de crocodil is fat en vol gesopen
Soo komt tot sijnen muyl een vogel ingekropen
Die suyvert hem den mont, en al om weynigh aes:
Wat gaet het beesjen aen? voorwaer het is te dwaes.
Maer segh eehs, arrem dier, is 't niet een beter leven
Maer nutten slechter kost, en vry te mogen sweven?
Hoe geeft sich menigh mensch tot alle vuyl gebruyck!
En al dat maer allenten dienste van den buyck:

Proverb. 9. 17. *Les eaux des frobes sont douces, & le pain prins en cachette est plaisant.*

A Stu doncq, pauvre oiseau, la bouche si friande,
Quetu vais t'hasarder, pour si peu de viande,

T S best, seydt Tacitus, de soodanige in dienst vanden lande te gebruycken, die wel mans genoegh zijn om haer saecken te verlichten, evenwel nochtans niet al te groote overvlyghers; want, gelijk Thucydides meynt, ronde gesellen die maer eenen derm en hebben (gelijkmen seydt) en die recht uyt, zijn immers soo dienstigh totte beleydinge van 's landts saken, als de spitsvinnige hayt-klyvers. De reden daer van is, onder andere, dat dese scherp-vogels, alse quaerlijk willen, al te veel kromme sprongen ter hant hebben, om haer loos en boos voornemen voor de oogen vande gemeente te bewimpelen, als wetende so behendelijck haer eygen voordeelen metten deckmantel van 't gemeente te bekleeden, dat selfs de sneeghste van allen niet en konnen merken waer 't vast is. Daer in tegendeel van dien, dese effene en eenvoudige verstanten gemeenlijck ofte eene slimme streken en derven aenrechten, ofte wel sulcx behaende, werden lichtelijck achterhaelt, en betrapt. Soo is dan best het gevoelen van Tiberius, die en hielt niet van uytmuntende deughden, hatende oock soodanige gebrcken: vrefdene van de beste eygen geuet, van de quaetlicke gemeene schade.

Wat zijnder al geslepen gasten,

Soo afgericht om toe te tasten,

Dat al hun doen schijnt voor 't gemeen!

En siet! 't is maer voor hun alleen.

versus exercet histrioniam (ait Arbitr.) comædiam ò boni ludit, & veluti personâ patriâ rem privatam curatis.

Mich. de Montagne: *Quelque personnage que l'homme joue, il joue toujours le sien parmy.*

O prodiga rerum luxuries!

D Um satur, adfulvas Nilî crocodilus arenas,
Turpiter eructans litora vasta aënis,
Regulus, ore trabens hærentes dentibus escas,
Reliquias pretium vile laboris habet.
Nonne foret melius nulli servire tyranno?
Perque nemus vitæ liberioe frui?
Turpe ministerium satana præstamus, & orbi:
Vab pudeat! solus præmia venter habet.

Prostruant ton corps au monstre si hideux?
Qui sert aux appetits, ô qu'il est malheureux.

O PRODIGA RERUM LUXURIES!

S I quoties cibum sumimus, non voluptatis potius, quam valetudinis negotium ageremus, atque ibi desineret cupiditas, ubi finitur necessitas; sanè nec patrimoniorum exitium culina, nec animorum pernicies foret gula. Avem aliquam (vab demeritum!) milites pascimus, ut semel ab ea pascamur; quod verè æterni alimentum occasione liberè aliam nobis offerret, vix potu frigidò dignamur. Terram, ac mare scrutamur, ut cibis exquisitis corpus saginemus; ut anima benè sit, vix aliquam seipsum inspicit. Ecquid homine magis indignum, quam ventrem, & qua ventri vicina sunt, tanquam pro Deo, habere? Sapientia in sicco habitans, inquit ille, non in paludibus, ac lacunis. Fundi nimio humore disfluentes nil ferè præter bufones, ranas ac hydros generare solent, utpote frugibus ferendis inutiles. Venter mero astuans, inquit Hieron. desumat in libidine. Abstinendum, ut corpori bonam, laudat Medicus; ut ingenio, Philosophus; ut anima, Theologus. Si omnibus & singulis benè velimus, ipsa colenda est.

Innocent. de Vil. Vitæ Hum.

Gula par adisum clausit, primogenituram vendidit, suspendit pissorem, decollavit Baptistam; Nabuzaidum princeps coquorum templum incendit, & Ierusalem totam everit. Balthazar manum contra se scribentem confexit in convivio, & eadem nocte interfecit est à Chaldeis.

I Ndien den mensche, terwijlden dat by besich is met een te drinken, niet meer sijn lusten als den nooddrust en socht in te volgen, en dat de begeerlijckheyt alijts ophielt met den honger: voorwaer hy en soude niet beschadight werden, noch door de keucken in sijn goet, noch door de gulshyeyd in sijn gemoet. Wat een dwaesheyt! men spijsft een vogel duyfndtmael, al om eens van de selve gespijft te werden: en aen het gene, dat ons voor eeuwigh soude konnen spyen, en weeten nauwelijck een koude soop waters te wille. Men doorsnuffelt lant en zee, om het lichaem met alderley leckernyen vet en dick te maken, en middeler tijd en neemtmen nauw eens de pijnz zijn eygen selfs recht te ondrfoecken, op dat de ziele haer rechte bekomste hadde. Seckerlijck hy betoont hem der zielen onwaerdigh te zijn, die meer te doen heeft met sijn lichaem, als méet haer op te koelieren. Wat voeght 'er doch een mensche minder als den buyck en 't gene den buyck nabuerigh is, als voor een Godt te achten? De wijsheyt (seyt 'er een wijs man) woont in't drooge, niet in poelen of morassen. Al te vochtige landen, brengen niet als puyten en padden voort, als onbequaem zijnde tot goede vruchten. De buyck opvallende van overdadighdyt, werpt niet uyt als schuym van onkynschydt. De Medecijn leert sparighdyt goet te zijn voor het lichaem; de Wijsgerige voor het verstant; de Leeraer der Godtheydt, voor de ziele. Willen wy alle en yder van de voorschevven dingen goet doen, laet ons niet maten sparigh zijn.

Draeghje doecken, wacht voor hoecken.

SIet wat een egel doet om sijnen kost te rapen,
Hy wort gelijk een bol, en blijft soo liggen gapen:
Wel aen nu, muysen springt; maer schout het duyfter
Want wie het hol genaect die is terstont gevat. (gat,
Speelt heus en open spel. want alle sluypers hoecken
Zijn lagen voor de jeught, en plagen voor de doecken:
Men schildert Venus wight van oude tijden blind
Om dat men sijn bejagh veel in het duyfter vint.

Luditè, sed caste.

MUribus insidias glomeratus echinus in orbem
Dum struit, effingit, quâ locat ora, specum:
Vicinas mures saluunt impune per herbas,
Ficta sed excurrat si quis ad antra, perit.
Nostra Venus puras que manus, & pectus honestum
Exigit, & tenebras ac vada caca fugit.
Plectitur obscænis qui furtâ tegenda latebris
Cogitat, & cujus gaudia crimen habent.

Rire sans mal-engin.

NU mal ont les fourys, & sentent nulle peine
Ioiiants au descouvert, & fautants par la pleine:
Mais les voilâ perdus, en devenants fripons.
Au jeus il faut garder d'honestete les gonds.

Het kleyn verdragen, om't groot te bejagen.

DE egel wort een kloot, en gaet soo leggen gapen,
Om door een open mont den kost te mogen rapen;
Doch of hy schoon een muys vry dichte by hem liet,
Hy des al niet-te-min en roert sijn leden niet;
Maer komt het weligh dier hem in den mont te dwalen,
Soo moet het met'er doot sijn eerste spel betalen:
Een die bedriegten wilt verdraeght ten eersten wat,
Tot hy eens sijn bejagh met vollen monde vat.

Parva patitur, ut magnis potiatur.

FIT globus, inque globi medio caput abdit echinus,
Et vaser in parvum contrahit ora specum:
Tegmina mus spinosa, peti se necis, ambit;
Et vagus impuncum serique reserique gradum;
At cæcas ineat latebras, & non sua, lustra;
Tum demum in præadam promptus echinus erit.
Ut fallat tunc cum pretium putat esse laboris,
Præstruit in parvis fraus sibi magna fidem.

Supporter peu, pour emporter tout.

QUANT l'herisson les fauts de la foury supporte,
Ce n'est, que pour ouvrir à ses desseins la porte.
Au fin regnard quit'an: de son droit quelque bout,
Jamais ne fie, car c'est pour ravir le tout.

Plutarch. *Formosas intueri jucundissimum, tangere autem & tractare sine periculo non licet.*

Plaut. Trin. *Amor latebricularum hominum corruptor.*

Cic. pro Mar. Cælio.

Detur aliquid atati, sit adolescentia liberior, non omnia voluptatibus denegentur. Dummodò illa in hoc genere præscriptioque moderatioque teneatur, parcat juvenus pudicitia suæ, ne spoliat alienam, ne probrum castus, labem integritis, infamiam bonis inferat.

Appositi ad eum quod vivimus, ad rem quam tractamus, dixisse mihi visus est Guicciardinus, Niuno piu facilmente inganna gli altri, che chi è folito, & ha fama, de non gli ingannare. Nemo, inquit, facilius fallit, atque ille, qui in fama est non fallendi. Idem, sed aliter, Cicero, totius injustitia nulla capitalior, quam eorum, qui, cum maxime fallunt, id agunt, ut boni videantur. Scorpius, si manu tractes, ludere paulisper videtur, at mox obliqua cauda ferit. Qui dolos à dolis incipit, simplex veterator est. Fallacioribus solenne est bonæ fidei actus aliquot praemittere, mox ledere. Qui aucupantur, aut venantur, facilius fallunt aves, aut feras, si aliud agentes, hoc est, iter facientes, aut agros colentes id faciunt. In capiendis hominibus, idem est. Multis, inquit Cicero, simulationum involucris tegitur, & velis quibusdam obducitur mens hominis fraudulenti; frons, oculi, vultus, per sepe mentiuntur, oratio verò sepiissime. Vigor ingentibus negotiis par, eo acrior, quo summum & inertiam magis ostentat, inquit Tacitus. Cave, cave vulpiones istos.

Perf. Satyr. 5.

Pelliculam veterem retines, & fronte politus, Abstruso apudam gestas sub pectore vulpem.

Livius: Fraus in parvis fidem sibi praestruit, ut, cum opere pretium est, cum mercede magna fallat.

i Petr. 5. 8. Weest nuchteren, waecht; want de Duyvel gaet om u soeckende vrie by versinde.

DE egel kent den muys en sijn gemeene gangen. En weet daarom het dier ook met gemak te vangen, Hy toent den muys een hol en 't us zjn grage muyl, En fiet in korten tijdt het dier in den kuyl. De vyand van de mensch heeft even def. vonden, Hy kent ons in der aert, hy weet ons lieve fonden; En die nae vrouw en helt, die wort'er door bekoort: En wie den wint bemint, die wort'er in gesmoort.

2 Corint. 11. 3. Je crains qu'ainsi que le Serpent a seduit Eve par sa ruse, semblablement en quelque sorte vos pensées ne soient corrompues.

LE Satan est trompeur, tout d'une mesme ruse, Dont les fouris aux champs le herif on abuse:

O B J E C T A M O V E N T .

Internas animi cogitationes diabolum non videre, certissimum, inquit Augustinus; secreta enim cordis ille tantum dijudicat, ad quem ducitur; Tu solus nostri corda filiorum hominum: cum tamen ex indicibus signisque exterioribus naturales hominum inclinationes probe callere, satis perspicuum est; idque vel ex eo facile colligitur, quod tam artificiosè laqueos pro cuiusque ingenio noris disponere. Non eodem astu omne genus piscium aggreditur piscator, sed pro palato cuiusque escam preparat. Non uno modo avem fallit aucups, sed has fistula, illas laqueis, alias visco. Generis humani adversarius unicuiusque mores, & cui vitio propinquus sint, inhaeret (ut vere Ambrosius) at talia homini objicit, ad quae facilius cognoscit inclinari mentem, ut blandis ac letis moribus luxuriam, vanam gloriam, & similia; asperis mentibus iram, superbiam, ac crudelitatem proponit. Quid agimus ut hostitiam callido ac calido, resistamus? certe cum nobis sit pugna adversus principes, potestates, adversus spiritualia nequitiae, adversus arma diaboli, quid restat nisi ut induamus armaturam Dei. Ex consilio Apostoli Ephes. 6. 11.

Greg. lib. 20. Moral.

Prisus complexionem unicuiusque adversarius perspicit, & tunc tentationis laqueos apponit. Alius namque letis, alius tristibus, alius timidus, alius elatis moribus existit. Quod ergo adversarius oculis facile capere, vicinos complexionibus deceptiones parat: & quia letis voluptas proxima est letis moribus luxuriam proponit. Et quia tristibus in iram facile labitur, tristibus poculum discordiae porrigit. Et quia timidi susplicia formidans, paventibus terrores intonat. Et quia elatos extollit laudibus conficit etiam ad quacunque voluerit blandis favoribus trahit.

Niemandt (seydt Guicciard.) bedrieght 'er lichtelijck een ander, als den genen die den naem heeft van niet te bedriegen. De scorpionen by niemant gehandelt werden, schynen eerst wat tē spelen, maer terstondt daer nae gevende sy een doodelijcken steek. Die sijn bedrogh, met bedrogh begint, en is in verre nae de slimste bedrieger niet. Andere, die hier op meer afgeverdigd en geslepen zijn, senden eenige handelingen van goede trouwe als voren byt, en spelen daer na eerst haer personagie. Vogelaers en jagers vangen dan belt en meer, wannere, als maer lichtehe-lijck voorby gaende, ofie eenigh landtswek schynen te doen, 't gedieete onverhoets op het lijt hant. In't verstricken van menschen, is 't al het selve. De meeste falcken trachten eerst te wege te brengen, door eenige schijn van trouwigheyt, dat men hun geloof geve, en dan eens haer open siende, en haren slagh waer-nemende, tasten in't vet toen der de kneuckels toe. In 't korte, hoe een bedrieger voor min bedrieghlijck werdt aengescien, hoe men door hem meer bedrogen wort.

Is eenigh mensch voor goet vermaert, Die midd'ler tijt is quaet van aert, De selcke door sijn stemmen geest, Bedrieght de werelt aldermeest; Want op een lincke die men kent, Heeft ieder een het oogh gewent; Maer daer is niemant die hem wacht Voor een die deught saem werdt geacht.

Objecta movent.

Fit globus, insidias muri dum tendit echinus; Et jacet immoto corpore fufus humi, Os later in medio, quod dum putat esse cavernam Musculus, ad socios non rediturus, inis. Cum vitium, quod quisque colit, rex calleat orci; Illius objecta pectora nostra trahit. Lurco cibi capitur, vinoque imagine bacchi; Virginis aspectu mota libido furit.

Il scait bien quel peché chacun careffe au cœur, Par là il nous assaut. O! garde le malheur.

M O V E N T .

WY zijn des seker (seyt Augustinus) dar de duyvel de innerlijke gedachten des menschen genens en weet: want de gheymensden des herten zjn dien alleenlijck bekend, tot welken gefyt is; ghy alleene kent de gedach en der menschen kinderen. Dat nochrans aen onsen vyandt de natuerlijke beweginge van ieder mensche, door het uytterlijck goebac, b'kent is, kan selfs daer wyt afgenomen werden, dat hy soo doortrapelijck sijn lagēn weet aen te leggen, naer eens iders innerlijckte genegtheden. De visk her en vanght niet alderlyc visken, met eenderley aes. De vogel weet si hier elcken vogel met een fonderlinge greep te verfaelen: 't Gaet mede soo met onsen vynt. De duyvel (seyt Ambrosius) weet na te sporen tot wat sonde ieder van ons meest genegen is, en daer nae leyht hy zjn lagen aen. Den blymoedigen sijn hy gemeenlijck komen bespringen met vleeft helijcke luiten, ydele eersucht, ofie diergelijcke sonden. De gene die harder van aert zijn, met gramscip, hooghmoet, ofie wreetheydt. Wat raed? seckerlijck nadem'el wy te doen hebben tegens overste, tegens machten, tegens gesteljcke boosheden; in 't korte, tegens de wapenen des duyvels; wat is 'er beter te doen als aen te doen de wapenen Godes.

Na ons sinnen zjn genegen, Komt de duyvel ons bewegen: Longe menschen, weeligh bloet, Brenght hy wellust in't gemoet: Droeve sinnen komi hy quellen Met wanhoop, en anxi der hellen: Heete brennen dringt hy voort Tot gevecht en wreede moort.

Die blufcht mijn vlam, dien wora' ick gram.

WAnneer de fmit het stael gaet in het water fteken,
Om door het koele nat de brant te mogen breken,
Siet wat een wonder ding, het maekt e' groot gerucht,
Het schijnt of dat 'et kijft, of immers dat 'et fucht.
Moet niet de minne-brant een feltfaem plage wesen !
Hoe feer de minnaer klaeght, hy vreeft te fijn genesen ;
't Is dwaesheyf hier een vriend te trecken uytte pijn,
De fiekke fchout behulp, en wil ellendigh fijn.

Odit amor Medicum.

Ferrea massa rubens, furvis e ducta caminis
Quam faber in tepidam forcipe mergit aquam,
Sibilat, & rotas implet stridoribus ades;
Hoc indignari, vel gemuisse voces.
Omnis amans rapidis uri sibi pectora flammis
Et gemit, & domina saepe recantat idem:
Hunc aliquis sanare velit, subit ira: quid hoc est?
Infelix medicam respuit æger opem.

Qui guerit l'amant luy faict tourment.

LE fer du marefchal, quand on le veut esteindre
En le plongeant en l'eau s'en va gronder & plaindre.
Offrir à l'amoureux fanté, est tout en vain ;
Car il se plaift au mal, & ne veut estre fain.

*Ovid. Sentit amans sua damna ferens, tamen haret in illis,
Materiam culpa presequiturque sua.*

*L'amour est un plaisir si doux,
Le mal en est si desirable,
Que je me dirois miserable,
Sij' estois exempt de ses coups ;
S'il faut mourir un jour,
Je veux mourir d'amour.*

't Zijn stercke beenen, die weelde dragen.

WAnneer het yfer gloeyt te midden in de kolen,
Bevochten van de vlam, en in het vyer verholen,
Dan buoght het als een was, maer raectt 'et in het nat,
Strax heeft 'et wederom fijn harden aert gevat.
Hoe dwee, is ons de ziel wanneer gewiffe flagen,
Ons treffen aen den geest, of in de leden plagen !
Wy leven nae de tucht foo lang de roede slaet,
De mensch is alderbest wanneer 't hem qualick gaet.

Superba felicitas.

Sunt humiles animi rebus plerumque sub artibus,
Et rigidos mores fata sinistra fugant :
Res ut levi redit, mens ebria surgit in altum :
Optima fors homini pessima corda facit.
Anne videt ? chalybs miscescit in igne metallum,
Dum fornax rapidis follibus acta gemit :
At faber hunc tollatque foco, mergatque sub undas,
Major erit subito, quam fuit ante, rigor.

L'office & la somme, monstrent quel soit l'homme.

LE fer est doux au feu, mais hors de la fornaisé
S'endurcit derechef. Quant l'homme est en desaisé,
Le voilà tout mollet ; mais retrouvant son heur,
Tu le verras soudain rout eslevé de cœur.

Qui necessitate magis, quam voluntate ad vitæ temperantiam accedunt, quoties nihil est quod prohibent, relabuntur ad ingenium (ait Halicar.) eaque genuina humana natura descriptio est: nam sanè bona opera, ait Agathocles, ita demum necessitate cogente degustamus, quamdiu metus premit, & contrà, ex sententia Iosephi, solet insolentia ferè crescere rebus quietis. Vidimus pueros, dum serunt tempestas, sub arbores confugere, ibique quiete sese continere; serenitate vero subsécant aufugientes, ramos arborum per lasciviam avellere: ita & nobis rebus afflictis ad Deum per fugium est, vitia devovemus, vitæ sanctimoniam præferimus: at ut dum afflictio deservit, lascivimus ingrati in Deum, imò & injuriosi, verissimumque fit illud Poëte:

Raræ fumant felicitibus aræ.

Virg.

Nescia mens hominum sati sortisque futurae:
Et servare modum rebus sublata secundis.

Terent. Heauton.

Nam in metu esse hunc, illi est utile.

Is 't dat ghy lieden de kastydinge verdrageht, Godt sal u als kinderen aengæden; maer is 't dat ghy lieden sonder kastydinge zyt, so zyt ghy dan bastaerden en niet kinderen.

Als 't yfer leynt en gloeyt te midden in de kolen, Men siet, men hoort 't niet, het is 'er in verholen; Maer so het is mant lecht, dan schijnt 'et dat het klaegt, En dat het eenigh feert, oock in de vreughe, draegt. Als Godt de sijne straft, sy duycken en sy swijgen, Maer voorpoet in het vlees die doet hun vreesse krijgē; Sy houden gantsch verdacht des werelts loofen schijn, En laet, & Godt, mijn deel niet in de werelt zyn!

Gal. 6. 14. *Ià ne m'advienne que je me glorifie si non en la croix de nostre Seigneur Iesus Christ, par lequel le monde m'est crucifié, & moy au monde.*

LE genereux acier est coi en la fournaïsse,
Mais, s'il est mis en l'eau lamente de son aïse;

Le noble esprit Chrestien, gai en adversité,
Gemit, comme en suspens, sur sa prosperité.

IN LÆTIS GEMIT.

Suspecta est fidelibus, nec immerito, hujus sæculi felicitas: didicerunt enim Deum ita nobiscum plerumque agere, ut cum ægris Medici; ii, malo jam inveterato ac incurabili, ad exitum agrotos vergere dum considerant, omnia isdem, in que appetitus rapitur, dari permittunt; alius contrà, quibus jam melioris valetudinis spes affulgere capit, succos amaros propinant, anxia victus ratione coercet, imò & (morbo interdum id exigente) urunt, ac secant. Deus quos servatos vult, hos stricte habet, reliquos ut lasciviant, permittit.

Pueris inter sese depugnantibus, si alterum à super veniente aliquo plagis excipi, alterum impunem dimitti videmus, castigantem vapulantis patrem esse optimà illatione concludimus. Quem Dominus diligit (inquit Sapiens) hunc corripit ac castigat, & quasi pater in filio complacet sibi, Prov. 3. 12.

Gregor. in Moral.

Sancti viri, cum sibi suppetere prospera hujus mundi conspiciunt, pavidà suspitione turbantur: timent enim, ne hic laborum suorum fructus recipiant: nec timent quod divina justitia latens in iis vulnus aspiciat, & exterioribus os vulneribus curans, ab intus repellat.

DE gene die meer doornoot, als door wille een matigh leven ter handt trecken, soo haest de dwangh wech is, gaen weder den ouden karre. pat in, (seyt Halicar.) sulcx is de rechte af beelding van den aert der menschen: want, gelijk Agathocles seydt, wy doen foo lange wel, als wy in ancx't zyn: en in tegendeel van dien so de faecken weder beginnen wel te gaen, terfont weyckt de dertelheydt weder uyt. De kinderen, terwijl het onweer raest, loopen onder de boomen schuylen, en onthouden hun daer in stilligheyt: maer soo haest als 't moy weder wert, scheuren se de tacken van de boomen af, en loopen daer henen. De mensch plach in tegenspoet sijn toevlucht tot Godt te nemen, 't hoofft te laten hangen als een biese: maer soo haest als 't hem beter gaet, het hoofft in de windt te steecken, en als voren sijn oude gangen te gaen. 't Is midts dien waer 't gene dat de Poët seydt:

Soo langh de mensch is fraey en kloeck,
Soo leydt de Gods-dienst in den hoock;
Maer als men valt in tegenspoet,
Dan becfimen God als by den voet.

In lætis gemit.

Ingemit, in tepidis ferrum dum mergitur undis,
In flammâ, rapido dum calet igne, silet.
Mens pia divinas, sine murmure, sustinet iras,
Quodque gemat, cæli cadat æstus, habet.
Ergo dolens, suspecta mihi me a gaudia, dicit;
Quid? mea sancte Patens, portio mundus erit?
Abst; & hic potius fremat orbis, & orcus, & ather;
Dum mihi des alio gaudia veraloco.

Eluc en voorspoet deses werelts werdt niet sonder reden-
hun niet onbekent dat Godt de Heere met ons gemeenlijk alsoo
placht te handelen als de Medecijnen met de siecken doen, de
welcke, oordelende de sieckte ongeneselijk, en siende dat het
met den siecken wel haest mochte ghedaen zyn, laten oentlijk
toe dat men den selven al te eten en te drncken gheve daer
eyneighins streck ofte lust toe heeft: aen andere daer-enteghens,
aen welker gesontheit sy nu meynen wat gewonnen te hebben,
geven sy bittere en walgelijcke dranken in, schrijven hun scherpe
eet-regels voor, ja viemense en schroyense somwylen, als de
sieckte sulcx vereyft. Godt plachse 't wilde te houden die hy
behouden wil, de andere laet by in 't wilde buyten den bocht
springen. Soo wanneer kinderen onderlinge pluckhoeren, in-
dien wy sien dat 'er icmant vande omstanders eenen jongen uyt-
kipt, en den selven berispt, ofte met slagen kastijt, sonder sich
den anderen aen te trecken, wy oordelen terfont met seer goet
besluyt, dat den genen die slaect, den vader, die geslagen werdt,
des selfs fone moet wesen. Wie den Heere lief heeft (seydt Salo-
mon) die straft hy, en heeft een welbehaghen aen hem, als een
vader aen sijnen lone, Prov. 3. 12.

Die ledigh sit wort licht verbit.

DAer was geen vinnig dier dat oyt de slange quelde,
Soo lang sy besigh was te midden op den velde;
Maer doen sy lagh en keeck, en focht maer tijt-verdrijf,
Soo quam de lose spin, en viel haer op het lijf.
De prickel van de lust die komt van ledigh wesen,
Dus wie sich besigh hout die wort'er van genesen;
De Min gelijckt de spin: noyt mensch en is gewont,
Als daer hy fat en keeck, of doen hy ledigh stont.

Affluit incautis.

DUm pradae agit anguis, & ardua saxa pererrat,
Ambulat innocuas, tutus ab hoste, vias:
Hunc improviso perstringit aranea telo,
Cum jacet, in molli gramina, fusus humi.
Lascivas abigunt tractata negotia flammis,
Quis videt intentos rebus amore trahi?
Cum vacat, & molli colit ora pectus in umbra,
Tum patet, occulto tum subit igne Venus.

Vn cœur oisif, d'Amour captif.

L'Araigne ne peut oneq attrapper la couleuvre,
Lors, quant elle est au bois empesché de quelque
Le coup mortel, hélas! luy vient en reposant, (œuvre,
Rien, que le cœur oisif le fol amour surprend.

Chrysof. *Definitio amoris haec est, anime vacantis passio.*

Laërt. lib. 6. *Diogenes dixit amorem otiosorum esse negotium, quod hic affectus potissimum occupet otio deditos: ita fit ut dum otio vacant, in rem negotiosissimam incidant.*

Ovid. *Quaritur Egiptus quare sit factus adulter, In promptu causa est, desidiosus erat.*

Die niet ontfet, is haest te niet.

HOe mag de kleyne spin doch vechten mette slangé?
Sy is te bijster swack, om oorlogh aen te vangen,
Haer vyand is te sterck, en des al niettemin
Soo wort de felle slang verwonnen van de spin:
Vraeght ic mant hoe het koomt? de slange sacht gelegen
Vermaect haer in het groen; de spinne daer en tegen
Gantsch wacker in de weer, beftoekt het vinnig beest.
O vrees doch voor een mensch, die niet een mensch
en vrees.

Periculum venit, cum contemnitur.

Imbelli vocat cui mollis araneus ictu?
Et quis non rigido tactus ab angue cadat?
Huic tamen incumbens victrix dominatur arachne,
Et vastum tenui perforat ense caput.
Unde fit, ut coluber parvo cadat ictus ab hoste?
Languebat serpens, & vigil hostis erat.
Quam facile est struere insidias nil tale timentis!
Est, quod ei metuas, cui metus omnis abest.

Crains ton ennemy, bien que petit.

L'Araigne, bien que soit foible & petite beste, (ste,
Rompt neantmoins par fois au grand serpent la te-
Qui ne redoute rien, est aisement attaint,
Crains pour un tel, amy, qui rien jamais ne craint.

MAjores interdum copia sternuntur à minoribus, potentiores à debilioribus, ait Halicar. Nihil est tam firmum, cui periculum non sit, etiam ab invalido: & leopse aliquando minimarum avium fit pabulum, inquit Curtius. Vis rationem? securitas, tam in publicis quam privatis, certissimum calamitatis initium est: solute viventes undique patent, & oportuni injuria multas occasiones praebeant insidiantibus, ait Philosophus. Saepè etenim & contemptus hostis cruentum certamen edidit, & inclyti populi, regesque perlevis momento victi sunt, ait Livius. Inimicum sane quamvis humilem, docti est metuere, ex consilio Senecae. Metus quippe prudentiam docet, quique insidias timet, haud facile in eas impingit. Timor securitatis dux, periculum praesumptio: metuendo quippe sapiens vitat vialum. In ipsa igitur securitate animus ad difficilia sese preparat, ut contra injuriam fortune inter beneficia firmetur. Timidi matrem non flere vetus adagium est.

Juvenal. Sat. 6.

Nunc patimur longae pacis mala, seviror armis
Luxuria incubuit, victumque ulscitur orbem.

Baud. Differt. de Induc.

Nulli facilis opprimuntur, quam quilibet nihil timet,
Et imparati sunt ad resistendum.

Math. 26. 41. Waecte en bidt; op dat ghy niet en
komt in versoeckinge.

WAnneer de leuye slang is in het gras gelegen,
En dat de gulde Son komt over haer gelegen,
Soo is van stonden aen de spinne daer ontrent,
Die flux een boose frael haer in de leden prent.
Wie ledigh sit en gaect, en leuyt gantsche dagen,
Die lijt geduerigh noot van duyfent quade slagen
Tot ondiens van de ziel. O vrees, gesellen, vrees,
De weelde schiet haer gif tot midden in den gceft.

D'oisvité, tout peché.

ASfaillir le serpent l'araigne oncques n'ose,
Si non, quant il au bois se laschement repose.

MEnighmael werden groote heyr-krachten van kleyne, machtige van swacke geslagen; seydt Halicarnas. Niet en is'er foo vast, dat geen gevaer en lijdt, oock van het swacke.

De leen selfs wert oock wel tot acs van 't kleinste gevoegelte. Willy hier van de reden weten? Sorgelooshey t, soo in gemeene als ey gen saecken, is een seecker beginfel van onheyl.

Die sonder achterdencken leven, staen alsopen, en zijn onderhevigh om gehoint te werden.

Verachte vyanden hebben menighmael een bloedige slagh veroorfaect, en machtey Vorsten en volckeren haestelijck t'ondergebracht, seydt Livius. En hierom is een vyand (hoe gering hy oock zy) altijd te duchten.

Vrees leert wijsheydt, en die voor lagen beducht is, wert selden betrapt.

Achterdencken leyt tot gerustighey t, onvoorsichtige hooghmoet tot gevaer: al sorgende ontgaet de wijse het quaet. Laet het ons daerom houden met ons out spreekwoord: Die niet en forgh, en heeft geen eere: ofte met de by-spreucke van de oude Romeynen: de moeder van vreesachtige ofte vervaede kinderen schreyt selden.

Senec. Agam. Victor timere quod potest? quod non timet.

Quid dormitis? surgite & orate, ne intretis
in tentationem.

FRonde super viridi, radiis repectus Eois,
Otio dum serpens desidiosus agit,
Ex alto tenui se librat aranea filo,
Et colubrum parva cuspidè fundit humi.
Otia virus habent, & habet fors laza venenum;
Delitit vitiiis mentis aperta via est.
Sperne voluptatum illecebras, puer, otia sperne,
Hofte sub aërio ni cecidisse velis.

Nul est plus aisement du tentateur surpris;
Qu'un tel, quia les sens d'oïsvité faisis.

NE DIABOLUS TE OTIOSUM INVENIAT.

Vitii aut virtutis animus domus est, inquit Philo: vel ut Bernardus cor hominis, sicut mulendinum, volvitur velociter, & quidquid imponitur, molit; si autem nihil imponitur, seipsum consumit. Omnia otio deteriora sunt. Lapis non revolutus obducitur musco. Ferrum, nisi utaris, rubigine consumitur; aqua nisi moveatur, vitium capit; vestis seposita vinearum fit habitaculum: otiosa mens, vitiorum domicilium. Transivi, inquit sapiens Prov. 24. 30. agrum hominis pigri, & ecce! totum replerant urticae, & maceria lapidum distructa erat. Otiosus viduus notavit Apostolus, 1 Tim. 5. ut verbosus, & loquentes quae non oportet. Quid plura? Otium nugarum mater est, noverca virtutum, ait Bernard. Nihilque in tota vita adeo bonae menti adversum, quam nihil agere. Sempè aliquid honeste rei agamus, ne aut Deus, cum nos invisit, aut diabolus ubi nos tentat, oscitantes & vacuos nos inveniat.

Math. 13.

Cum autem dormirent homines, venit inimicus, & seminavit zizania in medio tritici.

Hieron. in Serm.

Aliquid operis facio, ut te diabolus inveniat occupatum, non enim facile captus à diabolo qui bono vocat exercitio.

HEt gemoet des menschen (seydt Philo) is een woonplaeft ofte van de deucht, ofte van onucht: ofte (gelijck Bernardus seydt) des menschen herte is als een molen, het dracy gestadeelijck omme, en maelt al wat'er werdt ingebracht; maer indien men 't ledigh laet, so verteeft het sich selven. Door stillant verbergen alle dingen. Een steen, soo hy niet dickwils omgewentel en werdt, is seer haest overloopen van mos en ruychte. Als het yser rust, soo roeft het. stillstaende wateren werden haest stinckende. Opgesloten kleederen krielen van motten en schieters. Een ydel ghemoot is een herberge van sonden; en ledigh mensches, des duyvels oorkuffen. Ick ginck, seydt de Wijfman, voorby den acker der leuyen, en siet! daer waren enckel netelen op, en hy stont vol distelen, en de muyrwas neder g vallen, Prov. 24. 30. De ledige weduwen beschuldighet de Apostel als klapa: hugh, en sprkende dat niet en betaemt, 1 Tim. 5. In 't kort. Ledighy t is een moeder van heufelingen, een stijnmoeder van deughd: Laet ons dan forge dragen, dat, en Godt, als hy ons komt besoecken, en de duyvel, als hy ons komt quellen, ons besich moegen vinden met eertjke oeffeninge.

En die voor quaet hem mijden wil,

En magh niet ledigh zijn of stil;

Want 't is gantsch seker, ons gemoet

Doet quaet, wanneer het niet en doet.

1 Jean 5. 18.

Nous scavons que quiconque est né de Dieu, ne peche point: mais qui est engendré de Dieu, se contre garde soi mesme, & le malin ne le touche point.

Lijden , al-eer verblijden.

Ick sprack eens Rosemont, terwijl daerse naeyde, (de,
ik klaegde mijn verdriet, hoort doch hoe sy my paey-
Komt, sprackse, komt een reys, en siet my desen naet;
Let op dit maeghde-werck, en wat 'er omme gaet ;
Hier wort een stale punt als vooren uyt ge sonden,
De draet komt naderhant, die heelt daneerst de wonden:
Ey vrient, en wacht geen vreught, als na geleden pijn,
Die't foet wil sonder fuer, en magh geen vryer zijn.

Post tristia dulcor.

A *sideo tenera nuper dum junctus amica,*
Dumque super nostro vulnere multa queror ;
Risit & , ô duri nimium tener hospes amoris,
Nî patiatur amans , non potietur , ait.
Hoc doctum te reddat opus (sua lintea monstrat)
Ecce ! subit filocustis acuta prior.
Qui gemit , & primo sub vulnere projicit arma,
Crede mibi , Veneri miles ineptus erit.

Après tourment , contentement.

UN jour je me plaignois, estant aupres ma belle,
De mon penible amour, je la nommois cruelle :
Tay toy (ce me dict-on) le linge ne se jointçt,
Si preallablement onne le bleffe pointçt.

Ovid. *Et tamen est artû tristissima janua nostra,*

Et labor est unus tempora prima pati.

Mich. Montagn. des Essais lib. 3. cap. 5.

Qui n'a la jouissance qu'en la jouissance, qui ne gaigne que du haut pointçt,
qui n'ayme la chasse qu'en la prise, il ne luy appartient se mesler à l'Esco-
le d'Amour, le plaisir n'est plaisir sans ameritume.

Oordeelt niet , of 't eynde siet.

Ick quam eens op een tijdt daer Phillis sat en nacyde,
Ick sagh een rechten bloet die stont 'er by en kraeyde,
Die riep, wat maller ding? wat gaet de joffer aen!
De moeyte die se neemt is beter ongedaen:
Hy sach een stale punt, hy sach het lijnwaet breken,
Maer waer dit henen wou en was hem niet gebleken.
Al heeft u wijs beleyt een seecker oogh-gemerck.
En toont noyt aen een dwaes een onvolkomen werck.

Ex sine judicium.

M *ille foraminibus dum lintea virgo decorat,*
Filaeque distinctis inserit ordinibus ;
Rusticus ista videns, vab stulta puellula ! clamat,
Candida ferrat à lintea perdis acu.
Vulnus ut instigat retricâ cum fronte notâris,
Vulneris auxilium, rustice, nonne vides ?
Materiam fatuo risus dedit ille popello,
Qui, cui summa manus deficit, edit opus.

Ne reprêns , ce que n'entens.

LOrs quant Margot piquoit le drap de son esguille,
D'ainsi gaster le drap: que tu es sotte fille,
D'ainsi gaster le drap: car il ne scait que c'est,
Ne montre pas au fol un œuvre my-parfaitçt.

IN omni re judicandi ac consulendi principium est, nasse, id, de quo consilium institutum est, aut tota rã aberrare necessum est, ait Plato. Multa enim quotidie incidunt in vitam mortalium, quæ si obiter tantum insufficiantur, & prout primâ fronte in oculos incurrant, facile quisvis damnaturus est; & contrâ peritus eadem consideranti, ac scopum agentis intuenti, bona ac justa videbuntur. Finis omnia discriminat. Ecce! supplicia quantum à servitiâ abeunt? sanguis enim uberim effunditur. Tributa ab avaritiâ? pecunia avidè congeritur. Censura à rigore? frenum & modus in vitis imponitur. Ab omnibus igitur, cum Lactantio, humanitatis jure postulamus, ut non prius damnet, quàm universa cognoverint; igitur ut ait ille, in omni re

Judicium suspende, scopus dum notus agentis.

L. 24. ff. de ll.

In civile est nisi tota lege perspecta, una aliqua particulâ ejus proposita, judicare vel respondere.

C. majores de baptisim.

Non debet separari cauda à capite.

2 Corinth. 7. 10.

De droefheyt die na Godt is, werckt vreesse ter saligheyt.

Als iemand sit en naeyt, hy schijnt het doek te breken, Maer schoon de naelde quersit het garen heelt de ste. Al is de stale punt niet eygen aen de naet, (ken: Sy maect noch evenwel het open voor den draet. Al wort 'er door den anxt geen mensche wederboren, Terwijl de ziele klaeght haer trooft te zijn verloren, t Is evenwel de schrick die ons de geest bereyt, En tot een beter werck de rechte gronden ley.

2 Corinth. 7. 10. *Vous avez esté contristez, selon Dieu.*

Lors que la docte main le drap rompu va poindre, Ce n'est pas proprement ce que le drap fait joindre,

Si non parat, saltem præparat.

L Intea non conjungit acus, dum Intea pungit, Sed via, que tandem Intea jungat, erit. Nam simulac subjecta chalybs per carbasa transit, Mox comitem medicum vulneris auctor habet. Anxietas, qua mente latet, qua pectora turbat, Non est quod nobis corda venat a facit: Illa tamen sternitque viam, reseratque scatebras, Principium timor est, Spiritus implet opus.

Mais pour la voye ouvrir. Nostremblements & pœurs N'est pas l'Esprit, mais pour nous preparer les cœurs.

SI NON PARAT, SALTEM PRÆPARAT.

Tremor ac horror conscientia, in initio quidem conversionis, idoneus est ad hoc, ut animus verè humilietur, sibi que summopere displiceat, ut ita homo in viâ Domini à timore incipiat, & ad fortitudinem perveniat, inquit Greg. At verò cum ille, quem ligat servitus timoris, ignoret gratiam libertatis, non hic subsistendum est. Cum audis quod Dominus tuus dulcis sit, ait vir pius, fac ut eum diligas: cum audis, quod rectus sit, attende ut timeas; ut amore, & timore Dei legem ejus custodias. Noveris te, ut Deum timeas: noveris Deum, ut eque ipsum diligas; in altero iniliaris ad sapientiam, in altero consummaris: qui initium salutis timor Domini, & plenitudo legis charitatis. Quemadmodum, ex notitiâ tui, venit in te timor Dei: atque ex Dei notitiâ, Dei itidem amor: sic è contrario, ex ignorantia tui, superbia; ex Dei ignorantia venit desperatio. Bernard. sup. Cant.

Act. 2. 37. & seq.

His auditis, compuncti sunt corde & dixerunt Petro & reliquis Apostolis, quid faciemus viri fratres! Petrus vero ad illos, penitentiam agit & baptizetur unusquisque in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum vestrorum, & accipietis donum Spiritus sancti.

Verflagentheydt des gemoets is, wel dienftigh in't begin van de bekeeringe, ten eynde de mensche sich recht vernedere, en sich selven gantsch mishage: op dat hy also des Heeren weg beginnende met vreesse, allenckens in sterckheydt magh toe-nemen. Ondertusschen nochtans, nademael den genen, die met de slavenvy van de vreesse gebonden is, niet en kan smaken denegade der vryheyt; soo en moet 'et by ons daer by niet gelaten werden. Als ghy hoort (seyt 'er een Godsalig man) dat God goedigh en barmhartigh is, maect dat ghy dien goeden Godt lief hebt: als ghy hoort dat Godt rechtverdigheyt, siet dat ghy sijne gerechtigheydt vreesse: op dat ghy alsoo door vreesse en liefde te samen, naer sijne insettingen meught wandelen. Kent u selven, op dat ghy God meugt vreesse: kent Godt, op dat ghy hem meugt lief hebben: in het eene is het beginfel, in het ander de volckmentheydt der wijsheyt. t Beginfel der saligheyt is vreesse, de vervulling des wets is liefde. Gelijk uyt kennisse uwes selfs, vreesse Godes voortkomt: so, in tegendeel van dien, uyt onwettentheyte uwes selfs, komt hooghmoet; en uyt onkennisse van Godt, wanhope.

Alis de vreesse in't eerste goet, Sy is niet daer het blyven moet,

't Is nut ge duerigh voort te gaen; Tot wy vast in de liefde staen.

Altijdt na meer.

ALs ick de liefste sach, doen woud ick haer genaken;
Strax riep ik om de spraek, flux haer te mogē raken,
Doen bad ick om een kus, en, schoon ick die bequam,
Noch vont ik dat mijn hert geen recht vernoegē nam.
Ick voelde des te meer mijn ziel geduerigh hijgen,
Dus wenscht' ick boven dat een naerder pant te krijgen:
O lusten sonder end'! ó wispeltuerigh spel!
Al krijght de hont een stuk noch gaept hy evenwel.

Res immoderata cupido est.

Prima quidem fuerat dominam tibi cura videndi,
Alteram, mox lateri jungerem posse latius:
Istud & illud habes, sed & hoc, tibi lenis amica
Blanditias molles, aptaque verba dedit.
Oscula nunc postis, des & oscula: nonne petetur
Mox illibata virginitatis honos?
Et voras, & properans ruit in nova frustra molossus,
Quodque petat cupidus semper amator habet.

Le chien, le jeu, l'amour, le feu,
Ne se contentent oncq de peu.

QU'on donne au chien du pain, qu'on donne du four-
Il gloute, sans mascher, & veut ja d'avantage. (mage);
Quel grand' faveur que faict la dame à son amant,
Rien ne luy oncq suffit, il va tousiours avant.

Senec. 19 Epist. *Qualem dicimus seriem causarum esse ex quibus nectitur fatum; Talem dicimus cupiditatem, altera ex fine alterius nectitur.*

Claud. *At sibi cuncta petens nunquam saturanda Cupido,
Que, velut immanes reserat dum belluarictus,
Expleri pascique nequit: nunc flagrat amore,
Nunc gaudet, nunc mœsta dolet, rur susque resurgens
Exoritur, cœsaque redit pollentius hydrâ.*

Staegh na wat nieuws.

SMackt eten aen een dogh, hy staet met holle wangen
Om weder op een nieu geduerigh iet te vangen,
Het valt hem in de mont, her vaert hem in de keel,
En des al niet-te-min het is hem even veel.
Wat baet u groot gewin, of veelderhande schatten,
Indien ghy niet en droomt als op een nieu te vatten?
U winst en is maer wint, en doet u maer verdriet:
Want een die maer en slokt en smaect de spijse niet.

Ad nova semper hians.

Iejuno dominus cerealia frustra molosso
Objicit, hic avido devorat ore cibum;
Et stat hians, aliamque oculos intendit in ossam,
Semper & acceptis uberiora petit.
Nos molimur idem, nam si cui numine dextro
Eveniant nummi, pradia, census, agri,
Omnia conduntur, petitur nova prada: futuri
Sic desiderio prodiga vita perit.

Plusieurs ont trop, nul n'a assez.

QUel bien peut venir à la chiche avarice?
Tout, n'est pour assouvir, mais pour nourir le vice;
Jette au chien affamé soit tant friant morceau,
Il gloute sans mascher, & cherche du nouveau.

Est sapientia magnitudinisque animi, ait Cicero, quid miseris, oblivisci, quid recuperaveris, cogitare. In utroque contrarium plerumque faciunt homines; parva enim sine voluptate ferè demittunt; amissa autem veris & spirantibus lacrimis deplorant. Pueri, lussoria plurima suis licet dederis, si unum atque alterum modo auferas, reliquis omnibus, per iram ac indignationem abjectis, plorant. Idem plerisque hominum solet accidere, vel unum aliquod dispendium magna commoda injucunda ac insipida solet reddere. Mobilis ac inquietus est mens hominis, nunquam se tenet, ait Seneca. Optat libertatem servus, civitatem libertus, civis divitias, dives nobilitatem, nobilitas regnum, Rex in Ducorum numerum referri vult, tonare prope modum ac fulminare cupiens: addo ejus, quod sermel transierit modum, nullus est terminus, ait Epictetus. Optime Hebraeus sapiens, justus sumit cibum, & replet animam suam; venter autem impiorum insatiabilis.

Martial. lib. 12. Epig.

Habet Africanus millies; & tamen capiat,

Fortuna multis nimis dat, nulli satis.

Sen. lib. 1. Epist. 2.

Quid refert quantum illi in area, quantum in horreis jacet? si alieno inhiet, si non quaesita, sed querenda computet: non enim qui parum habet, sed qui plus petit, pauper est.

In Swijsheyden en grootmoedigheyt (seyt Cicero) wat men verloren heeft te vergeten, wat men gewonnen heeft te gedencken.

De gierigaert doet in beyde regelrecht het tegendeel, want verliest hy maer een kleyn deel van 't gene hy alrede gewonnen heeft, hy schreyt tranen met tuyten; niet ongelijck in sijn doen met de kinderen, aen de welke schoonen veel poppe goet en speel-dingen heeft gegeven, indien men maer iet wes haer af en neemt, sy stellen 't op een krijten, en werpen 't al daer hencn. Indien daer-en-tegens de gierigaert staegh in winste is, noch is 't al niet.

Want gelijck een hondt met een open kele ontfangt het broot dat men hem toe-werpt, en 't selve terfont. geheel en sonder smaeck, inslickt, en naer het nieuwe loert; insgelijcxal wat hem 't geluck toefindt, sluyt hy knap in sijn jockxal, wachende al weer op het tockomende.

Ellendige menschen! de rechtveerdige (seydt Salom. Prover. 13. 25.) eet dat sijn ziele sate werdt; maer der godtloofen buyck heeft nimmermeer genoeg. 't Is konste verfaect te werden.

Gregor. in Moral. *Ars magna est, satiari.*

Johan. 4. 13. en 6. 35. Buyten Godt geen versadinge.

Ey let op desen hont: het broot hem toegeworpen Dat schijnt hy sonder smaeck als in het lijf te sloepen, En siet: van stonden aen soo staet hy even graegh, Het schijnt, hy draegte een wolf verholen in de maegh. Schier op gelijcken voet soo leven alle menschen, Hoe wel de faken gaen, noch is 'er iet te wenschen; En soo daer iemant vraeght, waerom het so geschiet, Het goet dat ons verdoeght, en is op aerden niet.

Proverb. 27. 20. *Le sepulchre & le gouffre sont jamais rassasiés, aussi ne sont jamais les yeux des hommes.*

Puis que le cœur humain au chien est tant semblable, Que nostre esprit toujours demeure insatiable;

Improbis nulla est satietas.

Dum data frustra voras, nondum bene mansa, molossus; In nova, semper hians, & nova frustra ruit. Cum nunquam praesens homini ferat hor a quietem, Nec satis id, quod adest, pectora nostra juvet. Cum desiderio semper gemat agra futuri, Atque aliud nobis mens, aliudque petat; Hic patrium non esse solum, sedesque beatas, Discite: sunt alio gaudia vera loco.

Faisons conclusion, que ce qu'à l'homme faut, N'est en ce monde icy, mais est longé plus haut.

IMPROBIS NULLA EST SATIETAS.

Nemini mortalium, divina providentia, tam exacte felicitatis gaudia unquam obrigere, ut non aliquid relictum ei esset, quod emeret. Hic censu cum exaberet, obscuro loco natum se queritur; ille, majorum stemmate clarus, domestica rei tenuitate detestatus, mallet latere; iste nobilitate opibusque conspicuus, caelibem se queritur; alius amans & amatus, conjugioque felix, orbitarem desinet. Est, cui secundae uxoris gaudia, aut filiorum luxus, aut filiarum petulantia obnubilat. Denique, quocunque te vertas, ubique, quod cum status tui conditione rixeris, asatum invenies. Quid externa loquor? hoc ipsum corpusculum ruum excute, semper in eo querulum aliquid, & quod te offendet, obvium erit. Quid mirum? homines qui in alieno habitant, semper de aliquo domicilii parte conquiescunt; idque ea de causa, quod domum istam conductitiam, pro arbutivo, instaurare non possunt. Idem nobiscum est: nam cum de aliquo idem membro querulus animus nobiscum exoptulat, inquietos esse, & suppellectilem, non ei loco, ex quo brevi sit emigrandum, sed domicilio isti perpetuo (quod & frugi pater familias hic solet) optandam esse, sedulo monet.

Johan 4. 14.

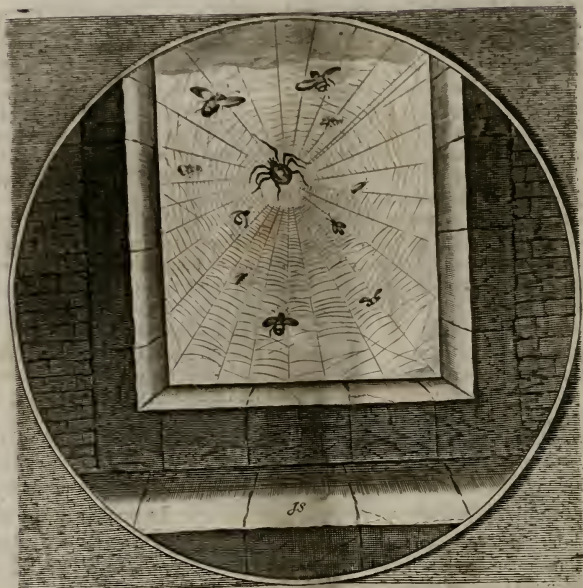
Omnis qui bibit ex aqua hac iterum sitiet, qui autem berit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in aeternum.

Geen mensche ter werelt wert 'er, door Godes beschickinge, tot soo volmaeckten geluck oyt verheven; of hem en wert alijet wat gelaten, 't welck hem quelt. Dese, rijck zijnde van goederen, beklaeght dat hy van slechte ouders geboren is: gene, wel van goeden huylf, maer arm zijnde, haadeliever ergens in den doncker van een slecht gelacht te schuylen: De derde, rijck en edel sijnde, sucht om dat hy eenigh en ongetrou is: De vierde geluckelijck gehout wesende, treurt alleenlijck door gebreck van kinderen: Men vint 'er welcker blyschap over haer kindersalige vrouwen werdt ingebonden, of door de slampampere van hare sonen, of door de gelygheyden en vlygheyden van hare dochters: In 't kotte, werwaerts dat men sich went, men sal aler wegen stoffe vinden, om sich over sijne gelegheneydt te misnoegen. Is 't vreem? Luyden die in gheuerde huylcen woonen klagen alijet van dit of gint deel haerder wooninge, om redenen dat sy in de selve niet en mogen maken en braken, gelijck men in eygen doet. 't Is met ons al het selve, 't een of 't ander lit staegh on-stelt, tot een v. st. teycken dat wy hier maer huerlingen sijn. Het welck alsoo wesende, laet ons dan van soodanigen huysraect ons selven versorgen; niet die nu in dit huerhuys, maer die hier naer-maels in ons eyge en eeuwige wooninge ons sal te passe komen, gelijck sulcx (noek hier in dese tijdelijcke dinghen) het werck is van een forghvuldigh vader des huylgesins.

Noyt heeft 'et iemant hier soo klaer,

Of 't hapert noch al hier of daer.

Psal. 16. 11. *Satiatus gaudiorum in conspectu Dei.*

Die 't spel niet kan, die blijft 'er van.

Te wyden net, is staegh ontfet.

DE webben die de spin gewoon is uyt te setten,
Zijn van gelijken aert met Venus warre-netten,
Al waer daer omme gaet dat siet men in de min,
De bie die vl. egt 'er deur, de mugge blijft 'er in.
Leert, jonge liden, leert door Venus garen breken;
Daer blijft maer kleyn gespuys in spinne-webben steken:
En laet u vryen geest niet binden als een mugh,
Of breecker deur met kracht, of keert met kunst te rug.

WAnneer een grage spin ontsluit haer broose netté,
En gaetse voor een deur of voor een venster setté,
Hier vlieght een horsel in, en daer een vogel deur,
En elders raeght de meyt, en opent grooter schéur;
Siet daer is dan het tuyghaen alle kant geteren,
Soo dat de vliegen selfs ontkomen door de spleten.
Gefellen, soo ghy wenscht van druck te lijn bevrijt,
Gebruyckt een matigh net, en spant 'et niet te wijt.

Nonintrandum, aut penetrandum.

In vulnus majora patent.

Hoc, quod rete vides, teneri sis carcer amoris,
Qua sedet in medio, sit Cytherea tibi:
Aspicis, ut culices, insectaque vilia, muscae
Iactentur patulis prada reventa plagis:
Posteritas crabro acris equi per stamina transit,
Et laquei vespa concutiente ruunt.
Rumpit & abrumpit casses cordatus amoris,
Degeneres Veneris molle retarat opus.

Ou passe ou l'Amour chassé.

Dum laxos gracili pede tendit aranea casses,
Et nimium late fuisse pandit opus;
Aut laqueos tecto lapsi rupere lapilli,
Aut citò praetereiens retia findis arvis:
Et modò crabro plagis, modò turbidus ingruit auster,
Sic aliquà semper parte lacuna patet.
Armamenta sua nimium qui pandere sortis
Aggreditur, semper quo feriatur habet.

Qui trop embrasse, peu esraint.

Rien que le sot amant, sans force, sans courage,
Demeure garotté en ce debil cordage,
Que Venus a filé: le brave esprit y vaut,
Ou jamais y entrer, ou penetrer y faut.

L'A raigne largement va ses filets estendre,
Mais voila dechirez ses lacqs, au lieu de prendre.
Qui, haut en ses desseins, ses rets trop a ouvert,
En s'ouvrant au malheur, au lieu de gain il perdt.

Ovid. de Art. 1.

Hoc unum monco, si quid modò creditur arti,
Aut nunquam tentes, aut perforce.

Mich. Montagn. des Essais, lib. 3. cap. 5.

Le vice est de n'en pas sortir; non pas d'y entrer.

Fortunam, velut tunicam, magis concinnam proba, quam longam, ait Apul. Magni quippe animi est magna contentinere, ac mediocria malle, quam nimia, ait Seneca; illa enim utilia vitaliaque sunt, haec, eo quo superfluunt, nocent. Segetem nimia sterunt ubertas. Rami pomorum onere franguntur, & ad maturitatem non pervenit nimia fecunditas. Idem animis humanis evenit; eos quippe inmoderata felicitas rumpit, quā non tantam in aliorum injuriam, sed etiam in suam revertitur: sitque iis, quod exiguis statusis solent, quibus imperiti artifices magnas bases subdiderunt, ex quibus magis conspicua redditur eorum exiguitas. Pusillo sane animo munus amplius, aut opes ingentes additae, magis imperitiam, animisque fatuitatem producit. Stultus gubernator est, qui totos adeo sinus explicuit, ut, si tempestas ingruat, expedite arma menta contrahere non possit.

Senec. Agamemn.

Corpora morbis	Armenta vagos	Maxima cervix.
Majora patent,	Vila curvunt,	Modicis rebus.
Et dum in passus	Placet in vulnus	Longius arum est.

Seneca de Tranq. Qui multa agit sepe fortuna potestatem sui facit, cogenda in arcum res sunt, ut tela in vanum cadant. Angustanda sunt patrimonium nostrum, ut minus ad injurias fortunae simus expositi. Magna armamenta pandentibus multa ingruant necesse est.

VAn rijkdommen (seydt Apulejus) moeten oordelen als van kleederen, en voor beter houden die ons recht wel passen, als die, te groot zijnde, ons wijten sloffigh om 't lijf hangen. 't Betaemt een groot gemoet (seydt Seneca) groote dingen te versmaden, en liever te verkiezen dat middelmatig is, als dat te veel is: 't eerste is handtsaem en nut, het ander is onschickelijk door sijn groote. Doorte gulsige veylheydt werdt het groen koren legerigh, en het kan niet rypen. Door gewichte van vruchten scheuren de boomen. 't Gaet even so mette gemoederen der menschen: onmatighe voorspoet is oorfaeck van haer quaalijck varen, sulcx dat sy niet alleenlijck aen haer selven, maer oock aen andere hinderlijck werden; niet ongelijck sijnde de beelden die den eenen oft den anderen onverstandigen ambachtsman op een al te grooten voet gestelt heeft, waer door haer kleynte des te meer uytmt.

't Is seker, dat kleyne verstanden tot groote ampten gevordert, dies te meer haer onverstant aen den dagh brengen. 't Is een slecht schipper, die 't zeyl in voorwint soo seer uytgeviert heeft, dat hy 't selve, als het noodt doet, niet een reeffen en kan in swichten.

2 Timoth. 2. 26. Dat sy van de banden des duyvels ontgaende, ontwakken tot synen wille.

DE netten van de spin, die in de vensters hangen, En konnen maer alleen de kleyne muggen vangen, De wespe met debie, en al wat hooger sweeft, Maek dat het broose raegh op hen geen vat en heeft. Wat kan een moedigh hert sijn goeden wegh beletten? Al wat de werelt spint en zijn maer broose netten. En acht, o werde ziel, en acht geen losse waen, De wint versfroyt het kaf, maer niet het wichtig graen.

Proverb. 5. 25. Il sera happé par les cordes de son peché.

LE monde & ses filets nous font icy la guerre, Il faut monter au ciel sans s'arrester en terre:

Pervia virtuti, sed vilibus invidia.

Est similis nostro, quem texit araneus, orbis; Plurimaeque humane conditionis habet; Hic nocturna culex, obscuraque musca pependit, Utraque ridendo compede nexa pedes. Posteritas crabro atris equi, virtutis avitae Conscius, incursum debile solvit opus; Carpit iter caeli, quibus est caelestis origo; Haec plaga, nil praeter vilis monstrat tenet.

Arriere lacqs mondains; jamais divine esprit Plein d'animosité ta foible rets ne prit.

PERVIA VIRTUTI, SED VILIBUS INVIA.

Vitam hominis Christiani transitum esse, ipsi sumque perpetuum viatorum videri, divini verbi elegia diserte pronuntiant. Non habemus hic locum permanentem, sed alium expectamus, inquit Apost. Transire igitur virtutis, herere alibi ignavia est. Gaudet motu animus Christianus, & in hoc, coelum sibi cognatum imitatur. In partibus Scythiae bales, qualem nunquam domicilium figere, plaustro se suaque identidem transferre memoria proditum est. Id vere Christianam decet: dolium hoc nostrum, Diogenis more, identidem volutandum est, sistendum raro, figendum nunquam, & nusquam. Finge mihi aliquem e regione longinqua ad patriam properantem, in cauponam aliquam lepidam ac factam incidisse, qua benignum eum habeat, ac lautè excipiat; hunc de loci si, inquam ad Sirenum scopulos, herentem cernamus, numquid exordem ac insipidum jure dicemus? ita sane: vir fugiens quippe, ut est in proverbio, non moratur strepitum lyrae. Idem de nobis censeamus. Nec illecebris ac lenociniis suis mundus hospes, aut caro cauponam nos impediunt, quo minus in veram illam ac caelestem patriam, velis equisque properemus. Annue, summe Deus.

DAt het leven van een Christen mensche is als een deurgank; de mensche selfs als een reyfende man, werdt ons in Godes woort duydelijck geleert. Wy en hebben hier geen blyvende stede, maer wy verwachten een andere, seydt de Apostel. 't Is dan dapperheyt op dese wegh staegh aen te treden; 't is onachtzaamheyt ergens te blijven leuteren. Het Christelijck gemoet heeft luit in beweginge, oock selfs in dat eenige over een-komste met den hemel hebbende. Men hout, dat in Scythia menschen zijn, die nergens een vaste woonplaetse stellende, ghestaegh huys en huysgaert op een wagen herwaerts en derwaerts ommevoeten. Yet sulcx betaemt voor al een Christelijck gemoet, ieder dient sijn vat (op de wise van Diogenes) gestadelijck om en 't om te tobblen, selden te setten, nimmermeert te welen. Neemt dar 'er iemand, uyt verre landen, naer sijn vaderlant reyfende, 't eniger tijdt onder wege quame ter herberge, daer hy by den werde welen vriendelijck getoetf werde, in gevalle hy door soodanigh onthael verlockt wesende, sijn reysse ginck staken, en bleef ter selver plaetse lunderende, soude een jegelijck daer uyt niet oordeelen dar 'et den sulcken lichte ter plaetien (somen sey) daer men de ofsen bold? ontwijffelijck ja. Laet ons vry dencken, dat wy zijn in dusdanige geltatensse: de wereldt is ons (soo het schijnt) een geneuechlijcken weert, ons vleesch een vriendelijcke weerdinne: laet ons forge dragen, dat wy, zijnde op de reysse naer ons ware vaderland, door de acnockinge van d'een en d'andere, in onse goede wegh niet vertraecht en werden.

August. Hom. 2. Diabolus non irascetur contra nos, nisi vires ex vitis nostris praeberentus, & locum ei dominandum nobis peccato faceremus, unde nolite locum dari diabolo.

U gunst, mijn leven.

GY broet een hinnen-ey, en krijt een geestig kieckē,
En siet een doode romp beweegt haer vlugge wieckē,
Gy noemt dit wonder, lief, maer, mogt'et my geschien,
Ghy sout in mijn gelaet al meerder wonder sien.
Ick was eens op een tijt tot aen het graf gedreven,
Maer siet ick kreegh terstont meer als mijn vorigh leven,
Soo haest u gunstigh oogh maer eens op my en viel:
Ghy zijt mijn ander ick, de ziele mijner ziel.

Amica, amanti anima.

O Va foveas gremio, tener hinc tibi prodit alumus,
Quid! teneros, inquis, id potuisse sinus?
Idne stupes, me alux? res hac tibi, mira videtur
Phyllis? videbis idem, me quoque conde sinu.
Mens sine mente jacet, gremio latus abde, resurget:
Si foveas, morvor: ni faveas, morior;
Ut foveas faveasque precor: pulloque mibique
Vita fovendo venit, vita favendo manet.

Rationes physicas vide apud Card. lib. 2 de subtil. ubi & Liviam Augultam ova suo calore fovisse & pullos exclusisse memorat.

Ta faveur, ma virgeur.

NE pense pas ce traict tant merveillex, m'amy,
Que ta faveur a mis un rude amas en vic;
Et que tu vois produit, d'un œuf, un beau poulet,
Car me traictant ainsi, tu verras mesme effect.

Uyt de reden, kent de zeden.

UDochter heeft eeney in haren schoot genomen,
En daer is naderhandt een kiecken van gekomen;
Des seytse menighmael; hier ben'ick moeder van:
Ghy vraegt wat dit beduyt, my dunkt zy wil een man;
Siet als een grage kat het spit begint te lecken,
Soo dient men het gebraet wel dichte toe te decken:
Ghy daerom let'er op, en huwt de vrijster uyt;
Of Els sal vrouwe sijn, oock eerste wort de bruyt.

Ex signis, futura.

O Va foveet volucrum, tenerisque inserta papillis,
Lydia bombycum semina parva gerit:
Hinc veniunt factus, hinc se vocat illa parentem,
Hec mihi! ludendo nomina vera petit:
Re cupit esse parens, qua matris imagine gaudet.
Si sapiis, ô pater, haec signa reconde sinu:
Quin age, quemque voles habeas tua nata maritum,
Quem noles, generum vel dabit illa tibi.

Par les meurs, cognoit-on les humeurs.

MArgot ayant au sein couvê un œuf, fretille,
En mere se nommant. Jean marie ta fille,
Un gendre, qui te plaist, bien tost te faut choisir;
Ou ta Margot prendra mary à son plaisir.

Philip. Beroal.

Quod in navigio gubernator, quod in civitate magistratus, quod in mundo sol, hoc inter mortales amor est: navigium sine gubernatore labascit, civitas sine magistratu periclitatur, mundus sine sole tenebrosus efficitur: & mortaliu vita sine amore vitalis non est. Tolle ex hominibus amorem, solem è mundo sustulisse videberis.

P *Adriam, anne nupturiam filia, secum deliberanti, testimonio longe petitis neutiquam opus est; oculi, supercilia, vultus denique totus, sermo quidam tacitus mentis est, ait Cicero, & ut Poëta,*

Ex tacito vultu scire futura licet.

Posthuma, virgo Vestalis, de incestu causam dixit, ob suspensionem elegantioris cultus, ingeniumque liberius, quam virginem decrevit. Ut Liv. & Plutarch. testantur. Ex vultu, ex cultu, ex incessu, imò & sermone, qui sepe incautus excidit, præjudicialiter de moribus totaque vita questionem veteres instituisse, satis patet: Loquere, inquiebat Socrates ad puerum, ut te videam; speculum enim animi, sermo est. Concludam; cum Hieronymo: pro signo, inquit, interioris hominis sunt verba erumpentia; libidinosum, quis sua vitia callide celat, interdum turpis sermo demonstrat. Vultu & oculis dissimulari non potest conscientia, dum luxuriosa ac lascivamens elucet in facie, & secreta cordis, motu corporis ac gestibus indicat. Plura de indicis filie ad nuptias properantis, vide in quinto ac sexto emblemate libelli nostri de Officio virginis in cast. amor.

Lucret.

Ut bibere in somnis sitiens cum querit, & humor non datur, ardorem in membris qui singuere possit, Tum laticum simulacra petit, frustra que laborat.

I Corinth. 7. 9. Beter gemant, als gebrant.

Ghy hebt (gelijk het blijktt) een hinnen ey genomen
En daer is met 'er tijt een kiecken uyt gekomen:
Nu hebje soo veel op met dat 'er is gebroekt,
Dat ghy u van het jonck de moeder noëmen doet:
Wel smaectt my dese naem, en dat maer om te mallen?
Soo dunckt my dat de daet u beter souden bevallen.
Vriendinne, kent u selfs; het is u minder schant
Voor alle man getrouet, als heymelijck brant.

Proverb. 5. 18. *Ta source soit benite & te resjouy de la femme de ta jeune sse.*

IL vaut bien mieux le corps lier par mariage,
Que se brusler le cœur d'une impudique rage.

MELIUS EST NUBERE, QUAM URI.

Non tantum melius esse pronuntiat Apostolus nubere, quam scortii societate se polluere; verum etiam melius esse asserit nubere, quam uri. Ne ergo blandiatir sibi qui famineâ venere non uiuit, quem intrinsecus libidine ardeat. Pudicitiam enim esse, conjunctam cum castitate corporis, animi puritatem. Resè notatur ex Paul. I Cor. 7. 34. Idque respiciens, virginem carne, sed non mente, premium nullum manere, dixit Isidorus. Hinc cum donum continentie plerumque non nisi ad tempus à Deo homini conferatur, tamdiu à nuptiis abstinere aliquis se poterit, quamdiu ad seruandum cœlibatum idoneum sese senserit: at simulatque domanda libidini vires deficere sibi conperiet, conjugii necessitatem à Deo sibi impostam planè intelligat. Et, ne tanquam castitati aduersum, id genus vite quis damnare audeat, audiat D. Chrysostrum. Primus, inquit ille, castitatis gradus, virginitas immaculata; secundus, conjugii fides fideliter seruata. Est ergo, vel teste Chrysostrono (qui alioqui nuptiis favere vix solet) conjugum castus amor species quedam virginitatis.

Greg. lib. 26 Moral.

Qui tentationum pocellas cum difficultate tolerat, conjugii portum petat: melius enim est nubere quam uri.

Proverb. 5. 2.

Pourquoi, mon fils, serois tu transporté de l'Amour de l'étrangere, & embrasserois tu le sein de la foraine?

EEn vader willende ondersoecken of sijn dochter het hooft na 't houwen begint te hangen, en behoefet de bewijsredenen van sulcx by stoelen en bancken (soo men seydt) niet te gaen soecken, hy en hoeft maer acht te nemen op haer manieren van doen. De oogen, woorden, en het wesen selfs zijn als geduerige boden, en stil-swygende getuygen des herten, seydt Cicero.

Uyt het trecken van de mont

Kent men dickwils 's herten gront.

Ovidi. Posthuma, een van de nonnen van de Goddinne Vesta, is van oncere verdacht en beticht geworden, alleenlijck om haer geestige kleedinge wille, en overmits sy wat vrymoedigh van gelaet was, als foodanige maegt wel betacemde. Enige van de ouden hebben uyt niemants uytterlijck gelaet, en insonderheytt uyt sijn woorden, over des selfs gheheele leven wel derven vonnis strijcken. Spreeckt, seyde Socrates tot den jongelingh, op dat men sien mach wat ghy voor een zijt. Des menschen reden is een spiegel sijns herten.

Apud Senecam virgo Vestalis, quia hunc versiculum scripsisset, Fœlices nuptæ moriar, nisi nubere dulce est: incestu postulat: & in eam sic dicitur: Fœlices nuptæ, cupientis est. Moriar nisi, affirmantis. Dulce est, quam expressa vox! quam eximis visceribus emissa! Incesta est, etiam sine stupro, que stuprum cupit.

Præstat nubere, quam uri.

ET fovet, & calidis pullos educit ab ovibus
Phyllis, & en 't matris jam mihi nomen, ait. Phyllis quid hoc sibi vult, animum tibi prurit imago? Ah! cui ficta placent nomina, vera juvant. Ora foves gremio, veros imitantia parit, Estuat in sacro dum tibi flamma sinu. Improba nube viro: faciat peiora necesse est, Si qua sub invisâ virginitate gemit.

Que fouilles tu te doncq par plaisirs contrefaits?
Veux que peus sans peché avoir les vrayes effects.

DE Apollen en veiklaert niet alleenlijck, dat 'er beter is te trouwen, als in hoerthey sich te verloopen: maer selfs dat het beter is sich ten houwelijck te begeven, als te branden. Niemandt dan en ketele hem selven, als of hy wat goets dede, die sich van het geselschap der vrouwen onthout, indien hy middelertijt inwendighlijck van voyle lusten brant. Maeghdelijcke reynighdyt is een 't famenvoeging van de suuyrheydt des gemoets met een onbevleekt lichaem, gelijk klaerlijck af te meten is uyt de pleetse Pauli I Cor. 7. 34. Ten welcken insien seydt Isidorus seer wel, dat een maeght in den vleesche, en niet in den gemoede, geen belooninge te verwachten en heeft. Maer alsoo kenneelijck is, dat de gave van onthoudinghe veeltijds alleenlijck voor een tijt den mensche by Gode werdt toegelaten: Soo is 'er geoorloft, sich soo lange van den huwelijcken staet te onthouden, ter tijt toe, dat men gewac wert dat ons de krachten ontbraken om het vleesch te kennen beootten, doch tot sulcks ons onmachtigh gevoelende, mogen wy vryelijcken wel dencken, dat ons duydelijck van Godes weete wett gelast, dat wy ons souden ten houwelijck begeven. Doch op dat niemandt dese maniere van leven, als teghens de suuyrheydt stryden, en verwerpe, dat by hese en hoore den Oudtvader Chrysostrum. De hooghste trap (scyt hy) van suuyrheytt, is reyne en onbesmette maeghdome: de tweede, de staet des houwelijck, als de selve tusschen man en vrouwe eerlijck beleef werdt. Soo is dan het huwelijck (na het seggen van Chrysostronus, die nochtans over al ten besien van het huwelijck niet en ghevoelt) als een tweede soorte van maeghdelijcke reynighdyt.

Is 't wijs, is 't mal,
't Lief boven al.

En vryer ging te kerck, om Godt te mogen dancken
Van dat hy was geraeckt uyt alle minne-rancken ;
Maer siet ! hem komt te moet sijn lieve vyandin,
Die blies hem even daer sijn eerste wesen in :
Sy gaf hem maer een lonck, daer ging de Godsdienst henē
Sy gaf hem maer een lach sijn yver is verdwenen :
„ De sim vergeet de maet, en pleegt haer oudt gebaer,
„ Als fy haer eersten wensch, de noten wort gewaer.

— Furentem
Quid delubra juvant ?

Ianc, Deo grates actum cum nuper abires,
Laxa forent paphio quod tua colla iugo,
Forte Tryphæna tibi medio venit, obvia templo,
Dumque venit, dulci risus ab ore fluit.
Da veniam pietas, Domine succumbimus, inquis,
Religionis amor, victus amore, jacet.
Non aliter gestu saltare parata decoro,
Fertur in objectas simia stulta nuces.

Vo. la de mes devotions.

RObin guarì d'amour à Dieu va rendre grace,
La veuë de son feu ce bon dessein efface,
Le singe va quitter le bal, pour peu de noix.
l'Amour montant au cœur, devotion n'a poix.

Sen. Hippol. — *Amor per calum volat
Regnumque tantum minimus in superos habet.*
Ovid. de Rem. lib. 2.

Forse aderam juveni, dominam lectica tenebat,
Horrebant servis omnia verba minis,
Iamque vadaturus, lecticâ prodeat, inquis,
Prodierat ; visâ conjuge mutus erat,
Et manus, & manibus duplices cecidere tabellæ
Fertur in amplexus, atque ita, vincis, ait.

Al setm' een puyt hoogh op een stoel,
Sy springt al weder na de poel.

AL gaet de baviaen met opprechte leden
Juyft op de rechte maet, en als een mensche treden,
Hy des al niet-te-min tijt haestigh opte loop,
Al wort 'er maer een noot geslingert in den hoop :
't Is al om niet gepooght een seugh te willen eeren,
Sy wil doch wederom tot haren modder keeren ;
Al wort een lichtekoy oock tot een echte vrou.
Noch kijckt het oude māl by wijlen uyt de mou.

Semper in antiquum fordida
corda ruunt.

Simius è sit via mediam per ductus in urbem,
Ad cytharam choreas ducere doctus erat :
Iamque salis, comitesque simul, spectante popello,
In medio sparsa cum cecidit nuces :
Ille videns quod amat, frustra indignante magistro,
In sua vota ruit, deseruitque chorum.
Nequidquam viles anime tolluntur in altum.
Simia, quidquam agas, simia semper erit.

Au vilain, honneur en vain.

LE singe au lieu d'aller au bal, & la cadence,
Courir apres des noix se vilement avance.
Fay grand, tant que voudres, un gucux ou vil cocquin,
Il panchera tousiours à son vieil chemin.

Is, quibus de administris principi eligendis diligens tractatus est, inter cetera, bonos bonis prognatos, honestaque familia oriundos præcipue assumendos inculcant. Fortes quippe fortibus creari, melioresque melioribus propagari, secundum naturam putant; Animi vitis in viris principe indicium esse, viles sibi adhibere, melamant.

Magnos libertos certissimum non magni Principis argumentum esse, confidenter pronuntiat Plinius.

Quid ita? quia fortuna, ut inquit ille, non mutat genus, & difficile omnino in sum boni in naturam honoribus superare. Erepti, imò erumpent haud dubie etiam in medijs saepe splendoribus agnati aut innate sordēs, & identidem aliquâ parte sese exerere plebeja humilitas.

Afellum, licet exuvius leonis bestiam hinc inde diligenter obducas, nunquam tam exacte velabis, quin alibi identidem emergent insana auriculâ. Bene ergo Poëta,

Horat. Naturam expellas furcâ tamen usque recurret,
Et mala perumpet furtim vestigia victrix.

Menand. *Naturam omnibus doctrius imperat.*

2 Corinth. II. 14. *De wijle de satan verandert wort in een Engel des lichts, soo en is 't dan geen wonder dat sijne dienaers verandert worden, als dienaers der gerechtighey, die r welcker eynde sal wesen na haer werken.*

DE sim ghy opte maet, zy hadde leere springen,
Sy trat gelijk een mensch, het schenen moye dingen,
Maer alsse noten sagh geslingert in den griel,
Soo was 't dat flux het beeft ter aerden neder viel.
Dus gaet 'er met het volck, dat niet op ware gronden,
Maer uyt gewoont alleen is aen de deught gebonden:
Want komt 'er maer een schijn van eenig kleyn gewin,
De tucht en haer gevolgh is flux haer uyt den sin.

Hebr. 12. 16: *Que nul ne soit paillard ou profane comme Esau, qui pour une viande vendit son droict à aïeulle.*

LE singe va au bal, portant en haut la teste,
Mais, pour cueillir des noix, se va courber en beste.

O curvæ in terras animæ!

DUm salit ad numeros, erectæque corpora tollit
Simius, hunc aliquis jam negat esse feram.
Forte nubes alius medium project in agmen,
Vidit, & in prædam bestia stularuit,
Nil hominis revinens. Quibus, assuetudine tantum,
Futilis in vano per strepit ore fides,
His, modici dum spes affulgeat ulla lucelli,
Excidit, heu! fluxæ religionis amor.

Qui leur devotions ne font que pour le train,
Les quittent, aussi tost qu'il ont espoir de gain.

O CURVÆ IN TERRAS ANIMÆ!

ATalantam, magna perniciatâ virginem, in medio cursus certamine, magno conatu ad metam properantem, auri mali jactu remoratam fuisse ab Hippomene, iradunt Poëta: Eodem ferè calliditatis genere miseris non raro mortales supplantat vaser ac versipellis humani generis adversarius, quoties aliquem accinctum jam, ac ad vita melioris metam properantem alibi conspiciit; Proinus enim, objecto aliquo malo auro, id est, oblato sive divitiarum splendore, sive honorum gloriâ, sive alio illecebrarum genere, curvas in terram animas de felici statu deturbat, & ad vetera ac absoleta retrahit. Tigridis impetum, uno factum objecto, frangit venator, & belluam ad antrum, unde prodierat, remittit: idem nobis non raro usu venit. Sæpe rerum fluxarum abdicacionem, calefactum amorem, ac desiderium animo concipimus; at vix sacer iste furor in cursu est, cum ilico, nescio quid, quod animo nostro blandiatur, nobis objicit diabolus, quo veluti nobis ipsis crepti, in antiquum relabimur. Caveamus, & meminimus, bene incipere egregium, bene desinere regium esse.

Job. 8. 20.

Gaudium hypocritæ ac instar puncti: si ascenderit usque ad caelum quasi sterquilinum in fine perditur, & qui cum viderant, dicent, ubi est?

Math. 6. 33.

Carhe premierement le regne de Dieu & sa justice, & toutes ces choses vous seront baillées par dessus.

Al wat mint, wonder versint.

Bly metten blyden.

Ens was ick op een tijt by Rosemont gekomen,
 Ick hadde met beleyt twee luyten meê genomen;
 Op d'cene lag een stroo (siet! wat een vreemde streck)
 Dat sprong in haefteñ op. mer dat de toon geleeck †
 Ghy roert my, Rosemont. ghy roert my sonder raecken,
 En, schoon ick elders ben, noch kondy my genaecken:
 Siet! daer twee herten zijn op eenen toongepaft,
 Daer voelt men menigmael oock dat men niet en tast.

Wanneer de soete luyt heeft welgestelde snaren,
 En voelt een ander luyt op haer gestalte paren,
 Soo toontse bly gelaet, als ofse vreughde schiep,
 Dat iemand haers gelijck tot eer en vreughde riep.
 Leert hier uytswarte nijt uyt uwen boesem weeren,
 Leert voordeel, leert geluck voor uwen vrient begeeren,
 Het is een w reede vreught, een vinnigh onbescheyt,
 Dat iemand lachen derf, om dat een auder schreyt.

† Waer door dese beweginge veroorsaect wert, leest by Cardanum in't achtste boeck de Subtil.

Quid non sentit amor!

Gaudendum cum gaudentibus.

DUm jacet in mutâ postum testudine stramen
 Saltat, ut aequalem dat lyra pulsa sonum*;
 Chorda manu non tacta tremitt, non mota movetur:
 Quid mirum? quod amat, sentit adesse sibi.
 Te video, mea lux, nec te mea lumina cernunt:
 Audio te, loquitur cum tua lingua nihil:
 Sentio te, nec me tua dextera conigit: in nunc
 Et cordi, quod amat, numer inesse nega.

Apta chelys tremulo restatur gaudia motu,
 Ut sociâ similem sentit inesse sonum.
 Barbarus est, si quis mortalia cor da flagellat,
 Alterius leta conditione, dolor.
 Discite tuas lachrymas lachrymis miscere sodalis,
 Quisquis es, alterius gaudia discite sequi;
 Nec satis hoc, sed sponte juva, sed proचे capta,
 Et facilem placidis vultibus adde manum.

* Hujus rei rationem acutè declarat Cardan. lib. 8. de Subtil.

Ceux qui s'entre ayment, s'entre entendent.

Au jour de feste, ne fay la beste.

Remarque en ton esprit l'esrange simpatie
 Des chordes de ces luths, & puis va t'en m'amie,
 Pour contempler par là des deux amants le cœur
 Simbolifants tousiours en un egal humeur.

TU verras resioiur du luth la chanterelle,
 Lors quant un autre luth en sons'accorde à elle.
 Soyez joyeux au cœur, prestez la bonne main
 A la commodité & joye du prochain.

Plat. lib. 6 de leg. *Vetus verbum est, similitudinem amoris auctorem esse.*
 Cypr. Tract. de Sponf. cap. 7.

Experientiâ notum est arcanam quandam & occultam inter homines esse naturarum affinitatem aut odium, vel nature quoddam occultâ vi, vel astrorum influentiâ, vel, &c. Unde fit ut aliquis ab altero toto pectore abhorreat, in alterum vero propensus sit, nec rogatus causam dicere possit cur hunc amet, illum odit, juxta illud Catulli, Non amo te Volupti, nec possum dicere quare, hoc tantum possum dicere, non amo te.

Beroald. *Quid non cernit amor! quid non vestigat amator!*

Nihil magis inhumanum est, quam ex malo alterius boni aliquid sibi augurari, & nunquam, nisi ex lactu alieno, gaudium sentire.

Nihil magis equum, quam hominem gaudere sibi bene agi cum homine videt: nihil magis humanum, quam iniquis hominum casibus homines ingemiscere.

Utque sinistrarum partium ictus redundant in dexteram, ita nos civium nostrorum commodis & incommodis oportet affici.

Congratulandum est, inquit Libanius, amicis, cum praeclare cum ipsis agitur; contrarium condolendum est, si dolore afficiantur: nam quibus infortunia civium voluptati sunt, non intelligunt fortuna casus omnibus communes esse.

O miseris! quorum dolor est, aliena voluptas:

O miseris! inquam, quibus

Rifus abest, nisi quem visum movere dolores.

Bernard. in Cant. Serm. 49.

Gaudendum in bono alieno magno, magis quam in proprio parvo. Id cum agendum sit, quam procul à livore debeat recedere aequus animus, facile quivis colliget.

Psalm. 16. 11. Ghy doet my kont den wegh ten leven, voor u is vreugde de rocheyt, en lieflijk wesen tot uwer rechter hant eeuwiglijk.

De luyt, de soete luyt, by niemant aengedreven,
Die sal men hel geklanck by wijlen hooren geven;
Daer is geen meesters hant, geen vinger aen de sphaer,
Maer slechts een stille lucht komt sijgen over haer.
Daer is een soete vreught, een heymelijcke zegen,
Die op de zielen daelt, door onbekende wegen,
Mijn herte luyfter toe, het is het hooghste soet
Dat sonder menschen hulp beweeght een stil gemoet.

2 Corint. 4. 18. *Nous avons un poids eternel d'une gloire excellemment excellente, quand nous ne regardons pas aux choses visibles ains aux invisibles.*

Houreux esprit fidel! qui mesme en ceste vie,
Avec Dieu tout mouvant a grande symphatie.

Daer en is niet min menschelijck, als uyt eens anders quaedt niet goets te verhoppen, en uyt eens anders droefheyt, blijfchap te scheppen.

Daer en is niet heufcher, als verblijft te zijn in eens anders blyfchap, niet beleefder, als dat een mensche sich verheuge, wanneer het een ander mensche wel gaet: niet menschelijcker, als het suchten van den mensche, als het een ander mensche tegenloopt.

Want gelijk een sligh in de sliicker zyde ontfangen, oock de rechte zyde des lichaems ontfet; soo behooren wy beweeght te zijn, met den voerspoet of tegenspoet van ons even mensche. En dat soo verre (gelijk Bernard. seyt super Cant.) dat wy ons meer behooren te verbliden, als onsen naecten een groot, dan als ons sels een kleyn voordeel aankomt.

Het welck nademael betracht moet werden, hoe verre een redelijck gemoet van haet en nijt moet afwijcken, kan yder een, uyt 't goets voorschreven is, lichtelijcken afnemen.

*Ach! hoe ellendig is de man,
Die nimmer vrolyck wesen kan,
Dan als een ander is beducht,
Of in benaetheyt leydt en sucht:
Ach! hoe ellendig is de mensch,
Die als een ander krygcht zijn wensch,
Van spijt zijns herten bloet verteert.
O vrient, die plage van u weert.*

Intacta movetur.

Corda manu non tacta salit, non mota susurrat.
*Ut chelys equalem sentit adesse sonum.
Quanta piis tacitam perturbant gaudia mentem,
Cum Deus, occulto numine pectus agit!
Non videt assessor, non hoc notat assilla motus,
At pia mens intus sentit adesse Deum.
Mortales oculi mortalia gaudia cernunt,
Qua Deus instillat gaudia, nemo videt.*

On oit un luth sonner qui toutefois est coy,
Le juste sent plaisir, & nul ne scait pourquoy.

VERA GAUDIA NON CAPIUNT OCULI.

Vera gaudia ut ex rebus corporeis non proveniunt, ita nec oculis corporeis conspici possunt. Animus incorporeus non nisi cognato sibi gaudio, id est, incorporali, afficitur, reliqua, cujuscunque generis oblectamenta, corticem tantum, id est corpus, contingunt, ad interiores vero animi sensus nunquam penetrant. At pax illa conscientiae, & vitae aeternae praenuncia, occulto nomine mentibus infusa, ineffabili atque incredibili dulcedine tacitum pectus persuadit. Nihil Deo clausum, inter est animis nostris, ac medicis cogitationibus intervenit. Amen, amen, dico vobis (inquit Servator Iohan. 5. 24.) qui audit verbum meum, & credit ei qui misit me, habet vitam aeternam, id est, ut Paulus interpretatur, pacem conscientiae, ac gaudium in Spiritu sancto, vera futurae beatitudinis praeludia. Tanta enim alacritas animi (inquit Cass.) quanta fuerit consideratio rei, est enim mensura latitiae secundum magnitudinem nuntii.

Bernard. super Cant.

Iesus, mel in ore, melos in aere, jubitus in corde.

Gregor. in Moral. *Inubilatio dicitur, quando ineffabile gaudium mente concipitur; quod nec abscondi potest, nec sermionibus aperiri, & tamen quibusdam modis proditur. Illud est verum ac summum gaudium quod non de creatura, sed de Creatore concipitur, quod cum acceptis nemo tollet à te.*

Gelijck de ware vreugt niet en spruyt uyt lichamelijcke oorsaeken, soo en kan oock de selve met de lichamelijcke oogen niet werden aengefien. Het onlichamelijck gemoet en wert door geen ander blyfchap vervrolyck, als door de sulcke, die gelijckmatighydt heeft met haren aerdt, dat is, die in geen lichamelijcke dingen en bestaet. Alle de vermakkelijcheden des levens en gaen niet dieper als in de schorffe, dat is, raecten maer het lichaam, en dringen noyt in het binnenle onfer zielen: Maer die liefelijcke vrede der gemoets, en voorbode der eeuwige gelucksalighydt, heymelijcken door Godes geest in onse herten uygstorft zijnde, vervult ons den gantschen boesem onfer zielen met onuytspreckelijcke foetighydt. Voor Gode en is niet gesloten, hy woont in onse herten, en sweeft midden onder onse innerlijckte gedachten. Voorwaer (seydt de Heere Christus Iohan. 5. 24.) die mijn woordt hoort, en geloof den genen die my gesonden heeft, die heeft het eeuwige leven, dat is, (gelijck de Apoffel Paulus 't selve uytleght) vrede des gemoets, en blijdschap in den heyligen Geest, gewisse voorteykenen van de toekomende gelucksalighydt. De Godtsalighe gevoelen midtsdien oock in dit leven onbegrypelijcke vermakkelijckheydt; want de blydschap die in de ghedachten is, heeft haer groote, nae de gelijckmatighydt van de saecke diemen bedenckt.

Maken en breken, sijn liefdes treken.

Komt siet hier, soete jeugt, de krachten deser beken,
Haer natplach yttrer aert een sacklaen te steken,
En soo daer eenigh licht ontrent het water quam,
Dar ging in haesten uyt en treurde sonder vlam.
Dus gaet mijn lief te werk, mijn droefheyt doetsf spelen,
Mijn water maectse vier, mijn vreugde doetsf quelen;
Siet dus staen sy en ick geduerigh in geschil,
Om dat sy niet en doet, als dat ick niet en wil.

Amor, tela Penelopes.

F *Lumine cum Dodona tuo fax c'iva rigatur,
Stridet, & à celi do victa liquore, perit :
Fer, puer, huc sine luce facem, mirabitur hospes
E Medio flammis profussisse lacu.
Mira cano, sed amica modo me tractat eodem ;
Hanc ego cum Graji fontis habere putem :
Illa movens calidoque gelu, gelidoque calorem,
Me cupiente fugit, me fugiente cupit.*

Akerrer faitç aymer.

Quant je suis eschauffé, tu refroidis mon ame,
Quant je suis refroidi renaisstre fais ma flame,
Donnant un contre poix à l'un & l'autre humeur :
D'une immortelle mort ainsi, helas ! je meur.

In's Princen hof, wort gout tot stof,
En stof tot gout, wee ! die 'r op bout.

Dodona 't wonder nat, een Prince van de beken,
Kan blussen v at er brant, dat niet en brant ontstekē.
Vraecht ic mant wat dit beelt den leser seggen wilt ?
Weet dat het seltfaem 'ogt niet van het hof verschilt :
De groote lieden kleyn, de kleyne groot te maken,
Zijn veeltijts in het hof niet als gemeene saken :
De knecht wort daer een heer, maer strax verloopt de
Want die het al v. rmogt is weder sonder glans. (kans,

Fons Dodonæ, aula.

M *Ira tuus (ita fama canit) Dodona scatebris
Profiliit Grajo lympha sacrata Iovi.
Hæc solet accensus extinguere fontibus ignes,
Nec minus extinctas igne cedere facis.
Regis habet genium, regi sacra lympha deorum,
Dodona procerum limina fonte madent.
Clara tenebrosis, illustribus aula tenebras
Mutat, & alternas gaudet habere vices.*

A la court du roy, grand des'arroy.

VEus tu sçavoir, amy, que c'est l'eau de Dodone ?
C'est ce que font couler le Princes de leur throne.
Le roturier vilain sp'en jide roft de vient,
L'illustre cependant son lustre ne retient.

Dan. Heyns. lib. 4. Eleg. 11.

*Basia posebam paucissima, Rossa negavit ;
Nil perii, vultus junxit amica suos.*

*Scilicet hæc voto gens est contraria nostro,
Sit pacata magis, protinus ibit amor.*

Terent. Eun. *Ubi velis nolunt, ubi nolis, volunt ultro.*

Polybius aulicos assimilés dixit calculis abacorum, quæ & secundum voluntatem calculatoris modo obolum aneum, modo talentum valent: cum plerumque, ut videmus, superiores calculi, si latius sese extendant, illic in inferiorem locum redacti, nullo fere sint numero. Gaudent plerique principum summus imos, imos summus reddere, & solo nutu quoslibet aut miseris, aut beatos efficere. Tota sanè aulica hæc comitæ affectus dirigit, & fato quodam, ait Tacitus, ac sorte nascendi, ac cetera, ita Principum inclinatio in bonos, ostentio in illos est, & sæpe unius cause diversæ, imò contrarii eventus. Alexander pyratam, quod liberius in eum dixisset, à consiliis sibi esse voluit. Ramirus Hispaniarum Rex undecim viros nobiles, eadem fere de causa, gladio percussit, additio clogio: Non fabe la volpeja, con quien trobeja. Passus ergo hic lubricus, & ad lapsum pronus. quid remedi? nulum aliud nisi veterani istius, injurias facere, gratias agere.

Senec. Agamemn.

Iura pudorque
Fugunt aulas,
Sequitur tristis
Sanguinolentâ
Bellona manu;
Quæque semper

Urit Erynnis,
Tumidas semper
Comitata domos,
Quas in plano
Quelibet hora
Tulit ex alto.

2 Corinth. 2. 7. Exod. 7. 8.

Den duyvel quit de geoorige, helpt de goddeloofe.

MEn vont wel eer een beek ontrent de griekse strandê
Die bluschte sackels uyt hoe krachtig datse brandê;
Die gaf in tegendeel een vier, een helle vlam,
Die gaf een sackel licht, die sonder luyfter quam.
Wat leert dit seltfaem nat? de vyant vander hellen
Die pooght de strenge wet den vromen voor te stellen;
Dies staet haer swack geloof om uyt te sijn geblyft,
Terwijl een werelts kint in Christi lijdên rust.

2 Corinth. 2. 11. *Que satan ne gaigne le dessus, car nous n'ignorons point ses machinations.*

DOdone. par toneau, la mesche tost s'enflame,
Et le flambeau brullant pert aussi tost son ame.

SIC RERUM INVERTITUR ORDO.

Inter plurimas diaboli fraudes ac astutias, non infimum locum ea obtinere mihi videtur, quæ verum lumen, id est, fiduciam piorum in Deum rigori legis, tanquam aqua immersam, extinguere satagit, & contra faciem emortuam, id est, impiorum conscientiam igne, ex aquis petito, id est, preposterâ ac perversa fide, studet accendere. Sed de his emblemata. In multis aliis adeo magna est vicinitas, ac similitudo veri ac falsi, ut facillimè, vel naturali hominum corruptione, vel machinatione diaboli, alterum loco alterius obruidi vobis possit. Ex multis exemplis unum habe, sed quotidianum. Tamest malum nihil aliud sit, quam defectus boni, persuadet tamen sibi unusquisque se viri boni nomen implevisse, simulatum forte viderit, id est, si nec scarius, nec fur, nec fenerator, dici possit; cum sane multo alius, ut bonus quis dici possit, emittendum sit: amandum quippe est, dandum est; adjuvandum est. Virtutem enim non defectum, sed opus esse; non in otio aut quiete, sed in ipsa actione consistere, nec satis esse malo abstinentiæ, ac bonum in super faciendum esse; in Christi scholâ in dies docetur. Securis, clamat Baptista, arbori apposita est, que fructus bonos, &c.

Gregor. 14 Moral.

Hostis noster quanto magis nos sibi rebellare conspiciat, tanto amplius expugnare contendit: Eos autem pulsare negligit, quos quieto inter se possid. re sentit.

DE hovelingen werden van Polybio vergeleken met rekenpenningen, die naer de wille van den reekenaar, somtijds ponden, somtijds penningen, somtijds maer mijnen en doen, en veeltijds als de hooghste legh-penningen by hem wat te breedt uytgestreckt sijn, soo kort hy die weder op, en leydfc in een leeger plaetse neder. Voorwaer gheel dese hoofte verheffing hanght gantsch en al aenden inval van de Princken: Want door seecker huymelijck geluck, ofte ongeluck valt der selver gegengethyt op dese, en hier onwille of de gene, en menigmael uyt een en de selve oorfaeck rijfen verheyden, ja stryijge werckingen. Alexander maecte een zeeroover tot sijn Raedshcer, om dat hy vry uyt, en leppigh genoegh op hem ghesproken hadde. Ramirus daer en-tegen dede, om gelijcke oorfaecke, edf edeluyden van de beste des landts, de kop af-houwen, een quince slaght daer by voegende,

Voje enweet niet met wie het speelt,
seyde hy. 't Is dan op dit padt gantsch slijberigh om te gaen; gantsch sorgelijck om te vallen. Wat raedt hier tegens? Geen andere, als die van den ouden hovelijck, de welke gevraeght sijnde, by wat middel hy tot een seltfaem dingh (te weien tot ouderdom) te hove gekomen was, gaf voor antwoorde:

Met ongelijck te lijdên, en danck hiet toe te seggen.

Salust. Ingurt. *Regum voluptates ut vehementes, sic mobiles sunt, sæpe sibi ipsi adverse.*

Pier. Math. lib. 2 Narr.

Il faut à la court, comme en pais d'ennemy avoir l'œil par tout, tourner la teste à tout ce qui se remue, jamais on y est sans batement de cœur.

Sic rerum invertitur ordo.

Fax lymphis Dodona tuis immersa necatur
Que micat igne, nitet, que sine luce fuit:
Fons sacer iste Deo, sic pristina credidit aras,
At Deus hic stygii rex Acherontis erat.
Patrat idem cum fonte suo regnator averni,
Ordinis inversi gaudet & ille dolis:
Nempe pios regia percellit acumine legis,
Blanditurque malis sanguine, Christie, tuo.

Le satan met les bons en doute, par la loi,
Blandissant les meschans par une vaine foi.

Onder andere listige aenslengen des duyvels, en is geen sinder de minste, dat hy het ware licht der geloovigen (welck is het valt vertrouwen op Gode in Christo Iesu) in de strengheydt des wets, als in een doodelijck water, soekt te verfmoren: gelijck hy daer-en-tegen den dooden en uytgeblysten sackel, (dat is de afgebrande gewisse der goddeloofen) met een vier-uyt het water gnomen, dat is, met een verkeert en averchts geloove, pooght te ontleken. Doch hier van werdt in't minne-beelt gesproken. In veel andere sacken is soodanigen grooten nabuerigheydt des goeds en quaets, als waerheyds en der leugen; dat lichtelijck, ofte door den bedofven aerdt der menschen, ofte door de listigheydt des duyvels, het eene voor het andere ons in de hand kan geltcken werden. Van veel exemplen is 'er dit eene. Hoewel het quaet niet anders en is, als gebreck of derving van goet, nochtans laet een iegelijck sich voortlaen, den naem van een goet man verdient te hebben, soo hy sich maer van het quaet en onthoudt: dat is, soo hy mischien geen moordenaar, geen dief, geen woekenaar bevonden en wert; daer nochtans, om een goet man te wesen, al vry vorder gegaan moet sijn. Met moet niet alleenlijck nalaten de gebreken voren vermet, maer in plaetse van de selve lief hebben, gheven en helpen. Want de deught gheen gebreck, maer een werck te sijn, niet in ledicheyt, maer in arbeyt en werckinge te bestaen, werdt ons in de schole Christi daghelijcks gheleert. De bijle, roept Iohannes de Dooper, is aen den boom gestelt, en die geen goede vruchten en draeght sal uytgeroeyt werden.

Van twee een, van eene twee.

EY laet doch, oude stam, u spruytjen met my paren,
Het sal van nu voort aen ontrent my beter varen
Als aen u dorren tronck: het buygt na mijnen schoot.
En 't heeft van uwe schors geen pap of sap van noot:
Ick bidde, scheidt 'er af, en schroomt 'er niet te wagen.
Het sal in korter stont bequame vruchten dragen. (dank,
Mijn dunkt, ghy staet het toe, wel, hebt dan grooten
Wy twee zijn nu maer een, en dat ons leven lanck.

Iam plénis nubilis annis.

Hunc precor, ó longo, venerabilis arbor ab avo,
Corpore de ramum tolle te posse tuo:
Cernis, ut inclinans caput in mea vota feratur,
Utque meo jaceat sarcina grata sinu.
Me duce, mox peterit teneros producere fetus,
Me duce, nil succis indigit illa tuis.
Vicimus, o mea lux, fuimus duo, jam sumus unum;
Quodque unum nunc est, mox duo rursus erit.

Mariex moy bien tost, mariex.

Veil troncq ó laisse à moi ta jeune branche suivre,
Elle aimera plustost dores navant à vivre
Sejoincte de ton corps, n'en aye plus de soing,
Il lui faut un mari, d'un pere n'abesoing.

Heeft s' een man, soo scheidt 'er van,

Ick heb een teere spruyt tot mijnen schoot getogen,
Ick ben tot haer geneyght, en ly tot my gebogen;
Des zijn wy t' samen een, en niet een schort 'er meer,
Als vanden ouden boom te scheidten met 'er eer:
Ick spreke met verlos, ó stam van hooge jaren,
Laet doch tot mijn gebruyck dit jeugdigh tackje varen,
Het weet van nu voortae, het kent een naerder vrient,
Dus weet dat jonck en oudt niet langh te samen dient.

Uxor in mari domicilium transeat.

Cingat ió myrtus, tegat ó! mea tempora laurus,
En! cubat in nostro dulcis amica sinu:
illa meo tandem cum pectore pectora junxit,
Eque meo gremio pignus amoris habet.
Aspice! qua caris comes usque parentibus hesit,
Iam patriá mecum vellet abire domo:
Da veniam genitrix; alii placuere penates,
Non bene cum senibus læta juventa manet.

Jeunes gens, à leur despens

VOici! ces deux sont un; dont ceste jeune branche,
Desjà du troncq vieil voudroit bien estre franche,
Gens d'aage sont chagrins, le jeune cœur gaillard,
Il faut à chacun d'eux laisser leur cas apart.

Hom. 1. Car. 13.

Felices ter, & amplius,

Quos irrupta tenet copula; nec malis

Divulsa querimonis

Supremâ citius solvit amor dies

T Arces & nuptialis festivitas intervenerit, & factum sit quod nova nupta fieri solet, aliquid nihilominus deesse sibi novi conjuges putant, quamvis de laribus paternis in domum sponsi nova nupta deducta non sit, ibique, quod veteres dicebant, dominium inceperit: Mulierem enim, nisi domo patris exierit, in mariti potestate non venire multis creditum est; idque apud plurimas nationes ita observari, testatur Cyprius tract. de spons. cap. 5. Cum verò plerumque juveniles blanditiis recens conjugatorum agrè ferant morosi senes, non mirum est, si ad plenam matrimonii quasi possessionem maritus novus aspiret, & uxorem (ipsa minime repugnante) à parentibus vindicet, inque domicilium suum transferat. Cui si forte repugnet, ut fieri solet, nova nupte parentes, lepide pro se hunc juris textum inducet: Arbor eruta, & in alio fundo posita, ubi coaluit, agro cedit: nam credibile est, alio terræ alimento, aliam factam: I. fed si meis tabulis. vers. arbor. ff. de acquir. rer. domin.

Macrob. 1 Saturn. cap. 15. Primus dies, inquit nuptiarum, reverentia datur, postridie autem nuptam in domo viri dominium incipere oportet.

Beust. de Matr. cap. 66.

Maritus potest de jure uxorem suam, quae sit alibi quam in domo sua, vindicare, & ad hoc officium iudicis implorare.

Math. 19. 7. Hierom sal de mensche vader en moeder verlaten en den wijve aenhangen, en die twee sullen een vleesch wesen.

T Eer spruytje, jeugdig hout, ik bidde u weest te vreden Van desen ouden tronck te worden afgesneden; Siet hier een groene stam, daer uwe gulle jeught Sal hebben meerder vrucht, en even grooter vreught. Ghy, die nu zijt gevrijt, begint een ander leven, Ghy sult nu door de lucht met eygen tacken sween; Geheel uws vaders huys, dat is u man alleen, Gy maect een gantfchen staet, ook met u lieve tweek.

Pseum. 45. 11. Escoute fille & considere : incline ton oreille, & oublie ton peuple & la maison de ton pere.

V A t'en gentil rameau, prens congé de ta mere, Pour suivre ton mari, va fai lui bonne chere.

NATAM RAPIS O HYMENÆE PARENTI.

N Ec in sulsa, nec prorius inutilis est observatio, quam quidam de sumunt ex modo excusandi quo (Luc. 14. 16.) utuntur ii, qui ad cannam vocati, ad diem dictum venire detrectant. Primus eorum, rationes absentia allegans, villam, inquit, emi, in istius ego possessionem mittendus jam nunc abeo, utque apud herum tuum cononime me excuses precor. Alter, juga boum quingue (inquit) empta sunt mihi, periculum de his facturis decedo, id ne Dominus tuus agrè ferat, meis verbis rogabis. Tertius confidentior perorans, & non excusatione (ut videtur) sed justà defensione nisus, uxorem, inquit, duxi, eaque de causa non possum venire. Actum matrimonii tantum privilegium habet immuens, ut vel sola facti allegatione satis superque purgatum se existimet. Magna sane matrimonii efficacia est, in quo conjuges, vel Deo auctore, parentibus se se mutuo proponunt. Grapnicè apud Homerum HecTOR:

Haud equidem dubito quatinus concidet Ilion ingens,
Et Priamus, Priamique ruet gens armipotentis;
Sed mihi nec populi, nec caræ cura parentis,
Nec Priami registantum præcordia rodit,
Quam me cura tui, conjux carissima, vexat.

Est sanè intimam amicitia genus, castus thorus.

Ephes. 5. 28. & sequ. Viri debent diligere uxores suas, ut corpora sua, propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam, & adheret uxori sua, & erunt duo in carne una.

O f schoon de bruyloft-seeft gehouden is, en dat de bruydt haer morgen-gave ontfangen heeft, evenwel nochtans so schijnt het, als of de nieuwgehoude ietwes noch ontbrake, soo lange de bruydt van haer ouders niet gescheyden, en in des bruydegoms huys-houdinge niet overgegeen is.

Want, gelijk de quellijcke ouderdom der jonge luyden soetigheden en soetigheden niet wel en kan verdragen, soo en is 't niet vreemt, dat de gelieveren haer hofliever op haer eygen hand soecken te houden. Veel wijse luyden oordeelden sulcx, uyt goede huyselijcke bedenckingen, oock verre het beste te zijn; opdat de selve in het huwelijck getreden zijnde, van den beginne aen, de hant aen den ploegh fouden leeren slaen, en poot aen (so men seyt) fouden leeren spelen. Siet van dit Macrobo. 1 Saturn. cap. 15.

Soo u dochter dese dagen,

Is geworden iemants vrouw,

Wilt u niet te seer beklagen,

Soo u svager komt gewagen,

Dat hy wel verhuysen wou.

Laet de nieu-gehoudte teeren,

Op haer eygen kost, en dis;

Dat is doch al haer begeeren;

En sy sullen rasscher leeren

Was den aert van 't huwlijck is.

Le proverbe François dit:

Nid tissu & achevé, Oiseau perdu & avolé.

Natam rapis, ô hymenæe,
parenti.

R Amulus adjuncta dum ducit ab arbore succos,
Iam procul à trunco vellet abesse suo.
Ex animo caros deponere discite parentes,
Qua socio recubas junctâ puella viro:
Non oculis genitor, non matris oberret imago,
Solaque legitimi sit tibi cura thori:
Nomina tot tibi cara dabit cumulatâ maritus,
Hic pater, hic genitrix, hic tibi frater erit.

Tant du corps que du cœur. Quant on est marié,
Laisser la ses parents n'est pas impieté.

I S een leerfame, en geen onvermakelijcke bedenckinge, die eenige nemen uyt de gelijckenisse van 't avondmael, van Christo vermeld Luc. 14. 16. alwaer, soo wanneer de knechten uytgingen om de genoode te roepen, de eerste, bringende reden by van niet te kunnen komen, seyt een acker gekocht te hebben, en dien te moeten gaen besichigen: de tweede verklaart koopbedegen te zijn van vijf jock ossen, en de selvete moeten gaen beproeven: voegende beyde een hede by haere redenen, seggende, ick bidde u doct mijn ontf. hult. De derde, sprekende met een grove stemme, en vry wat stout, seyt ront uyt, ick hebbe een wijf getrouwt, en dacrom en kan ick niet komen. Als vast houdende dat een wijf te trouwen een sacke is van foodanigen voorrecht, dat men om der selve wille, sonder tegenseggen, seer wel vermag al andere saken aen d'een zyde te sullen. Voorwaer als wy sien dat God beveelt een teere maget beyde vader en moeder te verlaten, en enen vreemden man aen te hangen, moct men niet bekennen dat hy 't selve uyt alderley vriendtichappen stelt? ick sal, met verlos van de leser, hier by voegen 't gene HecTOR hier van by Homerum spreeckt:

Ik weet dat Troyen haest en ras Verjinden sal des vyants sweert.

Niet zijn en sal als gruyt en as; Maer noch mijn vader, noch sijn schat,

Ik weet oock dat mijn vader sal Noch ghy, ô Troyen! schoone stadt,

Haest komen oot een droeven val; Perst my soo haer aen mijn gemoet,

En dat mijn broeders lief en weert Als ghy, mijn weerde huysvrou doet.

Van groot tot grooter.

DEn groenen crocodil ontrent den Nijl geschapen
Die noem ik met bescheyt het rechte minne-wapen;
Dit beest waft alle tijdt, en wort geduerigh groot
Tot aen den ouden dagh, ja midden in den doot.
Ick dacht al over langh, hoe kan ick hooger minnen?
En noch foo gingh het vier my dieper in de sinnen;
En hoe het langer duert, hoe dat 'et heeter gloeyt;
Siet dat is rechte min die sonder eynde groeyt.

Van het gestadigh wassen des crocodils en des sefs grote, siet Plin. lib. 8. cap. 25.

Nescit habere modum.

Crescit in immensum phariis crocodilus in arvis,
Inque die s Nilum major ab amne redit :
Augendi metas non hinc dedit agræ senectus,
Morsque vel ipsa parer vulnere, crescit adhuc.
Tu genuina mei, crocodile, furoris imago,
Augeatur nostro pectore semper amor.
Frigida mors calidos olim mirabitur ignes,
Cum gelida tanget seruida corda manu.

Crocodilum crescere quamdiu vivat, & excrescere ad longitudinem duodeviginti cubitorum, & alia vide apud Plin. lib. 8. cap. 25.

Bien que grand, toujours croissant.

LE crocodil si long temps que sa vie dure,
Sent de l'accroissement toujours en sa stature,
Il n'est touché au vis des traits du vrai amour
A qui l'affection ne croist de jour en jour.

Ovid. 10 Metam. *Nec modus aut requies, nisi mors, reperitur amoris.*

Sen. Oct. Act. 1. *Amor perennis conjugis casta manet.*

Auson. *Uxor vivamus, quod viximus, & teneamus
Nomina quæ primo sumpsimus in thalamo;
Neve sit ulla dies ut commutemur in ævo.
Quin tibi sim juvenis, tuque puella mihi, &c.*

Noyt groot genoegh.

ALis de crocodil maer uyt een ey gekomen,
Hy woft een groufaem beest, waer van de menschen
Hy slokt gelijk ee vraet en waft noch alle tijt, (schromē,
Tot dat de bleecke doot hem opte leden rijt.
Wie sucht van hooger staet, of gelt b: geerte quellen,
Die wil en even staegh tot meerder hooghte swellen:
Al wat een mensch gelyckt dat heeft een kantigh hert,
En siet! daer is een hoeck die nummer vol en wert.

Non modus augendi.

Cum, crocodile, tibi præcordia vasta replevit
Præda petita solo, præda petita salo,
Crescis, & exiguo quæ amvis progressus ab ovo,
Exsuperat cubitos bis tua forma novem:
Incrementa tibi non sstis anghela senectus,
Finis & augendi vix tibi sumus erit.
Ambitiose tibi, tibi convenit istud arare,
Scilicet augendi nescit uterque modum.

Cliche jamais riche.

LE corps du crocodil, bien que la mort le presse,
De devenir plus grand, de jour en jour, ne cesse.
Qui ont l'ambition l'avarice au cœur,
Ne trouveront jamais un accompli bonheur.

Qui natura arcana scrutati sunt, aſinas per omnem vitam gignere tradiderunt, nec unquam provecſta adeo etatis fieri, quin partui partum identidem accumularent. de homine ambicioſo ſimile quid dici poſſe, nemini, cui id vitii innotuit, obſcurum eſt. Adepti aliquid inexperſi boni (ait Thucyd.) ſemper, propter praſentem ex inopinato proſperitatem, plura ſperantes, majora concupiſcunt. Notantur hanc ob cauſam plerique principum, quod nimis effuſe, & celerius quam par eſt, honores, in eos quibus fauent, conferant, quos non niſi carpitim ac paulatim deſpromere, magis conſultum eſt: idque duplici ratione: primò, ne merces totius aetis ſummo manè, vel circa meridiem exſoluta, reliquum lucis non juſto labore, ſed ignavia, conſumendi occaſione præbeat. Secundò, ne quis exquiſitis honoribus tempeſtivus decoratus, identidem ad altiora euitens (prout mores ſunt ambitionis) tandem majora, quam par eſt, audeat, & res novas moliat. *Corrumuntur enim homines magnitudine bonorum, nec cuiuſlibet eſt, in rebus tam prolixis, magnam fortunam concoquere, inquit Dio.*

Boëth. de Conſol. lib. 2.

Quis tam compoſita ſælicitatis ut non aliqua ex parte cum ſtatu ſui qualitate rixetur? Anxia enim res eſt humanorum conditio bonorum, ut qua vel nunquam perpetua ſubſiſtat. Senec. Trag. 4. *Quod non poteſt vult eſſe, qui nimum poteſt.*

Galat. 6. 9. *Laet ons vel doende niet vertragen.*

DE groote crocodil die noyt en laet te waſſen,
Die is met alle vlijt ons ziele toe te paſſen;
Ghy, die oyt ſijt een ſtap genaerdert toete deught,
Weet dat ghy naderhan noyt ſtille wete meught.
Laet daer Hiſkias ſon, die wert ter rugh getogen,
Laet Joſua de ſijn*, die niet en wert bewogen,
Maer lot op Davids fon, die ſtaegh en veerdigh rijt;
Want wie hier ſtille ſtaet die is ſijn voordeel quijt.

Philip. 1. 13. *En oubliant les choſes qui ſont en derriere, & m'avançant aux choſes qui ſont en de vant, je tire vers le but.*

Non Joſue ton ſoleil, non ton ſoleil Hiſkie,
Mais David ton ſoleil, ſoit guide de ma vie.

VIRTUTI NULLUM SOLSTITIUM.

Nec oſtiantia, nec torpor, ſed cura diligens, atque actio continua hominum Chriſtianorum decet. Cæli proprium eſt, animique: ad cæleſtia properantis, mo' veri ſemper, ac progredi. Inque id niſi ſumma nitatur opum vi mens pia, facile impetuſo decuſu humane corruptionis abripietur:

Ac veluti ſi quis ad verſo flumine lembum,
Quia ſubigit remis, ſi brachia forte remiſit,
Ecce illum in præceps pronò rapit alveus amne.

Nec utique verè bonus eſt, qui indies, ut melior fiat, operam non dat. Sæpe nos nobis examinandi ſumus, sæpe conſcientia velut interroganda eſt, æquid proſecerimus, æquid iracundia, avaritia, ac reliquis vitiiſ deſceſſerit, æquid virtutibus acceſſerit, niſi enim in illis decrementum, in hiſce accretum percipimus, verò divini Spiritus aſtro percitò nos eſſe certi eſſe non poſſumus. Sane apud viros pios magnum fluxus fidei indiſium eſſe ſolet, non proſicere. Quid de externis hiſce, deque ſtatu noſtri conditione futurum ſit, haud quidem ſcimus; nec id quidem multum curandum eſt: anima ſane ut indies adjiciam aliquid, in animo nobis, & in votis eſt. Lumen ad hoc nobis inſunde, ó Numen.

Hieronym. ad Demert.

Sanctæ viſa ratio proſeſſu gaudet, & creſcit: ceſſatione torpeſcit & deſcit: Quotidianis & recentibus incrementis inſtauranda mens eſt, & vivendi hoc iter non de tranſacto, ſed de reliquo metiendum.

DE genedie de geheymeniſſen der natuere[n] onderſocht hebben, ſchryven dat d'eſelinnen (hoe oudt ſy oock ſijn moeg) altijd noch jongen voort-brengen.

Van eiergerige menſchen ſel fulcx gefeydt te konnen werden, weten alle de gene, die den aert van dit gebreck bekend is. Elck (ſeydt Thucyd.) die eenigh onverwacht geluck aankomt, is genegen altijd nae meer te trachten.

Hierom verlopen haer veel Princen, midts de ſelve gemeenlijck te grooten weerdigheden al te ſchielijck, en veel te vroegh, aen haer troetel-kindere[n] toevoegen: dewelcke veel beter allenkens en met tuſſchen-val van tyde dienden uytrgegeven.

Om verſcheyden redenen; eerſtelijck, op dat de loon des geheel-n daeghs des morgens vroegh betaelt ſijnde, het overige van den dagh in luyernye niet deurgebracht en ſoude worden.

Ten tweeden, op dat niemant te vroegh al te hooge gefet ſijnde, en altijd (naer de wiſje van de eiergerige) verder willende gaen, eyndelijck niet hooger dan het betamelijck is, en ſoude opſlijgen, en nieuwigheden ter hant trecken.

De menſchen (ſeydt Dion) werden veeltijds door te grooten eere die men hun aendoet, buyten de palen van hun ſchuldigen plicht weghgeruckt, want voorwaer* en is alle mans wegh niet, grooten voorſpoedt en uytmuntende eer-ampten te konnen verdouwen.

Horat. Od. 24. Lib. 3.

— Scilicet improba
Creſcunt divitiæ, tamen
Curta, neſcio quid, ſemper abeſt rei.

Nullum virtuti ſolſtitium.

Refeci, & extremis vel jam, crocodile, ſub annis,
Majus adhuc Nilis tollis ab amne caput.
Incrementa decet Chriſtum, tam longa profeſſus,
Neſciis augmenti vir bonus eſſe nequit.
Nunquid ſiſt at, retro abas Hiſkia phæbum,
Dux ſolymi vatis ſol tibi ſolus eat:
Ille, velut ſponſus thalamo redit, atque luſtrat
Sidera, virtutem non decet ulla quies.

Le corps du crocodil, & du Chreſtien l'eſprit,
s'Augmente ſi long temps, quel'un & l'autre vit.

Geen ledigheyt, maer een geſtadige beſigheyt, is het gene dat eygentlijck een Chriſten menſche betaemt. 't Is den hemel, en alle die ten hemel-waerts hun ſpoeden, gantſch eygen, haer geduerighlijck te bewegen: want indien ſulckx niet met alle ernſt en werd' betracht (nadien wy in de verdorventheyt der wereldt woonen) ſoo ſullen wy lichtelijck, door de kracht der ſelve, als door het aendringen van een nederloopende riviere, werden weghgeruckt.

*Die tegens ſtroom z'ijn ſchuytjen roeyt,
Dient nimmermeer te z'ijn vermoeyt;
Want, ruſt hy nois een kleyn tyt,
Hy is ter ſtont z'ijn voordeel quijt:
Midts, t'wyl z'ijn riemen liggen ſtil,
Hy ſwert, al waer het water wil,
En wert ſoo, door den ſtielen val,
Gedreven tegens leeger wal.*

Hy en is niet recht goet, die van dage tot dage niet en tracht om beter te werden. Wy dienen oock eygen ziele menighmael te vragen, wat ſy, ſedert eenigen tijdt herwaerts, gevoelt heeft in Godſalicheyt gevoordert te hebben; waſte op de giericheyt, koſelicheyt, en andere oock gebrucken vernemc gewonnen te hebben. Want ten zy ſake wy in 't quade eenige af breucken, in't goede eenigen anwas, van tijde tot tijde, gewaar worden, laet ons vryelijck denken, dat wy de ware kracht des Geestes noch niet recht en hebben. Wat ons in het uywendighe ſal ghewerden, is ons onbekent: Maer wat het inwendighe belangh, wy hebben, door Gods genade, valte hope om tot het ſelve van tijde tot tijde wat goets te ſullen toebrengen. De Heere, die den wille geeft, geve oock het volbrengen.

Een out man in 't jonck meyskens schoot,
Ey waer hy doot!

EEn groen en weligh dier stont lestmael om te paren
Met iemand rijck genoegh, maer in sijn leste jaren ;
Het dacht my wonder vreemt, dies vraegd ick hoe het
Dat sy eē dorren blok tot haer gefelschap nam; (quam,
Sy sprack van stonden aen : veel heeft 'er waer genomen
Dat van een efels been de beste fleuyten komen
So rasch hy maer en sterft. 'tFy (dacht ik) loofsen schijn!
Ghy trout, en wenscht terstont om ongetrout te zijn.

Ex morte levamen.

Nuper, ubi pelago muris Flissinga resessit,
Decrepito fuerat nupta puella seni :
Cur vetulo sociaris hero, lepidissima ? dixi ;
Hec, ut erat prompta garrulitate loquax,
Hoc mihi responsum dedit : ossibus, inquit, aselli
Cum jacet ex angui corpore pressus homo,
Tibia jucundo componitur optima cantu.
Desierat ; nec me querere plura juvat.

Joye & support, apres la mort.

UN jour je demandois à une allegre dame,
Pourquoi un gros vieillart avoit gagné son ame,
Ne scais tu, me dit-on, que quant un asne est mort
De ses os decharnez fort bonne fluste fort ?

Cypræ de Jur. connubior. cap. 9.

Nuptias impares (ita nuncupant juristi matrimonium senis decrepiti & floride virginis L. si major C. de Legit. Hæred.) præter alia multa incommoda inducere votum captanda mortis, tragicus exitus non raro docuit, hinc nuptiæ Sophoclis & Alcippes hujusmodi dictæ exagitate leguntur, Notua ut tumulis, super utque cadaver abubo, Talis apud Sophoclem nostra puella sedet.

Spaert, manneken, spaert,
Dat 'er een ander vel af vaert.

SO lang een esel leeft, soo draeght hy sware packen.
En eer noch evenwel alleen maer distel-tacken :
Maer steekt hy eens de moort, daer fleuyt men op het
Daer raect de malle jeugt, en hippelt onder een. (been,
Spaert, vrecke vader, spaert ; u soontje komt ten lesten
Dat schinkt, en drinkt, en klinkt, dat geeft 'et al ten bestē,
Dat singt, en springt, en vinkt, dat vogelt jaegt, en vift,
Ontijdelijck gespaert, onnuttelijck gequift.

Avarum excipit prodigus.

Dum tibi vita manet, miserranda sortis aselle,
Non intermisso membra labore gemunt :
Interea tribulis & amarâ vesceris herba,
Vixque datur gelido fonte levare sitim :
Sed morere, infelix, mox tibia festa sonabit,
Et tua pastor ovans duces ad ossa choros.
Quærat avarus opes, jam prodigus imminet hæres,
Qui male congestis dilapidabit opes.

De pere gardien, fils garde-rien.

TEs jambes, par travail, te craquent, pauvre beste,
Et peu apres ta mort serviront à la feste,
Des flustes & haut bois. D'un pere espargneur,
Sort ordinairement un fils trop gaspillcur.

Alutarium piscem canum fodere memorant, sargum autem piscem, qui cum sequitur, excitatum pabulum devorare. vix aliter in vita humana sese res habere notatum est: homines nimirum atreitos ad rem, qui canum fodiendo, id est, vilissimis quibusque ac laboriosissimis ministeriis indies operam dare solent, sargos sequi, id est, liberos vel haeredes plerumque habere ignavos ac prodigos, qui opes, multo cum sudore vix unciatim collectas, celerrime digluciant, nec raro in unius scorti marisupium effundant, atque ita (ut Sen. verbis utar) quidquid longa series multis laboribus, multa Dei indulgentia struxit, id unus dies spargit, ac dissipat.

Longique perit labor irritus anni.

Penè igitur sapiens Echl. 2. 18. De restatus sum, inquit, omnem industriam meam, qua sub sole studiosissime laboravi, habiturus haeredem post me, quem ignoro utrum sapiens an stultus futurus sit. Estne quidquam tam vanam? & tandem concludens. Nonne melius est, ai, comedere & bibere, & ostendere animae suae bona de laboribus suis? hoc etenim de manu Dei est.

Horat. lib. 2. Od. 14.

Alsumet haeres caecuba dignior,
Servata centum clavibus, & mero
Tinget pavimento superbo,
Pontificum potiore carnis.

Dfn seem-visch is gewoon het slick om te wroeten, maer de visch Sargus (die hem veeltijts volgt) is 'er knap by, en slockt het aes, dat een ander opgejaecht en bearbeyt heeft, gierigh 'hick in't lijf. Het gevalt veeltijts so onder den menschen, dat nae een slick-wroetende seem-visch, dat is, na een deunen en wreckigen spaerder, die uyt vuylheyt zijn goet te famen heeft geraept, volght een verterende sargus, dat is, een quistige opinapper, die het verspaerde goet onnuttelijk door de billen slaet, en dickwils 'r vender reyse inde schoot van een hoere of haer dochter uytstort, al wat met moeyte en kommer in veel jaren by den anderen is versamelt. Den wijfman heeft dan wel geseyt, Echl. 2. 18, *My verdroot alle myns arbeyts, die ick onder de sonne hadde, dat ick dien eenen mensche laten moeste, die namy zijn soude, en wie weet of hy wijs of aul zijn sal?* Eyndelijk besuyt hy, seggende: *is 't dan een mensch niet beter dat hy ete en drincke, en dat hy zijn ziele wel doe van sijnen arbeyt? Ia sulcx sag ick dat van Godes hant komt.*

Idem: *Sed quia perpetuus nulli datur usus & heres*
Heredem alterius, velus unda supervenit undam,
Quid vici profunt, quidve horrea, quidve Calabris
Saltibus adjecti Lucani?

Proverb. 15. 16.

Eenen goeden moet is een d'welijcx wel-leven.

ALis cen esel plomp, al weet hy niet te springen, (gen; Noch leertmen na de doot sijn dorre schenckels sin. Een herder neemt het been, en mack't 'r fleuyt en van, Waer door hy gantsch het wout tot vreughde trecken. Wat is van kost en konst? van veel of luyt te stellen? (kan. Stelt maer en stil u hert, geen druck en sal u quellen. Waer recht vernoeogen woont daer is gestage lust. 'k En weet geen beter vreught, dan als de ziele rust.

1 Tim. 6. 6. *La pieté avec contentement d'esprit est un grand gain.*

TA flute, gai berger, n'est que des os des bestes.
Si resioüit pourtant vos gens aux jours de festes:

O grand don du Seigneur tranquillité d'esprit!
Le cœur estant en paix un peu nous resioüit.

ÆQUUS ANIMUS COMMENDAT OMNIA.

TRia ferè hominum genera nundinas frequentare comperitum est, emptores, venditores, spectatores: Duo prioris emendis vendendisq; mercibus toto nundinarum tempore occupatissimi, anxie discutiuntur. tertium demum genus bene ac jucunde agit, & non nisi oculis, cuncta a delibans, voluptatem ex omnibus, ex nullo molestias domum referri. Nundinarum, id est, mundi, sive rerum externarum tantum spectatores Philosophos esse, vult Pythagoras, Christianos, viriboni. Habere opes ac possidere, at non ab eisdem haberi aut possideri, verè sapientis est: id vero unicuique nostrum continuo evenit, si non ad ambitionem, sed ad necessitatem omnia habeamus. Arridet, etiam hic, Democriti dictum, ille felicem dicebat cum, qui cum exiguis pecuniis hilaris esset, infelicem, cum qui inter magnas opes tristaretur. Quid si totum orbem terrarum possideremus, cequid commoditatis ex tantæ rerum congerie habituri sumus, præterquam ex iis, quæ utendo nostra facimus? de reliquis nihil habituri præter solum aspectum. Atqui voluptatem, quæ ex visu est, æquæ de alienis, atque de iis capere nihil vetat. Qui ad naturam vivit, nunquam pauper, qui ad vota, nunquam dives est.

Proverb. 15. *Secura mens quasi iuge convivium.*

Plato Tim. cap. 13. *Latitia pura in solis anima bonis invenitur, ideo sapiens in se gaudet, non in iis, quæ circa se sunt.*

Heb. 13. 5. *Que vos maurs soient sans avarice, estans contents de ce que vous avez presentement.*

DAer zijn veeltijds drie soorten van menschen die de jaer-marckten besloekken, te weten, koopers, verkoopers, en gapers.

De twee eerste sijn den gantschen tijdt des jaer-marckts door elcx in 't sijne forghvuldlijcken besich:

De derde soorte is 'er best aen, want, niet als met 'er ooge alles overloopende, draecht van geen eenige quellinge ofie storenisse naer huys.

Pythagoras treckt dit tot de Wijs-gierige van sijnen tijdt, en noemt die, begapers van de jaer-marckten, dat is, bloote beschouwers van de wereltse dingen. Andere Godsalige mannen eygenen sulcx, met beter recht, nu de rechte geloovigen toe.

Goederen te besitten, en van de selve niet besleten te werden, is een werck van Godsalige wijsheyt.

En tot sulcx ware wel te komen, indien wy, niet op gierigheyt, en eergierigheyt; maer op nootdrift alleen het ooge sloegen. Kost en kleederen hebbende, vernoecht u daer mede, seydt de Apostel.

Neemt dat gantsch de wereldt ons eygen ware, wat gemack of genut sal ons uyt sulcken ongemeten hoop goederen geworden, anders als 't gene dat wy door het gebruyck eygentlijk het onse maken? van al de rest en hebben wy niet meer als alleenlijck het gesichte, en 't selve is geoorloft, soo wel van eens anders goet te nemen, als van u eygen. Wat val't erte seggen? die na de nature leeft, is noyt arm; die nae de hegelrijckheyt, dit nimmer meer rijck.

Verscheyden aert, dient niet gepaert.

DE sim, het koddigh dier, is yder eens vermaken,
De schilt-pad, niemaants vreugt, als doot ter aerden
Hierom ist dat den aep de padde schroomt te rake; (leyt,
t Is tegenheyt van aert dat dese dieren scheyt.
Lief (wat ick bidden magh) en laet u nimmer paren
Met Pop, dien tammen gast, die men u geven wilt:
Mach ick u lief niet sijn, soo wilt u immers sparen
Voor iemant, die van u min als ick doe verschildt.

Dissidet quod impar est.

Cum tardā nequeat testudine simia jungi,
Simia jucunda mobilitate potens,
Simia delitiae silvarum, hominumque voluptas,
Cernit ut invisum reptile, tota tremit.
Tu peponem, mea vita, tui faciasne potentem
Nulla cui toto pectore mica salis?
Corpora, quis furor est, conjugere mortua vivis?
Anne tyrannorum vis scelerata redit?

Le sombre & tard, ne duit au gaillard.

LA singe dans les bois, incessamment gaillarde,
Ne se joindra jamais à la tortue tarde,
Par tout où la nature a défini son lien,
Fai tout ce que pourras, aulli n'y ferras rien.

Licht en swaer, en dient geen paer.

DE sim die niet en dient als om den geck te scheren,
Soeckt uyt een tegen-aert de schilt-pad af te weren,
Sy haet het sedigh dier, dat staegh bewaert sijn huys,
Om dat 'et niet en loopt als ander wilt gespuys.
Een maeght van stillen aert sal nimmer wel bevallen
Aen iemant, die van oudts genegen is te mallen:
Maer hoort eens vryers, hoort, en vry de les onthout,
Die soetst om vryen sijn, en dienen niet getrouwt.

Apud leves gravitas vitium est.

Simia saltatrix, & qua solet usque vagari,
Non secus ac pestem te, domitoria fugit.
La servi juvenes mores odere modestos,
Castaque vesanus respuit ora puer:
Si qua puella loquax minus est, ea torva vocatur;
Et pudor, heu! nomen rusticitatis habet.
Stulte puer; petulans, audax, vaga, garrula virgo,
Sii licet apta foro, non erit apta thoro.

*Grave & leger ne loge ensemble,
Chacun requiert, que lui ressemble.*

TU as en grand' horreur les mœurs de la tortue,
Le singe est à ton gré, qui joue par la rue;
Mais dames, mon amy, trop douces en amour,
En cas de marier ne trouvent pas leur tour.

Extat apud Sax. Grammat. lib. 1. insignis Ulvildæ Danorum regis filie de impari matrimonio querela, quam meritò hic adscribo. O miseram me! cujus nobilitatem dispar nexus obtenebras! O infelicem, cujus stemmati rustica jugitur humilitas! O infaustam matris sobolem, cujus munditiem immunditia ruralis atrectat, dignitatem indignitas vulgaris inclinat, ingenuitatem conditio maritalis extenuat, &c. Quam quidem querelam exitus tragicus subsequutus est, prout latius idem auctor prosequitur.

Adolescentes, ut hodie sunt mores, animum ad nuptias applicare occupantes, nihil ferè minus in puellis, quas ejus rei causa adeunt, requirere solent, quàm ea que in conviviis suis futura sunt. Plerumque enim præ ceteris placere solet, si qua aut scite cavere, aut festive garrive, aut denique belle se comere noverit. Nec mirum, cum fervore atatis lasciviant; & ipsi juvenes, in habentibus symbolum, ut ait ille, facilius fit transitus: Et tamen juvenilia ista omnia, post annum unum atque alterum, cum liberi alendi, atque onera matrimonii suscipienda sunt, statim evanescere, ac profusus diversa, imò & contraria, non sine molestia ac dispendio rei familiaris, addiscenda esse, docet usus. Quanto melius, mihi adolescens, oculos animumque dirigeres in virginum modestam, ac rei domesticæ, melius quam saltandi peritiam? que licet hoc tempore forsatis juvenilibus affectibus non tam ardeat, atque una aliqua alterius istius generis, sane tu brevi aliter censeas. Eos, qui in alias terras iter instituunt, vestem non pro more regionis, in qua sunt, sed in quam abeunt, conficere nunquid vides? fac idem, & vale.

Horat. Oderunt hilarem tristes, tristisque jocos;
Sedatum celeres, agilem gnarumque remissi.

Proverb. 28.

Den goddekoosen vliet, en niemant en jaeght hem.

DE schilt-pad jaegt eë aep; besiet wat vreemde dingē!
Hy weet niet wat te doen, of waer te fullen springē;
De schilt-pad evenwel en kruypt maer in het fant,
En, dat noch vreemder is, s'en heeft niet eenen tant.
Wie boose rancken broet die leyt een droevigh leven;
Hy fucht, hy ducht, hy vlucht, al worthy niet gedreven,
Al drilt 'er maer een riet hy is terstont bevreesft,
Daer is geen felder beul als binnen in den geeft.

Le pecheur, a tousiours peur.

Combien que ta maison tortue fort te presse,
Le singe neantmoins te fuit, en grand vistesse,

QUI VANOS PAVET METUS, VEROS FATETUR.

Verè malam conscientiam matrem formidinis esse, dixit Chrysof. Horrorem enim individuum impietatis comitem esse, testantur ita, qui invidiosæ conscientie latebras querunt, nec inveniunt. Pœnam semper ante oculos sibi versari putant, qui peccaverunt, inquit ille: Hinc fit, ut omnia horreat improbus, etiam minime timenda, imò & amplectenda; Deum, quod inimicum sibi; diabolum, quod licetorem; semetipsum, quod accusatorem sciat, ac sentiat. Viro bono contra nihil terribile est; non Deus, nemo qui magis juvare velit; non diabolus, nemo qui minus nocere possit; non conscientia, omnia ibi tranquilla: Horrificum tonitru parentis sui vocem benevolam; metuendum fulmen divinæ majestatis radios; mortem in vitam meliorem transitum; Dei judicium finem pugne ac erumnarum appellat: Denique

Si fractus illabatur orbis,
Impavidum ferient ruinæ.

Quicumque verè animosus esse desiderat, mentem ut habeat flagitiis purgatam etiam atque etiam curet.

Job 15. 21. Sonitus terroris semper in auribus impii; & cum pax sit, ille semper insidias suspicatur, circumspectans undique gladum.

Job 18. 11. Circumquaque perturbant impium terrores, & disjiciunt eum ad pedes ejus.

Proverb. 28. 17. L'homme faisant tort au sang d'une personne, fuir jusques en la fosse sans que aucun le retienne.

De domme jonckheyt, haer ten houwelijck stellende, (na dat nu de loop des werelts is) en vercyfcht schier niet min in de dochters, die sylieden ten dien eynde bewandelen, als het gene dat hun in de huyshoudinge meest van noode is; also dat veeltijts die best singen en springen, spelen en quelen, toyen en pleyen kan, meest van allen werdt aengehaelt, sonder op het vordere eenighsins te letten. Uylen vliengen met nylen, seydt ons spreckwoort: sy selfs door hitte van de jeught ydel en licht zijnde, vergapen haer lichtelijck aen de gene die hun hier in aldermaest by komen. En evenwel nochtans, soo haect de opvoeding der kinderen, en andere lasten des houwelijcx hun ondenhals vallen, raectt gemeenlijck de clavecimbel, en al dat beslagh aen d' en zyde; en al wat men meest geacht heeft, komt minst te paffe.

Waer 't niet beter, ó soete jeught, die dingen in wat naerder bedencken te nemen? en hier in te doen, gelijk een voorfichtig man die een reyfe naer vreemde landen aenvangt, die sijne kleedinge niet en maectt na de maniere van 't landt daer hy nu is, maer van 't gene daer hy haect meynt te komen? Let 'er op.

Die een meysjen, om haer singen,
Om haer springen, heeft getrouwt;
't Zijt voor eerst wel meot dingen,
Maer als noot begint te dringen,
Is de liefde strax verkout.

Qui vanos pavet metus,
veros fatetur.

Pressa sua sub mole domus testudo laborat,
Pulvereamque gravi corpore verrit humum:
Ut videt hanc, fugit, ofque tremens post terga reflectit
Stimia, nec totam se putat esse fugam.
Ad sonitum culicis, motaque ad arundinis umbram,
Impius, & nulloterga premente, fugit:
Conscia mens sceleris formidine tota liquecit,
Tunc quoque, cum pavidi causa timoris abest.

Craignant d'estre attrappé, tousiours le blifste fuit,
Et nul lui veut du mal, & nul ne le pourfuit.

En quade conscientie (seyt 'er een Oudvader) is een moeder van vreesfe. 't Is gewisselijck also; want waer een sondigh gemoet is, daer is t'elcken, in alle voorvallen, de saken, een bevende hert, en een verfirmachte ziel. De goddeloose schrickt voor alle dingen, selfs oock voor de gene die niet te vreesen en zijn.

Hy ontfet hem van Godt, want hy is hem vyant; van den duyvel, want 't is sijn pyniger; van sijn eygen herte, want 't is sijn beschuldiger.

De rechtveerdige daerentegen (gelijck de Wijse-man sey) is vrymoedigh als een jonck leeu, sittert ofte beeft voor niemant: niet voor Godt, want 'er niemant en is die hem meer wilt helpen: niet voor den duyvel, want 'er niemant en is die hem min kan beschadigen: niet voor sijneygen gewisse, want daer is ruste.

Den vervaerlijcken donder, noemt hy de stemme sijne^s hemelichen vaders: den schrickelijcken blixem, de stralen van des selfs grootachtfaemheyt: de doot, een door-ganck tor een beter leven: Gods oordeel, een eynde van strijdt en ellendigheyt; en, om kort te seggen,

Al viel de werelt gantsch en gaer,
De vrome schrickt voor geen gevaer.

Wilt 'er dan niemant onverschagt, en en goets moets wesen, die reynghe sijn herte van doodelijcke werken.

Liefde schiet pylen, over hondert mylen.

Hoe datmen 'e deekt, het swert verweckt.

Alscheyt ons menighmael zee, rotsen, en de dalen,
 Dat al noch evenwel en snijet ons niet van een;
 Mijn geest komt even staegh ontrent de liefste dwalen,
 De feyllsteen en de min die hebben dat gemeen: (den,
 Want schoon de noortsche key is van het stael verschey-
 En of een tusschen-schot verdeylt het lieve paer,
 De steen en laet niet af, het yser om te leyden:
 Hoe ver mijn lief verreyft, mijn hert is even daer.

Wanneer des feyllsteenskracht is in het stael getogt,
 So wort 'et metten steen aen alle kant bewogen,
 En schoon al tusschen bey een schutsel is geset,
 Noch baert de steen haer kracht, en trekt het yser met:
 Wat baer 'et ydel mensch, een quaet gemoet te decken?
 God kan u schuldigh hert oock uyt het duyster trecken:
 Wie voelt niet metter daet dat hem de ziele drilt,
 Oock daer hy is alleen, en daer hy niet en wilt?

Animos nil dirimit.

Amota movetur.

Tactus ut est magnetæ chalybs (licet assis utrumque
 Separet) ad lapidis vertitur ora sui.
 Ut semel affricuit, mihi blanda venena Cupido,
 Totus ab occulto glutine, Phylli, trahor:
 Non mare, non montes, non intervalla locorum,
 Corpore se jungunt pectora nostra tuo:
 Semper amans peregre est. Mea corda per omnia tecum,
 Teque abeunte, abeunt: teque manente, manent.

Ut tactus magnetæ fuit (licet assis utrumque
 Separet) in gyrum slectitur usque chalybs.
 Nec Deus est, fateor, nec habet mens conscia numen,
 Huic tamen atheræ portio mentis inest.
 Hanc aliquis cecus pro tempore condas in umbras,
 Quis penitus possit tollere, nullus erit.
 Pectora nostra chalybs, divina potentia magnetis:
 Stare loco nescit mens, agitante Deo.

Amye, ame à l'amant.

Cacher ne sert.

Quant de l'aymant l'acier a pris la vive force,
 Il est toujours tiré par ceste douce amorce.
 Depuis que c'est frotté mon cœur à ton amour,
 Par tout que vais, Margot, me guides alentour.

L'aimant est Dieu, l'acier de nous la conscience
 Laquelle n'est pas Dieu, mais du ciel la semence:
 Empesche qui voudra son cours pour quelque temps,
 Dieu la tire au travers de tous empeschemens.

Lucret. lib. 4. Nam si abist, quod ames, praesto simul acra tamen sunt
 Illius, & nomen dulce obversatur ad aures.

Virg. 4. Aeneid. de Didone & Aenea loquens:
 Illum absens absentem auditque videtque.

Eraf. Apoph. lib. 5.

Cato amantis animum dicebat in alieno corpore vivere, id quod hodie quo-
 que celebratur: Animam illic potiore esse ubi amat, quam ubi animat.

Quid hoc monstri est? scit nocens facinus in solitudine, semotis arbitris, in solum aliquem à se commissum: scit animum multas simulationum involucris ab oculis humanis remotum; & ecce! tremis tamen, angitur, pallefcit; & conscientia mentem anxiam vastat. Unde hoc? à Deo, inquam, à Deo est, cui peccare, obstacula removere, mentem movere. Egregie imperator in l. ult. C. ad l. Iul. Majest. ex quo sceleratissimum quis consilium capit, exinde quodammodo sua mente punius est.

Continuò templum, ac violati numinis aras,
Et quod præcipuis mentem sudoribus urget,
Te videt in fomnis

Mala conscientia tuta est aliquando, secuta nunquam, ait Seneca. Interest, imò inest, non actionibus, modò hominum, sed & animis Deus; & ut numisma impressam habet principis imaginem, ita homo Dei: eaque, si uspiam, certè in conscientiiis hominum quàm maxime elucet.

Enanimum ac mentem! cum quâ Dii nocte loquuntur.
Tertullianus:

Conscientia potest adumbrari, quia non est Deus, extingui non potest, quia à Deo est.

Senec. Epist. 96.

Quid prodest recondere se, & oculos hominum auresque vitare? bona conscientia turbam advocat, mala autem & in solitudine anxiam est.

Is't niet gantsch vreemt en selt saem dat een misdadige, wetende dat sijn rabauwerje ergens in een bosch ofte op een heye, en misdrijen buyten de oogen van alle menschen, by hem is begaen geweest; wetende dat het lichaem by hem vermoort, wel diep onder de aerde is geset; wetende dat hy sijn gedachten in een besloten boesem draecht. Dat hy (segg ick) evenwel reken op alle voorvallen sitters en beest, en by na op het wysfichen van elck bladht het innerste van sijn gemoet voelt omme roeren, en grondelijck bewegen? Van waer komt dit? ontwijfselijck van niemandt, als van de handt Godes selfs, aen de welke eygen is door allerley beleseren henen te dringen, en het binnenste des menschelijcken gemoedts rontsomme te keeren, en krachtelijck te beroeren. Soo haest (seyt de Keyser Iustinianus) niemant vrogenomen heest een schelmstuck aen te rechten, soo haest heest hy alreede, in sijn eygen gemoet, sijn straffe beginnen te dragen.

Wie daer heeft een quaet gemoet,
Slaept hy, waecht hy, wat hy doet;
't Quade siet, by hem begaen,
Komt gest adigh voor hem staen.

Een quaetdoender (eydt Seneca) kan somwijlen wel vry sijn; maer nimmermeer vrymoedigh. Godtis by en aen den handel en herten der menschen, en gelijck der Princen gedaente ghe-druckt is op het geld, soo Godes beelde in 's menschen gemoet: Wanneer een mensch alleen vertreckt,
Op sijn bedd' leyt uygestreckt,
Dan wordt by dickwils seer beveest,
Want Goet die spreect met sijnen geest:

I Iohan. 3.9. Die uyt Godt geboren is en doet geen sonde, want sijn zaet blijft in hem.

DE seylsteen en het stael sijn op bedeckte gronden Beyd' onder een verplicht en over handt gebonden, Alscheyt heneenigh ding, de geest die treckt 'er in. Geen scheytfel tusschen bey, en scheyt haer soete min. Wat kan de werelt doen? daer zijn bedeckte wegen. Waer door den hemel selfs komt over ons gesegen: Weest vrolijk, vroom gemoet, noyt scheyt 'er eenig slot Den geest van sijn begin, de ziel van haren Godt.

Rom. 8. 34. Qui nous separerà de la dilection de Christ?

LE fer touché d'aymant se tourne avec sa pierre Bien que soit loing de là, bien que prison l'enferre.

O M N I A S P I R I T U I P E R V I A .

ANima (licet corporis ergastulis inclusa, licet vario tempestatum estu, in hoc mundi curipio, indies circumacta) nunquam tanto mortalitatis corpore obruitur, quin in eam irreat nonnunquam, dei irrupat aeternae felicitatis aliquis radius. Anima sanè Dei imagine insignita, similitudo quadam est, & imago aeternitatis, sempiterna quippe illa, & nunquam destituta caeli gaudia, etiam in fragili hoc corpustulo pralibare nos posse, imò & debere, clara divini verbi eloquia evincunt. Quicunque enim aeterna felicitatis praemia desiderat, huic primus ejus gradus etiam hic calcandus est; eque peccati sordibus ad animi puritatem, vita renovationem, reconvalescentiam cum Deo, ac conscientia pacem etiam in hac vita transseundum est. Quicunque enim habet partem (ut Iohan. Apoc. 20. 4.) in resurrectione prima, in hoc secunda mors non habet potestatem. Hoc ipso die, inquit Christus ad Sachaeum, salus huic domui contigit. Felicitate Sachae! cui Salvator praesens praesenti veridico ore salutem asseruit. Felices omes! quorum spiritibus Spiritus Christi idem dicitat.

Tertullian. ad Martyr.

Etsi corpus includitur, etsi caro detinetur in carcere, omnia spiritui patent. Vagare spiritum, spaciare spiritum, non stadia opaca, non porticus longas proponas tibi, sed illam viam quae ad Deum ducit. Quoties eam deambulaveris toties in

O m n i a s p i r i t u i p e r v i a .

UT semel imperit chalybis sua munera magnas, Cum magnetis suo, se moveat usque chalybis: Haud obfesta moram faciunt huic ligna metallo; Ne sese lapidis vertat ad ora sui. Cum semelest imbuta Deo gens caelitus acta, Inque sua Christi symbola mente gerit, Se licet opponat, vultu cadadamon hiatus, Se sacrata, Deo cordo movente, movent:

Qui est marqué de Dieu, & porte au cœur la foi, Ne quite la vertu, par peine ni esmoi.

DE ziele, alhoewel in den kercker deses lichaems besloten, alhoewel door menighvuldige bekommeringe, in den draystroom d'ses wereldts, dagelijcks heuwaerts en derwaerts gedreven, werdt evenwel niet belet, nu en dan, in sich te gevoelen als een staelijcn van de eeuwige gelucksaligheyt. Een gemoet verheerlijckt met den beelde Godes, is als een af-beeldt en gelijcknisse van der eeuwighgeydt.

De begintfelen van de eeuwige welftant, oock in desen broo-fen lichame, gevoelt te mogen, ja te moeten werden, werdt ons in den woorde Godes genoeghaem aenghewesen: een iegelijck die de selve hier namaels wenscht te mogen smaecten, moet dan den eersten trap betreden, selfs hier in desen leven, rijfende uyt de verdorventheyt der sonde, tot de vernieuwinge des levens in ware heylighyden en gerechtighyets, versoeninge met Godt, door lesum Christum, en vrede met sijn gewisse.

Die deel heeft (seyt Iohannes Apoc. 20. 6.) in de eerste opstantinge, in desen heeft de tweede doot geen macht.

Heden (seyt Christus tot Sachaeum) is saligheydt geworden desen huyle. Geluckige Sachae! aen wien de mond der waerheyt, selfs met den monde, salighe ydt heeft verkondight: geluckigh zijt ghy, die nu door Christi Geest dese getuygenisse aen haren geest sijn gevoelende.

carcere non eris. Nihil curis sentit in nervo, quam animus in caelo est. Totum hominem animus circumfert, & quo vult, transfert.

Niet dan voor 't oogb.

GY segt; mijn lief is schoon, maer 't is te veel gepresen;
Haer lijf is wel gemaekt, maert seilt haer aendē geest:
De schonheyt vordert meer, als maer het enckel wesen,
't Wel-leven dient 'er by, en daer op sie ick meest.
U lief, mijn goede Floor, gelijckt de piramiden,
Van buyten moy genoegh, doch al maer enckel schijn:
In 't kiezen van een lief soo stell' ick dit besijden;
Die maer is schoon van huyt en kan mijn lief niet sijn.

In otio formosa, in recessu nihil.

Infulsa est, quia tota pater, rodopeia moles;
Atrique interior nullarecessus habet,
Hanc ego formosa nego nomina vera mereri,
Purpureis tantum si qua sit apta genis;
Plura peto: deposedo salem genisque lepores,
Hac mihi praecipue dose puella placet.
Unica quicquid habet frons perspicit hora, recentes
Ingeniosa dabit semper amica jocos.

Belle cage, sans oiseau.

LE corps de Jaquelin n'est qu'une pyramide,
A l'œil galant assez, mais de sçavoir tout vuide:
Statuë bien que d'or jamais mon cœur ne prit,
Rien je n'estime beau, où n'est un bel esprit.

Lucret. *Nam divinitus interdum, venerisque sagittis,
Deteriore fit ut formâ muliercula ametur;
Nam facit ipsa suis interdum semina factis,
Morigerisque modis, & mundo corpore culta,
Ut facile insuescat vir secum ducere vitam.*

Dan. Heynf. *Plus aliquid formâ est, plus est oculisque genisque,
Plus aliquid toto corpore, quidquid amo.*

Ovid. *Sit procul omne nefas, ut ameris amabilis esto;
Quod tibi non facies, sola que forma dabit.*

Soo 't quam, soo 't voer.

EEn Grieksche lichte-koy, Æsopi met-flavinne,
Verkreegh eengrootenschat, en al uyt geyle minne;
Wat raet met al het goet? sy timmert wonder hoogh,
Sy maect een spits gebou, doch niet als voor het oog.
Siet i van het ydel oogh was al het goet gekomen,
En siet! het ydel oogh dat heeft 'et al genomen:
Al wat men qualijck won, of tegen reden nam,
En is maer ebb' en vloet, het gaet gelijck het quam.

Malè partum, malè dilabitur.

Corpore dum Rodope, gravis invisâ puellis,
Turpiter immensas accumulasset opes;
Quid tandem? è quaestu fit pyramis, ardua moles,
Alta cui vastus sidera lambit apex.
Sola viatori sed qua modo lumina pascat,
Nec recreat postis corpora lapsa thoris.
Per scelus immensas quid opes cumulasse jurabit?
Turpiter è manibus res malè parâ stuit.

De meschant gain, thorsor est vain.

L'Insensé bastiment d'un haute pyramide
A Rodope en fin rendu la bourse vuide,
Laquelle avoit rempli un des honeste gain,
Le bien en vanité conquis, se pert en vain.

UT aër, qui summo manè præcociter absorbet nebulam, ferè ingenium pluviam à prandio solet emittere; ita is quiceleriter rem fecit, ac levi brachio lucrum, præsertim injustum, corrãsit,

Nunquam divitias nigrantibus inferet antris,
Nec tenebris damnabit opes. —

At contra:

Præceps illa manus fluvios superabit iberos
Aurea dona vomens. —

Certissima enim videtur illa juris regula, unumquodque ut colligatum est, ita dissolvi. Idque vel in publicis, & rebus principum locum sibi vindicare, tradunt pragmatici.

Nulla quaesita scelere potentia dururna est, inquit Curtius. Nec quisquam imperium flagitio quaesitum bonis artibus exercuit, addit Tacitus. nec ab ludis Machiavelli illud: Le cose, che si acquistano con l'oro, non si fanno diffendere col ferro.

Plaut. Pœnul.

Quod male partum, male disperis.

Iohan. 7. 24 Oordeelt niet naer het aensien.

ALs iemand komt geryest, en siet de pyramiden Geresen in de lucht, als met den hemel strijden, Hy denckt in sijn gemoet, siet daer een Konincx hof! En als hy naerder komt, dan is 'er enkel stof*. En vest u sinnen niet ontrent de buyte-leden, Maer weeght in u gemoet de gronden van de reden, Wie sich op waen verlaet en oordeelt na den schijn, Die timmert in de lucht en wil bedrogen zijn.

* Stof, vermits de pyramiden van anderen graven waren, en mits dien vaten van stof en aschen.

Tel semble sage en apparence, qui fol est en quinte essence.

Qui voit la piramid' en l'air bien haut s'estendre, (dre, Pour un chasteau tout plein des chambres la va pren-

GElijck de lucht, wanneer se 's morgens vroeg de mist in haest inreect, veeltijds op den dagh grooten regen plaght uyt te geven: alsoo mede iemand, die eenigh onrechtverdigh gewin als in haest heeft ingesloekt, plag het selve veeltijts onnuttelijck door de vingeren te druypen, en tot geen deeght te gedyen.

't Is een sekeren regel in de rechten, dat alle dingen ontbonden werden op de wijze gelijkset samen geraept zijn. En dese opmerckinge, so in s landts als in huys-saken veeltijts plaesce te hebben, leert d'ervarentheyt.

Geen maght door schelmerye verkregen, kan lange duren, seyt Curtius.

Een Rijck by iemand door oneerlijcke rancken bekomen, en wert noyt by den selven eerlijck bedient, seyt Tacitus.

Het slaet hier op dat Machiavel seyt: Het gene iemand met gout verkrijgt, en is niet yser niet wel te beschermen.

Le proverbe François diët:

*Bien, acquis par mauvais mestier,
Ne va point autiers heritier.*

Fronti nulla fides.

Pramis, excelsa dum vertice sidera pulsas,
Spectanti saxo versicolore placet;
Quam, procul attonito dum conspicit ore viator,
Exteriora videns, interiora probat;
Ut tamen accessit, quariturque ubi nocte quiescat,
Nil præter cineres hic habitare videt.
Ah quoties homines extrinseca fallit imago!
Dignus eras regno, rex nisi Galba fores.

Mais crie tost apres, ô bastiment trompeur!
Nul ne se fie au front, pour bien juger du cœur.

FRONTI NULLA FIDES.

LEgi Moisaicã prohibitum fuisse legimus vestem, promiscuè ex lana linoque contextam, induere: per lanam simplicitatem, per linum malitiam ei, qui allegoricè ista huiusmodi interpretantur, intelligi volunt: vestis quippè quæ ex lana linoque contextitur, linum interius celat, lanam exterius demonstrat. Vestem ergo ex lino & lana gestare, dicitur is, qui intrinsecus cautelas malitiæ operis, foris simplicitatem, veluti ovinam, ostendit. *Apagè mihi cum istuc hominum face. Quisquis, inquit Augustinus, videri appetit, quod non est, hypocrita est: Simulat enim justum, nec exhibet, ostenditque in imagine, quod non habet in veritate. Quid agis miser? odit te mundus, quod primum credat; odit te Deus quod impium sciat. atque ita utrique odiosus, in neutro tibi præsidium est. Una nihilominus animi ac oris discrepantia Deo grata est, si vultus nimirum sit humilis, si animus in calum ac meditationes divinas sit elatus.*

1 Sam. 16. 7. Homo spectat quod est ob oculos, teborã spectat quod est in animo.

August. de Past. *Temerarius iudicis plena sunt omnia, de quo desperamus subito convertitur, & fit optimus; de qua multum presumpsimus, deficit & fit pessimus, nec timor noster certus est, nec amor.*

Proverb. 51. 39. *La grace trompe, & la beauté s'evanouit, mais la femme qui craint l'Éternel sera celle qui sera louée.*

WY lesen, nae de wet Moyses, verboden geweest te zijn een kleet te dragen, 't samen vermengelt met lijnen en wolle. De gene die dusdanige saecken totgeleijckenisse en leerstukken gewoon zijn te trekken, meyden dat doorde wolle, eenvoudighyheit, door het lijnen, arghlistighyheit moet verstaen werden. Want (seggense) een laken, geveven van lijnen en wolle, heeft het lijnen van binnen, en verthoort de wolle van buyten: In voegen dat de sulcke magh gefeydt werden een kleet te dragen van lijnen en wolle, die uytwendigh schijnt ennoosef als een schaepe, zijnde middelertijt inwendigh vol bedriegelijcke rancken. Weght met dien aert van menschen Eick die wil schynen dat hy niet en is, (seydt Augustinus) is een beveynse. Want hy gelact hem rechtvaerdigh, als hy verre van daer is, vertoonende een gedæente, niet gemeens hebbende met de daet. Wat maect t sulcken mensche? De werelddie haet hem. om datse meynt dat hy Godtsaligh is. God haet hem, om dat hy wet dat hy 't niet en is: zijnde dan harigh voor beyde, en vint hy hulpe noch trooft, by d'een noch d'ander: daer is evenwel noch een foorte van verscheydentheyt tusschen gelact en gemoet Gode aengaenae, te weten, als het gelact nederigh is het gemoet verheven en opgetogen in Goddelijcke beschouwinge.

't Beswaert gemoet geen min en voed.

Wanneer het huys vervalt dan ruymen al de muysen,
Wanneer het lichaë sterft dan vluchtē al de luysen,
Wanneer de swacke muer daer heen begint te slaen,
De spinne scheyt'er af en kiest de ruyme baen.
Siet waerder iemand treurt, en dat sijn krachten vallen,
Strax heeft de bange ziel geen lusten om te mallen,
Het minnen heeft gedaen. Het dertel Venuskint
En vlieght maer daer het vet voor sijnen fackel vint.

Cedit amor miseris.

Non peris ex animi de carne pediculus escam,
Morsibus haud vexat corpus inane pulex.
Et fugiunt mures, & aranea contrahit orbem,
Si qua ruinoso culmine tectā labant.
Flebilibus lasciva casis Cytherea recedit,
Effugit è masto lubrica flamma thoro.
Stulte Cupido jaces, ubi cor dolor anxius urit:
Ni valeant homines, stulte Cupido jaces.

Où n'est lieste, amour n'y presse.

L'Aragne va fuyant de maison ruineuse, (teuse)
Les pous de l'homme mort. Lors quant l'ame est pi-
Venus n'a nul pouvoir: au corps desfaict & las
Le feu & jeu d'amour ne s'y adressent pas.

Ovid. Non habet unde suum paupert. a pascat amorem.

Sen. Oct. *Vis magna mentis, blandus atque animicalor*
Amor est, juvent à gignitur, luxu, otio,
Nutritur inter, leta fortuna bona,
Quem si foveri atque alere desistas, cadit,
Brevique vires perdit exinctus suus.

Meughje niet geven, wegh sijn de neven.

Als ons van enckel vet de bolle leden sweilen,
Dan voelen wy de vloot met hare met-gesellen:
Maer als'er iemand sterft, of in benautheyt sucht,
Soo tijdt van stonden aen het onkruidt op de vlucht.
Geluck en groot gevolg die hangen aen malkander,
Doch waer geen koren is, daer vint men geen kalendar:
Hy, wien in sijn bedrijf de kansē niet en dient,
Is dickmael sonder gelt, en dickmael sonder vrient.

Viri infortunati procul amici.

Dum distent a cutis pinguedine, sanguine vena,
Sunt comites homini vermīs, & atra pulex:
At simul ac lentum mors congelat egra cruorem,
Neuter adest; nec enim, quo foveatur, habet.
Blandus adulator nitido comes haeret amico.
Lenis honor atam dum vehis auraratem:
Hunc videas, piceis cum fors tonat atra procellis,
In medio socium deseruisse mari.

Aux pauvres gens, amys ny parents.

LEs pous s'en vont de nous, prevoyants la ruine
De nostre corps; hélas! nos gens font pauvre mine,
Quant le malheur nous prend, & laissent nostre huys:
Les malheureux par tout ont guere des amys.

MUres ruinam domus naturali quodam instinctu praenoscere, moxque solum vertere re ipsa Melampum comperisse, & ipsum beneficium, saluum abissis, memoria proditum est. Cujus rei fides sit penes auctores.

Nobis satis est, similitudine à muribus de sumpta, & vulgarium amicitias! Etori hic depictas exhibuisse, quas haud dubie, cum spe questus ac emolumenti factae sint, utilitas commutata dissolvit, ut ait Arifl.

Facile, ait idem, amicitia ob utilitatem comparata dirimitur, nam utile non idem permanet, sed aliud alias efficitur: At ea ne nomine amicitia quidem digna est, detrabit enim amicitiae majestatem suam, qui illum parat ad bonos casus, ait Seneca: nam sincerae fides amici praecipue in adversis rebus dignoscuntur, in quibus quidquid praestatur; totum à constanti benevolentia proficitur, ait Val. Max.

Drutia, inquit Salomon Proverb. cap. 19. 4. addunt amicos plurimos, à paupere autem & bis, quos habet, separantur.

Lucan. Nulla fides unquam miseris elegit amicos.

Plutarch. Musca in popinis non manent si desit nidor: Et vulgares divitum amici non perseverant si non sit utilitas.

1 Timoth. 6. 7.

Wy en hebben niet in de wereldt gebracht, 't is openbaer dat wy daer niet en kunnen wyt dragen.

DE spin tijdt opten loop wanneer de mueren vallen, Geë muys en hou'ter huys ontrent de swacke wallé, Soo haest als iemant sterft, of naerdert totte baer, De luys soeckt ander vleesch, en laet den siecken daer. Wanneer ons huerhuys valt, of dat de gronden beven, Al wat ons liefde bood dat gaet ons dan begeven; Ach! 't vleesch is sonder troost en laet d'geest bedroeft, Wanneer de bange ziel den meesten troost behoeft.

Ecclesiast. 5. 15. Comme il est sorty du ventre de sa mere il s'en retournera nud, s'en allant comme il est venu, & n'emportera rien ne son travail, auquel il a employé ses mains.

Tous les fouris s'en vont, quand l'edifice tombe, (be. Les pous nous vont quitter, quand on nous met en tom-

Mortalibus morientes destituimur.

Fila ruinosis abrumpit aranea tignis, Omnis ab exanimi corpore vermis abit. Nos miseros! homini quidquid, dum vivit, adhaeret, Hoc hominem, simul ac mors venit atra, fugit. Cessat bonos, abeunt, quae coluere, sodales; Cumque tuo finem junere munus habet: Omnia morte rumpit: cum res opis indigna nostra est, Hei mihi! tum vastus nil opis orbis habet.

He! monde ton foulas s'envole, & n'est que vent, Quant nous, plus que jamais, faut du foulagement.

MORTALIBUS MORIENTES DESTITUIMUR.

Distinguit amicos extremitas. Saeculi gaudia, ac terrena felicitas, eodem quo Medici modo, agrum quem extrema patitur, ac mediâ morte jam natus, deserunt: quum tamen majori, quam unquam, solatii subsidio, in isto temporis articulo, misero sit opus.

Equid igitur sustulibus istis adhaeremus, aut inheremus? ad Christum nobis perfugium sit, ille & cum dolor uret in seculo, & cum mors saeviet in agone, & cum pueredo ingruet in sepulchro, & cum justitia Dei exercetbitur in judicio, suis haud dubie affuturus est.

Exclamemus igitur confidenter cum regio Vate, Psalm. 73. 25. Te cum habeam nil equidem moror calum, & terram; tamen enim corpus ac animus deficiat mihi, ac liquecat; tu nihilominus semper solatium ac portio mea, mi Deus.

August. de natur. & grat.

Ubi sunt qui ambieant currum potestatis? Ubi insuperabiles imperatores? Ubi sunt qui conventus disponebant & festa? Ubi equorum splendidi nutritores? Ubi nunc vestes & ornamenta peregrina? Ubi jocus & latitiae? Ubi exercituum duces? Ubi satrapae & tyranni? Nonne omnes pulvis & favilla? Nonne in paucis versibus eorum vitae patet memoria? Memento itaque naturae ne extollaris.

DEs menschens yuterste onderfcheyt des selfs vrienden. Tijdelykke vreughden en 't geluck deses wereldts handelen met ons, gelijck de Medecijnen met de siecken doen, die de selve, als se beginnen te ziel-braken, daer laten, en gaen haers weeghs: daer nochtans de arme mensche, in die gestaltenisse, de meeste hulpe en troost van noode heeft.

Het welke alsoo sijnde, wat gaet ons dan aen, om in dese nietige dingen soogantsch beschijcken te woelen? Laet ons tot den Heere Christum ons toevlucht nemen, en aen hem onsen tijdt besteden: hy, en als de pijn ons treffen sal op ons bedde, en als de doot over ons woeden sal in onse verscheydinge, en als de verrottinge ons overvallen sal in het graf, en als Godes gramfchap opbranderi sal in het oordeel, hy (segge ick) sal de sijne over al, en t'aller stont, by wesen, en de gewisse handt bieden.

Laet ons dan vrymoedelyck uitroepen met David in den Psalm 73. 25. Wanneer ick slechts u hebbe, soo est vrage ick niet naer hemelen acerde: wanneer my oock lijfen ziele versmachtede, soo zijt ghy doch, Godt, alle tijdt mijns herten troost, en mijn deel.

Lieven doet leven.

Ick lagh als in het graf, ick was als doot geschreven,
 Eer my u soon en son, ô Venus, had genaect;
 Sijn vleugels gaf u soon, u son gaf my het leven.
 Dies ben ick van een romp een levend dier gemaect:
 Ick, die verholen was, ben dapper of gesteken,
 Ick, die in 't duyfter lagh, vliegh om het helder licht;
 Ick, die geen dier geleect, ben geestigh opgestreken;
 Siet! wat al wonders doet een lodderlijck gesicht.

Amor elegantix pater.

T*runcus iners aruca jacet, vivumque cadaver :*
Ut tamen hanc phœbi calfacit igne jubar,
Apparet nivea mox papilionis imago,
Et cælo, volucris jam nova, carpit iter.
Barbarus excolitur, facies nitet altera rerum,
Ut gelidum flammis cor tepefecit amor.
Ergo Dionæ pectus rude tradae magistra,
Et fieri si vis ingeniosus, ama.

Cœur sans flame, corps sans ame.

I'Estois un troncq, n'ayant ni mouvement, ni vie,
 Me voila! tout gaillard, par les yeus de m'amie.
 Petit fils de Venus, ton feu m'a fait & joli,
 Jamais au vrai amant le cœur est endormi.

Phœdrus apud Platon.

Nec ullus adeo ignavus est quem amor non inflammet ad virtutem, divinumque reddat : ut par utro fortissimo evadat, nam quod Homerus vim suoremque à Deo quibusdam heroibus inspiratum, ait, hoc amor amantibus efficit.

Philip. Beroal. *Venustè Plautinus senex amorem Deum mundiciantem appellat, cumque nitidis coloribus ait antecellere : Da mihi hominem incultum, ab amore cultissimus efficietur; da rusticanum, ab amore fiet ingeniosus; denique se-gnitie omnis, somnus lethargicus, marcor, squallor, incuria, ex amoris contubernio eliminatur.*

Komt niet tot iet, 't is elcx verdriet.

Soo haest de vuyle rups verlaet haeroude vellen,
 So vliegse door het huys, en gaet de menschen quellē,
 Sy wint haer in het bont, of in een sijden kleet,
 En doet tot aller tijt aen alle menschen leet.
 Als iemand uyt den dreck ter eeren wert verheven,
 Die weyt dan al te breed, een ieder dient te beven, (biet,
 Hy pocht, hy graut, hy straft, hy spreckt met groot ge-
 Van klein tot groot gemaect, is alle mans verdriet.

Stultitiam patiuntur opes.

Q*ua nigris aruca diu fuit obsis a pannis,*
Ecce ! nova formam papilionis habet :
Qui prandebat olus vili modo vermis in horto,
Atria nunc regum per laqueata volat ;
Infestaque dapes, funaliaque ipsa lacescit,
Inque togis procerum sordida blatt a cubat.
Ex humili fortuna jocans quem tollit in altum,
Omnibus elata fronte molestitus abit.

Il n'est orgueil, que de pauvre enrichy.

CE papillon, estant n'a guere un ver de terre,
 Aux vestemens royaux se maintenant enferre.
 Jamais ne trouverez un si facheux humeur,
 Que d'un petit galant monté en grand honneur.

Memini me legere lepidam descriptionem amantis Dominæ suæ propinquantis, quam ex Gallico quodam auctore hic adscribere visum :

Celuy, dit il, qui veut de loing venir celle qu'il aime, il redresse le collet de sa chemise, agence le bonnet sur la ceinture, se leve sur la pointe de ses pieds, monstre un visage joyeux. & semble qu'il se renouvelle de tout, pour se rendre agreable aux yeus de sa dame.

DE Bucephalo, Alexandri Magni equo, memorie proditum est, cum nudus esset, equisonem, nihil relutando, admisit solitum; regis vero phalaris ornatum, neminem, nisi regem ipsum, ferre voluisse: in reliquos servasse. eodem modo plurimos hominum affici, prudentiores notant. Plerumque videtur felicitatis ac moderationis dividuum contubernium esse, ait Valer. Difficilius est reperire virum, qui bona pulchre ferat, quam qui mala: illa enim luxuriam & impotentiam multis, haec vero moderationem adferunt, ait Xenophon: pauci, qui multum vini ferant; pauciores qui, dulci fortuna ebri, non labantur. Magna felicitatis est, inquit Curtius, à felicitate non vinci. Da mihi circumspectum virum, tamen inter multa obsequia fortunae, non satis cauta mortalitas. Novi ego duos, quorum alter mendicium in famulum, alter ancillam in uxorem sibi assumperat, ut memoria scilicet beneficii magis obsequentes experiretur: falsus est. Ille, quod proprium mendicorum est, ventro curato, nihil curabat: illa, protinus fit facta truculentior ursâ, at miser ille, dum

Ancillam voluit ducere, duxit heram.

Claud. Asperius nihil est humile, cum surgit in altum.
Seneca. Fortuna nimis quem fovet, stultum facit.

Openb. 21. 5. Siet ick maeck 't al nieu.

EEn romp, geen dier gelijk, een maekfel sonder wesen
Istot het schoon verwelf des hemels opgerefen;
En dat maer in het stof, maer in het duyfter lach,
Heeft nu geen ander vreught als in den hellen dagh.
Op, mijn gedachten, op: die na den hemel stijgen,
Die moeten over-al eenander wesen krijgen:
Wel aen dan, weerde ziel, verlaet den ouden mensch,
Dat is mijn eenigh wit, dat is mijns herten wensch.

2 Corinth. 5. Soyez nouvelle creature.

CE papillon n'avoit jadis façon de beste,
Mais monstre maintenant des aïsses, pieds, & teste,

ECCENE NOVA OMNIA.

Viri pii, dum hominis Christiani excellentiam describunt, non hominem tantum à bestia differre asserunt, quantum homo spiritualis à carnali. Id si verum est, quid mirum si Scriptura, & ejusdem administri indies tantopere nos admonent, ut hominem istum veterem, totum & integrum, cum omnibus attributis, ac qualitatibus exuamus? Projicite à vobis omnes pravariationes vestras, (inquit Ezech. cap. 18. 33.) & facite vobis cor novum & spiritum novum. Serpentes, cum senectutem exuunt, cutem integram deglubere, memoria proditum est; adeò ut exuvias viator conspiciens, integrum sese serpentem videre existimet, idem sane in nostri renovatione exigit Deus. Difficile ac durum id esse, quis non fateatur? At sane regnum colorum vimpatur (ait Salvator) & violenti rapiunt istud. Triatantum modo vestimentorum genera sunt pis, aut in veste nigra in lugendum, aut in rubra persecutio toleranda, aut in nivea triumphus agendus. Nihil ferre putemus, cujus coloris sint vestes, quas hic gerimus, dum modo tandem veste nivea conspici, in aeternum cum Christo gaudeamus. Annue summe Deus.

2 Corinth. 5. 17.

Si quis sit in Christo, nova sit creatura, vetera transierunt, ecce nova facta sunt omnia.

EEn landt (seydt Salomon Proverb. 30. 21.) wert door driecken faken onrulligh, en het vierde en kan 't niet verdragen: een knecht wanneer by Koninck werdt, een söt wanneer hy broodts te fat werdt, &c. Een boofse vrouwe wanneer die ten echte genomen werdt, een dienstvaecht wanneer die haer vrouwen erfgenaem wert.

Men schrijft van Bucephalo, het peert van Alexander de Groote, dat het, als 't slecht en ongeciert uyt den stal quam, de stal-knechten toeliet op hem te klimmen: maer als het selve met het konincklijck cieraet kostelijck omhangen was, en mocht 'er niemant ontrent komen, als de Koninck selfs.

Du'danigh is den aert by-naest van alle menschen: arm sijnde, sijn sijn kleyn in haer oogen; maer soo haest sy wat beter vermoegen, werden sy als onverdraegelijck, en willen haer slechte vrienden niet kennen.

Ick hebbe wel eertwee luyden gekent, den eenen nam eenen bedelaer van de stract, en selde hem over sijn faken: den anderen trouwde sijn meysjen, beyde om gewilligen en nederigen dienst van hun te trecken.

Wat was 't? de bedelaer sijnen buyck besorght hebbende, liet voortts sielen forgen, en soo haest hem de kruymen begoffen te steecten, speelde dappelijck de beest. Het meysjen des nachts de vrouwe sijnde, en wilde voor al des daeghs het jongwif niet wesen; en sijn 't soo aen dat de goeden man sijn hooft kloudde.

Soo iemand brengt een sloir ter eer,

Sy speelt de juffrou al te seer.

Soo qualijck konnen geluck en matighyeyt te samen wonen.

Ecce! nova omnia.

Truncus iners Bruca fuit, nunc alba volucris
Ambrosium cali carpere gaudet iter:
Ante à vermis erat, mutatio quantâ, videtis;
Corporis antiqui portio nulla manet.
Vestis, opes, habitus, conviviva, fœdera, mores,
Lingua, sodalium, gaudia, luctus, amor,
Omnia sunt mutanda viris, quibus ens heus ar dor,
Terra decet hos facis habere nihil.

Comme animal formé, dressant son volen haut.
Changer toi, ô Chrestien, de tout en tout il faut.

EEnige Godsalige mannen, beschrijvende de sonderlinge uyt-nementheyt van een recht Christen, verklaren dat 'er niet so grooten ondericheydt en is tuschen een beest, en een mensche; als 'er is tuschen onsen verdorven aert, en eenrecht Christelijck en vernieuwt gemoet. Het welck alsoo sijnde, so en is 't niet te verwonderen, dat wy dagelijcks Gods ernstelijck werden aenge-maent, door de gene die ons Godes woordt uytdelen, om dien ouden mensche, met sijnen geheelen aerd en eygenschappen, gantsch en al te verleggen. Doet van alle overtredinge (seydt de Propheet Ezechiel cap. 18. 33.) daer ghy mede overtreden hebt, maekt u een nieu herte, en eenen nieuwen geest. Men houdt dat de slangen, nu veroudt sijnde, haer huyt geheel en al uyt trecken; in voegen dat een reyfende man het verworpen vel in sijnen wegh siende liggen, niet beter en weet, of hy en giet een geheele slange. In gelijcker voegen diene onse duyt gantsch en al afgestroot, en de vernieuwinge in al ons doen en laten ingevoert te zijn. Dat het selve gantsch beswaerlijck is, weten wy alle: maer het rijck der hemelen werdt ingenomen by de geweldige. 't Is met de ware Christ-geloo've alsoo gestelt, dat ic ofte rouwe moeten dragen in een swaert kleet; ofte vervolginge lijden in een roodt kleet; ofte verheerlijckd slaen in een wit kleet. Wat leyt 'er aen hoedanigh ons kleet hier zy, als ons maer hier naer-maels mach geworden die witte kledinge, duerende in der eeuwigheyt? Daer toe ons helpe de eeuwige en eenige Godt, door sijnen lieven Sonc Iesum Christum in eeuwigheyt geprefen. Amen.

Ephes. 4. 21.

Despoillez le vieil homme, quant à la conversation precedente, & soyez renouvelles en l'esprit, revestus du nouvel homme.

Daniel 12. 2.

Die onder der aerden liggen en slapen, sullen opraken.

Als ons beschijnen sal die grooten dagh des Heeren,
Den boosen tot verdriet, de vromen t'sijner eeren,
Dan sal het van den slaep al worden opgeweekt,
Dat in het duyfter graf te voren lagh gestreckt:
Dat maer een worrem scheen in dit ellendigh leven,
Sal stijgen in de lucht en in der hooghte siveven;
Godt Vader. Godt de Soon, en Godt de reyne Geest,
Maectt tegen desen dagh ons herten onbevreesd.

Æternitas!

Cum suprema dies rutilo grassabitur igni,
Perque solum sparget fulmina, perque salum;
Protinus erumpet gelido pia turba sepulchro,
Et tolletur humo, quod modo vermis erat:
Hic, cui squallor iners, cui pallor in ore sedebat,
Veste micans nivæa conspiciendus erit.
Alma dies optanda bonis, metuenda profanis,
O ades, & parvum suscipe Christe gregem.

Job 19. 25. Dans ma chair je verray mon Dieu.

Bien que je fois enclos en ceste sepulture,
Un jour m'esveillera, car ceste mort ne dure:

Un jour m'eslevera en haut de ces bas lieux,
Des aïles me donnant pour m'en voler aux cieux.

ÆTERNUS NON ERIT SOPOR.

Johan. 5. 28. *Nolite mirari hoc, quia venit hora, in qua omnes qui in monumentis sunt audient vocem filii Dei, & procedent, qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ: qui autem mala, in resurrectionem judicii.*

August. in Zach. *Resurgent sanctorum corpora sine ullo vitio, sine ulla deformitate, sine ulla corruptione, in quibus quanta facilitas, quanta felicitas erit!*

Schonæus ex D. Hieronymo:
*Seu vigilo intentus studiis, seu dormio, semper
Iudicis aeterni nostras tuba per sonat aures.*

EMBLEMATA
MORALIA
ET
OECONOMICA.

Virgilius:

Omnia vertuntur, certè vertuntur amores.

Komt hier mannen en ghy wyven,
 Die, wanneerje sijt gepaert.
 Dickmaels sijt gewoon te kyven,
 Dickmaels toont u wrangen aert;
 Leert hier van de boom-gewassen,
 Leert hier uyt het woeste wout,
 Leert op u gefelschap passen,
 Siet! dat doet het quaftigh hout.

Let op dese Dadel-boomen,
 Die met beeken afgesneên,
 Sijn als bruggen op de stroomen,
 Mits fy hellen tegen een.
 Echte lieden, lieve paren,
 Soo ghy in den Echten staet
 Liefde en Eendracht kunt bewaren,
 Niet dat u te boven gaet.

Batillius:

P Almarum hinc illinc pontis ceu fornice ducto,
 Annem intermedium femina masque tegunt
 Vltro dum oppositos mas inde, hinc femina ramos
 Curvantes sibi se consociare petunt,
 Ire & in amplexus exoptatosque hymeneos,

Qua frondosi oculi sunt in amore duces.
 Lam mihi non aliæ firmant connubia flammæ,
 Preferat his omnem non aliunde puer.
 Pronuba jam castos palma una accendat odores:
 Cedat & ipsa suas spinea tædæ faces.

Greg. Richterus in Epistola dedicatoria axiom. Eccles. ad matrimonium mysticum Christi
 & Ecclesie, hoc ipsum Emblemata non minus pie, quam argute transfudit.

De naturâ hujus arboris videndus omnino.

Plin. lib. 13. cap. 4. Johan. Rerum lib. hieroglyph. 50. cap. 10. ubi
 Diophanem autorem Græcum, & Geogica Florentini citat, qui multo
 de Palma amore conscripsit, eamque contabescere maris desiderio, quod,
 modò radices versus cum porrigendo, modò verticis in eum proclinatione,
 aliisque affectuum signis non obscure profitetur.

ALs het visje leyt gevangen
 Daer het noyt te voren lagh,
 Strax soo krijght 'et groot verlangen
 Om te wesen daer het plagh;
 Maer een ander, afgedreven
 Van de Maes oft van den Rijn,
 Komt ontrent de fuycke sweven,
 En begeert 'er in te sijn.
 Wie heeft vreemder ding gelesen?
 Noyt en is de mensch geruſt,
 Is 'et niet een selfaem wesen?
 Niemand heeft 'er vollen luſt:

Schoon men komt tot hooge ſtaten,
 Schoon men heeft geduchte macht,
 Schoon men krijght oock groote baten,
 Noch is 't dat men meerder wacht.
 Vrienden, laet u vergenoegen
 Met dat u den Hemel geeft,
 Wilt u na de reden voegen,
 Dat is 't beſte datmen heeft.
 Waerom wenschen, hoopen, ſchromen?
 Waerom altijd weder aen?
 Schoon ghy mocht 'et al bekomen,
 't Kond u dan oock ſlimmer gaen.

Quin & hoc modo applicari poterit ſimilitudo :

Piſcis cum modum ingrediendi naſſam videat, egrediendi non videat, & nihilominus ingrediatur, piſcatoribus fit præda: non eſt ergo ſuſcipiendum negotium, niſi prius perſpectâ ratione quâ te poſſis inde ruruſus explicare: nec enim labyrinthi ingrediendi ſunt ſine filo, quo ſecurus poſſis redire.

Cicero:

Nemo eſt, quin ubiſvis, quam ibi, ubi eſt, eſſe malit, nam ſuam quiſque conditionem miſerrimam putat, cum tamen contentum ſuis rebus eſſe, maxima ſunt certiſſimæque divitiæ.

Sier doch eens in desen poel
 Was te voren geen ge'woel,
 Geen geruchte, geen geschild,
 Alle dingen waren stil,
 Al de vogels sonder nijt,
 Al de vogels sonder strijt,
 Maer een schreeuwder met 'er vlucht
 Hier gevallen uyte lucht,
 Maecte, door sijn bees geschal,
 Twist en oproer over al,
 Maecte dat het gantsche rot

Quam gesprongen uyt het kot,
 Quam soo sel hier in gestort
 Dat het water troubel wort.
 Het is nut te sijn geloofte
 Dat een vrys, een selsaem hoofte,
 Dat alleen een eenigh man
 Gantsche Ryken slooren kan;
 Dan het is oock wel gesien
 Heden en in ouden tyen,
 Dat een eenigh hoofte gevelt
 't Gantsche lant in ruste stelt.

Tum fluvialis anas sine murmure ludit in undis,
 Cum sibi vicinum non videt esse marem;
 Irruat in medias si mascula forte volucris,
 Fit sonus, & stagnat turbida fæce palus.
 Cuncta licet sileant, tamen efficit unus & alter
 Vulgus ut insanâ seditione fremat:
 Tolle ducés sceleris, mox cætera turba quiescet:
 Qui sapit, hîc tantum lilia summa merit.

Exempla vide in Absolone, 2 Samuelis 18. 16. in Seba, 2 Samuelis 20. 22.

Aristotel. 5 Polit. cap. 4.

Nobilium factiones trahunt ad se & in partes rapiunt univêrsam etiam populum:

Lucanus:

— Procerum olus hoc cuncta sequuntur, humanam paucis vivit genus.

Claudianus:

*Scilicet in vulgus manant exempla potentum
 Utque ducum lituos, sic mores castra sequuntur.*

Cicero:

Auferendi de medio autores non tam ulciscendi causa, quam ut in presens doceretur statuas, ne quis talem amentiam velit imitari. ad Brutum Epist. 15.

Siet wat het vier vermag! het doet de stege duygen
 Sich voegen tegen een, en na de mate buygen,
 Hoe seer de kuyper klopt, het vier is meer als dat,
 Het vier verheelt het werk, en maeckt een bondig vat.
 Wat is van echte trouw, en van de rechter handen?
 Wat van het bruyts juweel en alle diere panden?

Wat is 'et of de jeught gaet trouwen in de kerck!
 't Is al maer water-verf, 't is al gebroken werck:
 De liefde bint het volck, de liefde voegt de zielen,
 Die sonder dat verbant in duysent stucken vielen:
 Brengt liefde, soete jeugt, ontrent de weerde trouw,
 Want sonder dat behulp en is 'et maer berouw.

Ambros. de Offic. lib. 3.

Solacium hujus vitæ est ut habeas cui pectus tuum aperias, cui arcana communices, cui secreta tui pectoris committas, ut colloces tibi fidelem amicum qui in prosperis gratuletur tibi, in tristibus compatiatur, in persecutionibus adhortetur.

Philippus Beroaldus in orat. in principio enarrationis Propertii:

Quod in navigio gubernator, quod in civitate magistratus, quod in mundo sol, hoc inter mortales est Amor. navigium sine gubernatore labascit, civitas sine magistratu periclitatur, mundus sine sole tenebricosus efficitur, et mortalium vita sine amore vitalis non est.

Wanneer het uyrwerck niet en slaet,
 Maer dat alleen de wijfer gaet,
 Soo wort 'et niet te licht ontstelt
 Gelyck de daet en reden melt:
 Maer als het al den gantschen dagh
 Is besigh met een stagen slagb,
 Soo feylt 'er schier aen yder radt
 Geduerigh ick en weet niet wat.
 Wie doen, en eester swijgen kan,
 Dien houd ick voor een seker man

Aen wie men vry een groot beslagb
 Oock sonder schroom betrouwen magb:
 Maer die schier niet ter werelt doet
 Als dat een yder weten moet,
 Die is (het sy men liefde pleeght
 Of dat men groote dingen weeght)
 Die is ondienstigh over al,
 En baert alleen maer ongedal.
 Wel leert dan swijgen, soete jeught;
 Want swijgen is een schoone deught.

Val. Maximus:

Taciturnitas optimum ac tutissimum administrandarum rerum vinculum;

Cato:

Nam nulli tacuisse nocet, nocet esse locutum.

Ovidius:

*Eximia est virtus prestare silentia rebus;
 At contra gravis est culpa tacenda loqui.*

Seneca Epistol. 16.

Nil aequo proderit, quam quiescere, & minimum cum aliis loqui, plurimum secum.

Ambros. lib. 1. de Offic.

*Quamplures vidi loquendo in peccatum incidisse, vix quemquam
 tacendo: idcoque tacere nosse difficilius est quam loqui. scio ple-
 rosque tacere nesciant: sapiens est qui novit tacere.*

DAnck heb , ô Wijngaert , oude stam ,
 Dat ick een reys soo verre quam
 Dat ick mijn eygen wortels had ,
 En soogh voortæn mijn eygen nat.
 Nu wil ick naer een ander dal

Daer ick mijn eygen wesen sal.
 De vryheyt is te grooten goet ,
 De vryheyt is te wonder foet ;
 Wat hangt hy aen een ander man
 Die van sijn eygen leven kan ?

Seneca:

Omnium quidem occupationum conditio misera est, eorum tamen miserrima, quine suis quidem occupationibus laborant, ad alienum dormiunt somnum, ad alienum ambulat gradum, ad alicuius comedunt appetitum.

Horat.

*Quisnam igitur liber est? sapiens, sibi que imperiosus,
 Quem neque pauperies, neque mors, neque vincula terrent,
 Responfare cupidinibus, contemnere honores
 Fortis, & in seipso totus teres atque rotundus.*

Plautus:

*Omnes profecto liberi libentius sumus quam servimus,
 Acerba enim est omni homini ingenuo servitus.*

Seneca:

Inestimabile bonum est suum fieri.

Cæsar lib. 3 de bello Gall.

Omnes homines libertati student & conditionem servitutis oderunt.

Siet hier den grooten Walle-vis,
 Siet wat een monster dat het is,
 Siet hier dat onbelompen vee,
 Het schijnt een eylant in de zee,
 En efter wort het dier gewont
 Alleen maer door een gauwen vont,
 Het wort gevangen en geschent
 Oock in sijn eygen element,
 En dat noch van een schippers gast
 Die nau acht voeten hoogh en wast.
 Vraecht iemand hier de reden van?

Wat is 'et dat ick seggen kan,
 Als dat geweld en groote kracht
 Wort in der haest tot niet gebracht,
 't En sy dat wijsheyt voor en nae,
 't En sy beleyt te roere stae?
 Want anders siet men dat geweld
 Door eygen krachten wort gevelt.
 Ghy bout dan niet op groote macht,
 En min noch op u eygen kracht;
 Maer doet u saecken met verstant
 Want dat is vry al vaster bant.

Cicero:

*Non viribus, non velocitate aut celeritate corporum res magne geruntur,
 sed consilio & sententiâ.*

Valerius Flaccus:

— sepe acri potior prudentia dextrâ.

Cicero:

Parum sunt arma foris, nisi sit consilium domi.

Idem:

Cedant arma Toge.

Gallicum Adagium:

Mieux vaut engin que force.

Italicum proverbium:

Buona la forza meglio l'ingegno.

Horat.

Vis consilii experts mole ruit suâ.

Ick hebbe goet verstant van al de keucken-streken,
 Dies kan ick van gebraet en van gefoden spreken;
 Wel hoort dan eens een woort, en neemt 'et vlijtig aen,
 Al komt 'er van een kock, het kan oock verder gaen.
 Indien u vet ontbreekt om u gebraet te droopen,
 Soo wacht u, watje doet, van mager vleys te koopen;
 Eenblauwen schapen-bout en wil geëschralen heert,
 Maer vleys dat mager is dat eyft een vetten weert.
 My dunckt, beminde vrient, ghy sijt niet wel te vreden,
 En segt (nae dat het schijnt) dit sijn maer keuken-reden;
 Ick bidde, neemt gedult, en swijght een weynigh stil,
 Ghy sult 'er haest verstaen waer dat ick henen wil:

Al spreek ick, lieve maet, alleen maer van het koken,
 O vryer, let 'er op, het is tot u gesproken:
 Het is een korte les, u dienstigh in de min,
 U dienstigh boven al omtrent het huysgesin.
 Kont ghy een teere maeght niet bieden goede dagen,
 Al wat ick bidden magh, soo wacht 'et haer te vragen;
 Want sooje my gelooft, die vry dit ambacht kan,
 Het vleys dient vet te sijn, of boter in de pan:
 Soo ghy mijn raet veracht, en wilt noch efter trouwen,
 Ick itel het voor gewis, het sal u naemaels rouwen:
 Ey! wat een slecht beleyt, en wat een mal bedrijf,
 Om een lid wel te doen soo lijt het ganfche lijf.

*Quam miser iste Coquus, cui nil pinguedinis olla
 Servat, & assanda est cui male pasta caro!
 Non illi grato redolet nidore culina,
 Splendida non liquido tinguitur ossa garo.
 Quam miser iste Procus, cui nil habet arca, cuique
 Cultra puella domum, sed sine dote, venit!
 Ille quidem letas numerat pro tempore noctes,
 At miseros poterit quis numerare dies?
 Ergo puer totis haec dogmata conde medullis,
 Vivere in avara conditione velis.
 Macra foris ne sume, domi si pingua desint;
 Si bonus esse Coquus, si Procus esse velis.*

Wanneer de vogel is verfelt,
 En staet en huppelt op het velt,
 Met stricken om het been gevat,
 Soo wort hy des te lichter mat,
 Soolijthy des te meerder pijn
 Vermits de banden enger sijn;
 Want hoe hy meer en harder springt,
 Hoe dat het garen harder dwingt:
 Dus blijft hy ,nae een lang gebaer,

Ten proye van de vogelaer.
 Indien dat noot of tegenspoet
 Komt iemant prangen aen de voet,
 Die maecke niet te grooten druck;
 Maer buyge naer het ongeluck:
 Want die het leet onwilligh draeght,
 En wort maer des te meer geplaeght;
 Maer die hen voegen naer het pack,
 Gevoelen minder ongemack.

*D*um cadit in pedicas, quas calidus abdidit auceps,
 Clausaque captivo crure tenetur avis,
 Saltat, & insanis clamoribus aëra complet,
 Nec minus alarum verberere pulsat hamum.
 Quid facis infelix? aut quid tua crura fatigas?

*Vincla reluctantem te magis arcta premunt.
 Difficili si forte loco te vita locavit,
 Minus & haud aequè conditionis obis,
 Perfer, erit medicina tuis patientia damnis,
 Perfer, erit levius quod bene fertur onus.*

Egesip. lib. II. cap. 9.

*I*n ipsis agrestibus feris arctissima vincla, si se excitent, imprimuntur, si quiescant, relaxantur. nihil enim tam exasperat feruorem vulneris, quam ferendi impatientia.

Seneca:

Necessitatis non aliud effugium est, quam velle quod ipsa petit.

Idem:

Gravia scite ferentes minus ledunt.

Gellius:

Feras, non culpes, quod vitari non potest.

Arn. Ferron.

Necessitati parere semper sapientis est habitum.

WAerom koomje boven drijven
 Jonge bliccken kleyne vis?
 Ghy moght beter onder blijven,
 Daer u eygen wooning is:
 Boven vliegen groote meeuwen
 Met een wonder sel geraes,
 Die gedurigh komen schreeuwen
 Om te grijpen eenigh aes;
 Laet daer groote vissen komen,
 Laetse stijgen in de lucht
 Die geen grage vogels schromen,
 Noch voor grijpers sijn beducht.

Alderhande kleyne dieren
 Sijn beneden alderbest,
 Daer is 't datse mogen swieren,
 Daer is doch haer eygen nest:
 Als een blicck hem meynt te dragen
 Soogelijck een Walle-vis,
 Dat sijn voor hem wisse plagen,
 Mits hy knap gevangen is.
 Als een minder meynt te plegen,
 Dat een meerder heeft bestaen;
 Dat is hem gansch ongelegen,
 Want het doet hem t' ondergaen.

Ovidius:

*Quid fuit ut tutas agitare Dædalus alas,
 Icarus immensas nomine signat aquas?
 Nempe, quod hic altè, demissius ille volaret,
 Nam pennas ambo non habuere suas.
 Crede mihi, bene qui latuit, bene vixit, & intra
 Fortunam debet quisque manere suam.*

Juvenalis:

*Haud facile emergunt quorum virtutibus obstat
 Res angusta domi.*

Ovidius:

*Pauper amet cautè timeat maledicere pauper
 Multaque divitibus non patiènda ferat.*

HEt Roosje kinders, datje siet
 En dat soo rooden knopjen biet;
 Dat is een schoon, een bly gewas,
 Maer al te vluchtigh, al te ras,
 Het is gelijck u teere jeught,
 Dat is te seggen, korte vreught:
 Geen dagh hier opter aerden daelt,
 Geen Son hier in de werelt straelt,
 Of't mist geduerigh dit en gint
 Daerom de plucker dat bemint;
 Het gaet te niet, terwijl het groeyt;
 Het wort verlept, oock als het bloeyt,
 En, schoon het dunckt ons wonder eël,
 Sijn trosje wort een dorre steel.

Siet Vrysters, met den snellen tijt,
 Die staegh en ongevoelick glijt,

Soo worden blonde vlechten grys,
 Soo worden blyde sinnen vys,
 Soo worden roode lippen blaeu,
 Soo worden schoone wangen graeu,
 Soo worden rappe beenen stram,
 Soo worden vlugge voeten tam,
 Soo worden vette leden schrael,
 Daer leyt de schoonheyt t' eenemael.
 Daer komt de rimpel in het vel,
 Ach wegh is dan het minne-spel.
 Ons leven neemt allenxen af,
 Wy gaen geduerigh naer het graf,
 En even met dit eygen woort
 Soo gaen ons snelle dagen voort.
 Siet maeght of vryer, wieje sijt,
 U bloemken is van korten tijt.

Vita Rosa est, dum surgit, abit; breve tempus utrique est:
 Hei mihi! Lux partem quaeque decoris habet.

Virentes morimur, morientes vivimus; ingens.

Portio mors vitae portio vita necis:

Labitur orta dies, & dum venit, hora recedit.

Quid fugiam mortem? me mea vita fugit;

Protinus incipiam non mobilis esse moriendo,

Et vix dum caepi vivere, vita fugit:

Nos miseros vitae quid de brevitate queramus?

Dum queror, hoc ipso tempore vita fugit.

Siet wat een selfaem ding ! 'k en worde niet gedreven ,
 Maer kan , al naer ick wil , in alle boomen sweven ;
 Daer is geen wacker oogh , dat op de netten loert ;
 Daer is geen vogelaer , die aen het garen roert ,
 Daer is geen Quackel-been , geen loofse vogel-pijpen ,
 Geen ander slim beleyt , om my te mogen grijpen ;
 In 't korte , niet een mensch die op het vangen past ,
 En desal niet te min soo ben ick efter vast ;
 Ick ben , 'k en weet niet hoe , ick ben eylaes ! gevangen ,
 Ick blijf , eer ick het weet , in dese stricken hangen ;
 Vraegt iemand hoe het komt : wel hoort 'er reden van ,
 Misschien of mijn verdriet een ander dienen kan :

Schoon ik geen vleder-muys geen uyl en was geschapen ,
 Noch was ick in der nacht onwilligh om te slapen ;
 Noch socht ick over al in 't duyster mijn bejagh ,
 Hoewel mijn grilligh oogh in 't duyster niet en sagh :
 Nu ben ick hier ver stelt , onseker wat te maken ,
 My dunckt 't is buyten hoop hier uyt te mogen raken ;
 Nu roep ick met verdriet , och waer ick in den nest !
 Dat is een jonge wulp , en alle vogels , best .
 De nacht , de nare nacht die heeft gewisse lagen ,
 De nacht , de nare nacht die brengt gewisse plagen ;
 Gelooff 'et , die het raecht , Al wie by nachte loopt ;
 Die pleeght sijn mallen lust tot hy het eens bekoopt .

Alio sensu :

L *Ina videt manibus quae non trahit improbus auceps ,*
Ipsa movet casses ut capiatur avis .
Rete boni , Princeps , fit principis istud imago ,
Quem scelus immitem , non levis ira facit .
Non privata tibi gladium vindicta ministrat ,

Sed velut invito concidat ense reus .
Fac toties aliis tractanda negotia mandes ,
Exercet quoties carnificina reos ;
At quoties aliquis merito decorandus honore est ,
Tunc ades & larga praemia tunde manu .

Plaut. Bacch.

Illecebrofius fieri nihil potest , nox , mulier , vinum
Homini adolescentulo .

Ovidius :

Nox & amor , vinumque nihil moderabile suadent ;
Illam pudore vacat liber amorque metui .

VRIENDEN, het sijn nutte saecken
 Dat 'er aen het dorre strant
 Staet een hoogh, een vierigh baken,
 Dat geheele nachten brant;
 Want als iemand komt gevaren
 Midden uyt de woeste zee,
 Midden uyt de stoutte baren,
 't Wijst het schip een goede rec.

Dit is recht het eygen wesen
 Van een vroom en achtbaer man,
 Die ten Hemel-waerts geresen
 Voor een Baken strecken kan.
 Laet u licht, ô Christen, rijfsen,
 Laet het schijnen over al,
 Ghy moet aen de werelt wijfsen,
 Hoe en waer men varen sal.

Hugo de claustro Animæ lib. 3.

Sic luceat lux vestra coram hominibus; id vero ex hoc fit cum apparet misericordia in affectu, benignitas in vultu, humilitas in habitu, modestia in cobitatione, patientia in tribulatione.

Greg. super Ezech. homil. 5.

Qui in occulto bene vivit, sed alieno profectui minime proficit, carbo est. qui vero in imitatione sanctitatis positus, lumen rectitudinis ex sese multis demonstrat, lampas est: quia sibi ardet, & aliis lucet.

Seneca:

Numquam est mutila opera civis boni.

Nam

Vtile etiam exemplum quiescentis.

Plinius Paneg.

Melius homines exemplis docentur, que in primis hoc in se boni habent, quod approbant, que precipiunt, fieri posse.

Ovid.

*Sic agitur censura & sic exempla parantur
 Cum iudex alios quod monet ipse facit.*

XIV.

A Ch! wat heb ick met verlangen
 Menighmael hier op gelet,
 Hoe ick vogels mochte vangen
 Met dit eygen vincke-net;
 Maer al wat ick heb begonnen,
 Wat ick immer heb beſtaen,
 Noyt en heb ick iet gewonnen,
 Noyt en heeft 'et wel gegaen;
 Dan had ick te bloot geſeten,
 Dan begon ick al te vroegh,
 Dan had ick de ſlach vergeten,
 Dan en trock ick niet genoegh,
 Dan was 'al te ſtueren weder,
 Dan te klaren Sonne-ſchijn,
 Noyt en quam 'er vogel neder,
 't Scheen het wilde nimmer ſijn.

Vraegt 'er yemant nae de reden,
 Waer aen dat het ſchorten mocht?
 Geensins aen mijn rappe leden,
 En noch minder aen de locht:
 Macker, hoort eens ſonder jocken
 Hoort den gront van mijn verdriet,
 Vincken moeten vincken locken,
 Sonder vincken vangt men niet;
 Vincken heb ick nu gekregen
 Daer ick mede vincken magh,
 Nu ſookt 'er vinck geſegen,
 Daer men eerſt geen vinck en ſagh.
 Dit, ô vrient, dit moetje dincken,
 Anders ſijt ghy my te dwaes,
 Niemand vinckt 'er ſonder vincken,
 Niemand viſt 'er ſonder aes.

Calph. Eclog. 7.

O *Vinam nobis non rustica vestis inesse,*
Vidiſſem propius mea numina, ſed mihi ſordes
Nudaque paupertas, & amaro fibula morſu
Obſuerant.

Juvenalis ſat. 3.

Haud facile emergunt, quorum virtutibus obſtat
Res anguſta domi.

WAnneer de vos soeckt overal
 Waer dat hy roof bekomen sal,
 Soohy dan komt ontrent het ys,
 Soo is het vosje wel soo wijs.
 Al voren door een snel gehoor,
 Al voren met een wacker oor,
 Te proeven uyt den water-slagh
 Hoe dick de schorfe wesen magh,
 En vint het dan het ys te swack
 Soo hout ons Reyntje sijn gemack,
 Soo blijft het daer het eerstmael was,
 Om niet te vallen in de plas.

Ghy, die in nieuwen handel treet
 Daer ghy de gronden niet en weet,
 Of onder vreemde lieden kooft,
 Het is u nut te sijn beschroomt,
 Het is u dienstigh traegh te sijn,
 En noyt te bouwen op de schijn:
 Ghy neemt dan noyt iet by der hant,
 Of steeck u vinger in het lant,
 En let eerst hoe de bakens staen,
 Eer dat ghy verder pooght te gaen;
 Want nieu beslagh, en groote spoet
 En dede noyt sijn meester goet.

Cornelius Gallus:

*Eventus varios res nova semper habet,
 Insiidius novitas semper amica fuit.*

Seneca Oedip.

*Cnosium regem timens,
 Alta dum demens petit:
 Artibus fidens novis,
 Certat & veras aves
 Vincere, ac falsis nimis
 Imperat pennis puer,
 Nomen eripuit fracto.*

VRienden, die dit dier besiet
Datmen Salamander hiet,
Let eens met een snege geest,
Let eens nader op het beest,
Let eens wat 'er hier beduyt,
En dan treckt 'er voordeel uyt.

Als het dondert, als het raest,
Als de wint geweldigh blaest,
Als het storremt uyte lucht,
Soo dat al het wout versucht,
Dan soo is het monster wel,
Dan soo soeckt 'et enckel spel;
Maer als sich een hellen dagh,
Schoonder opent alsfe plagh,
Als de sonne lustigh schijnt,
Dan is 't dat het sit en quijnt,
Dan is 't, dat het sit en pruylt,
Dan is 't, dat het sit en schuylt,
In een diep, en duyster gat,
Daer noyt vrolick dier en sat.

Dit is recht een nydigh mensch,
Want die krijght sijns hertsen wensch
Als het elders qualick staet,

Poëta quidam vetus in Anthologiâ, sect. 1. tit.
in Invidiam.

*Si quis odit ipse quos amat Deus,
Se prodit ipsum quod fiet stultissimus
Adversus ipsum: namque sese amat Deum &
Ex invidia bauriens bilem acerrimam
Amare oportet hos Deus quos ipse amat.*

Nazianz. de Invidis :

Alienam felicitatem suam interpretantur infortunium.

Als het iemand tegen gaet,
Hy is dan eerst recht verblijt
Als de gantsche buerte krijt:

Maer indien het soet geluck
Komt versachten haren druck,
Soo dat yder vrolick wert,
Siet! dan treurt sijn vinnigh hert,
Siet! dan staet hy bang en siet
Gansch onlustigh vol verdriet,
Vol gequêt, en wrang berou
Of hy sielen pijnen sou.

't Is voorwaer een arrem man,
Die noyt vrolick wesen kan,
Dan als iemañt sit en klaeght,
Of een diepe smerte draeght;
Of die eenigh sit en treurt
Als sijn vrient iet goets gebeurt.
Vrienden, wat ick bidden magh,
Hout u vry van dit bejagh,
Gunt u naesten al het goet
Dat hem Godes segen doet,
Maeckt u van dit monster vry:
Droef met droef, en bly met bly.

*Cum sine nube dies, cum tristitia fulgura cessant;
Tunc fera, tunc volucris, tunc pecus omne salit.
Sola cavis moribunda gemit Salamandra sub antris,
Sola tremens duram corpore plangit humum.
Tristitia nulla videt tristi tamen ingemit ore
Invidus, & maestâ ducit in urbe choros.
Ab miser est, nullis fletum cui fletibus auget!
Ab mala sunt, si quis gaudia solus habet.*

DE Perse-boom het vroegh gewas,
 Dat bloeyt gemeenlick al te ras,
 Soo dat het licht sijn bloem verliest
 Wanneer het in de lente vrieft.
 Een ander boom, nae mijn verstant;
 Is wyser hout, als dese plant,
 Om dat het noyt sijn loof en schiet
 Voor dat het groene boomen siet.
 Het is beswaerlijck aen te gaen
 Dat niemant oyt en heeft bestaen;

Want wief'er pleeght een nieuwen vont,
 Die brant wel licht sijn hollen mont,
 En is'er dan een sneger gast
 Die beter op de tyden past,
 Die siet men dat de vruchten treckt
 Van dat een ander heeft ontdeckt;
 Dusghy, die dit en gint befaect,
 Siet datje niet te ras en gaet,
 En weest niet van te lossen aert,
 Maer let hoe dat een ander vaert.

Seneca Agam.

*Proinde quidquid est spacium, & tempus tibi,
 Quid ratio nequit sepe sanavit mora.*

Seneca:

Si quid bene factum velis, tempori trade.

Staius:

*Da spatium tenuemque moram, male cuncta ministrat
 Impetus.*

Ovid.

Differ, habent parvae commoda magna morae.

ALs de kallick wort begoten
 Met een kouden waterstroom,
 Dan wort hare kracht ontsloten,
 Als ontsprongen uyt een droom,
 Dan wort eerst haer vier ontfteken
 Dat in haer verholen lagh,
 Dan begint 'et uyt te breken,
 Dat men noyt te voren sagh.
 Als de boomen staen en vechten
 Met den wint en sijn gewelt,

Dan is 't datse dieper hechten
 Haere wortel in het velt.
 Als de wijngaert wort gesneden,
 En sijn weeligh hout gesnoeyt,
 Hy en heeft geen quaet geleden,
 Want hy des te beter groeyt.
 Vrienden, geeft 'et niet verloren
 Als ghy valt in tegenspoet;
 Want daer is de Tucht geboren;
 Daer is oyt de Deught gevoet.

Alio sensu:

*V*iva superfusa calx exardescit ab unctis,
 Crescit ab injectis flamma fabrilis aquis:
 Saepè putat: graves dat vinea saepe ramos,
 Arctæ norbo Quercus se mage figit humo.
 Exagitata feris Ecclesia dia tyrannis,
 Candidior semper candidiorque fuit:
 Quo magis hæc premitur, tanto magis usque resurgit;
 Ferret in adversis religionis amor.

Silius Italicus lib. 7. belli Punici:

Tanta adèd cum res trepidæ reverentia Divum
 Nascitur.

Camerarius 58. cent. 1.

Fortis ab adversis animus præclarior extat
 Pondere sic pressus surgit acantibus humo.

Als iemand siet een wijde gracht,
 En dat hy met sijn gansche macht
 Daer geensins over springen kan,
 Hy wort 'er noch wel meester van
 Indien hy slechts de greepe weet
 Dat hy maer wat te rugge treet;
 Want dat verweckt hem meerder vlucht,
 En draecht hem snelder door de lucht.
 Is iemand, 't fy dan out of jong,

Gesint te doen een meester-sprong,
 En dat het eerst niet voort en wil,
 Die houde sich een weynigh stil,
 En porre niet te veerdigh aen
 Maer leere rat te rugge gaen;
 Want die met reden wijcken kan,
 Dat is voor al een handigh man,
 Die veeltijts wel te wege bringt,
 Daer haest en kracht niet door en dringt:

*A*rduares si caepa tibi, nec vota secundet,
 Nec firmet timidus fausta Minerva manus;
 Vota quidem paulum, sed mox retenda, relinque;
 Prima quod haud potuit cura secunda dabit.
 Nonne retrocedens aliquis, ru' jusque recurrens
 Per foveam nifu dexteriore salit?
 Tunc metuenda phalanx animis si fortè resumptis,
 Victa licet primo, rursus ad arma redit.

*H*istris dum numerat vestigia pauca retrorsum,
 Mox redit; & docta fortius arte salit,
 Lis tibi cum vitii fuerat, jam jamque recedens
 Terga dedisse tibi visa libido fuit,
 Latet es, at vigila; nam mox rediviva recurret:
 Hei mihi! quot rediens altius ussit amor;
 Hei mihi! quam multos febris recidi vapere mit;
 Ah quoties victor victus ab hoste redit.

Herodot.

Audivi viros ad necessitatem redactos praelium instaurasse, & superiorem quam accepissent cladem emendasse.

Cæsar lib. 3 de bello Gall.

Plerumque in spe victorie redintegratis viribus acrius pugnatur.

W Ie kaerssen met den snuyter rijpt,
 Sie dathy niet te diep en grijpt,
 Want die het licht te vinnigh snuyt
 Die bluft oock groote sackels uyt,
 En heeft dan niet voor sijnen danck
 Als swarten roock en vuylen stanck.
 Wie schapen scheert of menschen schat,

Verschoon het vee, en oock de stadt,
 En voor het beste maeck 'et hier
 Gelijck een suynigh hovenier,
 Die, als hy groene kruyden snijft,
 Voor al haer teeren wortel mijt;
 Want soo hy 't anders meynt te doen,
 Soo draecht 'et noyt sijn leven groen.

Alexander apud Plutarch.

Odi hortulanum qui a radice olera excindit.

Ex Cicer. ad Attic.

Odi principem qui penas ita incidit, ut renasci nequeant.

Tiber. apud Sueton.

Boni pastoris est tondere pecus, non aeglubere.

Salomon Proverb. 30.

Qui nimis emungit, elicit sanguinem.

DE staet-fucht en de klimmer-boon
 Die fingen veeltijts eenen toon;
 Want eerst, wat dat de boon belangt
 Soo haest die maeren stock omvangt,
 Stracx klimt het trots en moedigh kruyt
 En boven op, en boven uyt;
 Soo dat het sich ten lesten streckt
 Oock daer het rys niet toe en reckt;
 In voegen dat de schrale wint

Daer als een eygen speeltjen vint.
 De staet-fucht, door haer trots gemoet,
 Die hout hier in gelijcken voet,
 Sy kent noch pael noch middelmaet,
 Vermits sy altijt verder gaet;
 Soo datse voor het leste sweeft
 Daer sy geen stock of steunsel heeft,
 En wort dan eens ter neer geruckt,
 En met den voet in 't slick gedruckt.

Seneca de Beneficiis:

*N*umquam improbae spei quod datur satis est; majora enim cupimus quo majora
 venerint, intentioque concitator est. Ambitio sive cupiditas in magnarum
 opum congestu collocata, ut flammae infinita vis acrior est, quo ex majore incendio
 emicuit.

Juvenalis de Sejano:

— nimios optabat honores,
 Et nimias posebat opes, numerosa parabat
 Excelsae turris tabularum unde altior esset
 Casus, & impulse princeps immane ruinae.

Seneca Trag. 4.

Quisquis pœundis rebus exultat nimis
 Fluitque luxu semper insolita appetens,
 Tunc illum magna dira Fortune comes
 Subit libilis.
 Quod non potest, vult esse, qui nimium potest.

GHy, die hier het tanger riet,
 Van den wint gedreven siet,
 Sijt verbaect, en vraeght het my
 Wat hier van de reden zy,
 Dat het riet niet met 'er daet
 In het water neder slaet,
 Dat het niet in stucken springt
 Als de wint soo vinnigh dringt?
 Daer nochtans een eycke stam,
 Die schier aen den hemel quam,
 Licht ter aerden wert gefückt
 Licht ter neder wert gedrukt,
 Licht daer henen wort gedrayt
 Als 'er maer een stoker wayt;

Hoort de reden, lieve vrient,
 Die voor u geweten dient;
 Wat niet in der hooghte waft
 Dat en lijt als geen en laft,
 Dat en wort niet licht gequelt,
 Dat en wort niet haest gevelt,
 Door de krachten van de lucht
 Daer van menigh rotse sucht:
 Soo het dan noch opte maet
 Mette winden over gaet,
 Soo en heeft 'et geen en noot
 Van te vallen in de floot,
 Want (gelijck de daet betuyght)
 Selden breeckt het dat 'er buyght.

Horat. lib. 2. od. 10.

*A*ream quisquis mediocritatem
 Diligit, tutus caret obsoleti
 Sordibus recti, caret invidenda
 Sobrius aula.

Seneca Agamemn.

*Felix, media quisquis turba
 Parte quietus, aura stringit
 Littora tuta, timidusque mari
 Credere cymbam, remo terras
 Propiore legit.*

Ovid.

*Crede mihi, bene qui latuit bene dixit, & intra
 Fortunam debet quisque manere suam.*

ALs de flecke komt gekropen
 Hier en ginder door het huys,
 't Is al met haer slijm bedropen,
 Niet een kamer blijft 'er kuys;
 Maer de middel is te vinden
 Om het vuyl, het leelick ding
 Op te schorfen, in te binden,
 Dat het niet te verr' en ging:
 Men behoeft maer sout te krijgen
 Datmen op sijn leden strooit,

Strax soo fal het neder sijgen,
 Als het ys wanneer het dooit.
 Als de lust u komt bekoren
 En u kruyp t ontrent het breyn,
 Geeft den moet doch niet verloren,
 Maer bewaert u leden reyn,
 Uyt haer vuyl is wel te komen,
 Laet maer 't Quaet niet verder gaen:
 Sout, uyt Godes woort genomen,
 Kan de sonde tegenstaen.

A*Tria progrediens conspurcat eburnea limax,
 Perque domum lento glutine cuncta notat:
 At tu sparge salem, medio vestigia gressu
 Sistet, in exiguam mox abiturus aquam.
 Absentis solitus famam maculare sodalis,*

*Dum favet auditor, dira venena vomit;
 Increpet hunc aliquis, mox lingua proterva filebit,
 Nec quo jam livor progrediatur habet;
 Ars tua, Mome, jacet, si commoda deficit auris,
 Ni favent homines, ars tua, Mome, jacet.*

Gruter. Iamb.

Nec detrabas, nec detrahentes audias.

Idem Trochaic.

Equo animo ferre obtrectantes non vacat culpa sua.

Chrysoft.

S*I quis te praetereunte stercus commoveat, hoc facientem nonne continuo
 convitio & contumelia afficias? hoc fac & circa detractores, non enim
 sic commotum stercus illam factorem suscipientem cartilagineum percussit, sic
 ut aliena peccata excussa & vita impura prodita audientium animos con-
 tristare & exturbare solent.*

Sooje kranen wilt betrappen,
 Hoort, hoe ghy het moet bestaen;
 Maect een deel papiere kappen,
 Endan lijm daer in gedaen;
 Maer noch moetje niet vergeten
 Aes te leggen in den gront,
 Aes, dat dese vogels eten
 Met een onverfaden mont;
 Komt 'er dan een kraen geloopen
 Om te vullen haren krop,

Siet! die moet 'et haest bekoopen;
 Want het kleeft haer om den kop.
 Wilje giere menschen vangen,
 Hoort eens hoe 't gebeuren kan,
 Hebben is haer gants verlangen;
 Geeft, soo wortj'er meester van.
 Daer is dan een gauwe jongen
 Die op desen handel pakt,
 Thyrsis komt oock uyt gesprongen,
 En hy eet sijn eygen gaft.

Martial. 4. Epig.

*Tu potes insidias dona vorare tuas:
 Sic avidus fallax indulget piscibus hamus,
 Callida sic stultas decipit esca feras.*

Horat. lib. 3. od 16.

*Inclusam Danaën turris aenea
 Robustaeque fores, & vigilum canum
 Tristes excubiae munierant satis,
 Nocturnis ab adulteris;
 Si non Acrisium, virginis abditae
 Custodem pavidum, Iuppiter & Venus
 Rissent: fore enim tutum iter, & patens
 Converso in pretium Deo.*

EY let hoe soet de lincker speelt,
 Hoe soet sijn listigh pijpje quacelt,
 Ey let eens hoe sijn fluytje gaet
 En hoe sijn quackel-beentje slaet,
 Al tot de vogel is in 't net,
 En dat hem 't vliegen is belet;
 Maer dan soo is het soet geluyt.

Dan is terstont liet speeltjen uyt.
 Het is van outs niet vreemt geseyt,
 Let op een mensch wanneer hy vleyt,
 Let op een mont die soetjens lacht
 Meer als hy van te voren plaght;
 En daerom segh'ick heden noch,
 In schoone woorden leyt bedrogh.

Aliter:

L'Oiseleur cant se se 't du doux ramage:
 Des oisillons, & contrefait leur chant,
 Aussi pour mieux decevoir, le meschant
 Des gens de bien imite le langage.

Italicum dictum:

Chi ti fa piu carezze che ne suole,
 O tradito t'ha, o tradir ti vuole.

Seneca:

Malus ubi se bonum simulat, tunc est pessimus.

Cato:

Fistula dulce canit volucrum dum decipit aucups.

Cicero:

Sic habendum, nullam in amicitii pestem esse majorem
 quam adulationem, blanditias, assentationem.

Schoon het Bietje komt gevlogen
 Overal het riekend' kruyt ,
 En , nae dat 'et heeft geflogen ,
 Treckt 'er was en honigh uyt ;
 Des noch efter onverhindert
 Blijft de schoonheyt van de roos
 In haer wesen onvermindert ,
 Mits sy noyt haer glans verloos.

Wie den vromen plagh te geven
 Of een schamel mensche voed ,
 Schoon de lieden daer af leven ,
 Hy en mindert noyt sijn goet :
 Siet de saeck is soo gelegen
 Waer men iemant gunste biet ,
 Daer is strax des Heeren segen ,
 Milde deylen arremt niet.

Martialis :

Callidus effracta nummos fur auferet arca ,
 Prosterne patrios impia flamma lares ;
 Debitor usuram pariter sortemque negabit ,
 Non reddet sterilis semina jacta seges ;
 Dispensatorem fallax spoliabit amica ;
 Mercibus exstructas obruet unda rates ;
 Extra fortunam est quidquid donatur amicis ,
 Quas dederis , solas semper habebis opes.

S. Salvianus :

Si vis tibi esse consultum , si vis aeternam habere vitam , si cupis videre dies bonos , relinque substantiam tuam indigentibus ; sint facultates tuae alimenta miserorum , sit opulentia tua pauperum vita , ut illorum refrigeria premia tua sint , ut illorum refectio te reficiat : si enim illi de tuo edent , tu saturaberis ; si de tuo bibent , sitis tua estum ardoremque refringues ; te illorum vestitus , vestiet ; te illorum apricitas delectabit : qui Christum facit heredem , in Christo omnia possidet.

GHy, die teere boom-gewassen
 Hebt te raken met 'er hant,
 Doet het niet als met verstant;
 Leert hoe datje dient te paffen
 Datje niet te stijfen grijpt,
 Datje niet te vinnigh nijpt.
 Vrient, daer is in alle saecken
 Seker regel, seker wet,
 Daer op dient te sijn gelet;
 Ieder heeft sijn eygen raecken:
 Wie van passe grijpen kan
 Dat is vry een handigh man.

Jonge Maeghden, swacke dieren,
 Vrouwen van gedwegen aert,
 Dienen wel te sijn bewaert;
 Ieder heeftse nau te vieren,
 Grijpt hier niet als nae de kunst,
 Biet hier niet als echte gunst.
 „Met de oiren grijpt men potten,
 „Schoone fruyten met den steel,
 „Vuyle boeven met de keel,
 „By de woorden vangt men sotten,
 „Stoute gasten by de mouw,
 „Bloode maegden door de trouw.

Proculus:

*Singulis actionibus aliud committunt, aliudque tempus ad hoc vel illud perficiendum
 itaque cum Plauto commoditatis omnes articulos oportet scire,
 — nisi dextro tempore Flacci
 Verba per attentam non ibunt Caesaris aurem.*

Epietetus:

*Habet res unaquaeque ansam suam, eaque apprehendenda ei qui feliciter ea uti
 velit; scire enim quorsum quaeque res spectet, & quis ejusdem geminus sit usus,
 non minima pars prudentiae est.*

XXVIII.

Il n'y a que les premiers amours.

ALS van twee gepaerde schelpen
D' eene breeckt of wel verliest,
Niemant sal u konnen helpen,
Hoe men foeckt, hoe nau men kiest;
Aen een die met effen randen
Juyft op d' ander passen sou.
D' outste sijn de beste panden,
Niet en gaet voor d' eerste trou;
D' eerste trou die leert het minnen,
D' eerste trouw is enckel vreught;

D' eerste trouw die bint de sinnen,
Sy is 't bloemtje van de jeught:
Nac mijn oordeel twee-mael trouwen
Dat is veel niet sonder pijn,
Dry-mael, kan niet als berouwen;
Want hoe kander liefde sijn?
Hout u eerste lief in weerden,
Eertse met een vollen sin,
t Is een Hemel opter eerden,
Sooje paert uyt rechte min:

Mimus:

Habent locum maicidicti crebrae nuptiae.

Nam:

Vidua & sua & aliena vitia novit.

Virgil. 4. Æneid.

*Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiscat,
Vel Pater omnipotens adigat me fulmine ad umbras,
Pallentes umbras erebi, noctemque profundam,
Ante pudor, quam te violam, aut tua jura resolvam.
Ille meos primus, qui me sibi junxit, mores
Abstulit; ille habeat secum setretque sepulchro.*

Als het smout niet uyt en walt ,
 En niet in het vier en valt ,
 Soo en rijft 'er nimmer vlam
 Die den kock sijn boter nam ;
 Maer de meyt blijft onverlet
 In het smelten van haer vet.

Een die in sijn palen blijft ,
 En geen stouter handel drijft ,
 Als hy by sijn ouders sagh ,

Of als hy te voren plagh ,
 Die blijft meester van het stuck',
 En ontgaet het ongeluck
 Dat een ander licht beklemt ,
 Die op dieper waters swemt.

Vrienden , blijft in u gewest ,
 Dat is alle menschen best ;
 Selden is 'et dat men klaeght ,
 Daer men niet te veel en waeght.

Ovid. Met.

— *Anceo nocuit temeraria virtus.*

Seneca Hercule Furente.

— *Nemo se tute diu
 Periculis offerre tam crebris potest ;
 Quem saepe transit casus aliquando invenit.*

Alciatus :

*Aspicias aurigam currus Phaëthonta paterni
 Ignivomos ausum flectere solis equos
 Maxima qui postquam terris incendia sparsit
 Est temere in seculo lapsus ab axe miser.
 Sic plerique rotis fortunæ ad fidera reges
 Evecti , ambitio quos juvenilis agit,
 Post magnam humani generis clademque sua mque,
 Cunctorum pœnas denique dant scelerum.*

Gefellen, die hier stille staet,
 Ey fiet eens wat 'er omme gaet,
 Befiet het yfer en het stael,
 Befiet het ander slecht metael,
 Daer loot en tin om hooge drijft
 Daer fiet men dat het gout in blijft,
 Daer is 'et dat 'et sincken moet,
 Gelijck een back-steen in de vloet.

Vraeght iemant nu wat dit beduyt?
 Die treck 'er desen regel uyt,
 De groote lieden dragen last,
 De groote lieden raken vast,

De groote komen in gequel,
 Daer veeltijts eenigh slecht gesel
 Mach sonder noot, en sonder nijt
 Af leven sijnen ganschen tijt.

Siet! als de lucht met donder raest,
 Of dat de wint geweldigh blaest,
 Soo wort 'er niet soo feer gequelt,
 Soo wort 'er niet soo licht gevelt,
 Als iet dat hoogh is opgegroeit,
 Maer 't lage dal is ongemoeit;
 Want noyt en trof de donder-slagh
 Dat neder op deraerden lagh.

Horat. lib. 2, od. 10.

Sæpius ventis agitur ingens
 Pinus, & celsæ graviore casu
 Decidunt turres, feriuntque summos
 Fulmina montes.

Juven. sat. 10.

— nulla aconita bibuntur
 Fictilibus, tunc illa time cum pocula sumes
 Aurata, & lato setinum ardebit in auro.

Piscator piscatorium rete è mari extrahens majores quidem pisces habuit, eosque in terram expandit; minores vero pisciculi effugere in mare. Apologus nam plerunque Magna ruunt, inflata crepant, tumefacta premuntur.

DE kreeft kan met geweld den oester niet gewinnen ,
 En daerom gaet het dier een loofen vont versinnen ,
 Een key van ſchoone verſhy van den oever raept ,
 En goyt die in de ſchelp , terwijl ſy leyt en gaept :
 Siet wat een ſlim geſchenck ! ſiet daer den oester open ,
 Hy leyt als ſonder kracht , ſijn vis wort uytgeſopen :
 Ach ! 't is vermomde gunſt die ons in lyden brengt ,
 De gift die is vergif , wanneer een vyant ſchenckt .

Ε Χ Θ Ρ Ω Ν Δ Ω Ρ Α Α Δ Ω Ρ Α .

CLausa diu frustra luctatus ad ostrea cancer ,
 Vincere quod nequeas viribus , arte cadet ,
 Dixit ; Et è ripà nitidos legit ore lapillos ,
 Hostis abest , adsunt munera , pande fores .
 Ostia non claudenda patent , vorat ostrea Cancer
 Hei mihi ! quam nocuum munera virus habent .
 Suspecte fuge dona manus , latet uncus in escâ ;
 Si quis ab hoste capit munera , funus erit .

Aliter:

L Ibera concha domum clauditque aperitque vicissim ,
 In gremium donis dum modo non fit iter ;
 At semel admissus , Cancro jacente , lapillus
 Semper ad obsequium testâ patere jubet :
 Cancer eat , redeat , spoliât , rapiatque , feratque ,
 Quicquid agat , nequit , heu ! claudere Concha domum .
 Concha tibi mulier , nequam fit cancher adulter ;
 Hoc satis est , lector , cetera mente nota .

Græcum Epigramma Erasmus noster sic vertit:

Ajaci datur ensis ab Hectore , baltheus Ajace
 Hectori , utrique suum donum erat exitio .
 Atque ita ab hoste hosti veniunt letthalia dona ,
 Que studii specie fata necemque ferunt .

WAnneer de felle By geneyght om haer te wreken,
Heeft met haer boofde ftrael een teere maeght ghe-
fteken,

Schoon fy de vrijfter quetft, fi gaet haer angel quijt,
Sy wort een dorren holm, en dat voor alle tijt.

Dit is de rechte loon van die een ander plagen,

Dat fy het meefte leet in haeren boefem dragen;

Een boofwig, wien hy quelt, hy quelt fijn eygen geeft,

Want fchoon hem niemant jaegt fo is hy dog bevreesft.

D*Vm legit ore favos, dum prava nemusque pererrat,
Non sibi, non aliis noxia vivit apis!*

Cuspide sed teneras postquam ferit illa puellas,

Hac semel amissa nil nisi fucus erit.

Vita cui studiis abiit juvenilis honestis,

Huic vigor extremum perstat ad usque diem:

At levis in luxu cui turpiter acta juventus,

Huic dabit effatum curva senecta latus.

Anders.

Soo lang de snelle By ging om de bloemtjes fweven,

Maer leyt het geestigh dier een fris en vrolick leven,

Doen bleef het sonder kracht en uytermaten fwack.

Wat heeft het menigh man, doch al te laet, verdrotten

Dat hy, eylaes! te vroegh fijn pijlen had verfchoten;

Hoe menigh wort'er ftram, door al te rap te fijn?

Siet! nae te blijden jeught, soo komt gewiffe pijn.

F*It pecus ignavum, fit fucus, inutile pondus,*

Dum pueros nocua cuspide pungit apis;

Quae ferit, ecce! perit; dat vulnera, fertque vecissim

Sed gravius vulnus vulneris autor habet.

Qui malus est aliis, sibi pessimus, heu quibus intus

Improbilas fureis exagitata fremit!

Tuta potest mens esse, nequit securi nefandis;

Nam sibi met terror mens mala semper adest.

Vitare peccatum, est vitare occasiones peccati.

EY segh eens, schaepje segh; wat is'er al teklagen?
 Wat geefje doch de schult aen dese doren-hagen?
 Ick sie dat u de reys niet wel en is geluckt,
 Ick sie u beste vacht met vlocken uytgepluckt;
 Maer hadje by den hoop of in de koy gebleven,
 Soo hadder niet een braem aen uwe vacht gewreven:
 Maer siet! het meysje riep als met een grammen sin,
 Hoe kom ick aen den boef? en liet hem sellef in.

Velleris intactum spinas violasse decorum
 Desine stulte bidens, nocte dieque queri;
 Vepre:is num caula riget? desiste vagari,
 Nemo domi vellus qui tibi vellat erit.
 Avia sed petulans procul à grege lustra pererrans
 Ipsa rubos demens in tua damna vocas.
 Audaces corrupta manus licet usque reclamet,
 Virginitas dominae proditione perit.

Non rubus evulsa lanugine compleat hamos,
 Vellera ni dumis affricuisset ovis:
 Ah! quoties fures, quoties occasio mæchos
 Fecit, et obscenas suavit inire vias:
 Cum scelus ambiguum est nec abhuc stat certa voluntas,
 Impellit dubias fasque locusque manus.
 Hic mihi vis bonus est, nec simplice laude canendus:
 Qui bonus est tuto, cum malus esse potest.

HOe kan het doren-hout van ruyghte suyver blijven
 Dewijl het dertel schaep daer aen bestaet te wrijven?
 Wie is't die niet en dorft en niet met eenen drinkt
 Wanneer de koele Wijn staet voor hem op en springht?
 Gelegen stont en plaets verwecken quade streken,
 Doet vlas en vier by een, het sal terstont ontsteken,
 Dies is't een eerlick hert, een vroom en destigh man,
 Die in sijn vroomheyt blijft oock daer hy anders kan.

ALs de most te nau bedwongen
 Leyt en worstelt, leyt en sücht,
 Sonder adem sonder lucht,
 Siet! dan doet hy vreemde sprongen,
 Siet! dan rieckt de gansche vloer
 Nae de dampen van de moer:
 Alle banden, alle duygen,
 Diehet vry het edel nat
 Hielden in het enge vat,
 Moeten wijcken, moeten buygen
 Voor de krachten van den wijn
 Hoe geweldig datse sijn.

Als een Koning vrye lieden,
 Op een ongewoonen voet,
 Uyt een trotsen overmoet,
 Al te vinnigh wil gebieden,
 Daer en is geen twijffel aen,
 Of ten moet'er qualick gaen.
 Strenghe Princen, harde Vorsten,
 Die met al te nauwen bant
 Drucken op het gansche lant,
 Doen het al in stukken borsten;
 Want een rijck van enckel dwang
 Duert gemeenlijk niet te lang.

Imperium perit imperio.

Angusto dum clausa cado nova musta premuntur,
 Spiritibus pandit rima nec ulla viam,
 Profliliens tandem generosum carcere nectar
 Ambrosio totam proluit imbre domum.
 Durius imperium fit libertatis origo,
 Imponant populo mollia frena duces:
 Abrogat imperium sibi qui nimis ardua poscit,
 Et sine lege gregem Rex sine lege facit.

Seneca:

Qui vult amari languidâ regnet manu.

Salust.

*Qui benignitate ac clementiâ imperium temperare,
 his candida & lata omnia fuisse.*

K Astagnen sijn van desen aert,
 Wanneer men haer te nauwe spaert,
 Te nauw haer rauwe schorse mijs,
 En in de syde niet en snijs,
 Dat sy dan even aen den heert
 Geen nut en doen aen haren weert;
 Want, mits haer ongesneden huys,
 Soo berst 'er al het voordeel uyt,
 Haer keeft verspreyt sich in de lucht,

En laet de schellen sonder vrucht.
 Dus gaet 'er dickmael met de Jeught,
 Die noyt wil buygen nae de deught,
 Indien men laet het derrel kint
 Gelyck men dat van eersten vint:
 Want sonder hant daer aen te slaen
 Soo berst 'et licht van enckel waen,
 Dus wie hier wenst een nut gewas
 Dis laet het niet gelyck het was.

Plutarch. in vita Themist.

*Themistocli pædagogus dicere solebat, nihil in diocre futurus es, ó Puer, nisi
 aut magnum bonum eris Reipublicæ, aut magnum malum.*

*Generosa insoles, si accedat recta institutio, magno bono est patriæ; sin neglecta
 ad vitia degeneret, ingens adfert malum.*

Senec. Oct.

*Regenda magis est
 Fervida adolescentia.*

Horat. 3. Carm. 24.

*Et teneræ nimis
 Mentis asperioribus
 Formandæ studiis.*

Virg. 3. Georg.

*Tu quos ad studium atque usum formabis agrestem
 Iam vitulos hortare, viamque infeste domandi,
 Dum faciles animi juvenum, dum mobilis ætas.*

XXXVI.

EEn, dien ick hier niet noemen magh,
Die dede lestmael dit beklagh;
Het dacht my nut dat ick het schreef,
Op dat 't in de werelt bleef.

Mijn Vader is van harden aert,
Hy wil dat ick sal sijn gepaert
Met eene tegen mijnen sin,
Met eene die ick niet en min;
En fy is even soo gestelt
Dat haer de liefde niet en quelt;
Want als ick met haer spreken sal
Dan sie ick staegh mijn ongeval,
Sy is soo vreemt, soo wonder vys,
Sy is soo kout gelijk een ys,
En als ick maer op haer en kijck,

Soo word ick stracx oock haers gelijk.

Ick bid u, Vader, wat ick kan,
En maeckt my geen bedwongen man,
Men' perft geen menschen tot de trou,
Men leyt geen vryers by de mou,
Men paert geen vryster tegen danck,
Men siet geen liefde door bedwanck.
Het vryen is een vrye saeck,
Of anders is 't sonder sijn saeck:
Dus, vader sooje van my wacht,
De voncken tot een nieu geslacht,
Wy twee gelieven even kout
En dienen niet te sijn getrou;
Want van twee kaerften sonder vlam,
Noyt eenigh licht in huys en quam.

Caricles apud Achillem Statium:

PAter, inquit, divitiis inhians
Ingratam mihi affinitatem
Affectat: me miserum! pecunie
Trador ut uxori mancipium sim.

Vid. Cyprian. de spons. pag. 236.

AH! durus pater est, certam mihi scripsit amicam;
Hanc ego non possum, cogor amare tamen:
Cum subit illa mihi, gelidus stupor occupat artus;
Nec minus illa suo pectore frigus alit:
Alloquor hanc titubans, alto mens leva vagatur,
Hec quoque nil animo quam sua pensa gerit,
Risit Amor, geminasque trabens sine lumine tædas,
Hec vestri ardoris symbola, dixit, erunt.

DE feyl-steen is een edel ding,
Vermits hy noyt aen stroo en hing,
Vermits hy noyt en is soo dwaes
Te moeyen met een vijse-vaes;
Maer treckt alleen het wichtigh stael

Of eenigh ander swaer metael:
De deught die wort dan eerst gevoed
Als sy haer kracht gebruycken moet;
Want sy is uytter aert gepast
Met hoogh beleyt en swaren last.

Pinguis solum lassat, sed iuvat iste labor.

*A*spicis ut chalibis trahat ardua pondera magnes,
Huic leve si dederis stramen, inermis erit.
Quid venamur opes, et vilia stramina mundi?
Quidve voluptatum molle tenemus iter?
Id pulchrum quod pondus habet, petit ardua virtus;
Quodque leve est, pretium non putat esse sui:
Tunc magis effulget, magno cum constat honestum,
Enthea mens facili non amat ire via.

Iuvenal. sat. 13.

— *Dicimus astem*

*Hos quoque felices, qui ferre incommoda vitæ,
Nec iactare jugum vitæ potuere magistra.*

Sil. Ital. lib. 10. belli Pun.

*Hos mulcens questus Fabius, deforme docebat
Cladibus irasci, vulgumque arcebat ab ira;
Adversis etiam frangi non esse virorum.*

DAer is wel eer een beelt geweest,
 Gelijck men by de schryvers leeft,
 Dat, als de son daer over heen
 Met haer vergulde stralen scheen,
 Gaf uyten mont een hellen klanch,
 En dat by wijlen uren langh
 Maer als daer na de gulde vlam
 Haer schoone stralen weder nam;
 Of dat de nedergaende son
 Niet meer daer over schijnen kon,
 Dan bleef het beelt daer stille staen,
 Het scheen sijn vier was uytgegaen.

Dit siet men noch aen menigh mensch;
 Want als het gaet naer herten wensch,
 Dan is hy door sijn kloeck verstant
 Aensienlijck door het gantsche lant;
 Want al wat hem kooint uyten mont
 Dat hout men voor een kloecken vont:
 Maer als de gulde Sonne scheyt,
 Soo slaept terstont sijn gants beleyt,
 En al sijn lof die smelt als ys;
 Die 't qualick gaet hiet nimmer wijs.

Ovidius:

Ab! sensus cum re consiliumque perit.

Qui modo sole tepens vastos dabat ore bonatus,
 Mutus erit Memnon, Phœbe reconde jubat
 Qui modo dictus eras & doctus, & ore disertus.
 Iam nihil eloqui, jam nihil artis habes,
 Querenti causam, vox hæc mihi verberat aures;
 Qui nil solis habet, nil habet ille satis.
 Scilicet ingenium satis bebetatur iniquis,
 Lætaque cum fugiunt dos sua quemque fugit:

DAer is een visch van outs bekend,
 Die blijft niet in sijn Element;
 Want als een visser, of sijn maet,
 Op desen visuyt vissen gaet,
 Soo neemthuy noyt een listigh net,
 Hy neemt geen loose fuycken met,
 Maer set een sackel op de snuyt
 Van sijn bedriechelicke schuyt,
 En kooft soo vletten op den stroom,
 Daer krijght de vis een minne-droom;
 Want als hy siet dien schoonen glans,
 Soo keurt hy't voor een goede kans,
 En, mits hy't listigh vier bemint,
 Soo kooft hy swemmen voor den wint,
 En springt dan veerdigh in den boot,
 Dat is, te midden in den noot;
 Want met de malle sprong gefchiet,
 De visser staect niet slecht en siet,

Maer grijpt terstont den sotten vis,
 Die moet dan blijven daer hy is.
 Al wie uyt heeten minne-brant
 Gaet vryen uyt sijn eygen lant,
 En aengedreven van de lust,
 Begeeft hem naer een vreemde kust,
 Daer hy de gronden niet en kent,
 Daer hy de lucht is ongewent,
 Daer hy al siende niet en siet,
 Die kooft wel licht in groot verdriet;
 Want hy is dickmaels opgevat
 Eer dat hy recht ter neder sat,
 En als de kans eens is gewaecht
 Dan is 'et al te laet geklaecht:
 Wel vryers, hoort een kort besluyt,
 En treckt'er desen regel uyt,
 Wie als hy vryt, te verre vlieght,
 Die wort bedrogen, of bedrieght.

Fallitur ignotis, aut fallit amator in oris.
UT Cephalum Venetis fallat piscator in oris
 praefigit parva lumina magna reti:
 Mox piscis qua tecta micat salit, inque phaselum
 Cum ruit in praedam navita promptus adest.
 Quid tibi cum flammis cum sint tua regna sub undis,
 Quid salis in Cymbam stulte, natate tuum est:
 Ni cupiat vel fraude capi, vel fallere quemquam,
 Errat in ignoto littore si quis amat.

AL wat iemant in de roos
 Voor sijn oogge-lust verkoos,
 Aerdigh wit of purper-root,
 Dat is in der haesten doot,
 Dat is in der haest gedaen,
 Dat is in der haest gegaen;
 Maer de reuck, haer beste deught,
 Die behout haer eerste jeught;
 Want al light de teere bloem
 Sonder eere sonder roem,
 Siet! de geur, die binnen lagh,
 Is nu beter alsse plagh.
 Al wat schoon of aerdigh hiet,
 Wat men aen het oogge biet,

Dat vergaet in korten stont;
 Want 't en heeft geen vasten gront:
 Maer een stil een sacht gemoet,
 En het vorder innigh goet,
 Dat is 't gunt sijn wesen hout,
 Schoon al wort het lichaem out,
 Schoon het nietigh vleys bederft,
 En het weeligh bloet versterft.
 Ghy dan, soeck je waere vreught,
 Soeckt alleen de ware deught,
 Soeckt alleen dat binnen schuylt,
 Niet dat uyt de leden puylt;
 Want al wat het oogge siet,
 Is in haest maer enkel niet.

Non peccant tantum illi qui uxorem ducunt in eum
 finem ut pulcritudinem ejus delibent, sed etiam
 politicè male agunt, nec suis commodis satis prospiciunt,
 sicut enim amicitia quæ in voluptate fundata est, insta-

bilis vocatur, Aristoteli 8 Ethicorum, eo quia voluptas
 cum ætate mutatur in boras: ita & amor conjugalis
 fixo nequit herere pede quæ tam fugaci innititur funda-
 mento.

Juven. Sat. 6.

CVr desiderio Bibula Sertorius ardet?
 Si verum excutias, facies, non uxor amatur,
 Tres ruga subeant, & se cutis arida laxet;
 Fiant obscuro dentes, oculique minores:
 Collige sarcinulas, dicet libertus, & exi:
 Iam gravis es nobis.

Augustin. de bono conjugali:

IN bono licet amoso conjugio etsi emarcuerit ardor ætatis inter masculum
 & feminam, viget tamen ardor charitatis inter maritum & uxorem.
 Salustius: Præclara facies, magna divitiæ, ad hæc vis corporis, & alia hujusmodi omnia
 brevi dilabuntur, at ingenii præclara facinora, sicuti anima, immortalia sunt.

Wanneer het klim de boom omvanght,
 En om sijn gulle tacken hanght,
 Of aen sijn groene schorse kleeft,
 Het schijnt al waer het vry beleeft,
 Het schijnt (na dat men buyten siet)
 Dat 't kruyt den boom sijn liefde biet;
 Maer daer het ooge niet en gaet
 Daer schuylt, o vrient, daer leght het quaet,
 Daer is 'et dat het dieper grijpt,
 Daer is 'et dat het harder nijpt;
 In voegen dat het jeughdigh hout
 Wort dor, en voor sijn jaren out;
 Daer staet het dan, gelijk een stock,
 Gelijk een leven-loofen block,
 Bedrogen van een loofen vrient

Die noyt soo ver gelooft en dient.
 Ghy, die u in dit groote wout,
 Datis, hier in de weerelt houd,
 Weet dat 'et niet al vrienden sijn
 Die op u lacchen, na den schijn;
 Maer houd dat onder soet gelaet
 Schuylt dickmael niet als eygen baet,
 Of dat oock onder soete jock
 Wel somtijts steeckt een oude wrock.
 Ghy, daerom, geeft u liefde niet
 Aen ieder die u liefde biet;
 Maer eerst op alle faecken let
 Eer datje sucht of gunste set:
 Want die te licht een vrient verkieft
 Wel licht sijn vrient en al verliest.

Achilles apud Homerum 1. Iliad.

*Is mihi juxta invisus ut atri limina ditis,
 Qui verbis aliud prodit quam mente volutat.*

*A*mplexus hederam viridi dare dixeris ulmo,
 Dum ramis ramos ambitiosa ligat,
 Arbor at, infido nimium dum fidit amico,
 Non expectato funere rapta perit.
 Ne quemquam patiare tibi nimis esse sodalem,
 Ante fides hominis quam sit aperta tibi;
 Sepe sodalirii sub imagine perdit amicum,
 Non satis ex vero si quis amicus erit.

GHy vrient, die hier dees Ente set,
 Hebt op u stuck niet wel gelet;
 Want wieder oyt een grooten tack
 Op eenigh jeugdigh boomken stack,
 Om dat als met een snelle vlucht
 Te brengen tot een raffe vrucht,
 Die gaet voor seker al te ras,
 En mist voor eeuwich sijn gewas;
 Ghy gaet vry trager, weerde vrient,
 Dat is dathier, en elders dient.

Wie oyt sich met een snellen spoet
 Wil brengen tot een machtigh goet,
 En pooght in haesten rijck te sijn
 Die vint sich veeltijts in de pijn,
 In noot, in droefheyt, in gevaer,
 En mist het dickmael allegaer.
 't Is seker, al te veerdigh rijck
 Is selden sonder ongelijck;
 Maer goet dat traegh en lancksaem vest,
 Dat is de menschen alderbest.

Hispanicum Adagium:

Poco a poco van a lexos, y corriendo a mal lugar.

Gallicum Adagium:

Peu a peu va-on bien loing, & en courant en mauvaise place.

Latinum dictum:

Celeritas infamis naufragiis.

Gallicum Proverbium:

Qui en un an veut estre riche, à la moitié on le pend.

Offchoon de vruchten vanden pijn
 Soo hart gelijk als keyen sijn,
 In voegen dat een handigh man
 Daer uyt geen nooten krijgen kan;
 Al slaet hy daer op menighmael
 Met yser of met vinnigh stael,
 Nochtans, dit alles onverlet,
 Soo ghy die voordien viere set,
 En laetse daer een wyle staen
 Gewis de block sal open gaen;
 Her vier dat heeft een wonder kracht
 Het maect oock harde quaesten sacht,
 Het kookt en stooft, het leyt en werckt,
 Meer als het oogh van buyten merckt;
 Maer let'er op, wy spreken hier,
 Bysonder van het minne-vier.

Ick heb wel eer een man gekent
 Tot sparen uyt'er aert gewent,
 Hy was soo boven maten vreck,
 Hy at byna sijn eygen dreck,
 Hy sloot het op al wat m'crat,
 Maer boven al sijn ouden schat,
 Al wat hy deelde, wat hy won,
 En sagh schier noyt de gulde son,
 En sagh geen stralen van de maen,
 Maer moeste staegh gesloten staen;
 Geen vrient, of maegh, of schamel bloet,
 En konde buygen sijn gemoet
 Dat hy van hem iet trecken sou
 Voor hongers-noot of strenge kou;

En of hem schoon een koorts bevanght
 Die hem tot aen de ziele pranght,
 Hy lijdt de steken van de pijn,
 Hy wil geen vyfen Medecijn,
 Geen vuylen apotekers dranck,
 Hy braect alleen maer van den stanck;
 Dan, vrienden, daer en schort'et niet,
 Maer gelt te geven is verdriet.

't Geviel eens onder dit beslagh,
 't Geviel eens op een blijden dagh,
 Dat onsen vreck soo verre quam,
 Daer hem omvingh een snelle vlam,
 Een felle strael, een innigh vier,
 En't quam hem van een geestigh dier,
 Dat was 't dat hem in haest becroop,
 En sachjens in den boesem sloop.

Siet daer terstont een vreemt beleyt,
 Siet daer een selfsacm onderscheyt,
 Siet eer het iemant dencken kan
 Jan Tayaert is een ander man;
 De beurskens van sijn groote tas,
 De laykens van sijn gantsche kas,
 Sijn hant, die eerst soo vinnigh sloot,
 En noyt aen iemant gunst en boot,
 Die gingen open al te mael,
 Juyst soo gelijk een Sonne-strael
 Een treurich bloemken open treckt,
 Dat met den rijm lagh overdeckt;
 Hy biet, hy schenckt, men weet niet hoe,
 Hy geeft gelijk een Meysche koc,

Hy sent geduerigh aen de maecht
 Al wat de Ionckheyt wel behaecht,
 Een schoone pluym, een franse beurs,
 En stoffe tot een onder-keurs,
 En seyde bloemen dier gekocht,
 En stricken nae de kunst gewrocht,
 En rieckend' poeyer voor het haer,
 Hantschoenen, meer als seven paer,
 Al uyt het weeligh Britten-lant,
 De beste die men immer vant;
 En dan noch dingen sonder end
 Die ons Parijs te koope sent;
 Voor al oock frayheyt hier gemaect,
 Die vry wel na den gelde smaect,
 Ten eersten ketens menighfout
 Van dit en dat, van enckel gout,
 Dan wayers met een goude steel,
 Dan schoone peerels om de keel,
 Dan baggen, die aen alle kant
 Sijn als geboort met diamant.
 Maer daer en blijft 'et geen sijn by,

Daer koomt al meer uyt dit gevry,
 De miltheyt gaet men weet niet waer,
 Het krijgt' er al een nieuwe laer,
 Een mart-stuck, of een kerremis,
 Wat maer ontrent de vryster is;
 Men soeckt maer oofsaeck over al
 Hoe dat men eerlick geven sal.

'k En weet niet waer men desen man
 Bequamer by gelijcken kan
 Als met de vrucht dien harden quaft,
 Die aen de steyle pijnen waft;
 Vermits die noyt eens open gaet
 Dan alsse by den viere staet.

Niet dat een stramme beurs ontbint
 Als Venus en haer dertel kint;
 Want wie 'er past op haer gebot
 Die krijght een kasse sonder slot;
 Maer boven al een oude vreck
 Die is hier uytermaten geck:
 Want 't is van outs, dat out en mal
 Isuytgelaten boven al.

Cupidinis loculi porro vincti.

Pinea nux duro circumvallatur amictu,
 Et rigido clausas cortice fundit opes;
 Si tamen hanc tepido soveat modo flamma calore,
 Nucleis è facili cortice sponte suet;
 Qui modo divitias tenebris damnabat avarus,
 Inque cavam nummos defodiebat humum,
 Prodigus effusis vomit aurea dona crumenis;
 Unde fit hoc? gelidum pectus amore calet.

Claud.

Peragit tranquilla potestas
 Quod violenta nequit.

Horat. 3. Car. 4.

Vim temperatam dii quoque provehunt
 In majus; iidem odere vires
 Omne nefas animo moventes.

ALs het Entjen is gefet
 Allet acken doen belet,
 Daerom wat ter fijden groeyt
 Dient ten naeuften afgesnoeyt,
 Maer dat na den hemel waft
 Daer op dient te zijn gepaft;
 Want dat in der hooghten sweeft
 Dat is dat de vruchten geeft.
 Rechte ftamme, Christen mensch,
 O! befnijt u aertschen wensch,
 Wat behaeght u dit en dat,

Groote ftaten, groote fchat?
 Ach! dat al is anders niet
 Als dat van ter zyden fchiet;
 Als dat enckel hinder doet
 Datje niet en wort gevoet,
 Datje, met een volle fucht,
 Niet kunt stygen in de lucht;
 Weert dan van u gave ftam
 Al wat u het voetsel nam.
 Siet! dit is de ware leer,
 Een is noodigh, sonder meer.

Sufficit una.

FUditus harentes extirpat in arbore ramos,
 Quisquis adoptiva germina frondis amat.
 Funditus ille vagos animo deturbet amores
 Germina legitimi quisquis amoris amat.
Ut bene legitimi consent tibi fœdera lecti,
 Tollenda est animo turpis amica tuo.
Una voluptatis partem ferat, una doloris,
 Una tibi lecti sit comes, una cibi:
 Cum satis una domus, coquus unus, & una catella,
 Cur fera det sociam que sociata tibi?

Sufficit unum.

Quid mihi vobiscum est, humiles mala pondera rami
 Vos aliquis lateri demerat ense meo:
 Nulla datis, vel si qua datis, non mitia poma,
 Non pyra, non vobis aurea mala rubene.
 Ille mihi, recto qui tramite vergit in astra,
 Surculus ille mihi solus alendus erit.
 Dummodo se mihi det, tollat Deus, omnia tollat
 Tollere me prohibet quidquid in astra caput.

F I N I S.

M O N I T A
AMORIS VIRGINEI,
Sive
OFFICIUM PUELLARUM

In Castis Amoris, Emblemate expressum;

Cum

Prefatione & Commentariolo

D. D. J A C O B I L I D I I.

Aen den
L E S E R.

DE Beelden, op de Maeghde-plicht passende, zijn op haer ordre te vinden
in't voorgaende werck, genaemt **Emblemata Moralia & Æconomia**
daer op den naeu-keurigen Lezer sal hebben te letten.

Pœma hoc, Candide Lector, jure meritoque, Viro celeberrimo & de litteris humanioribus, optime merito, Iano Grutero, usque aded Placur, ut in Polyantheam suam fermè totum transcriberit, & toti mundo commendarit, quo ad ejus normam virginum in amore animi formarentur, & felici tandem connubio jungantur. Hoc autem ut magis pensulacè legas, pauca, commentarioli vice, adornata libet.

ARGUMENTUM.

ANna, rudem justi dum Phyllida sentit amoris,
 Et Paphii vacuum pectus habere dolis,
 Frœna nimis laxas petulantibus, inquit, ephēbis,
 Est opus ut monitis erudire meis.
 Virginis officium castique Cupidinis artes
 Nos amor, & brumæ ter docuere novem.
 Me duce carpe viam, ne te malusaferat error,
 Dædaleâ Veneris regia fraude latet.
 Talia dum memorant, alternaque carmina dicunt,
 Non procul à thalami limine, dicta noto.
 Phyllis amore novo, stimuli que agitata juventæ,
 Incipit ingenuo sic prior ore loqui.

PHYLLIS.

Dum geminas nuper, per tecta paterna, columbas
 Conspectio dulci jungere rostra sono,
 Palmaque forte subit sterili miserabilis umbrâ,
 Suspirat socium dum procul esse marem,
 Moxque, vel aspectu cari propiore mariti,
 Ridet, & agricolam fertilitate beat;
 Alma Venus, dixi, moriar nisi nubere dulce est! (1)
 Et liquor, & tacito pectore serpit amor.
 Arboribus suis ardor inest, sua flamma volucris,
 Æstuat umbrosi per juga montis aper,
 Cæruleo quod amet, non desit in æquore pisci. (2)
 Cur fugiat teneras sola puella faces?

*Lucret. Omne aded genui in terris, hominumque, ferarumque,
 Et genus æquorivol. pecudes, pilaque volucres,
 In furias ignemque ruunt.*
*Montagn. lib. 3. des Essais. cap. 5. Tout le mouvement du monde se rebout, & rend à
 d'est accompli, & est une machine inséparable, c'est un Centre, où toutes choses
 regardent.*

A N N A.

ERgò maritali dare te juvat ora capistro? (3)
 Idque rosas, demens, & melimela putas?
 Si miseris superest mortalibus ulla voluptas,
 In gremio torvi non latet illa viri.
 Nassa tori vinclis, & squamæ turba juventæ,
 Simemini, præcis astimulata furis: (4)
 Libera vimineos gens certat inire recessus;
 Capta parat toto corpore nixa fugam.
 Conjugium votis nova virginis expetit ætas,
 Inque torum pueri prima libido reperit:
 Vix tamen illa viri gremio calet, ille puellæ,
 Cùm piget, & vacuo, oprat uterque lacus.

Diog. Laërt. Sperate juvenes celibes, & nuptias ambientes, similes est piscibus dicibus, qui ludens circum nassam & gessunt inire, contra quam inclisunt, extra.
*Theodoc. Similes sunt Senebus & nuptiæ,
 Viramque enim conspici desideramus,
 Postquam vero natis junctis tristamur.*

PHYLLIS.

ANna, licet genus acre virum, thalamos que lacesas,
 Me tamen urit Amor, me tamen urget Hymen.
 Est procul vidui morosa silentia lecti,
 Non mihi virginitas, nomen inane, placet. (5)
 Tota cohors Anatum, volucris si macula desit,
 Languet, & obscuro murmure stagna scæcat.
 Adde virile decus, facies venit altera: erum,
 Tota que festivis plausibus urda sonat.
 Cùm pater est peregrè, friget focus; anxia mater

Luget, & ancilla, pro dape, pensa ferunt.
 Barba domus columen: me me juvat esse Mariti.
 Triste, cubans vacuo bella puella toro.

Cypræ. Tract. de Spons. cap. 11. Virginitatis jugum nemini imposito, inquit Egnatius antiquus Theologus; vere jugum, quod ne virginis fœdales quidem, olim Romæ, ferre poterant, quod tamen solida quinquennium in nuptiis abstinere, & sacrum ignem custodire oportebat: cujus res Rhea Syllia, Romuli & Remi mater, Tucia, Minucia, Oppia, Flavinia, Opimia & alie, in historiis notæ, testes esse possunt.

Montagn. Lib. 3. des Essais cap. 5. Je trouve plus aisè de porter une cuirasse toute farcie, qu'un puellage.

A N N A.

Conjugii si, virgo, tibi tam dira cupido,
 Huc saltem placidâ non nisi mente veni.
 Flamma nimis vehemens, quam fervida suscitât ætas,
 Legitimi tædis non erit apra tori.
 Arte faber strictisque faces moderatur habenis,
 Ut magè jungendis flamma sit apra cadis.
 Hujus ad exemplum, rapidos compescet fueros,
 Turpiter, huc illuc, ne tuis ignis eat. (6)
 Ante cave Veneris præbere clientibus aures,
 Quàm sit propositi conficia facta parens.
 Illa patri referet, cui res erit ardua cura.
 Illius arbitrio sterque cadatque gener. (7)

Cic. 1. Offic. Homines tanquam in gyrum versibiles, & doctriæ duci oportet.
Cypræ. Tract. de Spons. cap. 3. Tutores, id est, sive Patres, sive Avus, sive Fratres puellas antiquitus respondere solent, idque optimo jure & hodie receptum est, cum ob illas, tum ob sexus fragilitatem & veterandiam; unde apud Euripidem Herminia cum cum uxorem peteret Orestes, Patris est, inquit, mea tractare sponsalia non meum.

PHYLLIS.

Tune velis clarâ me poscere voce maritum?
 Non faciam; pudor hoc, virginitatis que vetant.
 Virgo tribus lustris ubi tres superaddidit annos (8)
 Nonne sat est? quid me dicere plura jubes?
 Aspicias Automaton, (9) celeres quod denotat horas,
 Et gracili longum dividit axe diem.
 Murmura nulla ciet; sed quid vult, indice monstrat.
 Quam decet ingenium virginis istud opus!
 Virgo licet taceat, pro virgine nubilus ætas
 Exigit, & patrem, vel sine voce, monet: (10)
 Ora perunt, roseæ que genæ, tumidæ que papilla;
 Solvitur in tacitas tota puella preces.
 Palmes humi simulac propriâ radice tenetur,
 Hæc alio nobis vitis alendo loco est,
 Vinitor exclamat; jam jam dabit ipsa racemos;
 Ut dabitur laxo luxuriare folo.
 Sunt mihi, quæ possunt geminos nutrire, papillæ,
 Quique valent partum sustinuisse, sinus:
 Et mea virginitas, roseo testata colore, (11)
 Me jam, non matris, sed jubet esse viri.
 Omnia signa mihi, quæ nubilus exigit ætas.
 Sed queror, officii non meminisse patrem:
 Me juvat ergò rudis partes supplere parentis.
 Id mihi, vel scripto jure, licere ferunt. (12)

Culpandus est pater, qui filie, tumidâ jam virginitate, de marito non prospicit, unde testè Egnatius antiquus Theologus, matura virgo, inquit, rugosæ aniles ne respiciet, que patrem, ut viro loctores, tacite etiam rogat à hinc beneclud. Nubilus interea mortuæ virginis ætat vixebat pariat, suspensâ principis, curæ.
Filia quidem que a matris ætatis 25. excessit, si sine Patris consensu nuptatur matrimonio excedere dicitur de jure non potest, cum sibi Pater impostare debeat quod, oportuno tempore filia de marito, sibi de genero non prospiciat: atqui cum Phyllis nostra annum modo duo-devigessimam ætat se professâ sit, videlicet si puellula ad nuptiarum præparandis legis detortis, vel quibus suis applicatio.

A N N A .

Quæ prohibet dixisse pudor, fecisse licebit? (13)
 Verbaque cum fugias, facta probare potes?
 Nulla puella sapit, quæ præbet amantibus aurem,
 Dum nescit, generum quem velit esse parens.
 Ducimur alloquio, quò nos vocat ardor amantis,
 Utque redire juvet postea, nulla via est.
 Sera fuga est Ceti, quem cuspis adunca fessellit,
 Cum faciles aditus bellua stulta dedit.
 Difficile est uncis removere Cupidinis hamos,
 Ut semel in tenero corde refedit amor.
 Ergò parens quid ames deliberet, ante calores.
 Arbitrium cæpri nullus amoris habet.
 Nil properare juvat, properando fugabis amorem.
 Odit amans prompras in sua vota manus.
 Non placet huic hominum generi sine sanguine palma,
 Quodque cupit, subito non cupit esse suum.
 Cum, domino culpante moras, cita cœna paratur,
 Lixa vas fer lento tunc rotat orbe veru;
 Quoque minus properat, magis hoc taret igne ferina.
 Quæ celeri rapitur turbine, cruda manet.
 Si qua veni docta versare Cupidinis arte
 Virgo velit, tardas debet habere manus.
 Si properas, properare cave; (14) mora calcar amanti est.
 Quæ properat, Veneris dulce retardat opus.
 Ad laqueos dum sponte venit, nil vincula stringunt;
 Quæque capi cuperet, non capietur; avis:
 Sed dare terga paret, tunc denique fila cobunt,
 Atque iterum, quoties hæc stetit, illa labant.
 Si qua prior petiit, dignam tulit illa repulsam:
 Turpe petens mulier, turpe puella rogans.
 Si qua capi gaudet, fugiat: fuga dulcis amanti est. (15)
 Acrius illa docet pofcere, si qua negat.
 Peffora difficilis flagrantius urit amica.
 Basia lætanti rapta dedisse juvat.
 Grata viris magis est fera, cum fugit ocyor euro.
 Quàm, prostrata solo, cum jacet ante canes.

Cypri. de Sponf. cap. 6. Si dignitatis, deceri, & honestatis ratio habenda est, in nuptiis contrahendis conveniuntius & decentius est, si parentes filias suas viris dependant & suis verbis mancipent, quam si ipsæ suâ eversione in veracundis sese aliterius pofestati subjiciant.
 Ovid. Sed, quia delectat Veneris decerpere flores;
 Dicimus assiduo, eras quoque fiet idem;
 Interea tacita serpunt in viscera flamma,
 Et mala radices altius arbor agit.
 Ovid. 3. Falto. Nubere si qua velis, quamvis properabis ambo,
 Differ, habent parvæ comad magna mora.
 Seneca. Mera ammi odio est, sed facit sapientiam.
 Petron. Nolo quod cupio statim tenere;
 Nec Viftria mihi placet parata.
 Facit hæc illud Seneca. Pudet congrui cum homine vinei parato, ignominiam judicat gladiosior cum inferiore componi, & scit cum sine gloria vinei, qui sine periculo vincitur.

P H Y L L I S .

Anna, quid hoc sibi vult? quænam sua gaudia demens
 Abnuet? atque, animo quod pefit, ore neget?
 Præteritos votis frustra revocabit amores,
 Dura nimis juveni si qua puella fuit.
 Dum faver, & læto ridet Venus aurea vultu,
 Quæ bona fert, avidâ sunt capienda manu.
 Cauta Fulix, summo dum ludit in æquore piscis,
 In prædam celeri dexteritate ruit:
 Ista verecundis avis est imitanda puellis.
 Mollia qui caprat tempora, victor abit.
 Fronte capillatum magno cole numen honore. (16)
 Hoc tu si fugias, te Venus ipsa fugit.
 Dum Rosa flore novo, foliisque recentibus halat,
 Invida spinoso cortice testâ latet;

Quin, pueri, cohibete manus; rubus asper in illa est.
 Qui legit hanc tenero pollice, vulnus habet:
 Mox tamen illa dabit parulo se flore videndam,
 Et fluet, & duro sub pede pressa gemet.
 Dulce puella procis primæ sub flore juventæ,
 Hoc demum lepidue tempore gaudet amor
 Si qua diu virgo est, vix virgo videtur amanti,
 Quæque dies partem virginitaris habet. (17)
 Dum novus ergò vigor, præstat dare nomen Amori.
 Sæpè puella negat, quod dare vellet anus.

Livius. Siim occasiois momentis, cujus prætervolat oportunitas, cum basia pulchrum fuerit, nequicquam utox omiffam quereris.
 Procopius. Retum humanarum momenta in occasiois perceptione consistunt; nam sper ignaviam qui fortissimum paratum negligenter, cum suis culpâ ab oâ deservatur nequamquam illam, sed si ipsam, accipit.
 Montag. lib. 3. c. 5. L'amour ne me semble proprement & naturellement en sa saison, qu'en l'âge voisin à l'enfance, & la beaute non plus.
 Ronlard. L'Age non meus, mais verdetle encore;
 C'est l'âge seul, qui me devove
 Le cœur d'impudence attein.

A N N A .

Altius, ut video, maris hoc mihi marmor arandum est.
 Ergò libet laxo pandere vela sinu.
 Si didicisse juvat partes in amore puellæ,
 Infruat hæc oculos, virgo, tabella tuos. (18)
 Rete vides, non quod manibus vasfer attrahit auceps,
 Sed quod avis motu deprimit ipsa fuo.
 Capta sit, an capiat, vix, qui videt ista, viator
 Dixerit, in volucrum lina coacta ruunt.
 Virginis effigies sit ut hæc in amoribus opto,
 Ne cadat, impulsu quin cadata esta proci. (19)
 Pande plagas, licet hoc, sed non tamen attrahæ casses.
 Si sapis, hic auceps præda sit ipsa sibi.
 Me propiora tibi dare si documenta requiris,
 Hæc cape, nec castis plura licere puro.
 Nocte Pharus vastum radios dispergit in æquor,
 Ut racibus monstret per vada quâ sit iter.
 Flamma quidem portum denuntiat esse propinquum,
 Nulla tamen nautis obvia flamma venit. (20)
 Nauta, tuum est dare vela notis, mare tunderè remis,
 Falleris, expectas dum ferat ignis opem.
 Si facies comitem te perneget esset Dianæ,
 Cultus & à vestæ clamer abesse focus, (21)
 Hoc fati esse reor: vocet ignis ad ostia puppem.
 Opertatis studeat nauta subire sinus.

Glossad. l. pen. C. de Sponf. Multe, inquit, puelle propter verecundiam annuntiant poti u, quam loquuntur inter dependendum, maxime præsensibus parentibus, ne videantur ambire sponsum, quod virginitatis indecorum est. Et Baldus notat naturâ infirmum esse mulieribus tacere, per æstrem cum de ipsarum nuptiis agitur. Et virginalis maxime verecundia esse traditur ad mentimem nuptiarum erubescere, iuncta illud:
 Quæ coloratum Tiberini conjuge celum
 Subruhet, aut sponsi visa puella nevo.
 Cypri. de castib. matrimonial. Cap. 3. Omnino circumspexitam, in castibus matrimonialibus, virginem esse oportet, ne aut sese obtulisset aut pro sexu decore non satis verecundè egisse videatur, ut ne incommodum, quod Icafe nobili & eruditæ virgini olim conjugis legitimus, isti eveniat: ea enim, cum Theophilus imperatori Constantinopolitano adeo placeret, ut jam jam Malum aureum in fidei conjugioque pignus ei porrefturum videretur, ob promptius responsum rejecta, præ animi ægritudine, canobis se manci parvit.

P H Y L L I S .

Edo, nocet si virgo procis se deferat ultrò,
 Tu tamen id patri nonne licere putas? (22)
 Crede mihi tardis id calcar amantibus addit.
 Sunt quibus, oblatâ virgine, cœpit amor.
 Sponte duci Phrygio natam pater ipse Latinus
 Obtulit, oblatam Troicis hospes amat.
 Hæc tamen, hæc aliis tractanda negotia mandat,
 Si sapit, & docta se tegat arte pater.

Per tacitas melius geritur res ista latebras ;
 Aptius in multis hic mover, alter agit.
 Sic ave fallit avem, rerum velut infcius, auceps,
 Nec minus occulto retia sine trahit.

Apud veteres parentes, filias suas viris non petentibus ultro detulerunt, neque se propter decorum facere existimarent. Saul David filium obtulit, 1 Reg. cap. 18. Alcivius Plisi, apud Homerum ; Latimus Æneæ, apud Virgilium ; Chremes Pamphilo, apud Terentium ; Megacles Pifistrato apud Herodotum ; Darius Alexandro apud Zonaram, & alii.

A N N A .

Arstua cauta quidem, sed non secura pericli. (23)
 Tune putas tutos posse latere dolos ?
 Falleris, infelix. corrupto vivimus ævo ;

Fraus apud astutos nec latet ulla diu.
 Adde, quod oblata vix gaudeat ullus amica,
 Quippe recurva cibus æra subesse timet.
 Dum Priamus natam nuptum dare tentat Achilli,
 Nil agit, & tristi fronte repulsus abicit.
 Nil pater hic tentet, nisi nota sit antè voluntas.

Illius, in tacita quem tibi mente petit.
 Auribus explorat glacialia marmoræ vulpes,
 Quæ nisi firma fati, calida fisisit iter.
 Paucula de cultu, quia pars quoque cultus amorum,
 Accipe virginis iussa tenenda choris.

Culta placet lepidis (modus hic tamen adsit) ephēbis.
 Munditiis satis est si fovetur amor. (24)

Opræ amans dare dona tui potiora parentis,
 Cum, posito cultu virginis, uxor eris :

At tibi colla videns regalibus abdita gemmis,
 Gratia quæ nostri muneris, inquit, erit ?

Vidi ego nobilior quævis vestibus abegit amantes.
 Territa gemmarum luce juvenata fugit.

Lampadis immodico sic distiper ardor olivo,
 Si nimio languens stello sole jacet.

Vir gravis, in cœna patri dum nuper adesset,
 Protulit hæc animo dicta notata meo :

Persica cum florent, nihil est formosus illis ;
 Sordidus contrâ, flore cadente, nihil.

Fit plerumque situ, fit squallida sordibus uxor,
 Excoluit formam si qua puella nimis.

Pergit, & ornandi quæ tanta licentia dixit,
 Quis furor est, toros se coluisse dies ?

Forma nocet miseris nimis ambitiosa puellis,
 Anxia de cultu vix erit apta toro.

Cura cui vultus, incuria sæpè mariti est,
 Quæ speculo gaudet, non amat illa colum.

Si tibi forte parens, ut ames, laxavit habenas,
 Jamque tuo juvenis captus amore gemit ;

Ignè licet caleas, ne sit manifestus amanti.
 Quid placidâ semper fronte videnda venis ? (25)

Aurea lux Phœbi, post nubila, gravior orbi est ;
 Dulcior à rapidis quæ strepit aura notis. (26)

Ardor abit, flaccescit amor, torpetis amantes,
 Dum nimium vobis stulta puella favet.

Viva superfusus calx fervet & æstuat undis,
 Et simili flammæ excitat arte faber.

Difce negare, viget Puer aliger arte negandi,
 Dura placent Veneri, vulnere crescit Amor.

Rixa licet subeat, nihil est, mihi crede, pericli ;
 Mira loquor, tenero lis in amore valet. (27)

Incedens numerat vestigia pauca retrorsum
 Histrio, cum doctâ fortius arte saltat.

Quoque magis nervum retrorabit ipse Cupido,
 Altius hoc pueros missa sagitta ferit.

Prævia pugna duces, lis prævia jungit amantes

Arctius, idque sui Cypria Martis habet.
 Adde quod & calidas incendere profuit iras,
 Ut videas quanta bile tumescat amans.
 Ira dabit juvenem patulo tibi corde videndum ;
 Vix aliquis mentem, cum subit illa, tegit.

Darius filiam Alexandro, Priamus Achilli, Alcivius Plisi, dum non satis circumspicere deserunt, frustra fuerunt: nihil dicit, nisi explorato, tentandum prudentiores censent.

Cicero. Adhibenda est autem munditia non odiosa, neque exquisita nimis, tantumque fugiat agri estem & inhumanam negligentiam.

Cato Cens. apud Ammian. Cui cultus magna curæ, virtutis invenia est. Vives de Christ. Facin. lib. 1. Non splendebit vestis, ac nec fordebit: non erit admirationi, sed nec fastidio. Mundus mulieris, nominatur earum ornatus quo mundities significatur, non artificium vel opulentiam.

Idem eod. Loc. In vestibus præcipiendum est, ne sint delicatæ, aut precise nimium, sed sine sordibus, sine labe. Nescio quemadmodum mundities animi corporisgudeat mundicie.

Boët. 21. Gratior est apium magis labor, Si malus ora prius sapor edat ; Gratius astra nitent, ubi nocens Desinit inbriferos dare sonos ; Lucifer ut tenebras pepuleris ; Pulchra dies roseos agit egros.

Seneca. Morbum esse sciat, non hilaritatem, semper arridere ariditibus, & ad omnem estimationem spiritum quoque diducere.

Ovid. Quæ modo pugnantibus jungunt sua rostra columbe ; Quamvis blanditas verbaque marmor habent.

Plaut. Amphitr. Ira intervenit, rursus redunt in gratiam, Ferum ira si forte evenient hujusmodi Inter eos, rursus si reversum in gratiam est ; Bis tanto amici sunt inter se quam prius.

Seneca. Amans iratus multa ventitur sibi. Concordia fit carior discordia.

P H Y L L I S .

DUra nimis tua iussa puto, Venus aurea clamat
 Miria Mathiacas regna decere nurus.

More Sabinarum frontem capere severam
 Et nisi dura loqui si puella velit,

Illâ sero teneros procul ore fugabit amantes,
 Et melius duri militis uxor erit.

Molliter Idaliis recubare fueris in umbris
 Non didicit Veneris tristitia ferre Puer.

Adde, quod & fragiles tantum gerit ille sagittas,
 Adde, quod æternas non habet ille faces.

Si nimis emungas, perit ignis, (28) & æmula soli
 Flamma tenebroso prefla vapore jacet.

Proverb. Salom. cap. 30. Qui nimis emungit, elicit sanguinem.

Ovidius. Sed miscenda tamen Venus est lecta timori ; Ne tanti doctes non putet esse tuæ.

A N N A .

DIce, age, blanditias, fer basia, funde falernum,
 Sparge rosas, avidis da melimela procis ;

Protinus infelix (nec enim modus ullus amanti est)
 Protinus audaci sub pede pressa gemes.

Est Faba, quæ, gracili modo fas hæcisse bacillo,
 Pergit in ætrias ambitiosa vias,

Nec tetigisse fat est fastigia summa Faselo,
 Ulterius gyro luxuriante ruit.

Exit in immensum temerarius ardor amantum,
 Et quamvis tolere plurima, plura petunt :

Nec fati his vel totus amor. Sua furta sodali
 Si narrare nefas, non placet ipsa Venus.

Hinc neque pollicitis, neque tu movere querelis,
 Nec gemitu faciat cor tibi molle puer.

Nonne vides : tremis acta noto, similisque precanti,
 Dum spirat, tremulum flectit arundo caput ;

Et simul ac desævire hyems, assurgit in altum,
 Nullaque supplicii signa prioris habet.

Crabro rosas ac mella colit, dum spicula condit ;
 Cum ferit, amissa cuspidè, fucus abit.

Supplicat omnis amans, & dat bona verba puellæ ;
 Dum negat, & calidas respuit illa preces ;

At fremet, & teneræ convitia dicit amicæ,
 Ut semel optatâ gaudia nocte tulit.
 Ut sine labe fluat primi tibi temporis ætas,
 Auris ad obſcœnos ſit tibi clauſa jocos.
 Hi, pubes læſciva parat cum bella pudori,
 Prima Dionæi tela nepotis erunt.
 Ergò ubi nequitiis aliquis, voceſque pudendas
 Auſus erit ſtultâ garrulitate loqui,
 (Arridere nocet) vultus oppone ſeveros,
 Et matronali verba timenda ſono.
 Serpere ſi patiære, notat piger atria limax,
 Soluitur in liquidas qui fale ſparſus aquas.
 Voce tona, nec parce minis, dum ſcurra jocatur;
 Protinus impuro deſinet ore loqui.

Vives, lib. 1. de Chriſt. Form. *Ilud ne admonenda quidem Virgo ne ridenti arideat, quod plume non ſit niſi vel ab impudicâ vel ab amenti. Ne ſinat ſe vellicari, vel læſivum tangi, muſet locum, & abeat, ſi aliter vitare non poſſit.*
 Pierre Matthieu. *Henry troiſieme, Roy de France, fut eſperduement amoureux de ſa Dame de Châſteau-neuf il y avoit quelquel promeſſe par eſcrit, mais les ſermons qui ſe font ſur des aurels de plume, s'en vont auvent.*
 Ergò. *Ignis juvenis juvenis teneræ quod jurat amicæ.*
 In viciis, & rapidâ ſcribere oportet aqua.
 Plutarch. in lib. quomodo ex inimic. &c. *Polibonius, quod ſolutior in riſu eſſet, & liberius cum viris conſabularetur, in crimen inſeſus vocata eſt, quam eo crimini maximo Spiritus Minuſius Pontifex maximus admonuit ne ſermonibus levioribus quam videret, uteretur.*
 Salom. Prov. c. 25. v. 23. *Ventus Aquilo diſſipat pluvias, & triſtis faties linguam detrahentem.*

P H Y L L I S.

JUDICE me præſtat tædas celerare jugales,
 Conjugium ſtatio fida pudoris erit.

A N N A.

AT patet inſidiis levis & properata voluntas, (29)
 Decipitur propero qui vorat ore cibum.
 In ſcrobe tectâ latet viſco maculata papyrus,
 Cum palamedæam ruſtice fallis avem:
 Delitiâ volucrum medio jacet eſca cucullo,
 Quam properans roſtro dum malè captat avis,
 Mox oculos lento premit illita charta veneno:
 Ridet, & in prædam læta caterva ruit.
 Fallitur, & totam ſit fabula juſta per urbem,
 Credulus ignoro ſi quis amore perit.
 Si te fortè nepos aliquis, non dignus amari,
 Ambiat, à caſtâ ſit procul ille domo.
 Nec veniat, quamvis mens eſt tibi ludere tantum,
 Sæpe vel in luſu capta puella perit.
 Ingenii dum quidquid habet depromit amator,
 Miſcet & alterno mollia verba ſono,
 Amplexuque dato luçantia baſia carpit,
 Baſia virgineis inſidioſa choris,
 Corda ſubit ſenſim non intellecta Dione,
 Perque ſinum tacitis paſſibus errat Amor.
 Dum canit, inque vicem ſua carmina fiſtula reddit,
 Non exſpectatis caſibus hæret avis.

Paul. Cyprius. *Anceps in combibitione eſt, quærum altera ad miſeriam ducit, altera ad ſuſticitatem, itaque priuſquam te in rivum deſ, non minus ſolliciti delibe-randum eſt quam Herculem in brevi conſtitutum ſeſſe legimus. Si enim ſemel in combibitionale cecideris alea, non eſt quod arte corrigas, eſt enim ex iis in quibus (quod diſt) ſole) non eſt bis peccare.*
 Seneca. *Honeſtus, cum judicaretis, amare, quam enim amavertis, judicare.*
 Vives livre 1. de la femme Chreſt. *Tu ne dois non plus donner d'audience aux attraits & doux paroles des amoureux, qu'à l'enchantement; il te dira que tu es belle, gracieuſe, incantable, &c. & peut être, n'es tu rien de tout cela. Quoy plus? qu'il mourra s'il n'en a la jaiſſance: c'eſt là que le mal le tient, Adviſe bien que tu ne ſojs priſe par ſes paroles.*

P H Y L L I S.

CUR neget amplexus, & abhorreat oſcula virgo?
 Non pudor his, roſei non perit oris honos;
 Baſia virgineis quis credat obefeſe labellis (30)
 Ingenuus tenero qua: tulit ore puer?

Libat Apis violas, & baſia figit acantho,
 Oraque plena favis in ſua tectâ reſert;
 Non tamen hinc violæ, non hinc marceſcit acanthus,
 Utque fuit, roſeus perſtat utrique color.
 Virgo, notas juvenis, quas preſſerat ore protervo,
 Abluit, & facies, quæ fuit antè, redit.
 Si licet oppoſito de lumine fumere lumen,
 Invida cur juveni baſia virgo neget?

Ex Græcis Epig. *Quid Satyrife tumes? res ajunt oſcula inanes, Et facie abſteſe tolluntur & oſcula ſputo.*

Vives livr. 1. de la Fem. Chreſt. *Il y a des filles qui ſont gloire d'avoir des amoureux, de quels elles prennent, leur paſſetemps, en les venant & martirant: mais les rets qu'elles tendent, ne ſont moins pour prendre elles meſmes que les hommes, auxquels elles en veulent.*

A N N A.

BAſia nil teneris data poſſe nocere puellis,
 Nil tactus cupidi blanditiæque Proci,
 Haud mihi quis vando perſuadere ore Poëta;
 Tactus, & ipſa latens baſia virus habent.
 Purpureos digitis, Hoſpes, ne tange racemos,
 Traſtari manibus non amat iſte color.
 Iſte color, color iſte recens, decor integer uvæ,
 Intactæ genium virginittatis habet. (31)
 Sint procul amplexus, procul oſcula, dulce venenum,
 Ah! faciunt longas preſſa labella notas.
 Utque domum rediens faciem lavet undique virgo,
 Altior in tacito pectore menda later.
 Non vitium tantum, ſed quæ vitioſa videntur,
 Hæc quoque, ſi ſapias, hæc quoque, Virgo, fuge:
 Nec fatis eſſe puta quod ſis tibi conſcia recti.
 Tunc quoque cum mens eſt integra, fama perit.
 Saucia Nux aliquâ ſi parte putamina perdat,
 Poſtea, quidquid agas, ſemper hiatus erit.
 Si peræat miſeris ſemel integra fama puellis,
 Lædaturæ facer virginittatis honos;
 Tu licet inde velis famæ farcire ruinam,
 Non iterum veniet qui fuit ante decor. (32)
 Obducas licet uſque cutem, manet uſque cicatrix,
 Utque tegas, ſemper vulnera vulnus habent.
 Ergò verecundis ſit cura, laborque puellis,
 Turpia ne poſſit garrula fama loqui. (33)
 Hic ego, quos deceat ſcopulos vitare, docebo;
 Tu mea non duro dictâ reconde ſinu.
 Principio tibi turpe puta, dare munus amanti, (34)
 Sit procul à caſtâ virgine larga manus.
 Is cui parva dabis, credet majora datam;
 Pauca licet dones, cætera ſumer amans.
 Adde, quod, oſtendens cuivis tua munera, dicet:
 Hæc dedit ardoris pignora ferre ſui.
 Ignis, ubi paulum pinguedinis ejicit olla,
 Irruit, & toras de populatur opes.
 Nil dare ſponte ſubit, magis accipiendo perimus; (35)
 Noſter avaritiæ crimina ſexus habet.
 Hinc ſumus imbelles, quæque omnia tela repellat,
 Protinus, accepto munere, victa jacet.
 Argenti natat æs ferrumque per aquora Vivi,
 Sola ſubit niveos aurea maſſa ſinus.
 Quo nequeat penetrare chalybs, admittitur aurum;
 Teſtiteris Danaæ turris athena mihi,
 Cede, chalybs, aurum de virginittate triumphat;
 Hei mihi! viſ fulvo quanta colore latet!
 Fortè pudicitiam ferro dedit auro, ſed auro
 Innumera patulos exhibuere ſinus.
 Cura ſit ergò tibi, ſi ſit tibi cura pudoris,
 A donis avidas abſtinuiſſe manus.
 Nonne vides, ut nudus Amor, (ſic pingitur aptè)

Nil præter pharetram, telaque pauca gerat?
 Nil pretium quo condas habet. Deus odit amantes,
 Qui, Veneris turpi munere, munus emunt.
 Non adamas tanti est, non gemma, nec aurea torques,
 Non Thyria vestes, vilis ut esse velis.
 Injectos admisit hians quia Concha lapillos,
 A cancro patulæ dripiuntur opes.
 Muneris accepti mens conscia amanti est,
 Nullaque pro casto bella pudore gerit.
 Parva vidēbuntur, quæ nunc dabo iusta, puellis;
 Parva quidem, fateor, sed tamē apta tibi.
 Fronde levi juvenes jactoque lacefere malo, (36)
 Conveniens castis moribus esse nego.

Flore latebat Apis (res hic ea digna relatu est)
 Hanc videt, & tenero pollice virgo petit;
 Nec mora, nec requies: tandem ferit illa puellam:
 Huic tumet infestâ cuspidē læsa cutis.
 Virgineam quid crabro manum petis improbe? clamat.
 Ludimus, & mens te lædere nulla fuit.

Dum pueros lusu lasciva puella cecidit,
 Sæpe tumor vexat corpora, sæpe timor.
 Non ego laudarim Nafonis ubique libellos;
 Ille vurus cupiat virginis esse pedes;
 Ille nurus Latias curvis errare theatris
 Justit, & in medio crura movere foro.
 Judice me, castas mos dedecet ille puellas,
 Judice me, non est virginis istud opus:
 Per fora turpis Amor furit, & Venus; este puellæ
 Este domi, (37) vobis est sacer iste locus.

Nec faciliè à spinis innoxia vellera servat,
 Per vepreta vago dum pede fertur ovis,
 Nec facile ingenui retinet monumenta pudoris,
 Sæpe Dionæo juncta puella gregi.

Vives. *Nihil est famâ & exsultatione faminarum tenerius, aut magis injuria obnoxium; ut non immortio videri possit de araneæ tenui filo pendere.*

Plaut. in Epi. *Non nimis potest*

Pudicitiam suâ quis servare sibi.

Ovidius. *Læsa pudicitia est, deperita illa semel.*

Famam servare memento,

Quæ semel amissa, postea nullus erit.

Dion. *Pudica est non modo ut ne quid peccet, sed ne suspicionem quidem ullam sursum de se præbeat.*

Vives lib. 1. de Chrest. *Ecce. Nihil mulier viro det; femina enim que dat, se dedit.*

Et ratio esse potest, quod ille qui donat creditur captare velle benevolentiam ejus, cui donat; juxta illud Martialis:

Dum me captabas, mitibus munera nobis.

Cic. Orat. 5. in Verr. *Nihil est tam sanctum quod non violari, nihil tam manuum, quod non expugnari pecunia possit.*

Dii, quod non expugnari succumbitis auro.

Mich. Verinus. Alutera ne capias, unicus latet hamus in esca,

Nulla cavent visio munera, vitrus habent.

Seneca. *Beneficium accipere, libertatem est vendere.*

Ovid. 3. de Art. *Ille potest vigilis flammam extinguere Vestæ,*
Et rapere e templi Inachi sacra tuis,
Et dare missa viro triviti acuit acuitis,
Accepit Venerem munere quæ negat.

Virg. *Malome Galatea petit, lasciva puella,*
Et fugit ad salices, & se cupit ante videri.

Idem. *Addit se sociam, timidique supervenit Eglo,*
Eglo Najadum pulcherrima, jamque videnti
Sanguineis frontem moris & tempora pingit,
Ille, dolum videns, quo vincula nectitis, inquit,
Carmina que vultis cognoscite, carmina vobis,
Hinc alius mercedis erit.

Greg. Nafan. *Mulierum ornamentum est, morum probitate & elegantia flores, domi, ut plurimum, manere; labiis, oculis, genis, vinculum injicere, pedem limine non admodum frequenter ferre.*

Vives lib. 1. de Form. *Christ. De la fille qui se tient a la maison, personne ne peut rien dire, de celle qu'on voit hanter les compagnies, chacun en dit sa rasetelle, & sont d'avers les propos qu'on sient d'elle, selon la diversité des jugemens des hommes qui la taxent.*

P H Y L L I S.

Egone perpetuis damnata puella tenebris
 Debeat æternum delinuisse domi?
 Sit satis imperio duræ gemuisse magistræ,
 Et ferulæ molles supposuisse manus:

Nunc animis vigor est, & nos jubet urbe vagari
 Mobilis, & toto qui volat orbe, Puer.
 Nec fera profuerit; (38) Venus ostia pandit amanti,
 Cum gemit ad clausas læta puella fores.
 Carceris impatiens vult libera colla Cupido,
 Tu quoque colla pater libera Liber amas.
 Servando nova musta, perit servando puella:
 Mitia regna mero, virginibusque placent.
 Castaneas non antè nuces torrete, puellæ,
 Quam pateat tenui vulnere fissa cutis:
 Si qua fuit, solido quæ cortice sustinet ignem,
 Dissilit, & rauco recta fragore quatit.
 Torva verecundo quæ pectora claudit amori,
 Quas Veneri pœnas, quas dabit illa sibi!
 Æstuat, & calidam nequit exhalare juventam,
 Clauditur æternum si qua puella domi:
 Mox tamen erumpens laxis bacchatur habenis,
 Plusque retenta diu flamma fragoris habet.
 Vidi ego, quod licitè erat impenetrabile flammis,
 Turpiter obfcœno pectus amore rapi.

Ovid. lib. 3. Amor. Eleg. 4. *Ne custodiri, ni velis, ulla potest.*
 M. Montagn. *La nature, en ses opérations, ne laisse rien de contraint; car si vous arrettez le cours d'une riviere, elle se debordera & gâtera tout; le feu enfermé, comme on voit es mines, fera crever & peter la terre, tenez une femme serrée, tant que voudrez, si sera-elle un saut curue, malgré voz dents, & illoy en prend envie.*

Egnatius antiquus Theologus. *Periculoſa est possessio puella, & servatus difficilima, cui virginis status jugum impostum est.*

Id quod Tacitus de populi, idem de puellarum moribus non inepte aliquis dixerit: Nec totam servitutem pati possunt, nec totam libertatem.

A N N A.

NON mihi propositum est vinculis arcere puellas,
 Sola vagos fuerat mens inhibere pedes.

P H Y L L I S.

AT cuivis aurem dare me tua jussa verabant,
 Anna, vir ergo mihi qualis habendus erit?

A N N A.

Nube gravi, mea Phylli, viro cui mascula virtus
 Mente dionæos expulit antè jocos;
 Nube viro cui dia Themis, cui ridet Apollo;
 Ille tibi, vitæ per vada, pandet iter:
 Nam si fortè rudi, rudis ipsa jugere marito,
 Qui thalami subeat munia, neuter erit.
 Junge duas, utcunque voles, sine lumine tædas;
 Semper erit picea nocte sepulta domus.

Mart. *Quid dentem dente juvenis*
Rodere?
 Vives livr. 1. de Fem. *Chrest. 215, a chose de quoy on doive estimer un mary a choisir, si non pour son bon esprit: le contentement de mariage consiste au deuis du mary & de la femme, mais quels deuis, quellets raisons, quel entretien aura un lourdant sans sens & sans cognoissance des affaires du monde?*

P H Y L L I S.

TUnè sophum torvæque aliquem de stirpe Catonis
 In teneræ cupias virginis ire sinus?
 Tunè virum quem luce forum, quem nocte libelli
 Sollicitant, thalamo posse vocare putas?
 Dum volet ille sui defendere jura clientis,
 Jura tori nullus, qui tueatur, erit.
 Ingenium Magnetis habet Toga, pondera rerum
 Attrahit, & faciles nescit amare jocos.
 Jura tori, non jura fori, mihi dicat amator.
 Non ego solliciti tangor amore viri. (39)
 Hunc volo, qui facilis, qui nil, nisi basia, doctus;
 Hunc volo, cui nostro nil sit amore prius.

Vives lib. de Offic. Mariti cap. de discip. *Form. Memiserimus infirmum esse sexum illum naturæ suæ, & ut non corpore, sic neque animo posse gravari semper sustinere, ideo utendum non raro remissionibus & relaxationibus curarum, ut joci & narrationibus eorum que amicos, & vicinis contigerunt, modo absit curiositas, &c.*
 Montagn. lib. 3. des Essais cap. 5. *C'est trahison se marier, sans s'espousser.*

A N N A .

Pectore (quis furor est?) tu nil nisi basia volves,
Munia cum sacri sunt obeunda thori?

Fœda facesse Venus! res est veneranda Maritus.

Turpe voluptatis nomen abhorret Hymen.

Non aliquis (mihî crede) nepos, Venerisive fatelles

Aptus erit castæ scepra tenere domus;

Memnonis effigiem, plerique sequuntur amantes,

Sole micante boant, hoc abeunte, silent.

Dum tuus ille Paris primo furit actus amore,

Basia mille feres, basia mille dabis;

At simulac stolidi deferbit æstus amantis, (40)

Procinus emeriti militis uxor eris.

Dum Cephalus nimio rutilæ facis ardet amore,

Luminaque in caro lumina fixa tenet,

Non piscatoris, humilis non rostra carinæ,

Non acui cultros in sua damna videt.

Dum Dominæ frontem, dum lîderis instat ocellos

Respicit infans captus amore puer,

Aut humeros barbâque sui miratur amantis

Aut levibus gaudet stultula puella jocis,

Omne latet vitium, nihil ulteriora morantur;

Solaque si liceat basia ferre, fat est.

Cum Venus insanos tentigine jungit amantes,

Separat infaustum sava Megæra torum.

Ambrosium latè rosa tunc quoque spargit odorem,

Cum fluit, aut multo languida sole jacet.

Stultus amor formæ est, labat is, veniente senectâ.

Non secus ac putri sub trabe sidit opus.

Adde quod & febris minuit, & cura decorem;

Et toridem causis cessat amare puer.

Firmius ingenium est, ipsisque nescit ab annis,

Et causas pro semille favoris habet. (41)

Non tibi canities veteris vestigia flammæ

Auferet; aut rugæ finis amoris erunt.

Si jungare viro, cui mens, magis ars, refulget;

Illa vel extremos perstat ad usque dies.

Si qua tui tibi cura, seni ne nube, puella,

Ne jaceas viduo frigida nupta thoro:

Si qua tibi veniet, veniet tibi posthuma proles; (42)

Cuique negat cari mors genitoris opem.

Aur, si fortè patri numerosior exstitit hæres,

Garrula quod de te fama loquatur habet.

Labitur interea teneri tibi flosculus ævi,

Dum que gemis, vitæ pars melioris abit.

Cur hedera annosam complexibus implicat ulmum?

Væ miseræ! perit hæc, cum magis illa viret.

Illa quidem ramos abit ambitiosa per omnes;

At siccis arbor stat miseranda comis.

Cedite, Privigni, nunquam benè virgo noverca est.

Quid tibi cum viduo, bella puella, viro?

Donet Hymen focii communia pignora lecti,

Illa tibi pignus virginittatis erunt.

Ingentem tenerâ quid figis in arbore ramum,

Inviso quem jam pondere mala gravant?

Poma caduca fluent, calathis indigna coloni,

Inque pari damno ramus, & arbor erit.

Si fapis, parboribus ramum sine prole marita;

Poma sub autumnum sic magis apta feres.

Quin age, dum viridi turgent in cortice gemmæ,

Nil, nisi communes, arbor adoptet opes.

Cœl. Rhodig. lib. 28. cap. 25. Quænamadmodum ignis in paleâ vel leporinis facile succenditur pilis, atque occisus idem restinguitur, contabescitque; nisi robustior materia fuerit admixta: ita momento evanescente novorum conjugum amorem, formâ

solum corporis conciliatum, nisi bonis præfultus, ac prudentiâ coactus, radices miserè alius.

Vives livr. 1. de la Fem. Chrest. Ces amours tant eschauffees trois ou quatre jours apres les noces, tourment ordinairement en rïstes, & viennent quelques fois aux coups de poings, & ont que le pain de nocet est failli.

Plutarch. Vt Corce non frustatur iis, quos vterat in suis, aut leones: Sed Hifsem sanum ultra omnes dilexit; ita, que vna fecit (addo, lenocinuis juvenilibus) nacta sunt maritos, insuavem plerumque cum iis vitam agunt ob demeritum.

Montaign. lib. 3. de Essais cap. 5. Je ne voyz point de mariages qui soient plus tost, & se troublent, que ceux qui s'acheminent par beauté, & deffers amoureux: il y faut des fondamens plus solides, ceste bouillante alegresse n'y vaut rien.

Ovid. Trist. 3. Eleg. 7. Nil non mortale tenemus, Pectoris exceptis ingenio bonis.

Val. Max. lib. 7. Vnae filia pater Themiscloem consulabat, utrum eam parerit, sed ornato, an divitiis, sed parum probato, collocaret; cui is, malo, inquit, virum pecunia, quam pecuniam viro indigentem.

Vives livr. 1. de la Femm. Chrest. On doit avoir respect à l'age, à fin qu'il ne soit moindre qu'il est requis à un pere de famille, qui a femme & enfans à gouverner, & qu'il ne soit aussi si grand qu'il ne puisse suffire à gouverner, laissant une femme veuve chargée des petits enfans orphelins.

Eurip. in Andro. Nunquam duplicia conjugia laudavero mortalium, Nec binos matres habentes liberos.

Vives livr. 1. de la Fem. Chrest. Il y a des peres, si mal advisez, qu'ils estiment à leur fille devoir estre bon mary, un chacun qui leur semble bon genre: & par ainsi ils ne regardent bien souvent si non aux richesses, noblesse, ou ce qu'ils estiment leur devoir estre profitable, & non les choses qui sont convenables à la fille.

P H Y L L I S .

Jam tua jussa placent, auri tamen actus amore

In thalamum genitor me jubet ire senis.

Equid agam? nec enim mihi tota pecunia tanti est,

Ut vetuli conjunx principis esse velim. (43)

A N N A .

Si pater indigno te subdere colla marito

Fortè velit, nullâ vox tibi lite sonet.

Virginis arma preces: rigidum prece flecte parentem. (44)

Non aliâ durus vincitur arte patet.

Quod truculenta nequit, frons hoc præstabit amica;

Obsequium, non vis, pectora dura trahit.

Pinea verberibus nux inconcussa resistit.

Illa tamen, placido victa calore, patet.

Jam sumus in portu, solvendaque zona puellæ est.

Hic quoque, de multis, pauca monenda mihi.

Insitor agnatos excindit in arbore ramos,

Omnis adoptivum germen ut humor alat.

Funditûs illa vagos animo deturbet amores,

Germina legitimi si qua caloris amat.

Protinus ut junxit tibi tæda pudica maritum,

Unicus ille tibi mente fovendus erit. (45)

Non congerro vetus tua postmodò tecta frequentet,

Nec juvet, innuptæ qui comes ante fuit.

Anxia nec matris, nec sit tibi cura fororis;

Alterius succos ne bibat alter amor.

Fallor? an occurrunt hic plura notanda puellis,

Quas focio primum fœdere junxit Hymen.

Quæ propriis quondam verberat in aëra ramis

Planta, peregrinâ non nisi fronde viret:

Vertice truncato, jam non sua, germina monstrat;

Quodque suum non est, sustinet arbor onus.

Arbitrio, nova Nupta, tuo desiste moveri;

Certa tibi vitæ norma maritus erit.

Ille dabit leges, quas non averfa sequeris;

Si fapis, hui succos pectoris adde tui.

Obsequium sine regna tibi; parendo gubernas:

Sensibus alterius discis, puella, regi.

Plus habet Insitio, hæmori quod mente recondas;

Inferre præceptis memore quoque, Nupta, tuis.

Cedit honor ramis, succi tamen arbor origo est;

Et decus hoc, ex se quod dedit, alter habet.

Si fortasse tuo niteat domus aurea censu,

Arcula cum modico sit gravis ære viri,

Pone supercilium, bona nec tua laudibus effert,

Inque viri lateat nomine tota domus.

Turpiter, Hæc mea sunt, mulier furibunda reclamat.

Ah! nunquam proprias femina jactet opes. (46)

Lex dominos rerum pronuntiat esse maritos,

Idque viri juris, quæ pater orbis, habent.

Vives lib. 1. de Christ. Femin. *Conjugium præcipit debere mulierem existimare maritum sibi esse omnia, omnibusque caris nominibus unum succedere: quod sibi Hefiorem esse ait, apud Homerum, probrissimum Andromache?*

Tu mihi, tu solus pater es, materque verendus?

Tu dulcis frater, tu gratos ad omnia conjungas.

Seneca. *Castis ad virum matrisque parando, imperat.*
Plutarch. in præcept. Matrimon. *Commune est una coeque, ou il y a plus de leau que d'un, nous l'appellons l'in nocentissime: aussi la maison & le Bon doit toujours être nommé du mary, encore que la femme en ait apperçu la plus grande part.*

D. D. JACOBI LIDIJ Commentarioli.

ET Paphis vacuum pectus habere dolis] Inconsiderantiam & simplicitatem virginibus passim adscribi videas. Rationes varii varias promunt. Nevizanus (*lib. iv. Sylv. Nupt. n. xxi. x.*) de cranii structura & paucitate futurarum fatuitatis muliebris indicium capit. Sed id verum non esse, Anatomia palam docet; immò contrà demonstrat, in pueris & feminis plures ut plurimum esse futuras quàm in viris. Ut silentio involvam, virtutem cerebri, juxta Galenum, non tam esse conformacione cerebri vel cranii, quàm ejus temperie promanare. Invenias quoque qui feminis minus cerebrum esse autumant, quàm viris; atque inde etiam minus ab ingenio esse instructas. Summus enim Opifex, & Creator omnium, maximum cerebrum iis dedit, qui plurimum cerebro uti debuissent, ut functiones animales præstantes ac nobiles exercerent. Aristoteles magnum homini, supra proportionem corporis, cerebrum adscribit. Et ut plurimum homo alterum tantum cerebrum habere dicitur quantum bos, nimirum, ad quatuor vel quinque librarum pondus. Sed patrocinator feminis Adrianus Spigelius, summus Anatomicus, cum, five crebrâ *auventia*, five stupendis ac invidendis quarundam feminarum, quas nostra & superior ætas tulit, ingenis inductus, cerebri amplitudine eas à viris superari, negat. Potior ratio est illorum, qui feminas ingenio ac judicio minus valere idèd ajunt, quia minor illis est rerum experientia, ob educationem solitariam vitamque sedentariam, qua in umbra delitescunt, ita ut, variarum rerum cognitione & intuitu, ingenium judiciumque excitare, polire, exercere & subigere veterent. Dura autem nimis illa Platonis sententia, dubitantis, utrum rationalibus an irrationalibus animalibus accenseri debeat mulier, ut Eusebius lib. xii. de Præp. ar. Euang. cap. vii. retulit. Durior & impior lex Mahumetana, quæ bestias eam annumerare non veretur. Cui accedit ille, qui mulierem ad imaginem Dei factam esse negavit. Ob simplicitatem autem dolis ac fallacis puellæ plurimum obnoxie sunt. Unde Hero apud Ovidium *Inf. xviii.*

Vt corpus teneris, sic mens infirma puellis.

Ovid. lib. iii. de Arte amandi:

Sapè viri fallunt, tenera non sapè puella,

Paucaque, si quaras, crimina fraudis habent.

Phasiadem matrem fallax dimisit iâson:

Venit in Æsonios altera nupta sinus. &c.

Et Epistola ii.

Fallere credentem non est operosa puellam

Gloria: simplicitas digna favore fuit.

Sic Propertius lib. ii.

Colchida sic hospes quondam decepti iâson.

Ejseta est. tenuit namque Creûsa domum.

Sic à Dulichio juvene est elusa Caphiso:

Vidit amatorem pandere vela suum.

Ah! nimumi faciles aures præbere, puella,

Diserte deserta non temere esse bona.

Sed autoris dicta, utpote Poëtæ non solum disertissimi, sed & juris peritissimi, non Poëtatorum duntaxat, verum etiam juris legumque Dictatoris Justiniani testimonio firmare consentaneum est. Is autem ait (*in auth. de eq. dor. §. questum.*) *Infirmitatem naturæ mulierum satis novimus, quod facile fiunt circumventiones aduersus eas.*

Dadaleæ Veneris regia fraude later.] Hinc Venus ipsa Apaturia nomen adepta est. *amertio* enim est *fallo*, & *decipio*. De ea sic Strabon lib. xi. *Phanagoria* (emporium est apud Mœoticos Scythas) est insigne Veneris Apaturia templum. Id nomen interpretantur, *fabulam quandam afferentes, quod, cum Gigantes Veneris adorti essent, illa, Hercule invocato, tam diu in tenebris quibusdam latitavit, donec signatim Gigantes excipiens, dolo Herculi occidendos exhibuit. Inde*

templum Veneris *ἀπαύρων* nuncupatum, cujus Stephanus meminuit. Nemo unum technas procorum atque admirandam versutium facile explicet. Id regum sapientissimus innuere aperte satis videtur, cum inter adbita inventuque difficillima collocat *viam viri apud Virginem*. Proverb. xxx. 19.

(1.) Naturæ impetus in nupturritibus se prodens eleganter expressus verbis Vestalis istius virginis apud Senecam Controvers. ult. lib. vi. quæ hunc verbum scriptissime memoratur:

Felices nupte! moriar, nisi nubere dulce est.

Euripides quoque iis vitam esse beatam scribit, quibus felicia sunt conjugia. Nota est fabula de Platonis Androgynæ, sive homine bicorpore. quem cum arroganter sese efferrer, medium secuit Jupiter, unde conjunctionis libido utrique parti inhæsit. De quo fultius differenter videre est Leonem Hebræum (*Dial. iii. de Amore.*) Ex lascivientibus istis fuit illa, quæ, cum impudenter virum gravem aspiceret, & ille indignatus diceret: *Quin tu teram potius intueris;* respondit: *Hoc magis te facere par est, cum è terra viri efformati sint: At quis nobis viros aspicerè prohibeat, è quorum costis factæ sumus?* ut Matthæus Tympius (*in Alcedonijs Studiosorum cap. xxxix. partis 1.*) retulit. Ubi etiam petulantiora femine ejusdem, et Theobaldum Camerinoꝝ Principem, verba, (*ex Crantzii Metropol. libro iii. capite ix.*) annotavit.

(2.) Hic eleganter sanè exprimuntur illa Lucretii:

Omne adèd genus in terris hominumque ferarumque,

Et genus agnorum, pecudes, pictaque volucres

In furias ignemque ruunt.

(3.) Apuleius conjugium vocat *compedes nuptiales*. Bassilus *pedices* nominat. Leges Canonice *onus & sarcinam* dixerunt. Nuptiæ servitus quædam sunt 1 Cor. v 11. 4. Unde aurum & argentum iis inter venire multis gentibus placuit. Imprimis veterum *coemptio* celebris est. Atque inde crebræ illæ de amissa per conjugium libertate apud Comicos querelæ.

(4.) Ita sanè habet. Nam Socrates apud Laërtium juvenes cælibes & Nuptias ambientes, similes esse piscibus, dixit, qui circum nassani lufus agitant, & certatim eam inire gessunt; at verò jam inlusi, continuò exire atque erumpere laborant. Atque in eo senectutis Nuptiæ sunt quàm simillimæ, ut verè Theodectes apud Sioebum *Serm. lxxvii.* pronuciavit. Et enim uxorem & senectutem expecturus passim; at verò ubi alterutrum adepti sumus, agrè est, inquit. Certè de senectute Cicero in Catone Maj. *Senectutem ut adipsatorem omnes optant, eandem accusant adepti. Tanta est inconsistentia, sultitria atque perveritas.*

(5.) *Virginitatis jugum nomini imposito*, inquit antiquus quidam Theologus. Et verè quidem jugum, ait Cypræus (*in libro de Sponsalibus cap. xi.*) quod nè virgines quidem Vestales olim Romæ ferre poterunt, quas tamen solum quinquennium à Nuptiis abstinere, & sacrum ingenium custodire oportebat. Cujus rei Rhea Sylvia, Romuli & Remi mater, Turia, Minutia, Oppia, Flornia, Opimia & aliæ, in Historiis notæ, testes esse possunt.

(6.) Cicero (*lib. 1. Offic.*) *Homines*, inquit, *tangam in gratum rationis & doctrinæ duci oportet.*

(7.) Sic Anthea postea ait: *Ergo parens quid ames delibere?-- Id fieri è re puellarum est, cum ob alia, tum ob sexus fragilitatem & & verecundiam. Unde apud Euripidem Hermione, cum eam uxorem peteret Orestes, Patrius est, inquit, mea tractare Sponsalia, non meum. Multæ (inquit *Gloss. ad l. pen. C. de Spons.*) puellæ, propter verecundiam, annunt potius quàm loquuntur inter deponendum, maxime præsentibus parentibus, nè videantur ambire sponsum, quod virginibus indecorum est. Immo verecundia virginalis est, ad mentionem Nuptiarum erubescere, juxta illud:*

Quale coloratum Tithoni conjuge caelum
Subrubet, aut sponso visa puella novo.

Caullus in Epithal.

Virginitas non tota tua est, ex parte parentum est.

Tertia pars patri data, pars data tertia patri.

Tertia sola tua est, noli pignare duobus.

Qui genero sua jura, simul cum dote, dederunt.

Id autem jure divino & humano necessarium judicari Aristatus (de jure Connubiorum cap. 111. sect. x.) eruditè demonstrat. Videtur etiam Cyprianum (de sponsal. lib. 1.) & Paulum Tarnovium (de conjugio lib. 1. cap. xxxv. i. & xxxv. ii.)

(8.) Ita secundum Aristotelem (Polit. lib. vii. cap. xv.) pronuntiatur. Adi, si vacat, Aristatum de jure Connub. cap. 11. sect. 1. ubi eleganter hoc argumentum tractat. Huc videtur respexisse Lutherus, cum in Sermone de Matrimonio dixit: *Mane surgere & mane contrahere matrimonium, neminus debet ponitern.* Nam simulac matura ætas est, de Connubio cogitare consentaneum est.

(9.) In mensa collocatum Automaton illud, & exserto digito, à Phyllide demonstrari, Lector cogitet.

(10.) Ignatius prudenter monuit, maturæ virginis rugas aniles non expectandas, ut quæ patrem, ut viro tradatur, tacitè, etiam roget. Hinc graviter Claudianus:

Nubili interea matura virginis atas

Vrgebat patrias, suspenso periculis, curas.

(11.) Modesta allusio ad Tertullianum dictum, quo indicat, post contestatam sanguine virginitatem, demum nuptium tradere virginem, penes Israel, licitum fuisse.

(12.) Filia quidem, quæ annum ætatis xxv. excessit, si sine patris consensu matrimonium contrahat, exhareidari jure non potest, cum pater filii impune debeat, quod oportuno tempore filiæ maritum, sibi generum non quaesiverit (Alb. Gentili de Nupt. lib. iv. cap. ix. & Aristum de jure Connub. cap. 111. sect. x. num. xv.) Sed cum Phyllis nostra annum duo devigesimalium agere se modò professæ sit, ridicula est in puella ad Nuptias properante detortio legis, ut colorem causæ sibi conciliet.

(13.) Cyprianus de Sponsal. cap. vi. *si dignitatis, inquit, decori & honestatis ratio habenda est, in Nuptiis contrahendis, convenientius & decentius est, si parentes filias suas viri respondent: aut & sui verbum mancipent, quam si ipse sua oratione invecunde sese alterius potestatis sub- jiciant.* Vide quoque Alber. Gent. de Nuptiis lib. iv. cap. 11.

(14.) Expressit Anna illud Ovidii lib. 11. Fastorum:

Nubere si qua velis, quamvis properabitur ambo,

Differ. habent: parva comanda magna mora.

Mora facit sapientiam, ut ait Seneca. Propterantia verò parit pœnitentiam. Ita ut lentè hic festinandum sit.

(15.) Facit huc illud Senecæ: *Eudet congressi cum homine vinci parato. Ignominiam judicat gladiatori cum inferiore componi, & scit eum sine gloria vinci, qui sine periculo vincitur.*

(16.) Livius: *Si in occasione momento, cujus prætervolat oportunitas, cunctatas paulum feris, nequicquam mox amissam queris.* Et Procopius: *Rerum humanarum momenta in occasione perceptione consistunt.* Nam si per ignaviam quos fortunam paratam neglexerit, cum sita culpæ ab ea deseratur, nequaquam illam, sed seipsum accuserit. In tempore ergò aliquid facere, rerum omnium primum esse, Phyllis nostra tenet.

(17.) Montanum lib. 111. cap. v. amorem propriè & naturaliter in ætate infantis proxima vigere, scribit, & pulchritudinem tum maximè emittet. Puerum certè Amorem finxit antiquitas. Itaque virginitatis sterculum & gratiam singuli infestant dies.

(18.) Picuram in conclave suspensam indicat, in qua depictum rete, quo in aère suspensio ficedule rei capiuntur, in illud incidentes incautæ volucres, impetu proprio id ipsum in terram dejiciant, sequæ ipsas intricant.

(19.) Hinc rapiendi virginés, etiam desponsatas, ritus, suprâ nobis memorati.

(20.) Scitissima similitudo, virginibus necessariò expendenda. Etenim circumspectè agendum, nè aut sese obtulisse, aut, pro sexus decore, verecundia & castissima, non satis graves se præbuisset videantur, ut si nemili infortunio sese involvant, quod Icasiam, nobilem & eruditam virginem, olim afflixisset legitimus. Ea enim, cum Theophilo Imperatori Constantino-politano aded placeret, ut jarnjam malum auream, in fidei conjugalis pignus, ei porrecturus videretur, ob promptius responsum, rejeçta, præ animi ægritudine, cœnobio se mancipavit.

(21.) Virgines Vestales, si mundiiori cultu uterentur, viros, non sacra, curare credebantur. Idcoque sacris abstinere jubebantur; ut de Minutia, Vestali Livius aliique tradunt. Invidio Hieronymus (lib. 1. adversus Jovinianum) eam propterea, habio judicio, vivam sub terra, ad portam Collinam, defossam scribit.

(22.) Parentes omnibus viris non petentibus ultro obtrulerunt, nec id sibi viri vendendum existimant. Certè rex Saul Davidi filiam obtulisse memoratur 1 Sam. cap. xviii. ut & Lati-nus Æneas, apud Virgiliùm; Chremes Pamphilo, apud Terentium; & Megacles Philistrum, apud Herodotum. Idemque nostro seculo à viro inspecto, gravi ac prudenti non graviter factum Scriptor nostet, in eruditissimis ac festivis Dialogis, patrio sermone editis, testatur pag. c. lxxi 11.

(23.) Nam Darius filiam Alexandro, & Alcinois Ulyssi, non satis cautè, deferentes, frustra fuerunt. Unde nihil hic nisi ex-plorato tentandum, prudentiores suadent.

(24.) Pulchra adversus vestium deplorandum luxum dissertatio! Egrediè & acutè Lud. Vives lib. 1. de Femina Christiana: *Non splendebis, inquit, vestis; at nec sordebit. Non erit admiratio; sed nec fastidium. Mundus mulcibus appellatur earum ornatus, quo manducies significatur, non arctissimum vel opulentia.* Vix ambigo, quin illud Poëtæ passum obtineat:

Culta puella nimis, casta puella minus.

Nec non Catonis Cens. apud Ammianum: *Cui cultus magna cura, virtus incuria est.* Sed testes primum sacros, deinde profanos huc complures advocare lubet, ut, quàm graviter & justè Anna nostra seculi nostris profusam in vestitu mulcibus luxuriam damnet, inde civis clare. Salomo Proverb. cap. vii. comm. 10, meretricium ornatum vocat tali nomine, quod corpori quàm scitissimè aptatum vestem proptèrè denotat. Ita enim, sub v (sibus) nimum scitulis animum meretricium lateat ut plurimum, monuit. Apud Prophetam Tzephaniam cap. 1. comm. 8. ita Deus loquitur: *Erit autem die maceratiôni tehoræ, ut animadvertam in ipsos principes, (aures arrigite, quæ ob generis caritatem & fortunæ opum- que amplitudinem hic quidvis ferè vobis licere putatis) & in filios Regis; & in omnes qui induuntur indumento alienigenarum.* Princeps quidam Sarcenus in Christianis humanissimus, Canonico Traj-ctensi Gulielmo quondam naravit, Christianorum leges inde sibi notas, quòd puer educatus esset Hierosolymis, in ea tamen urbe inores tunc viguisse corruptissimos, & inter alia vitia, vestiu- insolentiam fuisse tantam, ut verbis æquari vix posset; tam variè & forma, & colore, & pretio exorbitatum. Quantum istud me offenderit, nescit, vestes meæ (nam vulgaribus admodum, & nihil curiositatis aut artis præ se ferentibus, indutus cras) pro me dicent. Addebat: *Ecce, hæc sunt vitia, ob qua Deus Palæstinam Christiani denudè ceceptam alio commiserit. Ita nos non tam nostri viri- bus, quàm vestris virtutibus, vos illic ejecimus.* (Hierem. Drexelius in Trismegisto Christiano lib. iii. cap. xi.) De Belgis nostris fice Cominæus (Comment. lib. 1.) *Credibile est, jam ipsos dare pœnas eorum, qua, velus prosperi elati, admiserunt. Nam & cultu corporis & vestitu, &c. modum excedebant, abstiti pudori & honestati.* Hinc pruden- der Augustus Imp. conviviatorum & vestium luxum egrotantù Reip. signum esse, dixit. Imprimis autem solet Deus peregrino ornatu luxuriantes subdere illorum imperio, quorum vestes & mores imitari voluerunt. Curtius lib. iii. inter signa transferendi imperii Persarum à Dario in Alexandrum referent, quòd Darius cepit uti quodam vaginæ genere, à Græcis usurpari solito; Proti- nusque Chaldaeos id sic interpretatos: *Imperium Persarum ad eos, quorum armæ esset imitatur, transferuntur.* Plurima hujus rei exem- pla congestit Lud. Guyonius (in ses Leçons tom. 1. liv. 11. chap. xxix.) Ita cum hoc Deus avertat à nostris vestibus, qui passim Hispanicum, Italicum, &c. ornatum induere amant. Ita ut pictor ille non des- tipuisse judicandis sit, qui, cum varias nationes cum vestitu singu- larium expressisset, Germanum hominem depicturus hæsit, & mox pannum convolutum, humeris ejus impostum, affinxit, quia nec formam nec colorem certum, omnibus utenti adscribere noverat. Sedit ergò feminarum animis gravis illa S. P. et ad- monitio, quam tradit 1. Ep. cap. 111. comm. 3. & 4. *Uterius pergit Cyprianus (de discipl. & habitu virg.) Sericum & purpuram induat Christum induere non possunt: auris, & margaritis & monilibus adornate ornamenta cordis ac peccatoris praderunt, &c. Nullarum sexè pretiosus cultus est, quam quarum pudor vitii est. Et Chrysostomus (homil. xv. v. 11. in ep. 1. ad Corinth.) Difficile est, inquit, difficile; fortasse autem fieri non potest, ut sic ornato corpore, simul quoque ornentur anima; sed necesse est, ut, si alterutrum curetur, alterum negli- gatur. Non est enim ejusmodi eorum natura, ut simul fiant.* Tertul-
lianus

lianus in brevi opusculo de habitu muliebri aurum, gemmas, purpuram mirè detestatus est. Fulgentius ad Probam: *Virgo que ornatum corpore vestis affectat, animam suam virtutum splendore despoliat. Nec habet castitatem veram, que intuentibus parat illecebram; nec fidem servat Christo, que populo querit magis placere, quam sponso. Accedat Ethnica.* Livius lib. xxxv. & Valerius lib. ix. cap. 1. testantur M. Oppium & T. Romulum Tribunos plebis, Q. Fabio & T. Sempronio Consulibus, faxisse, nè qua mulier plus femiuncta auri haberet, neu vestimento verlicolori uteretur. Aristoteles Oecon. lib. II. cap. 1. inter leges probè mulieris hanc ponit, ut vestitu viliori etiam utatur, quam leges civitatis permiserint. Cum Xantippe, Socratis uxor, lautius se vestivisset, à marito causam rogata, dixit, se spectum prodituram. Tum ille, ò mea conjunx, inquebat, non ut spectes, sed ut specteris, sic vestiris.

(25.) Seneca: *Morbam esse scias, non hilaritatem, semper ardire ardentibus, & ad omnium estimationem ipsum os quoque aducere.*

(26.) Sic Boëthius de Consol. Philof. lib. III. Metr. 1.

Gratior est apium magè labor,
Si malus ora prius sapor edat.
Gratius astra nitent, ubi Notus
Desinit imbriferos dare sonos;
Lucifer ut tenebras populerit,
Pulchra dies roseos agit equos.

(27.) Ovidius:

Qua modo pugnant: jungunt sua rostra columbae,
Quarum blanditias verbaque murmur habent.
Plautus Amphitr.

Ira interveniunt, rursus redeunt in gratiam.

Verum ira si forte eveniunt hujusmodi

Inter eos, rursus si reversum in gratiam est,

Bis tanto amici sunt inter se quam prius.

Et Seneca:

Amans iratus multa mentitur sibi.

Concordia fit carior discordia.

(28.) Qui nimis emungit, elicit sanguinem, dicit Salomo Prov. cap. xxx. Nimia austeritas fe quoque amorem fugabit & detrimentum afferet. Benigna ergò fronte opus est interdum.

Sed miscenda tamen Venus est securæ timori,

Nè tanti dores non putet esse tuas.

(29.) Seneca: *Honestus est, cum judicaveris, amare, quam, cum amaveris, judicare.* Hinc Cypræus: *ANCEPS IN CONNUBIO VIA EST, QUAM ALTERA AD MISERIAM DUCIT, ALTERA AD FELICITATEM. Itaque, priusquam ire in viam des, non minus sollicitè deliberandum est, quam Herulem, in bivio constitutum, scisse legitimus. Si enim semel in connubio male ceciderit alea, non est quod arte corrigas. Est enim ex iis, in quibus (quod dici solet) non est quia peccare.*

(30.) Sic in Græco est Epigrammate:

Quid, Satyrice, times? res, agitur, oscula inanes.

Est facie abluta tolluntur & oscula spatio.

(31.) Elegantissima comparatio, qua tenet virginittatis flosculus exprimitur. Unde Vives merito scripsit, *Nihil fama & existimatione feminarum esse tenerius, aut magis injuriæ obnoxium; ut non immerito videri possit de aranea tenui filo pendere.*

(32.) Ovidius: *LESA PUDICITIA EST; DEPRIT ILLA SEMEL.*

(33.) Dion: *Pudica est, non modo ut nè quid peccet, sed nè suspitionem quidem illum turpem de se prebeat.*

(34.) Nam rectè Vives de Femina Græc. lib. I. *Nihil mulier viro det. femina enim qua dat, se dedit.* Nam donando aliquid, benevolentiam ejus cui donat captare creditur, juxta illud Martialis: *Dum me captabas, mittebas munera nobis.*

(35.) Donorum, ad persuadendum ac impetrandum quod volumus, efficacia magna est. Tullius v. Orat. in Verrem: *Nihil est tam sanctum, quod non violari, nihil tam munus, quod non expugnari pecunia possit.* Ovidius lib. III. de Arte Amandi:

Munera (crede mihi) capiunt hominesque, deosque;

Placatur, donis, Inpiter ipse, datus.

Cl. Rutilius:

Aurea legitimas expugnant munera tedus,

Virgencosque sine aureis imber emir.

Hinc collige, quid sibi velit aureus ille imber, qui in Danaes sinum decidisse fertur. Lactantius fabulam pulchre explicat. (*Instit. divin. lib. I. cap. XI.*) Danaen, inquam, violaturus Iupiter, aureos nummos largiter in sinum ejus infudit. hac supri merces fuit. At Poëta, qui quasi de Deo loquebantur, ne auctoritatem credite maje-

statis infringere, sinxerunt ipsum in aureo imbre delapsum; eadem figurâ qua imbes ferreæ dicant, cum multitudinem telorum sagittarumque deferunt.

(36.) Respexit ad illud Virgilianum:

Malo me Galathea perit, lasciva puella,

Et fugit ad salices, & se cupit ante videri.

(37.) Præclare in hanc rem Gregorius Nazianzenus: *Mulierum ornamentum est, morum probitas & elegantia florere, domi, ut plurimum, manere; labiis, oculis, genis vinculum insere, pedem limine non admodum frequenter efferre.* Plura in Convivialibus Sernionibus de h. se differabamus.

(38.) Ovidius lib. III. Amor. Eleg. IV.

Nec custodiri, ni velis, illa potest.

Nam natura in suis operationibus constringi se non patitur. Flumen impetu undarum ruens quis sistat? Ignis conclusus terram diducit & rimas agere cogit, ut in cuniculis, ad muros subruendos usitatus, videre est. Similiter autem cum femina comparatum esse Mich. Montanæus censet. Nec ablutit fabula Laurentii Abstemii: *Vir teletopus, inquit, uxorem, quam parum pudicè vivere compererat, eisdem amico, cui plurimum fidebat, dederat custodiendam, ingentem pollicitus pecuniam, si eam ita diligenter observaret, ut nullo modo conjugalem violaret copulam.* Ad ille, ubi, aliquot dies expertus, custodiam hanc nimis diffidit, & ingenium suum veruscia mulieris vincit comperisset, ad maritum accedens, dixit, se amplius nolle hanc tam durum gerere provinciam, quandoquidem nè argus quidem, qui totus oculent fuit, mulierem invitam posset custodire. Addidit præterea, si necesse sit, mille se anno integro saccum plenum pulicibus quotidie in pratium deserere, solutoque sacco eas inter herbas pisere, vespereque facta, omnes domum reducere, quam una die impudicam mulierem servare. Ignatus, antiquus ille Theologus, periculosam dicit possessionem puellæ, & servatu difficillimam, cui virginittas jugum impositum est. Id enim quod Tacitus de populi, idem de puellarum moribus non ineptè dixerit: *Nec totam servitutem pati possunt, nec totam libertatem.*

(39.) Vives lib. de Offic. mariti. cap. de Discipl. Feminarum: *Memineris infirmum esse sexum illum naturâ suâ, & ut non corpore, sic neque animo posse gravia semper sustinere: idè utendum non raro remissionibus & relaxationibus curatum; ut jocè, & narrationibus eorum qua amicis, & vicinis contingerint, modo assiste curiositas, &c.*

(40.) Cæf. Rodig. lib. x. xviii. cap. xxv. egregiè ad rem, *Quemadmodum ignis, inquit, in palæa vel leporinis facile succenditur pilis, atque ocus idem resingitum contabescitque, nisi robustior materia fuerit admoda: Ita momento evanesce novorum conjugum amorem, formâ solum corporis conciliatam, nisi, bonis presultus, ac prudentia coaluit, radices miserit altius.* Calida hæc circâ matrimonium consilia & sellinatæ Nuptias, plerumque post tres quatuorve dies, in turbas cære, prudenter Lud. Vives perpexit (*de Fem. Christi. lib. I.*)

(41.) Val. Max. lib. VII. *Vnicæ filia pater Themistoclem consulabat, utrum eam pauperi, sed ornato; an diviti, sed parum probato collocaret. Cui is, malo, inquit, virum pecuniâ, quam pecuniam viro indigentem. Quantum enim fortunæ dotes ab ingenii bonis distant! Optime Nalò Trist. lib. III. Eleg. VII.*

— Nil non mortale tenemus,

Pectoris exceptis, ingenique bonis.

(42.) Ita est apud Plautum in Aulularia:

Nam post mediam ætatem qui ducit uxorem domam,

Si eam senex prægnantem fortuito fecerit,

Quid dubites, quin fit paratum nomen puero, Posthumus?

(43.) Bacchis apud Plautum senem mortem vocat. Et in Mercatore:

Si unquam vidisti pillum amatorem, hem, illic est.

Nam meo quidem animo verulus, decrepitu senex

Tantum est, quasi signum pillum in pariete.

Ovidius lib. I. Amorum Eleg. IX.

Qua bello est habilis, Veni quoque convenit, etas.

Turpe senex miles, turpe senile amor.

Quos petiere duces annos in milite fortis,

Hos petit in socio bella puella viro.

Adi Aristæum de jure Connubiorum cap. II. sect. IV. Item Nevizanum in Sylva Nuptialis lib. II. ubi senum connubia damnantur. Vide etiam Autoris nostri Dialogos pag. 100 cc XLV. ubi Anglici proverbii meminit, quod sic habet: *Senex ducens juvenentulam, gignit insantem & jugulat virum.* Item alterius, cujus hic sensus est: *Cum juvenis dicit juvenentulam, Deus is præsto est. Vbi senex ducit juvenentulam, Deus mittit benedictionem.* Vbi vero juvenis ducit

ducit retulam , Deus nec proſto eſt , nec mittit benedictionem.
 (44.) Non temere voluntati parentum refragandum eſt, quia magis perſpicere cenſetur, quid è re liberorum ſit, quàm ipſi; ſed precibus parentis ſtudenti ſunt, ſi alium præferant maritum ei, qui filix, etiãſi annis & iudicio maturæ, animo exoptatus eſt. Imprimis verò Deus obnixè orandus, ut rem ad optatum & ſalutarem exitum perducat. Si autem, nè ſic quidem, voluntate conſpirent, ad officium iudicum pertinet, conſiderare, an parentes probabilem cauſam habeant refragandi; ut Au'or noſter docet (ex Phil. Melanchthonis Locis comm tit. de Coniugio) in Dialogis pag. CCCXL. Item Tarnovius de Coniugio lib. 1. cap. LXXIII.

(45.) Ita pronuntiat ſecundùm Vivem de Fem. Chriſt. lib. 1. *Coniugium præcipit, debere mulierem exiſtimare, maritum ſibi eſſe omnia, omnibuſque caris nominibus unum ſuccedere, quod ſibi Heçtorem eſſe ait, apud Homerum, proliſſima Andromache:*
Tu mihi, tu ſolus, pater eſ, materque reverenda,
Tu dulcis frater, tu gratus ad omnia coniunx
 (46.) Prudenter, juxtà Plutarchi illud præceptum connubiale, quo ait: Sicuti de calice, in quo plus aquæ eſt quàm vini, tamenum vinum ei inefſe dicimus, & vinum appellamus id, quod eo continetur; Ita domus & poſſeſſio ſemper a marito denominari debet, etſi potiorem partem attulerit uxor.

HAbes, amiciffime Archæologe, elegans ſpecimen non vulgariſ ingeniî & iudicii, in Anna tua ſupra ſexum & ætatem eminentis. Unde omnia proſpera tibi tuiſque ſperare par eſt. Teque jamjam in utramque aurem ſecurum dormire iubemus, gratiaſque, quas poſſumus, habemus maximas.

A R C H. Poſtrema hæc literaria apophoreta & bellaria belliſſima ut exhibuiſti, jam tibi debere incepi, Bibliacæ humaniſſimæ; Etienim ad gratiaſ tibi referendas eo nomine me obſtrictum ſentio, & nunc ago, habeoque, donec referre dabitur. Interim verò vos, amici lectiſſimi, valetè & vivite felices.

E C H O *ſive Carmen juvenile.*

VT maneam perſicite cavis in montibus, *Echo,*
 Roſcida dum ſtillant gramina manè. *Ech. MANE.*
An tibi peçtus erit mihi reſpondere paratum,
 Dum quid liberius vox mea quærit? *Ech. ERIT.*
Dic age, Pegafci primus quis fluminis autor;
 Quis, precor, in vates tam fuit æquus? *Ech. EQUUS.*
Sed quis erit ſacro qui proluit ore liquore,
 Dum mihi ſpe præmit peçtora, ſolor. *Ech. OLOR.*
Heu! vatum jacet omnis honor. ſi nummus in arca,
 Munere nunquid ero clarior æris? *Ech. ERIS.*
At, quid agit, qui divitiis caret? *Ech. ARET;* Apollo
 Tam certos equidem non canit ore ſonos.
Dic quæ nobilitas fertur vera? *Ech. ÆRA.* nec illud
 Cæruleus ſacra vicerit arte Senex.
Sed quid opes? quid divitiæ? quid vellera Serum?
 Quid ſunt Heſperidum ſplendida mala? *Ech. MALA.*
Non ita Vulgus ait. Sed dic, tibi qualis habetur,
 Qui juga contemnit ſacra Heliconos? *Ech. ONOS.*
Quin age, dogma novum primis ſermonibus adde,
 Qua potero Pindum ſcandere lege? *Ech. LEGE.*
Hoc quoque, Nympha, doce, ſoleat quid gignere carmen
 Divinum? *Ech. VINUM.* Bella videre mihi:
At quæ perniciaſ animis dira? *Ech. IRA.* Sed ultra
 Nunquid obeſſe ſolent jurgia, clamor? *Ech. AMOR.*
Immodicus, quoque Bacchus obeſt, & criminis hujus
 Accuſanda etiam num Cytherea? *Ech. REA.*
Vah! Meretrix altas mentes premit: Ergo Camænis
 Non eſt conveniens fordidà Laiſ? *Ech. AIS.*
Gratane teſta Deis civilia? *Ech. VILIA.* Reſtè.
 Phœbus amat ſylvas, Paſcua Phœbus amat.
Viſ ſola in ſylvis abeat mihi vita? *Ech. ITA.* Sed quæ
 Inveniam ruri prandia ſolus? *Ech. OLUS.*
O vitam innocuam! Phœbeos livor olores
 Mordeat ipſe ſibi peçtora lædit. *Ech. EDIT.*
Deſino. ſed num gratus ero tibi, Nympha, futuri
 Ad te ſi redeam tempore Veris? *Ech. ERIS.*
Ergo vale, tecum poſthac mea Muſa loquetur
 Plura, ſacrum Montem cum ſuperabit. *Ech. ABIT.*

J. C A T S SELF-STRYT.

D A T I S :

ONDERLINGE WORSTELINGE

V A N

G O E D E E N Q U A D E

G E D A C H T E N.

Van nieuws vermeerdert en verbeterd.

MILITAT OMNIS HOMO.

A M S T E R D A M,

By I. I. S C H I P P E R.

ANNO MDC LVII.

J. C. A. T. S.

SELF-STRYT

DATE

ORDERLING WORSTLING

V. V.

ORDERLING WORSTLING

GEDA CHT E M

ORDERLING WORSTLING

ORDERLING WORSTLING

I N L E Y D I N G E,

A E N D E N

W E E T - G I E R I G E N

L E E S E R.

E bekommerlijcke in-vallen , die ghedurighlick haer verthoonen in den loop des menschelicken levens, goet-gunstigen Leser, hebben oorfsake gegeven dat het selve ons leven soo by de oude ghelcerde en werelts-wijze Philosophen , als by de Mannen Godts voor desen door verscheyden ghelijckenissen is af-gebeelt : Eenige het selve vergelijckende met een Schip midden in de baren van een holle Zee herwaerts en derwaerts geslingert : eenige met de Onruste van een Uur-werck : eenighe met de onverwachte uyt-vallen van een Treur-spel : eenige met een reyfsenden man in een on-

bekent landt, t'elcken in twijffel gestelt door de geduerighe twee-weghen hem voorkomende : *Hiob*, de spiegel der gheduldigheydt, heeft onder andere het selve wel te rechte den naem van eenen geduerigen krijgh gegeven ; Streckende alle de selve , en andere foodanighe gelijckenissen tot dien eynde om de sweevende en bevende hert-roeringhen der menschen kinderen ons levendigh voor ooghen te stellen. 't Is nu sulcx dat wy t'anderen tijden, in dese bedenckinge getreden zijnde, hadden ons voor-gestelt den eerbaren *Ioseph*, in de gestalte daer hy by *Potiphars* Wijf oneerlick wert gelief-kooft ; en hadden desselfs binne-krijgh in die gelegentheyt aen onse Lants-lieden Poëtelick verthoont , en door den druck ghemeen ghemaect, op dat de selve ons selven en andere, des behoevende, mochte dienen tot onderrichtinge en waerschouwinge in gelijcke voorvallen ; welck werck, alsoo het nu stont weder om herdruckt te werden , en dat de Drucker, na gewoonte, hadde verfocht eenige vermeerderinghe en verbeteringhe van het selve, soo heeft ons goet gedacht daer by yetwes te voeghen, dat den aendachtighen Leser tot meerder op-merckinge soude mogen verwecken in dese maniere van oeffeninghe , en alsoo wat klaerder doen verstaen dat dusdanighe self-strijden niet alleenlick plaetse hebben in bedaeghde ofte ingetoghen mensche, (die gemeenlick alle dinghen swaerder overweghen als andere, het welke sommighe hebben gemeent) maer even in jonge frisse en vrolicke Herfsenen, selfs midden in hare domme jeught, in huys-houdende perfoonen, in lieden van State, ofte in krijghs-bedieninge werdende gebruyckt : in 't korte, in alderhande gelegentheden, hoedanigh die oock soude moghen wesen ; op dat alsoo een yder dies te beter op sijn hoede mochte wesen, op sijne weggen mochte letten , en in allen gevalle niet te grooten behagen en mochte scheppen in dese onsekerre gestalte van saken, daer in men dickmael soo enge is gehuyft, en soo naeuw wert geperft, dat de wijste niet en weet wat deel te verkiesen. Tot naerder openinge van al 't welcke, soo hebben wy goet ghevonden hier voor te stellen vierderhande Exempelen, alle van verscheyden aert ; als te weten, voor eerst, een jongeling gedronghen in een bekommerlick geval midden in de vrolickheyd sijner jeught : ten tweeden, een self-strijdt van een eerbare Huys-moeder, en 't gene daer uyt is onstaen ; ten derden, een merkelijcke bekoringe eenen Krijghs-oversten (wesende met eene een man van State) plotselijck voor-gekomen ; waer na dan komt te volgen de bedenckinge van den Godtvreesenden *Ioseph*, die hy gehadt mach hebben ten tijde hy by *Potiphars* Wijf wierd' getergh en gevergh tot onkuyfheydt ; In welcke vier exempelen yder sijn ghelegentheyt (ons erachtens) in eeniger maten sal kunnen ontdecken, soo hy maer en denckt dat al het geene eenigh mensche alreets is gebeurt, dat het selve, ofte dierghelijcke, een yder mensche kan gebeuren.

GESCHIEDENIS,

E N

S E L F - S T R Y T

Daer uyt ontfaen.

En seker geselschap van jonge lieden, voorhebbende sich wat te vermaken, was in 't lieflykste van de Mey uytter staet verrokken, en hadde sich begeven op een Speelhuys en Lust-hof van sekere jonckvrouwe, mede van 't geselschap wesende, zijnde het selve Huys gelegen aen de eene zijde onder lustige Koren-velden, omringelt met vermakelike boomen, daer menigte van Nachtegalen, en ander gevogel den toe-hoorder met aengeboren Musijke gestadelik onderhieldt. Aen de andere zijde, niet verre van een arm der Zee, de welke op dat mael met een stillen en vermakelicken stroom den oever als spelende quam bespoeyen. Het geviel dat, op den middag na den eten, d' eene hier, d' andere daer mede sich vermakende, drie van de selve jonge lieden geraecten te wandelen aen den Zee-kant: dese was een van de aensienlikste jongmans, Richart genaemt, en twee voorneemste jonge Ionck-vrouwen, d' eene Briseis en d' andere Thetys geheeten. Briseis sonderlinge genegen wese tot onsen Richart, en Richart daer-en-tegen ten hoogsten verliest zijnde op de voorseyde Thetys; En Thetys wederom met gebeeltesinnen hangende aen eenen Ioncker Roelandt, mede als doen onder het geselschap wesende. Dese drie eens zijnde haer wat te ontrecken van 't voorseyde geselschap, en daer op vindende in sekeren inham van de strande eenen Schipper met een kleynen boot, daer mede hy tusschen de sanden aldaer sich generde de met visschen, versochten op den selve dat hy hen-lieden woude tot haer vermaeck een stuk verre in zee roeyen, om soo doende een zee-luhtjen te rapen, en 't ander geselschap nae hen wat te doen verlangen; De visscher de selve siende, en oordeelende in hem selven dat hem met weynighe moyte een goet dagh-geldt verschenen was, voegde sig geerne om haer te belioven, en de selve mitsdien in synen boot ontfangen hebbende, stack van landt, helpende de voorfs. Richart mede het beste doot om den boot van de stunde in zee te gekrygen: middeler tijdt stiet het bootje ettelijke malen op de banken, en gelijk het water wat holder loopt daer de ondiepten zijn, soo kreeg de selve boot al twee of drie harde schocken, al eer de selve in de ruymte van 't water konde genaken, waer deur (soo het schijnt) sich quamen te openen eenige scheuren en oude reten, even boven het water, door ontheyt en onachtsaemheyd daer in gekomen, en ten besten niet gecalisfaet; Dese scheuren allenoxkens het water innemende, (het welck eerst, onder de bodem-planken loopende, niet en wert gesien) gaf daer na de jonge Iuffrouwen oorsake van klagen dat hare kleedren nat werden, en dat de Schipper daer in hadde te verfsien; de Schipper het selve in 't eerste niet achtende, en onse Richart (gelijck de jongmans gemeenlick by de Iuffrouwen den onvertsaegden plegen te maken) daer mede lachende, roeyden

vast een groot stuck in zee; en ondertusschen de wint met den aenkomende vloet sich verwackerende, begon den boot wat over-kant te doen gaen, en de scheuren meer opende, vry wat meer water in den boot te dringen, sulcx dat de schipper, door het roepen van de jonge Iuffrouwen, bewogen zijnde, eyntelick begon te letten watter haperen mochte, en waerom daer so veel water in den boot alreede was gekomen: het welke onderzoekende, bemerkte dat syn oude Krake soo door het footen aen de banken, als door den meerder last, als die gewoon was te voeren, gansch ontfet, en de scheuren tusschen water en wint geheel vergroot waren; en hoewel hy met syn schippers-mutse (hy gebrek van hoos-wat) voor eerst het water poogde uyt te rapen, soo bevant hy terstont dat sulcx geensins en konde baten, de wyle de scheuren seer menigvuldig waren, en dat de selve door de swaerte van de drie jonge lieden 't elken onder water quamen te sincken, soo wanneer de wint de baren eenighsins verhieft, waerom hy (merkende het gevaer en kommerlyke gelegenheyt, waer in sy lieden alle waren, te meer hy sich nu alvry dieper in zee vont als hy wel hadde gemeeynt, en geen middel siende om soodanige menigte van reten en scheuren te konnen stoppen, maer vreesende met yet aen de eene zijde daer in te stecken, deselve aen d' andere zijde meer te doen splyten, mits de ontheyt en boorvalligheyt van den boot, die misschien syn groot-vader mogte gedient hebben, oordeelde in syn selven dat 'er geen andere yutkomst voor henlieden allen en ware, als den last (dien hy in hadde) te verminderen, en om sulcx te doen, dat ten minsten eene van de jonge lieden over boort moeste werden geset, om den boot door dien middel soo veel te doen rijssen, dat de reten boven water mochten geraken: hy daerom, siende de jonge lieden al te samen ten hoogsten verlagen, en roepende dat hy met alle vlijt nae landt soude wenden, en boven dien bemerkende dat hier kort niet goet niet moeste wesen, seyde den voorfs. Richart heimelicken in 't ore dat het onmogelik was te behouden te blijven, ten waren ten minsten een van de Iuffers over boort werde geset: gy daerom (seyde hy) segt of wenkt my spoedelijck wie van beyde gy de voeten wilt gespoelt hebben, of te ick sette haer beyde ghelyck buyten boort, sonder my langer te bedencken; de voorfs. Richart dit hoorende, en daer over seer ontstellende, vraegde den schipper of hem oock sulcx ernst was, en offer geen andere yutkomst voor handen en was als dese; de schipper gansch onverduldig, swoor hem dat sulcx moeste zijn, en dat in allen yvel, anders dat sy alle verloren waren, hoefende middeler tijt evenwel met syn mutse al wat hy mochte: de goede Richart hier deur in de hoogste benaetheyt vervallen zijnde, bad den schipper dat hy sich op soo beswaerlicken voorflagh een ooggenblick mochte bedencken, en viel mitsdien met syn benaethe herte in dese of te dier gelijcke overlegginge, aldus tot syn selven sprekende:

Och! wasser oyt een bange ziel
Die angst en droefheydt overviel,
Die oyt versonck in diepen schrik,
O God van hemel! dat ben ick;

Ick ben cylaes soo hart gheperft
Dat my het hert aen stucken berft.
Siet! isst niet een droevig woort,
Hier moet een vryster over boort,
Een vryster moeder uyt den boot
Of wy zijn al te famen doot?

Dit roept de schipper over luyt,
Dit roept de schipper kragtig uyt,
Dit seyt hy staeg met herten-icet,
Jae sweertet met een dieren eedt;
Dies peys ick in dit swaer geval
Wie dat ick hier verschoonen sal.

Deeerste wort van my bemint,
 En d'ander is tot my gefint;
 Brifeis lieft my wonder seer,
 Maer ick de soete Thetys meer,
 De soete Thetys de vreught
 Van my en van mijn ganfche jeugt.

Sal ick nu brengen in den noot?
 Sal ick nu geven aen de doot?
 Sal ick nu fetten over boort
 Haer die mijn hert alleen bekoort
 Haer die alleen mijn finnen treekt,
 En my alleen den geest verweckt?
 Sal ick doen geven aen den vis
 Die al mijn trooft en leven is?
 Die my verquikt het droefgemoet
 Meer als de ganfche werelt doet?
 Neen dat vermach mijn herte niet,
 Wat dat ons heden oock gefchiet.

Want dan fou al mijns herten lust
 Te famen worden uyt gebluft,
 Te famen worden neer-gedruckt,
 Te famen worden af-gheruckt.
 Want tis dog niet wat yemāt leeft,
 Soo hy geen lief op aerden heeft.

Wel dient dit Thetys niet gedaë,
 Soo komtet op Brifeis aen;
 Die moet dan worden aengetaft
 Door handē van dien rouwen gāst,
 Die ons de tijding heeft gebracht,
 En slechts op mijn bevelen wacht.

Brifeis heb ick noyt gemint,
 Schoon datfē my wel heeft gefint,
 Dus watfē doet 't is buyten my;
 En wat ick doe dat itaet my vry;
 Want als een vryfter liefde draegt,
 Al eerfē daerom wert gevraegt,
 Soo wortfē menigmael ghevaer
 Als datfē itaet in groot ghevaer,
 En valt alsoo in fwāre pijn,
 Een Vryer wilt een Vry-heer zijn.

Wel nu, Brifeis moeder aen;
 Brifei 't is met u gedaen; (moet
 Want Thetys weegt in mijn ghe-
 Meer als de ganfche werelt doet.

Maer hou mijn hert, bedēkt u wel,
 Eer datje geeft dit hart bevel,
 Eer datje dit u vonnis uyt,
 Dat feker niet te veel en fluyt.
 Hoe! sulje smacken in de zee,
 Al vry de soetste van de twee,
 En geven aen den kouden vis
 Die aen u hanght gelijk eens klis?
 Die aen u grooter gunfte biet
 Alsoyt aen jonghman is gheschiet?
 Die u van ganfcher herten mint,
 Schoon fy by u geen trooft en vint?
 Die u geduerigh liefde toont,
 Schoon ghy haer noyt en hebt ghe-
 Die lijf en ziel u geven fou (loont?
 Mocht fy maer zijn u echte vrou?
 Soo moeft ghy jae een tijger zijn,
 Of wel een beyr in mensché schijn,
 Soo moeft gewis u domme geest
 Veel wreeder zijn als eenigh beest.

Ey waerom Thetys dog gefpaert,
 En even boven al bewaert?
 Voorwaerf en heefte niet verdiēt,
 Al ben ik schoon haer beste vriend.
 Sy is gheduerigh evenftuer,
 En fiet gheftadigh evenfuer,
 Sy heeft my noyt eens haren mont,
 Sy heeft my noyt een kus ghejont;
 Jae wat ick ſpreke, wat ick doe,
 Sy graut my ſel, en vinnigh toe,
 Soo datret my tot ſchande ſtreckt,
 Jae dat ſchier yder my begeckt;
 Voorwaerf en acht my niet met al
 En weet ick dat het keeren ſal?

Siet Roelāt leyf haer in het hooft
 Die wort in als by haer geloof,
 Die wort gelieft, ghefreelt, gevleyt,
 Het zijn al roofen wat hy ſeyt;
 En ſchoon of nu 'er ganfch gelaet,
 Vry anders als voor defen ſtaet,
 Ick vrees waer fy maer uytte pijn,
 Sy fou al weer voor Roelant zijn:

Wat ſiet! wāner de domme min
 Eens heeft gefet haer mallen ſin,
 Offchoō haer voorſtel niet en fluyt
 Geē nijprat trekt haer weder ut:
 En als dit ſoo met haer geviel,
 Ick waer een lichaem tonder ziel,
 Ick ware wonder vreemt ghetelt,
 En even totter doot gequelt,
 Om dat ſy, die my gunfte boodt,
 En daer ick liefde van genoot,
 Sou ſweven in de wocfte zee,
 Of liggē op een vreemde ree,
 Of drijven op een dorre ſtrand,
 Verdronken door mijn eygē hand;
 En dat ſy die ick heb geſpaert
 Sou met een ander zijn ghepaert.

Daer is voorwaer geen meerder
 En die eē menſche felder bijt, (ſpijt
 Als dat een ander heeft de vrucht
 Daerom men dikwils heeft gefugt,
 Daerō men moeyten heeft gedaen,
 En ſware dingen uyt-geftaen.

Maer neen, dit is een quade ſlagh,
 Die niemant oyt gelooven mach,
 Daerom, mijn hert, aēveert dit niet,
 Dat u hier in de finnen ſchiet;
 Soo ſchoonen lijf, ſoo teeren mont
 En deekte noyt ſoo loofen gront,
 Uw' Thetys is van edel bloet,
 En heeft in haer eē klokke gemoet,
 Sy weet wat dankbaerheit vreyft,
 En wat een edel herte peyft;
 Gewis ſy ſal u liefde bien,
 Mach fy maer hier u liefde ſien,
 En 't is nu hier de rechte ſtont,
 Dat ghy u liefde toonen kont,
 Ghy dan bevrijt haer van de pijn,
 Ick weet ſy ſal u danckbaer zijn,
 Sy ſal u lieven metter daet,
 Hoewel ſy oock met Roelant ſtaet.

Wel, tot befluyt, en voor het leſt,
 Ick achte dit noch alderbeſt:
 Brifeis moet dan uytten boot,

Brifeis is dan voor de doot,
 Ick ſie doch dat de vryſter ſeyt
 Dat ſy haer dat heeft toegeleyt;
 Jae dat ſy des wel is gheruſt,
 Indien het my maer ſoo en luſt,
 Sy biet haer aen de goede maecht
 Om al te doen wat my behaecht,
 Om al te doen, oock defen dagh,
 Wat my tot voordel ſtreckē mag,
 Voorwaer het is (naer ick het raem)
 Voorwaer het is haer aengenaem
 Dat ſy my vander doot verloſt,
 Schoon dattet haer het leven koſt:
 Wel haer geſchie dā na haer woor,
 Nu, ſchipper, ſet haer over boort;
 Hetis mijn hert wel groote pijn,
 Maer't kan voor nu niet anders ſijn.

Maer ben ick dol, of buyteu ſin?
 Wie geeft my deſe wreetheyt in?
 Sal ick verdoen een jonge maecht
 Die my ten dienſt haer levē waegt?
 Sal ick verdoen, aen d'ander zy,
 Die volle macht heeft over my?
 Sal ick gaen doen ſo wreedē moort,
 En Vryſters ſmacken over boort?
 Ick ſegge Vryſters, bey gelijk
 De ſchoonſte van het ganfche rijk,
 In geest, in ſeden, in verſtant,
 De beſte van het ganfche lant?
 Neen, dat en ſal ick niet beſtaen,
 Al fou de boot te gronde gaen;
 Mijn arrem viel my liever af,
 En ick veel eer in't duyſter graf,
 Als dat ſoo onverwachten rou
 Dees vryſters over-komen fou;
 En echter (nae de ſake ſtaet)
 Soo iſſer noch geen better raet
 Als datter yemant Jonas zy,
 Wel aen, die ſlagh kom over my.

Nu, ſchipper, komt, en taſt my aē,
 'Ken ſal't ontwijken, noch ontgaē,
 Stoot vry dit lijf van boven neer,
 Ten offer aen het gramme meyr,
 Tot voedsel van't beſchubde vee,
 En laet ſweven door de zee,
 En laet het drijven over al,
 Waer dat de ſtroom het rucken ſal.

Een ſake bidd' ick maer alleen,
 Dat yemant die mijn lijf of been
 Miſſchien na defen vinden mocht,
 Doorgeten van de natte locht,
 Dat, ſegg' ick, dan hy voor het ſelf
 Een greppel in den oever delf,
 En ſtroeye dan een weynigh ſants,
 In plaetſe van een rooſe-krants,
 En ſtroeye bieſen over my,
 En ſetter dan een veersjen by:

*Hier leydt een Ridder in het ſam,
 Die ſijn jonck leven heeft verpant
 Voor eene die hy had gheſint;
 Voor eene die hem heeft bemint;
 Hy gaf hem willigh in den noot:
 De ware min-veracht de doot.*

De goede jongeling Richart in dese bange bedenkinge ver-voert wescnde, en den schipper uyt onverduft hem door roepen daer in dick wils storende, vermits hem de selve overlegginge, na gelegenheit daer in sy waren, te langh dochte, so gebeurdet middeleer tijt, so door den vloet als den op-gerefen wint, dat de voorsz. boot allenxkens, na de wal gedreven wescnde, geraekte op een zant-plate krachtelyk te stooten, in voegen dat de selve aldaer ontwegelik bleef sitten; zijnde evenwel tusschen het selve zant en het vaste lant noch een amelyk diep: t welck tersfont by den schipper gemerckt wescnde, riep tot Richart, dat-ter nu uytkomstie was, (door Gods genade) soo hy maer wat swemmen en konde, dat hy d' eene Ionck-vrou soude sien te ber- gen, en dat hy Richart d' andere tot hem mochte nemen die- them goet mochte denken, Richart hier wederom in twyffel- moedizheyt gevallen wescnde welke van beyden by den schip- per bevelen, of welck hy tot hem nemen soude, besloot eyntelyk dat hy Thetys voor hem selven behielt, meynende dat hy de sel- ve beter als de rouwe visscher soude handelen, en in sekerheyt brengen, latende also Briscis aen den schipper, waer op is gevolgt dat de visscher, sich best te water konnende behelpen, een boom- nam; daer aen by Briscis haer dede vast houden, met weynig moeyten aan strand te gemekte, daer Richart aen d' ander zijde, niet sover lang wosfelen en veel waters in te nemen, nauwe- lijk ten langen lesten, met sijn geminde Thetys, te lande quam: God dankende van soo grooten perijckel noch soo ontkomen te wesen. Het welck naeuwelicken gheschiet zijnde, zyn terfont daer ter plaetsen aengekomen vele van de jonge Edel-lieden en Ionk-vrouwen van het voorsz. geselschap, en onder deselve me- de de kloeckmoedighe Roelant, de welke siende en gesien zijnde van sijne welbeminde Thetys, in soodanigen stant alffe doen ter

tijdt daer was aengekomen, vielen haestelijc malkander en om den hals: veel tranen van blydschap stortende, en malkanderen, als van nieuws ge worden, hergrondelyken welkom hietende, sonder te letten wie het selve sien of ic berijzen mocht; als ver- wonnen zijnde vande uyt-puytende genegentheyt d' eene tegens d' andere in soodanigen bekommerlyken gestaltenisse sich open- barende; het welke ten hoogsten wel dede aende voorsz. Ri- chart, die, siende dat al sijn gedaene diensten en geleeden onze- mack op't herte van Thetys niet had komen wercken, nam aen van dier ure af sich te begeven tot de soete Briscis, en de selve henselyken meester handt nemende, begon haer te geleeyden nae de plaetse daer't geselschap te voren versamelt was geweest; dan sy (hebbende gemerckt hoe seer Richart na Thetys was gedra- gen geweest in syne bekommerlicke betetslaginge, en hoe na sy daer entegens had gestaan om over voort te geaken, en oock hoe hy haer den Schipper had overgegeven, en, door't diep, aen landt te brengen, daer by middeleer tijdt Thetys selfs tot hem had genomen, en met cyger hant te lande gebucht) meynde stof- fe genough te hebben om Richart: of te wyssen, en na Thetys te senden: dan Richart wiste haer soo wel te ondergaen, en met soe- te woorden en aendringende reden te bewegen, dat sy even dien eygen avont haer ten vollen hielt voor vergenoucht van syne gedane onschult, misgader's desselvs gelegenheit en genegent- heyt tot haer-waerts; gelijk mede ten selven tijde van gemoe- deren vereenigde de voorsz. Ionk-heer Roelant ter eener, met de overschoone Thetis ter anderet zijden, in voegen dat uyt een ge- dreygt ongeluk op eenen tijdt ontstonden twee gewensht houwe- lijcken: soo is dan uyt dit stucke leeren, dat druck in blydschap kan verkeerren. Het wordere dat hier uyt te trecken is, laet ick den verstandigen Leser tot sijn eygen bedencken.

T W E E D E
G E S C H I E D E N I S,
E N
S E L F - S T R Y T

Daer in vervat.

In den tijdt van Hertog Carel van Bourgoignen was, in een Hoofst- stad van Zeelant, seker desselvs Gouverneur, die een dertel oogh hadde laten vallen op een eerlyke borges huysvrouwe, de selve op verscheyde manieren in hare eer- baerheyt hadde beproeft, maer onwinbaer gevonden: t welck den Gouverneur des te meer tot onkuysehe liefde ontsteken hebben- de, soo had by een vrontd bedacht, waer door hy tot sijn voor- nemen meynde te geraken; hy had den man van de voornoom- de vrouwe een lack na geworpen van verraderye, en den sel- ven daer op in bechtenisse doen steken; des de vrienden van de gevangene groote moeyten aenwingen, om hem te veront- schuldigen. en in vorige vryheit te krijgen; al het welke niet helpende, so begon oock desselvs huys-vrouwe hare schuldige be- hulpsaemheyt voor haren gevangene man in't werck te stellen,

en liet sich daerom vinden ten huysse van de Gouverneur, en in sijn kamer geleyt wescnde, gebruyckte sy alle de beweegh-rede- nen die sy mochte, om de slakinge van haren man te verkrij- gen; dan hy haer een wijle geboort hebbende, verklaerde, dat die haren man gevanckelyk hielt, was wederom haren ghe- vangen, en datter middel was om haren man te verlossen, in- dien hy maer in sijn tegenwoordige gelegenheyt mede van haer mochte werden geholpen. In't korte sijn beslyft was, wil- de sy haren man los hebben, soo moeste sy hem wederom in sijn versoeck believen; anders, en sulcx niet doende, datse haer versekeret mochte houden, dat haer man als een verrader schandelyck om hals soude werden gebracht, dat sy daerom te sien hadde wat haer te doen stont, want dat sy dien eygen oogenblick kiesen of deelen moeste: de goede vrouwe siende t' ge- laet en horende t' selfaem voorstel van de Gouverneur, en daer uyt wel bemerkende dattet hem ernst was: viel in de uytterste benaetheit van een inwendigen strijt en tegen-strijt, denckende of sprekende in haer selven dese of diergelijke redenen:

Och!

Ch ! hoe wort my de geest met
twijfel omgedreven?
Och ! wat een harde keur wort
my eylaes ! gegeven?
Och ! wat een steile klip sie ik
voor my gestelt,
My dunkt dat my de ziel van
angst in water smelt.
Siet hoe myn sake staet: ik moet
my leven schenden,

Of die mijn leven is, die moet syn leuen enden :
Ick moet (ò harde praem!) ick moet oneerlijk zijn,
Of dien ick meest bemin verlaten in de pijn :

Ik moet een vreemden man mijn lichaem overgeven,
Of die mijn eygen is en kan niet blyven leven :

Ick moet een vreemden man gaen jonnen mynen
Of die mijn eygen is verlaten in den noot. (schoot,
Wat staet hier nu te doen? sal ick mijn reyne leden
Tot luften, sonder lust, en tegen danck besteden?

Sal ick mijn frische jeught, mijn jonck en eerbaerlijf
Gaen maken tot een spot, een schendig tijt-verdrijf
Van desen dwingelant: van desen hooffchen Joncker?
Van desen overclact: van desen trotschen proncker?

Ach ! soo ben ick, eylaes, voor alle tijt geschent,
En voor een lichte-koj aen alle man bekent.

Ik weet toech dat de boef van my syn roem sal dragen,
Soo ick op sijn versoek mijn eer bestaet te wagen ;

Want als een hovelingh een vrou bedriegen kan ,
Daer is geen twijffel aen, hy feydet alle man :

Dies sal van stonden aen de Faem tot mijner schanden
Gaen roepen mijn verdriet door steden ende landen,
Ick sal de stoffe zijn daer yder over al

Tot kortswijl over weegh sijn praet van maken sal :
De daet sal yder een ten vollen konnen weten,

Maer 't innigh van mijn hert en is niet af te meten ;
Dus of schoon met geweld mijn eere wert gerooft,

Menagt dat maer een waen, het quaetste wort gelooft
De werelt is te boos, men sal voor gronden leggen,

Dat ick, een jonge vrou, my lichte liet ghesleggen ;
Dat ick (gelijk het scheen) wel voor mijn eere street,

Maer dat ick evenwel het al gewilligh leet.
Mijn man sal oock misfischen hier door in twijffel komē

Dat my oock, sonder dwanck, mijn eer is afgenomen,
En soo het my gebeurt dat hy dit eens gevoelt,

Soo is sijn heete min voor alle tijt ghekoelt :
Soo sal sijn eerste gunst van stonden aen verdwijnen,

En ick sal in sijn oogh niet alseen grouwel schijnen,
Wat sal dan onse jeught, wat sal onse leven zijn?

Eylaes ! niet als verdriet, en als ghestage pijn.
Maer neemt de Jonker sweeg, dat niet en is te denken,

Neemt dat geē quade tong mijn naem en mogte kren-
Sal ik niet evenwel van binnen zijn gequelt, (ken;

Vermits ick weten sal hoe dat ick ben ghestelt?
Sal ick niet evenstaegh, en al mijn leven dagen,

Met innerlijck verdriet mijn herte moeten knagen,
Om dat een vreemden boef van my genoten heeft

Dat noyt een eerbaer wijf alsoen haer man en geeft?
Welaen dan mijn Ghemoet, en laet u niet bekoren,

Want soo ons d'eer ontvalt soo isst al verloren,
Soo isst al bekayt, en dat voor immermeer,

Waeragt dog eenig mensch een vroue sonder eer?
Nu seght dan aen den boef, dat uwe reyne sinnen

Noch door sijn vleyery, noch dreygen zijn te winnen,
Seght dat hy henen gae, en dat hy zn bejach

Niet by een echte vrou, maer elders soecken mach;
Seght dat ghy met u bloet u man soud' willen helpen,

Maer u te weerdigh acht om vuylen lust te stelpen,
Seght, seght met vollen mont, dat ghy, te syner spijt,

Voor uwen man alleen, en niet voor hem en zijt.
Maer holla, niet te ras, laet ons wat naerder letten,

Of wy oock dit beslyft op goede gronden setten,
Ghewis ick houde vast indien wy dit bestaen

Dat wy met eenen golf te gronde fullen gaen.
U man sal even nu met schande moeten sterven,

En ghy sult alle tijt sijn lief geselschap derven,
U man is, heden selfs, u man die is een lijck,

En ghy noch boven dat ghedreven aen den dijk:
U magen al te mael die sullen van u wijcken,

(Gelijk in tegespoet de vrienden haest beswijcken)
U huys dat heden staet, en noch geducrigh groeyt,

Sal op den staenden voet dan worden uytergroeyt.
Wy sullen over al niet als verraders hieten,

Schoon dat, gelijk een beek, ons reyne tranen vlieten :
Soud' dan niet beter zijn te lijden dit geweld,

Als ons met eenen slagh ter neder sien gevelt?
O God vergevet my, ten zyn geen quade lusten

Die my om 't herte slaen, en al myn bloet ontruffen ?
Ick worde, siet ! een hoer ter eer van mijnen man,

Om dat ick syne schand' niet anders weeren kan.

De jonckheer haer een wijle stille hebbende laten slaen, ende gheueerlijck een ooghe hebbende op haer wesen, merckte datse, in wijsfelmoedighede ghevallen zijnde, niet en wiste wat doen of te laten, by daerom haer in den arm grijpende, bracht haer wylende en niet wylende op secker lede kant, daer in de kamer staende, alwaer by, sijn onkuysele begeerlijckheydt volbracht hebbende, in plaetse van aen de onnoetle longe vrouwe baren man weder te geven, dede hem door 't ken niet wat middelen) dadelijck ter doot verwijzen, en met een in de ghevanckenisse staens voets onthalsen: En alsoo de goede vrouwe's daeghs daer aen baren man quam verseytschen, versont by de selve met sijn dienaar nae de Kercker, seggende dat haer aldaer baren man ghe worden soude, doende haer geven het doode lichaem van de selven, sooby bet selve in een doot-kiste alreede badde doen leggen. De arme vrouwe, door dit ghesche van droevigh, gheuoelijck aem rasende ghe worden zijnde, gingh terfont hare vrienden baren noot klagen, en het ghebeele stuck openbaren, de welke gheraden vrende over soodanighen schandelijcken stuck aen den Hertogh klachtigh te vallen; zyn in aller baest met haer na het Hof ghereyst, en ghehoor veruorven hebbende by den Hertogh, hebben de ghebeele ghelegheyt van de saecke (ghelijck die in der waerheyde was) rondelijck veruorven, en daer over van den Hertogh recht en rechtuorderinghe veruorcht; De Hertogh het verhael der saecken verstaen hebbende, en wetende dat de Gouverneur oock selfs doen ter tijdt in 't Hof was, dede de voorz. jongh vrouwe en baere vrienden aensegghen, dat sefen souden was se yden, en over wien sy klaggheden, want sooby de saecke anders bevondt, als sy lieden hem die uertoonden, dat het met hen qualijck soude af-lossen, de selve op haer veruorcht bart en met ernst dringhende, dede de Hertogh haer in een ander kamer verurecken, en ontbiedende dadelijcken den voorz. Gouverneur, hielt hem het feyt voor, met desinghe aenmaninghe dat hy de ronde en rechte waerheyde daer van soude bekennen, of dat by anders in de hoopste onghenade van hem soude veruallen: De Ionckheer staende hier over in groote banghghede, niet wetende wat doen of te segghen, en de Hertogh wylt sijn ghelaet beslytende daer vry wat aen moeste wesen, van dat hem de laste was gheleydt, dede terstoude de jongh vrouwe en haer vrienden in de kamer roepen, en allen den voor-ghenoemden Gouverneur onder de ooghen setten, hem vraghende of by dat vrou-mensch wel kende; De Ionckheer noch meer verstaen zijnde als te voren, viel terfont neder op sijn knien, bidde sijns lijfs ghenade, verklarende te vreden te zijn door een wettigh houwelijck de jongh vrouwe haer eere te beteren, en de

selve voor sijn echte wijf te sullen aennemem en bebouden, De Hertogh vraeghde de jonge vrouwe of sy sulck tot hare voldoeninghe wilde aennemem, het welck sy volkomelijcken weygerde, verklarende niet te konnen aennemem voor haren echten man, die even haren echten man een schandelijcken doot hadde doen steruen. Haer vrienden ondertusschen, wetende dat het gene gedaen was, niet ontlaen en konde werden, en dat in dese gelegentheyde geen beter wytkomste ter eeren van de jonge vrouwe gevonden en konde werden, als het houwelick metten voorsz. Gouverneur, en daer by overwegende dat de selve Gouverneur een groot gunst. genoot wissende van den Hertogh, sulck hun allen goet konde doen; overreden de voorsz. jonge vrouwe het aengeboden houwelick in te willighen, het welck by haer, door hart aen-raden van de voorsz. vrienden, obedaen zijnde, dede de Hertogh terstont aldaer een Priester halen, om haer trouwe, in syne jegenwoordigheyt, met alle volkomenheyde te doen voltrecken; doende oock met eene; met tuestandigheyt vande voorsz. Gouverneur, een houwelijckse voorwaer de tusschen dese nieuwe Bruyt en Bruydegom besluysen, en op het papier brengen, by de welke de voorsz. Gouverneur aen de voorsz. sijne toekomende luys. vrouwe was belovende, dat in ghe-

valle by, sonder kinderen by haer te verwecken, quame aelijvigh te werden, sy dan soude zyn en blijven geheel en volkomen erfghenaem in alle sijne nate laten goederen: welck houwelijckse voorwaer de geteyckent, en de trouwe by den Priester bevestighe zijnde, vraeghde de Hertogh aen de jonge vrouwe, of sy en haer vrienden nu vernoght waren over het gene hy in hare sake hadde gedaen, waer op deselve en al de vrienden antwoorde dat ja, en dat sy lieden alle syne hoogheyt gausch ootmoedelijcken waren bedankende, van al het goede dat hun lieden door sijn beleyde was wederwaren; ende daer op te samen meynen oorloft te nemen, verklarde de Hertogh, dat schoon sy lieden nu vergenoeght waren over de daet van synen Gouverneur, dat hy niet te min, en de lustitie nu mede voldoeninghe moeste ontfanghen, en daer op terstont een seker rechter ontboden hebbende, verrees den voorsz. Gouverneur staens voets van den levenden lijve ter doode, dede hem selfs daer in de Sale neder-kutelen en met een onthalsen, verklarende de nieuwe bruyt (nu wederom weduwe ghe worden zijnde) volkomen erfghaem in des overledens goederen, volgens den inhoud van de voorsz. Houwelijckse-voorwaerden hier voren ge-roert. Dencket op Leser, en vaert wel.

D E R D E

G E S C H I E D E N I S ,

E N

S E L F - S T R Y T

Daer uyt ontfaen.

A Ensprake tot L. Scipio, Veldt-overste der Romeynen, op de aanbiedinge aen hem gedaen van sekere Edele en overschoone Jonck-vrouwe, by ofte van wegen desselfs soldaten; zijnde de selve aanbiedinge by den voornoemden Scipio kloekmoedelijck en eerbaerlijck af-geslagen, en de edele Jonck-vrouwe haren Bruydegom weder gegeven, selfs met de juweelen en andere kostelijckbeden, hem tot een rantsoen van de selve Jonck-vrouwe aengeboden.

L wat van u is gheschreven
Edelheld, en hoog-gemoet,
Dat en acht ick niet soo goet,
Als het rustig weder-geven,
Van de maegt en schoone bruyt,
U gevallen tot een buyt.

Kond bewaren uwen sin
Voor de listen van de min.

Siet een Roosje versch ontloken
Dat een yders oogen treckt,
En tot minne-lust verweckt,
Komt u jongen geest bestoken,
Komt u als van selsefs t'huys,
En ghy blijft noch echter kuys.

Wasgevoegt en toegebracht
Tot de Roomfche werelt-macht.

Als het leger deelt gevangen,
Diemen uyt de stadt bequam,
En tot eygen slaven nam,
Daer sag yder met verlanghen
Seker uytgelesen maegt,
Daer van al het leger waegt:

Ghy een ridder vol van krachten,
Midden in u frische jeugt,
Midden in u meeste vreugt,
Kondt betoomen u gedachten,

Als Cartago wert besprongen
By den voorgenoemden heldt,
En sijn machtig krijgs-gewelt,
Als Cartago was gedwongen,

Daer komt yder toe-gelooopen,
Yder wenscht het schoon juweel,
Voor sijn buyt en eygen deel,
Yder fou haer willen kopen

Om

Om sijn gelt, en beste goet,
Om sijn lijf en hertsen bloet.

Datter beter dienen kan
Voor soo frisschen edelman?

Voelt een strijdigh huys-gewelt
Dat hem in de sinnen quelt.

Seker hopman ondertuffchen
Roept, t' sa mackers, handen af;
Of u naectt verdiende straf,
Niet te mallen, niet te kuffen,
Want voorwaer ten is geen speck
Voreen ruyters gragen beck.

Had ick soo een buyt gekregen
Ick waer alle man te rijk,
Niemant ware mijns gelijk,
En het waer my ongelegen
Haer te geven wederom,
Schoon al quam haer bruidegom.

Als hy siet haer frissche leden,
Als hy siet haer rooden mont,
Die der menig heeft gewont,
Als hy siet haer heussliche seden,
Dan versmelt hy van de lust,
Dies hy wenscht te zijn gebluft.

Dese dient te zijn gesonden,
Aen den Velt-heer, onsen helt,
Want hy isser nae gestelt:
Hy en is niet ingebonde
Door de praem van echte trouw,
Wat ist dat hy beter wou?

Diamanten, schoone ringen,
Rijke baggen, diemen erf,
Alseen oude vader sterf,
Deesen diergelijcke dingen
Sie ick datmen somtijts stelt
Om te lossen tegens gelt.

Maer als hy gaet overwegen
Wat de reden hem gebiet,
Wat de deugt voor loon geniet,
Dan gaet hy de lusten tegen,
Dan is hy een dapper helt
Die sich kloek te weere stelt:

Stracx gebiedt hy seven bende
Van de ruyters daer ontrent,
Die hy voor de beste kent,
Hen nae Scipio te wenden,
Maer de maecht, het edel pant,
Houdt hy selsefs by der hant.

Dit gebruyck wort onderhouwen
Alfimen groote steden wint,
Alfimen groote schatte vint,
Maer de schoonheyt vā de vrouwe
Wat oock dees of gene doet,
Dat en is geen losbaer goet.

Siet hy weder hare wangen,
Witten hals, en teere borst,
Dat verweckt hem weder dorst,
Dat verwekt hem groot verlangen
Van dat binnen schuylen mach,
Dat hy buyten niet en sagh.

Als hy nu quam aengetreden
Tot de tente van den Helt,
Daer heeft hy de maecht gestelt;
En hy seyde dese reden:
Siet, o edel Ridder siet,
Wat dat u het leger biet.

Laetj' u dese roos ontrecken,
Sonder datje die ontluycckt,
Sonder datje die ghebruyckt;
Wie en sal niet met u gecken
En gaen seggen, t' onser spijt,
Datje maer een kluts en zijt.

Nae de Ridder sijn gedachten
In een weegh-schael heeft geset,
En op alle dingh gelet,
Komt hy met sijn gansche krachten
En herbst ten lesten uyt
Tot een ridderlijk beslyt.

Onder al de moye dingen,
Onder al de groote schat,
Hier gevonden in de stadt,
Weet ick u niet toe te bringen
Als alleen dit edel stuk,
Daer mee wensh ick u geluck.

Gaet Mars Venus niet begroeten
Als hy van sijn wapens scheidt,
En sijn degen nederleyt?
Jae, hy komt by haer versjoeten
Al de wreetheyt, dien ick sagh,
Daer hy voor den vyant lagh.

Waer ick van de rouwe gasten
Seyt hy, waer ick slecht soldaet,
Of een ruyter, of sijn maet,
Sonder ampt en sonder lasten,
Had ick niet als kapp' en sweert,
Of een slecht gesadelt peert,

Scipio wat stille staende,
Siet het klaer en helder licht
Stralen over sijn gesicht,
Maer stracx weer henen gaende,
Thoont met stil en koel gelaet
Dat het hem niet in en gaet.

Ridder ghy hebt menigh werven
Uwen vyant aengetaft,
En op uwen dienft gepaft,
Ghy hebt Romen moeten derven;
Neemt dan nu een kleē vermaek,
Want dat is een nutte saeck.

Dan soo mochtet my gevallen
By een jongh en aerdigh dier,
Nae der jonge luy manier,
Wat te kuffen, wat te mallen,
Ick en ben noch dom, noch stuer,
Oock geen vyant van natuer:

Een van dese jonge gasten,
Die geduerigh met hem gaen,
Die gedurigh om hem staen;
Riedt den Velt-heer toe te tasten,
Riedt den Ridder tot de maecht
Die aen al het heyr behaecht.

Wie sal oyt een boge spannen,
Die hy op een blyden dagh
Niet eens weder los en sagh?
Nimmer soo ghestrenghe mannen
Die niet som wijl door de vreught
Geven voedsel aen de deught.

Dese nae des oorloghs wetten
Was gevallen my ten deel,
Mijne waffe gansch en heel,
Niemant konde my beletten
Haer te setten van haer eer,
Want ick ben haer over-heer.

Soud ghy, seyt hy, niet aanveerden
Dese peere, dese roos,
Die ick onder duyfent koos,
Dese van soo grooten weerden,
Schoonder als ick ymmer sagh,
Alfser eene wesen mach?

Nu dan laet de vryster leyden,
Datse voor u wert bewaert,
Datse voor u wert ghespaert;
Want van haer is niet te scheyden
Nu sy staet in ons gebiet,
Immers ick en deed 'et niet.

Maer sal ick een maegt schoffieren?
Ick! een Velt-heer, een Romeyn!
Neen, mijn hert is al te reyn:
Neen ons vendels, en banieren
Vliegen niemant over 't hoofd
Die een maegt haer oer ontroof.

Ghy die niet en zijt gebonden
Aen een echte weder-paer,
Neemt, o neemt u kansse waer:
Wat doch kander zijn gevonden

Dese Vorst aldus ghedrongen
Tusschen lust, en ware deught,
Tusschen tucht en groene jeught,
Voelt van binnen harde sprongen,

Laet dan al mijn haters krijten
Dat ick kuys en eerbaer ben,
En geen vuyle lust en ken,
Laet Cartago my verwijten
Dat ick houw een eerlijck bed,
En de deught voor lusten set:

Dat en sal my niet verkleenen,
 'tSal niet strecken t' mijner schant
 Hier noch in het vaderlant,
 Of het schoon de lieden meenen,
 Tucht en baert geen ongeval,
 En de deught gaet boven al.

Hooge staet, en hooge sinnen
 Dienen staeg by eengepaert,
 Anders heeftet geen en aert;
 Vorsten dienen niet te minnen,
 Malle liefd' en hoog gebiet
 Dienen in een plaetic niet.

Die kan roomen sijn gedachten,
 Die kan temmen sijn gemoet
 Dien hou ick van edel bloet,
 Dien wil ick vry grooter achten
 Als die met een dom gewelt
 Hooge wallen neder-velt.

S C H I P I O

Spreekt hier aen den

B R U Y D E G O M

V A N D E

M A E G H T,

En geefse hem weder.

U ghy vriend, sit hier wat neder
 Siet daer is u waerde pant,
 Komt en neemtse by der hant;
 Daer-en-boven geef ick weder
 Dese schatten die ghy siet,
 Die haer vader voor haer biet:

Dan noch sweer ick by de Goden
 Dat haer niemant heeft geraeckt,
 Dat haer niemant heeft genaect,
 Want op lijf-straf was geboden
 Datmen haer bewaren sou,
 Even als mijn eygen vrou.

Gaet, Gelieven, gact vry paren,
 Nu versien van goedt en geldt,
 Nu bevrijt van boos gewelt,
 Wel moet 't edel herte varen,
 Dat met een heeft uyt-gebluft
 Gierigheyt en vuyle lufft.

S E L F - S T R Y T ,

D A T I S :

K R A C H T I G E B E W E G I N G E

V A N

V L E E S C H E N G E E S T ,

Poëtischer wijze voor-gesteld ,

In de Perfoon en op de gelegentheydt

V A N

J O S E P H ,

Ten tijde by van

P O T I P H A R S Huys-vrouwe

Wierdt versocht toe

O V E R S P E L .

D O O R

J . C A T S .

P E L A D
D E M E T R I A D E M

Van JOSEPH schrijvende, seydt aldus:

*D*e Jongelingh werdt by sijn Vrouwe begeert, en evenwel tot geen begeerlijckheyde verweckt; hy werdt gebeden, en niet te min ontvliet. Dat eerbaer herte en konde noch door de kracht der bloeyender jeugbt, noch door de groot-achtfaembeydt van haer, die hem aensochte, in eenigen deele tot ontucht werden vervoert; want niet alleenlijk door het aenlockende gesichte, maer genoeghsaem met dadelijcke ombelsinge van een vrouwe geterght zijnde, heeft evenwel de vrouwe niet begeert.

Nunquam bella piis, nunquam certamina desunt;
Et quo cum certet mens bona semper habet.

Nunquam bella piis.

*V*eel te vechten, veel te strijden,
Moet een Christen hert vermijden;
't Is al beter dat men dorst
Na den rechten Vrede - vorst.
Wilder nochtans yemandt vechten,
Waer toe menigh duysent knechten?
Gaet en strijdt, na rechten eys,
Met uw wederspannigh vleys,
Met de Werelt, met de Machten,
Die op onse zielen wachten;
Waerom soeckje buyten strijdt
Die gestaegh in oorlogh zijt?

Galat. 5. 17.

Het Vleesch begeert tegen den Geest, en de Geest tegen het Vleesch: Dese staen tegen malkanderen.

Rom. 8. 8.

Het verstant des Vleesches is de Doodt, maer het verstant des Geestes is het leven en vrede.

V O O R - R E D E N ,

A E N D E N

R E C H T S I N N I G E N

L E E S E R .

Es menschen leven (gelijk een Out-vader seer wel geseyt heeft) is als een middel-punct, tusschen den uytnemende staet der Engelen, en het woelen der onvernunftige dieren. In gevalle de mensche sich laet vervoeren van de invaliden syns vleesch, hy wert ghelijck gemackt den dieren op den velde. Indien hy daer-entegen, door de krachten des geests, de lusten des vleesch over-wint, hy wert verheven tot de heerlijckheyt der Engelen. Siet daer, Mensche, uwe gheestalte. Ghy staet om een beest, ofte om een Engel gelijk te werden. Het vleesch aen d'eene zijde booght u nederwaerts, en woude u wel sijns gelijcke maken: de geest van d'ander zijde treckt u opwaerts, en raet u tot het tegendeel.

Aensiet hier dien wonderlijken strijd, die wy in onsen boesem geduriglijck omme-dragen, dewelcke ons niet en verlaet, soo langhe wy ons selven niet en verlaten. Twee heyr-krachten staen binnen ons tegen den anderen gekant, tusschen dewelcke somwijlen krachtige veldt-slagen; dickmael vinnige schermutsingen, nimmermeer gesetten vrede gevonden wert. Is niet des menschen leven (seydt Job) een geduerige krijg op aerden? Maer hoe maken wy 't al in dese gelegentheyte? Och armen! daer wy, mits den gedurigen aenval onser vyanden, wel behoorden ghestadig op onse hoede te wesen, en (ghelijck de geene doen, die in de heetste en gevaerlijckste plaetsen op de schilt-wacht staen) dapper in de wint te sien. Soo werden wy menigmael al geuwendende, en half slapende, door den eersten aenstoot van de lichte peerden, dat is, door het alder-geringste gespuys onser vyanden, verrast, daer henen geloopen, en schandelicken onder de voeten getreden. Waer van, indien men (gelijk het behoort) de oorfaecken recht ondersoeken wil, men sal bevinden dat die geheel en al de selve zijn, dewelcke, in gemeene oorlogen, menigmael eenige, anderfins trefselijcke, krijgs-overste den slag doen verliefen, te weten, Onwetentheyte, en Kleyn-achtige sijner vyanden. Wy hebben (soo wy somtijts meynen) nu eenighe goede gronden des Godsaligen levens in ons geleyt, ons verbondt met Gode vernieuwt, en een vast voornemen, van voortaan wel te doen, ons selven voor-gestelt, en daer op in onse eenigheyt somwijlen in bedenckinge komende, schijnen ons soo wel gesterckt te vinden, dat onse geest by inbeeldinge, en noch (soomen seyde) verre van de man wesende, den vyant wel derfaen-juychen, en, al tergende, uyt-cytschen, niet anders dan gelijk dien dappere gast *Aescanius* doet, by den Poëet Vergilius, aldus moedighlijck trofende:

*Een hert te jagen is te slecht,
'K ben geen man voor dat gevecht,
Ick wensche datter leeuw of swijn
In dese jacht mijn deel mocht zijn.*

Maer als wy dan komen daer't te doen is, en dat ons de vyant, vry onghelijck stercker als wy ons lieten voorstaen, op het lijf komt vallen, so sinckt ons veeltijts (soomen seyde) het herte in de schoenen, en wy staen daer slecht henen en sien, al en hadden wy noch tanden om van ons te bijten, noch handen om ons te verweren. Werdende mitstdien niet dan al te wel gewaer, dattet een gantsch andere sake is, in de schaduwe van onsen Wjingaert ofte Vijge-boom, gemakelijck sittende, alleen met de ghedachten oorloge te voeren, als in der waerheyt onder den roock, stof, en het gewoel van een dadelijck gevecht, sich ingewiggelt te vinden. Wel aen dan, wy sien het gebreck, laet ons overlegghen waer raet hier teghens te schaffen zy. Twee dingen hebben wy (mijns oordeels) van noode. Eerstelijck, een innerlijcke kennisse van onsen vrandt, met overlegginghe hoe loos en boos hy, hoe voos en broos, wy in duldanige gelegentheyte, bevonden werden. En ten tweeden, goeden voor-raet van wijzen godsalig beleydt, mitsgaders krachtige wapenen daer teghens ghereet te hebben, ghelijck ons die strijdtbare helt Paulus genoegsaem de selve middelen in desen gevalle voorichrijft. *Wat het eerste point, te weten de kennisse onses vyants, belanght, dient wy eerst ernstelijck overwogen, dat het Vleesch met sijn medehelpers vry geen katte en is, (soo men seyde) om sonder hantschoenen gevangen te werden; de oorloge, die het selvige ons aendoet, is geen krijg daermen (gelijk 't spreec-woort) met blauewe erweten schiet: En daeromme houden wy, dat sy hun tastelijck vergrijpen, die in desen gevalle meynen, dat het vleesch hier niet anders en zy, als soo eenigh plomp, wanfchapen, en fouteloos gewoel onser uytterlicker sinnen, buyten de palen van alle redelijckheyt, onbesuytelijcken henen springende; neen, de sulcke ketelen hun selven datse lachen. Gewisselicken, ons vleesch dat is de verdorven aert in onse zielen, en is soo bot en grof niet, gelijckmen ons poogt wijs te maken: sy kan haer selven, ghelijck haer meester en mede-helper doet, seer wel veranderen in een Enghel des lichts. Dat is gheewis, daer is groote kracht van dwalinghe ontrent, en veel steenen des aenstoots; sy weet haer walghelijcke pillen wel degheleick te vergulden, haer bitter wormkruydt dapperlicck te suyckeren, haren scherpen angel meersterlicck te bedecken, en met een liefelijck aes van aenghenamen schijn ons van het stuck te ley-*

* Ephef. 6. 12.

(**)

den:

den : *a* Gewisselick, de kinderen deser werelt zijn immer soo voorfichtig in hare gheslachten, als zijn de kinderen des lichts. *b* Paulus, een man in ghelijcke voorvallen sonderling ervaren, oordeelt in sulcker voeghen van den vleesche, *c* Dat hy aen het selve nu *verstant*, dan *vernust* is toeschrijvende. En elders daer in vorder tredende, verklaert duydelyck dat wy desen strijd niet en hebben slechtelicken teghens *Vleesch en Bloet*, ofte swacke menschen, maer teghens de *Vorstendommen*, teghens de *Machten*, teghens de *Gheweldighe deser werelt*, die in de *duyfternissen deser eeuwen heerschen*, teghens de *Boose Geesten die in de lucht sweven*. Wel hem die *aller wegen vreesft* (*d*), dat hy in de *daghen sijns ridder schaps afwerpen soude de vreesse des quaets*, en *dencken ten heeft geenen nootster wijlen ick alsoo doe*. Uyt alle welcke lichtelicken af te nemen is, wat voor mede-standers, en aen-stokers onse verdorven aert is hebende, en dien volgens hoe grootelijcx sijne listigheden te duchten zijn.

Dit aldusgeweten, en by ons rijpelyck overwogen zijnde, soo behoorden wy onse slaperighe oogen uyt den droom der wereltlicher bekommernghen op te wecken, om neerstighe wacht over ons selven te houden. Wy dienden met de helden Salomons alle tijt gereset te staen, houdende alle swarden, en geschickt zijnde ten strijde, elck hebbende sijn sweert op sijn heupe, om der vreesse wille in der nacht. *e* Enghelijck de Velt-overfte, in de ghemeeene krijgsh-voeringe, hare middelen van tegenitant plegen aen te leggen, na dat sy lieden verstonen hare vyanden gestelt te zijn; alsoo insgelijcx (dewijle de Christelijcke eenvoudigheyt al mede hare gauwigheyt heeft, immers, sonderlinge in desen, behoort te hebben) ons selven, naer dat wy de eygen schappen onses vleesch bevinden, tot tegenweer te schicken. Ten welken aensien hierin op-merkinghe dient te komen het tweede point hier vooren geroert, te weten de voor-raet van wapenen, die ons in desen van noode is, om staende te moghen blijven in den boofden daghe, en in de uure der duyfternissie. *f* Waer in niet beter en is te betragten, als aen te trecken de ganse wapen- rustinge by den Apostel Paulo, ter plaetsen vooren gheroert, bescheydentelicken aenghewesen, namelicken den Gordel der waerheyt, het Pantfier der rechtverdigheyt, de Schoenen der voor-bereydinghe des Euangeliums des vredes, den Schild des geloofs, den Helm der saligheyt, en het Sweert des gheestes, welck is het woord Gods. Siet daer een recht schapen krijghs-knecht, recht afgheverdight om de *scherm-slaghen* des vleesches te versetten, en de vierighe pijlen des Satans uyt te blusschen.

Wy beyde de voorz. bedenckingen (te weten de kennisse onser verdorvenheyt, en den wederstant teghens de selve) houdende voor hoofstucken des Christelijcken levens, hebben, t' onser oeffeninghe, uyt de Bybelsche schriften gekoren de geschiedenisse van den tucht-lievende Joseph, om in en door het voorschrift van den selven een volmaect af-beelt van den Christelijcken *Self-strijdt*, met een heerlijcke overwinninghe daer op ghevolgt, ons selven en anderen voor te stellen, en alloo te leeren alle onse ghedachten ghevangen te nemen (als den Apostel spreeket) tot de gehoortsaemheyt Christi. Dan alsoo dese sedighe Jonge-

linck alseen spiegel der Eerbaerheyt en onthoudinge by de heylighe Schrift ons wert voorgedragen, soo en hebben wy de wulpsche in-vallen des vleesches niet hem, maer de vrouwe van Potiphar, in dese onse oeffeninge, willen toeschrijven, doende mitdien aen de selve ipeelen de rolle van onsen verdorven aert, en aen Joseph gevende den persoon van den Geest. *a* En al is 'er schoon soo, dat wy, om redenen voorseyt, desen onsen strijd hier vertoonen in twee bysondere persoonen; soo sal nochtans de gunstige Leser de sake in dier voegen gelieven op te nemen, als of de selve strijd tuschen Geest en Vlees in den boesem van Joseph alleen ware voorgevallen; gelijk wy dan weten, dat ons dese strijd by Godes woort wert aengewesen, als in een en de selve mensche bestaende. Evenwel nochtans om den aert van den *Self-strijdt* wat naerder by te komen, soo hebben wy aen het eynde van dese bedenckinge onsen Ioseph voor-gesteld, (doch in sijn eenigheyt, en in het af-wesen sijner vrouwen) als of hy soo eenigen strijd en swakheden des vleesches in hem hadde gevoelt, (al hoewel Moses, die van alle dingen kortelijck maer de hoofstucken gewoon is aen te roeren, daer van niet en vermaent) niet meenende den heylighen man eenigins te kort gedaen te hebben, dat wy den selven niet buyten alle beweginge en ongevoeljk, als een blok, maer in eeniger maten beroert, hebben vertoont: jae in tegendeel van dien, achten hem dies te meer eere gegeven te hebben, als oordeelende sijn overwinninge, naer voor-gaenden strijd, des te heerlijcker te weien. Gelijk ons oock niet waerschijnelijck en dunckt, dat Joseph teghens de soet-vleyende en daghelickche bekoringhen van soo een jonghe, schoone, hooffsche, lustighe, en gansch afgerichte vrouwe (als de selve waerschijnelijck mach werden gheoordeelt geweest te zijn) sich in aller voegen alsoo soude hebben ghedraghen, ghelijck de Heere Christus teghens de versoekinghe des Satans heeft ghedaen, dat is, sonder eenighe de minste ontsettinghe ofte beweginghe van den natuerlicken mensche: maer met *Hieronymo* en andere Oudt-vaders gevoelende datter jae *Self-strijdt* in hem sy geweest, doch met uytnemende krachten van teghen-weer. Laetons (seyd de selve *Hieronymo*) eens gaen bedencken wat voor een strijd dien eerbaren Jonghelinck heeft uytghestaen. Sekerlijck, ten dunckt my soo wonderlijck en vreemt niet, datter drie Jonghelingen in den brandenden oven, van wegen den Koninck van Babylonien geworpen zijnde, onghetuetst en niet gheschent daer uyt zijn ghekomen, als dit wonder-stuck; te weten, dat die wonderbare Jonghman van de onkuyfche en gheyle vrouwe wel by de taffeelen is aenghegrepen, doch evenwel niet en heeft konnen opgehouden werden, maer sijn kleet verlatende, is haer ontvolden. Ghewisselijck ghelijck de drie Jonghelingen op de Goddelijcke ghenade steunende, voor het vyer onwinnelck zijn gebleven, soo heeft oock Ioseph in den strijd der onthoudinghe, met de hulpe van boven, in manhaftighe stantvaltigeyt volhert. Want Godes handt niet mede werkende, soo en waft niet mogelijk, uyt het nette der doortrapper vrouwen sich t'ontwerken, en alloo t'ontkomen. Wy sijn dan des voornemens geworden den *Self-strijdt* tuschen Geest en Vlees, onder de porsoo-

a Rom. 8. 7. *b* Coloff. 28. *c* De woorden op de voorz. plaetsen gestelt in den Griekeliken Text; zijt dor beveltinge der saken krachtigh en bedenckelijck. *d* Prov. 26. 14. *e* Cant. 3. 8. *f* Ephel. 6. 22.

a De Christelijcke *Self-strijdt* beltaet eygentlick in eenen mensch, hier nochtans in twee verscheyden persoonen aengewesen, om redenen, met den verstant niet te min, en in der daet maer voor eene te houden.

nen van Potiphars huys-vrouwe en Joseph, poëtischer wijze aen onse landts-luyden, in haer eygen tale te vertonen. *a* Daer toe dies te meer aengeleyt zijnde, overmits dat in de Woorde Godts dese twee, te weten Vleesch en Geest, uytdruckelijcken als onderlinge kampioenen te velde werden gebracht, geheel naar de gewoonte der Poëten, die de menschelijke genegentheden, als wesenlijke personen, gewoon zijn den leser voor ogen te stellen. In den eersten persoon, vertoonende het Vleesch, pogen wy aen den leser te laten sien de wanschapen invallen, die onse verdorven aert, op gelijcke gelegentheden, tot vordering sijnes voornemens, soude mogen te berde brengen, op dat alsoo ons vleesch, met sijn eygen verwen zijnde afgemaelt, een yegelik daer uyt mochte gewaerschoot zijn, hoe arglistigh en doortrapt de vleeschelijke lust zy, om haer saken schoon voor te doen; op dat wy, sulcks wetende, in tijds goeden voor-raet mochten bekomen, van krachtige bedeningen, tot wederstant van haer afgerichte listigheden. Derhalven soo versoecken wy seer gediensfelijck van den gunstigen Leser sich ter saken van dien niet te willen ergeren; want nadien wy voor hadden, t'onser waerschouwinge, de verdorvenheden des vleesches, sulcks als die in der daet zijn, en als naer het leven af te schilderen, so heeft ons gedacht datter noch t'onser voornemen noch oock den Leser dienstigh konde zijn, in gevalle wy het Vleesch slechtelijcken, slappelijcken en soo maer effen daer henen hadden doen sprecken, alsoo yemant het selen, naer gelijkmatighheydt van soodanigen soet-voerigheydt afmetende, en sich dat by inbeelding niet hooght voorstellende, lichtelijck soude komen te struyckelen, soo wanneer hem desselvs verdorvenheden in haer eygen gedaente, en gelijck die in der waerheydt zijn, souden mogen bestoocken. Niet ongelijck die gene die den vyandt hun als swack en geringe hebbende laten inbeelden, en denselven, ten tijde als de slaghal aengaen, veel machtiger bevindende, als sy hun van den aenbeginne hadden laten wijs maken, dadelijck, door soo onverwachten geval verslagen zijnde, den moet verlooren geven, en van vrees (soo men seyt) in haer schelpen kruypen. Ofte gelijck sommige Vorsten, die, door de af-beelding van eenige Princeffe verlockt en als verleckert zijnde, seer lichtelijck een af-keer van deselve komen te krijgen, soo wanneer sy naederhandt de selve schoonder in schilderye als in der daet bevinden, uyt redene dat sy-lieden tegen de feyden die het bedriegelijck pinccel eerst hadde verbloemt, en nu door het leven naectelijck werden ontdeckt, geensins en zijn gewapent, ofte op haer voordeel en staen. Hier by gevoeght dat de tegenwoordige beschrijvinge van het lock-aes der vleeschelijcker dertelheden seer gevoegelijck sal kunnen dienen voor een toets-steen aen alle die gene die lust hebben hun selven in het perck van den *self-strijt* dagelijcks te oeffenen, om alle de byvallen en aenlockende omstandigheden, die Moyses kortelijck en bedecktelijck aenwijst, en wy, na den aert der poëse, wat breeder uytmeten, by sich selven te overweegen, en daer uyt te oordeelen of hy sterckte genoeg heeft om gelijcken aanstoot te kunnen wederstaen; indien ja, sich in den Heere te verheugen, en den selven ten hooghten te dancken van sijne genade; indien neen, in naederachtighe

te nemen waer hen de schoen dwinght, en sulcks ontdeckt hebbende, geduerighlijcken metten gebede tot Gode, om meerder versterkinge, aen te houden. Dese en diergelijcke andere beweegh-redener hier, kortheydts halven, niet aengeroeft, hopen wy dat den billijcken Leser niet alleenlijck fullen verwoegen om alle steenen des aenstoots uyt den weghe te legghen, maer sels oock fullen opwecken om met de dertele invallen des vleesch sijn profijt te doen, gelijck het niet vreemt en is dat de deughden sels de gebreken haer tot voordeel weten aen te leggen, en de selve tegens haren aert hun ten goede te doen gedeyn, mits al voren haer doende af-leggen haer gewoonlijcke klederen, mitfgaders haer besnijdende aen hayr en nagels, gelijck in de Wet bevolen werd dat men aen de *a* Hethitische vrouwen, die in den krijgh gevangen waren, soude doen, al eer die tot wijven en in by-wooninge aen te moogen nemen. Het welke des te meer alsoo uytvallen sal, wanneer de goetgunstige Leser sal gelieven het ooghe te slaert op verscheyde exempelen der Heyliger Schrift, in de welke het gespreck, en de maniere van seggen ghemeneelijck werd gevoeght nae den aert en ghelegenhuyt van den geenen die spreeckt. *b* David gebruyckt goddelose reden, maer in de persoon van goddelose. *c* Salomon spreeckt lichtveerdelijck, maer in de persoon van een lichte vrouwe. *d* Job onbesuyfdelijck, maer in de persoon van Epicurische dwael-geesten. *e* Ezechiel oneerlijck, maer af-beeldende de geestelijke hoerery. Niemandt en brenge dan hier tot dese onse oefeninge andere ooren, als tot de Schriftuer-plaetsen te voren aengeroeft. Hier is een hof daer lelyen en distellen, daer vergif-wortelen en genees-kruyden, daer alssem en honingh-korven niet verre van den anderen staen. De Reden-kavelaers leeren dat strydige dingen, d'een teghen d'ander ghestelt, meer uytmuyten. *f* D'ervaretheyt thoont dat het vyer in de ghestrengste koudte meerder hitte geeft, de hovens bewysen dat rooselaer by ajun, loock, en andere stinckende kruyden, opeen en het selve kruyde-bedde geplant zynde, rosen van uytnemende reucke voortbrengh: insgelijck dat bitter ytte schouwe genomen, gheleyt en ghespreyt ontrent den wijngaert, menighe van soete druyven veroorsaect. In 't korte, wat kalck werter heet, als door kout water? wat dadel-boom verheft sich, als door ghewichte? wat Thriakel isser krachtigh, als daer slanghe-vleesch en adderen-vergif in vermenght is? Siet, Vrienden, 't isser alsoo met ons gestelt, dat de weerste deughden sels van onse snootte gebreken moeten geholpen worden. Wy bidden u, rechtsinnige Leser, gevoelt aldus, ofte op diergelijcke wijze van deser onse bedenkinge: en indien ghy sulcx doet, gewisselijck ghy sulst sonderaenstoot, en niet sonder vrucht lesen. Sonderlinghe indien ghy de spreucke Pauli, Rom. 8. 6. (die wy tot dien eynde hier voren in't hooft hebbe doen stellen) gestadelijck in alle voorvallen en in-vallen u aen het herte legh, gestadelijck indachtig zijnde dat het verstant des vlees is de doot, maer dat het verstant des geests is het leven, en vrede. Aengande den tweeden persoon, daer in vertoonen wy de eygenschapen des Geestes, met een geheel anderen aerd't van wapenen ten krijge toegerust, over al regelrecht

a Deut. 21, 12. *b* Psalm. 14, 1. *c* Psalm. 53, 2. *d* Prov. 7, 15, 16. *e* Job. 22, 15. *f* Ezech. 26, 15, 25. *f* Rosen by ajun en loock geplant vermeerderent in reucke. Theophrast. Siet het Landt-boeck van Baptist. Port.

strydige gronden leggende tegens de gene die het Vlees te voren hadde in 't speel gebracht, den selven voet daer in houdende die Moyses kortelijcken aenwijst by Joseph gebruyckt geweest te zijn; te weten eenfdeels genomen uyt de *Burgerlijke Redelijckheit*; anderdeels uit *Goddelicke Bedenckingen*. a *Siet* (leyt hy) *was in den huys is heeft mijn heere onder mijne handen gegeven, soude ick dan sulck een groot quaet doen, en tegens God sondigen?* Ghy jongelingen dan, die in uwe bloeyende jeugt somwijlen hier en daer door de vleyende tongen wert aengefocht tot ontucht, antwoordt als hier *Joseph* doet: Ghy teere jonckvrouwen (gelijck toch, gelijck eene van d'oude seer wel gheseydt heeft, meest ydere *Berseba* haren *David*, en yder *David* syn *Berseba* heeft) als ghy, met de pluym-strijckery van onkuyfcheydt, by den eenen of den anderen *Venus-jancker*, werdt ghestreelt, zydy jonck en niet seer eervaren om sijn schermflaeghen te verketen? Hier 'zyn u' wapenen. En al isse't soo dat dese onse tegen-woordige oeffening maer en schijnt te werken op de sonde van onkuyfcheydt, de middelen evenwel, die hier tot intoominghe des vleesches werden gebruyct, zyn voor het meerderen deel gemeen, en konnen gevoegelijck tegens alderley aert van aenvechtinghe t' onser versterckinge vruchtbaerlicken werden angeleyt. Het welck in gevalle by ydervan ons met oprechtigeyt des herten in de vrese des Heeren ernstelijck werde betracht, wy en hebben niet te twijffelen aen een goede en geluckige uytkomst.

Wy hebben sonderlingh de gheschiedenisse *Josephs* tot dese oeffeninge verkoren, overmits wy in de selve vinden een uytnemende exempel van krachtigen wederstant jegens de vinnighe invallen des Vleesches. a *David* nu al redelijck wel bedaeght, en daer toe gehuwelijckt, b en mitsdien alreede versien van de hulpe, by Gode tot verschooninghe van de menschelick swackheytingestelt, die hy oock niet spaerlijck, maer vry ruym genoegh was gebruyckende, als benevens sijn ghetrouwen niet weynigh by-wyven hebbende, c siende eenmael van sijn dack, d om den avont, een anders wijf, en mitsdien nauwelijck bekoort zijnde in eene van sijn vijf sinnen, f by hem, niet hy by haer, versocht werdende, en mitsdien onseker van de uytkomst, moctende ondertuschen eenen derden tot hulpe nemen, en aen den selven sijn vuyligheynt ontdekken, midtsgaders uyt oorsake van onere in den selven gehouden wesen, stort van den eersten aenstoot daer heenen. *Joseph* daerentegen een jongclinc, in de hitte sijn'er jeught, geenderley behulp tot syne swackheynt hebbende te versoeken, maer selfs geduerighlijck versogt werdende, en dat van de gene die macht hadde te gebieden, aen-gelockt door gelegentheynt van tijt en plaecte, mitsgaders door vaste hope, niet alleenlijck van niet geweygert te werden, maer selfs van groote vergheldinghe en toe-komende weldaet; eyntelijck zynde geverghet en getergt gelijckelick in alle sijn vijf sinnen, staet evenwel, jae blijft staende als een rotz-steen midden in't gewoel van de baren. *Juda*, een ouder broeder van desen *Joseph*, siende *Thamar* aen den wegh sitten, selfs met gedeckten aenge-

sichte, is insgelijck ter neder gedreven, uyt in becidinge alleenlijck, sy ware daer geseten om lust te plege. *Loth*, sonder gesichte, in het duystere des nachts, en deusigheynt van dronckenschap, sijn dochters ontrent hem gevoelende, is onbesuydelijck wech geruckt. *Joseph* daerentegen, door sonderlinge kracht des Geestes, heeft met uytnemende kloeckmoedigheynt, Vlees en Bloet, Jeught en Vreught, jae het gantsche heyr der verdorventheden, niet alleenlijck verwonnen en overmeestert, maer geketent, geboeyt, en als gevanelick ten toone gevoert. Voor besluyt: wat een voortreffelijcken man (seyter een *Out-vader*) was *Joseph*! die, voor een slave verkocht zijnde, vry is ghebleven; gemint zijnde, niet gemalt en heeft; gebeden zijnde, niet verbeden wert; gegrepen zijnde, ontvolden is.

Wy hebben goet gevonden dese onse oeffeninge liever by gedichte te doen, als anderfins: Eenfdeels om dat de omstandigheden, en by-naest de gantsche saken ons tot een poëtische aen te leyden. Anderfdeels om dat de sonderlinghe bewegingen, die haer in dese gheschiedenisse vertoonen, met beter aert nae de poëtische maniere van schrijven, schein verhandelt te konnen werden. Want gelijck het geluyt door de engte van eenig trompet ofte schalmeye veel scherper uyt-schettert, als of het in de opene lucht los daer heenen wierde uyt-geblasen: soo dunckt ons dat foodanige bewegelijcke invallen, gedwongen en gedrongen zynde in de nauwe regels der Dichtkonste, met meerder kracht uyt-bersten, en dieper dringen in de ooren en gemoederen van de toe-hoorders en lesers, dan of de selve met een wyde en ongedwonge maniere van schrijven daer henen ware getelt.

Eyndelijck hebben wy geoordeelt dienstigh te zijn voor d'eenvoudige de middelen en bewijs-redenen, van wegen het Vleesch by gebracht, (alsoo der somwijlen verscheyden in een gespreck vervatet zijn) met cyffer-letteren op de kant aen te teyckenen, en wederom, daer de selve by den Geest beantwoort werden, met gelijcke cyffer-letteren den Leseraen te wyfen. Als by exempel, neemt dat *Sephyra* in een gespreck (dat is, met een gevolg sonder datter *Joseph* tusshen spreekt) dry, vier, ofte meer redenen voorstelt, daer door sy *Joseph* soeckt te verlocken, soo hebben wy elcken middel in haer gespreck met een cyffer-letter aengeteekent, te weten den eersten met de cyffer-letter 1. den tweeden met 2. en soo vervolgens, en wederom op elck punct, soo 't selve by *Joseph* wert beantwoort, op de selve order de cyffer-letters daer by gevoegt: sulck datt yemant gelsen hebbende het voorstel van *Sephyra*, en willende weten hoe het selve ten deele ofte in't geheel by *Joseph* wort tegen gesproken, die en behoeft maer te letten wat getal datter op de kant staet, en soecken dan in de antwoorde van *Joseph* op het selve getal de wederlegginge.

Dese oeffeninge, gunstige Leser, wert U. E. met de vorige nieuwe stucken, die in 't groote voor desen noyt en zijn gedrukt geweest, wederom toegesonden; gelieft de selve eens soo te handelen, als de *Byen* op desen *Somer-tijdt* de bloemen doen.

*Suyght over al den besten sin,
Gelyck de Bye, niet als de Spin.*

a De beweeg redenen *Josephs* in synen *Selstrijt*; sijn tweeddeley, te weten burgerlijck, en geestelijck, b 2. Sam. 24. 5. c 2. Sam. 22. d 2. Sam. 12. 2. e 2. Sam. 12. 2.

V E R H A E L

V A N D E

G E S C H I E D E N I S S E ,

V O O R G E V A L L E N

Tuffchen Ioseph ter eener, en Potiphars Huys-vrouwe ter anderer zijden, gelijk Flavius Iosephus, Joodsche History-schrijver, deselve beschrijft in het derde Capittel des tweeden Boucks van de Oudtheyd der Iooden.

Otiplar, een Egyptisch man, die Pharaonis overite Keuken-mee-ster was, kochte Ioseph van de Koop-lieden, en hy hielt hem eerlick en wel, en liet hem in de vrye konsten neerstelicken oef-fenen, en versorghde hem met eten en drincken rijckelicker als andere knechten: ja sette hem ten laetsten over syn huys-houdinge. En Ioseph nam dese goetdadigheyt met danck aen: doch soo en vergat hy om synen jegenwoordige nederigen staet niet syne aengeboren deugtsaemheyt, maer bewees metter daet dat wijsheyt onder tegenspoet niet en beswijckt, soomen die anders recht, en niet alleen ter tijt des ghelux ge-bruyckt.

En syns heeren wijf, om syner behendigheyt, en schoonder gedaente wille, wert met liefde tegens hem ontsteken, en liet haer voorstaen dat hy lichtelicken soude te bewegen zijn wel-lust met haer te plegen, wanneer se maer haren wille hem openbaerde, jae dat hy oock voor een groot geluck soude achten, wanneer sijns heeren vrouwe hem daerom aensprake. Doch sy oordeelde hem meer nae synen jegenwoordigen staet, als nae d'oprechtheyt syns edelen aerts: en hier op ontdeckte sy hem haer begeerte, en verghde hem om by haer te slapen. Maer Ioseph die sloegh haer dat af, en hielt voor een groote schande, haer in sulcker saken te wille te zijn, welke tot groote schande en na-deel van den goeden man synen heere soude dienen. Daer toe vermaende hy haer oock van haer boos voornemen af te staen, en seyde, dat hy haer in sulcke saecken nimmermeer te wille en soude zijn: dat se af soude leggen de hope van tot haer voornemen te geraken, en dat sy, sulcx doende, hare boose begeerten lichtelijck soude doen vergaen: hy wilde liever lyden al wat lydelick is, dan haren wille te vervullen. En hoewel een knecht hem tegen de wille syner vrouwen niet en behoort te setten, soo is nochtans dit werck soo schandelick, dat men sich sulcx niet en behoort te onderwinden.

Nae dat haer dit alsoo ontseyt was, soo is sy noch te vyeriger geworden, en meende even wel Ioseph en foudet haer niet weygeren; mits welcken, alsoo de onbehoorlicke liefde niet op en hielt, so versocht sy 'r ten anderen mael aen hem, op hope dat se hem ten leesten meynde daer toe te brengen. Als daer nu een hooge feest voor handen was, het welke oock de vrouwen plegen te houden, soo heeft se haer tegen haren man gelaten als offe krankc ware, en begaf haer aen een stille en heymelicke plaetse, en sochte daer

doe oorfaecke en gelegentheyt om Ioseph te gewin-nen: En als sy hem alleen bevonden hadde, sprack sy hem aen met veel sachte en schoone woorden, meer alsoyt te voren, en seyde: Het ware veel beter geweest, dat ghy van den beginne aen mijn begeeren niet en haddet afgeslagen, maer na mijn belicfte my te wille geweest, aengesien ick vrouwe van den huysc ben, en my door uwe liefde soo gansch hebbe in nemen en overwinnen laten, dat hoe wel ick hier de vrouwe ben nochtans genootfaeckt werde u te komen vleyen. Is nu eenige wijsheyt in u, soo suldy my noch heden te wille zijn, en wederom vergoeden wat ghy voormaels uyt onverstant versuymt hebt: Ist u daerom te doen gheweest, dat ghy wilt ghebeden zijn, soo doe ick nu dat selve veel vlytiger als oyt te voren, want ick my daerom sieck ghemaect hebbe, en uwe liefde hooger geacht, dan alle vreugde deses feest-daeghs. Soo ghy voormaels ghedacht hebt, dat het my niet ernst en is gheweest, soo hebt ghy nullichtelick te be-kennen, dat ick niet bedriegelicker wijse met u ghe-handelt en hebbe, aenghesien ick in mijn voornemen bestandigh blijve. Daerom soo mooghy nu de aengebodene wellusten ghebruycken, en haer, die u ten hooghten liefst, te wille zyn, het welke u in ande-re saken oock nut en goet zyn sal; anders soo moct ghy mijne toornigheyt en onghenade verwachten, wanneer ghy u uwe vermeynde kuysheyt liever laet zyn, als mijne gunste. Dat suldy oock sekerlijck weten, dat uwe eerbaerheyt weynigh helpen sal, wan-neer ick u by mijnen man verklaghe, en segge dat ghy my hebt willen verkrachten: en wanneer ghy schoon met waarheyt omme-gaet, soo sal nochtans Potiphar mijne woorden meer ghelooven als de uwe.

Maer Ioseph en liet hem door alle dese woorden (diese oock met tranen bevestighe) geenfins bewe-gen, noch met dreyghementen verschrieken, dat hy syne kuysheyt licht achtete: en haren wille dede: maer bleef bestendig, wilde liever alles lijden en verdragen, dan oneerlickheyt met haer doen, en dat volbrengen, daerom hy naemaels in een seker verderven komen mochte. Vermaende haer wat haer ampt was, en wat de echte plicht en ghetrouwigheyt vorderde: en seyde dat haer aen sulcx meer be-hoorde gheleghen te zijn, dan aen snoode en verganckelicke wellusten, daer op altijt, van weggen des vol-brachten wercx, rouwe en leetwelen volght, en daer van de schade niet wederom te rechten is. Soo moe-ste sy oock altijt in sorghc staen, dat de gedaene schande niet uyt en quame: soo sy doch daer-en-te-gen de liefde en bywooninge hares mans, stil en son-der schande, ghebruycken konde, en daer by voort

Godt en de menschen, een vreedfamiſche en vrolicke Gewiffe mochte behouden. Dattet oock veel beter ware dat ſy by haer eere bleve, en hem als eenen trouwen dienaar in aller onderdanigheyt ſijn werck doen liet, dan dat hy wetenſchap hebbe van hare ſchande en oneere, als daer inne mede deel hebbende. Dat het oock veel beter zy, ener goeder Gewiſſen, en der eelicker wercken hem te vertrooſten, dan, nae dat de ſonde geſchiet is, te vergeefs te hopen datſe verſwegen ſoude blyven.

Met deſe en diergelijcke woorden vele, ſoo gedachte *Iofeph* deſer vrouwen de oneerlijcke liefde te benemen, en haer van haer boos voornemen wederom op den rechten wech te brengen: maer ſy hielt hoe langer hoe heftiger aen. En naedemael ſy met woorden by hem niet en konde verkrijgen, en vorder geen middelen wiſte om hem daer toe te brengen, ſoo floegh ſy de hant aen hem, en wilde hem met geweld dwingen dat hy haer wille doen moeſte. Als nu *Iofeph*, yverende over ſijn eere, uyt de kamer ſpranck, en den rock, daer by ſy hem hielt, achter hem liet, ſoo verdroot het haer ſeer dat ſy gemiſt hadde, en moeſte in vrees ſtaen, dat haer man ſulcke boevrye van haer ſoude vernemen, ſoo nam ſy voor haer *Iofeph* valſchelick voor *Potiphar* te beklagen, en haer alſo aen hem te wreken van wegen ſynes hoogmoets: en dachte, als een liſtige vrouwe, dat het haer profijtelicker ware, eer te klagen als hy: Daerom ſoo ſat ſy ganſch droevigh en onluſtig. En hoewel alle haere droeffeniſſe daer uyt was komende, datſe hare dertelheyt met *Iofeph* niet en hadde konnen volbrengen, ſoo geliet ſy haer doch alſo, als quame alle haren onwil en toornigheyt daer henen, dat hy hare vrouwelicke eere hadde willen benemen en berooven.

Als haer man nu wederom t'huysquam, en van wegen harer treurigheyt verſchrickte, en de oorſake harer droeffeniſſe weten wilde, ſoo ving ſy aen over *Iofeph* te klagen, en ſeyde, Och lieve man! ghy en zijt niet weert dat ghy leven ſoudet, wanneer ghy uwen ſchandelijcken knecht niet ſijn wel verdiende ſtraffe aen en dedet, als die geſocht heeft uwe echte bedde

te bevleeken, en al ſchoon vergeten heeft op welcker wyſe hy in u huys gekomen is, en wat groote weldaden ghy hem hebt bewezen; en in plaetſe dat hy altijt danckbaer tegen u hadde behoort te zijn, ſoo heeft hy hem aen u echte bedde verſondiger, en een ſulcke ſchande op een vyer-dagh, en dat in u afweſen, met my willen volbrengen, waer uyt wel te merken is, dat hy ſynen ſchijn geheel ongelijk is, en dat hy tot noch toe maer eene geveynde eerbachtheyt gehadt en heeft, aengeſien hy u als ſynen heer heeft moeten vreesen: en dat hy nu alſo ſtout geworden is, dat is al u ſchuldt, om dat ghy hem den toom ſoolos gelaten hebt, veel meer dan hy aen u verdient heeft, en dan hy ſelf heeft derven hopen: want als hy geſien heeft dat ghy hem al u goet vertrouwt te regeren bevolen, en hem over al de oudſte knechten geſet hebt, ſoo heeft hy gemeynt dat hy oock recht en macht hadde ſijn dertelheyt met u huysvrouwe te drijven. Tot meerder verſekeringe van hare beſchuldiging, ſoo toonde ſy oock den mantel, de welken hy hadde moeten verlaten, als ſy hem ſoo hard verſochte.

Potiphar liet hem door des wijs weenen bewegen, geloofde't gene ſy ſeyde, en aen hem oogſchijnelijck vertoonde, en gaf de liefde ſynes wijs ſoo veel toe, dat hy de ſaken vorder niet en onderſochte; prees ſijn vrouwe dat ſy haer eerlijck gehouden hadde, gaf den *Iofeph* onreght, en wierp hem in de gevangeniſſe, daer inne men de boos-doenders plach te leggen. En het geviel hem oock ſelve wel, dat hy een ſulcke vrouwe hadde, en gaf haer dat lofen de getuygeniſſe, datſe eerlick en vromelicken aen hem gehandelt hadde.

Iofeph beval ſijn ſake God den Heere, en was niet beſwaert hoe dat hy hem verantwoorden ſoude, en de ganſche handlinge van den aenvang totten eynde vertellen; maer lede de gevangeniſſe en dat gewelt met gedult, en trooſte hem daer mede dat God de Heere d'oorſake ſijns lydens, en de waerheyt ſelfs bekent ware: wiens goedigheyt en voorforge hy oock daer nae metter daet heeft geſpeurt.

VELDT-T E Y C K E N ,

A L L E

EERBARE IONGE LIEDEN TOEGEEY GENT.

Hy, die hier fiet een dier met
slijck omcingt leggen,
En peyst in u gemoet, wat dattet
is te seggen,
Komt opent u vernuft, en staet
een weynig stil;
Hier onder wert gheseyt, wat
dit beduyden wil.

Ghy fiet in desen ring een van de netste dieren,
Reyn over sijn gewaet, reyn over sijn manieren:
Ghy fiet in desen ring den witten Armelijn,
Genegen uytter aert om niet besmet te zijn.
Het slijck omvangt het beest, daer is niet uyt te raken,
Of sijn gepresen bont moet tot den dreck genaken;
Doch, mits het reyne dier dit boven al ontliet,
Soo valtet in de praem van hunger en verdriet.
De keus is wonder scherp, het moet voorfeker stervē,
Of anders sal het slijck sijn witte vacht bederven.
Siet, wat een reyn aert. Het beest in desen noodt,
Gaet met een vast besluyt, en kiest de bleecke doot.
Men sietet even staeg sijn reyne leden mijden,
Om, als het neder-valt, niet in het slijck te glijden:
Daer leyt het kleynē dier ter aerden uytgestreckt,
En geeft sijn leste sucht om niet te sijn bevelckt.
Dit is een eygen beelt, geschildert naer het leven,
Van Joseph onsen helt in desen bouck geschreven;
De bloem van sijnen jeugt en is hem niet soo foet,
Als hem een suyver hert, en reyne ziele doet.
Hy, schoon door vuyle lust geweldich aengevochten,
Staet vast op sijn verset, en remt de quade tochten;
Onkuysheytt ransit hemaes, nog blijft hy buytē schant,
Hy leyt als in het vier, noch weert hy niet verbrant.
Hy fiet een jonge vrou, tot hem alleen genegen,
Hoofs, geestig, wonder schoo; hy laet sig niet bewegen.
Sy biet hem reffens aen, lust, vryheyt, goet, en eer;
Hy kiest hem reyn gemoet, en weygert even seer.
Sy roept, wy zijn alleen, wat sal ons wederhouwen?
Hy antwoordt, onsen God kan alle ding beschouwen;
Sy roept, de man is wech, het heck is van den dam.
Hy antwoordt, God is hier, en blijft al even tam.

Sy roept, de soete jeugt raet u en my het minnen;
Hy antwoordt, buyten echt en moogdy niet beginnen.
Sy roept, bluft mijnen brant; ick ben te mael verhit,
Hy antwoordt, 't is een walg wanneer een vrouwe bid.
Sy roept, du bist een slaef, in mijnen dienst gebonden;
Hy antwoordt, niemant staet ten dienste van de sondē.
Sy spout als vier en vlam, en is gelijk verwoet;
Hy antwoordt, geē verdriet en quelt een reyn gemoet.
Sy tiert; hy blijft geset. sy kijft, hy wil het lijden;
Sy vloekt, hy bit den Heer. sy dreygt, hy gaet ter zyde.
Ten lesten grijpse toe. Siet, wat een stout besluyt!
Hy laet sijn mantel daer, en strijckt ten huysen uyt.
O eerbaer Jongelinc, die midden in de baren,
Die midden in de kracht van uwe groene jaren
Het vleesch hebt overheert! ô haven van de deugt!
O vader van de tucht! ô spiegel voor de jeugt!
Wie kan, gelijk het dient, u weerden lof vermelden?
O rots van eerbaerheyt! ô Joseph, helt der helden!
Wie prijsje, na den eysch, u vorstelijck gemoet?
O rechte campioen! ô ridder, weest gegroet!
Ick hoore niet-te-min een deel verwaende fotten,
Ik hoor, 'k en weet niet hoe, met onsen Joseph sporten,
Men noemt die reyne ziel, een herte sonder moet,
Een tortse sonder vlam een ader sonder bloet.
Bedaert u, blinde jeugt, en vat het stuck ter wegen,
Gy dwaelt, eylaes! gy dwaelt, en gaet verkeerde wegē.
Ach! 't is een lichte saeck, wanneer men wert gevrijt,
Sich met een vrye loop te dienen van den tijt.
Het is een lichte saeck, het oog te laten vallen
Ontrent een schoone vrou, om in de lust te mallen:
Het is een lichte saeck, het ongetoomde vleys
Den breydelaft te doen, te geven sijnen eys.
Het is een lichte saeck, verlockt door rijcke gaven,
Te koelen sijnen brant, sijn eygen dorst te laven,
Sijn eygen lust te doen. Het is een licht saeck
Gunst, vryheyt, goet, en eer te krijgen met vermack.
Maer die, wanneer het vleys met sijn geheele krachtē,
Komt dringen op de ziel, en prangen ons gedachten,
Die, seg ick, dan verwint, en staende blijven kan,
Dat is een hoogh gemoet, een helt, een dapper man.
Men

Men roeme, wat men wil, van onverschagde sinnen,
Van vorstelick bedrijf, van steden in te winnen;
Geen ridderlick gemoet en kander hooger gaen,
Als in sijn eygen hert de lust te wederstaen.

Laet dan het schamper volk uyt vollen monde blasen
Haer slimme geckerny; laet alle spotters rasen;
Ghy stelt, Holland'sche jeugt, u dit exemp'el voor,
Niet tot een snoode spot, maer tot een eeuwig spoor.

SELF-STRYT,

DAT IS:

KRACHTIGE BEWEGINGE

VAN

VLEES EN GEEST,

Vertoont in de persoonen van *Joseph* en *Potiphars* Huys-vrouwe, als
hy by de selve wert versocht tot Over-spel.

INLEIDINGE.

As Potiphars Gemael, door veelderhande lagen, a
Had nu en dan geproeft aen Ioseph voor te dragen b
Den brandt van haer gemoet, en datse, sonder vrucht,
Nu dickwils bad geklaeght, en menighmael gesucht,
Geeft evenwel den moedt in 't minste niet verlooren;
Maer, hebbend' in haer self bequamen tijdt gekooren,

En, met een slimmen treck, versonden haer gesin,
Spant, beyd' in lijf en geest, haer gantsche krachten in,
Gelijck een machtigh Vorst, die, met vergeeffsche tochtten,
Een welgelegen schans nu meermael heeft bevochten,
Biedt al sijn knechten op, en, met een nieuw gewelt,
Wil meester zijn van all's, of blijven in het velt.

Soo gaet het wijf te werck. Sy hadde waergenoomen
Een plaets, daer, t' sijner tijdt, de Jongman moest koomen,
En alse daer alleen sagh baren Ioseph staen,
Vingh, met een soeten lach, aldus 'er reden aen.

*SEPHYRA.

Hoe lange, moedig Quant, sal't uwen
tros behagen,
Dat ick mijn herten-leet voor u sal kom-
men klagen?
Voor u sal dag aen dag verschynen,
met ootmoet,

Gelijckmen voor een Prins, of voor de goden doet?
Hoe dat mijn brandigh hert in hooger lusten steygert,
Hoe dat u koelgemoetmet meerder kragten weygert,

* Alfoo noemen wy hier Potiphars wijf; en nadien 'y geenen naem van
haer by de Oude en vinden, gebruycken wy dan desen, by eenige nieuwe
schryvers (* en weet niet van waer) aengenomen.

En stoot my voor het hoofd: dies ga ik druypen heen
Gelijck een vryer doet, die loopt een blauwe scheen.
Woonst dan in uwen geest foodanig wreet begeeren,
Dat ik met lanksaem vier allencxkens moet verteeren
Mijn bloet, mijn innig bloet, dat om mijn herte drijft,
En maer om uwent wil noch in sijn aders blijft? (men,
Bedenckte eens wat gy doet. „Ten is geen gunst te noe-
„Als yemant met geprag en weldaer moet bekoemē;
„Want datmen lange tijt met smecken heeft versogt
„Al krijmēt schoon om niet, tis dier genoeg gekogt.
„Wil yemant vollen dank van sijne gunst ontfangen,
„En late die hem bidt niet al te seer verlangen,
„Ik houd' alleen den mensch goet-aerdig en beleeft,
„Die haest verbeden wert, en tijdclicken geeft.

Hoe meugdy, steenig hert, hoe meugdy langer strevê
 Om aen de groene jeught de breydel los te geven?
 Hoe meugdy my so lang met droefheyt sien vervult?
 En met een stege sin misbruycken mijn gedult?
 Wat leyt u geestig brein, van 's avonts tot den morgen
 Geduerig om-gevoert met veelderhande zorgen?
 Waer toe den vryen loop van uwen blyden sin
 Gehouden in bedwangh, geweygert aen de min?
 Hoe kander eenigh ding de jonckheyt beter voegen,
 Als by een jonge vrou te soecken sijn vernoenen?
 Te spreken mont aen mont, te leyden metter handt,
 Een, die haer ganse vreught aen ualleen verpant?
 „1. Het is een eygen aert, een yder aen-geboren,
 „Te laten sijn gemoet door minne-lust bekoren:
 „Geen menschen hert so dom, so onbeleef, en koel,
 „Dat niet en kiest een lief, dat niet en soekt een boel.
 „Het is een eygen aert, gestort in alle dingen,
 „De botten van de jeugt met krachten uyt te dringen,
 „Geen lant soo onbewoont, geen soo verwoeste kuilt
 „Daer niet en gaet in swangh de soete minne-lust.
 „Als in de lente-tijt de sucht om voort te telen
 Daelt van den Hemel af, en komt op aerden spelen,
 Het kruyt rijst uyt den gront, door hare soete lucht,
 En uyt het kruyt de bloem, en uyt de bloem de vrugt.
 Waer dese nieuwe jeugt haer eens komt neder setten,
 Daer wert het ganse lant gekroont met violetten,
 Met myrten, en camil, het schijnt dat alles leeft,
 Waer hare soete geur maer eens bespoeyt en heeft.
 Indien ter eyger stont haer vocht bestaen te raken
 De boomen van het wout, des winter drooge staken,
 Grijs van den kouden rijm, kael van de sellen wint,
 Straxis het dore velt het schoonste dat men vint,
 Gaet teelsugt door het bosch, de rouwe dierê springê,
 Geweeghtse maer de lucht, de wilde vogels singen:
 Gewaecttse maer de strant, al het beschubde vee
 Blaest bobbels in de schuym, en huppelt op de zee.
 Bekruyptse dâ dâ mēsch, wat maect hy kromme spron-
 Allag hy plat ter neer, hy wert om hoog gedrongē (gê
 Hy oeffent sijn verstant, al is hy plomp en rou,
 Al is hy luy en traeght de hant gaet uyt de mou,
 Al is hy maer een kluts, hy leert beleefde streken,
 Al is hy dom en stom, de liefde doet hem sprekē (mint
 Wy dienter meer geseyt? „Niet eer voor datmen
 „Verschijnt de soete tijt, die jeugt en vreugt begint.
 „Al watter manne-kraht voelt in sijn jonge leden,
 „Helt, mette ganse tocht van sijn genegtheden,
 „Naer desen soeten brant, en tragt, van hier of daer,
 „Te locken in sijn net een geestigh weder-paer.
 Hoe groot is u geluck, dat boven ander lieden
 De lieflicke min u komt haer gunste bieden!
 U maect haer bont-geenoot! u die, om haer genugt,
 U leven dagen langh, niet eens en hebt gesucht.
 2. Van dat, uyt swarte nijt, u broeders u verkochten,
 En 't Midiaensche volck naer 't rijk Ægipten brogten,
 Van doen ben ick u vrou, en *Potiphar* u heer;
 Een man die niet en acht als wint van ydel eer,
 Genegen tot het hof, en vorstelicke saken,
 Genegen om altijt tot hooger staet te raken,
 Een hoofd van groot beslagh, een ongerufften aert,
 Die, om geacht te zijn, noch lijf, noch leven spaert.
 Al eer de Dageraet haer lieflicken wagen
 Met roofen heeft bekleet, haer peerden in-geslagen;

Al eer het eerste licht sijn eerste stralen schiet,
 Al soeck ick in het bed de man en isser niet.
 Hy is al in de weer: hy doet hem licht ontteken;
 En gaet alleen sijn hooft met lesen sitten breken,
 Blijft in een diep gepeys, soekt, overdenkt en schrijft
 Tot hem den hoogen dagh tot hooger faken drijft;
 Dan gaet hy naer het hof, betreet de groote salen,
 Daer niet als swaren last en moeyten zijn te halen,
 Hier blijft hy in den raet, tot hem de ganse kop
 Rookt, als een oven doet, en draeyt gelijk een top
 Van daer flux na de Prins, hier moet hy weer de sinnē
 Gaen setten op de pees, en op een nieu beginnen
 Te leggen oor aen hooft: hier isft de beste man,
 Die, mette gauwte streck, den Koning streelen kan:
 Tis noch al niet genog; dan gaet hy voorts besorgen
 Kost voor het hof-gezin, voor heden ende morgen;
 Soo datter niet een yr van in den ganfchen dagh,
 Daer hy met vry gemoet sijn adem halen mach.
 „Ellendigh hovelinck, een slaef van alle slaven,
 „Die naer eens anders trek geduerigh hebt te draven;
 „Die niet een beet en nut, als op eens anders smaect;
 „Laet daer des hofs beslagh, en doet u eygen saeck.
 Als *Potiphar* aldus van ersten tot den lesten,
 De handen heeft vol werex, de kop vol myse-nessen,
 De sinnen vol gepeyns, Ick, zijn vergeten wijs, (drijf
 Wensch, voor soo hooffchen man, een ander tijt-ver-
 Ick wenschen en naer my dunkt vry met gewisse reden)
 Niet in den slaep alleen mijn nachten te besteden,
 Ik wenschen, nadien de man so staeg te hoof moet zijn,
 Hem by des Konings bed, een ander in het mijn.
 Wien ick hier toe verkies, dat heb ick u voor desen,
 Geluckigh jongelingh, tot meer-mael aen-gewesen;
 Mijn oogh en deerlick sien heeft u, voor eerst, geseyt;
 Wat voor een heeten brandt in my verholen leyt.
 „Wanneer u vicrigh hert gevoelt sijn eerste wonden;
 „De sinnen zijn verstrooyt, de tonge leyt gebonden,
 „De geesten zijn bekaeyt en van de vrees gevat,
 „Het oog, alleen het oog sprekik en weet niet wat;
 Ick weet ghy hebt gesien mijn oversijdsche loncken,
 Voorlopers van den brant en eerste minne-voncken,
 Ick weet het Jongelingh: ick weet ghy hebt gelet,
 Waerom ick, nu en dan, u riep omtrent het bedt;
 Ick weet ghy hebt al lang, oock eer ik heb gesproken;
 Als metter handt gevoelt al wat my heeft ontbroken;
 Noch heeft 'et u behaeght, dat ghy u soo geliet,
 Vont ick ghy niet met al en wist van mijn verdriet.
 Vont ick u eenigh staen, of neer te zijn geseten,
 Daer niemant ons bedrijsen hadde konnen weten;
 Ghy vloot in haesten wech, by-na eer ghy my saegt,
 Al of ghy, van de plaets, met slagen waert gejaegt.
 5. Hier door is my de geest so hevigh aengedrongen,
 Dat beide schaemt en vrees zijn uyt mijn hert gespron-
 Dies heb ik my verkleent, uit liefde, tegê regt, (gen;
 Te bieden mijne gunst, te bidden mijnen knecht.
 Maer of ick mijnen brandt al niet en heb geswogen,
 Soo kan ick evenwel u sinnen niet bewegen;
 Want wat ick heb gesucht, gesproken of geklaeght,
 Ghy laet 'et henen gaen als of het niet en saeght.
 6. Kan dan mijn innig vier, mijn loncken, sugten, spre-
 In u vervrosen geest geen soeten lust ontteken? (kê,
 Voorwaer, dewijl u hert door woorden niet ontlaet,
 Soo sal ick vorder gaen, en komen totte daet.
 Maer neen, ick houdt vast, ghy sult u laten raden;
 En onser beyder jeught met soete lust versaden,
 Wel aen dan, vrolick hert, en speelt niet meer de beest.
 Omtrent een aerdigh lijfen dient geen sturee geest.

4. Darde Poëten in de volgende eeuwen, en lange nae de tijden van Joseph, met de namen van Venus en Cupido hebben willen te kennen geven, noemen wy hier met een eenvoudige rondheyt, als sprekende in de tale van dien ou-
 den tijt, *Sucht om voort te telen*. Ghelijck oock de voorneemte wijs-gierige de
 liefde niet anders seggen te welen, als luit tot voortbronginge synes aerts.

JOSEPH.

W At gaet u aen, Mev-rou, my weder hier te proevē,
 En, dooreen nieu verfoek, u dienaerte bedroeven
 Ick ben, met alle kracht, voor u, en uwen man;
 Maer uwen lust te doen, ick bidde swijgher van.
 Ghy hebt in u alleen, dat meer als hondert menschen,
 Wt ganfcher herten gront, van Gode fouden wensché
 Ghy zijt een edel bloem, een peerel van een vrou,
 Blijft erbaer (watje doet) en uwen man getrou.
 „Of wel een soet gelaet, beleefthey van manieren,
 „En heushyct in de spraek, een jonge vrou verciere;
 „Indien se lijckewel haer cere draecht te koop,
 „Soo isst enckel niet met al den ganfchen hoop.
 Ghy, van soo grooten huys, van vorstelicken bloede,
 Van lijf soo wonder schoon, soo hooge van gemoede,
 Gy huys-vrou van een heer, vry meerder als een graef
 Te worden tot een boel van een geringen slaef!
 Een byset van u knecht! wat souje gaen beginnen?
 Waer glijt u broos gemoet? waer uwe domme sinnen?
 Hoe sal het eel vernuft, de woon-plaets van de deugt
 Nu werden overheert van uwe kricle jeught?
 Sal u verheven geest, een richtsnoer van de reden,
 Een ziele van de ziel, een moeder van de seden,
 Een voester van de tucht, nu werden uyt-gebluft
 Door op-gedreven huys van ombesuyde lust?
 Ach! dat u gaende maect, en zijn maer vijfde droemen,
 Maer tochten van de jeugt, gy kontselicht betoomen,
 Indien ghy (na den evsch) met uwe feylen twiſt,
 „Een brant, die eerst begint, wert lichtelick geflist.
 „Wie sich van vuyl bejag wil houden ongeschonden,
 „Moet heftig weder-staen 't beginsel van de sonden,
 „En, van den eersten af dat hare wortel spruyt,
 „De taken neder-slaen, de schoten roeyen uyt,
 „Want sopen niet en stuyt der sonden eerste stuype,
 Men voelste door den mensch, gelijk een kanker, kruy-
 4, En wassen in de ziel tot een gefette stam: (pen
 „Dus schut (gelijk men seit) de ichapen voor dē dam.
 „Wie dadelick bedwingt den lust en hare grillen,
 Kan, sonder groot beslag, sijn herte weder stillen,
 Dies isst alderbest voor een die qualick mint
 Te roomen sijn gemoet soo haef de lust begint.
 Dan schoof gy waert geneygt (dat niemant sal gelove)
 Door soo een korte vreugt u eer te laten rooven,
 Soo hebje lijckewel den man niet dieje soeckt,
 In my daer woont een geest, die alle lust verloeckt.
 Soud ick mijn erbaer lijf, mijn werde vat, besitten
 In uyt-gelaten drift van onbeschofter hitten?
 Soud ick, door weelg bloet vervoert, gelijk een geest
 bDoen wat de lust bevalt, tot naedeel van den geest?
 Sal een van Abrams stam, die Godes heylig wesen
 Wt al den woesten hoop des werelts heeft gelesen,
 Geheyligt tot sijn volk, en, voor der aerden gront,
 Gekoren tot sijn erf, gestelt in sijn verbont;
 Sal een van Abrams stam, en sone der genade,
 En eerst-gekoren helt uyt Goddelicken zade,
 Een Konincklike vorst, een uyt-geboren pant;
 Nu zyn een eygen slaef van vleeschelicken brant?
 Sal ick tot vuyl bejag gebruyken dese leden,
 Daer in het reyn verbont des Heeren is gesneden?
 Sal ick, op open dag, verliesen ziel en eer?
 Ick bidde lieve God gehengtet nimmermeer.

1. Maer wat eē vreemt besluyt! God heeft in alle dingē
 Gestort een eygen kragt, om voorts te willen bringen

a Als de begeerlikhey ontfangen heeft, baert sy de sonde, en de sonde, al sy
 volbracht is, brengt de doot voort, *Jacob. 1. 15.* b Soude sulken man als ick ben,
 vlieden? seyde de goede Vorst Nehemiz. *Neh. 6. 1.*

Een maeckfel sijns gelijk, gaet pleegt dan u bejag.
 Ghy siet, dat u besluyt hier geen sijn gelden mach.
 Wat poogt u listig hert, door af-gerechte streken,
 Vuyl koper onder gout ons in de vuyl te steken?
 Men siet u slim beleyt, en wis gy zijt verdwaelt,
 Daer is geen vuyle lust van Gode neer-gedaelt.
 'Tis waer dat onse God heeft van den aenbeginne,
 In mensch, in vee, in visch gepland te soete minne:
 En dat hun in 't gemeen als doen is aengefeyt;
 Wert, dooreen vruchtbaer zaer, op aerden uyt-ge-
 Maer als het edel dier de mensch begon te levē, (breit
 Heeft God hem tot behulp een wederpaer gegeven,
 Vleesch van sijn eygē vleesch, en been van eigen beē,
 En heester by gevoegt, *Ghy twee en zijt maer een.*
 „Het lieflicke soet, dat reyne sinnen wenschen,
 „Is maer een enkel paer van twee geliefde menschen;
 „Een derde, wie het zy, en pastet niet met al,
 „Al waermen mint, en meent, is twee een volgetal.
 „'Tis God, die man en wijf, als met sijn eygen handen
 „In reyne min verplicht, en hecht met eygen banden
 „Dit onverscheide paer: 'Tis God, die t'echte bedt
 c, „Heeft met een eygen merk versgelt en beset. (der
 „Wie schent des Heerē werk? gewis, te waer geē won-
 „Dat God met vlamig vier, met blixem ende don-
 „Met allerly gevaer d'echt-schenders over-viel, (der
 „En demte metter daer haer God-vergete ziel,
 „Wie Godes tempel schent, die wil God weder schen-
 „Af-nemen alle gunst, den segen van hem wenden (dē,
 „Vervullen meer en meer (gelijk men dikmael siet)
 „Het lijf, met vreemde quael; de ziele met verdriet.
 „God is een reyne geest, van onbevleker oogen,
 „Hoe soud' dat suyer Licht den vuylen brant gedogē
 „Van 't onbesuyde vleesch? hoe soud' des Heerē straf
 „Oyt van de boeven gaen, van hoeren laten af?
 „God woont in onsen geest, de geest in onse lijven;
 „Wie salder vuyle lust in Godes huys bedrijven?
 „Wie salder voor het oog van sijnen grooten God,
 „Verachten sijn bevel, vertreden sijn gebod? (gen
 2. 'Tis waer, gelijk gy segt, mijn heer heeft ganfche da-
 Een pack van swaer gewicht op sijnen hals te dragen;
 Maer dat daerom de vrou mach slaen van achter uyt,
 En is, nae mijn verstant, geen redelick besluyt.
 Hoe? sal een suynig man met ganfcher herten woelen
 Tot voorstant van het huys, en 'twijf haer lusten koelē?
 Sal yemal, nacht en dag, sijn krachten spannen in,
 En sijn alweerdig wijf verslempen het gewin?
 Sal Potiphar in 't hof naer hooge itaten jagen?
 Ghy in u eygen huys uw eer te koope dragen?
 Hy vrient sijn van de Prins? en gy van uwen knecht?
 Me-vrou (met u verlos) dit hevet al te slecht.
 „Laet yemant buytens huys sijn hert en ganfche ledē,
 „En wat hy kan en weet, in sijn beroep besteden,
 „So 't onder dies de vrou maect binnens huise te bont,
 „Daer is geen pomp eē, het schip moet in dē gront.
 „Wat baet eē neerlig man? geē winst en kander ves-
 „Indien het dertel wijf haer leden geeft ten bestē: (tē,
 „Al waer een kricle vrou haer geylē schoot ontflyt,
 „Daer is geen houwen aen, 'twil al ten huysen uyt.
 „Al wat een man vergaert, dat kan eē wijf verstroyē;
 „Al wat een man verspaert, dat kā een wijf vermooyē,

c God heeft niet veel, maer eene vrouwe geschapen; en den manne bevolen
 den wijve, en niet de wijven, aen te hangen, Soo is dan dese eerste insettinghe
 des huwelick alleen maer van een man en eene vrouwe, *Genes. 2. 24.* En
 al sif dat Moses dese woorden selt by Adam gelproken te 2 yns. so werden nochtans
 den selve by Christo (Matth. 19. 6.) Gode toegeleefven, waer uyt men
 verstaet dat Adam aldaer door Gods ingeven, ofse door eenen Prophetischen
 geest gelproken heeft. Siet 1. *Cor. 6. 16.* *Eph. 5. 31.* *Faukēlin Nois.*

S E P H Y R A .

„Al war een man bejaecht, al is de winste groot,
 „Dat kan een hitfig wijf doen smelten in haer schoot.
 „Laet yemant, waer hy wil, tot hooge staten koemen,
 „Speelt sijn gemaeld de beest, foo valter niet te roemen:
 „Wat islet van de mans? haer eer, en ganfch bedrijf
 „Hangt aen het fnootste deel van eenig dertel wijf.
 „3. Te fwijgen mette tong, te spreken metter oogen,
 „Sijn faken, in't gemeen, die niet te veel en doogen:
 „Dies wi in sijn gemoet is van een goeden gront,
 „Die fwijge metter oog, en spreke mette mont.
 Te sien op u geficht, het oogh daer op te fetten,
 Gefaeg op u gelact te loeren en te letten,
 Is uwer maeghden werck, die zijnder toe gefet;
 U oogh is haer een peyl, u woort is haer een wet.
 Een knecht, in tegen-deel, heeft sijn geficht te keren,
 Al waer hem wijft en ftiert de goede wil sijns heren,
 Dat moet sijn baken zyn, in alles wat hy doet,
 Dat is de valte ster, daer hy naer feylen moet.
 Dit heb ick foo betracht, mijn Heere salt getuygen,
 Ick wil tot aller stont nae sijn bevelen buygen;
 Maer met een los gebaer te loeren op me-vrou;
 Ick weet dat dit mijn heer niet wel bevallen fou.
 Wat gaet u aen me-vrou het oog te laten schieten
 Op dingen die u lufft, doch niet en mach genieten?
 Wert u het weeligh vleys geprickel van de jeugt,
 Gaet daer gy sonder fchant u lufften boeten meugt.
 Ghy had u van't begin behoort te weder-houwen
 Met foo een kriele fin u dienaer aen te schouwen,
 En doen gy wert gewaer een vonk van defen brant,
 Te keeren u geficht, te roomen u verfant,
 Gy weet, of weetjet niet, ghy dientet wel te weten,
 Dat Eva, 't eerste wijf, haer eerst-mael heeft vergeten
 Door haer nieus-gierig oog, dat heeftse wech gerukt,
 En ons, haer deerlijk zaet, tot in de doot gedrukt.
 „Het oog, alleê het oog, kan ganfch dē mensch ontruf-
 „Het is een open deur, een in-gank van de lufften; (ten,
 „Die, sonder goet beleyt, die vensters open doet,
 „Krijgt, liger als hy meynt, een diefin sijn gemoet.
 4. 'Tis waer, ick heb getracht met alle vlijt te mijden,
 Op dat u los gemoet my niet en vont befijden
 In kamer of priefel, ick weet te wel, ick weet
 Hoelicht dat sich de mensch in eenigheyt vergeet.
 „Geloofdet: eenigh zyn heeft al te groote krachten,
 „Het kan ('k en weet niet hoe) vervoeren in gedachte,
 „En wecken op een vier, al waret schoon gebluft;
 „Een heymelicken hoek, een hol vol quade lufft.
 „Soo haeft de broose mensch, alleenlik met sijn beydé,
 „Sich ywers nederfet, hy laet hem licht verleyden:
 „Dus wildy zyn verloft van lufft en malle pijn,
 „Soo neemt geduerich acht om niet alleen te zyn.
 Heeft vleefch u Schaeemt en Vrees geradé wech te stie-
 Soo hebby wech gejaecht al wat u fou verciere; (ren,
 „Want fchooêê jonge vrou met gout behangé gaet,
 „'Tis al maer water-verw, onbreckt haer dit cieraet.
 „God heeft en eerbaer Root, en Angst, met bleyke ka-
 „Bevolen nagt en dag ontrent de vrou te waken: (kē,
 „Dies als het vrouwe-volk die schutters niet en acht,
 „Soo is haer teere fchoot een poorte onder wacht.
 Noch oog, noch klachtig woort, kan uwe faken ftijvé,
 Dus, wildy zyn geraen, foo laet u voorstel blijven:
 „Want hoe ghy vorder gaet, en onbefuyder malt,
 „Hoe dat u dwaes gebaer my des te min bevalt.
 „Welaen dan voor befluyt, en laet de malle ftuypen
 Van d'onbedachte jeugt niet verde u bekruppen;
 „De lufft wert in't gemeen met droeve pijn befuert,
 „'T is ver het beste geck, dat niet te lang en duert.

AL hebby mijn verlock nu meermaels af-geslagé,
 De moet is even groot; ten sal my niet vertragé:
 Ik ben noch die ik was, 't Zy dat men jaegt, of mint;
 „(Ick wetet noch van outs) die aen-houd, overwint.
 „De key wert van den drop allengkens uyt-gegeten,
 „Het stael wert door de lucht, en metter tijt verlieten:
 „Al valt een eycken boom niet juylt ten eersten slag,
 „Hy buygt sijn steile kruyn op 't eynde van den dag.
 Ghy weet ick ben de vrou; dies mach ick u gebieden,
 En wat my wel bevalt dat moet voor al geschieden:
 Ghy zijt om gelt gekocht, en in mijn dienst gefet;
 U lijf komt u niet toe, mijn wil is u een wet.
 De vrou kan niet een ding haer knegt te vooren leggé,
 Dat hy aen haer bevel, met reden, mach ontfenggen.
 „Wel doet dan mijn gebod. En waerom soudy niet?
 Al wat ons eygen is, staet onder ons gebiet.
 U gantsche lijf is mijn, ick machet ja bederven,
 Ick machet (so ik wil) een wreede doot doen sterven:
 En mach ick, naer mijn fin, besteden het geheel;
 Soo mach ick des te meer gebruycken yder deel.
 Ten staet u geenfins vry u tegens my te fetten,
 Ten fy dat ghy met een gaet buyten alle wetten,
 En defes lants gebruyck, naer alle landen recht
 Doet yder wat hy wil met sijn gekochten knecht;
 Het had u wel gevoeght, indien ghy my voor defen
 Had liefd', als u vriendin, en eer, als vrou, bewesen:
 Maer dit is nu voor-by, dien mis-flagh is gefchiet,
 En hoopt maer, zijdy wijs, d' een feyl op d' ander niet.
 'Theeft u misfichien gedacht, dat al mijn voorig woelé
 Alleenlick heeft gediend, om u den pols te voelen;
 Alleenlick om te sien hoedanig dat gy waert:
 Maer neen; en acht my niet van foo beveynfden aert.
 Indien u dat belet, gy moogt u vry verhoeden
 Te dragen in den geest soodanigh quaet vermoeden,
 Ghy kont, wanneer ghy wilt, vernemen metter daet,
 Dat beyde lijfen ziel voor Joseph open staet.
 Daer wert op defen dag, voor mannen ende vrouwen,
 Te Memphis op het slot, een groote feest gehouwen:
 U heer is daer in vreugt, en meest het ganfch gefin:
 Maer ick, die niet en acht als uwe soete min,
 Ick heb den ganfchen dag als sieck te bed gelegén, *b*
 Om, vooreen hooffche feest, met u vermaek te plegen:
 Mijn heer stont heden op, ick bleef alleen te bed;
 En 't is nog even wel geê koortse die my let: (wondé
 Gefontheyt maekt my siek; „Een vreemden aert van
 „Heeft jeugt en weeldig bloet de menschen toegesondé
 „Die woelé ons aen 't hert, haer eygenschap en kragt
 „En heeft nog (so my dunkt) geê mēfche regt bedagt
 Voor my, ik spreke ront, 'ken weet niet van haer wēlé,
 Dit weet ick al te wel, dat gy my kont genesen,
 En dat mijn koorts hier in van ander koortsen schilt,
 Sy moet verdreven zyn alleen van die fy wilt.
 4. Komt Potiphar in huys, ick settet op een stenen,
 Komt Joseph daer ontrent, mijn weedom is verdwené.
 Mijn lijf is sonder pijn, maer 't herte leyte en jaecht.
 Ick ben gefont en sieck, al naer het u behaegt.
 Nu, koelt dan mijné brant, vervult mijn soet verlangé,
 En laet doch mijnen geest niet meer in twijfel hangen;
 Schep, lieve, fchep eê moet, en dient u van de vreugt,
 Daer in de lufft bestaet van ons gehele jeught.

a De Heeren van Lijf-eygense of gekochte flaven, hadden recht ovet de selve van leven en dood.

b De geschiednisse deser faken werd van Josephin het 3. Cap. van sijn 2. Boeck; van de oudtheyt der Joden, verhaelt, soo als wy defelve op den naem van Sephyra lier invoeren, gelijk de lefer ter selver plaetse sien kan.

5. Laet varen diep gepeys, en voeght u tot verblijden; Wat ischarete eenig mensch, dat yemant van ter zijden Een aerdigh druyffen pluckt, en met vermaken eet, Als slechts hy dien het raectk de diefte niet en weert. Wat mach u trots gemoet veel op u vaders roemen? ^a Ten ifser niet foo breet, ick hebbet al vernoemen. Ick weet, soo wel als ghy, al watter is geschiet, ^b 't Lant daer u vader woont, en is foo verre niet. ^c Ick sie ghy gaet den gangh van al de vreedelingen Die van haer vaders huys vertellen groote dingen, En als men dan het stuck eens onderstaft sal, Soo vintment slecht genoeg, of dickwils niet met al. 6. W' heeft die groote Vorst, uyt wien gy zijt gespron- Niet sijn manhaftig zaet wel elders uyt-gegoten? (ten, Niet Agar, sijne maeght, bezijden af bedeckt, En, buyten echte trou, den Ismaël verweckt? Een maeght van dit gewest, ^c die heeft hem so bevallen, Dat hy, nu out en grijs, van nieus bestont te mallen, ^d En wert als weder jonck: siet wat een foeten aert Van vrouwen, ook van outs, het rijk Egypten baert. 7. Maer w' er swijgt of spreekt, gy moogt dit stuk niet U vader Jacob selfs beslaept verscheyde wijvê, (drijvê, Schoon Lea was sijn vrou, de man en had geen deeg, 't Ot dat hy in den arm sijn lieve Rachel kreegh: En nog waf niet genoeg, ^c Twee lodderlicke maegden, Die, op haer vrouwê woort, haer soetê maegdom waeg- Ververst sijnen lust: quam Silpha desen nagt, (den, Soo wert de naeste reys hem Bilha toegebracht. Wat wildy dat ick segh? ^c besiet u ganfche steden, Waer hout met eene vrou sich enigh man te vreden? Hetechte bed wel eer maer overtwee gestreckt, Is, door den langen tijt, nu wyder uyt-gereckt. Dat God tot Adam sprak, en wert niet meer gehouwê. Siet! Lameg heeft van outs aen twederhande vrouwê ^c (Eer Adam noch ontsleep) sijn heeten brant gellist, En Adams hardê rib al doen in twee gesplist. Een yder (so ick hoor) neemt veel of luttel vrouwen, Na dat hy met sijn haef kan eerlick onderhouwen. Is dit u niet genoeg? foo denckt op uwen Loth, Die, met een vuylder lant, ging buyten het gebodt. En wie doch heester oyt des hemels sware piagen Om soo een soet bedroch in lijf of goet gedragen? Soeck, waer ghy soeken wilt, daer is geen hardê wet, By God, of by den mensch, op 't overspel geset.

9. 10. Indien men overslaet den loop van onse tijden, Men siet onechte lust met losse toomen rijden. En draven over 't velt: let op het ganfche lant, Het overspel, is spel; echt-braecke, sonder schant. Ten is niet langh geleen, dat Pharo dede vieren Den aenvank sijnê Kroon, na 't pragtig hofs manierê: De Princen al-gelijck, en adê kleyn en groot, Was, door het ganfche lant, tot dese feest genoot.

^a Dit wert voorgerecht tot wederlegginge van dat Joseph te voren sich ge'eyr hadde van Abrahams Stam te sijn, en in Mitsdien, &c.

^b Memphis, ten dien tijde de hoofst-stant van Egypten, alwaer de Coning- haer Hof hielden, en was maer ontrent 50. mijlen van Hebron, daer Jacob woonde, al hoe wel Augustinus schrijft van 300. mijlen; tel welke een mis- geroep is; want hoe souden de broeders van Joseph het kooren foo verre met haren Sels ghevoert hebben, sonder het selve op den wegh te vertoeren? *Mercur.*

^c Agar, een Egyptische maeght. *Genes. 16. 1.* Eenighe meynen datse by Pharo aen Abraham sy geschooncken, ten tijde hy Sara, door Gode vermaent zijnde, wederom gaf. *Will. ad cap. 16. Genes. vers. 3.*

^d Dit is het lantelick geveelen van de Manicheeën, die Abraham en d'andê Outvaders bekladden mette sinaet van dertelhey en vleeschelicke begeerlich- heyt, in het stuck van de by-wijven: zo doch wêren van Augustinus treffelijk weder-sproken, *lib. 16. de Civitate Dei.* Siet hier naer in de antwoorde van Joseph.

^e Lamech is de eerste gewest; die het veel-wijvigh houwelick heeft inghe- voert, nemende op eene maal te wijve Ada en Zilla. *Genes. 4. 19.*

Mijn Heere was gelast, van 's Koninx weegh te letten Hoe datmen yder een ter tafel moeste setten, Naer eyfch van sijnê staet. Hier waerdy med' ontrent, En ick had al den dach het oogh op u gewent. Mijn plaets was boven aen, daer meest al Princen saten; Ick hoorde dees en geen eerst heuffelicken praten Van al des werelts loop; maer na den derten dronck, Sprack yder over hoop, soo dat de sale klonck. Hier onderwont hem een van 't overspel te spreken, En hietet soet bedroch, en noemdet hooffche streken Kort-wijligh voor de jeught: en spotte mette geen, Niet die het quade doet, maer die het heest geleen. ^a Hy was (gelijk my docht) een van de schamper gastê, Die wonder zijn geneyght een yder aen te taften: Hy stroyde ganck op ganck veel rancken in de griel, Daer van ick, hier en daer, een streck of twee onthiel. ^k K en weet niet hoe het komt, dat na eens anders vrug- Wy, met een dieper lust, verlangen en versuchten (ten Als naer ons eygê goet: 'k en weet niet wat ons jaegt, Dat ons eens anders vee, meer als het ons behaeght. „Geen mensch en heester trek te drinken uyt rivieren „Die met een quistigh nat voor onse deuren swieren. „Waerom wert nutte spijs somwijlen niet gesocht? „'t Isal te kleynen gelt daerom sy wert gekocht. „Set yemant aen een boom vol lieffelicke peeren, „Al wat niet hoogh en hangt, en sal hy niet begeeren: „Men acht geen leegh gewas, al isfiet noch soo goet; „Het fruyt maect alder-best, vol neemen klimmen Set in het hoender kot een vat vol korê-granê, (moet. Ghy sult u eygen aert sien in den aert der hanen, Want schoon het dertel hoen mag eten met gemak, Noch schraefret in de stof en laet den vollen bak. „Wat suyr en bitfigh is, dat doet de spijsê smaken; „'t Is peper, zout, azijn, die goede saucen maken: „Geeft kinders soetê koek, en vrouwê nieuwen most; „Wat op de tonge bijt, is rechte manne-kost. „De snoeper vint vermaeck, wanneer hy soete beten, „Ontfouflet aen de kock, mach in het duyfter eten; „En soo ghy vraeght, waerom hy dese kuere doet? „Hy segh, met vollen mont, gestolen broot is soet. ^b In 't kort, hy wist soo veel hier op by een te halen, (lên Dat my een krielen droom in 't hoofd bleef liggen ma- By naest den ganfchê nagt, dies wert ick doen gewaer, Dat ick meer als de kost gedragen hadt van daer. Hier leerd' ick alder-erst het overspel verkleenen, En dacht, 't is niet soo quaet gelijk de lieden meenen; „Al isfiet vry wat vuyt 't gunt datmen drinck of eet, „Wat schatet aen de mensch wanneer hy 't niet en (weet.

I O S E P H.

1. **H**Out op, het is genoeg: laet af van my te quellê; Al woet de ganfche zee, eê rots is niet te vellê: Want naer een lang gewoel wert anders niet verregt, Als dat een driftigh ichuym is cynde van 't gevecht. „De beste raet van al, om sonden te beletten, „Is van den eersten af een vast besluyt te setten, „En met sijn eygen hert te maken een verbont, „Van noyt een vinger breet te wijcken aen de sond':

^a Belleforest beklaeght hem, op sekere plaetse, dat te sijnen tijde de saken in eenighe, sels Christen hoven, soo verre verreesken en wiert: en dat het sijnste niet meer als een hooffche geestighyit geroeken: komt, soo wert de gene die het on- gelijcklijst meer bespot, als by die het selve doet: nyt welck leelick misbruyck de gewoonlicke schimp-namen van Horen-draget, Koekkoek, en diergelij- ke, gesproken sijn. Vaste nierck-teeckenen van de terdortvtheyt der zeeuwe, ^b Sy (te weten het ontuchtigh wijf) spreekt totten dwalen, De gestolen waten zijn soet, en het verborgen broot is noodelick, *Prov. 9. 17.*

Ick ben van God geleert met vleesch en bloet te stryde,
 Niet voor een reys alleen, maer staeg en t'allen tijden,
 Tot dat de boose schoot van 't schadelicke zaet,
 Vertreden van de geest, niet weder op en gaet. *a*
 Dit heb ick soo betracht, en daer op wil ick werken,
 Ick weet, de goede God sal my hier in verstercken,
 Ten eynd ick staende blijf, en trede mette voet
 Al watter voor gewool ontlaet in mijn gemoet.
 2. Tis waer, ghy zijt de vrou: daer voor wil ik u kennen,
 Mits dat ghy kent u man, en niet en tracht te rennen
 Daer ongetoomde jeught, en quade lust ghebiet.
 En spreek niet al te breed, ghy zijt u eygen niet.
 Schoon u dit spel behaegt, mijn heer is niet te vreden,
 Ghy zijt meesters van my, niet van u eygen leden,
 Niet van u eygen schoot, noch van u eygen eer;
 Ghy zijt (ick kent) mijn vrou, maer Potiphar u heer.
 En nademael ghy weet de rechten uyt te leggen,
 So bid ick u me-vrou, vergeet doch niet te leggen,
 Dat, naer dit eygen recht, „eens yder echte wijf
 „Is vrou van haren man, niet van haer eygen lijf.
 Begeerdy metter daet u woort te sien volbringen,
 Ghebiet wat eerlick is, en niet als goede dingen;
 Want soo u shoot bevel met recht en reden vecht,
 Soo ben ick buyten dwang, al ben ick uwe knecht.
 „Geen slaef en is soo veer in dienstbaerheyt verbondē
 „Dat hy behoefte te staen ten dienste vande sonden;
 „Dies alster heer of vrou iet schandelijks ghebet, (niet,
 „Een knegt doet vollen dienst, schoon hy en doetet
 „Ghy dwaelt, indien gy meynt, dat yder mette saken
 „Die staen in syn gebiet, mach alles doen en maken
 „Na dat het hem gevalt, geen mensch heeft dit geflag,
 „Dat hy verkegen goet tot quaet gebruycken mach.
 „Daer is het gantische lant ten hooghten aen gelegen,
 „Dat yder een syn goet, door wettelicke wegen,
 „Verkrijgh en oock bewaer: dat is het rechte wit,
 „Waar op een yder mensch al, was hy heeft, besit.
 Me-vrou, onthout dit woort, ghy sulles u bedanken,
 „Gebruykt te geener tijt u knegt tot quade rancken,
 „Of anderfins, indien ghy deien raer veracht,
 „Al wat ghy hem ghebiet sal wesen sonder kracht.
 „Alsyemant, die u dient, u cere moet bewaren,
 „So moogdy synen hals met geenen dienst bewaren
 „Als die hem wel bevalt; of soo ghy 't anders doet,
 „Hy sal u goeden naem vertreden metten voet:
 „Hy sal door al de stadt, op wegen ende straten,
 „Noch floomer als het is, van uwen handel praten;
 „Dus soo ghy zijt geneygt om wel te zyn ghedient,
 „Maekt noit van uwen knegt u heymelicken vrient.
 3. Ick heb in mijn gemoet geen lusten willen voeden,
 Maer niet (gelooffet vry) uyt enig quaet vermoeden;
 Daer is geen menschen schrik die heeft in dese geest,
 Ick ben voor mijnen God, en niet voor u, bevreesd.
 4. Dat u gefonden mont weet voor u man te hijgen,
 En is niet als te pluyt; ghy mochtet beter swijgen.
 „Tis menigmael gesien, dat die den sieckaert maekt
 Wert met een ware plaegh van Godes hant geraekt.
 5. Hoe los rolt uwe praet! ik bidde, „leert u wachten
 „Het schendigh overspel so lichten saeck te achten;
 „Denkt dat een innoode boef steelt aē een eerlick man
 „Dat hy, syn leven lanck, niet weder geven kan.
 „Ick ben genoeg geleert, dat onder alle sonden, (den
 „Die 's menschen hert begaet, geē vuylter wert gevon-
 „Als drift vant dertel vleys, maer 't slimste nog van al
 „Is yemants echte vrou te brengen tot een val.

„Het onbeschofte rot van al de vuylicheden,
 „Als vyandschap en twiit, gaer buyten onse leden,
 „En sicheyt hem van de mensch; wanneer hy die be-
 „Alleen de boose lust als binnen ons beftact: (gaet,
 „Die kruipt door ganfch het lijf vā hoofde totte voete
 „Men voeltē door het merch en al de benen vroete,
 „Geen zenuw stater stil, en niet een eenigh deel
 „Is inden ganfchen mensch, dat blijft in syn geheel,
 „Soo haest als dit vergif komt over ons gekropen,
 „Ons krachten staen bekayt, ons geesten sijn versopen,
 „Wy leggen ganfch en gaer in vuylicheit vermacht,
 „Wy smelten in de sond', ons lijfis enckel dracht.
 Sal ick dan in den arm een overpeelster vaten,
 En zijn, met lijfen ziel, van mijnen God verlaten?
 Sal ick gaen jagen nae mijn ongeschickte lust,
 En maken mijnen geest bedroeft en ongerust?
 Sal yemant Ioseph sien in overspel gevonden,
 Een pomp van alle quaet, een goot van alle sonden,
 Van vuylyheyt een maras, daer in de slinimen aert
 Van allerley vergift te famen is gepaert? *b*
 Neen dat en mag niet sijn, 'ken kan 'tin my niet vindē,
 „Tis beter door den geest de tochten in te binden,
 „Te houden in bedwanck het onbesuyde bloet,
 Te kiefen voor de lust een onbesmet gemoet.
 6. Laet af eens anders doen hier voor den dag te halen,
 „Exempels gaen te los, en menschen konnen dwalen,
 „Wy staen op Godes woort, e dat is een vaste wet,
 „Dat moet ons richt-snoer zyn, dien regel is geset.
 De daet van Abraham kan t' uwer baet niet strecken,
 „Men mag geen cigē vuil met yemants feyl bedeckē. *d*
 „Hy heeft geen ander vrou, geen anders touw besmet,
 „Geen valchen erfgenaem in yemants goet geset:
 Hy heeft door vuyt bejach syn Sara niet bedrogen,
 Maer is door haer beleyt tot dese daet bewogen: *e*
 „Hy heeft door krielen brant syn nieren niet verhit, *f*
 „T' uytbreiden synes volcx was syn voornaemste wit.

a De Heere bewaert de onrechtvaardige, tot den dagh des oordeels,
 om gestraft te worden; doch aldermeest die nae den vleesche wandelen
 in onreynre begeerlicheden. 2 Petr. 2. 9. 10.

b Overpel is een groote sonde: Hoe foudelick sulck een groot quaet
 doen, seyd Joseph, Gen. 39. 9. Jae behelst in sich 6. andere ionden.

c Te weten, 1. Overtreddinghe van Godes ghebodt. 2. Schendinghe des
 houwelick. 3. Besmettinghe des lichaems. 4. Invoeringe van verkeerde
 kinders. 5. Ontvreemdinghe van vrettige erfensel.

d Verkeeringe van Godes gramfchap over landen en steden.
e Te weten dat God te voren gesproken hadde, aennepende de eer-
 ste instellinghe des houwelick, Gen. 2. 24.

f Of schoon by eenige Schryvers het ghebruyk der by-wyven, mis-
 gaders het veel-vuyt houwelick der Erz-vaderen, op verscheiden ma-
 nieren wert verhoont, en als gheoorloft wert voorgeset. 1. Ofte als
 voor de Wet geschiet zynde, gelyck Ambros. lib. 1. de Abrah. cap. 4. en
 Durandus, in lcent. 4. cap. 33. meynen. 2. Ofte door heymelick inge-
 voden Godes, gelyck het gevoelen is van Perrez, in cap. Gen. 16. dtp. 1. 2.
 Ofte om dat hier door iekere verborgene geheymnisse is voorgebeelt
 geweest, daer van gesproken wert Gal. 4. naer de meyninghe Ambros.
 lib. 1. de Abrah. cap. 4. Ofte om meerder voortleeninge van kinderen,
 als aengevefen wert door August. lib. 7. de Doctrina. Christ. 5. Ofte om
 dat sulcx doen ter tydt wert gelyct gebruyckelick geweest te zyn, mede
 naer de meyninghe Augustus selver plaetsen. Soo is nochtans (onfes oor-
 deels) voor het gesonfite gevoelen te houden, dat sulcx inde Erz-vade-
 ren zy geweest een menschelicke swackheyt, nochtans alsoo dat de selve
 hier in niet en fondighden teghens haer ghemoet, maer allenleek
 uyt onwetenheyt, als sulcx ten dien tyde haer by Gode noch niet ge-
 penbaert zynde. Een isst foot dat God het selvne niet uyt druckelick
 en heeft veroorloft, soo alifst nochtans sulcx, dat God door een goedertie-
 ren en vaderlicke oogh-luyckinge in stilheyt sulcx genaedlick in de selve
 heeft voorby geaen, gelyck den Apostel in een andere gheleghentheyt
 seyt, dat God de tyden der onwetenheyt overliet, Act. 17. vers. 30. Wil-
 let. ad 15. cap. Gen. Num. 5.

e Hy heeft betracht niet syn eygen lust, maer syns wyfs begeerte: hy
 heeft te weten Hagar van haer ontfangen, niet geeyft. August. lib. 26.
 de Civit. Dei. cap. 25.

f Hy ghebruycket, seyt Augustin. met meerder tucht veel vrouwen,
 almen nu eene doet: en eyndelick besluytende, O wat een voortreffelick-
 ken man (seyt hy) die de vrouwen mannelick wist te ghebruycken, syn
 huysvrou soberlick, syn dienst-maegt gheoorfaemlick, geene onmatelick,
 lib. 16. de Civit. Dei. cap. 25.

a Die volftandig blyft tot den eynde, sal salig worden, Matth. 24. 14.
 Apocal. 2. 20.

7. Wat brengdy Jacob voort, en diergelijke faken?
 Ten dient niet om het stuk der vrouw en goet te makē.
 „Heeft God het mannevolk een voor-regt toegestaē,
 „De reden wijstet uit, ten gaet geen vrouwen aen,
 „Wil yemant met een wijf verscheyde mannen baren,
 „Geen moeder heeft de magt een seker kint te baren:
 „Geen kint en kander zyn, dat eenigh seker man,
 „Met billick onderscheyt, syn vader noemen kan,
 Des kan u loos beleyt niet een exempel geven,
 Dat oyt Hebreuschē vrou, door vuyle lust gedreven,
 Haer onbevleken schoot, haer trou en rechter-hant
 Meer als aen eenen man, voor desēn heeft verpant.
 Heeft Sara oyt geseyt, tot Abrahams bedroeven,
 Ken krijgh by ugeen kint, ick wil het elders proeven?
 Neen dat is noyt gebeurt, daer is geen reyne mont
 Die oyt lof selsaem sprack, en min de daet bestont.
 Ick Rachel, schoon beluyst om kint te mogen dragen,
 Haer leven oyt vervoert tot dese snoode vlagen?
 Wy weten al dat neen: noyt heeft er echte trou.
 By ons foo wijt gereckt de banden van de vrou. (ken?)
8. Wat moogdy dan van Loth volmondig komē spre-
 Ik weet, een vroom gemoet heeft mede syn gebreken;
 En als het sondig zaet maer krijgh een klein begin,
 Daer kruypt voort en voort, en wortel dieper in.
 In Loth was geene lust (a), ghy sullet noyt beweeren,
 Dat in den goeden man was eenigh quaet begeren.
 God sels is syn getuygh, want, om syn vromen aert,
 Wert hy, een enigh man, uyt al het lant gespaert.
 Hy had voor hem gesien de vreeslicke voncken, (kē:
 Waer door, en huys, en hof, en vee, en mensch verfon-
 Noch had hy nader-hant vermist syn weerde vrou,
 Hier door lagh syn gemoet versopen in den rou,
 Om al dees swarē druk van hem te doen verschuyvē, b
 Nam hy tot syn behulp het sap van soete druyven,
 Doch mits hy wat te veel dronk van het krachtig nat,
 Is syn vervoerden geest van droncken schap gear.
 Hier in heeft Loth gefaelt, dies heeft hem God geslagē
 Met deuscheyt van breyn, en onbesuyfde vlagen,
 Met doofheyt van verstant, soo dat hy niet en wist
 Waer in hy, door den drancck, sich selven had vergift,
 „Wanneer de swacke mensch tot sondē wert gedrevē
 „Besijden wil en weet, dat wil hem God vergeven;
 „Hy die ons herten kent, als vader van den geest,
 „Let op des menschen wil, en weegt die aldermeest:
 „Maer met geslagen raet, en voor-bedachte streken, c
 „Te rennen na den brant, daer voor is niet te spreken:
 „Zyn jeugt te hitfen op, de lust te vieden aen, (staen).
 „Dat kā noch voor dē Heer, nog voor dē mensch be-
 Ghy hebt, en tijt, en stont, u faken t' overleggen,
 Noch springdy buyten spoor, en laet u niet geseggen,
 Loth wist niet wat hy deed, vermeerstert van dē wijf,
 Ghy siet, en kent het quaet, wat sal u onschult zijn?

a Daer wert verscheydentlick ghevoelt van de fake van Loth, waer van het gesondste is, na de meyninge Caietani:

b Dat Loth gansch niet en heeft, geweten watter geschiet was: en dat soodanige faken (schoon het gebryck des verstant in den mensche wert belet) echter conuen werden volbract.

c Dat hy door Goddelicke beschickinge soo feer metten wyn is beswaert geweest, dat hy van alles niet en heeft geweten. Andere, dat hy niet soo feer door den wyn is overvallen gheweest, als om syne onmatighēys wille van God is geslagen met den geest van dommighēyt, en ongevoelichēyt: waer by enige voegen, dat hem sulcx te meer is overkomen ter oorake van syn ongelooove, overmits hi den Engel, eerst op den bergh, en daer naer tot Zoar over syne behoudenheit niet geloof en hadde. *Wilt.* Hoe het fy; de dronckenfchap heeft Loth bedrogen, en de wyn heeft verwonnen dan, en geenen die Sodoma niet en heeft konnen overwinnen: droncken zynde is hy door vlammen der vrouwen verbrant, die, als hy nachteren was, de sulpheren vlamme niet en heeft ghereaect. Ghelyck feer wel hier op aangemerckt heeft *Hieron.* 'Tis daerom noodigh sich te voegen naer het seggen des Apostels, *Ephef.* 5. 18. *En drinck niet droncken in wyn, waer in overdaet n; maer wirt vol des ghestes.*

- „9. Gy dwaelt, indiē gy meynat dat God de vuyle vaten,
 „Vol onbeschoften brant, heeft sonder wet gelaten,
 „En sonder rechte straf, de wetten van de trou.
 „Zyn juyt op eenen dagh geschapen mette vrou. a
 Des Heeren reyne geest haer alderley gebreken;
 Maer laet syn grammen moet noch boven al ontsteken
 Op overipel, bedrogh, en slaet met swaerder hant
 Den uyt-gelaten tocht van desēn vuylen brant.
 Heeft niet de boose lust verweckt de selle baren,
 Die over 't hoogite top der rotfen is gevaren,
 Tot boven in de lucht; wert niet het ganfche lant,
 Om deser sonden wil, een water sonder strant;
 Heeft God aen mensch en vee yet anders willen sparē,
 Als eenigh kleyn getal van wel-gevoeghde paren?
 Al 't ander vuyl gespuys, een ongetrouden hoop
 Is met de selle vloet gebleven in de loop.
 Is dit nocht niet genoegh? ick wil u vorder leeren:
 Het is wel eer gebeurt, Dat Abram quam verkeeren
 Hier in des Koningh hof, met Sarai syn gemael,
 Al-waer hy wert getoef, met vriendelick onthael,
 Om syner vrouwen wil, die hy syn suster noemde;
 En als geheel het hof van hare schoonheyt roemde;
 By Pharaon den Vorst, wert syn verdwaelde sin
 Door geyle lust geraeckt, ontsteken van de min.
 Doch als de jonge Prins de vrou had laten halen,
 Liet God op ganfch het huys van uwen Koning dalen
 Een ongehoorde plaegh, een onbekende straf, b
 Toth y aen Abraham syn vrouwe weder gaef. (wen
 Plaegt God eē grootē Vorst, die slegts ter goeder trou-
 In lust heeft aengefen de schoonheit van de vrouwen,
 Wat sal de strafte zyn van soo een loofē knecht,
 Die, met opsteten wil, syn meesters eer bevecht?
 Als Abraham daer naer nae Gerar was getogen, (gen)
 Heeft God dē Vorst aldaer (schoon dat hy was bedro-
 Niet indē droom bestraft, en metter doot gedreyt, c
 Om dat syn kriele geest tot Sara was geneygt?
 Siet wat ghestrenger woort! Abimelech sal sterven:
 Noch wil ick boven dien het ganfche lant bederven,
 Indien ghy niet terstont de vrouwe weder sent,
 Gelyck ghy die bequaemt, gaef, fuyver, ongeschent.
 God wil dan (soo gy siet) geen overipel verdragen,
 Ten kan oock nimmermeer een eerlijk man behagen:
 De Vorst van Gerar selfs, heeft met een vollen mont
 Het overipel verklaert te zyn een groote sond: d
 En soo ghy draeyt het oogh ontrent de vette weyden,
 Daer Jacob en syn volck een machtigh vee gheoyden,
 Ten kan te geenen tijdt by yemant zyn gheoyght,
 Dar Hebron sonder straf het overspel gedooight.
 Was Thamer niet by-naest in 't duyfter graf gesonden,
 Om datse buyten echt met kinde was bevonden,
 Voorwaert, ten had geweest door het verkregen pant,
 Sy ware voor een hoer gewisselick verbrant. e
 En denckt niet in u selfs; dat Juda dese wetten
 Wy eygen sin bestont om Thamars wil te sitten,

a De insettinge des houweelicks, gelyck die gschiet is, Gen. 2. 24. verbiet hy nootelyck gevolgh het overipel; want twee menschen, een vleesch zynde, houden op van sulcks te wesen, soo haest een van beyde met een derde een vleesch wert.

Genef. 6. 4. en Genef. 7. 13.

b En de Heere plaegde Pharaon met groote plaegen, en in syn huys op Sara Abrams wyfs wille. Gen. 12. 14. 15. &c.

c Siet daer, ghy zyt des doots om des wyfs wille. Genesis 20: 30. Soo ghynt niet weder geest, wetet dat ghy des doots sterfen moet, en alles wat uwe is. versf. 16. 17.

d Wat hebbe ick aen u ghefondigt, seyde Abimelech tot Abram, dat ghy een sulcke groote sonde woudeft op myn rycke brengen? Gen. 20. 9.

e Gen. 38. 27. Thamer werd voor een overspeelter beschuldigt, en by Juda des doots weerdigh geoordeelt, als beloofte zynde met Selach soone van Juda, en midtē dien om overpel. Wiltet. 38. cap. Gen. versf. 24.

Hy was noch hoogste magt, noch regter van het lant,
Hy moest een uytpraek doen na dat hy wettē vant; ^a
Maer waer toech dient u toch 't exempel onser magen?
Indien ghy 't recht begrijet, 'en sal u niet behagen:
Dat Sarah haren man, dat Rachel heeft gedaen,

Is ganfch een ander streck als gy hier poogt te gaen.
Ghy elders eenigh deel van uw en man besteden,
Die metten ganfchen man u niet en houdt te vreden!
Ghy, uyt beleefde gunst, te wijcken van uw recht,
Die ook uw 'sheeren deel wit geven aen de knecht!
Ghy aen u man een vrouw beneven u te schencken!
'K en lovet nimmermeer, 'en is ook niet te denken;
Waer pleegter dog een wijf, wiens hert in lustē weit,
Het voor-recht van de vrouw te geven aen de meyt?
11. Wat poogdy 't uwer baet hier in het spel te bringen
De rancken van het hof, en praet der hovelingen?
Of klap die dees en geen, met ongeschickt getal,
Wt-snabbelt in de wijn: ten sluyt doch niet metal:

Wat! sal het dertel hof aen eerbaer herten geven
Het richet-snoer van de tucht, een regel van het leven?
„Neen, neen, wie na het wit van goede zeden schiet,
„Verkeeren niet te hoof, de deugt en woonter niet.
„'t Gehoor van dwaes gerald en foutelose reden
„Befmet een vroom gemoet, verkeert de goede zede,
„Verweckt een kriclen sin, geeft sporen aen de sond;
„O wagt u eerbaer oor, wagt voor een vuylen mont!
Maer wat een simmen hoop, die vreugde stelt in sakē,
Niet soet, maer soet geacht, om dar se bitter smaken!

Het ruft een seltsaem spooch, een vrent gebroetfel
Dat rust stelt in gevaer, en blyfchap in de pijn: (zijn,
Wech vliegen, slim gespuys, die niet als in de sweeren
En vuylen etterdracht u selven kont geneeren;
Wech egels, die geen smaekc en vint als in het bloet,
Wech eiels, die gestaecht in distels light en wroet;
Prijft ons geen dingen aen beswaerlik om bekoemen,
Des somers killigh ys, des winters versche bloemen.
„Wie, met gemeene kost, sijn honger niet en bluft,
„Die heeft een snoepers keel vol ongefonde lust.

Waer isser oyt een vraet foo hol en graeg gevonden,
Die kost, by dees en geen, bequalstert om gevonden,
Slocht, sonder kiefheyt, op? wie kruypter in een bedt
Daer 't lijnwaet is verfoelt, de dekens zijn befmet?
Een ander heeft den dauw uyt dese roos getogen,
Een ander heeft het waet van dese druyf gesogen,
Een ander heeft gesmaekc 't vergult van dit gebract,
Voor ons en blijfter niet als dat een ander laet.

„Is yemant sieck van jeugt, en wil hy zyn geneesen,
„Sijn troost behoort een maeght, geen anders vrouw,
te wesen,

„Dien krankē dient eē kruyt versuyt dē hofgeplukt,
„Niet by eens anders hant te voren uyt-gedruckt.
„Daer twee met reyn gemoet, en onbevleekte lyven,
„Te samen zyn gevoegt, om ceuwigh soo te blyven,
„Tot dat de bleecke doot haer vaste banden scheeyt,
„Is ywers rechte lust, soo isiet daer geleyt.

„O wat een soet vermaeck, daer in de jonge jaren,
„Twee herten, eens gesint, te samen komen paren?
„En hebben, in 't gebruyck van 't onbevleekte bed,
„Dit voor een vasten troost; God heeftet in-geset.
„Maer als een dertel wijf, geneygt tot alle schanden,
„Gaetaen eē vreemdē pol eens anders goet verpandē,

^a Al meynen eenighe dat Juda een wetmaeckte, en dit vonnis uyt sprack als een Vorst, Rechter, of te wel als een hooft van den gesinne; so wert nochtans meēt gehouden, sulck geschiet te zyn naer de wetten van den lande, en niet naer eenighe nieu recht by Juda aldoen ingesetle, om vele redenen hier telanck om verhalen, siet Mercer. en Jun. op dese plaetse.

„Daer is geen lust met al: men vint geē rechte vreugt
„Daer yemant sijn vermaek af-sondert van de deugt.

S E P H Y R A.

MAer wat een fortē klap-gy meugt u togten lavē
En wy, ellendig volck, en zyn maer regte slaven
Geboren (soo ghy meynt) ten dienste van de man,
Die dickmael ons versoeckt, als hy niet bet en kan.

„1. Ten sluyt (mijns oordeels) niet, dan als de geest der
„In wellust hēns swēt, de vrouwē uyt te bann (mannē)
„Van allerley vermaeck: de vreught, gelijk de pijn,
„Dient in het echte bed gemeen en een te zyn.

Wanneer een eerlijk man sijn dochter gaet besteden,
Wat is sijn rechte wit, en sijn voornaemste reden?
Ist niet om dat de maeght, sijn lust, sijn weerde kint
Sou sachtjens zyn getoet, en liefselijk gemint?

Ist niet, om dat de man des winters strenge nachten
Sou, met beleef onthael, verkorten en versachten?
En met een soet beleyt, en door een sacht gebiet,
In-brengen vreught en lust, verjagen het verdriet?

„Mijns oordeels, is de trou van eerften aen gevonden,
„Ten eynde man en wijf in eenen knoop gebonden
„Van d'een en d'ander sy, sou dragen eenen last,
„Aend'een en d'ander sy, sou welen even vast.

„Wie desen staet begint, behoort sijn jonge leden,
„Sijn jeught, en ganlike kragt, geheelick te besteden
„Tot alderley vermaeck van sijn verkoren lief,
„En wie het niet en doet, voorwaer het is een dief;

„Hy steelt de vrouw haer recht, sy moet ja besueren;
„Indien hy sijn vermaeck soekt buyten sijne mueren:
„Want als hy buyten huys besteet sijn ganfche jeugt,
„Soo is sy bynns huys berooft van alle vreught.

„Dies stelic heden vast, en vry niet sonder reden,
„Dat yder echte man van boven tot beneden,
„Geheel en onverdeelt, is voor een jonge vrou,
„En wie het niet en doet, en doet niet als hy fou.

Waer dat de man bestaet sijn echten bant te staken,
Daer krijgt het wijf de magt haer mede los te maken,
Waerom dog moet de vrou geheel zyn voor dē man
Wanneer hy in 't geheel voor haer niet zyn en kan?

2. Ik laet mijn heer sijn hof, en wat hem mag gebeuren,
Maer sal ick jonge vrou mijn soete tijt vertreuren
In eenetlick gepeyns? sal mijne groene jeught
Geheele dagen lanck gaen quelen sonder vreugt?

Neen, neen dit weeligh hert is anders van gevoelen,
En meynt den herten brant van sijnen lust te koelen
Meer als met eygen stroom: „als brandt is in de stad
„Men bluft de inelle vlam met alderhande nat.

Mijn heer was met sijn ampt meer als genoeg beladen,
Hy moest geheel het hof met spijs en drank versaden,
En watter voor den dish des Konings werd' bereyt
Was al van sijn bedrijf, en onder sijn beleyt.

Noch wasset niet genoeg. „Eersucht is sonder palen
„Al weytē noch lo breed, noch wiltē verder dwalen:
„So haeft des mensché hert wijkt uyt te middel-maect
„Soo isser lust noch rust, hoe verre dat men gaet.

De eerste Camerlinck was, dees voor-lede dagen,
Door onverwachte pijn, in 't bedde neer-geflagen;
Een dulle rasery, met schralen longer-hoest
Bracht tijdingh aen de man dat hy verhuysen moest:

^a De ampten van Potiphar werden by de Over-setters op verscheyden wijzen vertaelt. Sommige noemen hem Overste van des Konings lijs-schutters; Andere, des Konings Velt-overste; Eenighe, eene van des Konings Vorsten. Wy, in on e tale schrijvende, hebben de gemeene oversettinge van onse tale gevolgt, en onse bedenkinghe daer na gheschickt, hem mit dien bedenkende als Hof-meester en Camerlinck.

Doen sagh een yder uyt, en quam van alle hoecken,
 Den tiecken, daer hy lag, met droeve schijn verfoeckē,
 Maer blyde van gemoet: en dacht op eygen baet,
 Een loerter op het goet, een ander op de staet.
 U Heer, de minste niet van dese grage gieren, (ren
 Wils, met een hoofchen treck, het schip fo wel te stie-
 Ontrent den grooten Vorst, dat hy de plaets verwerf,
 Een dagh wel acht of thien eer dat de tiecken sterf.
 Nu gaet hy met sijn ampt belast en over-vallen,
 En op sijn eygen huys en past hy niet met allen,
 De kamer van den Prins beilaet sijn hele geest,
 Daer is hy staegh ontrent, daer woont hy aldermeest.
 'Tis al te grooten sack des Konings vroeg-gedagten
 „Gelijck een milden dauw, des morgens in te wagten,
 „Wanneer de soere slaep sijn moeiten heeft verlaght
 „O! dat is in het hof voor al de vetste jacht;
 „De Koningh, wel gerust, heeft dan sijn beste sinnen,
 „Dies isser op een uyt meer gunst by hem te winnen
 „Als anders wert gedaen dooral de ganfche weeck,
 „De voor-baet by een Prins is verr' de beste streck.
 Dit maect de man my wijs, en loopt dan voor den dage
 In haesten naer het hof, en schoon ick fucht of klage,
 Schoon of ick vley, of kijn, hy laet my daer alleen;
 Wat dunckt u, moet een vrou dit al verdragen? neen.
 Neen seker, laet hem gaen, my is dan recht geboren;
 En hy, door quaet beleyt, heeft sijn gesagh verloren,
 Wyt mits hy (so't betaemt) my niet en jont sijn lijf,
 Soo houd ick my voortaan niet voor sijn echte wijf.
 Sal ick, verlaten vrou, alleen soo lange nachten,
 In dese ruyme koets, van koude schier versmachten,
 Verkleunen van de vorst, doch branden van de min,
 Het eene mettet lijf, het ander mette sin?
 Sal hy des Konings bed des avonts gaen besorgen,
 En niet te min den Prins gaen groeten alle morgen;
 En ick, sijn eygen wijf, verquelen mijn gemoet,
 Des avonts ongedekt, des morgens ongegroot? (gen
 Neen, dat en dient my niet; ken salt oock niet verdra-
 Al souder al de stadt, en ganfch het hof van wagen.
 „Die alrijt besich is ontrent een anders bedt,
 „Geest oorfaeck dat sijn vrou op ander mannen let.

J O S E P H .

1. **M**Eynt dan u slim beleyt so tastelicke vleecken
 Nog onder schijn van regt en reden te be-
 decken?
 'Tis na my dunckt te plomp, 't en sluit, 't en hangt, 't en
 Al wat u loos beleyt hier op gevonden heeft. (kleeft,
 Sal dan een dertel wijf, met onbesehofte vlagen,
 Vermogen haren noot aen dees of die te klagen,
 Soo haect een eerlick man haer onversade lust,
 Juyst soo het haer belijst, niet t'aller stont en blust?
 Sal dan een dertel wijf haer knecht gaen openbaren
 Al wat in eenigh deel haer komt te weder-varen
 Van haren lieven man? o neen, „De bed-gordijn
 „Moet in een eerbaer huys dicht toe-gesloten zijn.
 „Geen derde, wie het zy, en macher komen gapen
 „Daer echte man en wijfop haren leger slapen,
 „De hey menis van't bed, het soetste van de trou,
 „En dient niet op-gheaelt, als tusschen man en vrou.
 Ick heb van over langh een soete spreuck gelefen,
 Die voor het echte bed een richt'noer dient te wesen,
 „'Tzy dat u lief of leet in't houwelick geschiet,
 „Gehoude zy dy wijs, en segget niemant niet.
 2. De man is opper-vooght, en daarom niet gehouwen
 Geduerig nae te gaen de wel-lust van de vrouwen.

„Maect tussen man en wijf, ik bidde maect vershil.
 „Want al de vrouwen zijn maer om der mannē wil.
 Indien ghy soeck den wegh om hier in niet te dolen,
 „Denkt dat een eerbaer wijf moet zijn gelijck een mo-
 „Die nu of nimmermeer haer rassē vleecken roert (len,
 „Dan alle van de wint wert krachtigh om-gevoert.
 „De faken van de vrou zijn juyst alsoo gelegen,
 „Sy moet uyt eygen sin haer roeren noch bewegen,
 „Maer wachten op haer man, en werdē om-gedracyt
 „Al nae dat sijn ghebaer, of stil, of harde wacyt.
 „Sit uwe man en dut, met droefhey over-vallen,
 „Ten is dan geensins tijt om dat te komen mallen.
 „Gy, maect dat gy gestaegh op sijn gedaente wacht,
 „Weest droevig, als hy treurt, en vrolik, als hy lacht.
 En of schoon gheviel, dat in gemeene dingen,
 In faken van het huys, de mannen haer ontgingen;
 Sou juyst daerom het wijf strax, op haer eigen hant,
 Ontbinden hare trou, en springen uytten bant?
 Neen, dat is ongerijmt. „Alleen door slimme vonden
 „Van schendig overspel wert dese knoop ontbonden:
 „En heeft de vrou geen schult, sy mag oock even dā
 „Niet vallen in den schoot van eenigh ander man;
 „Maer moet in't openbaer eerst van dē eerste scheidē,
 „En, zijnde vry gestelt, een tweeden man verbeyden,
 „Of (dat noch beter is, en dat ick liever wou)
 „Haer leven dagen lanck haer spieuen van de trou.
 Maergy (wat gaet u aen?) ghy wilt niet om de feylen
 Verlaren uwen man, maer tusschen twee verdeylen
 'Tgebruyk van uwē schoot: en voor eē wettig scheē,
 Dunckt u den besten raet, te nemen twee voor een.
 Wie kan, uyt dit beworp, niet metter daet bekennen
 Dat uwe domme jeugt poogt buyten spoor te rennen,
 En tracht, met slim beleyt, en door een loofen schijn,
 Met eer en sonder smaect een hoer te mogen zyn?
 Wy sien dan het bedroch. Dies hoefje niet te meenen
 Dat ick aen vuyl bejach mijn hant sal willen leenen.
 Ik gaen soo krommen wegh? geloofte nimmermeer.
 Gy zijt mijn weerde vrou, maer God mijn overheer.

S E P H Y R A .

EN dunkt u dan mijn recht niet swaer genoeg te
 wegen?
 Ten minsten pleeght genucht, om dattet is gelegen,
 En dat mijn koele man een ander geeft een voet
 Om aen sijn wijf te doen, 'tgunt dat hy niet en doet.
 Voorwaer (so gy't beseft) hy voegt ons schier te samē
 Als met sijn eygen hant: wy mogent ons wel schamen,
 Indien soo schoone kans, soo wel gelegen tijt,
 Ons vrugteloos ontspringt, en vreugdeloos ontglijt.
 Hy heeft ontrent den Prins, en in de hoofche faken
 Geleyt zijns hertē vreugt, gestelt sijn ganfch vermakē:
 Ick ben in dit palleys alleen den ganfchen dagh,
 Wat isser in de weegh, dat ons belcten mach?
 Hy heeft genoeg te doen, met hier en daer te draven,
 Te reyfen, als gelant, aen Princen ende Graven;
 Geduerighacht te slaen, dat niet een mensch, als hy,
 So diep in s'Konings gunst, van ganfch het hof en sy.
 'Tishem de meeste vreugt naeft by den Prins te tredē,
 En, van't gemeene volck, te werden aen-gebeden;
 'Tishem de meeste vreugt, dat ganfch Egypten-lant
 Als draeit op sijnen duym, en hangt aen sijn verstant.
 'Tishem de meeste vreugt te sie veel duyfent mēschē
 Die niet als syne gunst van ganfcher herten wenschen;
 Die hangen aen sijn oogh, en voelen geen verdriet
 Wanneer hy over dwers maer eens op haer en siet.

Hy leeft en sweeft in 't hof, hy leyter als te vetten,
 En of hy somtijts schijnt op sijn bedrijf te letten,
 Soo is hy niet-te-min (wat staen wy doch bevreesd?)
 Wel metten lijve 't huys, maer buyten mette geest.
 „Wie van den hoofschén pragt sijn herte laet bewindé
 „Dien is te wonder licht yet op de mou te binden?
 „En die niet 't huys en is, als somtijts by gheval,
 „Is, eer hy 't weten kan, te leyden van den wal?
 Wie sal dees goede kans, soo byster wel gelegen,
 Soo verre van gevaer, het herte niet bewegen?
 Te grijpen het gheluck, te nemen sijn gherief?
 „Alleen een open deur maekt menig-maeleen dief.
 Dit komter dan noch by, dat, onder al de knechten,
 Hy niemant acht bequaem sijn saken uyt te rechten,
 Als uwen kloecken geest: geen dink en staet hem aen,
 Dan als hem wert geseft, dat ghy het hebt gedaen.
 Hy is op u verlost, hy kan geen quaet vermoeden
 Van Ioseph (hoeter gaet) in synen boesem voeden:
 Al sghal hy voor sijn oogh u jocken met sijn vrou,
 Noch sal hy 't even-wel slaen in de beste vou.
 Siet wat u voor de mont, jae schier tot aen de tanden
 Sweet voor eê lecker beet. Ghy kont niet, sonder schan-
 Verfuy men het geluk dat tijt en stont u biet. (den,
 „Die eens sijn kás verkrijkt, staet namaels slegt en siet.

JOSEPH.

AL schijnt, en plaets, en tijt, u volle gunst te tooné.
 „Geleghentheit, mevrou, kan noyt het quaet ver-
 schoonen:

„Al gaet al nae wensch, al lachen uyt en stont,
 „Daer is geen tijt bequaem te vallen in de sond'.
 „Gaet overlégt u stuck met alle die daer weten
 „Den loop van son en maen, de rajen der planeten,
 „Noyt daelter uyt de locht soo aengenenen dagh,
 „Dat yemant sijn gemoet ten quade geven mach.
 „Ghelegen plaets en stont, kan geenderhande saken,
 „Die quaet zijn uyt den aert, tot goede dingen maken.
 „Tis waer, de kans verloopt; 't gheluck is glat en ras.
 „Maer quaet te rigten aen, komt nimmermeer te pas,
 Al isst dat mijn heer moet nu en dan vertrecken,
 Dit moet my dies te meer tot sijnen dienst verweken.
 „Daer wert een meerder trou van meyt en knegt ver-
 „Als meester ofte vrou is buytens lants gereyft: (eyft:
 „Een dienst-boó, wie het zy, die maer en plag te pogen
 „Syn dingen wel te doen ontrent sijn's meesters ogen,
 „Dien agt ik voor een guyt. Een die dē Heere vreesft,
 Al wert hy minst gesien, hy quijt hem aldermeest.
 „Wil yemant sijn gesin eens op de proeve setten,
 „En op het ganckh bedrijf van sijné knechten letten,
 „Wil yemant mer verstant sijn boden onderscheen,
 „Die lette, Wat sijn volck maectt alstet is alleen.
 Ik ben, door Gods beleyt, van Hebron weg genomen,
 Door Gods beleyt, als slaef, hier in het lant gekomen,
 Ick weet, dat God vereyft, dat ick met ware trou,
 In mijn geheel beroep, my neerstigh quijten sou.
 Al was ick in 't begin veracht, en sonder eere,
 Nog was mijn slegt bedrijf geacht by God den Heere,
 Noch seyde ick tot my selfs, Dit is voor nu mijn lot,
 Al dien ick Potiphar, noch dien ick mijnen God.
 „Oprechtichy des gemoets, in alderhande staten,
 „Is God lief-geral: die sal ick niet verlaten,
 Die sal my, hoe het gaet, van Godt my over-sent,
 In dit eenvoudigh hert geduerigh staen geprent.
 Dan schoon ick maer en saeg op menschelicke reden,
 Maer op des werelts loop, en borgerlicke zeden;

Noch waer het al ghenoegh, om desen vuylen brant
 Te setten uyt den sin, te wijfen van den hant.
 God heeft mijns heeren huys met alderhande segen
 ghenadelick bespoeyt, als met een milden regen,
 „Alleen om mijnent wil: God heeft sijn jonge veer
 Vermeerderd op het velt, sijn schepen in de zee,
 Sijn vruchten op het lant, sijn knechten in de woning,
 Sijn renten overal, sijn staten by den Koningh:
 Hy is in 't hof geacht, bemindt van yder mensch, b
 „Gelieft van sijn gesin. 't gaet al na sijnen wensch:
 En 't is hem wel bekent. Hy heeft met klare reden
 My dickmael aen-geseft, en menigh-mael beleeden,
 Dat God, om mijnent wil, hem sijn genade sent,
 Dies heeft hy 't over my met dankbaerheyt erkent,
 Hy heeft my toebetrou sijn innerlickste saken,
 'Tis goet al wat ick doe, 'k en magt niet qualik maken,
 Ick vinde, dagh aen dagh, dat hy my heeft gesint,
 Niet als een vreemde slaef, maer als een eygen kint.
 Ick hebbe volle macht van alle dinck bekomen,
 Ghy zijter maer alleen, ghy zijter uyt genomen,
 Dies als ick dit palleys buyg' onder mijn gebiet,
 Ick doe wat hy beveelt, maer u en raeck ick niet:
 Daer eyndicht mijn bevangh, dat sijn de leste palen,
 Daer geen vermeten voet mach over komen dwalen,
 Geen hant mach roeren aen. Ghy zijt alleen, ghy zijt
 Aen Potiphar den vorst geheylight en gewijt.
 Moest ick niet sijn een gait, een schuym van alle boeve,
 Soo ik den goeden man soo leelick ginck bedroeven,
 Soo ick, door slimme list, bracht in gewisse schant
 Sijn alder-weerste schat, sijn alder-lieffte pant,
 Moest ick niet zijn een wicht verremt van alle reden,
 Een eer-vergete sloef, een vyant van de zeden,
 Soo ik stiet vander hant, met een soo slimmen keer,
 De gunst van Potiphar, den segen van den Heer.
 Het ware voor gewis my beter niet te leven, (ven:
 Als vyantschap voor gunst, en quaet voor goet te ge-
 O neen! ik heb een ichrik van list, en valschen schijn,
 „D: veel wert toe-betrou, en mag niet ontrou zijn.
 Wat soud het schamper hofen ganckh Ægypte segge?
 Wat soud ick voor eê smaet opal het maeghschap legge?
 Wat schande ginck ons aen, indien ick my soo diep
 In dertelheyt vergreep, in overspel verliet;
 Is dit de fraye quant van Abraham geboren?
 Is dese van het volck dat God heeft uyt-verkoren?
 Is dit de moye knecht dien Potiphar soo prees,
 En boven al 't gesin soo grooten eer bewees?
 Van hier besneden hoop! en is niet sonder reden
 Dat ghy een deel verliest van uwe geyle leden,
 „By-naest dien eygen stont als ghy op aerden leeft,
 Onweerdigh datmen dy noch yet gelaten heeft.
 Mijn heer heeft my geset om maegden ende knechten
 Te houden in bedwanck, te wijfen en te rechten,
 Te leeren haren plicht: mijn heer, heeft my geset,
 Om hier in huys te zijn gelijck een volle wet:
 Sal ick als hooghste macht, sal ick een rechter wesen,
 Om yder, wie'er feyld, sijn lesse voor te lesen?

^a Genesis Verf. 5. Ende van dien tydt aen doen hy hem over sijn huys, en alle sijn goederen getetert hadde, segende de Heere des Ægyptenaers huys om Iosephs wille. En het was enckel segen des Heere in alles wat hy hadde, te huys en te velde, daarom liet hy 't al onder Iosephs handen.

^b Genesis Verf. 4. En sijn heere sagh dat de Heere met hem was, want alles wat hy dede, dat liet de Heere geluckelicken voort-gaen door hem, en hy settede hem over sijn huys, en alles wat hy hadde dat settede hy onder sijné handen.

^c Verf. 8. 9. Hy sprak tot haer; Siet myn heere en neemt hem ghenes dincx aen voor my, wat in den huys is, en alles wat hy heeft, dat heeft hy onder myne handen gedaen, en hy heeft niet soo groot in den huys, dat hy my verhouden heeft, sonder nu, daer in ghy sijn wyf zyt.

Sal ick aen ydereen beschrijven synen loop,
 En wesen onder dies de slimste van den hoop?
 Sal ick zyn in de weer met roeden ende stocken,
 So haest als meit en knecht maer eens te famen jocken,
 En sal ick onder dies, vol schande, vol ontrou,
 Geyl wesen, als een bock, en slapen by de vrou?
 „Wanneer een over-hoofd is rou en ongebonden,
 „De aenstoot die hy geeft, is slimmer als de sonden,
 „De sonde, die hy doet, is maer voor hem alleen:
 „De aen-stoot, die hy gheeft, verspreydt hem in't ge-
 meen.

Ick bid u, edel vrou, wilt uwe lusten keeren: (heeren
 Ten voegt geen vreemde knecht het reyne bedt syns
 In ontucht aen te doen, ten past geen slechten bloet
 Syns meesters werste schat te treden mette voet.

S E P H Y R A.

KAn ick u harden kop door reden niet belesen,
 Laet immers dan de gunst, door my aen u be-
 wesen,

Tot gunst u wecken op. „Men siet in menigh man,
 „Dat weldaer brengt te weeg, dat reden niet en kan.
 „Wel-doen is als de kalk, die hart op hart kan bouwē,
 „Die, met eē vast verbāt, kā vrientschap onderhouwē.
 „Wie, voor ontfangē gunst, geē gunste weder geeft,
 „Dien acht ick ganfch en al onweerdig dat hy leeft.
 Al zijdy voor een slaef in dit palley gekomen, *a*
 U vryheyt (soo ghy weēt) en is u niet benomen,
 En dat door mijn beleyt: ghy siet dat u dijn heer
 Heeft wonder seer belint, en ick wel noch soo seer.
 Wy trecken u, om strijt, tot ons voornaemste saken,
 Hy, tot een groot beslagh, ick tot een soet vermaken;
 Soo dat gy hier in huys geen meerder quaet en vint,
 Dan dat ghy veel te seer van beyde wert bemint.
 Hy leyt u saken op, om nimmermeer te ruffen,
 Ick legh u niet te voor als vreught, en soete lusten;
 Hy geeft u staegh bevel syn dingen acht te slaen,
 Ick dat ghy niet een sier als my lout trecken aen.
 'Tis dagh aen dagh te doen, dat ik u kom ontmoeten,
 Dat ick u kom belien, en vriendelick begroeten,
 Dat ick, met diep gesucht, ootmoedigh voor u sit,
 Ghelijck een jonck gesel een stege vryster bidt.

Soo haest wy zijn alleen, ick geef u soete namen,
 Die niet een vreedmen knegt, maer mijne mā, betamē:
 Indien ghy, hier of daer, u somtijts in vergift,
 Ick nemet aen voor goet, al watter is ghemist.
 Dat Joseph is ghesien by al de grootste heeren,
 Die in het machtigh hof van Pharao verkeerden,
 Dat Joseph door de stadt by yder is gheacht,
 Is door mijn gunstigh woord alleen te weeg bragt.
 Ontstaeter in het hof een nieuwe snuf van kleeren,
 Ghy werter med' verciert, al (so het sehijnt) ter eeren
 Van Potiphar, quanfuyt om dat ghy met hem gaet, *b*
 Maer neen, de rechte streck is anders in der daet.
 'Tis my een groot vermaeck dit huyt te sien betreden
 Van soo een geestigh quant, verciert met rappe leden,
 Ghesont, moy in den dos, en cierlick toe-gerust,
 Dat voed mijn jeugdigh oogh, en ketelt mijnen lust.
 Indiender yet ontsaet, daer drinck-gelt is te winnen,
 Ick gae van stonden aen den besten voet versinnen,
 Om t' uwer baet alleen te trecken het versal,
 Een ander sieter op, en Joseph strijktet al.

a Verf. 2. En de Heere was met Joseph, dat hy een gelucksaligh man
 werd, in syns Heeren des *A* geydenaers huyle.

b Verf. 4. Alsoo dat hy genaet vant voor synen Heere, dat hy synen
 dienaar werd.

Is ywers aen mijn heer een goede maer te dragen,
 Soo haest ick maer en weet het wil hem wel behagen,
 Soo geef ick u den last: een tijdingh van verdriet
 Is voor een slechten bloet, want die en dient u niet.
 Als Potiphar, of ick, vereeren aen de slaven
 Een nieuwe-jaer geschenck, of diergelicke gaven,
 Ghy hebt met al den hoop u deel in't openbaer,
 Maer krijgt dan noch van my het beste nieuwe-jaer.
 Wanneer ick iet begeer, dat mijne kamer-maeghden,
 Soo machtigh zijn als gy, indien sy't maer en waegdē,
 Ghy werter toe verfocht, en niet en isser goet

Dat Joseph niet en seyt, dat Joseph niet en doet,
 Waer toe dit lanck verhael? gy zijt met goede daden,
 Alleen door mijn bestier, van alle kant beladen,
 Vervult, en over-schut, maer waer doch is mijn loon,
 „Als d' eē hand d' ander wasd, dā zijne beyde schoon.
 Kan iemant, die hem mint, met sehijn van redē haten?
 Kan yemant, die hem volght verachten en verlaten,
 En itooten voor het hoof? kan yemant metter eer
 Een vrouwe seggen af? 'k en loovert nimmermeer.
 „Leert u de heusheynt niet, in't burgerlicke leven, (vē?
 „Goet voor ontfangen goet, en gunst voor gunst te ge-
 „Leert u de reden niet, voor al, ontfangen deugt
 „Te brengen wederom met woeker ende vreught?
 Ontdanckbaer als ghy zijt, voor duyfent goede saken,
 Die ick, uyt rechte jonst, u hebbe laten smaken,
 En krijgh ick (wat ick doe) niet eene wederom.
 Hoe is dit fraye lijf soo onbeleeft en dom?
 Tot huysden op den dagh zijn al mijn soete lagen,
 Als mette sinle wint in't woeste meyr gedragen,
 Mijn heus en soet begin, mijn klagelick besfluyt,
 Gaen u het een oor in, het ander weder uyt.
 Ick heb u over langh te hove doen verkeerden,
 Ten eynde ghy aldaer sou goede zeden leeren;
 Maer heus en hoof gebaer heeft in u geen val,
 Want daer het komt te pas, en weetje niet met al.
 Maer neen, ick gae te ver, ick had my schier vergeten,
 Al wat ghy doet en laet, kom niet van niet te weten;
 Ten schort maer aen den wil: gy kont in die gy wout:
 'Tis maer een viesē sin die Joseph weder-hout.

J O S E P H.

DEr hoeren goet onthael is als vergulde pillen,
 Die blinken wel in't oogh, maer doen het lig-
 chaem swillen,
 „Doen walgen monten keel, gelijck eē vuylen drank,
 „Doen krimpen buyk en maeg, en scheidten met een
 Dit werd' ik nu gewaar. *S. Wat spreken uwe sinnen?* (stank,
Wat mijmert uwe geest, en overleyt van binnen
Yet dat ick niet en hoor? wat decht ghy dānen gromt?
Spreekt, als ghy pleeght te doen, spreekt lustigh uyt den mont.
Hoe beeft aen uwen geest dit mijn ghespreck bevallen?
Hoe windy u beweegt? 1. By waarheyt, niet met allen.
S. Wat dan u har de geest voor gunst geen gunste bien?
1. Ken kan in al u doen geen gunst met allen sien.
S. Komt dat van wel te doen? soo mach't my wel verdrieten.
1. Dat siet op eigen baest, en mach geen weldaethieten.
S. Wat is het dan gheveest dat ick u heb ghebaen?
1. Niet, als vermomt bedroch, dat niet en kan bestaē.
 Wanneer het listigh aes wert aen de vis gegeven,
 Dat soet is in de mont, maer brengt hem om het levē,
 Keurt yemant dat voorgunst? sou dat oock weldaet
 Me-vrou, gy liet wel neen, 'tis doodelik senijn. (zijn?
 U gift is maer vergif, doet wech u slimme streken,
 Ick kan met meerder stof van ander weldaer spreken:
 Ghy

Ghy maect uyt uwe gunst een vreeselick beslyt,
 Ick wil in tegendeel aldus gaen roepen uyt:
 Sal ick dien goeden God, die uit mijn broeders handen,
 Die uyt den diepen kuyl, en uyt de wreede banden,
 Die uyt des doots gevaer, dat voor my was bereyt,
 Heeft tot een goeden stant, als metter hant geleyt?
 Sal ick dien goeden God moetwillens gaen vergramen
 En halen op het lijf de vreeselicke vlammen (men,
 Van synen droeven vloeck? sal een seer korte vreugt
 Beswaren mijn ghemoet, bekladden mijne jeught?
 Sal ick, eylaes! sal ick, alleen tot 's vleesch behagen,
 Den rijcken segen Gods van mijner zielen jagen,
 En gaen soo quelen heen? sal ick, eylaes! sal ick
 Verliesen 't eeuwigh goet in eenen oogjen-blick?
 Kan vriendelik onthaal een dankbaer hert verwecke
 Om alle sucht en gunst tot eenigh mensch te strecken,
 Waerom sal ick aen God niet geven dit gemoet,
 Die my in allen deel een hooger gunste doet?

S E P H Y R A

Wat heeft de groote God met u of my te schaf-
 fen?

Ons wel doen baet hem niet. Hy onse sonden straffen!
 Hy letten op den mensch! hy werden droef of gram!
 In wiens verheven geest noit mensché togten quam!
 'Tis raes. Al warmen seyten van Godes ware plagen, ^a
 'T dient maer om 't slegte volk eê schrik in 't lijf te jagé,
 Maer om het woefte graeu, de kluntens van het lant,
 Met waen van sotten angst te houden in den bant.
 God woont in 's hemels throon, en boven alle sterren,
 Wat sou dien hoogste Geest hieronder komen werren
 Ontrent eê aerdé klomp? wat leit hem aê de mensch?
 Hy vint op sijnen throon, sijn beelt, en eigen wensch.
 Wat sou die grooten vorst, de vader van de lichten,
 Die noit begrepe macht, de menschen komen rigten
 Hier in dit laege dal? Wat sou dat hoog gemoet,
 Doch letten op een worm, die in der aerden wroet?
 Hy wandelt in de lucht, en boven alle wolcken,
 Hoe kan hy over al het krielen van de volcken
 Af-meten metter oog? den hemel is te groot,
 De werelt, maer een punt; het aertrijk, als een kloot,
 Dit is een heeren huys, vol kamers, vol vertrecken,
 Bequaem om, wat men doet, voor yder een te decken;
 Mijn speel-hof is verciert met menigh dicht prieel,
 Bevlochten na de kunst, daer niet een eenigh deel
 Geeft toegang aê de son. Ook weet ik duiften vondé,
 Is yemant in de wegh, die wert van kant gesonden,
 En loopt dan ver genoegh alleen op mijn ghebiet,
 „Wat weet de slimme jeugt, wat vint de siefde niet.
 „Wie heeft soo snegen oogh, die sig wil onderwinden
 „De lusten van de min door listen uyt te vinden?
 „Wat kan in tegendeel de jeught, en haer bejach
 „Niet brengen op de baen, en halen aen den dagh?
 Van dat het dertel vyer mijn sinnen quam bestoken,
 En heeft my noyt bedroch, of slim beleyt ontbroken;
 Soo dat ick voor de vuyft al, wien ick wil, bedriegh;
 „Voor een die minnen wilt, een leugen, of een vlieg.

J O S E P H .

Hoe, meindy soo bedekt u ranken uit te voeren,
 Dat niemant wie 'et zy u parten sou'd' beloeren,
 Door-gronden u bedroch, u boevrey verstaen?
 Me-vrou, ghy zijt verdoolt, het salder anders gaen.

^a Goddeloose invallen van Epicurische en vleeschelicke menschen, so als die na den aert deselver werden voor-gestelt by den Propheet Job. cap. 22. vers. 12.

„Sou God niet alles sien? sou Godes ooghe slapen,
 „Die alles, watter siet, in allen heeft gheschapen?
 „Sou God niet alles sien, een schepper van 't gesicht,
 „Een heere van de son, een vader van het licht?
 Speelt u oneerlick spel in hoven en prielen,
 Maect in de duyfter nacht u kamers tot bordeelen,
 Schuyt onder 't ruyge loof, duikt in het groene gras,
 Bewimpelt u bejach met alderley ghewas,
 „Des Heeren snel gesicht, noyt moede van te waken,
 „Siet, van den hemel af, al wat de menschen maken,
 „Siet binnen ongemeet, niet soo verholten kot
 „Dat buyten-slyten kan het oogh van onsen God.
 „Leent van den Dageraet syn snel-gefwinde pennen,
 „Om tot den uytter-kant van 't woefte meyr te renné,
 „Vliegt aen des werelts ent, eer gy daer komen kont,
 „Heeft Godes rassen geest u wegen al door-gront.
 „'T is niet met al, me-vrou, in onder-aertsche kuylen,
 „Of onder 't swarte kleet van Duyfterheyte te schuylé,
 „De nacht is dagh voor God, de doncker is hem licht,
 „Noyt wasjer yet bedeckt voor Godes hel gesicht.
 Ghy wout wel aen den Heer alleen den hemel geven,
 Om in dit aerden hol naer uwen wil te leven,
 Maer, lieve, watje dicht en is maer enkel spot;
 Ten gaet niet (so gy meent) met onsen grooten God.
 Leer, onbedagte mensch, leer uwen schepper kennen,
 Leer met besetter hert, en ootmoet u ghewennen
 Te spreken van den Heer: hy is geen menschen kint,
 Die sich alleen en al op eene plaetsé vint.
 „God is geheel om hoogh, en niet te min beneden,
 „God is op eene tijt in hondert duysent steden,
 „Volkomen, onverdeelt, in wesentlicke daet; 'gaet.
 „Noyt vlieter mensch van God, die niet tot God en
 „God is niet als gesicht, hy straelt deur alle dingen,
 „God is geheelick hant, wat kan hy niet volbringen?
 „God is voet ganfch en gaer, hy wandelt over al.
 „Waar is een loofe mensch die hem bedriegen sal?
 „Al haddy schoon de magt, en dat na eigen wenschen,
 „Te leyden om den thuyt het oog van alle menschen,
 „Ten waer, verdwaelde ziel, tē waer voor u geē baet,
 „Nadien ghy voor den Heer ontdeekt en open staet.
 „Of schoon een dertel kint soo listig stelt de banken,
 „Dat niemant van de jeugt verneemt sijn boofse ranké,
 „Noch isst niet met al, indient de meester siet,
 „Hy ist die roed' en plack heeft onder sijn gebiet.
 „Wat leit ons aen den mensch'ach! laet ons overwegé
 „Hoe vreeselick het zy te vallen uyt den segen
 „Van onsen grooten God: te vallen in de hant
 „Van hem, die met een wenk beroert het gantse lant;
 Op wiens gebod alleen de rofsen neder-sijgen,
 Het woefte meyr verschieet, de stuere winden swijgen,
 Den hemel druyft van angst, en geeft eê tranenvloet
 Niet anders, dan gelijk een nietig mensche doet.
 Wanneer hy totte zee maer eens begint te seggen,
 Hier sal de selle vloet haer stoute baren leggen,
 De strande stuyt den drift van haren grijlen stroom,
 Gelijk men dwingt een paert, dat schuimbekt op den
 Hy doet den siveveldamp, gelijk eê regé, vliete; (room.
 En kan, met vloeken vyers, de landen over-gieten,
 Roeyt groote steden uyt, drijft neder totten gront,
 Al wat sijn swacken arm heft tegens sijn verbont.
 Hy span't, voor paerden, in de vlegels van de Winden,
 De Doncker is sijn wegh, die niet en is te vinden,
 Der wolcken innelle drift, die langs den hemel rent,
 Is van den aenbegin de wagen dien hy ment.
 De Donder is sijn stem, als die komt uyt-gevaren
 Dan dreunt het ganfche wout, so dat de hinden baren,
 En

En lossen over wegh een onvolwassen vrucht.
 De bergen springen op, het lage dal versucht.
 Der geesten groot getal, syn boden, syn gesanten,
 Om-ringen syn caros, en dienen voor trauwanten,
 En schoone ruytery van hondert duyfent man,
 Wiens ongemeten kragt geen mensch begrijpē kan.
 Een yffelicken roock, vermengt met swarte vlammen,
 Schiet hem ter neuse uyt wanner wy hem vergrammē
 En steyger in de lucht, soo dat het gansche velt
 Syn groene loof verschieft, en van den angst versmelt.
 Hy thoont van boven af syn teyckens in de wolcken,
 Als pest, of dieren tijt, of honger, dreycht de volcken,
 De peerden van de Son, de wagen van de Maen, a
 Moet deysen op syn woort, of stille blijven staen.
 De blixem schieter uyt, met dicht-getactte stralen,
 En komt, of op een rōts, of op een toren dalen,
 Die storten over-hoop, soo dat der aerden gront
 Een steyle diept' ontfluyt, en opent haren mont.
 Het duyfent-verwich licht van syne regen-bogen,
 Wert, alsoen schoon verwelf, rontsom de lugt getogen
 Soo haest hy dat gebiet, en neemt een vaste stant,
 Recht tegens daer de son met heete stralen brant.
 Hy stiert rontsom dē kloof veel hondert duisent sterrē
 Die altijt seker gaen, en nimmermeer en werren,
 Hy kent haer groot getal, en krachten al te saem,
 Hy roept, en spreekte toe, en dat met eygen naem.
 Hy deekt, met witte snee, als met een dichte wolle,
 Dervelden naekten schoot, hy trekt een harde scholle
 Rontsom het driftigh nat, hy sent den zuyden wint
 Die weder al het ys in korten stont ontbint.
 Hy over-schut het lant met veelderhande plagen,
 Hy weckt, als uyt den slaep, de schrickelicke vlagen
 Vant grondeloose meyr, en drijft, als metter hant,
 De schepen in de gront, de menschen aen de frant.
 Den grooten Walle-vis, en ander zee-gedrochten,
 Versfroyt hy hier en daer, met vreeselicke tochten,

Tot dat de doode romp van 't onbelompen vee,
 Maeckt, daer het neder sinckt, een eylant in de zee.
 Wie, die God maer en noemt, en sal niet neder-slijgen?
 En al sijn leden door een diep verschricken krijgen?
 Wie, die maer eens en denkt wat God en waer hy is,
 En wert niet koutals ys, en stom gelijk een vis?
 „Wel aen dan, weerde vrou, breng hier u jonge kragtē
 „Wilt na geen aerdtse lust, maer na den hemel tragtē,
 „Daer woont de regte vreugt, gesuyvert van gebreck,
 „Dic niet met al en heeft van desen aertsehen dreck,
 „Geen nasmaek van berou, geen wroegē van de sinnē,
 „Geen mengsel van verdriet. Wy, om te mogē winnen
 „De kroon die voor de ziel hier bovē wert bewaert,
 „Behooren hier beneen te temmen onsen aert.
 „Gelijckmen't sachte was siet voor den vyere vlieten,
 „Soo moet de vuyle lust van onse leden schieren,
 „So haest men denckt op God. Een heylig overlegh
 „Maeft swacke sinnen sterk, en drijft de sonden wegh.

S E P H Y R A.

AL sachtjens, jongh-gescl. Laet Godes diepe wetten
 Voor hen, die haren voet nu in den grave setten,
 En snellen nae de doot, dan isstet tijts ghenoegh:
 Ons dit vermaen te doen, is immers al te vroegh.
 Wat wil her jeughdigh bloet sijn liefelicke nachten
 Beïteden in ghepeyns, en quellen met ghedachten?
 „Een jongh-man droefen wijs, een oude bly en gek,
 „Dat achtmen wel te recht in beyde voor ghebreck.
 „Die in sijn jonkheit koot en hoeft hem niet te schamē,
 „De jeught is met de vreugt als man en wijf te samen,
 „Haer wit en gansch beleyt is niet als enckel spel,
 „Haer namen en haer doen die rijmen even-wel.
 Sy zijn te wonder eens, te wonder wel te vrede,
 Al wat de eene wil, dat wil oock d' ander mede;

b Daer is in langen tijt geen man en wijf ghepaert,
 Van soo gelijcken slaghe, en soo gelijcken aert.

a Jof. cap. 10. vers. 12. Sonne staet stille tot Giboon, en de Mane in het dal Afcalon.

b Poëtische beschryvinge van de vleeschelycke vermaeckelyckheden der dertele Jonckheydt, afgebeeld door het houwelyck van Jeught en Vreught.

Jeught heeft tot sijnen dienst gekoren drie lackeyen,
 Iock, altijt even bly; Spel, meester in het reyen;

En Iacht-lust lichte-voet, tot harte-vanck gesint,
 Meer die men in de stadt, als in de bossen vint.

Vreugt heeft van haerder zijd' gelijke kamenieren, (rē,
 Sang met haer gladdē keel; vrou Weelde, quaet om stie-

En *Snoep-lust*, buycx vriendin, die liever haren duyt
Geeft aen het rijpe vleesch, als aen het groene fruyt:
Siet wat een geestigh volck, en wat al soete dingen
Brought ons de jeught en boort. Mijn hert begint te
En wert met nieuwe lust begoten, yder reys (springe
Als ick haer soet bedrijf, haer rancken over-peys.
Wy zijn in volle kracht in 't groenste van ons leven,
b Ghy telt, na dat ik raem, geen twee-mael thien en fe-
En ik niet wel so veel; vreugt is de jeught een eer. (ven,
't Is nu de tijdt van lust, of 't isse nimmermeer.
Wat wil een vrolick hert de sinnen liggen quellen,
En Godes hoogheyt in sijn gedachten stellen?
Juyft nu de soete jeught haer meeste kracht ontluyt,
't Is al om niet geseyt, de jonckheyt moeder uyt: (ren,
De jonckheyt eyficht haer regt. Laet oude susters reu-
Die, mits haer vijfde kop, geen liefen mach gebeuren:
Laet leven in verdriet, en prangen sijn gemoet,
En die niet gaen en kan, als met den derden voet.
Wy beyde zijn gesont, en van gelijcke jaren,
Wy beyde groen en swack, en lustigh om te paren,
Wy beyd' in volle jeught, wy beyde soo getitelt
Dat ons geen meerder last, als minne-lust en quelt.
Wel op dan, vrolick hert, wat wildy lange duchten?
Waer toe dit swaer gepeys! 't is nu geen tijt om suchen,
Siet, *Weelde*, *Toek*, en *Spel* komt naer u toe-gegaen,
En bier, met bly gelaet, u gunst en vrientchap aen.
't Het soete minne-spel en sal u geen sijn voegen,
't Als u denouden dagh met rimpels sal beploegen,
't Ach! 't is van alle dinck het slechteste dat men vint,
't Wanneer een oude griek hem 't minne onderwint.
Wel aen, laet ons Natuur, de moeder aller dingen,
De krachten onser jeught ten soeten offer bringen,
Haer Priesters zijn wy selfs, mijn kamer is haer kerck;
Haer autaer is mijn bed: wel op, en tijt te werck.
't Des levens slimste deel, kamant, en grijs van haren,
't Komt, eermert wel bedenkt, ons op het lijf gevaren,
't Pluckt roosjes, jonck-gesel, eer u de jeugt ontduyckt,
't Wat niet te lang en duert, diét des te meer gebruikt.
Wat stady noch en pruyt? wat wildy langer iparen,
Die mey van uwe jeught, het groenste van de jaren?
't De jonckheyt vliegt daer hee, de tijt gaet haren keer,
't En die eens wert gevelt, eylaes! en is niet meer.

J O S E P H .

GHY raet, met kleen bescheet, dat ik mijn jonge
leven
Sou met een lossen toom tot wel-lust overgeven.
Ghy meynt, 't is al te vroegh te dencken aen de ziel;
Maer segh, of my de doot in haesten overviel,
Hoe sou my dat vergaen? 't En wy dog heefter brieven
't Dat hem dit bleeccke spooch in desen sal believen?
't 't Wie heefter vast bescheet hoe lange sijnen bal
't 't In dit oneffen velt des werelts rollen sal?
Gy meynt om dat de dooton; haest kom overvallen,
Dat yemant des te meer in lust behoort te mallen;
Maer neen. Met u verlos, gy maect een quaet besluit,
U voorstel (na my dunckt) brengt ander reden uyt.

b Het blickt; by vergelijckinge van verscheide plaetsen dese geschiedenisse, dat Joseph ontrent de 27. jaren ut is geweest, als hem Potphars wif tot hare lust verloscht; hy was 17. jaren ut als hy een herder des vees wert by sine broeders, kortes waer na hy in 4 gypren wert gekogt, heeft ontrent then jaren by Potphar, en daer naer ontrent de drie jaren in hachtenisse gheweest, in voegen dat hy 20. iaer ut was, als hy voor Pharao ghebracht werd' om sinnen droom uyt te leggen. Dit alles kan duydelick af-ghenomen werden uyt Genef. 37. 2. en 41. 1. en 41. 46.

En die van sijn bedrijf haest reden heeft te geven,
Sal die tot vuyl bejach te meer zijn aengedreven?
De reden seyt ons neen. Een net en effen slot
Behout ons in de gunst van menschen ende Godt.
Bedenkt, mijn weerde vrou, hoe veel geboofde wange
Wy voor ons ooggen sien met dellu-wit bevangen,
Met droevig bleeyck beslaen; hoe menig roode mont
Verliest sijn eerste glans, al schein hy nog gefont, 'gen
't Hoe menig trots gesel komt 's voortaegeen wonder
't Die, eer de sonne daelt, wert in het graf gedrongen
't Hoe menig wacker oogh wert 's avonts toe-gedaen
't Dat, s'choon de sonne rijst, geë mensch siet ope gaen.
't Wy sien het dag aen dag, en tis voortaegeen wonder
't De ion gaet aen de menich wel op de middag onder,
't En watter hiet en daer gebeurt aen eenigh man,
't Denckt vry dat u en my dat oock gebeuren kan.
't Het is (mijns oordeels) best, te wegen alle saken,
't Om sonder sijnen weert geen rekeningh te maken;
't 't Is best dat yder meent, dat hem de sonne-schijn
't Die heden sich ontluyckt wel lest sou mogen zijn.
't Wy brengen voor den Heer het veste van de ramme
't Het gaefte van den stal, het beste van de lammen;
't Des wijngaerts nieu-gewas, het eerste van het velt
't Wert jaerlicx, wel te regt, voor Gode neer-gestelt. b
't Sijns levens slechte deel voor sijnen God bewaren?
't Sal yemant dan het vleesch bedienen in de jeught,
't En brengen voor den Heer dat niet metal en deugt,
't Een romp vol sware quael van buyten ende binnen,
't Een hooft dat schudde-bolt, een deel versufte sinned,
't Een lam of krepul been, een lijf vol flereicyn?
't O neen; de nutten tijt dient uyt-gekocht te zijn.
't God in de jeught gesogt, laet hem ver-seker vinden;
't Hy wil dan sijnen geest aen onsen geest verbinden;
't Maer die des Heeren woort in tijts geen agt en sleet
't Klopt dickwils aen de deur, wanneer het is te laet.

S E P H Y R A .

DIt past doch niet met al op onse groene jaren,
't Bedenke aen de doot maect niet als grijse hare;
Wie hier op leyt en maelt, en is noyt recht verheugt.
Van hier met swaer gepeys, leeft 't wyl gy levē meugt.
't Verdriet komt tijts genoeg, wat hoestmen van te vo-
't Met angstig overleg en blijden geest te floren? (ren
't Die voor toekomst quaet gedung leit en schroomt,
't Is droevig als hy 't denkt, en droe ver als her koomt.
Doch, wie'er pruylen wil, van u is niet te liden, (den,
't De s'choonheyt is van outs gewoon met tugt te strij-
't Sy voeght haer totte lust, of anders lijst gewelt,
't Al wille blijven staen, sy werdt daer heen gevelt,
't Sy wert uyt een geruickt door smeken en gebeden,
't Sy werdt van alle kant bevochten en bestreden,
't Dies geestly 't eyndlik op. Maer gy, al zijdy s'choon
Al watter strijck of streel, ghy achter niet een boon,
Ghy slaet in de windt, en laet my ganfche dagen
Verlijten in getreur, en achter u gaen klagen;
Maer, lieve, 't is genoegh, doet desen stueren geest
Verhuysen uyt uw lijf, en wonen in een beest.
Laet plomper en sijn maer, laet onbelompe boeren,
Laet kluntens, hart-gehuyt, de bloedig oorlog voeren,

a Spaert u boete niet terwijl ghy noch sondigen konde, vertoef niet vroom te worden, en wacht niet met de beteringe uwes levens tot in de doot. Syr. 18. 21.

b Het offer der eerstelingen oock voor de wet gebruyckelick geweest te zijn, blickt, Gen. 4. 3.

Of volgen haren ploegh. Een aerdig jonck-gesfel
Dient tot geen ander werck , als tot het minne-fpel.
Laet hoofden grijs en grau , laet kale-koppen sorgē ,
Laet eer-fugt gaen te hoof van's avonts totten morgē,
Laet al dat viec volck, geneeyght tot hoogen staet,
Met Princen omme-gaen, en litten in den ract.

Wie datter stuerheydt voegt, u voegtfse niet met allen ;
U past een soet gelaght, u dient een geestigh mallen ;
Een Juffer op den schoot, een deuntjen by den wijn ;
Geen jonck en geestigh lijf mach sonder liefde zijn.

Waer toe is schoonheit nut, dat wil ik enmael weten?
Sybrengt geen vrugtē noot, men kander niet vā etē :

'T ot spitten dientie niet, tot ploegen onbequaem,
'T is maer een schrale wint, een schim, eē blote naem
Indien men niet en mag yet soets van haer te trecken,
En die dit niet en doen, en zyn maer rechte gecken :

Haer vrugt is niet als vreugt, daer steekt niet anders
Geen schoonheit isfer nut behoudens totte min. (in

„ Al is de purper roos op haren steel gebleven ,

„ Noyt van een jeugdig dier in haren krans geweven ,

„ Noit van een luitig quant vereert aen syn vriendin,

„ Eylaes! haer schoone glants vergaet des niet te min:

„ Men sietse dagh aen dagh als na den regen gapen ,

„ Sy doet haer blaeyken op, om verschen dau te rapen,

„ En wertse niet gelaest, haer gloeyen moet vergaen;

„ Alleen de dorre knop blijft op het seeltjen staen.

Waer toe wil doch de jeugt de teere schoonheit sparē
En laten ongebruyct? alleen de bloote jaren ,

Alleen de snelle tijt verteert haer schoonen glans ;

Dus jonckman, zijdy wijs, versuymt geen goede kans.

Ben ick op u verlieft, ick segh (al sal't u spyen)

Ghy zyt 'er ooraeck van, ick hebbet u te wyten.

Wie liet een aerdigh lijf, wie hoorter kloek verstant
Die niet met een en voelt een heymelicken brant?

Wie sieter voor syn oogh de water-beken springen,
Die sijn verdroogde keel van drinckē kan bedwingen?

Wie, swart vā hongers noot, siet spijsse voor hem staē
Die niet syn hant en tant en wenscht daer in te slaen?

Wijn, in een suyer glas, met reynder hant geschonkē,
Wert, met een meerder lust, van yder een gedronken :

Al is de spijsse goet, en konstig toe-bereyt,

Wat isf, indien se niet in reyne schotels leyt?

Besier wat vreemder dinck! alleen met stille wylgen
Weet schoonheit volle gunst by alle man te krijgen,

Sy roept al seytsē niet, sy doet haer waren voort,

En krijgt dē hoogstē mart, al spreedtse niet eē woort.

Wat is een leelick mensch, by schoonheit vergeleken?
'T syn roosen al-te-mael wat schoone luyden spreken.

Al wat een aerdig quant komt uytre mont gevloeyt,
Schijnt met eē loerē dauw van honingraet besproeit.

Het sy in wijfjen raet, het sy in boertich mallen,
Wat schoone luyden doen, dat heeft een wel-bevallē.

„ Al is de weerde Deught in ydellief-gegal,

„ Deught in een aerdigh lijf gaet verre boven al.

JOSEPH.

Hoe wilt gy, weerde vrouw, van twee gebloufde
kaken

En van een soet gelaet een hoeren-spiegel maken?

Sal dan het dertel vleys ontvoncken in den brant,

Of om een schoone maegt, of om een geestig quant?

Neen dat en mach niet zyn. „ Des Heeren reyne gaven

„ En zyn ons niet vergunt om vuylen brant te laven ,

„ Maer om te syner tijt te schencken aen een maegt

„ Die niet, als tucht en eer, in haren boesem draeght.

„ Niet om in kriel bejagh een kleyne tijt te spelen ,

„ Maer om door ehre trou syn even-mensch te telen.

„ Soo dient een jeughdigh lijf te werden aen-geleyt ;

„ Een schoone man beloont der maegde eerbaerheit.

ICK bid u edel vrou, en laet de snelle stralen

Van u verdwaelt gesicht niet op my neder-dalen

Met ketelingh van lust, maer als ghy Joseph siet ,

Soo neemt in u gepeys een knecht, en anders niet.

„ Ten is geen eerbaer hert, dat, met de daet te mijden,

„ Meynt datter eerbaer is; maer wieder lonkt er zijde,

„ En ketelt syn gemoet met heymelicken brant ,

„ Befoetelt voor den Heer syn innerlick verstant.

Sou echter mijne jeught u brandigh hert ontruffen?

Sou dit mijn lichaem zyn een spoor tot quade lusten?

Dat sneed' my doch het hert. Gewick ic sou veēl eer

Diraensicht gaen al en vermaken tot een zeer ;

Mijn ogen stijf van dragt, mijn lippen niet als kloven ;

Mijn tanden swart als peck, mijn handen niet als rovē ;

Mijn hayr door sweet en stof gebacken onder een ,

Soo datter geene kam sou konnen onder-scheen :

ICK sal in mijn gesicht met rouwe nagels varen ,

'Ken wil noch teere neus, noch roode wangē sparen,

ICK wil soo gaen te werck, dat yder, die my siet,

Sal voeden in syn hert geen lusten, maer verdriet.

Doch zijdy soo gefint om schoonheit nae te jagen ,

„ God is de schoonheit selfs, stelt daer u wel behagen ;

„ De Heer is niet als licht, als glans, en hellen dagh ,

„ Meer als oyt mensch begreep, of mensche oogē sag.

„ Ach ! 't is een nietigh dinck, dat wy hier schoonheit

noemen,

„ Daer op de werelt stof, daer van de vrouwen roemē,

Neemt wech een enkel vel , al wat daer onder leyt

„ Is niet als droeve stanck, en rechte vuyligheit.

„ Soo haeft een schrale lugt, het steunsel van het leven,

„ Een damp, een kleine wint, is uyt de mont gedreven,

„ So haeft God aen de mensch maer eens den neus

en sluyt,

Dan isfer med' gedaen, dan heeft de schoonheit uyt.

Dan leyt de lege schors van yder een verlaten ,

„ Dan wert de doode romp gedragen achter straten ,

„ En in het graf gedout; dan leyt het nietigh dier ,

„ Door-geten van de worm, door-loopen van de pier,

„ Begraven in de stanck, bekropen van de slangen,

„ Bedeckt met enkel stof, met vuyle slijm behangen,

„ Siet daer u herten-lust, in eenen oogē-blick

„ Niet als ongueren reuck, en yselicken schrick.

„ Went, lieve ! went her oogh van al dees ydelheden,

„ Die by den dwasen mensch geagt zyn hier beneden ,

„ Stier uwe domme jeught daer u de deught gebiet ,

„ Daer zyn geē dingē schoon, als diemen niet en siet.

Gy dog en soekt niet schoons, u wandel kant bewijsen,

Gy soekt den grouwel selfs vol schrick en vol afgrijfē.

Gy toekt her vuilste spook dat oit een mensche vont,

En wildy't al in een? me-vrou, ghy soeckt de sondt.

„ Indien een kloek pinceel, met diepen en verhoogen,

„ Dit monster, door de konit, naer't leven konde

toogen ,

„ En stellē voor 't oog sijn groufaem beelt, voor waer

„ Wy liepen uyt ons self, van schrick en enkel vaer.

„ Brengt, wat een mensche kan ontsette en beschamē,

„ Brengt, al wat groufaem is, in enen klompte samen,

„ Wat spookten dat men vint, wat monstern dat men

siet,

„ Al watter leelick is, en is soo leelick niet

„ Als't gene dat ghy soeckt. Maer't is te lang geblevē,

„ 'T is tijt my wederom tot mijnen dienft te geven ;

Met oorlof, ick vertreck : , ten gaet niet lof het fou,
„Als eenigh knecht te langh hout sprake mette vrou.

S E P H Y R A .

1. **E**Y lieve! noch een woordt, en gaet u niet verbergen,
Al wat gy tegen-freest, en dient maer om te tergen
Den brant van mijn gemoet. Een in-gedwongen vier
Berst dicke selder uyt, met donder en ghetier.
Kom. spreek eens uytte borst, vā waer doch mach het
Dat u acwleerdig hooft vo ver' is ingenomen, (komen
Van al dit swaer gepeys? waer hebby doch verkeert?
Noyt mensch heeft hier in huis swaerhoofdigheit ge-
Ik sie dat al de knechts zijn vol van kriele togten, (leert.
De maeghden los genoegh. gewis, indien ty mochten,
Het souder stordigh gaen. Gy, jongh-man, gy alleen
Blijft, in dit sacht onthael, gelijk een harde steen.
Wat maelt u in de kop? wat mach u weder-houwen?
Wat maekt in u gemoeten weer-sin van de vrouwen?
Een af keer van de vreugt? wat ist dat u ontbreect,
Waer door u vies gepeys soo tegen liefde steect?
Gy woont hier in een huys, voorlien van alle dingen,
Men maekter goede chier, men hoorter lustig singen,
Men sieter geen verdriet, maer spel en enkel jock,
Schier niemant van de knechts is besich als de kock.
Waer vontmen oyt palleys, daeral de boden speelden
So vry als hier in huys? voorwaer een huys vā woelden,
Een huys vol herten-lust, vol alderhande goet,
Daer yder weeldigh is, en swemt in overvloed.
Mijn tafel is verciert met alderhande wijnen,
Met wilt-bract, en gebak, met brem vā wilde swijnen:
Dit isser maer alleen dat my ten hooghten spijt,
Dat ik niet wilts en heb, en gy niet wilt en zijt.
En even wel nochtans, al waermen placht te bancken,
Daer sietmen in 't gemeen het spel der minne wanken;
„Want die aen tafel sit, verheught met soeten wijn,
„Hoe kan die sonder liefde bed gelegen zijn?
„Gemak maekt dertel vleys, wie heeftter goede dagen
„Die met gedoken hals de weelde kan verdragen?
„Een buyck, vol goede spijs en heffelick en drank,
„Soekt waerden overvloed mach nemen haren gank.
Die, in sijn groene jeugt, getoef van schone vrouwen,
Weet, met een koelen moet, sijn lust te wederhouwen,
Die droevig sit en siet, wanneer hy drinkt den wijn,
Dat moeten dommen bloet, of regten dromer zijn.
2. Een dromer zijdy dog, een plompaert suldy blijven,
Kan u mijn heus onthael toe geen vermaken drijven.
Het droomen heeft u eerst (gelijk men ons vertelt)
Uyt uwe broeders gunst, en vaders huys gestelt.
Indien ghy niet en pooght u droomen naer te laten,
Ghy suld in dit gewest u op een nieu doen haten
Van my, en al 't gefin: door my, van uwen heer,
Dus Joseph, zijdy wijs, en weest geen dromer meer.
De wijn heeft op een uyr, dat ses mael hondert jaren
In Noach van te voor noyt konnen openbaren,
Ontdeckt en bloet ghetoont: hoe, sal haer soet fenijn
In dit u jeughdigh lijf ganfch sonder krachten zijn?
Waerom en kan't gemack soo veel niet op u werken
Alsop een ander mensch? wy sweven op de vlercken
Van soete lust, soo haest die op ons neder-stort:
Wat let u meer als ons, wat isset dat u schort?
Mijn leger is verciert met kostelick spreyen,
Die't rijk Egypten-lant alleene kan bereyen,
Gevoert met zijde-bont: mijn kamer vol tapijt, (blijt:
Mack, door haer schonen glās, een droeve geest ver-

Mijn ganfche ledokant ruyckt na de soete kruyden;
Die ons van verre sent het heete lant van Zuyden:
Mijn lakens zijn vol geur, en niet een eenigh deel
Dat niet en heeft de reuck van balfem en cancel.
Wat valter meer te doen, als in de sachte pluymen
Te kruypen sonder vrees, en daer te liggen luymen;
Te swemmen in genucht, te blusschen onse vlam?
Wat stady dus verfaecht, het heek is van den dam.
Mijn mangae alle daegh (gelijk wy beyde waten)
Nu by de Koningin, dan by den Koningh eten,
Nu by den jongen Prins, dan by een ander heer,
Wy hebben't huys alleen; kom aen, wat wildy meer?
Koma aen, voor't befluyt, vervoegt u na mijn kamer,
Waer toe hier lang gestaen? wat hoefdy bijl of hamer?
Roer drymael aen de klink, en blijf een weinig staen,
En klop dan noch een reys, de deur sal open gaen.
Laet dat u loofe zijn, en kom daer op getreden
Met onbeschroomden geest, wy fullen jaec besteden
Een urken tye of dry, in lusten van de jeught:
Veelhebben dit gewenscht, gy zijt alleen die meugt.
Wel aen, kom daer ik segh, en sonder meer te vragen,
Gaet in, en sluyt de deur. wy hebbent wel te wagen,
Nadien het ganfch beslagh ons loekt tot soete rust.
Een bed vol rijk gewaet, een woon-plaets van de lust.

J O S E P H .

GHy heft my veel te hoogh den lof van uwē ka-
mer,
En gaet hier in te werck, gelijk de loofe kramer,
Die wel het schoonste deel van syne waer ontdeekt,
Maer laet aen niemant sien al water is bevleekt.
Ghy pooght my, door de lust, tot uwen wil te krijgen,
Maer't quetsen van de ziel, dat kondy wel verfwijgen:
Gy stelt my voor het oogh, vermaeck van dertel spel,
Doch laet on-aen-geroert de pijn van der hel.
Dies, hoe dijn gladde tongh de lusten weet te prijfen
Noch kan in mijn gemoet geen lust tot lusten rijfen,
Want schoon de geyle vreught is soet in uwen sin,
Ick vinder evenwel veel bitterheden in:
Als icker maer op denck, mijn hert begint te beven:
Dit staet in mijn gemoet, als met een pen, gefchreven,
„Die soeken hun vermaek ontrent eens anders wijf,
„Die spelen met haer ziel, en sollen met haer lijf.
„De vrees van de man, wiens eere wert genomen,
„Moet staegh en t'aller stont de linkers over-komen,
„Die soeken vuil bejag, haer ganfche bloet verschieft
„Op't truyflen van een blar, op't drillen van een riet,
„Sy schricken voor een beelt, sy beven voor de mueré,
„Sy houden voor verdacht, en vrienden, en gebueren.
„Ach! ongerusten stant! wie datter komt of gaet,
„Haer krachten zijn beroert, haer herte leynt en slaet.
„De snegen yver-geest bespiet met hondert oogen
„Syn wijf en haren pol, om niet te zijn bedrogen,
„En foo hy nu of dan haer eens betrappen mach,
„Ghewis haer beyder lijf en is maer ene slagh.
Nu denkt, of Potiphar maer eenmael kreeg vermoedé
Van dit oneerlick spel, wat beul, wat felle roeden,
Wat galge, kruys of radt, wat uytgefochte pijn
Sou voor een snoode slaef genoegh glaem konnen zyn?
Wat sou den sellen loop van syne gramfchap stillen?
Hy sleepte my daer heen, om levendigh te villen,
Hy greep my by den hals, en metten ersten steek
Sneed' van mijn leden af al wat een man geleek.
Hy stack my aen de spit, en liet mijn lichaem braden,
En dede met het vleesch sijn honde-kot versaden;

In't korte, watter oyt voor straffen zyn bedacht,
 Die soudé, t' mijnder pijn, dan werdé voort-gebragt,
 „Nog weet ik, sou de man sijn gramscap niet bedaré,
 Maer, tot een meerder wraek, 't geracnte doen ver-
 En brengen wederom de leden over een; (garen,
 En maken voor me-vrou een setel van het been,
 Een setel, soo bereydt dat gy geheele dagen
 Sult sitten in het rif, als mette doot beslagen,
 Een serel, soo bereyt, dat schoon al ben ick doot,
 U ongeluckigh lijf sal rusten in mijn schoot;
 Sal rusten? niet alsoo, wat sal u ruste geven,
 Die niet als tot verdriet en sult op aerden leven?
 Sult leven? niet alsoo, hoe känder leven zijn,
 Daer niet en is als doot, en doodelicke pijn?
 Dit vel, en watje siet mijn aengesicht bedecken,
 Sal u, rampsalig wijf, dan voor een maske strecken.
 Wat schrickt u hert, me-vrou? het is de rechte vont
 Om dan noch met u lief te leggen mont aen mont.
 Dithoof-scheel sal u zijn een kop om uyt te drincken,
 Om met een eeuwich leed u vreugden te gedincken:
 Dit hayr dat ik nu draeg, sal, naer des hofs gebruyck,
 Aen uwen kalen kop dan wesen een paruyck: b
 Mijn huyt, als leer bereyt, sal gansche dagen hangen,
 Daer u ellendigh lijf sal eeuwich zijn gaven,
 En't sal op soo een wijs vast wesen aen't gebou,
 Maer alsof metten arm u noch omhelsen wou.
 Maer als de droeve nacht komt wytter zee geresen,
 Dan sal dit eygen vel u decksel moeten wesen:
 En sooghy vraegt, waerom dit alles wert gedaen?
 Denckt wat gy nu begeert, gy sullet wel verstaen.
 Wat soud'ik, nietig mensch! in dit verdriet beginnen,
 Die noch een wreeder beul sou dragen in de sinnen,

Die noch een swaerder smert sou voelen in dé geest?
 „Een hert, bewuft van quaet, dat pijnigt alder-meest.
 Dog schoon ik wert betrapt, en op het feyt bevonden,
 En soo van stonden aen in't duyfter graf gefonden,
 Gelijk in dit geval niet selden wert gedaen,
 Denck, hoe mijn saken dan voor Gode souden staen.
 „De boom blijft even soo gelijk hy is gevallen. (len,
 „De mensch, gelijk hy sterft. Wee hem! die in het mal-
 „En midden in den brant, daer in hy leyt en wrdet,
 „Brackt uyt, met eenen swalp, sijn leven ende bloet.
 „Soodanig als de mensch leyt af sijn swacke leden,
 „Soodanig sal de mensch voor Godes oordeel treden:
 „Soodanig als de mensch daelt neder in het graf,
 „Soo rijft hy weder op tot vreughd' of droeve straf.
 Hoe suldy, dertel vlees, voor Godes thron verchijné,
 Die leefdet als een mol, en storfte gelijk de swijnen?
 Hoe sal u naecte ziel dan voor het oordeel staen,
 Als't boeck van u Geweet sal werden opgedaen?
 Hoe sullen, in't gericht, u naecte leden beven,
 Wanneer u gansch bedrijf sal voor u staen geschreven?
 En voor den grooten God sal over zyn gebracht
 Al wat gy hebt gedaen, en wat gy hebt gedacht?
 Hoe suldy, dertel vleesch, hoe suldy konnen dragen
 De schrickelicke stem, die u sal neder-jagen
 In't diepste van dé poel, een woon-plaets van ellend,
 En sterven sonder doot, een pijnje sonder end?
 „Benaeutheyt in den geest, amechtigheyt der zielen,
 „Verfmachtheyt aen het lijf, sal yder een vernielen,
 „Die nae des werelts loop hier in den vleesche leeft,
 „En met een boosen wil aen aerdsche lusten kleeft.
 2. Gy noemt my slecht en bot. Wat isser aen gelegen?
 Een voutigh en oprecht zyn al des Heeren wegen,
 Ghy seght my smadigh aen dat ick een dromer ben,
 Maer weet, dat ik voor al geen hooger naem en ken.
 Het mach aen u me-vrou, en wie het wil, mishagen,
 Ick sal dit voor een kroon op mijnen hoofde dragen,
 En loven des den Heer: hier door ben ick gewis
 Dat Godes weerde Geest in mijne wegen is.
 „Al komt een diepe slaep van boven af gesegen,
 „Wanneer dit swacke lijf daer henen is gelegen,
 „De ziel, ons weerdste pant, 't onsterfelicke deel,
 „En sluimert nimmermeer, maer blijft in haer geheel.
 „Door

a Gelyck hier vooren pag: 13. de vleeselicke dertelheden der onbesuyfder Jonck-heyt by Sephyra op het liefelickste zyn voor-gestelt, tot aenlockinge der selver, soo wert hier in tegendeel de nytkomste van vuy-le lust op het grauwelickste vertoon, om door de eyfelickeyt der strafe, de liekelickeyt van de daet aen te wysen; ende hiernom hebben de Lief-hebers der Schuilder-kenste, beyde de voorz. invallen elck met een bysondere Plate uytgebeelt.

b 'T is eertyts by vele volcken gebruykelick gheweest, dat een man sijn wyf in overpel bevonden hebbende, de selve selfs vermocht te straffen; tot welken eynde hy onder andere haer het hayr op de kam, en geheelkael dede afscheeren. *Cyprius tract. de spons. cap. 5.* die de redenen, waerom sulcx gheschiede, ghelcerdelick verklaert.

Door droomen inder nacht, en wonderbaar gefichten,
Werd ick in my gewaer den Vader vande lichten,
En als een ander mensch in 't bedde leyt en wroet,
Dan komt die hoge geest, en spreekt in mijn gemoet,
Ontdekt met klaer bescheet, wat my en ander lieden,
Wat ganfche landen deur, na desen sal geschieden :

Dies dank ik mijnen God, want geen lof grooter een,
Als wat gebeuren sal te weten van den Heer.

Al ben ik uyt mijn lant, door droomen, weg gedreven,
Ick sal eens wederom, door droomen, zijn verheven ;
En die my dese smaet nu hebben aengedaen,
Die sullen naderhant my komen bidden aen,

My bieden met ootmoet, en tranen, en geschenken;
En fier ! ick wil oock dan het quade niet gedencken
Nog wreke mijn verdriet, maer met een sagt gemoet
Haer toonen alle gunst, gelijk men broeders doet.

DAn neemt dat ik vermogt, met veynsen en liegē,
Het altijt wacker oog van yver-sucht bedriegen,
Wat raet dan voor my selfs? wat troost voor mijn gemoet?

Wat iutkomt voor de worm, die in my leit en wroet?

„ Ist niet een wonder fluck? des sondaers eygen sinnen

„ En zyn in dit geding met geen geschenk te winnen,

„ Sy roepē regt en wrack, noit hert bewust vā quaet,

„ Kreegh, in syn eygen hof, een vonnis t' synder baet.

„ Poogh al u linckerny in 't duyfter wech te steken,

„ Graef in een diepe kuyl u schandelicke streken,

„ Verdonckert u Gewet : al pijndy 't noch soo seer,

„ Gy wiegte wel in slaep, maer dootse nimmermeer,

„ God sal, door sijnen geest, in 't hollste van de nachten,

„ Met ongewoone schrick berouen u gedachten,

„ Ontsetten uwe ziel, en halen aen den dagh

„ Al wat van langer-hant daer in gedoken lagh.

„ Wat soekty vast bescheet van Godes eeuwig wesen?

„ Gy konnet, domme mensch, in uwen boesem wesen,

„ Ontsluyt maer u gemoet, strax suldy sijn gewis

„ Dat God in uwe ziel, en in den hemel is.

„ So haest een dertel wiet maer op en hout van mallen,

„ Strax komt een droef berou op sijn gewrigten vallē,

„ En knaegt hem in de borst, doorwandelt vlees, en bloet,

„ En set hem nagt en dag een prang aen sijn gemoet.

„ Wie voelt geen innig leet, wanneer voorlede lusten,

„ Door wroegen van den geest, den gantschen mensch ontruften?

„ Soeckt vreugde, soo ghy wilt, noyt isfer sonder bly,

„ Noyt is een quaet gemoet van binne-kortsen vry.

„ Gae nu, gae dijnen gang, doe vry des vleesch behagē,

„ Wt een soo korten vreugt ontlaet gedurig knagen,

„ Een pijn-banck voor de ziel, een innerlick ellend'.

„ Een worm die niet en sterft, een geesell sonder end.

„ Indien gy weelde soeckt, en wilt in vreugden swemmen,

„ (temmen ;

„ Wel aen, verdwaelde mensch, maect uwe lust te

„ Betoom u dertel oogh, en trede metten voet

„ Het onbesuyde vier, dat ketelt u gemoet. (nen,

„ Wat is vā 's werelts vreugt? de jeugt is haest verdwe-

„ En met de snelle jeught gaet oock de vreugt daer he-

„ En als ons korten dag ten avont is gegaen, (nen :

„ Wast vreughe, wast verdriet, het isfer med' gedaen,

„ Wel-doen is herten-lust: sijn driften t'overwinnen,

„ Dat is een heinels dau, die over onse sinnen

„ Gefegen uytte lucht, doet alle quael vergaen ;

„ Daer is geen meerder lust als lust te wederstaen.

„ O noyt volpresen vreugt, gerustheyt der Gewissen,

„ Wie van gesont verstant, wie soud u willen missen

„ Vooral dat by den mensch geacht is aldermeest ?
„ Al wat ons regt vermaect, komt uyt eē reynē geest.

S E P H Y R A .

IS dan de gunst te swack om mijn beleyt te stijven,
Soo moer ick dese saeck op ander gronden drijven.
Ick weet dat menigh peert niet eeren plach te gaen,
Voor dattet sich de spoor voelt in de lenden laen.

„ Hoor Ioseph , als een vrouw soo hoogh begint te branden,

„ Dat sy haer teeren schoot, haer eere wil verpanden

„ Aen yemant diese mint, en dattet haer misluckt :

„ Soo werte van de spijtsals buyten haer gheruckt :

„ Sy spout dan vier en vlam, sy vint verscheyde strekē,

„ Om aen haer besten vrient haer leet te mogen wreke,

„ Sy loopt den gantschen dag uytflinnig en verwoet,

„ Om, waerse maer en kan, te koelen haren moet.

„ Hoe soeter dat de wijn in 't eerste wert bevonden,

„ Hoe dathy luerderis, wann'er hy is geschonden.

„ Van afgeseyde min blijft veeltijts niet met al,

„ Als doodelick vergif, en uytgepogen gal. a

„ Dit hangt u over 't hooft, soo ghy de loete nachten,

„ De panden mijner gunst, moet willens fout verachten:

„ Hout seker, dat soo haest ghy die ontleggen sult,

„ Ghy u sult sien vervoert, in druck en onverduft.

„ Ons tochten in 't gemeen gaen boven alle maten,

„ Daer is geen middel-wegh; wy lieven, of wy haten.

„ Ghy dan, die niet met al tot heven zijt gesint,

„ Weet, dat van deser uyr mijn haet op u begint.

„ Ick seg u d'oorloegh aen. Al wat ick kan bedencken,

„ Om u van alle kant te schaden en te krencken,

„ Al wat my lijfen ziel in list of kracht vermach,

„ Dat sal ick t' uwer smaet gaen brengen aen den dag.

„ Al waer een vinnigh hert tot quaet is ingespannen,

„ Hout daer een vrouwen hert vry kloeker als de mannē

„ De daet die wijstet uyt : Tot alle snoot bedrijf,

„ Tot alle quaet bedroch, niet slimmer als een wijf.

„ Is ywers, waer het sy, een boose streck bedreven,

„ Die sal, door mijn beleyt, u werden aen-gewreven,

„ U werden ingebrant. Wat datje doet of seyt,

„ Het sal tot u bederf al werden uytgeleyt.

„ Maer dit is niet genoegh; ick wil niet hooger spreken,

„ Ick sal mijn eygen vuyl (dat zijn de rechte streken)

„ U komen tijgen op; en seggen stout en stijf,

„ Dat my de Ioodsche slaef wilt dringen op het lijf.

„ Ick ben nu op de loep, mijn gantsche sinnen hollen,

„ Daer is geen houwen aen, mijn tochten moeten rollen

„ Al waer de spijt gebiet. Voor my en is geen rust,

„ 'T is wraecke wat ick roep, of wel gewenste lufft.

„ Wanneer een moedig hert in engte wert gedrongen,

„ Dan komt het, meer alsoyt, met kragtē uytgesprongē

„ En kieft en opē lugt. Noyt heeft er mensch bedagt,

„ Wat door de leste noot kan worden uytgewracht.

„ Ick wil, ick sal, ick moet dit stuck ten eynde brengen,

„ Al soud' ick aerd' en zee, en vier, en lucht vermengen

„ En stormen over hoop. Al zijdy noch soo prat,

„ Al seydy dry-mael neen, en dry-mael boven dat,

„ Noch sal ick verder gaen, en doen gelijk de slangen,

„ Die alse mettet hooft zijn ywers in gevangen,

„ Haer weeren mette steert. Alst immers wesen moet,

„ Ghy sult u schamer Neen, betalen met u bloet.

„ Het moeder nu op staen, ick bender op gebeten,

„ De boosheyt hangt aen een, gelijk dees goude keten

„ Van boven tot beneen met ickakels is gehecht,

„ Sond' is een trotsig dink, noyt ginget sonder knegt.

„Wie eens het quaet begint, die moetet vorder wagē;
 „Wie schijn vā onschult soekt, diēt aldereerst te klagē
 „Want die met volle mont eerst luyde roepen kan,
 „Al ist een rechten boef, het schijnt een eerlick man.
 „Die eens heeft ingegaen de streek van slimme wegē,
 „En mach om geen bedroch of leugens zijn verlegē;
 „'T moet al, 't moet op de baē, om niet te zijn begekē;
 „Wat diēter veel gefeit? quaet diēt met quaet bedekt.
 Wanneer een grammē moet, en magt om uyt te voerē
 Te samen zijn gepacēt, wat kanse niet beroeren?
 Sy breekt al watse raect, gelijk een donder-flagh,
 Hoe Joseph, vreesdy niet? ghy weet wat ick vermach.
 Denckt hoe u faken staen; mijn man sal my gelooven,
 En u van stonden aen van alle goet berooven,
 Doen steken in een kot, soo doncker als de nacht,
 Daer nimmer gulde son, of mane wert verwacht.
 Daer sal een wreeden beul, met ongehoorde pijnē,
 U lichaem tasten aen, u geesten doen verdwijnē:
 Daer sal een wreeden beul, een onbeschofte guyt,
 U grijpen by den hals, u kleeren trecken uyt,
 U douwen op de banck, u jonge leden binden,
 U, door syn wreede konst, onmenschelicken winden,
 En recken yder lidt van hoofde totte voet,
 Gelijk men 't sachte was ontrent den vyere doet.
 Daer sal een wreede beul, met naelden ende spellen
 U steken in het lijf, u moede sinnen quellen,
 U houden van den slaep, en al den langen nacht
 Wt-mergen uwe slaecht, verteerē uwe kracht.
 Daer sal een wreeden beul u lijf vol waters gieten,
 En springen op u buyck, en weder uyt doen schieten:
 In 't korte, waten vint tot wreede pijnē nut,
 Dat sal, op u alleen, dan worden uytgeput.
 Komt yemant van het volck u ondertusfchen vragen,
 Waerom u joughdigh lijf dees straffe moet verdragen;
 Segh dan gelijk het is: Om dat een schoone vrou
 My boort haer soete jonf, en dat ick niet en wou.
 O fouteloofse klap! wie sal u niet begecken?
 Wie sal niet voor een klucht u dwafē daet vertrecken,
 En seggen overluyt: „, Het is een rechten bloet
 „, Die vrolick mochte zijn, en stietet mette voet?
 „, Te rechte, nae my dunkt, te rechte moet hy treuren,
 „, Die gegē vermaek en neēt, wanneer hem mag gebeuē
 „, Te rechte lijt hy pijn, die naer een soet verloek (ren-
 „, Gaets, als een regte nurck, staen pruylē in den hoek.
 Dus suldy mette spit gansch deerlick zijn gesmeten,
 Hoe wel ghy van 't gebracēt noyt beet en hebt gegetē;
 Dus suldy van den boer zijn in de sloop geruckt,
 Schoon dat'j op lijnē gront noit peulen hebt gepluckt.
 „, Een boofwicht om misdaet geknevelt en gebonden,
 „, Denkt, hier is nu de straf van mijn voorleden sonden,
 „, Dies slaet hy op syn borst, en lijtet met gedult:
 „, Maer 't is onlijdelick telijden sonder schult:
 „, 'Tis nog een aert van trooft, ook middē in het suchte
 „, Te peinē op de vreugt, te dencken op genuchten,
 „, Te halen op de lust van syn voor-leden tijt,
 „, Maer onverdiende straf is al te grooten spijt.
 Als nu de lange pijn u 't herte sal door-snijden,
 Dan suldy op het leest uit wee-moet noch belijde
 Al wat de Rechter vraegt, al ist noyt geschiet,
 En dan is al u eer en goeden naem te niet.
 „, Wat is van grooten roem? wat van een eerlick leven,
 „, Wanneer mē voor eē guit wert tot de doot gedrevē?
 „, Wat is van goede lof, wannermen komt ren val?
 „, Alst eynde niet en deught, en deught niet met al.
 Het vleesch is al te swack, en laet u niet bedriegen;
 Al zijdy sonder schult, de pijnē doet u liegen:

„, Hoc menig eerlick man, hoe veel onschuldig bloet,
 „, Verneemt men hier en daer, dat Lijden lijden doet:
 Gaet nu, o slegt-hoof, gaet, kiest voor een jonge vrou
 Voor lieflick vermaek, ondank en swaren rouwe, (we,
 Kiest droefhey, voor genucht, kiest haet, voor soete
 En wee, voor herte-lust, en schade voor gewin; (min,
 Kiest, voor een teeren arm, en voor snee-witte handē,
 Te sitten in den stock, te liggen in de banden;
 Kiest voor een bed van dons, voor dekē van damast,
 Te sitten op een rad, te hangen aen een bast.
 Kiest voor een soeten slaep, onmenschelicke pijnē;
 De prangen van de banck, in plaetse van gordijnen?
 Kiest voor een soet gewoel, een jammerlick getreuz;
 Ach! tusfchen dit en dat is al te grooten keur.
 Ach! 'tis een beter greep, een jonge vrou te lieven,
 En my en uwe slaecht met eenen te gerieven,
 Als wel te blusschen uyt, door enkel onverstant,
 Dat in u leyt en smoockt, en in my leyt en brant.
 Gy fiet so menig mensch, by-naest zyn gansche leven,
 Met een bepeckt planck door alle waters sweven,
 En wagen lijf en ziel, alleen om kleyn gewin,
 Maer gy, indienje wout, waert rijke door de min.
 Nu ick u gun mijn bed, soo kondy licht bedencken
 Dat ick u alle dinck wil daer-en-boven schencken
 Soo haest gy maer en wenckt, of opent uwen mont,
 Soo sal het uwe zijn al wat ghy wenschen kont.
 Onthout my dese les. Kan yemant eens geraken
 Te jagen in het velt van dobbel lijne-laken,
 Het isler med'gedaen: het Wilt, het tamme Wilt
 Hangt synen Jager aen, al wortet schoon gevilt.
 „, Soo haest een echte vrou is buyten oek ontloken,
 „, De gelt-sack heeft een gat, de spaer-pot is gebroken;
 „, Daer is in haren naem nog gout, nog schoon juweel;
 „, Of hare lieve polen heeft het beste deel.
 „, Wat wildy dat ick segh? Die yemant heeft gegeven
 „, Dē sleutel van haer eer, die schenkē hem daer benevē
 „, Den sleutel van de kas, daer sy haer gelt in doet.
 „, Gemeenschap in herbed, gemeenschap in het goet.
 En hebby noyt gehoord dat goet by een te rapen,
 Te werden tot een vorst, alleen met by te slapen,
 Is d' alder soetste winst, en lieflickste vont,
 Die eenigh geestigh quant syn leven oyt bestont?
 Indien ghy maer en wout mijn soete lust behagen,
 Soo soudy, voor een boey, een goude keten dragen;
 Gy fout voortaan niet meer met dienen zijn gequelt,
 Maer open vryen voet noch heden zijn gefelt:
 Gy kreegh al wat gy wout. Ik soude schier of morgen
 U in des Coninghs hof een goeden staet besorgen,
 Al naer u eygen wensch. Gy fiet het, dagh aen dagh,
 Wat ick by mijnen man, hy by den Prins, vernach.
 Ik selve, waer het noot, ging onsen Koningh spreken,
 Ik weet dat my aldaer geen gunst en sal ontbreken:
 Dus, Joseph, hebby lust tot Vryhey, Goet, en Eer;
 En doet maer dat ick seg, en stracx gy zijt een heer.

J O S E P H.

HOe meindy dan met kragt my tot de lust te drin-
 gen? (dwingen;
 Me-vrou, ghy zijt verdooft, „, Geen liefde laet haer
 „, Sy gaet maer daerse wil. Noyt heeftet goeden aert
 „, Dat met bedwongen sin te samen is gepaert.
 „, Al drijft de bleke vrees de mensch tot vreemde sake,
 „, Noch kanse niet met al ontrent de liefde maken.
 „, De liefde, vry van aert, en past op geen gebiet,
 „, De liefde, watje dreyght, en vrees de vrees niet.

Ghy dient, met beter gront, u faken aen te leggen ;
Denkt wat vā oudē tijt het spreekwoort plag te seggē:
„Al is de vryster steegh, noch wertse wel de bruyt,
„Maer wil de vryer niet, foo is de vrientschap uyt.
„Geen man en wert verkragt. Ten ghem hem noyt ter
„Die iemant met gewelt tot liefde wou beweegē, degē
„Noyt joegh hy met vermaek, of hadde goede vang,
„Die honden op het wilt ded' lopen door bedwang.
Gy dreygt my (so het schijnt) met veelderhande plagē
Indien ick niet en wil u quade lust behagen ;
Ghy sult my (foo ghy seght) benemen naem en eer,
En maken my verdacht in't ooghen van mijnen heer.
Noch dit beweegt mijn hert. Hoe! sal ik dan betrachtē
Dat my een menich gebiet? en onder dies verachten
Gods noyt volpresē? Wet! so moest mijn deusig hooft
Van herfens zijn ontbloot, van reden zijn berooft.
Sal ick een menich ontzien? sal Joseph moeten vieren
Een wispelturigh wijf, het swackste van de dieren?
Een wanckelbaer gestel? een haest-gebroken vat?
Neen, dat is ongerijmt. Mijn God, verhoede dat.

Laet komen watter wil, laet alle spotters rasen,
Laet swarten achterklap met volle kaken blasen
Haer doodelick vergif, laet kinders, man en wijf,
My spouwen op het hooft, en treden op het lijf.
Al word' ick van de smaet van alle kant besprongen,
Gebeten van de nijt, gesteken van de tongen; (gal;
Al schier de schimp haer dracht, de spijt haer bitter
Des werelts schand of eer beweeght my niet mer al.
„Die in syn eygen hert onnoofel wert bevonden,
„Trotst, mette klare maen, het keffen van de honden,
„Onschult vreesst geē gevaer. Een onbevlekt gemoet
„Spot mette schāper nijt, schopt klappers mette voet.
„Vreesst pijn nog wreede doot. Laet al des werelts beu-
„My vallen op het lijf, en t' samen komen heulen (len
„Alleen tot mijn verderf. Heb ick een suyver hert,
„Ick blijve wel gemoet, oock midden in de smert.

Al word' ick uytgereckt, gegeesfelt, opgehangen,
Ghevilt, van een gefcheurt, met vreeslicke tangen,
Gedroopt met vierig peck, gebraden, engeroost, ²
Of op een radt geset, siet hier een vasten troost,
Of God sal al de pijn van mijnen halve drijven,
Of God sal in de pijn mijn swacke leden stijven,
En geven my de kracht, dat midden in't gewoel
Ick (spijt der beulen hert) geen pijn mer al en voel.
Indien dan yemant vraegt, Waerom doglijt de desen?
Soo ik noch spreken kan, dit sal mijn antwoord wesen:
Om dat hy liever hadd' te quelen in de pijn,
Als in onkuyfche vreught syn leven lanck te zijn.
Maer so mijn vrome daet nog eenmael wert geweten,
(Gelijck een eerlik stuck doch niet en wert vergeten)
Soo wenscht' ik dat mijn heer my gund' een weynig
aerd,

Daer nu en dan een been mogt worden in vergaert
Van mijn verdorde rif. Noch wenscht ik daer beneven,
Dat seker kleyn gedicht zy op het graf geschreven,
Hier onder leyt een knecht, die quam in swaren rou,
Op dat hy had te lief syn Eer, syn Heer, syn Vrouw.
Daer is een seker Dier, bekleet met schoone vellen,
Dat, soo het yemant gaet ter aerden neder-stellen,
En spreyt er modder om, gelijk een ronden dijk,
Soo darter geen en wegh en zy als door het slijck,
Het dier sal blijven staen, jae liever liggen sterven,
Als door den vuylen mis syn bont te sien bederven.

² Wanneer ick slechts u hebbe, foo en vrage ick niet naer hemel ofte aerde, wanneer my oock lijf en ziele versmachte, foo zijt gy doch God alle tijt mijnes herten troost, ende mijn deel. Psalm 73. 25.

Och of dit reyne dier, by eenig konstigh mensch, ²
Waer op mijn graf gemaect! dat waer mijn derde
wenich:

Dit staet in my geset, ik sal den doot verkiefen
Eer dat mijn eerbaer lijf sijn reynheyt sal verliefen.
Ick wil veel eer, ick wil, in stuccken zyn gereckt,
Als, door onkuys bejagh, mijn jeugt te sien beveleckt.
Meint yemant dat de vreught van syne geyle nagten
Sal in soo droeven staet vervullen syn gedachten,
En laven hem de ziel in 't midden van de straf?
Hy dwaelt, gewis hy dwaelt, het looperter anders af.
²Is waer, eē reyn gemoet dat sonder schult moet lijde,
Voelt dickmael in verdriet een smakelick verbliden:
Maer die om slim bedrijf vervalt in swaer gequel,
Voelt, boven alle pijn, de pijn van der hel.
Mijn geest op God gegront, die sal my laten proeven
Het leven in de doot, dien wil ick niet bedroeven,
Niet wijfen van der hant, niet maken ongerust,
Noch om gedreyghde straf, noch om beloofde lust.

S E P H Y R A.

NU kan ick over u met volle mont getuygen
Dat Joseph liever heeft te breken, als te buygen:
Nu sie ick metter daet, en klaeder als den dagh,
Wat in een hoofdig mensch een harde kop vermach,
Wat meugje van den Geest so wonder veel gewagen?
Zyn tochten in de mensch, en zijn maer sinne-vlagen,
Invallen van de maen, kasteelen in de lucht,
Onweerdig (na my dunkt) dat yemant daerom fugt.
²Tis suyselingh van breyn, die met een mortigh weder
Ons deusigh hooft beswaert, en sijt in haeflen neder,
Wanneer een Oofse wint den droevē Hemel klaert,
Hierom beangst te zijn is niet de pijn waert.

I O S E P H.

WAt roerdy van den Geest met onbeschofte,
strecken?
Ik bidd' u, swijgter van, ofleert eerbiedig spreken.
Ten is geen vierde sin, geen gril, geen deusich hooft,
Maer yet dat vleesch en bloet in geenē deel gelooft.
„Geen wint en wert gevat in webben van de spinnen,
„Geen vreugde van den geest in vleeschelicke sinnen,
„Een uyl of vleder-muys zijn haters van het licht;
„Geen son en isser goet, als voor een goet gesicht.
De geest is ons een pant, by Godes hant gegeven,
Een troost, een heyligh merk, in onse ziel geschreven;
De leys-man onser jeught, het roer van ons gemoet,
Die onse gangen stijft, en voor den val behoet.
De Geest is helle glans, waer door ons herten glimmen,
Een onbesweke leer, waer mede dat wy klimmen
Tot onsen grooten God, waer mede dat wy gaen
Tot boven in de lucht, veel hooger als de maen.
Brengh suyker, honig-raet, en warmen soet mag namē,
Brengh sang en snaren-spel, brengh alle vreught te samē,
„Een straeltjen dat de Geest ontrent ons hertē schijet,
„Maeckt al des werelts lust, min, als een enckel niet.

S E P H Y R A.

DAer is, na dat ick hoor, voor my niet uyt te
rechten,
Of ik moet desen geest eens heftig gaen bevegten;
Want wat ick brengh ter baen, en wat ik op u win,
Dat steect het norfiche dinck u weder uytten sin.

² Waer de geest des Heeren is, daer is vryheyt. 2 Cor. 3. 17.

Ick ben met vollen haet op desen Geest gebeten,
 Ick moet van al sijn doen wat naerder reden weten,
 Maer eerst, wat is het Vleesch. *I. Des menschen eygē aert.*
S. Wat noedy dá de Geest? I. Dat ons daer voor bewaert.
 S. Is Vleesch ons eygen aert? en wildy dat versteken,
 Wel aen, ick ben gesint hier naerder van te spreken.
 Ick wil voor onsen aert de saeck eens nemen aen.
I. Dat heeft u gladdē tong voor desen al gedaen.
Al wat ghy hebt geseyt, dat heb ick soo genomen,
Al waer het van het Vleesch in eygen daet gekomen?
Dies, als ghy kennen wilt het Vleesch, èr sijn beleyt,
En vraegt niet hier of daer, ghy hebt al geseyt.

S. Nu weest ghy dan de Geest, met al u sware lasten,
 En laet ons eens de saeck wat dieper ondertasten.
 Wat sluytet, dat ghy segt, dat yder met sijn bloet,
 En met sijn eygen vleesch geduerigh strijden moet?
 De vrede wert de mensch ten hoogsten aengepresen,
 En daermen altijt kijft, hoe kan daer vrede wesen?
 Daer staegh een vinnigh hert is veerdig om te slaen,
 Hoe kan daer eenig deel naer soete liefde staen?
 De liefde moet voor al van onsen geest beginnen,
 „Daer leyt haer eerste gront. Wie kan eē ander minnē,
 „Die bitter, als een gal, met opgefetten raet,
 „Syn eygen vleesch bevecht, sijn eygen leden haet?
 Wie isser oyt geweest, wie isser noch te vinden,
 Die, met soo engen bant, sijn lusten wist te binden?
 Gelijk gy strenge Geest ons poogt te doen verstaen?
 Neen, 'tis maer rasery, ten kander soo niet gaen.
 „Gefeggelick te zijn, gevoeghelick te wesen,
 „Dat is een schoone deugt, van yder hoogh gepresen,
 „Dat is de rechte greep om t'huys, en over al,
 „Waer dat men henengaet, te wesen lief-getal.
 „En die met reden weet te nemen en te geven,
 „Naer tijt en stont gebiet, die is bequaem te leven;
 „Die weet den regten streek, en ver den besten voet,
 „Hoe dat mē metter eer by menschen wonen moet,
 „Die naer des werelts loop sijn saken weet te voegen,
 „Vint yders goede gunst, en eygen wel genoegen;
 „Maer eeuwich over-dwers te liggen in de saek,
 „Is voor een yder mensch een lastig ongemack.

IOSEPH.

DAer wert (gelijk gy segt) van vrede veel gelesen,
 Maer eendracht mette sond', soud' dat de vrede wesen
 Die Godt ons wijft en prijsf? kan duyfsteris en ligt,
 Die water ende vier te samen zijn verlicht?
 „Kan yemant, wie hy zy, kan yemant raetsaem vindē,
 „Sich met een dooden romp aen een te laten binden?
 „Kan iemant fris en fray, vol levens en gesont, (mont
 „Gaen liggen hoofft aen hoofft, en voegen mont aen
 „Met eenig stinkend kring, een lichaem sonder zielē,
 „Vol yselicken stanck, daer uyt de maden krielen,
 „Gelijck men, hier en daer, siet liggen op een rad?
 „Die mette fonden heult, doet vuylder dincck als dat.
 Sal yemant in sijn huys een vuyle boef gehengen,
 Die sijn beminde vrou cracht om haer eer te brengen?
 Sal d' Overheit een tuyt, geneigt tot moort en brant,
 Met vreden laten gaen, en dulden in het lant?
 Sal yemant in sijn kleet het broetfel van de slangen,
 Voldoodelick vergif, al foetjens laten hangen,
 En gaen so druypen heen? neen, neen, het echte wijf
 Staet met een lichte-koy geduerigh in gekijf,
 „Gefeggelick te zijn, en laet u niet bedriegen,
 „En is niet ons vernuft in slaep te laten wengen,

„Nac dat een yder wil, en is niet onsen sin,
 „Van alderley beclagh, te laten nemen in.
 „'Tis sacht te zijn van aert, de reden plaets te geven,
 „Te stellen Godes wet tot richt-snoer van het leven,
 „En sooghy dese wech gesint zijt in 't gaen,
 „Spreek maer eē enkel woor, ons twistē heeft gedaē.
 Een aep omhelt sijn jonck, dat al sijn leden kraken,
 So datter steeckt de moort, zijt dat niet moe saken?
 De moeder langt een mes, en geeft het aen haer kind,
 Dat quetsfet totter door, is dat niet fraey gemint?
 Een yder (soo ghy weet) doet sijnen wijngaert snoeyē,
 En laet het gulsig hout niet al te weeligh groeyen,
 „Dat valt ons vreem int oog, maer wie en water niet
 „Dat wat de snoeyer doet, om beters wil geschiet?
 Wy sien den Medecijn met gloeyend' yfer branden
 Den desen aen het been, den geenē aen de handen,
 En evenwel nochtans is alle man bekent,
 „Dat, van het gansch beleyt, genesen is het end.
 De plaester, wiens gebruyck is tegen het vervuylen,
 Smert, alse wer geleyt op seer en etter-buylē,
 „Maer foodie weet gebruyckt ontrent de gave huyl,
 „Men wert niet eens gewaer het bijten van het kruyt.
 Ghy roept, u woor is hert, ken kan het niet verteerē,
 'Tgebreck is in u selfs, ghy zijt vol boose sweren,
 „De salve van den Geest, die u de pijn aendoet,
 „Waer u een herten-lust, hadt ghy een gaef gemoet.

SEPHYRA.

HOe deerlijk is de standt, van die een strijdigh
 woelen
 Van innerlick gevecht gestaegh in haer gevoelen!
 Hoe deerlick is de mensch, die eeuwich sijn verstant
 Vint over hoop gestelt, en tegen een gekant!
 Du geeft, gestrenge Geest, ons groote stofom klagen,
 Du legt ons pakken op, die niet en zijn te dragen,
 „Du dringt en dwingt de mensch te vliegē na de lugt,
 En sien! de sware klomp leyf in het stol en sucht.
 „En Rijk; hoe rijk en groot, moet nootelik vervallen,
 „Als borgerlicke krijgh sit binnen op de wallen,
 „Geen sleden zijnder vast, geen huysgesin bestaet,
 Daer borgerlicke twist geduerigh omme-gaet.
 Hoe sal dit kleyn begriip, ons boesem, onsgemoeden,
 Ons hert een tanger lidt, van binnen konnen voeden
 Een onderlingh gevecht, een innerlick ellend',
 Een tweedragt sonder rust, een oorlogh sonder end'?
 „Eylas! wat is de mensch? eē wint, eē rook, een wasem
 „Een schaduw sonder lijf, een dau, een mist, een asem,
 „Een damp, een schrale lugt, een teer, een nietig var,
 „Een broosen aerden pot, een, ick en weet niet wat.
 Gewis, indien ghy wilt dit crancke maekfel dwingen
 Met so benauden praem, het moet aen stucken springē
 Al watter is ontrent, en bersten met getier,
 Ghelijck het aertrijck scheurt, van opgedreven vier.
 Wat wilt men dat de mensch zyn herte sal verkragten?
 Bestrijden sijn gemoet, bevechten sijn gedachten?
 Slaen met sijn eygen geest, en voeren alle tijt
 In desen kleynen romp een innerlickē strijt?
 „Al wat men menschē noemt, is van eē vrou gekomē,
 „Die door een vleyers tongh so haest was ingenomen,
 „Die door een schoone vrugt so lichte was bekoort,
 „Wy zijn van vrouwē aert, wy vallē door een woor.
 Al wat van katten komt dat is gesint te muysen,
 Wie kan sijn eygen hert, sijn wesch doen verhuysen?
 Wie kan sijn eerste gront, sijn oorspronk, sijn begin,
 Verjagen uyt haer plaets, en setten uytten sin?

Wij zijn van weecke stof, in geyle lust gewonnen ;
 Gemolcken als de melck, als kaes by een geronnen ;
 Gedragen in den buyck, door sogh en pap gevoet ;
 Met sang in slaep gewest, in 't korte, Vlees en Bloet.
 Wat wil dit kraek gestel sijn leden dus beklemmen,
 En met so naeuwen dwank sijn domme sinnē temmē ?
 „Sijns willens meester zijn is al te grooten wensch :
 „Om lust te weder-staen, niet swacker als de mensch.

J O S E P H.

V E rbloemt my, soo ghy wilt, u lust met schijn van reden,

Ick salder evenwel, ick salder tegen treden :
 En schoon gy brengt ter baen u krachten in 't geheel,
 Noch sal ick regel-recht staen in het tegen-deel.
 „Gheluckigh is de ziel, die door een hevigh strijden,
 „Het doodelick vergif der sonde weet te mijden ;
 „Gelukigh is de ziel, die door geflagen twist,
 „Den uytgelaten brant van hare tochten slijt.
 „Daer is een goede strijt, daer is een heyligh kijken,
 „Daer is een reyne haet, daer is een heylsae m drijven ;
 „En wederom daer is pays, liefde, stilte, vreught,
 „Die onsen geest bedroeft, en niet met al en deught.
 „Tis geen verdorven aert, dat ons verdorvenheden
 „Ons wroegen aen de borst, en dringen op de leden :
 „T gevoele van het quaet komt uyt eē goedē gront,
 „Dat wy ons sonden sien, en komt niet van de sond.
 Al duncket u soo vree mt, al quetsset u gedachten,
 „Ik segge dat de mensch sijn leden moet verkrachten,
 „Ick segge dat de mensch van sich verscheydē moet,
 „Al wat de ziele quets of eenigh hinder doet.
 „Ick segge dat de mensch sijn aengenaemste sonden,
 „Sijn soetste troetel kint, hoe seer aen hem gebonden,
 „Sijn alderlieftē vreught, sijn lust, en eygen sin
 „Moet setten uytter hert, of heftigh binden in.
 „Ick segge dat de mensch sijn innerlickste wesen,
 „Sijn aengeboren aert, hoe seer by hem gepresen,
 „Hoe vast aen hem gehecht, hoe diep in hem geplamt,
 „Moet stellen in bedwanck, en leggen aen den bant.
 „Al wathy heeft geliefst, dat moet hy leeren haten,
 „Al wat hem heeft behaeght, dat dient hy na te laten,
 „Ach ! so het met my ging, als ik van herten wensch,
 „Ick vlugdet 't my selfs, 'ken bleef niet meer een
 mensch.

„Wat hangē wy aen d'aerd', en lieven aertse sake ?
 „Wat soecken wy in d'aerd' ons lieven en vermake ?
 „Wat is het aerts gemoet met aerde soo gepast ?
 „Waerom is onsen aert soo in der aerden vast ?
 „Al wie den Hemel soekt, moet van dē hemel sprekē,
 „Moet tot den hemel gaē, moet doordē hemel brekē,
 „Moet na den hemel sien. Wat dienter vele gelyt ?
 „Ten is geen effen baen die tot den hemel leyt.
 „Ik weet des menschen hert is vol verkeerde strekē ;
 „Ons alderbeste daet heeft even haer gebreken,
 „En niet-te-min nochtans kan yemant in den geest
 „Behouden vasten troost, en blijven onbevreesd.
 Daer is alver langh aen, de Viēde-vorst sal komen,
 Ick heb al over langh van sijnen dagh vernomen,
 En in den geest gesien; ick heb in mijn gemoet
 Den Soon alreets onthelst, gekust, en gegroet :

„Alle dese zijn in den geloewe gestorven, ende en hebben de belofte niet ontfangen, maer sy hebben van verre gesien, ende geloofd, ende gegroet, Hebr. 11. 3. Iohan. 8. vers 16. Psalm. 2. vers. 6. Ela. 9. vers. 1. 2. De komste van den Messias is door de Propheten des ouden Testaments bynaest met alle ontfandigheden voor-leyt geweest. Sijn ontfangnisse, Ela. 7. 14. syn geboorte, Ela. 9. 6. syn lijdē, Ela. 13. syn door, Ela. 11. 9. syn opstandige, ende syn eeuwichrijck, Ela. 61.

Ick heb al over langh, ick heb gesien van verre,
 Een heil, een wonder licht, een ongewoone sterre ;
 Een strael van hellen glans, voor Zebulon bereyt,
 Een sackel voor het volck dat in het duyfter leyt.
 Wat heeft den hemel voor ! wat sal ons weder-varen !
 Een Maget is bevrucht, en sal een Sone baren,
 Een kint, een wonder kint, wort Israel gejoint, (cont.)
 Wiens naem is eeuwig God, Vorst van het nieu ver-
 Hy was vol swaren druck, van alle man ver treden,
 Onweert, veracht, ontweert, verwont in al de leden,
 Hy loedt op sijnen hals, met een bewogen hert,
 De smaet van onse schand', de pijn van onse smert.
 Hy was van Godt geplaegt met veeleerhande wonden,
 Hy droegh op hem alleen de straf van al de sonden,
 Door sijn geleden smert, en diep-geveurde straem,
 Zijn wy den grammen God geworden aengenaem.
 Wy sweefden hier en daer door onbekende dalen,
 Gelyck de schapen doen, die sonder herder dwalen ;
 Maer hy, door sijnen geest, en Goddelick beleyt,
 Heeft ons van nu afaen een beter wech bereyt.
 Hy heeft, gelyk een lam ter slagst-bank weg-gereven,
 Of als 't onnosfel schaep den scheerder opgegeven,
 Geswegen als hy leet, geleden met gedult,
 En met een stillen mont gedragen onse schult :
 Hy is om onsent wil voor het gericht gekomen,
 Om onsent wil van hier in angsten wech genomen,
 Hy was van alle kant om onsent wil verdruckt,
 Ten lesten uyt het lant des levens wech geruckt.
 Maer als sijn weerde bloet tot soen sal zijn gegeven,
 Dan sal sijn zaet gedyen, en door hem eeuwig leven,
 Want nademael sijn ziel droegh smert en groote pijn,
 Soo sal des Heeren wil in hem volkomen zijn.
 Wel en dan, swak gemoet, hoe ligdy dus gebondē
 Aen u verdorven aert, en aengeboren sonden ?
 Ghy zijt uyt vuylen lust gewonnen, ick bekent,
 Maer God heeft dese quael van uwe ziel gewent,
 Hy geeft ons sijnen geest, die ons leert overwinnen
 Den onbesuyden wil van ons verdwaelde sinnen,
 Hy reynigt ons gemoet, en stijft ons swacke ziel,
 Die anders yderreys in sonden neder-viel.

S E P H Y R A.

N U werd ik uit mijn sin. Kan u dan niet bewegē ?
 Ist noch al even na, en noch al niet ter degen ?
 Ist altiyt van bedwangh, en eeuwig van verdriet ?
 Wy hebbens al genoeg, 't is al het oude licet.
 Al watje denkt en spreekt, zijn toomen, boeyen, zelē,
 Neus-prangē, ziel-bedwang, muyl-bandē en gareelen,
 Al watje roept en krijt, is bint, hout-in, betemt, (strēt,
 Dwingt, overheert, betoemt, drukt-neder, stuyt en
 Strijts, pluck-hayrt, vecht, en slaet. Wat onbeschofter
 streken, (spreken ?
 Waer hoorder oyt een mensch soo wreedē aert van
 Gy dringt ons (so het schijnt) de boeyen aen het beē,
 En watter van u komt, dat trest gelyck een steen.
 Nau-siender, Knorrepot, Grijspens, Genugt-verdrijver
 Hartknager, Tranerrient, swaer-hoofdig hayrekljiver
 Muyt-maker, werre-geest, brekspēl, verdriets gesant
 Ziel-pijnder, Bulle-man, Rust-hater, Dwinge-lant,
 'Ken kan, 'ken wil, 'ken sal; wat moogdy liggen rasen,
 En breken ons den kop met uwe viese-vasen,
 'Ken kan, 'ken wil, 'ken sal, wat datje doet of laet,
 Staen onder u gebied, of hooren uwen raet.

„Door de komste Christ hebben alle ghelooovighe belofsen van Vergevinge der sonden, Verlichtinghe des verstant, Vernieuwinghe van wille. Aar. 5. 31.

De jeugt begeert haer regt: wie kanner haer beletten ?
 Voorwaer ghy zijt te krank u tegen haer te setten ,
 Die met te naeuwē dwāk die soete jonkheit dwingt
 Maaect dat haer vrye geest uit alle banden springt .
*I. Nadien het u belieft, met afgerichte streken,
 Als voor het dertel Vleesch tot mijnen geest te spreken ,
 Soo laet my weder toe, behoudens u ontsagh,
 Dat ick, als in den Geest, u antwoort geven mach.*
 S. Neen Ioseph, dit geral en is maer tijt verloren ,
 Ick sweere by mijn ziel, en segh u van te voren ,
 Indien ghy mijn verfoeck nu geen gehoor en geeft ,
 Gy meugt, gewis gy meugt, wel grouwen datje leeft .
 Onthout dit leste woort. Maer wie sal oyt gelooven
 Dat Ioseph sijnen staet van wel-vaert sal berooven ,
 Om ick en weet niet wat u neen, ken ick sijnen aert ,
 Hy sal my beter doen, indien hy sich bedaeert .
 Gy wert, mijn soete vriend, door all' omstandigheden,
 Tot vreught en heyl genoot, getogen en gebeden ,
 Vermach ick yet op u, ick bidde, neem het waer ;
 Neem u geluck rer hant, en hoet u voor gevaer .
 Daer menigh edel man, de bloem van dese landen ,
 Sich wenschte, voor altijt, te mogen aen verpanden ,
 Te houden voor sijn deel, te kiefen voor sijn vrou ,
 En eenen soeten nacht te koopen met de trou ;
 Dat Potiphar met pijn, met bangicheyt van sinnen ,
 Met vreesde, met gevaer, met vierighlick te minnen ,
 Met ganseche dagen lanck ontrent mijn huys te gaen,
 Met d'ick wils al den nagt voor mijne deur te staen, (gē
 Met kommer, met oortmoet, met smaetheyt te verdra-
 Met sorge, met verdriet, met veelderhande lagen ,
 Ten langen-lesten kreeg, ja kreegh ter nauwer noot ;
 Dat (segh ick) komt u selfs gevallen in den schoot,
 Dat hijgt naer uwe gunst, met innerlick verlangen ,
 Dat speelt ontrent u net, en wenicht te zijn gevangen,
 Dat hanght u om den hals, en opent u de baen ,
 Die al de hoofsehe jeught wel hadde willen gaen ,
 Dat bid om u behulp, dat komt tot u gevloeden ,
 Dat kleeft u aen het lijf, en wert u aengeboden ,
 Niet om te zijn u vrou, maer om te zijn u lief ,
 Niet tot een praem van trou, maer slegts tot u gerief .
 Gy moeft wel zijn een blok van alle vreugt versteckē,
 Hartneckigh, onbelceft, van heushey afgeweken ,
 Van menshey afgekeert, gy moeft wel zijn een Ian ,
 Onwerdigh om den naem te dragen van een man ;
 Gy moeft ja zijn een kluts, een sulc, een koelen troever,
 Onaerdigh als de zee, en doofgelijck een oever ,
 En koet gelijck een vis, en bitterals de vloet ;
 Ghy moeft jae zijn een deyn, een ongefouten bloet ,
 Indien ghy, houte-klaes, so soeten broeck vermyldet,
 En vloet wannecr ik roep, en stont alleen en pruyldet,
 Wanneer mijn vierigh hert u sfont smerten klaeght ;
 Neen dat en mag niet zijn, de kansē dient gewaegt .
 Wien soud' een soete lach niet innerlick bekoren ?
 Wien soud' een geestig oog niet door het herte boren ?
 Niet druken in het merg' wien soud' een jonge blom
 Niet rucken van den wegh, en drijven om en om ?
 Wie soud' een boertig loek, een soet en geestig mallen
 Niet metten eersten stoot in-liefde doen vervallen ?
 Wie sal, wannecr ik spreek : Gy zijt die ik meen ,
 Wie sal, met stuer gelaet, voorantwoort seggē, Neen ?
 Wie sal een teeren arm, daer in hy leyt gevangen ,
 En die, gelijck een klis, blijft om en aen hem hangen ,
 Onwerdigh rucken af ? wie salder van hem slaen
 Een jonck bevallig Dier, dat hem komt bidden aen ?
 Waer toe dit lang verhaal ? 'tis lang genoeg gesproken,
 'T is lang genoeg het hooft met dit en dat gebroken ;

T fā Ioseph , voor besluyt, ick gae nu wat ter sy ,
 Maer sal van stonden aen u weder komen by ;
 Bedenckt u onder dies, en speelt niet meer den vijfen,
 Ghy kont nu, soo ghy wilt, u eygen vonnis wijsen ,
 U eygen rechter zijn : ghy hebt in uwen schoot
 U wel-vaert en bederf, u leven en de doot .

I O S E P H .

NU geltet u, mijn ziel, nu gaetet aen u leven ,
 Gy siet met wat een kracht het wijf wert aenge-
 dreven
 Tot dulle rasery, ghy siet aen haer gelaet
 En vreeselick ghebaer hoe dat u sake staet ,
 Sy doet al watse kan, sy proeft met alle krachten,
 Met allerley geweld, te swacken u gedachten, (dagh
 Te krencken dijnen Geest, dies bereghste voor den
 Al watter eenighsins haer sake stijnen mach .
 Dan soeckte my den lust met bidden in te prenten ,
 Dan komte my aen boort met felle dreygementen ,
 Dan weder met gesmeeck, dan weder met geweld ,
 Wie soud' in dit geval niet werden neer-gevelt ? (dē,
 Met wat een schoonē glans, met wat een schijn van re-
 Met wat een sijn beleyt wert eerbaerhey bestreden ?
 De wech is glibber-glat: Een die niet vast en stont,
 Sou licht, in dit geval, vervallen totten gront .
 Hoe wert mijn wankel hert gedueg omgedreven !
 Hoe weter neer-gedouwt, en weder opgegeven !
 Het draegt, eylaes! het draegt, meer als het dragē kan .
 Het sуйc bolt en swiert, gelijck een droncken man .
 Het Eva pooght my staegh haer appel aen te prijfen ,
 En komt u s' schier gestaeg, als met een vinger, wijfen
 Nu haren schoonen glans, en dan haer soeten smaek,
 Maer siet ! het is de doot, so ick de vrucht genaek ,
 Het sal, indien ick eet, ick weet, het sal my rouwen ,
 Noch soeck mijn dertel vleesch , ken weet niet war,
 te vrouwen ;
 Nu loopt de snoepster heen, en loert op haren lust ,
 Maer liet, o weerde Geest! dat gy haer vlammen lust .
 Maer niet als Adam deed', die ging het wijf gelooven
 Meer als den grooten God, en liet sijn ziel berooven ,
 Om ik en weet niet wat, van haren hoogsten wensch .
 Oneydelicke God, hoe wankel is de mensch !
 De werlt, is de zee, de winden, onse feylen ;
 Het schip, ons dertel vleesch, ons sinnen, zijn de zeylē ;
 Dus varen wy daer heen, en als wy zijn in noot ,
 Dan isser aen het boort noch anker, noch piloot :
 Wanneer een krank gemoot wijkt voor de felle barē,
 Dan komt de snelle vloet noch hooger opgevaren ;
 Wanneer men stilte soeck, dan rijster meer getier ,
 En dat ons troosten soud' isoly in het vyer .
 Wanneer ik mijnen dorst een weynig mein te koelen,
 Dan komter meerder brant in mijn gewrigten woelē ;
 Mijn smakeloose mont vint meer als honigh-soet ,
 Dat nier als enkel gal en smaect aen mijn gemoot .
 Ick ben nu rechts gestelt, gelijck de lieden plegen ,
 Die, t' wijlen sy te bed, vol droomen, zijn gelegen ,
 De nacht-maar over-valt, en (so het schijnt) vercraft ,
 Hun dunckt dat haer de borst met rofsen is belast .
 Sy sichten in den slaep, sy sweeten ende hijgen ,
 Om dit geweldigh pack van haren hals te krijgen ,
 Sy roepen sonder stem, en woelen in de pijn ,
 Maer, naer een langen strijt, sy blijven datse zijn .

4 De nagt-marry is een sieckte, spruytende uytre verstoptheyt van de achterste deelen der hersenen, waer door het schijnt datmen onder eenigh groot gewichte smoot, ofte geworight wert.

Ik ben gelijk een mensch, die, door de woefte baren,
Komt, met een snelle wint, in haesten afgevaeren,
En schoon hy tegen 't schip sijn rasle gangen roert,
Wort echter met de stroom te zee-waert in gevoert.
Ik ben nu rechts gestelt, gelijk mijn Vaders Moeder,
Doe sy mijn Vader droegh, en Esau synen broeder,
En door een tegen-aert van dit oncenigh paer,
Werd', als een groot gewoel, in haren buyck gewaer.
Ach wat eē vreemde krijg! wat voor eē seldsaem woelē
Ruyft door mijn gants vernuft! ik spreke van gevoelē.
Ach wonderbaer gevegt! daer twee van eender dragt
Straen tegens een gekent uyt al haer gantsche macht:
Ach vreeslick geval! ick hebbe my te wachten (ten,
Niet voor eē vrent geweld, maer voor mijn eygē krag-
Mijn boesem is het krijt, mijn hert een open velt,
Daer twee, gereet te slaen, in wapens zijn gestelt.
De Wet (b) leert mijn gemoet dit sondig wesen haten,
Mijn lust wil even wel de sonde niet verlaten:
Ik wensche met den Geest den rechten weg te gaen,
Maer siet! 't aelweerdig Vlees wil na de slimme baen.
Ick ben gesont, en sieck; genesen, en verloren;
Ick lev', en ik ben doot; ick sterv', en werd' geboren;
Nu ben ick weder kloeck, dan wederom verflout,
Nu blooderals een das, dan weder machtigh stout.
Ick lach', en ben bedroeft; ik brand', en ik vervrieft;
Ick slaē, en val daer heen; ick win, en ick verlies;
Ick haet nae geneucht, gedreven van de jeught,
In tranen even wel ley't my de meeste vreucht.
Wie heeft sijn leven oyt soo vreemden stuck gelesen?
Mijn sieckte wort, eylaes! door sieck te zijn genesen,
Door krank te zijn geheelt; ick werde jaē gesont,
Niet door eē soet onthael, maer door eē versche wōd.
Ik drijv', en werd' gejaegt; ick stoot, en wert geslagen;
Mijn weerdste deel van al en kan my niet behagen;
Ick ben mijn eyge slaef, ick diene mijnen knecht,
En die my naest bestaet, is die my meest bevecht,
Die treckt my hier en daer, die ruckt my open neder,
Die drijft my hoog en laeg, die sleurt my ginsē weder;
Die brengt my daer ick was, en prijst my weder aen,
Al wat ick rechts te voor had uyten sin gedaen.
Wat baet my flor of deur? mijn vyant is van binnen,
En dat my meest onstelt, woont in mijn eyge sinnen,
Al werd' ick nu en dan verheven van der eerdt,
Dat my den loop belet sit op mijn eygen peert.
Nu ben ick wat verquickt, dan wederom besweken;
Nu ben ick voorts gegaen, dan achterwaerts geweken;
Nu voel ick soet vermaeck, dan weder suer gequel;
Nu klim ick inde lucht, dan dael ick in der hel;
Nu ben ick als een prins, s'traex weder niet met allen;
Nu staē ick als een rots, dan ligg' ick neergevalen;
Nu Iac, dan weder Neen; nu woest, dan weder stil;
Mijn hert is ebb' en vloet; 'ken weet niet wat ik wil.
Wat diener meer geseyt? mijn boesem kan niet vaten
Mijn grondeloos gepcys, 'ken weet niet waer te laten
De tochten van de lust. Al wat het oogē siet,
En wat het vleesch begeert, en wil de Reden niet.
Wat ben ik voor een dink! hoe swaer om af te malen!
Wat spook woont in mijn ziel! wie kā het regt verhalē!

^a Beschrijvinge van den Tweevoudigen mensche, dat is, van de strijdige geneetheiden van Vlees en Geest, in de ziele woelende, vande welke Paulus Rom. 7. vers. 14. spreekt.

^b Niet de Wet Moïsis (welcke Moses eerst 65. jaren na Josephs doot is gebooren, in woegen dat de wet op den bergh Sinai eerst is gegeven na dat de kinderen Israels 430. jaer vreemdelingen waren gheweest in Ægypten, Exod. 12. Gal. 3. welken tijd gerekent moeten worden niet van dat Abraham is gaen wonen in Ægypten, maer van dat hy eerlick vertrack van Haran, bewijst Carion in sijn tijtreckening lib. 2.) maer de oorspronckelike Wet op de insettinge des houwelix by Gode verkonckigt. Genef. 2. 24.

Half quaet, half goet; half dwaes, half vroet, half mensch, half beest,
Half kloeck, half kranck, half recht, half manck, half vleesch, half Geest;

Wat raet in dit gevaer? ick wil gaen neder-knielen
Voor mynen groten God, en hem van ganschē zielen
Gaen roepen my ter hulp; Hy is, die in den strijt
Ons geeft een mannen hert, en voor den val bevrijt.
Hy is die kracht verleent, en sijt ons swacke leden,
Wanneer wy tot hem gaen met smeeken en gebeden
, Geen sonde komter oyt so hart gedrongen aen,
, Is God ons toeverlaet, haer prickel sal vergaen.
Wel aen, 't is meer als tijt tot Gode sich te geven,
Ten eynde my den geest niet werde wech gedreven.
Welaē, mijn God, mijn heyl, mijn trooster in de noot
Geeft dat ick mach bestaen in desen harden stoot.
Geef dat ick gansch het rot van dese slimme tochten,
Waer door mijn swacke ziel wert deerlik aengevogtē,
Met kracht mach drijven uyt, en treden mette voet,
En dy mach dragen op een onbesmet gemoet.
Ik ben, eylaes! ick ben gansch deerlik wech gesonken
In kuylen vol gevaer, ick legge schier verdroncken
In ongesonden stanck van 't grondeloose slijck:
Indien ghy niet en helpt, gewis ick ben een lijck.
Wat islet van den mensch? ghy alderbeste gronden
Zyn als een dreckig kleet, bevekt met vuyle sonden;
Sijn deught en hoogste tucht, is maer een dorre blat,
Eylaes! wat is de mensch meer als een aerden vat?
Sijn sinnen, en met een de loop van al sijn leven
Wert door die sondig vlees, als met de wint gedreven
In 't grondelose meyr van 's werelts woefte baen,
Wel op, en staē ons by, of, Heere, wy vergaen,
Mijn voeten zijn gestelt op glibber-gladde paden,
Ik ben van alle kant bevogten van den quaden, (beest
Mijn lust gaet buyten spoor, mijn jonkheyt speelt de
Kom dael op ons, ó God, met dynen reynen geest;
Kom dael op mijn gemoet, ik wachte met verlangen,
Kom stijf mijn kranke lee, kom slut mijn swacke gangē
Kom regt ons weder op, en hoet ons, Heer, voor schat
Brengh heyl aē mijn gemoet, en kragt aē mijn verstant
Laet druppen dijne leer, gelijk een soeten regen,
Laet vloeyen, als een dauw, dijn Goddelijken segen
Op ons benauden geest, bevochtigh ons gemoet,
Verquick ons dorre ziel, door dynen milden vloet.
Du hebst my goede God, soo menigmael voor desen
De wonderlicke kracht van dyne gunst bewesen,
Dies wil ick eeuwigh zijn, en blyven dijnen knecht,
O! laet mijn swack gemoet bestaen in dit gevecht.
Zy doch so foet en goet om ons te leeren sryden,
Als 't vlees is boos en broos, om naer de lust te glydē:
Zy doch soo s'er geneygt, om ons te houden staen,
Alson de quade tocht ter neder poogt te slaen,
'Ken bod om geen gewin van steden of landouwen,
'Ken poog geē hoog paleys tot aen de lugt te bouwē,
'Ken clych geen grooten naem, geen gelt, geen hogē
Om over al te zijn getroetelt achter straet: (staet,
Ick wensch een eenig dink, en dat uyt ganschē sinnen
Ick wensch mijn eygen hert te mogen overwinnen,
Maekt my tot mijnē slaef, maekt my mijn eygē mēsch
Geef my tot mijnen buyt, dat is mijn hoogste wensch
Nu recht dy op mijn ziel; God neyght tot uwe klagtē
Syn goedertieren oor: Ick voel meerder krachten,
Ick voel een soetē dauw', ik voel een selsem werk,
In droefheit werd ick bly, in krankheit ben ick sterck.

^a Biddet (seyt de Heere Christus) op dat ghy in geen befoeckinge en komt, Luc. 2. 4. Matth. 26. 42. Marc. 14. 38. ^b Psalm. 69. vers. 3.

Vel op dan, mijn gemoet, neem waer denrijken legen
 Die op u neder daelt, gaet uwen Heylant tegen,
 Recht op u slappe knien: God spreekt tot uwen sin,
 God klopt aen u gemoet, wel op, en laet hem in.
 Wat vloeft de vuyle lust noch in u hersen malen?
 Ick voel een ander vyer op mijn gewrichten dalen,
 Ik voel een nieuwē geest, eē merals menschē kragt,
 Die, tot mijn onderstant, van boven wert gewragt
 Geelijck de nieuwe most, (die, eer hy is verlaten,
 Leyt, met een groot geweld, en wortelt in de vaten,
 Nu over hoop gevoert, dan weder neer geperft,
 Tot, naer een lang geuoel, het ox-hoofst open berft)
 Komt, met een siel gedruys, nu los en onbed wongen,
 Gebortelt uytret vat, en in de lucht gesprongen,
 Soodat des Kuypers gaft kan hooren aen de klanck,
 Dat nu het edel nat is buyten sijn bedwanck.
 So gaetet metten Geest: nu leit hy schier verduweenen,
 Dan grijpt hy weder moet, nu valt hy plat daer henen,
 Dan rijst hy weder op, tot dat hy met geweld,
 Door Godes hant gelijst, ten lesten hout het velt,
 Ten lesten baert sijn kracht, en, hooger als de bergen,
 Gaet, als een dapper helt, de gansehe werelt tergen,
 Grijpt, met een stout gemoet, sijn tochten by de kop,
 Stoot dertelheyt daer heen, en sitter boven op.
 Wat rester nu te doen? sal dit mijn hert bewegen,
 Dat haer me-vrouw verstoont soo seer tot my genegen?
 Sal haer uyt-sinnigh vyer my dryven totte min,
 Of sal het zyn een toom om my te binden in?
 Wat isser vuylder dinck, als dat een wijf gaet veylen
 Haer schoot, haer eigen vlees? en komt met volle seile
 Van uyt-gelaten drift op yemant dringen aen,
 Haer eygen koppclers', haer eygen rosiaen?
 Wat monster is een wijf, die, als de kriele teven,
 Door schaemteloofen brand daer henen wert gedreven
 En rant de mannen aen, en eyfcht met stout gebaer,
 Dat, of sy 't al begeert, noch best gefwegen waer?
 Wat heb ik menig woort van aenstoet moetē dragen?
 'Ken ben schier nimmermeer vant geyle wijfontlagē,
 Want met dat hare man sijn hoofmaereens en went
 God geve waer ick ben, sy vint haer daer ontrent;
 Sy komt en maect een praet, en vol van hoere treken,
 Lonk met eē brandend' oog, haer wese schijnt te spre-
 Sy sugt en siet my aen; sy komt my in't gemoet, (ken,
 Sy grijpt en kust mijn hant; wat weet ick wafte doen?
 Fy onbeschaemden aert! fy eer-vergeten rancken!
 Die niet als in een kot van vuyt bordeelen wancken;
 Waer voor een onverlaet, hoe rau en ongeschick,
 Van gancher kelē walgt, van gancher herte schrikt.
 Die aen de kriele jeugt haer hitigh dorsten laven,
 Doen winste met haer lijf, en nemen gelten gaven,
 Maer dit oncerlick wijf, vergekt 'ken weet niet hoe,
 Biet my haer eygen lijf, en noch geschencken toe.
 „Een ongebonde schroef, al heeft hy schoon behagen
 „In maeghden op te doen, en vrouwen nae te jagen,
 „Sal stremmen synen brant, indien een hitfig wijf
 „Komt, met een stougebaer, hem dringē op het lijf:
 Sal dan een zedigh hert niet aller wegen haten
 Een wijf, geheel eygenyht haer eygen man te laten,
 Een wijf, vol geylen brant, die met een kriele sin
 Een slaef, haer eygen knegt, wil dwingen tot de min?
 „Her beste vrou-cieraet noem ick een zedig wesen,
 „Een neer-geslagen oog, daer schaemt is in te lesen,
 „Eē aensigt, dat rondom door eerbaer root ontfteekt,
 „Oock als een echte man van reyne liefde spreekt.
 „Ach! 't is een vuyt bejagh naer ander luyden wyven
 „Den uyt-gelaten tocht van synen lust te drijven,

„Fy! die een dertel hant slaet aen de reyne trou,
 „En metst een vreemden steen op ander luy gebou.
 Ick terd' u, dertel Vleesch, wat soudy, slim gebroedfel,
 Mijn hert, door u bejagh, berooven van sijn voedfel,
 Mijn ziel van haer vermaeck, en alder-foefte rust?
 Neen; daer en is geen kans; u vier is uyt-gebluft,
 U prickel is verstormt, u banden af-gesleten,
 U tochten wert gejaecht, u jucksfel uyt-gebeten,
 U vlam en is maer roock, u kolen enckelas;
 Ick ben een ander mensch, als ick te voren was.
 Ravotter, Tafel-vlieg, Nagt-liefster, Buyk-goddinne
 Mont-speelster, weelde-kint, sluip-ziele, schēde minne
 Tugt-haefster, Schote-bol, Korthielde, Glibbervoet
 Gek-scheerster, Lichte-koy, Sleep-lēde, Labbe-foet,
 Wat komdy my aen boort, met u vervaerlick drengen?
 'Ken passē niet meer op, 'ken ben niet meer u cygen,
 Ghy sult na desen tijt, 't zyt datje wilt of niet,
 Ghy sult van nu voort aen staen onder mijn gebiet.
 Ghy sult u snoode drift, en roeckeloofse streken,
 Ghy sult u dullen lof nae-laten en verbreken,
 Ghy sult, onstuy migh wicht, gy sult van nu voort aen
 Geen kromme sprongē doē, geen quade wegen gaen
 Ick ben voor mynen God, met vast beraet, getreden,
 Ick heb om syne gunst uyt al mijn hert gebeden,
 Ick heb met mijnen geest gemaect een nieu verbont
 Niet meer te willen zyn een slave van de sond'.
 Ick heb, in grooten ernst, een dieren eedt gesworen,
 Dat my geen vuyle lust voort aen sal bekoren,
 Dat my geen kriele sin, geen ander slim gebreck
 Sal onder sijn gebiet doen buygen mynen neck.
 Ick ben met mijn gesicht, voor al mijn levens dagen,
 Getreden in gespreck, en vastelick verdragen,
 Dat mijn vermeten oog geē maegt of schoone vrou,
 Met keteling van lust, voort aen beloncken sou.
 Ick heb van mijn gehoor wel strengelick bedongen,
 Niet meer te laten in 't gesmeek van gladdē tongen,
 Verleydsters van de jeugt: Ick heb mijn rechter-hant
 Met onbewogen tucht versegelt en verpant.
 Ick heb aen mijn gemoet wel hoog en dier bevolen.
 Dat my dit weeligh hert niet meer en werd' ontfstolen;
 Ick heb mijn wilt gepeys met palen vast geset,
 Dat my geen dertel wijf sal loeken in het net.
 Ick heb van myne stem een hoogen eedt genomen,
 Dat geen ligitveerdig woort my uyt de mont sal komē.
 Ick poogh met alle kracht te houden in den toom
 Int waken mijn gepeys, int slapen mynen droom.
 Ick heb van alle kant mijn wapen aen-getoogen,
 Om van het snoode vleesch niet meer te zyn bedrogē,
 Mijn schilt is vast geloof, mijn swaert des Heerē woort
 Mijn hellem Godes heyl, en dus soo gaen vy voort.
 Al quame nu me-vrouw met smeecken en gebeden,
 En vulde mijn gehoor met al de soefste reden
 Die oyt een hoeren tong haer leven heeft geleert,
 Noch soud' ick van de lust niet werden overheert.
 Al quame nu me-vrou, en, moede van te vleyen,
 Ging proeven mynē Geest met jammerlick te schreyen,
 Ginch thoonen hare kunst met hygen en gesucht,
 Noch bleef ick onbeweegt, of steldt op de vlucht.
 Al quame nu me-vrouw van londen aen ghetreden,
 En stelde voor mijn oog haer lodderlickste leden,
 Ontsoolt haer teere borst, en leyde voor my bloot
 Al watter schuylen mach in haren geylen schoot;
 Al brachtse voordē dag veel gaven en geschencken,
 En wat een listigh wijf noch vorder kan bedencken,
 Wanneer haer brandigh hert door lusten is verblint,
 Noch sloegh ick al haer doen en seggen in de wint.

Al wiesle my te voet, ick (sonder yet te myden)
 Indien ick niet en kond' haer leden overfchryden,
 Sou trappen op haer lijf, en met een snellen tocht
 My maken uyte weegh, ten beften dat ick mocht,
 En ofsy metter hant mijn kleet bestont te vaten,
 Om my te houden staen; voorwaer ick fout haer laten,
 En of sy kreet van spijt, en maeckte groot geluyt,
 Alst immers wesen moest, ick strecke ten huysen uyt.

S E P H Y R A.

Hier kom ik wederom, nu sal ik haest bemerken
 Of Joseph is een mensch, of een van dese sarken
 Gehouwen uyt een rots: nu sal ick eens besien
 Of Joseph sijn geluck moet willens sal ontvlien.
 Welaen, volmaecte ziel, schoon boven alle schoone,
 Mijns herten grootste vreugt, mijn hoop, mijn hoogste
 kroonc,

(rust,
 Mijn heyl, mijn toe-verlaet, mijn troost, mijn soetste
 Mijn liefste, mijn vermaek, mijn wensch, mijn diepste
 O winkel van versant, ó geest in als bedreven, (lust;
 O adem mijner ziel, ó voedsel van mijn leven,
 O vonck van mijnen brant, ó sleutel van mijn hert,
 Die lang gebeden zijt, en noyt verbeden wert,
 Ick maen u op de gunst van mijner hant ontfangen,
 Op u beleefden geest, op mijn bedroeft verlangen,
 Op u me-weerdigh hert, op mijn ontfeken bloet,
 Op uwen sachten aert, op mijn ontfelt gemoet,
 Op u begaefde ziel, van yder een geprefen,
 Op mijnen heeten brant, op u bevallick wesen,
 Op mijn bedrukt gepeyns, op u vermaerde deugt,
 Heb deerenis met my, en mijne groene jeugt,
 Heb deerenis met my, en dese teere wangen
 Met tranen (sooghy siet) om u went wil behangen,
 Heb deerenis met my, en desen droeven geest,
 Die niet als u en liefst, en niet als u en vreesst,
 Heb deerenis, ick bids, met dit verdrietigh fuchten,
 En met den droeven stant van mijn ellendig duchten,
 Heb deerenis, ó vrient, met een verliedde vrou,
 Die buyten uwe gunst geen ure leveleu wou,
 Heb deerenis met my, 'ken kant niet langer herden,
 Ick sijge na het graf, wat salt van my gewerden?
 Ick s'erve daer ick gae, heb deerenis met my,
 En stelt mijn treurigh hert eens van sijn qualen vry.
 Ghy siet mijn droefgebaer, gy siet mijn tranen rollen,
 Mijn oogen vol verdriets, mijn kaken op-geswollen,
 Mijn geest vol minne-brant, gy siet mijn herte slaen,
 Hoe kondy noch so koel, soo stille blijven staen?
 Hoe kondy, Jonger helt, hoe kondy noch gelaten,
 Dit lijf, voor u gemaect, te grijpen en te vaten,
 Te drucken aen u hert, te heelen mijn verdriet?
 Maer wat ick klaeg, eylaes! ick sie ten, baet my niet;
 Ick sie, al wat ick doe, ten kan u niet bewegen,
 Ghy staet, gelijk een klip, in 't woefte meyr gelegen,
 Die niet een sier en wijckt. O onbewooge rots,
 Ofick al schoone spreek, ghy blijft al even trots;
 Ghy blijft al die ghy waert. Ick sweer u by Osiris,
 Ick sweer u by de Cat, dat ons so weerden dier is;
 Ick sweer u by den Bock, en by de Crocodijl,
 En by den klaren stroom van onsen rijcken Nijl,
 By Isis, Seraphis, en watter is geboden
 Te vieren hier in 't lant, by al de grootste Goden,
 Ick sweer u by mijn ziel, en mijn verliedden schoot,
 Of heden zydy mijn, of heden zydy doot.

Het licht van desen dagh dat moet, en sal my geven
 Of 't eynde van mijn lust, of 't eynde van u leven,

Het gae my soo het wil, ick moet noch heden zijn
 Of midden in de vreught, of midden in de pijn.
 Verstaet wat ick u segh, Gewis ick sal my wreken,
 Of 't sal mijn listigh hert aen slim beleyt ontbreken.

Wat raes ick? 't is geen noot, sou Joseph segge, Neen!
 Hy wil maer eens besien, of ick 't van herten meen.
 Hy kropt sijn tochten in tot op het alderleste,
 „De brant en wil voor eerst in 't jeugdig hout niet vesse

„Maer als het groen gewas het vier eens heeft gevat,
 „Soo isser aen den heert geen heeter brant als dat.

Soo sal 't met Ioseph gaen. Wel hebdy voor-genomen
 In d'alderhoogste trap mijn brant te laten komen?

Soo ist dan nu genoeg, 'tis nu de diepste noot,
 'Tis nu de jonghste slag, 'tis nu de leste floor.

Al waerdy van een beest in 't wilde wout gespogen,
 Al haddy wreede melck uyt leeuw of beyr gesogen,
 Al waerdy van een draeck in rotsen op-gevoet,
 Noch sou mijn deerlick sien bewegen u gemoet;

Welaen dan, laet my toch yet van u gunst verwerven,
 Ik bids u. *I. Denket niet. S. Ken voegt u. I. Liever sterven.*

S. Nu Ioseph! I. Schaemje wat. S. Ach mocht ick. I. Sijdy sal?

S. Ey lieve. I. Zander niet. S. Om-vangh my. I. Ick! ken?

S. Gy sult nochtans niet gaen. I. Wat sal u dan ontbreken?

S. Blijft noch een weynig staen, ik heb u wat te spreke.

I. 'Tis al genoegh, me-vrou, daer is geen spreken aen.

S. Maer vrient, ik heb u vast, gy kont my niet ontgae.

I. Ist geek? S. Nu komt eens hier. I. Ghy sult mijn mantel scheuren.

S. Kom herwaets. I. niet also. S. Ik sal u blijven sleuren

Tot dat ghy my ghelieft, het zy u lief of leet.

I. Alst immers wesen moet, neemt daer, en hout het kleet.

Ik gae ter deuren uyt. S. Gewis het sal u rouwen,

Ior, Zepho, Thina, Gos, helpt dese boof-wigt houwen,

Koom helpt, 'tis meer dan tijt, loopt als tot moort en

Ik lijd' hier in mijn huys onlijdelicke schant (brant,

I. Was onbeschaemder wijs! hoe wil dit speeltjenenden?

S. Helpt mansen maegdē help, een slave wil my schen-

Eē ombeschofte guyt, van Hebron hier gebragt, (dē,

Die komt my ransien aen, op dat hy my verkracht.

Loopt mans en maegdē loop, komt haest hier in getre-

De boef is vol van brant, ontbloom van alle reden. (den,

I. Wat afgerichte list! ick hoore door het huys,

Ick hoor van alle kant gedommel en gedrugs;

Een yder is verbaest, een yder komt gelooopen.

Nu sal het listigh wif veel leugens 't lamen hoopen,

En doen een groot beklagh, om my te tijgen aen, b

Al wat haer vals bedrijf heeft tegen my bestaen.

Het kleet, dat ick terfont liet in haer handen blijven,

Sal haer door-trapt bedrog niet weynig konnen stijvē,

Wat raet nu, lieve God? wat raet doch gaet my aen?

Wat roep ick, arrem mensch? wat dienter nu gedaen?

„Hoe lopt het los geluck? hoe gaen des werelts fak en?

„'Tis rook, 'tis enkel wint al wat de menschen maken,

„Haer voorspoet, eeren staet, haer hoogste eagre goet

„Gaet schielijk op en neer, gelijk als ebb' en vloet.

De Agyptenaren hebben van alle tijden overtolligh geweest in de ydelheit van haren gemeynden Gods-dienst, in voegen dat sie niet alleenlick Osiris, Ilim, Serapim, af-gestorven menschen, maer oock Catten, Honden, Wolven, en Crocodillen, goddelicke eere hebben aen-gedaen, in voegen, dat so yemant eenige van dese gedierten doode, oock onwetende, hy dadelick wiert om-gebracht, gelijk 't anderen tijden een burger van Roomen, een Catte by ongheluck gedoot hebbende, van de gemeente is versehuert geweest; het welke Died. Siculus verhaelt sels gesien te hebben.

b Kleyne Self-strijt ofte strijdighe overlegginge Iosephs, wat by hem te doene stont, nae dat hy van sijn vrouwe ontvonden, en sijn kleet in hare handen gelaten hadde.

Ick was noch desen dagh in hoogen staet verheven,
 Nu legg' ick in het stof, van boven neer-gedreven,
 Nu lijd' ick sonder schult een schandelicken val,
 Onseker wat voor ramp my over-komen sal.
 Wat treck ick nu ter hant? sal ick, gelijk een hennen,
 Gaen bidden om genaed', en mijne schult bekennen?
 Neen, neen, heb ick de lust, tot heden, afgewent,
 Ick wil volstandigh zijn, en blijven totten end.
 Hoe! gaen wy dan te hoof, om daer de loofse trecken,
 En al dit slim beleÿt, mijn heer te gaen ontdecken?
 Neen holla? niet alsoo; een huys gerust en stil
 Dient in geen twist gestelt, om mijner rusten wil.
 Wat staeter dan te doen? sal ick my binnen geven,
 En daer, voor yder een, al watter is bedreven
 Volmondigh storten uyt? Noch dat. 'T is ongeraen
 De feylen van de vrouw voor knechten uyt te slaen.
 Wat dan? sal ick in haest gaen loopen uytten lande?
 Ick vluchten als een guyt! dat waer te groten schande.
 'T is beter watter komt te lijden met gedult;
 Die blijft, is vroom geacht, die vlucht, die geeftmen
 schult.
 Oock als een slaef bestaet van synen heer te loopen,
 Die moctet metten rugh of metten hals bekoopen; 4

4 Een wech-gelooopen slave, al en draeght by niet mede, is evenwel een
 dief, want hy steelt sich selven.

Of salst ten besten gaet, hy raekt aen meul' of ploegh,
 Al is hy sonder schult, de vlucht is schults genoegh.
 Wat is dan ons besluyt? 'tis tijt hier op te letten.
 Ick sal niet enen stap, niet enen voet verzetten,
 Ick sal hier wachten af, al wat in dit gheval
 De goedertiere God my oversenden sal;
 Ik heb op God betrouwt, in God heb ik begonnen, (nen,
 Met God den strijt bestaen, door God de lust verwon-
 Van God wacht ik het end. Wat pas ick op de smaet?
 „Wie kan het qualijk gaen, die sig op God verlaet? 4

Hoe sal ik dy, ô Heer, ten vollen kunnen danken,
 Die my hebft los gemaeft van alle werelts rankē,
 Mijn oogē van geschrey, mijn jonkheyt vā den noot,
 Mijn voeten van den val, mijn ziele van der doot;
 Dy, Heer, zy lofen danck, dijn naem wil ick belijden,
 Du hebst mijn swacken arm geweldig leeren strijden,
 De vingers mijner hant ten krijge toe-gerust, (lust,
 Du bist mijn hoogste wens, mijn troost, mijns herten
 Ick wil van nu voortaan, ick wil mijn gansche leven
 Aen Godes reyne wet geheelijck over-geven,
 En zijn in mijn bedrijf ootmoedigh en oprecht.
 Du maer, ô reyne Geest, verstercke dijnen knecht.

4 Wie is oyt te schande geworden, die op God gehoopt heeft? Sy-
 rach. 1.

S I N N E - B E E L D T ,

D E

HEYMENISSE EN EYGENSCHAP

D E S

C H R I S T E L Y C K E N

S E L F - S T R Y T S

A L L E

S E L F - S T R Y D T B A R E L E S E R S ,

D O O R

Gemeynfame Gelykenisse, bescheydentlycken aenwysende.

G U N S T E N K U N S T - H A L V E N T O E G E E Y G E N T

D E

Eerbare, Konst-rijcke en Lof-waerdige

J O N C K - V R O U W

J O H A N N A C O O M A N S ,

Waerde Huys-vrouwe van de

H E E R I O H A N V A N D E R M E E R S C H E N ,

Rent-meeſter van de Edele en Mogende Staten van Zeelant.

2 Corinth. 10. vers. 4.

De waepenen onses krijghs en zijn niet
vleeschelijck.

IONCK-VROUW.

En yder heeft gemeent, tot op den dagh van beden,
 Dat Pindus nimmermeer niet mochte zijn betreden
 Als met den teeren voet van een geleerde maeght,
 Aen wien een geestigh boeck, meer als een man, behaegt;
 Maer u verbeve geest, een spoor voor al de Zeeuwen,
 Een licht van u gheslacht, een ciersel deser eenwen,
 Toont, dat de Maeghden-bergh aen vrouwen toeganck geeft,
 Wanneer haer eerbaer hert de ware trou beleest.

Ghy, in het reyne bed van uwen man ghelegen,
 Kondt Pindus, kondt Pernas, kondt Helicon bewegen,
 Dat u haer steyle kruyn soo grooten eere biedt,
 Als oyt aen jonge maeght voor desen is gheschiedt.

Thalia was gestoort, en wonder tegen seggen;
 Maer hoorde, met bescheyt, haer reden weder-leggen,
 Soo dat Apollo self, met al de Maeghden, sach
 Dat oock de reyne trou voor maeghden strecken mach.

Ghy dan, syn gunst-genoot, hebt metter daet gesongen,
 Niet rancken van de jeught, niet Venus kromme srongen,
 Maer sangh van beter stof, een liedt van Mirriam,
 Dat niet uyt aerdsche tocht, maer uyt den hemel quam.

Ghy queelt geen dertel min; maer liefde van den Vader,
 Ontsteken in den Soon, des ware liefdes-ader;

De sucht die ghy beschrijft, treckt op het soet geklach,
 Waer van de wijse Soon van David maectt gewach. ^a
 Al wat u voor gedicht komt uytter penne schieten,
 Sien wy, met groot vermaeck, als enckel honich vlieten,
 En voelen, uyt den loop van haren sachten vloedt,
 Wat voor een soeten aert daer woont in uw gemoedt.

Hier om is u te recht de lauwer-krans gesonden, ^b
 Door maeghdelick beleyt gevlochten en gebonden,
 Tot noch een vaster peyl, dat niet alleen een maeght,
 Maer dat oock echte trou aen Helicon behaeght.

Op yder lauwer-bladt, in dese krans geweven,
 Staen, met gemaelen gout, de namen uyt-geschreven
 Van geesten onser eeuw, en van den ouden tijdt,
 Waer van ghy, Zeeusche Bloem, de minste niet en zijt.

De Maeght, die haer gedicht laet aen den Amstel klincken,
 Ginch u verbeven geest met dese kroon beschincken,

Niet op haer eygen naem, maer uyt gemeene gunst
 Van al het geestigh volck, Bemimmers van de kunst.
 Hoe kan ons eygen lant, hoe kan doch Zeelant swijgen,
 Mits ghy soo hoogen lof in Hollant kondt verkrijgen?

Jonck-vrouw, neemt dit gedicht, en houdt 'et voor een pant,
 Dat oock de Zeeusche kust kan achten het verstant.

^a Hooge-liedt
 Salomonis:

^b Cierlijcke Lau-
 re-krans, met eer-
 biedige Lof-dich-
 ten, gesonden aen
 de Ionck-vrouw Iô-
 banna Coomans,
 door de konst-rijck-
 ke Anna Roemert,
 Anno 1619.

S I N N E - B E E L D T ,

Openende de heydenisse en rechten aert des

C H R I S T E L Y C K E N

S E L F - S T R Y T S .

Enschout dit (a) boerentuygh, van buy-
ten ende binnen,
Het eene metter oogh, het ander met de
sinnen; (herte biet,

Want soo ghy dit gesicht een leersaem

Ghy sult hier kunnen sien dat niemant oyt en siet.
Van buyten staet het stil, van binnen is gerommel,
Nier anders dan ghelijck het rasen van een trommel,
Als in het vlakke velt twee legers komen staen,
Ten krijge toegeruift, en veerdigh om te slaen.
'T gerugte wert veruift door twee verscheyde faken,
Die in 't besloten vat sich onderlingh ghenaken,
En storten over hoop. De smakeloose stroom
Leyt midden in het vet, en bobbelt in den room.
Hier uyt ontstaet de krijgh. Sy dringen in malkander,
Nu drijft het een om hoogh, dan wederom het ander,
Nu wert de room verdruckt, en dan het schrale wey;
Men twijfelt aen het end, de prijs hangt suschalen bey,
Onfeker wiens hy is; tot dat ten lange-lesten
De room, nae groot gewoel, aen een begint te vesten,
En schoonder, als hy was; en geeldt, als het gout,
Verbetert door het slaen, met kragt het velt behout.
Maer schoon hy boven drijft, nog moethy eger lijden
Dat kabbeling van melck, dat schuym, van alle zijden,
Dat spoeling van het vat hem over al bevleckt;
Tot dat een hooger hant hem uytter leeghte treckt,
Hem spoelt met klaren stroom, maekt suyver boven-
Sout, tegens het verderf, bewaert in sijne vatē, (matē,
Versegelt met syn merck, ten lesten ciert, en kroont;
Soo wert die overwint, nae lange strijdt, geloont.

W Il yemant, met verstant, het woelen en het werckē
Van Water en de Room wat nader over mercken,
Die sie de gansche saeck, metaendacht, naerder in,
En trek uit slegte stof niet al te slegten sin. (binnen,
De Keerne zy de Mensch (b). De kracht die woelt van
Beduyt den swaren strijt van goed' en quade sinnen. c
De Room vertoót dé Geest, het schrale Wey de Lust:

Dees twee staen tegen een (d), en woelen sonder rust.
Ontwaekt hier ydel mensch, en leert u eygen wonder,
De Geest is niet alleen (e), het Vlees is niet bysonder,
Haer krachten zijn vermengt, en over al gemeen,
Sy liggen in de ziel gedommelt onder een.

Gelijck het schemer-licht, juyst eer de roode morgen
Brengh weder aen den mensch sijn dagelike forgen,
Sweeft om het woeste ront, niet duister, niet te klaer,
Geen nacht of dag alleen, maer nacht en dag te gaer.
So gaet het ook met hen. Van wit en swart verlicheydē,
Zijn t'samen wien en swart, en sweven tuschen beiden,
Gelijck het water doet, wanneer men heet en kout
Giet in het eygen var, en door malkander brout.
Welaen, daer rijst gewoel, het gaeter op een vechten,
Een yder brenghet ter baen sijn onversagde knegte,
En kantsē tegen een (f). Het vlees is toe-geruift
Met roekelose Ieught, en ongetoemde Lust,
Met uitgelate Iok, met onbeschaemde Nachten, (ten,
Met Dronckenschap en Spel, met bendē van Gedach-
Vol van des werelts Vreugt, met Achterklap en Haet,
Met Leugens, Twiift, Bedrog, en ongeschikten Praet,
De Geest treet in het perck, omcingelt met Gebeden,
Met Godes heylsaem Woort, met stichtelijken Redē,
Met Ootmoet, Sachten Aert, Bekentenis van schult,
Met Liefde, met Geloof, met Hope, met Gedult,
De slach gaet heftig aen, daer rijst een dapper woelen,
Het schijnt dat Vleesch en Geest als door malkander
So dat de felle tocht, en onbesuyfde loop (spoelen,
De krachten van de ziel (g) doet rollen over hoop,
Ten lesten wert de Geest, na veelderhande wonden,
Na veelderley gevaer, in meerder kracht gevonden
Als immer van te voor; en na soo grooten slagh,
Is vastter als hy was (b), en schoonder als hy plach.
Nochtans niet sonder vlek (i): want ongerijmde togtē
Van vleeschelike lust, en ander snoo gedrochten,
Staē nog in hem gehegten, schoon hy hout het velt,
Noch wert hy menigmael van quade lust gequelt;

Tot dat de groote God syn hant laet neder-dalen,
 En komt hem, door de doer, hier van der aerden halé,
 Verplaeft hem in zyn rijk, doet weg den aerdschen
 Verheerlick lijf en ziel, en wascht de feylen af, (dras,
 Geluckigh is de mensch, geluckigh boven maten,
 Die God de gunste doet, om dit geluck te vaten;
 Geluckigh is de mensch, die hier in desen tijt
 Oprechtelicken kampt, en wettelicken strijt.
 Onsterfelicke glans, en Konincklicke kroonen
 Staen by den Heer bereyt, om dat gemoet te loonen;
 Teloonen, maer uyt gunst: ons beste doen is quaet,
 Het heyl, dat ons geschiet, en is maer uyt genaed;
 Genaed om God de Soon. Het Lam voor ons geslagtet
 Dat heeft de vreucht bereyt, by yder een verwachtet,
 Die Godes heyligh merck in syner zielen draeght,
 En door den lieven Soon den Vader heeft behaeght.

O Neyndelicke kracht, noyt rechts begrepen Wesen,
 God Vader, Soone, Geest; die, boven al geresen,
 Woot in u eygen self, koom stercke dijnen knecht,
 Als Werelt, Vlees, en Bloet, en Duyvel hem bevecht.
 Koom, leer ons swacken geest soo op der aerden strijden,
 Dat wy, na desen tijt, deel hadden in't verblijden,
 Dat voor dijn heyligh volck voor eenwigh is bereyt,
 Daer dese romp en ramp mach werden af-geleyt.

Korte verklaringe eeniger dingen.

a Aenschout dit Boeren-tuygh) De Leser en ghelieve hem niet te stooten, uyt oorlike dat, in een soo voortreffelicken en gewichtigen sake, als is de *Christelicke self-strijt*, by ons gebruyckt wert een Sinne-beelt ofte gelijkenisse, ghenomen van een slecht huysmans geerefschap, het welke wy een *Keerne* noemen, dewijle de heylige mannen Gods, de gansehe schrift door, jae de Heere Christus selfs, als een sonderlinge vermakelickheyt schijnt ghenomen te hebben, de ghelijcknissen by hem ghebruyckt (selfs in faken de saligheyt betreffende) te ontleenen van dinghen der landtsfluyden; daer nochtans een yder meer als kennelick is, dat hem (die de wijsheit des Vaders is) geen andere stoffe en konde ontbreken; sprekende met sdiën van zayen, mayen, planten, in-oegften, en diergelijcke: ingelijcx, van alderley huis-luyden ruyg, als van schueren, dorich-vloeren, wannen, fickels, wijn-perffen, korenmaten, vlegels; en by-naest van alles wat den lantbouw aengaet; jae somwijlen soo diepe in foodanighe afgeleende maniere van spreken sich in-latende, dat hy uyt-druckelicken en synen hemelicken Vader, den oneyndelicken en onbegrijpelicken God, een Lantsman, en sich selven, die daer is des Vaders even-beelt, den Wijn-stock is noemende. *Iohan. 15. 1.*

b De keerne zy de mensch) Hier mochte billichlick en gevraeght werden, in en op wat personen dese strijt is vallende? waer op dient voor antwoorde, Dat de selve plaetse grijpt in den weder-gheboren mensche, meerder-jarigh zijnde. Want wat de minder-jarige kinderens der gheloovighe aen-gaet, of wyschouen de selve (volghens het woort des Heeren) het rijcke der hemelen aenrekenen, als in Christo gherechtverdigheit en geheyligh zijnde, nademaal nochtans de selve geen werckelicke fonden en kunnen begaen, soo en kunnen sy oock desen inwendigen strijdt niet ghevoelen; dewijle de selve in dadelicke werckinge is bestaende. Belangende de onweder-geborene, al hoe-

wel deselve een seker tegen-streven tusfchen herte en gewilte nu en dan ghewaer werden, soo vinden sy lieden evenwel noyt in haer den rechten aert des *self-strijds*. daer van wy hier gewagen, en is derhalven het onderscheyt tusfchen hen, en den weder-gheboren gheheel merckelick: De natuerlicke mensche in dusdanige ghelegentheyt ghefelt zijnde, siende alleenlijck op ytterlicke dingen, te weren, straffe ofte belooning van menschen, wenscht en woude wel, met al syn herte, dat de sonde geen sonde en ware, jae datter noch Wet noch God met allen mochte gevonden werden, daer middeler-tijdt syn Gewilte in tegendeel van dien hem overtuuyght en tegen hem uytroepet, dat sonde jae sonde zy, en datter beyde een God en een Wet des selfs ghevonden wert. Dusdanige strijdige invallen hadde Pilatus, als wanneer hy door ghetuygenisse syner Ghewiffen wel een sekeren schrick en afkeer hadde van den Heere Christum te verwijzen, en evenwel nochtans (om het volck te behagen) gaf hem over hem gekruyft te werden. De natuerlicke mensche siet alleenlijck op menschelijcke redelickheyt, en als hy syn faken daer toeghebracht heeft, dat syn invallen daer mede eenighins over een komen, soo meynt hy den strijdt gewonnen, en alles wel verricht te hebben. De weder-gebore mensche daer-en-tegen, in alles alleenlick het ooghe hebbende op de eere Godes, meynt niet met allen uytgericht te hebben, ten zy dat hy syn wille brenge onder den woorde Godes, en tot dat hy syn gedachten gevangen hebbe genomen tot de gehoorfaemheyt Christi, ghelijck de Apostel spreect, *2. Corinth. 10. 5.*

c Van goede en quade sinnen) 'Tis de pijnre weert een weynig acht te nemen wat Vlees en Geest in desen te seggen is; alsoo sommige menschen, niet geheel grondelick hier over bericht zijnde, lichtelick enige vreemdigheden in hare hersenen daer over souden smeden, verliedende alsoo de vrucht, die andersins in dese bedenckinge sich aenbiet. Vele meenen (om het grover gevoelen van andere, om korthets wille hier voor-by te gaen) dat *Vlees* hier niet anders en is als dat grove en ganfich onbelompen deel van de menschelijke verdorventheyt, reghel-recht strijdende tegens reden en billikheyt, en dat mtsdiën de *Geest* soude zijn dat edelder gedeelte, van de bewegingen onser ziele, wesende het redelicke Vernuft. Dan het is in beyde misgetast, Want den Geest een en't selve te maken met de menschelike bescheydenheyt, ofte met het redelick vernuft van Gode almagtig de menschen ingestort, tot onderscheyt van andere gedierten, ren is aen de Geest veel te kort gedaen; dewijle hy vry hoger moet gaen, ja menigmael tegens het menschelick vernuft heeft te strijden, dewijle het verstant des vleesches is vyantschap tegen God, gelijk de Apostel geruygt, *Rom. 8. 7.* Wy seggen daeromme dat de Geest hier niet anders en is als *sekerer heylige hoedanigheyt*, door Gode Geest uyt-gewacht in het verstant en wille des mensches; het *Vlees*, een ingebooren verdorventheyt en aengenegentheyt in de ziele tot de dingen die tegens Gods wet zijn strijdende. Ick hebbe lust (seyt Paulus, *Rom. 7. 22.* tot bevestinge van beyde) aen de Wet Gods, naer den inwendigen mensche, maer ick sie een ander Wet in mijne leden, *de welke strijdt* tegen de Wet mijnes gemoets, en my der Wet der sonden, die in mijn leden leyt, gevangen maect.

d Dees vree staen tegen een) 'Tis aen merckens weerdig, dat desen strijdt niet en bestaet uyt naekte inbeddinge, ofte menschelijke invallen; maer dat de sel-

ve wetenlick, eygentlick, en in ware daet geschiet, gelijk het selve duydelik by den Apostel Paulum wert ghefeyt en beschreven voor een wesentlicken strijt in de ziele des menschen, Gal. 5. 17. Het vleesch begeert tegens den Geest, en de Geest tegens het Vleesch. Dese staen tegen malkanderen, &c.

e De Geest is niet alleen) 'T is aenmerckens weerdig, dat Vleesch en Geest ten aensien van plaetse, van den anderen niet versheyden en zijn, maer dat de selve onderlinge vermenght liggen door de geheele ziele. Waer uyt voort-komt, dat de mensche ten dien aensiene als tweevoudig en als een dubbel mensche menigh-mael wert voorgestelt, en als op eene en deselve tijt ten deele willig, en ten deele onwilligh, beyde ten goede en ten quade verthoont wert, gelijk de Apostel Paulus treffelick verklaert Rom. 7. 14. En hierom ist dat den wille van den weder-geboren mensche niet onbequamelick wert vergeleken met yemant die het eene been gesont, het andere lam of kreupel is hebbende, en die mitsdien over elken stap, dien hy doet, ten deele hinc, ten deele recht gaet. *Nec enim duo contraria eidem subjecto prohibentur inesse, si modo in quibus remissis, non in summis, insint; quod hic fieri, testantur Theologi.*

f En kantsen tegen een) De Apostel Paulus beschrijft desen strijt t'eenmael met duldanighe krijgs-knechten ter eender en ter anderer zijden, als wy in desen zijn doende, Gal. 5. 17. 19. 20. 21. 22. en 23.

g De krachten van de ziel) 'T gebeurt somwijlen in desen strijt, dat oock in de weder-geborene het Vleesch of schijnt de overhand te nemen, of oock somwijlen in der daet neemt, doch maer voor een tijt; in welken gevalle wert gevraegt, Of de sulcke, geduerende haren val, moeten gehouden werden voor ware lidmaten Christi? Waerop wert geantwoort, Dat de selve wel verlieden de gemeenschap, maer niet de vereniging met Christo; even gelijk eenen arm aen het lichaem, geslagen zijnde met geraecktheyt, al hoewel hy voor een tijt noch wermt, noch voedsel, en treckt uyt de andere leden, te weten, uyt hooft en herte, blijft evenwel een lidt des lichaems, en kan door konste der Medecijnen, met genees-dranken en heylsamen kruiden, weder tot syn vorige gesontheyt gebracht werden.

h Is vaster als hy was) De vrucht deses strijts is tweederley. De eerste is, Dat (naer dat God de Heere heeft gedooght dat de geloovige in desen strijdt 'onder is gebleven) hy leere sich selven voor Gode verootmoedigen, siende hoe swack en nietig hy is, als hy tot sich selven van Gode gelaten wert. Hierom wert Paulus geslagen van den Satan, nae dat hy was op-genomen geweest in den derden Hemel. 2. Corinth. 18. 7. De tweede vrucht is, Dat hy sich selven leere versaken, en alleene op Gode vertrouwen. De selve Apostel seydt

dat hy in sich selven hadde het vonnisse des doods, op dat hy niet op sich selfs vertrouwen en soude, maer op God die de dooden verweckt.

i Nochtans niet sonder vlek) Geen Christen-mensche is volmaect in dit leven, onse wetenschap onvolkomen, 1. Corinth. 13. 14, ons gheloove niet volmaect, Marc. 9. 24. Luc. 17. 5. ons leven en goede werken met sonden beveleckt, Rom. 7. 17. Hebr. 12. 1. Dien volgensoo is de betrachtiging, selfs van den weder-geboren mensche, even maer bestaende uyt vermengde werken, te weten, ten deele heyligh, en ten deele noch sondigh; en al isfet schoon dat de goede werken der weder-geborene werden veroorsaect en uytgevoert door middelen van den H. Geest, en dat daerom deseelve aen yemant mochten schijnen ganfch en al geheyligt; en van alle menschelike swackheyt gesuyvert te zijn, alsoo de Geest Gods niet en sondigt. So isfet nochtans sulcx, nademael de H. Geest in dese niet regel-recht en werckt door sich selfs (in welken ghevalle buyten twijfel syne werckinge ganfch en al volmaect en heyligh is) maer door middel van de herten der menschen, die doch van haren sondighen aert yetwes behouden; dat der selver werken altydt smaken nae den gront waer over die vloeyen; niet anders dan ghelijck eenigh klaeren soet water, uyteen suyvere fonteyn-adere vlietende, doch door eenighe vuyle gote zijn loopnemende, de soete smaecte ten deele verliest, en een bedorven seve, van den onreynen door-ganck, aen-neemt. Het is dan de beste voet in desen onsen swacken stant, daer de Geest willigh en het vleesch krank is, naer den raet Christi, ghenueeriglick te waken, en te bidden, op dat wy niet en vallen in verfoeckinghe. De alten goede God doe ons die genade.

E Enige gods' salige mannen hebben den aert van de versheydene gelegentheden en gemengteden der menschen, op de bedenkinge van Goeds en Quats vallende, in voegen, als die in de navolgende Tafel te sien is, afgebeelt: welcke wy, voor het besuyte van desen, goeds hebben gevonden hier by te voegen.

Inval van den	I. Vleeschelike mensche.	{	Quats.	Ick doe het quade, en wil het doen.
		Goeds.	Ick en doe het goede niet, en wil het niet doen.	
	II. Weder-geborenen mensche.	{	Quats.	Ick doe het quade, dat ick niet en wil.
		Goeds.	Ick en doe het goede niet, dat ick wil.	
	III. Verheerlijckte mensche.	{	Quats.	Ick en doe het quade niet, en wil het niet doen.
		Goeds.	Ick doe het goede, en wil het doen.	

E Y N D E.

T O O N E E L
D E R
M A N N E L I C K E
A C H T B A E R H E Y T ,

A E N G E W E S E N I N D E
V O O R S P R A K E , T E G E N S P R A K E E N U I T S P R A K E

O V E R D E
W E Y G E R I N G E

V A N D E K O N I N G I N N E

V A S T H I ,

A E N D E
G E S A N T E N

D E S K O N I N C K S

A S S U E R U S .

T O T

Verbeteringe van de Huys-gebreecken deser eeuwe.

D O O R

J . C A T S .

Hezekiel Cap. 17. vers. 24.

Alle velt-boomen sullen gewaer worden , dat ick de Heere den hoogen boom vernedert, en den nederigen boom verhoogt hebbe , en den groenen boom verdort , en den dorren boom groenende gemaect hebbe : Ick de Heere spreke het , en doe het oock.

L E E S E R.

Weyden u by desen, gunstige Leser, in een koninklike vergadering, aen de tafel, ja in de raer-kamer van den Groot-vorst Alsius; u aldaer doende booren de bedenkingen, voor-slagen, en eyntelik besluyt van de seven Persiaensche Vorsten, over de weygering, gedaen by de Koningin Vastbi, aen de koninklike gesanten. En als 't dat dese geschiednisse (gelijk de selve onder de Bybelsche schriften in het boek Hester werd gelezen) in dier voeging schijnt verbaelt te werden, als of de geheele vorstelijke vergadering, alleen op den voor-slag Menuchans, de Koninginne Vastbi eenstemmelik en sonder tegen-spreken bad verwesen, en by hun vormis verklaert verwallen te wesen van hare koninklike weerdigheit: Soo is 't nochtans niet buyten schijn van waarheyt, of de voor-schreven sake (wesende van soo grooten gewichte) en syten minsten by de voorsz. vorsten (wesende alle voorstefelike mannen, en hen op'slants wyse grondelick verstaende) in eeniger mate tot onschilt van de voorsz. Koninginne in bedenken genomen; gelijk in sodanige vergaderingen de menfchelicke oordeelen wyt verscheyden insichten (schier nimmer eenpaerick over een dragen, immers ten minsten enige tegen-redenen gewoon zyn op te werpen, om alsof tot beter opening der waarheyt te mogen geraeken. In voegen dat de Schryver van de voorsz. geschiednisse, de selve ten korsten over-gaende, veel eer het besluyt der saken, als den voor-raet en in-leyding der selver, sou schijnen op het papier gebracht, en aen de nakomeling gelaten te hebben, gelijk sulx in de H. Schrift, sonderling in d'ondse stucken der selver, niet selden plagt te geschieden. Hoe het zy, wy hebben, door het lesen der voorsz. geschiednisse, oorjaek genomen om 't stuk van de Koningin Vastbi, en met een van alle ghebrwelijkste personen in 't gemeen, wat nader aen te merken; misgluckers de redenen, tot beyder schult en onschult dienende, poitser wijsse voor te stellen; openende tot dien eynde de mont aen Charfnas, een der seven Persiaensche vorsten, doende den selven de sake opnemen in allen schijn, als of by sich als een voorprake van de Koningin, en by gevoelge van alle vrouwen, had gedragen; stellende middelertijt Menuchan ter anderer zijde, in gestalte om de sake van Vastbi sekerpelijk te weder-spreken, d'achtbaerheit van de Koning en alle echte mans-personen ernstlik aen te dryven, om alsof door de redenen, ter eender en ter anderer syden by gebracht, des te beter aen te wijzen verscheyden buyt-gebreken, die ook bedensgluck niet dan al te veel by verscheyden buyt-bondende personen (God betert) te vinden zyn; welke alle, by gelegentheit van dese geschiednisse, en de bedenkinge hier over genomen, licht sullen komen uyt vinden verscheyde dingen, elck in het zijne, die ter eender en ter anderer zijden dienftig zyn ofte gedaen, ofte wel nagelaten te worden.

I. De gehoude mans-personen sullen hier uyt, tot verbetering, kunnen sien, hoe sy haer macht ontrent de vrouwen hebben aen te leggen, hoe die met verscheydenheit te gebieden, niet onbillik te vergen, baren achtjaemeyt niet te misbruyken, de mislacken der vrouwen niet ten hartsten uyt te wetten, de buyffelike geschillen niet licht met een derde gemeen te maken, en int kort met wyheit by haer te woonen, misgluckers de selve als den kranksten vate eere gevende, ^a na de leere des Apofels.

II. De gehoude vrouwen aen d'ander zijde sullen hier kunnen leeren hare mannen door steegher niet verbejden, door eygen-sinnigheit niet te verbitteren, maer liever haer gevoeligck aen te stellen, alle middel-matige saken de man belesfelick in te willigen, haer om meer deren rijkdom, ofte om aenstencilicker geslachte, geen verachtningen tegens baren man in te beelden, deruyt van de buyshouding over hals-sterckheit niet te storen, (saken die in der aert niet quaet zyn, so de selve met soerheit niet kunnen werden afgeleunt) den man liever in te willigen, als door tegensterven onlust te veroor-saken; en in 't kort ^b hare mannen onderdanig zyn als den heere in alle dingen, op dat de gene, die den woorde niet gehoorlaem zyn, door de wandeling der vrouwen, sonder woort gewonnen werden; ^c en eyndelik voor alte trachten tot de on-

verderfelicke verciering eens sachtmoedigen en stillen geests, die kostelick is voer God.

III. Alle derde persoonen, ook na-bestaende vrienden wesende, sullen hier onderwefsen kunnen werden, niet licht baer met te buyt-krakeelen van man en wijf te bemeyen, als voor het meeren-deel van groote moeyte en bekommering, en van kleinen dank wesende, gelijk uyt dese geschiednisse klaerlik is af te nemen; want schoon in den begin de Koning sich schieben te voegen naer den raet der vorsten, na dat nochtans des selfs grimmigheit sich badde geleyt, dacht by weder aen Vastbi, en wat over haer bestolen was, mei leed-wesen, gelijk wel te merken is, van datter geschiebt was. Nopende het woort, gedragen wy ons tot het gene de Lefer selfs, na zijne gelegentheit, uyt de volgende oefeninge sal gelieven aen te merken, en sijne saken toe te passen.

Wat de gronden deser geschiednisse, misgluckers het gelijk ofte ongelijk des besluys raket, (misschien of yemant daer over eenig nader berigt vereysehen mogte) wy oordeelen (behoudens beter gevoelen) indien men het stuck wil opnemen gelijk het selve kortelick in de Bybelsche historie is verwaert, dat Vastbi over dese daet oft 't overrechte soo bardelick is aen-getast, ofte immers boven gelijkmatigheit barer misdaet is gestraft geweest, en dat mislaten de redenen van haer zyde tot onschilt voort-gebragt, by en nuchteren rechter behoorden 't overvegen. Onse mening middeler tijt geensins wesende ofte God (die herten en nieren doorgront, en wiens diepe oordeelen 't aelr tijt heyleg en recht-veerdich zyn) en heb evenwel Vastbi recht-veerdigck verwoeren, ^a als in sijn sonderling beleyt doorgaens gewoon zijnde den boogmoedigen te vernederen, den nederigen te verheffen: ^b alsooder allentbalven een wijf verschieb is tusschen 't gene dat by Gode in sijn ongrondelicken raet heymelicken is bestolen, en tusschen het gene dat by menfchelicke oogen openlik werd gesien. Wy willen evenwel niet loochenen, of de sake van Vastbi en sou haer vry al wat ongefunderd verstoopen, in geval daer by veragewont d'omstandigheit die 't Josphus de Joodfche History-schryver daer toe doet, te weten dat sy (ofschoon de Groot-vorst Alsius tot meer-maalen de seven Kamerlingen tot haer afsonst) evenwel met een stege norstigheit weygerig bleef den Koning te believen, daer sy in aller manieren de sake wel op een sachter en veel belesferd voer had kunnen laten af-loopen, hebbende, door eerbidighe teuingen van gehoorjaemeyt, den Koning haer onschult doen voor-dragen, by yemant daer toe in 't bysonder af te senden. Ofte in geval heussche en hooffche woorden niet hadden mogen gelden, soo haddes immers allentbalven beter geweest goetwillige onderdanigheit te betoonen, in een sake die uyt baren eygen aert niet quaet was; als met hartneckige weygering den Koning tot grimmigheit te verwecken, en den selven, zoo doende, na denken te geven van voerachtige, sonderling in soo grooten vergadering, daer hem ten haeghen gelegen was sijn macht, groot-achtjaemeyt, en mogentheit den wolcke in te beelden.

Voor besluyt, goet-gunstige Lefer, wy zijn geensins gesint veelderly redenen uyt ons tot onschilt by te brengen, ten aensien misschien by yemant gelyt sou mogen werden de bezeege-redenen ter eener en ter anderer zyden, hier bygebracht, niet bebedelick genoeg by een gevoelt en in een geschakelt te zyn; want, al wat yemant misschien mis-lagen sou mogen noemen, ofte buyten de palen van de konst oordeelen te gaen; het selve kunnen wy niet alleen, by de gene die het ambacht versien, ten vollen verstonen, maer ook tot losfelicke, en op de tijt passende vervallen, bequamelick verdragen; en dit alles, mis alleenlik aen-wysende de gelegentheit der gene die dese rollen over hant speleude, ten dien tijde door de vengels van den Wijn geresen zijnde, buyten alle kunst-regels, misgluckers boven ontzag en zresse geen swarigheit maecten met schielicke en schietende invallen, den Koning selfs nu en dan op sijn seer te tasten, gelijk oock Chyris in de maeltijt van Alexander, eerijts in dusdanige gelegentheit wesende, stoutelick bestont, zijnde (zo het schijnt) ontrent die oude tyden de hooffche pluymsfrikkerie niet soo diep gewortelt in de gemoederen der gene die de ooren der Princen besaen, als wel in de volgende eeuwen; gelijk uyt de vergelykinge van beyde lichtelick is af te nemen.

Maer, gunstige Lefer, had den wy u voor dit mael niet te seggen: leest tot verbetering, en waert wel.

^a Helt. 2. 1. e. 3. Sam. 22. 28. Luc. 1. 51. 52. f Int 11. Bouk 123 de Ourlbeyt der Joden, cap. 6.

Gramfchap des Konings A H A S U E R U S tegen de Koninginne V A S T H I, en het oordeel der Vorften daer op gevolgt, gelijk de felve in het bouck Hefters Cap. 1. wert voorgehelt.

Et gefchiede ten tijde Ahafueros (die Koning was van Indien tot aen Mooren-land, over hondert en feven-en-twintig landen) doen hy op fijn konincklicken ftoel fadt, op ten burght Sufan, in den derden jare fjns koninckrijck, dat hy hem een maeltijt maecte allen fjnen vorften en knechten, namelick den geweldigen in Perfen en Meden, den lantvoochden en de overften in fjnen landen : ten eynde hy fjn liede den heerlicken rijckdom fjns koninckrijck, en de koftelicke heerlickheyf fjner Majefteyt, vele dagen lank, namelicken, hondert en tachtignt dagen. En doe die dagen uyt waren, maecte de koninck een maeltijt allen volcke, dat op de burght Sufan was, beyde groot en kleyn, feven dagen lang, in den hove des hofs aen den huysf des Koninckx. Daer hingen witte, roode, en geelclakens, met zijde en fcharlaken zeelen gevaet, in zilveren ringen op marmeren calumnen: de banken waren gulden en zilveren, op 't praveytfel van groenen, witten, geelen, en swarten marmerfteen gemaect. En den drank droeg men in gulden vaten, en door-gaens in andere en anderen, en koninglicke wijn de volheyf, als dan de Koning vermogt. En men ftelde niemant wat hy drinken foude, want de Koning had allen voor-ftanders in fjn huys bevolen, dat een yeghelick fou doen, als het hem behaegde. En de Koninginne Vafthi maecte een maeltijt voor de vrouwen in den Koninglickten huys des Konings Ahafueros. En aen den fevendten dagh doen de Koning goets moef was van wijn, hiet hy Mahunan, Biftha, Harbona, Bigtha, Abagtha, Sethar, en Charcas, de feven kamerlingen, die voor den Koning Ahafueros dienden, dat fy de Koninginne Vafthi haelden voor den Koning, met der koninglicker kroone, dat hy den volcke en vorften welfe hare fchoonheyf: want fy was gantfch fchoone. Doch de Koninginne Vafthi woude niet komen, na den woorde des Konings door fjne kamerlingen. Doe wert de Koning feer toornig, en fjn grimmigheyf ontbrande in hem. En de Koning fprak tot den wijfen, die hen op 's lants wijfe verftonden : (want des Konings fake moefte gefchieden voor allen verftandigen in recht en handel: de naefte nu by hem waren, Charfena, Sethar, Admatha, Eharfis, Meres, Marfena, en Menuchan, de feven Vorften der Perfen en Meden, die het aengelicke des Konings fagen, en faten boven aen in 't Koningrijcke.) Watmen voor een recht aen der Koninginne Vafthi doen foude, daerom dat fy niet gedaen had na de woorden des Konings, door fjn kamerlingen. Doen fprak Menuchan voor den Koning en den Vorften: De Koningin Vafthi heeft niet alleen aen den Koning quaet gedaen, maer oock aen allen vorften, en aen allen volcken, in allen landen des Konings Ahafueros. Want foodanige daet der Koninginnen fal uyt-komen tot alle vrouwen, dat fy haren mannen verachten voor haren ooggen, en fullen feggen: De Koning Ahafueros hiet de Koninginne Vafthi voor hem komen, doch fy woude niet. Soo fullen nu de Vorftinnen in Perfen en Mede oock also feggen tot alle Vorften des Konings, wanneer fy foodanige daet der Koninginnen hooeren, fo fal hem verachtens en toorns genoech verheffen. Behaget den Koning, fo late men een koninglick gebod van hem uytgaen, en fchrijven na der Perfen en Meden wet, welke men niet en derf overtreeden: dat Vafthi niet meer voor den Koning Ahafueros come, en de Koning geve haer koningrijcke haren naeften, die beter is dan fy. En dat defen brief des Konings, die gemaect wert, in fjnen gantfchen koningrijcke (welk groot is) luytbaer worde; dat alle vrouwen hare mannen in eeren houden, 'beyde onder den grooten en kleynen. Dat behaegde den Koning en den Vorften wel: en de Koning dede na de woorden Menuchan. Doe werden brieven uytgefonden in allen landen des Konings, in een yeghelick lant na fjner fchrieff, en tot een yeghelick volk na fjner fprake, Dat een yeghelick man de over-heere in fjn huys zy: en liet fpreken na de fprake fjns volckx.

Aengaende de oorfaake des gefchils, ontftaen tuffchen de Groot-vorft ASSUERUS en de Koninginne VASTHI, mitfgaders de fwarigheyf, daer uyt ontftaen door 't vonnis der Perfiaenckhe Vorften, gelijk 't telve by Josephus Joodicke Hiftory-fchrijver is nage-laten in 't 6. cap. des 11. boucks van de oorthoyt der Joden.

NA Xerxes is 't rijk op fijn foon Cyrum, welke de Grieken Artaxerxen noemen, eerft ghekomen. Als nu dese Artaxerxes Koning in Perfen geworden was, is 't Jodifche volk in groote benaetheit ghekomen, fo dat fy by-na alle uyt-geroeyt zijn, uyt oorfaake die wy hier na fullen verhalen, want wy te voren van desen Koning wat fegge moeten, hoe dat hy een Jodifch wijf (die van Koninglickten ftamme en geflachte geboren was, en gelijk men daer van feyt, dat Jodifche volk van het verdervren verlofte) tot een echte vrouwe genomen heeft.

Want als de Koning Artaxerxes tot het koningrijk gekomen was, en van India tot aen Mooren-land toe lantvoogdyen (welk 127 geweest zijn) had beftelt, hiel hy in 't 3. jaer fjns rijcks met fjn raets-vrienden en overften der Perfen een koftelik en heerlick maeltijt, gelijk fo machtigen Koning betaemt, en 180 dagen fjn Koninglicke heerlickheyf fjn laten. Daer na heeft hy veel vreemde en uyt-landifche geflachten en volkeren, met haren gefanten, 7 dagen lang te gult gehouden, welke gallerie was toe-gericht in de na-volgende maniere.

De Coning liet een fchone tent maken, die op goude en zilveren calomnen ftont, met koftelicke voor-gangfelen en tapyten van purper geciert, daer onder veel duyfent menfchen fitten mogten, daer in liet hy goude drink-vaten dragen, die met koftelicke edle gefteenten gantfch luytig en wonderlick waren opgepronkt. Hy had oock fjn dienaren bevolen, niemant (op de Perfifche wijfe) tot drinken te dwingen, of te noodigen: maer iegelik vry te laten wat hem geliefde te eten en te drinken. Hy liet oock in het gantfche lantfchap uyt-roepen, dat een yegelik van fjn arbeit op-houden, en voor fijn koningrijcke een hoochtijldick feest sommige dagen foude vieren.

Alsoo heeft oock de Coninginne met namen Vafthi, voor de vrouwen een gallerie in den Koninglickten hove gehouden. En de Koning liet Vafte tot hem ter maeltijt beroepen, op dat hy haer aen fjne lieve gaften toonde, nademaelf fy met fchoonte hares lighaems alle andere vrouwen verre te boven ging. Maer fy wilde het Perfifche gebod houden, het welke den vrouwen verbiet dat fy haer van niemant vreemts fullen laten aenfchouwen, en verfcheen niet voor den Coning. En of hy wel dikmael de kamerlingen tot haer fchickte, fo bleef fy evenwel by haer voornemen, en wilde niet komen.

Doen wert de Koning over haer toornig, liet fjn gaften gaen, beriep de feven Wijfen (die by de Perfen de wetten plegen uyt te leggen) te famen, verklaegde fjn wijf voor haer, en hielt haer voor hoefe hem was ongehoorfaem geweest, mits fy fo dikwils van hem ter maeltijt beroepen welfende, en nochtans niet had willen komen, beegerde daerom van haer te horen wat fy voor een oordeel verdiende. Doe feyde ener, met name Mucheus, dat niet alleen hem, maer oock alle Perfianen een fchande daer door gefchieft ware: want het ware te beforgen, fy fouden voortaan alle van hare vrouwen veracht zijn, en in fpot en fchande leven moeten: want de vrouwen haer mannen lichtelik niet meer vrefen foon eeren fouden, aengiefen fy een exempel aen de Coninginne Vafthi hadden, die haer tegens fo machtigen Koning ftout en hoogmoedig bewefen hadde. Daerom hy den Koning riet fulke ongehoorfaemheyf hooglic te ftraffen, en daer na fulken oordeel, als tegens de Coningin gezaen is, een yegelik verkondigen laten. Is daerom eyndelik befloten, dat Vafthi verftooten, en hare koninglicke eere en weerde een andere vrouwe fou gegeven worden. Maer nadien de Koningin Vafthi den Koning feer lief was, mits hare fchoonheyf, en haer nochtans om der wet wille niet langer dorfte behouden, was hy feer daer over bedroeft dat het hem niet na fjn wille gaen mochte.

Als hem nu fjn raden en vrienden fo bedroeft fagen, hebben fy hem geraden, hy wilde doch der vrouwen vergeten, en fulke onnutte liefde uyt der herten en finnen flaen, en in 't gantfche lant na d' alderfchoonfte jonge dochters vrage laten, en hem uit den felven een echte vrouwe verkiefen, want wanneer by een ander nam, dat hem dat verlange na d'eerfte haelt fou vergaen, en fo mochte hy eener ander door dagelicke by-woning lichtelik gewennen. Sulcken raet heeft de Koning gevolgt, en terftont fjner dienaren bevolen in 't gantfchen rijke der alderfchoonfte jonkvrouwen na te foeken, en hem toe te voeren, &c.

MANNELICKE ACHTBAERHEYT,

Aengewesen in de

VOORSPRAKE, TEGENSPRAKE EN UYTSPRAKE,

Over de WEYGERINGE der Koninginne

V A S T H I,

Aen de Gefanten des Konings

A S S U E R U S.

Alles tot verbeteringh van de Huys-gebreecken deser eeuwte.

Asfucris, in de vreucht van sijne feest ges-
ten,
Nu van den wijn gerackt, en vrolick na den
cten,

Wil, uyt een open hert, en met een luchten sin,
Vertonen aen het volck de schoone Koningin:
Dies sent-men na de fael, daer al de groote vrouwen,
Verfcheide van de mans, met Vasthi maeltijt houwen,
Men seyt haer dit bevel van 's Koninx wegen aen,
Sy laet des niet te min de boden ledigh gaen.
Hier over is de Vorst in gramschap op-gegeten,
En geeft aen sijnen Raet de saken op te wegen:
Tia mannē(roept de Prins) hier dient te zijn beraemt
Wat dat een wijf verdient die haren man beschaemt.
Stracx rijster groot gewoel, (gelijk men kan geloven)
Men wil de Koningin van haren staet beroven:
Men noemt haer sieren moet en kop vol sottē waen,

Men schildert leelick af al wat'er is ghedaen.
Het schijnt dat in den Raet geen mensche zy gevondē
Die voor de Koningin het stuck heeft aen-gebonden,
Dies wert de jonge vrou in haesten onderdruckt,
En sonder tegen-weer van haren stoel geruckt.
Wy, leser, even nu in dese laetste tijden,
Gaen voor de Coningin, en alle vrouwen, strijden;
Want schoō haer broose jeugt verviel in dit verdriet,
Het stuck by haer be-gaen en was so leelick niet.
Hier sal een vrouwe-man de Koningin verschoonen,
Daer sal een strenge vorst haer ongelijk verthoonen,
Dies wert'er op het leest een vonnis uyt gemaect,
Dat Vasthi niet alleen maer alle vrouwen raect.
Koom hier dā, wyse mans, koom onbesuyfde vrouwē
En leert uyt dit gespreck u plichten onderhouwen,
Want alsmen man en wijf by beurten tegenspreckt,
Dan sietmen alderbest wat hier en daer ontbreckt.

GESPREK VOOR DE KONINGINNE VASTHI,

Tot verschoning van haer Weygering aen de Gefanten des Konings ASSUEROS.

*Assueros was
Koningh van
Indien af, tot
aen't Mooren-
landt toe, over
hondert en se-
venentwintigh
landen, gelijk
gheleyt werdt
Esth. 1. En al
is 't soo dat de
vorighe Konin-
gen van Meden
en Persen een
geweldich rijk
beseten hebben,
soo en is noch-
tans niet een der
selver gekomen*

*tot aen de gren-
sen des Mooren-
lands, tot Cam-
byfos de Soone
van Cyrus toe,
de welke, E-
gipten t'onder-
gebracht heb-
bende, heeft
wel yet tegens
het Moorenlant
voor-genomen,
doch is dade-
lick in Egipten
geforven, al-
eer seven jaren
in het rijk ge-
seten te hebben.
Just. lib. 1.*

CHARSENA, een van de seven Persaensche Vorsten, spreekt.

Gedugte Werelt-vorst, die niet alleen de landen
Van Gangisrijkē stroom tot an de dorre strandē
Van 't hete Moren-rack met wapens overwint,
Maer oock, door soete gunst, het rijk te samen bint.
Nadien her u behaecht, hier midden in de gasten,
Een sake van gevolgh te laten ondertaften,
Soo doe my dese gunst, ter eeren van de wijn,

Dat ick, in dit gespreck, mach open-hertigh zijn;
Ick sal de gantsche saeck ten kortsten over-halen
Na my de reden leyt; of, koom ick af te dwalen
Wat verder als het dient, ick bidde, neem gedult,
Ten schort niet aen de man; u tafel heeft de schult.
De Wijn, beroemde Vorst, ontluyt de stomme mondē
En roert de geesten om tot aen de diepste gronden;

De wijn van losfen aert wijckt diekmaeluyte baen,
Doch wijst des niet te min de rechte waerheyten.

NA dat op u bevel, door Perfen en door Meden,

By naest het gantsche lant te gaste was gebeden,
Te Susan op het slot, en dat de rijke pracht

Van menig Koninckrijk hier binnen was gebracht,

Soo waerdij menichmael met dese faeck beladen,

En liet in grooten ernst met al het hof beraden

Hoe dit geweldigh seest, door uwe gunst bereyt,

Ter eeren van het rijk, mocht werden aen-geleyt.

Naer vlijchig ondersouck van veelderhande wetten,

Beliefdet uwen Raet een tafel-keur te setten,

Dat niemant, wie het waer, een ander porren sou

Te drincken op het seest meer als hy drincken wou.

OVorstelick gebodt! dat alle wode rancken

Van gullen overdaetis machtich af te danken;

Ick wenschte dat het volck eens matich konde zijn,

En maken soete vreucht het eynde van de wijn.

Noch weter voor-gefelt, dat by de grootte vrouwen

In eenich stil vertreck best diende seest gehouwen,

Op dat het teere volck mocht leyden haren dans,

In stilte, sonder schrick, en verre van de mans.

Dit docht u wonder nut, en liet daerom gebieden,

Dat, juyst na dit bewerp, hier alles sou geschieden:

En hier uyt ist geweest, dat al dit machtich hof

Is vrolick, sonder twyft, tot uwo grooten lof.

Tis nu de sefte maent, dat wy geheele dagen

Te samen besich zijn, om lusten op te jagen,

Al wat een menschen hert sijn leven uy bedacht,

Dat wert, tot ons vermaeck, in dese seest gebracht.

Het vorstelick gebod, een sael voor grootte scharen,

Saet heerlick, na de kunst, verlieven op pilaren

Van rijcken Marmersteen, vol aders, schoon geplekt,

Met kostelick tapijt van alle kant bedeckt.

Wy sien niet als porphir, niet als albeste vloeren,

Als gulden muer-geSPAN, gehecht aen zijde snoeren;

De banken, van de sael, zijn altemaal vergult,

So dat het ruym gebou is van de glans vervult;

Hier blijckt het edelgout, gedreven metten hamer,

Daer schiet een hellesteen haer stralen door de kamer,

(Al wat een tottē drank.) Al schenkt men menig-mael,

De wijn is al tijt vers, en staech een nieuwe schaal.

Ofschoon hier niet een mensch wert totten drank ge-

de wijn wort onder dies so mildelijc gegeve, (dreven,

Soo vriendelick bedient, dat niet een enich man

Van 't soete druyve-nat sich wederhouwen kan. (ken

Hier komt eē grote kop vol griexche wijn geschon-

dies wort op den Vorst en lijn gemael gedroncken;

Van elders rijst een schrouf, die, met een nieuwe vont

De wijsheyt uyt hert, den wijn jaegt in de mont.

Wy smelten in de vreught: de vorstelicke forgen

Zijn in de keucken-damp, of in de wijn verborgen,

De sang, het snaren spel, en ander soet geluyt,

Drijft ons de rechte sucht van groter diengen uyt.

Hoe woelt het dertel volk! het is genoug te merken

Hoe seer het krachtich nak! in ons begint te werken.

Hoor watter voor geraes rijst door de gansche sael,

Schier yder van den hoop spreek ondercheidē tael.

De konincklike gunst heeft ons voor alle vonden

De blyfchap in-gefort, de vreugde toe-gefonnen,

Dies staet het hooft verfelt, en wie en voelē niet

Dat hem, geen nuchter hert, maer dwase lust gebiet,

Noch ist niet genouch: de Koninck niet te vreden

Met alle dit beslach vol overtollicheden,

En hiet de Koningin te brengen aen den dach.

Beveelt het aerdich beel, voor hem alleen geboren,

De Peerel van het rijk, tot sijn vermaeck gekoren,

Beveelt het weerde pant, vol wonderlicken glans,

Te stellen voor het oog van al de rouwe mans.

Onaerdich, als wy zijn, en onbelesde gasten,

Wy laten ons te seer met weldaet overlasten,

Hoe gaen wy dus te werck? is by ons geen bescheyt

Hoe Konincklike gunst dient aen te zijn geleyt?

„Ach, noyt en wister mensch regt op sijn hooft te levē

„Die staeg anveerden dorst al wat de Princen geven:

„Ten is, in mijn verstant, geen rustich edelman,

„Ten zy dat hy de gunst van Princen vieren kan;

„Hy bedelt niet alleen die met een listich jocken

„Der Princen milde sucht weet over hem te locken;

„Een die geduerig neemt, en noyt sijn hand en sluyt,

„Dat is, in onse tael, een pracher in sijn huyt.

Dog schoon het gansche volk wou dertel zijn, wy seve

Wy, die den Koninck selfs tot raden zijn gegeven,

Wy, die zijn aen het hof, en voor het gansche lant,

Als lichten in der nacht, als bakens aen de strant;

Wy dienen boven al, tot voor-stant van de wetten,

Ons tegen dit bedrieff met krachten aen te setten,

Wy dienen onsen Prins, en sijnen milden sin

Te stieren tot behout van onse Koningin;

Wy dienen malle drift met aller vlijt te straffen;

En watter niet en vougt vrymoedig af te schaffen;

Doch meest onseygen hert te spenen van de lust,

Dewijl het gansche rijk op onse schouders rust.

Dit heb ik van 't begin den Koninck voor-gedragen,

De Vorsten aen-geleyt, de gasten voor-geslagen;

Doch schoon ick dit en dat, op goede gronden, riet,

Staech voerder yemant uyt, die 't weder ommeltiet.

De Koninck geeft bevel aen al de kamerlingen,

De weerde Koningin, van haeren dis te bringen

Tot hier in dit gewoel. De seve mannen gaen,

En seggen onse vrou de seldsaem boodschap aen.

De wijke Koningin, die jae wel konde ramen

Van waer dit nieu bevel, en seve boden quamen,

Te weten uytten gront van enich diep gelas,

Seyt ons gefanten af, en hout haer daeris was.

Mchunam is gestoort, en komt sijn wervaren,

Met op-getogen zeyl, den Koninck openbaren;

Hier uyt is, door de sael, een grootte strijt ontstaen,

Men riep, des Koninckx woort is hier te kort gedaen,

Hier is het straffen nut. Straex weter voor-geslagen

Me-vrou van haren staet en uyt het hof te jagen:

Een ander korseel hooft wil datse met gewelt

Hier binnen zy gebracht, en voor de Prins gestelt.

Een derde, die het stuck ten besten scheen te wenden,

Meynt dat het beter zy noch eens om haer te zenden.

De Koninck is verbaest, en, mits het los geschal,

Onseker wat hy doen, of wat hy laten sal.

Mijn Heeren, laet de faeck wat nader onderastren,

Eer wy de Koningin in enich deel belasten;

Een yder fwijsge-stil, en weg dit geval

Tot ons het gansche stuck ten vollen blijcken sal.

„Die staet om yet te doen, of om te laten varen,

„Die stellet aen de tijt. De tijt sal openbaren

„Wat

• Susan was de hoof-stad van Perfen, also genaemt van de riviere Susus, ofte (gelijck andere meynen) van Susan: dat in de Perstraenische taal een Lehe beteykent, van welke aldaer groote meniche wies. Plin. lib. 11. cap. 13. • Flavus Jolyphus, I. schrijver van de ontden der Joden, en Herodotus out Griex Auteur, geuzen dat de Perfen en Meden een onde gewoente hadden, geen vrouwen in de maeldagen der mannen toe te laten, en vougen dat alleenick mannen, en vrouwen met vrouwen haere feest-dagen hielden, en de redenen hier nae breder verhaelt. • Deē maniche van doen, te weten op de gefortien van Princen te drincken, schijnt van onden tijden toe in onse eeuwen toe geblieden te zijn. Hier over heft Plutarchus, in mijn oors. boek gezeit: En gelijck een Poet van onsen tyde wel getongen heet, Van salus natus nullam potare saluta. Dat is, hier is geout voor de gesonde geen Geoutheyte te drincken.

„Wat yder dient gedaen. Het is een malle daet,
 „In dingen van gevolg te nemen kleyn beraet.
 Men roupt hier over hoop, met onbedachte reden,
 Het Koninklick gebot is waerlijk overtreden; (woort,
 „Hier tegē dient voor-sien. Heer Konink, hoort een
 Ghylt op u Princes niet langer zijn gesfoort.
 Daer woont een dapper volk hier bovē op de bergen,
 Dat met een loofen vlucht den vyant weet te tergen;
 Want, als het uyt den strijt mer losse roomen vliet,
 Dan isser datter meest met selle pijlen schiet.
 Dit is een vrouwen kunst, ons dienftig tot genuchten,
 Sy schieten in 't vertreck, sy treffien alle vluchten;
 „En hoe dit geestlich volek ons bede verder wrpt,
 „Hoe ons de soete lust wert dieper ingescherpt.
 „Wie heester in den haes, of ander wilt behagen,
 „Indien hy mist de vreucht om dit te mogen jagen?
 „Een weyman prijft dē loop, al duertse noch so lang;
 „De jacht, de soete jacht, is beter als de vang. (ken,
 „Ten baert geen herten-leet, maer eer een soet verma-
 „Als yemant dat hy wenscht niet strax en mag genakē;
 „Een wijf dat eeuwich geeft, en niet ontfeffen kan,
 „Die acht ik onbequaem te woonen by den man.
 Daer is geen twijffel aen, dit weet de Koninginne,
 Al watter is geschiet is voetselaen de minne,
 Men hielt en over langh, en heden voor gewis,
 Dat uyt-stel van vermaeck, is water in de smis.
 Doch, alsik recht bemerk den oorspronk deser faken,
 Sy dunkt my, niet den Prins, maer ons alleen te raken;
 Door-siet eens, machtig Vorst, den gront van dit ge-
 Het is om ons gedaen, en niet om uwent wil. (schil,
 Wy zijn het even selfs, die met geheele krachten
 De schoone Koningin hier op de sael verwachten,
 En nu het ydel hert sijn lusten niet en vint,
 Soo toont sich dees en die gewelich ongesint.
 Wy dachten met vermaeck ons dertel oog te voeden,
 En nu het niet en valt, so schijnen wy te woeden.
 Wy woelen over hoop, en maken groot gekrijt,
 Maer dat ons gaende maect, en is maer enckel spijt.
 Wat is doch onse Vorstaen dit kraekel gelegen?
 Voorwaer ons sotte drift en moet hem niet bewegen;
 Hy vint sijn bed-gevoer wanneer het hem behaegt,
 Noyt heeft sijn frische jeugt sich over haer beklaegt.
 Me-vrou is by den Prins, wanneer sy wert ontboden,
 Sy heeft noyt sijn gesicht, noyt sijn knus ontvoloden;
 Is haer het eerlick hert voor ons gewool beschaemt?
 Wat isser datter meer een echte vrou betaemt?
 Sal dit een deuchtsam wijf van haren man verfteken?
 Sal hier om eenich man een vaste trouw verbreken?
 Sal dit de Koningin berooven van de kroon?
 Ach! voor een goede daet is dat een quade loon.
 Met oorlof, grootste Vorst, ik sal wat hooger rijfen,
 Ick moet u naerder gaen, en metter daet bewijfen
 De deucht, en klouck beleyt van uwe Koningin,
 Die wijs en eerbaer is, oock tegen uwen sin.
 Meent yemant dat de vrou, in als, en t' aller stonden
 Is, mer so strenghe plicht, aen haren man gebonden,
 Dat sy moet veerdigh zijn, in als wat hy gebiet,
 Men segge warmē wil, voor my 'k en meyn het niet.
 Een man kan zijn geneygt (gelijk men menig werven
 Het redelyk vernuft siet in de mensch versterven,
 Wanneer een hete koorts hem door de ledē dwaelt,
 En met een sellen brant leyt in het hoofd en maelt)
 Een man kan zijn geneygt een vrient te willen grieve,
 En roepen om geweer, sal hem het wijf gelieven?

De Hiltory-schryvers getuygen van de Persen, dat de selve in het vluchten met achter uyt te schieten aen hare vyanden groote schade wisten te doen. Siet hier van *Plutarch*, in het leven van *Craffis*, en andere.

Een man kan zijn geneygt, ook tot sijn eygen schant,
 Sal hem een wijfe vrou in alles zijn ter hant?
 Een man kan nachters monts een goede saek belasten,
 En na den derden dronk, in 't midden van de gasten,
 Herroupen sijn bevel, en doen een quaden slach,
 Wie oordeelt dat de vrou van 't eerste wijken mach?
 De wille van de mensch, al isse schoon de leste,
 En dient niet alle tijt gehouden voor de beste,
 't Gunt datmen eerst gebiet, is menich-mael so goet;
 Dat ook de tweede wil daer onder buygen moet.
 Daer komen, nu en dan, daer komen ja gevallen,
 In welke menich-mael een vrouwe niet met allen
 Mach hooren naer het woort van haren over-heer;
 Al dringthy wonder hart, al roept hy bijster seer:
 Gevoel, voorsichtich Vorst, gevoel in dese faken
 Gelijk de reden eyft, gy liet hier wetten maken
 In wesen van een Prins, en wout dat yder vrou,
 Verscheyden van de mans, haer vreugde nemen sou.
 Ghylent het oude recht van Persen ende Meden,
 Een spore tot de tucht, een regel van de zeden.
 Dies hore metter daet ons vaderlicke wet
 Op dese feest vernieu, en weder in-geset.
 Dat is een vaste keur, in vollen raet besluten,
 Niet aen den dis gemaect, of met de wijn begoten;
 Dat is een oude wet, een yder in-geprent,
 Bevesticht door den tijt, en over al bekent.
 Dat is een reyn gebodt, op dat geen eerbaer ooren
 In eenich rou gelach, en souden dingen horen
 Nadeelich voor de tucht, en brengen uyt de feest
 Een doodelick vergif, een kancker in den geest.
 Indien de Koningin hier tegen waer gekomen,
 Haer diende dan (ik kent) de scepter af-genomen;
 Maer nu de wijfe vrou op uwe wetten past,
 Hoe wertsē doch so hart van yder aen-getast?
 „Geluckigh is de staet, wanneer de groote Vorsten
 „Sijn voesters van de tucht, gelijk met eygen borsten,
 „Dat is door eygen doen. Geluckich is de staet.
 „Wanneer de Koning selfs in deuchden voere gaet.
 Ghyl voeder van het lant, en hoeder van de steden,
 Bevecht de reyne tucht, en quetsē de goede zeden,
 Ghy, die het dertel volck eerst palen hebt geset,
 Verbreeckt het oude recht, en doot u eygen wet.
 Tot heden op den dach zijn alle jongen vrouwen,
 Ten goede van de mans, van welde wederhouwen;
 En in het huys geplant: dies schoon wy gaen te gast,
 Soo blijfter noch een sorg die op den hampel past:
 De vrou neemt vlijtich acht op onse jongen dieren,
 Sy laet haer oogen gaen ontrent de kamenieren,
 Sy let op alle ding, so datter niet een knecht,
 Tot na-deel van het huys, sijn parten aen en recht.
 Hier by komt dese verucht: het wijf in huys gebleven,
 En siet noyt hoe de man by wijlen placht te leven,
 Wanneer hy door de wijn, ontrent een vollen dis,
 In vreemde lijnery gants uyt-gelaten is;
 Dit hout haer in den toom, en doet de mannē achten,
 Dit leert haer wonder veel van onse geest verwachten.
 „Die thuis, en by het volck, wil houden sijn gebiet,
 „En mach niet vrolijk zijn, dan alsment niet en siet.
 Maer dit en sal voortaan in Persen niet gebeuren,
 Nadien de Vorst begint de wetten afte keuren;
 Nadien de Koninck selfs sijn lieve weder-paer
 Doetroupen by de mans in alle tot gebaer,
 „Ach! roupen eē teer ge moet genaekt ontrent de sondē,
 „Daer wert het oog gequetsē, het oore wert geschondē,
 „Hier door een slim gesigt, daer met eē dertel woort.
 „Het quaet gelijkt de pest, het set gewelich voort.

4 „Ach! wie het vat bestaet sijn houpen af te breken,
 „Veroorfaect dat de wijn moet in de kelder lekken.
 „Ach! waer in eenich rijk een goede wet vervalt,
 „Daer sietmen dat het volk met losse toomen malt.
 Neem my ten besten af, al wordy vergeleken
 Met yemant die het breny door koortden aengestekē,
 Yet tegen eygen nut, yet tegen recht gebiet,
 Al dunkt het yemant vreemt, 't is buyten reden niet.
 Ghy zijt op desen dagh gants buyten alle maten,
 Ghy zijt tot ons vermaect te bijster uyt-gelaten:
 Ick bidde noch een-mael, ô Vorst, vergevet my,
 Ick noem u groote gunst een soete rasery.
 Ghy zijt op ons verliefte, dat jaegt u buyten reden,
 Ghy brant als in de koorts van overtollicheden:
 Betoom u milden geest; waer wildy vorder gaen,
 Ghy hebt te deser tijt ons eer genouch gedaen;
 't Is quaet al water volgt. u vrientschap is volkomen,
 Al water boven rijst, en dient niet aengenomen;
 De gunst, die aen het volk hier noch geschieden sou,
 Kan niemant dienstich zijn, alstot gewiffen rou.
 De weldaet wert de mensch wel somtijts aē-gedrongē,
 En 't dient hem tot verderf. De simme door haer jongē
 Mits datse veel te seer de teere leden dout,
 En in haer dwase min geen middel-maet en hout.
 Wat wildy vier, en vlam, en schadelijcke layen
 Hier stroyen lāngs het hof, hier in de kamer sayen?
 Wat wildy fellen brant ons jagen in het bloet,
 En door een ydel oog verhitte ons gemoet?
 Wat sal d'eerweerde vrou in dit geselschap maken?
 My dunkt ick siefe staen met twee geboofde kaken,
 Schoon als een versche roos, geweldich in cieraet,
 Bedeckt met enkel gout, en konincklijck gewaet.
 My dunkt ick siefe staen, verciert van alle kanten,
 Met peerels om den hals, de kroon vol diamanten;
 Ik sie haer hellē glans, gelijk een sonne-schijn, (wijn.
 Vol schoonheynt in der daet, maer schoonder in den
 Het is, voorwaer het is, met reden wel te schromen,
 Dat niet alsoengeval hier uyt en staet te komen,
 Het dunkt my seker gaen, dat yemant van den hoop,
 Door prickels van de lust, sal raken op de loop.
 „Wat wil men aerdig freuyt aen grage snoepers vergē?
 „Waer dientet anders toe, dan om den mont te tergē?
 „Wat wil men schoone spijs hier brengē aen den dag,
 „Daer niemant van het hof yet van genieten mag?
 Daer woont ellendich volck hier onder in der hellen,
 Gelijk van ouden tijt de vaders ons vertellen,
 Dat dranck en goede spijs met groote lusten siet,
 Het eynde niet te min is pijnlijck verdriet.
 Want alshet doorhet oog istot de lust bewogen,
 So werden wijn en kost in haesten wech getogen;
 Het vriendelicke freuyt, dat voor haer oogen stont,
 En laet haer anders niet als water in den mont.
 „Het is een sware plaeg, uyt noot te moeten sichten,
 „Door schaersheynt vā gewas, en feyl van korē-vrugte;
 „Maer wie van honger raeft, daer volle schotels zijn,
 „En niet en wert gelaefte; die lijt een helse pijn.
 Ick neem u altemael in desen tot getuygen,
 Dat wy uyt dit gesicht niet anders konnen suygen
 Als doodelijck vergif, dat in de leden kruypt,
 En door een dertel oog tot in het herte sluypt;
 Den eersten suldy sien staen loeren van bezijden;
 Den tweeden sal de vreucht van onsen Vorst benydē;
 Een derde daer ontrent, sal brullen als een stier,
 Sal voelen in de borst een aen-gesteken vier.
 „Als vrouwen, jeugt, de wijn, drie wonderlicke dingē,
 „Op eenich swak gemoet te samen komen dringen;

„Wat streken gaender om! wat leyter voor een huys!
 „Wie houtet eerst sijn hert, en dan sijn handē thuys?
 „De wijn is Venus melck; als die in onse leden
 „Haer krachten openbaert, dan slaepet de wijfe reden;
 „Komt hier de jeugt ontrent, so naecter swaerder val;
 „Maer zijnder vrouwen by, so deuchtet niet met al.
 „Een kostelyk juweel int openbaer te toonen,
 „Sal veel-tijts met verdriet sijn dwafsen meester loonē,
 „Een die sijn gelc ontsluyt, en twel voor alle man,
 „Indien hy dieven krijgt, hy isser oorfaeck van.
 „Een die wel heeft gekookt en niet en weet te swijgē,
 „Sal licht een vreemde gaft omtrent sijn tafel krijgen:
 „Te prijfen sijnen wijn, sijn peert, en swaert, een vrou,
 „Is menich edel man bedegen tot berou.
 „Een die wat goets besit, moet nutten sonder krassen,
 „En lachen sonder stem, en knagen sonder bāssen:
 „Want die wijt-mondig roemt, en stoft op sijn geluk,
 „Is nimmer sonder nijt, en selden sonder druk.
 Laet over dit geval, laet al de wijfe boucken,
 Laet al den ouden tijt wel neerfich onderfoucken;
 Ick weet, daer is te sien hoe dat hy wert geloont,
 Die sijn geminde vrou aen vreemde gafften toont.
 Ick weet, daer is te sien wat plagen dat 'er komen,
 Wanneer de Vorst bestaet van sijn gemaet te romen.
 Hier heb ick menich-mael veel dingen op bedacht,
 Een komt my nu te voor, en 't dient hier bygebracht.
 4 Candaulis weerde vrou was over al gepresen,
 Van oordeel wijt beroemt, in schoonheynt uit-gelesen,
 Wat doet de jonge Vorst? hy vint zich niet gerust
 Ontrent de frisse bloem te koelen sijnen lust,
 Hy stoft op haren glans by al sijn beste vrienden,
 En die hem aen den dis, en in de kamer dienden;
 „Hy weyt geweldich breet, hy seyt het Gijges aen,
 „Een die in sijn gevolgh voor lijf-schut plach te gaen.
 Noch is het niet genouch. De Koninck in het praten,
 Eensop een blijden dach, wat verder uyt-gelaten,
 Begant met vollen mont den lantfer aen te bien
 De schoone Koningin eens naeckte te komen sien:
 De jongeling verfschrickt, en isser dapper tegen,
 En, wat de Koninck seyt, en laet hem niet bewegen;
 Sal ick, een slecht gefel, so stouten daet bestaen,
 Die weet hoe dit geval Actaon in vergaen?
 Sal mijn onwaerdich oog een Koningin beloncken,
 En spelen om een vier vol schadelicke voncken?
 Vol yffelick gevaer? neen, edel Prince, neen,
 Dat vriendelic gesicht is maer voor u alleen.
 Wat laetmen hier en daer sijn los gesichte dwalen?
 Tis best dat yder mensch blijft in sijn eygen palen;
 Tis best dat yder man geen ooge vallen laet,
 Als daer hy na-der-hant mach komen metter daet.
 Wat vreemde slag is dit? wat mag den Koninck pogen
 Sijn weerde Koningin aen yemant naeckte te togen?
 „Ick houde dat een wijf niet erbaer blijven kan,
 „Die eens haer naekte lijf toont aen eē vremde man.
 Noch houd de Koning aen, en dringt op sijn vermetē,
 Ghy sulde de Koningin sien buyten haren weten;
 Doe slechts na mijnen raet, ten kan niet qalyk gaen.
 Waer toe een lang verhael? de jongman neemt et aen,
 So haeft de gulde son is van de kam geweken,
 So gaet my dese gaft sich in de fel verfteken

4 Dese seer oude geschiednisse, en voor de tijden Afsueri voor-gevallen, is te lesen by Herodotus Griex History-schrijver, in sijn eerste boeck *Clio* genaemt, omtrent het begin.
 5 Dese Candaules is Groot-vorst geweest van Sarden, sone van Alcirus, die de sone was van Hercules.
 6 Gijges een van de lijfschutter van Candaules, en hem boven andere aengenaem, wert by den schelen in veel groote saken gebruyckt. Siet Herod. in sijn voorst. eerste bouck *Clio*.

Daer sijn Princeffe sloop, en sit daer lange tijt
 Gedrongen aen de muer, gedoken in tapijt.
 Me-vrou komt onder dies in hare kamer treden,
 En scheyt haer onder-kleet en hare naeckte leden,
 Hout ook, tot haer gerief, niet eene kamer-maecht,
 Om dat het even doen den Prince soo behaecht.
 Hier is een grage quant gants besich om te gapen,
 Gants besich om vermaeck uyt dit bedrog te rapen,
 Hy reyck-halft wat hy mach, hy snuffelt hier en daer,
 Tot dat de snege vrou den lincker wert gewaer.
 Sy kropt haer gramschap in, en leyt met grote sorgen,
 Bevochten in den geest, tot aen den lichten morgen;
 Doen rieps' een trouwé knegt, dié sy om Gijges sont,
 Die sich van stonden aen in haren kamer vont.
 Hoor Gijges, sprak Me-vrou: of heden suldy sterven,
 Of heden Koninck sijn. Of heden suldy erven
 My, of het duyfter graf. Kies dit geweldich rijk,
 En my tot Koningin; of neen, du bist een lijck.
 Ick sweere by den throon van al de grootste Goden,
 Ick sweere by de kroon u heden aen-geboden,
 En by de reyne trou en by mijn eerbaer root,
 Of heden zydy mijn, of heden zydy doot.
 De borst aen u getoogt, de schoot aen u gebleken,
 En mach van een alleen, van een maer zyn bekeken;
 Den tweeden, wie het zy, heb ick het licht ontfeyt,
 Dies staet voor u, of hem, een wisse doot bereyt.
 't Sa past op u geluck, de kans is nu te wagen,
 Of doot, of wert gedoot; of slaet, of wert geslagen;
 Wat staedy slecht en siet, spreekt lustich uytte borst,
 En so ghy leven wilt, soo door den dwaesen Vorst.
 't Verschil is al te groot. Ach! Gijges is bewogen,
 En wert, so door den loon, als door de vrees bewogen.
 Int korte: 't is gedaen. De Prins verliest sijn wijf,
 Sijn kroon, sijn gansche rijk, en noch sijn eygh lijf.
 Ick bidde, wijse Vorst, wilt dese klappen mijden,
 Eer wy in dit geval gelijcke schip-braeck lijden;
 Het vrouwelijck geslacht en is op desen dach
 Niet kleynder in sijn oog, niet beter als het plach.
 Hoe sal u weerde pant, van konincklijcken bloede,
 En door soo hoogen stam verheven van gemoede,
 Om ons vermaeck te doen, geraken in gequel?
 En dienen hier het volck als vooreen tafel-spel?

Die maetheit moet geschien in ver-gelegen landen;
 Aen ik en weet niet wie; en niet tot onser schanden;
 Niet hier in dit paleys, aen ons geduchte vrou,
 Die vreemde mannen vliet, en haren is getrou.
 Doch alsmen dese faeck wil wegen, nae de reden,
 In onse Koningin sijn geensins trotsse zeden,
 Sy is van goeder aert, de sake wijstet uyt,
 't En zy dat alle ding ten quaetsten word geduyt.
 Een wijf, van fotten waen, of eygen sucht gesteken,
 En wenscht geen liever ding, als wel te zyn bekeken;
 Dog meest als haer gespang, haer kleet, en rijk gewaet
 Een ander, diese kent, in kost te boven gaet.
 Gewis indien de pracht Me-vrou had in-genomen,
 Sy sou van stonden aen niet laten hier te komen;
 Het waer in dit geval haer lief te zyn getoont,
 Sy weet dat haer de kruyn nu prachtig is gekroont;
 Sy weet dat haer gespang gaet buyten alle weerden,
 En dat haer hals-cieraet is als het puyck der eerden;
 Sy weet dat sy een rijk aen yder oore draegt,
 En dat van haren ring het gansche Perfen waegt;
 Sy weet dat yder steen, in haer paruyck gesteken,
 Wert by een helle ster te rechte vergeleken,
 En dat haer peerel-snoer is een so seldsaem ding,
 Dat noyt een oester-schelp soo reynen water ving.
 Dit is haer al bekent, noch weet sy boven desen,
 Dat al de weerelt deur haer schoonhey is gepresen,
 En dat een schoone vrou, so defstich op-geciert,
 Is 't hoogste dat de mensch hier op der aerden viert:
 Doch even wel nochtans, en dit niet tegenstaende, (de
 Of haer mer groten ernst Mahunam schoon vermaen-
 Te strijcken door het hof, sy quam niet uytgedwaelt,
 Maer bleef daer haer de wet des Koning had bepaelt,
 So moct dan u gemael, of niet eer-suchtich wesen,
 Of door een hooger geest soo verre zyn geresen,
 Dat sy verwaende sucht, en alle vrouwe-pracht,
 Niet als voor kinder-spel, en enkel dwaeshey acht.
 Men nemet hoemen wil, de reden kan het seggen
 Dat haer besette tucht niet is te wederleggen;
 Want of men haer bedrijffschoon om en ommewent,
 Daer is geen slechte stof, en niets gemeens ontrent.
 „Kan oock een echte wijf haer eere beter stijven,
 „Als met in huys te zyn, en uytten woel te blijven?

„Te dringen door het volk betaemt de rouwe mans,
 „Het huys in tegendeel, dat is de vrouwe-schans.
 „De byen zijn gezicht, om datse verre sweven,
 „Een vrou in tegen-deel, moet als een mossel leven,
 „Mout blijv' daerse woont, vast aen haer eygen dek,
 „Gedok en in haer schelp, gelijk een wijngaert-slek.
 „Want als het echte wijf blijft in haer huys gedronge,
 „So is haer eer bewaert van alle quade tongen, (schiet?
 „Vraegt yemant, wie de nijt met geen vergif en
 „Een vrou die niet en loopt, en diemen selden siet.
 Wel aen dan, wijste Vorst, laet al de groote vrouwen,
 Laet onse Koningin haer eygen maeltijt houwen;
 Ghy hebt toch aen den raet met volten mont beslaet,
 Dat op het vrouwen-huys wel mochte zijn gepaet.
 Ghy hadder goeden wil de vrouwen aen te trecken,
 De vrouwen boven al tot blyfschap op te wecken,
 De vrouwen op het hof haer vryheyd toe te staen,
 Opdat haer beter chier mocht werden aen-gedaen.
 Wil yemant nu Me-vrou van al de vrouwen wenden,
 Die sal de gansche vreugt van dat geselschap schendē,
 Niet anders dan gelijc een die met rouwer hant,
 Trekt midden uyt een rinck een schoonen diamant.
 Of wel de Koningin haer affcheyt sal verblommen,
 Ick weet dat evenwel een yder sal verstormen,
 En swellen van de spijt, als dit vertreck geschiet,
 En dan is al de kost van dese feesse te niet. (gen,
 „Het teere vrouwen-breyen kan geenens trots verwel-
 „Geen ding is so geneeyt om sich in als te belgen,
 „En wie sich in her wijfin eenich deel ontgaet,
 „Die raekt van stonden aen ook in der mannen haet.
 Dit heeft de Koningin (aen wie geen heete vlagen,
 Geen dampen van de wijn zijn in het hooft geslagen,
 Of op her hert gedaelt) dit heeft de Koningin
 Tot meer-mael over-leyt met voorbedachten sin;
 En naer de gansche faeck te hebbē overwogen,
 So is haer kloucke geest door reden wech getogen,
 Niet om een vliegend' woort van haren dis te gaen,
 Maer op een vaste wet den Koninck voor te staen.
 Wie van des Koninck raet, of van de wijse luyden,
 Sal dit haer goet beleyt ten quaden kennen duyden?
 Ick weet dat menich Vorst hier in met ons gevoelt,
 Indien het wijste deel niet wech en is gespoelt.
 Dan schoon men dese saek ten hartfin wilde drijven,
 Me-vrou is evenwel geen schand-vlek aen te wrijven;
 Want dat de Koningin veroorfaecht desen druck,
 Heeft immers geenens schijn van eenig schellem-stuk.
 Indien haer loos beleyt door landen ende steden,
 Ging stroyen muytē, en wederpannicheden,
 Indien haer slim bedroch den konincklicken wijn
 Vergifte met regael, en mengde met fenijn;
 Indien haer vinnich hert, door sucht van eere, woede,
 En wilde roeyen uyt de Princen van den bloede;
 Indien haer loos beleyt bekayde rancken dreef,
 Of aen een vreemden Vorst bedekte brieven schreef;
 So had ons streng gericht, en stof, en goede reden,
 Om over haer bedrieff in naerder acht te treden;
 Maer in so diepen schael te wegen dit geval,
 Mijn Heeren, met verlosf, ten vougt u niet met al.
 Dit is een huys-kraekel, een van de minste fonden,
 Waerom, naer onse wet, geenens trou en werd ontbondē:
 „Tis seker dat de vrou so vast is aen de man,
 „Dat niemant als de doot haer immer scheyden kan.
 „Wat isser wreeder ding, als alle strenge wetten
 „Te trecken in den top, ten hartfin in te setten?
 „Ach, tisee bitter mensch, die met een vrang gemoet
 „Een haestig oordeel schrijft, en dat met enkel bloet.

„Het is een beter aert, die onder goede luyden,
 „Wat yemant heeft gefeylt, ten besten weet te duyde,
 „Her is een eerlijk man, die by een eygen vrou,
 „Al watter is gemist, slaet in de beste vou.
 Gedenekt des soeten daeghs, als u de Koninginne
 En roofen metten dau, de panden haerder minne,
 En druyven met het waes, uyt rechte liefde gaf,
 En feyd' op u verlouckte veel groote Princen af:
 a En staet u, machtich Vorst, en staet u niet te voren,
 Hoe dier gy hebt beloofd, hoe menich-mael gefworen,
 Dat Cyri werde bloet, de troost van uwe pijn,
 U sou het eerste vier, u sou het laetste zijn?
 Ghy riept, in grooter ernst, de Goden tot getuygen,
 Dat hare jeugt alleen u sinnen konde buygen,
 Dat haer vermaerde glans besat u edel bloet,
 En neyde torte min u vorstelijk gemoet.
 Ghy voert haer menichmael, dat alle stoor-rivieren,
 Jae dat Choaspis selfs te rugge soude swieren,
 b En maken tegen stroom een onbekende baen,
 Eer u gesette min van Vasthi soude gaen.
 Choaspis kom te rug, kom uwe stroomen tegen,
 Keer daer u groote kolk sijn voetsel heeft gekregen,
 Keer in u eygen selfs. Afstueri losse sin
 Vergeet sijn eerste lust, de werde Koningin.
 Maer neen, beleefde Vorst, ken ick u goede zeden,
 Ghy sult van u gemael u laten over-reden.
 „Alwaer eens in de jeucht gesette liefde stont,
 „Daer is noch alle tijt, daer blijft een soete gront.
 So haest gy sult besien haer wyl-gemaecte leden,
 Haer vorstelick gelaet, vermengt met foeticheden,
 Ghy sult door nieuwe min strax werdē aengeraekt,
 Want, siet! haer gansche lijfs totte kroon gemaekt.
 Wanneer een wreede leeu komt op het velt te vangē.
 Een man of jong gesel; hy, met een groot verlangen,
 Stelt sijn gebit te werck, valthappich aen den buyt,
 En deylt het menschen vleys met grote stucken uyt.
 Maer so het moedig beest een vrouwe komt te vindē,
 Het sal te geener tijt haer teere lijf verflinden,
 Sijn tanden liggen stil, sijn oude wreetheit slaepst,
 Het schijnt dat sich het dier aen sijnē roof vergaepst.
 Indien de steure leeu, de wreetste van de dieren,
 Door onbekende gunst een vrouwe weet te vieren,
 En midden in het bos, en tegen sijnen aert,
 Haer sachte lichaem mijt, haer teere leden spaert,
 Sal hier dan in het hof, daer niet dan heuse zeden,
 Als vriendelyk onthaen en dient te zijn geleden,
 Sal hier een Koningin, hier onder onsgeroont,
 By ons niet zijn beschut, en van de smaet verschoont?
 Zijn hier dan onder ons, zijn alle soete monden
 Met dammen op-geflopt, met zeelen in-gebonden?
 En isser niet een hert dat tegen wreetheit steekt?
 En isser niet een man die voor een vrouwe spreekt?
 „Gewis de man behoort sijn weder-paer te mijden,
 „Eylaes! dat swackē volck heeft al genouch te lijden,
 „Heeft vry een swaeren last op haren teeren hals,
 „En is van alle kant vol druck en ongevals,
 Vol alderley verdriet, en veelderley gevaren,
 Vol moeyten in de dracht, vol smerten in het baren;
 Ach! die maer eens en pijnst om haer gestage pijn,
 Is hy geen tigger selfs, hy moet haer gunstigh zijn.
 „Het mannelijk gemoet is ytter aert gehouwen
 „Te dragen met gedult de swakheyt van de vrouwen,
 „Te schrijven in de zee, te drijven in de wint,
 „Al wat hy voor gebreck in haer geselschap vint.

a Vasthi des Koninck Cyri dochter.

b Choaspis is een hoof-riviere van Perziant, niet verre van de Stadt Susaen haren loop hebbende. Strabo.

„Veel faken van het huys, of dienen niet geweten,
 „Of door een fachten aert in haest te zijn vergeten,
 „Want die niet alle daegh en soeckt te zijn gestoort,
 „Moet dikmael feylen sien, en spreke niet een woort.
 Ey lieve weeg de faeck. Siet watter vreemde dingen,
 Uyt een verkeerde greep, door al de werelt dringen;
 Wy quetsen niet alleen des Koninx weertste pant,
 De mis-flach, hier begaen, ontfelt het gantsche lant.
 Wy doen een venster op (wy mochtent beter stoppen)
 Wy banen als een wech voor alle quade koppen,
 Tot ondiensf van het rijck, wy geven als een voet
 Tot twif, en heete spijt, tot pracht, en over-moet.
 „Hoe menich aerdich dier, begaest met goede zeden,
 „Wert lijdich onder-druckt, en mette voet getreden,
 „Alleen om dat de man het mannelick ge welt
 „Te lijdich verre treckt, en bijfter open stelt.
 „Hoe menich huys-krakeel ontfaeter in de steden,
 „Alleen om dat de man gaet tegen alle reden,
 „Gaet buyten alle recht, alleen om dat de man
 „Geen dingen immermeer ten besten duyden kan.
 „Hooft manné int gemeen, hooft, lieve, mijn gevoelé,
 „De vrou is niet alleen om uwen moet te koelen,
 „Of om met hare jeucht te lessén uwen brant,
 „De vrou is uwe kroon, u schat, u weertste pant:
 „De vrou is u behout, u ziel, u eygen leven,
 „Het weertste dat de mensch op aerden is gegeven,
 „Gy zijt (tis waer) het hooft, gy zijt haer opper-voogt,
 „Maer weet dat gy voor al geen wese grieven moogt.
 Ach! gaen wy dus te werck, de menschen fullen hollen
 En storten over-hoop, de steden fullen rollen,
 En keeren om en om. Niet een soo lieven paer,
 Dat niet door ons bedrijf sal komen tot gevaer.
 Wie sal het vrou-geflacht, en alle swacke dieren,
 Met eenich soet gedult nae desen willen vieren,
 Indien men Vasthi selfs van haren staet berooft,
 En stelt de gulde kroon op eenich ander hooft?
 Wat fullen over al de slechte vrouwen maken,
 Nadien de Koningin, alleen om deser faken,
 Moet ruymen haer paleys, moet lijdich dese schant,
 En met een eeuwich leet gaen dolen achter lant?
 Ik weet dat menig quant maer slegts om wat te spelen,
 Eylaes! een teere spruyt komt van haer ouders stelen,
 En, schoon hy na den schijn sijn weerde trou verpant,
 Sijn gantsche wit bestaet alleen in geeylen brant.
 Ick weet foodanich volck en kan niet lange rusten,
 Maer berst geduerigh uit in alle nieuwe luiten,
 „Want als een Venus wigt sijn pijlen eens verschieft,
 „Soo gaet sijn eerste min, gelijck een rook, te niet.
 Ick weet foodanich volck sal eeuwich sitten luymen,
 En maken dat de vrou wel haest sal moeten ruymen;
 Siet daer in yder huys, en dat door ons bedrijf,
 En staeg een nieu krakeel, en strax een ander wijf.
 Wat gaet den Koninck aen, dit seldsaem wedervaren
 De gantsche weerelt deur te willen openbaren?
 Waer toe een huys-krakeel geroepen door het lant?
 Voorwaer, naerik het vat, het dient tot onser schant.
 Of schoon de fame loopt, en melt door alle steden
 En watter is gedaen, en watter is geleden;
 Schoon datmen Vasthi noemt hartneckigh ende straf,
 En schildert haer bedrijf geweldigh leelijck af;
 Noch salmen veel de schult op onsen Konink leggen,
 Ick weet dat menich mensch sal openbaerlyk seggen,
 Dat sijn geheel beleyt moet los en kreupel gaen,
 Mits hy soo quaden keus in desen heeft gedaen.
 Een ander sal gewis den Vorst in sijn gedachten
 Noch desfich van gebaer, noch rijp in wesen achten;

Maer houden dat de Prinshier sonder eere leeft,
 Dewijle Vasthi selfs hem niet vereert en heeft.
 Een derde, die het stuck sal drijven voor de vrouwen,
 Sal u goetdachich hert voor al te vinnich houwen,
 En ieggen over luyt; Siet! wat een herden aert,
 Die op een blijden dach sijn vrouwe niet en spaert.
 Wie kan het altemael, wie wil het al vertellen,
 Hoe sich het gantsche volck hier over sal ontstellen?
 Dies bid ick, weerde Vorst, gedenek aen uwe plicht:
 „Wie in sijn neufe bijt, die schent sijn aengesicht.
 „Deek, lieve, dek de pot, smooft bitter huys-krakelen,
 „En laet u eygen schant niet overal verdeelen.
 „Het is (nae mijn begrijp) het is de beste man,
 „Die, als hy smaetheyt lijt, sijn tonge dwingen kan.
 Wat wil de groote Vorst op heden straffe plegen,
 En midden in de vreucht tot wrake sijn genegen?
 Tot gramschap breken uyt? dit is een blijden dag,
 Die niemant, wie het zy, tot droefheyt strecken mag.
 Dit is een soete tijt, de vrienden toegeschreven,
 Een algemeene feest, tot blyfschap uytgegeven.
 Verhoet u immers nu te brengen in geaer
 U weerde bed-genoot, u lieve weder-paer.
 „Wie door beleest onthaal sijn vriendé wil vermaken,
 „Die moet voor alle ding sijn gramme sinnen staken,
 De spijt dient uyt de borst, de fronsen uyt het hooft,
 „Of anders is de feest van hare vreucht berooft.
 „Een die aen sijnen dis wil grauwen ende kijven,
 „Die mochte beter koop het nooden laten blijven;
 „Want schoon hy kosten doet, indien hy leelick siet,
 „De maeltijt is geschent, de vrientfchap is te niet.
 Vermochter oyt een mensch het regt te wederhouwé,
 So dienter gunt gepleegt ontrent de swackevrouwen,
 En diender oyt een vrou in gunst genomen aen,
 Hier is u eygen vleys, hier dientet dan gedaen.
 Is u het moedich hert tot fellé wraeck bewogen,
 Ga tast den vyant aen, daer dient het sweert getogen,
 Niet tegen u gemael. „Noyt vouchter hoog gemoet
 „Een vrou, een cranck gefel, te treden met de voet.
 „Tis vry een groter eer, sijn eygen hert te dwingen,
 „Als tot een vaste schans met krachten in te dringen,
 „Tis vry een groter helt, die sijne tochten bint,
 „Als die een machtich heyr met wapens overwint.
 Ghy die in uw bedwang heb groote Koninckrijken,
 Dient in u eygen selfs u macht te laten blijen;
 Ghy die de weerelt deur zijt als een God gevreesft,
 En moogt geen menschen togt gedoogé in den geest.
 Hoe zijdy, groote Vorst, soo lichtelyck bewogen?
 En om 'k en weet niet wat uyt u wien stant getogen?
 Waerom in dit geval soo heftich om-gevoert?
 „Het komt den Princen toe niet haest te zijn beroert.
 Betoom voor dese tijt, betoom u gramme sinnen,
 Verwint u eygen hert, die landen kont verwinnen,
 Weeft doch u bed-genoot genadich ende soet,
 Die al de weerelt deur een vry gunst doet.
 Doch soo u dit versouck te yoghé schijnt te rijfen,
 En dat men u gemael geen gunst en wil bewijsfen,
 Soo bid ik dan alleen voor eenich kleyn verdrach,
 Niet tot een ander jaer, maer tot den naesten dach.
 Waer toe so hart gejaecht, waarom soo snel gevlogen?
 Mijn Heeren, niet te ras, het stuck dient overwogen.
 „Voorwaer de beste slach die heden kan geschien,
 „Is, nae dat ik het vat, sacht gaen en verre sien,
 Wie isfer heden nut, om met besetten rade,
 Te wegen dit geval; voorwaer het is te spade,
 Om na den rechten eyfch, te sitten in 't gericht,
 „Waer treetmen na den noen in faken van gewicht?
 Om

Omeenich kleyn gefchil, als tuffchen twee gebeuren,
 Valt onderlingen twift, om waffen ende fchueren,
 Om ick en weet niet wat, een goot, een Water-loop,
 Daer roeptmen met den dag, de rechters overhoop,
 Soo haaft de gulde fon isuyter zee gerefen,
 Soo werter in den raet gedongen en gewefen;
 Maer als het groote licht ontrent het zuijden rijt,
 Soo werd het recht gefaecht tot op een ander tijt.
 Hier daermen opte kroon van hondert groote rijken,
 Een uit-fpraek heeft te doe, eé vonnis heeft te ftrijkē,
 Hier daermen onfen Vorft van fijn gemaek berooft,
 Daer pleytmē in der noft, en met een dronkē hooft,
 Daer pleytmē over hoop, al fonder eens te dagen
 De Koninginne felfs, al fonder eens te vragen
 De gronden van de faeck, daer uit de Prins miffchien
 Sijn eygen ongelijk met vruechte mochte sien.
 Gewis foo wy den aert van defe klachten kenden,
 Wy fouden dit krakeel van onfen banck verfenden,
 Toteenich anderhof: men fegge watmen wil,
 Ten faect ons geenfins vry te wijfen dit gefchil.
 Van waer komt ons de macht, dat wy op Koninkrijkē,
 Op 's weerelts heerfchappy, een vonnis mogē ftrijkē?
 De Koninck (ick bekent) begeert van onfen raet,
 Maer wickt het niet fo fwaer, en meynet niet fo quaet.
 „Ach! 't is eē feldfam werk, met man en wijf te moeyē,
 „Doet hier al watje meugt, ook die fal u verfoeyen
 „Voor wie gy voert het woort, want fiet! in dit geval
 „Ontfangtme leets genoeg, maer genen dank met al.
 „Waer isfer doch een huys, daer mannen ende wijven
 „Zijn altijt even foet, en noyt te famen kijven?
 „Waer is door al het lant fo welgelegen velt,
 „Dat van den noorden wint niet fomwijl is gequelt?
 „Waer isfer doch een paer, in Perfen ofte Meden,
 „Gedurich fonder twift, en eeuwich wel te vreden?
 „Waer is de weertel deur de lucht foo wel gefilt,
 „Daer noyt een loofje roert, en noyt een tackje drit?
 „Tis dienftich voor de maeg by wijlen wat te braken,
 „Om uyt een lange quael tot beter ftant te raken.
 „Tis dienftich in het huys, by wijlen door gekijf,
 „Een wrock van oude gal te jagen uyt het lijf.
 „'t Is nut, 't is wonder nut, tot veelderhande faken,
 „Dat fomtijts man en wijf haer oude vrintfchap ftakē,
 „En met een deftrich woort, en met een snel geficht,
 „Vernieuwen nu en dan haer onderlingen plicht.
 „Noyt bleeffter groote min in kleyne twift verloren,
 „De liefde, nae gefchil, wert grooter als te voeren.
 „De liefde flacht het rijts, hoe naerder af-gefhoyt,
 „Hoe datfe beter fchiet, en dichter henen groeyt.
 „Noyt wert de gulle jeugt fookrachtig aen-gedrevē,
 „Dan als het lieve paer te famen heeft gekeven;
 „Noyt wert de foete min pleegget met grooter luft,
 „Dan alffē, door krakeel, ſicheen uyt te zijn gebluft.
 „Al fchijnt de fomer fchoon, noch foudet ons vervelē,
 „Ten ware dat de vorft haer rolle quame fpielen.
 „Geen koft bevalt de maeg, al iffē noch fo goet,
 „Indien men dach aen dach niet anders eten moet.
 „God heef des werelts loop met beurtē onderfcheidē
 „Hy weet een bitter-foet te brengen tuffchen beydē,
 „Te mengen onder een. Siet daereen wijfen vont,
 „Waer door dit grote werk ftact op een vafte gront.
 „En plach de klare fon, met fijn vergulde ftralen,
 „Niet deur het ganfche jaer te rijfen en te dalen?
 „Te rollen door de lucht? en fietmen niet de maen
 „Nu kleyn, dan wederom in volle ronde ftanen?
 „Nu is het vette lant met vruchten over-goten,
 „Dan leyter fonder jeugt, en door de vorft gefloten.

„Nu ftact het wout geciert met fijnen groenen rock,
 „Dan weder fonder blat, gelijk een dorren block.
 „Het gaet op defe wijs in alle weerelts facken,
 „Wat doet doch al het volck als breken ende maken?
 „Nu iffet voor de wint, dan weder tegenfpoet,
 „Wy fweyen op en neer, gelijk als ebb' en vloed.
 „Eē ding dient eens geleert, en nimmermeer vergetē,
 „Dat alle dingen zijn gelijk een ronde keten
 „Gefchakel onder een. De vreugde nae de pijn,
 „De vrede nae den twift, nae regen fonnē-fchijn.
 „Het menfchelik bedrieff beftact in vreedde kueren,
 „Hoe wel de faken gaen, fy konnen niet gedueren.
 „Het wispeluerich hert tot gener tijt gefet,
 „Wil (fo het fpreekwoort is) ftact op een ander bed.
 „Het doet de finnen wee, op eenen bouch te zeylen,
 „Sy willen over-hant het lange jaer verdeylen,
 „Sy woelen alle tijt, en geen foo groote pijn
 „Als met een vaffen ftant te blijven datfe zijn.
 Wel laet dan fich de Vorft, met alle ding, bewegen,
 Laet onfe Koningin haer foete rancken plegen,
 Nu eenich kleyn krakeel, dan weder groote min;
 En waerom dit geftraft? de menfcheyt heefter in.
 „Ach! waer een derde man comt tuffchē beydē fprekē,
 „Daer man en wijf krakeelt, daer fietmē vrede trekē,
 „Want alfmē meeft betracht te stillen haer gekijff,
 „So krijgmen man en vrou te famen op het lijff.
 „Men hout (wanneer de byen met grote togtē fwierē,
 „En vechten onder een, gelijk verwoede dieren)
 „Dat flechs een weynig ftoff kan fcheydē het gebaer,
 „Juyst op gelijke voet foo kijft het echte paer.
 „Wie van den ganfchen raet, wie foudter konnē feggē,
 „Hoe licht een huys-krakeel ter neder is te leggē?
 „Een knik, een foete wenk, een lonkjen in der haeft,
 „Vereffent alle ding, hoe feer men heeft geraeft.
 „Ick raed', als yemant komt, gelijk het kan gefchiedē,
 „Daer eenich ongemack rijft tuffchen echte lieden,
 „Ick rade voor het beft, geen dingen aen te flaan;
 „Al kijft het foete paer, 't is weder haeft gedaen.
 „Ick raed, zijdy wijs, laet echte luyden kijven,
 „Gewis de duifter wolck fal haeft daer henen drijven:
 „Ick rade ftill te ftanen, al waerdy naefte maegh;
 „Schoon man en wijf krakeelt, 't is maer een fomer-
 Ik rade defe faeck van onfe banck te weeren, (vlaeg,
 Wy konnen altemael den ondank wel ontbeeren;
 Ick rade defe faeck te brengen aen den raet,
 Die in het kleyn getal van enkel twee beftact.
 Daer is een ftill vertreck, behangen met gordijnen,
 Laet daer den grote Vorft met fijn gemaek verfchijnen,
 Dat is de rechte banck, daer alderhande twift
 In haefte wert gefilt, en metter daet gefilt.
 Dat is de rechte banck, daer twee geminde lieven
 Haer vriendelyk verfchil bepleyten fonder brieven,
 Dat is de rechte banck, daer uyt-fpraeck wert gedaen,
 Die niemant hooren mach, en niet en werd verftaen.
 Dat is de rechte banck, daer niet en werd gelogen,
 Geē ontrou wert gedult, geē menfchen werd bedrogē,
 Geen valfcheyt aen-gerecht. dat is de rechte bank,
 Waer door de foete min krijght weder haren ganck.
 „Gehoude luyden twift gaet met de fonne neder,
 „Als hier de nagt begint, reyft daer het klaerfte weder.
 „Want, mits het echte paer het bedde maer gemaect,
 „De fpijt en nijt verdwijnt, de vrede werd gemaect,
 Mijh Heeren, 't is genouch. ick fegge voor het leften,
 Ick rade tot befluyt, en ftelle voor het befte;
 Ick roupe noch een-mael, foo deftrich als ick mach,
 Wijft man en wijf by een, op hope van verdrach.

G E S P R E C K

T E G E N D E

K O N I N G I N N E

V A S T H I,

E N V O O R D E

M A N N E L I C K E

A C H T B A E R H E Y T.

M E N U C H A N

S P R E E C K T.

TS immers eens genouch de vrouwen voor-
gesproken;
En met een langh verhael den Prins het
hoofd gebroken;

Waer toe is u de mont tot praten soo gesint?
Het seggen gelter niet; dat recht is, overwint.
Gy soukt hier niet alleen, δ Voor-spraak van de wyv \acute{e} ,
Met ick en weet niet wat het vrouwe-recht te stijven:
Maer draegt u boven dat, gelijk een vrouwe plach,
En jammert uren lang met vrouwelick geklach.

Ik sta nu lang en wensch om med' eens beurt te krijg \acute{e} ,
En ben van nu voorten niet machtich om te swijgen:
Mijn herte leyt en bruyft gelijk een krachtigh nat,
Dat dobbelt over hoop, en bortelt uyt het vat.

Uyt het gansche lant aen dese plaets gefonden;
Her biet sijn schatten aen al watter open staet,
Van daer de sonne rijst, tot daerse slapen gaet.
Wy staet te mael verbaest, als wy de gulde stralen
Van menig schoon juweel sien blinken door de salen,
Als wy het krachtich gout, en al den grooten schat
Sien brallen in het hof, en door de gansche stadt;
Als wy soo menich Vorst, soo menich duyfsent zielen
Sien door het gansche slot tot onsen dienste krielen;
En uyt soo rijcken glans besluyt een yder dit,
Dat u beroemde macht als op te weerelt sit.

Dit heeft de groote Vorst meer als genouch bewesen,
Tis van het oogh gesien, en door den mont gepresen:
Noch wil hy vorder gaen, en maken ons gewis
Dat hy in sijn gesin geen minder Vorst en is.

„Men vint in ouden tijt, en opten dach van heden,
„Veel Princen wijt en breet van yder aen-gebeden,
„Geducht by al het volck, en de fitch van bedrieff,
„Maer in haer eygen huys geringelt van een wijf.
„Gelijk een kleyn \acute{e} Moor kan metten toom bestieren
„Den grooten Elephant, het meeste van de dieren,
„Soo stietmen menichmael de grootste van het lant
„By eenich quetter wijf gehouden in den bant.

De Persiaensche Vorst, die by de met-geffellen
Van dit verwijfde volck sich niet en wilde stellen;
Maer toonen wat hy hier en over al vermach,
Gebiet de Koningin te brengen aen den dach.

De vriendelicke Prins, ter volte deser feestten,
 Wil boven spijs en drank verwecken onse geestten
 Tot alle nieu vermack, wil door een schoon verhoog,
 Ook haer bescheyde vreugt doen gevén hêr oog.
 Men send int vrowenhuys een groot hoop gefante,
 Niet yst het slechte rot van huys of lijf-hoowantten,
 Maer Heeren altemael van naem, en hoogen lof,
 De grootste van het lant, de beste van het hof.
 Mahanum gaeter heen, als tot de grootste dingen,
 Omcinghelt met den sloop van al de kamerlinghen,
 Herbona stuypt en neygt, en bier haer goeden dach,
 En Bistha doet het woort foo kunstich als hy mach.
 Abachta stelt te werck een hoogaer aert van spreken,
 En Bigta mengter in een saus van hooffche streken,
 Stracx dondert Charcas uyt foo defstich als hy kan,
 En Sethar voochter by het voor-recht van den man.
 Mahanum, voor het lest, houtaen op ubevelen,
 Me-vrou die hoort en siet, en schijnter med' te spelen;
 Hy spreeket gelijk een man, sy blijft al even trots.
 Hy vleyt gelijk een kint, sy staet gelijk een rots.
 Waer tot een lang verhael? de mannen keeren weder,
 Wy vragen watter schort. sy slaen haer ooggen neder.
 Dies eyt de Koninck selfs hoe dattet is ghegaen,
 Daer hoortmen al den wint van Vasthi lotte waen;
 Daer hoortmen over-luyt dat al het kunstich spreken,
 Dat alle wijs beleyt, en alle soete streken,
 Dat u bevelen selfs, en konincklick gewelt
 By Vasthi niet en weeght, by Vasthi niet en ghelt.
 Wat mocht ons over-gaen so grooten pragt te drijvê,
 De landen int gemeen een feest-dach aen te schrijven,
 Om yder kont te doen u vorstelic ontsâch,
 En wat u hoog gebied hier in het hof vermach?
 Wat mocht ons overgaen op u gewelt te roemen?
 U lieve Koningin die weygart hier te komen,
 Die schaft u wetten aff. U lieve Koningin
 Hoort wat de Koninck seyt, maer doet haer eygen sin.
 Wy saren altemael, gelijk met open monden,
 Tot dat het schoon juweel ons werde toe-gefonden,
 En dat met dit ghesicht sou werden als gekroont
 Al watter voor cieraet tot heden in gheetoont.
 Men riep, de Koningin sal dese feest bestuyten,
 En toonen dat de Prins van binnen ende buyten
 Heeft konincklick gebied, heeft sonder onderscheyt,
 En hier en over al ghelijcke majesteyt.
 Daer rees her gansche volck, en stont by dichte scharen,
 Het schein dat evê hier de rotten souden baren, (huys,
 Daer ging een nieuwe vreucht, een juychen door het
 Maer al de pracht versmolts als tot een kleyn muys.
 Ach! daer leyte onse vreucht en uwe macht gevallen,
 U loff, u hooghen naem, is heden niet met allen,
 U rijck-staff, uwe kroon, u ridderlick ghemoet,
 Leyt, als een nietich ding, vertreden mette voet.
 Wat sal nu al het volck van dese feest vertellen,
 Als yder hier en daer komt onder sijn gesellen?
 Ach niet, als dat de Vorst, voor wie de weerelt beeft,
 Ontrent sijn eygen wijfgeen macht met al en heeft,
 „Die sijn geduchte naem poocht yder in te drucken,
 „Dient eerst gewis te zijn hoe dattet sal gelucken;
 „Want die geweldich pogt, en niet volbrengen kan,
 „Wert, door sijn eygen daet, een spot van alle man.
 Maer wat eê stout bedrijs! mé gaet den Koning rakê,
 Men poocht in dit geval sijn milde suchte te laken;
 Men seyt, met vollen mont, dat hy te lijchich breef
 Sijn gasten lieve-koost. O wat een slecht bescheet!
 Wat sal den grooten Vorst in sijn gunst beletten?
 Hy, die de rechten maect, is boven alle wetten.

Hy, die als metter hant de gansche weerelt draecht,
 Stort sijn beleeftuyt uyt juyt daer het hem beaght.
 Hy mach ten minsten nu sijn gunstich herte toonen,
 Dewijl hy desen dach sijn vrienden wil beloonen.
 „Daer is ter weerelt niet dat Princen betaet staet,
 „Als weldaet sonder end, en gunste sonder maet.
 Dan neemt het zy alsoo, gelijk men poogt te drijven,
 Kan dit de Koningin in desen handel stijnen?
 Kan oyt een echte man verliesen sijn ontsâch,
 Om dat hy nu en dan is blijder als hy plach?
 Om dat hy by gheval, door lieffelicke vlagen,
 Wert met een soete vreugt als buyten hem gedragen?
 Off sal de Groot-vorst selfs noch man, noch Koninck
 Om dat sijn vrolick hert sich opent in de wijn? (zijn,
 Off meynmen dat het wijf niet verder is gebonden
 Tot dienste van den man, als op ghesette stonden?
 Off dat het manne-volck geen vol gebied en heeft,
 Dan als het op te maet, en nae den reghel leeft?
 Leyt yemant desen gront, soo iser voor de wyven
 Gheduerich stoff genouch om haren pracht te dryven;
 Geduerich stoff genouch om, met een slimmen trek,
 Haer aen-gebornen jock te schudden van den neck.
 Wat sal dit listich volck niet weten uyt te vinden,
 Om aen een goeden man yst opte mou te binden,
 Nu sal hy al te los, dan schijnen al te stil,
 En noyt gelijk het sou, dan als me-vrouwe wil.
 „Daer is, na mijn begriip, geen slimmevont te denkê,
 „En die een goeden staet meer soede mogen krenken,
 „Als dat het wijf gebied, en hoogste macht gebruykt,
 „En dat de mâ verdraegt, en voor de vrouwe duykt.
 „Siet! 't geen in al het rijck is weert te zijn gepresen,
 „Bestaet in wel gebied, en onderdanich wesen,
 „En wie in dit beslach sijn plaetse niet en hout,
 „Tis wonder wat een ramp hy in de steden brouet.
 „Een huys en sijn bedrijf is in de koninckrijcken
 „Een ander koninckrijck, men kan het vergelijcken
 „Met faken van het lant, om darter een gebied,
 „En dat het gansch gesin op sijnne wetten siet.
 „De man is uytter aert, en van den aen-beginne
 „Ghemaeckt tot heerschappy, de vrouwe totte minne,
 „Tot lieffelic verdrach, tot onderdanicheyt,
 „Dat is van alle tijt de vrouwen op-geleyt;
 „Dat is van alle tijt de gront van goede seden,
 „Een reghel in de staet, en zeghel aen de steden;
 „Dies als in eenich huys de weert is over-heert,
 „Soo is in dat ghewest de weerelt om-gekeert,
 „Soo is de wech ghebaet tot allerley ghebreken,
 „Tot twist, en over-moet, tot alle quade streken;
 „Want die eê schoon gebou ontrent de grôdê raekt,
 „Heeft stracx van alle kant sijn deelen los ghemaect.
 „Hoe sal, in dit ghewoel, een slave willen wichten?
 „Hoe sal een sone gaen tot sijn bescheyde plichten?
 „Dewijl het gansch gesin gebruyckt tot quade leer
 „Een wijf die niet en past op haren over-heer?
 „Het dient in tegen-deel tot wel-stant van de rijken,
 „Dat vrouwe over al voor hare mannen wijken;
 „Want siet, aen dese pligt leert oock het jonge bloet,
 „Hoe dat een onderfaet sijn prince vieren moet.
 „Mijns oordeels, dient de vrou met alle vlijt te letten,
 „Nae dat de man gebied, haer saecken aen te setten,
 „En off hy vrolick is, off drouve van ghebaer,
 „Een wesen aen te doen gelijk haer weder-paer.
 „De zeden van de man zijn als ghewisse peylen
 „Waer naer het echte wijf geduerich heeft te zeylen;
 „Waer na een goede vrou moet schickê haren loop,
 „Off anders leyte het huys gheduerigh over hoop.
 „Vint

„Vint fom tijts eenich man in jock en ſpel vernougen,
 „Daer is geen twiſſel aê, de vrouwe moet haer vougê,
 „Of ſoo haer dwerſche kop hier tegen ſtaet gekant,
 „So doctſe tegen eed, en ſchent den echten bant.
 „Het richt-ſnoer van de trou is lieven en verdragen,
 „Is vriendelick gelaet, en niet als ſoete vlagen,
 „Is jock en ſonder gal, en ſtaech een vaſt beſluyt,
 „Dat, wat de man beſtaet, ten goede ſy geduyt. (ken
 „Geen wif mag amper ſien, geê wif en macher wroc-
 „Indien. haer weder-paer genegen is te jocken,
 „Warit als het, nae den tijt, niet anders weſen kan,
 „Soo iſt een wiſſe daet te mallen metten man.
 Abaelata, lieve vrient, wat mochtgy gaen beginnen?
 Ghy poochdet onſe vrou met reden in te winnen,
 Maer'tis, eylaes! gemiſt, ſy was op deſen dagh
 Vry hoogher in de pracht, en troſter alſe plach.
 „Het is een oude ſpreuck, die wy in onſe dagen
 „Bevinden in der daet, en menich-mael beklagen,
 „Dat niemant van het volck ſo dapper ſpeelt de beeft
 „Gelijck een moedich wiſſe, wanneerſe gaet ter beeft.
 Dan is het ganſche kraem van al de moye dingen,
 Geſmijde, bloem-gewaet, geſteenten, arrem-ringen,
 Gehangen om het liſſe, dan koomter aen den dach
 Al watter eenichſins het ooghe locken mach, (den
 Oor-hangſels, veder-bos, hayr-litzen, voor-hoof-ſt-
 Knop-peerels, repel-net, hals-cingels, loover-randen,
 Mou-tippen, rimpel-klit, duym-ringen, hant-gewaet,
 Reuck-ballê, vinger-flang, ſcheen-riemê, voet-cierat,
 Dan wert de pragt gevoet met ſleuyer, ſpangê, doppê,
 Met naeld en ſpelle-werk, met kedels, wayers, knop-
 Wat wildy dat ick zeg? met alle vreemt geſpan, (pen,
 Waer van een zedich hert de namen niet en kan.
 Daer ſtaet het diere pant voor yder een te proncken,
 Sy is van ſotte waen en eygen-liefde droncken,
 Sy kan met uren lang voor haren ſpiegel ſtaen,
 En ſiet met groote vreugt dat ſeldſaem maekſel aen.
 Sy ſtelt een ſier gebaer, en doet haer leden ſwieren,
 Veel anders alſe plach, ſy toont in haer manieren
 Een uyt-gelaten tocht van pracht en overdaet,
 En komt, gelijk een pau, geſtreken over ſtraet.
 Wie ſal in deſen ſtant het ſiere ding genaen?
 Ten is noch metter hant, noch mette mont te raken,
 O brey n vol ſchraele wint, dat niemant aen en ſiet!
 Een wif in haer cieraet is buyten ons gebiet.
 „Ach'tis een vreemt gebruyk, dat niet en is te prijſen,
 „De vrouwen in gewaet ſoo hooch te laten rijſen,
 „Gelijckmen heden ſiet, want uyt ſo rijcken dracht
 „En broet geen ander jonck als ongetoomde pracht.
 Ten is geen eerbaer root, of ſchaemte van de vrouwen
 Dat Vaithi deſen dach van ons heeft wederhouwen,
 Tis enckel hooverdy, en luſt tot ſotte waen,
 Waer door ſy deſe feest heeft ſmaetſteyten-gedaen.
 Tis haer verkeerde drift, vol wederspannigheden,
 Tis uyt-gelaten trots, die niet en dient geleeden,
 Tis, datſe wil ſoo groot zijn aen der vrouwen diſ,
 Al u gheduchte macht hier by de mannen is.
 „Men vint door al het rijk een deel verkeerde wijven,
 „Die niemant, wie het ſy, kan totte reden drijven,
 „Sy pijpen haren ſang, na wiſſe van den uyl,
 „En ſtaen op haren ſin, gelijk een ſtege muyl.
 „Men ſou veel eer een rots ter aerden neder-drucken,
 „Men ſou veel eer de ſon van haren wangen rucken,
 „En drijven uyt het ſpoor de peerden van de maen,
 „Als dat een moedich wiſſe ſal tot te reden gaen.
 „Laet vry een eerlick man haer krachtich overtuygen
 „Noch falſe niet een lid na ſijn believen buygen;

„Noch falſe blijen ſtaen, en drijven haer geſchil,
 „Niet ſtegher als een wifſſe wanneerſe niet en wil.
 Mahunam, gulde mont, die menich-mael voor deſen
 Veel Prinçen hebt beweegt, en metter daet beſelen,
 Wannער ghy deſtich ſpraect, in weſen van geſant,
 Waer is nu, weerde man, u wif-berooft verſtant?
 Waer is u geeſtich brey n? waer uwe diepe gronden?
 Waer u verheve geeſt? waer uwe kloucke vonden?
 Waer u beleefde ſpraect, ſoet als een honich-raet?
 Eylaes! u wijs beleyt is hier maer kinder-praet.
 Ghy zijt tot heden toe gheraect tot u vernieten,
 Ook daer ſich u verſtant maer weynig heeft gequeten;
 Maer hier, daer u vernuft geheel is uyt-geſtoet,
 Daer koomdy, lieve vrient, daer blijfdy veel te kort.
 Ghy bracht al wat ghy mocht ten goede deſer faken;
 Noch kreegdy niet eê ſier, als twee beſchaemde kakê;
 Nu ſieje t' uwer ſpijt, nu ſieje metter daet,
 Dat by een dwale vrou geen wiſſe tong en baet.
 „Gheſwollen hooverdy, gheſlagen vyandinne
 „Van lieſtelick onthael, van alle ſoete minne,
 „Gebroetſel van der hel, verſtoortſer van de vreugt;
 „Begin van alle quaet, en oorſtſer van de deucht.
 „Du oorſt de ſteden om, verwerſt de groote ſtaten,
 „Sayt doodelick vergif in huysen ende ſtraten,
 „Hitſt vrienden over hoop, verbittert man en wif,
 „Set broeders onder een geduerich in gekijf: (den,
 Du poogt den werelt-voorſt een ſchand-vlek in te bran
 Te ſtellen ſijn gebiet tot ſpot van alle landen;
 Du pocht ſijn hoogen naem als uyt het velt te ſlaen,
 Maer neen, manhaftig Vorſt, het moeder anders gaen.
 „Al hadder eenich wiſſe al wat de Goden ſchencken,
 „Al wat men eyſchen mach, al wat mē kan bedenckê,
 „Indienſe totte pracht haer ſtuere ſeden went,
 „Al watſe goets beſit, is altemael gheſchent.
 Dan ſchoon al dees of die van onſe lants-geſellen
 Sich by een moedich wiſſe te vrede konde ſtellen,
 Schoo yemant van het volk ſo ſagt en lijſtaem waer,
 Dat vrouwen heerſchappy hem niet en viel te ſwaer,
 Voor u, manhaftich Vorſt, en ſtaetſe niet te lyden,
 Indien ghy niet en wilt op alle tonghen rijden,
 Indien ghy niet en wilt dat al het Perſen-lant
 Met ſmaet ghegeeffelt ſy, tot aller prinçen ſchant.
 „De feyl is nae de man. Als groote luyden dwalen,
 „Dat ſchettert dapper uyt, en dringt in alle palen,
 „Dat dondert over al, en, met een ſnelle vlucht,
 „Loopt al de weerelt deur, ja ſteygert in de lucht.
 „Als vorſten van het lant hen eenichſins vergeten,
 „Dat wert van yder een ten breetſten uyt-gemeten;
 „Is yemant vol beſchicx, vol klaps, en onderwints,
 „Die hekelt int ghemeen de feylen van de prins.
 „De lanck-gebeckte Faem heeft wonderlick behagen
 „Een vorſtelick gebreck door al het lant te dragen,
 „Hier ſchettert hare ſtem vry ſnelder alſe plach,
 „Hier maectſe grof geluyt, gelijk een donder-flach.
 „Noch iſſet niet genouch: ſy ſchrijft in de boucken;
 „Sy leert een ander eeuw u quade ſlagen vloucken;
 „Dies ſchoon de bleeke door u totte vaders ſent,
 „Uw mis-flach evenwel blijft yder in-geprent.
 Indien ghy dan bemint, daer nae de groote Vorſten
 Als uyt gemeene ſucht van ganſcher herten dorſten,
 Te weten grooten roem, en lof van hoogen naem,
 Soo ſtijft hier u geſach, en dempt de quade faem.

A Valthi, wendeſe een dochter van Cyrus, en ſuſter van Cambyſes, en Affuerus maer zijnde een ſone van Hyſtalpis, ſoo en zijt niet onwerckhijne-lick dat ſy verwaendlick haren man onwerdick heeft geacht, om haer in ſon-daniger vougen te gebieden, nemende daer uyt oorſake van wederspannighe-
 beyt.

Dan schoon ghy waert gefint dit alles op te swelgen,
 En u noch aen den roup, noch aen de daet, te belgen,
 Noch isfèr niet genouch, voor u en uw's gelijk,
 Gy leeft niet voor u selfs, maer voor het ganfche rijk.
 Ghy kont (indien ghy wilt) verachten cygen fchande,
 Maer niet flau-hertich zijn tot na-deel van den lande.
 Dies fchoon gy voor u selfs wout door de vinger sien,
 Uyt vrees van gevolch en mach'tet niet gefchien.
 „Een Vorst moet over al fief Vorfelick vertoonen,
 „Dies anders als een vriende de vriende fief verfhonen,
 „Dies ofje fchoon Me-vrou als man hier viere wout,
 „Als Prins en moochdy niet, gy hebt het rijk getrou.
 „Een ongefonde lucht van fchadelicke peften
 „En kan loo fnellick niet in eenich menfche veften,
 „Gelijck een slim gebreck in onfen geest verdwaelt,
 „Wanneer het uytte throon van Princè neder-daelt,
 „Siet! als de vis verrot, de kop fal eerst bederven,
 „Siet! als de ftaet vervalt, de tuicht begint te fterven
 „In hun die by het volck voor hoofden zijn gekent,
 „En waer het hoofd vervalt, daer is het lijf gefchent.
 „De fonde van de Prins maekt bijfter groote fmetten,
 „De fonde van de Prins verduyft alle wetten,
 „De fonde van de Prins is als een diepe kolk,
 „Want als de Konink valt, fo malhet het ganfche volk.
 Tot heden op den daer zijn alle kloucke mannen
 De ganfche werelt deur geduerich in-gefpannen,
 Hoe yder in het fijn het vrouwelick verfant
 Ten goeden van het huys fal houden in den bant;
 Maer wat'er is bedacht, of metter daet begonnen,
 Noch heeft dit moedig volk veel opte mans gewonnè,
 Noch isfèr menich held aen wien een moedich wijf
 Sit met een volle macht, als fcherlincks, op het lijf.
 Doch foo de snelle Faem, met haer gefwinde vlerken,
 Dit overmoedig volck komt in de pracht verfterken,
 En datfe door het rijk een yder openbaert
 Wat u (ò grootfe Vorst) op heden weder-vaert:
 Niet een van uwen raet en falder konnen feggen
 Wat datter voor een huys fal in de weerelt leggen,
 Wat datter voor gewoel fal ruyfen door hetlant,
 Daer is geen twiffel aen, de mans zijn overmant,
 De mans zijn over-wijf. Wat fal geringe lieden,
 Wat fal een flichten bloet na defen tijt gefchieden,
 Indien de Koninck selfs met fommen monde lijt
 Dat hem een quetter wijf in fijnen fcepter bijt?
 Indien de Konink selfs, vermeestert van de vrouwen,
 Sich laet in 't openbaer als op het aenficht fpouwen?
 Indien de Koninck selfs, de wijt-beroemde Vorst,
 Hem, voor het ganfche rijk, laet treden op de borst?
 Ick fie van heden aen ganfch Perfen omme-roeren,
 De spin-rock fal gewis de vlagge willen voeren,
 Niet een foo fpitfen baert, of op-gefwollen brouck,
 Die niet fal krimpen in, en flincken voor den douk.
 Het ganfche koninckrijk fal anders omme keeren,
 Al watter qualick voug, fal anders moeten leeren;
 Ons naekt de leegfte fmaet, ò fchande voor de mans!
 Een naelde voor het fweert, een spille voor de lans.
 Wy fullen aen den heert de ketels moeten fchuymen,
 De hinnen, om het ey, betaften mette duymen,
 Den moes-pot over doen, en pluyfen het falact,
 En paffen op het spit, en droopen het gebract.
 Geen wijf int ganfche rijk of fal haer onderwinden
 De mannen int gemeen den voor-fchoot aen te binden,
 Wy fullen moeten ftaen in plaetsfe van de meyt,
 En doen met herten-leer dat niet en dient gefeyt.
 Maer waerom dit beklach? de mis-flach is gevallen,
 De Faem is op de loop, en fchettert opte wallen,

Roupt en met open mont, en met een hel geklank,
 Der vrouwen heersfchappy, der mannen ondergank;
 Daer is geen ander raet, om onfe faeck te ftijven;
 Als, met een nieu gerucht, het eerste wech te driyven:
 Laet daerom, groote Vorst, laet tegen dit geval,
 Den roup, van uwe wreack, verfpreyden over al.
 „Wanneerder eenig quaet is in het rijk bedreven,
 „Of fchoon het eerste wit niet weder is te geven,
 „Ghy neemt, des niet te min, de straffe by der hant,
 „Gy ftremt het quaet gevolg, en fuyvert ons het lant.
 L Act immers nimmermeer haer fchoonheit u bewe-
 Maer fterfelen haren trots en ftuere vlagen tegè, (gè,
 „Wie fchoon, doch moedig is, is weert te zijn veragt,
 „De moyfte van het lant wert leelick door de pragt.
 „Ten is maer water-verw, als wel-gemaecte leden
 „Niet mede zijn verciert met vriendelicke zeden;
 „Een fagt, eè buigfaem hert, dat is eè vrouwe-kroon;
 „Ick haet een prachtig wijf, al isfe noch foo fchoon.
 Doch fo, des niet te min, ò Vorst, u groene jaren
 Met fchoonheit zijn gewiegt, en tragten om te paren
 Na wijfe van de jeught: ey lieve! weest geruft;
 Daer is een vollen ougt voor uwe grage luft.
 Soo menig jeughdigh blat als bortelt uyt te bomen,
 Soo menig kleyn geruft als wrimmelt in de ftromen,
 Soo menig zee-gewas als bobbelt aen de ftrant,
 Soo menig aerdigh dier is in het Perfen-lant.
 Als u die wespè fteeckt, wilt maer het ftuck belafte
 Aen yemand uytten hoop van defe jonge gaffen,
 Die fal u stoffe doen, na luyt van uwen eys,
 En, mette fchoonste jeught, verciere u palley.
 Al waer een dertel oog gewoon is op te loeren,
 Al wat het jonge bloedt gevangen plach te voeren,
 Al waer men in her lant een aerdigh maeckfel fiet,
 Dat fal, van ftonden aen, zijn onder uw gebied.
 Laet vry een ruyme fael, laet groote kamers bouwen,
 Of wijt een Princken huys ten dienste van de vrouwen,
 Al geester yeder rijk maer eenig kleyn getal,
 Noch fuldij stoffe sien die u vernougen fal.
 Een geestigh hovelingh fal al de foete dieren
 Met princelijck gewaet, met rijke fteenen cieren,
 En geven haer een geur door reuck en edel kruyt,
 Ia proncken yeder op gelijck een eygen bruyt.
 Hier fal de Werelt-vorst dan alle dage komen,
 Als tot een eygen hof vol alderhande blomen;
 Vol allerley vermaek; hier fal de Werelt-vorst
 Verkoelen fijnen brandt, en lesschen fijnen dorft.
 Hier fal hy, fonder fchroom, in't brede mogen weyen,
 Vermaken fijnen geest, en fijne jeught vermeyen,
 Of met een verliche bloem, of met een roefe-knop,
 Die eerst haer aerdigh root laet puylen uytten dop.
 Hier fal geen quetter wijf, met onbeleefde vlagen,
 Verachten u gebod, u foete min vertragen;
 Maer wat u wel bevalt, fal, op den ftaande voer,
 Tot uwen dienste zijn, en stillen u gemoet.
 En is'er dan miffchienen een maget onder allen,
 Die aen u ziele werckt een meerder wel-gevallen,
 Neemt defe by der hant, ter eeren van de min,
 En kroontfe voor het volck tot uwe Koningin.
 Die fal, tot vasten troost van uwe groote jaren,
 Schoon zijnde boven al, u fchoone kinders baren;
 En defer friffche jeught fal dienen, bey gelijck,
 Tot heyl van u gefin, en fteunfel van het rijk.
 W At wilmen tegen regt een flimme daet verfhonè?
 Hoe, fal een eerlik man fijn vrou niet mogen tonè,
 Oock aen de vrienden selfs, en dat met onderfcheyt?
 „Wat bajet een rijke fchat, die in der aerden leyt?

Al ware my ghejont om vry te moghen dwalen
 Tot in het ſchoon ghebouw waer uyt de lichten dalen,
 Al ware my de macht van yemant toe-geſtaen,
 Te leyden metter hant de peerden van de maen;
 Al mocht ick in de lucht den ſonne-waghen mennem,
 En met den dagheraet om al de weerelt rennen,
 Al ſag ick open ſtaen, dat geen verſtant en weet,
 Hoe dat de grootſte God den fellen donder ſmeet;
 Al had ick klaar beſcheer van alle vreedde ſaken,
 Jae wat de Goden ſelfs oock in den hemel maken,
 Ey-lieve! ſeg een reys, wat ſoudet al bediën,
 Als icket niet een vrient en mochte laten ſien?
 Wat vrechde ſoudet zijn, als icket mijn gheſellen
 Niet in gelijcke maat voor ooghen mochte ſtellen,
 En wijlen metter hant? wat is een ſchoon juweel,
 Ten zy een weerde vrient mach hebben eenich deel?
 „Laet vreckaerts haren ſchat in diepe kuylen delven,
 „Een edel hert en heeft en leeft niet voor hem ſelven,
 „Maer voor ſijn even-menſch. Daer is geen vrechde
 „Die in een eenich hert gefloten blijven moet. (foet
 Wat wilmen onſen Vorſt met ſotten angst vervaren,
 En brenghen hier int ſpel een ſlach van oude jaren?
 Ten gaet ons geenſins aen dat hier is by ghebracht,
 Want Vaſthi naect te ſien heeft noyt een menſch gem-
 Men ſegge watmen wil, wy moge ja beſchouwē (dagt.
 Het vriendelick ghelaet van vorſtelicke vrouwen,
 Want ofmen nu en dan een Koninginne ſiet,
 Ten ſchaet aen haren glans, ten let haer eere niet;
 Sy blijft gelijcke was: wat mach hier yemant drijven,
 Als of ons dit gheſicht in luſten ſoude ſtijven,
 En brengen (ſoomen ſeyt) het water in de mont?
 Ick bidde, zijt gheruſt, tis vrede ſonder gront.
 Die ſucht die wy den Prins als onſen vader draghen,
 Heeft macht de kriele tocht ons uytten geeft te jagen,
 Heeft macht het dertel ooghen, en onſen heeten brant,
 Tehouden in den toom, te leggen aen den bant.
 Wy ſien de gulde ſon, met aengename ſtralen,
 Gelijck een reyne bruyt, uyt hare kamer dalen,
 En ſchijnen over al; wy ſien de ſchoone maen,
 Vol liefſtelicken glans, geduerich omme gaen:
 Wy ſtaen van alle kant met grooten luſt en gapen,
 En denken aen den Vorſt, die alles heeft geſchapen,
 Wy prijſen ſijnen raet en wonderlick beleyt,
 Niet met een ydel oog, maer in eerbiedicheyt.
 Geen menſch en is geneygt ſijn handen uyt te ſtreckē,
 Om yet van haren glans tot ſijn genut te trekken,
 Dereden is bekent. Het edel hemel-licht
 Is buyten onſen reyck, en boven ons geſicht.
 Juyft op gelijcke wijs zijn alle groote vrouwen
 Van ons, en al het hof, van yder aen te ſchouwen.
 Wy toomen onſe jeught, en buygen ons verſtant
 Tot ootmoet, ſonder luſt, tot hulde, ſonder brant.
 Daer is van al het volck geen menſche ſoo vermeten
 Die ſich in dit geval int minſte fal vergeten,
 Een yder ſtaet verbaeſt, en hout een reyn gemoet,
 Gelijck men Venus ſelfs in haren tempel groet.
 Ghy ſiet dan, groote Vorſt, dat Vaſthi ſonder reden
 U boden heeft veracht, u wetten overtreden,
 Ghy ſiet dat niet een woort voor haer is by-gebracht,
 Als dat ons meer ontdeekt de liſt van hare pracht.
 Hier uyt rijſt dit gevolg, dat eer-ſucht van de vrouwen
 Dient, meteen kortentoom, geduerig weder-houwen,
 Want die aen deſen tocht gheeft haren vryen loop,
 Die ſtoert als metter hant de weerelt overhoop (trekē,
 Schoon haer de kragt ontbreekt, ſy weet door ſlimme
 Door liſten, door bedrog allenxkens in te breken,

Sy loert op u ghedult, ſy luymt gelijck een vos;
 Sy wickt al-eer ſy waeght, ſy druckt ten leſten los.
 Siet! hoe de veyle klim komt aen de bomen kleven,
 Het weet van langer hant ſich om en om te weven,
 Soo dattet metter tijt den ganſchen tronck bedeckē,
 Soo dattet metter tijt tot aen de wortel ſtreckt;
 En, ſoo het ſnoode kruyt niet af en wert geſneden,
 Het ſet hem in den boom van boven tot beneden,
 Het ſuyght ſijn voetſel uyt, en door de groene ſtam,
 Waer door het uyt te ſtof tot aen den hemel quam.
 Juyft op ghelijcke voet, en diergelijcke weggen,
 Soo weet een liſtiche wijs haer ſlim bedroch te plegen,
 Sy proeft, ſy poogt, ſy port, ſy klimt door uwe macht,
 En ſtaet des niet te min gedurich op de wacht.
 Sy wrijcht aen u gedult, en wildy dat gedooogen,
 Sy ſal in korter ſtoet haer boven u verhoogen:
 Sy treet geduerich voort tot haer beſtemde wit,
 Tot datſe metten voet u op den boeſem ſit.
 Tot datſe metter tijt, door liſtiche aen te dringen,
 U kroon en ſcepter ſelfs ſal ſinen af de dwingen,
 Hout vry dat alle macht gewis te gronde gaet,
 Indien een hoofdigh wijs mach nayen haeren naet.
 Ach, waer de wijsſche pragt mach in der hoogſte ſwe-
 Daer gaetet over kant, daer dient al te beven, (ven,
 Geen lijs is ſonder laſt, geen lid en iſſer vry,
 Niet datter harder nijpt als vrouwen heerſchappy.
 Beſiet den ouden tijt. Ach! door ſoodanich mallen
 Is Ninus in der haect van ſijnen thronc gevallen;
 Hy, die maer ſpel en dacht, wert tot een haefdig lijk,
 En ſiet! een ſnoode vrou verkreeg het koninckrijk.
 De By-ſit van de vorſt, met eer-ſucht in-genomen,
 Was in des Koninx hof om haer bejach gekomen;
 Haer aenſlagh was geraemt juyft op een ſeker ſeeft,
 Als Ninus en het volck was aen een blijden geeft.
 Het wijs vol hooffche liſt, en ſlim in alle deelen, (len
 Komt, met door-ſtrape ſin, de dronkē Konink ſtree-
 Sy biet hem goeden dach, en, naer een ſoeten kus,
 Zijt neder op de vloer, en ſpreect ten leſten dus:
 Indien het, machtich Vorſt, u niet en ſoude quellen,
 Ick wenſt' een kleyn verſouk u voor te mogen ſtellen,
 Wy vroukens int gemeen zijn vreemt in onſe luſt,
 Maer weder haect gepaeyt en lichtelick geruſt.
 Ick laet een gierig menſch om groote ſchatten prachē,
 Heer Konink, mijn verſouk en is maer om te lachen:
 Ick bidde, ſtae my toe dat ick vooreen ſitten dach
 Op uwen gulden thronc verheven ſitten mach.
 Ick bidde geeft bevel, dat ick aen deſe lieden
 Mach plegen hoge macht, mach heeten en gebieden,
 Alleen voor deſe mael, en ſoo het mach geſchiën,
 Ghy ſult van ſtonden aen een aerdich ſpeultjen ſien.
 Int korte, groote Vorſt, ſy kan het ſoo belegen,
 Dat ſich de goede Prins, laet, al een lam, geſeggen;
 Hy neemt haer metter hant, hy ſet haer op de thronc,
 Hy ſtelt haer op het hoofde de konincklike kroon:
 Hy ſpreect tot al het volk: Hooft toe mijn onderſaetē,
 Hooft Vorſten al gelijck, hooft Steden, Stenden, Statē,
 Dir's heden u Princes. Weeſt haer getrou in als,
 Buycht onder haer gebiet, op ſtraffe van den hals.
 Daer ſit het looſe wijs in groote pracht verheven,
 En vangt allenxnen aen een kleyn ghedodt te geven,
 Tot preuf van haer gefach. Een yder ſtaet bereyt
 En doet, in grooten erſt, al wat me-vrouwe ſeyt.
 Sy, miſe nu bevint het ſtuck alſoo gelegen,
 Dat yder ſich vertoont tot haren wil genegen,
 Spreekt met een helle ſtem, Grijpt my daer Ninus aē.
 Het woort is nau vol-end, de ſake was gedaen.

Sy wederop een nieu, Tsa,rouptsē, bint sijn handen.
Eer dat haertonge swijgt, de Vorst is in de banden ;

Knap, weder, slaet hem doot. En even metter woort,
Men weet niet wattet is, en Ninus is vermoort. (men
Stil, vriendē, t'isgenoug, geē mensch en houft te schro-
Ick heb het gansche rijk in mijn beschut ghenomen,
Siet hier een rechter-handt die scepters voeren kan ;
De kroon past aen de vrou soo wel als eenich man.

Sy sprack noch dit en dat, en wistef soo te weven,
Dat sy het koninckrijk behielt haer gansche leven,
En liet noch boven dien de kroon aen haer geflacht;

En siet! des oudh vorfts en wert niet meer gedacht.
Dit komter, edel Prins, (wie foudet oyt vermoeden?)
Dit komter van een wijf in haren pracht te vocden,

Wie hier in stille staet, en lijst met gedult,
Wert in der haest verdruct, en't is sijn eygen schult.

„Al wat van over lang in boucken is gheichreven,
„Dat is aen onse tijt een spiegel om te leven :

„Denckt vry, dat noyt geval quam over eenich man,
„Of dattet even nu ons wedervaren kan.

„Tis vry al grooter kunst als slechte luyden merken,
„Het mannelick berop nae reden uyt te werken ;

„Hier dient cēryper breyn, en dikmael meerder raet,
„Als by den Koninck selfs in saken van den staet.

Wat isser in het huys, wat isser al te myden ?

Wat isser al te doen? wat isser al te lyden ?

Wat komt 'er al te baen dat niet en dient geklaegt,
En dat een eerlick man in sijnen boesem draecht ?

Wat gaender dingen om die in het herte knageu ?

Wat zijnder menigmael, wat zijnder vreemde slagen?
Een die in dit gheval sijn ampt vervullen kan,

Ick segge noch een-mael, het is een weerde man.

Wat zijnder menich-mael al tochten op te stoppen ?

Wat zijnder over hant al wrocken in te kroppen ?

Wat smelt een vreedfaem hert geduerich sware pijn,
Om sacht in sijn bedrijs, en niet veracht te zijn ?

„De man moet aen de vrou sijn liefde jae bewyfen

„Soolang sy niet en poecht om boven hem te rijfen,

„Maer als een moedich wijf gaet boven haren plicht,

„Soo dient het ydel breyn ten nausten in-gewicht.

„Het ga gelijk het mach, geen man en moet gedogen
„Dat haer de vrouwe-pragt sal boven hem verhoogē :

„Het is een rechte kluts, een ongefouten bloet,

„Die, mits sijn lasten aert, verkeerde rancken voet.

Daer is nae desen tijt van Vasthi niet te wachten,

Als datse meer en meer den Koninck sal verachten ;

Als datse dach aen dach hem, met een stouter aert,

Sal dringhen op het lijf en varen in den baert.

Bedenckt, nadien sy dorst, voor dese groote scharen,

Haer moet wil laten sien, haer eer-sucht openbaren,

Bedenckt wat hare pracht sal vorder onder staen,

Als dis gewedich volck sal henen niet gegaen.

Wat sal de stoute vrou, wat kans niet bedrijven,

Indien dit proef-stuk selfs mach sonder straffe blyven ;

Ghewis, indien de Vorst haer desen trots vergeeft,

Hem mach wel bange zijn, en grouwen dat hy leeft.

„Als yemant van het volck sijn pligten heeft vergeten,

„Soo dattet niet te seer is door het lant geweten,

„Die kan met eenig regt eē weynig zijn verschoont,

„Om dat hy, so 'et schijnt, eē aert vā schaem te toont;

„Maer die voor alle man sich qualick heeft gedragen,

„Die woelt in sijn bedroch, als met een wel-behagen.

„En, mits sijn boose daet, het gansche lant besmet,

„Soo dient hem sijn bedroch ten hartsten uyt-gewet.

Semiramis en ging niet met soo rasse schreden,

Niet met so grooten pas, als dese komt getreden,

Semiramis grijpt by wijse van ghespot,

„Maer dese grijpt terstont den koninck by den strot.

Semiramis bequam verlot tot hare lagen,

Maer Vasthi gaet te werck, al sonder eens te vragen,

Al sonder onsen Vorst of yemant aen te sien ;

Ach! lijd-men dit begin, wat salder niet geschien ?

Ick sie een stouter aert in hare borst geschreven,

Sy werct met harder sucht tot haren lust gedreven,

Sy vaert met snelder wint, en met een grover stroom,

Tis tijt haer stouter bedrijs te prangen in den toom ;

Tis tijt, met alle macht, een middel uyt te vinden

Om, opten besten voet, haer tochten in te binden,

Eer datse vorder gaet, 'T is tijt, en meer als tijt,

Tē breken haren loop, te wreken uwen spijt.

Wat

Wat is van Cyri kint, of van Cambyfes suster?
Kieft een van minder ftam; soo leefdy veel geruster:
„Die op haer ouders pogt, en blaeft een hogen naem
„Is totten ouderen bant van liefde niet bequaem. (len,
NOch diender meer gefeyt, maer fiet de finné dwa-
Het breyn dat fufebolt, de kop begint te malen:

Het draeyt al om en om; door al te langen fpraeck;
Tis tijt, tis een-mael tijt, dat ick een eynde maeck,
Tiscen-mael, groote Vorft, tis al genouch geueven;
Wy fchenden u gedult. Laet ons her vonnis geuen.
Een yder feg het zijn. Ick maek dit befluyt:
Een ander moeder in, en Vafthi moeder uyt.

V O N N I S

Geftreken over de Koninginne

V A S T H I ;

M I T S G A D E R S

EEUWIGE HUIS-KEURE VOOR ALLE VROUWEN:

Openbaerlick af-gekondicht van 's Koninx wegen, door de hondert en feven-en-twintich landen des Groot-
vorft A S S U E R U S, van Indien tot aen het Mooren-land.

DE wijt-beroemde Vorft van Per-
fen ende Meden,
Van menich ander lant, van duyst-
fent groote fteden,
Die van de Mooren af tot aen
den Indiaen,
Laet fijn gheduchte macht en
ftrenge wetten gaen,
Maeckt al de weerelt kont, dat Vafthi, die te voren
Was door het ganfche rijk tot Koningin gekoren,
Is, in den vollen raet, en na der Perfen wet,
Van nu tot alle tijt van haren throon gefet.
Des moet een yder Vorft van onfe landen weten,
Dat hy na defen tijt van gramschap is gequeten,
Van hulde vry gefelt, ten opfen van de vrou
Die haren over-heer geen hulde bieden wou.
Sy moet van nu voortaan vertrecken uytte falen
Van dit geweldich hof, en achter lande dwalen.
Ons gunft is haer ontfeyt. Sy moet van nu voortaan
Niet wesen datfe was, niet voor de Koninck ftan.

Een van beleefderaert, gewent tot goede zeden,
Sal, als het ons belieft, in hare plaetfe treden;
Sal hebben haer gefach, en koninklicke throon,
En voren haren ftaf, en dragen hare kroon.
Wy noch, uyt volle macht, gelasten alle vrouwen,
Die in het ganfche rijk haer geuen om te trouwen,
Rijk, fchamel, groot en kleyn, dat yder haren mart
Sal vieren met gedult, op pene van den ban.
En foo dereenich wijf hier tegen komt te woelen,
Die fal van ftonden aen een fware straf gevoelen,
En dragen wel te recht foodanig ongeval,
Dat fy het ganfche rijk een Spiegel wesen fal.
Wy willen dat de man fal volle macht gebruycken,
Wy willen dat het wijf fal wrijgen ende duycken;
Dat is het oude recht, de gront van echte min,
Tis reden dat de man zy voocht in fijn gefin.

Was onderteekent

A H A S U E R U S,

Noch lager ftont

M E N U C H A N.

Verftandige L E S E R.

HOe wonderlick, jae verfehrickelick, menichmael het beleyt Godes zy ontrent de Groote deser weerelt, en wederom hoe
geroelick meest alle Princen haer bethoonen oock in de minste mis-ftagen harer vrouwen; kan ons beyde de gefchiedeniffe
Vafthi (die wy hier vooren verhandelt hebben) ten vollen betuygen. Veel andere exempelen, sedert dien ouden tijt voor-
gevallen, waren lichtelick aen te wijzen; doch wy en willen den Lefer niet befwaren. Een hiftorie niet te
min, overmits die hier uytmunt, en tot defen eynde, boven andere, fonderlinge dienftich is, hebben wy goet gevonden hier
by te vougen, en met de felve defen onfe kleyne oeffeninge te befluyten. Tot openinge van de welke, hier al voren geweten,
dient, dat Athenais (van de welke in het na-volgende gedicht wert gewaecht) is een dochter geweest van eenen, Leondicus genaemt,
burger van Athenen. Dese geestich in verftant wefende, fchoon van lichame, en niet alleenlick een groote lief-hebfter van de dicht-kon-
fte, maer oock selfs aerdige verfen fchrijvende, van de welke (gelijk veel Schryvers het daer voor houden) noch eenige in wesen zijn:
wert by haere broeders in de erffeniffe hares vaders ten beft en niet bejegt, en van de felve uyt Athenen als verdreven zijnde, komt te
Conftantinopolen, weet haer bekent te maken by Pulcheria, fiftter des Keyfers Theodofii junioris, en voor eerst het Chriften geeloove
aengenomen hebbende, mitfgaders van Attico magno, Bifchop van Conftantinopolen, gedoopt, en, in plaetfe van Athenais, Eudochia
bernaemt zijnde, werd fo bevallich in de oogen van Pulcheria, dat de felve haer eerst voor eene van hare kamer-maechden ontfangt, en
eenige tijt daer naer aen haren broeder de Keyfer foo gunftelick voor-doet, dat fy hem beweecht (als veel by hem vermogbende) de felve
voor fyne wettige Keyferinne aen te nemen; in welken ftat fy enigen tijt lanck gelukkig heeft geleeft: geestich en geleert wefende,
en mit dien de geleerde fonderlinge gunftich, heeft onder andere Cyrum Panopolitanum, een Poet dies tijts, tot een van de treffelichfte
ampften des rijcks gevordert. Wat ongeluck haren neder-ganck veroorfaecht hebbe, fal de Lefer uyt het volgende gedicht konnen af-
nemen. Doch in gewalle yemant genegen is de gebeele gefchiedeniffe naerder en klaarder te onderfoucken, die gebruycke de Schryvers voo-
ren verbaelt, mitfgaders ook Lipf. Mon. 8 Exemp. polit. cap. 5. Mon. 1 Exempo. 5. Dit bad ick, Lefer, tot openinge van deefen
PRINCESSEN-SPIEGEL, u kortelick aen te seggen. Ghy, leeft en peynft: gedenckende dat in groote Spiegel-glafjen kleynne
aengefichten beft gefien worden. Vaert wel.

ALLER PRINCESSEN
 S P I E G E L,
 ALLER VROUWEN
 S P O O R.

AThenais was verheven
 Uyt een onbekent geslagt,
 Totte Keyserlike pracht;
 Want om datse wift te leven,
 En was geestich boven al,
 Wasse wonder lief-getal.

Sy, dus in het rijk gelaten,
 By den Keyser ganseh beminnt,
 Van een yder wel besint,
 Scheen gelukkig boven maten:
 Maer, ey-laes! de donder slaet
 Meest dat hoog verheven staet.

Aen den Keyser werd geschonken
 Seker appel, als een gout,
 Wel de schoonste van het wout,
 Juyst een vrugt om met te pronken,
 Vrugt waer van een klouk pinceel
 Niet en treft het minste deel.

Defen gingh den Keyser geven,
 Uyt een sonderlingen sin,
 Aen de jonge Keyserin;
 Schoonder sach ik noyt mijn leven,
 Sprack Me-vrou, en nam de vrugt
 Met een wesen vol genucht.

Defen Appel wil ick sparen,
 Als een uyt-gelesen pant,
 Want hy komt van liever hant.
 Dit gewas moet ick bewaren
 My tot vreuchden, en ter eer
 Van den Keyser, mijnen heer.

Het geviel om dese tijden
 Datterseker jongeling
 Dageelix te hove ging,
 Wel gewilt aen allen zijden,
 Hooh gepresen by de lien,
 By den Keyser wel gesien.

Dese rijk in goede zeden,
 Rijk in geest, en wel bespraect,
 En als tot het hof gemaect,
 Koomt, om desen tijt, getreden
 Naer het Keyserlick gebou,
 En begroet me weerde vrou.

Tis van ouden tijt bewesen,
 „Als de Princen zijn geleert,
 „Alle geesten zijn vereert,
 „Alle klouckhey is gepresen;
 „Princen miltheyt, Vorsten gunst,
 „Baert verstant, en voet de kunst.

Als Paulinus in de sale
 Van de Keyserinne quam,
 En het edel freuyt vernam,
 Hy, geleert in Griexsche tale,
 Maekt een veersjen, metter vlugt,
 Op de schoonhey van de vrucht.

Het gedicht, vol soete streken,
 Scheen soo geestich inde sin
 Van de schoone Keyserin,
 Datse strax begon te spreken;
 Neemt den appel, weerde vrient,
 Want hy is by u verdient:

Hy was schoon en uyt-gelesen,
 Maer hy is voorwaer althans,
 Vry van noch een beter glans,
 Door u geestich dicht gepresen:
 Neemt den appel, tot een pant,
 Tot een loon van u verstant.

Dese geest aldus verheven,
 En met dese vrucht vereert,
 Heeft hem na den Vorst gekeert,
 En den Keyser dien gegeven,
 Want hem docht dat dit gewas
 Niet als voor een Keyser was.

Als de Vorst den appel kende,
 Doen verschoot sijn ganse bloet,
 Doen ontfack sijn gram gemoet;
 Dies hy strax sich henen wende,
 Met een in-getogen sin,
 Na d'onnoosel Keyserin.

Lief, ick wenschte wel te weten
 Of het ooft, dat schoon juweel,
 Noch mischien is gaef en heel:
 Neen (soo sprackse) 't is gegeten,
 Gister is mijn groene lust
 Met dat aerlich freuyt gebluft.

Ick en kan het niet gelooven
 Dat het freuyt, so schoon gekeurt,
 Mette tanden is geschurt;
 Hoe! sout ghy het oog berooven
 (Sprack de Keyser) alsoo licht,
 Van dat vriendelick gesicht?

Tis de waarhey, op inijn trouwe,
Hout 'et feker en gewis,
Dat het freuyt niet meeren is.
O! du bist een een snoode vrouwe,
Riep de Keyfer, ó bedroch!
Siet den appel is hier noch.

Hoe moet u de quant bevallen,
Die gy offert mijn geschenck?
Fy! 'tis schande wat ick denck,
Fy! van dat oneerlick mallen,
Ach! een wijf die vreemde geeft
Isonwerdich datse leeft.

Dorstu dijnen pol vereeren
Dit soo schoon, soo lieven pañd?
Mijne gave, my te schand?
Nu, men sal 'et u verleenen,
Du en sulst voortaan niet meer
Spotten met des weerelts heer.

Stracx wert volle macht gegeven
U, Paulline, door te slaen,
En het was terfont gedaen.
En me-vrouw wert, op het leven,
Uyt het hof en lant gefeyt,
En in haesten wech geleyt.

Ach! daergaet, daer gaetse dolen
Eenslaem, bijster, hallef door,
Over-vallen van de noot,
In de boschen, klippen, scholen,
By de beesten; wantse hroomt
Datse by de menschen kroomt.

Siet! hoe gaen des weerelts faken
Open neer, als ebb' en vloet;
Somtijts isser al te goet, (ken,
't Schijnt, men kant niet qualik ma-
Maer alst rat eens omme-draeyt,
Watmen doet is dan bekaeyt.

't Schijnt te met een os fou kalven,
Alle dingh is voor de wint;
Maer, alst onweer eens begint;
Wilt ten heelen of ten halven;
Valter hier of daer een steen,
't Schijnt, het gelt u hals en been.

Leert hier, mensché, Godes werké,
Leert hoe sijn geduchte macht
Speelt met alle dwafe pracht.
Leert, met aendacht, overmerken;
Dat en eer, en drouwe schant;
Neder daelt van hooger hant;

Leert u stege necken buygen,
Op het wonderlick gebodt
Van den schrickelicken God;
Siet! dit kan de daet betuygen
Menich klimter boven al,
Doch alleen tot leeger val.

HERODOTIUS

In sijn eerste Bouck, Clio genaemt.

CAndaules, by de Griecten Myrsilus genaemt, der Sardenen Vorst, was so uytgelaten in sijn genegentheyt over sijn Ghemale, dat hy de selve hielt voor de schoenste aller vrouwen. Dit sig hebben de ingebeelt, en liet niet af de selve gestadelick te prijzen by eenen van sijne trauwanten, Gyges ghenaemt, (die hem seer lief-getal was, en wiens dienste hy dickmael in groote saken ghebruyckte) spreekende op een tijd tot den selven dese ofte dier-ghelijcke woorden: Ick sie, Gyges, dat ghy my, roerende de schoonheyt mijnder huys-vrouwe, soo volkomen geloove niet en geeft, als wel de waarheydt mede brenghet, om reden (achte ick) dat de menschen haer ooren gemeenelick min ghelooven, als hare ooghen; soo illet dan van noode, dat ick haer eens naeckt aen u verthoone. Gyges hier over gansch luyde uyt-roepende; Heer Coninck, seyde hy, wat vreemder seggen is dit, dat ghy my beveelt uwe Coninginne naeckt te sien? een vrouwe plach met haren rock, oock hare schaemte af te leggen. De oude hebben ons veel goede leerstukken na-gelaten, waer van dit oock eene is; dat een yder man maer het sijne en heeft te besien. Wat my belangt, ick geloove ten vollen dat de Coninginne is de schoenste aller vrouwen; laet u dat genouch zijn, en verghet my vorder niet onbehoorlick. Aldus bleef Gyges weyerich over den voor-slagh des Coninck, beduchtende dat hem eenich ongeluk hier uyt ontsaen mochte, maer de Coning niet af-latende, En denckt niet, Gyges (seyde hy) dat ick om u te beproeven dit voor-stelle, ofte dat u van der Coninginnen wege yet quaedts bejegene, ick sal voor al forge dragen dat sy niet eens gewaer en werde van u geien te wesen; want u verbergende achter de deure van onse slaep-kamer, daer sy ghewoon is haer kleederen uyt-doende, d'een na d'ander op sekeren stoel, daer ontrent staende, te hanghen, sult ghy haer op u gemaek konnen sien, sonder van haer gesien te werden, de welke daer nae ontkleedt zijnde, en u den rughe keerende om te bedde te gaen, sult in alle silte u van daer konnen vertrecken. Gyges eyntelick niet

langer konnende weygeren, verklaert te vreden te zijn des Conings voor-nemen na te komen, en wert van den selven, als het slapens tijdt was, in de Coninginnen kamer geleyd, en aldaer verstecken; waer op de Coninginne gevolgt zijnde, wert by Gyges, terwijl sy haer ontkleedt, in stilligheyt belonckt; maer naderhand als sy haer omme-keerde om op haer bedde te treden, en dat Gyges alldoen poochde sich van daer te maken, werd sy hem ghewaer, evenwel haer gelatende sulcks niet gesien te hebben, en niet te min voor-hebbende haer van sulcks over Candaules te wreken, mits het by die van Lydia en andere onmoghende volcken schande is dat oock een man naeckt gesien werde, ontbied des anderen daeghs met den dageraet eenige van hare dienaers, (op de welke sy haer best betroude) en font de selve om Gyges te halen, en aldaer voor haer te brengen. De welke niet denckende dat sy yet wiste van datter geschiedt was, laet sich by haer vinden, als meer-malen gewoon zijnde by de Coninginne ontboden te werden, de welke hem siende, seyde sy, Gyges, ick stelle u heden twee dingen ter keuse, my suldy hebben, en niet eene het koninckrijk van Lydien, indien ghy Candaules dadelick van kante helpt; ofte indien niet, soo bereyt u ter dood, want ghy moet sterven, op dat gy voortaan door te grooten gehoorfaemheyt niet en onderfouckt dat u ongeoorloft is te weten. Wel aen, ofde gene die dit geraden heeft, of de gene die den raet gevolgt, ende onbehoorlickheit aen-gerecht heeft met my naekt te sien, moet heden sijnen lesten daet hebben. Over welck voorstel Gyges, eerst verbaeft staende, began daer na haer ten hoochsten te bidden, ten eynde sy hem in sodanigen engte niet en soude willen dringen, om eene van twee te moeten kiesien; maer anders geen uyt-komte by haer vindende, en siende ofte sijnen heere te moeten dood, ofte selvs te moeten sterven, kiest sijn eyghen leven, en ten lesten, Nadien, seyde hy, ick genootsakt ben mijnen heere om te brenghen, so segt my dan op wat voet wy hem dienen aen te tasten? de vrouwe antwoordende. Ter plaetse, seyde sy, daer hy my aen u naekt getoont heeft, suldy hem toe-

gaen als hy slapen sal. Als nu de laghe gheleyt, en de nacht gekomen was; Gyges, geen middel siende om te ontkomen, maer moete de dooden, ofte selfs sterven, volgt de Coninginne in haer kamer, ontfangt van haer een gheweer, en werdt achter de selve deure verborgen; uyt weleke plaetse naderhandt voor-komende, neemt Candaulem al slapende het leven, en gheniet alsoo sijn ghemale en sijn koninkrijk. Dese gheschiedenisse wert verhaelt by Archilochus Parius, die ten selven tijde geleefd heeft, &c.

*Antonius Muretus in het VI. Boeck
van sijn verscheide lessen Cap. 17.*

Semiramis wert geseft met een sonderlinge schalksheyt, uyt een gansch leegh en slecht gellacht, tot het koninkrijk te zijn gekomen. Welcke geschiedenisse, dewijle die niet Icer bekent en is, en (mijns wetens) by geene Latijnsche Schrijvers aengeroert, soos sal de selve by my verhaelt worden, gelijk ick die in de Griecsche boucken hebbe ghevonden. Men houdt de selve geweest te zijn een dienst-maeght en by-sit van een der koninklicker slaven. In 't geselschap vande welcke de Koningh Ninus by gevalle gekomen, en door haere schoonheydt en bevallicheydt ingenomen wesende, heeftse beginnen te lief-koosen; waerover sy haer ghevoughelick stellende, en den Coning in alles believende, de sake in 't korte so verre heeft ghebracht, dat sy alles van den Coningh bestont te eysschen, sonder dat de Coning haer yet dorste weygeren. Op een tijd haer als kaex hebbende laten ontvallen, datter yet was dat sy ten hooghten begeerde, en dat de Coningh daer op hadde geantwoort, dat sy haer begeerte vryelick soude openen. Ick wenste, seyde sy, dat ick een-mael voor eenen dach op den koninklicken stoel mochte sitten, om voorsoo kleynen tijd het volck te rechten, mits dat een yder, door 't gebodt van den Coningh, gehouden soude zijn my voor dien tijd te gehooramen. De Coningh loucher om, en bewilliche, sonder nae-dencke, haere begeerte. Terstont wert opentlick geboden, dat een yder op sekeren geseten dach haer soude gehooramen, alsoo sulcx geschieden souden door gebodt des Coninx. Ten bestenden dage Semiramis, kostelick gekleert, set haer op den Koninklickeren stoel, met groote toeloop van den volcke, in den beginne (als proevende wat haer gebod soude vermogen) gebiedt alleenlick gheringe saken, maer gewaer werdende dat haer alles soo wel van der hand ging, belast eyndelick aen des Coninx trouwanten, dat sy den Coning souden grijpen, 't welck gedaen zijnde, gebiedt hem te binden, en sulcx mede dadelick na-gelomen wesende, roupt staens voets datmen hem dooden soude, het welcke insgelijcx in der haect in 't werck wert ghestelt. So dat de heerschappye, die haer mach voor eenen dagh was toe-gestaen, geduerich is ghe worden. Dese is de gene die Babylonien met Tichel-muren heeft om-ringhen laten, wiens hanghende hoven met soo grooten verwonderinghe certijds zijn aen-ghesien gheweest, &c.

*I. Lips. in sijn bouck Monit, &c.
Exempel. Politicor. cap. 5.*

Onder dese exempen vougt haer ook een vroumenfch. Daer was een dochter van eenen *Leontius*, Atheniens Philosooph, *Athenais* genaemt, sonderlinge aerdich, soo van lichame als verstande. De vader (so het schijnt) door eenige heymelicke voorwetschap van haer toe-komende gheluck, hadde alle sijne goederen aen hare twee broeders beset, haer niet meer als alleenlick hondert kroonen by utterste wille toe-vougende, met dese by-reden, dat haer geluck voor goet haer verstrecken soude. Hier over bestaet sy met hare broeders te pleyten, als in de versterfte hares vaders verongelijckt zijnde, maer sy de swackste wesende, blijft ander-mael te kort, en mit sdiën door hare broeders verdreven zijnde, komt te Constantinopelen, op dat sy allöo den wegh tot haer toe-komende grootheyd opende; sy maect haer bekent, en beveelt haer faecken aen *Pulcheria* des Keyfers suster, aen de welke sy van stonden aen so bevallich is, dat sy, verstaen hebbende datse noch maecht en ongehout was, haer in het hof heeft ontfangen, doch al-vooren (als onbewuft van het Christen geloove) ghedoopt zijnde; haren naem werd verandert, en sy van nieus *Eudocia* genaemt. Ten lesten, sy bemint haer soo verde, dat sy de selve aen haren broeder den Keyser doet belooven; Siet wat een op-gang! maer hoort oock haren neder-gangh. Sy, lange geluckich door dit huwelick, bemint en beminnde, is eyntelick in verdachtheyt van oneere gheraect, en is van den Keyser verlaten geworden, om dese redene. De Keyser hadde eenen grooten en over-schoonen appel ter gifte ontfangen, dewelcke hy dadelick, de Keyserinne willende lief-koofen, haer toe-sont: Sy de selve ontfanghen hebbende, geeft dien een *Paullino*, een gheleert en wel-sprekende jongelingh, en om dieroofsake wille, haer, insgelijcx geleert wesende, seer aenghenaem, evenwel niet quaeds daer in voor-hebbende; welken appel de selve *Paullinus*, niet wetende van waer die ghekomen was, wederom voor een Princelick gheschenck den Keyser aen-bied; de Keyser verwondert hem, eerst twijfelenden, en terstont den appel kenende, en yet quaeds vermoedende, vervought hem by de Keyserinne, loofelick den appel, te vooren haer gegeven, haer af-eysschende; sy, van alles onwetende, verklaert onbedachtelick den selven gegeten te hebben, en ten anderen male des ghevraecht, seyde, ja; sweert het selve, waerover de Keyser aldoen ten hooghten vergramt, beschuldichtse van onwaerhey, en brengt den appel te voor-schijn, en gheloovende dat 'er yet oneerlicx tusshen haer en *Paullinus* moeste omme gaen, dood *Paullinum*, verlaet haer, en versentse uytten lande. Erme gelieven! ick hebbe deerenisse met u ongeluck. Sy nochtans droug haer geval klouckelick, treckt naer Jerusalem, alwaer sy, eerlick en godsalichlick gheleest hebbende, eyntelick sterft, haer man de Keyser alvoorën overleden wesende.

Kortelick behelsende de saken in dese gedichten en gedingen verhandelt.

A.

Astuerus, door wijn te veel open-hertich zijnde, wil met sijn Koninginne pochen, en de selve aen de Vorsten vertoonen. fol. 1
 Astuerus Koningh, van Indien tot Moorenlant, over 127. landen. fol. 1
 Alle dingen vol veranderinge, en daerom vermakelik. fol. 8
 Abachta een kamerlinck van de Koning Astuerus aen de Koninginne Vasthi gesonden. fol. 10
 Astueri vonnis tegen Vasthi, een wet over alle vrouwen. f. 16
 Athenais van geringen geslachte wert Keyserinne. fol. 16
 Athenais wert om een appel van het rijk verfooten. fol. 16

B.

Bedenckinge of de Koninginne Vasthi by den gheheelen Raet des Konings Astueri eenstemmelick zy verwesen, sonder aldaer eenige voor-sprake te vinden. *In de voor-reden.*
 De Boucken Moyls en veel van de oudste geschriften in Godes woord raecten veel dingen maer ten korsten aen. *ibid.*
 Beschrijvinge van de mael-tijdt des Koninx Astueri, mitsgaders van de plaetsen daer de selve wert gehouden. fol. 2

C.

Candaulus vertoont sijn vrouwe naect aen Gyges. fol. 5
 Candaules groot-vorst van Sarden, gesproten van Alcaeus sone van Hercules. fol. 5
 Choafris een Riviere in Perse-lant, by de stad Susfan. fol. 5
 Cieraet van vrouwen sonder getal, en als een werelt op sich selven, by de Romeynen daerom *Mundus* genaemt. fol. 11
 Cyrus Panopolitanus een Poëet, wert Praefectus Pratorii om der dicht-kunste wille fol. 16

D.

Drie nutticheden uyt dese oeffeninge te bekomen *voorr.*
 Derde Persoonen en dienen niet lichtelijck met huys-krakeelen te bemoeien. *ibid.*
 Die pochen wil moet vast gaen. fol. 10

E.

Eten en swiigen is best, en de minste nijdt onderworpen. fol. 4

F.

Feest van de Koning Astuerus duert over de ses maenden. f. 2
 Feyl begaen by den Koning Ninus, mits by Semiramis, sijn bysit, vergunt een dag op sijn Koninglicke stoel te sitten. fol. 14

G.

Gebruyck op te ghesoutheit van Princen te drincken, van oude tijden tot nu toe gebleven. fol. 2
 Gebruyck van de Perlen, dat de vrouwen niet en komen in de feestten der mannen, geprefen, en waerom. fol. 3
 Gelijkkenisse van Tantalus met de gheene die sien en niet en mogen genieten. fol. 4
 Gyges, lijf-schut van Candaules, groot-vorst van de Sarden, werd verfocht om de Koninginne naect te sien. fol. 4
 Gyges weygert sulcx met veel redenen. fol. 5
 Wert ten lesten daer toe beweegt, en watter op volgt. fol. 5
 Geschiednisse van Candaules en Gyges, over de vertooning van de naectte Koninginne. fol. 5
 Goede luyden dienen alle dingen ten besten te duyden. fol. 6
 Geen derde en dient sich met vrouwe en man te bemoeien, oock alse kijven. fol. 8
 Groote luyden seyen werden verre gehoort. fol. 11
 Groote wetenschap een goet huys-vader te zijn. fol. 14
 Gespreck teghen Vasthi en alle onghehoofame vrouwen. fol. 9 tot 15
 Gespreck voor Vasthi en alle verstandige vrouwen. fol. 1 tot 8

H.

Hoe Vasthi den Koning Astuerus hadde behooren te bejegenen, om hem in sijn begeerte niet in te willigen, en niet te min sijn gramschap te ontgaen. *Voorr.*
 Hoofsche Pluym-strijckere certijns niet soo groot in hoven der Princen, als in dese eeuw. *Voorr.*
 Hoe verre de vrouwe gehouden is het gebodt van haren man te hoorfamen. fol. 3
 Huys-krakeelen toe te decken. fol. 7
 Huis-krakeelen van man en wijf dienen haest neer-geleyt. 8

Het huysgesin een kleen koninckrijk. fol. 16
 Hooverdye der vrouwen oorfaecke van veel onghemacx in huys. fol. 11
 Hooverdye der vrouwen verduyfterdt hare schoonheynt en andere gaven. fol. 11

I.

Josephus, Joodsche Historyschrijver, druckt naerder uyt de redenen die de Koning Astuerus beweegden tot sodanigen onmatigen gramschap tegen de Koninginne Vasthi. *na de voorr.*
 Inleydinge van dese oeffeninge. fol. 1
 In groote dingen groot braet te nemen. fol. 2
 In-braecke van goede wetten, veroorfaecken der rijcken onderganck. fol. 3
 Jeught, wijn, en vrouwen, drie krachtige dingen. fol. 4
 In het gebied en onderdanig wesen bestaen de rijcken. f. 16.

K.

Koning dient door sijn exempel sijn wetten te bekrachtigen. fol. 3
 Koninginne van Sarden en wil maer van een levende man allen naect gesien zijn. fol. 5
 Doet haer man dooden, om haer naect gethoont te hebben aen sijn vriend. *ibid.*

L.

Leeuwen werden gheseydt de vrouwen te verschoonen, en niet te verschoonen. fol. 6

M.

Mans-perfoonen werden by dese oeffeninge geleert, met bescheydentheyt hare macht ontrent de vrouwen te ghebruycken, niet door hoochmoed en krijgelheynt te misbruycken. *in de voorr.*
 Mans-perfoonen werden vermaent de huys-gheschillen niet lichtelijck met andere gemeen te maken. *ibid.*
 Mans-perfoonen moeten aen de vrouwen als de krackente vaten eere geven. *ibid.*
 Mans-perfoonen moeten in wijsheydt by de vrouwen woenen. *ibid.*

Mannen moeten veel sien en ongemerkt laten, om vrede. fol. 6
 Mannen haer macht tegen de vrouwe misbruyckende oorfaeke van huys-krakeelen. fol. 7
 Man die sijn vrouwe veracht, beschuldicht sich selven van dwaesheynt en een quade keufe gedaen te hebben. fol. 7
 Met man en vrou, schoon sy krakeelen, sorgelik te moeyen. fol. 8
 Mage dient somtijts te braken, man en wijf onderlinge wat ernst te zijn, de reden waerom. fol. 8
 Menschen lieven veranderingen. fol. 8
 Man moet gebied en, anders ist in huys de verkeerde werelt. fol. 10

Mans wille, vrouwe wet. fol. 11

N.

Nutticheden uit dese Poëtische oeffeninge te nemen. *Voorr.* 1
 Naerder aen-wijzinge van den oorspronck van den twist des Koning Astuerus, uyt Josepho Joodschrijver. *na de Voor-reden.*
 Nutten sonder kraffen. fol. 4
 Nuttichet dat man en wijf somwijlen wat hoerselen. fol. 8
 Ninus laet toe aen sijn by-sit op sijn throot te sitten voor eenen dach, en hoe het hem vergaet. fol. 13

O.

Ondanck te behalen door sich te bemoeien metten twist tuschen man en wijf. *Voorr.*
 Onderfcheyt tuschen de heymelijcke oordeelen Gods en de dingen die oogh-schijnelijck gesien werden. *Voorr.*
 Of Vasthi rechtveerdelijck verworpen zy, en van den Konincklicken stoel geset. *ibid.*
 Onschuld des Schrijvers over de schietende in-vallen in dese oeffeninge bywijlen ghebruyckt, genomen op te gelegentheyf der gener die dese rolle spelen. *ibid.*
 Oorspronck van de gramschap des Coninx Astuerus, gelijk die in de heylige schrift verhaelt wert. *na de voor-reden.*
 Of de vrouwe in onbillicke saken haren man moet hoorfamen. fol. 3
 Onge-

Ongemack in huys, uyt dien dat de vrouwe haren man niet en gehoorfaemt. 10
 Of een man van de schoonheydt van sijn vrouwe pochen mach, en de selve andere toonen. 13

P

Perfen zijn gewoon al vluchtende te schieten. 2
 Pochen met yet frays, sonderlinge niet schoone vrouwen, niet sonder gevaer. fol. 4
 Princen die de wetten maecken, moeten nae de wetten leven, of schoon sommighe hoofdsche pluymitrijckers anders drijven. fol. 10
 Princen gebreke 't gheele lant schadelick. 11
 Paulinus om sijn beleeftheyt gedoodt. fol. 16

R

Redenen waerom het dienstich zy dat man en wijf nu en dan onderlinge krakeelen. fol. 8
 Rechters en des selfs ampt beschreven. 9
 Reden waerom Affuerus soo grooten seelt heeft aengerecht. fol. 9

S

De heilige Schriften, sonderlinghe de boucken Moyfis, raken meesten-deel de dinghen, aldaer verhandelt, maer ten kortsten aen.
 Susan de hooft-stadt in Perfen waer van genaemt. 2
 Seve Kamerlingen ghesonden om de Koninginne Vasthi te bewilligen om totten Koninck te komen. 2
 Sien en niet te mogen genieten, wonder pijnlijck. 4
 Sich selven te konnen dwingen, de meeste eere. 7
 Sacht gaen en verre sien wyse luyden werck. 8
 Seve Vorsten by de Perfen de Koning toe-gevougt, om des lants gerechticheyt voor te staen, en de selve niet te laten verkorten. fol. 9
 Straffe en ondoet niet het quaet dat gedaen is, maer verhoert het toe-komende. fol. 12
 Semiramis versouckt van Ninus voor eenen dach op sijn thron te sitten. fol. 13
 Verkrijght het selve en maect haer voor altijd Koninginne. fol. 14

T

Tafel-wet van Affuerus, niemant meer te doen drinken als yder een lust. fol. 2
 Tafel-wet van de Perfen en Meden, dat geen vrouwen ter maeltijt mochten komen by de mannen. fol. 2
 Theodosius Junior kiest Athenais, een slechte dochter, tot Keyserinne, om haer geestighet wille. fol. 16
 Theodosius verwerpt de selve om een appel. fol. 16

V

Vasthi te hard gestraft naer de gelijkmaticheyt van haer misbruyck. Voor-reden.
 Vasthi rechtveerdelick verworpen. ibid.
 Vasthi hartneckigheyt naerder uyt-gedruckt by Joseph beschrijvinge. Voor-reden.

Vrouwen moeten door steecheyt hare mannen niet verbelgen, noch door eygen-linnicheyt verbitteren. Voor-reden.

Vrouwe moet haer gevougelick aenstellen omtrent de man, alle middel-matige saken hem lichtelick in-willigen. ibid.

Vrouwen moeten de ruste vande huys-houdinge niet stooren door hartneckigheyt. ibid.

Vrouwen moeten hare mannen niet verachten om haren meerderen adel, staet, ofte rijkdom. ibid.

Vrouwen van Perfen en Meden en quamen niet in de maeltijden en seeften der mannen, en reden waerom. fol. 2

Vrouwen weygeringe vergeleken mette Perfen, al vluchtentende haren vyant treffende. fol. 2

Vrouwen en diene de dwaesheden der mannen niet te sien, om de selve in geen kleyn-achtige te nemen. fol. 3

Vercierde en schoone vrouwen willen gesien zijn. 3

Vreemde begeerte van de groot-vorst Candaules, om sijn vrouwe naect te thoonen aen Gyges, en watter door veroorsaect wert. 5

Vrouwen bewaren haer eere best met thuis blyven. 5

Vrouwen moeten een mossels leven leyden. 5

Vrouwen licht beweegt om haer te belgen. 5

Vasthi een Dochter Koninck Cyri. 6

Vrouwen diene by de mans verschoont om veelderhande redenen. 6

Vrolick aen tafel, in den raed defstich, in den krijg dapper. 7

Vele Princen en groote mannen buytens huys machrich, binnens huys verwijft. fol. 9

Vrouwen al te seer op-gepronckt, schadelick voor mannelicke achtsaemheyt. fol. 11

Vrouwen, heerschappy, met hooghmoet uytgevoert, onydelijk. 13

Vrouwen totte voogdye poogende, van eersten af in te binden. 13

Vrouwe hoger gaende als haer beroup, dient in-getoomt. 14

Vonnis tegens Vasthi, en Wet tegens alle vrouwen. 15

W

Wat voor nuttigheden uyt dese oeffeninge te bekomen zijn. Voorr.

Wie gelijk of ongelijk heeft in desen gedinge, de Koningh Affueros ofte Vasthi. Voorr.

Wetten vervallende, vervallen de rijcken. fol. 3

Wijn, Venus melck; Griecx spreek-woort. 4

Wat onghemack datter rijfen kan van schoone vrouwen of andere moye dingen yemant te thoonen. 5

Wat hof ofte vierfchare kennisse behoort te nemen van krakeelen tusschen man en wijf. fol. 8

Wijf, als de man jocken wil, moet niet suur sien. 11

Wijf, in haren cieraat, een trostigh dingh. fol. 11

Wijf, haer weygerende aen haren man, is meynedich. 11

Wetenschap van een goet huys-vader te wesen, is meerder als een groot Raeds-heer te zijn. fol. 14

H O U W E L I C K ,

D A T I S ,

Het gansche Beleyt des

E C H T E N - S T A E T S ;

Afgedeylt in ses Hoofstucken ,

Te weten

MAEGHT,	VROUWE,
VRYS TER,	MOEDER,
BRUYT,	WEDUWE.

Behelsende mede de

MANNELYCKE TEGENPLICHTEN ;

Door

JACOB CATS.

AMSTERDAM;

By JAN JACOBSZ. SCHIPPER. 1657.

K L I N C K - D I C H T ,

Aen den E. E. Heer

J. C A T S ,

R I D D E R ,

Raedt-Penfionaris van Hollant,

Op zijn

onvergelijkelijk Houwelijk.

O Hoogh-geleerde man! uw lof moet eenswich streven,
Dat gy de werelt hebt voorzien met zulck een licht,
Dat duyzend' oogen daegs kooft stralen in 't gezicht,
En blakert dan de ziel, dat zy, daer door gedreven,
Met heylige yver wil in deze luyfter leven.

Het licht de jonckheyt voor, in 't stellen van de plicht,
Die haer allengs in deugd', en goede zeden sticht;
En wat 't gehoude volck tot leer dient voorgeschreven,
Uw pen heeft uytgestort, en klarellyck vertoont;
Wat op-geleyde last bedaegde lieden troont
Tot hun behoorlickheyd, zy aerdigh afkon malen,
Toen d'yver baerd' heur geest in 't heerlijck verstand.
Hoe lukkig is dien Raed der Staet van 't Nederland,
Die in'er eensw op 't licht van zulck een man mach pralen!

J. J. SCHIPPER.

Verwin u zelve.

AL wie oyt set dit kinderspel,
Ghy sijt of man, of jonck-gesel,
Of echte wijf, of vrye maecht,
Siet eerst of u het beelt behaecht;
En dan noch staet een weynigh stil,
En siet eens wat 'er seggen wil.

Ghy lacht, na dat ick aen u merck,
En denckt, 't en is maer kinder-werk:
Wel lacht, het is u wel gejoint,
En lacht oock uyt een vollen mont,
Want al het woelen van de jeught
Dat is alleen maer losse vreught,
En is alleen maer dom begagh
Dat ieder wel belachen magh.

Maer 't wijlje met de kinders lacht,
Soo woud' ick datje vorder dacht,
Als datj' oock in dit eygen beelt
Al mede by de kinders speelt.

'k En weet niet dar 'er iemant leeft
Die niet sijn kintsche poppen heeft,
Die niet by wijlen eens en malt,
Die niet by wijlen eens en valt,
Die niet by wijlen heeft gekoor,
Of iet begon dat niet en floot.

Dit spel, al schijn'et 'er sonder sin,
Dat heeft een kleyne weerelt in;
De weerelt en haer gants gesfel
En is maer enckel kinder-spel;

Dus sooje na den eysch bevroet
Al wat de malle jonckheyt doet,
Ghy sult vernemen op de straet
Hoe dat de gansche weerelt gaet,
Ghy sult 'er vinden, meyn ick wel,
U eygen mal en kinder-spel,
Of, sooj'et heden niet en vint,
Soo sijtje vry al wat te blint,
Soo is het oogh u sonder licht,
Dus soeckt een bril voor u gesicht,
Een bril, die Eygen-kennis hiet,
Waer door men in sijn herte siet,
En sooje dien eens recht gebruyckt,
En noyt het oogge toe en luyckt,
Soo weet ick datje vinden sult
Of eygen mal, of eygen schult,
Of soo ick noch bedrogen ben,
So denkt dat ick geen mensch en ken.

Maer treet eens toe, en wijf, en man,
En neemt hier eens een proefsen van.
VOor eerst is daer een dertel kint,
Dat om sijn oogen is geblint,
Dies gaet 'et, met een open haer,
Geduerigh tasten na de want,
En noch in dese blinden loop
Soo grijpt 'et iemant uyt den hoop,
Het grijpt 'er eene by de mou,
c best haer laten grijpen wou;

En schoon, eer dat het iemant ving,
Hem om de kop een dexel hing,
Soo wort nu 't oogh hem los gedaen,
Dies siet het sijn gevangen aen;
Het siet ten vollen wat en hoe,
Het siet by wijlen wonder toe;
Maer ach! het siet den klaren dagh
Juyft als het niet meer grijpen magh,
Het speeltje, vrienden, dat gebiet
Een blinde greep, en vorder niet.

My dunckt dit is een eygen-beelt
Van dat men in het vryen speelt;
De vryer, arrem Venus kint,
Die is gemeenlick steke-blind,
Des dwact hy veeltjits over straet,
Onseker waer hy henen gaet,
Hy drilt, hy loopt, hy rent, hy sweeft
Tot hyd' er een gevangen heeft;
Maer wie doch krijgt de grijper vast,
Of wien doch vangth by den tast,
En sonder licht, en sonder bril,
Als die haer laeten grijpen wil?
Hy fagh te voren niet een steeck,
Log hoe hy stont, nog waer hy weck,
Mer na dat hy de vryster ving,
Hy siet hy vlack in alle ding,
Hy siet en haer, en haer gebreck
Haer ydel hoeft en steeg

Hy fiet haer feylen allegaer,
Hy fiet by wylen al te klaer;
Maer of hy veel of luttel fiet,
Noch eens te grypen mach hy niet;
En schoon hy vint on-aerdigh vleys,
De greep is maer voor eene reys.
Maer waerom doch eë grammē sin?
Dit speultjen heeft die wetten in,
Dit speultjen heeft een groote sleep,
Mē houd daer ceuwig wat mē greep.

Gewis, indien het mocht gelchiēn,
Het ware beter eerst te sien,
En blind te wesen naderhant,
Op datmen geen gebreken vant.
Wel blinde kinders, hoort eē woort,
En vaert niet ras en haestigh voort,
Maer by gebreck van eygen licht,
Gebruyckt eens anders hel gesicht,
Op datje nuyt een greep en doet
Daerom ghy naemaels treuren moet.
Siet hoe de mensch sijn eygen aert
Oock in de kintsheyit openbaert!
Het meysje speelt met poppe-goet,
Het knechtje toont een hoger moet;
Het meysje doet de wiege gaen,
Het knechtje laet den trommel slaen;
Het meysje speelt met kleyn beslach
Dat tot de keucken dienen mach;
Het knechtje met een swacke lans
Na wijse vande rouwe mans;
Het weet doch dat 'et Hollants bloet
Het lant met wapens houden moet.

Siet, kinders, soo het oude song
Soo pijpt daer na het kleyne jong,
Siet! wat vermach een oude stam,
't Wil muysen wat van katten quam.
Dit kint heeft langen tijt gewacht,
En veel en dikmaels overdacht,
Wanneer de Slagh-tijt komen wou,
En datmen osfen bollen sou,
Edoch sijn oogh en gants gepeys
En sach niet op het osse-vleys,
Niet op het smeir, niet op het roet,
Ten dacht niet om te sijn gevoedt;
Maer al dat groot en lang geraes
En was alleen maer om de blaes,
Die jaeght het nu vol schrale wint,
En daer is 't dat het vreughde wint;
Maer prikt eens met een kleyne spel,
Terstont soo slinckhet het bol geswel.

Wat isser menich ydel mensch
Die strekt sijn lust en gansehē wensch
Dat iemand, daer hy 't oogh op heeft,
Van nu sijn tijt had uyt-geleest?
Niet om te deelen in het goet,
Wanthy en is niet van het bloet,
Maer op dat hy bekomen mocht
Een schrale wint, een kleyne locht,
Iet ick en weet, een weynig heer,
Een wafem uytter-maten teer,
Eylacs! de mensch en alle pracht
En is maer ys van eender nacht.

DE tol draeyt lustigh op de vloer
Gegeeffelt met een vinnig snoer,
Een dieremans hander de vloer

Maer laet de sweep een weynigh of,
Soo valt hy neder in het stof,
En doet voorraet niet enen keer,
Maer is een bloek voor immermeer.
Men past noyt beter op het stuck,
Als in verdriet en ongluck,
Want leet 'er iemand sonder pijn,
Die roest terstont van ledigh sijn;
Siet! waer een weeligh mensche rust
Daer sijght het herte na de lust.

LEt op het kint dat bobbels blaest,
En fiet hoe seer het is verbaest,
Om dat het opgedreven quijl
Alleen maer duert een korte wijl,
En valt dan neder op het vel
Wanneer het op sijn hoogste swelt:
Ey floort u niet, gy menschen-kint,
Dit spel en wy sijn enckel wint;
Wie heeft 'er oyt soo vasten staet
Die niet gelijk een roock vergaet?
En noch dat hoogh en moedigh swelt
Dat wort gemeenlickeerst gevelt.
HEt kint dat op een stoockjen rijt,
En met een stok een stokjē smijt,
Meynt dat 'et drijft eē moedigh paert,
Wel duyfent franse kroonen waert;
Maer iemand die het wel besiet
Die vint een hout, en anders niet.

Hoe menich rijt 'er op een stock!
Hoe menich sit 'er op een bloek!
Hoe menich woont 'er in een poel!
En meynt het is een koninx stoel.
Veel rijden, schoon sy gaen te voet,
Haer paert dat is een hooge moet.

DE koorde-springer leert dē vont
Om recht te vatten uyr en stont,
Om wel te passen op den tijt
Aleerhy weder henen glijt;
Want konje springen op de maet,
En niet te vroegh, en niet te laet,
En niet te traegh, en niet te snel,
Ghy sijt dan meester van het spel.

BEsiet, hoe gene jongen springt,
En sijnen macker neder dringt,
Besiet hoe dat de lecker baert,
En over al de kinders vaert;
Maer siet oock hoe het speeltjen ent,
En hoe de kans haer omme-went;
Hy die een wijl gedoken heeft,
Die toont eens weder dat hy leeft,
En die te voren hooge sprong
En al het kleyn gefelschap dwong.
Die duyckt dan weder met 'et hoof,
Als van sijn eerste macht beroof.

Wanneer een Ryck, of groote stad
Haer tijt van wellust heeft gehad;
Soo ryft 'er lichte en uyt het graf,
En siet haer al het voordeel af.
Aldus gaet alle ding in 't ront,
Het rijft, dat lagh; het valt, dat stont.

BEsiet hoe daer een jongen speelt!
Besiet hoe lustigh dat hy veelt!
Sijn tuygh en heeft nau eene snaer,
En eester maeckt hy blygebaer.

Siet kinders, wat vernoegeen doet,

Het maekt dat oock een kouden heert
Is lief, en uytter-maeten weert.

Smaeckt u een duyf gelijk patrijs,
De geerft soowel als eenigh rijt;
Het Ende-vleys gelijk kapoen,
Wat hebje met veel goets te doen?
Het is alleen een luchigh man
Die sijn gemoet vernoegeen kan.

HEt kooite-spel seyt mede wat,
Voor die het na behooren vat:
De koot en is geen spel op straet
Soolang den os daer henen gaet
Maer raekt het beest eens uyt de stal,
En doet het dan een droeven val,
Soo wort terstont sijn innigh been
Den jongers op de straet gemeen,
Die maecken dan een groot geraes
En met de koot, en met de blaes.

Een karig mensch bewaert het goet,
Soo dat het niemant voordeel doet,
Hy sluyt 'et op in sijnen schoot
Tot na de prangen vande door;
Maer alsof haest hy maer en sterft,
Terstont, hy die het goetjen erft;
Die brengt dan lustigh aen den dagh
Dat eerst geen son of maen en sach;
En wat de vreck in d' aerde groef
Dat is dan voor een malle schroef.

DE kinders die op stelten gaen
Syn rechte beelden van de waen;
Wy soecken meeft al hoger schijn
Als wy in rechte waerheyt sijn.

LEt op den vlieger van papier
Geresen tot den hemel schier,
Die, soo de jongen loft de koorde,
Gaet efter noch gedurigh voort,
En sweeft ten lesten wonder hoogh,
En sweeft ten lesten uyt 'et oogh;
Maer breekt 'er dan een dunne snoer,
Waer door hy inder hooghte voer,
Siet! dat wel eer soo wonder scheen,
Daer sijght in haest dan weder heen,
Daer leyt dan al die losse vreught
Ten sporte vande schamper jeught,
Het scheen wel eer een felsaem dier,
En nu en is 't maer vuyl papier.

Een die met eersucht is besmet,
Al wort hy byster hooch geseft,
Hy wil noch efter verder gaen,
En noyt is hem genoegh gedaen,
Hy voedt begeerten sonder endt,
Tot hy ick weet niet waer belent;
En breekt 'er dan maer eens eē draet,
Het steunfel van sijn gansche staet,
Dat is de gunste vande Prins,
Eylacs! het hoof vol schrale wints
Wel eer geducht gelijk een Godt,
En isterstont maer enckel spot.

AL is het musje vanden bant
Noch keertet na des jonges hant,
En dit al om een weynigh aes;
Maer wis, de vogel iste dwaes,
Het ware beter in het vel
Sich kloeck en neerfligh aengestelt,
En daer te soecken enich graen,

Als staeghe te vreesen voor de lijn,
En eeuwig slaef te moeten sijn.

Wat dient dit naerder uyt-geleyt?
My dunckt daer is genoegh gefeyt.

Het kint dat met 'et hoepjē speelt
Vertoont gelijk een eygen beelt
Van iemant die sijn leven lang
Alleen maer gaet sijn ouden gang,
Hy siet de son, hy liet de maen,
Hy siet den Hemel omme-gaen,
Hy drayt oock met den Tijt in'tront,
Maer staet dan weder daer hy stont;
VVan in sijn ganschen ommeloop
Soo doet hy als de meesten hoop,
Hy treet wel in een ander jaer,
Maer anders wortmenniet gewaer,
En schoon hy krijght gerimpelt vel,
Hy speelt noch al het oude spel.

De jongen die uyt spelen gaet
En heeft een musjē aen eē draet,
VVanneer het dier te verre schiet
Soo roept hy veerdigh, Hooger niet,
En of de musch haer stelt ter weer
Hy rucktse met het toujten neer.

VVaer heen, ó mensch, foobyfter
hoogh?

Waer heen doch swiert u dertel oog?
Al staet u open zee en velt,
Ecnyder is sijn pael gestelt,
En als u lijntjen is ten endt,
Dan is 'et al om niet gerent.

Ey springt noyt verder, salig man,
Als daer u stockje reycken kan.

Het kint dat daer een mooltjen
heeft,
Siet hoe het over straete sweeft,
Tot dat 'eteens een koelen wint,
Tot dat 'et eenseenluchjen vint,

Tot dat 'et eens ter degen waeyt,
Soo dat het mooltjen omme-draeyt.

Veel hebben molen binnen haer,
Die ieder niet en wortgewaer,
Maer die tot malen is gemaect
Die soeckt tot hy aen't malen raect.

Koom hier eens, vriend, en staec
wat by,

En spreek een woort en segget my,
VVat dunckt u is die jongen wijs?
Hy laet hem dryven met een rijs,
Hy laet hem sleuren by de mou,
En siet i'indien hy maer en wou,
Hy ware van soo goeden stant
Als die hem leyden aenden bant.
Daer leest'er veel in slaverny,
Die, soo sy wilden, waren vry.

Siet daer staen jongers op haer kop,
En steken bey de voeten op;
Ghy, sooje vraeght wat dat beduyt,
Soo treckt er dele lering uyt;
VVy sijn het die, van geest berooft,
In d'aerde wroeten met 'et hoof,
En geven aen het hooghste goet
Schier niet als t'hol van onsen voet.

Dan tis genoeg, ghy, voor besluyt,
Kiest hier u kinder speeltjen uyt,
En als ghy dat ten lesten vint,
Soo maeckt dat ghy het overwint,
Of immers, kent in u gemoet
Dat ghy noch kint'sche grillen broet,
Soo sal niet al verlooren gaen,
De tijt dien ghy hier hebt gestaen.

Maer't dunckt mischien u wat te
slecht

Door spel te worden onderrecht,
Dan neemt geen dingen so verkeert,
Daer is oock mal dat wijsheyt leert,

En snegefiel die overweeght
Al v at de gan'sche weerelt pieeght;
En schoon het dikmael niet en sluyt;
Sy treckt 'er noch haer voordeel uyt,
En brenght oock uyt een dom beslagh,
Veel nutte dingen aen den dagh. *a*
Maer wat is van een menschen kint;
Of van de wijste diemen vint?

De wijsheyt die van boven daelt,
En op de gan'sche weerelt traelt,
De Keden van den grooten Godt
En acht de kinders niet te sot,
Maer heeft het kinder-spel vereert
En daer de wijse door geleert. *b*
En dan oock wat de jonckheyt speelt
Heeft dickmael wonder afgebeelt, *c*
Veracht dan niet, ó weerde vrient,
Dat u en my ten goede dient.

a Pittacus van Mytilenen een der wijzen van Grieken, door iemant gevraegt met hoedanige partuyt hy gevoechelict trouwen mocht, antwoorde dat sels de kinders op strate hem sulze leeren konden, en sont hem na de markt daer de jongers speelden, by welke de vrient hem voegende, wort dadelick voor 't hoof gestooten, met een hygevoegde antwoorde; speelt met uwe gelijk; waer uyt hy dadelick besloot wat de wijse man hem hadde willen leeren, te weten geen ongelijk huwelick aen te gaen. Diog. Laërtius.

b En doense wegh gingen begift Iesus te seggen; Met wien sal ick dit geslachte gelijcken, het is gelijck de kindren die opte markten sitten, en tot hare gesellen roepen, seggende; wy hebben u lieden mette stuyte gespeelt, en ghy en hebt niet gedaenst; wy hebben u lieden klaeghlieden gesongen, en ghy en hebt niet gewoent; want Iohannes is gekomen, &c. Matth. 11. 6. 16. Luc. 7. 32.

c Dat de kinders spelen somwijlen voorteycken sijn geweest van groote saken, kan betuyghet worden by Romulus en Cyrus, beyde in't kinderspel tot Koningen gemaect, en verscheide andere op gelijcke maniere bejegent, van de welcke handelt Ant. Murct. variar. lect. lib. 2. cap. 9.

HEt los en dom gewoel dat jonge lieden plegen,
 Is juyst gelijk een hof met duysent omme-wegen;
 Een hof, een lustigh hof, en konstigh afgemaelt,
 Een hof, een listigh hof, en daer een ieder dwaelt;
 Een hof, een schoon prieel, daer alle tuynen bloeyen,
 Maer des al niettemin oock suere fruyten groeyen;
 Een hof, daer over al veel schoone rosen staen,
 Maer diese plucken wilt, die vint'er prickels aen;
 Een hof, een rond begriip, maer daer oock slimme treken
 Geduerigh omme-gaen, en nimmermeer ontbreken;
 Een hof, een warre-net, en daermen evenwel
 Het dolen niet en acht als voor een aerdigh spel;
 Een hof, een selsaem perck, daer ieder met verlangen
 Sijn lusten onderhout met duysent omme-gangen;
 Een hof, een rechte fuyck, een winckel van bedrogh,
 Daer ieder over klaeght, en ieder blijft'er noch;
 Een hof, een diep geheym, dat niet en iste seggen,
 En dat ick niet en weet met woorden uyt te leggen;
 Een hof dat niemant kent, dat niemant oyt en leert,
 Als die eerst heeft gedoolt, en dan eens wederkeert;
 Een hof vol bitter soet, vol aengename lagen,
 Een hof vol bange vreught, en duysent vreemde slagen,
 Een hof, een noodigh mal, een hof, een wonder hof,
 Een hof, maer 't is genoegh; mijn hoeft dat draeyt'er of.
 Hier koomt een vryer aen, onseker wat te maecken,
 Hy weet niet in het perck, niet weder uyt te raecken,

Hy wil te rugge gaen, hy koomt'er dieper in,
 Hy kijckt aen alle kant; geen eynde, geen begin.
 Daer roept een jonge maegt, met droefheyt overwonnen,
 Wat heeft mijn weeligh hert een malle daet begonnen!
 Ick soeck; ick fucht; ick forgh, ick sie geduerigh om;
 Maer al om niet, eylaes! de wegh is al te kroin.
 Hier trotst een moedig Quant, en meynt'er in te komen,
 Maer strax is wederom sijn hope wegh genomen,
 Aldoet hy wat hy kan, al loopt hy wonder ras,
 Hy vint hem wederom daer hy te voren was.
 Daer staet een vlugge meyt, en meynt sy raect'er binnen,
 Maer siet! sy moet terstont van nieuwen aen beginnen,
 Sy wist (gelijck het schein) waerop de spille draeyt,
 En siet van stonden aen soo was'et al bekaeyt:
 Hier treet een jonge wulp, en doet sijn eerste gangen,
 Hy soeckt maer enckel spel, en siet! hy wort gevangen,
 Hy quam daer hy het vont, oock eer dan hy het wist,
 En seyde binnens monts; Ach had ick eens gemist!
 Daer komt een slechte duyf, en raect tot aen het eynde,
 Maer vint'er evenwel geen vreught gelijkse meynde,
 Dies staets daer en siet, eylaes! 'k en weet niet hoe,
 En weder uyt te gaen, daer is geen middel toe.
 Dan ginder koomt'er een die weet de rechte paden,
 Maer vint noch evenwel het vinden ongeraden,
 Hy doolt uyt enckel lust, en kiest de rechte baen
 Iuyft als by door het groen niet meer en weet te gaen.
 Een ander staet en siet, en wil een weynigh rusten,
 Maer siende groen gewas, soo krijght hy groene lusten,
 Het fruyt is byster wrang, hy slaet'er niettemin
 Sijn bolle lippen op, sijn volle tanden in,
 Hy snoeyt al wat hy vint, en door het gulfigh eten
 Soo is hem metter tijt sijn eerste wegh vergeten;
 De sloir die met hem doet is even soo gestelt,
 Sy voelt dat haer het lijf gelijk een blase swelt,
 Sy is geweldigh quaps en moet geduerigh braken,
 Sy weet de rauwe fucht niet weder quijt te raken,
 Sy krucht den gantschen dagh, onseker watsse voelt,
 Vermits 'k en weet niet wat haer in de leden woelt:
 De snoeper niet te min die krijght, te sijner schanden,
 Een ongefonde maegh, en even stompe tanden,
 Dat is van over lang de straffe van de lust,
 Die met onrijp gewas ontijdigh wort gebluft;
 Offchoon dan onse wraet is naderhant geseten
 Daer vrienden onder een de rijpe vruchten eten,
 Het dient hem niettemin alleen tot enckel spijt,
 Vermits sijn kranck gebit geen vaste spijs en lijt.
 Ghy siet dan al het Perck, en hoe het is gelegen,
 Ghy siet'er schoon bedroch, en hondert slimme wegen,
 Ghy siet hoe dat de jeught hier sonder eynde dwaelt,
 En wat een tuymel-geeft haer in de leden maelt,
 Ghy siet hoe malle Waen, hoe Schijn, en lossse Droomen
 Hier swieren op het velt, en spelen in de boomen,
 Ghy siet hoe dat de mensch de slimme gangen mint,
 En wonder groot vermaeck, oock in het dolen, vint;

Ghy fiet hoe dat het volck wort om en om getogen,
 Ghy fiet hoe dat het oogh wort menighmael bedrogen,
 Ghy fiet hoe wonder licht sich ieder een vergeet,
 En hoe een snoeper vaert die wrange fruyten eet.
 Noch wil ick evenwel geen jonge maeght beletten
 Haer voet te rechter uyr in desen hof te setten,
 Genaeckt dan, soete jeught; maer, eerje verder gaet,
 Laet Tucht u leytsman sijn, en Reden uwen draect.

M A E G H D E - W A P E N .

Als enig Vorst een Wapen geeft
 Aen die hem wel gequeten heeft
 Of in den krijgh, of in den Raet,
 Tor voordeel van den ganschē Staet,
 Het ware dienstigh dat het beelt
 En wat'er om den hellem speelt
 Soo mochte worden afgemaect,
 Dat daer uyt neder quam gedaelt,
 Dat daer uyt mochte sijn verstaen
 VVat dan noch vorder dient gedaen
 By hem, die mits het edel velt
 Wort in een hooger graet gestelt;
 Op dat hy staegh in dat gesicht
 Mocht lesen sijnen Ridder-plicht.

Koomt hier, vriendinnen altemaël
 Die sonder yfer, sonder staël,
 En sonder sweert, en sonder lans
 Verwint de kloeckste van de mans,

Die sonder oorlogh, sonder strijt
 Princeffen van de weercelt sijt;
 Komt hier, en fiet dit Maegde-boeck,
 O Ridders van den witten doeck,
 Hier is 'er datje vinden meught
 Een wapen voor u teere jeught,
 Een wapen, daer geschreven staet
 Hoe dat 'er met de maeghden gaet;
 Een wapen, daer het edel velt
 U gansche plichten open stelt;
 Eykijck, o jonge dieren, kijck,
 Het is een beelt dat u gelijket,
 Het is een bloemtje, sooje fiet,
 Dat noch geen open knopjen biet,
 Een bloemtje van sijn eerste jeught,
 Een bloemtje van sijn eerste vreught,
 Een bloemtje dat niet uyt en puylt,
 Maer in sijn eygen bloemtje schuylt.

Wanneer een schilder eerst begint
 De schetsje van een acrdigh kint,
 En dat voor eerst de kunstje speelt
 Ontrent de gronden van het beelt,
 Men fiet alleen ick weer niet wat,
 Dat schier het oogge niet en vat,
 Men fiet een mont, een soet gelaet,
 Dat noch gelijk in twijfel staet,
 Men fiet doch efter overal
 Wat dat het eenmael worden sal.

Dus gaet 'er met onsteer gewas,
 Men fiet 'er in een duyfter glas,
 Men fiet een teer, een acrdigh beelt,
 Dat noch sijn bestegaven heelt,
 Men fiet een toegesloten blat,
 Men fiet een toegesloten schat,
 Men fiet wat hope dat 'er biet,
 Men fiet 'er, en men fiet 'er niet;

Men fiet 'er maer in stil gepeys,
En 't is genoegh voor dese reys.

O teere Plante, jonge spruyt,
Wat staeye quade vlagen uyt?
Wat is 'er om u jeughdigh groen,
Wat is 'er al om u te doen?
Wat is 'er menigh ongeval
Dat u voorsaker trefsen sal,
Ten sy 'dat ghy met alle vlijt
Gedurigh waer genomen sijt?
Wat heeft, eylaes! u teer begin
Wat heeft 'er angst en moeyten in?
Men vrees van boven voor de storm,
Men vrees van onder voor de worm,
Men vrees den vorst en sijn gewelt,
Men vrees den hagel op het velst,
Men vrees de dampen vander nacht,
Men vrees de mist en hare dracht,
Men vrees het schendig hof-fenijn,
Men vrees een heeten sonne-schijn,
Men vrees het steken van de pier,
Men vrees het bijten van de mier,
Men vrees de rups en haren beek,
Men vrees het quijlen van de sleek,
Men vrees des eester niettemin
Het weven van een vuyle spin,
Men vrees voor al een dertel kint,
Dat is het slimste dat men vint;
Want, mits het wicht gedurigh malt,
En dickmael op de bedden valt,
Soo breekt 'er licht een aerdigh kruyt
Dat noyt sijn leven weder spruyt,
Of anders 't schudt u teere steel,
En 't foolt u knopjen al te veel,
Het is gants uytgelaten mal,
Het loopt en flickert over al,
Het staet en pluyft ik weet niet waer,
En stelst u dickmael in gevaer.
Al waer het koomt, of henen gaet,
Het doet de teere bloemtjens quaet.
En schoon al is het Byetje soet,
Soo dat het leet noch hinder doet
Noch aede bloem, noch aē het kruyt,
Maer suyght 'er niet als honigh uyt,
Soo moet het doch voor desen stont
Onthouden oock een reynen mont,
En blijven van het teer gewas
Tot dat 'er beter komt te pas,
Tot dat de bloem eens opengaet,
En in haer volle loovers staet;
Nu moet 'er maer van verre sien
Wat dat 'er eenmaal sal geschien,
En letten slechts in dit geval
Wat uyt het knopjen komen sal.
Geen Byetje en heeft 'er oyt geraekt
Geen Byetje en heeft 'er oyt gesmaekt
Een bloemjen dat gestoten staet,
Of dat sijn ooren hangen laet;
Het eerste laet 'er ongemoeyt
Tot dat her eens ten vollen bloeyt;
Het tweederoert 'er niemmer aen,
Om dat her bloeyen heeft gedaen.

Om dat het was noch honigh geeft,
En nu als sonder leven leeft.

Maer hier is noch een ander quaet,
Waer op voor al te letten staet,
Tengaet met dese bloemtjens niet
Gelijck 'er elders wel geschiet,
Want al wat hier of ginder breeckt,
Of wat men uyt den regel steeckt,
Daer heel men strax de gansche vrak,
Oock dickmael sonder ongemaeck.

Al krijght u doeck een yser-smet,
Ghy sijt 'er weynigh in ontfet,
Een vinnigh suer, een cyteroen
Dat weet de pecken uyt te doen.

Indien het somtijts foo gebeurt
Dat oock het sijnste laken scheurt,
Een die hier toe sijn kunstie bied,
Die stopst het dat men 't niet en fiet.

Indiender aen een schoon buffet
Een quaet, of reet, of splinter let,
Men krijght of lijm of ander gom,
Dat heelt de brake wederom.

Indien of vet, of schrale wijn
Set pecken in een schoon satijn,
Een poeyer, of een machtich kruyt
Dat haelt de gronden weder uyt;
Of, schoon daer blijft eē kleynce vlek,
Noch is 'er raet voor dat gebreck,
Men spant 'er veerdigh op een raem,
En strax soo wort 'er aengenaem,
Om dat men met een gulden draet
De vuyle plaetsen overgaet

Ons' meyt heeft even dit versfant,
Want is haer taerte wat gebrant
Al wat of hier, of ginder schort,
Dat wort met suicker overfort;
Soo dat de gene die het eet
Niet van den loofen handel weet.

In 't kort, en hier en over al
Is raet voor menigh ongeval;
Maer wat 'er hier en daer geschiet,
Noch raekt het onse bloemtjens niet,
Daer is, eylaes! geen kunstigh lijm,
Daer is geen harst, of taye slijm,
Daer is geen kruyt of vinnigh sap,
Daer is geen over-zeefche pap,
Daer is geen smout, of machtigh gom,
Voor u, o teere maeghde-bloem.

Het minste vuyl, de kleynste smet
Die blijft 'er eeuwigh ingeset,
Die sit geduerigh in den gront,
Soo dat 'er noyt verwinnen kont,
En ofse veeght en ofse wast,
Noch houd het eester even vast,
En ofse schuert en dapper vrijft,
Het is een vuyl dat eeuwigh blijft;
Al is 'er maer een enge scheur,
Al kruypt 'er maer een siertje deur,
Al kleeft 'er maer een vuyltjen aen,
De gansche luyfter is gedaen;
De tijd, eylaes! de snege tijd,
Die alle dingen open slijt.

Die toont ten leffen in het blat
Een wijde reet, een open gat,
Wat eerst de sneeghste niet en vant,
Dat siet de plompste naderhant:
Ach! wat het eerste knopjen schent
Dat blijft 'er eeuwigh in geprent.

Siet! als de plaegh het koren staet,
Terwyl het op den velde staet,
En dat voor eerst een vuyle smet
Sich in het jeughdigh bloeyfel set,
Het blijft gewis dan eeuwigh soo
Tot even aen het dorre stroo,
Gaet leghd dan vry het rijp gewas
Te midden in een koren-tas,
Gaet stou't 'er in een drooge schuyt,
Gaet stou't 'er in een vaste muir,
Gaet dorst 'en wannet sooje kont
Noch blijft 'er al een quade gront;
Jae wast 'er in het klaerste nat,
Eylaes! daer schort noch eester wat,
Het is, o vrienden, 't is gedaen;
Want noyt en vint men suyer graen.

Bedenkt dit staegh, o groene jeugt,
Bedenckt dit, watje dencken meugt,
Begraeft 'er in u stil gemoet
Begraeft 'er in u diepste bloet,
En laet 'er eeuwigh voor u staen,
Het gaet voor al de maeghden aen.

D' Eenvoudigheys die staet u wel,
Dan Leer-suchi is haer metgesel,
Dus sijt eenvoudigh in het quaet
En al wat maeghden tegen gaet;
Maer leert dien even onverlet
De gronden van de maeghde-wet,
De regels van de ware min,
De plichten van het huys-gesin,
En wat 'er vorder dienen kan
Tengoede van een eerlick man.

Ach! of al schoon een jonge bruyt
Draegtkransse van het maegdekruyt,
En dat men vry al suycker goyt,
En bloemtjens voor de deure stroyt,
Is oyt haer beste schar gerooft,
So maekt 'er slechts eē swaerderd hoofd,
En wat men hare voor eere doet,
Dat is een beul in haer gemoet.

Ghy, wensje niet te sijn bespot,
Houd staegh u tuyntjen op het lof,
Houd heck en hagen even dicht,
Op dat 'er niet een dertel wicht
En koomt, sonder u verlos,
En koomt sluypen in den hof,
En roove daer u beste kruyt,
En loope dan van achter uyt.

Ach! wie haer teere jeugt besmet,
Die sal geen trouw, geen echte bedt,
Die sal geen wijs, geen destigh man,
Hoe veel hy weet en wat hy kan,
Oyt brengen tot haer eersten glans,
Oyt brengen tot de maeghde-krans.
Ach! wie als vryfter is onteert
Die wort te laet als bruyt geleert.

H O U W E L Y C K S

E E R S T E D E E L,

M A E G H T.

I N L E Y D I N G E.

Erwijl dat *Phyllis* eens gevoelt
Iet, dat haer in de leden woelt,
Iet selfaems, ick en weet niet wat,
Dat sy te vooren niet en hadt?

En dat mitsdien haer gulle jeught
Stelt in het minnen groote vreught,
Doch, om-gevoert door lossē waen,
Mist (soo het schijnt) de rechte baen,
Soo spreeket 'er *Anna* tusschen in,
Ten goede vande reyne min,
En toont, waer datmen henen valt,
Wanneer men sonderregel malt.

Hier tegens dringt dan *Phyllis* aen,
En wil al vry wat ruymet gaen;
Maer *Anna*, rijper van versant,
Die houtse weder in den bant:
En siet! door woort en weder woort
Soo komt dan eens de waerheyt voort.
Ghy, die met vrucht dit lesen wilt,
Let wat de Waen van Reden schilt;
Weeght alle ding met rijpen sin,
En beelt u niet ter haesten in;
Al spreeket oock *Phyllis* met bescheyt,
Het is u best dat *Anna* seyt.

t' S A M E N - S P R A E C K tusschen A N N A en P H Y L L I S.

P H Y L L I S.

Indien ick oyt een droef geklagh
In uwen boesem storten magh,
Soo waer het nu de rechte tijt
Nadien ghy stil en enich sijt;
Mijns hoordeels, is't de beste vriend
Die ons in droeve tijden dient.
Daer is eylaes! een vreemt gewoel
Dat ick ontrent mijn herte voel,
Ick ben gestelt, ick weet niet hoe,
Ick worde sonder reden moe;
My sweeft een wasem om het hoofd
Die my van alle vreught beroofd,
Ick gae, ick koom ick ryst, ick dael,
Ick loop, ick stae, ick rust, ick dwael,
Mijn sinnen vliegen hier en daer,
Als of ick licht van hoofde waer;
En, schoon ik gansche nachten waek,
Noch krijgh ick efter geenē vaeck,
Ick wend, ick keer door al het bedt;
Ey, seghet doch eens wat dat my let.

A N N A.

Kijck! dit is immers wonder soet,
Dat ghy my dese vrage doet,
My die eentere maget ben,
En niet als kap of doeck en ken,
Ey! sooje wilt genefen sijn,
Gaet soeck een ander medecijn;
Gaet soeck een kloek, en dapper man
Die veel en groote dingen kan,
Die in de konsten is geleert,
En veel tot Leyden heeft verkeert,
Of elders daermen menschen snyt,
En al de leden open splyt,
men klaer en open seyt
't en hert' en maege leyt,
hien, na lang beraet,
wat 'er omme-gaet,
voorts wat u geneest;

P H Y L L I S.

Wel hebje lang soo dom geweest?
Ghy spreket gelijk een slechte duyf,
Die naeu en kent haer doeken huysf,
En efter weet ick uyt de daet,
Ghy sweeft al boven uwen naet,
En hebrat vry meer in de mouw
Als iemand vry vermoeden souw.
Dus brengt doch veerdigaenden dag
Dat onsten goeden dienen magh.

A N N A.

Wat wilje dat ick seggen sal?
Ick ben een duyve sonder gal:
Dan sooj'et immers soo verstaet,
Dat ick niet weet tor uwer baet,
Soo druckt dan eens wat nader uyt
Van waer u dese quelling spruyt,
En wilje dat ick raden sal,
Soo opent eerst het ongeval:
Ghy weet, men seyt den Medecijn
Den gront en oorspronk vande pijn,
En hoemen eerst het quaet vernam,
En of met koud' of hitte quam,
En of de smert geduerigh blijft,
Dan offe door de leden drijft,
En of men droogh is opte tong,
En of men bang is aende long,
En of men schrael is opte borst,
En seer gequollen vanden dorst,
En of men veel of weynigh eet,
In't korte wat de siecke weet:
Want anders, soo men niet verswijgt,
't is selden datmen bate krijght.

P H Y L L I S.

Voor my, ick wil hier open gaen,
Gelijk by vrienden dient gedaen;
Ick sal u seggen hoe het quam

Dat ick voor eerst het quaet vernam;
Want siet! ick wil mijn gansche noot
Gaen storten uyt in uwen schoot.
Ick sach eens op ons schaly-deck
Twee duyfsjens speelen bek aen bek,
Sy vloegen t' famen uyt het kot,
Sy vielen t' famen op een flor,
Sy togen t' famen op de vlucht,
Sy fwierden t' famen in de lucht,
Sy keerden weder na de slagh,
En al terwijl dat ick het sagh,
Hier door soo quam my in het bloet
Hier door ontstont in mijn gemoet
Een nieu, een vreemt, eē selfaemding,
Dat my door al de ledenging:
Siet (dacht ik) hoe des Heerē macht
Paert yder dier in sijn geslacht,
Een ieder voelt sijn eygen vier,
Een ieder trout op sijn manier,
„Wat isser dat geen liefen heeft?
„Men vint dat lieft, en niet en leeft.
De Dadel-boom is sonder vreught,
Sy staet en treunt haer gansche jeugt,
Het schijnt dat sy geduerigh sucht,
Want sy en draeght geen soete vrucht
Tot sy ten lesten by haer vint
Een mannen-boom die sy bemint;
En dan soo grijpse weder moer,
En draeght haer vrucht in overvloet.
Dringt liefde door het quastig hout,
Is 't slijm van visen niet te kour,
Sijn wilde vogels niet te snel,
Sijn wreede dieren niet te fel
Om aen te doen een sacher aert,
Hoe dient eē mensch dan ongepaert?
Voelt leeuw en beir de soete pijn,
Wat sal 't van teere maeghden sijn?
Dit dacht ick doen wel seven mael,
En maecte staegh een nieu verhael,
De

De doffer met den dadel-boom
Die bleef my by tot in den droom,
Ja midden op den fchchoonen dagh
En was het niet gelijk het plagh.
Nu feght, hoe noemje dit gequel?

A N N A.

Ickken die fieckte wonder wel;
Het is een eerfte minne-beelt
Dat om u weeligh herte fpeelt;
Het is een dom, een grilligh mal,
Het is een dertel ongeval,
Het is een voor-fpel vande jeught,
Een blijde pijn, een droeve vrught,
Het is een bobbel in het bloet,
Dat nu fijn eerfte fprongen doet;
Maer waerom niet in kort befcheyt
Den ganfchen handel uyt-gefeyt?
't Is kalver-leifde, foete maeght,
Die u de losfe finnen jaeght;
En fooje die niet wel en leydt,
Gelijk als eer en fchaemte feyt,
Gewis, daer is geen twijffel aen,
Ghy fult verkeerde wegengaen,
Ghy fult verdolen hier en daer,
Ghy fult u brengen in gevaer,
Ghy fult u vinden buyten fpoor.
Dus ftelt u Tucht en Redē voor. (hoe,
Maer ftelt ghy fpreekt 'k en weet niet
Het fchijnt gy fijt u maeghdom moe,
Want, na dat ick bevinden kan,
Soo helje vry wat na den man.

Wel! meynje, kint, dar al de luft
Juyft onder manne flippen ruft?
En dat voor al het echte bedt
Met fachte roosjens is befet?
Neen vry; het gaer 'er niet foo breed,
Maer hoort doch eens het recht be-
fcheet.

Soo lang men eenigh ding verwacht,
Dan is het datmen 't wonder acht;
Maer als men 't heeft, dan is 'er niet,
Men fochte vreugt. mē vint verdriet:
En dit is foo het out gebruyck;
Het trouwen is een rechte Fuycck,
En dat alleen op defen fin,
Al wat 'er uyt is, wilder in;
En wat 'er in is, wilder uyt;
Een kleurer wenft te fijn de bruyt,
Leyt Jubben van fijn eerfte vlucht
Leyt eeuwich om een wijfen fucht;
En dikmael is mē nau getrouwt (klout.
Wanneer men 't hooft wel dappert

P H Y L L I S.

Gy fijt te ftreng voor d'eerfte reys,
En ftraft te fel mijn foet gepeys;
Dan efer 't is maer losse praeyt,
Het trouwen is den besten raet;
Wie bleef 'er oyt fijn leven maeght
Die fich des niet en heeft beklaeght?
Alleen te leven is verdriet,
En dient ons fwacke menfchen niet:
De maeghdom is een lafzig pack,
Die niet en baert als ongemack.

Ick was left op een hoef genoot
Daer Enden fwommen inde floot.

De vogels lagen aende wal,
Men hoorder vreugt, of bly gefchal,
Sy dreven ftill, en treurigh heen;
Doch mis en wartel daer verfcheen,
Soo rees 'er strax door al den poel
Een hees gequeek, een bly gewoel:
Dit beurt de dieren niet alleen,
Het is de menfchen oock gemeen;
Soo haeft als vader is van huys
Tot onfent is maer enkel kruys,
Want moeder is niet wel gefint,
De keucken-meyt dieft en fpiet,
Men hoort 'er noyt een blijden lach,
Men fchaft 'er niet gelijk men plagh,
Men vint 'er meest een kouden heert,
En al door 't miffen vanden weert;
Dus gaet 'et vast, dat aen den broeck
Hangt al de vreugde van den doeck.

A N N A.

- Nu fiek klaer, en uytter daet,
Dat u de maeghdom tegen staet;
Welaen, nadien ghy immers wilt
U geven in het groote gildt,
Soo neemt geen faecke by der hant
Door haeft of grilligh onverftant,
Maer toomt u linnen, weeligh dier,
Gelijk een knyper doet fijn vier,
Die fluyt 'er in een vaften bant,
En maect alsoo een rechten brant,
Soo dat de vlamme niet en swiert
Alfjuyft daer haer de meefter ftiert.

Ghy, doet toch niet op eygen raet.
Want dat is hier en elders quaet,
Maer feght voor eerst u moeder aen
Waer heen u domme finnen gaen,
Die fal het dan ter rechter ftont
U vader leggen in den mont,
En foo u groene lente-tijt
Dan hoger na de fomer-glijt,
En dat u jeught nu dragen kan
De laften van een echte man,
Soo fal hy met een goet beleyt
Gaen lerten wat de reden feyt.

P H Y L L I S.

De raet die ghy de maeghden biet,
En pakt voor al de maeghden niet,
Haer voorhoofst is te byfter teer,
En dit u voorftel tegen eer;
Wy fijn door fchaemte weg-gevoert
Wāer iemant maer van trouwē roert
Wie is 't van ons die feggen kan,
T'fa moeder haeft, ick wil een man?
Wat vryfters in den boefem leynt
Dat dient gedacht, en niet gefeyt;
Want maeghde-laft dat is een faeck
Die dient geweten fonder fpraeck.
Of fchoon de klokke niet en slaet,
Als maer de wijfer ommeget,
Soo weet een ieder fonder flagh
De ftonden vanden ganfchen dagh.

Siet! als een maegt foo hooge waft
Dat haer des moeders huycke pakt,
Of telt nu jaren drymael fes,
Neemt dat o vader, voor een les

Dat aen u dochter wat ontbreekt,
Hoewelfe niet een woort en fpreekt!
Houd vast dat jae haer fieren tret,
Houd dat haer doeckje niet wel gefet
Sijn Wijfers van de binne-smert
Die haer leynt in het weligh hert,
Denckt vry dat aen een rijpe maeght
Yet fchort hoewelfe niet en klaeght.

VVanneer ghy defe peylen fiet,
O vaders, en verachte niet,
Maer let wel neerftig op het ftuck
Of u genaect groot ongeluck.
Siet! als de jonge wijngaert-loot
Drijft in de lucht een gulle fchoot,
En datse wortels heeft, foo goet
Schier als haer eygen moeder doet,
Een Hovenier fal met 'er daet,
Indien hy flechs het ftuck verftaet,
Die plante fcheyden van de flam,
Soo ras hy defe jeught vernam.

Ick wens een vader dit verftant
Wanneer fijn dochter dient verplant,
Ick wensche dat een moeder lett
VVanneer een dochter dient verfet;
Maer als noch d'ēe noch d'ander fiet
Hoe gul haer jonge wijngaert fchiet,
Soo is 'et (mijns bedunckens) tyt
Dat fy haer eygen racken vryt,
Op dat haer jong en weeligh hout
Mach by een ander fijn gebout,
En fy wat verder, alsse plagh,
Haer groene loren fchieten magh;
Een die my dit lecht heeft geraē,
Die feyd 'er mochte wel beftaen.

A N N A.

't V Was iet dat ghy te voren dreeft,
Maer dit bejagh en hangt of kleeft;
Hoe! dunckt u 't feggen al te koen,
En wilt 'er fonder feggen doen?
Neen kint, dit ftuck is ouders werck,
Hier dient eē hoog, eē diep gemerk,
Hier dient een wijs, een lang beraet,
Dat onse jeught te bovengae;
En ghy noch echter niettemin
VVilt flux en met een luchten fin
Gaen vallen in het minne-fpel,
En mullen met een jong-gefel,
O nech, dit kan ick niet verftaen,
Der vrienden oog moet voren gaen,
Bevraeght u wel, oock eerje vrijt,
VVant dan is 't even vragens tijt;
Maer naderhant te nemen raet
Dat koomt gemeenlick al te laet.

My is voor defen eens verhaelt,
En't leynt my noch in't hooft en maelt,
Hoe datmen walle-viffen vangt,
En fchichten in haer leden prangt;
Het ftuck dat wort te weeg gebracht
Om dat het beeft niet eens en acht,
En onbevreeft, niet eens en schroomt
VVie dat ontrent of aen hem koomt,
En als 't herpoen is vaft gefet,
Dan fchijnt 'et dat het eerst maer let
Voor wie, en waer het vlieden fal,
En fiet! dan vlucht 'et over al,

Dan in de stroom , dan na de ree ,
Dan in het diepste vande zee ;
Maer waer het swemt of henen vliet ,
Het is , eylaes ! het is om niet ;
Want waer het sich ter neder set ,
Het voert sijn eygen quelling met .
Siet dus vergaet de groote vis ,
Om dat hy eerst niet schieuw en is .

Ach trou-sucht is een slim gebreck .
Ten lijt geen uytsel , geen ertreck ,
Het kom foo't wil , het ga foo't magh ,
Van raef of reden geen gewagh ,
Het kint , met dese koorts bevaen ,
Wil met den ruyter dolen gaen ,
Nochtrans te licht eens jaer gefeyt ,
Wort dickmael sevenjaer beschreyt ;
Ghy , weest niet haestigh inde min ,
Maer houd u domme sinnen in ;
„ Want is de vryster licht gereet
„ Het doet oock aenden vryer leet ;
„ Wie ras bekoomt iet dat by socht ,
„ Die vreesf terstont te sijn becocht ,
„ En is de vryster wat te vlug ,
„ De vryer gaet wel licht te rug .

Een kok die't spit te verdig draeyt ,
Die maect sijn dingen licht bekaeyt ,
Want dikmael , voor eē spoedig end ,
Soo wort de spijs in d'as gewent .

„ Met sinnen , kinders , watje doet ,
„ De grootste haest , de minste spoet .

Een vogel - strick , een jong - gesel
Gelijcken uyter - maten wel ,
Want soo een velt - hoen of faisan
Koomt neder vallen in den bant ,
Als offte woude sijn gevaen ,
Soo blijft het garen openstaen ,
Maer tijdt de vogel op de loop ,
Dan wort'er eerst een vaste knoop .

„ Al wat men aen een vryer biet ,
„ Dat wil de slimmelincker niet ,
„ Dus wilje minne , wilje gunst ,
„ So leert voor eerst de weyger - kunst .
„ Noyt heeft aē wey - man wilt geluft
„ Wanneer het op sijn leger rust ,
„ Een vlugt , een sucht , een snelle loop
„ Die maect en hier en daer de koop .
„ Door moeyte smaect het minnespel
„ En't peen dat staet de meysjens wel ,
„ Doet van de minne pijl en spijs ,
„ De minne sal geen minne sijn .

PHYL LIS .

Dit houd ik wonder vreemt gelyct ,
En't is my vanden wegh geleyt ,
Hoe : wilje dat ick segge neen ,
Wanneer ick jae van herten meen ?
Ofsal ick wyfen vander hant
Daerom mijn jeughdigh herte brant ,
Neen , dat 's gewies een quade slagh ,
Die noyt ons dienftigh wesen magh ,
„ Wie hongert , gaept en eet terstont ,
„ Als hem de pap is voor den mont .
„ Wie inde min wenst goeden spoet
„ Die doe gelyk het meeuwjen doet ,
„ Dat , als het vischje boven sweeft ,
„ En sich maer eens om boogte geeft ,

„ Valt strax met alle krachten neêr ,
„ En licht het beesjen u t het Meer .
„ 't Geluck , ó kinders , is te glat ,
„ Het dient in haeltlen op gevat ,
„ Het dient gegrepen t' sijn der tijt ,
„ „ Er dat 'et weder henen glijt .
„ Wie aengeboden dienst versmaet ,
„ „ Wilt dickmael sich het iste laet ;
„ En die een goede kans versiet ,
„ En recht het stuck sijn leven niet .
„ Dies , als de vinct is in het net ,
„ „ Soo dient geen tijt te sijn verlet .

Ik moet hier brengen aenden dagh
Een droef gespreck , een diep geklag ,
Van seker ons bekende maeght ,
Die , siende datse wert bedaeght ,
Haer by een roosjen vergeleek .
En sprack , gelyck als ick nu spreck .

Als scract het jeugdig purper - root
Quam puylen uyt myn teren schoot ,
Doen was ick vry een trotsse blom ,
Ick hadde prickels om end om ,
Ick stont gefet en byster vast ,
Ick stont gelyck een spitse mast ,
Wie my genaecte , kreegh een streck ,
Wie my genaecte kreeg een steek ;
Maer als mijn foete jeugt verdween ,
Doen ick viel sonder raecken heen .
Doen ick viel neder in het stof ,
En was maer stroyfel voor den hof ,
Doen riep ick staegh tot alle man ,
Siet ! wat een roosje worden kan !
Die met geen hant wou sijn geplukt ,
Ben nu met voeten onderdruckt ;
Acht ! die voor desen niet en wou ,
Wat is 'et dat ick niet en fou ?
„ Ach daer de rimpel ploeght het vel ,
„ Indien het quaeem , men nam'er wel .

A N N A .

Ghy wijckt al vry wat uytte baen .
Dus laer ons hier wat naerder gaen .
Houd iemant wat van mijnē raet ,
Soo stell' ick yder dese maet ,
„ Al is de vryster byster groen ,
„ „ Haer past het lijden , niet het doen .
„ Dus breng ons hier geē meuwte by ,
„ „ Her grijpen staet geen maget vry ;
„ „ Haer dient gedult , al is 'et pijn ,
„ „ Tot datse mach gegrepen sijn .
Het vincke - net koomt haer niet toe ,
Ons dient alleen een stille Vloe ,
Die roert haer niet , maer blijft gefet ,
Al isse schoon een vogel - net ,
Tot dat een snepp' , of ander dier ,
Daer in koomt vallen met getier ,
Daer in met alle krachten springt ,
En't net' als tot het vangen dwingt .
„ Al isser schoon u volle wil ,
„ „ Ghy staet dien onvermindert stil ,
„ „ Tot hy , die u van herten mint ,
„ „ Als met geweld u herte vint ,
„ „ En dat de tyt , en vrienden raet
„ „ U dringen tot den echten staet ,
„ „ Ons net moet vangen sonder schyn ,
„ „ De vogel moet de vanger sijn .

Doch wilje dat ick dit geval ,
Met naeckter reden toonen sal ,
Soo siet hier op de Bakens aen ,
Die veel - tyts aenden oever staen ,
Haer vier dat in het duyfter brant ,
Geest wel een glinster aende frant ,
En roept te midden uytte Zee ,
De schepe tot een goede ree ,
Als doende blycken voor gewis ,
Dat daer ontrent een haven is ,
Maer effer blyft 'et schippers werck
Te komen naer het vier gemerck ,
Hy maecte seyl wanneer hy wil ,
Het bakken staet geducrigh stil ,
Het bakken wyckt niet vande kant ,
Maer toont alleen een stillen brant .

Ghy moogt bewijfē met de schijn ,
Dat ghy sijt Quesel , noch begijn ,
U geestigh kleet , u soet geliet ,
Dat kan betuygen met 'er daet ,
Als datje niet ondiensigh vint
Te rechte uyt te sijn gemint ,
U wesen geest hier toe de loos ,
Maer laet het roeyen aen Maetroos ,
En noyt om echte minne peyft ,
Ten sy men uyt eeren eyft ;
Dus verre dient een jonge maeght ,
En hooger niet te sijn gewaeght .

PHYL LIS .

Men siet nochtrans in onsen tyt
Hoe menigh dat 'er wort gevryt ,
Jaraect oock dickmaels aen een man ,
Om datse vryers locken kan ;
Seght ; lieve , waer gebeurt 'et niet
Dat , als een vryer hope siet ,
Hy dan wel soeckt een echte vrou
Oock daer hy eerst niet vryen wou ?

A N N A .

Dat magh by wylen eens gefchiēn ,
Maer veelen wort 'et niet gesien ,
En't ware vry een losse trou
Dat iemant juist gaen vryen sou ,
Om dat mischien een stoute - bil
Haer spillen met hem mengen wil .
Als iemant in een boomgaert gaet ,
Daer aenden wegh een haegte staet ,
En dat mischien een wilden braem
Hem onder by de slippen naem ;
Hem boven aen den mantel greep ,
Of elders in een leden neep ,
En noode soo , als mer bedwang ,
Hem tot haer vruchtē suer en wrang ,
Sal dat bewegen sijn gemoet ,
Of weder - houden sijnen voet
Om dan niet dieper in te gaen ,
I'aer vry al beter freuyten staen ?
Neen , neē ; hy acht haer trecken niet ,
Hoe schoon dat sy haer vruchtē biet ,
Hy maect sich los van haer beslagh
Soo haest hy kan , sooras hy magh ,
Hy ruckt haer stoute krauwels of ,
Om voorts te treden in den hof ,
En schoon hy daer met ongemack
Moet reycken naer een hoogen tack ,

Datis hem des te meerder vreught,
 En 't is te beter voor de jeught;
 Want dat men licht bekomen kan
 En smaekt niet aen een rustigh man;
 Maer wat aen steyle boomen hangt
 Dat is 'et daer men na verlangt,
 „Het freuyt dat is dan wonder foet,
 „Wanneer de plucker klimmē moet.

P H Y L L I S.

Wel, soo een vryster niet en magh
 Haer liefde brengen aen den dagh,
 Soo laet het dan haer vader toe,
 Darhy het voor sijn dochter doe.
 Waerom doch niet in onse tijt
 Oock met een jonge maecht gevrijt?
 Mijnsoordeels, voeght dat alsoo wel
 Als met een moedigh jong-gesel;
 Veel hebben dit wel eer betracht,
 En oock met voordeel uyt-gewracht;
 Want dickmael gaep't de vryer niet,
 Voor dat men hem den lepel bied.

Maer dit behoort, op vast bescheyt,
 Behendigh aen te sijn geleyt,
 En door een derden aengebracht,
 En dat als in een stille nacht,
 Op dat 'er niet een mensch verstaet,
 Hoe dat het met den handel gae:

Soo doet de loose vogelaer,
 Die sit niet in het openbaer,
 Maer is met ruuyghte dicht beset,
 En stelt een roer-vinck in het net,
 En houd daer op sijn oogh-gemerck,
 Tot aen het eynde van het werck,
 Doch, so de vang niet wel en wil,
 Hy duykt in 't loof en houd hem stil.

En niet een vogel kander sien
 Wat desen handel magh bediēn.

A N N A.

Te vryen met een jonge maecht
 Is, mijns bedunckens, veel gewaeght,
 Want dit alsoo te leggen aen,
 Dat niet eē mensch het sou verstaen,
 Voorwaer daer is geen middel toe,
 Men rieckt 'et, ick en weet niet hoe;
 De weerelt is te wonder boos,
 De menschen al te byster loos;
 Wy leven in een sneegen tijt,
 Die ieder hayr in stucken splijt,
 Al segge niet een enkel woort,
 Noch wort u meyning na gespoort,
 Een ieder let op dit geval,
 En siet! men weet 'et over al,
 En soo het stuck dan qualick luct,
 Daer sit de vryjster dan bedruct,
 Sy wort van alle man begeckt,
 Dat haer tot enkel schande streckt.

Ghy, eer men dit met u bestaet,
 Soo pleeght voor al gesetten raet,
 Let, eer men eenigh ding begint,
 Hoe dat de vryer is gesint;
 En, is daer geen of kleynē lust,
 Soo houdje best uw hooftgerust.

De vos is hier (mijns oordeels) wijs,
 Hy sal 't noyt wagen op het ijs,
 Of ley't voor eerst daer op sijn oor,
 Hy proeft 'et door een sneeg gehoor,
 En is de schors misschien te kranc
 Soo neemt hy elders sijnē ganck;
 Dit is u nut te sijn gedaen,
 Of anders sal 't'er qualick gaen.

P H Y L L I S.

Om my te maecken aengenaem,
 Daer ben ick wonder toe bequaem,
 Een vrient die heeft 'et my ontdeckt,
 Wat best de jonge vryers treckt;
 Dus, moght ick gaen na mijnen sin,
 Ick toogh 'er hondert tot demin.

A N N A.

Wel, segt wat soudje doch bestaen?

P H Y L L I S.

Ick sou wel mooy en keurlick gaen,
 En stricken prachtigh over straet,
 Geduerigh in een nieu gewaet;
 Men seyt te rechte nu en dan,
 En schoone kleding maekt denman.

A N N A.

Soo gy, door middel van de pracht,
 Of met den glans van rijke dracht,
 De vryers meyn'te locken aen,
 Soo doolje van de rechte baen:

De Salamander die verdwijnt,
 Wanneer de sonne krachtigh schijnt,
 Weet vry dat al te moeyen maecht,
 De vryers dickmael henen jaeght,
 Vermits de gunst van rechte mans
 Vergaer door alte grooten glans.
 Dus, vryster, gact niet alte fray,
 De liefd' is kranc, de tijt is tay.

Verkielt u liever eenigh kleet
 Met weynigh kosten uyt gereet,
 Dat geestigh aen de leden staet;
 Dat is voor u den besten raet:

„Het feyl te trecken in den top
 „Dat rijft veel uyt een loffen kop,
 „En 't is geen kunfte moy te gaen,
 „Gelijck als heden wort gedaen,
 „Maer pracht te houden in den bant
 „Dat is een teycken van verflant.
 En boven dat, foo vind' ick noch
 Dat yder weet van dit bedrogh,
 Men houd dat onse flicker-lift
 Alleen maer na de vryers vift,
 En dat men, na den echten staet,
 Sijn ooren weder hangen laet;
 Dit hoord' ick laest een seker man,
 Die al de minne-rancken kan,
 Hy waste gaff hier in de fladt
 En sprack, terwijl ick by hem sat,
 Veel faecken dienstigh voor de jeught,
 Veel lessen noodigh tot de deught;
 Een ftreockjen hoord' ick onder al,
 Dat hier te passe komen sal.

De perse-boom, wanneer se bloeyt,
 Is 't schoonste dat in hoven groeyt,
 Soo lang haer bloem is nieu en vers;
 Maer gaet en siet doch eens de pers
 Als naderhant haer bloeyf speent,
 Sy staet terstont geheel verqueent,
 En siet 'er uyt, 'k en weet niet hoe;
 Die boom pass' ick de meysjens toe,
 Die staegh, alleen tot enckel schijn,
 Soo tistigh op-geftreken sijn;
 „Want vrysters staegh al even net,
 „Soo haest getrouw, soo haest een slet;
 „En, soo men dickwils onder-vint,
 „Die dickmael piegelt, selden spint.
 Indien het ging na mijnen sin,
 Ick beeld' 't alle vaders in,
 Een dochter van haer eerste jeught,
 (Al is sy schoo haer grootste vreught.)
 Soo op te trecken, dat een man
 Haer vry noch hooger setten kan,
 En noch magh geven dit en dat,
 't Gunt fy te voren niet en hadt;
 Want anders, als een jonge maecht
 Heeft alle ding war haer behaecht,
 Soo vint de man doch geen en danck,
 Al geeft hy al sijn leven lanck.

P H Y L L I S.

Dit houd' ick wel te sijn geseft,
 En dient alsoo te sijn belcft;
 Maer daer is noch een nader baen
 Om met de vryers wel te slaen;
 Te geven aen een jongeling,
 Te senden eenigh proper ding,
 Een kraegh genaeyt met eyger hant,
 Een neusdoeck met een moye kant,
 Of iet geschildert met de naeldt,
 Met gimp en loovers afgemaelt,
 Of iet gestekten op den raem,
 Met sijnen en met uwen naem,
 Of welen bloem, een versche roos,
 Die niemant voor de beste koos,
 Een tuyljen van het eelfte kruyt,
 Daer ieder tackje wat beduyt,
 Of immers eenigh boom-gewas,
 Dat niemant voor het schoonste las,

Dat is een oude minne-kunst
 En leydt de gronden van de gunst.

A N N A.

Ghy hebt u les niet wel geleert,
 En var het stuck geheel verkeert,
 Want als een teere maegt schenckt,
 't Is vast dat sy haer eere krenckt.

De keusten leert ons even dit

Wanneer men by den viere sit,
 Smelt vet met stilheyt in de pan
 Ghy spilt 'er niet een druppel van,
 Maer springt 'er iet tot in het vier
 Soo rijft 'er itrax een groot getier,
 En door het smout dat buyten walt,
 De vlam tot in de panne valt:

„Een maegt die aen de vryers geeft,
 „Die laet al nemen wat se heeft,
 „Ghy, schenckt dan niet; 't is ongeval,
 „Want geefje wat, sy nemen 't al.

P H Y L L I S.

En voegt 'et dan geen maeghden wel
 Te schencken aen een jong-gesel,
 Soo laet dan aen den jongman toe
 Dat hy de vrysters gunste doe;
 En geeft de maeghden volle macht
 Te nemen dat haer wort gebracht;
 „Al wie vermaet dat iemant geeft,
 „Die toont haer stuer en onbeleeft.

A N N A.

Het nemen voor een jonge maecht
 En dient haer leven niet gewaecht.
 Het is my dickmael groote spijt,
 Wanneer ick sie in ouden tijt,
 Jae noch tot heden op den dagh,
 Wat dat het geven al vermagh;
 „Een maecht, al is se wonder net,
 „Wort door het nemen licht besmet,
 „Een wijf, al is se luys genoemt,
 „Indien se tot ontfaen genoeimt,
 „Daer is geen feyl, oft twijffel aen,
 „Haer eer en luyfter heeft geaen.

„Het gout dat breekt een stale deur,
 „Het gout dat stelt de wacht re leur,
 „Het gout dat heeft eē vrede kragt,
 „Het komt daer niemant oyt en dagt,
 „En of men hondert grendels sluyt,
 „Het raectt 'er in, het raectt 'er uyt;

Leght in de Quick vry loot en tin,
 Geen slecht metael een komt 'er in,
 Gaet brengt 'er koper, yser, stael,
 Het blijft 'er buyten altemael;
 Maer koomt 'er eenigh gout ontrent,
 Dat wort 'er krachtigh ingeprent;

„Waer maght en reden niet en gelt,
 „Dat wert noch door het gout gevelt.

Gy, laet daerom noit schoonen ring
 U geven door een jongeling,
 En laet u gout of diamant
 By niemant steken in de hant:

Geen Oester wort haer visjen quijt,
 Soo lang als sy het nemen rijt,
 Soo lang als sy gesloren staet,
 En geen geschencken in en laet;

Maer soo wanneer de loofe kreeft
 Haer oyt een aerdigh keytjen geeft,
 En goyt dat tusschen in de schelp,
 Strax is de oester buiten help;
 Want mits sy haer niet sluyten mag,
 Gelijcke van te voren plagh,
 Door dien de key haer dat belet,
 Soo wort se deerlick af-geset:
 „kEn feyde't niet den ganschen dag,
 „Wat dat het geven al vermagh;
 „Wanneer de vryster maer ontfangt
 „'t Is wonder wat de vryster vangt;
 „Die geeft, die krijgt sijn vollen wil,
 „Die neemt is ongevoelick stil,
 „Sy lijdt, en swijgt, sy weert haer niet,
 „Schoon sy een roover voor haer siet,
 „Dies wort haer eer, haer beste schat,
 „Met rauwe tengels aen-gevat;
 „Wie geeft die heeft het gans gefeg,
 „Wat soufe doen? de klem is wegh.

Ghy, mijt dan dese lagen, mijt;
 Al wortje schoon op eer gevrijt,
 En wat de vryer immers doet
 En weest hem eeter niet te soet;
 Bewijst hē staeg maer schaerfe gunst,
 Want daer in leydt de minne-kunst;
 Let hoe het kalck dan eerst ontsteekt,
 Wanneer der eenigh nat op leect;
 Let hoe de sonne schoonder straelt,
 Na dat se neder was gedaelt,
 Na dat se, mits een droeve lucht,
 Was van der aerden wegh gevluet.

Al rijft 'er somtijts eenigh woort
 Dat u misschien den vrede stoort,
 En weest daer geen sins in beswaert,
 Het is een twist van facten aert;
 „Want of de liefsjens worden gram
 „Die wint verweckt slechts meerder
 Een die tot springen is gesint, (vlam;
 Eer dat hy sijnen sprong begint,
 Wijkt, so het schijnt, eerst vā de gragt,
 Maer springt dan met eē groter magt;
 Gaet went het oogh op Venus kint,
 Wanneer het sijnen booge wint,
 Siet! hoe de perse laeger gaet,
 Hoe dat de pijle felder slaet;
 Ghy siet hoe dat de wijngaert groeyt
 Wanneer hy dapper is geseuoeyt,
 Ghy siet dat water in de smis
 Het vier tot enckel voedsel is,
 Het gaet dus even met de min,
 Krakeeltjens brengen vrintschap in,
 „De pruyltjens van de losse jeught
 „En dienen maer tot soeter vreught.

P H Y L L I S.

Dit is voor al een vreemde slagh,
 En die ick geen sins prijsjen magh,
 Want sou ick dese wegen gaen,
 Mijn rijck en sou niet lange staen;
 Hoe! soete minn' uyt wrange twist?
 Voorwaer vriendinne, 't is gemist.
 Des liefdes rijck is honigh-soet,
 Het wort door vrintschap aenghe-
 En Venus kint is al te teer, (voed,
 Het schrikt voor soo een harde leer;

Het is aen al de leden naeckt,
En dient maer factijens aengerackt;
Het is gekoestert in een lant
Daer niet als roosjens sijn geplant;
Al is 't met vlammen toegeruft,
Noch wort sijn vyer wel uyt-gebluft,
„Al wie een keers te vinnigh Inuyt,
„Die doethet licht ten lesten uyt.

A N N A.

Jae gae en set een vryer sacht,
Soo krygth hy pas de volle macht,
Om niet verlost te mogen gaen
Daer 't hem noyt toe en was gestaen.
Een vryer slagte de klimmer boon,
Want ofom dese Plante schoon
Het langste rijns van al het velt
Wort in der aerden vast getelt,
Indiense 't hout maer raecken magh,
Oock slechts met eenen ommeslagh,
't Is al genoegh; het dertel kruit
Dat klimt 'er aen tot boven uyt;
En dan noch, op sijn eygen plucht,
Soo maect het krullen in de lucht.

Indien men lier een minnaer gaen,
Dat sou de linckert niet bestaen;
Al kreeg hy schoo' sijn ganschen lust,
Hy is noch eften niet geruft,
Hy sal gaen melden door het lant
U malle gunst, sijn eygen schandt;
Het is een spreucke van de jeught
Te seggen, 'tis geen soete vreuht
Dat iemant koomt tot sijn bejagh,
Indien hy 't niet vertellen magh:
Ghy, wacht dan, lieve vryster wacht,
Van ute toonen al te sacht.

P H Y L L I S.

Dit magh een reys of twee misfchien
Of hier of elders sijn gesien,
Maer dat de vrient, die my bemint
En niemant brent heeft gesint,
Alfoo mijn eer verraden sou,
Dat loofick niet; hy is te trou:
Hy my verlaten? wat een struyf!

A N N A.

Maer syje niet een slechte duyf;
Onnoosel kint, en leje niet
Wanneer de wint ruyft in het riet,
Hoe dat 'et buyght en neder sijght,
Jae fchier tot op der aerden night,
En hoe het weder vinnigh staet
Soo haelt de buy maer af en laet?
„Die vriet is dwee gelijk een pier,
„Maer weder fel gelijk een stier,
„Indien hy, mits een soeter lucht,
„Niet meer de fluere winden ducht.
„Wanneer de Bruyt is in de schuyt,
„Dan sijn de schoone woorden uyt,
„En mer 'et boeten van de lust
„Is al de vrientfchap uyt-gebluft.
Hier tegen is doch goeden raet,
Voor die haer dingen gade slaet;
De vryheyt dient te sijn gemijt,
En dat oock vanden eersten tijt;

De loshey, en onguere praet,
En ander dertel ongelacet,
Dientingetomt van stonden aen,
Eer dat 'et vorder pooght te gaen.
Soo ghy de fleck, het vuyl gespuys,
Wilt laten kruypen door het huys,
't Is seker dat haer vuyle sijn
Haer boos vergif, haer taye lijn,
Sal blijven hangen overal,
Al waerse maer genaken sal;
Geen hout, of steen ge'aerdigkleet,
Hoewel met kosten uyt-gereet,
Geen huys-raet blijft 'er onbevelekt,
Alwaer het beest sich heenen streckt;
Maer dat kan lichte sijn geschout,
Indien men slechts met enckel fout
Den vloer ontrent het dier bestrooyt,
Of op sijn vuyle leden gooyt,
Want strax het treckt sijn hoers in,
En smelt noch eften niettemin,
Ten kan ge'etroobreet vorder gaen,
Want al sijn kracht die is gedaen.
„Gefoute reden, wel gefeyt,
„En op een lincker aengeleyt,
„Betoomen licht een vuulen mont
„Die noyt te vooren stil en stont.

P H Y L L I S.

My dunkt, ik weet noch beter raet,
Om vry te wesen van de smaet,
Dat is, de koop haest toe te slaen;
Want dan is alle klap gedaen:
„Hoort vryster, sooje sijt beducht
„Voor oneer, schimp, en quaet ge-
ruyt,
„Voor haet en nijt en klapperny,
„Neemt haest een man, soo sijtje vry.

A N N A.

Hoe! wijle dan uyt luchte waen
En als ter loops ten echte gaen;
Neen kint, dat is een quade gront,
„Die haestig suypt verbrant de mont,
Maer wie hem mijt voor ongeval,
Die kent eer dat hy minnen sal;
Ghy, die hier seker pooght te gaen,
Let hoe men vangt de domme kraen,
Een huysje van belijmt papier
Bedrieghet het onverstandigh dier,
Van binnen is een weynigh aes,
En siet! de vogel is soo dwaes,
Soo bot, soo dom, soo byster geck
Dat hy tirstont den ganschen beck
Daer binnen steeckt, en happigh eet
Eer hy de rechte gronden weet;
Maer als hy dan het hoofd verdraeyt
Soo staet de vogel daer bekaeyt,
Hy tiert, hy raest, hy schut den kop,
En draeyt soo rondt gelijk een top,
Maer of hy woelt of byster springt,
En 't lijfsin hondert bochten wringt,
't Is al om niet, 't is al te laet,
Hy weet sijn leve geen en raet,
De kap hem om het hoofd gepast,
Die kleefte, eylaes, te bijster vast;

De jeught, en wie het speeltjen siet,
Die is verheugt in sijn verdriet,
Diefchimp, en spor, en lachter om,
En hiet den plompert willekom;
Daer wort de vogel opgevat
En dien tot lusten van de stad.
Schoon iemant schier va liewe raest,
Noch dient de liefde niet verhaest,
Ghy, raft dan noyt te veerdigh aen,
Dat nimmer af en is te gaen,
En suypt niet eer voor datje proeft,
Of anders wordje licht bedroeft;
Bedenckt eens wat een langen tijt
Dat Jacob Rachel heeft gevrijt,
Hy diende, met een vollen danck,
Geheel seve jaren lanck,
Hy leyde staeg het jonckvee
Of in den dauw, of door de snee,
Hy dede wat een dienaer plagh,
En wat een trouwen herder magh.
Siet David aen, dien grooten helt,
Hoe hy ter proeve wort getelt,
Want of hy schoon den Reuse sloeg,
En sijnen kop daer henen droegh,
En schonck hem tot een liefde-pant
Aen Michol en het vaderlant,
Noch kreegh hy niet die weerde
maegt,

Daerom hy 't leven had gewaecht,
Maer wert nog menigmael beproeft,
En dickmael tot 'er door bedroeft,
En echter, siet de vryer sweegh
Tot dat hy eens de vryster kreegh.

P H Y L L I S.

Hoe! wijle dan dat onse tijt,
Die staegh en veerdigh henen glijt,
Hoe, wijle dat ons gansche jeught,
Die maer en is een korte vreuht,
Sal smelten in een lang gevry,
Dat is, in enckel slaverny?

A N N A.

Neen, dat en is de meening niet,
Schoon dat 'et hier en daer geschiet,
Ick wil slechts dat een jonge maeght,
Als sy ter eeren wert gevraecht,
Niet strax, en met een luchten sin,
Sal storten in een losse min;
Een staegh verfoeck, in ware vlijt,
En dat niet voor een kleynen tijt,
Met stille sinnen uyt te staen,
Dat raed ick alle vrysters aen.
Dat breekt in ons her eerste mal,
En 't is de vaders liefgetal,
Dat rijpt een groenen jong gesel,
En 't staet de reere maegden wel.

Wie bouwt een huys op eenen dag?
Wie velt een boom met eenen slag?
Wie is 't die oyt met eene schoot
Een schans, of ander slot genoot?
Wie is 't die oyt een frisse maeght
Met eens te vragen mede draeght?
„Wie iert wil proeven wat he: sy,
„Die roept 'er tijt en reden by.

P H Y L L I S.

Moet dan het vrijen sijn beleyt
 Gelyck als uwe reden seyt,
 Soo dient de vrysters toe-gestaen
 Met vryers om te mogen gaen;
 Want die veel met de lieden spreckt
 Die siet wat in de lieden steeckt,
 En soo verneemt een snege maecht
 Wat yder in den boesem draeght.

A N N A.

Ofschoon dit veel by ons geschiet,
 Veel wijse lieden prijfen 't niet,
 Vermits in die gemeenfaemhey
 Gemeenlick iet verholen leyt
 Dat aen de maegden hinder doet,
 En dickmaels quade rancken broet.

P H Y L L I S.

Integendeel, maer ick het meyn,
 Somaect 'er ons een geestigh breyn;
 Het is vermaeck en soete vreught,
 Het is een schole voor de jeught;
 Want koomt 'er oyt een geestig man.
 Men hoort, men siet, men leert 'er van,
 Sijn reden is gelyck eenles,
 Hy slijpt ons, als de steen het mes;
 Of is 'er iemant rouw en dom,
 Oock dat is nut; men lacht 'er om;
 En hy wort even dan gewet,
 En in een beter stant geset;

Men siet 'et dickmaels in der daet
 Dat, wie met vrysters omme-gaet,
 Wort in der haelt een abel man,
 Schoon hy te voren niet en kan,
 Dit heb ick niet van vreemde lién,
 Ick heb 'et in der daet gesien.
 Mijn sustler, nu een jaer getrouw,
 Die hadde dickmaels onderhoud
 Van iemant die van buyten quam,
 En lutt in hoofsche vrysters nam,
 Dies wertse gauw en wonder sneegh,
 Om datse veel gefelschaps kreegh.

Ick sagh eens datse by haer hadt
 Ses juffers uyt een vreemde stadt,
 Gebeckte spreuwen altemael,
 En vry geen kinders in de tael;
 By dese quam een jong gesel,
 Een leerling in het minne-spel,
 Een jubben, soo het ich jnen mocht,
 Een vogel van sijn eerlte vrocht,
 Een las, een mop, een rechte loen,
 Hy wist sijn dingen niet te doen.

Hoe loeg ik al dien gansehen dagh,
 Terwijl ick desen handel sagh!
 Hy was een spot van allegaer,
 In hy en wert 'et nau gewaer,
 Een yder viel hem op het lijf,
 En socht in hem haer tijt-verdrif,
 Een yder gaf hem streeck op streeck;
 En siet de klunten sat en keeck,
 Onaerdigh heel, en wonder rou,
 Onseker wat hy maken sou;

Hy schein een esel op het velt
 Die met veel apen is verselt,
 En die van al dat slim gebroet
 Veel schamper grillen lieden moet;
 Hier klimt 'er eene boven op,
 En grijpt hem by den dommen kop;
 De tweede valt hem in het haer,
 En stelt een wonder vreemt gebaer;
 De derde siet 'k en weet niet hoe,
 En schiet hem hondert guygens toe;
 De reste foolt hem waerse kan,
 En maectt 'er duyfent speeltjens van,
 Het beest versfelt, in dit geval,
 En weet niet wat het maecten sal,
 Het sit alleen maer slecht en siet,
 En war 'er wangt het weert hem niet,

Siet dus is onse quant gestelt,
 Hy wort aen alle kant gequelt,
 Hy sit en sweet, en dan en beeft,
 Hy weet niet hoe dat hy het heeft,
 Hy schijnt een overwonnen man
 Die sich niet langer weeren kan,
 Dit speultje duerde langen tijt
 Ja 's nachts en was hy niet bevrijt;
 Want, mits hy in de buerte sliet,
 Soo was 'et dat men t' samen liep,
 Men raemde strax een nieu besluyt;
 Men font om zout, en krevel-kruyt,
 Dat wert hem door een snege meyt
 Des avonts in het bed geleyt;
 Daet lagh hy doen de soete knecht;
 En had 'et uytter-maten slecht;

Hy woelt, hy drayt, hy keert, hy wēt,
 Hy leyt en krevelt sonder endt,
 Hy tuy melt midden in den droom,
 Gelyck een bruynvifsch op den stroom,
 T en lesten, korfel op-gestaen,
 Sco ging het speultje weder aen,

Hy wort daer op een nieu begeckt,
 Tot hy ten lesten henen treckt.
 Ick sagh den vryer naderhant,
 Maer 't was gewis een ander quant,
 Hy hadde doen sijn banden vast
 En leet voortaan geen overlaf,

Niet een van al en was soo koen
 Die hem dorst spijt of hinder doen;
 Besiet, vriendinnen, wat men leert
 Wanneer men by de jeught verkeert.

A N N A.

Wel! prijsje dat soo wonder seet?
 Voor my, 'k en prijs 'et nimmermeer.
 Het waer mischien een goede faeck;
 Indien men hier van vryers praect;
 Dielaet ick foecken haer bejagh,
 En wat haer sinnen wetten magh;
 Maer, soo men op de reden siet,
 Dit spel en dient de vrysters niet.
 Ick prijs voor al een stille maeght,
 Die alle klappers henen jaeght,
 Want die veel jongmans onderhoud.
 Die wort gemeenlick al te stout,
 En leert oock dickmaels, boven dat,
 Dat beter ware noyt gevat.
 Ey leet eens wat 'er ommegeaet,
 Voorwaer ten is maer losse praet,
 Die niet ter weerelt in en brengt,
 Als datse goede seden krenckt.

En schoon of u eenvoudigh hert
 Hier door al wat geslepen wert;
 „'t Is nutter ront te sijn genaemt,
 „Alsoyt te worden onbeschaemt;
 „En 't Hoofs is beter noyt geleert,
 „Als dat de tucht wort om gekeert.
 Laet mans dortrapt en listigh sijn,
 Voor u en dient geen loofse schijn,
 Voor u en dient geen vry gespreck,
 Voor u en dient geen stouten beck,
 Laet koenheyt aen de rouwe jeught,
 Want dat en is geen maegde-deugt,
 De stilheyt met het eerbaer root,
 Dat is het slot van uwen schoot,
 Dat is een rots, een vaste schans,
 Dat is de rechte maeghde-krans,
 Ghy moet niet komen in den Raet,
 Noch daer 't een heir het ander slaet,
 Al waer daer dienftigh wesen kan,
 Dat sijn al plichten van den man.
 Ick weet dat noyt een ware maeght
 Sich des haer leven heeft beklaeght,
 Dat sy oock toegelaten vreught,
 En soete speeltjens van de jeught,
 Heeft door de reden ingefwicht,
 Ter eeren van de maeghde-plicht.

„In haef van tafel opre staen,
 „En oock met hongre wegh te gaen;
 „Dat is, o maeght, de beste voet
 „Waer namen weelde rechten moet:
 „Ick moght, en ick en deê her niet,
 „En gaf in vreughde noyt verdriet.
 Onthout dit al u leven lanck,
 Ghy sulst my weten grooten danck;
 En schoon gy 't heden niet en grijpt,
 Het sal u dienen alsoe rijpt.
 En of het somt ijts soo geschiet
 Dat ghy aen iemant spraecke bied,
 Het racketeylen evenwel,
 Of ander dertel hant-gespel,
 En dient vooral geen jonge maeght,
 Want 't is te veel van u gewaeght.
 „Als 't meysje giet met eenigh nat,
 „Dat is gefeyt, koomt foolt my wat,
 „Als 't meysje gooyt met eenig groen,
 „Dat is om weder-spel te doen;

„Maer steeckte wat in iemants bedt,
 „Soo koomtse naerder aen het net;
 „Want is de kunst oyt kunstve weert,
 „Het spel heeft vry een lange steert,
 U kamer is dan op gedaen,
 En noodt de vryers in te gaen,
 U koets, eylaes, u stil vertreck
 Is open voor een losse geck;
 En wat hier tegen doch gefeyt?
 Ghy hebt de gronden eerst geleyt,
 Ghy hebt 'et op den halsgehaelt,
 En wort met eygen munt betaelt,
 En die aldus met vryers jockt
 't Is seker datse vryerslockt,
 Geloof 'et vry, uyt enckel spel
 Ontfaet niet felden swaer gequel.

Ick sagh eens leest een soet geval
 Dat u mischien iet leeren sal;
 Een meysje van haer jeught gequelt,
 Ging spelen door een lustigh velt,
 Het pluckte bloemtjens hier en daer,
 En wert daer in een Bie gewaer,
 De vryster hadde spelens lust,
 Dies had het beesje nimmer rust,
 Sy greep, en neep, waert liep of week,
 Tot dat 'in 't leste kreegh een steeck,
 Doen riepsse luyde: sel gedrocht!
 Ick die alleen maer spelen socht;
 Ben door u pricken soo gefelt,
 Dat my het lijf tot bobbels swelt,
 Her spel is soet en heelt verdriet,
 Ten dient nochtrans de maegden niet.

Europa, jonck en weligh dier,
 Vergreep haer aen een loofsen stier,
 Voor eerst soo gaetse by hem staen,
 En raect sijn vette quabben aen,
 Sy neemt sijn horens in de hant,
 Die sy geheel doorluchtigh vant,
 Sy streelt hem om en op het lijf,
 En soeckt alsoo haer tijt-verdrijf;
 De linckert laet het meysjen doen,
 Jae gaet hem strecken in het groen,
 Daer licht hy mack en wonder tam
 Niet anders als een jarigh lam,
 Des wort de maegt gants onbevreesft
 En koomt te stouter aen het beest;
 Sy gaet 'er dickmael om en om,
 Sy pluckt hem menig schone blom,
 Sy draeght haer al te bijster mal,
 Sy hangt hem kranffen over al,
 Sy wrijft, en kraut hem op den kop,
 Ten leiten sit 'er boven op,
 Daer gaet de luyper na de strant,
 En soo allenxfen van de kant,
 Tot in de diepte van de zee,
 En swemt tot aen een vreemde ree,
 En siet! daer wort 'et uyt-gewracht
 Waer toe het kunsje was bedackt.

Nu hoort doch eens wat dit beduyt,
 En treckt 'er keeft en leven uyt,
 O maeght, het is tot u gefeyt,
 Dat, waer men eens de gronden leyt
 Tot los geraes en dertel mal,
 Men weet niet waer het enden sal;
 Noyt vryster wort terfont geschent,
 Of van haer kuysheyt afgewent,

Maer stap, op stap en voet aen voet,
 Sook koomtse daerse niet en moet;
 Men raectt voor eerst in malle praet,
 En voorts in dertel ongelae,
 Daer uyt onstaet dan fotte min,
 En die gaet diep en dieper in,
 Dies wast de vryheyt deste meer,
 En groeyt ten lesten al te seer,
 En eens dan in een minne-droom,
 Sijn al de luffen uyt den toom,
 En tusschen vroet en tusschen geck,
 Soo koomt de rat dan aen het speck:
 Daer 't is, eylaes! de vuyle bruyt
 En schreyt dan beyd' haer oogen uyt;
 Maer 't is, ô vrijsters, al te laet
 Te klagen na de malle daet.

Wel, slechte duyven sonder gal,
 En weest u leven niette mal,
 Vermijt in als den eersten trap,
 Onguerewoel, en fotte klap,
 En los gewoel, en dom geraes,
 De mensche wort allenxfen dwaes,
 „En die voor eerst haer niet en mijt,
 „'t Is wonder waerfe niet en glijt.

P H Y L L I S.

Dit houd' ick voor een goede leer,
 Maer bint geen vryster al te seer;
 Ick bid', en acht 'et geenfins quaet
 Dat sy wat dickmael spelen gaet,
 Want die alleene sit en kijckt,
 En noyt eens uyt den huysfe wijckt,
 En weet niet wat 'er ommegeaet,
 Noch hoe het in de weerelt staet,
 Maer een die reyft of spelen rijt,
 Die wort geoeffent met 'er tijt.

A N N A.

't Geduerigh drillen achter straet
 En voeght doch geenfins onsen staet,
 En veel te rotsen hier en daer,
 Dat heeft al mede sijn gevaer,
 En overal ter feeste gaen
 Dat brengt oock menigh hinder aen,
 Jae deur en venster, boven dat,
 Die schaden vry al mede wat,
 „O maeght, onthoud u van den dag,
 „Soo veel het immer wesen magh,
 „Want al te grooten sonne-schijn
 „En kan u geenfins dienstigh sijn,
 „U wit is nut te sijn bewaert,
 „U eere dient te sijn gespaert,
 „En koomje dickmael in de locht,
 „Ick duchte dat 'et schaden mocht:
 „Of is u schoonheyt niet soo teer,
 „Soo vreesft u schaemte des te meer.
 't Is waer, de kunstfe van de min
 Die beelt een maeght dit anders in,
 Ja wil dat sy geduerigh sal
 Haer waeren veylen over al;
 Maer Nafo segge wat hy magh
 Ick acht 'et voor een quade slagh.

Ghy, wilje sijn van goeden lof,
 Blijft 't huys', dat is het maegden-hof.

Wacht daer, tot datje wort geloght,
De veylste waer wort minst ver-
kogt,
Het is een spreekwoort overal;
De beste koeyen sijn op stal,
En waer het schacpie dolen gaet,
Daer is 'et dat 'et wolle laet.

PHYL LIS.

Maer wie heeft doch so harden wet,
Den maeghden tot een dwang gefet?
Ick houde beter dat men siet
Wat hier en weder daer geschiet,
Als dat men eenigh sit en sust,
En laet verroeften sijn vernuft;
Hoe! sal dan noch een vlugge maecht
Met t'huyste blijven sijn geplaecht?
't Is lang genoegh in school geweest,
En daer een harde plack gevreest;
Laet doch de jeught wat lustigh sijn,
Wat haer genaekt haest nieuwe pijn,
De last van t' huys, de wil des mans,
En alle jaer een kint by-kans. (best.)

Men bint een slaef, men toomt een
Maer niet der vrouwen eedlen geeft,
En of men schoonal vrouwen bint,
Soo is 'et doch maer enckel wint:

„Wijn sonder lugt die leyt e woelt,
„Soo dat hy veel de kelder spoelt;
„Een maecht gehouden aen een blok
„Is dikmael voor de schommel-kok,
„Of voor een ventik weet niet wien,
„Gelijck als dickmael is gesien.
„Het vrouwē-vleys is selsaem kruyt,
„Gaet bint 'et in, soo berst 'et uyt.

Ick vinde dat 'et vrysters gaet
Gelijck Castaignen die men braet,
Want als men die wat opens geeft,
Dan is 't datm' er deegh van heeft;
Men brengt de vrucht dan van den
Tot op de tafel van de weert, (heert
Maer laetse toe en ongesneēn,
Sy springt in duyfent stucken heen;
En of men dan al deerlick siet,
De rechte keeft en is 'er niet;

Wanneer eē vryster heeft de macht
Te komen daer de jonckheyt lacht,
Soo lostse, door een open vreught,
De dampen van de gulle jeught,
En wacht dan (als het haer betaemt)
Tot datse vrouwe wort genaemt:
Maer soo wanneer een lustigh hert
Geduerigh op-gesloten wert,
En dat 'et met een droeven sin
Dat innigh heet moet kroppen in,
Dan wort de maecht wel so geperft,
Dat sy van spijt in stucken berst.
Dies hoefste, schoonefse wort debruyt,
Geē kroon, of krans of maegdekruyt.

A N N A.

Het vrouwedwingen acht ik quaer,
En weet dat sluyten niet en baet,
Want heeft het wylt een reyn ghe-
Het sluyten is ten overvloet; (moet,
En is 't misfchien een lichte schuyt,
Soo is 't verloren watje sluyt.

Dan wy sijn in een lant (God danck)
Daer niemant kent den harden
dwanck;
Maer veel te los en al te vry,
Dat leyt en gront tot slaverny:
Soo dient 'er dan een vaste wet,
Soo dient ons dan een peyl gefet,
En daer enis geen beter raet,
Als hier en elders rechte maet.

PHYL LIS.

Maer ick ben uyt 'eraert gesint
Om staegh te sweven met den wint;
En niet dat ick oyt liever wil
Als staegh te wesen op den dril,
Ick reylde, soo ick maer en mocht,
Van dese, tot een ander locht;
't Is nut voor ons (na mijn verstant)
Te reysen door het ganfche lant;
Terwylje dat de vrye staet
Ons tot ons eygen wille laet,
En dat en huys, en man, en kint
Ons aen de schouwe niet en bint;
Men hoort dan wonder overal,
Men hoort 'er menigh vreemt geval,
Men hoort al wat een reyfend' man
Tot onsen nutte seggen kan;
Men heeft geduerigh nieuwe vreugt,
Men vint geduerigh nieuwe jeught,
Men leert de wijfe van het lant,
Men siet 'er menigh aerdigh quant,
En wat 'er koomt van hier of daer,
Dat wet de sinnen allegaer;
Ten minsten; hoop ick, datje lijst
Dat onse maecht wat spelen rijt,
Of mer een wagen op de frant,
Of in het vette koren-lant,
Of anders in een boere-feeft,
Ten goede van een blijden geeft;
Op dat de jeught doch eenen dagh,
By wijlen vreughde plegen magh.

A N N A.

Het spele rijden heeft gevaer,
Gelijck men dickmael wort gewaer,
Bysonder als men door het lant,
Gaet rofsen, op sijn eygen hant,
En sonder icmant van ontsagh
Door alle velden sweven magh;
Dit heeft my noyt wel aengefaen,
Al wort 'et al te veel gedaen;
Siet Dido speelt, en rijt ter jaght,
En 't heeft haer om haer eer gebragt.

PHYL LIS.

Ey kint: dat is Poēte praet,
Daer op niet eens te letten staet,
Die geestten schrijven overal,
Dat noyt en was, of wesen sal.

A N N A.

't Is soo: maer echter niettemin
Daer steken nutte dingen in;
Den is voorwaer geen losse waen,
Indien men wil mer oordeel gaen,
Die wijs is, neemt den handel niet
Gelijck men die voor oogen siet,

Maer of die schoon wat selsaem luyt,
Hy treckt 'er tucht en leering uyt.
Juyft so de wijngaert plag te doen,
Die met haer loof en weeligh groen,
Sich op de soetste druven streckt,
En veel de schoonefse vruchten dekt,
Maer weert men maer het gulle blat,
Soo vint men strax een groote schat.

Soo gaet 'et met die geesten toe,
Sy sprekē, ick en weet niet hoe,
Na schijn en is 'et maer gemalt,
Al wat haer uyt de penne valt,
Maer als men slechts het loof ontwint,
Dan is 'et dat men druven vint.
Doch soo u dit niet aen en staet,
Soo weet ick noch al goeden raet,
Ick wil gaen brengen aen den dagh
Dat u wat dieper roeren magh.

Siet! alsoo lang de klare maen
Sal aen den blauwen hemel staen,
Soo lang men in het aerdsche dal
Van vlugge maeghden weten sal;
En dat men oyt van spelen gaen,
Sal by de jonckheyt doen vermaen,
Soo lang sal Dina sijn bekent,
Sy is door spelen-gaen gefchent.
Ey laes! daer bleef haer ganfche roem,
Daer bleef haer teere maegde-bloem,
Daer bleef haer krans en fiere kroon,
Ach! dat heeft spelen voor een loon.

't Is waer, dat flux het leelick stuck
Den vryer dijst tot ongeluck,
En dat 'er bloet wort om geflort,
Maer, laes! sy koomt 'er by te kort;
Want alle mannen komen ora,
En onder al haer bruydegom,
Daer satse doen in stagen rou,
Veel slimmer als een weduw-vrou,
Na haer en wort niet meer gevraegt,
Van haer en wort niet meer gewaegt,
Sy wort gelijck als door getelt,
Sy wort als in het graf getelt,
Sy krijght haer leven geenē man,
En al de Schrift die swijght 'er van;

Nu weeght hier eens in u gemoet
Wat quaet een nieus-gier ooge doet,
En wat een stuck de maecht bestaet,
Die los en weeligh spelen gaet.
Sy quam te Sichein in de stadt
En strax soo wertse daer gevat;
Het schijnt of dat haer vlyt gelaet,
Of dat misfchiē haer vreem gewaet,
Of anders dat haer roode mont
Aen Sichein wel te sinne stont.

Dan noch foo leert oock even dit,
Wanneer men in de lust verhit,
En geeft de tochten haren eysch
Na wijfe van het dertel vleys,
Dat God dan sware plagen sent,
Waer door de schēder wort gefchēt;
Een teycken dat hy byster haet
En mer gewisse roeden slaet
Al wie dat oyt het echte bedt
Of voor of naderhant besmet.

Het spelen heeft in als gevaer,
Gelijck men dickmael wort gewaer,

Dus schoon daer iemant tot u koemt,
Die sich u trouwste dienaar noemt,
En dat hy ester niet en dient
Te sijn u deel en echte vrient,
Ghy, houd den vryer geensins aen,
Maer laet hem elders henen gaen,
En denckt niet in u los gemoet,
Ick sal wat jocken met den bloet,
Sijn vier, en vlam, en minne-pijn
Dat sal my voor een speeltjen sijn,
Neen, vryster, neen, en denckt 'et niet
Of 't sal u brengen in verdriet;
Want als een maecht het oore leent,
Schoon sy de saecke niet en meent,
Sy wort noch ester menighmael
Gewonnen door een soete tael,
En veel, die neger sijn als ghy,
Die raacken dickmael aen den bry.

Wanneer een loofse Quackelaer
Spreyt hier een net en weder daer,
En dan sijn listigh sleuyten roert,
En op sijn vang geduerigh loert,
En dat de Quackel weder slaet,
En maectt gelijk een tegen-praet,
Het dier, eylaes! raectt in het net,
Oock eer het op den handel let.

Wanneer mē door eē oorlogs-tek
Een schans kan brengen in gespreck,
Of dat een maectt aen 'thooren raectt,
Gewis de pays is haestt gemaectt.

PHYL LIS.

Dit luyt, mijns oordeels, al te straf;
Men seyt geen oude vryer af
Voor dat men nieu geselschap siet
Dat ons sijn trouwe diensten biet:
Dat is een greep van onsen tijt
Voor al wie heden wort gevrijt;
U deunheyt heeft oock niet om 'tlijf,
Hoe! mag men niet voor tijt-verdrijf
Een soeten prater drie of vier
Aenhouden, nae des hofs manier?
En of een vryer somtijts malt,
Gelijk het in het spelen valt,

En of hy jockt, en of hy geckt,
Daer wort geen vryster af beveckt;
En of hy schoon wat vryer speelt
En somtijts oock een kusjen steelt,
Voor my, 'ken heb 'et noyt bevroet,
Dat ons dit eenigh hinder doet;
Want met dat ieder is gegaen,
Men veeght 'et af, en 't is gedaen,
'k En vind 'hier schade noch bedrog,
Al wat hy nam dat heeft men noch.

Siet hoe het met het Byetje gaet,
Terwijl het raepst sijn honigh-raet,
Het raectt, het smaectt, ja kust het
Het suigt 'er was en honig uit, (kruyt,
En siet des ester niettemin
Ten druckt 'er pleck noch rimpel in;
Maectt vry een tuyl of roose-krans,
De bloem die houd haer eerste glans.

A N N A.

En acht niet alle dingen goet,
Schoon die het hof by wijlen doet,
Voor al en houd geen vryers aen,
Om tijt-verdrijf, of losse waen;
Want soo te vryen heeft gevaer,
Gelijk men dickmael, wort gewaer.

En wat ghy dan noch vorder segt,
Dat luyt (mijns oordeels) al te slecht;
Hoe! meyne dat her mal geraes
Van Jan, of Floor, of Pier of Klaes,
Aen jonge maeghden niet en schaet?
Geloof 'et vast, ick segge jae 't:

Is eenigh ding ter weerelt teer,
Het is de lof van maeghden eer:
Wy sijn so meeps, soo byster wack,
Gelijk een versche druuyven-tack;
Gaet tast eens aen de schoonsten tros,
Gaet raectt dien aengenenen blos,
Dat edel waes, dat aerdigh blauw,
Die peerels van den koelen daeu,
Gy sult haer nemen met 'er daet
Al wat haer wel en geestigh staet,
Ach! waer men slechts een vinger set,
Daer blijft voortson een vuyle smet.

En schoon men waeste naderhant,
Noch mistte staeg haer eersten stant;
't Is even met de maeghden dus,
Haer let een hant, een sachte kus,
Haer let eylaes! 'ken weet niet wat;
Dat haer slechts aen de leden vat:
'Haer maeghde-waes is wonder sijn,
'Ten wil doch niet gehandelt sijn,
'Gy, weest dan niet alleen beschaemt
'Te plegen dat geen maectt betaemt,
'Maer siet oock, vryster, dat je laet
'Den blooten schijn van alle quaet;
'Want, ingeval u goeden naem
'Een snoode klap-mart over quaem,
'Al heeft die schoon geē vastē gromt,
'Maer komt slechts uyt eē losse mont,
'Ghy sult noch ester nimmemeer
'Beekoomen u verloren eer.

'Siet! als de Noot een schel verliest,
'Hoewel mē schoon een ander kiest,
'Hoewel men doet al wat men mag,
'Tē is noyt weder, so het plag; (wat,
'Hoe wel men 't maectt, daer hapert
'Hoe wel mē stopt daer blijft eē gat;
'Een vryster dient te sijn beducht
'Te komen in een quaet gerucht,
'Want trest haer eens de bitter nijt,
'Schoon dat se sich dan vorder mijt,
't Is al om niet, sy heeft een wondt
'Daer van sy noyt en wort gesont.

PHYL LIS.

Ick weet dat dit de maeghden baet,
Dies sal ick doen naer uwen raet.
Maer nademael ghy nodigh vint
Dat, al een jonge dochter mint,
Sy dient met onderscheyt te gaen,
En somtijts iemant af te slaen,
Soo seght ons doch hoedanigh vrient
Dat best voor ons gekofen dient.

A N N A.

Voor u so let doch op de deught,
Ick wil den handel sijn er jeught,

En hoe hy ſich gedragen heeft,
Wanneer hy buyten heeft geleeft,
In Duytſlant, of in 't Franſche Rijk,
Of elders in een ander wijk,
Let op een wijs, een nuchter man,
Die u tot ſteunfel dienen kan,
En in den geest en aen het liſt,
En voor het wichtigh huys-bedrijf,
Want mits gy nog ſijt wonder groen,
Soo is aen u gants veel te doen: (hant,
Dus neemt geen ſlecht-hoofd by der
Of ghy blijft beyd' in onverſtant,
Want van een keerſe ſonder vlam,
Noyt ander keerſe licht en nam.

P H Y L L I S.

Hier in en hebje geene kans,
*k En hou van wijs of vijsſe mans;
Want wie daer is geleert of kloeck,
Die helt geduerigh na den boeck,
En heeft dan veeltijns in het hoofd
Dat hem van alle vreught berooft;
Hy is cen feyl-steen in der aert,
Die ſlechts met ſware dingen paert,
Vermits hy noyt iet op en licht,
Als ſtoffe van een groot gewicht,
Hy wil geen ſpel of ſoetjock,
Maer is ſoo ſwaer gelijk een block,
Hy is met geen vermaeck gepaſt,
Maer draegt gemeenlik grooten laſt,
En daerom ſtaet my beter aen
Een man van leden wel gedaen,
En daer toe vrolick van vermoet,
Dieniet en heeft als geeftigh bloet,
Die niet en ſoeket als enckel ſpel,
Dien ick wilck voor een bed-geſel.
„Een man tot ſoete vreught bereyt
„Beloont der maegden eerbaerheyt.

A N N A.

Sal dan u trouwe ſijn geſticht
Alleen maer op een Venus-wicht,
Dat niet en weet te brengen by
Als ſpel en liſſelaffery?
't Is misgetaſt, meynt ghy het ſoo;
De luſt is vier van enckel ſtroo,
Dat eerſt wel groote vlammen geeft,
En met ſijn voncken hooge ſweeft;
Maer wat voor eerſt ſoo vierigh was,
Dat is terſtont maer enckel as.

„De jeught, als ſy haer rolle speelt,
Is juſt gelijk als Memnon's beel,
„Dar maectt men weet niet wat gelact
Soo lang de Son daer over ſtaet:
Maer als haer ſtrael daer niet en is,
Soo ſtaet 'er ſtom gelijk een vis.

„So lang men ſingt en luſtig queelt,
En malt, en jockt, en pijpt, en veelt,
Soo lang men friſſche wangen kuſt,
Soo lange duert de geyle luſt:
Maer op het eynde van de feeft
Soo is de weelde ſonder geeft:
Want komt'er naer het eerſte ſpel
Of koorſts, of pijn, of hart-gequel,
Dan weet die groote vryer niet,
Als dat hy ſlecht en deerlick ſiet

Ghy, kiest daerom een ander man,
Die wijs en vrolick wesen kan;
Die is te rechter uren ſoet,
Die is te rechter uren vroet,
Die weet en wat het trouwen eyſt,
En wat een jonge vrouwe peyſt,
Die toont ſich noyt on-aerdigh mal,
Maer weet wanneer hy ſchertſen ſal;
Want ſchoon hy iemant onderhoud,
Noch is ſijn jock niet ſonder fout.

„Men vint een viſch die Cephal hiet,
Die niet ſoo lief als vier en ſiet,
Dit weet de viſſer en ſijn maet,
En daerom als hy viſſen gaet,
So neemt hy ſlechts een laege ſchuyt,
En ſteekt een fackel voren uyt,
En ſtrax wanneer het weeligh dier
Verneemt de ſtralen van het vier,
Soo komt 'er veerdigh ſwemmen aen
Juſt daer het ſiet de fackel ſtaen,
Het licht dat op het water ſtraelt,
Dat leynt hem in het hoofd en maect,
En ſiet in deſen minne-droom
So ſpringt het veerdigh uyt de ſtroom,
En geeft ſich in den hollen boot,
Een rechte woonplaets van de doot.

„Als eē die trout haer dan vergaep,
„En ſlechts alleen maer vreugde raep
„In minne-woorden byſter loos,
„Of in de ſchoonheyt wonder broos,
„Of in de jeught en haren glans,
„Voorwaer die waegt een momme-
„Ik heb van langer hant geleert (kans;
„Dat, wie ſich oyt ten echte keert,
„En niet en broed in haren ſin
„Als keteling van ſoete min
„Dat (ſeg ick) voor gewenſte vreught
„Sy veel-tijts leynt een droeve jeught;
„Want als het aerdigh liſt eer lang
„Helt tot een snellen ondergang,
„Wat blijft 'er anders dan berou?
„Een blijde bruyt, een droeve vrou.
Ghy daerom, Phylli, warje doet,
En trout geē ſlechthoofd om het goet,
En trout oock op het oogge niet,
Want 't dient u beyde tot verdriet.

In 't echte bont' komt 't aller tyr
Nu eens het ſoet, en dan het ſuer,
In 't eenē dient u trooſt en raet,
In 't ander rechte middel-maet,
En wie een man trout om het gelt,
Die ſal in beyde ſijn verſtelt;
Maer ſoje kiest een rijp verſtant,
En treet dan in den echten bant,
Dat ſal u dienen overal,
Soo wel in vreught, als ongeval;
Als in de Roos het aerdigh root
Is door den snellen tijt gedoot,
En dat haer blat, nu bleyck en droog,
Geen luſt kan geven aen het oogh,
Haer ſoete reuck, 't inwendigh goet,
Is dan noch dat haer achten doet.

P H Y L L I S.

Een wijs, een kloek, eē geeftigh man,
Die weet ick dat ons dienen kan,

Maer wie tot trouwen is gefint,
Moet dickmael nemen datſe vint;
En 't is daerom (mijns oordeels) goet
Dat een die haer ten echte ſpoet,
Hietin niet al te nau en kies,
En ſoo een goede kans verlies;
Men dient te nemen dat 'er koomt,
En niet te feer te ſijn beſchroomt;
Want niet te doen in dit geval
Tot dat 'er iemant komen ſal
Die ons door ſijn volmaecte deught
Sallaven met een rechte vreught,
Dat is voorwaer een loſſe waen,
En daer en is geen wachten aen;
't Is beſt te ſeggen: Koop is koop,
En een te grijpen uyt den hoop,
Want iemant van te nauwen keur
Die ſtelt haer eygen hoop te leur.

A N N A.

Ik weet, geen menſch is ſonder feyl,
Maer eſter roont u niet te veyl,
Laet aen u vader dit beleyt,
Gelijck als voren is gefeyt;
Dan niettemin, op datje meught
Het recht genieten van de jeught,
En neemt doch noyt een oude man,
Die u een vader wesen kan;
„Want noyt en was 'er grijſen baert
„Met jonge maeghden wel gepaert,
„Een ieder trouwe ſijns gelijk,
„Het jonk met jonk, en rijk met rijk.
„Als 'r klim een ouden boom bewaſt,
Het maectt ſich om de ſtamme vaſt,
Jae gript den block als in den arm,
Maer dat en paſt hem niet, och-arm!
Wat als het klim op 't ſchoofte ſpruyt,
Dan gaet den ouden droogaert uyt.
Voorts raed' ick datje noyt en trout
(Ten ſy ghy ſchamel ſijt of out)

Een die ſijn wijs heeft over-leeft,
En kinders ſonder moeder heeft;
„Wie moeder is, en eſter maeght,
„Heeft dickmael reden datſe klaegt,
„Heeft dickmael ſtof tot onverdult,
„En moet veel lijden ſonder ſchult;
En ſchoon de goede man beſluyt,
U iet te maken voren uyt,
Als tot een trooſt van u verdriet,
Eylaes de vrient vermagh het niet;
Want of hy ſchoon u wel bemint,
Ghy meugt ſlechts deelen als een kind.

„So iemant in een boomgaert quam,
En name daer een joncke ſtam,
En int 'er op een dicken tack
Gebogen door een laſtigh pack
Van groene vruchten die hy draeght
Gewis die heeft te veel gewaeght:
Want eerſt ſoo lijt het ooſt verdriet,
Want 't heeft ſijn eygen moeder nier,
Oock queelt de tack meeſt alle tijt,
En 't boomtje gaet ſijn kroontje quijt:
Siet dus ſoo krijght een yeder 't ſijn,
En niemant is 'er ſonder pijn.

P H Y L L I S.

Het gene ghy daer hebt gefeyt,
 Dat heeft voorfeker goet befcheyt,
 Ick meyne dat het jeughdigh bloet
 Met jonck gefelſchap paren moet,
 En wil dat lich een out gefel
 Sal lijden met gerimpelt vel,
 En fiet dat heb ick vaſt gefel,
 En 'tis voor my een ſtale wet.
 Mijn vader eſter niettemin
 Die gaet hier tegen mijnen ſin,
 En dreyghr my dickwils met een man
 Dien ick doch geenſins velen kan,
 My dunckt hy is al wat te wijs,
 My dunckt hy is my veel te grijs,
 My dunckt dat hem een rijper vrou
 Al vry wat beter paſſen ſou;
 En dit is al maer om het goet,
 Ey fiet eens wat de penning doet!
 Of hy het meynt en weet ick niet,
 Maer immers is 'er my verdriet,
 Dat hy mijn jeug; ſoo weynigh acht,
 Wat raet nu om de vader-macht
 Hier in te mogen tegenſt. en?

A N N A.

En ſtelt u ſtuer noch hortigh aen,
 Want dat en is geen maeghden eer,
 Cock ſoo vermagh de heuſheynt meer
 In deſe ſaek en over al,
 Dan wrange ſpijt en ſtuer geral;
 Ghy, maect daerom dat u gemoet
 Gedult en ſtille ſinnen voed:
 Eerbiedigh ſijn, dat is u nut.
 Dat is het maeghdelijck geſchut,
 Dat is een kruyt van groote macht,
 Die maect oock harde quaſten ſacht.
 Gaet neemt de vruchtē van den Pijn
 Die ſchier gelijk als keyen ſijn,
 Gaet ſlaetſe dickmael op het lijf,
 Jae ſlaetſe vry geweldigh ſtijf.
 't Is al om niet, het vreemt gewas
 Dat blijft gelijk 't te voren was;
 Maer neemt 'et met een ſachter hant,
 En ſet 'et daer een viertje brant,
 En laet 'et maer een weynigh ſtaen,
 Her ſal van ſellefs open gaen,
 Het ſal u geven, ſonder ſtoot,
 Al wat het deekt in ſijnen ſchoot;
 „Siet! daer geweld niet op en hecht
 „Dat brengt beleeftheynt ons te recht.

P H Y L L I S.

Maer als mijn vader immers wou,
 Moeft ick dan treden in de trou
 Met iemand dien hy kieſen mach?
 Dat waere doch een droef gelach.

A N N A.

't Is ſeker dat een vader kan
 Een dochter brengen aen den man,
 En dat alleen op ſijn beraet.

P H Y L L I S.

Maer dat is uyer maten quaet,
 Het raekt de dochter immers meeſt,
 Sy weet de drift van haren geeſt,
 Sy weet het ſpits van haren ſin,
 En daer op draeyt de ganſche min;
 Sy moet doch al haer leven lang
 Sich buygen onder 's mans bedwang,
 En met hem dragen quaet en goet,
 En met hem ſmaken fuer en foet;
 Dies houd' ick dat het beter waer
 Dat ſy haer koos een weder-paer,
 Als iemand dickmael al te wijs.

A N N A.

Maer wy en ſijn het ſtuck niet wijs,
 En daerom is 'teen beter voet
 Dat dit een ſneger oogge doet.

P H Y L L I S.

Ick heb nochtans wel eer verſtaen
 Dat dit eens anders plagh te gaen,
 De ſchoon' Helene, ſoo men leeft,
 Die is 'er beter aen geweest,
 Die mochte nemen met 'er hant
 Een vryer die ſy dienſtigh vant,
 Een vryer uyt oprechte min,
 Een vryer uyt een vryen ſin,
 Een vryer die haer jonge ſiel
 Van al de Princken beſt beviel,
 En dit is elders meer geſchiet.

A N N A.

Ten was daerom te beter niet:
 Want ſchoon ſy had haer vrye keur,
 Noch gingſe met een ander deur.
 Doch hier van alſe rijper ſijr,
 Nu is 'et eenmael ſcheydens tijt,

't Is vaſt, ick worde 't huys gewacht,
 En daerom ſegg' ick goeden nacht.

P H Y L L I S.

Eynoch een woort eer datje gaet,
 Tot onſchult van mijn loſſen praet,
 Ghy weer, ick hebbe veel gefeyt,
 En dickmael al te breet geweyt,
 Vermits ick ſomtjits ſaecten dreef,
 Al vry wat verre buyten ſchreef,
 En fiet: ghy denckt dat ick het meen,
 Maer, weerde maegt, ick ſegge neen,
 Ick ſlechte duyf! ick jonge ſpruyt!
 Ick haeltigh om te ſijn de bruyt!
 Ey lieve, denckt 'et nimmermeer,
 De ſchaemt' is my te wonder teer:
 Ick weet dat trou-ſucht niet en paſt
 Voor iemand die noch hooger waſt;
 Ick ſprak alleen by wijlen ſtoud,
 Op datje klaerder ſpreken ſoud,
 En dat ick beter mocht verſtaen
 Wat voor my dienſtigh is gedaen,
 Want anders, ben ick wel bericht
 Waer ons de ſchaemte toe verplicht;
 Ick ben ter eeren opgevoed,
 Ick weet hoe dat ick ſpreken moet,
 Ick weet oock waer ick ſwijgen ſal,
 Dus acht mijn reden niet te mal;
 Maer denckt dat harde tegen-ſpraek
 Ontfluyt de gronden van de ſaek,
 Oock kan ick wachten met gedult
 Tot eens de Tijd mijn jaren vult,
 En tot 'er eenſeen vryer koemt
 Die my te recht Sijn Herte noemt,
 En niet alleen my domme maecht
 Maer oock mijn ouders wel behaeght.
 En wat belangt mijn voorder lot,
 Dat ſtell' ick aen den grooten Godt,
 Dien ſal ick bidden alle daegh,
 Dien ſal ick ſmeecken even-ſtaegh,
 Niet ſlechs juyſt om eē echtē vrient,
 Maer om dat my ten goede dient,
 Het ſy dat ick het aerdfche dal
 Eens mede wat vermeerren ſal,
 Of dat ick met een eenigh lijck
 Sal reysen naer het eeuwigh rijck:
 En hier op ben ick wel geruſt,
 Ten ſpijte van de geyle luſt.
 Siet, kint nu lijd' ick datje gaet,
 En danck' u voor u goeden raet.

I Onckvrouwen, die noch vryfters sijt,
 Beginfels van den nieuwen tijt,
 En gronden van het aerdsche dal,
 En van de jeught die komen sal,
 Siet hier voor u een nieu gedicht,
 Benevens uwen Maeghde-plicht;
 Siet hier voor u een ander boeck
 Ten dienste van den teeren doeck;
 Siet hier een nieu te-famen-spraeck,
 Die u kan leyden tot vermaeck,
 Die u kan dienen van der jeught,
 En brengen tot een nutte vreught.

Maer laet 'er u geen droeve pijn,
 En laet 'er u niet tegen sijn,
 Oock spreekt my doch niet qualick toe
 Dat ick u nieuwe kosten doe,
 Dat ick hier noch een Vryfter-dicht
 Gae voegen by den Maeghde-plicht.

Daer is voor u geen klagens noot,
 De kost is kleyn, het voordeel groot,
 Al wat hier iemand voor betaelt,
 Dat wort met woecker ingehaelt,
 Want schoonje maer voor eene reys
 Hier door en kreegt een goet gepeys,
 Maer eens een nutte less' ontvingt,
 Maer eens een quaden slagh ontgingt,
 Maer eens verwont een luchten lin,
 Ghy had u kosten dubbel in.

Doch gaet het jemant in het hert
 Dat haer de spaerpot minder wert,
 Of is'er een die sunigh leeft
 Om dat' een deunc moeder heeft,
 Of mits't haer niet te ruym en staet,
 Noch weet ick efter goeden raet,
 Hoort, sooje let op ugewin,
 Koopt slechts te mets een kantje min,
 Ontreckt iet aen den overvloet,
 Of van het selsaem poppe-goet

Dat u aen hals of ooren hangt,
 Of elders in de leden prangt,
 En siet! daer is een nutte vont,
 Daer uyt ghy boecken koopen kont.
 Geen kant, al isse wel gebreyt,
 Geen boort, al isse fray geleyt,
 Geen doeck, al isse moy geset,
 Geen kraegh, al isse wonder net,
 Geen nieuwe-tits, of hoofsche dracht,
 Al isse kunstigh uyt gewracht,
 Geen schijn van eenigh Juffer-kleet
 Al staet 'et uytter-maten breed,
 Geen diamant van hellen glans
 En is de rechte maeghde-krans;
 Ick weet dat u al beter ciert,
 Als iet dat om de leden swiert.

Een heufche mont, een stille voet,
 Een sedigh oogh, een reyn gemoet,
 Een eerbaer lijf, een bly gelaet
 Dat foet maer efter deftigh staet,
 En wat'er op de vryfters meer
 Kan vloeyen uyt de seden-leer,
 Dat is de kroone van de jeught,
 Daer uyt ghy segen wachten meugt,
 Dat blinckt al beter als het gout,
 En wat de pracht in weerden houd.

Hier toe werdt u de gront geleyt,
 By't geen hier achter wort geseyt,
 Niet door een praem van harde tucht,
 Waer onder dat de jonckheyt sucht;
 Maer door een soete maeghde-praet
 Die over sachte schijven gaet,
 En niet en grijpt in haer beslagh
 Als dat een vryfter dragen magh.

Ghy, koopt dan, om de goede leer,
 Een doeckjen min, een boeckjen meer.

Uwe E. E. gansch dienstwillige

JAN PIETERSE van de VENNE.

W E G H - W Y S E R

T E N

H O U W E L Y C K

U Y T D E N

D O O L - H O F

D E R

K A L V E R - L I E F D E

T W E E D E D E E L ,

V R Y S T E R .

V R Y S T E R - W A P E N .

DE tijt, eerbare Jeught, daer in wy heden leven
 Is door een losse waen tot in de lucht gedreven,
 De kray, als se kleyn, die wile en rent sijn,
 Indien niet in de daet, ten minsten in den schijn.
 De slechte van het volck die weet een eygen wapen
 Niet uyt de lucht alleen, maer uyt het slyck, te rapen;
 Daer wort schier alle daegh een nieuwe vont bedacht
 Tot anders geen gebruyck als voor de malle pracht.

Men siet een ridder-schild en hier en elders maken
 Van al slim gebroet, van slangen en van draken,
 Men vint in menigh Velt een leeuw, een fellen stier,
 Een arent, of een valck, een havick, of een gier:
 De wapens sijn gevult met alle vreemde beesten;
 En vraegje waerom dat? foodanigh sijn de geeften
 Van die alleen de naem en niet de daet ver-eelt,
 Sy toon haeren aert in schilden af-gebeelt.

Maer wie een wapen voert, 'ken hebben niet vernomen
 Dat oyt u vrye staet een wapen heeft bekomen;
 Schoon ieder u verheft, en beelt u machtigh af,
 Noch quam 'er noyt een mensch die u een wapen gaf;
 Het is dan noch te doen. dorlick 't my onderwinden
 Ick wist u (soo my dunckt) een wapen uyt te vinden;
 Een wapen, recht bequaem voor uwe teere jeught,
 Geen spore tot de pracht, maer tot de ware deught.
 Maer eyft tot uwen schilt geen ongetemde dieren
 Die in het woeste bosch of om de rosen swieren,
 En eyft geen wreeden wolf, geen beyr of vinnig swijn,
 Geen monsteruyt het wout en moet u wapen sijn:
 Dus, schoonlick waer gefint om uyt de groene dalen
 De vrysters tot gebruyck een wapen af te malen,
 Soo wist ick beter 'tsoff, en koos in dit geval
 Een schaeppen sonder crgh, en duysjen sonder gal.
 Dan ick wil dese mael de velden laten blijen,
 En op een ander gront een wapen voor u drijven,
 Ghy dan, ontfangt den schilt die hier voor oogen staet
 Het is een leerfaem beelt dat aen de vrysters gaet:
 Het is een Druyven-tros, met koelen dauw behangen,
 Wiens aengenaeme verw' een ieder doet verlangen,
 Een tros, niet aen de stam gegeeselt van de wint,
 Niet leelick afgefoolt van eenigh weelde-kint;
 Een tros noyt aen de muyr door wijven afgesleten,
 Noyt aen haer beste druyf van mieren uytgegeten;
 Een tros daer noyt een rat haer tant heeft ingeprent,
 Die noyt een vuyle seug met kruppen heeft geschent;
 Een tros daer noyt de Son heeft vinnigh op getelken,
 Maer die, met loof bedeckt, haer stralen is ontweken;
 Een tros daer noyt of spreuw, of hart-gebeckte mus
 Heeft eertijts ingedruckt een alte diepen kus;
 Een tros die in het spel of in het dertel mallen
 Noyt iemant is ontglipt en in het stof gevallen;
 Een tros niet van de struyck in haciten afgeruckt,
 Maer van den hovenier te rechter tijt gepluckt;
 Een tros, wiens eyge jeught haer noyt te sfer en perste,
 En noyt te veel en swol, en noyt in stucken berste,
 Een tros die noyt een holm oneerlick heeft bedot,
 Van buyten niet gebluft, van binnen niet verrot;
 Een tros daer noyt een rups heeft boven op gekropen,
 Daer noyt een vuyle worm is tuschen in geslopen,
 Daer noyt een snoode vlieg haer voedielt uyt en track,
 Daer noyt een gele bie haer tengel in en slack;
 Daer noyt een snoode spin heeft netten om getogen,
 Daer noyt onguere fleck heeft swadder op gespogen,
 Daer noyt een duysent-voet, of kever op en sat,
 Daer noyt een grage muys de beste druyven at;
 Daer noyt een dertel wicht met vingers op en druckte,
 Daer noyt vermeten hant een druyfje van en pluckte;
 Een tros, een eerste tros, noch fris en onbevleckt,
 En met haer eerste waesaen alle kant bedeckt.
 Het kranse datje siet ontrent het wapen sweven,
 Is ving-koord, wel te recht de maegden toe geschreven;
 Een kruyt dat buygen kan, als van god weegen aert,
 Ick wenste, soete jeught, dat ghy foodanigh waert;

Een kruyt dat nimmermeer plagh in de lucht te swieren,
 Vriendinnen, watje doet, weest sedigh in manieren;
 Een kruyt dat laege waf, en noyt en stijght om hoogh,
 Dat is tot u gefeyt; hebt staegh een eerbaer oogh;
 Een kruyt, wiens jeugdigh groe' noyt vorst en dede wijken;
 En laet geen machtigh Vorst u teeren maeghd om strijken;
 Een kruyt, een schaers gewas, dat nimmer faet en heeft;
 't Is dienfligh dat een maeght noyt vryer iet en geeft.
 Een kruyt dat niet en groeyt als minder gelijcke paeren,
 Leert voor een eenigh vrient u groene jeught bewaeren;
 Een kruyt dat uyt de son en in de koelte waf,
 Ghy weert, dat open lucht u niet te wel en past.
 Een kruyt seer nae gelijck doch minder als laurieren,
 Weest vrouwen in verstant, en maeghden in manieren;
 Een kruyt dat bloemen draeght, maer nimmer faet en
 Toont ieder bly gelaet, ó Maeght en hoger niet. (schiet,
 Een kruyt dat lustigh bloeyt, maer niet en plag te rijcken,
 Ghy, laet geen vreemden reuck aen uwe leden blijcken;
 Een kruyt, een jeugdigh kruyt, dat sijn geheelen roem
 Stelt in sijn aerdigh blat en in sijn teere bloem:
 Welaen, ó broofe waer, ó wonder swacke dieren,
 Laet u gemoet altijt der eyne seden vieren,
 Uw' eer is al u goet; u bloem, u beste schat;
 Ach! 't is met u gedaen, wort diemaer eens beklat.
 Maer wat sal 't eynde sijn? mocht hier een vryer seggen,
 Moet staeg de rijpe druyf noch stil en eenigh leggen?
 Ach! so haer niet een mensch een soete mont en bied,
 Haer glans, en schone verw', haer waes dat gaet te niet.
 Neen, vrenden hoorteen woort; De vrucht die is te raken,
 En met een vollen mont op haren tijt te smaken;
 Doch eerje met 'er hant het aerdigh trosjen vat,
 Soo faet een weynigh by, en leert den rechten padt;
 Daer is een heusche greep, daer sijn bequame wegen,
 Om na den rechten aert u reyne lust te plegen,
 Ghy siet hier aen de druyf een aerdigh steeltjen staen,
 Brengt daer u rechterhant, dat is de rechte baen.
 En soeckt te geener tijt, en soeckt geen vreemde grepen
 Om eenigh schoon gewas tot u te mogen slegen;
 Maer gaet daer ick u wijs, soo wort het edel pant
 Gegrepen sonder vleck, genoten sonder schant:
 Maer ick en wil voortaan u niet in twijffel houwen,
 De Druyf-tak is een maeght, de Steel, het eerlick trouwen;
 De hant die na den tros met reyne vinger tast,
 Is lust tot echte min, die maect de banden vast.
 Ghy daerom, weeligh Quant, genaect de teere panden
 Niet met een stouten greep of al te grage tanden,
 Maer tast met heusheyte en houd doch goede maet,
 Want oock het soetste fruyt, te veel gegeten, schaet.
 En ghy, ó vlugge maeght, als uwe druyven rijpen,
 Soo laetse nimmermeer, als by haer steeltjen, grijpen;
 Doch als een eerbaer hant u soete vruchten pluckt,
 Seght dan: God hebbe danck; het is my wel geluckt.
 In tijts, met vrienden raet, in echten staet te treden,
 Dat is de beste voet u maeghdom te besteden;
 Want, die haer onbevleckt in reyne liefde draeght,
 Is vrou, jae moeder selfs, en efter ware maeght.

Tuffchen

S I B I L L E, nieuw-gehuwde Ionckvrouw,

E N

R O S E T T E, Ionge Vryfter.

R O S E T T E *ſpreekt:*

Ten ſy dat ghy het anders vint.

Ick ſpeeld', ick queeld', ick neurd',
ick ſang

U Onck-vrou Sibille, weeft
gegroot,
Ick heb u lang in mijn ghe-
moet

R O S E T T E.

'k En ben voor nu niet hoofds gefint;
Ick ſie, dat al wat tuynen heeft
Veel gelts om nieuwe bloemen geeft;
Het out gewas van bloem en kruyt
Dat heeft ſchier al te ſamen uyt,
Dus, of ick t'huys of elders ben,
Ick vinde dat ick niet en ken.

By wijlen gansche dagen lang,
Maer ſiet; wy ſlachten attemaal
In dit geval den nachtegael,
Die; als de koele Mey begint,
Istot den ſang foo gants gefint,
Dat hy de boſſchen over al
Doet klinken door een bly gefchal;
Maer, als daer na de lente-tijt
Allen x en na den ſomer glijt,
En dat mitsdien het geeftigh dier
In ſich gevoelt een ander vier,
Een foeter luſt, een rijper aert,
Waer door het met ſijn gaytjen paert.
Waer door het, eer de lente ſcheyt.
Een neſtjen maect, een eytjen leyt,
Dan is de luſt van ſingen uyt,
Men hoort voortaan als geen geluyt.
Die reyne ſtem, en ſoet geklagh
En ſchettert niet gelijckle plagh.

Gewenſt in deſe ſtaet te ſien,
En oock met een geluck te biën;
Maer, ſiet, ik ben, 'k en weet niet hoe,
Daer in belet tot heden toe:
Nu wenſch ick u dan goeden dagh,
En wat ick vorder wenſchen magh,
Des Heeren ſegen boven al,
Den beſten wenſch in dit geval;
Ick wenſch dat ghy te ſamen meught
In een draght, liefde, foete vreught;
Votrecken uwen ganschen tijt,
Soo lang als ghy te ſamen ſijt:
Noch wenſch ick, wat ick wenſchen
Dat ghy met uwen lieven man (kan,
Te ſamen, op gelijcken voet,
En out, en leelick worden moet.

't Is hier een Tulpa die men acht,
Gants ſonder reuck, en ſonder kragt;
En daer een vreemde Keyfers-kroon,
Al mede niet als enkel toon,
En, dat my noch het meeſte ſpijt,
Men eert vergif, Den Aconijt.
Een ander prijſe nieu gewas,
Dat iemant hier of ginder las,
, De bloemen van den ouden dagh
, Sijn bloemen van de beſte ſlagh.
Voormy, ick vind meer gerief
In Oogen-troof, in Mate-lief, (kruyt,
In Gouts-bloem, Munt, en Beurfe-
Recht dingen voor een jonge bruyt.

R O S E T T E.

Welaen, vriendinn', ick ben gepaeyt,
Ick ſie waerop de ſpille draeyt;
Oock weer ick, dat het ſoet gefang
Niet dient verkregen door bedwang.

S I B I L L E.

Of ſchoon u wenſch wat ſelfaem
Sy kan ten goede ſijn geduyt (luyt,
Wanneer men treft den rechten ſin,
Maer, lieve, komt een weynigh in,
En ſet u doch hier nevens my,
Op dat u ſtant wat vaſter ſy,
En dat ick u bedancken magh.

S I B I L L E.

Ick hoor 'et wel, ô weelde-kint,
Ghy ſijt tot jocken nu gefint.

S I B I L L E.

Maer is 'er nu geen ander ſaeck
Die u kan dienen tot vermaeck?

R O S E T T E.

Ick ſitte meeſt den ganschen dagh.
En hebbe liever wat te ſtaen.

R O S E T T E.

't Is ſooje ſeght; dan niettemin
Ook jock heeft ſomijts waarheyt in.
Maer, ſo ick tot u ſpreeken magh
Gelijck men in de vryheyt plagh,
Soo weet dat ick bevangen ben
Met ſieckte die ick niet en ken;
Ick ben geduerigh wonder ſwaer,
Als of ick quaps of kortſigh waer,
Dus ſoek ick trooft tot mijn verdriet,
Een geeftigh dicht, of minne-liet,
Of ſiet dat uyt een droefgemoet;
Beſwaerde ſinnen wijcken doet
Het aerdigh Klave-cymbel ſpel
Beviel u eertijts wonder wel
Ghy paerd 'et met 'et hel geklanck
Een klare ſtem, en blijden ſanck,
En braght foo dickmael aen de jeugt,
Door u gefelſchap, ſoete vreught;
Ick bid u noch om deſe gunſt,
Schenkt ons een deuntje na de kunſt.

R O S E T T E.

Ia; geeft ons ſlechts een ſoeten praet
Hoe dat het in de weerelt gaet;
Men ſit den ganschen winter t'huys,
Daer is men ſtil, gelijck een muys,
Men ſpreekt, men hoort, men weet 'er
niet

S I B I L L E.

Het is dan beter wat te gaen.
Hooft, weerde maeght, met u verlof,
Hier achter iſe een luſtigh hof,
Indien het u bevallen mocht,
Wy gingen treden in de locht:
Daer waffen bloemen menighfout,
De Crocus geel gelijck een gout,
En lever-blat, en Aconijt,
Nu beyde juyſt in harentijt,
Oock is 'er blauwen Hiacynt,
Een vroegeling, een lente-kint,
En dan noch menigh ander kruyt
Dat eerſtmael uytter aerden ſpruyt,
, Het eerſte ſpruytje van der jeught
, Dat geeft voor al de meeſte vreugt,
, En 't bloemtje dunkt een ieder ſoet,
, Dat eerſt ſijn knopjen open doet.
Welaen, om u wat vreughts te doen,
Laet ons gaen treden in het groen,

S I B I L L E.

Het ſpel en ſingen (ick beken 't)
Was my voor deſen acngewent,

Als dat m'er in de keucken ſiet:
Maer gy, onlangs na wenſch getrouw,
Hebt itaegh een gunſtigh onderhout,
Van hier, end daer, van nu, en dan,
En al door uwen lieven man;
Want als hy koomt of van de ſtraet,
Of van het Hof, of uyt den Raet,
Ick weet, hy brengt u altijt iet
Van dat 'er in het lanc gefchiet,
En wie daer wort de bruyt gemaeckt,
En wie dat opten oven raect,
En wie ſijn vryſter is ontvrijt,
En wie dan beſt van enkel ſpijt,
Of eenigh ander ſoet geval,
De jonge lieden lief-getal.

SIBILLE.

SIBILLE.

ROSETTE.

Ghy sijt verdoolt, ó weerde kint,
 Men is niet altijd eens gesint,
 Ten gaet ons niet gelijck het plagh,
 't Is nu wat hooger opten dagh,
 Geloofst het vry, dat dese fact
 Al wat verandert in de praet:
 „De saecken van het huysgesin
 „Die brengen nieuwe reden in.

Ick achte Phyllis wat te stout,
 Mijns oordeels is 't een grilligh dier,
 Onstuymigh om haer eerste vier,
 Dies geef ick d'outste meerder prijs.

Steeckt in het schrijven dit gevaer,
 Soo meyn ick dat 'et beter waer
 Aen iemant, die men heeft gesint,
 T'ontdecken waer hy is bemint
 Of door een meyt, een kloeke veeg,
 Of door een minne geestigh-sneegh,
 Of door een stijfster wel gemont,
 Of door een naeysters loofen vont,
 Of iemant van een kloeck beleyt,
 Die weet wat vryen is gescyct.

ROSETTE.

Wel hoe! alreets soo swaren hoofd
 Dat is, van alle vreught beroofd?
 Voorwaer dat is te veerdigh out,
 Ghy sijt een maent of twee getrouwt,
 De speelman sit noch voor de deur,
 En hoe? alreede van getreur?
 Van last? van sorg? van huys-beslag?
 't Schijnt dat m'er niet meer lachen
 Ey lieve, set u sachtjens neer. (magh);
 Het eerste jaertj' en keert niet weer.

ROSETTE.
 Maer die is my al wat te vijs,
 Sy weyt geduerigh al te breed,
 Oock dickmael sonder vast bescheet,
 En Phyllis seyt nietelden wat,
 Dat by de jonckheyt dient gevat.

„Een yder heeft doch goeden sin
 „De hant te leenen aen de min:
 Geeft maer een siel, een onder-keurs,
 Een doecken-huys, een nieuwe beurs,
 Een onder-riem, een fuffe-ring,
 Of ander kleyn, maer proper ding;
 Of weest in gelt een weynigh mild,
 Ghy krijght ten dienste wienje wilt.
 „Het schijnt dat yder is gepalt
 „Om twee aen een te maecten vast,
 „Het trouwen is een eerlick ding,
 „En wie dat oyt te trouwen ging,
 „En wie dat oyt tot trouwen sprack,
 „Die doet de menschen groot gemak.

SIBILLE.

Voor my, dat kan ick niet verstaen,
 Dus wijst u reden naerder aen.

ROSETTE.

Dat sal ick doen, en oock terstont,
 Ick draeg 'et noch als in den mont
 Al wat ick hier en ginder las,
 Dat my ten hooghsten tegen was.

Voor eerst heeft Anna mis getaft
 Daer sy een teere maeght belaft
 Haer jeught te snoeren met geweld,
 Schoon haer de diepste minne quelt,
 En noyt te toonen hare pijn,
 Oock daerfe kan genesen sijn.

SIBILLE.

Al wat ghy stelt als sware last
 Daer mede ben ick wel gepast;
 En 't is in al meerder vreught,
 Als oyt het mallen van de jeught,
 Of al wat eens mijn sinnen ving,
 „De tijt verandert alle ding.

SIBILLE.
 Wel dunckt u dat soo vreemt gescyct?
 ROSETTE.
 In trouwen jae, 't is mallingheyt.
 Ick weet, dat vryers onsen gront
 Te seggen aen met eygen mont
 De maegden niet te wel en staet,
 Maer is hier toe geen beter raet?
 Neem eens, ick kreeg een jongman lief,
 Sal ick niet foetjens met een brief,
 Hem mogen klagen mijnen noot?
 „'t Papier en kent geen cerbaer root,
 „De pen en inkt doen menig-werf
 „Dat mont en tonge niet en derf.

SIBILLE.

Ey swijgt toch, want, so waer ik leef,
 Dit gaet te leelick buyten schreef;
 Hoe! die u slechste dingen doet,
 Sal die u naem, u hooghte goet,
 Gaen dragen hier en daer te koop
 Aen iemant van dien loofen hoopt?
 Voor my, ick segghet open uyt,
 Ick meyne dat 'et niet en sluyt;
 Ick bidde, weeght u weerden staet.
 „In groote dingen groot beract.
 Ick weet, dat een die wast of sijft
 Wel somtijts desen handel drijft;
 En dat een minn', of een 'die naeyt,
 Niet selden vreemde loren draeyt,
 „Maer siet! het reyne wort geschent
 „Als iet gemeens daer komt ontrent.

ROSETTE.

Ick Wenste dan wel eens te sien,
 Of dit in my oock sal geschien.
 Maer seg my nu wat voor een boeck
 Dat ginder leyt in genen hoeck?
 Ick sagh 't, ghy hebt 'et wegh gedaen
 Met dat ick hier quam ingegaen;
 Soo ick daer iet uyt leeren magh,
 Soo brengt 'et weder aenden dagh;
 „'t s' seker dat men noyt en dient
 „Sijn broot te sluyten voor een vrient.

SIBILLE.

„Te schrijven aen een jong gesel
 „En voeghe noyt een vryster wel;
 „U goede naem, ó fedigh dier,
 „En moet niet hangen aen papier;
 „Of iemant schoon eē woort ontvalt,
 „Wanneer de jeught te samen malt,
 „Dat vliegt daer henen metten wint,
 „Soo dat 'et niemant weder vint;
 „Maer niet dat soo geduerigh blijft
 „Als dat een stoute penne schrijft;
 En koomt 'er dan een quade slagh,
 Als dickmael tusschen liefjens plagh,
 Soo wort u brief, tot smaer en jock,
 Gchangen aen de groote klock,
 Oock is 'er geen ontkennen aen,
 Men siet de ronde letters staen:
 En schoon het u ten hooghsten spijt,
 Ghy moet dan lijden het verwijt;
 Dus, hebje schaemt' en eere lief,
 En schrijft noyt dwasen minne-brief.

ROSETTE.

Hoe! segge eens, en magh men dan
 Geen vryster brengen aen den man?
 Of geven baet of onderstant
 Aen iemant die in liefde brant?

SIBILLE.

Dit boeck behelst een kort gedicht,
 En heeft den naem van Maeghde-
 Het ware my een liever ding (plicht,
 Indien de schrijver vorder ging,
 En dat hy naerder raacken wou
 De plichten van een jonge vrou.

ROSETTE.

Soo haest als ick dat boeck vernam,
 En dat het eerst ter weerde quam,
 So wist ick sraex het gansch besluyt,
 Ick las het in der haesten uyt.
 My dochten in had geen quaden val,
 Maer evenwel niet overal:
 Ick vind 'er dat my beter maectt,
 Ick vind 'er dat my niet en smaectt,
 De vrient die ons dat boeckken gaf,
 Die schijnt my somtijts wat te straf.
 Hy brengt twee maegden in de praet,
 Maer beyde niet van eenen raet;
 De def' is jonck, en die bedaght,
 Maer d'cerst' is die my best behaeght;
 Doch segt, met wien dat gy het hout,

SIBILLE.

In trouwen jae, het magh bestaan,
 Als 't na den regel wort gedaen.

ROSETTE.

Wel opent dan het recht bescheyt,
 Eer ons de reden vorder ley.

SIBILLE.

„Een die een teere maeght bepraet
 „Om gelt, om loon, om eygen baet,
 „Of, is 'et niet om vuyl gewin,
 „Ten misstten uyt een luchten sin,
 „Gewis hy doet een quaden slagh,
 „En die men geensins dulden magh;
 „Ge-

„Gewis het weerde trou-verbont
 „Moet steunen op een beter gront.
 „Maer soo men in het ganfche werck
 „Heeft Godes eer tot lijn gemerck,
 „Of wel lijns naeltens onderstant,
 „En fluyt alsoo den echten bant,
 „Dat is geoorloft overal,
 „Jae God en menfchen lief-getal;
 „Maer die maer eygen koren maeyt,
 „Doet niet als dat hy koppels draeyt.

ROSETTE.

Dat is soo qualick niet gefeyt,
 Maer 't is ons van het stuck geleyt.
 Om dan niet verder af te gaen,
 So dient hier noch een vraag gedaen.
 En magh doek niet eens anders mont
 Gaen openbaren onfen gront,
 Soo hoop ick immers dat ick magh
 Of met een knick, of met een lagh,
 Of met een wenck, of met een fucht,
 Of met een kodd', of met een klucht,
 Of met een lonckjen geestigh-foet,
 Of met een ftoorjen aen den voet,
 Of met een neepjen aen der hant
 Te kennen geven mijnen brant.
 Ick ging noch heden door de stad
 Daer seker kint een musjen had,
 Het diertje scheen hem wonder foet,
 En had 'et geeren op-gevoet?
 Maer fiet ! de vogel was te geck,
 Het aes dat lagh hem voor den beck,
 En evenwel en at hy niet
 Voor dat men aen lijn beckjen fiet,
 Of op het hoofd een kloppen gaf.

SIBILLE.

Laet doch van dese grillen af,
 Niet een van allen magh bestaen,
 Niet een van allen dient gedaen;
 En sooje recht had overleyt,
 Wat hier te voren is gefeyt,
 Gy waert ontrent den maegde plicht
 Al vry wat beter onderricht,
 Hoe dan ! en hebje niet gelet
 Hoe ingetogen, hoe beset,
 Hoe stil, en heus; in daer en schijn
 Een teere maecht behoort te sijn ?
 Ghy maegt sijt kranker als een glas,
 W'eft daerom blooder als een das;
 Ghy sijt al broofer als een lis,
 Weeft daerom stom gelijk een vis;
 Ghy sijt al wecker als de snee,
 Weeft daerom vluchtigh als een Ree.
 Een maecht is als een weder-klank
 Die oer laet hooren haren sanck,
 Dan als dapper wert geverghet,
 En om te spreken als geterghet,
 En anders maect se geen geschal.
 Doet soo, ó maecht, in dit geval.

ROSETTE.

Kijk, dit 's een deun; wel segt met een
 Een maecht sy hart gelijk een steen.
 En dwers, gelijk een stege muyl,
 En dom gelijk een vijfen uyl,

En droogh gelijk een dorre stock,
 En loom gelijk een svaren block,
 In 't korte bitter als een gal.
 Gewis ten smaectt my niet met al.
 Hoe sal een jonck, een geestigh dier
 Sijn hart en norts gelijk een sier ?
 Neen, heufheyt sonder stuerpracht
 Die maectt een vryfter hoog geacht;
 Maer soo het ging naer u gebiet,
 Men troude wel lijn leven niet.

SIBILLE.

Nu ste ick als in volle daet
 Den gront van u verholen quaet;
 't Is niet als jeught, en grilligh bloet
 Dat u aen 't herte leynt en wroet.
 „Ick acht 'et voor een wijfe maeght
 „Die minne-stuypen verre jaeght,
 „En die haer sinnen overheert
 „Tot tijt en reden anders leert.

ROSETTE.

Wel neemt, daer sy een jongemaegt
 Die, van haer eygen jeugt geplaeght,
 Gevoelt by wijlen diep gequel
 Om eenigh geestigh jong-gefel,
 En dat de jong-man, onbewuft
 Van haer verdriet en diepe lust,
 Haer noyt van soete minne sprack,
 Jae niet ter weerelt aen en track;
 Sal echter noch het arrem dier
 Gaen quelen met haer innigh vier;
 Ick segg' neen, want, spreekte niet,
 Wie kan versachte haer verdriet ?
 Wie kander oyt genefen sijn
 Die staegh bedeckt sijn droeve pijn.

SIBILLE.

Noch segg' ick des al niettemin,
 Ghy treet verkeerde wegen in.

ROSETTE.

En gy spreek't hier te wonder stout,
 Ick denck, om datje sijt getrou;
 Maer, soo ick u te rechte ken,
 Indienje waert gelijk ick ben,
 Gewis ghy songt een ander liet.

SIBILLE.

Geloof't 'et vry, 'k en dede niet.
 Ick weet dat vryers sijn gemoet
 Gelijk de schuwe fwaluw doet:
 Vleyt desen vogel, sooje wilt,
 Weest heus, beleeft, jae byster mild,
 Gaet lokt hem met een soeten mont,
 Gaet sleuyt ten besten daerje kont;
 Maect hem een nest, tot sijn gemack,
 Hangt porten om u ganfche dack,
 Ten eynd' hy uyt de koude locht
 By u sijn woonplaets nemen mocht,
 Ach, voor u moeyt en krijghje niet
 Als dat hy deste verder vliet;
 De fwaluw wil haer eygen nest,
 Dat acht de vogel alderbest,
 Dat kleyn gebou van enckel stof
 Verkieftse voor een koninck hof:

„'t Is niet te seggen hoe het smaectt
 „Dat iemant tot sijn eygen maectt.
 „De vryer staet geen vryfter aen,
 „Als daer hy moeyt om heeft gedaen;
 „Dus, vryfter, stelt u hoofd geruft,
 „De liefde wil haer vrye lust,
 „Een ieder kiest daer lijns gelijk,
 „De sin die is een hemel-rijck.

ROSETTE.

Nochtans, wanneer men overflaet
 Wat hier en 'aer geschreven staet,
 Men kan er 'uyfent wijfen aen
 Aen wie dit anders is gegaeen.
 Heeft Dido niet door soet gelaet,
 Door alderley gefochte praet,
 Den Helt van Troyen met 'er tijt
 Haer eygen bedde toegewijt,
 Jae tot een volle trouw verweckt ?
 Heeft Ariadne niet ontdeekt
 Aen Thefus al den heeten brant
 Die sy in haren boefem vant ?
 Heeft sich Medea niet gemelt,
 En haer gemoet voor bloodt gefelt,
 Dat Jason als mer oogen sagh
 Al wat haer in den boefem lagh ?
 En efer is 'et openbaer
 Dat ieder kreegh sijn echte paer.

SIBILLE.

Waer toe van Dido veel gewaeght ?
 Dat was een weduw, niet een maeght;
 En dat gefelschap soomen fiet,
 En houd van maeghde-wetten niet.
 Oock Ruth en Thamar heeft gevrijt;
 Maer dat is van den ouden tijt:
 De weerelt heeft eens foo gegaeen,
 Ten ging nochtans geé maegden aen.

ROSETTE.

Maer d' andre twee, gelijk men leeft,
 Sijn immers beyde maeght geweest.

SIBILLE.

't Is waer, vriendin, dat hebje wel,
 Maer fiet het eynde van het spel;
 Soo heeft se, ylaes ! de nieuwe lust
 Van dese jonckers was geblust,
 En heeft men niet van stonden aen
 De ganfche weerelt deur verstaen
 Dat ieder van sijn lijfjen weeck ?
 En fiet ! daer fat men doen en keeck,
 Beschimpt, bestruyft, bedot, begeect,
 Soo ver de wyde weerelt streect.
 „Ey lieve ! wat men lichte wint
 „En wort maer voor een tijt gemint;
 „'t Is vast dat niemant hoogh en acht,
 „Dat hem te licht is toegebracht.

ROSETTE.

'k En kan die efer niet verstaen,
 Des moet ick u wat naerder gaen.
 Besiet de Schrift, dat heyligh boeck,
 Dat sijt al beter mijn versoek,
 Als (α) Moyses van eē moort berucht,
 Was uyt Egypten wegh-gevlucht,

En dat hy door een heufche daet
De feven maeghden quam te baet,
De vader is op haer geftoort,
En strafte met een deftigh woort,
Om datfe, door een bloode waen,
Den vryer niet en trocken aen;
Siet daer een reys die wijfe man
Die Moyfes onderwijfen kan,
Die wijft fijn dochters tot een vont,
Die ghy u vryfter niet en jont.

SIBILLE.

Vriendinne, weyt hier niet te breed;
Maer fiet de plaetfe met befcheet;
Ick zegge, datfe niet en hout
Daer toe ghy die wel trecken wout;
't Is waer, de vryer bleef te gaff,
Maer dat was uyt des vaders laft,
En 't lagh alleen op defen gront,
Vermits de Priester onder-vont
De gunft die Moyfes had getoont,
Die docht hem weert te fijn geloont;
En dat het niet en was als dat,
Kan uyt den Text wel fijn gevat,
Want Moyfes was een vreemdeling

Die als een balling henen ging,
En niemant wift in Midian
Of hy was vryer ofte man. *b*
Ghy wort dan niet een fier geftijft
Met al dat Moyfes hier befchrijft,
Maer, om in tucht te fijn gefterckt,
Soo dient uyt dese plaets gemerckt,
Dat van de feven dochters geen
Haer met de jongman maect gemeen
Eer haer de vader dat gebruet;
En eer, ó Maeghden, dient 'et niet.
„Het is voorwaer een vafte leer
„Ons deel komt boven vandé Heer:
„'t Is God die als met eyger hant
„Een echten vrient, een heylig pant,
„Geeft aen de vrou, als hem gevalt,
„En niet wanneer de jonckheyt malt;
„Gy, wacht dat, jonge vryfter, wacht
„Tor dat u deel u wort gebracht.

b De Priester sprack tot fijn Dochteren,
Maer is hy? Waerom liet gy den man van u gaen
dat ghy hem niet en noodigdet mer ons te eeten?
en Moyfes bewillighde by den man te blijven, En
hy gaf Moyfi fijn dochter Zipora. *Exod. 2.*
20. *c* Prov. 19. 14.

ROSETTE.

Ten is my geenfins onbekent
Dat God ons alle dingen fent,
En dat ons heyl en alle goet
Als uyt den hemel dalen moet;
Maer efter dient te fijn bedacht
Dat oock by ons iet dient betracht,
„t Is wel gefeyt, na mijn verftant,
„Roep God te hulp, maer roer de
hant.

SIBILLE.

't Is waer, hier dient wat toe gedaen
Maer 't gaet of vooght of ouders aen;
Voor u is 't beter, teere maeght,
Dat ghy u ftucken niet en waeght.

ROSETTE.

Magh dan een maegt, naer u verftant,
Niet anders als tot haerder fchand
Een vryer locken tot de min?

SIBILLE.

Dat beeld' ick my ten diepften in:

En, hout ghy wat van mijn gebot,
Soo gaet eens in het hoender-kot,
En ziet wel toe, licht leertg 'er van
Dat u ten goede dijen kan.
Geeft ieder hoen een vollen back,
Op dat het ete met gemack,
En let eens hoe het fal vergaen,
Niet een en falder blijven staen,
De volhey is hun geenfins foet,
Daer is geen lust in overvloet,
Eenieder loopt besijden af,
Om graen te foecken in het kaf.
Nu sooje vraeght wat dit beduyt,

En wat ick maecke voor beslyt,
Het is, ó vrysters, teer geslacht,
Het is een leze voor u bedacht,
Dus, alsje mette vryers praet,
Set hun geduerigh dese maet,
En voete niet op heur gemack,
En geeftse noyt den vollen back;
Maer, wijse slijven uwen lof,
Soo laetse schraven in het stof,
Om daer te foecken naer het graen:
„Een vryer is een vreemden haen;
„Al wat men dit geselschap biest
„Het acht 'et of het eer 'et niet.

ROSETTE.

„Is 't mette vryers soo gestelt
Gelijck als uwe reden melt,
Soo dient 'er naerder op gelet,
En vry een ander streck gefet.
Ick sie daral u seggen streckt
Op dat een vryster sy bedeckt,
En al heur doen sy wonder stil
Voor iemand die haer minnen wil;
Nu is my feker vont gefeyt,
Waer door het minnen wort beleyt
Soo diep begraven in der nacht,
Dat niet een mensch daerop en acht,

Ja hy, daer al het stuk op slaet,
En weet niet war 'er omme-gaet.

SIBILLE.

Wel, dat is vry al veel gefeyt,
Maer seght hoe wort 'et aengeleyt?

ROSETTE.

Indienje maer beloven woud
Dat ghy het niemant seggen foud,
Ick goot het strax in uwen schoot.

SIBILLE.

Seg op, van my en is geen noot.

ROSETTE.

Een hooftscheel van een dorre puyt,
De schobben van een draken-huyt,
Het oogge van een swarte kat,
Met klauwen van een vaelerat,
De maegte van een vogel-struys,
De milte van een vleder-muys,
Het schrapfel van u lincker voet,
Gedopt in enckel slangen-bloet,
En dan een maegde-perkement
Met naere teyckens afgeprent,
Dit al te famen wel bereet,
En vast gebonden in het kleet,
Of anders faghjens wegh gefet
Ontrent, of in het stillebed,
Van iemand die men heeft gefint,
't Is seker dat men bate vint:
Want fiet! het neemt degeesten in,
En dwingt de vryers totte min.

SIBILLE.

Wat ramp, wat komt u in het hoofd?
Of sijtje van u sin berooft?
Verdwaelde maeght, ellendigh kint,
Dit al en is maer enkel wint, (mensch),
Maer droomen van een kortfich
't Is daerom, 't is mijns herten wensch
Dat ghy terfont, en met 'er daet,
Die vreemde rancken achter laet,
Hoe! meynte dat een vuyte kat,
Een puyt, een huyt, ick weet niet wat,
Heeft maght oock over onsen sin?
Ick bidde, beelt 'et u niet in.

ROSETTE.

Wel hoe! is dit soo grooten quaet?

SIBILLE.

Bemide maeght, ick segge jae't:
Wie oyt vertrouden op den Heer
Misprijfen dit geweldigh feer,
En stellen alle voor gewis
Dat dit van God geweken is.
Jae meynen dat het hels gebroet
Strax waermen dese grille doet,
Sijn slim bedrogh daer onder mengt,
En veel ten quaden cynde brengt.

Voor my, ick houde gants verdacht
Al wat men door verholen kracht
Ons wil gaen dringen in den geest;
Ghy daerom sijt 'er voor bevreesd,

Ten sijn maer dingen sonder slot,
En efferstrijdigh tegen God.

ROSETTE.

Hoe! kan het sap van selfsaemkruyt
Dat in de naere bossen spruyt
Hier in geen beter faken doen?

SIBILLE.

Vriendinne, wandelt in het groen,
Maer acht het kruyt en al het sap
Hier niet als enckel kinder-klap.
,,God is een Heer van ons gemoet,
,,Hy die het sluyt, en open doet,
,,Hy is die ware liefde plant:
,,Als vader van den echten bant.

ROSETTE.

En is 'er dan geen kunst mer al
Die dienstigh is in dit geval,
Op dat een vryster sy bemint?

SIBILLE.

Ick sieghy sijt hier toe gesint,
Wel en, ick weet een toovery
Die staet de jonge maeghden vry,
Ick weet een greep, een vaste kunst,
Die u kan stellen in de gunst
Van deef en die, van al de stad.

ROSETTE.

Ey lieve Juffrou leert my dat,
Ick sal u weten grooten danck
Van heden af mijn leven lack;
Want daer en is ter weerelt niet
Dat eer kan heelen mijn verdriet;
En ick weet geenen beter raet,
Die my soo wel te sinne laet,
Dus, wat ick immer bidden magh,
Soo brengt de kunst voor den dagh.

SIBILLE.

Ick sal 't u seggen met een woort,
En leert 'et vry een ander woort;
Al wat kan leyden totte deught,
Dat is ten besten voor de jeught.

*a De hū ita Thomas Erasmus Professor Hey-
delberg. lib. 1. Disput. Medicin. contra Para-
celsum. omnes orthodoxi & veteres ita judicant:
Clemens, Iustinus, Origenes, Eusebicus, Chry-
sostomus, Hieronymus, Augustinus, & saniores
Scholastici. Vnum ascribam ex Tatiano Affi-
rio. Nullus affectus, inquit, per oculam alteri-
us rei disensionem tollitur; nec agrotus cura-
tur amuleto; Demonum iste aggressiones sunt,
& qui agrotat, vel amat, vel odit, istos auxilia-
tores adsciscit. Manifesta est superstitio ubi re-
bus quibusdam vires ascribuntur, quas per natu-
ram suam habere nequeunt; ut quando corallū
vel hypericoni ascribitur potestas demones, toni-
trua & similia fugandi. dictum quoque fuit
corporeum in mentem nihil posse. hoc certum est
pharmacia non mutare animos, nisi prius tempe-
raturam corporis, quod longo demum tempore
sit; rascio impossibile esse ita mutare temperatu-
ram, ut amor potius sequatur quam alia passio.
vid. Plutarch. in vita Pericli. Mich. Montagn.
lib. des Essais 2. cap. 26.*

ROSETTE.

Waer toe vertoeft? wel aen begint,
Het schijnt dat my de lust verflint.

SIBILLE.

Een sedigh hert, een soete mont,
Een heusgelaet, een reyne gront,
Een sachten aert, een eerbaer oogh,
Gemaright tusschen laegh en hoogh,
Een tonge vol beleeft geluyt,
Die alle ding ten besten duyt;
Dat is de rechte toover-kunft,
De beste gront van alle gunst,
Die sal u maecken lief-geral
En hier, en t'huys, en over al.

ROSETTE.

Is't anders niet? ick sat en dacht
Op diep geheym, en naere kracht,
Op groot beleyt, en hoogh gebiet;
Maer 't is, eylaes! een gladde niet.

SIBILLE.

Wel, vryster, waerom segje dat?
Het is voorwaer het rechte pad
Waer door een eerbaer herte gaet,
En binnen gunst, en buyten haet;
En, weerde maeght, gelooft my,
En leert noyt ander toovery.

ROSETTE.

Noch is my niet genoegh gedaen,
Dus laet ons hier wat anders gaen:
Ik bidde spreek doch eenmael rond,
Spreek, segg' ik, Juffer, wytten mond,
Wat raet om haest te sijn getrou?

SIBILLE.

Dat ghy u stil en sedigh houd.

ROSETTE.

Maer dat is gants een quade voet,
Wie vordert oyt die niet en doet?

SIBILLE.

Gelooft 'et vry, ick seg 'et noch,
Ten sijn geen treken van bedroch,
Het is een heus, een eerbaer ding,
Te wijcken voor een jongeling;
Ghy, laet daerom u kracht bestaen,
In wijcken en te rugge gaen.

ROSETTE.

Wel, dat is nochal vreemder slagh
Die immers niet bestaen en magh;
Gewisgh leydt ons van het stuk,
En houd ons eeuwig in den druck,
Het schijnt dat ghy, te mijner spijt,
De ganseche maeghdom tegen sijt.

SIBILLE.

Ey, laet u raden weerde maeght,
,,Niet dat den onluft verder jaeght,
,,Niet dat den vryer beter vangt,
,,Als darhy staegh in twēfel hangt.

„Dat is voor alle minnaers foet,
„Dat is voor alle maeghden goet,
„Want ondertuffchen leert de tijt
„Hoe fichen jonge vryer quijt.

ROSETTE.

Gewis, 'ken kan het niet verftaan,
Of wijft 'et my wat naerderaen.

SIBILLE.

Wel hoort, ick weet een foet geval
Dat u dit klaerder toonen fal.
't Gedenckt my, dat ick leftmael fag
Dat hier te paffe komen magh,
Een jonge meyt, een viffers kint,
Die veeltijts nette garen fpint,
Ging treden in een lange baen,
En liet 'ick ging' er neven ftanen:
De vryfter maeckt een vaften draet,
Soo lang als fy te ruggegaet;
Maer geeftse toe oock maer een tret,
Daer ftactse dan terftont verftet,
Want met fy laet haer eerften loop,
Soo kinckt haer garen overhoop,
En ftraex, naer ick het fluck bemerk,
Soo is 'et al verloren werck
Leert hier, ó maegt, uyt dit geficht,
Leert hier een rechte vryfter plicht;
En ieder kuint die heeft een vont,
Wacrop haer wesen is gegront,

En fiet dit is de rechte voet,
Hoe dat een vryfter vryen moet:
Een vryer lijkt een Crocodijl,
Een beeft dat woont ontrent den Nijl;
Want die het monfter wil ontgaen
Dien loopt 'et veerdigh achteraen;
Maer grijpt 'et iemant na de vaght
Dien vliet het dier met alle maght.

ROSETTE.

'k En weet niet watje niet en vint,
Daer medegehy de maeghden bint.
Het fchijnt, vermits ghy sijt getrouw,
Dat ghy ons als in banden hout;
En 't is ons vrye maeghden pijn
In defen dwang te moeten zijn:
My dunckt, moght ik hier in begaen,
Ons faken fouden beter ftanen.

SIBILLE.

Waerom, vriendin, hierin ontftelt,
En uwe teere jeught gequelt?
Waerom onnoodigh ziel verdriet?
U doen, o kint, en doet 'er niet:
Weeft hier niet ftont of onbefchaemt,
Maer heus, gelijk het u betaemt,
En al wat vorder dient gedaen,
Laet dat op uwen Vader ftanen,
Gaet klaeght 'et God in u gebet
Al wat u hier en elders let,

Hy fal gewis, wanneer het dient,
U paren met een echtevriend,
Miffchien oock door een vreemden
Die noyt en quam in u gemoet. (voet,
Siet! al wie vlytrigh overmerckt
Hoe God in alle dingen werckt,
Die vint een diep, een hoogh beleyt,
Dat ons de reden niet en feyt,
Die vint een onbegrepen raet
Die ons vernuft te boven gaet;
Het licht, al is 'et onverwacht,
Dat treckt hy dickmael uytte nacht;
Veel menfchen vol van ftoute waen
Die laet hy sonder eere gaen;
En iemant die verfehoven fit,
En om geen ftact of eer en bid,
Dietreect hy dickmael uytten pool
En fet hem op een hoogen ftocl.
My dunckt dat God op defen gront
Oock handelt met het echte bont,
Een vlugge meyt, een ftoute bil,
Die als met krachten trouwen wil,
Sit dickmael feve jaren lang,
En fpreyt haer nette sonder vang;
Daer onderwijlen lieve maeght,
Die noyt haer goedé naem en waegt,
Maer hout haer finnen in den bant,
Wort aengefoct van alle kant;
En, liet ick 'om der eeren niet,
Ick feyde waer het is gefchiet.

„Ick ftont teleyden eens en keeck,
En leerde doen een foete ftreck,
Daer quam een vryfter roeyen aen,
Gelijck daer veeltijts wort gedaen,
De vrouwen, als het is bekent,
Sijn veel tot roeyen daer gewent;
Het meysje flux en onvermoeyt
Quam na de kaye toe geroeyt,

„Ick, die hier op nam goet gemerck,
Stont vafst en dacht, wat vreemder
De vryfter wil aen defen kant, (werk!
Ma r laet het oogh op 't ander lant;
En niet temin fy vordert meer
Als offe ging den rechten keer.
„Siet vrienden, hoe de weeret gaet,
„De fchijn is anders als de daet:

„Schoon of een maegt den rugge biet
„Ten hindert aen het roeyen niet.

ROSETTE.

„Dat oock een vryfter roeyen kan,
Soo veerdig als een rustigh man,
Gebuert oock wel in onse ftad,
„Maer noyt en hebb' ick 't foot gevat,

Als ghy het nu voor oogen set,
En maect het tot een maegde-wet.

Ick sie geen ding en is soo kleyn,
Of't gaet u tot het innigh bren;
Geen dit of dat, geen boere-schuyt,
Of ghy en treckt'er voordeel uyt.

S I B I L L E.

't Is waer, gelijk als ghy bemerckt,
Dat my de geest dus somtijts werckt,
Oock meyn ick dat na defen voet
Een ieder mensche leven moet.

De werelt is een groot tooneel
Daer alle ding, en ieder deel,
Ons dienen moet tot goede leer,
Ten prijse van den Opper-heer.
Siet al dat aen de rotten groeyt,
Siet al wat opte velden bloeyt,
Siet al wat in het water is,
Tot aen het aldenminste lis,
Siet alle ding met rijpen sin,
Daer schuyt voor ons een segen in;
En hierom wensch ick alle daegh
Dat ick ter werelt niet en faegh,
Noch boom, noch bloem noch eenig
Of dat het my ter herten ging. (ding.)

Ick wensche dat'er niet een bies
Ontrent de schrale duynen wies,
En dat'er niet een kleyne mier,
En dat'er niet een naecte pier
Op al de nutte landen kroop,
En voetsel uyt der aerden soop,
Of dat ick die, na rechten eys,
Ontleden mocht in mijn gepeys,
En vinden daer het vol beicheyt,
Dat ons tot God den Schepper leyt.

„De visslen swimmen in den stroom,
„De vogels springen open boom,
„De beesten liggen op het kruyt,
„Maer niemant treckt'er leering uyt,
„Sy vullen maer alleen den buyck,
„En vorderis'er geen gebruyck;
„De mensche moet al hooger gaen,
„Wanneer hy siet de boomen staen,
„Wanneer hy op de kruyden treet,
„Of vruchten van den acker eet,
„Wanneer hy alderhande vee
„Siet trecken uyt de woeste zee,
„Of gaet'er hem niet in den geest,
„Soo leet hy schier gelijk een beest.

R O S E T T E.

Had ieder een dit oogh-gemerck,
Hy ware nimmer sonder werck,
Hy leerde staeg al waer hy ging,
En prese God in alle ding.

Maer ach! waer doet'er iemand dit,
Schoon dat hy dickmael ledigh sit,
Schoon dat hy groote dingen siet,
Dat God hem gunst en liefde biet.
Eylas! hy doet gelijk een kint
Dat prenten in een boeckjen vint,
Ten let niet waer de reden gaet,
Noch wa'er by geschreven staet,
Ten treckt niet anders uyt het beel
Als dat het met de kunste speelt.

Wy sien geduerigh Godes werck,
Doch met geen ander oogh-gemerck
Als tot'k en weet niet wat vermaeck,
En daer in leyt ons gansche smaeck;
Wie denckt'er oyt om goede leer,
En klimt dan vorder tot den Heer.
Eylas! men speelt met onversant
Slechts aen de schorsen om de kant;
En niemant sent een hooger geest
Tot binnen in de middel-keest.

S I B I L L E.

De menschen is hier niet gestelt
Of om te rennen op het vel,
Of om te woelen in de stad,
Op dat hy veel, of lekker at;
Neen, dat en is het eynde niet,
Waer op dat edel schepsel siet;
God schonck den mensch het aerd-
En wat'er is of komen sal; (sche dal
Maer hy, des Hemels opper-heer,
Die schiep den mensch tot sijn eer.

R O S E T T E.

Voor my ick wil van nu voortaan
Beginnen beter acht te slaen,
En met een naerder ondersoek
Gaen letten op het werelt-boeck.

S I B I L L E.

God doe de gunst aen uwe jeught,
Op dat'et soo betrachten menght!

R O S E T T E.

Maer, weerde jonck-vrou, seg een reys,
Van waer komt u dit hoogh gepeys?
Want doerlede noch een vryster waert,
Al scheenje geestigh uyt'er aert,
Soo spraeckje doch, gelijk als ick,
Of van een kant een moye strick,
Een nieuwe draecht een hoofse keurs,
Een wayer, of een Fransche beurs,
Of van een keten, of een ring,
Die geestigh om de leden hing,
Of diergelijke poppe-goer,
Gelijk de meeste jonckheyt doet;
Maer nu soo heeft u gants beleyt
Sich vry wa anders tobereyt,
En't is niet soo het eerijis plagh,
Ey, seght eens hoe het komen magh?

S I B I L L E.

Het deel, dat God mijn jonckheyt gaf,
Leydt my als van der aerden af,
En wijst my tot een ander Rijk.

R O S E T T E.

Wel siet dan, heb ick ongelijk
Dat ick een weerde vriend begeir
Die my oock, in dit woeste meir
Mocht wijfen hoe ick feylen moet?

S I B I L L E.

Wie seyt'er datje qualick doet?
Ick prijse jae het echte bont,
Maer niet alsof den rechten stont.

R O S E T T E.

Wy sijn een weynigh uyte schreef,
Dus haelt u reden daerfe bleef.
My dunckt na ghy de fake drijsf,
En uwe vryster hier beschrijfsf,
Dat niet soo wel in haer gelaet,
Als schroom, en droeve schaemte
En effer sie ick alle daegh, (staet,
Het gaet'er anders in den Haegh;
Meeft al wat daer is opgevoet,
Dat prijst een onvertsfaegt moeet;
Set hoofsche Juffers op de straet,
Of midden in een volen Raet,
Ja daer een Koninck op haer siet;
Sy bleycken of sy blofen niet;
En waer doch wort'er hoofs ge'eert
Als daer men in het Hof verkeert?

S I B I L L E.

Hoe! meynje dat voor al het Hof
In st den heeft den meeften lof,
En dat'er na moet sijn gedaen
Al wat in Hoven wort bestaen?

R O S E T T E.

Wat my belangt, ick segge jae,
Een ieder doet de Princen nae;
En al wat iemant geestighs weet,
Dat is in Hoven eerst gesmeet.

S I B I L L E.

'k En spreke niet in dit geval,
Wat kleet een vryster dragen sal,
Daer van heeft u de maeghde-plicht
In korte woorden onderricht.

R O S E T T E.

Ick bidde des al niettemin,
Seght ons hier op eens uwen sin.

S I B I L L E.

Een klet dat net is sonder pracht
Dat houd'ick voor de beste dracht;
Een hooff vol stricken, sonder doeck,
Een mou, so dik, gelijk een broeck,
En al dat ander vreemt bejagh,
Van byster grooten ommeslagh,
En alle daegh een nieuwen vont,
En alle dingen wonder bont,
En past geen dochter van der stad,
Al heeftse vry een groote schat,
En voegt geen maeght van uwen aert.

R O S E T T E.

Ik meynde dat' al hooffcher waert,
Voor my, al wat het Hof begint,
Daer ben ick wonder toe gesint,
En wis het staet my wel soo groen,
Mocht ick maer slechts mijn wille doē,
Het hof en droegh noyt vreemt ghe-
Of icken had'et mer'er daet. (waet.)

S I B I L L E.

En, mocht'er gaen na mijnen wensch,
Gy waert terstont een ander mensch.

ROSETTE.

Hoe ! is 't niet een schoone faeck,
En voor een vryfter groot vermaeck,
En staet 't niet geweldigh breec
In s'teden hoofte sijn gekleer ?
Seght warje wilt, slechts om de draght
Is menigh mensche hoogh'geacht,
Men wort daer van de slechte liën
Als voor een wonder aengesehen.

SIBILLE.

Een wonder, ja; maer, lieve kint,
En gaet hier in niet al te blint.
„Al wat 'er vreet en selsaem staet
„Dat is gemeenlick uyte maer :
„En uy te munten boven al,
„Dat is een wegh tot ongeval;
„Het drijft de menschen tot de spijt,
„En maekt cen jonge maeght benijt,
„Want al dat bont en prachtigh gaet,
„Dat raect gemenlick in den haer ?
„Dus wie door middel van de pracht,
„Tot ick en weet wat eere tracht,
„Die gaet de rechte wegen niet,
„Wacrom men iemant eere bier :

Geen bagg' of kleet, maer enick deugt
Dat is het ciersel van de jeugt,
Dat is alleen de rechte voet,
Waer door men achtaer worden
In 't korte, vryster, wieje sijt, (moet.
En leght geen gronden van den nijt;
Maer, woont in u een edel bloet,
L. u sielen reyn gemoet,
Siet datje desen regel hout, (gout.
„Hoe schoonder steen, hoe minder

Dan secht my doch eens, lieve maegt,
Wat heeft een vryster oyt bejaecht ?
Watis 't dat dé' of gene ving
Om datse na den adel ging ?
Hier komt een vryer met een pluym,
Die set het seyl te byster ruym;
En daer misschien een vremen haen,
Die met den dégen weet te gaen :
Van elders rijst een edelman,
Voor die het maer gelooven kan,
Die roemt van datmen noyt en las,
En dat sijn leven niet en was;
Siet daer me-Jufvrou dan getrouw,
Gedroopt alleen met eygen sinout,
En eester uytter-maten breedt,
En wonder moedigh uyt-gereet,
Niet Hoofs alleen, en voor het oogh,
Maer oock in prijs geweldigh hoogh;
Het huys ten breecsten toegesuft,
Met dingen van een vrende kust,
De kinders prachtigh op-gevoet,
Gelijck de nieuwen adel doet,
Vry hooger als een edelman,
En dat al op haer nieuwen Van,
Ey seght, wat sal 't ten lesten sijn ?
De daet gegeven voor den schijn;
Al's vaders erf en 's moeders goet
Gesmolten in den hoogen meet.
Wat my belangt, ick prijsse moest
Te schoeyen op sijn eygen leest;

Oock heb ick deef en die gekent
Tot hoofche draght alre gewent,
Die, naer een maent te sijn getrouw,
Dat gantsche wesen heeft berout,
Uyt reden, dat een sedigh man
Dat vreet gestel niet liden kan:
Siet daer ! hoe seer dat ieder gekent,
Daer wort het hoofd dan weer gedekt,
Men doet in alle dingen mee,
Het seyl dat moet een reesen in.

Denck hoe dat onse Juffer past,
Die liever altijt hooger walt,
Dat praechtigh hoofft, dat hooffe kleet,
Dat baert haer dan het meeste leet;
En noch is 't beter soo gedaen,
Als op sijn hoofte blijven gaen,
En by een man van middel-maet
Te drijven al te grooten maet.
Ghy, soete maeght, schout dit gevaer
En laet dat hooffche wesen daer;
„Het dalen is te grooten spijt,
„En rijfen kan men alle tijt.

ROSETTE.

Ick ben verstel in dit geval,
'k En weet niet wat ick seggen sal,
Het stuck dient naerder ondersocht,
En vry wat beter overdocht;
Doch 't is genoegh van desen praet,
Keert weder tot het hoofte gelaet.

SIBILLE.

Oock dit en heeft my noyt behaecht.

ROSETTE.

Wel hoe! moet dan een jonge maeght
Sijn bleyc, en peers, en weder root,
En dat oock buyten alle noot ?
Voor my, 'ken kan het niet verstaen
Waer toe het dienstigh is gedaen,
Beschaemt te sijn is Quefels werck,
En niet van die met vast gemerck
Haer vordert om te sijn getrouw,
En staegh haer vryers onderhout.
Doch waerom moet ick sijn beschaemt
Indien ick doe dat my betaemt ?
Laet iemant, die oncerlick leest,
Ofietwese opte leden heeft,
Verschieten om 'ken weet niet wat,
En drillen als een dorre blat.
Maer ick, of iemant mijns gelijck,
In goet en oock in deughden rijck,
En wien men niet verwijten kan,
Mach die niet gaen voor alle man ?
Mach die niet met een vry gemoet,
En met een onverschagden voet,
Mach die niet treden over straet ?
En toonen ieder bly gelaet ?
Mach die niet komen over al ?
Zoo seght eens weder komen sal ?
Ick segge dat een reyne geeft
Iskoen, is vast, is onbevreesd,
De deught is bout, een dief is bloo.

SIBILLE.

Wel, soete maeght, hoe spreekje foo ?

Een maegt is schuw, een hoer is stout,
En dat is duyfent jaren out.
Soo ghy alleen van mannen spraect,
Ghy hadt misschien het wit geraect;
Maer efter weet, dat oock een man
Te slijfvan aensicht wesen kan:
Een strack, een hart, een stout gelaet,
Verweckt niet felden grooten haer,
Doch, wat belangt een stoute maeght
Die heeft noyt wijfen man behaecht.
Door-siet de boecken al te mael,
In Griecksche, Roomfche, Franfche
En wat 'er geestigh is gemaect, (tael,
Dat al de beste geesten smaect,
Men vint een maegt daer af-gemaelt,
Niet foot gelijck als ghy verhaelt,
Niet foot, of die voor alle man,
Met slijve kaken spreekken kan,
Maer stil, en van een sachten geest,
Die lichte blooft, en lichte vreesd,
Die sedigh spreekd, of stille swijght,
En licht een aerdigh bloosjen krijgt;
Dat is van outs het maeghde-beelt,
Dat ieder een sijn herte steelt;
„De schaemt' ontrent de teere jeugt,
„Dat is een teycken van de deught,
„Een teycken van een sachten aert,
„Dat hondert goede dingen baert;
„Dus, waer ick oyt van maegden las,
„Daer vont ick dat oock schaemte was.

*Cum tener ille in virginibus pudor ad viros
auctoris hodie facere non putetur; imò à multis
improbetur; accipe, benevole lector, quaedam
cum veterum tum recentium eà de re testimonia.
Hieron. ad Celant. lib. 20. Epist. 20.
Ornet pudicitiam verecundia, quodque praecipuum
semper fuit, cunctas in te virtutes pudor
superet.*

Stobæus Serm. 27.

Demades ajel at pudorem in muliere pulchritudinis arcem esse.

Demofthen. de Repub.

Rubor virtutis color est.

Annæus Robert. Rer. Judicat.

lib. 4. cap. 10.

Verecundia pudicitia comes est, castitatis custos, infigue mulierum decus ac ornamentum. ornata enim pudor astatem, taciturnitas commendat pudorem.

Ludov. Vives de Christian. Fœmin. lib. 1. cap. quomodo foris aget mulier.

Ille femina mihi facundissima, cui, cum verba erunt ad viros faciendâ, rubor toto ore suffunditur, turbabitur animus, & verba non succipiet.

Testimonia Poëtarum. Virg. 12. Æneid. Indum sanguineo veluti violaveris ostro Si quis ebur, vel mixta rubent ubi lilia multa Alba rosâ, tales virgo dabit ore colores, Flagrans est persusa genas, cui plurimum ignem Subjicit rubor, & labefacta per ossa cucurrit.

Statius 2 Theb.

Ibant insignes vultuque habituque venendo Candida purpureum susa super ora ruborem, Dejellæque genas.

Ovid. 3. Metamorph.

Nescit quid sit amor; sed & erubuisse decebat. Hic color apricâ penditibus arbore ramis, Aut ebori riuô est.

Idem Epist. her. 11.

Erubui, gremioque pudor dejecit ocellos. Sed & audi novos, nec revivâ atitacrum impetitor.

Don Antoine de Guevare Epist. à
Mosen Puche.

*Je tiens pour certain qu'en une femme hon-
teuse il y a peu à reprendre, & en celle qui est
affrontée il n'y a rien à louer. De maniere que le
meilleur douaire, le meilleur heritage, & le
meilleur joyau qu'une femme peut avoir, est
d'estre honteuse.*

Mich. de la Montag. des Essais
lib. 2. cap. 5.

*Nos Peres dressoyent la contenance de leur
filles à la honte & à la crainte des courages &
les desirs tousjours pareils nous à l'assurance;
nous n'y entendons rien: c'est à faire aux Sarma-
tes qui n'ont loy de coucher avec homme, que de
leur mains elles n'ayent tué un autre à la guerre.*

ROSETTE.

Nochtans wie sich so lichte schaemt,
En quijt haer noyt soo dat betaemt,
Want, alsse by de menschen koomt,
Zoo staet' in alle ding beschroomt,
Haer woorden hebben geen en val,
Zy weet nau hoe sy spreken sal;
Het eerste, midden, en besluyt
Dat koomt'er al benepen uyt,
Zy staet en trilt oock by een vrient.

SIBILLE.

Maer gaet niet verder als het dient,
Ick wil niet foo vertfaegden geest,
Die oock sijn eygen schaduw' vreeft,
Ick wil een stil, een heus gelaet,
En dat in rechte middel-maet;
En evenwel soo gaet'er vast
Dat wijse lieden sijn gepast
Veel liever met een teere maecht,
Die haer oock wat te sedigh draecht,
Als met een veeg, die in de praet
Door vryheyt haer te buyten gaet,
Dus schoon sy wort by wylen stom,
En siet, men weet niet eens waerom,
Dat erbaer swijgen menighmael
Is beter als de beste tael,
En't maeckt haer over al bemint.

ROSETTE.

Ick ben hier anders in gesint,
Dus seght ons hier de reden van?

SIBILLE.

Ick wil, indien ick maer en kan,
Ziet als u't erbaer root ontfleeckt,
Terwijl dat iemant met u spreect,
Het is een eer die hem geschiet,
Dat ghy hem roode wangen biet,
U' jeughdigh bloet, te voren stil,
Dat huppelt op, om sijn wilt,
Ja't koomt hem vlytigh in't gemoet,
Gelijck men lieve vrienden doet,
Dus wort hem in den sin gebracht
Dat ghy hem eere weerdigh acht.

Dan koomt'er noch een reden by,
Die wil ick dat u kondigh sy,
„Een maecht die teere wangen heeft
„Indiense tot haer dagen leeft,
„Die krijght wel licht een vaster huyt
„Oock eerste dertigh jaren sluyt,

„Maer wort eē vryster onbeschaemt,
„Of stoutter als het haer betaemt,
„Die is, voor dan en alletijt,
„Haer stil en sedigh wesen quijt,
„Want als het reyn, her edel root
„Is in de maegden eens gedoot,
„De schaemt, eylaes! een teere blom,
„En keert dan nimmer wederom:
„Wien eens dat aerdig waes ontglijt,
„Die mist het dan voor alle tijt.
Zoo my dan iemant vragen sou,
Hoe ick een maget liever wou?
Te vry, of al te seer beschaemt:
Ick sey'd' hem, dat het eer betaemt
Te wesen sedigh boven maet,
Als wat te stout in haer gelaet.

ROSETTE.

Ick vinde des al niettemin
De schaemte brengt veel schaden in,
Maer is een vryster geestig-koen,
Die weet haer wesen voort te doen,
Die koomt den vryer tegen gaen,
En toont haer midden opte baen,
Ja koomt soo dichte by den man
Dat hy het niet ontfsetten kan.
Doch vrysters die te bloede sijn,
Die blijven in de maeghde-pijn,
Want of'er schoon een vryer koomt,
Zy vinden haer in als beschroomt,
En daerom sijnse byster schouw,
„Een bloede maecht, een late vrouw.

SIBILLE.

Maer is een vryster al te stout,
Die wort dan lichte noyt getrouwt.

ROSETTE.

Noch dient'er eester wat gedaen,
Wat quam'er oyt van stille staen?

SIBILLE.

Weest kloek, en besigh over al,
Maer beter stil in dit geval.

ROSETTE.

Hoe! waerom geef je desen raet?

SIBILLE.

Om dat het woelen niet en baet;
Want schoonne staegh u siele quelt,
En al u kracht te weere stelt,
Ja schier geheele nachten sucht.
't Is al om niet en sonder vrucht;
„De sleutel van de echten bant
„En is doch in geen menschen hant;
Besiet hoe menigh erbaer maegt,
Die noyt haer teere schaemte waegt;
Besiet hoe menigh sedigh hert,
Dat van sijn deel verscheyden wert
Of met de baren vander zee,
Of door een onbekende ree,
Of door een meir van enkel sant,
Of door een ongebaende frant,
Of door een bosch, of eensfaem wout,
Dat noyt van menscheij is gebout,

En noch so krijght' haer wederpaer,
Oock eer het iemant wort gewaer:
„God leyde de sijne met'er hant,
„En brengse tot den echten bant,
„Dus wie op hem alleen betrouwt
„En eygen tochten wederhout,
„Die krijght gewis, ter rechter tijt,
„Dat hem tot enckel heyl gedijt.
„Siet, Zipora des Priesters kint,
Siet hoe sy haer geselschap vint,
Sy woont daer heen in Midian,
„En krijght een wijs en heyligh man,
Een man oock in des Koninxhof
Van groot beleyt, en hoogen lof,
Een man, oock by de meeste groot,
Die koomt haer vallen in den schoot.

Rebecca waer van geen gevry,
En min van slimme linckerny,
Sy weyt de schaepiens in het groen,
En laet dien grooten Herder doen,
En siet! sy wort 'et nauw gewaer,
En krijght een hoeder over haer.
Was Hester niet een slechte maegt,
En uyt haer eygen lant gejaecht?
En siet des efter niettemin,
God maeckse tot een Koningin,
Sy poeghe niet door eygen daet,
Maer God die was haer toeverlaet.
„In't korte, na dat ick het merck,
„Het huwen is geen menschen-werk,
„Ons doen en is maer losse waen,
„Dus laet 'et op den Heere staen.
Weest datse sijt, en steunt op Godt,
En wacht van daer een gunstigh lot.

ROSETTE.

Ick neem u goede reden aen,
Ick sie het dient alsoo gedaen;
Maer laet my daerentusschen toe,
Dat ick hier op een vrage doe.
De vrysters die op trouwen staen,
Die sijn gemeenlick seer begaen,
Om eens te weten vast bescheyt
Wat man haer God heeft toegeleyt:
Ick mede, soo de jonckheyt plagh,
Nieuw-gierigh over dit beslag,
Ben gants tot dese kunst gesint,
Maer segt of ghy het dienstigh vint?
Hier after woont een selsaem wijf,

En doet de jonckheyt groot gerijf,
Sy heeft een wonder gau verstant,
Om ieder uyt sijn eygen hant
Te seggen met een grooten schijn,
Wie dat haer beste vryers sijn,
Sy weet de droomen van der nacht,
En wat men in de stille dacht,
Te passen op een ware daet,
En wat'er uyt te wachten staet;
Noch toontse door een spiegel-glas
Wie dat wel eer de liefste was;
En schoon hy is niet in het lant,
Noch toontse daer sijn eygen fant;
Sy toont hoe dat hy buyten leeft,
En wie hy daer verkonen heeft;
In't korte, wat'er schorten magh,
Dat brengt de spookster aen den dag.

Sy weet geluck en ongeval
En wat ons wedervaren sal,
Het schijnt sy heeft 'er al gefien
Wat man en vryster kan geschien,
Wat houdje doch van dese kunst?

SIBILLE.

Soo liefghy hebt des Heeren gunst,
Onthout u van dat naer-bejagh,
Dat niet als hinder geven magh;
Het is den duyvel raet gevraecht,
En Godes segen wegh gejaecht,
Want hoe fou doch een grilligh wijf
Door, ick en weet niet wat, bedrijf,
Door-gronden onsen ganschen loop?
Ick bidde laet dien snooden hoop:
„Geluck te seggen uyt een hant,
„Is ongeluck en mis-verstant.
Al die sich best hier op verstaen,
En siet men hier niet verder gaen,
Als dat een hant hun nu en dan
Yet van ons tochten seggen kan,
En noch foos 't een momme-kans,
Die niemant dient, als vijfde mans.
En om eendroom bedroeft te sijn,
Dat acht ick niet als malle pijn,
Siet! dat een mensche door den dagh
Geduerigh in de sinnen lagh,
Of dat hy voor den slaep bedacht,
Dat quelt hem doelmael in der nacht,
Dat hangten woelt hem door den sin,
En beelt hem vreemde dingen in.

Als iemant op de luyte speelt,
Soo lange tot 'et hem verveelt,
En scheidt 'er dan ten lesten uyt,
De snaren geven noch geluyt,
En maecten dan een wijle lang
Een kleyn geruys, een weder-klang,
En schoon het komt ons van de luyt,
Men hoort wel dat 'er niet en sluyt.

Wanneer de mensche leyten slaept,
En weder nieuwe krachten raept,
De geest die speelt, mē weet niet wat,
Niet weerdigh op te sijn gevat;
Dus laet de vijfde droomen daer,
Niet een van duysent is 'er u aer,
En al dat duyfster ondersoek
En slaet niet in den maegden-boeck.
Beveel aen God dit gants beslagh,
En laet 'et gaen gelijk het magh.

ROSETTE.

Moet dan geen vryer met beleyt
By maegden worden aengevleyt?
Ten minsten als 'er iemant koemt,
Die ons sijn eygen herte noemt;
Die ons sijn troost en leven hiet,
Jae staegh sijn echte trouwe biet,
En, schoon men hem niet aē en haelt;
Gestaeg voorby ons deure dwaelt,
Laet (seg-ick) dan ten minsten toe,
Dat hem een maget gunste doe,
En niet door eenigh streng gelaet
Hem dringe tot een wrangen haet.

SIBILLE.

Ick ben hier in met u gefint,

Want noyt en heb ick twiff bemint;
Oock weet ick dat een flueren aert
Noyt gunst of soete liefde baert,
Dies prijs ick dat een jonge maecht
Haer niet als heus en stil en draecht;
Doch een geval dat neem ick uyt,
Dat is, wanneer een lichte guyt
Koomt rallen eenigh vuyl bejagh,
Meer als de schaemte lijden magh,
Dan meyn ick dat sy toonen moet
Dat hy de maegden schande doet.

ROSETTE.

Die regel heeft my noyt bechaecht,
Want hoe? sal oyt een teere maecht
Een jongman varen in den baert,
Soo haelt hy door een luchten aert
Yet brengt te bert dat dertel luyt,
Of immers niet te wel en sluyt?
Ick meyne dat 'et beter staet,
Dat sy haer oogen neder slaet,
En eer haer leet met swijgen wreeckt
Als datse fel of vinnigh spreekt:
Ick segge dat het erbaer root
Is haer geweer in desen noot;
Want snar te wesen in den beck,
Dat is al vry een groot gebreck.

SIBILLE.

Voorwaer 'ken wil niet gants en al
U tegen sijn in dit geval,
Maer, na dat my de reden seyt,
Soo dient 'er eenigh onderscheyt:
Siet! als een maecht, een jonge spruyt,
Iet hoort dat niet te wel en sluyt,
't Is best het woort te laten gaen
Als niet gevat, en onverstaen;
En weder, alle langer leest,
En nu wat rijper sinnen heeft,
En dat 'er iemant grillen seyt
Met snege woorden omgeleyt,
Soo dat men daer in anders niet
Als door een dicke nevel siet,
Dan acht ick noch den besten raet
Dat onse vryster stille staet,
En hoor' het sonder tegenspraeck,
Gelijck een onbekende saeck:
Maer als misschien een stouter gast
Haer schaemte naerder ondertast,
Of dat een ongefoute quant
Springt al te weeligh uyt den bant,
En maect 'et, dooreen losse mont,
By ware maegden alte bont,
Zoo dient 'er vry een streng gemoet
Dat hem na rechte werde groot.

Weet, als u iemant onderhout
Die niet als vuyle grillen spout,
Dat hy koomt kloppen op de haegh,
En doet gelijk een stille vraegh,
Hoe ghy de saecke soud verstaen,
Indien hy verder wilde gaen;
„En die verdraecht onnutte praet;
„Die leyt als gronden tot de daet.

Niet dat ick wil, in dit geval,
Dat oyt een vryster schelden sal,
Of datse met een fel gebaer
Sal iemant vallen in het haer,

Neen dat maectral te quaden naem,
En is tot minnen onbequaem;
„Niet dat de liefde soo verdriest
„Als dat een jonge vryster kijft,
„'t Is best dat sy het woeden mijt
„En deftigh spreke sonder spijt,
„Of toone, met een streng gelaet
„Dat haer dat jocken tegen staet;
En, soo dat even niet en baet,
Soo wil ick datse vorder gaet,
En datse voorts den spotter schout,
En haer uyt sijn geselschap houd.

ROSETTE.

Wel hoe, vriendinne, soo gestoort,
En al maer om een kluchtigh woort?
Gewis ghy seylt al wat te scherp,
En maect een vryster al te serp,
Want soo ick desen regel hiel,
En ieder een soo bitfigh viel,
Gewis ick ging in korten tijt
Voor al mijn foetste vryersquijt,
En, tot een meerder ongeval,
Ick hiete Suyr-muyt overal.

SIBILLE.

Neen, dat is enckel onverstant,
Mē spreckt geē jonge vryster schant,
Dat sy uyt haer geselschap went
Een die men voor een spotter kent.

Ick wensche dat een vryster sy
Juyft soo, gelijk een honigh-by,
Die, schoonme tot de plaegs genaekt,
Daer sy van bloemen honigh maect,
Nochts aen niemant hinder doet,
Die heus en nuchter haer begroet;
Maer vintse daer een droncken-slet,
Soo is haer strael op hem gewet,
Sy priickt, sy steeckt, sy valt hem aen,
Tot hy ten lesten ruymt de aen.

Ick segge dan met beter schijn,
Het sal u meerder voordeel sijn
Dat ghy het slim geselschap haet,
Als dat 'et noch te spraecke staet.
„Een die het quade van hem wijft,
„Die toont dat hy het goede prijft.
Al is het bytje wonder soet,
Het weet wanneer het stralen moet.

Wanneer een boere jongeling
Set in een boom een selsaem ding,
Een Molock, of een bulle-man,
Of wat hy leelicx vinde kan,
Sal iemant dat al'oo verstaen
Als of het spoockfel wiert gedaen,
Op dat het ooft, uyt enckel spijt,
Daer moeste blijven alle tijt,
Ten minsten tot het neder-sijght,
En soo niet eenen plucker krijght,
Of dat het, tot eensieders spot,
Sal van den regen sijn verrot?
Of dat het self val in het slijck,
En wort een stinckend' aes gelijk.
Neen, dat en is de meyning niet;
Maer wat in dit geval geschiet,
Is slechts op dat de jonge vrucht
Niet sy genomen met 'er vlucht,

Of van een kray die 't al verflint,
Of van een exter, of haer kint,
Of van een ander vogel-grijp;
Op dat het fruyt, ten vollen rijp,
En sonder bluts, en sonder vleck;
En niet gefchonden van den beek;
Mocht over tafel sijn gediend,
Ter eeren van een beter vrient.

Ick prijfe dan een snege maeght,
Die dese gieren van haer jaeght,
En alle grage vogels mijt
Die haer begraceny voor dien tijt;
„Het maegde-peertje dient gepluckt,
„Niet in der haesten afgeruckt.

Let, als een kraye peeren steelt,
Hoe licht dat haer het fruyt verveelt,
Sy geeft 'er hier en daer een pick,
En siet! dan valt 'er in het slijk,
En koomt 'er dan een naeckre pier,
Of eenigh ander selsaem dier,
Een soogh, een padd', een vuyle fleck,
Die meynt het is voor haren beek,
En sit dan in haer sap en teert,
Soo dat 'er alle menschen deert;
O vrisjters mijt die snoode vreaught,
Dit is een spiegel voor de jeught.
Wat dient dit naerder uyt-geleyt?
My dunckt daer is genoegh gefeyt.

ROSETTE.

Ick lie nu daer of daer ontrent,
„Waer sien hic sijn uwe reden went,
Het stuck is weert te sijn gevat,
Ick weet exempels in de stad.
Dan 't schijnt, dat ghy, tot onsen spijt,
Het vryen wonder nau besijnt,
Hierop dan, eer wy vorder gaen,
Voor al een korte vreaugh gedaen;
Seght, dien 'er oyt een man getrouwt
Die sijn gelooove niet en bout
Op 't eygen wit en oogh-gemerck,
Gelijck men leert in onse kerck?
Ick sie, men woont hier onder een,
Men heeft 'er vrees en hoop gemeen,
Men geeft gewilligh alle dagh
Al wat ter oorlogh dienen magh,
Ick achte, dat het echte bedt
Hier immers niet en dient belet.

SIBILLE.

Ghy siet hoe ons de daet bewijft
Wat twist en onlust dat 'er rijft,
En wat men al voor quelling vint
Oock tusschen lieden eens gesint;
Eylacs, het leven van den mensch;
En gact niet al naer herten-wensch:
Wat salder dan al droeve pijn,
Wat salder leet en moeyte sijn,
Als sieder door een eygen baen
Sal willen na den hemel gaen!
„Ick bidde, viert maer eenen Godt,
„Ghy die u voedt uyt eenen pot.

ROSETTE.

Leght ons de mate niet foo na,
Op dat het ons wat ruymet ga;

Daer heeft doch menigh wijf geleeft,
Dat haren man gewonnen heeft;
„De nachtegael (gelijck men seyt)
„Die op het eygen bedde leyt,
„Die heeft gemeenlik groote kracht,
„Sy quelt oock in de midder-nacht.

SIBILLE.

Maer, kint, indien het anders viel,
Siet wat een helle voor de ziel.

ROSETTE.

„Een geestigh wijf kan wonder wel
„Belesen haren bed-gesel;
„Haer mont die heeft ee foete kragt,
„Die oyt veel wonder heeft gewracht.

SIBILLE.

Maer is 't niet seker dat de man
Het stuck al harder drijven kan?
Hy weet, hy leeft, hy hoort en siet,
Waer door hy beter pijlen schiet.

ROSETTE.

Wat is 'er doch van kloecke mans?
De waerheyt heeft de beste glans.

SIBILLE.

Dat is de waerheyt in der daet,
Maer siet eens hoe de weerelt gaet,
„Het reyne wort al eer besmet
„Als oyt het vuyl sal worden net;
„En iemant fris en wel gesont,
„Indien hy kust een siecken mont,
„Die wort eer van het quaet geraeckt
„Dan hy den siecken beter maect.

ROSETTE.

Ghy hebt gewiste swaren hoofst;
Het beste dient veel eer geloofst.

SIBILLE.

Wel seght eens, of 'er iemant quam
Die over u de vryheyt nam,
En seyde Roosje, beste kint,
Ick heb u boven al besint,
Ick heb u lief, en lijde smert
'Tot in het putjen van mijn hert,
Ick bidde wort mijn echte vrou
En gunt my doch u reyne trou,
Ick sal utrooft in alle pijn,
Ick sal u lief en leven sijn,
't Is waer, 'k en hebbe gelt of goet,
Maer 'k hebbe vry een hoog gemoet;
Ick sal gaen varen over zee,
En poogen naer een gulde ree,
Ick sal gaen soecken over al,
Wie weet waer ick het vinden sal?
Ick bid u, segh my doch een reys,
Soutghy hem geven sijnen eys?

ROSETTE.

Ick sal u seggen dat ick meen,
Ick sprecke ront, en meyne neen:
„'t Glück is los en glibber-glat,
„Dat niet foo licht en wort gevat,

„Ick prijfe datmen taft en siet,
„Van hoop en rookt de keucken niet;
„Waer koopt 'er iemant vleys of vis
„Om gelt dat noch onseker is?

SIBILLE.

Mijns oordeels, hebje wel gefeyt,
Maer 't dient wat naerder uyt-geleyt;
Ick segge datje minder meught
U troosten op een losse deught
Die niet en is, die niemant geeft,
Maer die noch in het ydel iweeft,
Als op het gelt of ander goet
Dat icmant noch verkrijgen moet.

ROSETTE.

Gewis dat schijnt al wat te sijn.

SIBILLE.

Het is de waerheyt, niet de schijnt.

ROSETTE.

Wel aen, vriendinn', ik neem 'et aen,
En wil na desen regel gaen;
Maer als my dan een vryer mint
In Gods-dienst eens met my gesint,
Die hem oock wel en cerlick draeght,
En my daer op ter eeren vreaught,
En dient hem dan niet aengeleyt
Al wat my in den boesem leyt?
Dat 's immers reden, soo ick meen.

SIBILLE.

Voor my, ick segge weder neen,
En meyn', al helt een rijpe maeght
Tot iemant die haer liefde draeght,
Dat sy dan evenwel voortaan
Met loode schoenen dient te gaen,
Dat sy moet decken haren gront,
Dat sy moet snoeren haren mont,
Dat sy haer sinnen niet te bloot
Moet storten in een vremden schoot;
„Daer is een soet, een eerbaer neen,
„Dat alle maeghden is gemeen.

ROSETTE.

Dat neen en kan ick niet verstaen,
My dunckt wy moeten rondder gaen:
Het is een greep die niet en sluyt.

SIBILLE.

Wel hoe: met eenen streck de bruyt?

ROSETTE.

Wanneer een saecke koomt te pas,
Dan is 'et immers niet te ras.

SIBILLE.

Noyt dient 'er ware maeght gevrijt
Gelijck een dief een beurfe snijt.

ROSETTE.

„Een die ten vollen is bereyt,
„Doet qualick alse langer beyt.

SIBILLE.

„Is best te wachten tijt en stont;
„Die haestig fuypt verbrant de mont.

ROSETTE.

„Als d'ure daer is en de man,
„Soo is'er toch geen wachten an.

SIBILLE.

„Veel saken doet men al te vroegh,
„Is't wel, soo is 'er tijts genoegh.

ROSETTE.

„Des menschen in-geboren aert,
„Maect yder om te sijn gepaert.

SIBILLE.

„Die met den eersten in val mint,
„Is maer een enkel Venus-kint.

ROSETTE.

„Wie niet in tijts sijn net en treckt,
„Die heeft verdient te sijn begeckt,
„'t Geluck dat is te byster ront,
„Het speelt ons dikmael aē den mont,
„En soo men danniet toe en bijt
„'t Is seker dat 'er henenglijt,
„En die voortaan niet meer en magh,
„Houd niet als droevigh na-geklagh,
„Want als de kans daer henen schiet,
„Daer staet men dan bedruckt en siet.
Daer is voorwaer geen meerder spijt
En die soo in het herte snijt,
„Als dat men heeft voorby gejaeght,
„Dat nu een ander wel behaeght,
„Daer nu een ander mede paert,
„Daer nu een ander wel af vaert,
Ick kenne meer als eene maeght
Die haer ten hooghste noch beklaget,
Dat sy niet happigh op en greep,
En al de vingers toe en neep,
Dat sy ni t vlijghig waer en nam,
Dat noyt sijn leven weder quam;
Wat dient 'er dit en dat ge'eyt?
Siet hier in 't korte mijn bescheyt:

En die het vasten nu verveelt
En sit niet met een mesen speelt,
En schrijft niet op sijn tafel-bort,
Met bier of wijn daer op gestort,
En symelt niet aen dit of dat,
Maer siet dathy de bouten vat.
Ick prijf' hier in den ouden tijt,
Doen heeft men uyt de borst gevrijt,
Doen spraken uyt een rechte gront,
Waerop de ganfche saecke stont;
'k En wil niet halen uyt en hoeck,
Een geyl of dertel minne-boeck,
Ick sal u brengen aen den dagh
Dat niemant weder-spreken magh.
Let eens wat hier Rebecca doet,
Die maecte vry al berer spoet,
Die hadde noyt geveynsden mont,
Maer ging in alle dingen ront,(voort.
Die bragt gheen vreemde rancken
Noch eenigh dubbel-sinnig woort,

Die maecte noyt geen krommen
Die seyde niet, Ik bente jong; sprong;
Maer schier so haest sy was gevraegt,
Hoe dat het reysen haer behaeght,
Soo sprackse met een open item;
Hy gae als 't dient, en ick met hem.
Siet daer, dat is het rechte padt,
Hoe dat een vryer dient gevat:
Daer maect men strax een kort be-
en siet! de vryster is de bruyt. (fluyt,
Men spreect maer eens den vader aen,
En alle faecken sijn gedaen.

Ach! wat een tijdt beleven wy
Vol list en snode lincerny,
Het moet ten hooghsten sijn beklaget
Dat menigmael een teere maeght
Soo door de list is omgekeert,
En soo veel streken heeft geleert,
Dat sy een eerlick jonck gesel
Gebruyekt als voor een kinderspel;
Sy doet hem drillen voor de deur,
Sy stelt hem duy sent-mael te leur,
Sy hout hem dickmael opren gang,
Niet felden ganfche jahren lang;
En als hy meynt te sijn geloont
Van alle gunst aen haer geoot,
Dan heeft hy dickmael slechts gedient
Tot lock-aes van een liever vrient.

SIBILLE.

Niet al te breed: u gants bescheyt
Dat kan haest worden weder-leyt:
Al wat ons Moyfes daer yertelt,
Is op het kortste voorgestelt,
Het stuck is nee stigh overdocht,
En alle dingen onderfocht,
Al staet 'er maer een kleyn verhael,

ROSETTE.

Neen, dat ontken' ick t' eenemacl;
En daer toe hebb' ick dubbel recht:
Want niet dat Abrams trouwe knecht
Sijn goede boodschap had gedaen,
Geen mensch en wil het wederstaen,
Terstont, terstont, den tweeden dagh,
Soo was van reysen sijn gewagh,
En siet! de maeght, by hem verfocht,
Die gaf haer wiligh op den rocht,
Sy was maeght, vryster, en gevrijt,
En weghgevoert op eenen tijt.

SIBILLE.

Nadien u dit dan niet en smaect,
So hoort en doort dat nader raect.
't Exempel door u by-gebraght,
Heeft mijns bedunkens kleyne magt:
't Is Waer, Rebecca sprack terstont,
En dar oock met een vollen mont,
Maer dit en is niet eer geschiet,
Gelijck men uyt de reden siet,
Als na dat Abrahams gesant
Nu gunfte by de vrienden vant,
Jae soo de faecken had beleyt
Dat hem de maeght was toegeseyt,
Die nu, als oopen vast besluyt,
Had teyckens van een volle bruyt;

Oock wijst de Schrift ten volien aen
Dat haer de vrage wort gedaen,
Niet by den knecht van Abraham,
Of een die van den vryer quam,
Maer 't is alleen haer eygen bloet
Dat haer de groofe vrage doet;
En daer was 't jae de rechte stont
Te spreken uyt een vollen mont.

Gaet nu, en laet de dochter vry,
Laet Maeght en Jongman, wie het sy,
Haer in het vryen stellen aen,
Als Labans sulter heeft gedaen;
Voorwaer, 'ken hebbe niet met al
Dat ick in haer berispen fal.

ROSETTE.

Dit schijnt ('t is waer) wel iet te sijn,
Maer noch en vind' ik geen en schijn,
Geen stoffe, noch besetten gront,
Waer mede ghy beweren kont
Dat u voorgaende vrijsters-leer
Kan staende blijven met 'er eer:
'k En vind niet in mijn gemoet,
Of in mijn diepste maeghde-bloet,
Dat niemant anders spreken magh
Als dat hem in den boesem lagh.

SIBILLE.

Wilt ghy hierop soo deftigh staen,
Soo moet ick hier wat dieper gaen.
Wel neemt dat u een jong-man seyt
Vriendinne, siet ick ben bereyt
Te sijn u lief, u weerde man,
Soo lang ick adem blasen kan,
Soo lang u wacker oogge pinckt,
Soo lang u foete stemme klinckt,
Soo lang als u een ader slaet,
Bevalt het u, en seghet maer 'Jae't.

Neemt mede datje langen tijt
Tot desen vrient gegenen sijt
En met soo goedertieren aert
Wel sijt geuegh te sijn gepaert;
Maer overlaende niettemin
Hoe swaer het valt een vryen sin
Te geven tot een engen bant,
En denckt oock, dat u teer verstant
De keuse van een echte man
Niet soo het dient beleyden kan;
Dat mede lange dient getoest
Al eer men rechte vrienden proest,
En datje tot soo grooten pack,
In alle deelen sijt te swack;
En hebt oock boven al geleert,
Dat hier u vader dient ge-eert,
En dat de vrienden dient geseyt
Waer toe de saecke wort beleyt;
Soo konje, met een vast beract,
Hier uyt wel maecken desen staet,
Dat soo een stuck is al te groen
Om met een jae-woort af te doen:
En 't is daerom u ware plicht,
Gelijck de reden u bericht,
Het aengeboden trou-verbant
Als noch te wijfen van der hant,
En als de saecke soo geschiet,
Soo vind' ick in der waerhey niet

Waer om een vryfter met befcheyt
Kan fijn bericht met dubbelheyt.
Ick weet, het is een out verſchil
Of oyt een menſch om beters wil
De waarheyt mach te buyten gaen;
Dan wort 'er noch een vrag gedaen,
Of niemant nu dan een reys
Mach op een ſtil, en loos gepeys,
Dat niet een menſch en weet als hy
Een duyster antwoord brengen by:
Doch, na dat hier mijn oordeel
draeght,

Ick meyne dat een Chriſten maeght
Behoort te fijn oprecht en ront,
En niet te ſpelen met den mont,
„Sy is doortrocken, en beveynſt,
„Die anders ſpreekt en anders peynſt.

ROSETTE.

Dat hebje wonder wel gefeyt,
En 't is de gront by my geleyt;
Ghy ſpreekt hier juylt ſo ik het meen,
Daer leydt dan u vermomde neen.
Hoe! als een jong-man ons bevalt,
Waer toe ſoo lange tijt gemalt?
Men kan voor ons wel ſeggen, Jae,
En dat hy tot de vrienden gae,
En vint hy daer een gladdē baen,
Soo fijn de ſaecten af-gedaen;
Dat is de rontheyt dien ick drijf,
En voor een maeghden-regel ſchrijf.

SIBILLE.

Neen, dat en prijs ick niet met al,
Want of een maeght in dit geval
Het veynen nimmer wel en ſtaet,
Soo dient toch echter haer beraet
En wat haer in den boefem leydt,
Niet voor den minnaer uytgeſeyt;
Daer is geen wet die dat gebiet,
Daer is geen lant daer dat geſchiet;
Men magh een deel van fijn beſtuyt
Met klare woorden drucken uyt;
Men mach een deel van fijnen gront
Bedecken met een heuſchen mont.

ROSETTE.

Maer ſeg dan, hoe dat ſelſaem neen
Koomt met u reden over een,
En hoe dat toch een Chriſten aert
Sijn rechte plichten hier bewaert;
Want (na my dunkt) hier wort geſeyt
Dat in het herte niet en leydt;
En dat is tegen ugobot,
En even fonde tegen Godt.

SIBILLE.

Het neen waer van hier wort geſeyt,
Dient noch al naerder uyt-geleyt:
't Is vaſt, wanneer een rechte maeght
Opeer en trouwe wort gevraeght,
Dat ſy dan niet en gaet te werck
Als op dit bondigh oogh-gemerck,
Te weten, datſe ſeker ſteit,
Hoe ſeer dat haer de vryer quelt,
Noyt ict te willen, of te doen,
Soo lang het ſtuck is rau en groen,

Dat is, tot eens het gants beſlagh,
En wat 'er toe behooren magh,
Aen haren vader is bekent,
En dickmaels om end om gewent;
Soo dat hy haer ten leſten feyt
Kint, dit 's het deel u toe-geleyt;
En dit ten vollen is geſchiet,
Soo wil, of kan een vryſter niet,
En ſchoon ſy feyt te vooren, Neen,
't Koomt met de waarheyt over een;
En haer gemoet is niet beveynſt,
Haer woort dat is, gelijckſe peynſt;
Want, ſchoon ſy 't lief niet noode fiet,
Dat niet en voeght, dat wilſe niet;
Doch hier van op een ander tijt.

ROSETTE.

Neen, ik en ſcheld' u geenſins quijt;
Maer wenchte weten uwen gront
Waerop ghy weder ſpreeken kont
Dat uwe vryſter ſegge jae,
Mits het haer vader ſoo verſtaec.

SIBILLE.

Mijns oordels, is 't een ſtoute daet
Indien een dochter onderſtaet -
Te ſeggen tot een jong-geſel,
Bemide vriend, ick wil u wel,
Mijn hert dat is tot u geſint,
Indien 't mijn vader dientſigh vint:
Voorwaer vriendinn' een teere maeght
En dient ſoo verre niet gewaeght;
En dient niet op haer eygen ſin
Soo diep te treden in de min,
Dat ſy aen iemant open doet
Het middel-punt van haer gemoet;
Een voegt, een vader dient gekent,
Dat dient de jonckheyt ingeprent.

Wanner men recht en wel belieft
Wat hier in voortijts is geſchiet,
Men vint dat gants het trou-verbont
Alleen maer aen den vader ſtont,
Geen vryer quam 'er by een maeght
Dan als 't de vader was gevraeght;
Geen maeght betrat het echte bedt
Als by den vader uyt-geſet,
De dochter ſtont genoeghſaem ſtil,
En 't ging al na des vaders wil:
En, of al ſchoon een jonge maeght
Op deſe ſaecten wert gevraeght,
Men vint noch eſter datſe ſweegh,
Of met gebogen hoofde neegh,
Het eerbaer root, dat haer ontſtack,
Dat was de mont die voor haer ſprak;
Dit is alſoo van outs geweeft,
Gelijck men in den Bibel leeſt,
Gelijck men over al bevint
Al waer men certijts heeft gemint.

ROSETTE.

Maer ſchoon de vader in 't begin
Niet recht en weet fijn dochters min,
Ten is geen ſwacker trou-verbant
Al koomt fijn wille naderhant;
En geeft hy dan het groote woort,
Soo gaen met een de ſaecten voort;

Of ſoo hy 't niet en kan verſtaen,
Soo blijft den handel ongedaen:
En na my dunckt, op deſen voet
Soo krijght de vader dat hy moet.

SIBILLE.

Al dunckt u dit ſoo wel geſeyt,
Daer is te grooten onderſcheyt:
Neemt, dat een jonge dochter ging
Haer geven aen een jongeling,
En dat alleen op deſen gront,
Indien 't haer vader ſoo verſtont;
Noch is 'er al een loſſe daet
Die vryge dochter toet en ſtaet;
Want ſoo de vader iet ondeckt
Dat tot des vryers naddeel ſtreckt,
En dat fijn eyſch hem woort ontſeyt,
Siet! wat een ſpel is daer bereyt.

Wat dunckt u, ſal de looſe quant
Niet roepen door het ganſche lant
Al wat de vryſter heeft gedaen,
En wat 'er oyt is om-gegaen,
En maecten alle menſchen wijs
Dat flechs de vader is te vijs,
En dat hem niet als dat belet
Te klimmen op het echte bedt?
En ſingt hy noch geen ander liet,
Soo is hy noch de quaefte niet.

Oock wiſt de reden krachtighaen
Dat, als een dochter gaet beſtaen
Alleen op haren dommen ſin
Den geeft te ſtrecken tot de min,
Dat ja de vader veel verliest
Soo haect ſy maer een vryer kieſt;
In voegen dat fijn hooge maght
Is in een engen hoock gebracht;
Hy kan niet doen dat hem betaemt,
Maer na fijn dochter heeft geraemt;
En ſiet nochtans, in ouden tijt
Doen wert de dochter niet gevrijt,
Het ſtuck was in des vaders hant,
Die maect' of brack den echten bant,
En dat is verr' den beſten voet;
Want dat de loſſe jonckheyt doet
En is gemeenlick anders niet
Als dat op malle dingen fiet,
Een montj, een oogj, een vieſe-vaes,
Het ſweten van een jongen dwaes,
En troſſe gang, een vreedde ſprong,
Een grilligh deuntje dat hy ſong,
Een knevel van een ſpiſen baert
Met vier in haren ſtant bewaert,
En dagh aen dagh eens op-geſet,
Dat is hier veel het liſtigh net
Dat eerſt het los geſichte vangt,
En dat tot in het herte prangt:
Roſette laet u vader doen;
Want ghy eylaes! lijt al te groen.

ROSETTE.

Maer hoe, ſal dan een teere maeght
Die luſt, en ruſt, en leven waeght,
Haer moeten voegen tot een man,
Die ſy miſſchien niet veelen kan,
En dat uyt dwang en hoogh gebiet?
Dat is voorwaer een groot verdriet.

Daer woont een tocht in ons gemoot
Die dickmael vreemde faecken doet,
Men haet den een men weet niet hoe,
Een ander draegt men gunfte toe,
En al om ick en weet niet wat,
Dat noyt te recht en is gevat;
En als men dan een kint beftet,
En defe gronden niet en weet,
Soo koomt het licht te fijn geaert
En tegen wil, en buyten aert.

Wie maer cen reyfe neemt ter hant,
Een weynigh uyt het vaderlant,
Die taelt voor al met goet beraet
Naer een bequaemen mede-maet,
Die met fijn doen, en gants beflagh,
Sich naer fijn macker voegen magh;
Wat moet 'er dan niet fijn gedaen
By die een reys gaet nemen aen,
Niet vaneen kleynen ommevang,
Maer voor fijn leven dagen lang?
Hoe dient gelet in dit geval
Aen wie men fich verbinden fal?
Hoe dient 'er naer een maet gevraegt
Met wie men goet en leven waeght,
En die men alrijt dragen moet
Gelijck een fleck haer huysjen doet?

S I B I L L E.

Voor my, ick houde voor gewis
Als dat het gants ondienftigh is,
Een maeght te binden aen een man
Die haer verftant niet lijden kan;
Ick rade dat de vader-macht
In defen deele fy verfacht,
En dat men noyt met onverftant
Haer dringe tot den echten bant
Met iemand die haer tegen flaet;
Maer houde voor den beften raet
Dat, als een dochter wederftreeft,
Men haer dan wat bedenkens geeft;
Miffchien fy wil een korte tijt,
Haer ftellen buyten alle ftrijt,
Of kan de fucht niet anders gaen,
Soo blijft het beter ongedaen;
Want defe knoop duert al te lang
Om vafte te maecken door bedwang.
Aen d' ander fidee lijf' ick niet,
Hoewel hetal te veel gefchiet,
Dat jong-gefel of teere maeght,
Eer hy of iy 'thaer vader vraeght,
Tot dees of gene wort gefint,
Of in de trouwe fich verbint.

Wie lant-goet koopt, ook maer een
Befier eens wat hy niet en doet (voet,
Al eer hy tot den handel gaet,
Hy pleeght voor eerst gefetten raet,
Hy laet op alle boecken fien,
En vraeght gemenlick oude lién,
Of 't niet voor renten is verpant,
Of 't niet en draeght een stillen bant,
Of 't niet en is foodanigh goet
Dat alrijt gaen en keeren moet,
Of 't niet en heeft een vuylen ftanck
Door niemants goot of water-ganck,
En of 'er oyt, by winter-dagh,
De buert' een voet-pat hebben magh;

In 't korte, niet en is fookleyn
Of 't leyt en woelt hem in het breyne,
En als hy dit ten vollen weet,
Dan is 'er dat hy vorder treet,
Hy roept getuygen by den koop,
En dat niet van den flichten hoop,
Maer lieden midden uyt den Raet,
Die dragen kennis van de daet,
Men noemt geduerigh parkement,
Daer worden fegels op geprent,
Dan wort het ftuk noch eens gemelt,
En weder by gefchrift gefelt,
Niet in het duyftler van een hoeck,
Maer in een openbaren boeck,
Daer ieder klaer en open fiet,
Hoe al den handel is gefchiet.

Indien men dus veel faecken doet
Ontrent een huys, of ander goet,
Dat ieder, na den pallem-flagh,
Strax wederom verkoopen magh,
Wat dient 'er niet te fijn bedacht?
Wat dient 'er niet by een gebracht
Wanneer men iet voor handen heeft
Dat ons tot in de beenen kleeft,
En dat men tot fijn leffen dagh
Niet vande leden fchudden magh?
Gewis hier dient gants diep gemerk,
Of anders is 'et kinder-werck.

R O S E T T E.

Al dat is nu genoeg verftaen,
En my is des genogh gedaen,
Maer nu foo wil' ick wel een reys
U fpreken van een diep gepeys
Dat my door al de finnen woelt,
En hoeren wat ghy des gevoelt:
Een aerdigh meysje, dat ick ken,
(Maer peyft doch niet dat ik het ben)
Bemint een feker jonck-gefel,
Die is in goet, in eer en flaet,
Al vry wat boven hare maet,
De vryfter wift (gelijck fey)
Dat aen haer ouders alle bey
Het vol befluyt van defe trouw
Ten hooghften wel bevallen fou:

Dit aldus fijnde (sprack de maegt)
Soo wert hier over nu gevraeght,
Of eens dees jongman ftont bereet
Te fweeren met een dieren eet,
Dat hy my nu en alle tijt
(God geve wie het oock benijt)
Sou kennen voor fijn wederpaer,
Al lefd' hy tienmael duyfent jaer,
Behoudens dat ick wederom
Mijn jeught, en teere maeghde-bloom
Tot laefenis van fijn verdriet,
Hem in de ftijle plucken liet.
Hier over (seg-ick) wort gevraeght
Of dese kanfe dient gewaeght,
Dan of ick beter dit geval
Voorby mijn deure wijfen fal?
Ick, vry ontfet van defen flach,
Stont voor een wijle flecht en fagh,
Doch nae dat ick my had bedacht,
Soo heb ick dit te bert gebraght:

Voorwaer, na dat de maegde-plicht
Ons jonge dieren onderricht,
Soo moet een vryfter nimmermeer
Soo verre wicken buyten eer
Hoe fchoon dat ook eé vryer fpreekt,
Al fchijnt 'et dat fijn herte breeckt,
't Is wint en wafem altemael,
,,Een vryer flaght den nachtegael,
,,Die in het wilde dapper fluyt,
,,En maectt een over groot-gefluyt;
,,Maer als men eens wat naerder let
,,En op fijn vleys, en op fijn vet,
,,En dat men ondertafte fal,
,,Vá waer ons komt dit groot gefchal,
,,Soo vintmen slechts een mager dier,
,,Dat niet en heeft als fijn getier,
,,En wat men op of onder fiet,
,,Daer is een ftem, en anders niet.
,,Al wat de vryers brengen by
,,Dat is maer lifflaflery,
,,Maer loofe reden, fonder gront,
Alleen gewaffen in den mont:
Haer groot beflag, haer gants bedrijf,
En fijn maer woorden fonder lijf,
,,Ten fijn maer ratten die het fpecie
,,Wel dreygen met een gragen beek,
,,Maer om te komen in de val
,,Daer toe en is geen luft met al.

Dit was't befcheyt dat ick haer gaf,
Maer fy en liet daerom niet af,
En sprack; Ick weet waerop ghy fiet,
Dat efter weder-hout my niet;
Wat dat het Maeghde-boek gewaght
Dat nimmermeer een teere maeght
Met iemand haer vergeten moet,
Al sprack hy woorden honigh-foet,
Dat houd ick als een vafte wet
Wel diep in mijn gemoet gefet;
Maer als een aerdigh jongeling,
Biet aen de maeght een fchoonen ring,
En boven dat met eede fweert,
Dat hy die voor fijn deel begeert,
Engeeft daer op fijn rechter-hant
Als tot een eeuwich onder-pant,
Dat fy dit al noch evenwel
Moet achten voor een kinder-fpel,
En wijfen tefter van der hand
Dat is, mijns oordeels, onverftant,
En ick en vind 'et (hoe ick foek)
Niet eens al het maeghde-boeck.

Dit matfe noch al breeder uyt,
En maect' in 't eynde dit befluyt,
Dat jae een maeght uyt dit bejagh
Haer nu en voordeel foeken magh;
Te meer indien het feker gaet
Als dat de vrient, om goet of flaet,
Of noch miffchien op 'beter gront,
Haer ouders wel te finne ftont;
En als het ftuck alfoo gefchiet,
Soo feyft 'er, mijns bedunkens, niet:
Wat klachten heeft mijn vader dan?
Hy heeft fijn will', en ick een man.
Nu wensch ick des al niettemin
Hier op te weten uwen fin.

SIBILLE.

Had dese vryfter wel gefocht,
En hare faecken wel bedocht,
Het boekje van de maegde-plicht,
Dat hadd' alleen haer onderricht,
Want daer is klaer genoegh gefeyt
Hoe dese faecke dient beleyt;
„Maer wat doch baet'er keers of bril
„Wanneer een uyl niet sien en wil?

Doch nuje bidt om mijnen raet
Soo dunckt 'et my een fotte daet,
Dat oyt een maecht haer eer verkofft
Om ick en weet wat trou-belofft.

ROSETTE.

Wel of'er eens een hups gefel,
Mifmoedigh om het lang gequel,
My quame seggen alle daegh,
My quame seggen evenstaegh,
My quame seggen overluyt,
Ten waer' ick quame tot besluyt,
Dat hy, tot trooft van sijnen brant,
Sou reyfen naer een verre lant,
Sou dolen hier, en weder daer,
Wel vijf, of ses, of seven jaer,
Seght, of ick om dit hoogh beklagh,
Den klager oyt believen magh.

SIBILLE.

Alklaeght de vryer byfter feer,
En waeght u troutjen nimmermeer;
Die greep en is geen rechte voet
Door door men herten winnen moet,
„De liefde wort door liefde groot,
„En niet met dwang of harden noot,
„En min door eenig dreygement.

ROSETTE.

De reysdient efter afgewent,
Dus seght hoe ickfe fuyten fal.

SIBILLE.

Maer, Roosje, sijtge noch foomal?
Almaekt de schipper groot gekraey;
Hy blijft noch dickmael aen de kaey;
Ick hebber veel van dese liën,
Ick hebber menighmael gesien,
Die waren op de reys gekleert,
En sehenen tot den wegh gereet,
Ja ftondenal geleerst, gelpoort,
Maer geen van allen ginger voort;
Ick kenn' in stadt een jonge maegt,
Die van dien mallen schrick gejaeght
Ging scheyden van haer weerde trou
Om dat de vryer reyfen wou.

Ghy, beelt so diep geen woorden in,
Ten sijn maer rancken van de min,
Sy komen uyt een loofen gront,
En wassen nietals in den mont.

ROSETTE.

Alschijnt een vryer wonder schalk,
Hy is nochtans gelijk een valck,
Die, als hy na de proye vlieght,
En dat hem daer sijn hoop bedrieght,

Soo dat hy, schoon hy bijster hijght,
Niet een patrijs gevangen krijght,
Die, seg ick, is dan ongefint,
Hy slaet de vleugels in den wint,
Hy geeft hem veerdigh opte vlucht
En soecht voor hem een beter lucht,
Het schijnt, hy schaeamt hem voor het
Daer yder weet sijn ongeval. (dal

SIBILLE.

Beminde maecht, verstaet 'et wel,
'k En wil niet dat een jong-gefel
Sal draven ganfsche jaren lang,
En jagen eeuwich sonder vang,
En dit alleen tot enkel spor;
Neen, dat is tegen mijn gebot:
Ick wil maer dat men eerlick vrijt,
En allekromme gangen mijt;
Ick wil dat noyt een jonge maecht,
Hoe seer dat oock een vryer klaeght,
Sal wijcken van de rechte baen,
Om slimme wegen in te gaen.

ROSETTE.

Is datalfoo een stale wet,
Die alle vryfters is gefet;
Die vast moet blijven alle tijt,
Soo darfe geen verferen lijst,
God geve wat'er omme-gae?

SIBILLE.

En twijffelt niet, ick seggejae:
Het is een peyl die niet en wijckt,
Het is een feyl dat niet en strijckt,
Het is een rots die noyt en beeft,
Wat slach haer wint of bare geeft,
En dit's nu menighmael gefeyt.

ROSETTE.

Ghy sijt te streng in u beleyt:
Wel of't een eerlick jongeling
Soo bijster aen het herte ging
Dat hy nu sieck van liefde waer,
En laege schier in doors gevaer,
Soo dat het vier geweldigh straf
Hem wees gelijk een open graf,
Seght eens, wat raet in dit verdriet?

SIBILLE.

Ey, lieve kint, en acht 'et niet;
Dat groot beklagh, die sware pijn
En is niet meer als enkel schijn;
Waer is'er een in onse tijt,
Waer is'er iemand doot gevrijt?
Men roeyt, ick reys, ick queel, ick sterf,
Ten fy ick enmael trooft verwerf;
En siet iher is maer al bedroch,
Sy blijven, en sy leven noch.

Dan schoonal queelde iemand seer,
Ghy noch en gaet niet buyten eer,
Maeckt datje dese klippen mijt,
Daer tucht en schaemte schip-breuck
De kortse van de geyle min (lijt,
En heeft maer slimme parten in,
Her is een strick, een fuyck, een val,
Die licht een vryfter vangen sal,

Indienfe niet en wort geleyt
Na tucht en ware schaechte feyt;
Dus soje raet of reden acht,
Houd dese rancken gants verdacht.
Siet Ammon leyt van minne kranck,
Hy nut geen spijs of foeten drank,
Hy is soo mager uyt-geerte
Dat hy aen alle menschen deert,
De Koninck is met hem begaen,
Die komt en spreekt den linckeraen,
Die geeft gehoor en sijn geklagh,
Om dat hy soo verdrietigh sagh,
En mits hy leet soo grooten noot,
Dat hy scheen dichte by de doot;
Maer ofhy schoonal dapper hijght,
Soo ras hy Thamar maer en krijght,
Geen hooff, of hert, en doet hem seer,
Daer sijn geen swacke leden meer;
Hy is terstont soo kloecken man
Dat hy een maecht verkrachten kan;
Is dat niet dapper sieck geweest,
Daer vuyle lust het quaet geneeft?
Rofette, wat ick bidden magh,
Vermijt u van dit slim bejagh;
Of schooneen vryer byfter klaeght,
Ghy, houd u als een wijse maecht,
En wort doch noyt een malle bruyt,
Al speogh hy long en lever uyt;
Ontseght hem tot de rechte stont,
Dat is het volle trou-verbont,
„Wie oyt begon ontijdig spel
Dat was een fot in Israël. ^{a. 2. Sem. 13. 13.}

ROSETTE.

Vriendinne, tusschen ons gefeyt,
Is dit niet wat te lang gebeyt?
Want als de knoop is toe-gaen,
Dan is'er geen ontfeggen aen;
Her wijf is dan haereygen niet,
Maer voeght haer na de man gebiet;
En wat men doet uyt enkel dwanck,
Dat heeft gemeenlick geen danck;
Maer geefmen eer men geven moet,
Dat maeckt de gunste dubbel soet.

SIBILLE.

Ey fwijgt dog Roosje, 't is gedwaelt,
Wat leyt u in het hoofft en maelt?
Wie is't die iemand liever was
Om datfe geylen brant genas;
Want of al schooneen jongeling
Met liefde-korts bevangen ging,
Ja lage boven maren kranck,
Noch heeft de vryfter geen danck
Indienfe met een eerlick lijf
Hem geeft oncerlick tijt-verdrijf.
Wat van verraders wert gefeyt
Wort oock tot vryfters uyt-gebreyt,
„Men wil de daet, en niet den man
„Die slimme rancken smeden kan.

ROSETTE.

k'En kan dit efter niet verstaen,
Of wijft my naerder reden aen;
Wie kan'er soo ondanckbaer sijn
Die vreughde loont met droeve pijn?

SIBILLE.

Ghy eyft my wonder vast bescheet,
En evenwel het is gereet:
Gods eygen woort dat wyft de baen,
Hoe vreemt dat hier de faeken gaen.

Siet Animon (die, gelijk het schein,
Van enckel liefde schier verdween)
Kreegh door bedrogh en slim beleyt
(Gelijk hier vooren is gefeyt)
Het eynde van zijn dwafe lust,
En fiet! daer was het vier gebluft:

Ach! Thamar mocht wel henen gaen,
De ganfche liefde was gedaen;
En hooffe knecht, een slimme guyt,
Die joegh de maeght ter kamer uyt.
Daer gaetse van haer eer berooft,
En stroyt vast affchen op haer hoofft,

En, uyt een droevigh herten-leet,
Soo scheurte noch het bonte kleet,
Het kleet dat slechts een jonge maegt,
Dat maer een Koninx dochter draegt,
En dat geen vryster hebben magh,
Die oyt by man te bedde lagh:
Maer of al schoon de dochter treurt,
En haren besten tabbert scheurt,
Of datse slecht en deerlick fiet,
Die slimme quant en wille niet:
Soo haest sy maer en was onteert,
Is al zijn wesen om-gekeert;
Sijn ganfche lust is wegh geruckt
Soo ras het bloemrje was gepluckt.

ROSETTE.

Maer dat was ook een losse schroef,
Een lichte guyt, een loofen boef,
Die fo een Koninx dochter schond,
En strax met schanden henen fond:
Hy kreegh oock loon na zijn begagh,
Daer yder wel op letten magh;
Want hy werd juyst alsoo geplaeght,
Gelijk hy dede mette maeght,
De jongers van het dertel hof,
Die smeerden hem wel dapper of,
Soo dat hy flux ter plaetsen bleef,
Daer hy zijn dronken vreughde dreef:
Soo moetje varen alle tijt,
Soo moetje varen wieje sijt,
Die oyt een jonge vryster schent,
En dan haer moeder weder sent.

SIBILLE.

Wel, soete maeght, let op het stuck,
En mijt foodanigh ongeluck;
En of het schoon eens soo gefchiet,
Dat u een loofe gast ontbiet,

Als dat hy sieck te bedde leyt,
En nu als van de werelt scheidt,
En dat vermits de groote vlam
Die uyt u schoonheyt voetsel nam,
En dat de quant daer op misschien
U eens verfoeckt te mogen sien,
Eer dat hem, door het swaer geval,
Sijn droeve siel ontslippen sal,
Ick bidde, komt 'er niet ontrent,
Schoon hy u duyfent boden sent,
't Is mal gebaer, of slimme list,
Waer door men naem, of eere mist.

Soo is de vos oock wel gestelt,
Hy gaet hem leggen op het velt,
Hy streckt hem uyt met al het lijf,
Het schijnt zijn oogen worden stijf,
Het quijl dat fevert opten gront,
De tong die hangt hem uyten mont.
In 't korte, wie daer komt gegaen,
Die feyt, och Reyntje 't is gedaen:
Maer soo daer eens een vogel koomt
Die nu de vos niet meer en schroomt,
En dat het slim gedrochte fiet,
Dat sich de proye schoone biet,
Soo springt het loofe vosjen op,
En grijpt den voogel by de kop,
Dat is de sieckte die hem let,
De sieckte dient hen voor een net.
Maer om te keeren tot den gront:
Daer op ons eerste reden stont,
„Noyt koomt 'er uyt een quaet begin,
„Noyt koomt 'er uyt de geyle min,
„Noyt koomt 'er uyt te snellen spoet,
„Dat voordeel aen de vrysters doet.

Als iemant, voor den rechten tijt,
De vruchten van den wijngaert snijt,
En laet 'er dan met luchten sin
Van stonden aen de tanden in;

En dat daer op de druyve berft,
En op de stompe tanden knerft,
So voelt hy strax een wrange smaect;
En fiet, daer eyndigh zijn vermaect;
Hy grijnst, en, met een snar geluyt,
Soo spout hy 't al ten monde uyt;
Hy toont hem norts en bijster gram,
Om dat hy steylen hooge klam,
Engroote moeyten onderfont
Alleen maer om een fueren mont.

Geloof het, teere maeght, geloofst,
Alseineigh gier u maeghdom roofst,
En dat hy, voor den rechten stont,
Daer aen verkoelt zijn heeten mont,
Dat (seg-ick) even met 'er daer
Het vuyl begagh hem tegen staet!
Wat eerst so wroegt hem zijn gemoet,
En feyt hem dat hy qualick doet,
En jaeght hem als een snelle storm,
En knaeght hem als een felle worm;
Dan koomt hem vorder in den sin,
Hoe licht ghy vielt in geyle min,
Hoe ras ghy van het bloemtjen schiet
Dat noyt zijn eerste wesen fiet:
En noch so wort 'er boven dat,
Een vast beslyt hier uyt gevat,
Te weten, dat een stoute maeght,
Die eens haer beste panden waeght,
Geduerigh, na den eersten val,
Oock elders dertel wesen sal.
Siet daer u weerde maeghde-blom,
Siet daer u ganfche wille-kom,
Siet daer u gunst met haren danck,
Die scheyt als met een vuyle stanck;
Siet daer het lang-gewenste foet,
Dat is terfont maer enckel roet:
Dat is een plaegh, een haerde wet,
Die God op vuyle lusten set;

Al was de vryfter lief-getal,
 Sy wort eylaes tot enkel gal.
 O Maeghden, wat ick bidden magh,
 En doet my noyt foo quaden slagh,
 En of 'er iemant heftigh vryt,
 Verbeyt noch al den rijpen tijt.
 En wat hier 't schoon beloven raect,
 Dat iemant somtijts gaende maect,
 En bout noyt op foo weecken gront,
 Al maect 'er iemant wonder bont;
 De werelt is te bijfter loos,
 En wy, eylacen ! al te broos,
 Om defekans, door ons bestaen,
 Met eenigh voordeel aen te gaen.

Hoelichte wort eenjonge meyt
 Ellendigh van het stuck geleyt
 Door slim bejagh, en enkel list,
 Daer op de slimste niet en gist!
 Het schijnt sy heeft haer banden vast,
 En effer is 'er mis getaft;
 De linckert scheert alleen de geck
 Sijn eer is maer een minne treck.

Hier sweert 'er een in dit geval
 Dat hy sijn lief beminnen sal,
 Soo lang hy d'aerde van beneen
 Met sijne voeten sal betreen
 En als hy dan sijn heete lust
 Na sijn gevallen heeft gebluft,
 En dat hy uyt sijn vuyle schoen
 Een hant vol stofs heeft laten doen,
 Dat hy met voor-bedachten sin
 Ter smuyck daer had gesteken in,
 Dan lacht hy dapper in de vuyst,
 En meynt hy heeft 'er wel gekuyft;
 Daer sit de vryfter dan bedot,
 Tot eygen leet, en vreemde spot.

Een ander vint een slimmer treck,
 En roert aldus sijn loofen beck;
 Ick sal u houden trou-verbont,
 Soo lang tot my de gantsche mont
 Met aerd' en stof sal sijn bedeckt;
 En siet! noch is 'er maer geheckt:
 Want alsoo ras de slechte maeght
 Haer eer ontijdigh heeft gewaeght,
 So heeft hy 't hooft maer in het stof,
 En roept terstont, Ick ben 'er of.

Noch seyt men hier te sijn geschiet
 Dat een sijn liefaldus verriet,
 Hy seyd' haer vreemde lijnery,
 En voegd' er dit ten lesten by;
 De schepper die hier boven is
 Sy mijn getuyge, dat gewis
 Ghy sult mijn echte vrouwe sijn,
 Geneest my slechts de minne-pijn:
 De maeght, eylaes! onnoofel dier,
 Die bluft hier op het dertel vier,
 Maer na de lust en haer bejagh,
 Van trouwen vorder geen gewagh:
 De Quant en komt niet weder uyt,
 Daer satse doen de soete bruyt;
 En schoon sy dickmael hem ontbiet,
 De linckert gaet, of kooomt 'er niet,
 Eens quam hy haer te moete gaen,
 Doch al de liefde was gedaen,
 Hy keerd het hooft aen d'ander sy,
 Maer siet de vryfter ging 'er by,

Sy greep hem by sijn opper-kleet,
 En maent hem dier op lijnen eedt,
 Dar hy doch sijn beloofde trou
 Ten lesten eens voltrecken wou;
 De gast die stont een wijle stom,
 Maer evenwel hy loech 'er om;
 'T en lesten seyt hy; slechte duyf
 Ick met u trouwen? wat, een struyf!
 Ey ruit u hooft, onnosel kint,
 Belooven is maer enkel wint,
 De schepper daer ick u by swoer
 En is niet anders, lieve moer,
 Als dese lepel, dieje siet,
 Die papaen kleyne kinders biet:
 Ghy daerom weyt ons niet te breedt,
 Daer is geen kleem in desen eedt.
 Siet daer stont onse bruyt en keeck,
 Eylaes! haer gantsche kracht besweek;
 Maer offe droeve was of niet,
 Sy moest verteeren haer verdriet,
 Vermits sy geenen troost en kreegh;
 En was noch blijde datse sweegh.

ROSETTE.

Waer ick Princeesse van het lant
 Ick foo dien slimmen lanterfant
 Wel anders dwingen tot de trou,
 Hy mochte leggen dat hy wou.

Maer is 'er niet een strenge wet,
 By Prins of Keyfer in-geset,
 Voor soo een onbeschaemden mont
 Die met een voor bedachten vont
 Den maeghdom van de vryster steelt,
 En met de weerde trouwe speelt?

SIBILLE.

Mijn swager is een advocaet,
 Een man die vry het stuck verstaet,
 Die heeft my dickmael aengeleyt
 Dat, als een vryster is misleyt
 Door grepen die een spotter drijft,
 Dat evenwel de trouwe blijft:
 Een woort gesproken opten voet
 Gelyck men dat gemeenlick doet,
 En wort na rechten niet verstaen
 Dan soo de reden is genaen.

ROSETTE.

O! dat behaeght my wonder wel,
 Beloven is geen kinder spel:
 Het recht, dat recht het slim geschil
 Wanneer een boef niet wel en wil.

SIBILLE.

Neen holla, jonge dochter, neen;
 Engaet hier verder als ick meen:
 Neem dit niet voor een oogghemerk,
 Op datje daer op gingte werck;
 Oock dit en diergelycke recht
 Dat heeft 'er vry al wat te slecht,
 Om iemant van haer eer geset
 Te brengen tot het echte bedt;
 Want schoon men so een linker daegt
 En bijfter voor den Rechter klaegt,
 Wat kooomt 'er van als enkel spijt,
 En dat men op de tongen rijt?

Bedenckt eens wat die loofe quant
 Niet op sal halen 't uwer schant;
 Hy sal daer leggen voor gewis
 Dat ghy, gelyck een taye klis,
 Hem pleeght te kleven aen het lijf,
 Hy sal daer roepen stout en stijf
 Dat ghy hem over langen tijt
 Hebt nae-gelooopen en gevrijt,
 Dat ghy hem dickmael hebt geterght
 En ick en weet niet wat vergerht,
 Jae, datje noyt een kleyn vermaen
 Van trou-beloften hebt gedaen,
 Als doen ghy nu te bedde laeght
 En sijnen brant ontsteken saeght;
 Noch sal hy, als met open keeck,
 Omfandigheden wonder veel,
 En duysent rancken op een ry
 Tot schijn van waerheyt brengen by,
 Dus sulje worden ingevoert
 Voor eene die geduerigh loert,
 Om jonge vryers rijck en vet
 Te krijgen in u vincke-net;
 Daer sulje staen, onnosel lam,
 Nu gants bedroeft, dan hevig-gram,
 Nu bleeck eylaes, en sonder moet,
 Dan weder root gelyck een bloet;
 In 't korte, t' uwer grooter schant,
 Een kluchje door het gantsche lant.

ROSETTE.

Voor eene die haer stuck verstaet
 Ishier toe vry al beter raet,
 Voor my stont ick in dit geval,
 'k En waer mijn leven niet foo mal
 Van iemant gunste toe te staen,
 Of eerst foo moest 'er voren gaen
 Een ring, en dat een diamant,
 Een briefje van sijn eygen hant,
 Waer in hy my beloven sou,
 En vaste minn', en echte trou;
 En dit al vorensfoo gedaen,
 En dan is 'er geen ontkennen aen.

SIBILLE.

Och kint, al waerje noch so sneegh,
 U saecken gingen noyt ter deegh;
 Ghy oyt, van soo geslepen quant,
 Ghy, brieven krijgen van verbaent!
 Ghy, gronden leggen t' uwer eer!
 Ey lieve, denckt er nimmermeer.
 Ghy sijt te swack, en hy te sterck;
 Dit stuck en is geen maeghde-werck,
 Hoe seer ghy op u saecken let,
 Indien hy maer een punt verfet,
 Off slechts een letter omme draeyt,
 U gants beleyt dat is bekaeyt;
 Hy sal u met een hooftten treck,
 Hy sal u met een loofen beck,
 Hy sal u door een vreemde tael
 Ontglippen, als een gladden ael.
 My valt hier int een vreemt geval
 Dat u wat wijser maecken sal,
 Indienje maer het stuck en vat.

ROSETTE.

Wel aen, vricndinne, seghet my dat

SIBILLE.

Een jonck student een weelig gast,
 Met jock en spel voor al gepast,
 Vol jeugd'ig bloet, en enckel brant,
 Koomt weder in het vaderlant,
 Daer gaet hy staen als advocaer,
 En siet eens wat 'er omme-gaet,
 Hy kreeg voor eerst daer niette doen,
 En 't stont hem uyt'er-maten groen,
 „Voorwaer het is een kunst'ig man,
 „Die jught en weelde dragen kan.
 Hy wort daer in de buert gewaer,
 Een bolle meyt een geest'ig haer,
 Een dochter van een swarte smit,
 Maer sy was uyt'er maten wit,
 Hy koomt 'er by des avonts laet,
 Wann'erse voor de deure staet;
 Hy jockt en speelt al wat te vry,
 Hy bleef 'er ganfche nachten by;
 Hy maectt 'er naerder kennis met,
 Zoo dat hy raectt ontrent haer bedt,
 Daer onse duyf, de slechte Griet,
 De gronden leyt van haer verdriet.
 Sy pleeght niet lange dit bejagh,
 Sy voelt wat anders alsse plagh,
 De smit verneemt een selfaem vet,
 Dat sich ontrent haer midden fet.
 Hy roept sijn dochter wat ter sy,
 Hy roept 'er oock de moeder by,
 Hy gaertse stil en sachtjens aen,
 En vraecht hoe alle faecken staen;
 Daer is de meyt in groot gevaer,
 Sy went 'et hier sy keert 'et daer,
 Doch mits 't in allen bleef te kort,
 Soo seyt 't in 't leste wat 'er schort;
 De smit, eylaes, de goede man,
 Gelyck een yder dencken kan,
 Is uyt'er-maten seer ontfleet,
 En tot de siele toe gequelt,
 Maer evenwel, nadien hy siet
 Dat 't geen met vreugde was geschiet
 Met druck niet af kan sijn gedaen,
 Soo s'reeckt hy dus sijn dochter aen:
 U stout bedrieff en geilen brant
 Heeft ons gebracht in dese schant,
 Nu dient 'er neerlich op gepeylt
 Wat dit beginfelic vordereyft?
 Ey u sy dan te weeg gebracht
 Dat uwe pol oock desen nacht
 In uwe kamer komen magh,
 Gelyck hy van te voren plagh,
 En laet my naerder overslaen
 Wat ons dan vorder dient gedaen.
 Siet 't weerde maecht, dit komt 'er van
 Wanneer een vryster nu en dan
 Of al te grooten vryhey't heeft,
 Of al te grooten vryhey't geeft;
 Ick wenite dat men in her lant
 Soo grooten vryhey't niet en vant,
 Ick sie men laet de jonckhey't toe
 Te mallen, ick en weet niet hoe,
 Oock dickmael in de stille nacht,
 En dat alleen, en sonder wacht;
 Ach! hier uyt rijft ons groot verdriet,
 Dat niemant, alste laet, en fiet,

Het is voorwaer een teere maecht
 (Mijns oordeels) al te veel gewaecht;
 Het is haer al te seer geterght
 En boven harekracht gevergh't;
 Let, ouders, let op dit bejagh,
 En bint het vryen aen den dagh;
 Of anders krijght u kint een man
 Eer dat 'et iemant weten kan.

ROSETTE.

Wel wat is dit voor onbescheyt
 Dat ghy ons hier voor oogten leyt?
 Het schijnt dat ghy den vryen tijt
 Van onse foete jught benijt;
 Wy sijn een vry-gevochten lant,
 Waerom dan hier een engen bant?
 Waerom doch soo een harde wet
 De teere maeghden voorgeset?
 In 't vryen dient men vry te sijn,
 En daer en dient ge n sonne-schijn,
 Den avont is, van langer hant
 En in de stad en op het lant,
 Geeygent tot de soete min,
 En niemant vont 'er hinder in.
 „Siet, wie een dochter onderhou't,
 „En wenst met haer te sijn getrou't,
 „Die kent geen heet of dertel bloet,
 „Maer heeft eē reyn en heus geoet,
 „Een herte dat niet quaets en peyft,
 „En niet als goede dingen eyft,
 „Dat heyligh bont is al reeyn,
 „Ten lijcht geen vuul of dertel bryen.
 Doch schoon daer quam 'er een ter
 Die slimme wegen dorste gaen; (baen
 Ey geen van ons en is soo mal,
 Of weet hoe sy haer dragen sal,
 Men kent de linckers mer 'er daer,
 Men siet haest wat 'er omme-gaet,
 Men hoort terstont haer losse tael,
 Men kent haer rancke altemael,
 Men siet, oock even sonder bril,
 Waer dat het speelten henen wil,
 Gewis indien 'er iemant dorst
 My eens maer roeren aen den borst,
 Of dat een linckert iet bestont
 Dat ick war ongeregelt vont,
 Voorwaer ick sou'd hem laten sien
 Waer toe het spel hem sou' gedien.
 Een maecht moet doen gelyck eē bye,
 Die vliegh't, soo als ick dickmael sie,
 Op boom, op bloem, op alle kruyt,
 En al met sang, en foet geluyt;
 Maer soo millichien een dertel kint
 Haer hier of daer geferen vint,
 En dat het wicht het beesjen grijpt,
 En met een stouten vinger nijpt,
 Of anders by de vleugels vat,
 En wil gaen rooven haren schat,
 Dat is den soeten honigh-raet,
 Die in her dier versegelt staet;
 Dan is 'er vry geen kinder-spel,
 Want, siet 't het dier is wonder fel,
 Het steeckt, en strack, gelyk verwoet,
 Tot dat de roover wijcken moet,
 Dit is van outs de rechte baen,
 Die alle waere maeghden gaen.

Wy sijn beleeft, en wonder goet,
 Aen die ons niet als eere doet;
 Maer als 'er iemant vorder gaet,
 Dan wort oock heushey't vinnig;
 Wy toonen dan voor alle man (quant,
 Dat oock het byetje quetsen kan.

SIBILLE.

Gewis 't is al maer kinder-praet,
 Ghy weet niet wat 'er omme-gaet,
 Daer raectt 'er menigh in het net,
 Schier eer sy op haer dingen let;
 „Als weelde met een losse vreught
 „En doncker nacht, en gulle Jeught,
 „En heete min, en malle praet,
 „En ander dertel ongelae't,
 „Op eenen tijt te famen koomt,
 „Seg, wat en diē 'er niet geschroomt.
 Ick segge noch en blijver by,
 Dat ja her dertel nacht-gevry
 Baert al te licht een ongeval,
 Daer van ick heden swijgen sal.
 Al wort 'er in de stille maen,
 By wijlen dit en dat gedaen,
 Gy weet mē koop't geen rijke dracht,
 Men koop't geen pece'ls in der nacht,
 Men koop't geen sijn scharlaken kleet,
 Ofiet met kosten uyt-geeret,
 Men koop't geen hellen diamant,
 Dat als men siet het minste fant.
 Een maecht voor al, dat schoē gesicht,
 Is ware voor een open licht;
 „De nacht en is maer enckel waen,
 „De sonne wijft de feylen aen,
 „In duyfster pleeght men vuyl bejagh,
 Maer tucht vermaect haer opdē dag.

ROSETTE.

Wy hebbens al genoeg van dit,
 Dus keert eens weder na de smit.

SIBILLE.

Het stuck dan wort alsoo beleyt,
 Gelyck de vader had gefeyt,
 De vryer ging sijn ouden padt,
 Maer wort daer op de daet gevat;
 De smit die is ontrent het bedt
 Soo haest de vinct is in het net,
 Hy stelt hem byster ongefint,
 Vermits hy daer een jong-man vint;
 Hy vloekt, hy tiert, hy roept, hy vraegt
 Wat ramp dat hem de sinnen jaeght,
 Dat hy sijn kint, sijn liefste pant,
 Brengt in sijn eygen huys te schant;
 Hy seyt, het is met hem gedaen,
 Of hy sal beter wegen gaen.
 De quant, verbaect in dit geval,
 En weet niet wat hy spreken sal,
 Hy seyt, ey lieve! niet te fel,
 Ick ben een eerlick jonck-gefel,
 Ick sal de faecke dienen aen,
 Ter plaerfe daer het dient gedaen;
 En sookan oock het gantsche stuck,
 U dochter strecken tot geluck.
 Neen, sprack de smit, o slimme gast,
 Ick heb u, en ick houd' u vast;

Want,

Want, sojje waert uyt mijn bedwang,
 Ghy trouw' haer noyt u leven lang;
 Ick ben een smit, en siet! ick weet
 Het yser dient in tijts gesmeet.

Daer mede schreeuw' hy byster stijf
 Komt veerdig hier, komt boven wijf,
 Roept, alje macht, de knechten hier,
 En seght, dat yder uyt het vier
 Een gloeyend yser bringe met;
 Want nu dient op het stuck gelet:
 De smiten heeft naeu uyt-geleyt
 De knechts sijn altemaal bereyt,
 En staen daer, als dat happigh volck
 Dat in den onder-aertischen kolck
 Bekrofen, swart en vuyl begaert,
 Den blixem metten hamer slaet.
 Daer grijpt de smit, met groot getier,
 Een yser root gelijk een vier,
 En biet den quant dat heete stael,
 En seyt, Ick vraege noch een mael,
 Ick vrage, seg ick, met gedult,
 Of ghy mijn dochter trouwen sult?
 De pol noch deste meer verbaest,
 Meynt dat de man van gramschap
 En bidt daerom sijns lijfs genae, raest,
 Een seyt met vollen monde, ja.
 Dat 's niet genoegh, riep onse smit,
 Ghy moest hier fetten swart in wit,
 Hy toont een schrift met voor-beract
 Gestelt by seker advocaet,
 Flux set u naem hier onder aen;
 Of neen, het sald'er qualick gaen.

De vryer siend het moeste sijn
 Schrijft sijnen naem, doch in 't Latijn,
 En voeght 'er noch twee woorden toe
 Die luyden, ick en weet niet hoe,
 My dunckt het *vis consilium* was;
 De smit, als hy dit briefjes las,
 Vraegt wat dit vremde woort beduyt,
 Het is mijn *Van*, die seltsaem luyt;
 Studenten (seyt die loofen haen)
 Die nemen vremde namen aen.

De man gepaeyt met dit verfet,
 Gaet in der haesten van het bedt,
 En seyt, geliefjes slaep't gerust,
 En pleeght voortaan u soete lust,
 'k En sal u nu geen binder doen,
 Al duerde 't spel totaen de noen.

De smit en is naeu wegh-gegaen,
 De vryer praet van op te staen,
 Hy denckt sijn haring braet 'er niet
 Na hy het daer gebakent siet,
 Hy seyt, ick houde voor gewis
 Dat u het rusten noodigh is,
 Of anders ben ick gants beducht,
 Het mocht u letten aen de vrucht.
 Daer mede ging de lincker heen,
 Niet sonder angst, gelijk het scheen.

Het leet een dagh wel ses of acht
 Dat onse smit sijn swager wacht,
 Maer die heeft van dat vreem't gebaer
 In sijn gemoet soo grooten vaer,
 Dat hy niet eens meer om en siet,
 't Het schijnt, hy meynt de vryster niet.

Noch is de man al wel gemoet,
 Hy denckt, mijn saeck is immer goet;

Ick hebe een schrift van sijnre hant,
 En daer is recht hier in het lant;
 Ten lesten pleeght hy weder raet,
 En spreckt sijn eersten advocaet,
 Die, met dat hy het schrift bekeekt,
 Riep strax, Siet daer eē slimme streekt!

Daer vremde woort hier in gedraeyt,
 Dat maeckt het gantse stuck bekaeyt.
 Neen, sprak de smit, ten lijdt geen last,
 Ick heb 'et al wel onderstaet;
 Dit seltsaem woort is maer een *Van*;
 Dat is de waerheyt, sprack de man,
 Dat *Van*, gesfelt in dit bescheyt;
 Die heeft u van het stuck geleyt:
 En siet! daer ging hylleggen uyt
 Wat *viococtus* hier beduyt,
 Te weten, dat met enckel kracht
 De quant tot schrijven is gebracht;
 Daer stont de smit doen slecht en sag,
 En maeckte vast een groot beklagh,
 Sijn vrouwe schijnt te sijn verwoert,
 En schelt hem vooreen rechtē bloet,
 Om dat hy sich betaelen liet
 Alleenlick met een gladder niet.

De jonge dochter boven al
 Beweent haer droevigh ongeval,
 Sy schijnt van sinnen gants berooft,
 Sy ruckt de vlechten van haer hoofd;
 Sy wringt haer om, gelijk een ael,
 Sy nat haer wangen hondert mael,
 Sy leeft geduerigh in verdriet,
 Maer altemaal en baet 'et niet;
 Want offe sucht of dapper krijt,
 Sy is haer beste goetje quijt;
 Sy moet 'et dragen in het graf,
 De neep die haer de weelde gaf;
 Siet vryster, 's eens verloren eer
 'En vint men noyt sijn leven meer.

Ach! waer de vryster henen gaet,
 Daer vintse niet als enckel smaet;
 Sy isten hooghsten seer beschroomt,
 Soo haest sy maer op strate koomt;
 Want ieder heeft het oogh op haer,
 En al de kinders roepen daer,
 Hier is de meynt, de soete moer,
 Aen wie de vryer trouwe swoer,

Siet hier een deun, een vreemt geval,
 Een bruyt die nimmer trouwen sal.
 En komte dan uyt dit gedruys
 Om rust te soecken in het huys,
 Daer vintse noch dat harder drijft,
 De vader vloect, de moeder kijft,
 De vrienden altemaal, gesfoort,
 En spreken niet een gunstigh woort;
 Sy voelt de pijn van de draght,
 Sy schroomt de pijn die dese wacht,
 De pijn van een droevigh kint,
 Daer sy geen vader toe en vint:
 Maer, dat haer pijnigh aldermeest,
 Dat is de beul in haren geest,
 Dat is haer eygen fwaer gemoet,
 Dat als een worrem leyt en wroet,
 Dat knaegt haer siele nacht en dagh,
 Soo dat se nimmer rusten magh.

Siet, vrysters, wat een droeve stant
 Haer in die droeve vryster vant!

„De teere maeghdom, so het blijktt,
 „Die heeft 'et dat den mol gelijket,
 „Soo lang de mol op aerden leeft,
 „Het schijnt dat hy geen oogē heeft,
 „Maer sijn gesichte wort ontbloomt,
 „Wanneer hy worstelt mette doot,
 „Het schijnt daer wjckd dan eenigh
 „Dat hem voor dese leden hing. (ding
 „Geen maegt en siet haer eygē quaet,
 „Geen maegt en kent haer eygē staet,
 „Sy weet niet wat een schoonjuweel,
 „Sy weet niet wat een noodigh deel,
 „Sy weet niet wat een weerden schat
 „Sy in haer teerle leden hād;
 „De maegdom schijnt als steke-blint
 „Soo lang dat die in wesen vint;
 „Maer als dat bloetmjen is gegaen,
 „Dan komt 'er eēft voor oogen staen
 „Hoe leelick dat het is gemaect,
 „Hoe bitter dat de sonde smaect,
 „En wat een pant dat sy verloos' koos,
 „Die voor de deught de vreughde
 „Een vreugt, een moedervan de druk,
 „En van geduerigh ongeluck,
 „Een vreugt, eylaes, die licht ontgljct,
 „En staegh in 't herte leyt en bijt,
 „Eē vreugt, eylaes, eē droeve vreugt,
 „Een klippe voor de reyne jeught.

Na lang gepruyl, en groot beslagh,
 Zookoomt de saeckte tot verdragh,
 Men gaf een penning aen de bruyt,
 En siet! daer is het speeltjen uyt.
 Hier blijkt dan grondigh, lieve kint,
 Wat rancken dat de werelt vint
 Om ons met list te nemen af
 Dat onse jeught haer luyfter gaf. (seyt
 „Ach! schoon dat iemand wonder
 „Wanneer hy in de pluymen leyt,
 „De pluymen swieren metten wiaet,
 „En wat 'er in de pluymen mint:
 „Dus, vrysters, wilje geen verdriet,
 „En vrijt doch in de pluymen niet.

ROSETTE.

Maer dese smit, onnosel knecht,
 Was (mijns bedunckens) al te slecht,
 Dat hy een schrift gang nemen aen
 By hem geweten noch verstaen;
 Voor my ken en ware niet so geck,
 Dat ick door soo een hoofschien treck
 Gebracht sou worden in den druck.

SIBILLE.

Ja ghy soud letten op het stuck,
 Ey wie doch is 't die niet en valt
 Wanneer hy in de liefde malt?
 Ick seg u dit, geloof't er yt,
 Dat meerder man, als ick of ghy,
 Hier in niet selden heeft gemit,
 En was gevangen eer hy 't wist.
 „Waer iemand swelt van sorte waen
 „Die mist terfont de rechte baen;
 „Want die op eygen wijsheyt staet,
 „En pleeght gemeenlick geenen raet
 „Als met sijn eygen ydel breyt,
 „En dat is dickmael al te kleyn

„Om recht te weten wat'er schuylt,
„Des wort hy licht gebotte-muylt.

ROSETTE.

En spreekt doch niet voor dese bloet,
Hy wilt niet hoe hy pleyten moet;
Gewis had my de bruyt bestaen,
Die *conatus* most' eraen,
Hy sou, al waer hy noch soo vals,
My sco niet schudden van den hals;
Ick hebbe vrienden in het Hof.

SIBILLE.

Bemide maecht, met u verlosf,
Schoonghy al door een kloecke vont
Het stuck alfoo beleyden kont
Dat ghy bequaemt u vollen wensch,
Soo waerje doch een arrem mensch.

ROSETTE.

Wel hoe? ick greep hem by de mou.
En dwong hem tot een vaste trouw,
Niet met geweld, maer door het regr.

SIBILLE.

Dat heeft 'er mede wat te slecht,
„Al waer men met den pleyt-fak vrijt
„Daer troutmen niet als enckel spijt:
„En daer mentrouw uyt enckel dwang,
„Daer pleyt men al sijn leven lang.

Dan of mischien u domme jeught
Noch hopen dorst gewenste vreught,
Om datje door een soet gedult
Hem, soje meynt, wel leyden sult,
Soo is 'et noch een meerder quaet
Dat u voor alte duchten staet,
Denckt vry dat God dat vuyl bejagh
Ingeenen deele lijden magh,
Hy straft van outs met swaerder hant
Al wat onteert den echten bant;
Dus als ghy voelt in u gemoet
De bobbels van u grilligh bloet,
Soo denckt dat God, de reyne geest,
Voor alle facten dient gevreest,
Hy is 't die eers't het echte bedt
Tot onsen troost heeft ingeset,
Hy is de vader van de trouw,
Hy is 't die eers't de jonge vrou,
Dien weerden schat, dat edel pant,
Gafaen den man met eyger hant,
Gelijck ick weet in mijn gemoet
Dat hy noch even heden doet.

Al wie in lusten is verhit,
En steltse voor sijn eenigh wit,
En geeft hen Jaerom tot de vrou,
En vest 'er op sijn echte trouw,
Gelijck het menighmael geschiet,
Wat kan hem naecken als verdriet?
Wat seggen wacht hy van den Heer
Die niet en trout tot sijnder eer?
„Wat dwafte liefde voeght by een,
„Dat scheyt de klippel in 't gemeen.
Dies sel ick voor den besten vont,
In even voor een vasten gront,
Dat ieder neme sijn begin,
Niet uyt de tochten van de min,

Niet om het goet, of ydel eer,
Maer in den seggen van den Heer;
Dies als een teere maecht gevoelt,
Dar haer ontrent de leden woelt
Een rook, een vonck, een grilligh vier,
Soo raed' ickken het jonge dier,
Dat haer gewoonlick vroegh-gebedt
Hier naer een weynigh sy geset:
En datse met het daeghlijcks broot
Oock bidde voor den maegden-noot,
Oock bidde voor een gunstigh man
Die hare jeught geneeren kan;
Op dat also de reyne lust
Door rechte wegen sy gebluft.

Oock vind ick uytter-maten goet
Dar hier eens moeders rijp gemoet
Haer dochter leyde met 'er hant,
Tot midden in den echten bant,
Haer dochter wijse nu en dar
Het wesen van een echte man;
En wat alsoets een soete mont
Kan brengen tot het echte bont;
En hoe een kint dient opgevoet,
En hoe de keucken schaffen moet,
En hoe een knecht, of stege meyt,
Met reden dient te sijn geleyt;
In 't korte, wat een handigh wijf
Moet brengen tot het huys-bedrijf.

ROSETTE.

Ghy hebt veel noten op u sang,
En maect 'et ons al wat te lang;
Ick meyne dat een teere maecht
Niet op een nieu en dient geplaeht,
Mer dus, en soo, mer dit, en gint,
Gelijck een onbedreven kint,
Sy is uyt selo'e t' huysgekeert,
En daer genoeg in als geleert,
Al wat haer noch te weten staet,
Dat kanse leeren uyt de daet.

SIBILLE.

Neen, „die haer saken wel bevroet
„Die leert te voren eerste doet.
„En schoon al is 'er iemant grijs,
„Al is 'er iemant dapper wijs,
„Noch heeft hy efs'er leerens noot,
„En leert oock midden in de doot.
„Het trouwen is een vaste koop,
„Het trouwen is een vaste knoop,
„Het trouwen en het huys-gefin
Die hebben veel bedenckens in.

ROSETTE.

Ghy wikt het trouwen byster swaer,
Het schijnt als oft een ambacht waer,
Jah dat men regels leeren moet,
Gelijck men in de kunst en doet;
Een kleuter efs'er niettemin
De jongste van het huys-gefin,
Die eers't maer in de werelt kijckt,
En schier als na de lueren rijckt,
Die meynt wel dat' haer plichte kan,
En wat men hoeft ontrent een man,
En daer op troutmen alle daegh,
Wat wonder is 't foo ick het waeght?

SIBILLE.

„En wil niet seggen wat men doet,
Maer wat men na de reden moet;
Ick weet, daer sijnder al genoegh
Die trouwen uytter-maten vroegh,
Maer hoe het met de lieden staet,
En wat 'er dickmael omme-gaet,
Datwoort men staegh met groot ver-
driet.

ROSETTE.

Eens anders doen en roert my niet.
Ick segge dat een jonge maecht
Die slechts haer moeder wel behaght,
En soo de fleur wat houden kan,
Is dienstigh voor een eerlick man.

SIBILLE.

Ofschoon een moeder in het rou
Sich met haer dochter lyden wou,
Dat is alleen soo lange goet
Tot datse buyten woonen moet,
Want komr 'et op een trouwen aen,
Soo moet de facte vorder gaen.

Het koren, dat een lant-man eet,
Hy veelijts slechts daer henen meet,
En, schoo daer loopt wat onkruijs in,
't Is goet genoegh voor 't huys-gefin;
Maer als hy na den folder gaet
En haelt van daer het vruchtbaer saet,
De hope van het nieuwe jaer,
Dat sif, dat seelt hy allegaer,
Hy scheyt het onkruyt van het graen,
En laet 'er niet een vuytjen aen.

Een moeder, die een dochter heeft
Die haer nu tot e n man begeeft,
En nu haest vruchten dragen sal
Ten dienste van het aerdicke dal,
Die moet dan vry wat vorder gaen
Als sy te voren heeft gedaen;
Want schoon sy van een teere maecht
Aldit of dat in huys verdraeght,
Dat raectt haer man, en haer alleen,
En niet de werelt in 't gemeen;
Het is maer eygen huys-verdriet,
Ten roert de vreemde lieden niet;
Maer soo een maecht vol quade sucht
Gewassen buyten alle tucht,
Haer met den man in echte paert,
En kinders haers gelijcke baert,
Dat gaet de gansche werelt aen,
Die hier in worre kort gedaen;
Dat raectt voor al het vaderlant,
Daer in het quaet wort voort-g. plant:
Dies is 'et dat ick noodigh acht
Dat by een moeder sy betracht,
Eer oyt een dochter wort bestet,
Dat sy haer volle plichten weet.

ROSETTE.

Ghy spreekt hier uytter-maten wel,
En stelt een noodigh huys-bevel;
„De moeder is de naeste vrient,
„Haer kint te leeren hoe hier dient,
Maer, na dat ick her stuck bemerk,
Soo vint hier oock de vader werck,

Het ampt dat hem is opgeleyt,
Dient hier al mede wat gefeyt;
My dunckt dat hy moet omme-fien,
En dencken wat'er kan gefchiën,
Hy dient te letten alle dagh
Wat aen fijn dochter fchorten magh;
En hoe haer wefen is gefelt,
En wat haer in de finne quelt;
Want, als men hier de fieckte kent;
Dan is het quaet haeft afgewent.

Ey, neemt op alle dingen acht;
De rijpe tijt heeft wonder kracht;
Wie fiet het niet? een rijpe peer
Die valt oock sonder fchudden neer,
Die valt oock van den minften ftoot,
Die valt oock dickmael in de ftoot,
Ja midden in den modder-kuyl,
En maectt haer aerdigh blofsen vuyl.

Wel hoort dan vader; goede vriend,
Dat hier voor al geweten dient,
Hebt ghy meloenen in den hof
Deylt vrienden mede, fcheydt'er of,
En hebje t'huys een rijpe maecht;
Siet dat'j haer niet te lang en waecht;
Soo ras u vrucht, of dochter rijpt,
Soo grijpt, ó goede vader, grijpt,
En brengte veerdigh aen den man,
Die haer ten nutte brengen kan:
Want, fooje wat te lange toeft,
Ghy staet om haer te fijn bedroeft,
U vrucht om ras te fijn verrot,
U dochter om te fijn bedot.
En al, mits ghy te lange fpaert
Twee vruchten van te wacken aert.
Wat dunckt u doch van dit befluyt?

SIBILLE.

Ick fie, ghy prijft een jonge bruyt.
Dan komt 'et op een praetjen aen,
Soo hebje vry niet al gedaen,
Ick weet hier op al mede wat,
Hier dienftigh om te fijn gevat.

Het oefft dat vroeg is van den tack,
Isvry niet sonder ongemack,
Waer dat 'et eens wort omgehutft,
Daer is 'et over al gebluft;
Het is van ftonden aen gemaectt,
En fchijnt als op ten koop gemaectt;
Maer fiet: het tijddig winter-freuyt
Al krijghet dat vry een hant fteuyt,
Of dat 'et ftijf wort aengetaft,
Noch blijft 'et echter wonder vaft;
En is geduerigh niet te min,
Gants dienftigh voor het huys-gefin.

ROSETTE.

*Ken spreek niet van het fruyt alleē,
Mijn leer is overal gemeen.

Heeft niemant duyven op het kot,
Of fpreuwen in een vogel-pot,
Hy dient gewis met alle vlijt
Te paffen op den vluggen tijt;
Want, foo hy 't wat te lange maectt,
Tot eens derappe jeught genaectt,
Hy fal voorfeker op het left
Niet vinden als een legen neft;

En fiet, dan is 't te laet gefucht,
De vogels fwieren in de lucht.

SIBILLE.

En denkt niet dat my ftof ontbreekt,
Oock fchoonne nu van vogels fpreekt.

Men feyt ons dat het jong patrijs
Loopt al te veerdigh in het rijs,
Loopt al te ras in bofch en hey,
Want fiet! het kleeft noch aen het ey,
En daerom waer het pooght te gaen,
Daer fleepd den dop hem achter aen.

ROSETTE.

Vriendinne, waerom dit gefeyt?
Het dient wat naerder uyt-geleyt.

SIBILLE.

Een die met trou-fucht is gequelt,
En met'er haeft ten manne fneelt,
Die draeght tot in het echte bedt
Niet felden kintfche grillen met,
De pruyltjens met de poppe-vaen
Die fleepen dickmael achter aen.

ROSETTE.

Maer beyteen vader wat te laet,
So komt'er noch een meerder quaet.
Siet als de gerft, of ander graen,
Niet van den acker wort gedaen,
Niet wort gefcheyden van den gront
Te goeder uyr, te rechter flont,
Strax valt het rijpe koren uyt,
Vermits het ayr niet meer en fluyt;
Daer leght het dan, en wort aldus
Tot fpijfe van een grage mus.

SIBILLE.

Maer die het koren al te groen
Heeft in de fchuere laten doen,
Die vint oock vry fijn herten-leet;
De fchooven worden dickmael heet,
Dies moet 'et weder uyt den tas
Al wat te vroeg getapelt was.

Een vryfter van te groenen aert
Die bleve beter ongepaert,
Tot dat haer wefen rijper waer,
En nutter tot een weder-paer;
Want die in 't echte bedde treet,
Eer fy de rechte gronden weet,
Die ftelt wel licht den echten bant
In roock, in vier, in enkel brant,
Om datfe by een eerlick man
In ftile niet gedueren kan:

Sy wil, fy fal, fy moet'er uyt,
Hoe vaft dat oock de deure fluyt.
Sy is het echte leven moe,
Dies wilfe naer haer moeder toe,
En fiet dan valt'er meer beflagh
Om haer te brengen tot verdragh,
Als of men man en echte vrou
Van nieus te famen paren fou

Een dochter van een rijper fucht
Die fchickt haer beter na de rucht,
Die weet haer grilligh onverfant
Te toomen met een eygen bant;

Sy kan vermanen als het dient;
Sy kan vertroofden haren vrient;
En komt'er fter of komt'er foet,
Sy weet hoe fy haer quijten moet;
Maer duyven van haer eerfte vlucht,
Die willen niet als open lucht.

ROSETTE.

Veel wijfe fchrijvers niettemin
Die fijn met ons van eenen fin,
En drijven dat een jonge maeght
Haer in het trouwen beter draeght,
Uyt reden datfe buygen kan,
En fchickt haer foeter na den man.
En fiet, dat dunckt my wel gefeyt,
Hoe breet dat ghy hier tegen weyt:
Ick houd 'et met het jeughdig kruyt,
Ick houd 'et met een jonge bruyt,
Ick hoorde lef een geeffigh man,
Die fprak hier wonder grondigh van;
Hy feyde, dat hy niet en wou
Verkiefen tot een echte vrou
Een rijpe maeght, die al te lang
Gewelf had in haers moeders dwāg,
Uyt vrees van haer teer gemoet,
Geweken van het eerfte foet,
Wel licht mifchien een ftegen bocht
Ontrent haer moeder krijgen mocht.

Wie Oocker-noten groen confijt,
Die let ten nauften op den tijt;
Hy kiest voor al geen harde fel,
Maer proeftfe met een dunne fel,
En gaetfe door het jeughdigh lijf,
Dan is de fchorffe niet te ftijf;
Maer, foo de punt niet deur en kan,
Hy laet de vrucht en fcheyd'er van:
Want dat den vollen tijt verbeyt
Wort noyt in fuycker weg-geleyt.
„Wil eenig man een buygfaem wijf,
„Die tale naer een jeughdigh lijf,
„Die kiefe tot fijn weerde bruyt
„Een jonge maecht, een teere fpruyt,
„Aen wie geen eelt, of harde quaft
„Ontrent den fachten boefem waft;
„En die voor al geen ftegen neck
„En kreegh door ander luy gebreck.
Dit heeft de vriend my dus gefeyt,
Ja noch al breeder uyt-geleyt,
En, na dat ick het ftuck begriep,
Geen maecht en dient'er al te rijp,
En defe mis-flagh wort gefchout
Wanneer een vryfter veerdigh trout.

SIBILLE.

't Is feker dat men fchrijvers vint
Die meer tot jonckheyt fijn gefint;
Doch yder fegge wat hy wilt,
De reden leert het wat'er fchilt,
Een maecht te nemen by der hant,
Gewaffen boven onverfant;
Of wel dat kiecken-murruw vleys,
Dat niet en broet als mal gepeys.

Eet vroeg-gewas, en prijft 'et vry,
Ten dient maer voor de fnoepery,
„De Meyfche kerfen in 't gemeen,
„En fijn maer vel en enkel been,

„Het fruyt gepluckt in grooten spoet
 „En dede noyt sijn meester goet;
 Het dient (gelijk 'er is geseyt)
 In suycker wech te sijn geleyt,
 Of anders heeft 'et geen vermaeck,
 Maer slechts alleen een wrange smaek;
 Dies prijf' ick noch de rijpe vrucht
 Daer onder dat de moeder sucht.

ROSETTE.

Na dat ick uyt u reden merck,
 Soo maeckje staegh u gansche werck,
 Om onse jeught en weeligh groen
 Een open oorlogh aen te doen;
 Maer 't is genoegh voor dese reys
 Koomt nu en opent u gepeys,
 En wijst ons aen den rechten voet
 Wat ieder hier gevoelen moet.

SIBILLE.

Nadien gy dan, beleefde maeght,
 My na de rechte gronden vraeght,
 Soo hoort wat ick, na mijn verstant,
 Hier voor de beste peylen vant;

Niet dat ick stell' een vaste wet,
 Maer laet een ieder onverlet
 Te mogen doen in dit geval
 Na dat hy 't dienstigh achten sal.

„Indien gy soeck een aerdigh paer,
 „Soo geeft de maeght drie sevenjaer,
 „De jongman seven boven dien,
 „En groetse dan voor echte liën,
 „Een weynigh meer of weynigh min
 „Dat maectt een eerlick huys-gefin.

ROSETTE.

Wel dat en is soo selfsaem niet,
 Na ghy u eerst gestreng geliet; (dicht,
 Maer hoort doch oock een kleyn ge-
 En stel' 'et by de vryster-plicht;
 Want die my eerst het rijmtjen las
 Die seyde dat 'er geestigh was.

Een jonge maeght van seve jaer
 Heeft dan haer tanden allegaer;
 Als sy noch sevenjaer besluyt
 Dan schiet de jeught haer borten uyt;
 Soo 't noch eens sevenjaren lijst
 Het roosjen wort dan plucken tijt;

Doet hier noch sevenjaren toe
 Het steeltjen is sijn bloemtjen moe;
 Noch eens dan sevenjaer verhooght
 Haest, kinders, haest, het groent
 drooght;

Ontrent het sefte seven-jaer
 Wat dan, als voor een wewenaer?
 En koomt het dan oock niet te pas
 Zoo laetse blyven diese was.

Maer siet' ons praet die heeft geda
 Want ginder koomt u man gegaen;
 Ick danck u voor u goet bericht;
 't Is tijt dat ick mijn ancker licht.
 „De doffe mane die verdwijnt
 „Wanneer de gulde sonne schijnt.

SIBILLE.

Ick had oock even uyt-geseyt
 Al wat my in den boesem leyt;
 Al schecn ick somtijts wat te straf,
 En neem' 'et my niet qualick af.
 Ick had een gunstigh ooghgemerck
 „Ook strenge tucht is vriende-werck

Hoc commune malum, semel insani vimus omnes.

H O U W E L Y C K S

D E R D E D E E L ;

Zijnde 't eerste Deel van 't

C H R I S T E L Y C K

H U Y S - W Y F .

A M S T E R D A M ,

By J A N J A C O B S Z. S C H I P P E R ,

M D C L V I I .

Proverb. 5. vers. 19, 20.

UWe fonteyne sy gefegent, en verheught
u der vrouwen uwer jeught. Sy is lieflijck
als een hinde, en gunst-rijck als een rhee. Laet
u haer liefde alle tijt versadigen, en verquickt
u daerin aller wegen.

Quod Poëta sic exprimit:

*Hec, tua primæque que delibavit amore
Pectora, maturos satiet dilectior annos
Blanda uxor, ceu cara manu que succidit herili
Cerva, caput placidumque effert. qualisve tenello
Blanditu curam agnoscit dominusque rependit
Capreolus. Sic una omnes effingat amores,
Vna omnes Charites spiret suavissima conjux.
Turgentisque micat species que rara papilla
Luminaque & sensus prædulcis inebriet, atque
Te tibi surripiens faciles sic condiat annos.*

Augustinus:

Illa benedictio nuptiarum; ut conjugati crescerent, &
multiplicarentur, & implerent terram; quamvis in
delinquentibus manserit, tamen antequam delinquerent
data est; ut cognosceretur procreationem filiorum ad glo-
riam connubii, non ad pœnam pertinere peccati.

Hieronymus in lib. 1. Tim. 4.

Omnis qui nuptias damnat, non amator, sed inimi-
cus est castitatis: dum & continentibus laudem tol-
lit; & incontinentibus, sublato nuptiarum remedio, for-
nicationis facit inire discrimen.

Ambros. lib. de Virginit.

Cum mulier viro conjungitur, conjugium est; non
cum puella viri commixtione cognoscitur. nam de-
floratio virginitatis non facit matrimonium, sed portio
conjugalis.

Erasmus:

Non tantum ut natura exsolvant debitum jungitur
vir & uxor, sed ad aliud quiddam sublimius. nam
& bruta animalia congregantur ad indicem, gignunt,
amant & educant fetus: Ad hoc jungitur Christianus
Christiano, ut tutior sit pudicitia, ut ex societate major
sit profectus virtutum, ut liberos educent non tam na-
tura quam Deo, ut unam domum Christo lucrifaciant.

Idem de conscrib. epist.

Quod si ad cœlestem illam vitam respicias, mors hæc
hominum vita est, haud vita dicenda. sin intra
humanam conditionem animum contineas, Nihil est con-
jugali vitâ neque tutius, neque tranquillius, neque ju-
cundius, neque amabilias, neque scilicet.

Hierocl. apud Stobæum Serm. 65.

Vniuersum genus nostrum ad societatem natum est.
prima autem & præcipua societas est que per nu-
ptias initur; nam civitates sine familiis esse non possunt,
& familia inrupti manca est, integra autem & perfecta
illius qui uxorem duxit.

V O O R - R E D E N .

IS (mijns oordeels) niet min wifselijk als waerachtelijk gefeyd, dat de staet des huwelix is een smiffie van menschen, een grondt-steen van steden, en een queckerij e van hooge regeeringe; dien volgende dat aen het goet ofte quaet beleyt van den selven hangt niet alleenlijk de rust en onrust van ieder huysgesin in 't bysonder, maer selfs de wel en qualik stant so van Godes kerke, als van de faecken des landts in 't gemeen; (a) gelijk met veelderhande getuygenisse niet swaeren soude wesen te bewijfen. 't Welck alsoo sijnde, soo is 'et dan wifselick de pijnje weert met alle mogelike vlijt en aandacht te letten, eerstelijck, hoe een huwelick wel en nae behooren magh worden aengevangen; en ten anderen, hoe het selve loffelijk kan worden uyt-gevoert: want die faeken beyde nae den eyfch erndelick betracht wefende, soo sal ontwijfelick daer uyt komen 't ontslaen een welgestelde huys-houdinge. die te rechte gefeyt wort te sijn het beste stuck huys-raets van de geheele menschelike gemeenschaemtheyt. (b) Doch, gelijk weerdige dingen gemenlick haer moeyten en ommeslagh sijn hebbende, al eermen tot genot der selver weet te geraecken; soo en is oock het beleyt deser faecken soolicht en geringe niet, gelijk wy bemercken dat vele onder ons sich laten voortlaen: maer in tegendeel van dien, gevoelen wy in desen met de gene die het daer voorhouden, dat eenen geheelen Staet en een bysonder huysgesin wel te bestieren, in de gronden der faeken niet geheel veel van den anderen en verschillen; (c) dewijle men uytter daet selfs kan afnemen, dat het beleyt van een welgeregelde huys-houdinge bynaest niet anders en is, als een eygen gedaente en levendigh afbeeld van het bestier beyde der kerckelijcke en burgerlijcke faecken. d

Om welke redenen wille de Apostel Paulus oock geoordeelt heeft geBischop bequaem te wesen ten beleyde van de dingen der kercken, als die getuygenisse heeft sijn eygen huys-gesin wel te hebben konnen voortlaen; (e) gelijk mede ten aensien van het bestier der burgerlicke faecken groote staets-lieden selfs rondelijck verklaren, dat een deftrigh huys-vader met sijn ampt wel te doen, geen minder eere kan in leggen, als een man van State door het beleyden van de gewichtige saken van den Lande. f Sijnde dan de plichten van man en wijfen het vorder beleyd der huys-houdinge van foodanigen gewichte en middelertijt by vele liefhebbers, beyde van Godes Kercke en des Vaderlants, gelet wefende op verscheide gebreckelicheden in desen deele onder ons in swange gaende; so heeft ons gedacht dat 'er wel iet, ten goede van onse lantslieden soude konnen werden by-gebragt, waer door man en wijf vry wat gevoegheliker by den anderen souden konnen woonen, en by gevolge de geheele huys-houdinge in beter wesen soude konnen worden gebraght. Gelijk dan eenenige sieckten, den eenen tijdt meer als den an-

deren op-komende, de Medecijnen oorfaecke geven om in meerder ernst de behulp-middelen daer toe dienende nae te sporen, Soo is 't dat wy verscheyden huysfelike ongemacken in onse eeuwewier en daer gewaer geworden zijnde, hebben het oogge laeten gaen niet alleenlick over het gene de oude eweuen, en verre gelege landen, mitsgaders de jegenwoordige tijdt en naebueringe rijcken hier over voor desen tot behulp hadden aen-gemerckt, en by gefchripte ons medegedeelt; maer hebben daerenboven sonderlinge acht genomen op het gene dat verscheide besette huys-houdende lieden, midden onder ons woonende, hierop hadden gemerckt: Mitsgaders noch daer by gevoeght sulcx als wy uyt eygen ervarentheydt, by gelegenthey van verscheide onse bedieningen, derhalven hadden waergenomen, en uyt al het selve te samen gebracht dit jegenwoordigh werk; het welck wy den naem hebben gegeven van *Christelick Huys-wijf*, als sprekende over al eerst en insonderthey tot de vrouwen, volgende daer in het exempel van de Apostelen Petrus en Paulus, (a) die beyde gelijcke ordre in dusdanige gelegenthey hebben gehouden, als over al eerst en insonderthey haer aanspraek streckende tot de gene die ook van andere volcken (b) de eere hebben ontfangen, dat het huwelick geheelick van haren naem, en niet van de namen der mannen is genomen gewest; waer van wy de redenen aen den gunstigen Leser in 't vervolgh des wercx (met Godes hulpe) naerder fullen doen verstaen. En sonder dat, wat kan 'er doch nutter wesen voor het gemeene beste, als tot gevoeghsaemheyten andere goede deughden aente leyden de gene, die in aller manieren sijn als onverscheyde met-gefallen onses geheelen levens? (c) het welcke nae te laten niet anders en is gedaen, als ganfche steden en landen van haren welstant te berooven. d Ten welcken aensien wy oock het geheele werck voor het meerendeel hebben geschickt en aengeleyt naer gelegentheyten en de smaecke der vrouwen: want eerst hebben wy het selve onse Nederlantsche tale deen spreekken, als schrijvende insonderthey ten dienst onser lantslieden, gelijk wy bemercken dat by vele van onse nabueren mede hedenstaeghs niet buyten recht werct gepleeght; opdat wy niet en werden beschuldight, terwijl wy alle de weerelt soeken wel te doen, ondankbaer te sijn tegens ons eygert Vaderlant: ten tweeden hebben wy goet gevonden door rijm, toon, en mate dese onse invallen op het papier te brengen, verhopende dat ook sulcx wat aengenaemheyt by de voorschreven Lesers soude moge verwecken; en dit naer het exempel van vele wijse, niet alleenlick onder den Grieecken en andere vreemde volcken, (e) maer selfs onder die gene die met de kennisse van den waren God

sijn

a *Conjugium est civitatis initium, hominum officina, seminarium Reipublice.* Plazo lib. 4. de legib. Tholoz. lib. 19. de Repub. Bodin. l. 1. de Repub. cap. 1. *Quin etiam republice felicitas, non minus quam vita privatae ex connubio potissimum dependet.* Arnif. de Jur. connub. cap. 1. sect. 1.
 b Il n'ay a plus belle piece en nostre societie, que bien faconner, & bien prendre un mariage. Montaign.
 c Cor. Tacis. *in vita Agricola.*
 d La famille bien conduite est la vraie image & modelle de la Republique, & la puissance domestique ressemble a la puissance souveraine. Bodin de la Repub. lib. 1. cap. 2.
 e 1 Tim. 3. 4.
 f *M. Cato non minori laude dignum eum censabat qui bonum sese gereret maritatum, quam qui in ordine Senatorio magnus.* Vide Brisson. de Nupt. lib. 7. cap. 22.

a 1 Petr. 3. 1. *Dat de vrouwen hare mannen onderdanigh sijn, welker vereringe sy etc.* Envolgh vers. 7. *Desgelijcks ghy mannen, woot by haer met wysheyt etc.* Ephel. 5. 22. *Ghy vrouwen, sijn wie mannen onderdanigh als den Heere, want etc.* Envolgh vers. 25. *Ghy mannen hebt wie vrouwen lief, etc.* en wederom Colof. 3. 18. *Ghy vrouwen, sijn wie mannen onderdanigh ghelijckes betemnt in den Heere; en volgh vers. 18. Ghy mannen, hebt wie vrouwen lief, en sijn niet bitter tegens haer etc.*
 b *Matrimonium apud Romanos à matre, non à patre d'Hum.*
 c *Quid enim est necessarium ut que illarum animas fingi ad virtutem, que nobis in omni vita ratione facie sunt inseparabiles? Vives.*
 d *Aristoteles eas civitates que seminarium sunt.* *Et in MCCV. habent res suas magna se felicitate parte ait oratore.* ... an was de slaep gedaen.
 e La Vieille Theologie est toute Perdue. ... icre Philosophie c'est l'originel langage des Peres. ... k was uyt het oogge gaen; des Essais, cap. de la vanité, à la fin. ... mijn eerste vroegh-gedacht

sijn verlicht geweest; (4) gelijk wy weten dat veel boeken in de heylige Schriftuere by gedichte sijn gestelt, na den aert van die tale en eeuwe. (b)

Ten derden, om den vermoeyden Leser somwijlen op te wekken en wat te verlustigen (gelijk wy bemerken dat de verstanten der menschen wel so willen geleyt wesen) soo hebben wy somwijlen hier, eenige gedcnckweerdige geschiedenissen, daer, eenige aangename gelijkenissen tussehen beyden ingevoert. dewelke alhoewel dickmaels maer en sijn ontleent van geringe faken evenwel (ook na het oordeel van wijse schrijvers) niet verworpelic en sijn te achten. (c) Wy hebben oock over eenige der selver de Schilderkunst tot behulp genomen, soo vermits de selve altijt maeghschap heeft gerekent met de Dicht-kunst; als om by wijlen dieper inbeeldinge op wonderlinge gelegentheden inden Leserte verwekken; waerin wy onder andere daer op hebben acht genomen, dat wy niet op de Plate en hebben doen brengen als 't gene wy te voren by niemant uitgebeelt en hadden gesien; om onse teere Lesers oock door de nieuwigheyt sels te mogen behagen. Ten lesten hebben wy overal gepooght te gebruyken een effenbare, eenvoudige ronde en gants gemene maniere van seggen, de selve meest overal gelijk makende met onse dagelicksche maniere van spreken, daerin alle duysterheyt (so veel ons doenlik is geweest) schouwende; behoudens daer wy, om der eerbaerheyt wille, willens en wetens somtijts de schaduwe hebben gesocht. Doch schoon wy onse aanmaninge veel op de vrouwen aen leggen, soo sal evenwel de verstantige Leser lichtelick kunnen oordeelen, welke gemeene plichten sijn die sich de mans mede behooren aen te trekken; op dat wy van alle faecken, door onnoedigh verhael, niet tweemaal en behoeften te gewagen.

In 't korte, wy hebben, naer ons gering vermogen, alle mogelijke vlijt aengewent, omme het werck den gunstigen Lesers, en onder de selve den vrouwen smakelick voor te stellen, als wenschende van gantscher herten de leere lieffelick te maecten gelijk Salomon de tonge der wijse sulx toefschrijft. (d) Wy hebben wat veeltijts besteedt ontrent de regel tot der huys-rusten en het betoomen der tongen dienende, wetende dat ruym de helft vande menshelijcke sonden door de tonge alleen begaen worden, (e) mitsgader dat de wensch Nahemi tot hare swagerinne (de Heere geve u dat gh' ruste vindt een iegelik in haers mans huys) aen huyshoudende lieden een sonderling heyl en segen is van God Almaghtigh, daer aen den geheelen stant van de huys houdinge ten alderhooghsten is gelegen. Wy hebben insgelijks by die en andere gelegentheden aen de echte liedē de God-saligheyt gepooght in te scherpen, want of wel schoon sulx niet en schijnt te wesen het eygen oogh-merck onses wercx, nadien nochtans de eerste gehoude de lieden, te weten Adam en Eva, niet langer te samen eens en waren als terwijlen sy lieden eens waren met haren God; en in het tegendeel van den selven door de sonde verschillende, dadelick oock in onderlinge onlust sijn vervallen, dewijle sels Adam voor God bestont te beschuldigen die gene, in de welke

hy sich te voren ten hooghsten hadde verblijt. Dat medegeen vaite vrientschap ofste liefde en kan bekliven als tussehen die een recht gemoet hebben voor God; (f) soo hebben wy de Godsaligheyt (niet sonder redenen) mede getelt onder de plichten van de echte lieden, waer toe indien de selve in eeniger maten veerdiger kunnen werden gemaect, en dat onsen geringen arbeyt de selve iet daer-in kan helpen, door den genadigen segen des Heeren onses Gods, so sullen wy het gewenste cynde onses voornemens hebben bekomen. Wy hebben by wijlen eenige kleyne en geringe faecken onder de huylelicke plichten hier en daer aengeroert, die misshien iemand sal achten niet de pijn weert geweest te sijn om des te gewagen; dan in gevalle de foodanige gelieven aen te merken dat oock groote Vorsten en wet-givers, sels in dese eygen gelegentheyt, sulx gewoon sijn geweest te doen, soo sullen wy des (soo wy hopen) verchoont kunnen worden: Onder de werten van Solon sijnder even van foodanigen stoffe, en onder andere ene die scherpelick gebiedt dat een Bruyt, die den eersten nacht haren Bruydegom genaect, wat van een queappel hebbe te eten, om geen vyse montreucke op haer eerste by-een-komste hem toe te brengen, de faecke soude iemand te geringe mogen denken om by een wet-gever in acht genomen te worden, ten ware men dagelick by ervarenheyt ondervonde, hoe kleyne beusel-faecten menigmael de gemeene rust en vrientschap der menschen ontfooten. (g)

Ick weet, Leser, dat andere desen acker gebout hebben, maer anders: in eenen overvloedigen ooght sommige koren-ayren ontslippen de hant, sommige den sickel, sommige ontvallen den maeyer aler die in den schoofgeraken, sommige den menner aler die in de schuyre kosen, en daer sijnde en werden noch alle niet even gelijk uytgedorschen, vele blijven in het kaf in 't kort, ieder heeft sijn eygen oogh gemereck. Wy weten ondertuschen wel dat de goede trouwe en eenvoudige sedigheyt vereyssen dat men bekenne door wiem menlich geolopen vint, en wy en hebben oock daerom niet verzwegen de namen der gener die met de gulde kleynodien van hare treffelicke spreucken dit werck cierlicker hebben gemaect, en hebben daerom veel de selve in haer eyge woorden op de kant aengetogen, andere dickmael met name gespelt, op dat de vlytigh Leser oock in de gront-tale der selver aenmerckingen soude mogen naesien.

Ten lesten, weerde Jonckvrouwen, wy hebben gepooght een rechtshapen huys-wijf, met alle haere verwen, en soo, gelijk wy die onse lantslieden en een ieder wel souden wenschen, levendigh voor ooggen te stellen, indien de gestalte der selver u wel bevalt, yo doet met haer gelijk Elifazs dede met den sone der weduwe, doen hy den selven vander doot ten leven brachte; hy streckte hem selven uyt over het kint, leydde sijnen mond op des kints mond, ooggen op des kints ooggen, handen op des kints handen, en voegende daer by het gebedt, gevoolde hy het gene dat doot was; waerlickten leven:

Paft u dit voorschrijf op gelijcke wijze toe, Leser, en ghy sult bevinden dat daer nae eerst door Godes genade een rechte leven in u en gheheel huysgesin sal ontfanen. Vaert wel.

a Siet hier op 1 Regum 4. 21.
b Als daer sijn de Psalmen, hes boeck Hlods, het booge liedt Salomons, de klaeglieden Ieremie, en andere.
c Allegorias si quis ridet, consideret D. Ambrosium ex omnium rerum naturis aliqua eblicentem ad morum institutionem, veluti serpenti cum mureni congressum quos modis trahit ad declarandum officium conjugis erga maritum? Erasmi de Christi. mat.
d Omnia
e iudicia, & argumentum morum ex mini-
flic. Prov. 15. 2.
in partem sibi vindicat. Nazian. in De-
guae referata est. Bassi. in Psalm. 32. 15.

f Benevolentia firma est inter bonos, inter malos autem non dururna.
g Solon statuit ut malum Cydonicum prima nocte, cum thalium in grederetur specus, arroderet, ne quid offenderet oris halitus; hac cura indigna videtur poterat legislatoris, nisi frequenter ves nihil divinerent mortalium amicitias. Erasmi in tract. Christi. Matrimon.
h 2 Koning. 4. 33. Couper in praefat. Anatom. homin. Christian.

KORTE
AFBEELDINGE
eenes rechten
HUYSVADERS.

*Segt, mijn Vernuft, wat voor een man
Een huys naer eych bestieren kan;
Seght wie u dunckt te sijn bequaem
Om met 'er daet, en met den naem,
Te sijn een Hoeder van het Wif,
Een Prince van het huys-bedrijf:
Spreeckt kort, en sonder groot beslagh,
Op dat 'er ieder watten magh,
Seght, mijn Vernuft, wat voor een man
Soo weer den ampt bereycken kan.*

Eē man die pleegts des Heeren werk,
En maect in huys een kleyne kerck.
Een man tot leuyheyt niet gesint,
Maer die voor al den dagh begint.
Een man, die vordert sijn gesin,
Maer noyt door eēnich vuyl gewin.
Een man, meer in der daet als schijn,
Die vroomheyt stelt voor rijk te sijn.
Een man die van den ouden dagh
Wel spreecken, en wel hooren magh.
Een man, die traegh en seker gaet,
En die of wijckt, of stille-staet.
Een man die let en wat, en hoe,
En siet in weelde sneger toe.
Een man, die buyten sijn verstant
Geen saken licht en neemt ter hant.
Een man, die raet en reden vraeght,
En eerstmael wickt, eer dat hy waeght.
Een man, die sich niet verder streckt
Als daer het laken hem bedeckt.
Een man die 't seyl noyt soo en stelt
Dat mast en meersche wort gevelt.
Een man, die hier op neersigh let
Dat groote vilchen scheuren 't net.
Een man, die op eens anders daet
Geen wichtigh stuck beruften laet.
Een man, die sijn beroep vereert,
En meer met daet, als woorden, leert.
Een man van tucht, en niettemin
Geen leeuw of beir in sijn gesin.
Een man, gestreng in hoogh bedrijf,
Maer vrolick by sijn echte wif.
Een man, een vroet, een buyghsaem
Die lichten, en die swaren kan. (man,
Een man die niet en lanterfant,
Maer oeffent leden of verstant.
Een man die sijn beroep verstaet,
En aen het wif haer palen laet.
Een man, gesach en cere weert,
Die niet en pot-lijst aen den heert.
Een man die sich noyt vrūgt en biet
Daer aen sijn vrouwe leet geschiet.
Een man, die door een malle draght
Geen wif en vordert in de pracht.
Een man in daet en woorden kuys,
Niet fier op straat, of mal in huys.
Eē man op schoonheynt niet verblint,
Maer die in God sijn deel bemint.
Een man, die echte vreught en pijn
Sluyt tusfchen bed en bed-gordijn.
Een man die noyt sijn behande melt
Om dat de wijn sijn hooft ontstelt.

Een man, die midden in de vreught
Noch houd de streke van de deught.
Een man die noyt of vrient of gast
Met gulligh drincken overlaf.
Een man die best van allen smaect
De kost te huys gereet gemaect.
Een man die noyt te seer en stont
Of op sijn buyck, of op sijn mont.
Een man die oock sijn eygen broot
Eet, niet tot lust, maer voor den noot.
Een man, die in sijn eygen dack
Besluyt sijn lust en sijn gemaek.
Een man die staegh hout dit gemerk,
Voor nacht in huys, voor dag te werk.
Een man die, schoon hy verreyft,
Noch op sijn echte gayten peyft.
Een man, die, als hy elders slaept,
Geen vremde lusten op en raep.
Een man die, schoon hy buyten gaet,
Sijn vreughden nimmer buyten laet.
Een man, die voor sijn echte wif
Te pande set sijn eygen lijf.
Een man die wel na vrede tracht,
Maer echter houd sijn echte macht.
Een man, een soet, een defghig man,
Die lieven, en die heerschen kan.

Nu komt hier, echte man, en kijckt
Hoe nae dat u dit beelt wijckt;
Koomt breng u leden over een,
Set voet by voet, en been aen been,
Voegt oog tot oog, en mont op mont,
Tot datje recht bevinden kont
Dat u gedachten meer en meer
Haer voegen na de reyne leer,
Haer scheyden van den geeylen brant,
Van dronckenschap, van onversant,
Van twist, bedrogh, en swarte nijt,
En quisting van den nutten tijt,
Van alle vorder slim begagh,
Dat eerst in uwen boesem lagh;
En soo u geeft, als omgekeert,
Dan eens sijn tochten overheert,
En krijght in alseen soeten aert,
Die ons den nieuwen mensche baert;
In 't korte, sooje wort gestelt
Gelijck de man by ons gemelt,
My dunckt ick ben des wel gewis
Dat wif en kint, en wie daer is
Die u in huys ten dienste staet,
Of anders met u omme-gaet,
Dat (seg ick) die haer leven lanck
My fullen weten grooten danck,
En seggen, dat een soet gedicht
Is dienstigh aen de manne-plicht.

Doch wat ick schrijve, wat ick doe,
My koomt geen danck of eere toe,
Maer soo mischien 'een Christen siel
Dit Huys-wifoyt in handen viel,
Die sich daer iet te goede las,
Of eēnich seer daer uyt genas,
Of slaet doch noyt het oogh op my;
Die omciant anders, wie het sy,
't Is Godt die sin en herte leyt,
En tot een beter toe-bereyt,
't Is Godes woort daer ick den gront
Van alle goede plichten vont.
Geen mensche lie op mensché meer,
Wat goet is, daect ons van den Heer.

Voor my, o vrienden, ick bekē
Dat ick geheel onweerdigh ben
Een wet te stellen voor deught,
Of haer te manen tot deught;
Een Bruyt of ander echte wif
Te stichten in het huys-bedrijf,
Een man te geven sijn bescheyt,
Die beter is als die het seyt.

Ick weet hoe dat ick ben gestelt,
En hoe my noch de sonde quelt;
Ick weet hoe veel dat my ontbreeckt,
En wat my noch in 't herte steeckt;
Ick hebbet heden noch gevoelt
Wat strijt my in den boesem woelt;
Mijn lijf en siel, mijn ganfche kracht
Behoort 'er by te sijn gebracht.
'k En hoefde dan geen acht te slaen
Wat hier of elders wort gedaen;
En min, te brengen aen den dagh,
Wat man en vrouwe feylen magh:
Ach! in dit hert: noch by ster groen,
Is vry genoeg voor my te doen.
En efter desen onverlet
So schreef ick als een volle wet
Voor al dat oyt de rechter-hant
Ging reycken aen den echten bant.

Doch, Leser, eerje vorder treet,
Soo wil ick datje seker weet
Dat, als ick met een harde pen
Gants besigh aen de sonden ben.
Dat ick dan eerst mijn eygen self
Tot aen het innigh herte delf;
En, als ick met gestrengtael
De slimme rancken overhael,
Dat ick mijn eygen vuyl verfoey, ^{en}
Oock eer ick met een ander moey.

Maer dit noch even niettemin
En was noyt gront van mijn begin;
Gewis ken weet niet hoe het quam,
Dat ick het stuck in handen nam:
Ick bender ras en onverwacht,
Ick bender selfsac aen gebracht;
En, doen ick eens begonnen had,
Gevoeld ik staegh 'k en weet niet wat
Dat my den geest geduerigh joegh,
En als met staeghe sporen sloegh.

Schoon dat ick by de vrienden at,
Of midden in een bruyloft sat,
Oock daer wert my de geest beroert,
En, ick en weet niet waer, gevoert.
Al was ick dickmael niet gesint
Noch tot de pen, noch tot den int,
Maer dat ick stont om uyt te gaen,
Of ander faecten aen te slaen,
Noch was 'er staegh een selfsaem ding
Dar my alsaen de leden hing,
Dat my het lichaem met de siel
Van alle faecten wederhiel.

Ia dickmaels, als ick lagh en sliep,
Het scheen dat iemant tot my riep:
Staet op, waer toe soo lang geruyt?
Het dicht en besif al meerder luyt.
Eyet! dan was de slaep gedaen,
De vaeck was uyt het oogh gegaen;
En, na mijn eerste vroegh-gedacht
Den Heer te hebben toegebracht,
^{a Cura vitii concitium facio, imprimis meo facio.}
^{Virtutum adoro, & ex intervallo ingenti reprobationis}
^{sequor. Senec. de Vita beata, cap. 17.}

Vernam ick strax dat my de siel
 Met krachten aen het dichten viel;
 Ick nam den vier-slagh by der hant,
 Ick voelde vier in mijn verstant,
 Ick voeld' een brant, een heete gloet,
 Ick voeld' een vlam in mijn gemoet,
 Ick voeld' een kool als in den mont,
 Die niet te wederhouden stont:
 Ick was gelijk een fwaenger wijf,
 Ick droegh iet wonders in het lijf,
 En 't lagh my tusschen vleys en uynt
 Dat wou, dat sou, dat moest' er uynt
 Ick voelde will' en dwang te gaer,
 Ick werd' en noot en lust gewaer,
 Ick was te wonder vreemt gefelt.
 Ick voeld' een vry, een soet gewelt.

Een kracht, die my geduerigh dreef,
 Tot dat ick eens het leste schreef;
 In 't korte, 't is van hooger hant,
 En niet door mijn gering verstant,
 Dat ick ditaen de werelt schanck,
 En soo verdien' ick geenen danck;
 Maer Hy die my den geest ontfack,
 En alseen moet in 't herte sprack,
 Dat is de Vader van het licht,
 De vinder van de manne-plicht,
 De Geest, die in der hooghten sweeft,
 En geeft aen alle geesten geeft,
 De Godt die ook den swacken sterkt,
 En geeft hem dat hy krachtig werckt,
 Hy was't die my de sinnen toogh

Wannecr ick vander aerden vloogh,
 Door hem is al het stuck beleyt,
 Hem sy dan lof in eeuwigheyt.
 En ghy, ó weerde Vader lant,
 Siet hier een vast, een gunstigh pant,
 Een teycken dat ick heden sett',
 Ten dienste van het echte bed,
 Voor man en wijf, voor al de jeught,
 Oock dieje namaels krijgje meught,
 Ick ben, ick ben u toegewijt,
 U wil ick dienen alle tijt
 Met lijf, en geest, en mont, en pen,
 Soolang ick op der aerden ben;
 En heb ick iet ter werelt meer,
 't Is u te goede, God ter eer.

VROUWEN-VOORDICHT,

toegeeygent alle waere

H U Y S - M O E D E R S.

VRaegh niemant wat ik voor eē vrou
 Tot mijn geselschap wenschen sou:
 Gefellen, soo hier wenschen gelt,
 Ick wens' er eene dus gefelt:

Niet al te soet, niet al te suer,
 Niet al te sacht, niet al te stuer,
 Niet al te schouw, niet al te bout,
 Niet al te las, niet al te sout,
 Niet al te wijs, niet al te geck,
 Niet al te rijf, niet al te vreck,
 Niet al te loen, niet al te gau,
 Niet al te kloeck, niet al te slau,
 Niet al te ras, niet al te traegh,
 Niet al te preuts, niet al te laegh,
 Niet al te scheef, niet al te fraey,
 Niet al te mals, niet al te taey,
 Niet al te heus, niet al te plomp,
 Niet al te reer, niet al te lomp,
 Niet al te kort, niet al te lanck,
 Niet al te dick, niet al te ranck,
 Niet al te vast, niet al te broos,
 Niet al te slecht, niet al te loes,
 Niet al te kael, niet al te bont,
 Niet al te slim, niet al te ront,
 Niet al te schaers, niet al te mild,
 Niet al te tam, niet al te wilt,
 Niet al te schrael, niet al te vet,
 Niet al te vuyl, niet al te net,
 Niet al te droef, niet al te bly,
 Niet al te bloo, niet al te vry,
 Niet al te glat, niet al te stram,
 Niet al te rap, niet al te tam,
 Niet al te loom, niet al te sel,
 Niet al te traegh, niet al te snel,
 Niet al te mal, niet al te vroet,
 Niet al te quaet, niet al te goet,
 Niet al te slap, niet al te scrp,

Niet al te bot, niet al te scherp:
 Ik wensch een wijf van middelmaet,
 Van hoogen, noch van laegen staet,
 Een wijf, niet fier op haer geslacht,
 Doch vrede goede voortgebracht;
 Een wijf niet roogh, of machtigh rijk,
 Maer my in goet en bloet gelijk;
 Een wijf niet trots of byster hoogh,
 Maer kleyn, doch in haer eygen oog.
 Een wijf tot alle deught gewent,
 Maer dat haer gaven niet en kent;
 Een wijf dat hare reden sout,
 En dat men op het oire trout.
 Een wijf dat van den eersten stont,
 Den aert van haren man doorgront:
 Een wijf, dat voor een tweede wet
 Haer wille na sijn wesen set.
 Een wijf dat noyt den engen doeck
 Wil breeder setten als de broeck.
 Een wijf dat noyt en grolt, of bast,
 Al noot haer man een vrient te gast.
 Een wijf, een kroone van den man,
 Dat spillen, en dat sparen kan,
 Een wijf, dat, tot het huys gewent,
 De grenden van de keucken kent.
 Een wijf, dat snoepens rancken mijt,
 Maer eet en drinket ter rechter tijt.
 Een wijf dat noyt en lorst, of borght,
 Maer, als het dient, het huys besorgt.
 Een wijf dat suyer garen spint,
 En by haer deel vermoegen vint.
 Een wijf dat van der eerster jeught,
 Magh sijn mijnjeerf' en leste vreught
 Een wijf beset op haer cicraet,
 Geen slons in huys, geen popp' op
 Een wijf dat hare beste draght (straet,
 De deught, en niet haer baggen, acht.
 Een wijf dat t' huys haer oogen heeft,
 En vraeght niet hoe een ander leeft,
 Een wijf dat haer gebuereert,
 Maer weynigh butens huys verkeert.
 Een wijf dat niemants leet en seyt,
 Maer lichte biooft, en lichte schreyt.
 Een wijf dat harde sinnen buyght,

En uynt het bitter honigh suyght.
 Een wijf, een stil, een rustigh wijf,
 Een vyandinne van gekijf:
 Een wijf dat noyt den vrede breeckt,
 En hooger niet, als de stigh, spreect.
 Een wijf dat liever schade lijft,
 Als datse schelt, en tegen krijt.
 Een wijf dat sonder knorren eet,
 En oock van pruylen niet en weet.
 Een wijf dat lich een regel set,
 Van noyt te kijven op het bed.
 Een wijf dat nummer bang en siet,
 Als haer de man daer gunste biet.
 In 't kort, een wijf van goet beleyt
 Dat geeft en weyghert met bescheyt.
 Indien 'er eenigh mensche leeft
 Die soo een wijf bekomen heeft,
 Of voor sijn deel noch hebben kan,
 Voorwaer het is een luckigh man;
 Hy brenge dan, of sende my
 Haer beelt, in druck, of schildery,
 Ick sal haer, voor dit eygen werck,
 De vrouwen tot een ooghe gemerck,
 Ick sal haer met een rooic-krans
 Ten toone ferten voor de mans,
 Ick sal haer aen het vaderlant
 Besetten tot een eeuwich pant;
 En, soo mijn pen dan iet vermagh,
 Soo wil ick brengen aen den dagh
 Iet dat na rechte gunste smaectt,
 Iet dat de kunst' in 't herte raectt,
 Iet dat en geest, en leven heeft,
 Ja schier tot aen den hemel sweeft,
 In storten soo voor alle man
 Al wat ick doen en denken kan.
 Maer, swijgt nu, losse penne, swijght,
 Tot dat' eens breeder stoffe krijght;
 Want voor een wijf van desen aert
 Dient vry u beste treck gespaert.
 Maer hoort, Icnck vrouwen, hoort
 een woort,
 Op dat 'er niemant sy gestoort:
 Dit voor-beelt moet u niet verslaen.
 Die naeft glijck, heeft best gedaen.

a Siet hier, Nederlander, tot lof van uwe moeder-tale, een gants gedichte alleen bestaende uyt enkel gheluyden, ofse woorden van eener silbe: waeruytmen kan hoe kort en bondigh ghy daer in sprecken kent. Ick wensse dat niemant van hare vercieters die eens poogde nae te spelen, selfs in de tale die hem betert der hant mochte wesen, en daer niet door wetende te raechen (selick ick oordele sulcx in andere talen onmogelijk te sijn) dat hy ten minsten van dan voortaan, in meerder achtinge van d' selve wilde spreken, en gevoelen.

E E R S T E D E E L V A N ' T C H R I S T E L I C K H U Y S - W Y F ,

Vertoont in de gestalte van

B R U Y D T	} <i>Vergeleeken mette vier getijden des Iaers,</i>	L E N T E .
V R O U W E		S O M E R .
M O E D E R		H E R F S T .
W E D U W E		W I N T E R .

Met by-voeginge van de Mannelicke tegen-plichten op alle de voorgemelde gelegentheden.

B R V Y T, E E R S T E D E E L .

Hier is de koele Mey, een bruyloft van de dieren,
 Daer al wat pluymen draecht begint te ticrelieren,
 Daer al het groene vout met open bloemen staet,
 En stort in ons gemoet een hope van het saet.

*Hoe kon' ick beter prent' hier onder Laten drijven,
 Nadien ick was gesint hier van de Bruyt te schrijven?
 Al wat de Lente werckt ontrent het groene kruyt,
 Dat doet het eerste jaer ontrent een jonge Bruyt.*

Nadien teere Maegt, u plichte heb beschrevē,
 So vind' ik, by gevolg, mijn sinnē aēgedreven,
 Om door een nieu gedicht te brengen aen
 den dagh,

Een sackel van de jeught; gevoel een soete wet,
 Die Godt heeft over ons, heeft over u gefet.
 Ionckvrouwen, rijper aert, die in het echte leven
 Alreede zijt geveft, als aen den man gegeven,
 Alreede moeders hiet, en, met een soete tucht,
 Alreede besich zijt ontrent een jonge vrucht.
 Ionckvrouwen, eensam volk, aen wie ontijdigh sterven
 Doet missen u behulp, doet uwen hoeder derven:
 Of die het kranck gestel met droeve pofen dreyght,
 Of die het eynde selfs nu tot 'er aerden neyght:
 Het is om uwent wil, dat ick vernieude snaren
 Ging hechten aen de Luyt, en mette stemme paren,
 Het is om uwent wil, dat ick genegen ben
 Noch eenmael Zeeusch gedicht te storten uyt de pen.
 Ick heb 'et aengemerckt dat uwe groene jaren
 Ontrent het vrouwen ampt zijn byster onervaren,
 En dat'er menigh wijf niet recht besefsen kan
 De regels van de trou, het voor-recht van de

Hoe dat een echte vrou haer ampt bereycken magh.
 ONEYNDELICK BEGIN, wiens onbegrepe wesen
 Is in het grootte boeck van alle ding te lesen,
 Die eenmael, door het woort, en uyt een enkel niet
 Hebft in het licht gebracht al wat he: oogte fiet,
 Die eerst het soet Behulp hebft aen den man gegeven,
 Om, tot gemeenen trooft, by een te mogen leven,
 En tot een meerder gunst, tot beyden hebft gefeyt:
 Wort door eē vruchtbaer saet op aerden uyt-gebreyt;
 Tot dy is ons gebedt: Laet heden rijke stralen,
 Laet even dijnen geest in desen boesem dalen:
 Op dat ick, mer bescheyt, en door een soet gedicht,
 En my, en al het volck magh leeren haren plicht.
 Ionckvrouwen, eerste gront van alle lieve panden,
 Die in een fuyver hert gevoelt een sackel branden,

Ick heb 'er aengemerckt, dat in het kinder-telen
 Veel menschen al te los met haere lusten spelen,
 En dat men menighmael ontrent een aerdigh kint
 Noch voetsel nae den eyfch, noch goede regels vint;
 Ick heb 'er aengemerckt, dat veel bedaeghde lieden
 Haer eygen wederpaer geen fucht en konnen bieden,
 En dat een jonge Weeuw, door al te korten rouw,
 Veel quaede slagen doet ontrent een nieuwe trouw.
 Ick hebbejae gemerckt, dat even kloecke mannen
 De strengen van de trouw of wat te vinnigh spannen,
 Of blijven even selfs in haeren plicht te kort,
 Soo dat de meeste feyl oock daer niet selden schort.
 Dit heeft in my de lust van dichtten aengesteken,
 Om tot het gantsche land noch eens te mogen spreken,
 Misschien of ik het volk mocht trecken door de smaek
 Van dit mijn nieu gedicht en ons gemeene spraek;
 Misschien of onse pen ict neder konde setten,
 Dat aen de rouwe jeught eens naeder dede letten
 En wat 'er aen de trou de beste dagen geeft,
 En hoe men onder een in rechten vrede leeft.
 Het is weleer gesien dat, even door gedichten,
 De menschen boven al haer lieten onderrichten:
 En dat een woeft schae, noch in het wout verspreyt,
 Doorfang is ingetoomt, en totte deucht geleyt.
 Nu, vrienden, laet de tucht in uwen boescem vesten,
 En duyt de slechte kunst, en onsen dienst ten besten,
 Al schijn ick somtijts traet, leest echter door en door,
 Offchoon het bierje hart, het geeft 'er honigh voor.

Soo haest uw naeste bloet gedenckt aen u besteden,
 Soo gaet, voor alle werck, tot Gode met gebeden, *a*
 God is de rechte bron, de gront van echte min,
 In hem alleen zy hier en elders u begin.
 Daer is, o teere Maeght, een groote faeck op handen,
 Men smeet voor uwen hals een jock van stale banden;
 Indien het wel geluckt, het is een groot gemack;
 Indien het qualick valt, het is een eeuwich pack.
 Ghy mooght een rijkj besterf van uwen vader erven,
 Gy kunt eē schoonjuweel van ecnig mensch verwerven,
 „Ghy sult, by vrienden hulp, bekomen staet en eer;
 „Maer wel gepaert te zijn, is niet als van den Heer, *b*
 Hoe rijk van eenigh goet, hoe wel men is geboren,
 Wanneer men qualijck trout, dan is 'er al verloren; *c*
 Van daer wort ons de vreught verandert in geklagh;
 Geluck en ongeluck hangt aen de bruylofts-dagh.
 Al wat de keucken eyft, al wal de menschen hoeven,
 Staet aen den kooper vry voor al te mogen proeven;
 En, soo het niet en valt gelijck het eerstmal schein,
 De koop is ongedaen, men sent 'er wedder heen.

't Is gansch een ander ding wanneer men komt te trouwē,
 Wat iemand daer beproeft, dat meet hy eeuwig houwen,
 Want *houwen* is de maen. Wijs, sot, gefont en krank,
 Men is 'er aen geboert zijn leven dagen lanck. *d*
 Het wijf wort door den man ter eeren hoogh verheven, *e*
 Of, in het tegendeel, tot schande neergedreven,
 Het wijf, nae datse trout, komt, na den eersten nacht,

a Siet Gen. 24. 12. *Apud eos, qui Christiane militiae nomina dederunt, moris semper fuit in exordium matrimonii, nedum aliis rebus gravibus, summi Refloris ac Domini numen implorare 1.2. C. de offic. presbyt. p. etor. Africa. Novell. 109. de privileg. dot. heret. mulieris non prestand. b* Huys en goet criften van de Ouders, maar een verlandige vrouwe kom van den Heer; *Proverb. 19. 14. Mulieris domus sicut thesaurus scyde. In 't est bien ne qu' n' est bien marié. d* Licut vandoque possint contrahi ad certum tempus §. omnis Inst. de nomen tamcu ad certum tempus non contrahitur. gloss. in c. o. Splendit enim uxores honore maritorum. l. femine. ff. de iur. iur. dicitur divini et humani iuris, indignum lex estimat, maritus in gradu constituto, uxoris dignitatem pariter non consecrere. de nupt.

Oft tot een hooge stam, of tot een laegh geslacht. *f*
 Al kreegh u wederpaer de witte lazerye, *g*
 Al kreegh u wederpaer de swarte rasernye, *h*
 Al kreegh u wederpaer het aldereuyllste zeer,
 Hy blijft u man, u vooght, u hooft en over heer.
 Al waer u bed-genoot met roovers aengespannen,
 Al wordt hy uyt 'et landt om eenigh quaet gebannen,
 Al is hy fun, of schelm, schorluyn, oft opperdief,
 Al haetje zijn gebreck, hy blijft u weerde lief. *i*
 Dit on-verbroocken jock is van de groote saken,
 Die, naer een quaden slagh, niet recht en zijn te maken. *k*
 Siet wat een vasten ban! te scheyden man en wijf,
 Wortal te dier betaelt, het kost een's menschen lijf.
 Is dan aen dit begin soo wonder veel gelegen,
 Soo is 'er grooten noot van Godes eygen zegen;
 Wel aen dan, weerde Maeght, in dit onsecker lot,
 Engaet tot geen man, of gaet tot uwen God.
 Peynft vry dat echte trou, en hare vaste banden,
 Sijn steunsels voor het huys, zijn sijlen voor de landen,
 En stuten voor den Staet, en stoffe voor de Kerck,
 En dat 'er vaste gront dient tot een lastigh werck.
 Die eertijts was gelint een rijcken oogst te winnen,
 Riep Ceres tot behulp. Een, die begon te minnen,
 Ging Venus offer doen. Voer iemant over zee,
 Neptune, riep het volck, verleent een goede ree.
 De minste van den hoop, oock in de slechte dingen,
 Wilt ieder houten beelt zijn offer roe te bringen,
 Ghy bid in dit geval den Schepper van de vrou,
 Den Vader van den man, en Vinder van de trou.

Bid om een bed-genoot, die op gefette reden,
 Niet aleen jonge vulp, in echte kom getreden,
 Bid om een bed-genoot, die met u leven magh
 Een leven sonder twist, tot uwen lesten dagh:
 Bid, dat haer niet alleen uw handen mogen voegen;
 Maer dat een heylig vyer verbinde met genoegen
 Twee herten eensgint: Bid dat u swacke jeught
 Magh rusten op den balck van zijn besette deught.
 Bid, dat een stille geest van boven afgegegen
 Magh leyden u gemoet, magh uwen man bewegen
 Tot onderling gedult, en na gemeenen wensch,
 Doch meest tot Godes eerd, het eynde van den mensch.
 Leert van den Elephant de gronden van de zeden,
 Die als de sonne rijst, gaet in het water treden,
 En van een reynr aert als menigh ander dier,
 Spoelt al de leden afen, bidt op zijn manier.

f Sile mary est noble, il annoblit la femme roturiere. l. femine ff. de Senat. l. cum te. l. ult. de iur. Et si la Damoiselle épouse un roturier, elle perd sa Noblesse. Bald. in l. C. de dignit. Ideoque Virginian Auli filiam patriciam, plebeio nuptum, matrone Pudicitia sacris arcuerunt, tanquam desisset esse patricia, quae plebeio nupta esset. Liv. lib. 10. Et filia naturalis, nupta legitimo, efficitur legitima. Angl. in §. quod uxor in Auth. quib. mod. nat. efficit. sui.
g Nulla infirmitas, etiam gravissima, matrimonium consummatum dissolvit, ne quidem lepra c. r. & c. de Conjug. Lepros. quod & nostri tenent Schueyd. ad Tit. Inst. de Nupt. num. 36. alleg. exjur. Civil. L. Si cum dotem §. maritus. ff. sol. matr. Quod enim tam humanum est, quam fortuitis casibus mulieris maritum, vel uxorem viri participem esse? Imo quidam volunt non habere, sed viri, & contra; Alii tamen, complexum conubiales partes sibi praeferre non cogi. Non licet, inquit, malum facere, ut evitent bonum: malum feret, si occasio daretur morbum ipsum propagandum, hoc uero colore quod conijux non sit descendens; satis itaque esse si servitium agro praestetur in alio, vel per se vel per alium. vbi. addit. ad Schueyd. d. loco. h Lices furor matrimonium impedit, ne contrahatur, contractum tamen non dissolvit, l. furor. ff. de sepul. lib. cum finitib.
i Mulier, pro furto vel alio delicto mariti, maritum deserere non debet. l. res uxoris. extra de divor. Item disponitur iure Civil. l. res uxoris §. sin autem. C. de donat. inter virum & uxorem. Huc spectat Matth. 18. vcl. 25. l. si servus venditor et etiam ipsum uxorem. & Genes. cap. 4. uxor Cathi etiam post homicidium ipsum secuta legitur, et a centum ferre calamitatem mariti. Schueyd. ad Instit. tit. de Nupt. num. 35. Hodie neque exilium pana, neque relegatio ad trivemes conijugum dissolvit. Bez. de Divorc. & Repud. fol. 339. olim quoque neque deportatio, neque aquae & ignis interdictio matrimonium dirimebat, ut aperte sancit Iustinian. k Rupto aut luxato membro, succurrit chirurgus; matrimonii pedicis inflictor est illegatus nullus invenitur medicus. Erasim. Nihil magis serio agendum, quam quod postea mutari non potest. Heys. Epist. ad Primerium.

Ghy, om u teere stem tot uwen Godt te brengen,
 Wilt niet, als reyn gepeyns, op uw linnen sprengen;
 Drijft alle slim bejagh van snoode tochten uyt,
 En wort een waere maecht, eer datje wort de bruyt.
 Bedenckt, als vrienden raet u vordert om te paren,
 Dat u een gulde son, een leytzman uwer jaren,
 Dat u een helle glans komt daelen uyt delucht,
 Dus fuyvert u gemoet van alle quade fucht.
 Wat trout'er menigh paer, gewis tot haerder (schanden)
 En raect het reyne bont met ongewassen handen?
 Want, schoon het met 'er lijf genaect het echte bed,
 Ten heef noyt recht geleert de reyne kamer-wet.
 Ghy handelt niet alsoo; Maer wickt in ugedachten
 En wat 'er dient gedaen, en wat 'er staet te wachten,
 En wat een lastigh werck u teere jeught begint,
 En tot hoe weerden ampt u dese staet verbint;
 Denckt wat 'er noodigh is, om soo het dient te paren,
 En hoe een echte vrou haer eere moet bewaeren;
 In't korte, wieje zijt, en wieje neemt ter handt,
 Al eer u vryen hals genaect den engen bandt.
 Ghy maunen niettemin, naerdien wy uwe faecken
 Hier mede zyn gesint een weynigh aen te raecten,
 Ontfangt een korte les, u tot een oogh-gemerck,
 Ontfangt een kleyn bericht ontrent dit groote werck.
 Indien ghy zijt blduit om wel te mogen trouwen,
 Soo leert in dit geval vijf dingen onderhouden;
 Draecht eerstmael goede sorgh te nemen uws gelijk,
 Niet uytmerctan groot, niet al te machigh rijk. *a*
 Ten tweeden neygt 'er hert, door krachten van de reden,
 En naer een goede naem, en na gefonde leden. *b*
 Ten derden soekt 'er een, die op gelijken groot
 Omhelft, benevens u, het Christelick verbont. *c*
 Ten vierden, soojje wilt in rechte vrede paren,
 Verkiest de soete jeught, en niet de late jaren. *d*
 Ten lesten trout'er geen, noch schoonder ingelaet. *e*
 Noch hooger van begrijp (*f*) als in de middel maet.
 Het vryen heeft gedaen, de wijste *g* van de magen
 Die komen aen den vooght of aen den vader vragen
 Of hy een vlugge maecht wil geven aen den man,
 En of hy voor een vrient een dochter misfen kan.
 Ten wil, o graze maets, niet alle tijt gelucken
 Het bloemje van het huys soo licht te mogen plucken,
 Het stuck wort uyt-gefelt, en dapper overleyt,
 Eer dat het groote woest ten lesten wort gefeyt.
 Men gaet voor alle werck ten nacusten ondervragen
 Hoeel ch de jonge quant heeft over al gedragen;
 Wie dat zija mackers zyn, en waer hy heeft verkeert,
 In hoe hy heeft geleest, en wat hy heeft geleert;
 En of hy oock het huys sal weten op te bouwen,
 En of hy wijf en kint fal kunnen onderhouden,

a Howelick schijnt den naem te hebben van uw-gelijk *Quidquid est dissimile aut: vinum, in Republica seditionem in familia molestum creare solet. Hynt. g. i. iuravitatem quoque coniugis, ne superius censu annuat. Ambros. lib. 1. de Abrab. Patria. In solens malum est, beata uxor Seneca. b* Anorem incipiendum auctibus, Olympia iudicabit, non oculis idque Plutarchus fundet. *c* Exigendum potestatem dicit, ubi non est fidei concordia? *Ambr. lib. 9. Epist. 1. a Placet Aristoteles, Hefodo, Xenophanti & alius magnis uiribus satis esse uirginem teneram ducere, quae e parentum adibus nihil adserat praeter pudicitiam, ac ueracitatem, & more ad omnia dociles non enim, in tanta ingeniorum varietate, quavis institutio cuius accommoda, presumpsum est enim (ut eleganter scribit Vlpian. in l. praecipuum. ff. aedilic. edit.) in mancipia quae rudia sunt, simpliciora esse. & omnia ministeria aptiora & magis docilia; irrita uero et veterata difficile esse reformare, & ad suos mores formare, quoc loco Salicet. & Cepoll. recte notant uiridum scire sua & aliena uirtus, ideoque Cic. & Superbi uultus formosarum; unde Socrates, apud Laertem in uita Arist. formam oligochroonum tyrannida, exigui temporis tyrannidem appellat. Ergo statuta forma (ut Ennius loquitur) sine uxoria (ut Phavorinus Philopoliis apud Gellium lib. 2. cap. 5.) haec optima, & propterea eligenda. Geen y; geen Fy. Het Italiaens spreekwoord seyde, *Bella moeie, ma senza doglie. i. Vide Heyn. epist. ad Primer. ubi, quatenus ingeniosa uxor esse debeat, adfert. g* Imperatorum constitutiones in nuptiarum solemnitate nobiles ex re familiarum carius iudant; quorum prudentia & auctoritate conventiones omnes incantur. *L. rana demeritis. C. de Episcop. audient. l. si furio. C. de Nupt.**

En wat 'er in den drack uyt zynen monde leect,
 En of 'er oock een man in zynen boesem steect.
 Hoort, jonge leden, hoort, indienje zijt genegen
 Te paeren nae den eyfch, leert uwe faecken wegen;
 Leert u van cerften aen gewennen tot de deught,
 Leert wijs en nuchter zyn, oock in de losse jeught.
 Al wat de jonckheyt feylt, tot aen de minste dingen,
 sal vrijers hinder doen, en voor de schenen springen.
 Het schaet hem alle tijt die eenmaal heeft gek broeft.
 Een vryer wort in als, gelijk het goudt beproeft;
 Een vryer moet de sweep van alle tongen dragen,
 En wort als naect gestelt door innigh ondervragen,
 Lijt wat de spoter ralt, en wat de nijder balt;
 Een vryer wort in als ten nauilen onderralt, *b*
 Een vryer wort gefist, wat is 'er noch te seggen?
 Een vryer moet het lijf als op den rooster leggen,
 Om daer, gelijk een worst, te werden omgewent,
 Tot dat men aen den reuck zyn roet en reutel kent;
 En al met dubbel recht, een dochter uyt te geven,
 Om met een vreemden man haer dagen af te leven,
 Is vry een swaer becluyt, is jae een defigh werck;
 Geen vader kom' er aen, als naer een rijp gemerck. *i*
 Maer onder dit beflagh zyn duyfster loofe rancken
 Om, met een slimme treck, een vryer af te dancken,
 De jongman is gefchickt, en van een goet beleyt
 De vryster heeft bykans het blyde jae gefeyt,
 De buerte spreect 'er van, en desen onvrindert,
 Men weet niet waer het schort, de sake wort verhindert;
 Vraeght niemant, Waerom dat de vooght sit in het riet,
 De vooght besit het goet, en daerom wil hy niet.
 Hy weet een vreemde lack, hy weet een maer te vinden,
 Hy weet het jonge dier iet of de mou te binden,
 Hy stelt als op een ry, al wie 'er qualijk trout,
 En stoort geduerigh om, al wat de minnaer bout.
 Daer slijpt de kabel les, daer gaet de vryer henen,
 Die kropt de fmaetheyt in en deekt de blaeuwe schenen;
 Dus wort de goede maecht haer beste vryers quijt,
 Onvruchrbaer in het bed, maer swanger van de spijt.
 Fy van het slim bedrogh, en van de loofe grepen,
 En van het vuyl bejagh, en van de blinde nepen!
 Fy van het snoode volck, dat om zyn eygen baet
 Een vlugge maecht heeft, en van het trouwen raet.
 Ghy, laet, o waere vooght, laet dese rancken varen;
 Laet jae de rijpe jeught ter rechter uure paren,
 En set geen hinderpael ontrent den echten bant,
 Dat is de jonckheyt nut, en dienfligh voor het lant.
 Noch vind ick even hier, ick vind jae gebreken
 Die in den boesem sels van eygen vaders steken;
 Veel roemt 'er byster hoogh, en ick en werp niet hoe,
 Maer even nae de seest soo blijft de burse toe. *k*
 Of schoon het eenmaal schijnt de saecke wil gelucken,
 Soo schift het groote woort, en breekt in kleyne stucken.
 Men geeft een huys, een schuyt, en ik en weet niet wat,
 Ten hooghtien ingestelt, ten dierften engeflacht.
 Voor beyde dient gemijt De rechte bruy, loft-wetten
 Vermanen al het volck hier op te willen letten;

h Het Engels spreekwoort is goet: In wedding and thuring a man must take countell of al the world. *i. Cum Christiana lex nullam faciat spem dirimendi matrimonii, quod senel coit, lente in eo selesimandum. Eras. tract. de Christ. matrim. for. 29*

Querelem insidit, & detestatur has & alias turorum ac curatorum fraudulenter artes Damibud. tractatus, quem inscribit, le refuge des Orpeliens. siu des perils des Tuteurs & Curat. num. 8. & sequent.
 Eenige ouders loven veel, maar geven niet. Eenige loven veel, maar geven weynigh, of niet behoerlijk. Eenige loven niet, en geven niet. Van de twee eerste soorten word hier eech nede, van de lesse op een andere plaetse hier nae. *k* Multi ducere sine dote, uoxores, quidam dicunt non accipere. Seneca lib. 1. controu. 7.

Dus wie een dochter heeft, en niet te grooten goet,
 Die toone met den mont niet al te grooten moet. *a*
 Een die geweldigh pocht, en niet en meynt te geven,
 Maect van de foete trou een gantsch onrustigh leven,
 Want als de vader looft, en laet 'er onbetaelt,
 Soo wort 'et aen het kint, zijn naeste bloet, verhaelt. *b*
 't Is even byster vies, en dienstigh af te keuren,
 Dat iemand swagers paeyt met opgeraepde leuren;
 Geeft, geeft, in ware daet, niet in een loofen droom,
 Geen vogel in de lucht, geen exter op den boom;
 Geeft dat een lichaem heeft, geeft van de ronde schyven,
 Waer van men boter koopt, en die den heugel styven,
 Geeft landt dat vruchtbaer is, of renten wel gegront,
 Doch al tot rechten prijs, en op den rechten stont.
 U swager is gestoort, mischien niet sonder reden,
 En, schoon u dochter vleyt, noch is hy niet te vreden,
 Een stroo, een enckel fant dat is hem in de weegh,
 En schoon het iemand weert, nock is 'et niet ter deegh.
 Gaet luyfter voor de deur, of buyten aen de glazen,
 Ghy sult het jonge volck geweldigh hooren rasen,
 En vraeghe dan, waarom het lief geselschap kijft?
 Soo weet dat uwe beurs te lang gestoten blijft.
 Koomt, wijse vader, koomt, en set u om te tellen,
 Ghy sult het nieu gefin wel haest in vrede stellen;
 De gave van de bruyt, het foete nacht-gewin,
 Jaeght stuere vlagen uyt, en brengt gerusthey in.
 Ghy vaders niettemin, die ionen hebt te vrouwen,
 En schuyft niet alle last ten halve van de vrouwen,
 Wy manen even u, en meynen dat de man
 Niet meer, als eenigh wijf, met woorden trouwen kan.
 Het is een vuyle spreuck; Met doechter moet men geven,
 Met sonen staet 'et vry, al is 'er veel geschreven;
 Neen, rouwe gasten, neen: verstaet den rechten gront,
 Daer is geen quade trou ontrent het goet verbont.
 Daer is geen onderscheyt van mannen ofte vrouwen,
 Belosten maken schult, en dienen onderhouden,
 Dus ofje man, of maeght, of ander maecksel zijt,
 Geeft dat 'er is beloofd, en op de rechte tijt.
 Wanneer men oorloff neemt aen al de buyte-gasten,
 Dan is 't de juyffe stont om in de beurs te raften,
 Want als de speelman swijgt, en dat 'er niemant singt,
 Dan luyt 'et byster wel indien de penning klinckt.
 Het gelt isjae verdient soo haest de vrienden reysen,
 Dus wilt om dese tijt op uwen swager peysen;
 Roept eerst het nieuwe paer, en dan het naeste bloet,
 En geeft de jonge liën het roegesejde goet.
 Vermaentse tot de tucht, en leertse goede wegen,
 En, voor het leste woort, soo wenschet haer Godes zegen;
 Hy is in volle maet, hy is te mael beleeft,
 Die sonder morren looft, en sonder marren geeft.
 Een woort noch tot den vooght, als uwe wesen trouwen,
 Soo wil u vrecke fucht met krachte wederhouden,
 En maectt geen vuyl beding, en pluckt den vryer niet,
 Gelijck men vry genoegh in onse tijden siet.
 Wat heb ick menighmael en op verscheyde stonden
 Algrepen oppedaen, al rancken ondervonden,
 Al laegen aengemerckt ontrent de reyne trou,
 Juyft daer een giere vooght een maeght besteden sou.

a Maritus, dare promissio & non soluta, usorem alteri non tenetur: secus, ubi nulla promissio, ut volunt D. D. & Bald. in l. fin. nu. 1. C. ad Velleon.

b Permissioe parentis ambiguitas, qui in tractatu matrimonii aures matris pollicentur, nuptias antequam subsecutus parum aut nihil praestant. And. Gail. lib. 2. obs. 37. nu. 4.
 Bene Nestadius ex sententia Supreme in Hollandia Curiae annotavit id quod vulgo dici solet, Met een man magh men loven, Met een Maeght moet men geven. non fit intelligi deberi quafi satis fit cum viris seu sponsis promitti, imo aequo maritus ad praestationem eorum, que promissio sunt in subditum matrimonii, uti mulieres, asstringi; sed id ita iactantibus esse ob liberam maritorum administrationem, qua, si fidem violare velint, sponsiones suas vel sola acceptatione ad promissio liberare possunt. vide rer. jud. observ. 11. in not.

Men vint 'er over al die niet en fullen vresen
 Te tasten in het goet van moederloofe weesen;
 En als haer onderwint dan op het eynde draeyt,
 Soo staen de faken slecht, en over al bekaeyt.
 Ick heb 'er een gekent van dese loofeguyten,
 Die, als het trou-bespreck stont even om te sluyten,
 Ging zijnen vryer aen, en seyde: macker siet,
 Of teyckent dit bescheet, of neen, men doet 'er niet.
 (Hy bracht een staet, een slot, een quijt-scheld daer bene-
 Wel bondig ingestelt en na de kunst geschreven;) (ven,
 De jongman, of hy schoon de boofe laegen sagh,
 Schreef wat hem wert vergevt, en juyft gelijck het lagh.
 Noch hielt de linker aen, en sprack: hier is te wegen
 Wat vlijt en groote sorgh dat alle vooghden plegen,
 Ghy, die nu mijnen dienst tot uwen nutte keert,
 Weest danckbaer nae den eyfchen en soo de reden leert.
 De vryer, die den vraet doen geenfins wilde tergen,
 Beloofde wonder veel, beloofde goude bergen,
 Beloofde sonder slot, en, tot een naeder pant,
 Gaf op den staenden voet een schrift van eyger-hant.
 Wat gaet 'er vorder om? juyft nae de bruyloff-dagen
 Soo ging denieuwe man zijn dingen ondervragen,
 Sijn stucken oversien: hy vint het gantsche kloën,
 En leert, door wijfen raet, al wat 'er is te doen.
 Eerst gaet hy tot den vooght, en wijst hem vreemde stre-
 Die in het duyfter hol van desen handel steken, (ken,
 Hy bidt dat hy de faeck, tot myding van geschil,
 In stilte, sonder twiift, te rechte brengen wil;
 Hy sey t hem boven dat, zijn gunst te willen toonen,
 En met een rijck geschenck zjn dienst te fullen loonen,
 Indien hy reden pleeght, de vooght, een rechte gier,
 Hoor al de klachten aen, maer achte niet een sier.
 Het stuck komt voor het recht, de saecke wort beschreeve,
 De vooght moet op een nieu en schrijft en reden geven
 Van zijn geheel beleyt; het schrift en baet hem niet,
 Om dat de gantsche Wet de slimme wegen siet.
 't Is niet al een geweld daer iemand wort gedwongen
 Met messen op de keel, maer alle vreedde sprongen
 Die lust of minne drijft, zijn even soo gefchat
 Als of een moorder sel'f ons op den boefem sat.
 Al waer de liefde grijpt, daer zijn gewisse prangen
 Die als een taye klis aen jonge sinnen hangen,
 Dus, als de vreesse traft hem die een lief verkieft,
 Soo lijt hy meerder leest als die het lijf verliest.
 Wat sal een jong-gesel in dit geval verdrieten,
 Indien hy wordt geleyt door hope van genieten?
 Wat lijt een vryer niet als 't hem de vryster gelt?
 Een wenck is hier een wet, een woort is jae gewelt.
 Ick bid u, lieve vrient, die vaderloofe dicren
 Moet leyden tot de tucht, en nae de reden sieren,
 Hebt acht op u beroep, die nu de vader zijt,
 Hebt acht op uwe jeught, en dat in ware vlijt;
 Ontpluyt my nimmermeer u teere pimpel-meesen,
 Want Godt is boven al een wreker van de weesen,
 Siet datje met bescheyt u weerde plichten doet,
 Niet om het vuyl gewin, maer in een reyn gemoet.
 Ghy weder, foete jeught, tot rijpte nu gekomen,
 Die, als een vader selfs, hebt over al vernomen
 In diehet niet en was, zijt heufsch, gelijck het dient,
 En toont hem volle fucht, gelijck een ware vrient.
 En als het soo gebeurt, dat uwen rijpe zeden
 Misschien op haeren tijt gelijcken dienst betreden,

Quod amor suadet, libido exprimit, fructus desiderium extorquet, id omne per vim exigi videtur. Annae. Robert. rer. jud. lib. 1. cap. 2. Magni affectus iura non praestant. Quirilian.

Exod. 22. 22. Papillos gratos esse debere erga iutores bene gesta, & quomodo, vide Damhoud. au refuge des Orphelins, cap. ult. num. 9.

Soo quijt u voor den Heerghy weet hoe grooten baet
Dat van een trouwen vooght op teere weesen gaet.
Nae vlijtigh onderfoek, het maeghschap komt te saemen
Om op het trou- bespreck een voet te mogen raemen,
Hier stelt men in beract, wat reden of geval
Het in te brengen goet te saemen mengen fal.
Een gunt 'er aen de bruyt niet boven haer juweelen,
Een ander wil de wint cenpaerigh laeten deelen;
En elders wil het volck dat onse nieuwe man
Sal slaeven voor de kost, gelijk eenrechte Jan,
Noch een van vier aer, al geeft hy rijke panden,
Hout even dat hy geeft geduyrigh in de banden,
Laet aen het nieu gesin niet als het naeckte blat;
En bindt de vrye trou aen ick en weet niet wat.

't Is selfaem dat de sucht van hebben, krijgen, houwen,
Soo grooten rolle speelt, daer echte luyden trouwen,
Men dingt van alle kracht, men distelt op het goet,
Gelijk men op de merckt, of in de kraemen doet.
Voor my, wanneer ick weegh de gronden deser saecken,
So ben ick meer geneyght om geen bespreck te maecken,
Of schoon ick eenigh ding tot meerder vrede schrijf,
Noch wil ick dat het goet in rechte vry heyt blijf.
Dat is het eerste recht, vermaert aen alle zijden,
Gepresen van het volck, gebruyckt in oude tijden,
Wanneer de ronde jeught trat in de weerde trou,
Niet om het loofe gelt, maer om een lieve vrou:
Doen riep het bruylofs volck, als tot een hoogen segen;
Nu heeft de jonge bruyt, met haren vrient gekregen
Gemeenschap in de forgh, gemeenschap in de lust,
Gemeenschap in de woel, gemeenschap in de rust,
Gemeenschap in verlies, gemeenschap in het winnen,
Gemeenschap in het lijf, gemeenschap in de sinnen,
Gemeenschap in vermaek, gemeenschap in den druk,
Gemeenschap in 't gevaer, gemeenschap in 't geluck,
Gemeenschap over al. (a) dat zijn de rechte gronden
Waer op in ouden tijd de wijfe vaders stonden.
En dus is 't dat men noch in veel gewesten doet,
Alwaer het echte bont gaet open ouden voet. b

Waerom is onse kuff van dit gebruyck geweken?
Hoe komt de ronde Zeeu' aen dese loofe streken?
Waerom niet oock het goet gedomnielt onder een,
Daer huys, en bed, en lijf, jae sinnen, zijn gemeen?
't Is bet het gantsche kraem in eenen hoop te brengen,
Dat sal hier, by gevolgh, de sinnen beter mengen;
Ghy dan, die vrede soeckt, en stelt geen eygen goet
Bysonder in de beurs, bysonder in 't gemoet.
Hoe menigh swaer geschil wort in het huys gedreven,
En voor het hofgepleyt, wat dat 'er is geschreven? c

Wes hy die het wijf heeft by den man geset,
En heeft de reyne trou niet metten inckt besmet. d
Hooft voogt, en vader, hooft, veel dit en gunt te schrijven
En sal geen lossen aert uyt domme sinnen drijven,
Ten sy dan ghy het goet u swager toe vertrout,
Soo is 't seker best dat ghy u dochter hout.
Voor my, ick spreek ront, 'ken sal geen dochter geven
Aen een die zijn broep niet recht en kan beleven;
Maer als een jonggefel hier over my voldoert,
Soo is de dochter zijn, en oock het vrye goet.
Ick weet dat deef 'en geen acht dienstigh iet te schrijven,
Wanneer men luyden trest die grooten handel drijven;
Op dat een jonge vrou, oock als het qualick gaet
Magh blijven dese was, en in haer eersten staet.
Doch hier valt wederom geen kleyn bedencken tegen,
Dat nu geen tijt en is met reden op te wegen,
Het raect een ander werck. Wel aen dan, soete luyt,
Keert weder daerje waert, en spoet u nae de bruyt.
Ten is van heden niet, maer over duyfent jaren,
Wanneer in rechte min twee jonge lieden paren,
Dat yder landt- begrijp gebruyckt een eygen vont,
Gebruyckt een eygen merk ontrent het trou-verbont.
Hier ging men zijnen dorst uyt enen beker laven,
Als maecht en jonggefel de rechter handen gaven,
Daer wert een helle vonck geslagen uyt te key
Wanneer een soeter vyer quam sijgen tusschen bey.

In Grieken gaf men broot, eer dat men ging beloven,
Gebroken door het sweert en overmits gekloven,
Dat greep het jonge paer, een ieder at een stuck,
En sfrac quam al het volck, en boot de bruyt geluck.
Noch in een ander oort, wert even bloet getogen,
En onder een mengent, en over hant gesogon;
En die in onse kuff voor desen is getrou,
At eerstmael met de bruyt, broot, peper, en wat sout.
Siet! waer een eerlik man zijn dochter wil besteden,
Daer sijn aen alle kant bysonder bruyloft-feden,
Waer uyt ten vollen blijckt, dat oock het rouste landt
Vint eenigh diep geheym ontrent den echten bandt.
By ons, wanneer de trou op heden is beschreven,
Soo wort 'er aen de bruyt een sijn juweel gegeven,
Een eygen trou geschenck van gout of diamant,
Geen lijf cieraet alleen, maer oock een ziele-pant.
Noch siet men even dan, met sonderling vernoegen,
De bruyt en haren vrient de rechter handen voegen,
En dus, siet! wort de gront van echte trou ge'eyt,
En, met gelijcke lust het groote woort gefeyt.
Maer waerom desen ring niet daer het dient gesleken,
En van een goet gebruyck moet-willens afgeweken?
Het was, gelijk het blijckt, de vinger naest de pinck
Aen wien het trou-juweel in ouden tijden hinck;
Die heeft een hooger macht, op wel-gegronde reden,
Te dragen dit kleynoot, een pant van ons gemoet,
Dat nu door enkel prachte de voorste vinger doet;

Resse Paulus Iureconsultus, non debent inquit venalia esse matrimonialia. l. 2. ff. de donat. inter vir. & uxor.
a Nihil inquit Columella, in domo conjugali apud proficos dividendum consuebitur, nihil quod aut maritus aut femina proprium sui juris esse diceret sed in communibus consistatur ab utraque.
Lex illius aetatis Romuli fuit, scilicet viro legitime conjuncta fortunarium ac secerum facia illi esse, neque et domus ille dominus, ita haec domina. Meminit Dionys. Halicarnass. lib. 2. Rom. antiq.
Apud Germanos cetera inquit Tacitus, ipsi incipiunt matrimonium a fideiis mulier moncherit venire se laborum periculosisque faciam, idem in praedictum in praedio passuram, anfirmarunt, & hinc Batavos in hunc diem pro lege servarunt bonorum communio.
Ichnomachus apud Xenophontem, ad uxorem Demus haec nobis communis est; nam & ego curia qua mea sunt in medium exhibeo, & tu quaecunque actualis omnia in commune deposuisti, neque eius habenda ratio jam est, nisi unum vestrum plura contulerit. Cr. lib. 5. de administ. domest.
Cicer. 2. Officior. prima, inquit, societates in ipso est conjugio; proxima in liberis, deinde una domus, communis omnium.
Quin & Martialis alludit.
Te Patris misere jacentem cum conique censu, Gaudemus socio participique viro.
b Apud Germanos, Gallos, Hispanos, Anglos, id moris esse testatur Arnica. de jure Cornubiore. cap. 7. num. 10.
Mr. Smith. de Anglis Man and wife, are two partners; that is, all things are common between them, which were private before.
c Tanta est hominum perverfitas, ut ex nullis contrahuntur matrimonium turbatum oriatur, quam ex matrimonio. Erasmi de Infit. Christi. Mat.

d Multa multi in patris dotabilibus stipulantur, quae cum servilia sint & naturalis libertati repugnent, nullum effectum sortuntur: ut pote si aut sponsus in e naturali aut sponsa sese obligasset ne discederet a domicilio uxoris, ex illiusmodi plei ius cum hoc pacto non tenent, cum sit species servitutis; Cum & alius modus adjectus legato, ut in illa circulo legatarius perpetuo commoretur, ab ipso legato rejiciatur. titio. §. 2. ff. de cond. & demoll. & hanc sententiam defendit Didac. in Epitom. de Spons. & matr. c. 7. part. 2. num. 5.
Multa aequae ceremoniae in sponsalibus: Nonnumquam jungebant Persae, ex eodem paeulo bibentes Galatas, panem gladio dirisunt edebant Graecis, non filici excubant Lappones, panem & aquam apposuunt Romani, & alia hujusmodi alim. & hodie in usu, quae singula habent suum mysterium. Alexand. ab Alexand. generalium dierum. lib. 2. cap. 5. Olaus lib. 4. septentr. regim. cap. 7. Scaliger lib. 3. Poeticus, cap. 10. Polyd. Vng. de Invenitorio. ter. lib. 1. cap. 4. Arcenius Gherbertus Cosianus in commentario de Sponsalib. tit. de rit. Nupt. Ludovic. Carl. Arentii. lib. 11. c. 17. De annulo pronubo vide Alexand. ab Alexand. genitil. Dierum. lib. 2. cap. 2.

Men hout dat even hier een ader is gelegen,
 Die met een sijne stracl komt in de borst gesegeu,
 En als 'er eenigh ding aen desen vinger roert,
 Dat wort van stonden aen het herte toegevoert.
 Dies als een jong gesel, met soete min bevangen,
 Komt zijn gewenfte trou aen desen vinger hangen,
 Dat klopt alsoen de borst, dat roert de geelten om,
 Dat roept de gantsche siel tot haeren bruydegom.
 En, schoon oock rijper sucht gaet tot haer oude dagen,
 De rinck des niet te min op haere plaets gedragen
 Sent boden alle tijt, sent posten aen de ziel,
 Op datse nimmermeer in quade pofen viel.
 Noch overtrefte de pracht uyt fotte waen gedreven,
 Die heeft de trou verplaest, en aen het ooghe gegeven;
 Want, siet! in onse tijt de Wijser draeght het gout,
 Dies is (gelijk het schijnt) het lijf falleen getrou.
 Waerom is dit gebruyck, een spore tot de seden,
 Waerom is dit gebruyck gebannen uyt de steden?
 Wel, soeje niet te nieuw, of niet te los en zijt,
 Soo draeght het trou-gemerck gelijk in ouden tijt.

Siet daer! een jonge maeght behoerlijck opgedragen
 Aen haer bescheyden deel, met wille van de magen,
 En ouders rijp beleyt. siet daer! een rechten voet,
 Hoe dat een jonge bruyt een vrouwe worden moet.
 De snoodelickerny van heymelick beloven
 Rijst uyt een geyle borst, als uyt een heeten oven,
 't Is menighmael gemerkt, ten deught gemeynlijk niet
 Wat uyt de domme jeught, en sonder raet geschiet. ^a
 Wy zijn hier niet gesint in 't breede van te spreken,
 Of tot een lang verhael hier over uyt te breken,
 Een faecke niet te min is weert te sijn bedacht,
 En dient hier voor de jeught tot leere bygebracht.
 Een moedigh Edelman ^b, die op de Fransche kufften
 Had langen tijt gedreyght een vloete toe te rusten,
 Was nu te mael gereet tot zeyleu over zee,
 Nae eenigh rieckend' landt, of tot een gulde ree.
 Sijn vader was geruft een ruymt tijt geleden,
 Sijn moeder naederhant den eygen pad getreden,
 Een sustre, sonder meer, juyft in haer frische jeught,
 Was hem de meeste sorg, was hem de meeste vreught.

Hy scheen voor zijn vertreck haer op te willen dragen
 Ofaen een trouwen vrient, of iemand van de magen,
 Op dat het teere pant daer moghte zijn bewaert,
 Terwijl hy met devloot de weerelt ommevaert.
 Sy in het regendeel seyt niet te konnen leven,
 Indien hy sich alleen gaet op de reyfe geven;
 Wil daerom nevens hem gaen doley over al,
 Waer hem de goede God ter zee geleiden sal.
 De broeder evenwel en wil het niet gehengen,
 Maer soekt het vreemt beslyt haer uyt 'et hooft te bren-
 Dat dreygt haer mette zee, en alderley gevaer (gen;
 Hy uyt de lange reys moght komen over haer.
 En des al niet te min hy kanse niet belcken,
 Dus, als he, immers schijnt alsoo te moeten wesen,
 Soo voeght hy tot de vloot al wat haer op den tocht
 Of dienstigh tot vermaeck, of noodigh wesen mocht.
 Soo haest de goede wint haer vast begint te stellen,

En waeyt te zeewaerts in, de ronde zeyleu swellen:
 Een onvertsaeghde jeught, en menigh edelman
 Geeft uyt een moedigh hert sich willens in den ban.
 Daer drijft de stoute vloot. van boven dicke wolcken,
 Van onder harde vloet, en grondeloofse kolcken,
 En des al niet te min, een snel, een selsaem vier,
 Rijst midden uyt de stroom, en trest het jonge dier.
 Een van de friste jeught maect door bedekte loncken,
 Door brieven, stil gespreck, en duysent minne-voncken,
 Dat hy de beste plaets in hare gunste wint,
 Dat hy de meeste gunst in haeren boesem vint.
 Noch is 'et niet genoegh, hy weefte daer en boven,
 Door sonderling beleyt, hem trou te doen beloven;
 En onder desen schijn (gelijk het veeltijts gaet)
 Soo glijt de losse jeught in noch een ander quaet.
 De maen heeft haeren loop nudrymael om gereden,
 Siet daer een vreemt gewel aen haere teere leden;
 Sy die voor desen was fris, lustigh, gau, en knaps,
 Is fleew, en byster meeps, en uyttermaten quaps;
 Sy geeuwt, en spickt, en spout oock aen den dis geseten,
 Daer isse dickmael flau, en dickmael sonder eten;
 De Ridder, die het ooghe heeft eeuwigh over haer,
 'Wort, ick en weer niet wat, wort alle ding gewaer.
 Hy gaet haer sachtjens aen, en stelt hem om te vragen,
 Oft haer het enge schip, of haer de sturee vlagen,

Nervus à nuptiali digito ad cor penetrat. Gellius lib. 10. c. 10. vide Macrobi. Saturnal. l. 7. cap. 13.

Apud nos aucta conjugationes, id est, non prius apud Ecclesiam professæ, juxta fornicationem judicari periclitamur. Tertull. lib. de pudicitia.

Magna ac propere à nuptiis verum deprehensum est, raro esse fortunata conjugia quæ clanculum inter juvenem & puellam exierunt. La. Virtus.

^a Siet het plaetsaen van Keyser Karel van den Iare 1540, in de woorden, komen gemeenlick tas swaeren eynde.

^b Siet dese geschiedenisse voor waerachtig verhaelt by Simon Goulart. aux Histoires admirables & memorables de nostre temps vol. 4. cap. 5. des affections des roigles griefvement punies.

Of haer de vijfde reuck, of harde spijfe quelt,
 Of waerom datse brackct, of aen de leden swelt.
 Rosette wert bestaen; nu siet men haer besterven,
 Nu bloesen als een krieck; hy vraeght 'er anderwerven;
 Sy, die het ongeval niet langer helen kan,
 Seyt datse swanger gaet, maer by een echten man.
 Hy, om het rechte kloen van desen draet te krijgen,
 En geeft haer anders niet, als koeck en soete vijgen,
 Hout alle klachten in, en stelt hem wonder koel,
 Op datse sonder schroom sou melden haeren boel.
 Rosette, midts de saeck wort sachstjens opgenomen,
 Verhoopt in korten tijt tot haeren wensch te komen;
 Dus spreekte lustigh uyt, en met een vollen mont,
 Wie in haer jeughdigh hert soo diep gewortelt stont.
 Haer broeder treurt, en swijght. De schepen onderuuffen
 Gaen soecken verschen drank, om haren dorst te blussen;
 En, nae een klare lucht, ontdekken seker lant
 Met aerdigh boom-gewas verciert aen alle kant.
 Een ieder is verblijt, en, moede van de baren,
 Gaet stellen zijnen loop om nae de kust te varen;
 Marroos is in de weer, en soeckt den eersten dagh
 Wat dat 'er voor een volck het landt bewoonen magh:
 Men vint geen menschen werk, maer niet als wilde dieren
 Die stout en sonder angst ontrent den ouer swieren,
 En woelen over hoop. men tijt 'er op de jacht,
 Dies wort 'er menigh wilt de schippers toegebracht.
 Te midden in het wout zijn klare water-beken,
 Die van het hooge landt tot in de dalen leken,
 Daer gaen de gassen heen, en vollen menigh var
 Met freuyt, en aert-gewas, en met het vertiche nat.
 Rosette boven al, gants moede van de stroomen,
 Gaet nemen haer vermaeck ontrent de groene boomen,
 Verkiest een gave sehors, en schrijft met eyger haent,
In spijt van die het spijt, Rosette mint Galant.
 Galant in tegendeel brengt sich en haer te samen,
 En maect een mengsel-moes van twee verscheyde namen,
 En snijt 'er over al; soo dat het groene wout
 Veel streken van de jeught, veel minne-teeckens hout.
 't Is al genoegh gemalt, men gaet 'er sich bereyden
 Om uyt de versche lucht, en van het landt te scheyden;
 Maer als het jonge paer sou varen nae het boort,
 Soo treet de Ridder toe, en spreekt een heftigh woort:
 En pijnjt u, jonge-laf, niet in den boot te komen,
 Ick hebbe dese maght u heden af genomen,
 Mijn schip is u ontfeyt; en ghy misbruyckte maeght,
 Die uwen hooghsten schar ontijdigh hebt gewaght,
 Gaet vry met uwen pol, gaet in de groene dalen,
 Gaet vry u slim bedrijf op alle boomen malen,
 U vonnis is gevelt: ghy sult van nu voortaan
 Hier soecken u vermaeck, hier eeuwig doolen gaen;
 Ghy sijt uyt domme lust, en tegen alle reden,
 Ghy sijt op eygen raet in dit bejagh getreden,
 Vutreckt het nu alleen, en oeffent u gedult,
 En siet hoe ghy voortaan u saecken reddten sult.
 Hier moet u woonplaets zijn, hier meugdy ganfche nach-
 Verslijten in de vreught van dwase minne-klachten; (ten
 Gaet boet u kriele lust in dit oneerlijck spel,
 En maectt 'et sooje nseught, en vaert voor eeuwig wel.
 Soo haest zijn reden end, hy doet hun wapens langen,
 Hy geeft hun jagers tuygh, om alle wilt te vangen,
 Musketten, vogelroers, kruyt, lonten, hagen, loot,
 En ander kleyn beslagh, tot voor-raet van den noot.
 Strax roeyt daer op het volck tot aen de groote schepen,
 En geeft den boot een touw om nae te mogen slepen;

Strax vallen op een ry de seylen van de ree,
 Strax is de ganfche vloot te midden in de zee.
 Daer staet het jonge paer verhart gelijk de keyen,
 Vol druck, en evenwel niet machtigh om te schreyen,
 Niet machtigh om een woort te brengen uyt den mont,
 En echter door het leet tot in de siel gewont.
 „'t En is maer kleyn verdriet, dat met geduerigh klagen
 „Weet iemant, die het hoort, sijn smerte voor te dragen;
 „ Gemeene droefheyt kermt, maer al te diepen teer
 „En vint geen open mont, geen sucht of tranen mee
 Nae dat de koude schrick een weynigh is gweecken,
 Beginnen aen de vrou de tranen uyt te breecken,
 Sy geeft haer aen de zee, sy maectt een hoogh geklagh
 Sy roept haer broeder aen al watse roepen magh.
 Och broeder, om de borst by mij en u gefogen,
 Och wort doch nu eenmael in mijn verdriet bewogen,
 Of, soo het u belieft dat ick verloren blijf,
 Soo neygt toch eens het oogh ontrent een swanger lijf
 Heb ick den doot verdriet door onvoorsichtigh malen
 Ey laet het kleyne schaep niet in de straffe vallen,
 Doot geen onnoofel kint, geen ongeborn dracht,
 Die niemant eenigh leet oyt toe en heeft gedacht.
 Siet! als een swanger wijf heeft eenigh quaet bedreven,
 Dat haer naer rechten maectt onweerdigh om te levn
 Sy wort noch evenwel niet tot de doot geleyt,
 Tot sich het teer gewas van haere leden scheyt.
 'k En eysch geen langen tijt van ses of seven jaren,
 Maer slechts een korte wijl om in verdriet te baren,
 Had ick het soete dier maer eenmael op den schoot,
 Ick gaeve met 'er daet my willigh aen de doot.
 Ick gaeve, naer het viel, mijn leven uyt te blussen,
 Indien ick maer een reys mijn vrucht en mochte kussen
 En, soo men dan het kint niet vaderloos en liet,
 Het ging my so het mocht, 'k en voelde geen verdriet
 Doch soo ick geenens troost hier over kan verwerven,
 Laet menschen evenwel van menschen handen sterven,
 Waerom valt harder straf op ons onnoofel bloet,
 Als oock het spitse recht aen touwe boeven doet?
 Waerom word' ick geset als spijfe voor de beeren?
 Waerom sal eenigh beest mijn weerden man verteeren?
 Waerom ons alle bey: en even dat 'er rest
 Gaen slepen tot behoeft van zijnen wreden nest?
 Waerom fal doch een swijn met vreeselicke tanden
 My vaeren in het lijf, tot aen de teere banden,
 Daer op mijn lieve vrucht (ellendigh schepfel) rust,
 En koelen, even daer, zijn onversaede lust?
 Doet recht na schips gebruykten sal my niet verdrieten
 Laet vry een vinnigh loot in desen boesem schieten,
 Hangt die mijn hert besit te midden aen de ree,
 En smackt het teere schaep by stucken in de zee;
 De doot is geen verdriet, ick kanse jae verachten,
 Maer seecker van de doot den slagh alleen te wachten,
 Ach! dat is 't dat de siel in helliche pijnen stort;
 Nu doort my, wie het lust, en maectt de pijn kort.
 Maer hoe, kleynmoedig hert, waer toe u swaer bedroeven
 Mijn broeder is gegaen, maer slechts om my te proeven
 En niet tor ons bederf; mijn broeder is gegaen,
 Niet als in ware daet, maer uyt een loofe waen:
 Mijn broeder heeft van outs en van zijn eerste daegen
 My veel te goeden hert en jonste rogedraegen,
 Hy is van sachten aert, en van een edel bloet
 Dat aen een swacke vrou geen smact of hinder doet;
 Hy sal noch eens het roet naer onse strande wenden,
 Of iemant met de boot hier aen den oever senden,
 Ey keer dan, broeder keer, ey keer na dese kust,
 Wy zijn genoegh gestraft voor onse domme lust.

Dus staet de jonge vrou , met twijffel ingenomen ,
 En star ooght op de vloot, nu schijnt 'er iet te komen
 Dat op het water sweeft , en nae den oever schiet ,
 Maer, nae een lang gedult, eylaen ! weder niet.
 De droeve nacht genaect , de schepen zijn verdwenen ;
 Daer is geen hope meer, hier baet noch angstigh stenen ,
 Noch krijfchen, seyt Galant, en grijpt een stale bijl ,
 En geeft hem in het bos, en kapt een lange wijl.
 De vrou, terwijl de man is besich in het hacken ,
 Komt mede tot het werck , en raepde de groene taeken ,
 En sleeptse daer het dient, en timmert in het fant ,
 Haer eerste meester-sluck, een groene ledekant.
 Daer leyt het lieve paer, niet sonder groote sorgen ,
 Gedoocken in het loof tot aen den rooden morgen ;
 Rosette roept om hulp, Rosette leyt en beeft ,
 Oock van het minste blat, dat in de bossen sweeft.
 Soo haest de sonne rijft, strax weder aen het houwen ,
 Strax alle ding bereyt om daer een huys te bouwen ,
 Een huys van lichte stof, gelijk een herder stelt
 Die met het witte vee gaer doolen op het velt.
 Ge lijk het eerste paer, uyt Eden weghgedreven ,
 Moest sonder huys-kateyl sich in den huysraet geven ,
 Moest missen sijn geluck, moest missen sijnen God ,
 Moest braeden sonder spit, en sieden sonder pot:
 Soo is haer gants gesfel. de kamers sonder fetel,
 De koetsen sonder bed, de keucken sonder ketel ,
 De deuren sonder slot, de folders sonder balck ,
 De vloeren sonder steen, de mueren sonder kalck.
 Den hongre niet te min ontluyt haer jonge magen ,
 Des tijt Galant te werck , en stelt hem om te jagen ,
 Hy schiet, en vaer hy komt, hy trefte gewenste kans ,
 Hier eenigh vluchtigh hert, en daer een wilde gans ;
 Al wat het bos bewoont blijft sitten, sonder schrieken ,
 Of schoon hy met het roer daer op bestaet te micken ,
 Het wilt is met de pijn, of van het loot geschent ,
 Om dat 'er noch de list der menschen niet en kent.
 Hy komt dan met de vangst op sijnen hals geladen ,
 En wou, indien hy mocht, zijn hollen buyck versaden ;
 Rosette schort haer op, en dient hem tot grijf
 Als vrou, als kamer-maecht, als kock, als vuyl-jongwif,
 Als ick en weet niet wat. haer jofferlike leden ,
 Die noyt het minste werck het gantsche jaer en deden ,
 Die passen op den dienst, die moeten uyt de mou ,
 Die worden vet en vuyl ontrent een swatte schou.
 Dit gaet noch foo het magh , maer nae de negen maenen
 Vermeerdert haer verdriet en vordert nieuwe traenen :
 Rosette wert gequelt met koorts en droeve fucht ,
 En, naer het diepste leet, siet daer een kleyne vrucht ;
 Geen vroevrou, geen behulp, geen vriende, geen geburen ,
 Geen voor-raet voor het kint, geen windels ofte luren ,
 Geen wieg, geë bakermat, geen kruyt, geen kinderwijn,
 Niet dat het kraem gelijckt, als slechts alleen de pijn.
 Hoe staet Galant verstelt ! hy weet niet wat te maecken ,
 Noch wat 'er dient gemij, noch wat hy moet genaecten ,
 Hy is geweldigh bang, nu kout, dan weder heet ,
 En schier uyt ieder hair ontfaet een druppel sweet :
 Noch moet hy aen het werck, schoon bijster onbedreven ,
 Hy moet het teere kint zijn eerste windfel geven ,
 Hier vint hy dit en dat, daer grijpt hy uytten hoek ,
 Een afgeschuurde slet, een afgesleten doeck.
 Galant die doopt het kint, en geeft het zijnen zegen ,
 Galant die bedt de vrou, soo haest sy is gelegen ;
 Galant was die de vroeten in sijnen schoot ontfing ,
 Galant is kinder-meyt, Galant is alle ding.
 De moeder onder dies begeeft haer om te poogen ,
 Is 't doelnelyck, haer vrucht met eygen bloet te soogen ,

Sy leyt het weerde pant geduerigh aen de borst ,
 En noch en weefte niet te lessen zijnen dorst.
 Eylacs, de rouwe kost van appels, wilde peeren ,
 Van wortels en van kruyt doet haere jeught verteeren ,
 En al het sogh vergaen; soo dat het teere kint
 Niet als een dicke fucht in haere borsten vint.
 Al weder nieu verdriet, het wicht begint te quijnen ,
 Gelijk men menighmael een lampe siet verdwijnen
 Als haer het vet ontbreekt. de slaep, de lange slaep ,
 Komt uyt haer duyfler hol, en trefte het jonge schaept
 De vader, schoon bedroeft en aen het hert geslagen ,
 Meer als zijn krancke siel kan in den boefem dragen ,
 Toont echter kloecken moet, oock midden in den rou,
 En spreekt gelijk een held, en trooft de swacke vrou.
 Maer, siet ! wanneer het vyer in engte wert gedrongen ,
 Soo komt 'er naderhand te selder uytgesprongen ,
 En scheurt al wat 'er raect ; Gallant is al te teer ,
 Gallant die geeft 'er op, Gallant en is niet meer ,
 Gallant die wort een lijck. wat konst, of kloecke vonden,
 Wat schilder, of pinceel, wat pennen, ofte monden
 Sijn machtigh, nae den eyfch te brengen aen den dagh
 Wat druck Rosette schiept uyt desen donderflagh ?
 Sy noemt den hemel wreet, sy roept dat hare plagen
 Gaen boven alle maet, en niet en zijn te dragen ,
 Sy slaet haer teere borst, en vult, in desen noot ,
 De bossen door geschrey, met tranen haren schoot ;
 Sy kust het doode lijf om haeren geest te laven ,
 En wenst dat eenigh mensch haer mede wou begraven ;
 Maer al het droef gebaer vermeerdert haer de pijn ,
 Want siet ! het nietigh vleesch dat wil begraven zijn.
 Sy kiest een eycken boom, die boven al verheven
 Het sop van haer geway had in de lucht gedreven ,
 Sy spit met alle macht, en maect daer in den dijk
 Een graf voor haren vrint, een woonplaets voor het lijck.
 Sy moet, ellendigh wijf ! met eygen handen delven ,
 Sy vreesst het doode rif, maer overwint haer selven ,
 Sy neemt 'er in den arm, sy stiert 'er met 'er hant ,
 Sy kust het noch eenmael, en graeft 'er in het fant.
 Vaert wel, mijn ander Ick, mijn lief, mijn uytverkoren ,
 Mijn troest, mijn eenigh heyl, och waer ick noyt geboren ,
 Och had ick noyt geleest, och waer ick noyt getrou :
 Soo waer ick niet alleen in dit verdrietigh wout.
 Wie sal ick tot behulp in desen noot gebruycken ?
 Wie sal mijn open mont, wie sal mijn oogen luycken ?
 Wie sal, wanneer ick sterf, aen my rampsaligh wijf ,
 Wie sal een weynigh stofs my stroeyen op het lijf ?
 Wie sal op mijn verscheyd met ongevynse tranen
 My troosten in der noot, en tot gedult vermanen ?
 Wie, als mijn koude tong de spraecke wert belet ,
 Wie sal tot mijnen trooft besluyten mijn gebet ?
 Och ! niet een eenigh mensch: alleen de schorre meeuwen
 Die sullen om het lijck geduerigh komen schreuwen ,
 En pijnen haeren gang; die sullen onder een
 Hen voeden met het vleesch en springen op het been.
 Of, als de sturee zee sal langs hoe hooger woelen ,
 Dan sal mischien de stroom my van den oever spoelen ,
 My drijven in het diep, my jaegen over al ,
 Soo dat ick in de rust geen ruste vinden sal.
 Ick ben, tot mijn verdert, als balling hier gebleven ,
 Een balling nae de doot, een balling in het leven ,
 Ick ben (dat ieder een acht voor de meeste straf)
 Ick ben, oock nae de doot, een balling van het graf.
 Men seyt, dat in het wout zijn duyfent vreemde dieren ,
 En leeuwen bijster wreet, en ongetemde stieren ,
 En swijnen sel-getant, en tijgers nimmer-fat ,
 En draecken vol fenijn, en, ick en weet niet wat ;

Ick hoore van het volck, ick hoore dat 'er hayen
 Verkeeren in het diep van dese steyle bayen,
 Een yselijck gespuys, dat oock met eenen beet
 Geheele lijven schent, en gantsche menschen eet;
 Och of my dat geluck noch heden moght gebeuren
 Dat my toch eenigh beest aen stucken quame scheuren,
 En slocken in het lijf, al leed' ick groote pijn,
 Ten minsten dese romp sou dan begraven zijn;
 O! dat geen teere maecht haer meer en laet bewegen,
 Ten dienste van het vleesch, een dwase vreugte te plegen,
 Och! dat geen jonge vrou met onbedachten sin
 Haer stelle buyten raet, haer snelle tot de min;
 O! dat de soete jeught haer leere wederhouwen
 Van sonder vrienden raet op eygen-sin te trouwen,
 En dat om mijn verdriet; o! dat de soete jeught
 Haer wachte van de lust, en schicke tot de deught.
 Eylaes! het kleyn vermaeck is in der haest verdwenen,
 En wat 'er naemaels volghet is leet en droevigh stencit,
 Soo draeyt het los geval zijn ongestadigh wiel;
 „Wat aen het vleesch behaeght, is pijn voor de ziel.
 Dus gaet de droeve vrou bynaest geheele dagen
 Nu in her dichte bos, dan aen den oever klagen,
 Maer al haer droefgeklag en doet geen ander vrucht,
 Als dat een holle rots haer somtijts tegen-sucht.
 Siet daer een eenigh mensch in dese woeste kusten!
 Siet daer, verblinde jeught, wat uwe dornne lusten
 Verwecken voor gevaer, wat liefdes bitter soet
 Al vreemde slagen brengt, en droeve steken doet.
 Rosette nu bedaert, en naerder tot de reden,
 Verfoeyt haer sotte daet, en offert haer gebeden,
 Bidt Godt in aller ernst, indien her wesen mag, (Klagh.
 Dat eenmael noch een mensch magh hooren haer ge-
 Ick hebbe mijnen God voor hart en wreet gescholden;
 Maer neen, my is het quaet, gelijk het dient, vergolden:
 Of schoon ick eenigh ben, en leve sonder vrient,
 Ick hebbe dese plaegh in volle maet verdient.
 Ick hebbyt enckel lust, geselschap aengenomen,
 En hierom is het leet van Gode my gekomen;
 Geselschap was de wensh van mijn verblinde jeught:
 Nu ben ick hier alleen, en buyten alle vreught.
 Ick hebbe sijn gesicht, dat niet als minne-stralen
 En liet uyt sijn gemoet ontrent my nederdalen,
 Sien rucken overwers, sien drayen om end om;
 Dat was de leste lonck van mijnen bruydegom.
 De mont, de soete mont, die met een aerdigh jocken
 My voortijts was gewoon tot lachen uyt te locken,
 Is my een schrick geweest. o! wat een vreemt geluyt!
 Hy schoof tot aen het oir, en blies het leven uyt.
 Het lijf, het kloeck gestel, dat met gestreckte leden
 Quam staeg en onvermoeyt tot mijnen dienste getreden,
 Heeft my het droefste werck ten lesten aengebracht,
 Dat oyt ellendigh mensch voor defen heeft bedacht.
 Ach! die geboren schein om mijnen geest te laven,
 Moest ick ellendigh wijf met eygen hant begraven,
 Denckt wat een droeve kou my op de leden quam,
 Als ick in defen arm sijn koude leden nam,
 Sijn koude leden droegh, sijn koude leden kuste,
 Sijn koude leden groef. ach! hy is in de ruste,
 En wacht op sijnen God. maer ick, eylacen, ick
 Ben in geduerigh leet, en in gestaeghe schrick.
 Nu God heeft my gewont; hy kan my weder heelen,
 Hy sal my, naer het quaet, het goede mededeelen,
 Hy leyt tot in het graf, tot aen de bleecke doot;
 Maer, die op hem betrouwt, die leyt hy uytter noot.
 Dus gaet de jonge vrou met onvermoeyde schreden,
 Geduerigh op den duyn of aen den oever treden;

Of vint haer menighmael ontrent een hooge klip,
 Op hope datse moght vernemen eenigh schip.
 Godt heeft 'et soo betiert, dat, naer een angstigh peylen;
 Niet verre van de frant twee schepen komen seylen;
 De Fransche lely-schilt, die in de vlaggen staet,
 Maectt dat de swacke vrou tot aen het water gaet,
 Tot in het diepere. sy maectt een seltsaem baken,
 Nu van haer opper-kleet, nu van een linne-laken;
 De schippers zijn beweeght, de boot roeyt na de wal;
 Daer hoort het Fransche volck haer droevigh ongeval.
 Maetroos, uyt dit verhael, verfoeyt die selle nepen,
 Ontfangt de swacke vrou, en voert haer aen de schepen;
 Daer wort haer van het volck van eersten aen geseft,
 Hoe dat haer broeder sterf, en waer het lichaem leyt:
 De vloot doet haeren loop, en door bequame winden
 Weet in een korten tijt de Fransche kust te vinden:
 Rosette gaet te land, en danckt den goeden God,
 Woont in haer vaders erf, en op haer broeders slot.
 Doch, schoon sy naderhant tot eere wert verheven,
 En datse ruym genoegh magh in de werelt leven,
 Des echter niet te min soo is de jonge vrou
 Niet soo gelijckse was, niet alsse wesen fou:
 Daer is, 'k en weet niet wat, een ongevoeligh wesen,
 Daer is een domme sucht in haer gelaet te wesen;
 Geen lust, geen soete min die haer het herte wint,
 Sy leefde sonder lief, en sterf sonder kint.
 Laet dit een spiegel zijn voor onbedachte sinnen,
 Die, buyten vrienden raet, haer stellen om te minnen;
 Men hout dat felden maeght in rechte vreughde leeft
 Die, uyt een luchten sin, haer trou verquackelt heeft.
 „Siet! als sich eenigh mensch laet tot de lusten drijven,
 „De korte vreught verdwijnt; haer vuyle smett e blijven;
 „Maer krijgt 'er iemant lof, door sweect en strenge pijn,
 „De moeyte neemt een end; de lof sal eeuwig zijn.
 Nu weder tot de bruyt. Ontrent de bruylofs-dagen
 Soo doet de bruydegom aen zijn geminde dragen
 Gesmijde voor den arm, en edel hals-cieraet;
 Wel naer het oyt gebruyk, maer dikmael sonder maet.
 Leert, eer wy vorder gaen, leert eenmael, jonge luyder,
 Leert al het moye tuygh tot goede seden duyden;
 Daer is niet eenjuweel, dat u de bruyloft geeft,
 Dat niet tot uw leeren soet bedencken heeft.

D I A M A N T.

L Aet ons het gantse kraem eens naerder overmercken;
 Het sal mischienen de bruyt ten goede konnen sterken;
 Wel aen, het eerste stuck, het groote bruylof-pant;
 Dat is meest over al een helle diamant.
 Wat seyt ons dit juweel? het is van outs te wesen,
 En 't wort oock heden selfs gelooft alsoo te wesen,
 Dat hier noch heete vlam, noch yser hinder doet,
 En even dat de steen ontlaet in bocken-bloet.
 Het weerde trou-verbont, dat niet en is te breken,
 Wort metten diamant te rechte vergeleken.
 Wel aen dan, jonge bruyt, en wie te famen paert;
 Mijt alle slim bejagh en vuylen bocken aert.
 Indien uw loffe jeught wil elders henen dwalen,
 Soo laet u sedigh oogh in haesten nederdalen
 Ontrent dit reyn kleynoot, en segh in u gemoet,
 Van hier onaerdigh slijm, vergifstigh bocken-bloet;
 Van hier verkeerde lust, die niet als snoode vleecken
 Wilt over onse trou en onse siele trecken;
 Door u wort echte vreught verandert in verdriet;
 Van hier onguere sucht, u lucht en dient 'er niet.
 Ghy weder, desghigh man, besit uw jonge leden
 In kuysheyt, ware trou, in onbesmette seden,

Verpant u ganfche min aen uwe bed-genoot,
 En bint u loffe jeught alleen aen haeren fchoot.
 De rijke diamant, een prince van de ringen,
 Het puyc, en hoofd juweel van alle fchoone dingen,
 Wert in den ouden tijt, en lieden bygebracht,
 Tot leere van gedult, en rechte manne-kracht.
 Ghy prince van het huys moet de fen iteen gelijken,
 Laet daerom alle tijt in uwe feden blijcken
 (Godt geve wat'er koomt geluck of tegenspoet)
 Een Christelijck gedult, een mannelijck gemoet.
 Doch foo het bocken bloet, en fijn verholde krachten,
 Gaet tegens u geloof, en boven u gedachten,
 'k En wil om dit geheim niet treden in den ftrijt,
 Noch tegen u begriip, noch voor den ouden tijt.
 Dit wort, oock heden daeghs, gefien aen alle kanten,
 Dat niet als diamant en fchuert de diamanten,
 En dat noyt dit juweel tot rechte glans en raect,
 Dat niet met dit juweel gelat en is gemaect.
 Hier uyt foo mach het fijn dat veeltijts defe steenen
 Sijn gaven voor de bruyt, wanneer 't de vryers meenen;
 Niet beters, jonghe vrou, en ciert den echten bant,
 Als dat ghy leeren meught van uwen diamant.
 Siet! die een weerden vrient wil tot de liefde trecken,
 Die pooge fijn gemoet tot lieven op te wecken:
 Liefst uyt een volle fucht, die tracht te fijn gemint;
 Niet dat de liefde meer als vafte liefde bint. *a*

K O R A E L.

HET liefdelick korael, een draght van jonge dieren,
 Ise ven voor de bruyt een regel van manieren;
 Want fiet! als defe plant' in diepe kreenen waf,
 Dan ille duyfter-groen, en van een wecken baf:
 Maer eenmael uytte gront, en van de steel gefcheyden,
 Soo gaet de ganfche fchors haer anders toebereyden,
 Want 't geen was fonder glans, en uyttermen facht,
 Wort tot een fchoone verw, en vafte ftof gebracht.
 Des kan het nieu juweel veel ongemacken helpen,
 Het maect een vafte maegh, en weet het bloet te ftepen,
 Het flijft het fwacke breyen, en zijnen kouden vloer,
 En is noch boven al de jonge kinders goet.
 Hoort, vryfter, teer gewas; die eertijts waert verholen
 Of in u ouders huys, of in de frank he fcholen,
 Naerdien ghy door den man koomt in het open licht,
 Soo toont nu beter glans, in defen nieuwen plicht.
 Ghy waert van weecken aert, en tanger in de leden,
 Ghy waert van rauwe ftof, en groen in uwe feden,
 Ghy laeght, als in de nacht, ftijl, duyfter, fonder naem,^b
 Geweldigh onbewuft, in velen onbequaem:
 Kom' nieu gepluckte fpruyt, verandert u manieren,
 Weeft heylfaem in de mont, leert wacke finnen vieren,
 Weeft ecarbar van gelaet, van tong en herte kuys,
 Een trooft voor uwen man, een moeder voor het huys.

P E R E L.

I N dien ghy, boven dit, vint onder uw juweelen
 Des oeffers reyn gewas, dat kan u mededeelen
 Niet zijnen glans alleen, tot luft van u geficht,
 Maer wijft de maegden aen de rechte vrouwe-plicht.
 Daer koomt een foete glans uyt dit juweel gefchoten,
 Soo lang geen amper nat daer op en wort gegoten;
 Maer koomt'er eenigh fuer dat aen de perel bijt,
 Soo gaet het fchoon juweel zijn eerste luyfter quijt.
 Niet voor het reyne bed, niet voor het wettigh trouwen,
 Niet fchoonder in het oogh, niet boven echte vrouwen:

a Mittendi fides ad emanates sunt adamantes
 Solo adamantis polit durum adamantis a Fisher.
 Ouwen, lib. epiogr. 2.

b De Griexsche maeghden begonnen eerst hare jaren te rekenen van haren
 aroudagh, als offe daer eerst hadden begonnen te leven. Plutarch.

Maer door een wrangen aert verdwijnt de fchone glans,
 Een wijf van ftueren aert een plage voor de mans.

R U B Y N.

I N diender eenigh lid beladen met rubijnen
 Laet oyt zijn edel root van uwen vinger fchijnen,
 Soo let op defe verw, het is een eygen deught,
 Een ciersel voor de bruyt, een fchanfe voor de jeught.
 Wat immer met befcheyt in vrouwen wort geprelen
 Dat is een fedigh oogh, een ftijl, een eerbaer wesen,
 Een fegel van de tucht, een onverbroken bant,
 Een fegen uytter aert de vrouwen ingeplant.
 Men hout 'er voor gewis dat midden in de baren
 Een vrouw, oock nae de doot, haer eere kan bewaren;
 Want al waer fchaemte woont, fchoot, borft, en teere
 mont,
 Dat keert hem van het oogh, en geeft hem na de gront.
 Maer komt'er eenigh man met doode leden fweven,
 Die plagh het ganfche lijf aen yder bloot te geven;
 Want, nae de kunfte leert 'er voor de waerheyt fchrijft,
 Men vint dat onfe romp meeft op den rugge drijft.
 Weet dan u doode rif de leden om te trecken
 En fonder eenigh kleet u fchaemte toe te decken;
 Verfelget, jonge vrou, verfelget uwen fchoot,
 U fchar, en befte pant, dat is het eerbaer root.
 Hoewel ghy dickmael zijt uyt aller menschen ooggen,
 Wilts des al niet te min u ftijl en fedigh toogen,
 Wort noyt onmatigh ftout, of buyten reden vry,
 U fchande wot gelien, al is'er niemant by.

S A P P H I R.

I N diender blaeu fapphir, den hemel vergeleken,
 Mocht in het kunftigh werck van uwe baggen fteken,
 Het dient u, jonge bruyt, het dient om u gemoet
 Te trecken uyte ftof, en naer het hooghfte goet.

E S M E R A U D E.

M Ocht oyt een jonge vrou een efmeraude dragen,
 Het dient haer tot behulp van luffen uyt te jagen;
 Men hout dat defe fteen in hondert ftucken fplijt,
 Wanneer een geyle vrou haer eere niet en mijt.

A G A E T H.

I N dien men recht gebruyckt den luyfter van agathen,
 Het fal het jonge paer tot vrede konnen baten;
 Men leert gevoegfaem zijn ook van een harden fteen,
 Uyt foo verfcheyden verw gedommelt onder een.

A M E T H Y S T.

I S niemant aen het lijf verciert met amethyften,
 Het leert een jonge vrou haer dingen niet te quiften;
 Om dat zijn aerdigh bleek; dat naer het roode gaet,
 Vertoont gelijk een beelc van rechte middel-maet.
 Dan niemant fal miffchien uyt dit beginfel meenen,
 Als of ick bond de deught aen defe rijke fteenen,
 En dat ick grote kofl of nut, of nodigh acht,
 Op dat een jonge maeght ter eere fy gebracht.
 Neen, jonge luyden, neen: de deught is niet te planten
 Noch in het flicker-fpel van groote diamanten,
 Noch in het edellicht van perel of rubijn,
 De deugt heeft meerder glans daer ge'e juweelen zijn;
 De deught haet allen pracht, men gaf in ouden tijden
 Maer ringen fonder fteen, en ront aen alle zijden,^a
 En even dit gefchenck nae zijnen aert geduyt
 Is nu tot goede leer, en dienftigh voor de bruyt.

a De annulo sponse dante & illius inventione vide Polyd. Virg. lib. 2. cap. 21.
 de Invenit. rer. Plin. cum Homerus nullam annulorum mentionem faciat, putat tum
 annules in usu non fuisse. At cum Indas amule usus fit pignoris gratia in Thonar
 cap. 38. Gen. quod trecentum & quinquaginta annos ante exilium Trojanum
 conigit, eum hallucinari patet.

Een ring van enkel gout, slecht, effen ongefcheyden,
 Niet prachtig, niet verdeelt met fteenen tuffchen beyde,
 Roept als tot onfe bruyt, bewaert het weerde bont
 Geduerigh even recht, geduerigh even ront,
 Geduerigh fonder end. wie heeft 'er niet gelefen
 Datjae een rond beworp heeft eertijts aangewefen
 Yet, dat geduerigh blijft? en fiet de ronden draet
 Wort heden noch gebruyckt ontrent den echten ftaet.
 Ick meyn', op defen gront. laet op de ftoffe mercken,
 Die fal oock onfe maeght in reyne feden ftercken,
 Dewil die nimmermeer door roeft en wort befmet;
 Het gout, al wort 'er out, blijft echter even net,
 Blijft echter even reyu; en zijn gefmijdig buygen
 Kan even onfe vrouw ten vollen overtuygen
 Dat fy van haeren vriend het weerde pant ontfing,
 Midts darsfe buygen fou gelijk als defen ring.
 Daer was geen ander gout aen haere gantsche leden,
 Als flechs het ronde perck, haer dienftigh in de feden,
 Maer 't gant was voor de tucht en voor het huys bes-
 Is, laes! in onse tijt verandert in de pracht. *a* (dacht,
 Noch was een ander eeuw in dese faecken wijfer,
 Die fchonck de bruyt een ring alleen van enkel yfer,
 Dat was gelijk gefeyt dat haer gefette trou
 In liefde met verdragh, geduerigh wesen fou. *b*
 Ten wort dan niet vereyft, om wel te mogen leven,
 Voor eenigh dier juweel zijn penning uyt te geven;
 Al wat het quidligh volck in dese faecke doet,
 Is weelde, fette pracht, of enkel overvloet.
 De bruyloft kan beftaan oock fonder moye dingen,
 De trouwe, fonder gout; de vrouwe fonder ringen:
 De perels om den arm en al het hals-cieraet
 En zijn de ftijlen niet daer op de kamer ftaet. *c*
 Twee herten eens gefint, door reyne min gebonden,
 Zijn al de werelt deur de rechte bruyloft-gronden,
 De waere liefde woont oock daermen niet en geeft,
 De waere liefde blijft, oock daermen niet en heeft.
 Hoort eenmael foete maeght, die niet en hebt te deelen,
 Hoort ryfter, niet gecierd met hant en hals-juweelen,
 Set maer in u gemoet wat hier het gout beduyt,
 En fiet, oock fonder meer, ghy zijt een weerde bruyt.
 Het gout is maer een romp, en wat de lieden achten
 Beftaet in losse waen, en dingen fonder krachten,
 Daer is een innigh merk, een nutter binne-keeft,
 Ghy laet het plompe lijf; de kracht is in den geeft.
 Dus wie ghy wesen meught, en laet u niet geluffen
 Met al te grooten kost u faecken uyt te ruffen?
 Het treekt een vreemt gevolg, wanneer een moedig
 wijf
 Hangt als een gants befterf aen haer uytwendigh lijf.
 ,Wie druck, of regenpoet, en alle quade vlaggen,
 ,Wil met een fedigh hert geduerigh leeren dragen,
 ,Die maecke dat de geeft hem stelle dese wet;
 ,Een tafel niet te breed, een keucken niet te vet,
 ,Kareylen niet te veel, of keurlich boven maten,
 ,Een kleet van goede ftof, niet prachtigh uytgelaten,

,Geen huys, of huysgefin, als tot een nut gebruyck,
 ,Geen vleyer aen het oog, geen flave voor den buyck;
 ,Een mont die lekker is, een borst tot pracht genegen,
 ,Sijn kankers in de beurs, en eters van den legen;
 ,Want alsje nu en dan in noot gedrongen zijt,
 ,Soo valt 'er dubbel hart te leven nae den tijt;
 ,Maer die hem kleyn went, al komt hy schoon te vallē,
 ,Vint trooft in zijn gemoet, en laet de fporters rallen;
 ,Geen ding en is hem nieu, als dat zijn groot beflagh
 ,Is minder als het was, en lichter als het plagh.
 ,Men acht een man beleeft die ketens, peerlen, ringen,
 ,En alle nieuwe ftof plagh in het huys te bringen,
 ,Ten dienste van de pracht, men acht een man beleeft
 ,Die fonder eynde koopt, en als geduerigh geeft;
 ,Maer 't is een beter vriend die met gedronde reden,
 ,En door een fedigh hert, en met bequame feden,
 ,Het wacke vrouwen breyn fo konftig heeft bewragt,
 ,Dat fy een rijcken fteen, maer als een fteen en acht.
 ,Dat fy het joffer-tuygh en al de moye leuren,
 ,Weet met een hoogh gemoet voor dat 'er is te keuren,
 ,Dat fy het gantsche kraem, en al het poppe goet,
 ,Kan ftellen uyt den fin en tadel met de voet.
 Is 't niet een wonder ftuck? die niet en kan verdragen,
 De teerste van den hoop, wil fonder fchricken wagen
 Dat iemand met de priem, of ick en weet niet wat,
 Haer drille door het oir, en maeck een open gat.
 Is 't niet een felfaem ding? men quelt zijn eygen handen,
 Men overlact den arm met ongewoone banden;
 En, die van alle dwang was van te voren vry,
 Begeeft haer, fonder noot, in ftaege flaverny.
 Is 't niet een vreemde daet? men laet benaude prangen
 Ontrent het fwacke lijf en teere leden hangen.
 Men acht geen ongemak, men draeght gewilligh pijn,
 Wanneer het maer en dient om moy gekleet te zijn.
 Ey wacht u, jonge vrouw, de leden in te binden,
 En met een nauwe praem te woelen en te winden,
 Het ruym voor uwe vrucht van Gode toebereyt
 En moet door enge draght niet worden ingeleyt.
 Een woort noch tot de pracht. gewis de rijcke fteenen
 En fin u ciersel deet, gelijk de lieden meenen,
 Waer toe in dit beflach soo grooten overdaet?
 Blijft hier, en over al, blijft in de middel-maet.
 Wat laet u fedigh hert de groote vlagge wayen?
 Waerom een pleckigh kleet, gelijk de papegayen?
 Waer toe is u het lijf belegen om end' om
 Gelijk een Haeghische pop, of als de pinxter-bloom?
 Ghy kont u, jonge vrou, ghy kont u teere diēren,
 Ghy kont op beter grondt u reyne leden cieren
 Als door verwaende pracht. de luyfter van de deugt
 Die is de rechte kroon van uwe friffe jeught. *d*
 Laet voor een hellen fteen uw goede gaven fchijnen,
 Voor perels reyne tucht, en fchaemte voor rubijnen,
 Dar wit, dat edel roet verciert u boven al;
 Van daer is dat de fiel voor eeuwigh blinken fal.

a 's is een te merken dat hier voornamels de ringen aen de vrouwen worden gegeven niet om haer op te proncken, maer om datfe daer mede verjefelen fouden 't gene fy in het huys wilden bewaren en toegeloten houden. *Annulus uxori dabitur; inquit Clement Alexand. in pedag. lib. 3. cap. 11. non ornatus gratia, sed ut obfervaret quae domi erant. Arum, inquit Tertull. de cultu fem. 1. nulla membra novant prater unicum digitum, quem spinfus oppignorasset promissio annulo.*
b Tempore Plinii ferruceo annulus sine gemma rei fimplicitatem judicabat, materia ad constantiam, hestabat, forma ad rei perpetuitatem. *Cypr. traet. de Spms. c. 9. Plin. lib. 33. cap. 1.*
c Ringen en diezelvke trou-panden en zijn niet van de eygenfchap des huwelijcks, het welck niet alleen oock fonder de felfe wel kon beftaan. *Annulus, & similia, non sunt de substantia matrimonii. Thibius Card. conclus. 343. Non monili- kus, sed moribus.*
 Het Franfche fpreekwoort feyt wel, *Anneau en main, honneur en vain.*

d Welcker vercieringe fy, niet die ysterlike, met huylreclitenge, met gout omhangen of kleederen aen doen, maer de verbergen menfche des herten, die gelegen is in de overdervelicheyde eens fichtmedigen en jiflen gefzits die kofpelic is voor God. *1 Petr. 3. 3.*
Bene Guazzo de fuperfuis ornamentis: Offefa a Dio, Speranza a gli amanti, Ruina a gli mariti. Ita ornanda mulier ut placeat viro, non ut fufpecta fiat. Eras.
Stude bonitate placere, non veste. Bernard. Pontan. de amor conjug. lib. 1. de lib. edend.
Plura licet uaftris commendat donapuellas, Matrone decet efl una pudicitia.
Gregor. Nazianza. Mulierum ornamentum efl morum probitate & elegantia flore- re; labijs, genis, oculis, vinculum nyctice; pudicis tantum mulieribus oblectari &c.
Non tantum nitore vestimentorum, nec excellentia forme, nec auri splendor ad lau- dem mulieris valet, quantum modestia ac fudium honeste decoraque vivendi. Arist. in Oeconom. ecce consentunt in hoc Ethnici cum Christianis, Poetae cum Philosophis.

De bruyt gaet onder dies met alle vlijt bedencken,
 Wat in het tegendeel hier noodigh is te schencken;
 En watse, nae den eyfch, sal geven haeren vrient
 Dat hem en haer betaemt, en tot de saccken dient.
 Sy meynt geen beter gaef hem toe te konnen passien,
 Als linnen wel gereet en schoon voor al gewassien;
 Dat schijnt, als of 'et spraeck, dat sy een reyn gemoet
 Hout voor haer weerste schar, en voor haer beste goet;
 Dat sy voor alle tijt heeft eenmael nyt-gelefen
 Een onbevynsden aert, een recht eenvoudigh wesen,
 Dan noch, dat sy het vlas en haeren eygen draet
 Stelt in de vrouwen-plicht een noodigh huys-cieraet.
 Welaen ghy zijt de bruyt, de woorden zijn de banden
 Van dat 'er is geschiet, de ringen zijn de panden
 Van onverbroke trou. Dus, als ghy die besiet,
 Soofpreeckt in u gemoet; 'ken ben mijn eygen niet.
 Nu vryers, s'cheyt 'er af: hier is niet meer te vangen,
 Neemt elders, gragen hoor, neemt elders uw gangen:
 Hier dient niet meer gevraegt, niet meer te zijn ge-
 socht,
 Knap handen van de bank, dit vlees dat is verkocht. *b*
 Hier raed' ick onse bruyt haer nu te willen mijden,
 Van naer het woeste velt, of in de duyn, te rijden,
 Van elders, daer het valt, te komen op de baen,
 Van anderley gewoel, van uyt ter feeste gaen.
 De bruytlofs is een mart, daer ieder zijne waren
 Komt toonen voor het volck, komt veyligh openbaren
 Het beste van de kraem, daer licht een nieuwe bruyt
 Een ander bruytloft maect, en dese feeste sluyt,
 Ghy hebt u reyne trou aen uwen vrient gegeven,
 Leyt dan, tot zijnder eer, een afgefondert leven;
 Onthout u van het volck, en hout de sinnen stil;
 Ghy hebt van nu voortaan geen macht op uwen wil.
 „Siet! als een vrye maecht haer vint in alle feesten,
 „Soofaect het vryen vry voor alle vrye geesten,
 „Maer als de vrye jeught heeft eenmael uyt-gevrijt,
 „Soois voortaan de maecht haer eerste vryheyit quyt.
 Ghy, die niet veyl en hebt, en niet en weet te koopen,
 Waerom doch in het kraem, of aen de mert geloopt?
 Waerom soo wijt gedwaelt? het gapen heeft gevaer,
 Dus blijft in u bevang, en neemt u saccken waer.
 Siet! als een gunstigh quant wil steden ofte landen,
 Wil eenigh schoon gebou, wil klippen aen de stranden,
 Wil schepen onder seyl op Thetus diepen kolck,
 Vertoonen door de verw, en toonen aen het volck,
 Hy treet beyden af, en met de gansche krachten
 Vervat hy al het werck voor cert in zijn gedachten,
 Schickt hier een hoogen bergh, en daer een laeger dal,
 En maectt een innigh beelt van dat hy maecten sal.
 Soo dient de bruyt te doen. sy dient haer af te s'cheyden
 Van uytterlick gewoel, sy dient haer aen te leyden
 Tot innigh overleg, om soo te mogen sien
 En wat 'er dient gedaen en wat 'er sal geschiën.
 Sy moet het gansche beelt van huys, en echte saccken
 Te voren overslaen, jae met de sinnen maecten
 Een kamer in de lucht, een wonderlick gebou,
 En leggen in den geest de gronden van de trou.
 't Is echter ongerijmt, dat hen de lieden binden
 In dit geheel beslagh, haer niet te laten vinden
 Daer Godes heyligh volkden naem des Heeren prijst,
 En met zijn heylsaem woort de swacke siele spijst:
 Een maecht, nu toebereyt om tot den man te treden,
 Echoeft geen kleyn behulp om veelerhande reden;

En hoe doch wort de mensch vā swak geweldigh sterk,
 Als, door een reyn geboet, en in des Heeren kerck?
 Hoewel men uwen naem hoort klaer en open lesen,
 Dat kan u, teere maecht, geen smaet of hinder wesen;
 De schrick in dit geval is enckel onverstant,
 Nadien het gansche werck is buyten alle schant.
 Wel laet dan, wie het wil, laet onbedachte dwaesen
 Haer quellen, sonder noot, in dese vyse-vasen;
 Ghy helt naer uwen Godt in dit gewichtigh stuck;
 Wel doen, hoe dat het gaet, en baert geen ongeluck.
 Gebeurt 'et onder dies dat iemant uwen sinnen
 Te voren heeft gepooght met vryen in te winnen,
 Set desen uyt het hert, soo haect u rechterhant
 Nu draeght van uwen vrient een naerder onderplant.
 Wacht u nae dese tijt van oot gevry te spreken,
 Of tot een hoogen lof van vryers uyt te breken;
 „ Een die te grooten seeft aen oude liefde maectt,
 „ Wijst met den vinger aen dat fy de nieuwe laectt.
 Daer was een schoone kerck, niet verre buyten Roomen,
 Belommert met de s'cheem van groene myrte-boomen,
 Hier stont een Vennis in, door wie, gelijk het s'cheem,
 De geest wert omgekeert, en alle lust verdeen.
 Dies als een rijpe maecht nu af begon te keuren
 De grillen van de jeught, en alle kint'sche leuren,
 Soo quamse tot het beelt, en braght haer beste pop,
 En hingse voor het volck, en voor de geden op:
 Of als een jonge vrou haer sinnen wilde geven,
 Om in den echten bant haer dagen af te leven,
 Soogingse nae de kerck, en bad in alle vlijt,
 Dat ty een reyne trou mocht worden ingewijt.
 't Is waer, dat yder een ten hooghten is verboden
 Geen eer te mogen doen aen steen' of houten goden,
 Maer des al niet te min soo schuyt hier eester wat,
 Dat voor een leerfaem hert is dienstigh opgevat.
 Gewis hy die de kerck hier voormael dede gronden,
 Heeft in zijn eygen hert, en uyt de daet bevonden,
 Dat jae een ander geest moest komen in de vrou,
 Indiense nae den eyfch wil komen in de trou.
 Siet! als een adder-slang door teel-sucht aengedreven
 Wil met de zee-lamprey haer om te paren geven,
 Soo spoetse nae de strant, en pooght met alle kracht
 Te ruymen haeren buyck van alle vuyle dracht,
 Van glibber-gladde slijm, van ongesonde dampen,
 Van schadelick vergif, van alle boose rampen;
 En, alshet snege dier sich wel gesuyvert vint,
 Dan is 'et dat 'et eerst zijn echte lust begint.
 Indien 'er iemant is, 't sy mannen ofte vrouwen,
 Genegen in de tucht, en soo het diene, te trouwen,
 Die doe gelijk de slang, en schuymte zijn gemoet
 Van lust tot oude dracht, van alle dertel bloet.
 Indien een jonge vrou behoud in hare sinnen
 Een, die haer domme jeugt eens s'cheen te willen minnen,
 Soo brengte tot den man niet datse brengen moet,
 Om datse vreemde s'ucht in haeren boesem voet.
 Is u dan eenigh beelt geschildert naer het leven
 Door iemant van de jeught, tot zijnder eer gegeven,
 Maectt dat in haesten quijt. ghy hebt een eygen deel,
 Een beter schildery, een nutter huys-juweel,
 Ghy hebt een eygen perck, daer uwe reyne lusten
 In stille moeten staen, in moeren blijen rusten,
 En vinden haer vermaect; ghy hebt een eygen perck,
 Een eygen herte-lust, een eygen oogh gemerck:
 Daer cyndigh u bevang, daer zijn de leste palen,
 Daer over uwe jeught geen recht en heeft te dwalen,
 Geen reden heeft te gaen. dus blijft in uwen ban,
 „ Een eerbaer vrouwen hert en vat maer eenen man.

a Color alios, primus est omnium colorum & simplicitatem indicat, & ideo Deus (ut antiqui judicabant) gratissimus. hinc qui sacrificabant albis induti erant; Vnde Persius, quamvis albisatrogavit Dinet. Hierog. lib. 2. cap. Des Lys.
b Neque matrimonium guallecuque, neque spem matrimonii violare permittitur. l. p. no. §. divus. ff. ad leg. Jul.

„Te plegen echte min, en by den man te slapen,
 „En echter met de lust nae vreemde lust te gapen,
 „Of door de lust te gaen tot eenigh jong-gefel,
 „Heeft, ick en weet niet wat van innigh overspel. ^a
 Ghy daerom, jonge vrou, wilt, niet alleen de leden,
 Maer oock het innigh hert aen uwen man besteden;
 Want sooghy geeft of gunst voor iemant open hout.
 Soo heeft u meeste vrient u minste deel getrou.

Vermijdt des niet te min u af te laten strem,
 Om door uw schoone verw een vreemde lust te wettren,
 't En staet geen echte vrou, geen jonge dochter vry,
 In vreemder hant te bruyt, oock niet in schildery.
 Een praetje voor de bruyt. Ick heb wel eer gelesen
 Iet dat tot u bericht hier dient geseyt te wesen,
 Een man, die van de straet naer huys vertrecken sou,
 Vernam een vreemden snaeck ontrent zijn echte vrou.

Daer stont een Schilder by met handen vol pinceelen,
 En midden op de vloer lagh keuse van paneelen,
 De man, in dit beflagh, staet lange tijt en ghyt,
 Wat hier de vijfde grieck, of wat de schilder eyft.
 Hier ging de jonge wulp zijn ton, e dus ontbinden,
 Ick didd' u, goede vrient, niet vreemt te willen vinden
 Dat hier, beneven my, een geestigh schilder staet,
 Het stuck by ons bestaen en is geen boose daet.
 Weet, dat ick over lang u vrouwe plagh te minnen,
 Maer hebbe niettemin haer geenfins konnen winnen;
 En, mits het weerde pant niet meer en is voor my,
 Soo doe ick maer een eyfch van hare schildery:
 Alleen om dese gunst ben ick hier ingekomen,
 En hebbe defen vrient tot mijnen dienst genomen,
 Die sal de schilder zijn van die ick heb gevrijt,
 Indien ghy niet te wijs of niet te vijs en zijt.
 Mijns oordeels, dit versoek behoort te zijn geleden,
 Ten sy in u de nijt is meerder als de reden;
 Noyt heeft 'et eenigh mensch gedient tot ongemack,
 Dat iemant vier of licht aen zijnen heert ontfack.
 'k En weet (begon de man) van afgunst of benijden,
 Ick weet dat u bedrijf my niet en staet te lijden;
 Sy, die ghy voor u siet, is mijn bescheyden deel,
 Niet voor een dertel oogh, of eenigh vreemt pinceel.
 Gaet vry, gaet uwes weeghs, gaet elders henen rallen;
 Voor u of uws-gelijck en is hier niet te mallen:
 Ghy, die nu eyfcht het beelt van dit mijn echte wijf,
 Mocht, als 'et u beviel, eens komen om het lijf.
 Daer ging de linker heen met gramfchap aengesteken:
 Maer seg, had oock de man gelijk om foote spreken;

Voor my, ick seggejae; en nae dat ick het vat,
 Soo past op dit bejagh een harder woort als dat.
 En defen onverlet, en is 'et geenfins wonder,
 Indien de goede man heeft even in 't bysonder
 Het onvoorsichtigh wijfen eygen les gedaen,
 Om datse defen eyfch, icken toe te willen staen.
 Men weet van overlang, hoe dese rancken strecken,
 Of om de vuyle lust van iemant op te wecken;
 Of, soo te vreesen staet, tot noch een slimmer end,
 Aen menigh eerbaer hert noch heden onbekent.
 Soo magh dan onse bruyt de vreemde jonge lieden
 Niet meer te sprake staen, noch voorder gunste bieden;
 Die vryheyt is geweest, sy moet oock even dan
 Nieral te gunstigh zijn haer ondertrouden man.
 Ontfangt een korte les, hier nut te zijn geweten,
 De bruyt in haeren tijt en moet geen vryfster heten,
 En magh geen vrouwe zijn, wie dat et oock gebiet,
 „De bruyt, een teer gewas, is kruyt en raectt my niet.
 Gelijk het schemer-licht, dat met bedeckte stralen
 Ontrent den dageraet komt op der aerden dalen,
 Geen nacht en is genaemt, geen dagh en wort geseyt,
 Maer iet, dat by gevolg ons tot den dage leyt,
 Soo staet 'et met de bruyt. sy moet geen vrouwe wesen,
 Tor dat haer gulde son is hooger oppgerfen;
 Sy moet geen stille nacht, geen droeve vryfster zijn,
 Om datse korts verwacht een volle sonne-schijn.
 Of, als een frisse roos, die niet en is ontloken,
 Van boven even wel een weynigh uytebroken,
 Toont aen den hovenier een aerdigh purper-root,
 En hout des niettemin gesloten haeren schoot;
 Soo dient, na mijn begriip, soo dient de bruyt te leven:
 Beleefttheyt fonder meer, beloven sonder geven;
 Niet al te sachten oir, niet al te stueren kop;
 Geen openbare roos, geen toegesloten knop.
 Hoewel dan onse maeght heeft eenigh pant ontfangen,
 En dat 'er ringen selfs haer om de vingers hangen,

^a *Te tenet, absente alios suspirat amores.
 Cum propria petulans conuix uxorae moventur,
 Hinc ulnis, tacita Phyllida mente tenet.
 Hocgenium cauta, Consulit iuris & aequi,
 Legitime natum dicitis, anne nothum?*

Noch is dan evenwel haer maeghdelicke blom,
 Niet in de vollen macht van haren bruydegom. *a*
 Leert hier, befette maeght, op vaste gronden weten,
 Wie vrouw, en wie de bruyt met reden wort geheten;
 Op datje by gevolgh hier uyt besluyten meught,
 Wie nu, wie naederhant heeft macht van uwe jeught.
 't Is vry een wijf verschil in echten staet te wesen,
 Of voor de bruyt alleen te worden ongelesen,
 Het wijf doet over al, nae dat de man gebiet;
 Want die eens vrouwe wort en is haer eygen niet.
 't Is anders met de bruyt; die heeft, op vaste reden,
 Als noch be volle macht van haere teere leden,
 Jae moet hier wederstaen den wil van haren vrient,
 Indien hy komen wil, daer niet gekomen dient.
 Om dan, tot meerder licht, een vasten peyl te setten
 Hoe lang een jonge maeght is buyten echte wetten,
 Sooneemt van onse pen een droevigh ongeval,
 Dat aen de jonge bruyt haer palen wijfen sal.
 Een rustigh jong gesel geboren in de landen,
 Daer ieder huysgesin belent in eyge stranden,

Kreeg, naer een lang gevry, de dochter van de Schout,
 En voer nae feker dorp, om daer te zijn getrouwt.
 Soo haest de snelle schuyt is aen het landt gedreven,
 Gaet yder nae de kerck, en hoort den segen geven,
 Daer staet de jongeling, en biet zijn rechterhant,
 En krijght in tedendeel een gunstigh wederpant.
 De Gods-dienst is gedaen, men gaet de bruyt geleyden
 Om weder uyt de kerck, en van het lant te scheidyen,
 Daer komt het gansche dorp gedronge nae de schuyt,
 Tot sich de nieuwe man ging fetten by de bruyt.
 Doen ging het seyljen op. De jonge luyden spelen,
 Een deel verheught de bruyt, en singt met helle kelen,
 Een deel sit in gepeys, en reket in den geest,
 Hoe menigh soet gevry wil rijfen uyt de feest.
 Soo doende raeckt de schuyt tot midden in de baren,
 Daer is soo veel gefeylt, gelijk 'er is te varen;
 Maer siet, de gansche lucht verandert onder dies,
 Daer rijft een inelle wint, die bijstert vinnigh lies,
 Die schufelt in het want, en doet het seyltje swellen,
 Dic roert het water om, soo dat de boorden hellen,

Die perst geduerig aen, daer swapt het schuytjen om,
 Daer leyt de jonge bruyt met haren bruydegom;
 Daer krielt 'et over-hoop, daer gaet 'et op een kermen,
 Daer wil het jonge volck sich voor de doot beschermen,
 De vryer met geweld, de vryster met geschrey,
 Maer 't is om niet gewoelt, sy blijven alle bey.
 Men vont het lieve paer, nu van de doot bevochten,
 Geschakelt metten arm, en over een gevlochten,
 In plaetse van het bed, is haere doot gemeen,
 Sy mengen in den stroom de sielen onder een.
 Eylaes! de maeghde-palm, die by de jonge dieren
 Te samen is gebraght, om hare bruyt te cieren,
 Dient tot een ander feest, en wert daer allegaer
 Met tranen eerst besproeyt, gevlochten om de baer.
 Het dacht de vrienden goet, dat bey de doode lijven
 In eenen aerden hoop begraven souden blijven;
 En, waer 'et met 'et lijk nae mijnen sin gegaen,
 Daer sou een kleyn gedicht ontrent den grave staen.

Hier leyt en man en wijf begraven aen der heyden,
 Op eenen dagh gepaert, op eenen dagh gescheiden,
 Het water heeft de vreught van haere feest belet,
 Het aertrijck was beleeft, en werd haer bruylofs-bed.
 Het grafis naeuw gevult, men raekt 'er om te deelen,
 De rouw en al de feest verandert in krakeelen,
 De vader van de bruyt, minst soot het schein goeet,
 Seyt, dat hy voor een helft in alles komen moet.
 De vrienden van den man, hier tegen aen gedreven,
 Sijn anders van beraet, en meynen niet te geven;
 Een ieder drijft het zijn, als met geheele kracht,
 Soo dat het nieu geschil wort aen het Hof gebracht.
 Daer gaer 'et harder aen, het Hof belaft te schrijven
 Wat yder dientligh acht om zijn geding te stijnen.
 Het maegschap van de bruyt seynt met eē vollen mont,
 Dat willen, sonder meer, volmaeckte het echte bont. *b*
 Seyt, dat van ouden tijt na recht van alle landen,
 Twee herten eens gesint zijn vast in echte banden,
 Seyt, dat de jonge bruyt, oock midden in de trouw,
 Kan zijn, in volle daet, een maeght, en echte vrou. *c*
 Seyt, dat dit groote werckniet toe en is te schrijven
 Aen, ick en weet niet wat, het mengen van de lijven;

a De Bruydegom en heeft geen machts over de Bruyt. Bodin. de la Repub. lib. 1. cap. 3. nous n'entendons que la fiancée soit soubeete au fiancé. *Inque jure civili decimum est l. 4. ff. de cond. & demost. l. ea que. ff. ad municipalem. & ne peut le fiancé mettre la main sus elle, ce qui est permis au mari de droit civil & Canon. Bald. & Cyn. in l. raptore C. de Episc. Cyn. in l. 1. quest. 2. C. de raptu virg. c. das 33. qu. 2. c. stent. 7. qu. 1.*

b Solus consensus sufficit abique alio omnibus, & alia omnia sine consensu sunt nihil. Alberic. Gentil. lib. 2. de Nupc. cap. 6.
c Non de foratorie virginitalis, sed passio conjugalit, facit conjugium. Ambros.

Maer dat de weerde trou haer gantsche volheyf fiet,
 Wanneer een reyne siel haer wederpaer geniet. *a*
 De Vader van de man is hier geweldigh tegen,
 En meent dat zijn gespreck vrien behoort te wegen,
 Roepf daeten jonge bruyt dien naem geduerigh houd,
 Tot dat het sachte dons haer naerder heeft getrouw. *b*
 Roepf, dat dit feker gaet oock op den dagh van hynden,
 Om dat voor eerst de bruyt fit by de jonge luyden,
 Roepf, datse nimmermeer, als op den tweeden dagh,
 Haer by het echte volckaen tafel voegen magh.
 Roepf, dat de jonge maeght is datse was gebleven,
 Jaeniet van haere gunst als woorden heeft gegeven;
 En sluyt, dat haer geslagt maer woorden hebbē moet,
 Gevriendfchap in het bed, geē maegfchap in het goet.
 Nae dat om dit gefchil is menighmael gekeven,
 Soo wert nae langen tijt het vonnis uytgegeven,
 Het Hof, nae rijpberaet, draeght hier in over een,
 Dat't een en't ander goet is onder hen gemeen.
 De reuden dient'er by. Des Heeren goeden segen
 Verkondight in de kerck, en opentlick gekregen,
 Versegelt echte trou; soo dat men even dan
 Bekoemt een vollen naem van wijf en echte man.
 Mensiet dat Adam selfs, doch Eva was gefchapen,
 Haer voor zijn vrouwe kent, oock eerste was beslapen,
 Hy noemt haer vanden Heer zijn vleys en eygē been,
 Oock eer het echte bed was onder hen gemeen.
 Hier uyt dan, weerde maeght, kan ieder een bemercken
 Dat eerstmael als de bruyt komt weder uyt'er kercken,
 Getrouw voor al het volck, is op een vasten gront
 En uyt haer eygen maght, en in het trouw-verbont. *c*
 Of schoon dan iemand pooght u in het hoof te steken,
 Voor God u man te zijn (gelijck de luyden spreken)
 Eer dat ghy zijt getrouw, om onder desen ghelijck
 Te schuyven, eer het dient, u teere bed-gordijn,
 Ghy staet op u verset, en toont, met goede reden,
 Darby een ware maeght dit niet en dient geleden;
 Segt dat de reyne min noyt worstelt tegen eer,
 Enfchoon hy't anders drijft, geloofft'er nimmermeer.
 Hier dient ghy bruydegom voor al te sijn gesproken,
 Om hier voor uwen tijt geen vier te willen stoken;
 Ghy hebt van heden af als pantschap aen de bruyt,
 Maer noch geen volle maght het pant te winnen uyt.
 Ghy, die dit acht te deun, gaet leest de Roomsche wetten,
 En leert dat Keyfers selfs op uwe faecken letten;
 Want foo een dertel quant sijn eygen bruyt verkragt, *d*
 Daer is geen twijfel aen, hy wort om hals gebracht. *e*

Daer was een out gebruyck in alle Iootsche landen,
 Wanneer een jonge maeght haer trouwe ging verpanden;
 Darjae de lieve bruyt, oock van den ersten aen,
 Wert aen den jong geselren vollen toegefaen.
 Hy moeft het weerde pant met alle vlijt bewaren,
 En, door befette tucht, ter rechter ure sparen,
 Ter eeren van de trou, hy moeft het weerde pant
 Besitten sonder fmaet, en houden buyten fchant.
 Siet, Jacob gaet alleen met Rachelaender heyden,
 En drijft het jonge vee door alle groene weyden,
 Sy bruyt, hy bruydegom; en des al nietemin
 Houf alle tochten op, houf alle lufften in;
 En, naer een lang gedult van leven gantsche jaren,
 Soo vraeght hy om verlof om dan te mogen paren,
 Hy raectt (ô reyn gemoet!) hy raectt de maget niet,
 Tor hem de vader selfs zijn lieve Rachel bier.
 Siet! wat verschilt de tijt, ô die in onse dagen
 Bestont een jonge bruyt den vryer op te dragen,
 Van dat de sonne rijft, tot aen den soeten slaep,
 Eylaes, wat soud' er zijn? een wollef by een schaep.
 Ey waer is nu de fucht van reyne min gevloten?
 Of woont het fedigh hert alleenlick by de Ioden,
 En niet in ons gewest? ey, maghtigh uwen tocht,
 Wy sijn oock Godes erf, en dieer genoegh gekocht.
 Al die her reyne bont tot vuyte lufften drijven;
 Die paren in het vlees, en niet als met de lijven;
 „Maer die in rechte tucht beginnen haere seest,
 „Die trouwen met de siel en wassen in den geest. *f*
 Al is de bruyt verlooft, noch dienje niet te mallen;
 Al is de schult gemaectt, u tijt is niet vervallen,
 Dus houd u in den toom, en spaert u werdelief,
 Een ondertroude bruyt een onverschenen brief.
 De tijt snelt haren loop. Men gaet'er overwegen
 Hoe dat' er mette seest en galten is gelegen,
 En hoe men nooden moet, en wie, en wat getal,
 En hoe men mer'er eer de bruyloft houden sal.
 De faecke dient bedacht, vraeght iemand mijn gevoelen?
 Ick ben in dit geval een vyant van het woelen,
 En van te grooten hoop; een vyant van den drank;
 En van vyant van geroep, en alle vuyt gefang.
 Indien het wesen moght, ons soude meest behagen
 Een maeltijt sonder pracht, en voor de naefte magen, *g*
 De beste bruyloft-seest die iemand houden magh
 Bestaet in fedigh volck, en in een kleyn beslagh. *h*
 Soo doende, wert het volck met drinken niet gequollen,
 Daer hoort men geen gewagh van iemand op te vollen;
 Daer hoortmē geen geraes, geen roepen, geen gedans;
 Noch van de geyle jeught, noch van de dronke mans.
 Daer kan een teere maeght den echten staet beginnen
 In stille, met bescheyt, en ongestoorde sinnen;
 Daer is het jonge paer en al het huys verlost
 Van moeyte, van geraes, en van de groote kofft.
 Is't niet een selfsaem ding? het trouwen is gevonden
 Tot naedel van de lufft, en alle froude fonden,

a Haec societas de corporibus, contrahitur contrahentium consensu, non corporibus. Alber. Gentil. ibid.
b Bodin. lib. 1. de la Republ. cap. 3. La plupart de Canonistes & Theologiens, qui s'en font croite en ceste matiere, ont tenu qu'il n'y a point de mariage entre l'homme & la femme. s'il n'est consommé de fait: ce que nos coullumes ont discrettement articulé, quand il est question des profits de mariage, & de la communauté. Vide multa pro hac opinione in summa Silvestrii verb. matrimonium nu. 6. e. debetur de bigam. Lombard. in 4. Sententia. distinct. 30. & 37. quest. 2. Barbac. conf. 2. col. 7. gloss. un. ex publico extr. de conversi. conjug.
c Senatus hic bonorum communionem decrevit, cum enim per conjunctionem illam conjugalem in facie Ecclesiae rite peractam, individua ac indivisibilibus vita societate contrahatur, ut non jam in amplius sponsus & sponsa, sed revera maritus & uxor effecti essent, nec ad vinculum matrimonii stabilendum quidquam per concubitum seu copulam carnalem aditus possit, merito etiam societas bonorum iam ab eo ipso tempore inchoata ac indutur censeri debet. quod ut sacris litteris consensum, ita & expresso jure civili statutum est, l. cum fuerit. 15. ff. de conditio. & demonstr. l. nupt. de R. l. l. Javienus 4. verb. sed ex quo vota nuptiarum ve ipsa processerint C. de nupt. Neess. ver. jud. obser. 15. & 16. ubi tres conformes casus ex intervallo ita decisos memorat.
d Nonnulli sponsus tam impositus sive ardeat libidinis, ut corpusculo puellari vim inferant. Erasmi in Julii. Matr.
e Bodin de la Republ. lib. 1. cap. 3. Si le fiancé (dit il) avoit usé de main mise, & ravi la fiancée, il doit être puni expriement en termes de droit. l. 1. C. de Ropt. Alberic. Gentil. tractatus de nupt. ex Bernardis.

f Aux mariages quise font par volupté il n'y a communauté que des corps, mais en ceux que la fageffe a conjoints, il y a communication de veru & de toute pureté. Philo. Iudeus lib. de Abr. Patriarch.
g Quorsum actiunc publica tumultuosaque convivia? Suavius est inter parentes, ac paucos ex proxima cognatione modestè sobrièque agitare nuptiale convivium. Erasmi. de Christ. Matr.
h Nationes quaedam nuptias modum prescribunt, & certum numerum conviviurum. nec male. Pisis statutum est quod non possant ad nuptias convocari nisi duodecim Domine, ut refert Barr. in l. inficiendo. S. infans in fin. & 16. etiam Angelf. de just. & lob. Zanarius in c. ult. col. 10. verif. ex predictis refert estr. de collat. detec. Frenesf. Aret. in l. Patris & filii. ff. de Vulg. & Pupill.
i Concilium Laodicenian can. 13. dissolvit ea ebrosae & impudicae saltationes diserte impraebar.

En desal niettemin waer eenigh mensche trout,
Daer schijnt 't dat het vlees een nieuw tēpeltel bout,
Daer is een vreem gebreck geslopen in de steden,
En blijft van ouden tijt tot aen den dagh van heden,
Te weten, dat het volck in haere bruyloft-feeft
Schoeyt wijder als het dient, en boven haren leeft.
Wat komt 'er menigh paer in duysent sware lasten,
Alleenlick om de vreught van vreemde bruyloft-gasten?
Wat is 'er menigh mensch, die uyt een hoogen moet
Verteert zijnnigh mergh tot aen het herken-bloet?
Bedenck 't et die het raect, i, in overdaet te trouwen
Is aleen quade voer om huyste blijven houwen;
't Is licht te veel gequist ten dienste van de jeught,
't Is licht te veel gepilt in dese korte vreught.
Ghy siet, het groot beflagh is in der haest verdwenen,
En wat de feeft maeckt gaet met den speelman henen,
De vrienden zijn verstroyt, ach! ick en weet niet hoe,
Het gelt is uyt de beurs, en dickmael ondancktoe. *b*
Leert dan verkregen goet tot beter eynde sparen,
Laet pracht, laet overmoet, laet groote kosten varen;
Koopt huysraer om het gelt, en set den regel vast
Laet op een goede faeck en goet beginsel vast.
Doch loo ghy zijt verplicht aen veelderhande magen,
En dat ufsijve beurs den last vermogh te dragen,
Soo wil ick uwe gunst niet binden aen getal,
Maer stel! een yder vry hoe ver! hy nooden sal.
Wie kan het echte volck, wie aen de jonge lieden
Benemen haer vermacek, en harde tucht gebieden?
Het is van alle tijt, dat op den bruyloft-dagh
Een iedervrolick zijn, en vrienden nooden magh. *c*
Maer gaet met goet beleyt, en laet de lieve gasten
By niemant in het feeft met drincken overlatten,
Schout grilligh hant-gespel, en dertel ongelae,
Weest nuchter in gebaer, en matigh in den pract.
Ick bidde heufche jeught verfaet de rechte gronden
Waerom eerst over al de menschen dienftig vonden
Te maecken eenigh feeft, wannereer iemand trout,
En waerom dat men noch dit heeden onderhout.
't Is vry niet om den wijn, niet om de volle glafen,
Niet om een los gewoel, niet om het doller rasen,
't Is om het naeile bloet te wijfen overhant
Wat maegschap dat 'er rijft uyt desen nieuwen bant: *d*
't Is op dat yder wist, indien hy quam te sterven,
Wie zijt verpaerde goet eens soude mogen erven;
En wie, te zijner tijt, en naer een droeven val,
Het huys, wanner het wijckt, eens onderstutten sal.
Doch hoe een eerlick man de vrienden moet onthalen,
Staet op een ander tijt ons naerder af te malen,
Ghy keert u, snelle pen, keert eenmael wederom,
En geeft doch eens de bruyt aen haren bruydegom.

Maek plaetsē. nieuwgier volck; de bruid die gaet ter kerkē,
En laet, in volle trou, haer onder-trou versterken,
Kniel neder, jonckgeft, kniel neder, teere maeght,
Hier wort op eene tijt u gants geluck gewaeght.
De Geesten, Godes heyr die wonder reyne scharen,
Sijn self ontrent het werck, daer echte lieden paren. *f*
Gods dienaar spreckt het woort, de segen woort geseyt,
Een ieder siet, en bid. Daer is de knoop geleyt.
Roep bruyloft, soete jeught; de speel-geuooten komen,
En stroyen al het huys met nieu gepluckte blomen.
Met vers gesefen groen, met jeugdigh maegde-kruyt,
En vlechten na den eyfch een kranje voor de bruyt.
Noch is 'et niet genoegh, men hangt 'er groene kroonen
Daer haer het weerde pant sal aen den dis vertoonen,
De folder, en de balck, de mueren en het bed
Sijn met gestreckte palm aen alle kant beset.
Een maeght kan over al een groene krans verwerven,
En dan wannerele trout, en alse komt te sterven.
Wel aen, gefwinde pen, ter eeren van de bruyt,
Koom seg ons, wat de dracht van kronen hier beduyt.
Het is van ouden tijt, dat tweederhande luyden
Sijn kroonen toegeltaen van loof en groene kruyden;
Een Prieester, totten dienst van eenigh godt gewijt,
Ontfing een groene krans ontrent den offer-tijt.
Een held, wiens edel sweert den vyant had' geseffen,
Kreegh even dese maght een kroon te mogen dragen;
Kreegh oorlof met de koets te rennen door de stad,
Geciert met eycken loof, of met een lauwer-blad.
Hier uyt (gelijck het schijnt) is dese voer genomen,
Dat oock de groene krans is tot de bruyt gekomen:
En, als men met bescheyt de faecken ondertast,
De kroone wort de bruyt te rechte toegepast.

Voor eerst om dat de maeght, die hare jongeleden
Gaet, uyt een reyn gemoet, aen haren man besteden,
Niet meer is, datse was; niet meer is aen de jeught,
Maer offert aen de trou, maer offert aen de deught
Een vers, een jeudigh lijf, in geen bedrogh gevonden,
Gaef, fuyver, onbesmet, fris, nuchter, ongeschonden,
Dat niemant naderhant, dat niemant raken moet
Als een, aen wie de maeght haer reynen offer doct.
Sier hier, ghy die het raect, het wit van eerlick trouwen,
Het is een vast besluyt, om God een huys te bouwen,
Het is een vast besluyt, een seker oogh-gemerck,
U vrucht te brengen op 'oor Godes offer-werck,
Het is op datje moght, door wettigh 't samen paren,
Een onbevleekt geest in reyne tucht bewaren;
Het is op datje moght in uwe domme jeught
Te beter, door behulp, u geven tot de deught;
Het is de gulle sucht haer rechte wit te leeren,
Het is de quade lust tot goeden eynde keeren,
Het is, te zijner tijt, het ongetoomde vleys
Te geven zijt behoef, maer nae den rechten eys. *g*
Het is een vast besluyt, voor eeuwich af te sweeren
Al wat de jonckheyt leert, en uyt de borst te weeren
Al wat 'er eenighfins een reynen geest bevleckt,
Al wat 'er eenighfins tot snoode nucken breckt.
Het is een vast besluyt de sinnen in te binden,
En niet te laeten gaen met alderhande winden,

a *Christiflorem gratia conueritur, quod ipse statim nuptiarum de puella animus tot undique flagitiorum machinis impetatur. quod & Vices annotavit lib. de Christian. serm. 1. cap. 1.*

b *Het Frans spreekwoort siet wel, Il n'y a si belle noce, où il n'est un mal d'inc. Nuptia sumptuose damnium sine honore conferunt. Bernard. in Epist. de Cur. & reg. rei famill.*

c *In all nations the day of marriage was reputed the joyfullst day in all their life, therefore one faith that marriage signifies merrie-age, because a play-fellow is come to make our age merrie. Mr. Smith. in his prepar. 10. Maring. Leges Licinia & Julia in nuptiis lautiores quam in aliis conuuiuij sumptus permittebant. Gell. lib. 2. cap. 24. in eam conuocatus multis amicis ad conuuiuium nuptias fecit. Gens. cap. 2. cap. 24. et apud Senecam indignantis uerba sunt, Nuptias clausa domo fecimus. lib. 7. cont. 6.*

d *Non ob Lyaei festiuitatem conuocentur propinqui affines, & amici; sed, cum matrimonij is finis & effectus sit, ut alter conjugum in alterius familiam adoptetur, & ioholes inde procedens iura tam agnatis quam cognatis succedendi consequatur; Consequens est, ut amicus ex consensu totius familiae, & presentibus propinquis fiant. Amicus Robert. rer. jud. lib. 1. cap. 2. uide Plutarch. lib. 4. Symb. quesi. 3.*

e *Abice virginem illum quam Pater tradidit, euntem die celebri, comitante populo. Quanti. declam. 307.*

f *Unde sufficiant ad sollicitatem matrimonij enarrandum, quod Ecclesia conciliat, & confirmat oblatum, obsequium Angeli renuntiant, pater ratum habuit. Tertul. lib. 2. ad uxorem. Publica benedictio, quasi Deo ipso per os Ministerij sui loquente bestantibus Angelis & hominibus copulatur; ut per hoc Deo consecratur indiuide confuetudinis initium. Ioachim a Beuffraet. de Matr. in presat.*

g *Conjugium bene utitur libidinis malo. Augustin. lib. 3. contra Iulian.*

Daer ons de werelt treckt; het is een vast besluyt
De rucht te laeten in, de lust te jaegen uyt.

Ten tweeden, nu de maecht van alderhande tochten
Is dickmael aengeranft, is dickmael aengevochten,

En heeft des niet te min lust, kreveld, vuylen brant,
En alle slim gewoel gehouden in den bant,

Soo eynde de reden selfs, dat seggen-rijcke kroonen
Haer lijgen om het hoofd, om haere deught te loonen,

En datse van het volck wort overal begroet,
Gelijck men in 't gemeen een overwiner doet.

Bedenck dan, jonge bruyt, wat heden is begonnen,
Ghy hebt in uwe jeught de lusten overwonnen,

Nu krijghe meerder hulp te staen in desen strijt;
Dus blijft in ware trouw de trouwe toegewijt.

Dit wesen vordert meer, als met den man te spelen,
Ofiet, dat u gelijckt, in lust te mogen telen;

Wat soo die weerde plicht alleen hier in bestont,
Soo waer oock in het bos een wetticht trouw verbont.

Wel aen dan, jonge bruyt, koomt, met gesette seden,
Koomt, met een suuyver hert, in uwe kamer treden;

Doet, uyt een reyne sucht, de lusten in den ban,
En wort nae dese kroon, de kroone van den man.

De feest gaet haren gang hier soeck ick niet te weten
Noch wat 'er wort gedient, noch wat de gasten eten,

Noch of de schotels dicht en op haer reke staen,
Noch wieder met de bruyt sal aen de tafel gaen:

Ick laete, die het wil, hier op de sinnen breken,
Ick laete, die het lust, van diepe glafen spreken,

Een ding is hier alleen te nemen in beract,
Waerom doch voor de bruyt een hof op tafel staet.

Segg' reden mijn vernuft. Daer zijn verscheyde saecken
Die hier te wegen zijn, en desen handel raecken,

Hooft, wat ons best bevalt. het is een groote lof.
Dat vrouwen zijn gelijck een toegesloten hof,

Daer vrouwen zijn gelijck als boomaerts voor de mannen,
En, om dit aen de bruyt te prenten in den geest,

Soo wort een hof gestelt te midden in de feest.
Wat hooger, snelle pen, laet u wat hooger rijzen,

Ghy sult een beter gront hier over konnen wijzen:
Het eerste trouw-verbont is in het groene velt,

Is in het schoone prietel van Eden ingeselt;
Daer is in ouden tijt het reyne bed gevonden,

Daer is het eerste paer in echten staet gebonden.
Tot onderling behulp; daer heeft de groote God

Gegeven aen het wijf het eerste trouw-gebod;
Daer is de man gelast op zijn beroep te passen,

Soo dat de ganfche trouw is in den hof gewassen,
Is uyt den hof gevloeyt, en siet! des Heeren woort

Gesproken in den hof, brengt staeghe vruchten voort.
Als dan een jonge bruyt siet op de tafelen setten

Den hof, en zijn gevolg; sy dient 'er op te letten,
Sy moet gedachtigh zijn wie eerst het trouwen vont,

En war 'er noodigh is ontrent het groot verbont.
Maer, wat een groot gewoel! wat salder noch gebueren?

Men siet de jonge bruyt van alle kanten sleuren,
En trecken van het volck, en hier, en weder daer,

Het schijnt als of de maegt een krijghs-gevangen waer.
Ey! laet ons, mijn vernuft, een weynigh overwegen

Van waer het vrent geraez zijn oorprong heeft gekregē.
,, 't Is dienftigh aengemerckt, en af te zijn gemaelt,

,, Hoe lang een oude feyl ontrent de menschē dwaelt.

Men hout dat dese greep uyt Romē is genomen,
Van dat haer eerste jeught de maeghden heeft genomen,

Van dat haer eerste Vorf de vryers gaf de loos,
Waer op doen yder man een eygen vrouwe koos.

Is 't niet een selsaem ding? 't is duyfent jaer geleden
En duyfent boven dat, en siet! in onse steden

Wert, oock tot heden toe, de bruyt om hier geruckt,
Om dat eens vrouwe-kraecht te Romē is geluckt.

Ick bidde wat ick mach, houd stille, rouwe gasten,
Ten staet u geenfins vry soo grilligh aen te taften

Een die u niet en raectt, een die nu is gevrijt,
En door de vastt trouw een ander toegewijt.

Wat gaet de Zeeuwen aen met Romē aen te spannen?
Wat roert ons eenigh volck by vonnis uytgebannen?

Wegh met dat oude vuyt, in Zeeland is de bruyt
Geen ruytser eygen slaef, geen roovers eygen buyt.

Ten heeft doch geen bescheyt so grooten woel te maken,
Het weerde trouw-verbont is van de goede saecken

Daer niemant in en treet als met een vryen wil,
Dus laet het slim gebruyck en weest doch eenmael stil.

Ghy zijt een eygen volck van Gode vrygelaten,
Dus laet u sedigh hert de vreemde rancken haten,

Komt voeght unae den tijt, en weest niet langer dwaes,
Ontrent een deftigh werck en dient geen mal geraes.

Maer siet! de stille nacht koomt sachtjens aengevolgen,
En heeft een duyter kleet om onse kim getogen,

Men siet geen lichte maen, geen stralen van den dagh,
De schaemte van de bruyt vint daerse schuylen magh.

Dat hier geen dertel wicht, met onbescl. ofte streken,
En maecte voor de deur te tieren, of te spreken;

Geen speelman, geen geroep, geen sang en doe belet,
De bruyt, en haer gevolgh, doet binnen haer gebet:

Reyn Wefen, Eeuwigh God, die van den aenbeginne

Hebt in den mensch geplant de sucht tot echte minne,

Hebt in den man geleyt de gronden van de trouw,

En nae den man geneyght de sinnen van de vrouw.

Reyn Wefen, Suuyver Lam, die uyt de maecht geboren,

Hebt tot het diep geheym den echten staet gckoren,

Hebt, als een eygen bruyt, getrouw u weerd kerck,

En aen de trouw gckont dijn eerste wonder-werck.

Reyn Wefen, Heyligh Vyer, die met bedekte stralen

Komt sijgen uyt de lucht, komt in de menschen adalen,

En suuyvert aen de siel al wat 'er is beverlecks,

Al wat 'er uyt het vleys verkeerde lusten trecks.

Reyn Wefen, Eenigh God, wy strecken onse leden

Tot dijnen hoogen thron, wy storten buys-geboden,

En roepen om be hulp op onsen bruytlofs-dagh,

Ten eynde dit beroep ons saligh wesen magh.

Geef eerst, genadigh God, dat wy ter weder-sijden,

Tot onderlingen troost, u soeten naem beyliden,

Eenparigh van gemoet, geef ons een sachten geest,

Die zynen Heylant liefst, en zynen Schepper vreesst.

Leert ons tot aller stont u vaderlycke slagen

Met nederigh gedult en sonder morren dragen,

Ten eynde het sondigh vleys en alle slim bijagh

Sichonder dijnē wet geduerigh buygen magh.

Laet geen verkeerde sucht door onse kamer adalen,

Laet geenē vuylen brant ons in de leden malen;

c NoEn aut vesperino crepusculo illa sponsa deducta apud veteres fcebat, vel
preter veeendum, ut Plutarch. in problemat. velsi quid deformis id tegetetur.

Constan. traas. de vnp. hinc Catullus:

Vesper ad est, iuvenes, conjungite; vesper Olympo

Explestaria diu- &c.

Fix etiam nuptialis rasi solita (auctore Festo) in eundem effectum.

d De strepiu qui prima nocte ad thalami fores excitabatur, de vestibus festi-
niti ibi decantatis, & aliis huiusmodi vide. Hotom. in observat. qui ad veterem
nuptiar. pertinent. cap. 31. num. 4.

a Vxor bona benedictio, auxilium, coronā viri, quietis columna; Costam. nupt.
num. 13.

b Min suster lieve Bruyt, ghy zijt een besloten Hof, een versigeldē Bormpst.
Hoogheids Salm. 4. 12.

Bevrijd ons van de wif en alle fteuer gebaer ;
 Geef ieder volle luft ontrent zijn wederpaer ;
 Laet over ons bedryf u gunfte neder fzen.
 Soo dat wy nimmermeer van dijnen fegen wygen ;
 Doch geeft ons evenwel geen meer der onniefslag
 Als ons en ons gefin ten goede dienen magh.
 Wy bidden, lieve God, niet om een acrdt genoegen,
 Maer dat fief onse wil nae dyne moghte voegen ;
 Behoed ons voor gebreck, en groeten overvloet ;
 Maer gunt ons dynen trooft ; foo wort het bitter foet.
 Doch, foo het wesen mocht, een deel van dijnen fegen,
 Dat wy tot onfer vreught gewenfte vruchten kregen ;
 Soo wilsfe van der jeught begaven met verstant
 Ten dienfte van de kerck, of van het vaderlant.
 En wil des niettemin in ons den geest verwecken
 Om onder dijne vrees ben op te mogen trecken,
 Ten eynde, voor befluyt, en ons en hun gelijck
 In Chrifto fy bereyt het eeuwigh Koninkrijck.
 Vriendinnen, met verlof ; ick bidde , ruymt de kamer,
 Hier is nu weynigh volcks en filte vry bequamer
 Als eenigh groot gewoel. de bruyt treet aen het bedt,
 Nu moeder, flyt de deur, en draecht de sleutel met.
 U is nu, bruydegom, volkomen recht geboren,
 Genaect u weerde pant, van duysent uytgekoren,
 Begroet u weder-helft, niet niet een geyle mont ;
 Maer uyt een fedigh hert, en yder woort een pont. *a*
 Mijns herten soere wensch, van Gode my gegeven
 Tot lust en foete vreught in dit gelellig leven ;
 Mijn trooft, mijn ander ick, gehecht in mijn gemoet
 Meer als mijn vader felfs en al het naefte bloet.
 Gewenfte bed-genoet, verkoren boven allen,
 Ten lesten sydy mijn, mijn sydy toegevallen,
 Wy zijn van nu voortaan, wy twee en zijn maer een,
 Wat eerstmael eygen was, is even nu gemeen ;
 Wy zijn door echte trou, en op gewiffe gronden,
 Ons leven-dagen lang te samen ingebonden ;
 Soo dient dan overhandt dit jock alsoo verfach
 Dat ons geheele fucht tot vrede fy gebracht.
 Indien wy door de trou in rechte liefde paren,
 Wat quaet fal immermeer ons mogen wcdervaren ?
 Wat fal ons hinder doen ; of brengen in den druck ?
 Twee herten eens gefint zijn boven ongeluck. *b*
 Schrijf dit in u gemoet ; waer dat gehoude lieden
 Sich vrien overhandt, en waere gunfte bieden,
 Daer is een goede geest met alle fegen by,
 En maect het echte paer van alle plagen vry ;
 Daer wort het gantsch gefin, kint, boden, nichten, neven,
 Als door een vast gevolg, tot foete rust gedreven ;
 Daer wort 'et innigh hert gefuyt van den haet,
 Daer vloeyt 'et altemaal van enkel honigh-raet.
 Komt ons de lieve Godt maer kleyn beslagh te geven,
 Wy kennen evenwel, wy fullen vrolick leven,
 Wy fullen onsen loop vlotrecken sonder pijn,
 Indien wy voor den Heer maer eenigh konnen zijn. *c*

a Vel Isechomachus apud Xenophontem de admistr. domest. hujusmodi serè colloquium cum uxore inflruit, quo sese matris officii admovent conjuges, idque sub ipsius iunitionis matrimonii, uide Xenobour, lib. 5. Scion non defuturos, inquit Erasmus, qui fidei belli uidentur ac felici, quibus haec talia absurda uidebantur, sed ualent illi sine Chrifto bell. De Chrift. matrimon.
b Chrysoft. in Genes. Homil. 37.
c Quando concordia, pax, & uinculum dilectionis cum muliere & uiro fuerit, omnia finit a sum bona, & nulli insidiam expectari sicut, magna & inexpenabilis muro circumdanti; hoc iuxta Dei sententiam eos fortiores reddi; hoc omnibus diuitiis & abundantia eorum magis laetabile, hoc futuram gloriam se conferat, hoc & Dei beneuolentiam, ut uerim conciliabit. Proride, inquit, oro ne quid illi praesentium existimemus, sed omnia faciamus & regnum, ut ut tranquillus & pax sit eorum uirtutibus, sine autem & feli qui ut fecunt, & serui & tota undequaque domus uirtute florabit, erigunt multiplex uerum profuerit.
 Dat fy haere zielen den ghetrouwen Schépper bevelen met wel doen.
 1 Petr. 4. 19.

Of Godt sal alle ding naer ons behoeften voegen,
 Of Godt sal onsen geeft in alle ding vernoegeu ;
 Indien geen rijke schat ons kofiers op en vult,
 Ons vreughde sal beftaan door middel van gedult.
 Wat my in als belangt, ick neme tot getuygen
 En God en onse trou, mijn leden fullen buygen
 Tot vlijt, en rijpe forgh, tot alderley beslagh,
 Dat iemand van den man met reden eyfchen magh.
 Ghy, in het tegendeel, leert uwe sinnen lieren
 Tot onderling behulp, leert uwen hoeder vieren ;
 Op dat in als de man magh zijn ontrent het wijf
 Gelijck een weerde ziel is aen het gantsche lijf.
 Wy fullen onder dies, wy fullen tusfchen beyden,
 Al wat 'er is te doen met reden onderfcheyden,
 En plegen ons beroep nae eyfch en rechte maet,
 Gy dienten van het huys, ick dingen van de ftraet. *a*
 En evenwel nochrans foo fullen alle facken
 Ons in gemeene plicht, en niet als eygen, racken,
 En dat op desen voet ; een ieder in het sijn,
 En even ondermengt als 't water en de wijn. *b*
 Het stuck aldus beleyt, fal ieder zijn betrouwen
 Dan vorder op den Heer en zijn beloften bouwen ;
 En schoon daer onweer rijft, en ftuere vlagen maect,
 't Is God, de groote Vorft, die voor de sijnen waect. *c*
 En als het schoon gebeurt dat Godtin onse tijden
 Sent vaderlicke tucht, sent enigh bitter lieden,
 Ten dient ons evenwel niet tot een droeue wal,
 Het eynd is enkel heyl, het eynde recht 'et al. *d*
 Al wat de jeught besit verandert met de jaren,
 De lust gaet haeren gang, laet ons in liefde paren,
 Niet op een schoone vers, niet op het lijf gegront,
 Maer op het innigh goet, het ware trou-verbont.
 Laet vrede, soet beleyt, en minnelijcke feden
 Meer trecken ons gemoet, als opgepronckte leden ;
 Laet Godt doch boven al ons zijn de grootste wet,
 Hy is, op wien het oogh in allen dient gefet.
 Het eynde van de trou is kinders op te wecken ;
 Daer moet geen reyne min tot quade luften strecken,
 Dus laet de weerde trou, versegelt met de tucht,
 Ons brengen uyt den brant, en leyden tot de vrucht.
 Dat zijn tot onsen trooft de vaste bruylofs-gronden,
 Waer op de losse jeught moet warden ingebonden ;
 Hy vint sich buyten fpoor, wie hier te verde gaet ;
 Al wat ten goede streckt bewaert de middelmaet.
 Dit magh de jonge bruyt een weynigh overleggen,
 En weder, als het dient, haer tegen-reden feggen :
 Behoeder mijner jeught, van Gode my geoynt,
 In wien mijn reyne ziel alleen vernoegeu vont.
 Ontfangt u jonge bruyt, en dese teere leden,
 Die ick aen u alleen nae defen fal besteden ;
 Ontfangt u wederhelft, u lot, u echte wijf,
 Ontfangt in uwen schoot eens ongefchonden lijf, *e*

a Mihi uidentur Deum naturam mulieris ad curam intus suscipiendam in lucem protulisse, nulli areque corpore, ut intra parietes officium obiret; ac uiri corpus amittit ad calorem se frigora patienda, tum etiam ad labores pacis ac belli consuetudinis, ideoque res illi fortis agendas delegasse. Xenoph.
 In familia dispersita sunt officia; Junctio alia uiri, alia uxoris propria, externa negotia uiro permittit, Grægor. Nazianzen. ad Olymp.
b Prostant conjuges feli matris, sua in commant confiteruter: eo eamque causam suauiter in hac tali amicitia inest, utriusque maxima. Aristot. Eth. lib. 8. cap. 12.
c Die tot Godt kom, meet gheloouen, dat Godt is, en dat hy de gene die Godt soecken loont, Hebr. 11. 6.
 De handt onses Godts is ten beslen boven allen die hem soecken, Efra. 8. 22.
 De wandeling sy sonder gierichheit, weest te vreden met het tegenwoordige ; want hy heeft geseyt: Ick en sal u niet begeuen, noch en sal u niet verlaten, Hebr. 13. 5.
 U fal een licht in de dynsternisse opgeen, ende uwe donckerheydt sal zijn als de middag, Efa. 58. 10.
e Bene agitur cum uiro ad maritum uerum adfert bonam animi indolem, pulchritudinis gratiam, foris rudimentum. Apuleii Apo. 2.

Een lichaem sonder vleck, een kuys een eerbaer wesen,
 Een roose metten dau, by niemant oyt gelesen,
 By niemant aengeroert; ontfangt doch boven al
 Een toegenegen hert dat in u leven sal,
 Dat uyt zijn gantsche lust, en met geheele krachten
 Tot u vermaeck alleen sal drijven zijn gedachten,
 Sal woonen met den geest in u mijn even-beelt,
 Soo lang een kleyne lucht in desen boesem speelt.
 Ghy, stiert my niet alleen tot huyselicke saecken,
 Maer leert my boven al tot onsen Godt genaken, a
 Leert my te buytengaen, en treden met den voet
 Al wat ons ydel vlees leyt van het waere goet.
 Leert my voor alle ding, door vriendelick vermanen,
 Te scheyden mijn gemoet van alle sotte wanen;
 Dat sal in desen geest ontfeken meerder vonck
 Dan of my eenigh mensch de gantsche werelt schonck.
 „Twee zielen eens gesint, om God te willen eeren,
 „En konnen nimmermeer van haere liefde keeren,
 „Want als het nietigh schoon sal van de leden gaen,
 „Dan sal de ware min op vaste gronden staen.
 O goet, ó soet begin! ó vreught, ó hemels leven!
 O! dat een yder poogh een sachte spoor te geven

*a Dirige quam diligit. Vxor reſte divina & humana rei ſocia dicitur l. aduert-
 sus. G. de crimine exſil. l. hered.*

Aen zijn bescheyden deel, op dat in alle vlijt
 Al wat ten quade streckt van beyde sy gemijt.
 Wat is'er beter ding als met gefette reden,
 Door heus en rijp gespreck, en even door gebeden;
 De sinnen over-hant te voegen nae de leer,
 En met gelijcke suchte treden voor den Heer?
 Wat is'er quader slagh, als sonder tegen spreken
 De sonden aen te sien, en alle siel-gebreken
 Te dulden in de borst van uwen weerden vriend,
 Die uyt de modder-kuyl voor al getogen dient?
 Hoe kand'er harder leer, of droeuer stuck gebeuren,
 Alstwee, die eenigh zijn, van een te laten scheuren;
 Soo dat (ó selsaem ding!) een vlees sou moeten zijn?
 Ten deelin alle vreught, ten deel in alle pijn.
 Pooght, man en vrouwe, pooght, ook met gestorte tranen,
 U lieve wederhelst tot deughden op te manen;
 Pooght met u gantsche kracht te weeren uyt'er hel
 U weerde jock-genoort, u diere bed-gesel.
 't Is beter, die men liefst, zijn seylen aen te wijzen,
 Als, door een sot gevley, een quaden aert te prijfen.
 De tucht, al valtse swaer, is enckel vriende-werck,
 Een onderling vermaen, een huyselijcke kerck.

Compendium officii conjugalis.

Postquam sano sobrioque judicio coitit legitimum matrimonium, proximum erit dare operam ut inter conjunctos coalescat ac roboretur mutua benevolentia: Charitas, qua sponsus prosequitur sponsam, facile perficiet; ut puella mores ad tempus aut seriatim, aut corrigat: rursum puella, si ad sponsum attulerit amorem conjugalem cum decenti reverentia conjunctam, non facile marito reluctabitur, sed obsecundans ac cedens, sibi de vinciet illius animum.

Habent & dulcissimarum rerum initia quandam suam molestem, veluti acerbitatem quandam progressu temporis in dulcorem abituram: quid vino suavius? sed ab urbe est primum acerbâ. proinde qui statim resiliunt à virgine, cujus acerbitatem ferre non possunt, nihil consultius faciunt quam si quis gustatam uram immaturam, offensus a core contemnat, alijque matura suavitatem relinquat. Expectas musta vina donec tempore deponant austeritatem. expecta & tu paulisper, donec de nova nupta maturasciat. Sic habet natura rerum humanarum, ut nihil voluerit esse tam suave, quin aliquid aloës admiscuerit.

Habent & adolescentes, nondum multo rerum usu formati, quiddam ferax & insolentius, quod paulatim etate mitescit. Proinde puella qua protinus offensa resiliunt à sponsis suis, & similitatem suscipiunt, non minus inconsulte faciunt, quam si quis apis ictum perpeffus, mel aliis relinquat. gratissima rosa de spinis ictitur, nullus excindit rosarium, offensus aculeo, sed fructus amore quod molestum est dissimulat.

Plurimum autem faciet ad confirmandam amicitiam perpetua quadam morum comitas, sic temperata inter blanditiam & austeritatem, ut nec reverentiam tollat, nec consuetudinis jucunditatem vitiet.

Quamquam autem oportet mutuum esse obsequium, tamen praescribit hoc tum natura, tum Sacrarum Litterarum auctoritas, ut mulier obsecundet viro potius, quam vir uxori. Apostolus enim maritis charitatem & comitatem praescribit, mulieribus autem obedientiam & obsequium. Erasmi de Christ. matrim. Institut.

Kort begriyp van de plichten des houwelijcks.

NAer dat nu het wettelijck houwelijck met welbedachten voor-raet en gesont oordeel voltrocken is, de naeste betrachtige moet zijn, te besorgen dat de onderlinge liefde en goetwilligheyt tusschen de nieu-ge troude meer en meer aengroeye, versterckt werde, en wel beklijve.

Gelijck de ernstige liefde, die de jonge man sijne beminde bruyt is toe-dragende, lichtelijck dat in hem te wege brengt dat hy haere seeden (die hem eenighsins moghten tegen de borst sijn) oft verdrage voor enigen tijdt, of wel deselve met soete bejegeninge verbeteret: Also kan de jonge vrouw aen d'ander sijde (indien se maer eene oprechte houwelijcke liefde neffens een beta-

melijcke eerbiedigheyt haren manne toe-brengh) haer alsoo dragen, dat sie hem niet licht en sal tegen-streven: maer liever soecken met wijcken en gehoorfaemen sijn herte te winnen, en t'eenemael tot haer te verbinden.

De ervarentheyt leert dat veeltijts de beginfelen, selfs van de allersoetste dingen, soo eenige moey elijckheyt in haer hebben, t'welck is gelijck een suerigheyt die met 'er tijt in soetigheyt verandert. Wat is 'er doch soeter en aengener als wijn, die nochrans komt van de eerste druive? Daerom die gene die soo lichtelijck soeken uyt den bant des houwelijcx te springen, en de jonge vrouwe te laten sitten, om datse quanfluyt eenige haer suerigheyt of stuerigheyt niet en kunnen verdragen, die doen even soo dwaelijck als die gene, die, hun slootende aen den eerste sueren smack der onryper druive, deselve heel versmaden en verworpen, latende ondertruffchen andere genieten de soetigheyt der selver naer datse rijp geworden is. Ghy die wel kunt patientie nemen met den nieuwen wijn, tot dat hy met 'er tijt klaer worde, en sijne wrangheyt in molligheyt verandere; wacht doch oock een weynig tijds tot dat de nieuwegetroude hare rijpicheyt en soetigheyt verkrijghet. Het is doch soo den aert aller menschelijcker dingen, door Godes beschikkinge, dat 'er in dese werelt niet soo soet en sy, of ten is met wat bitters vermengt. Soo is't oock mette jongelingen, die door de kleyne ervarentheyt noch luttel gesteltens in hun hebben: dat is soo wat stuers en selfs in hun, t'welck met de jaren allenkens versacht en beter gestelt wordt. Van gelijcken de nieu-ge troude jonge vrouwen, die om een kleyne saecke gestoort zijnde, strax vyantschap in-nemen en van de mans wegh loopen, zijn even soo qualijck beraden als die gene die eens van de byen gesteken sijnde, den soeten honigh der selver aen andere laten eten. De allerlieffelijckste roosen pluckt men van uyt de doornen; doch niemant en worp den rooselaer uyt om dat hy vande doornen altemets gesteken is; maer de liefde van de aengename bloeme doet hem overfien en kleyn achten alle t'gene daer ontrent eenighsins moeyelick is.

Doch tot bevestinge van de onderlinge vrientschap doet en vermagh seer vele eene gestadige vriendelijckheyt van seden, dewelcke soogematigh sy tusschen liefelijckheyt en stemmigheyt, datse noch de behoerlijcke eerbiedigheyt en beneme, noch de genoeghlijckheyt der onderlinge vrientschap en verstoore ofte krencke.

En hoewel de gediensigheyt behoort over wederfijden gelijck te gaen, nochtans is 't een voorschrift der natuere en een gebod der Heyliger Schrift, dat de vrouwe eerder den man, als de man der vrouwe onderdanigh moet zijn: want den Apostel gebied den mannen liefde en vriendelijckheyt, maer den vrouwen gehoorfaemheyt en gediensigheyt. *Erasmus* in sijn boeck *de Christi. matrim. Institut.*

H O U W E L Y C K S

V I E R D E D E E L.

V R O U W E.

Wesende tweede Deel van het

C H R I S T E L Y C K

H U Y S - W Y F.

Proverb. 31 vers. 10. 26. 27. 30.

WIen een deughtsamen huysvrouwe beschickt is, die is veel edelder als de kostelijke peerlen. Sy doet haeren mondt op met wijsheydt, en op haere tonge is heylsamen leere. Sy schouwet hoe't in haeren huys toe gaet, en eet haer broodt niet met luyheydt. Lieffelijck en schoon sijn is niets: Een vrouwe die den Heere vreesst salmen loven.

Tit. 2. vers. 3, 4, 5.

Dat de oude vrouwen leererssen sijn der verlijckheydt: op dat sy de jonge vrouwen onderwijsen haere mannen lief te hebben, haere kinderen lief te hebben, voorsichtigh te sijn, suyver, het huys te bewaren, goedt, haeren mannen onderdanigh: op dat het woordt Gods niet gelaftert en worde.

1 Pet. 3. vers. 1, 2, 3, 4.

Ghy vrouwen, weestuwen mannen onderdanigh, op dat oock die gene die den woerde niet gehoorsaem en sijn, door de wandelinghe der vrouwen sonder woordt gewonnen worden, als sy aengemerckt hebben uwe goede wandelinghe in de vreesse. Der welcker vercieringe sy, niet die uytterlijcke, in het hayrvlechten en goudt ommehangen oft kleederen aen-doen: Maer die verborgen mensche des herten, in de onverderffelijke vercieringe eenes sachtmoedigen en stillen geestes, dewelcke kostelijck is voor Godt.

Gregor. Nazianzenus:

Mulierum ornamentum est, morum probitate ac elegantia florere; domi ut plurimum manere; colloquium cum divinis craculis habere; fuso ac lana operam dare, (hoc enim faeminarum munus est) ancillis opera mandare, famulis alimenta recte suppeditare; labiis, oculis, genis frenum injicere; pedem limine non admodum frequenter efferre, pudicis tantum mulieribus oblectari.

Gregor. Theodist. Patrat.

Bonum est conjugium, sed mala sunt quae circa illud ex hujus mundi cura succrescunt. Sicut saepe rectum mundumque iter pergitur, et tamen ortis juxta viam tepribus per vestimenta retinemur, in via munda non offendimus, sed à latere nascitur quo pungamur.

Erasm. De institut. Christ.
saem. fol. 9.

Vbi propior animorum conjunctio, ubi certior fiducia quam in matrimonio? quum uterque volens se tradit in alterius potestatem, sibi quodam modo adimens jus sui corporis.

Idem:

Conjugium est biga quaedam, duobus innitens axibus, quos si leniat morum comitas, et animorum sinceritas, nec rixarum inamœnus stridor audietur in familia, et utriusque concordibus quicquid agitur feliciter succedet.

B R U Y L O F S - G A S T E N .

Werde vrienden; Terwijl-
len de Bruyt noch in haer
kamer is, misschien beefig
om haer nieu vrouwekleet
aen te trecken; soo en fal
het u lieden (gelijck wy
verhopen) niet verveelen
dat wy, om geen tijdt te
verliesen, ondertusschen een weynigh hande-
len van dingen die op de jegenwoordige tijt en
plaetse niet qualik en sullen passen. Ick en kan
voor eerst niet verswelgen, dat op gisteren over
tafel eenige onder u lieden in twijfel hebben
dervenstellen, Of oock het huwelick niet strij-
digh en sy met een gerust en recht Godsaligh
leven; gelijck wy dan weten dat foodanigh
gevoelen oock elders by velen wort voorge-
sproken, tegens de welcke wy jegenwoor-
delick niet gesint en sijn eenigh wijt-loopigh
verhael in te stellen; maer seggen alleenlick in
't korte, om alsoo tot ons voornemen te gera-
ken, dat naedemael de staet des huwelicx by
Godt selfs is ingestelt, en dat in den Lust-hof,
en voor den Val; dat de mensche een gesel-
ligh dier sijnde, niet en diende alleen gelaten,
volgens Godes eygen verklaringhe; dat het is
een onderlingh behulp van man en vrouwe,
mitsgaders een nootwendigh middel tot ver-
mydinghe van onkuysheyt; dat niet als door
het selve de sekerheyt der kinderen en is te be-
waren, en de geheughenisse der menschen in
wesen te behouden; dat mede, volgens het ge-
tuygenisse van Godes uyt-ghedruckte woort,
echte lieden oock hier op aerden *een goddelick
leven* kunnen leyden; en eyndelick dat noch
Godes kerecke, noch het burgerlicke regiment
buyten het selve en kunnen bestaen:

*'t En is noch buys, noch erf, noch diergelijcke saecken,
't En sijn de wallen niet die ons de steden maecten,
Het is al beter stof, h.t. is het echte suet,
Waer by dat ieder landt, en al de werelt staet:*

Dat (seg ick) daerom niemant en heeft te
twijffelen of 't voorschreven beroep, (soo het
selve behoerlick, in de vrees des Heeren, by
hem wort aengevangen en beleeft) en fal voor
hem en sijn geselschap een gerust en godsaligh
leven kunnen inbrengen. Sonder dat hier te-
gens is doende, dat 'er soo veel moeyelickhe-
den en onlusten by vele, in dit beroep levende,
overal werden gespeurt; en dat 'er selden soo
geluckigen huwelick wert getroffen, daer niet
eene van tween, of dickmael beyde te samen

tot eenigen tijde wederom en souden wen-
schen in haer geheel gestelt te worden; want het
selve de eygenschap des huwelicx, en niet den
ongerusten aert van de menschelike genegen-
heden te willen toeschrijven, is enckel onver-
standt. Socrates op een tijt gevraecht sijnde
welck van beyde beter ware, te trouwen, ofte
ongetrouwt te blijven, het sy (seyde hy) men
't een of 't ander doe, beyde heeft 'et sijn onge-
mack, en geen van beyde en eyndicht 'er son-
der leet-wesen. Hy sprack de ronde waerheyt,
na den gemeenen loop des weerelts, en hy sel-
ve en heeft ten dien aensien niet buyten re-
den het huwelick vergeleeken by een fuycke,
die in 't water leyt, daer visschen binnen
en buyten sijn, elck haere gelegentheydt, soo
het blyckt, soeckende te veranderen, dewijle
men siet dat de gene die binnen sijn, haer wrin-
gen om buyten te komen, en die buyten sijn,
niet min en worstelen om binnen te gera-
ken. Set een keyve met hoenders op een werf,
daer andere hoenders vry henen loopen, 't is
al het selve. Wat seg ick van beesten? De men-
schen gaen even den selven gang meest in alle
dingen; laet 'er een stadt belegert wesen, oft
anders twee legers by den anderen liggen, ghy
sult gewaer worden, niet alleenlik dat 'er over-
loopers uyt de stadt in 't leger komen, maer
even dat 'er uyt het leger eenige haer in de stad
sullen soecken te werpen; wat sijn de redenen
anders, als dat de menschen in al haer doen
de kortzige lieden gelijck sijn, die al tijt op een
ander bedde willen, en meynen het sal daer be-
ter wesen, daer 't hun nochtans van binnen let.
De steen-bock, met een pijl in 't lijf getroffen
sijnde, rent met een ongeduerigheyt door ber-
gen en dalen, als of hy sijn ongeluck ontvluch-
ten woude, maer och armen! waer hy draeft,
hy draecht sijn leet met hem, en daerom en kan
hy 't niet ontloopen. Geloof 'et, vrienden,
het let ons van binnen, en wy soecken 't van
buyten te plaesteren; wy gebruycken de ver-
anderingen voor genees-middelen, maer al te
vergeefs: een vuyle maege maectt een smaec-
keloose mond, oock daer men goede spijsse
nut. Wil iemant dat sijn tonge wellust genie-
te, dat hy al voren het binnenste suyvere. het
innigh deel moest eerst gestilt en gestelt we-
sen, en dan souden de uyerlicke dingen beter
val hebben. de siele, die onsterffelick is, en kan
geen vernoegen vinden in tijdelicke en ver-
ganckelike dingen, ten sy sake dat de selve aen
Godes eeuwich wesen krachtelick worden vast

76
 gemaect, en dan wort het goede ghewiffen aen den mensche als een geduerige seest-dagh. *grooten v. d. hebberse* (seydt David) *die wree wet lief hebben.* Des menschen herte is als de naelde van het Zee-compas, ten kan niet stille sijn, voor dat het op Godt, sijn rechte Noort-sterre, gestreckt staet. *de Goddeloose* (seydt de Prophete) *sijn als een onstuymige Zee, die niet stille sijn en kan.* *de goddeloose*, spreect *de Heere*, en hebben geen vrede. Ten is dan de schult niet des huwelicx dat de menschen een ongerust leven leyden, en staeg veranderinge soecken; de gront van het quaet schuyt in haer eygen herte, dat gebetert sijnde, soo is 't al gerecht. En die met menschelicke billickheyt daer van sprecken en het daer toe noch niet brengen en konnen, laet die doch dan ten minsten leggen, gelijk een Romeyns Tucht-incester dede; *Indien wy* (seyde hy tot de Burgers van Rome) *sonder vrouwen leven konden, wy zouden in dien deele van de moeyelijckheyt ontslagen wesen; maer nadien het de natuere soo gevoeght heeft, dat wy met de vrouwen niet geheel na onsen sin, en sonder de selve geen sijn met allen besaen en konnen, soo is 't beter den gestadigen welsant van het menschelick geslachte, als een korte sinnelicckheyt van ons eygen selfs, te besorgen.* Dan de Romeynen en andere volcken maken het soo sy beffmogen: ons aengaende, die Christenen sijn en dese jegenwoordige euwe beleven, wy hebben bysondere redenen, en meer als eenigh volck hier te vooren, om op het geheel stuck des huwelicx naerder te letten, en alle mogelicke gevoeghlicckheyt daer toe in te brengen. De seden van verscheyde landen hebben openbaerlick de hoerye toegestaen, en God gave dat sulx op eenige plaetsen noch ter tijt onder den Christenen niet om en ging. De boelschappen sijn na de geschreve rechten niet alleenlick sonder straffe, maer even sonder schande toegelaten geweest; En dat erger is, men heeft menschen gevonden (en die niet van de quaetste) die haer echte vrouwen, ghelijck een gemeen stuck huys-raets, aen haer vrienden niet en ontfagen uyt te leenen, en voor een tijt over te setten. Sien wy niet dat aen Godes eygen volck istoeghelom gheweest aen haer echte vrouwen, alleen om (ick en weet niet wat) onlust, een scheidt-brief te geven, en van kant te senden? Daer jegenwoordelick door de Christelicke leere alle foodanige vuyligheden ten vollen sijn afgeschafft, en de bant des huwelicx soo vast gestelt, dat aen den selve geen scheidten meer en is als door doot en overpel, 't welck de doot tot een straffe heeft. De faecken dan soo staende, en iemant in die gelegentheydt sich niet ten besten verselt vin-

dende, het sy dan door de schult van sijn gemaecte, eygen gebreckelickheyt, 'of misschien door onverstant van beyde te samen, wat raet voor den foodanigen? sal hy sijn ongeval gaen sitten behuylen met Heraclito? of sijn eygen dwaesheydt en onversichigheydt belachen met Democrito? is 't niet beter dat hy gedencke dat alle dinghen gelijk als hare hant-haven hebben, met Epicteto, en dat men de selve gemackelick kan dragen, indien mensche maer wel en weet te vatten? oft dat hy oock uyt beswaerlicke gevallen sijn voordeel weet te trecken met Metrodoro? wat my belangt, ick oordeele, nadien de sacke, daer wy nu van handelen, te weten de staet des huwelicx, in sijn eerste en oude luyster en vastigheyt is gestelt door de suyvere leere des Heeren Christi, dat de middelen, tot voorstant en onderhout van den selven dienende, mede nergens beter als uyt de selve en sijn te bekomen; en dien volgende, so stellen wy vast en onwidersprekelic, dat, ingevalle een ieder in den echten staet levende, sich aenfelde om te volgen den raet des genes die den selven eerst heeft ingestelt, ofte des genes die den stant van den selven naderhandt heeft verniet (die beyde een sijn); dat, segh ick, het niet uyt te spreken en is wat voor een soetigheyt daer in te vinden soude wesen: want gewisselick, soo wy het stuk na behoren insien, men sal bevinden dat al wat ons in die gelegentheydt bitters ontmoet, nergens anders door en wordt veroorsaect, als vermits wy, niet den raet des Heeren, maer ons eygen sinnelicckheyt overal in 't werck sijn stellende. Laet eygen wille op-houden (seyder een Outvader) en daer en sal geen helle wesen, noch hier, noch hier-namaels. Een gebreck hebbe ick, onder andere, in veel huys-gefinnen aangemerckt, 't welck by het meeren-deel van de echte lieden niet dan al te gemeen is, te weten, dat elck, soo haest sijn partuyr aen d'eene sijde haer plicht te buyten gaet, hy dadelick daer op sich mede oordeelt los te wesen van den sijnen; in voegen dat de eene qualick sprekende, de ander meynt strax dat hem ghelijck recht geboren is. 't Is enkel misverstant, niemant en wort vry gestelt van dat hem Godt bevolen heeft, om dat een ander niet en doet dat hem Godt bevolen heeft. het wort gantsch qualick by iemant naghedaen, dat hem in een ander ten hooghten mishaecht: wat wort 'er iemant gram om dat sijn gemale gram is geworden? 't is beter dat hy sich self gram worde, even daerom, vermits hy gram wort. wat gebruyck kan doch iemants lijstaeimheyt hebben, indien hem noyt eenige terginge tot ongedult van iemant

oever en komt? Soo is 'et dan beter dat iemand eenig quaet lijdende, het selve vergeve aen die het hem gedaen heeft, op dat 'er niet twee te gelijk quaet en worden. Laet ons by dese gelegentheydt een weynigh dieper tot dese bedenckinge intreden, en eens kortelik het ampt beyde van echte manen vrouwe overloopen; het en sal niet als vrucht kunnen schaffen, al en dient 'et maer tot inleydinge van het volgende werck. Wat dan eerstelijck den man en dessels pligten aengaet, de selve konnen (naer ons bedencken) bequaemelik werden gebragt tot drie hoofd-stucken. Voor eerst stellen wy tot laste van den man de besorginge van den Godsdienst in den huysse, ten eynde dessels huys-gefin moghte wesen als een kleyne gemeente Gods, de Godsaligheyt (seyt de Apostel) is tot alle dingen nut, als die de belofte heeft des jegenwoordigen en toekomenden levens. Ten tweeden, vereyffchen wy in den selven dapperheyt en goet beleyt om sijn huys en huysgefin behoortlick voor te staen, en van alle nootlaeckelikheden te versorgen. Ten derden, is hem noodigh een hertelicke liefde en vriendelicke heusheydt over sijn gefelschap van welck leste stuck wy sonderlinge voor hebben te handelen in dit volgende deel. De voorschreve heusche minnelickheyt meynen wy dat hem ten diepsten behoort te worden ingescherpt uyt drie versheyde en sonderlinge Schriftuer-plaetsen, daer toe krachtelicken aendringende, die wy geerne kortelik den goet-willigen Leser hier willen aenwijfen. de eerste plaetse is *Genes. 2, vers. 33. daer het wijf wort geseyt te wesen vlees van des mans vlees, en been van des mans been*, dat is in al haer wesen geheel uyt den man. de tweede plaetse is *Ezech. 24, vers. 16* daer de vrouwe wort geheeten *de lust van des mans ooggen*, dat is, de gants en geheele vermaeckelickheyt van den man. de derde plaetse is *1 Samuel 12, vers. 3.* daer de vrouwe by gelijkenisse wert genaemt *het eenigh schaepje slappende in den schoot des mans, 't welck by hem gehouden wort als een dochter.* Wy laten de sluyt-redenen en soete bedenckingen, uyt de voorschreve plaetsen vloeyende, een yder tot sijn eygene overlegginge, en seggen kortelik met den Apostel Paulo, *Soo hebbe aan een iegelik van u lieden sijn eygen wijf alsoo lief als hem selven.* Eenige volcken, en onder andere de Romeynen, hebben in voortijden een gebruyck gehadt in hare schout-spielen, dat sy lieden een Beir en een Strier tesamen aen een keten sloten, ten eynde die wreede ge-dierten des te felder souden worden, en malkanderen te vinniger mochten tergen. Het gaet recht anders met de echte lieden; want de selve

worden in den vriendelicken bant der liefde te samen gevoeght, tot geen ander eynde, als om door onderlinge minsaemheyt malkanderen meer en meer tot liefde en vrientfchap te mogen opwecken. 't Huwelick is in der aert een recht werck der liefde, het moet met liefde begonnen, mer liefde gevordert, mer liefde voltrocken worden. Tot het welck de man, als het hoofd, vlytelick dient voor te gaen, dewijle de vriendelickheyt van den man in desen deele is als een sachte voeringe van het jock des mans, op dat 'et de vrouwe liever en beter draege. De vrouwen (of wel schoon eenige smadelicker wijze van de selve derven spreken en schrijven) en sijn geensins by iemand in verachtinge te hebben. de vrouwen sijn menschen, soo wel als de mans; sijn uyt de selve, ja betere stoffe als de mans; sijn immers soo noodigh tot de voort-teelinge, als de mans; hebben een redelicke en onsterffelicke siele, soo wel als de mans; en boven al sijn in de saligh-makende genade des Soons Gods begrepen, soo wel als de mans; en sijn mitsdien in weerde te houden by de mans. 't Is wel soo, dat de selve in eenigen opsicht werden vergeleken by swacke vaten, maer daer by wert gevoeght, dat haer ten dien aensien by den verstandighen man eere behoort te werden gegeven; en gelijk wy een teer glas niet en handelen als een yseren pot, oock geen porceleyne schotel als een koperen becken, dat mitsdien de man op gelijke wijze van de swacke vrouwen niet en soude vorderen sodanigen vastigheyt in de redenen en sterkheyt van gedult, als misschien van mannelijke en geoeffende sinnen verwacht soude mogen werden. Niemand en beelde sich selven in, dat hy een vrouwe sal bekomen sonder gebreken, maer dencke liever, dat sy hem bevolen is om haer swackheyt te stijven, en haer seylen te beteren. Ten is niet genoeg een goeden acker te bekomen, hy moet gebout en besaeyt werden; ten is niet genoeg een eerbare dochter haer ouders af te halen, en sich selve toe te eygenen; het jonge schaep dient vorder aengevoert, en ten beleyde van saecken onderwelen te worden: Valt 'er iet te berispen, dat sulx heusselick, en met korte woorden geschiede. de bestraffing is als een medecijne, en dient daerom op gelijke wijze gebruykt te worden, niet te heet als Lamech, niet te kout als Eli, maer lauw, gelijk men de drancken plagh in te nemen, en alles met besluyt van eenige liefelickheyt. En in dese gelegentheydt sijn die gebreken meest te straffen, niet die de meeste schaden aenbrenghen, maer die de meeste sonden in sich besluuten. De man en heeft niet

te dencken dat hy over sijn vrouwe gestelt is als een heerschende Prince over sijn onderdanen; ofte gelijk een rauwe schaep-wachter over het vee, maer ghelijck de siele over het lichaam, die onderlinge door een onverbrekclicken bant van natuerlike vrientschap verbonden sijn; En 'tis daerom alle mannen te raden, niet dickmael iet op het scherpfte aen hare vrouwen te gelasten, om hare achtbaerheyt niet in gevaer te stellen, alsoo kennelick is dat de kleederen die men dagelicx draeght lichtelick haer luyfter verliesen. Eyndelik soo is 'etvoor den man, alseen gront-stuck van sijnen plicht, in gedachtenisse te houden, als dat man en vrouwe schuldigh sijn malkanderen lief te hebben, even daerom datse man en wijf sijn, dewijle dat 'er geschreven staet; *Ghy mannen hebt urre vrouwen lief*: en wederom, *Ghy vrouwen hebt urre mannen lief*: niet uyt reden datse schoon, rijk, oft beleeft sijn; maer om datse man en wijf sijn: en mitsdien soo en moet geen man van sijn geselschap segghen, of dencken, *wie kan stieken wijf li s hebben?* want nadien hy feyt en bekennt dat het sijn wijf is, soo moet hyse lief hebben, juyft daerom dat het sijn wijf is; want dat heeft Godt volkomelick bevolen: en schoon hy in haer niet en kan vinden waerom hy haer soude lief hebben, soo siet hy doch Godts gebodt beyde over sich selven en over haer, en daerom moet hy de selve om Godts wille lief hebben.

Wat vorder in dese gelegentheydt de vrouwen is rakende; De deughden by de selve te betrachten sijn eygentlijk dese, Onderdanigheyt, Trouwe, Vriendelickheyt, Sedigheyt, Schaemte, Besigheyt, Bescheydentheyt; en dien volgende soo dient ieder echte wijf sich te vertoon en trouwe en minnelick aen haren man; lieffelick ontrent haere kinderen; ghespraecksaem voor de gebueren; in huys besig; op strate stemmigh; in woorden gespaersaem; en boven al nauwsiende over haer schaemte en eerbaerheyt. Vorder is haer nut voor haer eerste beginselen grondelijck uyt Godes woort onderricht te sijn, wat voor-recht Godt den man over haer heeft toegestaen. Petrus beveelt de vrouwen *hare mannen onderdanigh te sijn*; Paulus en laetse niet toe *over de selve heerschappy te woenen*, maer beveelt haer onderworpen te sijn. De redenen van sulcx sijn krachtig; eerst om dat de man eerst is geschapen, en daer nae de vrouwe: ten tweeden, vermits het wijf is van den man, en niet de man van den wijve: ten derden, door dien het wijf is geschapen om den man, niet de man om het wijf; ten vierden, uyt reden dat het wijf is verleydt geweest, niet de man. d'Eerste reden heeft haer oogmerk daer

op, dat de vrouwe is als een jonger sone in den huys des Heeren; sijnde kennelijck (of schoon de joncxte sonen van eenen vader sijn met den ousten) dat evenwel, nae recht veler volcken, de oudste sonderlinge voordeelen heeft boven sijne broederen. De tweede reden siet daer op, dat het eerste wijfal watse hadde, van den man hadde; de man daerentegen niet van haer. De derde reden is genomen van het eynde waerom het wijf sy geschapen, als kennelick sijnde, dat het eynde waerom eenigh ding is gemaect, altijd uytnemender is als het gene dat gemaect is; gelijk wy seggen, dat het eynde waerom de werelt is geschapen, is de eere Godes; en mitsdien is Godt en desselvs eere weerdiger als de weert: De mensche is het eynde waerom alle gedierten sijn geschapen, en mitsdien is hy oock aensienlijcker als alle de selve, en onder andere mede als de vrouwe, de welke mede is eene van de schepselen die om des mans wille gemaect sijn. De vierde reden is gegront op een tastelicke billickheyt, wescnde meer als reden dat eene die soo dwaeselick haer van het stuck heeft laten leyden, voortaan behoort te staen onder de plicht en voogdye van den genen die soodanigen mis-slagh niet en heeft begaen; en op die gronden is over Eva en alle haere vrouwelijcke nakomelingen uyt-ghesproken het vonnis van dienstbaerheyt, om den man voortaan onderworpen te moeten wesen; het welke soo verre gact, dat even God selfs geen belofte van de vrouwe en wil aennemen, ten ware de selve met het wel-believen van den man werde bevestight; 't welck al te samen by een verstantighe vrouwe rijpelijck en in een goet gemoet overwogen sijnde, sal sy wel doen haer aen te stellen om in alles (sonde alleen uyt-genomen) hares mans sin in te volgen, al soude 't selve haer in eenigen deel schadelick mogen wesen, liever als tegens haren man aen te kanten; te meer, dewijl het wijf den man onderdanigheyt schuldigh is, niet alleenlick in sommige dingen die met haeren sin wel over een komen, maer oock in andere die haer tegen zijn; want anders en soude de selve niet haren man, maer eer haer eygen selven soecken te behaghen. Voor besluyt,

*De man betracht de wet des lants,
De wijfs den wille van de mans.*

Dan het is noodigh dat wy nu wederkeeren tot onse nieugehoude, en dewijle wy de selve noch niet en vernemen, soo is het meer als tijt haer op te doen wecken, op dat sy lieden sich niet en verflapen; en wy het aengevangen werck niet en verachteren.

Vertoont in de gestalte van

V R O U W E ,

vergeleken met de S O M E R .

Hier is de gulde Son wat hooger opgerefen,
 Het groentje van de Mey dat krijgt een ander we-
 sen,
 Een lof van boger verw. de rijpe Somer-kracht
 Die steekt het bloeyel af, en neyght 't tot de dracht.

Siet hier een jonge vrou, die, nae de bruylof-dagen;
 Verlaet haer eerste mal, en alle domme slagen,
 De rancken van de jeught. Daer hoeft een rijper
 fucht
 Eer dat een teere maecht haer geve tot de tucht.

Ryft, jonge lieden, rijft; de son begint te
 schijnen,
 En schiet haer straelen uyt, oock tusschen
 uw gordijnen,
 Oock op het stille bed; een licht, een helder licht,
 Dat roept u tot de forgh van uwen nieuwen plicht.
 Wel op dan, jonge vrou, waerom soo lang gelegen?
 Daer koomt een meerder pack op uwe schouwers wegen;
 Het is van outs geloof, dat aen den tweeden dagh
 De bruyt heeft dicker hals (a) als sy te voren plagh.
 Ghy dan noch, dapper man, ghy dient voor al te waken.
 En, voor een teere vrou, u veerdigh op te maken:
 Koom, leyt u bed-genoot tot haer bescheyden wit,
 Sy is van nu de vrou, ghy set haer in 't besit.

Siet, als een maghtigh vorst. eerst in het rijk getredert,
 Genaect met sijn gevolgh ontrent de vaste steden,
 Soo wort hem by het volck de sleutel toegebracht,
 Een teycken van gebiet en van geduchte macht.
 Mengaf in ouden tijt, ontrent den eersten morgen,
 Een sleutel aen de bruyt, tot ingang van de forgen, b
 Een sleutel van het huys en al het huys-bedrijf,
 En dan was eerst de bruyt een gants volkomen wijf.
 Het dient hier naergevolght. Daer sijn bescheyde fakeit
 Die maer het wijf alleen, of haere boden, raecken:
 De keucken is voor al haer eygen heerschappy,
 Het lywaet, met de wafel, en mart-gang dient 'er by;
 Noch staet tot haer besorgh de maechden aen te leyden;
 En, nae de reden eyfcht, haer diensten af te scheyden;

a Alluso ad morem Graecorum, qui etiamnum hodie in more habere dicuntur,
 ut Sponsarum colla pridie nuptiarum filo dimentionter, & mane eodem filo explorant
 officine mariti Sponsus sit sumtus. Volunt enim ex compressa corpus propter calorem
 dilatare, & praesertim collum, per quod jug-leseres cervice ad caput ascendunt,
 idque intrumescere faciunt, hinc Catullus in epithalamio quodam;
 Non, illum uxor rosa sub luce revivens,

Hesperio potuit collum circumdare filo.
 Vide Theatr. Zuing. Vol. 29. cap. ult. de nupt.
 b Claves dabatur novae nuptiae (ut Festus ait) ad partus facilitatem emittenda-
 dam, vel ad significandam dominationem rerum domesticarum, & curam illi
 commissam arg. I. quum pater. §. pueri, pluribus, ff. de leg. 2. l. clavibus. ff. de
 contr. emp.

Oock is de kinder-queeck de vrouwe toegepast,
 Ten minsten eer de jeught tot seve jaeren wast.
 Een dochter, noch bepaelt in haere kinderche dagen,
 Staet by een wijfen man de moeder op te dragen,
 Maer alsse rijper wort, en op haer trouwen staet,
 Dan koomt voor alle ding de vader in den raet.
 Doch hier magh ook het wijf haer reden onder mengen,
 Om tweederley geheys tot een besluyt te brengen;
 Maer als het oordeel steeckt, door onderling verschild,
 Soo moet het eynde sijn gelijk de vader wil.
 Leert hier uyt, desfigh man uwe plichten onderscheyden,
 En recht uwe palen op, en stelte tusshen beyden.
 „Die wijf, of onderfaet, van haere macht berooft,
 „En is noch billick man, noch wettigh overhooft.
 Daer sijnder evenwel die aen haer echte vrouwen
 Geen ding en laeten doen, geen sietken toebetrouwen;
 Het schijnt dat hun de vrou tot niet en is bequaem
 Als voor het bed alleen, of tot een bloote naem.
 De man woont over al, de man wil alle faecken
 Met eyge leden doen, met eygen handen raecten;
 De man is aen den heert en over al verdeylt,
 En daer men kassen boent, en daer men vloeren
 dweylt.

Fy! moey-al, roert-de-pot, sout-klijver, vrouwe quelder,
 Fy! tayaert, seuteraer, gruyts-sister, gorte-telder,
 Fy! pot-lijs, keuken-voogt, moes-wrijver, hinne-vaer,
 Fy! puyfser, al-beschickt, fy rechte duymelaer:
 Het wijf is niet alleen om uwen lust te stelpen,
 Maer boven al gemaect om u te mogen helpen;

Ick bidde, nu de bruyt u vrouwe wort genaemt,
 Soegunt haer oock de plaets die haer en u betaemt.
 Ick bidde, weest de man, maer laet de jonge vrouwen
 Haer keuken leuren doen, haer kinder-luereu vrouwen:
 „Een man die defstigh is, en van een hoogh gemoet
 „En moeyt hem nimmermeer met vrouwe poppegoet.
 Siet, God die niet en slaept, van 's avonts tot den morgen,
 En die oock sonder sorgh de werelt kan besorgen,
 En bint niet alle ding aen sijn geduchte wet;
 Maer heeft oock enigh werck den mensche vry geset.
 Of schoon het hoof gebiet, noch is 'er wel te vreden
 Te laeten dit en gint oock aen de minste leden.
 „Ten is geen recht gesin, geen welgeschapen lijf,
 „Indiender eenigh lidt gact buyten sijn bedrijf.

Ick keere tot de vrouw. leert uwe palen kennen,
 Leert in het rechte spoor den echten wagen mennen:
 Al wat de reden leydt dat heeft een juyfste maet,
 Dus blijft in u beflagh, en binnen uwen naet.
 Gods heylich wort gebiet, aen mannen en aen vrouwen,
 Een onderscheyden moet te moeten onderhouwen;
 Geen wijfen moet de dracht van mannen onderstaen,
 Geen man in tegendeel in lange slippen gaen.
 Dit wijft ons niet alleen den wegh tot goede seden,
 Maer wil dat yder een, in sijn beroep te vreden,
 Sal wesen dat hy is, en dat voor al het wijf
 Geduerigh blijven sal bepaelt in haer bedrijf. (presen)
 „Geen broek en voeght den doeg; geen vrouwen wort geen,
 Die over haren vooght heeft vooght gepoogt te wesen:

„Het lijf is sonder eer, het wijf is onbeleest,
 „Dat aen haer wettigh hoof sijn plaetse niet en geeft.
 Daer is een vreemt gebruyck by veel getroude luyden,
 Daer is een vrcemt gebrek noch op den dag van huyden;
 Te weten, dat het wijf, oock in den echten bant,
 Gaet boven haeren man, gaetaen de rechterhant.
 't Is onrecht, jonge vrou, dat niet en dient geleeden,
 Al schijnt 'er Hoofs te sijn, 't is buyten alle reden,
 't Is Istrijdigh uyt der aert met Godes oude wet,
 Die heeft u by den man, niet boven hem, geset.
 Geen ding en kander min aen enigh schepfel passen,
 Als dat 'er op het hoof een lidt is uyt-gewassen;
 Niet dat het echte wijf gedijt tot minder eer,
 Dan als haer forte woen troest haeren over-heer.
 Daer was een jonge vrou, die hadde leeren schaken,
 En wild 'er even soo in alle dingen maken,
 Gelijck het dapper Wijf dat by den Koninck staet,
 En poogde vooght te sijn oock midden op de straet.
 Sy meynde dat het spel, in ouden tijt gevonden,
 Oock by de vorsten selfs, ontfloer de vaste gronden
 Hoe dat men nae de eyfch, en op den hoofschien voet,
 Sijn weerde bed-geoor met eere kroonen moet.

Maer 't is voorwaer, gemist. De vrouwe daer beschreven
 En dient geen weerde naem van echte wijf gegeven,
 Sy is maer voor de lust, dat is haer gantche wit,
 Sy is alleen een boel, die by den Koninck sit.
 Dit tuyght het hoofche volck, dat op gewisse reden
 Het rcht van adel weeght. ghy temperet uwe seden,
 Niet naer een ydel breyn, maer op een rechte maet,
 Ten kan geen eere sijn dat uyt den regel gact.
 Laet, ick en weet niet wie, laet jonge schote-bollen
 Aelwaerdigh, onbesuyft, en blint gelijck de mollen,
 Gaen pronken achter straet, gaen aen de rechter-hant,
 Sy melden, in het gaen, haer dertel onverstant.

„Het is vergeefs gepooght om hoogh te sijn getogen,
 „Indien u weerdte vriend leydt onder u gebogen:
 „Het beste dat het wijf ter eeren dienen kan,
 „Is eere voor het volck te geven aen den man.
 Of wel u bed-geoor u schijnt te willen eeren,
 Ghy, weyert niettemin en soeckt 'er af te keeren,
 Segt met een soeten mont, wanneer het u geschiet,
 De plaetse van den man en past de vrouwe niet.
 Stelt u nae reden aen in alderhande faecken,
 Dat sal u lief-getal aen al de werelt maecten;
 „Die sich laet eere doen meer als het hem betaemt,
 „Is weest geweldigh trots, of geck te sijn genaemt.

De bruytlof heeft gedaen. „Siet hoe de soetste tijden
 „Verdwijnen in der haet, en snellick heenen glijden
 „Hoe vriendelicken weert, hoe wellekomen gast,
 „Geen vregde blijft geset, geen weelde staet 'er vast.
 Men hout, wanneer het hart (d) sijn horens heeft verloren,
 Dat dan het dickste loof woort by het dier verkoren,
 Daer leynt het stan en schuyt, om dat sijn pragtigh
 hoof
 Is naeckter als het plagh, en van de kroon berooft.
 Gact even fols te werck, en om gelijcke reden,
 Ghy, die het soete leet hebt by den man geleeden,

a *Officia quae domi expedienda sunt, Philisophi circa irra versari volunt; circa Librorum educationem, et grani conversationem, et linae texturam. per liberos, omnium hominum curam intelligunt; per gravum, quodlibet vicius cibique genus; per lanae texturam, quamlibet mabebris exercitii speciem. Isid. Pass. de reg. consubul.*
 b *Arifoteles lib. Ethic. 3. cap. 10 scribit viro cum uxore id juris intercedere, quod in Aristocratiis est, nam pro dignitate viri in iurebus impetat, quae dignae sunt viro; quae autem feminam decen: esse illi tribuit. Si virum omnibus demittitur, in Olygarchiam fit mutata; quia contra dignitatem facit. Denique uxores in viri tutelae sunt, non in servitio. Tiraquell. in leg. consubul. l. 8. num. 3. Plutarch. in Problem. cap. 28. refert apud praeficos Romanos hunc morem fuisse, ut sponsam in-*

roducentes jubere dicere, ubi tu Cajus ego Cajo; quassim viro pacificus eret ut pro re nata pariter imperarent.
 c *Mulier quae honorari vult, maritum honorat Tiraq. l. 1. consubul. num. 14. Omnium gentium nobiliores feminae Sara, Barisbea, Lucretia, Megistona, dominos appellarunt maritos. Tiraq. leg. consubul. l. 1. num. 7. Vide ad hoc in fine exemplum Mariae Maximiliani uxoris, Caroli Burgundi filiae, quae virum, primo satis despectum, eo solo in maximam autoritatem adduxit, quod plurimum ei tribueret: Vir. l. 2. de Christi femina. cap. de concordia conjugum.*
 d *Corcorum hac in re consuetudinem vide apud Petrum Hierogl. l. 7. cap. 12.*

Onthout u van het volck, en schuyt een kleynen tijt a
Tot datje rijper wort, en meerder vrouwe sijt.

De bloem, die nimmermeer tot u en staet te komen,
De roem van uwe jeught is heden wegh genomen,
Is ick en weet niet waer. Ghy, krijgt een vrouwen aert.
En wort een ander mensch als ghy te voren waert.
Neemt hoorlof bruylofs volk. Ick sie de vrienden komen,
Ick hoor ons jonghe vrouw, nicht, moeye, suster, no-

men,
Jaekint en dochter selfs. siet, wat een groot geslacht
Verkrijgt een teere maeght op eenen soeten nacht. b
Ik En wil op dese plaets niet laeten aen te wijfen,
Een plicht die over al de beste lieden prijsen;

Te weten, dar het wijfen hooghten eeren moet
De vrienden van den man, oock boven eygen bloet.
En weder, dat de man heeft gunste toe te dragen
De sijde van de vrou, oock boven eyge magen;
't Is op het hooghte nut, en uytcrmaten soet,
Wanneer men over hant de vrienden eere doet.

Leert dan het nieu geslacht u heden aengekomen
Na desen, jonge vrou, als eygen vrienden nomen,
Niet met den mont alleen of door gemaecten praet,
Maer even in het hert, en met de volle daet.

Het sal een eerlick man tot in de siel bedroeven,
Indien ghy maer en wilt uw bloet-verwanten toeven;
Dus, om u beften vrient te maecten wel gesint,
Onthaelt wat hem besaet, en liefst dat hy bemint.

Doch boven alle ding soo voeght de gansche sinnen,
Om u bescheyden deel uyt alle kracht te minnen;
Want al wat eenigh mensch voor goet begroeten kan
Dat leyt als op een hoop getaft in uwen man.

Wie jounge boomen int, die plaght aen alle sijden
De loten af te doen, de schoten af te snijden,
Ten eynd het leven-sap, en al het innigh vocht
Sich by het nieu gewas te beter voegen moght.

Desucht die u gemoet voor desen plaght te geven
Aen iemant, wie het sy, aen nichten en aen neven,
Aen kennis in de buert, aen vrienden in 't gemeen,
Brengt die, in eenen klomp, aen uwen man alleen.

Wy vinden in de wet, door Mosen naegelaten, c
Dat van het offer-werck des Priesters dochters aten
In haeren vryen staet, maer niemant atter van
Die uyt haers vaders huys haer voegde tot den man.

Dat was genoegh geseyt tot alle jonge vrouwen,
Ghy moet 't metten man, niet met u vader, houwen:
Gedenckt dit, teere maegt, want als ghy sijt de bruyt,
Soo is voor u het hof by uwen vader uyt: d

Ghy moet uw eygen Van nae desen laeten blijven,
Den naem van uwen man, niet van u vader, schrijven:
Want als een jonge bruyt treet in den echten bant,
Sy is gelijk een boom, die elders wort gepland,

Een boom, die sijn geway, sijn aengebore tacken,
Laet met een stiel bijl gewilligh neder-hacken:

Een boom, vol gulle jeught die uyt een nieuwe sucht
Maect nieu en ander hout, en mede nieuwe vrucht. e
Al moeste Jacobs saet met alle maght verjagen
Het Amorefche volck, en die ontrent haer lagen,
Had iemant even wel een wijf te huys gebroght,
Die was het gantsche jaer ontflagen van den tocht.

Vraeght iemant waerom dat? hoort eene van de reden;
Op dat het jeughdigh volck moght paren in de seden,
Moght paren met den geest door onderlinge min,
En maecten over-hant een vriendelick begin;

Op dat het nieu gespan sich moghte leeren kennen,
En voegen haer gemoet, en onder een gewennen,
Ten goede van het huys, op dat de jonge vrou
Een lijf, met haeren man, een siele worden sou.

't Is dienstigh in de trou te paren niet de leden,
't Maer 't is een nutter ding te paren niet de seden;
't Want daer het lijf alleen, en niet de siele, paert,
't Daer is de liefde doot, de trouwe sonder aert.

't Is wonder, wat een kracht in onse sinnen baren
De saecten die voor eerst de menschen wedervaren
In eenigh hun bedrijf; 't is wonder hoe het werckt
Dat iemant aen de vrou in haer beginfel merckt.

Het nat, voor eerst gestort in nieu-gemaecte tonnen,
Rieckt tot den eynde toegelijck het heeft begonnen,
En, schoo men oock het vat geduerigh ommespoelt,
Noch voor sijn eerste geur des niettemin gevoelt.

Al wat den nieu en man plaght in den sin te komen,
Alshy sijn echte wijf heeft met 'er hant genomen,
Dat blijft het meerendeel, het sy dan hoe het luckt,
Dat blijft voor alle tijt hem in den geest gedruckt.

Ghy dan, van eerst aen dat uwe teere leden
Sijn tot den man gedaen, soo voeght u nae de reden;
Voeght u gebuyghsaem hert loogan's nae sijnen aert,
Als of ghy met 'er daet in hem verandert waert.

Beroont van stonden aen, en door u gansche leven,
Dat niet aen u goet hem over is gegeven,
Dat niet aen u lijf is in het trou-verbont,
Maer dat hem boven al u herte wort geont;

U herte, soo gesint dat uwe gansche krachten
Tot hem geduerigh gaen, op hem gestadigh wachten,
In hem sijn vast geset; een herte soo gesint
Dat eeuwigh lieven wil, een eeuwigh sijn gemint.

Indien een jonge vrou, door neygen van de sinnen,
Aen haeren nieuwen vrient dit eenmael kan gewinnen,
Daer is geen twijfel aen, de wegh is dan bereyt
Waer door het echte paer tot vreughe wort geleyt.

Maer sooghy sijn gemoet, met vinnigh regen-streven,
Vervreemt van uwe gunst, een droef, een bitter leven,
Een gants verdrietigh jock, een noyt geflackte last,
Is met een stale vercaen uwe leden vast.

Siet, of een ackerman twee ossen dede voegen,
Die al haer leven lang te samen moesten ploegen,
En dat noch even wel het onbedachte paer
On-eenigh in het werck en wedersporigh waer,

Den bouw en sal gewisaen niet een mensch behagen,
Den ploegh sal horthigh gaen, en vry niet sonder slagen,
En des al niettemin, het pack, het lastigh pack,
Dat kleeft haer aen het lijf met eeuwigh ongemack.

Om dan op vasten gront tot beter stant te raecten,
Soo dient het echte paer van eersten aen te maecten

a *Velin novae nuptae statim à virginitate amissa aliquantisper latere, quem-
admodum latuisse Elisabetham legitimam, Zachariam uxorem, quia vetula cum viro
concubuisse, illius quoque virginitas concubuerunt. L. Virgo de officio mariti, cap. de
discipl. faminar.*

b *Ista, m.rite, thori sunt commoda prima jugalis,
Gignit amicitias uxor amica novae. Ouvea.*

c *Levit. 22. 12.*

d *Virgo pertinet ad patrem, tamen nupta pertinet ad maritum, Quint. De-
clam. 279. La coutume generale de France exempte la femme mariée de
la puissance du pere. Faber, §. 1. Inst. ad Senat. Terrull. §. 1. quod cum
eo qui in alien. potest. Semblable coutume estoit en Lacedemoine, où (comme
dit Plutarque aux Lacedoniens) la femme mariée parle ainsi; Quand j'estois
sille, je fusais le commandement de mon pere, mais puis que je suis ma-
riée, c'est à mary à qui je dois obéissance. Bodin. lib. 1. cap. 3. de la Re-
publig.*

e *Notatur ad hoc, natura id ipsum insistentem, filius, posteaquam desponsa-
tae fuerant, non permanisse amplius in potestate parentum; quod eo testimonio pro-
batur, quod cum de Rebecca nuptus tractaretur, ea nequam in consilium ad-
missa est, sed veluti insens, non invita tacens, verum parentum votis obsecundans,
ab illis nuptui traditur; At postea quam desponsata fuit, de profectibus die à pa-
rentibus consultit, veluti jam ipsorum potestate egressa. Ambros. l. de Abraham.
Patriarch. in cap. ult.*

Dat alderhande stof van twist en felle spijt
 Sy uyt het huys gedaen, en over al gemijt.
 Ghy dient, ô jonge vrou, u tochten af te snijden,
 En wat de sinnen terght, door goet beleyt te mijden,
 „De trou moct alle tijt, doch meest in haer begin,
 „Sijn verre van krakeel, en dichte by de min.
 Hoort ghy die vrede soeck, en tracht geruſt te blijven,
 Hoort eenmael goeden raet; *wacht voor het eerste kijken,*
 Dat is een korte les, nochtans een groote leer,
 Want deedje dat ick seg, soo keefje nimmermeer.
 't Is sonder eenigh slot krakeel te willen maecken,
 Als noch in uwen mont de bruylofs-korſten kraken;

Indien dat immermeer, gewis om desen tijt
 Soo dient de jonge vrou gewapent voor de spijt.
 Pooght oyt een hovenier sijn ente wel te setten,
 Die moet in alle forgh op sijn beginsel letten,
 „Wat eerst te famen koomt, om recht te sijn gepaert,
 „Dient nau te sijn gemijt, en wel te sijn bewaert.
 Voor al wanneer het mosch is van het hout geschoven,
 De tacken afgekapt, de stamme net gekloven,
 De knobbels van de schors, de splinters uyt de kerf.
 De swijnen uyt den hoof, de bocken van de werf;
 Soo dient de jonge stam gants ongemoyt te blijven,
 Geen mensch, of hortig beest, en dient 'er aen te wrijven,

Geen spreekw en sy gedooft te picken aen de schoot,
 Geen hant, die ledigh is, te pluysen aen de loot,
 Geen spin moet om het blat haer vuyle netten weven,
 Geen webbe van den herſt in dient 'er aen te kleven,
 Geen mier of boom-gerut en heeft 'er aen te doen,
 Geen sſlek en quijl' haer dragt ontrent het jonge groen,
 Geen rups of ander worm en moet 'er over kruypen,
 Geen nat of vuyle mist en dient 'er in te druypen,
 Dan noch soo deekt de kerf, met was of vette kley,
 Op dat geen vreemde suchr en valle tusschen bey;
 En, mits het jong gewas geen wint en kan verdragen,
 Soo stijft het eerste loof voor alle stuere vlagen;
 Want, als de griffy-tack is eerstmae ingeset,
 Het kleynste siertje schaet, het minste diertje let.
 Sie daer een sinne-beelt voor nieu gehoude paren,
 Dat hun het trou-geheim sal konnen openbaren;
 Want die my dese pop ter degen ondertast,
 Sal vinden wat den man en wat de vrouwe past.
 Wat hoeft men in het kleyn van alle ding te seggen,
 En tot de gronden selfs de faecke bloot te leggen?
 De reden leert 'et selfs, dat in de vrouwe-plicht,
 Veel niet en dient gesien als in een schemer-licht.
 En pijnjt u, Zeeusche pen, niet al te ront te schrijven,
 Daer moet oock dit en gint voor uwen leser blijven;
 Men vint dat ons de druyf te meer in lusten treckt,
 Wanneerf van het loof is eenighsins bedeckt.

Een faecke niettemin is hier voor al te leeren,
 Te weten, alle spijt van u begin te keeren;
 Want onweer van krakeel, en wint van harde twist,
 Is hier een noortsche buy, een ongesonde mist.
 Daer kan geen rechte suchr aen uwe trou beklijven,
 Als van den eerſten aftwee jonge lieden kijken;
 Ghy wacht u, lieve, wacht door twist te sijn verdeelt,
 Het is een slecht begin indien men haest krakeelt.
 Nu eenmael tot den man, geschil in huys te schouwen
 En vordert niet alleen de plichten van de vrouwen,
 Maer eyft oock mans behulp. „een wettigh over-heer
 „Moet jae de voorste sijn tot alle goede leer.
 „Om door het gansche lijf te vinden vergenoegen,
 „Soo moet het edel breyn sich nae de leden voegen.
 „De leden naer het hooft, daer is geen liefde soet
 „Als die met weder suchr van liefde wort gevoet.
 Al schijnt ons eerste wet het wijf alleen te binden,
 Noch kan hier in de man sijn eyge wetten vinden;
 Een, die in sijn beroep de rechte gronden smaectt,
 Kent haest met onderscheyt, wat man of vrouwe rackt;
 Wat is 'er voor den man, wat is 'er al te schrijven,
 Om hem van eerſten aen in sijn beroep te stijnen?
 My dunckt ick sie een hof vol alderhande kruyt,
 Ghy leeft 'er, mijn vernuft, een aerdigh tuylten uyt.
 Voor al eert uwen God, en oeffent huys-gebeden;
 Dat is de rechte gront van alle goede seden:

Leest ic dat flichten kan, doch meest des Heeren boek;
 Dat maect voor alle ding de swacke sinnen kloeck. *a*
 Leert vorder niet alleen de feylen overwegen,
 Waer toe een swacke vrou by wijlen is genegen,
 Ghy moet niet even staegh gewinnen u gemoet,
 Te straffen wat de vrou niet op den regel doet;
 Ghy moet voor alle ding in uwen boesem dragen
 De gaven van de vrou, en menighmael gewagen
 Van al de goede forgh, van al het innigh foet,
 Dat u door al het jaer u lief gefelschap doet;
 Deman moet alle tijt haer aengenaeftede feden,
 Haer jeught, haer reere bloem, haer voordeel in de leden,
 Sich stellen voor het oogh, en toonen met der daet,
 Dat hy met alle vlijt haer deughden gade slaet,
 Dat hy haer liefde merckt, haer gaven weet te prijfen,
 Haer vrientschap hooge weeght, haer eere wil bewijfen;
 't Is wonder, soo de man sich quijt in dit geval,
 't Is wonder hoe de vrou in liefde Wafflen sal. *b*
 Ontallick schoon gewas van bloemen en van kruyden
 Wort met de voet getrapt door onbewusteluyden,
 Dat, soo het wert gepluckt en neerstigh ingesien,
 Den plucker menighmael ten nutte sou gedien.
 Het schijnt dat even God vint eenigh welgevallen,
 Wanneer uyt reyne fucht getroude lieden vallen;
 Dat elders qualick past, en niet en dient gedult,
 Wort in het echte paer geleeden sonder schult.
 Wortoyt een eerlick man by sijnen vrient geprefen,
 Hy, die men prijfen wil, en dient 'er niet te wesen,
 't Is anders met de vrou. het staet de mannen vry
 Te prijfen sijn gemael, oock schoon sy staet 'er by. *b*
 't Is schande voor een man in sijn beleyt te missen,
 En, door verkeerde fucht, niet recht te konnen gissen;
 En des al niettemin soo wort oock losse waen
 De mannen, sonder smaet, in vrouw en toegestaen. *c*
 En wilt noyt echte man voor onverstandigh houwen,
 Oock schoon hy vorder treckt de gaven sijner vrouwen
 Als u de waerheynt leert, of dat 'er schoonder beelt
 Als u de sin begrijpt hem in de sinnen speelt.
 Laet yder, dat hy mint, nae sijn gevallen prijfen,
 Geen minnaer hoeft het volck de reden aen te wijfen,
 Waer op sijn liefde staet. de grondeloofse min
 Bestaet maer in de waen, en hangt maer aen den sin.
 God geeft den man verlof hier in te mogen dwalen,
 En door een gulle fucht de gunst te laeten dalen
 Op al het foet beflagh van sijn geminde vrou,
 Oock verder als misfichien de reden eyfchen fou.
 Deliefd' is foet bedrogh. laet echte lieden dolen
 In onderlinge min. God heeft 'et soo bevolen;
 Men hiel van overlant, men hiel de liefde blind,
 Om datse geengebreck in lieve dingen vint.
 Men heeft een seker lant in ouden tijt gevonden,
 En 't heeft ons door de Faem sijn wijse toegesonden,
 Daer trock een bruydegom een keurs of vlieger aen,
 En moefte voor een tijt in vrouwe-kleeren gaen.
 Dat was genoegh gefeyt; ghy, die u kloecke leden
 Wilt aen het swacke volck, gelijk het dient, besteden,
 Indien ghy sijt geneeyght om wel te sijn gepaert,
 Doet aen, wanneer je trout, der vrouwen sachten aert.
 Dat elders dwaefcheyt is, en strijdhgh met de reden,
 Wort in de trou gedult, en aen de vrou geleeden,
 Siet, hoe de lieve God een echte wijf bemint,
 Hy stelsse voor den man gelijk een troetel-kint.

a Hier van elders breeder. *Considera mulierem debile vas esse, tu vir propterea princeps fallus es ut subditus ferus imbecillitatem.* Christ. boon. 26 in 1 ad Cor. 11.
b De lof wort verboden in het bywelen des godes die geprefen wort, *Prov.* 27. 14. En dies niet tegenstaende wort sulcx den man in tegenwoordighyft sijn vrouwen toegelaten. *Prov.* 1. 23.

c De heylige Geest laet toe, dat de man dwale (soo luyt het woordt in den gront-text) in de liefde van sijn vrouwe, *Prov.* 5. 9.

Gedenckt dit menighmael. ghy die u hebt begeben
 Om met een echte vrou u dagen af te leven,
 Verschoont haer swacken aert, verdraeght haer teere
 Vergeet al watse feylt, en leytsie tot de deught. *(jeugt,*
 Indien u bed. genoot koomt opentlick te missen,
 Gelijk een jonge vrou haer lichte kan vergiffen,
 Toont door een stillen werck, of door een heus gelaet,
 Dat haer soodanigh wenck niet al te wel en staet.
 Dat is voor dan genoegh. beschaemdelicke wonden
 En dienen nimmermeer, en dienen niet verbonden
 Wanneer het iemand siet. ghy, kiest een stil vertreck
 En opent daer alleen met reden u gebreck.
 Ten is geen wijse daet haer voor het hoof te slooten
 Of voor het schamper volck, of eygen huysgenoten.
 „Prijft vrienden, als het dient, prijft in het openbaer;
 „Maer straf, daer een alleen u straffe wort gewaer.
 De tucht uyt eyger aert is quaet om op te swelgen,
 En al dit swacke volck genegen om te belgen,
 Dus, als ghy nu en dan een vrouwe straffen moet,
 Soo maect dat ghy het werck ter rechter uren doet.
 Indien ghy quade fucht wilt buygen tot de reden,
 Soo ledicht uw en geeft van alle bitterheden;
 Maect dat 'er niet en sy door schamper jock gefeyt,
 Maer door een foet beklagh, gelijk men plaesters leynt.
 Het bitter worrem-kruyt plach aen de mont te kleven,
 Het dient met eenigh foet de kinders ingegeven;
 De tucht en haer gevolgh is nut te sijn verfacht,
 Soo wort de meeste vrucht de siele toe gebracht.
 Draeght even goede forgh niet staegh te sinnen dringen
 Op iek en weet niet wat, op alle kleyne dingen,
 Waer komt 'er oyt een dag wanneer men niet en kijft,
 Als staegh een krygel hooft een hair in stucken kijft?
 Wilt oock in dit geval niet lang-verhaelick wesen,
 Maer, als ghy nae den eyfch de feyl hebt aangewesen,
 Soo keert u reden om, en went u 't eenemael
 Van dit verdrietigh werck tot eenigh foet verhael.
 Wilt nimmer met verwijt van oude feylen spreken,
 Tot iemand die begint sijn feylen af te breken,
 Ontrent een reyne wond of uytgebeten seer
 En dient geen bitter kruyt, geen harde plaester meer.
 Fy! die met strenge tucht en met een vinnigh bijten
 Een afgeleyde feyl des niettemin verwijten,
 Fy hem! die eventlaegh met recken beefigh sit,
 Oock als het krepel been is in het rechte lit.
 Ten lesten, wijse gunst aen uw gemael besteden,
 Soo deylt uw vrientschap uyt als men de gansche leden,
 Toont door een bly gelaet en door een soeten mont,
 Dat uw beleefde fucht is uyt een volle gront.
 „Weet iemand sijn geschenk met woordt op te pronken,
 „Al is de gave kleyn, noch schijnt 'er veel geschoncken;
 „Maer een die wat hy schenkt met sture wang en geeft
 „Is oock in miltheyt vreck, in heusheynt onbelceft:
 Doch, om op vasten gront te wijfen aen de vrouwen
 Hoe alderley verschild is in het wijse te schouwen;
 En hoe het echte volck moet paren met bescheyt,
 Soo dient het gansche stuck wat naerder aengeleyt.
 Het is een nutte les voor alle jonge dieren,
 Soo menigh echte man, soo veelderley manieren,
 „Het staet in ons geplant, oock van het aenbegin,
 „Wat adem blafen kan dat heeft een eygen sin.
 „Gelijk als mensch en mensch verschillen in de leden,
 „Soo is ook mensch en mensch verscheyden in de seden,
 „Gelijk als mensch en mensch verschillen in de spijs,
 „Soo heeft een yder mensch een ondes gederen wijs.
 Hierom dient onse vrou ten naeuften op te wegen
 Waer toe haer bed. genot is uyt 'er aert genegen,

Wat hem tot vreugde treckt, en wat hem weder quelt,
 En waer hy soete lust of wangenoegeen stelt.
 Welaen, gebuyghsacm hert, leert uwen hoeder kennen,
 Leert met u gantsche doen aen hem alleen gewinnen;
 Want, als u rechter-hant is met den man gepaert,
 Soo dienje van gelijck te trouwen sijnen aert,
 Sy die uyt echte fucht heeft eenigh welbehagen
 Den naem van haeren man voor alle man te dragen,
 Dient, met gelijcke lust, te toonen met der daet
 Dat sy de vrouwe-plicht niet in den naem en laet.
 ,,Die uyt haer ouders huys is tot den man getreden,
 ,,Dient in haer ouders huys te laeten haere seden;
 ,,Die by een echten man ter neder is geset,
 ,,Dient wat de man gebiet te noemen taere wet.
 ,,Daer is geen beter ding om herten in te winnen,
 ,,Als tot sijn even menich te neygen mer de sinnen,
 ,,Die naer een weerden vrient kan buygen sijn verstant,
 ,,Mackt door een gunstig hert een onverbroken bant.
 Amphion was gesint tot dichten en tot schrijven;
 Maer Zethus nam vermaeck de boschen af te drijven;
 Het was een wijt verscheil, en soo verscheyden aert
 En konde, soo het schein) niet lange sijn gepaert.
 Maer Als Amphion sagh, dat sijn gedweege seden
 By Zethi wilden geest niet konden sijn geleden,
 Hy leyt de Cyter af, en mer een voile macht,
 Packt netten op den hals, en geeft hem op de jacht.
 ,,Een vrient moet om een vrient en out gebrek verlaten,
 ,,Een vrient moet om een vrient sijn eygen wesen haren,
 ,,En worden dat hy is; een vrient moet om een vrient
 Vrywilligh onderstaen, oock dat hem niet en dient.

Noch vorder moet de vrou haer sinnen leeren buygen,
 En door een willigh hert de nyders overtuygen;
 Een sacht, een vlytigh oog, een reyn en stil gemoet,
 Dat is, ó jonge vrou, u beste bruylof-goet.
 Aendromache, van outs in dese deught geprefen,
 Socht in haer gants bedrijf van eenen sinte wesen
 Met Hector haeren man; sy was, uyt eyger aert,
 Afkeerigh van de krijgh, en van geweer verwaert;
 Maer als sy wert gewaer dat Hector was genegen
 Om met een swacke lans en met een blancken degen
 Te rennen door het veld, doen boog haer gantsche siel
 Tot al wat Hector precs, wat Hector wel geviel.
 Sy quam met eyger hant sijn felle peerden steele,
 Sy hing hun om den kop haer eygen hoofd juweelen,
 Sy itack op sijnen helm een hupschen vederbos,
 Sy bant sijn wapen vast, en ded'et weder los,
 Sy liet een sijden leel met enkel gout bordueren;
 Dat vloog, wanneer men sleepte Troyen op de mueren,
 Sy bracht hem sijn geweer en sprak met kloeken moet
 Keert weder, edel sweert, sat van Achilles bloet.
 Sy liet aen sijn lans haer eygen sleuyer swieren,
 En itack een geestigh woort op alle velt-banieren,
 Sy ded' hem uytgeley, tot aen de buyte vest,
 En gaf hem voor de foy, een kusjen op het lef,
 Dit heeft den vromen held soo byster wel bevallen,
 Dat hy de wijse vrou hielt verre boven allen,
 En oisfe wat te groot aen d'een en d'ander schein,
 Sy docht hem wel te pas, jae schoonder als Heleen.
 Wanneer een herders kint, door soete min ontsteken,
 Koomt groeten met gesang Eleusis klare beken,

En speelt een geestigh liet, of singt 'et met den mont,
 Het water is beroert en bobbelt uyt de gront, *b*
 Het water slaet en bruyft, en wort om hoogh gedreven,
 Het water huppelt op, en krijght een ander leven,
 Het water bortt uyt, en maectt een bly gebaer,

a Omvibus Andromache visis est speciosior equo,

Vnus qui medicum dixeret, Hector erat. Ovid.

b Salms cap. 11. in Hileona sive (ut alii malent) Eleusina regione, inquit:
 fons, alias quietus & tranquillus, cum siletur, simsonem tibia, exultabundus
 ad cantum elevatur, & quod miretur dulcedinem vocis, ultra margines intum-
 mescit. *Vide ad hoc Aristot. cap. 51 & 52. de Admirand.*

Als of 'et door het spel tot vreught getogen waer.
 Maer als dan wederom de moufel koomt te swijgen,
 Soo laer de koele beek haer bobbels neder sijgen,
 En staet dan weder stil. dii sy een vrouwen beelt,
 Die door en met den man, en anders niet, en speelt.
 Leert stonden, jonge vrou, leert tijden overwegen,
 En jockt wanneer de man tot jocken is genegen;
 Maer hout u weder in, en voeght u nae den eyfch
 Wanneer hy besigh is met eenigh hoogh gepeys.

Een vrou van foeten aert heeft overal te poogen
 Te fijn met haren man gelijk twee menfchen oogen
 Door eenen geeft beftiert, al waer het eene fiet
 Daer is 't van ftonden aen dat oock het ander fchiet.
 Al is de fpiegel-kas verciert aen alle kanten
 Met perels, edel gout, jaefijne diamanten,
 Soo maer het duyf'er glas geen beelt te recht en wijft,
 Soo moet 'er niet een menfch die glas of fpiegel prijft.
 Al is een jonge vrou aen alle kant behangen
 Met kerens om den hals, met peerels om de wangen,
 Noch is 'er geen juweel dat haer verciere kan,
 In dienfe nier en toont het beelt van haeren man.
 Een fpiegel moet het al vertoonen naer het leven,
 Moet aen een bly gelaet een vrolick fchijnfel geven,
 Moet treurigh wijfen aen een die verdrietigh fiet,
 Of, foo haer dat ontbreekt, foo deugt de fpiegel niet.
 Een wijf van rechte ftrof behoort in alle ftucken
 Den fin van haeren man ten naufte uyt te drucken,
 Het is een groote deught, een ciefel van de bruyt,
 Haer man te drincken in, haer man te drucken uyt.
 Geen vrou en heeft de macht haer plichte uit te werken,
 Als die haer heeft gefteft om neerftigh aen te merken
 Den aert van haeren man, maer wie haer des verftaet,
 Heeft als een vafte peyl daer fy op 't feyle gaet.
 Ick hebb' een foete vont op dit geval gelefen,
 En fiet! dat iemand weet kan yder dientlich wesen;
 Daer was een feker man, gants verdierdigh tot de fpijt,
 En (dat het flimfte was) het duerde langen tijt:
 Een die geen kennis had van fijn onfoete kueren,
 En konde by den menfch als eenen tijt gedueren;
 Sijn wijf des niet te min miſprees hem nimmermeer,
 Maer (wie hem tegen was) verhief hem wonder feer.
 De gront dient aengemerckt. de man, van vware faecken
 By wylen los gefteft, nam fonderling vermaecken
 Te dichten enigh vers; dit was hem groote luft,
 En, fchoon hy was beroert, hy vont hem dan geruft.
 Hier op wift defe vrou met alle vlijt te letten,
 En, nae de tijt gedroegh, haer dingen aen te fetten;
 Des, fchoon hy menigmael ontftack gelijk een vlam,
 Hy werd, door haer beleyt, foo mack gelijk een lam.
 Sy wift in dit geval een rijntjen in te brengen,
 Sy wift van ftonden aen in haeren praet te mengen
 Een lied, of kluchtig dicht, by hem wel eer gemaect,
 En fiet, daer was de man als aen het hert geraect;
 Het onweer was gedaen, hy kreegh een ander wesen,
 Daer quam gelijk een fon hem in het breyn geseen,
 En fcheen door al het huys. En fiet, op defen gront
 Soo was 't dat al het huys in goeden vrede ftont.
 Wat quaet en kan de vrou niet in het huys verhoeden,
 Die maer een fachen aert kan in den boefem voeden?
 't Is wonder wat men doet, endoor de reden werckt,
 Als yemant met befcheyt op alle dingen merckt.
 Wat is doch van de menfch! om kleyn vysefaven
 Siet iemand menigmael de gantsche buerre rafen;
 Hoe dickmael om een woort, om ick en weet niet wat,
 Rijft tweedracht in het huys, en oproer in de ftadt.
 De daet die wijft 'et aen, dat even groote dieren,
 Verfchrieken, hortigh zijn, en uytmermaen tieren,
 En als men naderhant de rechte gronden fiet,
 Dan is 't een wint, een damp, een mist, een enckel niet.
 Geen Elephant en kan een witte doeck verdragen,
 Het kraeyen van een haen dat kan een Leeuwe jagen,
 Indien men in het wout maer eens den trommel roert,
 De Tyger wort terftont met dulhvet omgevoert.
 Men hoort 'et over al, dat jaef geringe faecken
 Oock by een deftigh man geen kleyn beroerte maekert;

„Doot ick en weet niet wat is menig hooft verdraeyt,
 „Door ick en weet niet wat is menigh hert gepaeyt.
 De mannen meeftendeel, foo maer de vrouwen willen,
 Sijn licht in ruft gebracht, en in der haelt te stillen,
 Alleen dient by het wijf in alle vlijt gelet,
 En wat een man beroert, en war hem weder fet.
 Wat dient 'er veel feyft, of veel te zyn gefchreven?
 Of voor het echte volck veel boecken uyt-gegeven?
 „Het beste dat het wijf van iemant leeren kan,
 „Is facht, is vreedfaem zijn, en heulen metten man.
 Ick segge noch een mael tot alle jonge vrouwen,
 Ick segge voor befluyt, leert defen regel houwen,
 Sraer niet op eygen breyn; keert uw e finnen om,
 En weest acu uwen man een rechte Sonne-blom:
 Ick acht ghy kent de plant; fy laet haer nederdalen
 Soo haect de sonne neyght; fy groet de gulde ftalren
 Soo haect de sonne rijft; fy leeft in haeren vrient:
 Ghy weet dat met den man juyst foo gehandelt diert:
 Ick vreefe, dit begin fal u verdrietigh fchijnen,
 Maer treet wat dieper in, het bitter fal verdwijnert;
 Niet dat een jongen os foo in de lenden prangt,
 Als dat het eerfte jock hem aen de leden hangt.
 Al waer men it begint, daer fijn bedroefde banden,
 Het vyer geeft bitfchen rook, eer dat het komt te brande;
 Maer die met foet gedult blijft fitten in de fchouw,
 Wort, naer een kleynen tijt, verlaten van de kouw.
 Siet my de lieden aen, die in de mynen wercken,
 Waer valt haer eerfte sweet, als op de rouwe fercken;
 Noch dient hier evenwel de moeyte niet gefchout,
 't Is fteenigh boven op, maer onder leyt het gout.
 Wy vinden in 't gemeen, dat alle foete dingen
 Ontrent den eerften trap haer bitter mede bringen;
 Ick raede niet te min, gelijk een trouwe vrient,
 Dat om een fuer begin geen foet gelaeten dient.
 Al fraelt de felle bie, het fap van honigh-raten
 En wort noch evenwel niet onder haer gelaten;
 Of fchoon de purper-roos oock dichte prickels biet,
 De vryfter onderwijl en laet het plucken niet.
 Als de gantsche noot bekleet met harde fchellen,
 Men plagh des niet te min haer keirens uyt te pellen;
 Als de nieuwe trou niet fonder droeve pijn,
 Koom naerder, jonge bruyt, het fal u beter zijn.
 „De liefde baert gedult, en haet het leppigh fpreken,
 „De liefde duyckt en fwijght, de liefde deekt gebreken,
 „De liefde weert gefchil en ander ongeval,
 „De liefde, jonge vrouwe, de liefde recht 'et al.
 Ghy hebt in u beroep een wesen aengenomen,
 Daer liefde dient te zijn, daer liefde dient te komen,
 Daer liefde fonder end moet waffen alle tijt,
 Het trouwen is een werck de liefde toegewijt.
 Maer hier nu dient beforght u liefde niet te grondert
 Of op een aerdigh lijf, of op de kloecke vonden
 Van eenigh menfchen breyn; of op een losse vreught,
 Die van de weelde fpruyt of borrelt uyt de jeught.
 Ghy worr u weerde lief door liefde toegedreven,
 Om dat hy is u deel van Gode toegefchreven,
 Laet dat u baken zijn, en fiet, o lieve, fiet
 Niet wat hy weerdigh is, maer wat u God gebiet. 4

4 Ce qu'est le cerveau aux nerfs, ou la foie aux veines; ou le cœur aux artères; cela mefme est l'amour de Dieu aux amitiés humaines; c'est à dire filets & branches, qui en dependent. ce divin amour n'y estant point, les amitiés ne font point amité, mais une conspiration, un accord à disorder avec Dieu; amitiés fondées sur le plaisir ou fur le gain; qui ceffent quand les plaisirs perdent leur goust par l'aage, ou quand le profit diminue, ou n'est point également distribué. Mais les amitiés fondées sur l'amour de Dieu, font fermes, parce qu'elles font fondées sur un fondement assuré. Molin. de l'amour de Dieu au 3 degré.

6
V R O U W E
Dat is de rechte gront, waer op de swacke vrouwen,
Waer op besette mans haer liefde moeten bouwen;
„Wat sucht dat eenigh mensch op aerdsche dingen
stelt,

„En is maer wacke snee die van den regen smelt.
Is dan mischien uw deel noch handigh in de leden,
Noch desfigh in beleyt, noch abel in de seden;
Maer rou en sonder geest, oock dickmael ongefint,
Hy dient noch evenwel in Godt te zijn gemint,
Om Godt te zijn geliefte. hy dient te zijn gedragen,
Dat is in u beroep des Heeren welbehagen;
Segt dan, hoe dat 'er gae, dit is mijn eygen lor,
„Die haeren hoeder eert, vereert oock haren Godt.
Wat is 'er menigh ampt groot, achtbaer, hoog-verheven,
Niet om der menschen wil, aen wien het is geueven;
Maer om den staet alleen? ghy, eert dan uwen vriend,
Om dat 'et Godt beveelt, al is 'et onverdiend.

Het sal u swacke zielgeweldigh kunnen helpen,
En dickmael in verdriet u droeve tranen stelpen,
Indien u Christen-hert geduerigh voelen kan
Den Hemel in het huys, en God in uwen man.
„'t Is dwaesheyte niet te doen, als God' alleen ter eeren,
„Om dat ons aerds bedrijf soo licht kan ommekeeren,
„Soo licht kan overgaen van vreughe tot verdriet,
„En wie vint immer troost die op de werelt siet?
Ghy, voeght u nae u deel, en doet lijn wel-behagen,
Niet slechts in eenigh deel, of op gefete dagen;
Maer staegh, en over al, ten waere sijn gebod
Ging buyten u gemoet en tegen uwen Godt:
Want als een echte vrou haer niet en laet bewegen
Ten goede van de man, dan als het is gelegen,
En juyft wanneer het past; soo is haer gants bedrijf
Geen dienst voor haren vriend, maer eygen tijt-ver-
drijf.

Des roep ick op een nieu, leert even quade slagen
Verwinnen met gedult, en sonder morren dragen,
Weeft sacht in u gebaer, en stille van gemoet,
En houd dat ghy den Heer met lijden hulde doet.
God heeft van eersten aen, doen Eva wert geschapen,
De stoffe totte vrou uyt Adam willen rapen;
Ten eynde dit gespan, door echte min gepaert,
Mocht eens en eenigh sijn, en van gelijcken aert.
God kond' het eerste vlees ten vollen onder icheyden,
En uyt besonder stof de vrouwe toebereyden;
Maer des al niet te min het teere vrou- geslacht
Is voor den man gemaect, en uyt den man gewracht:
„Geen dier en heeft de macht sijn eygen brant te blussen,
„Geen lip en heeft vermaect sijn over-lip te kussen;
„Gheen hant en waft haer selfs, ge'mensch en is geheel;
„Een ieder is maer half, en soeckt een tegen- deel.
Wanneer een gave slang in stucken is gesneden,
Sy wispelt in het sant, en soeckt haer eerste leden,
Sy wringt haer sonder ruyt, so gaet 'et met den mensch
Hy woelt, tot dat hy vint sijn deel, sijn eersten wensch.
Siet wat een wonder ding! wie kan de diepe vonden
Van Godes hoogh beleyt met reden ondergronden?
En wegen nae den eyfch: het wijf is haren man
Vry naerder ingelijft als yemant denken kan.

De man heeft wederom, en uyt gelijcke reden,
Gemeenschapen de vrou, en hare gansche leden,
Hy vint in sijn gemael sijn vleys, sijn eygen been,
En hierom is geseyt, Sy twee die worden een.
Al waeren geestigh breyn nae lang bedachte reden,
Naer hoogh en diep gepeys, hier over mochte smeden,
Al wat een reynre sucht kan worden toegepast
Dat leyt in dese spreuck in eenen hoop gestast.

Wie haet sijn eygen vleys? wie salder oyt krakeelen
Met eygen ingewant, met aengebore deelen? a

„Hy is een volle daet van reden afgewent,
„Die met een vinnigh hert sijn eygen leden schent.
Hoe wel sou alle ding met echte lieden tieren,
Indien men over-hant sich wilde leeren vieren!
Indien het wijf den man, de man verdroeghet het wijf,
Niet als een slaep-gefel, maer als een eygen lijf. b
Gewis soo eens het volck de kracht van dese reden
Wou printen in de borst, en mengen in de seden,
Ten waere nut of noot te brengen eenigh licht
Of tot het mans beroep, of aen de vrouwe- plicht:
Maer nu men onse jeught siet in de tochten woelen,
En van de waere trouwen rechte gronden woelen,
Soo dient het oude woort haer dickmael aen geseyt,
Niet als een nieuwe wet, maer op een nieu bereyt.
Doch eer wy vorder gaen, soo dient het wijf te letten
Dat wy niet soo gemeen haer desen regel setten,
Als ofte, sonder feyl en op een juyfsten draet,
Moest passen op den man, oock schoon hy qualik gaet.
Neen, dat is niet gemcent. „geen wijfen is gebonden
„Te heulen met den man tot aendeel van de sonden:
Maer in het regendeel soo dient te sijn betracht
Dat, wie van beyde doolt, te rechte sy gebracht.
Doch hoe een snege vrou moet haeren heer vermanen,
Daer staet een breeder wegh nae desen toe te banen;
Hier sy alleen geleert, dat niet, als in het goet,
Het wijf haer met den man te samen voegen moet.
Noch is 'et niet genoegh, want in verscheyde saken
Die middel-matigh zijn, of immers niet en slaken
De banden van de tucht, moett even nu en dan
Het wesen van de vrou niet hellen nae den man.
Neemt dat een kackerlack, in weelden uytgelaten,
Is besdigh alle tijt met jocken en met praten;
Of dat een vyfer hooft is soo geweldigh swaer
Als of hy uyt der aert een siele-pijnder waer:
Moet strax daerom het wijf nae malle weelde jagen?
Of door een eeuwigh leet haer eygen harte knagen?
De wijfe seggen neen. En vreught, en droeve pijn
En staet niet alle tijt om naegedaente te zijn.
Koomt naerder, Sang-goddin, en opent uwe gronden,
Door eenigh sinne-beelt, of diergelijck vonden,
Stelt wat ghy seggen wilt eens in den lichten dagh,
Op dat een jonge vrou u sin besessen magh.
Wie met een veerdigh schip wil over water seylen,
Dient in gelijcke maer de lading af te deylen;
Want soo het over kant, of syde-lastigh helt,
Der eyfe dient gestaect, of immer uytgestelt.
Vraeght iemant wat het schip in desen wil bedieden?
Het is een evenaer voor nieu- getroude lieden,
Wil man, wil echte wijf vervullen haeren plicht,
Sy dienen even staegh te sitten in 't gewicht. c
Indien een quistligh man speelt over al de gilde,
Ghy, moeder van het huys, en zijt dan niet te milde;
Of soo mischien u man de beurs geduerigh sluyt,
So geeft, wanneer het dient, een weynigh ruymet uyt.

a *Vbi quae sunt propriae antinomiarum conjunctio, ubi certior fiducia quam in matrimonio, quum uterque volens se tradat in possessionem alterius, sibi quodammodo adimenzus sui corporis? Erasmi. De Christi. Matrim.*

b *Abraham seyde tot Loth: laet ons niet twisfen, want my sijn broet dert. Genes. 13. 8. Maer man en vrouwen moeten seggen: laet ons niet twisfen, want wy sijn een.*

c *Non semper similibus similibus in matrimonio congruunt. Si juvenis erit natura lentior, conveniet sponsa vigilantioris ingenii. Si sponfus erit profusior, conveniet uxor frugalior. Et ad rem servandam attento. Rursum, si juvenis erit ardentior ingenii, accommodabitur puella imperatoris natura, ut pro tempore non vis cedere et obsequi. Erasmi. De Christi. Matrim.*

Indien hy wat te licht tot morren is genegen,
 Soo laet u foeten aert sijn stuerhey overwegen; *a*
 Of gaet hy wat te sacht, of, ick en weet niet hoe,
 Soo maectt dat u beleyt daer peper onder doe.
 In 't kort', het echte paer dient over-hant te leven;
 Al wat hier iemant schort, dat moet daer iemant geven;
 Het foet versacht het suer, het suer dat wett' het foet;
 Soo is 't dat hier de kock de fauce mengen moet. *b*
 Gelijck het bly gesang, door ongelijcke stemmen,
 Doet, ieder die het hoort, in soete vreugde swemmen;
 Soo wort het echte bed, door vriendelicken strijt,
 Ten goede van het huys de liefde toegewijt.
 Waer iemant gasten noot, daer is het nut te letten
 En hoe, en waer het volck aen tafel is te setten;
 Geen mensch en is soo wel met spijs en dranck ge-
 dient,
 Dan als hy by hem vint een soeten tafel-vrient.
 Men vint schier yder hooft verscheyden in de seden,
 Hier tongen wel bespraekt, daer monden sonder reden,
 Hier iemant geestigh mal, en meester in het jock,
 Daer iemant sonder vreugt, en swaer gelijck een blok.
 Indien het stilste volck is over hoop geseten,
 Soo wort in dat gewest de soete vreugt vergeten;
 Indien het vrolick deel is op een ander sy,
 Soo wort de maeltijt woest, en ongeregelt bly.
 Ghy daerom, sydy weert, leert alderley manieren
 Vermengen nae den eyfch, en onder een schakieren,
 Ten is niet even veel hoe iemant gasten set,
 Dus houd in dit geval de Griecische tafel-wet.
 Het waere wonder nut, dat als 'er iemant troude,
 Men op gelijcken voet de paren schicken woude;
 Of soo ghy hebt alreets uw echte wederpaer,
 Soo stelt noch in het huys een rechten evenaer.
 Dit dient den man geseyt, dit dient het wijf te weten,
 Dit dient voor eens geleert, en nimmermeer vergeten;

Dit dient, al eer men vrijt, te voren overdacht,
 Dit dient wanner men trouw, en alle tijt betracht.
 God heeft op dese wijs' en om gelijcke reden,
 Gevoecht het gantsche lijf, getempert onse leden;
 Niet verre van het oir, dat noyt en wort geroert,
 Daer wort het wacker ooggh geduerig omgevoert.
 De buyck en sijn gevolgh, die niet en kan bejagen,
 Wort van de snelle voet gewilligh omgedragen;
 De hant is, die het raect; de vuyst, die neerstig wint
 Al wat de tant verbreeckt, en wat de mont verflint.
 't Is nut dat echte lién haer saecken overmercken,
 Om na den rechten eyfch haer plichten tuyt te werken:
 De man moet op de straet om sijnen handel gaen;
 Het wijf moet in het huys de keucken gade slaen.
 Men vint een selfaem lant, daer slechts alleen de wijven
 Ook met het buyte volck den gantschen handel drijven,
 De man die broelt in huys, en moeyt hem met het
 kint,
 De man let of de meyt eenparigh garen spint. *c*
 Daer sijn oock vlecken selfs in onse kust gelegen,
 Daer vruwen handel doen en groote saecken plegen;
 Jae reysen over al, terwylt dat de man
 Sit ledigh, sit en troeft ontreent een volle kan. *d*
 Met oorlof, wie het raect, het sijn bekaeyde streken,
 Die van het oude recht sijn by ster afgeweken,
 Waerom doch mans bedrijf de vrouwe toegepast?
 Sy is het swackste deel, haer dient de minste last.
 Het vlytigh straet-gewoel wort in de man gepresen;
 Maer in een teere vrou en sijn sedigh welen: *e*

c Mela descriptor orbis, memoria prodidit in partibus quibusdam Aegypti mulieres solitas obire maria extra domum, tempore foram et negotia, viros domi pensare ac curam rei domesticae.

d Quin & in Batavia mulieres multum exercent mercimonia, viri potant. Ludovic. I. res lib. de offic. Mariti, cap. de Domi.

e Celebre exemplum est, quod Diocys Cretensis refert, de bestiam Amazonum reginam, ex decreto exercitus Graecorum, feminicidam ex equo ab A. Bille deturbatam, in Scamandrium fluvium precipitatem, quoniam uiciorum sensusque conditionem superare sine auxilio. Di. 7. lib. 4. de bell. Troja: Chacum dicit considerer en son ordre quel sang qu'il tiene, & estudier à le bien garder sans y rien troubler. Virct.

a Vi aqua vino admixta reddi illud moderatius. & sobria nymphae deum temulentum compefcunt; sic in matrimonio fervorem mariti uxor tepida temperet.

b Eyeren met bejeren (zegen de Zeeuwen) is den bawelicken staet.

Ghy, reyft dan, neerftigh man, en pafst op u gewin;
 Ghy, fet u, jonge vrou, en let op u gefin.
 Ghy, let op u bedrieff, en alle kleyne baten,
 En wilt u op de winft niet al te feer verlaten,
 De man is wel het hoofd, die groote dingen doet,
 Maer die het evenwel niet al begraeven móet.
 Ick wou dat over al de jonge vrouwen wiften,
 Hoe veel, oock in het kleyn, een vrouwe kan verquiften:
 't Is wint, dat eenigh man fijn hoofd geduerig breekt,
 Indien, ó jonge vrou, u hant geduerigh leeckt. *a*

Al wat de man vergaert, dat kan het wijf verftroyen;
 Al wat de man verfaert, dat kan het wijf vermoyen:
 Al wat de man bejaecht door laftigh hant-bedrieff;
 Al wat de man bekomt, dat fpilt een quiftigh wijf.
 Ghy, die voor defen tijt niet recht en hebt geweten
 Hoe dat het vrouwen ampt hier dient te fijn gequeten,
 Koom, hoort den goeden man, dien gy hier onder fiet
 U fpellen dijne les, en klagen fijn verdriet.
 Al draeg ick, wat ick mag, noch deugt 'et niet met allen,
 Mits een die mede draeght, het pack wil laeten vallen:

Mijn hulp is mijn belet; mijn trooft is mijn verdriet;
 Mijn vlijt is fonder vrucht; mijn fweet en gelt 'er niet.
 „Of wel die voren gaet fich quijt ten alderbeften,
 „'t Is al maer hoy gedorft als 't hapert aen den leften;
 „Al fpant een ruftig knecht twee peerden inde ploeg,
 „„So't een maer qualick wil, het gaet 'er flecht genoeg.
 „Siet als 'er eenig ding twee menfchen is bevolen,
 „Een die te rugge treckt, doet fijnen macker dolen:
 „Al is u kloeck beleyt gegront op wijfen raet,
 „„Noch hangt 'et altemael aen uwen mede-maet.
 Onthout my defe les, ghy vrouwen en ghy mannen,
 Die met den echten bant fijt aen het huys gefpannen,
 „Houd u befcheyden deel, en draegt gemeene laft,
 „„Het gaet de leden wel als d'een hant d'ander waft.
 De man is met de vrou gelijk twee mole-fteenen
 Die onderling behulp malkander moeten leenen;
 Want als 'er een ontwijckt, of fijn bewegen ftaeckt,
 Of fchoon de tweede maelt, daer wort geen bloem ge-
 Indien het nu gebeurt, dat in het echte leven (maeckt.
 U man, door vreemde fugt, wort van den weg gedreven,
 En uyt een eygen fin wil dingen onderftaen
 Die fonder reden fijn, of uyt den regel gaen;
 Ghy in het tegendeel, in feden onderfcheyden,
 Wenft, uyt een reyn gemoet, hem af te mogen leyden
 Van dat hem qualik voegt, fo dient voor eerft bedacht
 Hoe dar de rechte tucht dient uyt te fijn gewracht.
 Of fchoon ghy menigmael fiet eenig ding gebeuren,
 Dat, tot gemeene ruft, is dienftigh af te keuren;
a Lightgynnes make heauye purfes. *Engelfch fpreckwoort.*

En kant 'er evenwel niet hortigh tegen aen,
 Maer wilt het gantsche ftuck te voren overfleen.
 Let eerst u gepeys beftact in goede reden,
 En dan fegt u belang by wijfe van gebeden,
 En niet door onverftant, of door een hart gebod,
 Het wijf dat heerfchen wil kant tegen haren God.
 En dan noch evenwel en moogje niet vermanen,
 Wanneer u weerde vrient door onbefuyfde wanen
 Is in den geest beroert. ontrent een krank geficht
 En dient geen fonne-fchijn, geen aengeftoken licht.
 Als't water is geroert, men laet 'et weder fincken,
 Eer dat 'er iemant poogt te putten of te drincken:
 Hy doet een quade flagh, die aen de sweere nijpt,
 Eer dat de puyft geneeft, of dat het etter rijpt.
 Abigel heeft de gront van defe kunst geweten,
 Die, eer het hoofd dig nat in Nabal was gefeten,
 Hem niet met al en fey, maer ging hem dapper aen,
 Als hem en wijn en fleep was uyt het hoofft gegaen.
 Abigel, foo het fchijnt, heeft eerftmael uyt-gevonden
 Hoe dat een korfel hoofft dient in te fijn gebonden,
 Te weten nae de woert, en naer een foeten fleep,
 En als het moedigh hert is dwee gelijk een fchaep.
 't Is dienftig in het bed u man fijn les te feggen,
 Hy moet daer, hoe het gaet, in fluite blijven leggen;
 Sijn geeft heeft dan vergruft, en hy is nuclters monts,
 „Noyt beter huys-vermaen als in het fachte dons.
 Ghy, leert dan uwen vrient in heete tochten mijden,
 En taft hem nimmer aen als op bequame tijden;

En, als't de reden eyft, soo keeft een stil vertreck,
 En doet, op dese wijs, een seedigh huys-gepreck:
 Ick weet, het is gefeyt een langen tijt geleden,
 Ick weet, het is gefeyt niet sonder groote reden,
 Dat, wie sijn rijcker geeft, en wie sijn wijser leert,
 Is uyt een sotten waen van wijsheydt afgekeert.
 Ick weet hoe God den man heeft boven ons verheven,
 Heeft aen sijn edel breyn en hooger aert gegeven;
 Ick kenne mijn gebreck, en evenwel nochtans
 Soo is een swacke vrou oock dienstigh aen de mans.

Wien is 'et onbekent, dat oock geringe knechten
 Den Heere van het huys by wijlen onderrechten?
 En dat oock menigh Vorst sich niet en heeft geschaemt
 Dat onder sijnen raet een vrouwe was genaemt?
 Als Sara was gefint om Agar wegh te drijven,
 Haer man in tegendeel die wilsf laeten blijven,
 En dat'er meenigh woort hier over was ontfaen,
 Siet, Abram liet de maeght en haeren soone gaen.
 De groote Nahual, ^(a) uyt vreefe van te missen,
 Gebruyckt tot sijn geleyd een van de minste visslen,

En dat noch als het dier ontrent de drooghte kooft,
 En voor een dorrestrant of harde klippe schroomt.
 Het muysje vander zee kooft voren uyt gevaren,
 En vint een goeden wegh, oock midden in de baren;
 Siet: hoe het kleynste dier oock met de saecken doet,
 Het leert het grooſte beest hoe dat het swemmen
 moet. ^b

Hier uyt wort dan gemerkt hoe dat oock kleyne dingen
 By wijlen raet en hulp tot groote saecken bringen;
 Ghy, denckt dat oock een vrouwe, al isse wonder slecht,
 Een kloeck en deſtigh man by wijlen onderrecht.
 Laet my dan, weerde vrient, u ſinnen heden ſtieren,
 Laet my doch heden sijn een van de minste dieren;
 Miſchien ſoo kan het sijn, dat ick in dit geval
 U eenigh driftigh ſant, of rotſe wijsen ſal. ^c
 U man aldus gemaent, ſal jae de ſoete klachten
 Ontfangen met beſcheyt, en nae de reden achten;
 Waer is van hondert een ſoo dom en onbeleeft,
 Die aen eentijdgigh woort het oore niet en geeft? ^d
 Wie ſal met beter aert het manne-breyn bewegen
 Als sijn geminde vrou; die, naer het is gelegen,

Hem leyden, overgaen, en onderwijſen magh,
 Of door een deſtigh woort, of door een ſoeten lach.
 Hoe menigh rou gefel, door booſe luſt gedreven,
 Heeft door een ſnege vrou begonnen beter leven?
 Hoe menigh ſelſaem hoofd, vol grilligh onverſtant,
 Is door een deſtigh wijsgehouden in den bant?
 Der Longebarden Vorſt, u man, Theodelinde,
 Werd dwee, gelijk een lam, om dat hy u beminde;
 Het was u wijs beleyt dat hem de deughden prees,
 Het was u ſoete mont die hem de reden wees.
 Ataulphus was gefint out Romen af te breken,
 Om sijn geduchte macht te wijder uyt te ſteken;
 Het voorſtel van de man geleek een ſtale wet,
 En noch heeft sijn gemael de booſe daet belet;
 Noch heeft het geſtigh wijs den held alſoo belefen,
 Dat hy in korten tijt ontſing een ander weſen;
 Want hy, die van den haet te voren was gevat,
 Werd hoeder van het volck, en vader van de ſtadt.
 't Is boven al gemerckt, dat even door de vrouwen
 Veel mannen over al sijn aen de ſiel behouwen,
 Sijn van haer ongelooſ (ſiet wat een heyligh werck!)
 Gekomen tot den Heer, en tot de waere kerck.
 Juguldis ſoete tael heeft uyt de doot getogen
 De Gofſchen over-heer. Clothidis heeft bewogen
 Clovys den Franſchen held te veſten sijn gemoet
 Op Godes nieu verbont, in Criſti weerde bloet.
 Ghy ſiet dan jonge vrou, hoe dese ſoete plichten
 Ten hoogſten dienſtigh sijn om uwen man te ſtichten,

^a Nahual is een naem van een Walviſch, van de welke ſet Orrel in Iſlandia.
^b Balena, quando gravidu ſuperciliorum pendere obrutus ejus oculis videre
 inſtantia ſaxum poteſt, Muſculo duce utitur, qui prænatus, & viam demonſtrat
 oculorum vice Plin.

^c Formarum præcepta ſepe maritos juvant. Nam, ut cæteræ omittam, Pom-
 peja Plotina incredibile dictu quam auſerit gloriam Trajani. Aurel. Viſtor.

^d Blanda mulierum Rhetorica quidvis obtinet. Richter. in axiom. hiſtoric.

En eſter dient het ſtuck niet aen te ſijn geleyt
 Als op een vaſte peyl van noodigh onderſcheyt.
 Daer ſijn verwaende mans, vol ongetemde vlagen,
 Die niet een deſtigh woort van iemand konnen dragen;
 Want ſo maer eenigh menſch van hare ſeylen ſpreekt,
 Het ſchijnt dat hun een mes tot in het herte ſteekt.
 Vermijt dan, wiſe vrou, in u geſprek te treden,
 Ofeerſt kent uwen man, en ſijn geheele ſeden,
 En ſoohy grilligh is, en van een ſieren moet,
 Soo laet het ſpreken daer, en kieſt een ſachter voet.
 Doet alſeen ſnege vrou, die op verſcheyde ſtonden
 Had onverduldigh bloet in haeren man gevonden,
 Die wiſt een beter wegh, en vry een ſoeter greep,
 Waer door ſy haeren vrient, ook ſonder ſprekē, neep.
 Want als 'er eenigh ding haer ſinnen moghte quellen,
 Soogingſe met de pen haer klachte nederſtellen;
 En, mits haer korſel man eens op een maeltijt keef.
 Soo was 't dat hem de vrou in deſer voegen ſchreef:
 Schoon ik niet ver' en ben, ſchoon brieven ſijn gevonden
 Om naer een vreedde kuſt te worden aſgeſonden,
 Vermits ick evenwel uw ſnelle tochten ken,
 Soo ſwijghick met de mont, en ſpreke door de pen.
 Wy waeren giſter noon tot uwen vader eten,
 Daer ick, nae ſijn bevel, was over u geſeten;
 Ghy weet, daer viel geſchil, om ick en weet niet wat,
 By iemand van den hoop ten quaetſten opgevat.
 Ick, met een ſtillen wenck, en ſonder iet te ſpreken,
 Beſtonc u met de voet een weynigh aen te ſteken,
 Op datje van den twiſt u wederhouden ſoud,
 En met het grilligh volck u niet vermengen woud.
 't Is waer, ghy ſweeght terſtonc, en liet de gaſten blijven,
 Maer dreeft u tochten aen om tegen my te kijken:
 Het ſcheen, ick was te ver' uyt mijn bevang geſaen.
 Enſiet i met onſe twiſt was allet wiſt gedaen.
 U vader nam een ſchroef, en hiet de knechten ſchinken,
 En ging op onſe pays een vollen roemer drincken;
 Hy noode deſ' en geen hem nae te willen doen,
 En dit gering overhant by naeſt de gaſtſche noon.
 Ghy, die eenjonge vrou had onder u gebueren,
 Vliet onderwijlen uyt in alle vreedde kueren;
 Haer man ſat over haer, en ſagh het ſpeeltjen aen,
 Het ſcheen alſof hy ſprak, ey laet de grillen ſtaen.
 Maer deſen onverlet ſou bleefſe ſitten malen
 Met ſtreken die ick weet, en niet en wil verhalen;
 Ick hadde ſpreken luſt, maer evenwel ick ſweegh,
 Hoewel ik menighmael beſchaemde wangen kreegh.
 Neemt my ten beſten af, dat ick een weynigh klage,
 Van dat ick met verdriet in mijnen boſem drage;
 't Is uyt geen vinnigh hert door tochten omgevoert,
 Maer uyt een rechte ſucht die my de ſinnen roert.
 Hoe! ſal een eerlick man op ſijn geſelſchap kijken?
 En met een ander wiſſijñ dwafe grillen drijven,
 Oock daer het ſchamper volck den ganſchen handel
 ſiet? a
 't Is ſeker weynigh eer, die ghy de trouwe biet,
 Een man van uwen ſtaet, een man van uwe jaren
 En voeght 'et immers niet onſtuygmigh uyt te varen;
 En minnoch dwaes te ſijn, gelijk eenjonge ſlaf,
 Ey, laet een andermael van deſe grillen af.
 Miſhaeght u eenigh ding aen my, of mijne ſeden,
 Soo ſpreekt wanneer het dient, en dat met goede reden;
 Daer voeght geen lief of leet voor alle man geſeyt.
 En mal en wijs te ſijn dient ſtil te ſijn beleyt. b

Dit ſchreef de jonge vrou, en ſonder iet te ſeggen,
 Ging in een ſtil geheym haer klachte nederleggen,
 Een plaetſe daer de man ſijn beſte ſinnen bracht,
 En op ſijn innigh hert, of ſijnen handel dacht.
 Waer is 'er eenigh menſch, ſo rou en onbedneden,
 Soo byſter onbeſchoft, ſoo buyten alle reden,
 Die met een nuchter hert, noch vers, en ongeſtoort,
 Sal nemen over dwersen ongeſproken woort?
 Hier is geen ſnarre ſtem, geen hevigh tegenſpreken,
 Geen ſtuer of vinnigh oogh, geen honger om te wreken,
 Hier is een ſtom geſchrift dat geen geluyt en heeſt,
 Alsdat de leſer ſelſt met eygen monde geeſt.
 Heeſt dan u weerde man van abels oude ſtreken,
 Dat niemant wagen derſom tegen hem te ſpreken,
 Soo pleeght geſetten raet, en maectt een brief geracet,
 Een pen, een wiſje pen kan nijpen ſonder leet.
 Maer hier dient oock de man ſijn leſſe voor geleſen,
 Ten eynde ſijn gemoet gebuyghſaem mochte welen,
 Op dat, wanneer de vrou met goedereden ſprak,
 De man ſijn tweede ſiel niet voor het hoofd en ſtack.
 Hier is een gunſtigh hert de gront van alle ſaecken,
 Dat kan u, weerde man, de ſinnen buyghſaem maeken,
 Dat kan een ſauce ſijn die, wat de vrouwe doet,
 Die wat de vrouwe ſeyt, kan maken honighſoet.
 Draght liefde, deſtigh man, een liefde niet gebonden
 Aen ſchoonheyt, dwafe luſt, of diergelijcke gronden,
 Maer aen haer eerste wet, een liefde wonder ſterck,
 Niet op het fant gebout, maar op een vaſte ſterck:
 Een liefde, niet alleen gewaſſen op de tippen
 Van uwen loſſen mont, of op de bloote lippen,
 Niet uyt de domme jeught, of van het dertel bloet,
 Maer uyt het middel-punct van u beſet gemoet:
 Een liefde ſonder end, een liefde met de jaren
 Niet laeger afgedaect, maer hooger opgevaren;
 Een liefde, tot beſluyt, in Gode valt gegront,
 En die in haer begriipt het eerste trou-verbont.
 Geen noot moct eenigh man van ſijn geſelſchap ſcheyde,
 Geen druck en moer het wiſſ van haeren hoeder leyden,
 Geen harde ſlaverny, geen onverwachten rou
 En magh een vroom gemoet verſwacken in de trou.
 Dit hebben ſoo betracht veel wel-gevoeghde paren,
 Die, met een rechte ſucht, ten vollen eenigh waren;
 Veel kan op dit geval hier worden by gebracht,
 Maer een beſedeft daet is weert te ſijn bedacht.
 Een herder uyt het wout, ter wiſſ hy aen der heyde
 Sijn jonge geytē dreef, ſijn oude ſchapeñ weyde,
 Sagh van een hoogen bergh, ſagh in het laege dal,
 Sagh onder aen de ſtrant een droevigh ongeval.
 Daer was een ſeker ſchip met roovers aengekomen,
 Die hadden Galathee ſijn vrouwe wegh-genomen,
 Oock eenigh ander volck, dat onder aen de zee
 Was vlytigh aen het werck, en wies het jonge vee.
 De droeve Celadon, die ſijn geſelſchap kende,
 En ſagh hoe al het volck ſich van den oever wende,
 Sloegh op ſijn droeve boſt, en ſagh den hemel aen,
 En ſeyde, lieve God, wat dient 'er nu gedaen?
 Hy geeft hem nae de zee, de tranen op de wangen,
 En riep, hou vrienden, hou! hier is al meer te vangen,
 En ſcheyt niet van de wal, tot dat 'er volle vracht
 Is op het lant gerooſt, en aen het boort gebracht.
 Ghy hebt mijn echte deel van Gode my geſonden,
 En ſcheyt dat reyne ſucht te ſamen heeſt gebonden,
 Ghy ſehent het beſte paer dat oyt het echte bed,
 Dat oyt den hemel ſe'ſ, te ſamen heeſt geſet.
 Ey lieve, waerom dat? ey laet ons weder paren,
 Soo magh u ſnelle bareck geluckigh heuen varen;

a Le mari est fol qui prend des querelles publiques avec sa femme, car si elle est bonne il la doit favoriser, si elle est mauvaie il la doit souffrir, à fin qu'elle ne devienne pire. Marc. Aurel.
 b Conſta moglie non ſi dee gridare ne ſcrvare in preſenza d'altri, perche l'uno è ſegno di pazzia, l'altro di ſchivoerza. Guazzo.

Niet, dat ick weder eysch mijn lieve Galathee,
Maer wens benevens haer te varen over zee.

Neemt my oock in de boot, al moet ick dapper roeyen,
Of harder dient begaen, ten sal my niet vermoeyen:
Neemt my oock in den boot, een kloek, een rustig man,
Die met een vollen wil een slave wesen kan;
Neemt my oock in den boot, al moet ick sijn geslagen,
En dienen evenwel, ick sal het willigh dragen,
Ick sal het willigh doen: neemt my oock in de boot,
Of sooje niet en meught, so schenckt my dan een loot.

Dit seyde Celadon, en gaf hem in de baren,
En bad al even-staegh om mee te mogen varen;
De roovers sijn verbaest dat iemant tranen schreyt;
Om vast te zijn geboeyt, en wegh te zijn geleyt.
Na lang en droef gepragh, men laet hem naerder komen,
Men wijst hem nae den boot, daer wort hy in genomen,
En, als de rouwe jeught sijn handen binden wou,
Obint my, sprack de man, aen mijn geminde vrou.

Een knoop van soete min heeft my en haer omvangen,
Laet hier oock eenen bant op onse leden prangen;
Hy bid noch andermael, en biet sijn rechter-hant,
En geeft hem met de vrou gewilligh aen den bant.

Het schip doet sijnen loop, en sijn de soute baren,
En koomt in korten tijt te I humis aengevaren;
Daer wort het lieve paer den koninck voorgestelt,
Den koninck alle ding van ersten aen gemelt.

De vorst die prijst de daet, besiet de jonge lieden,
En toont met sijn gelaet haer gunst te willen bieden;
Hy laetse met'er daet verlossen uyt den bant,
En maeckt van Celadon sijn eygen lijf-trouwant.

De trouwe wort geloont, en hy die aen der heyden,
Een bok, een schaep, een kalf, een geyte plagh te weyden,
Is hoeder van de Prins, niet sonder grooten lof;
En, voor een vuylen stal, geniet het lustigh hof.

ICK wensch, geluckigh paer, ick wensch aen onse dagen
Dat uwer over al de same magh gewagen;

ICK wensche boven al dat ons het trouwe bloet
Veel facts dat u gelijck, veel kinders geven moet.

Noch dient u trouwe sacht wat hooger oppertsen;
Op dat de weerde trou verkreegh haer eerste wesen,
Verkreegh haer ersten glans, wel aen, trouhertig man,
Treet vorder, en besiet waer trouwe reycken kan.

Indien het soo geviel, dat met te mogen sterven,
Ghy kond't er seker heyl aen u gemael verweyven,

Ghy moest, oock sonder schrick, u voegen tot de doot;
Om haer, door u bederf, te trecken uyt de noot.
Ghy moest u eygen vleys, u lief en jeughdigh leven
Den onder-aertlichen poel gewilligh overgeven;
Ghy moest uyt rechte suchte de kloecke daet bestaen;
Die Gracchus overlang te Romen heeft gedaen.

Hy, naer een vreemt gesicht van twee gepaerde slangen,
Die iemant van't gesin had in het huys gevangen,
Ging tot het eenfaem volck dat sich hier op verfont,
En socht op dit geval te weten haeren gront.

Een van den grijfen hoop ging hem aldus gewagen,
Indien de manne-slang koomt door te zijn geslagen,
Eer dat het wijffe sterft, daer is geen twijfel aen
Ghy zijt een seker lijck, u leven heeft gedaen.

Maer soo in tegendeel het wijffe wort gegrepen
Om nae den swarten poel van Acheron te slegen,
Soo weet dat uw gemael sal varen nae den kolck,
Die van de werelt scheidt het onder aertliche volck.

Ghy doet wat u behaeght, doch wilt u flux bereyden,
Want, siet den hemel dreeyt u in der haest te scheiden:
Denkt vry wat God besluyt dat heeft een vastē gront,
En weet dat u alleen de keure wōrt gejoint.

De man, nae kort beraet op veelderhande saecken,
Meeft hoe het sijn gemael sal nae sijn leven maecken,
Laet strax met eygen hant het wijffen in de locht,
Op dat het wederom de ruymte kiesfen mocht.

Maer in het tegendeel gaet in der haest belasten
Het dier van mannen-aert met wapens aen te tasten;
Dit vordert Gracchus selfs, en stuwt de knechtē voort;
En wort dus in de slang met eygen wil vermoort.

Siet wat een wonder ding, naer loon van

Siet, Gracchus is gegaen, er
Geluckigh is de vrou, di
Rampfalgigh is het wijf

't Sa proeft aen dit geval,
Of u het edel hert is ma

Den hooghten dwin
Tot heyl en ondersta

En soogh dan bevint
En schricken van den

Soo hoort u vonn
Dat ghy tot hed

Al die in dit geval
En zijn geen eke-

Geen fucht van echte min en heeft 'er rechten aert,
 Daer iemant, als het gelt, fijn eyge leven fpaert.
 Hoewel dan eenigh lant van Gode wort geflagen
 Met peft, en haetigh vyer, of diergelijcke plagen,
 En dat u werde deel is van het quaet gevat,
 Noch ftaet u geenfins vry te vluchten uyt de ftadt.
 't Is tegen u verbont, en buyten alle reden,
 U lieve wederpaert, u vleys, en eyge leden,
 U weerde tordelduyf, u deel, en befte pant,
 Te laeten in den druck, te laeten in den brant. *a*
 Al ftaet hier iemant vry om wegh te mogen vluchten,
 Als Godt de werelt plaeght met ongefonde luchten;
 Geen man heeft echter macht, uyt vrefe van de doot,
 Tegaen in dit geval van fijne bed-genoot.
 Indienghy recht bemint, geen peft, of peper-koren,
 Geen kool, of vierigh feer, hoe diep het is gefworen,
 En kan in eenigh deel verfwacken u gemoet,
 Want rechte liefde fchopt de vrefe met de voet.
 Gy, buygt dan voor den Heer, en wacht fijn welbehagen,
 Hy bier oock fomtijts gunft te midden in de plagen,
 En fchoonghy fijt befmet, en van het vyer geraeckt,
 Noch fteunt op uwen God, hoewel de doot genaekt.
 Segt met den goeden Job, (*b*) of wel fijn heete fchichten
 My fteken in de borft, en uyt de werelt lichten,
 Of wel mijn innigh mergh wort in het vyer gerooft,
 God is mijn eenigh heyl, mijn onbefweken trooft.
 Indien ghy defen gront oock eenmaal vaft te leggen;
 Soo weet ick niet een woort tot u bericht te seggen;
 Want die in fijn gemoet eensrechte liefde fet,
 En hoeft geen regel meer, hy is fijn eygen wet.
 Ick keere wederom, de tonge van de vrouwen
 Kan goet en weder quaet, kan vreedme dingē brouwen;
 De tonge van de vrou, wanneer fy byfter woert,
 Is doodelick vergif, is enkel draken bloet;
 De tonge van de vrou, met foete min beftoven,
 Gaet moft, en honigh felts, gaet alle foet te boven;
 De tonge van de vrou, baert juyst gelijkfe wil,
 Of herten vol genuchts, of huysen vol gefchil.
 Welaen dan, eerbaer volck, dewijle vloeck en legen
 Is in het kleyn begrijp van uwe tong gelegen,
 Soo maectt u voor het quaet een eeuwig-mont gebit,
 En toomt met alle macht het ongetoomde lidt.
 Veel fijn der onder u begaeft met fchoone dingen,
 En konnen evenwel geen losfe tonge dwingen,
 En konnen evenwel niet fpreken foo het dient,
 En konnen evenwel niet vieren haeren vrient. (wen
 Het fchijnt (wat vreemder ding!) dat mannē en dat vrou-
 Noch leven onder een, noch huysen konnen houwen,
 Als fomtijts met een vlaeg van ick en weer niet wat,
 Van d'een of ander fy, ten quaetfen opgevat. *c*
 Wie fagh in eenigh lant oyt twee gepaerde fielen,
 Die noyt in ongemack van ftuere woorden viefen?
 Waar is in eenigh huys foo ftaegen minne-vlam,
 Die rees, en noyt eē pruyltjke quam?
 Wel de kloekfte vonden
 Een verfamelt ftonden;
 Achtigh welen fou
 A recht volkmen trou. *d*
 re defere, & vice versa, multis
 ita & moris confid. politica, lib. 2.

Ach! federt dat de menfch van God is afgeweken,
 Soois de ware min in alle man befweken:
 Ach! federt dat de menfch den eerften vrede brack,
 Soo bleef ontrent den menfch geduerich ongemack.
 Niet altijt foete jock, niet eeuwigh fachte rofen;
 Ons meefte vreugde felf, heeft oock haer droeve pofen;
 Wie hoopt 'er vafte ruft, naedien men twifft vernam
 Oock in het fedigh huys van Job, en Abraham?
 De moet noch evenwel, de moet is niet t'ontgeven,
 Wy konnen met gemack, en fonder twiften leven,
 Wy konnen jaren lang ons myden voor gefchil,
 Indien het echte volck nae reden hooren wil.
 Hier dient een lieve vrou de vrouwen aengewefen,
 Die om haer vreedfaem hert noch heden is geprefen;
 Die om haer foeten aert in alle vrouwe-plicht,
 Verkreegh tot haren lof dufdanigh graf-gedicht.
 De fteen hier opgerecht, het fchrift daer in gebouwen,
 Is, lefer, hier gefetel ter eeren eener vrouwen
 Die jaren viermaal acht heeft by een man gewoont,
 En heeft dien gantschen tijt noyt furen mont getoont.
 Komt Nymphen, aerdig volck, komt maegde, foete dierē,
 Wildt dit eerweerde graf met verfche bloemen cieren,
 Dat foet en vreedfaem hert behoort gekroont te fijn,
 Met blyde maeghde-palm, met groene ros-marijn.
 Haer maeghdom! ick bekent) was in de trou gebleven,
 Was in het echte bed aen haren man geueven,
 En dat met volle wil; en evenwel nochtans
 Soo gunn' ick defe baer een volle maeghde-krans:
 Die kooft haer eygen toe, en dat met volle telgen,
 En niemant (foo ick acht) en heeft haer des te belgen,
 Want wat de maegde-palm voor eygen hebben magh
 Dat fiet men dat het al in defen boefem lagh.
 Ick weet, ju maegde-kruyt heeft eeuwig verfche bladen,
 Geen fnee, of ftuere vorft, en kan haer groente fchaden;
 Ick weet, dat uwe palm heeft bloemen fonder faet,
 En fchoonfe luftigh bloeyt, geen vruchten achter laet.
 Dit al kan evenwel op onse vrouwe paffen;
 Sy is in ftaege jeught geduerigh opgewaffen,
 Sy heeft met eeuwig groen hert echte bed gekroont,
 En noyt in haere min een dorre blat getoont;
 Sy heeft noch boven dat (wy moeten t' hier beklagen)
 Sy heeft met uwe palm gebloeyt en niet gedragen;
 Sy is, eylaes: gegaen, en uytter ftrijt gevulden
 Ach leyder! fonder faet, ach! fonder echte vrucht,
 Ach! fonder eenigh kint: fy is eylaes geftorven,
 Maer wie doch heeft het erf van haere deugt verworvē?
 Wien is haer foet gedult, haer fedigh hert gemeen?
 Ey lieve fooje kont, ey lieve wijft'eren.
 Niet dat ick al de fchult wil op de vrouwen leggen,
 Onen, want op de man is vry genoegh te seggen;
 Want als het echte volck geraeckt in onverdult,
 Men fiet het meeftendeel, het is gemeene fchult.
 Dies, om tot aller ftont kraake in huyste mijden,
 Soo dient de ruft betracht, en dat ter wederfyden;
 Want tot foo goeden werck behoort te fijn gepaert
 Een man van rijpe fucht, een wijf van fachten aert.
 Getroude, jonck en out, weeft my hier in getuygen,
 Soo maer een hevigh man fijn rochten wilde buygen?
 Soo maer een haetigh wijf wou fnoeren haeren mont,
 Dat trouwen foudē fijn het foetste dat men vont.
 Ghy mans, u vierigh breyn; ghy vrouwen, uwe tongen,
 Sijn oirboir ingetoomt, en nut te fijn gedwongen;
 Een yder daer het dient, een yder in het fijn;
 Soo doende, blinkt de trougelijck een fonne-fchijn.
 Laet ons wat langer tijdt in defe plicht befteden,
 Het is de pijnē weert hier dieper in te treden;
 Want

cap. 13.
 on carent, imo & hoc malum pe-
 que libit turbatur, Ecclesiae ty-
 scimus praecipuam partem vit-
 nerveniunt varia incommoda,
 us devorandas sese componant
 sles fages estoient fondus en
 our faire un bon & parfait

Want waer het echte paer vol-leert in dit geval,
 Het foudde vreedfaem fijn te huys en ovcral.
 Wie fal hier mijn vernuft, wie mijne pen geleiden,
 Op dat wy totte vrou veel goede dingen feyden?
 Veel dat een echte man mocht dienen totte ruft,
 En dat de wrevcl-fucht mocht worden uyt-gebluft.
 Du bift het, reyne Geest, die alle boofe vlagen
 Kont drijven uytten man, en van de vrouw vjagen;
 Du bift het, die het huys in rechte minne voed;
 O koom dan, Heyligh Vyer, en dacltin ons gemocht.
 Voor eerst dient overleyt, hoe gramfchap is te mijden;
 Ten tweeden, hoe de fpijt is veerdigh af te fnyiden;
 Ten derden, hoe de menfch fal winnen op de fiel
 Dat haer gefette ftant noyt uyt den vrede viel.
 Laet ons in yder ftuck met volle paffende treden,
 Want, foo het echte paer kan vaten onfe reden,
 Ick fie het huys bevrijt van twift en onverftant,
 Ghy neemt dan, mijn vernuft, het eerste by der hant.
 Nadien het foet gedult, en alle goede plichten
 Ons komen van den Heer en vader van de lichten,
 Soo maect tot aller tijt een deel van u gebet,
 Dat u de krijgel-fucht mach laten onbefmet.
 Bid, met een innigh hert, dat God u leere poogen
 Kleyn na den geest te fijn, kleyn in uw eygen oogen.
 Een hoofd vol fotte waen is flux en t' aller tijt
 Onbuyghfaem totte min, en veerdigh inde fpijt.
 „Die trots fijn uytter aert, en grooten hoogmoet drijven,
 „Sijn, om het minfte ding, genegen om te kijven;
 „Maer die fijn herte proeft, en kent fijn eygen fchult,
 „Al wort hy fchoon geterget, hy toont geen ongedult.
 „Daer ister werelt niet, dat hooger dient geprefen,
 „Als laegh van geest te fijn, en facht van moede wesen;
 „Want die een fedigh hert in fijnen boefem voed,
 „Is, boven echte min, tot alle dingen goet.
 Hoe meughje, jonge vrou, den foeten vrede ftoren?
 Is niet het foetfe foet de vrouwen ingeboren?
 Wat fich in u verbergt of buyten openbaert,
 Getuyght van alle kant van uwen fachten aert.
 Wy fien u rooden mont, en uwe teere wangen,
 Niet met een ftueren baert, of ander ruygh behangen,
 Wy fien u vorder lijf niet hart of vinnigh wreet,
 Maer van gedwege ftof, gelijk een fyde kleet:
 Wy fien u geestigh oogh met foete minne-ftralen;
 Vol aengenamen glans, op onfe leden dalen:
 Wy hooren uwe ftem met vriendelick geluyt
 Het beelt van u gemoet en fachten drucken uyt:
 De geest, die haer onthout in uwe teere leden,
 Is fwack, en haeft beweeghet, is buyghfaem voor de reden,
 Is t' gunt men over al voor goede peylen acht)
 Haeft tot een eerbaer root, tot tranen haeft gebracht.
 U handel, u bedrijf, oock van de kintfche lueren,
 Is fpielen mette naeld, is breyen, is bordueren,
 Is ftiel en foet beflagh, u fchoot die is befet
 Met fyde, met fluweel, met wolle, met fajiet.
 Uw finnen evenwel gaen ondertuffchen fpielen,
 Ghy mooght oock, even dan, een aerdig deuntjen quelen,
 Ghy mooght oock vrolick fijn en pleugen uwen luft,
 En fchoon u lichaem werckt, de geest die is geruft.
 In t' korte, watje draeght in finnen, ofte leden,
 Het wijft u altemael tot foere minne feden,
 U wesen, u bedrijf, u woorden, u gelaet,
 En geest niet anders uyt als enkel honigh-raet.
 t Is anders mette mans, alwaer verbafte faccken
 Door innigh overleghe verftoerde finnen maecten:
 Alwaer men in het Hof met hooge woorden pleyt,
 Daer is de laft alleen de mannen opgeleyt;

Al waer men iemant fiet op fmalte bancken leggen,
 Op dat hy door de pijn de waarheyt moghte feggen;
 Al waer men menfchen traft die uytten regel gaen,
 Het koomt al op de mans, niet op de vrouwen, aen;
 Al waer de felle zee met ongetemde baeren
 Koomt op het taye kley geweldigh uytgevaren,
 Al waer door hoogen ftroom de buyte-kade wjckt,
 Daer wort het foute fchor door mannen ingedijckt;
 Al waer men middel foeckt om krijgh te mogen voeren,
 Om fteden door het fwert, en landen om te roeren,
 t Is al, t'is manne-forgh: foo dat de man verkeert
 Al waer men wreethet hoort, en harde dingen leert.
 Schoon dan u weerde vriendt wort fomtijts aengedreven,
 Tot eenigh ftuer gebaer, het is hem toe te geven;
 Ghy fijt van fachte ftof, en hy van harden aert,
 Dus maect dat ghy de ruft van al het huys bewaert.
 Of wel een, jonge vrou is fchoon in al de leden,
 Is geestigh uytter aert, en deftrigh in de reden,
 „Of wel een jonge vrou is yuftermaten kuys,
 „Is vlijtigh over al, is neerftigh in het huys,
 „Of wel een jonge vrou kan wonder aerdigh fingen,
 „Kan fpielen nae de kunst, kan duyfent moye dingen,
 „t Is al maer water-veruw, indiefne niet en kan
 „Door middel van gedult believen haeren man:
 Dat is de ware born van alle vrede-gronden
 Waer op het echte bed te faemen is gebonden,
 Dat is de weerde deught, die luft en ruft voed,
 Die huys en huysgefintefamen houden moet.
 Ghy wacht dan, edel dier, op uwen heer te baffen,
 Daer is ter werelt niet dat u kan minder paffen
 Als door de felle nijt of fpijt te fijn geraeckt,
 Pleeght liefde, foete duyf, ghy fyt'er toe gemaect.
 Indien een echte vrou tot wrocken is genegen,
 Sy treet als metten voet haer aengeboren fegen;
 Sy ftrijft met haeren aert, en tegen haer begin,
 En wort een haetigh ding, gelijk een boofe spin.
 Sy wort tot enkel fmaet van alle man gefongen,
 Sy wort van alle kant gegeeffelt mette tongen,
 Geeffteken mette pen. ó fchande voor den doeck;
 „Een wijf van boofen aert is aller menfchen vloeck.
 Ey weeght eens, lieve, weeght, wat van de quade wijven
 De ganfche werelt deur de befte pennen fchrijven;
 Het fchijnt dat yder een hier op de tanden wet,
 Het fchijnt dat yder eeuw hier tegen is gefet.
 Hier wort een vinnigh wijf een flimmer aert gegeven,
 En meerder ongemack en quelling toegefchreven
 Als aen de droeve korts, van yder een gefchroomt,
 Die op den derden dagh geduerigh weder koomt.
 Vraeght iemant waarom dat de korts heeft tuffche-vlag;
 En laet den fiecken toe met twee gefonde dagen,
 En dat verquikt dē menfch, en geeft hem weder moet;
 Maer by een hatigh wijfis niet een ure goet.
 Daer wort een quade vrou by rotfen vergeleken,
 Die dichte by de kult, of in den oever fteken,
 Waer op het moede fchip, nu dichte by de ree,
 Lijt meerder ongemack, als in de volle zee.
 De reden is bequaem, wie uytte vrede kuffen,
 Koomt in fijn eygen huys, om eens te mogen ruffen,
 (Is fijn gefelſchap boos) lijt daer een harder ftoot,
 Als buyten in de ftroom, en midden in den noot.
 Hier wort een quetter-wijf van eenen aert gevonden
 Met onruft in de fiel, door wroegen van de fonden,
 Een diep, een innigh feer, een droeve fielē pijn,
 Meest quellick als de menfch eens bly de meynt te fijn.
 Hoe menigh goet gefel, die gaffen heeft gebeden,
 Koomt met een vrolick hert ten huys in en getreden,
 En

En feyt; een uytjen bly. maer siet! het vinnigh wijf
 Stoot alle blyfchap om, door innigh huys-gekijf.
 Daer heeft 'er een gefeyt, fijn huys te willen maken
 Veel liever in hêr wout by leeuwen en by draken,
 Eyal het bofch-gefpuyt vol doodelijck fenijn,
 Als met een hortigh wijf gepaert te moeten fijn.
 Fenaerdigh klippel-vers, in ouden tijt gefchreven,
 Heeft oock op dit geval een vonnis uyt-gegeven,
 Drie dingen, feyt de spreuck, fijn oorfaeck dat de man
 Oock aen fijn eygen heert niet lange dueren kan.
 Rooch in het huys verfpreyt, een dack gewoon te leken,
 Een wijf, die haren mont gewent tot leppigh fpreken,
 Maer boven alle rooch, en voor een lekend' dack,
 Soo is een quade vrou een droever ongemack.
 Hier komt een hooger pen, die fchrijft een harder letter,
 En maect het wijf gelijk niet ongetonden etter,
 Niet die haer heeft gefet in eenigh buyte-lidt,
 Maer die al verder gaet, en in de beencn fit.
 Siet, als 'er groene draght is in de buyte-leden,
 Die wort 'er uyt geperit, of anders uyt gefneden;
 Maer als het quellick vrecht is in het holle been,
 Wat raet dan, lieve vrient: voor my, ken weer 'er geen.
 Een onbeleefde gaff is leet van korte dagen,
 Een meyt die qualick wil is lichte wegh te jagen,
 Al is u dochter geil, of uyttermaten stout,
 Sy wort, nae lange forgh, ten leften cens getrout.
 Maer die met fijn gemael is qualick ingefpannen,
 En gaetse nimmer quijt. ô broeders, lieve mannen,
 O fchout dit laftigh jock, het is een eeuwigh leet,
 Het is een taye klis ontrent een wolle kleet.
 Gebuereu vol krakeels fijn jaec bedroefde plagen;
 Een vrient van ftueren aert is harder om te dragen;
 Een broeder sonder gunft is droevigh sonder maet;
 Een kint dat qualick wil is noch een hooger quaet:
 Maer wie een boofde vrou in handen is gevallen,
 Die is en blijft, och-arm! ellendigh boven allen:
 Wat hoect men alsem, gal, vergiftigh kruyt, regael?
 Een wijf, een hatigh wijf, begrijpt 'et altemael.
 Ick stont eens op een tijt ontrent een Apotheke,
 Daer fagh ick aen de deur veel kinders op een reke,
 Veel lieken uyt het lant, veel steetsche gapers staen,
 Dies lietic, met de reft, het oogh daer heenen gaen.
 Ick fagh een glafen fles, daer nat was in gegoten,
 Ick fagh een groenen vorsch, die was 'er ingeloten,
 Ick fagh hoe dat het beest daer gins en weder fwom,
 Ick fagh 'er boven al veel egels om en om;
 Ick fagh het gantsche rot ontrent den kicker wroeten,
 Een hing 'er aen den hals, een ander aen de voeten,
 Een onder aen den buyck, een boven aen de kop,
 Een achter aen den ruyg, een voren aen de krop;
 De vorsch was in de neep, hy wift niet wat te maken,
 Hy dede wat hy mocht, om uyt te mogen raken,
 Hy dook, hy rees om hoogh; hy dreef, hy ging te gront,
 Maer, waer hy wijkê mogt, daer was eê wreede mont,
 Die beet hem in de borst, die stack hem in de lenden,
 Die foog hem aen de buyck, waer kan, of fal hy wenden?
 De pijn is over al; en fiet: het enge vat
 Is sonder open lucht, en sonder eenigh gat.
 Hoort, waer in dit geficht mijn losse finnen vielen;
 Ick dacht; hier is de ftant van die bedruckte fielen,
 Die qualick fijn getrout; fy voelen haer verdriet,
 Maer woelen in het bocht daer niemant uyt en vliet.
 De vorsch was my een beet van die geduerigh fuchten,
 Van die geringelt fijn, en niet en konnen vluchten;
 My docht het enge glas geleeck de nauwe trou,
 Eū dat soo vinnigh itack, de tonge van de vrou;

Die is doch bijfter fcherp, en bijt van alle fijden,
 Het oir, het breyen, het hert, dat heeft 'er af telijden;
 Ach! 't is voor alle ding een ongeluckigh man,
 Die staegh gepijnight wort, en nimmer vlieden kan.
 Noch wort de Wijfste Vorft al harder aengedreven,
 Om aen een boofde vrou haer mate vol te geven;
 Hoort, wat de Koninck feyt; hy beelt haer wesen af
 Of met de weerde doot, of met het droeve graf.
 Siet wat een bitter woort! wie kander leeger dalen?
 Wie, met een hooger vloeck de vrou en over-halen?
 De doot befluyt 'et al, de doot is volle pijn;
 Noch fijnder, even hier, die vry geftrenger fijn,
 Noch fijnder die het wijf vry laeger willen ftellen,
 Want kruyten uyt het graf, en daelen in der hellen,
 Jae roepen dat een wijf vol hatigh onverftant
 Is flimmer als het vryf, dat sonder cynde brant:
 Ick fchricke van het woort, ick trille mette leden,
 Maer, vrient, die foo gevoelt, nu fleg doch eens de reden,
 't Is, mits het eeuwigh leet maer boofde mensche knaegt,
 Daer meest een vinnigh wijf de beste fielen plaeght.
 Ey lieve 't is genoech, 't is al te veel gefproken,
 't Is al te lang gedraelt by dese droeve fpoeken,
 Ghy, foo u teer gemoet de felle woorden haet,
 Soo maect, ô fedigh hert, u verre van de daet.
 Leert, jonge vrouwen, leert voor defen grouwel fchro-
 men,
 En laet die quaden naem u nimmer overkomen;
 Want als 'er eenigh mensch u desen tijtel geeft,
 Die noemt u in der daet het fimfte dat 'er IEEEFT.
 Treet in het tegendeel, daer vloeyen foete dingen,
 Die uyt de volle pen, als uyt een ader fpringen;
 Daer wort het edel pant, de weerde vrou, vereert
 Metal dat oyt de mont fijn leeven heeft geleert.
 Wie kan een fedigh wijf, gelijk het dient, verhoogen?
 Sy is aen haeren man een welluft fijner ooggen;
 Sy is aen haeren man, en al het huys, fy is
 Gelijk een fachte lauw ontrent de liecken vis;
 Sy is gelijk een fchip, dat over zee gevaren
 Vervult het gansche lant met alle nutte waren;
 Sy is een hooft-juwel, een kroone voor den man,
 Die hem en binns huys en buyten eeren kan;
 Sy is gelijk een tuyn, die, om den hof gevlochten,
 Bewaert het edel fruyt van alle snoep-gedrochten;
 Sy is een foete plant, een rechte vyge-boom,
 Die oock een dullen ftier kan houden in den toom; *a*
 Sy is een gulde krans, een reyn en edel wesen,
 Eeneygen Gods-gefchenck, van duyfent uyt-gelefen; *b*
 Sy is een klare lamp, een gulde kandelaer,
 Die al het huys verlicht, doch meest haer echte paer; *c*
 Sy is een wijngaert-ranck, die met haer koule blaren
 Hem, die haer siele mint, van hitte kan bewaren; *d*
 Sy is de wijnftock selfs, vol vrucht, en foete vreught;
 Sy is een stille ree, een haven voor de jeught; *e*
 Sy is gefuyvert gout, (*f*) dat, even niet gedragen,
 Wort nimmer van dē roeft, van fchimmel niet beflagen;
 Sy is een fchoon juweel, dat glinfert in der nacht;
 Sy is een rijcke fteen, maer echter wonder facht; *g*
 Sy is gelijk de fon, die met een helder fchijnen
 Doet mist, onguere lucht, en alle quaet verdwijnen,

a Dinet. Hierog. lib. 2. cap. Figue: verbaelt dat een vafende ftier een een vyge-
 boom gebonden, dadelick maek en ftill wort; en van de duffligheit geneest, en
 verklaert dat hier door een vrieddelicke vrouwe vranonts is afgehelc geweest.
 Plinius hœ de Caprifico traadt lib. 23. cap. 7. vide Gal. Catalog. lib. 11. qui rei
 causa in indigore conatur.
b Syrach. 12. 2. 4 Syrach. 26. 2. c Syrach. 36. 24.
d Plalm. 123. 3. e Plut. de Educac. liber.
f Syrach. 7. 22. g Prov. 31. 10. Syrach 26. 21.

Verfacht de wrange twist, al isse byster scherp,
 Een wijf, een vlytigh wijf, is jae een Davids herp. 4
 O dat nu eenigh mensch het wesen deser vrouwen
 Vermochte, nae den eyfch, metoogen aen te schouwen,
 De siele ging hem uyt, door ongemete vreught,
 O! noyt volmaeckte lust als in de ware deught.
 Soo liefghy dan begeert, dat alle soete namen
 Gelyck een gulde krans om uwe leden quamen,
 Soo let op u gelaet, u tong, en gants bedryf,
 En weest, tot in der doot, een vyant van gekijf.
 Jaeght domheynt van den geest, en leuyheynt uyt de leden,
 En sathynt van den buyck, en stuerheynt van de seden,
 En tweedraght uyt 'et huys. een vrouwe sonder rust,
 Een trouwe vol verdriets, een leven sonder lust.
 Maer laet ons vorder gaen en goede regels leeren,
 Hoe dat de siele mocht haer tochten overheeren,
 En hoe een jonge vrou haer korfel onverstant
 Mocht krijgen in den room ook midden inden brant.
 Voor eerst soo is het nut, wanneer men kooft te voelen
 Dat eenigh slim geswel in ons begint te weelen,
 Sich strax te maecken op, en van den eersten aen
 Met alle tegenweer het quaet te wederstaen.
 Wort u de mont geneught tot roepen, kijven, tieren,
 Gelyck men vint te sijn der grammeluy manieren,
 Helt met geheele macht, helt naer het tegendeel;
 En doot, als in de wiegh, het bitter huys-krakeel.
 Giet water in de vlam, en hoe de selle vlagen
 Het vyer door meerder kracht sijn beesigh uyt te jagen,
 Ghy, pijnnt u des te meer, al eer u tonge schelt,
 Te stillen haer geluyt, te stuyten haer gewelt.
 't Is waer, daer is een tijt dat roepen, schelden, tieren
 Van Gode wort belast aen alle teere dieren;
 Maer dat is dan alleen, wanneer een rouwe gast
 Haer grijpt, oneerlick voelt, en aen de leden tast:
 Daer is de rechte stont om luy te mogen schreeven,
 Wel roept dan watje meugt, ja brielt gelijk de leeuwen,
 Daer is het schelden nut, en dient tot uwer eer
 Maer by een weerde vrient en past het nimmermeer.
 Siet als de vyfste Grick (b) begonde stil te spreken,
 En door een soete stem sijn woorden af te breken,
 Dat was een seker merk dat hy een selle vlam
 Wert in de geest gewaar, en in de borst vernam,
 De jeugt hem toebetrouwt wist strax hier uyt te merken,
 Dat hy met alle macht was beesigh om te werken
 Ontrent het vinnigh deel, dat hem de gal ontstack,
 Waer uyt hy naderhant gewisen honigh track.
 Als Pallas op een tijt eens wilde leeren spelen,
 Eens wilde met de sluyt en deuntjen leeren quelen,
 Juyst daerfe neder sat, ontrent een klare beek,
 En in de stille bron haer eygen wesen keeck;
 En datse door den wint sagh haere wangen swelllen,
 En haeren teeren mont in vreedde bochten stellen,
 Weg, sprak de wijfe maegt, de sluyt en dient my niet,
 Om dat men van het spel soo bijster leelick siet.
 Ick wou dat alle tijt, als u de gramfchap quelde,
 Men strax in u gesicht een klaren spigel stelde,
 Ick weet indienje saeght hoe sel u wesen stont,
 Ghy soud van stonden aen verstellen uwen mont:
 Want alsje saeght het vyer uyt u gesichte breken,
 U tanden 'tflamen slaen, u hayr om hooge steken,
 U wangen opgepuylt met root gespickelt vel,
 U mont in vuyle schuym, u aders vol geswel,
 In 't korte, soo gestelt gelyck de dulle vrouwen
 Die Bacchi weelde-seest hier voormael gingen houwen,
 a On spreekwoort; sijn, dat de vrouwe de borer moet gelyck sijn, die alle ding
 verbeteret.

b Socrates, vide ad hoc Senec. De Ira.

Onstuymigh. sonder eer, uytmondigh, en seer los,
 Tot niet ter werelt nut, als tot het woefte bos.
 Ghy soud van stonden aen den horsel laeten blijen,
 En, met een stilgemoet, een soeter waeren krijgen,
 En worden datje waert; ghy soud van stonden aen
 Verfoeyen u gebreck, en tot de reden gaen.
 Ghy soud met beter vrucht den spiegel hier gebruycken,
 Dan als ghy toyt het hoof met vreedde koop-partycken
 Men houd dat aen de vrou het sijn Veneets gelas
 Tot geen soo nutten ding, als hier, en komt te pas.
 Doch om een sachten aert ten vollen uyt te werken,
 Soo dient een sedigh hert ten nausten aen te mercken
 Hoe eens her leven was van dat onnosel Lam,
 Dat tot ons eeuwig heyl hier in de werelt quam:
 Ey! spiegelt een ander ey spiegelt uwe leden,
 Ey spiegelt u gelaet, ey spiegelt uwe seden,
 Ey spiegelt u gepeys, en uwen broofen geest,
 Ey spiegelt alle ding, maer uwe tochten meest.
 Leert daer ootmoedigh sijn, leert harde sinnen buygen;
 Leert liefde, leert gedult uyt sijne volheynt suygen,
 Leert daer, met alle vlijt, verheeren u gemoet,
 Leert drijven uyt de borst al wat den horsel voed.
 Al spiegelt eenigh mensch oock in de beste glafen,
 Hy sal mischien te meer van eygen liefde rasen,
 Of blijen evenwel gelyck hy eertijts was,
 Maer 't is een ander ding met dit geuyvert glas.
 Hier schuyt een wonder kracht, die noyt en is gelesen,
 Want die het wel gebruyckt, die krijgt een ander wesen:
 Al wie sich hier beschout, en dat in waere vlijt,
 Wort schoonder alle daegh, en beter al'e tijt.
 Treet vry in dese plicht, en dat met alle krachten,
 En treckt uyt desen glans u soete vroegh-gedachten;
 Vernieuw 'er menighmael, en tracht 'er vlytigh naer,
 Dat in u Christi beelt magh worden openbaer.
 „Daer is geen nutter ding tot alle goede plichten;
 „Als in u eygen hert een vierfchaer op te richten;
 „Als in u eygen borst te doen een strenge eys,
 „Tot laste van de spijt, en alle slim gepeys.
 „Daer is geen nutter ding, als in sijn eygen selven
 „Met innigh onderfoeck te graven en te delven,
 „Te soeken met bescheyt wat onkruyt dat 'er schuyt,
 „Die ondsen geest verwoest, en sijnen hof vervuylt.
 Pijnt u met alle sorgh, en met geheele krachten,
 Te proeven uwen geest, te siften u gedachten,
 „Niet dat ons beter sticht, of nutter dingen leert,
 „Als dat men sijnen geest geduerigh ommekeert.
 Soo haelt een grooter licht de mane sal verjagen,
 Ghy, nae den goeden God te hebben opgedragen
 Een offer van gedanck, maect flux een vast verbond
 Voor eerst met u gemoet, en dan met uwen mont;
 Beveelt 'et uwe siel, gebiet 'et uwe sinnen
 De gramfchap niet een sier op u te laeten winnen,
 Belast 'et u gemoet, wat u geschieden kan,
 Niet, als een soet gelaet, te toonen uwen man.
 „Ten is met geen en mont by menschen uyt te spreken,
 „Hoe seer een goet beslyt kan swacken ons gebreken;
 „Hoe licht men vuyl bejagh uyt onse leden driest,
 „Indien een voor-gepeys de swacke sinnen stijft.
 Wanneer een dapper heldt is met de gantsche krachten
 Geduerigh in de weer om eenigh slot te wachten,
 Wie kan het immermeer door listen ondergaen?
 Die op den vyant wacht, die kan hem tegenstaen.
 Als wederom de son is van de kim gevloten,
 En datje dijnen man hebt goeden nacht geboden,
 U kinders swijgen stil, het licht is uytgebluft,
 En al u dienstbaer volck geniet de soete rust.

Ghy, eer de soete slaep koomt over u gekropen,
 Gaet in u eygen self, doet uwen boesem open;
 Daelt in u innigh hert, doorsoeckt u ganfche siel,
 En let eens waerse stont, en waerse neder viel.
 Eyscht staet van u gemoet in alle quade slagen,
 Proeft u geheele macht, en wafte kan verdragen,
 Dat goet is treckt het op, dar quaet is druckt het neer,
 Soo wort u siele kalm in dit onltuymigh Meer.
 „Ghy kont uyt uwe borst en uyt u eygen wesen
 „Het meeste voordeel doen, jaec groote dingen lesen,
 „Die niemant anders werckt, want eygen ondersoek
 „Gaet dieper als de kunst en als een geestigh boeck.
 Hier heb ick wat te ras, daer al te snar gesproken,
 Hier is een haestigh woort my uyt den mont gebroken,
 Daer heb ick mijnen heer een stuere gesicht getoont,
 Wat ging mijn sinnen aen: hy dient te sijn verfoont.
 Hooft oir, en wacker oogh, die met te rassche klachten
 Koomt slooren mijn gemoet, en roeren mijn gedachten;
 Wat let u menighmael soo licht te sijn gestoort,
 Of om een stil gelaet, of om een enkel woort?
 Wat koomt u in den sin oock dieckmael kleyne faecken
 Verkeert te nemen op, en harigh uyt te maecten?
 Wat schort u, grilligh volck, soo licht te sijn beweegt?
 Ey weeft, nae desen, weest gesser als je pleeght.
 Enghy verdwaelde siel, wat let u soo te swellen,
 Met dat of oir of oogh u dit en gint vertellen?
 Hoe wort u moedigh hert soo veerdigh omgevoert
 Oock daer ghy menigmael maer aen en wort geroert.
 Ghy woonplaets van belcheyt, moct alle twist verhoede,
 Moet niet als soete rust in uwen boesem voeden,
 Siet! schoon ghy jaren lang den spijt in u behout,
 U loon is anders niet, als dat 'er u berout.
 Gedenckt dat wrange twist verhindert u gebeden,
 Hoe kan een vinnigh hert tot sijnen Vader treden;
 Hy is de liefde self, hy wil een sachten geest
 Die alle menschen lieft, en sijne wetten vreeft.
 „Eendie tot sijnen God in vrede wil genaken,
 „Moet aen sijn even mensch al voren vrede maken,
 „Weet dat God in den geest noyt rechten vrede geeft,
 „Dan als men in het vlees in soeten vrede leeft.
 „Wie in sijn herte dorst om dit en dat te wreken,
 „Die maect hem onbequaem tot God te mogen spreken,
 „En wie dat heyligh werck uyt sijnen huysle sluyt,
 „Die jaeghter van gelijck des Heeren segen uyt.
 „God is een stil gemoet, die niet en is te vinden,
 „Noch in het felle vyer, noch in de snelle winden,
 „Maer in de sachte lucht, wie sijne gunst begeert
 „Die maecte dat hy twist uyt sijnen huysle weert.
 En ghy, ó gladdetong, ó rapste van de leden,
 O tael-man van de siel, ó beelt van onse seden,
 O kleyn, maer wonder ding; ó roer van al het lijf,
 Ey vaert niet haestigh uyt, maer blijft in u bedrijf.
 Dat noyt uyt u verwelc een woort en koom gevolgen,
 Ten sy in vollen raet te voren overwogen;
 „Want die, aler hy spreekt, sijn reden niet en proeft,
 „Die maect sijn eygen hert of sijnen vrient bedroeft.
 „Of somtijts onder een de losse sinnen woelen,
 „Maect dat 'et evenwel geen mensch en kan gevoelen;
 „Ten is geen rechte geck die mette sinnen malt,
 „Maer die met open mont in dwafe redenen valt.
 Ghy kond, indienje wilt, beleefde woorden spreken;
 Sal dan footeeren lid gelijck een slange steken?
 Ghy hebt en goet en quaet, en't kost u even veel;
 Wel, slaet dan soet geluyt, of'hou't 'et in de keel. 4

Dan't is voor dese tijt al lang genoegh gekeven;
 Al wat voorleden is dat wil ick u vergeven,
 Alleen draeght goede forgh, nae desen nimmermeer
 Te vallen in verchil met uwen overheer.
 Indien ghy neerstigh zijt, om dit gerecht te plegen,
 En wilt in alle ding u feylen overlegen,
 Daer is geen twijffel aen, ghy wilt in korten stont
 Sijn beter in de borst, en sachter in de mont:
 Want als het fondigh vlees sal hebben waergenomen,
 Dat jaec sijn gants bedrijf moet voor den rechter komen,
 Want worden aengerast, en lijden harde tucht,
 't Is seker, alle vuyl sal tijden op de vlucht.
 Laet een, die schuldigh is, voor sijnen rechter setten,
 Hy sal weemoedigh zijn, en schromen voor de wetten,
 Hy sal met vreesfe staen, en beven voor den Raet,
 En krijgen mette schrick een af-keer van het quaet.
 Gedenckt dan alle daegh (b) uw faecken aen te klagen,
 En wat'er qualick wil voor uwe bank te daegen,
 En, als u dan de geest is dwec gelijck een schaep,
 Soo geeft u ziel aen God, uw oogen tot den slaep.
 Ghy sult dan wonder sacht te bedde zijn gelegen,
 En met een stil gemoet tot ruste zijn genegen;
 „Want als men is verlost van innigh huys-krakeel,
 „Soo rust het vreedsaem hert als lag het in fluwel. 6
 „Ghy kont, door vast geloof, tot uwen Godt genaken,
 „Ghy kont door soete min een ander eygen maken,
 „Maer om op u gemoet te krijgen volle macht;
 „Dat wort maer door gedult ten vollen uytgewracht.
 Laet ons nu vorder gaen, en voor het lesse schrijven,
 Hoe dat een vrouw en hert in ruste mochte blijven,
 Mocht krijgen metter tijt een onbewogen stant,
 Mocht sonder hitte zijn, oock daer een ander brant.
 Ick weet hoe diep het is in menigh wijfgeschreven,
 Dat geen onstuymigh hoofd iet toe en is te geven;
 Uyt vreesfe dat de man hem licht gewinnen sou,
 Om ick en weet niet wat te woeden op de vrou.
 Vriendinnen, hoort een woort: geen leet te willen dragen
 Sijn rancken van de jeught, en onbewuste slagen;
 Geen mensch die menschen kent en sijn beroep ver-
 staet
 En wees oyt echte wijf tot soo bekaeyden raet.
 Ick weet, dar menigh man heeft ongetoomde sinnen,
 Maer die en zijn voor al met schelden niet te winnen,
 Ick weet dat menigh hoofd verdruckt sijn eygen lijf;
 Maer dat en sach men noyt gebecterd door gekijf.

Hier dient geen sture mont, geë vinnigh tegenspreken
 Lecht harde keyren sacht, ghy sultfe lichter breken;
 De daet die wijstfe uyt, een rouwe kegel berst,
 Indienfe sachte leyte, cer datfe wort geperst.
 Ick heb het onderfocht, dat even harde keyen
 Met kuffens onderleyt, zijn beter om te scheyen
 Als op een vaste rots, of op een sellen steen,
 't Is hinder hart en hart te dringen tegen een.
 Dereden heeft geleert, hoe door onstuymigh spreken
 De man wort aenghist om selder uyt te breken,
 Daer anders soete tael met reden angeleyt,
 De tochten neder set, en sonder hinder scheyete.
 Men kan oock, jonge vrou, met soete woorden dringen,
 Met sachte lippen slaen, met wel te spreken dwingen;
 Ghy, legt eerst uwen vrient en sijne tochten sacht,
 En dan gaet deftig aen, als met de ganfche macht.

b De Apostel Hebr. 3. 12. vermaent de geloovige, haer selven te vermannen alle dage soo lange als 'theaden genaemt wort, en dat om een gewichtige reden, op dat niemant onder hen verharer en worde door de verlijdinge van de sonde.
 c Leght ghy u, soo sult ghy u niet wiesfen, maer soete slagen. Evov. 3. 24.

a Blaess in het wonsken, soo wort daer een groot vyer van, moer spout ghy daer op, soogaet het vyer, en beyde kint uyt: woen mans kenen. Syrach. 28. 14.

O! woude maer de vrou beleefde woorden spreken,
 Sy konde rotsen selfs en harde klippen breken,
 Waer toe een felle tong die in de sinnen bijt?
 Allcen een soete mont is meester van de spijt.
 Gaet in beleeftheyt voor. exempelskonnen leeren;
 Wy drinken in den aert van die met ons verkeeren:
 Siet als 'er eenigh wilt wort onder ons gevoet,
 Al was het byster wreet, en wort ten lesten soet.
 De leeuw, die niet en weet als van onaerdigh krijten,
 En met een fellen tant te schueren en te bijten,
 Indien hy wort gestreelt, al is hy wonder straf,
 Noch leyth hy met 'er tijt sijn felle stuypen af.
 Of schoon een dullen bock met ongetemde sprongen
 Door al de kudde raest, soo maer een herders jongen
 Hem troetelt aen de baert, al is hy wondergram,
 Hy kropt sijn tochten in, en wort gelijk een lam.
 Men noemt ons seker wijf, die hadde voorgenomen
 Niet in den echten staet haer leven oyt te komen
 Als met een selsaem mensch, die in sijn eerste trou
 Was felen hart geweest ontrent sijn echte vrou:
 Sy wilde (soo het schein) hier op der aerden lijden,
 Om, wat het vlees gebiet, te beter af te snijden,
 Sy wilde met gedult haer geven in de pijn,
 Op dat haer gulle jeught mocht ingebreydelt sijn.
 Het valt om dese tijt dat tweederhande lieden
 Haer dienst, haer volle gunst, haer trouwe komen biedē;
 Een is 'er voor beleef aen alle kant vermaert,
 Een ander voor een nuerck van ongetoemden aert.
 De leest had niet alleen sijn eerste wijf gesmeten,
 Maer scherlinx menighmael haer op het lijf geseten,
 Oock daer het yder sagh, en desen onverlet
 Sy jont het korfel hooft voor al het echte bed.
 Een yder is verbaest in dese vremde streken,
 En om de jonge vrou met jammē aengefeken;
 Een yder heeft het oogh geduerigh over haer,
 Men wort noch evenwel geen ongemack gewaert.
 Sy staen te famen op, sy gaen te famen slapen,
 En leven onder een gelijk gepaerde schapen.

En hierom riep het volck, dat jae een soete vrou
 Is moeder van de rust en ruste van de trou.
 De daet die wijst het uyt, dat sachte troetel-woorden
 Sijn aen een gram gemoet gelijk als taye koorden,
 Sy binden alle lucht, en stremmen hevigh bloet,
 En maecten dat de spijt haer woelen laeten moet.
 Dus foo ghly sijt gefint een korfel hooft te winnen,
 Soobreydelt u gemoet en ongetoemde sinnen,
 Een sacht, een vlytigh oogh, een soete vrouwe-tael
 Dringt in het steenigh hert, en dwingt oock vinnig stael.
 Het is een slim gebreck op yder woort te dringen,
 En nae den quaetsten sin te wraken en te wringen,
 Te trecken alle ding tot twist en huys-krakeel,
 Ghly (wat ick bidden magh) betracht het tegendeel.
 Laet schimp als ongemerckt, laet harde woordē vliegen;
 En wilt u eygen oor, en eygen oogh bedriegen;
 Offsontijts eenigh woort een harden prickel heeft,
 Ten gaet niet dieper in als ghy het plaets en geeft.
 De vruchten van de pers in 't eene lant gelesen
 Die vint men ongesont, ja slim vergif te wesen,
 Maer geeft den boom alleen den such van soeter kust
 Het fruyt is sonder leet, en dienstigh voor de lust.
 Een hoort 'er schamper jock, en lacht met luyder kelen,
 Een ander kropt 'er in, en gaet 'er onder quelen.
 Het is een vaste les, de kost is nae den mont,
 De vruchten naer het lant, de woorden nae den gront.
 Of schoon dan menighmael gestrenge buyen wayen,
 Wilt al wat bitter is ten besten ommedrayen:
 Daer come wat 'er magh, dat hart en schamper luyt,
 Maeckt dat 'er evenwel ten goede sy geduyt.
 Ghy siet een honde tong het quaerste seer genesen,
 En sal een vrouwe tong van minder krachten wesen?
 Neen, teere dieren, neen, laet immers uwen mont
 Niet sijn van slimmer aert als lobben uwen hont.
 Wort u Ken weet niet wat van uwen man verwenen,
 Het dient u, sedigh hert, met suycker op te wenen.
 Niet in den mont gekauwt, niet wel-tijts enkel waen.
 Maer van een grinnig woort te knibbel wreken.

Siet! als de snelle bie gaet in de groene dalen,
 Gaet uyt het woeste bosch haer edel voetsel halen,
 Sy't haer op den tym, en suyght het bitter kruyt,
 En treckt'er heylsaem in was soeten honigh uyt.
 Vriendinnen, wilt het ooghe veel op de byen keeren,
 Ghy kont een groote deught van kleyne dieren leeren;
 Maectt van het bitter soet; treckt honigh uyt de gal;
 Dat maectt een jonge vrou den man seer lief-getal.
 Doch soo ghy niet soo verr' u tochten weet te breken,
 Soo mijt, ten minsten, mijt het quetter tegenspreken:
 Al hebje schoon gelijk, ghy des al niettemin
 Houd, niet de spraeck alleen, maer oock u reden in.
 Een man die sijnen geest in gramschap voelde stijgen,
 Voor hooger twist beducht, geboort het wijf te swijgen:
 Maer sy riep des te meer; ick houde mijnen mont!
 Mijn moeder was verblijt om dat ick spreken kond.
 Uw' moeder, sprack de man, mocht over u besteden
 Wel ruym seer blyde sijn, ja beter lijnt te vreden,
 Om dat haer grillig kint bequam een eerlick man,
 Die haer onstuygmigh hooft soo duldigh lijden kan.
 Het wijf had ongelijck. ghy, slacht de medecijnen,
 Die brant en heete sucht met koude doen verdwijnen;
 Maectt dat een stil gedult u gantsche sinnen koelt,
 Wanneer u wederpaer in heete posen woelt.
 Hoe dat hy hooger rijft, wilt des te laeger sijgen,
 Hoe dat hy luyder roept, wilt des te sulder twygen;
 Hoe dat hy felder swetst, en sonder reden baert,
 Ghy, wint hem des te meer door uwen soeten aert.
 Wat kan doch slim gemor, of vinnig tegenstreven,
 Als stoffe tot het vyer, en een nieuwe voncken geven?
 Het onweer heeft gedaen, soo ghy maer uwen mont
 Een weynigh, jae alleen een weynigh houden kont.
 Siet! buyten alle werck, en door een enkel twygen,
 Is ruste voor het huys, is lof voor u te krijgen;
 Wat is 't dat eenigh mensch u beter raden kan,
 Als sonder iet te doen te stillen uwen man?
 't Is eere, jonge vrou, in dit geval te wijcken,
 't Is kunst daer het dient het seyl te konnen strijcken;
 Men segge wat men wil, die selle wraecke broet,
 Heeft ja een slaven hert, en niet een hoegemoet.
 Siet al het vuyl gespuys is veerdig om te wreken,
 Een muis bijt diese raect, een bye weet te steken,
 Een mijs kan hinder doen, een domme mossel nijpt,
 Een netel broeyt terstont een diese maer en grijpt.
 Wat wijle dat ick seg? royt maer een kegel henen,
 Sy geeft haer weder op, en springt u voor de schenen:
 Daer is 'k en weet niet wat, daer is een wreede geest
 Oock in het slimste ding, oock in het minste beest.
 Aensiet de menschen selfs, wie kander weynigt dragen?
 Een kint van kleyn begriip, een man van oude dagen,
 Een die in sieckte queelt, een die van honger klaegt,
 Of die een innig quaet in sijnen boesem draegt.
 Het slimste datmen weet is veerdig om te buyten,
 Is veerdig uyt der aert tot stooten en tot smyten;
 Maer die in recht gedult de wraecke wederstaet,
 Die voed een hoogen geest, die na den hemel gaet:
 O! die met recht gedult sijn tochten heeft gebroken,
 Heeft op den besten voet sijn ongelijck gewroken:
 O! die sijn eygen hert met krachten overwint,
 Bedrijft een ridder-stuck het schoonste datmen vint.
 Ghy segt; 't is welgeseyt en weerdig om te merken,
 Maer wie dog heeft de macht die uyt te konnen werken?
 Wie is 't die niet en wrockt, en nae de wrevel helt,
 Wanneer een hevigh man met vollen monde schelt?
 a Blieft in het onwacker voed in wijt-beroemde scholen,
 op, soegaet het wjs, en beyde: swack om niet te dolen;

Wy hebben noyt gesien, of uyt de kunst geleert,
 Hoe dat een vaste siel haer tochten overheert.
 Wy sijn maer tanger volck, en niet als swacke vrouwen,
 Wie kan, oock daer het klemt, de sinnen weder-houwen?
 Laet dat die mannen doen, die mits een grijsen baert,
 Gaen boven haer gemoet, en tegen menschen aert.
 Met oorlof, jonge vrou, weegt beter uwe saecken,
 Let hoe het overal oock slechte lieden maecten;
 Let op u eygen selfs. de minste van het lant
 Betoomen menigmael het grillig onverstant.
 Siet, als 'er eenigh mensch in dilluhy is gevallen,
 Wie is 't die sich ontset om eenigh selfsaem rallen?
 Als iemant leyt en slaept, en dringt u op het lijf;
 Ghy kiest een ander plaets, en vorder geen gekijf.
 Als iemant u bespot, wanneer hy is beschoncken,
 Ghy seght in u gemoet, de wijsheyt is verdoncken.
 Als iemant koortsig is, en raelt 'k en weet niet wat,
 Ten wort by niet een mensch ten quaden opgevat.
 Een meyt om loon gehuert sal haer geduldigh dragen,
 Al krijgste van een kint by wijlen harde slagen;
 Een die in maenucht woelt, al schopter hy met de voet,
 Maectt ons eē droevē geest, maer nimmer hittig bloet.
 Koom hier nu, jonge vrou, en geest eens goede reden,
 Waerom dit met gedult wort al-te-mal geleden,
 Daer echter u gemoet niet overfetten kan
 Een vry of schamper woort van uwen eygen man?
 Gy antwoort so het schijnt: Men duyd'et hem ten besten
 Als hy, die qualick doet, is dul en buyten westen;
 Maer eē, wiens korfel hooft sijn vrouwe niet en spaert,
 Heeft anders geen gebreck als sijnen boosen aert.
 Ick segge wederom, dat alle gramme stuypen,
 Die als een heete koorts door onse leden kruypen,
 Sijn enkel rasery, en korte dulligheyt
 Die met een hevigh vier in onse sinnen weyt.
 Is dan u weerde vriend van dese wesp gestekten,
 Ick bidde, pleegt gedult, en laet het vinnig spreken,
 Onthaelt doch uwen man op soo beleefden voet
 Gelijck een slechte meyt oock vreemde kinders doet.
 Ick heb een foete streeck op dit geval geselen,
 Die aen het echte volck sal dienclig konnen wesen,
 't Is nut te sijn bedacht en weert te sijn besint
 Al wat men overal in oude boecken vint.
 Als in voorleden tijt het wijt-beroemde Troyen
 Sach hare borgery door alle landen stroyen,
 Sach midden in de stad haer straten overmant,
 Haer mueren omgestort, haer poorten afgebrant;
 Doen was 'et dat het volck, met hier en daer te varen,
 Versleet in ongemack veel ongeruste jaren,
 Tot dat het op een tijt een schoone kult vernam,
 En met een moede vloot tot in den Tyber quam.
 De mannen gingen op, en sprongen aen de stranden,
 Begeerig om te sien de nieu-gevonde landen,
 De vrouwen onder een, gaen sitten aen de vloot,
 En keken hoe de stroom voorby den oever schoot.
 Hiertijt'er een te werck, en stelt haer om te klagen,
 Hoe grooten ongemack nu lange was gedragen,
 Soo van de sture zee, als van den harden wint,
 En al om dat de mans tot dwalen sijn gesint.
 Ey! laet ons, sprak het wijf, voortaan niet langer reyfen,
 Maer liever om gemack en om de ruste peyfen;
 En, om hier al het volck te houden in het lant,
 't Sa, laet ons al de vloot gaen steken in den brant.
 Men hout'er kort beraet, de vrouwen aen gedreven
 Door onderling vermaen, beginnen vyerte geven;
 Daer rijft van stonden aen, daer rijft een swarte vlam,
 Die, soo het schijnen mocht, tot aen den hemel quam.

Het wacker manne-volck, nu midden in den lande,
 Verwondert van het licht dat flickert aen de strande,
 Koomt al te famen af, en maectt een vast besluyt
 Met alle tegen-weer het vyer te blussen uyt.
 De vrouwen sien het heyr in haesten neder komen,
 En worden van den angst geweldigh ingenomen.
 Haer innigh herte klopt, haer gantsche leden slaen,
 Vriendinnen, roept 'er een, wat dient 'er nu gedaen?
 Wy sien, de snelle vlam is over al gevlogen,
 De luycken enkel vyer, de masten omgebogen,
 De seylen afgesengt, de kabels in den brant,
 Soo dat 'er niet en rest van al het sijde-want.
 Wat raet tot ons behout? Om niet verfelt te schijnen
 Sy loopen tot de mans, een yder nae den sijnen,
 Sy vallen hun te voet, en kennen haere schult,
 Sy roepen om verdragh, en bidden om gedult.
 Sy brengen aen den dagh haer aengebore streken,
 't Is niet als honigh raet dat alle monden spreken;
 Een yder stelt te werck het beste dat sy kan,
 Na datse weet te zijn den aert van haeren man.
 Hier koomt een aerdigh dier en stelt haer om te vleyen,
 Een van ged weeger aert die set 'et op een schreyen;
 Een derde brengt 'er by dat jonge vrouwen doen,
 En foeckt een korfel hooft te payen met een soen;
 Een vierde, nu bedacht, mengt onder haer gebeden
 En woorden van gewicht' en buyfelicke reden,
 In 't korte, wat de kunst tot vrede dienstigh acht,
 Dat wort daer uyt-gekipt, en in het spel gebracht.
 Van noot een deugt gemaect, een yder spreekt ten bestē,
 En raet de mannen aen haer woning daer te vesten,
 De saecke wort gemeent, de gantsche kust beschout,
 En siet! dat was het volck dat Romen heeft gebout.
 Men hout 'et voor gewis, dat die haer mannen kusten
 Vermochten aldermeest om daer te blijven rusten,
 Om daer te mogen zijn, vermochten aldermeest
 Tot vrede van de mans en haeren wrangē geest. *a*
 Ick segge voor besluyt, hoe seer het is verkorven,
 De gunste van de man kan lichte sijn verworven,
 Soo maer een soete vrou haer tegen haren vriend
 En draegt gelijk het voegt, en spreekt gelijk het dient.
 Siet! als een korfel hooft met reden aengevochten,
 En met een teeren arm ontrent den hals gevlochten;
 Wort lieffelic gestreelt en vriendelic gekuft,
 Daer is geen twijffel aen, de wrock is uytgebluft.

Is dan u bed-genoot met gramschap aengesteken;
 Wat hoefte vreemde falf, of sap van apotheken,
 Of gom van over zee, of ander selfaem kruyt,
 Dat, ick en weet niet waer, in vreemde landen spruyt?
 En loopt niet in het wout om wortels uyt te delven,
 Gebruyckt in uw en noot, gebruyckt u eygen selven,
 Gebruyckt u beste falf, een plaester van de mont;
 Of sooje noch mischien iet beters dencken kont.
 Al wat het huys vereyft, om in gemack te leven,
 Dat, is uyt eyger aert, de vrouw en ingeschreven;
 Wat dienstigh wesen kan te koelen heeten brant,
 Dat is van eersten aen de vrouwen ingeplant.
 Maer 't is hier niet genoegh uw gunst te laten smaken,
 Ghy moet oock uwen man geen quade vrienden maken,
 Niet hitsen tot de spijt door uwe tusse-spraeck,
 Niet trecken in krakeel, of tot de felle wraeck,
 Al valt 'er eenigh ding van deef' en die te klagen,
 En wilt 'et uwen man niet hatigh overdragen;
 Een saecke neem ick uyt. en houd u nimmer stil
 Indiender oyt een boef u eere krencken wil,
 Dat sy den man gefeyt: want dit bejagh te swijgen
 Doet licht een die het raect een vrent bedenken krijgen;
 Het is aen menigh wijf tot grooten rou gestreckt,
 Om datse voor den mandit hadde toegedeckt.
 In ander kleyn beflagh en wilt hem nimmer tergen,
 Of uyt een lichte waen tot wrake komen vergen,
 „Het is een kints gemoet, dat licht en haestig klaeght;
 „En 't is een Christen hert, dat leet geduldig draeght.
 Enghy, ó deftigh man, indiep op alle vlagen
 U vrouten is gewoon aen u te komen klagen,
 En neemt 'et sydy wijs, niet al te byster hoogh,
 Ook schoon de tranen selfs haer puylen uyt het oogh;
 Weet dat haer wack gemoet is in der haest bewegē,
 En om een kleyn geval als uyt 'er har getogen;
 Dus wat hier in gebeurt, ontfet u niet te ras,
 Maer siet eerst wat 'er schuyt, en wat de reden was:
 En weegt niet al te swaer de pruytjens van de vrouwen,
 Weet datse menighmael op weecke gronden bouwen;
 Sy morren onder een om ick en weet niet wat,
 En dickmael koomt de wrock maer 'uyt een gote-gat.
 De man moet hooger gaen. en met gebeer-krakeel n
 Niet lichte zijn gemoeyt, niet lichte mede-deelen,
 Niet lichte korfel zijn, niet angstigh gade slaen;
 Want vrouwen kneuter-sucht is veel-tijts enkel waen.
 Gewis soo eenigh man wil vrouwe-knibbel wreken,
 Hy sal hem sonder noot in veel berouete steken;
 Ghy

a Et hinc quidem morem involvit apud Romanos ut mulieres osculo propinquas salutaris, aut stare, de virtut. mulierum & Zwang. d. loe.

Ghy daerom, voor befluyt, veracht de vrouwe-twift,
 Al kijft dit foete volck, 't is weder haest gefliff.
 Dan iemant fal miffchien hier over komen vragen
 Wie, man of echte vrou, moet van de pays gewagen,
 Wanneerder eenigh leet den foeten vrede ftaeck,
 Of eenigh boos gepruyl de finnen gaende maeck.
 Ach! had een yder luft fijn gaven opte wecken,
 Men foud' dit geval niet eens in twijffel trecken;
 Men foud' man en wijf, als uyt een foete ftrijf,
 Sien ruymen haren geest van alderhande fpijf.
 Nu fiet men menigh paer, by wijlen gantfche weken,
 Gaen pruylen onder een, gaen muylen sonder fpreken,
 De wroock is al te fel, de fchande veel te groot,
 Om eerst het korfel hoofd te leggen in de fchoot.
 Bedaert u, Christen-volck, laet hoogmoet neder-dalen,
 Hier kan een laegh gemoet een hoogen prijs behalen:
 Fy hem die foete vreught met lange pruylen breeckt;
 Het is de beste fiel die eerst ten beften fpreect.
 Maer, defen onverlet, laet ons den lefer feggen
 Wie, man of echte wijf, gehouden is te leggen
 De gronden van den foen, en wie in dit geval
 Ten goede van het huys den vrede bouwen fal.
 Indien ick voor het volck de waerheyt magh getuygen
 Ick fpreke buyten fucht, de vrouwe dient te buygen,
 Te fwichten voor den man, dat heeft de beften fchijn:
 Het wijf moet over al de vrede-maekfter fijn.
 De man noch evenwel en dient hier niet te pruylen,
 Noch in een grauwe wolck fijn gunft te laeten fchuylen,
 Maer haer te nemen aen, en op den eygen ffont
 Te grijpen in den arm, te kuffen aen den mont.
 Doch fchoon het foo geviel (gelijck de wrange finnen
 In menigh felfaem hoofd niet licht en fijn te winnen)
 Dar lich miffchien de man hier toonde bitter-ffraf,
 En laet noch evenwel niet van het fmecken af;
 Ghy moet, gelijck een klis, hem aen de leden hangen,
 Hem grijpen om den hals, hem vallen aen de wangen,
 Hem kleven aen het lijf; niet stille, niet geruff,
 Tot dat de felle gloet ten leften is gebluff.

Of is miffchien de man van foo gedweege finnen,
 Dat hy oock voor de vrou den vrede wil beginnen,
 En door een fachten aert het wijf te boven gaet,
 Als vyant van de fpijf, en van de wrangen haet;
 Soo wacht u, fedigh hert, met onbeleeftde ftreken
 Hem van der hant te flaan, of voor het hoofd te fteken,
 Het is een flim bejagh, dat nicmant lijden kan,
 Wanneer een teere vrou is harder als de man.
 Het is een hels gebreck, dat alle menfchen vloecken,
 Het is van ouden tijt een monster in de boeck'en;
 Een grouwel in de ftad, een plage voor het lant,
 Ghy mijt, ô lieve, mijt foodanigh onverftant.
 Ick hebb' op dit geval een vreedde ftreck gelefen,
 Waer door in mijn gemoet verfchrickte finnen refen;
 Het leyf tot heden toe my in het hoofd en quelt,
 En fiet! tot u bericht, foo wort 'et hier gefelt,
TEn tijd', als Mahomet het rijk van Seven-bergen
 Quam met een magtig heyr aen dry geweften tergē,
 En dat het Christen volck te Torde figh beriet,
 Soo is in dat gewest een vreedde daet gefchiet.
 Een feker jong gefel, tot Varadjin geboren,
 Die hadde naer het oogh een vryfter uyt-gekoren,
 Gelijck de jonckheyt plagh, een net, een titfigh dier,
 Maer niet dan al te vol van ongeregelt vier.
 Want, naer het eerste foet van hare bruyloftis-dagen,
 Soo was de jonge vrou in vreedde luft geflagen;
 Een lincker haer bekenf genoot de meeftte vreught,
 En van haer fchoone verw', en van haer teere jeught.
 't Is maer een korte tijt (gelijck onkuyfche ftreken,
 Hoe feer men die bedeckt, licht komen uyt te leken)
 Het wijf wort nagespoort, en op de daet gevat
 Gelijckfe met den pol in haere lufften fat.
 Daer was in ouden tijt een ftrengere wet gefchreven,
 Voor man en echte wijf, die vuyle rancken drevē;
 Want als 'er eenigh menfch in defen grouwel viel,
 Soo wierd hem flux het lijf gefcheyde van de fiel.
 Niet dat 'er eenigh beul het fchuldigh hoofd genaecte,
 Het fweert werd toegeftaen die meeft de fchande raecte;

De vrou moest haren man, de man fijn eygen wijf
 Beklagen voor het Recht, en brengen om het lijf.
 Uyt kracht van defe keur in ouden tijt gefchreven,
 Soo werd het vuyl bejagh den Rechter aengegeven:
 O! wat een droef geval, als eygen vleys en been
 Staet voor den rechter-ftoel en buldert tegen een;
 De faecke wort bepley, de vuyle daet bewefen,
 Het vonnisingefelt, en openbaer gelefen;

De man krijght volle macht om fijn geleden fchand
 Te wreken aen het wijf, en dat met eygen hant.
 Daer wort de jonge vrou ter ftraffe wegh gedreven,
 Veroordeelt by het volck onweerdigh om te leven;
 De menfchen dringen aen, en woelen overhoop,
 Het lantschap waeght 'er van, de ftad is op de loop:
 De venfters fijn befeyt, de tuffchen-goten krielen,
 De luyffen fijn belaft met hondert duyfent fielen;

Een yder is bekeurt hoe dat het vreemt geval
En komen tot begin, en eynde nemen sal.

Het wif, in dit gevaer, begint terfont te fchreyen,
Te vallen in het stof, en haeren man te vleyen,
Dan rijftfe weder op, en maect een groot beklagh;
En druckt haer lijden uyt, foobitter alffe magh.

Hoe fulje, weerde vrient, hoe fulje konnengrievē
Een die ghy sijt gewoon met alle macht te lieven?
Hoe fulje brengen om u vleysen eygen bloet,
Den trooft van uwē fel, en luft van u gemoet?

Bedaert u dese mael, en wilt het my vergeven;
Ghy sult nae desen noyt, ghy sult u gantsche leven
Noyt lyden smaet of leet door eenigh mijn bedrijs,
Maer hebben over al eens gants oormoedigh wif.

Ick sal u slave sijn, en dat met al de leden,
Ick sal my op den neck geduldigh laten treden,
Ick sal, gelijk een worm die in der aerden wroet,
My wringen in het stof, en kuffen uwen voer.

Leght my de werelt op, oock sonder iet te myden,
Ick sal het, sonder leet, ick sal het willigh lyden:
Alleen doet my de gunst dat ick op desen dagh
De doot, en met de doot, de schande vlieden magh.

Eylaes de goede man, tot aen de sel bevlogen,
Koomt met een open hert haer om den hals gevlogen,
Doer, seyt hy, lieve doet dat u en my betaemt,
Ghy sult, noch heden self, mijn vrouwe sijn genaemt.

Hy kuffte voor het volck, en seyt noch ander-werven,
Ghy sult mijn vrouwe sijn, mijn vrouwe sulje sterven,
Houd maer u weerde lijf, houd onsen leger kuys;
Hy geeftse noch een soen, en leyftse wedert huys.

Ey! wat is van de mensch! de beste konnen vallen,
Siet, naer een korten tijt, de man begint te mallen,
De man vergeet hem selfs, de man die wort beklapt,
De man wort achterhaelt, en op de daet betrapt.

Daer is 'er al bekayt, de man die wort gebonden,
Gelevert aen de Schout, en nae den stock gefonden,
Befchuldigh, ondervraeght, en voor het recht gestelt,
En eer de sonne daelt, het vonnis is gevelt.

Het wif bekooft de maght haer leet te mogen wreken,
En door het vinnigh stael haer trou te mogen breken,
Daer wort het al bereyt, de beul dieertroyt het fant,
De doodt-kist is gereet, het sweert is by der hant.

De man wort opgeleyt, als met de doot bevangen,
Die buyght hem voor de vrou, de tranen op de wangen,
Nu schijnt 'et dat hy spreekt, dan weder dat hy swijgt,
Vermits hy dickmael sucht, en tusfchen beyden hijght.

Vriendinne, liefste pant, die met gedweege sinnen,
En door een soeten aert, my hebt geleert te minnen,
Hier is nu, weertste deel, hier is de rechte tijt
Te toonen voor het volck hoedanigh datje sijt.

Ach! hebdy oyt vermaect in mijne jeught genomen,
Of heb ick eenigh soet door uwe gunst bekomen,
Soo houd nu doch de wraeck, houd alle tochten in,
En denckt tot deser uyt, op mijn getrouwe min:

Gedenckt wat ick bestont, een kleynen tijt geleden,
Hoeras ick was gepaeyt, hoe lichte wel te vreden;
Ach! mits ick u berou en droeve traenen sagh,
Het scheen dat my het hert op heete kolen lagh.

De gramfchap was gedaen, het bloet terfont gefeten,
Ick heb 'er met 'er daet, ick heb het al vergeten,
Ick heb u wederom als vrou in huys geset,
Ick nam u weder aen, oock in het echte bed.

Ghy, in het tegendeel, ghy, menschen konnen moorden,
Die niet en hebt geleert als soete minne-woorden?
Ghy, dooden uwen man? ó neen, urechter-hant
Die is my in de trou een heyligh onderpant.

Ghy, doen het schandigh werck; ghy, felle wraeke plegen
Aen dat in uwen arm soo dickmael heeft gelegen!

Soo menighmael geruft! ó neen, geminde, neen:
Het is u eygen vleys; wy sijn te samen een.
Doet als ick heb gedaen, laet ons te samen leven
Ten goede van de vrucht, aen onse jeught gegeven;

Laet doch ons eenigh kind niet hooren dit verwijt,
Daer ghy een wreeden beul van sijnen vader sijt.
Acht my, gelijk ick ben, de vuylste van de schroeven,
De slimste van het lant, jaé schuym van alle boeven;

Driefft uyt een vollen haet mijn klachten in de wint,
Maer waerjemy ontseyt, gunt dat u weerde kind.
Daer is geen bidden aen, sy laet haer niet bewegen,
Sy schudt haer grillig hoofd, sy toont den bloeten degen;

Sy grijpt hem by de mou, sy sleurt hem met 'er hant,
Tot dat hy neder knielt ontrent het droeve lant.
Hier vangt de goede man van nieuwen aen te spreken,
Te kruypen voor het wif, sijn handen op te steken,

Ey (seyt hy) liefste lief! mits geeft het wif een slagh
Soo dapper alffe kan, soo vinnigh alffe magh.
Het sweert vaert in de strot, het woort byna gesproken
Wort met de slagh geklooft, en overmits gebroken;

Men hoort het eerste deel, het leste komt te kort,
Om dat het bloet terfont den boefem overstort.
De man valt overkant, sijn hoofd dat sijght ter neder
Noch aen het lichaem vast; sy grijpt den degen weder,

Sy roert het bloedigh mes, sy slaet al even stijf,
Tot dat het opper-deel is van het onder-lijf.
De gantsche werelt sucht, en acht 'er voor een wonder
Dat God het schendigh; wijf niet met een sellen onder.

Niet met een haestigh vier, een onverwachte vlam,
En doodde, daer se stont, en uyt de werelt nam.
Onmenschelick gemoet, sel, vinnigh, onbewogen,
Wat beir heeft u gemoet? wat tyger uytgespogen?

Wat adder opgevoet? wat draeck gaf u de dorst?
Die niet als haet en blaest, en niet als bloet en dorst.
Al stont dit groote Rond noch hondert duysent eeuwen,
Men sal noch alle tijt op uwe wreetheyt schreeuwen,

En vloeken u bedrijs: ó fy, verwoede vrou!
Fy moordster van de min, en monster in de trou!
Fy van u wreede daet! Maer ghy, ó teere dieren,
Wecft sacht in u gemoet, en soet in u manieren;

U voegt geen wrange geeft, u dient geen vinnigh stael,
Het sweert dat u betaemt, dat is beleefde tael:
U dient geen bloedigh mes, geen ander harigh wapen,
Pleeght liefde, soet geslacht, ghy sijn 'er toe geschapen;

Noyt sagh men daer 'er vrou een goede daet bestont,
Als door een heus gebaer, en met een soeten mont,
Een swijn vecht met den tant, een osse met den horen,
Een bye met de stael, een hane met de sporen,

Een luypaert met de klau, een slange door afen sijn;
Maer u gewelt befaet allen in soet te sijn.
Geen onbewogen hert, geen honger om te wreken,
En heeft sijn leven oyt u sichten aert geliken:

Niet, in het tegendeel, dat vrouwen beter staet
Als eerst te roeyen uyt de gronden van den haet.
Dir heeft van over lang ont Romen wel geweten,
Al was de gantsche staet in diepe nacht gefeten,

Men vort daer seker kerck, gewijt tot manne-soen,
Daer moest de jonge vrou den offer konnen doen:

^a Erat Romæ sacellum in Palatio Dæ eufasiam, in quo, si quod domi incidere
jurerit, locuti que volebant, conjuges reconciliabantur. Dæ hæc Ntipleca nomina-
ta est, que promissæ aduonabant non uxorem in viro placandam esse, sed virum ab
uxore. Zwinger. Theat. Orbis velt. lib. 7. veld. plura hæc de eod. Costal. Pegn. in
Deam vint-plæam. Vires de Christian. sem. lib. 2. Tiraquell. in leg. comu. lib.
lib. 15. num. 104. & 105. ubi putat virum & uxorem in eo sacello congregari sol-
tos, & ita pacatos omni ira reuerti. de hoc Ouidius, Virg. Valerius Max. in Insti-
tut. antiquis, & alii.

Sy droegh een reyn gewaet, en moefte priester wesen,
 Sy moefte voor den man gewyde woorden lesen,
 Sy moefte vlytigh sijn, al wafte schoon gestoort,
 Sy brack het bitter leet, en sprack het vrede-woort.
 Het offer, dat het volck hier was gewoon te slachten,
 En was niet eenigh beest, maer niet als echte klachten;
 Den autaer daer gestelt en was geen harde ferck,
 Daer stont een ledekant te midden in de kerck;
 Daer was het wijf gewoon den man te komen streelen,
 En keelde daer het leet van bitter huys-krakeelen;
 Sy was de priester selfs, de wrevel was het schaep,
 En 't eynde van den dienst dat was een soete slaep.
 Daer was de twist gegaan, daer gingen onse lieten
 Versekert over-hant met vaste minne-brieven:
 Soo werd de spijt gedoot, de tochten uytgebluft,
 En al het huysgefin versegelt in de rust.
 En duyrt dir, schamper volk, de vrouw en niet te schande,
 Maer neemt het voor eē peyl, hoe sacht, en goederhande,
 Hoe geestigh in begrijp het edel vrou geslacht
 Is by het Roomfche volck en over al geacht.
 't Is ja een konstigh werck en deel verdraeyde sinnen
 Met woorden aen te gaen, met reden in te winnen;
 Siet! waer men vrede sluyt, of maer een kort bestant,
 Daer roept men tot behulp de beste van het lant.
 Wanneer men hefrigh pleyt, en dat aen alle tijden
 Het stuck in twijfel staet, de reden schijnt te stryden,
 De wijste van den Raet, de kloekste van de Wet,
 Wort hier, en over al, tot overman geset.
 Tot soo een hoog beroep, van alle tijt gepresen,
 Heeft u den Roomfchen Staet bequaem geacht te wesen,
 O vocsters van de pays, wel, doot dan alle spijt,
 En maectt een vreedfack huys, gelijk in ouden tijt.
 Voorwaer u foet beleyt heeft op vericheyde stonden
 Aen menigh koninckrijk den vrede toegesonden,
 Heeft ongeval gestremt, heeft oproer uytgebluft,
 Heeft menigh ongemack verandert in de rust.
 Eens stonden over hoop Romeynen en Sabyne,
 En deden tegen een haer blanke swarden schijnen;
 Maer als hier over quam u soete vrede-macht,
 Soo was terstont de krijgh tot eenigheyt gebracht.
 De vrouwen traden heen tot aen de bloote swarden,
 Tot in het fel gewoel, en even door de peerden:
 De vrouwen drongen aen, en gingen tusfchen bey,
 Tot dat het korfel volck de spicssen neder ley.
 Hier sprak een aerdig dier, hoort vaders, broeders, oomē,
 O! wilt doch uwen haet en gramme sinnen toomen;
 Want foohy door het sweert de mannen overwint,
 Ghy doot in haere doot de moeder en het kind.
 Daer riep een ander stem, hou stille, Roomfche knechtē,
 Wat gaet de vrienden aen, de vrienden aen te vechten?
 Houd stille machtigh heyr, en dwingt den over-moet,
 Al wat ghy storten soud, is niet als eygen bloet.
 Geen spiss, of bloedigh sweert, geen pijn en kan 'er raken,
 Of 't sal in u gemoet een dieper wonde maken:
 't Is vrient al wat 'er is, 't is vrient al watje fier,
 't Is vrient al watje trefte, 't is vrient al watje schiet.
 In 't korte, vrouwe-praet weet soo het stuck te drijven,
 Nu met een soet gevele, dan met een aerdigh kiyven,
 Dat strax een veltgeschrey dooral de benden liep,
 Dat bruyloff op een nieu, en nieuwe bruyloff, riep.
 Als Rome was omringt met menigh duysent mannet,
 By eenen die welcer uyt Rome was gebannen,
 En dat de Volcke macht het gansche lant besat,
 En quam haer leger slaen niet verre van de stad,
 Doen koos men uyt den Raet de best besprakte mondē,
 Om naer het machtigh heyr te worden afgesonden;

Doch wieder henen ging, of uyt het leger quam,
 De stad bleef in de pijn, de Vorst al even gram;
 Sijn trots en moedigh hert, genegen om te wreken,
 En was van geen bestant, van vrede niet te spreken,
 Hy drong geduerigh aen, tot dat men niet en dacht
 Als dat het eeuwich Rijk ten eynde was gebracht.
 Den Raet is sonder raet, maer, fier! de Roomfche vrou-
 wen,
 Die hier noch eenig heyl haer krachten toebetrouwen,
 Gaen letten op het stuck, gaen, naer een rijp besluyt,
 En fenden naer het heyr haer eyge boden uyt.
 De moeder van den Held, een wijf van groote reden,
 De vrouwe sijner jeught, vol onbevleekte seden,
 Gaen in het eerste lid, als hoofden van den tocht,
 En strax is alle ding in beter staet gebracht.
 Dat onbewogen hert, door vrouwen aengesproken,
 Heeft op den staenden voet sijn tochten afgebroken,
 Sijn tenten op gepackt; en strax een trommel-slagh,
 Dat niemant schade doen of boeren plagen magh.
 Siet! daer het Rooms geweld en krachten aller helden
 Sich vonden overmant en niet en konden gelden,
 Daer heeft een vrouwe tong de faeckken uytgericht,
 En sonder eenigh bloet den leger op-gelicht.
 Wat pays blijft onghemaectt? wat leet doch kand' er
 vesten
 Daer een van desen aert maer eens en spreekt ten besten?
 Geen haet, geen seile spijt, geen twist en kan bestaen,
 Indien een wijfe vrou wil tusfchen beyde gaen. 4
 Koom hier Abigaël, een perel van de vrouwen,
 Die met een soeten mont hebt leeuwen wederhouwen.
 Hebt Nabal uwen man behouden van de doot,
 En al het huysgefin getogen uyt den noot.
 Het sweert was in de vuyst, de spieffen opgeheven,
 En David door de spijt geweldigh aengedreven;
 Ghy des al niettemin hebt door een geestigh woort,
 Hebt door een sachten aert beliet een selle moort;
 Hebt weder goet gemaectt dat Nabal had bedorven,
 En voor een wrangen haet beleefde gunst verworven,
 Hebr aen u vaderlant en over al getoont;
 Hoe dat een vlytigh wijf van Gode wort geloont:
 U lief en heus gelaet, u foet en geestigh leven
 Dat heeft u beter man en hooger staet gegeven,
 Ghy word den Nabal quijt, niet sonder u gewin,
 En liet! van stonden aen ghy waert een koningin.
 Heeft niet een kloekce vreck, tot David ingetreden,
 Hem door een soet gespreck en wel-beleyde reden
 Soo kunstigh aengetaft, soo deftrigh ondergaen,
 Dat sijn verbannen soon het hof is opgedaen?
 Wat eyt 'er iemand meer? als Haman wilde moorden,
 Siet! Hester stuyt het quaet alleen met soete woorden;
 Sy keert van Jacobs faet het droevigh ongeval,
 Jae maectt het even doen den Koninck lief-getal.
 Maer eer sal ons de Son ontrecken hare stralen;
 En met de gulde koets tot tot in het water dalen,

4 Les femmes ont souventes fois esté employées à la pacification de troubles d'un Etat ou des guerres estrangeres, & ont avec grace & dextérité apaisé le courroux des Princes, ou des peuples, & mené les uns contre les autres. Plusiours nous fournis assez de exemples: ne fustice que le dernier traité de l'odun, ou les Princesses contribuerent heureusement à addoucir les esprits aigris, & accommoder les affaires. Jean Honoman seut de Villiers au traité de l'Ambrassadeur. En weder in het tegendeel, als de vrouwen quallik willen, sijn hebben de selve groote krachten om hare manen te mislyden. Niemandt (syt de Schrijt) en was so gansch veracht quaet te doen, voor den Heere, als Abahs (de reden werts 'er by geselt) want sijn wijf Jesebel overdedde hem alsoo, 1. Kong. 11. 25.
 En wederom; Inram de sijn Isophar werd Koninck in Iudis, en wandelde op den weg der Koningen Israels, gelijk het huys Abahs dede; want Abahs dochter was sijn wijf, 2. Kong. 8. 17.
 En van Salomon werd geseyt, sijnne wijven neyghden sijn herte tot vreemde goden, 1. Kening. 11. 4.

Als ick door mijn gedicht sou brengen aen den dagh
 Hoe veel een soete vrou, en haere tong vermagh.
 Dan iemant sal misfchien vereyffchen nae de reden,
 Waerom wy onse vrou en haere teere leden
 Dus buygen voor den man? de vrage dient voldoen.
 Des sal ons eerste loop een weynigh stille staen.
 En denckt niet, echte vrou, dat wy gedichten schrijven
 Om eenigh grilligh hooft in sijn gebreck te lichten;
 Ick, in het tegendeel, verfoeye desen aert
 Die met de reyne trougeen soete liefde paert.
 Ick segge dat het volck, dat niet en houd in weerden
 Die God met hun verbint, sijn monsters op der eerden;
 Ick segge dat de nurck die sijn geselschap quelt
 Sich even tegen God, en alle wetten stelt.
 Al die het soet verdragh uyt haere sinnen bannen,
 Sijn spoocken in de trou, sijn enkel huys-tyrannen,
 Sijn growels in het lant, en nutter in het wout
 Te brullen met de leeuw, als om te sijn getrou.
 En des al niettemin soo stell' ick dese gronden
 Dat jae een echte vrou is uytter aert gebonden
 Met hooger eer-bewijs te viere haeren man.
 Als sy met eenigh recht van hem vereyffchen kan.
 Het man-hooft is verplicht, met uyt-gelate sinnen,
 De vrouwe sijner jeught te lieven en te minnen;
 Dat is sijn gantsche schult, en als hy die betaelt,
 Soo wort hy nimmermeer met reden achterhaelt.
 Ons plicht en is maer een: der vrouwen menighfuldigh,
 Want, boven echte fucht, soo is de vrouwe schuldigh
 Te vreesen haeren man en onder sijn gebiet
 Te buygen haren wil, gelijk een jeughdigh riet.
 Daer is het gantsche lant niet weynigh aen gelegen,
 Dat yder echte wijf haer plichte leere wegen;
 En weder, dat de man ten vollen gade slaet,
 Hoe verre dat het reck van sijn machten gae.
 Ick houde voor gewis, dat veel bekaeyde stuypen
 In vloer, in binne-sael, in onse kamer sluypen,
 Alleen, om dat het volck niet recht en heeft besint,
 Waer man of vrouwe-plicht haer eyndigt, of begint.
 Ick houde, soo de man ten vollen konde mercken
 Den gront, en eygen wit van Godes hooge werken,
 De vrouwe, het krancke vat, en soude nimmermeer
 Of slons of slave sijn by haeren over-heer.
 Want als de man bedenckt hoe seer hy is verheven,
 Soo wort hy oock bewuft, hoe dat hy dient te leven;
 „Hoe iemant hooger is, en grooter saecken doet,
 „Hoe dat hy des te meer sijn feylen schromen moet.
 „Het geeft een grooten slag, als hooge torens vallen;
 „Het schettert dapper uyt, als wijse lieden mallen;
 „Men siet dat al het volck de quade slagen meet
 „Nae weerde van den mensch die sijn beroep vergeet.
 Indien oock wederom de vrouwen dese gronden
 Eens namen in de borst, en in der daet verstonen,
 Nae recht en reden eyft, daer is geen twijffel aen,
 En lant, en werelt selfs, die souden beter gaen.
 Want mits een yder mensch sich liever laet gebieden
 Van eenigh hooger bloet, als doorgemeene lieden,
 Wie twijfelt of het wijf sal beter sijn geleert,
 Soo haest fy wort gewaer hoe God de mannen eert?
 Op, mijn gedachten, op; ick moet de lieden toogen
 Dat gantsch het rond begrijp moet echte macht gedogē,
 Dat Aerde, Lucht, en Zee opechte trouwe staet,
 En dat al wat'er is nae dese wetten gaet:
 Ick wil in alle ding de menschen doen beseffen,
 Dat mannen over al de wijven oertreffē;
 Dat meest in alle ding, oock schoon het niet en leeft,
 Al wat een man gelijckt, een hooger wesen heeft.

Laet ons het vrouwe-ampt een weynigh laten vaeren,
 Om God in dit beleyt te mogen openbaeren:
 Al wijckt ons losse pen een weynigh uyt de baen,
 Noch gaet de buyte-sprong de jonge vrouwen aen.
 Offchoon een vreedme wet ons niet en plagh te binden,
 Indien wy niettemin in vreedme lanten vinden
 Een wet die over al op onse wetten past,
 Dat stelt ons dese te meer in onse wetten vast.
 Als God in ouden tijt de zee, en haere stroomen,
 De lucht, en haer gevolg, de velden met de boomen
 Had door het Woort gemaect, en in het aerdsche dal
 Den mensch, sijn evenbeelt, verheven boven al;
 Soo is het edel dier, om niet alleen te leven,
 Een troost, een soet behulp, een mede-mact gegeven,
 Een vrou, met haeren vriend in alle ding gemeen,
 Als vleys van eygen vleys, en been van eygen been.
 De man, des niettemin in leden onderfcheyden,
 Is om het teere vat als met'er hant te leyden;
 Want uyt sijn kloecken stant bestuyt een yder dit,
 Dat hem geduchte macht in al de leden sit. *a*
 Het wijf in tegendeel vint ieder foo geschapen,
 Dat uyt haer krancke gestei ten vollen iste rapen,
 Te tasten met'er hant, dat haer een weerde vriend.
 Dat haer een vast behulp, een bondigh steunsel dient.
 Men vint ontrent den man meer krachten in de leden,
 Meer geesten in de borst, meer gaven in de reden,
 Meer hitte door het lijf; daer woont een kloecker aert
 En in de grove stem, en in den rugenbaert. *b*
 Sijn ader is gewoon, met wonder harde slagen,
 Het vyer dat binnen woelt geduecigh uyt te jagen,
 Gewis de groote kracht die haer bewegen doet,
 Seyt dat voor al de man de vlagge voeren moet.
 Maer siet hoe dit beslagh met vrouwen is gelegen,
 Haer pols die heeft alleen maer eenigh kleyn bewegen;
 Een ieder voelt genoegh aen haeren ader-slagh,
 Dat soo een flauwe ziel geen heercher wesen magh. *c*
 Daer is een selfsaem ding, dat niemant kan beseffen,
 Dat niemant door verstant of reden weet te treffen;
 Daer is een wonder kracht verholen in de man,
 Die in het swacke vat geen mensche vinden kan.
 Wat is'er lichter ding als met de penne spelen?
 Wie kan een ganse-veer, een lichte pluym, verveelen?
 En des al niettemin, wanneer een vrouwe schrijft,
 Daer is, 'k en weet niet wat, dat in de penne blijft.
 Laet vry een kloecke maeght haer uyttermaten pijnē,
 Op dat haer letterwerk mocht vast en bondigh schijnē,
 Laet vry een handig wijf hier recken haer verstant,
 Men seyt noch evenwel; het is een vrouwen hant.
 Maer onder dit getal magh niet gerekent wesen,
 O Schuermans, u juweel. *(d)* eerst onlanx opgerefen.
 Van wiens geleerde jeught en uytgelesen pen
 De steden aen den Rijn, en ick, getuyge ben;
 Noch die beroemde vrou, wiens net en geestig schrijven
 Sal in de boecken staen, sal aen den Amstel blijven,

a *Mares femine robustiores tam animo, quam corpore constant affirmat Hippocrates. lib. 6 Epidemion part. 2. cap. ult.* Hen Plato voluit virorum animas, qua in hac vita moles et effluvia sunt, in mulieribus remi viscere, in Timaeo.

b *Appetit ad haec rem Ovid. lib. 9. Metam. in fine. Dum describit mutationem Iphid in marem. nec candor in ore Permetues, et vires augentur, et acrior ipse est Vultus; et in comitis brevior toufura capillis: Plaque vigoris adeff, haurit quam femina.*

c *Marebus major ac validior natus pulvis, quam feminis. Galen. in Comment. quos ipse addidit in ipsius librum de Pulsibus comment. 1. quod et notavit Tirag. leg. comib. 1. num. 56.*

d *Reken. Jouckvrouw Anna Maria Schuurmans, woonachtig te tegenwoordelick tot Renne, ontrent 18 jaren, geet Latijn spreken, die haer selfelick oefnende in de Griekse tale, in de Tryken-kunst-Schikler-kunst-Letter-kunst Sondelick erwaren, op de Luyt welstnede, en in overfcheyden andere wetenschappen tot verwonderlige toe vrymoutende, sal ontwijffelick door enige geleerde penen op de valseggen van de Fame gestelt sijnde, desen tot een nieuwe en vryemede vercieringe onser eeuwē.*

Sal door de weereft gaen, een wonder voor de mans,
 Soo lang de beste fchaft fal komen uyt de gans.
 Maer desen onverlet, foo blijven onse gronden,
 Al wort 'eraltemets een kloeccke maeght gevonden,
 Een bloeme, soomen feydt, en maectt geen roofo-
 krans,
 Een snare geen gefpel, een vryfter geenens dans.
 God heeft dan aen de man een hoogeraert gegeven,
 En aen het wijf gelast om onder hem te leven, *a*
 En fiet ! uyt dese born ontfaet een even-beelt.
 Dat in de menschen werckt, en in de dieren speelt.
 Gelijk een groote beeck, verdeelt in kleyne stralen,
 Laet, als een stille vloet, in alle velden dalen,
 Soois de milde stroom van Godes eerste wet
 De gantsche weereft deur geduerigh uyt-geset.
 Besiet het woefte rond aen alle vier de winden,
 Het voor-recht van den man is over al te vinden;
 Het wijfe geeft 'er op, het broofe maeckfel wijckt,
 En fiet ! het stelt de wet al wat den man gelijckt.
 Men vint een echte fucht gestort in alle dieren,
 Het sy die in de lucht, of op de velde fwieren,
 Of krielen in de zee, of door een binne-vliet,
 Sy duyken over al, en lyden mans gebiet.
 Ten is van geenens noot om preuven uyt te steden
 Tot eenigh verre lant, dat noyt de menschen kenden;
 Ghy, fiet maer op de werf uw kalikoetsen haen,
 Siet hoe sijn sellen snuyt, en spitte veeren staen,
 Hoe trostf hy met de steert ! hoe slaet hy met de vleken !
 Hoe buldert hem de krop ! hoe koomt hy aengestreden !
 Het is aen sijn gebaer, het is genoegte te sien,
 Dat hy met volle macht wil op het hofgebicn.
 Dit munt te hooger uyt, wannecr men daerentegen
 Sijn hinn', en watsf doet, wil neerstigh overwegen;
 Sy gaet daer duycken heen, of schrafelt in de mis,
 En wijft ten vollen uyt dat sy het wijfsen is;
 Sy staet gelijk beforght, om haren haen te mijden,
 Men fiet haer met gedult sijn harde sprongen lijden,
 Men fiet haer menighmael vertreden met de voet,
 En noch foo blijft het beest geduerigh even foet.
 Gaet op een ander oirt, en fiet de pauwen roogen
 Haer uytgestreckten steert, vol Argus glinster-oogen,
 Siet in het tegendeel hoe mack het wijfe gaet,
 En minder in gefagh, en minder in cieraet.
 Siet my een doffer aen, fiet hoe hy weet te krijven,
 En hoe hy sijn duyvin te neste weet te drijven,
 Siet hoe het wijfe duyckt, en, sonder eygen sin,
 Vlieght, nae de man gebiet, de koten uyt en in.
 Het is bedenckens weert dat duyven alle spelen,
 Meest doffer en duyvin uyt een gebroetfel telen.
 Maer, als de kip-tijt naectt, de rouwe doffer-kop
 Kiest eerst de ruyme lucht, en laet den engen dop:
 Het edel manne-dier geneygh tot vrye sprongen,
 Wil in het enge kot niet langer sijn gedwongen;
 Het wijf in tegendeel koomt nimmer aen den dagh
 Dan als sy met gemack de ruymte kiesen magh.
 Wat fal ick van den swaen en sijn manieren schrijven ?
 Hy kan het manne-recht voor alle kenners stijven;
 Let op sijn sel geblaes, wanneer hy somtijts kijft,
 En hoe hy met een trots voorby het wijfsen drijft.
 Indien sijn echte gay in ontucht wort gevonden,
 Hy grijp't met den hals, en geoffte duyfsent wonden,
 Hy steptse naer het riet, en met een harden beek
 So scheurt hy haer de borst, en breektse dan de neck. *b*

O schande dat den mensch sal boofe lusten vieren !
 Siet ! hoerdom is de doot oock by de wilde dieren,
 De swaen is wel te recht gekleet in enkel wit,
 Om dat 'er noyt een hoer op haeren leger sit.
 Neemt vorder uw en gang tot aen de groote kudden,
 En let daer hoe de ram sijn hoorens weet te schudden;
 Siet hoe de bock betoont een rechten mannen-aert,
 En door een stouten moet, en door een ruymen baert.
 De ram gaet als een hooft, en leyt de stille beyten,
 De bock die geeft de wet, en heerfcht ontrent de geyten;
 O malt niet, harders kind, en malt niet met het wijf,
 Het beest is yver-sieck; het sprong u op het lijf. *c*
 Wat dient 'er doch gewaeght van hengxten en van stie-
 ren,
 Van groot en moedigh ve? fiet in de minste dieren,
 Siet in de kleyne spin een beelt van dese maght;
 Het wijfe spint alleen, de man gaet op de jaght. *d*
 Wat hoesje, jonge vrou, veel regels om te leven,
 De spinne sal alleen u volle wetten geven:
 Al isse by het volck geweldigh in den haet,
 Sy kan een baken sijn ontrent den echten staet.
 Sy leert een jonge vrou op huys-behoefte merken,
 En wijft een echte man tot hardt buyte-werken;
 Schoon dan u dienstmaeght is een vyant van de spin,
 Als y haer netten weert, ghy, neemt haer wetten in. *e*
 'k En wil niet in het wout, niet in de bosschen dwalen,
 'k En wil geen slang of worm uyt diepe kuylen halen,
 Een beesje dient gewaeght; dat heeft een dubbel lijf,
 Het teelt gelijk een man; het baert gelijk een wijf.
 Hoort, echtelieden, hoort een wonder om te lesen,
 Het kan nu vader sijn, en dan eens moeder wesen,
 Doch niet gelijk het valt, of nae sijn eygen waen,
 Maer naer het in de krijgh sijn dingen heeft gedaen:
 Want foo het middel weet den vyant uyt te jagen,
 Soo magh het voor een man sich in den woude dragen;
 Maer wort het oyt gesien te vluchten uyt 'et velt,
 Soo wort 'et afgelet, en voor een wijf gestelt. *f*
 Ten magh nae desen val geen manne-lid gebruycken;
 Maer dwee en buyghsacm sijn, en neder leeren duycken.
 Wat eyt 'er iemant meer? het bosch houd desen voer,
 Dat wat daer wijfsen hiet den man believen moer.
 Indien ick met de pen wil roeyen in de baren,
 En soecken in het meyr hoe alle visfchen baren,
 Men sal van stonden aen, men sal oock even daer
 Het voor-recht van de man u maken openbaer.
 Al is het water stuer, het voed beleeft dieren,
 De visfch kan hooge maght en echte wetten vieren;
 Siet ! alsoe an adder-slang maer schuyfelt aen de strant,
 Strax is de zee lamprey ontrent het drooge lant;
 Sy voeght haer by den man, en koomt op sijn bevelen
 Geswommen uyt 'er zee en aen den oever spelen.
 Dat is genoegh gefeyt; Ghy, die in echte paert,
 Gaet heult met uw en man, oock tegen u wen aert.

b De bruta animalibus que adulterium puniunt, vid. apud Aelian. l. 11. h. 3. animal. c. 15. Plin. lib. 8. cap. 5. Solin. cap. 38. inter haec numerantur cicoma, columba, tartarus, elephantes, leones. Titid autem memorabile quod Guiliel. Parisiens. scribit suo tempore cicomam quandam adulterio in acla. iam per alium masculi cognitam, congregatam ab ipso masculo multitudine cicomarum, ac deestlo ipso crimine famellae, ipsam a tota ista multitudine, sanguinem omnium iudicio convitiam, deplumatum ac laceratum fuisse.

c Le Passeur Craus sollarrant avec une chevre, son boeq vient par jaloufise choquer la selte contre la sienne, & la luy ecrasa. Michel de la Montag. de Furvusans putant esse que texas, marum qui venetur, ita paria fieri merita conjicit. Plin. lib. 11. c. 24.

d Salomon wijft de huyt tot de mierev; wy, de getroude tot de spinne. f. libeumom pugna quibus mulieribus patitur, & capna afficitur ut partus dolorem sufferat, cum utriusque sexus fit particeps. Aelian. de Animalib. lib. 10. cap. 47.

e De congressu viperæ & murenae vid. Aelian. lib. 9. de Animalib. c. 66.

a De oude met en Gode gebodt over de vrouwen is: Uwen wille sal uwen manne onder worpen sijn, en by sal uwen liere sijn, Gencl. 3. 16.

De kater van der zee kan ieder openbaren
Dat oock in heete fucht de koude visschen paren;
Want foo eenen schippers gast het wijfe dreygt te slaen,
Hy tiet eerstfont het hooft, en kant 'er tegen aen:
Maer wort in tegendeel de kater aengevochten,
Het wijf dat: eckt den rugg' in veelderhande bochten,
En welt haer in het fant: als of het seggen wou
De krijgh is voor den man, het vluchten voor de vrou.
De zee-ram (in de zeeslijn schapen, koeyen, peerden,
En menigh ander vee, gelijk als op der eerden.) *a*
De zee-ram maekt den haen door al het driftigh velt,
En laet in sijn bevang geen visschen ongequeelt:
De wijffens onder dies, gelijk gemeene schapen,
Sijn diegen sonder gal, en sonder eenigh wapen,
Sijn stil, onnooff, sacht, en uytter-maten tam;
Sy vreesen haeren heer, en lieven haeren ram.
De Rook-vis, van der jeught in echte min gebonden,
En wort te geener tijt in buyte-lust gevonden,
Waegt met een moedigh hert sijn leven voor de vrou;
Een spiegel voor de mans, een baken in de trou.
Noyt quam die Griexsche Vorst soo moedigh aengestren-
ken,
Om sijn voortshaecte vrou en sijn verdriet te wreken,
Als dit manhaftigh dier ontrant in heet geschild,
Wanneer een ander visch sijn wijf ontteeren wil.
Mijn penne, vorder niet, wil sijn want dieper soecken
Het wesen van de Zee, die koome tot de boecken
Die meenigh kloeck verstant de weerelt achter liet,
Daer in men al het meyr tot in de gronden siet.
Het is voor ons genoegh geswommen in de stroomen;
Telande, mijn vernuft, en nae de groene boomen:
Daer is beleefde fucht oock in het naere wout,
En daer men niet en leeft, daer is 'er dat men trouet.
Laet maer het oogge gaen ontrent de boom-gewassen,
Ghy sult 'er planten sien die op den regel paffen,
Die echte lieden bint, al sijn de bosschen rou,
Men vint 'er rechte min, men vint 'er echte trou.
Let op den Dadelboom *b*. het wijfaet haere tacken
Met ootmoet voor den man ter aelden nederfacken;
De man buygt wederom al is hy hoogh gekroont,
Het blijktt aen sijn geway dat hy haer gunste toont.
Gebeurt het dat de manis van het wijf verscheyden,
Miffchen om eenigh huys getimmer tuschen beyden,
Soo queelt de vrouwe-plant, en staet gelijk bedrukt,
Soo dat men van de boom niet eenen dadel pluckt;
Maer als de manne-stam ten lesten opgedreven
Kan met een jeughdigh blat tot aen het wijfe sweven,
Dan is haer treuren uyt; sy wort terfont begort
Soo dat het vruchtbaer hout van fruycen overstort. *c*
Siet daer een aerdigh beelt van twee gehouden lieden,
Die met oprechte fucht malkander ere bieden;
Siet daer een lieve vrou, die geen vermaken heeft,
Dan alffe by den man in reyne troue leeft.

a *Vrœra sit vulgi opinio, quiquid nascatur in parte illa naturæ, & in mari esse, prætereaque multa que nusquam atibi. Plin. lib. 9. cap. 1.*
b *Op dat de Leser niet en meyne dat het gene wy hier vanden Dadelboom verhalen, alleen tot ydele vermaeckelicheyt, en niet na de waarheyd wort geseyt, so hebben wy goet gevonden verscheyden gelofwerdige schryvers, zye eenige Oostvanders sijn, toe getuyge van het gene wy by ons gedaecht vertellen, hier by te vœgen, met aenvryfing van de plaetsen daer sulx te vinden is. Hier van schryven dan dese naervolgende: Basyl. Hexamer. Hemil. 5. Ambros. Hier. 3. oper. eja. s. d. laudati à Tiragueli. tract. de leg. Convulsio. l. 1. num. 65. Theophrasti. lib. 2. histor. plant. cap. 8. & lib. 3. de Caus. Plant. cap. 23. Plin. lib. 13. cap. 4. Philostrati. in Iemib. lib. cap. qvo tractus de Palud. Jul. Poll. lib. 2. cap. 12. ex autorit. Herod. & Xenophoni. & novissime Late Pieri. in Hierogl.*

c *D. Basyl loco supra citato dixerit tradit Palnam, que sem na dicitur, in mare pronam, blandiosius ramis nate, quasi gescentem, et que amplexus maris percipientem. Quin & D. Ambrosius lib. sup. citat. Et etiam, inquit, quod mireris, ipsi fetus est in pennis, est d'sterito fetus in arboribus, nam videtur Palnam, que dactylis generat, plerumque inclinantem ramos suos, & subjacentem & concupiscentia atque amplexus speciem præteridentem et arboris quæm Palnam marem appellant parvi rusticorum, &c.*

Wilt hier, ó norffen aert, van harde boomen leeren
Hoe dat een echte wijf moet haer geselschap eeren;
Komt grimmer, quellig volk, en siet aen quaestigh hout,
Hoe dat men liefde pleeght, wanneer men is getrouet.
Een block, een hart gewas, sal eenmael overtuygen
Een wijf van slegen aert, dat niet en weet te buygen,
Houd, echte lieden, houd u tochten in den toom,
En druckt in u gemoet den foeten Dadel-boom.
Keert weder, mijn vernuft. Cypressen, Klim, Lauries
ren,
Erkennen echte trou, schier beter als de dieren,
Soo doet oock menigh kruyt dat in de bossen groeyt. *d*
En menigh edel gom dat uyt de boomen vloeyt. *e*
Noch heeft de kloecke geest van wijt-beroemde luyden
Een diep geheim ondeckt in alle groene kruyden,
Want als men man en wijf hier onderscheyden kan,
Soo vint men noyt het wijf fof krachtigh als de man.
De man heeft meerder kracht in alle medicijnen,
Voor pest en heete koorts, voor alderhande pijnen;
Siet wat een selfsaem ding! de reden heeft besef,
Dat over al de man het wijfen overtreft. *f*
Noch hooger, snelle pen. in alle rijcke sleenen
Is wijfen mans gewas, gelijk de schrijvers meenen,
Geen kenner heeft 'er oyt dit onderscheyt gemist
Noch aen den Hyacinth, noch in den Amethyst. *g*
Men heeft doch over al (gelijk op vaste gronden
De kunste roemen derf geduerigh ondervonden
Dat vry het schooneste licht en klaerste weder-glans
Koomt stralen uyt de lucht, en dalen in de mans.
Een geest van onse tijt, in dese kunst ervaren,
Wijst sijnen leser aen hoe Diamanten baren;
En dat men menighmael bevint een derden steen,
Daer niet als man en wijfeerst rolden over een. *h*
Waer sal ick vorder gaen? besiet de felle rotsen,
Die met een steyle kruyn den hoogen hemel trotfen,
Siet alle klippen aen, siet alderhande steen,
Sy paren fof het schijnt, en teelen onder een.
Het wonder key-gewas, daer by de schepen feylen
Dat kan een wacker oogh in man en vrouwe deylen;
De Schepper aller ding, de Vadvan het licht,
Bint keyen in de trou, en aen den echten plicht.
Een die het Zee-kompas wil met het wijfen strijcken,
Moet dolen in de stroom, en elders henen wijcken,
De naelde staet en sult, de wijfer is bekaeyt,
Sy kent geen vaste ster die om het noorden draeyt.
Geen schip in tegendeel oyt van den regel dwaelde,
Indien de manne-kracht was leyder van de naelde;

d *Mas & fœmina herbis, plantis, arboribus & virgulis inest, & quidem scriptores, quibus major vis est, masculi nomen ac tributum assignant, quib. minor, fœmina. Dioscorid. lib. 4. cap. 5. & seq. Et quid in hisce sit sexuum differentia, ex eo patet quod abies sit mas, sit & fœmina. Item Cypressus, Laurus, Hederæ, Aplan. Galamæ, & mannerabiles alie herbe æ plantæ. Theophrasti. lib. Histor. Plant. 3. cap. 3. & lib. 5. cap. 5.*

e *Inter thura principatum obtinet thuris masculinum, Dioscoridi. lib. 1. cap. 81. Idque Plinius lib. 12. cap. 14. tributum religioni putat, ne sexus aliter usurparetur. Hinc Virgil. Elog. 8.*

Verbenæque adale pingues, & mascula thura.

Et Ovide de med. faci.

Cumque Ammonio mascula thura sale.

f *Imò & in homine læ mulieris que maris peperit in omni usque est effiacina, imò & ejus que maris timentis nutrit. ita inter medicos Garopontus lib. 1. remed. cap. 16. Plin. lib. 28. cap. 7.*

g *Lucæ Rœus lib. de gemmis 1. cap. 1. de Avitie. hœc Plin. lib. 26. cap. 21. de Carbunculo & Sardafiro, Item de laspide & Sapphiro, de Diphrice & lapide Cyane alioque vult Plin. lib. 37. cap. 9. & alibi. Galen. Pharmac. lib. 10. cap. 1. Tirag. de leg. com. l. 1 n. 68.*

h *Adi quidam mirabile & silentio minime premeditum. Relatum mihi jam pridem est (inquit Francis Rœus lib. de gemm. 1. in irine.) à demina quamdam fide dignâ, quod Dominus Hæzerensis, & Luxemburgiorum illustri genere oriunda, duas habuit servitice hereditarios Adamantes, qui alios crebro, tanto nature miraculo, producunt, ut eos quicunque statim temporibus inveniant, congenerem sibi prolem enteri, palam judicent: & conatur ibi autor ille rationes physicæ ejus rei indagare; quas lector, si videtur, ibi querat.*

Want

Want schoon dat iemand feylt de werelt open neer,
 Het stael sweeft alle tijt ontrent den kleynen Beer. *a*
 Ghy fiet dan, jonge vrou, dat alderhande dingen
 Haer onder mansgebiet gewillig laten dwingen;
 Ghy fiet het woeste bosch, ghy fiet de felle zee
 Ootmoedigh voor den man, en uyttermaten dwee.
 Ghy fiet, tot uwen troost. (*b*) hoe schepfels sonder leven
 Als met gebogen hals haer mannen eere geven;

Wel maect dan u befluyt, dat God het manne-recht
 De gantsche weerelt deur in alle dingen hecht.
 En, foo ghy niet en wilt met uwen Schepper strijden,
 Soo leert het echte jock aen uwen halfse liden;
 Het is een out gebruyck, men acht 'er geen verdriet
 Dat alle man gebuert, en over al gefchiet.

Ghy man, weet onder dies ons fchrijven niet te strecken
 Om tot een sorte waen u finnen op te wecken,
 Maer liever dat het hooft sich stelle voor een wit
 Te plegen recht gedult ontrent een swacker lid.
 „ Is iemandt door geluck ter eeren opgedreven,
 „ O laet hem deste meer sijn herte neder geven;
 Want als de milde God verleent geduchte macht,
 Dan eyft hy meerder forgh, en even minder pracht.

En beelt u geensins in een wijfe fullen krijgen
 Die met een volle deught fal in den hemel ftijgen;
 Wie trefst in dit geval het spits van sijnen wenfch?
 De beste van den hoop is maer een nietigh mensch.

Een vrouwe, seyt het volck, heeft velderley gebraken;
 Sy is swack, bloode, vreck, en veerdigh om te spreken,
 Sy helt nae pluyfery en alle kleyn beflagh;
 En haect om mooy te sijn, oock alse niet en magh.

Ghy, die u soete jeught wilt met een vrouwe wagen,
 Leert haer, en haer gevolgh, leert hare feylen dragen,
 Maect hier, en over al, een voorberede baen,
 Daer is in als gebreck, wie kan het tegenstaen?

Doch om tot uwen troost, het jock alsoof te voegen
 Om in u wederpaer te vinden vergenoegen,
 Klimt op met uwen geest, en fet geduerigh vast,
 Dat geen bequamer wijf op uwe seden palt;

Dat niemant, wie het sy, van die op aerden leven
 U eenigh beter deelen hadde konnen geven;
 Dat God, die sielen siel, die alle sinnen kent,
 U dit geselschap jont, en u ten besten sent.

Hooft, al die sijt geneyght om u te laeten raden,
 Ick weet een groot behulp tot alle groote quaden;
 Hooft, die onrustigh sijt en wenst te sijn gestilt;
 Segt met een buygsaem hert, God heeft 'er soo gewilt,

God heeft 'er soo gevceght, kan ick het maer verbeyden,
 God sal het met 'er tijt ten rechten eynde leyden;
 Al dunckt my dit en gint een droevigh ongeval,
 God is het, die het quaet ten goeden stieren sal.

Maer desen onverlet, dat wy gebreken noemen
 Kan, die het wel beft, in als te paffe koemen:
 „ Wat elders niet en dient alstot een lastigh pack,
 „ Is voor een billick man een dienstigh huys gemack.

Wat vrouwen swackheyt raect, die kan de mannen ba-
 ten,

Indien het rechte wit niet achter wort gelaten:

a De Magnete multa miracula vide apud Plin. l. 6. cap. 17. Claudian. in carmine de Magnete, & novissime apud Willebord. Snell. in Typis Batavo.

b Quæsitum est, si femina in paradiso non peccasset, an viro fuisset subdita & subiecta? affirmant Theologi & hæc de re ita Virecius ad seminarium solutium. Si l'homme, dit il, & la femme fussent demeurés en cet état d'innocence, jamais l'homme n'eust été gravé à la femme par la seigneurie, & ne luy eust fait aucun mauvais traitement; ny la femme n'eust été gravée de son côté d'être soubeite au mari, & n'eust luy obei par regret ou par rebellion, & par ainsi eussent vescu ensemble en perpetuelle concorde, comme tourterelles, & brebis. Mais depuis que la nature eil corrompue par le peché & rompue l'amitié entre Dieu & les hommes & l'a converti en discorde, ainsi l'a il fait entre mari & femme, & tout le genre humain.

Siet! waer haer lichaem sterck, haer breyn geweldig
 Daer is geen twijffel aen, sy grepe na de broeck. (kloek,
 Sy bleve niet gefint, om voor den man te duycken,
 Maer woude boven ons de volle macht gebruycken,
 Jae worden dat wy sijn. sie daer een wonder werck,
 Door swackheyt van het wijf sijn alle mannen sterck.
 Men schrijft haer vreefe toe, en datse menigh-werven
 Versuymen dit en gint, om datse niet en derven;
 Maer die een sedigh wijf van haeren angst ontbloomt,
 't Is vast, dat hy de ruft der mannen omme-stoomt.

Wie sal het stoutere tot u onbesuyfde wijven
 Doen uyt het woeste volck, of in den huys blijven?
 Gewis geen strenge wet en houd een vrouwe stil
 Indienie woelen derf, of anders qualick wil.

Een wijf die niet en vreeft, vermeestert alle deuren;
 Bijt staele grendels af, en doet de mueren schueren;
 Wat dient 'er veel geseft? is u geselschap stout,
 Ghy waert my, lieve vrient, al beterniet getrouwt.

Noch heeft het wijf den naem van deun te sijn geboren,
 Maer laetse quistigh sijn, soo is de man verloren:
 Als is de neering goet, de beurs wort omgekeert,
 Indien u losse vrou haer penning niet en cert.

Laet iemand sijn beroep met alle macht besueren,
 Noch sal een dertel wijf de winst vertuerelueren,
 Met ick en weet niet wat. al waer de vrouwe quist,
 Daer smelt een dicke beurs gelijck een dunne mist.

Noch roept men op de vrou, en stelt haer in het praten,
 Met alte lossen tong te byster uyt-gelaten:
 Maer, vrient, het gladdelid dat elders hinder doet,
 Is even voor de man en voor de kinders goet:

Een mont vol soete jock kan ons het breyn vermaecken,
 Oock al het is vermoeyt door last van groote saecken;
 En wat dog paeyt een kint dat droeve tranen schreyt
 Als dat een geestigh wijf met soeten monde vleyt?

Men tighde de vrouwen op, dat sy met beusel-dingen,
 Met ick en weet niet wat haer dagen over bringen:
 Maer draeyt doch eens het oog door al het huys be-
 Alwat 'er omme gaet, wat heeft 'er om het lijf? (drijf,

't Is meest al leure-werck. daer is een vloer te schueren,
 Hier dient de wasch besorgh; en elders, kinder-lueren,
 Ofiet dat slechter is, en evenwel nochtans
 Het minste dat 'er valt is dienstigh voor de mans.

Indien het nu geviel dat alderhande vrouwen
 Met grooter omme-slagh haer befigh wilden houwen,
 En datse geen bedrijven namen met 'er hant,
 Als dingen van gevolgh, of saecken van het lant,

Wat raet hier voor den man? hy stond gewis verlegen,
 Want niemant sou voortraen de kleyne diensten plegen
 Ons noodigh tot gemack. ey swijght dan, lieve vrient,
 En schelt niet voor gebreck dat ons ten nutte dient.

Ten lesten laect het volck in onse teere dieren,
 Dat sy genegen sijn haer dingen op te cieren;
 Maer even dese sucht is nut voor al het huys,
 Het maect de keucken net, en houd de tafel kuys:

Ach waere dese lust de vrouwe niet gegeven,
 Wy leyden altemael gelijck een beestigh leven;
 Noyt man en heeft gemack, noyt kint en vaert 'er wel
 Ontrent een vuyle flons en rechte morfel.

Ghy vint dan in der daer, en uyt bequame reden,
 Al moghe van de vrou een ander maecksel smeden,
 Jae dat het scheppen selfs u ware toe-betrout,
 Dat ghy licht oock het goet voor feylen weeren soud.

De schepfels van den Heer sijn groote wonder-werken,
 Die geen aelweerdigh mensch nae werde kan bemerkten,
 Bedaet u schamper volck. wat van den hemel koomt
 Dient niet te sijn berispt, maer eer te sijn geschroomt.

Siet!

iet: waer een yder menſch geboren ſonder feylen,
 Wat ſou dan yder menſch een ander mede deylen
 In pantsſchap van de ſucht en van het ſoet verdragh,
 Dat geen herboren menſch te rugge laten magh?
 Gelooft 'et, alle vlees heeft onbewuite ſlagen,
 In dat heeft Godt gewilt, om onſte leeren dragen;
 Wel draeght dan, Chriſten hert, al heeft 'er ic mant
 ſchult,

„Daer is geen beter werck als liefde met gedult.
 Leert, na den rechten eyſch, ſeert alle dingh gebruycken,
 Leert, met gebogen hals, voor uwen Schepper duycken;
 Vernedert u gemoet en uwen ſteegen neck,
 Daer ſchuylt volmaektheyt in al dunckt het u gebrek.
 Ick hebbe menighmael het ooge laten ſwieren,
 En in den geeſt gaet, op alle kleyne dieren,
 Op ick en weet niet wat. dat op het water ſweeft,
 Dat aen de mueren kruypt. dat in der aerden leeft;
 Ick hebbe menighmael in ſtilte ſitten gapen,
 En ſeyde, door gepeys, Wat diende toch geſchapen,
 Een mugh, een maed', een mier, een mot, een mol, een
 muys,

Een ſleck, een ſlang, een ſeugh, en ander vuyl geſpuys?
 Maer als ick naderhant des Heeren diepe gronden
 Had beter ingeſien, en nader ondervonden,
 Soo dat ick eenighſins ſijn hooch beleyt verſtond,
 Doen leyd' ick met berou mijn handen op den mont.
 Ick ſagh dat alle ding, van waer het mochte koemen,
 Schoon dat 'et niemant kent, of niet en weet te noemen,
 Tot aen de minſte vliegh, tot aen de kleynſte mier,
 Voor ſpijſe wort genut by eenigh grooter dier;

En al tot ons behoef. het ſchuyt van alle dingen
 Kan menſchen dienſtig ſijn, ja noodigh voetiel bringen;
 „Daer is een groot beleyt in alle kleyn gerut,
 „Geen diertje ſonder heyl, geen ſertje ſonder nut.
 Het ſlechtſte van de menſch, het ſlimſte van de dieren,
 Dat weet de wiſſe God tot ons behout te ſtieren:

Wie dit beſſen kan, en treft het recht beſluit,
 Die vint 'er wiſheyt in, en treckt 'er voordeel uyt. 4
 Nu is 'et weder tijt naer onſen wegh te keeren,
 Op dat de jonge vrou ten vollen mochte leeren
 Hoe dat in alle ding de liefde dient gebout,
 De liefde die het huys in ſoete banden houd.

Wat oyt gebeuren magh, wat immer kan geſchieden,
 Paſt noyt, ó jonge vrou, van uwen man te vlieden;
 Wat onweer dat 'er ruyst, of wat 'er omme gaet,
 Sier daten nimmermeer u eyge poſten laet.
 Daer ſijnder onder u genegen om te pruylen,
 Die loopen uyt den huys by vreedmelieden huylen,
 Die loopen door de ſtadt, en ick en weet niet waer,
 En maecten over al haer klachten openbaer:

Daer ſijnder even noch die alle kleyne dingen,
 Die, oock het minſte woort, haer moeder overbringen,
 De moeder wederom, by wylen al te naal,
 Verleent een gunſtig oor, en ſtijft het ongeval.
 Die raet dat jaede vrou haer elders ſal vertrecken,
 En wil oock even daer een bedde laeten decken;
 Jae ſeyt, too maer het wijf wil tyden op de loop,
 De man ſal ſachter gaen, en geven beter koop.

Maer neen, geliefde, neen; al valt 'er yet te klagen,
 En wilt 'et niet te licht u moeder over-dragen;
 Hebt op u weerde plicht een vijſter oogh-gemerck,
 Te klagen buytens huys is enckel kinder-werck.
 Soo plagh een Venus ſchoot, vol onbedachte rancken,
 Ontrent ſijn moeders wicht wel eer te omenjancken;

a Soe dat het ſchier overal en ſonderlinge in de h. ſchouwinge plaats heeft, dat den Apſtel Paulus op een andere gelgelykheit geſeyt heeft, 1 Cor. 12. 22. De leden des liebems die ons danken en ſijnacke te welen, die ſijn de noodighſte.

Gelijck het geeſtig volck, dat op de Fame ſweeft,
 Onsmet bedeckte jock genoegh te kennen geeft.
 Het derrel Weelde-kint, tot ſpel alleen genegen,
 Had eens een luſtigh velt tot ſijn vermaeck gekregen;
 Een koele ſomer-lucht, die uyt den weſten blies,
 Die maecte dat het wout vol ſchoone bloemen wies.
 Daer ſprong de lecker om, daer ſat hy aen der heyden,
 Daer vloog hy door het wout, daer lag hy in de weyden;

Hy riep de nimphen uyt, hy liep aen alle kant,
 Tot dat hy daer een korf vol kleyne byen vant.
 Hy ſagh een bly gewoel, hy hoorde geeſtig ſingen,
 Hy roock een ſoeten geur, het ſchenen moye dingen:

Hy riep, wat fraeyer ſpell en wat een luſtig dal!
 Hier is 't dat ny het wout met honigh ſpijſen ſal.
 Hy keeck eens wederom al wat de byen deden,
 Hy knilde met de boogh de beesjens op de leden,
 En drilde weder heen; ten leſten riep het wicht,
 Geen luſt en lijt verdragh, de ſuycke dient gelicht;

Maer als hy doen begon in 't byen-huys te breken,
 Soo wort het naecte kint aen alle kant geſteken,
 En over al gefraelt; hy ſiende dit gevaer,
 Liep nae ſijn moeder toe, en liet den honigh daer.

Hy klaegde ſijnen roet, hy toonde duyſent wonden,
 Hy riep, voor ſoet, eylaes! heb ick 'er ſuer gevonden,
 Ick lijde voor de luſt een droevigh ongeval;

„Daer iemant honigh wacht is dickmael enckel gal.
 Ach, moeder, wat een pijn! hoe ben ick dus gequollen?
 Hoe ben ick over al met bobbels opgeſwollen?
 Hoe ben ick dus geſtelt? dus leelick afgemaect?
 Hoe is mijn teere jeught in deſe noot geraect?
 Hoe kan ſoo kleynen dier ſoo grooten pijnne maecten?
 Hoe kan ſoo teeren ſtrael tot aen het herte raecten?

Ey, lieve moeder, help! het doet te byſter ſeer,
 'k En koom ontrent de bijen nae deſen nimmermeer.
 De ſoete venus loegh, en ging hem weder vragen,
 Wat is 'er, lieve ſoon? wat valt 'er al te klagen?

Bedenckt, hoe grooten leet van uwen boge ſpruyt,
 En die het al beroert, is maer een kleyne guyt.
 Al quelt u dit en gint, noch dient 'er niet geveken,
 Het ſoet is aengenaem, of ſchoon de bijen ſteken,

„Die om een ſoeten mont ontrent de bijen dwaelt,
 „Moet lijden met gedult, oock als hy wort gefraelt;
 Indiender iemant meynt, dat, wat 'er is geſongen
 Van al het geeſtig volck, is drift van loſſe tongen,

En reden ſonder ſlot, en kluchten ſonder ſin;
 Die is te mael bekacyt, daer ſteken kruymen in.
 Het kint, dat vleugels heeft, vertoont de jonge dieren
 Die om de minne-vlam, gelijk de muggen, ſwieren;

De vrijers ſijn de bijen, die pijpen wonder ſoet,
 Het ſchijnt dat haer bejagh is enckel honigh-vloet.
 Maer als het Weelde-kint laet ſijnen luſt vervoeren
 Om met een ſtouter hant de bijen aen te roeren;

Dat is, wanneer de maeght, gedreven van de jeught,
 Meynt in een ander huys te vinden hare vreught;
 Dan miſſe menighmael haer voorgenomen eynde,
 Om datſe niet en vint den honigh, dieſe meynde;

De man, die niet en is geduerigh even ſoet, (moet:
 Spreeckt dickmael eenigh woort dat prickelt haer ge-
 Het huys, en ſijn gevolgh, veroorſaect menigh treuren,
 En, dat men binnens jaers gemeenlick ſiet gebeuren,

Baert onverwachte pijn, verweect een vreedmel gefwel,
 En maecte aen alle kant een bitter huys-gequel.
 Wat raet in dit geval? ſij ſtelt haer om te ſuchten;
 En wil, wanneer het nijpt, tot haere moeder vluchten;

Die is haer eenigh heyl, haer trooſt en roeverlaet,
 Die hoort al wat 'er ſchuyt, en wat 'er omme-gaet.

Daer roept de jonge vrou, ach waer ick eens genesen!
 Ick woude sonder man geduerigh maget wesen;
 Maer siet! de beste troost die moeder geuen kan,
 Is niet als. Slechte duyf keer weder nae den man:
 Waerom uyt u be vang om eenigh leet geweken?
 Gh y geeft oock menighmael niet al te soete fleken;
 Daer is (naer ick 'et merck) van beyde zijden schult;
 Dus smoort 'et onder u, of lijt 'et mer gedult.
 De vrouwen sijn verdooit, die uyt den huys vlieden,
 En klagen haeren noot; oock by de vreemde lieden;
 Men vint 'er menighmael, die mits een forte vlucht,
 Oock om haer eersten stant niet weynig sijn beducht.
 Al heeft een jonge vrou by wijlen stuere vlagen,
 Daer sijn beleefde mans die haere swackheyf dragen
 Soolange sy het leet in haere kamer sluyt;
 Maer als het buyten vliegt, dan is de vrient schap uyt.
 Dan wort de man geneyght sijn eere voor te spreken,
 En even voor het volck inschedden uyt te breken,

Dan vickt sijn wrang gemoet van alle soetheyt af,
 „Tot openbare sond' een openbare straf.
 E En wijf niet lang getrouwt, die haeres mans manieren
 Of niet en had geleert, of niet en wilde vieren,
 Sprack dickmael schots genoegh. voor waer een slecht
 En voor een jonge vrou, en voor een nieu gesim: (begin
 En als haer dan den man het swijgen wou gebieden,
 Soo woufe mer der daet tot haere moeder vlieden;
 En hier toe wert het wijf ten lesten soo gewent,
 Dat sy het vluchten hielt als voor een dreygement.
 Eens, op een avont-stont, als dese lieden keven,
 Het wijf door gramme suchf ten hartfen aengedreven,
 Liep naer het voor-huystoe, en riep daer overluyt;
 Ick wil van slonden aen, ick wil ten huysfen uyt:
 De man, die des te meer de schande wou beletten,
 Ging met een snelder loop sich voor de deure setten;
 En hielt de vrouwe daer, al waffe vinnigh gram,
 En trock het nacht-slof af, en ging van daer hy quam.

Sy, noch te meer gestoort, en felder uytgelaten,
 Springt knap ter venster uyt, en geeft haer op de straten;
 En op den staenden voet, geen mensch en weer 'er hoe,
 Loopt in haer vaders huys, en nae haer moeder toe.
 Daer vangt de pruylster aen haer handen om te wringen,
 En met een groot geweld haer tranen uyt te dringen;
 Daer maecte wat 'er schuylt haer moeder openbaer,
 Die hoort het speeltjen aen, en hout haer dochter daer.
 Het was den ganfschen nacht nae dit verschil geleden
 De man doet geen vervolg, maer houd hem so te vreden;
 De vader van de vrou gemoet hem op den dagh,
 Die groet hem heus genoeg, maer vorder geen gewag.
 Dat quelt den ouden man, en seyt, met goede reden,
 Hoort vrouwe, dit gepruyl en diende niet geleden,
 Gh y draecht u (nae my dunckt) in desen wat te mal,
 Ick vreefe dat ons volck van een vervreemden sal.
 De moeder, nae de saeck te hebben overwogen,
 Ten eynde dit verschil niet hooger sy getogen,
 Roeft strax een snege meyt, en spreect uyt volle last,
 Gaet tot mijns dochters man en noot hem hier te gast.
 De meyt gaet haeren gang, de swager wort gebeden,
 Die koomt ter rechter uyt vrymoedigh aengetreden;
 Men wort aen sijn gelaet geen korfel hoofd gewaer,
 Hy eet, en drinkt, en lacht, gelijk als voor en naer.

De tijt van scheyden koomt, de nacht begint te vallen,
 Men staet van tafel op en vorder niet met allen,
 Als, Vader, grooten danck van u beleef onthael;
 Hy slaet de mantel om, en maect hem uyt de sael.
 De vader staet verbaest; maer sonder lange dralen,
 Gaet (seyt hy tot de knecht) mijn swager wederhalen.
 Loopt hem in haestfen nae, en roept hem van de stract,
 Ick hebbe noch een woort te seggen, eer hy gaet.
 De man koomt wederom; daer gaet de vader vragen
 Waerom hy met 'et wijf niet eens en weet te dragen?
 En of hy jaren lang wil leven in geschil?
 En of hy daer in huys sijn vrouwe laten wil?
 De man gaet sachtjens aen, en opent sijn belangen;
 Ick wil oock even nu mijn wijf in huys ontfangen,
 Behoudens datse my betoone mer 'er daet
 Dat sy in dit verfoeck ter goeder trouwen gaet.
 Voor al, haer korfel hoofd moet beter seden leeren,
 Sy heeft mijn huys ontficht, sy moet 'et weder eeren,
 Sy koos, uyt eygen raet, een onbekende baen,
 Sy moet op mijn bevel, gelijcke wegen gaen:
 Sv moet de reyfe doen, en komen ingedrongen
 Juyst door het eygen gat daer uyt sy is gesprongen;
 En foo, en ghy, en sy, des niet en zijt gelint,
 Gh y, vader, zijt gegroet, en, moeder, houd u kint.

Hier ſchiet de moeder toe, en gaet haer ſwager vleyen,
 De dochter koomt'er by, en ſet 'et op een ſchreyen,
 De vader neemt het woort, en doet een lang geſpreck
 Hoe dat een jonge vrou moet buygen haeren neck.
 Naer onderling beklagh, de vrede wort gefloten,
 En met een friſſchen dronck van nieuwen aen begoten,
 Het wijs, hoewel geſtoort, moet buygen haeren ſin.
 Sy klam te venſter uyt, ſy quam te venſter in.
 Daer mede was de luſt van loopen weghgedreven,
 En ſedert wiſt men noyt of deſe lieden keven,
 En ſchoon daer eenigh woort by wijlen rijsen mocht,
 Ten quam, nae dit geval, noyt in de ruyme locht.
 Vriendinnen, wat'er valt, haet diergelijcke rancken,
 Duyckt onder uwen man, ghy ſult'et u bedancken;
 Of ſchoon u Griet en T rijn wat in het oore blaef,
 Ey ſlaet 'et in de wint, voorwaer het is geraef.
 Men ſiet dat menigh volck, van over lange tijden,
 De vrouwen onderwees om dit gebreck te mijden,
 Te Roomen, als de bruyt quam tot den bruydegom,
 Een greep de jonge maeght, en draeyde luſtigh om,
 En ſwierde met de bruyt, om, door het omme-keeren,
 Den wegh, van daerſe quam, haer af te mogen leeren;
 Ghy, ſchoon men dit gebruyk niet meer en onderhout,
 En keert noyt wederom, wanneer ſijt getrou.
 Men vont een ander lant, daer met een ſnellen wagen
 De bruyt wert uytgevoert, en nae den man gedragen,
 En als de jonge maeght ter rechter plaetſe quam,
 Soo wert de gantsche koets gegeven aen de vlam.
 Dat was genoeg geſeyt; De wegh is afgeſneden,
 Soo datje nimmermeer en mooght te rugge treden:
 Wel, rent dan uwen geest en uwen loſſen voet,
 Hier is 'et daerje woont, en daerje blijven moet.
 Als Agar Sara ſagh in gramſchap aengeſteken,
 In plaetſe van de wrocd door ſmeecken af te breken.
 Soo ſtelst'et op de loop, en geeft haer in het wout,
 Als ofſe by het wilt fou vinden haer behout;
 Doch alſe met gevaer ging aen der heyde dolen,
 Soois haer by den Heer het tegendeel bevolen;
 Daer koomtſe weder t'huys, en, met een groot berou,
 Moet, tot eē meerder ſnaet, haer buygē voor de vrou.
 't Is dwaesheyth hart teſijn, en liever wegh te loopen,
 Als door een buyghſaem hert den pays te willen koopen,
 En wyl men immers eens moet komen tot den ſoen,
 Soo raed ick alle t'wilt ten eerſten af te doen,
 't Is beter in der haeft, en eer de tochten groeyen,
 En eerder iemand vreemts met u behoef te moeyen,
 En, eer een kleyne vonck verweckt een groote vlam,
 De ſchapen, ſoomen ſeyt, te ſchutten voor den dam.
 Bedenckt eens, jonge vrou, hoe veel gebuer-klappēyē
 Haer monden open doen, en in het breede weyē,
 Wanneer een jonge vrou in hare plichten miſt,
 En, om 'k en weet niet wat, met haerēn hoeder twiſt;
 Bedenckt, ſoo deſer een u ſchande koomt te weten,
 Hoe breet ſy alle ding ſal poogen uyt te meten,
 Hoe wil haer ſlabbe gaen? bedenckt dit alle tijt,
 Doch meeft als u gemoet wil ſwellen van de ſpijt.
 Gelyck de medecijn het boofſe van de ſlangen
 Tot nut en heyl gebruyckt; gelyck de menſchen vangen
 Al wat'er in het wout is uyttermaten wreet.
 En maecken van het bont een beſte winter-kleet;
 Soo moet de ſnoode gift van deſe vuyle ſlecken
 De vrouwen tot behulp van goede dingen ſtrecken;
 Siet: dat u tegen is en die u qualick wil
 Kan heelen u gemoet, kan hee' en u geſchil.
 Het is de beſte greep, in plaetſe van te wreken,
 In ſpijt van achter-klap het twiſte naef te breken:

Wie door een quade tong verbeter ſijn gemoet,
 Doet ſijnen vyant leet, en ſijne vrienden goet.
 Ghy dan, om aen den nijt tot geen vermaeck te ſtrecken,
 En niet door al de ſtadt met u te laten gecken,
 Of weest geduerigh eens; of, ſooje ſomtjts twiſt,
 Maect dat 'et onder u in ſtilte ſy geſliſt.
 Waer iemand bijen houd, daer acht men goet te weſen
 Dat in het bijen-huys gedommel is gerefen:
 Gedommel in de korf, is in der bijen-lant,
 Een teycken van geluck en van een goeden ſtant.
 't Is anders met de trou, en met de vrou gelegen,
 Ick wenſch in dit geval, dat jonge lieden ſwēgen:
 Ten ſtaet 'er niet te wel ontrent het echte paer,
 Indien men op de ſtraet haer tierēn wort gewaer.
 Maer hier dient oock de man te worden aengeſproken,
 Want door hem wort de ruſt oock menigmael gebroken,
 Hoe menig ſelſaem hooft maect dat de vrouwe ſucht,
 En in den huſe treurt, of uyt den huſe vlucht?
 Is iemand van het volck genegen om te weten
 Hoe dat een teere maeght haer moeder kan vergeten,
 En hoe een jonge vrou ſal hangen aen den man,
 Soo datſe nimmermeer van hem gedueren kan;
 Die ſie, hoe menigh kint ſijn duyve kan gewinnen
 In nieuwe keeten ſijn, en vreedde neſten kennen;
 En hoe de wilde vlucht, oock ſonder eenigh ſlot,
 Blijft in een kleyn der huys, en op een enger kot.
 Geen duyve ſoo het ſchijnt is immer wegh gevloten,
 Indienſe met komijn in honigh opgeſoden,
 Is door een nieuwen heer van eerſten af gevoed, ^a
 Soo veel, beminde vrient, ſoo veel vermagh het ſceft:
 Gaet even ſoo te werck ontrent de jonge vrouwen,
 Ghy ſultſe ſonder dwang van loopen wederhouwen:
 Daer paſt op dit geval noch gerſte, noch komijn,
 Het aes voor deſe vlucht moet enkel honigh ſijn.
 Beleeſtheydt, ware ſucht, en ſachte troetel-woorden
 Sijn hier en over al de beſte minne-koorden;
 Belieft, ó vlytigh man, belieft een jonge vrou,
 En leght in honigh-raet de gronden van de trou.
 Beelt u voor ſeker in, dat alle teere ſinnen
 Tot liefde ſijn gemaeckt, door liefde ſijn te winnen,
 Met liefde ſijn gewiecht, de liefde van de man
 Is die een vluchtigh hert in huys gewinnen kan.
 Hier maen' ick al het volck, dat veeltjts gantsche dagen
 Is beſigh om een haes, of ander wilt te jagen,
 Dat meerder luſten heeft ontrent een vreemden hont,
 Als by een aerdigh kint, of aen een vrouwen mont.
 Hier maen' ick al het volck, dat by de ſlemp-geſellen
 Doet met een eeuwigh nat haer vette buycken ſwellen,
 Dat met de blinde kaert, of met den teerling ſpeelt,
 Terwijl een jonge vrou ſit aen den heert en queelt.
 Hier maen' ick al het volck, dat verre plagh te reyſen,
 En meer om haer bejagh als om het wijs te reyſen.
 Hier maen ick al het volck, dat in den huſe wroockt,
 En by het buyte-volck met vollen monde jockt.
 Hier maen' ick al het volck, dat hare jonge leden
 En tegen alle recht, en buyten alle reden,
 En tegen alle ſucht van God en ſijne vrees,
 Gaet paren in het bed met eenigh ander vlees.
 Leert ieder in het ſijn op uwe ſaecten letten,
 Leert, daer de reden eyſt, u jonſte neder ſetten;
 Die Gods ſijn offerwerck, den Prins ſijn tollē geeft,
 Die leere dat een vrou oock haere rechten heeft.
 Noch bid ick al het volck dat onder duyſent boecken
 Geduerigh beſigh is om dit en gint te ſoecken,

^a Siet hier van het Lant-boeck van Baptiſta Port. cap. van de duyven.

In enigh stil vertreck te plaetsen dit beslagh,
 En nier als bly gelaet te brengen aen den dagh.
 De fronck in het hoof, die alle vrouwen haeten,
 Sijn noodigh afgekeurt, en dienftigh nagelaten,
 Beswaert u koetsse noyt met eenigh hoogh gepeys,
 Maer geeft aen bedt, aen heert, en tafel haeren eys.
 Laet boecken, diepe sorgh, en groote dingen blijven
 Ter plaetsen daer men plagh te lesen, en te schrijven;
 „Wie staeg en buyten tijts blijft hangen aen den boek,
 „Doet onrecht aen de vrou, en smacthey aendé doek.
 Doch, als hier in de man sijn jonste sal betrachten,
 Soo moet haer wederom de vrouwe neerftigh wachten
 Door ick en weet niet wat te stooren sijn verstant,
 Wanneer hy sijnen geest in hooge faecken spant.
 Het is van outs gelooff, dat meest de schoone vrouwen
 De mannen in de kunst geweidigh wederhouwen;
 En dat een lach, een lonck, een lucht van haren schoot,
 De boecken nederwerpt, de kassen ommeftoot.
 Ghy daerom, jonge vrou, dien niet en wilt gehengen
 Dat iemand door het huys sal boecken mogen brengen,
 Verschoont oock uwen man, en doet hem geen belet
 Wanneer hy met den geest sich in de boecken set.
 Soo doende, sal de man niet besigh mogen wesen
 Om tegen uwen sin aen tafel ierte lesen,
 Niet besigh mogen sijn (ick stelde dese wet)
 Met boecken aen den heert of in het sachte bed.
 Of foo milschien de man in kamers en in salen
 Wil brieven, out geschrift, of boecken laten halen,
 En dat hy lesen wil wanneer hy spreken sou,
 Soo is het boeck-geheim geopent aen de vrou.
 En weder, soo het wijf, eer datse wort geroepen,
 Koomt tot het schrijf-cantoir ontijdigh ingesloepen,
 Soo is'er volle maght geboren aen den weert,
 De boecken, als hy wil, te brengen aen den heert.
 Leert daerom, jonge vrou, (foo wy te voren seyden)
 En stonden gade slaen, en tijden onderscheyden,
 Na dat de reden eyft, al is het jocken soet,
 Noch komt'er oock een tijt wanneer men blocké moet.
 Ghy weder, vlytigh man, leert uwe vreugde mengen,
 En niet als soet gelaet aen u geselschap brengen,
 Sit by haer niet en dut, of al te diep en peyft,
 Maer doet een soet verhael, nae dat de reden eyft.
 De gront van u gespreck dient boven al te wesen
 Iet, waer des Heeren naem magh worden uyt gepresen,
 Te weten, hoe de mensch genaect het hoogste goet,
 En wat een reyne siel hier vrolick leven doet.
 Hoe al de werelt dwaelt in veelderhande taken;
 Hoe vast de mensche slaect, oock daer hy dient te waken;
 Hoe alle vreught verdwijnt gelijk een losfen droom;
 En hoe ons leven vlucht gelijk een snelle stroom.
 Oock hoe men ongemack en alle swaere tijden
 Moet sonder onverdult en sonder morren lijden,
 En wat het recht gebruyck van alle dingen sy,
 En waer een's menschen hert maect vande tochten vry.
 Dit dient van yder man dus waer te sijn genomen
 Naer dat de tijt vereyft, en na de faecken komen,
 Een die sijn weerde vrou met reden niet en sticht,
 En heeft niet recht geleert de ware manne-plicht.
 Doch, als ghy befigh sijt ontrent de swacke vaten,
 Soo wilt niet te lang in hooge dingen laten;
 Maer tracht om over-hant te brengen aen den dagh
 Dat haer bewogen hert tot vreughde leyden magh.
 Vertel haer met bescheyt, wat in verscheyde steden
 By dese wort gedaen, by gene worr geleiden;
 Brengt soete spreuken by van eenigh desftigh man,
 En wat haer met vermaeck ten nutte dienen kan.

Wien is 'et niet bekend, dat veel te mogen weten
 Isaen een edel hert gelijk een lecker eten?
 En dat van alle tijt de mensch in sijn gemoet
 Door hooren wort geflicht, door leeren aengevoet?
 Ten sijn geen lieve mans, die haer geminde vrouwen
 Niet met een soet verhael by wijlen onderhouwen
 Sy, die met eygen wil haer bannen van de straet,
 Ontfangen met vermaeck wat buyten omme-gaet.
 Hier dient alleen besorgh, door lust van nieuwe dingen
 Niet tot het innigh mergh van iemand in te dringen;
 Niet met een nydigh ooghe te loeren over al;
 Of met vermaeck te sien eens anders ongeval.
 Noch dient te sijn gemijt, tot vuyl en weeligh mallen,
 Alshy te faemen jockt, oneerlick uyt te vallen;
 Weest heughy in u gheloot ontrent u wederpaer,
 Want fooghy dertel zijt, haer schaemte lijf gevaer.
 Het kuys en eerbaer root, der vrouwen beste gaven,
 Wort door een geyle tong allencken ondergraven;
 Soo dat een eerbaer wijf, door ongefouten praet,
 Haer aengeboren art ten lesten achter laet.
 Het is een oude leer, dat onbeschaemde reden
 Doen hinder, met'er tijt, oock aen de beste seden;
 Door middel van het oir foo wort de siel geflicht,
 En door her eygen lit foo wort het herte licht.
 Oschaemte, dier juweel, ó cieraef van de vrouwen!
 Ghy dient in haren geest geduerigh onderhouwen;
 Want raect haer weligh hert eens buyten u gebot,
 Soo wort haer teere schoot een deure sonder slot.
 Nu tot ons eerste wit, in plaetsen van te vluchten,
 Of elders daer het valt u klacht en uyt te fuchten.
 Getroude lieden hoort, ick weet u beter raet,
 Beslicht het onder een al wat'er qualick gaet.
 Ick weet een seker huys daer twee gehoude lieden
 Sich viere over-hant, en soete gunste bieden,
 Want schoon daer rijft verschild ontrent het huysbe-
 drijff,
 Men siet'er geen gepruyl, men hoort'er geen gekijf:
 Wat elders heeft de kracht een korfel hoof te wetten,
 Dat kan het eerbaer volck in stilte nederfetten;
 Want schoon daer iet ontstaet dat d'een of d'ander
 Men spaert 'et altemael tot oep en ander tijt: (Spijt,
 En als het vinnigh bloet ter neder is gesoncken,
 En dat het boos gefwel ten lesten is gesoncken,
 Soo daeght de man het wijf, het wijfontbiet den man,
 Daer niemant van het huys haer sien of hooren kan;
 Daer gaet het boeckjen op, men gaet'er overwegen
 Hoe dat aen alle kant de faecken sijn gelegen,
 Men stelt'er in berael al wat een yder schort,
 En wie sijn plichten doet, en wieder blijft te kort:
 En, als nae rijp beract de feyl is uyt-geonden,
 Soo wort die schuldigh is met reden ingebonden,
 Met reden aengestaft, en dapper overhaelt,
 Om dat hy van den wegh der liefden is gedwaelt;
 Die moet, van stonden aen en eer de rechters scheyden,
 Beloven op een nieu sijn herte soo te leyden,
 Dat alle wrevel-sucht, en korfel onverstant
 Sy met een staeghe sorgh gehouden in den bant.
 Daer gaen de lieven heen met vast gestelde sinnen
 Geen spijt of hevigh bloet op hen te laten winnen;
 En, tot een vast gemerck van soo te willen doen,
 Soo wort het vrede-bont versegelt met een soen.
 Ick prijse dit gebruyck, en stont het my te wenschen,
 Ick gunde dit beley aen alderhande menschen;

a Verum est, quod vulgò dicitur, familiam non administrari videndo: res interdum pessulat admouitionem, interdum expostulationem, nominatum etiam objur- gationem; verum ab his oportet quantum horum sitatem ac emulcationem abesse; ta- libus moribus plus proficitur, quam claustribus. Erasmi de Christ. coniug.

Want soo in ieder huys dit werde nae gedaen,
 Ick meyne voor gewis het souder beter gaen.
 Een man heeft menigmael, 'k en weet niet wat, gebreken,
 Oock die hy niet en kent; een wijf verkeerde Istreken,
 Oock die se niet en merckt; en siet, dit ondersoek
 Leert al wat qualick staet, en haelt 't uyt den hoeck.
 Een koorts is somtijts nut ontrent de swacke lijven,
 Om dat se geen vergif laet in de leden blijven;
 Om dat se vuyle slijm en alle quaede sucht
 Kan jagen uyt de maech, en drijven op de vlucht.
 't Is dienstigh menigmael malkander wat te seggen,
 Op dat geen oude wrock bleef in den boesem leggen;
 Op dat de bitsche gal mocht ruymen door den mont;
 Men wort oock aen de siel met sieck te sijn gesont.
 „Wanneer het jonge paer woont eenigh by malkander,
 „En niet en leeft in vyer gelijk een Salamander,
 „Noyt voor de bueren twist, of voor de boden kijft,
 „Soo wort haer beyder macht in alle ding gestijft.
 „Maer soo het echte volck doet openbare klachten,
 „Geen vrient of nagebuer, geen meyt en sal haer achten,
 „Geen ding dat haer gefagf voor de lieden breeckt,
 „Als dat het lieve paer te samen leppigh spreect.
 „Het wijf moet over al met haer exempel leeren
 „Hoe dat een slege meyt moet haeren mester eeren;
 „Weet dat het dienstbaer volk geen eere bieden kan,
 „Ten sy dat eerst de vrou wil eeren haeren man.
 Doch wat u overkomt, of hoet 'er is geschapen,
 Ick rade nimmermeer van uwen man te slapen;
 Het valle soo het magh, gaet evenwel te bed;
 Daer wort verstoppte min van nieuwen aen gewet;
 Daer wert de spijt gedoor, en alle nijt verdreven,
 Daer wort men weder eens ook daer men heeft gegeven,
 Daer wijckt de koude sucht en alle droeve pijn,
 Daer rijst een nieuwe vreught gelijk een sonne-schijn.
 Maer boven alle ding soo dienen echte wijven
 Ten hooghsten aengemaent in 't bedde niet te kijven;
 Want als 'er onlust rijst van daer men vrede wacht,
 Soos de soete Trou in droeven stant gebracht.
 Vriendinnen, als ghy komt ontrent de sachte pluymen,
 Laet twist, en overmoet, laet harde sinnen ruymen;
 Het bed is overal een haven van de rust,
 Hier dient al wat 'er brant te worden uytgebluft:
 Sich in het sachte dons tot twisten af te wenden,
 Dat is de weerde Trou in haeren tempel schenden:
 Ghy, breekt, ten minsten hier de gronden van de spijt,
 De swaen en haer gevolgh is Venus toegewijt.
 Maer iemant sal misfchien op onse rijmen kijven,
 Om dat se veel te lang in desen handel blijven;
 Maer, lieve, met verlosf: de soete vrede plicht
 Is vry een grooter werck als voor een kleyn gedicht.
 Men geeft een langen tijt om wel te leeren spellen,
 Om letters nae de kunst, en soe het dient, te stellen;
 Men buyght en tong, en mont en sinnen altemael,
 Op dat men leeren mocht een overwaelsche tael.
 Men leert met alle vlijt een doeck in stucken breken,
 En hoe het dient gevult door veelderhande steken;
 Men leert een vremden naet met tijt en hardē dwang,
 En hier op suft de jeught geheele jaeren lang;
 Maer 't is een meerder kunst een deel verdraeyde sinnen
 Te brengen over een, en weder in te winnen,
 't Is vry een grooter werck de tochten van den haet
 Te brengen tot gedult, en op de rechte maet;
 't Is jaer van meerder vrucht beleefte te konnen spreken,
 En door een soeten aert den wrevel af te breken;
 Wel, leert dan niet gedult, besette vrouwen, leert
 Hoe dat men huys-kraekel tot soeten vrede keert.

Dat sal u nutter sijn en beter konnen stercken,
 Als iet dat komen magh van al het spelle-wercken,
 Het sal u meerder gunst verweken by den man,
 Als iet dat u de priem of naelde geven kan:
 En des al niettemin soo dienen alle mannen
 Tot soo een nodigh werck haer sinnen in te spannen;
 Al spreek ick tot de vrou; veel dingen sijn gemen,
 Soo dat ick oock den man en hier en elders meen.
 Nu hoort dan noch een woort, het schijnt de lieden vra-
 gen,
 Hoe dat een echte wijf haer dan behoort te dragen
 Wanneer een korfel hooft soo buyten reden gaet,
 Dat hy een teere vrou met harde vuyften slaet.
 Het tuck dient ondersocht. Doch, eer hier in te treden;
 Soo wil ick onsen man een weynigh over-reden,
 Op dat sijn edel hert, geroert door ons gedicht,
 Mocht prenten in de siel de rechte manne-plicht.
 Men vint een vreemde straf, gebruyckt in oude dagen,
 Als eenigh wrang gemoet een slave wilde plagen,
 Men bont die schuldigh was, men sloeg hem op het vel,
 Juyst nae de rechte maet van eenigh snaere-spel.
 Gelijck, wanneer men danst, de leden nederfincken,
 Of rijzen in de lucht, al nae de snaren klincken,
 Juyst op gelijcke wijs foo ging het met de sweep,
 Die even met de klanck hem in de leden neep;
 Vreught iemant, waarom dat men wilde met de slagen
 Niet slechts alleen het lijf maer oock de siele plagen;
 Want, dat eens herte-lust en vreugde plagh te sijn,
 Dat werd daer herte-lect, en uyt-gefochte pijn.
 Dit past op u bedrijf Trou-schender, mensche-plager,
 Siel-pijnder, huys-verdrict, muyl-stooter, vrouwe-flager,
 Vreught-breker, minne-beul, in 't korte, rechte jan,
 Niet weerdig om den naem te dragen van de man;
 Ghy quest u wederhelst met uwe rappelēden,
 Die maer tot vrou-behulp de man en moet bestēden;
 Ghy quest u bed-genoet met uwe rechter hant,
 Die van de weerde trou haer was het eerste pant.
 Het lid dat eygen is om haer alleen te streelen,
 Om u beleefde gunst haer uyt te mogen deelen,
 Dat laet sijn eerste witen oeffent wreede straf,
 Dat snijet het soete bont van alle vrientschap af.
 Ghy had aen uwen God voor alle man gefworen,
 Dat sy was u vermaeck, uw siel, en uytverkoren,
 U troost, u weerde bruyt, de lust van uwe jeught,
 U lieve tortelduyf, en uwe gantsche vreught;
 Waer sijn op desen tijt, waer sijn u schoone woorden?
 Waer al het lang gevry, en al de valste koorden
 Te voren hier gebruyckt? waer uwe soete mont,
 Die u aen hare gunst met duyften eeden bont?
 Gewis, een swacke vrou is vry geuegh geslagen,
 Die hare jeught verslijt met uwe vrucht te dragen;
 Die met een swaere pijn haer kinders baren moet,
 En noch het teer gewas met eyge borsten voed;
 Hier dient geen ander sucht, als enkel medelijden,
 En met een soet gedult haer krancken aert te mijden;
 Of soose wat bestaet dat immers niet en sluert,
 En doet haer geen geweld, maer lachtse liever uyt. d

^a Au poīs de Thoscane on chassioit les esclaves au son de flutes, ou des autres instruments de Musique. Plutarch. au traité de la Colere.

^b *Hujusmodi vir (si quidem vir appellandus est potius quam fera) & parricida & matricida similem dixeris. Chrysost. Hom. 26. in 1. Epist. ad Corinth. Cato, vir aliquis lexui fœmineo parvus amicus, non esse verberandus uxores propter domesticam contēdit; & hoc qui faciunt, non minus peccare dicitur, utque eos, qui Deorum simulacra polluunt. Plutarch. in vit. Caton.*

^c *Utrum earum non miseratur propter obsequia, quæ maritis præstant, propter partus periculum, & ipsam liberorum procreationem, propter quæ multa jure nostro inventa sunt privilegia. L. affiduis. C. qui Pot. in Pign.*

^d *Malam mulierem potius risu, quam baculo castigabis. Bernard. Epist. de curâ & eg. rei fam.*

Het purper, dat 'er waft op haere teere wangen,
Is met een harde neep, met flagen niet te prangen;
Is voor geen felle vuyft of ander leet gemaect,
Maer door een fachten mont te werden aengeraeckt.

De vrou is uyt het lijf van haeren man gekomen,
De vrou is uyt de borst van haeren man genomen;
Het is dan onverftant en niet als vinnigh bloet
Dat rot den boefem dient te treden met den voet.

Het wort tot heden toe, bynaeft in alle landen,
Gereket by het volck een van de meeste fchandn,
Als iemand fijn verftant soo verre dwalen laet,
Dat hy een teere vrou met flagen onder gaet.

Een die fich van de gal soo verre laet verwinnen,
Betoont voor alle man een onmacht in de finnen;
Ach Caro was te wrang, die fect 'en Raets-heer af
Om dat hy buytens tijts fijn wijf een soentjen gaf;

Hy mocht op beter gront de vrouwe-fmyters plagen,
Ontnemen haeren flaet, en uyt den lande jagen;

„Want die in soere min fich wat te buyten gaet,
„Is vry een beter man, als die fijn vrouwe slaet.

Een die fich hier vergeet, fal, voor fijn gantsche dagen,
De gront van alle gunft uyt haeren boefem jagen,
Al vleyt hy naerderhant, al ftreelt hy wonder seer,
Hy krijght geen rechte fucht, geen ware liefde meer.

Ick weet dat dees en geen dit anders willen drijven,
Jae met een stoute pen voor al de weerelt fchrijven,
Dat menigh selfaem wijf noyt man ten vollen acht,
Voor dat sie tot de tucht met flagen is gebracht.

Men vint in onsen tijt van seker man gefchreven,
Die tot de soere min met flagen wert gedreven;
Men hoort van seker wijf, die nimmer liefde droegh
Dan als een dulle kop haer op de leden sloegh.

Maer die verkeerde luft, gebout op vreemde gronden,
Is in onse kulf te geener tijt gevonden;
Al wat tot kulfte dient wort in het Zeeufche lant
Door gunft en foet onthael, niet met de vuyft geplant.

Men fegge wat men wil, in my fal nimmer komen,
Dat vrouwen onverftant met flagen wort genomen;
Ick vind in tegendeel dat wie een vrouwe fmiyt
Verweckt in haeren geeft een onverfonde spijt.

Al wat een billick man van vrouwen wil bejagen,
Dat moet door jonfte fijn, en niet door harde flagen;
Het is in dat gefin ten besten niet gefelt,
Daer fucht tot echte min moet rijfen uyt geweld.

Het is uyt vryen wil, dat jonge lieden trouwen,
Het is uyt vryen wil, dat fy deweerlt bouwen;
Al wat uyt vryen wil niet onder hengefchiet,
Maeckt huynen vol graes, en herten vol verdriet.

En heer mag lijnen knecht oock mer der hant kajtiden,
Een leerling moet de plack van fijnen meester lijden,
De vader magh het kint met roeden ondergaen,
Maer noch vermagh de man fijn vrouwe niet te slaen.

Het edel trou-verbont, een steunfel van de landen,
Gaet boven alle bloet, en boven alle banden,
Al wat 'er maeghschap is, of ander vrientfchap hiet,
En heeft noch evenwel el by echte liefde niet.

Ick wil in dit geval een korten regel geven,
Een regel voor het bed en voor het echte leven,
Ghy die met herten-luft wilt lange fijn getrouwt,
Siet dat je dese les geduerigh onderhouwt.

Vermanen dient 'er veel, berifpen wonder felden,
Ten fy door hoogten noot, soo wacht u van te fchelden,
Doch wat 'er ruyflichen magh, of hoe de faecken gaen,
En pakt, ó faligh man, u vrouwe niet te slaen.

De feylen van her wijf fijn dienstigh afgefenden,
Of moeten by den man in ftalte fijn geleiden,
Het is van ouden tijt een regel in de trou,
„Of leert, indien je kont, of lijst een swacke vrou.

Daer fijn in dit geval maer tweederhande wegen,
Waer door een billick man fijn aapt behoort te plegen,
Te weten door de tucht, of door een ftijl gemoet,
En wat ghy neemt ter hant, het is u beyde goet.

Kan iemand door de tucht fijn vrouwe beter maken,
Her fal hem dienstigh fijn in velderhande faken;
Ofwoont hy by het wijf door middel van verdragh,
Soo wort hy voor hem selfs vry beter als hy plagh.

Een ieder fy bedacht, dat even quade wijven
De mannen evenwel ten goede konnen drijven;
„Is rechte manne-faus, die in de tonge bijt;
„En niemant wort 'er kloeck, als die te vollen lijst.

De koeck die boven al in Holland wort geprefen,
En magh noch evenwel niet sonder peper wesen;
Al ifse wonder foet, Des echter niettemijn
Soo steeckt 'er hier en daer een klautje glemten in.

Al die het recht geheym van onse monden kennen,
En willen kinders selfs niet al te foet gewennen;
Wel, neemt dan tot behulp, en lijst 'er in den doeck,
Dat ieder dienstigh acht oock in de foete koeck.

Wie fmaet en onluft hoort by wijlen gantsche dagen,
En dan fijn herte geeft om spijt te leeren dragen;
Die wort ten lesten sterck en krijght een valter huyt,
Soo dat hy twifl verwint, of uyt den boefem fluyt.

Men vint 'er in het lant, die even haer bedanken
En van een kribbigh wijf, en haere fluere rancken;
Om dat, met hare behulp, het certijts vinnigh bloet
Is fedigh, is gefet, is uytter-maten foet.

Ghy, leert oock even hier, leert uwe finnen buigen,
En uyt een grilligh wijf gefetten tochten fuygen;
Daer is een hooge fchool oock midden in de trou,
Men leert belefde fucht oock van een fluere vrou.

Het fchaep dat Pontus voed, gaet dolen aen der heyden,
En pluckt aen alle kant maer alsem uyt de weyden;
En, mits het alle tijt alleen van bitter leefte,
Gebuert 'et dat het beeft geen galle meer en heeft.

Ick wente (mocht 'er fijn) dat alle jonge paren
Iuyft van gelijken aert met dese fchape waren;

„Eritam quidam ius uxorem verberandi marito plena manu tribuant, id me-
le fit. non potest enim dari exemplum Scripturae, ubi id ab aliquo iustitio & pio viro
unquam fit factum, tametsi displicet habuerint uxores; ponderanda ad hoc exempla
Mosis & Siphoras, Davidi & Michols, Iobi & ipsius uxoris, Abrahami & Sarae, Ie-
cobi & Rachaelis, Tobiae senioris, &c. nec ullo pro excepto Apostoli ad aliamus Prophe-
tae probatur. vid. D. William. Gouge Theol. Angl. Tract. de domest. dicitis. Nullum fit
nam magnum peccatum nisi ad verberandum uxorem compellat. Christoff. ad 1.
ad Corinth.

„Sicut Ferro, uxoris vitium aut tollendum, aut tolerandum. Qui tollit vitium,
uxorem commodioris praesens, qui ferris, sese meliorum.

Le man est bon, si elle favorise, qui prend des querelles publiques avec sa femme, car si elle
est bonne, elle doit favoriser, afin qu'elle soit meilleure, si elle est mauvaife, il
la doit fouffrir, afin quelle ne devienne pire. Marc. Aurelius cap. 10.

Socrates interrogatus cur uxorem maritum admodum incompositum domum ducit? &
respondit, sic habendum est ut nuncium cum morosis uxoris, quem admodum qui se
ad iudicium quaeferre exerceat, & parant equos ingentis ferocitatis, ut se oco subegerint,
caeteri utantur commodioribus.

„Et licet affluam cum incommodis suis est rixa, callum per iniuriarum dicit, nec ulla
male posita edit. Seneca, tract. in bon. vir. inela. Vxor molesta tibi fit, habes unde
patientia laudem quaeris, unde dicas requirere oportet, unde peregrinari ames, ubi
rotem exerceat. Er. Petrus. de Remed. acris. f. f. Conventus Med. Norberg. de his
ita alysi. Felle cavent Ponti peccat ab hinc his posse. Ferre etia affluam non male
ferre solet.

^a Summa iniuria est vitae sociam & in rebus necessariis tibi conjungam, tanquam
mancipium ingnomia afficere. Christoff. Hen. 26. in 1 ad Corinth. 11.

^b Titus Flaminius a Catone cenfure Senatus mortis dicitur, quod uxori osculum
tulisset pro fenefilla.

^c Mische mulieres nisi ad viris & sepe & vehementer pugnis, aut fustibus dedolentur,
adofese ab illis haberi sufficiantur. Gauguinus in sua Moscov. Zaing. 18. cat.
vita bum. vol. 1. lib. 5. cap. verberate. Vide Camerarium in meditation. Hist.

^d Verberibus uxoria benevolentia in mortale odium vertitur, tanquam servum
sepenumero adofus maritum uxor concipit animum, ut multis inde delictis & in-
serciones acquantur. Sicut Galeotto principi Foroliviensis evanisse legitus, cuius
uxor Iohanna, Bentivolis filia, cum a marito sperni se videret, morbum simulavit,
& cum marito, eam visendi gratias, solus ipsius cameram ingrederetur, ab insidi-
atoribus ipsum trucidari curavit. Ioseph. Pass. Ravennas in regul. comubialis. fol. 152.

^e Alibi dicitur verberibus morbus non tollitur, sed exasperatur. Melchior Junius quest.
Felix. part. 2.

Ghy man, die overal de leyder wesen moet,
 Wort kloeck door ongeval, en uyt het bitter soet.
 Maer soo noch evenwel aen iemant onder allen
 Een man van desen aert in handen is gevallen,
 Vriendinnen, weest besorgh't voor al te nemen acht
 Wat eerstmael dit verloop heeft in het huys gebracht.
 Siet! wijfelieden selfs verklaren wel te weten
 Dat felden goede vrou wort van den man gesmeten,
 Dat felden eenigh man sijn leet met handen wreeckt,
 Ten sy de vrouwe wroect of met de tonge steeckt.
 Ghy, list dan u gemoet, en weeght u vorigh spreken,
 En soo door u bedrijf de man is afgeweken
 Van dat de reden eyft, ó beret u gebreck,
 En maect op sijn gebiet te buigen uwen neck.
 Maer eerst gaet tot den Heer, en neyght uw teere leden,
 Doch klimt met uwen geest en offert u gebeden,
 Bid met een innigh hert, dat vrede met verdragh
 Voortaen in uwen geest haer wooning houden magh.
 Koomt dan tot uwen vrient, te rechter uyr getreden,
 En legh't hem op de borst de gronden van de reden;
 En, soo ghy sijnen geest in goede posen vint,
 Soo hangt hem aen het oor tot ghy het herte wint.
 Voor al weest noyt geneyght u handen uyt te steken,
 Om even met geweld u leet te komen wreken;
 En schoon u Ael of Heyl met onbedachten sin
 Dit blaesen in het oor, en krachtigh beelden in,
 Schoon, ick en weet niet wie, u schijnt te willen leeren
 De slagen van de man met slagen af te keeren,
 O, sooj my geloof, bedwingt u rechter-hant,
 Sy is van echte min een heyligh onder-pant.
 Ghy, vechten jonge vrou! 't is buyten alle reden,
 En tegen u beroep, en alle goede seden,
 Ey lieve weest gerust, en laet het woelen daer,
 De vuysten van den man die wegen u te swaer.
 Siet, als een teere vinck met vogel-lijm gevangen
 Blijft in het teerelijm met hare veeren hangen,
 Indien' haer leden rept, en gins en weder treckt,
 Soo wort'f van de gom noch deste meer bevleckt.
 Geloof't et, jonge vrou, het onverduldigh woelen
 En doet u maer te meer het ongeluck gevoelen,
 Al die een donderflagh of blixem myden wil
 Die syge laegh genoegh, en swyge vorder stil.
 Ghy roept hier tegen aen, dat schoppen, nepen, slagen,
 Niet als met ongedult van u sijn te dragen;
 Maer denckt, al wort de vrou vertreden van den man,
 Dat haer, oock even dat, ten goede dienen kan.
 Besiet, hoe menigh mensch wort in het lijf gesneden,
 Wort met een vernigh nat gewreven in de leden,
 Wort aen het vlees gebrant, en op het been geschrap't.
 En door een vuylen dranck geduerigh uyt-getapt:
 En al noch tot behulp. de God die onse wonden
 En vuyle puysten kent, tot in de diepe gronden,
 Gaet dickmael hart te werck ontrent een leelick seer,
 Ghy, lijd, ó lieve, lijd de plaester van den Heer.
 Offchoon u duyster oogh niet recht en weet te merken,
 Wat God door u verdriet besloten heeft te wercken;
 Noch toont geen onverdult door uwe droeve stem,
 Maer, so ghy ruste soeckt verwacht en klaeght 'et hem.
 In spijt van alle spijt, leert even harde slagen,
 Leert schande. leert geweld oock sonder morren dragen;
 En pleegt geen ander wrack als door een droeve traen,
 Ja gaet dan uwen vrient oock deste soeter aen.
 Doet als het hof-Camil dat, met de voet getreden,
 Rieckt beter als het plagh ghy, suyckert uwe reden
 Oock in het bitter selfs, en weest geduerigh soet,
 Dat sal den smyter sijn een vyer in sijn gemoet.

En laet geen wreede sucht in uwen boesem swellen,
 En laet u reyne siel niet van den wrevel quellen;
 Ten is geen sedigh hert, geen ware Christen borst,
 Die innigh leyt en wroect, en nae de wracke dorst.
 Toont geen verworren aert, geen ingekanker't wesen,
 Geen vuylen etterpuyst, uyt fellen haet gerefent,
 Geeft segen uyt den mont wanneer hy leelick maect,
 En spreeckt oock enckel heyl wanneer hy vinnigh slaect.
 Ick weet dat ons gebot gaet hooger als de reden,
 Gaet vorder als de kracht van uwe teere leden;
 Maer weet des niettemin, sooj ghy een Christen sijt,
 Dat jae een Christen hert is boven alle spijt.
 Weer dat de groote God is machtigh u te strijven,
 Is machtigh alle quaet van uwen hals te drijven,
 „O! die met reyne sucht op hem alleen betrou't,
 „Wort door het leet gestreect, en in verdriet gebout.
 Al is u man geneyght tot veelderley gebreken,
 Vermij't u niettemin van tegen hem te steken;
 Ten staet u geen'sins yry, door onbedachte waen,
 Te woeden in den geest om tegen hem te gaen.
 De vrouwe moet den man, en hy het wijf beminnen,
 Niet om 'k en weet niet wat in leden of te sinnen,
 Maer om des Heeren wil, en om de soete wet
 Waer op het echte paer te samen is geset:
 Want anders soo de mensch, wanner hy komt te trouwen,
 Wil sijn gestreckte gunst op frissche leden bouwen,
 Of op een wacker oogh, of op een hoogh verstant,
 Soo wort die vaste knoop niet als een losfen bant:
 Eylas! in dat geval soo konnen oude dagen,
 Druck, koorts, en ander leet, u steunsel neder-jagen,
 En siet! daer is de siel tot in de doot bedroeft,
 Juyst als het nietigh vlees den meesten trooft behoef't.
 Maer so men poogt het oogh van menschen af te drayen,
 En met den hemel selfs sijn herte tracht te payen,
 Dan staet de liefde vast. „het is de beste leer
 „Oock in het hooghste leet, te rusten in den Heer.
 Doch soo des niettemin hier iemant mochte vragen,
 Hoe lang een echte vrou dit pack behoort te dragen,
 Eer sy het bitter leet moet brengen aen den dagh,
 Of by een trouwen vrient haer lijden klagen magh;
 Ontfangt een kort bericht. Ick raede niet te klappen
 Aen iemant wie het sy, als nae verseyde trappen;
 Eerst dient 'er tot den man, en voor den Heer geschreyt,
 Eerst dient 'er algedaen dat voren is geseft:
 Soo dit u niet en helpt, maer valt gelijk verloren,
 En dat sijn selle sucht is harder als te voren,
 Sooberst ten lesten uyt door uwe droeve stem,
 En roept oock ander volck tot rechtters over hem.
 Siet als men eenigh seer met sap van eyge kryuden
 Niet overwinnen kan, soo haelt men vreemde luyden:
 Men siet dat slechte salf op versche wonden past,
 Maer kancker in het vlees wort harder aengetast.
 Indien u oyt ontmoet soo boosen aert van saecken
 Die binnen u bedrijf niet recht en sijn te maecten,
 Of dat sich eenigh man soo buyten reden draeght
 Dat, naer een lang gedult, u lijden dient geklaeght;

a *Gave* Gods dat de vrouwe hier, en alle Christenen elders, in smacthey't zijnde met den Apostel 1 Corinth. 4. 13. mochten seggen: Als my schandelijcken aengesproken worden, soj seggen wy; als my verwijgh't worden, soj verdragen wy; als my gelijstert worden, soj vidden wy.
 b Twee broeders met den anderen in geschilgevallen zijnde, (gelijck Homerus verhaelt Iliad. 24) riep Euclides (aen van de selve) my moet dit en dat overkomen sooj ick my aen u niet en wreke; en het moet my (sprack daer op de tweede) niet wel gaen; sooj ick u met (vergeygh't; niet tot redenen en bringe: En siet daer op sijn sijners voets de broeders versjeent: soj vael vermagh een goets woort tegen een gram gemoet. Siet hier van Plutarch. u traité. de la Colere.

Ghy maect noch evenwel in u verdriet te myden
 Te roepen tot behulp een vrient van uwer syden,
 Gaet tot sijn eygen volck, en aen sijn nacite bloet,
 Gaet tot sijn vader selfs, en opent u gemoet.
 U maect in dit geval en heeft hem niet te belgen,
 Maer sal met beter hert u klachten neder-svelgen,
 Dan of ghy sijn gebreck en uwes herten gront
 Een vrient van uwe stam gingt leggen in den mont.
 Maer soo het korfel hooft u niet en laet te plagen,
 Soo streckt u vorder uyt, en gaet tot uwe magen;
 Laet die met sijn geslacht te samen henen gaen
 Om hem, met grooter ernst, de rucht te raden aen.
 En soo oock dese pflicht behoerlick aengedreven
 Hem echter niet en brengt tot eenigh beter leven;
 Soo tast hem naerder aen, en stelt voor aen te werck
 De hoeders van het volck, de herders van de kerck;
 Laet die hem sijn gebreck met diere woorden seggen,
 En even Godes vloeck hem op den boefem leggen,
 Laet dreygen eeuwich leet, en dringen op de wet,
 En neemt tot u behulp meer als een huys-gebet.
 Waer henen mijn vernuft? sal ick de vrouwen leeren
 Van haer geselschap gaen, en tot de Rechters keeren?
 God geve dat de smaet van soo een vreemde slagh
 Geen wijf, geenechte man ten deele vallen magh.
 Men vint 'er evenwel die, mis haer twifligh leven,
 Geheele steden deur een quaet exempel geven;
 Des koomt haer stuer beleyt ten lesten aen de Wet,
 Die scheyt het grilligh paer van tafelen van bed:
 Een ieder neemt het sijn, en gaet by sonder woenen,
 De dochters by de vrou, de vader met de soonen,
 Siet daer het weerde bont van alle glans berooft;
 Een vrouwe sonder man, een lichaem sonder hooft.
 Dit moet het echte paer, gelijk een kancker, schroomen,
 En noyt de boose sucht foo verre laten koomen;
 Men segge watmen wil 't en is geen Christen aert
 Te scheyden van 't gesin wannermen is gefaert. *a*
 „Daer is een groot behulp tot alle groote quaden,
 „Oock dan wanneer de mensch met druck is overladen;
 „Want als de gansche siel met lijden is gevult,
 „Dan is 't den besten troost te lijden met gedult. *b*
 Ghy, wilt in dit geval niet om de menschen dolen,
 Maer segt in u gemoet; God heeft 'et soo bevolen:
 Want als een Christen-hert lijt innigh huys verdriet,
 Hy siet een slaende macht die niemant anders siet: *c*
 Hy siet den goeden God in sijne boose dagen,
 En lijste met gedult, en leerte willigh dragen;
 Jae slyght oock soeten troost uyt alle tegenspoet,
 En weet dat hem het quaet ten goede dienen moet. *d*
 Ghy, die u wettigh deel hebt eenmael uytgekoren,
 Entrouwe met behulp voor eeuwich aengefwoeren,
 Waerom bewijckt u jonst, waerom verdrietigh leet,
 En tegen alle recht, en tegen uwen eet?
 't Is eenmael tijts genoegh van dischen bed te scheyden,
 Als u de bleecke doot sal in de plaetse leyden
 Daer niemant spijs en nut; als u de strenge wet
 Sal leggen in het graf, ve enge made-bed.
 „Wie kan tot sijnen God op vasten gront genaken,
 „Die met sijn echte deel geen vrede weet te maken?
 „Wie kan des Heeren broot sich brengē aen den mont,
 „Die aen sijn eygen vlees sijn tafel niet en jont?
 Gewis het innigh hert sal u geduerigh wroegen;
 Ten sy ghy wederom uw handen pooght te voegen;

Of sooghy niet en palt op desen weerden bant,
 Soo is u beste deel met yfers afgebrant,
 Ten sy dan u gemoet verneme vaste gronden,
 En dat men in der daet heeft dickmael onder-vonden
 Dat u de wreetheyt stelt in vrees van de doot,
 Soo scheyt u nimmermeer van uwen bed-geoot.
 Geen wonde-meester brant, geen snijter in de leden,
 Geen setter beenen af als op gewisse reden,
 En noyt, voor dat hy merkt dat kruyt, noch wortel
 baet,
 Maer dat het stege seer de kunst te boven gaet.
 Ick wensse dat de Wet noyt paer en wilde scheyden,
 Noyt haer geduchte macht en stelde tusschen beyden,
 Dan als het huys-gewoel en onverfoenden haet
 Nu kanckert in het mergh, en buyten hope staet. *e*
 Ick wensse dat het volck haer noyt en liet geluften
 Of tafel op haer selfs of leger uyt te ruften,
 Voor dat aen alle kant wat tot de rust behoeft
 Ten vollen is betracht en menighmael beproeft. *f*
 Leeft, echte lieden, leeft als twee gepaerde schapen,
 Tot dat het aertsche deel sal in der aerden slapen;
 De man is met de vrou als water en als wijn,
 Dat recht vermengelt is kan noyt gescheyden sijn. *g*
 Doch in het tegendeel sijn wederom te straffen,
 Die uyt een malle sucht haer vrouwe lifflaffen,
 Die sonder onderscheyt, en buyten alle maet,
 Beroonen voor het volck een selfsaem ongelaet.
 Daer sijn verwijsde mans die niet en willen maecken,
 Of liefte moet 'et eerst met haeren monde raecken;
 Die nimmer uyt en gaen, en niet en willen doen
 Als naer een tusse-lonck, en met een minne-foen. *h*
 Daer sijnder in het landt die op de strate mallen,
 En, ick en weet niet wat, voor al de werelt rallen,
 Die dragen aen het lijf, als voor een heyligh pant,
 Een lint, een hayre-snoer, een vrouwe kouste-bant.
 „Wat is doch van de mensch? die quade slagen mijden,
 „Die sietmen menighmael in tegen-feylen glijden:
 De maet is wonder goet, en hier, en overal,
 Ghy mint, o soete jeught, maer echter niet te mal.
 Gaet drinct van uwe beeck, en pluckt van uwe rosen,
 Maer wilt in reyne tucht uw hinde lieve-kosen;
 En al te rechter tijt; want vreught en huys-verdriet
 En diene niet gepleeght, dan als het niemant siet.
 Maer, o vervloecte daet! o schuyf van alle plagen!
 Men hoort van ouden tijt, en oock in onse dagen,
 Als dat 'er vrouwen sijn, van soo een stouten aert,
 Die mannen onderstaen te grijpen in den baert,

a Viret. au 7 commandem. tit. Si les personnes peuvent &c.
b In magni; nullis magnam remedium est pati. Senec.
 e 2 Sam 16. 11.
d Rom. 8. 28. Necessitas non aliud effugium est, quam velle quod ipsa cogit.
 idem.

e Ex diffidio & vixit domesticis conjugis quoad thorum & mensam, etiam musus consensu non sunt separandi, si modo Christiani sint; sed debent reconciliari ac sese musus ferre. Viret. ad 7 precept. dealogi. Nihilominus tamen si tanta est viri sevitia ut mulieri trepidandi non possit sufficiens securitas praestari, ac diffidit se posse cohabitare marito sine periculo vitae, separandum est matrimonium quoad thorum ac mensam, ne deterius contingat. Praef. Everhard. conf. 224. num. 30. nec illud cum Scriptura pugnet, sed & apud Christianos servari debere, tradit Melanct. in loc. de Conjug. Art. de Divortio propter sevitiam, veneficia & insidias fructus vitae &c.
f Ibi deploratae adeo sevitiae sit vir ut à pastoribus admonitus non desinat furere, & domestica Ecclesiae invocationem turbet. & uxorem traheret in crudelitatem, ut vita in periculo sit, certe magistratus imperio coercendus est, qui non solum vitam personae innocentis tuere debet, sed etiam ejus conscientiam consulere, ne fracta dolore & indignatione tandem abiciat invocationem, aut aliquid iniuste faciat. Philp. Melanct. in loc. de conjug. Art. de divortio propter sevitiam. Schenyer. tit. de nupt. part. 4. vers. qui sine cast. divortii. num. 14. Alii tamen hic tolerantiam tantum & comitativum esse debere, non separationem asserunt. vide Felice. Bienenbrach. in tractat. de caus. Matrim.
g Le mariage est (comme dit Theμισius Platonique) une mellange, qui doit estre de tout entout, comme du vin & du l'eau, qui assemblez une fois, ne se peuvent jamais plus separer.
h Seneca & ex ipso Hieronymus viri cuiusdam magni mentionem facit, qui nisi alterius in suum labris cibum non sumebat, qui uxoris suae fidei pedibus colligebat, & ne pueris quidem hore ad eum abesse poterat, virgo quidem avaris honestas, sed magnitudo deformis; nihil interit quae bene si bene si bene si insonat. For etiam oblectamēti nomen est. Deuter. 42. Prov. 5.

Die haeren over-heer met vuyften komen tergen ,
 En als een vollen krijgth met hooge woorden vergen ,
 Die met de nagels selfs , jae met een selle tant
 Verscheuren echte trou , en haren soeten bant . a
 Ick bidde , mijn vernuft , laet dese monsters blijven ,
 Mijn handt die schrickt 'er af , en wey gert niet te schrijven ,
 Mijn penne sluyt haer op , haer edel nat vervrielt ,
 Het schijnt dat al de kunst haer in de schrick verliest .
 Een woort dan , sonder meer . heeft iemand dese vlagen ,
 Die moet geen vrouwen naem in onse landen dragen ;
 Want die soo byster verr ' is buyten haeren plicht ,
 En is geen echte vrou , maer eer een helle-wicht ,
 Een suffer van de pest , die , uyt de nacht geboren ,
 Set door een holle stem , en met een sellen horen ,
 De steden in geschil , het lant in enkel bloet ,
 Gehaet van Pluto selfs , en al het hels gebroet .
 O ! dat geen helle maen , geen sonne meer en schijne ,
 O ! dat het edel licht , en alle glans verdwijnne ,
 O ! dat 'er niet een ster . niet een vergulde straal
 En blincke voor het wijf of uyt den hemel dael .
 O ! dat het lustigh vyer (het sy men tracht te koken ,
 Daer dit gedrogh te woent , of dat men pooght te stoken ,
 Ten dienste van het huys) niet sy als enckel damp ,
 Niet als een vuyle mist , en ongesforde ramp .
 O ! dat het klare nat van alle soete stroomen ,
 O ! dat het aerdigh groen van alle schoone boomen
 Verdrooge voor het spoock ; o ! dat 'er niet blom
 En rijse daer het gaet , of uyt 'er aerden kom .
 O ! dat de sturee vorst het gansche wout versenge ,
 Soo dat het treurigh velt geen roosjen voort en brenge
 Ten luste van het oogh ; ten eynde niemant weet
 Van iet dat lustigh is , al waer het over treet .
 Waerom soo veel gefeyt : laet alderhande dingen
 Het wijf te spijte sijn , en in het aensicht springen ,
 Op datse weten magh dat lucht , vyer , water , lant ,
 Iae dat den hemel selfs is tegen haer gekant .
 Doch , boven alle twist , en alle quade streken ,
 Soo wort de man voor al met vyer aengessteken
 Wanneer een dertel wijf , vol ongesonde lust ,
 Verkeerde minne pleeght en vreemde lippen kust .
 Ey ! laet een echte vrou tot alle tijt gedencken
 Haer eere voor te staen , haer eere niet te krencken ;
 „ Het beste dat de bruyt ten echte brengen kan
 „ Is vyer in de tucht , en liefde tot den man .
 Een die sich hier vergeet , die stort in alle schanden ,
 Sy quetst haer eygen selfs , en alle diere panden ,
 Sy quetst haer eygen vleys , haer eer , en eerbaer root ,
 Sy quetst , tot aen het hert , haer eygen bed-genoot .
 Sy doet de reyne tucht uyt haeren huys vluchten ,
 Sy baert een vreemt gebroet van onbekende vruchten ,
 Sy maectt dat wettigh erf wort quallick uytgedeylt ,
 En dat een vader selfs in sijn geslachte feylt ;
 Sy breeckt de weerde trou en alle vaste banden ,
 Sy treet als met de voet het recht van alle landen ,
 Sy schent het reyne bed en haren dieren eer ,
 Sy brant haer in de siel een eeuwich herten-leet ;
 Sy doet het gansche lant van haeren handel spreken ,
 Sy laet haer vuyle dragt op alle straten leken ,
 Sy maectt een eerlick man tot schimp en enkel spot .
 En , dat het swaerfte weeght , sy stinck voor haren God .
 Wat dient 'er noch gefeyt : het schuym van alle fonden ,
 Van alle slim bejagh , van alle boose vonden ,
 Het slijm van alle vuyl , de grouwel vander hel ,
 En al wat leelick hiet , is in het overspel .

Ach ! die haer eens beklamt met dese vuyle smetten ,
 En kan haer leven oyt haer eere weder setten ;
 Soo haest als haere jeught maer eens en is gemeyn ;
 Geen zee , met al haer nat , en maectse weder reyn .
 Al wort foodanigh wijf met uytgestreckte leden
 Haer eeuwich in den dienst van haeren man besteden ,
 En treuren alle tijt met innigh siel-berou ,
 Noch mistfe niettemin de gronden van de trou .
 Al wort foodanigh wijf oock hondert dooden sterven ;
 Iae lijf en yder lid in stucken laeten kerven ,
 Tengoede van de man , de draght van haeren schoot
 Die kleeft , die kleeft haer aen , tot in de bleecke doot .
 Al wie haer jonste droegh , of oyt te voren kenden ,
 Die sullen met een walgh haer ooghen omme-wenden ,
 En wijcken van haer af , als van de boose pest ;
 Dus maectt , dat reyne sacht in uwen boesem vest .
 Bewaert met alle sorgh de bloem van uwe jaren ,
 Geen ding dat lichter pleckt als uwe teere waren ;
 U jeugh t moet niet alleen niet geyl , of dertel sijn ,
 Maer schromen voor de naem , en sbericken van de
 schijn .
 God heeft in grooten ernst getoont in oude tijden ,
 Dat hy in echte trou geen schande wilde lijden ;
 Want loosen dertel wijf bedroegh haer bed-genoot
 Men dreef haer in der yl met steenen nae de doot . b
 En om tot aller tijdt te worden ondervonden ,
 Of door verkeerde lust een vrouwe was geschonden ,
 Soo wert 'er op een nieu gestelt een yver-wet ,
 Soo wert 'er op een nieu een offer yveset ;
 Een offer , vol gevaers , voor alle snoode wijven ,
 Een offer , sonder noot , voor alle reyne lijven ,
 Een offer voor de tucht , en voor het echte bed ,
 Een offer sonder reuck , een offer sonder veyt , c
 Een offer van den Heer . als eenigh quaet vermoeden
 Begofte naere sorgh in iemand aen te voeden ,
 De man , uyt dit geval , bequam dan volle macht ,
 Dat flux daerop het wijf voor Gode werd gebracht :
 Daer quam de priester aen , en ging voor eerst ontbinden
 Al waer een jonge vrou plagh om het hoofte te winden ,
 De spangen van het hayr , met al het omme-werck ,
 En stelde dan het wijf te midden in de kerck .
 Daer stontse treurigh heen , de tranen op de wangen ,
 En liet voor al het volck de vlechten neder hangen ,
 Dat was genoegh gefeyt ; Siet wijf ! hier staeje naectt ,
 Voor Hem , die voor den man de vrouwe heeft ge-
 maectt .
 Hier was dan seker bad vermengt met offer-afschien ,
 Geheylight voor het volck , om sich daer in te wasschen , d
 Hier trat de priester toe , en schepte bitter nat ,
 Niet in een gulde schael , maer in een aerden vat :
 Noch liet hy van de vloer het stof te faemen brengen ,
 En ging schiet onder een en met het water mengen ,
 Daer schreef hy dan een vloek , die luyde wonder straf ,
 En goot 'er water op en wies de letters af ;
 En als hy dit beslagh te faemen had gebrouwen ,
 Een selfaem mengel-moes voor alle kiese vrouwen ,
 So sprak hy tot het wijf , Nu komt hier voor den Heer ,
 Of tot een eeuwich leet , of tot uw grooter eer ;
 Indien u reyne jeught haer noyt en liet besmetten ,
 Soo sal het bitter nat u geenfins konnen letten ;

b Deuter. 22. 22. Levit. 20. 10.

c Num. 5. 18. Men salder geen oly op gieten noch wiesroock op leggen , want het is een yver-offer .

d Enige meynen dat de Priester dit water nam uyt het metalen hant-vat , daer staegh voor de Priesters water in bewaert wort , gelijk dese plaetsse weelwijs so wort u ygeleert : anders , dat het zy gewest van het water vermengt met afschien van de yode kee , daer van gewaeght wort Num. 19. 1. veld Gal. 47 p. 10.

a Hosiens. in summa tit. de iure jur. §. quomodo censetur. vers. sed cum metus ,
 tradit ; & queritur multae offe feminas que viros verberant. §. monstra !

Ghy sult , oock nae den dronck , bevrijt van alle pijn ,
 Bequamer tot de vrucht , en liever vrouwe sijn . a
 Maer soo ghy buyten af uw vrouwelicke deelen
 Hebt door onguere lust aen vreemde laeren streelen ,
 Of dat uw geyle schoot oneerlick open staet ,
 Voor snoode linckerny , en overspeligh faet ;
 Soo weet dat u geheym sal even nu vervuylen ,
 En vloeyen alle tijt van duysent etter-buylen ,
 Sal smoren in de stanck , en smelten in de dracht ,
 Tot dat u nietigh vlees ter aerden wort gebracht .
 Hier op soo moeft het wijf dan seggen voor de lieden ,
 Al wat de priester seyt , dat late God geschieden ;
 En daer op tratse toe , en even , tot beslyft ,
 Soo greepse naer het var , en dronck het water uyt .
 Ten leet als geenen tijt , indien haer geyle leden
 By iemant van het volck oyt waeren afgereden ,
 Haer buyck swol byster op , haer digie werd verrot ,
 En sy van stonden aen een openbare spot .
 Maer was het lichaem reyn , en noyt haer leyen-dagen
 Een boeve roegewijt , een lincker opgedragen ,
 So kreeg haer gave schoot geen hinder van den vloek ,
 Maer was door al het lant een eere van den doeck .
 Besiet , het eygen nat op eene wijs geschoncken ,
 Op eene wijs gemengt , en in het lijf gedroncken ,
 Bragt op den staenden voet ontrent een vrouwe
 schoot
 Ofkracht van nieuwe vrucht , of nepen van de doot .
 God toonde met der daet dat alderhande faecken ,
 Die man , en echte vrouwe , en haere kamer raecken ,
 Sijn aen den hemel selst ten hooghten lief-getal ;
 En dienen by het volck gesuyvert boven al .
 In diefte , woeker , moort , en diergelijcke fonden
 En werd geen strenge vloek , geen bitter nat gevonden ;
 Dit selfaem onderfoeck en was maer ingeset
 Tot ruste van den man , en voor het echte bed .
 God liet de weerelt sien dat alle boosfeytuypen ,
 Die uyt een dertel ooght tot in het herte sluypen ,
 Verwecken aen de vrou een kancker in het bloet ,
 En maecken haeren schoot tot vuylen etter-vloet .
 't Is waer , het yver-nat en wort in onse dagen ,
 Geen vrouwen ingeperft , hoewel de mannen klagen ;

Maer weet des niettemin dat God oock heden leeft ,
 En nu , en alle tijt , gelijcke krachten heeft .
 Hy siet tot in de borst , tot midden in de nieren ,
 Hy siet tot in het hert , en waer de sinnen fwieren ,
 Hy siet van alle kant wat in de duyster nacht
 Wort over al gedaen , wort over al gedacht .
 Hy is totheden toe van onbevlecker ooggen ,
 Hy wil geen vuyl bejagh in eenigh huys gedooogen ,
 En schoon hy somtijts dult de voncken van den brant ,
 Hy straft te sijner tijt , en dat met swaerder hant .
 Vermijt dan dese pest , vermijt haer eerste gronden ,
 Vermijt het dertel ooght , en alle vuyle monden ;
 „ Sy heeft haer goeden naem in eenigh deel verkleent ,
 „ Die maer het vragen dult , en die het oore leent .
 Een vogel van der zee vermaert aen alle syden ,
 Halcyon by het volck genaemt in oude tyden ,
 Dient hier bedacht te sijn , ten goede van de trou ,
 Op datse wesen mocht een spiegel voor de vrou .
 Het dier weet sijnen nest soo konstigh op te maecken ,
 Dat niemant , wie het sy , daer in en weet te raecken ,
 De meeuwe , met de wulp , en al het zee-gefsuys ,
 Vint staeg , hoe nauw het loert , een toegeloten huys .
 De zee met haeren stroom , en wat 'er plagh te vlieten ,
 En weet haer siltigh nat niet in den nest te schieten ;
 Men vint 'er niet een gat , jae niet een enge scheur ,
 Geen yser kander in , geen stael en gaet 'er deur .
 Het manne-dier alleen dat vint den ingang open ;
 Dat sit 'er op en speelt , dat komt 'er in gekropen ,
 Dat vint daer sijn gemack , en alle soete vreught ,
 En draeght sijn gaeytjen op sijn onbevleekte jeught :
 Een woort , en dat genoegh . Ick wenschie dat de vrou-
 wen
 Juyfsto gelijcken voet haer kamers wilden bouwen ,
 En dat haer stil geheim , haer teere binne-vest ,
 En sloot en openging gelijck Alcyons nest .
 Maer , die het erbaer root wil in de vrouwe stijven ,
 En magh geen vuyl bejagh of quade lusten drijven ,
 „ Geen spijt die aen de vrou meer in herte knaeght ,
 „ Als dat een dertel man sijn vreughde buyten draegt . b
 Hoe dickmael is het wijf van haere trou gevallen ,
 Om dat een weeligh man oneerlick dorste mallen !

a Indien het wijf onschuldigh was , soo en bleef niet alleen gesont , maer wer d
 oock vruchtbaer . Id uale dicto in originali , Semineficabitur Semine , sicut in spisso
 dictum fuit , Semen diffusure , ubi mulier in sterilitate contrahesit . Calv . d . loc .

b Reste Iustinianus , ob adulterium , inquit graevae inimicitiae oriuntur , cum nihil
 castius magis exasperet , quam si in contemptum suum maritus cum impudica mulie-
 ribus conversari deprehendatur . l . consensu . C . de Repud .

Hoe dickmael is het wijf in quade luft verhit,
 Om dat een weeligh man een vreemden acker spit!
 't Is onrecht volle macht te geven aen de mannen,
 Haer vrouwen af te gaen en uyter'et huys te bannen,
 Oock schoon die weeligh lijn en uyter-maten stout,
 Ten fy de klager selfs sijn plichten onderhou.
 Al heeft de man gefagh op huys en huys-kateylen,
 Noch heeft hy geene macht sijn leden uyt te deylen;
 Noch heeft hy geene macht ontrent sijn eygen lijf,
 Maer is in dat geval gebonden aen het wijf.
 't Is onrecht aen den man sijn weelde vry te laten,
 En hart te willen sijn ontrent de broose vaten;
 * Waer vint men eenigh recht van ongelijcken aert,
 Daer twee met eenen bant te samen sijngepaert?
 Getroude, tot besluyt, laet buyte-lusten vaeren,
 En treft het rechte wit van uwe groene jaren;
 Maect niet alleen het bed, maer alle vreugt gemeen,
 En mengt u soete jeught ten vollen onder een.
 Dan 't is, na mijn begriip, nu lang genoegh gesproken
 Hoe dat de wrange t wif dient af te sijn gebroken
 Ten ingang van de trou. nu tot 'et huys-beslagh,
 Op dat oock daer het wijf haer regels vinden magh.
 Om dan door ons gedicht hier dieper in te treden,
 Ten dienste van het huys, en alle goede seden;
 Soo raed ick dat het wijf haer immers niet en stoot,
 Wanneer een eerlick man by wijlen gasten noot.
 Het wijt-beroemde beelt Diane van Ephesen
 Was van een vreemden aert, en van een selfaem wesen,
 Sy toonde ster uwer gelaet, en scheengeweldigh gram,
 Wanneerder eenigh mensch in haeren tempel quam;
 Maer als men naderhant sich weder ging bereyden
 Om uyt 'et hoogh verwelf van haer palley te sicheyden,
 Soo gaffse blyder schijn als sy te voren plach,
 Want die te ruggeging die kreegh een soeten lach.
 Al was Diana maeght (gelijck de lieden praten)
 Sy heeft des niettemin veel dochters na-gelaten,
 Wat is 'er menigh wijf, die niet en is gepast
 Als met den rug alleen van haeren buyte-gast?
 Wat is 'er menigh wijf tot suer te sien genegen,
 Indiense by geval eens vrienden heeft gekregen?
 Hoe menigh is 'er bly en stelt haer vlytigh aen
 Wanneer de gast vertreckt, en als de vrienden gaen?
 Het staet geweldig honts, en is mitsdien te myden,
 Geen vrient aen sijnen dis, geen gast te kennen liden;
 Weest gast-vry jonge vrou, het is een soete deugt,
 Die uwen plicht betaemt en uwen vrient verheugt.
 Doet wel, nau-herthigh volck, niet slechts aen eyge ma-
 gen,
 Maer liet aen vreemde selfs uw jonste toe te dragen:
 Leeft hier op Godes woort; een gast te nemen in
 Is dickmael aen den weert bedegen tot gewin.
 Het is een wijs beleyt, en van gewijsen segen,
 Het is een nutte vont, al schijnt 'et ongelegen,
 Sch tot een tafel-vrient te kies en enig man,
 Die voor u goet onthael niet weder geven kan.
 Een die sijn tafel dect aen lieden van vermogen,
 Wort over-hant genoot, en weder aengetogen;
 Maer die behoeftig volck uyt reyne liefde spijft,
 Die gaet den rechten wech die na den hemel wijft:
 Die leyt hem schatten op, die noyt en konnen rotten,
 Noyt aes sijn voor de worm, noyt voerfel aen de motten;

En of hem schoon de gast niet wederom onthaelt,
 Hy wort 'er van den Heer met woeker af betaelt.
 Men leest, hoe dese deught oock by de wilde luyden,
 Die maer en sijn gevoet met wortels en met kruyden,
 Wort uyt een gulle suchet met alle vlijt betracht,
 Iae dat haer enge kluyt op vreemde gasten wacht.
 En siet: by ons, eylaes, soo sacht en wel geseten,
 Daer wort die weerde plicht meest overal vergeten:
 Wie is 'er in het land die vreemde, sonder gelt,
 Of huyst in sijn bevang, of aen de tafel set?
 Meest al ons vrouwe-volck is alte seer genegen
 Eenfinnigh huys gepronck in alle ding te plegen,
 En hier van is de feyl, dat schier een yder schroomt
 Dat haer of vrient of gast van buyten overkoomt:
 't Is net, maer sonder nut, sijn huys alsoo te vieren,
 't Is beter tot gebruyck de kamers op te cieren;
 O moeder van het huys, maect dat je minder dweylt,
 Maer dat je meerder geeft, en mildt omme-deylt.
 Maer boven alle ding soo dienen aengenomen
 Die van u man genoot met hem ten eten komen;
 Want soe je sijnen gast niet met beleeftheit dient,
 Soo quet je sijnen geest, soo quet je sijnen vrient.
 Ick kenne vreemde wijs, die sonder stuere vlagen
 Geen vrient aen haren disch, geen gast en konnen dragen,
 Het schijnt als of het volck, dat aen haer tafelseet,
 Met tanden en vnsaegh haer in het herte beet.
 Ick hoore menighmael van desen handel spreken,
 En hoe sich hier de mans met groote kosten wreken;
 Een staeltjen dient de kunst te brengen aen den dagh,
 Op dat 'et aen de jeught een spiegel wesen magh;
 Op dat een jonge vrou niet handen mochte tasten
 Hoe qualick dat 'et voeght te midden in de gasten
 Te grollen op den man; op dat se naderhant
 Mocht houden in den toom haer grilligh onverstant.
 Een man van blyden aert en van beleefde seden
 Had onlax sijnen vrient by hem te gast gebeden,
 Een vrient van grooten naem, een welbekenden vrient;
 Gewoon tot bly gelaet, en wel te sijn gedient.
 So haest de gast verschijnt, de weert komt hem gemoet,
 De weert komt sijn vrient met heufche woordē groeten;
 Hyleyt hem in den hof, tot dat 'er wort geseyt:
 Mijn Heer, als 't u belieft; de tafel is bereyt.
 De weert, niet onbewust van op een hoofs te leven,
 Laet eerst aen sijnen gast het rieckend water geven,
 Hy bied hem insgelijck het schoonste van den dwael,
 (Besiet den eersten trap van sijn beleefde onthael.)
 Noch stelt hy voorts te werck beleefde tafel-wetten;
 Engaet soo lieven vrient ter hooghster plaetse setten;
 Doen fontmen om de vrou, maer die en quam 'er niet,
 Hoewel de goede man haer dickmael roepen liet.
 Hier uyt besloot de gast, en vry niet sonder reden,
 Dat hy maer stucx-gewijs ter maeltijt was gebeden:
 Of schoon een gast geniet de gunste van de weert,
 Wat baet 'et als het wijf sit treurigh aen den heert?
 Hoewel van alle kant veel maeghden en veel knechten
 Verschijnen aen den disch met alderley gerechten,
 't Is voor een eerlick man maer spijt en enkel kruys,
 Indien hy niet en siet de vrouwe van het huys.
 Een van de kinders sprack den segen voor den eren,
 De gast wort op een nieu eens willekoom geheten;
 Daer op ontluyt de weert sijn vrient de serviet;
 Te voren noch gebruyckt, en daerom niet te net.
 Dat speet den goeden man, en wilde dat het meysen
 Souby de vrouwe gaen en ander luywaet eyssen;

a *Hec contra iniquum Canonem Basilis attributum Episc. ad Amph. 1. c. 9. Vide Berman tract. de Divorc. & Repud. fol. 264. & seq.*
 b *Enen spij-milden man lovetu da lieden, en seggen hy zy een eerlick man, en selve is een goede roem, maer van een wrecken oiffen spreect de gansche stad quet; en men sey: 'er recht aen, Spr. 31. 28. als en Rihab Ios. 2. 1. Sonamijfche 2 Regum. 4. 8. Martha Luc. 10. Lydia Act. 16. 15. Priscilla Act. 18. 3.*

c *Lappi Russie gens mercatores ad sese peregrī venientes libenter excipiunt, quis in inguoribus suis cum uxoribus relinquunt, & ipsi venantibus abruunt. Ganguinis in descript. Moscovia.*

Maer schoon hy veel gebood, eylaes hy taste mis,
 „Wat baet een vlytigh man als 't wijf een fuermuyll is?
 Doen riep men om de kost, die quam ten lange lesten,
 Maer 't is geweldigh blaualu wat 'er isten beiten:
 Geen vut ontrent de sop, geen boter op de vis.
 „Wat baet een vlytigh man als 't wijf een fuermuyll is?
 De weert, die alle ding wou met de mont verschoonen,
 Riep dickmael dit en gint, om sijn gefaght te toonen,
 Riep, breng hier spek en moes, breng eyers vers en nis,
 „Wat baet een vlytigh man als 't wijf een fuermuyll is?
 Daer quam niet voor den dag, des gingt 'er op een kijven,
 De gaff riep even-ftaegh: Ick bidde laet 'er blijven,
 Ick weet, ghy meyn't er wel, des ben ick wel gewis.
 „Wat baet een vlytigh man als 't wijf een fuermuyll is?
 Men schoon 'er geen en wijn, des riep de weert te felder,
 Maer schoon hy deftig sprak, de wijn bleef in de kelder:
 Ten lesten quam 'er wat, maer ros, en niet te fris.
 „Wat baet een vlytigh man als 't wijf een fuermuyll is?
 Daer sit de man en kijckt met twee beschaemde kaken,
 Hy berst van enkel spijt, onseker wat te maken,
 O wijf van vilfen aert, en tay gelijk een wis!
 „Wat baet een vlytigh man als 't wijf een fuermuyll is?
 Ten lesten quam de vrou, daer is 'et al bedorven,
 De gaff die sit en sweert, de weert geheel bestorven,
 Het wijf sagh bijster grauw, de roe lagh in de pis.
 „Wat baet een vlytigh man als 't wijf een fuermuyll is?
 De man die brengt 'et haer, sy fer de glafen neder,
 En, wat hy bidden magh, sy brengt 'et niemant weder,
 Dit maecte wederom een nieuwe steurenis:
 „Wat baet een vlytigh man als 't wijf een fuermuyll is?
 Lief, brengt 'et onsen vrient, en drinck u wel-gevallen,
 Sy, steegh gelijk een muyl, beweeght haer niet met allen;
 Haer vinger schijnt bepeckt, en houd gelijk een klis.
 „Wat baet een vlytigh man als 't wijf een fuermuyll is?
 De gaff wenscht onderwijl te sijn in verre landen,
 Al wat hy nutten sou dat hangt hem aen de tanden,
 Dat kleef't hem aen de mont gelijk een frans vernis.
 „Wat baet een vlytigh man als 't wijf een fuermuyll is?
 O maectijt sonder vreught! wie fou niet liever vasten
 Als met een karigh wijf te sitten by de gaffen?
 Geen spijs of drinck en smaectt aen soo een vilfen dis.
 „Wat baet een vlytigh man als 't wijf een fuermuyll is?
 Fy van een karigh wijf, en van haer bitter muylen,
 Ick wou mijn leven lang, ick wou my liever schuylen
 By draken in het bos, by padden in het lis.
 „Wat baet een vlytigh man als 't wijf een fuermuyll is?
 In desen tusfen-val was onse gaff gedreven,
 Terwijlen man en wijf vast over tafel keven:
 Ten lesten, als de vrient geen beter trooft en kreegh,
 Soo feyt 'hy, goeden dag, en maekt hem uyt de weeg.
 Is droevigh aen te sien, dat onbescheide wijven,
 Oock in het openbaer met haer geselschap kijven:
 „Niet dat een cerbaer mensch soo in de siele knaeght,
 „Als dat het echte paer niet over een en draeght.
 Al stont van alle kant u tafel overladen
 Met spijsse nae de kunst gebacken en gebraden,
 Met aerdigh fuyker-werck, met alderhande wijn,
 Daer man en vrouwe kijft, hoe kander vreugde sijn?
 Het was van stonden aen van yder een geweten,
 Hoe eerlick haer het wijf in desen had gequeten;
 Des wertde door het lanten over al vermaect
 En van een norse kop, en van een vilfen aert.
 De man nae desentijt, om dit gebreck te straffen,
 Gaet daer men heeft de kunst van beter op te schaffen,
 Gaet daer een rasle kock en vlugge boden sijn,
 En daer het nimmermeer en hapert aen den wijn;

Gaet daer men niet en mort, hoe lang de gaffen blijven;
 Gaet daer men veerdigh tapt, en niet en laet te schrijven,
 Gaet daer de vrouwe lacht, wanneer men lustigh teert,
 En prijft een ruymen weert, hoewel hy dapper scheert.
 Het schip moet op het fant, of aen de klippen drijven,
 Als schipper en piloot haer stellen om te kijven; a
 Wanneer het echte paer is tegen een gekant,
 Soo float haer gantich beslagh als op een harde strant.
 Maer dit is op een Zeeuws, en daer bescheide mannen
 Den vrede van het huys niet foecken uyt te bannen:
 Maer elders, als het wijf in dese parten slaet,
 Daer kiest een korfel hoof't by wijlen harder raet.
 Laest, daer ick was gescheept met soete reys-gefallen,
 Hoord' ick by fcker quanteen vreemde greep vertellen,
 In Schotland, soo het scheen; in versche daer gefchiet
 Aen iemant hem bekent, gelijk hy sich geliet.
 Een Ridder met 'er woon op seker slot gesteten,
 Had vrienden aengefocht om daer te koomen eten;
 Hy feyt het sijn gemaal, op dat de jonge vrou
 Wat tot de maectijt dient ter eeren schicken sou.
 Het wijf sprack uyt de mont; ten quam haer niet gelegen:
 En, wat de Joncker maectt, sy laet haer niet bewegen;
 Hy spreek't, hy wijg't een wijl, hy gaet haer wederaer;
 Sy hoort 'et altemael, maer laet 'et ongedaen.
 Hy vleyt, 'tis sonder vrucht; hy vloectt, 'tis al verloren;
 Hy dregh't in groten ernst, sy laet haer niet bekoren;
 Dan spreek't hy weder sacht, dan met een hart getier,
 Sy staet gelijk een rots, en acht 'et niet een sier.
 Ten lesten koomt 'er uyt: Waer toe vergeeffse lasten,
 Ick weet, die gecken noot heeft jae gewisse gaffen:
 Ghy spilt mijns vaders erf, en quist mijn ouders goet;
 En, wat heb ick 'er van, als dat ick slaven moet?
 Oock sijn wy desen dagh juyst beshigh om te wassen,
 Wie kan in dit gewoel op uwe slemperen passen?
 Voor my, ick ben gesint geen hant daer aen te slaen:
 Hier op soo strijckte deur, en laet den Joncker slaen.
 De man krijgt hevigh bloet; doch, sonder haer te krencker,
 Soo treer hy nae den hof, en gaet hem wat bedencken,
 Daer blijft hy lange tijt, tot dat hy is gekoelt,
 En geen ontfelde fucht meer in den boesem voelt.
 Hy roept een van de knechts, en seyt met sachte reden,
 Tsa, wacker als een man, spoet uwe rappeleden;
 Haelt uyt het naeste dorp een goede Chirurgijn,
 En segh't hem dat de reys wel sal vergolden sijn.
 De jongen loopt 'er heen, en brengt in korte stonden
 Den man by sijnen heer, om wien hy was gefonden;
 De Ridder roept hem toe, hout my den meester daer
 Ick sal hem mijn bevel haest maecken openbaer.
 Daer gaet hy wederom het wijf ter preuve stellen;
 Maer 'hy doet anders niet als hem geduerigh quellen:
 Hy dan, met koelen moet, 'tis, seyt hy, nu de tijt
 Dat ick u loon betael, gelijk ghy weerdigh sijt.
 Hy tast haer soetjens aen, maer heeft een vuyst verheven,
 En op haer slineken arm een vollen slaghe geven
 Wat hooger als het lid, de pijp die gaf een krack,
 Als of men met gewelt een hout in stucken brak.
 Daer schreuw't de gramme vrou, maer siet! haer leden
 hangen,
 Eylaes, een bleycke verw beslaet haer gantsche wangen
 De man staet ongemoe't en roept den meester in,
 Siet quant, hier is te doen, koom past op 't gewin;
 Me-vrouw is wel gewent ier aen het lijf te breken;
 Dus moet ick uwe kunst tot haeren dienst bespreken;

a. *Cum vir et uxor domi dissentient, nihilominus navi jactata donus ille distinetur, quam cum gubernator adversus prae-directorem dissentit. Chryss. hist. mil. 26. in primam Ep. 7. ad Corinth. 11.*

Ick vinde daerom goet dat ick u dit betael,
 En eſter boven dien, noch voor een ander mael.
 Hy greep van ſtonden aen een hant vol goude ſtucken,
 En ſeyde, meeſter Ian, het moet u wel gelucken,
 Houd daer, en doet u werck. degaſt die nam het gelt,
 En heeft met alle vlijt de breuck in een geſtelt.
 Siet daer een vreemden ſlagh, en dat van weder-ſijden,
 Wie kander ſonder ſchrick ſoo ſelle vlagen lijden?
 Oal te ſchotſchen treck ! o wreet, en hart bedrijf!
 O al te rouwen man ! en al te ſtegen wiſf!
 't Is beyde ſonder ſlot, dat deſe luyden deden,
 't Is buyen alle recht, en tegen alle reden,
 Vermijt u. ſedig h man. van ſoo een ſtrenghe tucht ;
 Vermijt u jonge vrou, van ſoo een ſtege ſucht.
 Dan hier dient aengemerckt of, als de boden waſſen. *a*
 Het wiſf heeft eenigh recht om niet te moeten paſſen
 Op iemand die de man ten eten heeft gebraght ;
 Dan, of oock daer de man behout ſijn oude maght :
 Verklaert u mijn vernuft. om kort hier in te ſpreken ;
 Geen wiſf en heeft de maght om oyt te mogen ſteken
 Of tegen haeren man, of tegen ſijnen gaſt ;
 Sy moet hun vlytigh ſijn, oock als het qualyck paſt.
 Maer, deſen onverlet, ſoo leert de wiſſe reden
 Dat hier mer onderſcheyt is dienſtigh in getreden ;
 Ten ſtaet niet alle tijt te plegen by den man
 Al wat het vinnigh recht hem immer geven kan.
 Daer ſijn in alle ding, daer ſijn beſcheyde palen,
 Daer over echte ſucht geen luſt en heeft te dwalen ;
 Ghy, weeft in u gelin niet al te ſtrengen heer,
 Buyght lieve, buygt de boog, maer ſpantſe niet te ſeer.
 Hooft, ſoo daer eenigh vrient van buyten is gekomen,
 Die juſt om deſen tijt hoeft waer te ſijn genomen ;
 Dien meyn ick, dat de man met reden nooden magh,
 Al woelt het ganſch gefin in eenigh huys-geſlagh.
 Maer ſoo de gaſten ſijn van uwe nae-gebueren,
 En wonen in de ſtadt, of onder haere mueren,
 Soo datje t'aller tijt u jonſte toonen kont,
 Stelt dan het nooden uyt tot op een ander ſtont.
 De waſch heeft op de vrou een wonder groot vermogen,
 Haer breyn is dan geroert, haer geeſten opgetogen ;
 „En die aen egerlyk werck ſijn ganſche ſinnen bint,
 „Indien hy wort geſtoort, ſoo wort hy ongefint.
 Schoon lijwaet is een ſchat van ieder een gepreſen,
 Leert man om dit juweel een weynigh lijdsfaem gefin ;
 Al heb' ontrent de waſch geen dienſt van u gefin,
 Het kooft u naderhant, het kooft u weder in.
 Maer ſchoon ick heb geklaeght van al te deune vrouwen,
 Die voor de vrienden ſelfs het broot geſloten houwen ;
 Noch ſijnder evenwel die, als men gaſten noot,
 Haer geven in de pracht met al te ruymen ſchoot.
 Wanneer vrou Weelde kooft de rijke landen ſtreelen,*b*
 Strax wort 'er overdaet verſpreyt in alle deelen ;
 Men wort terſont gewaer dat haer de gulle pracht
 Voor eerſt ter neder ſet ontrent de vrouwe-dracht :
 Sy kooft deſe niettemin tot in de kamers lincken ;
 En doet 'er altemael gelijck een ſpiegel, blinken ;
 Men wrijft aen alle kant, mé boent 'k en weet niet hoe,
 Banck, tafels, al het hout, tot aen de trappen toe.
 Noch is 'et niet genoegh, ſy leert de menſchen braſſen,
 En mer geſtrecke ſorgh op haere buyken paſſen
 Sy leert hoe dat de kunſt, en hoe een nieuwe vont
 Sal locken tot de luſt een ſmakeloofen mont.

Het lant wort overheet van alle vreemde wiſſen,
 De menſchen aengeleyt tot onbekende ſpijſen ;
 Dat nieuwis is, wort gewilt; het oude wort gelaect,
 En niet, als dat men niet en kan bekomen, ſmaect.
 Uyt deſen tafel-pronck en overtolligh mallen
 Is menigh hoogh gemoet met ſchande neer gevallen ;
 Is menigh huys berooft, oock van het beſte pant,
 En door een ſtillen vloeck gedreven uyt 'er lant
 Beſiet des Heeren woort, vraeght alle wiſſe mannen,
 Vraeght die op hoogh beleyt haer ganſche ſinnen ſpannen,
 Ghy ſult door haer bericht in volle daet verſtaen,
 Dat om den overdaet de rijken onder gaen.
 Leeft al den ouden tijt, leeft hedendaeghſche boecken,
 Siet wie de linkers ſijn die nieuwe dingen ſoecken ;
 Ler wieder voetſel geeft tot oproer in het lant,
 Tot twiſt, en muytery, en allemis-verſtant ;
 Ghy ſult in korter ſtont ten vollen ondervinden
 Dar ſlompers, quiftigh volck, en die het al verſlinden,
 Sijn jae het vuyl geſpuys dat op een ander loert,
 Dat vreemde rancken broet, en landen omme-roert :
 Hierom plagh menigh vorſt op dit gebreck te letten,
 En ſtede voor het volck geftrenghe tafel-wetten,
 Men vint in menigh rijk met regels aſgepaelt,
 Hoe dat een yder gaſt behoort te ſijn onthaelt ;
 Hier weet men vreemt gewas, en daer uytheemſe viſſen,
 En elders moet de jeught gegoten ſuycker miſſen ;
 Doch wat men ſtel te werck, of achter rugge laet,
 Het beſte dis-gebot, dat is de middel-maet. *d*
 't Is waer, dat in het reek van onſe Nederlanden
 Geen menſch en is gepraemt met enge tafel-banden,
 Doch ſoo men elders teert, gelijck als Zeelant doet,
 Ick ſegge dat de wet hier mede ſpreken moet.
 Ghy hebt geduchte maght, oock als de Machten ſwijgen,
 Ghy vaders van het huis, laet pracht en hoogmoet ſijgen ;
 Het is een eerlick huys, dat op ſijn eyge wet
 Verkeerde rancken weert, en goede regels ſet.
 Maect op u eygen hant, en binnen uwe deuren,
 Een matigh keucken-recht en alle goede keuren,
 Laet mate, laet beſcheyt op uwe tafel ſtaen,
 Niet dwaefſelieden praet, of ſotte vrouwe waen.
 Ick hoorde leſt een vrient van deſen handel ſpreken,
 Die maecte groot beklag van duylent huys-gebrecken ;
 Het ſcheen dat ſijn gemoet met alle ſeylen vocht,
 En ſtelt ick hier te boeck, of 't iemand ſmaken mocht.
 „By veelderley beſlagh, dat wiſſe lieden ſtraffen,
 „Soo ſtelt ick (ſprak de man) al noodigh af te ſchaffen
 „Her ſuycker, dat men dient nae dat men is ver'aet,
 „Recht lock-aes tot deluſt, en voor den over-daet.
 „Wat kooft 'er overal gebortelt uytter weelden
 „Ooft, huisraet, huifen ſelfs, mans, vrouwen, grote beeldē
 „Van alderhande wilt ; en wat en is 'er niet,
 „Van dat men op de mart, of in de winkels ſiet ?
 „Ey wat een ſelſaem tuygh ! geſtooft, gereckt, geblaſen,
 „Bedot, begaet, begomt ; ach poppen voor de dwafen !
 „Ach peſte voor de beurs, en koſten ſonder eer !
 „Ten is nau aengediſt, en ſiet ! 't en is niet meer.
 „En ieder ralt 'er in, en, die hen niet en ſchamen,
 „Vergaren over hoop geheele ſuycker-kramen,

c In Regno Caſtelle, Neapolitano, Veneto, Genueſi, & Noribergae ſunt eſtimate bonae leges ſumptuariae. de quibus vid. Richter, axiom. Polit. 103. Beſold. Politic. lib. 2. cap. 2.

d Quod Thucydides de Athenienſibus, de noſtratiſus id dictum vult. Elegantes ſunt, ſed cura parcimonia; philoſoph. avarus, ſed ſine noſtitia. lepide Bernardus Epiſt. de cura & vegim. rei famul. Fac gulum ligare cum burſa, & unde curus advocatus exiſtus. Senius, ſed non ſemper, pro burſa ſententia ſerax. nam gula aſſeſtiamilis probat, & ſe ſeſibus non juratus burſa evidentiter probat, ſiam arca ad cellario & avaritate. Tunc male judicat contra gulum, quando avaritia ligat burſam.

a Gruterus onder ſijn Nederlaenſche ſpreckwoorden ſtel' oock dit. Al; het wiſſe waſt, ſoo kragt de man niet een goet woort. Meer 's ſelva (als van het wiſſe-bruyck geſproken) en dient niet nagewaght.

b Luxus apes ſe quitur.

„En gaen ten lesten heen met buycken vol gebrast,
 „En des al niettemin met schotels vol getaft;
 „Siet daer het gantsche nut van uwe diere beten,
 „De tafel is gaefsch, en niemant heeft gegeten;
 „Voorwaer 't is Egels werck te stocken als een vraet;
 „En kost te dragen meê, oock als men henen gaet.
 „Gedenckt begierigh ooght, dat vrienden en u magen
 „Ten eten sijngenoet, en niet om wech te dragen:
 „Het is van over lang een onbeleeftde gast,
 „Die met een vollen buyck noch in de schotel taft.
 „Het is een oude wet, gesproten uyt de reindert,
 „Dat iemand, als hy reyft, magh in den wijngaert treden,
 „Mag plucken voor den mont een rijpen druyven tak;
 „Maer niemant staet 't vry te plucken voor de sack.
 „Dit leert van eerst van de teere jonckheyt snoepen,
 „En om 'k en weert niet wat geheele dagen roepen;
 „Des koomt ons menigh leet van wegen dit gebruyck,
 „De koortsen aen het hert, de wormen in den buyck.
 „Ick wensde dat het volck dit onheyl wilde stuyten,
 „En dienen boom-gewas, en aengenaeme fruyten,
 „Geschencken van het velt, en van des Heeren gunst,
 „Die met haer aerdigh waes gaen boven alle kunst.
 „Ick wensde dat het volck vercierde gantsche tafels
 „Met eygen huys-geback, van struyven en van wafels,
 „Met room, en witte saen, met toerten uyt den hof,
 „Dat ware minder kraef, en even meerder lof.
 „Ick weet dat menigh vrael sal tegen onse reden
 „Veel brengen aen den dag, en v'reemde ranken smeden,
 „Maer eeter is de pracht van desen overdaet
 „Aen goede sielen leet aen wijse lieden smaet.
 „Hoe 'l sal een grilligh hooft tot naede van de seden
 „Vermogen nieu bejagh te brengen in de steden?
 „En sal een sedigh hert niet mogen sonder schant
 „De tucht te voeren in ten dienste van het lant?
 „Ey lieve laet het volck, laet alle sporters gecken,
 „En laet u gants bedrijf tot goede seden strecken;
 „Stelt u na reden aen, en geensins na de lust:
 „Wat is van schamper jock? doet wel, en sijt gerust.
 Dus verre sprack de man. Hier maen' ick alle vrouwen
 Hier op, met rijpe forgh, eens raet te willen houwen;
 Let wat den oirboer eyft, en schrijft uw punten uyt,
 En maect een staets-gewijs een dienstigh huys besluyt.
 Maer, desen onverlet, leert met de keucken moeyen,
 Leert wat de hoeve sent, of wat 'er van de koeyen
 Of van den boomgaert komt, beleyden aen den heert,
 Ten dienste van den gast, ten nutte van den weert. *a*
 Leert alle groen gewas op uwe tafel brengen,
 't Is kunste nae den aert dat wel te konnen mengen;
 Maect koecken uytten hof, doch niet van alle kruyt,
 Maer kieff 'er met bescheyde de beste foorten uyt. *b*
 Leert hoemen somer-fruyt kan voor de winter sparen,
 Leert hoemen aerd-gewas in pekkel sal bewaren,
 Leert hoemen jonge vlier moet sulden in de Mey,
 En hoemen winnen moet het amper que-geley:
 Leert hoemen toerten bakt van druyven, persen, krieken,
 Van hoppe, van latou, pottage van de siecken,
 Van room of versche kees; leert hoe een geestigh kock
 Tot goede smaecte brengt een rauw en artsock.
 Leert braden na den eyfch, leert sieden en het stoven?
 Leert fruyten in de pan, en backen in den oven,

a Siet het Keuckenboek onlangs uitgegeven by Anthonis Magyus; een bequaem werck voor alle huys-moeders, en alle andere Iouck-vrouwen, die haer eyden keuckenhandel willen leeren verstaen. Siet mede de Noote-schans van D. Petrus Hondius, b. *M* vrent in 't Franckrijck en Italien 't gesijckte Edelvleiden, die selfs haer werck maecten vnder saladen en andere kruyt-gerechten te placken, en nae den aerd der kruyden onder een te mengen; daer in men sierte lande vry wat soffich is, w'er uyt oock souwijlen ongemacken sijngesien, mis dat 'er eenige hinderlike kruyden voor goede, door onverschetheyt, geplueckt en in de groen koecken gebuickt sijn, de menschen een plage in het lijf aten.

Verlustight u wen vriend met eygen huys-geback,
 Dat is u kleyne kost, en even groot gemack.
 Niet dat met eygen hant dit juyfste moeg geschieden,
 Het dient, op dat de vrou te beter magh gebiedē,
 Een die niet recht en weet den gront van haer bedrijf,
 Is staegh een slappe gans, en noyt een handigh wijf;
 Het staet de vrouwen toe te trachten om te weten,
 Hoe kock, en keucken-meyt haer quytē aen het eten;
 „Of schoon het klein beslag veel aê het meysen staet,
 „Noch moet de vrou wesen sien al war 'er omme-gaet.
 Sy dient, met rijpe forgh, haer boden aen te wijfen
 Hoe dat men nae den eyfch een vriend behoort te spijfen,
 't Is noodigh dat de vrou haer maeghden openbaert
 En war 'er dient genut, en war 'er dient gespaert.
 Ghy moeders zijt bedacht u dochters op te trecken,
 Op datse, daer het dient, voor vrouwen mogen streckē;
 Maect dat het gansch gefin, tot aen de jonckste meyt,
 Magh voelen haer verstant, en vinden haer beleyt.
 Is u een schoone jeught te samen opgewassen,
 Geeft ieder haren tijt om op het huys te passē,
 Geeft ieder haren keer om aen de mart te gaen,
 En leertse door het doen de keucken gade slaen.
 En ghy, ô teere maeght, leert, even voor de jaren,
 Leert wat het huys vereyft, oock eerje komt te paren;
 Leert alle rijp beleyt, oock in u jongen tijt,
 Leert wijf en moeder sijn, ter wijl ghy vrijstert zijt.
 Veracht de keucken niet; veel hooghgebore vrouwen
 Die hebben desen plicht gewilligh onderhouwen,
 Hoe menigh edel wijf heeft voor een lustigh man
 Iet dat hem wel beviel gebacken in de pan!
 Veracht de keucken niet; oock wijt-beroemde mannen
 Die hebben aen den heert de sinnen ingespannen,
 Die hebben onderlaen en vifch, en alle vleyfch,
 Te sieden na de maet, te braden nae den eyfch;
 Die hebben alle moes, en alle boom-gewassen,
 Gewesen aen het volck de maegde toe te passen,
 Niet op een wilden bos, of soo het vallen mocht,
 Maer naer het jaer-ge tijd, en reden van de locht.
 't En is geen slechte kunst, met onderscheyt te weten
 En wat 'er dient gemijt, en wat 'er dient gegeten,
 Want die hier recht bewuift en w'el varen sijn,
 Die worden met 'er tijt haer eygen medecijn.
 Wat heeft 'er menigh wijf, door onverstandigh koecken,
 Een goede beet vermorft, en alle lust gebroken?
 Een ander wederom die koestert haren weert
 Met, ick en weet niet wat, door konste van den heert.
 Veel konnen sonder kost een schotel spijse maecten,
 En doen een moes-gerecht aen vyse monden smaecten;
 Men vint 'er die t'erstont, oock als het niet en past,
 Onthalen met vermaeck een onverwachten gast.
 Wel aen dan soete jeught, leert nutte tafel vonden
 En voor een kloecke maegh, en voor de swacke monden,
 Dat maect een jonge vrou de vrienden aengenaem,
 Dat maect een jonge vrou voor al het huys bequaem.
 Maer wacht des niettemin van op de klapre raecten,
 En by het schamper volck u naem bekent te maecten
 Door eenigh nieu gerecht, of ongewoone vont,
 Ten luste van het ooght, of van een geyle mont.
 U namen door de stadt hier in te laten spellen
 Sal by een sedigh hert u lof in twijfel stellen;

c Ludov. Pavesin lib. de Christ. sicut. verhaelt veel exempelen van groote vrouwen de keucken verstaen en selfs geestigh hebbende, gelick de Schrift oock des veel gewaecht. Clarifimos & maximi nominis viros, de Obfusis & re Culmaria scripsit nemini dubium est; inter antiquos est Cato, Varro, Columella, Caelius Apicius, inter novos Platina qui de honestâ voluptate, de ratione vitibus; de modo vivendi de natura rerum & arte denique ipsâ cogitandi decem libris accuratissime & diffuse egit.

Al wat hier nieus ontfaet (foomenig man gelooft)
 Koomt uyt een weeligh hert, of uyt een dertiel hoof.
 En wil niet dat het volck fal op de keucken passen
 Ten luste van het vleys, of om te leeren brassen;
 Ick wil maer dat het wijf de gaven van den Heer
 Sal koken op de maet, en rechten met der eer.
 Te nutten goede kost, en dat in rechter maten,
 Te schaffen na den eysch, is ieder toegelaten,
 Hebt maer geduerigh acht te loven uwen Godt,
 En hangt niet al te seer de sinnen aen de pot.
 Die sonder overdaet sijn tafel weet te decken,
 Het sal hem tot vermaeck en frisse leden strecken;
 Want die voor sijnen God een reyne maeltijt doet,
 Wort aen het lijf gesterck, en in de siel gevoed. *a*
 Doch schoon of menighmael de vrouwen haer vergeten,
 En plegen overdaet ontrent het prachtigheren,
 Noch blijckt 'er dat de mans hier even schuldigh sijn,
 Indien niet aen de kost, ten minsten in den wijn.
 Hoe siet men menigmael, hoe siet men lieve gasten
 Door weldaet hinder doen, door vrientschap overlasten,
 Door heusheynt in gevaer, door guntschier gedoot,
 Door blyfschap in verdriet, door nooden in den noot?
 Men laet een groote plas in diepe koppen schincken;
 Men moet 'er op een Prins, of op een Konink drinken;
 Voor al doch op het heyl van onsen vryen stant,
 En siet! dit is het volck gelijk een dwingelant. *b*
 Daer is geen feggen aen, ten baet geen tegenspreken,
 Het is een stale wet, en daerom niet te breken,
 De wijn moet uyt 'et glazen wort 'et niet gedaen,
 Het moet dan (so het schijnt) de landen qualck gaen.
 Noch is 'er niet genoegh; men laet de deuren sluuten,
 Men hout de gaiten op, en niemant kander buyten,
 Al is de maeg gepaeyt, men hietse tot den dorst,
 Men brengt 'er rauwe vis, of hiet-gekruyde worst.
 In plaetse van de mont in rechte maet te laven,
 Soo lijt de wijn gewelt, de vrienden worden slaven;
 Ey waer een selsaem ding! waer toe gedwongen drank?
 Of laet de vrienden t'huys, of laetse buyten dwanck-
 Wy woonen, soo het schijnt, in vry-gevochte landen;
 En leven evenwel in enge tafel-banden:
 Wie maer een eerlick man eens spijst aen sijnen dis,
 Die meyn't dat hy een heer van sijne vryhey't is.
 Waer toe een vrient gepraemt met dese groote backen,
 Die niet de maegh alleen, maer al de leden swacken?
 Ghy toeft hem aen het lijf, maer quetst hem aen den
 geest,

Hy quam gelijk een mensch, hy gaet gelijk een beest.
 Waerom het edel nat soo quistigh uytgegoten?
 Waerom u soete vreught met sorte pijn besloten?
 Wat Gods dienck kan het sijn te drinken sonder dorst?
 Ey! soo ghy segen eyft, soo bid voor uwen Vorst.
 Vermijt doch uwen vrient van reden af te leyden,
 Want door bescheyt te doen soo wort men onbescheyden;
 Gefontheyt maect gewis de menschen ongefont,
 Wanneerse met de wijn koomt vloeyen in de mont. *c*

a Voluptas quam imperantes ex varietate ciborum, libidinosi ex titillatione rerum veteratium percipiunt, mala est & reijcienda. At illa voluptas que ex continentia vitium, & ex iis rebus quae natura humana appetit, oritur, etiam à sapientibus probatur; nec illas tam stupidas, & à sensibus offensivitas & retrahunt vitam, alienius, qui non vel corpora, vel animo aliqua perfundatur voluptate, si in vitia medicritatem, unde bona valetudo oritur, retineant. Plat. in praefatione lib. de honest. voluptat.

b Dammant hanc morem Parvus ad Hosea 7. 5. Gualter. in Hofam Homil. 21. Less. de Iust. & Jur. lib. 4. cap. 4. Mathues. lib. de bibendo supra sanitatem, & de calice fororis. Ioh. Elfwig. disput. poli. 10. thes. 25. num. 8. Garmnia (H. qui) indige; Confors qui prohibeat; ne ultra satietatem (vitu certe nefando) quis bibere cogatur.

c D. Bassilius in Hom. de Ebrietate, morem nostris saeculi ad amissim dejerbit: in

En beelt geen menschen in dat oyt des Heeren segen
 Door glazen is verweckt, door rasen is gekregen;
 De sonden sijn van outs de gronden van verdriet:
 Ghy, drinck maer tot vermaeck, en dwingt de vrienden niet;
 Laet u belesde gunst, laet uwe maeltijt strecken
 Om tot een reyne vreught de vrienden op te wecken;
 Doet wel aen uwen gast, het is een oude wet,
 Maer wild 'er iemand gaen, en doet hem geen belet.
 Ghy moet aen uwen d'ich u beste vrienden toeven
 Door reden, door gesprek, en niet door groote schroe-
 Het is de beste weert die vrienden onderhout, (v'n;
 Niet met een diep gelas, maer door een soete kout.
 Godt heeft en soeten dranc en spijse laten wasfen,
 Om in gefette maet u toe te mogen passen;
 Ghy daerom, watje nut of tot den monde keert,
 Siet datje met den geest den milden Schepper eert.
 Danck vry den grooten God, ó vrye Nederlanden,
 Van sijn gestreckte gunst, en uwe rijke stranden;
 Wat naer of verre wast, wat uyt der aerden groeyt;
 Dat koomt u met de zee ter haven in gevloeyt.
 God is gelijk de son, die duysent gulde stralen
 Laet van den hemel af op uwe steden dalen,
 Wat oyt aen boomen hing, of op de velden stont,
 Dat wort u van den Heer gefteken in den mont.
 Men vint hier in het lant geen most of rijpe wijnen,
 Gelijk men elders doet daer heeter stralen schijnen;
 En des al niettemin soo heeft u gantsche kust
 Van mosten wils genoegh, van wijnen volle lust:
 Al wat de Necker geeft, al wat de Fransche dalen,
 Al wat Madera sent, het speelt in uwe schalen,
 Al waer in eenigh lant een rype druyve berst,
 Daer wort, tot u behoef, een segen uyt geperft.
 Men pakt in u bevang geen blauwe tonne-vygen,
 Sy koomen evenwel op uwe tafel sijnen,
 God heeft den Spangiaert selfs als in de borst geprent
 Dat hy na dit gewelt de beste fruuten sent.
 Wat lyt 'er menigh volck des somers heete vlagen,
 Om aen dit verre lant sijn vruchten op te dragen?
 Hier is geen fuycker-riet, dat in de dalen wast,
 En noch wort hier de jeught met fuycker overlast.
 Het Indisch rijk gewas de peper, foely, noten,
 Wort hier, gelijk het traen, op solders uytgegoten;
 Men pluckt hier geen kannel, geen ander edel kruyt,
 Wy deelen 't evenwel met gantsche schepen uyt.

in certamine potandi, videretur ordine, ac ostentatione, conviviorum apparatus; ministrorum obsequium, deinde potatione procedente, inquit, eo veniunt, ut de augenda hac insania certent, & de ebrietate per ambitionem contentant; enjus auctorem legis diabolum habent; victoria vero praemium, peccatum: nam is qui plus hauserit meri, is praeceteris laudatur, in viciorum vero refectis, atque ita gloriam in ignominia captant: inter sese namque contentant ac, veluti in iudicio aliquo, desensant, quosdam ferro corum quae hic sunt turpitudinem unquam satis exspectet!

Ambros. de Elia & ieromio cap. 13. Primo, inquit, minoribus poculis, veluti velutari pugna, praeluditur verum haec non sobrietatis est species, sed disciplina mabendi, ut irrisent stim. ergo, ubi recedere caperint, maioribus poculis servorum desit. Deinde procedente potu longius, contentiones de versis & magna certamina, quibus bibendo praecellat; nota gravis si quis sese excusat. & haec, donec ad vacuatis ardentur praecellat. At ubi consummata fuerint epulae, putes iam esse iustitiam dandum, tunc de integro potum instaurant, & cum consummaverint, tunc incobant se dicunt; ut desuntur phiale, tunc maximi crateres quasi instrumenta bellorum. Et. Idem cap. 14. Nec vos excusavimus, qui vocatis & amicis emittitis ut inimicos, quibus te delectant damna sine gratia & rogas ad iudicium; vocas ad mortem; invidas ad praedam; effere vis ad serviliorum; cidos promittis, tormenta irrogas; vina praedantur, ceneae suffundit.

Augustin. Serm. 231. Majora pocula procedunt, certe bibendi lege contentidur, qui poterit concere, laudem merentis ex crimine. & usita: Er ille qui talis esse voluit, instabiliter sese excusant, dicentes ingerant in habes amica meum; si quis illud ad convivium vocaverit, necum illi quantum voluerit non dederit. Ad nos si tibi amicus qui te Deo vult scire inimicus, qui & tuis & suis est inimicus; si certe & alium inebriaverit, habebit bonum amicum, habebit Deum inimicum. & idco spectentur confidens se iustum se, ut te ad Deo separes, diva te ebriofis conjugij. Ad excrementum, te cum noli adjuvare, noli coere; sed in potestate illas admittit, ut, quantum sibi placuerit, bibas; ut si se inebriare voluerit, solum percat.

Of China maer alleen en backt de porceleynen,
 En boufse menigh jaer, gelijk de lieden meynen,
 Men vint hier onderwijl de sijntje lijkewel
 Of by een schippers wijf, of by een boots-gesel.
 Al sijn hier in dese kuilt geen onder-aerd'sche slaven
 Die koper, yser, stael, in diepe kuylen graven;
 Soo woont doch hier het volk dat groote stukken giet,
 En met een hol metael door harde mueren schiet.
 Al sijn hier in het lant geen steyle boom-gewassen,
 Die tot een hooge mast op groote scheepen passen;
 Noch sijn hier evenwel meer seylen op de ree,
 Alsoer een machtrigh Vorst had op de ruyme zee.
 't Is maer een kluyte lants dat hier de lieden banen,
 Noch sijn de folders vol, en buygen van de granen;
 Men vint hier in het lant maar weynigh eygen wol,
 Van lakens evenwel sijn alle winckels vol.
 Geen dier van ons gewas en draecht 'er schoone vellen,
 Wie kan noch evenwel hier al de bonten tellen?
 Hier is geen rijke worm, die ons de syde spint,
 En waer is 't daer men meer fluwel en syde vint?
 Wie kent 'er eenigh gout in onse kuilt gewassen?
 Noch vint men even hier veel duyfent rijke kaffen:
 Men graeft tot heden toe geen tin in dit gewest,
 Noch blinkt 'et evenwel in dese landen best.
 Het schijnt dat hier het lant sal in het water sincken,
 En niemant evenwel en wilder water drinken;
 Het water is te schrael, te killigh op de borst,
 Hier wort het koren drank, het grae is voor den dorst.
 Bedenkt dit, Zeusche jeugt, en weegt 'et in 't bysonder,
 Al wat u lant besit, dat is een eygen wonder,
 In alle rijck gewas sijn uwe velden schrael,
 Ghy noch, die niet en hebt, die hebt 'et altemael.
 Al wat de werelt vangt, dat valt in onse fuycken;
 Geef maer, o goede God, dat wy het wel gebruycken;
 Geest onsen danckbaer hert, een ingebonden geest,
 Die uwe gunste lieft, en uwe straffe vrees.
 Hy kleeft aen enkel stof, en eet gelijk de beesten,
 Die niet in als en eert den Vader van de geesten,
 , Her is een steen, een block, een ongevoeligh swijn,
 , Die met een deufig hoofd blijft hangen aen den wijn.
 Rijst hooger, Christen hert, en als de goede gaven
 Verdryven uwen dorst, of uwen honger laven;
 Soo dringt de sinnen op, en seght in u gemoet,
 Wie benick nietigh mensch die God soo milde voed?
 Een woort noch tot de vrou. En laet u niet bestuyven
 Of van het Rinsche nat, of van de Fransche druiven,
 Of ander heet gewas; maer, als ghy vrienden toeft,
 Zijt sober in den drank, schoon dat 'er iemand schroeft.
 't Is garsch een leelick ding dat mans te guligh drinken,
 En uyt een volle maegh na vuyle dampen stinken;
 Maer 't is een booser plaeg, 't is schande voor den wijn,
 't Is jaer de vuylheyt selfs, dat vrouwen droncken sijn.
 De wijn die baent de wegh tot veelderley gebreken,
 De wijn die maect de tong genegen om te spreken,
 De wijn baert herten-leet, en menigh ongeval,
 De wijn te ruym genut die maect de wijfe mal:
 De wijn te veel besteeft ontrent de swacke vrouwen,
 Kan verre boven al den meesten hinder brouwen;
 Wel sijt dan niet geneyght tot haeren soeten geur,
 Eylaes een droncken wijfs maer een open deur.
 Ghy wacht, oock even dan, u tot een weligh praten,
 Of tot een losse vreught te veyligh uyt te laten;
 Die sonder mate ralt, is droncken in den schijn,
 Schoon datse niet en voelt de dampen van den wijn.
 Ick keere tot den man. Laet u geselschap weten
 Wie dat de lieden sijn die met u korden eten,

Soo magh en spijs, en drank, en tafel sijn gepast,
 Nae mate van de saeck, en weerde van de gast.
 't Is met een jonge vrou by wijlen soo gelegen,
 Dat sy tegen heere-straet en kent voor enge ftegen;
 Sy struyckelt alte licht, en taft geduerigh mis,
 Om datse dom, en groen, of niet geoeffent is.
 Men vint in dit geval nietelden vreemde slagen,
 Die sonwijlaen de man tot in het herte knagen;
 Men vint 'er wonder veel, en dient 'er by gebrocht,
 Op dat ons jonge vrou haer beter quyten mocht.
 Een geestigh edelman had, om bescheyde reden,
 Een hoogh-gebooren Vorst by hem te galt gebeden;
 Die quam ontrent de noen met grote sleep verselt
 Maer hiet de knechten gaen, met dat 'er was gebelt.
 Hy was in slecht gewaet en van mis-maecte leden;
 Doch goedigh in der aert, en van beleefde seden:
 De weert en was 'er niet, maer wel sijn jonge vrou,
 Die meynd hy waer een knecht van een die komē sou.
 Sy seyt hem; Rap gesel, waer toe het ledigh treden?
 Hier, klooft dit bulghigh hout, en oeffent soo de leden:
 De Vorst seyt niet eē woort, maer grijpt terstot de bijl,
 En geeft hem aen het werck, en kapte lange wijl.
 Hier over koomt de weert met haecten ingetreden,
 En siet dit selfsaem ding, onseker van de reden,
 Onseker wat 'er schuylt in soo een vreemt geval,
 Onseker wat hy doen, of wat hy laten sal.
 Ten lesten berst hy uyt: o weertse van den lande,
 Wie doet u dit verdriet, en my de groote schande?
 Tot antwoort wert geseyt; me-vrou heeft uwen galt
 Aen denweer block getet, en met de byl belast.
 Ick draege lieve vrient, en vry niet sonder reden,
 Ick draegh (eylaes!) de straf van mijn wanschape leden,
 Ick draege mijn gebreck maer draeg het met gedult;
 'k En wijt 'het geenē mensch, het is mijn eygen schult.
 Daer was 'et al bekaeyt. de vrou is niet te spreken,
 Maer ging haer in de stal of in den hof verstecken;
 Haer man bragt wat hy mogt tot onschult aen de dag,
 Maer desal niettemin het bleef een domme slag.
 Hoort mannen, desigh volck, of trout besette vrouwen,
 Ofleertse nae den eyfch de vrienden onderhouden;
 Want een die niet en weet wat u en haer betaemt,
 Maect dikmael uwen vrient en haren man beschaemt.
 Ten wort u niet geleert tot aller tijt te brassen,
 Noch eeuwich, jonge vrou, op uwen mont te passen:
 Weelt suinig na de eyfch, en schaft wanneer het dient,
 Een schotel voor een galt, een bete voor een vrient.
 Of schoon u onverhoets eens gasten over quamen,
 Al is de keucken slecht, 'en hebtje niet te schamen;
 Doet brengen dat 'er is, al waer het sout en broot,
 Of anders, ronde koff: een vrient is haect genoot;
 Een vrient is haect gespijst, een vrient is haect te vreden,
 Een vrient, een eerlick man, die voegt hem na de reden;
 Een vrient aensiet 'et hert, een vrient, een ware vrient,
 Is dickmael met de wil en sonder koff gedient.
 Wat hoefje, jonge vrou, u teere jeught te quellen,
 Al hebtje niet te veel uw gasten voor te stellen;
 Siet als u spijs ontbreekt, soo neemt tot uwer baet
 Schoon lywact voor den disch, voor u een bly gelact.
 Neemt acht in dit geval het voor-hoofst niet te fronsen,
 Vermorft u spijs niet gelijk de vuyle dionssen;
 Mijt praet in u beleyt, maer alle dingen nect,
 Dat is in mijnen sin de beste tafcl-wet.
 Als 't al is by gebracht om uwen galt te spijfen,
 Soo weyt ick boven dat noch een gerecht te wijfen,
 Ghy diemert kleyne noef u vrient wilt maecten bly,
 Gaet 'er op het leff u eygen tonge by.

Alleen een vlytigh oogh doet koude spijse smaecten ;
 Dat kan, oock sonder kost, de lieden vrolick maecten ;
 Waer rechte geesten sijn, daer leefsten van de kunst ;
 Waer rechte vrienden sijn, daer leefsten vande gunst.
 Ghy kont de naeste reys uw jonste beter toonen,
 En met een ruymmer hant het oerste mael verschoonen ;
 Ghy, maect slechts dat de kock en dat de tafel spreect
 Dat somtijts u de daet, de wille noyt ontbreect.
 Eer dat ick vorder gae, soo moer ick hier belasten
 Drie dingen aen de weert, drie dingen aen de gasten,
 Drie dingen aen de vrou, drie dingen aen de knecht,
 En siet hier is het gros van alle tafel-recht.
 De weert, naer onsen raet, die moet t eërsten schouwen
 De gasten aen den disch met kracht te willen houwen ;
 De gasten tegen meugh te porren tot den drancq,
 De gasten in het huys te sluyten tegen danck.
 De galt moet veerdigh sijn, en op sijn ure letten,
 Mocht daer de weert gebiet hem neder laten setten,
 Moet in sijn eygen huys beslyuten sijnen hont,
 De weert heeft al denoegh aen eenen gragen mont.
 De vrou moet op den disch en op de keucken passen,
 Mocht lywaet en het tin ter eeren laten wassen,
 Moet toonen metter daet, en even met de schijn,
 Dat haer de gasten lief, en weerde vrienden sijn.
 De knecht, en wieder dient, moet heus en vlytig schenkē,
 Moet trachten niemants kleet met storten oyt te krenkē,
 En dan noch vont het volck in oude tijden goet,
 Dat niemant drinken mag, wanneer hy schenkē moet.
 Hier ware nu de tijt een regel uyt te schrijven,
 Hoe dat een jonge vrou haer mart-gang heeft te drijven ;
 En wat 'er voor het huys is noodigh ingebrocht,
 En wat 'er voor het huys is berer ongekocht.
 Doch in dit nieu beslagh en staet ons niet te treden,
 Dewijl ick seker houw dat over lang geleden,
 Een dochter dese les ten vollen heeft geleert,
 Doen alse noch ontrent haer moeder heeft verkeert.
 Wie oyt een handigh wijf wil voor een man bereyden,
 Die moetse vander jeught in huys en keucken leyden,
 De reck van dese plicht is van een groot beslagh,
 Het komt van langer hant, en niet op eenen dagh.
 Doch soo daer iemant is tot echten staet gekomen,
 Die in haer ouders huys niet waer en heeft genomen
 Wat tot het koopen dient, die vange nimmer aen
 Alleen en sonder hulp de kramen in te gaen.
 Het sal bequamer sijn haer voor een tijt te paren
 Met een die sneger is, en van besete jaren,
 Die sal haer wijfen aen al wat 'er omme gaet,
 En slyven haer bedrijf door haren goeden raet.
 Wat hier toe vorder dient, en is niet in de boecken,
 Maer op de marten selfs, en in de daet te soecken,
 Men wort ten lesten kloeck, en uytter-maten vroet,
 Wanneer men neerstigh let hoe dat een ander doet.
 Een woort noch evenwel. Veel loopen achter straten
 Vol kommerlick gewel, en besigh uytter-maten,
 En koopen niettemin, in vleys, en versse-vis,
 Het schlechte van de banck, het blauftē dat 'er is ;
 Al om de minste kost, gelijk de lieden seggen,
 Maer neen, besete vrou, leert beter gronden leggen ;
 Leert cenmael dese les, dat noyt de beste koop,
 Leyt in het minste gelt, of in den meesten hoop.
 Is iemant van het volck genegen om te sparen,
 Die koope nimmermeer als van de beste waren ;
 Het beste, wat het sy, is over al bequaem,
 Ghy, koopt tot aller tijt het beste van de kraem :
 Het sal aen u gefin ten nutte konnen strecken ;
 Het sal uw weerde vrient tot uwe jonste trecken,

Het sal u dienftigh sijn, soo hy een goede beet
 Met vreughde, sonder twist, aen sijnē tafel ect.
 Ghy sult, met dese vent, hem in den huysē binden,
 En niet, dan als het dient, by vreemde gasten vinden ;
 „Wie door een milde kock op hare tafel past,
 Die maect een eerlick man geduerigh haren gast.
 Ick weet dat menigh wijf met al te deunt te leven,
 Den Heere van het huys heeft uyt 'et huys gedreven ;
 „'t Is seker dat de man sich elders henen keert
 „Wanneer een karigh wijf haer tafel niet en eert.
 Wy vinden overal een hoop van deune vrouwen,
 Maer weynig recht bequaem om huys te konnē houwen ;
 Die voordeel meynt te doen met al te schralen dis,
 En kent noch heden niet wat recht een huys-wijf is :
 Maer die de kunstē weet wanneer men dient te sparen,
 En laet te rechter tijt haer deune sinnen varen,
 En als 't de reden eyft de keucken vieren kan,
 Dat is een weerde vrou, de kroone van den man.
 Hier dien' ick met een woort de vrouwen aen te raken,
 Die al te grooten werck van hare kelen maecten ;
 Ick weet dat menighmael geen spijs en wort gekocht,
 Als die een lekker wijf tot hare lusten socht.
 In vleys, in visch, in fruyt, in moes, in hof-saladen,
 In dat 'er is gerooft, in dat 'er is gebraden,
 Of aen den heert gestoof, men vint 'er niet een beet,
 Als dat haer kiefche mont met volle tanden eet. ^a
 Ghy, hout een ander streck, en tracht voor al te weten,
 Wat kost van uwen man met smake wort gegeten,
 En dan, soo ghy de maegh soo verre buygen kont,
 Soo leert na sijnē smaeck gewennen uwen mont.
 Ick wilde dat het wijf haer lusten konde dwingen,
 En heulde met den man, tot in de minste dingen ;
 „Waer wil en tegen wil te famen wort gepast,
 „Daer rijft een ware fucht, en ser de liefde vast.
 Dan of het soo geviel, gelijk het kan geschieden,
 Dat u de maegē walght, en niet en laet gebieden ;
 Of dat u tegen-aert als met de spijse vecht,
 Soo geeft noch aen den man sijn volle tafel-recht.
 'k En wil noch evenwel geen echte mannen leeren
 Haer lusten gade slaen, haer luytē buycken eeren,
 Neen, dat is niet gemeent, wy leggen geenē gront
 Noch voor het dertel vleys noch voor eē geylē mont.
 't En is geen manne-werck op haren mont te passen,
 Laet vraten lekker sijn, die leven om te brassen ;
 En weest niet al te kies, niet al te keucken sot,
 „'t En voeght geen reyne siel te woonen in de pot.
 Het keel gat is een wolf, en wat de menschen eten
 Glijt in der haesten deur, en is terstont vergeten ;
 Dus, soo utanger lijf geen innigh letsel heeft,
 Soo neemt tot voetsel aen al wat de keucken geeft.
 Een saecke, tot beslyt, is dienftigh hier geweten ;
 Doet voor-raet na den eyfch van drancq en noodig eten ;
 Van alderhande brant, en, soojē sparigh sijt,
 Koopt niet als om gereet, en dat te rechter tijt.
 Een moeder van het huys moet passen op de stonden,
 Moet letten op den aert van alle grage monden ;
 Ghy die geen flappe gans en wilt geheeten sijn,
 Schour al te verschen broot, en al te nieuwen wijn. ^b
 Hierachte niemant vreemt dat wy te voorschijn bringen
 Het diepste vrou-geheim tot aen de keucken-dingen,
 Tot al het innigh huys. Jonckvrouwen, ick beken,
 Dat ick in dit beslagh de naecte schrijver ben.

^a Het spreck-wort sijn. De man die eet schier al den dagh De spijse die de vrouwe magh. niet alsoo.

^b Voyez le Verger des proverbes François, verb. Mesnage.

Al watje naect bevynt op u bedrijf te passen,
 Is verr' het minste deel op mijne gront gewassen;
 Een ander geeft de stof, en ick het rijm alleen;
 Ick menge slechts de kalk, een ander geeft de steen.
 Wie regels stellen wil op huys en keucken-saecten,
 En tracht in dit beroep de gronden aen te raecten;
 Moet tot de vrouwen gaen, en leenen haren raet,
 En leeren even daer, al wat'er omme-gaet.
 Lucani geestligh wijf heeft, op verscheyde stonden,
 In dat manhatrigh boeck veel dingen uyt gevonden,
 Tot ciersel van het werck heeft dickmael by gebracht
 Iet daer de schrijver selfs niet op en had gedacht.
 Mijn werde bed-genoot, mijn siel en tweede leven,
 Heeft menigh schoon juweel aen onse Vrouw gegeven;
 Want als mijn trage pen by wijlen stille stont,
 Soo kreeghse weder stof uyt haren lieven mont.
 Vint sich dan eenigh mensch door onsen boeck te lesen,
 In huys of huys-bedrijf wat naerder onder wesen;
 Die wensche vrede toe, en biede goeden dagh
 Aen haer die tot de gront in dese plichten sagh.
 Voor al moet onse Vrouw haer plichten overpeyfen
 Wanneer haer werde man wil uyt den lande reysen;
 Wat heeft'er menigh wijf haer goeden naem bekladt
 Die vronder goet beleyt, en sonder hoeder fat?
 Ionckvrouwen leent het oor; mijn penne hal gewagen
 Hoe sich in dit geval een vrouwe dient te dragen;
 Leert hoe een echte wijf haer liefde toonen kan,
 Al isse met de Zee gescheyden van de man.
 Ten dage van de reys, soo wilt voor eerst besorgen
 Iet dat hy nutten magh, al is'et in de morgen;
 Brengt tot een seker pant van uw beleefde sucht,
 Iet dienlighth voor de maegh en tegen quade lucht.
 Is't verre dat hy reysft, gaet met de vrienden buyten;
 En leynt hem, naer het valt, aen wagens ofte schuyten;
 Of druckt u dat te seer in u bedroeft gepeys,
 Soo valt hem om den hals, en wensft hem goede reys;
 Wensft dat de lieve God in ryden en in varen
 Hem wil geleyde doen, en over al bewaren,
 Wensft dat hy met gemack, en sonder tegenspoet,
 Haest koomen daer hy gaet, haest weder keeren moet.
 Wanneer u tweede siel is uyt de stadt gereden,
 Soo wil een meerder forgh in u beroep besteden;
 Let op u eygen selfs, daer is nu volle tijt;
 Let op u innigh hert, terwylghy ledigh sijt.
 Offchoon uw vrient verlaet de kusten van de Zeeuwen,
 Ghy meught noch evenwel niet ledigh sitten geeuwen;
 Niet sitten in de deur met handen op den schoot,
 Ghy, treet nu in het ampt van uwen bed-genoot.
 En spreekt niet als het wijf, by Salomon beschreven,
 Nuis't derrechte stont sich in de vreught te geven,
 Nu is 'et eenmael tijt te koelen onse vlam;
 De man is uyt de weegh, het heck is van den dam.
 Neen, sedigh herte, neen, vermijnt u foote spreken,
 Maer wacht u des te meer in weelden uyt te breken;
 Het is eenheyloos wijf dat, als de man verreyft,
 Om gasten, om vermaeck, om speel te rijden peyft.
 Ghy, blijft in u bevang, en let op alle saecten,
 Siet met een wacker oogh wat uwe boden maecten,
 Weest vroeger in de weersals ghy te voren pleeght,
 Om dat'er grooter last op uwe schoulers weeght.
 Ghy, in het onderwint van uwen man getreden,
 Gaet knielt met u gesin, en oeffent huys-gbeden,
 Ghy moet in dit geval ten vollen onderstaen
 Al wat u werde man voor desen heeft gedaen.
 Soo haest de gulde Son u brengt den rooden morgen,
 Ghy, cer u vlytigh hert te geven aen de forgen,

Soo stelt u gesin gefin ootmoedigh voor den Heer,
 En doet het alle daegh, en laet'et nimmermeer.
 De menfch ellendigh dier, is van sijn eerste gronden
 Besoetelt uyt'er aert, verstyft in de sonden,
 Dies waer hy vinger slaet, of voeten neder set,
 Daer wort'et altemael van sijnen ramp besmet:
 Alleen het innigh hert den hemel opgege dragen
 Brengt heyl en vast behulp voor alle boose plagen;
 Alleen het reyn gebet in Christi naem gefeyt,
 Dat fuyvert u bedrijf, en heyligh u beleyt.
 God, fegen van het volck, en wortel aller saecten,
 Sal wat de menfche doet hem weder heyligh maecten
 Alleen om Christi wil, dus vangt geen dingen aen,
 Of wilt voor alle werck tot uwen Schepper gaen.
 Strax, na dit goet begin, soo wilt uw sinnen geven
 Tot Godes heyligh woord, den regel van het leven,
 Suyght daer de reyne melck die ons de siele voed,
 Daer is't dat yder mensch het leven soecken moet.
 En soo ghy na den eyfch wilt alle saecten stieren,
 Erkauwt dat heyligh aen, gelijk de reyne dieren,
 Denckt vry dat yder punt, dat hier geschreven staet,
 Op uwe sinnen cast, op uwe saecten slaet.
 Leest van den eersten af, en sonder losse stucken
 Nu hier, dan weder daer, by horten uyt te plucken;
 Leest staeg, en met bescheyt, leest, wijf, en sedigh man,
 Hier is dat uwen geeft tot Gode leyden kan.
 Leest tweemaal alle daegh, leest twee bescheyde deelen,
 En brengt'et aen de siel, het sal uw feylen heelen;
 En sijn de stucken kleyn, verdubbelt u getal,
 Gelijk u, na den eyfch, de reden wijfen sal.
 Maer als des Heeren dagh koomt over u fegesen,
 Soo wilt uw reyne plicht in dubbel mate plegen;
 Hebt dan op u bedrijf een naerder oogh-gemerck,
 God eyft op sijnen dagh bysonder offer-werck. *a*
 Al schijnt des Heeren boeck u wonder groot te wesen,
 Ghy sult'er, even dus, ten vollen konnen lesen
 Oock cer de gulde son den wagen omme-went,
 En tot een ander jaer met nieuwe peerden rent. *b*
 Doch maect het heyligh boek niet uytter hant te leggē,
 Of laet het gansch gesin op hare beure seggen
 Wat yder heeft geleert, en uyt de Schrift gemerckt,
 Waer door hy sijnen geeft ten goede vint gesterckt.
 Want foo ghy niet en pooght een yder wat te vragen,
 Gewis het meeste deel sal weynigh mede dragen;
 Maer als een yder spreekct, en reden geven moet,
 Dan is'et dat de geeft sijn plichten beter doet.
 Vergeet oock even dan, geen almoes te geven,
 En laet een droeve siel van uwen fegen leven;
 Lijt iemant hongers noot, of eenigh ander leet,
 Sent koft, wanneer het dient, of geeft een nodig kleet.
 Ghy nu, met dit begin geheyligh aen de leden,
 Gaet, met een vlytigh hert, tot uwe saecten treden;
 Maer siet dat over al de reste van den dagh
 Eenparigh heenen gaen, en eynde nemen magh;
 Laet aen u wesen sien, laet in u woorden mercken,
 Laet schijnen uyt de daet en uwe gantsche wercken,
 Laet blijken over al, dat ghy in uwen geeft
 U wenen menfche liefst, en uwen Schepper vreesft.

a Aen den Sabbath-dage sult ghy twee-jarige lammeren sonder vlecke offeren,
 en dit is het brant-offer een jegelijcken Sabbaths boven het dagelijck offer. Num.
 28. 19.

b Om eenmaal op yder jaer de gantsche heylige Schrift uyt te lesen, soo maect
 allen weerekeninge; de Cannonicke boecken desouden testaments houden negen
 banden een-onderlich Capitel; het nieu Testament twe e banden en seftigh, is
 te samen 1191. In de 365 dagen des jaers op elcken dag twee capitel, sijn 730 ca-
 pitelen; op den dag des Heeren dubbelt getal, sijn over 51. der selver dagen, 102.
 capitel in 't jaer. Stelt voor kleyne capitel (gelijck veltijts sijn de Psalmen)
 om twe of meer voor een te lesen, of een op bysonders gelegenen bedden meerder getal
 te nemen 359, maect te samen 1191 capitel.

Bewijst met u gewaet, met uwe reyne seden,
 Bewijst met u gebaer, met uwe goede reden,
 Bewijst 't over al, dat ghy een Christen bloet
 In uwen leden draeght, in uwen boesem voed.
 „Een recht herboren ziel die moet haer gantsche leven
 „Bepalen met de tucht, en aen de reden geven,
 Haer lagh, haer oog-gewenck, haer alderminste daet
 Moet nae den regel zijn, en passen op de maet.
 Siet, hoe de groote Godt oock alle slechte faecken,
 Verweerdighet menighmael ten nauften aen te raacken,
 Siet, in den tempel selfs, siet alle kleyn gestel,
 Niet sonder sijn beworp, niet buyten sijn bevel:
 Hy laet op sijn gebot, en na den regel stieren
 Domp-horens, richel-werck, jae snuyters, en klauieren,
 Tot aen het minste tuygh, dat is tot ons geseft,
 Dat oock het minste werck dient in de tucht beleyt.
 Laet vorder op den dagh u sinnen niet verstroyen,
 Niet vliegen in de lucht, niet loopen rinckel-royen,
 Niet swieren overal, gelijk een losse stroom,
 Maer pooght de geesten selfs te houden in den room.
 Een mensch die ledigh is, en laet de sinnen sween,
 Wort ick en weet niet hoe, uyt sijnen wegh gedreven;
 En als 'er los gepeys in onse sinnen speelt,
 Wat koomt 'er anders van als dat 't los teelt?
 Is nu mischien uw man foodanigh van manieren,
 Dat hy een wind, of brack, of diergelijcke dieren,
 Een vinck, of quackel voed, of eenigh ander beest,
 Daer aen hy menighmael verluystight sijnen geest,
 Soo dient tot u beroep, met alle vlijt te sorgen
 Dat sijn geminde queeck kreegh voetsel alle morgen;
 Ten eynd' hy vinden magh, wanneer hy weder-keert,
 Dat hem sijn werde vrou in alle dingen eert.
 Siet! als een geestigh quant de vryster wil behagen,
 Hy sal oock haren hont in sijnen mantel dragen,
 Ter eeren van de maeght; hy sal oock haren hont
 En streelen met 'er hant, en kuffen met den mont:
 Die waere liefde draeght, en laet hem niet genoegen
 Alleen tot sijnen vrient een gunstigh hert te veegen;
 Maer streckt hem wijder uyt; soo dat hy gunstigh biet
 Alwaer hy maer de gunst van sijn geminde siet.
 Laet u geen vrcemt besoek om desen tijt behagen,
 Schout al het manne-volck, behoudens eyge magen;
 Hoe lichte, jonge vrou, ontsaet 'er groot verdriet
 Wanneer men veel geloops aen uwe deuren siet?
 Die met een echte man gemeensam kennis houwen
 Vermogen, des verfocht, ten goede sijner vrouwen
 Te leenen haer behulp, maer veelt by haer te gaen,
 Dat heeft aen menig huys, door jonste, leet gedaen.
 Een vrient van haren vrient tot haren vrient te kiefen
 Heeft menigh eerberaer wijf haer eere doen verliesen;
 Dus, schoon ghy met uw man sijt over al gemeen,
 Laet des al niettemin hem sijnen vrient alleen.
 Een die van buyten koomt te willen herrbergen
 En is in desen slant een vrouwe niet te vergen, *b*
 Een neef, men weet niet wie, een vrient, een ander gast,
 Doet somtijts sijnen weert een stillen overlast.
 Wien is 't niet bekend? waer is 't niet geschreven
 Wat Paris heeft gedaen, wat Paris heeft bedreven?
 Wat Paris met bedrogh ten lesten onderstont
 Doen hy een jonge vrou alleen gelaten vont?

Ey siet: de Grieksche vorst is in het dorre Creten,
 En laet dien vreemde haer met sijn geselschap eten;
 O dwaeshey van den man! hy mist sijn werde lief,
 Sijn gast die wordt een schalk, een boef, een mensche-
 dief:
 Al eer hy weder koomt, het seyl is opgetogen,
 De vloot is van de ree, en over zee gevlogen;
 Helene (wat een spijt!) Helene was gegaan,
 En eerste wederkeert soo is haer jeught gedaen.
 Vermijdt dan, jonge vrou, een bed te laten decken,
 Vermijdt in dit geval u tafel uyt te trecken,
 Engaet oock niet te gast als by het naeste bloet,
 Maer leeft om desen tijt gelijk een mossel doet.
 Te rijden in den duyn, te rofsen aender heyden,
 Of door een jong geselschuyt te laten leyden,
 Of, soo men elders doet, te varen met de jacht
 In eenigh binne-meer, of in een versche gracht,
 Te nemen sijn vermaeck met alle blyde geesten,
 Te rennen door het lant tot alle boere-feeften,
 En al wanneer de manis uyt 'er stadt gureyft,
 En is niet dat de tucht van echte vrouwen eyft.
 Die sonder haren man met vreemde mannen passien,
 En schijnen op haer eer niet meer te willen passen;
 Ghy, mijt diert loos beleyt; het is een listigh net,
 De tafel is van outs een voorspel van het bed.
 't Is waer, het Britten-lant kan dese weeldelijden,
 Daer magh een echte vrou met losse toomen rijden;
 Maer wat 'er over zee in eenigh lant geschiet,
 In Hollant luyt 'et vreemt, in Zeelant sluyt 'et niet,
 Als nu de moede son met afgemende peerden
 Ten lesten onderschept de rontte vander eerden,
 Roept weder u gesin, eer dat men gaet te bed,
 En sluyt uw dagh-bedrijf met Godes soete wet.
 Wilt noyt ontrent den heert met uren sitten gapen,
 Noyt op een duffe stoof, of aen den viere slapen;
 Maer, als ghy tot beslyt uw kinders hebt gekufft,
 Soo sluyt u kamer toe, en stelt u nae de rust.
 U man en hoort 'et niet, dus moete ick hier gewagen
 Van iet dat slechts bestaet in rechte sinne-vlagen;
 Neemt my ten besten af, dat ick in vryhey spreec;
 Een, die in stilte straft, die houd de rechte streeck.
 Daer is een vreemde lust van boenen, dweylen, schuieren,
 Van al te net te zijn, van duyfent vreemde kueren;
 U trap is mijn getuygh, daer niemant op en gaet
 Ten sy dat eerste de voet haer schoenen achter laet:
 Men hangt een schonen dwael, maer niet om aen te dro-
 Ten is maer enkel schijn en voor de lust der ooggen; (gen,
 U meeste keucken-tuygh en kent geen heete vonck,
 En schier al wat 'er blinkt en is maer voor de pronck,
 Ick heb een wijf gekent (ô dwaeshey van de menschen!)
 Van lywaet soo voorsien als iemant mochte wenschen,
 Men vont noch evenwel dat sy geduerigh at
 Of op een blauiweflet, of ick en weet niet wat.
 Men vint 'er heden noch die koffers, pyfels, kassen
 Vol aerdigh ferviet, vol ammelakens tassen,
 En altijt weder aen, en evenwel noch tans
 En siet men over disch Pavy noch Rofekrans:
 Men is 't al gewoen in berders op te binden,
 En voor een goeden vrient en is 'er niet te vinden;
 Waer toe lavenderbloem, en al het schoon damaff?
 Het slechtste van de kist is voor een werde gast.
 Men vint 'er even hier met dese plaegh bevangen,
 Die voor haer eygen bloet geen lywaet willen langen;

a Hier van wort breeder gelychandelt. by Don Antonio de Guervara in sijne Sont-
 bewoene. Epist. para Moisen Puche Valenciano, es letra para los rezien ca-
 dados.

b Neminem patiatur mulier domum ingredi sine iussu mariti, Aristotelis præce-
 ptum est. Sicut nonnulli in domo juris professor ac autoritatis viri, in qua turpe ac sus-
 titiosum est feminam inconsulto viro quiquam stare, sicut in admittendo ho-
 mite, locanda filia &c. Lud. Vivez. lib. de officio mariti, cap. de Domo.

c Convivium, Venenis præcludum. Accurf. ad l. quod ait. ff. ad leg. Jul. de Adul-
 ter. Lud. & convivium in Angliâ feminarum pudicitiam suspensam non readmittit. Al-
 beric. Gentil. civit. de nupt. fol. 493.

Soo dat de selle twist hierom soo verre gaet,
 Dat jae een korfel man de koflers open slaet.
 Ick hate dit bedrijf, een wijfe van de vrecken,
 Die menigh duyftent pont in haere koflers trecken,
 En hebben evenwel, al sijn de schatten groot,
 Niet voor haer even mensch, niet voor haer eygē noot.
 Tracht, lieve, dit gebreck uyt uwen geest te bannen;
 't Is rechte plufery, gehaet van alle mannen,
 Het is u beste pant en alder nutste goet
 Dat voordeel of gemack aen sijnen meester doet.
 Ghy, fiet op uwen man en sijn gebet te passen,
 Laet dat den sleutel sijn van uwe rijcke kassen;
 Wanneer der iemand komt, en dat hy maer en spreekt,
 Maceck dat sijn woort alleen u pyffel open breeckt.
 Maer veel, die onder u doen alle berders glimpen,
 Verwecken menighmael de lieden om te schimpen,
 Om dat het sinnigh wijf dat banck en tafel wrijft,
 On'rent haer eygen selfs een vuyle sionflic blijft.
 Laet ons op dit geval een woort te samen spreken,
 Want hier, besette vrou, dient mede van geweken;
 Ghy, die nau-keurigh sijt ontrent een steenen huys,
 Houd eerst het schoon gebou van uwe leden huys.
 Men fiet meest over al de vrouwen op der straten
 In alderhande pracht geweligh uyt-gelaten,
 Men pleeght hier menighmael, men hout gefetten raet,
 Op 't schicken van een hayr, en 't leggen van een draet:
 Maer by een eygen man, of binnen sijnen huysfe,
 Daer vintmen menighmael een backhuys van Meduse,
 Een leelick momme-uyd; een spooock, een vuyl gestel,
 En wijse 'tal in een? een rechte morfelbel.
 Wie heeft doch niet gemaekt, hoe dickmael gantsfe dagē
 Veel vrouwen sijn gestelt om kinders wegh te jagen?
 Bekrofen, ongeschickt, wanbacken, afgelooft,
 Een schabbe voor het lijf, een nacht-doeck om het
 hooft?
 Begrommelt, ongesien, met ongewasfē kaken,
 In 't korte; soo g'stelt, men schijnt 'er af te braken;
 Het dunckt my wonder vremt, hoe menig eerlick man
 Dit lijdē met gedult, en oversetten kan.
 O fy van dat gebruyck! wilt uw reden cieren,
 De mensch is uyt der aert een van de reyne dieren:
 Heeft oyt een suyer kleet in iemand goeden schijn,
 Ghy sijt het, jonge vrou, die net behoort te sijn. *a*
 Maer seg my docheen reys, is al u geestigh hullen
 Maer slechts om aen het volck het ooghe te mogen vullen?
 Om aen een jonge wulp, of ander dertel quant
 Te dienen tot een spoor van sijnen geulen brand?
 Neen, eerbaer herten, neen: wilt uwe teere leden
 Alleen maer in de vreught van uwen man besteden:
 Hy is uw lust, uw troost, uw vrient, en opper-vooght,
 Dus brengt tot sijn vermack al wat gy brengen mooght.
 En laet u reyne draght geen vreemde lust besorgen,
 Maer past op uwen man, en kuyft u alle morgen;
 Schickt hooft, en leden op, al is 'et noch soo vroegh,
 Die eenen man behaeght, behaeght 'er al genoegh. *b*
 Daer sijn ontrent de dracht twee schadelicke rotfen,
 Of al te slordigh sijn, of al te prachtigh trofsen;
 Hier dient een oogh in 't seyl, of anders sal het schip
 Geraecken in gevaer van d' een of d' ander klip.

a Dat de vrouwen haer verciere in reynen kleede, seyt Paul. i Tim. 2. 9. Hinc Iuriscensulenti afferunt, statutum prohibens portare quosdam vestes & ornamenta; comprehendere solum virum, non mulieres; cum feminis talia ornamenta, non viris conveniant. ut nos, Gloss. & Job. Plat. ad l. 1. c. 2. de vest. hof. & aurat. lib. 11.
b Ornatus uxorū extra domum ad virum non pertinet. Stobaeus in praecipit. conubialis. acrior essentia Euripidis, qui pronuntiatque mulierem que extra domum, marito absentē, magno ornatu incidit. & ad pulebitudinem se comit, referendam esse in album improborum. nihil enim eam egere foris ornatum pra se ferre faciem, nisi quā mali quaerit. Tirag. ad l. 3. conub. num. 13 & 71.

Daer sijnder onder u die juyft gelijck de flecken,
 Genoeghaem huys en al met haeren lijve trecken;
 Men vint dat haer beslagh in hals en hant cieraet
 Haer gantsche vaders erf in prijs te boven gaet.
 Ghy, die nu sijt getrou, mooght reyne kleeders dragen,
 Op dat 'aen uwen man te beter mooght behagen;
 Ghy, die noch vryster hier, mooght cieren uw cjeught,
 Op datje tot den man te beter komen meught.
 Laet dat u baken sijn. geen kleet en moct 'er strecken
 Om eenigh dertel oogh tot lusten op te wecken,
 Blijft dan in dese maet, en sijt ontrent u kleet
 Niet al te slonigh vuyl, niet al te machtigh breec. *c*
 Een die haer reyne draght beslyt in dese palen,
 En kan geen achter klap, met reden, achterhalen;
 Want wat men hier en daer voor wijfe schrijvers vint,
 Die sijn meest altemaal in desen eens gefint. *d*
 Waer toe de groote pracht? wat is 'er mee te winnen
 Als nijt van uws gelijck? betoomt uw trotsfe sinnen;
 Men achte een vrouwekleet dan best te sijn gemaect
 Als 't niet en wort benijt, en niet en wort gelaect.
 De loon van hooge draght is een van dese dingen:
 Of datje boven staet u schijnt te wil'en dringen;
 Of datje soeckte de gunst van eenigh buyte-vrient;
 Of datje mer 'er daet en vrees en werelt dient:
 Kiest een van dese dry, alleen de bloote namen
 Die fullen uwen man, die fullen u beschamen,
 Ghy daerom, Christen hert, mijd door een sedig kleet,
 En ander lieden haer, en eygen herte-leet.
 Hoewel ghy machtigh sijt, waer toe het moedig prijcken?
 Laet, wat u gelt vermagh, ter rechter plaetsen blijcken;
 Maekt dat een schamel mensch, in plaets van geklag,
 Een segen over u met reden spreken magh. *e*
 Het gout aldus beiteet en vrees geen holle baren,
 Geen krijgh en haer gevolgh, geen tanden van de jaren,
 Geen brant, of hoogen vloer: geen ongewisse kans,
 Het gout, aldus beiteet, dat heeft den besten glans.
 De rijckdom aengeleyt om uwe praght te stijven
 Kan u van uwen God, en uyt den hemel drijven;
 Maer rijckdom aengeleyt ontrent een schamel mensch,
 Kan u voor eeuwich sijn vermaeck en herten wensch.
 Veelis 'er overal, door overtolligh proncken,
 In prangen van de siel, en swaren angst gefoncken
 Alshaer de doot bestreet; maer noyt en heeft de praght
 Aen iemand doen hy sterft, den minsten troost gebaght.
 Wel laet dan u gepeys niet angstigh liggen malen
 Hoe datje met 'et lijf sult voor de werelt pralen,
 Maer weest tot aller tijt met desen angst vervult,
 Hoe datje voor den Heer de siele cieren sult.
 Het ware vrou-cieraet en is geen hayr te vlechten,
 Geen baggen aen te doen, geen kanten op te rechten;
 ,Het is een sedigh hert dat uyt een stillen geest
 ,Sijn oogen neder slaet, en sijnen Schepper vreesht.
 Verlaet dan alle sucht van dese malle dingen,
 En stelt u ciersel niet in uwe groote ringen;

c Mundities sit frugalis, que sic excludit sordes ut absit luxuria. Eras. Post multos matrimonium elocata eo quidem consilio modestē sese ornare, ut vero placet, eiusque amorem sibi conciliet, ut ipsa despecta ille in adulterium labatur. calvus aeterni, ut virum sibi facillius querat, neutri vero istud conceditur, sed eo animo dicitur, ut extrinsecus ad libitum incendat, aut iuramentum animos in incensum non aversum allicit, ita hanc materiam post multa concludit. Tirag. ad l. 1. de conubial. 3. num. 40. Sicut tamen qui honestis indicant uxorem (si marito ita placeat) excensivorem prodire, quam virginitatem succore oculis Viri se ornare, viget Dominus. Virgo de Christ. fab. lib. 1. ca. de virginitate.
d Omnes ferē Theologi & Iuriscensulenti in hanc existimiam pedis emt. ex Theologia D. Thomas l. 2. quest. 569. art. 2. & in Commens. in Edition cap. 3. Alexand. Hiles in l. 2. part. Summae quest. 151. memb. 3. Baptista Salsicarius in quaestio Summa, in verb. Ornatus. Ex Iuriscensulenti Inban. Plat. in l. exellera. C. de conubial. hof. & auro lib. 11. Capell. in l. nuntier in pr. in 2. quest. ff. de verb. significat. Hostens. & Pan. in cap. 1. extra re cler. vel. Men. & ali.
e Dit is inde een deigbt van dat meelde wijf, beschreven Prov. 31.

Want schoon men groote ſchat in rijke ſteenen quift,
 Noch is 'er niemant moy die goede ſeden miſt. ^a
 Het wijf moet onder dies haer kleet en cierſel voegen,
 Soo dat een billick man magh hebben vergenoegen;
 Want mits haer ganſche dragt maer op den man en ſiet,
 Soo ſtaet 'et aen de man, en onder ſijn gebiet.
 Is dan uw bed-genooot tot moye dracht genegen,
 En datje tot de maet hem niet en konc bewegen,
 Soo buyght nae ſijnen wil, maer tuyght in u gemoet
 Dat ghy het om den man, niet om de weerelt doct. ^b
 Maer ſoo in tegendeel u vrient, uyt goede reden,
 Is met een matigh kleet voor u en hemte vreden;
 Sco hebje, jonge vrou, voor al doch geene kans
 Tot eenigh lijf-cieract van ongewoonen glans:

Een, die met kleynen koſt kan haeren man behagen,
 En magh geen rijk gewaect, geen groote ſteenen dragen;
 Wie daerom prachigh gaet oock tegen ſijn gebot,
 Is boven haren man, en tegen haren God.
 Daer ſijnder hedenſdaeghs in deſe ſtad te vinden,
 Die weten aen den man het oogte toe te vinden,
 So dat hy niet en merckt, al wort hy ſchoon gepluckt,
 Hoe diep de vrouwe-pracht hem in de beurfte druckt.
 De liſt dient aengemerckt en aen den dagh getogen,
 Op dat een eerlick man niet meer en ſy bedrogen;
 Op dat een looſe vrou nae deſen nimmermeer
 Enprale tegen danck van haeren overheer.
 Een wijf, een moedigh wijf, was uyt deraect genegen,
 Om door een rijke dracht haer vrienden op te wegen;

Maer, ſiende dat haer man hier tegen dapper ſtack,
 Soo om de groote koſt, als ander ongemack,
 Bedenckt een ſlimme vont. ſy gaet in alle kramen,
 Brengh ſijde, brengh ſluweel in eenen hoop te famen;
 En, naer een groot beſlag, ſy koopt een prachtig kleet,
 Om nae den nieuwen tits te worden uyt-gereet.
 Het pack is opgemaect, en heeft ſijn volle leden,
 Maer boven haeren ſtaet, en tegen alle reden;
 Soo dat 'er maer en reſt, hoe dat haer weerde vrient
 En om den tuyn geleyt, en ingenomen dient:
 Sy roept een van de wijs, die door de ſteden loopen
 En dragen dit en gint aen ieder een te koopen,
 Sy geeft haer dit gewaet, en ſeyt haer boven dien
 En wat te ſeggen ſtaet, en wat 'er ſal geſchiën.
 Het wijf, dus onderrecht, koomt in het huys geſtreken
 Ter ure dat de man daer mede was te ſpreken;
 Sy doet een lang verhael hoe ſeker ſchoone dracht,
 Uyt enkel ongeval, te koopte wort gebracht;
 En, om den goeden man te beter in te leyden,
 Seyt voor een kleyne prijs daer van te ſullen ſcheyden,
 Heeft even met der daet het kleet op gelt geſet,
 't Is weynigh, ſprack het wijf, maer noot is ſonder wet.
 De vinſter van de liſt, gewet op deſe ſtreken,
 Na dat ſe langentijt den vlieger heeft bekeken,
 Genaeckt tot haeren man en grijpt hem met 'er hant,
 En ſeyt hem in het oor, ó wat een aerdigh pant!

En wat een kleyne prijs! ghy let op alle baten,
 Dit voordeel, lieve man, en dient u niet gelaten;
 Gewis ſoo my het kleet ter dege paſſen mocht,
 Daer is geen twijfel aen, het dient te ſijn gekocht.
 Naer onderling geſpreck, ſy gaet den vlieger paſſen,
 Die ſtaet haer aen het lijf, als uyt het lijf gewaſſen;
 De man ſpreect tot de koop, al is hy wonder wijs,
 Soo om de goede ſtof, als om den kleynen prijs.
 In 't kort, het liſtigh wijf gaet met den vlieger proncken,
 De vrient die ſiet 'et aen, en houfſe voor geſchoncken;
 Befiet hoe meenigh man door looſe vrouwen dwaelt,
 Het kleet was jae gekocht, en dier genoegh betaelt.
 Het lijt een korte ſtont, de man die koomt te ſterven,
 Dcen was 'et al bekaeyt, geen kint en magh 'er erven;
 Men vint aen alle kant een huys vol ſware ſchult,
 Een kaffe ſonder gelt, een hoofv' vol ongedult.
 Het iſe een ſlim gebreck wanneer de vrouwen liegen,
 En om de ſotte pracht haer eygen man bedriegen;
 Ghy, pleeght geen quade liſt, maer gaet hier ronder in,
 Doet niet uyt loos beleyt, of op een eygen ſin:
 Is u een noodigh kleet te breken of te maken,
 Siet of het uw en man oock ſoude mogen ſmaken;
 In dunct 'et hem te bont, ſo dient 'et niet gewaeght;
 „Geen kleet en paſt de vrouwe, als dat de man behaeght.
 Siet! als een dertel wijf wil hoofche tabbaerts dragen,
 En buyten haren ſtaet, en boven haere magen,
 Wil ketens om den hals, en ick en weet niet wat,
 Gout, peerels, diamant, in 't kort, een ganſche ſchat,
 Daer is geen ſeggen aen, al is de man verbolgen,
 De pracht die kanckert in, de dochters willen volgen;

^a Nequaquam exornata est heni que morata est male. Plaut. Miſt.
^b Admonet Cyprianus Martyr nuptias, ut videant ne minimum ſibi per placendum
 dum de conjugum ſolatio bludiciavur, ne, dum eos in executionem ſuam preſerunt,
 in ſocietatem criminis & conſenſionis adſiſcant.

Het is een Zeeuſche ſpreuck; gelijk het oude ſong
 Soo pijpt van eerſten af, ſoo quect het kleyn jong.
 Dit maect een eerlick man by wijlen droeve nachten,
 Dit baert hem late ſorgh, en ſware vroegh-gedachten;
 Soo dat hy menighmael in onruſt leyt en maelt,
 O ware dit geborgh! o ware dat betaelt!
 Het loon van ſijnen ſtaet, de vruchten ſijner renten,
 De winſt van dat hy koopt om weder uyt te venten
 Verſmelt gelijk een miſt; en al ſijn bitter ſweet
 En druyp maer op het wijf, en wort een ſijde-kleet. *a*
 Wat raet in dit geval? de man wort aengedrongen
 Tor boofſe linckerny en loofe buyte-fprongen;
 Hy ſpant het gantsche breyn en alle krachten in
 Tor alle ſlim bejagh, en alle vuyl gewin.
 Men ſiet oock weefen ſelfs in dit geval bedriegen,
 De trouwe lijt gewelt, men hoort de menſchen liegen,
 Men vint dat aen het volck, dat groofter ſtaten heeft,
 Oock dickmael tegen eer, iet aen de vingers kleeft.
 Wien is 'er niet bekend dat, onbedachte wijven
 Oock vrome mannen ſelfs in quade wegen drijven?
 Wien is 'er niet bekend dat, als de vrouwe malt,
 De man, oock by gevolgh, in quade nucken valt?
 Wien is 'er niet bekend hoe door een gulden regen
 Veel linckers haer bejagh en ſnoode rancken plegen!
 Wat heeft 'er menigh wijf haer eere leet gedaen
 Om wel gekleet te zijn, en moy te mogen gaen? *b*
 Dewijl dan uyt de pracht ſoo veel gebreken rijſen,
 Soo wil ick hier de jeught een weynigh onderwijſen;
 Hier is de rechte ſtont te brengen aen den dagh,
 Of immer jonge vrou geſchencken nemen magh.
 Daer is een feker gift, die met bedekte loncken
 Wort in het huys gebracht, en aen het wijf geſchoncken;
 Daer is een ander gaef, die brengt men aen de vrou,
 Op dat voor al de man den handel weten ſou:
 Van beyde dient gewaeght. Als door bedekte ſtreken
 Iet aen een jonge vrou wort in de vyuft geſteken,
 Daer is geen twijfel aen, dat heeft een angel in,
 Het is de wegh gebaent tot ongefchickte min.
 Hier regen dient behulp: Ghy, die op vaſte gronden
 Wilt blijven onbeſmet van deſe loofe vonden,
 Wilt blijven datje zijt, en leven met 'er eer,
 Sent alle ſchenckers heen tot uwen overheer.
 Indien noch jonge vrou, noch vryſter, giften namen
 Als die voer haren man, of haren vader quamen,
 Veel waren heden noch bevrjyt van alle ſmaet,
 Die nu niet anders zijn als veeghel op de ſtraet.
 Maer tot den tweeden aert. daer zijn geſlepe gaven,
 Die oock de mannen ſelfs by wijlen ondergraven,
 Door middel van het wijf. o! wacht u, lieve, wacht
 Van al dat onverhoets wort in het huys gebracht.
 Siet, die een ſwaer ghedingh heeft voor den rechter han-
 gen,
 Geeft dieſe mael aen het wijf, om haren man te vangen;
 Hy geeft 'er aen de vrouwe, als aen een gagen vis,
 Die met een gulden hoek alleen te vagen is.
 Veel hebben vaſt geſtelt dat ſwacke vrouweſinnen,
 Vry lichter als de mans, met gaven zijn te winnen;

a Veel oude Wet-geuevs hebben deſe onphemaken in den overdeſt van de kleed-
 ren van over lang wel overwoen en veel beſonp- middel en daerſegengſachs; dan
 geen beter gheoedels als de wet van Schenck van de welke een ſcecker ſchrijver
 aldus ſpreck: Seſordonnances eſtoyent telles que la femme de condition li-
 bre ne pouſſe que apres d'elle plus d'une chambriere, si non lors qu'elle fera
 yvre. ne ne pouſſe foris hors la ville de nuit, ny porter quoy d'ora l'entour ſa
 perſonne, ny tolle enrichie de broderie, si elle n'est publique & putaine. Et ainſi
 par ces exceptions honteuses, il devroit ſoit ingenuement les citoyens des ſu-
 perbeuſtes & delicias pernicieuses. Montag, lib. 1. des Eſſais cap. 43. vide Befold,
 lib. 2. cap. 3. Polit.

b Audi Proport. 3. Eleg. 12, ubi late hac de re queritur. Matrona incedit cenſus
 induta nepotum. &c.

Jae dat 'er ſelden wijf ſoo groote krachten heeft
 Dat ſy een ſtil geſchenck gewilligh weder geeft.
 Men heeft 'er ons genoemt die rijke gaven kregen,
 En des al niettemin den loofen handel ſwegen;
 Jae flakken uyt de weegh al dat 'er was gebracht,
 Uyt vreeſe dat de man iet weder ſenden mocht.
 Ghy, beter onderriect, en laet u niet bekoren,
 Maer toomt den vrecken aert de vrouwen ingeboren;
 En ſlacht in dit gevaer u moeder Eva niet,
 Die Adam, om de vrucht, tot quade luſten riet.
 Is uw eerwarde man een Rechter in den lande,
 Of Raets-heer in het hof; en dat een volle mande
 Van eenigh diebacht tuygh koomt ſacken in het huys,
 Ey hout u greerigh ooghen uwe ſinnen kuys:
 En laet geen porceleyn, geen over-zeeſche glaſen
 U drucken in het breyn, of in de ſinnen blaſen
 Het doodelick vergif, dat u en uwen man
 In druck, in quaden naem, in ſchande brengen kan:
 En laet geen rijken ſteen, geen kop, of gulde ſchalen,
 Door haren ſtecker-glaſen u in den boſem ſtralen;
 Al wat men qualick wint, en is maer cenmael ſoet,
 Maer is een ewigh leet, een beul in u gmoet.
 De ſonde kan den menſch een kleynen tijt vermaken,
 Maer ſal noch evenwel ten leſten bitter ſmaken:
 „De ſonde geeft alleen maer ſchuym van loſſe vreugt,
 „Maer geen volkomen heyl, als in de ware deught.
 Wel leert dan uwen man in goede plichten ſtijven,
 En wacht hem, lieve, wacht tot vuyl gewin te drijven;
 En voed noyt in de borſt een onverſaden geeſt:
 „Die geeft, en niet en neemt, gelijk den hemel meeſt.
 Laet even vaſten koſt, laet etelijcke waren,
 Laet wijn, en wilt-braet ſelfs, laet alle giften varen,
 Dat is de beſte voet om niet te zijn bevelect,
 „De kleynſte gave ſchaed, de minſte gifte treect.
 Men ſegge wat men wil, de daet die kan betuygen
 Dat oock een kleyn geſchenck kan groote lieden buygen:
 Het geven heeft vergif. ghy Rechters van het lant,
 Hebt oock in dit geval een toegeſloten hant.
 Wat van het tegendeel. 'k en vinde niet geſchreven
 Dat vrouwen zijn gerecht om wegh te mogen geven,
 Oock niet ten goede ſelfs; haer beurs ſluyt wonder
 Ten ſy dat haer de man dit andersins beſaet. (vaſt,
 Het is van ouden tijt tot heden toe geſchreven,
 Dat vrouwen karigh zijn, en niet en willen geven;
 En als een gierigh menſch bekoemt een milden ſin,
 Dat heeft een vreemt gevolg, een loofen handel in.
 Wilt daerom, jonge vrou, wilt alle tijt gedencen
 Te keeren u gmoet van nemen en van ſchencken,
 Door beyde wort men licht in quaden naem gebrocht,
 „Wie geeft, die biet haer aen; wien neemt, die is ver-
 Verhoet u boven dat, van gelt by een te garen, (kocht,
 Of wilt aen uwen vrient ten vollen openbaren,
 Van waer uw ſpaer-pot koomt; tis uytter-maten ſoet,
 Als man en wijf verſtaet wat d'een end'ander doet.
 Het pot-gelt in de beurs, de koſtelijcke ringen,
 De ketens om den arm, en diergelijcke dingen,
 En ſtaen u geenſins wel, dan als u w man verſtaet
 Van wie, en waer het koomt, en wat 'er omme-gact. *c*
 Het wijf, dat anders doet, ſal op de tonge rijden,
 En door het gantsche lant dit quaet vermoeden lijden,
 Of datſe dieſte pleeght, en haren man beſteelt;
 Of datſe dertel is, en met haer eere ſpeelt.

c Nam peculii probam nihil habere addit

Clam oro, & quod habet parvum, ei huius commodi est,

Quo vixit aut ſubtrahat, aut ſuora invenit.

Plant. in Caſp. vid. l. Quintus Mutius, ff. de Donat. inter virum & uxorem. He-
 teman. in Obſervat. de iure Conubial. cap. 23. num. 5.

Hier fy de man vermaent van ſich te willen hoede
 De pracht in ſijn gefin, door eygen moy, te voeden;
 Al war'er ſpruyten kan uyt ſoo een dwaes bedrijf,
 Is altyt nieuwe koſt, en ſtaegh een moedigh wyf.
 Is vry een beter voet de vrouwen aen te wiſſen
 Dat luit tot ware lof dient hoogerop te riſſen,
 En dat 'er dwaesheyſt is, te gevenſijn gemoot
 Tot, ick en weet niet wat, tot enkel poppe-goet.
 Maer vrient, om u gemael hier toe te mogen leyden,
 Soo wilt voor eerſt de pracht van uwe leden ſcheyden;
 De wet heeft volle kracht, en treft de liden beſt
 Als eerſt de ware tucht in haren gever veſt.
 Gelyck een machtigh vorſt ſich opent in de ſeden,
 Soo gaet 'er in het hof, en dickmael in de ſteden,
 Jae door het gantſche rijk, een deſtigh overheer
 Gebiet oock ſonder wet, en is een ſtomme leer.
 Ghy Princen van het huys, en alle ware mannen,
 Wilt alderley getoy van uwe leden bannen;
 Want ſoo ghy fedigh kleet, en niet te prachtigh gaet,
 Ghy ſult u gants gefin bewegen tot de maet.
 De man moet deſtigh ſijn in alle ſijne wegen,
 Tot pralen niet geneyght, tot proncken niet genegen;
 Een man in ſijn bedryf, een man in ſijn gelaet,
 Geen pluylſer achter huys, geen proncker achter ſtraet.
 Ick ſie uw werde vrient vertreckt ſijn weder-komen,
 Dies is u teere ſiel van droefheyſt ingenomen;
 Het ſtreckt, u jonge vrou, tot ongewoone pijn
 Soo lang in u gefin alleen te moeten ſijn.
 Wel aen, om van getreur uw ſinnen af te wenden,
 Ick wil u tot beſoek mijn lief Gefelſchaf ſenden,
 Die ſal u dit en gint noch brengen aen den dagh
 Dat u en al het huys ten nutte dienen magh;
 Die ſal tot u behulpe te voorſchijn konnen bringen
 Veel kleyne (ſoo het ſchijnt) maer echter nutte dingen:
 Mijns oordeels dient 'er niet voor kleyn te ſijn geſchat,
 Indien een groot gefin lijt hinder ſonder dat. *a*
 Nu ſpreek, mijn ander ick. *b* Ick ben u toe gefonden
 Van iemant, die begreep hoe uwe faecken ſtonden,
 Ick kan, wanneer her dient, met droeve ſijn bedroeft,
 En trooſten nae d'eyſch, daer iemant trooſt behoeft.
 My deert een jonge vrou, die in het huys gefloten
 Sit eenigh, ſonder hulp, met droefheyſt over-goten,
 Terwijl haer u weede ſiel de weerelt ommefeylt,
 Of in een verre kuit ſijn rijcke waren veylt;
 Of, als een deſtigh man, om faecken van den lande,
 Niet als een droef gepeys ſijn vrouwe laet te pande:
 „O't is een ſware laſt de menſchen op-geleyt,
 „Wanneer een verre reys twee lieve ſielen ſcheyt.
 Wel aen, ick ben geneyght om door bequame reden,
 U noodigh in het huys, en dienſtigh in de ſeden,
 Te ſtremmen (ſoo ick kan) u droevigh ongeval;
 Ghy, leent een gunſtigh oor aen dat ick ſeggen ſal.
 Ick heb door eygen daer veel dingen waergenomen,
 Veel ſijnder boven dat van elders by gekomen,
 Ick wil het altemael u ſtorſten in den ſchoot,
 En al tot enkel dienſt van uwen bed-genoot.
 Wel hoort mijn eerſte les. Veel wiſſe lieden meenen
 Dat noot beſefte vrou ier dient te komen leenen,
 Het ſy van keucken-tuygh, of ander kleyn beſlagh,
 Ofiet dat tot 'er bed of tafel dienen magh.
 't Is menighmael geſien dat op het weder-geven
 En bueren onder een, en lieve vrienden keven,

Daer hapert veel-tijts iet; het afgeleende vat
 Dat heeft een vuyl, een buyl, of ick en weet niet wat.
 Daer weet eē foet gebruik hier voormaels onderhouden
 By ſeker geſtigh volck; daer moeften alle vrouwen
 De moeder hares manſaagen eyſſen iet te leen,
 Het ſy een pot of glas, een bank of lywaet-ſteen;
 Al in de bruyloſt ſelſ: de moeder daerentegen
 Ontfeyde dit verfoeck, en liet haer niet bewegen,
 Sagh uytter-maten grau, ten minſten ſoo het ſcheen,
 En ſond de jonge vrou met roode wangen heen:
 Dat was genoegh geſeyt, leert alle jonge dieren
 Ter eeren van den man ſijn werde moeder vieren,
 Verdraeghtſe met gedult, bedroeftſe dummermeer,
 Al ſpreekte ſomtijts hart, het dient tot uwe leer:
 Voor al onthout de les, u heden aengeweſen,
 Ghy ſult tot u bericht geen beter regel leſen:
 Want dat een moeder ſelſ u bede wederhout,
 Dat is, om darjenoyt van iemant lorſſen ſout.
 Oock van den eerſten aen en dient 'er niet vergeten,
 Met ſpoet en alle vlijt, te paſſen op het eten;
 Ghy, maect dat alle daeg of kock of keucken-meyt
 Ter uren als het dient haer ſpijſe toe bereyt.
 Men ſiet in menigh huys uyt ſaecten van der ſpijſen
 By wijlen hoogh verwijt en harde woorden riſſen;
 Wat maer een ſchotel moes voor defen heeft gedaen,
 Wiſt Eſau met berou de ganſche weerelt aen.
 Geen mont en kent 'er jock, geen buyk en heeft 'er ooren,
 Hy wil geen breet verhael, geen lange reden hooren;
 Die grage monden ſpijft verſacht een wrangen ſin,
 Maer in een holle maegh daer ſit de wrevel in.
 Daer ſijn verkeerde wijs, die, als de mannen komen
 Vermoeyt in haer bedrijf, van hunger ingenomen,
 Die, ſeg ick, even dan gaen halen uytten hoek
 Een eygen krijgel-naet, en rechte futſel-boeck;
 Dit heeft men alletijt veracht als quade ſtreken,
 En daerom, jonge vrou, ſoo dient 'er afgeweken;
 Meeft als de ſonne daelt, of juylt ontrent de noen,
 Soo wort het leyſte volck genegen iet te doen.
 Ghy, ſtelt u na den man, en voeght u nae de reden;
 En, als hy met de noen kooft haefſtigh ingetreden,
 Soo geeft u nae den diſch, want als de mage baſt
 Soo dient 'er op den man, niet op het huys gepaſt.
 Hoort noch een keucken-les, al ſchijnſe ruym te weſen,
 Soo dientſe niettemin uw boden aengeweſen:
 Doet, van den eerſten af, doet boter op de vis,
 Die niet te weynigh ſy, maer die genoeghſaem is;
 Want ſooje van de kock of van het keucken-meyſſen
 Moet ſauce naderhand of nieuwe boter eyſſen
 Daer is geen twyffel aen, ghy ſult de tweede reys
 Ontfangen ruymmer maet als nae den rechten eys.
 Die ſonder goet beleyt haer eerſte feylen myden,
 Die ſiet men menighmael in tegen-feylen glyden;
 De ſchaersheyſt wort geſtraft en met verlies geboet;
 „Doet wel van eerſten af, dat is de beſte voet.
 Wanneer te ſijner tijt de fruyten op het leſte
 U worden toegedient, ghy, neemt het alderbeſte,
 Het ſchoonſte van den hoop, en geeft 'er uwen vrient,
 Dat is een ſoete ſtreck die tot de lieſde dient.
 Hy ſal van ſtonden aen, indien hy weet te leven,
 Hy ſal u met 'er daet u gifte weder geven;
 Oefte hy eenigh deel, hy ſal tot u gewin.
 Hy ſal dan met de vrucht u lieſde drinken in.
 Van tafel naer het bed, wy vinden niet te leeren
 Oock in het ſlaepe-gaen, oock in het omme-keeren,
 Geloof 'er, jonge vrou, daer is een heuſche wet
 Oock in de kamer ſelſ, en op het ſtulle bed.

a Non ſunt contemnenda quaeſparva, ſine quibus magna conſtare non poſſunt. Hieron, ad Lat.
b De Schryver voert hier ſijn eygen Huysvrouwe in, handelende met de jonge vrouwen van verſcheyden huylſelike ſaecten, die (ſoo het ſchijnen magh) van kleynder werden ſijn, maer evenwel in de huys-beoudinge van grooten gebruycke.

Wat is 'er menigh wijf, die, om het lijf te decken,
 Sal, ick en weet niet wat, tot haren rugge trecken?
 En soo misfchien de man maer eens de leden roert
 Sy wort van ftonden aen met gramfchap omgevoert.
 Dit beyde dient gemijt. voor eerst uw teere leden
 Te fcheyden van den man, is tegen alle reden:
 Gy, maekt geen middel-fchut, geen eygen tuffe muer;
 Een man heeft beter recht, als eenigh na-gebuer.
 Hoort vryfter, hebje voor na defen eens te paren,
 Soo denckt, oock in de loop van uwe vrye jaren,
 Hoe datje met der tijt eens anders slapen fult,
 Na dat uw ruyme koets fal beter fijn geult.
 Leert van den eerften af, rugh, hant, en voet gewennen,
 Haer by-flaep eere doen, haer nacht-gefelfchap kennen;
 Op dat geen kromme bocht, of ander vreemt geftel
 Of leet of hinder doeaen uwen bed gefel.
 Ten tweeden, hoe het gae, foo mijt uw gramme pofen,
 En fchoonghy wort geweckt, ontluycft gelijk de rofen;
 Wort u de flaep geftoort, ey feg, watis 'et dan?
 „Het wijf, oock alffe ftaept, is eygen aen den man.
 Wanneer ghy door de ftadt te famen kooft getreden,
 En dat 'er over ftraet een wagen kooft gereden,
 Of dat 'er eenigh beeft kooft loopen op de baen,
 Of dat 'er eenigh mensch kooft tegen u gegaen,
 En laet u nimmermeer van u gefelfchap fcheyden,
 En lijt geen hinder-pael, geen fchutfel tuffchen beyden,
 Helt ftaegh naer uwen man, en toont hem met der daet
 Dat ghy hem noemt en neemt voor uwen toeverlaet:
 Dat fal hem die het fiet een foet bedencken geven,
 Dat fal uwe teycken fijn van u cendrachtigh leven,
 Dat fal uw foeten aert, en t'huys, en over al
 Doen achten by het volck, en maecken lief-getal.
 Hier dienje noch vermaent u maeghden en u knechten
 Met reden nu en dan te willen onder rechten,
 Dat ieder fy beforght te brengen alle ding
 Ter plaetsen daer het ffont; of van te voren hing;
 Al fchijnt de leere flecht, noch fal de daet bewijfen
 Dat uyt het tegendeel veel ongemacken rijfen;
 Wie eenigh ding behoef en niet terftont en vint,
 Die wort, gelijk men fiet, niet felden ongefint.
 Leert noch het dienftbaer volck leert uwe kinders forgen,
 Noyt eenigh kleyn behoef te lorffen of te borgen;
 't Is nut dat ghy het huys op defen regel fteft,
 Dat niemant voor het huys en koope fonder gelt.
 Al geeft de soele lucht maer ft of-gelijcken regen,
 Noch falfe met der tijt het kruyt ter eerden wegen;
 Geringe kleuter-fchult die ongevoelick walt,
 Wort even met der tijt een over-groote laft.
 Wanneerje meyt of knecht wilt voor of achter fenden,
 Soo maekfte doch gewoon, eer fy den rugge wenden,
 Dat by hun met befcheyt fy neerftigh overdacht,
 Of daer geen ding en is, om wegh te fijn gebracht;
 Soo doende, leert het volck op alle faecken letten,
 En door u kloeck beleyt haer domme finnen wetten,
 Soo doende leert de jeught haer ooggen omme-flaen,
 De tijt dient uyt-gekocht; waer toe het ledigh gaen?
 Laet ons in dit beflagh een weynigh dieper treden,
 En wegen in de fchaal van tucht en ware reden
 Hoe knecht, hoe keucken-meyt, hoe kock gehandelt
 Want even defe plicht is nut aen uwen vrient. (dient;
 De minfte van het huys dient na de tucht gebogen,
 Dient met der hant geleyt, en tot de deught bewogen;
 Weet dat de groote klok haer ure niet en flaet,
 Indien het minfte radt met horten ftille faet.
 Voor eerst, indienje wilt een rechten peyl bekomen
 Wat bode dient gemijt, of aen te fijn genomen,

Siet hier een kort beworp, dat u in dit geval
 Ten dienfte van het huys den wegh bereyden fal.
 Schout al het dienftbaer volck, dat van de nijt gedreve
 Kan fchamper na de kunst, en dwerfle nepen geven;
 Schout al het dienftbaer volck dat hatig fit en wrokt
 Of ftout en onbefchaemt met vrou of neefter jockt.
 Schout al het dienftbaer volck, als weerdigh af te keuren
 Dat veel een ytgang heeft door ongewoone deuren;
 Schout al het dienftbaer volck dat van ter fijden lonkt
 Dat fonder eten werckt, en fonder slapen ronckt.
 Schout al het dienftbaer volck genegen om te knorren,
 Dat niet ter hant en treckt als met een hortigh morren;
 Schout al het dienftbaer volck dat moedigh henen gaet
 En acht 'et groote vreught te drillen achter ftraet.
 Schout al het dienftbaer volck dat meynt te fijn geboren
 Om tot het innigh mergh fijn heere na te fporren; (vleyt
 Schout al het dienftbaer volck dat vrou en meefte
 En echter voor het volck haer feylen open leyt.
 Schout al het dienftbaer volck dat fchier op alle ftonden
 Heeft hier, en weder daer, heeft elders iet gevonden;
 Schout al het dienftbaer volck dat fijne daden prijft,
 En niet ter herten neemt wat iemant onderwijft.
 Schout al het dienftbaer volck dat vreugde weet te plegen
 Wanneer de meefter felfs in de ruft gelegen;
 Schout al het dienftbaer volck dat op een vremde voert
 En ick en weet niet hoe, de sloten open doet.
 Schout al het dienftbaer volck geflepen om te lincken,
 Sluyp-fielen uyt der aert, en rechte luyfter-vincken,
 Schout al het dienftbaer volck dat by het fnoepen leeft,
 En dicke buycken voed, en dunne tongen heeft.
 Ten leften fchout het volck dat alle fnoode vleecken
 Weet ftaegh en overal met liegen toe te decken;
 Eē meyt die leugens fmeet en met de waerheyt speelt,
 Is als een witte raef, indienfe niet en fteelt;
 Een die haer heeft gewent de vingers krom te dragen,
 Die fal oock, des verfocht, haer eer voorfeker wagen;
 't Is foo; die dertelis, en fteelt niet alle tijt,
 Maer een die ftelen derf, is alle fchaemte quijt.
 En denckt niet evenwel dat ghy volmaecte boden
 Sult krijgen in het huys, of onder uw geboden;
 O neen, de rouwe jeught dient aen te fijn geleyt,
 En met geftaege forgh den huysfe toebereyt.
 Wel aen dan, jonge vrou, die maeghden en die knechten
 Wilt leeren nae den eysch haer plichten uyt te rechten,
 Ten nutte van het huys, aenhoort een goeden vont;
 Gaet leydfte tot den Heer, dat is een valten gront.
 't Is niet genoegh gedaen u van het quaet te fcheyden,
 Ghy moet oock u gefin ter rechter bane leyden;
 Een moeder van het huys is niet voor haer alleen,
 Maer deylt uyt reyne fucht haer gaven in 't gemeen.
 Als Hefter Godes volck met druck fagh overlaffen,
 Sy riep haer maeghden felfs tot bidden en tot vaffen,
 Tot oormoet in den geest, tot alle goede leer,
 En liefse nevens haer verfchijnen voor den Heer.
 Vraeght niemant war 'er fchort dat foo veel huysgefinnen
 Sijn dickmael menigh jaer van buyten en van binnen
 Ontfteken door gekijf, door ander huys-verdriet?
 De reden is bekent: Gods vreesfe woont 'er niet.
 Daer is geen beter room tot alle vuyle fonden,
 Als met des Heeren vrees te worden ingebonden;
 Geen Staet en kan beftaan geen Vorft en heeft gebiet,
 Indien het woefte Grauw geen hell' of hemel fiet.
 De Prins en fijn ontfaegh, de ftraffe van de wetten
 En konnen over al het quade niet beletten;

Wat iemand voor bedroch in stille nachten doer
 En wort (so meynt het volk) van niemant oyt geboet.
 Maer Godes ware vrees die kan het herte raecken,
 Die kan in ware daet de menschen sedigh maecken,
 Die keert de geesten om, en toont haer volle kracht
 Oock in het eenfaem wout, en in de midder-nacht.
 Doch geen foo nutten ding om u gebiet te slijven,
 Als Christi soete leer u boden in te schrijven;
 Die is de rechte school daer ieder wort geleert
 Hoe dat men sijnen vorst en sijnen meester eert:
 Daer wort het sacht gemoet, het stil en sedigh wesen
 De sielen ingeprent, en boven al gepresen,
 Daer wort het korfel hoofd gehouden in den bant,
 Daer wort het buygfaem hert de menschen ingeplant:
 Daer is de rechte salf voor alle droeve slagen,
 Daer hoort men over al van duycken, wijcken, dragen,
 Van liefde sonder gal, en lyden sonder schult,
 Van leven sonder nijt, en sonder ongedult.
 Wat sijnder, lieve God: wat sijnder soete dingen,
 Die uyt dat eeuwigh Woort, als uyt een ader springen?
 Wie maer dien facten aert cens in de leden preut,
 Die heeftse met der daet tot alle goet gewent.
 Ontfluyt my desen born; twist, leugen, tegen-spreken,
 Nijt, achterklap, bedrogh, en duytent quade streken,
 Van snoode linckerny, en ander vuyl gespuys,
 Sal ruymen u gefin, en wijcken uyt 'er huys. *a*
 Daer is geen beter voet, om goeden dienst te trecken,
 Als ieder uyt den slaep der sonden op te wecken,
 Want die van eenigh mensch in Gode wort gedient,
 En heeft geen knecht alleen, maer oock een trouwen
 vrient.

Hoort noch een ander heyl, dat, als een gulden regen,
 Koomt door god saligh volck op u bedrijf gesegen;
 Siet! Laban wort verrijckt van alderhande goet,
 Om dat een heyligh man sijn witte kudde hoed,
 Siet! Joseph, in den dienst van Potiphar genomen,
 Doet Godes milde gunit op sijnen meester komen;
 En weder uytgejaecht, en in de stoek geset,
 Draeght in het duyfter hol den rijcken segen met.
 Leert; leert u dienstbaer volk op God den heerscher ach-
 En loon of harden vloek uyt sijnen hemel wachten;
 Maect dat besette tucht in uwe boden vest,
 Die God al voren dient, die dient de menschen best. *b*
 Maer om met goede vrucht hier in te mogen treden,
 En om het steegh gefin te buygen na de reden,
 Soo doet u boden wel, onthaeltse waer het dient,
 Niet als een strenge vrou, maer als een ware vrient:
 Wilt nu door goede kosteen gunstigh hert bewijfen,
 En laetse vollen tijt om haer te mogen spijfen; *c*
 Indiender iemand feylt, ontset u niet te seer,
 Weest deftigh alle tijt, maer vinnigh nimmermeer.
 Denckt datse menschen sijn, die op gelijcke gronden,
 Met groote Princen self, te samen sijn gebonden,
 Denckt dat oock Godes hant nu sijn en siele schiep,
 En in de weerelt bracht, en uyt de moeder riep. *d*
 Indien ghy somtijts hoort een hortigh tegen-spreken,
 En toont u niet geneygh om datte willen wreken,
 En wrokt niet op het woort, maer laet 'er henen gaen;
 En denckt wat u gemoet by wijlen heeft gedaen:
 Denckt hoe u grilligh hert met tochten aengedreven
 Oock met den hemel selfs heeft menighmael gekeven;

a Wie is 't die den Heere vrees? *b* By sal hem enderwijfen den besten wegh, Psal.

c Optimum quemque fidelissimumque, etiam Ethnicus dixit Plin. Pangr.

d Dit is eene van de dingsden der vermenender varouwen, beschreven Prov. 31.

e By gheft (sejt de seer) haren buyse voeder, en enen haere maeghden.

f Sijt met Hiob cap. 31. 15. heeft hem die voeknet ge maecte die my in moeder

lijve waecte?

Heeft dickmael overluyt gemorret sonder slot,
 Heeft dikmael krijg gevoert oock met den groten God.
 Een die sijn eygen vuyl wil nae de reden wegen,
 En sal niet veerdigh sijn om harde tucht te plegen;
 Dus, ghy die alle wraeck wilt houden in den bant,
 Ontleer in rechten ernst uw eygen onverflant. *e*
 Gewent u nimmermeer, gewent u niet te schelden,
 Want oock u beste vrient die heeft 'er in te gelden,
 Wanneer ghy boden straft met sel en hart gebaer,
 U man die draegt 'er half, en lijf 'er neven haer.
 't Is seker, soo de vrou heeft met de meyt gekeven,
 En kan oock aen de man geen soete woorden geven;
 Sy is foo gantsch onthutst, en uytter-maten gram
 Dat sy het al begraeuwt, en scheert op eene kam.
 En, dat noch boven al in defen is te klagen,
 De minste van het huys die moet het meeste dragen,
 Een kint, dat even dan wort aen de borst gevoed,
 Dat suyght (onnosel schaep!) het ongestuymig bloet.
 Vermijdt dan, jonge vrou, op iemand uyt te varen,
 En laet geen losse tong uw feylen openbaren,
 „'t Is beter eenigh quaet te lyden met gedult,
 „Als van een anders vuyl te maecken eygen schult: *f*
 Met schreuwen door het huys, met tieren en met kijven
 Te straffen u gefin, uw boden aen te drijven,
 En is de rechte voet en is de middel niet,
 Waer door een jonge vrou moet slijven haer gebiet:
 Een woort te rechter tijt met reden uyt te spreken,
 Met soetheyt strenge sijn, de tochten af te breken,
 En slechts door reyne fucht te worden aengeraeckt,
 Dat is de weerde deugt die vrouwen achtbaer maect.
 Doch wat 'er omme gaet, en laet uw broofse sinnen
 Soo verte nimmermeer van gramschap overwinnen,
 Van oyt door onverdult een meyt te willen slaen,
 Neen; daer is beter wegh, betaelt en laetse gaen.
 Laet voor lijf eygen volck de stramen van de slagen,
 Ons vry-gevochte kust en kans niet verdragen;
 Laet aen het Britten-lant de harde meylen-tucht,
 Ten koomt niet over een met onse Zeeufche lucht.
 Hoort noch een dienstigh woort voor alle teere vrou-
 wen,
 Die niet in sijn geleert haer sucht te weder-houwen,
 Die licht, en in der haest, om eenigh kleyn geval,
 Gaen stellen in het werck de vlagen van de gal.
 Men siet 'er menigmael dat iemand schijnt te rasen,
 Wanneer eenne plompe meyt ontrent de sijne glafen
 Of by het porceleyn haer dingen qualick doet,
 Men siet dat ieder een de straffe lyden moet.
 Gy, die uw swackheyt kent, verschoont uw eyge feylen,
 En treckt de sinnen af van al de blaue wteylen,
 Van al dat China sent. her broofse porceleyn
 En is u geen sijn nut, al is 'et wonder reyn.
 Of, soo u weerde man vind eenigh soet vermaken
 In loock, of aerde-werck, of diergelijcke faecken;
 Soo gaet van eersten af, en wapent u gemoet
 Met vrede, met gedult, en met een sedigh bloet.
 Gewent u met verdragh en sonder gramme vlagen
 Nu eenigh ongeluck, dan ongelijck te dragen,
 Nu dat een haestigh knecht u sijnste schootel breeckt,
 Nu dat een plompe meyt uw glafen omme steeckt:
 Nu dat 'et eenigh kint sal overhant verkerven,
 En stroyen uwen vloer met kostelicke schervens;
 Nu dat de schuerster selfs uw dingen omme stoot,
 Of somtijts eenigh vrint, of ander dis-genoet.

c En weest geen leeuw in uwen huys, sejt de Wijse man: En de Onvrader Augustinus bid ernstlicke regens weetheyten in straftey over sijn gesin. Meditat.

f Serpens peccavit, ignoscere melius est alterius culpam ferari, quam tuam produs:

Ambrosij

Set vast in u gemoet u niet te willen quellen,
 Wannere nu en dan koomt uwe dingen tellen;
 En, schoon ghy menighmael uw beste panden mist,
 Onthout u niettemin van alle wrange twist.
 Hier is geduerigh stof, om uyt de daet te leeren
 Hoe dat men alle spijt moet krachtigh over-heeren,
 Hoe dat men alle sucht van korfel onverstant
 Moet houden in den toom, en leggen aen den bant.
 Denckt hier, tot uwen troost, dat broose vaten breken,
 Dat weecke stoffe smelt, dat natte dingen leken;
 Al wat van desen aert of is, of komen sal,
 Dat heeft alree gevoelt, of wacht gelijken val.
 Al wat de werelt siet moet vallen, breken, & sterven,
 Wat siet men evenstaegh, wat moet 'er niet bederven;
 Al wat men hier beliet is ick en weet niet wat,
 Ja siet de meester selfs is maer een aerden vat.
 Waerom dan door de spijt soo vinnigh aengedreven?
 Ey lieve! breeckt 'er iet, het staet 'er op geschreven;
 Hoe diep oock eenigh ding u wortelt in den sin,
 De doot, de bleecke doot, die sit 'er midden in.
 Doch foo ghy lijkewel u niet en weet te dwingen,
 Soo keert de sinnen af van alle broose dingen,
 En des al niettemin, versoeckt aen uwen man
 Dat hy doch niet en koop dat haestigh breken kan.
 't Is beter, jonge vrou, 't is beter rogge soppen
 Te nutten sonder twist uyt hier-gemaecte koppen,
 Als treurigh, ongefint, en met een vinnigh breyn,
 Te nutten hoofsche kost uyt sijne porceleyn:
 Wat China backen kan, Venedje weet te blasen
 Van konstigh aerde-werck, van kostelicke glasen,
 En dient aen geen mensch van tochten opgebult,
 Dus laet dat broose tuygh, of oeffent u gedult.
 Indiender dit en gint is in het huys verloren,
 Hoewel ghy neerstigh sijt u dingen nae te sporen,
 En gaet niet tot het volck dat niet als leuren geeft,
 En evenwel den naem van waert te seggen heeft:
 En roert de sifte niet, (a) en wilt u noyt bekroonen
 In water of gelas den dief te laten toonen,
 Vermijt het ringh-geklanck, en war 'er meer geschiet
 Waer van geen wacker oogh of gront of reden siet. b
 't Is duyvels guychel-spel van over lang gedreven,
 En noch, 'k en weet niet hoe, in onsen tijt gebleven,
 Ghy, hout 'et voor bedrogh, vermijt 'er als verdacht.
 En laet het duyfter werck begraven inder nacht.
 De duyvel is gewoon van eersten aen te liegen,
 Al spreeckt hy somtijts waer, hy wil oock dan bedriegen;
 Dus schout dat naer geheym, en wat daer henen liet,
 Want by de leugen-vorit en is de waerheit niet.
 't Is quaet in dit geval een ongeruft vermoeden
 Te rapen uyt de lucht, en in den geest te voeden;
 Noch slimmer inder haest en open loofte waen
 't Icloeren op de meyt, en in haer kiste gaen
 Door wantrouw om mesien en angstigh nae te sporen
 Heeft menigh swack gemoet sijn eerste trouw verloren:
 Men siet dat menighmael met ontrouw wort geloont
 Die aen het dienstbaer volk mistrouwen heeft ge toont.
 Hier maen 'ick yder man en alle kloecke vrouwen
 Geen leuyen dertel volck in huys te willen houwen;
 Siet wat het weligh hof voor snoode leckers heeft,
 En al om dat de jeught daer onbekommert leeft.

Het is de beste voet dat alle menschen wercken,
 Dat sal haer aen het lijfen in de sinnen stercken;
 „Wie ledigh sijn gaep, is water sonder vloet,
 De mensch doet enkel quaet wanneer hy niet en doet.
 Dan, schoon ghy vlytig volk in dienst hebt aengenomen,
 Noch dient 'et niet alleen op boden aen te komen;
 Men vint dat alle ding en rau en stordigh gaet
 Wanneer het gants bedrijf op vreemde boden staet.
 'k En fegg' niet dat de vrou sal met de leden wercken,
 Maer laet haer wacker oogh op alle dingen merken;
 Al wat 'er omme-gaet en deught gemeenlijck niet
 Indien het huys-wijf selfs geen dingen naer en siet.
 Het oogge van de Struys (het is van outs geschreven)
 Dat broet alleen het ey, en doet haer jongen leven;
 Het *roscien baer* de vrucht, het oogge van de Struys
 Is van den ouden tijt een lesse voor het huys.
 Hoort mannen, vrouwen hoort, of wie het mochte wese,
 Die onsen boeck misfchien hier namaels fullen lese,
 Wanneer ghy nu en dan een vreemde wat gebiet,
 Houd niet voor wel gedaen voor gy het eerstmael siet.
 Het oogge van den heer verbeter alle faecken,
 Het oogge van de vrou kan gauwe boden maecken;
 Het oogge van den heer dat maect de peerden vet,
 Het oogge van de vrou dat maect de kamer net.
 Een woort, maer in het oor. Indienje koomt te merken
 Dat over uwen man de kriele tochten wercken,
 Soo let op u beleyt wanneerje boden huert:
 Wat sonder raet geschiet wort naderhant besuert.
 Soeckt niet te sijn gedient van al te schoonen meysen,
 Maer denckt wat menighmael de snoode lusten eyssen;
 Weet dat een jonge vrou geen kleyn kans en waeght,
 Die in haer kamer brengt een moye kamer-maeght.
 Ghy sijt by wijlen swack, by wijlen uyt-gevaeren,
 By wijlen sonder lust, ontrent het kinder-baeren,
 By wijlen ongefont, by wijlen in de kraem,
 By wijlen ongefont, by wijlen onbequaem;
 U man, een weeligh quant, is dickmael uytter-maten
 Van krevel aengeperft, in tochten uytter-geleaten;
 O! meyt die deckt het bed of viert 'et met de pan,
 O! denckt dat uyt het vyer een vlamme rijfen kan.
 Gewis een swack gemoet dat niet en weet te strijden,
 Sal haest gebogen sijn en licht ter aerden glijden;
 De mensch is wonder broos, de jeught geweldig teer,
 De nacht is al te vry, en schoonheyt lockt te feer. d
 Ey! leghet de steenen wegh daer over menschen vallen,
 Ey! sluyt de dingen uyt daer op de sinnen mallen;
 Het is van outs gernerckt, een ongeschickte kist
 Maect dat 'er iemant gelt en moye dingen mist.
 Door schoonheyt, gulle jeught, en wel-gelege stonden
 Is menigh swack gemoet in vuyle lust gevonden;
 Wel aen dan, tot besluyt, hier tusschen ons gefeyt,
 Huert voor een dertel man geen schoone kamermeyt.
 Doch vint u noyt beswaert een meysen af te danken,
 Die vast gewortelt is in ongeschickte rancken; e
 Een yder wort geacht, in daet en in de schijn,
 Na dat sijn dienstbaer volck, of speel-genootten sijn.
 De boden van het huys sijn openbaren peylen
 Of van een goeden aert, of van gewisse feylen;

c Het breeckwoort siet,

Daer het huys sal gaen te recht,

Daer moet de meester sijn de knecht:

En loo het huys u wel beaght,

Soo moet de vrouwe sijn de maeght.

Frans, inquit Gato, accipio prior est.

d Het Italiaens spreek-woort siet ons, watter dickmael in de weere't omme-

gaet: *S'lenno ha bruta moglie, & raga avella,*

Vf quista, & gli basti d'aver quella.

e Psalm 101. 4.

a *Cribro dividare, Veterius, Theocrito, Luciano, Polluci & alii ad idem soleme fut, ut in adagium abierit, quod malum & hodie apud Christianos remanet pessime.* vid. haec & alia superfluita apud Marcin. Del Rio lib. mag. disquis. 4. c. 2. 4. 6. 163. 4

b *Ad fures detegendos multis modis superfluitio homines utitur, sive sreenlo, sive aqua, sive amalo in vitro vel molto, vel se novante, vid. Job. Leen. lib. 3, de script. Afr. Delc. 3. lib. 4. c. 2. qu. 6. 163. 3. & 4.*

Het is niet sonder gront in ouden tijt geseyt,
 De Heer is als de knecht; de vrouw gelijk de meyt. *a*
 Leert uyt dit voorigh werck, leert alle trouwe boden,
 En wat'er dient gedaen, en wat'er dient gevolden;
 Dient niemant naer het oog, of uyt een loofen schijn,
 Maer laet u gantsch bedrijf uyt trouwer herten sijn. *b*
 Wilt door een reyne sucht op alle dingen achten,
 En niet het loof alleen, maer Godes segen wachten;
 De deught heeft haren glans oock in het minste lot,
 En schoon gy mensche dient, gy dient den groten God.
 Stelt dit voor u gemerck, en laet te sijner eeren
 Uw sinnen, u bedrijf, uw gansche diensten keeren,
 Wat is van sware last, of harde slaverny?
 „Wie God van herten dient, die is geduerigh vry.
 Die wandelt in de lucht, en boven alle landen,
 Die klimt tot sijnen God, oock midden in de banden;
 Die kan in volle lust met vrye sinnen gaen
 En verder als de wint, en hooger als de maen.
 Maer een die veerdigh staet tot alle boose treken
 Als vlees en duyvel bast, of als de lusten spreken,
 Hy sy dan wat hy magh, een Prins, of machtigh Graef,
 Hy is een vuyle slons, hy is een volge slaef.
 De Heer is niet alleen een God van hooge bergen,
 Of die hem niet en laet als groote dingen vergen,
 Hy sent een wacker oogh geduerigh over al, *c*
 En siet van boven af tot in het laegde dal;
 Het lant is Godes huys, en diehier in verkeeren
 Die konnen altemael den groten Schepper eeren; *d*
 Een ieder in het sijn bedient des Heeren raet;
 „Wel hem, die trouwe pleegt oock in de minste staet.
 Al wat u wort belast, ghy tracht om dat te willen;
 Dat sal in u gemoet veel droeve baren stillen:
 Ten krenkt den mensche niet den menschen dienst te
 staen,
 Maer uis onwillig dient, die is 'er qualick aen.
 Indien u vrouw of heer nae weerde niet en loonen,
 En wilt haer evenwel geen bitter wesen toonen;
 Denckt dat een hooger Macht, die in den hemel leeft,
 Een ieder na den eych uyt sijne volheyte geeft.
 En laet u nimmermeer tot slimme rancken drijven,
 Op hope dat het quaet verholen mochte blijven;
 Want, schoon ghy uyt het oogh van alle menschen
 sijn,
 God, die u rechten sal, die siet 'er alle tijt.
 Ghy sult te sijner tijt eens reden moeten geven,
 Soo wel als eenigh Prins, oock van u gantsche leven;
 God, die het al bestiert, en siet geen menschen aen,
 Maer proeft het innigh hert, en wat 'er is gedaen.
 Vriendinne, 't is genoegh. *e* Ick sie de sonne dalen,
 En koome, met verlos, mijn lief geselschap halen;
 Doch, eer ick heenen gae, en, voor den goeden nacht,
 Soo hoort noch een gebot, hier nut te sijn bedacht.
 Wanneer u weerde vriet is op het weder-komen,
 Soo dient voortaan gelen en waer te sijn genomen

Denck dat een hooger Macht, die in den hemel leeft,
 Een ieder na den eych uyt sijne volheyte geeft.
 En laet u nimmermeer tot slimme rancken drijven,
 Op hope dat het quaet verholen mochte blijven;
 Want, schoon ghy uyt het oogh van alle menschen
 sijn,
 God, die u rechten sal, die siet 'er alle tijt.
 Ghy sult te sijner tijt eens reden moeten geven,
 Soo wel als eenigh Prins, oock van u gantsche leven;
 God, die het al bestiert, en siet geen menschen aen,
 Maer proeft het innigh hert, en wat 'er is gedaen.
 Vriendinne, 't is genoegh. *e* Ick sie de sonne dalen,
 En koome, met verlos, mijn lief geselschap halen;
 Doch, eer ick heenen gae, en, voor den goeden nacht,
 Soo hoort noch een gebot, hier nut te sijn bedacht.
 Wanneer u weerde vriet is op het weder-komen,
 Soo dient voortaan gelen en waer te sijn genomen

a *Mores & studia dominarum per unquam ex ancillarum & comitantium moribus judicantur: qualis enim quaeque est, talium consortio delectatur.* Hieronym. ad Demetriad.
b Ghy dienst-knechten sijn gehoorsam uwe heeren, niet na het ooge dienende, als soeckende de menschen te behagen, maer als dienstknechten Christi, doende van herten den wille Gods. Ephes. 6. 5. 6. Coloff. 3. 22.
c Ten us dom mit Gods niet, gelijk de Syriers op een andere gelegentheyde eens Iyscherli spraken, 1 Cron. 20. 28. God en is geen berg-god alleen, maer oock een God der oaghen en laeghten, als sende mede en leetende op de minste dingen, Luc. 22. 10.
d *Anime quidem aequaliter sui naturam tendunt ad bonum, sed mediis diversis, ut dicitur harmonia, alie imperant, alie obediunt: Domus dei sunt avaras, & hunc ad viciis bedientium, alium ad parendum reddunt apertum.* Epist. let. ad Arrian. 3. cap. ult. Da operam me quid unquam invitatus facias, non enim qui justus aliquid facit, miser est, sed qui invitatus itaque se animam componant uti quiquid rei exigit id vultum. Sen. Epist. 62.
e De Schryver voert hier wederom sich selvis, sprekende tot de jonge vrouwen.

Dat, als hy sijn gemael vereyft met alle vlijt,
 Ghy dan niet buytens huys mischien te soecken sijn.
 Als iemant koomt geryeft, die uyt een soet verlangen
 Sich beelt in sijn gemoet een vriendelick ontfangen,
 Indien hy by geval sijn vrouwe niet en vint,
 Soo worth hy somtijts gram, of niet te wel gefint.
 Gy, maekt wanneer het dient, op uwen vrient te wachté,
 Dat brengt een eerlick man een vreugt in sijn gedachten:
 Gaet valt hem om den hals, en hiet hem welckom,
 Gaet valt hem in den arm, en kust hem wederom:
 Gaet voeght u neffens hem, en stelt u om te vragen
 Hoe dat sich alle ding heeft op den wegh gedragen;
 Hoe dat hy koomt geryeft, en onder wat geley;
 En, lieve, waerom niet een soentjen tusfen bey?
 Maer wacht hier iet te doen, of iet te komen spreken,
 Uyt loosheyte, uyt bedrogh, of uyt geveynsde treken,
 Of uyt gemaecte gunst, of uyt een lossen mont,
 Hier dient geen ander sucht als uyt een ware gront.
 Of anders soo de list wort eenmaal ondervonden,
 Soo is het ape-spel voor alle tijt geschonden; (biet,
 Want schoon gy naderhand hem ware vrientchap
 't Is al maer water-verw, u man en acht 'et niet.
 Maer soo de teere jeught van sacht-gewieghde vrouwen
 Moet lusten tegenstaen en tochten wederbouwen,
 Soo moet voor al de man, wanneer hy buyten reyft,
 Sich quijten in de trou, gelijk de reden eyft.
 Als haer de snelle Kraen wil op de reyse geven,
 Om tot een ander lant of over zee te siveven,
 Sy stijft haer met gewicht, op datse door de locht
 De driften tegenstaen en seker vliengen mocht,
 Sy ballast haren krop met sant en sware dingen,
 Op dat geen sijde-wint haer wegh en soude dringen;
 Siet wat en gaeuw beleyt! gewis de snege Kraen
 Is weert te sijn bemerckt, en na te sijn gedaen.
 Ick wenste dat het volck, al eer van huys te scheyden,
 Met ballast van de tucht sich wilde voor-bereyden,
 Om noyt van buyte-lust te worden overheert,
 Of van de rechte streect te worden afgekeert.
 Ulysses dede wel, die voer gestadigh henen,
 En trock hem geen sijn aen de loofse zee-Sirenen;
 Hy stack een klompé was sijn gasten in het oor,
 Dus, wat 'er ommegeig, geen liefde, geen gehoor.
 Al die sich buytens huys en uyt den lande vinden,
 Behooren menighmael het oore toe te binden,
 Om, schoon een glade tong de quade lusten vleyt,
 Noyt van de ware deught te worden afgeleyt.
 Wat sijn in dit geval, wat sijnder quade streken?
 Wat sijn hier by het volck, wat sijnder al gebreken?
 Hoe menigh reyft 'er uyt, die is, als hy buyten gaet,
 En vrouwe en echte trou te famenachter laet?
 Wy kennen echte mans, die in het buyte-leven
 Hen weten by de jeught als vryers uyt te geven,
 Alleen op desen gront, om met een beter schijn
 Te springen uyt den bant, en geck te mogen sijn.
 Dit is een rechte voet om lusten op te wecken,
 En moet aen alle kant ten quaden eynde strecken;
 Wat kan een jonge maeght niet worden ingebeelt,
 Daer iemant dertel is, en met de trouwe speelt?
 En wie beseft 'er niet, dat, uyt soodanigh mallén,
 Licht iemant lijt gevaer in ware lust te vallen?
 Die sit en knicke-bolt, en maer de slaepaert maect,
 Is dickmael onverhoets in diepen slaep geraect.
 Ghy vaders van het huys, wilt dese rancken mijden,
 't Is uyt-slagh van de jeught dieniet en is te lijden;
 En voed geen malle sucht tot inden echten bant,
 't Is al te weerden schat, en al te dieren pant.

Noch is 'er flimmer volck, dat schier op ieder haven
 Vint, ick en weet niet wat, om brant te mogen laven ;
 De menſchen gaen te werck, als of het echte bont
 Bloef in haer eygen huys, en daer verſegelt font.
 Fy van het vuyl bejagh ! doet anders, ware mannen,
 En leert ongere drift uyt uwe leden bannen,
 Leert regels regens luſt en alte ruymen jeught,
 En hoort hoe ghy het vleys in banden houden meugt.
 Of ſchoon in u geheym veel hete dampen riſen,
 'k En ſal u lijkewel tot geenem Campher wiften ;
 Tot geen uytheemſche gom die met een koude ſucht
 Doet onrecht aen de trou, en hinder aen de vrucht.
 Indienghy middel foeckt om brant te mogen ſtelpen,
 Ick wil u ſonder leet op beter gronden helpen,
 Ick wil u met gemack doen houden in den toom
 In 't waken u gepeys, in 't ſlapen uwen droom.
 Voor eerſt, om heete drift in u te doen verdwijnen,
 Soo ſpeet u menighmael van alderhande wijnen;
 Siet datje niet en nut, of met den monde ſmaeckt
 Dat, uyt een innigh vyer, de luſten gaende macckt.
 Vermindert uwen ſlaep, en breekt de lange nachten
 Door vlijt tot deftigh werk, door reyne vroeg-gedachte,
 Weelt neerligh in de weer en belich op den dagh,
 Op dat geen boofe geeft u ledigh vinden magh ;
 En ſoo u niettemin de tochten overlaſten,
 Soo ſnijt u voetſel af, en ſtel u om te vaſten,
 Maeckt dat u grage jeught meer helle nae de ſchouw,
 Als nae de vuyle luſt, of naer een ſchoone vrouw. *a*
 Maeckt dat de geeſten ſelfs niet op en mogen ſtijgen,
 Maer eer bekommert ſijn om broot te mogen krijgen;
 De bobbels houden op, oock als de kerel ſiedt,
 Indien men aen de pot geen hitte meer en biet.
 Gaet des al niettemin en offert u gebeden,
 Dat ſal een reyne ſucht u ſtorſen in de leden ;
 De krevel is van outs een ſteeg en vinnigh quaet,
 Dat niet als door gebreck en bidden af en laet.
 Maer wacht u lijkewel met vrouwen oyt te mallen,
 Met vrouwen immermeer in jocken yte vallen ;
 Weet dat hy ſonder ſchult geen vrouw e raken magh
 Die nu in langetijt ſijn vrouw niet en fagh ;
 Oock daer men vrouwen groet, vermijt u van te kuſſen,
 Want dat ontſteekt uw vyer, en wie doch ſal het bluffen?
 Spaert liever alle jock, ſpaert alle vreughde, ſpaert,
 Tot datje wederom met u gefelſchap paert.
 Bedingt aen u geſicht geen maeghden aen te loncken,
 Oock door het oogh alleen ontſteken heere voncken ;
 „ Het oogh, het ydel oogh, dat leyt den eerſten gront
 „ Waer door tot in het mergh de ſiele wort gewont.
 Weet dat het gantſche rot van alle ſnoode fonden
 Door ſtrijt en tegenweer dient in te ſijn gebonden ;
 Maer dat de gulle jeught, en hare kriele ſucht
 Wort beter overheert door middel van de vlucht. *b*
 Sijn vyant aen te ſien, en met geweld te tergen,
 Of in het open velt hem krijggh te willen vergen,
 Magh elders dienſtigh ſijn, in luſt, en heete peſt,
 Daer is het wijcken heyl, daer is het vluchten beſt.
 Ghy, blijft dan buyten ſchoots, en mijd de boofe ſtonden,
 En wat 'er eenighſkan locken tot de fonden :
 Denckt, hoe dat menig menſch ſijn eer te buyten gaet,
 Om dat 'er hier en daer een koffer open ſtaet.
 Doch, valt 'et iemant ſwaer ſoo deun te moeten leven,
 Die moet hem niet te veel op lange reysen geven :

a Diendum est hic ventri, quod Illarum sibi ipsi dicere consueverat; domabo te jentium, ut de cibo cogites, non de voluptate.
b Amoris veteris Aegyptius; quod Apollinus Paulus de ceteris vitiiis dixerat, Resſtite; de libidine, fugite, nam reliquis vitiiis, inquit, debemus in praesenti refſtere, libidinem vero fugiendi superare.

Veel uyt den huysen sijn, veel uyt het vader-lant,
 Doet hinder aen de vrou en aen den echten bant.
 Die met den lijve rotſt door alle vreemde palen,
 Leert dickmael met den geeſtja met de liefde dwalen ;
 Die veel te peerde rijt, en veel te ſchepe vaert,
 Wort lichter als hy plagh, en krijggh een loffen aert :
 Dat is van outs gelooff. het trouwen is gevonden
 Op dat het echte paer, door waer ſucht gebonden,
 Malkander overhant geduerigh moghte ſijn
 In voorſpoet herten-luſt, en ſteunſel in de pijn.
 Hoe lichte valt de menſch, die met onwiſſe ſchreden
 Koomt ſonder met-gefel een gladden wegh getreden ?
 Helt oyt ſijn loſſe gang naer eenigh ongeval ?
 Wie is t, die in de noot hem weder rechten ſal ?
 Wat gaet de menſchen aen, die raſen om te paren,
 En schier noch in de ſceſt haer ſtellen om te varen
 Of naer het koude Vack daer witte beeren ſijn,
 Of daer de ſtranden ſplijt van heete ſonne-ſchijn ?
 Wat is 'er menigh leet in alle tijt gereſen
 Van uyt der ſtadt te gaen, en lang van huys te weſen ;
 Wat is 'er menigh man ten hooghſten ongeſint
 Die, out van reysen koomt, en jonge kinders vint ?
 Daer ſijn uyt dit geval niet ſelden goede vrouwen
 Door overſpel beſmet, en dat ter goeder trouwen ;
 Ick weet dat menigh kint voor wettigh is gekent,
 Al was het by een boef de moeder ingeprent. *c*
 Hoort Zeeuws, en Hollants volk, die uyt de Zee gebo-
 ren
 Hebt altijt nieuwe luſt om landen op te ſporen ;
 Of laet de langereys, of ſtaect het echte bed,
 Of hebje varens luſt, ſoo neemt de vryſter met, *f*
 Geen vrouw en dient alleen. ſiet Eva van der ſlangen
 Met liſten omgevoert, en in der haefſt gevangen ;
 Sy eenigh gebracht, eylaes ! de weerelt in de pijn,
 Een vrouw, een jonge vrou, en magh niet eenigh ſijn.
 Ghy die eenige vrou laet eenigh ſiten treuren,
 Denckt hoe de weerelt gaet, en wat 'er kan gebeuren ;
 Of valt 'er ongemack, ſoo lijt 'et met gedult;
 Want ſy is wonder broos, en ghy niet ſonder ſchult.
 Maer om aen uwen man ſijn huys te doen behagen,
 Soo wil ick, jonge vrou, een nieuwen raet gewagen :
 Het is u wonder nut, ſoo ghy met alle vlijt
 Uw eygen poſten trout, en niet uyt-huyſigh ſijt.
 Daer is geen ruugh gewas aen uwe teere wangen,
 Dat is tot u gefeyt ; Bepaelt u loſſe gangen,
 Bepaelt u binnens huys, bepaelt u jonge vrouw,
 Daer is aen uwen mont geen deckfel voor de kouw. *g*
 Hy, die den eerſten gront van onſe taele ſelde,
 En heeft u niet genoemt, of vrouwen van den velde,

c Certus in hospitibus non est amor, errat ut ipſi. Ovid.
d Onder de werken van D. Joſeph. Hal u ſiker geleert en godſalgh Gefebriſt,
 Quo videri genemus, daer hy veel ſwarzigheden en ongemacken, die uyt het reij on
 onſien, klaarlijk aanwiſſen, een beek weerdigh om geſien te worden : in haz melk
 hy onder ander ſeft. 21. als byſtuytende, ſtelt deſe reden : Motus is ever accompani
 becken inſt in quineſſe, and both argues and cauſes imperfection; whereas the happy estate
 of heaven is deſcribed by reſt, whoſe glorious ſpheres in the meane time doe fo
 perpetually mouve, with that they never are removed from their place.

e Dit ſal den gunſtigen Leſer miſſien vreeſt en ongehoori ſchijnen, en het ſel-
 ves ſoude hier wel dienen nader verklaert te ſijn, dan overmits ſulx beſt door exem-
 pelen kan worden aengewiſen, en dat wy dies aengende eenige ſonderlinge geſchie-
 deniſſen 'uyt de ſchriſten der Rechts-geleerden hebben aengemerckt, die in andere
 beekken niet gevonden werden, en orenwel veel goede bedenkingen in haer be-
 beken, ſoo ſijn wy u an mynninge aen 't eynde deſes worox enige der ſelver tot onder-
 richſinge en vermaetſchekkeij: des Leſers nader te ſtellen, om hier geen ſcheuringe
 te maekken, en ons vooorgeſelde mit te verhandelen.

f An autem & quando uxorem arrium uog abſandum & perpetuo proficiſſes volen-
 tem ſequi debeat, vide apud P. Hegium part. 2. queſt. 14.
g Galenus lib. 11. de uſu partium, ſcribit ſeminum genas non habere pilos in ſta-
 cie ſibi aduerſus frigora auxiliarios, quod ſuo ſeſto maximam viſa partem exi-
 gere debent.

Of vrouwen van de fract, *Huys-vrouw* is uwen naem,
 Een woort, ook uyt de klanck, tot uwe plicht bequaer.
 Als Adam in den hof gaf namen aen de dieren,
 Men konde door het woort bekennen haer manieren; *a*
 Ghy denckt, als u de man begroet, en huys-vrouw hiet,
 Dat u een korte les tot u beroep gefchiet.
 Laet ick en weet niet wie, gaen dolen by de bueren;
 Ghy, blijft in u bevang, daer sijn in vaste mueren,
 U flor, u bolle-werck, u rots, u trouwe vest,
 Blijft daer, o fedigh volck, daer sijn de vrouwen best. *b*
 Begaeft dat over al, van boven tot beneden,
 Daer mooghje, sonder schroom, met vrye gangen treden;
 Een die het huys beftiert moet weten wat, en hoe,
 Maer alle dingen sien, tot in de kelder toe.
 Men acht 'et voor een feyl het ooghe te laten dwalen
 Door eenigh vreemt bedrijf, maer in sijn eyge palen
 Daer is 'et prijens weert, indien men overflaet
 Al wat een ieder doet, en war 'er omme-gaet. *c*
 Niet dat ick eenighsins, door al te strenge boecken,
 Een vrient beletten wil een vrient te gaen befoecken;
 Neen, dat is niet gemeent; de vrientschap is te soet,
 In weelde, grooter lust, en troost in regenpoet.
 Kieft vry naer uwen aert, kieft lieve noor-vriendinnen,
 Maer fedigh, heus, beset, en van beproefde sinnen;
 De mensch wort eer of smaet by menschē aangedaen,
 Na dat de menschen sijn die met hem omme-gaen.
 Gaet dese na den eyfch by wijlen eens begroeten,
 Maer overloopte niet met al te losse voeten:
 Te groote vryheyt walght, befoeck is wonder goet
 Voor die het met bescheyt en niet te veel en doet. *d*
 Voor maeght of echte vrouw veel uyt 'er huyste wesen
 En is van ouden tijt van niemant oyt gepresen;
 Sier als het weeligh schaep gaet dolen uyt de stal,
 Strax is 'et voor de wolf, of ander ongel.
 Als Abrahams gemael is buytens huys gevonden,
 Sy staet in grooten angst om daer te sijn geschonden;
 't Is waer dat God het quaet ten besten heeft gewent,
 Maer let eēs hoe het quam, haer man was daer ontrent.
 Als Dina gēg besien de dochters van den lande,
 Siet wat een droef geval! haer eertje blijft te pande;
 En, schoon om dese daet een groote moort geschiet,
 Haer broeders krijgē buyt, maer fy haer maegdom niet.
 Hoe geestigh, hecft 'er een het vrouwe-beelt beschreven,
 En, door een wijfe vont, geschildert naer het leven!
 Want, om haer rechten aert te maecten openbaer,
 Soo stelde 't kloeck pinceel een schild-pad onder haer:
 Een schild-pad, altijt-t huys, die in haer eygen schelpen
 Sich kan voor alle quaet en tegen leet behelpen;
 Om dat een jonge vrou is vry van ongemack,
 Indienfe maer en blijft ontrent haer eygen dack.
 Een schild-pad, traeg-gevoet, die noyt en komt getreden
 Als met een stillen gang, en met gefette schreden;
 Om dat een jonge vrou in daer en in de schijn
 Moer deftig in gebaer, niet schonebolligh sijn.
 Een schild-pad, stilheys-vrient, wiens tongeloose kaken
 Geen flemme, geen geraes, geen klank en konnē maken; *e*
 Om dat een jonge vrou gaen wesen beter staet,
 Als datse stille swijght, of niet te veel en praet.

Een schild-pad, weyger-lust, die niet als aengedreven
 Sich aen haer wederpaer gewoon is op te geven; *f*
 Om dat een jonge vrou moet blijven onbesmet,
 En plegen reyne tucht oock in het echte bed.
 Een schild-pad, kinder-vrient, die tegen hooge baren
 En ander ongeval haer eyers kan bewaren; *g*
 Om dat een jonge vrou, ten goede van de vrucht,
 Moet toonen, alsfe draegt, een rechte moeder-sucht.
 Een schild-pad, sacht-gemot, die sonder harde tanden
 Geen menschē hinder doet, geen dierē brengt ter schan-
 Om dat een jonge vrou geduerigh, watse doet, (den;
 Noch vinnigh in de mont, noch bitflich wesen moet.
 Een schild-pad, huys-vriendin, die noyt en komt getredē
 Of draeght tot aller stont haer wooning op de leden;
 Om dat een jonge vrou, oock alsfe buyten reyst,
 Moet dencken wat het huys van hare plichten cyst.
 Hoe teer is vrouwe lof! alleen met uyt te dwalen
 Soo kanse boos gerucht haer op de leden halen;
 Want krijgse maer een reys den naem van Selden-
 t huys,
 Het recht is tegen haer, men achtse niet te pluys. *h*
 Soo dient dan hier besorgh tot alle jonge vrouwen,
 Het oogge van het volck en alle nijt te schouwen;
 Al wat opsichtigh is, en wat het oogge treckt,
 Is om te sijn begeert, of om te sijn begeekt.
 Men segge wat men wil, een vrouwe wort gepresen,
 Niet om haer grooten naem, maer om haer fedigh wesen:
 „Te leven sonder roem, en in het duyster sijn,
 „Is voor een eerlijk wijf een helle sonne-schijn.
 Wel tracht dan, lieve, tracht u niet alleen te mijden
 Van schade by het volck in uwen naem te lijden,
 Uw deught dient even selfs niet al te seer bekent,
 Want, door te grooten eer is menigh wijf geschent.
 Laet Ridders, heerlik volck, laet Princen, vorften, heldē,
 Doen klincken haren lof, en dōor de weerelt melden;
 Ghy, schuyt in u bevang, daer is u vaste schans;
 Ghy, blijft aen uwen heert, daer is u beste glans.
 Dit wort noch evenwel in geenē deel geschreven,
 Om gronden aen den man tot vrouwe-dwang te geven;
 Een die met eyge praem sijn echte wijf bewaert,
 En houd den regel niet van onsen vryen aert.
 Men hoeft (God sy gelooft,) in onse Neder-landen
 Geen boeyen voor de vrou, geen slaavelicke banden,
 Geen kluyfters aen het been, geen ander onbescheyt,
 Dat elders wort gepleeght, en niet en dient gefeyt.
 Ick bid de Zeeufche jught en alle ware mannen,
 Noyt vrouwe door bedwang in huys te willen bannen;
 Sy dient niet, als een boef, gesloten in de stock;
 Sy dient niet als een aep gehouden aen den block.
 Denckt vry dat menigh wijfs iust uyt den bant gefrongen,
 Om datse veel te seer was in den bant gedwongen:
 Van hier dan alle dwang, de Zeeuw is al te vry,
 Geen deught en wort geleert door harde slaverny.
 Daer woont een leelik spook in 't voor-hof van der hellen,
 Geboren om het volck tot in de siel te quellen;
 Men noemt 't Y ver-sucht, een dochter van der Nacht,
 Dat sy, uyt Waen begort, ter weerelt heeft gebracht.
 Geruchten sonder gront, geduerigh Quaet-vermoeden,
 En Achter-klap, gewoon de Leugen aen te voeden,
 En Altijt versche Schrick, en staeg Dweepery,
 En Dorst tot heete wraeck sijn haer geduerigh by.

a Adam totam naturam habuit in corpore suo, & intuitus est uniuersam rerum harmoniam. Richt. Aziemat. Polz.

b Lusti feru in hanc sententiam Maximianus in Monitorio; ubi ita mulieres alloquitur: Domus tibi urbs est & nemora &c. Chryssostomus mulierem esse parat domi philosophari in Gouie Iohan. Homil.

c Si quid in domo accidit, matris familiaris id totum esse debet, eam enim omnibus que intus sunt dominari oportet. Arist. Oeconomic. 2. cap. 1.

d Stelt uwen voor selden in het huys uwen uitsien, hy moghte uwer verdrietig en gram worden, Prov. 15. 17.

e Et lingua & demerita carere testificantur, auferens Gessnerus & alii docent, & experientia demonstrat.

f Femina testudo non nisi a marito provocata & sepe irrita coit, cuius rei notandam rationem uide apud Aelianum lib. 15 de Animalib. cap. 19.

g Quomodo uva sua testudo custodiat uide apud Gesner. in descriptione testudin. apud Plin. & alios.

h Meretricis praesumitur de jure, quae multum vagatur & alienas domos, nunc hanc nunc illum, inuisit. Angel. in l. si qua illustri. C. id Senatry cons. Orfe. vid. Proverb. 5.6. Syrach. 9.6.8.

Haer oog en sijn gemaect om ieder na te loeren,
 Haer leden aogericht om huys en te roeren,
 Haer kop geweldig los, en swack gelijk een riet,
 Om datse 't aller tijt naer iemant omme fiet.
 De vrientschap haer gedaen oock by de beste luyden,
 Die kan haer grilligh hert tot slimme lagen duyden;
 Sy schrickt voor alle man, sy vreeft haer eygen bloet,
 En die haer liefde draeght, en die haer gunite doet.
 Noyt toontse blijden schijn, dan als haer slimme gangen
 Sijn uyt op haer bedrogh, en loeren om te vangen;
 Haer yunt is enckel list, van buyten schoon gelaet,
 Van binnen enckel moort, en niet als wreeden haet.
 Beleefthey, schoone verw, gefonthey in de leden,
 Wel-spreken, kloeck beleyt, bequaemhey in de seden,
 En wat 'er andersins ons wel te sinne staet,
 Is hier haer enckel gal, en voetsel van het quaet:
 Koomt maer een kleyne wint haer in het oore blasen,
 Sy steyger in de lucht, en schijnt 'er af te rasen;
 Sy hoort dat niemant spreeket, dat niemant is bekent,
 Noch blijft 'er aen het spooch ten diepsten ingeprent:
 Haer slaep is sonder rust, want in de stillen nachten
 Soo bobbelt haer de kop van diepe na-gedachten,
 Haer gantse bloet verschiet op 't drillen van een blad,
 En vlieght door al het huys om ick en weet niet wat:
 Sy luypt aen alle kant, om ieder na te sporen,
 En soeckt geduerigh iet, dat niet en is verloren;
 Maer alse 't gunste soeckt ten lesten onderwint,
 Dan isse boven al geweldig ongesint.
 O wat een ongemack sal echte lieden quellen,
 Als man of swacke vrou na dese stuypen hellen!
 Wat heeft 'er menigh heldt, oock buyten alle schult,
 Sijn weerde lief gedoot, alleen uyt ongedult.
 Siet Procris in den geest door Y ver-ucht gedreven,
 Verspiet een eerlick man, en laet haer jeughdigh leven:
 Hy schiet een snelle pijl juyft daer de ruyghte drit,
 En trest een lieve vrou, in plaetse van het wilt. *a*
 Leuconoe, bynaect in eenen graet bevonden,
 Wort van een wrede brack aen alle kant geschonden;
 Haer man geheel verwoet om soo een droeve doot,
 Doorsteekt sijn eygen hert, en valt haer in den schoot. *b*
 Justina sedigh dier, noyt van de naede tongen,
 Noyt van den achterklap in haren naem besprongen,
 Wort van haer eygen man, wort om de hals gebracht,
 Om dat haer wackeroogh hem wate geestigh dacht. *c*
 Siet Cotys, ingeleyt van dese felle vlagen,
 Is om een vysevac in rasery geslagen;
 En, nae sijn droef gemoet had lange tijt getreurt,
 Soo heeft hy sijn gemael de leden af-gescheurt. *d*

Maer eer sal ons de nacht met hare swarte vlercken
 Bedecken al de lucht, en onse kim bewercken,
 Als mijn vermoeyde pen sal brengen aen den dagh
 Wat droeftheyt menigh mensch uyt dese plage sagh.
 Geen sucht, geen harde drift van alle felle tochten
 En baert in onsen geest foo vreedme waen-gedrochten
 Soo dullen onverstant als dese spokery,
 O mannen houd de borst van hare stuypen vry,
 Ontlaet u deusigh hoof van alle vyde droomen,
 En doet in dit geval gelijk het oude Roomen,
 Daer noyt een eerlick man hem in sijn huys begaf,
 Of fant aen sijn gemael een bode voren af. *e*
 Dat was genoeg gefeyt; 'k en heb geen achterdencken
 Dat oyt mijn echte deel haer eere mochte krencken
 Want of ick buyten gae, of statick weder koom,
 Sy is / oock sonder wacht / sy is geduerigh vroom.
 Dit is van ouden tijt, en heden oock gepreten;
 Want die men veel betrou, en wil niet ontrou wesen:
 Maer die met slijm gloecr op sijn geselschap wacht,
 Die leert haer somtijts doen dat noyt en is gedacht. *f*
 Maer wijle gantsch het quaet uyt u ghelschap wer-
 pen,
 Soo pooght des Heeren vrees in u gemael te scherpen;
 Want fooje dat verwerft, daer is geen twijfel aen,
 Van haer sal quade lust, van u de vrees gaen.
 Ghy mede, jonge vrou, pijnjt u te wederhouwen
 Van dese dweepery, en alle mis-vertrouwen;
 „Niet dat soo vinnigh bijt, en soo de jeught verslint,
 „Als droeftheyt in den geest tot yver-sucht gesint.
 En broet geen innigh leet, geen hoofd vol myse-
 nesten,
 En laet in u gemoet geen quade tonge velten;
 Geloof geen achterklap, en fooje rusten wilt,
 Siet datje dwase sorgh door reyne liefde stilt.
 Maer pijnjt u boven al geen reden oyt te geven
 Tot dit verdrietigh leet en ongerustigh leven;
 „Weet dat een eerbaer wijf moet afgefondert sijn
 „Niet van het quaet alleen, maer even van de schijn.
 Indien ghy sijt beducht van op den klap te raecken,
 Soo treckt de sinnen af van tienderhande saecken;
 Van al te lofsen praet, van dertel hant-gepel,
 Van hier en daer te gaen met eenigh jonck-gefel,
 Van door een selsaem kleet geweldig uyt te steken,
 Van Prins of ander Vorst met u te laten spreken,
 Van wijfs by eerlick volck voor niet te pluys be-
 kent,
 Van alderley geschenck dat u een vreemde sent,
 Van met een dertel oogh de lieden aen te wincken,
 Van, daer ghy sijt genoot, de glasen uyt te drincken,
 Van sonder uwen man veel overal te gaen,
 Veel in de venster sijn, of in de deure staen.
 Daer is geen nutter ding voor alle jonge vrouwen.
 Als door een staegh bedrijf, de jeught te wederhouwen,
 En in het tegendeel, het slimste dat men vint
 Is, dat een rappe siel haer niets en onderwint.
 Die ledigh sit en kijckt, set al de sinnen open
 Tot ick en weet niet wat; des koomt 'er ingeslopen
 Al wat een swacken geest en goede seden krenckt,
 Hoe menigh denkt 'er quaet, om dat hy niet en denckt!

a Vide Ovid. Metamorph. lib. 7. & de Art. amandi, lib. 3.
b Parthenius Niceus antiquus poeta Graecus in Erotico cap. 10. refert Cyanip-
 pum Theffaliam, cum uxorem duxisset Leucantiam, ob venandi studium in silvis ple-
 num agere solitum fuisse: nova autem supra suspicata cum cum alia aliqua rem
 habere sentia ipfus vestigia sub quadam frutice eventum exspectabat, omis vero
 matris repente canes indugretet: occurrit insigne morsus, insar bellae, dila-
 niavit; Cyanippus autem, id tam insperatum intrens, seipsam quoque trucidavit.
 Appendix Soffratu lib. 4. de venant. Plutarch. Parall. cap. 2. Strabon collat.
 cap. 6.
c Justina, nobilissima puella Romana, virgines suae aetatis elegantia formae longe
 superans, cum juveni cuidam nuptus à Parentibus esset tradita, ob solam ipsius
 pulchritudinem ac leporem in susceptione marito venit, qui candidissima uxoris cer-
 vicens conspicua, inveniuntis à de exaudum calcem, furore ex zelotypia accensus,
 teneram puellam necantem conjungit jugulari. Cajus etiam nunc constat hoc Epi-
 tophium:
 Immitis ferro secuit mea colla maritus;
 Dum propro niveli solvere vincula pedis,
 Durus, & ante thorum, quo nuper nupta coivi,
 Quo cecidit nostrae virginatatis honos;
 Nec culpa meruisse necem, bona numina testor,
 Sed jaceo facti sorte percipia mei.
 Dificite ab exemplo sustina, discite Patres,
 Ne nubat fatuo filia vestra viro.

agitatus, suis ipsius manibus, à pudendis incipiens, eam disciscit, ut ex Theopompo re-
 censet Athenæus lib. 12. cap. 14. Tirag. l. 16. connub. Plura exempla huc adducit
 possent, inter quae illud eximium: Johanna Aragona (inquit Thuanus lib. 16. hystor.)
 Caroli & Ferdinandi mater, ex zelotypia aliis contratio animi morbo, qui post Phi-
 lippi mariti mortem in apertam insaniam evasit, & ab eo tempore turre inclusa, cum
 felibus colluctans, ad extremam pervenit senectutem.
e Vide Plutarch. Problem. Rom. cap. 9.
f Valeat Ovidianum hoc,
 Desines, crede mihi, vitia irritare vetanda;
 Obsequio vinces aptius ista tuo.

Gewis de broofse jeught wort al te licht bewogen,
 En door een ydel hert uyt haren stant getogen:
 „ Het beste water stinck wanneer het stille staet;
 „ En als het yser rust, so roeft het met 'er daer.
 Al magh een kloecke vrou geen winst of eer bejagen,
 Met eenigh waer geding den Rechter voor te dragen;
 Al magh een kloecke vrou niet toonen haer verslant
 In dienst van eenigh Prins, of van het Vader-lant: *a*
 Al magh een kloecke vrou, om sonderlinge reden, *b*
 Niet dienen in de kerck, niet heerschen in de steden,
 Niet sitten in den Raet; noch vint een vlytigh wijf
 In menigh ander ding een eerlick tijt-verdrijf:
 Noch wort haer evenwel vry stof genoegh gelaten
 Om niet een ure tijts te dwalen achter straten;
 „ Al wie sich begh houd ontrent het huys-gefin,
 „ Die vint 'er kleyn beslagh en groote saecken in.
 Ghy kont, besette vrou, hier tijts genoegh besteden,
 Indien ghy maer en wilt u quijten na de reden:
 Een moeder van het huys, die op haer saecken past,
 Vint dickmael groote vreught, en weder grooten last.
 Ghy, met u weerde man, sijt hier als hooge machten,
 Als Princes van het lant; *c* laer uwe kinders achten
 Voor Kidders van den Staet; en doet 'er vorder by
 De boden van het huys; siet daer uw borgery.
 Hoe mooghje, jonge vrou, uw sinnen laten swieren?
 Hoe konje ledigh sijn? ghy moet een Rijk bestieren
 Gy moet een Vorstendom, een lant, een gantschen
 Staet

Behouden van gevaer, en dat met eygen raet.
 Ghy moet u menighmael als ware rechtters toonen,
 Nu straffen na den eyfch, dan goede diensten loonen;
 Hier na den regel gaen, daer uyt een volle macht
 Iet rechten dat 'er schort, al naeje dienstigh acht.
 Hier moetje sijn gemer en muytrey beletten,
 Daer iemant met 'er daet uyt alle Staten setten:
 In 't korte groot beslagh, oock in het kleyne wijck,
 Soo dat men seggen magh; Een huys een koninck-
 rijck. *d*
 Hier dient nu, snelle pen, hier dient een buyte-reden;
 Hier dient de man vermaent, al eer wy vorder treden,
 Te nemen tot behulp sijn wijfen haer beleyt,
 Gelijckte tot behulp van Adam was bereyt.
 Daer sijn verwaende mans, die alle vrouwen laken,
 En sluuyten haer de deur, oock in geringe saecken,
 Ja houden voor gael en enkel kinder-praet
 Oock dat een deffigh wijf op vaste gronden raet:
 Daer sijn verwaende mans, die buyten alle reden
 En met een norske kop in alle dingen treden,
 Die uyt een eygen sin aengenomen waen,
 Al wat de vrouwe seyt geen acht en willen slaen.
 Hier sijn (na mijn begrijp) geen kleyne reden tegen;
 Ick meyne dat de vrou ons meer behoort te wegen,
 Ick meyne dat de vrou ten dienste van de man
 Oock groote dingen selfs ten goede leyden kan. *e*
 Men vint in menigh boeck dat eertijts van de vrouwen,
 Voor al van wacker volck, niet weynigh isgehouden,

En dat niet sonder vrucht; men vint dat vrouwen raet
 Heeft, ick en weet niet wat, dat ons te boven gaet.
 Sy vinden menighmael geweldigh kloecke streken,
 Die met een snelle drift haer uyt den monde breken;
 Sy vinden in der haelt een onverwachte slagh,
 Die noyt vernuftigh hoofft in wijse boecken sagh. *f*
 Siet my de Griecken aen, siet Duytsen en siet Franken,
 Die hebben altemael, oock midden in de lansen,
 Oock in het krijghs-beleydt de vrouwen raedt ge-
 vraecht,
 En op haer geestigh breyn een stouten slag gewaecht.
 Darius heeft bestaen, en niet te sijner schande,
 Te mengen vrouwen raet in saecken van den lande;
 Als Nero nieuk-gekroont hem noch geseggen liet,
 Hy dede wonder veel dat Agrippine riet.
 Justinianus selfs heeft opentlick gepresen
 Den raet door sijn gemael sijn Raden aangewesen,
 Hy, die de wetten gaf, en heeft hem niet geschaemt
 Te geven acn het Rijk een wet by haer geraemt. *b*
 In 't korte, menigh huys is in der daer behouwen
 Alleen door kloeck beleyt en middel van de vrouwen;
 Ja siet! oock menigh man is groot in sijn bedrijs,
 Niet uyt sijn eygen hoofft, maer om een deffigh wijf. *i*
 Men vint des niettemin by wijlen vreemde menschen
 Die geen vernuftigh wijf voor hun en fouden wenschen, *k*
 Maer kiesen uyt den hoop, met voorbedachten raet;
 Een die niet anders kan als strijcken over traet,
 Een kiecken-murruw dier, een siele sonder leven,
 Die van de reden selfs geen reden weet te geven;
 Een lichaem sonder oogh, een oogge sonder licht,
 En, met een woort geseyt, een onbedreven wicht.
 Vraegt iemant waerom dat verstaet doch eens de reden,
 't Is om met volle macht in als te mogen treden;
 't Is om in alle ding gestaeghen al den dagh
 Te drijven sijnen wil, te sijnen sijn gesagh.
 Maer vrienden; met verlosf; dit sijn bekaeyde slagen
 Hoe! kan u tanger oor geen tegenspreken dragen?
 Hoe! lijt u grilligh hoofft, uyt praet en overmoet,
 In vreught geen mede-maet, geen troost in tegenspoet?
 Hoe! kan een slechte duyf, verdwaelt in losse wanen,
 Vertrouten na den eyfch, en als het dient, vermanen?
 Hoe! kan een slechte duyf, dat geen onwijse kan,
 Met eenigh soet gespreck verfraeyen haren man?
 Ghy laet een geestigh quant u rcken boccken houwen,
 Ghy doet een rustigh knecht uw koren-landen bouwen,
 Ghy kiest u voor een mem de gaefste die men vint,
 Ghy soeckt in grooten ernst een meester voor u kint,
 Ghy huert een snege meyt om op de kost te passen,
 Ghy krijgt gehandfaem volck tot schueren en tot wassen,

f De Italiaensche Poët Ariosto heeft onder andere de vrouwen desen lof met dese sijne aetdige rijmen toe-geschreven:
*Molti consigli delle donne sono
 Meglio improvviso ch' a pensarvi usciti,
 Che questo è speciale & proprio dono
 Fratanti & tantil'ar del ciel largiti:
 Ma puo mal quel de gli homini esser bono
 Che maturo discors non l'aiuti,
 Ov' enon ch' habbia à rammaricar sopra
 Speso alcun tempo, & multo studio & opra.*
g Lacedaemoni publica consilia uxori bus committunt;
 Atheniensis ear publicis deliberationibus adhibent;
 Galli & Germani de Pace & bello cum feminis agunt.
h L. Beru à Zenne seb. fin. C. de quadup. p' script. & 16. gloss. & D. D.
i Pompeja Plotia incredibile diuici habuit auctorit glorian Trajan, inquit
 Aurel. Victor.
k François Due de Bretagne fils de Jean 5. aimoit plouff femme simplette
 quee & bien auid. Car lors quand on luy parla de son mariage avec Isibeauf
 fille d'Escoffe, & qu'on luy adoupta quelc voin est nourrie simplement & sans
 aucune instruction des lettres, respondit qu'il n'aymoit mieux, & qu'une fem-
 me estoit assez f, avant que elle favor mettre difference entre la chemise & le
 pourpoint de son mari. Voyez Mich. de la Moiragne liv. 1 des Essays, chap. 24
 du Pedantisme.

a L. femina ff. de regel. Inter. 16. Bort. & D. D. L. ac prator. §. fin. ff. de jud.
b Garsias de Magistratib. lib. 2. cap. 4. id. introductum esse patet propter hone-
 statem mulierum, ne viribus officiis implicentur, & hominum consorsio interesse co-
 gaatur; cum magistratus sit publica persona, & palam sui capian facere debeat.
c Maritus sine patrisfamilias in seleg Regis habet imaginem. Keckerman. disput.
 pract. 28. prob. 8. Et uxores Dominae domus vocantur à Turcoconsultis, Bort. in l.
 Titia cum testamento. Sall. col. 2. vers. quater. ff. de Leg. 2. Angel. cons. 144. Pet.
 Anchor. cons. 237. Rom. cons. 118.
d La famille bien conduite est la vraie image & modelle de la Republique,
 & la puiffance domestique ressemble à la puiffance souveraine. Bodin. de la Re-
 pub. lib. 1. cap. 2.
e Quaedam mulieres maturioris sapientiae & consilii existunt. ut insinuat text. in
 l. cum prator. ff. de judic. Malta & à familiis dictis sunt sapienter. Thejus apud
 Kurip.

Ghy sijt beset in als, en door u gants bedrijf,
 En trouwe, lieve vriend, een Jole voor een wijf?
 Een peert dient tot den krijgh, een osse weet te ploegen,
 Een esel kan het lijft tot sware packen voegen,
 Een kat doet haren dienst in 't vangen van de muys,
 Een gans waekt op het hoef, een hont ontrent het huys,
 Een fabel kleet het volck met kostelicke vellen,
 Een leeuw, het moedigh dier, kan sich te weere stellen;
 Maer door een vyfen naep wort niet te weeg gebracht,
 Als dat een ydel hoofft om sijne grillen lacht.
 Hoe! dient het wijf alleen om by den man te slapen?
 Of om een dwase vreught uyt haer te mogen rapen?
 Voor my, ick segge neen. het is een slim gebreck
 De vrouwe van het huys te houden voor de geck,
 Wien is 'er niet bekend dat jae besette vrouwen
 Het huys van haren man en alle vrienden bouwen;
 En dat aen d' ander sy een wijf van dwasen aert
 Niet als verdriegh leet en alle schande baert?
 Wat krijgt 'er menig man een paer beschaemde wangen
 En lijft in sijn gemoet veel duy sent herte-prangen.
 Om dat hy sonder gront in haesten heeft getrouwt
 Een rompe sonder keest, een klompe sonder fout?
 Wien is 'er niet bekend, dat in het kinder-telen
 De vrouwen in 't gemeen de meeste rolle spelen?
 En dat schier alle tijt daer iemant saet verweckt
 De vrucht het meeste-deel van sijne moeder treckt?
 Ey siet! de wijste Griek heeft kinders sonder namen,
 En duy sent sijns gelijck die sich daer overschamen,
 Wat reden dient 'er toe? de moeder was een vrou
 Of van een selfaem hayr, of niet gelijckelike sou.
 Houd stille mijn vernuft, de tijt sal u ontbreken
 Indien ghy sijt geneygh hier breder af te spreken;
 Maect liever hier het slot, en segt, Een slappe gans
 Een ongemack in huys, een plage voor de mans.
 Ghy, die God heeft gejoint een van de kloeccke wijven,
 Wiens raet en geestigh breyn u machtigh is te stijven,
 Geeft dank voor dat behulp, en neemt tot uwer baet
 Dat uyt sijn eygen aert tot uwen dienste staet;
 Niet in het licht alleen (gelijck wy voren spraecken)
 Of in het licht beflagh van kleyne keucken-faecten,
 Maer oock in ander werck dat vryt wat hooger gaet,
 Alraect het menighmael den gront van uwen staet. *a*
 Wat is 'er menigh man met tranen overgoten
 Om dat hy voor de vrou sijn dingen had gesloten?
 Om dat hy sijn gemael het wit van sijn beleyt
 Of niet en had getoont, of niet en had geseyt?
 Hoe! woont hier niet een man die qualick is gevaren,
 Van niet aen sijn gemael te willen openbaren?
 Hy kreegh verlies ter zee, hy sweegh het bitter leet,
 Des ging sijn jonge vrou geduerigh even breed;
 Sy sloegh 'er lustigh in, en al tot nieuwe lasten,
 Sy maecte wonder veel, sy brack, sy noodde gasten,
 Haer kinders gingen moy, haer kamers waren net,
 Haer tafel byster vol, haer keucken al te vet:
 In 't korte, gans het lant dat wist 'er af te spreken,
 En siet! in dese pracht soo koomt de man te breken;
 Daer schreeuwde de doen het wijf, ik hebbe dus gequist,
 Om dat ick noyt den gront van onse faecten wist.
 Ghy, leert een echte wijf op alle dingen letten,
 Dat sal u dienstigh sijn, en hare sinnen wetten:

Leyt, oeffent, onderwijft, en sijft haer swacke jeught,
 Op datje naderhand de vruchten trecken meught.
 Daer kan een selde doot met onverwacke stralen
 U rucken uyt der tijt, en van de weerelt halen,
 En siet! daer is de geest dan byster ongeruft,
 Indien u bed-genoot is slecht en onbewuft.
 Wie sal hier u bedrijf, wie huys enhof bestieren?
 Wat order salder sijn ontrent u jongedieren?
 Wat trooft in desen noot? wat raet in dit gewoel?
 Wie sal u faecten doen? wie reddden uwen boel?
 Eylacs! de swacke vrou sal vreemde moeten streelen,
 Om gunst en onderstant haer met te willen deelen,
 Doch schoof sy krijgt behulp ook van haer eygē bloet,
 't Is al maer water-verw wat hier een ander doet.
 Denckt hoe de weerelt gaet, siet al de loofe grepen,
 Let hoe dat yder woelt om in te mogen slepen;
 Wie denckt 'er niet om winst, en om sijn eygen baet,
 Wanneer hy tot behulp van iemant veerdigh staet?
 Hoe dikmael wort een vrint door vrintē onder-kropen?
 Hoe dikmael wort een Wees van voogden uyt-gelopen?
 Wat is 'er menigh vraet die lant en huysen eet?
 En al om dat de vrou haer gronden niet en weet.
 Wat my dan hier belangt, ick soude beter vinden
 De vrouwen nimmermeer het oogte toe te binden:
 Doch eerje noch het hert in haren boesem stort,
 Soo let of haer te metsgeen losse tong en schort.
 Daer sijn wel snege wijfs, en vol bequame grepen,
 En geestigh uyt der aert, en sijn genoegh geslepen,
 Daer sijnder wonder kloeck, ja loos gelijck een vos,
 Maer wat de tonge raect by wijnen al te los. *b*
 Veel is 'er wel geneygh het gladde lid te snoeren,
 En, door een stil beleyt haer faecten uyt te voeren,
 Maer als het mont-raveel is eenmael op de vaert,
 Strax wijckt de goede wil voor haren swacken aert.
 Hier door is menigh man in groot verdriet gekomen,
 Sijn goet, sijn leven selfs, sijn eere weghgenomen,
 Hier door is menigh huys gedreven in de gront:
 „ Wat komt 'er menig quaet uyt eenen lofen mont! *c*
 Ghy, leert dan uw gemael, en haer gewoonte kennen,
 Let of sie wil en kan tot swigen haer gewinnen,
 En om hier vast te gaen, soo leert een goeden vont
 Waer door gy aen de vrou moogt peylen haren gront.
 Wanneer men tonnen proeft, of door de losse duygen
 Geen edel vocht en sijpt, geen sijne dampen duygen,
 Men floor geen dele-wijn, geen oly in het vat,
 Maer water uyt de put, of eenigh schlechter nat.
 Ghy, die gegengen sijt met reden uyt te vinden
 Hoe vast uw bed-genoot haer tonge weet te binden,
 En of haer menighmael niet uyt den mont en leect,
 Wanneerse, daer het valt, met vreemde liedē spreect;
 Wilt haer van eersten afgeen groote dingen seggen,
 Geen faecten vangevolgh in haren boesem seggen;
 Maer liever dir en gint, dat niemant schaden mach
 Al wort 'et openbaer oock van den eersten dagh.
 Soo dan het defstigh wijf haer sluyt op uw bevelen,
 En kan het kleyn beflagh met stille lippen helen,
 Soo mooghje met der tijt een weynigh verder gaen,
 Tot datse volle proef van swijggen heeft gedaen.
 Doch hier moet by den man in groot bedencken komen,
 Hoe verre vrouwen raet is dienstigh aengenomen,
 En of haer veerdigh breyn op valle gronden staet,
 En of haer raffe vont sal passen op de daet.

a *Admitti in rebus que ad vivorum eorum pertinent audiendis mulieres, & in consiliis aditendae esse, & ratiomibus & autoritatibus adstruit Tiraquell. L. comb. 11. in prine. & per totum.*

Sic Augustus etiam in rebus gravibus Liviae consilio usus est, idque ante de Numa Pompilio memoriae praeditum est. Ovid. de uxore ejusdem: Illa Numae conjunx consiliumque fuit. Plura require apud Garf. de Magistrat. l. 2. c. 4. ubi diffusae an mulieres ad magistratum admitti debeant.

b *Quaedam femine (ut Antiph. apud Stobaeum fern. 72.) nesciunt secreta retinere, & qui eis aliquid commisit idem facit ac si in foro voce praecosis deunstiaret amibus, plura in eam rem vid. apud Garf. l. 2. cap. 4. num. 18. & seq.*
c *Vid. infigne exemplum apud Tacit. lib. 1. Annal. in pr. Fabii Maximi nimirum & Martia.*

De gantsche weerelt klaeght, al is 'et lang geleden.
 De gantsche weerelt sucht, tot aen den dagh van heden,
 Dat Adam met 'er haest sich over-reden liet,
 Als Eva sonder gront hem tot den appel riet:
 De gantsche weerelt acht dat Sampson tegen reden
 Heeft sijn verholen aert aen Delila beleden,
 Men houd dien grooten held onwinbaer in de kracht,
 Maer in sijn gantsch beleyt niet al te wel bedacht.
 Ghy, leert ó deftigh man, niet reden overlleggen
 Eerit wat 'er diemligh is de vrouwen aen te seggen,
 En dan of haer beleyt gaet hooger als de schijn,
 Soo dat 'et inder daet magh na gekomen sijn.
 Een vrouw is dan bequaem om raet te mogen geven,
 Wanneer haer wacker oogh nu sieten ander leven,
 Wanneer haer stille siel is van de waen gekeert,
 En van de weerelt selfs de weerelt heeft geleert.
 Dus als de rauwe jeught haer prickel is benomen,
 En dat een rijpe sucht nu boven is gekomen,
 Soo weeght oock vrouwen raet, dan is de rechte stont
 Te putten vast beleyt oock uyt een teeren mont.
 Ick spreke wederom, ick spreke tot de vrouwen,
 Leert oock in dit geval uw plichten onderhouden,
 Het swijgen is van outs een aengename deught,
 Gepresen in de vrou en in de teere jeught:
 Leert, wat ick bidden magh, leert uwe lippen swijgen,
 Soo mooghijc wetenschap van groote dingen krijgen;
 Siet datje, wat de man u tonge toe betrouwt,
 In uw en boefem sluyt, en daer versegelt houd.
 Voor al draeght goede forgh dat immers sijn gebreken
 Niet, ick en weet niet waer, uyt uwen boefem leken;
 Begraeft in u gemoet wat aen hem schorten magh,
 Prijft, dat te prijfen is, van feylen geen gewagh.
 Doch soo ghy niet en kont u losse tonge dwingen,
 Soo treckt u sinnen af van alle groote dingen;
 Vernoeght u met 'et huys, ghy vint in u bedrijf
 Meer als ghy dragen kont, oock met het gantsche lijf.
 En laet te geener tijt u geeft daer henen strecken,
 Om saecken van gevolg tot u te willen trecken;
 Doet hier gelijk een vrient van seker machtigh Prins,
 Die niet soo lief en had als luttel onderwins;
 Juylt als de goede Vorst sijn gunste wilde toonen,
 En vraegde nae den wegh om hem te mogen loonen;
 Onthaelt my (sprak de man) gelijk een weerden vrient,
 Maer swijght my niettemin al wat gefweden dient.
 Nu weder tot de saeck, daer sijn verscheyde dingen
 Om lust, om gulle jeught, om tochten in te dwingen;
 Om al de geeften selfs te houden uyt den droom,
 Indien men sijn bedrijf wil houden in den toom.
 Wat klaeght 'er eenigh mensch van al te ruyme dagen,
 En tracht het gantsche jaer met manden uyt te dragen;
 Wat klaeght 'ereenigh mensch van al te langen tijt,
 Die ftaegh doch henen loopt, en als te poste rijt?
 Ick bidde, teere blom, en wilt u vluchtigh leven
 Niet door een ydel hert tot dwaefheyte overgeven,
 Telt liever uwen tijt, en denckt hoe menigh man
 Om al sijn vaders erf geen ure koopen kan.
 Al wat men na verlies niet weder kan bekomen,
 Dient nau te sijn gespaert, en neerstigh waer genomen,
 Siet! al wat eeuwigh duert wort in de tijt gesocht,
 De tijt, de nutte tijt, dient uyt te sijn gekocht.
 'k En magh geen echte wijf, geen ware maget velen
 Ontrent het slim bedrogh van geyle kamer-spelen;
 Ey! wat is dat een school van alle vuyl bejagh,
 Daer noyt een teere siel haer fuyver houden magh.
 Noch moet ons jonge vrouw geen dobbel spelen leeren,
 En quisten haren dagh met tuislen of verkeerren;

Al wat den teerling raect en is voor hare jeught
 Geen wettigh tijt-verdrif, geen toegelaten vreught:
 Ten past geen jonge vrou, en min bedaghe wijven,
 Te rollen met de sienen, te klappen met de schijven,
 Te wagen in het bert een ongewisse kans,
 En met een stout geber te woenen by de mans.
 Wat hoort men menighmael onnutte kackelacken
 By speelders omme gaen, en in de grabbel smacken!
 Wat hoort men menig woort dat goede seden schent,
 En, ick en weet niet wat, in teere sinnen prent!
 Een gril op yder worp, kan door bedecte nepen,
 U quetsen in den geest, en na de lusten slepen,
 Het spotten heeft vergift, het spelen heeft gevaer,
 Ghy, neemt in stille forgh u reyne plichten waer.
 Gedenckt dat u gemoet nae dit ellendigh leven
 Oock van een ydel woort sal reden moeten geven;
 Gedenckt noch by gevolg dat ja een dwaef daet
 Vry wyder van de tucht en uyt den regel gaet.
 Laet dan u door het spel geen sedigh herte stelen,
 Het is u grooter eert te spinnen als te spelen;
 De teerling quiste-goet en staet u geenfins wel,
 Ghy, kiest, ó jonge vrouw, de spille voor het spel.
 Doorfoeckt den ouden tijt en al het vorigh leven,
 De rijkste dochter span, de moeder konde weven,
 Princefse van het land, de grootste dieder was,
 Ging om met reyne wol, of met het witte vlas.
 Besiet de weerde vrou door Salomon beschreven,
 Sy wort door enkel lust tot spinnen aengedreven;
 Sy maect dat haer gefin de spille drayen kan
 Ten goede van het huys, ten dienste van den man.
 De Vorst, die menighmael heeft leeuwen overwonnen,
 Heeft voor sijn weerde Lief en neven haer gesponnen;
 De spille ging de maeght soo geestigh vander hant,
 Dat oock sijn edel hert daer in vermaken vant.
 Een schrijver onser eeuw, gewent in Princen hoven,
 Heeft even nu ter tijt het spinnen willen loven;
 De spille, seyt de man, verciert het vrou geslacht
 Gelijk een swacke lans de koene ridders placht.
 Maer siet ons Zeeusche jeugt, en haer verweende sinnen;
 Schier niemant van den hoop is lustigh om te spinnen:
 Men feyt hier overluyt, dat haer verheven siel
 Gaet hooger als de spil, of als het spinne-wiel.
 Oock is 'er menigh man die niet en wil gedoogen
 Door spinnen sijn gemael haer uyt te laten droogen;
 Want als hy maer en hoort het kirren van het wiel,
 Hy stoor 'et over hoop, of goyt 'et in de griel.
 Ghy (foud' het playfigh vlas aen uwen man vervelen)
 Ontslou u van de spil, en laet de naelde spelen;
 't Is beter dat het wijf niet eenen draet en spint,
 Als haren besten vrient te maecken ongefint.
 Wel leert dan mer de priem, leert nette dingen breyen,
 Maectt aerdig boom-geway, en loof van syde-meyen,
 Maectt u een schoonen hof, oock sonder uyt te gaen,
 Plant bloemen op het doeck die al den winter staen:
 Leert uyt-gefneden werck, en alle sijne steken,
 Leert doeck in rechte maet en na de kunst breken,

a *Tanaquil uxor Tarquinii Prisci, Penelope, Andromache, Calypso nymphæ, Arce Alcinoois uxor, Dido, Proserpina, Lucretia & alie principes sanonæ ab Historicis & Poetis à lamisio ac linisio celebratae.* vide Liv. Vol. Max. Homer. Virg. Ovid. Claud. Pontan. & alii.

b *Sygnat met wolle en vlas om, en arbejdt geerne met hare handen.* Proverb. 31. 13.

c *Ritus Alceumâ postu phætreas, Et minax iusti spolum lewis, Et manus, clavam modo qua gerebit, Fila deduxit preparante sibus.* Sen. Hippolyt.

d *Por grande que sea el estado, y por generosa que sea en sangre, y por estimada que sea en riqueza una grande femora, tambien le parece en la cinta una rueca; como pareçe al cavallero la lança, y al sacerdote la estola.* Anton. Guevara. *Suere ac tevere mulierum proprium esse tradit gloss. in L. sparteno ff. de negot. gest.*

Leert scheeren op de raem, en maecten uyt der hant
 Al wat onsheden sent het geestigh Britten-lant:
 Leert met de sijne kool of met de penne trecken,
 Leert wat geteyckent is met gimp en sijde decken;
 Wat dient 'er noch geseyt? leert sooje leeren kont,
 Wat ANNA ROEMERS weet, of eerstmael ondervont,
 Daer is 'eral geseyt. De Keyser was te prijfen
 Die liet in grooten ernst sijn dochters onderwijfen
 In naeld en spelle-werck, in alderley beslagh
 Waer door een jonge vrou haer beligh houden magh;
 Al wat die frische jeught, van boven tot beneden,
 Voor princelick gewaet droeghaen de gantsche leden,
 Gesteken of genaeyt, geweuen, of gebreyt,
 Het was daer altemael met eygen hant bereyt.
 Gaet vorder jonge vrou. Reet alderhande webben,
 Gy kont uyt dese teelt veel nutte dingen hebben,
 En hemden voor het lijf, en lakens voor het bedt,
 En konstigh tafel-goet, en aerdigh serviët.
 Maer wijle rechte vrucht uyt vlas of wolle trecken,
 Soo wilt 'er menighmael en naeckten mede decken;
 Niet dat voor u gefin foo grooten nut bejaeght,
 Als dat een schamel mensch door uwe gunste draeght:
 Het lijf aldus verwermt sal heyl en segen spreken,
 En met een reyn gebet tot in den hemel breken
 Ten goede van de mensch die met bewegen geeft,
 En niet voor hem alleen hier op der aerden leeft.
 Doch als na lange tijt u garen is gesponnen,
 Geweuen, uytgeleyt, en op het velt gewonnen,
 Soo rijst 'er op een nieu voor vyer vlytigh wijf
 En stof van meerder eer, en soeter tijt-verdrif;
 Want boven uwen naet, en diergelijcke saecken,
 Soo dienje net te sijn ontrent het linne-laken;
 Niet van het vrouwen-kraem en staet ons beter aen,
 Alsly waet wit gebleyckt, en geestigh opgedaen.
 * En weet in ons gewest, en min in vreemde landen,
 Ontrent dit aerdigh tuogh voor al geen netter handen
 Als mijn gewenste Deel hier in betoonen kan,
 Ten luste van het oogh, ten goeden van den man:
 Want als het somtijts valt, uyt sonderlinge reden,
 Dat in dit sinnigh werck een ander is getreden,
 En dat 'er maer een dwael op tafel is geleyt,
 Ick vinde met 'er daet een seker onderscheyt.
 Noch foud 'et menighmael een swaren geest verlichten,
 Indien ghy middel wiist een veers te konnen dichten,
 Een veers tot nutte vreught, of tot gemeene leer,
 Of om met u gefin te singen voor den Heer.
 Jonckvrouwen, sooje kont, laet uwe kloecke sinnen
 Besoecken, als het past, de negen Sang-goddinnen,
 Klimt op den Maegden bergh, oock met een echten
 voet,
 Gelijk tot haren lof de Zeeufche Peerel doet; ⁴
 Al heeft de reyne trou haer sinnen ingenomen,
 Noch laetse niettemin, noch laetse niet te komen
 Daer Clio sit en queelt; en toont u met der daet
 Dat even Pindus selfs aen vrouwen open staet.
 Doch sooje niet en hebt het edel nat gecroncken
 Dat van den hemel selfs de siele wort geschoncken,
 Soo laet het rymen daer, en leeft een soet gedicht
 Dat nutte dingen leert en uwe seden sticht;
 Of queelt een heyligh lied; maer boven alle dingen
 Soolleert van Davids harp den grooten Herder singen,

Den herder van het vee, en niettemin het Lam
 Dat ons tot eeuwig heyl hier in de werelt quam,
 Doch wach tot aller tijt de schieffen aen te raecten
 Die met een dertel jock de lusten gaende maecten,
 Of als ghy vuyl bejagh verneemt in eenigh boeck,
 Soo laet het lesen staen, en keert tot uwen doeck.
 Noch is 'er meerder hulp om leuye sucht te schouwen,
 Dat is, een kleynen hof ontrent het huys te bouwen:
 De lucht tot bloem-gewas, tot moes en ander kruyt
 Jaeght alle vuyl bejagh van quade lusten uyt.
 Wat is 'er in den tuyn, wat is 'er al te leeren,
 Waer door een reyne siel kan haren Schepper eeren?
 Wat wast 'er over al, wat groeyt 'er men ghkruyt
 Waer door een nutte vrucht in onsen boefem spruyt;
 Indiender iemant meynt dat eten, drinken, slapen,
 En anders niet te doen als ledigh sitten gapen,
 Het rechte leven is dat tot vernoegen leyt;
 Die heeft niet recht geleert wat leven is geseyt.
 Men segge wat men wil, des menschen beste dagen
 Bestaen in befigh sijn, in soete last te dragen,
 In niet te mogen doen. ontrent en goede saeck
 Daer vint een rappe siel voor al de beste smaek.
 Wat is 't doch van het lijf by wylen op te vollen,
 En weder overhant, wanneer het is geswollen,
 Te ruymen eenigh deel; indien men niet en doet
 Dat ons de siele wijst tot eenigh beter goet?
 Doen als de groote God aen Adam wilde geven
 Al wat 'er dienen mocht om wel te mogen leven,
 Al wat 'er noodigh was om met een soete vreught
 Te leyden tot gebruyck de krachten van de jeught,
 Hy gaf hem tot vermaeck een hof vol schoone boomen,
 Doch niet om leuy te sijn, en daer te sinnen droomen,
 Niet om alleen te sien het edel boom-gewas
 Niet om, gelijk een block te liggen in het gras;
 Maer om het schoon priël met eyger aen te bouwen,
 En daer in alle ding de Schepper aen te schouwen;
 „ Is seker, ledigh sijn en is geen ware rust,
 „ Een mensch die niet en doet, is sonder herte-lust.
 Wel leert dan, jonge vrou, u tot den hof gewonnen,
 Leert alderhande loof, leert alle vruchten kennen,
 Wint nut en heylsaem kruyt, wint alle seltsaem groen,
 En geef u kloecke jeught geduerigh iet te doen.
 Saeyt oock mer eygen hant, en leet de schoone bloemen
 Verdecken op de maet, en na de kunst noemen;
 Het dringt tot in de siel wanneer men recht bemerket
 Hoe konstigh overal de groote Schilder werckt.
 Doch bo: en alle ding behoort de man te leeten;
 Door enigh staegh bedrijf de sinnen op te wetten;
 Geen sucht tot leuyen aert, maer strenge beligheyt
 Is van den eersten af de mannen opgeleyt.
 De groote Schepper werckt, en dat van aller euewen,
 Hoe I kan des Heeren beel dan ledigh sitten geeuwen?
 Ick bidde, deftigh man, sijt kloek in u bedrijf;
 „ Een man die niet en doet, een plage voor het wijf.
 Wanneer het somtijts valt, dat u geen sware dingen
 En persen aen de borst, of aen den boefem dringen,
 Soo treet dan in den hof, en oeffent uwen geest,
 Jaeght leuyheyt uyt de siel, maer uwe tochten meest.
 Men vint in ouden tijt, en op den dagh van hyuden,
 Oock Princen van het lant negen tot de kruyden,

^b *Physices Christiana magni sunt fructus. Dei uim opera tanta, tam varia, tam mira, animo contemplantes & oculis intuentes ad summas Dei laudes concitantes & gratias agendas zelo & impetu rapiunt: Id quod etiam G. Sleno, quoniam uam profano philosopho, accidit. unde Physicen Theologo Christiano maxime uilem & necessarium scribit Augustinus. uia. Lamb. Dan eum de Physica Christiana.*

^c *Quid mirum? cum*

Presentem referat qualiter herba Deum.

⁴ *Ick meye Jonckvrou Johanna Coomans, gemenste huysvrouwe van de Heer Johan van der Meerfchen, Rentmeester van de Ed: Mo: Heeren Staten van Zeeland, die my met reden de Zeeufche Peerel noemen, vermits sy in gesfigheyt, netzigheyt, bescheidenheyt en meer andere deugden ooghschynuelicken uytvunt. Hortus saminis colendot expressa lege principis Tiraguell. uia. L. comub. 10.*

Genegen in den hof te winnen soet ge was,
 Daer eertijts al het volck maer harde vruchten las. *a*
 Leert mannen, by gevolgh, leerte alle vruchten enten,
 Leert op een wilden boom een beter appel prenten;
 Gaet wint de roode pers, de pruym gelijk een ey,
 Den vroegen abrikoek, de kriekien in de Mey:
 Verbetert alle fruyt, leert harde dooren-hagen
 Of dun-gewolde queen, of groote mispels dragen;
 Heeft iemand in het lant een vrucht van beter aert,
 Maeckt datje sijn gewas met u wo boomen paert. *b*
 't Is seker, sooje wilt op uwe saecken letten,
 Ghy kont op eenen boom verscheyde boomen setten,
 Hier appels vinnigh-groen gelijk het weeligh gras,
 Daer weder fachter aert gelijk het geele was;
 Hier fruyten, juyft gekelt gelijk de bolle wangen
 Die midden in de vorst met koude sijn bevangen,
 Daer vruchten schoon gheblooft, ghelijck een teere
 maegt
 Die van een geestigh quant ter eeren wort gevraecht:
 En elders wederom, al naje mooght begeeren,
 Of wrang en hard gewas van wrede winter-peeren,
 Of aerdigh somer-fruyt vol geur en soeten wijn,
 Soo dat een boom alleen u kan een boomgaert sijn. *c*
 Indienje dese kunst wilt neersigh onderhouwen,
 Gy sult ook met vermaek verkeerde tochten schouwen,
 Ghy sult ontuchtigh spel en alle vuyle lust
 Of drijven uyt den geest, of vinden uytgeblust:
 Het enten is van outs de menschen aengepriesen,
 Om van het liefde-mal bevrijt te mogen wesen,
 De Leeraer van de Min verheft 't wonder seer,
 Niet in de Minne-kunst, maer in de Tegen leer: *d*
 Hy raet dat ieder een, aen wie het ydel mallen
 Van liefdes dweperij in het hooft gevallen,
 Diraerdigh tijt-verdrijff sal nemen by der hant,
 Als tot een seker heyl van heeten minne-brant.
 Doch loot daer eenigh fruyt geen enten kan gedoogen,
 Soo steld u saecken aen om dat te mogen soogen;
 Laet eerst u taxken in, en set u boomken vast,
 Dog sehey't en nimmermeer voor dat het beyde wast. *e*
 Maer noyt en quam 'er iet soo nut in onse Landen,
 Soo dienligh, jonge vrou, voor reyne Iuffer-handen,
 Als enten met den bot; daer is 't al gemack,
 Daer komt geen rauwe saeg, geen beytel aen den tack;
 Daer hoeft men aen het was geen handen vuyl te maken,
 Geen slick of vette kley met vingers aen te raacken,
 Daer is geen koude lucht die in de leden snijt,
 Daer ruyst geen noorde-wint die in de wangen bijt;
 Siet als de gulde son kooft met den hont geseen,
 Dan is 't de rechte tijt debotten af te lesen,
 Te voegen aen het hout, dan is de rechte tijt
 Dat haer de schorffe pelt, en van den houte splijt. *f*
 Ick weet een werde Vrouw hier binnen dese mueren,
 Een licht, een gulde kraans van onse na-gebueren,
 Die voert een eygen naem genomen van den hof,
 En daer in scheptse vreught, niet sonder haren lof:

Daer heeftse menigh fruyt uyt alle vremde landen,
 Daer menigh aerd-gewas van alle verre stranden,
 Daer bloemen sonder naem, daer ongesperfen wijn,
 Gelijcker dickmael kooft gedreven van den Rijn;
 Daer speelt het geestigh nat met hondert water-sprongen,
 Daer teelt de gulde vlich, de Herten krijgen jongen:
 Wat dient 'er veel geseyt? daer is een volle schat,
 Een wout, een open velt, te midden in de stad.
 Vrienden weest gegroet; ghy leert de jonge vrouwen
 Met vlytigh huys-bedrijf de sinnen besigh houwen,
 Ghy leert de Zeeuche kult, hoe dat men overvloet,
 Hoe dat men eere selfs, en weelde dragen moet.
 Noch is 'er meerder vrucht in uwen hof te rapen,
 Indienj' ontrent de schors u niet en wilt vergaen;
 Hier is geen fruyt alleen dat op de tonge smaeckt,
 Maer iet dat vorder gaet en aen de siele raect:
 Geen ding en kan de mensch oyt voor de sinnen komen,
 Daer niet een nutte les kan worden uyt genomen;
 Het spreckt tot onsen geest, het klopt aen ons ge-
 moet,
 Al wat de wijse God hier op der aerden doet.
 De groote Schepper werckt met onvermoeyde krach-
 ten,
 Hy geeft den heeten dagh, en weder koele nachten,
 Hy draeyt den hemel om, en wickt het aertsche dal,
 Van dat de werelt stont, tot datse vallen sal:
 Soo lang de gulde son sal op der aerden stralen,
 En weder onder gaen, en in het water dalen,
 Soo lang als ebb' en vloet sal op en neder gaen,
 En dat het woeste Meyr sal wallen na de maen,
 Soo lang als eenigh mensch sal in de lente saeyen,
 En in den heeten oegst de rijpe vruchten maeyen,
 Het spinsel van den herst sal vliegen overal,
 En dat de strenge vorst het water binden sal,
 Soo lang de groene jeught sal wenschen om te spelen,
 Soo lang een rijper volck sal echte vruchten telen,
 Soo lang de soete vreught sal vloeyen uyt den wijn,
 Soo lange salder stof tot Godes eere sijn;
 Soo lange salder gront voor alle menschen wesen,
 Om sonder eenigh boeck van God te mogen lesen;
 Schoon iemand ledigh sit of wandelt in het groen,
 Noch kan hy besigh sijn, en groote saecken doen.
 Doorfoeckt het boom-gewas en alle kleyne bladers,
 Ghy vint een wonder net van hondert duysent aders;
 Siet my de planten aen met opgetogen sin,
 Daer woont een hoogh beleyt, daer lit een wonder in g
 God is in alle ding, sijn onbegrepe wercken
 Sijn door het oog te sien, en in den geest te merken;
 Een bies, een enkel loof, een gras, het minste kruyt
 Dat wijst den hemel aen, en roept den Schepper uyt.
 Ghy die tot u vermaeck gaet in het groene treden,
 Of door een soet bedrijf daer oeffent uwe leden,
 Heft vry de sinnen op, men vint 'er over al
 Dat u tot aen de sielen goede dienen sal: *b*
 Al wat wy met verdriet voor aerdsche dingen leeren,
 Dat moet hier, met het lijf, ter aerden weder keeren,
 Maer wat men God ter eer hier in de sielen prent,
 Dat wort noch voor de doot, noch door de doot ge-
 schent;

a *Habitaverunt Dii quogue sylvas; Salomon, Cyrus, Semiramis, Dioclesianus, & alii Principes viri vel herbaria & herbae strenue operam dederunt; & viri eximi Lobelinus & Clusius ad annum jam septuagesimum octidni studio intenti, necdum tamen satia-ri potuerunt: vide Syntagma herbarum doctissimi mercatoris Jacobi Colvi viri elegantissimi, qui Londini in medijs mercatorum occupationibus Musis litare, & ad celestia animam erigere non desinit.*

b *Hinc insinuat ab elegantioribus arborum adulteria nuncupata videmus.*
c *Plinius alibi memorat tam variis diversisque fructibus onustum quiddam Ilium, ut alio rama nuce, alio lacte, alio vero siccis, pyra, pumica denique malis ferret. d* *Venerit infusa, fac rannum rannu adoptet. Cic. Ovid. Rem. amor. e* *et Val. Port. Neapoli. de lib. 4. cap. 20. & seq.*
f *Vide exacte istam inferentem modum descriptum & laudatum per Joh. Bapt. Port. Neapoli. in villa sua lib. 2. cap. 20. hanc quidem, ut novum & nostrae seculi inventum, nobis obstrudere conati sunt, sed exacte eundem etiam antiqui cognovimus ex argumentis Portae descriptum.*

g *Physici Christiani, qui de rebus creatis agunt, sua dispositionis summam se referunt, ut verus ille Deus optimus maximus, qui caetera omnium auctore est, parvus & conditor agnoscat, laudetur, celebratur, desique colatur ardentiore, & magis timetur, profanti antem Physici ita de verum naturae dispartant, ut in istis rebus tanquam infimo gradibus & coram quadam vi, quae Naturam appellat, ari inferant, alius autem non aliter, neque ad Deum optimecum his tanquam scilicet intendunt. Denatus de Physica Christiana, cap. 4.*

h *Die nae den Heere vragen merken op alle dingh: Proverb. 28. 5.*

Dat sal tot allertijt ons aen de siele kleven,
 Oock naer het duyfter graf, oock in het eeuwigh leven,
 En, schoon dir groote Rond in duyften stucken viel,
 Noch sal de werde deught niet s'heyden vande siele.
 Wy sijn hier niet gesint ten breedsten uyt te meten
 De deughden van den hof; die wijse lieden weten:
 Ons wit is anders nier, als met een kort beflagh
 Te toonen wat de geest in hoven plucken magh.
 Indien ghy komt gegaen daer uwe bloemen wassen,
 Wat ding en is 'er niet de siele toe te passen?
 Of schoon van alle kant de koude winter bijt,
 Noch siet men in de sneeu den heeten Aconijr;
 Noch siet men evenwel de moeder-naeckte bloemen
 Haer geven in de lucht, en uyt 'er aerden koemen;
 „Wat beelt dir anders uyt, als dat de ware deught
 „Vint blyfchap in de pijn, en uyt het lyden vreught?
 Indien ghy op het velt siet met de voeten treden
 Den groenen Camomil, en acht het tegen reden,
 Berisft den planter niet; maer staet een weynigh stil,
 En let in u gemoet waer dat 'et henen wil:
 Ghy sult in korten tijtten vollen konnen mercken
 Dat leet en ongemack die Plante konnen stercken,
 En dat van stonden aen het onderdruckte kruyt
 Geeft aengenaemer reuck, en vry al beter spruyt.
 Brengt dit aen u gemoet wanneer het bitter lyden
 U druckt aen alle kant, en vordert om te strijden;
 Ghy sult ten lesten sien, oock in het swaer verdriet,
 Dat God u liefde toont en soete gunste biet:
 Hy kent tot aen de gront den aert van alle luyden,
 Gelijck een hovenier de krachten van de kruyden,
 Hy weer dat als her vlees met smerte wort belast,
 De geest dan evenwel in meerder grotte wast.
 Indien ghy pluckt de vrucht in Persen eerst gesen,
 En siet dan hoe het fruyt een herte schijnt te wesen,
 En't blad' gelijk een tong, so tracht, vriendinne, tracht
 Dat beyde tong en hert sy over een gebracht.
 Indiender iemant saeyt, het saet dat schijnt verloren;
 Men siet 'et evenwel als op een nieu geboren,
 Men siet 'et naderhant, al schijnt het schoen vergaen,
 Injeught, in nieuwe kracht, in volle lovers staen.
 Wie, als hy dit bemerckt, en falder niet gelooven
 Dat, schoon de bleeke doot den mensche komt berooven
 Van dit uytwendigh beelt, hy des al niertemin
 Sal rijfen uyt 'et stof, en leven met gewin?
 Wy sien het slechste saet als van de doot verwecken,
 Verryfen, weder sijn, en na den hemel strecken,
 Wy sien het menighmael; wy sien hoe alle kruyt,
 Oock naer het rotten, leeft, en uyt 'er aerden spruyt:
 Hoe kan doch Godes beelt in alle deelen sterven,
 Verdwinen, gaen te niet, en in de gront bederven,
 Daer nietigh aerd-gewas komt uyt het dorre stof,
 En wort van nieuwen aen een ciersel van den hof?
 Neen. God en sal den mensche niet ewigh laten slapen,
 Het is voor hem gemaect al wat 'er is geschapen:
 Betrout dan, droeve siele, betrout op uwen God,
 De mensch rijft weder op, al is het lijf verrot.
 Wanneer men boomen int, en dat men van de sijden
 Plagh met een staele bijl de tacken af te snijden,
 Op dat her jeughdigh s'apen al het innigh vocht
 De nieuwe schoot allen t'ont voefel dienen mocht,
 Peynst dan op uwen fant, peynst dan u voorigh wesen,
 Peynst dat het los gewaey, uyt uwe jeught geseen,
 Dient af te sijn gesnoeyt, op dat u beste sucht
 Mocht waicken van het hout, en kleven aen de vrucht.
 De boom, wiens bloedigh fruyt oock heden kan betoonen
 Hoe dat het blinde Kint sijn jongers plagh te loonen,

Kan los en haestigh volck als wijfen met 'er hant,
 Dat los en haestigh sijn is enckel onverstant.
 Al is het gantsche velt met bloemen overgoten, *b*
 En dat schier al het wout nu botten heeft gefchoten,
 Dit hout wort evenwel tot groeyen niet geneyght,
 Soo lang als ons de lucht met sturee vlagen dreyght;
 Maer als de noortfche drift ten lesten is geseten;
 De koude wegh gejaeght, de winter afgesleten,
 Dan maect de boom ge waey met so een snellen spoet,
 Dat sy oock met geluyt haer botten open doet.
 Leert hier, o rouwe jeught, leert alle domme sinnen,
 Niet doen, als na beraet, niet in der haest beginnen,
 Dit hout schijnt of het sprak; Bedaert, o vrient, bedaert
 Tot dat men heeft gesien hoe dat een ander vaert:
 Leert war 'er is te doen met rijpheyte overdencken,
 En wat 'er in het werck u soude mogen krencken;
 Maer, als dan eens het stuck is lang genoegh bedacht,
 Soo maect dat u besluyt sy spoedigh uyt-gewracht.
 My dunckt het is genoegh, wie kan het al beduyden
 Wat leere dat 'er schuyt in boomen en in kruyden?
 Ick vinde goede stof, die ons de siele bout,
 Oock in het woeste velt, oock in het dichte wout:
 Het weynigh hier geseyt dat kan den wegh bereyden
 Om yder dien het lust hier dieper in te leyden;
 Wel aen dan, geestigh volck, neemt acht op uwen tijt,
 En hebt een besigh hert wanneer ghy ledigh sijt.
 Hier raed' ick onse vrou haer doch te wil en pijn
 Te maecten voor het huys gemeene (e) medecijnen,
 Te queecken in den hof Tijm, Botris, Alsem, Ruyt,
 Endivy Cicorey, en ander heylsaem kruyt.
 Een mensch, die dertigh jaer op aerden heeft versleten,
 Behoort tot sijn behoef ten minsten dit te weten,
 Hoe dat hy sijn gebreck, sijn plichtig ongeval
 Door raet en eygen hulpe rechte brengen sal.
 Al die in goeden ernst op hare saecken letten,
 Ontdecken met 'er tijt bequame keucken-wetten,
 Waer door een yder mensche sijn eyge leden stijft
 En menigh ongemack uyt sijnen huysfe drijft.
 Ey lieve! waarom niet een yder weet te loopen
 De Gantsche weerelt deur, om iet te mogen koopen
 Dat hem en sijn gesint ten goede dienen kan,
 Besiet, een leuyaert selfs is hier een dapper man.
 Een yder is begaen, en spant de gantsche sinnen,
 Om goet tot sijn gebruyck, om gelt te mogen winnen?
 „Maer wat is van het goet, of van het loofse gelt
 „Indien een droeve koorts uw siecke leden quelt?
 Wat voordeel kan het sijn te soecken, wroeten, delven,
 Soo niemant draeyt een oogh ontrent sijn eygen selven?
 „De siel dient eerst besorghet, en dan het swacke lijf,
 „En sonder dese twee is gelt maer ongerijf.
 Siet al de dieren aen die in de bosschen leven,
 Die swemmen in der zee, die in der hooghte siveyen,
 Al schijnt haer wesen dom en onvernuft te sijn,
 Een yder is nochtans sijn eygen medecin.
 Sy weten heylsaem kruyt te plucken uyt de weyen,
 En uyt het dorre fant, en uyt de groene meyen;
 Sy weten over al te vinden haer gerijf,
 En alle quade sucht te jagen uyt 'et lijf:
 Het velt, het gantsche bosch is haer aprekers winckel;
 Een Draeck gebruykt latou, een slange groenen vinckel,

b Op het wassen van den moerbesly boom, dese is de lesse van alle de Fruyt-boomen die blidren krijzels, als niet gewoon sijnde te botten dan als de winter sekerlicke noort is.
c Neque vero nullum est velim arti se medica doctore, neque sibi nimis hac iure fidere. frequenibus & paucis quiddam morbis suadeo ut meclior sorit, ut ruffi, distillationibus. &c. sangue peritiam dicit prius ex usu aliarum prudentium maximarum, ex libello aliquo fatili ea de re conscripto, in quibus ex magnis & accuratis medicorum voluminibus. Putes de Christ. sam. lib. 2, cap. quando regendum sit dem

Een Draeck, als hem de krop met slijm is overlact;
 Een Slang, als haer de mos ontrent de leden wast. *a*
 Wanneer de wilde Geyt veul wonden heeft ontfangen,
 Soo dat de schichten selfs haer in de leden hangen,
 Sy plukt maer groë poley, en door het machtig kruyt
 Soo vallen met 'er daer de losse pylen uyt. *b*
 Het Zee-peert, als het queelt koomt na de koele beken
 Engaet hem aen het riet een ader open steken;
 De Schild-pad, door vergif tot aen de doot gewont,
 Eet maer een weynigh keul, en wort 'er door gefont. *c*
 Den Arant kent een steen die opent hem de nieren, *d*
 De Kraye schuert de maegh met wilde lauwerieren,
 De Kraen, als haer de borst met gal beladen is,
 Soeckt flux en vint behulp ontrent het jonge lis. *e*
 Waer yft 'er iemand meer? siet hon den en het vercken,
 Die konnen heylsaem kruyt tot hare siecken mercken,
 Men hoort 'et alle daegh, het gras voor hun bequaem
 Dat heeft door haer gebruyk, en hout eë vastē naem. *f*
 Siet my de Paddle selfs, die van de Spin gefeeken
 Koomt tot het open blat van wegerbree geweken,
 Daer vintfe fckerheyl. *g* Siet ick en weet niet wat,
 Het kent sijn eygen sal, sijn eygen herte-blad,
 Hoe dom is menigh mensch, hy wandelt op de velden,
 Die God in yder loof, in alle boomen melden,
 In hy en kent 'er geen; hy, die het wonder siet,
 En prijft noch even wel den grooten Schepper niet.
 Ick sal noch vorder gaen, en met 'er daer bewijfen
 Dat oock het woeste bosch hier over is te prijfen;
 Dat aen de planten selften vollen is bekend,
 En wat haer dienstigh is, en wat de wortel schent.
 Al die van over lang na vreemde kruyden spoorden
 Vernamen in het wout een soorte van kauwoorden,
 Een wonderbaer gewas, dat om sijn vreemden aert
 Noch heden aen den dagh in hoven is bewaert:
 Indien men aen het kruyt te midden in den velde
 Hier oly in een vat, daer regen-water stelde,
 Men sach in korter stont aen yder groene schoot,
 Wat vocht de Plante socht, en watfe weder vloot.
 Men sagh aen alle kant haer rancken neder buygen,
 Ontrent het hemels nat, om daer te liggen fuygen,
 Men sagh in tegendeel dat sy niet enen tack
 Ontrent het vet en bragt noch aen het smout en stack;
 Doch soo het gele vocht haer naerder quam te prangen,
 Soo liefte metter daer haer droeve krullen hangen;
 En soo daer enigh smeer quam aen het veyle kruyt,
 Soo queeld' het met 'er daer, en ging ten lesten uyt.
 Onoyt begrepen God! na weerde noyt gepresen,
 Men liet aen alle kant, men taft dijn eeuigh wesen,
 Het Wilt door al het velt, to aen het domste beest,
 Ja leven-loos gewas is wijs door uwen geest:
 Wy sien hoe dijne gunst nu soo veel dy sent jaren
 De vogels in de lucht, de visschen kan bewaren,
 Kan weeren uyt het wout verdriet en ongeval;
 En siet! du achst den mensch noch ver'e boven al;
 Wy stellen aen den Heer en ons, en alle faecken,
 Hy sal het voor gewis ten alderbesten maecten
 Met sijn verkokten volck. Is God u toeverlaet,
 En vreesft u geen bederf, oock als het qualick gaet.
 Wel kan het woeste bosch sijn eygen quael genesen,
 Hoe kan dan eenig mensch hier in na-latigh wesen?

Waerom sal hier het wijfhaer dienst niet brengen in
 Ten godde van deman, en van het huys-gefin?
 Ick bidde, wijfe Vrouw, en acht dit geenlins ichande,
 Het wort in u vereyft by luyden van verstande
 Als tot een noodigh ampt, om dat de medecijn
 Om yder kleyn geval niet dient gemocyt te sijn. *b*
 Hier kan het Rooms gebruyck de vrouwen in verstercken,
 Daer wert de deur gefmeert met reufel van een vercken,
 Ter komste van de bruyt? en, na dat yder raemt,
 Soos het echte wijf na desen plicht genaemt. *i*
 Dit was gelijk een les de vrouwen voor gelesen,
 Dat sy een heylsaem ding in huys behoort te wesen,
 Dat sy moet voor den man, voor kint, en boden sijn
 Een troost in alle quael, een staeghe medecijn.
 Wel leert het out gebruyck in uwe jonge dagen,
 Leert meer in uwen hof als ooggen-lust bejagen;
 En wint geen moes allen dat tot de keucken past,
 Maer plant oock ander kruyt, dat voor de sieken wast:
 Hebt eenigh kleyn vertrek daer voor de kinder-qualen
 Sijn wortels, nutte sal, sijn poeyers uyt te halen;
 En al wat daer behoef dat maect door eygen vlijt,
 Het sal u menighmael bekorten uwen tijt.
 Hebt daer wat dienstigh is om 't lijf te mogen ruymen,
 Hebt fuycker voor den hoest, en voor de taeye sluymen,
 Hebt sap en krachtigh vocht tot alderley gebruyck,
 En voor een wacke maegh, en voor een harden buyck.
 Is iemand wat te vast door hitte toe gefloren,
 Soo dat de gangen staen, en niet en willen vloten,
 Gaet koockt hem voor salaer de toppen van de vlier,
 Dat maect een open lijf, en bluft het innigh vier.
 Wort iemand dunne slijm te veerdigh afgedreven,
 Soo dient hem ander kruyt te worden ingeeven,
 Neemt vocht in dit geval van wegerbree gemaect,
 Of vleys van malfse queen, daer na de jonkheyt haect,
 Indiender eenigh kint een buyle koomt te vallen,
 Neemt oly van de roos, hier dient licht boven allen;
 Of soo misfchien de meyt haer aen den vyere brant,
 Hebt krijt van stonden aen, hebt oly by der hant:
 Koomt iemand aen de scheen een open gat te flooten,
 Soo laet hem flux het been van alle deckfel blooten,
 En voeght dan op de wond een dorren Eyckenblad
 Te voren lauw gemaect en in de wijn gebadt. *l*
 Wort iemand van het huys door korten aengeftreden,
 Of voelt hy grooten brant in al de binne-leeden,
 Sied Queeken, Porceleyn, en wilde Cichorey,
 Een dranck geduerigh nut, doch best ontrent de Mey.
 Is iemand aen het hert en in de maegh gequollen,
 Of van de binne-worm verdrietigh opgefvolllen,
 Leght plaetsters open buyck gemaect van osse-gal,
 Dat heelt in korten tijt het droevigh ongeval.
 Verneemt men eenigh kint geneyght tot quade stuypen,
 Die uyt een vochtigh breyn op al de ledendruppen,
 Gebruyckt de groene ruyt, en wortels van peöen,
 Dat sal in korten tijt geen kleyne bare doen.
 Waer sal dees moede pen noch vorder heenen dwalen?
 Een kint, ellendigh dier, heeft duyfent vreemde qualen:

a Vid. ad haec Plin. & Polyd. Virg. loc. citat.
b De Fameo vid. Plin. lib. 8. cap. 23. Aelian. l. 1. de Var. hist. Cic. 2. de natur. Deor. Vogel. 12. Aeneid. nonilia foris incognita capris.
c Ibid.
d De variis. Aetia genitibus vid. Plin. lib. 36. cap. 21.
e Maltu bryngfiuude apud Portum Neapol. de mang. natural.
f Van het konde, gras en vercken-gras siet Deodonno in sijn Kruys-boeck.
g Siet Hendii Meiff-schens in de 2. gang. Buyten-hof.

h Ick hebbe gemercks dat veel van de treffelichste Schryvers van onse en andere Landen desen plicht van alle besette vrouwen, als een noodigh huys-behulp, hebben afgevoerd, en daarom soo en gelieve niem tot 'wreem te vinden dat wy hier onse vrouwe daer mede belassen. Siet hier van Joach. Camerac. Histor. obser. Cent. 1. cap. 52. Ludov. Vir. lib. 2. de Chrif. fam. cop. quomod. agend. domi. Erasmi. in epist. de Christian. matris. & scerualium Samaritanum poetam Guillelm. lib. 3. de Pedatrophia.
i Vsoo, quasi usor ab ingenio.
k Exat utilis libellus D. Escharii Rodionis Medici de morbis atque curis infantium, quem ad hanc rem lectur. studiosus consulat, non hic quaedam usi conspecta, exen phlegmatia, in usum quotidianum levari impertitur.
l Te weten lect-wijn op het eyer lauw gemaect.

Ey! siet wat is de mensch: niet een soo kleynen lit
Daer in tot onsen druck niet eenigh hinder fit.
Gact, jonge moeder, gact by wijse na-gebueren,
En vraght in rechten ernst naar alle nutte kueren;
Verneemt van ieder een die kinders heeft gevoed,
Hoe dat een jonge vrou haer kinders queecken moect.
Doch wilt u kleyn vertreck alleen geen winckel maken
Van alle bitter kruyt, daer af de kinders braken;
Maer hebt oock even daer iet voor een teeren mont,
Daer mede ghy een kint by wijlen payen kont.
Maectt quee-vleys root en wit, maectt alle confituren,
En sied de suycker lang, soo kanse beter dueren,
Leght ocker-noten in, en proeffte mer de spel,
Want in het soete vocht en dient geen harde schel.
Maectt aengenaem beslagh van ingelycde kriecken,
Gerechten voor den lust van alle teere siecken,
Leght persen in syroop, en wint morelle wijn,
Die kan u koelen dranc in heete koortsen sijn.
Bereyt, wanneer het dient, provincy-roos-conserven,
En ander druyve-moes, dat niet en kan bederven,
Maectt vlier-en-roos-en-look-en-goude-bloem-azijn,
En klaert het dapper nat in heete sonne-schijn.
Treckt water uyt de roos, en alle groene kruyden,
En deylt 'et altemael oock aen de vreemde luyden,
Wat u de rijckdom geeft, of wat de kunst baert,
En is niet om alleen voor u te sijn gespaert:
Geeft ieder die het eyft, verdeelt u milde gaven,
En wilt 'er menighmael een siecken mede laven;
Te geven daer het dient, dat is het rechte wit,
Van al dat iemant kan, of eenigh mensch besit.
Maer schoon ghy dikmael proeft aen veelerhande luyde
De deught van uwe salf, de machten van de kruyden,
Noch slaet het oogge niet op uwen mengel-pot,
Maer op den hemel selfs, en op den grooten Godt.
De meester is het tuygh, de middels sijn de drancken;
Maer God, en sijne gunst, is boven al te danken:
Al wie in dit geval op konst of meester siet,
En geeft, gelijk het dient, aen God sijn eere niet. *a*
Ghy weet, geen Christen mensch en salder oyt vergeten
Te roepen tot den Heer, te bidden voor den eten;
Soo dient dan des te meer aen God te sijn gepeylt
Wanneer u krank gestelt gesonde leden eyft.
Ghy, die gewissen troost wilt uyt de drancken suygen,
Wilt boven alle ding voor uwen Schepper buygen,
En roepen sijnnen naem; hy is die in het kruyt
Den rijcken seggen stort, en nutte gaven sluyt;
Hy is die aen het vee, die aen de jonge hinden
Leert heylsaem voeder sijn, leert haren balsem vinden;
Hy, die van boven geeft gesontheit aen den vis,
Of door het gulle riet, of uyt het groene lis:
Hy is die aen den mensch vernieut het innigh wesen,
En niemant, sonder hem, en kander oyt gesehen;
Hy is die aen het wout verleent een machtigh saet,
En buyten sijn behulp en vint 'er niemant baet.
Doch hoe de saecken gaen, en laet u noyt verlangen
Na menschen die het volck ontrent de leden hangen
Iet icken weet niet wat, geschreven, of geprent,
In ongeboren leer, in maeghde-parkement,
In ander vrecmt beslagh. *b* en laet u niet bewegen
Te soecken uwen troost, te stellen uwen segen
In eenigh guchel-spel bedacht tot uwen spot:
„Noyt koomt 'er eenigh nut uyt woorden sonder slot.

a Dit was de sonde van den Konink *Alia*, 2 Cron. 16. 12.

b Rechte dinnuntur a scriptoribus amuleta que characteres, figura, vel confelatione, non vi naturali operari dicuntur. Vid. Johan Gerard. Doct. Ienens. tractat. de conjig. 662. Item M. 12. Del Rio magicar. Disquis. lib. 1. cap. 3. & 4. quest. 3. Daniam Tract. de fortiori. cap. 6.

Het is een rechte wech tot onbekende goden,
Dat aen het Christen volck ten hooghten is verboden
Vermijd dan dit bedrogh, want God en segent niet
Wat tegen sijn bevel, en sonder gront geschiet.
En schoon het soo geveel dat buyten alle reden
Ghy vould' uyt dit bejagh u beter aen de leden,
Soo stelt noch echter vast dat uyt de snode vont
De siele wort gequetst, al is het lijf gefont. *d*
Sal ick hier verder gaen, en by geschrifte setten
Hoe dat ons jonge vrou haer wangen sal blanketten
Met eenigh selzaam kruyt of door een diebbaer gom
O neen, vriendinne, neen; ick waer my liever stom
k En wil niet dat het wijff sal haren man bedriegen,
Noch door een loosen schijn voor al de werelt liegen;
Ghy, weest maer datje sijn; daer is geen echte man
Die smeer, die klallery, die slijm behagen kan.
Ghy, wilt u jeughdigh lijf mer geen blanketfel strijcken,
Noch uyt een sotte waen na vreemde kruyden rijcken,
Die anders pooght te sijn als God haer heeft gemaect,
Die is van dwafe pracht of vuyle lust geraect. *f*
Soo moet dan onse vrou de macht der kruyden leeren,
Voor eerst, om haren God hier in te mogen eeren,
Dan om een eygen kint of eenigh ander vrient,
Te geven dat de maegh of borst of lever dient:
Maer boven alle ding soo moeten echte vrouwen
Ten dienste van de mans de kunst veerdigh houwen,
Ia vry al verder gaen. de trouw en haer verbant
En eyft geen bloote salf, maer oock een eygen hant.
Wort dan u weerde vrient besocht met siecke leden,
Seght, Hier is Godes hant, en voeght u na de reden;
Hier is nu rechte stof, waer uyt ghy toonen kont
Dat jae u reyne sucht gaet dieper als de mont:
Noch vintmen evenwel niet selden vreemde wijven
Die, oock in dit geval, haer ouden handel drijven,
Die soecken hun vermaeck, en gaen oock uyt te gast
Al is haer weerden vrient met smerten overlaf:
Men sietsfe voor de deur, en schier op alle straten,
Men vintfe by het volck in weelden uytgelaten;
Maer hoe doch kan het lijf tot vreugde veerdigh sijn,
Wanneer het opper-deel is midden in de pijn?

DAer is een feker vijft, die, als hy wot gevangen,
Gevoelt sijn trouwe gaey aen sijne vinnen hangen,
Die blijft 'er aen gevelt, en suckelt hieren daer,
Nae dat de vischer treckt haer lieve wederpaer;
De vischer is verbaelt, en seyt, wat vreemder saecken!
De visch is buyten dwang, en laet hem efter raecten;
Maer vischer, dit en koomt niet van u kloeck bedrieff,
Maer uyt een rechte sucht van man en echte wijf:
Het visje, datje siet, dat quijt hem na vermogen,
Om van sijn met-geselniet af te sijn getogen;
Het voeght hem by den man, en wort sijn deel-geuoot
In droef heyt, in gevaer, ja midden in de doot.

c Het ware Godt overlaten en tot Beelzebub den god van Ekron gezaen, gelijk *Abraha's* dede, 2 Reg. 1. 2.

d Reste de hujusmodi Danaus: Eriam si istorum auxilium, inquit, aliquando restitit, feliciter succurrit, tamen illud fugiendum est: Dei enim praeceptum potius spectandum est, qui nos quocunque de causa ad fortioris ire vetat.
Deut. 18. 10. Quid enim aliud agit ex via Satan, quam ut nos a veri Dei metu abducat, ad se autem traducat? nam quidquid auxiliabatur accipimus ut corporibus nostris medeamur, cedis in ammiratum nostrarum pestem ac periculum deinde ea non ex successu, sed ex Dei procepto sibi statuimus; nam & qui furatus est, saepe laetatur vitio, nec tamen ideo probandum est furum. *Tractatu de Sortariis* cap. 6.

e *Vultus pius, animus sanctus.*
f *Eubelstenmuler Christiana, si naturam cogit in decorum. Hieron.*
Quanta amentia est efficiendi mutare naturae, piusnam quare? August.
Deleis piusnam Dei, nullius, si solum naturalis candore oblectiss. Ambros.
Sed & Eherici in sacrae mulierculas inveniunt, & inter eos non tantum Philo-
sophi, sed & Poetae, vnde egregie hoc tractantem Cameracensem in meditatione. Historici cent. 1. cap. 10. Iovis lib. 1 de Christi. f. m. cap. de ornament.

Die sich in onsen tijt het varen onderwinden
 Vertellen darfe volck in verre landen vinden,
 Daer ieder echte wijf soo vast is aen de man
 Dat oock de bleecke doot haer geenfins fcheyden kan;

Want als'er iemand sterft, soo komen alle vrouwen
 By hem die nu verscheyt te voeren onderhouwen,
 En twisten onder een, wie uyt het lief getal
 Den dooden in het graf gefelschap houden sal;

De lieffte maer alleen, de lieffte kan verwerven
 By hem te mogen sijn, met hem te mogen steruen,
 Die gaet dan soo geciert, soo lustigh na de vlam,
 Als of te tot de vreught van hare bruyloft quam. *a*
 En wil niet dat de vrou, gelijk in dese landen,
 Salkleven aen den man om neven hem te branden;
 Neen, dat is niet gemeent, ick geve maer bevel
 Dat ieder sy beweeght met haren bed-gefel;
 Dat ieder echte wijf sal hare weelde t'remmen
 Als haren bed-geuoet benaude prangen klemmen;
 Waer twee gelieven sijn vereenicht in de trouw,
 Daer is gemene vreught, daer is gemeene rouw.
 Ghy, laet den lossen hoop van onbedachte wijuen
 By sieckte van de man haer oude rancken drijven,
 En schoon al Griet en Trijn maer om haer jeugde
 peyst,
 Ghy, stelt u faecken aen na trou en reden eyst;
 Ghy, set u voor het bed om sijn verdriet te breken,
 Of door een soet onthael, of met bevaligh spreken,
 Ghy, reyckt hem water toe, wanneer hy waest en
 spoelt,
 Ghy, schenckt hem eenigh sap dat hem de lever koelt,
 Ghy, stelt u vlytigh aen om dit en gint te langan,
 Ghy, droogt den heeten damp van sijn besweete wangen,
 Ghy, als hy light en woelt soo deekt sijn naeckte lijf,
 En weeft hem over al een trouw en handigh wijf.
 Ghy, toont, door u beleyt, dar alle schrijers dwalen
 Die gantsch het vrouw-behulp besluuten in de palen

Van bed' en kinder-queeck, en seggen dat de man
 Geen nut, als dat alleen, van vrouwen trecken kan; *b*
 Ghy, wederlegt het volck dat, uyt versufte droomen,
 De vrouwen vergelijckt met sachte vyge-boomen,
 Die soet gesuyckert sijn, doch niet als in de vrucht,
 Want al haer vorder sap is maer een wrange suct. *c*
 Ghy, toont dat van de vrou meer baten sijn te rapen,
 Als in haer teeren arm een nacht te mogen slapen;
 Ghy, toont aen uwen man, dat niet alleen het kint
 Maer dat de vader selfs aen u een steunfel viint.
 O al te slappen volck, en rechte pimpel-meefen
 Die by een liecken man de sware luchten vreefen!
 Al waer men quaden reuck en ander vuyl ontstiet,
 Daer is de rechte suct van echte liefde niet.
 Dan iemant sal mischien hier tegen komen seggen,
 Dat siecke lieden dienst niet op is te leggen
 Als aen het dienstbaer volck, en van de minste slagh,
 En niet die haer behulp met gelt versetten magh.
 Maer hoe! sal dan het wijf haer in de jeught vermayen,
 Of als de jonckhet licht met haren man laveyen?
 En, soo een droeve koorts hem in het bedde leyt,
 Dan roepen om de knecht, of loopen om de meyt?
 Neen, dat is ongerijmt. gewis de ware vrouwen
 Die hebben haer beroep hier beter onderhouwen,
 Besiet de grootste selfs: de Vorst Themistocles
 Ontsing van sijn gemael in sieckte sijn getes. *d*

a Id etiam feminis olim in Thracia moris Herod. lib. 5. Mela lib. 2. Siet hier van een seluame bescrijvinge by Mich. de la Montagne liv. 2. des Ellais, cap. 19. in fin. Siet by den seluen bysondere exempelē van andere vrouwen die uyt enkele liefde voor hebben genomen om benevens haren man te steruen, liv. 2. cap. de trois bonnes femmes. Siet gelijcke exempelē by Simon Goulart, tom. 2. des Histories admirables & memorables de nostre temps chap. de l'amitiē conjugale.

b Putant quidem, inter quos est Bellarminus, verba illa faciamus ei adiutorium, non recte intelligi nisi de adiutorio ad preparandam & educandam sobolem. Non, inquit, ulla in re viri egent adiutorio feminarum nisi in parienda & educanda prole, in aliis rebus melius viri viris opuluntur.
c Feminam quidam fca arbori comparant, quae fructu quidem dulcis & jucunda est, in aliis omnibus vero sapore ingrato. Dinet. Hieroglyph. lib. 2. cap. des Figes.
d Antu, inquit Fives, nobilior uxore Themistocles Athenarum, imò Graeciae principis, quae sola ferè marito in adversa valetudine ministravit? nobilior Regina illa Britanniae, quae vulnus exuist mariti? cap. quemodo se erga maritum habeat liv. 2. de Christi. Jam.

46
 Stratonica wel eer een weerde Koninginne
 Heeft haren ouden heer, uyt onbevynsde minne,
 In krankten bygestaen, gehcven, neer-geleyt,
 En veel met eygen hant hem spijse toebereyt. *a*
 By 't oud' Romeynsche volck daer wert 'et dwers geno-
 men

Indien een echte wijf liet vreemde lieden komen
 Ontrent een siecken man: die last, die soete last
 Was maer de vrouw alleen, geen slave toegepast. *b*
 Wy vinden over al dat aen de siecke lieden
 Niet, als met onderscheyt, sijn diensten aen te bieden,
 Wien is 'et niet bewuft, hoe veel het ieder schilt
 Een vrient by hem te sien, of dien hy niet en wilt?

De koorts is wonder vijs; het sijn bekende saecken
 Dat aen een siecken mont geen spijse plagh te smaecten
 Als die te rechter tijt wert vlytigh aengedient
 Of by een lieve vrouw, of by een weerden vrient. *c*
 En waerom sal de man hier trooft en steunsel eyssen
 Of van een vreemden knecht, of van een stoffig meysen?

Is 't billick dat het wijf door gelt haer plichten houd,
 Soo heeft de man het gelt, en niet het wijf, getrouwt.
 Wat dient 'er veel geseyt, of veel te sijn gelesen?
 Ontfangt een korte les, die moet u regel wesen;
 Weet dat een echte wijf geen man ontseffen moet
 Iet dat een billick mensch sijn eygen lichaem doet:

Wat iemant stelt te werck ontrent sijn eygen leden,
 Dat moet een echte vrouw aen haren man besteden,
 Ey, lieve, waerom niet? gewis het echte wijf
 Dat is met haren man gelijk een eenigh lijf.
 Ghy mannen niettemin, en druckt de teere dieren
 Niet door een vinnigh recht, maer leert de swacke vierē;

a Hæc illa fuit Dejotari Regis Galatarum uxor, que cum adversa valetudine strerilis facta esset, marito ipsa persuasit ut Elestra cubiculari ministra, moribus & forma pariter insigni, uteretur, id quod cum Rex fecisset, & filios aliquot ex ea procreasset, eos post viri mortem non aliter quam suos habuit, & in regno succedere permisit. Fulgos. l. 6. c. 7.
b Vid. Proem loc. supr. dicto, ubi valde celebrat Claram quandam Valduram, que juvenis & formosissima marito fœoso mirum quam præstiterit ministeria.
c Apud præcos illos populos etiam Regi uxor sua coquebat cibaria, ut scribit Herodot. lib. 8. non multo ante fm. vid. Tirag. ad leg. connub. 1. num. 27.

Hoewel u gicht, of koorts, of ander sieckte quelt,
 Siet datj' haer trouw behulp niet al te laeghen stelt.
 Men vint gestrengde mans, die boven alle reden
 De vrouwen lastigh sijn, die nimmer sijn te vreden
 Wat oock een vlytigh wijf met alle krachten doet,
 Soo verre gaet den waen van haren overmoet;
 Ey vrienden! niet alsoo; leert alle sinnen voegen
 Na dat de reden eyst, en laet u vergenoegen
 Indiender eenigh ding kan werden ytgerecht
 Of door een snege meyt, of door een trouwen knecht.
 De stoffe tot de vrou is van den man gekomen,
 Niet uyt het leeghte deel, niet van het hoofd geno-
 men,

En teycken dat het wijf haer noyt verheffen moet,
 Maer ester niet en dient getreden met den voet;
 De stoffe van de vrou is midden uyt de leden.
 Ghy, heerst dan met bescheyt, en niet als na de reden,
 Gebruyckt geen lieve vrou tot alle kleyn bedrijf,
 Sy is uw bed-genoot, en niet u vuyl-jongwif. *d*

d An uxor vilis quæque ministeria, exempli gratia, pedes lavare, & similia ma-
 rito prestare teneatur. dissepantes inter sese auctores invenias: distinguunt quidam
 inter feminas nobiles, & viliores; nobilibus fordida ista à maritis imperari non de-
 bere, cum decori ipsi futurum sint, statuentes arg. l. interdum. ff. de oper. libert. de
 plebeis aliter iudicant. ita Pavorrit. Felin. Dec. & inter Theologos Baptista citat.
 à Tiracell. in l. 1. connub. num. 27. his non ad stipulator Bald in l. uxorem
 col. 3. C. de Condit. infer. & Barba. in addition. idque ea ratione quod conditio
 ereditoris propter debitoris nobilitatem deterior fieri non debeat. Ego miratus (salvo
 meliori iudicio) ob reverentiam matrimonii cum thori consorte agendum censet;
 uxorem enim amoris & societatis, non servitii nomen esse, recte dictum puto à Beck.
 lib. 4. de testam. conjug. cap. 2. num. 3. Et morosis istis cum Chrysostomo dictum
 velius, non ancillam sortitus es, sed uxorem; gubernatorem te Deus esse voluit infir-
 mioris sexus, non tyrannum. Hexem. lib. 5. cap. 7.

Nec in contrarium me movent verba Apostoli Eph. 5. 22. Uxores propriis
 viris subicite vos ut Domino, que tametsi Hieronymus in eum accipiat sensum,
 ac si Apostolus uxorem ita subicite voluisset viro, quemadmodum ancilla subdita
 est Domino suo; malim tamen cum Erasmo verba ista referre ad Dominum Chris-
 tum, ut sit sensus, Uxorem mergeram marito, non tam homini sese submittere
 quam Domino, cuius vice in geri maritus, & cui Dominus uxorem vult esse sub-
 ditam; nam aliter si Paulus sensisset, procul dubio dixisset; uxores subicite vos pro-
 priis viris, ut dominis: nam & ante dixerat subicite invicem estote in timore
 Christi, & paulo post, servi obedite dominis carnalibus cum timore ac tre-
 more, sicut Christo. Suedæam itaque conjugii ut parcat, quoad fieri potest,
 præsertim in rebus que æque commode pro famulum sive ancillam aliquam fidelem
 expendi possunt: cohabitare ipsi (inquit Apostolus) secundum scientiam, quasi
 infirmiori vasculo impertientes bonorem, tanquam coheredibus gratia vite, ut ora-
 tiones vestra non impediatur.

H O U W E L Y C K S

V Y F D E D E E L.

M O E D E R.

Wefende derde Deel van het

C H R I S T E L Y C K

H U Y S - W Y F.

Genes. 1. vers. 27, 28.

God schiep den mensche hem tot een beelt, tot een beelt Gods schiep hy hem: en hy schiepse een man en een wijf. En Godt seggende en sprack tot hen: Sijt vruchtbaer en vermeerder u, en vervult de Aerde.

1 Corinth. 7. 3.

DE man sal den wijve de schuldige goetwillichghet betalen: insgelijcks oock het wijf den manne. Het wijf en is haer eygen lichaems niet machtigh, maer de man: insgelijcks oock de man en is sijns eygen lichaems niet machtigh, maer het wijf.

Augustinus lib. De bono conjug. cap. 6.

Quicquid inter se conjugati immodestum, inverecondum, sordidumve gerunt, vitium est hominum, non culpa nuptiarum. Iam in ipsa quoque immoderatore exactione debiti carnalis, quam iis non secundum imperium precipit, sed secundum veniam permittit Apostolus, ut etiam praeter causam procreandi sibi misceantur: etsi eos pravi mores ad talem concubitum impellunt, nuptiae tamen ab adulterio seu fornicatione defendunt. Neque enim illud propter nuptias admittitur, sed propter nuptias ignoscitur. Debent ergo sibi conjugati non solum

ipsum sexus sui commiscendi fidem liberorum procreandum causa, quae prima est humani generis in ista mortalitate societas: verum etiam infirmitatis invicem excipiendae, ad illicitos concubitus evitandos, mutuum quodammodo servitutum.

Ibidem cap. 15.

Sicut sapiens et justus, qui jam concupiscit dissolvi et esse cum Christo, et hoc magis optime delectatur, tamen jam non hic vivendi, sed consulendi officium sumit alimentum, ut maneat in carne, quod necessarium est propter alios: Sic misceri feminis jure nuptiarum, officiosum fuit sanctis viris, non libidinosum. Quod enim est cibus ad salutem hominis, hoc est concubitus ad salutem generis.

Plato ex nuptiis hanc consolationem oriri dicebat, quod Naturae perpetuitas inde promoveatur, et quod filios relinquendo semper Deo ministros pro nobis relinquimus, vitam ceu lampadem aliis post alios tradentes. lib. 6. de Leg.

Iuvenalis:

*Vt tristis sine Sole dies, sine fidere nox est,
Sic sine prole domus, sic est sine compare lectus.*

voor den Leser,

Al eer te komen tot het derde deel deses wercx, genaemt

M O E D E R.

WAt ick bidden magh, gunstige Leser, staet wat stille; 't is noodigh datje uwe vuyle schoenen hier wat uyt doet, immers de voeten een weynig kuyft, al eer in te gaen tot onse beste en binnenste kamer: ghy sijt hier in het rijck der vrouwen, daer wel somwijlen iet sulcx plagh te geschieden. Dit jegenwoordigh werck (door Gods genade) met spoet en voorspoet tot hier toe gebracht wesende, en ik mijn gedachten tot vorderinge van het selve noch even-staeg aengedreven voelende, hadde alreets de penne in de hant, om voort te varen tot sulx als ick oordeelde nu te moeten volgen, 't welk was de by-een-komste van man en vrouwe: Maer siet! even in dese gestalte werd ick gewaer, 'k en weet niet wat, voor een huveringe, die my de vingers schein te verkleunen, en tot het aenstaende werck traegh en onbequaem te maken; waer van alsoo ick d'oorsake ondersochte, soo docht my sulcx ontstaen te wesen uyt dese bedenckinge: My quam in den sin dat alle schriften niet van alle menschen met een en het selve oogmerk en worden gelesen, en dien volgende dat de verhandelinghe van dit gedeelte ontwijffelick sal hebben uyt te staen alderley, niet alleenlick verschillende, maer ook strydige oordeelen. Eenige sullen seggen, dat wy het gebruyck des huwelicx al te naeuw inbinden, en aen de gehouwe lieden de mate veel te na leggen, selfs buyten ofte besijden Godes woort. Andere, die gewoon sijn tot ydelheyt meer als tot stichtinge te lesen, sullen mischien het slange-vleys alleen uyt desen Driakel trecken, en liever een goede reden ten quade verdracyen, als een twijffelachtigh woort ten goede duyden; het welke de verbloemde maniere van spreken, in de poësie gebruyckelick, by sodanige kittelachtige geesten boven al seer onder-hevigh is. Dese en andere mijne invallen hadden my in groote twijffelmoedigheyt gestelt, of ick het volgende stuck niet met stil-swijgen en diende voorby te gaen; ten heeft oock menighmael (selfs na dat 't geheele werck voltrocken was) als niet verschilt, of ick en hadde 't selve als-noch t'huys gehouden, en in een eeuwige gevangnisse opgeslo-

ten. Maer als ick daer tegen begon te overwegen, dat ick uyt een goet gemoet, en met anders geen voornemen als om met vermaecklickheyt te stichten, hadde aengevangen onse lantslieden te vertoonen de ware gestalte beyde van een recht-schapsen *Wijf* en *Moeder*; Soo en konde ick my selven niet laten voorstaen, oock de vrienden (welcker oordeel en raet ick hier in gebruyckte) niet inbeelden, dat ick den verstandigen Leser in eeniger maten soude voldoen, indien ick het eygen hoofd-stuck, dat beyde wijf en moeder maect, tusschen de tanden hielt. Sonder dat wy geseyt konnen worden in eenigen deele te deun te wesen ten aensien van de by-wooninghe van gehouwe lieden; want ter plaetse daer wy van sulx gewagen, in gevalle die in Gods woort niet en worden bevonden, sal de billicke Leser gelieven te weten, dat wy niemant met de selve in sijn gemoet en verstaen te binden; maer dat ons oogmerk alleen is geweest uyt de leere der gener die sich de saecken der Nature grondelick verstaen, de echte lieden jonstelick aen te dienen wat in dese gelegentheyt ofte aen de vrucht, ofte aen de ouders, ofte aen die beyde te sammen, ten goede soude mogen strecken; alles met dien verstande, dat aen yder tot sijn eygen oordeel wort gelaten wat daer in te gevoelen ofte te doen; wetende dat de dranken der Medecijnen by sommigen worden gebruyckt, by andere worden uyt-gegoten; elck daer in doende na dat hy meynt best te wesen, en sich getroostende van de uytkomst. Wat belangt de tweede mis-duydinghe onses voornemens, mede hier boven aengeroert; Daer over worden wy genootsaect de redenen, die ons tot 'het verhandelen van de voorschreve gelegentheyt hebben bewogen, in oprechtigheyt, tot onderrechtigheyt van den Leser, wat naerder te openen.

Ick ben gewaer geworden dat by-naest alle soorten van menschen, die haren even naesten wel willen, als daer sijn Theologanten, Staetslieden, Medecijnen, Natuer-onder-soeckers, mitsgaders Leeraers der goeder seden, genoeghsaem uyt eenen monde sijn klagende soo wel van de ongeregeltheden, die in het

werck des huwelicx over al worden begaen, als van de menighe der onheylen die uyt de selve, als een nootwendigh gevolgh, door al de weerelt sijn ontsaende. Ick en wil den vlytigen Leser met wijt-loopige omme-reden hier geensins ophouden, maer achte niettemin dienstigh tot desselvs berichtinge en mijn eygen ontlastinge eenige der voorsehreve getuygenissen hier kortelick aen te trecken.

De Gods-geleerde leggen openlick, dat genogchsaem alle gebreecken der kinderen worden veroorsaect door de eygen schult haerder ouders, en dat eerst door de ongeregeltheit in de huwelicksehe by-een-komste, en daer na door het quaet beleyt soo in het Dragen als in het Op-voeden van de selve. *a*

De lieden van State roepen over-luydt, dat uyt de selve gronden geheele landen en steden worden vervult met enkel schuym van menschen, in plaetse van deughtsaeme borgerye *b*

De Medicijnen betuygen krachtelick, niet alleenlick dat 'er menighe van siekten, qualen, en alderhande rampen, beyde over ouders en kinderen uyt de voorschreve mislagen sijn herkomende; maer selfs dat 'er veelderley grouwelen van misdrachten, Maen-kinders, en ik en weet niet wat voor wan-schepfels en monsters hier en daer worden veroorsaect. *c*

De gene die de wonderen der nature vlytelick nasporen, en wel diepft in dusdanige saecken behooren te sien, stellen als vast en ongetwijffelt, dat de ongeregeltheit ofte ongestalte der ouders, ten tijde van hare huwelicksehe by-een-komste, gewisfelick wort over gestort op de kinderen beyde in geest en lichaem. *d*

De Tucht-meesters, eyndelick, en Leeraers

der seden leggen voor een gront-stuck, dat de kinders voor hare geboorte door ontucht haerder ouders besmet weseude, gantsch beswaerlick naderhand door op-voedinge te rechte kunnen worden gebracht. En hierom soo is't oock gebeurt dat Plutarchus, die van de opvoedinge der kinderen een boek heeft geschreven, niet van de wiege alleen, maer van noch verder-gehaelde begintfelen, te weten van de versaelmeling der ouders, den aenvang van sijn werck heeft genomen, als oordeelende dat selfs een goede op-voedinge in vele decelen te kort moet komen, indien de nature (dat is de eygenschap die iemant met hem ter weerelt in-brenghet) in ofte voor de geboorte alreede is bedorven. *g*

By allen welcken dan noch koomt, dat Godes woort selfs niet en heeft nagelaten even dit deel der seden op verscheide plaetsen, soo in den ouden als in den nieuwen Testamente, de menschen in te scherpen; somwijlen de echte lieden tot de schuldige goetwilligheyt aenmanende; somwijlen van onreyngheden en ontucht in den selven deele ernstelijcke afmanende, gebruyckende in dese en diergelijcke gelegtheneden een opender en natuerlicker maniere van spreken, als wel in dese onse oeffeninge is gedaen; gelijk uyt menighvuldige Schriftuer-plaetsen lichtelicken is af te nemen *b*; en dat oock selfs ten aensien van andere swaerder fonden en grouwelen daer van wy hier niet voren hebben te handelen *i*, by welke gelegtheit sien wy dat by de Theologanten in bedencken is gekomen of foodanige fonden openbaerlick voor den volcke op den predick-stoel behooren gestraft te worden, dan of het beter is de selve en de Schriftuer-plaetsen van de selve gewagende ongeroert te laeten, om de eenvoudige geen aenstoet te geven; waer op is gevolght, nademael foodanige Schriftuer-plaetsen wisselick mede Godes woort sijn, tot vermaninge en sictighe na-gelaten; dat nergens in de heylige Schrift onderscheyt en wort gemaect tusschen Schriftuer-plaetsen die gelezen en gepredickt, ofte niet gelezen en niet gepredickt en moeten worden; dat 'er in het tegendeel te verkonongen, ofte dat anders sulcx

a Non sunt ferè impii liberi nisi culpa parentum: & quidem tristitiam hic peccatur; in Conspicendo, in Gestando, in Educando. Est occulta quaedam contagio vitiorum animi in corpora, & rursus corporum in animis. Sic ex morbo lenioque corpori nascitur insanabilia, ex nimio amore contemptum est sibi videri tamen corporis; quas affectiones mutuar se videntur in corporibus jam factis ac valentibus, quia censendum est in liquidis istis rudimentis unde natura fabricat hominem. Erasmi in tract. de Christi. matr. in fin. Vidend. Hieronym. in Comment. ad Ezechiel. cap. 18. & ultra auctores qui de Casibus conscientiae scripserunt.

b Paecata ea tranquilla mente uore est utendū, nam cum parvi sunt corporis habitus, visiois femina ex eis praedra folet: idque praeter alios Ocellus Lucanus antiquissimus Psychologica philosophia scissator scripsum reliquit, tractatus de uirorum. Natur. cap. 4. cuiusque motu vere philosophici de factis conuulsum morborum in republica casus & effectus est, ut id nequam fando exprimitur. Besold. lib. 1. Polit. cap. 16. Animum quippe eius qui generatur ex animo generantis nullum accipere ad posteritatem deriuare certum est. Iohann. Fab. in Rubric. Infortun. de uirg. Traquellus ad L. 15. Combialem num. 146. videndus & Plto lib. 3. de Lech. in fin.

c Non solum aliquoties paruum vitio fit ut eaci, eluidis, mivils, aut aliaq; morbidi facti edantur, verum etiam bruti fupidique & ad insignia mala poellentes, imò & contigit Dei permisso ob libidinem viuiam, in decente congreffione, prauam imaginationem, prouocauit uisum, & similia prodigiosa paruis imò monstris & essent agnecur. Iohann. Remmelin, in Catastro Microcosmi Lewin. Lemm. lib. 1. de occult. natur. miracul. cap. 3. Galen. in lib. cui titulus, temperaturam corporis animi motus sequi. Hippocr. lib. de Superfeiat. Ioabert. det Erreurs populair. lib. 2. cap. 7. Roderic. à Castro lib. 3. de natura mulier. cap. 4. in fin.

d Si naturalium veram uulgiu credimus. dno fetus fingitur in officina naturae, dum angustae formatur, omnem uentri corporis ac membris affectionem, ealut una materia, trahit ad se, non aliter quam uenera plimula terra, in qua erexit, naturam in se transferret. Erasmi in 4. tractat. de Christi. matr. Petr. Grinius de honest. disciplina. lib. 21. cap. 9.

e Quant une fois mal assis a été le fondement de la nativité. Force est que ceux qui de tels parents sortent d'autrui péché la pénitence portent. Enrip. Hercul. Parent. ex uers. Annot. Plutarch. problem. Synphon. Descad. 2. cap. 6.

f Naturam enim in nascendo nullam esse tradit Thom. 1. part. quest. 29. art. 1. & Vid. Plutarch. de Educat. liber. in princip.

g Levit. 18. 19. Htob 10. 10. Luc. 1. 31. 34. 1. Corint. 7. 3. 4. & Levit. 18. 2. 23. Ezech. 16. 15. 25. Proverb. 7. vers 15. Genef. 38. vers 4. Rom. 1. 26.

fulx geeyst sal worden van de handen der gener die 't selve van Godts wegen schuldigh sijn te doen, en dat van foodanige sonden klaerlick in Godes woort wort gesproken, dat daerom foodanige Schrifruerplaetsen met stilswijgen niet en moeten werden overgegeen, maer den volcke gepredickt, *a* het welcke wy oordeelen verstaen te moeten werden, wanneer foodanige sonden onder den volcke omme gaen en by vele bekent sijn. waer by gevoeght dat by de verstandige sonderlinge acht wort genomen op de maniere hoe en op wat wijze van diergelijke ofte andere sonden wert gesproken, ofte geschreven; want indien fulx gedaen wort om de selve te bestraffen, ofte om de menschen daer van af-keerigh te maecken, en geensins om iemand ergerlick daer toe aen te ritzen, soo is fulx altijt, als nut en dienstigh by de Out-vaders geoordeelt geweest, die selfs niet alleen van voortreffelicke deughden, maer oock van de vuyfste sonden in het breede hebben geschreven *b*. Behalven dat ons in dese eygen materie geen treffelicke voorgangers en ontbreken, dewijle veel van de beste schrijvers van onse gronden en maniere van seggen geensins van verschillen, behoudens alleenlick dat eenige der selver van vrouwen en tot vrouwen spreken, in talen die de vrouwen veeltijts niet en verstaen. *c*

Al het welcke alsoo sijnde, soo en hebben wy niet dienstigh kunnen achten het vorenverhaelde gedeelte deses werx geheel in de penne te laeten; maer hebben nut geoordeelt 't selve aen onse lantslieden, als in de schemeringe der eerbaerheyt, in eeniger mate te laten sien. Wat de saecke aengaet, die en kan niet anders geoordeelt worden als eerlick, selfs volgens het getuygenisse des Apostels; *d* en de woorden belangende, de selve en hebben wy niet sachter kunnen uyt-vinden. Wy weten evenwel dat wy niet alle menschen en sullen kunnen genoegh doen, de saecke heeft daer in.

Theophrastus, een destigh man, wel eer van de saecken des huwelicks treffelic hebben de geschreven, kreegh dadelick op den hals alderley slagh van lichte-koyen, die het werck beschimpten, onder dewelcke eene, Leontium genaemt, een by-sit van eenen Metrodorus, soo vermeren stout is gevonden datse selfs de penne in de hand dorst nemen, om tegen den man te schrijven *e*. Hieronymus, een boeck hebbende uyt-gegeven over den Maeghdelicken staet, en daer in berispende verscheide vuyligheden, tot waerschouwinge en onderrichtinge der maeghden, wert van vele, die sich hier door op haer seer geraeckt vonden, heftelic tegen gesproken, en onder, ick en weet niet wat, schijn, dapper over den hekel ghaelt *f*. Dat ons iet fulx niet mede en sal bejegenen en derven wy naeu hopen. Nu, soo het ons gebeurt, wy willen 't dragen, wetende dat de gene die iemand te rechte foeckt te helpen, sich niet en moet stooten aen het onverstant der gener die hy gerne gebetert sage; op dat het getal der goede eer grooter worde door sijne verdraeghsaemheyt, als dat hy selfs, komende te vallen in gelijkheyt van gebreken, soude vermeerderen het getal der gener die de tucht hatten *g*. Niemand en mis-duyde ondertuschen ons voornemen, wy en schrijven noch tot oneerlickheyt, noch tot gekernye; maer tot stichtinge, en dat heuselick, immers soo verre onse swacke penne in de Nederlantsche tale heeft kunnen toe-reyken: En wy derven daerom wel seggen, met een God-saligh man van onse eeuwe in gelijcke gelegentheyt sprekende: Weest niet dertel, en dit en sal u niet ergeren. *b* Ingeschoncken wijn maeckt wel dronckaerts gaende, maer sobere en nuchtere lieden en hebbender geen wesen van: Vrye woorden van natuerlijke saecken mogen mischien by een kittelachtigh breyn verdraeyt werden na sijne genegentlieden; maer een vroom en eerbaer herte en heeft'er geen mis-komen van. *i*

't Is wel so, dat onbescheydelick iet te seggen

a *Quaestum est an propter simplices ac innocentes expediat praedicatoribus sub silentio transire de vitiiis turpibus & magis dissendo; Et responsum fuit, quod omnino sub silentio pertransire non expediat etiam propter quoscunque innocentes, multiplices ratione; Scriptura dicit, Si non annuntiaueris iniquis iniquitatem eius, sanguinem eius de manu tua requiramus; & iterum, ne cesses, annuntia populo meo scelera eorum; &c. ratio etiam concludatur, nam Apost. Paulus expressissime loquitur ad Rom. 1. de huiusmodi vitiiis; & sic causa alia quae scripta necessario praedicatoribus, in ista materia; cum non data sit distinctio, quare una magis debeat esse praedicatoribus quam alia. vid. Tractat. de Turci. Fratrum Ord. praedicator.*

b De vitiiis dissertio seu disputatio duplex est. Una qua ad vitia homines alliciens suscitans, exhortatimulans, ac lenocinans, ut qui avarae docent, nostra aetate, pro dolor! etiam potare, qui amatoriam ludunt, ut iuvenum mentem veluti inebriant, quales sunt impudici Poetae; & ea dissertio vitiosa est ac detestanda, maxime homini Christiano: Altera dissertio est de vitiiis, ut ea detestemur ac execremur, iniquos quos deus in se innotuit, ut ab eis abhorreantur; Haec dissertio nequitiam reprehendens est, multi enim sancti viri ac Doctores, quemadmodum de vitiiis scriperunt, ita e regione de vitiiis copiose disseruerunt. Henric. Lorius Glouan. Praefat. in Sueton.

c Erasim. in tractatu de Christian. matrim. in fin. Ludovic. Praefat. de Christian. form. cap. quomodo se privatim cum marito habere debet, & alibi Tiraguel. in legib. Comm. l. xl.

d Hebr. 13. 4.

e Theophrastus, quum de conjugio gravissimè multa scripsisset, meretricem in sese concitavit; & Leontium quidem Metrodori concubina in ipsum scripsit. Virros in praefat. Christ. Fem.

f Ante annos circiter triginta de virginitate editi librum, in quo necesse mihi fuit ire contra vitia, & propter instructionem virginis, quam moncham, diaboli insidias patefacere, qui sermo offendit plurimos, dum unusquisque, in se intelligens quid dicebatur, non quasi monitorum libenter auditit, sed quasi criminatorem sui operis averfatus est. Hieronymi. ad Demetri.

g Paratus debet esse homo pius & iustus patienter eorum malitiam sustinere quos ferri bonas querit, ut numerus potius crescat bonorum, quam ut pari malitia se quoque addat numero malorum. August. Epist. 5.

h M. Sicut in praeparat. Matrim. in primis.
i P' vna apposta vna sum moriet, inciniam non movent: sic quadam vna verba liberius dicitur: nam jam ante improbum fortasse incient, casto ac castigato non adherent. Lipsius.

gen dwalinge kan veroorfaecken, maer 't is niet min de waarheyt dat onwijs stille-fwijgen de menschen laet op den dool-wegh daerfe sijn. *a* 't Is daerom beter (mijns oordeels) voor eenmael wat beschaemtelijs te schrijven, als evenstaegh veel schandelickheden te laten geschieden. *b*

Ick mochte niettemin wel lijden dat de gene, die dese geheymenissen noch niet aen en gaen, dit deel voor als noch ongelesen lieten, immers niet te naeu-keurigh en wilden sijn in 't gene hen niet aen en gaet; gelijk wy weten niet sonder exempel te sijn, dat alle boecken niet tot alder tijt, en voor alle menschen open en staen om van de selve gelesen te worden. En, dien onvermindert. soo meyn ick dat een yder Christen-mensche den ingang en uytgang sijns levens behoort te verstaen, en met een dikmaels, tot sijner vernederinge, te overleggen: Maer, ick bidde u, Christelicke Leser, hoe kan doch icmant, die deser saecken gantsch onbewuft is, sulcx doen met eenigh bescheyt? hoe kan hy met den heyligen David sijn herte tot God opheffen, en seggen: *Ick dancke u daer voor dat ick wonderbaerlijck gemaect ben?* hoe kan hy met den goeden Hiob eygentlick gevoelen en recht spreken van sijn eygen begintsel, gelijk wy sien dat de heylige man uyt het geheym der natuere sulcx betracht? Spreect de Engel Gabriel niet soo tot de Maget Maria, selfs in het bootschappen van de geboorte des genen die de weerelt soude reynigen? toont haer de

weerdighste Maget by haer antwoorde onwetende van de saecken der natuere? versoeckte niet met een heylige vrymoedigheyt naerder onderrichtinge van dat groot en goddelick geheym? en dit van een Engel? selfs doen ter tijt geen vijftien jaren out wesende, gelijk sommige getuygen? (*c*) Ick en kan oock geensins begripen waerom het gewagh van huwelicksche saecken en de voort-teeling des menschelicken geslachts by de menschen soo aenfootelick is geworden, anders als om der ontucht en de dertelheys wille, die daer in veeltijts wert gebruyckt; en vermits elk een van ons daer van schier anders niet en spreect als in ydelheyt, en tot geckernye, en niet in fedigheyt en met rechte cerbiedinge, gelijk in soo een wonderstuk en goddelicken geheym behoorde te geschieden; Ick oordeele daerom dat niet het spreken van foodanige saecken, maer alleen het misbruyck van spreken uyt de monden der Christenen behoort te worden geweert: En op dien gront, en om redenen voren verhaelt, hebbe ick het volgende deel mede gestelt onder de plichten van een *Christelick Huys-wijs*, daer in ick alle vlijt hebbe aengewent om overal foodanigen maniere van seggen te gebruycken, die in de woorden geen ergernisse, en in der daedt stichtinge souden mogen geven; en daer op besluyte ick, en segge met den Wijse-man: *Sijt ghy wijs, soo sijt ghy u wijs; Sijt ghy een spotter, soo sult ghy 't alleen dragen.*

a Sicut incauta locutio in errorem protrahit, ita indiscretum silentium in errorem relinquit. Gregor. in Moralib.

b Praestas verecundiam parumper quam causa periclitari. Hieronym.

c Nicephorus Histor. Eccles. lib. 2. cap. 5, ex quadam Euodio Episcopo Antiocheno memoriae prodidit Mariam cum pareret fuisse tantum annorum quindecim.

V A N ' T
CHRISTELYCK HUY S-W Y F,

Vertoont in de gestalte van
M O E D E R,
Hier vergeleken met de HERFST.

DE wijngaert dient gestut, de druysf begint te swellen,
De boomen staen bevrucht, de jonge tacken bellen;
Koom plant nu groene jeughe, jnt jonge lieden, jnt,
Daer naect een rijpen tijt wanneer men vruchten vint.

Siet hier een soeten loon van uwre rappe jaren,
Siet hier een swanger lijf genegen om te baren,
Siet hier een lieve vrucht, die na de moeder dorst;
Nn koomt, ó wofster, koomt; en geeft het kind de borst.

't **S**lanch genoegh verkeert ontrent de siecke
mensen,
Wy komen tot de saeck die echte lieden
wenschen,

Wy komen tot den bouw, en tot het edel saect,
Waer op van eersten aen de gantsche wereldt staect.
Bereyt u, snelle pen: De loop van onse reden
Gaet even met de vrou tot in de kamer treden;
Stae buyten, Jong-gefel, indien ghy dertel zijt;
Stae buyten, teere Maeght, tot op een andertijt:
Brengh hier gheen ydel oir, geen ongewiede finnen,
Geen ranken van de jeugt, hier woont een heilig minnen,
Een onbevleete lust. a „ De trouw is sonder smet,
„ Oock in haer eygen werck, oock in het echte bed. b
O Vader van het licht, ó Schepper van der sonnen,
Beginfel sonder eynd, dat noyt en heeft begonnen,
Die met een heyligh Vyer vernieuet het doffe breyn,
En maeckt het ydel hert van alle tochten reyn,
Koom leer ons in de tucht tot echte lieden spreken,
En laet geen losse drift uyt onsen monde breken;

a Mr. Smit seide wel op gelijcke gelegentheyt, Be not thou vaine, and these words will not be offensive, in his Preparative to Mariage.

b Decus est conjugale castitate procerandi. Et reddendi carnalis debiti fides, hoc est opus nuptiarum, hoc ab omni crimine defendit Apostolus. August. contra Iovinianum. Hinc Papubus congressum cum legitima uxore castitatem esse asseruit. Sacras. Hist. Eccles. lib. 1. cap. 11. Paulus seyt niet alleenlijck het bouwelijck is heyligh, maer oock het bedde is eerlijck; Hebr. 13.4.

En laet geen dertel Wicht hier vinden sijn bejagh.
Of iet dat eenigh mensch tot hinder strecken magh:
Mijn inckt sy sonder gal, en onse kamer-reden
Besprengh met heyligh souf, ten goede van de seden,
Op dat ik leggen mocht de gronden van de trouw,
De gronden van het huys; en van den echten bouw.
Men heeft van outs gepooght de vrouwen aen te praten
Dat flux een echte wijf haer schaemte dient te laten
Soo haest sy maer de borst des avonts open doet;
Maer datse met het kleet die weder nemen moet.
Voor reden wert gefeyt en met der daet geprefen,
Dat vrouwen op den dagh wel eerbaer moeten wesen;
Maer, als de swarte nacht bedeckt de ganse kuff,
Dat dan het echte wijf magh sijgen in de lust,
Magh uyt een volle drift met haer gefelschap mallen,
En met een lossen room in minne-stuypen vallen,
Magh springen uyt den bant, en plegen met der daet
Al wat een lichtkoy by wijlen onderstaet.
Maer hoe? sal onse vrou Ulyssis wijf gelijcken?
En als het duyster wort van hare plichten wijcken?
Sal oyt een reyne siel gaen breken in der nacht
Al wat 'er op den dagh ten goede was gebracht?
O neen, vriendinne, neen; ten is u niet te raden,
Het sal u in den geest en aen de seden schaden;

Siet,

Siet, als een jonge vrou haer klet heeft uyt gedaen ,
 Soo moeste met der daet de schaemte trecken aen. *a*
 Sy moet, oock als de Son gaet in het water sincken ,
 Met des te meerder glans in reyne seden blinken ,
 Sy moet, al is het sichten schoon uyt de weeg gebracht ,
 Haer stralen laten sien oock in de midder-nacht ; *b*
 Sy moet in ware tucht , met haren man verkeerem ,
 Hoe duyfter dat het sy . , De nacht is oock des Heeren . *c*
 , De nacht is enckel dagh voor Godes hel gelicht ,
 , Ghy, viert dan alle tijt een reyne vrouwe-plecht .
 Het bed, dat kennis heeft van uwe soetste reden ,
 Moet boven alle dingh vernemen uw gebeden ,
 Moet hooren menighmael een tuchtigh huys-vermaen ,
 Dat oock op dese plaets by wylen dient gedaen . *d*
 God wort (en wel te recht) met bidden aengesproken
 Eer dat 'er eenigh broot aen tafel wort gebroken ;
 Het bedde, daer voor al op dient te sijn geleet ,
 Eyft nevens uwen diche een vyerigh huys-gebet .
 Daer wort de gront geleyt van landen en van seden ,
 Daer is het grootste werck dat oit de menschen deden ,
 Daer is een diep geheym, dat niemant afen meet ,
 En daer de meester selfs geen reden afen weet . *e*
 Daer schijnt de mensch een god, hy doet een schepfel
 leven ,
 Datis van hooger hand den echten staet geven ;
 't Is doot wat kunste baert, 't is maer een ydel beelt ,
 Maer 't is het leven selfs wat echte minne teelt .
 O wat een wonder ding ! de Schepper aller faecken
 Heeft ook het schepfel selfs een schepper willen maken ,
 En dat van eersten aen in God alleen bestont ,
 Is by den hemel selfs het echte paer gejoint .
 Is dan aen dese teelt soo wonder veel gelegen ,
 Soo roept dan een behulp, om Godes eygen seggen ;
 En, sooje met den geest na lieve kinders sucht ,
 Gaet eert, voor alle werck, den Gever van de vrucht .
 Hier dient geen leelick beelt met onbeschofte leden ,
 Daer op de jonge bruyt en vele vrouwe en reden ,
 Hier dient geen vuyl gespuys, in ouden tijt bekent
 Voor goden van de vrucht, de menschen ingeprent ; *f*
 Hier dient alleen bedacht een reyn, en heyligh Wesen,
 Uyt wiens almachtigh Woort de weerelt is geseffen,
 De weerelt heden noch op vaste gronden staet ,
 Door middel van het bed en van het echte faet .

Hier dient geen vuyl gepeys de sinnen aen te raecken ,
 Hier dient geen ydel ooghe de tochten op te maccken , *g*
 Hier dient een stille siel, een reyn en vroom gemoet .
 Dat na de rechte maet sijn echte plichten doet .
 Wel aen ghy de strigh-man, wilt hier ten eersten myden
 Met ongetoomde sucht op dese baen te ryden ,
 Ghy die sijt in het huys een vorst, een opper-heer ,
 Vergeet u reyne plicht in desen nimmermeer ;
 Leert aen de domme jeught een heus en matigh geyn ,
 En weest, oock in de loop van uwe groene jaren ,
 In woorden niet te los, in daden niet te veyl ,
 By dage niet te sel, by nachte niette geyl . *b*
 En recht vernieuwe siel moet beter dingen weten ,
 Moet anders slapen gaen, moet anders leeren eten ,
 Moet anders beshigh sijn ontrent het echte bedt ,
 Als een die maer het vlees sich tot een eynde set .
 Hoort, vrienden, hoort een woort; wie maer en soekt te
 spelen ,
 En koomt misfchien een kint in desen brant te telen ,
 Die is, na Rechten selfs, de rechte vader niet ,
 Om dat hy op de lust, niet op de vruchten siet . *i*
 De Echt en haer gevolg is aen den mensch gegeven ,
 Of om een ander mensch te brengen in het leven ,
 Of om onkuyfse drift te myden door de trou ,
 Of om de soete schult te quijten aen de vrou . *k*
 Siet hier, o wettigh man, hier sijn de rechte palen
 Daer over uwe jeught geen recht en heeft te dwalen ;
 Doet vlijt om by de vrouwe te woonen sonder schult ,
 De lust wort by gevolg, niet als een wit, gedult .
 Men vint, oock Heydens selfs, die klaer en open (schrijv
 Dat ja een echte paer kan overspel bedrijven ;
 Want , als de kriele lust gaet boven haer behoef ,
 De man (hoewel getrou) die wort gelijk een boef .
 Wie lieve kinders soeckt, endientse niet te winnen
 Door ongergelt spel, door geyl en dertel minnen ;
 Men prijft in menigh ding de gulde middel-maet ,
 Maer verre boven al ontrent het echte faet .
 De krachten van de jeught, het beste van de sinnen
 Versfompen in de mensch door ongergelt minnen ,
 Ja, wat te beshigh is ten dienste van het vleys
 Is kort in sijnen tijt, en veerdigh op de reys ; *l*
 Men schrijft de muscchen toe niet lang te kunnen leven ,
 Om datse sonder maet haer om te paren geven ;
 De muyl in tegendeel wort uyttermaten out ,
 Om dat hy dese kracht in hem besloten houd . *m*
 't Is over lang gemerckt, het kan de boomen schaden
 Wanneerf dickmael staen met vruchten overladen :
 Al waer 'er in het velt sijn faet te milde schier ,
 En duert als geenent tijt, maer gaet in haest te niet : *n*

a La femme, lors que son corps ne le voit point, doit plus faire paroistre sa pudicite, son honeste, & son amour envers son mary. Plutarch. au Precept. de mariage. nom. 41.
b Ut omnia vestra honeste stant in reditione conjugalis debiti, sic infirmitatem carnis usus excipitur conjugalis, ut non caro libidini serviat, sed animi virtuti, adjuva divitiis, carnalis concupiscentie sinea restringat. negotium namque suscipiende prohis ita debet peragi, ut subserviant veracitati, dum se ad opus succunditatis unius sedis inebriant, modestiam simul naturalis honestatis, Deo adjuvante, custodiant. Fulgent. Hare lanterne, seyt Saloman, en blift des nachts niet nyt. Proverb. 30. 18.
c Dijn in den dagh, oock in de nacht dijne. Psalm 74. 16.
d Fiat illud vel Hefodius, & etiam nosse Deorum immortaliu esse, preclare dixit.
e Idem theAulus confisus sic precum viro cum uxore communitio, qui confisus est permittit ea seque voluptatis. Erasim. de Chiril. marit.
f Ut ignoras que sit vita offium in utero qvade, ita ignoras opus ipsius Dei qua videt faciat haec omnia. Eccel. 11. 5. Est hoc merum opus inannum Dei; non enim nuptiae dant liberos, sed, qui nuptias praestit, Deus, ut ex Theodoro Luthero. Vid. hac de re stupentem & in Dei laudes ardentem ipsum Glesium lib. 17. de usu Partium. cum primis vero suspendam illud conceptionis ac formationis in utero miraculum acerrate expendi libris prophetarum, sicut lac me sudasti, inquit, & sicut casum coagulasti, pelle & carne vestivisti me, & ossibus & nervis cooperavisti me. cap. 10. vers. 10. 11. 12.
g Recte igitur conceptionem non effectum meritalis congressus quis dixerit, sed conceptus.
h De plurimi (pudor!) ipsius coitus apud Ethnicos praesides Subigus, Prema, Iamus, Liber, & rationes ejusque vid. apud Meurf. Syntag. de Puerperio. Quin & nova nuptia, non isereile habetur conjugium, in Priapi sacris sedere solebat. hinc Augustin. de Civit. Dei lib. 6. cap. 9. Sed quid hoc, inquit, dicam, cum ibi sit Priapi nuda nuda masculus, super cuius inamissum & turpissimum fascinum federe nova nuptia jubentur, more honestissimo & religiosissimo matronarum? & Arnob. lib. 4. Etiam Matrum, ejus immanibus pudendis matronas inquitur auspicabile dicitur & optatis?

g Non tantum adulterium esse vitandum Deus praecepit, sed etiam cogitationem ne quis affectu alienam, & animo concupiscat; LaZant. lib. 6. cap. 23. circa fin.
h Il fault toucher fa kenne severement & chastement, afin que en la chatouillant trop press, cela ne la face fortir hors des gondes de la raison. Montaign. alle je suis corporeu, qui vitari non potest, debet esse castissimus, Erasim.
i Quomodo conaris auferre de nuptiis unde sunt nuptiae? quo ablato, mariti erunt turpiter amatores, meretricis uxores, phalangi fornicis, foetori leones. August. lib. 15. contra Faustin. Siquis quum donum meum respicienda datoris, Non debevunt Sextilianae patri. Ouwem
k Licitus est matrimonii usus ad tria: Primo, ad prolem procreandam; cum ad hoc sit institutum conjugium; Alio, ad debitum conjugale solvendum; quia opus est Iustitiae scire alteri tribuere; Tertio ad vitandam fornicationem, quia est opus charitatis tollere spurculam peccandi in altero, quod & in se ipso non habere solent.
l Nimirum coitus est destructio corporis, & abbreviatio vitae. Aristot. Vide Nicol. Pasquier liv. 7. de ses lectures, lett. 2.
m Job. Riolan. de diet. Janorum cap. 27. Job. Cuba in medic. tract. de Passer. ubi masculus avers hac de causa unum tantum annum putat vivere. Idem asserit Louber de Erreur. popul. lib. 2. cap. 7.
n LaTuce, caules, & alia planta, citò aut nimirum seminis producent, citò arguunt. Aristot. de generat. animal. cap. 1. Theop. de Histor. plant. lib. 4. cap. 13. Vid. Anthon. Muret. Ver. l'art. lib. 3. cap. 14; ubi de oraculo, quò Peleo reddiditum est, memorabilen refert historiam.

Maer boven alle kruyt, en boven alle dieren,
 Het fy die langs het wout, of om den hemel fwieren,
 Soo lijt de fwacke mensch voor al het meeste quaet,
 Wanneer hy dertel is, en uyt den regel gaet. *a*
 Wat sijn uyt dit bejagh, wat sijnder ongemacken,
 Die herte, lever, breyn, die al de leden fwacken?
 Gicht, kortheyt op de borst, hoeft, reiring, flerecijn,
 En dan; maer 't is te vuyl, om hier genaemt te sijn.
 Ey siet eens, soete jeught, hoe gaen de menschen quelen
 Die geyl en ritfigh sijn, en al te dertel spelen!
 Haer oogh is sonder glans, haer geesten sonder vier,
 Haer beenen sonder kuyt, haer kuyten sonder spier:
 Heeft iemant oyt een salm met netten opgetogen
 Die van den gladden ael was binnen uytgefogen?
 Die kent foodanigh volck, om dat 'et *hengsten* sijn
 Van binnen uytgemerght, van buyten enckel schijn.
 Het haer is dierbaer nat; laet vry een ader steken,
 Oock veel gelaten bloets en sal u geenfins breken,
 Of foo veel hindere doen, als hier een drop alleen;
 Want vocht dat menschen teelt is hondert tegen een.
 Het sijnste leven-sap, het beste van de leden,
 Wort in een korte stont door lusten afgereden,
 Al wat 'er overblijft en is maer enckel draf,
 En siet! dan komt de doot, en snijft het leven af.
 Is niet de wijfse Vorst, met een-en-vijftigh jaren
 In haesten weghgeruckt en in het graf gevaren,
 Alleen maer out gefeyt, foo menigh mangelooff,
 Om dat hy door de luft van krachten was berooff? *b*
 Wel aen dan, weeligh volck, wilt uwe jeught besnijden
 En op een rechte maet, en op bequame tijden,
 Want als her echte paer geen regel houden kan,
 't Is schande voor de vrou, en schade voor den man.
 Daer sijn, oock in de trou, veel ongelege stonden
 Wanneer u kinder-fucht is dienstigh ingebonden; *c*
 Het is een oude wet, oock voor een jonge bruyt,
 „Viert Mena. (*d*) reyne jeught, en slet u faecken uyt.
 De lantsman mocht te mets het faeyen beter staecken,
 Om dat 'er nutter is by wijlen eenste braecken;
 „Het bed en alle ding dat heeft een eygent tijt,
 „Wat gister dienstigh was, is heden nu gemijt.
 Noch dient het echte paer sich even dan te scheyden
 Wanneer men God ter eer de sinnen wil bereyden,
 't Sy dat men door het lant in alle steden bidt,
 Of treurigh voor den Heer in sijnen huysfe sit: *
 Niet dat her bed-geheym, dat jonge lieden plegen,
 Den hemel tegen is, als buyten alle fegen;
 Maer dat de wijfe Geest, die in der hooghte fweeft,
 Aen al wat ieder doet sijn eygen stonden geeft:
 Of schoon en spijs, en dranck sijn Godes reyne gaven,
 Noch raet des Heeren woort ons somtijts niet te laven;
 Daer is een seker tijt wanneer men handel doet,
 Daer is een seker tijt wanneer men rusten moet.
 't Is vorder, echte volck, geraden om te rusten
 Wanneer het swanger wijf gevoelt haer eerste lusten,
 Wanneer een jonge vrou haer maegh en herte klaeght,
 En voelt in haer geheym een teycken datse draeght;
 Want als een teere vrucht haer eerst begint te fetten,
 Al wat de vader doet dat fal de moeder letten;

a Homo magis quam caetera animalia in coitu dissolvitur. Arist. in Orbicul. quæst. sect. 4. cap. 6.
b Rex Salomon, quemvis unus tantum & quinguentis annorum esset cum è vita discessit, tamen senex, etiam aliquo tempore ante mortem, in sacris literis dicitur. 1 Regum 11. 4. utpote cui senectutem frequens exitum cum uxoris ac concubinis ante tempus acceleraverunt. Niv. Tiriquell. ad leg. commub. 11. n. 8.
c Levit. 18. 19
d De Mena fve Iudone Platonis, quam Iovis priyngnam veteres dixeret, vid. Augustin. lib. de Civit. Dei 4. c. 11. Alexand. ab Alexand. Genial. diar. lib. 2. cap. 25.
 * Joel. 2. 16. Exod. 19. 15. Jcf. 15. 3. Teeling. Christ. Leytman 2. boeck. cap. 4. num. 3.

Wie veel den acker ploeght wanneer hy is befcaeyt,
 Die breeckt sijn eerfte werck en maect 't al bekaeyt. *e*
 't Is dienstigh boven al, jae noodigh jonge vrouwen,
 U jonfte tot den man oock dan te weder-houwen
 Wanneer sijn broofte jeught, na sieck te sijn geweest,
 Vernieude krachten voelt en wederom geneeft;
 Hier is 'et tegen recht u vrient sijn recht te geven,
 Want wie hem dan gelieft die taft hem aen het leven,
 Hier is de soetheyt wreet, hier wraen stuerhey foet,
 Hier is het geven quaet, hier is ontfeffen goet:
 „Noyt dient 'er eenigh vier van vier te sijn genomen
 „Wanneer de gulde vlam eerst uyt begint te komen;
 „Geen boom van nieuus geplant en dient te sijn ge-
 snoeyt,
 „Tot dat het jeughdigh hout in volle tacken groeyt.
 Let hier op, echte man, het sijn gemeene faecken,
 Die u, met u gemael, die al de vrienden raacken;
 En hoort noch evenwel een stuck dat vorder gaet,
 Om dat 'et menighmael de gantsche weerelt schaet.
 Genaect geen echte vrou wanneer sij beschoncken,
 Want dan en dienje niet, als om te ligen roncken;
 „'t Is hinder aen het Lant als iemant qualick mint,
 „Een ongeregelt bed, een ongeregelt kint.
 Sy doen een dubbel quaet die van den wijn verwonnen
 Oit met een dronken hoofd dit wichtigh stuk begonnen,
 „Wat kan het anders sijn als schuym van lichten aert
 „Dat Bacchus heeft geteelt, en Venus heeft gebaert?
 Diogenes vernam een onbefuysden jongen
 Die met een vreemt gebaer op strate quam gesprongen.
 Die lecker (sey de man) die foo onaerdigh speelt,
 Moet uyt een droncken hoofd voorfeker sijn geteelt. *f*
 Geen ongestuymigh hoofd, geen omgeroede sinnen,
 Sijn dienstigh aen het volck om faet te mogen winnen,
 „'t Sy dat men mensche plant, of dat men haver faeyt, *g*
 „Het is de beste tijt wanneer het niet en waeyt.
 Hier dient een stille siel, die niet en is bewogen,
 Die uyt een voorigh leet geen spijt en heeft gefogen;
 Hier dient een stille siel, die niet en is beschromt,
 Die van geen droevigh lijck, of siecke lieden koemt;
 Hier dient een stille siel, die niet en is beschromt,
 Hier dient een stille siel, bevrijt van alle tochten
 Die wraect uyt enckel spijt op haren naesten fochten;
 Hier dient, o foete jeught, hier dient een stille siel,
 Die noyt op vreemt gepeys in desen handel viel.
 't Is menighmael gesien dat lieden van verstande
 De kloeckste van de stad, de grootste van den lande,
 Voor ouders sijn gekent van kinders sonder naem,
 Regt kluntens voor de ploeg, en anders niet bequaem:
 Voor reden woort gefeyt, dat, als de wijfe mannen
 Sijn met een diepe forgh geduerigh ingefpannen,
 Het beste leven-sap en al het sijnste bloet
 Niet is gelijck het sou, of daer het wesen moet;
 Of fy dan schoon her werck ter rechter uytre plegen
 De sinnen reysen uyt, of blijven onderwegen,

e Magnam est ex congressu in recenti conceptione abortus periculum, ob rationes quas tradit Avicenna & alii medici relati in Summa Silvestrii. Hippocrat. in lib. de Superfluo. & è recentiorib. Matth. à Gradibus conf. 71. colom. 1. & seq. Sed an omnino toto tempore, quo pregnantis est mulier, à congressu abstinentiam sit (quod Zenonibus) salustia memoria proditum est? multi cogitantum velingunt: Quiddam, modò modò & temperantia adhibetur, congressum permittunt. Gravida (inquit Goussin) cognoscere non prohibet Scriptura, ego illud tantquam peccatum haberi non debet. William George Theolog. Angl. tractatus of domest. duties. Quod bestis ipsò nature iure prescriptum est, ut pregnantes ad parum usque non coeant, hoc in hominibus sicut arbitrio relictum dixit Eucher. Ephes. 5.
f De Diogene hæc refert Plutarch. de Educac. lib. in principio. Idem ferè de Zenone Critico retulit Lærtius, qui Aristotele discipulo nullam teneri procatertique dicente, perissimum non est, inquit, ita se disciturum nisi obrius te genuisset pater.
g Èt hæc sententia, quodam serotio viciarius animi in corpore, & rursus corpus in ist animo. Sic ex raboris sensuque corporis nascitur incandescit, ex nimio amore concupisus est suboritur inchoa corporis, quos affectiones mutas s. videntur in corporibus sanis ac valentibus, quia confusum est in liquidis illis rudimentis unde natura fabricat hominem? Erroreus de Christi. matr. in fin.

De siel is elders vast, het lijf is maer een romp,
 Dus wert'er iet geteelt, het is gewerdigh plomp;
 Ghy daerom, hebje lust een aerdigh beelt te malen,
 Soo laet in dit geval geen sinnen elders dwalen,
 En raect noyt echte wijf, als uyt een vollen wens,
 „De mens die menschen teelt behoeft een gantschen
 mens.
 Dekracht van al het lijf moet hier te samen wercken,
 De geest moet niettemin de buyten-leden stercken,
 „Noyt siet men dat'er mensch of eeer of danck behaelt,
 „Die met den lijve werckt en met de sinnen dwaelt.
 Daer is op dit geval noch vry al meer te lesen,
 Maer een gebot alleen kan u voor duyfent wesen;
 „Maect foo te sijn geselt, wann'erje kinders bout,
 „Gelijckje met'er daer u kinders wenschen soud.
 Al wat de kamer raect, en diergelijcke faecken
 Te plegen voor het volck, of openbaer te maecten
 Is tegen alle tucht, het soeften van de trou
 Blijft tusschen echte man, en tusschen echte vrou.
 Ghy siet u stille koets behangen met gordijnen,
 Geen son of helle maen en dient'er in te schijnen;
 Want, als ghy neder sijght op uwe ledekant,
 Ghy sijt als op het Vry van eenigh ander lant;
 Dit sehijnt te sijn geseft: Ghy, met u lieve beyden,
 Sijt van het ander huys in plaetsen onderfcheyden,
 Sijt in u stil geheym, en uyt het licht gebraght,
 Ghy, laet het bedde-werck begraven in der nacht;
 Ick heb op dit geval een soete spreuck gelefen,
 Die voor uyt-mondigh volcken een regel dient te wesen,
 Die met een stalen pen is weert te sijn geset
 En binnen u gemoet, en voor het echte bed:
*Het sy dat eenigh paer wil minnen of sie kijken,
 De saecke dient gesmoort, en onder hen te blyven;
 Het gae gelijck het magh, of voor, of tegen wensch,
 En seghi het, echte volck, en seghi het geen mensch.*
 Geen ander, wie het sy, en magh'er komen gapen,
 Daer twee, te samen een, op haren leger slapen,
 Geen oir, geen dertel oogh en kome dringen in,
 Wanneer het echte paer sich oeffent in de min: b
 Al wat'er in het bed wort onder een gesproken
 Dient met een reyne sprey wel dichte toegeloken,
 Twee lieven, sonder meer, dat is een vol getal,
 Al waer men echte vreught of liefde plegen sal.
 Men vint in dese stadt, men vint onguere monden
 Die over dit geval sijn byster ongebonden,
 Die wat de kamer raect gaen brengen op de stract,
 En maecten van het bed een open tafel-praet:
 Men vint hier menighmael oock nieu-gehoudede paren
 Die toonen voor het volck een los en mal gebaer,
 Alsof de weerde trou maer jock en spel en waer;
 Ghy, die u hier vergeet, gaet tot de wilde dieren,
 En wort door hare tucht beset in u manier,
 Gaet in het woeste bosch, en leert oock even daer,
 Leert heus en eerbaer sijn ontrent u wederpaer;

a Vri qui ingenio sunt acuto, aut eruditique praesunt, quia ipsorum animus in perpetua quadam cogitatione versatur, in ipso actu conjugali saepe alias res agunt; quare senex quum nihil nisi corpusculum habeat (animus nempe suum peregrinante) non vultum praesentissime sibi facillitatis habet. Alexand. Aphrod. Probl. L. 29.
b Ecce causa, Aristophanes iudicis, qui quatuordecim Aristarchus Alexandrius, summae viri eruditissimi, & Aristarchum liberos habuerit stolidos, bardos & prophanissimos amant. Petrus Crinit. Honest. Discipul. lib. 21. cap. 9.
 Et hinc forte rite proverbium Gallicum:
 Snuuventous grands perillous
 N'ont point d'enfans, ou point des sages.
 b Añi precipuus & proprius maritimus habet conjugiam maximam verecundam, ab utroque secretum, nec quicquam est vani impudens quin testes omnes, etiam liberos suos qui sunt ipsius uxoris fructus, abesse velit quando illi añi dat operam, ut August. l. 14. de Civit. Deicap. 13. & 20. & ratio est quia añi illi convenit binum: & parva famula est bravia, membra enim non obediunt rationi. Pseudoan. enim, quisi pudore utendum, Clemeus Alexand. lib. 1. Pedagog. cap. 10.

Noyt siet'er eenigh beeft, noyt siet'er mensch kameelen
 Of vors, of oliphant, als inhet duyfter teeland;
 Daer is een reyne sucht, en dat rot uwer fchand,
 Maer onder dit beflagh en is het niet te lyden
 Dat hier oock vrouw en selfs haer niet en konnen myden,
 Dat vrouwen klachtigh sijn, niet in het stille bed,
 Maer voor een vollen Raet, of voor de gantsche Wet.
 Men heeft'er, even hier en overal gevonden
 Die met een stout gebaer voor al de weerelt stonden,
 En braghten in het licht en aen den klaren dagh
 Al wat het bedde weer, en daer versegelt lagh:
 De trouw en haer geheym met al haer echte wesen
 Is in het Hof gesien en overal gelefen,
 De taclman stont bedud, de Rechter gants beschaemt,
 Om dat'er wert gepleyt dat niet en dient genaemt.
 Hier moet een jonge peyl de rechte gronden weten
 Om naer een vasten peyl haer faecken af te meten;
 Wel leert dan, wie het raect, dat u geen kleyne tijt
 (Schoon dat'er iet ontbrecke) van echte banden vryjt
 Ghy mooght geen bed-gebreck in rechten openbaren
 Als naer een koude sucht van drie gheele jaren,
 Dit onheyl heeft den aert om niet te sijn geklaeght
 Als van een echte wijf, en noch een volle maeght;
 Want heeft de soete trouw maer eens haer volle leden,
 Soo is voor alle tijt het klagen afgesneden,
 En of daneenigh man sijn eerste kracht verliest,
 Geen wijf en heeft de maght dat sy een ander kiest.
 Al wat'er naderhandt kan niemant overkomen
 Dat moet, hoe dat het gae, ten goede sijn genomen,
 Ja schoon u bed-geuoet vergat sijn echte schult,
 Daer is geen beter raet, als lyden met gedult.
 Maer soo mischien de man met onbequame leden
 Is van den eersten af op uwe koets getreden,
 En dat het onheyl duert tot aen het derde jaer,
 Soo eyft u jeught te recht een ander wederpaer;
 Niet dat om dese feyl de trouwe wort ontbonden,
 Maer dat geen ware trou daer oyt en is gevonden;
 Want als een vrouwe trout die niet en wort gemant,
 Soo blijft de vrouwe los, de trouwe sonder bant. f
 Maer des al niet te min ick rade, jonge vrouwen,
 Indien ghy machtigh sijt het vrees te wederhouwen,
 Soo deekt het onheyl toe; 'tis beter niet geklaeght
 Als dat het gantsche lant van uwe schaemte waeght:
 Gelooft het, Moeder sijn, al wort'et seer geprefen,
 Het kan haer die het wensf verdriet en hinder wesen;
 Een kind niet wel geteelt, of qualick opgevoed,
 Brengt niet als enckel leet oock aen het nacfte bloet.
 Wanneer de vrouwe draeght, soo dient de man te letten
 Dat niemant door het huys mischien en kome setten
 Ter dat wanschapen is, een wreet of selfaem beelt,
 Dat ons het ooghe tergh, en soo de sinnen steelt,

c Sexessum ac solitudines petere Elephantas, dum coire libet, scripsit A. Bezele de Histor. animal. lib. 5. c. 2. Plin. lib. 8. cap. 5. Aelian. lib. Hist. animal. cap. 17. de Cnemis, Plin. lib. 10. cap. 36. Aelian. lib. 6. cap. 60. de Ranis idem Aelian. l. Hist. animal. 13, quos vide.
 d Erumpit impudens famina, & in facie erubescensium populorum genitalia corruvulata & denudata arcana, & de maris frigiditate conqueritur, allegans hanc sufficienter & evidenter repudi casum, quod semi-vir est & inutilis matrimonio, quonon est promptus ad coitum. Iohann. Salisberienf. de Nugis Curial. lib. 8. c. 11.
 e Iustianus primo marito bienimus, ad sese probaret, dederat. L. pen. C. de repud. Scilicet Iustina Novell. Const. 22. triennium statutum est, idque in praxim admiffum & Honorius Postifex c. 3. fm. cod. tit. penitentium indixit utro a mulieri qui ante id tempus conquerentur. Si ergo post triennium virgo reperta est uxor, poterit separari, & alius non. Vid. Aurb. Iustom. in tract. de dissolutione matr. ob frigiditatem.
 f Non per uiam divorcii, ut Iustianus in l. pen. C. de repud. sed per uiam potius militaris, ut Iulian. antecessor Constantianopolitanus, qui recitari latine Novell. codic. 36. sine repud. matrimonium dissolvatur, inquit. De qua versio Ivo Carnotens. lib. decret. part. 8. cap. 81.

Al wat oubolligh staet, of vrees kan verwecken,
 Of met een snelle schrick ons in de leden trecken,
 En dient geen jonge vrou, voor al niet, daer se slaep,
 En van de reyne trou de soete vruchten raep.
 Wilt oock om dese tijt u niet te seer vergapen
 Aen eenigh selsaem dier, als simmen, katten, apen;
 En draeght niet in den arm en leght niet aen den mont
 En vreemden baviaen, of plat-geneusden hont:
 't Is by de vrouwen sels in geen deel te merken
 Hoe dat een vreemst geval kan op de vrouwen werken,
 Hoe onverwachte schrick tot aen de vrucht belent,
 En hoe een selsaem spooch sich in de moeder prent:
 Wanneer een vrouwe draeght, het schijnt dat alle kracht
 Sijn befigh aen de vrucht, en op de moeder wachten;
 Dies waerder eenigh ding sich in de sinnen vest,
 Dat factt van stonden aen en druckt in dat gewest.
 De Schrift getuyghet het sels, dat Jacob voor de dieren
 Van Laban heeft geleyt gestreepte populieren,
 Om, even als het schaep soe paren met de ram,
 De plecken van het hout te drucken in het lam: *

Ghy die genegen sijt om saet te mogen winnen,
 Hebt geen wanschappen dier, geen monster in de sinnen,
 Stelt liever voor het oog, wanneer ghy vruchten teelt,
 Een schoon een geestigh kint, een aerdigh menschen-
 Hier door is 't wel gebeurt dat iemand van de Moré (beelt)
 Vont in voorleeden tijt een witte vrucht geboren;
 Hier door is 't wel gebeurt dat van een leelick paer
 Men wert, oock tegen hoop, een aerdigh kint gewaer.
En wijf by al het volck vermaert in leelickheden,
 Wiens man haer niet en weeck in onbeschofte leden,
 Kreegh even wel een kint het schoonste dat men vant,
 Een peerel van de staet, een wonder in het lant,
 Een kint gelijk een beelt, dat alle menschen presen,
 En namen in den arm, of met den vinger wesen,
 Een kint na volle wensch, een gaue, een aerdigh fret,
 En niet te byster schrael, en niet te lydigh vet;
 En ieder stont verbaeft, en sagh de frische leden
 En sagh de schoone verw, onseker van de reden,
 Dies ginck 'er over al een spraecke door de stad
 Als of hier in de vrouwe haer eer vergeten had;

En mā, die verder sagh, ging al het huys beschouwen,
 Ging letten op het stuck ter eerea van de vrouwen,
 Hy vint een schoon vertreck, daer op een kleyn busfet
 Een aerdigh kinderbeelt stont geestigh afgeset,
 Hy vont een ledekant behangen met gordijnen,
 Een leger voor de weert gelijk het mochte schijnen,
 Hy vraeght wie dat 'er slaep, hem wort bescheyt gedaet,
 En strax soo gift de man hoe dat de saecken staen;
 Hy spreeket tot al het volck: ick sal het oordeel vellen,
 Laet maer het jonxte kint hier in de kamer stellen;

De meyt die loopt 'er om, soo veerdigh als se kan,
 En brengt 'et in de sael, en geeft 'et aen den man;
 Die gaet 'et mer 'er daer ontrent den beelde setten,
 Die maent een yder aen hier op te willen letten,
 En siet! die nu het beelt en dan het kint bekeek;
 En vont noyt eenigh ey dat soo een ey geleek:
 Daer gaet de kloecke geest met vaste reden wijfen
 Wat dar 'er uyt het oog kan in de sinnen rijfen,
 En hoe een diep gepeys, door onbekende macht,
 Het ingenomen beelt kan prenten in de dracht:
 Strax rees 'er groote vreught; de boose tongen fwegen,
 De vrouwe heeft met 'er daer haer eere weergekregen,
 En waer doen eenigh paer te samen wert geset,
 Daer was een schoon gesicht ontrent het echte bed.
 Ghy des al niettemin vermijdt de geyte beelden
 Geschildert voor het volck ten dienste van der weelden,
 Al wat het stout pinceel uyt luchten hoofde treckt
 Heeft menigh oog getergt, en menigh hert beveleckt;

* Genes. 30, 37. Rerum corporalium qualitates quomodo de corpore ad spiritum, eo modo transiunt de spiritu ad corpus; nam colores virgarum quos variavit iacob afficiendo transferunt in animas pecorum matrum, atque inde rursum eadem affectione transfunduntur in corporibus filiorum. Augst. advers. Iulian. lib. 5. cap. 9.

Tale verò aliquid etiam in factibus humanis posse contingere Soranus Medicine autor nobilissimus scribit, & exemplo confirmat historia: Nam Dionysium Cyprium Regem narrat eo quod ipse deformis esset, nec tales habere filios vellet, uxori suae in concubitu formosam proponere solere picturam, quibus pulchritudinem concupiscendo, quadam modo raperet & in prelem, quam concupiscat, afficiendoque transmitteret, neque enim Deus ita naturas creat, ut leges auferat quas dedit motibus uniuscuiusque naturae. Soran. lib. 2. retract. cap. 62. Simon Majolus Episcop. Vulturarien. in Dieb. Canicularib. collig. 3. Mulier.

b Narrat D. Hieronymus Quæstion. in Genes. huiusmodi historiam, & veritatem censitæ ac prudentia præstantissimi istius medici Hippocratis detectam esse asserit. Aliud exemplum vide apud Plutarchum de Plac. Philos. lib. 5. cap. 12. ubi mulier quæ Æthiops magnam ad lectum habebat, Æthiopi filium infantem edidit. Vide etiam mirabilem & terribilem historiam, quam ad eundem finem refert Ludov. Froben in 12 lib. Augst. de Civitat. Dei. Vide denique quæ annotavit ad hanc rem Joh. Carthus in sententiam Senatû Theoloni super causâ Martini Guærræ & Bertrandi Rolli num. seu annot. 5.

c Tradit Suetonius Tyberium cubiculum plurifariam adornasse tabellis lasciviarum picturarum, ut aspectu deficientes libidines excitaret, melius Arist. Polit. 7. cap. 17, ubi prohibet aspiciere picturas aut actus deformes, mætant en ellipse cura magistratibus nullam neque picturam neque statuum esse debere, le visu mæstine imitricem, & bene Propert. lib. 2. Elg. 4. impudicitie velut æter. l'amous de picturis obscenis quibus spectatores ad libidinem provocantur, h.

Quæ manus obscenas depinxit prima tabellas, si ipsæ depingat; bene Et posuit casta turpia visa domo, Illa puellarum ingeniosus corrupit ocellos, Nequitique suæ noluit esse ridens.

158 M O E D E R
Een Loch, of Davids val ten nauffen af te maelen,
Doet, ick en weet niet hoe, de losse finnen dwaelen,
Een fier, een valfche fwaen, die jonge maghden
fchent,

Heeft dickmael aen de jeught de lusten ingeprent. *a*
En laet dan oock de kunst u geenfins hier bewegen,
Want even in de kunst daer is het quaet gelegen,
Hoe dat in dit geval de fchilder hooger fweeft,
Hoe dat hy dieper quaet, en harder nepen geeft,
Hoe dat hy naeder weet het leven uyt te drucken,
Hoe dat hy verder kan de ganfche tochten rucken
Tot ick en weet niet wat. gewis, de beste geeft
Doet hier het flimfte quaet en hindert aldermeest.
Wat feydt de kunfte meer. vermogen echte luyden
Door moes van Bever-geyl en ander minne-kruyden,
Door kitfigh netel-faet geroert in Spaensche pap,
Door artifocke-mergh, en filthig oester-fap, *b*
Door herflens van de duyf, en lil van hane-kammen,
Door eyers van de mus, en beyers van de rammen,
En wat'er door de kunst kan werden by-gebraght
Te styven tot het bed haer uytgeputte kracht? *c*
Geef antwoort mijn vernuft, ten eynde jonge paren,
Die over dit beflagh in eenigh twijffel waren,
Verftonden met befcheyt en wat'er mach beftaen,
En wat'er qualick voeght, en niet en dient gedaen.
Het wit dat iemand heeft kan veelderhande faecken
Geoorloft aen den mensch of ganfch onheyligh maecken,
Want die een wettigh ding ten quaden eynde buyght
Wort, even in het goet, van fonden overtuyght.

Siet als een jong-gesel in echten staet gereden
Vint koelhey, trage fucht, vint onmacht in de leden,
Of dat hy andersins niet recht betalen kan
Wat vrouw en trouwe verght tot lafte van den man;
Of, dat een ware fucht om vrucht te mogen winnen
Hem prickelt in den geeft, en niet een dertel minnen,
Soo wort het echte paer by wylen vry gefet
De tafel even selfs te fchicken naer het bed,
Niet door een geyl bejagh van onbekende fpijfen,
Dat niet als bobbels maeckt, en doet de leden rijfen,
Niet door een grilligh kruyt, dat fchuym en winden
broet,

Maer door gefonde kost, die al het lichaem voed;
Maer foo in dit geval de keucken soude ftrecken
Om tot een meerder brant de leden op te wecken,
Of dat een dertel mensch heeft voor fijn hooghste wit
Niet om te fijn gevoed, maer om te fijn verhit;
Soo is't ongerijmt het lijf te willen ftercken
Om door een nieuwe kracht de tochten uyt te werken;
Geen fonde dient verweckt, maer uyt te fijn gebluft;
Geen trouw en is gewijt ten dienfte van de luft. *d*
Hier rijft een ander vraegh, die over lang geleden
Heeft al de weerelt deur geduerigh om-gereden,
Die noch in onfen tijt by wylen omme gaet,
Nu by het jonge volck, dan by den echten staet;
Te weten, of het dient de menschen aengeraden
Door wortels, selfaem kruyt, door onbekende faden,

Of ander vreemt geheym, een flauwen minne-brant
Te brengen tot de kracht van haren eerften ftant;
Hier op een kleyn bericht; Na vlytigh onderfoecken
En van den ouden tijt, en van de nieuwe boecken,
En wort ick niet gewaer dat loof, of selfaem gras
Oyt oorfaeck tot begin van rechte liefde was:
Veel, die in waren ernit van defen handel fchrijven,
Verachten dit bejagh als klap van oude wijven, *e*
En feggen dat het moes dat menigh vryer brout
Geen liefde baren kan, geen haet en wederhout.
Een ander wil het kruyt dat minne kan verwecken
Begraven in der nacht, en voor de menschen decken,
Gelijck men voor het volck van geen vergiften fchrijft
Dat kleynekinders doot, en uyt de moeder drijft: *f*
Wie heeft fich immermeer voor defen onderwonden
Te trecken foete min uyt dese loofe vonden,
Die naer een korten tijt geen klachten heeft gedaen
Een faecke vol gevaer te hebben onderftaen?
De vifch, die giftigh aes heeft in het lijf gefogen,
Wort naer men wilt gefoolt, en daer men wilt getogen,
Maer als men defen vang aen gafst of vrienden bied,
Soo dientfe voor de mont, of voor de mage niet. *g*
Als iemand is vergift door loofse minne-drancken,
Hy fchijnt gemaect te fijn tot enckel Venus-janken;
Maer veeltijs feylt de geest, soo dat hy niet en kan
Vervullen, daer het dient, de plichten van den man.
Al die met open keel hen geven om te drinken
Wat fote liefde mengt, wat Circe plagh te fchinken,
Sijn dof, en sonder geest, gelijk een deufgh fwijn,
Soo datse tot den buyck alleen genegen fijn. *h*

Een van het geestigh volck, die met geleerde dichten
Ging cieren lijnen tijt, en in het duyfter lichten,
Verviel in dwepery, om dat fijn jonge vrou
Hem door een minne-drant tot minne trecken wou: *i*
Hier door is (foo men houd) Caligula bedorven,
Lucullus uytgeert, Silvanus mal geforven,
Hier door heeft menigh wijf, al fcheen de liefde groot,
Door onbedachte fucht een lieven man gedoor:
Dies is'er op gevolgt, dat alle goede wetten
Haer teen dit bedrogh met harde straffen fetten,
Soo dat het jongste recht, met al den ouden tijt,
Geen liefde-rancken dult, geen minne-drancken lijft: *k*

e Ammianus Marcellinus lib. 29. *if* *amatoris incantationes aniles & ludicrae appellat. vid. Tiraq. l. 14. conubial. per totam.*
f Sapientiffimè Plinius amatoris ifta inter ca medicamina collocavit quae indicantur atque demonstrentur non oportet, ut abortivum & alia similia, exempla enim noxia venenorum bujusmodi alibi invenies. apud Nicetas Seleri Sethi quosdam, qui talia mali punice virgineum libidinae ac amore incendunt. Efficine Pasquier aux Recherches de France, Carolus Magnus adeo amatoris incantationibus abreptum fuisse scribit, ut etiam notatum cadaver muliercule amare, & secum vehere non desierit, cui tamen reclamans auctor qui les Recherches des Recherches scripsit, idemque Nicolaus Pasquier, patrem descendens, afferere conatur, aliaque similia adferri lib. 10 de les lettres.
g La pelcherie, qu'on fait de poissons avec des appats empoisonnez, est bien soudaine à prendre & prompte à arrester le poisson, mais elle le rend mauvais & dangereux à manger: aussi les femmes qui composent certains bruvages d'amour ou quelques autres charmes & forcecelleries pour donner à leur marys, & qui les attrayent ainsi par allechemens de volupté, il est force qu'elles viennent plus apres avec eux insensé, & estourdis & tranportez hors de leur bon sens. Plutar. au Traicté des Præcept. de Mariage, nomb. 5.
h Amatorius male exemplo datur, ut à Julio Paulo scriptum est lib. 5. sententiarum, & à Quintiliano in declamationibus. turpe enim est inter virum & uxorem aliter quam amicitia, obsequio & officio parari amicitiam. Aëod. rer. judicat. lib. 8. cap. 12.
i Lucretius peria. & ipse Caligula imperator amatoris in furoribus versus, unde Iesphus & Tranquillus ipse malorum omnium causam, que à Caligula gesta sunt, non tam eie, quam uxori tribuunt, que amatoris maritum exasperaverat: Quin & Lucullus, imperator ille clarissimus, Plinio maritante, amatoris peris, accusatur etiam Numantius uxor Plautii Silvanus iniecit carminibus & veneficiis uxoridiam marito. Aëod. ed. rer. jud. lib. 8. cap. 12.
k L. corum l. si quod aliud s. qui abortivum. ff. de pen. & 16. D. D.

a Exemplum ejus rti est in Eunuchis Terentii, ubi Chærea adolescenti suspectant tabulam, in qua deprehenditur Iovis & Danaes concubitus, in libidinum exarsit; quem lotum serio ad hoc expendit Augustin. de Civitat. Dei lib. 7. cap. 2. Tiraquell. ad leg. 16. conjug. num. 33.
b Si Peau contenue dans les escailles des huîtres face l'homme plus gaillard, dit Aëod. in de vesipia profini ostrea & qua qualitate, disputat Ioubert des Erreurs d'iam, unde a perrie, chap. 21.
c etiam liberos suam rem Plin. de maxime vero lib. 26. cap. 10. & lib. 28. cap. 8. item dat operam, ita Aëola tit. de spermate straff. 6. cap. 20. Manard. lib. 11. Epist. ille convenit hominibus relati Tiraq. l. 15. conub. num. 3.
d Pudendum enim, quòd si creandorum liberorum gratia, non satisfactio visitorum.

Soo felt en liever vast, dat onder echte luyden
 Een soet en heus gelaet is boven alle kruyden;
 En dar'er niet een gras in bosch of heyde wast,
 Dat beter op de trou, als reyne liefde past:
 Het recht laet yder toe door soet en aerdigh jocken,
 Door minne, door gedult, malkander aen te locken;
 Maer gunst te wecken op door naere spokery
 En staet geen echte volck, geen jonge luyden vry. ^a
 Wie kan een's menschen hert door kruyt of dracken
 buygen?
 Wie kander soete min uyt harde wortels suygen?
 Pluckt, stoot, mengt onder een, al watje mengen kont,
 De beste minne-drack, dat is een heufche mont.
 Philips, de Grieksche vorst, (b) was op een tijt bevangen
 Met lust, en minne-brant, met duysent herte-prangen,
 Niet om een groote vrou voor Princen opgevoed,
 Het is een slechte maecht die hem de pijnne doet,
 Hy dicht op haren naem, hy sent haer moye dingen,
 Hy doet meest alle nacht voor hare vensters singen,
 Hy sit op haer en loert bynaest den ganfchen dagh,
 In 't korte, mal genoegh gelijk een vryer plugh.
 Het hof is hem een walgh, en al de groote mouwen,
 Hy wil een slechte kap, hy wil een engen bouwen;
 Hy prijft niet, als hy plagh, een vast, een hoofs gelaet;
 Om dat het sedigh oogh de maeghden beter staet.
 Dit heeft de Koningin geweldigh leer gespeten,
 Te meer, om dat het stuck was over al geweten,
 Geen slaep en komt haer aen, geen honger, geen ver-
 maeck,
 Soo gants is haer de borst gewollon van de wraeck:
 En, nademael de Faem liet overal verluuyden
 Dat hem de liefde quam uyt vreemde toover-kruyden,
 Soo heeftse door beleyr haer lagen foo gestelt,
 Dat sy haer vyandin eens kreegh in haer gewelt.
 De gramme Koningin met yver aengesteken
 Is uyttermaten graegh om haer te mogen wreken,
 Sy laet haer sinnen gaen door alderhande pijn,
 Die sel, en boven al oock leelick mochten sijn;
 Sy is te mael verwoet, en op de maecht gebeten,
 En schijnt, oock in gepeys, haer op te fullen eten,
 Sy wroekt in haren geest, sy vraeght 'er over al
 Hoe sy de jonge maecht ten vollen plagen sal:
 Nu wenstse, soo het schijnt, haer ooggen uyt te plucken,
 Haer ooren, haren neus, haer wangen af te rucken,
 Haer lippen met gewelt te scheuren van den mont,
 En al wat eenighs haer wel en aerdigh stont:
 Dan schijntse gants het vel haer af te willen stroopen,
 En met gesmolten loot daer op te laten droopen,
 Sy wenst haer wel de door, maer, uyt een wreede spijt,
 Soo wilste mer de door haer houden in den tijt;
 By wilen gaetse facht, en, sonder haer te schenden,
 Meynt dat het beter is haer uyt het lant te fenden;
 Of wel te sluyten op in eenigh diep gebou,
 Daer nimmer gulde son, of mane schijnen sou:
 Na menigh wreet gepeys, sy laetse voor haer setten,
 En gaet in grooten ernst op haer gedaente letten,
 Sy spreeckt haer bitter aen, en vraeght haer alle ding,
 Van waer, en wiese was, en wat'er omme-ging.
 De maecht bericht Me-vrou met soo bequame reden,
 Met soo een soet gelaet, vol aengename seden,
 Met soo een sedigh oogh, dat op den staenden voet,
 De Koningin betoomt haer ongetroomden moet.

Ick sie nu wat'er sy van dese malle rancken,
 Van naere spokery, van vyse minne-dracken,
 Ick vinde, seyt Me-vrou, ick vinde mer'er daet
 Dat al de liefde-gift is enckel kinder-praect;
 Ten is geen sim bedrogh, geen kunst van besweeren
 Dat u, beleefde maeght, van Princen doct begeeren,
 Hier is geen toover-kracht, geen list, of boofse vont,
 Al wat den Koninck treect, dat is u soete mont.
 Hier was'er dat de loop van hare gramfchap stilde,
 De maecht ging uyt 'er hof, en reysde daerse wilde,
 En niemant doet haer leet, en siet ! na dese saeck
 Soo liet de Koningin den Koninck sijn vermaeck.
 Laet dracken, jonge vrou, laet alle rancken varen,
 En, sooje middel foeckt om recht te mogen paren
 In vast-gegronde sucht, gaet beter wegen in;
 Koopt gunst met uw'e gunst, en min om enckel min;
 Soo doende, sulje best u weder-paer belesen,
 De rechte minne-drack dat is een erbaer wesen,
 En onderdanigh hert, een soet, een reyn gelaet;
 Geen kruyt dat in de min de min te boven gaet. ^c
 Hier dient noch, echte man, betracht in rechter maten
 Het redelijck gebruyck van uwe reyne vaten;
 Wat dwaelt'er menigh mensch, oock in den echten
 bant,
 Uyt waen, en losse praet, uyt enckel onverstant!
 Wy mogen (seyt het volck) ons ooggen elders werpen,
 En op een vreemden steen de stompe lufften scherpen,
 Niet tot begeerens toe (begeeren dient geschout)
 Maer dat ons eygen velt te beter sy gebou:
 Wy mogen (seyt het volck) ons meslen elders werten,
 Soo wy te huys alleen de tafel laten setten:
 Maer 't is een slimme vont, die aen een reyn gemoet
 Gewisse nepen geeft, en innich hinder doer:
 De lust te laten gaen en met het oogh te dolen
 Sijn voncken aen den geeft, sijn even heete kolen; ^d
 Hoe? siet men niet de mug haer branden in de vlam
 Die maer om enckel spel ontrent den sackel quam?
 Wie van een hoogen bergh sich laet ter neder vallen,
 Of door een ydel oogh wil in het wilde mallen,
 En meynt op sijn gemack te konnen stille staen,
 Die frytuckel voor gewis door onbedachte waen,
 De fond' is even soo gelijk de gladde slangen,
 Al waerse meede kop sal weten in te prangen,
 Daer koomtse met het lijf, vermijt een quaet begin,
 Het quaet wint alle tijt, en kanckert dapper in.
 Veel woorden dienen niet, de geesten om te roeren,
 En, door een ydel oogh, de tochten aen te voeren
 En is de rechte streeck van echte trouwe niet;
 Daer is een beter wegh die ons de tucht gebied:
 Siet! als uyt eygen sucht de geesten neder sygen,
 En, sonder vreemde beluys, een hart bevegen krygen,
 Dan magh een wettigh paer gaen soecken onderstant,
 En door het echte bed verhoelen haren brant:
 Het ander is bedrogh, en niet als slimme wegen
 Die leyden tot gevaer, en byten allen seggen;
 Ghy daerom, desigh man, bepaelt uw soete vreught,
 En noemt u bed-genoet een haven dijner jeught.
 Noch moet ick, tot besluyt, een vasten regel wijzen,
 Hoe lang het echte werck is in den man te prijzen,
 Ghy, neemt dan dit bericht, en dat van goeder hant,
 Het kan u baken sijn oock midden in den brant:

^a C'est une force inexpugnable qu'une femme legitime, qui mettait en elle
 mesme toutes choses, son avoir, sa noblesse, ses charmes, voire tout le niflu mesme
 de Venus, s'estudie par douceur, bonne grace, & vertu, d'acquies. L'amour de
 son mari. Plutarck, au traité des Precept. de Mariage, nomb. 21.
^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z
 d'Alutaram mention fieri si vel imaginem voluptatis sibi ipsi depingat; Lente
 dixit Laert. ant. lib. 6. cap. 23. circus.

^a Licet (si licet quod permittitur) blanditiis atque illecebris amore imperare:
 non veniens & medicamentis. Evod. eod. ver. jud. lib. 3. cap. 12.
^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z
 non venit de geschiednisse by Plutarck, au traité des Precept. de Mariage.
 nomb. 21. Tirag. leg. comub. 14. num. 3.

Soo lang ghy door het bed wort hooger aengedreven
 Om God voor dese gunst een meerder lof te geven,
 Soo is u leger reyn. *•* wie desen regel houd,
 Die blijft dan even maecht oock als hy is getrouwt.
 Wel hem, die sijnen God, en Godes hooge wercken,
 Kan door het echte bed te beter overmercken;
 Wel hem, die uyt de trouw en door de vrouw besluyt
 Des Heeren soete gunst ontrent sijn weerde Bruyt.
 Maer schoon gy tot den Heer hebt menigmael gebeden,
 En tot den man genaect met uwe teere leden,
 Noch blijkt aen u gelaet dat uwe siele queelt,
 Om dat 'er niet een kint om uwen heert en speelt:
 Ghy seght het aen het volck; ghy klaeght aen alle sijden,
 Uw man, uw beste vriend, die heeft 'er om te lijden;
 Die wort dan ongesint uyt enckel onverdult,
 Om dat hy draeght alleen mischien uw beyder schult.
 Vriendinnen, niet alsoo: of schoon u groene jaren
 Doen siecklich haren gang, oock sonder eens te baren,
 Siet dat u dit geval niet al te seer en queelt,
 En tegen uwen man in ongenuchte stelt;
 Ghy weet dat Jacob selfs sijn Rachel heeft bekeven
 Om datse, wat te seer door kinder-sucht gedreven,
 Quam klagen even-staeg, quam eyschen aen den man,
 Dat niemant, buyten God, den mensche geven kan.
 Maer seg eens, jonge vrou, waerom den geest gequollen?
 Om dat u lichaam ruft, en niet en is geswollen;
 Ga denck eens wat het is, en leert dat moeder sijn
 Is dickmael sonder vreught, en selden sonder pijn:
 Daer is 'er in het lant, die niet ter weerelt hindert,
 Als dat haer vruchtbaer lijf heeft al te veel gekindert;
 Ach! dickmael dat de mensch uyt ganscher herten
 soeckt,
 Wort dickmael dat de mensch uyt ganscher herten
 vloecht.
 Ick hebbe menighmael de vrouwen hooren klagen,
 Dat fy haer mans te veel ontrent de kinders sagen;
 Indien ghy kinders had, ghy quaemt mischien te kort,
 Nu wort sijn volle sucht op u alleen gestort.
 Ghy roept des niettemin: ick wil de weerelt stercken;
 Maer hoort, de weerelt selfs en sal het geensins mercken;
 Een diertje ses of acht dat van u komen magh,
 En wort niet eens gevoelt in soo een groot beflagh:
 Of iemant tot een oegst van hondert duyfent ploegen
 Een enkel strootjen bracht, een graentjen wilde voegen;
 Of iemant tot een wout vol alderhande groen
 Een bies, een klaver-bladt, een grasjen quame doen;
 Of iemant tot een Meyr van hondert duyfsche mylen
 Een enkel traentjen goot, een drupjen wilde quylen,
 Ey doch wat sou het sijn? in waerheyte, enckel spot:
 Ick bidde weest gerust, en siet op uwen God.
 Betoomt u kinder-sucht, en stelt u gansche faecken
 Aen hem die oock het quaet ten besten weet te maecken;
 Hy kent wat u ontbreekt. wat is de mens beschoemt?
 't Is goet wat van den Heer den goeden over-koomt.
 Doch foo het eens gebeurt dat, naer een diep verlangen,
 Ghy voelt een teere vrucht in u te sijn ontfangen,
 Soo neemt met alle vlijt u swacke leden waer,
 En doet niet alle ding gelijck als voor en naer: *b*
 Een vrou die swanger is die moet haer leeren myden
 Van ongeregelt spel, van rotfen en van ryden,

Van al te swaren pack, van al te rassen ganck,
 Van al te goeden reuck, van al te vuylen stanck,
 Van alle mal geraes, van alle dertel springen,
 Van door een vreemt gebaer de leden om te wringen,
 Van over al het oogh te willen laten gaen,
 Van angst en alle schrick, van onbedachte waen:
 Een vrou die swanger is, moet even dan gedencken
 Door praem van enge dracht haer niet te laten krencken.
 Geen ding foo onbequaem ontrent een teere vrucht
 Dan als een jonge vrou in nauwe kleerigh such:
 Een vrou die swanger is, moet haer geduerigh wachten
 Van naere dwepery, van alle droeve nachten,
 Van door een grammen sin te worden omgevoert,
 Ja van een groote vreught te werden aengeroot;
 Want als het swanger lijf is besigh met de tochten,
 Soo kromt de swacke geest in veelderhande bochten;
 En wat ontrent de vrucht sijn kracht besteden moet,
 Vergeet sich in de gal, en aen het vinnigh bloet:
 Ghy, maect u daerom sterck om nyt te mogen jagen
 Schrick, wrevel, gramme sucht, en alle quade vlagen,
 Gewent u tot gedult, en wacht u van de spijt;
 Schoon datje licht te peerd, en wonder haefligh sijt.
 Wanneer het jeughdigh hout met vruchten is beladen,
 Een vlytigh hovenier die vint terstont geraden,
 Met alderley behul, den boom en yder tack
 Te slijven tegen wint, en ander ongemack:
 Want als hy dat versuymt, foo kan het licht gebeuren
 Dat van den eersten storm de tacken sullen scheuren,
 Siet daer een jonge stam en al het teer gewas
 Geslingert op het velt, gedommel in het gras!
 Een vrou die swanger is, moet boven al betrachten
 Geduerigh tot den Heer te senden haer gedachten,
 Geduerigh tot den Heer te geven haer gemoet,
 En soecken haren troost in Christi weerde bloet:
 „Daer is geen beter raet in alle wijse boecken,
 „Als ruste van den geest in God alleen te soecken,
 „Daer is geen nutter ding dat meerder vrede maect
 „Als dat een reyne siel tot haren Schepper naect;
 Dat is de beste vont om leet te konnen dragen,
 Dat is de rechte wegh tot alle goede dagen;
 Gaet, kuyst dan u gemoet van al het aerdsche draf,
 En snijt tot aen de gront u quade rancken af.
 „Een vrou die swanger is, en naerdert om te baren;
 „Een schipper nu greeet om over zee te varen;
 „Een krijghsman in het velt nu veerdigh om te slaen;
 „Die houdmen alle drie in eenen graet te staen:
 „Hoe lichte wort den mensch na Phlegeton gesonden
 „Die met een holle planck wort in de Zee bevonden!
 „Hoe lichte wort de mensch geslagen in het velt
 „Die voor soo menigh loot den boesem open stelt!
 „Hoe lichte, nietigh mensch, kan u de geest begeven
 „Wanneer een ander mensch in u begint te leven!
 Wel bid dan, jonge vrou, met onvermoeyde vlijt,
 U leven dagen lang, doch meest om desen tijt.
 Daer is een vreemde plaegh, die in het kinder-dragen
 De vrouwen menighmael koomt aen het herte knagen,
 Die al de sinnen tergh tot ick en weet niet wat,
 Schoon dat 'et niet en is te krijgen in de stad:
 De gronden van het quaet sijn koude vochtigheden;
 Die om de derde maent ontspringen in de leden;
 Waer van de swacke maegh is boven al geplaeght
 Wanneer het swanger lijf een vrouwe schepfel draght.
 Siet wat een wonder ding! de gansche sinnen haecten
 Naer ongefonde spijs die niet en plagh te smaken,
 Na fant en afschen selfs, na vleys en rauwe vis,
 Naer alle vuyt bejagh dat geensins eetbaer is:

a De moderazione in usu conjugii & piis & Deum timentibus adhibenda tradi potest
 haec generalis regula, quod habenda sit ratio hodie flatus, castitatis & sanitatis. Vid.
 Iohann. Gerhard. cap. 8. de effect. conjug. n. 436.

b Gravida corpora curare debent, curareque mens etiam quietem desiderat; que
 enim praeruritur, à matre, in cuius alio continentur, alimentum capiunt, ut à terra
 ea que gignuntur ex ea. Aristotel. Polit. lib. 7. De regime mulieris gravida con-
 sult. See volam Samaritanum Pedotroph. lib. 1. Iohann. Libavius de Morb. mulier.
 cap. 20.

Een ander wederom die geeft haer om te fuchten
 Naer iet dat beter smaect, naer alle nieuwe vruchten,
 Na kriecken in de Mey, na wijn en vroege most,
 Na druyven voor den herfst, en ander vreemde kost;
 Sy raeft als van de luft, en is te mael verbolgen
 Indien men haren wil niet in en soeckt te volgen,
 Sy leyt'er op en maelt als met de gantsche kracht,
 Oock midden in den droom, en in de midder nacht:
 Wat raet in dit geval? de wijse Medecynen
 Verfoecken aen de vrou haer geeft te willen pynen
 De tochten van de maegh te houden in den bant,
 By sonder als de lust na vuyde dingen brant.
 Doch soo des niettemin de sinnen heftigh dringen,
 Gelyck men hier de lust niet schijnt te konnen dwingen,
 Soo laet de kunstle toe, ten goede van de dracht,
 Dat waer de maegh begeert haer werde toegebracht.
 De lust in tijtsgeboet, de lust doet menigh-werven
 Een ingewortelt quaet, een oude sieckte sterven;
 De lust heeft menighmael oorde ongefonde kost
 Gesontheyt aengebracht, en van de doot verlost:
 Voor reden wort gefeyt, dat als de binne-krachten
 Bekomen op het lef daer op de sinnen wachten,
 De geeft lich dan verblijft en krachtigh open doet,
 Soo dat oock taye slijm in haefte wijcken moet;
 Wel aen dan, gunstigh man, weest heus in u manieren,
 Leert hier een swanger lijf en swacke sinnen vieren;
 Een die in dit geval een quaden slingh begaet
 Doet leet aen twee gelyck, doet ja een dubbel quaet. ^a
 De Keyfer (*b*) ging te itreng en tegen alle reden,
 Die, van een jonge vrou met tranen aengebeden,
 Haer efter geen gehoor in haer verfoeck en gaf,
 Maer sloegh al wafte bad met harde woorden af:
 Hoe! was een Keyferin niet weert te sijn gevonden
 In seker kleyn vertreck, daer niet als boecken stonden?
 Waer toe soo vyfen aert? ey lieve, weygert niet
 Ten sy dat even God het te gendeel gebied.
 Weest over al beleeft, en leert u harde vlagen
 Ter eeren van de vrucht, en van de moeder dragen;
 Al isse somtijts dwers, en ick en weet niet hoe,
 Schrijft dat haer innigh leet, en niet haer wesen toe.
 De Hont is wat te honts, vermits sijn harde wetten ^c
 Den ingang van den hof een swanger wijf beletten,
 Hy wil niet dat'er knoop of bloeme sy gepluckt,
 Al is een jonge vrou met lusten onderdruckt:
 Maer is'er oyt gewas in eenigh hof gefproten,
 Dat voor een swanger lijf is weert te sijn gestoten?
 Kan iemant, die een vrou voor moeder heeft gegroet,
 De lusten van de vrou hier laten ongeboet?
 Voor my, ick segge neen; te meer, vermits de bloemen
 De vrouwen sijn geloof als eygen toe te koemen;
 Ick segge, dat'er niet foo wel en is bestect
 Als dat een jonge vrou in hare lusten eet.
 Ick segge dat de man niet weert en is te trouwen
 Die midden in de dracht iet weygert aen de vrouwen;

Ick segge dat de man is vils en onbeleeft,
 Die aen de teere vrucht haer bede niet en geeft:
 Maer, Hondi, lieve vrient, ick wil het u vergeven,
 Ten was u niet bekent hoe dat'er is te leven
 Met een die haren nam gewenfte kinders baert,
 En tot de siele toe met haer geselschap paert.
 Doch, om een grage keel niet in de lust te stercken,
 Soo is voor onse vrou hier noodigh aen te mercken
 Dat haer de volle macht van snoepen wort gejoint
 Ten goede van de vrucht, en niet voor haren mont:
 Daer sijnder vry genoegh die, sonder kint te dragen,
 Haer stellen voor een wit de lusten na te jagen;
 Daer sijnder in het lant geduerigh even sat
 Van koeck of suycker-werck, en ick en weet niet
 wat.

Daer sijnder al te veel die hare gantsche sacken
 Vol ooft van dese kust, vol Spaensche fruyten packen;
 Die, van der jeugert aen tot snoepen aengewent,
 Gaen kauwen door het huys en eten sonder end:
 Daer sijnder in de stad die, even als de mannen,
 Ten goede van het huys de gantsche sinnen spannen,
 Sijn besigh aen den heert met enckel snoep-bejagh,
 En bidden aen den mont al wat de kele magh;
 Wanneer dan op de noen de man koomt aengetreden,
 En noodigh voetfeylt tot sijn vermoeyde leden,
 Soo vint hy menighmael, ten dienste van de weert,
 Noch pot ontrent het vuer, noch ketel aen den heert;
 Of, is'er iet bereyt, het wijf, dat van te voren
 Den lust tot goede spijs door snoepen heeft verloren,
 Sit, ick en weet niet hoe, en symelt aen de mont,
 Als of haer teere maegh geen spijfe lyden kond:
 Dit is een vuyl gebreck, dat niet en dient geleden,
 Maer voor een echte wijf is noodigh afgesneden;
 Ten koomt haer geensins toe, ten is haer eygen niet,
 Al wafte buytens tijts aen hare lusten biet.
 Ghy, wacht u, jonge vrou, besyden af te snopen,
 Maer wilt u bed-genoot tot uwe tafel roepen;
 Want als het echte paer heeft alle ding gemeen,
 Dan mengt haer jonstigh hert te beter onder een:
 „Als man en echte wijf gelyck gepaerde schapen
 „Te samen sonder twiift op eenen leger slapen,
 „Te samen na de kerck of elders henen gaen,
 „Dat wijft een vasten bant van hare vrientschap aen;
 Als man en echte wijf aen eenen dish gefeten,
 Met eene koft gedient, uyt eene schotel eten,
 Dat is voor al het huys een aengenaem gesicht:
 Ghy, maect dit oock een deel van uwe vrouwe-
 plicht.

't Is hier de pijnle weert wat breeder af te spreken,
 En even aen de mans te wijfen haer gebreken,
 Om dat oock onder hen gewisse snoepers sijn,
 Niet van het groene freuyt, maer van den rijpen wijn.
 Wat is'er menigh lurck tot brassen soo genegen
 Dat hy niet anders soeckt als lust te mogen plegen?
 Dat hy niet liever eet als dat een vreemde weert,
 Vry tot de meeste kost, bereyt aen sijnen heert!
 Waer eenigh nieu gewas koomt uyt'er aerden rycken,
 Waer dat'er iemant weet asperges aen te wyfen,
 Waer iemant vint te koop een vroege abricock,
 Of dat'er iemant pluckt den eersten artisoock,
 Waer iemant jonck patrijs of quackels heeft bekomen,
 Waer iemant nieuwen most heeft op de kay vernomen,
 Waer dat men oesters reept, of verschen schelle-vis,
 Daer voeght het lekker volck de buycken aen den dis;
 En al maer buytens huys; daer sijn de beste brocken,
 Daer is de rechte plaats om uyt de borst te jocken;

^a De pericula si quid denegatur gravidae vide Iobert. des Erreurs popul. lib. 3. cap. 6.

^b Marcus Aurelius. S'il est bon (quand à la femme arrive quelque chose extraordinaire) de mettre la main à son derrière. vid. Ioubert liv. 3. des Erreurs popul. chap. 7. S'il est bon quand la femme est grosse pour avoir des enfans de bon esprit, de manger force Codignac. vid. Ioub. liv. 3. chap. 8. où il dit qu'il vaut mieux manger de raisins.

^c Siet de Hof-wetten van Petrus Hondius, die aldus seggen:
 Geen vrou-menich magh by of ontrent
 Hier komen sonder goet consent, &c.

Daer na volghet:

Doch gaet sy swaer, is sy met kinde
 Dat sy haer in mijn Hof niet vinde,
 Mijn Hof die wensd dat hare lust
 Sy elders als hier uytgeblust, &c.

De vrouw heeft onzer dies alleen den vuylen stank,
Of van de volle maegh, of van den heeten drank.

Wat is 'er menigh man die by de drink-gesellen
Sich weet in sijn gelaet soo kluchtigh aen te stellen,
Dat yder die het siet uyt luyder kelen lacht,
En hangt hem aen de mont tot in de midder-nacht?
Maer als men wijf en kint by wylen sal vermaecken,
Dan sit daer onse nurck met opgeschorte kaken,
Dwers, korsfel, ongesint, berooft van alle soet,
Gelijck een leelick spoock dat sielen pijnen moet.

Ghy tracht, ô gunstigh man, dit sijn gebreck te laten,
En doet gelijck de byen, die niet als honigh-raten
En brengen in de korf. , het is een slimme daet
„ Indien een echte man sijn vrenghe buyten laet.
Als nu de milde God u kinders heeft gegeven,
En dat u beyder jeught in haer begint te leven;
Siet daer een soere vreught, een wettigh tijt-verdrijf
Ten goede van de man, en van het echte wijf.

Hier is de juyfste stont dat alle moeders poogen
Het nieu-geboren kint met eygen bloet te soogen, „
„ 't Is onrecht dat het wijf ontrent een teere vrucht
„ Niet gunstigh stelt te werck de ware moeder-sucht.
Gebruyckt, ô jonge vrou, gebruyckt u weerde gaven,
Gebru, ckt het edel fogh om uwe vrucht te laven:
„ Niet dat een eerlick man ter weerd liever siet,
„ Als dat een lieve vrou haer kint den tepel biet.

De boefsm dieje draeght, soo geestigh opgefvolwen,
Soo kunstigh uytgewrocht, gelijck yvoire bollen,
En dienen niet alleen tot ciersel van het lijf,

En minder tot de pronck van eenigh dertel wijf:
Gewis die weerde schat, die lieffelicke bergen,
Die knoppen van de roos is ander dienst te vergen

Als ick en weet niet wat, als hand en ooge-luft,
De dorst van uwe vrucht die dient 'er meê gebluft;

Dat is haer eygen wit. Eylaes! de kleyne dieren
En vinden geen vermaeck noch in de ware bieren

Noch in de Rynsche druyf, noch in de malvesey,
Alleen u reyne melck kan st llen haer geschrey.

Siet alle dieren aen, die in de diepe kuylen,
Die in het woeste bosch, of in de rotsen schuylen,
Niet een van al den hoop soo vinnigh of verwoet,
Dat niet met eygen borst sijn kleyne jongen voed.

Hoort noch, ô weeligh volck, men kan u vogels wijfen
Die boven menigh wijf hier over sijn te prijfen,

Let op den vlder-nuys; 't is waer, een selsaem beest,
Maer van beleefden aert, en van een sachten geest;

Die vogel is alleen van al de snelle dieren
Die met een lichte vlucht ontrent den hemel fwieren,
Die vogel is alleen die soch en mammen heeft.

En uyt een volle borst sijn jong te suygen geest;
Die vogel (soo het schijnt) koomt by de menschen le-
ven,

Om menigh dertel wijf haer les te mogen geven,
Ghy, die een vleder-muys houd voor een leelick dier,
Verachtet waerje wilt, maer prijft haer immers hier.

Waer sal ick vorder gaen? de planten aen der heyden,
Het koren op het velt, de kruiden in de weyden,
De boomen in het bosch, de bloemen in den hof,
Vol-queecken haer gewas tot haren grooten lof:

Siet hoe de boomgert-man verfoeyt de snoode tacken
Die haer gewassen freuyt ter aerden laten sacken

Eer dat 'er is gespeent: geen boom en is 'er goet
Die niet sijn teere vrucht tot volle rijpte voed.
Het was u groote vreught eens binnen u te dragen
Iet ick en weet niet wat, dat noyt de menschen sager,
O! nu het u besiet en op sijn moeder lacht,
Soo laet u moeder-sucht vernieuwen hare kracht;
Wilt uwes eygen vleys en uwer vrucht erbermen,
Nadien het teer gewas tot u begint te kermen,
Tot u sijn handen reyckt, en klopt aen uwe borst,
Om daer, gelijck het dient, te laven sijnen dorst.

't Is vry een wijf verschild als eyge moeders soogen,
En met een open borst een gunstigh herte toogen, b
Als dat een vreemde min het kint te voeden heeft,
En dickmael ongesint gestoorde borsten geeft;
Sy, die een teere vrucht laet eyge borsten suygen,
Sal tot de soete plicht haer leden willigh buygen,
En, schoon het doet haer wee, sy acht de pijn niet,
Maer voelt een staeghe vreught als sy haer maecksel
siet;

Als maer de kleyne mont nu wat begint te quelen,
Te gapen na de mem, en met de borst te spelen,
Dat maect een geestigh fogh, al was 't eerst beswaert,
Gelijck de gulde son een droeven hemel klaert.
Gebruyckt dan, jonge vrou, gebruyckt die reyne flessen,
Om aen u teere vrucht sijn dorst te mogen lessen;
„ Een die haer kinders baert, is moeder voor een deel;
„ Maer die haer kinders sooght, is moeder in 't geheel.
Een van de Roomsche jeugt (c) heeft dese leer geweten,
Heeft dit geheele stuck met reden afgemeten,
Hyt met een rijcken buyt was op een seker tijt
Gekomen in de stad, gekomen uyt den strijt;
De moeder van den Helt ging haren soon geoeten,
En die sijn voester was quam oock den Ridder groeten;
Hy boot sijn moeder aen een riek, een kleyen juweel,
Maer aen het voester-wijf al vry een groeter deel;
De moeder ongesint, en met beschaemde wangen,
Bekon in grooten ernst haer reden aen te vangen;
Hoe Gracche, weette niet dat ick u moeder ben,
En geen in dit geval beneven mi en ken?
Ick was die u ontving, ick bracht u in het leven,
Waerom mijn eere dan een ander wegh gegeven?
Ghy dwaelt door onverstant, of doet het recht gewelt,
Om dat een vreemde min is boven mi gestelt.
Al sachijns, moeder, sacht, ging hier de Ridder seggen,
Wat voor u schijnt te doen is licht te wederleggen,
't Is waer ick ben de vrucht in uwe jeught geteelt,
Maer dickmael wort een kint, oock als de moeder
speelt.

Ghy droeght my, 't is bekend, na dat ick was ontfangen,
En leet om mijnt wil niet weynigh herte-prangen;
Ghy hebt my binnen u een ruymen tijt gevoed,
Maer 't is geen ware gunst al wat geschieden moet:
U daet en haer gevolgh, die niet en is te prijfen;
Kan door een vaste peyl u swacke liefde wijfen;
Ghy waert als geenen rijt gescheyden van de vrucht,
En siet: terstont verdween u gantsche moeder-sucht.
Soo haeft ghy beter moght, al was 't tegen reden,
Soo lietje dese vrou in uwe plaetse treden;

b *Semper & licet & spiritus maternus longe magis ingenii, atque incrementa corporis auget. Columell. In quocunque enim naturaliter ex eo alimentum accipit, eo quo generatum est, ut unicuique rei in sua matrice melius est, & perfectior in ea existit quam in alia, (quod in plantis alia translatio apparet) ita quoque salubrius & melius est nutrire fetus suo lacte, cum quo habet naturalem cognationem, quam alieno. Besold lib. 1. Pol. cap. 10. num. 30.*

c *It fuit nobilis juvenis ex Gracchorum familia patre tamen incerto: usitur hoc exemplo Sef. Guazzo de la Convers. civil. liv. 3. Ioubert des Erreurs popul. liv. 5. chap. 1.*

a Combien d'heures l'enfant doit estre sans tetter quand la femme est accouchée, & qu'est ce qu'on luy doit donner premierement, vid. Ioubert liv. 5. chap. 2. Item de la nourriture de l'accouchée, lib. & cap. ead. De mesme l'enfant à toute heure qu'il est ord, & s'il doit avoir certaines heures à tetter, liv. 5. chap. 9.

Die heeft my jaren lang met hare borst gelaest
 Terwijl ghy aen de jeught den lossen brydel gaest;
 Die heeft sich niet ontfien haer plichten uyt te voeren,
 Schoon oock aen alle kant haer rauwe tepels swoeren,
 Die heeft niet eens gevrees't, oock met een harde borst,
 Te laven mijnen brant, te lessen mijnen dorst;
 Die heeft tot aller tijt, oock in de koude nachten,
 Mij'n swackheyt by geweest, mijn schreyen willen achten,
 Mij'n leden, schoon besmet, met handen aengetaft,
 En staegh op mijnen dienst in alle vlijt gepaft.
 Ey, laet u mijn beleyt niet buyten reden dencken,
 Of schoon ick boven u haer eere met geschencken,
 Ick ben van u ('t is waer) maer oock van haer ge-
 voed,

Van haer met reyne melck, van u met enkel bloet;
 't Is licht in dit geval u plichten af te scheidē,
 Daer is een wijt verschil te vinden tusschen beyden,
 Sy droegh my op den hals, en ghy in uwen schoot,
 Sy met een vryen wil, maer ghy uyt enkel noot.
 Daer ging de moeder heen met tranen op de wangen,
 Met droefheyt in den geest en felle spijt bevangen,
 Vermis't sy in 't geding haer wille niet en had,
 Daer juyft haer eygen soon alleen als rechter sat.
 Leert dit, bescheyde vrou, met reden overleggen,
 En weeght in uwen geest wat voester is te seggen,
 Weet dat u goede naem van haren glans verliest
 Indien u weerde vriend een tweede moeder kiest.

Wanneer een deftrigh man laet vreemde minnen hueren,
 Dat schijnt tesijn geseyt, het wijf heeft malle kueren,
 Of al te vylen kop, of al te stege neck,
 Wat heeft een teere vrucht te suygen haer gebreck?
 Het sal in tegendeel u goeden aert betuygen,
 Indien men kinders siet aen uwe tepels suygen,
 „ 't Is eere voor de vrou, wanneer de man gedoogh't
 „ Dat sy een aerdigh kint uyt haren boesem foogh't.
 Maect hier geen onderscheyt, laet alle frissche vrou-
 wen,

Hoedanigh datse sijn, haer eyge vruchten houwen, a
 En foo daer eenigh mensch van adel maect gewagh,
 Maect dat het voetsel sels oock edel wesen magh:
 Maer desen onverlet, ick vinde menigh-werven
 Dat oock een eygen kint magh uwen boesem derven;
 Want, sijtje geyl of boos of met de kop gequelt,
 Soo kiest een ander min die beter is gestelt. b

't Is dienftigh aengemerckt, als jonge vrouwen foogen,
 Dat sy niet aen het volck haer naeckte borsten toogen,
 Voor al niet, als de jeught te voren haer bekent
 Sit by, sit over haer, of immers daer ontrent;
 Sy doen een eerbaer werck die hier den boesem decken,
 Of uyt de kamer gaen of elders haer vertrecken,
 Weet dat een dertel wicht, tor vuyle lust gefint,
 Geen aengenamer ding als naeckte leden vint.
 Is 't niet een selsaem stuck, dat, oock in onse dagen,
 De groote van het lant den boesem open dragen, c

a Matres suis ipse uberibus infantes alere debent nullo nobilitatis sive humilitatis habito respectu. Kecker. diffus. pract. 28. Prob. 18. Tholst. 14. c. ult. Card. de variet. l. 8. Richter. axiom. pract. 47. Besold. ad l. 1. ff. de lust. & jur. quae 24.

b Quant à moy (dicit Toubert) je suis logé là, que si ma femme estoit entachée d'aucun vice que je sceusse, je ne permettrois aucunement qu'elle alât ailleurs nos enfans, & ainsi le doit faire chacun, liv. 5. chap. 1.

c Alludit Bezau in praefatione Poeticae in Davidi Psal. penitent.
 Tam celare sinum simulat, manumisque coercet,
 Et super obijctat tennis velamina tela,
 Tam cum sit ostendit opes, colloque sperabit
 Nudato, pulchrae manibus imago dicitur.

En toonen alle man dat voor een weerden vriend
 Versegelt, toegedaen, en opgesloten dient? d
 Hoe plagh een ydel oogh hier op te koomen loeren,
 En door een stil gepeyl de lusten om te roeren
 Tot aen het diepste mergh? hoe menigh dertel quant
 Ontfangt uyt dit gesicht een ongetoomden brant?
 Ten is met geenem mont ten vollen uyt te drukken,
 Waer toe het los gesicht de siele weet te rucken;
 Hoe verre dat het vyer door al de leden schiet
 Wanneer de losse jeught een naeckten boesem siet:
 Dat Paris van de lust foot diep is ingenomen
 Is by Helene sels ten deele by gekomen,
 Sijn licht-ontrfeken hert ontfing een snelle vlam
 Om datse wat te bloot uyt hare kamer quam: e
 Als Strato by geval een naeckte maeght beloerde,
 Hy viel in heeten brant, die hem desinnen roerde;
 Ey siet! de jonge wulp en sijn geminde sterf,
 Eer dat hy eenigh lief van hare gunst verwerf: f
 Dat Caracalla viel (gewis te sijn schande)
 En door een hittigh bloet in vuyle lusten brande,
 Nam hier sijn oorsprong uyt, een schoon, maer liffigh
 wijf
 Verlockte sijn gesicht ontrent haer naeckte lijf. g
 Wat noem ick weerelts volck? ach! David is gevallen
 Niet tot de lust alleen, maer tot een dadigh mallen,
 En siet! dat in de man de boose lusten blies,
 Dat was een schoone vrou die hare leden wies. b
 Ick achte dat de geest van Schilders en Poëten
 Dit oock in ouden tijt ten vollen heeft geweten;
 Want om te beelden uyt de rancken van de min,
 Soo voerd' het geestigh volck een naeckten jongen
 in. i

Aetion wort een Hert, en vraeghje na de reden?
 Hy sagh de jaght-goddin en hare bloote leden,
 Een helt, een dapper man, een Prins van hoogen geest
 Siet maer een naeckte vrou, en is terfont een beest;
 Een beest vol geyle fucht, gelijk het wort bescreven,
 Een beest door hittigh bloet tor lusten aengedreven,
 Een beest dat grilligh is, en tracht te sijn gepaert
 En buyten sijn geslacht, en tegen sijn aert. k

d D. Hieronymus ad Demetriadem scribens: Illa, ait, sit tibi pulchra, illa amabilis, illa habenda inter socias, qua necis sese esse pulchram, & proceps in publicum non potest, non collis denudat, nec pallio revoluta cervicis aperit, vid. Plutarch. ante Praecept. de marriage num. 28.

e Ipse Paris nuda fertur perijisse Laena; Cum Menelaos surgere i thalamo. Propert.

f Aristaeus quaedam famosissima cum Iovi sacrificium factura nuda à Stratoe visa esset, amore, magno mirisque mala, juvenem incendit. nam cum eodem illa à Callistho amaretur, nuptiarum die amantium manibus est discerpta. Strato autem in omnium conspectu, supra ipsam virginem ferre sese jugulavit. Plutarch. in amorem. narrat. lib. 2.

g Aelius Spartianus: gravis historicus: retulit, quod cum Iulius Antonini Caracalla Imperatoris Romani noverca, mulier summa elegantiae & egregia, si maxima parte corporis eorum Antonino ipsi, quasi per negligentiam, nudasset, & eaque nuda conspiciens discisset Antoninum libidine affutum, vellem se liceret, respondisse fertur, Si licet, licet: an te necis Imperatorem esse, & leges dare, non audire? quod audiit Antoninus ad obsequium scelus audacior factus, novercam noverca duxit: cuius rei nominibus etiam meminist Bald. nover in cap. 1. Calum. ult. de Constitut. & l. titi Trajanell. leg. 4. cornubi. num. 12. & seq.

h Reg. 11. De qua re loquens Augustinus in libro de honestate mulierum: David, inquit, ille sanctissimus mille prostitutionis profusus, vidit multitudine nudam, & statim homicidium simul sociis & adultervium.

i Memorat Plin. lib. 26. cap. 5. simulacrum Cupidinis nudi in Paro Coloniae Propentidis opus eximium Praxiteles, sed & eundem nudum depingit Philostratus in imaginib. quin & ipsius mater Venus, scortorum praesens, à statuarii & sculptoribus nuda depingitur, ut passim memorat Lucianus & Theodoretus Cyrenensis. Et Arnobus adversus gentes disputat. lib. 6. ad libidinem: inquit, concitatur Venus nuda. Et passim poete: nuda Venus madidat exprimis imbre comas, Ovid. nuda recede Venus; Maro. &c. rationes pulchrae rivat Fulgent. lib. 2. Mytholog. vel quod affectatores suos nuda dimittat, vel quod libidinis crimen nunquam ita sit celatum, quin tandem prodatur, vel quod nuda maxime conveniat, vel quia (quod jam diximus) nuditas ad libidinem provocet.

k Cervorum in hieroglyphicis hominem libidinosum significare ob insignem animalis istius lasciviam, & Venereis etiam externa, ut serunt, appetentiam vid. Ioh. Pier. lib. 7. hieroglyph. cap. 10.

Wilt u dan, jonge vrou, voor dese klippen hoeden,
 En laet u schoone borst geen vuyle rochten voeden,
 Maect datje voor het volck u teere leden deekt,
 Op datje geen mens in beeste-lusten treckt.
 Doch, soo daer iemant is die, naer een angstigh poogen,
 De vrucht van hare jeugt geen macht en heeft te foogen,
 Als 't immers wesen moet, soo let, vriendinne, let
 Wie daty' in uwe platen als tweede moeder set.
 Laet iemant eenigh lam een geyten-elder suygen,
 Het krijght een geyten aert; de wolle sal 't geuygen:
 Want schoon sijn eerste bont was uytter-maten sacht,
 Het krijgt door geyte-melck een harde geyte-vacht. *a*
 Men leest van seker kint in boschen opgetogen,
 Dat uyt een vuyle seugh sijn voetsel had gesogen,
 En als het grooter werd en hooger was bejaert,
 Soo had 'et in der daet een rechte seugen-aert, *b*

Ten was niet uyt den dreck, uyt modder niet te keeren,
 Het rolde in het slick, oock met de beste kleeren,
 Het vont sijn besten dranck ontrent een vuylen plas,
 En niet en acht 'er schoon, als dat 'er leelick was.
 Het is een Frans gebruyck een geytjen uyt te kiesen,
 Wanneer de voester-wijfs haer eerste soch verliefen,
 En dan soo koomt het kint, soo dickmael als het dorst,
 En voeght sijn teere mont ontrent de geyte-borst;
 Het wicht aldus gevoed heeft wonder vreedme grillen,
 Heeft, ick en weet niet wat, dat niet en is te stillen,
 Het trippelt alle tijt, en staegh een nieuwen spronck
 En heeft sich over al gelijk een geyte-jonck.
 Treet vorder, mijn vernuft, om yder een te toogen
 Hoe veel het gansche lant leyt aen het kinder-foogen;
 Koomt hier, ô jonge vrou, en hoort een vreemt geval
 Dat u het krachtigh fogh voor ooggen stellen sal.

Veel adels uyt het hof, veel ridderlike mannen, *c*
 Veel herders uyt het wout te famen aengespannen
 Gaen jagen op den wolf, die met een fellen tant
 Verfcheurde wathy vont in al het platte lant;
 De tocht gaet dapper aen: een deel verwoede dieren,
 Gedreven uyt het bosch, door roepen en door tieren
 Vervallen op een hoeck, daer menigh warre-net
 Staet listigh uytgebreyt, en na de kunst gefet:
 Hier staen de jagers vast om dit gebroet te quellen,
 Hier sietmen menigh beest ter aerden neder vellen,
 Een wreede wollevin, wel van de grootste slagh,
 Vocht daer een langen tijt tot datte neder lagh;
 Hy die het monster treft vint sich in haest besprongen
 Niet van een ander beest, maer van een naeckten jongen,
 Out, soo het schijnen mocht, ontrent de seven jaer,
 Die huylde door het bosch, en maekte vreemt gebaer;
 Hy was van bruyne verw, en toond' een selsaem wesen,
 Sijn hayr door al het lijf als borstels op-gersen,
 Sijn nagels wonder lanck, sijn stemme byster wreet,
 Men hoord' een luide galm, maer echter geë befcheet.

De jagers, die het kint in dit gewoel vernamen,
 Sijn dapper in de weer en voegen hen te famen,
 Daer staet de jongen vast, daer wort hy opgevar,
 En van de rouwe jeught gedragen in de stadt;
 Maer siet! het menschekint wil geene menschen kennen,
 Noch by de menschen sijn, noch by de mensche wennen,
 Ten spreek geë mensche tael, maer eenig dom geraes,
 Ten wil geen menschen spijs, maer niet als bloedig aes,
 Het schopt de pap-pot om, het bijt die hem genaecken,
 En wat de keucken schaft en kan hem niet vermaecken,
 Sijn wesen is verwoet, en byster onbevreesd,
 Het beelt gelijk een mensch, de reste maer een beest;
 Met vasten niettemin, tor op gefeite tijden,
 En weder als het dient hem ten voor te snijden,
 Soo wert het selsaem kint ten lesten noch getemt,
 Sijn wilde sucht verjaeght, sijn harden aert gedemt.
 Hier dient voor al bemerket en waer te sijn genomen,
 Hoe dat een mensche vrucht is in het bosch gekomen,
 En door wat ongeval een redelicke siel
 Tot bloet, en rauwe spijs, tor beeste lusten viel.
 Eens als de koude lucht haer rijm begon te worpen,
 Soo was 'er schamel volck uyt veelderhande dorpen
 Getogen in het bosch, gevallen in het wout,
 En kapte daer het viel, sijn noodigh winter-hout;
 De wachters, die de sorgh van alle groene dreven,
 Van boomen, van het wilt, van haegen is gegeven,

a Stefano Guazzo de la civil. convers. lib. 3. Jouberc. lib. 5. Error. Pop. cap. 1.
b Froes lib. de Christ. femin. cap. de educat. virgini.
c Wonderbare geschiednisse voor waerachtigh verhaelt by Simon Goulart, in
 het tweede deel van sijn wonderbare en gedencckweerdige Historien, cap. Enfant
 élevé parmi les Loups. Le vray (dicit il) desirer une histoire qui fut recitée (moy
 present) par monseigneur de Humiere au jour S. André 1563. devant monseigneur
 Frere du Roy Charles, qui depuis a esté nomme Henry troisieme Roy de France,
 c'est qu'es forests d'Ardenne, &c.

Sijn dapper in de weer, om even dit geweld
 Te weeren van het bosch, te drijven uyt 'er yelt;
 Soo haest sy met de stem maer aen het wout genaecken,
 Soo kraemt een ieder op, en pooght hem wegh te maken,
 Een deel laet in het boschal wat 'er is gekapt,
 Een deel haer bylen selfs, om niet te sijn betrapt.
 Een vrouw, die met haer kint was tot den houw gekomen,
 Door onverwachten schrick ten hooghsten ingenomen,
 Geeft sich met al het volck doer jachtigh op de vlucht,
 Dat sy door grooten haest daer laet een teere vrucht:
 Sy gaet in desen angst een ruyme wyle dwalen,
 Tot naer een lange wyl de son begon te dalen,
 Doen keertse wederom; maer sy (eylaes!) en vint
 Noch haer vergeten tuygh, noch haer verlaten kint;
 Strax hier op naer het dorp, om vrienden, buren, magen,
 Om ieder diese kent na dit verlies te vragen;
 Sy roept 'er door het bosch, sy klaeght 'er alle man,
 Sy spreekte de wagers selfs, maer niemant weef 'er van:
 Hier over is de vrouw in groot verdriet gheslagen,
 Haer man is ongesint, de Recher laetse dagen,
 En doet een hoogen eyfchen, en maect het wijf verdacht
 Haer kint met eygen wyl te hebben omgebracht:
 Sy, van een kleyn beleyt, en kleyn der van vermogen,
 Is met haer droeve man in stilte wegh-gerogen,
 En federt haer vertreck en heeft men noyt verstaen
 Waer dit verdrietigh paer te samen is gegaen:
 Dan wat het kint belangt, men houd, op valte gronden,
 Dat, als het van den wolf was in het bosch gevonden,
 Het na vier beesten aert en aengeboren kracht,
 Is in het duyfster hol sijn jongen toegebracht.
 (Veel schrijven dat het beest sijn vreeffelicke tanden
 Kan voegen na den roof, gelijck als menschen handen,
 En dat het schapen selfs kan dragen in den mont,
 En evenwel het vee kan laten ongewont,)
 Sijn jongen, soo het schijnt, te voren sat gegeten,
 En hebben op het kint niet happigh aengebeten;
 Maer, door het voorigh aes ontfteken van den dorst,
 Sijn met een grooter lust gevallen aen de borst;
 Hier meynt men dat het kint, als onder hen gelegen,
 De spenen van de wolf heeft in de mont gekregen,
 En dat hier uyt het beest, verweckt tot beter sucht,
 Het kint heeft aengeveert gelijck een eygen vrucht.
 't Is menighmael gesen, gelijck men kan betuygen,
 Wanneer daer eenig beest komt vreedende borste fuygen,
 Dat strax het voester-dier het vygeling bemint,
 Niet als een vreemt gebroet, maer als een eygen kint;
 Siet wat de borst vermagh! misfchien om dese reden
 Soo heeft de selle wolf het menschen-kint geleden;
 Doch hoe het wesen magh, of wat 'er is gheschiet,
 Men twijffelt aen de faeck, en hare waerheynt niet;
 't Is ja het eygen kint, dat, in het bosch gebleven,
 Had by de seven jaer in 't wilde mont leven,
 Dit blijkt eerst uyt den tijt, die op den jongen past,
 Maer dit bewijs alleen en ware niet te vast;
 Men weet op beter gront de faecke na te sporen,
 Om dat men aen het kint, juyst als het was geboren,
 Een selfaem overschot van kleyne leden vant,
 Ses teenen aen de voet, ses vingers aen de hant;
 Dies als de ganfche buert quam met een groot verlangen
 Het vreemde maecksel sien wanneer het was gevangen,
 Soo wert 'er vast gefelt, dat hy de jonge was
 Wel eer door ongeval verloren in het gras.
 Het kint, door goet beleyt van wreetheyt afgeweken,
 Begon op d'achste maent na menschen aert te spreken,

Ontdeckt voor al het volck hoe dat hy was gevoed
 Met vleys van eenigh beest, of met geronnen bloet;
 Seyt mede, dat de wolf en alle wilde dieren
 Hem plegen over al te streelen en te vieren;
 En dat 'er nimmermeer een schaep en was gevat,
 Of dat hy met 'er beest oock van de bouten at.
 Ten lesten, als het kint vergat sijn vinnigh woeden,
 Soo woond 'er in het dorp, en leerde schapen hoeden;
 't Is neerftigh om de kost, en veerdigh over al,
 En vlytigh in de weer, en yder lief-getal.
 Maer hoort een selfaem ding; noyt schapen hem bevo-
 len
 En worden aengerant of van het Wilt gestolen,
 Geen beir, geen loofse vos, geen dier van al het wout,
 En beer aen eenigh vee, den jongen toe-betrouwt,
 Al wat hy met 'er hant maer eens en quam te raken,
 Dat sagh men nimmermeer by eenigh dier genaken;
 Men houd, dat om de kracht van sijnen wilden aert
 De kudde was bevrijt en voor het Wilt bewaert:
 Dit bracht hem grootte winst; want als de lieden sagen
 Dat oock sijn speecksel selfs was machtigh wegh te jagen
 De klauwen van den wolf, soo bracht hem ieder gelt,
 En kocht van sijnre hant de vrydom van het velt;
 Dit bleef den jongen by geheele seve jaren,
 En doen is dese kracht allenxen wegh gevaren,
 Soo dat voortaan de wolf sijn ouden vrient vergat,
 En sonder onderscheyt van alle schapen at. *b*
 Leert hier, o jonge vrou, wat onbekende vleecken
 U kinders uyt de melck van vreemde borsten trecken;
 Leert hier, o jonge vrou, gelijck de daet betuyghet,
 Dat iemant beestigh wort wanneer hy beesten vuyghet.
 Hoe menigh erbaer wijf heeft dochters opgetogen,
 Die buyten ale lucht, en in het wilde vlogten!
 Men wist niet hoe het quam; maer die het onderfocht
 Vont dat haer voester-wijf niet veel en had gedocht.
 Hoe menigh aerdigh kint, gefont en wel geboren,
 Heeft door een snoode min sijn eygen aert verloren!
 Het is een goede leer, het is een oude vont,
 De visch aert na de zee, de plante na de gront.
 Wie goede kinders heeft, en niet en wil verliefen,
 Die leere met bescheyt een goede voester kiefen, *c*
 En dat op dese peyl; let op een handigh wijf,
 Van leden wel gemaect, en van een vleesligh lijf,
 Van aengename verw, en fuyver aen de tanden,
 Geboren in den ring van onse Nederlanden,

a Nec sanè singulare hoc est exemplum. homines enim à brutis nutritos esse rarum in Historiis non est. Herculis enim Cyrum Mandanæ filium à cane enutritum fuisse: Telephum Aganes & Periculis filium ab equo: sed & Alopei Primigeni filium Alceandrum scribunt ab ursæ educatum esse: Æsopum vero Thyestæ & Pelopis filium à capris, filium Ælium memorat prodidit: sed proprius ad rem de qua agimus accedit id quod Ioh. Camerarius in Medici Histor. part. 1. cap. 75. scriptum reliquit, ex additionibus Lamberti Schafnaburgensis de rebus gestis Germanorum id se habere afferens: Anne, inquit, m. d. xliij. quidam puer in partibus Hassiæ esse prehensus, his fuisse postea cognitus est & ipse retulit, quom rison esse amorum, à lupis est raptus & mirabiliter educatus. nam quancumque prædam lupi pro cibo raperant, semper meliorem partem sumentes ipsi ad vorandum tribuebant, tempore vero hyemis foream solentes folia arborum & alias herbas insipientes, puerum superponebant, & sese circumponentes sic eum à feris defendebant; ipsum vero mambus & pedibus reperere cogeant, & siccum currere tam diu quoad ex usi erum velocitatem imitabatur & silius maximas faciebat; hic tandem ad hominibus deprehensus, lignis circumligatus, erectus ire ad humanam similitudinem cogeatur. Idem vero hæc sepius dicebat se multo curius cum lupis, si in se esset, quam cum hominibus deligere conuersari. Puer iste in curiam Henrici principis Hassiæ pro spectaculo est allatus. Hæc etiam eodem anno contigit in Westroavia in villa Echtræ, ibi enim puer xii. annorum cum lupis erant in silvis, que vulgo dicitur die Hardt, & in venatione à nobilibus hyberno tempore captus fuit. hæc Auson Camerarius. Similen ferè historiam refert M. Dreyerus in libro quem de nova & antiqua disciplina conscripsit. Restæ hæc materiam exclamationis hæc concludit Camerarius; quis, inquit, hæc disparè naturæ conuersionem non admirabitur? apparet sanè vere ditium esse consuetudinem esse alteram naturam, imò interdum naturæ esse potiorè, aliam ferè famile historiam refert Goulartius & quidem nostri temporis admirat. Hist. lib. 1. r.
b Vide notanda de nutrice eligenda apud Roderic. de Castro de morb. mulierum lib. 4. c. 23.

Niet rook ontrent de neus, niet elders ongefont,
En die geen vuyle ftanck en aeflemt uyt den mont,
Niet al te byfter fchrael, niet al te feer gewollen,
Met braffen niet gewoon haer leden op te vollen,
Niet in haer eerfe jeught, niet al te feer bejaert,
En die voor defe mael een fontjen heeft gejaert,
Die niet en is gewoon, door fpijt, en hevigh kyven,
Of door een mallen angft haer vruchten af te dryven,
Niet treurigh uytter aert, of die geduerigh klaeght,
Of die een verliën rouw in haren boefem draeght,
Niet tot onguere luft, tot fnoepen niet genegen,
Die voor een dertel wicht niet bloot en heeft gelegen,
Die in onkuyfche jock haer vreugde niet en raepst,
Die niet te veel en drinckt, (b) en niet te vaft en flaep.

Haer tepels roet, en gaef; haer borften blaeu-geadert,
En van een vafte ftof, en ront in een vergadert;
Haer foch van foete geur, niet fchrael, en niet te vet,
Maer dat fich om een hayr, of op een nagel fet.
Siet daer een rechte min, gelijker naer het leven
By lieden van de kunst is geeftigh af gefchreven:
Doch foo ghy defen flagh niet byder hant en vont,
Ten minften brenght het ftuck fo nae ghy immer kont;

De snelle jaren gaen; u teere fpruyten rijfen,
Dus pooghtfe van der jeught haer plichten aen te wijfen.
„'t Is goet dat iemant komt uyt eenigh goet geflacht,
„Maer 't is al nutter ding wel op te lijn gebracht:
Hooft, moeder, hoort u les; 't is niet genoegh te baren,
Het kint is u beflagh tot aen de feven jaren;
Het kriecken van den dagh, lijn jeught, en eerfte gront

Beftaet in u beleyt, en hangt aen uwen mont:
Ghy moet het rouwe lant als tot de vrucht bereyden,
Befpitten, open doen, met greppen onderfcheyden,
Het onkruyt roeyen uyt, oock van den eerften dagh,
Op dat u weerde man daer namaels faeyen magh.
Wat is 'er menigh wijf dat niet en plagh te paffen
Op dit gewichtig ftuck, maer laet de kinders waffen
Woeft, dertel, quaftigh, rau, vol bochten, onbe-
fnoeyt,
Gelijck het wilde rijfs in dichte boffen groeyt!

a A fçavoir s'il y a question d'une fille; car le lait de celle qui a fait un fils est meilleur à nourir une fille, & au contraire; voyez les raisons au liv. 5. chap. 6. des Erreurs Popul. de M. loubert. *vid. eundem ad questionem qui doit plus long temps tetter une fille ou un fils, & combien chacun, chap. 11. liv. 5.*

b D. Hieronymus *Letz s'ham instruit, nutricem vortat tementem aut lasciviam sumi. Vov. lib. 1. de Christi. fam. cap. de educat. viij.*

c Il y a une remarquable hiftoire à ce propos au Recueil des hiftoires memorables de M. Goulart vol. 3. le ramentoy (dicit il) qu'autrefois j'ay ouy raconter au Seigneur Ioseph de la Scale, doctre entre les doctes de nostre temps, & que depuis j'ay leu dedans le beau discours de la vie de Iule Caesar de la Scale, Ion Pere: Entré cinq fils que Dieu luy donna par un nommé Odet, duquel Ioseph Ion tiere d'oit, & a escrit ce que je represente: Ce petit enfant avoit si belle façon, que le pere & la mere & tous ceux qui le regardoient, luy porteroient une finguliere bienveillance. Le pere l'aymoit merveilleusement, & neantmoins autant de fois qu'il jectoit les yeux dessus, il fronoit le sourcil, paroiffoit tuitte, & de visage abatu, jusques à fouspirer: tellement que la mere, dame fort sage, cognut bien que le pere se dehoit de la vie de leur petit Odet. Sur ce ayant requis Ion mary de luy declarer la cause de tant de fouspirs: garde vous bien (dicit il) de donner à nostre fils une nourrice fubjecte au vin; je prevois qu'il fera estoiffé, tous les jours il repetoit cet advertiffement à sa femme, tant que elle aussi s'en donna la part à bon escient. En celle sollicitude elle se leve une nuit, & trouve la nourrice dormante abouchée sur le visage de l'enfant, de sorte que s'en estoit fait, si la mere eut tant fois peu différé de se lever; & eut en beaucoup de peine à remettre sur le petit; lequel echappa un second & troisieme peril de mort, par l'impemperance d'une noutrice yvrogneffe; qui fut cause qu'on deliciait ce petit encore bien jeune, & fur commis à une fille de chambre pour le garder & gouverner. La pauvre mere estoit, pour s'estre desfaite d'une mal-lige nourrice, Ion enfant bien affeuré; mais le pere l'advertiffoit de ne fier pas tant à la fille de chambre, & continuoit en s'en faire un songe merveilleux. Mais une nuit elle fut trouvée dormante avec le petit, âgé de deux ans, estoiffé entre ses bras. Te n'en puis escire d'avantage.

Wat is 'er menigh wijf dat liever heeft te praten,
Die liever heeft te gaen layeven achter straten,
Als met een stillen geest haer kint te wijfen aen
Wat nu, wat naderhant is nut te lijn gedaen!
Wat is 'er menigh man, die met de ganfche sinnen,
Die met den lijve woelt, om goet te mogen winnen,
En laet lijn v eerde kint, lijn alderbelle fchar,
Onvruchtbaer henen gaen, als ick en weet niet war!
Daer sijnder in het lant die honden leeren springen,
Die quackels leeren slaen, die vincken leeren fingen,
En laten onder dies haer bloet, haer eygen vrucht,
En sonder goede leer, en buyten alle tucht:
Is 't niet een selfaem ding, in kleyne beufel-faecten
Te wroeten alle daegh om groot beflagh te maecten,
En in dat edel werck, daer op de weerelt ruffe,
Te wafen buyten forgh, te leven sonder lust?
Voorwaer die lijn gefin laet in het wilde groeyen,
En niet als met gewin en is gewoon te moeyen,
Die is gelijk een mensch die na de schoenen fiet,
En acht de voeten selfs lijn eyge leden niet:
Ghy, let op dese plicht, 't is eene van de faecten
Die u en u geflacht, en al de weerelt raecten
O vrienden, weeght het ftuck; ghy queeckt in die
geval

De hope van de tijt die namaels komen fal.
Leert, jonge moeder, leert, oock van de minste dieren,
Het kinder onverstant na goede seden ftieren;
Niet dat 'er eenigh man in vrouwen hooger prijft,
Als dat haer rijpe forgh de kinders onderwijft.
Doer als de Nachtgael, die leert haer teere jongen
Hoe dat 'er dient geneurt, of uyt de borst gefongen,
Hoe na de kunst gequeelt, en grof, en weder lijn,
En hoe de laege stem moet opgetogen lijn:
Maer soeckt den hemel eerft, en leert de jonge sinnen
God vreefen, eere doen, en boven al beminnen;
Leert hoe dat alle ding is onder lijn gebiet,
En dat lijn waeker oogh oock in het duyster fiet:
Leert dat lijn vader-forgh een middel heeft gevonden,
Om eens door lijnen Geelt te trecken uyt de sonden;
Leert dat lijn ewigh Woort, het onbevleete Lam,
Ten goede van de mensch hier in de weerelt quam,
Hier in de weerelt sterft, en weder opgerefen
Sal by den grooten God, fal in den hemel wesen,

Tot hy eens op het leest, en hier, en over al,
Op al dat immer was een vonnis uyt en fal;
Noch dient hier bygevoeght, hoe in de leste tijden
De goede lijn verheught, de quade fullen lijden;
De goede lijn getrooft, als God lief-geral,
De quade lijn geplaeghet met ewigh ongeval.
Leert vorder uwe jeught de rechte waerheyt spreken,
En door een foeten aert haer stege sinnen breken,
Het liegen is voor eerst een byster vuyl gebreck,
Het ander dat ick haer dat is een harde neck.
Maer weest doch hier beforgh, dat uwe goede seden
Haer schicken na de maet van uwe goede reden;
Ghy, die een ander leert, gaet eerft in deughden voort,
Dat is hun, die het sien, voor al het beste spoor;
Leyt soo de jonckheyt aen, oock van haer eerste dagen,
Op datse vierigh lijn het beste na te jagen;
Prijft veel de ware deught, en spreek't er dickmael
van,

En let op yder kint hoe veel het dragen kan.
Laet vorder uwe jeught bequame kunsten leeren,
Dat sal haer groenen tijt en gruije jaren eeren,
Dat is de beste schar die t huys en over al
Haer teer-gelt, haer vermaeck, haer steunfel wesen fal.

Dat is de beste schat die mede wort gedragen,
 Jyt brant en krijns-gevaer, uyt alle quade slagen,
 Die met sijn meester vswemt tot aen de naefte ree,
 Oock daer het gansche kraem moet blijven in de zee;
 Dat is de beste schat die niet en wort gestolen,
 Al moet een vluchtigh man in vreesde landen dolen,
 Geen rijkj soo onbewuft, geen weerelt soo verwoet,
 Die niet een geestigh breyn en goede kunsten voed.
 Die wesen aen het kint als vader heeft gegeven,
 Behoort'er by te doen den middel om te leven,
 Hy pleeght geen ware fucht, geen rechte vader-gunft,
 Die kinders heeft geteelt, en laetse sonder kunst. *a*
 En om met goet beleyt hier dieper in te treden,
 Soo proeft u jonck gewas, en sijn genegentheden.

Hebt acht met alle vlijt, en dat van eersten aen,
 Waer op de siele speelt, en hoe de sinnen gaen;
 „Het is om niet gepooght door ongety digh kyven
 „Een kint van goeden aert geduerigh aen te dryven;
 „Al waer het innigh hert is tegen aen gekant,
 „Dat wort te geener tijt de menschen ingeplant.
 „Wie is sijn leven oyt tot hoogen lof gekomen,
 „Die tegen sijn vernuft heeft saecken aengenomen?
 „Wie heeft'er oyt beroep ter eeren uyt-gestaen,
 „Die tegen sijnen aert heeft dingen ondergaen?
 Hier dient u rijpe forgh wat verder in te dalen,
 Des hebick dese prent hier onder laten malen;
 Ick wou dat door het oogh u moghte sijn bekent
 Hoe vast dat eygen aert is in de borst geprent.

Aensiet dit sinne-beelt, het sal u mogen leeren
 Dat aengeboren fucht is qualick af te keeren,
 Aensiet dit Enden-ey by hinnen uyt gebroet,
 Het wijst als mer'er hant wat Vrouw Natuere doet:
 De hinne wenst het jong tot haer te mogen trecken,
 Sy wil het met de borst, of met de vleugels decken,
 Sy klaeght als haren noot, maer efter geen gehoir;
 Het dier heeft geen en lust als in het groene woir:
 En schoon het aen de kant by wijlen is gedreven,
 Noch heeft'et geen en sin om daer te blijven leven;
 Want als het wederom of slick of water siet,
 Soo vint'et sijn vermaeck, de moeder haer verdriet.
 „Wie, sonder op den aert van alle ding te mercken,
 „Veel in sijn herffens smeet, en meynt'et uyt te werken,
 „Die mist sijn gansche wit, of, wint hy somtijts wat,
 „Het gaet al wederom den ouden karre-pad.
 Het is een foete vont, en weerdigh om te prijzen,
 De jeught door enckel spel te konnen onderwijzen;
 Want als'er eenigh mensch op dese plichten past,
 Soo wort de jonckheyt kloeck, en nimmer overlafst:
 Ick weet een achtbaer man (*b*) die, sonder eenigh kijven,
 Alleen uyt foete jock sijn kinders leerde schrijven,

Hy gaf hem op de vloer, daer sat hy in het sant
 En wees een A een B te stellen met'er hant;
 Al schein het gansch beslag tot spel alleen te strecken,
 Soo leerde doch de jeught bequame letters trecken;
 Siet! eer de schrijver wist wat schrijven was gefeyt,
 Soo was'er in de kunst een vaste gront geleyt:
 Dirpleeghte dese vrient in veelderhande dingen,
 En tot uytheemsche tael, en om te leeren singen; *c*
 Siet wat een wijs beleyt! de teught by hem geteelt
 Heeft alle tijt geleert, en niettemin gespeelt.
 Het is de pijnne weert hier naerder op te soecken,
 Hoe dat men talen leert, oock buyten alle boecken,
 Oock in het vaderlant, en sonder ongemack,
 Oock buyten alle forgh, en sonder harde plack:
 Hoe moet, eylacs! de jeught van onse tijden dolen
 Of in een ander lant, of in de vreemde scholen,
 Eer datse talen leert, en slechts alleen bevreet
 Dat maer de voorste deur der kunsten open doet:
 Befier eens Grieken-lant, befier het oude Roomen;
 Daer vloeyden konsten uyt als met geheele stroomen;
 Vraeght iemant waerom dat? haer kinders atemael
 Die fogen uyt de borst de rijke moeder-tael:

a Consuetudinem est rationi & naturae, ut qui vitam tribuerit, vivendi etiam facultatem praestet. Basil. Hexam. hom. 8.
b Dese is geweest de Heer Christiaan Huygens, nu onlangs overleden, in sijn leven Secretaris des Raets van State; in wiens nakemelingen onse eeuwde vruchtes van deszelfs sijdelick beleyde met groot overgougen is genietende.

c De voorgenoemde Heer Huygens leerde sijn sonen de noten van de Misyck aen de knoppen van haer wambays, en dat al spelende.

Men leerde in de wiegh en midden in de lueren,
 Dat hier een geestigh kint met pijn moet besuieren;
 Men leerde in het spel, en met den eersten tijt,
 Daer in dat onse jeught haer beste jaren slijt.
 Maer iemant sal misschien hier over komen vragen,
 Of niet een geestigh kint, oock nu in onse dagen,
 Door eenigh kloeck beleyt kan worden by-gestaen,
 En leeren vreemde tael oock sonder schole gaen:
 Voor my, ick stelle vast dat alle jonge sinnen
 Sijn heden oock bequaem om tijt te mogen winnen,
 Ghy, seg ons, mijn vernuft, wat dienltigh is gedaen;
 Ghy vaders, koomt'er by, en hoort de reden aen:
 Gaet laet een eerlick man in talen wel bedreven,
 En laet hem van der jeught met uwe kinders leven,
 Met last om niet een woort te spreken als Latijn, &
 Soo sal de Roomsche spraeck haer eerste tale sijn:
 De jeught aldus gevoed, sal midden in de noten,
 En alsse beshig is met hoepen en met koten,
 Met bollen op het velt, met toppen op de sael,
 Verrijcken hare tong met alderhande tael.
 Het kint aldus geleyt sal gansche dagen spelen,
 En desen onverlet geleerde woorden quelen,
 En als het grooter wort en rijper in versant,
 Soo leert het tijts genoeg de tale van het lant.
 Wy sien meest overal de kinders van de Walen
 Ten vollen onder-recht in wederhande talen,
 Sy spreeken duyts en wals, en bey gelijcke wel,
 Haer moeder leert het een, het tweede 't kinder-spel:
 't Is vreemt dat over al by lieden van vermogen
 De jeught na dese voet niet op en wort getogen,
 Waerom u teer gewas gequcht met plack en boeck?
 Het wort dus sonder school, en ongevoelick kloeck.
 Het is een quade greep de jeught te willen dwingen,
 En als mer enckel kracht het leeren op te dringen;
 „Het kint dat harde tucht en droeve slagen vreesft
 „Krijght dosheyt aen het breyn, en domheyt in de
 geest,
 Hoe menigh edel kint rot kunst alleen geboren
 Heeft door een strenge school de boecken afgesworen!
 Heeft door een wrangen nurck, of om een harde plack
 De leer-sucht afgeleyt, gelijk een lastigh pack.
 „Voor slaven suer gebaer, en slagen voor de beesten;
 „De reden is genoeg voor wel-geboren geesten;
 „Daer is geen ander vrucht te trecken uyt den dwang,
 „Als dat een vrye siel neemt elders haren gang:
 „'t Is best de frische jeught door eer sucht op te wec-
 ken,
 „En, door gevreesde smaet, van luyheyt af te trecken;
 „Men stelle wat men wil de jonge sinnen voor,
 „Dit is de beste roem, en dat de beste spoor.
 Ghy moet des niettemin wanneerse qualick willen,
 Beleten haer bejagh, en alle boose grillen;
 „Wie streelt, en sickenfloyt, of boven reden mint,
 „En krijght maer enckel leet, oock van een aerdig kint:

Dat Eli sonder tucht liet sijne sonen blijven,
 En saghe met gedult haer snoode rancken drijven,
 Gaf oorfaeck dat de man was haestigh uyt rijt,
 En wort noch evenwel sijn beyde sonen quijt:
 Die niet een sachte mont haer kinders lisselaffen,
 En, schoon het qualick gaet, geen quaet en willen straf-
 fen,
 Sijn aen een jonge stam gelijk het veyle klim,
 Sijn aen haer eygen vrucht gelijk een dwafe sim;
 De klim omvangt den boom, omvlechte menig werven,
 Maer doet in korten tijt sijn beste tacken sterven;
 De sim omhelst haer jong maer haer onwijse min
 Die perst het teere dier de gansche leden in:
 De moeder dient haer jeught niet alle tijt te vleyen,
 Het is de kinders goet indienfe matigh schreyen;
 Want (na de kunstleert) is iemant tranen krijt,
 Soo wort het vochtigh breyn sijn quade dampen quijt.
 De maege wort verwermt, en al de taye stuymen
 Die worden even dan gedwongen om te ruymen,
 De milte doet haer op al isse schoon verstoft,
 Ghy, maectt dan dat het kint geen tranen op en kroft.
 Maer draecht oock goede sorgh, door ongestuymigh
 kyven
 De snede van de tong niet vinnigh aen te dryven,
 Hier dient te sijn gewacht voor al te diepen straem,
 Hier dient te sijn gewacht voor al te langen praem:
 Voor al en dient de tucht niet aen te sijn gevangen,
 Als spijt en heere gal aen uwen boesem prangen;
 Want daer een korfel hoofft is beshig met de tucht;
 Daer wort een heyligh werk geoeffent sonder vrucht.
 Als Plato sijnen knecht, door wel-verdiende slagen,
 Eens wilde tot de tucht en van den wrevel jagen,
 En dat hy wert gewaer eer hy den lincker sloegh,
 Dat hem een vinnigh bloet door al de leden joegh,
 Pseulippe (sprack de man) ontnemt my dese roeden,
 En doet dat hier behoort; want ick begin te woeden:
 Geen mensch en is 'er nut te straffen enigh quaet,
 Indien sijn eygen siel haer aemt te buyten gaet.
 „Een die de roede vocrt met gramschap aengesteken
 „Pleegt geene rechte tucht, en schijnt hem eer te wrekten;
 „Ghy, die een dertel kint wilt straffen met gewin,
 „En gaet niet tot het werck als met een koelen sin.
 Waer toe in dit geval soo byster ongebonden?
 Een die sijn kinders strafte, kashijt sijn eygen sonden;
 Waer toe in dit geval te swell van den spijt?
 Bedenckt u in gemoet dat ghy de moeder sijt;
 Bedenckt, al eerje slaet, dat alle boose streken,
 Die van de teere jeught in uwe kinders steken,
 Ontspringen uyt den gront van uwen eygen aert,
 Die niet als enckel vlees en quade rancken baert;
 Weeght dit in uwen geest, het sal u gramme sinnen
 Betoemen, neder slaen, en krachtigh overwinnen,
 „Als iemant in het quaet sijn eygen seylen siet,
 „De straffe die hy pleeght en is soo vinnigh niet.
 Maer hier dient yder mensch den juysten tijt te weten
 Wanneer dit heyligh werck is nut te sijn gequeten;
 Hoort reden, jonge vrou, ten goede van de jeught,
 En leert den eersten stont wanneerje straffen meught:
 Fen man (b) van wijs beleyt, en grondigh hier bedreven,
 Die heeft op dit geval my desen peyl geveven:
 Hebt, seydt' hy, staegh het oogh ontrent u weerde kint,
 Als ghy het door het huys met spelen beshig vint;
 En soo het dan misschien sijn poppe dreyghet te billen,
 En soeck, gelijk het schijnt, met slagen haer te stillen,

Mich. de la Montagne liv. 1. des Esllis chap. 25. parle à ce propos vivement & de son propre frot. C'est un bel agencement (dicit il) que le Grec & Latin, mais on Pachete trop cher; je diray icy une fison d'en avoir meilleur marché, que de coustume, qui a esté eslye en moyennisme, s'en servira qui voudra. Mon pere ayant fait toutes les recherches qui homme peut faire, parmy les gens sçavants & d'entendement, d'une forme d'instruction exquise, sur advisé de celtin-convient qui estoit en usage: & luy disoit on que ceste longueur que nous mettions à apprendre les langues, qui aux anciens ne coustait rien, est la seule cause pourquoy nous ne pouvons arriver à la grandeur d'ame, & de cognoissance des anciens Grecs & Romains: Tant y a que l'expedient que mon pere trouva, ce fut qu'il nous nourrice, & avant le premier desrouement de ma langue, il me donna en charge à un Aleman, du tout ignorant de nostre langue & tresbien versé en la Latine; cestuy cy qu'il avoit fait venir expres, m'avoit continuellement entre les bras; ainsi, sans art, sans livres, sans grammaire, ou precepte, sans fouet, sans lannes, j'avois appris du Latin tout ainsi pur que mon maistre d'école le sçavoit. Vide plura apud eundem Montan.

b In suis D. Philipp. Lanbergius, Theologus, Philosophus, Astronomus, & Paters familiaris, ubique magnus.

Sie daer een vast gemerck dat uwe teere vrucht
 Nu in den geest begrijpt de krachten van de tucht:
 Begint na desen u met haer bedrijf te moeyen,
 En laetse naderhant niet in het wilde groeyen,
 Maer leyfse tot de deught: een jong, een geestigh dier
 Neemt alle dingen aen gelijk een wit papier.
 Draeght hierom goede forgh, en wilt geduerigh letten
 Dat noyt u teere spruyt en trecke vreemde smetten
 Van eenigh dertel wicht; het is geweldigh quaet
 „Wanneer een sedigh kint met guyten ommegeaet.
 „Ontucht set dapper voort: een schaepe vol boose sweeren
 „Sal eer het iemand merckt, een gansche kudde deeren:
 „Een oogh, dat vierigh is, schiet ick en weet niet wat,
 „Waer door van stonden aen een ander wort gevat:
 „Als maer een appel rot, gewis de gansche mande
 „Wort dracht en vuyle stanck, en niet als enkel schande:
 „Een druyf, een kleyn druyf, in eenigh deel besmet
 „Deelt aen een gansche tros haer quade rampen met:
 „Een die met krepel volck wil gaen en weder-keeren,
 „Daer is geen twijffel aen, hy sal het hincken leeren;
 „Gebuerschap met het quaet baert menigh ongeval,
 „Maer aen het jonge bloet noch verre boven al.
 „Wat dient 'er noch geseyt? de sieckte kan bekliven
 „Door een die kortfigh is aen thien gesonde liven;
 „Thien van gesonden aert en hadden noyt de kracht
 „Dat een die kortfigh is te rechte was gebracht.
 Hoort noch een huys-gebot, hier mede nut geweten;
 En maect noyt eenigh kint nau-keurigh in het eten,
 Niet lekker in de spijs, niet dertel in den dranck;
 Het blijft hun anders by haer leven dagen lanck:
 Siet! als men wort genoot in rouwer lieden huysen,
 Daer sal u teere jeught ellendigh sitten pluyfen;
 „Een mont van kieschen aert dat is een lastigh pack,
 „En voor haer eygen selfs een droevigh ongemack.
 Noch moet ick voor een les de moeders hier belasten
 Geen kinders immermeer te setten by de gasten;
 Want onder dit gewoel gebeurt nietelden wat,
 Dat by de teere jeught niet op en dient gevat:
 Het kint in desen stant gaer buyten alle palen,
 Het laet een greetigh oogh op alle schotels dwalen,
 Het eyft, een yder geest, en dit, en weder dat,
 En hier af wort de maeght tot aen de kele sat;
 Dit hindert, jonge vrou, dit hindert aen de leden,
 Dit hindert aen den geest, dit hindert aen de seden;
 Ey! streelt niet al te seer, al is de liefde groot,
 „Doet kinders uyt de weeg wanneer mengasten noot.
 Daer is een vreemt bedrijf in menigh huys te vinden,
 Bequem, gelijk men acht, om kinders in te binden,
 Om kinders, soo het schijnt, te houden in den bant,
 En 't is (na mijn begriip) een enkel onverschant.
 Soo haeft men in het huys een kint begeert te stillen,
 Soo brengt men aen den dagh een deel versierde grillen,
 Een spoock, een bulle-man, een lyve-loosen geest,
 Of eenigh vreemt gespuys, of eenigh selfsaem beest;
 Dit wort soo vast gedruckt in alle teere sinnen,
 Dat niemant machtigh is die weder in te winnen;
 Ja dat 'er koude schrick door al de leden schiet
 Al roert 'er maer een blat, al ruyft 'er maer een riet;
 Al wie van desen angst is eenmael ingenomen,
 Sal ick en weet niet wat, sal alle dingen schromen,
 En sien dat niet en is, en, uyt een dwase waen,
 Niet onder in het huys, nie: boven willen gaen;
 De jeught in tegendeel vryposfigh opgetogen
 En die uyt dit bedrogh geen vaer en heeft gefogen,

Gaet midden in der nacht, gaet vlytigh over al,
 En vreesst geen ydel spoock, of ander ongeval:
 Ick bidde, jonge vrou, hier op te willen achten;
 De schrick van desen aert verbaestaert alle krachten,
 Verwijft een edel hert, soo dat 'er niet en rijft
 Daer deught en vrye fucht of daer de reden wijft:
 En laet geen meysfen toe met enkel vysefaven
 Een ongefouten angst de kinders in te blafen;
 „Noyt wort 'er enig mensch van dese waen geraeckt,
 „Dan als 'er fotte klap de finnen gaende maect.
 Verhoert met alle vlijt dat aen de teere spruyten
 Geen bren en sy vervoert, geen ooren mogen tuyten
 Door iet dat Faustus doet, of Wagenaer verhaelt,
 Niet dat 'er aen de jeught meer in de finnen maelt:
 Ghy, wilt geen tijt-verdrif aen uwe jonckheyt foccken
 In eenigh spoock geschrift, of diergelijcke boecken
 Maer doet een soet verhaal dat, schoon in jock geseyt,
 De finnen evenwel tot goede faecken leyt.
 Leert, vaders, tot beslyft, leert, voochden, uwe weefen
 Den God van hemelijck, en niet den duyvel, vreesen:
 „Die met een reyn gemoet is aen den hemel vast,
 „En schrickt te geener tijt, schoon hell' en duyvel bast.
 Daer is een ander quaet, waer uyt de jonge sielen
 Wel eer, en heden noch, in sware klachten vielen,
 En dit wort veel gespeurt als 't een of 't ander kint
 Wort naest de borst geleyt, en boven al bemint;
 Ghy, die geen lust en hebt in twist en huys-krakeelen,
 Pooght uwe moeder sucht eenparigh uyt te deelen,
 En maect geen liefste kint, maer houd de soete jeught
 Gelijk in alle ding soo na ghy immer meught:
 Ghy siet niet wat en haet is Joseph overvallen
 Alleen op desen gront, vermits hy boven allen
 Wert in sijns vaders huys, wert over al geviert,
 En met een bonten rock wat moyer opgeciert.
 Een Arent wort genoemt een vogel sonder reden;
 Hy broet het eene jong als met de gansche leden,
 Her ander drijft by wegh, en jaght 'er uyt den nest,
 Ghy, draegt gelijcke jonst, dat voegt een moeder best.
 De Swaluw' alsfe broer, die kan u beter leeren
 Wat hier de reden eyft; sy gaet by rechte keeren,
 By rechte beurten om, als sy haer jongen voed,
 En geeft hun even veel, en yder even goet;
 Ick heb op haer beleyt by wylen acht genomen,
 Wanneerse met het aes plagh in den nest te komen,
 Ick sagh hoe dat het dier, als in een ronden ring,
 Voor yder even schoon, eenparigh ommeving.
 Ghy, houd gelijcken voer in 't kleeden en in spijfen,
 Of, als 'er iemand trout, in renten aen te wijfen:
 Het huys wort op de maet, en na den eyfch gebout
 „Wanneer men over al gelijcke gronden houd.
 Maer schoon u geestigh kint is konfigh onderwefen,
 Soo dat 'et voor dentijt kan alle boecken lesen,
 „Soo dat 'et gronden heeft tot alle goede leer,
 „Ghy des al niettemin verhest u nimmermeer;
 Daer sijnder onder u die hare kinders prijfen,
 En poogen al het volck haer deughden aen te wijfen:
 Ghy, wijse moeder, swijght, of spreekt 'er weynig van,
 Maer houd die soete vreught voor u en weynig man:
 Al wat in dit geval de jonge vrouwen roemen,
 Dat wort tot haren smaet niet seldom opgenoemen;
 „Een die sijn eygen prijft, en maect 'er al te bont,
 „Spreekt uyt een ydel hert, of uyt een lossen mont.

H U W E L Y C K S W E T T E N ;

Waer in hy het gantsche recht des huwelycks kortlijck begrepen, en breeder door seer geleerde Uytleggingen verklaert heeft.

Eerste Huwelycks wet.

DE mannen sullen hare vrouwen gebieden:
De vrouwen hare mans gehoorsamen.

I I.

Men sal de schoonste vrouwen niet trouwen;
En oock het huwelyck der mismaecte verachten:
Maer die van middelmatige schoonheit onversaegt bemin-
nen.

I I I.

De vrouwen sullen haer voor haere mannen oft tegenvoor-
dige oft toekomende, en niet voor andere, sedelyck ver-
cierien;

En haer mes schoonheit, soo veel sy kunnen, doch buyten be-
drogh, aendoen.

De mannen sullen onachtsamer, en zoo veel genoegh zy
om de zuiverhey en waerdighey des lichaems naer de
wyse des lants te bewaren, op vercieringe van hare licha-
men passen:

En oock van vrouwen kleederen en sierfels; daer tegen de
vrouwen haer die van mannen, ten sy eenige nootfaecke-
lyckheydt ofte rechtwaerdige oorsaecke voorviel, onthou-
den.

I V.

Een yder zal zijne mismaecteheydt den toekomenden man oft
vrouwwe ontdekken.

Nochtans haer dieshalven, insonderheydt de vrouwen, niet
ontblooten.

V.

De vrouwen sullen haers gelycke oft mindere in gestachte en
ryckdom trouwen.

De huwelycken van meerdere sal men gantschlyck vlieden,
nochtans de trouwe van edele vrouwen niet schuwen.

V I.

Men sal maeghden en die noch jonck sijnde, tot vrouwen ne-
men.

De huwelycken van weduwen en oude schuwen.

Nochtans oude mannen geen jonge vrouwen houwen.

Maer gelyckheydt in dese als in andere saecken volgen.

Doch de vrouwe niet naer jaren, maer ten eynde om te seelen,
meten.

Eyndelyck sullen de mans 36 jaren, de vrysters 18 jaren oft
daer ontrent oudt zijnde, ten huwelyck gegeven worden.

V I I.

Men sal de ouders, 't vaderlant, en seden van de toekomen-
de vrouwe insien.

V I I I.

De mannen en sullen niet lyden, dat de vrouwen haer van
aenbegin gelyck worden;

Maer haer insonderheydt op haer woorden leeren acht nemen:
Nochtans haer over de selve geen tyrannen oft heeren maer
mannen toonen.

Nochte en sullen haer, indien zy haer welvaren lief hebben,
en over al de eerbaerheytrachten te volgen, door slagen
oft andersins qualijck handelen.

I X.

De mannen sullen door haer eygen voorbeels en lieflijcke

woorden met strafheyt vermengt, haere vrouwen onder-
richten;

En oock dreygementen, indien 't de saecke vereyft, daer by
voegen:

Doch haer niet in 't openbaer ofte tegenwoordigheydt van
vreemde berispen.

X.

Dat de mannen buyten en uytbuisige dingen besorgen.

De vrouwen huysfaecken bedienen, en haer dieshalven in
huys houden.

Tuynen en spinnen weynigh ter hands nemen.

Noch doorgaens onbedachtelijck buyten 't huys trecken.

X I.

In dingen, oock die de sorgen der mannen aengaen, zal men
de vrouwen om raet vragen.

X I I.

De vrouwen sal men allentijck die dingen, welke ontdeckt
zijnde geen schade kunnen doen, gemen maecken;

En haeren raet, in dien hy goet schijnt, volgen, andere din-
gen noyt openbaeren.

X I I I.

Alle die van hare vrouwen willen bemint sijn, sullen haer
insgelijck met wederliefde beminnen:

En haer van vreemde byeenkoomsten gantschelijck onthou-
den.

X I V.

Van toover-rymen, minne-drancken, en diergelijcke rase-
ryen, waer door men liefde meent te vervracken, sullen
haer man en vrouwe 't eenemaal onthouden:

Maer sullen malkander door onderlinge genegentheydt, en
andere eerbaere redenen tot liefde vermanen, de selve be-
waren, en vermeerren.

X V.

Voor byslapen en sullen sy niet te seer vreesen, noch 't selve
te seer begeren, en een geduerige en onmatige gantsche-
lyck schuwen.

X V I.

De gehouden sullen de jaloufye als een aller verderflickste,
vuylste, en schadelickste pest vlieden.

Noch en sullen de mans hare vrouwe door opsicht bewaren;
Maer haer de bykomste van onkuyfche vrouwen, alsook van
ontuchtige mans verbieden.

Van vrulfsche redenen, geyle schilderyen, openbare spelen
insonderhey onkuyfche, vuyle boecken, en nacht-gesel-
schappen, een afkeer hebben.

Men sal haer matigh leeren zijn.

De ledigheydt van haer dryven.

Suspecte plaetsen veranderen.

Haer met mannen niet alleen laten.

Haer tot kuyfcheyt vermanen, en die selfs oock betrachten.

Indien ghy alle dese dingen sult gedaen hebben, en nochtans
urve vrouwe onkuyfchis, ge denckt het geduldig te dragen.

De vrouwen sullen haere mannen van de liefde en byslapen
der vreemde vrouwen door seedigheydt, gediensigheydt,
kuyfcheyt en ooghluyckinge afreacken.

H O U W E L Y C K S

S E S T E D E E L.

W E D U W E.

Wefende vierde Deel van het

C H R I S T E L Y C K

H V Y S - W Y F.

1. Tim. 5. vers. 5, 6, 7, 9, 10.

Die eene rechte weduwe is, en eenfaem, die hoopt op Godt, en blijft in smeeckingen en gebeden nacht en dagh: Maer die in wellust leeft, die is levende doot. Gebied dit, op dat sy onstraffelijck sijn. Men sal de weduwe verkiezen die niet min en sy dan seftigh jaren, die eens mans wijf geweest sy: hebbende getuygenis van goede wercken, of sy kinderen opgevoedt heeft, of sy herbergigh geweest is, of sy der heyligen voeten gewaschen heeft, of sy den bedrücken te hulpe gekomen is, of sy alle goede wercken achtervolgt heeft.

Quod sic D. Ambrosius eloquitur.

Non so.a castitas corporis viduae fortitudo est, sed magna & tuberrima disciplina virtutis: Primò Pietatis officium; secundò Hospitalitatis studium & Humilitatis obsequium; tertio Misericordiae ministerium Liberalitatisque subsidium; ad summam omnis boni operis executio.

Tit. 2. vers. 3.

DE oude vrouwen, dat sy haer selven dragen gelijkjt den heyligen betaemt, dat sy geen lasterssen en sijn, niet tot veel wijns begeven, maer leererssen der eerlickheyt.

Luc. 2. vers. 36.

EN daer was oock Anna de prophetesse, een dochter Phanuels, uyt den geslachte Affer: Dese was seer oudt, en hadde geleeft met haeren manne seven jaer van haeren maeghdom aen. En sy was eene weduwe, ontrent van vierentachtigh jaren, dewelcke niet en quam uyt den tempel, God dienende met vasten en bidden nacht en dagh.

Ambrosius in Tractatu de viduis.

Docet Anna quales esse deceat viduas: Quae immaturo mariti obitu destituta, mature tamen à Deo remunerationem laudis invenit, non minus religionis officio quam studio castitatis intenta. Praedicatur Anna vidua, unius viri uxor, atatis quoque probata jam processu, virida religioni, & effæta jam corpore, cui diversorium in templo, colloquium in prece, vita in jejunio, quae dierum noctiumque temporibus indefesse devotionis obsequio, cum corporis agnosceret senectutem, Pietatis tamen nesciret atatem. Sic instituitur à juventute vidua, sic praedicatur in senectute veterana, quae viduitatem non occasione temporis, non imbecillitate corporis, sed virtutis magnanimitate servaverit.

Hieronymus ad Furiam.

IMitare sanctam matrem tuam, cujus ego quoties recordeor, venit in mentem ardor in Christum, pallor ex jejuniis, eleemosyna in pauperes, obsequium in servos Dei, humilitas vestium & cordis, atque in cunctis sermo moderatus.

Recordemur viduae Sareptane, quae & suae & filiorum salutem, Helie praetulit famem: ut in ipsa nocte moritura cum filio, supersitem hospitem relinqueret: malens vitam perdere quam eleemosynam: & in pugillo faris seminarium sibi mensis Dominicae praeparavit.

Tertullianus ad uxorem.

Loquaces, otiose, viose, curiose contubernales vel maxime proposito viduitatis officium. Per loquacitatem irrepunt verba pudori inimica: per otium se veritate deducunt: per vinolentiam quidvis mali insinuant: per curiositatis emulationem libidines convehunt.

Op het vierde en leste deel;

A E N

D E J O N G E L I E D E N .

IEmant die alreede uyt het voorgaende werck kennisse heeft wat ons in het volgende Deel staet te verhandelen, te weten, de plichten van de *Bedaeghde Huys-moeder*, en heeft middelertijt gelesen het opschrift van de jegenwoordige Voor-reden, houdende *aen de Jonge Liederen*, sal misschien daer uyt oorfake nemen om te vermoeden, of dat ick desen brief qualick heb bestelt, of dat ick het op schrift qualick hebbe ingeffelt. Omme welcke verkeerde inbeeldinge te verhoeden, en eenen iegelicken desenthalven uyt den droom te helpen; Soo sal de gunstige Leser hier over in het goede gelieven te verstaan, dat wy, hier voor hebbende van oude lieden te wagen. even om die selve reden goet hebben gevonden met dese Voor-reden de Jonckheyten aen te spreken. De dagelickse ervarentheyt (God betert) leert ons, dat'er vele onder den volcke oiren hebben juyft gelijk sekere doggen, die mits het neder-hangen der selver van anderen open, van boven gestoten sijn, en mitsdien meerder bequaemheyten hebben om t'ontfangen het getuyt dat van beneden, als dat van boven koomt; Vele, segh ick, (gelijk de menschen van der aerden aerds sijn,) hooren merckelick liever beyde spreken en schrijven van een *longe vrouwe*, als van een *bedaeghde Huys-moeder*, en noch liever van een *blijde Bruyt*, als van een *bedruckte Weduwe*: En dit selve, gunstige Leser, heeft my doen vermoeden dat het laeste deel deses wercx (schoon het van den ouderdom is handelende) wel langst van allen nieu soude mogen blijven, ten waere saecke dat hier in her beginfel de Jonckheyden ten vollen werde onderrecht en krachtelick overtuyt, dat even dit leste deel hen ten hooghten is raeckende, en dat mitsdien die selve, niet min als de andere stucken, by hen lieden gelesen behoort te worden. Omme waer toe wat te seggen. soo koomt my, even hier, in den sin dat, ten tijde als ick bruydegom was, een onder de vrienden van de bruyt haer en my te samen quam geluck bieden, met toewenschinge, *dat wy te samen out en leelick mochten worden.* 't Was (mijns oordeels) wel gefeyt, en of al schoon de woorden wat selvaem schijnen te klinken in jonger lieden oiren, soo sijns evenwel van goede en nutte bedenkinge. Want nademaal *te samen out en leelick te worden* voor geluck aen verloofde of nieu-gehoudede jonge lieden gunstelick wort toe-gewent, soo is tastelick daer uyt af te nemen, niet alleenlick dat oock de jongste en schoonste (indien se by het leven blijven) eenmael sullen oudt en leelick worden; maer sonderlinge dat'er lichtelick een tijt van scheidten komen kan. oock eer de jonge herden te samen recht sijn vereenight. Dese bedenkinge ware geheel nut dat met alle haere leden de jonge lieden ten diepsten waere in-geferp, en daer toe wouden wy geeerde door Gods genade wat inbrengen.

De Heydenen en hebben noyt min nae heydensche wijze gesproken, als doense de bedenkinge des Doorts genaemt hebben een stuck van de hooghtse wijsheyt; ge-

lijck oock Moyse selfs duydelick heeft geoordeelt de selve een middel te wesen recht bequaem om de menschen verstandigh te maecken; *leert ons* (seyth hy) *bedencken dat wy sterven moeten, op dat wy verstandigh worden.* niemant ter weerelt en kan iemant beter leeren leven als die hem wel leert sterven, de redenen sijn klaer, indien de saecke maer behoerlick wort ingesien; want soo wanneer de mensche door de voorschreven op merckinge eens volle en grondige kennisse bekoemt van den sterffelicken aert en verganckelick wesen deses lichaems, en daer uyt dan, als met handen, koomt te tasten, dat het gene hy hier soo weerdt en lief heeft in korten stont in enkel stof sal komen te veranderen, en de siele mitsdien nootelick een andere woonplaets sal moeten verkiesen; gewisselick, soo hy een druppel Christelick bloet in sich heeft, het moet hem een groot middel wesen waer door hy krachtelick (door Gods genade) aen-gedrongen sal worden om sijn behoudenisse elders, en buyten hem-selven te gaen soecken, en alsoo op te stijgen tot den *Eerstelinge uyt den dooden*, de welke is onse Salighmaker, die machtigh is onse vernederde lichamen een ander gestaltenisse te geven, en het selve sijnen verheerlickten lichaem gelijk te maecken; en wort alsoo eyndelick gewaer dat'er niet en is dat d'onsterfelickheyten naerder koomt als sijn eygen sterffelickheyten wel, en volgens den regel van Godes woort, dickmael te overleggen: waer uyt dat veelderhande goede werckingen komen te ontsaen, tot vernietinge van den ouden mensche. Wie sal sich in de pracht van kleedinge lichtelick verloop, die t'elcken, als hy sijn kleet aen doet, en van sijnen leger opstaet aen sich selven, als een morgen-lesse, in het oore sal luystren, *motten sullen u bedde sijn en wormen u deksel?* Wie sal sich aen menschen vergapen, of op eygen schoonheyten trotsen, die t'elcken als hy gewaer wort dat sijn gedachten derwaerts bellen, tot sijn gemoet sal spreken: *Alle vlees is gras, en alle heerlickheyten des menschen als een bloeme des gras, het gras is verdorret en de bloeme is afgevallen?* is dit niet een algemeen graffschrijft van alle schoone?

*Ghy die hier wandelt door de kerk,
En treet vand' een op d'ander serck,
Koomt hier, en staet een weynigh stil,
En hoort eens wat ick seggen wil:*

*Hier onder leyt een schoone maeght,
Maer sooje die eens heden saeght,
Nu, seg-ick, als de bleecke doot
Heeft af-geteert haer jeughdigh root;
Nu, seg-ick, als het duyster graf
Haer luyster heeft gegeten af,
Nu, seg-ick, nu men slechts alleen
Maer siet een dor, een nietigh been.
Ach tusschen haer en Slons haer meyt
En vondje nu geen ondersceyt.*

Wie en sal niet alle nijt en afgunstigheyten dadelick nederleggen, insondertheyt die hy op-neemt uyt den voorpoet van de weerelts kinderen, als hy staegh in den mont draecht de spreucke Davids, *Sy vergaen gelijk een stecke*

verfmachtet? of als hy fal seggen met den goeden Hiob, *Als een droom vergaet soo en fal hy niet gevonden worden, en gelijk een gescheite in der nacht verdwint?* Wie salder met wraeck-gierigheyt tegens sijnen even naesten swanger gaen, die in rechten ernst tot sijn eygen herte seggen kan, *Wat wilt ghy tegens een liggende blat soo ernstachtigh sijn, en eenen dorren balm verbolgen?* Wie fal om sijn adellck geflachte, *ofte om ander voordeel van geboorte sijn even naesten smadelick verachten, die de verrottinge sijn vader en de wormen sijn moeder en suster* noemen kan? wie fal sich onmatelick verheffen in voor- spoot van tijdelicke saecken, die in sijn gemoet en op sijn tonge draeght het gene dat alle foodanige winderige geesten kan worden toegepast, *Wanneer sijn booghte alreede tot aen den hemel reykete, en sijn hoofs tot aen de welcken raekete, soo fal hy ten lesten om-komen als een dreck, dat de gene van die hy is aengesien, sullen seggen waer is hy?* wie fal op rijckdom of tijdelicke have sich verlaten, die geduerigh in sijn oore hoort klinken de stemme tot hem seggende, *Desenacht sal uwe siele van u geest werden, en wiens sal het sijn dat ghy bereyt hebt?* wie eyntelick fal der trots konnen wesen op sijn geleertheyt, wysheyte ofte ervarentheyt; diens gemoet hem openlick betuyghet dat hy in alle sijne wetenschap niet eens en weet *Hoe veel sijne dagen wesen sullen?* wat fal ick meer seggen, gunstige Leser? de bedenckinge des doods is juist gelijk een beulincck-priem daer mede de winderige dermen maer eens geprickelt sijnde, dadelick slincken, die andersins lichtelick bersten fouden van opgeblasentheydt. *Is, segh ick, een algemeynen room om alderley gebreken in dwang te houden, en daerom seyde Syrach wel te rechte, gedenckt aen u eynde en ghy en sult nimmermeer quaet doen.* Dan veel menschen oordeelen dat dit altemael op de oude lieden beter past, en dat men de bloeyende jeugt hier mede niet onruchtig ofte onlustigh, en behoort, te maecten: Maer daer tegen is in bedencken te nemen, *Dat het een kostelick ding is eenen manne dat hy het jock in sijn jeught dragt.* Vult ons vroegh met uwe genade (seyde Moyse) soo willen wy roemen en vrolick sijn onse leefdagen. *Is meer als kennelick, dat'er op de daecken hoy wast?* welck verdorret eer het rijp wort.

*Hoe dickmael plucks een Hovenier
Een bloem, een loof, een jeugdhich kruyt,
Met dat het bot, en eer het schier
Een weynigh wyf der aerden sproyt?
Hoe veel van dat in hoven groeyt
Of buyten aen der beyden wast,
Wort even dan wanneer het bloeyt
Of mont of neuse toegepast?*

Is't niet alsoo dat *de doot tot onse vensteren dickmals in valt?* en in de Paleysen komde de kinderen te verworgen op de wijcken, en de jongelingen op der straten? En dat'er veele sijn *die afgescheyert worden als een ontydige druyve van den wijnsstock, en gelijk een oly-boom sijn bloeme afwerpt?*

*Is Bloemte dat ick gister sagh,
Met een aengenaemen lach,
Geestigh komen aen den dagh,
Als een perel van den hof,
Leyt cyclant! leyte te hans
Sonder leven, sonder glans,
Onbequaem tot tuyl of krans,
Leyt gevallen in het stof.*

Het is gewisselick een gants dwaes voornemen soo vergetelick of vermetelick te wesen over het bedencken des doots, *dat iemand sijn boetveerdigheyt uyt soude willen stellen tot het vijfthigste of 't seltigste jaer sijns ouderdoms, en mit sijn leven eerst als beginnen op de hooghte, daer het veel duyfenden niet toe en hebben konnen brengen.* Leert ons de dagelicksche ervarentheyt niet, dat oock de marighthe otrent haren lijftracht wel dickmael sieck worden? *dat de sterckste wel de teering krijgen? dat de onschuldighste oock wel lijden moeten?* en die sekerst meynen te sinnen wel verstoort en vermoort worden? Gewisselick, een Schipper die 't sey gaende niet eens en denckt dat'er onweder rijssen kan, laet dickmael het ancker aen lant, en den kabel op folder, en als het'er dan op aen koomt dat men strycken moet, soo en is'er niet voor oogen als scherpe harde steenroffen en klippen, en dien volgende een gewisse schip-breucke. *Is daerom de jonckheyt en alle soeten van menschen aen te raden, datse rijden (soo men seyt) met omflesien, blijde sijn met beven,* *ende met Joseph van Arimathraa een graf maecten in haren lust-hof.* *Is enckeke uyt-sinnigheyt eenigen, oock den minsten tijt, te willen leven anders dan gelijk men getrooft is te sterven.*

Dan genomen al schoon dat iemand dese nootwendige oeffeninge met een vleeschelicke gerustigheyt geheel konde over ietten tot aen sijnen grijsen ouderdom toe, (het welck doch ganis forghlick en vol gevaers is;) soo dient niettemin bedacht hoe veel weghs dat iemand kan afleggen, die noyt stilen staet; Onsetjij, en in de tijt onse jeught, is *snelder als een looper, ja gelijk een Ar. ut die ter spijse vlieghe;* *gelijk een schaduw die vlucht, en niet en blijft; gelijk een damp, die weynigh tijts gesien wort, en daer na vergaet, gelijk het water uytloopt van de Zee;* *en gelijk als regen in der aerden drinckt; wy worden wegh-gevoert gelijk de wint de spinwebben voort drijft; gelijk een stroom daer henen vaert; gelijk een wint die niet weder en koomt; onse dagen vliegen als een gefchoten pijl; en nae de haest-verdwijnende jeught soo gevoelt men sich terstont ongevoelicker wijse bekropen van den traegen ouderdom, en siet! dan is 'et al vergaen dat vermaeckelick schein, en daer en blijft niet anders over als een verdrietigh na gepeys en een pijnelick wroegen over de voorrige besmettinge, dewijle het onmogelick is dat'eriet foets overigh sy in den ouderdom, als'er niet goets voor en is gegeen in der jeught. her langste leven is gants kort, het soetste heeft sijn bitter, het blijdste en is noyt sonder droefheyt: en daerom is het ten hooghten geraden de waere sterf-kunst met ernst te betrachten, en de bedenckinge des doods sich t'eenemaal gemeenfaem te maecten, ten aenfiyen beyde van Jonck en Out: de Jongelieden dienen hier toe vlijtelick aengemaent, gelijk wy by desen geerne deden. De Oude vinden duyfent lesien in haer eygen selfs, in haere swachheden, in de kerk-hof-bloemen (ick segge de grijse hayren) die haer op het hoofd en in den baerdt wassen, elck van de welke hun voor een predicatie kan verstrecken om haer huys te bereyden voor hare erfgenamen, hare lichamen voor den buyck der aerden, en hare sielen voor het oordeel Gods.*

Indien

¹ Quae tam fluita mortalitatis oblivio in quinquagesimum aut sexagesimum annum differre sinita consistit, & inde velle vitam incitare quo pauci eam perduxerunt, Senec. de Brevit. vitae.

² Invidios temporarissimos verbosus, validissimos phibysis, innocentissimos panis, securissimos tumultus. Seneca.

³ Psalm 2. 11. ⁴ Marc. 15. 46. Luc. 23. 50.

⁵ Lege & velege omnium scripta, nihil horribilius inveniet, quam hominem in eo statu vivere, in quo non audeat mori, Augustin.

⁶ Hiob 9. 25. Psalm 102. 12. Jacob. 4. 14.

⁷ Hiob 14. 7. Hiob 14. 11. ⁸ Samuel. 14. 14. Psalm 90. 5. Psalm 78. 39. Sap. 5. 12.

¹ Hiob 13. 25.

² Impares natura nascitur, pares moritur. Seneca.

³ Hiob 17. 14. ⁴ Hiob 20. ⁵ Luc. 12. 20. ⁶ Hiob 38. 21.

⁷ Syrach 7. 40. ⁸ Jerem. klaegh. 3. 27. Psalm 90. 14.

⁹ Jcf. 37. 27. Jerem. 9. 20. ¹⁰ Hiob 15. 32.

*Indienje wort van hayre grijs,
Van leden swack, van sinnen wijs,
En vraeghe my wat dit beduyt?
Ick segge, wort ten lesten wijs,
Want siet! de Doot kout als een ijs,
Die sent haer boden voren uyt.*

Eenige menschen hoorende een Rave op of ontrek het huyskrassen, of siende een hont in eenigh deel van het selve een kuyl graven, nemen daer uyt een inbeelding als of 'er kortis iemand sterven soude; wy meyden dat foodanige op-merkingen te laten sijn aen by-geloovige menschen, en niettemin datmen niet by horten- en telsame invallen; maer in een stil en beset gemoet onse sterfelicheit dy gestadelyck behoort voor oogten te hebben, oock schoon men geenderhande voor-spoken gewaer en wort. 't Is mis-verstant soo daer iemand meynt dat men tescpepe alleen de breette van eenige duymen van de door vercheyden is, ' daer is waerlick in alle plaetsen, waer het oock sijn magh, maer een kleyn tuffchen-wyde van onstot de door. Veel gaer' er slapen in de welke slaep en doot te famen eens worden. 't Is daerom dienstigh, foor menigl' mael als men sich tot slapen nederleyt, te dencken; Hoe licht kan het gebeuren dat ick noyt weder en soude opstaen: ' Als men opstaet, hoe licht kan het wesen dat ick niet weder en soude slapen gaen? ' Als men uyt gaet, hoe ras waer'et gekomen dat ick niet wederom en soude t' huys keeren? ' Als men t' huys koomt, hoe veerdigh kan het vallen dat ick noyt meer en soude uyt-gaen? in 't korte, de door staet ons op alle plaetsen te wachten, dewijle sy op alle plaetsen ons kan bespringen; En 't is daerom een yder goet Christen geraden een stervende leven te leyden, en met den Apostel te seggen, *Ick sterve alle daegh*; ' voorfeker houdende dat hoe iemand meer sich selven sterft, hoe hy meer Gode begint te leven. 't vordering van 't welke onder andere dienstigh wort geoordeelt veel sich te laten vinden ter plaetsen daer iemand sieck ofte in doots noot is liggende, sonderlinge indien de siecke getuygenisse heeft van Godsaligheyt des levens; want behalven veelderley voordeelen, die daer te rapen sijn, soo van krachtige vermaninge, als van grondige vertroosting; foor wort de sterf-kunst daer in haer eygen wesen krachtelick geoeffent, en door een levendigh exempel de siele werckelick in-gescherpt.

Dan iemand sal misschien hier tegen inbrengen, dat het al te verdrietigh is (sonderlinge voor de Jonckheyt) met soo een levendige doot-vreesde gestadelyck swanger te gaen: 's

*Altijs voor de doot te beven
Is voor waer een droevigh leven;
Noyt en heeft hy blyden geest,
Die het graf geduerigh vreesft.*

Maer daer tegens is te letten, dat wy niet min voor en hebben als de jonge sielen mer een geduerigen praem van doofschrick in onruste te houden; ons ooghemel is geheel anders; wy weten in het tegendeel dat de sterf-kunste, krachtelick en Christelick geoeffent sijnde, mer alleenlick die angstige vreesde des doots machtyg is wegh

te drijven; maer selfs een troostelicke vermaeckelicheit cyndelick in onse herten te konnen uyt-wercken. Wilje hier toe een seker behulp-middel, gunstige Leser, en dat met korte woorden; Doet hier, gelijck de kinderen met de Byen handelen alse mer de selve spelen willen, sy trecken se eerst den angel uyt, en daer naer en hebben seer niet als vermaeck van, hoe seer sy met de selve oock suckelen en sollen. *De prikkel des doots is de sonde*; ' ontbloomt haer maer alleen van dat wapen; het gevaer, en met eenen de schrick, sal ophouden.

Ghy, die u sieck wilt bereyden?

*Om wel-gemoet van hier te scheidén,
Koom, hoort doch hoe men troost verwerft,
Doodt uwe sonden eerje sterft.*

Gewisselick indien ghy door Godes genade ' dit eens te boven kont geraecken, 't is seker dat het dorre geraemte van het dootelick wesen (waer voor oock de alderstoutste dickmaels schricken) u met der tijd niet onvriendelicker sal invallen als een vers-opengaende rose in den morgen-dauw. hier toe te mogen geraecken, en dat op ware, en geen bedriegelike gronden, en is gewisselick de minste vrucht niet van een Christelick leven. De wegh hier toe leydende en is nergens te vinden, als by den genen die daer geseeyt heeft, *Ick ben de wegh, de waarheyt en het leven*; 't welck niet anders te seggen is als, wilje niet dwaelen? Ick ben de wegh. wilje niet bedrogen worden? Ick ben de waarheyt. wilje niet sterven? Ick ben het leven. ghy en hebt niet te gaen als tot my; nergens, als door my. En waer is doch dat ons dese wegh geopenbaert wort anders, als daer hy selve roept, *koome al tot my die belast en beladen sijt, en ick sal u verquicken*? dat is, in sijn heyligh woort, in sich hebbende de kracht der saligheyt allen die het gelooven. ' En kan niet, ' en kan niet geschieden (seyt 'er een Oувater) dat iemand sonder vrucht henen gaer die sijn werck maect van de heylige Schriftuere mer aendacht en geduerigheyt te lesen. Gods woort te weten is een krachtigh bol-wercktegen de invallen der sonde; van het selve onbewust te wesen is een steylen afgangck ten verdere. Wie staegh by God soeck te wesen, dat hy veel bidde, en dickmael leefde: ' in 't bidden spreken wy tot God, in 't lesen spreect God tot ons. *gewent u dan met God (gelijck Job 10de) en hebt vrede, daer sal u veel goets uyt komen. ontfange de leere uyt sijnen monde, en leght sijn redenen op in u herte.* Maer om neerstlick acht te nemen en te beproeven wat by ons in den wegh der Godsaligheyt dagelick wert gevordert, soo is by alle Godsalige alijt goet geoordeelt dagelick een neerstligh ondersoek te doen van ons geheel bedrieff van dien dage, om te letten of men van de menschen komende niet minder mensche is geworden, ten eynde om alsoo in sijn kamer wederom te vinden het gene misschien daer buyten is verloren.

*Als ghy des avonts sijt gelegen
In uwen leger, soo men plagh,
Al eer de vaeck koomt neer-gesegen,
Soo gaet al woren over-wegen
Dijn handel van den gantschen dagh:*

6 1 Corint. 15. 16.

7 *Hic circa mortis diem praesens, moriantur ante te vitios, vel Seneca dixit Epist. 27.*
8 *Ego sum vita, revertas. Et vita, errare non vis? ego sum vita, falli non vis? ego sum vita, dari non vis? ego sum vita, non est qui eas nisi ad me, non est qui eas nisi per me. Augustin. Matth. 11. 28. Fieri non potest, non potest, inquam, fieri, nisi quis finem fructu deccat qui affidua attentaque Scripturarum lectioe fructur, magna aduersus peccatum munio est Scripturarum lectio. magnum praecipitum, profundum oratorum Scripturarum ignorantia, magna saluti periculo de divinis legibus nihil scire. hoc haereticis peperit, ea vitam corruptam innoxat, hoc sursum deorsum nilcavit omnia. Christoff. hom. 3. de Lazarus.*
9 *Qui vult semper cum Deo esse, debet frequenter orare & legere; nam cum oramus, non cum Deo loquimur, cum vero legimus, Deus nobiscum.*
10 *Hiob 22. 1. 22.*

1 *Erras si in navigatione sautum existimas minimum esse quo a morte vita ducitur, in omni loco aequè tenue intervalum est, ecce hic ultima dies ut non sit, prope ab ultimo est. Seneca.*

2 *Multi somno dormiverunt, & obdormiverunt; & mori somno concinnata est, Seneca.*

3 *Die dormitura, potes non expetisci; die exspecto, potes non amplius dormire; die exenti, potes non amplius reverti; die revertenti, potes non amplius exire. Seneca Epist. 49.*

4 1 Corint. 15. 32.

5 *Qui mortem metuit, quod vivit perdit id ipsam. Cato.*

Eer datje van den slaep bekropen
Light sonder reden, sonder kracht,
Soo doet u ganschen boesem open,
En laet u spreken, duchten, hopen,
Eens op de weegh-schael sijn gebracht.

Hier is my eenigh woort ontvlogen,
Eer ick het selve recht bedacht,
Daer ben ick van mijn oogh bedrogen,
En ginder was ick wegh-getogen
Door enckel lock-aes van de pracht.

Hier heb ick dingen nu-gelaten;
Dat my nu boven maten rouwt;
En daer sooliet ick my bepraten
Om dit te lieven, gint te haten
Dat vry al beter diens geschouwt.

Hier quam my swarte nijt bestoken,
Daer grillen die ick niet en ken;
Hier heeft my soet gedult ontbroken,
Daer heb ick al te trots gesproken,
?Fy! dat ick noch soo weereits ben:

?Fy! dat ick my soo laet beroeren
Om, ick en weet niet wat, vyse-vaes;
?Fy! dat ick my soo laet verwoeren,
Daer ick mijn geest behoort te snoeren;
Mijn siele, weest niet meer soo dwaes.

My voeght een staegh, en destigh strijden,
Dewyl ick ben een Christen-mensch;
My past verdragen, dulden, lijden,
My past de sonden af te snijden,
O God, dat is mijns herten wensch:

Nu Vader, wilt my doch vergeven
Al wat ick heden heb misdaen,
En dan soo jont my daer beneven,
Dat ick door al mijn worder leven,
In dijnen wegh magh seker gaen.

Des morgens als de sachte vlercken
Van uwe nacht-rust sijn ontlaen,
Met dat u geest begint te werken,
Soo geest u strax om aen te merken
Al wat u God heeft goets gedaen:

Al eer tot u beroep te treden,
Eer ghy u elders in vermengt,
Soo streckt tot God u gansche leden,
En maect dat ghy u vroegh-gebeden
Hem tot een soeten offer brengt:

Gaet neem dan voor in u gedachten,
Oock voor den eersten sonne-schijn,
Op al u doens te willen achten,
En oock voor schijn van quaet te wachten,
Soo wil u God genadigh sijn.

Het welke indien wy alsoo met een goet gemoet, in de vrees des Heeren, ernstelick betrachten, soo konnen wy voorseker houden dat Godt onsen gebreckelicken dienst, soo die anders oprecht is, in genaden sal aensien; gelijk ons mede niet en kan missen, of wy en fullen, soo doende, uyt een sedige en welgegelde jeught (soo ons Godt het leven spaert) tot een stillen en gewilligen ouderdom soetelick over gaen, en, onses affcheydens tot aller stont en plaetsen getroost sijnde, den tijt onser verlossing met gedult inwachten; vastelicken vertrouwen de dat ons geene maniere van sterven quaet ofte hinderlick en kan wesen, dewijle dat'er een goet leven is voorgaen; ¹ dien volgende niet anders voortaan hopen de of verwachtende, als des levens fat weseude, in goeden vrede versamelte to worden tot de vaderen, *gelijk de garven ingevoert worden te rechter tijt* ², wy al te samen en elck in 't bysonder dagelick met oprechten gemoede voor onsen God mogen dencken en spreken:

Het gae my nu gelijk het wil,
Of hart, of sacht, of woest, of stil;
Het gae my soo gelijk het magh,
Gelyck het hier op aerden plagh,
Het gae my i' huys en over al
Gelyck het God believen sal;
In hem alleen ben ick gerust,
Daer is mijn hoop en heren-lust,
Des wat de gansche weereit heeft,
Wat vreught dat goet, of cere geest;
Wat oyt het wacker ooghe siet,
En treckt voortaan mijn siele niet;
Ick wensche tot een vol geluck,
Ick wensche maer een eenigh stuck,
Ick wensche met een reyn gemoet,
Gesuyvert in des Heeren bloet,
Ick wensche met een stillen geest,
Die sieckte, doot, noch helle vrees,
Te scheyden uyt dit jammer-dal;
En siet! daer sijn mijn wenschen al.

¹ Nulla mors mala, quam bona vita praecessit. Erasim.

² Hiob 15. 28.

CHRISTELICK HUYS-WYF,

Vertoont in de gestalte, eerst van bedaeghde
 HUYS-MOEDER, en daer na van WEDUWE.

Hier vergeleken met den WINTER.

DE strenge winter naeckt, de rijn hangt aan de boomen,
 De vorst verslint het groen, en bint de snelle stroomen;
 Men fiet, gelijk het schijnt, geen leven in het kruyt,
 Daer komt nochtans een dag, wanneer h. t. weder spruyt.

Siet hier den ouden tijt, de koude winter-dagen,
 Verscheyden van de jeught, en van de somer-vlagen:
 Hier is geen ander raet, als dat de binne-kracht
 Een beter lente-tijt, een nieuwen somer wacht.

DE gulde Sonne daelt; ick sie de groene jaren,
 Ick sie de frisse jeugt allenskens henen varen,
 Ick sie 'k en weet niet wat, ick sie in u gelaat
 Dat, niet gelijk het fou, en als te voren, staet.
 Wat is van onse jeught, en van het gansche leven!
 Het is, gelijk een stroom, in haeften wegh gedreven,
 Het is gelijk een boom, die neder is gevelt,
 Het is gelijk een droom, die krancke sinnen quelt:
 Van alle weerelts vreught, van alle blyde nachten
 En blijft niet aen den mensch, als droeve na-gedachten;
 Het eenigh, dat de siel in dit geval verblijt,
 Dat is een soet gepeys van wel-besteden tijt.
 Al wat het wacker oogh bereyckt aen alle syden,
 Dat wijft de menschen aen wat eenmael staet te lyden;
 God laet ons alle daegh, als in het kleynen, sien
 Wat eens te sijner tijt de weerelt sal geschien.
 De bloemen in den hof en alle groene kruyden
 Sijn boecken voor het volck, sijn lessen aen de luyden,
 Soo haest de winter naeckt, de velden worden bloot.
 Men fiet in alle ding gelijk een volle doot:
 Wat in den groenen Mey de bossen plach te cieren,
 Dat fiet men in den Herfst met alle winden swieren,
 Het loof rijft van het hour, de groente van den dijk,
 Een roose, wort een rif; een boom, een staende lijck:
 Het licht, des weerelts oogh, dat wy de sonne noemen,
 De vader van het kruyt, de voeder van de bloemen,

Soo haest den avont naeckt, bereyt sich tot den val,
 En wijft ons alle daegh wat eens gebeuren sal.
 Besiet ons eygen selfs; na tweemaal negen uren
 En kan dit kranck gestel niet sonder slapen dueren,
 De mensch die waer een block, een steen, een houten
 Ten waer een kleynen lugt die in de neuse speelt; (beelt,
 Het lijf, de sware klomp, is in het bed gelegen,
 Geen oogh, geen ander lid, en fiet men dan bewegen;
 Het loopen heeft gedaen, het woelen is gestilt,
 Siet! wat de bleecke doot van uwen slaep verschilt:
 Al dit toont aen het volck dat alle dingen hellen,
 En van den eersten af sich om te vallen stellen,
 Dat alle weerelts glans is uytter-maten kort,
 Ja dat de weerelt selfs ten lesten neder-stort:
 „Daer woont een stil bederf in alle frisse leden,
 „In alle schoon gebouwen, in alle vaste steden,
 „In alle rijcken selfs: de doot besluyt 'et al
 „Dat was, dat heden is, dat eenmael komen sal:
 „Het moet ten ondergang, het moet ten eynde komen;
 „Al wat te sijner tijt beginsel heeft genomen,
 „Een maeght, een jonge vrou, en alle schoon gewas;
 „Gaet even sijnen gang, gelijk het nietigh gras:
 Wat kan de snelle tijt niet eenmael over-heeren?
 En door een stil geknaegh ten lesten omme-keeren?
 Hy gaet een staegen tret, en, sonder groot geluyt,
 Eet door het vinnigh stael, en holt de rotsen uyt;

Hy druckt een harders Stel, hy ruckt palleyfen onder,
Hy toont in sijn beleyt meer krachten als een donder,
Meer als het selsaem vyer dat uyt den hemel berft,
Wanneer een strijdigh vocht is tegen een geperft:
Want als den blixem raecht met sijn getackte stralen,
Hy treft een harde rots, en niet deachte dalen;
Al wat maer eenighsins betpont een soeten aert,
Dat is voor defen brant en hare kracht bewaert;

Maer siet! de rouwe tijt vertreet oock teere rofen,
Die in de steden sijn, die op de velden blofen;
Ach! friske maeghden selfs; ey laes! het monster eet
Het schoonste dat men vint, het beste dat men weet.
Helene voor een tijt de peerel van de Griecken,
In wit gelijk de snee, in blos gelijk de kriecken,
Ging eenmael, nu bedaeght, ontrent een spiegel staen,
En sprack haer eygen selfs met droeve klachten aen:

Ey laes! wie ben ick nu? en wie, ey laes! te voren?
Al wat ick eenmael was, dat is in my verloren,
Ick soecke wat ick magh, ick soecke met verdriet,
Maer dat ick ben geweest, en vind' ick efter niet:
Ick sie mijn eygen beelt hier in de kamer hangen,
Met schoon gekrinckelt hayr, en met gebloofde wangen,
Een beelt dat mijne jeught ten nauften eens geleeck,
Eer Paris over zee naer onse kusten week:
Maer als ick mijn gelaet nu eenmael gae bekijken,
En wil het met 'et beelt in allen vergelijken, a
Soo wot ick ongesint, en dat van enkel spijt,
Het schijnt dat my een sweert tot in de siele spijt:
Is't niet een selsaem ding? daer is een ruymen leven
Aen menigh dom gewas, aen menigh beest gegeven,
Besiet den harden Pijn, den Ceder en de Mast,
Besiet den Qualster-boom (b) die sonder eynde wast,
Besiet den wilden Olm ten hooghten opgedreven,
Besiet den steylen Esch tot aen den hemel fweven,
Besiet hoe Dennen-hout tot in de lucht belent,
En dat geen Eyck en sterft die haren planter kent:
Treet vorder in het wout, en let op alle dieren
Die fris en onvermoeyt ontrent de bossen swieren:
De Krayen in de lucht, de Harten op het velt,
Die hebben menighmael tot hondert jaer getelt: c

Den Raven, leelick dier, en hare swarte veeren
En konnen boven dat geen duysent jaren deeren;
De Phoenix, soo het schijnt, heeft noch een vaster stant,
Ja leeft tot dat hy selfs sijn eygen leden brant.
Wat gaet de goden aen? waerom de beste gaven
Geschoncken aen het hout, of aen den swarten raven?
Waerom een harden Pijn bewaert tot onsen spijt?
Waerom het vluchtigh Hart niet vluchtigh uytter tijt?
Waerom een schoone vrou, waerom de kloecke mannen
Soo haestigh in het graf, en uytter tijt gebannen?
Waerom doch is de mensch so veerdigh uyt-gebloeyt,
Daer ick en weet niet wat soo lange jaren groeyt?
Waerom een friske maeght, het chierste aller faecken
Van dat 'er eertijts was, of dat 'er is te maecken,
Waerom haer blyde verw, haer oogh en roode mont
Geen langer dagh verleent, geen meerder tijt gejoint?
Ick ben noch heden niet tot tachtigh jaer gekomen,
En my is alle glans alreede weghgenomen;
Siet! wat een kleyne tijt mijn krachten heeft gevelt,
Mijn geesten uyt geteert, mijn luyster af-gepelt:
Ben ick, ellendigh wijf! soo menighmael gepresen?
En voor de schoonste vrou met vingers aangewesen?
Ben ick het, die het volck als voor een wonder sagh
Soo haest ick buyten quam, of in de venster lagh?
Ach! is om dese romp soo menigh sweert geslepen?
Soo menigh schicht gewet? soo menigh hondert schepen
Gedreven over zee? soo menigh dapper held
Gevallen in den krijgh, geslagen in het veld?
Is om dit snoode lijf soo lange tijt van jaren
Gesmoort in enkel bloet? soo menigh duysent scharen
Verflonden door het stael? is om dit snoode lijf
De weerelt tegen een gevallen in gekijf?

a Het reeds gebruyck van de afbeelding der schoone Jonckvrouwen, kan wesen om in den ouderdom hare vroeghe gedaente met de jegerwoordige door behulp van den spiegel te mogen vergelijken, om daer uyt bone dagen te leeren tellen en wijs te worden. Socrates vermaende de jeught haer dieckmael in den spiegel te besien, niet om een bruytjen uyt de wijn-brauewen ofte den baert te physien, maer op dat ieder een sijn eygen gedaente mochte kennen; ten eynde dat lemaut, schoon sijnde van buyten, oock de inwendige schoonheit, namentlic de deught, moghte betraechten; mi-maect sijnde, sijne aengeborene ongeschalte met innerlike volmaeckteden moghte vergelen.

b Siet van den Qualster-boom, in 't Latijn Orxus genaemt, van den Olm, Yluis, van den Esch, Praxinus oeffyt, van den Dennen-boom, Picea genaemt, en van de langduerigheyt, misgaders haeg en wassum der selver Plin. lib. 16. cap. 10. en Dodonaeum in sijn Kruij-boeck hb. 39.

c Op het lang leven van sommige gedierten, siet het Epigramma, quod Virgilius adscribitur, de Estibus animalium.

Ben ick, vergeten mensch, tot twee verscheyde reysen,
 Ben ick ontschaect geweest; wie sou het konnen peysen?
 Ben ick'er oorsaeck van, dat Xanthus is bevelect?
 Dat Xanthus over al met dooden is bedeckt?
 Is Troy' om mijnt wil, met al haer gulde saelen,
 Is Troy' om mijnt wil, met al de naette palen,
 Is Troy' om mijnt wil gewonnen door het Peert?
 Is Troy' om mijnt wil gevallen door het sweert?
 Ach! waer is dan de glans die hondert duysent menschen,
 Die al wat oogen had mijn liefde dede wenschen?
 Ach! waer is nu ter tijt, ach waer is nu de glans,
 Een vreught en herte-luft van alle frisse mans?
 Ach! waer is nu de mont die Paris heeft bewogen?
 En van de Nymphen selfs met krachten afgetogen?
 Ach! waer is nu ter tijt, ach! waer is nu de mont
 Die Princen heeft bekoort, en goden heeft gewont?
 Waer is mijn helder wit? waer is mijn aardigh blofen?
 Waer sijn, te deser uyt, waer sijn die schoone rosen
 Te voren om en om mijn roode mont gesaeyt?
 Ay my! de snelle tijt die heeft'et al gemaeyt.
 Mijn boesem, die wel eer plagh geestigh op te swellen,
 Hangt nu daer heen gefackt, gelijk als dorre vellen:
 Mijn mont en heeft voortaan niet eenen gaven tant,
 Maer staet gelijk een dorp voor desen afgebrant:
 Mijn wangen sijn geploegt met hondert duysent veuren,
 Mijn voorhoofd ongesien door rimpels en door scheuren,
 Mijn hant, mijn wankel hoorf, mijn gantsche licha' beeft,
 Ick hebbe (wat een druck!) mijn krachten overleeft.
 Mijn hayr, dat my het lijf plach over al te decken,
 Dat laet my nu alleen een hoofd vol kale plecken;
 Wat dient'er noch geklaeght: mijn leden sijn, (eylaest)
 Als tacken sonder loof, en freuyten sonder waes.
 Ach! daer een yder mensch voor desen vont behagen,
 Dat geeft my nu alleen maer reden om te klagen,
 Ach! waarom noch gesien in dit verdrietigh glas?
 *k En wil niet, soo ick ben; *k en kan niet, soo ick was.
 Dus mocht het grilligh wijs, en diergelijcke vrouwen,
 Haer ongerusten geest met klagen onderhouden,
 Als sy den kalen herffst van haren ouden dagh
 Met enckel herten-leet in haren spiegel sagh:
 Maer ghy, ó Christen siel, die in uytwendigheden
 Van uwe broose jeught, van u we swacke leden
 Geen troost of hoop en stelt, maer soecket een beter goet
 Dat u tot meerder vreught den hemel open doet,
 Ghy, in het tegendeel, of schoon de grijfe jaren
 Met swackheyt in het vles haer komen openbaren,
 En noemt dat ge' verdriet: waer toe hiert droef getreur?
 U troost is by der hant, u ruste voor de deur.
 Men houd, wanneer de swaen haer krachten nu begeven,
 En datse seker stelt niet meer te kunnen leven,
 Dat sy dan neder-sijght ontrent het dichte riet,
 En singt daer, eerste sterft, een geestigh vreughde-liet:
 Die om een kleyn loon moet gansche dagen hygen,
 Siet mer een vrolick hert de sonne neder-fygen;
 Een ackerman verheught, als hy het rijpe graen
 Heeft uyt het open velt en in de schuer gedaen;
 Een vrouw die swanger gaet, en kan haer niet bedaren
 Tot dat de thiende maent haer vordert om te baren;
 Wie grooten handel drijft aen dees of genen hoeck,
 Die wentt voor alle ding te sluyten sijnen boeck:
 Wanneer de schipper naeckt sijn vaderlant'sche kusten,
 Hy spoet hem des te meer, om eens te mogen rusten,
 De voerman is geneyght sijn peerden uyt te slaen;
 De woede looper hight nae 't eynde van de baen:
 Wat wil ons ydel hert geduerigh blijven varen,
 En swieren in den draey van dese woeste baren?

„Wat baet 'et dat de mensch tot oude dagen koomt?
 „Wanneer sijn bange siel voor oude dagen schroomt?
 Het is een droeve faeck, dat afgeleefde menschen
 Om jonckheyt, nieuwen tijt, en versche leden wenschen;
 „Wie met benautheyt lucht om sijn voorleden jeught,
 „Die mist noch in den geest de gronden van de deught.
 Ick bidde, wat ick mach; gewent u niet te klagen
 Noch van den koren tijt, noch van de snelle dagen,
 Noch van dat u het hayr is wit gelijk het vlas,
 Maer vucht dat u het lijf eens jonck en dertel was.
 Al wort u lichaem swack, krom, mager, ingetogen,
 Bouvalligh, ongesien, ter aerden neer-gebogen,
 Al sijn u voeten traegh, u kele sonder smaeck,
 U beenen sonder mergh, u tonge sonder sprack,
 U wangen sonder blos, u kibben sonder tanden,
 U voor-hoofd diep-geploegt, als nieu-gebraeckte landen,
 U kloecke maege swack: u blyde finnen, vijs;
 U roode lippen, blauu, u blonde vlechten, grijs;
 O! daer het innigh deel bevonden is te passen,
 Daer is men niet gewoen op dit verlies te wassen;
 Ghy, acht het lichaem niet, als maer de siele groeyt,
 Ghy, acht geen koudes sucht, als maer de liefde gloeyt.
 „De geest, door Godes hant de menschen ingest'heven
 „Wort uyt de swackheyt selfs ten hemel opgedreven:
 „O gunst van den Heer! ó krachtigh wonder-werck!
 „Wanneer het lichaem swack, dan wort de siele sterck.
 't Is waer, dat beesten selfs de menschen over-leven,
 En met een langer jeught in alle velden siveven,
 't Is waer, dat in het wout veel oude boomen staen,
 Maer als haer val genaect, dan is het al gedaen,
 Dan is haer wesen uyt, en, die foo lustigh schenen,
 Verdwijnen uyt het oogh, gaen in het duyster henen,
 En liggen alle tijt begraven in der nacht,
 Soo dat haer lange jeught niet eens en wort gedacht.
 Maer schoon dat aen de mensch is korte tijt gegeven,
 Hy sal geduerigh sijn, en sonder eynde leven;
 Want als het aerdsche deel genaect sijn eerste stof,
 Soo bloeyt de reyne siel in Godes eeuwich Hof;
 Dan is 't dat eerst de vreught, die noyt en is begrepen,
 Na druk, en tegenspoet, na duysent harde nepen, (koomt?)
 Haer glans, en hooghten wensh, haer volle maet be-
 Wat dient, ó Christe hert, wat dient'er dá geschroomt?
 Gaet treckt dan u gemeot van aertsche beusel-faecten,
 Die noyt gerusten geest en sullen kunnen maccken;
 Het is maer enckel schijn al wat het vles besit,
 Ghy kent een beter vreught, en hebt een ander wit.
 Die in het stil geheym, de moeder van de vrouwen,
 Vermochte met het oogh ten vollen aen te schouwen
 De vrucht daer in gevormt, en dat hy, even daer,
 En handen aen het kint, en voeten wert gewaer,
 Hy soude met 'er daet uyt dir gesicht besluuten,
 En op een vasten gront het vonnis mogen uyten,
 Dat soo een edel ding is voor een ruymt locht:
 En geensins uyt-gerust om daer te sijn gebocht;
 Hy talt, als met 'er hant, dat eenmael dese leden
 En verder sullen gaen, en wyder sullen treden,
 Hy beelt hem seker in dat soo een konstigh werck
 Heeft vry en ander wit, een hooger oogh-gemerck.
 Wie in sijn herte treet, en weeght sijn binne-krachten,
 Sijn deughtig voor-gepeys, sijn hooge na-gedachten;
 En vint daer, hoe de geest by vylen sprongen doet
 Tot in den hemel selfs, tot aen het hooghtig goet,
 En siet daer, hoe de siel oneyndigh, sonder palen,
 Kan swieren in de lucht, en om de weerd d'walen,
 Kan swimmen over zee, en uytter-maten ras
 Keert weder daerse woont, en neder daerse was,

Die kan van sonden aen uyt dese snelle veeren
 Besluyten met bescheyten, en in der daet beweeren
 Dat soo een geestigh ding, en soo een siel bedrijf
 Niet eenigh weten sal voor dit ellendigh lijf,
 Niet voor een leemen huys, of diergelijke faecken,
 Die yder is gewoon met handen aen te raecken,
 Niet voor de weerelt selfs die hare palen kent,
 Maer voor een groeter sael, een ruymte sonder end;
 Hy weet, dat sijn vernuft eens hooger opgercken,
 Sal door gcswinde drift hem dienstigh kunnen wesen,
 Sa eens te sijnre tijt gaen stygen uyt de waen,
 En met een vollen loop gaen sitten op de Maen;
 Salbove n in de lucht, en boven alle wolcken,
 En boven alle vlees, en boven alle volcken.

Ontfangen tot een loon het voor-recht van de Stad, *a*
 Die in der menschen breyn noyt recht en is gevat;
 Dat is een diepe troost, die sielen kan vermaken,
 Als iemand wort gewaer sijn ingevalle kaken,
 Sijn ongevalligh lijf, *ey*; waerom doch gesucht?
 „Befrijckt het aerdsche deel, wy stygen in de lucht:
 „Wilt ons de snelle tijt in eenigh deel begeven,
 „Het is een kleyn verlies; daer is een beter leven,
 „Daer is een eeuwich heyl. ô Eeuwigh! hooge saeck!
 „Hoe wijt is u begrijp! hoe wonder u vermaek!
 O eeuwigh! diepe kolck, die niet en is te gronden
 Noch by een kloecke pen, noch by geleerde monden,
 Noch by een geestigh breyn, ô eeuwigh groot beslagh,
 Dat noyt een wacker ooghen ten vollen over-sagh;
 Schoon gansch de weerelt-kloot bestont in water-baren,
 En dat'er eenigh mensch, na hondert duysent jaren,
 Tot soo een ruymte Zee eens togetreden quam,
 En uyt het woeste diep maer eenen druppel nam,
 Het sou noch even wel, na menigh duysent eeuwen,
 Het swemmen mer'er tijt benemen aen de meeuwen;
 Het hou noch even wel de gronden van den kolck
 Ontblooten voor het oogh, en toonen aen het volck;
 Maer eeuwigh is een Vack, een afront sonder palen,
 Oneyndigh van begrijp, daer in de sinnen dwalen,
 Daer in verloren valt, en niet ter weerelt gelt
 Schoon iemant hondert jaer, of hondert duysent telt.
 O leert, mijn siele, leert geduerigh overleggen
 Wat eeuwigh wel te sijn, wat eeuwigh is te seggen,
 Wat eeuwigh al bevangt, wat eeuwigh al bedeckt,
 Wat eeuwigh, eeuwigh is, waer eeuwigh henen streckt:
 Bedenckt eens wat'er ty by God te mogen wesen,
 Van alle blyschap vol, van alle pijn genesen, *b*
 Met alle goet begaef, van alle quaet bevrijt,
 Ontslagen van geklap, en boven alle nijt;
 Geen sieckte geen gevaer, geen vrees, geen gebreken,
 Geen leugen, geen bedrogh, geen slimme tonge-steken,
 Geen doot, geen ongemak, geen honger, geen gequcl, *c*
 Maer staegh, in alle ding, en sonder eynde wel:
 Volmaecktheyt in de siel, gesontheyt aen de leden,
 En schoontheyt voor het oogh, en volheyten in de reden, *d*
 En liefde sonder haet, en onvermoeyde jeught,
 En God te mogen sien, de volheyten aller vreught: *e*
 Al wat de rijke Zee, al wat de soete stroomen,
 Al wat het lustigh vel, al wat de groene boomen,

Al wat de gansche lucht eens gaf aen onsen noot,
 Al wat den hemel selfs oyt goot in onsen schoot,
 Dat sal de milde God in onsen geest vervullen,
 Als wy in hem alleen daer boven leven sullen, *f*
 Hy geest van onsen geest, hy onse ware kroon,
 Hy siel van onse siel, (g) hy onse groote loon; *b*
 Bedenckt een schoone stad (i) die niet als helle stralen
 Laet uyt het rijk gebouwen van hare poorten dalen,
 Een stad, een heerlick werck, gelijk'er noyt en was,
 Een stad van enckel gout, gelijk een suyver glas, *h*
 Een stad, een schoon juweel, daer klare beken vloeyen
 Tot heyl van al het volck; daer nutte vruchten groeyen
 Ten goede van de siel, (l) een stad, een reyne stad,
 Die in een's menschen hart noyt recht en is gevat.

Daer is een helle fon, die noyt en laet te schijnen, *m*
 Daer is een wonder licht, dat niet en sal verdwijnen, *n*
 Daer is des Heeren Bruyt, daer is de ware min,
 Geen quaet en raeck't'er aen, geen vuyl en komt'er in. *o*
 O nieuw Jerusalem! (p) hoe klaer sijn uwe straten!
 Hoe reyn u borgery! hoe suyver alle vaten!
 Hoe sijn u gronden selfs met alle glans becroont,
 Daer God in volle daet sijn eygen wesen toont! *q*
 Daer God in onsen geest sal eeuwich blijven leven!
 Daer God met onsen geest sal in der hooghten s'welen!
 Daer God ons spiegel is, ons klare sonne-lichtijn;
 Daer God in ware daet sal al in allen sijn!
 Och of ick stygen mocht uyt dese laege poelen!
 Soo dat ick in den geest geduerigh mochte vollen
 Den voor-smaeck van het heyl dat boven is bereyt!
 Een voor-smaeck die de siel in ware vreughtden leyt!
 Och of ick alle tijt, met yver aengesteken,
 Mocht eeuwigh, lieve God! van uwe daden spreken,
 Mocht spreken alle tijt, niet als een nietigh mensch,
 Niet soo ick spreken kan, maer als ick heden wensch!
 Och of ick spreken mocht met hondert duysent tongen,
 Die met geen aerdschen draf en waren ingedrongen!
 Och of ick spreken mocht gelijk het u betaemt,
 Die Held, die Vrede-vorst en Wonder sijn genaemt!
 Och of ick spreken mocht gelijk de reyne scharen
 Die met een helle stem, en met de gulde snaren
 Verheffen uwen roem, en melden uwen lof,
 En roepen heyligh God, en laten nimmer of!
 Waerben ick mijn gemoet? mijn hert begint te voncken
 Door ongewoonen brant, mijn sinnen worden droncken,
 Mijn geest is op de loop, mijn losse reden holt,
 Mijn breyn dat bortelt uyt, mijn siele suysebolt:
 Wie sal my, lieve God, van dese banden slaeken,
 Op dat ick even nu mijn Schepper mocht genaecken?
 Wie sal mijn vluchtigh hert verheffen in de locht,
 Op dat ick heden noch den hemel raecten mocht?
 Ick s'cheyde van het vleys, en dese swacke leden;
 Ick klimme tot het huys van aller eeuwicheden,
 Ick reycke naer het licht en na den hellen dagh,
 Daer noyt de bleecke doot haer pylon schieten magh:
 Ick vliege buyten my, ick vliege van der eerden,
 Ick styge na de locht met ongetoomde peerden,
 Ick sie beneden my wat al de weerelt doet,
 Ick lie hoe dat het volck hier in der aerde wroet,

a Te weten het burger-recht van het hemelsche Jerusalem, wiens vrydom ons ver-
 koopt is niet voor een groete somme-gelts (gelijk de Hoof-man seide van sijn
 burger-recht van Rome, Act. 22, 28.) maer niet den dierbaren bloede Christi,
 1 Petr. 1, 18.

b Psal. 16, 11. Voor *n* is vreughtde of volheyden, en siesselick wesen tot uwer
 rechte-bant eeuwelick.

c *Plus dicere possunt quid ibi non sit, quam quod ibi sit.* August. de Symb. l. 3.
*Nihil in terra, nihil ignotum in caelo. res enim vae sunt in mundo in-
 visibilia, in mundo visibilia umbrae rerum.* Herra.

e *Flos Dei beatifica, sola est summum Bonum.* August. de Trinit. cap. 13.

f Non potest summus rerum conditor in se non habere, quae rebus à se conditis
 dedit quemadmodum sol astris. Hugo lib. 4. de anima cap. 15.

g Anima anima Deus, Bern. h Genes. 15, 1. 1 Apoc. 21, 11, 21.
 k Apoc. 21, vers. 18, 21. l 1 Apoc. 21, 2. m Apoc. 21, 23.

n Lumen est umbra Dei; Deus lumen luminis. Plato.
 o Apoc. 21, vers. 10, vers. 27.

p Heerliche dinghe spreect men van u, ô stad Godes. Psal. 87, 3. Apoc. 11-
 19, 23. *q* *Wij zullen hem sien gelijk by is.* 1 Ioh. 3, 2. 1 Corint. 15, 28.

r Corint. 3, 18. 1 Corint. 13, 12.

Ick sie de nieuwe Stad en hare poorten blinken,
 Ick hoore door de lucht de reyne stemmen klinken,
 Ick sie een klare beek, een krytallynen stroom,
 Ick sie het eeuwigh loof, den leven Leven-boom,
 Ick hoor' een groote schaer des Heeren daden singen,
 Waer henen mijn vernuft! ó wonder soete dingen!
 Ick sie het reyne Lam, en sijn Geminde staen,
 O mocht ick, lieve God, ó mocht ick vorder gaen!
 Mijn siel is Noachs duyf, die niet en weet te rusten,
 Die noyt en heeft de macht te fetten hare lusten
 Tot datse wederkeert van daerfe voortijts quam,
 Van daerfe was gereyft en haer beginfel nam.
 Van hier dan weerelts vreught, die niet als boofe smetten
 En brengt ontrent de siel, die alle vreught beletten,
 Of is'er iemant bly, en dat in reyne tucht,
 Noch tijt het los vermaeck in haesten op de vlucht:
 Wat hoor ick menighmael de blyde gasten klagen!
 Hoe veerdigh is de tijt! hoe vliegen onse dagen!
 Het schijnt dat eenigh spook ons uyt de weerelt drijft,
 „Is al maer waer-verw wat niet geduerigh blijft,
 Schoon iemant met een vrient sijn herte wil vermeyden,
 Daer komt in korter front, daer komt een bitter scheidyden,
 En hoe men blyder was, en soeter heeft gemaect,
 Hoe dat het droef verreck de vrienden swaerder valt.
 Assuerus heeft het volck veel gunste toe gedragen,
 Hy gaf een groote feest van hondert tachtigh dagen,
 Die maelyt evenwel, die blyfchap is gegaen,
 „Al wat de weerelt prijft, en is maer enkel waen:
 Maer in des Heeren huys, daer sooveel duyfent scharen
 Te samen fullen sijn, te samen fullen paren,
 Daer is het bitter woort, het *scheidyden* niet bekent,
 Daer blijft een eeuwigh heyl, een vreugde sonder end.
 Schoon iemant vrolick is door spel of lustigh singen,
 Door wijn en rijcke spijs en duyfent schoone dingen,
 Indien hy lijckewel sijn innigh herte vraeght,
 Noch is'er eenigh leet dat hem de siele knaeght:
 Maer dien in Christi bloet den hemel is verworven,
 Die voelt een reyne vreught, die niet en is bedorven,
 Die niet en is gemengt met ick en weet niet wat;
 Maer is in hooge lust ten vollen opgevat.
 Laet iemant sijn gesicht by wylen henen dwalen
 Ontrent een schoon gebou, daer hondert gulde salen
 Sijn prachtigh uytgeruff met alle rijcke steen,
 Met alle schoon gevaet, dat niet en is gemeen,
 Het sal hem (soo het schijnt) tot aen de siele raacken,
 Maer dit noch evenwel sijn kleyne beusel-faecten,
 Sijn by des Heeren huys gelijk een swaluw-nest;
 Dat, ick en weet niet hoe, is aen de muer gevest:
 Als iemant baggen siet, geciert aen alle kanten
 Met oesters reyn gewas, met sijne diamanten,
 Met alle flicker-spel, het dunckt hem wonder sijn,
 Maer dit noch altemael en is maer enckel schijn,
 Het word doch menighmael aen dese toe-gelaten
 Die Gode vyant sijn, en goede seden haten,
 Ghy, als t' u wedervaert, soo denckt uyt dit geval,
 Wat God sijn eygen volck hier namaels geven sal:
 Als iemant tuynen liet vol alderhande bloemen,
 Vol alle schoon gewas, daer op de menschen roemen,
 Vol aerdigh haege-werck, en in het koelste deel,
 Een kunstigh boom-verwelf, of ander hof-prieeel,
 Sijn herte wort verheught, en schijnt als op te springen,
 En dese lijckewel en sijn maer slechte dingen,
 Die aen gevangens selfs, oock midden in de smaect,
 Als tot een kleyn vermaeck de milde Schepper laet;
 Wat sal de goede God sijn diere kinders geven,
 Die na dit jammerdal voor eeuwigh fullen leven?

Wat sal sijn hooghste gunst hun storten in den schoot,
 Die, eer de weerelt stont, tot vreughte sijn genoot?
 Wanneer de schoone Son met haere gulde stralen
 Koomt, als een bruydegom, uyt hare kamer dalen,
 Of dat de klare Maen, en al het sterre-licht
 Vertoon en aen het volck een aengenaem gesicht,
 Ons siele wort te recht met vreughtden overgoten,
 En siet! 't is maer de kas, waer binnen is gesloten
 Dat over-schoon juweel, dat God versegelt houd,
 Tot eens de reyne Bruyt met haren Schepper trout.
 Wel aen dan, Christen hert, en laet u niet verfragen
 Noch door u kranck gestel, noch van u leste dagen;
 U dient noch wacker oogh noch oore toegestopt,
 Schoon dat de bleecke door voor uwe deuren klopt,
 Het schricken is vergeefs, het suchten is verloren,
 Ghy sijt'er toe gemaect, ghy sijt'er toe geboren,
 Het moet al in het graf, al in het duyfter gaen
 Wat hier beneden wort bescheuen van de Maen;
 De doot die u bestoockt en kan u geensins krencken,
 Maer is gelijk een dwaes die vissen wil verdracken,
 Sy, die u wonder dreyght met leet en ongeval,
 Is't die aen uwe siel haer leven brengen sal.
 „De doot is maer een slaep, sy leyt het lichaem neder,
 „Maer geeft het niettemin aen sijnen Schepper weder,
 „De doot is maer een Veer, dat van een harde strant
 „Ons met den vinger wijft het ware vaderlant;
 „De doot is aen de mensch gelijk Elias wagen,
 „Sy kan, als door het vyer, ons in den hemel dragen,
 „De doot is maer een Wee, die ras en met'er vaert
 „Den hemel open doet, en ons het leven baert.
 O weerden Ouderdom! ó schole van de seden!
 O sleutel van de rust! ó woonplaets van de reden!
 O winckel van beraet! ó haven van de deught!
 O tucht-huys van de lust, en breydel van de jeught!
 Ick prijft u, grijsse Vorst, schoon u de menschen laken,
 Ghy doet ons met den geest als aen den hemel raken,
 Ghy doet ons dertel vlees, ons tochten in den ban,
 Daer ons de geyle jeught niet voor bevyden kan;
 Ghy leert ons uyt de daer hoe alle menschen dolen,
 Dat niet en wort geleert oock in de beste scholen;
 Ghy maectt ons van het vlees en van het leven sat,
 En baent ons tot de deught gelijk een rechte pat;
 Ghy meuckt ons door den tijt, en rijpt ons groene basten,
 Ghy koelt het vierigh breyn van alle rouwe gasten,
 Ghy maectt dat onse geest een nieuw e weerelt siet
 Uyt dat van langer hant voor desen is geschiet;
 Ghy sijt als voor een god by wijlen aengebden,
 Maer dat is vleyers werck, en tegen alle reden,
 Hoort uyt een waren mont een woort tot uwer eer,
 Ghy kont ons met der hant geleyden tot den Heer;
 Ontfangt dan, reyne siel, ontfangt u leste dagen
 Als Godes soete gunst, en niet als droeve plagen,
 Ghy kont oock even dan believen u wen vrient,
 Indien ghy van den tijt u na behooren dient.
 Die uyt een domme lust in echte plagh te treden
 Vergaep hem meestendeel ontrent de schoone leden,
 Ontrent een fieren gang, ontrent een rooden mont,
 En daer is menighmael het gansche trou-verbont;
 De liefde van de jeught bestaet in malle rancken,
 In ongefoute jock, in enckel Venus-jancken,
 In ick en weet niet wat; u liefde staet geset,
 Indiense na den eyfch op alle faecten let:
 De tochten van het vlees, de lusten om te baren,
 Verdwijnen met'er tijt, en breken met de jaren;

a Thib demum san a mentis oculus acutè carere incipit, ubi corporis oculus incipit habere: Seneca.

Ghy, als de dwase min u wesen niet en past;
 Soo maect dat u gemoet in ware liefde wast.
 Ghy moet na dese tijt, als van de jeught genesen,
 In plaetse van de vrouw, een lieve suster (a) wesen;
 Schoon of het lichaem rust, als maer de siele paert,
 Soo weet dat echte trouw haer volle krachten baert:
 Ghy staet als op den trap om haest te sijn verheven
 Daer vrouwen sonder man, daer mannen sulden leven
 En sonder echte wijf, en sonder echte schult,
 Dus weest van heden af gelijkje worden sult.
 De Phoenix nu bedaecht vlieghe naer het heete Suyden,
 En raepet aen alle kant den beck vol soete kuyden,
 Vol balssem, en kanneel, en bouwt een rijcken nest,
 En, als de doot genaect, soo rieckt hy alder best:
 Al is de schoone roos door hitte van der sonnen
 Verslindert, afgeteert, door rimpels ingewonnen,
 Berooft van alle glans, en van haer jeughdigh nat,
 Noch blijft haer soete geur oock in het dorre blat:
 U heyligh trouw-verbont, bevesticht met de jaren,
 Beproeft door soet en suer u dickmael weder-varen,
 Versegelt boven dien door menigh aerdigh kint,
 Dat is een vaste knoop die reyne sielen bint;
 Het paren van de jeught, en dat wy trouwen noemen,
 En kan niet over al van ware trouwe roemen,

Ach! daer is maer de schors, en hier de rechte keest,
 Hier trouwen onder een de siele met den geest:
 Als man en echte wijf op haren leger spreken,
 Hoe door een sachten aert de tochten af te breken,
 Hoe sonder heerschappy te heerschen over al,
 En hoe men voor een vloeck een segen geven sal;
 Als man en echte wijf te samen over-wegen
 Hoe dat een Christen hert de liefde dient te p'egen,
 En hoe men gasten noot in daet, en sonder schijn,
 En hoe men gasten noot om niet genoot te sijn;
 Als man en echte wijf te samen overpeysen
 Wat teer-geld dat men hoeft om uyer tijt te reysen,
 En hoe een bange siel kan lessen haren dorst
 In Christi diepe straem en sijn bebloede borst;
 Als man en echte wijf te samen over merken
 Hoe dat men rijcke wort in alle goede werken,
 En wat een soeten geur dat uyt den hemel daelt
 Wanneer een heyligh Vycr in haren boesem stract;
 Als man en echte wijf vermengen haer gebeden,
 Vermengen haer gepeys, en rusten met de leden,
 Dat is een soet geheym, dat vry al dieper gaet
 Als ick en weet niet wat, en sotte minne-praet:
 Vriendinnen guldermael, of schoon de wachters beven,
 De Maen en gulde Son haer schijnsel niet en geven,

De mulders ledigh staen; blijft ester ongemoeyt,
 Als maer de nieuwe mensch van binnē jeugdig groeyt.
 Al vint de gladdē slang haer eerste jeught versleten,
 En gansch het buyte-vel aen alle kant gereten,
 Noch is haer dat verlies geen schade, noch verdriet,
 Om dat se binnen haer een nieuwe jonckheyt siet;
 Sy weet haer buyghsaem lijf door engten in te dringen,
 En door een kleynē scheur haer weder uyt te wringen,

Sy wraeckt met alle macht, en worstelt lange tijt,
 Tot dat haer opper-huyt van al de leden glijt;
 Sy weet haer eerste kleet, haer oude rimpel-vellen,
 Haer vacht, die niet en deught, ten nauften af te pellen,
 En siet! na dit bedrijf soo koomtse voor den dagh
 Vry schoonder alsse was, en gladder alsse plagh.
 Ey! wat ick bidden magh, gaet even dese gangen,
 En doet in dit geval gelijk de wyse slangen;
 „Daer is geen beter raet wanneer buyten slijt,
 „Als wel te nemen acht hoe datje binnen slijt.
 Indien ulichaem swackt, laet dat u baken wesen,
 Wilt uyt een hollen tant of uyt een rimpel lesen
 Hoe dat u krank gestel, u swacke saecken staen,
 En leert op desen peyl tot uwen Schepper gaen: Wat

a *Faleat etiam hic, illud; Qua uti non potest pro uxore, habeat tanquam sororem. C. requisivisti. 33. 9. 1. Olim inter consulares personas Romae observatum fuisse memoriam praestitum esse, ut maritus & uxor seorsum habitantes honorem tamen in vicem matrimonii haberent. L. cum hic status. ff. de donat. inter Vir. & uxor. Bene Augustinus; in bono, inquit; licet amoso conjugio, & si emaruerit ardor amicitiae inter masculam & feminam, viget tamen ardor caritatis inter maritum & uxorem. De bon. Conjug. tom. 6.*

Wat ſchaed het, dat de menſch uyt dit verdriertigh leven
Wort met een ſnellen ſtroom in haeften wegh-gedreven ?

Wat ſchaed het dat de menſch door al de leden voelt
Dat hem een ſuil bederf in al de leden woelt ?

Wanneer het kranck geſtel is dickmael aengeſtreden
Met kortheyt op de borſt, met ſwackheyt aen de leden,
Soo ſpreect des Heeren mont, als door het ongeval,
'k En wil niet dat het vlees u langer ſmaecten ſal.

Wie blijft'er in een ſchans met onder-grave wallen !
Wie vlucht niet uyt het huys wanneer de muren vallen ?

Wie foeckt geen ander kleet, indien het hem gebeurt
Dat ſijn verſleten rock en hier en ginder ſcheurt ;

Of ſchoon een weeligh menſch tot leven is genegen,
Het wort hem met'er tijt door ſiecke dagen tegen ;

„Veele qualen aen het lijf, en dickmael ſwaer gepeys,
„Verwecken aen de ſiel een weer-ſien in het vleys :

Befiet, en letter op, hoe ieder ſijne tanden
Ten naeuſten gade ſlaet, en noemtſe werde panden ;

En, ſoo een ander menſch hem daer eens hinder doet ;
Hoe dat hy ſtrax ontſteect, en kryght een hevig bloet ;

Maer ſoo nochtans de worm daer in begint te knagen,
Hy ſal haest ſijnen noot aen alle menſchen klagen ;

En, als het langer duert, hy koop't'er iemand toe
Die flux het quelligh been hem uyt den monde doe :

Soo plagh de wiſje God by wylen trage menſchen,
Die niet als langer tijt hier op der aerden wenschen,

Te trecken uyt'ter vleys, en die den doot ontſagh
Haect, onder dit behulp, na ſijnen leſten dagh.

Dan't is hier niet genoegh op u verreck te peyſen,
Weet dat je teer-gelt hoeft, al eer te mogen reyſen,

„Die met een lege beurs in vreedde landen gaet,
„Klaeght dickmael ſijnen noot wanneer het is te laet.

Maect dit geen kleyn beſlagh in uwe diepſte ſorgen,
Vernieut u Chriſten hert, vernieut'et alle morgen,

Gaet ſit u eygen ſelfs, en dat niet alle vrede ;
Tot dat je met den geest in goeden vrede ſijt :

Het oude ſlange-vel te ſtroopen van de leden,
En nieu te mogen ſijn van boven tot beneden,

Is vry een wichtigh ſtuck, de ganſche binne-kracht
Is noodigh tot het werck, en dient'er by gebracht :

Doch, ſchoon gy ſmertē lijt, geen moet en dient verloren,
Waer wort'er eenigh kint, als met verdriet, die broep ken ?

En ſiet: de nieuwe menſch verreckt een diep geklagh,
Vermits hy langer tijt in droeve banden lagh.

Indien u koude maegh geen voetsel kan bewercken,
Wilt dan het innigh deel met beter ſpijſe ſtercken ;

Indien het vochtigh breyn verduyſtert u geſicht,
Soo ſtijgh de ſinnen op tot in het eeuwig licht :

Sluyt u de moeder toe, ghy ſiet den hemel open,
Dat is u rechte wit, daer wort je toe geropen ;

Soo u de jeught beſwijket, en niet en kindert meer,
Ghy, wort een eygen kint, een dochter van den Heer ;

Doet u het killigh bloet, of koude winter kermen,
Laet u het vierigh hert, laet u de liefde wermen,

De liefde, niet van eer, of van het aerdſche goet,
Maer, die een naecten kleet, en hollēbuycken voed :

Wort u het wanckel hoofd miſmaect door kale plecken,
Ghy, wilt maer des te meer u naecte ſiele decken ;

Wort u het lijf ontſet door gicht, of ſterceijn,
Seght, mijn verloſſing naectt, dan ſal het beter ſijn :

Heeft niemant ſchier vermaect in uwe dorre leden,
Maectt dat je trooſten kont door uwe ſoete reden ;

Is uwe glans voortraen de werelt onbekent,
Siet dat je dijnen lof tot in den hemel ſent ;

Kan u het foet geluyt van ſpel of konſtigh ſingen
Niet in het deufigh breyn, of door het oore dringen,

Bevlytight alle daegh dat ghy de ſoete vreught
Van Godes eeuwig heyl oock hier gevoelen meught :

Leyt u onruſtigh breyn en maelt geheele nachten,
Soo dat geen ſoete ruſt en daelt in u gedachten,

Hebt oock in dit geval een kleynen tijt gedult,
Het uyt is voor de deur wanter je ruſten ſult :

Wort u het lijf gekromt, en naer het graf gebogen,
De ſiel, u beſte deel, dient op te ſijn getogen ;

Het vlees is voor de worm, de geest, u beſte pant,
Gaet na den hemel toe, daer is het vaderlant :

Hoewel het wanckel hoofd, en krom-gebochte leden
U trecken naer het graf, en wiſjen na beneden,

U hayt, te voren ſwart, of blont, of gout gelijk,
Wiſt, door ſijn witte-verw, u naer het hemel-rijck.

„Wat ſtaet den ouden menſch doch vorder na te jagen ;
„Als God een reyne ſiel te mogen over-dragen ;

„Schier niet een eenigh vrient en is met hem gepaſt,
„Hy valt een ander ſwaer, en is ſijn eygen laſt.

Daer is geen kleyne tijt voor deſen wech-gevaren,
Nu in een ſware draght, dan in het kinder-baren,

Oock hebje menighmael een ganſche nacht gefucht ;
Of om een quade borſt, of by een ſiecke vrucht :

Dat pack is nu geloſt, ghy mooght de ganſche leden
Na deſen in den dienſt van uwen God beſteden,

Ghy mooght nu trecken in, als met een vollen mont,
Den trooſt die ons het woort hier op der aerden jont ;

Gy mooght nu ſonder ſchroom, een ſieken menſch beſoec-
Een ſchamel kinder-bed verſien van linnen-doeken, (ken,
Van drack, van nutte ſpijs, en van een winter-kleet,
In't korte, milde ſijn in alderhande leet :

Ghy kont oock even dan u weder-paer gerieven,
In ſwackheyt dienſtigh ſijn, in ſiecken hem believen ;

En als een heeter brant ontſtelt ſijn innigh bloet,
Hem wiſjen op den Heer, en trooſten ſijn gemoet :

Ghy, doen hy in der jeught by wylen plagh te peyſen
Om naer een ander lant een verren wegh te reyſen,

Ghy bracht tot ſijn behoef en koſt, en goeden drack ;
En wat hem dienen mocht de ganſche reyſe lanck ;

Draeght hier geen minder forgh, en als de felle vlagen
Het diepſte leven-vocht nu ſchijnen uyt te jagen,

Soo dat ſijn reyſe naectt, ghy, brengt dan aldermeest
En ſpijſe voor de ſiel, en voetsel aen den geest ;

Ontbijt een weerdigh man, die met de beſte gaven
Sijn aengevochten hert magh uyt den Woorde laven,

Die met een ſtaegh gebet hem ſtelle voor den Heer,
Tot dat'er wort geſeyt, Daer is geen adem meer.

Maer boven dat de menſch ſijn leden voelt bederven,
Soo ſiet hy menighmael ſijn naefte magen ſterven,

Hy ſiet hoe Godes hant hem in den boeſem taſt,
Hy ſiet hoe ſijn verdriet geduerigh hooger waſt,

Hy ſiet een ſchoone jeught, in plaect van te ſpelen,
Gaen treuren door het huys, of aen den vierde quelen,

Hy ſiet een weerden vrient bevochten van de doot,
Hy ſiet een aerdigh kint hem trecken uyt den ſchoot :

Wat ſal in dit gevaer, en diergelijcke ſaecten,
Een lieve moeder doen, een weerde vader maecten ?

Sal ieder als een rots, en ſonder droeuen traen,
Sal ieder met gewelt ſijn liefde wederſtaen,

Neen, droeve moeder, weent, daer is een wettigh treuren,
En meest, wanneer de doot ontgrendelt uwe deuren ;

God wil niet dat de ſiel in druck en ſware pijn,
Sal hart, gelijk een ſteen, of ongevoelick ſijn :

Hier dient alleen beſorgh dat vele droeve tranen
U wangen niet te diep, gelijk een acker, banen ;

„Wie tot een ſtagen rou de ſinnen overgeeft,
„Gelijckt een weerlts kint dat ſonder hope leeft.

Ghy, laet u niet te seer van treuren overheeren;
 U kint is in de rust, het kan niet weder-keeren;
 „'t Is nutter dat het oogh om eygen sond' n schreyt,
 „Als om een dooden vrient die in der aerden leyt.
 Ghy, weest doch niet te droef, en niet te seer verbolgen,
 Maer stelt u liever aen om wel te mogen volgen;
 Waerom te seer beklacght een voorigh ongelval?
 Hebt liever voor het oogh een vreught die komen sal:
 Ghy, die een lieven vrient liet in der aerden sygen;
 Wilt met u droeven geest tot in den hemel stygen;
 Soeckt troost aen uw en God in alle regenpoet,
 En onder dit beslagh, soo spreeckt in u gemoet:
 Ick was aen dese kant gewortelt in der eerden,
 En hielt een nietigh mensch in al te grooten weerden,
 Maer God die mijn gemoet en stille feylen kent,
 Heeft van dat ydel was mijn sinnen afgewent;
 Heeft mijn aelwaerdigh hert tot in het stof gebogen,
 En even door het graf ten hemel opgetogen;
 Hy die my dese vrucht uyt enckel liefde gaf,
 Koomt uyt gelijcke gunst, en snijft weder af.
 Mijn herte was gekleef t aen al te broose dingen,
 Die als een lastigh pack my aen den boescm lingen,
 Desbens licht los gemaect, ten eynde mijn gemoet
 eens hooger rijsten mocht tot aen het ware goet.
 „Noyt is 'er nutter tijt om feylen af te snijden,
 „Dan als het ydel hert moett droeve slagen liden;
 „Want als de siele treurt of worstelt met de noot,
 „Dan is het vleys gedempt, dan is de sonde doot.
 Laet ons hier, mijn vernuft, een weynigh overwegen
 Wat feylen dat 'er sijn die oude lieden plegen:
 Laet ons hun raden af al wat 'er qualick staet;
 „Noyt weer 'er kint te vroegh, noyt leert 'er man te laet:
 Men liet het menighmael dat tweederley gebrcken
 Gemeenlick in het brey n van oude vrouw en steken,
 Het eerste bortelt uyt door al te lossen praet;
 Het twe de dar 'er schort, is sparen boven maet:
 Van beyde dient gemeyt: de klap van oude wijven
 (Gelick van over lang de beste lieden schrijven)
 Is by het gansche volck meest over al geschat
 Voor droomen, voor geral, en ick en weet niet wat;
 O schande, vrou- geslacht, voor uwe grijsse jaren!
 Hoe? konje gelt en goet, en niet u tonge sparen?
 Of sal de lange tijt, die rijpe sinnen baert,
 Verstoppen al het scharp van uwen snegen aert?
 Sal u het krank gestel in alle leden quelen?
 En sal de tonge alleen haer rolle blijven spelen?
 Dat voegt, mijns oordeels, niet, dus waer ghy neder sit,
 Leght daer een harde praem ontrent dat gladde lid:
 Een, die haer myden wil voor alle snoode vlecken;
 Moet niet alleen haer lijf, maer oock haer reden decken;
 Moet proeven in den geest al wat de tonge spreeckt
 Eer dat 'er eenigh woort haer uyt den monde breeckt.
 Ghy, leert dan lanx hoe meer u lossen mont besnoeyen,
 Om eens dir leelick woort ten vollen uyt te roeyen;
 Siet datje nimmermeer u tonge besigh houd
 Met woorden sonder slot, of reden sonder sout:
 Draegt vorder goede forgh de spaer- sucth uyt te bannen,
 Een plage voor het huys, een grouwel voor de mannen;
 Waerom dech wort de mensch ontrent den ouden
 dagh
 Vry schaerf als het dient, en vreeker als hy plagh?
 Is 't niet een selfsam werck? daer alle sonden wijcken,
 De lust haer brant ontgaet, de krachten u beswijcken,

a Anicularum diliramenta (Inquit Evastus) dici solet de uugis inaniq; , eniuf-
 modi solent effluere utula, cum jam fixus vitio vitium atatis accedens, uugici-
 tatis suo: dum conduplicat.

Daer oock het oordeel selfs is swacker in den geest,
 Dat haer de giere sucth dan wackert aldermeest?
 Wat magh u quellig hert so grooten voor-raet wenschen?
 Ghy reyft in korten tijt den wegh van alle menschen,
 Ghy staet in uwen loop om haest te sijn gestilt,
 Wat is 't dat u gemoet noch teer-gelt hebben wilt?
 Wat is 'er (segh een reys) wat is 'er aen gelegen,
 Of uyt een volle zee, of uyt een kleynen regen
 Te lessen uwen dorst? te nemen u gerijf?
 Een weynigh is genoegh ten dienste van het lijf:
 Die in de kortse woelt en sal niet beter wesen
 Al drinck hy wonder veel, maer die hem wil genesen
 Behoort het innigh quaet te nemen by der hant,
 En weeren uyt de borst den aengesteken brant:
 Het gelt sal aen het volck geen ander herte geven,
 Niet leyden tot de deught, of eenigh beter leven,
 „Ghy, die na vrede tracht, en went te sijn gerust,
 „En loekt geē meerder goet, maer bid om minder lust.
 „Een weynigh aerd' alleen kan ons den kost verstrecken,
 „Een weynigh aerd' alleen kan ons de leden decken;
 „Een weynigh is g-nough, en dient aen onsen noot
 „In midden in der jeught, en midden in de doot.
 Hoe mooghje soo benaut, en soo bekrompen leven?
 Ghy sult 'et al misfichin haest over moeten geven
 Aen ick en weet niet wie, een al te byster mal,
 En dien het goet alleen ten quaden dienen sal:
 Men siet 'et menighmael dat, na een gierigh sparen,
 Het goet, gelick een mist, plagh haestigh wech te varen,
 „'t 'et is een oude plaegh, dat al te grooten vreck
 „Gemeenlick wort gevolgt van al te grooten geck:
 „Het soude menigh kint oock dickmael mogen baten
 „Indien hem niet te veel en ware nagelaten;
 „Ick kenner heden noch, die quamen in verdriet
 „Om dat haer ouders forgh hun schatten achter liet.
 Geloof 'et, ydel mensch, goet, heyl, en ware segen
 Is niet in u bejagh, maer in den Heer gelegen:
 Hy stort op al het lant een uytgeschudde maer,
 Wanneer sijn milde gunst maer eenmael open gaet:
 Siet Agars eenigh kint; het ware jae gesforven,
 Indien het van den Heer geen troost en had verworven,
 De moeder gaf het op, en dede vorder niet
 Als datse door het wout ging klagen haer verdriet.
 „Al wat een vader doet, wat ouders uyt vermogen
 „Is buyten God, eylaes! in haesten weghgevolgen,
 „Lant, renten, alle goet dat kinders is gemaect,
 „Wort strax een lege fles als God den legen staect.
 Ghy, die met vaster erf u kinders wilt belaten,
 Gaet leertse van der jeught het boose wesen haten,
 Gewentse tot de tucht, dat is gefegent broot,
 „Noyt wort 'er reyne siel verlaten in der noot.
 Siet! als de domme Struys sijn eyers heeft verloren,
 Noch wort 'er evenwel een vogel uyt geboren;
 En als de wilde Raef haer jongen niet en voed,
 Dan is 'et dat 'et God ons aller Vader doet.
 Ghy, nut dan met gemack des Heeren milden segen,
 Niet uyt een karigh hert, maer naer het is gelegen;
 Biet gunst en doet getes, voor al aen uwen man,
 Het valle soo het magh, de noordruft moet 'er van.
 Maer draecht oock goede forgh te deelen aen den armen,
 Niet slechts die alle daegh voor uwe deuren karmen,
 En roepen om behulp; maer aen de lieden meest
 „Die eerlick schaemel zijn, en met een stillen geest.
 „Te geven sonder hoop om wederom te krijgen,
 „En, eer het iemand eylt, sijn gunst te laten sijnen
 „In stilte, sonder roem, en met een bly gelaet,
 „Dat is een soete reuck, die na den hemel gaet.

De gelt-fucht boven al en dient u niet te plagen ,
 Wanneer u weerden man met siekten is gellagen ,
 Wanneer hy ley en hijght, en met verlangen wacht
 Dar hem de leste wee fal werden aengebracht :
 Ghy mooght in dit geval hem geenfins liggen quellen ,
 Om eenigh testament dan in te willen stellen ;
 Gewis foodanigh werck vereyft een eygen stont ,
 Vereyft een vryen geest, en geen benauden mont :
 't Is noch een slimmer greep by hem te sitten kraecken ,
 Om ick en weet niet wat tot uwen nut te maecten ;
 „ Geschencken, die men noemt ter faken van der doot,
 „ En dienen niet vergeht als buyten alle noot.
 Ghy, die met alle vlijt hem dan behoort te stillen ,
 En moet in tegendeel hem geenfins komen willen ,
 En mooght in dit geval niet quellen uwen vrient ,
 Terwijl hem soet gepeys, en niet als ruste, dient :
 Wanneer u bed-geuoort heeft sijn gefonde leden ,
 Soo tast hem in de borst met liefde, reyne zeden ,
 Met al wat herten treckt, en niet voor eenen gang ,
 Maer van den eersten aen u ganfche dagen lang :
 Het wijf magh haren man, de man sijn vrouwe streelen
 Om, als 'er iemand sterft, het goet te mogen deelen ;
 Dat staen de rechten toe, op dat de soete trou
 Te beter overhant in liefde wassen fou.
 Maer door een hart gepragh geduerigh aen te dringen
 Oock op een kranken selfs, dat noem ick enkel dwingen,
 „ Waer oyt een hatigh wijf een swacke siele quelt,
 „ Al schijnt het datse bidt, voorwaer het is gewelt.
 Doch waerom dit gebreck de vrouwen toegeschreven ?
 Ten dient hun niet alleen te worden aangewreven ,
 Gewis niet alle mans en sijn hier buyten schult,
 Daer wort 'er menigh rijck door vrouwen ongedult :
 Daer sijnder in het lant die haer gefelschap plagen
 Met woorden, met gekijf, met ongefonde slagen ,
 Geen ruste, geen verdragh, tot eens de penne schrijft
 Dat Jan, mijn lieve man, alleen de meester blijft :
 Maer tegen dit bedrogh sijn weder loofe streken ;
 De vrouwen dus geperft die weten haer te wreken,
 Sy stuypen ynt den huys' als tijt en plaetse dient,
 En maecten al het goet aen eenigh ander Vrient ;
 't Is eenmael hier gebeurt, en elders menigh-werven ,
 Dat soo een lincker scheen van spijt te sullen sterven ;
 Want, daer hy maer alleen als hoir en was bekend ,
 Daer bracht een liever vrient een jonger testament ;
 Daer stont doen onse nurk met twee beschaemde wangē,
 En liet, gelijk een brack, sijn ooren neder-hangen ;
 Des heeft hy (maer te laet) uyt dit geval bedacht
 Dat jonste dient gelockt, en niet te sijn verkracht.
 Ghy, schout dan dit bejagh, en alle slimme grepen
 Die niet als enkel twiſt met haer en komen slegen ;
 „ De vont die ware gunst in echte lieden stelt
 „ Is trouwe, geen bedrogh ; is liefde, geen gewelt.
 Maer ghy, die tijt geneyght u kinders voor te schrijven
 Waer dat u lant, u gelt, u renten sullen blijven ,
 Gaet hier met rijpe sorgh, en doet u saecken af
 Eer u de doot bestoockt entooen een open graf ;
 „ Die eerst, wanneer het schip is veerdigh af te steken ,
 „ Gaet hieren weder daer om vrienden aen te spreken ,
 „ Of oock in dat gewoel met packen besigh sit,
 „ Milt licht of sijn gemack of wel sijn ganfche wit :
 „ Erst op sijn lesten wil en om de doot te peyfen ,
 „ Wanneer het bleecke spook u vordert om te reysen ,
 „ Dat is een dwaes beleyt ; ghy, stelt u dingen vast
 Eer u een heete koorts met smerten overlaf ;
 Het is de beste voet u saecken uyt te wercken ;
 Wanneerje sijt bequaem op alle ding te merken ;

Of anders, feylt 'er ict ontrent u lesten wil,
 Ghy brengt aen alle kant de vrienden in geschil.
 Daer sijn in dit beflagh by wylen vyse streken ,
 Waer door de lieden selfs haer eygen maeckfel breken ,
 Sy stellen wonder veel, en dickmael al het goet,
 En siet ! een enckel woort verbroet het altemael :
 Daer sijnder in het lant die niet als banden schrijven ,
 Als of haer leste wil hier eeuwig moeste blijven ,
 Sy maecten huys en hof, en dickmael al het goet
 Van 't een op 't ander kint tot aen het leste bloet ;
 Sy poogen met beleyt haer dingen vast te maecten ,
 En dat is veel de wegh waer doorse los geraecken ;
 Want die hun voor de doot niet eens quam in den sin
 Die valt 'er menighmael met al de leden in :
 Daer sijnder boven al die even jonge vrouwen
 Door krachten van de pen in vaste banden houwen ,
 Soo dat een jeughdigh wijf moet leven sonder man ,
 Of schoon hy, die het wilt, des niet genieten kan.
 Ghy, weeght dit gants beflagh in sijn geheele leden ,
 En tijt hier noyt te werck als met bedachte reden, (mont.
 Spreeckt niet als door een wolck, maer klaer en uyt de
 En schrijft uws moders tael, soo gaen u saecken ront :
 En wil u niet te ras of haestigh onderwinden
 U na te laten goet met schrijven in te binden ;
 Waer toe soo langen sorgh ? ey lieve, laet het goet
 Bescieren by den raet van die het hebben moet.
 Wat hier de vrouwen raect ; en laet u niet gelufen ,
 Terwijl u doode romp sal in der aerden rusten ,
 Haer door een hart gebodt te stellen in den dwang ,
 Te leven sonder man haer ganfche dagen lang :
 't Is buyten alle recht de vrouwen aen te drijven
 Om in een ruyme koets alleen te moeten blijven ;
 Het is een oude wet, dat Acheron verslint
 Al wat een echte wijf aen haer gefelschap bint :
 De man is door de trouwen hooger macht gegeven
 Als met een echte wijf sijn dagen af te leven ,
 Daer houd sijn voor-recht op : het graf, het open graf
 Dat bijt, soo haest het gaep, de vaste banden af :
 De doot ontbind den knoop, die niet en was te breken ,
 De doot verslet de pael, die noyt en is geweken ,
 De doot scheidt alle ding, de doot, de bleecke doot
 Stelt alle vrouwen los van haren bed-geuoort :
 Waer toe een jeughdigh lijf door al te strenge wetten ,
 Om ick en weet niet wat, in desen praem te setten ?
 Of wijle dat de vrou sal blijven sonder man
 Oock schoone niet en wil, of dat niet en kan ?
 Ey wegh met desen dwang ; die uyt de weerelt scheidt
 Die moeten haren geest tot hooger dingen leyden ;
 Ghy, die in vreughde gaet, en laet geen jonge vrou
 Geduerigh in den druck, geduerigh in den rou :
 Misschien, indienje moght eens uyt den grave rijfen ,
 Ghy sout het echte bed haer foecken aen te prijfen ,
 Denckt wat men heden siet, en wat men eertijts sagh,
 „ Men wil maer des te meer, wanneer men niet en mag.
 Plagh niet een billick mensch een ieder toe te laten
 Dat hem geen hinder doet, en elders moghte baten ?
 U dient geen vrouwe meer, noyt siele wort de bruyt ,
 Want daer geen doot en is, daer heeft het trouwē uyt.
 Hoort vrindē, hoort een woort, wanneerje komt te stervē
 Ghy sult u vrouwen sien, (a) maer echte plichten derven ;
 't Is waer, de siele mint, oock na dit nichtigh lijf ,
 Maer kiest dan evenwel geen man of echte wijf.
 Daer is een ander quaet bynaest in alle steden ,
 Dat met sijn eygen deel nau mensch en iste vreden ;

a In de opstandige en sullen sy geen vrouwen trouwen noch oock ten kintelijck genomen worden, maer sijn als de Engelen Gods. Matth. 23. 30.

Waer oyt het echte paer een lesten wille sluyt,
 Daer is meest al het volck op eygen voordeel uyt:
 Of weel een vruchtbaer wijf, door Godes milden segen,
 Veel sonen heeft gebaert, veel dochters heeft gekregen,
 En dat hier op de doot het echte bedde scheidt,
 Noch wort het minste deel den Weefen toegeleyt;
 Die langst in leven blijft, heeft huys en hals juweelen,
 En kooft des niertemin de meeste baten deelen;
 Men set de kinders uyt met ick en weet niet wat,
 Al sijne menighmael de beste van de stadt;
 Dit sie ick in het lant, en 't is my bijster regen,
 Des bidd' ick, echte volck, dit niet te willen plegen;
 Ontlast u, reyne siel, van uwen vrecken aert,
 Het kooft de kinders toe al wat 'er is gespaert:
 Ghy sijt een eenigh hoofd, en kont genoeghsaem leven,
 U Weefen jonck, en veel: ey! waerom niet gegeven
 Dat hun des lants gebruyck, ja recht en reden, jont?
 Waer toe u gunst geschort tot aen den lesten stont?
 Soo ghy het al beslaer, en wilt 'et soo bewaren,
 Hoe kan dan eenigh kint na rechte weerde paren?
 Soo ghy het al begrayt u leven-dagen lanck,
 Soo heeft de doot alleen, ghy vader, geen danck.

Niet dat ick raden wil u kleeders af te leggen
 Eer dat men slapen gaet (gelijck de Franfen seggen, a)
 Neen, dat is niet gemeynt, het is verdrietigh goet
 Wanneer een moeder selfs van kinders halen moct;
 Ick weet, hoe suer het valt, dat ouders moeten vleyen,
 Dat ouders om behulp aen hare kinders schreyen;
 Het is een oude spreuck; haect iemant naer het erf,
 't Is reden dat hy wacht tot eerst de meester sterf. b
 Mijn raet is maer alleen te schiffen tusschen beyden,
 En van het kinder-goet behoerlick af te scheidyden;
 Gy, weest dan niet te schaers, maer quijt u vaderplichte,
 „Het is de beste keers die voren henen licht.
 Maer t' wijl wy met gemack van desen handel spreken,
 Soo schijnt aen uwen man het leven af te breken;
 Ick hoore na my dunckt, ick hoore sijn geklagh,
 Hy spreeckt, gelijk het schijnt, nu flauwer als hy plagh.
 Ick die in mijnen tijt, met uytgestreckte leden,
 Quam recht gelijck een keers en deftigh aengetreden,
 Ben nu te deser uyr, vermits den ouden dagh,
 Niet die ick eertijts was, of van te voren plagh;
 Mijn vet is uytgeteert, mijn vyer is sonder luyfter,
 Mijn licht heeft genen glans, mijn oogen worden duyfter,

Mijn schenckels byster swak, mijn beenē wonder krank,
 Mijn adem, voortijts soet, is niet als enckel stanck;
 Mijn leden al gelijck (ô krachten van de jaren!)
 Sijn niet alleen verslimt, maer kleynder alsse waren,
 Mijn hoofd dat schudde-bolt, mijn lenden hangen lijp,
 En, met een woort geseyt, de keers brandt in de pijp.
 Ick hebbe veel besocht, en, tot verscheyde stonden,
 Veel moeyten uytgestaen, veel dingen onderonden,
 Ick hebbe menighmael en lief en leet gehadt,
 Nu is 'et uytgekoot; ick ben de weerelt fat:
 't Is tijt, ô weerde ziel, op u vertreck te peysen,
 Maeck pack en sack gereet om haest te mogen reysen,

Die jonck is, kan misschien de bare noch ontgaen,
 Maer ick, en mijns gelijck, gewis die moet 'er aen.
 Veel leven in gevaer, die, met een schijn van reden,
 Noo hoopden om verdragh en stellen hen te vreden;
 Al is 'er iemant heck, of tot de doot gewont,
 Hy denckt, de kranckste mensch wort menighmael ge-
 Al siet een strijtbaer heldt sijn beste rot geslagen, (sont:
 Hy roept noch evenwel, de kans is noch te wagen:
 Al swemt een schippers gast te midden in de Zee,
 Hy peyft, hoe menigh wrack komt drijven aen de ree!
 Al leyt een schuldigh mensch in eenigh kot gevangen,
 Daer padden onder een haer mengen met de slangen,
 En dat hem even daer de dootd wort aengeseyt,
 Noch is 'er eenigh ding dat hem de sinnen vleyt:
 Maer als de staegh T ijdt het leven heeft bekropen,
 Dan heeft 'et geen bescheyt noch iet te willen hopen:

a Te ne me veux pas despoillier, devant que j'aille coucher. *Franfch spreck-woort.*

b Blijfs de overste in uwe goederen, ende en laet u uwe oero niet nemen. *Syc.*

Hoe kan een krank gestel de siekten wederstaen?
 Hoe kan een trage voet de snelle door onrgaen?
 Voor my, ick heb genoeg; ick soeck een ander leven,
 Ick wil met grooten dank en willigh overgeven
 Mijn hoofd, mijn swacke maegh, en dit ellendigh been,
 En, lieve waarom niet? ick had 'er maer te leen:
 Ick hebbe langen tijt, ick hebbe menigh-werven,
 Ick hebbe van der jeught geduerigh leeren sterven,
 De bare, met het graf, en wat 'er is ontrent
 Is my van langer hant ten vollen aengewent.
 Die, als een machtigh heyr koomt dapper aengevallen,
 En pooght de vendels sels te planten op de wallen,
 Die (leg ick) eerstmael dan een noodigh wapen smeet,
 Toont dat sijn slap beleyt niet van den krijgh en weet.
 Ick fagh een staeghe doot ontrent de menschen dwalen,
 Ick fagh aen alle kant haer pijlen nederdalen,
 Hier wert een jong-gefel, en daer een man geraeckt,
 En elders had een maecht het bitter nat gelmaect;
 Nu wert voorby mijn huys een enigh kint gedragen,
 Dan was 'er door het sweert een gansche stad geslagen,
 Is 't vreemt, dat eens de schicht my in de leden kleeft
 Die voor en om mijn lijf soo dickmael heeft geseeft?
 Dit feyd' ick menighmael, dit was mijn stage reden,
 Wanneer ick met een vrient ten grave was gebeden,
 Ick had 'et in den sin, ick droegh het in den mont,
 Waer dat ick voor een deur of stroo of bare vont;
 Ick dacht, wanneer ick fagh den koelen avont komen,
 Dit stuck is wederom mijn leven afgenomen;
 Ick dacht, wanneer de son haer nieuwe fackel bracht,
 Ons tijt 'en sluymert niet, oock in de midder-nacht;
 Ick dacht, wanneer ick fagh de dorre bladers ryfen,
 Dit kan oock mijnen val als met den vinger wyfen;
 Ick dacht, wanneer ick schreef op eenigh parkement,
 Hier heeft de doot alreets haer segel op geprent:
 In 't korte, wat ick fagh, of waer ick mochte reysen,
 Ick vont geduerigh stof om op de doot te peysen;
 Het bont in mijn gewaet, de schoen aen mijnen voet,
 Die druckten alle daegh de doot in mijn gemoet;
 Schoon my dan over-quam, en dat te deser uuren,
 De slagh die alle vlees ten lesten moet bestuuren,
 Ten waer oock heden sels my geenens onverwacht,
 Ick heb 'er menighmael te voren op gedacht.
 Die lust tot slapen heeft, laet sijn gordynen schuyven,
 Streckt al de leden uyt, en geeft hem om te snuyven,
 Schort sijn gedachten op, houd al de sinnen stil,
 En schick hem veenmael gelijk hy rusten wil;
 De slaepaert dient gemaect al eer men dient te slapen,
 Oock in den langen slaep, die meesters met de knapen
 Gelijk te bedde floot; „ al wat men voor-bereyt
 „ Dat heeft een goet begin om wel te sijn beleyt;
 „ Hier wort geen feyl gedult; de doot is van de saccken
 „ Die naer een quaden slagh niet recht en sijn te maecken;
 „ Want die in dit geval maer eens en springht te kort,
 „ Wort in een groufaem diep voor ewigh afgestort.
 Dit lagh my vander jeught geduerigh in de sinnen,
 Om iet, door langh gepeys, op mijn gemoet te winnen,
 En siet! al was ick eens niet weynigh hier bevreesht,
 Ick kreegh uyt dit behulp een onvertsaghe geest;
 Nu hoor ick, buyten angst, dat maden, slangen, pieren,
 My fullen door het hoofd en in den boescm swieren,
 De flecke met de worm, en al het graf-g-vaer
 Is of 't mijn eygen bloet, mijn eygen suster waer; ^b

Ick kan dat holle vack, daer eerstmael ooggen stonden,
 Door-kijken sonder schrick tot aen de diepste gronden,
 Het rif, en sijn gevolgh, met al het dorre been,
 Is my, en in de geest, en aen het oogh gemeen.
 En waerom doch geschrickt; de tijt sal eenmael komen,
 Dat oock dit cygen vleys sal worden opgenomen,
 Sal paren met de siel, en schoon het is verlor,
 Sal klaer en open sien den onbegrepen God.
 Ach! so de swacke mensch op menschen moeste bouwen,
 Hoe fou her bang gemoet de wanhoop weder-houwen?
 Hoe fou her angstigh hert de prangen wederstaen,
 Die in den lesten noot tot aen de siele gaen?
 Maer God is onsen troost, die heeft ons uytgekoren,
 En vrede toegefeyt, en ewigh heyl gefworen
 Om Christi bloet alleen; daer slaet de siele vast,
 Of schoon de wreede doot met open kele bast:
 Dat eerst vergiftigh was, dat kan het quaet vernielen,
 Dat is het leven sels aen alle reyne sielen;
 Waerom, o'treugh hert, voor doot of hel gebeeft?
 Ick weet, en ben gewis dat mijn Verlosser leeft;
 Ick weet hy heeft de macht om my te konnen stercken,
 Om my het ewigh heyl met krachten uyt te wercken;
 Ick weet wien ick geloof; mijn siele, weest gerust;
 De vloeck is door het Lam voor ewigh uyt-geblust.
 Maer lieve bed-genoot, waer toe soo dichte tranen,
 Die u van alle kant de droeve wangen banen?
 Waer toe u diep gefucht, dat my in 't herte snijt;
 Wy sijn gepaert geweest, nu is het scheydens tijt;
 Wy hebben, werde Lief, wy hebben niet te klagen
 Noch van te korten tijt, noch van te weynigh dagen;
 Noch van te rassen lijck, noch van te snelle reys,
 Wy gaen te rechter uur den wegh van alle vleys:
 God heeft ons menigh jaer in vrede laten leven,
 God heeft ons menigh kint tot onsen troost gegeven,
 God heeft ons veel gejoint, oock boven onsen wensch,
 Meer als 'er is geschiet aen menigh ander mensch:
 Wy hebben onse jeught te samen afgeslender,
 Te samen langen tijt in rust ons broot gegeten;
 Nu gaen wy naer het graf met leden sonder kracht,
 Gelijk een rypen ooght in schuere wort gebracht. ^c
 Ey! laet ons dankbaer sijn voor Godes milden segen,
 En nemen alle ding gelijck het is gelegen;
 God kent wat ons ontbreekt, hy voelt als met 'er hant,
 Wanneer het menschen-kint moet elders sijn geplant:
 Ghy weet, dat eerst het graen moet in der aerden sterven,
 Eer dat 'et wederom kan nieuwe jeught verwerven;
 Ghy weet, dat alle vlees wort eerstmael nietigh stof,
 Eer dat 'et wassen magh in Godes ewigh hof:
 Schoon of het lijf vergaet, wat is 'er aen verloren?
 Met wort te sijnre tijt van nieuwen aen geboren,
 Die hier den Heere sterft, en als te niete gaet,
 Verandert maer alleen, en krijght een beter staet:
 Ghy sult my weder sien, en vry in beter wesen,
 Ghy sult dan mijn gemoet en binne-krachten lesen,
 Ghy sult, oock met 'et oogh door-gronden mijnen sin,
 En sien in desen geest een onbevleete min: ^d

^a Wy sijn alle afgevallen als bladeren. Icf. 64. 6.
^b De vorrassing enaen ick mijnen vader, en de wormen mijn moeder en suster.
 Hiob 17. 14.

^c Ghy sult in den onderdoot te grave komen, gelijck als de garven ingevoert worden te sijnre tijt. Hiob 5. 26.
^d Augustinus overtroffende sekere meduwe over het overgheden hares mans, seyde onder andere, dat si namaels in de opstandinge der Gods saligen haren man niet alleenlyck met de ogen des lichaems sal sien, en kennen; maer selfs daese sijn gedachten sal weten, sulx invoerende uyt de woorden Pauli 1 Corinth. 13. 12. Dan sullen wy bekennen gelijck wy bekent sijn. So heeft dan man en vrouwe van nu aen wel toe te sien wat sy-lieden hie dencken ofte bynelyck doen, dewijle alle het selve niet allene Gode, maer haren eygen bed-genoet hier namaels open en bekent sal wesen. Siet The Practice of Piety van Bayly, cap. of the Prerogative with the Elef. &c.

Gaet stelt u dan geruſt, ey waerom ſoo verbolgen?
 Ghy ſtaet op goede maet om haect te mogen volgen,
 Ghy kont niet lange ſijn in druck en ongeval,
 Nadien u leven ſelſ niet lange dueren ſal;
 Dit bid ick tot een pant der vrientſchap onſer beyden,
 En wilt u na de doot van my niet laten ſcheyden;
 Maer, alſe voelen ſult dat u we tijt genaect,
 En dat de lieve God u droeve banden ſlaect,
 Soo doet benevens my u koude leden ſtrecken,
 En laet gelijcke ſtof ons in den grave decken, *a*
 Ten eynde Godes heyr, nock aen den jongſten dagh,
 Ons even in het graf te ſamen vinden magh:
 Ten leſten tot beſluit (eer my de ſinnen dolen)
 De vruchten onſer jeught die laet ick u bevolen.
 Doet, wat een moeder voeght, en, voor de beſte leer,
 Soo prent hen in den borſt de vreeſe van den Heer.
 Vriendinne, 't is genoegh; hoe kan ick langer ſpreken?
 Mijn tonge die verſtijft, mijn woorden blijven ſteken,
 De koude doot genaect; vriendinne, weest gegroet
 Tot eens des Heeren ſtem de graven open doet:
 Nu koomt eens weerde lief, koom naerder aengetreden,
 En neemt het leſte pand van mijn genegentheden,
 Neemt van mijn koude mond een kus voor immer-
 meer,
 En vaert voor eeuwich wel, en trooft u in den Heer.
 En ghy, mijn lieve jeught, van Gode my gegeven,
 Hebt op u moeder acht, en wilt in vrede leven,
 Weest eenigh onder een, en yder lief-getal,
 Dat is, dat u het huys met ſegen vollen ſal:
 Laet u geen ydel hert, of ſotte waen beſmetten,
 En, watje neemt ter hant, wilt op het eynde letten;
 Weest ſedigh in gebaer, en heus in u geſpreck,
 Weest buygſaem van gemoet, en haect een ſtegen neck;

a Alhoewel het den Chriſtinen betaemt niet ten au-ſeurigh te ſijn in hare begraveniſſen, ſoo wert nochmans gemerckt dat de heylige Voor-ouders, oock in haer uyt-terſe bejoght ſijn gemoet om by hner geminde huysvrouwen, en andere vrienden (die ſy in hner leven lief haden gehadt) begraven te worden, om daer door te betoonen, dat die gode bant der eenighheit oock ſelſ door de doot niet gebeel en was vernieticht, en dat ſy leden ene gemeene eſſenſie als noch beſaten. Inacob begeert op ſijn uytſte uyt Egypten gevoert, en in de dubbele ſtelucke op den acker Ephrons by Lea ſijn wijf begraven te ſijn, Gencl. 49. 29. Daer oock Abraham met Sara begraven waren, Gencl. 25. 8. Item Iſaac, en Rebecca, Gencl. 35. 29. Dit ſcheynt daer na by andere volcken nagevolght te ſijn.

b *Idem conſuetudo fuit, quod diligenter cavebant ut conjuges amicos & amicos, (inquit Meurs. de Funerib. Romani) quos ſide & amore inter ſe mutuo inſigniſſiſſe conſulabat, poſt mortem uno eodemque ſepulcro conderent; Apulcius lib. 8. accuratiſſime corpus ablutum unã ſepulcrã ibidem mariti perpetuum conjugem dedere.*
Pal. Max. lib. 4. cap. 6. de M. Plautio, qui uxore Oreſtilla funerata in gladium incubuit, quem amici, ſicut erat, rogatus ac calcantum corpori conjugis juncerunt; ac deinde ſubſeſſis facibus utrumque unã cremarunt.

Ovid. lib. 4. de Pyramo ac Thisbe.
 His tamen amorum verbus eſtote rogati,
 O multum miſeri, meos illuſque parentes,
 Ut quos certus amor, quos hora noviffima junxit,
 Componi tumulo non invidetis eodem.
Et mox Quodque rogis ſuperest una requieſcit in urna.
Iſidor. apud Valer. Flaccum lib. 5.
 Quod tamen externis unum ſolum in oris
 Reſtat, aſis, carax humus hæc non dividit umbras,
 Offiſque nec tumulo, nec ſepare- contere urna,
 Sed ſimul, ut junctis veniſſis in æquora fatis.

Alia exempl. vid. apud Meurf. de Funeribus Romani, lib. 3. cap. 14.
Quin & Tobias etiam ſilo mandat ut matre mortua eam paterno ſepulchro inferat, Tob. cap. 4. 5. vide Calvini in Gencl. cap. 47. 30.
Alludit quod de jure Canonico mulier (cum aliter non diſpoſuit) inferat in ſepulchrum mariti. c. unquamque 13. quaſt. 2.

Weest trouw in u beroep, en ſchout de kromme gangen,
 Weest ſlecht gelijk een duyſ, en wijs gelijk de ſlangen,
 Weest nycter, haect vernoecht, getaligh na den rijt,
 Weest vyant van de wreack, en meeſter van de rijt,
 Weest traegh tot hevigh bloet, maer lact u ras erbarmen,
 Weest ſchaers in uwen luſt, doch milde voor den armen,
 Eert God in reynen geeſt, en dat voor aile werck,
 Weest vrienden van den Staet, en leden van de Kerck.
 Nu wilt, om mijnt wil, noch ditmael neder knielen,
 En roepen tot den Heer als met geheelder ſielen,
 Op dat ick in 't geloof magh onbewogen ſtaen,
 En met een ſtillen geeſt tot mijnen Schepper gaen:
 Siet nu dijn ſchepſel aen, ó Schepper aller ſaecten,
 En laet doch mijn gemoet dijn heyl en liefde ſmaecken;
 Ick hebbe mijn loop, en dijnen raet vervult,
 O laet my, lieve God, verhuylſen met gedule:
 Onweerdigh ben ick, Heer, onweerdigh aller wegen,
 Onweerdigh ſondig menſch van dijnen hooghſten ſegen,
 Onweerdigh van der jeught, en oock te deſer tijt,
 Het is dijn gunſt alleen, dat ghy ons vader ſijt;
 Het is dijn gunſt alleen, dat Chriſtus is gekomen,
 Dat Chriſtus onſen laſt heeft willigh aengenomen,
 Dat Chriſtus voor den menſch hier in de weerelt ſterf,
 Dat Chriſtus voor den menſch het eeuwich heyl ver-
 werf;

Mijn ſteunſel is het Woort uyt dijnen mont geſproken,
 Dat noyt en heeft geſeylt, noyt trouw en heeft gebroken,
 Mijn ſteunſel is het Woort, oock in den hooghſten noot,
 Mijn ſteunſel is voor al de Dooder van de doot;
 Hoort voor de leſtemael, ó Vader, mijn gebeden,
 En wilt met dijnen knecht niet in het oordeel treden,
 'k En weert geen ander hulp voor mijn bedruckt ge-
 moet,

Als dijnen Soon alleen, en ſijn vergoten bloet;
 Laet my, wanneer de ſiel ſal uyt den lijve ſcheyden,
 Laet my tot dijnen Throon, laet my behouden leyden,
 Daer niemant 's duyvels liſt, of ander hinder vreeſt,
 U Jefu, ware God, beveel ick mijnen geeſt.
 Daer is de man geryeft, daer is het leven henen,
 Daer is het lijf een romp, daer is de geeſt verdwenen,
 Daer is de ſiel verhuylft, daer is 'et al gegaen;
 Hy gaf een kleynen ſnick, en ſiet! het is gedaen.
 Gelijk een rijpe peer door eenigh kleyn bewegen
 Koomt druypen van den tack, en uyt den boom gefegen,
 Of juyft gelijk het vyer in d'aſſchen ſich beſluit,
 En neemt allenxen af, en gaet ten leſten uyt,
 Soo ſtaet het met den menſch, die van den tijt geſleten
 Ten leſten neder-fackt, en is terſont verbeten;
 Een ſwijn, een damp, een hick, een wint, een kleyne
 ſtoot,

Iet, ick en weert niet wat, dat geeft hem aen de doot:
 Daer leyf het moedigh dief, met tranen ingekomen,
 Met tranen wederom in haerſten wegh-ingenomen,
 Ach! wat is alle vlees, en al ſijn ydel ſaet,
 Indien het voor de doot niet uyt het vlees en gaet?

Vertoont in de gestalte van

W E D U W E.

TWEDE STVCK VAN HET LESTE DEEL.

V Lieve bed-genoot is uyt'er tijt gefcheyden,
Dus wilt in u gemoet den rouwe toebereyden;
Geest tranen, echte wijf, gelijk het heden
dient,

Geest tranen aen het lijck van uwen weerden vrient:

Moest immer droevigh nat van uwe wangen vlieten,

't Is tijt in dit geval u tranen uyt te gieten;

Als iemant eenigh ding tot sijnen trooft verkieft,

't Is reden dat hy treurt wanneer hy dat verliest;

't Is recht dat u het oog tot tranen sy bewegen,

Nadien u weder-helft is heden weghgetogen;

Wie aen een dooden man geen heete tranen geeft,

En heeft hem noyt bemint, oock doen hy heeft geleest.

Ghy, laet noch evenwel geen druck u sinnen krancken,

Maer wilt, oock in het leet, aen goede seden dencken;

Daer is een seker maet, oock voor een echte vrou,

En midden in de vreught, en midden in den rou.

Men vint'er in het lant, die met een grilligh krijten,

Die met een harde vuyft sich op de borsten smijten,

En woelen door het huys, als of het vreemt gebaer

Een seker onderpant van rechte liefde waer:

Ghy, stelt u sedigh aen, en laet, oock in het treuren,

U voor een wijse vrou by wijse luyden keuren;

Het is van outs gemerckt, dat selsaem ongelae

Is veel maer enkel schijn, en selden ware daet.

„Een wijf kan valster peyl van echte liefde geven,

„Indienset met den man in vrede pooght te leven,

„Als datse byster huylt, en sonder mate schreyt,

„Wanneer de bleecke door hem in den grave leyt.

Soeckt troost in dit geval, veel eer in u gedachten

Als in een vreemt behulp, of ander lieden klachten;

„Al wat u stillen kan in druck en tegenspoet,

„En komt niet van het volck, maer woont in u gemoet.

Bedenckt dat noyt de doot of door een bitter schreyen,

Of door een soet gesprek, of door een listigh vleyen,

Of door een lang getreur, heeft iemant vry gestelt

Die eens was uyt'er tijt en onder haer gewelt:

Bedenckt dat yder mensch heeft sijn gesette stonden,

En dat hier alle vlees is aen de tijt gebonden,

Een tijt by God bestemt, die niemant enen dagh

Of langer reken kan, of korter setten magh.

Bedenckt dat droefheytselvs en alle strenge dagen,

Sijn dienstigh aen den geest, om sonden uyt te jagen,

„Druck voor een weeck alleen die leert de siele meer,

„Als seve maanden vreught, en seve jaren eer:

Bedenckt dat yder mensch hier in den Heer gestorven

Is troost, en valste rust, is eeuwight heyl verworven,

Bedenckt dat even God ons uyt de weerelt treckt,

Wanneer het aen de siele ten meesten nutte streckt;

Bedenckt dat uwe vrient u weder sal gemoeten,

U sal te rechter tijt in beter wesen groeten;

Bedenckt dit altemaal, en lijst'et mer gedult,

Dewijl ghy desen wegh haelt mede treden sult.

Gebruyckt my dese stof, en diegelycke reden;

En stelt u treurigh hert in uwen God te vreden;

Dracghet in een stillen geest u droevigh ongeval,

Tot u een beter uur ten vollen troosten sal.

„Al is een bange siel met smerten overladen,

„Noch is'er groot behulp tot alle groote quaden,

„Al wat een kloeck gemoet door reden niet en slijt,

„Dat wort noch evenwel begraven in den tijt.

Maer onder dit beslagh soo laet u niet geluften

Den rouw en sijn gevolgh opfichtigh uyt te rusten,

God roept u tot verdriet en tot een laegen stant,

Waerom doch met de pracht hier tegen aen gekant?

Wilt liever schamel volck met bay en laken decken,

Als met een groot beslagh u mueren over-trecken,

Maect voor behoefstigh volck een huys van slechten
staen,

Eer, als een rijk gebouw voor ongevoelick been:

Laet Heydens met het graf en met de dooden proncken,

Die sijn van enkel waen en van de weerelt droncken,

Die meynen dat de siel vry beter dagen heeft,

Wanneer men aen het lijf gegierde graven geeft.

Ghy beter onderrecht, hebt op gesette gronden

Hebt, uyt des Heeren woort, ten vollen ondervonden,

Dat, waer het lichaem reyst, of waer het henen drijft,

De siele niettemin in hare ruste blijft.

Begraeft dan uwen vrient, en dat na rechter weerden,

En geeft het nietigh stof den boefem van der eerden;

Daer leyt'et in de rust tot aen den jongsten dagh,

En tot het met de siele eens weder paren magh.

Maer hoort een vremer streck, men vint'er menig werven

Die sien haer weder-helft, haer lief geselschap sterven,

Die sien haer krancken man en sijn benautheyt aen,

En blijven evenwel met drooge wangen staen:

Niet dat foodanigh volck, of van den Griekschen Wijfen

De doot en haer gevolgh oyt heeft geleert te prijsen,

Of dat foodanigh wijf, geroert door hooger kracht,

Het leven elders soeckt, en beter dingen wacht;

Neen, daer is ander sucht uyt haer bedrijf te lesen;

Sy telt het voor gemack ontlast te mogen wesen;

Sy toont dat haer de geest ten vollen is verblijt,

Om datse van het jock ten lesten is bevrijt:

Sy vint het wonder soet naer eygen sin te leven,

En met een ruyme vlucht geduerigh uyt te sreven,

Te drillen over al, en door een lossen praet

Te slepen over hoop al wat'er omme-gaet:

Het is haer eerste vreught deleden op te proncken,

En met een weeligh oogh op alle man te loncken,

Sy vint haer met vermaek oock daer de jonckheyt malt,

En geeft haer by het volck, al daer het maer en valt.

Juyft soo het water rolt, wanneer de swacke dijcken

Staan open voor de zee, en voor de stroomen wijcken,

Soo is het ydel mensch gansch los, en sonder wet,

Om dat'er niemant is die haer een regel set;

Jonckvrouwen, eerbaer volck, let beter op de reden,

Let beter op den gront van uwe reyne seden,

Let beter op de tucht van al het huysgesin,

De wet van u beroep heeft ander wesen in.

Vriendinnen in de praem van uwen druck geseten,
 Isiemant onder u genegen om te weten
 Hoe dat men na de kunst een vrouwe toonen kan,
 Wanneer de bleecke doot haer sondert van den man,
 Stelt u een bloemtjen voor, dat van de steel gesneden
 Heeft door het vinnigh mes sijn eerste doot geleden,
 Dat even met 'er daet, na dat het is gevelt,
 Wort in een enge fles, wort in het nat gestelt;
 Daer staet het teer gewas, daer staet het in gesloten,
 Daer staet het in en queelt met tranen overgoten,
 Daer staet het treurigh heen, daer staet het in gebocht,
 Sijn trooft, ja leven selfs, dat is een droevigh vocht.
 Ten koomt niet in den hof, daer alle frisse kruyden
 Ontfangen met vermaeck een regen uyt den Suyden,
 Ten koomt niet in de lucht, of in het open velt,
 Daer groen met groentje speelt, en roos na roosjen helt,
 Het toont in sijn gelaet gelijk een diep verlangen,
 En laet sijn aerdigh loof ter aerden neder-hangen.
 Ten doet sich immer op, gelijk het eertijts plagh,
 Soo dat geen soeten dauw sijn bladers vullen magh;
 Waer toe een lang verhael? men kan ten vollen lesen
 En uyt sijn bleecke verw, en uyt sijn treurigh wesen.
 Hoe dat 'et staet en quint, om dat 'et niet en heeft
 Waer op het heeft gesteunt, waer in het heeft geleeft.
 Siet daer, o sedigh volck, siet daer een eygen wapen,
 Voor die onthylckt sijn, en sonder hoeder slapen,
 Voor die van haren man sijn haestigh afgeruckt,
 Gelijk men van de steel een aerdigh bloemtje pluckt.
 Ghy, (weeft niet achter straet, noch in de ruyme dalen,
 Ghy, sijt niet meer geneyght om in het groen te dwalen,
 Ghy kiest een kleyn vertreck daer u bedruckt gemoet
 Met treur' sich vermackt, door schreyen wort gevoet.
 U past in dit beroep geen spel of dertel mallen,
 Indienje niet en wilt in open schande vallen,
 U past geen woest geloop, geen jock, of fotte vreught,
 Of by het dertel volck, of met de losse jeught; (men
 Gy moogt noyt sonder schrik, noyt sonder angstigh chro-
 In feesten, op de mart, of by de menschen komen,

Denckt staegh in u gemoet, daer schuylt een listigh net
 Alwaer een jonge weeuw haer teere voeten set.
 Een hert, dat sich verquickt in Godes boeck te lesen,
 Een oogh, dat sich vermaeckt met tranen nat te wesen,
 Een tiel van stillen aert, die sich der werelt schaemt,
 Dat is de beste stant die uws gelijk betaemt.
 Een die haer wederpaer heeft in der jeught verloren
 Schijnt tot de schimp gemaect, en tot de spot geboren,
 Waer sy een mis-slagh doet, of uyt den regel gaet,
 Dat wort van stonden aen geroepen achter straet:
 Sy is een open velt van alle quade tongen,
 Sy is een eygen wit van alle kromme sprongen;
 Hoe lutrel dat 'er feylt, hoe weynigh dat 'er schort,
 Sy wort 'er af beklat, en koomt 'er aen te kort.
 Heeft oyt een echte wijf een leelick stuck bedreven,
 Het wort oock voor een deel den manne toegeschreven,
 Of soo daer eenigh goet by vrouwen is gedaen,
 De lof sal menighmael oock op de mannen gaen;
 Maer als een weduw-vrou, door onvoorsichtigh mallen,
 Is in een boos gerucht of vuyle daet gevallen;
 Of dat haer wijf beleyt ten goeden name staet,
 Voor haer is al de prijs, voor haer de gansche smaet:
 Beftaet oyt jonge vrou een dertel kleet te dragen,
 Men seyt noch evenwel, het moet haer man behagen;
 Maer siet men uws gelijk in ongewoone pracht,
 Haer wort de gansche schult als eygen toegebracht.
 De man beschut het wijf, de voogden hare weesen,
 Alleen dit eenfaem dier heeft overal te vreesen;
 Het is als buyten scherm, en sonder toeverlaet,
 Gelijk een treurigh schaepe dat eenigh dolen gaet.
 Al was u vrient gewoon sijn dingen uyt te rechten
 Met dienst van mannevolck, en sleep van groote knechten,
 Ghy, schaft dien ommeslagh in aller haesten af,
 Met dat u weerde man is in het duyfter graf;
 Of soo u prachtigh huys of hooge staten eyssen
 Door knechts te sijn gedient, en niet door eenig meysen,
 Soo kiest een eerbaer man, nu hoogh aen sijnen dagh,
 Die al het huys-bedrijf in order houden magh;

laet hem het buyte-werck, laet hem de sware lasten,
 laet hem voor al de forgh van uwe rouwe gasten:
 Ghy, maeckt u niet gemeen, en laet oock boven dien
 Laet niemant oyt alleen in u geselschap sien;
 Den knecht van gladder huylt als sijne met-geffellen
 sal by een schamper mensch u naem in twijffel stellen;
 Byfonder als het volck in eenigh deel verspiet
 Dat ghy hem moyer kleet, of meerder gunste biet.
 Hoe teer is vrouwen eer! een woort in haest gesproken,
 Een lach besijden al onttydigh uyt-gebroken,
 Een wenckje met 'er oogh, een knickje met 'er hoof
 Heeft menigh eerbaer wijf van alle glans berooft:
 O wacht u, lieve, wacht voor dese gladde klippen,
 Van waer een swacke voet haest soude konnen glippen,
 Geloofst het, jonge weeuw, de schijn, de bloote schijn
 Die kan u in den naem een eeuwig hinder sijn:
 Ghy, om te sijn bevrijt van alle vuyle smetten,
 Moet op het minste ding, op alle faecken letten,
 Soo haest u eenigh quaet in eenigh deel bevecht,
 Gaet kan'er tegen aen, en stelt 'er weder recht.
 Koomt oyt in u gemoet verkeerde lust te rijfen,
 Soo sprecht u van den dranck, en soeckt u niet te spijsen,
 „De kreveld wort gestilt wanneer de maeghe bast,
 „De siele wort gespijft wanneer het lichaem vast,
 Indien u weelde quelt, gaet veerdigh na den armen,
 Gaet daer benaughty is, en daer de siecken karmen,
 Gaet daer men niet en hoort als druck en tegenspoet,
 Of daer een bange siel de laatste reyse doet.
 „Veel sichten onder een die aen het herte klemmen
 „sijn beter aen den mensch als wel gepaerde stemmen,
 „Als spel, en bly gesang: al waer men droeftheyt siet
 „Daer woont de geyle min, de gulle weelde niet.
 Laet ick en weet niet wie in hare lusten swemmen,
 Ghy moet u weeligh hert, u domme sinnen temmen,
 U tochten wederstaen, al leesse sonder man,
 Oock daer is eenigh ding dat voordeel geven kan:
 Wie tot het echte bed is eenmael in gereden,
 Die is gelijck verdeylt, en overmits gesneden,
 God heeft 'er even selfs maer sijn gedeelte van,
 De reste wort gewijt ten dienste van den man:
 Maer die het droevigh lijck van haren vrient beklagen,
 Die mogen sich geheel den hemel overdragen;
 Die vinden geen belet te woonen in de kerck,
 God is in dit geval haer eenigh oogh-gemerck.
 Maer laet ons vorder gaen, en komen tot de vrouwen
 Die met een grooten spoet haer snellen om te trouwen:
 Men houdt dat menigh wijf, oock dickmael aen de
 baer,
 Nu smect in haer gemoet een ander wederpaer;
 Men siet 'er menighmael in onsen tijt gebeuren,
 Het eynde van den man dat is onmatigh treuren,
 Het eynde van den druck en van den korten rouw,
 Is strax een ander man en flux een nieuwe trouw:
 Gewis een vreemt bedrijf, dat niet en is te plegen
 Voor die in ware tucht haer plichten over-wegen;
 Geen wijf en is gestelt gelijck de reden eyft,
 Die met een luchten sin aen nieuwe liefde peyft.
 Wie maer een vlytigh oogh wil op de dieren keren,
 Die kan van beesten selfs veel nutte dingen leeren;
 God heeft dit wonder Al foo konstigh toebreyt,
 Dat ons al wat 'er is tot goede seden leyt:
 De spinne leert de mans en alle jonge vrouwen,
 Ten goede van het huys haer plichten onderhouden, ^a

De bie geeft niet alleen den soeten honigh-raet,
 Maer wijft aen Princen selfs de gronden van den
 Straet; ^b
 De Swaluw heeft de kunst van kinders op te voeden; ^c
 De snege Crocodil ontdeckt de water-vloeden; ^d
 De Vos, die weet de greep, en toont den rechten voet
 Hoe dat een swanger wijf haer leden vieren moet; ^e
 De miere kan een spoor aen leuyemensch en geven
 Tot voor-raet in der tijt, en tot een sinnigh leven;
 De kleynre tortelduyf die stelt de jonge vrou;
 En regels voor het bed, en wetten in den rou;
 Gaer let eens op het dier, ghy sult 'er vindentreuren,
 Indien sijn wederpaer hem niet en magh gebeuren,
 Ten heeft geen spelens lust, maer sucht den ganschen
 dagh,
 Om dat het sijne gay niet meer genieten magh.
 Ten sit in dit geval niet aen de klare stroomen,
 Niet in het jeughdigh gras, of op de groene boomen;
 Het snijt ten vollen af de tochten van de jeught,
 En leynt na desen tijt een leven sonder vreught. ^f
 Ghy leert hier eerbaer wijf, oock van de wilde dieren
 Na tijt en reden eyft u jeught en liefde stieren;
 „T is meer als beestigh volck dat volle reden heeft,
 „En des al niettemin na reden niet en leeft. ^g
 k En wil noch evenwel geen menschen wederhouden,
 Van weder, als het dient, of andermael te trouwen,
 Al wat hier tegen wroekt is oude ketters werck,
 Dat noyt en heeft behaeght aen Godes ware Kerck. ^h
 Hoort, jonge vrouwen oort, indien u gulle jaren
 U dringen aen de borst, u dwingen om te paren,
 Gaet weder, soeckt behulp ontrent den echten bant,
 't Is beter datje trout als in de lusten brant:
 Maer wilt geen tweeden man u leden overgeven
 Als door een hoogen noot van binnen aengedreven;
 Het is van outs geloofst, dat veeltijts nieuwe trou
 Gedijt tot nieuw en twist, of tot een nieuwen rou. ⁱ
 Daer sijn des niettemin, daer sijn gesette stonden
 Waer aen het echte bed in desen is gebonden;
 „Of schoon al eenigh ding na reden magh bestaen,
 „Het dient noch evenwel te sijner tijt gedaen.
 Men vint 'er over al die, mits een haestigh trouwen,
 Iet, ick en weet niet wat, een selfaen mengsel vrouwen;
 Soo datmen menighmael, niet sonder schande, vint
 Een vaderloose draght, een twijffelachtigh kint; ^k
 Ghy, die u faecken recht ten goede van de seden,
 Bied ere door den tijt aen uwe over-leden,

^b Totam Civilem doctrinam ex Aponi regimine deduci posse quidam non infirmi nemini viri arbitrari sinit. Dinet. lib. 3. Hieroglyph. cap. Mouches a miel.

^c De Hirundine supra diximus.

^d Parisi ora (inquam Plin.) quanta anores, eaque extra eum locum semper incubat praedivinatione quidam, ad quae sunt munita etiam eo avo egressurus est Nilus, lib. 8. cap. 25.

^e Vulpes parturiens ita secedit, ut raro aut nunquam gravida capiatur. Arist. Hist. animal. cap. 34.

^f Turur comparare amissio nec liquidum libis, nec in frondenti ramo sedet, nec alius sui generis colluctantibus aeloferventibus se admiscet. Proves ex Aristot. De istud Plinius: Pudentia illis prima, inquit, & adulteria ignota, conjugii fidem non violant, communemque servat debum; imperiosos mores, subinde etiam iniquos servat.

^g An non tibi videtur ipse totus bestialior homo, ratione vigeat, & non ratione vivens? Bernard. in Cantic. serm. 13.

^h Malum cum Aspsolo juvenibus suadere nuptias, quam cum Hieronymo, ad celibatum superfluitate nestio cuius sanctissimae praetereu allieere. Beza Traict. de Repud. & divorc. Monogamia assertore qui bigamus a Christianitate communiore repellendus, ab Ecclesijs damnati sunt. late Annas Robbert. verum loaciter. lib. 1. cap. 8. Beza traict. de altera specie Polygamiae.

ⁱ Nuptia secunda raro sunt secundo, ut multis exemplis docet Besold. lib. 1. Polit. cap. 10.

^k Si mulier defuncti mariti alteri statim nuptia nono postea mense pariat, ut i hoc casu parvus tribuendus est, variis a Jurisconsultis discipulatur, inter quos sunt qui propter sanguinis & jennis communionem nevarius esse statuant, alii utriusque. Hug. Sargens ad Casum Matrini. Coraf. fol. 37.

^a Araneum marem venari, faminam texere, ut parva sunt merita conjugii Plinius prodidit, de quo supra pari. 2.

Koomt niet als met bescheyt ontrent het tweede bed,
 Een jaer is voor de rouw, dat is een oude wet. *a*
 Ghy mooght na desen tijt (of immers na de keuren,
 Die yder lantschap heeft als eygen om te treuren)
 Gaen strecken u gebet, op dat de wijse God
 Mach sctieren u gemoet in dit onseker lot.
 Doch schoon ghy wort verfocht, gevleyt, en aengebeden,
 Om voor de tweedemaal in echten staet te treden,
 En stelt u geenlins aen gelijk een vryster doet,
 Die met een ydel breyh haer eerste liefde broet:
 En houd geen mal gevry, en pleeght geen minckstreken,
 En laet niet door de stadt van uwen handel spreken,
 Weest stil in u bedrijf, en deekt u gansch beleyt
 't ot dat her in de kerk voor yder wort geseeyt.
 Ghy moet in dit beslagh ten naeuften overleggen,
 En wat 'er is te doen en wat 'er is te seggen,
 Maect dat u niet een mensch in woorden achterhaelt,
 't Is beter dat de voet, als dat de tonge dwaelt.
 En laet geen nieuwen vrient aen uwen sin behagen,
 Of pleeght al voren raet, oock met de naeste magen
 Van uwen ersten man; (*b*) dat is een soete vont
 Die nieuwe banden maect, en stijft het oude bond:
 Doet niet in dit geval door eygen-finnigheden,
 Hout vrientschap daerje plicht, dat eysschen goede fedden:

Al benje van den man en sijnen wil gevrijt,
 Weet datje niettemin noch aen de vrienden sijt.
 Men hoort den ouden tijt van jonge weeuwen klagen,
 Om datse veel beitaen, en effer weynigh vragen,
 Of, schoon sy plegen raet, ten is maer enckel schijn,
 Sy willen evenwel niet afgeraden sijn.
 Hoe dwalen overal, hoe dolen jonge vrouwen,
 Die voor de tweedemaal haer snellen om te trouwen,
 't Is wonder wat men hoort, en wat men dickmael siet,
 Wanneer de krevell-sucht haer in deleden schiet;
 Dees trout een vreemden haen om dat hy weet te singen,
 En geen' een lichte-voet om dat hy weet te springen,
 De derd' een jonge wulp van onbesuyden aert,
 Of om een kroefse kop, of om een krullen baert. *c*

Ghy laet mer alle forgh op uwe saecken letten,
 Eer sich in eenigh deel u sinnen neder setten;
 „Noyt wort 'er goet beleyt in eenigh ding gepleeght,
 „Als daer men eerst het stuck met gave sinnen weeght.
 Indienje vryers hebt die aen het herte raacken,
 En datje wort verfocht u keus te willen maecken,
 Soo wacht u door het vleyste worden afgeleyt,
 Maer wickt in u gemoet wat u de reden seyt.
 En kiest geen jongen las in weelden uytgelaten,
 Die voor een lanterfart gaet proncken achter straten,
 En kiest geen vremdeling, die moytjens opgeset
 Loert om een vetten ael te locken in het net:
 En soo de frisse jeught van uwe groene jaren
 Is tot de vrucht bequaem, en lustigh om te baren,
 Soo kiest noch grijsen baert noch tandeloosen mont,
 Al wort sijn goet begroot op menigh duyfent pont.
 En kiest u boven al, indienje sijt te raden,
 En kiest u geenen man met kinders overladen;

En, sooje niet en wilt versmachten in verdriet,
 En kiest in dit geval, en kiest u jonger niet.
 Wat van het eerste rot: een deel van dese gasten
 En heeft geen ander wil: als in het goet te tasten,
 Geen ander oogh-gemerck, als wel en lustigh sijn,
 En slechts tot uwen kost te sitten in den wijn:
 En als soodanigh volck ontrent de vreemde menschen
 Heeft in het spel gebrackt al wat de lusten wenschen,
 Soo komt het treurigh t'huys, en sit gelijk een block,
 Een ander heeft de vreught, en ghy alleen de wrock:
 Wat mooghje, jonge vrou, wat mooghje doch verlangen?
 De vreught van dieje wacht blijft aen de klopper hangen,
 Wat geest of leven had is buyten al gequilt,
 Voor u en rest 'er niet als slechts alleen de gift.
 Nu tot het tweede deel. Een ouden man te trouwen
 Is enckel herten-leet voor alle jonge vrouwen,
 Geloofst het, watje doet, of hoe de saecken gaen
 Ghy sijt, in dit geval, ghy sijt 'er qualick aen:
 Indienje lieve, koofst, een yder sal gelooven
 Dat u beveynfde gunst sijn kasse wil berooven;
 Indienje defstigh sijt, soo roept de gansche stad
 Dat ja u gulle jeught een jonger liever had:
 Indienje liefde pleeght, ghy sult 'et al verkerven;
 Want jonge lieden vreught doet oude lieden sterven;
 Of sooje machtigh sijt te leven sonder man,
 Wie is 't die aen het volck de monden stoppen kan;
 Dit maect dan over al een angstigh mis-vertrouwen,
 Een pijn-banck voor den man, een helle voor de vrouwen;
 Ach! 't is een vinnigh mensch, en hart gelijk een steen

Die doot en levend vlees wil binden over een.
 Koomt tot het derde stuck. veel kinders sonder baren
 Sijn niet als enckel leet ontrent de frisse jaren,
 En *Stref-moer* is een woord dat al te vinnigh luyt,
 Ondienstigh boven al ontrent een jonge bruyt: *d*
 Men noemt om seker lant daer, op besere reden,
 Noyt in den breeden Raet een man en wert geleden
 Die heve kinders had, soo veel hem dienen mocht,
 En effer in het huys een tweede moeder brocht: *e*
 Een jongen, die een hont eens dapper wilde treffen,
 Vermits hy voor het huys niet af en liet te keffen,
 Roght juyft sijns vaders wijf; en, met dat hy het wijf,
 Soo riep hy tot het volck: het is niet al gemist. *f*
 Siet! wat een bitter leet, en wat een hatigh wesen,
 Is in den harden naam van dit beroep te lesen:
 Ghy, die een steunsel foeckt voor uwen swacken aert,
 'T rouw daerje moeder wort, en eygen kinders baert.
 Ten lesten, jonge vrou, wat sijnder sware klachten?
 Wat sijnder over al, wat sijnder droeve nachten
 Te vinden by het volck, alleen op desen gront
 Om dat haer koetse scheef, en niet gelijk en stont?
 Die groen en lustigh is als uwe dagen korten,
 Die meyn't, her staet hem vry in lusten uyt te storten,
 En dat sijn frisse jeught, oock op den vollen dagh
 Een schoonder nevens u, of jonger hebben magh.
 Vriendinnen, om verdriet en alle twist te schouwen;
 O tracht met uws gelijck, en anders niet, te trouwen;
 Of sooje niet en kont bereycken dese wet,
 Ten minsten houd den voet die elders is geset;

a Tempus sicut hodie mulieribus prescriptum est annus, idque nedum ob sanguinis confusionem, sed ob reverentiam maritis, cum mulier etiam si intra annum peperit tempus latus peragere tenetur. Godefred. ad L. delecto C. ex quib. causis in fam. vid. L. si qua C. de secund. nups. Speckb. Cent. 2. c. 113. u. 10.
b Mulier, si qua a suo marito in laqueo infirmitatis suo tunc incidere, si vult vitare in domino, tantum ut electionem mariti parentibus deserat, ut appetentia eximitur aucter, si ipsa de nuptis electionem sui vindicet. experit enim magis debet videtur i iuro, quam ipsa virum experit. Aubof. libro de Abraham Patriarcha.
c Van dit alles souden levendige en bekende exempelen gegeven konnen worden, soo het zijt en plaetse roelct.

d De odio novercali & novercarum episthetis vid. Tirag. l. 9. num. 196. licet annu perpetuo vera sint; ut patet ex L. si mulier ff. de Castren. pecul. & L. filio. §. seta, ff. de adm. leg. ubi novercal legavit privigno suo auri pondi quinque: & in Lest. C. ad Senatus consultum Trebell. mulier quaedam privignum heredem instituit. *e* De Sybaritis id memoriae prodidit Aemaeus Robert. rerum ludicar. lib. 1. cap. 8. *f* Vid. Stef. Guaz. Conuers. civil. l. 3.

Indienje veertigh telt, soo dienje niet te paren
 Met een die niet en komt tot vijf-en-dertigh jaren;
 En soo daer eenigh man de t'felftigh overleeft,
 Hem dient geen jonge vrou die min als dertigh heeft. *a*
 Siet daer een rechte peyl, die, soo het mochte wesen,
 Wel diende voor een wet te worden afgelesen:
 Ghy, soeck gelijk te sijn met uwen bed-gesel,
 „Twee ossen niet gelijk en ploegen nimmer wel.
 En laet hier u gemoet niet wilt en dertel fwieren,
 Maer stelt u voor een wit besetheyt van manieren;
 En trout niet voor het oog, maer kiest een sedigh
 man,
 Die met een soet beleyt u sinnen buygen kan:
 't Is vry een groot behulp een man te mogen krygen
 Die, laegh in sijnen geeft, om hooge weet te stygen,
 Die met een stille siel, en met een reyn gemoet
 Als uyt den hemel siet wat stof en aerde doet.
 Die kan u in geluck van alle waen bevryden,
 Die sal u gulle pracht in weelde leeren myden,
 Die sal u steunsel sijn, wanneer het qualick gaet,
 En houden overal de rechte middel-maet.
 Indienje sijn geneyght u tochten af te breken,
 Die noch van ouden tijdt in uwen boesem steken,
 Hy sal u wijfen aen hoe dat 'er dient gewracht,
 En hoe het ydel breyn moet onder sijn gebracht:
 Indienje raet begeert, oock in bekaeyde saecken,
 Om weder recht te gaen, en uyt den neer te raecken,
 Hy sal u leyder sijn, en brengen aen den dagh
 Al wat u in den geest ten goede dienen magh:
 In 't korte, wat 'er is of dienstigh aen de leden,
 Of nu voor u bedrijf, of noodigh in de seden,
 Of heylsaem voor de siel, oock in den laefsten noot
 Hy sal u steunsel sijn tot in de bleecke doot.
 En past u nimmermeer de bruyt te laten maeken,
 Of (sooje kinders hebt) vereffent alle saecken;
 Geest hun dat reden is, aler een tweede man
 U gunste tegenstaen of wederhouden kan;
 Wat uyt het tegendeel voor ongemaken ryfen
 Is even uyt de daet aen yder aen te wyfen;
 Ick weet een jonge weew van alle man beklaeght
 Die in haer leden sels hier van noch teykens draeght;
 Sy, uyt een luchten sin met trou-wucht aengedreven,
 Had aen een jong-gesel haer rechterhant gegeven
 Als pant van haer gemoet, en doen het was te laet
 Ontdecktfe wat 'er schuylt, en vordert goeden raet;
 Waer toe hier groot misbaer? of schoon de vrienden
 kijven,
 De knoop is vast geleyt, en moet geduerigh blijven;
 Een neef des niettemin beweeght de jonge vrou,
 Dat sy haer eenigh kint wat naerder goeden fou,
 De voorslaght wort gevolght en in der haest beschreven,
 Verleden na den eyfch, en aen den vooght gegeven
 Ten stilsten dat men kan. daer trout de blyde bruyt,
 Maer siet! eer langen tijt de saecken komen uyt:
 Strax wort 'er heet geschil hier over aengesteken,
 De man wil door het recht den ganschen handel breken,
 Hy noemt 'et slim beleyt, als sonder hem gedaen,
 Hy noemt 'et quaet bedrogh dat niet en kan bestaen;
 De vooght drijft even feer, dat ja verloofde vrouwen
 Sijn machtigh hares goets tot aen het wettigh trouwen;
 Daer, na den Rechter toe, het huys leyf over hoop,
 Het wijf sit in den druck, de man is op de loop:
 Het stuck wort onder dies door al het lant geweten,
 En noch en is de wrock op heden niet gesleten,

Maer walt geduerigh aen; en waerom meer geleyt?
 Een gants verloren huys alleen uyt quaet beleyt. *b*
 Vriendinnen, sedigh volck, wilt dese klippen myden,
 En u ter rechter stont van alle lasten vryden;
 Doet oude schulden af, maeckt alle slommer quijt,
 U feeft dient te sijn gelijk een nieuwen tijt:
 't Is dickmaels aengemerckt dat, naer het tweede paren,
 Entwist en huys-geschil haer selder openbaren,
 En vry al wranger sijn als in het eerste bed
 Daer eenigh jeughdigh paer te samen is geset;
 De reden is beken, twee herten sonder bochten
 Van eersten aen gevooght en in der jeught gevlochten
 Sijn onder een gepaert en over een geleyt
 Gelijkmen mande-werck van swacke teenen breyt;
 Maer alffer eenich volck te samen is gekomen,
 Dat in een voorigh bed sijn ployen heeft genomen,
 Wat is daer ongemacx, eer dat het eerste krom
 Kan buygen na den eyfch, en keeren anders om?
 Ghy, die genegen sijn om noch eenmael te trouwen,
 Leert, na de tijt vereyft, in nieuwe bochten vrouwen;
 Hier dient al meerder kunst, en vry al grooter kracht
 Als die u swacke jeught heeft aen den man gebracht:
 Wilt voor een nutte les in dit beginfel leeren,
 Hoe van den eersten man u sinnen af te keeren,
 Hoe in het tegendeel de tweede dient gekent,
 En hoe u gants bedrijf naer hem te sijn gewent:
 Veel op een vorigh man in desen staet te roemen;
 Hem dan oock eere doen, en over al te noemen,
 Is geensins na den tijt; 't is beter datje viert
 De Son, de nieuwe son, die nu den hemel ciert.
 Wat dient een eerste man van u te sijn geprefen?
 't En kan hem, daer hy is, doch geensins dienstigh wesen;
 En hy, die maer alleen nu dient te sijn bemint,
 Wort over dit verhael ten hooghten ongesint;
 Hy beelt hem seker in, dat u ontijdigh prijfen
 Hem pooght als metter hant sijn feylen aen te wijfen;
 En, schoon ghy niet te scherp of niet te schamper sijn,
 Hy duyf 'et evenwel alleen tot enkel spijt.
 Veel dingen sijn gewoon ons soeter in te komen
 Om datse van het oog alreede sijn genomen,
 Maer 't is bekaeyde lust die niemant blussen kan,
 Ghy, voeght u naer den tijt en eert nu desen man:
 Eert hem die met u leeft, en laet den dooden rusten,
 Dat niet in wesen is, en moet u niet geluften:
 Naer dat u rechterhant haer tweede trouwe gaf,
 Soo dient het eerste bont gelaten in het graf.
 Doet hier gelijk de Bye, die mijt de dorre rofen,
 En set haer op de bloem die eerst begint te blofen;
 Vriendinne, tot bestuyt, ghy die den tweeden trout,
 Siet datje 't in der daet oock metten tweeden hout.
 't En is niet lofs genoegh al wort een wijf geprefen
 Van tucht, en eerbaer roem, of van een deffigh wesen,
 Sy moet genoeghsaem sijn, en heulen met den man
 Al eers' haer echten plicht ten vollen trefsen kan.
 'k En wil noch evenwel geen vrouwen gaende maken,
 Om by haer twee vrien den eersten oyt te laken,
 Neen, beter niet geseyt: ghy, spreckje goet of quaet,
 't Is tegen u beroep, en buyten onsen raet;
 „Fen weduw heeft gelijk van haren man te spreken,
 „En tot desselven lof by wijlen uyt te breken;
 „Maer alffe weder trout, en nieu geselschap krijght,
 „Dan isse wel bedacht, indiense stille swijght.

b An sponsa in sacro ac inconsulto sponso bona sua possit alienare non omnino extra controversiam est, & licet plurima & magni momenti rationes pro potestate sponse allegari possint, Praes. tamen Everard. pro sponso contra alienationem respondit. Vid. Confil. 20. num. 3. 4. & 5. Item Peck. de testament. conjug. lib. 1. cap. 45. num. 14.

a Genevensis haec est Constitutio quam refert & laudat Cyprus Trajt. de sponsal. cap. 9. num. 12.

Een woort hier totten man. ghy die, gefint te trouwen,
 Verkieft tot u behulp een van de droeve vrouwen,
 Een die met innigh leet haer doden vriend beklaecht,
 Verwacht hier ander werck a'ls by een jonge maecht,
 Siet! die een nieuwen fchoen alleen voor weynigh dagen
 Heeft ftageh, om fijn gemack, aen eenen voet gedragen,
 Soohy die naderhant eens anders fchicken wilt,
 Let, hoe het maeckfel ftact, en wat 'et hem verfhilt:
 En weeft toch niet te gram, en niet te ras verbolgen
 Al weet de nieuwe vrou u finnen niet te volgen,
 Sy is gelijk een fchoen die na den tweeden voet
 Haer ployen, haer begrijp, haer bocht' fchicken moet;
 Sy moet haer niet alleen tot uwe feden keeren,
 Sy moet oock boven dat eerst trachten af te leeren,
 Al wat uyt eyger aert in hare finnen bleef,
 En wat haer eerste man in hare finnen fchreef.
 Dat met een vaften bant twee jonge lieden paren
 Rijft uyt een eygen aert van hare groene jaren;
 De daet die wijft 'et aen, 't is ver het foetle foet
 Dat iemant in der jeught aen jonge vrouwen doet.
 De jonckheyt heeft de macht om veelderhande faecken
 Bevalligh aen het oogh, en luftigh uyt te maecken,
 Oock wel door enkel fchijn. de jeugt, de foete jeugt,
 Die vint in alle ding, of maect haer eygen vreught.
 Men fiet het eerste groen, men fiet delente-peeren,
 Men fiet den nieuwen most van alle man begeeren,
 Men fiet meeft alle ding voor goet te fijn beroemt,
 Slechs om den tijt alleen, en dat 'et vroeger koemt;
 Bedenckt dit, gunftigh man, en leert 'et overwegen,
 Waer toe in defen ftant de vrouwen fijn genegen;
 „Wie tot een nieu beroep de finnen henen went,
 „Dien is 'et wonder nut dat hy de gronden kent.
 Ghy vrouwen wederom, gaet betert u gebreken
 Die van den ouden tijt in uwen boefem fteken,
 Snijt waen en eygen fin, snijt al het wefen af,
 Dat eertijts uwen man tot onluft reden gaf:
 Ick hoop u vrouwe jeught, die in u voorigh leven
 Was in het vrouwen ampt niet weynigh onbedreven,
 Heeft nu ter tijt geleert, en wat deliefde fcheyt,
 En wat de gramfchap ftilt, en als te slapen leyt:
 Stelt dat hier nu te werck, en leert de ftege finnen
 Ten laften (magh het fijn) met krachten overwinnen.
 Vooral doet malle pragt, doet hoog moet tytten geeft,
 Die stoort het ruftigh huys, en breeckt den vrede meeft;
 't Is over lang gemerckt, dat dryderhande faecken
 De vrouwen boven al vol dwafe bobbels maecken;
 Haer trotsheyt wort gegront of op het meerder goet,
 Of op haer fchoone verw, of op een hooger bloet:
 Van yder wat gefeyt. 't is vafst dat alle vrouwen
 Sijn eygen aen de mans foo veerdigh allse vrouwen,
 God heeft 'et foo gewilt: oock weet u rijp gemoet
 Dat ja u friffe jeught is beter als het goet:
 Wat gront dan is 'er doch om hier te fijn verbolgen?
 Een die het meerder heeft moet oock het minder volgen;
 Ghy fiet u by den man en onder hem gefelt,
 Wat reden kander fijn te morren om het gelt?
 Te roepen dat het fijn u fchijven dieder klappen
 Is met een stouten voet op uwen hoeder trappen,
 Is tegen echte trou en tegen uwen eet,
 Vermijd dan, jonge vrou, vermijd dit fchamper leet.
 Wach hier de fchoonheyt raekt. laet maer de reden werck,
 Ghy fult u misverftant in korte ftonden mercken;
 Al dat in u gemoet verweckt het bol gefwel,
 Is maer een dunne fchors, een nietigh buycten-vel,
 Al wat daer onder fhuyt (waer toe u moedigh roemen?)
 Is ick en weet niet wat, dat niet en is te noemen,

Dat niet als met verlof en dient te fijn gefeyt,
 Ach! 't is een enckel vlies dat fchoon en leelick fcheyt.
 Geen lis en kander eer van heete lucht verfhijnen,
 Als dese teere bloem fal in der haeft verdwijnen,
 't Een buyl, een kleem bluts, een korts, een kinder-bed,
 Het minfte feertje fchaet, het kleynfte puyje let.
 Gaet nu, gaet ydel volck, met hooghmoet opgeblafen
 En steect de borften uyt om dese vysefafen,
 „'t Is feker dat de menfch in fchande komen moet
 „Die om een nietigh ding een moedigh herte voet.
 De glans van edel bloet, waer op de menfchen fwellen,
 Om datse menigh helt in hare Boomen tellen,
 Is maer geleende deught, die niemant beter maect,
 Indien hy naderhant de vrome daden ftact;
 Of is 'er eenigh ding in dit beflagh te prijfen,
 Dat moet een echte wijf van haren hoeder rijfen,
 Naem, adel, hooge ftact, en alderhande glans,
 Koomt alle vrouwen aen by middel van de mans.
 Befiet daer, fedigh hert, de gronden wegh genoemen
 Waer op meeft over al de jonge vrouwen roemen;
 Ghy, pooght met uwen vriend te leven fonder pragt,
 „Door ootmoet wort het huys de vrede toegebracht.
 Tot hier toe van het volck, dat mits bequame jaren
 Kan woenen by de man, en lieve kinders baren,
 Maer als de gryfe tijt u metten rimpel ploeght,
 Soo weet, dat nieuwe trouw u niet te wel en voeght,
 Indien hier reden gelt, indieje fijt te raden,
 Wilt dan geen ander jock op uwen half laden,
 Ten is uws wefens niet om meer te fijn gewijt,
 Al quam 'er oock een man gelijk met uwen tijt.
 Wanneer een jeughdigh paer, in echte trouw gefeten,
 Heeft ingemeene luft fijn eerste kracht verfteten,
 Soo kan een billick menfch vertroosten fijn gemoet,
 Oock fchoon het laefte deel verliest fijn eerste foet,
 Als iemant heeft gepluckt, en met 'er daet genoten
 De bloem van uwe jeught met lusten overgoten,
 't Is reden dat hy draecht, en fonder morren lijd'
 Wat dor en deliww wort ontrent den winter-tijt:
 Maer die geen ander foet, als kuch, te famen brengen,
 En in het echte bed maer siecke leden mengen,
 En konnen nimmermeer te rechte fijn gepaert,
 Sy vryen buytens tijts, en trouwen tegen aert:
 Wie dorre tacken int, en dat op oude boomen,
 Diens hoop is enckel spot, en niet als vyfe droomen,
 Daer is geen leven-fap, geen jeught, geen edel vocht,
 Daer van mé immer vrucht of fucht verwach't mogt;
 Sy konnen nimmermeer, fy konnen niet verheelen,
 Sy blijven ongevoeght tot aen de minfte deelen,
 Sy leven ongepaert en hebben niet gemeen,
 Als dat haer afch miifchienen fal mengen onder een.
 Twee herten fonder trooft die moeten eeuwig kermen,
 Twee lyven even koel en konnen niet verwermen,
 Twee fwacke fonder hulp en worden noyt geficht,
 Twee keerffen fonder vlam en geven nimmer licht:
 Ghy waert voor defen nut, om na den man te buygef,
 Als u het eerste root quam van de jeught getuygen,
 En hy was even doen gelijk een jeughdigh rijfs,
 Maer fiet! nu sijje ftam, en beyde wonder vijfs.
 Het lijn van uwe jeught, dat herten plagh te binden,
 En is na defen tijt niet meer in u te vinden;
 U boom, wel eer gebloeyt, is maer een kale ftock,
 En dat eens vruchten droeg, is maer een dorren block,
 Het wit van uwen hals, het root van uwe wangen,
 Het klaer van u geficht, het fier van uwe gangen,
 En wat 'er eenighfins de finnen locken mocht,
 Is al gelijk een mist verdwenen in de locht:

De sinnen, die het lijf in sijn gestalte volgen,
 Sijn quelligh, sonder vreught, en in der haest verbolgen,
 In 't korte, wat 'er rest en is maer enkel gift,
 Soo dat het echte bed sijn ganfche steunsel mist.
 Waerom dan noch getrouwt? ghy siet u leste palen:
 Waer toe een mool gerecht, daer niet en is te malen?
 Ey lieve weest geruft, en blijft gelijckelijc sijt.
 Want als u beecke drooght, soo dient 'er niet gevrijt.
 Ghy roept hier tegen aen; Wat sal ick dan beginnen?
 Wie sal mijn saecken doen? wie mijne schulden innen?
 Wie salder voor de wet, of voor den rechter staen?
 Wie salder op het lant mijn dingen gade slaen?
 Waer is een wijf bequaem om kinders op te trecken?
 Om sonen, door ontsagh, tot deughden op te wecken?
 Waer is een wijf bequaem om al het onverstant
 Dat knecht of meyslen pleeght te houden in den bant?
 Eylaes! geen vrouwen hoeft en is 'er toe geboren,
 Ach! waer een man ontbreckt, daer gaet 'et al verloren,
 Men segge wat men wil, al sijn wy vrouwen out,
 't Is noch de beste voet oock dan te sijn getrouwt.
 Maer waerom doch gebuykt so veel verbloemde reden?
 Men kent u loos beleydt, van over lang geleden,
 Het is een oude spreuck: „fy broet een geylen aert
 „Die, als de moeder sluyt, noch wenst te sijn gepaert.
 Ick weet dat u bedrijf dient waer te sijn genomen,
 Maer konje niet een vrient in dit geval bekomen?
 Of is 'er in het lant niet een gedienstigh man
 Die om een eerlijck loon u saecken reddan kan?
 Ey! soeckt geen fustel-boeck; daer sijn bequame lieden
 Die u ten dienste staen, endieje mooght gebieden;
 Indien u dat alleen ten wederhuwen drijft,
 Soo raed' ick datje noch in uwe vryheyt blijft.
 Wat nu de kinders raect: waer staet het doch geschreven
 Dat hun u tweede man sal eenigh voordeel geven?
 Ick sie, wanneer het volck betreft het tweede bed
 Dat ieder maer alleen op eygen bate let:
 „Om kinders dient het wijf een echte man te trouwen,
 „Om kinders wederom haer lust te wederhouwen,
 „Om kinders, jonge vrouw, soo quaemje tot den man,
 „En om der kinders wil soo blijft 'er weder van.
 Men hoort den ouden tijt met oude vrouwen gecken,
 Die op het echte bed haer koude leden strecken,
 Een bruyt die rimpels heeft is weert te sijn bespot,
 Men houtse byster geil, of uytter-maten sot.
 Ghy sijt voortaan bequaem om beter dienst te plegen,
 Om yder by te sijn, na dat 'et is gelegen;
 Siet wat een schamel mensch in druck en siekte maect,
 En laet 'er aen de jeught al wat de kamer raect;
 Stil, eensfaem, treurigh sijn, en, met een soet verlangen,
 Veel tranen evenstaegh te rollen op de wangen
 Te storten voor den Heer, dat is een reyn gelact
 Dat u ten besten voeght, en past op uwen staet:
 Veel troosten in der noot, veel bidden, milde deelen,
 Dat sijn voor uwen hals de beste bruyts-juweelen,
 Niet dat de leden ciert, maer dat de siele bout,
 Is dienstigh aen het volck dat niet en is getrouwt.
 Doch soo ghy niettemin, oock in de boose dagen,
 Die ongewisse kans noch eens begeert te wagen,
 Soo koomt dan tot het werck gewapent met verdragh,
 Niet met een luchten sin, gelijck de jonckheyt plagh;
 En wacht geen malle vreught ontrent u dorre leden,
 Maer tracht slechts in het bed te mengen u gebeden,
 En wacht geen dertel spel of rancken van de jeught,
 Die ghy in dit geval niet meer gedencken meught:
 Als hoeft, of felle gicht u lief gelschap quellen,
 Of dat hem van de suchte de ganfche leden swellen,

Of eenigh sijnigh nat hem pijnigh aen het been,
 Gaet stont dan over hant u tranen onder een,
 Hebt deel in sijn verdriet door gunstigh medelijden,
 En doet hem sijn getes, oock sponder u te mijden,
 En onder dit gewoel, soo spreect in u gepeys
 E y wat is van de mensch en van het nietigh vleys!
 Maer foo in tegendeel de saecken soo gebeuren,
 Dat u ellendigh lijf, dat uwe geesten treuren,
 Dat u een heete koorts geduerigh even straf
 Wil leyden metter handt, en leggen in het graf,
 En wilt in dat geval u sinnen niet bemoeven
 Met dingen sonder stont die uyten hooghmoet vloeyen,
 Te weten, wie den rouw sal hebben voor en naer,
 En wat men voor een kleet sal leggen op de baer,
 En of men door het huys de glazen sal bedecken,
 En met een baeyen kleet de kamers overtrecken,
 En wat men voor een Vout sal maecten in de kerck,
 En wat men voor een schrift sal malen op de serck;
 Laet varen dit beslagh, het lijf behoort der eerden,
 Treet in tot u gemoet, dat is van meerder eerden;
 Denckt wat u nu betaemt en wat de reden eyft,
 Denckt waer het lichaem ruft, en waer de siele reyft,
 Denckt vry dat u gemoet nu reden heeft te geven
 En van u losse jeught, en van u ganfche leven,
 En van u woorden selfs; denckt vry dat u gemoet
 Behoeft voor alle ding des Heeren weerde bloet,
 Denckt met een treurigh hert op u voorleden sonden,
 Maer troost u niettemin in Christi diepe wonden;
 Denckt hoe een bange siel moet laven haren dorst,
 En vinden eeuwig heyl in sijn bebloede borst.
 Wanneer de bleecke doot bereydt haer leste vlagan,
 Ontbiet daer u gesin, u vrinden en u magen,
 U kinders van gelijck, voor al doch uwen man
 En neemt 'er in 't gemeen den laesten oorlof van;
 Geeft yder sijn bericht, na dat 'et is gelegen,
 Betuyght des Heeren straf, en weder sijnen segen,
 Betuyght dat alle vlees is niet als enkel gras,
 Een bloem van eenen dagh, een byster teer gewas;
 Betuyght hoe buyten God geen rust en is te vinden,
 En dat al's werelts glans is lichter als de winden,
 En broser als een glas; betuyght met alle kracht
 Dat niet als Godes werck is weert te sijn betracht.
 Het is een noodigh werck ontrent de laetste tranen
 Een kint, of wie het sy tot deughden op te manen,
 't Is seker dat 'et treft, jae door het herte breeckt
 Wanneer een bleecke moot haer leste reden spreect.
 Indien voor desen oyt, nu sijn der volle reden,
 Geduerigh tot den Heer te senden u gebeden,
 Te stigen in de lucht, en tot soo grooten werck
 Te roepen 'uwer hulp een hoeder van de kerck;
 Te roepen uwen vrint, die aen u vorigh leven
 Tot vreught, tot onderstant, tot hoeder is gegeven.
 Gebruyckt dit altemael, en watje vorder kont;
 Maer stelt u troost alleen in God en sijn verbont:
 En wilt in dit geval niet angstigh liggen vreesen
 Noch voor een ouden man, noch voor u jonge weesen,
 Beveelt hem alle ding die alle dingen geest,
 Of schoon de moeder sterft, der weesen Vader leeft;
 Maectt alle banden los die u de siele prangen,
 En laet geen aerdschen draf aen uwe sinnen hangen,
 Laet van het goet de forgh hem die het goet be-erft,
 En snij u leven af oock eer het lichaem sterft.

Ante obitum moriens non moriturus obit.

Hondius in zijn hof-wetten te strenge tegens swangere vrouwen , 161, a
 Helena nu bedacht en haer klachte , 181
 Hemel en hemeliche facten , 183
 Hoe voordeel te trecken uyt de gebreken des ouderdoms , 187, a
 Hoe sichte dragen in sieecten en afsterven van vrienden en lieve kinderen , 187, b
 Hoe een out mensche sijn staet behoort te overdencken , 190
 Hoe siet mede de doot gemeensam te maecten , 191, a
 Huwelick of strijdigh zyt met een geruit en God-saligh leven , *siet*
Voor-reden van 't Deel,

I.

I L *n'est bien né, qu'il n'est bien marié,* 54, b
In solens malum beata uxor, 55, a
 Iuwelen en beduydinge der selver , 61, b
 Iuwel-koffen van de bruyt en wat leer-stucken daer uyt voor haer te trecken , 62
 Ioden hadden hare bruyt in eygen bewaringe . 67, b
 Iagers die meer een hont alshaer vrouwen beminnen,berispt, 109, b
 Ialofie en hare beschrijvinge , 116, a
 Iustina en haer deerlicke eynde , *ibid.*
 Ionck-vrouw *Iohanna Coemans* Zeeuwsche perel genoemt, en waarom , 140, a
 Inten losselijcke en soete oefeninge , 141, a
 Longe vrouwen voeght 'er wel dat sy hare boesems decken, als yten by wesen van eenig manne-volk haer kint te suyen geven, 161, a
 Ichneumon (een dier alsoo genaemt) moeten een wijffe ofte een manneke zijn , na dat het sich in 't vechten wel of qualick gedraghe heeft , 104, b
 Jonge maeghden te trouwen best om beter te paren , 55, a
 Ieucht en hare rancken vluchtigh en verganckelick , 183, b
In situ solarium Symbolum vidua, 194
 Jonge weduwen veel op-sprake onderworpen , *ibid.*
 Jonge weduwen moeten haer van alderhande manne-volk ontslaen dat in haren dienst was, immers daer mede niet gemeensam te zijn , 194, b. 155
 Jonger man te trouwen voor een weduwe, ganck sorgelick , 196, b
 Iaren beschreven die bequaem zijn in man en vrouwe, om t'samen te verlieden , 197, a

K.

K Orael, sijn beduydinge; en wat leer-stucken daer uyt te trecken, 62, a
 Kroonen voor de bruyt, waer toe dienen , 68, b
 Kinder-queeck, eygen aen de vrouwen, en hoe lange , 80, a
 Keucken en haer gevolghe, de vrouwen bevolen , 120, a
 Keucken-wetenschap by groote lieden eertijts betracht , 120, b
 Kuyshedyt en eygen deught der vrouwen , 126, b
 Kruyden die weten wat haer schadelick of diersigh is , 123, a
 Kwaerden van vreemden aert , *ibid.*
 Kinder-telen met den gebede te beginnen , 153, a
 Kinder-telen en wordt niet gevordert door onmatige versamelinge met de vrouwe, maer door het tegendeel en reden waarom, 154, b
 Kinderen in dronckenschap ofte andere ongefalte geteelt, zijn gemeenlick deelachtigh van de selve gebreken , 155, b
 Kinders soo veel als doemlick is, enparigh op te voeden , 169, b
 Kleeders van de vrouwen en cieraet buytens huys alleen gebruykt, en worden niet gedragen tot vreughe van de man, 126, a
 Kamer-faken en wat daer aen kleefte, heymelick en met beleydenheydt te handelen , 156, a
 Kinder-sucht hoe te matigen , 160, a
 Een kint by een seuge opgevoedt, van vreemden aert , 164, a
 Een kint by een wollinne gefooght , 164, 165
 Kinders door snoode voofters dickmael bedorven , 165, b
 Kinders hoe op te voeden , 166, b
 Kunsten te leeren aen de kinders is het sekerste inkomten dat haer de ouders na laten kunnen , 166, 167
 Kinderen aert in te sien al eer die niet te leeren . 167, a
 Kinders sonder hardighdyt en dwangh op te brengen , 168, a
 Kinders niet te straffen als met een koelen sin en buyt' toorne, 168, b
 Kijshedyt in 't eten de kinders niet aen te gewinnen , 169, a
 Kinders alimen galten noot mede aen de tafel te setten schadelick , *ibid.*
 Kinderen vervaert te maecten met spookery en diergelijcke mispresen , 169, b
 Kinders veel te prijfen voor vreemde lieden staet dwaefelick , 170
 Kruyden, boomen, gommen, ende diergelijcke zijn al meest manneken en wijffens , 100, a
 Kruyden dat manneken kruyden zijn , bequaemst in de medicijnen , 105, b
 Keerfle die in de sijpe brant vergeleken met een out mensche, 190
 Kinders vermaent op 't verscheyden van Vader ofte Moeder, 192, a
 Kinderen die nae rechten voor vaderloos gehouden worden . 193, b
 Kinderen dienen de ouders te bewegen om niet te hertrouwen , 199, a

L.

L Effte voor de nieu-gehode , 63
 Liefde is de grondt van de eenigheydt , 90, b
 Liefde van de man hoedantigh moet wesen over sijn geselschap , 90, a
 Lywaer en het geboeck daer van , 125, b

Ledigheyden is geen vermaeck voor een rechtshapen mensche , 140, b
 Leer-stucken nyttent hontontleent , 141, b
 Leer-stuck van het zacyen genomen , 142, a
 Leer-stuck van het Inten . *ibid.*
 Leer-stuck van den moerbefly-boom , 142, b
 Lijftheydt van sommige vrouwen om moy gekleet te gaen , met toelictan sels van sprigge mans , 127
 Leenen by de gebucen ofte vrienden van eenigen huys-ract of diergelijcke te mijden by de jonge vrouwen , 128
 Lorfen en borgen (oock van kleyne dingen) mis-prijfelick , 129, a
 Luiten van de swangere vrouwen en hoe sich daer in te hebben , 161, b. 161, a
 Lam by een geyte gefooght krijght harde wolle , 164
 Leugen en hartnekighyde de kinders voor al aet te gewinnen, 166, b
 Latijnsche tale hoe by kinders geleert kan worden sonder school te gaen , 168, a

M.

M *Ary nobis annobis la femme retournee,* 54, a
 Man met een vryer magh men loven , met een vryster moet men geven, hoe te verstaen , 56, a
 Man moet eeroftpaen als de vrouwe , 79
 Mans die alles begrypen willen, berispt , 80, a
 Man en magh geen vrouwe kleeren dragen, nock &c. *ibid.*
 Muijke vergeleken met het huwelick , 87, a
 Maeltijth hoe te schicken , *ibid.*
 Mans vergaeren, vrouwen sparen , 88, a
 Man moet sijn leven stellen voor sijn vrouwe , 91
 Man en sijn leven niet licht bemoeyen met de pruyljens van de vrouwen , 99, b
 Mans voor-recht bewefen uyt meest alle schepelen , 103, 104, 105
 Man dient de vrouwe soetelick met woorden en weder-woorden te onderhouden , 110, a
 Mans die haer vrouwen slaen , 111, b
 Mart-ganck , 123, a
 Mans en voeght het niet op haren mont te passen , 123, b. 123, b
 Mans behooren matigh in haer kleederen te zijn , om de vrouwen toe gelijcke deught te leyden , 129, a
 Meyfens en knechts hoe te verkiefen en wel bestieren , 150, b
 Man die buyten reyft hoe sich dragen moet , 153, b
 Man dient de vrouwe in huyselicke faken tot sijnen ract te nemen , 157, a
 Mans die geen verstantigh wijf en begeren, tegen-geproken , 157, b
 Moerbefly-boom de wijffe van alle boomen , 142, a
 Medecijn-kruyden dienen by de vrouwen gekent ten behoefve van 't gefin , 142, b
Mugil, een seker visch , gevangen zijnde , laet het wijffe sich mede vangen , 145
 Mans, of oock van mans beter in alles kunnen gedient worden , als van vrouwen , 145
 Mans moeten de vrouwen in sieecten verschoonen , 146
 Man moet met sijn vrouwe eerbaerlick en sonder wulpsheyte versamen , 154, b
 Man dient matigh te zijn in de schuldige goetwilligheyde aen de vrouwe te betalen , 154, b. 155, a
 Mena wat het zy , 155, a
 Man moet sich onthouden als de vrouwe in haer krankheyt is, *ibid.*
 Man moet geen dertelijc bedrijven , sonderlinge wanneer de vrouwe in twijfel van dragen is . *ibid.*
 Man dient een vrouwe die soogt so veel doenlick is te verschoonen, *ibid.*
 Man die eerst van sieckte ofte woude genefen is , moet sich onthouden van de vrouwe soo lief hy sijn leven heeft , 155, b
 Man die beschooncken is behoort sich van de vrouwe onthouden , soo om de vrucht, als om sich selven , *ibid.*
 Man die gram, droevigh, ofte andersins beroert is, en dient in dien staet geen kinderen te teelen , *ibid.*
 Man andere dingen in den sin hebbende als hy het werck des huwelicks doet, krijgt veeltijts plompe ofte onbequaeme kinderen, *ibid.*
 Moeder te zijn en is niet alle tijdt foodanigen vreught als gemeent worr . 156, b
 Maeght van twintigh, man van dertigh jaer, zijn recht bequaemst, om kinderen te teelen en hoe lange , 157
 Minne dranken van wat kracht, en of het geoorloft is die te gebruiken , 158, b
 Minne-dranken veel mannen ten hoogstet schadelick gewelt, *ibid.*
 Minne-dranc welke de beste , 159, b
 Messen elders werten om t'huys te gaen eten , *ibid.*
 Man wapneet het gebruyck sijnar vrouwen recht geoorloft is , *ibid.*
 Man hoe lange het werck des huwelick met een goet gemoet doen magh , 160
 Man moet de lusten van de swangere vrouwen gunstigh zijn , 161, a
 Marcus Aurelius strenge over sijn swangere gemale , *ibid.*
 Mans die haer vreugde aen den dorpel af-itoonen, mispresen , 162, a
 Moeders behooren alle, vijlt aen te wenden om haer kinderen sels te foogen , *ibid.*
 De Moeder wort kleynigheyte aengedaen als de Vader buyten deselven een voelster begeert voor sijn kint, en redenen waarom , 163, a
 Moeder hoe lange de kinders onder haer beleyt hebben moet, 166, a
 Mans wille moet de sleutel sijn van der vrouwen ly waectaffen, 166, a
 Man

Man en vrouw malkanderen haer goederen maeckende, door moeyelicke aenradinge, afgeraden, 189, a
 Man of by tefamte aen fijn weduwe het her-trouwen behoort te beletten, 189, b
 Man en vrouw te veel makende aen de langft-levende, 190, a
 Mans verlopen figh in overdaet van den drank, gelijk de vrouwen in den overvloed van de fpijze in't beleyden van maeltijden, 121, a
 Man en vrouwe van outs gewoon in een graf begraven te worden, en waarom? 192
 Man by een weduwe te verkiefen hoedanigh fijn moet, 196, a
 Man met kinders overladen niet licht aen te flaen by een jonge weduwe die zelfs noch kinderen krijft, 196, b
 Man die kinders genoeg heeft of behoort te her-trouwen, 196, b
 Moedighydt der vrouwen veroorfaect moeyelicckheydt in de huys-houdinge, 197, a
 Mans en vrouwen van oude jaren en dienen niet licht te her-trouwen, 198, b

N.

Nieu-gehoude dient cenigen tijt nae haren trou-dagh in huys te blijven, 80, b
 Nieu-gehoude moet de naem en aert van haer man aennemen, 81, a
 Nieu-gehoude gaet over in de macht van haren man, 101, b
 Nieu-gehoude vergeleken met een boom die ver-int is, 101, b
 Nieu-gehoude lieden moeten voor al forge dragen in geen eenighydtre vallen, 81, b
 Nicu-gefette Ente en nieu-getroude lieden te famen vergeleken, 82, a
 Nieu-gehout man en des selfs plichten, 82, b
 Nicu-gehoude moet haer eygenfinnigheydt in haer ouders huys laten, 84, a
 Nahal groote Walvifch vergeleken by den man, de Zee-muys by de vrouwe, 89
 Nau-keurighydt van de vrouwen om haren huysraet, hoe verre te prijfen, 119, a
 Nettigheydt een eygen deught der vrouwen, 90
 Naecte borften, 163, a
 Naecte leden der vrouwen fien wat onheyl maken kan, 163, b
 Nachtgeal leert fijne jongen fingen, 166, b
 Nau-keurighydt in het eten de kinders niet aen te gewennen, 166, a
 Nieuwigheden te vinden in pracht ofte nieuwen tits van kleederen, ofte van eenigh nieu fmoep-gerechte op tafel, niet prijfelick in de vrouwen, 121, a
 Nederlant wonderlick van Gode gefegent, 121, b

O.

Om hoedanigh man te bidden, 51, b
 Ouders quade handelinge in en ontrent het huwelick van hare kinderen, 52, b
 Ouders die veel loven en weynigh ten huwelick met hare kinderen geven, veroorfaecken ongruete huys-houdinge, 56, a
 Of het geraden is huwelickfche voorwaerden te maecken, en wanneer, 57, a
 Oiren van jonge maegden te laten doorboren, om juweelen daer aen te hangen, tegen gefproken, 63, b
 Out gebruyck van de bruyt te kroonen, 68, b
 Om Gods wille alleen fijn partuer te beminnen, 86, a
 Openbaerlick met fijn vrouwe noch te kijven noch tefcherften, 90, a
 Onderfoeck van fijns selfs alle avonts te doen, alear te flapen, 96, a
 Overfpeel en des selfs growoulen, 115
 Overfpeel foo wel de mans als de vrouwen verboden, 116, 117
 Overdaet in maeltijden tegen-gefproken, 119, a
 Onmatige nau-keurighydt over huys en huysraet misprezen, 123, b
 Oeffeningen waer mede eerlick vrouwen harentijt mede hebben over te brengen, 140, a
 Onmatige by-wooninge van man en vrouwe fchadelick voor beyde en oock voor de vrucht, 154, 155
 Onmacht van de man in het werck des huwelickx, of, en wanneer by de vrouwen ontdeckt magh worden, 156, b
 Oeffers en het pap der felfer of geoorloft is te gebruycken om de lufte te verwecken, 158, a
 Op-voedinge van kinderen fake van grooten gewichte, 166, b
 Ouderdom en bedroeft den waren Chriften niet, maer werckt het tegendeel, 183, a
 Ouderdom, en ongefalte des lichaems wert kleyn geacht als het inwendigh deel vernieut wort, 183, b
 Opftijginge tot God door het bedenken van hemelfche dingen, 184
 Ouderdom en des selfs lof, 185, b
 Oude echte lieden vrientschap gaet dieper als die van de jeught, alffe Chriftelick aengeleyt wort, 186
 Oude wijfs praetjen; een fpreckwoordt by verfehede volcken, 188, a
 Outfte kint te blijven, 190
 Out menfche moet fterven; jong menfche magh fterven, 190, b
 Out menfche hoe fijn gefallienfche behoort te overdencken, 191, a
 Oorlof van de ftervende man aen fijn huys-vrouwe, 191, b
 Onmatighydt in't drincken om maeltijden tegen gefproken, 121, a
 Op gefonthedet van Princen te drincken, om de galten tot den drank daer door te dwingen, mis-prezen, 191, b

P.

P Erel en haer eygenfchap, mitgadens wat leer-ftuck voor een bruyt daer uyt te trecken fy, 62, a
 Poppe van een jonge maget den Tempel van Venus toegewijt, en waerom, 64, b
 Priefters dochters uytgehuyt fijnde en aten niet meer van het offer-vleys, en reden waerom, 81, a
 Pest en diergelicke befmettelijke fiekten en moeten man en vrouwe niet fcheyden, 92, a
 Paris, een gaff wefende in het huys van Menelaus, ontfaecket Helene defelfs gemale, 115
 Pracht en brocht noyt iemand trooft aen, maer wel het tegendeel, 126, b
 Pracht van de vrouwen beweeght dickmaels de mans tot onbehoorlick gewin, 128, a
 Porcelaynen, Veneetfche glafen, en andere broofen huysraet hoe te hebben, 131, b
 Proeve te nemen van de vrouwe alear haer eenigh geheym te openbaren, en de maniere om fult te doen, 138, b
 Perfe-boom fijn blad en vrucht geduyt tot leere der feden, 142, a
 Philippus van Macedonien wonderlick verliet op een geringe maget, 159
 Peyl gefet voor den man hoe lange hy met een goet gemoet het gefelchaf fijner vrouwen gebruycken magh, 160
 Paris waer door eerst op Helene is verliet geworden, 163, b
 Plato en wilde fijnen knecht niet ftraffen terwylen hy gram was, 163, b
 D. Philippus Lansbergius, Theologus, Philofophus, Astronomus pater-familias ubiqus magnus, 182
 Phoenix en defelfs lang leven, 182
 Phoenix vergeleken met een rechte bedaeghde huys-moeder, 186
 Princen geontheden te drincken om iemand onder dat deekft tot den drank te porren, is mis-prijfelick, 121, a
 Philopamenes, een van de Grieckfche vorften, ter plaetfen daer hy genoot was voor een knecht aengefien, wort gevergh om hout te kijven, 122, b

Q.

Qui a companion il a maistre, 88
 Quaat wijf by een yder over gehaelt, 93, b
 Quaat wijf by veelderhande dingen vergeleken, by de vierde-daeghliche kortfe, by rotfen die voor of ontrent havens ftaen, by een quaat Gewiff; by roock en een lekend daek, by etter binnen in't gebeente, by de doot, by de helle, &c. 93, en 94
 Quaat wijf dient beter uyt-gelachen als geflagen, 111, b
 Que-vleys te maken, kriicken in te leggen, &c. loffelicke oeffeninge voor de vrouwen, 144, a
 Quaat gefelchaf voor de jeught voor al te fchouwen, 169, a
 Qualen en fiekten fijn de menfchen dienftigh om aen de felve de fterf-kunft te leeren, 187

R.

R Ofette Franfche jonckvrou en hare vryagie, 58, 59
 R Rubijn en wat leer-ftuck daer uyt te trecken, 62, a
 Ringen fonder fteen certijts aen de bruyt gegeven, en waerom, 62, b
 Ringen voor de bruyt en haer recht gebruyck; 63, a
 Ringen van yfer hier voormaels aen de bruyt gegeven, met de redenen waerom, 101, b
 Rechterhant van de vrouwe behoort den man toe in het uytgaen, 80, b
 Romeynfche gebruyck van een jonge vrouwe, tot haer man komende, driemael om te draeyen, en waerom, 109, a
 Recht gaff-nooden hoe, 117
 Reyfe als de man uytter ftadt reyft hoe haer de vrouwe dan dragen fal, 124, a
 Rechters en behooren geenderley gefchencken te nemen, oock niet dat eetbaer en drinckbaer is tot de minfte dingen toe, 128, b
 Reyfen en d'ongemackten van dien, mitsgaders een berichinge voor de gene die veel reyfen, 134, b
 Romeynfche vrouwen kenden gemeene medicijnen, 143, b
 Reden waerom het beter is dat een moeder haer kint fooght als een vreemde, 162
 Raven en defelfs lang leven, 182
 Koofc oock verdorret, laet niet wel te riecken, 186, a
 Rave verlaet haer jongen en evenwel werdenfe gevoed, 188, b
 Rouwe van de weduwe hoedanigh fijn moet, 193, a
 Rouw-jaer wat het fy, en waerom ingevoert, 196, a

S.

S Aphyr en wat leer-ftuck daer uyt te trecken, 62, b
 Schilderyen van jonge vryfters ofte van vrouwen in vreemde handen, 65
 Schaekfpeel misbruyckt by de vrouwen om daer mede hare achtfacmicheit te bewijfen, vermits dat de Koninginne in dat fpeelen de hooger-hant van den Koninck ftaet, 80, b
 Sylvius Paternus heeft een vreedfame huys-vrouwe gehadt, die twee-en-dartig jaer fonder twiift met hem gaeft heeft, 92, b
 Sinne-beelt genomen van een keye die op een kuffen en facken geflagen wordt, en op geen harde fteen en kan gebroken worden, 98

cho ne vrouwen doen groot beletfel aen hare mans in vele dingen, 110, 2
 Schrijf contoer van de man moet hem vry van de vrouwe sijn, en wanneer, *ibid.*
 Scheydinge van tafel en bedde tusschen man en vrouwe, of dient toegelaten, en wanneer, 114
 Salomon Koninck van Israël door bywooninge van veel vrouwen haest ver-out, 115, 2
 Schoone en lieve kinders te krijgen of door kunst kan te wege gebracht worden, en hoe verre, 117
 Schilt-padde en haer aet op verscheyde wijzen den vrouwen toegepaet, 115
 Scherp onderfoeck te doen op de gene die iemand ten huwelijk verloekken, 113, b
 Spreek-woort, met een vryer magh men looven, &c. hoe te verlaen is, 106, 2
 Sleutein na den eersten nacht aen de jonge vrouwe gegeven, en waerom, 79
 Suycker-werk in maeltijden of niet dienstig af te schaffen, 119, 120
 Scharerfijf over het lywaet van sommige vrouwe mysiefens, 124, b
 Schenckgagien of by vrouwen ontfangen, of gedaen mogen weruen, 128, 2
 Spaer-pot van vrouwen buyten wete van den man is verdacht, 128, b
 Sinnebeelt ontleent van den vogel-struys, 112, b
 Schoone meysfens niet dienstig in alle huysen, *ibid.*
 Sinnebeelt ontleent van de schilt-padde, 115
 Socrates heeft onveritandige en onaerdige kinders gehadt, waeruyt sulx voort quam, 138, 2
 Spinnen oock hier voortijts het werck der Princeffen, 139, b
 Saecten roerende de bywooninge van man en vrouwe, en dienen niet tot tafel-reden gebruyckt oft spottelick in de geselschappen verhaelt, 116, 2
 Schilderyen die seldsaem, leelick ofte verschrickelick sijn niet te hebben daer kint-dragende vrouwen sijn, 117
 Schoone beelden en schilderyen te stellen ofte hangen voor de ooggen van swangere vrouwen, 117, b
 Schandelcke ofte oneerlicke schilderyen niet te gedoogen, 115, 2
 Spijfe of bereyt magh werden om de lusten te verwecken, *ibid.*
 Sonde vergeleken by de flange, 119, b
 Swangere vrouwe hoe haer dragen moet, 1160
 Snoep-lust is by de vrouwen te nijden, 1161, b
 Snoep lust en op den mont te passen staet sonderlinge leelick, ten aensien van den man, *ibid.*
 Suygelingen beminnen gemeenlick haer voesters, en voesters haer suygelingen, 1161, 2
 Sinnebeelt van een hinne die Enden-eyers heeft uyt-gebroect, 1167
 Schreyen of goet zy voor de kinderen, en hoe verre, 118, b
 Swaluwen voeden haer jongens op gelijke mate, gelijk veel andere vogels, 1169, b
 Slaep een voorbeeld des doots, 1181
 Spiegel en des selfs gebruyck, 1182
 Slemper berijp, 1109, b
 Schaemte der vrouwen beste juweel, 62, b en 110, b
 Slaven gezeleelt op de mate van snaren-spel, en waerom, 111, b
 Sonne-bloom met de vrouwe vergeleken, 81, b
 Sufter in plaetse van vrouwe te worden in den ouderdom, 1186, 2
 Slange die haer huyt verandert vergeleken met een weder-geboren menche, *ibid.*
 Siekten en swackheden dienstigh aen den mensch om verscheyde redenen, 1187, 2
 Sorge van de ouders, en is 't eygentlick niet dat de kinders ver-forght, 1188, b
 Struys verliest sijn eyers, en evenwel komender jongen uyt, *ibid.*
 Sich selven niet te ontkleden eer men slapen gaet, spreekwoort, 1190
 Sinnebeelt ontleent van een keerfse die in de pippe brant, en gepaet op een out man, *ibid.*
 Sinnebeelden op goede en quade vrouwen passende, 93, 94
 Schoonheyf en moet niemant verhooverdigen, als wesende gants haest verganckelick, 1193, b

T.

Trou-rinck, gebruyck en stoffe van den selven nu en hier voor-maels, 173, 58
 Trou-rinck certijts ront en sonder steen, en waerom, 63, 2
 Trou-rinck van yser, *ibid.*
 Trouwe sonder trou ring en juweelen kan wel bestaen, *ibid.*
 Trouwen wat eygentlick in heeft, 68, b
 Tegens de mans die alle ding begrayen willen, 110, 2
 Twee te samen een pack dragende vergeleken met man en wijf, 83
 Tijd van vermanen, *ibid.*
 Twee molen-steenen vergeleken met man en vrouwe, *ibid.*
 Theodelinde geprefen, 89
 Tonge van de vrouwen, 92
 Tegen-spreken voor de vrouwen ganschelick te wijden, 98
 Tegens vyer-smijters, 111, b
 Tafel-wetten van verscheyde rijcken, 119, b
 Tegens de vrouwen die te schaers sijf over haer lywaet, 121, b
 Tegens de vrouwen dienet sijn over haer huys en slonfigh over haer selven, 126, 2
 Tegens de vrouwen die haer maer op en schicken alle buyten den huys gaen, 126, b

Te huys sijn alle vrouwen dienstigh, 135, b
 Teirlingen of den vrouwen wel voegt te handelen, 139, b
 Teelen van kinderen en groot werck en een diep geheym, 144, 2
 Troost voor de gene die geen kinderen en krijgen, 160, 2
 Tepels van het voester-wijf, 166, 2
 Talen leeren sonder scholc ofte buytens landts te gaen, 168, 2
 Tijd wanneer men beginnen moet de kinderen te tuchtigen, 167, b
 Tijd verteeft alle ding, 180, b
 Tijd meer vernieulde als donder ofte blixem, 181, 2
 Troost-redenen tegens de doot van lieve vrienden en kinderen, 188, 2
 Tegens twee hoof-gebrenken des ouderdoms, *ibid.*
 Teitament best te maken als men noch gefont is, 189, 2
 Teitament of met soetigheyf tot voordeel bekomen magh worden, *ibid.*
 Tegens lange testamenten, 189, b
 Tegens de mans die haer weduwen by testamenten het trouwen wilen verbieden, *ibid.*
 Tegens de gene die hare gasten door verscheyden middelen boven meuge doen drincken, en tegen danck op houden langer als 't de selve gelieft, 121, 2
 Twee gelieven stervende sijn van ouden tijden gewoon geweest in een graf begraven te worden, 192, 2
 Trouwen is een recht werck der liefde, 86, 2
 Twee vrouwen, welcker eene 32, de tweede 39 jaer met haren man hebben geleeft fonder eens te kijven, 97, b
 Tortel-duyf een voorfchrift der weduwen, 193, b
 Tortel-duyf beschreven, en haren gestadigen rouwe nae het ver-liefen van haer gaey, *ibid.*

V.

Vrouwen worden beyde der eeren en schande harer mannen deelachtigh, 14, b
 Vrouwen en mogen hare mannen niet verlaten, noch om siekten, noch om gebreken, noch om quade stucken, *ibid.*
 Voor-bereyding ten aenstaenden huwelicke, 113, 2
 Vryers compas, *ibid.*
Vrygers eenam duere an satius fit?
 Verloek ten huwelic by de wijfste en aensienlickste der vrienden te doen, *ibid.*
 Vooghen den beletten dickmael het huwelic van haer weefen om ey-genen bate, 115, b
 Vooghen moeten geen beding maken tot haren voordeel alle haer weefen besteden, 116
 Velerhande en verscheyde gewoonten over de trou-belofsen, 57
 Venus Verticordia en haren tempel waer toe by de Romeynen ge-dient heeft, en nu een bruyt der eeuwe dienen kan, 64, b
 Vorige vryers, by een bruyd niet meer ter sprake te staen, *ibid.*
 Verdeylinge van de huys-plichten tusschen man en wijf, 79, 80
 Vrouwe of by den man Joffrou dient geheten, 80, b
 Vrinden van de man meer te eeren by de vrouwe als haer eygen, 81, 2
 Vrouwe en dient niet te gaen op de hoogerhandt van haren man, 80, b
 Vrouwen die mooy op strate en slonfigh in huys sijn, berijp, 126, 2
 Vrouwe in huys, man op strate de saecten doen, 87, b
 Vrouwen hebben in haer selven de beste salve die twiift geneen kan, 99, b
 Vrouwen moeten niet licht by haeren man over andere mans klagen, *ibid.*
 Viri-placa, wat godinne sy by de Romeynen geweest, 101, 2
 Vrede te konnen maken is een heerlick werck, 102, 2
 Vrouwen rechte vrede-maectfers, en in groote saecten tot dien eynde dickmael met goede uytkomste gebruyckt, 102, b
 Vrouwe is de man boven liefde oock ere en vreefe schuldigh, 103, 2
 Vrouwen moeten niet buytens huys loopen klagen, 108, 2
 Vrouwe van haren man gellagen, hoe haer te dragen, 113, 114
 Verwijfde mans, 114, b
 Vrouwe moet niet te seer nae haren mont koken, 113, b
 Voor-raet voor het huys, *ibid.*
 Vrouwen moeten de wet van hare kleedinge van hare mans ont-fangen, 127, b
 Vercheyden huyselike leer-stucken, 129, 130
 Venetiaenische glafen, porceleyen, en diergelijcke brofen huys raedt hoe te hebben, 132, 2
 Verloren goedt met geen wichelerye na te sporen, *ibid.*
 Vrouwen by veel volcken in haren raet gebruyckt oock in groote lants-saecten, 137, b
 Vrouwe hoe haer dragen moet als haer man buyten geryft is, 124, 2
 Vrouwen huyselijcke saken te verwijgen is menigmael sorgelick, 138, 2
 Vrouwen hoe en wanneer faken van gewichte te openbaren, 138, b
 Vrouwen die haer wackheydt kennen, en moeten haer mans hey-melijcke saecten niet soecken te weten, 139, 2
 Vrouwen of het verkeer en ticketaen wel voeght, 139, b
 Vrouwen'dienen gemeene medecijnen te weten ten dienste van het huys, 142, b
 Vrouwe moet aen wijfe huys-moeders in veel gevallen haer bevragen, sonderlinge in siekten van kinders, 144, 2
 Vrouwe dient confituren, quee-vleys en diergelijcke soetigheden te maecten, *ibid.*

- Vrouwen moeten geerne leeren mededeelen van 't gene sy voor
 lieflickheden gemackt hebben, 144, a
 Vrouwen moeten hare mans by sijn in siekten, op wat maniere, en
 hoe verre, 144, b
 Vrouwen die met hare mans sijn getrooft te sterven, 145
 Vrouwen of door mycens ofte knechts hare mans in siekten mo-
 gen doen bedienen, 145, b
 Vrouwen of met haer kleeders haer schaemte moeten afleggen,
 153, b
 Vrouwe moet eerbierlick en sonder vuyle dertelheydt by den man
 aengeroert worden, 154, b
 Vrouwe in hare krankheydt moet haer onthouden van de man,
 155, a
 Vrouwe die in twiffel van dragen is dient haer stille te houden, 155
 Vrouwe die focht moet haer lufften niet gaende maecten, *ibid.*
 Vrouwe moet haren man sijn recht weygeren, als hy eerst van een
 wonde ofte sieckte begint te genesen, en waarom, 155, b
 Vrouwe dient haer van den man t'onthouden als hy droncken,
 gram, treurigh ofte andersins beroert is, *ibid.*
 Vrouwe dient haer te onthouden van den man ten tijde van open-
 bare ofte bysondere vast- en bid-dagen, 155, a
 Vrouwen, wanneer klagen mogen van d'onmacht van hare mans,
 156, b
 Vrouwen die kindt dragen sijn licht van inbeeldinge tot naedel van
 hare vrucht, en redenen waarom, 157, a
 Vrouwen die kindt dragen dienen sich te wachten van alle vreemt
 en selsaem gedierte veel te sien, *ibid.*
 Vrouwen inbeeldinge hoe krachtelick en snellick op de vrucht
 wercken kan, *ibid.*
 Vrouwe of door hitfuge spijfe haren man magh gaende maken, 158, a
 Vrouwen ofte minne-drancken in 't werck mogen stellen aen hare
 mannen, 158, b
 Vrouwe moet niet al te kinder-fuchtigh sijn; item redenen tegen
 de kinder-fucht, 160, a
 Vrouwe die swanger gaet hoe haer dragen moet, 160, b
 Vrouwen moeten niet snoepachtigh sijn, 161, b
 Vrouwen moeten haer eygen kinders foogen, 162, a
 Vleder-muys geeft haer jongens de borst, *ibid.*
 Voester meer eere aengedaen als de moeder, en waarom, 162, b
 Vrouwe lijdt kleynighey als haer man een voester begeert voor sijn
 kindt, en reden waarom, 163, a
 Vrouwe haer kinderen te fogen gevende ten bywefen van manne-
 volck dient haer borsten te decken, *ibid.*
 Vrouwen, die uyt gewoonte den boesem bloot dragen, tegen-ge-
 sproken, *ibid.*
 Vrouwen waarom naeckt by de poeten beschreven, 163, b
 Voesters beminnen gemeenlick haer fuygelingen, 165, a
 Voester hoe behoort gestelt te wesen, 165, b
 Voester voor een dochter dient anders te sijn als voor een sone,
 166, a
 Voester die haer fuygeling doodt leght, *ibid.*
 Vogel Phoenix en deffels lang leven, 181
 Vrouwe ofte den man onderworpen soude hebben geweest in ge-
 valle Adam en Eva niet en waren gevallen, 106, a
 Vruchten spruytende uyt een vreedfaem leven tusschen man en
 vrouwe, 111, a
 Vrouwe moet om geenderley krackeel van haren man slaepen, *ibid.*
 Vrouwe eens van haren man gellagen, kan hem qualick recht lief
 hebben, 112, a
 Vrouwe met haren man vechtede, vecht met Godt, 113, a
 Vrouwe wordt in der daet als een sultfer van haren man door den
 ouderdom, 186, a
 Vrouwen die hare mans moeyelick vallen om een testament te ma-
 ken tot haren voordeel mis-prefen, 189, a
 Vaste goederen by testament te maecten, 189, a
 Vrouwe ofte man te veel by testament makende aen den langst-
 levenden, 190, a
 Vrouwe moet haer wachten als een vinster van eenige nieuwen
 snuff in de kleederen, ofte van eenige nieuwe inoepere oft
 pracht op de tafel, aengesien, en door de stadt vermaert te wor-
 den, 120, b, 121, a
 Vermaninge van een stervende vader aen sijn kinderen, 192
 Vier dat sich onder d'asschen begraeft vergeleken met een outster-
 vende mensche, 192, b
 Vrouwen, van de welke d'ene 13, d'andere 39 jaer met haren man
 heeft geleefd sonder eenige tweedracht, 92, b
 Vryage van weduwe hoodanigh wesen moet, 196, a
- Waer op liefde te gronden om vast te gaen, 84, 86
 Wille om te wreken en is geen teycken van een hoogh gemoet,
 maer van het tegendeel, 98, a
 Wie eerst moet vrede soecken man ofte vrouwe, 100, a
 Wapenen staen qualick in vrouwen handen, 101, b
 Wegh-loopen van de man by vrouwen ten hooghten te mijden,
 107, a
 Wat voordeel men trecken kan uyt die ons vyant of af-gunftigh
 sijn, 109
 Wat middelen de man gebruycken moet om sijn vrouwe t'huyt te
 houden, en tot haer ouders niet te doen loopen, 109, b
 Wat voordeel te trecken uyt een quade vrouwe, 112, b
 V Wat redenen by den man te gebruycken om sijn vrouwe ten be-
 ten te onthouden, 110, a
 V Vifjes die haer mans slaen, 115, a
 V Vroegh-offer, wat en waer uyt bestont, *ibid.*
 V Vonderen van de vereenighde Landen, en danckbaerheydt daer
 voor aen Gode, 121, 122
 V Vijfe lieden krijgen dickmaels de wijfse kinderen niet, en rede-
 nen waarom, 155, b
 Verck des huwelix of in sich selven sondigh sy, 153, en 155
 Wolfinne sooght een kindt, wonderbare geschiedenisse, 164, 165
 Wolf kan een schaep ongequetf wegh dragen, 165, a
 Wel-besteden tijdt is 't soettete dat de mensch vertrooft als hy out
 wort, 181
 Wenich om sijn voorige jeught, en is niet prijsfelick, 183, b
 Weerelts vreugete is gants vluchtigh en haet verganckelick, 80, b
 Weereltse saken, hoe schoen of vermakelick, min als niet ver-
 geleken met de hemeliche, 185, a
 Weduwe waer mee te troosten over 't overlyden van haer man,
 192, a
 Weduwe, wat rouw te maken nae het overlyden van haer patuer,
 193, a
 Weduwe hoe en waer mede haer te troosten, *ibid.*
 Weduwen die sonder rouw haren man begraven, 193, b
 Weduwe waer mede bequamelick vergeleken wort, 194, a
 Weduwe hoe haer te dragen heeft, *ibid.*
 Weduwen sijn al de werelt in 't oogh, sonderdingh die jongh sijn,
 194, b
 Weduwe moet haer van geen manne-volck laten dienen foo sy
 sulx voorby nagh, *ibid.*
 Weduwe hoe haer lufften temmen sal, 195, a
 Weduwe heeft beter gelegenthey om Godt te dienen als een ge-
 houde vrouwe, *ibid.*
 Weduwen, die haestigh her-trouwen, mis-prefen,
 Weduwen en sijn niet verbonden om ongehout te blijven, 195, b
 Wanneer een weduwe her-trouwen magh, 196, a
 Weduwe en moet haer niet vryen laten op de wijfse gelijk een jon-
 ge vryfter, *ibid.*
 Weduwen vragen veel raet als de sake niet meer in haer geheel is,
ibid.
 Weduwen hebben vreemde bewegingen in huwelicken aen te
 slaen, *ibid.*
 Weduwe behoort haer dingen effen te stellen met hare kinderen, al
 eerste ten tweede huwelicke gaet, 197, a
 Weduwe, de bruydt sijnde met een tweeden ofte anderen man, of
 mach heeft haer voor-kinderen eenigh voordeel te doen, sonder
 danck ofte wete van haren Bruydegom, 197, b
 Weduwe moet weynigh gewagen van haren vorigen man foo heeft
 sy hertrouit, *ibid.*
 Weduwen aen hoe sich te dragen heeft wanneer hy hertrouit, 198, a
 Weduwe moet niet moedigh sijn, al heeftse meer ten huwelick in
 gebracht als de man, *ibid.*
 Weduwe van hoogen ouderdom dient niet te hertrouwen, en waer-
 om, 198, b
 Wat oefeninge een weduwe eygen toe-koomt, 199, a
 Weduwe, hertrouwt sijnde, in de swackheden des ouderdoms hares
 mans hoe haer te dragen, 199, b
 Weduwe hoe haer te dragen in haer eygen sieckte, *ibid.*
 Weduwe hoe haer te dragen in haer aficheyt, *ibid.*

X.

X Anthus, een riviere ontrent Troyen, vol doodelichamen om
 het ontchaken van Helene, 185

Y.

Y Ver-fucht, en de ongemacken daer uyt ontstaende, 136, a
 Y ver-fucht hoe te verdrijven, 136, b

Z.

Z Ee-compas met wat feylsteen te strijcken om wel daer by te fey-
 len, 105, b, 106, a
 Zee-peert heeft de menschen een adere leeren openen, 143, a
 De Zee heeft koeyen, schapen, peerden, en andere dieren die op
 der aerden sijn, en veel die op der aerden niet en sijn, 105, a

W.

W At vryfter te verkiefen, 55, a
 Wat een vryfter te bidden heeft, 51, b
 Wat vinger den trou-riug dragen moet, 57, b, 58, a
 Ware vrouwen-cieraet hoedanigh, 63, b
 Waerom bruylofts-feesten ingeitelt sijn, 68, a
 Waech van het eerste kuyven, lesse voor de nieu-gehoute, 82, a

INNIGE SUCHT

T O T

G O D T den S O N E.

WAerachtigh God, en ware mensch,
Ick bidde, gunt my desen wensch,
Laet my gestaegh indachtigh sijn
De grootste vreught, de meeste pijn,
Te weten, hell' en hemel-rijck;
Met uw' en mijne doot gelijk:
Waerachtigh God, ick nietigh mensch
En bidde maer om desen wensch.

Eeuwigheydt!

J. C A T S
 GALATHEA,
 O F
 HERDER-MINNEKLACHT.

Siet o Hoeders van het vee,
 Siet hier onse GALATHEE,
 By veel herders wel bemint,
 Maer tot geene noech gesint,
 Wiltje sien een seboone maecht?
 Siet haer alsē hēde draecht.

Daerom is dat haer gelaet
 Hier soo strack geschildert staet,
 Maer het sou wel anders syn.
 Troff haer eens de minne-pyn.

AMSTERDAM,

By JAN JACOBSZ. SCHIPPER. 1657.

1 0 2 2 1

ANTHONY

HONORARY MEMBER

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

G A L A T H E A,

ofte

H A R D E R S - K L A C H T E,

Aen de Eerbare, Seden-rijcke, Segen rijcke Jonck-vrou

CATHARINA van MUYLWYCK.

DAphnis, op een Meye-nacht,
Als hy op de liefste dacht,
Wenschte alleen te moge zijn
Om sijn droeve Minne-pijn

Uyt te storten in de locht,
Daer het niemant hooren moght.

't Was een weder sonder wint,
Soo men dat by wijlen vint,
Al de werelt was in slaep
Men en hoorde niet een schaep,
Niet een By' en was'er uyt
Om te vliegen op het kruyt,
In de boomen geen gedril,
Vee en honden swegen stil,
En de vogels al-te-mael,
Maer alleen de Nachtegael,
's Nachts te singen wel gewent
Sat en sleuyte daer ontrent.

Daphnis sach de doffe Maen
Treurigh aen den Hemel staen,
Of om dattet soo geleeck,
Mits zy in het duyfter weeck,
Of om dat het harders kint
Niet ten besten was gesint,
Want al was de kudd' in rust,
Slapens had hy geenens lust;

Maer hy vant een eenfaem velt,
Daer hy sich ter neder stelt,
Daer hy met een droef gemoet
Dus zijn minne-klachten doet:

Galathea, geestigh dier,
Oorfaeck van mijn eerste vyer,
Oorfaeck van een vreemt gewoel
Dat ick in de leden voel,
Oorfaeck van een vasten bandt
Die mijn siel aen u verpandt.
Die mijn juchdigh herte bint
Dat het niemant anders mint,
Die mijn ziel aen u verknoot
Datse niet in 't wild' en loopt,
Soete meysjen aerdigh dinck,
Soeter als een distel-vinck,
Soeter in u soeten praet,
Als de soeten honich-raet,
Soeter als het groene lis
Aen de siecke vissen is,
Soet, maer dickmael op een uur
Weder uytter-maten suur.
Somtijts macker als een lam,
Somtijts felder als een ram,
Somtijts swack gelijk een riet,
Somtijts stijf, gelijk een spriet;

Somtijts broofer als een glas,
Somtijts tayer als een was,
Somtijts straf, gelijk een stier,
Somtijts dwee, gelijk een pier,
Somtijts bitter als een gal,
Somtijts honigh over al;
Somtijts mack gelijk een ree,
Somtijts stuer gelijk de zee;
Somtijts siltigh als de vloet,
Somtijts weder suycker-soet,
Somtijts vrolijk, somtijts stil,
Altijts soo ick niet en wil,
Eeuwigh tegen my gekant,
Altijt naer een ander lant,
Eeuwigh tegen my geset,
Altijt op een ander bedt.

Och hoe veel heb ick gesucht!
Och hoe lang heb ick geducht!
Och hoe seer heb ick geschreyt!
Seder ghy eerst hebt geweyt
Inde velden van Dijshoek,
Seder hebt ghy uwen doeck
Anders na den toy gestelt,
Als de vrysters van het velt:
Seder hebje met een schraegh
Onderstut u blauwe kraegh,

Seder staet u doecken-huyf
 Even als een kievits kuyf,
 Seder hebt ghy uwen tret
 Of een ander wijs geset
 Als Lycoris, rap te voet,
 Of als Amarillis doet.
 Och! wat dient'er veel gefeyt?
 Of wat dient'er meer gelchreyt?
 't Is al niet gelijk het pleegh,
 Doen ick met u kennis kreegh,
 Seder ghy het hoofde vrien,
 Tor Dijschoeck eens hebt gezien,
 En de streken van de stadt,
 Seder heb ick uyt gehadt:
 Seder noemt ghy my een loer
 En een kinckel en een boer,
 En een klunten, en een kluts,
 Al, om dat ick juyt mijn muts
 Niet recht steets kan nemen of,
 Al, om dat ick in het stof
 Niet kan schraven als een hoen
 In den mis-hoop plach te doen,
 Al, om dat ick Zeus en ront
 Spreke Juffer uyt ten mont,
 En niet drayen kan mijn reën
 Als de linckers van de steën.

Maer, al ben ick plomp en slecht,
 Immers ben ick vroom en recht,
 Immers isser niet een maegt
 Die haer over my beklaegt,
 Dat ick met een slimmen keer,
 Oyt ontfuselt heb haer eer:
 Dat ick oyt in eenigh ding,
 Reyne min te buyten ging,
 Dat ick in het woefte velte
 Oyt de parten heb gestelt,
 Dat ick op den kooren-tas
 Oyt oerlick dertel was,
 Dat ick oyt by Vrijster sloop!
 En dan in de buerte liep,
 Om te dragen mijnen roem
 Van haer teere maegde-bloem.

Neen, dat heb ick noyt bestaen,
 Maer ick hebbe ront gegaen,
 En ick hebber u gefeyt
 Wat my op het herte leyt,
 Niet met eenig lang verhael,
 Of met opgepronckte tael,
 Niet met eenig groot geslag,
 Als een steetsche vryer plag.
 Neen, ick seyde u rustig uyt,
 Wilge kint, ghy zijt de bruyt,
 Siet daer is mijn rechter-hant,
 Tot een vast, een eeuwigh pant,
 Soo ick u maer aen en stae,
 Segt met korte woorden Jae.

Dese mijnen ronden aert
 Was u eertijts lief en waert,
 Want ghy seyde, dat het lant
 Eyscht een ongeveynft verstant.
 Maer dat is nu al gedaen
 Al u ront heyt is gegaen,
 Seder darje kennis hadt
 Met de gilden van de stadt.
 Eertijts was ick wel gesien
 Als ick u plag aen te biën

Kleyne giften van het lant,
 Als wel eer een Harder fant,
 Of een tuylten uyt den tuyn,
 Of een kransjen uyt den duyn,
 Of een bloemjen uyt het velt,
 Als men die noch weynig telt,
 Of een wonder schoone roos,
 Die ick onder hondert koos.
 Of misschien een kievits ey
 Vry een wijle voor den Mey.
 Somtjts nieuwen honigh-raet
 Eerfte noch te kooplen staet,
 Somtjts oock het eerste lam
 Dat ick van de moeder nam,
 Somtjts wel een jonck sailant,
 Vruchten van het Vaderlant,
 Eygen queeckfel, eygen goet,
 Hier in Zeelant uyt gebroet:
 Somtjts wafels diep geruyt,
 Wel gesuyckert, wel gekruyt,
 Wel met boter overdroot,
 In een neufdoeck opgeknoopt,
 En alsoo u 't huys gebracht,
 Die en hebje noyt veracht.

Leftmael greep ick een lampraes,
 En daer toe een jongen haes,
 't Eene foo het lagh en sloop,
 D'ander foo hy voor my liep,
 Ginder op mijn klaverwey,
 Soete beesjes alle bey,
 Strax foo riep ick, dese twee
 Zijn voor u, ô Galathee.

Noch zijn my te huys gebracht
 Kerse-boomen vroegh in dracht,
 Daer de vruchten worden groot
 Daer de vruchten worden root,
 Daer men smaect van hebben magh,
 Eer men elders vruchten sagh,
 Dese worden nu geplant
 In mijn alderbeste lant,
 En terwijl ick spit en delf,
 Zeg ick salfens in mijn self,
 Spaert dit boomtjen, kerse-dief,
 D'eerste vrucht is voor mijn lief.

Somtjts quam ick tot u treën
 Met wat dun-gewolde queen,
 Somtjts met een abricock,
 Somtjts met een artichock,
 Staegh met iet dat geestigh stont,
 Of het beste dat men vont.

Bracht ick dan een vogel-nest,
 Dat beviel u alderbest,
 Want ghy had soo veel te doen
 Met de beesjens wel te broeden,
 Dat' omfloot u witte borst,
 Die nu (dacht ick) die eens dorst,
 Die eens mochte met'er hant;
 Maer waer loopt mijn los verstant?
 Hoe! mijn dunckt ick worde dwaes
 Dat ick hier dus sit en raes;
 Al mijn breyn wil over hoop,
 Al mijn geest is op den loop,
 Al mijn sinnen op de reys
 Als ick om dat wesen peys:
 Doch al eer ick verder raack,
 't Sa al weder tot de faeck.

Maer of ick al giften fant
 Uyt den seggen van het lant,
 Noch en was het niet ter deegh,
 Noch en bracht ick niet te weegh,
 Datje my ooit hebt gelacft,
 Datje my een kusjen gaest,
 Datje my u rooden mont
 Ooit een reysjen hebt gejoint:
 Neen, al wat ick mochte doen,
 Noyt en bootje my een soen;
 Ja ghy waert oock al te straf,
 Dat ick u een kusjen gaf:
 Dies en bleef'er anders niet
 Om te laven mijn verdriet,
 Als dat ick u rechter hant
 Na mijn droeve lippen fant,
 Om mijn hert, ten minsten daer,
 U te maken openbaer:
 Maer als ghy uyt harden aert,
 Hier al mede tegen waert,
 Soo en wist ick geenen raet,
 Geenen troost of toeverlaet,
 Als dat ick u vingers nam,
 En daer mede neder quam
 Op mijn ongerulle borst,
 Daer mijn herte leyt en dorst:
 Op dat ghy daer voelen mocht
 Hoe mijn bange siele vocht,
 Hoe mijn leven-ader sloegh,
 En geduerigh lagh en joegh.

Maer al wat ick ooit bestont
 Met het wesen, met den mont,
 Nooit en heb ick vrucht gedaen
 't Is al in de wint gegaen.

Wat ick ooit, ô fiere maeght,
 Heb gesproken, heb geklaeght,
 Heb gemmert, heb gevleyt,
 't Is den dooven al gefeyt.
 Jae het is'er soo gestelt,
 Dat al kom' ick uyt 'et velt,
 En ick bringe voor den dagh
 Soete dingen als ick plagh,
 Ghy, ô strenge Galathee,
 Felder als de Noorder-Zee,
 Ghy, als anders nu gewent,
 Mijn in gramschap henen sent,
 Sonder eens te willen sien,
 Wat ick u meyn aen te biën;
 Eu voor reden segje my,
 Het en staet u geenins vry
 Iet te nemen van een handt,
 Die van uwe minne brant:
 En, naer ick u reden vat,
 't Is een lesse van de stadt,
 Daer is't dat men leynt en schenckt,
 En de goede zeden krenckt:
 Dan ten is geen harders gift,
 Geene kaes van Room geschift,
 't Is een mus, of diitel-vinck,
 't Is geen keten, of een rinck,
 Of een helle diamant,
 Die gelijk een kaerse brant:
 Daer men wel van suyfebolt
 En dan los daer henen rolt.
 Soete Vrijsters ick beken
 Dat ick hier oock tegen ben:

Want het gout heeft wonder kracht
 Waer het immer wert gebracht;
 Maer in harders reyne gunst
 Slecht gewas, of kleyne kunst,
 Daer en is geen ongeval
 Dat de seden krencken sal.

Maer dit heb ick al gefeyt,
 En noch breeder uytgeleyt,
 Dan het Meysje niet te min
 Brengt'er weder tegen in,
 Dat by ons een kleyne gift
 Heeft al mede slim vergift.

Lieve Daphnis, hoe het gaet,
 Hoeje jammert, hoeje praet,
 Watje weet, en watje vint,
 Zy blijft efter steeds gefint.

't Is al geene tijt gele'en,
 't Soete dier was doen te vre'en,
 Sicht te spiegel'n in de Zee,
 Als de stroom lagh stil en dwee,
 Niet gerimpelt van de wint,
 Als men die wel somtijts vint:

't Gaet'er nu al anders toe,
 Zy is 't stille water moe,
 En zy wert voortaan gehult,
 In een glas rontsom vergult,
 Spiegel noemt men 't in de stad.

Hier van wertse byster prat,
 Wantse liet meer alsse plagh:
 Meer als 't in het water lagh,
 Watse geestighs by haer heeft,
 Wat'er aen de vryster leeft,
 Wat haer ciert dat weefse vry

Immers alsoo wel als wy,
 Sy doorfiert dat hel gesicht,
 Dat oock in het duyster licht,
 En dien lieflicken mont,
 Schoonder als de morgenfont,
 En dat hairtje sacht gekrolt,

Dat haer om de wangen rolt,
 Dit is haar nu al bekent,
 En diep in het hooft geprent:
 Dies ontfaet in haren sin,
 Minnaers haet, en eyge min.

Komt, ô weerde Galathee,
 Spiegelt weder in de Zee,
 Hem die hier toe oorfaeck gaf,
 Wensch ick tot verdiende straf,
 Dat sijn lief, hem eertijts soet,
 Trots en moedigh worden moet:

Datse, naer een soete min,
 Krijgen moet een stuere sin.
 Ach hoe leyte hy my in 't hooft,
 Die my van mijn lief berooft!

't Schijnt dat alle zijn gelaet,
 Eeuwigh voor mijn ooggen staet.
 't Is een kleyne tijdt gele'en
 Dat de gilde quam gere'en
 Met twee vogels sijns gelijk
 Ginder aen den hoogen dijk,
 Daer vernam hy Galathee
 Soofse dreef het jonge vee,
 Strax begon de loofse quant
 Haer te nemen met'er hant,
 Haer te groeten in den voet
 Als men in de steden doet.

Goeden dach, schoon harders kint,
 't Schoonste dat men immer vint,
 Ghy moet wesen (naerlick acht)
 Van der Nymphen hooch geflacht,
 Of van Pales huysgesin,
 Of mischien een Wout-Goddin,
 Want ick sie dat u gelaet
 Geenfins nae de koeyen staet.

Icken hoorde vorder niet
 Mits hy van de plaectse schiet;
 Mits hy leyde mijn vriendin
 Na sijn ongebonden sin:
 't Scheen voor eerst sy wou niet gaen,
 Maer het was terfont gedaen,
 Al gelief' haer wat geftoort,
 Evenwel soogingse voort:

't Scheen hoe-welste met hem street,
 Datse en maer in 't joxc en deed',
 Siet! daer sat ick doen en keeck,
 Als een poel-snep, op een kreeck,
 Root van gram'schap, bleeck van nijt,
 't Oogh vol tranen, 't hart vol spijt.

Gaeje dan, wel, gaeje kint:
 Onbedacht en onbesint:
 Gaeje met een vreemden haen?
 Gaeje na een vreemde baen?
 Gaeje moytjens hant aen hant
 Met een los en weeligh quant?

Gaeje met een steedsche vent
 Dieje noyt en hebt gekent.
 Onbedachte Galathee,
 Waerom zijdje nu soo dwee?
 Waerom zijdje nu soo foet,
 Voor een onbekenden bloet?

Daer ghy staet, gelijk een muur,
 Wonder spijghig, bijster stuur,
 Als een harder van het lant
 U wil nemen by der hant,
 Om een reys te mogen gaen,
 Daer de schoonste linden staen.

Harders kint, soo ghy het wist,
 Hoe een vryster haer vergift,
 En hoe qualijck dat 'et past,
 Met een afgerichten gaft
 Sicht te geven op de baen,
 'k Weet ghy foud her niet bestaen.

Maer al was ick wonder bang,
 Sy ging efter haren gang.
 Dies soo klam ick op de kruyn
 Van een wonder hoogen duyn,
 Om van boven af te sien
 Wat'er vorder sou geschien.

Sy ging sachjens door het sant
 Sy ging henen na her strant,
 Met den vryer van de stad
 Die haer in den arrem had,
 Die haer dickwils gaf een kus,
 Slimmer als een kriele mus.

Hy geleyde Galathee
 Van den oever in de Zee,
 Dies soo rees de soute stroom
 Vry wat hooger dan de zoom
 Van haer opgeschorte kleet.
 Is dat niet een schoon bescheet,
 Dat men soo een teere maeght
 In dat grove water draeght?

Daet een vryster met geweld,
 In de baren wort gestelt?
 Tot de vreeselijcke vloet,
 Brengt een schrick in haer gemoet?
 Tot haer kleet is vuyl en nat?
 't Fy beleeftheyt van de stad,
 Na dat nu die forte lust
 In het water was bluft,
 Ging een yder van de strant,
 En verkoos het drooge lant,
 'k Meynde, 't spel was doe gedaen,
 Maer het ging doe eerstmael aen.

Straks wert daer mijn weerde pant
 Omgetobbel in het zant,
 En dan weder om gewent,
 't Scheen het spel en nam geen end.
 't Streefs gefelschap, uytte ste'en,
 Is, al waer 'et buyten re'en,
 Even als dertel beeft
 Dat gebonden is geweest,
 Raeckt het eens ten lesten los
 't Loopt a's rasend' in het bos.

Doen en mocht ick langer niet
 Staen begapen mijn verdriet,
 Dies soo ging ick na de kant
 Van de krom geboogde strant:
 Daer begon ick mijn geklagh,
 Als een droeve minnaer plagh,
 Daer beschreef ick mijnen litant,
 Met een rijsen in het zant,
 Eerst een vast-gefeete min,
 Doen, een wanckelbaren sin:
 Dit was ick, en Galathee,
 Ondertuffchen quam de Zee,
 Als gelaten uyten toom,
 Opgedragen met 'en stroom
 Verre boven haer gemerck,
 Siet daer lach het gantsche werck;
 Siet! daer ging mijn soete min
 Drijven heen te zeewaert in,
 Nijdigh water, bitter nat,
 Segg'eens waerom doeje dat,
 Waerom neemje met de vloet,
 Mede niet mijn droef gemoet?

Maer komt, segg' my, soeten beck,
 Souje wel eens zijn soo geeck
 Datje woud u rechter-hant
 Stellen tot een eeuwigh pant,
 Aen een proncker trots en prat,
 Aen een Joncker van de stad?
 Neen, 'k en lovet nimmermeer,
 Datj' een steedsche pop ter cer
 Laten soudt een rustigh quant
 Kloeck van leden wel ter hant,
 En soudt stellen u gemoet
 Op 'k en weet niet wat gebroet,
 Ach ten sijn geen rechte mans,
 Maer alleen slechts om ten dans
 Om ter bruyloft oft ter feest
 Speel te leyden haren geest,
 Noyt geoeffent noyt beproeft
 Daer men manne-kracht behoeft,
 Al dit soet gefelschap gaet
 Eeuwigh proncken achter straet,
 Niet alleenlick aen den voet,
 Maer aen handen oock geschoet:
 S 2 't Schijnt

't Schijnt zy dragen hun te koop,
't Fy! van dien verwijfsden hoop,
't Fy van dat papieren vel,
Nur alleen tot enckel spel.

Ick heb quaften in de hant,
Dat is faufe voor het lant:
Ick heb knoesten in de vuyft,
Dat is kinders, dat is juyft,
Dat is ver het nutfte goet,
Dat een lantsman hebben moet.
Ick fou licht een ftueren ram,
Als hy my te quellen nam,
Soo ontrent het backhuys slaen
Dat hem 't stooten fou vergaen,
Harders is ons eygen naem,
Harde lieden zijn bequaem
Voor het Vee, en voor het wout,
En al waer men landen bout.
Dunct u niet het swarte lant
Beter als het witte fant?

Bleyck te zijn is wijve-werck,
Blancke lieden selden sterck,
Maer die bruyen is dat 's een gast
Die is met de ploegh gepast,
Die is d'eere van een hof,
End' en vraegt na son of stof.

Ben ick ruygh, en d'ick gebaert?
Dat 's een peyl van kloecken aert,
Ick en ben des niet beschaemt,
Want het is dat ons betaemt:
Segh, wat ciert het moedigh peert
Als de maen en als de steert?
Segh, wat maect het schaep geacht
Als zijn wol en ruyge vacht?
Segh, wat datje seggen kondt,
't Hay is 't ciersel van den mond,
Al de luyfter, al de schar,
Van den boom dat is het blat:
't Velt is heerlick door het kruyt,
Mannen door een ruyger huylt.

Ben ick niet soo moy gekleet,
Gae ick niet soo wonder breed,
Draegh ick niet soo moyen hoet,
Als men in de steden doet?
Mach ick bidden harders kint,
Weest daerom niet ongefint:
Want voorwaer het keurlijck gaen
Is alleen maer fotte waen,
Dat wel eer de sneedsche pracht,
In de werelt heeft gebracht,
In de menschen heeft geplant,
Vry tot ondienst van het lant.

Waer men gout en zijde draeght
Daer is 't dat een yder klaeght
Van bedroch en slimme list
Daer men eerst niet van en wist.

Siet, al wieder proncken gaet
Boven macht en boven staet,
Die is besich over al,
Waer hy middel vinden sal
Tot zijn overmoedigh kleet,
Oock by wijlen tegen eet.

Ick en kan het niet verstaen
Waerom doch het keurlijck gaen,
Echte wijf of eerlick man,
Oyt ten goede dienen kan:

Siet eens wat een vreemt bejagh,
Wat een grooten ommeslagh,
Wat al dingen sonder naem,
Jae by-na een heele kraem,
Yder om de leden hangh,
Yder aen de leden prangh,
Die wil komen aen den dagh
Soomen in de steden plagh.

Heeft'er iemand uyt te gaen,
Of in haesten op te staen,
Och! hoe is de man gequelt,
Och! hoe staet de man verstelt,
Mits hy door het sinnigh kleet,
Noyt in tijts en is gereet,
Kint, ick vinde groot gemack
Dat ons oock het beste pack
Haelt kan schuyven aen het lijf,
Om te gaen tot ons bedrijf:
Haelt kan worden uytgedaen
Om dan weder slaep te gaen.

Maer ontrent een sinnigh kleet
Is noch menigh ander leet,
Dat men in een kort beslagh
Niet kan halen aen den dagh,
Een van velen, niet te min,
Moet ick hier noch brengen in.

Laet een trotse proncker gaen,
Daer veel doren-hagen staen,
Laet hem komen in het wout,
In de bosschen in dat hout,
Siet terstont sal hem de braem
Vatten in dat malle kraem,
In dien langen kousebant
Die soo byster is gekant,
In de sneden van zijn broeck,
Of ontrent den sijnen doeck,
Dien hy tot den elleboogh
Boven op de mouwe toogh,
Of in eenigh ander ding
Dat hem aen de leden hing,
Dies hy, die uyt spelen quam,
Wort dan uytter-maten gram,
Wort soo gantsch uyt sinnigh quaet,
Dat hem al zijn lust vergaet;
En voorwaer 't is groote spijt
Dat men soo den soeten tijt
Moet verquisten met berou
Daer men vrolick wesen fou.

Daer staet dan de joncker stil,
Schoon oock dat hy niet en wil,
Want indien hy veerdigh spoet,
Strax soo scheurt het meefse goet.
Seker 't is een vrye staet
Als men onbekommert gaet,
Als men wandelt door het velt
Sonder eens te zijn gequelt
Van een doren, van een haegh,
Of een ander slimmer plaegh.

Ick kan treden in het wout
Sonder dat my doren hout,
Sonder dat my krael vangt,
Of ontrent de slippen hangt:
En of schoon de braem my greep,
Of oock in de leden neep,
Dat is my een kleyne faeck,
Want ick kan haer loofen haeck

Rucken van mijn beste kleet,
Even sonder eenigh leet,
Moye kleeding is een pack,
Slechte kleeding is gemack,
Slechte kleeden zijn bequaem
Om te loopen door den braem.

Of ick aen der heyden dwael,
Of ick rijts, en of ick dael,
Of ick renne door het hof,
Of ick loope door het stof,
Of ick rijde met het mis,
Daer het niet als slick en is,
Of my lucht en hemel dreygt,
Entot onweer is geneygt,
Of het dondert, of het raest,
Of de wint geweldigh blaest,
Al en is 'et geen verdrier,
Grauwe pyen vlecken niet.
Mach het wesen, Galathee,
Houd u aen het edel vee,
Laet de wolle, laet het vlas,
Laet u eygen huys-gewas
Ons bedecken tegen kou,
Dat is dienftigh voor den bou.

„Wie hem met de schaeppes kleet,
„En sijn eygen hemde reet,
„Die behout eens schaeppes aert
„Die ons noodigh is bewaert,
„Die is buyten loofen schijn,
„Als het eertijts plagh te zijn.
Daerom bid ick soete maeght,
Soo u d'eenvout noch behaeght,
Gaet niet op den sneedschey toy,
Set u doeckjen niet te moy,
„Noyt en dede rijcke dracht
„Noyt en dede groote macht
„Noyt en dede troets gemoet
„Aen de soete liefde goet;
„Reyne minne kan bedyen
„Even onder grauwe pyen,
„Even daer het niet en blinkt,
„Even daer het niet en klinkt,
„Even in een aerden huys,
„Even in een slechte kluyts,
„Even daer men om de pracht,
„Noyt zijn leven heeft gedacht.
Rieck ick na geen musculiaet
Dat en achte niemant quaet,
Ick ben frische en wel gefont,
My en komt niet uyt den mont
Dat met soo een loofen schijn
Noodigh is bedeckt te zijn,
Laet een opgepronckte sot
Die van binnen is verrot,
Poogen na een vreemt bejagh
Dat zijn vuyt bedecken magh,
Icken wil geen selsaem kruyt,
Dat in verre landen spruyt,
Want mijn reuck en is maer zweet
Dat en doet geen menschen leet,
Ja 'en is geen rustig man,
Die zijn zweet niet riecken kan.
Ick en weet niet watje let,
Datje dus u herte fet,
Datje dus zijt opgevat
Door een popjen van de stadt:-

Schoon al is daer iemant net,
 't Is 'er daerom niet te vet,
 Schoon men is daer moy gekleet,
 't Is 'er daerom niet te breet.

Eertijts en oock heden noch
 Zijn de steden vol bedrogh,
 Daer is 't dat men sonder maet,
 Wil geduerigh meerder staet,
 Daer is 't dat men eeuwigh tracht
 Om te krijgen grooter macht,
 Daer is 't dat een ieder pooght
 Om noch meer te zijn verhooght.
 G'lijk de visch her koele nat,
 G'lijk het schaep het groene blat,
 G'lijk den ael den dou begeert,
 Soo is 't dat sich yder weert,
 Soo is 't dat een yder joeckt,
 Soo is 't dat een yder foeckt
 Om te krijgen zijn bejach,
 't Gelde war 'et gelden mach.
 Ick en weet de streken niet
 Die men daer geduerigh siet,
 Maer ick hoore wel soo veel
 Dat ick met een open keel,
 Dat ick met een open mont
 Segge, 't gaet 'er al te bont,
 Siet! hoe daer een ieder vat,
 Godt bewaer ons voor de stad.

Maer een ander foeckt het gelt,
 Dat 's de plage die hem quelt,
 Die hem door de leden dwaelt,
 Die hem in de sinnen maelt,
 Die hem, schoon al is 'et kout,
 Gantsche nachten besich hout:
 Maer al is hy immer stil,
 Hy en krijght niet dat hy wil,
 Want al komt hem groot gewin
 (Soohet schijnt) ter deuren in,
 Eer hy noch zijn boecken sluyt,
 Valt her dickmael anders uyt:
 Want door iemants slimme list
 Komt 'et anders als hy gift.

Wie, al is hy wonder vroet,
 Is bevrijt van bankeroet?
 O dat is een selsaem quaet,
 Dat gemeenlyck verder gaet,
 Als een stil, een effen man
 Met de sinnen grijpen kan.
 Want al wie daer handel drijft
 Wort gefwackt, en wort gefijft,
 Niet alleen uyt eygen daet
 Maer oock door zijn mede maet,
 Daer van krijght hy wel een slach
 Dien hy niet verdragen mach,
 Ja hem komt oock wel her wee
 Hundert mijlen over zee:
 Denckt hoe dat een mensch verdriet,
 O dat spel en dient my niet.

Maer dit treft hem nimmermeer
 Die zijn herte niet te seer
 Op den rijckdom heeft geset,
 Of met gelt-fucht is besmet:
 „Wie met weynigh is gepaeyt,
 „En sijn eygen acker maeyt,
 „Die en foeckt geen vreemde kufft,
 „En is weynigh ongerufft,

„Maer die 't nette spant te breet,
 „Die is nimmer sonder leet.

Wie sijn schaejens 's avents telt
 Alsse komen uyt het velt,
 En hy vint het vol getal,
 Die en vraegt dan niet met al
 Wat een koopmans treurigh hoofd
 Van den soeten slaep berooft;
 Hy en vrees niet, dat sijn schip
 Mocht verzeylen op een klip;
 Dat sijn waren, hier of daer,
 Mochten komen in gevaer,
 Dat een roover, met geweld
 Mochte nemen schip en gelt:
 Dat zijn schipper is een dief,
 Dat men zijnen wissel-brief
 Mochte laten onbetaelt,
 Denckt! hoe een die leyt en maelt
 Op dees faken nacht en dagh,
 Wijf en kint vermaken magh.

Ick en houw niet van her goet,
 Dat moet siveven met de vloet,
 Dat moet komen over zee,
 Ick ben liever by het vee,
 By den ploegh, en by de bien,
 Daer kan ick mijn rijckdom sien,
 Daer speel ick een geestigh liet
 Op een moufel, of een riet,
 Daer heb ick een stille siel,
 Schoon de gantschen hemel viel.

Die op 't lant sijn woonplaets stelt,
 En behoef nau eenigh gelt,
 En behoef niet om het goet,
 Te besmetten sijn gemoet,
 Of te hangen in een schael
 Eere, siel, en al-te-mael.
 Uyt de vruchten van het land
 Valt hem alles inder hand,
 Want des aerdrijcx milden schoot,
 Schenckt aen yder zijnen noot.
 Wat men in de steden koopt
 Als men op de marcten loopt,
 Wat daer yder stelt op prijs,
 't Zy van kleeding ofte spijs,
 Dat verkrijgt men op het velt
 Sonder munte, sonder gelt.

Wijl' een hemd', of lynen kleet,
 Fijn gesponnen, wel gereet,
 Wit gebleickt gelijk de snee,
 Ja! als ghy, ô Galathee,
 Streekt geen handen in de tas;
 't Komt al van ons eygen vlas.

Wijl' een stietjen een keurs,
 Gaet oock daerom niet te beurs,
 Spreekt alleen de schaejens aen,
 Die in onse weyden gaen,
 Hare wol, en dichte vacht
 Heeft vry meer als volle macht
 Om ons, tegen 's winters leet,
 Stof te geven tot een kleet.

Wijl' een leetjen een lam,
 Of de beyers van een ram,
 Of een boexjen, of een geyt,
 Eer men 't van de moeder scheyt,
 Wijle swefers van een kalf,
 Of een schenckel, hecl of half,

Of een hamel wel gemest,
 Want dat voed wel alderbest,
 Ghy en hoeft niet eens te gaen,
 Daer de steedsche spotters staen;
 Waer toe foeckje kraem of hal,
 Gaet alleen maer in den stal,
 Gaet en taft, en keelt, en vilt,
 Siet, ghy vint 'er watje wilt.

Wijle quackel, of patrijs,
 Oft een kor hoen uyt het rijt,
 Of een kievit met haer kuyf,
 Of een vette tortel-duyf,
 Of een smeygen lang gebeckt,
 Of een smientjen dick gespeckt,
 Of een meerelt uyt het wout,
 Of een lyfter uyt het hout,
 Of een spreutje, of een vinct,
 Of een ander lekker dinck,
 Of een jonge fant-plevier,
 Of een ander weligh dier,
 Of misschien een lekker hoen,
 Of een malfen huys-cappoen,
 Of een kalicoutschen haen,
 Of de jongen van de swaen,
 Of een trap-gans, of een end,
 By de menschen niet gewent,
 Maer die met een snelle vlucht
 Komt gevallen uyt de lucht;
 Ey, en maect doch geen gekijf,
 Met een leppig hoenderwijf,
 Die terstont wel leelick siet,
 Sooje niet genoegh en biet;
 Met een netjen, met een strick,
 Met een uyljen op een krick,
 Met een boge, met een buys,
 Met den spreupoot aen het huys,
 Met den slagh of vogel-lim,
 Op den mishoop, in den rijm,
 Met een weynigh kruyt en loot,
 Vangt men vogels kleyn en groot.

Maer indieje voor den dis
 Mocht begeeren verschen vis,
 Wat behoefje vuylen stanck,
 Van her vis-wijf of haer bank,
 Dese beeck of gene sloop,
 Die vervult ons desen noot,
 Daer wort vis genoegh gehaelt
 Die men sonder gelt betaelt,
 Sonder kost, en niet genucht,
 Pluckt men hier des waters vrucht.

Karper, brasem, baers, en snoeck;
 Is te vangen met een hoeck,
 Wil 't niet wesen met de roe,
 Neemt 'er dan een netjen toe,
 Of een diep-getande schaer,
 Of een spitfen ellegaer,
 Daer me stickt men vetten ael:
 Goede kost voor 't middagmael.
 Of wanneer men 't fuyckjen set,
 's Avondts eer men gaet te bed,
 Schoon men slaepd dan wel gerufft,
 's Morgens vint men sijnen lust,
 's Morgens treckt men uytter slick
 Sijne paling, armen dick.
 Is dat niet een goet gerief,
 Dat men, by sijn soete lief,

Loon van trouwe min ontfangt,
 't'Wijl het net een visjen vangt?

Wijle kaes soo groen als gras?
 Of gelijk als maeghde-was?
 Die oock by den parmejaen
 Magh op heeren tafels staen,
 Wijle kaefe facht en dwee,
 Wit als nieu-gevalle snee?
 Wijle kaefe jonck en our?
 Wijle boter als een gout?
 Wijle kappy? wijle faen?
 Wijle taerten, wijle vlaen?
 Wijle noten boven dat
 Daer van wel een Koning at?
 Siet alleen de soete melck
 Geef, 'et al, en geeft 'et elck,
 En dit wort ons al beftelt
 Sonder koft, en sonder gelt.

Wijle dat wat hertigh is,
 Segh my doch eens wat ick mis,
 Heb ick niet den vollen eyfch
 Van gefouten ofsvleyfch?
 Heb ick niet een schoone tong
 Die ick in de schoorsteen hong?
 Heb ick niet een fchape bout
 Wel gewreven in het fout,
 Wel doorregen van den loock,
 En gehangen in den roock?
 Weet oock dat hier hammen zijn
 Van een beer, en luftigh fwijn,
 Daer by niet magh zijn genoemt,
 Wat 'er uyt Weftalen koemt.

Wijle fruyten op het lef?
 Die zijn hier oock alderbeft,
 Kriecken meer als felderley,
 Pruyven groot gelijk een ey,
 Druyven uytermaten goet,
 Perfen root gelijk een bloet,
 Appels die men eten magh
 Even van den eerften dagh
 Sonder eens te zijn gemuyckt,
 Appels die men noyt gebruyckt
 Als tot fruyven in de pan
 Mits men die bewaren kan,
 Peeren uyter-maten foet,
 Die men haestigh eten moet,
 Of soo hart gelijk een key,
 Die men hout tot in de Mey.

Al te seggen dat ick weet
 Wat men by ons harders eet,
 Ware vry een lang verhael,
 Wie doch feyd 'et altermael,
 Komt ó soete Galathee,
 Proeft 'et eens een maent of twee,
 Ghy sult vinden metrer daet,
 Dat 'er hier al beter staet,
 Als misfchien uyt slim beleyt
 U een steedsche vryer feyt.

Als men nu hier tegens let
 Wat de stadt op tafel set,
 'k Segge dat haer gantsch beslagh
 Hier niet tegens op en magh;
 Want behoudens dat het velt,
 Duyfent schoone dingen telt,
 Dic de stadt zijn ongewent,
 Die de stadt niet eens en kent,

Soo is dit een groote faeck,
 En gantsch dienstig voor de smaeck,
 Dat het geen den huysman voet,
 Niet en is als eygen goet,
 Mits het fruyt, en vleysch, en vis,
 Van sijn eygen queeckfel is,
 Mits wy leven maenden lang
 Niet als van ons eygen vang:
 Segt dan watje seggen meught
 Voor de stadt, en hare vreught,
 „Eygen vrucht is wonder foet,
 „Eygen vrucht is wonder goet,
 „t'Eyde uyt een eygen nest
 „Is mijns oordecels alderbest.
 „Vrughten die men heeft gefaeyt,
 „Vrughten die men heeft gemaeyt,
 „Vogels die men door het net
 't'Wegh te vliegen heeft belet.
 „Vissien die men heeft verrast
 „En zijn tafel toe gepast,
 „t'Wiltbraet dat men heeft gejaegt,
 „En dan na de keucken draegt,
 „Dat is gantsch een ander ding
 „Als dat iemant anders ving,
 „Als dat iemant anders faeyt,
 „Als dat iemant anders maeyt.

Hier komt by een ander faeck,
 Dat is mede groot vermaeck;
 Want of haer de stadt vermeet
 Datse groote dingen weet,
 Datse goede saufe maect,
 Die oock stompe monden smaectt,
 Die, vermits haer bitfich nat,
 Oock in slappe magen vaet;
 Noch is efter hier alleen
 (Immers na dat ick het meen)
 Noch is hier de beste vont
 Voor de lusten van den mont.

Siet wanneer men staet en spit
 Sonder dat men neder sit,
 Of wanneer men uren lang
 Houdt de beenen op de gang;
 Of wanneer men byster vroegh
 Slaet de vuyften aen de ploegh,
 Dat verdrijft de vuyle slijm,
 Dat verjaegt het taye lijn
 Die sich in de leden set
 En den goeden smaeck belet;
 Of ontrent het ingewant
 Maect een ongefonden bant.

Maer besiet in dit gewoel
 Sit de stee-man op een stoel,
 Sit men weet niet waer en schrijft,
 Daer hy gantsche dagen blijft,
 Sit en fufelt dit en dat,
 Als gevangen in de stadt;
 Hier uyt komt dan vreemde fucht,
 Mits hy mist de vrye lucht:
 Mits hy niet ter werelt doet
 Tot ververfing van het bloet:
 Hirom is sijn koude maegh
 Nimmer lustigh, nimmer graegh,
 Nimmermeer alsoo gestelt
 Als die in het open velt
 Al zijn quade dampen blaeft,
 En dan als van honger raeft.

Geeft een ander marfepeyn
 In een blauwe porceleyn,
 Geeft een ander Frans geback
 Soomen 't uyt den oven track,
 Geeft een ander Spaensche pap
 Die is voor my al te flap,
 Ick en wil geen vreemde koft
 Die zijn meester diere kost,
 Geef my, geef my slechts een haru,
 Die vers uyt de ketel quam,
 Geef my slechts een speck-tersey,
 Wel gewentelt in het ey,
 Geef my slechts een dicke worst,
 Die gevoeltmen aen de borst,
 Die geeft hart en krachtigh bloet,
 Als men dapper ploegen moet.

Of indiender oyt een vrient
 Hier te gast gebeden dient,
 Geef my dan een jonge duyf,
 Geef my dan een appel-struyf,
 Geef my dan een boeckweyt-koeck,
 Dat is eten dat ick foeck,
 Daer uyt fuygh ick meerder foet,
 Als een steedschen joncker doet
 Uyt sijn venesoen pastey,
 Of 'k en weet niet wat geley,
 Uyt de taerten, uyt de vlaen,
 Uyt gefoden, of gebræen,
 Uyt al watmen backen kan,
 't Sy in oven ofte pan.

Dan ick weet dat in de stadt,
 Menigh wijf is wonder prat,
 Mits zy op haer tafel set
 Blauewe teylen wonder net,
 Die een ander werelt sent
 Hier te voren niet bekend,
 Mits sy heeft een gantsche kas
 Wel versien van aerdigh glas,
 Dun gelijk een enckel vlies,
 Dat men tot Venegien blies.

Maer al isset wonder kuys,
 't Is maer hoofd-sweer voor het huys,
 Want het is soo bijster teer
 Dat geen fchoel immermeer
 Lange tijt op tafel duert,
 Of haer vreughde wort besuert.

Breeckt 'er glas of porceleyn,
 Stracks is al het huys te kleyn,
 Soogewaldigh tiert het wijf,
 't Schijnt zy wil de meyt op 't lijf,
 Keucken, kamer, sael en vloer,
 Is daer altermael in roer,
 't Schijnt zy treet als in gevecht
 Met een jongen, met een knecht,
 Met haer dochter, of haer kint,
 Met den eersten diefe vint,
 En hier tusschen heeft de man
 Vry daer zijn gedeelte van.

Is 't niet beter dat men eet
 Daer men van geen knorren weet?
 Daer het teyltje niet en leect?
 Daer de logge niet en breeckt!
 Daer de schoel niet en berft
 Schoon die somtijts wort geperft!
 Schoon die somtijts neder valt
 Als 'er iemant staet en malt.

Of al waer het datse braeck,
 Daer men om een kleyne saeck,
 Daer men om het minste gelt
 Ander in de plaets seft.
 Ach, wat is doch van de stad?
 Langt my slechts een aerden vat,
 Langt my slechts een houten back,
 Dat is vry een groot gemak;
 „O! 't is beter sonder twist
 „Schoon men blauwe teylen mist,
 „Schoon men niet op tafel heeft
 „Dat de malle weelde geeft,
 „'t Is al beter slechte spijs
 „Aengedsicht na onse wijs,
 „Als een tafel vol getaft
 „Daer men sit en haffelbalt,
 „Daer men op de boden tiert,
 „Daer men niet een mensch en viert,
 „Wegh van hier met dat geschal,
 „Vrede vrede boven al:
 O! wanneer men is gerust,
 Daer is eerst de ware lust.
 Weet dat ick geen diere spijs,
 Oock geen moye schotel prijs,
 Daer is iet dat beter smaect,
 Dat my blijder sinnen maect,
 Magh ick bidden Galathee,
 Soeter als een jonge rhee,
 Krijgh ick immer uwen sin,
 Krijgh ick immer uwe min,
 Toont my dan een bly gelaet,
 Geeft my slechts een soeten praet
 Als ick come van den ploegh,
 Dat is my voor al genoegh:
 Gaet verliet dan uwen dis:
 Met het gene datter is,
 Dat de tijt u geven kan,
 Siet! ick ben een vrolick man.
 Wat nu aengaeft onsen drack,
 Al-hoe-wel de wijngaert-ranck,
 Daer de soete most uyt vloeit,
 Niet in onse landen groeyt,
 Efter moeste zijn getelt
 Als een segen van het velt,
 En wanneer de stad geniet
 Watter uyt de druyve vliet,
 Moeste seggen tot het lant
 Grooten danck voor dese plant.
 Maer laet doch de gantsche stad
 Haer vry drincken vol en sat,
 In den schralen Duytschen wijn
 Afsedreven van den Rijn,
 Of in hittigh Spaens gewas
 Dat als brant schiet uyt het glas,
 Of in 't rosse Fransche nat
 Dat terstont de sinnen vat,
 Of in wijnen die men brant,
 Enckel vuylheyt, enckel schant,
 Of in seck en malvesey,
 Ick ben met de versche wey,
 Ick ben met de soete mé
 Immers alsoe wel te vré
 Als met al den vremden wijn
 Waerfe magh gewassen zijn,
 Wey versacht de stramme borst,
 Wey verslaet den heeten dorst,

Wey-verhit de lever niet
 Schoon men al wat milde giet.
 Dan al trest onsharde pijn
 Gantsch het lant is medecijn,
 Het gefonde schapen wey,
 Vers gedroncken in de Mey,
 Doet den lantsman groot gerijf,
 Want het jaeght hem uyt het lijf
 Watter in 't geheele jaer,
 Is vergadert, hier of daer.
 Is 'er iemant, in de stad,
 Van een heete koorts gevat,
 Of van ander quael ontslet,
 Stracks foo loopt men na het velt,
 Om een wortel, om een kruyt,
 Dat hier aen de wegen spruyt,
 Dat hier aen de dijcken wast,
 En daer niemant op en past:
 Noyt en wert 'er ict soo slecht
 By een Apotekers knecht,
 Uyther velt in stad gebrocht,
 Of 't en werdt 'er dier verkocht.
 Eenigh spruytje uyt het sant,
 Uyt een hollen dellif-kant,
 Uyther slick of schorr' gehaelt,
 Wort ten diersten al betaelt;
 't Schijnt men hout 'et voor bequaem,
 Als het krijgt een vreemde naem.
 't Schijnt het krijgt dan eerst sijn prijs
 Als men dees en geen maect wijs
 Dat 'et van het Mooren-landt,
 Of den Barbarische strant,
 Dat 'et van den Indiaen
 Herwaerts komt gedreven aen:
 't Dunckt de slechte luyden best,
 Wat ons geeft een vreemt gewest.
 Maer wanneer ick gaebesien
 Al de malle schilderien,
 Al den huysraet, al de koft,
 Daer de beurs in wert geloft,
 Daer den hoogmoet van de stad
 In verquist soo grooten schat,
 Dan verhef ick boven al
 Boffchen, beemden, bergh en dal,
 En der velden schoon cieraet,
 Dat ons op geen gelt en staet.
 Laet u oogen en u sin
 Van de stad niet nemen in,
 Sooghy 't wout maer recht besiet,
 't Steedsche pralen gelt 'er niet,
 Als de gerste dijnt op 't velt,
 G'lijck het water rijft en helt:
 Als het bloeyfel van het vlas
 Toont sijn hemels-blaeu gewas:
 Als het geel gebloemde zaet
 In de gulde velden staet;
 En sijn reucke machtigh foet,
 Onskomt vliegen teemoet:
 En dat hier of daer een wey
 Speelt met groente tusshen bey,
 Seg, wat heeft tapisfery,
 Of het goude leer hier by:
 Ick en sal u niet benyen
 Al de forte pronckeryen
 Daer de juffers van de stad
 Mede zijn soo trots en prat,

Als dit aengenaem gesicht
 Mijn bedroefden sin verlicht.
 In de stad is menschen kunst,
 In de velden Godes gunst:
 Pluym gedierten die daer speelt
 Door de taxkens, die daer queelt,
 En, met stemmen reyn en foet,
 Uwen grooten Schepper groet,
 Die de lants-man 's morgens vroeg,
 Schenckt een deuntjen aen de ploeg:
 Die met gang, het swaer gewicht
 Van een reyfsend man verlicht;
 En den minnaer, die hem queit,
 Doet verquicken in het velt;
 Segh my doch, wat is de luyt?
 Wat is al het vreemt getuyt,
 Dat in steden maect geklanck,
 Vergeleken by den sanck,
 By de soete stem en tael
 Van den fieren nachtegael?
 Van dat kleyn, dat aerdigh dier,
 Dat met enckel foet getier
 Ons wil leeren dat in hem
 Is de woonplaats van de stem?
 Dat met deuntjens ons vereert,
 Die hem noyt en zijn geleert,
 Als ontrent zijn eygen nest:
 Wilde sang is alderbest.
 Is 't niet wonder? even sang
 Stelt de stad in vollen dwang:
 Wat daer iemant doet, of laet
 Moet geschieden op de maet:
 Alle ding, hoe los en vry,
 Is daer niet als slaverny.
 Niemant daer sijn honger bluft,
 Als het aen de mage lust,
 Neen, de buyck (al valt 'et fuur)
 Moet daer passen op sijn uur:
 Want de stee-man sit en valt,
 Tot 'et klok en koster past:
 't Schijnt wanneer de klokke slaet,
 Dat sijn maegh dan open gaet,
 En wanneer de klokke swijghet,
 Dat hy geen en honger krijghet.
 Ja hoewel een heere maegh
 Somtijts is gewelddigh graegh
 Noch (al is 't haer enckel spijt)
 Moeste wachten haren tijt.
 Hoe geluckigh is het lant!
 Daer men is uyt desen bant,
 Daer de mensche zijn natuur
 Niet en bint aen klok of uur;
 Daer men in de hammen snijet,
 Daer men in de worsten bijt,
 Daer men 'telcken gaet te gast
 Als 'et buyck en mage past.
 Eetm' in stad in 't openbaer
 't Schijnt als of 'et schande waer,
 Eet men voren in de vloer
 Yder schelt u voor een beer;
 Eetm' een sticcken uyt 'er hant,
 Dat is noch al meerder schant,
 Seg eens, watje beter weet,
 Als dat iemant drinckt en eet:
 Evenwel de stad besuijt,
 In het eten, plaets en tijt.

Gaet men oyt by nacht of dach,
Daer men niemant fenden mach,
Kijck een reys dat noodich werck
Heeft al meed' een feker perck;
Daer is (ick en weet niet wat)
Eenigh vuyl befloten gat,
Daer van onder vuyle damp
Vult den buyck met enckel ramp,
Daer de lucht het edel hoofd
Van zijn goeden ftant berooft,
Siet in defen vuulen ftanck
Neemt daer ieder zijnen ganck.

Hier en is 'et niemant fchant,
Mist te dragen op het lant;
En wy houden voor gemak
Dat men dit verdrietigh pack,
Dat men defen fwaren laft
Loffen mach, al waer het paf;
Maer befonder daer het groen
Nutte faken plach te doen:
Want het kruyt van friffche jeught,
Doet van onder groote deught,
Beter als na ftadts manier,
Doet het oer vermuft papier.

Als de fteetsche jonge lién
Nu of dan uyt fpeken rien,
Buyten haer benaude veft
Juyft als 't spel is op zijn beft,
En dat eenigh jeuchdigh pæer
Meynt te dwalen hier en daer,
T'wijl de sonne leger daelt,
En niet meer foo heet en ftraelt,
Dan komt daer een voerman aen
En hy roept, 't is tijt te gaen
Eer de ftadt haer poorten luyt,
Haestje wat, de poort-klock luyt.

Ach! des voermans hees gefchal
Bolt den minnaer niet met al,
't Is hem fpijt, en groot verdriet,
Dat de plompaert hem gebiet
Af te breken zijn genucht:
Maer het is om niet gefucht,
Arme vryer! hy moet voort.
Komt hy dan ontrent de poort
Maer een oogblick te laet,
Dat de klock niet meer en gaet,
Siet! daer staet hy dan verftelt,
En hy moet om louter gelt,
Tot des fluyters roek gewin,
Door de poorten dringen in;
Niemant raect 'er in de ftadt,
Als gefchoren, en gefchat.

Als ghy nu al binnen zijt,
Noch en zydy niet bevrijt
Van den nieuwen fteedfchen dwang;
Want een ander klock eer lang
Komt u feggen met 'er daer,
Datje ruymen moet de ftraet,
Daer is 't baken weer verfer,
Want de minnaer wert belet
Door de ftraten van de fteén
Met zijn lief te mogen treén;
Wilt hy even-wel noch gaen,
Soo komt daer een Schout ter baen,
Die de minnaer met fijn lief,
Licht fou grijpen voor een dief.

Hier feyt u de fchilt-wacht, *fta*,
Daer de ronde, *qui valis*;
Elck wil weten, wie ghy zijt,
Dat is op een fteets gevrijt.
Siet u iemand van de wacht,
Daerje doet u minne-klacht
Aen een glas, of voor een fcheur
Van een venfter, of een deur,
Die verhaelt het voor een klucht,
En des morgens is 't gerucht
(Schoon het is u fpijt of leet)
Door de gantfche ftadt verspreet.
Hoe geluckigh is het velt,
Daer geen minnaer is gequelt
Met de fchilt-wacht, en haer fpién,
Groot belersel van het vrien!

Zydy 's morgens opgeftaen,
Om te landwaerts te gaen,
Ergens daer de faeck vereyft,
't Is om niet, al watje peylt,
Want hoewel ghy vroegh daer heen
Op de reyfe meent te treén,
Soo de poort-klock niet en luyt,
Niemant kand 'er in of uyt:
Och daer staet men dan en fiet,
Huyt' righ, nuchter, vol verdriet,
Vol verlangens, ongeruft,
Tot 'et eens de koffer luft.

Noch is in de ftadt een klock,
Dat 's te feggen, noch een jock,
Die wanneer se klipt of luyt,
Yder een doet kycken uyt:
Dan loopt men met gedruys
Na de peuye van 't ftadthuys;
Daer leeft iemand uyt een brief
Yder een zijn ongerief,
Wet en raet, feyt hy, gebiet
Dat 'er niemant as en giet
Ergens op des Heeren ftraet,
Tot de vuyl-karr' omme gaet.
Is dat niet een nauwen dwanck,
Dat men moet den vuulen ftanck,
Dat men houden moet zijn as,
Tot de vuyl-karr' komt te pas?

Maer 't is noch het meeste quaet,
Als in ftadt de trommel slaet,
Dan moet yder met geweer
Gaen de Straten op en neer,
Juyft na dat gebiet, en feyt
Een, van wie ghy wert geleyt;
En, foo ghy maer eens en hit,
Niet te houden u gelit,
Daer fal licht een vent beftaen,
Yemant op het lijf te slaen
Even daer hy raken kan.
Is 't niet fpijtigh, dat een man
Al zijn huyt vol flagen krijgt,
En noch blijd' is dat hy fwijgt?

Als dit spel nu is gedaen,
Meynje dan te bedd' te gaen?
Neen: dan moet de gantfchen nacht
Over-brengen op de wacht.
Schoon ghy hebt een jonge vrou,
Die 't wel liever anders wou,
Even-wel ghy moet gaen treén,
Dickwils met verkleunde le'en,

Op de veften van de ftadt:
Kruypje fomtijts in een gat
Daer het roockt, gelijck een keet,
Dan gaen noch u faken breed.
Hier med' is hy niet gequelt,
Als men woont in 't vrye velt.
S'waer mijn hont en zijn geflacht,
Houd voor my foo goeden wacht,
Dat ick ruft genieten magh
Even tot den lichten dagh;
En ick fluyt nochtans mijn deur
Met een wortel, of een leur.
Wilje weten, wat ick maeck
Als ick nu en dan ontwaect?
Dickwils peys ick om mijn lief,
Noyt, of felden om een dief.

Als ick come van het bedt,
Straex foo doe ick mijn gebedt,
En voor eerst foo danck ick Godt
Even voor dit eygen lot,
Dat ick hier geboren ben,
En geen liever ftaat en ken.

En dan bidd' ick naderhandt
Voor de ruste van het landt,
Dat 'er toch geen binne-krijgh
In de steden op en ftijgh,
Dat geen ruyter of zijn maet,
Dat geen onbeterelt soldaer
Ons kom vallen op het lijf
Die, als voor een tijt-bedrijf,
Ons het groene kooren fnijt,
Ja noch op de leden smijgt,
En sich boven dat gewent,
Dat hy wel ons dochters schent;
Dan God hebbe grooten danck,
Dat ick al mijn leven lanck,
Dit niet eens en heb gefien,
Schoon het elders magh gefchién.

Maer k en bidde nimmermeer
Om een ftat van grooter eer,
Ick laet woenen die her luyt,
Ick bemin de foete ruft.
Had ick u, ó Galathee,
Ick bleef eeuwig by het vee,
En ick feydte tot de ftadt
Dat ick haer vergeten hadt.
Ja ick hier, geluckig menfch
Siet hier is u volle wensch.

Te verhalen al 't verdriet,
Dat men in de steden fiet,
Sou te lang zijn: over al
Krielt de ftadt van ongeval.
Soo ghy timmert huys, of fcheur,
Nevens uwes buermans muer,
Elcke kamer, yder deel
Is gewis een nieu krakeel:
Of u muereft slaen te hoogh,
Naer dat peylt u buermans oogh,
Of het vallen van den drop
Leyt en maelt hem in den kop;
Of hy drijft dar u geficht
Komt te dichte by zijn licht:
Niemant bout 'er in de ftadt,
Of daer hapert alijt wat.

Wat een vryheyt heeft het velt!
Yder bout daer na zijn gelt:

Niemant, watje maect of breeckt,
Is 'er, die u regen spreect.

Na-gebuerschap is een pack,
Vol van twist en ongemack:
Is u buerman dol of dwaes,
Ghy moet lyden het geraes:
Is hy oneens met zijn wijf,
Ghy moet hooren het gekijf,
Leyt zijn hinne maer een ey,
't Huys dat davert van 't geschrey,
Hour hy eenigh woestigh dier
't Hooft dat splijt u van getier.
Wederom: zijt ghy te mal
De gebuere hooren 't al:
Zydygram of kyfje wat,
Straxc soo weet men 't door de stadt:
Noodje nu of dan een gast,
Daer wert oock al op gepast,
Want de geur van u gepraet,
Wert geroken op de straet.
Is 'er oock by wylen iet
Dat men niet en hoort of siet,
Een klappeye van een meyt
Sal 't niet laten ongefeyt,
Alse vroegh en weder laet
Hier of daer gebuere gaet.
Of is 't meysjen heusch van mont,
(Dat men nochtans velden vont)
't Kint, dat by de bueren dwaelt,
Of aldaer wert aen-gehaelt,
Seyt, met ongeveynst gemoet,
Al wat vaertj' en moertje doet.
Wie en hoort 'er geen gekijf
Van zijn buermans stout jongh-wijf,
Om een stroofje, dat de meyt
Ergens in de wege leyt,
Om wat affchen, om een goot,
Die voor by haer deure vloot,
Schelst' u dienstmaegt voor een hoer
En stelt al de buert in roer.
Heeft u buerman rat of muys,
't Is een plage voor u huys,
Boter, keefe, speck, en graen,
Alles moet dan houden aen;
Doecken, lypwaer, oock het best
Raectt wel in een ratte-nest;
En die 't zijn is af-gehaelt,
Wert met vuylen dreck betaelt.
Is 'er in de buert een kat,
Al het hof is maer een par:
Wast 'er dan een schoone blom,
't Slim gedierte loopt 'er om,
Watje poot, en watje zaeyt
Is al voor den tijt gemaezyt.
Soo u buerman hout een hont,
Die noch maect 'et al te bont;
En voor al een hafewint,
Is her slimste dat men vint,
Wat 'er aen de vieren staet,
Wat 'er op den rooster braet,
Wat 'er voor u was bereyt,
(Daer en baet geen snege meyt)
Wat 'er is van foete geur,
Daerme gaer de linckert deur:
Keert de kock maer eens zijn hooft,
Al den heert die is berooft,

Al de potten zijn geleecht,
Al de schottels zijn geveecht.
Als men dan gaen eten sal,
En men vint 'er niet met al,
Daer is dan dat huys ontfelt,
Yder raect 'er, yder schelt,
Maer het is om niet gewoelt
Hoe men foeckt, en waer men voelt;
Want het speck is uyt den pot,
Soeck 'et in het honde kot.
Maer hoewel ick al den nacht
Dit, en anders niet, en dacht,
Soo en vont ick geen beslyut,
Daerom kint ick fcheyer uyt.
Dan soo dees al niet-te-min
U mocht komen in den fin
Somtijts eens de stadt te sien,
En al wat 'er magh geschiën,
Soo woud ick mijn beste peert
Geefligh vlechten aen de steert,
En dan nemen eenigh kleet
Over langh hier toe gereet,
En soo lustigh van ter zy
U gaen setten nevens my.
Alse dan geseten waert
Wel gefint, en wel gepaert,
Reed ick eerst om onsen bouw,
Eer ick elders ryden wou:
Daer soo wees ick metter hant
U de vruchten van het lant,
En den boomgaert en het vee,
Maer voor al de jonge meë,
Die ick op een koelen nacht
Lest uyt Schouwen heb gebraght.
En als 't peert dan op de baen
Eens wat harde mochte gaen,
Souje my, als tot u scherm,
Vaster grijpen in den erm
Vaster hangen aen het lijf,
En dan seggen niet te stijf,
Maer soo aengenamen hant
En soo langh-gewensten bant
Soo een knoop om my geleyt,
Die my foete dingen seyt,
Sou my soo bevalligh zijn
Dat ick uyt een loolen schijn
Licht om onsen gantschen bou,
Vry wat harder rijden sou:
Al om datje door het wout
My wat naerder klemmen soud,
My soud houden als een klis
Die in wol gellingert is.
Als ick dus geseten waer
Soo en gaf ick niet een haer
Om het gelt of om het goet,
Daer men soo om leyt en wroet,
Oock niet om een hooger staet
Enckel nijt, en enckel haet.
Wat heeft nu het steeds gery,
Wat heeft hier een wagen by?
Wat een koets vol enckel pracht,
Onlancks hier in 't lant gebraght,
Daer geen joffer in en rijt,
Als om meer te zijn benijt,
Daermen eeuwich sit en praet
Watter elders omme-gaet,

En schiet niet een woort en spreekt,
Als dat niemants eere breeckt?
Ick en wilfe niet benyen
Die soo prachtigh henen ryen,
Schoon sy voeren menigh peert
Dick wils hondert kroonen weert;
Want haer forrigh is soo groot,
Datse weeght gelijk een loot,
En tot soo een swaren geest
Hoefte menja soo menigh beest,
Overmits een kleyn gespan
Haer verdriet niet trecken kan.
't Is voorwaer geen machtrich vorst
'Die na groote Rijcken dorst,
'Die zijn lusten niet en paelt,
'Maer geduerigh leyt en maelt
'Hoe hy grooter worden sal,
Oock tot 's werelts ongeval.
Wat is doch van grooten staet?
'Niet als moeyten in der daet,
'Niet als last en enckel nijt,
'Daer het leven in verslijt,
'Siet ontrent een groot beslagh
'Vintmen altijt groot beklagh.
Laet ons ryden, Galathee,
Om het lant en by het vee,
Daer de groene linden staen,
Daer ons vette kudden gaen,
Daer het weeligh kooeren groeyt,
Daer de jonge veerfe loeyt,
En ontdeckt op haer manier
Haer verdriet en innigh vier;
Siet! een veulen uyt de stal
Kan ons dienen over al,
Dat's de koets die ons past,
Want wy rijden sonder last.
Nu ick ga na mijn gewest,
Maer ick segge voor het lest
Letter op, o Galathee,
Eerje laet het edel vee,
Sooj' u tot de stadt begeeft,
Ghy meught grouwen datje leeft;
Want ghy weet de rancken niet
Die men in de steden siet,
Die men in de steden prijft,
En de jonge kinders wijft.
Daerom moetje schole gaen
Ofer 't noyt en had gedaen,
Anders sulje by de liën
Noyt u leven zijn gesien,
Denckt dan vry op dat geval,
En hoe 't u al passen sal.
Meynj' om datje geefligh zijt
Datje wel in korten tijt
Sreedtsche grillen leeren sough?
Neen, het steeds geselschap houdt
Dat een vrylster van het lant,
Schoon sy heeft al goet verstant,
Altijt haren aert gelijckt,
Altijt na den derrinck rijckt.
Lieve denckt doch om den spijt,
Om het leppigh steeds verwijt,
Dat men staegh en over al
U in 't aensicht wrijven sal.
Sooje maer het minste doet,
Sooje vrient of bueren groet,
Sooje

Sooje dit of gint bestaet,
Dat niet op sijn steeds en gaet,
Stracks sal iemand van de stadt
Roepen, icken weet niet wat,
Plat-geduynde mellick-deuy,
Packt u na den Boeren reuy,

Packt u naer het kluytigh lant
Na den hollen dellit-kant,
Na de biesen of het riet,
Want in stadt en dienje niet.
Siet als iemand is gepaert
Met een ongelijken aert,

Steets met boers, en hoofs met ront,
Dat en heeft noyt goeden gront;
Ghy daerom blijft in u wijk
Bout en trout met uws gelijck.
Net met kuys, en mors met vuyl,
Valck met valck, en uyl met uyl.

H A R D E R S - L I E D T.

Phyllis met haer met-gefallen
Was gekomen in het lant,
Daerfe niet veel schorr' en vant;
Sy quam van de Vlaemsche stellen,
Daer men fant en sliken dijckt,
En dan roep, schaepharders wijkt.
Daer men water maect tot landen,
Daer de ploegh komt om sijn haer,
Dat hy had gelaten daer;
Daer het wout door menschē handen
(Is 't *Neptunus* leet of spijt)
Van de stroomen wort bevrijt.
Phyllis had haer vee gedreven
Tusschen *Army* en der *Veer*,
Daer sloegh sy haer eerfmael neer,
Thirsis haer vermaect en leven
Was by *Domburgh* neer gestelt,
In dat dor en sandigh velt.
Phyllis in den koelen morgen,
Als de Son noch niet te straf
Eerst den dau ginck licken af,
Quamen voor haer oude forgen,
Want sy viel in diep gepeys,
En bedacht haer Zeeul-he reys.
Niet dat *Zeelands* haer mishae ghde,
Zeelant docht haer vol genucht,
Daerom wasse niet beducht,
't Meeste was dat sy beklaghe
Dat sy Thirsim niet en sagh,
Die by haer te woonen plagh.
Sy gingh weyden met haer schapen
Van *Armyde* niet te wijt,
Op het gors *ten halven-kryjt*;
Daer began haer druck 't ontslapen,
Dies zy wat ter zyden af
Haer tot klagen dus begaf:
Siltigh schor *ten halven-kryte*
Tot u doe ick dit beklagh,
Souter wordje dagh aen dagh,
Ick en kan 't de zee niet wijten,
Want 't en is niet van den vloet,
Maer van mijn bedruckt gmoet.
Soo als dauw ontrent den Meye,
Van de groene loovers schiet,
Van de teere kruyden vliet;
Soo mijn tranen als ick schreye
Om u, Thirsis, moye knecht,
Rollen neder op den weght.
Dit versoet het gantsche schorre,
Want de siltre van de zee
Is noch dienstigh aen het vee:
Maer, of ick schoon drijf of porre,
Wat'er nat is van mijn traen
Daer en leckt geen schaepken aen.
Hoe geluckigh waert ghy rammen
Doen als 't hirsis by ons was

Op het groesche buyte-gras?
Als hy speelde met de lammen
Als hy sneed een luttigh riet,
En besloor 'er met een liet.
Hy gingh op een ry verhalen
Al de vrysters van het lant,
En haer soeten minne-brant;
Maer ten mochte nimmer falen
Phyllis was des liets besluyt,
't Quam altijt op *Phyllis* uyt.
Phyllis schreef hy in de boomen,
Phyllis was het dat hy songh,
Waerder oyt een Echo klonck',
Phyllis (soo hy quam te droomen
Dat 'er iemand by hem slont)
Phyllis viel hem uytten mont.
Phyllis was zyn gantsch vermaken,
Phyllis die zyn hert verkoos,
Phyllis, *Phyllis* was de loos,
Phyllis gingh voor alle saken
Phyllis wasser'om benijt,
O waer is de soete tijt!
Als wy hier in 't Eylant quamen,
Doen was ons dit gors te kleen,
Och! doen moeftet zyn gescheen:
Thyrsis dreef zyn vee te samen
En hy lier' mijn dit gewelt,
Want hy hielt 'et voor het best.
Als het nu gingh op een scheyden,
Wat een druck quam over my!
Ick nam *Thyrsis* aen 'deen zy
Daer stont ick en hy en schreyden,
Thyrsis wift niet wat hy sprack,
't Scheen dat hem sijn herte brack.
Voor besluyt ten langen lesten
Gaf hy mijn sijn rechter-hant,
Tot een eeuwig minne pant;
Phyllis neemt het my ten besten
Seyd' hy, dat ick stille swijg,
't Schijnt dat ick de kortfe krijgh.
't Schijnt ick sal mijn sin verliesen
Soo geweldigh klopt mijn hooft,
't Schijnt het is van breyen berooft!
't Schijnt mijn tonge wil bevriesen,
't Schijnt mijn lippen willen toe,
Acht ick stae 'k en weet niet hoe.
Daer op heeft hy my gegeven
Met gesucht en droef gebaer,
Eenen ringh van peerden-haer,
Daer stont *Thyrsis* in geschreven,
En daer was een hart gemaect,
Met een minne-pijl geraect.
Maer my docht de geest 't ontsinken
Als hy zeyde, Nu vaert wel,
Phyllis, denckt om mijn gequel,
Ick sal weder om u dincken:

Meer en wift hy niet te doen,
Want 't en quam niet tot een soen.
Thyrsis ghy zyt nu verrocken
Wel en maent dric of te vier,
En ghy komt niet eens tot hier:
Zijn u geyten zyn u bocken,
Zijn u schapen al u vreught
Dat 'er niet eens af en meught?
Neen gewis ten zyn geen schapen,
't Is een ander witte vee,
Dat my doet het droeve wee;
Ach! ick ken die op u gapen,
't Is de tertel *Amaril*
Die met u is opten dril.
Vraeg' hoe ick het kom te weten
Denckt dat yder als hy mint
Vreemde dingen onderwint,
Al ben ick wat ver geseten
Op de leste peerdemart
Vont ick d'oorfaeck mijner smart.
Ick was vroegh ter mart gekomen,
En gingh dwalen hier en daer,
Doch u wert ick niet gewaer;
Niemant ('t scheen) had u vernomen,
Mits soo sagh ick uwen hont
Daer hy voor een deure stont.
Snel becleefder van manieren
Als sijn meester scheen te zyn,
Komt en toont my blijden schijn,
Komt sijn steert ontrent my swieren,
Komt en biert my sijnen poot,
Komt en springt my opten schoot.
Al mijn bloet quam opgeresen
Als ick sagh het trouwe beest.
Daerom sprack ick metten geest,
Hier ontrent moet *Thyrsis* wesen;
Want zyn hont is soo gewent,
Dat hy niet te verr' en rent.
Strack lic ick in alle wijcken,
Waer dat jonge lieden staen,
Mijn begeerigh ooge gaen;
Maer doen ick ginck omme kijcken
Was 'et dat ick *Thyrsis* sagh,
Daer hy in een venster lagh.
Hy was vry daer niet alleene,
Vlugge vrysters twee of dry
Waren hem geduerigh by;
Onder dese was 'er eene,
Na mijn oordeel, niet te moy,
Maer wa na den steedfichen toy;
Dat moet *Amarillis* wesen
Dacht ick, en het was oock waer,
Want *Pol Faes*, de soete vaer,
Hadfe mijn wel eer geprefen
Als beset en wonder kleeck,
In het setten van haer doeck.

Thyrsis

Thyris had soo veel te quicken
 Met de meyt, het was een schant;
 Want hy kust' haer mont en hant,
 Wonder was 'er te beschicken;
 Ach! dit dede my soo weê
 Als de vorst het jonge vee.
 Hy was soo verblint in 't mallen
 Dat hy mijn niet eens en sagh,
 Mits quam Faes uyt sijn gelagh,
 Laet ons med' hier onder vallen
 Seyde de Faes, en trock my in,
 Dan het was mijn eygen sin.
 Mengingh daer een dans in 't ronde
 Onder enen rosen-krans,
 Thyris was niet aen den dans,
 Maer hy stont daer mont aen monde
 Met sijn nieu-verkoren lief,
 Tot mijn droevigh ongerief.
 Pan met al u bosch-geffellen,
 Als ick sagh haer sot gelaet,
 'k Wist mijn leven geenen raet,
 'k Wist niet hoe mijn aensicht stellen,
 'k Werde bleyck en weder root,
 't Scheen ick gingh als in de doot.
 Alsnu 't volck sich gingh verstroyen
 Doen was 't eerst dat hy my sagh,
 Phylli, sprack hy, goeden dagh,
 En began te flickefloyen;
 Maer sijn groete quam soo blauw,
 Dat zijn antwoord was een graeu.
 Thyris acht het niet een mijte
 Sagh oock na my niet meer om,
 Maer greep daer een fluyt en bom,
 En hief op als my te spijte;
 Een nieu deuntjen van de min
 Die hem doen lagh in den sin.
 Daer wert Amarill gepresen
 Tot den derden hemel toe,
 Och! hoe was ick doen te moe!
 Want daer Phillis plagh te wesen
 Hoord' ick (niet dan al te ras)
 Dat het nu een ander was.
 Amarillis was bestorven
 (Soo het scheen) in sijnen mont
 Ja tot in zijns hertfengront,
 Och nu ben ick gantsch bedorven
 Seyd' ick met een droef geluyt,
 En ick streeck ter deuren uyt.
 Ick gingh dwalen aen der heyden,
 Ick gingh in het mulle fant,
 Ick gingh aen het vette lant,
 Ick gingh eenigh door de weyden
 Sonder troest, en sonder raet,
 Als een schant dat dolen gaet.
 Harders van de Vlaemsche dalen,
 Harders van het Zeeusche frant,
 Is het niet een groote schant
 Dat ick dus alleen moet dwalen?
 Ick, die eertijts was verselt
 Met de puyckjes van het velt.
 Ick, die eertijts plagh te treden,
 Onder menigh harders kint,

Hoogh gepresen, wel bemint;
 Ick die eertijts wert gebeden
 Ben nu maer een arrem dier,
 En ga treuren sonder vrier.
 Och! hoe kan de tijt verkeeren!
 Och hoe kan de min vergaen!
 Och ick bender qualijck aen!
 Niemand wil nu Phyllis eeren,
 Niemand die na Phyllis siet,
 Niemand die haer liefde biet.
 Dit is vry een sware plage,
 't Is een deerlijck ongeval,
 't Is een hartseer boven al,
 Siet hoe staet ick hier en klage,
 Mits ick ben gantsch ongewent
 Dat my niet een harder kent.
 Leert u minne beter setten
 Vrijsters, wie ghy wesen meught,
 Leert u dienen van de jeug,
 Leert op uwe saken letten,
 Want dat eens gebeuren magh
 Dat en komt niet al den dagh.
 Maer hoe konj'et in u vinden,
 Dat ghy Phyllis dus vergeet,
 Dat ghy Phyllis dus verleet,
 Thyris lichter als de winden,
 Lichter als een dorre blat,
 Dat de wint van onder vat.
 Streckt dan nu u gantsch begeeren
 Tot dit jongh en weligh dier,
 Tot dit nieu ontsteken vier?
 Heb ick u niet hooren sweeren,
 Eer ghy noch in Zeelant waert,
 Dat ghy preest een ronden aert?
 Datje noyt en fout verkiesen
 Soo een aferichte meyt
 Die ontrent de steden weyt;
 Datje liever wout verliesen
 Heel de kudd' op een gety,
 Als te leven sonder my.
 Denckt doch nu eens om de reden
 Waerom dat ghy dit beswoert,
 't Was vermits een yder loert
 Op de meysjes die by steden
 Niet besloten van de Zee
 Weyden het gewolde vee.
 Ghy preest vrijsters die op stellen
 Ginder aen de Vlaemsche kant
 Of ontrent de Zeeusche frant
 Hare vette schapen tellen,
 Want ghy hielt dat defen aert
 Voor de linkers was bewaert.
 Is 't niet Domburgh daer de steden
 Senden al haer malle jeught,
 Brengen al haer malle vreught?
 Yder komt daer aen gereden
 Soo langhals het wagen-rat
 Niet te diep snijt in het nat.
 Aen die duynen aen die weyden,
 Is u Amarill gebroet
 En van eersten aen gevoet,
 Daerom kanse listigh vleyen,

Dat en meer heeft zy geleert
 Van het volck dat daer verkeert.
 Sy is vol van steetsche trekken,
 Op een steets soo drilt haer gangh,
 Op een steets soo draeyt haer sangh,
 Op een steets soo kanse spreken,
 Op een steets is 't datse swijght,
 Op een steets is 't datse nijghet.
 Maer wat school-gelt moette tellen
 Meyntje voor soo moeten leer?
 Nu een soentjen, dan niet meer;
 Al na lust van die gefellen:
 „Wie met steetsche linkers praect,
 „Steetsiet van zijn veerenlaet.
 Ick ben op een schor geboren,
 Daer fat ick alleen en keeck,
 Op een slouw, of op een kreeck;
 Noyt en ginger maecht verloren,
 Op een gors of op een stel
 Daer noyt quam een steeds gefel.
 Waer de linden veiligh groeyen
 Daer is 't dat de wagens rien,
 Om het lustigh velt te sien;
 Waer de boomgaerts aerdig bloeyen,
 Daer is 't dat de jonckheyt malt,
 Tot het loof daer neder valt.
 't Is te Domburgh in de duynen
 Daermen wentelt in het fant,
 Daer soo menigh dertel quant
 Achter hagen, achter tuynen
 Doet dat ick niet segge derf,
 Dickwils op eens anders kerf.
 Amarillis (na ick hoore)
 Heeft al dickwils meê gere'en
 Met de juffers van de ste'en,
 Sy seyt, ick en ben geen floore,
 Ick en ben voor Klaes of Pier,
 Ick en was noyt mellick-dier.
 Sy heeft schotels, koppen, teilen,
 Van dat vremde blauwe goet
 Daer' haer soeten room in doet,
 Dat sijn teickens dat sijn peylen
 Dat' al ander kennis hout
 Als met harders van het wout.
 Dunct u dit te zijn klaer schapen?
 Mach dit al bestaen met eer?
 Ick geloof het nimmermeer.
 „Vrijsters die na giften gapen,
 „Maeghden die na gaven staen
 „Spelen op een gladde baen.
 Thirfi wy zijn beyde Zeeuwen,
 Al was Brestkens ons vertreck,
 't Is noch onder 't Zeeusche reck,
 Laet de steedsche linkers spreuwen:
 Wy sijn roat en daer toe goet
 Dat's van outs een Zeeus gemoet.
 Laet ons in die rontheyt blijven
 Dat is naer u eygen sin,
 Dat is dienftigh in de min:
 Laet ons 't faem ons schaepjens drijvê
 In u jonckheyt waerje mijn;
 Waerom sulje 't nu niet zijn?

VERVOLGH OP HET VOORGAENDE.

HEt is maer een kleyne tijt,
 Dieder tuffchen beyden ligt,
 Amaril quam in de ftadt,
 Daerfe voor een fchilder fat,
 Daer terftont een geestigh quant,
 Ras en kunstigh van der hant,
 Teykent veerdigh haer gelaet,
 Soo dat hier beneden staet,
 Teykent, met een kloecke streeck,
 Dat 'et haer in als geleck:
 Doch de fchilder deder by
 (Want het staet de geesten vry)
 Hoefe met haer veeljen speelt,
 Hoefe met haer keeljen queelt,
 Hoe haer lach en wesen valt,
 Als feby de Vryers malt.

Maer schier op de versche daet,
 Phyllis weet 'et op een draet,
 Phyllis haddet achterhaelt
 Waer het beelt is afgemaelt;

Dies soo haeft als sy het vont,
 Daer het voor de winckel stont,
 Nam-se krijt, en van ter zy
 Schreeffer dese veersfen by:

*Harders, dit is Amaril,
 Noyt gefet en nimmer stil,
 Altijs besigh met een liet
 Somtjits op eens harders riet,
 Somtjits op haer vryers veel,
 Somtjits met haer eygen keel;
 Hoe het gae, en hoe het zy,
 Altijs los, en even bly,
 Altijs ick en weet niet hoe,
 Want sy lacht een yghen ooe.*

*Vraeghje nu wat Amaril
 Met dit wesen seggen wil?
 Vrinden, wat ick giffen kan,
 Seker, 't Meysje wil een man,
 't Meysje wenst te zijn de 'uyt:
 't Siet haer als ten ooggen uyt:*

*Koomt dan vryers, koomt ter baen,
 Want de vryster wilder aen.*

*Als dit veersje was gestelt,
 Phyllis maect haer naer het velt,
 Sy gaet vrolick uyt de ftadt,
 Mits zy dat geschreven hadt.*

*Thyrsis quam dien eygen dagh
 Daer hy dit geschrifte sagh,
 Dies soo wert hy byster gram,
 Want hy wist van waer het quam;
 Flux dan, eer naer huys te gaen,
 Stelt hy dit besyden aen:*

*Al die hier dit beelt aensiet,
 Engelooft het by-schrift niet,
 Want al is 't van wijsen krijt,
 't Koomt geheel uyt swarten rijt.
 Twee gesint op een alleen
 Ziju twee honden aen een been,
 Ziju twee vrouwen op een slot,
 Ziju twee haenen in een kot,*

Zijn twee krayen op een tack,
Zijn twee swijnen aen een back,
Zijn twee princen in een rijk,
Daerom staense noyt gelijk.
Dan men segge soo men wil,
Prijs of smaet van Amaril,
Hoor, wat ick hier seggen kan,
Wilse my, sy heeft een man.

Siet wie mint heeft goet gehoor:
Het komt Amaril ter oor
Al wat Phyllis heeft bestaen
Al wat Thyrsis heeft gedaen,
Al wat Phyllis in de stadt
Op haer beelt geschreven had,
Sy ontset haer niet te seer,
Doch soo strijste voor haer eer;
Want sy laet van sonden aen
Oock een veer ken henen gaen,
Datse met een heusche groet,
Aen den schilder geven doet,
Want het Meytje datse sond;
Seyde met een soete mont:

Iffer plaetse lieve vrient,
Set dit veersjen daer het dient,
Set 'et op het aerdigh beelt
Dat daer op een veeltjen speelt,
Op het beelt van Amaril,
Die het eens verdienen wil,
Die het eens vergelden sal,
Met een bloemtjen uyt het dal,
Of een uyt-gelesen roos,
Diese voor de beste koos,
Of een appel met een blos,
Of een schoonen druiven-tros,
Of een ander boom-gewas

Datse voor het schoonste las,
Dat alleen niet diersfigh is
Om te setten op den dis,
Ofse nutten met den mont,
Maer dat ghy oock brengen kond,
Door de kunst van 't pinceel,
In een aerdigh tafereel,
Dat alsdan de steerse liën,
Voor een wonder sullen sien;
Of, indien ghy beter acht
Ter gewangen op de jachs,
Lieve macker, seghtet vry,
Lieve schilder, seghtet my,
Ghy sult hebben met 'er daet,
Wat u wel te sinne staet.

Ghy sult krijgen, soeje wilt,
Of een haes, of ander wilt,
Of voor eerst een goet konijn,
Eer de hasen tijdigh zijn,
Of misschien een jongh patrijs,
Eerst gesprongen uyt het rijs,
Of een mees, of schoone vingh,
Geelder als een gouden vingh,
Maer oock elders duyster grau,
Elders weder hemels-blau,
Elders root, en elders wit,
Vry geen wilt-braet voor het spit,
Maer bequaeme te zijn gestelt
Midden in een aerdigh velt,
Daer een schilder met verstant,
Toont de gaven van het lant,
Toont de opgetogen geest,
Menigh vogel, menigh beest,
Dat of aender heyden springht,
Of ontrent de bossen singht,

Of ontrent de beken queelt,
Of oock in het water speelt.
Amarillis hout 'et vast
Dat een rustigh schilders gaff
(Is hy van de rechte kunst)
Rkent voor een meerder gunst
Ingevall' een schoone maeght
Hem een kleyne gifte draeght,
Dan wanneer hem eenigh gelt
By een ander wort getelt,
Want de schoonheyt boven al
Is de schilders liefgetal.

Dit beviel den schilder wel,
Want het is een hups gefel,
Die met soo een minne-strijt
Uyter maten was verblijt;
Hy nam dan het veersjen aen,
En hy latet heden gaen,
Voor een gunstigh minne-pant
Aen een vryster van het lant,
Aen een vryster die hy mint,
Die hy wonder heeft gefint,
Geestigh Aeltje, neemt 'er aen,
Want het is om u gedaen.

Phyllis segge wafse wil
Echter blijf ick Amaril,
Echter benick over al
Aengenaeem en lief-getal,
Ben ick vry en bly van sin,
Ick ben eerbaer niet te min;
Dus of Phyllis sit en sucht,
En of Thyrsis staet en krucht,
Ick en voel geen minne-pijn:
Vrysters moeten vrolick zijn.

A E N

Juff. CATHARINA van M V Y L W Y C K.

I Onckvrou, ick send' u van Grijbs-kerck
Een Harders-klacht, een boere-werck,
Want als wy zijn in 't boeren landt,
Soo zijn wy boeren in verstant,
En als wy gaen door 't vrye velt,
Werdt ons den geest oock vry gestelt;
Al schuttet Daphnis uytte mou,
Niet, als den Haegh'schen Minnaer sou,
Ey lieve! geefden Boer verlos,
Hy kan geen streken van het hof.
Al woont misschien een goet gefel,
Maer in een hut' of op een stel,
Alis hy rondt, gelijk een kloen,
Noch weet hy schoone voor te doen,
Indien de wesppe van de Min
Hem leydt en prickelt in de sin.
Ghy siet dan hier een vryers aert,

Ghy siet wat t'samen dient gepaert;
En wat niet wel en voeght by een,
Oock koudet mercken in 't gemeen,
Dat niemant hier ter werelt leeft,
Die niet zijn ongemack en heeft;
En weder dat een billick mensch,
In kleyne dingen vint zijn wensch.
De rest is jock, en dient wel meest
Tot korts-wijl van een droeven geest;
Doch, onder jock, schuyt somtijts wat
Dat dienstigh is, te zijn gevat.
Ick bidd' u, Ionckvrou, voor 't besluyt,
Koom herwaerts aen, koom noch eens uyt.
Koom ons befoecken op het landt,
Ick sal u leyden metter handt,
Waer onsen Daphnis hem onthiel,
Als hem dit Klaegh-gedicht ontviel.

J. CATS.

C U P I D O

Verloren en uytgeroepen.

Het weeligh boefje, Venus kint,
Het slimste guyje damen vint,
Was lestmael ick en weert niet waer,
Dies maect sijn Moeder groot misbaer

Sy roept het wight, sy sucht, en klaegt
Maer 't is om niet al waerfe vraecht
Want schoon sy grooten rouw dreef,
Men wist niet waer de lecker bleef,
Sy liet daerom den kleynen guyt
Door al het lant dus roepen uyt.

Indiender iemant is, goelien,
Die Venus foonjen heeft gesien,
De vinder des sal zijn gelooft
Als hy het kint maer heeft getoont,
Een kus van Venus rooden mont
Sal hem geworden voor den vont;
Maer die het wight met eene var,
Diens loon sal meerder zijn als dat:
Dan op dat ghy hem kennen fout,
Dit is sijn wesen dat onthout.

Het is een kleyn en weligh dier;
Gewapent met een selsaem vier,
Het voert twee vleugels als een swaë,
En noyt en kan het stille staen,
Het flickert hier en weder daer,
En koppelt menigh drolligh paer,
Sijn oogen glimmen als een keers,
Daer mede lonckt 'et over dweers,
Sijn boogh die is vol enckel list,
Het schiet al eer het iemant gift,
Sijn pijn, al isse schoon vergult,
Is binnen met vergif gevult;
Sijn lijf, al isset moeder-naect,
Heeft menigh ruyter afgemaect;
Sijn tort^l, al isse niet te groot,
Brengh menigh ridder in der noot;
Brengh jonge vrouwe in verdriet,
En spaert de teere maechden niet,
Ja maecttet dickmael wel so bont,
Dathy sijn eygen moeder wont.

Vint ghy een wight van desen slag,
So brengh't 'et veerder aen den dagh,
En soo het weygert meë te gaen
Soo grijpt 'et vry wat harder aen,
Maer alsj' het eens hebt aengetast
Soo hout het dangeduerigh vast,
Want anders sal het metter vlucht
Verdwijnen in de schrale lucht,
En of het schoon al deerlick siet,
Ghy even welen acht 'et niet,
En achtet niet indien het schreyt,
En achtet niet indien het vleyt;
Maer als het staet en koker muylt,
So denkt vry dat 'er onheyl schuylt;
Want onder zijn beveynfden lagh
Soo deekt 'et veeltijts slim bejagh.

Indien het u een foonjen biet
Ick rade u, en neemt 'et niet,
De mont daer hy meë kuffen fou,
Heeft kleyne vreugt en groot berou;
Maer soo de lekker onderwijl
U schencken wil sijn gulde pijl,

Ick bidde wat ick bidden kan
Onthout u des, en blijf 'er van,
Sijn gift en is geen minne-pand,
Maer boos vergift en heeten brant.
Wel vrienden, tot een kort besluyt,
Treckt hier nu desen regel uyt
Dat wie den bengel grijpen sal
Sich hoeden moet voor ongeval,
Want let hy niet wel op sijn stuck
Hem naectt voor seker ongeluck,
En past hy niet op loofen sijn
Soo sal die vangt gevangen zijn.

L I E T van een trouw-hatende
Vrylter, het houwelijken af-radende.

Qui non litigat, caelest est.

Ons Gespeul wil enckel trouwen,
Wat magh 't meysjen overgaen?
Sy en wil het niet verstaen
Dat 'et haer son mogen rouwen:
Neen by haer en is geen schroom;
't Is al boter rotten boom.

Wat is doch het Venus-jancken?
Suchten, duchten, nacht en dagh,
Geen vermaeck, als met geklagh,
Hopen, vreesen, duffens vancken,
Al des liefdes pijlen zijn
Drie van vreughede, ses van pijn.

Iongh-mans laet u niet verblinden,
't Bruylofs-bed is niet soo soets
Alsmen u gelooven doet;
Ghy sult met 'er daet bevinden
Dat noyt man so wel en trout
Dien het niet by wijlen rout.

Sooye niet en hebt en besten,
En ghy neemt een kale Griet,
Ach! twee naectt dienen niet,
Hoe kan hier de liefde vvesten?
Slappe beurse, wecken moet;
Wie kan winnen sonder goet.

Wilje gelt en goet bejagen
Als ghy selfs niet rijk en zijt,
Kleyn liefde groot verwijt:
Vrient, ghy sult 'et moeten dragen
Dat's u op den necke trapt
't Is haer schyve die der klapt.

Zijt ghy rijk van gelt en landen,
En verkiejsje dan een lief
Slechts alleen tot u gerief,
Noch en zijn 't geen vaste banden,
Want soo haestly is de vrou,
Springt het geekjen uyt de mou.

Krijghj' een schoone, duffens plagen,
Duffent vreesen, alle daegh,
Tder isser even graegh,
Tder schyns 'et haer te vragen;
Is het niet een vaste peyl,
Schoone vrouwen trots of geyl?

Komj' een leelyck wijf te trouwen,
Dat is leet en anders niet,
Dat is eeuwigh huys-verdriet;
Maer het sal u meest berouwen
Alse treurigh staet en kijckt,
Dat u kint de moer gelijckt.
Heeft u vrou wat hooger sinnen

Als haer spin-rock of haer doeck,
Stracks soo grijpste na de broeck;
Dies en moogje niet beginnen
Niet besluyten met 'er daet
Of het is met haren raet.

Sooj' aen eene komt te raken
Niet te vroet, of niet te sneegh,
Noch en isset niet ver deegh;
Want dat maectt u gantsche saecken
Sonder aensien, sonder eer;
Sy is maer een kint te meer.

Soo u wijf geduerigh kinders,
Wat een moeyte komt 'er van!
Wat een hoofd-sweer voor de man!
Tder kraem u goetjen mindert,
Kleyn kinders, noit verlost,
Groote kinders, groote kost.

Gaetse langer sonder baren,
Noch is 't niet gelijck het sou,
Noch is 't niet gelijckse vou,
Want gewis in korte jaren
Sal in stad de mare gaen
Dat u dingen qualijck staen.

Kan u vrouwe deftig spreken,
Brenghse goede reden voort,
Stracks soo voertse 't hooghste woort;
Kijck? wat geefse drooge steken!
't Wijs, dat kunstigh spreken kan
Is een plage voor den man.

Is u lieffte sacht van wesen,
Spreekse woorden honigh-soet,
Laffe spijs is niemant goet;
Kost die bijt is meer gepreft:
Is het schaepe soet van staen
Tder komt 'er sijgen aen.

Wegh dan met de minne-treken,
Spreeks my doch van trouwen niet,
't Is al onruyt wasmen siet:
Vvaerom voeght men twee gebreken?
Tder mensche, wijs of geck,
Heeft genoegh aen z'n gebreck.

G E S A N G H

Voor een Iongh-man sich willende
begeven om een goet partuer te
soecken.

S T E M M E :

Quitons ce salscheux point d'honneur.

't I S langh genoegh aldus geleeft,
Ick come tot mijn rijpe jaren,
Ick hebbe gints en weer geweeft,
Nu wensch ick eens te mogen paren,
Alleen te zijn
En is maer pijn,

Ick laet het eensaem leven varen.
Ick wil gaen soecken waer ick kan
Een die aen my haer wil verbinden;
Maer stoffe voor een cerlick man
Waeyt ons niet aen met alle winden:
Een soete maeght
Die my behaeght

En is soo lichte niet te vinden.
Dat edel pant, een echte deel,
En waer voorwaer niet aen de wegen,
Het

Het is een schoon en dier juweel,
 Het moet van Gode zijn verkregen;
 Een soete vrou,
 Haer man getrou,
 Is ja des Heeren eygen zegen.
 Wel hoogste Schepper, eeuwig God,
 In dijnen naem wil ick beginnen,
 Verleent my doch een gunstigh lot,
 En laet mijn herte trooft gewinnen:
 Mijn ydel oogh
 Wil byster hoogh,
 Maer ghy betoomt mijn losse sinnen.

Laet doch niet vliegē mijn gemoet
 Daer ik geen trooft en sou ver werven,
 Een wijf dat trooft op machtigh goet
 Doet menig hert van rouwe sfterven;
 Een mijns gelijk
 In deughden rijck

Wensch ick voor my te mogen erven.
 Laet eene my ten deele zijn,
 Naer u gebodt en soete wetten,
 Die, in verdriet en sware pijn,
 Mijn herte kan in stilte setten;
 Soud 't anders gaen,
 Door sotte waen,

Ghy, Heere, wilt het stuck beletten.
 Maer koom ik tot eē rechte maegt
 My dienstig tot een vreedsaem leven,
 Laet die naer eys van my gevraegt
 Niet met de sinnen elders sŵeven;
 Buyght haer gemoet
 En 't naefte bloet,

Dat sy aen my mach zijn gegeven.
 En als ons vlees dan is gemeen,
 Soo wil den geest ons soo bereyden
 Dat wy van twee ook werden een,
 En geen verschil sy tusschen beyden;
 Tot wy, ô Heer,
 Eens t' uwer eer
 Uyt vlees en werelt fullen sŵeyden.

T E G E N - L I E D T

*Van een trouwens - gesinde Vrijsster
 het houwelijckens aenroepende.*

Moriar, nisi nubere dulce est.

WAt mach ons gespeel bewegen
 My het trouwen af te raen?
 Neen, ick kan het niet verstaen,
 Want 't en komt my niet gelegen
 Af te slyten mijne jeught
 Sonder vrucht en sonder vreught.
 Lieve-kofen, kinders telen,
 Met een onverdeylden vrient,
 Die ons tot een steunsel dient;
 Met sijn eygen maecksel spelen,
 En te wassen tot een stadt,
 Denckt eens wat een vreugt is dat.
 Nu dan stelt u om te trouwen,
 Wie daer zijt een rap gesel,
 Waerom vreesje voor gequel?
 Daer en is geen aert van vrouwen
 Die niet haer vermaeck en heeft,
 Als men reden plaetse geeft.
 Soo misŵchien een goet geselle,

Die 't niet al te breed en gaet,
 Neemt een wijf na sijnen staet,
 Dat hy sich te vreden stelle,
 Wat geeft kloekheyt om het goet,
 't Samen winnen is soo foet.

Soo een kalistrout een rijcke,
 't Jan! die isser dan wel aen
 Hy mach ledigh spelen gaen,
 Vry wat meer als sijn's gelijcke,
 Goet verover't mette min
 Is voor al een soet gewin

Soo daer een uyt reyne minne
 Neemt sijn's minder by der hant,
 Dat is ja een rustigh quant;
 Want hy kiest sich een vriendinne
 Die in vrientŵchap oover stort,
 Wat 't in rijckdom quam te kort.

Gaet 'er iemant sich verbinden
 Met een schoon en geestigh Dier,
 Is dat niet een hemel schier?
 Daer en is doch niet te vinden
 Daer 's mans oogh so lief op speelt
 Als op een schoon vrouwen beel.
 Heeft u lief mismaeckte leden,
 Waerom is u liefde flauw?

's Nachts zijn alle katten grauw;
 Misŵchien heeftse beter seden;
 Doch is dat al mede neen,
 Sy is dan voor u alleen.
 Soo 't aen eene kunt geraecken
 Die haer faken wel verstaet,
 Dat is vry geen kleyne baet;

Want dat stijft u gantsche faken:
 't Wijf dat hare plichten kan,
 Is een steunsel voor den man.
 Is u lief niet seer geslepen,
 Of van sinnen wat te swack,
 Noch al heeft 'er sijn gemack,
 Waerom hier doch slimme grepen?

By een duyfsen sonder gal
 Is men meester over al.

Is u wijf soo oudt van jaren
 Datse niet en kindert meer,
 En bedroeft u niet te seer;
 Siet! nu meugje spelen varen,
 't Huys en laetje geenens last,
 Sonder kinders liever gast.

Wort u menigh Kint geboren,
 Daerom is 'et dat men trouw,
 En den echten acker bout,
 Sonder dat is 't landt verloren;
 Wie geen lieve kinders heeft
 Weet niet waerom dat hy leeft.

Is u lief niet wel ter talen,
 Valt haer tonge somtijts krom,
 Vrient, en haetse daer niet om,
 't Sal haer aen geen spreken falen,
 Wie doch heeft 'er ongemack
 Dat sijn wijf te weynigh sprack?

Isse krepel u beminde,
 Rekent dat voor geen belet,
 Veel die prijsen 't in het bed;
 't Is u by-slaep, niet u winde,
 Ghy en hebtse niet getrouw,
 Datse met haer jagen sou.

Is u wijf van die manieren,

Datse spreeckt met nors gedruys,
 Siet! nu leerje binnens huys
 Ander lieden feylen vieren!

't Is u nut dat ghy die deught
 Sonder kost soo leeren meught.
 Liefde weet 'et al te voegen,
 Liefde neemt 'et al voor goet,
 Liefde maect het bitter soet,
 Liefde doet het hert vernoe gen,
 Liefde vint in als gerief,
 Noyt en vont men leelick lief.

t'SAMEN-SANG,

Triffchen

DAMON en FLORIDE.

Stemme: *No vois tu pas, chere Phyllis?*

Damon.

FLoride, soo het wesen magh,
 Ik koom u doen een droef geklag
 Van mijn verdrietigh minnen,
 Ick heb 'et u, ô siere maegt,
 Vry meer als eens gevraecht,
 Maer noyt iet konnen winnen.

Floride.

Wat koomt van klagen als verdriet?
 U klagen, Damon, gelt 'er niet,
 Noch al u lighigh quelen.
 'k En ben niet dien ick eertijds was
 Doen ick in 't groene gras
 Gingh onbekommert spelen.

Damon.

Floride, wat is dit geseyt?
 Is my soo grooten druck bereyt,
 Dat my dit sal gebeuren?
 Ach! ach! doen ick eerst Thyrsis sagh,
 Daer hy ontrent my lagh,
 Mocht ick met reden treuren.

Floride.

Ja Thyrsis, vrient, dat is de man
 Die my alleen vernoe gen kan,
 Hy is mijn eygen rechter.
 Ick hebbe laetf mijn rechter-hant
 Hem tot een eeuwich pant,
 Met vrienden raet, gegeven.

Damon.

Ach! ach! wat voor een swaren druck,
 Ach! ach! wat voor een ongeluck
 Koomt op my neder storten!
 Och! och! of nu een snelle doot
 In desen hoogen noot
 Mijn leven wou verkorten!

Floride.

Ey Damon, weest so treurigh niet;
 Dat u gebeurt is meer geschiet,
 U druck sal haest versoeten.
 Sogh maer eens een nieuwe maegt,
 Die uwe ziel beaeght,
 Uyt liefde gaet begroeten.

Damon.

Maer 't wijl dit alsoo is geschiet,
 En weert daerom ons herders niet,
 Maer hoort ons liever spreken:
 Misŵchien sal u een rustigh quant
 Oock met een soeten brant
 Een liever vier ontŵteken.

Floride.

Floride.

t'S A M E N - S A N G .

T'wyl Efaugae of in de bosfchen rijt,
En op de jacht verquift fijn nutten tijt,
Is hy den fegen quijt.

Hylas.

Maer loop en jacht die oeffent ons de leden,
En doet meer nuts als eenigh heylfaem
kruyt;

Het roert het bloet van boven tot beneden,
En drijft met kracht de quade dampen
uyt.

Nu weetje dat een fris en wacker lijf,
Is wonder nut voor 't bou en huys-bedrijf,
En maect een vruchtbaer wijf.

Dorille.

Al wieder jaeght en kan hem niet bedwin-
gen,

Alshy her wilt fiet draven op het velt:
Hy breekt fijn jeught met loopen, rennen,
springen,

Dat hem van fweet het gantfche lichaem
fmelt;

Dan komt hy t'huys vermoeyt en onge-
fint;

Het is hem dwars al wat een ander mint,
Ja wijf en echte kint.

Hylas.

Ey toeft doch wat en laet den wey-man ru-
ften,

't is door den fleep dat alle leet verdwijnt:
Flux met den dagh foo krijght hy nieuwe
lufften,

Juyft als de Son die na den regen fchijnt.
Daer is geen lufft in al te ftagen foet;

Weet dat 'et al fijn beurten hebben moet
Al wat de menfche doet.

Dorille.

Noch doeje wat daer van de vrouwen kla-
gen;

Gy neemt een hont des avonts in het bedt,
Die leydt en woelt en fchijnt oock dan te ja-
gen,

En brengt fijn ftanck en ongedierte met.
Dit viand' ick vreeemt en dient te zijn ge-
fchout;

Want honts te zijn wanneer men is getrouwt
Heeft menigh man berout.

Hylas.

Eer dat mijn hert tot minnen was genegen,
Doen was mijn hont mijn alderlieffte
pant;

Doen heeft het beeft in mijnen fchoot gele-
gen,

Mits ick in 't bedt geen liever lief en vant:
Maer foo mijn Godt eens gunt een echte
wijf,

Dan fal mijn bedt, huys, ziel, en gantfche
lijf

Haer zijn tot tijt-verdrijf.

Dorille.

Woud ghy alleen maer na de reden jagen,
En geenfins doen gelijk de domme
jeught,

ICK fou miffchen u liefde konnep dragen,
'k En wil geen man ontnemen fijne
vreught.

Wel tot befluyt ick weet u goeden raet,
Indien ghy jaeght foo doet 'et in de maet,
En acht op uwen ftaet.

Neen dat en waer voor my geen eer;
Een bruyt en is geen vryfter meer,
Sy magh geen minnaers fpreken;
Als eens het ja-woort is gefeyt,
Dan is de knoop geleyt
Die noyt en iste breken.

Damon.

Maer of 'er nu een fchoonder quam,
Of rijcker, of van hoogerftam,
Soud ghy hem niet ontfangen?

Floride.

Ey fwijght ick heb mijns hertfen-
wenschen,

En my en fal geen menfch
Na beter doen verlangen.

Hem die ick eens mijn trouwe gaf
Dien blijf ick trouw tot aen het graf;

Dus ftremt u loofte treken.
Mijn oogh en fal noyt elders gaen,
En ick en wil voortaan

Geen linckers hooren fpreken.

Damon.

Zijn wy nu linckers, foete maeght?

Ons praet heeft u wel eer behaeght,
Waerom foo fits gefproken?

Een woort noch eer my 't herte fluyt.

Floride.

Neen, neen, ick ben de bruyt;
U praet dient afgebroken.

Wanneer de liefd' eens is gefet,
En trect tot in het echte bedt,

Magh 't oogh niet elders fweven.
De trou dat is een reyn verbont,

Hy ftaet in my gegront
Voor al mijn gantfche leven.

En fchoonder iemant anders koemt
Die al de werelt fchoonder noemt,

Of anders wort geprefen,
De ware liefd' is elders blint,

Dewijl fy maer en mint
Haer eerft verkoren wesen.

Om my en dient niet meer gedocht,
't Vleys datje fiet dat is verkocht,

't En kan u niet geworden.
Ghy voeght u daer men vryen magh,
En foect daer u bejagh;

Voor my, ick fal volherden.

Tiffchen

H Y L A S W E Y - M A N ,

En Dorille Wout-Nymphe .

Stemme :

Ha ! que le ciel est contraire à ma vie .

Hylas Wey-man .

W El foete maeght, falick geen trooft ge-
nieten?

ICK heb u fchier alreets een jaer gevrijt,
En wieder jaeght, of wilt beftaet te fchieten,
Is fonder vang geprickelt van de fpijt.

ICK gac bynaelt geduerigh op de jacht,
Maer als geen wilt my t'huys en werd't ge-
bracht,

My dunckt dat ick verfmact.

Dorille Wout-nymphe.

Zijt ghy foo ftaegh genegen om te jagen,
Soo is 'et goet dat ghy geduldigh zijt.

Vrient, gy en hebt geen reden om te klagen,
Want een die jaegt en vangt niet alle tijt:

Al maect de jacht een wey-man dickwils
heet,

Noch heeft hy veel van fijn geduerigh
sweet

Maer enckel herten-leet.

Hylas.

Maer die u liefst als met geheele finnen,
En na u jaeght met al fijn gantfche kracht,

Doet dien behulp en laet hem trooft gewin-
nen,

En toont dat ghy een trouwen jager acht.
O foo ghy wift al wat een wey-man doet,

Hoe vroegh hy rijft en fijn beminde groet,
Ghy naemt een ander voet.

Dorille.

Heft niet foo hoogh den lof van uwe jagers,
Want na my dunckt en is 't 'er niet foo
breet:

Men houd dat volck voor rechte vrouwe-
plagers,

En voor een huys maer enckel herten-leet;
Oock voor den dagh foo loopt men naer
het velt,

En al het huys dat wort in roer gefelt,
Dat meeft de vrouwen quelt.

Hylas.

O nymph, en laet u dat geen hinder fchijnen,
Maer flaet het oogh op menigh edel beeft,

Patrijs, fayfant, met haen en konijnen,
Die maken ons gelijk een ftage feeft.

Wat iemant oit in velt of bosfchen fchiet,
Wat voor een brack of voor de winden
vliet

Dat is dat ick geniet.

Dorille.

Wat moogje doch in bosch of velden loopen,
Tot u de ziel en al het lijf befwijskt?

't Wilt datje vangt dat mochtje nutter koo-
pen.

Waer heeft de jacht een wey-man oit ver-
rijckt?

KLAGENDE MAEGHDEN,

E N

R A E T voor de felve:

Beneffens eenige andere foo stichtige als innige

G E S A N G E N .

A M S T E R D A M ,

By JAN JACOBZ. SCHIPPER. 16571

PLAEGENDE MAEGHDEN

DE MAEGHT

van

D O R D R E C H T

Aen alle Maeghden van Dordrecht ende van d'andere Steden en Vlecken van

H O L L A N D T

Eerde gesulsters, nae dien ick u-lieden voor desen kennelick hebbe gemaect, dat ick, onlangs geleden, genegentheyth hadde gekregen om Moeder te worden, maer om boecken, niet om kinders voort te brengen, en darmen jegenwoordighlick voor handen siet den lieffelicken Meytijdt, in den welcken het aertrijck sich openende baert lieffelijcke kruyden, de kruyden haer bloemen, haer borten haer bloeyfels, en (ten korte geseyt) alles sich aenstelt tot een lieffelijcke vruchtbaerheydt. Soo heeft my insgelijcx nu ter tijt goet gedacht (U E. ten goeden) voort te brengen dit jegenwoordigh werck, op uwer aller gelegentheydt recht passende, het welck ick U E. al te samen in't gemeen, en elck in't bysonder (tot een

Mey-gifte) gunstelick ben toe-eygenende. Ende alsoo hier voren in de Tijtel-plate vijf soorten van jonge lieden staen afgebeeld, elck op een bysondere wijse met een schiecht van trou-sucht getroffen, soo heeft my goet gedacht tot beter verstant van de selve plate de voorsseyde jonge lieden, en oock den ouden man mede sich by de selve vertoonende yder na sijn gelegentheyth, hier te doen spreken, ende door een bysonder gefangh kennelick maken waer't hen hapert.

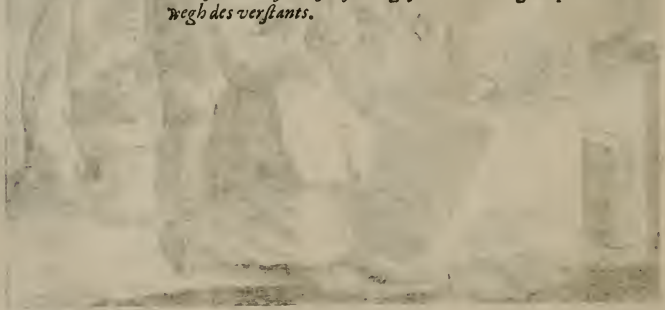
Aldus gedaen in ons Maeghden Hof tot Dordrecht, den eersten Mey des Iaers 1634.

Ten bevele van de Maeght van Dordrecht

Matthias Havius.

PROV. IX.

- 1 *De Wijsheydt bouwede haer huys, ende hien se ven calumnen:*
- 3 *Ende sant hare maeghden wyt te nooden boven op den palleyse der stadt.*
- 4 *Wie slecht is die make hem hier toe: ende tot den sotsen sprack sy:*
- 6 *Verlact het onbesinnet wesen, soo sullet ghy leven: ende gaet op den wegh des verstants.*

W A N T E R D A M M

JAN JACOBZ. SCHILPER. 1632.

DE REDEN SPREEKT.

V Raecht iemand wie ick ben? Ick biet de wijsse Reden,
 Een breydel van de lust, een regel van de seden,
 Een voester van den geest, een moeder van de deught,
 En, soo ick hier verschijn, een leystre van de jeught.
 Door mijn is 't dat een Vorst sijn wijsse-gestreckte landen
 Hout onder sijn gebied, en onder soete banden,
 Door my is dat het volck gerust daer benen gact,
 Door my dat yder huys op wasse gronden staet,
 Ick stuer het roer alleen van alle groote saken,
 Die sonder mijn beleit niet aen en zijn te raken,
 In 't korte wat de mensch gact nemen by der hant
 Daer dient hem mijn behulp tot noodigh onderstant,
 Doch waerder iemand is genegen om te trouwen,
 Die moet voor alle dingh mijn wetten onderbouwen,
 Wie oit in dit geval mijn regels niet en acht,
 Die wandelt sonder licht, en midden in der nacht.
 Waer Sichem maer een reys in mijn vertreck geweken,
 Als hy met beet en brant op Dina was ontfeken,
 Sijn stadt en burgery en ware noit gestoort;
 En hy met sijn gefin en lage niet vermoort.
 Had Ammon my besocht, als hy nyt enckel weelde
 Op Thamar was verbit, en om haer sat en queelde,
 Ick had hem even doen van beter raet gedient,
 Als Ionadab, een loos, maer geen voorfichtigh vrient.
 Had Potiphars gemael, de grootste van den lande,
 Als sy tot in de ziel op haren Ioseph brande,
 Tot my haer oit gekeert, en my om raet gevraecht,
 Sy hadde sonder gront haer cere noit gevraecht.
 Had Simri maer gewilt op mijne soete wetten,
 Op mijn bevelen sien, op mijne vwoorden letten.
 Had Casbi my besocht, en mijnen raet geloofst,
 Sy ware van haer lief en leven niet beroofst.
 Had Iepta maer bestaen tot mijn paleys te vluchten,
 Sijn dochter had een man, en by de soete vruchten;
 Maer mits hy my verstiet, soo vvert de soete maecht,
 Van enen man gedoot van alle man beklaecht.
 Had Samson eens gesocht in mijn geheym te komen,
 Hy ware van de doot niet haestigh vreech genomen;
 Hy hadde met gemack en buiten alle pijn
 Een rechter in het lant, en vader konnen zijn.
 Had oit de jonge maecht, die met haer lucht sprongen
 Den Koningh heeft vervoert, en onder haer gedwongen,
 Genoten mijn bericht sy ware buiten haer,
 Sy ware sonder bloet, en vry in beter staet.
 Maer treet aen d'ander sy, en siet de wijsse maeghden
 Die noit op cigen raet haer teere leden vvaeghden,
 Die sijn, door goet beleit van mijnen wijsen raet,
 Gebleven in de tucht en buiten alle smaet.
 Al die haer teere jeught nae mijnen aert gervenmen,
 Die leet ick nutten tijdt en rechte stonden kennen,

En of ict dient gedaen, of noch te zijn versint,
 En offer dient gemijt, en offer dient gemint.
 Als Hester hare jeught aen my quam over-geven,
 Soo isse groot gemacckt, en wonder hoogh verbeven;
 Sy was een slechte maecht die op geen rijk en dacht,
 En is door mijn beleit tot aen de kroon gebracht.
 Abigel, door het spoor van mijn bescheide vreegen,
 Die heeft een deftigh vorst voor haren d'vvaes gekregen;
 Het vvoort het deftig vvoort dat sy tot David strack,
 Was dat den jongen vorst in hare liefs' ont slack.
 Susanna reyne blom (seboon dat de loofse boeven
 Door alderhande list haer edel herte proeven)
 Behielt noch evenwel, behielt haer eerbaer root,
 En wert door mijn beleyt getogen nyt den noot.
 Wat dienter meer geseyt? die mijner wegh betreden
 En geven met bescheyt haer sinnen tot de reden,
 Die zijn in hare jeught, die zijn tot aller tijt
 Van leet en ongeluck, van alle quaet bevrijt.
 Laet vry den swarten nijt, en quade tongen keffen,
 Die sich nae reden toegeht en kan geen hinder treffen,
 Of seboon hy wert gevelt in eenigh hart gevecht,
 Hy wort van sonden aen al weder op-gerecht.
 Schoon al het slim vergif is over u verbolgen,
 Die slaegh ten goede poogt geen quaet en kan hem volgen;
 Dat voor-recht, dat geluck, dat wonder hoogh verbont,
 Is aen een reine ziel van ouden tijt gesont.
 Voelt daerom eenigh mensch sijn innigh hert bevechten,
 Die kom in mijn vertreck, en laet hem onder-rechten;
 Maer doe het met bescheyt, en eer het winnigh quaet
 De sinnen over-loopt, en vast gewortelt staet.
 In qualen van den geest, in siecken van de leden,
 Daer wijst de sage daet, daer cyst de wasse tijden,
 Als datter raet beboeft, en dat te rechter tijt,
 Al eer het slim bejagh tot in het herte glijt.
 Daer zijnder onder u van soo verdracjde sinnen
 Die sonder voor-gepeys een wichtigh stuck beginnen,
 En als in volle daet het onbeyl is gedaen,
 Soo spreeketmen eerst om hulp de beste vrienden aen.
 Dit zijn, ó soete jeught, dit zijn verkeerde slagen,
 Ghy dient te rechter tijt om raet te komen vraghen;
 Het is van oudts geseyt: Het licht dat voren gaet
 Dat geeft oock even hier, voor al de meeste baet,
 Wel aen, ick wil het volck een korten regel geven,
 Bequaem voor d'eerste jeught, en al het vorder leven;
 Soo wie die recht begrijpt, en neerstigh onder-hout,
 Het sal haer dienstigh zijn oock als sy is getrou.
 Wilc staegh u leersaem hert tot goede dingh pijnen,
 Het goet blijft alle tijt, de moeyt sal verdwijnen;
 Maer sooje wyl bejagh tot vren lust bedrijft,
 De lust is stracks gedaen, en vve schande blijft.

Jonckheyt, letter op, en vaert wel.

GOET-GUNSTIGEN LESER.

Et op-schrift van dit jegenwoordigh werck, gunstige Leser; is gelijk ghy sien kont) *Klagende-Maegden, ende raet voor de selve.* Mijn oogh-merck, dat

ick hier mede voor hebbe, is eygentlijk om de jeught onser eeuwe daer mede voor oogen te stellen de mis-slagen die by de jonge lieden voor defen begaen zijn geweest, en als noch dagelicks veel begaen worden, mitfgaders om met eene de selve ter hant te doen de behulp-middelen tegen foodanige swarigheden, ende om in de selve niet te vervallen; en dit alles uyt de Poëtische wercken van de Heer Cats, soo die alreede in 't licht zijn gekomen, als die jegenwoordelicken nieu zijn, en noch door den druck niet gemeen gemaeckt. Hier wert (gelijk ghy siet) gesproken van *Klagende-Maegden*, ende waerom soo? *klagende lieden* (als het spreek-woort feyt) zijn te helpen en in tegendeel van dien,

Verholen quaet, En vint geen raet;

Verfveegen pijn, Geen medegeijn.

En daerom by gelegentheyd van dese klachten werden de behulp-middelen daer toe dienende in dit werck uyt gedrukt, gelijk by 't selve te sien is, daer toe ick my gedrage. Want U E. over dese gelegentheyd met een lange voor-reden op te houden en is mijn voornemen niet, maer, in plaetse van sulcks te doen, sal ick voor my tot u doen spreken een deftigen en godsaligen man, die jegenwoordelick met den mont niet meer spreken en kan, die seyde cens op dese gelegentheyd als hier volgt:

Ick vermercke dat dickwils jonge lieden ende andere soo door een enkele onvoorsichtigheyt somtijts hare dingen seer qualick beleyden, ende jammerlick verwerpen: welcke (soo sy maer van haer meer-verstandige vrienden een weynigh in tijds daer tegen gewaerschout waren geweest) souden sulcks al gereet verhoedet hebben; daer sy nu daer in verstrickt zijnde, door geenderley raet of aenhoudinge van vrienden, daer van konnen afgebrachte worden (want van sulcke gelegentheyd van saken spreken wy, daer de menschen door haer eygen driften haer selven in verwerpen en verstrickt houden) daer uyt leere ick, dat oock selfs andersins verstandige lieden dickwils daer in te kort blijven, dat sy niet in tijds door hare

waerschouwinge (immers in 't gemeen) te verstaen en geven, dat de jonge lieden toch niets en wouden doen sonder raet, ende goet vinden van vrienden, ende dat sy de selve jonge lieden niet en gewonnen soo verde op haer vernuft te vertrouwen, dat se souden derven yet sonder lincx bestaen sonder aen hare vrienden haer voornemen en wat daer aenkleefte te openbaren, op dat sy by sulcke mochten goeden raet erlangen, daerom neem ick voor my selven daer toe te werkloecken, en op alle gelegentheyd de jonge lieden te waerschouwen hoe sy haer in 't gemeen al hebben te dragen, want ick soude soo doende mogen veel onheyls door weeren.

Ghy siet dan benevens my, vrienden, datter bequamer tijdt raet te plegen voor jonge lieden, en oock andere ten hooghsten dienstigh is, en onder alle soorten van raets-pleginge is die deurgaens de beste geacht geweest, diemen van de stomme of de dooden (dat is van de boecken) ontfanght, de welcke sonder pluym-striicken, sonder een-sydigheyt, en sonder aensien van perfoonen gewoon zijn rondelick te openen waer de saken op staen; het welck niet selden, oock by de beste vrienden, soo niet en geschiet. Onder dese stomme raets-lieden meyne ick Leser, (namijn geringh begrijp) dat dit jegenwoordigh werck (hoe kleyn het oock is) de minste plaetse niet en behoort te verdienen; en ick stelle sulcks tot u eygen beproevinge. Dan yemant sal misschien mogen dencken dat dit werck (dewijle het alleen schijnt te handelen van *Klagende Maegden*) geen mans-perfoonen is rakende, en dat het mits dien allen vrysters ofte ongetroude jonck-vrouwen aengaet: maer neen, vrienden, dat en is de meyninge niet, en daer tegens staet te letten dat de klachten van maegden voor het meerendeel door de jonghman werden veroorsaect, doch hoe verre de selve daer in schult hebben ofte niet, is van naerder onderfoeckinge. Ondertusschen vintmen menigh-mael dat de eerste klagers wel de eerste gronden mochten geleyt hebben tot de gelegentheyd daer over de klachten werden gedaen, hoe het immer wesen mach jonck-vrouwen en jonge lieden, dit werck raect u beyde gelijkelick, en niet te-min yder in 't bysonder.

Uwen gantsch dienst-willigen M. HAVIUS.

D E M A E G H T

In de

Borst getroffen klaeght.

Stemme: *Faut il qu'une beauté mortelle.*

WEl hoe! moet ick noch langer veynsen?
 En moet het noch al zijn bedeckt
 Waer toe mijn jonge ziele streckt?
 Neen, neen; naer langh en angsthg peynsen,
 Dient eenmael uyt te zijn geleyt,
 Wat my in desen boefem leyt.
 En waerom sou ick langer hijgen?
 En waerom knagen mijn gemoet,
 Tot aen mijn innigh herten-bloet?
 Neen, neen, 'k en wil niet langer swijgen:
 't En is geen schande dat men mint
 Wanneer de soete jeught begint.
 Waer ick tot dertel spel genegen,
 Soo diend' ick des te zijn beschaemt,
 Vermits geen lust een maeght betaemt;
 Maer nu ick gae door reyne wegen,
 Soo mach ick seggen daer het dient,
 Dat ick behoef een-echten vrient.
 God heeft in ouden tijt gesproken
De menschen moet niet eensaem zijn,
 Neen, dat is al te grooten pijn,
 Als on de jonckheyt komt bestoken.
 Gewis haer dient een rustigh man
 Die hare jeught niet temmen kan.
 En schoon Gods Soon is afgekomen,
 Sijn Leer en heeft het echte bed'
 Niet ingebonden, niet beler:
 Men heeft dit woort oock doen vernomen:
Wie in sich woelt een heeten brant,
Die come tot den echten bant.
 Wel aen ick worde met verlangen
 Verfocht van seker jongh-gesel,
 En siet! ick weet hy meynt het wel:
 Hy is door heete min bevangen,
 En ick (al schijn ick wonder koel)
 Weet oock wat ick in my gevoel.
 Het is nu ruym een jaer geleden,
 Dat hy tot my hier eerstmael quam,
 Dat hy tot my zijn toevlucht nam;
 Ick ben gevleyt, gestreelt, gebeden;
 't Is seker langh genoegh getoeft
 Voor eene die een man behoeft.
 Wel, moeder, let op dese saken,
 En dient u van den nutten tijdt,
 My dunckt het is genoegh gevrijt;
 Dus wilt doch eens een eynde maken:
 Een rijpe peere dient gepluckt
 Eer dat het met haer qualick luckt.

D E

V R Y S T E R,

Geraeckt in haer Maeghde-kransjen, klaeght.

Stemme: *Faut il qu'une beauté mortelle.*

Of

Mits de twee leste regels een silabe verminderende.

Voyse: *Quelqu' beauté que la nature.*

VAn alle die hier komen klagen
 En heeft'er niemant grooter noot;
 En leet'er niemant harder floot,
 Als ick die meest geheele dagen
 Verfnelte door een droef gemoet
 Als in een staegen tranen-vloot.

Want schoon al is het licht geweken,
 En dat alree de stille nacht
 Haer duyfter kleet heeft uytgebracht;
 Ick van een swaren druck ontfteken
 En vind' in 't slapen geen en lust,
 Vermits mijn hert is ongeruft.
 Vraeght ghy wat my is overkomen,
 Dat my den geest soo byster knaeght?
 Wat sal ick seggen droeve maeght?
 My is eylaes! my is genomen
 Yet dat ick niemant seggen derf,
 Soo dat ick als geduerigh sterf.
 Een Joncker lustigh om te mallen
 Die heeft my in den noot gebracht;
 En dat eer ick niet schier bedacht;
 Een snelle schicht op my gevallen
 (O slim bedrogh van jonge-mans!)
 Die trof mijn teere maeghde-krans.
 Hoe dat het spel my sal bekomen
 Daer ben ick dapper in bevreesst;
 Ick hebbe staegh een sware geest.
 Ick heb (k en weet niet war) vernomen;
 Och hoe het is of wesen magh,
 't En is niet als het eertijts plagh.
 Al wie sich qualick heeft gedragen
 Die krijght een beul in lijn gemoet;
 Die 't hert geduerigh suchten doet;
 Want na de sonde komen plagen:
 Ach quaet doen is een droeve faeck!
 En wel doen is een groot vermaeck.
 Siet wat een druck komt my genaken
 Voorwaer 't en is niet als het foit;
 Ick rill', ick drill', ick spick, ick spou,
 Ick ben genegen om te braken,
 Eylaes het is een vreemt gewoel,
 Dat ick door al de leden voel.
 Maer noch is 't verr' de meeste schande
 Dat hy, die my hier toe verfocht;
 En aen den loofen handel brocht;
 Is nu gaen reysen uyt den lande,
 Is nu eylaes men weet niet waer,
 Siet, vrysters, siet mijn droef gevaer.
 Hy was wel eer tot my genegen,
 Soo wel als oit een eerlick man
 Tot sijn geminde wesen kan;
 Maer als hy hadd' van my gekregen
 Yet dat hem geensins toe en quam,
 Doen was 't dat hy sijn af-scheyt nam.
 Doen wild' hy noch een wijle reysen;
 Hy wilde naer het Fransche lant,
 Of elders daer hy vreughde vant,
 Op trouwen was niet eens te peyfen.
 Ach! denckt hoe dat mijn saken staen,
 Mijn eer en vryer zijn gegaen.
 Wil nu de Joncker niet volherden,
 Of vint hy Justers buyten 's lants,
 Van meerder goets of beter glans,
 Eylaes wat sal van my geverden?
 Ick sal dan wesen yders spot,
 Vermits ick eertijts was te fot.
 Wel tot bestuyt, eerbare maeghden;
 Die niet en zijt in dit gequel;
 Wacht, wacht u van oneerlick spel;
 Want al die oit haer eere waeghden
 Die zijn geduerigh ongeruft,
 't Is al maer droef heydt na de lust.

D E
V R Y S T E R

met de Pijl in 't oir singt:

Stemme : *Iean de Nivelles, &c.*

Alle die hier tot de Reden
Met benautheyt komt getreden,
Maeckje wegh, wie datje zijt;
Want ick ben op beter gronden
Acn een edel hert gebonden
Als iemand van onsen tijt.
2. Groote schat, en frische leden,
En wat een mensch hier beneden,
Immer schoon of aerdigh vont,
't Zijn alle maer beusel faken,
Sy en mogen niet genaken
Daermen hoort een soeten mont.
3. Een die geestigh weet te spreken
Heeft al verr' de beste streken
Daer men mede vrijsters wint;
Want een mont vol soete woorden,
Heeft in hem gewisse koorden,
Daer mede men herten bint.
4. Of Ulysses schoon voor desen,
Van geen vrou en is gepresen
Dat men schoonhey in hem vont,
Noch wist hy met geestigh minnen
Al de Nimphen haef te winnen,
Alleen door een soeten mont.
5. Al de blancke Zee-godinnen
Quamen als met gantsche sinnen
Voegden haer benevens hem,
Wie maer by den helt mocht wesen
Die hielt haer als voor genesen
Om de lust van sijne stem.
6. Als ick dit eerst hoorde seggen,
Soo woud ick het wederleggen,
Ick en hielder geenfins van,
Want ick meyn dat schoone leden
Sijn vry weder aengebden
Als eene die spreken kan.
7. En nu siet! ick ben gevangen
Niet uyt lust van roode wangen.
Maer wel door een heuschen mont.
Dien heb ick eens lest genoten,
En ben door het oir geschoten,
Tot in mijnes herten gront.
8. Nu en acht ick niet met allen
Oock en heb ick geen bevallen
In al watter schoonheydt hier;
Maer ick stel mijn selfs vermaken,
Gantsch en al in beter faken
Daer de Geest vermaeck geniet.
9. Sijn niet al de schoonste menschen
Diemen soude konnen wenschen
In een korten stont doorsien?
Wat daer iemand kan behagen
Staet alleen in sinne-vlagen
Van de domme jonge lién.
10. Noyt en heeft 'er mensch met reden
Groote schoonheydt aengebden,
Overmits sy licht verging,
Sy en kan aen iemand geven
Dat een mensch doet vrolick leven,
't Is staegh maer het eygen ding.

11. Maer als iemand weet te spreken
Die heeft altijt soete streken,
Engestaeg een nieuwen schat,
Als hem maer en lust te quelen
Hoe kan het een mensch vervelen?
Men wort zijnes nimmer fat.
12. Dies soobid' ick, wijse Reden,
Geest een ander schoone leden,
Geest een ander duyfsent pont,
Dat is maer voor domme menschen,
Ick en wil niet anders wenschen
Als Alexis soeten mont.

D E M A N

met de Pijl in de taffe klaegt:

Stemme : *O nuict, jalouse nuict, &c.*

Gelijck een dorren boom ontrent de groene linden,
Staet met een kale stam in eenigh lustigh wout,
Soolact ick my (och arm!) hier by de jonckhey vinden,
En wensche nevens haer om wel te zijn getrou.
Ick sie dat ieder een met pijlen is doorschooten,
En is of in het oogh of in het oir getraeck;
Maer dat mijn herte quelt is elders uyt gesproten,
Ten is geen schoone maegt die my nu gaende maect.
'k En heb nu geen vermaeck in jocken, spelen, mallen,
En ick en weet niet wat, in jonge lieden lust;
Daer is een gulde schicht my in de ras gevallen,
Dat is. een heeten dorst, en dient te zijn gebluft.
Prijft vry het gout-geel hayr, o domme jonge lieden,
Prijft vry een geestigh oogh, een onbevleekte jeught,
Ick prijs het edel oot dat Princen kan gebieden,
Ick prijs een voile beurs, dat is mijn hooghste vreught.
Ick stae het u bekent mijn lief is sonder tanden,
En noch is 't dat mijn oogh aen haer zijn vreugde siet,
Want sy heeft louter gelt, en vette koren-landen,
Al rimpelt haer het vel, haer beurs en rimpelt niet.
Het gelt is wonder kruyt; het kan oock groote vlekken
Verschoonen door de kracht van sijn vermaerde glans,
Het kan een kale pleck, en grijsse koppen decken,
En 't is in mijn gesicht gelijck een roose-krans.
Maer ben ik niet een dwaes, dat ik gae rijckdom wenschē,
Ick, ick een dorren romp, een gantsch bou-vallig man,
Het is voor my nu tijt te scheyden uyt de menschen,
Wat hoef ick meerder lants als my bedecken kan,
O Reden geest behulp, en wilt den gelt-sucht toomen,
Want die en dient voor al in dit geraemte niet:
Bevrijt mijn grilligh breyn van dese dwase droomen,
En maect dat mijn gemoet zijn malle kueren siet.
Wat wil ick machtrigh goet of gelt te samen hopen?
Ick sie de bleecke doot, ick sie den langen nacht:
't Is dwaeshey vore een mensch om teergelt uyt relopen
Wanneer hy sijne reys ten eynde siet gebracht.

D E
J O N G E L I N G

met de Pijl in 't oogh singt:

Stemme : *Ionckvrou mijn hert, mijn ziel, mijn sin, &c.*

Gefellen hoort een droef geval,
Dat heden is geschiet,
Een stuck dat u behagen sal,
Al is 'er my verdriet.
Het is meest aller menschen aert
Te nemen haer vermaeck
Wanneerder iemand qualijck vaert,
Siet wat een vreemde faeck!

2. Ick fagh hier leſt een ſchoone maeght,
 Het puyckjen van de Stadt,
 Die heeft mijn ydel ooghe behaeght,
 En ſtracks was ick gevat.
 Het docht my dat een ſnelle ſchicht
 Als uyt den Hemel viel,
 En regel-recht door mijn geſicht
 My trof tot in de ziel.
3. Daer was ick wonder vreemt geſtelt,
 En in een droeven ſtaet,
 Mijn geeft was nimmer ongequelt,
 *k En wiſt my geen en raet.
 Nu heb ick 't aerdigh dier gevrijt,
 Doch 't is maer tijdt verquift;
 Want ſiet (ô wat een groote ſpijt!)
 Mijn aenſlaghe is gemiſt.
4. Ick quam op heden by haer ſtaen,
 Maer eer ick ſpraeck begon
 Soo hietſe my daer henen gaen,
 Soo leppigh alſe kon:
 Ick eyſchte voor de leſte reys,
 Een ſoentjen tot beſluyt;
 Maer ſy ontſeyde mijnen eyſch,
 Ick moeſt ten huſſen uyt.
5. Sal ick nu ſmelten in verdriet,
 En treuren jaren langh?
 Neen, mackers, dat en doen ick niet,
 Ick ſluyt 'et met gefangh.
 Ick hadde Godt wel eer gebeên;
 Soud' my niet dientigh zijn,
 Dat ick dan met een blauwe ſcheen,
 Mocht raken uyt de pijn.
6. Nu ben ick heden afgeſeyt,
 En vry niet ſonder ſmaet,
 Wel Godt die heeft 'et foo beleyt,
 En 't is tot mijnder baet.
 Dit ſtel ick in mijn ſinnen vaſt,
 En houd' het voor gewis,
 Een ander is my toegepaſt,
 Die my al nutter is.
7. Men ſiet dat noyt een bloempje ſluyt,
 Dat noyt een roos vergaet,
 Of daeren ſchiet een ander uyt,
 Die wel foo geeſligh ſtaet.
 Daer wort 'er menigh afgeſeyt,
 En 't is hem grooten druck;
 Maer foo hy 't al wel overleyt,
 Het dient hem tot geluck.
8. Ick weet een die het is geſchiet,
 En wat hem is ontmoet,
 Al kreegh hy ſchoon de vryſter niet,
 Het was hem wonder goet.
 Verſtaet eens hoe ſijn druck genas,
 (Hy heeft 'et my vertelt)
 Hy kreeg 'er een die beter was,
 En oock van meerder gelt.
9. Wel aen vergeet het ongeval,
 Mijn hert, en grijpt een moet;
 Wie weet wat ons gebeuren ſal,
 Na bitter komt het foet.
 Daer woont een vryſter hier ontrent
 Wou die my jonſtigh zijn,
 Sy is voor goet en ſchoon bekend,
 Ick ware buyten pijn.
10. Wel, peerele, dien ick heb gevrijt,
 Ick wensch u goeden dagh,

Ick blijf u dienaar t'aller tijt,
 Soo veel ick immer magh;
 *k En ſal niet laken uwe jeught,
 Al moet ick heenen gaen,
 Dat is een ſtuck dat niet en deught,
 Al wort het veel gedaen.

11. Nu bid ick u, ô ſchoone maeght,
 En ſeght geen vryer af,
 Of ſiet dat ghy u ſedigh draeght,
 Of immers niet te ſtraf.
 Een minnaer die zijn aſſcheyt krijght,
 Lijt vry geen kleyne pijn,
 En als een hert foo deerlijk hijght
 Wilt dan noyt vinnigh zijn.

12. Eylieve foo het meer geſchiet,
 Dat heden is gebeurt,
 En ſchel een droeven minnaer niet,
 Terwijl hy ſtaet en treurt:
 Want ſchoon hy niet verkrijgen kan
 Zijn luſt: en herten wensch,
 Wilt ghy hem niet voor uwen man,
 Noch acht hem voor een menſch.

K L A E G H - L I E D T

Van H A G A R, Abrahams Maeght.

Uyt het 16 en 21 Cap. Geneſis.

Stemme : Van den 115. Pſalm.

Ick ben benaut tot aen mijn droeve ziel,
 Ick ben ontſtelt in al mijn ganſche leden,
 En (na my dunckt) ick hebbe goede reden,
 Mits ick foo ras en foo ellendigh viel.

Ick was een bloem, een onbeſproken maeght,
 Ick was ſeer jonck in Abrams huys gekomen,
 Die heeft, eylaes! mijn beſte pant genomen,
 Dat my nu eerſt tot in het herte aert kneaght.

Had ick den man tot vuylen luſt geverght,
 Had ick ter ſmuyck ſijn bedde gaen beloeren,
 Had ick ſijn ooght tot my gefocht te voeren,
 Of hem miſchien door lichten aert geeterght;
 Soo waer ick weert te lijden deſe pijn,
 En van mijn heer en al ſijn huys-genooten
 Te zijn verjaeght, te werden uyt-geſtooten,
 En met een ban aldus geſtraft te zijn.

Maer 't is ſoo verr' dat ick ooit heb beſtaen
 Te zijn geneyght tot luſt en hoere-treken,
 Dat ick daer van met ſchrick ben afgeweken,
 En op geen man ooght heb willen ſlaen.

Maer, ſiet, mijn vrou, die ick ten hooghſten acht,
 Die heeft my ſelfs door kracht van lange reden,
 Die heeft my ſelfs om deſe daer gebeden,
 Die heeft my ſelfs tot haren man gebracht.

Indien mijn heer tot luſt my hadt verſocht,
 Ick had gewis ſijn voorſtel afgeſlagen,
 Ick had voorwaer van al mijn leven-dagen
 Mijn reyne jeught aen geenen man verkocht.

Maer doen een vrou, die ick ten dienſte ſtont,
 Dit vreemt bedrijf genoeghsaem quam gebieden,
 En dat mijn heer dit even liet geſchieden,
 Heb ick mijn jeught ten leſten hem gejonct.

Ick werd bevrucht, en kreegh een aerdigh kint,
 Ja kreegh een ſoon van wonder ſchoone leden,
 Dies was mijn heer te byſter wel te vreden,
 En ick van hem voor allen ſeer bemint.

Ick was hier na niet meer een ſlechte maeght,
 Die haer bemoeyt met ſchueren ofte waſſen,

'k En hoefde noit op iemants dienst te passen,
 Vermits het selfs mijn vrouwe soo behaght.
 Men had my lief om mijn gewenste vrucht,
 Ick moest het kint met eyge borsten foogen,
 Dat ging mijn staet al wederom verhoogen,
 Ick was ontlien, en over-al geducht.
 Daer was niet goets dat op de tafel quam,
 Of my wert s'tracx een deel daer van gefonden,
 Het gantsch gesin dat scheen te zijn verbonden ;
 Alleen te doen daer ick vermaeck in nam.
 Ick mocht voor al van niemant zijn gestoort,
 Op dat mijn sogh doch niet en sou verhitzen;
 Ick moest al staegh op sachte rosen sitten,
 En niemant sprack tot my een vinnigh woort.
 Het kint dat wiesch, en wert allenxen groot,
 Men gaf het toe bynaest in alle saken;
 Ten mocht het schier by niemant qualick maken,
 En siet het was de vrucht van mijnen schoot.
 My dacht ick mocht nu vry wat breeder gaen,
 Dies schoon mijn vrou mijn somtijts wou scholieren.
 Ick steld' het vast, 'k en hoefd' haer niet te vieren,
 'k En wou geen acht op haer bevelen slaen.
 Ick dacht, ick hadt mijn heer nu tot een vrient,
 Die sou mijn doen genoegh by haer verschoonen,
 Ja boven dat wel rijckelick beloonen,
 Want (soo my docht) ick hadde 't al verdient.
 Ick wert te s'er door al het groot gemack,
 Oock was mijn kint gantsch dertel op gewassen,
 Dies woud' ick naeu op eenigh mensche passen,
 Ach weeld' eylaes! ghy zijt een lastigh pack.
 Nu't is gebeurt dat Sara wert verhoogt,
 En dat uyt kracht van Godes milden segen,
 Sy heeft een soon tot hare vrucht gekregen,
 Oock doen in haer de moeder was verdroogt;
 Daer juygt het huys, en maectt een bly geber,
 „Als meerder glans komt aen den hemel schijnen,
 „Dan moet terstont het minder licht verdwijnen,
 Ach dit wert ick van stonden aen gewaer.
 Mijn kint nam af, hoe meer dat Isaac wies,
 Een yder socht met hem voortaan te spelen,
 Dit is my spijt, en doet mijn herte quelen,
 Vermits ick sagh voor my een groot verlies:
 Maer Ismael gantsch weeligh opgevoed,
 En niet gewoon voor eenigh kint te wijcken,
 En liet niet af sijn broeder door te strijcken,
 En queld' hem staegh, gelijk de jonckheyt doet.
 Mijn vrou wert gram, en gaet met rijp beleyt
 Aen haren man den gantschen handel klagen,
 Sy wil van my geen smaetheyt langer dragen,
 Ja drijft, dat ons het huys moet zijn ontfeyt.
 Maer noit en quam in mijn verdwaelden sin,
 Dat Abraham van my sou konnen scheidjen,
 En mijnen soon uyt sijnen huys leyden,
 En evenwel hy deed' et niet te min.
 O nachtegael die op de peuluw sit
 Ghy kond voorwaer te wonderkrachtigh singen!
 Ghy kond den geest van groote mannen dwingen,
 En treft alsoo u voorgenomen wit.
 Het was gantsch vroegh, de gulde sonne rees;
 Ey siet! mijn heer quam in mijn kamer treden,
 En ick besloot, uyt sijn gestrengde reden,
 Dat hy ons bey een open deure wees.
 'k En wil geen twist ontrent mijn echte bedt,
 Om uwent wil, na desen langer drijven,
 Ick ben (seydt hy) vermoeyt te hoorcn kijven;
 Maectt u van hier, en leyt u sone met.

Hy gaf my broot en water, sonder meer,
 Dat was, eylaes! mijn voor-raet om te reysen,
 Kan ick hier op oit sonder tranen peysen?
 O klēynen loon van soo een grooten heer!
 Daer stont ick doen gelijk als buyten ract,
 Ick wou het stuck voor mijnen heer verschoonen,
 Maer siet! mijn vrou die quam haer oock vertoonen,
 En, na my docht, vry met een sel gelaet.
 Wat sou ick doen? ick gaf een diepen sucht,
 En oock mijn kint began hierom te wenen,
 Maer wie ick sagh, die schenen harde steenen,
 Al wat ick sey, men sloegh het in de lucht.
 Och! mocht ick nu eens klagen na den eys,
 Ick hadde vry mijn heere wat te seggen,
 Ick hadde vry op Sara wat te leggen,
 Maer neen ('t is best) ick toome mijn gepeys.
 Bedroeft die ziel, en maectt u daer niet vast,
 Laet ons veel eer in onsen boesem delven,
 „Geen mensch en lijst als door sijn eygen selven,
 Hebt dan gedult, en draegt u eygen lait.
 Gaer klimt eensaf, en daelt in u gemoet,
 Ghy sult haest sien den gront van uwen plagen,
 Ghy hebt, eylaes! geen weelde konnen dragen,
 Ghy hebt u kint te dertel op-gevoedt:
 Ghy waert te trots, en seld' u boven al,
 En hebt veracht al die u eerst geleken,
 Het scheen ghy waert by niemant oyt te spreken,
 Siet dus soo komt den hooghmoet voor den val.
 Ghy naemt vermaeck ontrent een echten man,
 Daer ghy veel eer u heere moest verspreken,
 Maer neen, ghy zijt uyt uwen plicht geweken,
 En smaectt daer nu de wrange vruchten van.
 „Schoon yemant dient, en dat hy by geval
 „Door heer of vrou verlockt wert tot de fonden,
 „Hy is daer toe in geenen deel verbonden,
 „Gods eerste wet die bint hem boven al.
 Noch heb' het stuck niet, als het dient gevat,
 Als ghy soo breeet gaet in u herte klagen,
 Dat ghy als niet van Abram hebt gedragen,
 Daer ghy nochtans geniet een grooten schat.
 Des Heeren vrees hebt ghy van hem geleert,
 Dat is voor al een wonder rijcken segen,
 En seker heyl, een licht op uwe wegen,
 Siet datje daer u hert niet af en keert.
 Wel aen, ó God, aensiet mijn droeve ziel,
 Want in een geest bedruckt en recht verlagen,
 Heeft uwe Geest een wonder groot behagen,
 Schoon die wel eer in grove fonden viel.
 Ghy zijt mijn troost, mijn hoop, en gantsche kracht,
 Verloft mijn doch uyt dit ellendigh wesen,
 En wilt uyt gunst mijn droeve ziel genesen,
 Ghy zijt alleen van wien ick zegen wacht.

K L A E G H - L I E D T van D I N A ,

Dochter van den Ertz-vader Jacob.

Op de Stemme:

C'est un amant, ouvre la porte.

I N dien oyt maecht haer droeve klachten
 Vermocht te brengen aen den dagh,
 Ick ben het die geheele nachten,
 Ick ben een maecht die klagen magh.
 Ick was een bloemje vers ontloken,
 Ick was een roosje noyt gepluckt,
 Van vrijen was my noyt gesproken;
 Door liefd' en was ick noyt verruckt.

Ick ginck de dochters van den lande ,
 Ick ginck besien een vreemde stad ,
 Ey siet ! daer bleef mijn eer te pande ,
 Eer 't yemant wist was ick gevat .
 De jonge Prins in min ontfeken ,
 Die quam aen my sijn gunste bién ,
 Ick onbewuft in hoofsche trekken ,
 Gingh met hem, om her hof te sien .
 De maeghden, die ontrent my waren ,
 Die gafmen vast een foeten praet ,
 Ach ! sy noch in haer domme jaren ,
 En sien niet watter ommegeat .
 Ick wert in stilheydt wegh genomen ,
 En ick en weet niet waer geruickt ,
 En eer ick weder mochte komen ,
 Soo was mijn bloemj' eylaes ! gepluickt .
 Ick was bedroeft in al de sinnen ,
 Maer hy boot my sijn rechter-hant ,
 En swoer, hy sou my eeuwigh minnen ;
 Hy sou mijn eeuwigh zijn verpant .
 Dies om mijn droefheydt af te weeren ,
 Sont strack sijn vader uyt de stad ,
 En liet in echte mijn begeeren ,
 En biet ons eer, en groote schat .
 O broeders vol onwijse kueren ,
 Die niet als bloet en vracck en dorst ,
 Ghy doet de stad den doot besueren ,
 En in de stad den jongen vorst .
 Daer leyt de vader doot geslagen ,
 Daer leyt de sone nevens hem ,
 Daer hoortmen duysent vrouwen klagen ,
 Maer boven al mijn droeve stem .
 Wat gingh u aen, ó rouwe gasten ,
 Te komen tot soo wreeden vont ,
 En soo geweligh aen te tasten
 Die my alleen vereeren kont .
 Ick waere nu als Koninginne
 Gekroont, in Sichems hooge sael ,
 Ick leefde nu in echte minne ,
 Maer ghy verbrot het al-te-mael .
 Nu moet ick al mijn leven treuren ,
 Gelijk een Tortel-duysen plagh ;
 Geen Prins, geen man, sal my gebeuren :
 Uch waer dit nu mijn lesten dagh !
 O bloedigh sweert van wreede menschen ,
 Waerom doch hebje mijn gespaert ?
 Ach nu en heb ick niet te wenschen ,
 Als in de doot te zijn gepaert .
 Nu vrysters wilt dees les onthouwen ,
 En weest geleert door mijne pijn ,
 Quae beenen, ende goede vrouwen
 En moeten niet uyt-huyfigh zijn .

K L A E G H - L I E D T

Van THAMAR, Koninklijke Dochter, als sy van Ammon tegen haren danck onteert was.

Stemme : *Les mariniere n'adorent qu'un beau jour .
 Siet het 23 capittel van 'e 12. boeck Samuels.*

O Klare son die met u schoon gesicht
 Komt uyt de lucht hier opter aerden dalen ,
 Bedeckt voortaan, bedeckt u suyver licht ,
 En brengt een wolck op u vergulde stralen .
 Beschijnt doch niet met uwen reynen glans
 Dat mijne jeugt is heden overkomen ,
 Mijn eer, mijn lof, mijn schoone maegde-krans ,
 Mijn roem, mijn bloem, is al-te-mael genomen .

O slimme gast vermomt met loofen schijn ,
 O boofse tong geslepen om te liegen ,
 O borst vol list en vol beveynide pijn ,
 O valsche mont wien souje niet bedriegen !
 Ghy laeght te bedt schier doot gelijk het schein ,
 Geen kruyt of dranck en kond' u pijn genesen ,
 Den Koning dacht dat u de ziel verdween ,
 En gaf my last tot uwen dienft te wesen .
 Mijn vader wou dat ick in u gesicht
 Met eygen hant u foudespijse koken :
 Ick sloegh mijn oogh op mijn bescheyde plicht ,
 En deé gelijk mijn vader hadt gesproken .
 Ick die daer was een Koninghlicke maeght ,
 Ginck als een kock u spijse toebereyden :
 En midts het al den Koningh wel behaeght ,
 Soo liet ick my in uwe kamer leyden .
 Maer als ick quam en bracht u mijn gerecht ,
 Deed ghy u volck van stonden aen vertrecken ,
 Ick sonder ergh, en uytmaten slecht ,
 Sagh noch al niet waer heen dit wilde strecken .
 Maer als ick quam tot aen u ledekant ,
 En dat ick sagh ghy hadt geen lust om eten ,
 Maer spracckt alleen van uwen geylen brant ;
 Doen heb ick eerst van u bedroch geweten .
 O slimme tongh hoe hebje doen gevleyt ,
 Om my te doen 'k en weet niet wat gelooven :
 O loofse mont wat hebje niet gefeyt ,
 Om met gemack mijn eer te mogen rooven .
 Maer ick verschrickt van soo een vuyl bejagh ,
 Sey wat ick kon, om wech te mogen raken :
 Maer schoon ick deé al wat ick immer mach ,
 Ghy quam 't met kracht mijn teere schoot genaken .
 Maer dat noyt maeght haer leven is geschiet ,
 Strax naer het werck soo kreegje quade luyden ,
 Een van u volck die quam op u gebiedt ,
 En dede my u bedt en kamer ruymen .
 Den slimmen guyt die greep mijn bonten rock ,
 En schein het kleet naer hem te willen trekken :
 Hy beet my roe, en al in schamper jock ,
 Yet dat ick noyt mijn leven sal ontdecken .
 Ick gantsch ontfelt door noch een slimmer quaet ,
 Gingh 't maegde-kleet aen hondert stucken scheuren .
 Om dat voortaan dat suyverlick gewaet ,
 My nu onteert niet meer en mach gebeuren .
 Al is mijn hoofd tot soeten reuck gewent ,
 Ick heb mijn hayr gestroyt met stof en asfen :
 Geen rieckend' steen en isser meer ontrent ,
 My kan geen reuck of ciersel langer passen .
 Daergae ick heen tot spot van alle man ,
 Daer hoortmen 't hof van al den handel spreken ,
 Daer lijdt mijn ziel meer alsse lijden kan ,
 Daer schijnt mijn hert van druck te moeten breken .
 O Koninghs soon, wat hebje nu gedaen ,
 Ghy maect van 't hof een pool van alle schande ,
 De Koningh selfs die wort u roffiaen ,
 En ghy een boef de slimste van den lande .
 'k En weet geen mont die u niet vloecken sal ,
 Waer oyt de faem van mijn verdriet sal komen ;
 Ghy hebt een maeght, een duyve sonder gal ,
 Haer beste pant, haer luyster afenomen .
 Och waer het quaet geschiet door mijne schult ,
 En ick onteert door fotte minne-vlagen ,
 Ick sou dit leet verfetten met gedult ,
 En nemen 't op gelijk verdiende plagen .
 Maer als een mensch onschuldigh straffe lijt ,
 Dat gaet hem in oock boven alle smerten :

Wat my belangt, ô mægden wieje zijt,
 Ick ging hier in met onbevleeker herten.
 Ick dacht te gaen ontrent een siecken mensch,
 En dar uyt last des Koninck mijnen vader;
 Maer al dit ging nae uwen herten wensch,
 En siet ghy wert een boef, en een verrader.
 Maer onse God, die in den Hemel sit:
 Wiens suty ver oogh geen vuyl en kan verdragen,
 Die sal u hert, in vuyl en brant verhit,
 Te sijner tijt, in volle maten plagen.
 Ghy sult my sien in uwen hooghsten noot,
 En dan eerst recht u vuyle daet bepeyfen,
 Als u de ziel verwonnen van de doot,
 Met angst en schrick sal in het duyfter reysen.
 Noch segh ick dit tot uwe snoode daet,
 Terwijl ick moet in staege tranen sterven,
 Ghy sult gewis, hoe dat het immer gaet,
 Ghy sult van God geen drooge doot verwerven.
 Gelijck mijn oogh als gantsche beeken stort,
 Soo sal u bloet oock eens daer henen vlieten.
 O vuyle lust! u vreught is byster kort,
 Maer naer u volgt een al te lang verdrieten.
 Nu, Heer, ghy weet 'k en had geen dertel bloet,
 'k En liet noyt lust mijn eerbaer hert genaken;
 Vermits ick hier geduerigh treuren moet,
 Wilt my hier na voor eeuwich vrolick maken.

K L A C H T E

van

A B I S A G H van S U N E M,

*Op de doot van Adonia, 's Konincks Davids Sone.*Stemme: *O faux amant! o langue menteuse!*

O Lijfthof! ô winckel van gebreken!
 O hooge school van alle slimme streken!
 O poel van ongeluck!
 Och waer ick noch gelijck ick eertijts plach,
 Doen ick mijn jeugt in hare vrytheyt fagh;
 Soo waer ick buyten druck.
 Ick was een maeght in silihey op-getogen,
 Ick had de tucht uyt 's moeders borst gefogen,
 Ick had een reyne jeugt:
 Mijn vaderlant dat was eene kleyne stad,
 Die niet veel naems, maer weynigh luyfter had,
 Maer effer soete vreught.
 Ick leefde daer by heusche jonge lieden,
 Die my haer gunst en trouwe quamen bieden,
 En dat in ware daet,
 Daer was alree een geestigh jongelingh
 Aen wien mijn ziel met volle sinnen hingh,
 En al met vrienden raet.
 Maer siet mijn glans, mijn jeugt, mijn frisse leden,
 By al het volck als wond'ren aengebeden,
 Sijn oorfaeck onser pijn.
 Och had ick noyt in schoonhey uyt-gemuyt!
 Ick ware nu, ick waer een lieve bruyt,
 En wat ick wensch te zijn.
 Maer hoort doch eens wat dat 'er kan gebeuren,
 Hoort wat mijn vrient te voren dede treuren,
 En wat hy noch beklaght:
 Israëls vorst nu out en wonder swack,
 Nu slechts alleen negenen tot gemack,
 Die socht een jonge maeght;
 Niet die hem mocht omhelsen in haer armen,
 Maer die hem slechts de voeten mocht verwarmen

Wanneer de nacht genaect.
 Dit wert terstont gemelt aen alle kant:
 Dies zijnder strax door al het gantsche lant
 Veel boden uyt gemaect.
 Men socht in ernst in vleecken en in steden
 De soetste mont, de best gemaecte leden,
 Die eenigh mensch geniet;
 Maer ick en had mijn leven noyt gedacht
 Dat in het spel ick stont te zijn gebracht,
 'k En had dien hooghmoet niet.
 Maer even-wel ick wert 'er toe-gekoren;
 Dies heeft mijn vrient sijn beste pant verloren,
 En ick mijn tweede ziel.
 Ick wert in haest den Koningh toegebracht,
 Daer vont ick niet als tot u hooffschen pracht,
 En niet dat my beviel.
 Ick kreeg ('t is waer) gout, peerels, schoone ringen,
 En volle wensch van alle moye dingen:
 Ick woonde in 's Konincks sael;
 Maer siet den vrint dien ick van herte min,
 En die my kleeft tot aen mijn diepste sin,
 Die mis ick al-te-mael.
 Wat kan nu gout of schoone peerels geven,
 Nadien ick moet aldus geduerigh leven,
 Een leven sonder lust?
 Ick ben een slaef oock midden in de pracht,
 Ick ben een slaef oock midden in der nacht,
 Ick leve sonder rust.
 Als ick somwijl my wil tot slapen setten,
 Des Konincks dienst die komt 'er my beletten;
 Dies sijd' ick staege pijn.
 Ick vind in 't bed een out en quelligh man,
 Die geen vermaeck of sprake lijden kan,
 Hoe kan ick vrolick zijn?
 'k En ben niet geyl, 'k en sal 't oock nimmer wesen,
 Maer dus te zijn en heb ick noyt gepresen,
 Noch oock mijn gantsch geslacht.
 Een aerdigh kint de vrucht van mijne jeught,
 Mijns vaders wensch en mijnes moeders vreught,
 Dat wort van my verwacht.
 Maer siet de Vorst verlaet dit droevigh leven;
 Dies ben ick weew', en effer maeght gebleven;
 Daer sit ick in den rou:
 Maer siet een fray, een jongh, een moedigh Vorst
 Die toont dat hy na mijne schoonheydt dorst,
 En biet my sijne trou.
 Dit heeft mijn leet ten vollen wech-genomen:
 Ick docht ick was tot mijne wensch gekomen:
 Maer wat een vreemde slagh!
 Ach doen de Prins dit houwelick versoecht,
 Hy wordt gedoot en om den hals gebrocht,
 En al op eenen dagh.
 Maer hoort doch wie dit onheyl heeft bedreven:
 Sijn broeder selfs die bracht hem om het leven,
 O sellen overmoet!
 Hy die het Rijk sijn broeder onder nam,
 Is al te licht op sijnen broeder gram,
 En stort het edel bloet.
 O Son, ô Maen, u roep ick tot getuygen,
 Kan dat een mensch uyt vrouwen borsten suygen,
 En mach het soo bestaen?
 O hooghste God die alle dingen siet,
 En Princen selfs hebt onder u gebiet,
 Siet dese rancken aen.
 De jonge Vorst met wien ick stont te paren,
 Was 's Konincks soon, en dat van ouder jaren

Als iemand van het bloet:

Sijn moeder was een uitgelesen vrou,
En heeft geleest in onbevleekte trou,
En met een reyn gemoet.

Maer die het Rijk nu tot sich heeft genomen,
Ey segh een reys van waer is die gekomen?

En let op sijn bedrogh,
Sijn moeder was een overpelig wijf,
Eerst maer gebruyckt tot enkel tijt-verdrijf;
Het ander swijgh ick noch.

Hy maer een kint die heeft hem laten kroonen,
En komt alree sijn harde sinnen toonen
Met dese wreede daet.

Is 't niet genoegh dat hy het Rijk besit,
En doet hy noch sijn eygen broeder di?
Siet waer dit henen gaet!

Is Godt op my of mijnen vriend verbolgen,
En moet het Rijk een jonger sone volgen,
Wel laet 'et soo geschiën;

Maer laet een Prins ten minsten dit gesagh,
Dat hy voor hem een vrouwe kiesen mach,
Dat hy mach vreughde sien.

Doch 't is te laet hier over meer te klagen;
Ick moet het pack geduldigh leeren dragen
Dat my is op geleyt.

Maer evenwel in druck en tegenspoet,
Soo doet 'et noch aen droeve sinnen goet
Wanneer het ooghe schreyt.

Ick ben nu weew' van twee verscheyde vorsten,
En daer en soogh noyt kint aen mijne borsten,
Siet wat een ongeluck!

Maer dat my geeft den alderwaersten slagh,
Is dat ick noyt mijn leven trouwen mach:
Wat dat 'een schellem-stuck.

Dit seyt de Prins, en even alle menschen,
Dit is het hof om staet of voordeel wenschen,
Dit roept men door het lant.

Wie na my staet die tast al nae de kroon:
Dies is de doot voor hem een seker loon.
Siet daer mijn droeve stant!

Ach niet een mensch en dient voor my te spreken,
Die niet en wil sich in perijckel steecken
Van haest te zijn gedoot!

Want soo het slechts een hooffchen lincker siet,
Dat eenigh mensch my gunst of eere biet,
Die is in hooge noot.

Wel ick die was een van de schoonste maeghden
Die oyt een man door soet gelaet behaeghden,
En mach noyt moeder zijn;

Geen aerdigh kint tot aen de bleecke doot,
En salder oyt vercierien mijnen schoot,
O druck, ó sware pijn!

Nu hoort een woort, ó dochters uyt de steden,
Leeft even daer met u beroep te vreden,
Dat is u Koninghrijck,

Wilt ghy met lust verslijjen uwen tijt,
Blijft in de staet gelijk ghy heden zijt,
En paert met uws gelijk.

In hooffsche pracht, in kostelijke steenen,
En is geest lufft gelijk de lieden meenen;
Maer niet als enkel schijn,

Ghy, zydy wijs, verciert u frisse jeught
Met eerbaer root, en met de ware deught;
Dat moet u ciersel zijn.

K L A C H T E

van de dochter Jephthe.

Stemme: *Qu'on ce sacheux point d'honneur.*

HOe wispeltuerigh is het rat
Van alle dingen hier beneden;
Daer komt in haest men weet niet wat,
Dat maect een vrolick hert 'onvreden,
Ach! 't hooghste luck, Wort enkel druck:
Oock eerder iemand weet de reden.

2. Schoon dat men somtijts is verheught,
Het zijn alleen maer korte posen:
De pijn is dichte by de vreught,
De prickels by de sachte rofen,
Ach! wat nu bloeyt, En lustigh groeyt,
Is licht op eenen nacht vervrosen.

3. Dit mach ick seggen droeve maeght
Dit mach ick heden wel betreuren;
Want daer een yder over klaeght
Dat heb ick heden sien gebeuren,
Ach! eer, en vreught, En lust, en jeught,
En zijn maer roock, en slechte leuren.

4. Het gantsche rijk dat was verblijt
Om dat de vyant was geslagen,
En ick vont op dien eygen tijt
Hier in het meeste wel-behagen;
Mijns vaders handt, Had aen het landt
Dien grooten zegen op gedragen.

5. Al wat de naem van maeghden droegh
Dat wou terfont ontrent my wesen,
En wie zijn ooghe maer op my sloegh
Die heeft mijn hoogh geluck gepresen,
Dies isser sanck, Met lof en danck
Door al de steden opgeresen.

6. Maer doen ick by mijn vader quam,
En hem omhelsde met verlangen,
Het eerste dat ick daer vernam
Sijn tranen op sijn droeve wangen;
Hy scheurt sijn kleet, Met herten-leet.
En staet als van de doot bevangen.

7. Daer is mijn gantsche vreught gestoort,
Ick stont onseker wat te maken,
Eylaes! ick hoor een selfaem woort,
Dat my de ziele quam te raken:

My wort gefeyt, Met kort bescheyt,
Ghy sult de doot haest moeten smaken;
8. U vader alshy toogh in 't velt,
En sagh des vyants groote machten,
Heeft als een kloeck en moedigh helt
Aldus gefeyt in sijn gedachten:

Wat my ontmoet, En eerst begroet,
Dat sal ick God ten offer slachten.

9. En liet ghy waert het eenigh kint
Die eerst van al hem quam te spreken;
Dies is hy nu gantsch ongesint,

En in den druck geheel besweten,
Maer 't is te laet, O droeve daet!
Soo hooghen woort is niet te breken.

10. Wel moet ick dan, ellendigh mensch!
In mijne teere jaren sterven?
En sal mijn moeder haren wensch,
Mijn soeten trou-dagh, moeten derven?

O quade slagh, En droeve dagh!
Sal niemant vreught van my verwerven?
11. Wat baet my nu dees schoonen kans?

Wat is voor my dien grooten fegen?

Wat is eylaes mijns vaders glans

Als tot den hemel op gestegen?

Het echte bedt, Wort my belet,

En my in maer een graf vrekren.

12. Wat gingh, eylaes! mijn vader aen,

Den Heer ten offer op te dragen

Die eerst hem sou te moete gaen?

Ach! dat was al te vreemt om wagen,

Dat was voorwaer, Een groot gevaer,

Dat ick voor eeuwig moet beklagen.

13. Dacht hy niet dat sijn eenigh kint

Hem eerst geluck sou komen bieden;

En dat ick snelder als de wint

Sou by hem zijn voor al de lieden;

Siet hoe de man, Oock feylen kan,

En wat een mensche kan geschieden.

14. Wie heeft zijn leven oit verstaen,

Dat aen dat reyn en eeuwig Wesen

Een maeghden-offer is gedaen?

Voorwaer noit mensch heeft dat gelezen.

God is te goet, Geen menschen bloet

Is by den Heere oit gepresen.

15. Een nedrigh hert, een reynen geest,

Dat zijn al beter offeranden,

Als eenigh mensch, of eenigh beest,

Die immer op een autaar branden.

De groote Godt, Lieft sijn gebodt,

Hy eyft die niet van menschen handen.

16. Maer waerom segh ick dit en dat,

En wil mijn vader schuldigh maken?

'k En heb het stuck niet wel gevat,

En 't zijn voor my te groote faken,

't Is Godes werck, Na dat ick merck,

Die heeft ons hooghmoet willen staken.

17. Mijn moeder is nochtans gestoort,

Daer zijnder die hier onder stoken;

Sy noemt dit stuck een wreede moort,

En heeft hier op wel hart gesproken:

Maer 't harde woort, Gaet efter voort,

't En kan by niemant zijn gebroken.

18. Ach! 't is voor my een hart gelagh

Dat ick mijn ouders hoore kijven:

Dies roep ick wat ick roepen magh,

Ey moeder laet u schelden blijven;

Ick ben bereyt, Te zijn geleyt

Daer my het lichaem sal verstijven.

19. Ach! laet doch af van dit geschil,

Ick gae my tot de doot bereyden,

Ick sie het is des Heeren wil,

Dat ick sal uyt de werelt scheidyn.

Ghy dan ó Godt, Mijn eeuwig lot,

Wilt my in uwe ruste leyden.

20. Maer 't is genoegh van dit geklagh,

Vaert wel voor eeuwig mijn gespelen;

Ghy sult op mijnen bruylofts-dagh

Geen soet gedicht, geen deuntje quelen.

Wilt voor die vreught, Mijn teere jeught

Aen God met u gebedt bevelen.

K L A E G H - L I E D T

S U S A N N A,

Als sy van de boeven beschuldigh werd van overspel.

Stemme: Ha! que le ciel est contraire à ma vie.

A Enhoort, ó God, enhoort mijn droeve klachten;
Aenhoort mijn stem en siet mijn tranen aen;

Ghy kent alleen mijn hert en mijn gedachten;

En wat ick oit voor desen heb gedaen.

'k En was niet geyl oock in mijn eerste jeught,

Maer heb my staegh ge-eygent aen de deught,

Die was mijn hooghste vreught.

Maer even-wel soo ben ick hier gevangen,

En word, eylaes! van overspel beticht:

Ick stae en sucht met tranen op de wangen,

Ick word' beschimpt van menigh dertel wicht,

Ick word' in smaet den Rechter voorgestelt;

En of schoon my geen schuldigh hert en quelt,

Het vonnis is gevelt.

Ó goet gemoet, wat zijt ghy voor een zegen

Wanneer de mensch in swarigheyt geraeckt!

Ghy zijt voorwaer een licht op onse wegen,

Dat in den druck de sinnen vrolic maeckt;

Dus schoon ick stae besoot als buyten eer,

En dat men roept daer is geen hope meer,

Noch hoop ick op den Heer.

Nu, weerde vrient, die God my heeft gegeven,

En die ick acht en voor mijn hoeder ken,

Slaet vry een oogh op al mijn vorigh leven;

Ghy sult 't sien dat ick onschuldigh ben.

Als ghy my naemt had ick een suyver lijf,

En doen ter tijt wert ick een eerbaer wijf,

En soo is 't dat ick blijf.

Ick sie het klaer ghy houdt my voor onschuldigh,

En smelt van druck in dit mijn ongeval:

Maer even-welen weest niet onverduldigh,

Denckt dat het God ten lesten rechten sal;

Want als lucht, zee, en aerde sal vergaen,

Dan sal ick reyn, en helder als de maen,

Voor mijnen Rechter staen.

Dan sal mijn trou aen al de werelt blijcken,

Tot mijner eer, en schande van den nijt:

Dan sal de smaet en al de sporters wijcken;

De Waerheyt is een dochter van de Tijt:

Dan sult ghy sien aen mijn vermeude ziel

Hoe dat ick my eens in de werelt hiel,

En noyt in schand' en viel.

Eerweerde man ick wil u God bevelen,

En aen u gunst ons soet en eenigh kint,

God heeft ons dat te famen laten telen;

Ick bid u, vrient, dat ghy het doch bemint:

Het is voorwaer het is u eygen zaet,

Het is een vrucht die onsen echten staet

Aen u te pande laet.

Nu God mijn heyl, al moet ick heden sterven,

Ick ben getroost van mijnen lesten dagh:

Laet my alleen maer dese gunst verwerven,

Dat na mijn doot mijn onschuld blijcken magh.

Ick (schoon alree verwesen by het hof,

Of wel mijn bloet sal vlieten in het stof)

Wil melden uwen lof.

D A N C K - L I E D T

van S U S A N N A

na hare verlossinge.

Stemme: *Faisons la clarté du soleil.*

OP, op mijn ziel, danckt uwen Godt,

Die ons als nu bevrijt

Van schand en schamper spot,

De loose boeven tot een spijt;

Ghy mijn hert, vry van smert,

Looft hem t'aller tijt.

Ick was verwesen van den Raet,
 En daer was steen geleyt;
 Met hoopen op de straet,
 Die my tot straffe wert bereyt:
 Maer den nijt 't zijner spijt
 Is sijn eyfch ontfeyt.
 Godt leyt den mensch als aen het graf,
 En geeft hem aen de doot;
 Maer laet van plagen af,
 En treckt hem weder uyt den noot.
 Hooghste Godt, ò mijn lot,
 U genaet 'is groot.
 Het liegen is een vuyle daet,
 Die naer een korten stont
 Haer eygen heer verract,
 En even met een open mont
 Tegen danck als uyt dwanck
 Miel sijn loofen vont.
 Hierom soo wil ick t'aller tijt
 Op Godt mijn ooghen slaen.
 Al word ick schoon benijt
 Het sal my noch eens beter gaen.
 Wie den Heer hout in een,
 Sal voor ewigh staen.

A E N - S P R A K E

van J O A C H I M,

*De man van Susanna, als hy de selve van de doot verloft weder ontfinc,
 Stemme: Licht van mijn ziele, ster van den hemel.*

Luft van mijn herte, vreught mijner sinnen,
 Godt heelt mijn smerten, en mijn vicrigh minnen;
 Engaf nieuwe vreught,
 Tot lust en trooft van mijn bedroefde jeught.
 Och fuyver bloempje eer van de vrouwen,
 Ick magh u weder als de mijn aenschouwen;
 Want als uyt het graf
 Is 't dat my Godt uyt gunst u weder gaf.
 Hem wil ick dienen gantsche dagen,
 Een danckbaer herte sal den Heer behagen.
 Wech benaude pijn,
 Ick wil met vreught sijn dienaer ewigh zijn.

K L A E G - L I E D T

Van de

DOCHTER HERODIAS,

*Op de gelegensheydt doen sy van hare moeder was versoekt
 van den Konink Herodes te eysen het hooft
 van Iohannes den Dooper.*

Stemme: O nuict, jalouze nuict, &c.

Wat gaet mijn moeder aē, wat mag haer doch bewege
 Dat sy my heden riet tot soo een wreede daet?
 Ick ben tot soeten aert en niet tot bloet genegen,
 Mijn teere ziel verstrickt van haren sellen raet.
 Ick quam tot haer gegaen met groote vreught bevangen,
 En hoopte boven dien noch meerder herten-Just;
 Maer strax, na haer gesprek, so kreeg ick bleke wangen.
 En wert tot in de ziel bedroeft en ongerust.
 Ick had om bly te zijn voor eerst wel groote reden,
 Ick kreeg des Konings gunst op sijn geboorten-dagh;
 Ick quam met mijn gevolg ontrent den Vorst getreden,
 Ick wensch' hem veel geluck, so geestigh als ick magh.
 Ick had een nieuwen dans niet wonder schone sprongen
 Doen leeren aen het volck dat my ten dienste staet:

Nu waren wy verspreyt, dan weder ingedrongen,
 En al met goet beleyt en geestigh op de maet.
 En t'elcken als de rey den Prince quam te naken,
 Soo wert hy op sijn hoofs van al ons heyr gegraet;
 Een ieder moest een spronck als hem ter eere maen,
 En dit gingh na de konst, en uytermaten soet.
 Maer ick, die leyfster was van al de jonge bende,
 Wist noch een hoofschē trek die niemant anders kon,
 Hier door (mits ick den Vorst en al sijn wesen kende)
 Was 't dat ick sijn gemoet en volle gunst won.
 Hy, door het spel verheugt, heeft eerst het geestigh wesen
 Van al den maeghden-rey verheven in 't gemeen;
 Maer heeft niet voller mont mijn frische jeugt gepresen,
 En gaf van al het werck aen my den prijs alleen.
 De Vorst in dese luyt als buyten hem getogen,
 Sprack my in blyfchap aen: Ik dank u, so hoone maegt,
 Uw heus en soet gelaet dat heeft mijn hart bewogen,
 Komt eyscht van mijner hant al wat u ziel behaeght.
 Het fal u niet ontgaen wat ghy oock kom te wenschen,
 Alwaer het schoon de helft van dit geweldigh rijk:
 Ghy zijt nu boven reyck van alle slechte menschen,
 Ghy zijt (indienje wilt) den grootsten Vorst gelijk.
 En op dat ick sijn gunst in vryheyt sou begeeren,
 So hoord 'ik noch een woort, daer nam ik kennis van,
 Hy gingh voor al het volck met dieren eede sweeren,
 Dat hy my geven fal al wat ick wenschen kan:
 Ick danckt' hem, wat ik mocht, ik boog my totter eerden
 Ick noemde dit geval voor my een hoogh geluck,
 Ick sey dat ick sijn gunst bereyt was aen te veerden,
 Maer dat ick dencken moest op so een wichtigh stuck,
 „De miltheyt van een Prins dient spoedig aen genomen,
 „Dient op te zijn gevat soo haelt als die verschijnt,
 „Dewijl die in 't gemeen plagh schierlijck op te komen,
 „En dickwils wederom, gelijk een roock, verdwijnt.
 Ick na mijn moeder toe, daer gingh ick openbaer
 Wat dat'er is geschiet, en hoe de sake staet,
 En wat my van den Vorst is heden wedervaren,
 En op het gantsche werck verfocht ick haren raet.
 Ick sagh haer groot vermaeck uyt dese tijding rapen,
 My docht so schoonen kans wert nau by haer geloof,
 Sy seyde lijkewel, Hier dient niet op geslapen,
 Eylt, eylt voor alle dingh, eyt Jan de Doopers hooft,
 Laet u van stonden aen dat in een schotel leggen,
 En brengt dien vijfen kop hier veerdig aen den dagh,
 En laet u desen eyfch by niemant oyt ontfeffen,
 „k En weet geen liever saeck, die my gebeuren magh.
 Wel, moeder! desen raet is buyten mijn verwachten,
 Sal ick; een teere maegt, gaen eyssen menschen bloet?
 Sal ick een heyligh man na lijf en leven trachten,
 Aen wien meest al het volck soo grooten eere doet?
 Ach! 't fal ons sellen haet by alle menschen baren,
 Indien soo grooten man om onsent wille sterft,
 't Is nutter (soo my dunckt) dit hooft te laten varen
 En dat mijn soete jeught' een beter deel verwerft.
 Laet my te deser uyr gaen eyfchen van den Koningh
 Of peerels, vorsten-dragt, of gout, of diamant,
 Of wel een machtigh slot, een ridderlicke woningh,
 En noch een groote streeck van vet en aerdigh lant.
 Of, (is dat niet genoegh) soo laet my dan begeeren
 Een graeffchap hier ontrent, het beste dat men vint,
 Daer op ick na den eyfch sou rustigh mogen teeren,
 En leven in het hof, gelijk een Konings kind:
 Of, dat noch beter is (waerom niet klaer gesproken
 Hier, daer ick ben alleen, dat my op 't herte leyv?
 Ick weet wat over lang mijn jonckheyt heeft ontbroken,
 En wat de gulle jeught my in het oore seyt.)

Sou ick den milden Prins niet mogen openbaren
 Dat ick voor my begeerlyn neef, een jongen Vorst,
 Dat is al beter kans voor mijne groene jaren,
 Als dat een wreede ziel naer iemants leven dorst.
 Een Prins in mijnen arm die fou my beter voegen
 Als fo een bloedigh hoofd ontrent mijn teere schoot,
 Een Prins, een jonge Prins, die fou my vergenoegen;
 Daer is doch geen vermaeck ontrent de bleeke doot.
 Maer dit heb ick alreets mijn moeder laten weten,
 Doch met een heufchen jonck, en in bedekte tael;
 Dan fy die (als het blijkt) haer jonckheyf heeft vergeten,
 En my niet rechten kent, misprijsft 'er al-te-mael.
 Sy roept dat ick den gront van dese groote faken
 (Als noch te jonck en dom) niet recht begrijpen kan,
 En ick weet evenwel mijn staet wel soo te maken,
 Dat my geë doorshoofd dient, maer wel eë rustig man.
 Maer des als niet te min ick moet het wijf believen,
 Ick moet, eylacen! doen gelijk sy dienstigh vint;
 Want sy en wil voor al mijn jonckheyf niet gerieven,
 Dies ben ick buyten spoor, en by ster ongesint.
 Nu heb ick groot berou dat ick mijn teere leden
 Oyt boogh tot mal bejagh, en tot het hoofsgedans,
 Had ick mijn hert gewent tot tucht en goede zeden,
 Dat ware mijne jeught een beter maeghde-krans.
 Ach! by dit vreemt gewoel is veel in oude dagen
 Een vloeck, een stil verderf, een ramp ontrent geweest,
 Men vint 'er over-al die noch hier over klagen,
 Gelijck men dickmael hoort, of in de boecken leeft.
 Als Jephthes eenig kint quam met haer maegden dansen,
 En niet als op vermaeck, op eer, en voordeel dacht,
 Te midden in de vreught, en in de rose-kranffen,
 Soo wert het aerdigh dier gelijck een beest geflacht.
 En als de losse jeught te Silo quam te reyen,
 Soo heeft de Benjamiyt op haer bedrijf geloert,
 Eylaes! haer blijde vreught verkeerd' in bitter schreyen,
 En al de vryfters zijnten roove wegh-gevoert.
 En schoon ick in dit werck ben wonder wel bedreven,
 Als die het recht geheym van alle dansen kan,
 Wat heeft 'er al-te-mael, wat heeft 'er my gegeven,
 Als slechts een bloedigh hoofd, en haet van alle man?
 Nu vryfters, wie je zijt, leert beter dingen soecken,
 Geeft u tot ware deught, en niet tot loofen schijn:
 Leert kunsten, na den eyfch, en leeft geleerde boecken,
 Dat sal u op het hoofd een beter kroone zijn.

K L A E G - L I E D T ,

Op de gelegentheyf van LUCILLE, Dochter van den
 Keyfer Marcus Aurelius, ten tijde de selve, van een naelde ge-
 quetst zijnde, buyten verwachtinge quam te sterven.

Stemme: Van den 103 Psalm.

WAt swarter wolck komt over my gedreven!
 Mijn bloet verschrikt, mijn gantfche sinnen beven,
 Mijn jeught verdwijnt, mijn droeve ziele treurt.
 Wie heeft 'er oyt (of ver of na gesten)
 Wie heeft 'er oyt soo vreemden stuck geweten,
 Als my (eylaes!) op heden is gebeurt?
 Een aerdigh werck eerst in het lant gekomen,
 Dat was by my met lust ter hant genomen,
 Mits ick daer toe ten hooghften was gesint;
 Ick breyd' ick stack, ick weefde met de naelde,
 Soo dat ick kruyt en nette beelden maelde,
 En wat de kunst noch vorder ondervint.
 Maer doen ick 't werck was besigh op te maken,
 Soo quam de punt der naelde my te raken,

Doch (naer het schein) de steeck was niet te diep,
 Ick even-selvs en kon niet anders weten,
 Of 't was een wout als van een vloeg beten,
 Te meer, dewijl geen bloet daer uyt en liep.
 Maer strax daer aen soo wert mijn hert bestreden
 Met grilligh bloet en koude door de leden,
 Die (soo my docht) door al mijn anders joegh.
 Het schein een koorts, of quade lucht te welen
 Die my in 't lijf quam haestigh op-gerefen,
 Soo dat mijn hert hier over gantfch verloegh.
 Men liet in haest mijns vaders Doctoor komen,
 Die heeft mijn hant van stonden aengenomen,
 In socht de plaets daer in ick was gewont,
 Hy gingh met ernst mijn pols en aders voelen,
 En mits hy vont hoe my de geesten woelen
 Soo faghen strax dat hy verlegen stont.
 De man verloegh, en 't was aen hem te mercken
 Hoe vreemt in my de binne-krachten wercken,
 Dies riep hy uyt; Ach! 't is hier al verkerft;
 O frische roos, van duyfent uytgelesen,
 Wat voor een druck sal dit u vader wesen!
 U ziel verdwijnt, u jeughdigh herte sterft.
 Daer is geen salf die u sal konnen baten,
 Ghy moet u vreught en soete jonckheyf laten,
 Vermits de doot u leden over-stort,
 Hebr ghy mischien aen ieman wat te seggen,
 Wilt strax in ernst u saken overleggen,
 Want voor gewis u tijt is wonder kort.
 Wie dat men vraeght, of wie men laet ontbieden,
 Een yder seyt, Het moet alfoo geschieden,
 De wijste selvs zijn buyten alle raet,
 Het gift, alreets tot aen het hert gekomen,
 Heeft oock het breynten vollen ingenomen,
 Soo dat de doot als voor de deure staet.
 O droeve stem! en onverwachte reden!
 O harde stoot ontrent mijn teere leden!
 O felle slag! ô vreemt en droevigh stuck!
 Moet ick alreets ter aerden neder-dalen,
 Enaede poel van 't swarte water dwalen?
 Dat is voorwaer een deelrick ongeluck.
 Ick ben een maeght van Keyferlicken bloede,
 Van lichaem schoon, en hooge van gemoede,
 Ick ben een roos als in haer eerste glans,
 Daer zijn in 't rijck wel hondert jonge Vorsten,
 Die na mijn jeught en schoone leden dorsten,
 En hulde doen aen desen maeghde-krans.
 Maer onder al soo wort 'er een gevonden
 Die heeft aen my sijn echte hert gebonden,
 Die heeft aen my sijn echte trou verpant;
 Ick wederom, ick heb mijn teere sinnen,
 Door trouwen dienst oock laten overwinnen,
 En voel met hem gelijcken minne-brant.
 Wat sal den helt, wat sal hem over-komen,
 Als my de doot sal hebben wech-genomen,
 En in het graf soo vinnigh neer-gedruckt?
 Wat sal de Prins, wat sal hy doch bedrijven?
 Hy sal gewis niet in het leven blijven,
 Als ick van hem sal wesen afgeruckt.
 O felle doot hoe ras zijn uwe gangen!
 Hoe rau, en hart, hoe droevigh uwe prangen,
 Voor die met lust noch in de werelt leeft!
 Waer toe komt ghy een jonge maeght verrassen,
 Die vreught en spel al beter soude passen,
 Als 't bitter sogh dat ghy te drinken geeft?
 Ey lieve gaet en voeght u tot de menschen
 Die om het graf van gantfcher herten wenschen,

Of uyt verdriet of om haer ouden dagh!
 Daer salmen u als met een groot verlangen,
 Daer salmen u met enkel vreught ontfangen
 Juyft als een mensch sijn beste vrienden plagh.
 Ontrent de jeught en in de gulde zalen
 Daer konje niet als grooten ondancck halen,
 Want siet men scrijcker daer van u blooten naem;
 Ghy sult hier na my beter mogen voegen,
 Als my dit lijf de rimpels sullen ploegen,
 Dan ben ick eerst tot uwen roof bequaem.
 Woud ghy alreets in desen boesem schieten,
 Die eerst sijn deel op aerden moet genieten?
 Die eerst begint te treden in de vreught?
 Ey laet my doch, eer ghy my komt maken,
 Ey laet my doch de werelt eenmael snaken,
 En pluckt niet af de knop van mijne jeught.
 Ghy hadt misfchien gelijk om my te quellen,
 Om leet te doen, en in het graf te vellen,
 Had ick gedaen dat maegden niet en voeght,
 Had ick gejaeght, gekaerft, gebolt, gereden,
 Of aen den dans verhit mijn teere leden,
 En dat ick sterf, ick ware vergenoeght.
 Maer nu ick heb de jeught van mijne dagen
 Niet af-gesloaft, niet in den wint geslagen,
 Niet buyten recht of tegen aert gebruyckt,
 Waerom sal ick geen langer tijt verwerven?
 Waerom sal ick soo veerdigh moeten sterven
 Eer schier ter deegh mijn bloemtjen sich ontluyckt?
 Ick heb gedaen gelijk de maegden plegen,
 Tot jacht of peert en was ick noyt genegen,
 Maer tot een stil en jufferlick bedrijf:
 Noyt mensch en sagh dat ick in bossen d'waelde,
 Mijn spel en lust dat was een teere naelde.
 Hoe kom ick dan soo veerdigh om het lijf?
 Ey lieve doot wilt onser doch ontfermen,
 En hoort mijn liefs en mijn ellendigh kermen,
 Want dit verdriet is onder ons gemeen;
 Indienje my het leven wilt vergonnen,
 Ghy hebt in my een jonge Prins gewonnen,
 Maer dootdje my ghy dootd'ert twee in een.
 Doch wat ick roep, de dootd is sonder ooren,
 Sy wil oock self geen Maeghde-klachten hooren,
 Sy vyert noch jonck, noch schoon, noch edel vleys.
 Ick voel och arm! mijn gantsche lijf verstijven,
 Ick voel het gif tot in mijn herte drijven,
 Mijn bange ziel bereyt haer tot de reys.
 De dootd en past op geen gekroonde koppen,
 Sy komt soo wel aen hooge torens kloppen,
 Als aen een hut van stroo of rijs gebreyt.
 Sy komt soo wel de foete jeught bestrijden,
 Als die het leet van oude dagen lijden,
 Het spoock is blind. 't en kent geen onderscheyt.
 Wat is een mensch, en al sijn moedigh wesen?
 Wat is een kroon van yder een gepresen?
 Wat is de jeught, die ons soo luttigh schijnt?
 Eylacs en damp gedreven van de winden,
 Die metter haest niet meer en is te vinden,
 Eylacs! een bloem die in der haest verdwijnt.
 Wie kan op staet of adel sich verlaten?
 Wie kan of goet, of schoone leden baten?
 Wie kan sijn jeught bevryden van den dootd?
 Ick heb het al na vollen eysch beseten,
 En niet-te min soo legh ick hier verbeten,
 Ick ben, och arm! in mijnen lesten noot.
 Wat magh een mensch van trots en hooghmoet swellen?
 Een naelde-prick die kan hem neder-vellen,

En al sijn pracht doen zygen in het graf,
 Daer zijn wel eer daer zijnder omgekommen
 Die maer een hayr en hadden in-genomen,
 Och vrienden, siet! wy zijn maer enkel kaf.
 Maer ick bewijck, ick kan niet langer spreken
 Och! mijn gesicht begint alre te breken,
 Komt treet wat toe, mijn troost en weerde vriend,
 Komt, lieve, komt, en wil mijn ooggen luycken,
 Laet my u dienst noch dese mael gebruycken,
 't Is voor het lest dat ghy my heden dient.
 Maer wilt vret op aen u bedroefde wangen,
 Den lesten kus van uwe bruyt ontfangen,
 Als tot een loon van al u langh gequel:
 U mont die sal in dit ellendigh groeten
 Mijn droeve ziel op haer vertreck gemoeten,
 Ach! ach! ick sterf, ghy vaert voor eeuwigh wel.

K L A E G H L I E D T

*Van een longe dochter, i' haren onschult met een lasterlijcke
 rugh-sprake beklade.*

Stemme: *Que me font, &c.*

Of, Cesses mortels, &c.

HOe bangh is my, ó lieve God!
 Wat droef heyt komt mijn hert bestoken!
 Ick ben geworden yders spot,
 Mijn goede naem die is gebroken,
 Dat ick eens hiet mijn beste schat
 Wort nu een gecx-maer door de stad.
 2. Wanneer ick aen de deure staet,
 Of over strate koom getreden,
 Men wijft my schier met vingers nae,
 En icken wijft noyt eens de reden;
 Maer gister heb ick eerst verstaen
 Waerom my smaet wert aengedaen,
 3. Daer wort gemompelt over-al
 Dat ick mijneer heb laten rooven,
 En siet! het schendigh ongeval
 Dat wil men over-al gelooven,
 Het schijnt men weet het gantsch bescheyt,
 En't wort'er klaerlijck by gefeyt.
 4. O valsche tongen, vol fenijn,
 Waer uyt hebt ghy dit gif gefogen,
 't Is sonder daet, en sonder schijn,
 Al wat op my is uytgespogen,
 O klappers wie ghy wesen meught
 Ghy schent den glans van mijne jeught.
 5. Eylacs! watis een jonge maeght
 Als sy gegeeffelt van de tongen,
 Wort door een boofen klap geplaeght,
 En in haer goeden naem besprongen?
 Al is haer eere niet gerooft,
 Noch wort het quaetse wel geooft.
 6. Maer ghy, ó God, die 't al doorfiet;
 Die haert en mieren komt door-gronden,
 Ghy weet dat noyt en is geschiet
 Al wat de vuyle laster-monden
 Gaen stroyen door het gantsche lant,
 Tot nadeel van mijn beste pant.
 7. Ghy weet dat ick ontschuldigh ben;
 En noyt de schennis heb bedreven:
 Ghy weet dat ick geen man en ken
 Dien ick mijn eer heb wegh gegeven:
 Ghy weet dat ick een reynen schoot
 Beware voor mijn bed-geoot.

8. Geef dat gelijk een dageraet
Mijn onchultfich mach openbaren,
En dat mijn leven mer'er daer't
Mijn erbaer herte mach verklaren;
Op't rick eenster rechter tijt
Van fchande mochte zijn bevrijt.
9. Ick falter wijl in droeve pijn,
Tot u, mijn God, geduerigh fchreyen:
Ick fal den Heere ftille zijn,
Want fijnen trooft wil ick verbeeyen:
Het ancker van een reyn gemoet,
Is ftaegh (maer hier ten hooghften) goet.

10. Doch foo ghy des al niet-te-min
Mijn ziel door fchande wilt beproeven,
Soo floet my dijnen zegen in,
En laet my niet te feer bedroeven:
Maer ftijft mijn herte met gedult,
Dat ick mach lijden fonder fchult.
11. Ick weet hier namaels komt een tijt,
Dan fult ghy, Heer, eens rechter welen;
En niet de tongh vol wrange fpijt,
Die tegens my nu is gerefen;
Dan fal het komen aen den dagh
Al wat'er oyt in 't duyfter lagh.
12. Maer ghy vergeeft 't hem die het doet,
En geeft hem voortaen beter finnen,
En, foo ick hier nu lijden moet,
Soo laet my namaels trooft gewinnen;
Dit hoop ick, Heer, dit ftel ick vaf,
En daer op draegh ick defen laft.

M A E G D E - G E S A N G H ,

Voor een jonge dochter noch vry in hare genegentheden.

Op de wijfe: *Les mariniens n'adorent qu'un bean jour.*

WEl op mijn ziel bereyt u tot het werck,
Laet u gepeys eens van deraerden rijfen,
't Is nu ter tijt mijn wit en oogh-gemerck
Godt in den Geest en door gefangh te prijfen.
Voor alle dingh foo wil ick in ootmoet
U, groote Godt, van gantfcher herten dancken,
Dat ghy mijn eert tot heden hebt behoet
Van lift en luft, van alle quade rancken.
Ick ben een maeght (t'is u, ó Heer, bekent)
Die noyt een boefte roof en ben gevallen,
Mijn teere jeught is fris en ongefchent,
En niet geneyght tot ongeregelt mallen.
Oreyn Geest, die vuyle tochten haer,
Slaet doch een oogh op mijne teere jaren,
Ick gae te werck alleen op uwen raet,
Wilt mijn swack vleefch in uwe kracht bewaren.
En laet niet toe dat ick door geyl cieraet,
Sou hinder doen, en voor de werelt proncken,
Of dat ick mocht door eenigh los gelaet,
In eenigh menfch onfteken heete voncken.
Geef liever, Heer, dat ick mijn frifche jeught
Tot mijnen trooft inwendigh mach vercierem,
En dat mijn glans gerefen uyt de deught,
Mocht zijn een fpoor voor alle jonge dieren.
Ick ben een roos die eerst haer knoop ontluyckt,
Die eerst begint een jeughdigh blat te toonen,
Tot geyle luft en was ick noyt misbruyckt,
Omt' zijner tijt een erbaer hoofte te kroonen.
Al, die ick eer en liefde fchuldigh ben,
Zijn vaf gefint my fpoedigh uyt te geven;
Maer ick, die noch de werelt niet en ken,

Ben onbewuft hoe ick behoor te leven.
Nu, Heer; ghy weet den gront van mijn gemoet,
Ghy kent den loop van alle mijn gedachten,
Al wat ghy werckt is uyttermaten goet,
Ick wil alleen op uwen zegen wachten.
Soo 't u bevalt, dat ick fal echte vrou
En by gevolgh dat ick fal moeder heten,
Neyght mijn gemoet tot onbevleekte trou,
En laet my daer u foeten trooft genieren.
Laet al die zijn de leyders mijner jeught
Met wijs braet op mijne faken letten;
Leert mijn gemoet fich gronden op de deught,
En niet zijn trooft op losfe dingen fetten.
Befcheert my doch een lieven bed-genoot,
Die voor my gae in dijne reyne wegen,
My tot een trooft tot in de bleeke doot,
En ftelt ons vaf voor eeuwigh dijnen zegen.

t' S A M E N - S P R A E C K

Tufchen den Geestelicken Bruydegom, en des selfs Bruydt,

Te weten

Den Heere Christus, en fijn Kercke.

Stemme: *Amarillia bella.*

Christus.

TOrtel-duyffe mijn beminde,
Die van alle kant gejaeght
Vlucht als een hinde;
Doch, foo ick dickmael vinde,
U herte knaeght
Oock wel geheele nachten;
Ey matigh uwe klachten,
Dat u geen druck of wan-hoop en verflinde, (de,
Tortelduyffe, Tortelduyffe, Tortelduyffe mijn beminde,
De Kercke.

2. Eenigh Trooster aller zielen,
Doot en hel met al haer macht
Zijn op mijn hielen,
En willen my vernielen:
Hebt doch eens acht
Op al mijn droevigh kermen,
En wilt my doch befchermen
Voor al die om mijn swacke leden krielen, (zielen.
Eenigh Trooster, eenigh Trooster, eenigh Trooster aller
Christus.

3. Dochter Zions mijn verkoren,
Druck, en pijn, en swarte nijt
Die u verftoren,
Sijn voor u nutte fpooren
Hier in der tijt:
Maer wacht hier namaels fegen,
Want die is u verkregen.
Die ick oyt koos en gingen noyt verloren, (koren.
Dochter Zions, dochter Zions, dochter Zions mijn ver-
De Kercke.

4. Opper-hoeder uwer kercken,
Ach! het vleys is al te blint,
't En kan niet merken
U wonderbare wercken,
't Is onbefint,
En doet my dickmael dwalen
Gantfch buyten uwe palen:
Ghy daerom wilt mijn swacke ziel verftercken, (ken.
Opper-hoeder, Opper-hoeder, Opper-hoeder uwer Ker-
Christus.

Christus.

5. Sunamite mijn vriendinne,
Al maect het u lijden droef,
Weeft koel van sinne;
Is uyt oprechte minne
Dat ick u proef:
Geen krachten van der hellen,
Geen doot en kan u quellen.
Ghy zijt mijn erf oock van den aenbeginne,
Tortel-duyfe, dochter Zions, Sunamite mijn vriendinne.

De Kercke.

6. Ziel-verlosser mijn verlangen,
Ick ben langh des werelts fat.
De tranen hangen
Staegh op mijn droeve wangen!
Ach, siltigh nat!
Wanneer sal't doch eens wesen
Dat ick, van druck genesen,
Mijn God, mijn Heyl, mijn Schepper sal omvangen,
Eenigh Trooster, Opper-hoeder, Ziel-verlosser mijn
verlangen?

Stemme:

Silvie, Silvie, redonne moy la vie.

Sophie, Sophie,
Als ick u maeraensie,
Soo rijft strax in my een nieuwe jeught,
Soo dat mijn bly gemoet dan swemt als in de vreught,
U foet wesen,
Van my geprefen,
Geeft yet dat geen mensch begrijpen kan;
Want u gesicht alleen dat maect een vrolick man.
2. Beminde, beminde,
Die ick soo geestigh vinde,
Laet u oogh en honigh-foeten mont,
Die ick van over langh soo schoon en lustigh vont,
Op my dalen;
En doorstralen
Dit mijn dofen nederslachtigh hert,
Dat uyt een volle gunst u toe-ge-eygent wert.
3. U Reden, u zeden,
U wel-gemaecte leden,
Die zijn my ten vollen nu bekent,
Wel Godinne,
Ick beminne
Uwe deught, en segh uyt's hertfen gront
Dat ghy geen trouwer vriend op aerden hebben kondt.

K L A C H T E

Van de

V Y F D W A S E M A E G H D E N,

*Vermelt in't 25 Cap. van den Euangelist Matthens.*Stemme: *O nuitt jaloufe nuitt.*

HEbt gy oyt eenig mensch voor desen hooren klagen
Van onhey, quaet beleyt, of ander ongeval?
Kont hoort te deser tijt van onsen druck gewagen,
Want die gaet wonder hoogh, en verre boven al.
Wy waren onder een tien uyt-gelesen maeghden,
In Zions hooge zael te famen op-gevoer,
En, mits wy aen het hof in onse jeught behaeghden,
Soo werden wy geleert, gelijk men onckheyt doet.
De groote Bruydegom, de Koningh aller rijcken,
Die had ons over langh genoot tot sijne seelt,

Sijn raet was geenen tijdt te laten overstrijken;
Maer staegh bereyt te zijn met onvermoeyden geest.
Oock gaf hy dit bevel, dat wy met reyne lampen
Van oly wel versien hem tegen soudengaan,
Hy wou een helder licht, en geen onguere dampen,
Vermits geen vuulen brant voor hem en kan bestaen.
Hy stelde geenen dagh wanneer hy soude komen,
Maer dat hy komen sou dat hadd' hy vast geset;
Hy riep dat alle tijdt ons diende waer-genomen,
En dat op ons beroep ten nacusten dient gelet.
De vijf uyt ons getal die hebben dese reden
Tot in het diepste mergh van hare ziel gedruckt,
Sy pasten op haer licht, met onvermoeyde leden,
En dat heeft nader-handt haer wonder wel geluckt.
Wy vijfvelijkewel begaven onse sinnen
Tot dwaesheyt, tot gemack, tot alle dertel spel,
Wy lieten onsen geest door lusten overwinnen,
En dat gaf nader-handt ons wonder droef gequel.
Wy riepen even-staegh dat voor ons licht te sorgen
Niet al te noodigh was, of immer noch te vroegh,
Wy raenden tot het werk gestaeg een nieuwen morgen,
En hadden (soo het scheen) geduerigh tijts genoegh.
De Bruydegom die schen van onse kust geweken,
Hy quam niet tot het feest of in zijn machtigh rijck,
Dies zijnder onderwijl veel dagen overstreken,
En siet! een sware slaep bevingh ons al gelijk;
Maer in den middernacht, doen alle dieren slapen,
Soo wert'er een gedruys door al de lucht verspreyt,
Daer rees een groot gewoel, des Konings boden riepen,
De Bruydegom gemaect, een yder zy bereyt.
Hier door heeft ons de slaep van stonden aen verlaten,
En yder gaf haer op, en snelde na de reys;
De vijfde waren wijs, en namen hare vaten
Geciert met helder licht en oly na den eys.
En door het snelgeroep in haesten op-gerefen,
Versehen op het feest met over-schoonen glans,
Sy toonden al gelijk een bly en vlytigh wesen,
En hadden om het hoofd een groenen maegden-krans.
Wy vijfde van gelijk, om mede wat te schijnen,
Gebruycken bloem-gewas en even maeghde-kruyt;
Maer siet ons flicker-licht dat ging terstont verdwijnen,
Ons luyfter heeft gedaen, ons lampen gingen uyt.
Daer riepen wy met ernst: O lieve speel-genooten
Geest ons doch eenigh deel van dat u lampen voet;
Maer strax wert ons geleyt: Wy mochten ons ontbloeten
Van dat door hellen glants ons luyfter geven moet.
Gaet liever in de stad, gaet u behoefden koopen,
Om ons niet nevens u te stellen in gebreck;
Maer t'wijl wy na de marcet of in de winkels loopen,
Soo komt de bruydegom en gaet in sijn vertreck.
De maeghden met het licht die op haer saecken pasten,
Sijn met een groote vreught ter bruyloft ingegaen,
Sijn in de gulde zael ontfangen by de gasten,
En stracks wert achter haer de deure toe-gedaen.
Wy, na dit was gebeure, ten lesten aengekomen,
Gaen kloppen aen de deur, en riepen met verdriet;
Maer hebben uytte vreught een droeve stem vernomen,
Vertreckt wie datje zijt, want ick en ken u niet.
Ach! ach! geen menschen tong is machtigh uyt te drucken
Wat voor een bitter leet doen rees in onse ziel,
Wat voor een diepe smert ons sinnen quam verrucken,
Soo haest het droevigh woort ons op het herte viel.
Wy stonden van den schrick aen alle kant bevangen,
Ons geest die was gestelt als in den lesten neeg,
En na het eerste wee, al weder nieuwe prangen,
Eylas! ons minste lit dat voelt een stage doot.

Ach! van den bruydegom te werden afgetogen

Dat is het hoogste leet dat iemand dencken kan,
Te seggen hoe het wroeght is buyten ons vermogen,

Ons ziele die verdwijnt, ons herte smelt 'er van.

Maer schoon wy alle staen met tranen overgoten,

En dat liet droef geval ons in het herte snijt,

De deure niet te min de deure blijft gesloten,

En dat (ô swaer verdriet!) en dat voor alle tijt.

De deure van een maeght (gelijck wy certijts sagen

In onse soete jeught) die sluyt oock wonder vast;

Maer door een soet gevel of door een bitter klagen,

Ontluockte menighmael voor haren droeven gaft:

Sy met een versche roos of edel kruyt besteken,

Of met het soet geluyt van snaren-spel vereert,
Heeft dieckmael (sonder kracht) haer open laten breken.

En al het voorigh leet in blijfschap omgekeert.

Maer dese stalen deur en laet haer niet bewegen,

Schoon iemand op de luyt of op sijn boesem slaet;

Het is met haer eylaes! voor eeuwich soo gelegen,

Dat zy met diamant wel hart versegelt staet.

Dus of wy nu ter tijt haer slot en grendels vleyen,

Of dat een staegh gebedt haer onse ziele biet,

Of dat wy dagen langh veel droeve tranen schreyen,

Haer posten zijn metael, en die en hooren niet.

Wie kan het groot verlies, wie kan het recht bemercken

Als die her even selfs in sijnen boesem voelt?

Die weet alleen, die weet hoe sijn gedachten wercken,

En hoe sijn bange ziel geduerigh leyt en woelt.

Ach eeuwich is eylaes! een lenghte sonder palen,

Een ruymte noyt gevat by geest of geestigh man,

Een diepre sonder gront, daer in de sinnen dwalen,

Een hooghte die geen oogh ten eynde sien en kan.

En fier! dit bitter leet is over ons gekomen,

Vermits wy sonder vrucht verlonsten onse jeught,

Och! de nutte tijt by ons niet waer genomen

Stelt ons gantsch buyten hoop van alle soete vreught.

De tijt wert veel geacht een van de slechtste dingen,

Wort menighmael gespilt met iet men weet niet wat.

Ey! let eens hoe het volck haer tijt plagh om te bringen,

En die is even wel een onbegrepen schat.

Men vint 'er over al die hare beste dagen

Verquisten in den wijn, in lust, en ydel spel,

Sy schijnen haren tijt met manden uyt te dragen,

En fier! dit brenght de ziel in wonder droef gequel.

Want als het vluchtigh ding is eenmael wegh geloopen,

Soo keert het nimmermeer tot die het eens vergat,

Men kan geen ooghen-blick om duysent ponden koopen,

Ja niet om al het gout dat oyt een Vorst besat.

O tijt, verloren tijt! waert ghy weërom te krijgen,

Waert ghy eens op een nieu te brengen aen den dagh!

Wy wouden met de ziel als in den hemel stijgen,

En lijden in het vleesch al wat men lijden magh.

Maer 't is om niet gefucht, ons klagen is verloren,

Al wat ons nu gebeurt en kan niet anders zijn:

Nu waer 't ons hoogste wensch om noyt te zijn geboren,

Maer wenschen sonder hoop dat is de meeste pijn.

Geluckigh is de mensch geluckigh boven maten

Die Godt hier sijnen tijt noch op der aerden geeft;

Gebruyckt dat hoog geluck, gebruyckt het t' uwer baten,

Ghy die noch adem blaest, en in de werelt leeft.

Gebruyckt het na den eysch, want uwe korte dagen

Die maken grooren spoet, en doen een snellen gangh;

Gaet vast in dit geval, men dient hier niet te wagen,

Het lijden is te swaer, en eeuwich is te langh.

T R E U R - L I E D T

Uyt den 51. Psalm.

Stemme: *Quitons ce facheux point d'honneur.*

1. **D**oet my genade, lieve Godt,
Na dijne gunst en rijcken zegen,
Ick heb gebroken u gebodt,
En daerom groot verdriet gekregen:
Maect, Heere, my Van sonden vry,
En leyt my naer u reyne wegen.
2. Mijn sonde wroeght my aen de ziel,
En staegh foo voel ick mijn gebreken
Diesis 'er dat ick nederkniel,
En ken my weert te zijn verfteken,
Want van u, Heer, En uwe leer
Ben ick gantsch leelick afgeweken.
3. Ick ben eylaes uyt sondigh faet,
En van een swacke vrou geboren,
Dies selt mijn hert na enkel quaet,
En sonder u ben ick verlooren;
O! heelt mijn smert En wast mijn hert.
Soo sal ick zijn dijn uytverkooren.
4. Laet my genieten uwe vreught,
Soo sal mijn ziel van druck ontwaken,
Laet my lust vinden in de deught,
Soo sal ick uwe gunst genaken:
Soo sal ick, Heer, U lof en eer
Door al de werelt kondigh maken.

Tweede Deel.

5. O Godt! went doch u aengesicht
Van mijn gebreck en sware sonden,
En stort in my dijn heylich licht,
Soo sal ick suyer zijn bevonden,
Soo sal mijn geest Zijn onbevreesst
Tot u te naken t'aller stonden.
6. Komt schept in my een nieu gemoet,
En stiert my tot een beter leven,
Op dat mijn geest, door weligh bloet,
Niet meer tot lust en zy gedreven;
Verftoot my niet In dit verdriet,
Maer wilt my troost en segen geven.
7. Dan sal ick die u tegen staen
U reyn verbont en wetten leeren,
Op dat se beter wegen gaen,
En sich in ware daet bekeeren:
Dit schuldigh bloet Doch van my doet,
Soo sal mijn tongh u naem vereeren.
8. Ontsluyt mijn mont en mijnen geest,
Op dat u lof daer uyt mach rijfsen;
Het offer-werck van eenigh beest
En kan u, God, geen eer bewijsen;
Een droef gemoet Dat boete doet
Dien offer sulc ghy noyt misprijfsen.
9. Doet Sion deught, ô lieve Godt,
Na dijne gunst seer goedertieren,
Dan sal men eerst naer u gebodt
Met offer uwen autaeer gieren,
Dan sal men, Heer, Tot uwer eer
Gaen slachten 't puyck van reyne dieren.

K L A E G H - G E S A N G H

uyt den 130 Psalm.

Stemme : *O faux amant ! o langue menteuse !*

Uyt 't innigh diep van mijn benoude sinnen
 Moer ick tot u mijn klachte nu beginnen,
 O God, die my behoert;
 Aenhoort mijn stem, aenhoort mijn droef gebed,
 En naer u gunst op mijne reden let,
 O trooft van mijn gemoet.
 Wilt ghy, o Heer, ons sonden overmercken,
 En 't ooghe slaen op onse boose wercken,
 En dat na rechten eys,
 Wie sal voor u, o strengen Rechter, staen?
 Wie sal het ooghten hemel mogen slaen?
 Voorwaer geen levend' vleys:
 Maer ghy en zijt niet vreedigh om te wreken,
 En laet ons noyt u foete gunst ontbreken,
 Nadien ghy haeft vergeeft:
 Ghy groote God, zijt vriendelijck en soet,
 Soo dat te recht u eer en hulde doet,
 Al wat op aerden leeft.

U wil ick, Heer, u wil ick gaen verwachten,
 Met al mijn hert, met alle mijn gedachten,
 Op u ben ick gegront:
 U woort vol trou is dat mijn ziele voed;
 En dat my trooft in alle tegenpoet,
 Dat is u heyligh bont.
 Gelijck een mensch, verbonden om te waken,
 Plach na het licht te hijgen en te haken,
 Gantsch moede van den nacht,
 't Is even soo dat mijn verslagen hert
 Tot u gestaegh, tot u gedreven wert,
 En op u komste wacht.
 Wilt Israël, wilt op den Heere bouwen,
 Wilt op sijn woort ten vollen u betrouwen;
 Want sijn genaed' is groot:
 Hy sal aen u, en aen u vruchtbaer zaet,
 Hy sal u zijn een rots een toe-verlaet,
 Oock in den hooghten noot.

Z I E L - S U C H T

Uyt den 42 Psalm.

Stemme : *Puis que de vivre sans aymer.*

1. **G** Helijck een hert na 't water hijght
 Dat vloeyt uyt koele becken,
 Wanneer het groote drooghte krijght
 Door heeten brant ontfteken,
 Soo verlanght mijn bangh gemoet
 Naer u, God, mijn hooghte goet.

2. Ach! wanneer sal mijn droeve geeft
 Tot uwe woonplaets stijgen,
 Daer ick mocht wesen onbevreesht,
 En uwen zegen krijgen!
 Daer ick God sal mogen sien,
 Heer wanneer sal dat geschien?

3. De tranen die men rollen sien
 Op mijn bedroefde wangen,
 Dat is de spijs die ick geniet,
 In mijn benout verlangen;
 Mits men roept uyt enkel spot,
 Segh ons nu waer is u Godt?

4. My dunckt ick smelt, wanneer ick peys
 Dat ick u plagh te prijfen,

En met veel hoopen elcke reys

U eere gingh bewijsen:

Och! mocht ick nu weder gaen

Daer ick 't voortijts heb gedaen.

5. Mijn ziel, waerom zijt ghy ontrufft?

En stilt u droeve sinnen?

Ghy sult noch eens met herten lust

Des Heeren lof beginnen:

Hoopt, en siet alleen op hem,

Hy sal verhooren uwe stem.

6. Eylaes mijn geeft is gantsch vermoeyt,

Heer dien wil ick u geven,

Daer 't water der Jordane vloeyt,

En Hermon staet verheven,

Of daer Misar zijn gehucht

Heeft gedreven in de lucht.

Tweede deel.

7. O Heer, u felle water-vloet
 Quam op mijn hooft te ruyschen,
 Dies hoord' ick binnen mijn gemoet,
 D'eu diep', op d'ander bruyfchen,
 Heer, u stroom heeft my gequelt,
 Dat ick schier ben neêr gevelt.

8. Doch evenwel den gantschen dach
 Sie ick op u genade,
 En oock des nachts, al wat ick mach,
 Bid ick, al isset spade;

Want ghy zijt mijns levens kracht,
 Daer op mijn gantsche ziele wacht.

9. Ick segh u, Godt mijn toeverlaet,
 Waerom ben ick vergeten

Dat ick voor ieder die my haet

Ligh als geheel verbeten?

Waerom moet ick treurigh gaen,

Voor die my dus tegenstaen?

10. My dunckt dat iemand my vermoort,
 Wanneer ick in mijn ooren

Soo menigh fel en schamper woort

Moet van mijn vyant hooren;

Alshy roept, segt ons, ô vrient,

Waer is de Godt die ghy soodient?

11. Mijn ziel waerom zijt ghy ontrufft?

Ey stilt u droeve sinnen,

Ghy sult noch eens met herten lust,

Des Heeren lof beginnen:

Hoopt en siet alleen op hem,

Hy sal hooren uwe stem.

Z I E L - S U C H T,

*Gepast op het hoogen en vallen van de Musiq.*Stemme : *Rosemont waerje vliet, &c.*

G Rootste God, hooghte Geest,
 Wel te recht van my gevreesht,
 Want ghy treckt mijn hert uytter-maten hoogh,
 Als ghy tot my neygt een gunstigh oogh;
 Soo dat mijn gemoet met een snelle vlucht
 Gaet stijgen in de lucht;
 Maer soogh ghy daer na my den geeft ter neder ruckt,
 Word' ick als in het graf gedruckt.
 Holla hou, dertel vleys,
 Wat beroert ghy mijn gepeys?
 Waerom dus gewoelt? houd u doch gerufft,
 Ick en leef niet meer naer uwen lust:

Oock en stae ick niet onder u gewelt;
 Schoon ghy byster swelt,
 Ghy moet haer ter neer, leght u daerom in het stof,
 En snijt u snoode rancken of.

Hebt doch acht op desen dagh
 Die geen mensch voorby en magh;
 Dan sal's waerhets kloot beyde zee en lant,
 Staen door Godes macht in vollen brant:
 Doch wie in der tijt ter deught heeft gepooght,
 Sal dan eerst zijn verhooght;
 Maer het nare diep sal in haest het groufaem volck
 Wegh-rucken in sijn laeghsten kolck.

DANCK-SEGGINGE

Na het op-bouden van een storm op Zee.

Stemme:

Van den 116 Psalm. Ick heb den Heer lief, &c.

LAet ons tot God verheffen ons gemoet,
 Laet onsen geest in reyne vreught ontspringen,
 Laet ons den Heer uyt gantscher herten singen,
 Vermits hy ons soo grooten gunste doet.
 De doot die had haer stricken uyt geset,
 En ons om-var in hare droeve banden,
 Daer is geen kans om oit te mogen landen,
 Vermits de storm het varen ons belet.
 Wy maecten zeyl en leyden't om de zuyt,
 Het koeld' eerst fast, men deed' de zeylen gieten,
 Maer kortst daer aen men hiet de slengen schieten,
 Want al het swerck dat sach'er grilligh uyt.
 Ach! wat een wint geresen uyt de lucht,
 Quam op de zee met volle kaken blafen,
 Quam door het wandt en in de touwen rasen,
 Soo dat het schijnt dat aerd' en hemel sucht.
 Waer heen men sagh, daer was het ongeval,
 De zee die swol met wonder hooge baren,
 De donder quam met blixem uytgevaren,
 En dichte by daer was een lager wal.
 Geen sack of pack dat niet daer henen rolt,
 Want't schip dat moest tot in den hemel stijgen,
 En strax daer na tot in den afgront sijgen,
 Soo dat het volck als droncken suyse-bolt.
 De lucht die stont vermengelt met de zee,
 En mits de mist en bijster harde winden,
 En was voor ons geen haven om te vinden,
 Geen hoop van lant, of van een goede ree.
 De schipper selfs die staect geheel verbaect,
 De stier-man dubt wat dienstigh is begonnen,
 De kust die suft en light geheel verwonnen,
 Vermits de zee soo fel en bijster raect.
 Ghy doch, ó God, oock onder dit gewoel,
 Hebt ons gebedt ten hemel laten komen,
 Hebt aen den wint sijn krachten afgenomen,
 En hebt gestilt den omgeroerden pool.
 Wy sien, ó Heer, u wonder hoogh beleyt;
 Want al wat oit te voren is geschapen
 Hoort u gebiedt, gelijk als trouwe knapen:
 U zy dan lof tot in der eeuwigheyt.

SINNE-STRYT,

Op seeckere voor-gevallen gelegentheyt.

Stemme: *O nuic, jalouse nuic!*

HOe ben ick dus beroert? hoe werd ick dus gedreven?
 Hoe woelt mijn droeve ziel in so een staeg geschild?

Nu wensch ick om de doot, dan om te mogen leven,
 Och ick en kan mijn hert niet leggen soo ick wil.
 Al wat ick heden sie dat doet mijn sinnen treuren,
 Al wat mijn oogh ontfangt dat is mijn herten-wensch,
 Wie sagh'er vreemder stuck zijn leven oyt gebeuren?
 Ick voele binnen my gelijck een dubbel mensch.
 Mijn geest trefft tegen een, mijn vijf sinnen strijden,
 Ick prijse dat ick sie, en't is my groote lust:
 Maer siet mijn eerste vreught die wordt my bitter lijden,
 En ick ben wederom ten vollen ongerust.
 Waerom my dit gebeurt en heb ick niet te seggen,
 Ghy weet't et altemael die hert en nieren kent:
 Ick wensch dit ydel vleesch ten lesten af te leggen,
 Ick voele dat my Godt een ander wesen lent.
 Nu gaet, mijn ziele, gaet en soeck u vaster lusten,
 Nu gaet, mijn ziele, gaet en tracht na beter vreught:
 Nu gaet, mijn ziele, gaet en laet u sinnen rusten,
 Nu gaet, mijn ziele, gaet en viert de ware deught.
 Nu gaet, mijn ziele, gaet en laet u liefde branden
 Ten godde van de Kerck die Godt op aerden bout.
 Ten dienste van den Staet en onse vrye Landen,
 En leert hoe dat de ziel met haren Schepper trout.

BEROU-GESANG.

Stemme: *Jamais une Dame si belle, &c.*

MYn ziel, wilt ghy noch langer dolen,
 En voeden u met enckel waen?
 Wat drift heeft u het hert gestolen
 Om kromme wegen in te gaen?
 Verdwaelde sinnen,
 Wilt eens beginnen
 Te keeren na de rechte baen.
 2. Ghy hebt gesien des werelts saken,
 En hoe het al daer henen glijt,
 En wat de jonckheyt plagh te maken,
 En wat een ydel hert verblijt,
 Verdwaelde sinnen,
 Wilt eens beginnen
 Recht acht te slaen op uwen tijt.
 3. Ghy siet hoe ons dit ydel leven
 Gelijck een schijn daer henen gaet,
 En geen vernoeogen weet te geven,
 En voor de doot en is geen raet,
 Verdwaelde sinnen,
 Wilt eens beginnen
 Te letten op een vaster staet.
 4. In rijckdom is geen troost te vinden,
 Daer op en rust noyt reyn gemoet:
 En d'eer is lichter als de winden,
 En lust en is maer bitter soet;
 Verdwaelde sinnen,
 Wilt eens beginnen
 Te trachten naer een beter goet.
 5. God kan alleen de ziel vernoeogen
 Van al dat is of komen sal,
 Mijn geest wilt u daer henen voegen:
 De werelt is maer ongeval.
 Verdwaelde sinnen,
 Wilt nu beginnen
 Te noemen God u eenigh al.

K L A E G H - L I E D T

Eens bekeerden fondaers aen Godt den Sone.

Stemme :

*Puis que de vivre sans aymer, &c.***M**Yn ziel, o Heer, die is bedroeft,

Om al mijn fware fonden:

En fiet! de troost die zy behoeft

Dat zijn u reyne wonden.

Het kruyt dat my genesen moet

Dat is alleen u heyligh bloet.

2. Schoon dat ick hier op aerden staë,

Met grooten druck bevangen,

Of dat ick't oogh ten hemel slaë,

En fucht met groot verlangen,

Noch hier, noch daer en vind' ick iet,

Dat oit kan heelen mijn verdriet.

3. Ghy zijt, o God, mijn toe-verlaet

En troost by my verkoren,

Ghy zijt het edel vrouwen zaet,

Voor alle tijt geboren,

Ghy, Heer, verreet den slangē kop,

En treet'er als verwinner op.

4. Ick bid verstoet den fondaer niet,

Die staegh en gantsche dagen,

De grootheyt sijner feylen fiet,

En staet'er in verlagen,

En staet benaut tot aen de ziel,

Vermits ick soo geduerigh viel.

5. Ick die wel eer vont groote smaëck,

In vreught te mogen plegen,

Vind' nu in tranen mijn vermaëck,

In tranen enckel zegen:

Die zijn voor my ellendigh mensch,

Die zijn my nu een herten wensch.

6. Och! of mijn oogen t'aller stont

Van tranen mochten leeken,

En vloeyen op mijn droeve mont

Gelijck als stage beeken;

Soo goot ick uyt een droevigh vocht

Soo langh ick immer weeneu mocht.

7. O! t'weenen is een groote vreught,

Het soetste van het leven,

Vry soeter als de domme jeught,

Wel eer heeft konnen geven.

Wel aen dan weent, mijn droef gezicht,

Tot ons de ziele wert verlicht.

8. Als ick op heden God aenbadt,

En sagh mijn tranen vlieten,

En sagh voor my het siltigh nat

Ter aerden neder schieten,

Ick nam het op met groot geluck,

En als een vreught is mijnen druck.

9. Ick sprack, o God, mijn hooghste goet,

Sie daer mijn offerhande,

De fucht van mijn benaëut gemoet,

Die stel ick u te pande:

Ick weet dat noit een treurigh hert

Van u in smaet verstoeten wert.

10. Mijn droeve ziel die is de kerck,

Daer bid ick met verlangen,

Mijn tranen-vloet, het offer-werck,

Wilt die, o Heer, ontfangen:

Sy komen uyt een droeve borst

Die staegh naer uwen fegen dorst.

11. U bloet dat beter dingen spreeckt

Als Abels hier te voren,

Dat is het dat de tochten breeckt

Die onsen geest bekooren.

O Godes Soon vergunt my dat,

En waft ons in dat suyver nat.

12. Ick wil dan singen t' uwer eer,

Ick wil mijn gantsche leden,

Mijn tongh, mijn pen, mijn sinnen, Heer,

In uwen dienst besteden,

Ick wil dan melden uwen lof,

Tot ick sal wesen nietigh stof.

Ziel - opstijginge.

Stemme: *Object le plus doux.***O** God, die zijt mijn wensch,
Hooft och na mijn fondigh mensch,

Die tot u doet mijn klachten,

Heelt mijn bedroefde smert,

En schept in my een nieu hert,

En suyvert mijn gedachten.

Soo wil ick t'aller tijt,

Met vreught en stage vlijt,

In u, Heer, t' uwer eer zijn verblijt.

2. Geeft my doch dat ick magh,

Oock van desen eygen dagh,

Een recht berou gevoelen:

Oock en gedoogh doch niet,

Dat ick in dit fwaer verdriet

Sal eeuwigh blijven woelen.

Soo wil ick t'aller tijt,

Met vreught en stage vlijt,

In u, Heer, t' uwer eer zijn verblijt.

3. Waft mijn bedroeft gemoet

In des Heeren suyver bloet,

En laet mijn vorder leven

Niet zijn gelijck het plagh;

Op dat ick op heden magh

Mijn ziel u over-given.

Soo wil ick t'aller tijt,

Met vreught en stage vlijt,

In u, Heer, t' uwer eer zijn verblijt.

4. Maer leert my boven al,

Dat ick weet het recht getal

Van mijn korte dagen;

Op dat aen mijn gemoet

Nu maer siend' op't hooghste goet

Geen werelt magh behagen.

Soo wil ick t'aller tijt,

Met vreught en stage vlijt,

In u, Heer, t' uwer eer zijn verblijt.

5. En als ghy desen romp,

(Ach! niet als een aerden klomp)

Ten lesten sult ontbinden,

Laet my dan in den doot,

Laet my in dien hooghsten noot

U Geeft den trooster vinden.

Soo sal ick t'aller tijt,

Met vreught en stage vlijt,

In u, Heer, t' uwer eer zijn verblijt.

Aertſche Ydelheÿdt.

Stemme : *O ingrata beaute?*

WAerom, ó dom gemoet,
Kleefſt ghy dus aen aertſche faken?
Aen eer, of vreught, of goet?
Die noyt een menſch, die noyt een menſch geluckigh
Ey ſtelt ten leſten uwen luſt (maken).
In den Heer, in den Heer uwe ruſt, in den Heer uwe ruſt.
2. Ach! eer en is maer wint,
Daer niet op en is te bouwen.
O ydel werelck-kint,
En wilt toch noit, en wilt toch noit op haer betrouwê:
Maer ſtelt ten leſten uwen luſt
In den Heer, in den Heer uwe ruſt, in den Heer uwe ruſt.
3. De vreught is enckel ſchijn,
En ſy kan maer weynigh dueren:
Haer eynd' is wiſſe pijn,
En niet een menſch vint herten wenſch in deſe kueren.
Dus ſtelt ten leſten uwen luſt
In den Heer, in den Heer uwe ruſt, in den Heer uwe ruſt.
4. Het goet beſwaert den geeſt,
En is vol benaude forgen,
Wie veel heeft is bevreest,
En al de nacht, is hem onſacht tot aen den morgen.
Stelt dan ten leſten uwen luſt
In den Heer, in den Heer uwe ruſt, in den Heer uwe ruſt.

Eerſte Nieuw - Jaers Gefangh.

Op de wiſje: *Sophie, Sophie, als ick u maer, &c.*

OJaren, ó Jaren!
Vry ſnelder dan de baren,
Ghy leert ons, en gantſch het aertſche dal,
Dat eens dit machtigh werck ter neder ſtorren ſal.
Ghy laet uwe krachten,
Op ons gedachten,
Soo nederſlaen, oock heden op den dach,
Dat eens het ydel vleyſch, uyt ons verhuÿſen mach.
2. De tijden, de tijden,
Die ſtaegh als poſten rijden,
Zijn ons nut tot aen het diepſt der ziel,
Soo maer ons dom verſtant, haer raedt in weerden hiel.
Wat zijnder menſchen,
Die voor haer wenſchen,
Oock hondert jaer, indien het wesen kon,
En worden naeuw een dagh beſchienen van de Son.
3. De roſen, de roſen,
Die wonder aerdigh bloſen,
Als haer glants is in haer eerſte jeught,
Die hebben evenwel maer ſlechts een korte vreught,
Siet hondert Maeghden,
Die eens behaeghden.
Mijn ydel oogh ontrent haer eerſte tijt,
Zijn al van nu af aen haer aerdigh waesjen quijt.
4. Getroude, getroude,
Die op uw' jonckheÿt boude,
Siet nu eens recht, wat ghy te voren waert,
En leert den rechten gront van uwen brooſen aert.
Het zijn de dagen,
Die u nu jagen,
Soo tot de ſorgh, als ander ſwaer verdriet,
Dat hier ons domme jeught noyt recht te voren ſiet.
5. O Vader! ó Vader!
En aller vreughden ader,

Mijn Heer, mijn God, mijn trooft, en vaſten gront,
Dic ons het nieuwe Jaer op heden hebt gejoint,
Sendt uwen ſegen,
Op onſe wegen,
Op dat het Jaer, verniet te deſer tijt,
Ons en den ouden menſch, ten vollen make quijt.

Tweede Nieuw - Jaers Gefangh.

Op de wiſje: *O nuist, jalouſe nuist, &c.*

GOd't danck, het nieuwe Jaer is wederom begonnen
De Son, die heden ſchijnt, die brengt den eerſtē dag,
Maer ſeg my nu, mijn ziel, wat ſeyl hebt ghy verwonnen?
Wat deel van uw' gemoedt is beter als het plagh?
2. Wat deugt heeft in uw' hert een beter plaets genomē?
Waer in is uw' bedrijf de werelt afgegaen?
Wat voorſtel van den geeſt is tot de daet gekomen,
Terwijl het voorigh jaer ſijn gangh heeft gedaen?
3. 't Is waer, gy hebt gepoogt, veel dingen uyt te wercken,
Die ghy in uw' gemoedt als ſeker had geſet,
Maer des al niet-te-min, na ick het kan bemercken,
Zijt ghy al menighmael in uwen gangh belet.
4. De werelt en het vleeſch, die hebben vreemde grepen,
Die maken in den menſch al vry een hart gevocht,
Sy hebben groote macht een ziele wegh te ſlepen,
Oock die om wel te doen haer wegh heeft gerecht.
5. 't Sa, laet ons nu met ernſt, ons hert eens gaen betreden,
Wy ſien wat ons den geeſt by wijlen overſtoert.
Ey lieve, doet een reys, oock door uw' diepſte leden,
En let aen alle kant, wat ons van binnen ſchoert.
6. Ontmoet u eenigh deel, dat over is gebleven,
En eertijts uyt het vleeſch, of uyt de werelt rees,
Het dient met kracht verjaeght, en uyt te zijn gedreven,
Het is my nu een walgh wat ick te voren prees.
7. Als yemant in een Stadt verraders heeft gevonden,
Al vanght hy eenigh deel, noch is hy niet geruſt.
Hy wil het gantſche rot aen ketens ſien gebonden,
En ſoo wort eerſt ſijn anght ten leſten uytgebluſt.
8. Gaet, gaet uw' innigh deel, en al uw' geeſten ſiſten,
En maect dat ghy de deur voor alle tochten ſluyt.
Ontledight u gemoedt van alle ſnoode driften,
Geen deugt en kom't'er in, of 't quaet dat moer'er uyt.
9. Nu God, mijn hoogſte goet, dit heb ick voorgenomen,
En 't is dat mijn gemoedt met groot verlangen wacht.
Het is van uwen Geeſt, en niet van my gekomen,
Ghy brengt'er tot de daet, wat ick nu heb bedacht.

Derde Nieuw - Jaers Liedt.

Op de voÿs,

O liſtigh hoſ, ó wiinckel vol gebreken, &c.

HEt voorigh jaer, dat is al weder henen.
Het is gegaen, het is geheel verdwenen.
Hoe ſnel loopt oock de tijt!
Ons leven is gelijk een vluchtigh man,
Die nimmermeer in ruſte wesen kan,
Maer ſtaegh te poſte rijt.
2. De menſch ontdeckt veel dingen op de wegen,
Hier is een Slot, en daer een rots gelegen,
En elders vruchtbaer landt.
Hier groent een wout, en daer is 'enckel hey,
En ginder volght een wel-begraefde wey,
En ſtrax een dorre ſtrandt.
3. Maer als de menſch met afgemende leden,
Komt tot een Dorp des avonts ingereden,

Of tot de naefte Stadt.

Al wat hy fagh, een beeck, een wout, een boom,
Het fchijnt hem al gelijck als enckel droom,
Of ick en weet niet wat.

4. Maer heeft de man aen boomen, ofte fteenen,
Gequeft fijn arm, of hooft, of fwacke beenen,
Soo doet hy fijn beklagh.

Dat blijft hem by, dat voelt hy alderbest.
Dat is, cylaes! dat hem alleenlijck reft,
Van al het groot beflagh.

5. In 't Jaer dat nu van ons is wegh genomen,
Zijn mijnen geeft veel faken voorgekomen,
Van alderhande flagh.

In eenigh deel bevont mijn ziel vermaeck,
Maer ick verloor van ftonden aen de fmaeck,
Oock voor den naeften dagh.

6. Doch wat 'er quam, het was terftont verloren,
Het beelt vergingh, oock eer het was geboren,
Soo ydel is de mensch.

Soo ydel is al wat ons overkoomt,
Soo 't geen men foeckt, als datmen bijfter fchroomt
Wat is ons herten wensch?

7. Maer is mijn hert met onbedachte fchreden,
Of uyt 'er fpoor, of uyt de wegh gereden,
Soo dat ick my vergreep.

Ach! waer mijn geeft niet wel en heeft gegaen,
Dat quelt mijn hert, en hanght my dapper aen,
Siet daer een droeve neep.

8. Wel aen, mijn ziel, het Jaer dat gaet beginnen,
't Sa maect u op, als met vernieuude finnen,
En met geflage vlijt,

Al het gewool, en poogen van de mensch,
En baert geen vreught, of luft, of herten wensch,
Al wel befteden tijt.

Vierde Nieuw-Jaers Liedt.

't Nieuw-Jaer is ons nu weder toegekomen,
Door Godes milde gunft.

Dies wort mijn ziel met blijfchap ingenomen,
En drijft my tot de kunft.

Ick, ongewoon, om fchier yet meer te fchrijven,
Neem evenwel de pen,
Die ick fchier niet en ken,
Wie kan 'er ledigh blijven?

2. Ick dancke God, uyt alle mijn gedachten,
Dat hy my heeft gefpaert.

Ick dancke God, uyt mijn geheele krachten,
Dat hy my noch bewaert.

Ick roep hem aen, en bid hem, om genade,
Dat hy van nu voortaan,
Mijn ziel wil houden ftaen,
Vry van helfche fchade.

3. De fond' is oudt, die wil ick laten fterven,
Wat oudt is moet vergaen.

Ick fal van God een nieuwen aert verwerven,
Die ftaet my beter aen.

Dees' nieuwe tijt, die eyfcht oock nieuwe finnen,
Daer toe gae ick terftont,
En legh een vafte gront,
Om 't Jaer te beginnen.

4. Ghy die het al gewoon zijt nieuw' te maken,
O Godes reyne Geeft!

Wilt tot mijn ziel met innigh vuur genaken,
Dat foeckt ick aldermeest.

Ghy zijt mijn wensch, ach kond' ick u bekomen!

Geen tijdelijck gequel,
Geen pijn van der hel,
En fal ick oyt fchroomen.

Vijfde Nieuw-Jaers aenspraeck tot de Ziel, die defe vernieuwingh verwacht.

Het nieuwe Jaer is nu gekomen,
Soo langh heeft God ons hier gefpaert,
Mijn ziel, wat hebt ghy nieus vernomen?

Of houje noch dien ouden aert?

Ach! wilt doch hier niet blijven woelen,
In 't aertsche dal,

Hier zijn doch niet als vuyle poelen,
Vol ongeval.

2. Men fiet dat nu fchier alle menschen,
Genegen zijn tot nieuwe dracht.

Maer wat fy seggen, hopen, wenschen,
Wat wort 'er nieus in ons gewracht.

Ey foeckt geen fnuf van nieuwe kleeren,
Als 't Hof nu draeght,

Maer laet u 't innigh nieu vereeren,
Dat Godt behaeght.

3. Wat baet ons 't nieuw uyt vreemde Landen?
Of 't nieu cieraet van ons gemaect?

Wat baet het nieu dat is voorhanden,
Wanneer de foete tijdt gemaect?

Al 't nieu dat yemandt nieu kan hieten,
Is enckel wint,

Ten zy wy 't rechte nieu genieten,
Dat God bemint.

4. Men hoort veel nieus aen alle zijden,
Veel felftaem nieus uyt Engelant,

Hier wil men vrede, ginder ftrijden,
Het gaet 'er vreemt aen alle kant.

Maer wat voor nieus komt ghy my seggen
Van uwen ftaet,

Laet ons dat nader overleggen,
In onfen raet.

5. Het nieu daer na ons ftaet te trachten,
Dat is het nieu Jerufalem.

Dat is het nieu, dat wy verwachten.
Het beste nieu heeft God in hem.

O ghy, die 't al eens nieu fal maken,
Treckt ons tot u,

Laet ons een nieuwen geeft genaken,
En dat toch nu.

6. Tot u, o Heer! is 't dat wy fuchten,
Besit alleen ons gantsche ziel.

Dan fal ick niet ter werelt duchten,
Schoon aerd' en Hemel nederviel.

Laet ons voortaan niet meer beminnen
Ons ydel mal:

Maer woont in mijn vernieuude finnen,
Soo heb ick 't al.

NIEUWE-JAERS-LIEDT,

Op het Jaer ons HEEREN 1655.

Op de ftemme van Grideine.

Mijn ziel is opgetoogen,
Mijn geeft is buyten my,
Mijn hert om hoogh gevloogen,
Als van de werelt vry.

Ah! wat voel ick nu van binnen,
 Wat een ongewoone lust,
 O! reyne jeught,
 En nieuwe vreught,
 Ghy doorstraelt mijn gantsche sinnen:
 Want in God is 't dat ick rust.

2. Ick heb my langh bekomert
 Met al dees' vreemden tijdt,
 Daer lagh ick in beslommert,
 Al was 't my dickmael spijt.
 Ah! al die op aerden leven
 Zijn noyt vry van ongeval.
 't Is maer verdriet
 Dat men hier siet.

Wat kan doch de werelt geven?
 't Is maer onlust oyer al.
 3. O welkom nieuwen zegen,
 Die in dit Nieuwe-jaar
 Van nieuws nu is verkregen,
 Dat ick nu word' gewaar:
 Danck moet ick u God bewijzen,
 Dat ghy, in dit jammerdal,
 My fondigh mensch
 Geeft herten-wensch;

Maer recht kan ick u niet prijfen,
 Eer ick by u wesen sal.
 4. Laet dan niet uyt te strecken
 Uw' kracht en rechterhandt,
 Om my van hier te trecken
 Na't ware vaderlandt;
 Daer is 't nieuw aen alle zijden,
 Daer is 't nieuw' Jerusaleum,
 En nieuwe lust,
 En ware rust,
 Ja gestaegh en nieuw verblijden;
 Heer aenhoort doch mijn stem.

5. Ick wensch geen langer jaren,
 Ick wensch geen grooter eer,
 Ick wensch van hier te varen;
 En niet en wensch ick meer,
 Als eens wegh te zijn genomen,
 En ick wensch geen langer dagh;
 Geeft my de saeck
 Daer ick na haeck,
 En laet my ter plaetse komen
 Daer ick u recht prijfen magh.

Gefangh op de Geboorte onses
 Heylandts en Salighmakers

J E S U C H R I S T I .

Op de voys,
 Van den Lof-fangh Simions.

O P Sions reyne jeught,
 Bedrijft nu ware vreught,
 Terwijl ons is geboren
 Het Kind, het wonder Kind,
 Daer in de ziele vint,
 Dat eertijts was verloren.
 2. Het was de droeffte stont,
 Wanneer Gods heyligh bont,
 Door Adam wiert geschonden,
 Het was de blifste dagh,
 Die oyt de werelt sagh,
 Als Christus wiert gesonden.

3. Hoe kond' het oyt geschiën,
 God in het vleesch te sien,
 Had God niet uytverkoren,
 Een uytgelefen Kerck,
 Als tot een wonder-werck,
 Die anders was verloren.
 4. Als God is met den mensch,
 Dat is den hooghten wensch
 Die yemant kan geworden.
 Nu spreeckt dit heyligh pant
 Tot al het gantsche lant,
 Gods liefde sal volherden.

G E S A N G H
 Uyt den 42 Psalm.

G Elijck een hart van herten hijght,
 Wanneer het is vermoeyt van vluchten,
 En begint te suchten,
 Mits het vreesse krijght,
 En wenscht dan om een koele beeck,
 Soo stijgh ick op, en met een rechten streeck,
 Gae ick tot u, ô Heer!
 Uw' gunst doch tot my keer.
 2. Mijn hert verlanght, mijn ziele dorst,
 Uyt 't innigh diep van mijn gedachten,
 En geheele krachten,
 Na des levens Vorst.
 Na u, ô God! mijns herten wensch,
 Ach! wanneer doch sal ick ellendigh mensch,
 Voor u verschijnen Heer?
 Uw' gunst doch tot my keer.
 3. Mijn tranen vloeyen evenstaegh,
 En blijven op mijn droeve wangen,
 Als geduerigh hangen;
 Om dat alle daegh
 My toyt geseyt, uyt enkel spot,
 Siet, waer is nu sijn wijtberoemde God,
 Maer ick gae tot u, Heer,
 Uw' gunst doch tot my keer.
 4. Ach! wat een dinck wort ick gewaar,
 Dat ick hier voormaels plagh te treden,
 Tot lof en gebeden,
 Met een groote schaar,
 Doen wy eens namen onsen gangh,
 En klommen op met vreught en bly gefangh,
 Tot uwen Tempel, Heer,
 Uw' gunst doch tot my keer.
 5. Mijn ziel, hoe zijt ghy dus ontruft,
 En sucht gestaegh met volle leden,
 Als geheel r'onvreden,
 En gantsch sonder lust?
 Ey laet eens af van dit geweën,
 En stelt uw' hoop op uwen God alleen;
 Wel aen soo doe ick, Heer,
 Uw' gunst doch tot my keer.

L I E D T .

Op de wijse, Florida soo het wesen mach, &c.

W E l op, mijn ziel, ontwaect, ontwaect,
 Eer ghy in dieper slaep geraect:
 Dit heb ick menigh werven,
 Tot u geseyt, met droeven sin,
 Maer ghy des niettemin,
 En liet my niet verwerven.

2. Ghy waert, ick weet niet waer verruckt,
En 't schein het was u wel geluckt;
Maer ghy waert als beschoncken:
Uw geest, die als verschoopen lagh,
En was niet alsse plagh,
Maer in een kyl verfoncken.

3. Ach! 't is met u alsoo gestelt,
Als yemandt die in 't open velt,
Een haes heeft na-gereeden;
En vindt daer na sijn beste paert,
Veel hondert Kroonen waert,
Verminckt aen alle leden.

4. En als hy sijnen vangh besiet,
En let met een op sijn verdriet,
Soo is hy gantsch verbolgen;
Om dat hy, uyt een dommen geest,
Met soo een edel beest,
Een haes heeft willen volgen.

5. Een haes, die anders niet en heeft,
Als slechts dat hem de sause geest,
Die voor hem is te maken:
Het mager dier heeft dit gebreck,
't Wil suyccker, wijn en speck,
Al-eer het plagh te smaken.

6. En of men schoon al kosten doet,
Het maect ons swaer en drabbigh bloet,
Wanneer het wort gegeten.
O ziel: een schoon en moedigh paert,
Is beter dingen waert,
Als soo te zijn versleten.

7. Nu raed ick u, met alle vlijt,
Dat ghy doch let, na desen tijt,
Wat jacht u dient verkoren.
Ey siet, dat ghy niet Esau slacht,
Die midts hy gingh ter jacht,
Den zegen heeft verloren.

K L A E G H - L I E D T,

Op 't verhusen en scheidten van een soet geselschap.

O Lustigh huys, ô schoon gebouw,
Ghy wort gedreyght met swaren rouw,
't Istijdt dat ghy u met swart bedeckt,
Laet vry uw' steenen,
Geduerigh weenen,
U lust vertreckt.

2. Uw' lust bestont hier in 't gemeen,
Uyt soet geselschap onder een.
Dat tot Hemelsche vreught schein als gemaect,
Dat gaet tot scheidten,
Sich nu bereyden,
Siet wat u naect.

3. De soetste die ghy voor u siet,
De Nimphe die soo menigh liet,
Met haer soete mont hier heeft gequeelt,
Die wil haer leven,
Gaen overgeven,
Een die haer steelt.

4. Een, segh ick, die haer herte wan,
Een jongh, een fris, een vrolijk man,
Die haer ziel behaeght, maer segh, och arm,
Wat kan 't u baten,
Ghy zijt verlaten,
Sy in den arm.

5. Van die haer mint singht nu een liet,
Dat maer en streckt tot u verdriet.

Mits ghy haer nu mist, en eenfaem staet,
Ey laet u deuren,
Geduerigh treuren,
Waer door sy gaet.

6. O bloemtjes, bloemtjes, edel kruyt,
Dat in den Hof soo geestigh spruyt,
Treurt nu schoon ghy eerst soo lustigh waert,
U jeughdigh bloeyen,
En geestigh groeyen,
Heeft geenen aert.

7. Wel hoe magh dan een vrye Maeght,
Niet kiesen dien het haer behaeght?
O jae, 't is een eer te zijn getrouwt,
Wel moerte varen,
Die mer haer panen,
De werelt bout.

8. Wel als het immer wesen moet,
O soetste Nimphe, weest gegroet,
En schoon ghy nu scheidt gantsch wel gesint,
Laet uw' gedachten,
Noch op hem wachten,
Die u bemint.

H E R D E R S - L I E D T.

Van den ouden Damon aen de jonge Galathée.

Op de Voys:

Puisque de vivre sans aimer, &c.

O Soetste van het gantsche rijk,
Als ick aen hoor uw' reden,
Soogeeft ick u in als gelijk.

Ghy hebt te frisse leden,
Ghy zijt jonghen soet van aert,
Voor uwen Damons grijfen baert.
2. Alleen maer om soo menigh liet,
Dat ick u plagh te spelen;
Of op een stuyt, of Herders riet,
Dat noch de Vrijsters quelen.

Soo gunt my doch de kunst ter eer,
Een eerbaer kusjen sonder meer.

3. Hier mede, soete Galathée,
Sal ick my vergenoegen,
Ick wensch u groot en machtigh Vee,
En landt voor hondert ploegen.
Ick wensch u staegh een vruchtbaer bedt,
Daer noyt der wist haer voet en set.

4. Ick wensch u beter als ick ben,
Een man van jonge jaren,
En mits ick uwe deughden ken,
Ick wensch u wel te varen.
Ick wensche dat je vinden meught,
Goet, eendracht, liefd', en soete vreught.

M O R G E N - G E S A N G H,

Stemme:

O nuict, jalouse nuict, &c.

DE nacht die is voorby, de son begint te rijzen;
Ick sie hoe dat 'et licht een nieuwe werelt baert,
Op op, mijn logge ziel, wilt uwen Schepper prijfen,
Die u op dese nacht en eertijts heeft bewaert.
O Vader van het licht, ô Schepper van der sonnen,
U danck ick in den geest, u groet ick met gefang:
In uwen soeten naem soo dient de dagh begonnen,
In uwe vrees volhert ons leven-dagen lang.
Ick heb een ruymen tijdt in duysternis geseten;
Verschoven van den daghen van het ware licht,

Stemme :

C'est un amant, ouvre la porte.

Laet ons te deser stont u rechte paden weten ,
 En leyt ons met 'er hant tot ons bescheyden plicht.
 Ghy hebt in ouden tijt een woort alleen gesproken ,
 Doen noch een dicke nacht op al de werelt lagh ,
 En straxc soo is het licht met krachten uyt-gebroken ,
 Soo dat men over al u groote daden sagh . (dwijnen
 Spreect maer een enkel woort , mijn nacht die sal ver-
 En ick, een kint des lights, sal nimmer sijn beschaemt.
 Laet u genade-son my in het herte schijnen ,
 En ick sal heden doen gelijck het my betaemt.
 Wel op , mijn swaer gemoet , ick voele my verstercken ;
 Ick voel in mijnen geest een nieuwe sonne schijn.
 Al wie in Godes vrees sijn ampt soeckt uyt te wercken ,
 Daer is geen twijfel aen , God sal hem gunstigh zijn.

A V O N D T - S A N G H ,

Stemme :

O faux amant ! ô langue menteuse !

HEt licht is wegh , den avont is gekomen ,
 Den nacht die heeft den Hemel in genomen ,
 De werelt overheert .

Ons cranck gestel dat krijght nu slapens lust ,
 En wat 'er leeft begeeft hem tot de rust ;

Siet ! hoe het al verkeert .

Almachtigh God ; en Schepper aller dingen ,
 Wy gaen een liet tot uwer ere singen ;

Ontfangt doch ons gesang :

Ghy hebt , o Heer , tot heden ons gespaert ;

En ons verschoont in onsen broofter aert ,

U zy voor eeuwigh danck .

Ghy die het lant met duyster gaet betrecken ,
 Wilt doch voor al ons snode sondendecken ,

Met u genaden-klcet ;

En brengtse niet in u gestreng gericht .

Want dat wy oyt verlieten onsen plicht ,

Is ons van herten leet .

Schoon dat wy sien de Son met hare stralen

Daer henen gaen , en in het water dalen ,

Dat quelt ons niet te seer :

Behout ons slechts het licht van dijnen geest ,

Want dat verquickt de bange zielen meest ;

Gunt ons dat eeuwigh , Heer .

En nademael wy menschen hier beneden

Sijn enkel stof , en swack in al de leden ,

Soo haest de sonne vlucht ;

Soo geeft toch rust aen dit ellendigh vleys ,

Doch efter soo dat wy met ons gepeys

Nocht blijven in de tucht .

Maer schoon ick's nachts al niet en konde slapen ,

En even 's daeghs geen lust en wist te rapen ,

Dat eyndight met den mensch .

Geef maer , o Heer , na mijnen lesten dagh ,

Dat ick by u eens ruste vinden magh ;

Dat is mijn hooghten wensch .

Als slechts mijn ziel haer Schepper magh genieten ,

En dat sijn troost op ons komt neder vlieten ,

Dan acht ick niet - met - al

Noch wat het vleesch of al de werelt heeft ,

Noch - even - zelfs al wat den Hemel geeft ;

Want Godt die is 'etal .

AL die sich stellen om te reysen
 Met varen , rijden , ofste gaen ,
 Die moeten neerstigh overpeysen ,
 Wat dan behoort te sijn gedaen .
 Godt dient voor alle ding gebeden ,
 Eer dat men sich tot reysen stelt ,
 En als men vorder is getreden ,
 Soo dient sijn lof oock daer vermelt .
 Die aen sijn paert laet haver geven ,
 En bidt den Heer wanneer hy reyt ,
 Is daerom noyt te rugh gebleven ,
 Schoon dat het beyde tijt vereyft .
 Wenst ghy dan spoet tot uwe saken ,
 Siet ghy of voordeel , of gewin ,
 Wilt Godt eerst met den geest genaken ,
 Dat is in als een goet begin .

Wel , vrienden , wy sijn uytgerogen ,
 Een yeder weet sijn eygen gang ,
 Koom laet ons , naer ons cranck vermogen ,
 Den Heere groeten door gesang :

O ! die in uwen Throon geseten

Met geene plaets en zijt bepaelt ,

En kondt ons doen en poogen weten

Hoe verr' ons lijf of herte dwaelt ;

Wilt ons met dijnen geest geleyden ,

In al dat is of sal geschien :

Wilt onse saken soo bereyden ,

Dat wy oock daer u liefde sien .

Hoe liet ghy eens u gunste smaken ,

Doen ghy waert leyder van u volck !

Des nachts waert ghy een vyerigh baken ,

En op den dagh een helle wolck .

En als de Wijfen quamen talen

Of God de Soon was in het vleys ,

Een sterre met haer gulde stralen ,

Die was haer leys - man op de reys .

U kracht is heden niet vermindert ,

U handt is heden niet verkort ,

Geef , Heer , dat ons geen quaet en hindert ,

Maer op ons doen u zegen stort .

Geeft dat wy spoedigh weder keeren ,

Door uwe geest en gunst verblijt ;

Soo fullen wy dijn naem vereeren ,

Den gantschen loop van onsen tijt .

N I E U W - J A E R G E S A N G H .

Op de wijze : *Tamais une Dame si belle &c.*

O Godt , wy sien dat onse jaren ,
 Dat onse tijt staegh henen gaet :
 De jeught verloopt gelijck de baren ,
 Als wy dat leeren uyt 'er daet .

Maer , Heer , u wesen

Noyt recht gepresen

Dat blijft alleen in vasten staet .

Het oude jaer dat is verloopen ,

Het nieu dat neemt nu sijn begin ,

Leert ons den tijt recht uyt te koopen ,

Dat is voor - al een groot gewin ,

O Heer , wy wenschen ,

Als nieuwe menschen ,

Van u voort aen een reynen sin .

De gulde Son begint te rijfen ,
 Den dagh die waf, gelijk men fiet :
 Mijn ziel, ghy dient oock aen te wijfen
 De gunft die ghy van Godt geniet.
 O laet u finnen
 Eens overwinnen
 Alwat de fond' en vleefch gebied.
 Verlaet doch eens u fondigh wesen .
 Den ouden Mensch dient uyt-gedaen,
 Koom met de Son om hoogh gerefen,
 En wilt geflaegh noch hooger gaen ,
 Wilt Godt u leven
 Gantfch overgeven ;
 Dat is tot heyl de rechte baen.

Wie weet of wy noch ander-werven
 Eens fullen sien het nieuwe Jaer ;
 Want out en jongh moet beyde fterven ,
 Wy leven al in dir gevaer.
 Wel aen mijn finnen
 Die gaen beginnen ;
 Ick word' het in den geeft gewaer.

Z I E L - V E R H E F F I N G E ,

Op de wijfe: *Rofemont, waerje vliet, &c.*

OP eens, op aerts gemoet ,
 Streckt u tot het hooghste goet .
 Klimt tot uwen Godt, gaet tot fijnen Throon ,
 Want hy is alleen u grootfte loon ;
 Hy is die de ziel, alffe tot hem rijft,
 Sijn Vader-gunft bewijft :
 Maer het ydel hert, dat ftaegh na der aerden helt,
 Dat wort met fchrick en angst gequelt.
 Wat is eer ? wat is ftaet ?
 Niet als waefem in der daet.
 Wat is machtigh gelt ? wat is ooggen-luft ?
 Ach ! 't en maect de ziel maer ongeruft.
 Daer is geen vermaect in het aertfche dal
 Of 't eynd' is enkel gal.
 Denckt dit, ó mijn ziel, wat ons 't vleys en werelt biet ,
 Is fchuym of fchijn en anders niet.
 Wel dan Heer, eeuwich Godt,
 Ick ben langh genoegh befpor
 Van het ydel vleys, van de loffe jeught ;
 Weeft ghy nu voortaan mijn hooghste vreught,
 Maect dat nu voortaan mijn vernieuwe borft
 Niet als na u en dorft.
 Ick en wensch niet meer, snijft mijn aertfche leden af ,
 En legt my neder in het graf.

D A N C K - L I E D T ,

Van jemandt die van een fware Sieckte verlost is.

Op de Wijfe:

Ionckvrou mijn hert, mijn ziel, mijn fin, &c.

MYN ziel berft nu van vreughden uyt,
 En ftaeckt u fwaer verdriet ,
 Gaet neemt ter hant u foete luyt ,
 En finght een aerdigh liet ;
 Een liet, maer niet van lichte ftof ,
 Oock niet vol geeylen fpor ;
 Maer enkel danck en enkel lof ,
 Tot prijs van uwen Godt.
 Ick was gebracht tot aen de doot ,
 Tot aen den fwarten pool ;

Ick fagh nu Charons ouden boot ,
 En wonder groot gewoel.
 Ick was geraeckt tot op den kant ,
 Daer my de fchare ftiet ,
 Men drongh my naer een duyfter lant ,
 Maer daer en wild' ick niet.

Een koortfe met een ftagen brant ,
 Door-rende my de ziel ;
 Soo dat ick nimmer ruft en vant ,
 Maer ftaegh in flaeuten viel.
 Geen meefter , die ontrent my quam ,
 Geen kruyt dat my genas ,
 Hoe dickmael dat ick drancken nam
 Ick bleef gelijk ick was.

Jaefiet de koortfe wies te meer ;
 Hier op heb ick gelet ,
 Dies gingh ick vluchten tot den Heer ,
 En dir was mijn geber:
 Oghy die 't leven en de doot
 Hebt onder u gewelt ,
 Koom treckt my doch uyt defen noot ,
 Die my den geeft ontfelt.

Ick ben noch in mijn groene tijt ,
 Als in mijn dage-raet ,
 Geeft dat de doot niet af en snijft ,
 Mijn teeren levens draet ,
 O Heer, neem u doch mijn aen ,
 En hoort mijn droef geklagh ,
 En laet mijn fon niet onder gaen
 Te midden op den dagh.

Weeft uwen (a) dienaer niet te straf
 En treckt (b) hem uyt het ftof ,
 Men kan doch in het duyfter graf
 Niet melden uwen lof.
 Een jeughdigh lijf, een friffchen geeft ,
 Die ifter toe bequaem ,
 Die kan , als in een ftage feeft
 Verheffen uwen naem.

Siet slechts mijn ziel eens gunftigh aen ,
 En ftracx ick ben gefont ,
 Mijn pijn en druck fal henen gaen ,
 En al in korten ftont ,
 Soo wil ick al mijn dagen langh ,
 c Dat adem in my fpeelt.
 U naem verheffen mer gefangh ,
 d En doen wat ghy beveelt.

Het woort en was naeu uytgebracht ,
 Wanneer ick trooft ontfingh ;
 In my quam ftracks een nieuwe kracht ,
 Soo dat de pijn vergingh.
 Ick was gelijk het dorftigh kruyt ,
 Dat flaeu ter aerden zijght ,
 Maer dat in volle lovers fpruyt ,
 Als 't foeten regen krijght.

Wel op, wel op nu lompe geeft ,
 't Is langh genoegh getreurt ,
 Gaet heyligh Godt een eeuwich feeft ,
 Vermits u dit gebeurt.
 Mijn tongh en fwijge immer ftill ,
 O Godt mijn roeverlaet ,
 Dus geeft my, Heer, den goeden wil ,
 Geeft oock de volle daet.

a *Maegt.*

b *haer.*

c *Gelijck u vrouwe Matghit.*

d *En doen wat u bebaeght.*

L I E D T ,

Voor yemandt die sich stelt om tot des Heeren Avont-
mael te gaen.

O Godt mijn hooghste goet ,
Daelt nu in dit gemoet ,
En naect mijn hert
Op dat 'et suyver wert.
U reyne wonden
Die sijn het badt
Voor al de sonden
In my bevonden ;
O gunt my dat !

Ick sie dat yeder gaet
Daer ons verzegelt staet
U heyligh Bont ,
Dat Godt den Sone vont.
Maer 't sondigh wesen
Is binnen my
Gantsch hoogh geresen ;
Wilt dat genesen ,
Soo wort ick bly.

Ick sie het Hemels Broot
Daer toe ick ben genoot ;
Spijs voor de ziel,
Die anders neder viel.
Maer 't sondigh wesen
Is binnen my
Gantsch hoogh geresen ,
Wilt dat genesen ,
Soo word' ick vry.

De blijdschap die ick eys
En gaf noyt eenigh vleys ;
U Geest alleen
Die maectt ons haer gemeen.
O laet ons leven
Van heden af ,
Sigh aen u geven ,
En nimmer beven
Voor helsche straf.

De vryheyt die ick wensch ,
En gaf noyt eenigh mensch ;
U troost geeft lust ,
En niemant is gerust ,
Als die sijn krachten ,
Met alle vlijt .
En sijn gedachten
Op u doet wachten ,
En sonden mijt .

Wel-aen ick ben gespijft ,
Vermits dat in my rijft
Vermaeck in Godt ,
En lust tot sijn gebodt ,
Wat sal ick schromen ?
Des Heeren Geest

Op my gekomen ,
Heeft wegh-genomen ,
Al war men vreeft .

'k En acht nu geen gevaer ,
Al isst byster swaer :
Geen door of hel
En doet my nu gequel ,
Want Godes zegen
Van nu voortaan
Tot my genegen ,
Sal my bewegen
Om wel te gaen .

NIEUWE JAER-GEDICHT .

HET Nieuwejaer is hier ; het aertrijk gaet ontslyuten
De botten puylen uyt , de boomen fullen spruyten ,
Het kruyt , en veyligh gras sal kruypen wijt en breet ,
De bloemkens fullen staen elck op sijn best gekleet .
Den tijt , den nieuwen tijt sal nieuwe jeugt gaen bringen .
Aen bergen bosch en dal , aen alderhande dingen :
Al wat daer henen lagh , begraven in het stof ,
Sal steken op het hooft , tot cierfel van den hof ,
Den armen mensch alleen , met ouderdom bevangen ,
En kan het oude vel niet uyt-doen , als de slangen ,
Maer dat 's een kleynne faek ; wy zijn noch boom , noch
beest ,
't Gunt in ons dient vernieuwt , dat is alleen den Geest ,
Dit lijf is maer een romp : de ziel , van meerder weerden
Dient , in dit Nieuwe laer , getogen uyt der eerden :
Waerom soud' onsen geest sijn af-gesleten huyl
Niet konnen leggen af , soo wel als 't dorre kruyt ?
O mensch ! is alle dingh om uwent wil geschapen ,
En wert 'et nu vernieut ; sult ghy alleen staengapen ;
En blijven , dat ghy waert ? sal dan , ó lieve , sal
In u het Nieuwe laer vernieuwen niet met al ?
Merckt ghy niet , dagh aen dag , dat door de nieuwe jaren
Dit broose lijf verout , tot dat wy neder varen ,
In 't duyfter van het graf , en treden op de baen
Die al des werelts Vleesch voor desen is gegaen ?
Wanneer de gulde Son met hare snelle peerden
Heeft al het jaer gerent rontsom den klood der eerden ,
So dat des hemels loop ons brenghet den korsten dagh
Begint dan weer van nieu , en rent gelijckse plach ;
Wanneer de gulde Son des avonts hare stralen
Heeft in den koelen schoot van Thetys laten dalen ,
Spant weer haer peerden in , en met het morgen-licht
Verthoont ons wederom de glans van haer gesicht .
't Gaet anders met den mensch : want als de dicke wolken
De swarte nacht des doots omringt het hooft der volcke
Dan ister me gedaen . Eylaes ! men sijgt ter neer ,
Men sinckt diep in der aert , en niemant keert 'er weer .
Men leeft , en sterft maer eens : de door is van de saken
Daer feylen eens begaen , noyt weer sijn recht te maken :
Leert dan , u leven lang , leert doen , met vasten gront ,
Dat ghy u leven langh , maer eenmael doen en kont .

E E R - D I C H T E N.

Briefaen de Eerbare, Konftrijcke en Wijt-beroemde Ionck-vrouw

Aen de Heer

J. CATS RIDDER, &c.

ANNA MARIA SCHUERMANS.

Raet Penfionaris van Hollant en Weft- vrieftant, Anno 1636.

Haer behandicht, met alle de wercken van den Heer Cats in een ftuck, den 23 December, 1655.

Jonck-vrouw, ick leef op defen tijt
 Een leven als een Eremijt,
 Mijn Staet leyd' ick vrywilligh af,
 Om recht te dencken op het graf;
 Nu woon ick buyten op het lant,
 Ja (fegh ick) in het dorre zant:
 k En heb geen woon-huys in den Haegh;
 Daer ick my geenfins van beklaegh:
 Het velt staet my al beter aen
 Als Haegh en Hof oyt heeft gedaen.
 „ Die, sonder pracht, in ftilte leeft,
 „ En nu geen ander wit en heeft,
 „ Als hoe hy Godt behagen fal,
 „ Die is bevrijt van ongeval,
 „ Van afgunft, haet, en fwarte nijt,
 „ Die meeft op hooge Staten bijt.

Maer fiet ! hier wort u toegebracht
 Wat ick hier buyten heb bedacht,
 Dies mooghje sien wat defe ziel
 Hier in de Wildernis ontviel.
 Ghy fult'er vinden Charons boot,
 Dat is, een woon-huys van de doot;
 Een afbeeld van de leftereys,
 En't eynde van ons ydel vleys:
 Een ding, waer voor fchier yder beeft
 Die noch hier in den vleeftche leeft.

Maer een, gefelt gelijk ghy zijt,
 Die is van defen angst bevrijt,
 Als wel verfekert in den geeft
 Dat ons geen doot en dient gevreeft,
 Ia datfe, met een bly gemoet,
 Van ons behoort te zijn gegroet,
 Vermits ons uytgangh voor gewis
 Een ingang tot het leven is.
 Want met de doot wert ons gebracht
 Een heyl, by niemant oyt bedacht.
 Dat ons van druck en ongeval
 Ten leften eens verlossen fal.

Maer ick en fend' u niet alleen
 Een dorren romp, een nierigh been,
 Ofiet dat in den ouden dach
 Demenfchen overkomen mach;
 Hier is oock stoffe voor de jeught,
 En dan noch u vermaerde deught,
 U naem die wort'er veel gefpelt,
 U gaven zijnder in gemelt.
 Ontfang dan van een ouden vrient
 Dat jong'en ouden lieden dient.

Illuftri Viro

D. JACOBO CATZIO.

Quas tibi, CATZIADES, reddam pro Munere grates?
En, xēq̄ts omnes hic liber unus habet.
Cum tibi sancta quies corpusque animumque severnet,
Nefloreos opto, sed sine nube, diis.
Sors tua cum ferret, junxisti sacra profanis.
Nil nisi divinum nunc tua Musa parat.

Tuarum Musarum cultrix & admiratrix summa

ANNA MARIA à SCHUERMAN.

MYn Heer dees groene kroon met bloemkens omgewonden,
 Sent hier tot uwer eer een Maeght u wel bekend:
 Recht op St. Jacobs dagh met eyger hant gebonden;
 Ey! weegt het gunstigh hert, en niet het kleyn present.
 Godt gewe dat ick magh noch dickmael u besteken,
 En dat ghy leven meught ten dienste van het landt,
 Soo lange, dat je wert met Nestor vergeleken;
 Want ghy zijt aen den Staet een uyrverloren Pant.

MARIA de WIT.

Aen de Eerbare Konftrijcke Ionck-vrouw

MARIA de WIT.

Ghy hebt my, soete Maegt, uyt gunfte toegesonden
 Een Maegdelijk geschenk, een krans van Bloem-
 lk hebber boven dien een veersjen by gevonden, (gewas;
 Dat ick als geestigh veers, en met vermaken las.
 Ghy hebt my noch vereert met drierderley Goddinnen,
 Met Pallas edel beelt met Juno boven dien,
 Oock quam'er in het spel de Moeder van het minnen,
 En noch haer weeligh kint dat was'er by te sien.
 Wat Pallas seggen wil, dat kan ick wel bevroeden;
 Ghy wenst my wijsheyt toe in mijn beswaerden Staet.
 En waer toe Juno dient, dat kan ick ook vermoeden;
 Sy leert my defstigh zijn, en't is een groot cieraet.
 Maer wat dat u beweeght, een venus my te schencken,
 En hoe haer dertel wicht op my nu passen kan;
 Dat kond' ick, wat ick doe, in geen den deel bedencken?
 Want ick ben nu voortaan eens afgesloten Man.
 Ick heb een Vrou gestreelt tot in de twintigh jaren,
 En die genoor alleen de kracht van mijne jeught.
 Godt gaf my vruchtbaer zaet, en haer het kinder-baren,
 En dat was doen ter tijt geheel mijn aertsche vreught.
 Maer dat is al verkeert, die Son heeft eens geschencken:
 Mijn lieve Weder-helft is van my wegh-geruckt;
 Mijn jeught die is vergaen, en als een roock verdwenen,
 En't is een lastig ampt, dat op mijn schouders druckt.
 Nu is my Venus gram, en vry niet sonder reden,
 En haer ael-weerdigh kint en gunt my geen vermaeck,
 Dat heb ick wel gemeerckt als geen den tijt geleden:
 Soo dat ick nu voortaan dien gantschen handel staek.
 Soo is't dan sonder gront, mijn Venus toe te senden;
 Die aen geen grijfen baert, maer jonge lieden past:
 Ey lieve! wilt haer beelt van mijn gesichte wenden.
 My dient geen dertel spel; Ick draegh een swaren last.
 Dus sprack ick, geestigh dier, tot smaet van uwe faken,
 Maer neen, ick heb gemist, ghy doet niet sonder gront
 Ghy hebt my, naer ick merk, eens Rechter willen maken,
 Gelijk eens Paris was, doen Venus voor hem stont.
 Ghy sent in mijn vertreck drie naeckte jonge vrouwen,
 En vraegt na dat my denckt wie dat ick geef de prijs,
 Ghy meynt dat ick de lust fal kunnen weder-houwen,
 Mits ick vol jaren ben en schier ten vollen grijs.
 Wel aen dan! nu ghy wilt dat ick fal Rechter wesen,
 Hoort wien dat ick de prijs in defen geven fal;
 Op Venus pas ick niet ick bender van genesen,
 Dies acht ick Juno groot maer Pallas boven al.

*Op het Koftelijck-Mal en Voorhout van s'Graven-
hage, door d'Heere*

CONSTANTYN HUYGENS, Ridder, &c.

*Gemaect in den jare XVII. XXV. als de Heer Cats
was Raet Pensionaris der Stadt Dordrecht.*

Hier komt een nieuwe Swaen met ongemeene pennē,
Hier komt een Hooger geest door onse Landen ren-
nen;

(Jeught)

Hier spreekt men Hoofs en Haegs: Gaeby, so domme
Ga by die kunste mint, hier is geleerde vreught.

't Zy dat ghy wenst te sien de wijt-beroemde Linden,

En pooght ook in het Hof, een ander Hof te vinden,

't Zy dat je kennen wilt het seer van onsen tijt,

En watter dient gedaen, en watter dient gemijt.

Of dat misschien de geest u vordert aen te schouwen

De dragt van nieuwe mans de pragt van jonge vrouwen,

Dat wonderlijcke kraem, dat seltsaem poppegoet,

Dat *Koftelijcke Mal*, dat kinderlijcke soet,

De randen om den arm, de banden om de leden,

De koorden sonder aert, de boorden tegen reden.

De vrouwen in den rock, de fronsen inden broek

De rimpels inde kraegh, de ployen in den doeck.

Wiekent 'et al-te-mael: veel ongehorde dingen,

Die uyt het dertel Hof in alle steden dringen;

Komt leest dit nieu gedicht; doch met een rijpe sin,

Want (vrienden letter op) hier steken kruymen in.

Hier is een lary-kock voor sacht-gewiegd Menschen,

Maer Mostert op de Visen peper op de Pensēn;

Hier is een amper vocht dat in de rove snijst;

Hier is een Manne-wijn die op de tonge bijt.

Hier moet de leser doen, gelijk de kiekens drinken,

Dat is yeder woort een ruyme wijde dincken;

Hier moet de leser doen, gelijk het schaepjen eet,

Dat nimmermeer en swelght als na den derden beet:

Roept yemant onder dies; Het schrift is al te duyfter:

Ick roepe wederom; her is sijn rechte luyfter.

Denkt dat het beste graen leyt midden in den schoof:

En dat de rijpste druyf schuyt in het dichtste loof.

Denckt dat een wijse pen tot alle vijfedingen,

Tot vreemde lymery, moet nieuwe slagen bringen;

Maer dan noch boven al nou denckt geminde vrient,

Dat niemant in het Hof met open schootels dient.

Op de Wercken van den Edelen Wijberoemden Heere

CONSTANTYN HUYGENS

Ridder; Heere van Zylichem &c. President in den Raet,

van sijne Hoogheyt den Heere Prince van Orangie.

MEN vont in ouden tijt twee wonderbare Griecken,
Die vlogen wonder hoogh doch met verscheyden
wiecken;

En schreyder evenstaech als Hy de Werelt sach,

De tweede sachse noyt als met een schetter-lach.

Hy die tot stage rouw sijn treurigh Oogh gewende,

Die noemt' ons aerts bedrijf een winkel van ellende,

Soo dat hy evenstaech sijn wesen dus geliet

Gelijk als yemant doet die droeve dingen siet:

De tweede die sijn lach niet kond' of wilde stillen,

Die nam ons gansch bedrijf alleen voor mallegrillen,

Het scheen dat al ons doen by hem wert opgevat

Als gecks-maer. Guychel-spel en ik en weet niet wat.

Wil yemant nu by een twee groote luyden voegen,

Siet in dit deftig werk daer vint hy sijn veruoegen; (bijt)

Het lagt, het schreyt, het scherft, het kust, het itreelt, het

Het treurt, het juycht, het bit en al te sijnre tijt:

Ghy siet dan hier den Mensch sijn wispel-tuerigh leven,

Ghy siet de werelt selfs na rechten cyfch beschreven;

De Mensch en 's Werelts loop verandert alle daegh;

De Mensch en 's Werelts loop verandert evenstaech.

Noch leert dit eygen boeck van hof en stofte wijcken,

En waer een vrome Ziel het feyl behoort te strijcken;

Ghy so ughy dit alleen uyt dese schriften weet,

Soo is u gelt en tijt (mijns oordeels) wel besteeet.

Op de Werken van den Edelen Wijberoemden Heere

JACOB WESTERBAEN

Ridder, Heere van Brantwijk, Gyblant &c.

MEdea (soo men leeft) die wist een vier te stoken.

En gaf dan aende Vlam een Ketel om te token,

En schoon sy in het vat een ouden grijsaert stack,

Men schrijft dat sy van daer een hupse Vryer track.

Wel hier moet (na het schijnt) Medeaes Ketel wesen,

Want ik heb maer een deel van desen boeck gelesen,

En schoon ick tot het werk geheel slauwhertig quam,

Het scheen dat ik in my een jonger hert vernam.

De jeucht en haer gevolg die ik langh heb verloren

Die scheen als op een nieu in my te zijn geboren;

De grijfen Ouderdom die gingh my uytten sin,

En ik vernam een vonck ook van mijn eerste min.

Ick sach na dat my docht de jonge lieden spelen,

Ick hoord' een Geestigh dier een aerdigh deuntjen quelen,

En waerom langh verhael: Ik scheen een wacker helt,

Die anders niet en let als dat hem weelde quelt.

O Brantwijk, uwe pen die laet op heden blijcken,

Dat ghy noch van den Brant niet zijt gesint te wijcken:

Den brant die jeugt betaemt; Want die u schriften leeft,

Die vint en watje zijt en hoeje zijt geweest.

Maer ik nu afgegeen tot aende tachtich jaren,

Heb wat de jonckheyt raect ten lesten laten varen;

En als ik dit bedacht na ik uw schriften las,

Soo wert ik wederom als ik te voren was.

Daer lach mijn foeten Droom. Een die begint te peysen

Dat hy nu veerdich staet om uyt 'et vleysch te reysen

Die is gelijk de Paauw, die op haer voeten siet,

Wat dat hem aerdigh scheen versmelt tot enkel niet.

De doot is mijn gefangh, die wil ik gaen beschrijven,

Tot my de leste kou de leden sal verftijven,

En schoon ick dichten kon geheele dagen langh,

De doot en haer gevolg, de doot is mijn gefangh.

Op het Bancket-werk van den Hoogh-geleerden

Groot' Achtbaren Heer

IOHANNES de BRUNE,

Raet Pensionaris van de Ed. Mog. Heeren Staten

van Zeelandt.

AL die haer grootste vreugt en hoogste lusten setten

In Tafels aengedist met allerley Bancketten:

En achtent voor geluckja als een snegen vont,

Dat yemant wat versint ten dienste vande mont,

U spreek ick heden aen. Hier sijn veel rijcke tafels,

Verciert met beter kost, als diep-geruyte wafels,

Als *Queen-vleesch*, *Marcepain*, of iet van desen aert,

Dat voor een langen tijt in Suycker wort bewaert,

Hier is gesonde spijs, die niemant sal beladen;

Ia van soo goeden smaect, die niemant kan versaden.

Wie hier maer yet gebruykt (sta maer een weynig stil)

Sal roepen over-luyt, dat hy meer eten wil.

Komt hier dan, of genootd of ongenootde Gasten,

Ghy kont hier vrolijk sijn, oock midden in de Valten:

Al wat hier is gekooct, gaet boven 't Hof's gebract,
Soo verr' de rappe ziel het lijf te boven gaet.
Wel maeck u hier ontrent, die veel begeert te weten,
En liever voor den Geest, als voor haer buycken eten:
Soo ghy in dit *Banquet* geen smake vinden kont,
Soo hebj een dommen geest, of smakeloofse mont.

*Op het boeck genaemt de leste Basuyne, beschreven door
den Weerden, Eerweerden, en Hoogh-geleerden*

D. GODEFRIDUM UDEMANS,

*In sijn leven Bedienaar des Goddelijken Woorts
tot Zierickzee.*

WAnneer eē Lcuwe brult, wie sal hem niet ontsettē?
Als God de werelt dreygt, wie falder niet op-lettē?

Op, op, die heden noch in alle droefem steekt,
Hier is een heyligh Boeck, dat tot de zielen spreekt.
Hier is een deftigh Man, die laet een stemme klincken,
Die ons moet door het oor tot in den boesem sincken.

Hier is een hel Trompet dat van den Hemel blaest,
Ten goede van het Volck, dat noch op aerden raest.
Hier werden af-gebeeldt de vijf onwijfe Maeghden,
Die haer verhoort geluck op losse gronden waeghden.

Hier komt 'er vijfje toe, maer sneger in den geest,
Die krijgen haer te loon, het eeuwich Bruylofts-feeft.
Hier werden ingevoerd, de roe-vertroude ponden,
By desen wof-besteft, by geenem opgebonden;

En in het stof gedout. O weel die sijn Talent,
Niet op den rechten tijt, om voordeel uyt en sent.

Wel hem! in tegendeel, die met gestreckte leden,
Sijn penningh, als het dient, tot winste kan besteden.

Hy sal, wanneer de Vorst op trouwe diensten let,
Sich vinden 't sijnjer eer in hoogen staet gheset.

Hier komt ten lesten by het oordeel aller volcken,
Dat eenmaal staet te zijn hier boven in de wolcken;
Wanneer het blijcken sal, wat in het duyfster lagh,
En alle diep gepeys sal komen aen den dagh.

Wanneer Godts machtigh heyr, sal met basuynen dagen,
Al die van over-langh in 't graf verzegelt lagen:

Al die het woefte Meyr heeft in het zandt ghewelt,
En die geen bleecke doot als-noch en heeft ghewelt.

Basuyne! bly geluyt, voor die uw' stemme kennen,
En die haer wacker oor tot uwen klanck gewennen.

Basuyne! droef geschrey voor die in weelde leeft,
En sich na vollen eysch, de werelt overgeeft.

Wy sien dan, weerde man, hier drie-derhande faken,
Die uyt het jeughdigh volck, die al de wereld raken,

Wy sien een deftigh stuck ten lesten uytgewracht,
Dat voor al wat 'er leeft is weert te zijn bedacht.

Welaen dan, Zeeufche jeugt, en alderhande menschen,
Die hier een goeden strijt, en namaels vrede wenschen,

Wilt ghy de 'sont' ontgaen, en 't eeuwich ongeval,
Soo denckt tot aller-tijt dat eens gebeuren sal.

*Gedicht op het boeck, genaemt het Gestelijck Roer van
het Koopmans Schip, gemackt door den Eerweerden*

D. GODEFRIDUM UDEMANS.

HOe Godt door hoog beleyt, en op gewisse gronden,
De werelt onder een, door handen heeft gebonden;

En wat 'er voor een nut op alle menschen daelt,
Wanneer men sijn gerief uyt verre landen haelt;

En wat een Koopman is, en hoe hy dient te wesen,
En waer uyt overlangh, 't vertieren is gerefen;

En wat hem noodigh is, om soo te zijn genaemt,
En wat hem qualijck voegt, en wat hem wel betaemt:

Hoe dat hy tegen-spoet, verdriet en harde slagen,
En hoe hy met gedult, verlies behoort te dragen;

En hoe men door gewin van gelt en machtigh goet,
Sich niet vergeten magh in pracht en overmoet;

En wat hem dient bedacht, die op de woefte baren,
Met onvermoeyde vlijt, na Oofft en Westen varen;

En wat 'er dient gemijt, en wat 'er moet gheschiē,
Wanneer men niet en kan, als Zee en Hemel sien;

Wat recht heeft onsen Staet om Schepen uyt te rusten,
Of na den Indiaen en sijn vergulde kusten,

Of daer men Peerels vint, of daer een Diamant,
Komt schieten uyt een klip, en rollen in het zant:

Hoe dat een Christen hert van yver dient te branden,
Wanneer men ancker worpt ontrent de rijke stranden;

Niet om haer schoon gewas van reuk, of Sijde-werk,
Maer om een woeften hoop te brengen tot de Kerk;

En of men met een Turck, en diergelijcke Menschen, ¹
Die niet aen Godes Volck als druk en onheyl wenschen,

Magh vryen handel doen, en treden in verbondt,
En hooren met gedult een vuylen laster-mondt;

En of men yemants goet, in oorlogh magh genieten,
Of met een hol metael een Vloot te gronde schieten;

En of men hedensdaeghs, gelijk men eertijts plagh,
Een hoop lijf-eygen volck als slaven houden magh,

Al dit uyt rechte gunst, en na den eysch beschreven,
Wort aen het Vaderlandt door Udemans gegeven.

Wort aen de Zee gejoint, en wie het woefte diep,
Met kielen oyt door-snijt, met zeylen over liep.

Welaen dan, wacker Volck, die met Inlant'sche waren,
Gerief een vreemde kust, die noyt en was bevaren.

Ontfangt het deftigh werk, en geest den Schryver dank,
Het sal u dienstigh zijn uw' leve dagen lanck.

Het sal u dienstigh zijn, in alderhande faken,
Die Godt, en uw' gemoedt, of uwen naesten raken.

Het kan uw' Raedts-man zijn, in schaed' en in gewin,
En met een woort gefeyt, hier schuylt een zegen in.

Ghy meught staegh over Zee in verre Landen reysen,
Ghy meught op uw' bedrijf, en grooten handel peysen.

Maer in dit Boeck alleen is vry al meerder schat,
Als eenigh machtigh Vorst sijn leven oyt besat.

Men prijstle wel te recht, die grooten handel drijven,
Vermits sy desen staet met goet en rijckdom stijnen.

Maer hier dient boven al, met lof te zijn vereert,
Die aen het win-steck volck den rechten handel leert.

*Op de Nederduytsche Poëmat van mijn Heer,
ende Neef*

ADRIANUS HOFFERUS,

*Rentmeester Generael van de Graeffelijcke Domeynen
van Zeelandt beooster scheldt.*

Leeft als op haren bergh de negen Susters saten,
En waeren al gelijk in vreugden uytgelaten,

Om datter menigh geest in onse steden leeft,
Die met de snelle Faem in verre landen sweeft;

Doen wert Calliope met yver aengesteken,
En gingh met vollen mont van onse Geesten spreecken;

Gefusters, sey de Maeght, hier onder aen den stroom
Daer waft in volle jeught een groene Lauwer-boom,

Dat hout is eens geplant ter eeren vande pennen
Die met een soet geluyt door al de werelt rennē, (groeyt,

Dat hout, dat jeughdigh hout, heeft lang genoeg ge-
Het dient tot ons gebruyck ten lesten afgesnoeyt.

Wy moeten heden selfs gaen vlechten groene kronnen,
Om schulden af te doen, en dienst te mogen loonen,

't Is reden dat hun gunst en eere wert gedaen
 Die al het Vaderlant, en onts dienste staen.
 Het woort is nau gefeyt, een Nympe van de negen
 Is snellijk van den bergh tor in het dal gefegen,
 En eerse wederom aen haere plaets genaect,
 Soo wasser, nae de kunst, een groene krans gemaect.
 Daer ghing het geestigh volck te samen onder-vragen
 Aen wien dit jeughdigh groen dient op te sijn gedragen;
 Ten lesten refer een, Uranie genaemt,
 Die sprak een deftig Woort, gelijk het hier betaemt.
 Goddinnen van Pernas en wilt niet langer twisten,
 Noch uwen nutten tijt in lange reden quisten,
 Wie van den hemel schrijft, en ons den hemel toont,
 Die komt het voor-regt toe om eerst te zijn gekroont.
 Ick ben vol hemels vier, en 't is mijneygen wesen,
 En 'k hebbe defen aert al over lang gepsen
 In *Hoffer* onsen vrient, die aen de Zeeufche kust
 Ons schenkt een soet gedicht, maet niet tot vuyle lust.
 Hy singt geen slim bejagh, geen liet van Amarillis,
 Geen Melibeus vier, dat maer een rechte gril is;
 Hem drijft een ander geest, en met een hooger vlucht
 Verheft hy sijn gedicht tot boven in de lucht.
 Gunt hem dit nieu juweel. De soete Nymphen swegen
 Doen *Hoffer* wert genoemt, en al de susters negen
 Met foet en bly gelaet; dar was genoegh gefeyt
 Dat u, ô weerde Man, de krans is toegeleyt.
 Welaen dan, swiert de pen en laet u reyne dichten
 Uw Stadt, u Vaderlant, en verder rijken stichten,
 't Is wint, 't is enckel roock, met al des werelts glans:
 Den hemel schenkt alleen den rechten Lauwer-krans.

Op de Geleerde versamelinghe van de

GULDE SPREUCKEN

*en Daden, by een vergaders door den Wel-achtbaren
 en Hoogh-geleerden Heere,*

FRANCISCUS HEERMAN.

DE By, het neerstig dier, dat is gewoon te sweven,
 Alwaer een Edel Veldt gewoon is reuck te geven,
 Waer oyt een Roos ontluycckt, of waer een Bloemtje
 gaep,
 Daer is het dat het Wasch en soeten Honich raep:
 Maer so in eenig Kruyt misfchien yet mochte schuylen,
 Dat met een giftigh vocht het lichaem can vervuilen;
 Dat schein het veerdig af, daer kruypt het nimmer in,
 Maer laet het voor een Padd', of voor een vuyle Spin.
 Het groet niet op het Velt, als slechts de reyne Kruyden,
 Die nut zijn voor de jeught, of voor de sieke luyden;
 Alwaer het neder-zijght, alwaer het voetsel leeft,
 Daer vint het eenigh sap, dat vee of Mensch geneest.
 Wel Heerman, lieve vrient, ghy doet op heden blijken,
 Dat yeder met de by u dient te vergelijken.
 Waer groeyt'er nu een Bloem? waer isser een gewest,
 Daer ghy niet heylsaem Wasch of Honig uyt en leest?
 Ghy vliegt in Grieken-lant, en op de Roomsche bergen,
 Die niet haer bloem-gewas den Schoonen Hemel tergen,
 Ghy sweeft met u gemoedt door alderhande Kruyt,
 Maer treckt'er anders niet als reyne Honich uyt.
 Dies is uw' Boeck een Korf van duyfent Honich-raten,
 Die niemant hinder doen, maer alle Menschen baten:
 Doch hoort wat gy verschilt van dit vernuftigh Beest;
 De By voed slechts het vleys, maer gy den hooge Geest.
 Welaen, vernuftig Hoofd, door-foeck de beste Velden,
 Soo sal men uwen naem in allen Landen melden:
 U Boeck dat overtreff der Byen Honich-raet,
 Soo verr' de rappe Ziel het lijf te boven gaet.

Lofgedicht, ter eeren van

JUBAL,

*Sont van Lamech ende Ada, eerste vinder van de Sangh-
 konste en Snaren-spel, gemaect ten versoeke van de
 Haerlensche Musicanten.*

DE vinder van de sangh is weert met alle tongen:
 De vinder van de sangh is weert te zijn gefongen:
 Op gasten, geesten, op, en al die sinnen kont,
 Ghebruyckt hier snaren-spel, ghebruyckt een soet' mont,
 Ghebruyckt het bey gelijk, en wilt te samen Mengem,
 Wat sangh en soet geklanck is machtigh uyt te brengen.
 Wie nutter dingen vint, en aen de werelt biedt,
 't Is reden dat hy danck voor sijnen dienst geniet.
 Maer segh ons, ouden tijdt, Wie heeft de soete gronden,
 Van spel en van ghesangh, voor defen eerst ghevonden?
 't En is Apollo niet, en min de box voet Pan, a
 Die hier uyt groeten naem, of luyfter halen kan:
 En schoon al is wel eer een jonge Maeght b ghepresen,
 Om datse van het spel een moeder scheen te wesen,
 En voester van de sangh, 't is echter sonder grondt,
 't Is vry een hooger geest, die eerst den Cijther vondt:
 't Is Jubal, die wel eer een licht bestont te quelen,
 Die eerst de rouwe jeucht op snaren leerde spelen.
 Die eerst den Trommel sloegh, en op de fluyte blies,
 En maecte dat de kunst gheduerigh hooger wies:
 Want als het eerste paar uyt Eden was ghedreven,
 Doen leyde gantsch het volck een droef en angstig leven;
 Want niemant at'er broot, als door een hittig sweet,
 En al de Werelt stont als in geduerig leet: (dwijnen,
 Maer Godt, die noyt den Mensch van druck en laet ver-
 Liet als een nieuwe Son op hare tenten schijnen.
 Daer komt een beter tijt, want Ada baert een Kint, a
 Dat Adams zaedt verheucht, en soete dingen vint;
 Het vint een aerdigh ruygh, geciert met gulde snaren,
 En ghing het met een bom, en met een fluyte paren,
 En met een helle stem, dat gaf een soet geluyt,
 En joegh het swaer gequelt, en droeve sinnen uyt.
 Daer quam doen al het volck met wonder ingenomen,
 En tracht ontrent het spel, en by den heldt te komen;
 En wie hem maer en naeck, die is gelijk vervoert,
 Vermits de Jongeling soo ras de vingers roert.
 Maer noch soo nam de jeucht het meeste vergenoegen,
 Wanneer hy by de klanck de sangh begon te voegen,
 Vermits hy met de stem, nu rijft, dan weder daelt,
 En uyt haer stil geheym der Menschen zielen haelt.
 Daer quam van alle kant, de gantsche werelt dringen,
 En hoorde snaren-spel, en hoorde Jubal singen,
 Verdwellemt in de vreucht, en siet, op dese wijs,
 Soo kreegh het treurig volck, een ander Paradys.
 Wel aen dan, wieze zijt, die met gevoegde stemmen,
 De droeve sinnen treckt, en doet in vreughde swemmen.
 Erkent op dese dagh de vinder van de sangk,
 Den Vader van de vreugd', en van het soet geklanck.
 Juygt Jubal, reyne jeugt, juygt Jubal, kloecke mannen,
 Juygt Jubal, al het volck, verdriet dient uytgebannen,
 Die eerst het singen vont, dient met gesangh vereert,
 Maer juygt hem boven al, die Jubal heeft geleert.

a Apollo en Pan zijn by de Heydenen vindere van dese konste geacht.

b Cecilia daer na by andere volgende eeuwen.

c Nota. De woorden in den originelen text, Gen. 4. 21. Begrijpen synedochie alle Musickinstrumenten, soo die geslagen worden, (die Aristoxenus by Athenium Eutapa noemt) als die geblasen en met de vingers of wint geroert worden.

Op de *vermakelijke gedichten van den Ed. Hoogh-
geleerde, Konstrijcken Heer*

J. VAN SOMEREN,
Raet Pensionaris der Stadt Nijmegen.

WAt hoord' men hedenſdaegs van wonderbare tijde,
De gantſche Werelt-kloordie ſtelt haer om te ſtrij-
Waer is'er eenig Vorſt of rijk of ander lant? (den.
Dat niet in vinnigh bloet en wreeden Oorlogh brant.
Wat brieven dat men krijght van alderhande kusten,
Niet eene van den hoop en is gefint te ruſten,
En ſchoon de winter naeck't en harde kou bereyt,
Geen wapen evenwelen wert'er neergeleyt.
De winter en de krijgh ſijn onbeleeſde gaſten,
Die met veel ongemacks de Werelt overlaffen;
Want als dit grilligh paer komt rennen op de baen,
Dan zijnder over al de Menſchen qualijk aen.
Maer in het tegendeel de honigh ſoete pennen,
Die met een heuſſe tael tor dichten haer gewinnen,
Zijn als des Werelts-vreught, en ſtillen onſen geeft,
Wanneer men groot verdrijet, of harde ſlagen vreeft.
Al wat ons wel geveel dat ſchijnt van ons te vluchten;
Maer Someren u boek dat brengt ons Somer vruchten,
Dat komt uyt Helicon gevloeyt uyt onſe kuſt,
En ſtilt ook menich hert al is het ongeruſt.
Soekt ghy dan, wieje zijt, uyt kouen krijgh te weſen;
Soo maect dit aardigh werck van Someren leſen;
Ghy neemt dat by der hant eer ghy u deure ſluyt,
Soo blijft'er bars gewoel van krijgh en winter uyt.
Wilt ghy tot uw' vermaek dit boeck alleen verkiefen,
Ghy ſult op eenen tijt twee vyanden verlieſen:
Ghy ſult in vrede ſijn hier in ons naeſte lant;
Daer elders menigh Menſch of beeft of klippertant.

*Gedicht, op de gelegentheydt van ſtaet, ter tijdt de
wijt-vermerde Heldt,*

MARTEN HARPERSEN TROMP,
Admiraal ter Zee was gemaeckt.

ZEE-helden, wacker volk, peck-broeken rappe gaſten,
Op, ruckt nu wederom de vlaggen van de maſten.
Gaet, jaegt eens op een nieu den Spangiaert over boort,
En haelt eens wederom dat ghy ter Zee verloor.
Is langh genoegh gegeeut, 't is al te langh geſlapan;
Koom word' eens datje waert, en alſje zijt geſchapen.
De Zee en haer gevolgh daer zijtge toe gewent,
Daer is uw' eygen huys, uw' eygen element.
Al wat op aerden leeft, al wat'er is geſchapen,
Dat kent ſijn eygen kracht en weet ſijn eygen wapen.
Ja weet wat hem gemack, of eenigh voordeel doet,
En hoe het na den eyſch zijn vyandt krencken moet.
De Leeu vecht met de klau, de Stier gebruykt den hoer,
Het Peert ſlaet met den voet, een Haen met felle ſporen.
De Zee is uw' geweer, gebruyckt daer u gewelt,
Daer is geen twiſſel aen de Spangiaert moet gevelt.
De Zee die heeft u eerſt den vryen hals gegeven;
Den Gods-dienſt ingevoert den Spangiaert uytgedrevē.
De Zee die heeft u eerſt den vyant leren ſlaen:
De Zee maect u gevreeft oock by den Indiaen.
De Zee brengt voordeel in, en bout hier groote ſteden;
De Zee verrijckt het landt, en dat in verre leden.
De Zee maect dat het landt den vyandt over wint,
Ghy daerom bouw't de Zee ſo ghy het Landt bemint,
En valt dan aen het werck met onvertſaeghde ſinnen,
Ghy ſult gewiſſen buyt, groot lof, en eere winnen;

Want als na rechten eyſch den Leeuw de bende leyt,
Daer is geen twiſſel aen, de zegen is bereyt.
Tromp gaet u heden voor; hy trompt met alle krachten,
En roept u na de Zee, en ſtort in uw' gedachten,
Een luſt om wel te doen, een yver voor het landt,
Daer van ſijn innigh hert en al ſijn weſen brandt.
Ghy, let op ſijn beſrijf, en let op ſijn bevelen;
Hy ſal u naer de kunſt, met yſer leeren ſpelen,
En kaetſen met her ſtael, ja leyden aen den dans,
Daer by geen vrouen dient, maer niet als ſlukke mans.
Waer ghy, O dapper heldt! en leyder van de benden,
Die haer geduchten ſchrick na Ooſt en Weſten ſenden,
Koom, toont ons op een nieu, dat Holland weder leeft,
Dat Holland boven licht en op de baren ſweeft.
Siet hier een wacker man, a die niet en ſal beſwijcken,
Die niet en is gewent aen yemandt oyt te wijcken;
Die wort u toe-gevoeght, om met gemeene kracht,
Te doen al wat de ſtaet van uwe daden wacht.
Gaet, gaet, man-haſtrigh paer van duyſent uyt gekoren,
Gaet recht eens weder op, dat ſcheen te zijn verloren;
Gaet dondert met geſchut, beſet de vlaemſche kuſt,
En toomt de Spaenſche pracht en ongetoome luſt;
Maect dat de Koopvaerdy de ſtroomen mag gebruyckē,
Maect dat de Viſſery de netten magh ontluycken,
Maect dat de rijkke Zee met haer gehele ſtrant,
Een zegen over al magh ſtorten op het lant.
Nu Mannen, 't is genoeg, en waerom meer geſchreven?
Uw' namen doen al-ree de vlaemſche kuſten beven.
Wel ſlucks dan aen het werk, ghy zijt'er toe-genoet,
Soo ghy de Zee bewaert, het landt is buyten noot.

Op het ſterven van den Hoogh-geleerden

IACOBUS LANSBERGEN.

Dr. in de Medecijnen.

DIT Beelt was leſt een Man, eē trooſt voor ſieke luyde,
Die in ſijn Boeſem droeg de krachten van de kruyde,
Ja met ſijn hoogh verſtant, ginck ſweven in de locht
En leerd' oock even daer, al wat men leeren mocht:
Dies hy aldus begaef, heeft menigh menſch geſenen,
Die uyt het duyſter graf, ſcheen op te zijn gereſen;
Het ſpeet de bleke dootd, dat haer geduchte maght
Eevochten, aengetaſt, en t'onder werd't gebraght.
Sy hoort den kloecken Helt, van alle Menſchen prijſen,
En vreeſt, dat ſijn verſtant, ſtaegh hooger ſtaet te rijſen;
Dies leyt ſy in beract, wat datter dient gedaen
Om ſijn vermaerde kunſt, tot niet te doen vergaen.
Sy geeft haer in het velt, en komt den Man beſpringen,
En gaet een ſchamper liet, tor haer triomphe ſingen;
De groote Konſtenaer, die op geen doot en paſt,
Is ſchielick wech geruckt, en van de doot verract.

*Geluck-wenſinge aen den Hoogh Ed. Geboren
Heere, Heer*

JACOB van WASSENAER,

*Baender-Heere van Waſſenaer, Opdam, &c. Lt. Admiraal
van Holland, &c. Op ſijn hoog Ed. inhuldiging over de Ba-
ronnye van Waſſenaer gedaen op den 9 May, 1657.*

DOORluchtigh Waſſenaer! ghy waert eens hoogh
verheven,
Maer in ſoo goeden ſtant en zijdje niet gebleven;
Ghy wiert onlanghs gedreygh't met ſeker ongeval,
Daer van ick geen verhael op heden maken ſal;

a Luyt. Adm. Wiſſe Corn. de Wiſſe.

De tijt is nu te goet. Dit zijn uw' beste dagen,
 Hier komt een deftigh Helt u op de fchouders dragen;
 Hy die uw' Atlas is, en uyt het water nam:
 Dat is uw' edel Hert ó Heere van Obdam.
 Dit is een wonder heyl, en onverwachte zegen,
 Die is u regel recht door Godes Hand verkregen.
 Dies wensch ik u geluck op desen blijden dagh,
 En dat u Wassenaer geduerigh wassen magh.

Geluck-wenschinge aen den Heer

GEERAERT MARCELLUS,

En Iuffrou

CATHARINA van der BURGH.

I N dien mijn eerste jeught, mijn aengename jaren,
 Mijn soete lente-tijdt, noch in haer groente waren,
 Ghy soudt in dit geval, *Marcellus* weerde vriend,
 Ghy soudt van mijn gedicht ten vollen zijn gediend;
 Maer nu mijn ouden dagh, mijn winter komt genaken,
 Die my heeft onderstaen een witten baert te maken,
 Soo voel ick dat mijn geest sijn eersten drift verliest,
 En met een ander hayreen ander leven kiest.
 Al wat ick menighmael te voren heb ghepresen,
 Dat krijght in my voortaan, dat heeft een ander wesen,
 't En gaet ons heden niet gelijk het eertijts gingh;
 De tijdt de snelle tijdt vrandert alle dingh.

Waar draeght een dorre struyck van koude nu bevrofen
 Ofaerdigh boom-gewas, afaengename rofen?

Al wat des Somers spruyt, en gulle botten maect,
 Dat wort een kale stock wanneer de winter naect.
 Een vrolick Bruyts-gesang en wil geen droeve sinen,
 Maer die van foete vreught haer laten overwinen;
 Dus wie een aerdigh veers wil brengen in de feest,
 Die dicke nimmermeer als met een blijde geest.
 Maer hoe kan my vermaeck of blijfchap overkomen?
 Mijn lieve weder-helft is van my wech-genomen,
 Mijn vreught, mijns hertfens wensch, mijn troost, en
 gantsche lutt,

Die is in haer alleen ten vollen uytgebluft,
 Ick heb in mijnen tijt haer soete jeught genoten,
 Mijn borst in hare borst niet selden uytgegooten;
 Nu mis ick dat vermaeck, en in haer droevigh graf
 Daer legh ick alle drift tot echte banden af.
 Maer hoe? sal ick geklagh in u weefte brengen?
 Sal ick mijn herten-leet met uwe vreughtde mengen?

Neen vriend, ick wil een wijl my voegen na den tijt,
 'k En wil niet droevigh zijn terwijl ghy vrolick zijt.
 Doch ghy noch even wel verwacht geen blijde fangen,
 Die met een soet gevley de teere sinen vangen,

Verwacht geen boertigjock, geen jonge lieden praet,
 Verwacht geen soet gequeel dat op de feestle flact:
 De Bruyt met haer gevolg na rechten eyfche prijfen,
 En met een soet gedicht haer gaven aen te wijfen,

En is mijn fake niet: dat magh een ander doen (groen,
 Wiens oogh noch heden swiert ontrent het jeugdigh
 Ontrent den magdenberg: laet die de Bruyt beschrijvê,
 Laet die, als in het gout, haer aerdigh wesen drijven,
 Laet die haer geestig oog dat glans en vlammen schiet
 Begripen in gedicht, of in een geestigh liet:

Laet die het aerdigh waes van hare teere wangen,
 By niemant oyt gesien als met een soet verlangen,
 Laet die haer rooden mont, haer lippen als corael,
 Vertoonen na de kunst in ongemene tael.

Laet die haer foeten aert, haer wel-gemaecte leden,
 Haer teer en eerbaer root, haer onbevleekte zeden,

Laet die haer heus gelaet hier brengen aen den dagh,
 En wat in dit geval de penne geven magh.
 Laet die noch boven al hier komen openbaren,
 En singen met de stem, of spelen op de snaren,
 Hoe al de grage jeught ontrent haer deure liep,
 En slaegh in grooten ernst om hare gunfte riep,
 Wat yeder ondernam om hare teere sinen

Door kunst en soet beleyt voor hem te mogen winnen,
 Hoe schrap *Marcellus* stont, benaect tot aen de ziel,
 Eer hy in dit gevecht den prijs alleen behiel.
 Hoe dat sijn soete tong, door heus en deftigh spreken,
 Hoe dat sijn rappe geest de slagen moefte breken,
 Hoe dat sijn geeligh breyn sijn kracht hier in bewees,
 En in de diepste noot tot meerder hooghte rees.

Leert kunten, soete jeught, leert alle goede boecken
 Door-gronden met verliant, en neerstlig onderfoecken;
 Niet slechts om, als het dient, te pleyten voor de Raet,
 Niet slechts om, na den eyfche, te spreken voor de Raet;
 Niet slechts om eenig mensch met reden los te krijgen,
 Als yeder is verbaect, en alle tongen swijgen;

Maer om geleert te zijn oock daer men vierigh mint,
 En met een soete tong een schoone vriyster wint.
 Al wat men heeft geleert, al wat men heeft gelesen,
 Dat kan, oock even hier, sijn meester dienstigh wesen;

Gelijck in dit geval *Marcellus* heeft getoont,
 En met soo weerden pant ten lesten is geloont.
 Maer, boven alle dingh, soo laet hem niet vergeten
 De vryers onser stad in haest te laten weten,

Dat yeder happigh zy, en uyt sijn oogen sie,
 Dat yeder diepe gunst aen sijn geminde bie,
 Dat yeder doet met ernst de vreemde visschers swichten,
 Dat sy uyt onsen stroom geen fuycken meer en lichten;

't Is nut dat yeder een op sijne waters blijft,
 Tot dat ons eygen volck ten vollen is gerijft:
 Van al dit soet beslagh moet ghy, ó *Rover* quelen,
 Moet ghy in onse tael een aerdigh deuntjen spelen:

Voor vrysters Roomsche tael, die niet een vryster kan!
 Spreekt Hollants, lieve vriend, soo leest 'et alle-man.
 Voor my ick swijge stil, van minne-brant te spreken,
 Dat kan oock even selfs een killigh hert ontfeken;

En dat en is geen werck dat mijnen geest vernoeght,
 Of dat een grijsen baert en oude jaren voeght.
 Ick wil, geluckigh paer, aen u wefeest vereeren
 Wat my in dit geval de tijt heeft konnen leeren,

Ik wil u (met verlos) gaen leggen in den mont
 Wat my oyt wel beviel ontrent het echte-bont:
 Voor eerst heb ick gestaegh, en op verscheyden stonden,
 Of in mijn eygen huys, of elders onder-vonden,

Dat noyt het echte paer soo nutten huys-raet vint
 Als dit gewenfte lot, *Twee herten eens gesint*.
 Met vrientschap op te staen, met vrede weder slapen,
 Dat is een soeter vreught als hondert vette schapen,

Als al 't gemeste vee en al het groot beslagh
 Dat yemant voor de lust op tafel brengen magh.
 Ghy daerom, weerde paer, soeckt rust in alle saken,
 En laer geen droeve twist tot uwe kamer naken,

Verbant met alle kracht, verbant de wrange spijt,
 En drijft de gramschap uyt, en dat voor alle tijt.
 Ick weet het voor gewis, dat ghy u leven dagen
 Geen dingh in meerder ernst na desen sult beklagen,

Als dat ghy oyt een wyr, een snick, een kleyne stont,
 Hebt aen een grammen sin of aen den twist gejoint;
 Ghy sult in tegendeel veel troost in u bevinden,
 Indien ghy vinnigh bloet hebt weten in te binden,

In dien u gantsche vreught was onder u gemeen,
 En hebt in als gewest als schapen onder een.

Het tweede trou-bericht dat ick heb konnen mercken,
Bequam het echte volck in haer bedrijf te stercken,
Is dat te geener stont haer liefde dient gegront,
Of op een jeughdigh lijf, of op een rooden mont,
Die stijlen zijn te swack om dat gebou te dragen,
En wijcken al te licht voor alle quade vlagen:

U dient een stijver balck daer op ghy steunen meugt;
Dat is een vaste gront van onbeveynde deugt.

Daer blijft een innig vier al is het lijf vervrosen,
Daer blijft een soete reuck oock in de dorre rosen:

Wie, als hy paren wou, op eer en vroomheyt sagh,
Die houdt een stage vreught oock in den ouden dagh.

Ick wil hier voor het lest een derden regel setten,
Daer op het echte paer voor al behoort te letten;

Het is de soetste plicht voor wijfen echte man,
Dat yeder in sijn deel vernoegen vinden kan,

Indien men is gesint sijn herte soo te buygen,
Om uyt sijn bed-genoot sijn vollen lust te suygen,

En dat het gantsche stuck hier toe wert aengeleyt,
Soo is voor dat gesin gewishe vreught bereyt.

My zijn nu twee-mael thien en vijf geheele jaren,
Terwijl ick ben gepaert, in haesten wegh-gevaren;

En ick en weet geen dinck my soeter aen de ziel,
Als dat ick dese plicht geduerigh onderhiel.

Ick kan het voor gewis, ick kan het heden seggen,
Ick kan het als een pant in uwen boesem leggen,

Dat wy uyt dit beleyt genoten meerder vreught,
Omtrent den ouden dagh, als in de groene jeught.

Hoe dat ons metter tijt de jaren verder liepen,
Hoe dat wy meerder lust en soeter vreughde schiepen;

Hoe meer de jeught verdween, hoe meer ons liefde
Soo dat ick heden noch betreure mijn verlies: (wies)

Maer ick en wil van nieus geen droeve klachten maken,
Ick wil (met u verlos) mijn penne liever staken:

Welaen dan, weerde vrient, ick wensche tot beslyt,
Ick wensche het even u, en uwe lieve Bruyt,

Ick wensche dat je meught in staeghe trou volharden,
Te famen wel bedaeght, te famen leelick werden,

Te famen gaen ter feest daer niemandt oyt en trout,
En daer men even-wel geduerigh Bruyloft houd.

*Wysheyt in mans, gedult in vrouwen,
Dat kan het huys in rusten houwen.*

*Aen d' Achtbare, weerde en Konst-rijcke
Ionck-vrouw*

A N N A R O E M E R S.

A Nchis lam en stram, door veelheyt sijner dagen,
Wiert op den kloeken hals van sijnen foon gedragen,

Dies is den Troyfchen Helt, om sijn beleefden aerd,
Van yeder hoogh geacht, de werelt doorvermaert.

En roomsche vrou behielt haer vader in het leven,
Mer in sijn ouden tijt haer teere borst te geven;

Dies maect een yeder een van hare daet gewagh,
Na soo veel hondert jaer noch heden op den dagh.

Twee daden, na my dunckt, die geene daet en wijcken,
Noch derfick u met beyd' o Anna vergelijcken.

Ghy draeght niet voor een reys u vader hier en daer,
Ghy draeght den ouden man geheel het ronde jaer.

Ghy draeght met gantsche kracht uws Vaders swacke
leden,

Ghy draegt met soet gedult sijns geestes swackigheden,
Ghy draegt en gy verdraegt en wat men dragen mag;

Ghy sijt degantsche vreught van sijnen ouden dagh.
Aeneas heeft ('t is waer) sijn lieve vrou verloren,

Doen hy sijn vrou verloor. Ghy geenen man verkooren,

Om met te vryer hart te dragen desen man,
Die niemant meer en heeft, die hem meer dragen kan.

Al geefdy, met de borst, u vader niet te suygen,
Ghy houd sijn leven op. Wy sijn u des getuygen.

Wy weten, dat sijn lijf sou liggen sonder ziel,
Indien u heus onthael niet beyd' en onderhiel.

Sijn ouders wel te doen, wert wel te recht gepresen,
Noch kan men nu en dan van sulcke dochters lesen,

Die haren vader draeght, is hier en daer noch een,
Maer, die haer vaders boeck verbetert, ghy alleen.

*Gedicht op het Boeck des Weerde, Eerweerden en
Godsaligen Dienaer des Woords*

Mr. W I L L E M T E E L I N C,

*Genacmt B A L S E M G I L E A D S voor
Z I O N S W O N D E.*

DE Dochter Zions queelt, en sit met bleycke wangen
Sit treurigh in het stof, met groote pijn bevangen,

De geest is wonder flaeu die in haer aders speelt:
O droevigh ongeval! de Dochter Zions queelt.

Wat is u teere Maeght, wat magh u sieckte wesen:
Waer van is u het quaet, het droeve leet geresen?

Ontstaet 'er uyt de maegh? of uyt een koude sucht?
Of uyt een hittigh bloet? of uyt een quade lucht?

Ach, wat eenfeldsaem ding! wat alle Meesters-foecken
Of in haer eygen breyn, of vreemde meester-boecken

Is hier maer enkel droom: Een yeder is verstelt,
Onseker wat vergif u swacke leden queelt.

Ach! die haer gantsche werck van siecke luyden maken,
Hoe-wel sy metter hant aen u gewrichten raken,

En weten geen bescheyt. De kunste blijft te kort,
Men voelt niet aen de pols wat in haer herte schort.

Hier uyt komt dit gevolgh, dat geenderley gewassen,
Hoedanigh datse zijn, u toe en zijn te passen.

Want niemant, wie her zy, en weet 'er goeden raet,
Indien hy niet en weet de gronden van het quaet.

Een Man, in dit gewoel, met yver aen-gesteken,
Een Vrient tot aen het merchbedroefte in u gebreken,

Die tast u naerder aen, en vint ten lesten uyt
Van waer de slimme sucht van dese koortse spruyt,

Dies spreekk hy met bescheyt; o Dochter dese wonden
Ontfangen haer begin uyt uwe droeve fonden:

Wat sal, in dit gevaer, wat sal u plaester zijn?
Daer baer geen slechte salft tot diepe ziele-pijn.

Al wat 'er voor gebreck magh aen het lichaem wesen,
Kan sap, of pap, of gom, of sout, of smout genesen

Of yet dat in den hof of aen der heyde staet:
Tot yeder ongemack is veelderhande raet.

't Is anders met de geest, en met de snoode qualen
Die door het innigh merch tot in de ziele stralen

Daer is maer een behulp dat ons gesontheyt biet,
En dat en wast voor al hier op der aerden niet.

Het is een hemels zaet, een onbegrepen wesen, (presen
Noyt door een menschen tong noyt hoogh genoegh ge-
Godt in het swacke vleesch, het onbevleekte Lam,

Dat een-mael voor de mensch hier in de werelt quam:
Sijn weerde bloet alleen kan u het eerste leven,

Kan u de nieuwe jeught, en krachten weder geven.
O noyt begrepen hey! o Balsen Gilead!

O dierbaerooten-salft! o soet en krachtigh nat!
Doch om op vasten gront uyt dit verdriet te komen,

Soo leert wat u behoef, en hoe het dient genomen,
Hier staet u voor-schrift in leest, weerde Dochter leest

En soeckt met alle vlijt hoe dese koorts geneest.

Dunckt

Dunckt u het Boeck te lang; so denckt 'er weder tegen
Hoe diep u dese quael is in de borst gelegen; (font
Denckt vry dat noyt een mensch werd in der haest ge-
Of van een innigh zeer, of van een oude wond.

Lof-gedicht, Op de Gedenck-weerdighe

NATIONALE SYNODE,

gehouden tot Dordrecht Anno 1618 ende 1619.

Als *Christi* weerde Leer was in haer teere jaren,
En datmen eerst begoot de Volcken te verklaren
Des Hemels nieu verbont, des Heeren goeden wil.
Ontfont in d'eerste Kerck een Kerckelyck verschil;
Den desen was gefint de menschen te besnijden,
Den genen woud' het Volk van 't oude jock bevrijden,
Elck bracht zijn reden by, tot dat den nieuwen twist,
Door oordeel van de Kerck ten laetsten wert geslist.
Het oordeel van de Kerck in Kerckelijcke saken,
Op Godes woord gegront, is om een eynd te maken
Van dwaling in de Leer, die nu en dan ontsaet,
Als's Menschen swak vernuft sig hier of daer ontgaet.
Doen nu des Heeren Woort soo verre was gekomen,
Dat d'Overheytt des Lants, 't Geloof had aengemenen;
Quam *Arrius* ter baen, en storte lanx om meer,
Door *Constantini* rijk, sijn ongefonde leer,
Den Keyser dacht voor al van sijnen plicht te wesen,
Te vanden *Christi* Bruyt, haer wonden te genesen,
Beroept daerom, tot rust der Kercken in 't gemeen,
De Dienaers van het Woort te *Nieen* al by een,
Hy selfs een van 't getal komt sitten in 't gerichte,
Hier wert de nieu we leer gehangen in 't gewichte,
En na dat lange tijdt op alles was gelet,
Bleef *Christus* die hy was, en *Arrius* verset,
Een Kerckelik besluyt, van 't saem-gevoegde stemmen,
By d'Overheydt versocht kan Werre-geesten temmen:
Is 't richt-snoer van 't vernuft, den rechten bant van als
Waer onder Eygen-sin moet buygen haren hals.
Daer is onlanghs geleen een Tuymel-geest gevlogen
In 't midden van het Landt, die heeft daer uyt-gepogen
Verwerring diep-gefocht, een dochter van de Nacht
Die ons vereenigt Lant in tweedracht heeft gebracht:
Den Vrient twist met sijn Vrient, den Broeder met sijn
Broeder,
Deh Vader met den Soon, de Dochter met de Moeder;
De Staet helt naer her sweert, de Kercke nae den ban.
Het gantsche Lant dat swiert gelijk een dronken man:
De Vaders van het landt, der Kercke *Voester-beeren*
Sijn neerstigh in de weer om ongemack te keeren,
Men raet-slaegt alle daeg, men soeckt aen elcken kant
Wat dat 'er dient gedaen, tot ruste van het landt.
't Heeft u Manhaftigh hart, *Nassoufchen Helt*, verdrotten,
Ons Vader-lant te sien van alle kant beschootten
Met pijlen van de T wist: ons lieve Vader-lant (pant:
Voor 'twelk 't *Nassoufche* bloet sich dikmael heeft ver-
Ghy gaet daerom gestaech in dijn ervaren sinnen
Beramen, hoemen mocht den wrevel-moet verwinnen.
U hart is staegh beducht, u Geest is ongeruist,
Hoe dit ontfeken vyer mocht werden uyt-gebluist.
Men vint ten lesten goet den Raet van alle Kercken,
In eenen Raet vervat, hier op te laten werken:
Hier toe wert, door u hulp bequaemen Tijt beraemt,
d'Uyt-schrijving wert gedaen, de Plaetse wert genaemt

Daer *Dordrecht* leyt om-ringht met vierderley rivieren,
Die om haer hooge vest met versche stroomen fwieren,
Een Eylandt end' een Stadt: daer is het open velt
By d'Overheytt voor elck tot 't samen-komst gestelt.
Hier hebben hun voor eerst in goet getal gevonden
Die onsen *Vryen Staet* heeft in haer plaets gefonden,
Vol weerdigheyt, en glants, vol trouwe, vol bescheyt:
Op dat door hun bestier de sake wiert beleydt.
Terstont vloeyt her waerts aen, uyt veelderhande landen
Een segen-rijcke beek van wonderbaer verstanden,
Vol van een hoogen geest, vol Goddelijcker kracht,
Vol helder licht, bequaem te schijnen in de nacht.
Soo haest als yeder was aen dese plaets getreden,
Den aenvang van het werck, is vasten en gebeden,
Ten eynde Godes Geest, gefegen uyt de locht,
Op yeders hert, en tong, sijn segen storten mogt. (den
Gods woort, Gods suy ver woort, geen menschelike von-
Is salf, en heylsaem kruyt voor Kerckelijcke wonden,
Daer op wert hier gebouwt, dat stelmten hier alleen
Tot eenen vasten gront, en onbeswaken steen.
Men heeft by een getien de Bloem van alle landen,
Die niet en zijn geboeyt met Pauselijcke banden,
Het Merg van kloek vernuft, de Keest van diepe leer
Des Aertrijcx edel Zout, des werelts Licht en Eer.
Hier brengt een yeder voort, al wat hy heeft van binnen
De gaven van sijn Geest, de scharen van sijn sinnen,
Den rijk-dom van sijn hert, de vruchten van sijn mont,
En wat 'er oyt een mensch in 's mensche boesem vont.
Wanneermen op hun beurt hoort spreken al de *Vaders*,
Wat voor een wonder kracht onfluyt des herten aders,
En dringt in ons gemoet! Gods lof sy hooch vermelt,
Die in sijn weerde Kerck alfulcke lichten stelt.
Wie dat hier komt ontrent siet als een beke vloeyen
Van honich-foete tael, voelt in sijn herte gloeyen
Een ongewoonlijk vyer, een geestelijcken brandt,
Voelt als een helder licht op-gaen in sijn verstandt.
Ghy moelt nu, mijn vernuft, hier werden aangedreven
De *Vaders* elck by naem haer eygen lofte geven, (stil,
Maer neen, ten mach niet zijn: gy moet haest swijgen
Door faute van de plaets, en niet van goeden wil.
Nu *Vaders* zijt gegroet, den *Staet* van dese Landen
Prijft uwe trouwe daet, en biet u danckbaer handen,
Wenscht, dat dit goede werck magh doen alfulcken
vrucht
Dat T wist, en swarte Nijt mach tijden op de vlucht:
Wenscht, als met eene stem, dat al des lants gemoeden,
Niet als een sachten Geest, en liefde mogen voeden,
Wenscht als met eene stem, dat over al voortaan
Een broederlijke gunst by yeder mach ontsaen.
Nu *Vaders* zijt gegroet: de *Harders van de Kercken*
Verlangen om te sien de vrucht van uwe werken:
Verlangen om te sien, Godts vyandt tot een spijt,
De Nederlantsche Kerck van wrevel-moet bevrijt.
Nu *Vaders* zijt gegroet, *Wij* loven uwe daden,
Wy sien in u besluyt een teycken van genaden,
De stilte van het volck, een vriendelijcken bant,
De haven van de rust, de vrede van het landt,
En evenwel nochtans (vergeest ons dese reden)
En evenwel soo is het slot van ons gebeden,
Dat Godt sijn heyligh werck alsoo hier laet gediën,
Dat wy in desen standt u hier niet meer en sien.

S P I E G E L

V A N D E N

OU DEN EN NIEUWEN TYT.

Van nieuws overfien, vermeerdert en verbeteret.

ELCK SPIEGLE HEM SELVEN.

AMSTERDAM,

By IAN IACOBSZ. SCHIPPER.

ANNO 1657.

3 9 1 E G A E I

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ASTOR LENOX AND TILDEN FOUNDATIONS

ASTOR LENOX AND TILDEN FOUNDATIONS

Ewijle, gunstige Leser, dat Nuttigheydt en Vermackelijckheydt, te samen gevoeght, van oudts de gantsche wereltd deur zijn geacht geweest als twee faucen, om alle dingen smakelijck te maken: en dat ick eenigen tijdt herwaerts voor hebbe gehadt, om (na mijn kranck vermogen) de liefhebbers onser tale van tijdt tot tijdt iet sulcks toe te schicken, dat aen de selve tot beyde gelijke-

lijck aenleydinge mochte geven; soo en heb ick tot dien eynde voor ditmael niet beters konnen voerbrenghen, als het werck dat u heden wert vertoont: bestaende in een nieuwe versameling van oude spreekwoorden en by-spreucken, uyt veelderhande talen en tijden met opmerckinge gekosen, en den loop van 's menschen leven bescheydenlijck toe-gepast. Omme waer van den naukeurigen Leser, (tot beter gebruyck van alles) wat naerder t'ouder-rechten, soo vinde ick goet, so wel over de Nuttigheydt als Vermakelijckheydt van de by-spreucken en spreekwoorden in 't gemeen, en op de gestalte van dit werck in 't bysonder, by maniere van voor-reden, wat te seggen. Aengaende voor eerst de Nuttigheydt en Vermakelijckheydt van de spreekwoorden in 't gemeen, so wil ick den gunstigen Leser kortelijck vijf bysondere nuttigheden, en even soo veel vermakelijckheden van de selve, als met den vinger, aenwijfen. Belangende de Nuttigheden, dient aengemerckt 1. Dat by-spreucken en spreekwoorden (wesende als overgebleven voncken van de hoogh-dravende wijsheydt der voorvaderen van d' eerste wereltd ^a) zijn gewisse leer-meesters van den loop des levens, aenwijfende uyt oude ondervindinge, hoe in nieuwe gevallen ieder sich heeft te dragen. ^b 2. Datse, mits de spitse haerder scherphuyt, krachtelijck door-dringen in de gemoederen der menschen, latende in de selve als sekere weer-haken, dienstigh tot opweckinge van dieper bedenckinge, als wel voor eerst daer in schein te schuylen. ^c 3. Datse geheel dienstigh zijn om oude, en sels oock uytheemsche Schrijvers grondelijck te verstaen, die andersins op veel plaetsen duyster en onsmackelijck bevonden werden. ^d 4. Datse de rechte eygenscapen en ingeboren aert van de natien en volcken (uyt dewelcke de selve haren oorspronck trekken) sonderlinge wel uyt-drukken, en aen den Leser levendigh vertoonen. ^e 5. Datse niet alleen tot verwackeringe des verstants, maer sonderlinge tot een rechte gesetheydt en vromigheydt des levens, in een kort begriip van woorden, een goeden wegh banen. ^f Belangende de Vermakelijckheydt van de by-spreucken en spreekwoorden, d'ervarentheydt spreeckt sels 1. Datse een reden verciiren als gezaeyde paeren, in der waerheydt bevonden worden te wesen even die gulde appelen in silvere schalen, daer de Wijse-man van gewaeght, Prov. 25. 11. ^g 2. Datse gantsch bevalligh zijn om hare kortheydts wille, en mitsdien recht bequaem om onthouden te werden, hebbende ondertusschen in sich den gantschen

a De eerste spreekwoorden zijn ontleent en genomen uyt de Spreecken der Wijzen / of uyt den aert van de gedichten / of te uyt de eygenscapen van eenige naties / of uyt eenige gedenktwaerdige geschiedenisse / of uyt andere soodanige bysondere saken: gelijck sulcks betuygen Erasmus Thomaso Buoni, en andere Schijbers. I proverbi sono quelle perfettissime regole, che ci ammaestrano nel corso della vita humana, &c. Tho. Buoni ne Pro. Ita. b Wat is het (sepit Salomon) dat geschiet is eben het selve dat geschieden sal. Wat is het datmen gedan heeft: eben het selve datmen doe sal. Waer en geschiet niet nieuw onder der sonne. Eccl. 1.9. Certum est illudThemiadidi, Deneccadem hominum natura manet, similia multa accidunt. c Fit, nescio quomodo, ut sententia proverbii, quasi vibrata feriat acrius auditoris animum, & aculeos quosdam cogitationum relinquat infixos. Eras. vide Ecc. 12. Et Voscius Orat. Inst. lib. 4. cap. 4. d Vid. Erasim. in praefat. Chiliad. e In proverb. invenias pigmenta Hispanicae argutiae, Thuciae alloquentiae, Galliae Veneris, Germanici impetus. Scal. ad Cardan. Exerc. 294. f Spreek-woorden (sepit' een Hoogdruytschrijver) zijn als de haren van een reder / daer uyt wat meer bevestigte bessta als gesep wert: beschefende menighmael in twee of drie woorden ghemeynsacien een ghelele p'edratie. g Sono diranta eccellentia gli proverbi, si diligentemente osservano tutte le lingue o Grece, o Latine, o altre più straniere; troveremo niuna tra quelle essere che non resplenda del'ornamento di quelli: poscia che appaiano gli proverbi detti inventati da gl'huomini più sagi, i quali sono amabile oscurita, o pur sotto velamenti d'ingegnose traslazioni illustrano, quasi chiare stelle, la commun favella; onde non solo adornano ogni lingua, ma auvivano ogni ragionamento, o grave, o familiare, o domestico, o publico, o privato. Thom. Buoni. d. prevat. Pro.

che non resplenda del'ornamento di quelli: poscia che appaiano gli proverbi detti inventati da gl'huomini più sagi, i quali sono amabile oscurita, o pur sotto velamenti d'ingegnose traslazioni illustrano, quasi chiare stelle, la commun favella; onde non solo adornano ogni lingua, ma auvivano ogni ragionamento, o grave, o familiare, o domestico, o publico, o privato. Thom. Buoni. d. prevat. Pro.

L Weenige fpreck-
woorden dooz een
fpreydinge hoer-
heit / gaen dikmaal
te boeten / en zyn he-
quamer tot keruue
als gefeete en groo-
te boeken; en gelij-
ke de fomme met een
hienpraetjen dieh-
maecten duifterhol
berlicke (fchoon het
felke loore is gele-
legen) foo konnen
colde die fpreck-woor-
den niet het berfanc
de duifterheyt bant
ontwetenheyt ber-
dighen / en de waer-
heyt daer in be-
fien. *Typus, de Sym-
bol.*

i De woorden der
Wijfen zyn fpreken
en nagelen / *Salom.*
Ecc. 12. 11.

Hinc Ciceroni
Salinæ dicta.

Anglis,
Pointed speeches,
Aliis, *Mucrones*
verborum. &
proverbia esse
sententias vi-
brantes, ubi mor-
dax illud Verum,
quo imbecillio-
res facile offen-
duntur, suavi
quodam tempera-
mento dilui-
tur.

k *Les Proverbes*
signifient, ce que le
lecteur voudra.

Alia quippe at-
que alia est eju-
dem rei inter-
pretatio. *Livius.*
Geleijk als de fchij-
der twil / foo moet
St. *Ioannis* den dyacl
fpreken.

l Proverbum est
sermo acutus rem
manifestam ob-
fcuritate tegens.
Vide *Typus*. de
Symb. Thomof.
Buoni, Eraf. &
alios.

Nicolao Zegero,
viro apprime
erudito, ea tan-
tum sunt prover-
bia quæ hæc tria
complectuntur :
Ut aqua complures
sint celebra-
tæ factaque :

ut scito quopiam figuræ alicujus involucro, aut certe erudito aliquo Laconismo fecerantur à sermone communi : ac denique, ut fa-
lutare contineant sententiam Iulius Scaliger paræmiæ cenfet esse orationem vulgatam, allegoricam, sive alludentem. Hadria-
nus Iunius, orationem vulgo in usu habitam allegoricam aliquid innuentem. Theophylactus orationem oblique & occultè, atque
omnino collatione quadam aliquid, quod propulerat, ostendentem. Synesius orationem, quæ sententiæ dignitatem habens ac an-
tiquitatem à Philosophia de promptam, gravem plane obtutum lectori exhibeat. Vid. D. Gerard. Vossium Orat. Inlt. lib. 4. cap. 4.
m Ne fatiare aspectum, inquit Tacitus; vel quia sic decebat. Huc pertinent hæc; & alia: *Ubi eudæver, ibi aquila. Canis ad vo-
mitum.* & similia, quæ vide in Adagijs veteris & novi Testamenti Martini Delrio. n Benfira ab Ebrais inter pifcos sapientes
numeratur, & nepos Jeremie Prophetæ fuisse creditur. Ita Paulus Fagius epist. ad Gasparum Heldelinum.

keest van de wijste boecken, zijnde mitsdien bequaem om gebruyckt te werden tot sin-spreucken en op-schriften in veldt-teyckens, glafen, gebouwen en diergelijcke gelegtheden meer. ^h 3. Datse de bijtende waerheyt (die in haer eygen gestalte by 't meerendeel der menschen veeltijds niet ten besten en wordt op-genomen) met een verbloemde om-reden tot in het binnenste der gemoederen behendelijck indringen. ⁱ 4. Datse geheel buyghsaem en heckelijck zijnde tot veelderley saken, oock verscheyden van aert wesende, met groot veruoegen van hoorders en lefers, gevoegelijck konnen werden verdraeyt, en tot andere gelegtheden van saken merckelijcken konnen werden uyt-gebreyt. ^k 5. Datse door een aengename duysterheyt sonderlinge bevalligh zijn, en wat anders in den schijn, wat anders na de waerheyt in sich hebben, waer van de Leser naderhandt het rechte wit en ooghermerck komende te treffen, placht in sijngemoedt een sonderling veruoegen t'ontfangen; niet ongelijck den genen die onder de dicke bladeren een schoonen tros druyven, na lange soecken, eyndelijck komt te ontdekken. ^l De bevindinge leert ons dat veel dingen beter aert hebben alffe niet ten vollen gesien, maer eeniger-maten bewimpelt en over-schaduwet ons voorkomen: 't welck Poppæa, de Keyferinne, wel verstaende (gelijck van de selve getuyght wert) was gewoon haer niet te laten sien, als soo wat bedeckt, en als in een schaduwe, om het gesichte der omstanders niet te versadigen. ^m De byspreucken dan en de spreek-woorden bevonden zijnde te wesen van foodanigen nuttigheyt en vermaeck, als voren is geseyt; soo en is 'et niet te verwonderen dat de beste, wijste, oudste, en aensienelijckste van alle volcken en tijden, met de selve oyt veel hebben op gehadt. Men vindt dat niet alleenlijck de voor-treffelijckste onder de Heydensche Philosophen, als Aristoteles, Cleanthes, Chrysippus, Aristides, Zenodorus, Didymus, Theophrastus, Milo, Diogenianus, en oock andere meer, de selve versamelt en veel gebruyckt hebben, maer oock dat de voornaemste onder de gene, die den waren Godt waerlick hebben gekent, soo Koningen, Prophenen, als Apostelen, ja de eenige Sone Godts, even de Heere Christus selfs, ⁿ hier van werck hebben gemaect, en niet veronwaardicht de selve in hare schriften en redenen, na gelegtheyt, te vermengen: behalven dat de machtichste Koning van Israel, en met een de wijste man die oyt was, daer van met opset heeft geschreven; gelijck mede doet Jesus Syrach, en van gelijcken Benfira, wiens Groot-vader (soo geloofst werd) is geweest de Propheet Jeremias, ⁿ en dit alles op seer goede gronden, en om bysondere redenen. Want is 'et van gewichte te houden dat een wijs man seyt; veel

meer dat veel wijse seggen , noch meer dat de wijste van veel landen seggen , noch meer dat de wijste van de gantsche wereldt zeggen , en dan noch boven al , dat alle de wijste van tijd tot tijd , en met tusschenloop van veel tijden en eeuwen eenstemmelyk hebben geseyt , en gestadelyk noch blijven seggende. ° Spreek-woorden (seyt 'er een) zijn dochters van de langdurige ondervindinge , zijn als beproeft gout , ja als enckele Gods-spraken. ° Spreek-woorden hebben behouden , en (tot dese onse eeuwe toe) overgebracht het gene dat noch metale pilaren , noch gehouwe sarcken , noch harde marmarsteenen , van den knagenden tant des alverteerenden tijds hebben konnen bewaren. ° Spreek-woorden doen ons sien in de vorige en tegenwoordige werelt , ja dickwils meer als de oude selfs oyt daer in hebben gesien : want gelijk een dwergh , verheven zijnde op de schouderen van een reus , verder fiet als de reus selfs ; insgelijcks onse eeuwe (hoe-wel minder in hooge wetenschap als de oude) geholpen (boven de wijsheyt der voorvaderen) met eygen ondervindinge , fiet en seydt dickwils meer als de oudtheydt selfs te voren heeft gedaen. Al het welke by my overwogen en ingesien wesende , soo heb ick geoordeelt dienstigh te wesen in onsen tijdt en tale , en de inwoonders deses Lants mede iet wat van dingen deser stoffe in handen te geven , en daerom en heb ick niet in 't gemeen by een geraept alderhande spreek-woorden sonder onderscheyt ; maer alleen de gene die , boven de eygenschap van een soete verbloeminge , iet dienen tot leere , en verbeteringe in haer hebben. Boecken (mijns oordeels) behooren te wesen , gelijk een van de oude wilde dat de maeltijden souden zijn , achtende die de beste niet , in de welke men een tijdt lang gantsch uytgelaten vrolijk was geweest , en daer men veel gegeten en gedroncken hadde , waer van men dan noch des anderen daegs in mage ofte tuijt groote pijn komt te gevoelen ; maer wel de foodanige , daer van men de beste smake eerst des daegs daer aen gewaer wert , door het herkauwen van de goede tafel-reden aldaer voorgevallen. Ick wensche dat al het gene de gemeente om te lesen in handen wert gegeven foodanigh ware , dat de Leser niet eenige ongefouten vermaeck daer door werde aengebracht ; maer sonderlinge dat een ieder na het lesen sich in eenigen deele t'elcken verbetert mochte vinden , en alsoo een goede nasmake (hem ten besten) daer van mochte behouden : en om dier oorfaecke wille , heb ick my in desen gedient van leersame spreucken , beyde uyt oude en nieuwe talen , uyt de welke (na mijn gevoelen) konnen werden afgenomen treffelijcke gront-regels van verscheyden stoffe , die in den loop des levens alderhande menschen konnen dienstigh zijn. Insgelijcks heb ick goet gevonden (tot meerder licht en nuttigheyt van den Leser) in de ordre van dit werck te volgen den gewoonlijcken loop van 's menschen leven , ten eynde een ieder , nae sijn gelegentheydt , spoedelijck en zonder lange zoeken , sijn gerief daer in zoude mogen vinden. Ick heb van gelijke de hooft-stucken van de selve gesocht te verlustigen door de Nederlandtsche dicht-konste : en alsoo de Poësie te rechte by de oude werdt geseydt te zijn een sprekende schilderye , en de schilderye aen d'ander zijde een swijgende

o Philosophus quidam interrogatus, quidnam hic in optimis numeraret? optime respondit; Quod maxime commune est. *Bucherus in Gnomol. praefat.*

o Summae auctoritatis esse debet, in quod uno ore plurimae consentiunt gentes. *Cicer. Prudentia ex Sapientum sententia propemodum varicinatur. Christoph. Besuldu axiom. phil.*

p Publicis rumoris auctoritas est instar oraculi. Non omnino de nihilo est quod publico sermone circumfertur. *Hesiod.*

p Publicus rumor nunquam fere frustra. *August.* Omnium consensus, naturae vox est. *Cicer.*

I. proverbi sono tuiti provati.

Gemeen roep heeft veel wat waers. I. Proverbi non sono da farsene beffe.

Gemeen geruchte is selden geloogen.

q Syrach 8.9. 10.

Ne mesprisse point le propos des anciens sages, mais entretientoy en leur sages sentences. Car tu apprendras d'eux doctrine & sage judgement, & le moyen pour faire service au Prince.

Tels propos affaïsonnez par divers aages & experiences, apprennent les nouvelles du monde, les moyens pour s'y conduire, & la voye pour en sortir.

r. Quid probabilis, quam quod nemo non dicit? quid verisimilius, quam quot tot nationum consensus, velut idem suffragium, comprobavit? *Cicer.*

s. Habent hoc peculiare pleraque proverbria, ut in ea lingua sonare postulent, in qua nata sunt: quod si in alienum sermonem demigrant, multum gratiae decebat. *Quemadmodum sunt & vina quaedam, quae recusant exportari, nec germanam saporis gratiam retineant, nisi in his locis in quibus proveniunt. Erasim. Cui consonium est quod ait magnus ille magni filii pater. Iul. Caes. Scaliger de Subtilit. ad Card. Exer. 294.*

Sic itaque censeo. Venere propria, quasque nativo cuiusque linguae decore fovendi sententias quasdam, subnixasque certis, ut ita dicam, idiomatismi fulguris sustineri: quas in aliam quasi coloniam si deducas; iidem sane sint cives, gratiam pristinae commendationis non retinebunt. Hoc ita profecto demum est, atque si frenum imponas bovi. *Vide Jeqq.*

gende Poësie; soo hebbe ick het voorfsz werck mede doen verçieren door de schilder-konst: waer in, onder andere, daer op mede is acht genomen, (om door de veranderinge den Leser des te meer vermakkelijckheydts aen te doen) dat veeltijds de kleedinge en het wesen selfs van de figuren, zijn gestelt na de talé van het spreek-woordt, daer op het beeld slaet, zijnde op een Spaens, Italiaens, Frans ofte ander spreek-woordt, gepast een Spaensche, Italiaensche, ofte Fransche kleedinge en wesen, soo veel de kunste heeft willen geven; in voegen dat hier de wijsheydt van oude en nieuwe volcken, niet alleen gelesén, maer oock eeniger-maten gesien kan werden. Waer by dan noch komt, dat onder elck hoofstuck zijn gevoeght eenige over-een-stemmende spreek-woorden van andere volcken op die stoffe passénde, op dat de eendracht en gelijkheydt van oordeel van verscheyde natien, in een het selve leer-stuck t'samen komende, te beter by den Leser gevat, en van meerder gewichte geacht mochte werden. Ten lesten heb ick mede goet gevonden op verscheyde plaetsen menichte van spreek-woorden hier by te voegen in haer oorspronckelijcke tale, ten eynde (elcke sprake in haer selven een bysonderen aert hebbende) de Leser de talen verstaende, des te beter de rechte geur en eygenschap van de spreucken en spraken soude mogen in-nemen. Siet dan hier, goetgunstige Leser, in 't korte mijn oogherck in dit tegenwoordigh werck, het welke foodanigh is, dat een ieder tot sijn eygen gebruyck het zelve van tijdt tot tijt kan vermeerderen met de by-spreucken en spreek-woorden, die hy hier en daer sal mogen hooren of lesen; tot hoedanige vermeerdering dies te meerder stoffe is, vermits ick, nu een geruymen tijdt met verscheyde faken (boven mijn gewoonlijk beroep) besich zijnde geweest, hier toe niet en hebbe kunnen brengen foodanigen vlijt en tijdt, als wel noodigh soude zijn geweest. Doch hier noch werdende bygebracht foodanige vermeerderinge, als voren is geseydt, soo vertrouwe ick vastelijck dat met 'er tijdt uyt dit werck soude mogen ontstaen een liefelijcke honighraet, te samen gebracht en gewracht uyt de beste bloemen van oude en nieuwe schrijvers, smaackelijck voor alle monden die niet geheel onsmakelijck en zijn; in voegen dat het selve sal kunnen dienen d'onwetende tot onderwijfsinge, de wijze tot onderhoudt, de kinderen tot leere, de jongelingen tot breydels, den ouderdom tot vermaeck, en alle menschen in 't gemeen tot een SPIEGEL der Waerheydt. Duyt ons voornemen ten besten, geniet onsen arbeyt, waerde Lants-genooten, en weest gegroet van

uven gantsch dienst-plichtigen

JACOB CATS.

Aen den Leler.

Meynt iemandt desen boeck te lang of groot te wesen ,
Die magh, indien hy wil, alleen maer weinigh lesen ;
Een reden, sonder meer, een regel wel gewat ,
Een spreucke, waerde vriendt, is hier een groote schat.
Soo ghy daerom dit werck misschien eens quaemt te koopen ,
Wilt oock het minste woordt niet haestigh over-loopen :
Herkaut, eer dat ghy swelcht ; slockt niet, gelijk een vraet :
Maer denckt meer, als ghy leeft ; en leeft meer, als 'er staet.

E C C L. 12. 13.

Les propos des sages sont comme aiguillons.

Hier is wat plomps, hier is wat scherps ,
Hier is wat lafs, hier is wat serps ,
Hier is wat kroms, hier is wat rechts ,
Hier is wat goets, hier is wat slechts ,
Hier is wat van de middel-maet ;
Weet dat 't soo met Boecken gaet.

Hier moet de Leler doen, gelijk de kiecken drincken ,
Dat is op ieder woordt een lange wijle dincken :
Hier moet de Leler doen gelijk het schaepjen eet ,
Dat nimmermeer en swelght, als na den derden beet.

S E N E C A.

In eodem proto bos herbam quarit, canis leporem ,
ciconia lacertam.

A E N D E N L E S E R.

'T is met dit Boeck alsoo gestelt
Als met een ruym en open veldt ;
De koeye pluckt 'er woedsaem gras ,
De bijen honigh ende was :
De kickvorsch vint 'er jeughdigh lis ,
Den oyewaer een hagedis :
De seugh die wroet 'er wortels uyt ,
De mensch die leeft 'er heylsaem kruyt :
De spin die suyght 'er haer fenijn ;
Het aes is na de monden zijn.

I N H O U T E N O R D R E

Van het tegenwoordigh VVerck.

HEt eerste deel begrijpt de opvoedinge van kinderen, door spreek-woorden, sinne-spreucken, gedichten en platen aangewesen: Jongelingen en haer bedrijf, Reys-lesse, en de spreek-woorden daer toe dienende, soo te water als te lande; van gelijcken de Jacht, Paerden, Honden, en diergelijcke: als mede 't beleyt van Eerlijcke vryagie, Bedrogene onteerde vrijsters, Overspeelsters, lichte Vrouwen, veroude Maeghden, en de gene die haer kans verkeken hebben: En ten lesten Liefdes Kort-sprake, het welck is een kort begriip van allerley minneplichten.

Het tweede deel houdt in, de grondt-regels voor gehoude lieden van Huyselijcke saken, winste, verlies, sparen, verteeren, gasten nooden, grooten of kleynen staet houden, met veel gedencckwaardige spreucken van verscheide natien op die en diergelijcke gelegentheden.

Het derde deel omhelst, Saken van state, ampten, officien, plichten van Prinçen, en personen van hoogen state, losheyte van menschelijcke saken, Christelijcke bedenkingen, sinne-spreucken, deñ ouderdom, swackheden en sieecten rakende; menichte van bemerckingen, roerende de onderhoudinge van de gesontheyt: En ten lesten bedenckelijcke spreucken, nopende de het eynde alles vleesch.

Jonck rijis is te buygen/maer geen oude boomen.

NAdien ick stoffe foeck om my een huys te bouwen,
Soo wil ick desen boom ter aerden neder-houwen:
Het is een keefligh hout, maer vry al wat te krom;
Dies poogh ick desen balck te buygen anders om.
Maer schoon ick die omvang met hondert taye wiffen,
Soo moet ick evenwel mijn wit en hope misfen:
Hy is te wonder hardt, en al te byfter fteegh;
Dus blyft hy in den ftand, gelijk hy eertijts pleegh.
Doch, r'wij ick befigh ftae, foo hoor ick van beneden
Een onverwachte ftem, een onbekende reden;

Een (ick weet niet wie) let op het geen ick doe,
En roept met luyder ftem my dese leffe toe:
Ey! waerom dit beflagh ontrent veroude baften?
Hooft, macker, dit gewas heeft al te, fteegge quaften,
Daer is geen rechten aen, dus, lieve, zydy wijs,
Verlaet den ouden tronck en buygt het jeugdigh rijis.
Maer duyt dit niet alleen op raeuwe boom-gewaffen,
Het kan oock boven al op uwe kinders paffen;
Hooft, Vaders van het huys, de jeught, de teere jeught
Dient van den eerften afgebogen tot de deught.

Het jegenwoordigh fpreek-woordt is genomen uit de Arabifche fpreuken onlanghs te famen vergadert en overgefet door den tacl-gerlerden D. Erpenium getwefen Profeflor in de hoo-ge Schole te Leyden; het felve fpreek-woordt bermacte alle ouders en booghen / dat niet als de jonge jaren zijn verjaem tot onderwijffing; en dat daerom de felve tot dien epinde dienen waergenomen. Hier op heeft gefien Jeshu Syrach cap. 30. vers 12. Buyget (feyt hy) u kint den hals, terwijl het noch jonck is, op dat het niet hartnekigh en worde. Deel fpreek-woorden onfer reutwen komen in woorden ofte in fin / ofte ooch dieftuyls in beyde / hier mede ober een: de Francoiften feggen (als Scalliger betuyght) genoeghsamer met de felve woorden; Cent. 2. prov. 66. & 76.
Frans. Viel arbre malaisé à redresser.
Hoogd. Alte baume feind bôß zu biezen.
Alte hunden bôß handigh zu machen.
Esh moech zeitlich krummen das ein gutet haef fol werden.
Ital. Fin che la pianta è tenera bisogno dizzarla.
Nederl. Certyl het rijse swach is / moet men 't buygen.
't Moet hzoegh krommen dat een goede reep twofden fal.
't Is quaet oude honden aen banden te leggen.
Een mach sijn onde fchoonen betwopen / maer niet sijn oude fden,

De hen is / als haer luen is.
Getmoonte maecht elt.
Wat heft geleert de jonger man
Dat hangt hem al sijn leben aan
Qua luentis / qua fchennis.
Ital. Nutritura passa natura.
Della matina si cognoſce il buon gioron.
L'haver cura de putri
Non è mellier de tutti.
Turcx. Tagvi adesh gaiet miſchkhindur.
Id est: Mutare confuetudinem difficillimum.
Griecx. τισυτοσ εσ' εσθ εσ φραυτοσ, δε σι ε μισο. Ari-
ſtoph. apud Suidam. id est:
Erigere durum elt, qui cãdit juvenis, senem.
Lat. Annosam arborem transplantare. Eodem sensu
adagium refertur ab Erasmo.
Adeo à teneris confueſcere multum elt. Virg. 2. Georg.
Quo semel elt imbuta recens, fervabit odorem
Teſta diu. Horat.
Ut semenem feceris ita & metes. Cicero.
Vestis vinctas diutius ruga conficit. Petron.
Urit maturè quod vult urtica manere. Vulgar.
Pittacus senex negligit ferulam.
Frans. Ce que le poulain prend en jeunesse,
Il le continue en vieillesse:
Et ce que prend à la denture,
Il le maintient tant qu'il dure.
Nouriture passe nature:
ce que Plutarque a doctement demonſtré par des rai-

sons, & par des exemples, au Traitté Comment il faut nourrir les enfans.
Spaens. Lo que en la leche se mama
En la mortaja se derrama.
Id est: Ce qu'on tette avec le lait
au Juivre se respand.
Id est: Durejusques à la mort.
Spaens. Calfstier vieja, y espulgar pelion, dos re-
vancos son. Id est:
Frans. Chastier une vieille & espucer un pelisson, deux
folles ces font.
Mon enfant, appren doctrine de ta jeunesse, & tu trou-
veras siçeselt quite durera jusque' à ce que tu auras
les cheveux blancs. Syrach. 6. 18.
As tu des enfans, instruis les, & leur playe le coldes leur
jeunesse. Syrach 7. 23.

Lact ons dan beſluyten, en feggen:
TErwij het rijis is jonck en swack,
En heef niet eener harden tack,
Tewil het fruyge buygen kan,
Soo moet een neefligh bogert-man
Het boomen leyden met 'er hant;
Het boomen houden in den bans;
Ten vynde dat 'er sonder boghe
Ter voller hooghe komen moght.
Leyt, vrient, en leert u weerde kint
Soo haef sijn eerste jeught begint;
Want kromt het dan, en recht ghy 'e niet;
Soo is 't een ecutygh huys-verdriet.

Het appel-
wif
spreekt.

**En rotten Appel in de mande
Maecht oock het gabe fruyt te schande.**

Schoon kint, die menigmael hier vlytig komt geloopē
Om eenigh boom-gewas van my te mogen kooopen,
Ick moet nu danckbaer zijn, en brengen aen den dagh
Dat u en uws gelijk ten goede dienen magh.
Ick ben een oude vrou, en hebbe lange jaren
Met fruyten omgegaen, met fruyten omgevaren:
En onder dit bellagh soo heb ick yet gesien
Dat aen de teere jeught ten goeden kan gediēn.
Daer mach geen rotte peer in onse manden wesen,
En wat 'er niet en deught dat dient 'er uitgelesen;
Want is 'er yet gebluft, of anderfins besmet,
't Is seker dat het quaet zich veerdigh overset.

Is 't niet een selfaem dingh! veel hondert gave peeren
En konnen noyt het rot uyt eenen appel weeren;
Maer is 'er slechts een vrucht in eenigh deel geschent,
Die treckt tot haer bederf al wat 'er is ontrent.
Een druyf, die vunstigh is, die kan een trots bederven,
Een schaep dat vyerigh is, dat doet een kudde sterven,
Een brant-aer in den schoof besmet het gansche zaet;
So vrugtbaer, weerde maegt, so vrugtbaer is het quaet.
Wel, zijt ghy dan geneygt om niet als goet te leeren,
Wilt boos en dertel volck van u gefelschap keeren;
Want hoe dat schoon gewas is van een sachter aert,
Hoe dat 'et lichter smet, en nauwer dient bewaert.

Guicciardin in sijn boeck het welck hy sijn Uren
van vermaeck genoemt heeft / seyde dat 'er is een
sonderlinge en vaste kunstie om vernants immerlicken
aert en epgen wesen sekerlijck te kennen / en dat (soo
hy aldaer verclaert) indien men neerstelijck let met
wat gefelschap hy beeltijts omme gaet:

Want twee van eenen aert
Die zijn terfont gepaert.

als Cicero in den persoon van Cato eertijds seyde/ de-
wijde de nature altyt nae haers getycke is hekkende; en
daerom seyt het Spaens spreck-woort seer wel op de-
se gegelentheit:

Di me con quien iras,
Dizir te he lo que haras.

Seght ons met wie dat ghy verkeert,
Soo heb ick uwen aert geleert.

Quaet gefelschap te schouwen is daerom een vint
de noodighste saken in de opvoedinge der jonckhepde:
en hoe schadelich het selve is / kan onder andere daer
uwt werden afghenomen / dat David een man nae

Gods herte / en Salomon de wijste van alle Dorsten/
beyde dese materie de eerste plaetse in hare schriften
hebben gegeven. David in sijnen eersten Psalm / en
Salomon in 't eerste Capittel sijnor Spreucken: waer
mede de spreck-woorden van alle natien over-een ho-
men/ als hier nae te sien is.

Handelt ghy 't peck,
Ghy krijght eenen vleck.

Frans. *Brebis rongneuse*
Fait l'autre tigneuse.

Engels. One rotten scheepe wil marre a whole flocke.
Spaens. La mancana podrida
Pierde a su compañia.

Lat. Unica prava pecus inficit omne pecus.
Dum spectant laesos oculi, laeduntur & ipsi. *Ovid.*
— Grex totus in agris

Unius scabie cadit, & porrigine porci:
Uraque conspectâ livorem ducit ab uvâ. *Juvenal. Sat. 2.*
Ital. Chi pratica co' lupo, impara à urlare.
Hoogd. Wer unter den wölffen ist/ mus mit ihnen heulen.

Ein reudig schaf mach die ganze heerde reudig.
 Nederl. Een schuift schaep maectt 'er beel.
 Die by de kreeuwelen woont / leert hyncken.
 Duple gronden bederven de haels.
 Die met den goeden omme gaet /
 En acht ick noyt mijn leven quaet :
 Endie met quade veel verkeert /
 En heb ick noyt booz goet ge-eert.
 Daer men mee verkeert /
 Wozt men mee ge-tert.
 Griecx. Κακούς ὀμιλῶν καὶ τὸς ἐκ τῆσσι κακός.
 Iſt est: Malos frequentans ipse & evades malus.
 Spaens. Allegate a los buenos, y seras uno dellos.
 Frans. Accoste toi de gens de bien, & tu en seras du nombre.
 Spaens. El herrero y su dinero todo es negro.
 Frans. Le forgeron & son denier tout est noir.
 Spaens. En la casa del albuguero, todos son albugueros.
 Id est:
 Frans. A la maison du fluteur, tous sont joueurs de flutes.

Siet van dese materie meer / by dese na volgende: Prov. 13. 20. Syrach 7. 2.
 Richter. Axiom. Oecon. 168, & seqq.

Ovis ovem sequitur.

Dwaelt 'er een schaep uyt de baen /
 Hondert sal 'er qualick gaen.

W Aer oyt een schaep springt uyt de bocht,
 En geeft hem in de ruyme locht,
 Daer wort 'er strax al meer getelt,
 Die poogen naer het open velt;
 Soo dat men haest den gantschen hoop
 Siet hieren ginder op den loop.
 Besiet hoe vruchtbaer is het quaet,
 Het vint terstont een mede-maet.

Wie doet 'er oyt een malle greep,
 Die niet en heeft haer nae gesleep?
 En waer doch is een grilligh man,
 Die niet sijn aenhang maken kan?
 Wel, kinders, wie ghy wesen meught
 Dit raect voor al u swacke jeught.
 Dus hoed u voor een quae gespeel;
 Want eenen dwaes die maectt 'er veel.

D It spreken-woort is by D. Drusium uyt het he-
 bycrusely genomen / en wozt gepast op de gene
 die yet siendoen / en sonder oordeel het selve naevol-
 gen: geijck de schayen (slechte en eenboudige dieren
 wesende /) gemeenlyck doen / het welck mede nie-
 mant soo seer als de kinderen eygen is: des oock in
 onse tale diergeijckte spreken-woorden te vinden zyn /
 als hier en elders te sijn is. Decur. 3. adag. 7.
 Nederl. Alster een schayen ober de post is / soo volgen-
 det vele.

Waer een hont aen gepist heeft / daer volght 'er
 meer.

Een geck maectt 'er beel.

Spaens. Todos somos locos, los unos de los otros. id est.
 Frans. Tous sommes fols les uns des autres.

Nederl. Wy leren geck zyn van malkand'ren,
 Want eenen sot die maectt den and'ren.

Ital. Un tristo ne fa cento.

Hoogd. Ein schalkt macht den andern.

Waer dat de slang 't hoofd in kan dringen,
Daer sal 't gantsche lijf in wringen.

De vader
spreekt.

KOm hier, mijn weerde kint, ik moet u heden leeren,
Hoe ghy u domme jeught sult mogen over-heeren:
Koom hier, stae nevens my, en let op dit geval,
Dat ick u, tot bericht, voor cogen stellen sal.
Siet, waer de gladdeslangh den kop weet in te wringen,
Daer weetsse strax het lijf ten vollen in te dringen:
Let vry, let op het stuck, het hoofd dat maect de baen,
En waer dat ingangh krijght daer is geen houwen aen.
In alle slim bejagh, in alle quade saken,
Daer moet een teere ziel den aenvangh leeren staken;

Weert, lieve, weert het wiet, en doot het boose kruyt,
Eer dat 't verder gaet, en eer het wijder spruyt.
De boom, die ons bedeckt, en nu begint te bloeyen,
Was maer een enkel rijs, doen hy begon te groeyen;
En noch soo waft hy voort; en soo hy langer staet
Soo sult ghy vruchten sien, en in de vrucht het zaet.
Ghy dan, die zijt geneyght om in de tucht te leven;
Wacht u van aen het quaet den eersten voet te geven;
„Hy valt, eylaes! hy valt, tot in de vuylste lust,
„Die van den eersten af haer voncken niet en bluft.

Nederl. **Dan de boot raceht men in het schip.**

Frans. *Du petit vient on au grand.*

Petite estucelle engendre grand feu.

Nederl. **Dan een bonche brandt het huys.**

De **Sasilius** moet in 't ep betreden worden.

Lat. *Principiis obsta.*

Venienti occurrere morbo.

Periculosum est canem intestina gustare.

*Satius est initiis mederi, quam post causam vulneratam
remedium quaerere.*

Flamma fumo proxima.

De parva scintilla magnum saepe incendium.

Pravis assuescere sermonibus est via ad rem ipsam.

Bovem tollet, qui vitulum sustulerit.

Hoogd. **Wen man den teuffel in die Kirchen last kommen
seo willer gar auff den altaer.**

Nederl. **En quaden sin /
Stuyt in 't begin.**

Hoogd. **En edes ding muss ein anfang haben.**

Mit den nesteln sehet man an zu spielen.

Lat. *Plerumque quaelibet res innocenti mente respici-
tur; sed in ipso aspectu animus concupiscentiae gladio
confoditur: non enim David Vriac conjugem studiosae
aspexit, quia concupierat; sed potius concupivit, quia
incaute aspexit. Gregorius.*

Ital. *A scaglione à scaglione si sale la scala.*

Nederl. **Altenre spoztjens raceht men op de ladder.**

Spaens. **De bequenna centella gran hoguera.**

Nederl. **En nagel doet wel een hoef-pfer verliefen /
een hoef-pfer het peert / 't welck dan wel den ruy-
ter doet sneubelen.**

Frans. *Fus de vant le peché, comme devant un serpent; car
si tu en approches, il te mordra. Syr. 21. 2.*

Van man die sauw kuzelt / soo legt sie sich in dreck.

Kraeut de seugh in haren neck /
't Dreck gaet leggen in den dreck.

MEt kinders, die men heeft geteelt,
En dient niet alle-tijt gespeelt;
Want schoon men die ten hooghsten mint,
En boven maten heeft gesint,
Noch kan het efter niet bestaen
Hen ongetucht te laten gaen;
Want Ouders van te sachten mont

Zijn voor de jonckheyt ongesont.
Men hout dat meest de kinders zijja
Gelijck een mack en weeligh fwijn,
Dat soo men 't troetelt in den neck,
Gaet leggen midden in den dreck;
Dus soo ghy tracht nae deught en eer,
En streelt u kinders niet te seer.

Lat. Blanda patrum segnes facit indulgentia natos.
Omnes deteriores fumus licentiâ. *Terent.*
Monendi amici saepe sunt, & objurgandi: & hæc accipienda sunt amicè, cum benevolè fiant. Cicer.
Hoogd. Besser ein saurschender freund / denn ein lachender feind.
Lat. Sic habendum, nullam in amicitii pestem esse majorem, quam blanditias & assentationem. *Cicer.*
Nederl. Dit heeft men dieclamael onderbonden / Van sachte meesters duple wonden.
Hoogd. Dank hab die ruyh
Sic mache die kinder guth.
Frans. Mere trop pitieuse
Fait fille vigneuse.
Lat. Pleroque ego parentes vidi quibus amor nimius,
ne amarent, causa extitit. *Plaut.*

Sed provide, & cum judicio castigandos liberos monei proverbium Hispanicum.
Spaens. Il niño & il mulo in culo.
Nunca hizo galardo con allegria, ni execution con colera.
Id est: Ne fais quer don estant allaigre, ny chastic avec courroux.
Frans. Comme un cheval qu'on ne domte point, devient fier; ainsi l'enfant auquel on laisse tout faire; devient rebelle. *Syrach 30. 8, 9.*
Amignotte ton enfant; & il te donnera maint effroy: joñe toy avec luy, & il te contrisera: ne vi point avec luy de peur d'en estre marri, & de grincer les dents à la fin.
Voyez Syrach 30: 1. Prov. 13. 24. Item. 23. 13:

De oude
man
spreekt.

Ghy die het aerdigh glas, dat by de jonge vrouwen
Een spiegel wort genaemt, sijt bellig aen te schouwē,
Let vry op u gestel, u hayr en gansch gelact,
Let vry hoe u het oogh, en al het wesen staet;
Doch geeft u niet alleen om uwen doeck te schicken,
Of om gekroont te zijn met bloemen en met stricken,
Maer let op u gemoet, oock onder dit beslagh;
En leert dat uwe jeught ten goeden dienen magh:
Soo u de spiegel feyt dat uwe wangen bloosen,
En fris en jeughdigh zijn, gelijck als verse rosen,
U tanden als yvoir, u lippen t' eenemaal
Gelijck het Indisch-lack, of als het roet corael;
Soo gaet van stonden aen bereyden uwe sinnen,
Om mede schoone glans in uwen geeft te winnen:
Geeft u geheele kracht gansch overaen de deught,
Op dat gy binnen selfs in schoonheyt blinken meugt:
Spreeckt dus tot u gemoet: Sal't niet een schande wesen
Soo maer dit buyte-vel in onsen wort gepresen?

Sal't niet een herten-leet aen al de vrienden zijn,
Indien wy maer alleen en hangen aen den schijn?
Neen, neen, mijn weerde ziel, wy moeten verder poogen,
Wy moeten hooger sien als op den lust der hoogen:
Wy moeten schoone zijn, en dat aen alle kant,
Jae tot de gronden selfs, gelijck een diamant.
Zijn in het tegendael u leden soo geschapen,
Dat van u, door het oogh, geen lust en is te rapen,
So spreekt met u gemoet, en maect een vast verbont,
Op dat ghy door den geeft u schade boeten kont:
Gaet oeffent u verstant in alle goede feden,
Gaet oeffent uwe mont in alle wijse reden.
Gaet ciert het innigh schoon, dat is het beste deel,
Dat is voor uwe jeught een edel hals-juweel.
Men vint 'er menighmael die sonder schoone wangen,
Die sonder witte verw, der menschen herte vangen:
,,De deught, de reyne deught, is wonder lief-getal:
,,De deught, de ware deught, is verre boven al.

Kent u selven.

Twee Aenmerkingen op 't gebruyck van Spiegels.

Eerste aenmerkinge.

Het ware niet ondiensfigh / nac den raet van
eenige / dat alle Schoolmeesters / ende an-
dere die haer werck maecten van de jonckheyt
te onderwijfen / beeltijcs een Spiegel by der handt
hadben / om daer mede te doen / gelijckmen hout
dat Socrates t' anderen tijden soude ghebden heb-
ben. De selve (soo gheseyt wort) hadde booz een
ghewoonte sijne leerlingen beeltijdes aen te ma-
ken sich diehinaels te spiegelen / en sich bevin-
dende van schoone gestalte te wesen / datse als dan
met alle midelen souden betrachten / ten eynde
sich lieven booz haer innerlijke schoonheyt haeren
uwendigen staet souden ghelijck mogen wesen;
en inhebballe vernamde sich mismaectt quame te
bevinden / dat de soodanige neerlijghende sou-
de aenwenden dat hy sijne uwendige leetke-
hende met inwendige aengenaemheyt soude sien te
boeten.

*Socratis doctrinam expressit Ovidius Epist. Sapph.
Lat. Si mihi difficilis formam natura negavit;
Ingenio formæ damna rependo mea.
Idem. Art. 1.
Jam molire animum qui duret, & astrue formam;
Solut ad extremos permanet ille rogos.
Idem ibid.
Non formosus eras, sed erat facundus Ulysses;
Et tamen æquorcas tosit amore Deas.*

Tweede aenmerkinge.

Het ghebruyck van de Spiegels is diensfigh
booz de jonckheyt / ten eynde als hier boven
is geseyt: booz den ouderdom / om de grifse ha-
ren / rimpels / ende andere veranderingen in sijn
gedacnte dagelijcks te mogen aenmercken / son-
derlingh een afbeelt sijner jonckheyt daer op heb-
bende / om booz dien middel sijn dagen te leeren tel-
len / en wijs te worden.

Nederl. Kent u selven.

*Frans. Le miroir n'est point flateur.
Spaens. Lo que te dixere el espejo.
No te lo diran en confesio. id est,
Frans. Ce que le miroir te dira,
Au conseil on ne te lira.
Ital. Donna senza honestà non fu mai bella.
Griecx. Ἐξ ἑδῶ καὶ οὐδὲν ὄμις ἕξῃ τῶν οὐσιφῶν. id est,
Lat. Quam grata forma est, cui modesta mens comes.
Frans. Beauté sans bonté ne vaut rien.
Ital. Il cerchio non fa la taverna.
Frans. Tout nostre savoir giste à cognoistre nostre igno-
rance, toute nostre perfection à remarque nostre im-
perfection.
Lat. Pulchræ domus pulcher hospes.
Gratiore est pulchro vniens in corpore virtus.
Virg. s. Æn.
Hoogd. Ein schönen hauff ein schöner wirt.
Frans. En belle cage gentil oiseau.*

Es muß ein jeder ein par narren-schuhen verretzen / wo nicht mey.

A. Venius fecit.

Hollandsche fecit.

Men moet een paar narre-schoenen verlijzen, eermen recht wijs wort.

De Jongeling met de narren-schoenen spreekt.

EY kijckt toch, kijckt toch eens, gefellen,
 Ey kijckt hoe kom ick hier ter baen
 Hoort toch hoe klinken dese bellen,
 Siet hoe my dese schoenen staen.
 Ghy lacht, na dat ick kan bemercken,
 En seghr, als binnen u gemoet,
 „De gecken kentmen aen haer werken;
 Wel, dit is vry een lossen bloet.
 Maer, Vriendt, al siet ghy my wat mallen,
 Enacht dat immers niet te quaet,
 Want dit wil nu al beter vallen,
 Dan als het leven verder gaet.
 Als wy de groene jeught beginnen,
 Dan koot de Jonckheyt over-al;
 Het voor-recht van de jonge sinnen,
 Dat is, Voor eerst een weynigh mal.
 Ja, laet de Jeught haer soete kueren,
 Want dat misprees noyt deftigh man;

Maer laetse niet te lange dueren,
 En scheyt'er op het kortste van.
 My dunckt ick heb'er eens gelesen,
 Of, ick en weet niet waer, geleert,
 „De kortste sotheyt wort gepresen,
 „t Is wijsheyt almen haefstig keert.
 Heb ick dan schoenen als de fotten,
 Of maeck ick eenigh mal gebaer,
 En wilt niet al te schamper spotten,
 Want dit is noch mijn eerste paer:
 Had ick dat eenmael af-gesleten,
 Gewis ick sou dan valter gaen;
 My dunckt, ick sal dan beter weten,
 Als dese loop eens is gedaen.
 Dit hoord' ick eens by wijse lieden,
 „Dat niet te koten ware beist;
 „Maer als het immers moet geschieden,
 „Soo is het beter eerst als leest.

Lat. Hoc commune malum, semel infanivimus omnes.
Hoogd. Wis kômpt nicht vor jagren.
 Was frû zeitig wird / fault bald.
 Was bald reiff / das helt nicht steif.
Lat. Non potest in eo esse succus diuturnus, quod nimis
 celeriter maturitatem est assecutum.
Nederl. Niet te hotten ware best /
 Maer byn beter eer als leest.
Hoogd. De Kinder de soo tydelic wijs de levet nich lang/
 oder dar werden gekte usch.
 Früwige Kinder die leven nie langh / aber spae obst lighe
 langh.
Spaens. Ni quien acierte un officio si en el primero no
 ha errado. id est,

Frans. Personne ne fera bien son mestier, s'il n'y a premiere-
 ment fait quelque faute.
Lat. Præcocia ingenia raro perveniunt ad frugem. Rich-
 ter. Axiom. Occon. 173.
Engels. We dote either jong or old.
Ital. Chi non fa pazzia in giounezza,
 La fa poi in vicchiezza.
Frans. Les plus courtes follies sont tousiours les meilleures:
 Quand sel ne follie, il perd sa saison.
Lat. Magna indoles non sine vitiiis, non statim pro de-
 plorata habenda est. Nam multi disjectis nequitia
 claustris, virtutem efficaciter ostenderunt. Richter.
 Axiom. Hist. 250.
Habent tamen hæc suos terminos. Nam
Ital. Chi

Ital. *Chi di vinti anni non è, di trenta non sa, di quaranta non ha; mai non farà, non saprà, non ha verà.*

Lat. *Nullum ingenium magnum sine mixturâ dementia. Seneca.*

Scis folere illam ætatem tali ludo ludere. *Plaut. Mofcell.*

Si juvenis luxuriat, peccat;

Si senex, insanit. Sophocl.

Nullus idem est diurnus & præcox fructus. Curtius lib. 8.

Nederl. **D**roegh rijp / vroegh rot.

Droegh wijs / vroegh sot.

Droegh suetgh / vroegh slecht.

Droegh heer / vroegh knecht.

Droegh los / vroegh vast.

Droegh waert / vroegh gast.

Droegh wilt / vroegh tam.

Droegh ray / vroegh lam.

Droegh vaelst / vroegh wpl.

Droegh hengst / vroegh wpl.

Droegh lief / vroegh leet.

Droegh hout / vroegh heet.

Droegh vper / vroegh asch.

Droegh somer / quaet gewas.

Droegh te wijn / vroegh bedorven.

Droegh bronchaert / vroegh gestorven.

Droegh geleert / vroegh vergeten.

Droegh gebroecht / vroegh bedreuen.

Frans. *Un Empereur Alleman disoit, qu'un jeune homme demouroit fol sept ans de suite, & si entre d'eux il faisoit quelque insigne trait de sagesse, qu'il luy faut recommencer le septenaire de folie. Michel de la Montaigne.*

Je n'ay jamais osé trop esperer des grands commencemens d'esprit, & de memoire, lesquels cependant on admire aux enfans. Je scay bien qu'ils ne peuvent qu'atteindre leur force & leur vigueur, & si plus tost, la chose n'en va pas mieux. Josephus Hal Sainct. observat.

La conclusion soit,

Marurè, non citò.

Alfoo in een goede opvoedinge der jonckheyt bestaet de hope van de toekomende ceuwe, soo vinden wy dienstigh, tot besluyt van dese materie, hier by te voeghen eenige gront-regels, in de welke *Plutarchus*, en andere goede Schrijvers het geheel beleyt van dit stuck vervat hebben.

1. **D**at 'er dienstigh is de jonckheypdt te brengen tot haren schuldigen plicht / eer dooz soete / als dooz harde middelen.

2. **D**at de jonckheypdt overhandt / nae gelegentheypdt van saken dient gepresen en berispt te worden.

3. **D**atmen de selve niet te deun en moet houden / maer matelijcke uytspanninge dient te geben.

4. **D**at de Ouders ofte vooghten selvs het ooght op de selve moeten hebben / en sich niet vernoegeu dooz den dienst van andere alleen.

5. **D**at de woorden en maniere van spreeken van de jeught wel dienen beleyt te worden / en in eijde gehouden / en hare memorie van de jonckheypde aen wel geoeffent.

6. **D**at men de selve moet ghetwennen niet moepelijck / pronchiachtigh / ofte irackeeligh te wesen in haren dagelijckschen ommegang.

7. **D**at men de selve moet aftenennen van alle lecherheypdt en quistigheypdt.

8. **D**atmen de selve moet gewennen altijd de waerheypdt te spreken.

9. **D**atmen gheheel goede sozge moet dzaghen dat de selve niet geen quaet geselschap omme en gaen.

10. **D**at men de selve moet aen leyden tot de liefde van de denigh / en tot vreesse van schandte en schande te begaen.

11. **D**at men de selve moet booz gaen niet een goet exempel.

12. **E**indeligh / **D**at men booz al de jeught in scherpe de vreesse des Ouders / die het genoghsaem al begriypt / want de selve is het beginfel der wijsheyt / als de *Wysman* getuyghet.

1. **Q**u'il faut mener les enfans à leur devoir par douceur.

2. **Q**u'il les faut louer & rancer de fois à autre.

3. **Q**u'il ne les faut presser trop, ains leur donner relasches.

4. **Q**ue le pere mesme doit avoir l'œil sur iceux.

5. **Q**u'il faut bien regler leur paroles, & exercer leur memoire.

6. **Q**u'il les faut empescher d'estre chagrins ou contentieux.

7. **Q**u'il les faut faire fuir la delicatesse & superfluité.

8. **Q**u'il les faut accoustumer à dire toujours la verité.

9. **Q**u'il les faut detourner de mauvaises compagnies.

10. **Q**u'il les faut apprendre aimer vertu & honneur, & craindre infamie.

11. **Q**u'il leur faut servir d'un bon exemple.

12. **Q**u'il les faut, devant toutes choses, apprendre la crainte de Dieu.

Eerlicke vryghe.

Liefde leert fingen/ Soek sonder dwingen.

GHy, die op dese prente fiet,
Maer weet daer af de mening niet
En vraegt wat dese kleynen Guyt,
Wat Venus longen hier beduyt;
Ick bidde staet een weynigh stil,
En hoort eens wat 'er seggen wil.
Daer is een spreuk van langer hant,
Gekomen uyt het Griecken-lant,
Die seyt, dat Liefde fingen leert,
En plompe sinnen omme-keert;
Dat is geseft, dat soete min,
Brecht alle soete dingen in.
Siet hierom is 't dat Venus kint,
Sich hier als in een schoole vint,
Een schoole daermen geestig queelt,
En hondert soete deuntjens speelt.
Een schole daermē plompaerts slijpt,
En daer de groene jonckheyt rijpt;
Maer 't is een meester sonder plack,
Want hy leert kunsten met gemack,

Sijn pijl, die door de werelt sweeft,
Die is 't die dese krachten heeft:
Want soo daer is een flechte duyf,
Die naeu en kent haer doeken huif,
Die in haer gaen, en al haer doen
Is raeu en uytter-maten groen,
Indien sy desen meester krijght,
En dat hy in haer boesem licht,
Gewis daer is geen twijffel aen,
Hy leert haer voor de spiegel staen,
Hy leert hoe sy haer dom gelaet,
Sal stellen op de rechte maet,
Sal stellen anders alsse plagh
Eer sy by hem ter schoolen lagh.
Sielders oock een raeuwe gask,
Die op geen heufche seden past,
En niet ter werelt anders weest
Als hoe men pap en foppen eet,
En daerom, t'huys en over straat,
Ghelijck een klunten henen gaet,

Genaect hy maer eens dese school,
Sijn hart ontfonckt gelijck een kool,
Sijn hoer staet anders alsse plagh,
Sijn kraegh soo tiffigh alsse mach,
Sijn knevels geestigh op-geset,
Sijn gantsche kleeding wonder net;
Hy leert daer niemant op en gift,
En dat hy noyt te voren wist,
Hy leert ontluyten synen mont,
Die eerst gelijck vernagelt stont,
Hy leert, en al met goet verstant,
De beste woorden van het lant,
Hy leert voor al oock soeten fang,
En al met vreughden, sonder dwang,
Hy krijgt een rap, een buyghsaem lijf,
Al stont 'er eerlijcs bijster stijf;
In 't kort', eē plompaert wort belect,
Soo haelt hy maer een vryster heect.
Soo leert dan Liefde wijfen man,
Dat niemant anders leeren kan.

Lat. Amor docet Musicam.
Amor magnus doctor est, atque omnes Philosophiz partes implet. *Reliq. August. dixit de Amore divino.*
Ital. Chi ha l'amour nel petto, ha gli heroni ai fianchi.
Frans. L'amour est un grand maistre d'escole;
Tout est gaillard on qu'il 'en vole.
L'amour est un grand maistre;
Il fait le lourdau genitil estre.
Lat. Nullus adeo ignavus est quem amor non inflammet ad virtutem ac divinum reddat, ut par viro forti evadat: nam quod Homerus vim furoremque divinum à Deo quibusdam heroicis inspiratum ait, id Amor praestat amantibus. *Plato.*
Da mihi hominem inculcum, ab amore cultissimus efficitur, da rusticum ac rudem, ab amoris fiet ingenuus ac elegans. quid plura? segnitias, somnus omnis, lethargicus marcor, ac

sq.ualor, ex amoris contubernio eliminantur. *Philip. Beroal.*
La beauté de la femme restait la face, & surpasse tous les desirs de l'homme. Syrach. 35. 24.
Celuy qui voit de loing venir celle qu'il aime, il redresse le collet de sa chemise, agresse le bonnet sur sa teste, vrayouche ses mouffaches, redresse son manteau sur les espaulles, si leve sur la pointe de ses pieds, monstre un visage joyeux, & semble qu'il se renouoille de tout pour se rendre agreable aux yeux de sa Dame. Sic autor quidam Gallus.
Lat. Pro conclusionē; addamus varias Amoris descriptiones, à sapientissimis traditas, ut inde ejus natura ignoratibus innoteat.
Amorem beatus ille *Dionysius* definit, esse virtutem unicivam.
Augustinus, Appetitum rei, propter se ipsum.
Bernardus, Ordinatam & vehementem voluntatem ad bonum.

Alii Theologi, Conjunctionem amantis cum amatro.
Nonnulli, Desiderium possidendi, utendi, fruendi, opinati boni & pulchri.
Plerique, Spem irretitam, omiori conjunctionem.
Tullius dixit amorem esse, benevolentiam.
Seneca, Viporem animi, & excessum mentis.
Dantes, Inclinationem animi in rem concupitam,
Marius Aquicola, Desiderium boni quo illud nobis semper adesit, & possidere cupimus.
Peripatetici, Argumentum benevolentiae propter appetitum venustitatem.
Academici, Desiderium fruende pulchritudinis.
Theophrastus, Animae otiosae affectum.
Epiphanius denique, Otiosi peccatoris mollem, in puero pudorem, in virgine ruborem, in juvene ardorem, in famina furorē.

Het schaep dient voor den dam geschut,
Dat is voor al de jonckheyt nut.

De boer
dient voor
de schaep-
pen staet
spreeck.

TErwijl ick ginder by mijn wijf
In 't groene nam mijn tijtverdrif,
Soo quamen dese schapen aen,
En dwaelden uyt de rechte baen;
Het schein, sy wilden naer het zaet
Dat hier op desen acker staet,
Dies rees ick op, om heen te gaen,
En 't vee hier kort te houden staen,
Maer Trijn die sey: Het is geen noot;
En hieldt my vast op haren schoot,
Sy sprack: Het is noch al te vroegh,
Het is dan immers tijts genoegh
Het vee te drijven op de vlucht;
Wanneer het naerdert tot de vrucht;
Maer ick, die weet hoe dat 'et gaet,
En hoorde geenfins haren raet:
„Het schaep dient voor den dam gekeert,
Gelijck de daet ons dickmael leert,
Want komt het beest eens op het lant,
Dat schoon met vruchten is beplant,
Hoewel men dan al luyde krijt,
En oock het dier met stocken smijt,
Noch wil het uyt den velde niet,

Vermits het daer sijn gading siet:
En schoon het al ten besten gaet,
Noch doet 'et niet als enckel quaet,
Het loopt, het springt, het pluckt, het eet,
Het geeft, al waer het komt, een beet;
Dies acht ick 't oude spreek-woort nut,
„Het schaep dient voor den dam geschut.
Soo nu mischien een jonge maeght
Hier van de rechte gronden vraeght,
En soekt te weten, met bescheyt,
Wat in de daet dit is geseyt,
En wat een boer of acker-man
Een hoofsche vryster leeren kan?
Die stelle desen regel vast,
Dat Venus kint, die slimme gast,
De stooker van de geyle min,
Niet licht en dient gelaten in:
Maer dat men van den eersten aen
Sijn slim bejagh moet tegen gaen;
Of anders dat men naderhant
Te laet beklaght den heeren brant.
Welaen, ghy zijt dan oy' of ram
Schut vry de schapen voor den dam.

Lat. **D**um novus est, cepto potius pugnemus
amoti;
Flamma recens parvâ sparsâ recedit aquâ.
Ovid.
Nederl. Stuyt de min/ In haer begiut.
Wilt de boncke booz/ de bliam:
Schut de schapen booz/ den daam.
Helleborum fructu, cum jam cutis ægra tumescit,
Pescentes videas; venienti occurrit morbo. Pers.
Sat. 3.

Satis est initis mederi, quam post causam vulneratam
remedium quaerere. L. fin. C. in quib. caus.
resl. in integr. &c.
Nederl. Doet raet booz/ 't quaet/
Eer 't berder gaet.
Ital. Buona guardia scriva via venturis.
Fin che 'l mal è fresco, bisogna rimediarsi.
— Quisquis in primo obstitit,
Republique amorem, tutus ac victor fuit:
Qui blandiendo dulce nutritiv malum,
Sero recusat ferre, quod subit, jugum.

Capite vulpes parvulus. Delrio in Adag. Hebraic.
Nederl. Kleinne bosfen moet men bangen/
Grootte dieben moet men hangen.
Ital. Socchio non mira
Il cuore non sospira.
Lat. Sapientes agricolæ locustarum semina pedibus
obterunt.
Hortulani campe in ipsis folliculis reserant.
Nederl. Der siet u/ bzienden/ booz den noot.
De ruyt dient in de pop geboot.

't Doofsch, Spreeks-woort/ als meest alle de andere/ kan berder werden uytgebruyt / en tot veel andere saken gebuycht /
als by exempel Syrach 18. 21, 22.

Spaert uwe boete niet, tot dat ghy krank wordet, maer betert u dewijle
ghy noch sondigen kont.

Vertreckt niet vroom te worden, ende en verbeyt niet de beteringe uws
levens, tot in den doot.

Prendre

Prendre ne dois à la chandelle
Ny or, ny toile, & moins pucelle.

Geen peerle dient by nacht gekocht /
Geen byzster by de keers gesocht.

Dit wijf dat ghy hier voor u fiet,
Engelt aen desen koopman biet;
Dit wijf is wonder slecht bedacht,
Want sy koopt peerels inder nacht,
Sy koopt in haest by 't keersfen-licht,
Daer toe men hoeft een vol gesicht.
Wel, Iuffer, wat ick bidden mach,
Ey, sluyt geen koop als metten dagh,
Maer laet den nacht eerst over gaen,
Of wis ghy sult bedrogen staen;
Want koopt ghy niet ter rechter tijt,
Soo koopt ghy niet als enckel spijt.
Gefellen, die des avonts vrijt,
En dickmael wonder jachtigh zijt,
En vaert niet inder haesten voort,
En spreect niet haest het groote woort,
En geeft voor al u troutjen niet,
Tot ghy het lief by dage siet:
Houdt seker dat de keerse liegh.
Houdt seker dat de nacht bedrieght,

En datmen met een korten spoet
Noyt groote dingen wel en doet.
't Is waer dat eyen in der nacht
Een sake dient te zijn bedacht;
Maer al wat dienstigh is gesien,
Dat moet by hellen dagh geschien.
„Geen schoone peerel dient gesocht,
„Geen sijne webbe dient gekocht,
„Geen vryster oyt te zijng gemijnt,
„Dan als de gulde sonne schijnt,
„Want, die in dūyster henen loopt,
„En even dan juweelen koopt;
„Of 's nachts sich koppelt aen een vrou,
„Die queelt by dage van berou.
„Dus wildy niet bedrogen zijn,
„Soo wacht den klaren Sonne-schijn,
Soo wacht, ó grage vryer, wacht,
Tot dat het stück wel is bedacht;
En ghy oock, soete Vrysters, beyt
Tot alles wel is overleyt.

Spaens. *L'Amuger y la vela,
No pighar a la candela.*

Lat. *Judicio formæ noxæ merumque nocent.
Ovid.*

Ital. *Al lume di candella*

Ogni rivista par bella.

Frans. *De nuit à la chandelle*

L'asne se semble damoiselle

Ratio est quia

Spaens. *Non è oro tutto quel che luce.*

Hoogd. *Es sind nicht alle Vaget die hörn*

lein sühren.

Frans. *Qui en haste se marie, à loisir se repent.*

Nederl. *Wie koopert eer hy het wel besiet /*

En is de rechte koopman niet.

Men moet geen herten in saken koopren.

Die ten danste twil gaen / moet sien wie hy met 'er
hande neemt.

By nachte zijn alle herten grau.

Die 's nachts een hat bestont te koopren /

Die lieft wel by dage loopen.

Idem. *Nox & amor vinumque nihil moderabile stua-*

dent.

Hoogd. *Out ding wiss wesse haben.*

Nederl. *Niet metter haest als blojen bangen.*

Ital. *A chi compra bisogna haver cent'occhi, à chi*

vende, ne b'stanno.

Nederl. *Die verkoopert en hoeft maer een oogh / die*

hoept heeft 'er hendert.

Hinc *Magnates, qui pectus tabulis inerce lese matrimo-*

nia concubant, sepe falluntur.

Et ideo,

Isabella Castilia regina noluit nubere Ferdinando,

nisi prius Principem vidisset.

Nec Elisabetha Anglorum regina Henrico Suoco-

rum regi. Richter. Lat. Axiom. Oecon. 73.

Nederl. *Koopt ontbesen / het sal u rouwen;*

En meet in handel metre byzouwen.

Si quid bene factum velis, tempori trade. Senec.

Ital. *Ne femina, ne tela,*

Alameda candela.

Lat. *Noctem requirunt fraudes, lucem veritas.*

Quem texerat dolum nox, prodidit dies.

Celeritas infamis nasfragus.

— *Mole cuncta minuit at Impetus. Sat.*

Consiliorum præcocium & inconsultarum actionum

infelix & tritiss soler esse exitus, festinateque a-

ctiones & consilia semper fuerunt calamitosa aut

pernitiosa: ut latè exemplis & rationibus deducit.

Richter. Axiom. Hist. 227. & 247.

Schoon booz-doen is half verhocht.

Wilder yemant leeren minnen
 Na den regel, nae de kunst;
 Wilder yemant herten winnen,
 En oock aller herten gunst,
 Niemand hoeft 'er grootte boecken,
 Oude schrijvers, vreemde tael
 Uyt te lesen, op te soecken;
 Hier in leyt 'et al-te-mael.
 Gaet maer slechts u eygen selven
 Met een onvermoeyde vlijt
 Ondersoecken, onderdelven,
 En beproeven wat gh y zijt;

Vintje feylen, leertse duycken,
 Leertse dooden, vierf' oniet;
 Maer u deughden wilt gebruycken,
 Datmen die, als lichten, siet.
 Maectt datghy in alle saken
 Defen regel onderhou, t
 Dat sal u lieftralligh maken
 Of ghy vrijt, of zijt gerout.
 „Die syn kraem weet op te proncken
 „Nae den cyfch, en nae den tijt,
 „Doet den kooper daer op loncken,
 „En hy wort sijn waren quijt.

Dit is eggentlijck dat de Francoisen noemen:
 Mettre en evidence, & faire valoir ses bonnes
 parties. In welcke houffe Scipio, en andere booz-
 troffelijcke mannen grooten lof wert toegesche-
 den. Dit is dat Ovidius de jonge lieben booz een
 grant-regel heeft willen insherpent:
 Et quacunq; potes dote placere, place. Ovid.
 Nederl. Breynght alles by/ o frische jeught/
 Daer ghy u lief booz maiken meight.

Dit is dat yder ambachts-man / elk in het zij-
 ne/ soo behendelijck weet te betrachten / het schoons-
 te oer al aen het ooge gebende / enal wat mis-
 staet in tegendeel bederckende: plagh niet een
 nietser de schoonste steenen in den gabel / de gont-
 stuit de swarste perle in 't boozte van 't liden-
 stoot / de sleermacher de cierlichste stoffe in het
 aensienlijckste van 't kleede te boegen: 't is den
 beehouwer leet dat 'er een oogje vers aen 't lie-
 is dat niet gesien en wert. Dan dit alles moet
 niet ynt hooghmoet ofte pronckerie geschieden/
 maer veel eer ynt een goet oeprecht gemoet / tot
 verbeteringe yder ban sijn gebreken / en om sijn
 licht booz de menschen soo te laten schijnen / dat
 Gode daer ontgeprezen werde / oock om ande-
 re tot naebolginge te beruicken; op dat alsoo
 de gene die sulckx doct by ghebolge lieftralligh
 nacht werden by de gene daer hy mede omme-
 gact.

*C'est la raison pourquoy les gens d'estat conseillent
 aux Princes de dissimuler leur imperfections, & mon-
 strer leur bonnes parties, imitant le bon archibede, qui
 lege (comme ils disent) ses plus beaux materiaux au
 frontispice de son bastiment. Jean Marnix aux Reff. Po-
 lit. Ref. 5.*

Ocule mendas,
 Quaque potes, vitium corporis abde tui.
 Ovid.

Multa viros nescire deceat. pars maxima rerum
 Offendet, si non interiora tegas.
 Cui gravis oris odor, nunquam sejuna loquatur,
 Et semper spacio distet ab ore viri.
 Si niger, aut ingens, aut non sit in ordine natus
 Dens tibi, ridendo maxima damna feres. Idem.

Ante omnia tamen
 Prima sit in vobis morum tutela, puellæ;
 Ingenio facies conciliante placet.
 Idem Med. fac.

Booz reden ban dit alles kan geseyt werden dat
 (primæ notions) de eerste intallen die yemant ban
 eenige sake krijght / rijfende veeltijts ynt het eerste
 gesichte / een groot booz-oogdeel pligen te maiken in
 te gebachten der menschen / en daer op sien veel
 vude spzuchen/ als te weten:
 Nederl. Aensien doet byen.
 Yet oogh is sepbziman ban de miit /
 En bryngt booz eerst de lusen in.

Wat het ooge niet en siet/
 Dat bereert het herte niet.
 Lat. Ex aspectu nascitur amor.
 Spaens. A feyta un cepto
 Parocera manecdo. id est:
 Accoultre un trouq; il semblera un jeune adolescent.
 ——— Oculi sunt in amore duces. Propert. 2.
 Et. 12.

Frans. Ce que plaist
 Est à demy sçist.

Hoogd. Was das aug nicht sibt /
 Deschwycht das hert nit.

Griecx. Ε'κ τ' α'ν' ο'π'α'ς τ' η' γ'ι'α'ρ'υ' α' ε'ρ'ω'τ'ι'σ' τ' ο' α'μ'ο'ρ'ι'σ'.

Id est: Ex intunde nascitur hominibus amor.
 Vt vidi, ut perii! Virgil.

Illud tamen hic monendum, sanè hæc intelligen-
 da, & virtute, non furo ornamentorum gratiam tam
 virginibus quam adolescentibus querendam esse: ut
 recte viri probi inculcant.

Nazianz. Car. 3. de præcept. Virg.
 Ornentur gemmis aliæ, decorentur & auro,
 Quod Fulgure suo collustrat corporis artus:
 His, inquam, placeant quorum depicta colore
 Multiplicæ facies, mortaliq; arte manique
 Condita, cælestique ab imagine turpis imago
 Diffusa, calcatum prodens sine voce pudorem,
 Tu virtute place, &c.

Amor, ut pila, vices exigit.

**Kaets of min en heeft geen bal /
Sonder ober-gaenden bal.**

So ghy wilt dit speeltjen leeren,
Soete Vryster, schoone Blom:
Doet den Vlieger weder-keeren,
Drijft het veertjen wederom,
Want als ick van mijner zijden
Maer alleen en soude slaen,
Dat en sou ons niet verblijden,
Want het spel is strax gedaen.
Weet, dat kaetsen ende minnen
Eylt een overgaenden bal,

Anders maeckt 'et droeve sinnen,
Anders heeft 'et geen en val.
Liefde doet ons liefde toonen,
Liefde geeft de liefde kracht,
Liefde moct de liefde loonen;
Anders isse sonder macht:
Wilt dan weder-liefde dragen,
Lief, soo wordje ras de bruyt,
Want dan wil ick 't met u wagen;
Anders, kint, ick s'chey 'er uyt.

Frans. *Jamais l'amour ne se paye que par amour reciproque.*

Lat. *Et pretium, & merces solus amoris amor.*

Beneficium non est aurum, sed amor per quem datur.

Amor enim beneficium anima. *Vid. Sen. de Benef.*

Durissimus est, quem redamare piget prius amantem.

August. de amore divino.

Ital. *Ama à chi t'ama,*

Respond à chi ti chiama.

Nederl. **Antwoort dieje bzaeght /**

Mint dieje liefde bzaeght.

Ital. *Una mano lava l'altra, & le due lavano il viso.*

id est:

Frans. *L'une main lave l'autre, & les deux le visage.*

Nederl. **Als d'ene hant d'ander wast / sootwoordense
bejde reyn.**

d'ene min bzaeght d'ander in.

Lat. *Manus manum fricat, gratia gratiam parit.*

Ferro ferrum acuitur.

Fruetus amoris amor.

Frans. *Amour au cœur me poud,*

Quand bien aimé je suis;

Mais aimer je ne puis,

Quand on ne m'aime point.

Chacun soit adverti

De faire comme moy;

Car d'aimer sans party

C'est un trop grand esmoy. Marot.

Proverbium Arabicum ex Erpenio.

Lat. *Excute mihi ignem, & allucebo tibi. id est, ut Iosephus Scaliger interpretatur, Esto mihi, ero tibi.*

— *Ut ameris, amabilis esto. Ovid.*

Frans. *Aimer sans amour est amer.*

Nederl. **Dienstschap van eenre syde en duert niet
langh.**

Griecx. *Χείρ χείρα νίπτει.*

Χείρ χείρα φέπει.

— *Amare recuso.*

Illum quem fieri vix puto posse meum. Ovid. Ep. Helen.

Frans. *Amour est d'amour recompence,*

Et celuy est trop à blamer

Qui pour le moins (s'il ne commence)

Ne veut pas, quand on l'aime, aimer.

Elck meynt syn uyl een valck te sijn.

Elck meynt syn uyl een valck te sijn.

Vier vryers, die om strijt hun vrysters dapper presen,
 Bestoren onder een, ick sou haer Rechter wesen;
 Gijst hiet sijn liefste moy, en 't is een leelick vel,
 Fop noemt de sijne net, en 't is een morsel:
 Geurt prijst haer dien hy mint, als geestigh in de seden,
 En daer en is geen fout in al haer domme leden:
 Kees acht de sijne vers, en uyer-maten fris,
 En 't meysjen heeft een vel gelijk een drooge vis.

Nae dat ick hadd' verstaen al wat een yder seyde,
 En wat hy tot een gront van sijn vermeten leyde,
 Soo heb ick dese saeck een weynigh overdacht,
 En met een kort beract dit vonnis uytgebracht:
 Hoort, vrienden met een woort den gront van uwe sake
 Siet 'svryers gunstigh oog dat kan de schoonheyt maker
 Elck acht sijn uyl een valck, en boven eygen mal,
 Soo wil men dat het volck het soogeloven sal.

Hoogd. **E**n in jeden dunckt das sein ewl
 ein falsch sey.

Ital. Affezione accieca ragione.

Spaens. Cada buhonero alaba sus cuchillos.

Frans. Chaque mercier loue ses couteaux.

Nederl. Elck kramer pzyist sijn mesen.

Spaens. A cada necio agrado lu porrada.

Frans. A chaque fol plaisir la massue.

Hoogd. Ein jeden gefelt sein weise wol /
 Drumb ist laudt der narren vol.

*Nederl. Elck pzyist sijn spieten / als iste begrom-
 met.*

Elck heeft sijn liefjen lief / al isse besiot.

Frans. Femme & pierre.

Ce n'est qu'une femme.

Hoogd. Es geht mehr liebs zur Kirchen
 denn schens.

*Nederl. 's Dnysters schoonheyt lepd in 's bypers
 oogh.*

*Ital. Non è bello quello que è bello ma quello che
 piace.*

*Nederl. Een leelick lief / noch schoonen hoofsack.
 — Balbinum polyopus Agnes.*

*Delicat. — Horat. l. Sat. 3.
 Nigra uirgine est immunda & fatida, & carpitur,
 &c. Vid. Lucret. lib. 4.*

*Ita Praecipit magister amoris : Art. 1.
 Nominibus mollire licet mala : fusca vocetur,
 Nigrior Illyrici cui pice sanguis erit.*

*Sipata est : Veneri similis : si flava ; Mincervae :
 Sic graecis, macie quae mi le vira sua est.
 Dic agilem quaecumque brevis : quae turgida ple-
 nam :*

Et lateat vitium proximitate boni.

Nederl. Elck sote pzyist sijn inarotje.

Engels. A Vlacke man a paelre in a womans eye.

Nederl. Ons oogh dat heeft een balschen sejjn /

Elck meynt sijn uyl een balck te sijn.

Hoogd. Ein jeder narren gefelt sein folb.

Spaens. El desseo lzze hermoso lo feo.

Frans. Le desferend beau ce qui est laid.

*— Quod fecit, quisque tueur opus. Ovid. 4.
 Pons. 1.*

Hoogd. Ein jeden kramer sober seimen fram.

Spaens. Ognun loda il suo melioro.

Quien feo ama hermoso le parece.

Frans. Qui aime, ou laid lui semble beau.

Nederl. 't En is niet schoon dat schoon en niet is /

Maer dat in 't herte diep gefelt is.

Det selve op eenen anderen sijn.

E Ygen woonigh, eygen dack,
 Groot voorwaeris u gemack,
 EYgen keucken, egeet heert,
 Groote schatten zydy weert;
 Want al zijje niet te groot,
 Ghy zijt dienigh voor den noot:
 Of al zijje flechten arm,
 Noch vind' ick u afleben warm;
 En dat even doet my deught,
 Ick ben op u wonder bout,
 En verwecht my soete treught.

Dus zijt ghy in mijn geghep.

Beter als een groot paleys,

Beter (Princen niet verlos)

Beter als een Konings-hof;

Want dit houd' ick wonder vast;

Groote salen, groote last,

En, gelijk men staege bevint,

Hooge torens, hoogen wint.

Lat. S Ua cuique prudentia Deus.

Domus amica domus comoda.

*Nederl. Dijn hier / 't sijn daer / 't nuyt is h
 best.*

Frans. A tout beau son n'est pas beau.

— Non in caro nido voluptas

Summa, sed in te ipso est. Horat. 2. Sat. 2.

Patrix fumis igni alieno licentior.

Suum cuicque pulchrum,

Suis rex regina placeat.

Frans. Meine un gneux aime l'odeur de son feuille.

Hoogd. Eigner herdt

Is gold werth /

Is er gleich arm

So ist er doch warm.

Ital. Casa mia l'casa mia!

Perpicca che tu sia.

Tu mi pari una badia.

Nederl. Egen haer is gout waert.

Eygen uyl beract niet.

Eygen dach en staet niet.

Iber debelaer pzyist sijn nap.

Iber sot behaeght sijn hap.

Fey, toux, amour, & argent, Ne se cachent longuement.

*Leu Souc. Amour et argent
ne se cachent longuement*

**Dyct/hoest/ gelt/ en heete min/
En hout men noyt ter degen in.**

*De longda
man die
de keerse
draeght
spraccht.*

Ick woude dese keers wel soo behendig dragen
Dat ons gebueren noyt haer flicker-licht en sagen;
Want mochte dat geschiën, soo ging ick daer ick wou,
En daer kan niemant zijn die my beloeren sou:
Maer wat ick immer doe, men siet de klare stralen,
Men siet den hellen glans door al de buurte dwalen;
Hoe ick het vuur bewaer, hoe naeu dat ick het sluyt,
Het wil 'er evenwel, het wil 'er efter uyt.
Mijn buurman is bedaght, mijn buurman heeft gebreken,
Die voor het meeste deel in oude lieden steken,
Voor al quelt hem de kugh; maer desen onverlet
Soo wil de goede man voor al geen eensfaem bed:
Hy mint een frissche maeght, en besigh in het vryen,
Soo doet hy groeten weer om desen hoest te myen;
Maer t' wijl hy sit en stof, en maect 'et al te bont,
Soo komt de loofse kugh hem bersten uyt den mont;
Dies laght het geestigh dier, en seyt, als in het jocken,
Dat is geen sluytje, vrient, om vryster mee te locken;
Ey lieve! blijft geruelt, en houdt u bedde vry,
Of immer kiest 'er een, die kught gelijk als ghy.
Een quant, die hier en daer voor bode wert gevonden,
Had lestmael op den wegh een volle beurs gevonden,
Die gaf hy aen sijn wijf, en seyd; lieve Trijn,
Siet hier een rijcken buyt, maer t' moet geswegen zijn.
'k En hoeve nu voortaan, niet, als ick plagh te werken;
Maer niemant, wie het zy, en moet 'et immer merken:
Houdt daarom, houdt gestaeg het geckjen in de mou,

Trijn swoer het met een eedt, dat sy het helen sou.
't En leed als geenen tijt, het wijf begon te koop en,
De man en wou niet meer als bode blijven loopen:
De dochter kreegh een huyk, een ziel, een beste keurs,
Is 't niet een wonder ding! het gelt wil uyt de beurs!
Daer is het al bekaeyt, de man die wort gevangen,
Die melt daer sijn bedrogh, en al de slimme gangen.
Daer wort de blyde Trijn een gansch bedruckte vrou,
En al om dat het gelt niet stille leggen wou.

Gli denari sono spiriti solletii.

Eens doen ick was verliefte, al over lang geleden,
Was Rosemont genoot juyft daer ick was gebeden:
Geë mensch had nog gemerke de gloet vā mijnē brant;
Ick meynd' oock doen het vyer te houden in den bant.
Ick sou (gelijk het schein) my wonder koel gelaten,
Niet op de vryster sien, niet met de Juffer praten;
Maer lacy! doen ick quam daer ick de liefste sagh
Soo wist strax alle man wat my in 't herte lagh:
Mijn wesen gaf 'et uyt, mijn hert begon te springen,
Ick konde met gewelt mijn sinnen niet bedwingen,
Niet houden in den bant: ey wat een selsaem ding!
Mijn oogh was even-Itaegh al waer de vryster ging:
Daer was mijn innigh hert, daer alle mijn gepeynlen;
Ach! een die liefde quelt hoe qualick kan hy veynsen.
Dies segh ick tot besluyt, vyer, hoest, gelt, heere min,
Hoe naeu men die bewaert, men houdse nimmer in.

Daer de schadt is/ is het herte/
Ende handt is by de suerte/
En het oogge swiert alijt
Daer een jeugdbigh herte byjt.
Qua licet, & postum, luctor celare furorem;
Atamen apparet dissimulatus amor. *Ovid. Ep. Parid.*
Nec latec haustus amor, sed fax vibrata medullis
In rultus atque ora redit, Iracunde genarum
Tingit, & impulsim tenui sudore pererrat.
Lactea Mollagete veluti cum pocula fuscant

Sanguine puniceo, vel ebur corruptitur ostro:
Sic variis manifesta notis palletque rubetque
Flamma recens. — *Stat. i Achill.*
Sed male dissimulo: quis enim celaverit ignem;
Lumine qui semper proditur ipse suo? *Ov. Ep. Pa.*
Spacens. *Ni se haben lacubrit amor, ruzquez a regula.*
id est:
Nederl. Hoe datje gelt of liefde sluyt/
Het wil/ het sal/ het moet 'er uyt.

Frans. L'amour, la richesse, & les delices, ne se peuvent cacher.
Ital. Amor, fugo, e tosse Presto si cognosse.
Quoque magis regitur, tanto magis astatu ignis.
Ovid. 4 Met.
— *Quis enim bene celet Amorem? Idem.*
Ital. Amor, e tosse, e rognu celar non ti besognasse.
Spacens. Amores dolores y dineros
Non puden estar secretos.

Ne Amor, ne signoria, Vuole compagnia.

**Twee mussen aen een koozen-aer
En maken nimmer vreedsaem paer.**

Ick ken 'er twee van een gellacht,
Van jongs te samen op-gebracht,
Die waren lestmael onder een,
Met hert en ziel in als gemeen;
Jae schier als broeders (soo het schein)
En dit is naeu en maent geleén,
En siet! haer vrient'schap is gedaen,
Haer kennis is te niet gegaen:
Sy komen noyt in een gelagh
Daer rust of vrede blijven magh;
Want d'een en spreeckt schier niet een woort;
Of d'ander is'er om gestoort:
Soo dat men siet een quaden gront
Daer onlangs vaste liefde stont.
Nu komt doch, vrient, en opent my
Wat dat hier van de reden sy?

Antwoorde.

Twee honden t' samen aen een been
Die dragen nimmer over een;
Twee ravens teffens op een tack
Dat is geduerigh ongemack;
Lwee mussen aen een koren-aer
En maken nimmer vreedsaem paer,
Twee hanen op een boeren-werf
Die vechten eeuwich om het erf:
Twee Princen in een Koninckrijk
Die staen geduerigh ongelijk.
Maer boven al soo rijst 'er nijt,
En twist, jae veeltijs harde strijt,
Soo haeft als oyt een jonge maeght
Aen twee op eenen tijt behaeght;
Hier baet noch vrient, noch eygen bloet,
Een vryfter is geen deelbaer goet.

Frans. *O Nques amour & signorie
Ne veulent compagnie.*

Hoogd. *Zwee bunde an cinem beine blei-
ben selten emes.*

Spaens. *A dos pardales à una espiga
Non à may ligua.*

Lat. *Inimicitia quam maximè ex amatoriâ causâ in-
ter rivales. Richter. Axiom. Ocean. 280.*

Nec regna socium ferre, nec tede sciunt. Senec.

Cedipa.
Nulla fides regni socii, omnisque potestas
Impatiens consortis erit. *Lucan. lib. 1.*

Nederl. *De liefde en hooogen staet/
En wil geen mede-staet.*

Rivalem postum non ego ferre Jovem. Propert. lib. 2.

El. nls. ubi vo. plura.

*Dum canis os rodit, socium quem diligit odit. Vul-
g.*

Nulla vehementior discordiarum causa est, quam
unius famina à multis appetitio. *Lat.*

Nederl. *'t Is te veel twee hassen in een herten.*

Twee groote massen op een schip en voegen met.

Twee maters in een convent en dienen niet.

Lat. *In amore servus nec dominum fert emulum.*

*Semper suspectus invidiosus dominantibus, quisquis
proximus destinatur. Tacit.*

Spaens. *Ni jamais vi dos Señores qui quietan juntos
mandar. id est:*

Frans. *Je ne vis jamais deux Seigneurs qui voudrussent
s'accorder à commander ensemble.*

Lat. *Monis cum inorte non miscetur.*

Nederl. *Twee groote meesters en houwen haer
rijck niet deelen.*

*Id est hont dat twee versejende sonnen
niet aen den hemel wesen konnen.*

Lat. *Una domus non alit duos canes.*

Griecq. *Mia λώρη εστί θί δύο ιαλιδεαυα. id est:*

Lat. *Unicum arbutum non alit duos erithacos.*

Unum Regnum non fert duos tyrannos.

Una Respublica non fert duos expilatores.

Frans. *La terre ne scauroit estre esclavée de deux so-
leils ny une seule ame de deux lumieres d'amour.*

Lat. *Facit huc responsum Alexandri, cum Darius
innumera ipsi talenta obtulisset, & Asiam ex aquo
dividere vellet, Neque terram duos soles, neque
Asiam duos reges ferre posse.*

Hinc in rebus civilibus;

Segnius expediunt commissis negotia plures;

*More istius animalculi, quod, ob pedum multitu-
dinem, Centipedam nuncupant; reptilum tam-
en omnium tardissimum esse tradunt. Ex hoc
fonte*

*An unus pluresve legati mittendi, & similia à Poli-
ticis moventur. Vid. Marsfelser Legat. lib. 2. dis-
sert. 7.*

Met arbeyt krijghet men vyer uyt den steen.

Siet hier, ghy koele vryers, siet
 Wat doet de vlijt en moeyte niet!
 Als ick eerst desen steen bequam,
 En van den stueren oever nam,
 Doen wasse raeu, en ongebout,
 En dan noch hart en wonder kout:
 Noyt mensch en dacht, die hem besagh,
 Dat eenigh vyer daer binnen lagh;
 En efter als ick eens begon,
 En sloegh 'er op al wat ick kon,
 Doen zijnder door gestadig slaen,
 Veel helle voncken uyt-gegaen:
 En die nam ick wel neerstigh waer,
 En dus zijn al mijn saken klaer:
 Want siet: mijn heert, die niet en was
 Als vuyl gemul, en enckel as,
 Die blinkt nu van een helle vlam,
 Die uyt mijn vlijt haer voedtsel nam.
 De Vryfter, die ghy heden siet,
 Die my nu handt en herte biedt,
 Was noch in 't eerste van de Mey

Soo hart gelijk een blauewe key,
 Soo koel gelijk een killigh ijs,
 En tegen my geweldigh vijs;
 Maer nae dat ick met staeghe vlijt
 Geen moeyt', of pijn en heb gemijt,
 Soo is het stuck soo verr' gebracht,
 Dat sy nu soetjens op my lacht,
 Dat sy my valt tot in den arm;
 En hierom zijn wy beyde warm.

Siet, Vryers, siet dit komt 'er van,
 Wanneer men doen en lijden kan.

Wel ghy, die treurigh sit en klaeght,
 Dat ghy bemint een koele maeght,
 Dat ghy een grilligh meysjen vriet,
 Daerom ghy groote smerte lijdt;
 Mach ick u bidden, lieve vrient,
 Indien u slechts de vrysters dient,
 Soo schept een moer, en lijdt de pijn,
 Gewis het sal eens beter zijn:
 Want siet! door vlijt en soet gevely
 Soo kreegh ick vyer uyt dese key.

Nederl. **D**E stadige jager vangt het twidte.
 Aenhouden doet verkrighen.

De stadige baet draegt ober wegh.

Frans. *Continuele goustiere*
Rompit la pierre.

— Labor omnia vincit

Improbis. — *Virg.*

Engels. A muse in time may bite a two a cable.

Griecx. Ποσειδώνος κλέψας, id est:

Lat. Labor bonae gloriae pater est.

Hooghd. Sless bricht Eys.

Lat. Par est fortuna labori.

Ferreas assiduo consumitur annuli usi.

Invia virtuti nulla est via. — *Ovid.*

Vigilando, agendo, bene consulendo, prosperè omnia
 cedunt. *Sallust. Catil.*

Frans. *Nulbien sans peine.*

Nederl. Die in bron Venus hof wil wandelen /

Moet stout verfoecten / en sachtyens handelen.

Lat. Nihil unquam vehementer imperavit sibi humanus
 animus, quod non effecerit.

Spaens. A la larga el galgo a la lievre mata. id est:

Frans. *A la longue le levrier tue le lievre.*

— Nil sine magno

Vita labore dedit mortalibus. — *Horat.*

Tὸν πόνον πᾶσι ἐπιφέρει πάντα τὰ γὰρ οἱ θεοὶ. Epicharmus

Dii suas labore dotes esse venales volunt.

El fuego y el Amor No dicen , Ve te à tu labor. id est:

Le feu & l'Amour ne disent jamais, Va à tes besoignes.

*De Lolster
spreekt.*

**Wie sit en lolt / of siten blyt /
Derlet syn werck / vergeet syn tijt.**

Ick hebbe veel te doen in huyfelicke saken,
Mijn heert is ongedweylt, mijn bedde noch te maken,
Mijn keucken ongeschickt: en des al niet-te-min,
Te gaent tot mijn beroep en heb ick geenens sin.
Dan yemant sal mischien hier van de reden vragen,
Wel vrysters, tusschen ons, ick val het u gewagen:
Het vyertje datje siet dat bindt my aen den heert,
Dat hout gelijk een pick, en treckt gelijk een peert.
Dus schoon ick somtijts meyn in haesten voort te treden,
Ick huycke wederom, en sijge nae beneden:
Soo dat ick menighmael, dewijl ick niet en doe,
Mijn tijt verloop en sie, en ick en weet niet hoe.
Het is een selsaem dingh, het luchtje van de kolen
Dat kruypt my door het lijf, en doet mijn sinnen dolen

Als in een soeten droom: ó krachtigh lolle-vier,
Al moet ick elders zijn, noch blijf ick efter hier.
Siet dus ben ick gestelt, wanneer mijn losse sinnen
Haer geven aen de jeught, en hellen om te minnen;
Want als ick met den geest omtrent de liefde dwael,
Soo blijf ick daer ick ben, al rijst ick menighmael.
Noch vaer ick even soo, wanneer ick ben geseten||
Daer eenigh rustigh quant my doet sijn liefde weten,
My opent sijn gemoet, my geeft een soeten praet;
'k En weet niet hoe de tijt soo veerdigh henen gaet.
Is't niet een vreemde saeck! al wort om my gesonden,
Al roept my ander werck, ick sitte vast gebonden:
De liefde met het vyer is hier in eens gestelt,
Sy dwingen met vermaeck, en door een soet geweld.

Nederl. **T**wee liefkens met hun beypden /
Hoe nood' is 't datse scheyden.

Lat. Quicunque amat jam oblitus est sui. Senec.

Diogenes dicebat,

Amorem esse otiosorum negotium. Laërt.

Si quis amore calet, conlucta negotia cessant.

Nederl. **D**yer en liefde trecken sterck /
En beletten menigh werck.

La beauté de la femme surpasse tous les desirs de l'homme.

Syr. 36. 34.

Veteres Venerem cochleâ sedentem pingebant, ut do-

cerent otiosorum hominum esse amorem. Richter.
Axiom. Oeconom. 31.

Nederl. **E**n warm bed / en een luyen ceers / zyn ais
twee geliepen / so konnen qualieck scheyden.

Ardet amans Dido, traxitque per ossa furorem:

Non ceptæ assurgunt turres, non arma Juventus

Exercet, portusque aut propugnacula bello

Tuta parant: pendent opera interrupta, minaque

Murorum ingentes, æquataque machina cælo. Virg.

6 Æneid.

Nemo potest Thetidem simul & Galateam amare.

Twee op eenen tijt te vryen/ Siet men seiden wel bedyen.

Hoort, gefellen, hoort een saeck
 Eerftmael dienftig tot vermaeck,
 Dan oock nut voor yder man,
 Diefse recht gebruycken kan:
 Ick ben van soo lossen fin,
 Dat ick twee gefpelen min:
 Twee besitten mijn gepeys
 Bey gelijk op eene reys;
 D'een' is Galatee genaemt,
 D'ander Thetis wijt befaemt!
 Thetis woont ontrent de zee,
 Aen der heyden Galatee;
 Thetis praet my van een schip,
 Van den oever, van een klip,
 Van den haring, van de vis
 Die in zee te vangen is.
 Maer de rappe Galatee
 Spreeckt my van het weligh vee,
 Van de beemden, van het landt
 Daer men faeyt of boomen plant,
 Van het velc en lustigh wout,
 Daer men duyfent schapen hout,
 Van de dreven, van den laen
 Daer de groene linden staen.

Thetis doet my lang verhael,
 Al in ronde visschers tael,
 Hoe men haring-netten breyt,
 En dan op de duynen spreyt,
 Hoe men bot, en scharren vangt,
 En dan aen den oever hangt,
 Hoe in haelt een eenigh man
 Hondert vissen vangen kan.
 Galatee en haer verstant
 Is hier regen aengekant,
 Die meynt dat oock verse vis
 Niet als enkel stanck en is,
 Die en acht geen souden stroom,
 Maer alleen haer soeten room,
 Hare boter, haren kaes
 Dat is (meyntse) beter aes.
 Spreeck ick gunstigh van het velc,
 Dan is Thetis gansch ontstel:
 Prijs ick eens de rijke zee,
 Dan vergram ick Galatee:
 Ben ick op sijn boers gekleert,
 Dat is Thetis wonder leert:
 Ga ick als een vissers maet,
 Dat acht Galatee quaet:

Draegh ick eens een platten hoet,
 Als by ons een herder doet;
 Thetis feyt van stonden aen,
 Wat een boer komt hier gegeaen!
 Neem ick dan een vissers tuygh,
 Blauwen mutsen, buyten ruygh,
 Galatee spot'er met,
 Als ick die maer op en fet.
 Siet dus loop ick jaren lang,
 Maer ick jaegde sonder vang,
 Juyft gelijk het hem geschiet
 Die twee hafen teffens siet,
 Die twee hafen bey gelijk
 Meynt te lichten van den dijk.
 Ach, die soo onseker jaeght,
 Selden dat hy niet en klaeght.
 Wel, ghy vryers, voor besluyt,
 Treckt hier desen regel uyt,
 Twee te lieven is verdriet,
 Want soo doende vangt men niet.
 Hout dan liever dese leer,
 Eene vryster, sonder meer.

Griecx. Οὐ δύναται ὁμοῦ καὶ Γαλατεῖαν ἀγαπᾶν, ἰδ. est.

Lat. Nemo potest Thetidem simul & Galateam amare.

Ital. Chi due lepriceneia

Vna non piglia e l'altera lascia.

Lat. Qui binos lepores una scitabitur hora,

Is neutrum capiet.

Setia bipartio cum mens discurret altere utroque,

Alterius vires subtrahit altere amor. Ovid.

Hoogd. Jafe viel/ bache fusel.

Frans. Qui trop embvass, mal estraint.

Ital. Chi troppo vuole de rabbia more,

Chi troppo abbraccia nulla stringe.

Hoogd. Die veel ansehen/ enden wenig.

Nederl. Die heel ambachtten leert / doet'er seiden een wel.

Twee al ambachtten/ dertien ongelucken.

Spaens. Muchos ajos en un mortero

Mal los maja un majadero. id. est:

Frans. Plusieurs ans en mortier

Mal les peut un pilon pier.

Dijni kindt / seekt u niet in beelderley handel;

want soo ghy menigerley boogncemt / soo sult ghy geen boedel doen. Syr. i. r. 10.

Spaens. Quien a dos sueros ha de servir,

Al uno ha de mentir.

Frans. Qui a deux maîtres servira,

A un d'eux il mentira.

Nederl. Tusschen twee scoelen in d'asscu.

Frans. Entre deux filles le cul en terre.

Lat. Nusquam est qui ubique est.

Ital. Non si può insieme bere e schiavare,

Non si può insieme soffrire e scacciare.

Lat. Pluribus inveniunt minor est ad singula sensus.

Hoc age,

Griecx. Σπάρτιον ἴλαξες, τριῶντο ἴσθμι. id. est:

Spartam quam nactus es orna.

Spaens. Quien pequesa heredada tiene, a passos la miede. id. est:

Frans. Qui a une petite terre, la mesure avec les pas.

Ital. Chi ha un porco quello facilmente ingrassa.

Chi n'ha ch' uno solo occhio spesso si forbe.

Nederl. Die meer een oog en heeft bevaert het wel.

Een Ezel die vryt/
Die schopt of smijt.

En Ridder uyt het Britten-lant
 Gingh dwalen aen de Zeeusche strandt,
 En hadde (soo het schein) gesien
 Hoe dat aldaer de jonge lién
 Haer gaen vermaken aen de zee,
 Niet verre buyten Ziericzee:
 Hy fagh het als een selsaem ding
 Dat vry wat uyt de regel gingh;
 En daerom heeft hy 't ons vertelt,
 Gelijck hier onder is gestelt.
 Ick quam eenstreden op de strant,
 Daer ick veel jonge lieden vant,
 Ick fagh'er ses of seven paer,
 Den eenen hier, den genen daer,
 Maer boven al soo was'er twee
 Die gingen veerdigh nae de zee,
 Een yder had een jonge maeght
 Die hy tot in het water draeght:
 En of de vryster vreesse kreegh,
 Jae schier van angst ter neder seegh,
 Oock hem met bleecke lippen badt,
 Noch gingh hy dieper in het nat,
 Tot dat het water wert gesien
 Tot aen, ja boven hare knien:
 En noch is 't niet genoegh gedaen,
 Het moest'er vry wat holder gaen,
 Ten lesten neemt de losse quant
 Engiet oock water metter hant,
 Juyft als Diana voortijts plagh
 Als sy Actëon by haer fagh:
 Hy goot het water hier en daer
 Tot in haer schoon gekrinckelt haer,
 Soo dat het geen eerst geestigh stont,
 Gelceck een natten waterhont.

Ten lesten als de joncker fagh
 Dat hy niet hooger op en mach,
 Soo keert hy weder naer het droogh,
 Want hy fagh tranen in haer oogh;
 Maer strax soo loopt hy van de strant,
 En treckt haer nae het mulle zant:
 Hy leyt haer op een hoogen duyn,
 En rolt dan van een steile kruyn,
 Tot onder in het laghe dal,
 En daer eens weder even mal:
 Hy sout haer in het gulle zant,
 En stroit het stof aen alle kant:
 Hy laet niet af, hoe datse wijckt,
 Soo datse naeu een mensch gelijckt.
 Ick fagh daer by een oude vrou,
 Die vraeghd' ick wat dit seggen wou,
 En wat de vryster had gedaen
 Om dit zoo uit te moeten staen,
 Of sy oock yemant had misfeyt,
 Dat sy in 't water wert geleyt:
 Of dat sy van een dollen hondt
 Haer in het lijf gebeten vont.
 Het wijf verklaerde dat'er niet
 Van 't een of 't ander was gefchiet:
 Maer (sprack sy) hoort eens wat het zy,
 En sit een weynigh nevens my,
 Het is een wijfe van het landt,
 Dat yemandt in sijne eersten brandt,
 Omtrent den soete Meye-tijt
 Met vrysters in de duynen rijt:
 En is'er dan een geestigh dier
 Hem oorfaeck van syn eerste vyer,
 Soo gaet hy dus met haer te werck,
 En al op seker oogh gemerck:

Ghy, hoort doch waerom dit geschiet,
 Het is vermits hy daer uyt fiet
 Hoe sich een jonge vryster heeft,
 Als hy soo selsaem met haer leeft,
 Offy oock dan een jonghman viert,
 Dan offe luy en leelick tiert:
 En of haer eertijts foet gestel
 Verandert in een norts gewel.
 En als het eens is uyt-gemalt,
 Dan let hy hoe fy hem bevalt,
 En of hy vorder dient te gaen,
 Dan of sijn vryen heeft gedaen.

Wat dunckt u doch van dese wijs?
 Voorwaer sy dunckt my wat te wijs,
 Seyd' ick: en ging't nae mijnen sin,
 Ick noemde dit een Efels min;
 Want als dit onbelompen beeft
 Ontrent sijn ongefouten geest
 Sijn eerste minne stuypen voelt,
 Dan is't dat 'er byster woelt,
 Het vlieghe in haest het veulen toe.

Het brijft en bijt, men weet niet hoe:
 Het schuymbeckt door onstuygmigh bloet,
 Het slaet geduerigh met den voet;
 Het baert en springht aen alle kant,
 Juyft als de vryer aen de strant.

Wel nu, ghy die noch heden vrijt,
 Maect dat ghy vry wat heuscher zijt:
 Laet menschen, eie's in verstant,
 Ontdecken haren minne-brandt
 Door raeu, door plomp en vreemt gelaet
 Dat uyt den peyl van reden gaet.
 Ghy, denckt dat in de soete pijn
 Niet beter is als heus te zijn;
 Want Venus kint is moeder-naectt,
 't En dient maer sachtjens aen geraectt.

Dit sprack de Ridder al-te-mael,
 En 't luyde wel in syne tael;
 Dan of het hier wel is gefeyt
 Dit dient wat naeder overleyt:
 Wat my belanght, ick vind' er wat
 Dat dienftigh is te zijn gevat.

Frans. *L'amour des asnes commence par morsures & ruades.*

Nederl. *Gen beer die brijt /
 Uystoot of smyt.*

Erans. *Les amours des gens rustiques se font à coups de
 poings,*

Car ils font accoustumez de dire,
*Gens qui s'entre-aiment
 De pierres s'entre-ruent.*

Spaens. *La coz de la yegua no haze mal al potro.*

Frans. *Coup de pied de jument ne fait mal au poulain.*

Malo me Galatea petit lasciva puella,
 Et fugit ad salices, & se cupit antè videri. *Virgil.*

Rusticus est, si quem rusticus urit amor. *Vulg.*

Nederl. *Plomp sin /
 Plomp min.*

*Als een hont pemant troetelt / soo maect hy hem
 beslycht.*

*Als een Ezels pemant lief-kooft / soo schopt hy hem
 blaetwe leden.*

*Dan Ezels en heeft men niet als beesten en boet-
 slagen.*

Te tuus iste rigor, positique sine arte capilli,

Et levis egregio pulvis in ore decet:

*Quemque vocant alii vultum rigidumque truncemque,
 Pro rigido, Phædrâ judice, fortis erit. Ovid. Epist. Phædr.
 Expressit hoc in Polybemi crudis amoribus Ovid. Metam.
 lib. XIV, ubi inter cætera Polyphemum ita loquentem in-
 troduct:*

*Certe ego me novi, liquidæque in imagine vidi
 Nuper aquæ, placuitque mihi mea forma videnti.
 Aspice sin quantum, non hoc est corpore major
 Juppiter in cælo (nam vos narrare soletis
 Nescio quem regnare Jovem) coma plurima torvôs
 Prominet in vultus, humerosque, ut lucus, obumbrat:
 Nec mea quod duris horrent densissima fetis
 Corpora turpe puta; turpis sine frondibus arbôr,
 Turpis equus, nisi colla jubæ flaventia velent,
 Pluma tegit volucres, ovibus sua lana decori est:
 Barba viros, hirtaque decent in corpore setæ.
 Unum est in mediâ lumen mihi fronte, sed instat
 Ingentis clypei, &c.*

Dona ipsius amatoria aequè cruda:

*Inveni geminos qui tecum ludere possint
 Villofæ catulos in summis montibus urfæ:*

**Nis'er twee bechten om een been/
Daer krijght 'et sichtig een derde' alleen.**

Ghy die tot u gebruyck yet zijt gefint te leeren,
Wilt oock een vlytigh oogh op dese printe keeren.
Twee doggen (soo ghy siet) die knorren tegen een,
Die vallen over-hoop, en vechten om een been:
Maer onder dit geschal van bassen, huylen, krijten,
Van dapper over-hand sich in het lijf te bijten,
Soo komt'er noch een hondt, de slimste van den hoop,
Die neemt 'et hachjen weg, en geeft hem op den loop.
De vechters (als de gal een weynigh is gefeten;
En datse bey gelijk wel moede zijn gebeten)
Gaen foecken na de bout, maer sien geweligh slecht,
Vermits sy niet en sien den loon van haer gevecht:
Sy vinden niet een sier voor hunte zijn gelaten,
Als schuym en vlocken haers, die vliegen achter straten,
Dies gaen de rekels heyn, aen alle kant gewont,
Maer een die loofer was die heeft den vetten mont.
Dit siet men menighmael, en over-al geschieden,
By Vorsten, by het volck, en cock by jongelieden.
Een sake, soete jeugt, die ick voor desen sagh,
Wil ick tot u bericht hier brengen aen den dagh.
Twee vryers, die gelijk een rijcke vryster minden,
Sijn besigh om met ernst haer saken aen te binden:
Een yder pooght om strijdt te doen al wat hy kan,
Op dat hy krijgen moght den naem van echte man:

Een yder boven dat gaet neersligh overdencken
Waer door, en hoe hy sal sijn mede-vryer krencken.
Siet daer van stonden aen soo weet men in de stadt
Wat yder van der jeught wel eer bedreven hadt.
Daer komt het aen den dagh al wat'er in de scholen,
Al wat'er buyten's landts of elders was verholen:
Men wijft in 't openbaer als met een vinger aen
Wat yder in der jeught voor grillen heeft gedaen.
Hier op hy, die het trest, wil flux sijn eere rechten,
Daer valt men in krakeel, daer gaet 'et op een vechten,
Daer krijgt de jongste wulp voor eerst een diepe steek,
Soo dat hy vluchten moeft, en uyt den velde week.
Dit klonck door al het landt: dies riepen al de vrienden
Dat voor den jonge maecht de vryers niet en dienden.
Sy wort daer op gelast de vechters af te slaen;
En wat men haer gebiedt dat is terstont gedaen.
Maer een die dit vernam, en al den handel wiste,
En die oock even selfs op dese waters visse,
Ser strax, en met bescheyt, sijn beste fuycken uyt;
En eer het yemant weet, de vryster is de bruyt,
De maecht een echte vrou. Daer gaen de vechters henen,
Een ander heeft de bruyt, en sy de blaeuwe schenen:
Siet 'er wijl het grilligh volck is tegen een geset,
Een die maer stont en keeck die leyt de vryster met.

Lat. Dumos concussi, sustulit alter aves.
Sic vos non vobis nidificatis aves.
Sic vos non vobis vellera fertis oves.
Sic vos non vobis mellificatis apes.
Sic vos non vobis fertis aratra boves.

Trans. Tel bat les buissons
Qui n'a pas les ossillons.
Nederl. Of wel de die den honigh maect /
Het is een ander diese swaecht /

En schoon den os van ploegen sichtig /
Een ander mit de soete bruyt.
Die 't geluck heeft leyd de bruyt ter herste.
Deen besicht /
D'ander geniet.
Op en herst het nestjen niet die het loet / maer die het roof.
Deen klopt op de haegh / maer d'ander krijght de bogels.
Ital. Larobbanon è de chi la fanna di chila gode.
Nederl. Menigh man bzingt de salc op de inreer / en een ander rijt 'er op.

Le bon veneur ne prend Labeſte qui ſe rend.

De Jager
Spreckt.

Een haeg daer men geen loop van ſiet /
En vangt een goede wep-man niet.

Al heb ick tot het wildt een wonder groot verlangen,
Noch ſal ick geen en haes op ſijnen leger vangen:
Ick ſchepp meerder luſt wanneer hy veerdigh loopt;
Want 't heeft doch beter geur al wat men diere koopt.
Wel op dan, vluchtigh dier: waerom hier ſtil gefeten?
Ghy dient niet ſonder ſweet, en ſonder ſtof gegeten,
Dat is u beſte ſaus: u ſpier en ſmaeckt ons niet,
Als ghy u ſonder loop due aen den jager biedt.
Is 't niet een ſelſaem ding? ick weet een jonge vryſter
Die moy, die geeſtig is, en ſingt gelijk een lyſter, (ſchoon,
Die ſtreelt my wonder ſacht, en ſpreect geduerigh
En des al niet te min ick acht het niet een boon:
'k En weet niet hoe het komt, ſy kan mijn wilde ſinnen,
Sy kan mijn grilligh hert met vleyen niet gewinnen:
Ick ſie her alle daegh, al heb ick ongelijck,
Hoe ſy my naerder komt, hoe dat ick verder wijk.

Daer woont in tegendeel hier onder onſe bueren
Een ander weeligh dier vol alderhande kueren,
Een trots een ſpijtigh dingh, dat my geduerigh quelt,
Dat my ganſch ſelden ſpreect, en veel te leure ſelt.
Hoe moet ick menighmael ontrent haer deure dwalen,
Oock als de koude ſnee komt uyt den hemel dalen!
En des al niet-te-min, ick ben 'er mee gepaſt,
En voel dat my het vyer oock in de koude waſt.
Wel vryers, haer ick ſie, wy ſlachten hier den jager,
Die prijſt den ſnellen haes, al is het wildt-braet mager;
De moeyte wet de luſt, ſoo dat 'er niet en ſmaeckt,
Als dat hem draven doet, en moede leden maect.
Al wat men heeft beſuert, dat wort niet vreugt gegeten,
En dat wat moeyte koſt, dat wort niet luſt beſeten.
Wel vryſters, wieje zijt, wilt noyt te veyligh zijn;
Geen vreugt en heeft vermack als na voorgaende pijn.

Lat. Laborioſi amores juveniſſimi.
Quantò amatori minus eſt ſpei, tantò magis uritur.
Miles eſt amor, nec umbram ferre inertiè pòteſt.
Quod datur ex facili longum malè nutrit amorem:
Miſcenda eſt latis rara repulſa jocis. *Ovid. 3. Art.*
Militiæ ſpecies amor eſt: decedite ſegnes,
Non ſunt hæc timidis ſigna tuenda viris. *Idem 2. Art.*
Quod venit ex facili faciles ſegneſque tenemus:
Quod ſpe, quod que metu torſit, habere juvat. *Idem.*
Obſequium delarum plerumque ingratum.
Merx ultronea putet.
Nederl. Geboden dijn is ontweert.
Lat. Nil magis amorem incendit, quam carendi metus.
Nolo quod cupio ſtatim tenere,
Nec victoria mi placet parata. *Petron.*

Frans. Qui n'aime la chaffe qu'en la priſe
Il eſt veneur de buſſe miſe.
Nederl. Dat met arbejdt verſaregen is /
wordt met
miane beſeten.
Frans. Marchandiſe offerre au le pied coupe.
Nederl. Neemt van de liefde moeyt en pijn /
De liefde ſai geen liefde zijn.
Spaens. Quel è dolce à ricordare
Che fu duro à ſupportare.
Griecx. Ταχλά δύσκολα.
Ital. Amore non è ſenza amaro.
— Amor odit inertes.
Militat omnis amans. — *Ovid.*
Nederl. Al te ſet
En is niet goet.

Nos magis adducto fructus decerpere ramo,
Quam de calasâ sumere lance iurvas.

De Vryster
die 't fruyt
den vryer
aenbiedt,
screcke
aldus:

En dient ons geen gepluckte peeren;
Want 't is geen fruyt dat wy begeren.

Hoe meughje doch, beminde vrient,
Met dus veel moeyten zijn gediect?
Met verr' te reycken zijn gepast,
En doen u desen overlast?
Ghy reyckt hier na een hooge tack,
Niet sonder pijn en ongemack;
En, siet, u maet klimt in een boom,
Gewassen aen een diepen stroom.
Gewis indien hy neder viel,
Sijn lichaem ware sonder ziel:
Of (schoon hy deed 'er sonder leedt)
Hy scheurde licht sijn beste kleedt:
En (kijckt doch) warje plucken kondt
Ten dienste van een gragen mondt,
Dat is ten vollen hier bereydt,
En wort u gunstigh voor-geleydt.
Siet hier een schotel wonder reyn,
Siet hier een aerdigh porceleyn,
Daer liggen fruyten menighfout,
Soo geel gelijk als enckel gout,
Daer liggen rijpe vruchten in,

Ghy, kiest 'er een naer uwen sin.
Hoe, is 'er niet het beste goet
Daerom men weynigh moeyte doet?

*De Vryer,
naer een
tack rey-
kende,
antwoort.*

Ick danck, ick danck u, liefste kint,
Maerick en ben doch niet gesint
Tot al dat ghy nu hebt geseyt,
'k En wil niet dat men 't voor my leyt;
Want schoon al reyck ick naer een tack,
Niet sonder eenigh ongemack:
En schoon ghy biedt my vruchten aen
By yemant anders afgedaen,
Geloof't 'er vry, béleefde maecht,
Dat is geen ooft dat my behaecht.
Een tack mer krachten neer gedrukt,
Een vrucht met eyger handt gepluckt,
Een peer die hoogh en vluchigh hangt,
Die is 'er daer men naer verlangt;
Want noyt en zijnder fruyten soet,
Dan als de plucker klimmen moet.

Chi di gattana fce, forci piglia.

't Wil al mijsen wat vān katten komt.

AL wat van katten spruyt dat is geneygt te muysen :
 Al wat van apen komt dat is gefint te luyen :
 De jongen van den uyl of van den vleder-muys
 Zijn 'snagts meest op de loop, en 's avonts feldē t' huis:
 De jongen van de vos die willen hoenders vangen :
 De jongen van de wolf die gaen haer moeders gangen :
 Al wat van feugen komt dat wentelt in het slijck ;
 En wat een exter broet dat huppelt op den dijck.

Wat eyscht 'er yemant meer ? siet alderhande jongen
 Die pijpen even foo gelijck de moeders songen :
 't Is feker, dat den tijt den ingeboren aert ,
 Oock in de menschen fels, ten lesten openbaert.
 Wel hier op dient gelet, voor die een vrouwe soecken ,
 Want 't is een vaste leer, sy komt uyt wijse boecken ;
 't Magh zijn dat ons het bloet in eenigh deel bedriegt,
 Maer selden dat in als het eerste wesen lieght.

*Aunque viflays la Mona de seda,
 Mona se queda.*

Al dyaecht den aep een gouden ringh /
 Zoo is het doch een leetlick dingh.

AL heeft de sim een gulden rock ,
 Soo is 'et doch maer enckel jock ;
 Want schoon sy met een groote pracht
 Wort deftig in het spel gebracht ,
 En datse voor den eerften mael
 Komt prachtigh treden op de sael ,
 Komt wonder moedigh aen den dagh

Sy is een aep, gelijkse plagh ;
 Want eermen noch de rolle sluyt ,
 Soo kijken hare grillen uyt.
 Want sijde, gout, sluweel, satijn ,
 En geven niet als enckel schijn.
 „De vors die huppelt nae de poel ,
 „Al sat hy op een gouden stoel.

Vix fieri, si sint vires in femine amorum,
 Et Iovis & Leda filia, casta potes. *Ovid. Ep. Parid.*

Ital. Il cerchio non fa la taverna.

L'habito non fa il monacho.

Vna pecor acon la lana d'oro.

Frans. Il souvient tousiours robin de ses susstes.

Ital. Non è possibile carar la ranocchia del pantano.

Frans. Il y a beaucoup de chapperons de velours, mais peu

de damoiselles.

Les habits reluisent en court, mais non pas les gentil-hommes.

Spaens. Seda y raso non dan estado.

**Nederl. Een aep is een aep / al dyaeghe een gouden
 hupf.**

Lat. Simia est simia, licet aurea gestet insignia.

Fortes creantur fortibus & bonis :

Est in iuvenis, est in equis patrum

Virtus, nec imbellem feroces

Progenerant aquila columbam. Horat. 4. Od. 4.

**Nederl. 't En zyn al geen kocks die lange messen-
 dragen.**

De hap en maecht den monich niet.

Simia sit galeata licet, vel acinace cineta,

Simia semper erit. — Haur. aus Arce virt.

Ital. Ar. ni quien te avranno? oira aranna come io. id est:

Frans. Araigne qui t'a faite? Vn autre araigne comme moy.

*La fille de la putaine oste sa mere de double.**Le bon sang ne peut mentir.*Nederl. **Wat hoozen heeft wijs stelen.**Frans. *N'achetes point l'asne d'un muletier :**Ny te marie avec la fille du tavernier.**Lui est fille de gelinette,**Elle ne peut qu'elle ne gratte.*Nederl. **'t Wil al mupfen wat van katten komt.****Wt wat reuten hiet wil aen de wandt piffen.***Engls. Blacke will take not other colour.**Quelle est la mere, telle est la fille. Prov. Hebraic. Ezech. 16.**Ne compara à cana malo catulum. Proverb. Arab. Erp.**Spaens. De buena vid planta la viña,**Y de buena madre la hya.*Frans. *De bonne vallée la vigne,**De bonne mere la fille.**E viperà rursum vipera. Erasm. ubi Grac.*Nederl. **Blacuwe dupben kringen blacuwe jongen.**Hoogd. *Der haff wil alle zen wider da er gewerffen isf.**Engls. He that marries a wife out a Inue, or Alehouse; buyes a horse a smith field, and hires a servant in Pauls, sal hare a Jade to his horse, a knave for his man, an arrant honest woman to his wife.*Nederl. **Natuur is ons naeste gebuer.****Natuur treckt meer dan seben peerden.****Katte kund ren mupfen gern.****'t Appeltien smacckt gemeenlich boomigh.****D'ertter kan haer huppelen niet laten.****Sndt een kat in Engelandt / sy seydte macuw alffe wedet komt.****Lam lam is de wolfs besper-kloek.****Het sy in sehant' of eer /****Natuur gaet booz de leer.***Scilicet espectas ut tradat mater honestos,**Atque alios mores quam quos habet? --- Juvenal. Sat. 6.**Spaens. De castala viene al galgo de tener el rabo largo. id est:*Frans. *De race vient au levrier d'avoir la queue longue.*Nederl. **Dat de wint-hont een langen steert heeft / komt hem van sijn geslachte.***Spaens. Per mucho que desmienta cada qual,**Siempre buelve al natural.*Nederl. **Het gepten huppelt in het groen /****En soo sal oock haer jongen doeu.***Fortuna non mutat genus. Horat.*Nederl. **Soo d'oude songen /****Soo pepen de jongen.**Frans. *Pour beaucoup qu'un chacun se desmente tousiours ; il revient à son naturel.**Spaens. Salto la cabra en la viña,**Tambien saltara ha hya. id est:*Frans. *La chevre est sauté en la vigne,**Aussi y sautera la fille.*Nederl. **Set een kiek-booz op een stoel /****Sy wil wedet nae den poel.***Spaens. Xabonar cabeza de asno, perdiniento de xabon. id est:*Frans. *Savonner la teste d'un asne c'est perdre le savon.*Hoogd. *Die kizl in haissen all' wie iher mutter geif.*Nederl. **Soo booz / soo nae.****Soo de suecht / soo de vucht.****Quaet boetsel / quaet boetsel.****Quaet ey / quaet kiecken.****Soo booz gepepen / soo nae gedaenst.**Hoogd. *Wie der vogel / soo das eye.**Bof vogel / bof eye.**Ein eul heckt kein blauw fuf.**Ein eul heckt kein falcken.*Griecx. *Καὶ ἐκὸς ἐκὸς ὄρνιθός ἐστιν.* id est:*Lat. Mali corvi malum ovum.*Ital. *Becco fa becco.**E squilla non nascitur rosa. Theog.*Ital. *Chi de gallina nasce, convien che rupsa à che razzoli.*Hoogd. *Raken kinder lernen wol maufen.*Frans. *De noble estocq riche plantage.*Turcks. *Ie misch agatsdan irak dushmas. id est:*Hoogd. *Der appfel selst nicht weit vom baum.**Si damnosa senem juvat alea, ludit & hæres**Bullatus, parvoque eadem movet arma fritillo. &c.**Sic natura jubet. --- Juvenal. Sat. 4.*

Pere e donne senza rumori Sono stimate gli meliori.

**Peeren en vrouwen die niet en kraaken/
Die plachten alderbest te smaken.**

Indien 'er iemand is begeerigh om te weten
Wat peer, of ander vrucht, is nutte zijn gegeten;
Die neme dit gemerck: Het fruyt dat niet en kraeck
Dat hout men in 't gemeen dat alle monden smaect.
Maer dit is niet alleen een preue van de peeren,
Het kan oock dienstigh zijn voor die een wijf begeeren;
Men prees in ouden tijt (om wel te zijn gepaert)
Een maeght niet seer bekent, en van eenstillen aert.
Het is bedenckens weert, dat wijd-beroemde mannen
Den openbaren lof van jonge vrouwen bannen:

Sy stellen voor gewis dat, jae, een grooten naem
Is voor de teere maeght, is vrouwen onbequaem.
Voor reden wort geseft, dat veel te zijn gepresen
Kan oock een deughtsaem wijf by wijlen hinder wesen;
Wy vinden dees en geen hierom te zijn geschent,
Vermits haer goede naem was al te seer bekent.
Wel let dan, echte vrou, en alle jonge dieren,
Hoe teer u wesen zy, en hoe het is te vieren:
Denck hoe ghy trachten moet om niet te zijn bevleekt;
Nadien u deughtden selfs zijn nut te zijn bedeckt.

En van een stillen aert, &c. *Certaine nouvelle mar-
riée, à laquelle le mary avoit reproche n'estre pas
assez complaisante & cagueuse, respondit de bonne
grace: Je suis matrone, & femme de bien; ce
que vous demandez, est le propre des filles de joye.*

Hinc iocoso Epigrammate lufit Ausonius:
Sic mihi talis amica velum;
Iureja quae remere incipiat,
Nec studeat quasi casta loqui;
Pulchra, prociq; perulante manu;
Verbera quae ferat, & regerat,
Castae ad oscula confugiat,
Nam nisi moribus his fuerit
Casta, modesta, pudenter agens,
(Dicere abominor) uxor erit.

Thurydidis dictum:
Lat. Optima uxor de cuius laude vel ignominia mi-
nimus sermo.

Vide Richter. Axiom. Oeconom. 144.
Valet hic illud Taciti:
Nec minus periculum ex magna fama, quam ex mala.
Spaens. Muger plícera, dice de todos, y todo della.
id est:

Frans. *Femme qui a de place en place, parle de tous
& tous d'elle.*

Femme bonne est oiseau de cage.
Nederl. 't's u wijf goet/ en u been quaet /
Dient/ hontie beyde ban te traect.

Out gelt en jonge vrouwen /
Wilt die in 't buyster houwen.

En wijf dat veel iust yzaten quaet /
Dat raectt gemenlich op te yzact.

Sijn peer/ sijn sweert/ sijn wijn en vrou /
En yzact niet man als niet vrou.

Frans. *La femme à la maison, & la jambe rompuë.*

Fille trop vuee, & robe trop vestue, n'est chere tenue.

Femme en rue trop perdue.

Femme ou fille fleuriere

Rarement bonne usagiere.

Ital. *Chi fa una casa in piazza,*

La fa troppo alta & troppo bassa. id est:

Frans. *Qui edifie en publique place,*

Fait maison trop haute ou trop basse.

Bene qui latuit, bene vixit. *Ovid. 3. Trist. El. 4.*

Nulla est satis pudica, de qua quaretur.

Quae casta est? De qua mentiri fama veretur.

Quae dos matronis pulcherrima? Vita pudica.

Bios apud Aesop.

Spaens. *Nimas famosa muget que la que no tuvo fama: id est:*

Frans. *Il n'y a femme qui ait meilleure reputation, que celle dont on ne parle point.*

Quod non vetat lex, id vetat fieri pudor. Sen.

Bene Plautus dixit,

Non esse eam dotem, quae dos dicitur; sed pudicitiam

& pudorem, ac sedatam cupidinem.

Hinc *Lodovicus XII,* Galliae rex, licet videret *An-*

nam reginam dominandi libidine flagrantem, &

multa contra fe molientem; nihilominus admo-

nentibus quibusdam ut in tempore de ea fe vin-

dicaret, Exori; ayebat, pudica plurima sunt con-

donanda.

In pudore principatus virtutum muliebrum est.

Hinc Thomas Morus:

Blanda, falax, petulans, audax, vaga, garrula

virgo;

Si virgo est, virgo est bis quoniam quae peperit.

Concludat de erga dicantur.

Foelix illa animi est, ipsique similissima divi;

Quam non mendaci respiciens gloria furo

Sollicit, non fastidi niala gaudia luxus;

Sed tacitos finit ire dies, & paupere cultu

Exigit innocue tranquilla silentia vitae.

Politian. in Rustico.

De binne leyt geerne daerse een nest-ey siet.

FOp was een kale vinck, oock wist hy niet te winnen,
 Noch ging hy even-wel de rijkste vryster minnen:
 En waer men eene vondt, door gelt of goet bekent,
 Daer was de loofse vos van stonden aen omtrent:
Daer ging hy wonder breet, daer wist hy veel te praten,
 Waer hy sijn beste goet voor desen had gelaten:
 Wat hy door mal gebaer voor kueren oyt bedreef,
 En waer sijn vaders erf wel eer te pande bleef:

Maer t'wijl de losse quant in alle plaetsen vryde,
 Vond hy een moedigh dier dat hem niet seer en mijde,
 Die seyde' hem overluyt, en joffer uyt den mont,
 Die seyde met bescheyt waer op de saecke stont,
 Die seyde, lieve Fop, ey wort ten lesten wijser,
 't Isal om niet geklopt, ghy smect hier killigh yfer:
 Ick bid u weest geruht, en quelt my vorder niet,
 Ons hin leyt maer alleen daer fy een nest-ey siet.

Nederl. **D**e wil twinnen / of minnen / moet by-
 setten.
 Het verminckte wil een broertjen hebben.
 Met ydele handen is quaet habicken lachen.
 De zee-man noemtse rechte dwassen /
 Die bissen willen sonder asen.
 Frans. *A un boiteux femme qui cloche.*
Il pesche en vain, qui n'amorce son haim.
Il faut de l'argent, pour commencer le jeu.
Mesme l'abeille ne peut rien, sans fleurs.

Nederl. 't Is quaet slypen sonder water.
 Ick sie waer dat ich gae of kom /
 Geen bie maecht honich sonder blom.
 Latino proverbio dicitur, ubi quid ex aequo moderatum
 significamus, *Par Pari, Pari jugo, ian ian, ian ian.*
 Neque enim quidquam non commune, ubi fortuna-
 rum aequalitas: neque dissensio, ubi idem animus,
 neque divortium, ubi coagmentatio duorum in unum.
 Aequalitate enim continetur concordia; inaequalitas
 autem discordiarum est mater.

Geen boom en valt ten eersten slag.

WEL, vrient, hoe staet ghy dus bedroeft?

My dunckt dat ghy wel troost behoeft,
My dunckt dat ghy soo deerlick fiet,
Al waer u't hooghste leet geschiet;
My dunckt dat u een stege meyt
Uyt trots moet hebben af-gefeyt:
Jae fiet! dat is 'er dat u quelt,
Dat is 'er dat u dus ontsfelt.

Maer lieve, daerom niet getreurt,
't Is meerder man als u gebeurt,
Ick bid, ontwaecht uyt desen droom,
En slaet het oogh op desen boom;
Dit was een dick' en hoogen stam,
Die schier tot aen den hemel quam:
En, fiet! nu leytse neêr gestort,
Soo dat 'er op getreden wort.

Ghy, vraeghe hoe een eenigh man
Soo dicken ballick vellen kan?
Wel hoort, ghy sult 'er haest verstaen,
Hoe dat de man dit heeft gedaen.

Hy nam een bijl van enckel stael,
En kapte veel, en menighmael,
En fiet: het staegh en dickmael slaen
En kond' de boom niet wederstaen:
Maer viel ten lesten in het gras
Soo dick en stijfgelijck hy was;
Soo datmen vry wel seggen mach,
Geen boom en valt ten eersten slagh.
Ghy vryer, soo ghy wilt bedien,
Doet soo gelijck ghy hebt gesien;
Want 't is een seggen in 't gemeen,
Een staeghe drop die holt den steen.

Lat. Non uno ictu dejicitur quercus.

Hoogd. Nie viel streichen wird der stoek fisch lmdt.

Nederl. Deel slagen maken den stoek-bis murtw.

Lat. Omnia conando docilis solertia vincit.

Griecx. Τὸν μὴ ἄνω πωλὸν ἐκείν πάλτα νηπόδ' οἱ θεοί. *Epich.*

id est:

Lat. Dii suas labore dotes esse venales volunt.

Frans. Nul bien sans peine.

Lat. Omnia diligentia subjiuntur.

Frans. Diligence passe science.

Lat. --- Par est fortuna labori.

De vyfste
griecke.

Dogelen van eenre beeren bliegen geerne t'famen.

WAt komt gy, lieve vrient, aen my den vryer maken?
Ghy mocht van heden af uw' liefde beter staken,
Ghy zijt een raeuwe gast, en ick een stille maeght;
't En dient niet (soo my dunckt) met u te zijn gewaegt.
Ick ben van jonghs gewent al staegh in huys te wesen,
Om met een sedigh hert een heyligh boeck te lesen:
Ick neme mijn vermaeck in priem, of naelde-werck:
Ick ben van teghender noyt op straet, maer dikmael inde kerck.
Ghy in het gheendeel hebt ongetoemde lusten,
Die woest, die selsaem zijn, die noyt en konnen rusten,
Ghy wilt geduerigh zijn, of daer een trommel raest,
Of daer een hel trompet de legerst' famen blaest.
Ghy mocht op beter gront een ruyters dochter minnen,
Die kan een veldt-slagh sien met onvertsaeghde linnen,
Die swiert een bloot geweer, of drilt een swacke pijck,
Die hoort het grof geschut, en acht het voor musijck:

Soodanigh moetsc zijn die u sal konnen lieven,
Die u sal, nae den eysch, in alle dingh gerieven,
Die u het bloote sweert sal reycken met 'er hant,
En seggen, 'Brengt' et weert, of blyft ghy in het zant.
Maer ick, die eene ben van dese pimpel-meesen,
Die voor den roock alleen van grove stucken vreesen,
Die noyt gevecht en sie als tot mijn groot verdriet;
Ick ben u geensins nut, en ghy en dient my niet.
Siet, als ick keer het oogh op inelle dieren,
Die sweben op de stroom, of om de bossen swieren;
Al waer ick immer koom, of waer ick henen kijck,
Ick sie dat yder een hem paert met sijns gelijck.
Noyt sal een teere duyf haer tot den arent geven:
Noyt sal het schuw patrijs ontrent den havick leven:
Noyt voeght 'er swarte raef sich by een witte swaen,
„Gelijck, beminde vrient, dat moet te famen gaen.

Lat. Plutarchus in libello de educandis liberis parentes admonet, ut eiusmodi liberis suis uxores despondeant, quæ non sunt multo ditiores vel potentiores; prudenter enim dici proverbio:

Tua sortis uxorem ducito.

Les oiseaux s'assemblent avec leurs semblables. Syrach 27. 10.

Tout animal aime son semblable, toute beste s'apparie avec quelque autre de sa sorte: aussi l'homme s'accorde avec son pareil. Syrach 13. 17. & seqq. Quel accort y a il entre le serpent & le chien? & quelle paix entre le riche & le pauvre?

Griecq. *Γαμῶν ἐκ τῶν ὁμοίων. id est:*

Uxorem ducito ex æqualibus. Lat. Si licit, est, & erit, similis similem sibi quaerit:

Eligat æqualem prudens sibi quisque sodalem.

Griecq. *Ὀπίσθιν ὁμοίου φίλον. id est:*

Lat. Similis gaudet simili.

Ὅτι οὐκ ἔστιν ὁμοίων ἀλλ' ἄλλος ἀπὸ τῶν ὁμοίων. Homer. Odysf. 4.

Lat. Semper graculus affidet graculo.

Nedderl. *En schaepe by een schaepe /*

En aep by een aep.

Lat. *Balbus balbus rectius intelligit.*

Hoogd. *Gleich und gleich gesellt sich gern.*

Frans. *Parus cum paribus facillimè congregantur. Cic.*

Nihil est quod tam attrahat & alliciat ad amicitiam quàm similitudo. Idem.

Frans. *Chacun quiet son semblable.*

Lat. *Æqualem tibi uxorem ducito.*

Nedderl. *Net by hants / en moez by buyt /*

Dalck met dalck / en wyl met wyl.

Spaens. *Cada oveja, con su pareja. id est:*

Frans. *Chaque ovaillé avec sa pareille.*

Chacun se doit jouer à son pareil,

Chacun se prene à son pareil.

A un boiteux femme qui cloche.

Spaens. *Caşar y compadarar, cada qual con su ygual.*

Frans. *Se marier & faire comparage, chacun avec son pareil.*

Spaens. *Toma tu ygual y vete mendigar. id est:*

Frans. *Prend ton pareil, & va t'en mendier.*

Lat. *Similitudo mater benevolentie.*

Æqualitas amicitie mater.

Secundum Pythagoræ dictum.

Griecq. *Τὸ φίλον ἴσως τῶν ὁμοίων.*

Selicet ingenii aliqua est concordia junctis.

Et servat studii fœdera quisque sui.

Rusticus *agriculam, miles iera bella gerentem,*

Rectorem dubix navita puppis amat. Ovid. 22

Pont. 5.

Magna *inter molles concordia. --- Iuvon. Sat. 2.*

Turcx. *Hir his hirsile doldufe dur. id est:*

Spaens. *Il trillo co l' trillo s'accorda.*

Hoogd. *Wer stryten wil det nem seins glect*

stien.

Ital. *Io molendron, tu molendron*

Castate con migra Antona. id est:

Frans. *Je suis beste & tu une autre beste.*

Marie toy avec moy, Antoncius.

Entre gens de mesme nature

L'amitié se suit & dure:

Mais entre gens de contraire nature

Ny amour ny amitié ne dure.

En pber *gebuerde houdt hem by sijns gelijck / also*

sal oock den mensche sich by sijns gelijcke beeen

gen. Syr. 13. 15.

Odorunt hilarem tristes, tristlemque jocos.

Sedatum celeres, agilem gnatumque cec. issi. Hora-

4. 11.

Ongelijcke peerden trecken qualick.

De koetsier
spreekt.

Hier stae ick gansch verfelt, onseker wat te maken,
Ik weet niet uyt het slik, niet op het droog te raken:
En 't is van heden niet dat my dit onheyl quelt,
Ick heb 'er uyt-gestaen op menigh ander velt:
Al waer ick maer en koom ontrent beslickte wegen,
Daer ben ick overal van stonden aen verlegen;
En vraecht ghy wat geval my brengt in desen noot?
Mijn een paert is te kleyn, en 't ander al te groot;

Dit ongelijck gespan veroorsaect desen plagen,
Soo dat ick staende blij in alle quade slagen:
Maer ghy die met gemack wilt rijden op de baen,
Spant staegh en overal gelijcke peerden aen:
En soo 'er eenigh mensch is besigh om te trouwen
Die moet oock even daer op dese gronden bouwen.
Dus wie ghy wesen meught, 't zy arrem ofte rijk,
Doet wel, geminde vrient, en paert met uws gelijk.

Wanneer de byoutve den man rijck maect / soo
is daer enckel twist / verachtinge ende ver-
smaetheyt. Syr. 25. 29.

Tam male in aequales veniunt ad aratra iuveni,
Quam premitur magno conjugue nupta minor.
Non honor est, sed onus, species laesura ferentes.
Si qua volens apte nubere, nube pari. Ovid. Ep. Deian.
Wat sal d' aerde-pot by den metalen pot maken?
Want soo sy aen den anderen stooten / soo vercelit
sy. Syr. 13. 3.

Si la femme nourit son mari, elle est pleine de couroux, de
confession, & de reproche. Syr. 25. 29.

Ghy en sult niet gelijck acteren met een os en eenen
esel. Deut. 22. 10.

Hier van schijnt te komen het Nederlands
spreek-woort:

Nederl. Een os en een esel en dienen niet aen eenen
ploegh.

Frans. Qui se veut marier, doit regarder où il se prend.
Lat. Etiam Politicis foedera dissimilium sunt inaequalia.

Latè Richt. Axiom. Hist. 14. & Polit. Axiom 277.

Horrenda saepe pericula ex dispari conjugio. Richt.
Axiom. Occop. 19.

Wanneer vermandt een boos wijf heeft / soo is 't even
als een ongelijck paer offten / die nevens den ande-
ren trecken sullen. Syr. 26. 10.

Hooghd. Overwebe dich nit.
Nederl. De pijp moet nae den bom zijn.

Maer hoe het gae in dese en diergelijcke saken, de vol-
gende spreek-woorden seggen de waarheyt.

Frans. De femme folle ne fit jamais homme son profit.
Ilest bien appareuté qui a bonne femme.

Nederl. Een mal bleesch kooptmen altydt te dieven
koopt.

En goet wijf is een goet stuch huwstracks.
Nederl. Een die een sot trout om sijn kot /
Verliest het kot / en houdt den sot.

En die een dant trout om haer wandt /
Verliest de wandt / en hout de dant.

Om wel te troutwen / soete jeught /
Trout om verstant en om de deught,

Ital. Triste quelle case,
Ove canta la galline à il gallo tace.

Nederl. Het is gelwis een groot verdriet /
Daer 't hinetje kraept en 't haentje niet.

D'een het bloet, d'ander het goet.

DE gelijkheydt dan van de personen, en der selver gelegentheydt, wert in 't stuck van houwelick by alle Wijse van den ouden en nieuwen tijt eenpaerlick geprefen; maer deseu evenwel onvermindert, soo gebeurt hier by wijlen, dat een houwelick, dat ten aensien van de middel. n ofte andersins in sich selven ongelijck schijnt te wesen, efter door andere gelegentheydt, als van adel geleertheyt, schoonhey, konsten, oft diergelijcke hoedanigheden, aen d'eenre zijde meer als aen de andere wensende, tot gelijkmatigheydt wert gebracht, en alsoo noch tot een goet en eenparigh houwelick wert uitgemaect; gelijk sulcks by de

Rechts geleerden, en oock by *Erasm. Tract. de Institut. Christ. Matrim. fol. 108.* wert aangewesen. Hier op schijnt insicht genomen te zijn by Ieket Engels Ridder, een groot edelman maer van kleynen middelen, daer de *Vilconten van S. Alban Lo. Verulam* in sijn Apophtegmes van gewaecht. Gy sult desselvs edelmans kamermaecht (met een present van beulingen, by hem in ambassade ghesonden zijnde aen een sekere rijcke vryster, woonende onder sijn gebuerter) hier, soo 't u gelieft, in *Nederlands gedichte* tot de selve vryster hooren spreken, en den lalt van haren joncker op die gelegentheydt hooren openen.

Des Edelmanns kamermaecht spreeckt tot de rijcke vryster.

BEgaefde Jufvrouw, werde pandt,
Een ciersel van dit ganse landt,
Die om u schoonhey, om u deught,
Die om u geest, en frissche jeught,
Zijt aengenaen en wel gesien
Van al de beste jonge lien;
Besiet my niet met grammen sin
Dat ick tot u quam treden in:
Ick breng u hier (met u verlosf)
Ick breng u van mijn jonckers hof
Het kleyn geschenck, dat ghy hier siet,
Daer med' hy u sijn gunste biet.
Het is een beuling drie of vier,
Gemaect op onse kocks manier,
Gemaect voor eerst van suyer bloet,
En dan van gort, en kruyt, en roet;
Al stoffen van seer goede deught,
Soo dat ghy die wel nutten meught.
Dan eer ghy van den beuling eet,
Soo is 'et dientligh datje weet
Als dat het vry sijn reden heeft
Dat hy u desen beulingh geeft.
Indien ghy tot hem waert gefint
Gelijck als hy u vyerigh mint,
Soo meyn ick dat u beyder trou

Sijn gifte wel gelijcken sou:
Want hy is van gansch edel bloet,
En ghy hebt groot en machtigh goet,
Indien men dit te samen brengt,
En nae de rechte kunste mengt,
Wis dit beslagh sal beter zijn
Als yet dat komt van eenigh swijn;
Wel neemt dan desen beuling aen,
Het is om uwe gunst gedaen.

De jonck-vrouw stont een wijl en sagh,
Verbaest van soo een vreemden slag;
Maer als s' een weynigh had verbeyt,
Heeft sy tot antwoort dit geseyt:

U Joncker is een kluchtigh man,
Die vry het zijne prijsen kan:
Oock wort 'et van myn niet gelaect;
Want ick en heb 'et noyt gemaect.
Wel segh hem, dat ick dit geval
Eens naerder overwegen sal.

Mits gaffe drinck-gelt aen de meyt,
En heeftse goeden dach geseyt.

Dan wat den Joncker is geschiet,
Gesellen, dat en segh ick niet;
Maer ick beware dit geval
Tot daer het beter passen sal.

Non ablutis Apuleji illud: Virgo formosa et si sit oppido pauper, tamen abunde dotata est; adfert quippe ad maritum novam animi indolem, pulchritudinis gratiam, floris rudimentum, &c.

Facit ad hanc rem id quod de Hipparchia, splendida & opulenta virgine, memorie proditum est: illa enim cum Philosophia deditur sime esset, Cratem Philosophum maritum sibi optare se professsa est: is inter scapulum retexit, quod erat gibberosum, peramque cum baculo & pallium humi

posuit, professus puella eam sibi esse supellectilem, eamque formam quam videret, monens proinde, ut sedulo consuleret, ne postea facti pariteret. Enimvero Hipparchia conditionem accepit, nec impar hoc sibi matrimonium existimavit; jamdudum sibi provisum esse & satis consultum, dicens, neque ditio rem maritum, neque formosorem, aspiam gentium posse inveniri; proinde diceret quo liberet. Et ita Crati nupsit Hipparchia.

Un horloge entretenir,
Jeunes dames à gré servir,

Vieille maison reparer,
Est toujours à recommencer.

De man
die 't wyl-
werck op-
treckt,
spreekt.

**Wie een out huys heeft te grepen /
En een jonck wyf heeft te vleyen /**

WAt mogt ik rechtē dwaes, wat mogt ik gaē beginnē?
Waer dooldē lest, och arm! mijn onbedachte sinnē?
Ick bracht een tuygh in huys, ook tegen vrienden raet,
ken tuygh, een wonder tuygh, dat nimmer stil en staet:
Een tuygh van vreemdē aert, dat noyt en laet te woelen,
Dat my oock in der nacht sijn onrust doet gevoelen:
Een tuyg, en slaende werck, dat sonder eynde sweeft,
En dat noch boven dien een stagen wecker heeft:
Een tuygh dat omme gaet met veelderhande drachten,
Dat hondert raders heeft daer op men heeft te wachten:
Wat dient 'er noch seyft? her is een stagelast,
Die voor mijn strammen rug in 't minste niet en past.
Maer schoon ick besigh staen dese lange woorden,
En segge dit en dat, het zijn verbloemde woorden:
Het stuck dat ick beklaegh, dat is een nieuwe trouw,
Mijn onrust dien ick heb, dat is een jonge vrou.
Wat moet ick even daer al drachten onderhouden,
En tanden aen den doeck, en raders in de mouwen,
En wielen om het lijf, en ick en weet niet wat,
Dat ick voor desen tijt noyt recht en heb gevat.

Lat. **D**icendum potius senibus quod Iſæus Sophista
cuidam Oratori respondit: illo enim quærente
utrum quædam puella pulchra ipsi videretur; Ego, in-
quit, morbo oculorum laborare desii. Vel ut sapienter
fapiens ille senex,
Ego ab inclementibus istis domini beneficio ætatis libe-
ratus sum.

Nederl. **O**nde lieden behoorden in dusdanigen ge-
legentheit te dencken ende te seggen / 't geue Iſæus
Sophista sijnen vriend ter antwoorde gaf / ten tijde de
seibe hem vraegde of niet soo een jonge dochter hem
sehoen dochte te wesen; Ick (seyde hy) hebbe opge-

**En een kloek moet gade slaen /
Segh wanneer heeft die gedaen?**

Weler hadt ick een vrou, die was van mijne jaren,
Die was gelijk als ick genegen om te sparen,
Die droeg een slechten doek, maer dit alwaerdig dier,
Dat strijckt gelijk een pæu, en is te byster fier:
Dat wil den nieuwen snuf van kerens en van ringen,
Van peerels om den hals, van alle moyedingen,
Van al dat hoofs gelijckt, en altijt weder aen,
- Het schijnt dat my de beurs moet eeuwig open staen:
Noch is 'et niet genoegh, 't en kan geen ruste liden,
Het wil geduerigh uyt, geduerigh spelen rijden,
Geduerigh overal. Wel denckt hoe past my dat,
Die eertijts ongemoeyt ontrent den viere sar?
Maer noch soo waer 'et yet met dese buyte-lusten,
Indien ick in der nacht te minsten mochte rust en;
Maer dat en mach niet zijn; het kint dat wil de man.
O! dwaesheit dat ick oyt soo jonge vrouwe nam.
Wel vrienden hoort een woort: wie stil begeert te leven,
Die moet dit mal gewoel de jonckheyt overgeven;
Want, uyt de daet geleert, soo roep ick met berou,
, Ontrent een grijsen baert en dient geen jonge vrou.

houden met die oogh-sieckte gequeit te worden. *Of*
te gelijck een ander out en wijs man op gelijcke ge-
legentheit antwoorde: Ick ben (seyde hy) van die
strenghe en onbarmhertige heeren / dooy widaet van
den tijdt / eyndelijck eens by getweyden: hy verstant
berloft te wesen vande malle dryften sijner jonckheyt.
Oste gelijck de heilige Job seyde / cap. 31. 1.
Frans. *J'ay fait accord avec mes jeux, & pourquoy eusse-*
je contemplant la vierge?
Nederl. *'t Is geen oudt-mans doen harde noten te*
kraken,

Frigidus in venerem senior, frustra que laborem
 Ingratum trahit: & , si quando ad prælia ventum est,
 Ut quondam in stipulis magnus sine viribus ignis,
 Incassum furit. — *Virg. Georg.*

Frans. *Si la femme à tous le plaisir de l'homme, il s'assomme.*
Quand le vieillart fait l'amour,
La mort court à l'entour.

Anus cum ludit, morti delicias facit. *P. Syrus.*
 Feminarum curam genere desperare est otium. *Idem.*

Ital. *A molini e à la sposa*
Sempre manque qualche rosa.

Nederl. **Al die haer billen**
Getwennen tot pillen!
Haer neus tot brillen!
Die mogen wel stillen
Haer malle grillen;
't En zy willen
Haer leven spullen.

Frans. *Quand Dieu veut avoir une folle, il prend la femme d'un vieil homme.*

Nederl. **Nis oude gupien beginnen te loopen / dan is 'er geen houwen aen.**

Δέσποινα γὰρ γερὸν ἄνθρωπος γυνή. Aristoph. Thesmoph. id est:
Lat. Regina siquidem mulier est sponso seni. Vid. Erasim.
proverbio, Equalem tibi uxorem ducito.

Ital. *Muro vecchio e muro nuove non volsero mai bene.*

Nederl. **Dan ouderdom laet het vogelken sijn sangh.**

Frans. *Quand on est jeune on aime en fol,*
Quand on est vieil qui aime est fol.

Nederl. **Mijn wijf is jonck/ en ick ben out /**
Mijn wijf is heet/ en ick ben kout:
Mijn wijf is vier en enckel blam /
En ick ben koel en wonder tam:
Mijn wijf wil dat ick niet en magh;
Dus knozren wy den ganschen dagh.

Frans. *Qui accointe femme nouvelle, il est jeune marié.*

Nederl. **Een ondt man met een jeughdigh wijf /**
't Is niet als reubigh huys-gehuif.

Hoozt oude luytjens wieje zyt /
Het trouwen hadt eens sijnen tijt,
In waer 'et beter niet getrouw /
Of immers geensins jonck en out.

Turpe senex miles, turpe senilis amor. *Ovid. 1. Am. 9.*
 Ridiculum joci genus sponso senex. *Vulg.*

Nederl. **Die een jonck wijf heeft / en een oudt huys / heeft werck genoegh.**

Ital. *Quando il marito fa terra, la moglie fa carne.*

Nederl. **Een schoone wy on een mans liozt leven.**

Ital. *Chi à moglie allato*
Sta sempre travagliato.

Frans. *A vieilli mule sien doré.*

Nederl. **Zoo ghy geen wandt hebt naer het schip /**
Ghy moet te grond' / of op een klip.
't Is daerom best,
Getjck by geijck.

Frans. *A un boiteux femme qui cloche.*
 Erasim. in Christ. Matrim.

Quand l'entendement vient, l'amour se vieillit.

Lat. *Nuptia secundæ, rarò secundæ. Richt. Axiom.*
Oecon. 57.

Οὐ πρὸς μὲν ὄρον ἐστὶ γυνὴ νέα ἀνδρὶ γερῶν·
 οὐ γὰρ πιδάλια παίστου, ὡς αἰκῶ·
 οὐδ' ἀγκυρὸν ἔχουσιν· ἀπὸρὶ ῥήσασθαι δὲ δεσμὰ
 Πολλὰ κίς ἐκ νεκρῶν ἄλλοι ἐχρῆ· λιμὲν α. *Theog.*
Quæ sit a Latine reddidit Roverius noster:

Nulla puella seni benè se junctura marito est:
 Nec clavo hærebit, ceu vaga cymba, suo.

Anchora non retinet; sed rumpens vincula, portum
 Sæpe alium præceps nocte silente petit.

Plaut. Mercat. act. 3. Sc. 3.

Jejunitatis plenus, animâ feetidâ,
 Senex hircosus tu osculare mulierem?
 Utine adveniens vomitum excutias mulieri?

Bernard. in Epist. de Cura & regimine rei familiaris.

Mater si remaritari querat, stultè agit: sed ut sua peccata deploret, utinam ipsa senex juvenem accipiat; nam non ipsam, sed sua quæsit.

O W E N U S.

Uxorem jam Feste senex vis ducere? doctam

Angelici Læli consule grammaticam:

Illic inveniens non declinabile cornu;

Hunc scopulum pauci præteriere senes.

Om een muddre koers dien hy te malen heeft / wil
hy een gausche meulen reghen.

WEl vrient, waerom dit groot beflagh?
Waerom doch brenghje voor den dagh
Dit nieu, dit hart, dit eycken hout?
Het fcheynt, dat ghy een meulen bouwt:
Een meul', eylaes, wat gaet u aen!
Voorwaer het iste veel bestaen:
Want naer dat ick dit stuck bemerck,
Soo gaet ghy wonder vreemt te werck;
Want siet ghy hebt soo slappen sack
Als of 'er niet veel in en stack,
En 't graen dat u te malen staet
Dat ging wel in een kleyne maet;
Dus schoon ghy maeckt 'et al tot meel,

Een queeren waer unoch te veel.
Ghy daerom, sooghy my geloofte,
Bedenckt u, vrient, en rust u hoofte;
Of gaet ghy voort, gewis ghy dwaelt:
Want als dit koren is gemaelt,
(Dat weynigh tijts behoeven sal)
Soo naeckt u niet als ongeval;
Want of u meul' sal stille staen,
Of wel sy moet ter huere gaen;
En wat het zy, 't is beyde quaet,
Dus laet het stuck gelijck het staet;
Want veel beflaghs en weynigh graen
En kan met reden niet bestaen.

TRudirur dies die,
Novæque pergunt interire lunæ.
Tu secunda marmora
Locas sub ipsum funus, & sepulcri
Immemor struis domos. *Horat. 2. Od. 18.*
Senes, inquit Aruifaus, spolia opima marina Deæ suspen-
dere debent, cum hac inscriptione, De Iur. Connub.
Vixi puellis nuper idoneus,
Et militavi non sine gloria,
Nunc arma defunctumque bello
Hunc gladium paries habebit. *Horat. 3. Od. 26.*
— Desine dulcium
Mater sava Cupidinum. *Idem. 4. Od. 1.*

Circa lustra decem flectere mollibus
Iam durum imperiis. abi
Quò blandæ juvenum te revocant preces.
Nederl. Een oudt man met een jonge vrou /
Wat kan het wesen als berou?
Frans. C'est chose aussi folle estre de voir le gendarme qui va
au baston, que l'amoureux, qui ne peut marcher sans aide.
Nederl. Veel geschrey wenig wollen.
Deel blaggen luttel boter.
Ital. La più guasta rota del carro
Fa sempre maggior strepito.
Hoogd. Viel geschrey wenig wollen.
Grosse word und nichts da hinder.

HOort eens vrysters, hoort gefellen,
 (Want het gaet u beyden aen)
 Ick moet u een streck vertellen
 Die ick onlangs heb verstaen.
 Tweederhande jonge lieden
 Quamen met gelycken vlijt
 Hare min en trouwe bieden,
 Aen een vrijster onser tijt:
 D'eerste scheen een groote joncker,
 Hy droegh pluymen op den hoet,
 Maer het was een rechte proncker,
 Als 'er heden menigh doet:
 D'ander was een goet gefelle,
 Niet te praghtigh, of te breedt,
 Schapen hadt hy op de stelle,
 Efterging hy slecht gekleet.
 D'eerste was vol soete grillen,
 Dan hy quiste wat te veel:
 D'ander, niet gefint te spillen,
 Hielt de panne by de steel.
 't Meysje, dat de grage gasten,
 Meerals met gemeenen praet,
 Sagh nae haer wel happigh tasten,
 Nam het stuck in haer beract:

Maer hoe fy het overleyde
 Van het eerste tot het lef,
 Wat haer d'een of d'ander seyde,
 Hoofs en moy dat dacht haer best,
 Dat had haer de ziel ontfolen,
 Dat verhief fy boven al,
 Sy wou met den ruyter dolen,
 Hoe het is of worden sal.
 D'ander met sijn koele feden,
 Docht haer tam en al te stil;
 Want fy sprack met klare reden,
 't Is een Lantsfert, dien ick wil.
 Laet een deune quiele leven
 By een kluts, een tammen bloet,
 Ick wil vry wat ruymmer sweben,
 Ick heb al een hooger moot.
 Maer als fy ten langen leffen
 Hier op met haer vader sprack,
 Sey de man, tot haren besten;
 Wat hem in den boesem stack:
 Kint, dit dienje wel te weten,
 Jae te schrijven aen den balck,
 „Beter by den uyl gefeten,
 „Als gevlogen met een valck.

Nederl. **S**o een byer moecht je kiesen /
 Sijn fontt jucht en brynght berlic-
 sen.

Ital. *Piu val mestier, che sparavier.* id est:

Frans. *Mieux vaut mestier qu'esperavier.*

Engels. *Beter sit stil, then rise and fall.*

Frans. *Mieux seul que mal acompagni.*

Nederl. *Al te scherp maecht schaerduyg.*

„Doe meerder bys hoe yeder water.

„By den wal lagts 'erlt men scherft.

„Iout het midde-water.

Beter bloot Jan als doo Jan.

*Meglio e esser humile di spirito co i mansueti, che spar-
 tire le spoglie con gli alitieri.* Prov. 16. 19

Spaens. *Mas quiero alno que me lleve que cavallo
 que me derrueque.*

Frans. *J'aime mieux un asne qui me porte,*

Qu'un cheval qui me jette par terre.

Nederl. *Beter ban een ezel wel gedragen /*

Als ban een peert in 't saut geslagen.

Lat. *Facilior currentibus, quam repentibus lapsus.*

Nederl. *Al te wijs kan niet beginnen /*

Al te sot kan niet berisunen:

Daerom tusschen wijs en bycet

Wint men wel het meeste goet.

Goede gefellen sijn gnade jungs-houders.

Maet hout staet, te veel is quaet.

— *Medio tutissimus ibis. Ovid.*

Frans. *Bon compagnon mauvais mary.*

Nederl. *Better allcen, als qualich berflet.*

Engels. *It is beter to be a oldmans derling, as a*

jongmans wearing.

Maet onwillige honden is 't quaet hasen vangen.

Maet onwillige honden, is quaet hasen vangen.

DAer woont een vryster hier ontrent
 Voor rijk by alle man bekent,
 Een hupse, rappe, flucxe meyt,
 Die hares vaders koeyen weyt:
 Van leden kloeck, van lijve vol,
 Van lippen dick, van koonen bol;
 Voor al gefont gelijk een vis,
 En groen gelijk het groenste lis,
 En jeughdigh als de maeghde-palm,
 In 't kort een vryster als een salm.

Maer dat ick prijse boven al,
 Is, datse vry wat halen sal,
 Als peet-meuy Griet eens wort een lijk,
 Want die is uytter-maten rijk.

Ick wou dat Claes, mijn liefste kint,
 Tot haer soo was, als ick, gesint,
 En dat hy haer eens vryen wou,
 Soo kreegh hy wis een rijcke vrou,
 Want siet de vader van de meyt
 Die heeft 'et my alsoe gefeyt:
 Maer Claes is soo een vreemden haen,
 Hy wil niet eens uyt vryen gaen,
 Als daer hy hoofsche kappen vint,
 Daer is de joncker toe-gefont.

Maer segh doch eens wat is 'er hof?
 'k t'n houw'er niet een brijfel of:
 Ick prijse meer het edel gelt,
 Daer nae de gansche werelt helt,
 Dat heeft al vry wat beter aert,
 Want daer is dat men wel afvaert.

Maer wat een spijt! siet, onse Claes
 En wil niet bijten aen het aes;
 Want hy veracht mijn wijfsen rae:
 Het schijnt dat hy sijn voordeel haet.

Hoe dick maels heb ick hem geleyt
 Tot by, tot voor, tot aen de meyt;

Maer hy staet ick en weet niet hoe,
 Hy spreekte niet, of luttel toe:
 Hy geeuwt, en toont met sijn gelaet
 Dat hy daer gansch onlustigh staet:
 Hy neemtse niet eens byder hant,
 Hy schenckte noyt een minne-pant,
 Yet aerdighs in de stadt gekocht,
 Of uyt een ander rijk gebrocht:
 En of het schoon hier jaer-mart is,
 Hy kooptse niet een kerremis,
 Noch riem, noch ring, noch moyen doeck,
 Iae sellef niet een soeten koeck:
 Hy dicht haer noyt een minne-liet,
 Daer in men geeft en leven siet,
 En of de soete tijt genaect
 De koele gast blijft ongeraect:
 Hy plant haer noyt een groene mey,
 Hy sent haer noyt een kie vits-ey,
 Hy brenghet haer noyt een jongen snaes,
 Is dat niet wel een rechte Claes?

Maer noch laet ick het geven staen,
 Hoewel het beter is gedaen;
 Hy neemt van haer niet eens een ring,
 Een neus- doeck, of een ander ding,
 Gelijk de vryers van het landt
 Dit dickmael plegen met verstant:
 Want neemt een geefligh jongh-man wat,
 Het geeft hem dickmael dit en dat,
 Het maect dar hy den naefsten dagh
 Met eeren weder komen mach,
 Want siet de vryer is beleeft
 Als hy 't genomen weder geeft:
 Maer dese knecht, wat ick hem rae,
 En vraeght 'er niet ter werelt nae.

Al hangt 'er schoon een roose-krans,
 Hy leydtse noyt eens aen den dans:

Hy brengt haer noyt eens in den tuyn,
 Hy rijdt met haer noyt in den duyn,
 Hy gaet met haer noyt in den doel;
 Maer blijft geduerigh even koel:
 En dat noyt rechte vryers doen,
 Hy neemt sijn affcheyt sonder soen:
 Jae slaet geen handt schier aen sijn muts;
 Is dat niet wel een rechte kluts?

Voorwaer als ick dees grillen merck,
 Soo roep ick; ò 't is plompaerts werck
 Dat yemant sijn geluck versiet,
 Als sich de kanze schoone biet!

Nu vind' ick eerst dat dit bedrijf
 Gaet nae de reden van mijn wijf;
 Die feyt: Ey man houdt u geruust,
 Onf' Claes heeft daer geen vryens lust;
 Hy broet wat anders in den sin,
 En wat is doch gedwonge min?

Is niet een vryer over al
 Een vry-heer waer hy vryen sal?
 Is vryen niet een vry bejach
 Daer toe men niemant dwingen mach?
 Daer walt geen liefde door geweld;
 Dus laet den jong-man ongequelt,
 En laet hem soecken sijn geval
 Daer hem sijn herte leyden sal;
 „Men vint doch noyt de putten goet
 „Daer in men water dragen moet.
 Hoewel een wey-man siet het wildt,
 Dat sachtjens voor hem henen drilt,
 Dat om hem loopt, dat op hem siet,
 En sich als aen den jager biet,
 Noch effer tast hy dickmael mis,
 Indien sijn wind onlustigh is;
 Want jaeght sijn hont maer uyt bedwang,
 Soo blijft de jager sonder vang.

Lat. Invitos boves in plaustra inducere incommodum.

Nederl. Met onwillige peerden is 't quaet ryden.

Lat. Invitisequis plaustrum agere difficile.

Nederl. 't Zijn quade putten daermen water in dzagen moet.

Lat. Invito beneficium non datur.

Nederl. Al is de byster steegh / noch woortse wel de byupt;

Maer wil de byper niet / soo is de byzienteschap uyt.

Hoogd. Mit unwilligen hunden ist nicht gut jagen.

Wenn der hund nicht lust hat zum jagen / so rietet er auff dem hindern.

Frans. Tout par amour, rien par force.

Quidquid exprimitur grave est. *Sen. Oct. act. 2.*

Vi quod fit, præter naturam est. *Arist. 5 Phys. cap. 3.*

Invitum qui servat, idem facit occidenti. *Horat.*

Stultitia est venatum ducere invitas canes.

Hofis est uxor, invitata quæ ad virum nuptum datur.

Plaut. Stich. 1. 2.

--- Non extorquebis amari. *Claud.*

Blanditiâ, non imperio, fit dulcis Venus. *P. Syrus.*

Nederl. Liefd' en sang / en wil geen dwang.

Omne coactum tragicum habet exitum. *Bald. ad l. neque ab initio. C. de nupt.*

Nederl. Den willigen is goet te trecken.

Lat. Charicles apud Achillem Statium,

Pater, inquit, divitiis inhians ingratam mihi affinitatem affectat. Me miserum! pecuniæ trador, ut uxorem mancipium sim.

Nederl. Men dwingt geen menschen tot de trou /

Men leyt geen bypers by de mou;

Men paert geen bysters tegens danck /

Want 't is een handel sonder dwanck.

Nusquam libertas tam necessaria est, quam in matrimonio. *Quintil. Declam. 257.*

Omnes nuptiæ ex affectu sunt. *l. 26. Cod. de Nupt.*

Si quis plura hac de re desideret, videat Cypræum Iurisconsultum de Sponsalibus, pag. 236.

Om de minne van het smeer /
Lecht de kat den handeleer.

Wat nieuws, wat wonders, lieve vriend,

Dat u voor al geweten dient;
Siet Spitsaert die soo moedigh tradt,
Het trofste ventje van de stadt,
Het fierste quantje dat men vint,
Dat is tot onse Trijn gesint,
Tot onse Trijn dat ronde kloen,
Daer heeft hy wonder meê te doen,
Tot onse Trijn dat plumpe stuck
Daer in stelt hy sijn gansch geluck;
Hy vleyt, hy kust, hy streelt de meyt,
Sy is sijn lust (gelijk hy feyt)
Sy is de kroon van sijne jeught,
Sy is sijn troost, sijn gansche vreught,
Hy kan niet leven sonder haer,
En dat is sonder twijfel waer,
Want Spitsaert iste wonder kael,
Sijn keucken al te byster schrael,
Soo dat hy niet ter werelt heeft
Als dat hy nu van hope leeft:

Het is met hem alsoo gestelt
Dat hy nu waeght sijn leste gelt;
Want daer van is hy moy gekleet,
En wonder prachtigh uytgereet.
Soo hy nu mist een rijke bruyt
Soo is 'et met den joncker uyt.

Nu onse Trijn is wonder rijk,
Men vint 'er weynigh haers gelijk,
Haer vader was die groote boer,
Die staegh op alle marten voer
Met eygen boter, eygen kaes,
En daerom hier hy rijke Faes;
En naedemael hy lestmael sterf,
Soo beurde Trijn alleen het erf,
Vermits sy was een eenigh kint;
En daerom wertse nu gemint,
En daerom wertse nu ter tijt
Van menigh steedsche quant ghe-
vrijt:

Want schoon al isse byster plomp,
Al isse maer een rouwe klomp,

Noch krijtste vryers uyt 'er stadt,
Meer als oyt steedsche vryster hadt.
Sy is soo rijk, ons lieve Trijn,
Dat sy oock schoone schijnt te zijn,
Haer gelt dat heeft so grooten kracht
Dat niemant op haer feylen acht.
Het wijt-vermaerde Venus-kint
Is nu niet, als het plagh, gesint,
Het let op gelt, en niet op eer,
't En draeght voorteen geê boge meer,
't En draeght geen torts, of gulden
schicht;

Maer slechts alleê een gout-gewicht,
En dan een stock-beurs boven dat,
En daer meê loopt 'et door de stadt,
En daer meê vlieghet 'et door het velt.
Siet wat de vryers heden quelt!

Wat wilt ghy, vriend, in dit geval,
Wat wilt ghy dat ick seggen sal?
,,Siet om de minne van het smeer
,,Soo lickt de kat den kandeeler.

S Cilicet uxorem cum dote, fidemque; & amicos,
Et genus, & formam regina pecunia donat. *Horat. 1.*
Epist. 6.

Frans. *Argent ardent.*
Amour fait moult,
Argent fait tout.

Nederl. *Om haer gelleken;*
Niet om haer belleken.

De mis-slagen van de Medecijnen worden met
acrdē / de gebreken van de rijke worden met gelt
bedeckt.

Hooghdt. *Vissusur / ocker dieb /*

Hastugelt so bistu lieb.

Nederl. *Het gelt dat siom is /*
Maercht recht dat krom is.

In pretio pretium nunc est, dat census honores,
Census amicitias : pauper ubique jacet. *Ovid. 1 Fast.*
Aurea nunc verè sunt saecula, plurimus auro
Venit honos, auro conciliatur amor. *Idem 2 Art.*

Griecx. χρυσὸν λαλοῦσι, πᾶς ἀπ' ἀρχαίειω λέγει.
πείθειν γὰρ οἶδε, ἢ πέφυκε μὴ λέγων. id est:

Lat. Auro loquente cuncta iners oratio est;
Suadere siquidem novit & loquens nihil.

Il ne faut qu'un faux pas pour casser la bouteille.

Doe ick maer eens een quaden pas /
 Soo byreeck ick licht mijn teer gelas.

MY is een teer gelas, dat niet en iste wagen,
 My is een broofse fles bevolen om te dragen,
 My is ter hant gedaen een cranck, en tanger vat,
 Daer in bestloten licht een snel, een vluchtigh nat:
 Een vocht dat dierbaer is, dat niet en iste koopen
 Wanneer het maer een reysaen yemant is ontloopen,
 Een nat, een selsaem nat, dat als een rijp verdwijnt,
 Soo haelt een lauwe son maer eens daer op en schijnt.
 Hoe moet ick nu voortaan op alle dingen letten!
 Hoe seker moet ick gaen! hoe vast mijn voeten setten!
 Want glipt my slechtshet been maer eens ter zijde uyt,
 Soo loogh ick daer bedot, gelijk een vuyle bruyt.
 Hoe moet ick nu voortaan voor alle menschen schromen,
 Die hier, of ginder staen, die by, of aen my komen!
 Want so een dertel wicht maer eens hier tegen steekt,
 Daer is geen twijffel aen, eylaes! mijn flesse breeckt.
 Hoe moet ick met bescheyt mijn gansche leden stieren,
 En noyt een los gesicht in 't wilde laten fwieren!

Want gaept mijn weligh ooghen hier en weder daer,
 Soo is mijn teer gelas geduerigh in gevaer.
 Hoe moet ick boven dat my neerstigh leeren mijden
 Van onrust, van gewoel, van over al te rijden!
 Want siet! ick lijde noot al waer ick henen vaer;
 Ick drage, lieve vrient, ick drage teere waer.
 Hoe moet ick boven al my wachten van te mallen;
 Want soo ick spelen wil, soo moet de flesse vallen:
 En schoon die maer en hort, en niet in stucken brack,
 Noch ben ick even-wel niet sonder ongemack;
 Ach door 'k en weet niet wat soo is de geest vervlogen,
 En wie dit naemaels koopt die is'er aen bedrogen;
 Geloof'tet, wie het raect, dit snel en vluchtigh vocht
 Is strax (men weet niet hoe) verdwenen in dè locht.
 Wat sal ick tot beslyut, wat fal ick vorder seggen?
 De reden die ick spreek is niet te wederleggen;
 Sy dient gansch vast te gaen, en noyt te zijn gewaegt,
 Die in een teer gelas haer gansche schatten draegt.

Nederl. **N**iet endient'er mijn getwaeght
 Als een glas, of als een maeght.

Duyters *er/ is wonder teer;*
 Dacrom waeghtst nimmermeer.
 Met eens te mallen
 Een teer ballen.
 Slechts met een repst /
 Los was het mesje.

Frans. *A tout perdre n'y a qu'un coup perilleux.*

Lat. *Vix contineatur honestis artibus pudor.*

Frans. *Bon est, bon pied.*

Omnia sunt hominum tenui pendencia filo,

Et subito casu, quae valere, ruunt. *Ovid. 4. Pont. 3.*

Fa bonne garde à une fille. Syrach. 6. 13.

Ital. *Chiben terra, ben apre.*

Lat. *Flau pudoris flos leui corruppietur.*

Fama pudicitiae admodum res est tenella in foeminis.

Nazianz. Carm. 3. Praecept. ad 1. ing.

Virgo sis oculis, sis ore, atque auribus ipsi

Virgo; nam tribus his facile est decedere recto;

Egregius tantum pateant sermonibus aures,

Turpibus & stultis claudatur pauca verbis.

Prudent. lib. 2. aduers. Symmachium.

Sunt & virginibus pulcherrima praemia nostris,

Et privatus honos, nec nota, & publica forma,

Et rarae tenuisque epulæ, & mens lobria semper,

Letque pudicitiae vitæ cum sine peracta.

Plaut. Epid.

Non nimis potest

Pudicitiam suæ quinquam serbare filix.

Ut caveant timenda, tuta pertimescant virginis.

Dion. lib. 37.

Pudicæ est, non modo, ut ne quid peccet, sed ne suspicionem quidem ullam tur-

pem de sese præbeat.

Hieron. ad Salomon.

Tenera res in foeminis pudicitia est, & quasi flos pulcherrimus, citò ad levem

marefficit auram, levique flauo corruptur; maxime ubi ætas consentit ad

vitium.

Een open pot / of open kuyf /
Daer in steecht licht een hont son muyl.

Een open pot / of open kuyf
Daer in steecht licht een hont son muyl

De vroum
van den
huyse
spreect.

Hoe dickmael, onbedachte meyt,
Hoe dickmael heb ik u geseyt,
Dat ghy foudt letten alre tijt,
Het zy ghy hier of elders zijt,
Dat noyt een ketel open stont
Of voor de kat, of voor den hont;
Ick seyde, dat een open pot
Den kock gedyjt tot schand en spot,
En dat 'er altijt qualick gaet
Alwaer de ketel open staet.

Het stof dat uyt den vriere sijght,
Het roet dat uyt de schouwe sijght,
Een fleck die van der aerden kruypt,

Een seug die van de muiren druypt,
Een mug, een vlieg, een vuyle spin
Die raectt 'er op, of valt 'er in:
En dan, het slimfte dat men vint,
Soo komt 'er licht een hase-wint
Die raectt 'er met sijn muyl ontrent,
En siet: dan is 'er al geseht.

Maer schoon al deedt 'ik dit vermaet,
Ghy liet den huts-pot open staen,
En al mijn leggen baette niet
Tot dat het onheyl is geschiet; (luyt,
Nu gelt geschreue, noch groor ge-
De beste stucken sijnder uyt.

Maer gy, mijn dochter, die het siet
Wat aen dit meysjen is geschiet,
Let des te meer op mijn gebodt,
En deekt, ey lieve, deekt den pot:
Want of 'er schoon geen hont en
koomt,
Noch dient 'er ander leet geschroomt;
Want als her scheel niet welen sluyt
De beste geur die vliegt 'er uyt.

„Een open pot, een open beurs,
„Een open deur, een open keurs,
„Een open mont, een open kist,
„Daer wort gemeenlick yet gemist.

Ned. Schoone lieden en geseheurde seghoetkleen
hebben veel acnsoots.
Een open deur roept den dief /
Een dertel meysje wil een lief.
Een huyt peert / en een schoone huyt /
Schier met een dagh als niet berou.
Ital. Chi ha cavallo bianco, e bella moglie,
Non e mai senza doglie.

Nederl. Een suerert / een peert / een schoone huyt
Teent niemant uyt als niet berou.

Hoogd. Dap ist bés jn huyten dap jeder man
gesell.

Nederl. 't Slot is qualick te bewaren daer elck
den steut van heest.

Lat. Nullius arcis, nullius pecunie
Custodia zque diuicilis, ut feminæ.

Spaens. Al que niene muger hermosa,
O castillo en frontera,
O viña en carrea

Frans. Nunca le falta guerra. id est.
Qui a belle femme & chasteau en frontiere.

Formosa facies muta commendatio est. P. Syrus.
Frans. La beauté sert de tabarin.

Lis est cum formâ magna pudicitia. Ovid. Ep.
Parid.

Rara est aded concordia formæ,
Atque pudicitia. Iuven. Sat. 10.

Touffures la chasteté des beautés ennemie. Ronfard.

Spaens. Viña, y viña,
Peral y haver

Son malos de guardar. id est:
Frans. La vigne & la fille,
Les poivres, & serbes aux champs,

Sont malaisés à garder en tout temps.
Nederl. Een schoonen roo/inactick licht een dief.

Spaens. Puerta abierta, al santo tiento. id est:
Frans. La porte ouverte et tante le saint.

Spaens. El agujero illama al ladró. id est:
Frans. Le trou appelle le larron.

Προσώπων δίκτυον μέγιστον ἐπινοήσθαι. Citat Aristot.
i Rhet. id est:

Malitia tantum occasione indiget.
Μικρά ἀφορμή ἐστὶν ἡ πρῶτη κινήσις. Menand. id est:
Ad pravè agendum parva satis occasio est.

Malefacere qui vult, nusquam non causam invenit. P. Syrus.

Lat. Occasio facit furem.
Spaens. Ni quien se escuse de errar, si no huye la ocacion. id est:

Frans. Personne ne peut s'exempter de pecher, s'il n'en fuit l'ocasion.

Dit sprech-woordt kan oock gepast werden op
de gene die te open van monde zyn.

Nederl. Een open deur / een open mont /
Dat seipt 'er meyligh in den grant.

Ital. Parola desta e sasso tratto
Non può mai tornar à diete.

Hoogd. Wenn das word heraus ist / so ist
es eines andern.

Tant ainsi que le vent sans retourner s'en vole,
Sans espoir de retour s'eschappe la parole. Ronfard.

Ital. A bocca serrata non entra mosca.
Servo d' altrui si fa

Chi dice il suo secreto à chi non fa.
Nederl. Swijgen is kuyf /
vlaygen waecht ongumf.

Ital. Chi parla semina, chi tace ricoglie.
Chi poco considera, presto parla.

Niun tacer fu mai feriso.

Tot beslyt, bidde ick den leser, dit quaet exem-
pel tot goet te willen gebruycken.

Als weligh Lijse gister nacht
Een bastaert-kint had voortsgebracht,

Mits ly in 't kraem onrijgh viel,
Alcerle seest of bruyloft hiel;

Een ouds, een wif, een detigh man,
Die gaf 'er dese reden van.

„Een wijngaert dicke by de stadt;
„Een boom mer fruyten aen den padt;

„Een lof dat op de grensen staet,
„Een wif dat veel laveyen gaet;

„Een schoone jonge, vlugge maeght,
„Gekult, geleck, gestreelt, gevraecht,
„Zijn dinghen, die een handigh man
„Met toelien niet bewaren kan.

On ne peut decrotter sa robbe sans emporter le poil.

Niemant kilat sijn rockjen af /
Of daer gaet een bloekjen af.

Och ! hoe ben ick nu bekladt
Van te drillen door de stad :
Och ! hoe ben ick nu begaet
Van te loopen achter straet :
Och ! hoe ben ick nu gestelt
Van te spelen in het velt.

Komt nu , vrysters , die ick ken ,
Soo ick u gespele ben ,
Soo ick immer met u spong ,
Soo ick immer met u sprong ,
Soo ick immer wat beltont
Datje soet en geestigh vont :
Seght wat my te doene staet ,
Want ick ben hier buyten raet ,
Mits dat ick soo byster schrick
Van dit aengebacken slick ;
Snijd' ick 't uyt , soo is 't een gat ,
Wasch ick 't kleet , soo wort 'et nat ,
Droogh ick 't dan , soo wort 'et vael ,
Wrijf ick 't hart , soo wort 'et kael ;
Wort 'er oock niet toegedaen ,

Ach ! soo blijft de plecke staen :
En dat voeght geen vryster wel ,
Maer een vuyle morsfel.
Hoe 't dan yemant keef of draeyt ,
Voor gewis ick ben bekaeyt .
Ghy dan leert uyt dit geval ,
Dat u dienstigh wesen fal .
Loopt niet dickwils over straet ,
Wenstje niet te zijn begaet :
Loopt niet dickwils door de stad ,
Wenstje niet te zijn bekladt ;
Loopt niet dickwils Ooft en West ,
t' Huys , ó vrysters , is u best .
Dan noch soo 'er yemant gaet
Over wegh of over straet ,
Over zee , of over zant ,
Over kley , of over zant ,
Over hil , of over klip ,
Met een wagen , of een schip ,
Siet ! dat stel ick voor een wet ,
Kinders hout u zieljens net .

Ned. **M**Et u geloof / oogh / of eet /
En speelt / o bystet / uinmermeer.
— Redire , cum perit , nec sit pudor. *Agam.*
Ego illum perisse puto , cui perit pudor. *Plant.*
Hoogd. **C**hre / glaube / und auge leiden kei-
nen scherz.
Lat. Omnia si perdas , famam servare memento ;
Qua' semel amissa postea nullus eris .
Etiam sanato vulnere cicatrix manet .
Nederl. **O**f schoon de wond' al is genesen /
Daer sal noch al een teyken wesen .
Die in een quaet geruechte hont / is half ge-
hangen .
Span. Quien la fanca ha perdida ,
Muerto anda en la vida . *id est :*
Frans. Qui a perdu sa renommée , est mort au monde .
Nederl. Al wie eeni quaet na-spreck heeft /

Hout die booz doot / schoon datse leeft .
Wie sijn pay stot /
Komt per te hogt .
Lat. Honoris splendorem restenuis decolorat .
Scio virtuti cognatum pudorem . Symmach.
Deprehensus ut pudor est , fere amittitur . Vid. Senec.
7 Benefic. c. 28.
— Nihil est audacius illis
Deprensus ; iram atque animos a crimine sumunt .
Juvenal. Sat. 6.
Lat. Vel falsa opinione gravabitur pudor .
Pudica non est fama pudicam quam negat .
— Rarò vaga virgo pudica est .
Sic stant , quicquid statuit , ut causam tuam
Femamque in arto stare & accipitricias . Senec. Herc.
Oet.
Melius est nomen bonam , quam divitiarum multarum super

argentum enim & aurum gratis bona. *Prov. 22. 1*
Curam habe de bono nomine ; hoc enim magis per-
manebit tibi , quam mille thesauri pretiosi & ma-
gni. *Syr. 41. 15.*
Non vitium tantum , sed quæ viciosi videntur
Hæc quoque , si sapias , hæc quoque , virgo , fige-
Nec satis esse puta , si mens tibi conscia resti ;
Tunc quoque cum mens est integra , fama perit .
Saucia nux aliquid si parte putamini perdat ,
Postea , quicquid agas , semper hiatus erit :
Si percat miseris semel integra fama puellis ,
Lædaturve sacer virginitalis honos ;
Non iterum veniet , qui fuit ante , decor .
Obducas licet usque curem , manet usque cicatrix ,
Utque regas , semper vulnosa vulnus habent .
Author Emblem.

La brebis trop apprivoisée De chacun agnellestictée.

*Is't Schaepjen al te soet van staen /
Een pder komt 'er smagen aen.*

Hoort, jonge vrouw, en teere maecht,
Een spreucke die hier dient gewaecht,
Om dat haer leer by alle-man
Unut en dienstigh wesen kan:
Al is 'et dat een soet gelaet
Aen alle vrouwen geestigh staet,
En dat beleeft en spraekfaem zijn
U ciert gelijk een sonne-schijn;
Vriendinnen, des al niet te min,
Soo bindt u geestigh wesen in;
En maectt dat niemant oyt te vry,

Of met u seer gemeensaem zy:
Want 't wort niet felden vreemt geduyt;
En 't valt oock dickmaels qualick uyt.
Siet, als het schaep is al te ram,
Soo komt 'er menigh dertel lam,
Soo dickmael als het maer en dorst,
Het oytjen vallen aen de borst,
En suyght daer stout en onbescroomt,
Schoon hem de ram niet toe en koomt.
War dient hier vorder op gefeyt?
„By wijse lieden kort bescheyt.

Hoogd. **W**er sich unter die sicken mische / den fressen die
Sinn.

Nederl. **W**ie sich ender den dzaf mengt / dien eten de
zwijnen.

Hoogd. **W**er unter die bank will / den sioße man bald
dar unter:

Nederl. **G**oet hoep vleys dat krijght de hont.

Griecx. *Τὸ ἄσπονδον ἐστὶν ἢ καὶ τὸ ἀδύνατον.* id est:

Lat. *Parvo empras carnes canes edunt.*

Hoogd. **E**ßell wil jederman reiten.

Lat. *Amabilitati cum pudore haud convenit.*

Nederl. **A**lle mans vrient / menigh mans geck.

Ital. *Il troppo conversar partorisce dispregio.*

Frans. *Chose accoustumée n'est pas prisee.*

*Fille trop veüe, & robbe trop vestue, n'est pas chere tenue.
La chose veüe
Est chere tenue.*

Nederl. **A**l te vry is sp.

Frans. *Fille trop mignarde*

De vient paillardé.

Lat. *Nimia familiaritas contemptum parit.*

Semper in absentes feliciores actus amantes;

Elevat assiduos copia longa viros. Propert. 2. El. pen.

--- *Voluptates commendat rarior usus. Iavrenal.*

Griecx. *Τὸ ἀδύνατον τῆς ἡμετέρας.* id est:

Lat. *Quod rarum, carum.*

Nulli te facias nimis sodalcm.

Gaudebis minus & minus dolebis. Marti. 12. Ep. 34.

Die een schoone kat heeft / en dient geen bont-
wercker in huys te bzingen.

En man had in sijn huys een hoop van jonge maegden,
Die menigh jong-gefel ten hoogsten wel behaegden;
Dies quam de steedsche jeught daer meest den gant-
schen dagh,
En nam haer soet vermaeck, gelijk de jonkheyt plag.
Van allen was 'er een, die in de vreemde landen
Een leven hadt geleyt als buyten alle banden,
Geen meyt en woont'er by die niet een fellen strijt,
Die niet een harden storm, op haren maegdom lijt:
Hem was oock even doen een bastaert-kint geboren,
En, nac den rechten eyfch, ten vollen opgef woren,
Hier sprak hy dikmael van, ook met een vollen mont,
Als of dit slim bejagh hem wel en eerlick stont.

De vader let 'er op en heeft hem waer-genomen,
Als hy hem weder sagh ontrent sijn dochters komen,
Hy beet hem in het oir: Verfiet u, goede vrient;
My dunckt dat u beleyt ons dochters niet en dient.
De quant hierom gestoort, en wonder seer gebeten,
Wou strax, en eer hy ging, hier van de reden weten,
Hy seyt 'k en weet niet wat, en weyt geweldigh breed.
De vader, hart geperft, die gaf hem dit bescheet:
Wie schoone katten heeft die moer geduerigh mercken
Op gasten afgerecht om in het bont te wercken;
Want die van 't ambacht is, en siet een aerdigh bont,
't Is vreemt, soo hy het laet als hy het certijts vont.

Nederl. **S**iet ghy een vos ontrent u slot/
Saet sluyp dan by u hoerider-knot.
Frans. *Qui a affaire à gens de bien,
Il n'a se soucier de rien:
Mais si tu hantes le renard,
Il le faut voir de route part.*
Ital. *Chi ha il lupo per compare, porta il can sotto il mantello.
Chi è in dispetto
È in sospetto.*
Lat. *Cum vulpe vulpinari.*
Nederl. **W**anneer een vos de passy pzeckht / boeren
wacht u gansen.
Ital. *Chi ha la volpe per commare, porti la rete à la cintola.*
Turcks. Hiley hile bosar. id est:

Lat. *Fraus fraudem distruit.
Sic ars deluditur arte.*
Spaens. *A carne de lobo
Diente de perro. id est:*
Nederl. **T**ot vleesch van wolven / tanden van dog-
gen.
Hooghd. **W**er seine finger zwischen angel und thür steck /
der klemmi sich gern.
Wer sich zwischen stroh und feur legt / der brene sich
gern.
Frans. *On ne doit pas mettre le doigt entre l'escorce & le bois.*
Lat. — *Alterius quoque
Perdet pudorem, quisquis amisit suum.*

La stoppa non sta bene appresso il fuoco.

Dyer by het stroo/ Dient niet alsoo.

En vryster van haer eerste jeught,
Haer ouders lust en hooghste vreught.
Die bad haer moeder om verlof
Te rijden naer een buyten-hof,
Te varen naer een boere-feeft,
Om speel te leyden haren geest,
En met de vryers haer bekend
Te doen gelijk men is gewent.

De moeder heeft de jonge maeght
Op alle saken ondervraecht,
En naer het stuck was over'eyt
Soo heeftse dit haer aengefeyt:

Neen kint, dit spelen dient u niet,
Want malle vreughde baert verdriet; *a*
Ick hebbe dit wel eer gesien,
Ick weet al wat 'er kan geschien:
Ick weet wat vryheyd dat men nam,
Vermits het heek was van den dam.

Wanneer de jeught speelt op het lant,
Dan springhmen lustigh wyf den bant,
Men raect 'er dickmael nachten lang,
Ten minsten tot den hanen-sang.

Men maectt 'er licht een mengel-bedt, *b*
Dat is geseft, een maeghden-net,
Daer licht een duyve sonder gal
Haer beste veeren laten sal.

Ick prijfe daerom als de jeught
Gaet buyten om haer soete vreught;
Dat vry dan yemant van ontsagh, *c*
En die men jeught betrouwen mach,
Zy by, en aen, al waer men gaet,
Om 't spel te houden in de maet;
Want anders, „mallen sonder dwang
„Dat neemt gewis een quaden gang.
„Als vier en stroo te samen komt,
„Wat onheyl dient 'er niet gescroomt?
„Want schoon het raectt maer aen den kant;
„Een voncke maectt een vollen brant,
„En dat gebeurt, men weet niet hoe,
„En 't klimt in haest tot boven toe:
„Want als het vyer is aen het gaen,
„Dan is 'er veel geen houwen aen:
„En schoon men bluft het naderhant,
„'t Blijft swart coek daer het niet en brant.

b An-
ders; een
kermis-
bedt.

c En
grand
Chapou-
ron, Soo
men in
Vranck-
rijck seyt.

a Ritus
profundus
perit la-
crymas.

Nederl. **V**er by het blag /
Sant wonder ras.
Dyer by werck ontseekt haest.
Ignis ad torrem. *Erasmus. adg.*
Ignis ad napham.
Hoogd. **W**o fewr end stoch bey ein ander isf /
da brennets gern.
Nederl. **D**an kleyn komten tot grooter.
Frans. *Petite estincelle engendre grand feu.*
Ital. *La comodità fa l'uomo Ladro.*
Frans. *Du petit vient on au grand.*
De parva scintilla magna sepe incendium. *Syrach*
11: 24.
Omnium rerum principia parva sunt, sed suis pro-
gressibus usque augentur. *Cicero.*

Frans. *Vne folle est tost faicte.*
Nederl. **A**et, bymiers / wie ontrent u gaen;
Een malle greep is haest gedaen.
Lat. *Pythagoras dicebat, aurum igni, auro feminas, viros feminis probari.*
Nox, & amor, vinumque nihil moderabile suadent:
Illa pudore vacat, Liber, Amorque metu.
Ovid. 1. Amor. 6.
Lat. *Vitare peccatum est vitare occasiones peccati.*
Spanis. *Ni son seguras centellas quando ay materia dispuesta. id est:*
Frans. *Les estincelles ne sont seures quand il y a matiere disposée, qui en est proche.*
Nederl. **E**en Ionck, / een byonck, / een byonck;
Eels: is een bonck.
Pour conclusion:

Frans. *Un braime ne doit aller par pois sans barbe blai-
che.*
Wie in de lust ontsefchen is / die is als een branden-
de vyer / ende en kont niet op / tot dat hy bent
selven verbrant. *Syr. 23. 22.*
Fui devant le peché comme devant un serpent; car si tu
en approches, il te mordra. *Syrach 21. 2.*
Quelqu'un peut il prendre du feu en son sein sans que ses
vestemens brûlent? ou quelqu'un cheminerait-il sur la
brasse sans que ses pieds soient brûlés? Ainſi en prend-
il à celui qui entre vers la femme de son prochain,
quiconque la touchera ne sera point innocent.
Liberiores intuitus, attentius, oſcula, colloccationes
familiares, sunt percutus virginitalis, & jam mori-
turae principia.
Diet vorder van de selste materie
Syrach 9, vers. 5, 8, 9.

A gatto che lecca a spiedo, non gli fidate arrosto.

**Indien de katte lecht de speten /
haecht s' aen 't gebraet / sy sal het eten.**

DE katte lecht het spit, wat soufe niet bedrijven
Indien se slechts alleen mocht in de keucken blijven!
Ghy daerom, snege meyt, siet dat ghy by 't gebraet
Geen katte sonder wacht, geen grage kater laet.

'k En mach, ô Rosemont, geen snoode linkers velen
Die met de kamer-maeght soo los en dertel spelen:
Ey! wat ick bidden mach, betroufse niet te veel,
Een rat die semels eet, en dient niet by het meel.

— Præmissa futuris
Dant exempla fidem. *Claud. 4. Conf. Hon.*
Nederl. **Dooz' t' betrouwen verloop' t' meysje haren
maeghden.**

Niemand woꝝdt lichter bedrogen / als die veel betrouwen.

Lat. Fide; sed cui, vide.

Nederl. **Deel betrouwt /
Licht berout.**

**De katte die 't spit lecht en moet men 't gebraet niet
betrouwen.**

Die licht betrouwt / woꝝt haest bedrogen.

Hoogh. Traw wel / reit dat yserd hinfveg.

Siehe für dich / treue is mislich.

Nusquam tuta fides. — Virg. 4 Aeneid.

Ital. Chi troppo fida, spesso grida.

Chi oslo, crede: tardi si pente.

A chan che lecca cenere, non gli fidar farina.

*Turcks. Etick hat itme khimseic, madamkhi khueleile
tusin almajassin.*

Lat. Nemini fidas, nisi cum quo modium salis absumpseris.

*Ital. Dinanzi che si conosca un amico, bisogna mangiar un
moggio di sale.*

Pazzo è, che si fida in finti visi.

Chi è reo, & buono è tenuto

Può fare il male, & non è creduto.

Nederl. **Ghy moght al sulcken bꝝient betrouwen /
Het sal u gansch u leven rouwen ;
Hout dan vast dat pder bꝝient
Diet in als betrouwt en dient.**

*Νῆφε κὲ μέμνωσ' ἀμείνω ἀρετῆς τῶν τε ἰσοφρονῶν. Epi-
charm. apud Cic. ad Attic. id est :*

Lat. Nervi & artus sunt sapientiar, non temerè credere.

Nederl. **Diet te veel betrouwen /
Heeft 'er veel behouwen.**

Ital. Non ti fidar, che non sarai gabbato.

Non è ingannato, se non chi si fida.

Da chi mi fido, mi guar di Dio,

Da chi non mi fido, mi guar derò io.

Nemo credat, nisi ei quem fidelem putat. Cic.

I Ck weet hier by een droeve maeght,
Die haer van dees' en die beklaght,
Sy singht hier van een treurigh liet,
Doch ick en kan de woorden niet:
Maet vraeght 'er yemant nae den sin?
Dit veers dat komt 'er dickmaels in:
*Om dat ick linkers heb geloest,
Soo is mijn beste pand gerooft.*
Wel let dan, let, ô soete jeught,
Wien dat ghy recht betrouwen maeght.

De kenne gaet soo lange te water, totse eensbreeckt.

De vryster
spreekt.

Ick hebbe menighmael, ick hebbe lange dagen
 Hier water in geput, hier water in gedragen,
 Hier water in gepompt, en weder uyt gedaen,
 En tot op heden toe, soo is 'et wel gegaen;
 Maer hier in dit gewest daer komen rauwe gasten,
 Die my en mijns gelijck niet laten aen te tasten:
 En in het naefte dorp daer woont een rauwe jeught,
 Daer is dan alle daegh, daer is de wilde vreught;
 Ick weligh uyt 'er aert, en tot het spel genegen,
 Quam mede by den hoop om soete jock te plegen;
 Ick klofte nu en dan twee kruycken tegen een,
 Maer 't waste veel bestaen voor so een weecken steen:
 Want onder dit gewoel, een onbesuyfde jongen
 Komt loopen uyt het dorp, en tegen my gesprongen:
 Die stoot te bijster hart, soo dat mijn kruycke leect,
 Die stoot noch ander-mael, so dat mijn kruycke breekt.

Daer liggen nu, eylaes! daer liggen nu de scherven,
 Dies moet ick (war een spijt) mijn eerste vreugde derven,
 Want, boven dat het leet my in de ziele treckt,
 Soo word' ick noch, eylaes! van alle man begeckt.
 Hier staec ick nu en kijk met twee beschaemde kaken,
 Onseker hoe te doen, of wat te sullen maken;
 Ach! waer ick 't ooge keer, of waer ick henen gae,
 Daer wijst my al het volck met spitse vingers nae.
 Koom ick nu weder t' huys, hoe sal mijn moeder kijven!
 En soo ick niet en gae, waer sal ick konnen blijven?
 Waer sal ick seker zijn? Wel, die mijn schande siet,
 O! leert een nutte les, en dat uyt mijn verdriet.
 Gespeulen weest besorght voor uwe water-kruycken,
 De beste van den hoop die hebben weecke buycken;
 Het is een seker woort, daer oock de reden spreekt,
 De pot gaet nae de put tot fy ten lesten breeckt.

Engels. **T**He pot goth so long tho the water, til at aft
 it commeth broken hom.

Frans. *Tant va la cruche à l'eau, que la hanche y demeure.*

Hoogd. Der krug gieng so lang zur buch /
 Bis er zu lest zerbruch.

Der krug gehet so lang zun brunnen / bis das er bricht.

Ital. *Tanto va la secchia al pozzo, che vi lascia il manico.*

Lat. *Confumitur peccando sapius pudor.*

Ital. *Tanto va la capra al cavolo, che vi lascia la pelle.*

Nederl. **D**et geptjen loopt soo dickwilg in de hoo-
 len / tot het eens de vacht lact.

Demugh die om de keetse sweeft /

't Is wonder soo die lange leeft.

Wie veel wil massen /

Moet eenmael ballen.

Als de peere rijp is / soo baltsfe geeerne in 't slick.

De bogert-
man
spreekt.

En rijpe peer valt licht int slick.

IS 't niet een spijtig ding! de schoonste van de peeren,
 Die ick nu langen tijt van yder sagh begeeren,
 Die ick soo menighmael, soo boven-maten prees,
 Die yder een beloegh, en met den vinger wees,
 Ach! die is van den boom, en in het slick gedropen,
 En legh't nu van de sleck, en van de pier bekropen,
 Die is soo ongesien, dat wie het ooft genaect
 Stracx met 'er herten walgh't, en met 'er kelen braect.
 Wat heb ick onse Trijn al over lang geleden,
 Verscheyde mael gefeyt (en vry met groote reden)
 Dat sy de schoone vrucht te lange weder-hiel,
 Dat sy de rijpe peer sou plucken cersc viel!
 Maer of ick heb gesmeect, dan of ick heb gekeven,
 Daer is geen seggen aen: het is 'er by gebleven;
 Mijn reden, mijn gesmeeck, mijn bidden was om niet,
 Nu leytsfe daer bedot gelijk een yder siet.
 Noch ben ick even soo met onse Fy gevaren,
 Dat was een fluxe meyt van ses-en-twintigh jaren,

Vet, lyvigh, wel geborst; de buerte waeghd 'er van,
 Men riep my dikmael toe: Haer dient een rustig man,
 En schoon ick dese faeck geduerigh heb gedreven,
 Mijn wijf en heeft haer noyt tot reden willen geven,
 Sy riep 'er tegen aen: Het is noch al te vroegh,
 Beyd tot een ander jaer, dan is 'et tijts genoegh.
 Ick sweegh om vredes wil, en liet 'et henen sleuren,
 Maer bloet, gelijk ick ben, ick moet 'et nu betreuren;
 Want Fy die heeft gepopt met Jordan onsen knecht,
 Daer staet nu Trijntje moer en siet geweldigh slecht.
 Wel leert, ô Bogert-man, op uwe boom-gewassen,
 Leert vaders, als het dient, op uwe kenders passien;
 Want die uyt onbescheit hier op geen acht en slaet,
 Beklaeght hem menighmael wanneer her is te laet.
 Siet! als de peere blooft, dan plachtsfe licht te vallen,
 En als de vryster rijpt, soo wiltsfe veeltijts mallen;
 Dus wilt ghy van verdriet en schande sijn bevrijt,
 Vent, vent dit weecke fruyt, en dat te rechter tijt.

Frans. **Q**ui a des filles, est toujours begier.
 Ital. Figlia da maritare
 Fastidiosa à guardare.
 Nederl. **O**zijt / als 't rijpt.
 Lat. Fructus defluunt, si maturi sint.
 Frans. La poire chet, quand elle est meure.
 Ital. Quando il pero è maturo, convien che cada.
 Molte volte le migliori pere cadono in bocca à porci.
 Frans. Oeuf mollet, pain prest.
 Ital. Quando la capra perde il passo, convien che cada
 in bocca à cani.
 Nederl. **E**en borsotte bynster / en een byneste
 byn / sijn twee open beuren.
 Frans. Il ne faut pas faire grenier des filles.
 Ital. Fameiulla à tempo non maritata,
 Spesso si marita à cavalcata.
Hoogd. **W**an ein junystraw reis ist / so bette
 sie gern einen man.
 Nederl. **E**ne dinen moetmen doen / of sy doen
 't haec selven: sijn staet maken / sijn dochter be-
 sieden, sijn hinderse wiffen.

Lat. Matura virgo inter eas res est quae servando ser-
 vati non possunt.
 Virgo nubilus rugas aniles non expectet. Nam
 — Semper nocuit differre paratis. Lucan.
 Nederl. **E**en rijpe peer
 valt licht ter neer.
 Ital. Femme, vino, e cavallo,
 Mercanzia di fallo.
Een blon in de son /
Een aep op een ton /
Een sloute maeght /
Siet desen hoop
Tijd op de loop
Och ongebzægh't.
Een dochter die noch onberaden is / die maect
 den vader veel wakens / ende het sorgen booz
 haec beneemt hem veel slapens; dewijle dat sy
 jonck is / dat sy moegte verouden: ofte wanneer
 sy eenen man heijgt / dat hy haer moegte gram
 woeden, Syrach. 42. 9.

Prend garde sur celle qui a l'œil hardi, & ne t'esbahi
 point si elle forsuit conere soi. Syrach 26. 14
 Marie ta fille, & tu auras faillit une grande besoigne.
 Mais donne la à un homme entendu, Syrach 7. 25.
 Propert. 1. Eleg. 7.
 Sape venit magno fa-nore tardus Amor.
 Ovid. Epist. Phaedra.
 Venit amor gravior, quo ferius.
 Idem ibid.
 Quae venit exacto tempore, pejus amat.
 Ni matura legas, postmodo poma cadunt. Ter. Pont.
 Si qua venit serò, magna ruina venit. Prop. lib. 2.
 Tibull. 1. Eleg. 2.
 Vidi ego, qui juvenum miserum lussisset amores,
 Post Veneris vinculis subdere colla fenum.
 Et sibi blanditias tremula componere voce,
 Et manibus canas fingere velle comas.
 Stare nec ante fores puduit, carae puellae
 Ancillam medio decinuisse foro.
 Hunc puer, hunc juvenis turbâ circumstetit acta,
 Despuis in molles & sibi quisque sinus.

*De vryster
spreekt.*

**Dalt opt Cypressen boom / valt opt u eer ter neder /
Diet eene van de twee en rijst 'er inimmer weder.**

Ick ben in mijn gemoet hier besigh aen te schouwen
Een boom, een jongen boom, die neder is gehouwen,
Een gaef Cypressen-hout, dat anders is gestelt
Als hier of elders sijn de boomen van het velt.
Is 't niet een selfaem dingh? de boom is neêr geslagen
Niet in sijn dorren tijt, maer in sijn beste dagen;
En effer, hoe het gaet of wat de lieden doen,
De stam is sonder loof, en wort niet weder groen.
Nu overlegh ick vast waer op dit is te duyden,
En wat men leeren mach van boomen ofte kruyden;
En siet! als ick rer deegh ontsluyte mijn verstant,
Soo ben ick even self, gelijk als dese plant.
Maer waerom dus bedeckt? ey laet ons klaerder spreken
Ick wil aen dese plaets ontdekken mijn gebreken,
Ick wil eens over-slaen hoe ick eens neder viel,
En klagen mijnen noot aen mijn bedroefde ziel.
Eylacen d'wafe maecht! ick hebbe my vergeten;
En dat was met 'er tijt van alle man geweten:
Siet daer een groot verdriet; mijn eere was bevelekt,
En ick was boven dat van alle man begeekt.
Daer ging ick treurigh heen, bedruckt in alle sinnen,
Doch echter hield' ick vast ick sou het overwinnen;

Dies schoud' ick alle vreugt, uyt enkel hertenlect,
Ick droegh een minder kant, en vry een slechter kleect;
Ick ging my boven dat van alle feesten bannen,
Ick had gelijk een schrick van alle jonge mannen,
Ick ging seer weynigh uyt, ten was dan nae de kerck;
Maer des al niet te min her was verloren werck.
Al wat ick heb bedacht, of in der daedt begonnen,
'k En hebbe niet een sier, 'k en hebbe niet gewonnen,
Hoe fedigh dat ick gae, eylaes! de quade faem
Die krijt my leelick uyt, en geeselt mijnen naem.
Het reek my al den rugh dat my wel eer beminde,
En wie my certijts socht, die vlucht gelijk een hinde;
Een yder gaet te rugg' die van mijn faken weet,
Gelijk een reyfsend' man die op een padde treet.
Van vryersgeen gewach; maer slechts een kackelacker
Die rant! my somtijts aen, en maekt mijn droef heyt wac-
Gefpeien, tot befluyt, ick ben, en blijf, eylaes! (ker.
Een plante sonder loof, een druyve sonder waes:
Dies roep ick tot de jeugh: O macghden, reyne dieren,
O let op u beroep, en hoe het is te vieren;
Want raekt gy maer eê reys u roem, u bloemtjê quijt,
't Is al om niet getreurt, ten wast te geener tijt.

VT flos in septis secretus nascitur hortis,
Ignotus pecori, nullo contusus aratro.
Quem mulcent auræ, firmat sol, educat imber:
Multi illum pueri, multæ operavêre puellæ;
Idem eum tenui carpusu deservit unguis,
Nulli illum pueri, nullæ operavêre puellæ.
Sic virgo dum intacta manet, tum cara suis. Sed
Cito semel amittit polluto corpore florem,
Nec pueris jucunda manet, nec cara puellis. *Catull.*
Lat. Coniuncta est, tamen rupta virgo reddita
cit.
Engels. He that hath an ill name is halfe hangd.
Ital. Vessèriscaldare, e serva vi torvata, non fu mai
bona.
Frans. Tousjours sent le mortier aux aule.

Nedar. Verlozen eer
steert inimmercer.
Ego illam perisse puro, cui perit pudor. *Plant.*
Nulla reparabilis arte
Læsa pudicitia est: deperit illa semel. *Ovid. Ep.*
Genm.
Nederl. Waeght/ mist ghy u eerbaer root /
Sietoon ghy leeft/ noch zijtje doot.
Hoogd. Wann einmal ein tats einet vö-
gel frisst/ so muß sie alteweg hêren: kas
vom vogel.
Bona conscientia opus propter Deum, bona fama pro-
pter proximum. *August.*
Autbor. Emblem.
Virgineum Cajeta decus dum laudat alumne.

Virginitas ubi fit, Lydia scire cupit.
Dum, magis suspectum ne consulat illa, veretur,
Exiguam nutrix pyxide claudit avem:
Hoc capte, virginitas latec hic, ait, arca repente,
Ut fletu in thalamo sola puella, patet.
Vix bene tegmen hit, volat irrevocabilis ales.
Hei mihi! virginitas, dum reperitur, abit:
Hei mihi! virginitas non est reparabilis arte;
Nec redit ad dominam virginitatis honos.
Tarentus Adelp. Act. 3. sc. 2.
Pejore res loco esse non potest, quam in hoc, quod
nunc sita est,
Primum indorata est: tum præterea qua secunda ei
dos erat
Perit, pro virgine dari nuptum non potest. —

**Gedte te sweren op de pluymen/
Dat en sijn maer minne luyden.**

De Vryster spreeckt :

HOe dan ! soudt ghy my verlaten,
Die ghy certijts hebt bemint ?
Hoe ! soudt ghy my konnen haten,
Die tot u soo ben gesint ?
Neen, ick kan het niet gelooven,
Ick en kan het niet verstaen,
Dat ghy soudt mijn eere rooven,
En dan elders minnen gaen.
Hebt ghy my niet menigh-werven,
Even met een rijp beleyt,
Op u leven, op u sterven,
Vaste liefde toegeseyt ?
Hebt ghy my niet trouw gesworen
Hooger als ick seggen kan ?
Heb ick u niet uyt-verkoren
Even tot mijn echte man ?
Hebt ghy my niet schrift gegeven,
Dat ick als u weerde vrou,
Dat ick al mijn gantsche leven
Aen u zijde slapen sou ?
God en wil het niet gehengen
Dat ghy soudt meyn-eedigh sijn,
Dat ghy my soudt willen brengen
Van de blyfschap in de pijn.
Maer voor al moet u bewegen
Dese vrucht, u eygen kint,
Dat heb ick van u verkrege
Doen ghy tot my waert gesint :
Dat heb ick van u ontfangen,
U ter liefde, beste vrient ;
Doen ghy, met een groot verlangen,

Van mijn maegdom waert gedient :
Doen ghy my eens pleeght te stellen
By de ichoonste van het landt:
Doen ghy my eens pleeght te quellen
Om dit eygen minne-pandt.
Siet doch eens sijn geestigh wesen,
Siet eens hoe het op u kijckt,
Siet ! ghy zijt 'er in te lefen,
Siet eens hoe het u geliickt.
Wel dan, mach ick yet verwerven,
Eert, die ghy eens hebt gemint,
Anders moet ick hoere sterven,
En u vrucht een hoere-kint.

De Vryer antwoort :

WAt sal dese floor beginnen ?
Wat begeert de slechte duyf ?
Kint gaet elders, wijs minnen,
Ick utrouten ? wat een struyf !
Heb ick met u leggen mallen,
Waert ghy voor een nacht mijn wijf,
Dat en acht ick niet met allen,
Dat en is maer tijt-verdrif.
Woorden die de vryers spreken
Zijn beleeft en honigh-soet,
Doch ten sijn maer minne-treken,
Daer men noyt op achten moet.
Wat de jonghmans oyt beloven
Op den outaer van de min,
Dat is met 'er daet verstofen,
Als sy hebben haren sin :
Eeden die de minnaers sweren
Midden in het sachte bedt,

Zijn veellichter als de veren,
 Daer en dient niet op gelet;
 Kint, die vliegen met de winden
 Lichter als een lichte pluym;
 Daerom zijnse niet te vinden,
 Want sy smelten, als het schuym.
 Heeft de penne wat geschreven,
 't Hert en heeft 'er niet gevoelt,
 't Wort van 't laken uytgewreven
 Als men in het bedde woelt.
 Mach ick bidden, houdt het briefje,
 Want het u noch dienen kan:
 Gaet, ey gaet toch, soete liefje,
 Maeckt 'er suycker-huysjens van;
 't Suycker sal te passe komen,
 Als ghy 't kint sijn papjen koockt:
 En het briefje dient genomen

Als ghy dan een vyertjen stoockt.
 Die een kint by vrysters telen
 Hebben voor haer moeyte niet;
 't Is een popj' om mee te spelen,
 Voor een die haer maeghdom liet:
 't Is de soete maeght geschoncken
 Voor haer maeghdelicke bloem;
 Sy mach vry daer mede proncken,
 Sy mach dragen haeren roem,
 Sy mach seggen, 't haerden eeren,
 En vertellen 't alle man,
 Datse niet en hoeft te leeren,
 Datse nu het ambacht kan.
 Wech dan, Heyl, met al u klagen,
 Wegh met uwen mallen praet;
 Noyt en sal my kint behagen,
 Daer geen bruyloft voor en gaet.

Nederl. **M** is onlanghs op dese gelegentheidt
 een beersje booggekomen / dat wat
 plomp luyt; eben-wiel met u verlos / Aeser / sal
 ick 't hier setten / vermits het van goeder handt
 komt.

Als yemant kacht in sijnen hoet /
 't Gaet vast dat hy een dwaesheyt doet;
 Maer set hy dien noch op sijn hooft /
 Soo acht hem gansch van sin berooft.
 Eeden van schyppers / en beloften van bypers / en zjn
 maer wint / als de noot ober is.

Zieken van lieven zjn met boter besegelt.
 Dypers eedt / en minne-klachten /
 Moetmen niet als grillen achten.

Griecx. Α' Οροδοσις ὁ ἔρητος ἐν ἐμπόριον. id est:
 Lat. Venerum jusjurandam non punitur.

Id dicunt, & putant Veneri nepores.
 Serments d'amant jamais ne continue. Ronfard. Eleg. 28.

Nederl. **N**emant met beloften afen
 Is een hemel boog de dwaesen.

Ital. Dal detto al fatto
 E un grand tratta. id est:

Frans. Du dict au fait, c'est un grand traitt.
 Hoogd. Gereden vnd halten ist zwerperley.
 Schöne wort sullen den sact nicht.

Pollicitis dives quilibet esse potest. Ovid. 1 Art.

Nederl. **N**esjen was een slechte slooz /
 Sy dacht te minnen /
 En brynght te winnen;
 Maer sy verlooze.

Frans. Paroles de soir sont de coutume
 Aussi legers comme la plume.

Nederl. **E**edt van die mint
 Is niet als wint.

Frans. Propos de soir le vent emporte.

Nederl. **E**en bypers eedt
 Is maer een grill;
 Want 't is hem leet
 Krijght hy sijn wil.

Frans. Il est bien pour qui n'a que promettre.
 Ital. Promettre non è dare,

Ma per matti contentare. id est:
 Frans. Promettre sans donner

Est s'ols reconforter.
 Hoogd. Viel geloben / vnd weynig geben /
 Macht die narren in frauwen leben.

Frans. Beaucoup promettre, & rien tenir,
 Fait s'ols en esperance tenir.

Grand prometteur, petit donneur.
 Nederl. **W**at Venus boeght / dat sचेpt de klippel.
 Seggen en doen zjn twee.

Ἄμωδον ἀλάλεγμον ἀληθία, τὰς ἐπ' ἔρωϊ
 ὄρκους μὴ διώκειν ἕατ' ἐς ἀθανάτων. Callimach.

Lat. Juravit, sed verè ajunt, perjuria amantum
 Aures magnorum non penetrare Deum. id est:
 Tibull. 1. El. 4.

Nec jurare time. Veneris perjuria venti
 Irrita per terras, & freta summa ferunt.
 Gratia magna Jovi. vetuit pater ipse valere,
 Jurasset cupidè quidquid inepirus amor:
 Perque suas impune finit Dictynna sagittas
 Affirmes, crines perque Mineræ suos.

Idem 3. El. ult.
 — Perjuria ridet amantum
 Jupiter, & ventos irrita ferre jubet.

Ovid. 1. Art.
 Jupiter ex alto perjuria ridet amantum,
 Et jubet Aëlios irrita ferre Notos.
 Per Styga Junoni falso jurare solebat
 Jupiter: exemplo nunc favet ipse suo.

GHy die oyt hebt gesien wanneer de koolen groeyen,
 En dat het gul gewas is veerdigh om te bloeyen,
 Wat dan de rupsje doet ontrent het weligh kruyt,
 Gaet let op haer bedrijf, en treckt 'er leering uyt:
 Waer oyt het vuyl gespuys maer eens en heeft gekropen,
 Daer is het innigh mergh in haesten uyt-gesopen;
 En waer het leelick dier den beek maer in en druckt,
 Daer is in korter tijt het leven uyt-geruckt.
 Haer vrolick groen begint van stonden aen te quelen,
 Vermilt het niet en houd als slecht de bloote stelen;
 De wasdom is gedaen, de jeught die is te niet,
 Soo dat het yder deert, al die het maer en siet.

Hier dient nu, teere jeught, met sinnen overwogen
 Wat leer-stuck over lang hier uyt de Wijse togen;
 Een hoer in eenigh huys die is een rups gelijk,
 Sy maeck't al beroyt, al was 'er eertijts rijk:
 Al watse maer genaect dat is terstont gegeten,
 Daer is van stonden aen het leven uyt-gebeten:
 Al zijn de renten veel, al is de winste groot,
 Het smelt noch al-te-mael, het smelt in haren schoot.
 Schout hoeren, teere jeught, schout hoeren, rijpe mannen,
 En wilt het vuyl gespuys uyt uw en huysse bannen;
 Haer aert en gesich bedrijf is met de rupsen een,
 Een hoer is in het huys als etter in het been.

Frans. *Qu'est t'ien putain, & asne méine, Ne sera jamais hors de peine.*
 Lat. *Scnboru portis, Meretrix est janua mortis.*
 Gula, ira, invidia, superbia, sacrilegia, latrocinia, cades, eo die nata sunt, quo meretrix professionem facere incepit.
 Ital. *Chi ha un piè in bordello, ha l'altro nel hospitale.*
 Nederl. Die den eenen boet in 't hoer-huys set / set den anderen in 't gast-huys.
 Spaens. *Huespeda hermosa, mal para la bolsa. id est:*
 Frans. *Belle hôtesse un mal pour la bourse.*
 Pour étranger les maistins, il faut tuer la chienne.
 Die hoeren aenhanght / krijgjt metten en woemen en verdozt. Syrach 19. 2.
 Weest niet geeerne by lichte vrouwen: want gelijck met de hiebederen inerten hoven, alsoo komt van haer beel boofdes. Syrach. 42. 12.
 Nederl. Wie een hoere trouwt, is een schelm / of salder een woeden.
 Hoeren zijn als vogel-lijm / wat 'er ontrent komt laet 'er ban sijn beeren.
 Viscus merus meretricum est blanditia. Plaut. Bacch. 1. 1.
 Quanto blandior, hoc tanto vehementius mordet. Lucil.
 Ital. *I cavalli corvano, i cani tirano, e le puttane rinvanno.*
Chi asino coccia, e putrana mena, Non este mai di pena.
 Vóils comment la femme avec ses ruses dente L'homme de quel l'esprit toute beste surmonte. Ronf. La mer est bien à craindre, aussi est bien le feu.

Et le ciel quand il est de somberres efmeu;
 Mais trop plus est à craindre une femme ellegesse,
 Sparvante en l'art d'amour, quand elle est tromperesse:
 Par mille inventions mille maux elle fait,
 Et d'autant qu'elle est femme, & d'autant quelle seait. Idem.
 Nederl. Die hoeren leyt / of efsels drijft / 't is beemt soo hy in ruste blyft.
 Lat. *Qui nutrit scortum, perdit substantiam suam. id est:*
 Tout ce que nourrit & entretient la vie.
 Een hoer brynghter menigh tot den bedel-sack.
 Dicit Prov. 6. 26.
 Amata pellex liberis iustus nocet. Sen.
 Lat. *Subdolex pellicis suavium, morsus aspidis furde.*
 Griecx. *ἡδὴ μὲν φιλίας ἀμιγρῶν ἄχαρ ἔσται.* id est:
 Lat. *Ipsum venenum est aspidis mulier mala.*
 Hoogd. *Weiber aug ist ein feur-spiegel.*
 Frans. *Les putains vident la bourse d'argent, & l'esprit de raison.*
 Vid. in mensa Theologo-philosophica Mat. Tympii de mulierib. multa huiusmodi.
Enas Syllius Epist. de Medela illiciti amoris.
 Quid meretrix, nisi juvenutus expultrix, virorum rapina, patrimonii devoratrix, honoris perniciosa, pabulum disolvi, janna mortis, inferni supplementum, disciformis vitæ, mors blanda, mel fellium, dulce venenum, perniciosa delicta, malum spontaneum?
 Meretrix, fundi calamitas à Terentio vocatur, Eun. act. 1. sc. 1. *Quasi dicat grandiam crassorem que*

calamos continuat; Nam quod nos capere oportet (ait ibi servus) hæc intercepti. Certè vix unquam sese attollit ista seges, quam illa calamitas semel depressit Theocritus in Messonibus vers. 18. puellam depaltricem alieni patrimonii *Locustam* appellat, quæ messum de sinatam agricolis interciperere consuevit. Multo enim minus nocet armatus Mars, quam nuda Venus.
Ovid. 1. Amor. 10.
 Sola viro mulier spoliis exultat ademptis,
 Sola locat noctes, sola locanda venet.
 Meretrix ego item esse reor, mare ut est, quod des, devorat, nec unquam Abundat. &c. *Plaut. Trucul. Act. 2. Sc. 7.*
 Plaut. *ibid.*
 Meretrix meum herum miserum suâ blanditiâ intulit in Pauperiem, privavit bonis, luce, honore atque amicis.
De isdem Terent. Heery. Act. 5. Sc. 2.
 Nec pol itæ mecum Deos: necque has respicere Dcos opinor.
 Syrach. 9. 10.
 Toute femme paillardes sera foulée de tous passans, comme la sente en la voye.
 Prov. 6. 26.
 Pour l'amour de la femme paillardes vient en au mort-cen de pain.
Ancxilii, Alevidis, & alterum insigne: verfos qui huc faciunt, vide apud Athenæum lib. 13. Eos Latine exprimit H. Grotius in excerptis Tragic. ac Comicorum, pag 570, & 848.

O tinge, O brufcia.

O tinge o brufcia.

't Sal fincten / of branden /
Dient wacht in handen.

Ick sie wel, weelde-kint, ghy biet my dese kolen,
Maer onder u geschenck daer is bedrogh verholen:
Ick weet wie dat ghy zijt, en wat 'er van u koomt;
Dies hebb' ik dubbel recht voor u te zijn beschroomt:

Tast ik daer't niet en gloeit, het vuil kleeft aē mijn handē,
En grijp daer maer een vonck, gewis ick sal my branden;
Dus ben ick in gevaer waer ick de vingers set;
U kool doet als haer vrou, sy brant, of sy besmet.

Ital. *Nella guerra d'amore chi fugge, vince.*

*Cortigiana che ti stringe,
E le braccia al collo cinge,
Poco l'ama e molto finge,
En el fin l'aberubia o tinge.*

Spaens. *Ca la muger y el denero,
Non te burles companero.*

Frans. *Assez gaigne, qui putain perd.
Assez fait qui fortune passe, & plus encore qui putain chasse.*

Nederl. *Een hoer quijt te gaen / is veel gewonnen.*

't Is quaet den dubbelen hant-schryft te geben,
Want men moet de quitantie in de ijelle halen.

Indien het byer van quaet ghefischap u niet en
byant / den roock van 't selve sal u ten minsten swart
maken.

*Plusieurs s'emerveillans de la beauté de la femme estrange,
ont esté reprouvez; car le parler d'icelle est bruslant
comme le feu. Syrach 9. 21.*

*Mieux vaut la malice de l'homme que la femme bien fai-
sant: voire que la femme qui apporte honte & reproche.*
Syrach 42. 14.

Plautus Trucul. 2. 1.

--- Meretricem esse similem sentis concedet,
Quemquem hominem attigerit, profectò aut malum
aut damnum dari.

Et paulò post:

Nec unquam quisquam probus erit amator, nisi qui rei
inimicu' est sua.

Nugæ sunt, nisi quod modò cum dederit, dare jam lu-
beat denuò. *Et:*

Probus est amator qui relictis rebus rem perdit suam.
At nos malè agere prædicant viri solere secum,
Nosque esse avaras. quæso! numquid malè nos agimus
tandem? *(amator:)*
Nam acator nunquam satis dedit suæ quisquam amicæ
Neque pol satis accepimus, neque ulla satis poposcit.

Idem ibid. 1. 2.

In melle sunt linguæ sitæ vestrae atque orationes,
Lactæque: corda felle sunt lira, atque acerbo aceto.
E linguis dicta dulcia datis, corde amarè facitis
Amantes, si qui dent, non habent. —

Ios. Scaliger in Iambis Gnomiis:

Morum malorum pestilentus spiritus.
Sive afflat, aufert: live stringit, inficit.
Ne forè te ullis allinat contagii
Purritus aliquis, tale contubernium
Odille propra; namque si mores malos
Non oderimus, non amabimus bonos.
Hoe soude yemant op hoelen gaen / dat zijn voeten niet
en verbanden? Of haer yemandt byer in zynen
boesem dragen / dat zijn hiecdt niet en verberne?
Alsoo gaet het dien / die tot zyns naechten wijs gaet;
wie haer aenaecht die en sal niet ontfeyndigh bli-
ben. *Prov. 6. 27.*

Abstraha carnem à muliere lepidà, tanquam à cumulo
prunarum. *Drusus in Prov. Ben-Sire 2. alphab. dalet.*

Amour de putain, d'estoupe le feu,
Reluit beaucoup, & dure peu.

**Oyer van stroo / en hoere-min /
Deel bohays / en niet daer in.**

MY is eens een woort gefeyt
Dat my staegh op 't herte leyct,
Hoerenlichs is vyer van stroo,
En dat vind' ick even soo ;
Want die gloy brengt in de schou
Om dat hy het branden fou,
Siet voor eerst een schoone vlam,
Die schier aen de folder quam ;
Maer het is terstont gedaen
Als de sluyster is gegaen ;
En dat eerst foo glimpigh was
Is terstont maer enckel as,
Die een yder leelick maeckt
Wie maer eens daer aen en raectt.

Ick was eens gestreelt, gekuft,
En ick swom in volle lust ;
Want men boodt my hooger gunst,
(Al met woorden nae de kunst)
Als 'er oyt een echte man
Van sijn wijf geworden kan.
Maer hoort vorder, soete jeught,
Dit en was maer korte vreught ;
Want als 't gelt was uyt-geert,
En mijn renten op-ge-meert,
Quam 'er stracx een hart besluyt,
Want ick moest ten huysen uyt,
En een ander quam te roer,
Dien gingt juyft als ick 'er voer :

Daer dwaeld' ick doen achter stract
Sonder gelt, en sonder raet,
En my bleef ter werelt niet
Als een innigh ziel-verdriet,
En daer toe een vunstigh lijf,
Voor sijn jaren stram en stijf.
Vrienden, wat ick bidden mach,
Wort doch wijs uyt mijn beklagh,
Let niet op de geyle lust ;
Want haer vier is haef gebluft :
Maer denckt om het ongeval
Dat vry langer dueren sal.

Frans. *One de putain loyale amie.*
Ital. *Amor di putana, e vin di Fiascho,*
La mattina e buono e la sera guasto.
Giucio, donna, e vino, consuna l'buomo ridendo.
Frans. *Le ieu, la femme & vin frians,*
Fons l'homme porre tout en rians.
Lat. *Ad amor felice raro felice fine.*
Ital. *Carezza di cane, cortesia di putane,*
Irca: d'hosti, non puo far, che non si cesti.
Nederl. *Dan bogelen, honden / en hzoutwen /
Doo; eeni genuchte / bimsent rouweu.*
Geluch van hzoutwen is ramp in de beurg.
Frans. *Amour de putain, & ris de chien,*
Tout n'en vaut rien, qui ne dit, Tien.
La putain se laisse feschir par dous & presens; non
par larmes.
Il est bien digne de gefir sur la paille,
Qui le sien a paillarde & putain baulle.
L'amour des putains est un rasoir, qui estorce la peau

*& un venin, qui empoisonne le cœur, & fait perdre
l'ame.*
Ital. *Donna e vino, hanno veneno,*
Donna ridente inganna ogni gente.
Nederl. *'t Spel van Zuyge / al loechende hysfer.*
Turcx. *Guftel aureth hen scharap tatlü agudur.*
id est:
Lat. *Formosa mulier & vinum, dulcia sunt venena.*
Nederl. *Een schoone hzou / en soete wyjn /
Die zijn vol heymelich senijn.*
Ital. *Amor di putana è comme il fuoco della paglia;*
che tosto s'accende, e tosto si spegne.
Dio miguardi: da hoste nuovo, e da putana vecchia.
Nederl. *En onde hoer / een nientwen tweert /
Die sujden meer als eenigh suwert.*
Ital. *Chi de paglia fuoco fa,*
S'empie di fumo, e altro non ha.
Frans. *L'homme est le feu, la femme l'estoupe, le dia-
ble qui souffle.*

Nederl. *Deel soecken goede nachten / en berliesten
goede dagen.*
*'t Is beter by een boos man / als by een vziende-
lich wijf te zijn.*
*Ο μοιχος η σείσις επαλαρωμένον ἀνάλωμα, η
δωκρυό. Τεράρι η δ'πρωγίας κίδωθ-ο ερέμθ, η
λίπης μειός ο υρας.*
Philosfr. Epist. 34. id est:
Adulter, etsi persuadeat, periculosum sumptum facit;
& maioris plenum si non impetret. Felicitati
enim lex minatur: maioris autem merces est
amor.
Omenus.
Est amor in nobis, in lignis ut furit ignis,
Ignis uti lignum, nos levis urit amor;
Ligna sed in cineres vaneunt, ignes in auras;
Nos cinis, & nollet nil nisi fumus amor.

Mulier sine verecundia, lampas sine lumine.

Al heeft een hoer een schoon gezicht /
't Is een lanteerne sonder licht.

VRaecht yemant wat ik draeg, en wat 'et iste seggen?
Hooft toe, ik neem 'et aē met woordē uyt te leggen;
Ick gae doch altijd rondt, oock daer een ander swijght,
En daer een slechte duyf beschaemde wangen krijght,
Ick draegh een aerdigh tuygh, dat konstigh is gedreven,
Dat schoon is op-gedaen en wonder net gewreven,
Ick draegh een noodigh stuck, dat aen een rustig man,
Oock midden inder nacht, ten dienste wesen kan:
Ick draegh een schoon kleynoor, dat yder sou behagen
Als sy het beste deel daer mede binnen sagen,
Maer dat en is 'er niet, en even sonder dat
Soo is 'et maer een romp, een hol en ydel vat:
Maer waerom dus bedeckt? ick kan wel anders spreken,
Ick hebbe monts genoegh, ick hebbe wisse streken,
Ick heb een gladde tongh (wie dat 'et oock verveelt);
Wel, vrienden, 't geen ik draeg, dat is mijn eygē beelt,

Ick heb een bly gelaet, ick hebbe roode wangen,
Ick hebbe geeltigh hayr dat menschen weet te vangen,
Ick ben in soeten praet, in vleys, in jeughdigh bloet,
Al wat een aerdigh dier of is of wesen moet:
Ick ben een schoone vrou, doch aen geen man gebonden,
Ick waer een frissche maegt, en waer ik niet geschonden,
Ick ben; maer, hola wat: ick ben gelijk ghy siet,
Ick bid u (wie ghy zijt) en vraecht my vorder niet.
Maer denkt gy niet te min, wat mag haer doch ontbrekē?
De schaemte, lieve vrient, die is van my geweken,
Dat schoon, dat helder licht, die onbevleekte glans,
De luyfter van de jeught, de vreughdē van de mans:
De schaemte, lieve vrient, die heb ick eens verloren,
En die heeft even my voor eeuwich afgeworen:
Nu ben ick niet met al; want sonder eerbaer root
Soo is de schoonheyt vuy), soo is het leven doot.

Frans. **F**emme qui perd la honte,
Est sans estime & conte.

Nam ego illam periisse duco, cui quidem perit pudor. *Plaut.*
Sine verecundiā nil rectum esse potest, nihil honestum.
Cicero.

Custos omnium virtutum verecundia. *Idem.*
Nederl. **W**aer geen schaemte is/ daer is geen eer.

Ital. **B**ella in vista, dentro tristia.

Mulier quas esse verecundas animadvertunt homines, intuentes vicissim revereri volunt. *Xenoph. de Inst. Cyri lib. 8.*

Spes est salutis, ubi hominem objurgat pudor. *P. Syrus.*

Diogenes videns adolescentem pudore perfusum, Confide, inquit, fili: hujusmodi enim est virtutis color. *Laert. in vita ejus.*

**Als geple vrouwen schoone zijn /
Diet dat juweelen by een swijn.**

EY wat een selfaem ding! wat koom ik hier te merken!
 Ick sie een vuyle feugh, ick sie een leelick vercken,
 Ick sie een gortigh swijn met ringen in den muyl,
 Daer mede wroet het beest oock in het slimste vuyt.
 Voorwaer het edel gout dat is ter quader uren,
 Met onrecht, quaet beleyt, met ongefoute kuren
 De feuge toegeschickt, en aen het swijn befestet,
 Een beest dat enckel dreck en vuyle modder eet.
 Gewis het schoon juweel dat mochte beter cijeren
 Den vinger of het oir van onse jonge dieren,
 Of van een lieve bruyt, om met te beter glans
 Te dragen in de feest haer groenen maeghde-krans.
 Maer hola, gladde tong, wat hebje daer gesproken?
 Wat is u voor een woort daer uyt den mont gebroken?
 Het vonnis dat ghy geeft, en hier als seker stelt,
 Dat raect my even selfs, als tegen my gevelt;
 Ick ben (als ick het stuck, gelijk het is gelegen,
 Wil met een stillen geeft wat naerder overwegen)
 Ick ben de vuyle feugh, die in den modder wroet,
 Die in den mishoop woont, en alle grouwel doet;
 Ick ben dit leelick swijn, dat met de schoonste ringen
 Is befigh even staegh ontrent de vuylste dingen:

Ick ben dit onguer beest, dat noch het edel goudt,
 Noch hellen diamant in acht of weerden houdt.
 Ick was een jonge spruyt, ick quam daer henen treden,
 Fris, geestigh, aengenaem, en met gefonde leden,
 Ick had een wacker ooggh, ick had een rooden mont,
 Ick hadde niet een lidt dat my niet wel en stont:
 Ick was een lieve maegt, van yder een geprefen,
 Hoe wel had ick en vrouw en moeder konnen wesen!
 Hoe wel had ick gedient ontrent het echte bedt!
 Nu ben ick maer een sloor, een slons, een rechte slet,
 Een grouwel in de stadt. Ick hebbe slimme gasten
 De borsten mijner jeught oneerlick laten tasten:
 Och had ick die besteet ontrent een aerdigh kint,
 Soo waer ick heden noch van alle man bemint;
 Nu ben ick maer een spot van alle vuyle boeven,
 Die my tot aen de ziel nu menighmael bedroeven.
 Maer ach! dat heeft 'et wech. Eylaes! verloren eer
 Die is, die blijft men quijt, en dat voor nimmermeer.
 Nu, Maegden, hoort eē woort, ik moet de jeugt vermanē
 Met druck, met herten-lect, met uytgestorte tranen,
 Ter eeren van de trou. Och weest my noyt foogeek
 Het gout van uwe jeught te leggen in den dreck.

Lat. Forma nil iuvat, si mentis dote privaris bonæ.
 Morum honestamentis ornēs gratiam fac
 corporis.
**Forma cui modesta mens est adita, acceptissi-
 ma.**
Trans. Putain fait comme la corneille,
 Plus elle se lave, plus noire est elle.
 Beauté sans bonté ne vaut rien.
Beauté sans bonté est comme le vin esuinté
Ital. Sordidità di poter buono,
 Bellezza di putana,
 Efforzi di facchin,

Non val' un bagatin.
Trans. La force de porte-faix,
 De poure le conseil,
 Et de putain la beauté,
 Ont peu d'utilité.
Nederl. De wijsheit van een boer /
 De schoonheit van een hoer /
 En sake-dagers karacht /
 En jui niet veel geacht.
Griex. ὁ εὐδαιμόνων, ὁμοίως τῷ εὐφροσύνη. id est:
Lat. Quam suave forma pulchra in ingenio proba.

Moribus, & formâ conciliandus amor.
Epist. 6.
Lat. Similis est venusta meretricis forma fructibus
 in precipitiis natis, quos corvi tantum & id genus
 obsecræ volucres depascuntur. id est:
Nederl. De schoonheit van een oneerlick byou-
 mensch is gelick schoone boomvruchten / die ers-
 genis by een hooge roefte ofte steuntippe gewas-
 sen sijn / van de welcke niemant nut en heeft
 als kraepen en rabens / en sodanige andere ont-
 quere vogels,

**De katte die beel snoepen wilt /
Wozt licht eens op de neus gekniit /**

Ick vondt leſt eenen vrient, die in ſijn groene jaren
Met ons was uytgereyft, en over zee gevaren:
Hy ſcheen in geenen deel gelijk hy eertijts plagh,
Nadien hy biſter vreemt, en wonder deerlick ſagh,
Sijn hoofd meeft ſonder hair, ſijn neufe was gefoncken,
Sijn lippen ſonder verſ, ſijn holle tanden ſtoncken,
Sijn handen blaeu gepleekt, ſijn beenen ſonder kuyt,
En dan een leelick vocht quam hem ten oogen uyt.
Ick ſtont een wijlen keeck, eer ick begon te ſpreken;
De man en ſijn gelaet, was my geheel ontleken:
Wel, ſeyd' ick op het leſt, hoe zijt ghy dus geſchent?
Heb ick u niet wel eer een ander man gekent?

Waer is u wacker lijf? waer is u vrolick leven?
Waer is u ſchoone bloſ, u rappe jeught gebleven?
Waer is u geeftigh ooggh, ſoo hel gelijk een vier?
Ach van dit al-te-maelen vind' ick niet een fier!
Hy ſtont een langen tijdt met neer-geſlagen hoofde,
Geprickelt in den geeft, gelijk ick doen geloofde:
Ten leſten quam 'er uyt? Ick bidde, vraeght 'er niet
Wie my de jeught benam, of waer het is geſchiet.
Al wat ick lijden moet dat ſijn verdiende plagen,
Een woort, en dat genoeg, waer toe naeu-keurig vragen?
De kat die overal den muyl in ſteken wilt,
Wort op het leſt betrapt, en op den neus gekniit.

Lat. **I**n temperans juventus effectum tradit corpus se-
nectuti. *Cicero de Senect.*

Spaens. Vanſe los amores
Y quedam los dolores.

Nederl. **D**roegh hengſt / vroegh guyl.

't Gaſt-huys hangt de loopers achter aen.

**De vos die gaet ſoo lang ter jacht /
Tot dat hy eens berlieft zijn vacht.**

Ital. **Tanto va la gatta al caccio, che vi lascia la pelle.**

Tanto va innanzi e dietro la volpe, che rimane al caccio.

Nederl. **De mugge vlieghet ſoo lang om de keers / tot
datſe eens haer vleugelen ſengt.**

Lat. Voluptatum uſura morbi.

Nederl. **Een ſnoepende kat /**

Wozt licht gebat.

Ditſige honden krijgen hacterige eeren.
Ital. **Tanto va la gatta al caccio, che vi lascia la zampa e il
naſo.**

Wijn en vrouwen verdwafen de wiſſe / en die hoeren
aenhangen die woerden wilt / en krijgen motten en
wormen ten loone / en verdozen / den anderen tot
een merckelijck exempel. *Syrach 19. 2.*

*Mons fils, garde entier la vigueur de ton age, & ne donne
point a force aux eſtrangers. Syrach 26. 23.*

Ovenus.

Sampſonem rigidis ſpoliavit crinibus uxor,
Hoc noſtrum tæxæ tempore ſunt Dalilaæ.

**Wanneer een hoere schreijt/
Denkt dat's u lagen leyt.**

LEst doen ick by mijn boeltjen quam,
En acht op haer gedaente nam,
Soo vondt ick datse treurigh sagh,
En vry al anders alsse plagh;
My docht wel dat haer wat ontbrack,
Dies was't dat ick dus tot haer sprack:

Wel, liefste kint, hoe dus ontstelt?
Wat is 'et dat u sinnen quelt?
Ick sie wel aen u droefgelaet
Als dat het u niet wel en gaet.

Sy sweegh daer op een langen tijt,
Doch maeckte staegh een nieu gekrijt;
En wat ick seyde, wat ick badt,
Sy maeckte slechts haer oogen nat,
Soo dat ick gansch bekommert stont,
En seyde met een droeve mont:
Vriendinne, wat ick bidden mach,
Ey laet eens af van dit geklagh;
En segh een reys wat dat 'er schort?
En waerom dat ghy tranen stort?
Op dat u vrient ten minsten yet
Mach doen tot troost van u verdriet.

Sy greep my daer op in den erm;
En seyde met een droefgekermt:
Eylaes! de gront van mijnen druck
Is vry een deerlick ongeluck;
Want, soo ick gister treden ging,
Verloor ick mijnen besten ring,
Ick miste van mijn slincker hant
Een tafel van een diamant,
Een steen soo schoon, soo groot, soo rijck,
'k En weet niet eenen sijns gelijk;
En heden noch op dese vloer
Daer brack, eylaes! dit aerdigh snoer,

Soo dat de peerels al-re-mael
Verstroyden langs de ruyme sael;
En schoon ick socht door al het stof,
Ick mis 'er acht of negen of,
Al schoon, en uytter-maten ront,
Het stuck dat kost my seven pont:
Ey siet doch wat een droeve spijt!
Ick gae mijn beste dingen quijt;
En schoon het my al seer verdriet,
Hoe dat ick soeck, 'k en vinde niet.

Als sy dees klachten hadt gedaen,
Sooging het huylen weder aen;
Sy schreyde tranen wonder groot,
Die vielen staegh in haren schoot.
Ick stondt verselt in desen rou,
En seker wat ick seggen sou.

Dan, t'wijl ick lett' op haer getier,
Verneem ick daer eenjuwelier,
Die, nae dat hy ons had gegroet,
Verscheyde kassen open doet,
En haelt 'er uyt een grooten schat,
En seyde, joncker, koopt doch wat;
Want siet ick breng hier aen den dagh
Al wat een jufvrou dienen magh.

Sy ('t schein) ontsliep op dese stem,
En keerd' haer wacker tegen hem,
En greep voor eerst een diamant,
Wel vry de schoonste diefe vant:
En seyde, Hier waer ick nu gedient,
Had ick maer eenen milden vrient,
Maer eenen die wat koopen wou,
Dat waere troost voor mijnen rou;
En daer op gaffe my een soen,
Dat was geleyt, ghy moet 'et doen.

Ick, droevigh om haer treurigh sien,
 Begon de kramer gelt te biën,
 En eer ick wist hoe dat 'et ging
 Soo was ick kooper van den ring.
 Wat meer? gefellen, tot besluyt?
 Ick schudde daer mijn beursjen uyt;
 En hier voor had ick anders niet,
 Als dat noch heden mijn verdriet:
 Oock soo verftondt ick naderhant
 Dat even die geslepe quant,
 Die my verkocht dat moyge oet,
 Was van Me-jufvrou's naefte bloet,

Door haer voorseker op-gemaeckt,
 En soo daer in het spel geraeckt;
 In voegen dat my seker doecht
 Ick had haereygen ring gekocht.
 Welaen, voor my ick heb geleert
 Terwijl ick met haer heb verkeert,
 Dat juyst wanneer een hoere schreyt
 Sy dan haer slimste lagē ley:
 Maer ofze krijt, of datze lacht,
 Siet dat ghy 't beyde niet en acht;
 Want ofze lacht, of datze weent,
 't Is veeltijts beyde niet gemeent.

Cum benè vitàris; tamen auferet. inuenit artem
 Fæmina, quâ cupidi carpat amantis opes.
 Inſitor ad dominam ueniet diſcinctus emacem?
 Expediet merces teque fedente fuas.
 Quas illa, inſpicias. ſapere ut uideâre, rogabit.
 Ofcula deinde dabit, deinde rogabit, emas.
 Hoc fore contentam multos iurabit in annos.
 Nunc opus eſſe ſibi, nunc benè, dicit, emi.
 Si non eſſe domi, quos des, cauſabere nummos,
 Littera poſcetur, nec didiciſſe iuar.
 Quid quaſi natali cùm poſcit munera libo,
 Et quoties opus eſt, naſcitur illa ſibi?
 Quid cùm mendaci damno mœſtiſſima plorat,
 Elapſiſque cavâ fingitur aure lapis?
 Multa rogant reddenda dari, data reddere nolunt.
 Perdis: & in damno gratia nulla tuo eſt.
 Non mihi, ſacrilegas meretricum ut perfequar artes,
 Cum rotidem linguis, ſint faris ora decem. *Ouid. 1. Art.*

Hoogd. *An der hunden hinken /
 Hugen wincken /
 Wepber weinen /
 Vnd der kramer ſchweren /
 Sol ſich niemant kehren.*
 Nederl. *Dan laechende ſchouten / en ſchrepende
 hoeren /
 En late niemant ſich verboeren.*
 Frans. *Ni des larmes de putain, ni des bravades de ruſien.*
 Semper ab inſidiis Cynthia flere ſolet. *Propert. 3. Elult.*
 Frans. *Femme rit quand elle peut, & pleure quand elle veut.*
 Nederl. *Als een hont begint te knorren / de ſlange te
 hiſſen / een hoere te ſchrepen / d'eerſte wil biten /
 de tweede wil ſicken / de derde bedriegen.*
 De byoutwen hadden eertijts drieederlep tranen:
 van Leeft / Ongeduit / en Bedroggh.
 Drient. *lee' er op, men dint' er noch.*

Comme l'oijſelez qui ſe haſte vers les lacqs,

Waer hench, Jong-gefel, waerom ſoo ſnel getreden,
 Wat loopt u vluchtig peert met ſo geftrekte ledē?
 Ey ſtaet een weynigh ſtil, en ſtremt u ſnellen reys,
 Ick weet ghy foeckt bejagh ten dienſte van het vleys:
 Ick weet dat ſeker wiſf, van alle tucht geweken,
 Ick weet dat ſeker wiſf, door lulten aengeſteken,
 U heeft een plaets genoemt, en even tijt geſet
 Om u door enckel liſt te krijgen in het net.
 Ghy doet gelijk die vinckl, die met een groot verlangen
 Komt vallen uyt de lucht om haer te laten vangen:
 Ghy doet gelijk een mees, die geeft haer in den ſlagh
 Soo veyligh alsze kan, ſoo veerdigh alsze magh.
 Ey denck, ô lieve, denck dat uwe ſinnen dolen,
 Ghy miſt den rechten wegh, en treet op heete kolen:
 Ghy ſnelt u tot 'et graf: ick fegh 'et anderwerf,
 Ghy ſpoet u tot de doot, en rent in u bederf.

Hoe lichte kan de meyt den loofen handel klappen,
 Hoe lichte kan de man u op de daet betrappen?
 Hoe lichte kan een vrient ontdekken u bedrijf,
 En ſeggen aen de man de rancken van het wiſf.
 Hoe wel kan Godes hant, door veelderhande plagen,
 U rucken uyt 'er tijdt, en van der aerden jagen;
 Of met een lanckſaem vier, dat in de beenen ſit,
 Verteeren al u liſt, en meeft het dertel lidt:
 Hoe lichte kan het wiſf, door onverſadight mallen,
 Eens op een ander pol haer oogen laten vallen:
 Hoe lichte kan een boef, bedoortvart van het wiſf,
 Eens op een ſtille nacht u brengen om het liſt.
 Maer wat ick ſeggen mach, mijn reden is verloren,
 Hy ſteekt het moedigh peert noch echter met de ſporen.
 Ach wat is van het vleys! vermaent het uren lang,
 Het gaet noch evenwel, het gaet ſijn oude gang.

Dit Sinne-beeldt is ontleent uyt het vii capittel van de
 Spreucken Salomons, alwaer de dwaze jongeling van de
 liſtige vrouwe over-redet ende verleyt zijnde, haer wert ge-
 ſeyt te volgen, als een offte ter ſlachte-bancke, ende als een
 vogel dieten ſtricke hem ſnelter: ende en weet niet dat 'et
 hem het leven gelt. De leſer dan gelieve ſich, in plaetſe van
 een plare die hier nagelaten is, by inbeeldinge voor te ſtellen
 een ſlagh, daer men in den berſt mede plagh te vincken, aen
 een boom ſtange, en in de ſelue een lock-meefte, mitsga-
 ders een vogel die van boven af ploſſelijck ſich daer in geeft:
 en in het verſchiet een jongeling, die ſnel te peerde rijdende,
 gaert vinden eens ander mans echte vrouwe, ergens in 't groen
 onder een boom ſtange, die hem tijde en plaetſe beſcheyden
 heeft: en leſe voortſ tot breeder tydinge van deſen het
 ſevende capittel van de By-ſpreucken Salomons.

Prov. 9. 13, & ſeqq.
*La femme ſolle eſt bruante, elle s'aſſied à l'huy de ſa maiſon
 pour appeller les paſſans, diſant, Les eaux de ſtrobées ſont
 douces, & pain pris en cachette eſt plaiſant: & il ne
 cognoiſt point que là ſont les treſpaſſés, & que ceux qu'elle a
 courviés ſont au ſin fonds du ſépulcre.*
 Quasi bos ductus ad victimam, quasi agnus laſciviens, &
 quasi avis ad laqueum. Prov. 7. 22, 23.
 Vide Plautum in Afinariâ Act. 1. Sc. 3. ubi verbis lenæ
 egregiè hoc explicat.
 Idem Mart. Delrio part. 2. fol. 162. Adag. Sacrorum.
 Οὐκ ἐστὶ μοίχῃ ῥῶμα πηλώτερον
 ἢ ἀντὶς πάρ ἐστὶν ἄλλο. — id eſt:
 Non eſt adultero alia res pretioſior;
 Nam morte conſtat. —

*Arbor secco non dixiēne mai verde ,
Cosi fa donna chi suo tempo perde .*

*De oude
vryster
spreekt.*

**Gen'doom/ of vryster / eens verout /
En kryg, daer na geen jeughdigh hout.**

Ick was een jonge stam van yder een geprefen,
En met een schoon gewaey tot in de lucht geresen,
Ick was een rancke spruyt, een gaef, een keestigh hout,
Het groenste van de laen, het schoonste van het wout:
En gansche dagen lang haer soete vreughde namen,
Daer menigh jongh- gesel, en menigh harder sat,
Die slechts maer om de lucht van mijne tacken badt:
Al wat 'er geestigh songh dat wou sijn eerste nesten,
Ter eeren mijner jeught, in dese tacken vesten:
Maer ick wastoen te trots, en daerom wild' ick niet;
Nu stae ick hier alleen, gelijk een eenfaem riet:
Mijn groen dient geaen, mijn bloeyfel af-gelegen,
Mijn groen dient maer alleen tot sroyfel op de wegen:
Al wat noch om my swiert en is geen jeughdigh blat,
Maer niet als vuyle mosch, of, ick en weet niet wat.

Ick vinde met verdriet, ick vinde dat 'er uylen,
En ravens van der nacht in mijne tacken schuylen:
Ick vinde met verdriet dat jae de vleder-muys
Maeckt in mijn holle stam haer ongeluckigh huys.
Dies roep ick overluyt tot alle jonge boomen
Die fris en lustigh staen ontrent de versche stroomen:
En weest niet al te trots, ó dochters van het wout,
Wat heden jeughdigh is dat wort ten lesten out,
Dat wort, eylacen! kael, en al de groene tacken
Die komen, sonder loof die komen nederfacken,
En siet wien eens de tijdt haer jeught en groente nam,
Die blijft dan naderhand die blijft een dorre stam.
Geloof 'et, siere jeught, en leert 'et overlleggen,
't Is kunt het gunstigh Jac in tijts re konnen seggen:
Want die haer kans verkijckt, behout maer enkel spijt;
Wel aen dan, let 'er op, en dient u van den tijt.

Engels. **H**ee that wil not wench hee may,
When hee will s'hal have nay.

Nederl. 't Is kunst in tijts jaec seggen.

Gijpt als 't tyt is.

Frans. *Tel refuse qui apres muse.*

De l'eau qui est passe le molin ne moult plus.

Qui ne prend quand il peut,

Il n'aura quand il veut.

Quand le bien vient, on le doit prendre.

Ital. *Quando s'ha il vento in poppa, bisogna saper navigare.*

Spaens. *Quando el hierro esta encendido,*

Entonces ha de ser batido. id est;

Frans. *Il faut battre le fer tandis qu'il est chaud.*

Lat. *Fronte capillatá, post est occasio calva. Cato.*

Rerum occasiones tarditatem & ignaviam nostram non expectant.

Nederl. Die tijdt heeft / en tijdt laet glegen /
Van sijn leven niet bedpen.

Saept als men u den lepel biet;

Of naderhand en krijghje niet.

*Die altydt vrygegh geneegh komt / komt best tijts te
laet.*

Die verslaept sijn ochtent-wereck /

Besejeten is sijn dagh-wereck.

Ital. *A ben fare non dar dimora,*

Perche presto passa l' hora.

Frans. *Le temps se change en peu d'heure;*

Tel rit le matin qui le soir plure.

Nederl.

Nederl. **Landt-koopeu en goet houtweljck doen /**
berfchjnt allen dagh niet.

Propert. 2. 18.

— Sæpe Cupido

Huic malus esse solet, cui bonus ante fuit.

Idem 2. 8.

Omnia vertuntur, certè vertuntur amores.

Spæns. Si te dieren la vaquilla,

A cude con la fogailla. *id est :*

Frans. Si on te donne la vachette,

Accours avec la cordelette.

Ital. Bisogna pigliar le venture, quando Iddio le manda.

Frans. Marmite qui long temps boult, perd sa saveur.

Hoogd. Zoo geihan / vnd nach betrach /

Hac manchen in grof leiden bracht.

Frans. Apres damage chacun est sage.

Lat. Eventus stultorum magister.

Malo accepto stultus sapit.

Frans. Arrogance & hautaineté

Tient eskorte à la beauté.

Ovid. 1 Fast.

Fastus inest pulchris, sequiturque superbia formam.

Idem de Narcisso, 3 Metam.

Multi illum juvenes, multæ petiere puellæ:

Sed fuit in tenerâ tam dura superbia formâ;

Nulli illum juvenes, nullæ tetigere puellæ.

Horat. Epod. 15.

Eheu translato aliò mœrebis amores;

Ast ego vicissim risero.

Tibull. 1, Eleg. 8.

At te pœna manet, nisi definit esse superba.

Quàm cupies rotis hunc revocare diem!

Propert. 4, Eleg. ult.

Discite venturam jam nunc sentire senectam.

Et 3 Eleg. ult.

Eventum formæ discite timere tuæ.

En Engels Schryber sendt wel op dese
gelegentheit als hier volghet:

Who hath a daughter but twenty yeers olde, wal may
 hee bestow her upon her better: if 25, upon her equall:
 if above 25, then upon whosoever list tot have her. *An
 hoc cum nostris moribus conveniat, Lector videat :*

*Wie een dochter heeft van twintigh jaer, kan se besteden
 met haer beter: die der eene heeft van 25 jaer, met haers
 gelijcke: die'er eene heeft daer boven, met de gene diese
 eerst versoeckt. Dan de jaren van dochters uyt te houwe-
 lijcken, worden nae de verscheyden theydt van de plaetsen,
 landen, en naturen verscheydenlyck gerekent: als met wolle
 leden wert verhandelt by And. Tiraquell. l. connubial. 6.
 num. 36. & seqq.*

*Quod Constantinus Casar de uvis servandis, id forte
 de puellis & virginibus maritandis non ineptè quis dixe-
 rit. Oportet, inquit, in vigore existentes uras rescare, &
 neque crudiores, neque vigorem prætergressas. lib. 4. cap.
 14. de Agricult.*

*Het selve dat de Keyser Constantinus geseyt heeft, van
 den tijt wanneer de druyven te snijden zyn, diemen bewa-
 ren wilt, soude misschien niet onbegamelick gepast konnen
 werden op dochters diemen besteden wilt: Soodanige druy-
 ven (seyt hy) zyn te snijden in de rechte kracht van haren
 wasdom, niet te groen, en niet te rijp. Siet hier van bree-
 der in het vierde boeck, het 14. capittel, by den selven Keyser
 van den Lant-bougeschreven.*

Auson. Epig. 13.

Ad Gallam, puellam jam senescentem.

Sprevisti, obrepisti non intellecta senectus,

Nec revocare potes, qui periere dies.

Nunc piger, & quereris quod non aut ista voluntas

Tunc fuit, aut non est nunc ea forma tibi.

Hercules Stroza in Epigram. de Gargilianâ:

Te juvenes, te odere senes: desertaque langues,

Quæ fueras procerum publica cura prius.

De oude
vrouwe
spreekr.

**Noyt sagh menfch soo fchoonen roos /
Die niet eens haer glans verloos.**

EN wilt, ó jonge maeght, geen finnen immer fetten
Noch op het vroegh gewas van teere violetten,
Noch op het purper-root dat uyt er aerden groeyt,
Noch op het aerdigh wit dat aen der heyden bloeyt.
De bloemen, weerde kint, en al de fchoone rofen
Die hier in defen hof, die op de velden blofen,
Zijn al van weckestof, zijn al van teeren aert,
Sy gaen, eylaes! te niet, hoe wel men die bewaert:
Een mist, eenkleyne vorft, een rijp, een kouden regen,
Het minfte dat'er ruyft, is al de bloemen tegen;
Iae, soo de klare fon maer eens te vinnigh fchijnt,
Men fiet van ftonden aen dat hare glans verdwijnt.
Maer neemt dat eenigh menfch het onweer kan beletten,
Met fchurfels over al ontrent het kruyt te fetten,
Noch wort 'et evenwel verwonnen van den tijt,
Als is 'et niemant leet, al is 'et niemant fpijt.
Siet, vryfters altemael, fiet alle jonge vrouwen.
Siet wat 'er op de jeught, of fchoonheyt is te bouwen;
De glans van u geficht, de blos van uwen mont,
Vergaet, verflenft, verdwijnt, en al in korten ftont.

Iet, ick en weet niet wat, dat kan u jonckheyt quellen,
Dat kan u foet gelaet in vreemde bochten fteilen,
Dat kan in korten tijdt verflinden uwe jeught,
Hoe feer ghy even-ftaegh daer acht op nemen meugt.
Wat is van fchoone verf: van alle moye dingen?
De tijdt kan alle vlees en alle fchepfels dwingen;
Daer is een ftil verderf dat ons in yder lit,
Dat in het middel-punt van al de werelt fit,
Dat eet geduerigh in, dat bijt door alle banden,
Dat knaeght (men weet niet hoe) en al met ftage tanden;
Sluyt vry u befte kleet, des efter niet te min,
Daer waft een vuyl gebroet, daer komen motten in.
U fchoonheyt, jonge maeght, hoe gy die foeckt te decken,
Verandert evenwel door onverwachte vlekken:
Bewaertfe soo ghy wilt, ach! naer een korten tijt
Ghy blijft niet dieje waert, ghy waert niet dieje zijt.
Ghy dan, foeckt beter glans, die tijt en oude dagen
Geen hinder kunnen doen, of wegh en kunnen dragen.
Vraeght niemant wat het zy, wel hoort 'et foete jeught,
Het is een reyne ziel, wiens luft is in de deught.

Op den felben fin.

GHy zijt te trots, ó fchoone blom,
Maer, lieve, seg my eens waerom?
Segh waerom ghy soo hoogden moedt
In uwen teeren boefem voeden?
Is't om u fchoonheyt, aerdigh kint?
Maer die en is maer enckel wint.
Siet dese roos, die ick u toon,
Die was noch heden wonder fchoon,
Die was noch heden wonder fris
Gelijck u jeughdigh tuylken is:
En fiet! in foo een korten tijt
Is fy haer aerdigh blosjen quijt.

Ey laes! haer glans die is gedaen;
Ach! fchoonheyt is maer enkel waen.
Gelooft 'et vry, ó weerde maeght,
Hoe feer ghy dees of die behaeght,
Hoe jeughdig u het wesen ftact,
Hoe wacker u gefichte gaet,
Hoe luftigh uwe ftemme klingt,
Hoe geestigh ghy een deuntjen fingt,
Hoe aerdigh u dit hairje krult,
Ghy fult, ó lieve kint, ghy fult,
Ghy fult, en al in korten tijt,
Niet zijn gelijck ghy heden zijt:
Ghy fult haeft zijn gelijck een roos

Die op een koude nacht vervroos;
Of die, nae datfe was gepluckt,
Met rouwe vingers wort gedrukt:
Ghy fult haeft wesen mijns gelijck,
Dat is gefeyt, een levend lijck.
Ghy daerom ftelt u toe-verlaet
Noyt op iet dat soo haelt vergaet:
Maer kiest tot u vermaken, kiest
Dat met geen winter af en vriest,
Dat mer den loop van langen tijt,
Dat met geen outheyt af en flijt;
Betracht een ftil en reyn gemoet,
Dat is een fchoon, en duerfaem goet.

Ovid. 3. Art.

Nec, quæ præterit, rursus revocabitur unda:

Nec quæ præterit hora, redire potest.
Utendum est ætate; cito pede labitur ætas.
Nec bona tam sequitur, quàm bona prima fut.
Hos ego, qui canent fructus, violaria vidi:
Hæc mihi de spinâ grata corona data est.
Tempus erit, quo tu, quæ nunc excludis amantes,
Frigida defertâ toto pæcis anus.
Quam citò (me miserum!) laxantur corpora rugis,
Et perit in nitido qui fuit ore color,
Qualque fuisse tibi canas à virgine juras,
Sparguntur subito per caput omne comæ!
Angulus exiit tenui cum pelle vetulitas,
Nec faciunt cervos cornua iusta fenes.
Vestra sine auxilio fugiunt bona. carpite flores,
Qui nisi carpitur erit, turpiter ipse cader.
Idem Trist. lib. 3. Eleg. 7.
Illa decens facies longis vitibus annis,
Rugaque in antiquâ fronte senilis erit.
Injicietque manum formæ damnoâ senectus,
Quo itreptum passu non faciente venit.
Cumque aliquis dicit, Fuit hæc formosus; dolebis,
Et speculum mendax esse querere tuum.

Horat. 2. Od. 11.

— fugit retro
Levis juvenus, & decor, aridâ
Pellente lascivos amores
Canitie, facilisq; somnum.
Non semper idem floribus est honor
Vernis, neque uoluna rubens nitet
Vulvu.

Anders, ten selven eynde:

LEst was ick in een groote seeft,
Daer fat ick met een blyde geest;
Want daer was spys en drank bereyt,
En al wat tot genuchte leyt:
Ick fagh de vrysters nevens my,

Ick fagh'er dertigh op een ry,
Al jonck, en schoon, en fris, en net,
Al wonder cierlick opgefet,
My docht dat ick den ganfchen dag
Geen menschen, maer goddinnen
fagh;
En efter des al-niet-ten-min
Sookreegh ick daer een droefte fin;
Want 't wijle daer en geeng song,
Of met de vrytlers omme-sprong,
Sooquam my voor een swaer gepeys,
En dat vry meer als eene reys
Men segt, dat Xerxes, opeen dag,
Als hy sijn grooten leger fagh,
Als hy sijn ruysters over-al
Sigh draven in het groene dal;
Stont treurigh midden in het heir,
En sloegh sijn hoofd en oogen neer:
Men fagh genoegh aen sijn gebaer
Dat sijn gepeys was wonder swaer.
Een van den Raet, een deftig man,
Die vraeght'er hem de reden van,
Dic vraeght wat dat 'er is gebuert
Dat soo een maghtigh Prince treurt,
Daer hy geen man in 't leger siet
Die hem niet lijfen leven biet.
De Koninck sprack: Ik sie de macht,
Die niet als mijn bevel en wacht:
Ick sie hier menigh dapper helt
Sich moedigh toonen in het velt
Ick sie het, en noch evenwel

Soo baert 'et my een droef gequel;
Want seg doch eens, na hondert jaer,
Waer salfe sijn dees groote schae?
Eylaes! verftoven als een kaf,
Eylaes! verftoven in het graf.
Dit sey de Vorst, en tot besluyt
Soo bersten hem de tranen uyt.
Ick was bedroeft in mijn gemoet
Genoeghfaem op dien eygen voet;
Want t leet dat Xerxes overviel
Dat perst oock op mijn droeve ziel,
Ick dacht: Befiet de schoone jeught,
Die al de werelt nu verheught,
Die ons, die aile man verbljyt,
Wat is die van een kleynen tijt!
Eylaes! in min als hondert jaer
Soo sal haer sang, haer geestigh hair,
Haer roode mont, haer bly gelact,
Niet wesen als het heden staet.
Hier met besloor ick dese seeft,
En siet! dit blijft my in den geest,
Dit maectt my droef en ongesint,
Waer ick een bly geselschap vint.
En siet! 'k en weet ons geen raet
Voor dit soo algemeene quaet,
Als dat men met sijn ganfche kracht
Na betaer glans en schoonheyt tracht,
Na schoonheyt die noyt leelick wert,
Dat is geseyt, een fuyver hert,
En woonplaets van de ware deught,
Jaght dese nae, ô reyne jeught.

Hoogd. Das end aller freud ist leid.
Die haer ist kein nact, wau sie alt wirdt/
so rumpft sie sich.
Frans. Ce qui est meure, passe à la pouriture.
Iln'y a si belle face
Que le temps bien tost n'y efface.
Le temps se change en peu d'heure;
Tel le matin qui le soir pleure.
Iln'y a si belle rose qui ne devient grise-cul.
Ital. Non fu mai si bella scarpa, che non diventa esse
una brattâ ciabatta.
Non è si buon cavallo, che non diventa una rozza.
Ogni cosa al suo fin vola.
Ogni cosa mort al temp' interrompe.
Nederl. Schoon root/haest boot.
Schoon haer, en wel te sington/
Sijn bergaekeliche dingent.
De netste schoen die woet en slof.
Niemand en heeft hem fer te rouwen/
Al staet sijn hof vol schoone bouwen/
Daer dichtwis op een koude nacht
Soo wet 'et al te niet gebacht.
Het bestelken is wyls / het wet wanner het rumpen
len tiot.
Lat. Est forma morbi ac temporis ludibrium.
Socratem staturis ajunt, pulchritudinem esse modo
temporis tyrannidem: Theophrastum, taciti-
mentum deceptionem: Theocritum, eburneum detri-
mentum. Lactius in vita Arist.
Mimmerne apud Strabonem Serm. 98.
H'μεις δ' αὖτε αἰὲς φθίωμε. &c.
Hoc est, interp. H. Grotio:
N. s. foliis similes que ver producta amicum,
Cum fol se primum candidus exeruit,
Heu non manduro gaudentes flore juvenæ
Ludimus, edocuit bona, per Superos,
Nec mala, circumstant geminæ, fera numina:
Paræ:
Altera fernæ vi trisite senilis onus,
Altera ferit mortem. nec durat longum ætas,
Quam fol qui subito spargit humum radiis.
At postquam rosei defluxit temporis hora,
Nil magis optandum quam citò posse mori. &c.

Præclara facies, magna divitiæ, ad hoc vis corporis,
& alia hujusmodi omnia brevi dilabuntur.
Virg. 3. Georg.
Optima quæque dies miseris mortalibus ævi
Pama fugit, subeunt morbi, tristisque senectus:
Et labor, & duræ rapit inclementia mortis.
Tibul. 1. 8.
At tu, dum primi fortis tibi temporis ætas,
Utere; nam taro labitur illa pede.
Seneca Hippol. Act. 2.
Ætate frutere; mobili cursu fugit.
Idem Octav. Act. 5.
— Sola perpetuò manent,
Subjecta nulli, mentis atque animi bona.
Flore m decoris singuli carpunt dies.
Juvenal. Sat. 9.
— Festinat enim decurrere velox
Flocculus, angustæ miseræque brevissima vitæ
Portio. Dum bibimus, dum fæta, dum puel-
las
Posticium, obrepit non intellecta senectus.
Tibul. 1. Eleg. 4.
Ac si tardus eris, errabis; tranfit ætas.
Quàm citò non fignis stat remateque dies!
Quàm citò purpureos perditur tera colores,
Quàm citò formosus populus alba comas.
Quàm jacet, infirmæ venere ubi fata senectæ,
Qui prior Elæo est carcere missus ætas?
Vidj jam juvenem, premeret cum ferior ætas?
Mœrentem stultos præteritis dies.
Crueldes Divi. ferpens novus exiit annos:
Formæ non ullam fata dedere moram.
Apu. de Deo Socrat.
Formosus est? expectet paulum, & non erit.
Ronfard.
Bien fol est qui se ste en sa belle jeunesse,
Qui si tost se derobbe, & si tost nous delaisse;
La rose à la parfyn devient unger atecus,
Et tout avec le temps par le temps est vaincu.
Pseau 103, 15, 16
Les jours de l'homme mortel sent comme foim, il fleurit
comme la fleur d'un champ. Car le vent estant passé

par dessus, elle n'est plus, & son lieu ne la reconnoist plus.
Syrach. 7. 37.
Quey que tu dis, ou que tu faces, qu'il te souviene de
ta fin, & tu ne pecheras point.
Et 10. 13.
D'où vient que la terre & la poudre s'enorgueillit? veu
que quand l'homme meurt, il devient l'héritage des
Jerpens, des bestes, & des vers.
Gravissimè apud Sophoclem Oedipus
concionatur:
Ω φθίσθησι Αἰζῶς μῆτις, μὲν οὖν ἵσθῆται
ὄφθαλμοὶ τῶν ἄνθρωπων, ἢ δὴ κατὰ φύσιν μῆτις.
Τὰ δὲ ἴσθῆται αὐτῶν οὐ μὴν ἐπιβλέψῃ τῶν θεῶν.
Φθίσι τὰ ἴσθῆται τῶν φθίσι τῶν ἄνθρωπων. &c.
Hoc est, interp. H. Grotio:
Solis tributum est illud, ægide, Deis;
Nec fata mortis, nec senectutem pati:
At alia cunctis miscet omnipotens dies:
Perit vigor telluris & vis corporum.
Ovid. 2. Art.
Forma bonum fragile est, quantumque accedit ad
annos
Fert minor, & spatio carpitur ipsa suo.
Nec semper violæ, nec semper lilia florent,
Et riget amara spinæ relicta rosa.
Et tibi jam venient canis, formosæ, capilli,
Jam venient rugæ, quæ tibi corpus arcent.
Idem de Medicinæ Faciè:
Certus amor morum est: formam populabitur ætas,
Et placitur rigis vultus arans erit.
Tempus erit, quo vos speculum vidisse pigebit,
Et veniet rigis altera causa dolor.
Petronius:
Quod solum formæ decus est, cecidit capilli,
Vernanctaque comas trillis abegit hęcens.
Nunc umbra nudata sua, jam tempora mœrent,
Aræaque attritis ridet adulta pilis.
O fallax natura Deûm, quæ prima dedisti
Ætatis nostræ gaudia, prima rapis.
* Vid. Scalig. adersus R. Titium lib. 3, cap. 17.

Seneca Hippol. Act. 2.

Anceps forma bonum mortalibus,
Exigui donum breve temporis,
Ut velox celeri pede laberis!
Non sic prata novo vere decentia
Æstatis calidæ dispoliat vapor;
Sævit solstitio cum mediis dies,
Et noctem brevibus præcipitat rotis!
Languescunt folio lilia pallido,
Et gratæ capiti deficiunt rosæ:
Ut fulgor teneris qui radiat genis
Momento rapitur, nullaque non dies
Formosi spoliū corporis abstulit.
Res est forma fugax. Quis sapiens bono
Confidat fragili? Dum licet, utere.
Tempus sed tacitum subruit, horaque
Semper præteritâ deterior subit.

Idem Herc. Oet. act. 2.

Ut alta silvas forma vernantes alit,
Quas nemore nudo primus investit tepor;
At cum solutos expulit Boreas Notos,
Et sæva totas bruma decussit comas,
De forme folis adspicis truncis nemus:
Sic nostra longum forma percurrens iter,
Deperdit aliquid semper, & fulget minus,
Malisque minus est: quidquid in nobis fuit
Olim petatum cecidit, & partu labat;
Materque multum rapuit ex illo mihi:
Ætas citato senior eripuit gradu.

Propert. 2. 28.

Nec forma æternum, au cuiquam est fortuna perennis.

Nemesiam. Ecl. 4.

Non hoc semper eris, perdunt & gramina flores,

Perdit spina rosas: nec semper lilia cudent,
Nec longum tenet uva comas, nec populus umbras.
Donum forma breve est, nec se tibi commodat omnis.

Petrarch. de Rem. utr. fort. lib. 1, Dial. 2.

Cunctis ex qualitatibus quæ mortali cum corpore fugiunt, nulla est velocior quam forma. Quæ mox ut amœnum flosculum ostenderit, ipsos inter oculos mirantium, arque laudantium evanescit: brevis hunc pruina percussit, levis hæc aura decussit; subito vel inimicæ manus ungue decerpitur, vel prætereuntis morbi calce deprimitur. Denique gloriare, & exulta, ut libet, venit ecce magnis passibus, quæ te velotenui læntem detegat. Quanti sit forma, vivi hominis mors ostendit: nec mors sola, sed senectus, & paucorum spatium annorum, imo vel unius lucis repentina febricula. Postremo, ut nihil externum incidat, per sese stando durandoque consumitur, & in nihilum redit: neque tantum gaudii veniens tulit, quantum fugiens fert doloris. Hæc (ni fallor) expertus erat aliquando formosus ille Romanus princeps Domitianus, qui amico scribens, Scias, inquit, nec gratius quicquam decore, nec brevius, quam vis, etiam si durabile perpetuumque naturæ donum esset, non intelligo quid tantopere expectandum habeat iste non solidus, nec in ipso homine nisi superficialiter tenus fulgens decor, multa que fœda contegens, & horrenda: levissimæque cutis obtentu, sensibus blandiens & illudens. Veris igitur ac mansuris bonis delectari convenit; non falsis, atque labentibus.

Unde superbit homo, cuius conceptio culpa,

Nasci pœna, labor vita, necesse mori?

La conclusion sout la mesme des Proverbes de Salomon 31. 30.

La grace trompe, & la beauté s'esvanouit; mais la femme qui craint l' Eternel, ce sera celle qui sera loüée.

SPREUCK-LIEVENDE LESERS.

Y is (weerde Landts-lieden) door het verhandelen van het voorigh werck te binnen gekomen, dat men spreucken en spreek-woorden wel in beter gestalte, en tot meerder vrucht van den Leser te voorschijn soude kunnen doen komen, als wel voor desen is geschiet, indien men slechts wat meer tijds en opmerckinge daer ontrent gesint ware te besteden; want in plaetse dat eenige (die voor desen met dingen van dusdanige stoffe besich zijn geweest) hare spreucken en spreek-woorden op 't papier hebben gebracht, even gelijk de selve hen voor quamen, dat is, sonder eenigh onderscheyt, ordre ofte t'famen-voeginge daer in te gebruycken; Soo heb ick geoordeelt dat men uyt verscheyde spreucken en spreek-woorden te samen gevoeght, wel een geduerige en vervolgende reden op verscheyde gelegentheden passende, soude kunnen uytbrengen; niet anders dan gelijk de tapijt-werckers uyt veelderhande koleuren van fajet ofte zijde eerst een beelt, en uyt de t'famen-voeginge van verscheyde beelden een geheel stuck tapijts gewoon zijn te maccken. Dit hebbe ick, by maniere van preuve, eens goet gevonden in 't werck te stellen, sonderlinge in de byvoeghselen van dit werck, ten eynde onse Lesers des te beter het gebruyck van foodanige spreucken hier uyt souden mogen op-nemen: indien dit ons proef-stuck soo volkomen niet en is als het misschien door meerder tijt-bestedinge wel hadde kunnen wesen; mijn exempel (soo niet mijn werck) sal iemant anders genegentheyt en gelegentheydt mogen geven, om yet sulcks beter en behedelicker te doen, als hier is gelchiet. Ghy ondertusschen (gunstige Vrienden) ontfanght en gebruyckt desen onsen arbeyt, ter tijt en wijle toe dat u iemandt anders iet beters van dese stoffe ter handt sal hebben gedaen. Wy volgen in dit, als mede in voorgaende wercken, d'ordre en loop van 's menschen leven, beginnende hier met de kintsheyt en d'onderwijsinge van de selve, om te eyndigen met den ouderdom en het eynde van dien namentlick de doodt. Meer niet, voor desen tijdt, Leser, als alleen dit,

*Wijse voordeel?
Leest met oordeel.*

K I N D E R - O P V O E D I N G E.

Aengewesen door

SIN-SPREUCKEN en SPREECK-WOORDEN.

Ick beginne met een Italiaens spreek-woort:
Haver cura de putti
Non è mestier di tutti.
 Kinderen wel op te boeden / en is by wijse lieden noyt boos hinder-werck geacht geweest: hie konnen kinderen telen / en ter werelt brengen; weenige de selve wel optrecken / en 't is noch tans haer eygen werck. En daarom heeft een wijs man op dese gelegentheydt wel geseyt:
Ei qui non docuit, non illi, qui non dicit, peccatum imputandum. Plut.
 Indien de jonckheyt niet en deugt, En geefte de schult niet aen de jeugt, De vader selfs verdient de straf Die haer geen beter les en gaf.
 Weegt dit (ghy die ouders sijt) en geest aen desen klep een goeie gestalte; terwijl die weech is;
Ut argilla, ut jumentus.
 Een kint is als een wit papier, Dus let op dit onnoosel dier; Want soo daer iemant quaet in prent Soo is dat edel wit geschenr.

d'Italiaen sene wel /
Nutritura passanatura.
 Geloofht her, dat in teere sinnen d'Opvoeding kan de aert verwinnen.
 De daet leert sulchs:
 Gewent een winde tot den pot Een jagt-hont wort een keucken-sot.
 Daer en is daerom geen beter gront-stuck in dit werck te leggen; als het Arabisch spreek-woort ons aentwijst:
Initium sapientiae timor Dei.
 (inter Arabica adagia ponit Erpenus.)
 God vreesen is een goet begin, De gront der wijsheyt schuylt'er in.
 Bijnde het selve oet een-homende met de spreucke Salomons; Prou. 9. 10.
 Laet daarom dit een eerste steen wesen van ons gebout;
 Leert, ouders, u kinders, en, vooghden, u weesen,
 Voor alden grooten Schepper vreesen.

Want
 In Godes wegen
 Is Godes segen.
 De saeche spreckt selfs; 't Onkruyt waer sonder saeyen / Het quaet leert sich selven / en men haefte noyt luyfen in pelsen te setten; maar al wat deugt genaemt wert heeft moeyten in / en moet den mensche als in gesluypt woeyden / en noch is 't quaet genoegh dat'er niet wat belijft; (*Difficilia quae pulchra*.) en 't is noodiigh dit al tydelick te beginnen; wat men goet werck maekten.
 Vrient zijt ghy wijs,
 Buyght jeughdigh rijis,
 Want d'oude stam
 Is al te stram.
 In tegendeel van dien /
 De daet die kan ons dit betuygen
 Een ouden boom is quaet te buygen.
 En eben dit selve konnen ons de beesten leeren:
 Een jong hondeken kan leeren springen,
 Een jong vogelken kan leeren singen.

Een jonge papegay leert menschen praet,
Maer als men oudt is komt leeren te laet.

De middelen waer doot de jonckheydt tot leeren verwecht loert / sijn tlaet : & tuchtinge en versegdinge; wel aen dan / ghy Onders / Die wel doet , loont , Geen quaet verschoont , Staet en Gefin Bestaet hier in.

't Sijn weynigh woorden / maer van groot bedencken / en boogderheit in 't gebuyche. En verder : De slimste moeder diemen vint Die wenst noch al een cerbaer kint. Om dan de sulcke en andere tot haer boogmenien te helpen / soo is te letten dat ongefoute fact-boeghtighet van ouders hier gansch sejadach is.

Mere vrop pituse
Faict fille teigneuse.
Wie swijnen wil streelen, en met kinders mallen
Die doctse bey in de modder vallen.
En 't Is daerom wel geyft :
Wie aen sijn kint of knecht wil lust en vreughde sien,
Die moet noyt volle gunst aen d' een en d' ander bién.

Dooy het tegendeel seyt de Fransman :
Qui bien aime, bien chastie.
Die wel bemint
Kastijt sijn kint.
En de reden daer van is in een Currels spreekwoort uyt-gedruet :
Hep afada luc den jarama freek oluruste.
id est:

Het is van ouden tijt bevonden
Van factre meesters vuyle wonden.
Leert ons niet d' erbarentheit d' dagelijks hoe scadelijch der moeders troetel-liefde is aen de kinderen ?

Deteriores omnes sumus licentia. Ter.
Eer op, uytal te grooten min,
Dioy rft haer jonck de lenden in.
Ick derf noch meer seggen :
Ego parentes vidi, quibus amor nimius ne amarent causa esset. Plaut.
Te groote liefd' heeft wel gedaen
Dat haer uyt lieven is ontfaen.

Doe han dat sijn? dencht misfchien vemaet : verslaet 't met een woort : een teer boomje / dooy gebzeck van gestoep en ge-int te werden / in 't kinde getwaffen / en brencht geen andere als wzange bzueten woort / die aen de planters de hiele als dooy woogen / en d' ooggen looyen.
Non resistet offensis, cui nihil unquam negatum est; cui lachrymas semper sollicita mater abstersit. Sen.
En daerom segge ick

't Is wel (nae mijn begrijp) in ouden tijt geyft :
't Is beter dat het kint, als dat de moeder schreyt.
Mieux vaut un dolent, que deux.
Tzelt dan vast / dat Tucht baert vrucht.

Dele / die haer ouders niet en hebben willen hooren / sijn naemaels gedwoogen geweest naer het half-bel te luyfieren / en daer oock dan weder-

spantigh ballende / byngten hen selven in noch grooter ongelegenheit.

Wie op geen ouders raet en past
Die stelt sijn gangen nae de bast
Ghy daerom anders / van dese en andere ongenarlicken te sekwonden / bergaet noyt de tucht / maer dooy al niet op bysondere geleghenheiden / en dooy eerst / Straft vry wel hart u weerde kint
Indien ghy dat op leugens vint ;
En foo ghy eenigh dingh verneugt,
Leert waerheyt spreken aen de jeugt.

En tweeden /
Licht korfel zijn, en licht te pronken,
Zijn in de jonckheyt quade voncken;
Ghy, die het in u kinders siet,
Soeckt ghy haer voordeel, lijt 'et niet.

En derden /
Een kint geneyt tot snoepernyen,
En staet een vader niet te lyen ;
Dat is u nut en hen gefont ;
Want als de lust daer toe gewent
Soo is een aerdigh kint gefchent.
Wel aen dan / ghy ouders / en booghen /
Gewent soo veel ghy immer kondt,
Tot slechten kost een kinders mont :
Want als de spijs is door de keel
Dan is 't doch al even veel.

En vierden /
Straft kint'sche feylen aen u kint,
Eer ghy daer mans gebreken vint.
En om sulchs bequamelich te doen / soo gedenckt dat de Bassillus medt vertreden terwiljen die noch in 't ey is / de ruyten terwiljen sy noch in de poppen steecken / en de gebreken der jonckheydt terwiljen die in haer eerste beginsen sijn / anders / waer de slange het hooft in kringht / daer krijghese licht het lijf in ; van een kleyn boncksen / dat men eerst niet en dacht of en acht / byant naemaels wel een gesele huyfinge. Ick segge dan / met den Dwyts-man / en laet den duvel noyt in der kercken hooren / anders sal hy licht eens op den altaer geraeken.
Maer men moet de kint'sche jaren
Boven reden niet bswaren.

Want
Jonge kinders moeten spelen
Of van pijn en sieckte quelen.
In de sulcke moet geleiden werden dat haer jaren medt byngten / en ten aensien van de gene die boeder gegaen sijn / moet gedaen worden na geleghenheit van haeren aert ; 't een paer gaet met een woort / 't ander niet en ruyse / en het derde moet somtijts een spooz hebben.
Hoc patrium est consuefacere filium sua sponte recte facere, non alieno metu.

Terent.
Een cerbaer kint is aen te jagen
Door eersucht niet door harde slagen
En sulchs woud' ick die ouders ten hooghsten bevelen hebben. En allen geballe als 't tucht te oefenen is / soo moet sulchs met anders als met een beseynt en sil gemoet gedaen worden.

Zijt ghy goets moets,
Ghy doer waer goets.
En daerom / wie ghy sijn /
Vermaent u vrient met stillen moede,
En straft u kint met koelen bloede ;
Want doer gy dit met gramme sucht
Soo dient ghy selfs te zijn getucht.

De vanieren nu straffen heeft mede byn haer beschept : sommige slaen haer kinders / of leelingen / op 't hooft / boort of ontsicht / waerse maer best zaken konnen / 't is byten den regel. De Spanjaert seyt wel :

Il nmo e mulo
In culo.
Wie kint of muylen straffen willen,
Die slaetse niet als op de billen.
Daer is reches de woen-plaets van bescheyden tucht / waer niet soo licht hinder te beelen is / als wel in andere leden. Et bestuyt dan van besen /

In gramschap niemant oyt kastijt ;
En loont niet als ghy blyde zijt :
Want als de gefiet niet stil en slaet
Geschiet 'et beyde sonder maet.
Doch hier toe noch een woort : 't lieve kinderen te maken en om eene factij het eene kint te slaen / en het ander te kussen / hant niet als nadel doen. Een tierlicher kiet maecte Joseph hatigh onder sijn broeders. Een ongelijck onghel en kan niet als sekerle ooggen verweken onder foo gelijcke maeghschap : 't is natuerlicher hier in gelijchheit te houden.
Factus suos nondistinguunt seras, & aves ex equo partuntur cibos. Sen.

De besien en maken geen onderscheyt onder haer jongen / en de vogelen boden de selve in gelijcke mate. Bedencht dit / en al boeder. Twee roeten daer dese teere scheyen dichinael tegen stooten / en in gebar slaen om selijchheit te liden / sijn (mijns oordeels) ledighent en Quaat-gelichschap / en sijn daerom beyde ten hooghsten misden. Dooy eerst dan / aengaende de ledigheit ;
Maect dat geen jonckheydt ledigh gaet ;
Want niet te doen leert enckel quaet.

De daer spreekt selfs :
— si non
Intendus animum studiis, & rebus honestis
Invidiâ, vel amore vigil torquere.
Horat.

Wie in sijn lant geen kooren zaeyt,
't Is seker dat hy distels maeyt.
En hier van komt het / dat
Otium Famis est mater,
Et Furti frater.
Ledigheit is hongers moeder,
En van dievery een broeder.

L'ozio è padre ditutti i vicii.
Oms oudt seggen is niet bycent / al huyt 'et toot schryckelijch :
Een ledigh mensch is duyvels oorkussen.
En daerom is 't booy de jeught / en alle menschen best in eerliche saechen geduytlijch besich te sijn / om gren ruyt-plaets te werden booy / soo ongueren nacht-bogel. En tegendeel van besien / is booy alle saeken blyt en neersighheit de jonckheyt in te sberpen ; want gelijck d' ouden wel senden / Soodt verhooyt alles om arbeyt / dat is de wys die op goede dingen getet is.
Nul bien sans peine.

Wij sulden dan met Salomon ober dit leerstuch de jonckheyt wijzen tot de mier / en om dese vernaminge by de selve van des te beter getwijte te doen welen / sulsen luy hier een gedenck-teeken in boegen / met dese by-spreuke :
Collige, non omni tempore messis erit.
Vergadert graen in uwe schueren,
De Oeght en sal niet eeuwigh dueren.

De werelt is een wonder boeck,
 Het maect sijn leser wonder kloeck,
 Maer wie het sonder oordeel leest,
 Die blijft gelijk hy is geweest;
 Ghy doet niet als de meesten hoop,
 Maer doet met aandacht uwen loep;
 Hoort gy een sneeg, en geestig man,
 Daer hoorde dat u leeren kan;
 Siet ghy een ongefouten geck,
 Leert noch al iet uyt sijn gebeck,
 Leert mijden dat hy qualick doet,
 En hoe men fotten vieren moet.
 In 't korte, waer ghy d'oogen keert,
 Siet datje 't een of 't ander leert.
 Al watmen hoort of watmen siet
 Die leeren wil, die leert 'er iet.

Wat is 'et of ghy verde rijdt?
 En in een groot gefelschap zijt,
 En dan in een groot lufftigh velt,
 Veel cristaline beken telt,
 Ofelders in een open wout
 Vint schoone sloten opgebout,
 Vint Princen huysen neer-geruckt,
 Vint torens in het stof gedruckt,
 Vint punn, en ick en weet niet wat,
 Daer eertijts stont een schoone stad;
 Vint weder drevn nieu geplant,
 Tot ciersel van het gasche lant,
 Vint hoven na de kunst gemaect,
 Daer van dat gy de vruchten smaect,
 Vint rotsen uyttermaten hoogh,
 Oock verre boven 's menschen oogh,
 Vint ander vreemt en nieu gewas,
 Daer van men noyt te voren las,
 Voorwaer al dat en acht ick niet,
 Ten zy dat ghy wat verder siet,
 Ten zy u dom en grilligh hert
 Befetter, en oock beter wert;
 'Is niet geyest, 't is maer gedwaelt
 Indien men daer geen wijshyit haelt.

Waer ghy oyt gaet ofhenen treckt
 Hout staegh u beurs en hert bedeckt;
 En melt niet door een lossen praet
 Van waer ghy komt of henen gaet,
 En min noch wat u herte jaeght,
 Want dat heeft menig man beklaeght.
 Siet i waer men gaet, of waermen reyft,
 Noyt dient geyet al watmen peyft;
 Een heufche mont is alrijt goet,
 Doch meest voor en die reyfen moet.

Nu voorts, op dat ghy schouwen meugt
 Veel malle grepen van de jeught,
 Soo laet geen drank u meester sijn,
 Het sy van bier of heete wijn,
 Want die gebruyckt in overvloed
 En is te gener plaetse goet,
 Maer als ghy uyt den lande sijt
 Soo dient hy boven al gemijt:
 Duch foo ghy eens wert over-laft,
 Of van een heeten damp verraft,
 Soo mijt noch al een vorder quaet,
 En loopt niet mallen over-straet,
 Maer houd u stil foo langen tijt
 Tot datje weder nuchter zijt.
 e Begheft u noyt des avonts laet,
 Noch op den wegh, noch opte straet:
 Vroegh uyt te gaen, vroegh onder 't dack,
 Dat is gefont en groot gemack.

Des nachts te loopen hier en daer,
 Dat is niet anders als gevaer,
 Ghy, laet den nacht en haer bejach,
 En doet u taken by den dagh;
 Want dat men in het duyfter doet
 Wort opten lichten dagh geboot.

Kijft niet in 't bed of aen den heert,
 En twifl oock niet met uwen weert,
 Maer is hy vils, of niet te pluys, d
 Betaelt, en loeckt een anders huys.
 En twifl niet met u reys-gefel,
 Spreekt iemand qualick? antwoord wel,
 Schoon spreken is van groote kracht,
 Het maect oock harde koppen fact.

Bewaert u oogh, u mont, u beurs,
 En houd u voor een vrouwe-keurs, e
 En mijd u voor een mede-maet,
 Die op de glade wegen gaet;
 Oock wacht u voor den dobbel-steen,
 Want dit sijn kanckers in het been.

Een ding dat ghy niet sparen moet,
 Dat is de rant van uwen hoed, f
 Griipt die vry dickwils met 'er hant,
 En hier, en in een ander lant,
 Want 't is een saeck die gunst verweckt,
 En die tot geen en kost en streckt;
 Ick achte voor de jonckheyt goet
 Een trage beurs, en rappen hoet. g

Geen oogh in iemand anders brief,
 Geen hant-ijpel met eens anders lief,
 Geen vingers in eens anders tas,
 Want dat geen man oyt lief en was.

En kief niet licht een nieuwen vrient,
 Of weet te voren of het dient;
 De werelt is te lijddigh boos,
 De menschen al te bijster loos.

Du niemant al te licht betrouwt,
 Want dat heeft menigh man berout. h
 Wanneer u iemand noyt te gult,
 Ghy doet u maegh geen over-lult.

Let meer, op dat ghy leeren kondt,
 Als lult te geven aen den mont;
 En brengt misfichien dan iemand voort,
 Een goet, een sneegh, een geestigh woort,
 Ontfanght dat met een vrolick hert,
 Gelijk een schat ontfangen wert;

En als ghy tot de woon-plaets keert
 Seght dan, wat heb ick daer geleert?
 Wat brengst of schenckst my desen dagh
 Dat my ten goede diefen magh?

En naer een neerfigh onderfloeck,
 Soo schrijft in uwen tafel-boeck
 Al dat u herte wul beviel,
 Dat is al vooftel aen de ziel,
 Dat is u beter in den mont,
 Als al dat oyd te tafel font.

Mijn kint, houdt alrijt defen sin,
 Gelijk de By' en niet de Spin;
 Al wat ghy hoort en watje siet,
 Al wat 'er hier en daer geschiet
 Dat weeght, dat proeft, en kipt 'er uyt
 Dat wel, dat doet, dat geestigh luyt;

Maer kom 'er eenigh vyul bejach,
 Haelt dat noyt weder aen den dagh,
 Maer wijst 'et spoedigh van der hant,
 En laet 'et uyt het vaderlant.

Ghy treet nu uyt mijn huys alleen,
 d D'un mauvais sens haste
 Toft 'e velle.
 e Una agnia para la borsa,
 Y dos para la bocca.
 Une aiguille pour la bourse,
 Et deux pour la bouche.

f Buone parole na guarda la borsa.
 Boverle slofs, reijde de fonsverste.
 g Corcetta de bocca, mucho valla, y poco cofa.
 Courtis de bouche, mainz au bouner, peu couste &
 bon est.

h Ne te fe en nul d'aujourd' huy
 Si de felit as marcé un may.

En keert noyt weder met u tween,
 Brengt ons doch hier geen balfter-kint,
 Dat maect een vader ongefint;
 Brenght ons doch hier geen dertel-wijf,
 Met u gepaert uyt tijt-verdrif,
 Jac noyt op vryen eens en peyft
 Soo lange ghy daer hene reyft;
 „Te trouwen als men leeren moet
 „Dat dede noyt een jonghman goet,
 „Men queelt hier om sijn gantche jeught
 „En dat al om foo korte vreught.
 Ghy daerom, wat ick bidden mach,
 Bchoedt u voor een quaden flach,
 En om een blijde nacht of twee
 En steect u in geen eeuwigh wee.

Maer om hier van te zijn bevrijt,
 Soo maect dat ghy voorfichtigh zijt,
 En woont of koopt u kosten niet;
 Al waer ghy vlugge docters siet;
 Ick weet hoe licht de losse jeught
 Wort om-gevoert door geyle vreught.
 En als men dan te famen malt,
 Waer is 'et daer men niet en valt?
 Daer stroo en vyer te famen koont,
 Wat onheyd dient 'er niet gefchroomt;

Nu, Soon, gaet vordert uwe reys,
 En houd mijn les in u gepeys,
 En als ghy dan eens weder-keert
 Gefont, befet, en wel geleert
 Soo falmen hier, van stonden aen,
 Voor u 't gemeste kallif slaen.

i Even dit selve is gemerckt geweest by Antigonu Koninck van Macedonien; want ontrij, als Philippus sijn sone by den Fourier-meester te wege hadde gebracht dat hem herberge was aangewefen, ten huys van seckere weduwe, drie schoone dochters by haer hebbende; de Koninck den Fourierder voor-ntemde, geboot hem scherpeck dat hy den jongen Prince, sijnen soun, dadelick uyt foo gen plaetse in een ruymer gelegenheyt soude doen verhuysen, en dae hy, van des te doen, geenfins in gebreke en soude blyven. De wijfe Vorst gingh heullick en als ongemerckt voorby 't gene hy wul wiste dat sijn soun voor hadde, en nam de veranderinge van sijn herberge op de elcke van het huys daer de weduwe met haer drie dochters in woonde, weteude, wat 'er uyt foo een by-eeuwingte te verwachten stont. *Plutarck. in Appoll.*

Pudens.
 G Ewiffelich dese reys-lesse / bescaende in korte berijking / is dan langh beoekent / en daerom footer loops niet in te nemen; want (naer ick die berijking) foo steelt 'er meer in als in een plen hanting-ick bidde u laet my een leeref aen de uwe ontfien / ick wil seggen / laetse my uyt-schynen / foo ben ick geholpen / sonder u berlics.

Philemon.
 Ick ben des te beten *Pudens*, doch mit die bespecht dat ghy sult aen-nemen / niet alleenich op uwe reysef de selve bijtelich in 't werck te stellen / maer oock acht te nemen op alderhande booz-ballen-de speucken / en spreck-woorden / en de selve bij memorie opmienen / om ons daer van bedachtigh te maken / soo wanteer ghy weder in 't vader-lant keeren sult; op dat alsof ick mes dat den appel gefehen heeft (als de kinderen plegen te seggen) al lacheude mach 't huys komen.

Pudens.
 Gansich ondankbaer moeifc ick wese / so ick sulser op u begerete niet aen en nam te doen: siet daer mijn hand / ick verbinde my sulser na te sulsen komen / en neme met een bin u mij af-scheyt.

Philemon.
 Doet ghy na u woort / so wil ick betrouwen dat ghy inden namc mit een letter wul mocht wesen mederden / en in plaetse bin *Pudens*, *Prudens* sult mogen herten op uwe weder-houfse. Idar des wijfe ghy my vermaent hebt geen bzoobit booz bziende te wifsen spacen / so moet ick booz mijn effcheyt / u onder andere inde deel-scheyt maken ban een bezeit gebal dat ick berekent een reysen den man bezeit te sijn; waer op ick een schep beduchen 't anderen tijden gebald / en op 't papier gebrecht ghyt / ontfaant dat by gefchijfte booz een Daer-wil-gifte op dese uwe reyse / ende booz al op de groote reyse ban hier in de andere werelt; en op dat ghy de meningne des te beter baten moecht / so wil ick 't ermaek booz-lefen, de galm ban de steinne kan al inde wat gebien:

Senfim,

a *Nous apprenons en diverses façons Des fages, des fols, des amoureux, &c. de bons.*
 a *Men kan bestiant en wijshyit trecken*
 b *Ban quade / ban goede, ban wijse / ban geenen.*
 b *Ben Lippus Epist. ad L. nooum in Italiam iter molientem, Hæc tria, inquit, mihi serua, fons sit ubi aperta, mens clauda, lingua parca.*
Ne memfere jannais le fond de sa bourse, ny celui de ton car.
 c *Si es miuds u suis tes pas Aux coups tu es haufardes.*

TErwijl een rap gefel, met onvermoeyde gangen,
 Sich op een verren wegh tot reysen had gefelt,
 Soo wort hy van den slaep in feker wout bevangen,
 Vermits de swarte nacht omving het gansche velt;
 Dies soeckt hy daer omtrent waer hem tot rust te geven,
 Om, door een soeten slaep, te krijgen nieuwe kracht;
 Hy vint, benevens hem een plaetse wat verheven;
 Hier kies ik (seyt de vrient) mijn bed voor desen nacht.
 Hy meynde dat hy sagh een heuvel op den velde,
 En siet! een * Schilt-padt fat gedoken in het fant;
 Hier op was dat de man sich om te rusten stelde,
 Vermits hy daer ontrent geen beter plaetsen vant.
 De vrient, soo haest hy fat, begon terstont te slapen,
 Gelijck men in 't gemeen met moede leden placht,
 Het beest rijst onder dies om sijnen kost te rapen,
 En gaet een staegen tret bynae den gantschen nacht.
 Als nu de gulde son quam weder aen-gereden,
 En dat met een de slaep den jongeling verliet,
 Soo stelt hy sijnen gang om vorder aen te treden,
 Maer hy en kent het lant, hy kent de wegen niet.
 Hoe! (seyt hy) droom ick dan? of ben ick buyten sinnen?
 Of is' op eenen nacht dit gansche wout verdraeyt?
 Wat vreemdigheyt is dit? Wat sal ick gaen beginnen?
 Waer dat ick henen keer, my dunckt ick staec bekaeyt!
 Waer is de groote rots die aen den wege paelde?
 Waer is het schoon gebou dat lagh ter rechter hant?
 Waer is 't al te mael? dus stont hy vast en maelde

* Staet te letten dat in de heete landen Schilt-padden zijn, die meer als een mensche kunnen dragen, en daer mede voort kruypen, gelijck geloofwerdige lieden, die sulcks seggen gesien te hebben, kunnen getuygen.

Tot dat hy op het lest de rechte gronden vandt,
 Tot dat hy kent het beest daer op hy quam gereden,
 En al den handel siet doer klaerheyt van den dagh;
 Doen wist de Jongeling, doen wist hy eerst de reden,
 Waerom hy niet en vint dat hy te voren sagh.
 Let, vrient, wat dit beduyt, het sal u mogen stercken!
 De Man, is yder Mensch; de Schilt-pad is de Tijd;
 De slaep ons dom verstant, dat niet en kan bemercken
 Hoe veerdigh even staegh ons leven henen glijt:
 Dit hec quam eens geproeft, al over lang geleeden,
 Ick quam doen mer 'er haest te leyden in de stad,
 Daer ging ick langen tijdt door al de straten treden,
 En waer ick andermael eens goede vrienden hadt;
 Maer wat ick soecken mocht, het eynde was verloren,
 Een yder was verhuyst, of in des doots gebiet,
 My docht de gansche stad en was niet als te voren;
 Want binnen Leyden selfs, en vont ick Leyden niet.
 Eylaes! terwijl de mensch gaet hier en ginder woelen
 Ontslip hem even-staeg, ontslipt hem menigh jaer;
 Wy werden out (och arm) oock sonder ons gevoelen,
 En veel tijts als men t is, dan wort men 't eerst gewaer.
 D'uur-wyser gaet gestaegh, men siet hem niet bewegen,
 De boom, wel eer een rijs, wort ongevoelick groot:
 't Is even met de mensch, 't is even soo gelegen,
 Een slaep, een diepe slaep, die leyt hem nae de doot.
 Mijn ziel, wilt ghy versfaen hoe nae wy zijn ten ende,
 Hoe nae wy zijn vervoert tot in des doots gevaer,
 Keert u eens om en om, en telt al u bekende,
 Al die ghy niet en vint die roepen u tot haer.

U mes, u fles, en oock u tes,
 Dat is al med' een nutte les.
 Pudens.
 Hondert-soudigen danck / vriendelicken Philemon,
 nu met woorden / en hier naemaels (soo ick haer)
 met 'er daec; blyst ondertusschen Goden be-
 tolen.

Met dit bestuyt bestuyt ick / en met dit ende em-
 dige ick mijn reden / woerde Pudens, en wensche
 u goede reyse met een geluckige weder-keuse /
 en woeg het leste om tusschen cryst wat joelich te
 hermenen /
 Waer dat ghy reyst in eenigh lant,
 Soo hebt geduerigh byder hant

De goede Pudens, om sich haer sijne belofte te
 quiten / heeft op sijn reyse waer genomen / met
 allenlicken alle booz-ballen goede sijnck-wooz-
 den / maer oock onder de selve; berfcheyde aerde-
 ge sin-synelicken / verbloemde manieren ban (se-
 ge) / soete rijmen / kluytel-berfshens / en die ge-
 lijcke / al t'amen de sijnck-woozden seer nae-
 buelgh zijnde / en in alle manieren dieftigh en
 leersaem

leerſaem booz alle zeligentheden van menſchen.
En deelt u des moed' brennen; en dat niet oorde-
en booz eerst noch mette volgende reys-ſpreu-
ken.

Optimum viaticum, pietas,

Reyft vrient, alwaer gy reyen meugt,
Het beste reys-gelt is de deugt.

*Cui vuol andar salvo peril mondo,
Bisogna haver occhio di falcone, il porco-
chio d'afino, bocca di porcello, spalle di
Camelo, e gambe di cervo.*

Wilje reyen door het lant?

Hebt vijf dingen byder hant:

Hebt voor eerst een Eſels oor,

Daris, paſt op u gehoor,

Hebt het ooge van een Valck,

Daris, let op menigh Schalck;

Hebt de beenen van een Hert,

Darje niet gevangen wert;

Hebt dan noch een Verckens muyl,

Dar 's gefeyt, onſiet geen vuyt;

Hebt voor al een Kemels rugh

Voor geluck en ongeluck.

Qui arà a romeva.

De kunſt vint gunſt, waer dat mē gaet,

Terwijl een dwaes verlegen ſtaet.

Indien ghy zijt gereygt te reyen,

Soo wilt op deſen regel peyen:

Gewent u tonge wel te ſpreken,

En ſegt niet yder ſijn gebreken,

Scherf niet te vry, want 't is onſoet,

Voor al ſoo ghy 't u meerder doet.

Facundus comes in viâ pro vehiculo est.

Een ſoete prater op de baen

Beneemt de moeyte van het gaen.

Petit cheval, petite journée.

Kleyn paert

Kleyne dag's-vaert.

Een willigh paert en moet men niet

over-rijden.

Stay a while

Iou loofe a mile.

Staet maer een wijl

Ghy verliſt een mijl.

Au vespre loui l'ouvrier,

Et au matin l'hostellier.

's Avonts kent men de Arbeyder, en

's morgens een weert.

Qui bien & mal ne peut souffrir,

A grand bonheur ne peut venir.

Kunt ghy niet lieden goet en quaet,

Soo wacht voor u ugeen hooger Staet.

Dedans un coffre sans serrage,

Ne doit on mettre son bagage.

Zijte wijs of zijte lot,

Hebgeen koffer ſonder ſlot.

Porta iisneri longissima.

Tot buyten de poort is een goede

dagh reyſens.

Waerje uyt de poort

Soo rochtje voort.

Avec le florin, cheval, & latin,

Par tout qu'on va on trouve le chemin.

Een peert, en gelt, en goet latijn,

Dat brengt een lantſert over Rhijn,

Wer ſich fragens ſchāmet / der ſchāt

mer ſich lernens.

Die reyft mach vagen

In ſchuyt en wagen;

Want die 't ontſiet

En leert 'er niet.

*En voyageant prise la mer, mais le tiens
à la terre; loue les montagnes, mais
aime les vallées.*

Om vry te zijn van ongeval,

Soo prijft den berg, en houd het dal;

En zijt van een goet verſtant,

Soo eert de zee, en blijft te lant.

*Il fait bon aller à pied, quand on a le
cheval par la bride.*

't Is goet te voet te gaen op ter heyden

Voor die haer peert daer nevens ley-

den.

*Incundissima navigatio juxta terram,
ambulatio juxta a mare.*

Daer ick vermaeck in vant

Was zeylen by het lant,

En rijden om de ſtrand.

Als men moede rijdens is, dan is 't

goet te voet gaen.

Laet u in geen engte klemmen,

Kieft veel eer de ruyme baen;

Nevens 't ſchip is 't goet te ſwemmē,

By den wagen ſoet te gaen.

Rijt voort, maer ſiet om.

Een goe wegh om

En is geen krom.

Die over 't molcken ſtadigh gaet

Moet weten wat de klokke ſlaet.

*A Bologne il y a plus des attrappes que
des fouris.*

Te Bologne ſijn meer vallē als muylē.

Le blanc & le noir ont fait Venise, il

est poivre & coton.

Het wit en ſwart heeft Venetiē ge-

maeck't, dat is, kottoen en peper.

En Italie il y a trop de festes,

Trop de testes, & trop de tempestes.

In Italien ſijn te veel feesten,

Te veel hoofden, te veel tempeesten.

*En Cypre il y a trois choses à bon mar-
ché; sel, sucre, putains.*

Sout, ſuycker, en hoeren

Kan mē goet koop uyt Cyper's voerē.

Open witten Spanjaert, en op een

ſwarten Engels-man, ſtaet te letten.

In Engeltan als een man ſijn vroude over tafel

toe-driecht / dan wendt hij (alſoo men dat ſpreekt)

dat alles wel-gaen mochtje; maer als 't de vroude

aan haren man brengh't / dan houdt men dat

alles wel is; en dat de gaffen by den man in-ge-

bacht / wel-knoet ſijn / ende daer op neemt dan

per ſijn hoet af.

Cent Flamens, cent cousteaux.

Cent François, sans cousteaux.

Cent Eſcoſois, deux cent cousteaux.

Hondert Nederlanders, hondert

meſſen.

Hondert Francoiſen, ſonder meſſen.

Hondert Schotten, twee hondert

meſſen.

*Nil commedis Germane, bibis; sed com-
medis Angle,*

*Non bibis: at commedis, Flandre, bi-
bisque bendē.*

Niet eet de Duitſche, drinkt; maer eet de

Engelſche, drinkt niet; maer eet de

Flandre, twee maal.

Siet vrient, dat dienje wel te weten:

Een Duyts kan drincken ſonder eten,

Een Engelsman eet ſonder drincken,

Eē Nederlander laet hem inſchinkē,

Maer eet des effer niet te min.

Wie doet nu beſt naer tuwen ſin?

De Spanjaert ſchijnt wijs, en hy is 't niet.

De Fransman ſchijnt geck, en hy is 't niet.

d'Italien ſchijnt wijs te zijn, en hy is 't.

De Portugijs ſchijnt geck te ſijn, en by is 't.

Qui veut belle femme guerre

Preuve un visage d'Angleterre,

Qui ait point mammelles Normandes,

Mais bien un beau corps de Flandres,

Entre sur un cu de Paris,

Il aura une femme a son avis.

Wilt ghy een hups, een ruſtig wijf?

Neemt eerst uyt Nederland het liſf,

Neemt dan noch tot ſo weerdē pant

Het aengſicht uyt Engeltan,

En vorder noch, geeloofje my,

Een tong uyt Brabant dient 'er by,

En doet 'er by een Hollants hert

Dat niet te licht verſingert wert;

Maer ſooje wilt den hoogſten prijs

Soo haelt de billen van Parijs.

Voegt dit by een, geminde vrient,

Soo hebje 'er een wijf gelijk u dient.

Cet bestant voeg' ich hier by de verſchendenſchep

*ban hier natien ban Europa in dit volgende ge-
dicht ban Salulle de Barts hoztelich en bonde-
lich begrepen:*

Mefme ne voit on pas, entre nous qui vivons

Quas pelle-meste, & qui pauvres n'arons

Pour passage, a peu pres qu'une motte de terre,

Celle variet? L'Alleman est en guerre

Courage, mais venal, l'Hispaingol lent & fin,

Le noſtre impatient, & cruel le Latin;

L'Alleman en conseil est froid, le Romain sage,

l'Hispaingol cauteleux, & le François volage;

l'Hispaingol mange peu, le Romain nettement;

Le François vit en Prince, en ruſtant l'Allemand;

Le noſtre est doux en mors, l'Hispaingol fier & brave;

l'Alleman rude & simple, & l'Italian grave;

l'Ibere en habit propre, impropre le Germain,

Inkulant le François, superbe le Romain.

Nous bravons l'ennemy, le Romain le carleſe,

l'Hispaingol oncque n'ayme, & l'Alleman le bleſſe;

Nous chautons, le Thyſcan ſemble a peu pres beller,

Plurer le Caſtilian, le Tudeque hurler.

Le noſtre marche viſte, en ſer coq le Tudeſque,

l'Ibere en baeteleur, en beuf le Romainque;

Noſtre amoureux est gay, le Romain envieux,

Superbe l'Alleman, l'Hispaingol furieux.

A weary horſe loves more a foul

ſtable; then a fair way.

Een brompoet peert ſiet lieker een buyten ſtal

als en ſchoonen ſiet.

Qui va par champs sans argent, se

fourvoye.

Die buytens lants niet heeften beſtē

Verlieft wel licht ſijn ooft en weſten

Dus, vrienden, wort u beursje plat

Keert weder naer u eygen flat

Cent Flamens, cent cousteaux.

Cent François, sans cousteaux.

Cent Eſcoſois, deux cent cousteaux.

Hondert Nederlanders, hondert

meſſen.

Hondert Francoiſen, ſonder meſſen.

Hondert Schotten, twee hondert

meſſen.

*Nil commedis Germane, bibis; sed com-
medis Angle,*

*Non bibis: at commedis, Flandre, bi-
bisque bendē.*

Niet eet de Duitſche, drinkt; maer eet de

Engelſche, drinkt niet; maer eet de

Flandre, twee maal.

Leerſame Scheeps-ſpreuken.

Die ſijn tijtjen weet te giſſen,

En ſijn toujten weet te ſpiſſen,

En

Berispt niet lichte dit en dat,
 Te min sooghy het niet en vat.
 Wat kan een boose tongh al twist en
 onlust brouwen!
 Die gal heeft in de mont, en kan
 geen honigh spouwen.
 't Is beter van swijgen
 Berou te krijgen,
 Als, door veel spreken,
 Een vyer t'ontsteken.
 Een hont die bijt, en niet en bast,
 Heeft oock de sneeghste wel verrast.
 Al die veel rasen
 En zijn maer dwasen;
 Ghy, zijdy vroet,
 Soo swijght, en doet.
 Wie kan het rouwen wel te spreken?
 Sacht leggen doet ook keyen breken.
 Wel toe-sien, en wel stille swijgen,
 Doet iemant jonck en moeder
 krijgen.
 Geen spies en maekt so diepe wondē,
 Als achter klap en boose monden.
 Zijn tonge wel te konnen dwingen,
 Is beter als het konstigh singen.
 Voor hen die grammē sinnen krijgen,
 Geen beter dingh als stille swijgen.
 Denckt vry dat hy niet weynigh
 weet,
 Die weynigh seyt, en weynigh eet.
 Ick heb 't met 'er daet bevonden,
 In stille waters diepegronden.
 Wie sijn secret aen iemant melt,
 Die is in slaverny gestelt.
 Een wijs man, en een dwaes, met
 hun twee,
 Weten meer als een wijfen alleen.
 Wilt ghy bemint, en eerlick leven?
 Ick wil u des een regel geven;
 Vier dingen dient gy wel te weten:
 Geleden onrecht haest vergeten,
 Ontfangē weldaet lang gedenken,
 Geen mensch door achter-klap te
 krencken,
 En hebt ghy lust u leet te wreken,
 Soo gaet en betert u gebreken;
 Want een die betert sijnen staet
 Doet leet den genen die hem haet.
 Al is u vyant maer een mier,
 Noch acht hem als een groufaē dier.
 Daer is geen sookleynen man,
 Die geen hinder doen en kan.
 Leert verdragen, sonder klagen, wie
 ghy zijt;
 Die verdraeght, schoon gejaeght,
 Wint den strijt.
 Weynigh doen, en veel vermogen,
 Heeft 'er veel om hoogh getogen.
 Veel te doen, met kleynē macht,
 Heeft 'er veel om laegh gebracht.
 Een rijk man, die de vrekheyt quelt,
 Is arrem midden in het gelt;
 Een arrem man, doch wel gemoet,
 Is rijk en weeligh sonder goet;
 Waer toe dan meeyt' en ongeval;
 Vernoocht u, vrient, ghy hebt 't al.
 Op schoone bloemen
 Is niet te roemen,
 Op schoone vrouwen
 Is niet te bouwen;
 Want beyder eer
 Is wonder teer.
 Sonder nat is 't quaet te slijpen,
 Sonder handen quaet te grijpen,
 Sonder vingers quaet te nijpen,
 Sonder lippen quaet te pijpen.
 Geen quaet en kan ons overkomē,
 Als dat voor quaet wort op-geno-
 men;
 Ghy, duyt dan alle ding ten besten,
 Soo kan geen onlust in u vesten.
 Ick heb niet beters oyt gelefen,
 Als wel te doen en vrolick wesen.
 Op een mensch die niet en spreekt,
 't Ys dat sonder kraken breeckt,
 Eneen hont die niet en bast,
 Hier op dient te zijn gepast.
 Wat men niet en weet te mijden,
 Moet men stil en willigh lijden;
 Want in pijn en ongeluck,
 Onwil baert den meesten druck.
 Wanneer de schoot staet om te
 vieren,
 Dan is 't kleynē kunst te stieren;
 Maer als de noot gaet aen de man,
 Dan siet men wie daer stieren kan.
 Die 't al wil koopen dat hy siet,
 Schoon hy verstaet den handel niet,
 En veel verteet op kleynē winste,
 En nimmermeer wil zijn de minste,
 En alle man sijn goet vertrout,
 En geen behoorlick boeck en houd,
 En felden rekt, weynigh schrijft.
 't Is vreemt so hy een koop-man blijft.
 Die niet en wint, en niet en heeft,
 En ester als een gilde leeft,
 En noch sijn schulden wel betaelt,
 Segh, soo ghy kunt, waer hy het
 haelt.
 Met wijsheyt versinnen,
 Met hope beginnen,
 Met gedult verdragen,
 Dat 's een voet om wagen.
 Een die het staegh nae wenschen
 gaet,
 En weet ter werelt goet noch quaet.
 Dient Godt vier uyren alle dagen,
 Drie uyren voedt u met behagen,
 Slaept seven uyren, of kundje min,
 Acht uyren let op u gewin,
 Twee uyren mooghy u vermaken,
 Of besigh zijn met lichter saken;
 Wilt dus u dagen leeren sparen,
 Soo sult ghy ziel en tijt bewaren.
 Wilt ghy van fonden zijn bevrijt,
 Soo siet u voor, tot aller tijt:
 Een oogh dat uwen handel siet,
 En wat 'er over al geschiet;
 Een oor dat hoort het minste ding
 Dat oyt uyt uwe lippen ging;
 Een boeck, daer in geschreven staet
 Den gront van uwes herten raet:
 Soo ghy dit na den eysch betracht
 Ghy stelt de sonde buyten macht.
 Geluckigh is de mensch, die, als hy
 gaet te bedt,
 Sijn rekeningh met Godt geduerigh
 effen fet.
 Geluckigh is de mensch, die, als
 het licht begint,
 In sijn verlichten geest een nieuwe
 werelt vint.
 Hoe hooger bergh, hoe lager dal,
 Hoe grooter boom, hoe swaerder val.
 Hoe grooter Staet,
 Hoe grooter haet.
 Vrient meynjet met het schaepejē wel,
 Soo scheert de wol, en niet het vel.
 Een hovenier moet sijn gemijt
 Die 't kruyt tot in de wortel sijn.
 Veel en vry boerten is onsoet,
 Meest als men 't aē sijn meerder doet.
 Vrient houdt feer,
 Godt noch meer.
 Godt wreect
 Daerhy niet en spreekt.
 Vreest gy den blixem of quaet weder,
 Soo houdt u laegh, of geeft u neder.
 Mensiet 't hier, en over al,
 Waer hoogmoet komt, daer naect
 de val.
 De vors springt weder na de poel,
 Al sit hy op een gulden stoel.
 Het Hof sal naer geen esel vragen,
 Dan als 'er sacken zijne dragen.
 Dickwils siet men dat de fortē
 Met de wijse lieden spotten;
 Maer wie sich nae wijsheyt stelt;
 Laet de gecken ongequelt.
 Hooge vloeden,
 Godes roeden.
 Wat is van lust of machtigh goet?
 Niet beter als een stil gemoet.
 Soeck vreught, staet, rijkdom,
 oost en west,
 U ziele wel-doen is u best.
 Wat is van rijkdom, lust of eer,
 Geen ware vreught als in den Heer.
 Wilt ghy sijn rijk in korten tijt?
 Maect u 't begeerigh herte quiet.
 Wat mach men van een ouden
 mensch begeeren!
 Hoe ouden vogel, hoe nooder uyt de
 veeren.
 Die veel versets en uyt-stels vint,
 En is tot geven niet gesint.
 Seght dit aen vrienden en gebueren;
 Die wil besooten, moet besueren.
 Telt den rechter gelt,
 Soo is sijn oir ontstelt.
 Doet by een kleynen dickwils wat,
 Soo wort 't noch een groote schat.
 Spijt gaep't wijt,
 Nijdt die bijt.
 Wanneer de sculet is van gout,
 Waer is 'er dan een flor dat houdt?
 Tusschen hant en tant
 Wort veel te schant.
 G

Geen hin en wort 'er goet gefeyt
Die elders woont en elders leyt.
De wolf ruyt van baert,
Maer noyt van aert.
Dit vond' ick, waer ick immer quam:
Een fchurrikt hooft ontfiet de kam.
Doet wel en wandelt in den dagh,
En laet *Nijt* feggen watfe mach.
Om niet begeert hy wijfen raet,
Die op fijn malle luymen ftaet.
Schriften van fotten
Zijn voor de motten.
Wilt ghy van brieven fijn gedient,
Schrijft door een bood' en niet met
vriente.
Wie taerten eet den gantschen dag,
Maekt dat hy niet meer taerten mag.
Geen menfch en late fch verwoeren
Van lachhende fchouten, of fchreyen-
de hoeren.
Die 't hooft licht fteekt in alle dagen
Die kander licht fijn oiren laten.
Geen menfch fiet meer fijn hoof-
fweer groeyen,
Als die niet alle dingh wil moeyen.
Indien ghy vreck en gierigh zijt,
Soo weeft het dan van uw en tijt.
Befiet de luft en haer beleyt,
Niet fo die komt, maer fo die fcheyt.
Niemant wort 'er oyt begeekt,
Als een die het aen hem treckt.
Niet en wort foo fijn gefponnen,
Of ten komt wel aen der fonnen.
Een dien het al na wenfchen gaet
En weet ter weerelt goet noch quaet.
So ghy een vrient gerieven kondt,
Stelt hem niet uyt, maer helpt ter-
ftont.
Als oude honden baffen,
Men dient 'er op te paffen.
Geen oude kat fpeelt met een bal,
Maer loert hoe fy wil van vangen fal.
Wanneer men 'teen of 't ander mift,
'Soo leert men dat men niet en wift.
Wie vint, of wint een waren vrient,
Die heeft fijn dachloon wel verdient.
Die meer begeert dan hem betaent
Mift diecker want dat hy hem gaermt.
Hoe! fiet men dit niet menighmael,
Aen *Gaeulje* ontglipt ook wel een ael.
Hy behoeft een harden fchilt,
Die het al verfteten wilt.
Nac groote blijfchap komt getreur,
Vreugt in het huys druk voor de deeur.
Hafpels in facken, en hoeren in
fchuyten,
Die plachten veeltijts uyt te muytē.
Hy doet de goede lieden quaet
Die 't quade fonder ftraffen laet.
Geen nutter ding voor gramme finnē,
Als ftijl te zijn, en tijt te winnen.
Onrecht te lijden, en niet te plegen,
Dat acht ik voor een grooten fegen.
Een harde fteen die wet het yfer,
En harde flagen maecken wijfer.
Een die 't al heeft na fijnen wenfch,
Acht dien een ongeluckigh menfch.

Kunft gaet om broot,
Maer helpt ter noot.
Alle dingen kan men dragen,
Uytgelondert goede dagen.
Hy die een man was in der noot,
Die blijft wel onder weelde doot.
Bleef gout foo root,
Of 't is voor den noot.
't Is even goet wat dat men kan,
Wanneer 't geluck wil metten man.
Te recht fo acht men 't flimme katten
Die voren lecken, en achter kratten.
Die jocken wil, moet jock verftaen,
't Is anders beter ongedaen.
't Is goet jocken daer goede gront is,
Maer maekt 'et dat 'et niet te bont is.
Mē prijft de dicht-gewolde fchape,
Want by den ruigen is 't goet rapen.
Om te fnyden in den kaes
Dient een wijfe met een dwaes.
Heden koop-man,
Morgen loop-man.
Godt beydt langh,
Maer wreect ftrangh.
Een aep wil met een yder gecken,
En fy en kan haer eers niet decken.
Wie fpreect, die faeyt,
Wie hoort, die maeyt.
Heeft ymant met fpreken fch vergift
Ten wort met geen fponfy uytgewift.
De feugh mifdoet,
De bigge boet.
Swijgen en dencken
Kan niemant krencken.
Het leen is voor den outfen,
Het gelt is voor den fhouftfen.
De naefte in den graet,
't Outfte op de ftraet,
Mannen voor vrouwen
Sullen 't leen behouven.
Geen moeder maekt een baftaert kint,
Hoe fy het raep, of waers' het vint.
Van deught tot deught,
Van vreught tot vreught.
Wat ick vliede, wat ick wenfch,
Wat ick doe, ick vind' een menfch.
O *De Jongelinc* ewdelick te fande homende/
verwoent hat de fterbeydt der zee / begint
van pierden / hondten / jagen en blienig / geerie te
hooren / en fijn fmalick te fpreken / wat welken
handt by de wolgende fpreken-woorden heeft ge-
leert / en tot fijn eygen en andere vrienden gebuyt /
hier aen-gelieent.
Hy is een dwaes,
Die om een haes
Veel merten lijt,
En noch een peert,
Veel ponden weert,
Den hals af-rijt.
Wie in de fomer vift, en in de winter vint,
't Is vreemt indien het vlees hem in de
kuype ftinckt.
Wie 's winters vinct, en fomers vift,
Hoe veel hy vangt, 't is meer gemilt.
Wilt Efaus ftaet voor u niet kiefen,
En fegen voor de jacht verliefen.
Venerator teneta conjugū inmemor.
Vliegen en jagen
Sijn vrouwe-plagen.
Een Haes, een Ree, een Swijn,
Diefe vangt maeckte zijn.

Sic venare, rex, ne regni negligantur munia.
Zijt ghy een Prins, jaeght niet foo fterck
Dat ghy verfumyt u eygen werck.
Nieux vaut mēstier
Que efpriever.
't Is voor u huys een vaster balck
Een ambacht, als een grage valck.
Es ift alle dage jage- tag-
Aber mit alle dage fange- tag.
Alle dagen
Kan men jagen,
Maer de vangh
Kont verlangh.
De chiens, oifeaux, amours & armes
Pour un plaifir beaucoup de larmes.
Van vogelen, honden, en lichte vrouwe,
Voor een genuchte, duylfen rouwen.
Mit unwilfigen handen ift nicht gur jagen.
Wenn der hont nicht luftig ift zum jagen / fo
reitet er auf dem hindern.
Daer baet geen fimeken, bidden, of vragen,
Mer onwillige honden is 't niet te jagen.
Every bird is known by his feather.
A petite occasion
Prend le loup le mouton.
Wanneer de wollif honger krijght,
't Is noodigh dat het fchaepjen lwijght;
Want al en bleeft 'et niet te veel,
Hy grijpt het beesjen by de keel.
P E E R D E N.
Il caval tanto val, quanto' egli va.
Freno indorato non meglio al cavallo.
Een goet peert is een edel have,
Als 't reyn van hayr is, en van beuen gave.
De tout poil bon cheval.
In al hayr magh wel een goet peert fteken.
't Is om niet gefteuyt, als 't peert niet
piffen en wil.
Bon pied, bon ail.
Caval corrente, fepultura aperta.
Chi corre in posta
Con la morte fchorza.
Cheval de paille,
Cheval de bataille.
A cavallo chi non porta a sella,
Biada non si crivella.
Trotto d'afino poco dura.
H O N D E N.
Qui tue chat ou chien,
Ne fait pas bien.
Canis domi ferocissimus.
Canes panes fementius.
Canis timidus vehementius latrat quam
morder.
Die hunde die viel bellen / beiffen nicht.
Ogni tristo can, mena la coda.
Can vecchio non baia indarno.
Non si da tanto pane al cagnuolo quanto la
fua coda dimanda.
Chien sur son fumier est hardi.
Carezze di cane,
Correfie di puttaine,
Invidia d'hosti,
Non puo far che non ti cofsi.
Als ghy goetoft wort van een weert,
En dat een hont u quifpel- fteert,
En dat een hoer u vriendfchap doet,
Denckt vry dat u dat kosten moet.
Can che abbaia non morde.
Een hondt die men een been ontnemt, en
ken gen vrienden.
Bloode honde baffen veel.
Sy en bijt niet al die haer tanden late fien.
Beter een hondt te vrient, als te vyant.
Laet, dien het luft, te jachte loopē,
Ghy, hoejfe wiltbraet, laet 'et koopē.

Liefdes Kort-Sprake.

I N L E Y D I N G E.

PHILARETVS van Waermont, een soet-aerdigh Edelman, in sijn groene jaren de werelt met oordeel gesien, en verscheyde talen geleert hebbende, is naderhant in sijn vader-landt gekeert, ende aldaer een geruyant tijt gebruyck sijnde geweest in verscheyde eerlicke (doch moeyelicke) bedieningen. waseyndelick van de selve vermoeyt en af-keerigh geworden, en hadde daerom sich metter woone begeven op seker sijn buyten-huys, in een vruchtbare lant-itreecke gierlicken opgebout, om aldaer sijnen overigen tijt in stille besigheyt, buyten rijt en strijt soetelicken over te brengen. Hy dan in dit buyten-leven nu eenigen tijdt getreden wesende, geviel het ontrent den liefeliken Mey-tijt dat hem in de voor-seyde gelegentheyten eenige sijn vrienden, ende onder de selve een goet aen-tal wel opgevoede jonge lieden quamen besoecken. die hy op een schoonen morgenfront (in een venster leggende) hadde vermerckt eerst te gaen wandelen onder de bloeyende boomen van den aenleggenden hof, en eenigen tijt daer nae sich ter neder-geset onder de hien- groenende telgen van eenen jeughdigen linde-boom, op het voorhofstaende; Alwaer de selve onderlinge tot haere koninginne hadden verkoren Jonckvrou *Phronesia van Geest-rijck*, met macht om voor dat mael een iegelik op te mogen leggen soodanigen last en bevel als de selve soude mogen oordeelen tot de meeste vermakelikeyt van 't geselschap te sullen dienen: in welck ampt de voorz. jonck-vrouwe *Phronesia* (na eenige heufche verontschuldiging) getreden sijnde, was besich aen den desen enden genen vast 't een of 't ander te gebieden; hier door begon in 't gemoet van *Philaretus* (dit hoorende en siende) eenige genegentheyten 'ontstaen om sich by de voor-seyde jongelieden te vervoegen, ten eynde om mede wat goets en wat soets onder de selve voorts te brengen, nae voor-vallende gelegentheyten; alles ten eynde om aen de voor-seyde sijne gasten te betoonen, hoe aengenaem hem der selver geselschap moeste wesen, dewijle hy, als tegen sijnen aert en jaren, sich onder de jonge lieden quam vermengen. Hier op dan beneden gekomen sijnde, en het geselschap naerderende, is hem van twee snege jonge lieden (sich van den hoop afsonderende) de wegh heufselick af-genomen, doende de selve aen hem versoeck, ten eynde hy de jegenwoordige ver-gaderinge wat by wilde woonen, en met sijn bevallick geselschap wat vermaecks aen-brenge. Soete jonge lieden (antwoorde *Philaretus*) dat ick hebbe en past niet op dese gelegentheyten, en dat hier wel passen soude, dat en heb ick jegenwoordelick niet; laet my daerom aen my selven, en onder-houdt malkanderen, als ghy begonnen hebt; vogelen van eender veeren dienen best te

samen. Neen, Heer, antwoorde een van de by-standers, dit en is geen haven om soo voor-by te zeylen sonder tol te betalen: heb ick niet van wijse lieden gehoort dat het de beste slag van jonge lieden is die soo wat van den ouderdom al-reets in sich vertoonen? * En wederom, dat het wel de bequaemste soorte van oude lieden wort geacht, die noch soo wat van de jonckheyten aen sich hebben behouden? Dit gebeurende, en dese woorden noch niet ge-eyndigt zijnde, bevont hem *Philaretus* omcingt en als belegert van een groot deel van 't geselschap, alle gelijckelick het selve versoeck met eenparige begeerten ernstelick aendringende: des hy sich eytelick liet gefeggen, en met eene de koninginne eerbiedelick gegroet. en de handen gekust hebbende, sette sich neder nevens Jufvrou *Virginia van Bly-leven*, verwachtende op wien de bevelen van de koninginne soude komen te vallen, en wat de selve soude uyt brengen. De koninginne niet langh hier na haer oogen slaende op *Philaretus*, begon te seggen; nadien tot haerder kennisse was gekomen, dat hy, onder andere goede saken, in sijn reyfen naeukeurigh was geweest om voor-raet te doen van allerhande aerdige spreucken en spreek-woorden, die hem hier en daer onder andere natien waren voor-gekomen, dat sodanige spreucken kort en scherp zijnde, en in weynigh woorden veel begriypende; haer bevel was dat hy ten goede van dat soet geselschap souden aen-vangen uyt te brengen, en te beschrijven de rechte Minne-plichten, beyde voorjonge vryers en jonck-vrouwen, en dat alleen door spreek-woorden en soete spreucken, om alsoo eens in een Kort-spraecke te mogen sien, dat soo veel aerdige geesten in 't lange voor desen hebben voor-gefelt.

Philaretus, sich willen verontschuldigen op sijne jaren, kortheyt van memorie, en andere ongelegentheden meer, wert met gemeene stemme verwelen tot gehoorsamheyt; in voegen dat hy, siende hoe dat hy gescheept was, en dat hy den bal spelen moeste soo die lagh, den voorz. last eyndelick heeft aengenomen, met versoeck nochtans dat hem tijt soude werden toe-gefaen tot den naer-middagh, om sijne memorie middeler-wyle op die gelegentheyten wat te mogen ververschen: Het welck hem by allen zijnde in-gewillight, heeft sich terfont daer nae aldaer een dienaar gevonden, die hen alle versochte tot het middagh-maelt te willen komen; waer mede het geselschap van daer gescheyden, en de mael-tijt korter hebbende gemaect, als naer gewoonte, heeft sich des naemiddags ter bestemder plaetse in vollen gerale laten vinden. alwaer *Philaretus* in 't midden geseten zijnde, en een schriftelicke memorie, tot sijn behulp, in de hant hebbende, aldus begon te spreken:

Als 't selchs / soete jonge lieden / dat ick mijn hooft-ont om besiken vinde / niet met berche rosen / nae den aert van desen liefelicken Maey-tijt / maer met rechte kerckhof-bloemen / dat is / niet menigheit van grise haeren / nae de gelegentheyden mijner jaren; eventuel nochtrants / alsoo ick doo; uwe jegenwoordigheyt in my selven getwaer ben gewoorden soo eenige ('t en weert niet hoedantige) jeughdige inbalen en gedachten / soo ben ick genegen gewoorden het versoeck / by u lieden aen my bezien gebaen / nae te homen / ten besien dat ick han /

en tot beriecht van houare en hou-nutte jonckelieden te openen soodanige aen-mercken als ick uyt spreucken van berchebe volcken 't anderen tijt hebbe uyt-gevoonden; oordeelende mijns plerghs te wesen / dat ick een pder in dese geligen hebdt aen-wijse den wegh / dien ick / nae dwalen en maelen / eyndelick hebbe gezoeydeft den besien te wesen. Van droomen te spreken, is wakende luyden werck. Ich home dan tot de sake / en soege dat en Dwyer / een byn-heer wesende van sijne jeught / en een Dwyser / byn teer zijnde in hare jeught / beyde byn wat

berichts van doen hebben ontrent het besien van hare jeught: een byer om sijn bynheyt wel te gebreucken. een byser om haer teerheit niet te misbruycken / d'onbedeche, d'onbedeche, seyt niet van outis / en 't is de waerheyt / want Spreek-woorden zijn dochters van de dgelicckche onder-vindinge. Wel aen / ick ben gesint hier toe wat te seggen / maer op het kortste dat ick han; Een greynen pepers is beter als een mande vol pom-poenen:

* Ut adolefcentem. in quo aliquid senile, sic senem in quo aliquid est adolefcentis, proba.

Niet hoe veel, Maer hoe eel.
Niet hoe kleyn, Maer hoe reyn.

Les plus courtes follies font tousjours les meilleures.

De kortſte mallyheden zijn altyds de beſte.
*'T Is een Italiaens ſeggen /
Chi ha kaunto moglie, merita una corona di pazienza ; chi n' ha kaunto due, merita una di pazzia.*

Die een wiſf heeft gehade, verdient een kroone van hulſſenheyde ; die 'er twee heeft gehade, verdient 'er een van dwaasheyd.

*'T Is een Frans woort /
Le premier mary est amy, le ſecond mary est mary, le tiers est maistre.*

De derde man is een vrient, de tweede man is een man, de derde is een meſſer.
Sommige onder ons gaen berder / en ſeggen /
Eens te trouwen, is nootwendigheyt ; twee maal, is mallyheyd ; drie maal, is dulligheyt.

Wat my belanght / iek houde dit booz waerachtygh /

Als van twee geperde ſchelpen
d' Eene breeckt, of wel verliet ;
Niemant ſal u kunnen helpen,
(Hoeje foeckt, of hoeje kiest.)

Aen een, die met eſſen randen
Juyſt op d' ander paſſen ſou ;
d' Eerſte zijn de beſte panden,

Niet en gaet voor d' eerſte trou.

Mer wiehe dit ſou 't hem goet dunekt ; booz my /
iek en ſal jegenwoozdelick niet ſien als op het eerſte / en hoe men geboegdelick daer toe geraken han. En daer toe ſeggh ick dit / als tot een in-lepdinge :

Een dief vond' licht een open kiſt,
Indien hy alle dingen wiſt ;
Een vryer kreeg wel haelt een vrou,
Wiſt hy ſlechts waar hy vryen ſou.

Wat raet dan om dit te weten i bragen de Dyers.
Ick ontwoozde, dat hier te landen onder de jonge dochters in 't gemeen geene of weynige te vinden zijn / die niet en jellen naer een goet geſelſchap / betwijſe men de ſelue in hare byſpeldt laet / ſonder dinangh ofte acringdinge tot blooſter-leben. Wie dan de ſelue en ſeyt 'er niet 't eeniger tijt / ten minſten in hare ſelue :

Moriar, niſi nubere dulcere eſt.
*Heureuſe raymens eſt la vie
De la femme, qui ſe marie,
Et a trouvé un bon epoux,
Te meure ; ſi celan' eſt doux.*

Omne adeo genus in tetris, hominunique ferarum-que
Et genus equorum, pecudes, pictaque volucres
In furis ignemque ruunt. —

Al het kleyn en groote vee,
Al de viſſchen van de zee,
Al de vogels van het wout,
Wenſchen om te zijn getrouwt,
Wenſchen om te zijn gepaert,
Waerom mijne jeught geſpaert ?
*Juſqu' à la forme,
Tout veut compagnie.*

*Caur ſans flame,
Corps ſans ame.*

Al is de Micr
Het minſte dier,
Noch wil het paren :
Een rijpe maecht,
Naer eyſch gevraeght,
Sal die haer ſparen ?

'T raet dan een jongelick geene van alle in ſijne in-beeldinge hier van uyt-nemmen : en daerom / iſſe

jonck / byer / daer ghy het ooghe ey hebt / ſoo ſielt 't u baſt, dat

**Jonge jaren
Willen paren.**
Begnint wat aen te ioncken denckt dat ghyſt in haer ſeluen loegt onmoeſten
*En eſperant mieux,
On devient vieux.*

Met beter te hopen
Is de tijt verlopen.
En byn met foudher reden :
De demain à demain le temps s'en va.

*En attendant un mary qui ſoit chevalier,
Les tetins me pendent juſqu' au bravier.*

Terwijl ick wacht een man van ridderscliken ſtaet,
Soo voelick dat mijn jeught al vaſt daer henen gaet :

Als eens op foodaigenen ongelegentheydt een booz-treſſelike jonck-vrouwe ſlaegdelick (wozt geſeyt) geſpoken te hebben.

*'T Is teer / ſwach / en bleek ; denckt datſe bequa-mer is om het paet ber inſen / als om meeleſſen te draegen. Welooft de Medebrijnen en Natuer-meerſes / die hier in ſilax ſpreken / en zijn geuoert te ſeggen /
Passez couleurs, deſirs mal accomplis.*

Vryſters, 't bleyck van uwe wangen
Krymt van eenigh ſoet verlangen.

*Fille paſſe,
Demande le maſte.*

Bleycke verven
Paren of ſterven.

*'T Is loecks ban ledent houdt ſekter
Dat ſoo een Amazone eenen Alexander verwaet.*

*'T Is blooſende / en wel-gebaen i
On peut bien voir à ſa couleur,
Quelle peut eſtre ſa douleur.*

Menkan wel ſien aen haer gelact
Dat ſy het minnen niet en haet.

*'T Is ſielickelick ſy denckt miſſichien
Aut ſocietas, aut mors.
Il faut mourir un jour,
Le veux mourir d' amour.*

Wanneer het immer weſen moet,
De minne-doodt is wonder ſoet.

*'T Is weeligh / en luſtighe
Malaiſement peut durer le roſignol en cage.*

Een wilde vogel acht 'et pijn
Langh in de kooj te moeten zijn.

*'T Is ſwaer moedigh / en dieckwilſich ſuchende i
Un ſoupir
d' Un ſouvenir.*

Maeghde-ſuchten
Zijn maer kluchten.

Denckt datſe ſeyt / often miuſten peyſt /
*Soupir d' amour Dieu vous convoie,
Où je ne puis aller je vous envoie.*

Soet ſuchje vlieght eens by den man
Dien ick nu niet genaken kan.

*'T Is hoogh-draende en moedigh ; ſeyt byn
lick / i
Matrimonium, ad majora tendenti, decus ac robur.*

Maecht, wilje ſtaet, of eer, of glaſs,
De luſter komt u van de mans.

*'T Is neer-ſlactigh / en lilyen in haer oogent
Humilis mens apta marito eſt.*

Een nedrigh hert is voor een man
Soo nut, als iet dat weſen kan.

*'T Is qualick gebouwen by een ſieſ-bader / ſieſ-
moeder / of diergelicke ?*

Of iemant deur, of venſter ſluyt,
Die qualick is, die wilder uyt.

*Eſt mihi namque domi pater, eſt inſulla noverca.
(Sief-moeder is een hatige naem ; een joncker
inverpand op een tijt nae een hont / en rakende ſijn
ſieſ-moeder / nep dat 't niet al mijs en was. Een
breent ſeggen :)*

*'T Is wel by een broeder / of ander goede bzienden t
iek weet daer zinder die ſeggen derben ;
E meglho una cariva parola del marito,
ch' una buona del fratello.*

Al berer van een man bekeven,
Als by een broeder wel te leven.

*Ghy daerom / tot beſluit / ſleit baſt met den
cuden A eer-meſſer ban deſt haſt /
— omnes
Poſſe capi.*

Geen loeg (wilt vry netten hangen)
Of hy en ſtaet te zijn gevangen.

Au boyder tot de ſaecte ſelſe ;

Soeckt ghy een wiſf na uwen wenſch,
Ga niet voor eerſt tot eenigh menſch,

Godt is de vinder van de trou,
Gaet eyſcht van hem een goede vrou,

En krijght ghy die, ſoo geeft hem eer,
Want 't is een gave van den Heer.

*Maer als ick ban een goede Dvoutte ſprecke /
iek en berlaſt geen vol-maechte. d' Italiaen ſeyt
wel /
Ogni donna, e vacca
A qualche tacca.*

Koeyen hebben plecken,
En vrouwen haer vlecken.

Wp noch beter /

Wie peert, of wiſf, foeckt vanden ge-
breken,

Die mach het werck wel laten ſteec-
ken ;

En dencken dat hy ſijn bed en ſtal
Voor eeuwich ledigh houden ſal.

*Maecht by u reſenninge daer nae, anders geſtel-
lick ghy ſult u bergiſſen. 't Is ſeſſer / en d' er
barentheit leert 'er.*

Geen ſo ſchoonen ſchip, of 't heeft een pompe.
Het ſtaede dat hier te doen iſ / leert ons de
Frans-man /

*{ Entreprenndre avec prudence,
Il faut } Pour ſuivre avec eſperance,
{ Supporter avec patience.*

Met wijsheyd te kieſen,
Geen moedt verlieſen,

Maer ſtaegh vol-herden,
Soo ſal 't eens verden.

*Maet ons ban eler in 't byſpender wat ſeggen ;
eerſt nopende 't beſingel / of het ſchpon de waer-
heydt iſ ;
Aſſez demande, quibus ſer-
— dat*

Henſelick toegeſien, genoegh gebeden is, en dar een
die wils dient, met ſil-ſvigen cyl.

Dochtangs een pegelick (aen want het eenſt iſ dient
te ſpreken, en ront te gaen (als 't tijt iſ.)
want

Il malereſce, à chi l' aſconde.

Verſwegen quaet
Blijft ſonder raet,

Verborgen pijn
Geen medecijn.

Oock

Die ſchamen, en mijden,
Staen veel ter zijden.

*Nopende de verlaſſing / en hoe die te doen iſ ;
daer aen iſ byn wat veel gelegen.
Femme & melan
A peure les cognoit on.*

Wie kent 'oyt nae rechten eyſch
Meloenen, en het vrouwe-vleys ?
*Wp ſeggen daerom by goet geboegh / met d'
A tuiſſen ;
Noveris, quom amare velis.*

Kent, en verlint,

Eer datje mint.

En met den Spanjaert /

Ame que cales,

Mira que hazes,

Que nos es neude, que des hazes.

Eer dat ghy gaet

Ten echten ſtaet,

Let op u faken;

Want 't is geen bant

Die met 'er hant

Is loste maken.

De Franſchen klernaalter ſeyde wel /

Mefurez vous fois, avans que sailler

une fois.

Qui se haſte en cheminant,

Se ſourvoje bien ſouvent.

Wilt ghy wat maecken,

Meet wel u laecken

Eer datje ſnijt;

Hy kan licht dwalen

Uyt ſijne palen

Die haestigh rijt.

Iamais choſe ſe fit bien en haſte, fors

que ſuzir la peſte.

In haest en kan niet goets geſchieden,

Ten zy dat ghy de peſt wilt vlieden.

Niet met 'er haest als vloyen te vangen,

Seggen wy. En met een rijmpje

Haestige ſpoet

Is ſelden goet.

Nihil tam mirum conſilii, quam celeritas.

Die wel op een faeck wil achten

Die en moet voor al niet jaechen.

Eringe ſaken mach men licht ober-gaan.

Campernoelj' of duyvels broot

Wort in weynigh uyren groot;

Maer een goet' en nutte vrucht,

Die en rijpt noyt metter vlucht.

Maer

Goede en groote dingen willen tijt hebben.

Wpſonder in ſoo een gewinliche gelegenheyt / als

is de gene daer wy ban ſpreken.

Qui en haſte ſe marie, aloiſir ſe repent.

Al die met haest en vrouwe trout,

Vint (als 't te laet is) dat hem rout.

Laet ons dan beſlyten niet een ſinne-beel' / en

ſeggen /

Pluſtoſt Meurir

Qu' Amandrier.

d'Amandel bloeyt vroegh, de Moer-

befy laet,

Maer let eens wie het beter gaet.

't Onde en vertraude Woot ſeyt /

Sat cito, ſi ſar bene.

Aſſez toſt, ſibien.

Haest genoegh

Is 't wel genoegh.

En dit ſonderlinge booz bypers ban haer eerste

waambags / die hoemen ſich booz al lichtelich be-

taſten;

Kalf-vleys, half-vleys.

Een vryer (ſeggen eenige) diens haer niet langer

en als ſijn tanden, dat is een monſter; der ſil-

ſcher faechen en bebetoren maer met wat te be-

toelen.

Van vroegh om'bitten, en laet te vrouwen, en kricht

men niet licht den hoof-ſweer.

(In dochtens' wort dit in eenige landen anders in

't werck geſet.)

La veſve avec le dueil, la fille avec le

morveau.

Een weuwe die noch rouwe draegt,

En met het ſnor, en jonge maegt.)

Wegh dan met de jachtigheyt in dit werck.

En tot beſlyden /

Laet jachtige luyden op eſels rijden, ſoo leerenſe

war hun noodigh is.

Maer dit dient al mede-plaets te hebben / hoe-

wel men al ſchoon geloumen is by de gene die men

recht meent. Dat groot en bedenkelic Wootz

en dient niet terfont uitgeſingert: men mach in

ſoo groote ſaechen niet vallen gelijck en 'end in

en byt; een loep in de ſloot / of een boer in de ſoo-

ſen; daer dient loep wat booz-ſpels gebuycht / als

de ſijnerms' vliegen / eer ſy ſiet ſiet aenbaugen.

Daer dient eerſt ſoo wat van den boot geſtoelen,

en allenkens aen het ſchip te geraken. Maer de

ſaechen kryſt wel gegonnen zijnde / en dient om geen

waen-beeſt lichtelicheit naegelaten te worden.

Swaer-hoofdigheyt is hier / en elders ſchade-

lich.

Vaine peur, certaine miſere.

Ydele vreeſe, is ſekere ellende.

Laet de vogelkens ſoren, die hebben dunne been-

tjens, ſeyt de Duiſtinnall.

Chi ha paura di paſſere, non ſemina pa-

nico.

Wie voor muſſchen ſich ontſiet

Die en faey' het koren niet.

't 's wel geſien / dat iemand booz vreeſe eben

het ſelve dat hy vreeſe, ſich op den hals haede.

Le mal advient, a celui qui mal ſon-

ge.

Die ſtaegh voor onheyl is beducht,

't Is ſelden dat hy dat ontvlucht.

't 's dwaesheyt booz ten ſlacutue-ſte ten

dichtens; eer men ſich oyt ſiet.

En la caverne des larrons, on ne par-

le dugibet.

Die ſtelen wil, moet om geen galge denken:

Die ſpelen wil moet ſich een bil-ſlag ge-
trooſten.

Plus in metuendo eſt mali, quam in eo quod ti-

meur.

En in alle manieren is in de vreeſe beeltrijds

meerder quaet / als in de ſaechen ſelſe die gebruyt

wozt / ſchoot die al qualijk hoemt uyt te vallen.

Saet dan booz met de goede ſaechen, en ſloot u aen

en ſeluytjen niet.

Chi garde ad ogni penna, non fa mai letto.

Wie elke veyr ſien en raken,

Hoe kan die oyt een bedde mae-

cken?

Schoon ſchoon het ſoo gebiel / dat men u booz by-

troes; en de ſtucken in de hant gaf / noch al niet ge-

wicht; een goet aenbeel en moet voor geen ſlagh

betwijcken.

Il n'eſt hardy qui s'effroye d'un re-

ſus.

Het is een killigh hert, en ſonder goe-

den raet,

Dat om den eerſten Neen een lieve

vryſter laet.

In deſen gevalle dient ſoo wat heuſche onbe-

ſchaemtheit in 't werck geſet /

Ubi pudor nocet, ſultitia eſt, non pu-

dor.

Daer de ſchaemte ſchadelick is, iſſe

niet als dwaesheyt.

Ick weet dat 'er eenige ſoo hoogh-draende /

ofte oock wel ſoo neer-ſachtigh zijn / datſe 't ge-

hel werck / oock op het eerste af-ſeggen / daer la-

ten. Niet alſoo / de bebindinge heeft diekwyls ge-

leert dat ſilecks een nuſſaght is. Men dient hier

baster in ſijn ſchoenen te gaen.

Qui timide rogat, docet negare.

Wie beſchroemelicken vraeght, die

leert weygeren.

In tegendeel

Courage, fait l'ouvrage.

Met arbeyt krijght men vyer uyt den

ſteen.

Zagers en Dyers hebben byz wat gemeens /

De ſladige Jager vanght het wilt.

En booz de Dyers /

Aenhouden doet verkriggen.

Evenwel en wil ick niet raden tot een gebruyck

en moegelic verholgh / om tegens mit en

ſtroom ſortelich aen te dingen. Ceerſing; Kulk

noyt ſoo een vryſter aen den mont, dat 'er haer

't herte af leer doet.

't 's beter ſomtujen wat achterwaerts te de-

ſen, om een beteren ſprough te maken, als booz-

waerts te poogen; en in de ſloot te vallen.

Nihil magis amorem incendit, quam

carendi metus.

Lenius inſtando tadia tollui.

Donna ſiguita nigra,

S'epoi ſuggita nigra.

Altemer wat achter-blijven,

Doet oock dickmael liefde ſtijven.

Des amantes les noiſettes,

d'Amour allumettes.

Geliefkens kijven,

Doet liefde bekliven.

Men ſiet 'er ſomtujen

Per troppo ſperonar la fuga e tarda.

Een peert / te veel met ſpooren geſteken / wil

diekwyls niet boozt. Men moet tijden en ſtonden

keemen. Weſcheydenheyt en beuſhet moet hier

en elders plaets hebben; geen onbeſcheydenheyt; en

in uweygenheyt:

Tous par amour, rien par force.

En pleeght geen norſheyt of geweld,

Maer denckt dat hier maer liefd' en

gelt.

L'amour gouverne ſon royaume ſans

eſpee.

In 't koninckrijcke van de min

En mach noch ſtael, noch yfer in.

Wat dan? hier en dienen niet als

Sijde wordecken,

Fluweele boordekens,

Met ſachte koordekens.

En / ſoo ghy een recht byzer zijt / de ſoobantige

zijt wel te bunden /

Affectus verba ſuppeditat.

Fac tantum cupias, ſponte difertus

eris.

Heeft u de minne recht geſteken,

Gewis ghy ſult wel leeren ſpreken.

Even-wel / al deſe haperingen en moet u geen af-

keer maken van de bebinde /

Celuy n'aime pas bien, qui pour peu

haït.

Schoon datje ſomtjits lijt, blijft efter

wel gefint;

Want die om weynigh haet, en heeft

noyt veel bemint.

De verantheyt leert ons /

Dat met moeyte verkregen is, wort

mer minne beſeten.

En gemeenlich gebeurt 'et / dat

Die weynigh beſteden wilt, ſelden

goet vleys koop.

Houdt dan; byzer; die booz u ſoch-regel /

Ick jaeg, op hoop, ick wil volherden,

Dat niet en is, dat kan noch werden.

Omnes aër aquila pervius.

Des Arents onvermoeyde vlucht

Die dringht oock door een ſtuere

lucht.

Ongeſien,

Kan geſchiën.

Maer deſen al niet tegeſtaende / ſoo u de pzaem

ſoo maer weet geleet / dat ghy mercht dat 'er niet

af-ballen en ſal;

G 3

Ick

Ick ſegh dat hy met reden klaeght,
Die niet en vanght, en lange jaeght.

Wat raedt?

Mieux recul, que mal ſaillir.
Beter is 't te rugh gegeen,

Als een quaden ſproug gedaen.

Diet men niet diehtinls foo ſchoone ſcheyen aen-
konen / als 'er af-baren: Diet men niet ſo ſchoo-
ne bloemen ontluiken / als 'er bergaen? Wat
niet? ſiet men niet dat

(Sape majori fortune locum fecit invidia.)

Een kleyn geluck u af-geſeyt,
U dickwils tot een grooter ley? En in allen geſalle!

Affai guadagna chi vano ſperar perde.
Doo gaet dit bank / dat ydele hope te verlieſen /
noch al dooz gheyn te reſienen is; doch hoc het

*Cuore forte,
Rompe caſiva forte.*

Een moedigh bert
Verwint de ſmert.

Maer het zo dat ghy utoen eerſten / oft utoen twee-
den aenſlagh wilt bogderen / byze / en laet 'er
op u epgen vernuſt alleen niet aenikomen /

Magna negotia, magnis adjutoribus
egent.

Groote ſaecten, hebben groote hulp
van noode.

Ōchzucht daerom / tot u onderſtant / luyden die
oogen in haer dooz-hooft hebben / en luac ſien/
mer juſt met de witterliche oogen des be-
ſchams / maer eer met de winderige oogen des
vernuſts; leſt nieghe onde erbaren lichen / die
beſchijfs als het geſichte dooz de jaren fluack
moet; dan meer als opt in het verſtane berſterſt
worden;

Quibus corpus annis infirmum, in-
genium ſapientia validum.

Impellat remum, qui didicist.

Die wel eer heeft leeren roeyen,
Laet dien ſich met varen moeyen.

Wat wat u / en utoz gelijchen aengact / ey ſegh
eenz / wie hander ſeggen

*Amour m'eſtreint & raiſon me gouver-
ne.*

*Qui ſont ceux qui ont les beaux yeux, &
ne voyent gouſtes? les amoureux.*

Wie zijn 't die de ſchoonſte oogen
hebben, en ſien niet een ſteke?
zijn 't niet diē de liefde begogelt
heeft?

*Amor non ha ſapientia, & ira non ha
conſilio.*

Daer is geen wijsheydt in de min,
Engiamſchap heeft geen reden in,

*ſepe d' Italiaen / en hy boeghe 'er noch by /
Dover regna amore,
Non ſi conoſce errore.*

Die van de liefde zijn geſteken,
En ſien noch vleecken noch gebre-
ken.

Hollandt gaet noch ronder / en ſept
Kinderen die minnen,
Hebben geen ſinnen.

*De reden is taſtelick /
Cœur trouble, n'eſt pas ſage.*

Als 't hert met tochten is beſeten,
Ten kan noch recht, noch reden we-
ten.

*Deux yeux ne ſont pas ſuffiſantes, pour
prendre une femme.*

't Is (minsgoedels) wel geſeyt / dat twee oo-
gen niet genoegh en zijn om een byzantoe te kie-

ſen. En noch beter / dat een die verhoopen
wil / maer een ooge behoeft / (want hy leet
te boegen doet diens hy in de huyph heeft) maer die
hoopen moet / bejoefter wel hondert / 't is
hem al meuts wat hem dooz hont; en met
ſchoon voordoen, wordt 'er veel bedrogen.
Want

Die ſijn huys verkoopen wil, ſchildert
veeltijds den gevel.

*Au drap meſchant,
Belle monſire devant.*

Voor een ſlecht laken, plicht men
wel een ſchoon monſter te ſetten.

Maer ondertuſſchen / de gene die indeſe gelegent-
heidt raet plegen / hebben wel toe te ſien / wie/
en hoe dancge ſpieden hier toe gebuychen mis-
gaders hoc bezer haer raen en te nemen is.
't Gaet al fontijts byzant tot in de ſaecten van
de werelt.

't Plach den eenen hont leet te weſen,
dat 'er een ander in de keucken
gaet.

En dit ſiet men oock wel onder nae-beſtaende
bynden /

Soror forori matrimonium ſuo fortu-
natus invidet.

Stelt u hier in niet geruſter,
Om den raet van uwe ſuſter,
Want het haer oock wel berout,
Sooje wat te hooge trout.

Abaffibus omnes qui de rebus du-
biis conſultant, vacuos eſſe decet.

ſaect-gebers ſchooijen ban ſucht en byzant by te
weſen, en daerom in 't gemeen.

In deſe bedenkinge dient dan bozder gelet op de
ouderſ van de geue die men in 't oogh heeft; de
barendeſt leert 'er ons /

Het is deſe wereldts loop, al ſaect 'er
fontijts mis,

De dochter wort een wijs, als nu de
moeder is.

Katte-jongens willen muysen,
Ape-jongens willen luyſen.

Soo de kloekis ſoo de klepel,
Soo de pot is, ſoo de lepel,
'oo de moeder, ſoo het kint;
Let geſellen waerje mint.

En daerom: ban een goeden grout een wijsjaert/
ban een goede moeder een dochter te nemen/
byſt men in Dytewrijck /

*De bon terror plaitz la vigne, de bon-
ne mere prenez la fille.*

En d' Italiaen, en is hier niet byzant van;
*Quali ſogli chieggi,
Talla mogli eleggi.*

Gelijck als ghy u kinders wout,
Siet darje ſoo een vrouwe trout.

Wat hier de byzanters aen-gaet / die en ſaect de
keuſe hier ban ſoo byzant niet / als aen de jongelien-
gen / nae omſe maniere van doez; want wy zijn
geluouet te ſeggen:

Ghy vaders, als het u behaeght,
Soo geeft u ſcon een jonge maeght;

Maer aen u dochter geeft een man,
Wanneer het u gebeuren kan.

Ondertuſſchen moet niet verſuunt worden op
den perſoon ſelfs wel te letten:

*Par mary roine, par mary malcu-
reufe.*

Ghy vryſter, denckt in dit geval,
Dat, wie den man miſt, miſt 'et al.

Want

Sulcken vryer mochtje treffen,
Ghy ſult uen ſtaet verheffen:

Sulcken vryer mochtje kieſen,
Ghy ſult eer en goet verlieſen.

't Is waerlich alſoo / want

*Elle n'eſt pas bien ric,
Qui n'eſt pas bien mariee.*

Geen menſch en is 'er wel geboren,
Heeft hy een quaet partuur gekoren.

't Is booz u / jongelings / eben het ſebe; dug
let 'er op.

Ea poena eſt mercis male empta,
ut emptori ſemper exprobrat ſulti-
tiam.

Indien ghy doet een mallen koop,
Als u verſtant is op de loop,

Het is voor u een ſlaegh verdriet
Als ghy u ſlechte waeren ſiet;

Het is voor u een ſtaegh verwijt
Dat ghy ſoo dwafen koopet zijt.

En dit heeft inſonderheidt plaetſe in de loozman-
ſchappien die men niet en mach weder geben / al
wil men ſchoon beel daer op toe geben. En in te-
gendelc van dien hier in wel gehandelt te hebben /
is ban 't boogſte vermoegen dat men op arden
hebben kan.

't Is ſcher /
Qui a bonne femme, eſt bien alliee.

Wie een goede vrouwe heeft, is
wel vermaeghtſchapt.

Want

*La plus belle piece de meſnage, eſt une
bonne femme.*

Het beſte ſtuck huys-raet is een goet
wijs.

Maer tot u / ghy byzanters / wat naerder en
ſnaerder: Velt ghy veel goets / ghy ſult beel aen-
ſtoots hebben; oock als ghy noch je nek zijt.

Om de minne van de ſmeer
Leckt de kat de kandleeer.

Diet men 't niet dagelietig?

De haas lijt vervolginge om haer lec-
kere bouten.

En in tegendelc /

*A l'autel rompu, on n'allume chan-
delle.*

Voor een outaer, als hy breeckt,
Niemant oyt een keers ontſteect.

Wy bevinden in Hollandt / dat /

Rijcke lieden kinderen, en arme luy
koeyen worden haest out.

De ſchoonheidt plach hier mede wat te gelien /
als in haer gebuende een ſtomme welſpreken-
heidt /

La beaute eſt une eloquence mu. tic.
d' Italiaen plach te ſeggen /

*Chriſtice bella,
Nafice mariata.*

Die ſchoon geboren is, komt getrouw
ter werelt.

Wel aen / hoomt niet byzer ban luyſen dooz/
gaet dan booz al met looze ſchonen.

*Mucho ſabe la mona,
Mais mas el que la toma.*

Een aep is gaew, maer gaewer dieſe
vangt.

Die met voffen te doen heeft, moct
op ſijn hoender-kor letten.

Verſtelken / die ban beze homen / homen oock
byzantien goet weſen / maer eer de ſelbe wel over-
wonden zijn / werden by te wijs als verbaecht
gehouden.

*L'homme de paſſage,
N'attrape femme, ſi elle eſt ſage.*

Vryers die van verre komen,
Zijn u, jonne maeght, te ſchromen.

Men defe dan haefelick te verſutgeren / is zo-
gelick; de ſulcke ſeggen dickwils datſe op haer en-
gen landt gaen: en 't is de waerheyt / maer het
leyt in haer ſchoenen. En daerom gebeurt 't by
wijlen /

*(A la fois vaus plus la lie, que le
vin.)*

Hoe krommer hout, hoe beter kruck;
Hoe ſlimmer boef, hoe beter luck.

d'Exempelen zijn kennelijck /

Quen lexos ſe va a caſar.

Ovn engañado, ó va engañar.

Qui loing ſe va marier,

On eſt trompé, ou veut tromper.

Fallitur ignotis aut fallit amator in
oris;

Det tibi, ſi fapias, terra propinqua
virum.

Als yemant ſoect te zijn getrouwt,
Die ſich niet in ſijn landt en houdt,
Maer hier en elders loopt en vliegt,
Die wort bedrogen of bedrieght.

En daerom

Men moet een ruyter niet langer ge-
dincken,

Dan als men ſijn hoeſ-yfer kan hoo-
ren klincken.

Certus in hoſpitiis non eſt amor,
errat ut ipſi.

Vreemdelingen liefde maelt,
Juyt gelijck haer herte dwaelt.

De ſpanaert ſeyde hierom niet byten re-
den:

El hijo de tu vizina, quitale el moco,
y caſalo a tu hija.

*Au fils de ta voiſine ofte le morveau, &
le marie avec ta fille.*

Al is u buer-wijfs ſoon beſhot,
Maect darje met hem niet en ſpot;
Maer liever hem de neufe ſnuyt,
En houwt aen hem u dochter uyt.

't Is by ons een out ſeggen /

't Is beſt te vryen, daer men den roock
kan ſien.

En d'Italiaenſ is ban 't ſelcke geboelen /

Moglie, e ronzino

Piglia del vicino.

Wilt ghy voor een wijf, of ſchoone
peerden halen,

Soo kieſte nimmermeer als uyt de
naeffte paalen.

't Is daerom goet ſich ſoo te dzagen / dat ſoo wel
u nae-niebuere / als de getie die ban eenre ſtade
of landt mer u ſijn / wel ban u in utre neſchele
gelegenheyt geboelen / ofte / om onder de ſelcke een
goet par mer te moegen binden / ofte om een goe-
de getingneſſe ban deſelcke weel te moegen dzagen
en / alſo elders ſich te verſellen. De Franſ-
man ſeyt wel /

*Le pere nourit la fille, mais le voiſin la
marie.*

De koſt van de kinders moeten d'ou-
ders beſueren,

Maer het beſteden hanght aen de ge-
bueren.

En daerom

Pour graſſe ſont la geline,

Elle a beſoing de ſa voiſine.

'k En wect niet een ſoo vetten hoen,
Of 't wect ſijn buer-wijfs gunſt van
doen.

Wat is de reden / Seem andere / dan vermits de

gebueren de gene zijn / die iemant eenen goe-
den ofte quaden naem homen aenbruyen: en
't geruchte dat u nae gact / is als een toet-ſien
ban u innerlich weſen.

En wijs man ſeyt wel /

Tales nos crede, qualis fama cujus-
que eſt: ſinguli decipi, & decipere
poſſunt: ad omnes nemo, neminem
omnes ſefellerunt.

Schoeft ons foedoninge te zijn / als in 't gemeen
van ons geſproken weert. En hierom ſeggen de
Wyſen /

Non oculis, ſed auribus duendum
eſſe.

Het zy voor mannen. ofte vrouwen,
Beter na 't oir, als 't ooght te trouwen.

Wie een quaden naem krijcht (ſeyt 't Engels
ſpreek-woort) is half gehangen.

En aenſien ban maeghen en wyſters gaen
andere ſtatien noch treder:

Qui la fama ha perdita,
Muerto anda en la vida.

Qui a perdu ſa bonne renommée, eſt
mort au monde.

Wie eer verlieſt, of ſerbaer root,
Die is voor al haer leven doot.

Schoonheyt is maer dreck, als d'eer-
baerheyt verloren is.

Donna ſenza honeſtà,

Non ſi mai bella.

In een vrouwe ſonder eer,
Daer en is geen ſchoonheyt meer.

Soo dient dan / wyſters / booz u wel foegh-
denck gelt op de bejendendeſſe ban uten ghen-
den / en daer toe wil ik u geeerne eenige goede
middelen in de handt geben.

Dooz eerst ſoo weert dit /

Eer

Is teer.

En daerom /

Ghy die recht eerbaer poghht te zijn
Verhoet u oock voor quaden ſchijn.

't Is hier ſcher /

Contempra fama, & virtus contem-
nitur.

Die opgeen goeden naem en acht,
Weert dat ſy na geen deugt en tracht.

Doet u booz lelijcheyt / want

Donna ozioſa,

Non può eſſe virtuofa.

Een wijf, of maegt, die niet en doet,
Her is een wonderiſſe goet.

Tegeu de ſulcke halt ſtracis nae-dereken ban
ontucht / en geuſſelick

*Celle n'eſt pas entierement chaſte,
que ſaict donſer de ſa pudicite.*

Sy en is niet geheel ſuyver, die
twijffel doet ſlaen aen haer eerbaer-
heyt.

't Is wel waer dat men plach te ſeggen /

Wacht u voor de daet,

Voor de leugen is wel raet.

En ban gelijcken /

Als is de leugen wonder ſnel,

De waerheyt achter-haelt ſe wel.

Maer dien onderwindert, mach ik u raden /

Ghy moet u wachten voor de daet.

En niet te min oock voor den praet.

Want

Al eer de leugen is ten endt,
Soo is u goede naam geſchent.

Maech ik u ludden / teer geſelſchap /

The faireſt ſilke, wil ſoonest be-
spooled.

Let op u eer, en houd ſe net.

Het wiſte kleet is eerst beſmet.

*Il ne faut qu'un mauvais pas pour caſſer
la botteille. A tout perdre ne faut
qu'un coup perilleux.*

Een quaden ſtap, ſonder meer, is ge-
noegh om een glazen fles te bre-
ken.

Onder anderen goeden raet booz utwe geſent-
heyt / is 't (nigins oozberis) dienſigh / dat 't
wevigh in de wandelinge / of onder 't gemeen
ban u geſproken woerde:

Donne & pere ſenza rumori,

Sono ſtimate le migliori.

Vrouwen en peerden, die niet en kra-
ken,

Die acht men alder-beſt te ſmaken.

Edeleket tot dien eynde, dat

*La femme & la maiſon, & la jambe rom-
pue.*

Quade beenen, en goede wijven,
Dienen wel in huys te blijven.

De daet leert 't /

Fille trop en rue,

Toſt perdue.

Veel op de ſtraet,

Licht op de praet.

d'Italiaen meynt dat vrouwen en hoenders licht
verdualen / alſe deel uyt ſijn:

*Femine, e galline, per andar troppo ſi
perdone.*

Fille trop gaillarde,

Et trop mignarde,

Deviens paillard.

Wy ſeggen /

Die ſijn peert laet drincken by alle
beſten,

Sijn dochterken gaen tot alle feeſten,
Heeft binnens jaers dit ongeval.

Een ſloir in huys, een guylop ſtal.

Doz al in 't buyſer / u ten ontjde hier en daer
geſien te woerden / is u eere gantſch tegen:

De nacht

Is verdacht.

Opere di notte, vergogna di giorno.

Wat iemant in het doncker doet,
Dat wort by lichten dagh geboet.

Ich ſegge boozet /

Fille fenefriere,

N'eſt borne meſnagere.

Vryſters die veel in venſters gapen,
En dickwils tot den middagh ſlappen,

En veeltijts voor den ſpiegel ſtaen,
Die laten 't huys-werck onge-
daen.

Deel ontrent het name-boſke te boerten en te
gabberten / en is u niet te raden:

Wie jockt,

Die lockt.

Jocus auferet verentiam; nam mo-
deſtia ſolvitur, dum urbanitas af-
ſecatur.

De commettre aſte de riſſe,

La fille n'eſt jamais prieſe.

Een quack of quincken uyt te ſlaen,
En plach geen vryſter wel te ſtaen.

Deel tache-tylen en handt-geſprek niet jough-
mans is ban gelijcken gautſch behoemmerick:

A flouwer a bout the neck, is a for-
ſtoole for a kis.

Indienje gooyt met bloem of groen,
Dat is het voorſpel van een ſoen.
Indienje gooyt met groen of nat,
Dat is geleyt, komt foolt my wat.

Nach boezher /
Een vryſter die aen vryers ſchenckt,
't Is ſeker dat s' haer eertje krenckt:
Een vryſter die van vryers nempt,
't Is ſeker dat s' haer eec ontvremt:
Wilt ghy dan, vryſter, eerlick leven,
En paſt te nemen, noch te geven.

Wat u rieraet aen-gaet /
Il n'y a diamant ſi beau, qui n'ayt be-
ſoing de ſeuille, pour en relever
le ſclat.

De juweliere ſeggen ons, dat 'er geen ſoo ſchoonen diamant en is / of hy heeft wat bejullig hat doen om den glantz te verheffen. Enige hebden bit de byſters toe-gepaſt. enick hebbit niet tegen / als 't gefondelick herſien wert. Maar ick oordeele dat 'erbaerheid en ſchaemte uwe hoochſte ſchoonheit en beſte rieraet is.
Forman pudor honeſtat.

La chaſté, eſt la premiere beauté.
Wat uwe ſleederen belanghe / uwe-weddigheit en koſtelickheit is / geraden te myden. 't Is hier (mijns oordeel) een rechter Maeghe den ſin-lijcke-ke /

Nitiide, non delicatè.
Reyn gekleert,
En niet te breed.
De Franſman ſeyt 'er dit toe /
Ne ſois paon à toy parer,
Ny parroquet en ton parler,
Ny cicogne en ton manger,
Ny oye auſſien ton marcher.

En weest geen paeu in u gewaet,
Geen pagegay in u wen praet,
Geen oyevaer wanneer men eet,
Geen gans als ghy daer henen treet.

Tet beſluit bit en ſegge /
Il n'y a meilleur ſard, qu'en bon point.
Geen beter blanket
Als ge font en vet,
En in kleeding net.

Wat in deſe gelegtheit de Dymers aengaet (om weder te komen daer by 't gelaten hebben / te weeten tot onsen buntten-vryer) moedighheit in ſleeden en ſoeken moet u / byſter / verdaecht zijn. Enke maetrofen ſeggen wel /
(Suspect a ſemper ornamenta ementi-
bus)

Veel vlaggen, luttel boters.
't Gaet al dieh-maels ſoo /
't Sijn ledige vaten, die meest bommen.

Vieil en ſa terre, & jeune en eſtrangere,
Mentent tous deux d'une meſme maniere.

Een oudt man in ſijn landt, een jongen daer buyten,
Die ſeggen veel dingen die niet en ſluyen.

Men ſeyt gemeenlick /
Il eſt bien pauvre, qui n'a que promettre.
Het is voorwaer een arrem man,
Die niet wat ſchoons beloven kan.

Doecht 'er by /
Il ne ſaut paſſer que d'un pays à autre,
pour eſtre gentil homme.

Veranderinge van laer, kan en edel-man maken.

En gemeenlick /
Alle vryers rijk, alle gevangens arm.
Op eygen geuuygeniſſe is weynigh tetellen.

Demande à l'hoſte s'il a bon vin.
Gaet vraeght de weert nae ſijnen wijn,
Gewis, hy ſal de beſte zijn.

Wel aen dan /
Kint, dit dienje wel te weten,
Iae te ſchrijven aen den balck,
Beter by den uyl gefeten,
Als te vliegen metten valck.

't Is hy ſoet dan monde / en ſoekht hy uwe gunſt
dooy woorden van de kunſt ſiet toe /
Als de vos de paſſy preekt, boeren wacht u ganen.
Fiftula dulce canis, volucrum dum decipi-
pit auceps.

De vogelaer ſleuyt wonder moy,
Tot dat de vink is in de kooy.

De Spanjaert ſeyt wel /
Gando os pedimos,
Dueva os dezimos;
Quando os tenemos
Comme queremos.

Quand nous vous demandons,
Damoifelles appellons;
Mais quand nous vous avons,
Ileſt comme nous voulons.

Terwijl een vryer netten ſpreyt,
't Is vreemt hoe dat de linker vleyt;
Maer als de bruyt is in de ſchuyt,
Dan is het ſlicke-floyen uyt.

't Is dan /
Honigh in den mont, en 't ſcheer-mes aen den riem.

En daerom /
Belles paroles ne ſont que bour des,
Au beau parler aureilles ſourdes.
Amours ce ſont aures, & non bonnes
raiſons.

Infidiar quae admodum blanditur.
Een die u nae de kunſte vleyt,
Houdt vaſt dat hy u lagen leyt.

Dooy beſluit / ſoo berichte / dat
Wie ſich door praet in ſlaep laet wiegen,
Die kanmen wonder haeft bedriegen.

't Is hy ſtout in 't aen-leggen?
A bon demandeur,
Non reſuſeur.

Wie tot ſtout eyſſchen is genegen,
Set daer een vry ontſeggen tegen.
A ſoole demander much, but more ſoole
is he, that givet it.

Een dwaes die derreſt veel begeeren,
Maer dwaes is hy, die 't niet kan weeren.

Epntelick /
Wie met appels vrijt, wert met klock-huyſen geloont.

En tot beſluit van deſen handel / ſoo ontſhoudt my
deſen gronck-regel die in / en alle jonge lieben hier
en elckers veel goets kan doen /
Als ghy wat hoort, dat ghy te voren noyt en hoorde, en wat ſiet, dat ghy te voren noyt en ſaeght; ſoo

dient ghy te denken dat ghy te voren noyt en dacht.

Middel-tijt wechtyn ſoo memme ſich geraden te
zijn / in alle deſe gelegtheit heuſelick te gaen /
en ſtraeten booy ſtegen te hemen. Schip / waerht u
booy haefſtigh uyt te baren / ſchoon u al ſomtijts
mat byeemts booy hoent /
Silentium ſapientis. ſape reſponſi loco eſt.

Wiſſe lieden weder-leggen veel met ſtil-ſwijgen.

En waarom niet?
A folle demande ne ſaut point der re-
ſponſe.
Malle vragen en dienen veel niet beantwooyt /
jue het ſil-ſwijgen is dieuſtly meer als een antwooyde.
Onthout bit / byſters /
En vin ſaveur,
En drap couleur,
En fille contenance.

Gelatigh,
Matigh,
En ſtigh,
Paſſen hier wonder wel / doch als 'er noot ſache-
lichheit te ſprecken is / en dat 'er miſſchien dat groot wooyt van af-ſeggen uyt moet, berijmt daer in leynghedht, ſehanpce / en ſpijghig te weſen.

Les ſols ſe moquent bien des ſages, mais
jamais les ſages des ſols.
De gecken ſpotten by wylen mette wijſen, de wijſen noyt mette gecken.

Of wiſj 'et in een rijntjen?
Een dwaes ſal wel ſijns wijſer ſpotten,
Maer noyt een wijs man met de ſotten.

Anders kander u wel ongemack van komert; want
Deſpit fait dire ſollie.
Spijt
Gaep wijt.

Men ſiet het gemeenlick /
Quand l'amour change de courage,
Souvent ſe convertit en rage.
Als liefde keert in haet,
Dan gaerſe buyten maert.

Wiert boezht dat die de ronde waerghedht is /
Les beautez de ſa digneuſes n'aſt appent
point les cœurs.
Sy en behaeght niemant, die haer ſelven te veel behaeght.

En
Trotſende ſchoonheden en trecken geen herten.

Den noch ſoo gebeurt 'et veel dat
Diere ſchippers veel-tijts aen landt blijven.

Onder dieſe en denekt niet dat ick den gront-ſteet
bit 't inwelick wy gelt of goet leggen wil: geu-
ſing: 't oudt beereje ſiet wel /
Sy die een ſot trout om ſijn kot,
Miſt licht het kot, en houdt den ſot;
En die een dant trout om haer want,
Miſt licht de want, en houd de dant;
Dies, wilt gy trouwen 't uwer vreugt,
Soeckt boven al de ware deught.

Onderuſſiſchen /
't Geſchiet wel dat een kalen ram,
Ontrent een ruyger ooye quam.

Woer die tot ſulckſ trachten willen / moeten
't Italiens wooyt gedachtigh weſen:
Chi non ha de nari in borſa,
Habbia mele in bocca.
Weeght

Weegt uwe beurs geen pont,
Hebt honigh in den mont.

't Zien oude rogel in dese gelegenthey /
Pauper amet cautè.

Wil iemant vryen boven staet,
Die toone slaegh een soet gelaet;
En schoon men stoot hem voor den
kop,

Hy eer 'et al voor suycker op.

Doch so het sejsip aldus niet zeplen wilt /
Veranderinge is de schapen goet,

seggen de huns-lieden /

Of minder moeds;

Of meerder goets.

Qui ne peut avoir le veau,

Prent la peau,

Kunjeniet datje wilt, wilt datje kunt.

Als de bye geen rosen en vindt,
moetse al somtijts op dorens siten.

Maer ick bid u / wie elyn zijn meught / waerom
niet lieker na uws gelijck gesicht?

Firmissima inter pares amicitia.

Apetit mercier,

Petit panier.

Yder houdt dit voor bequaem,

Kleyne kramer, kleyne kraem.

Mac mijtraet / vrienden /

Chacun se doit jouir à son pareil.

Bouwt en trout met uws gelijck,

Arm met arm, en rijck met rijck,

Net met kuys, en mors met vuyl,

Valck met valck, en uyl met uyl.

Enders /

*Qui se clariores duxit affines, domi-
nos habet.*

Een aerden pot by den metalen,
En kander niet als nadeel halen,

set de Wijse man. *Proob. 13. 2.*

Siet men 't niet danckel?

Neemt iemant een joncker om geit
of goer,

Die heeft een proncker diese dienen
moet.

't Selve is waer / oock ten utwen aensene / ghy
byger; want / 't is over al waerachtigh /

Tam male in aequalis veniunt ad ara-
trajuvenci.

Quam premitur magno conjuge
nupta minor.

Waer ongelijcke peerden trecken

Kan noyt tot eenig voordeel strecken.

Om gelijckheit ban redenen / byster / en dient u
geen oude man / inden ghy jonck zit;

Van oudte laet het vogelken sijn sang.

Vecchio in amore,

Inverno in fore.

Ongelijcken aert

Dient niet gepaert.

Gerimpelt vel

En vrijt niet wel.

Quando on est jeune on aime en fol,

Quando on est vieil qui aime est fol.

Endarom /

Ionck met out

Dient niet getrouet.

P' Homme qui a la teste blanche,

C'est un cousteau rompu en la manche.

En cyndelich / die maer bespuych loegens in den

sack heeft / en dat noch blaen-endigh / waer toe

dient gent een mole gerecht?

Ten d'ander zijde / son 'er een jonckman nae en
oudt wijf staet / met dese noere sin-spreckel:

Vieille avec deniers est mieux;

Que jeune fille aveccheveux.

Beter een out wijf met gelt tot een
weder-paer,

Als een jonge vrijster met gout-geel
haer.

Ick stel 'er de klare waerheit tegen / en segge /

Qui femme vieille ou laide prend,

Donne à entendre qu'il ayme argent.

Wie op een out wijf is gefint,

Die toont dat hy het gelt bemint.

En het ooghmerck dat soinnige ban dese lieden
boez heben / ontbalt haer dicmaets;

Want

Die een outwijf neemt, op hope van
serven,

Om soo een jonger te verwerven,

Die wort al dickmaels eerder out,

Als hy een jonger vrijster trout.

't Is de grootte mislagh die men doen kan
(mijns oordeels) dat men om gELTS of goets wille
een ongewoeghlich partyt ter handt neemt. De
rijckdommen / vrienden / en hebben geensins dat
behoegen in sich / dat vele daer ban verwachten:

hy dient het gebruik van middel-natige gelegent-
heyt met en boldoet / en sal ner gens genoegh bin-
den. En selfs oock / wat het verlies belanght / de
rijcke zijn weltyts ummers soo gevoelich in dat ge-
val / als lieden ban geringe middelen. Soote en
kleins lichamen getuets werdende / gevoelen bey-

de met gelijcke pijn de finerte van de woude. De
gelijckheit die vion hier op eertijts gaf / heeft nu
al over lange wel actigstaen. Eijgenwoordelich
woorde ick inwachting sicker Latijns Deers daer op
staende / het welckelich goet binde by dese gelegent-
heyt hier te verhalten:

*Extrabe villos á paucos è fronte capillos,
Et simul è calvo vertice tolle comam,
Horrebique eademque dabit mox signa doloris*

*Frons umbrosa comis, & sine crine caput.
Simors atra gregem, sata si violaverit Eurus,
Vel tibi Crase potens, vel miser Ire tibi;*

*Non tantum querulo gemitum dabit ore colonus,
Cui servat totas unus agellus opes;
Iste potens dominus, multis ditissimus arvis,
Hinc quoque, vel toto pectore, maestus erit.
Quò nos sacra fames? quò nos rapit ardor habendi?*

*Cur toties miseròs anxìa vita facit?
Non servant homini vel multa talenta quietem,
Damna pari luctu dives inopsque gemunt.
Ergo mihi positus mens expergiscere curis,
Atque alio tandem gaudia quare loco.*

En op dat ick niemant verlegen en soude laten / die de tale niet en verstaet / soo wil ick in 't Nederlands ten naesten by seggen / 't gene al-reede in 't Latijn gedaen is.

IN dien 'er is een kop befet met ruyge locken,
Daer iemant eenigh hayr sal uyt bestaen te plocken,
En dat oock even dan een ander kaelder hooft,
Juyft op gelijcken voet van dexel wort berooft,
Ghy sult hier niet alleen den naeckten hooren kermen,
Vermits hy sijn kop niet meer en kan verwerpen,
Ghy sult oock boven dien vernemen droef geklagh,
Van hem die niet te-min sijn ooren decken mach.
Siet, als een Hemels-plaegh koomt op't aerden dalen,
En gaet een schaepe, een kalf, een peert, een esel halen,
Of uyt een rijcken stal, of van een schamel man,
Die (mits sijn kleyn beslagh) geen schade lijden kan,

Ghy sult dan niet alleen den kalis hooren klagen,
Vermits hy dit verlies onmachtigh is te dragen,
Ghy sult den rijcken sels sien quellen sijnne geest
Oock om een vijfse-vaes, oock om een eenigh beest.
Wat is doch van het gelt, en al ons angstigh woelen?
Dewijle rijck en arm haer schade bey gevoelen.
Dewijl, k en weet niet wat, oock groote lieden plaegt,
Ja dat geen kroone sels den hooft-fweer weg en jaegt.
Wat ick u bidden mach, mijn ziele, wilt ontwaken,
En gront u herte niet op aerd'sche beusel-faken,
Laet God u steunfel zijn, in vreught en tegen-spoet;
Daer is geen vaste troost als in het hooghste goet.

Ick schaffe dan hier mede dese en diergelijcke huwelicken af / en meyne dat 'et bezre de soetste t'samen-konsten zijn, die yet een onderlinge en soete toe-geneghtheydt geseijden / gegrondet niet op rijckdom of andere diergelijcke uytwendige dingen / maer op een soete ober-een-konste / in oprechte deughtsamheyt en gelatenheyt: Lieflick en schoon zijn is niere; een vrouwe die den Heere vrees sal men loven, seyd de Wijfman Psob. 31. 30. Maer nu weder tot de sake; 't is het een weduwe met booz-hundern die ghy om haer vette gelegentheyde verliest; 't is dies maer te erger;

Vidua sua & aliena vitia, in dotem adferre dicitur.

En weduwe brenghet veel haer eygen / en oock eens anders gebreken ten huwelicken.

En 't is gewis dat in dese gelegentheydt
Kinderen
Hinderen.

De Fransman seyt wel /
Maison faicte, & femme à faire.

Een huys dat is gemaeckt, een vrouwe nochte maken,

Dat houd men overal voor twee bequame saken.

*Frà le suppe, e gli amori,
Li primi sono li migliori.*

Wie trouwen wil, of soppen eten,

Dien is 't dienstigh dit te weten,
Dat d'eerste soppn zijn de beste,
En d'eerste trou gaet voor de leste.

Soet Geselschap / dit is de laetste grond-regel dien ick u / booz als nu / op dese gelegentheyde / weet te geben: durt en gebuycht het gene dat 'er geseyt is ten goede;

Wie verstandigh is laet hem raden,
seyt Salomon, Prov. 1. 5.

Wat my belanghet / ick die jegenwoordelick (dooz Codes bespichinge) mijn lief geselschap missen moet / sal dit leste my toe-eigene / en booz mijne rekeninghe op-nemen / en daer mede beslypen.

Hier mede eyndighde *Philaretus*, en korts daer nae begon d'een en d'ander van 't geselschap eenige saken op te halen van dat 'er geseyt was, of om breeder verklaringe, ofte om iet daer tegens in te brengen; maer *Philaretus* 't selve af-leunende, seyde, dat het voor jonge-lieden te langh stil geseten was, en dat 'et beter ware de leden wat te reppen, en oeffeninge te doen om de mage te scherpen tegens het avont-mael; en daer mede op-staende, en oorlof nemende aen de koninginne, wert van de selve in den naem van al het geselschap hoogelijck bedanckt, met ernstigh verfoeck (al voren hem sijn af-scheyt te geven) dat hy, 't gene by hem jegenwoordelijck was geseyt, op 't papier woude brengen, terwijl hem de memorie noch versch was; op dat soo veel goede en gulde sin-spreucken niet met het ophouden sijner stemme in de lucht en fouden komen te verdwijnen, en alsoo verloren blijven; waer op alsoo by het geselschap seer gestaen wert, is by *Philaretus* eyndelijck aengenomen sulcks te doen, en daer op 't geselschap sich tot lijf-oeffeninghe begevende, is gescheyden.

S P I E G E L

V A N

den Voorleden en Jegenwoordigen Tijdt.

T W E E D E D E E L.

't Zijn stercke beenen die weelde dragen kunnen.

De zongelingh spreekt.

Alsijn mijn beenen sterck, al heb ick jonge leden,
 Al kan ick dagen langh op harde wegen treden,
 Noch stae ick niet-te-min op desen tijt verstelt,
 Vermits mijn los gestel nu hier dan ginder helt:
 En 't is noch even-wel geen swaerte dat ick drage,
 't En is geen wichtigh pack daer van ick heden klage;
 Het is (gelijck ghy siet) een wispel-tuerigh wijf,
 Dat sit ('k en weet niet hoe) my scherlinx op het lijf.
 Sy heeft een selsaem hoofd, vol alderhande grillen,
 Sy heeft een dertel hert, en dan oock ronde billen,
 Sy krevelt even-staegh, en moet in roere zijn,
 De rust is haer verdriet, het stille wesen pijn.
 Ick hebbe grooter last voor desen moeten dragen,
 'k En vondt noch even-wel geen reden om te klagen;
 Want hoe het immer ging, ik droeg het wichtig pack,
 Ick droegh het daer ick wou, oock sonder ongemack:
 Maer dit aelweerdigh dingh gaet buyten alle reden,
 Het ruckt my daer het wil, en druckt my op de leden;

En schoon ick voor my sie, soo veel ick immer kan,
 Noch swier ick onder haer gelijck een droncken man.
 Maer, Lefer, na my dunckt, ghy wenst om eens te weten
 Hoe dat sy, dien ick draegh, in Hollandt is geheeten;
 Wel hoort 'et met een woord: *Vrou Weeld'* is hare naem,
 Tot jock, en enkel spel, en anders niet bequaem.
 Sy heeft soo vreemden aert, soo bijster malle kueren,
 Geen heldt, geen machtigh reus, en kan 'er onder dueren,
 Want krijgts maer een voet oock op een deftig man,
 't Is hondert tegen een soo hyse voeren kan:
 Of weet 'er enigh mensch haer lossen aert te dwingen,
 Soo dat se niet geheel en mach in 't wilde springen;
 Ten gaer 'er even-wel niet al gelijck het sou,
 De geck wil niet-te-min by wijlen uyt de mou.
 Wel, Vrienden, tot besluyt: soo Weelde komt getreden,
 Of met een vollen loop naer uwen toe gereden;
 Soo grijpse met bescheyt, en houdse dapper vast;
 Want siet! alisse licht, het is een sware last.

Neder. **A**lle dingen kan men dragen /
 Wt genomen goede dagen.
 Vermoede dwingt /
 Weelde springt.

In voorspoet
 Is toefsin goet.
 Als 't bercken vol is / soo stozt 'et den troch om.
 Als de lammeren sat sijn / soospelense of slapense.

4
Huyfelicke Jaken.
Nen wel-geboede-rammen jucken de hoojuen.

Dol/maect dol.

Hoogd. *Ben gluck zu wol will / dem machers zum narren.*

Wen schrum. sser schdrffer schirt /

Dann wenn ein becler edel wird.

Es müssen starcke beine sein / die gute tage mögen tragen.

Dem gluck ist menand starck genug.

Auff einm vollen bauch sebet ein frölich haupt.

Secundæ res etiam sapientum animos fatigant. Sallust.

Lat. Arietibus bene paltis pruriunt cornua.

--- Non est durabile semper,

Esse bene. ---

Frans. *Quand le bas est plein, le haut est puant.*

Quand un sol est bien, il n'y se peut tenir.

Force argent, & belle amie,

Fait souvent penser folle.

Lat. Satietas parit ferociam.

Griecx. *Τὴν αὐτὴν ἀρετὴν ὁ βίωσι. Theogn.*

Ἡ ἄρεσις κόρη μάταια. Pindarus.

Frans. *Un y a point d'argent qui se despense plus prodigale-
ment, que celui d'une succession recente.*

Nederl. *Nis niet ghenomen is tot pet /*

Soo en kent pet sijn seiven niet.

Asperius nihil est humili. cum surgit in altum :

Cuncta ferit, dum cuncta timet: desævit omnes,

Ut se posse putent: nec bellua tetrior ulla est

Quam servi rabies in libera colla furentis :

Agnoscit gemitus, & pœnâ parcere nescit

Quam subiit, dominique memor, quem verberat, odit.

Claud. 1. in Eutrop.

Spaens. *El maltien conorte, y el bien non ay quien le soporte.
id est:*

Frans. *Le mal a du confort, & le bien personne peut suppor-
ter.*

Ital. *Non è fierezza à la fierezza eguale*

D'un humile & vil huomo quando alto sale. id est

Frans. *Il n'est orgueil egal à la fierté
D'un povre & vil en honneur exalté.*

Periculosa foelicitatis intemperantia est. Senec.

Diu fordidus, repentè dives, mutationem fortunæ ma-
lè regit. Tacit.

Fortuna nimium quem fovet, stultum facit. P. Syrus.

Quid aliud civiles furores peperit, quam nimia foelici-
tas? Flor.

Frans. *Il n'est rien si superbe, qu'un sot de basse condition
est levé à quelque dignité.*

*Vide multa in hac rem apud Richt. Axiom. Histor. 33. Oc-
con. 95.*

Vide & Arabica ad hanc rem Adagia apud Erp. cent. 1. 67.

Wat Venus boecht / dat schiept de klippel.

G Ys was een jonge wulp, hy kon geen weelde dragen,

En wou voor al een wijf, enging het Fijten vragen,

Een spits een vinnigh ding, een plage voor een huys,

Vry moytjens opperoyt, maer efter niet te pluys.

Fy wilsse, nae den eyfch, haer faken wel te drijven,

Fy had een rappe tong, en konde deftigh kijven:

En 't was genoegh bekent, en 't wert oock Gijs geseft,

Maer des al niet-te-min, hy wou delieve meyt.

Fy weet de weyger-kunst, en laet den vryer draven,

Fy weet hem op de maet, en nae de kunst te laven;

Fy, des al niet-te-min, die maectt een kort besluyt,

Want Gijs die was een bloet, en Fy die wert de bruyt.

De bruyloft wort geraemt, mē noot meest al de vriende,

Men nood'er boven dat oock dieder niet en dienden;

Het voor-spel mette feeft, de eerst' en tweede nacht,

Die worden al gelijk met vreughde door-gebracht:

Maer als de derde Son quam nae de trou geresen,

Doen schoot Gijs uyt den slaep, en woude meester wesen:

Daer ging Fy tegen aen, en yder even kloeck;

Maer Gijs die bolt te kort, en Fy behout de broeck.

Dies gaet de goede man met neer-geflagen wangen,

Hy laet sijn moedigh hoof, hy laet sijn ooren hangen,

Hy roept schier even-staegh: Och waer ick weder vry,

Eerst was 'er, Fijje lief, nu is 'er niet als, 't fy!

't Fy dat ick oyt begon, 't fy dat ick immer troude;

Och waer ick die ick was, ick weet wat dat ick soude:

't Fy van mijn wrange Fy, en van haer fellen aert,

't Fy van den slimmen dagh daer op ick ben gepaert.

Dit roept de droeve Gijs oock dickmael gansche dagen,

Want hy wort staegh begraet, en somtijts oock geflagen.

Wel Gijsghy waert niet wijs, want siet u for bedrijf!

Om een lidt wel te doen, soo lijdt het gansche lijf.

Frans. *A Pres la feste*

On gratte la feste.

Tard est le repentir de tof s' estre embarqué. Ronsard.

Frans. *Qui en haste se marie, à loisir se repent.*

Qui se marie par amours,

A bonnes nuits & mauvais jours.

H Ou, leser, staet,

En eerghy gaet,

Hooft noch een woort,

En treet dan voort;

Siet onse Griet

Die vont verdriet,

En groote pijn

In maeght te zijn;

Sy wou en fou

Zijn iemants vrou,

Tot leet en spijt

Van die 't benijt,

Daer kome van

Al wat 'er kan.

Die wort verfocht,

Die is verkocht;

Want Grietje nam

Met dat het quam.

Nu heefts' een man

Die niet en kan,

Die niet en weet

Als dat hy eet,

Als dat hy drinkt,

Als dat hy singt,

Als dat hy springt,

Als dat hy vinckt,

Als dat hy gaet,

Als dat hy staet,

En somtijts eens sijn vrouwe slaet.

Nu ynt ons Griet

Gansch swaer verdriet

En groote pijn

In vrou te zijn:

Sy roept: cylaes!

Ick was te dwaes

Dat ick so ras

Verflingert was.

Maer tot haer quaet

En is geen raet,

Als datse ligt,

En datse mijt,

En neder-sijght,

En stille swijght;

Want rasse trou

Is lang berou.

Wel, onse maeght

Die wort gevraeght,

Wann den Efel zu wol ist / so gehet er auff's Efs tanken.

Als den Efelte wel is / soo gaet hy op 't gsdanffen.

En Efel van de meul eeps vroeger los gelaten,
Gaet dolen in de stadt, en proncken achter straten,
Hy voelt hem onbelast, hy voelt hem wonder wel,
Dies krieght hy grooten lucht tot alle selfaem spel;
Het beest dat vreughde lucht, en niet en was te vreden
Met vryhey, met gemack, en met gesonde leden. (glijt,
Komt juyft ontrent een gracht daer d'een en d'ander
En daer het weeligh volck op gladdē schaetsen rijt;
Dit slaet hem wonder aen, daer komt hy nae gedrongen,
Daer treet hy op de baen, en doet 'er vreemde sprongen.
Maer siet! terwijl het dier onaerdigh staet en malt,
Gebeurt 'er dat 'er glipt, en plots ter neder valt.

Daer schreeut het lompig beest, dat is sijn beë gebroekē,
Daer heeft 't misbruikt geluk sijn leet aen hem gewroken:
In 't kort het grilligh dier dat licht daer uyt getrect,
En wort noch even-wel van alle man begeekt.
Wat is 'er menigh mensch, die in sijn beste dagen
Heeft ick en weet niet wat voor dingen aengeflagen?
En die in sijn bedrijf mocht vast en seker gaen
Is haestigh neër-gestort, alleen uyt forte waen!
Wat is 'er menigh mensch, die neder is gevallen
Om dat hy buyten schreef in weelde dorste mallen!
Nu dat is efels werk, dus vrienden, sijdy wijs,
Blijft daer ghy feker gaet, en houdt u van het ijs.

Nederl. H Doge klimmers / en diepe swimmers
staen meest qualich.
Waar weeld' en hooghmoet bozen gaen /
Komt schand' en schaed' haest achter aen.
Frans. Celynescauroit de bien haut, quin'a
menté que bien peu.
Lat. Facilior currentibus, quam repentibus lapsus.
Nederl. Soo wel slaeght die wel is / als die 't
wee is.
Woud het schip midde-waters.
Wacht vooz den gijb.
Griec. Οὐδ' οὐδ' ἐν μέσῳ. id est:
Lat. Vinum caret clavo.
Ital. Il vin non ha timone.
Hoogd. Wo wein eingehet / da gehet wisk
aus.

Nederl. Op een hollen buich slaet een brolik hoof.
Lat. Venter mero zituans desumpt in libidinem.
Nemo saltat sobrius, nisi forte infans; neque in foli-
tudine, neque in convivio moderato.
Nec omnino in voluptatis regno virtus potest
consistere. Cic.
Ovid. 2. Art.
Luxuriant animi rebus pierumque secundis:
Nec facile est aqua commoda mente pari.
Quat. l'orgueil cheuance le premier, honte & demage
le suivent de pres. Diction Ludovici Undecimi.
L'aise des jors les tue, & la prosperité des sols les perd.
Prov. 1. 32.

F Ortuna vitrea est, tunc cum splendet frangitur.
P. Syrus.
Frans. La fortune est chrysmique pincer en flus tant.
Hoogd. Wann das gluck om hechsten ist /
so verhe dich des falls.
Wann der hochmuth auffghehet / so gehet das
gluck nieder.
Nederl. In hoofspoet set toe.
Nemo confidat nimium secundis:
Nemo desperet meliora lapsis. Sen. Thyest.
Lat. In utraque forte sis utriusque memor.
Si fortuna juvat, caveo tolli:
Si fortuna tonat, caveo mergi. Perimel. per Auson.
Ital. Ogni cosa si supporta, eccetto il buon tempo.
Frans. Il n'est assure qui trop haut est monté.
Hoogd. Hoehsteizer fallen gern.
Gue schwinmmet erincken gern.
Nederl. 't Is gode / jac goddelicken raet / in booz-
spoet op tegenpoet / en in tegenpoet op booz-
spoet te denken, want soo doende zijn die diep-
de best getempert.
Syrach. 11. 26.
Au jour de prosperité les maux ne soient point mis en oubly, & au jour des afflictions qu'il te souviens des biens.
Joseph Hal saint. couf. 4.
*Comme tous corps naturels sont mêlez, ainz faut il que soit nostre disposition morale. Si nostre joye n'est allai-
sonnée avec tristesse, c'est folie; si nostre tristesse n'est
temperée avec quelque mélange de joye, c'est une tri-
stesse infernale & desespérée. Sic donc la joye vient
seule seule, il la faut demander elle a laesse sa cou-
pigne, & toujours au despit d'elle la jouter a la tri-
stesse; afin que celui que l'une repugne à l'autre,
trous deux vous soient amez.*

Wenn die fact yseiff nit vos ist / so sirt sie nit.
Viel fremde steet in emem weinsap.
Wolter kroyff / toller kroyff.
Sine Cerere & Libero friget Venus. Terent. Eun. 4. 5.
Griec. Οὐδ' οὐδ' ἐν μέσῳ. id est:
Lat. Vinum lac v'encris.
Turck. Ay cann doma ynge oinamas.
Lat. Ursus, nisi satur, non saltat.
Turck. Ischelum doli doli, gidelum deli deli.
Veritur anophoro fundus, sententia nobis. Lucil.
Nederl. Als de buijt in gaet / soo gaet de wijsheyt
uit.
Hoogd. Wollen wir gar auftrinken / so
weeden wir zu narren.
Vo often wirt kein rang,
Frans. Apres le paine
Vient la daufte.

Wacht vooz den gijb.
De Leser gelieve sich, in plaese van een plate, die hier
nagelaten is, by inbeeldinge voor te stellen een schip-
per die voor wint zeylende, door de gylt sijn scheyt
omwerpt.
Ick quam met goeden wint gedreven op de baren,
Iek quam met hoog en moet de stromen afgevaren,
Iek liet 'er al te rugh dat op het water dreef,
Soo dat ick op het leest alleen de voorste bleef:
Iek was aan alle kant getroeteld van de winden,
En siet! doen was 'er tijt een reeyfen in te binden:
Maer of al schoon het zeyl geduerigh hooger swol,
Iek hiel noch even-wel, en hiel geduerigh vol.
Doch 't wyl ik my vergaep aen so een gunstig weder,
Soo geeft het zeyl een swaep en ruck, het al er neder,
Daer leg ik over kant. Ach! tonnettel die n men vint,
Is sonder acht-er-forgh te zeylen voor den wint.
Daer zijnder in het land die konnen harde wlagen,
Die konnen tegenpoet met vaste schouders diagen:
Maer, vrienden, hoort een woort; ontrent een
hoogh geluck
Dan hoef men boren al te letten op het stuck.

Wacht vooz den gijb.
De Leser gelieve sich, in plaese van een plate, die hier
nagelaten is, by inbeeldinge voor te stellen een schip-
per die voor wint zeylende, door de gylt sijn scheyt
omwerpt.
Ick quam met goeden wint gedreven op de baren,
Iek quam met hoog en moet de stromen afgevaren,
Iek liet 'er al te rugh dat op het water dreef,
Soo dat ick op het leest alleen de voorste bleef:
Iek was aan alle kant getroeteld van de winden,
En siet! doen was 'er tijt een reeyfen in te binden:
Maer of al schoon het zeyl geduerigh hooger swol,
Iek hiel noch even-wel, en hiel geduerigh vol.
Doch 't wyl ik my vergaep aen so een gunstig weder,
Soo geeft het zeyl een swaep en ruck, het al er neder,
Daer leg ik over kant. Ach! tonnettel die n men vint,
Is sonder acht-er-forgh te zeylen voor den wint.
Daer zijnder in het land die konnen harde wlagen,
Die konnen tegenpoet met vaste schouders diagen:
Maer, vrienden, hoort een woort; ontrent een
hoogh geluck
Dan hoef men boren al te letten op het stuck.

De Kamer-
maecht
spreekt:

Gelijck de Juffer is / soo is haer hondeke.

I Ck had lest-mael wat gemalt,
En 't schein dat Jufvrou dit vernam,
En, soo het dan gemeenlick valt,
Soo was sy boven matengram:
Sy viel my aen met sellen moet,
Sy graeude, dreygde, riep en keef:
Jae, door haer ongeltuygmigh bloet,
Soo hietse my itaegh, vuyle teef.

Ick stont een wijse slecht en keeck,
Want ick en was niet sonder schult:
Doch, mits sy my soo vinnigh streeck,
Mist' ick ten lesten mijn gedult,
Dies seyde ick, Juffer met verlosf,
Ghy hebt my wat te veel gefeyt:
Is 't niet de wijse van het hof,
Gelijck de Juffer, soo de meyt?

Frans. **T**oute terre, contrée, & province,
Imite la nature de son Prince.
Turcks. Baluck baschadan kokar. id est:
Lat. Piscis primùm à capite putet.
Ital. Il pesce cominciava à putir del capo.
Nederl. 't Hoofst sieck / al sieck.
Lat. A bove majori discit arare minor.
Hoogd. Was die alten sungen /
Das piffen die jungen.
Nederl. Soo de hloek is / is de hlepel /
Soo de pot is / is de lepel.
Gelijck de weert / soo is de gast:
Gelijck het peert / soo is de last:
Frans. Souvent le fils est ressemblable au pere,
La fille suit le chemin de sa mere.
Lat. Qualis domina, talis catella.
Hoogd. Wie die frau / also die magd.
Wie der herr / also das aefind.
Lat. Qualis hera, talis pedissequa.

Hoogd. Das wetter kenne man beim wind /
Den vatter bei sein kind /
Und den herrn beim sein gesind.
Lat. Qualis rex, talis grex.
Ital. Qual è il reitore, tali sono i populi.
Quando la putrona folleggia,
La tante danneggia.
Hoogd. Saule eyer / vnd stinckende butter / gehören zu
sammen.
Ital. Tar carne, qual coltello.
Qual guaina, tal coltello.
Lat. Dignum patellâ operculum.
Similes habent labra lactucas.
Hoogd. Disteln seyn des esels salat frâutter.
Ital. Ogni disforme irouva il suo conforme.
Lat. Cum sitis similes parefque vita,
Uxor pessima, pessimus maritus;
Miror non bene convenire vobis. Mart. 8. 34.
Magna inter molles concordia. Iuvenal.

Non se da tanto pane al cagnole, quanto la sua coda dimanda.

**Men hoeft den hont geen broot te geven soo
langh hy wispel-steert.**

AL quispelt Leeuwte met den steert,
Altroetelt Leeuwte sijnen weert,
Aljanckt 'er met een luyde stem,
Al loopt 'er voor, en achter hem,
Al sit het beesje geestigh op,
Al draeyt het als een snellen top,
Al biet het dickmael sijnen poot,
Ten krijght niet altijt witte-broot;
Want heeft 'er eerst sijn deel gehadt,
Al is 'er niet ten vollen sat,
Hoewel het slecht en deerlick siet,
Ten krijght noch al sijn wille niet.
Al schijnt dit slecht, gelijk het leyt,
Het is noch efter wat geleyt,
Ghy, weeght 'er in de rechte schael,

Het kan u dienen menighmael;
Het kan u dienen tegen lust,
Die noyt of selden is geruft,
Het kan u dienen over al
W aer dat men vreughde plegen sal:
Men hoeft voorwaer het weeligh vleysch
Niet staegh te geven sijnen eyfch;
Dus schoon iet somtijts mach bestaen,
Het is al beter niet gedaen:
En geeft een vrou, een vriecht, een kint,
Niet alles wat haer breyn versint;
Ick mocht, en ick en deed 'er niet,
En was in vreughde noyt verdriet;
Schrijft dese spreuck in u gemoet,
Sy is u aller wegen goet.

Spaens. Mucho pide el loco, mas loco as el que loda.
Frans. Le fol demande beaucoup, mais plus fol est celuy
qui donne.

Engels. A foole demandeth muth, byt te more foole is
he that givet ith.

Nederl. Men geeft het hondchen niet soo veel broots /
als sijn steert wel eyschen sou.

**Een dwaes eyscht veel / maer dwaeser is hy die
't hem geeft.**

Spaens. Menea la code el can,
No por ti si no por el pan.

Deteriores omnes sumus licentiâ. Toront. Heaut. 2. 3.
Cui plus licet quàm par est; plus vult quàm licet. P. Syrus.
Qui non vetat peccare cum possit, jubet. Sen Troad.

**Beeren / leeuwen / felle dieren /
Konnen haers gelijke vieren.**

OF al schoon de wreede leeuwen
In de woeste bosschē schreeuwē,
Of de felle tyger krijt
Dat de lucht in stucken splijt:
Of de beeren leelick rieren,
En verschricken alle dieren;
Sy noch eſter alle-gaer
Griefden noyt haer weder-paer.
Noyt vecht leeuwe met leeuwinne,
Maer sy oeffent soete minne:
Noyt en was de tyger fel

Tegen sijne bed-gesfel.
Maer een beer, noch boven allen,
Plach te jocken, en te mallen,
En te toonen soet gelaet
Aen sijn lieve mede-maet:
Beeren kunnen sachtjens spelen,
Kunnen vryen, kunnen telen,
Beeren paren in het groen
Soeter als veel menſchen doen.
't Fy! dan grimmers, kijvers, krijters,
't Fy! onsoete wijve-smijters,

't Fy! het wijf die haren man
Niet in liefde vieren kan.
Felle beesten sonder reden,
Noyt geleert in goede seden,
Toonen liefd' en foeten aert
Als sy 't famen sijn gepaert.
Ghy dan, die u rechter-handen
Eens te samen gingt verpanden,
Hebt voor al een sachten geest,
Of kom leert 'et van een beest.

Frans. *Deux bestes paisent bien en un pré.*

Ital. *Calcio di stallone non fare mai cavalla.*

Calcio di giumenta non nuoce al stallone.

Hoogd. *Es besiet kein wolff den andern.*

Es besit kein frähe der andern die augen auf.

Wilde bern sein bei emander gern.

Spaens. *Con un lobo no se mata otro.*

Nederl. *Twee quade honden byten malkanderen niet.*

Frans. *Corbeau à corbeau ne creve jamais les yeux.*

Ital. *Corvi con corvi non si cavan mai gli occhi.*

Hoogd. *Eine frähe siet gern bey den andern.*

Es misst ein falter winter sein / das ein wolff den andern frisst.

Spaens. *No ay bestia fiera,*

Que no se huelque con su compañera. id est:

Frans. *Il n'y a beste si fiere en la campagne,*

Qui ne se plaise avec sa compagnie.

Nederl. *Green beesten is 'er opt soe fel /*

Dat niet en viert sijn met-gesfel.

Jean Fornier de Montauban.

*Tous animaux lesquels sont en la terre
Vivent en paix, & tranquille est leur fait,
Ou bien s'ils ont debat, & se font guerre,
A la femelle ont le maste n'en fait:
L'ours avec l'ours seure par les bois erre,
Pres du lion la lionne se plait,
Avec le loup la louve est sans contrainte,
Et du taure au la vache n'a point crainte.*

*Quelle furie & peste tant infame
Vient à troubler les hommes vicieux?
Qu'on oit toujours le mary & la femme
S'entrepincer de mots pernicieux?
S'esgratigner d'outrage qui dissame,
Baigner de plainct's rudement; mais bien pire,
Souvent de sang les baigne leur folle ire.*

*Offende il cielo, e'l tanto amor discioglie,
Quel, che con empie man batte la moglie. id est:
Celuy le ciel offense, & viole l'amitié,
Qui d'une fiere main bat sa chere moitié.*

De gausen die krijgen den kiest / maer sy moeten se plucken.

Komt siet hier dese prent, en leert den sin begrijpen,
 Al wie maer zijt gewoon de straet alleen te slijpen:
 Hooft dit, wie niet en doet, als dat hy ledigh gaet,
 Hier is een goede les daer op te letten staet.
 God is een rijkce born, hy spijsft de wilde dieren,
 Het zy die in het wout, of om den oever swieren;
 Maer schoon hy yder beeft sijn eygen voedsel biet,
 Noch voedt hy even-wel de leuwe buycken niet.

Geen mensch of ander dier en late sich bedriegen,
 Al wat 'erspijse soeckt moet loopen, rennen, vliegen:
 De vos die siten geuwt, of leuvert in den kuyl,
 Hou wel de poot é droog, maer krijgjt niet in dē muyl.
 Al wat 'er adem heeft behoort 'et aen te mercken,
 Dat wat van A dam komt bevolen is te wercken;
 Wie geen beroep en heeft, en niet ter werelt doet,
 En heeft geen vasten trooft waer op hy wert gevoet.

Tis aphis id. vna hoi vna vna vna. Hesiod.
 id est:
 Virtutem volvere Di sudore parari.
 Nederl. **Godt spijsft de bogelen / maer sy moeten**
 'er ont vliegen.
Nieuaude en homen de gebzade duphen in de
 mont gebloegen.
 Frans. *Dieu donna biens & bo us, mais pas les cornes.*
 Nederl. **Godt geeft hoegen / maer niet met de**
 hoaren.
Wé besorten twil / moet besuren.
 Hoogd. **Sich bricht alles eyb.**
 Frans. *Nul bien sans peine.*
 Hoogd. **Wem der zimmerman lang ombz**
 hofs spazien geht / so felle kein spait
 darvon.
 Frans. *Avenant endormy rien ne lay chet engorge.*
Renard qui dort la matinée, n'a pas la bouche em-
plumée.
A chien dormant rien ne vient en la dent.
 Ital. *Non spij bere il miel senza la mosche.*
La rosa senza la spina.
 Nederl. **Die de eperen hebben twil / moet het hake-**
 len der hemen sijden.
 Spaens. *A la vulpeja dormida no le cal nada en la*
boca.
 Nederl. **Den slapenden bes en bast niet in den**
 muyl.
 Lat. *Manus movenda cum Minerva.*

Manum admoventi fortuna imploranda est.
 Nederl. **Handt aen den ploegh / soo sal 't Godt**
 beideren.
Tot Godts hulpe behoeft arbeet.
 Hept handen en boeten /
 Godt sal 't bercoeten.
Stroopt u armen: en segt / Godt twoutz.
 Den slapenden wolf loopt geen schaep in den
 mont.
Die 't berken hillen twil / moet hem het tieren troos-
 ten.
 Een vliegende hraep vanght wat.
 Frans. *Qui a besoin du feu, le quierit aux doigts.*

Door vreemde droomen omgevoert:
 Ghy siet hoe dat de snellettijt,
 Hoe dat u jonckheyt henen glijt;
 En ester neemt ghy niet ter hant
 Tot oeffening van u verstant.
 Op op, en stelt het lijfte werck,
 En set de mier tot u gemerck;
 Want die by lichten dage slaept,
 En in den somer sit en gaept,
 Is weerdigh dat hy koude lijft
 Wanneer de felle winter bijt.

Vade ad formicam, piger.
Gaet tot den mier / ghy leuwaert.
Ghy leuwaert die nu legt en slaept,
 En dan cen wijle sit en gaept,
 Op op, en gaet cens tot de mier,
 Dat is een kleyn, maer neersigh dier,
 Dat is voorsichtigh ende wijs,
 Dat gadert 's somers sijne spijs,
 Op dat 'er door de strenghe kou
 Niet door gebreck vergaen en sou.
 Maer ghy legt hier en koeck cloert,

Horat. l. Satyr. 1.
 Parvula (nam exemplo est) magni formica labo-
 ris
 Ore trahit quodcunque potest, atque addit acervo
 Quem fruit, haud ignara ac non incauta futuri.
 Quae, simul in verum contrahit Aequarius annum.
 Non usquam prorepat: & illis utitur ante
 Quae fruit, sapiens. &c.
In hoc adagio Arabes, Hebraei, & Romani conve-
niunt; & eodem sensu utuntur.
Combien heurieux seroit le libérateur,
S'il le cognoissoit de son heur la vouloir!

De man, die het mes op den neus heeft, spreekt:

Komt hier, al die my kent, en wilt ten besten raden;
 Ick heb, eylaes! een neus met puysten over-laden,
 Een neus, in als gelijk een kalikourten haen,
 Daer hangen (soo het schijnt) veel jonge neusen aen:
 Een neus, een vreemde snuyt, daer op de kinders wijfen,
 Een neus, 'k en weet niet hoe, daer van de vrouwen yfen,
 Een neus gelijk een ey, en root gelijk een bloet,
 Die my oock even selfs by wijlen schricken doet:
 Een neus; maer 't is genoeg. Wie kan het monster lijden?
 Ick meyn het leelick ding noch heden af te snijden:
 't Sa 't fa ick val 'er aen; en waarom noch gebeyt?
 Het dient toech eens gedaen wat dickmael is geseyt.
 Maer, hola, mijn vernuft, heeft dit oock goede reden:
 Is oock u neus een lit om af te sijn gesneden?
 O! soo ghy dit begint, denckt wat een selsaem dal,
 Denckt wat een groufaem vack u aensicht wesen sal!
 Ey lieve wilt het mes van uwe leden wenden;
 Wie in sijn neuse snijt die moet sijn aensicht schenden:
 Gaet hier in met gedult, en geensins met geweld,
 En heelt noch, soo ghy kondt, al wat 'er is ontstelt.

En of ghy met 'er haest misschien de roode plecken
 Niet af en weet te doen, niet uyt en weet te trecken,
 Soo gaet al weder aen, oock tot de derde reys,
 En noch, hoe dat 'er gae, verschoont u eygen vleys.
 Sooghy nu, Leser, vraegt, wat hier is uyt te trecken,
 En hoe u dit verhael ten goede mochte strecken;
 Soo weet als dat het wijst, hoe dat men vieren moet
 De feylen van een vrient, of van u eygen bloet:
 Is oyt een man, of wijf, uyt haren plicht geweken,
 Een broeder sonder eer, een moeder vol gebreken,
 Een vader die misschien sijn echte plicht vergeet,
 Een nicht die buyten spoor in quade wegen treet;
 Ghy moet noch even-wel de vrienden niet verlaten,
 Ghy moet wel haer gebreck, maer niet de lieden haten,
 Ghy moet haer ongemack niet halen aen den dagh,
 Maer decken wat 'er schort, gelijk de liefde plagh:
 Ghy moet, indien ghy kond, het quade seer genesen,
 En soo ghy niet en kond, in als geduldigh wesen;
 Men set geen leden af, al lijdt men groote pijn,
 Men set geen leden af, als die verkanckert sijn.

**Schoon dat oock vrienden sijn /
 Sy moeten vrienden blyven.**

't Is quaet hasen met trommels vangen.

ALwie een snellē haes met trommels meynt te vangē,
Die heeft 'et qualik voor, en doet verkeerde gangen;
Want eer de jager komt ontrent het groene wout,
Soo is het vluchtigh diert verloren in het hout:
Daer leynt het dan en duyckt; soo dat de grage winden
Geen wilt-braet open doen, geen haes en konnen vinden:
Daer komt dan onse vrient gansch moede vande jacht,
En brengt niet anders mer als slechts een droevē nacht.
Siet iemand in den Raedt, of wil hy leeren krijgen,
Die moet voor alle dingh sijn tonge leeren swijgen;

Want die van sijn bedrijf met open monde spreeckt,
Die vint men in der daet dat hy den aenslagh breeckt.
Met swijgen soete jeught, met swijgen is te minnen;
Met swijgen kan een Vorst de vaste steden winnen:
Een die geduerigh sweeft van dat hy wil bestaen,
En brengt niet anders t'huiss als slechts een malle waen.
Met klappen, soete jeught, en is niet uyt te rechten,
Noch in het soet gevry, noch in het wreede vechten;
Maer die met heusschen mont sijn dingen heelen kan,
Die mach een vryer zijn, en oock een oorloghs-man.

Πάλαι τὸ σιγῶν φάρμακον βλάδους ἔχω. *Aeschyl. Agam.*
id est:

Eximia est virtus, praestare silentia rebus:
At contra gravis est culpa, tacenda loqui. *Ovid. 2. Art.*

Hoogd. Weisheit haben ihren mund im hirschen.
Spaens. Quien paxaro ha de tomar, non ha de oxear.

Frans. Qui veut prendre un oiseau, il ne faut pas l'effaroucher.

Nederl. Alle vogels schoutwen d'openbare netten.

Ital. Chi dice tutto quel ch' egli sa, fa tutto quel ch' egli può, e mangia ciò ch' egli ha; non gli resta niente.

Frans. Pense ce que tu veux: parle ce que tu dois.

Hoog. Sag nicht alles das du weis!

Glaub nicht alles das du hörest!
Tue nicht alles das du kanst!
Wisse nicht alles das du lirst.

Ital. Le minaccie sono arme del minacciato.

Spaens. A mucha parola obra poco.

Frans. Par trop dire on est perdu.

Lat. Multorum conscii pauca loquuntur.

In ira nihil decentius quam cum adest silentium. *Plutarch. de coh. ira.*

Vestigatoribus & venatoribus diurni nocturnique labores essent irriti, si non silentio priusquam venabulis & impetu, feras interciperent. *Carol. Paschal. Virt. & Vit. cap. 32.*

Die een hoen vat / maect dat het niet en krijt.

Een huysman (met een hoen in de hant , dat hy de kele toenijpt) spreeckt :

Siet, vrienden, wat ik doe, ick heb een hoen gegrepen,
Maer 'k heb 'et niet 'er daer de kele toe-genepen,
Uyt vreesfe dat het dier misschien de gansche locht,
En ook het naeste dorp met schreuwen vollen mocht.
Ick weet soo buer-man Fop het beesjen hoorde krijten,
Ick weet 'et voor gewis, het sou hem dapper spijten,
Het sou hem pijn doen tot binnen in de ziel,
Dat ick, een slecht gefel, soo vetten keucken hiel.

't Is seker, soo een raef kon in der stilheyt eten,
Hy kreeg een vollen buyck en niemant sou het weten:
Maer mits hy by den roof soo luyde sit en kraft,
Sookrijgt hy menighmael een ongenooden gaff.
Gefellen, soo het luck komt over u gesegen,
Indien ghy my geloof, het dient te sijn gefwegen,
Het dient met stillen mont in haesten op gevat;
Die muyst en niet en mauwt, dat is de beste kat.

Ital. *Coluy che è saggio, quietamente gode.*
Frans. *Chat mïeulx ne fut onques bon chasseur.*
Ital. *Chinon sa tacere,*
Non sagodere.
Hoogd. Wann die henn ihe gaken liest / so truft man nu das
sic gelegh het.
Frans. *C'est un fors beau jeu,*
Quand on fait, & parle peu.
Engels. Cannot you be content tho fare wel, but you
must crie roost meet?
Lat. Nullum est tempus, quo dicenda sunt omnia.
Nederl. **Hoozt / swijght / en siet:**
Muyft / maer en mauwt niet.
Nutten sonder krassen:

Kluyden sonder bassen.
Lat. *Lupus dum prædam agit, ne hincit quidem.*
Frans. *Taire & faire*
Par mer & par terre.
Lat. *Haud ulli racuisse nocet, nocet esse locutum. Cato.*
Spaens. *Callar y ojos, tomaremos la madre y los pollos.*
Frans. *Se taire & ouvrir les yeux, c'est pour prendre la*
mere & les petits.
De chose triste, ou aduversaire,
En temps de joye on se doit taire.
Ital. *Pensa molto, parla poco, e scrivi meno.*
Frans. *Si tu veux vivre en pais,*
Ne dis tout ce que sçais.
Σιγῶν ἀπὸ γυ. *Æschyl. Eumen.*

W Iemant nae de kunst een vogel-nestjen rooven,
Die moet in dit bedrijf het oude woort gelooven,
Een woort, een deftig woort, een regel van beleyt
Die iemant t' uwer leer voor desen heeft gefeyt:

Siet gaeu en neerftigh toe, gaet stil en maectte swijgen,
Ghy sult gewis het jong, ghy sult de moeder krijgen.
Geloofit 'et, domme jeught, daer is geen beter vondt,
Als sneegh en vlijtigh sijn, en al met stillen mont.

Ital. *Affai sa, chinon sa, se tacer sa.*
Frans. *Qui ne scait rien, scate encores assez, s'il se scait*
taire.
Lat. *Qui nil scit, fat scit, si tacere noverit.*
Loqui ignorabit, qui tacere nesciet. Perian. per Auson.
Frans. *Celuy qui ne scait taire, ne scait parler.*
Lat. *Sepes sapientiæ est silentium.*
Nederl. **Die kan swijgen en hoozen /**
Groote rust is hem gebozen.

Die kan hoozen en swijgen /
Groote saken kan hy krijgen.
Hoozt / siet / swijght en verdoeght /
Soo weet niemant watje jaeght.
Die veel halt /
Deel ontvalt.
Gaet 'er pet naer utwen wil /
Deeght u mont / en hout u stil.

De geue,
die by de
Visscher
staet,
sprecks:

Wel, maer, hoe sit ghy dus en gaep,
My dunkt voorleker dat gy slaep,
Want fiet de vis bijt aen het aes,
En ghy sit als een rechte dwaes,
Ghy sit gelijk een quack en siet,
En dat u raeckt en doet ghy niet.
Ick bid, en gaep niet hier of daer,
Maer neemt in tijts u saken waer:

Een goede kans is glibber-glat,
Sy dient met haeften opgevat,
En 't is voorwaer geen handigh man,
Die sijn geluck niet vatten kan;
Want dien het voordeel eens ontglijt,
Die is 'er al sijn leven quijt,
En schoon hy naemaels anders wou,
Hy vindt niet anders als berou.

Al wie dan niet in tijts en vist,
Is waert dat hy de sode mist.
Ghy daerom, vrient leit op u stuck,
En palt wel op het vluchtigh Luck
Terwijl het voor u deure klopt;
„Treckt, visscher, treckt terwijl het
nopt.

Hoogd. **D**En es alleseit zu frū dunck/
der tonar gewissich su spat.
Nederl. 't Is hant in tijts jaer seggen.
Ghypt als 't tijt is.
Men moet sijn tobben uyt-setten terwijl het re-
gent.
Men moet gapen als 'er pap geboden loert.
Men moet het pser sinedu bewijl het heet is.
Men moet mieren t'wyl de heul leyt.
Men moet seplen t'wyl de wint dient.
Haddelens kinderren waren nopt rych.
't Deluck
's blingh /
Die het bat
Die het hadt /
Die het quist
Die het mist.
Het geluck en staet niet stil booz vintzits deur.
Gaep als iaren u den lepel biet;
Want naemaels / brient / en krijghje niet.
Die tijt heeft en tijt laet ghyen /
Kien sijn leeren niet bedygen.
Die altyt byoerz gromogh komt / komt beeltijts
te laet.
Die berlaepet sijn ocht-en-berck / beschehen is sijn
dagh-werck.
Want koop en goet houwelick doen / en ber-
seijnt alle dagh niet.
Ital. *Alen fare nan dar dimora,*
Pesehe preso passa l' hora,
Bisogna pigliar la ventura, quando Iddio le manda.
Chi tardi arriva, male allegia.
Frans. *Qui tard arrive, mal loge.*
L'Occasion est chavre, & qui ne la retient,
Tout fondra en elle eschappe, & jamais ne revient.
Ital. *Se s'ha veffa a fare la cose dua volte, ciasun fa-
rebbe larin.*
Chi non fa quando può,

Non può fare quando vuole.
Batti il ferro, mentre ch' egli è caldo.
Chi tardi vuol, non vuol.
Insu che s'ha il vento in poppa, bisogna saper navigare.
Spaens. *Quando el hierro esta encendido,*
Entonces ha de ser batido.
Lo que has de hazer no digas cras,
Pon la mano haz.
Siet e dazer la yaquilla,
Acude con fa foguilla.
Frans. *Pendant que le chien chie, le loup s'en va.*
En faisant la cage l'oiseau s'en va.
Ce que des faire ne dis point à demain.
Tel refuse, qui apres meurt.
De l'eau qui est passé le moin ne mouit pas.
Qui ne prend quand il peut,
Il n'aura quand il veut.
Quand le bien vient, on le doit prendre.
Quand le fer est chaud, il se fait hstre.
Le temps se change en peu d'heure:
Tel est le matin qu'il se jour pleure.
Lat. *Collige, non omni tempore messic erit.*
Virtus est, ubi occasio admonet, dispicere. Plaas.
Persia.
Lat. *Clamamus, cras, cras: & sic consumitur aetas.*
Μὴ ἀναβάλλω τὸ ἐπὶ αὐριαν ἢ τὸ ἑσπριν. Hesiod. *Erg.*
vers. 408.
Sed propera, nec te venturas differ in horis
Qui non est hodie, cras minus aptus erit. Ovid. 1.
Remed. Amor.
Tolle moras; semper nocuit differre paratis. Lu-
can. 1.
Mora saepe malorum
Dat causas. Manilius 1v.
Tò μὴδον δ' ἴσταν ἀπεργεῖν λήνω. Eurip. Orest. id est:
— Tutura cuncta pro nihilo puto.
Multa amittuntur tarditie & socordia. Accius Dio-
mede.

Fronte capillata est.
S'let 't was selfem wijny heden is verschenen,
Siet! hoe dit vrygh wijf is in der haef vetdwenen:
Dit wijf is voren ruygh, van achter ifse kael,
En siet ick bense quijt terwijl ick staen en drael.
Dit wijf is voren ruygh, en biet daer groote schatten,
Maer aen het achter-lijf daer ifse niet te vatten;
Wel leet doornijn verdriet, ey leen, o rappe jeug,
Leet griep met bescheyt terwijl gy griep meugt.
De wel-gelegen tijt is eenen van de saken
Die nae een quade greep niet weder is te raken;
Dus wie nyt tragen aert verlymt een goede kans,
Die wort in onse tael genoemteen slappe gans.

DE Lefer sal, tot beter verstant van dese gelegent-
heyt, gelieven te geducken dat de Oude het Geluck,
ofstede Gelegenheit, hebben afgebeelt in de gedante
van een vreesen, van voren veel hoys en lange tuyten
hobbende, maer van achter geveel kael en sonder hert
wesende; daer mede te kennen gevende den aert ende
eygenschap van goede gelegentheid, die alleen van voren
en niet van achteren te vatten is: Het welck op
verscheyde geualen, en onder ander emele op de vult-
te gelegentheit anes levens, niet sonder reden, kan ge-
gast werden: want (gelyck een Gosalgh man wel gelyt
heeft) de Tijdt (die God almachtigh nyt den afgrent sijn-
ner eeuwighyheit voortgebracht) is het alderstef-
lichste teual om het eeuwigh leven wyte merken dat
men wyt vonds; want aen den tijdt deses tegenwoordig-
gen levens hangt het eeuwige; en als de tijt eens voor
demant door den doot is afgescheden, soo en is 'er voor
leent menfche geen tijt meer. Wat een groote geminde
is 'er dan vanden Heere isjen Guds, dat hy ons nocht
slecken herten van 't en sijn in 't ander, en verliengt
ons jso ewig digen, ten eynde wy sulcx waterwonderde
die te beter het eeuwige leven inden nyst-werken d' en
sulcx te dequament de H. Geest de bequaemheydt des
tijts nyt te kooplen, Col. 4. 5.

Naden hemel maecht 't pack /
Anders baert 't ongemack.

ALschijnt de kemel sonder geest,
Al is het maer een lompig beest,
Noch heeft het grof gedierde wat
Dat oorboir is te zijn gevat;
Want als men op sijn rugge leyt
De packen voor hem toe-bereyt,
So toont het beest sijn kloek v'erstant:
Want siet het knielt daer in het zant,
En blijft soo leggen op den gront,
Tot dat men seven hondert pont
Heeft op sijn bultrigh lijf getaft,
Want dat is juyst een kemels last;

Doch meer en neemt 'er geensins aen,
Maer gaet dan op sijn beenen slaen:
Dat is sijne tael geseyt,
My is genoeg op 't lijf geleyt;
Dus soo ghy wenst mijn goede reys,
Soo laedt my niet, als nae den eys.
Voorwaer so dit wierd' nagedaen,
Het soud' er dickmaels beter gaen;
Want veeltijts door te grooten last
En wort niet op den dienst gepast.
Ey siet! wat heeft 'er menigh man
Meer ampten als hy dragen kan.

Soo dat hy onder sijnen staet
Gebocht, gebult, gebogen gaet:
En efter wil hy grooter eer,
En roept noch al geduerigh, Meer;
Tot hem het pack ter neder druckt,
Of met geweld ter aerden ruckt.
Ghy, zijdy wijs, beminde vrient,
Beproeft wat u voor lading dient,
Beproeft u schouders eer ghy draegt,
En wickt al vorens eer ghy waegt,
Want meer te willen als men kan
Daer komt of schaed' of schande van.

Nederl. **D**at u te swaar om heffen is dat last
leggen.

Na den daziger maecht den sack /
't Pack na 't peert / en 't peert na 't pack.

Lat. Ne gladium tollas, mulier.

Ne sutor ultra crepidam.

Vida Hebraeorum Adagium apud Drusium Decur. 1.
Provs. qui Leonem citat in descriptione Africe lib. 2.
Illud fere, inquit, observant, ut pro cameli farcina,
id est pro 700 libris Italici tres aureos adnume-
rent.

Horat. Art.

Verface diu quid ferre reculent,
Quid valeant humeri.

Matrinal. 12, Epigr. ult.

Non ignorat, omus quod sit succedere Macro.

Qui sua meitur pondera, ferre potest.

Virg. Ecl. 8.

Non omnia possumus omnes.

Senec. de Trans. Anim. cap. 4.

Ante omnia necesse est solum xilinare, quia fere
plus nobis videtur posse, quam possumus. Alius
eloquentie fiducia prolabitur, alius in firmum corpus
laborioso oppressit officio, alius patrimonio
suo plus implet, ut quam ferre possit, &c.

Springsjt niet verder als u stoek langh is.

VRIent die hier staet aē dese floot,
My dunckt sy is u wat te groot;
Aler ghy dan u sprongh begint,
Soo maecht dat ghy u wel verint,
Soo maecht dat gy de gronden weet,
Soo maecht dat ghy u water meet:
Maer let voor al, o goede man,
Hoe ver u polse reycken kan,
Want veel te springen sonder raet,
En ver te springen sonder maet,
En faken aengaen boven macht,
Dat brengt 'er menigh in de gracht.

Lat. Ne pennas nido majores extende.

Engels. A proud heart and a beggere purse wil not
aerce.

Nederl. Wie geen eperen en heft / die vooz de nest.

Lat. Si bovem non habes, asinum agas.

Frans. Si ton revenu n'est capable de ta despenze,
tend ta despenze capable de ton revenu.

Hoogd. Wer mit kalk bat / der muſt mit
seym mauren.

Mit hassen toffen halt mann auch hauf.

Lat. Metini se quemque suo modulo accipere verum
est. Horat. 1, Ep. 7.

Nederl. Kieck nae dech.

Geet nae neer.

Maet houdt staet.

Spaens. Cada uno estienda la pierna como tiene la
cubierta. id est:

Frans. Chacun estende la jambe selon la couverture.

Hoogd. Men muſt sich nach der deek strecken.

P. Syrus. Ubi caput pauper divitem imitari, perit

Engels. A proud heart in a begger, is not unlike a
great fire in a final cottage with warmth not the
house but burneth it.

Tureks. Organunge giore khiosun. id est:

Ital. Bisogna distendersi, quanto è lungo il lenzuolo.

Bisogna far la speza secondo l'entrata.

Hoogd. Nichts maul nach der rassenen.

Ital. Bisogna far i bocconi à misura della bocca.

Nederl. Nicmant springe woeder als sijn pols bet-
maet.

Ech roepe niet de riemen die hy heeft.

Daelt u seyl niet te hoogh.

Lat. Ne supra pedem calcatus.

Nederl. *Vient staet / enhont / maet.*
 Laet den ghesmet te weesint.
 Griec. *Mô riazie t' mpoie ni riazie ruz.*
 Nederl. *Kienne bogelzjens hieue nehsjens.*
 Lat. *Avicula nidullicant.*
 Pro opibus mima.
 Intra pelliculam tuam te contine.
 Teltudo intra tegmen suum collecta tuta est.
 Spaens. *Hermano en medias con vuestro palmo.*
 Frans. *Frete, ne laissez vous avec vostre compan.*
 Tecum habita, ut noris quam sic tibi curata super-
 lex. *Perf. Sat. 4.*
 Turpe est, quod nequeas, capici commutere pondus.
 Et pressum inflexo modo dare terga genu.
 Omnia non pariter rerum sunt omnibus apta,
 Fama nec ex aequo ducitur ulla jugo. *Preper. 3. 8.*
Vide sequentia.

Cast geen root yfer aen / of spout 'er op.

Lest daer ick uwer strate ging,
 En lette vast op alle ding,
 Sagh ick aldaer een jongen staen
 Die greep in haelt een yfer aen,
 Een yfer dat hy voor hem sagh,
 Gelijck het by de smisse lagh;
 De smit sijn vader stont 'er by,
 En trock den jongen aen de zy,
 En seyde met een hard verwijt:
 Wel, botte lecker, als ghy zijt,
 Zijt ghy een sone van een smit?
 Zijt ghy mijn kint, en doeje dit?
 Grijpr ghy uyt enkel onverstant,
 Taft ghy nae 't yfer mer 'er hant,
 Eer datje proeft en zijt gewis
 Of 't heet, of kout, of hoe het is?
 Voorwaer dit is recht plompaerts
 werck,

Ghy, neemt een beter oogh-gemerk:
 In eenen winkel van een smit
 Daer weet een yfer mensche dit,
 Dat noyt een yfer dient geraeckt
 Als van te voren nat gemaect,
 En heeft het dan een snagedruys,
 Soo houdt voor al u vingers'huys.
 Dit was nae mijn begriip een ding
 Dat vorder als de smisse ging;
 Ick heb 'et daerom hier gefet,
 Dus dien het smaect, die draegh
 het met.

Nederl. *In een smisse wat te raken /*
Op aptekers wat te smaken /
In een spoliers boeck te lesen /
Kan niet als met hunder lesen.
 Steect it in geen gat / of siet 'er deur.
 Quis pote quisque, in ea conerac arte diem. *Preper. 3.*
 El. 5.
 Vid. *Eraf. ad hoc Alag. Quam qu isque norit artem,*
 in hac te exerceat.

't Is quaet slijpen sonder water.

De Leser sal gelieven (in plaetse van een plate, die hier nagelaten is) by inbeeldinge sich vor te stellen, een slijper met een droogen slijpsteen, klagen- de in voozen als hier is volgende:

Hoort vriende, die my heden siet,
 Hoort toch den gront van mijn
 verdriet,
 Hoort, mach ik bidden mijn geklagh,
 Dat ick moet brengen aen den dagh:

Ick ben een jonck, en kloeck gefel,
 Ick kan mijn ambacht wonder wel,
 Ick hebbe vry geen slecht verstant,
 Ick ben oock veerdigh van der hant,
 Ick weet hoe staet, al is 'et sijn,
 Moet nae de kunst geslepen zijn:
 Maer siet, ô lieve mackers, siet,
 Ach! water dat en hebick niet,
 Ach! water dat is krachtigh nat,
 Daer baet geen slijpen sonder dat,
 Daer baet geen kunst, of rappe voet,
 Daer niet te hebben hinder doet.

Siet hoe het by de menschen staet,
 En hoe het in de werelt gaet!
 Al is 'er yemant kloeck en wijs,
 Waer krijgt een schamel ruyter prijs?
 Want heeft hy maer een drogen stee,
 Eylaes! soo staet hy daer alleen,
 Hy staet, eylacen, slecht en siet;
 Want sonder water slijptmen niet.

Off sebon de byen konstigh zijn,
Gaet neemt hun eens den rosmarijn,
Gaet neemt hun bloemē en haer kruyt,
Siet al haer konsten hebben uyt:
Daer nut, dat net, dat aerdigh beest
dat mist ter stont sijn kloecken geeft.
 Met vis wort vis gelockt, met vinken
 vangt men vinken;
 Een peninck in de beurs en hoort-
 men nimmer klincken;
 Een boom waft alderbest daer meer
 geboome staet;
 Het gelt is even foo, het wil een
 mede-maect.

Nederl. *'t Is quaet hemmen daer geen hagg*
en is.
Met ydele handen ist quaet habichen locken.
Die wimten lui moet by-setsen.
't Is quaet byp maken ban water alleen.
't Is quaet kochten bachen sonder byer of be.
 Frans. *Tamais on fit bon ouvrage avec de l'eau seule.*
Il faut de l'argent pour commencer le jeu.
Il peche en vain,
Qui n'amore son haim.
 Toute qualite perd son lustre on n'y a point des
 moyens.
 Il n'y a point de plus penible saucy, que d'estre en
 honneur avec pourete.
 Spaens. *Ny curdado mas penoso, que tener honra y pobreza.*
 Ronfard. *Tout homme sans le bien laisse l'homme en arriere.*
Et le bien sans l'honneur ne profite de guerre.
 Spaens. *Ny la artificiosa enxambre puede sin flor facer fruto. id est.*
 Frans. *Les industries abeilles ne peuvent faire fruit sans fleurs.*

Nederl. *En goet byp maecht een snellen kock.*
 Ital. *Il fongo ajunta il cuoco.*
 Frans. *Qui a choiettes, prend des autres oiseneux.*
 Ital. *Nunca buena olla con agua sola.*
 Griec. *Aid' tis mikris mikros idon noi. Callim.*
 id est:
 Lat. *Largior parvis non nisi parva Deus.*
 Frans. *Qui a argen, il a beau faire*
 Ital. *La chiavre d'oro apre ogni porta.*
Idanari fanno correre i cavalli.
Que' e' han ducati.
Signori son chiamati.

Niet te veel eysers onder een hē.

Een huysman spreeckt:
Ick hebbe schier een staegh gekijf
 Met onse Trijn, dat grilligh wijf,

Die seyt my, dat sy heeft een hē
 So goet als ick ter werelt ken:
 Een hē, die vast en feker broedt,
 En wonder wel haer jongens voedt,
 En daerom wil ons stuerē Trijn
 (En 't kan of 't mach niet anders zijn)
 Dat ick mijn eyers allegaer
 Te broēn sal leggen onder haer;
 Maer ick en kan het niet verstaen,
 En kant 'er daerom tegen aen,
 Ick segh (en dat op goeden gront)
 Te veel is altijt ongefōnt:

Sal ick ons eyers allegaer,
 De hope van het lange jaer,
 Sal ick ons schadt, onsgansche kraem
 In eenen klomp, en al-te-saem
 Betrouwen aen een eenigh hoen?
 Neen, dat en meyn' ick niet te doen.
 Kan niet een wese, of een kat,
 Een bontfinck, of een snooderat,
 De broet-hen brengen in den noot,
 De broet-hen brengen in den doot?
 Kan niet een hont, of gortigh swijn
 De doot van al ons voordeel zijn?
 Kan niet een ander ongeluck
 Ons brengen in den hoogsten druck?
 Bedaert u dan, mijn lieve Trijn,
 Want dit en mach voorwaer niet sijn,
 Een eenigh nest is haect gefloort,
 Een eenigh beest is haect vermoort:
 En daerom dient ons goet versprey,
 En hier en elders wat geleyt.
 Een muys die maer een hol en heeft
 't Is wonder soose lange leeft.

Maer 'twijl de lantsman, en sijn wijf,
 Hier over raecten en gekijf,
 Vraecht iemant wat dit is geseyt?
 Siet, dus soo wort 'et uytgeleyt.

Ghy koopman waegt niet allegaer
 Op eenen bodem uwe waer:
 En ghy rentier, siet dat u gelt
 Niet al aen eenen zy getel:
 En ghy die zijt in landen rijk,
 Betroudfie niet op eenen dijk;
 Maer boven al, ghy machtigh Vorst,
 Hoe seer dat gy na 't heerschen dorst,
 En hangt niet licht, hoe dat 'er gaet,
 Aen eenen velt-slagh uwen staet:
 Des werelts faken al-te-mael
 Die fweven in een losse schael,
 Om soo te wagen t'eenen tijt
 Al wat ghy hebt, en wat ghy zijt.
 Ick segge daerom toe besluyt,
 Ick roep 'et mer den lants-man uyt:
 Veel kabels sijn de schippers best,
 Dus niet te veel in eenen nest.

La vache ne sçait que luy v aut sa queue,
jusques qu'elle la perdue.

De hōe en tweet niet waer toe haer de
 steert dient booz dat se dien quijt is.

WA't maect de koeye met de steert?
 's En is haer niet eē boone weert:
 My dunckt dat die haer niet en past,
 Sy dient het beest maer rot een last.

Het is wel soo, dat ydenit
 Heeft sijn gebruyck en eygen wit:
 Het oor dat hoort, de tant die knaegt,
 Het ooghe siet, de schenckel draegt,
 De voet is noodigh tot den trap;
 Maer waer toe dese wipper-wap?
 Dit heb ick dickmaels over-leyt,
 En dickmaels over-luyt gefeyt.

Doch lestmael quam ik op het lant,
 Daer ick veel schoone koeeyen vant,
 Doch eene was haer steert gekort,
 Die stont met vliegen over-stort;
 En schoon sy dreyghde met 't hoofst,
 Haer dreygen wort niet eens geloofst:
 Het slim gespuys sat even stijf,
 En beet haer vinnigh in het lijf.
 Ick sagh hier by een ander staen,
 Die was 'er vry wat beteraen,
 Dewijl sy had een wacker ding
 Dat haer van achter neder-hing:

Daer mede sloegh sy hier en daer,
 Al waerse vliegen wert gewaer,
 Soo dat 'er niet een kleyn mugh,
 Haer mochte dueren op den rugh.
 Dit siende, sprack ick in den geest,
 Als in de plaetse van het beest:
 „Siet! nicmant kent sijn eygen goet,
 „Tot hy het eens ontberen moet.

Frans. *Quint quelque chose nous desait,
 On s'ait alors ce qu'elle vaut,
 Chose perdue
 Chose connue.
 Avec domage
 Chacun est sage.*
 Spaens. Si quieres saber quanto vale un ducato, bu-
 scalo prestado. id est:
 Frans. Si vous savez aroir que vaut un ducan, cherchez le
 à l'emprunter.
 Lat. Malo accepto stultus sapit.
 Spaens. Ni se ellima la salud, hasta el tiempo que se
 pierde. id est:
 Frans. La santé n'est estimée, jusques au temps que
 l'on la perd.
 Spaens. Ni quien sienta la pobreza como el que rico
 se vio. id est:

Frans. *Personne ne ressent la pauvreté comme celui qui
 s'est vu riche.*
 Horat. 3. Od. 24.
 Virutem incolunt omnes odium,
 Sublatam ex oculis querimus invidi.
 Propert. 3. 1.
 At mihi quod vivo detraherent invidi turba,
 Post obitum duplici fauore reddet honos.
 Omnia post obitum sunt majora verulitas:
 Majus ab excoquis nomen in ora venit.
 Vid. Jeq.
 Horat. 2. Epist. 1. de Herule loquens.
 Compertit invidiam supremo sine domatu.
 Seneca:
 Carendu discimus quam extra amiserimus.
 Plaut. Captiv. 1. 2.
 Tum denique homines nostra intelligimus bona,
 Cum quae in potestate habuimus ea amimus.
 Ovid. 1. Amor. 15.
 Pascitur in visivis: post facta quiescit.
 Tunc suus ex merito quomque tuetur honos.
 Ronfard: — La vertu précieuse
 De l'homme, quand il vit, est toujours adieuse:
 Après qu'il est absent, chacun le pense un Dieu.
 La raie n'est plus convoitée à ceux qui sont en vie:
 Sur les vertus d'un mort: elle n'a plus de lieu,
 Et la postérité l'honneur sans envie.

Un bon charbon tourne en petit lieu.

Een goet voer-man kan wel keeren / al is de plaetse enge.

De Leser beelde sich hier in eenen voer-man op eenen smallen wegh, sijn koets kort
 en kunstelicken omwendende.

ALis de bane smal, al sijn de schaersche wegen
 Gedrongen tegeneen, en bistjer ongelegen,
 Noch weet in dit geval een handigh voer-man raet,
 En maect dat even daer sijn wagen omme-gaet.
 En ander, onbewust om nae de kunst te rijden,
 Die soude voor gewis hier schade moeten lijden,
 Of stontd in dit geval verwonnen van den noot,
 Of storte met de koets te midden in de floot.

EEn die met stillen geest sich oeffent in de seden,
 En heeft sijn hert gewent te buygen nae de reden,
 Die vint in sijn bedrijf dat hem vernoegen mach:
 Al is hy kleyn gehuyft, en sonder groot beslagh;
 Hy weet des niet-te-min sijn dingen uyt te voeren,
 En kan noch evenwel de gansche leden roeren.
 „Het is nae mijn begriyp, het is een rustigh man
 „Die op een enge hoeck sijn wagen draeyen kan.

Frans. *P* *Rouveau fait en saison,
 Fait de bien à la maison.*
 Lat. *Frugalitas paupertas voluntaria.*
 Frans. *Peu fait fait des grandes maisons.
 Qui s'ait se contenter de peu,
 En ce monde gaigne le jeu.*

*Lueret. 5.
 Divitiae grandes homini sunt vivere parcae,
 Aequo animo.
 Lat. Magnum vchigal parcimonia.
 Habet etiam ubi in re tenui sese explicet magnus
 animus.*

*Claudian. 1 Rufin.
 Vivitur exiguo melius: natura beavit
 Omnibus esse dedit, si quis cognoverit uti.*
*Lucan. 4.
 Discite quam parvo licet producere vitam,
 Et quantum natura petat. — Vid. Jeq. vers. 377.*

Quando l'ucello è fuggito, poco rila va il ferrar la gabbia.

't Is te laet de kop gesloten / als 't vogeltje wech is.

De af-beeldinge hier van soude mogen wesen, een vader die sijn kint aanspreect, als het selve een vogel-koye
 pooght te sluyten, daer de vogel uyt is gevlogen, ter oor sake van het selve verlies bitterlick wemende.

De vader spreeckt:

WEl hoe, mijn weerde soon, waerom aldus gekreten?
 Of is de vogel wegh die daer heeft in geseten?
 Jae dat is 't, naer ick merck, dat is 'et dat u schort,
 En daerom datje klaeght, en droevertanen stort:
 Maer, kint, dat is gedaen, de vinck is wegh gevlogen,
 De vinck is in het wout, of in de lucht getogen;
 Wat voordeel kan het sijn dat ghy de koye sluyt?
 De vogel, lieve maet, de vogel is 'er uyt.
 Wat dient de stal bewaert, of aen de knecht bevolen,
 Wanneer het beste peert te voren is gestolen?

Wat dient de water-put met aerde toegespreyt,
 Wanneer het vetste kalf daer in verdroncken leyt?
 Het is van ouden tijt een wijse van de gecken,
 Eerft, naer een harden slagh, het hoofst te willen decken,
 De wijsheyt moet in tijts, en van te voren sien,
 Hoe alle saken staen, en wat 'er kan geschiën.
 Ghy dan noch weest getroost, en stile u bitter klagen;
 Wat niet te rechten is dat moet men willigh dragen:
 Let beter naderhant; let beter op u stuck;
 „Men wort by wijlen kloeck alleen door ongeluck.

Ital. *Serrar la stallà, quando si son persi i buoi.*
 Frans. *Tardon ferme l'estable, quand le cheval est perdu.*
 Griecx. *Μέλι τι πάλαιον ή συμαχία.*
 Lat. *Machinas post bellum adferre.*
 Griecx. *Δεινὸν ἐν πρυθέην Φειδῶ. Hesiod.*
 Lat. *Sera in fundo parcimonia.*

*Turcks. Athlan ock dumnes. Id est:
 Ital. La frecca tirata non torna.
 Nederl. Schrypen en gelt niet / als de pot uyt is.
 Hoogd. Man jagt die kas zu spät vom speck / wenn er ge-
 fressen ist.
 Ital. Se s'haveffe à fare le cose due volte, ciascuno farebbe
 frazio.
 Frans.*

Frans. *Tard crie l'oiseau quand il est pris.*
 Nederl. 't Is te laet / sey de xter / en had den bout
 in 't lijf.
 Hoogd. Nach rew ist weiber rew.
Lat. Serò seram ponis stabulis post furta latronis.
Ital. Dopo 'l'fatto, non vale pentimento.
Lat. Eventus stultorum magister.
 — Careat succellibus opto

Quisquis ab eventu facta probanda putat. *Ovid.*
Spaens. Al concio ydo
 El consejo venido.
 Frans. *Le conseil schappé, le conseil venu.*
 Hoogd. Nach der thail
 Verstehet auch der narr den rath.

Da der regen furüber ist / nimstu den regen-mantel
 umb.

Ital. Dopo che è rubbato il cavallo, tu ferri la stalla.
Lat. Nil juvat amisso claudere septa bove.
 Frans. *Après le fait sage Breton.*
 Hoogd. Es hylst nie das man den stal schleust / so das viche
 herauf ist.

Nederl. 't Is te laet den put gebult / als 't half ver-
 droncken is.

Spaens. Despus de defcalabrado untar el casto.
 Frans. *Après la teste brise oindre le casque.*
Lat. Sero sapiunt Phryges.
Vide Eras. ad hoc adagium.
 Evigilavit canis postquam rapina facta est.
Erpen. Cent. 2. 2.

W Anneer de pijl is in de lucht,
 De snelle vogel op de vlucht,
 De steen geslingert uyt 'er hant,
 De stemme buyten uwen tant;
 Soo is de slag alree gegaen,
 En daer en is geen houwen aen.

Dus eer de pijl is in de lucht,
 De snelle vogel op de vlucht,
 De steen geslingert uyt 'er hant,
 De woorden buyten uwen tant,
 Soo weeght ten naeuften, deftigh man,
 Wat dat 'er af gebeuren kan,
 Want als het onheyl is geschiet,
 Soo gelt ontijdigh klagen niet.

Nederl. **E**en gewoepen steen / een geschoot en pijl /
 en een gesproken woort / zijn niet te her-
 roepen.

Hoogd. Wann das worde heraus ist / so ist es eines an-
 dern.

— Nescit vox missa reverti. *Horat. Art.*

Idem 1. Epist. 18.

Et semel emissum volat irrevocabile verbum.

Tout ainsi que le vent sans retourner s'envole,

Sans espoir de retour s'échappe la parole. Ronsard.

Ital. Parola detta, e fatto tratto, non può tornare à dietro.

De scripto hoc magis.

Lat. Littera scripta manet.

Ital. Parla poco, ma scrivi meno.

Hoogd. Geredt ist geredt / man kans mit keinem schwam
 mehr abwisshen.

Nederl. Hebt ghy niet sprekien u vergift /
 't woert niet geen spons uytgewist.

Frans: *Trop parler nuist,*

Trop gratter cuist.

Silence est bon retrenchement

Contre chacun evnement.

Ne revele, si tu es sage,

Ton secret sans certain usage.

Syrach. 21. 27.

**De Wjfen wege hare woorden met een gout-ge-
 wichte.**

BE siet eens dese twee, die in voorleden jaren
 Gansch vuyl in haer bedrieff, en rechte slonsen waren,
 Die sijn nu wonder net, en uyter-maten kuyfs,
 Sy boenen evenselfs de gronden van het huys:
 De pannen aen den heert, die niemant van de bueren
 Oyt anders is gewoon als binnen in te schueren,
 Die kuyft dit aerdigh volk oock aen den uyter-kant,
 Al hanght die meesten tijt te midden in den brant.
 Dus gaet et in 't gemeen, wanneer onwijfe lieden
 Met al te dommen ernst haer oude rancken vlieden!

Want mits sy bijster hardt, en sonder reden gaen,
 Soo komt de tegen-seyl niet selden op de baen.
 Wort niet een quiste goet, wanneer hy wil bedaren,
 Wel dickmaels al te leer genegen om te sparen:
 Spilt niet een gierig mensch, als hy na miltheit tracht,
 Wel dickmaels sonder maet, en boven sijne macht?
 't Is beyde sonder gront, en tegen goede zeden,
 't Is beyde sonder slot, en buyten alle reden.
 „ Wel, vrienden, weeft beset, en houdt de rechte maet,
 „ Ten is geen ware deught die uyt den regel gaet.

Ital. *Il mele si vuol gustare con la punta della ditta.*
 Ogni cosa vuol misurar.
 Spaens. Por medio, y no caxereys. id est:
 Frans. *Allez par le milieu. Et vous ne tomberez.*
 — Medio tutissimū sibi.
 Frans. *Il n'y a banquet que de chiches.*
 Hoogd. Zu weensind vnd zu vied
 Verderbet alle spiel.
 Zu vied ist vnzgesund:
 Al zu scharff machte schertzig.

Ital. *Il molto è il poco.*
Rompe lo esivo.
 Spaens. Ni tan hermosa que mate,
 Ni tan fea que espante. id est:
 Frans. *Ni tant belle, qu'elle est vue:*
Ni tant laide, qu'elle est vue.
 Nederl. Doch p' noch sp.
 Ital. *Omo bel gravo' vol darar poco.*
Tien la strada di mezzo.
 Lat. Perge via mediā: medium tenuēre beati.
 Frans. *Qui commence à estre liberal, devient prodigue.*
 Turcks. Baullu curium etion vetra menfaran catanadu.
 Nederl. Ich mach wel boonen / maer niet met
 bachen vol.
 Men moet met handen / en niet met manden
 sacen.
 Est modus in rebus. sunt certi denique fines,
 Quos ultra citr. que nequit consistere rectum. Horat.
 Satyr. 1.
 Dum vitane fluiti vitia, in contraria currunt. Idem
 Sat. 2.
 Nederl. Maet houdt staet.

Guardati d'aceto de vin dolce.
 Wachje booz aijn. Dan soete wijn.

WAnneer daer niemant maectt aazin,
 En neemt'er toe den soetsten wijn,
 Die krichte'er van het suetste vocht
 Dat oyt op tonge bijten mocht;
 Want als het soet sijn aerverlaet,
 Niet dat sijn suet te boven gaet.
 Onthoudt dit woort, geminde vrient,
 Vermits het alle vrienden dient.
 Als vrienden uyt een mis-verstant
 Eens worden tegen een gelant:
 Als broeders, om, uen sweet niet wat,
 Door wravel worden op-gevat.
 Of als de vader en het kind
 Sich tegen een ontlecken vind.
 Of dat twee lieven n'et'er tijt
 Vervallen tot een wrangen spijt;
 Soo vint'en dat haer sellen haet
 Gansch boven alle peylen gaet:
 Want als sich vrientschap omme-went,
 Soo is'er onlust sonder end:
 Ghy daerom al die vrienden zijt,
 En geef de gronschap geenē tijt;
 Maer is'er iet dat qualick staet,
 Soo heelt 'et weder met'er daet:
 En of hy schoon een reysjen kist,
 Soo maectt noch datse vrienden blijft.

Hoogd. **W**ie der wein je besser ist / je
 schärffer esiz dräuß wird.
 Je näher blutsreundschaft / je bitterer seinds-
 schaft.
 Nederl. Van de soetste wijn De selste aijn,
 Broeders gelijf konit om sijn en lijf.

*Simulates inter parentes & liberos, amicos & con-
 sanguineos, sunt gravissimæ. Camerar. in Oper.
 Succesf. Cent. 1. 29. pag. 454. Richter Axiom.
 Oecon 105. 218. Balde in Lcum oportet C. de ban.
 qualiber.*

*Malin non diventò fiume grande, che non v'entrasse acqua
 turkida.*

Moet woort de rihiere groot / of daer gaet al luy
 beel trouwel-waters in.

NOyt beeck en is in haest gegroeyt,
 Soo datse krachtigh henen vloeyt,
 Of dat haer stroom delanden deylt,
 En dat op haer een kage seylt,
 Of wis sy heeft van onklaer nat
 Al vry wat veel in haer gevat.
 Als niemant wort in haelren rijk,
 Oock verbeven sijns gelijck,
 En d'vrnen niet'er deeghen siet
 Waer uyt sijn aen as is gschiet,
 Dat hielmen eerijts voor een dingh
 Dat niet, gelijck het sou, en ginch;
 Men hielt, dat sel en hae ligh goet
 Al vry wat onklaer wefen moet:
 En schoon het laet by wijlen mis,
 Men vint 'et daer het seleris.
 Wat dient hier langer op gelaen?
 Hy, dien het raectt, die treckt 'et aen.

Serpens, nisi serpentem deplutiat, non fit draco:
 Wie sient sient rijch te woorden / en sal niet ont-
 schuldig blijpen. Syr. 28. 20.
 Het Nederlants spreek-woort seght daerom wel:
 It ancliansen rijchdom is saligh.

Fortunam, velut tunicam, magis concinnam proba, quam longam.

**Een flodder-kleet dat niet en past
En is niet anders als een last.**

Dit kleet is al te lang, en al te ruym gesneden,
't hangt my ('ken weet niet wat) en floddert aen de leden;

Het is een lastigh pack, schoon dat ick maer en staec;
En 't doet my ltaegh beler al waer ick henen gae:

Ick ben gelijk verdooft in dese groote vouwen,
Ick ben geheel verstelt met dese ruyme mouwen,
Mijn hoet deekt my het oogh, dewijl hy neder glijt,
En dat gebeurt alleen vermits hy is te wijt:

De koussen, die ghy siet, zijn lasten aen de beenen,
En in dees grooten schoen daer vallen kleyne steenen,
En ick en weet niet wat, dus ben ick gansch verstelt,
En blijve dickmael staen te midden op het velt.

Ick ben een reyfend' man, en hebbe veel te dwalen,
Nu op een hoogen bergh, en dan in lage dalen,

Nu op een driftigh zant, dan op een gladde baen;
My dient geen flodder-kleedt om wel te mogen gaen.
Voorwaer een minder rock die sou my beter passen,

Die staet my aen het lijf, als uyt het lijf gewassen.
Ick prijse boven al een knap, een matigh kleet;
Al wat daer boven gaet, en is maer enckel leet.
Wat mogen even-staegh, wat mogen alle menschen
Gelt, have, renten, landt, als sonder eynde wenschen?
Men segge wat men wil, die sijnen nooddrift heeft
Die is 't die alderbest, en onbekommert leeft.
Een rock niet al te ruym, niet aen het lijf gespannen,
Dat is het beste kleedt voor vrouwen en voor mannen,
Want al wat na den eyfch niet aen de leden past,
En is maer ongemack, en niet als enckel last.

Frans. *Les trop longues robes empeschent le corps: & les richesses mondaines l'ame.*

Lat. *Viri beati vita castigata sit,
Ut non egenæ, sic egenæ proxima.
Miseros reputa qui nimia felicitate torpescunt.
Ronfard 2. Od. 4.*

*De peu de rente on vit honestement;
Le vray thesfor est le contentement;
Non les grands biens, lourde & fascheuse somme,
Biens, non pas biens, mais le malheur de l'homme.*

Lat. *'Exiguum natura desiderat.*
Ital. *Assai è ricco, à chi non manca.*
Spaens. *La quinta ruedal al carro no haze si no embaragar. id est:*

Frans. *La cinquième roue au chariot ne fait qu'empescher. Qui a pour vivre, est riche assez.
Peu de bien, peu de soucy.*

Hoogd. *Die armuth ist ein ehrtig ding / wer mit umb kan ghen.*

Ital. *Le specierie migliori
Si ten gon ne sacchi minori.*
Frans. *A petite fontaine on boit à son aise.
Peu & paix est don de Dieu.
Petite brebiette
Semble toujours jeunette.
Au petite bois prend on bien grand lievre.*

Lat. *Non in pauperie vitium est, sed in paupere.*
Hoogd. *In grossin wassern fenge man gresse fische / in fleine wassern gute fische.*

— **Nam id arbitrator**
Apprimè in vita esse utile. ut Ne quid nimis. Terent. Andr.
Modus omnibus in rebus optimum est habitus.
Nimia omnia nimium exhibent negotium hominibus ex se. Plaut. Pseud. 1. 2.

Idem Aulul. 2. 1.

Ego virtute Deum, & majorum nostrorum, dives sum
Istas magnas factiones, animos, dotes dapfiles, (fatis):
Clamores, imperia, eburata vehicula, pallas, purpuram,
Nihil moror; quæ in servitutē sumptibus redigunt viros.

Socraris dictum:

Ut vestes nimis longæ corpora impediunt ambulanti-
um, ita immensæ opes animum.

Apulejus Apolog.

Fortunam velut tunicam, magis concinnam proba,
quam longam.

Seneca Thyeste:

Mens regnum bona possidet,

Nil ullis opus est equis. &c.

Rex est qui metuit nihil:

Rex est, quique cupit nihil.

Hoc regnum sibi quique dat.

Idem Oedipo, Act. 4.

Quidquid excessit modum

Pendet instabili loco.

Ronsard. Eleg. 13.

Le vray contentement ne gist en l'abondance;

Il gist à la mesure, & à la suffisance.

Le but de la richesse est d'en sçavoir user.

Et 2. Hymn. 7.

Bien volontiers s'attise est le propre heritage

De celui, qui sans peine est riche des jeune âge.

Die kat hat die sisch sieb / aber sie will nit mit wasser.

De kat wou wel vis eten / maer geen
poot nat maken.

De Leser beelde sich in, een kat, ontreut een tobbe met
water sitende, daer vis in leght, de kat daer op loerende,
& en haren poot uytstekende, maer niet in 't water der-
vende tasten.

Komt siet doch hier een reys ons katte sitten pron-
ken!

Komt let op haer gebaer, hoe datse weet te loncken!

Sy siet den verschen vis, si siet het open vat;

Maer, des al-niet-te-min, sy vreeft het killig nat:

Sy vreeft, gewis sy vreeft haer pooten nat te maken,

En daerom wil het dier het water niet genaken:

Sy dreigt wel mer den klacu, maer tast niet in den
gront,

End us en krijghtse niet als honger in den mont.

Men vint, meeft over-al, een deel verkleunde menschen,

Die in haer lili gepeys wel groote dingen wenschen;

Maer dat en is maer wint: want die hem moeyt ontset

Sit wel met angst en wacht, maer vordert anders niet.

„Wie rosen plucken wil, en mach geen prickels mijden:

„Wie honigh raet begeert, die moet de byen lyden.

„Voor hem die vruchten soeckte, is 't wenschen niet
genoegh,

„De hant moet uyt de mou, de hant moet aen de
ploegh.

Nederl.

Een rupe hat

Eet nimmer sat /

Mits sy het nat

Te byster mijt.

Ghy / soeckte wat /

Onthout wy / dat

Den krijght geen schat

Te nymen lijt.

Met arbeit krijghen wy opt den sreen.

Plaut Curc. 1. 1.

Qui è nuce nucleum esse vult, frangit nucem.

Ital. Non si può havere il mele senza le mosche.

Non si può haver la rosa senza la spina.

Non quisquam fruitur veris honoribus,

Hyleos latebris nec spoliari favos,

Si fronti caveat, si timeat rubos.

Armat spina rosas, mella tegunt apes. Claud. Nupt. Hon.

Ital. Chi l'ajuta

Iddio l'ajuta.

Hoogd. Heijst eueh selbst / so hilffst eueh God.

Griex. Συνα Φιδ' ἀρνιζεσαι, Φιδ' εὐεν δι' ὄνη ἐπέλασαι. id est:

Lat. Ficus sunt avibus grate, at plantare reculant.

Nederl. De syye euten willen wel kerfen eten / maer
geen boomen planten.

Ital. Chi fugge la mola, s' allontana dalla farina.

Griex — ο γὰρ Φύραν μίλων ἀρφέα Φύρα. id est:

Lat. Qui fugit molam, farinam fugit.

Frans. La mere des sciences, s' labour.

Hoogd. Wer eyer will haben / der muß der hennuckafelen
lyden.

Frans. On ne prend pas des truytes à brajes seches.

Ital. Gatto quantato non prese maisforzi.

En vuple bruyt heeft veel parerens aen.

Als iemant tot u koomt met opgepronckte reden,
Als iemant moedig is, en buyght de ganfche leden,
Als iemant met beleyt sijn onschult heeft gedaen;
Seght dan, Een vuyte bruyt heeft veel parerens aen.

Aeschil. Ἀπλά γὰρ ἐστὶ τῆς ἀληθείας ἔπη. id est:

Lat. Simplicia verba veritas simplex amat.

Hoogd. Die warheit darf nit viel roeck.

Nederl. Gemaelde bloemen riecken niet.

Lat. Falsa fucis, turpia phaleris indigent.

Veritas per se placet.

Honestia per se decent.

Ital. Al buon vin non be sogna frasca.

Lat. Vino vendibili non opus est suspensa hedera.

Nederl. Op een verbynde blape dient sucker ge-
stroot.

Spaens. A casaf viejas, puertas nuevas. id est:

Frans. A vieille maison porte neuve.

A vieux cheval bride rouge.

Spaens. A burra vieja cincha amarilla.

Frans. A vieille asne se sangle jaune.

Spaens. A bucy viejo cencerro nuevo. id est:

Frans. A viel bauff sonnerie neuve.

Marius apud Sallustium:

Non sunt composita verba mea. parvi id facio. Ipsa se
virtus satis ostendit: illis artificio opusest, ut turpia
facta oratione tegant.

Idem:

Munditiæ mulieribus, viris labor convenit.

Bion Bucolicis:

μορφὰ θηλυτέρησι πλάττει καλὸν, ἀνέρι δ' ἀλκά. id est:

Forma bonum muliebre, vigor roburque virile.

Vide & Erpen. Cent. 1. Adag. 5.

Ein klein heim leget alle tag / da ein firauß im fahr nur eins.

De huysman,
die de korf
met boender-
eyers inden
arm heeft,
fpreekt:

Een hinne leyt alle daeg / een firuys maect eens in 't jaer.

Hoort dog wat ons gebeurt; de schijn heeft my ghe-
logen,
En hoope van gewin die heeft mijn wijf bedrogen:
Een koop-man liet my sien een ey van defen struys,
Dies kocht ik strax het dier, en bragt het in mijn huys;
Ick dacht, nadien het beest is dus gewoon te leggen,
Soo staet ons dese koop voor al niet af te seggen:
Want siet! een hinnen-ey is maer gelijk een bal,
En 't blijkt hier dat de struys wel anders leggen sal;
Sijn ey is als een bol, dat acht ick groote faken,
Men kan van een alleen een gansche struyve maken:
Een boer, een racuwe gant, al komt hy van de ploeg,
Geest hem maer soo een ey, gewis hy heeft genoegh.
Dit steld' ick voor gewis: maer siet in korten dagen
Doen vondt ick met 'er daet hoe dat ick was geflagen;

Het beest at wonder veel, en bleef noch even graegh!
Dies seyde' ick menigmael, siet wat een struyfche
maeg;
Van eyers geen gewagh, en schoon ick maecte nesten
Van hoy, en enkel dons, 'k en vondt 'er niet ten Bleyen:
Doch naer een langen tijt, juyft eens ontrent de Mey,
Doen socht ick in het nest, en vondt een eenigh ey:
Dies was ick wonder bly, maer al oplossen gronden;
Want noyt, na defen tijt, en isser meer gevonden:
Ons hinnen, onder dies, die leyden even-staeg,
Dat gaf my goet gewin, en dat meest alle daegh;
Dies keef ick op den struys, en ging den flocker seggen,
Van hier du groote vraet, die niet en weet te leggen,
U schijn is maer bedrogh, gelijk het heden blijkt,
,, Want groote winst verleyt, en stage winst verrijckt.

Engels. Light paynes make heauye putcs.
Nederl. Licht gewin maecht swate benfen.
Hoogd. Wer teinen pfenning achtet / der
word auch nimmer einis gulden berre.
Nederl. Die geen penningh in acht / en wort geen
gulden heer.
Frans. Qui veut faire une porte d'or, y mette tout les
jours un clou.
Spaens. Abaxante los adarves,
Y algante los muladares.
Frans. Les ours s'abbaissent, & les sumiers se ha-
sent.
Ital. A passo è passo si va lontano.
Nederl. Met enckele beertjens pluchtmen den
dinc kael.
Allencerse slaen valt de boom,
Met veel slagen wort den stoetwisch murto.
Ital. Apiuma apiuma si pela l'oca.
Agotta à porta il mar si secherebbe.
Hoogd. Von kleinen si schin werden die
hecht grof.
Lat. Maiora perdes, parua si seruaueris.
Frans. Peu à peu fle la vieille fa queuouille.
Qui s'acquie, s'enrichit.
Nederl. De dagelichste penningh weet wat.
De stadije jager banicht het wuldt.
Doet dichtwilt tot een kleintje wat.
Soo wort 't wel een groote schat.

De neerfige hant /
En sparige tant /
Iscoopt ander lijf tant.
Lat. Adde parum paruo, tandem fit magnus acertus.
Gutta cavat lapidem. — *Ouid.*
Nederl. Lijuel pot, foun hot.
Ital. Kleyen wijse / soet wijse.
Ital. Apocoel forno, poca legna basta.
Nederl. Kleyen gewin
Brenghet rijckdom in.
Die een gonden poort wil maken / brenghet 'er elcken
dach een nagel toe.
Ital. Il bue s'è fatto grande, e la palla piccola.
Nederl. Zeyhonden / doet verlarrijgen.
Lanckshamen rijckdom is salich.
Hooge boomten geben meer schaduwe als bysch-
ten.
Frans. En petite maison Dieu a grand part.
Lat. Fortunam qui auide vorare pergit,
Hanc tandem male concoquat necesse est.
*Cebuy qui mesprise les petites ebofes, tombera petit à
petit.* Syrach 29. 1.
Le peu est suffisant à l'homme bien appris. Et 30. 21.

Besiet een ongetemden stier
Die onlangs was een vreedfien dier,
Een dier dat noyt en siet of vocht,
Maer daer een kint met spelen mocht,
Die wort in 't leff een grouiam beest,
Dat oock van mannen is geverest.
De boom daer iemand onder tuft,
Daer van hy pluckt sijns heren lust,
Daer van hy schoone vruchten leest;
Dat is wel eer een rijis gewest.
My dunckt hier is genoegh gelyc,
Soo ghy het sluck wel overleyt:
,, Doet toen een kleyn dieckmael war,
,, Soo wort 'er noch een groote schar.
Maer kleyn verlies dat dieckmael koomt;
Daer dient al mede voor geschroomt;
Want kleuter-schult van kleyn beflagh,
Als die vermeerderd dach aen dagh;
Wort met 'er rijck een groote last.
Schoon dat ghy daet niet op en past.
Let dan, al wie een huys besorghet,
Ghy geen kleyn schult en borghe;
,, Want siet! een drop die holt een leen,
,, Dat slechts door den tijt alleen;
,, Het slaegh gebruyck verlijt het stael;
,, By veertjens wort de vinck kael;
,, En 't muysje, dat geduerigh bijt,
,, Doorknaeght een kael met 'er tijt.

VEracht, o yrient, noyt kleyn gewin:
Want dat brenghet groote schatten in:
En niet en isser oyt soo vast,
Als dat gestaegh en lanckshamen vast.

De visscher sprecks.

HAd ick voor kleyne vis mijn netten willen hangen,
 Of in een stille gracht maer paling willen vangen,
 Soo had ick nu de food', of soo het anders ging,
 Mijn net bleef immers gaef, schoon dat ik niet en ving.
 Maer siet ick schoot het wandt ontrent de groote visfen,
 Nu moet ick bey gelijk, en vangh, en hope missen;

Want oock mijn beste net is over al gescheurt:
 Kijk, vrienden, kijk een reys, wat stoute visschers beurt!
 Onthoudt my dese les, die groote dingen jagen
 En vangen dickmaels niet als onverwachte slagen:
 Dus ghy die visschen wilt, en blijven buyten pijn,
 Vist, lieve vrienden, vist nae dat u netten zijn.

Mollia sunt parvis prata terenda rotis. Propert. 3. Eleg. 2.

Ital. Grand nave vuol grand acqua.

Nederl. Groot schip, grof water.

Hoogd. Hehe sieger fallen gern.

Ital. Al fiume famoso non andare à pescare.

Non pigliar tanto, che ti potrebbe straccare.

Nederl. Men moet soo groote byschen niet inswel-
 gen datm'er aenwurght.

Deel om-banen/
 Weynigh versamen.

Ital. Pesci grossi rompono l'homo.

I grossi forci rodano la trapola.

Nederl. Groote ratten byten door de bal.

Groote visschen springen up den ketel.

Ital. I mosconi rompono le tele de' ragni.

Nederl. Wyen en hoysesels bychen het spinnetweb.

Hoogd. Guefswimmer curmeken gern.

Frans. Peu & paix c'est don de Dieu.

Spaens. De grande rio gran pezi, ma non te ahogues al-
 guna vez. id est:

Frans. De grande riviere grand poisson, mais garde toy de
 noyer.

Hoogd. Je höher berg/je tieffer thal.

Wann man die Seyen zu hoch zeucht / so zerspringen sie.

Wenn mandas armbuust über spannet / so zerspringers gern.

Lat. Magis offendit nimium, quam parum.

Nederl. Qualick getwommen/qualick verteert.

Lat. Male parva male dilabuntur.

Frans. Le bien mal acquis ne porte jamais profit.

Un peu de mal acquis fait perdre beaucoup de bien acquis.

De bien mal acquis ne jouist le troisie sine heretier.

Ce qui est venu au son de la fluste, s'en reva au son du
 tabourin.

Qui d'autruy se vest, bien tosi se devest.

A pere amasseur s'il gaspilleur.

De bofsch is naecht gelyck een pier / En't is nochtans een byzochlic dier.

AL is de puyt een arrem dier,
Al ifse naecht gelyck een pier,
Al heeftfe schoon geen wol of haer,
Sy maecht noch efter bly gebaer;
Want op het lant is 't datfe springt,
En in het water datfe fingt:
En daerom houdt men voor gewis
Dat fy ftaegh bly en luftigh is.

Meynt iemand dat een vrolick hert
Uyt rijkdom maer gefogen wert?
En dat een bly, een frisgelaot,
Alleen maer hangt aen grooten ftaet?
Neeen, neen, gefellen, denckt 'et niet,
Het gelt heeft mede fijn verdriet:
En die met weynigh is vernoeght,
En fijnen luft nae reden voeght,

Is dickwils blijder van gemoet
Als Graef, of Prins, of Koning doet.
Dies stel ick dit hier voor beflyut,
(Want fiet! de reden wijft 'et uyt)
„Het groot beflagh is maer een pack,
„En kleynne ftaet is groot gemack.

Frans. *L'Agrouille chante par la plaine ;
Et n'a pourtant n'y poil n'y laine.
Cœur content, & mantau sur l'espaule.*
Nederl. Een bly gemoet /
Een matigh goet /
't Is wonder foet.
Lat. Cui cum paupertate benè convenit, dives est.
Frans. La pauvre content n'est pas pauvre.
*Le riche mal-content n'est pas riche.
Contentement passe richesse.
Peu & paix, est beaucoup.
A fine de chapou
Pain & ognon.*
Lat. Quovis calceo calcatur nudipes. *Vid. Erpen. 1.
Prover. 52.*
Frans. Peu de bien, peu de foy.
Nederl. Een rijcker wan u alle fieden /
Als die niet 't fijne is te byeden.
Lat. Dis est proximus qui eget paucissimis.
Frans. Bienheureux est qui se contente
Du bien, que Dieu luy donne à rente.
Lat. Vivitur exiguo melius. *Claud. 1 Ruf.
Pauper enim non est, cui rerum suppetit usus. Horat. 1.
Epist. 12.*
Vivitur parvo benè, cui, patrum
Splendet in menfa tenui salinum. *Idem 2. Od. 16.
ubi vid. seqq.*
Is satis est dives, cui satis est quod habet. *Vulg.*

Frans. *Qui est content est riche.
Cœur content grand talent.
Moins, non moins, & prestres, tu ne vois jamais contents.
Le moyen pour s'enrichir promptement, est se contenter de ce qu'on a.
Ou il n'y a point de contentement, il n'y peut avoir d'heur.
Celuy ne peut avoir faute de beaucoup, qui est resolu se contenter de peu.
Le vertueux avec pain & Peau, peut combattre la félicité des plus riches.
Il vaut mieux en paix un auz, qu'en guerre un bœuf.
Securius divites erimus, si fecerimus quam non fit grave pauperem esse. *Sene.*
Cantabit vacuus coram latrone viator. *Joven.*
Parabile est quod natura desiderat, & ad manum quod satis est. *Sene.*
Eum intelligimus divitem, cui tanta possessio est, ut ad liberaliter vivendum facile contentus sit: qui nihil querat, nihil appetat, nihil optet amplius. *Cicer.*
Satis divitiarum est, nil amplius velle. *Quint.*
Proverb. 15. vers. 16. 17.
Mieux vaut un peu avec la crainte de l'Eternel, qu'un grand thesor, auquel y ait troublement.
Mieux vaut un repas de poires, où il y a amitié, que d'un bœuf de graisse, où il y haine. *Vide & Prov. 16. 8. & 17. 1. & Psal. 37. 16.**

Wie tegen wint spout / maecht fijn baert byl.
AL wie dat oyt beftack om tegen wint te spouwen,
Die vint het vuyle quijl ontrent fijn cygen mouwen:
Of op fijn aensicht felfs, of in fijn netten baert;
„Dus, vrienden wie ghy zijt, en doet niet tegen act.
Και οὐ λατρεῖσθε μὴ ἀνθρώποις ἀνίσταται. *Phoel.*
id est:
Lat. Temporibus servi, ac ventis reflare caveto.
Nec contra fluminis icium.
Adversus solem ne meieto.
Frans. Aprente la hausse & la basse, & ce que le temps sonnera, d'unse-le.
Tu nihil invita dices, faciesve Minervâ. Horat. Art.
Nederl. Op een fiedende pot en fit noyt blieght.
Dan heere portage en fincept geen hat.
Frans. A une marmite qui bouill, mouche ne s'attaque.
Noli te opponere irato, nec regi, nec exundanti fluvio. Benfite.
Vid. Erasin. in Adg. Irigare crabrones: & Erpen. 1 Prov. 12. 28. 31.

Quien echa agua en la garrafa de golpe, mas detramas que elle coge.

Wie haefstigh giet / Voudt dictannacis met.

De Leser beelde sich in een man, die een flesche met eenengen hals willende vol gieten, meest al het water ter aerden stort, vermits hy te veel reffens giet.

Qui verse l'eau en un vocal tout à coup, il en repend plus qu'il n'entre dedans.

De man die het water giet spreekt:

Het Was, was mijn verstant, het was te grooten pijn
Te sitten aen de beeck, en lancksaem vol te sijn.
Hier staec ick nu en kijk, bespot van alle menschen,
Al wat ick over heb, is slechts alleen het wenschen,
Siet dus foo vaert het volck, dat met een snellen spoet
Nae groote staten tracht, of grabbelt om het goet:
Haer oogh dat loert alleen om veel te mogen grijpen,
En even dat belet de vingers toe te nijpen,
Daer leyh het gansche kraem dan veel-tijts over-hoop,
De vrienden in den last, de meester op den loop.
Nu hoort u dienstigh woort, en wilt 'et mede dragen,
Het kan u denfgh sijn u gansche leven-dagen:
„Eer, die metrappen klimt, en goet, dat lanksaem
wast,
„Dat baert de meeste vreught, en lijf de minste last.

W At mach ik doch besfaen, wat ging ik hier bedrijevē:
Ick moet in dit geval mijn eygen daer bekijven,
Want dat mijn vyant lacht, mijn vrient en vrouwe
schreyt,
Dat wijc ick anders niet als slechts mijn quaet beleyt:
Ick meynde daer een swalp mijn flesche vol te gieten,
Maer siet daer al het nat er aerden neder schieten:
Daer is nu mijn geluck, mijn schoone kans gegaen,
En siet, mijn holle kruyck die blijft hier ledigh staen.
Ach hadt ik met bescheyt mijn voordeel konnen achten,
En met een stillen geest een weynigh konnen wachten!
Ach hadt ick dit beleyt door raedt en met gedult,
Daer is geen twijffel aen, mijn fles die waer geyult.
Maer siet ick was te graegh, en al te seer genegen
In haest, en sonder maect, mijn gieren aert te plegen:

En swaen ballen haer breten foo besich / als een misfeh.

Ik figh onlanghs een swanen-nest
Te midden in een gracht gevelt,
Opseker cylant dat 'er stont,
Te midden in het nat gegront:
En siet, ick wert ook even daer
Het nesten van een musch geweer,
Een mach gelijk men in het riet
Des fonsers haer geneeren siet.
Ick loef in dat geslichte staen,
En figh haer bey der maect flic aen:
Het eene nam ick met 'er hant,
Gelijck ick dat vol jongen vant;
Het ander stont ick aen en figh,
Gelijck het voor mi'n oogen figh,
Terwijl ons voer-man met de swaen
Had als een oorlogh engegaen,
En met sijn pols haer tegen hiel
Dat fy ons niet en over-vel,
Maer fkerlick het kleynē nest,
Dat was mijns oordeels) alderbest:
Want schoon de swaen haer kinder-bet
Met groote tacken hadt beset,
Had op-gemetelt sonder steen,
Met riet gevlochten onder een,
Had wonder dicht en vast gefelt
Met loofen ruychte van het vel;
Noch hadt de musch geen slechter voet
Om wel te queecken haer gebroet:
Want siet! haer nest was sacht en bol,
Van mosch, van hoy, van pluymen vol;
In 't korte, nae een kleyn beslagh,
Soo net en konligh als het mach:
Soo dat voor al de groote swaen
Geen better voer-raedt had gedaen.

Als ick dit wel had over-leyt,
Doen hebbe ick open uyt geyt;
Nu vind' ick met de ware daet
Hoe dat 'er in de werelt gaet;
Ick wint dat de groote swaen
(Hoe sijn moet veeren aen-gedaen)
Haer dōs foo wel van nooden heeft
Als 't kleynē musje dat 'er leeft:
En daerom fegh ick vol becluyt,
„Groot is het hof, veel gaet 'er uyt.

Inden 'er iemand het onderscheyt tuschen een groot
en enlynen staet recht uyt verstaen, die beelde sich
in dat by voor hem siet een swaen, een frans, of een
andere groten vogel, gansch hael en sonder weyden; en
meder een van de andere sijde een muscheven rince, of
ander kleyn vogelken, mede begehneekt en onphyns
wensende, en stelle sich dan noch voor dat de selve beyde
gansch besich sijn yder om haer bloote lyven te mogen
bedecken; soo doende sal by dateliken gewaar werden
dat 'er in sijnoodige gevalle een rince, ofse musch
vyteter aen is als een swaen ofse vogel-frans, vermits
een kleyn dier, als een musch ofse rince is niet het minste
woerken ofse ander ruychte dat het hier of daer ontmoet
en on-raep, lichtelick sijne kleyn ledelen sal komen be-
dedeken, maar een swaen wiar sal die komen bekomen
soedanigen menighe van pluymen, om dat groot luyf
en dien hoogh-uytgerectken bals mede te bekleeden? Vast
desf gelijckheyt, Leser aen de eene sijde op een Prins of
iemant anders die groot is in de werelt: en aen d'ander
sijde op een gemeen burger, beyde uyt hare legende-

heyt door eenigh ongeluck verwallen, en tot kleynheygheyt
of armoede geraect; ghy sult in der daet, als met handen
tastē, 't geue wy hier te vooren met woorden heb-
ben geyt.

N Ubibus istis infera caput,
Turris plavio vapulat Austro. Senec. Agam. Act. 1.
Vbi vid. seqq.
Frans. Il y a grand noütie
Et l'uy s'ait grande vallée.
Nederl. Gzootē heeren / Gzootē fiseren.
Gzoot is 't hof / Deel moet of.
Gzootē nersten / groote broeck /
Gzootē koppen / groote doechen.

Daer deel goet is / daer sijn deel die het eten.
Eccles. 5. 10.

De Leser beelde sich in een man, die in een groot hof of pa-
leyt, op den omslagh van het gebeelge sijn staet en let.

T Or heden toe en wil ick niet
Waer op de gulde spreucke siet,
Die ick lest in den Bibel sal,
Daer van een Koningh schrijver was,
Te weten; dat eens rijken goet
Veel graege bijters lijden moet.
Maer heden was ick uyt gegaen,
En bleef hier aen de deure staen,
Daer fagh ick eer den rechten vont
D'er op de spreucke was gegront:
Ick fah 'er eeters over-al,
Ick fah 'er peerden op het stal,
Ick fah 'er koetsen twee of dry,
Ick fah 'er raeuwe galten by,
Ick fah 'er honden in het kot,
Ick fah 'er jagersom het los,
Ick fah oock vliegers daer ontrent,
En grage vogels sonder endt,
Ick fah 'er jongens, vreemt gekleet,
Tot simme rancken uyt-gereet,
Ick fah 'er koeks in groot getal,
En knechts en meysjens over-al,
Ick fah 'er, ick en weet niet war,
Dat al mer grage tanden at;
In 't korte, wonder groot beslagh.
En 't wijck al den handel figh,
Doen feyd' ick met een stillen maent,
Soo dat 'er niemant hooren kondt:
Wat heeft de rijke van sijn gelt
Daer op hy al de sinen selt,
En achte 'et voor sijn hooghste luck?
Ick bidde, let eens op het Luck!
Hy heeft voor-al geen ruymer maegh,
Hy heeft oock noyt eens vroeget graelh
Als eemigh ander oerlick man,
Soo dat hy niet moet eten kan.
Als yemant die maer weynigh heeft,
En die moer van sijn handen leeft,
Wat heeft hy dan van al sijn goet
Als dat hy groote vraten voet?
En dat hy dickwils met verdriet
Ick rupen op sijn koelen feet.
Ick fegge daerom voor het lēf:
„Een kleyn gēf is alderbest;
„Een groot beslagh, een lastigh pack,
„Een kleyn bedrijs is groot gemack.

Frans. C Housaux, chiens, oiseaux, & serviteurs,
Et mangent & gassent les faguars.

Ital. Grand nave, vuol grand acqua.
Gran nave, gran pensero.
Nederl. Gzoot huyjs / groot huyjs.
Gzoot is 't hof / veel moet 'er of.
Frans. Agrest cuisine Pourete voisine.
Nederl. Itelyn schijp / kleyn sepl.
Kleyn huyjs / kleyn sozgh.
Deel hoepen / veel moegen.
Gzoot gestu / groot belint.
Hoe meerder vis / hoe dyoeter water.
Engel. A huel pot, soun hot.
Ital. A piccol forno poco legna basta.
Nederl. Een kleyn heert / al isse hout /
Die hoeft alleen maer vernigh hout.
Frans. Qui a serviteur, a maitre en villa. id est:
Lat. Quicquid domi agas, est tuium servi.
Frans. Serviteur prie-parent, ny amy,
Ne pren, si tu veux estre bien servi.
Familia veltarium petit, cibumque; et tot vrentes avi-
dissimorum animalium tuendi sunt: emenda vestis,
& cultodiendz rapacissima manus, & fletium de-
testantiumque minirius utendum. Senec. Tranq.
Anim. cap. 8.
Magna armamenta penduntibus multum irruat neces-
sitate procellarum. Senec. ibid. cap. 9.
Frans. Autant de serviteurs, autant d'ennemis.

Capra Syria.
Wat baet 'et of de hoo beel melchs grest / alisse
die weder omsfoot.

D E geyte vrienden, die ghy siet,
En die soo vollen elder bit,
Is niet foo nut gelick het schijnt,
Om dat haer voordeel licht verdwijnt;
Want mis het licht is wonder geyl
Soo stort het hier den mellick-teyl,
En giet 'er al-te-mael daer heen
Dus na alreeds gewonnen sjeen.
Wat is 'er menigh konligh man
Die gelt genoegh verdienen kan!
Maer wat doch baet hem sijn gewin?
Hy laet 'et weder quistigh in,
En sijn hoon hy wint gedurck veel,
Hy jaeght 'er door een ruyne keel,
Hy hanght 'et aen den dobbel-steen,
Hy maect 'et alle man gemeen,
Hy 'ort 'et in een hoeren schoot:
Dies blift 'er niet voor sijnen noot;
Maer leeft hy tot den onden dagh,
Soo is hy kael, gelick by pladen.

Wel ghy die zijt een geestigh quant,
En gelt verdient door u verstant,
Quist niet, als u swinle groot;
Maer faert een penningh voor den noot.
En foo ghy ley op u gemack,
„Saeft met een hant, niet met een sack:
„Want mach voordeel wel gepsaert
„Daer is 'et datmen wel afwaert.
Nederl. Soo vrommen / soo berceert,
Soo 't quant / soo 't boert.
Frans. D'un viflet l'agneau. L'est retourné le peau.
Ce qui est gagné par tabours, passé par la susse.
Ce qu'assemble pile pile,
Dit assemble sira tire.

Met groote Heeren is 't quaet kerssen eten; sy hiesen de grootste/ en schieten met de steenen.

Wil iemand boom-gewas met groote meesters eten,
Die moet voor alle dingh een nutte lesse weten;
Siet: al het beste fruyt dat is voor hun alleen,
En, soomen kerssen eet, sy schieten met den steen:
Sy schieten waer het valt, en waerfe kunnen raken,
Of in u schoonen baert, of op u bolle kaken;
En 't staet u al-te-mael te lijden met verdragh,
Van morren niet een woort, van pruylen geen gewag:

Ghy moet, beminde vrient, in dese vreemde rancken,
Noch toonen bly gelaet, en even leeren dancken;
Dus schoonghy schade lijdt, des noch al niet-te-min
Ontfangt al wat ghy kunt, en acht 'et voor gewin.
Of soo u dit mishaght, soo voeght u by de gasten
Met wien het u betaemt vrymoedigh toe te tasten:
Laet heeren voor den Raet, en Vorsten aen het Rijk,
En handelt, soo ghy kont, alleen met uws gelijk.

U Sibus edocto si quicumq; credis amico;
Vive tibi, & longè nomina magna fuge.
Vive tibi: quantumque potes, praelustria vita.
Savum praelustri fulmen ab arce venit.
Nam, quamquam soli possunt prodesse potentes;
Non proffit potius, si quis obesse potest. *Ovid.*
3 Trist.
Nederl. Heeren heeren rotten niet,
Heeren bidden is gebieden.
Met groote heeren hieyne heimis.
Groote heeren salmen graeten
Selden moeten.
Met groote heeren korte moergenspraech.
Hooge boomen geben meer seshadute, als bzuich-
ten.
't is quaet met stercke woestenen; want der stercken
spel is der lu archen doodt.
Men moet den Heeren haer wilt-bzaet / de boeren
haer kernis / en de honden hare bzuiflost
laten.
Heeren hulde en is geen erf.
Die heeren dient / kringht heeren loon.
Hooghd. Hüt dich vor herren und Könige/
sie haben lange arme.
Weit beherct / händ geschwägert / vnd
gefrendt.
Mit grossen herren ist nit gut kerssen essen /
sie schiessen gern mit steinen zu / vnd werf-
fen die stein curren an kopff.
Herren ginst / frauen liebe / vnd rofsnblatter /
Derkheren: sich wie Aprillen weeren.

Der kaken scherch ist der meuf todo.
Frans. *As faible le fort*
Faite souvent tort.
Nederl. Die den heere wil hoonen / geben hem
't zine.
Wintersele nachten /
Woutmen gedachten /
En gunste van heeren /
Sietmen haec verkeren.
Jonch hobelingh /
Eut schobelingh.
Korte repen hoben wel.
Wydje beheert / nae bezijent.
Schouten / en Saluten /
Ouypen als houten.
Heeren en hoeren verchelen maer een letter.
Kieft u noyt te grooten staet /
Noch te grooten mede-maet.
Watje seghet of watje ralt /
Met u meerder noyt en malt.
An nedis longas regibus esse Manus? *Ovid.*
Fulmen est, ubi cum potestate habitat iracundia.
P. Syrus.
Frans. *La baleste a envie de manger la charrue-sou-
ris / soit pource qu'il est oiseau, ou qu'il est
rat.*
*Vn receveur du Roy est contable jusques au jour du ju-
gement*
*Nul ne mange de Poye du Roy, que cent ans apres il en
chie la plume.*
A petite occasion
Prend le loup le mouton.

Si tu veux estre sans esnoy,
Ne te sert de ceux qui ont servi plus grand que toy.
Au porre n'est utile s'accompagner du puissant.
Ne deparis poires avec ton seigneur.
L'espee du noble luy sert de faucille.
*Partis comme des freres, Le mien est mien, Et le tien
est à nous deux.*
Les grands oublient tost ceux qui s'eloignent de leur jeux.
*Les grands ont honte de donner peu, Et refusent de
donner beaucoup.*
Service de Roys n'est pas herit age.
Qui dit bien des grands, quelquesfois ment;
Qui en dit mal, il s'en repent.
Ital. Arborigrandi sunno piu ombra che fructo.
Se vuoi del tuo mestier carar guadagno,
D'un tuo maggiore non ti far compagno.
Spens. Con tu señor no partas peras.
Al pobre no es provechoso
Accompañar se con el poderoso.
Syrach 8. 1.
Frans. *Ne deba pour avec homme puissant, de peur
que tu ne tombes en ses mains. &c.*
Syrach 9. 18.
Retire-toi loin de de l'homme qui a puissance de tuer:
Et tu ne seras point en crainte de mors.
Syrach 13. 2.
Nederl. Maels u geselschyp niet met den gevel-
tigen. Dat doet de aerde-pot byden
metaelen?
Siet byder Proverb. 23. 1.

Par le petit chien le lievre est trouvé,
Mais par le grand il est happé.

**De kleyne brack doet op den haer /
De groote wind behout het aeg.**

De Leser beelde sich in een jager, staende ontrent een havi dat de groote bonden ter aerden vellen,
bytende de bracken (die het selve hebben opgedaen) daer van.

De Iager spreeck:

Het wild, dat sich onthield ontrent de dichte tacken,
Dat heb ick op-gedaen met dese kleyne bracken,
Die liepen vlijtigh heen, en keften over-hoop,
En dreven menigh hert te famen op den loop;
Maer doen wy op het vlack de snelle dieren sagen,
En stonden al bereyt, en veerdigh om te jagen,
Soo quamen daer in haest de snelle winden aen,
En strack was al dejacht, en oock de vangh gedaen.

Eylaes! mijn gaeufte brack die wert 'er af gemeten,
Die wert 'er af geruckt, die wert 'er af gebeten:
En die het vluchtigh hert eerst in den woude vont,
En heeft geë ander loon als slechts een droogen mont.
Is 't niet een selsaem werck! „ De kleyne lieden vinden,
„ Maer waer men vangen sal, daer zijn de groote winden;
„ Wat baet doch, lieve vrient, het loopen van dē brak?
„ Een ander heeft 'et wildt, en hy het ongemack.

Frans. **T**Elbat les buissons,
Qui n'a pas les oisillons.

Ital. Che divide le per. a con l'orso, n'ha sempre men chi parte.

Sic vos non vobis velleria fertis oves. &c.

Ronsard Tom. 4. pag. 88.

Ainsi les gros toreaux vont labourant la plaine,

Ainsi les gras moutons au dos portent la laine,
Ainsi la mouche à miel en son petit estuy
Travaille en se tuant pour le profit d'autrui.

**Siet bodger het eerste deel / pag. 59. Et Richter. Axiom
Hisor. 27.**

**Siet kint/ dit heb ick langh getweten /
Dat groote visfen de kleyne eten.**

De Leser beelde sich in een visfcher, uyt een grooten vis een kleynen vis treckende,
en sijn kint toonende: die spreeckt aldus:

Kom hier en siet eens, weerde kint,
Wat vreemder fakē dat mē vint,
Kont leert hier dat u dienen kan,
Oock als ghy wort een dege man.
Ick hebbe lange tijdt gevist,
En dit en heeft my noyt gemist,
Wanneer ick iet gevangen hadt,
En dan ontrent den ouver fat,
En daer den vis in mooten sneet,
Gelijck men die gemeenlijck eet,

Of ick en vondt, wanneer ick sagh
Wat in haer groote roppen lagh,
Een spierinck of een kleynen ael,
Een reste van haer middagh-mael.
Soo dat ick nu voorseker weet.
Dat groote vis sijn minder eet;
Dit vond' ick in de woeste zee,
Dit vond' ick op de stilde ree,
Dit vond' ick in een binne-sfloat
Al isse dickmael niet te groot.

Godt gave dat men op het landt
Van dese streken niet en vandt:
Maer 't is 'er (nae men ons vertelt)
Al op gelijcken voet gefelt;
Want al dat gaep na groot gewin,
Dat floekt wel licht sijn minder in.
„ Het is van oudt een wisse faeck,
„ Dat noyt eē slang waft tot eē draek,
„ Dan soo wanneer haer mede-maect
„ Eerst door haer ruyme kele gaet.

Hoogd. **W**ann ein schlang die ander nit fref / soo wür-
de fem drach drauf.

Spaens. Ni ay artoyo que enriqueza su corrieufe de agua
clara. idest:

Frans. Il n'y a ruisseau qui enrichisse son courant avec de
l'eau claire.

Lat. Serpens nisi serpentem deglutiat, non fit draco.

Hoogd. **W**ent ktemen fischlin word en die hcht grof.

Frans. **Q**ui fait grands les grands,
Sinon qu'ils peignent sur les gens?

Les grands poissons mangent les petits.

Varro apud Nonnium:

Qui pote plus urget: pisces ut saepe minutos

Magnū comelt. ut aves enecat accipiter.

August. Milleloq. Serm. 53. de Resurrect.

An non est mare hoc saeculum? an flumen non est, ubi
se homines quasi pisces devorant?

**Gelijck de leeuw het wiidt verslunt / soo verslinden de
rycke den armen.** Syrach 13. 23.

Syrach 13. 21. & seqq.

Comme les asnes sauvages sont la proye des lions: ainsi les
povres sont la pasture des riches.

Senec. Epist. 103.

Ab homine homini quotidianum periculum.

Homo homini lupus. Plaut. Afn. 2. 4.

D Een mensch sou den anderen eten / kost hy.

Anacharsis Scythia interrogatus, Quid homini maximè
infectum esset? Ipsi, inquit, sibi ipsis. Contrarium est

illud Cæcilii apud Symmachum:

Homo homini Deus est, suum officium sciat.

Een ryck man steef sijn kint / Een arrem man sijn koe.

Het beelde kan zijn een arm huys-man die staet en klaeght in een stal, daer niet en is als een doode koe: in 's ver-
schiet een ryck man in een treffelick paleys, klagen de ontrent sijn eenigh kint dat gestorven is:

Kom vrienden, komt te saem, ik moet mijn lijdē klagē,
Mijn hert kan sijn verdriet niet sonder spreke dragē,
„ Al wat de ziele druckt is minder als her plagh,
„ Wanneerfey by een vrient haer open geven magh.

Mijn buer-man is een kint, en my een koe gestorven;
Nu is hy sonder troost, en ick geheel bedorven:
Dus sijn wy bey gelijck bedrukt tot in den geest,
Hy om sijn eenigh kint, ick om mijn eenigh eest.

Wat een wonder ding! en wat een seltsaem sterven!
 ick konde wel een kint, en hy een koeje derven.

O doot, gaet anders om, dan is 't geen ongeval,
 Ick heb een vollen heert, en hy een vollen Ital;
 Komt tot mijn buermans haef, en tot mijn seven kinders,
 Daer is u meerder roof, en voor ons weynigh hinders;
 „Men acht het over al alleen maer kleyn pijn,
 „Wanneer de wolle rooft daer groote kudden sijn.

Hoogd. Das vnglück trifft nur den armen.

Lat. Omnia naturæ præpostera legibus ibunt. Ovid. 1.

Trist. 7.

Ital. Achè è disgraziato, gli tempo è il pan nel forno.

Maer wat ick seggen kan, de doot en heeft geen ooren,
 Sy wil geen wijfen raedt, sy wil geen reden hooren,
 „Sy gaet een blinden gang: „De doot, de bleecke doot,
 „Gaet meest dé tijt te gast daer niemant haer en noot.
 Wie sal nu mijn verdriet, wie mijnen buer-man stillen?
 Het gaet ons bey gelijckjuyst soo wy niet en willen;
 „Want hy die machtigh is, verliest sijn naefte bloet,
 En ick een arrem man, ey laes! mijn beste goet.

Hoogd. Wer auff ein heller gemüth ist / sömme nimmer
 mehr auff den Creuser.

Spaens. Da Dios havas à quien non tiene quixadas. id est:
 Frans. Dieu donne sevrès à qui n'a de machoires.

Quiconque a bouche, ne die à un autre qu'il soufle son postage.

Soo ghy u papjen blasen kont / Gebuyckit doech noyt een byzenden mont.

*De Leser heeft sich hier in te beelden niemant die een anders pap wil komen blasen, maer van den selven
 wert verstoeten, met byvoeginge van 't gene het bygevoeghde vers seyt:*

Ick weet, mijn pap is byster heet,
 En 't is my boven maten leet,
 Om dat mijn uytgeteerde maegh
 Ishol en uytter-maten raegh:
 Maer efter ben ick niet gefint
 Gedient te sijn van uwen wint,
 En ick en neme geen gedult
 Dat ghy mijn rijs-pap koolen sult;
 Want quamj'er met de lippen by,
 Soo waert ghy meester van de bry.
 Ik heb, God dank, een eygen mont,
 En eygen adem is gesont;
 Het geen' ghy voor hebt, weet ik niet,

Hoewelghy my de lippen biet:
 En daerom, vrient, enghy, en elck,
 Die blaect al best sijn eygen melck;
 „Want die sijn eygen papjen koelt
 „Hy is 'et die hem best gevoelt.
 Hoort, kinders, hoort een dienstig
 woort,
 En seght het vry u mackers voort:
 „Als yder een sijn papjen plaect,
 „Als yder een sijn beesjen aest,
 „Als yder een sijn boorschap doet,
 „Als yder een sijn liesjen groot,
 „Als yder stelt sijn eygen maet,

„Als yder maect sijn eygen staet,
 „Als yder ploeght sijn eygen landt,
 „Als yder leest sijn eygen pandt,
 „Als yder bout sijn eygen nest,
 „Dan gaen de faken alder best.
 Dus wat ghy sillefs blasen kondt,
 En roept daer toe geen vremdē mont,
 Want sillefs is de rechte man
 Die best u dingen reddē kan:
 En als men kraeut sijn eygen vel,
 Dan gaen de faken wonder wel.
 „Ghen bood' en was 'er oyt fo goet
 „Gelijck de meester sillefs doet.

Ital. Chi può guazzar l'acqua, non vadi al ponte.

Nederl. Het ooge van den heer dat maect de peerd-
 den vet /

Het ooge van de vrou dat maect de kamer net.

Seen beter hof-meester / als de weert sels.

Het beste mis op den achter / is 's meesters oog en boet.

Sels is goet krupt.

Seen hode soo goet / Als de man sels doet.

Wat ghy alleen kunt doen / roept daer geen ander
 te toe.

Diet soo quaet / als quaden toeverlaet.

Maect u bredde / soeje slapen wit.

Hoogd. Eigen feur kecht wol.

Lat. Nihil perinde saginat equum, ut regis oculus. Plu-
 tarch. de Instit. Liber.

Spaens, Ni mayor domo que mire por la hazienda, como
 el Dueño.

Frans. Il n'y a point de maître d'hôtel qui prenne garde de
 ses pres au bien de la maison, comme le maître mesme.

Qui ne voit que per les yeux d'autrui, il est aveugle.

Qui tient la poile par la queue, il la tourne comme il veut.

Arist. in Ocean.

Quis finis in agro optimus? Oculus æconomicus.

Arab. Prov. Erpenii 1. 26.

Nil scabat caput tuum præter unguis tuos.

Ibid. 1. 22.

Put a vitæ tuam manu tuâ, non alienâ.

Vid. Erasmus in Adagio:

Suum quisque rem meminit.

Ennius apud Gellium:

Ne quid expectes amicos facere, quod perte queas.

Die de koe aengaet / die grijpse by den steert.

*De Leser beelde sich hier in een koeje in de sloot gevallen, en den eygenaer (te vergeefs om hulpe
 geroepen hebbende) de selve by den steert grijpende om die uyt te helpen.*

Den eygenaer van de koe spreect:

EY siet! mijn beste koe is in den slick gesoncken;
 En waerder niemant by, sy lage nu verdroncken;
 Dies roep ick over-luyt: Gebueren, leent de hant,
 En set het arrem beeft eens weder op het lant.
 Maer schoon ik sta en schreue, och! niemant van de liedē
 En toont hem recht geneygt om handt te willen bieden;
 Sy staen maer aen den kant, en sien 'k en weet niet hoe,
 Maer niemant van den hoop en taft'er handigh toe:

Sy maecten wel bohay het beeft te willen raken,
 Maer vreesen aen het slick haer vuyl te sullen maken.
 Nu sie ick hoe 't'er gaet: Het is een oude leer
 Dat niemant oyt en hinckt van iemant anders seer.
 Wat baet 'et in den noot een ander toe te spreken?
 Wie iet gedaen begeert, dient handen uyt te steken.
 Ghy, laet dan noyt u werck op dees of gene staen,
 Of anders, lieve vrient, soo blijft 'et ongedaen.

Hoogd. Wann sich der baur nie bucht / so acht er nie zurs.

Der herren aug thun den ecker wol.

Der herren fuß machet das pferd saisi.

Wo der mann selbst nie kumt / da wird ihm sein hant mit wol ge-
 swagt.

Faites fesse auchien, il te gastera ton habit.

Streelje den hondt / hy bederft u kleeft.

L Actft itreeld' ik Lobbé onse hont,
Ik bood hem ook mijn eygē mont,
Ick gaf hem namen honigh-foet,
Gelijck men lieve beesten doet:
Maer siet, voor al dit foet bedrijf,
Soo sprong de sloef my op het lijf;
Dus sie ick aen mijn beste kleedt
Niet anders als mijn herten leet,

Het quijl uyt synen open muyl
Dat maekt myn schonen mantel vuyl,
Mijn schoe-lint, en dees moye strick,
En is niet als een enkel slick:
Mijn vleyen maect den rekel stout,
Soo dat hy maet noch regel hout.
Hebt ghy een knecht, of eygen kint,
Of iemand anders wel gesint,

En lisse-lastse niet te seer:
Haer vrientschap is te wonder teer,
Sy dient gedragen, niet getoont,
Of wel ghy wort met dreck geloont.
Dus wilt ghy lust, en geen verdriet,
Draeght liefde, maer en toontse niet.

Frans. **I** Oie vous de l'asne, il vous donnera de la
queue au travers du nez.

Chantez à l'asne, il vous donnera de pets.

Faites fesse au chat, il vous suitera au visage.

Spans. Burlaos con el asno, daros ha en la barra
con el rado.

Cria corvo, y facar te hal el ojo.

Frans. Nourri un corbeau, il te crevera l'œil.

Spans. Hijos y criados no los has de regalar, si los
quieres gozar.

Frans. Les enfans & serviteurs il ne les faut mignar-
der, si tu en veux jouir.

Lat. Nimia familiaritas parit contemptum.

Ital. Il troppo conversar parvorisce dispregio.

Frans. Chofse accoustumée

N'est pas fort prisee.

Nulli te facias nimis fodalem.

Gaudetis minus? Et minus dolebit. Martial. id est:

Frans. Jamais trop compagnon à nulne te seras:

Car bien que moins de joye, moins d'ennuy tu
auras.

Spans. A casa de tutia,

Mas no cada dia:

A casa de tu hermano,

Non iras cada terano. id est:

Frans. A la maison de ta tante,

Mais non sous les tours:

A la maison de son frere,

Mais non sous les toits.

Cetera vide apud Erasim. in Adagio,

Ale luporum catulos.

Que je fais brebis, le loup le mange:

Qui se fait porceau, se met dans la fange.

Syrach 30 9.

Amignotte ton enfant, & il te donnera maint effroy:

joue-toi avec luy, & il te contristera. &c.

Syrach 8. 5.

Ne te joie point avec un homme mal appris.

In tegen-deel van dat hier voren is ge-
seyt, soo vermaent het Hebreus
spreek-woort, dat men eenen vriend
van suycker niet en moet op-eien: dat
is geseyt, dat men den willigen niet te
veel en moet vergen, dat men nie-
mans beleefsbeyen en moet misbruye-
ken, en dat men een gewilligh peert
niet en moet overryden.

Willig: roff sol man nicht überreden.

Een willigh peert dient niet over-reden.

Een sedigh man sonder rijt, stock, of spoor te peerd sittende, spreekt:

V Raeght iemand wat de reden zy,
Terwijl ick desen hengst beey,
Dat ick geen rijt of stock en draegh,
Oock met geen spoor het peert en jaegh,
Die wete dat het moedigh beest
Is van een onvermoeiden geest,
En dat het dier, uyt eyger aert.

Sijn rappe leden niet en spaert:

En waer toe dient het dat men slaet
Wanneer het peert gewilligh gaet?

Men moet niet van een gunstigh man

Al nemen dat men krijgen kan,

Dus weet dat oock u beste vriend

Niet al te veel geverricht dient:

Want die sijn elselover-laedt,

Die maectt dat hy verlegen staet.

Il ne faut prendre de son amy tout ce qu'on peut.

Men kan 't hant wel te veel twegen.

In een ander mans ooz is te spyden als
in een vilten-hoet.De Chi-
rurgyn
spreekt
tot de om-
standers.

WEL, maets, wat is 'er dat u let?
Wat is 'er dat u dus ontset?
Is 't om den handel die ghy siet?
Ey lieve kinders, moeytje niet.
Ick snijd' hier in een anders ooz,
En dan en geef ick geen gehoor
Noch aen geklagh, noch aen gekrijt,

Wat pijn dat oock iemand lijt:
En of hy dichte tranen schreyt,
En duysent jammer-woorden seyt,
Al dat en gaet my geensins in,
Ick passe slechts op mijn gewin;
„Want van een anders leet of seer
„En hinckt de meester nimmermeer.

Hoogd. Auf eins andern seckel ist gut geld z'sien.
Ital. *Del cu-jo d'altri si fanno le correggie larghe.*
Hoogd. Es ist gut riemen auf eines andern haut schneiden.

Nederl. Een anders ham/ een eygen mes.
Een gehuert peert/ eygen spozen.

Schuerde peerden maken korte mijlen.

De hoesen licht geen byceint half.

Daer 't byn gelach is/ is 't goet gasien nooden.

Hoogd. In ander leute fischen ist gut fischen.

Nederl. 't Is licht groot byer maekken van eens anders twif.

't Is goet byede riemen spyden uyt een ander mans leer.

't Is goet danssen op een ander mans vloer.

't Is goet feest houden op eens anders sael.
Niemant hinckt van eens anders seer.

Die de hoes aengact / die grijpse by den steert.

Hoogd. Es ist gut mit ander leute schaden weis werden.

Nederl. Abontuert ghy u laken / ick abontuert mijn
schaer / sep de leer-maker / en sneder in.

Spaens. De piel agena, larga la correa. *id est.*

Frans. *Du cuir d'autrui large courroye.*

Spaens. Poco os duelen, don Ximeno,
Estocadas en cuerpo ageno. *id est:*

Frans. *Peu vous douleur, don Ximeno, les estocades au corps d'autrui.*

Hoogd. Es ist in eens andern haut zu schneiden wie in einem
filz-hut.

Es ist gut den schmet an fremden nuch lernen.

Lapis saxe revolutus non obducitur musco.

De steen die men veel berlept / woert van geen groen bewassen.

ONS buer-man Floor, en Heylsijn wijf
Die hadden 't loopen in het lijf,
En met verhuysen wel gepast,
En stelden noyt haer woon-stee vast:
Sy sweefden staegh, 'k en weet niet hoe,
Van d'eenen stadt nae d'ander toe,
En dan oock dickmael sonder raet,

Al weder nae een ander straet;
En ondertusschen klaeghden zy
Aen dees', aen geen', en oock aen my,
Dat hare neeringh en gewin
Of niet of weynigh brachten in,
En dat het menigh ander mensch
Geluckte nae sijn eygen wensch,

Schoon dat hy met soo grooten vlijt
Niet uyt en kochte sijnen tijt,
Jae schoon hy dickmael stille sat,
En met gemack maer dranck en at.
Ick, nae de klachte was gedaen,
Sey Floor hier van de reden aen:

Siet! als de steen wort om-gerolt,
En dickmaels hier en daer gefolt,
Soo vint men noyt dat eenigh kruyt
Hem op de kalen rugge spruyt,
Soo dat een stage water-drop,
Hem vallend' op sijn blooten kop,
Daer in niet selden met'er tijt
Een hol, een gat, een open bijt.

Maer leght hem in der aerden vast
Dan is 'er dat hy eerst bewast,
Dan wort hy tegen 's winters leet
Met groene kruyden over-kleet:
En daerom kan de koude locht
Door mist, of snee, of ander vocht,
Niet eten door het dichte groen,
Gelijck het eertijts plagh te doen.

Siet Floor, dit past op u bedrijf,
Dit past op u onrustigh wijf:
,,De boom die veeltijts wert verplant
,,En vest geen wortels in het lant;
,,Maer als hy lange staende blijft,
,,Dan is 'er dat sijn hout beklijft.

Griecx. Λιθὸν κωνιδόωλον τὸ φύλον ἐπιεί. id est:

Lat. Musco lapis volutus haud obducitur.

Planta quæ sæpius transfertur non coalescit. *Quintil.*

Engels. The rolling stone never gathereth mosse.

Hoogd. Walsender stein wart nie inoestig.

Ital. Sasso che non fa fermo, non fa maschio.

Pietra mossa non fa muscio.

Turcks. Juuar lanan tafscha Jossun Japischmas.

Frans. Pierre souvent muée, ne quesi point mouffe.

Lat. Arbor quæ crebrò transfertur, non coalescit.

Non lapis hirsutus fit per loca plura volutus.

Nederl. Veel verhuysen kost veel bed-stroo.

Daer wast geen raegh aen een dzaepende meulensham.

Boomen die men veel verplant/ gedpen selden.

Een looper en gedijt niet.

Sijben doet beklijven.

Frans. Qui est couvert quand il pleut,

Il n'est pas sage s'il se ment.

Ital. Arbore spesso irapianato,

Mai de frusti è caricato.

Syrach 29. 31.

C'est une vie malheureuse, que de remuer d'une maison à autre.

Griex πλαγκτισωής οὐκ ἔστι κακώτερον ἄλλο βροπιῶν. id est:

Lat. Nil magis est miserum quàm incertâ fede vagari.

Nederl. Daert men ober een sloot /

Men laet 'er een bzoot:

Daert men ober een beer /

Men laet 'er noch meer.

Geen oude schoenen wech werpen / eer men nieuwe heeft.

Frans. Qui change de país, change de fortune.

Lat. Omnis mutatio habet periculum.

Ital. Chi ben sta, non si muova.

Far come il papagallo, che non leva mai il piede, se prima non ha appiccato il becco.

De papegay lost noyt haren voet / of maectit eerst den beek vast.

MEn vindt'er over-al die licht in alle faken
Verstellen haer bedrijsen, nieuwe gronden maken,
Die licht haer vorigh ampt gaen leggen uyt'er hant,
Eer datse seker gaen in haren nieuwen stant:
Maer, vrienden, dit beleydt en is u niet te raden,
't Is dwaesheyd af te gaen tot onbekende paden;

Let op den papegaey, die weet een gaeuwen trek,
Hy slaet geen pooten af, of vest hem metten beek,
Dit heeft een geestigh volck voor desen waer-genomen,
En daer is, met'er tijdt, een spreucke van gekomen:
Wel aen dan, wie ghy zijt, verlaet u voordeel niet,
Ten zy ghy beter kans, of nutter dingen siet.

Qui mutans, nutans.

Qui duos sequitur lepores, neutrum capit.

De Jager
Speect:

Wie twee hafen jaeght / vangt 'er veeltijts geen.

WAer ik vernoegt met eene jagt,
So had ick wilt-braet t'huys ge-
bragt;
Maer t'wilk liep, gelijcken dwaes,
Na desen, en na genen haes,

En dat mijn honden sijn verdeylt,
Soo heb ick over al gefeylt,
Soo heb ick maer een holle maegh,
En 't is om niet al wat ick jaegh.
Siet! die veel dingen t'famen doet,

Die neemt gewis een quaden voet:
Want groot beflagh is groot verdriet,
Die veel omhelt vangt veeltijts niet;
Waerom foo veel, so ras, soo vroegh?
Een sake wel, en 't is genogh.

Ital. *Chi l'aschia la via vecchia par la nova,
Speffe volte ingannato si trova.*

Frans. *Mieux vaut la vieille voye, que la nouvelle
sentie.*

Nederl. *Ge willen t'samen suppen en blasen /
Dat is een baet van rechte dwaesen.*

Ital. *Nem si può insieme bere & fischiar.*

*Chi due lepre accia,
Sat cibo, si sat bene.*

Frans. *Plus non piglia, & l'altra lascia.*

Lat. *Qui binos lepores una scilabatur hora,
Is neutrum capit.*

Sat cibo, si sat bene.

Il beccajo gratta il porco con la mano, per dar gli della mazza su il capo.

Met troetelen woet het vercken den kop in-geflaghen.

Het beeldt kan sijn een slager, die met de eene hant een vercken in de neek kraent, en met d'ander hant een slagh geeft.

Slet wat een slim bedrijf! De slager streelt het vercken,
Op dat het sijn bedrogh niet eens en soude merken:
Hy troetelt (soo het schijnt) het beest van desen kant;
Maer siet een stale bijl in sijn ander hant.
Noyt is 'er slimmer streeck in al het lant gevonden
Als die met schijn van gunst van buyten is bewonden;

Want die een vriend betoet, en niet als vrientchap wacht;
Die wort ter neer gevelt eer hy het eens bedacht.
O mijdt u, lieve, mijdt van die gelijcken gasten
Die streeken (soo het schijnt) en nae de bijle tasten;
,Geen mensch die lichter valt, en diemen eer bedrieght,
,Als die met foeten schijn wort in den slaep gewieght.

Lat. *Infidatur, qui admodum blanditur.*

Nederl. *Wongh in den mont / en 't sjeer-meet
aen den riem.*

Frans. *En beau semblant gist fausseté.*

Lat. *Aliud in titulo, aliud in pixide.*

Ital. *Parzo è colui chi si fida in finti visfi.*

*A chi ha due cuori, due lingue,
E duo volti, non si può credere.*

Nederl. *'t Sijn sinme hatzen /
Die van bozen leken, en achter hratzen.*

Ital. *Chi si fida più carezze che non sole,
O traditor l'ha, o traditor si vuole.*

*Non è più cattiva carne da consacr, che quella dall'
buono.*

*Chi innanzi mi piuge,
Dietro mi tinge.*

*Chi si fida meglio che non suole,
Ingannato si ha, o ingannato si vuole.*

Lat. *Quanto blandior, hoc tanta vehementius' mor-
det. Lucil.*

Frans. *Si la pilule avoit bon goust, ou ne la doreroit
pas par d'horre.*

Nederl. *Als de vos de passy preecht / boeren /
wacht u gunfen.*

Ital. *Dio mi guardi da quella gatta, che dimanzi mi
lecca, e di dietro mi grassa.*

Frans. *La fortune est coutumiere pincer en flantzant.*

Lat. *Nemo tutius malus est, quam sub pictatis insula.*

Frans. *Que me fais plus de bien qu'il ne fouloit,
Il me trahit, ou trahit me voudroit.*

Tout ce que reluijt n'est pas or.

Nederl. *Al wat blinchten is geen gont.*

Spaens. *Reniego del amigo, qui cubre con las alas,
y muerde con el pico. id est:*

Frans. *Je renie l'amy, qui couvre avec des ailes, &
mord avec le bec.*

Hoogd. *Weller ein satwischer freund /
denn ein lachender feind.*

Lat. *Impia sub dulci melle venena latent. Ovid. t.
Amor. 8.*

Ital. *In una mano il pome, nell'altra il bastone.*

*Chi è vero, e buono è tenuto;
Puo fare il mali, e non è creduto.*

Da una banda egli m'unge,

Dall'altra mi punge.

Belle parole, & cattivi fatti,

Ingannavo i savy, e i matti.

Prov. 27. 6.

De lussen des haterz sijn bedriegelijck.

Prov. 26. 26.

*Wanneer hy sijn sijnne vriendelijck maect / soo
en geloof hem niet; want seden groatveelt sijn
in sijn herte.*

Ovid. 1. Art.

Tuta frequensque via est per amici fallere homeri:

Tuta frequensque licet fit via, crimis habet.

Plant. Bacchid. 3. 6.

*Multi more isto atque exemplo vivunt, quos cum
censas*

Esse amicos, reperiantur falsi falsimonia;

Lingua factiosus, incres opera, subtilia fide.

Idem Aenid. 2. 2.

Alteri manu fert lapidem, panem ostentat alteri.

P. S. 7. 1. Habet suum venenum blanda oratio.

Aetgeia hernefue mure edum. id est :

Percunia obediunt omnia.

Gelt doet gewelt.

Siet hoe Me-vrou, genaemt het Gelt,
Hier alle menschen wetten stelt;
Een yder stuypt, een yder nijght,
Een yder swicht, een yder swijght,
Een yder knielt op haer gebiet,
Als sy maer eens op iemant siet:
Het schijnt sy voert de hooghste macht,
Soo dat een yder op haer wacht.

Siet hier een rouwen ambachts-man,
Hy roert de leden war hy kan,
Hy laet sijn hant geduerigh gaen,
En al om wel mer haer te staen.

Siet daer een schipper, jaren lanck
Besloten in een holle planck,
Die vreeft geen baren van de zee,
Geen wilde kust, geen woeste ree,
En al om dat Me-weerde-vrou
Op hem haer oogen neygen sou.

De krijghs-man gaet noch harder aen,
Want die en vreeft hem niet te gaen
Daer vier en vlam de lucht bedeckt,
En duyfent menschen henen treckt;
Hy dreight, hy doet, hy lijdt gewelt,
En al maer om het lieve gelt.

Maer 't vreemste dat ick oyt vernam,
Of immer in mijn sinnen quam,
Is dat (ô schand!) een jonge maecht
De bloem van haren maeghdom waecht,
De bloem van haren maeghdom geeft
Aen die geen recht daer aen en heeft,
(Een bloem die nimmer wederkeert
Soo haest die eenmael is ont-eert)
Niet uyt de drift van foete min,
Maer om dees gulde koningijn;
Ick sie dan dat het lieve gelt
Aen al de werelt wetten stelt.

Neder P Eemmer reden slucht best.

Ital. Quando l'oro parla, la lingua non ha forza.

Hooghd. Geld ist ein gute wagh; / sic gilt son-

mers end winters.

Wenn geld redt; so schweigt alle weisd soll.

Ital. Non trovo amico piu fidato & caro,

Che mio souvenas, com' il mio denaro.

Hooghd. War geld is die sojnig.

Schijnlich geld macht edel.

Turets. Mahafat malis olmas. id est :

Lat. Sine pecunia nihil fit.

Hoogd. Es ist alles nur umd das liebt geld

zu thun.

Ital. l'al più una oncia di forte, che una libra di senno.

Hoogd. Geld im beites duse den wirt.

Frans. Il n'est plus d'amis, qu'en la bourse.

Quand argent fait, tout fait.

Ital. Il mariel d'argento spezza la porte di ferro.

Lat. Pecunia si uis scias, ancilla est: si necis, domina.

Necis quid valeat nummus. — Horat. 1. Sat. 1.

Ital. Denari fanno la guerra.

Lat. Pecunia nervus belli.

Cicero. At. 5. in Verrem:

Nihil tam sanctum quod non violari, nihil tam mun-

nerium quod non expugnari pecunia possit.

Propert. 3. El. 12.

Aurum omnes victa jam pietate colunt.

Auro pulsa fides: auro ven alia jura.

Aurum lex sequitur: mox sine lege pudor.

Job. Secundus:

Hæc est illa cui famulatur maximus orbis,

Diva potens rerum, domitrixque Pecunia fari,

Telluris magnæ Plutiquè scerrime proles,

Cujus adorari perierunt sæpè Tyranni

Fædera, sæpè suas spes damnâverè repulsi.

Ronsard Tom. 8. pag. 257.

Le bon courfier au combat diligent

Sçait quand son maistre est bien garmy d'argent:

Avaine, foïn, & tel autre fourrage

Né luy deffaus: alors d'un grand courrage

Preste le doi à son maistre, & joyeux

Par les combats le rend victorieux:

Quand est de moy, s'cest aloy ne s'oma

De dans mon fac, mon Este, pe frilome,

Je deviens froid, compset je ne peux:

Mais quand j'en ay, je soy ce que je veux.

Jodelle.

Legain fait tout, le gain emporte:

Les rempars d'une ville forte:

Le gain fait courir les marchans

Au peril & danger des champs,

Au peril des vents & tempestes:

Qui leur tombent sur les testes:

Legain fait coqns les maris:

Legain est le dieu de Paris:

C'est le dieu des inventions:

Et la fin des intentions.

Ogni gallo rupsà à se.

**Met boeten en becken
Plach den haen tot hem te trecken.**

Wild'er iemand feker wesen
Hoe het in de werelt gaet?
Siet! die sal het konnen lesen
In het beeldt dat voor hem staet:
Let eens hoe't de hanen maken
Die hier schraven in het kaf,
Yder doet sijn eygen saken,
Niemand wijft het koren af,

Yder sietmen tot hem trecken
Wat hem voor komt op de straect,
Alle pooten, alle becken,
Staen gekromt naer eygen baet.
Hanen van gelijcke grepen
Vint men onder jonck en oudt;
Yder foeckt maer in te slegen;
Vrienden, siet wie ghy betrou.

En Koning van Engelant, sijnde ter maeltijdt ten huysse van een van sijne dieuaers, en het selve huys groot en volryckdoms bevindende, daer de meester van gansch kleyne gelegentheit was geweest eer hy tot sijn ampt was gekomen, wilde by alle middelen van hem weten hoe hy in soo korten tijdt soo veel middelen hadde te samen gebracht, hem belovende dat hem niet quaets en soude wedervaren, in gevalle hy hem de rechte waarheyt seyde: de vrient dus geperst wesende, seyde eyndelijck, dat hy altijt een man was geweest van groote vlijt en neerstigheyt, dat hy staegh vroegh op hadde gestaen, en altijt sijne eygen saken eerst hadde gedaen, en daer nae de dingen des Konincx.

De Koningh antwoorde, dat hy het tegendeel hadde bebooren gedaen te hebben: dat is, eerst des Konincx, en daer na sijn eygen saken. Hy verklaerde dat hy sijne Majesteyt geen nadeel en verfont gedaen te hebben, dat hy den tijdt, dien andere besteden in 't slapen, tot sijn eygen saken hadde gebreyckt, en sulcks gedaen hebbende dat hy dan noch wel soo vroegh was gekomen tot de saken sijns ampts, als andere,

die met lange te slapen baer gemack hadden genomen.

Lat. Proximus sum egomet mihi. Terent. And. 4. 1.

Nederl. **Wie brenghet 'er water tot sijn buer-mans hups/ als sijn eygen hups bzant?**

**Eick wil de boter op sijn houck hebben.
Eick booz hem selven/ en Godt booz ons allen.**

Frans. Chacun tire l'au à son moulin.

Chacun est studie pour soy.

Chacun tire à son profit.

Lat. Quisque sua casa.

Frans. A la court du Roy

Chacun pour soy.

Hoogd. Es denckt en jeder in sinen sack.

Ital. Ogni grillo grilla à se.

Ognum tira l'acqua al suo mulino.

Tutti vogano alla galiota. id ekt:

Tirano à se.

Ogniuno caccia con la rete al suo fratello.

*Amis sont comme le melon ,
De dix souvent pas un est bon.*

**Gelijck men handelt den meloen /
Soo moet men oock met vrienden doen.**

Gelijck men handelt den meloen ,
Soo moet men oock de vrienden doen ;
Want noyt en koopt men dese vrucht
Of in der haect , of met 'er vlucht :
Maer dit is hier een vaste les ,
Men proeft 'er dickmael vijf of ses ,
Jae somtijts wel een ganschen hoop
Eer dat men eens is in den koop ,
Eer dat 'er eene wel behaeght ,

Eer datm 'er eene mede draeght.
Niet dat foo naeu gewogen dient
Als keur te maken van een vrient ;
Want die hier kiest , en niet en proeft ,
Die staet niet selden gansch bedroeft ,
Om dat hy dickmael niet en vint
Daerom men rechte vrienden mint.
Ghy , daerom kiest u geen vrient ,
Of proeft voor eerst of hy u dient.

Nederl. **B**eproeft u vrient /
Beproeft u sweert /
Dat is u groote schatten weert.

Frans. *Les amis sont comme le melon ,
Il faut essayer plusieurs , pour s'encontrer un bon.*

Syrach 37. 2.

*Le compagnon ou l'ami qui se tourne à inimitié , n'est il pas
une tristesse qui demeure jusques à la mort ?*

Syrach 9. 21.

Essprouve tes amis selon ton pouvoir.

Syrach 6. 7.

*Si tu acquiers un ami , acquiers le en l'essprouvant , & ne se
se point en luy legerement.*

Atenander :

*Κρίναι φίλους ὁ καιρός , ὡς χρυσὸν τὸ πῦρ . id est :
Aurum probatur igne , amicus tempore.*

De hont die men een been ontneemt en kent geen vrienden.

AL is de hont aen u bekent,
En langent tijt aen u gewent,
Al schijnt hy mack en wonder foet,
Soo dat hy u gestadigh groet,
En sachtjens met sijn steertjen slaet
Soo dickwils als hy voor u staet:
Noch is 'et al geen seker werck,
Noch is 'et al geen vast gemerck
Van dat het beest u liefde draeght;
Maer als het eens een schenckel
knaeght,

En dat ghy naer het hachtjen tast,
Let dan eens hoe de rekel bast,
Let dan hoe dat hy van hem bijt,
Vermits hy van u schade lijdt.

Al toont u iemant schoon gelaet,
En geeft u veel al foeten praet,
Ghy, beelt u efter geensins in
Sijn vaste gunst of itsaeg min,

En acht hem oock geen waren
vrient,
Want 't is noch by hem niet verdient:

Maer let eens op een ander tijdt
Wanneer hy door u schade lijdt,
Let dan eens in het ongeval
Hoe dat hy sich gebeerden sal,
Misschien sal dan sijn blijde schijn
Vry anders in het wesen zijn;
Want, vrienden, als men vrienden
hoeft,

Dan is 'et dat men vrienden proeft.

Nederl. **I**n 't deplen van 't erf staet de vrientschap
stil.

Schade scheidt vrientschap.
't Is quaet een hont een been t'ontnemen.
Heef soo langh ick geef.

Men kent geen lieden / dan als m'er erf met beurt.
Ital. *A bisogno si conscor gli amici.*

Frans. *Au besoing voit on l'amy.*

Nederl. **D**en vrient die kent men in der noot /
Den rijcken kent men nae de doot.

Lat. Scilicet ut fulvum spectatur in ignibus aurum,
Tempore sic duro est inspicienda fides. *Ovid. i. Trist. 4.*
Amicus certus in re incertâ cernitur. *P. Syrus.*
Res sua cuique adhæret, nec sine sensu avelli potest.

Quanto piu l'uccello è vecchio, tanto piu mal volontieri lascia la piuma.

Wat wil men gelt of goet van oude lien begeeren?
De vogel is hy out / hy wil niet uyt de veeren.

Ick sagh een onse meyt een Dortsen vogel plucken,
En 't viel haer swaer genoegh de pluymen uytte ruc-
ken,
Hoe staet doch (seyd' ick haer) de veer soo bijster vast?
Sy sprack, tot mijn bericht, het is een ouden gast:
Siet, als de vogel komt tot aen haer leste dagen,
Dan staen de pluymen diep, en vaster alsse plagen;
Soo dat 'er menighmael een haestigh mensch gebeurt
Dat hy de ganfche borst, met plucken, open scheurt.
Wel, dacht ik, dit verhael dat moet my verder strecken,
Ick moet uyt dit bedrijf een goet bedencken trecken,

My dunckt dat dit geval een lesse geven kan
Of voor een gierigh wijf, of voor een karigh man.
De menschen over al, hoe datse langer leven
Hoe datse raeyer zijn, en minder willen geven:
Jae schoon dat iemant komt tot aen het duyfter graf,
Noch kleeft hy aen het goet, en wild 'er qualick af.
Wel, Ouders, hoort een woort: wanneer u kinders
trouwen,
Het deel dat hun betaemt en dient niet weder-houwen:
En soo ghy dat bestaet, het is een quaet besluyt;
Dus geeft, ey lieve geeft, ter ceren van de bruyt.

Het over-tolligh goet en kan u geenfins baten,
Ghy moer'er al-te-mael in korte stonden laten;
Ick segge daarom noch, ick segge, vricnden, geeft,
Terwijl en datje meught, terwijl en datje leeft.

Maer wat tot desen plicht by velen wort gesproken,
Dat is hem, die het seyd, om niet het hoofd gebroken,
Men hoort 'et sonder smaek, mē leeft 'et met verdriet,
Want al dat jaren heeft wil uyt de veeren niet.

Nederl. **N**emandt en ontsleedt hem geern / eer
hy slapengaeft.

Frans. *Personne ne se veut despouiller, devant que se coucher.*
Lat. Plus viatici quaerunt homines, quando minus viae
restat.

Frans. *Quand tous pechiez sont vieux, l'avarice est en-
core jeune.*

*Tout se diminue en vieillesse,
Fors avarice & sagesse.*

Aliter:

Ital. *A piuma à piuma si pela l'oca.*

A goccia à goccia si cava la pietra.

A passo à passo si va lontano.

A gotta à gotta il mar si secherebbe.

Nederl. **M**et enckele beertjens pluchtmen de dunck
hael.

Possit etiam adagium dici in senes nimis affixos terræ:
sunt enim quidam qui quo magis senescunt, eo minus
conditioni humanæ se submitunt.

Ad omnia alia ætate sapimus rectius:

Solum unum hoc vitium affert senectus hominibus,
Attentiores sumus ad rem omnes, quam fat est. *Te-
rent. Adelpb. 5. 3.*

*Mibi placet hic illud Augustini: Is solus, inquit ille, nil ca-
rum amittit, cui omnia cara sunt in eo qui non amitti-
tur. Et illud ejusdem: Major est peregrinantium ti-
mor, minor propinquantium, nullus pervenientium.*

D'eau endormie Ne te fie.

*Het beeldt kan zijn een man, staende aen d'eenen zijde van een water, wienkende eenen anderen, aen de andere
zijde staende, om over te komen; doch die geroepen wert sulcx weygerende, spreekt aldus:*

Ghy roept my, goede vrient, en hiet my over-komen,
Maer't heeft (nae dat my dunckt) al reden om te
schromen;

'k En sie hier geen en gront: en daer men niet en siet,
En kent de wijste man de rechte bane niet;

Ick mochte met 'et been of in de modder sincken,
Dies sou ik, tegen dank, het gront-fop moeten drincken:

Ick mochte blijven staen te midden in den sloop,
Ick mochte blijven staen te midden in den noot.

Ick soude (nae my dunckt) hier wel een stock behoeven,
Daer mocht ick (eer ick gingh) de gronden mede proe-
ven;

Dan nadamael ick hiër de gronden niet en ken,
Soo dunckt my beter zijn te blijven daer ick ben.

Ick heb wel eer verstaen dat in de stille beken

Of sliick, of driftigh sant, of sachte moeren steken;

Doch hoe het wesen mach, het stuck is niet te klaer,

En daerom segh ick noch, stil water heeft gevaer.

Spaens. **N**i espero, ni creo,
Fine lo que veo.

Lat. Ab inquieto sæpe simulatur quies. *Sen. Oedip.*

Hoogd. Was die augen sehen / beriegt das herke nicht.

Nederl. Sluypmende seugen eten wel haren dzaf.

Stille waters hebben diepe gronden.

Frans. *D'un homme qui ne parle, & chien qui n'abbaye,
garde toy.*

Nederl. **E**en mensch die niet en spreekt / een hont die
niet en bast /

Daer dient tot aller tijdt ten naeusten op ge-
past.

Lat. Tinea damnum facit, & sonitum non facit.

Nederl. Steecht u in geen gat / of siet 'er deure.

Hoogd. Selle wasser sin gern ueff.

Spaens. Da va mas hondo clario, ha7e menor ruydo.

Frans. *Où le fleuve est plus profond, il fait moins de bruit.*

Nederl. Dofse baten bommen niet.

Lat. Demissos animo, ac tacitos vitare memento:

Qua flumen placidum est, forsan latet altius unda. *Cato.*

Ital. *Dall' acque quiete bisogna guardarasi.*

Non ti metter' in dito

Annello troppo stretto.

Chi non vede il fondo, non passi l'acqua.

Frans. *Herbe connue*

Soit bien venue.

Spaens. De persona callada

Arriedra tu morada.

Frans. *D'un qui ne dit mot esloigne ta demeure.*

Spaens. De quien pone los ojos en el suelo, no fies tu
dinero.

Frans. *A celui qui regard en terre, ne fie ton argent.*

Spaens. *Del acqua mansa te guarda, & la vezia presto se
passa.*

Frans. *De l'au paisible garde de toy, que la roide passe bien tost.*
Magis metuendi taciturni & lenes, quam feroces &
clamatores. *Richt. Axiom. Oec. 2. 67.*

Regels voor de Huys-houdinge

I N

Spreekken, Spreek-woorden, en Gedichten.

Rakende de onderlinge plichten tusschen man en wijf.

NEl marito prudentia,
Nelle moglie patientia.
Wijsheytin mans gedult in vrouwen,
Dat kan het huys in rusten houwen.
La femme ne doit porter tesse en mariage.
Vrou, zijt ghy schamel, ofte rijk,
En breng't geen hooft ten houwelijck.
Bien parler fait bonne femme.
Laet dite een korfel man onthouwen;
Van wel te spreken, goede vrouwen.
Uxorem nactus breuem, incurvate,
Arabicum est adagium apud Erpenium: significat autem rasi muliebri, ut infirmiori, honorem tribuendum: vel, breves plerumque superba esse, nec facile marito cedere, juxta illud:
Rard breves humilis vidi, rufosque fideles:
Albos audaces miror, longos sapientes.
Een out woor't kan ons dit betuygen,
Voor korte vrouwen moeten man buygen.
Pere & donne senza rumor,
Sono stimati gli migliori.
Vrouwen en peeren die niet en kraken,
Die houdmen alder-beste te smaken.
Grasse poule, magre coq.
Een vette hin, en mag' ren haen,
Dat wort geoordeelt wel te staen.
Marido novae,
Muger ciego ses.
En siet niet mans: weest blind, ghy vrouwen;
Dat sal het huys in rusten houwen.
Op quade woorden, goede reden,
Siet menigh korfel hooft te vreden.
La femme au profit, l'homme à l'honneur.
De heer voor d'eer,
De vrou voor den bou.
Bonne vie,
Pere & mere oublie.
Indien de man is heus en foet,
Het wijf vergeet haer eygen bloet.
A molini, e alla sposa,
Sempre manca qualche cosa.
Een jonge vrou, een meulen-rat,
Daer aen gebreckt gemeenlick wat.
Vn homme viel qui se marie,
Prend congé de sa bonne vie.
Wie trout ontrent sijn oude jaren,
Die laet sijn goede dagen varen.
Les douceurs & aigreurs du mariage
Te faut cacher, si tu es sage.
Het foet en 't fuer van 't echte bedt,
Dat dient in silte wech gefet.
Aut amat, aut odit mulier; nihil est tertium.
P. Syrus.
Een wijf draeght liefd, of grooten haet;
Want selden houfte middel-maect.
't Nachtegaeltjen op de peul
Dat vermach te bijster veul.
Geen wagen oyt soo sacht en reet,
Die somtijts niet een stootjen leet.
Waer rijt 'er oit soo schoonen dagh,
Of daer komt wel een donder-flagh?
Maitresse absente, maison morte.
Daer de meester uyt is is 't huys doot.
Le marteau de la porte s'enrouille, quand le maitre est mort.
Daer de meester doot is, veroot de klopper.
La femme doit demeurer en sa folie, autrement elle deviendra enragée.
Wanneer een wijf begint te dwafen
Verdraeght, of anders moefte rasen.
In quella casa è poca pace,
Ove la gallina canta, e'l gallo tace,
't Is in het huys geheel verdraeyt,
Daer 't haentje fwijght, en 't hintje kraeyt.
Ceste maison est mal en train, où la quenouille commande l'espée.

Alwaer de spin-rock dwinght het sweert,
Daer staet het qualick met den weert.
Feminarum virtute, viri reverentia.
Mans eere, vrouwen deught.
Fumée & femme sans raison
Chassent l'homme de la maison.
Een daek dat leckt, en quade wijven,
Die konnen goede mans verdrijven.
Forces testes de velours, peu de damoiselles.
Jamais femme ne sçait pardonner injure, ny re-
compenser un bienfait. M. Aurel.
Femme & melon, à peine les cognoit-on.
Si maritus vincatur & uxor dominetur, pax per-
versa est; si uxor marito dominantis subse-
quatur, pax recta est. Augulgin.
Assez gaigne, qui put ain perd.
Hy wint veel die een hoer verliest,
En dan een erbaer wijf verkiest.
Cbi ha un pie in bordello, hà l'altro nel l'ospita-
le.
Hebj' in 't bordeel den eenen voet,
Weet dat de tweed' in 't gait-huys moet.
Le jeu, la femme, & le vin friant,
Font l'homme pauvre tout en riant.
Cum muliere, presentibus extraneis, nec blan-
ditis agendum, nec jurgandum.
En straf't of streltu vrouwe niet,
Daer 't iemant hoort, of iemant siet.
De bedt-gordijn
Dient dicht te zijn.
Al wat in 't bedde wort gesproken,
Dient met de lakens toe-geloken.
Quand une femme blasme son mary, elle deman-
de la danse de son voisin.
Als 't wijf spreek't qualick van den man,
Dan spreek'tm' er niet ten besten van.
La plus belle piece de mesnage est une bonne
femme.
Het beste stuc van 't huys-bedrijf,
Dat is een goet, en hantfaem wijf.
Het oog van den heer dat maect de
peerden vet,
Het oog van de vrou dat maect de ka-
mers net.
La femme est le savon de l'homme.
Geen beter loogh
Als 't vrouwen oogh.
Pere de famille soit par tout
Deruier couché, premier debout.
Ghy huys-weert, hier op dient gelet,
Eerit op te zijn, en laetit te bedt.
L'homme fin
Se leve matin.
Hera haud est hera, quam famula è somnis ex-
citant. Plaut.
La femme à la maison, & la jambe rompue.
Quade beenen, goede wijven,
Dienen wel in huys te blijven.
Een wijf draeght meer uyt met een lepel,
Als een man in-brenghet met een scepel.
Donna oziosa.
Non può esser virtuosa.
Een ongegeschickt, en vuyf bedrijf,
Maect van een schoon, een lelick wijf.
Femme veut en toute saison
Estre maitresse en sa maison.
Al heeft de meyt een schoonen schijn,
Het wijf dat wil de vrouwe zijn.
Dame que moule se mire, peu file.
Kent hier uyt aller vrouwen sinen,
Wie veel-tijts spiegelten, selden spinnen.
Qui semel est scurra, nunquam siet bonus pater-
familias.
Scurra facilius divitiis evadet, quam pater-fami-
lias.

Als de man wel wint,
't Wijf dan wel spint,
Geen wijf soo sel, of sy heeft deernis met
haer boter.
E's sein lose bennen die aussen legent.
Dit hebbick dickwils hooren seggen,
't Zijn quade hinnen die buyten leggen.
Il ne se faut jamais despoillier,
Avant que se coucher.
Onthout dit, weerde vrient, het is 'cen wijf-
ren raet;
Ontkleet u nimmermeer eer dat ghy slapen
gaet.
Het sijerech-woogt wil seggen / dat men niet al
sijn middelen aen sunderen of bynden moet oort-
setten / er men kom't te sterben.
Een neerlijche hant,
Geen snoepers tant,
Een schaerfe mont
Is 't huys gefont.
Besette sparigheyt
En is geen karigheyt.
Nullus questus tantus est, quam parcere it-
led quod habes.
Geloof 'et vrienden, sonder sparen
Kan iemant winnen, niet vergaren.
Grain à grain
Amasse la fourmy son pain.
Doet by een kleynje dickmaek wat,
Soo wort 'et noch een groote fchat.
Dix proximus est, quicumque eget paucissimis.
Hy zy dan schamel, ofte rijk,
Wie weynigh hoeft, is God gelijk.
Lo sparagno
E il primo guadagno.
Spillen is een quae gewente,
Sparen is een wijse rente.
Semper caret fastidio frugalitas.
Karigheyt is huys-verdriet,
Sparigheyt en wallight niet.
Qui bene gaigne & bien esparne, devient tost
riche.
Al wat men spaert is eerst gewonnen;
Het beste webb' wort 't huys gesponnen.
Met wel te winnen, en wel te sparen,
Soo kan men machtigh goet vergaren.
Met veel houdtmen huys.
Met weynigh komt mentoe.
Goza tu de poco,
Mieneres busca mas el loco.
Terwijl een dwaes sijn herffens quelt
Om grooter goet, en meerder gelt;
Soo leeft een wijfer vergenoeght
Met dat hem God heeft toe-gevoeght.
Een buyghfaem hert dat kan hem voegen,
En wijshart laet haer haef vernoenen.
Vn bon chertyon tourne en petit lieu.
Ick hou dien voer-man voor geleert,
Die wel op enge ween keert.
Sapientis facilius victus.
Ce que suffit, jamais ne fut peu.
Veel klaeght 'er als het noch te vroeg h is;
Noyt is 'er weynigh daer genoegh is.
Provision faite en saison,
Et dependu par raison,
Fait du bien à la maison.
Sijn ampt te doen met stage vlijt,
En voor-raect op den rechten tijt,
Dat maect een eerlick huys verlijt.
Een gehaelde kruyck
En vult geen buyck
Die sijn meel te droeght laet ouwen,
En sijn broot kan laten kouwen,
En sijn bier in tijts doet brouwen,
't Baet hem 's jaers een montte houwen.
Amy, si tu es mesnager,
De trois choses se dois garder,

De vin nouveau, & de pain chand,
Es des bois verds; car cela ne vant.
Groen hout, heet broot, en nieuwe wijn,
En kan voor 't huys niet dienligh zijn.
Met enkele veertjens plucktmen de
winck kael.
De keel
Kost veel.
Chi hà patienza, hà tordi grassì à un quatrino.
Wanneer de tijt geeft nieu gewas,
Weest dan in 't koopen niet te ras:
Maer toef en weynigh, zydy wijs;
Want 't s'heelt te byster in den prijs.
La foye est le feu de la cuisine.
Fluweel en sijd' is selfsaem kruyt,
Her bluft het vier der keucken nyt.
't Ot brandt van de ardigheit van dese sprei-
ke is te letten! dat sijde in 't byter gevoopen niet en
pfaech te byanden: maer veel er byt yet als wy te
bluffchen' of doof te mahen.

Le coust
Empesche le goust.
Leuy, en lecker, en veelte meugen,
Zijn drie dingen die niet en deugen.
In 't half leegh van
Geltsparen wat;
Maer voor lege vaten
Kan 't sparen niet baten.
't Iste laet gespaert, als de boter op den bo-
dem is.

Vbi capit patier divitem imitari, perit.
P. Syrus,
Een groote schoen, een kleyn voet,
En dede noyt sijn meester goet.

A proud heart in a begger, is as a great fire
in a smal cottage, wits warmet not the hous,
but burnet.

Wie kleyn is, en doet als de groote,
Stelt dien van nae en by de blote.
A proud heart in a beggers purse wil not
agreee.

Grand nave vuol grand acqua.
Grootte schepen, groote zee,
Grootte wey voor machtigh vee.
Faute de chappon,
Pain & oignon.

Hebje geen kapoen,
Moos, kruyt, en groen,
Dat kanje voen.

A petite fontaine boit-on à son aise.
Een kleyn fontein, al is het kout,
Dat hoeft alleen maer weynigh hout.

A piccolo forno poco legna basta.
La cucina piccola fa la casa grande.
De kleyne keuckens, en geef schouwen,
Die zijn 't die ruyme kamers bouwen.

*Les petites cuisines sont des grandes mai-
sons.*

Een platte beurs, een hoogh gemoet,
En dede noyt sijn meester goet.

Teer Reck
Na neer. Na deck.
Wilt naer het laken,
U kleeren maken.

*Qui ne peut avoir de la chair, se contente du
potage.*

*Fol est qui plus depend
Que sa rente rend.*

Nichts mant nach der tassen,
Qui tous mange de soir,

Le lendemain ronge son pain noir.
*Mieux bon gardeur,
Que bon amasseur.*

Alwat dier is, dient niet gelaten,
Alwat goe koop is, niet gekocht.

Oock diere koop kan dickmael baten;
Somtjits dient goede koop gelaten.

Quod non opus est, esse carum est.
Weet dat niet alle dingh in huys en dient ge-
brocht;

Al wat men niet en hoeft, is altijt dier ge-
kocht.

Pater familias vendax sit, non emax. Cato.
Non esse cupidum, pecunia est;

Non esse emacem, verigal est.

Indien ghy niet te veel en wilt,
Soo weelt tot koopen niet gesint.

Met laken is 't laken
Best schoon te maken;
Maer met 'er hant
Krijght sijd' haer stant.

Die een ambacht heeft geleert,
Krijght de kost waerhy verkeert.

De savoir,
Vient avoir.
Het weten
Doet eten.

Een ambacht heeft een gulden bodem.
Pour rieu qui soit le bateau,

Il passe encore une fois Peau.
Geen schip foudoot, sey schippers meysje,
Of doot noch somtijts wel een reysje.

Verstelt noch eens u kinder-luereu,
Sy sullen noch een jaertje dueren.

Si quieres ser polido,
Trae aguja y hilo.

Si tu veux estre net & poli,
Portes un esguille & du fil.

Ghy, die wilt wesen fyn en net,
Draecht staegh u naelt en garen met.

Metti la robba in un caudone,
Vien tempo ch'ell' hà stagione.

Leght somers den winter-rock in de kas,
Soo komt 'u weder eens te pas.

*Les biens ne sont pas biens, que quand ils ont
un bon maistre.*

Vrient, hebje machtigh goet, soo maect 'et
met 'er eer;

Want goet en is geen goet, als by een goe-
den heer.

*La voix est plus plaisante à monter qu'à de-
scendre.*

Qui s'acquie, s'enricbit.
My dunckt hy is in goeden staet,
Die wonder schult te bedde gaet.

De leeuw kintg vrolijk, om datse op Mey-
dagh geen huys-huere te betalen heeft.

Maison accoplis,
En l'autre vie.

La porta di dietro, è quella che gnassa la casa.
Een achter-deur aen eenigh huys,

Die is gelijk een lecke fluyt;
Ghy, vriend, die hebt een achter-deur,
Gaet hangt 'er vry smitsdochter veur.

*Qui pense son cheval par procureur, est digne
d'aller à pied en personne.*

Die sijn peert door een ander voedt,
Mocht in persoon wel gaen te voet.

Bons compagnons sont mauvais mesnagers.
Goede gefellen sijn quade huys-houders.

Ledigheyt is hongers moeder,
En van diefte volle broeder.

Een ploegh die werckt, blinkt;
Maer stille water finckt.

Cacete, pesquete,
Musa horas buon casete. id est:

*Que le cador y el piscador nunca es buon ca-
sete.*

*Le chasseur, & le pescheur ne font jamais
bonne maison.*

Visschen en jagen,
Sijn vrouwen plagen.

*Mieux mestier,
Qu'esprier.*

Beter een schaep, als een aep,
Een balck, als een valck.

Casitas periculatur in delisiiis,
Humilitas in divitiis,

Religio in ceremoniis,
Veritas in multiloquio,

Charitas in hoc seculo.

Eygen huys.

Vaerje over een sloop,
Ghy laet 'er een broot;

Vaerje over een veer,
Ghy laet 'er noch meer.

*A chacun aysa
Son nid est beau.*

Geen beter gemack
Als eygen dack.

Ooft, West,
't Huys best.

Testudo intra tegumen saum tuta est.
Blijft binnen u schelpen,
Dat sal u helpen.

Chi muta paese, muta ventura.
Petra musca, non fa musco.

Weest in 't verhuysen niet te los,
Een steen die rolt, en gaert geen mos.

Heritage, que ton maistre te voye.
Ver van sijn goet, na by sijn schade:
Want hoe men haest, men komt te spade.

*En cabeca loca
Non dure roca.*

Wie verre biert, die spilt veel tonnen,
En 't ende 's jaers niet veel gewonnen.

Geen beter mis komt op het lant,
Als 's meesters ooghen 's heeren hant.

Als de kat van huys is, dan hebben de mu-
sen haren vollen loop.

Een looper en bedijt niet,
Veel verhuysen kost veel bed-ftroo.

Domus propria, domus optima.
Chez soy
Chacun est roy.

*A ogni uccello
Suo nido è bello.*

Elck vogel prijft sijn eygen nest,
En die is hem doch alder-best.

Noyt vryheit was foo dier gekocht,
Of sy en heeft meer uyt-gebrocht.

*Ne fois absent à ton lè mouldre,
Ou tu perdras plus que le pouldre.*

Eygen heert
Is gout weert;
Isse kout,
's is bout.

Qui a une bouche, ne die à autre qu'il souste.
Sooghy u papjen blafen kont,
En roept daer toe geen vreemden mont.

En wacht niet van u naeste bloet
Al wat ghy sellis niet en doet.

A chi tocca, leva.
Die de koe sijn is, grijpste by den steert.

Nul n'a soucy
De bien d'autruy.

Let op u eygen faken, heer;
Men hincnt in peron van eens anders seer.

*Qui ne fait par soy,
N'entend pas la loy.*

Cafamia, cafamia,
Per piccina che tu sia,
Tu mi pari una bada.

*Plus scait le fol en sa maison, que le sage en celle
d'autruy.*

Een dwaes is in sijn huys soo vroet,
Als oyt een wijs man elders doet.

De papegay weet desen treck,
Sy lost geen voet, of vest den beck.

Chi è a coperto, quando piove,
E ben matto, se si muove.

Geen bode was 'er oyt soo goet
Gelijk de meester sellis doet.

*Vn chacun a bien
A faire du sien.*

Non cercas quel che non ti tocca.
Chi fa i fatti suoi, non s'imbratta le mani.

Die maer een eygen slaet sijn hant,
't Is wonder foo hy sich verbrant.

Al hebje schoon verlese schoen.
En wiltse nimmer van u doen;

Maer houfse tot ghy beter siet,
Of anders, vrient, u nacket verdriet.

Of meerder goet,
Of minder moet.

Saeyt met handen
Niet met manden.

Affay rumori, e poca lana.

Deel geschreyens / en luttel wol.

Hier scheert 'er een het schaep, een ander scheert het vercken;

Ey laet ons, met gemak, hier op een weynigh merken :

My dunckt (naer ick het vat) dat hier wat omme-gaet,
Daer op in aller ernst by ons te letten staet.

De man, die aen het swijn sijn voordeel meynt te vinden,
Dier gaet hem, foo ghy liet, veel moeyten onder-winden;

Hy denckt (gelijck het schijnt) dit is het verste beeft,
Hier is het dickste speck, hier is de reufel meest.

Maer dit onstuytmigh dier is qualick om bestieren,
Het vult de gantsche lucht met vreeselick te tieren,

Het schopt, en slaet, en woelt, en worstelt met dē man;
Soo dat hy van het werck geen meester worden kan :

Nu, op dit luyd' geschreeu, soo wert een yder gaende,
Een yder loopt 'er toe, een yder blijft 'er staende,

En siet den handel aen : en, soo die voordeel gaf,
Gewis men sagh de man het gantsche voordeel af;

Maer nu sijn gantsch bedrijf is moeyte, sonder baten,
Soo wort 'et al-te-mael voor hem alleen gelaten :

In plaetse van gewin, soo wert de man bespot,
Dat is voor deien tijdt sijn ongeluckigh lot.

En siet ! naer dit gewoel, naer dit verdrietigh scheeren,
Soo krijgt de goede vriend noch wol, noch sachte veeren;

Maer niet als enckel hayr, en borfels van het swijn,
Dit is de gantsche loon van al de lange pijn.

Maer let eens op den vriend die 'tschaepjen heeft gekorē,
Op dat sijn ruyge vacht door hem mocht sijn geschoren;

Het dier en worstelt niet, maer licht geduerigh stil,
Dies trefst hy met de schaer al waer hy maer en wil;

Men hoort 'er geen geschreeu, soo dat 'er van besijden
Hem niemant van het volck de winst en kan benijden;

't Is sacht al wat hy raect, en niet als enckel wol,
Dies krijgt hy hant, en schoot, ja gantsche manden vol.

Wat is 'er menigh mensch, die sijn geheele leden
In eenigh swaer bedrijf, met onrust, gaet besteden !

En, als hy langen tijt ten suersten heeft gefweet,
Soo vint hy anders niet als enckel herten-leet.

Een ander onder dies heeft iet ter hant genomen,
En is daer, met gemak, tot sijnen wensch gekomen :

Soo veel is goet beleyt, wanneer men iet bestaet,
Soo veel is goet beleyt, soo veel is wijs beraet.

Wel aen dan, sooje wilt u scheeren wel besteden,
Soo kiest doch eenigh beeft dat wol heeft op de leden;

Want als ghy daer in feylt, of in de keuse mist,
Soo is 'er al bekaeyt, en achter 't net gevist.

Doch onder dit beflagh verneemt men vreemde faken,
Die wy met ons verstant niet recht en kunnen raken ;

Dat genen heeft verrijckt, heeft desen uyt-geput;
Dat elck is even nae, is elck niet even nut.

Al te wijs kan niet beginnen,
Al te geck kan niet verfinnen;
Tusschen mal, en tusschen vroet,
Wint men wel het meeste goet.

Hy moet wagen,
Die wil bejagen.

Die diten gint geduerigh schromen,
Hoe kunnen die tot rijkdom komen ?

Cato quantato non prese mai forci.
't Mach wayen, stil zijn, vloeyen, of
ebben,

Die niet en waegt en sal niet hebben.
*Sumptum faciat oportet is qui lucrum
querit.*

*Rien ne s'acquiert sans aventure, &
rien se conserve sans industrie.*

Sonder wagen niet vergaren,
Sonder wijsheyt niet bewaren.
*Chi guarda a ogni piuma, non fa mai
letto.*

Die elcke veer wil sien en raken,
Hoekan die oyt een bedde maken?
*Qui n'a guere,
N'a guerre.*

- Neeringhen is geen erf.
Qui perd le sien, perd le sens.
Heer uyt,
Eer uyt.
Die water deert,
Water weert.
Alle officien zijn sneerigh, sey's kof-
sters wijf, en kreegh een eynde
keersuyt dekerck.
Qui eget, in turbâ verſetur.
In de rommelinge is't vet.
By't volck is de neeringh, sey de mof-
ſelman, en quam met de mosselen
in de kerck.
Wijs en rijk
Is God gelijk.
Wie vis voor viſſchers deur wil van-
gen,
Die mocht ſijn net wel elders hangen.
*Il ne fait bon chaffer par une mon-
tagne trop frequentee.*
De beſte jagers ſullen jagen
Daer fy geen jagers eerst en fagen.
*Ticus ſunt avibus grata, at plantare re-
cuſant.*
De vogels willen kerfen eten,
Schoon datſe van geen planten we-
ten.
De kat wou wel den viſch genaken,
Maer vreeft haer poten nat te maken.
*Ce n'eſt pas gain,
Quand on pipe ſon prochain.*
Dit oude woort duert heden noch,
Men doet geen voordeel met bedrog.
*Peu de vin, vens le vin:
Beaucoup de vin, gardes le vin.*
*Qui à un au veut eſtre riche, à la moi-
tié on le pend.*
Die binnens jaers wil alles vangen,
Die mocht wel voor den winter han-
gen.
*Qui ſe meſte de pluſieurs affaires, beau-
coup de priſe à la fortune ſur luy.*
Qui beaucoup embrasse, peu eſtreint.
Die veel om-vamen,
Weynigh verſamen.
*Au pauvre un œuf
Vaut un bœuf.
Pauperi ovum, ovus.*
*Avec le au qui eſt paſſé le moulin ne
moult pas.*
Met verloopen water en maelt geen
meulen.
*Por el dinero
Bayla el pero. id est:
Pour de l'argent dans le chien.*
Elck ſpreekt van de mart, na hy ver-
kocht heeft.
*Agricola ſemper in futurum dives eſt.
Multa non venatur muſcas.*
*Ne croy pas à celui qui vient de la foire,
mais à celui qui y retourne.*
Geloof hun niet te veel die van de
jaer-mart komen,
Want voor haer liſtigh woort is noch
al vry te ſchromen:
- Maer, vrienden, ſoo ghy wilt hier
in een vaſter ract,
Soolter, tot u bericht, wie dat 'er
weder gaet.
*Se vuoi del tuo meſtier carar grand'igno,
D'un tuo maggiore non ti far compagno.*
Zijt ghy een eſel inder daer,
En neemt geen leeu tot mede-
maet.
Waer ghy den gront niet klaer en ſiet,
En gaet daer in het water niet.
*Multa cadunt inter calicem ſupre-
maque labra.*
Tuſſchen neus, en tuſſchen lippen,
Kan een goede kans ontglippen.
*Gagner par eſeus, hazarder par
liards.*
Dié met kroonen winnen, en ſtuy-
vers wagen,
Die zijn bevriyt voor harde ſlagen.
*La Fortune ſe laſſe de vous ſuivre,
car vous allez trop viſte.*
Riche ou pendu, dié le ſoldat pillard.
Lanckſamen rijkdom is ſaligft.
Aſſai guadagna, chi vana ſperar perde.
Een ſchaft is beter in de hant,
Als ſeven ganſen op de ſtrant.
Een ſtille moolen maect geen meel.
Een vos die ſlaept, een drooge keel.
Light gaynes make be anye purſes.
Die geen en ael weet op te langan,
En plach geen kabeljaeu te vangen.
Majora perdes, parva niſer vaveris.
Chinon ſtima un quatrino, non lo vale.
Soo ghy op't kleynjen niet en let,
Het groote wort u losgeſet.
Du petit vient-on au grand.
*Qui fait la maille vile,
Jamais amasſe mille.*
Wie wort 'er tot iets groots gebracht,
Die eerst het kleynjen niet en acht?
*Riche rarement on vit,
Qui meſpriſe le petit.*
*Ce qui eſt gaigné par labourin, paſſe par
la luſte.*
Het ſtaet geſchreven op den vloer,
Gelijk het quam, alſoo het voer.
Het ſtaet geſchreven op den heert,
Soo gewonnen, ſoo verteert.
*Qui hante le moulin,
S'enſarira à la fin.*
Onder 't zeylten is't goet roeyen,
Want 't fal niemant licht vermoeyen.
*Ne uni navis facultates,
Mus non uni ſidit antro.*
Niet al de eyers onder eene hen.
*À la poule ſerre luy le poing, elle te
ſerrera le cul.*
Die wel en ſijnen acker doet,
Die doet gewis hem weder goet.
Groote viſſchen ſcheuren 't net,
Soo ghy daer niet op en let.
*Qui veut prendre un oiſeau, il ne le
ſaut pas effaroucher.*
Geen vogels mogen ſy verſchrieken,
Die op de vogels willen micken.
- Die jaecht met katten,
En vaegt maer ratten.
Brant laet ict,
Maer water niet.
Die altijd wil voordeel doen, moet
lombaert houwen.
Daer ſijnder die ſoo veel met ſpijker-
rapen winnen, als ſy met den brant
verlieſen.
Geen vogel vloogh oyt ſoo hoogh, of
hy moelt ſijn koſt op d'aerde ſoeken.
Armoede is leuyheys loon.
*De graſſe mainée
Robbe deſchirée.*
Godt geeft de vogelen den koſt, maer
ſy moetend 'er om vliegen.
De vogels krijgen wel den koſt,
Maer ſijn van moeyte niet verloſt.
*Serpens, niſi ſerpentem deglutiat, non
ſit draco.*
Ten zy de ſlangh verſlint een ſlang,
Sy wort geen drack haer leven lang.
Een raef moet nutten ſonder kraſſen,
Een hont moet knagen ſonder baſſen.
Heeft iemand gelt dat ſchone blinkt,
Die make dat 'er niet en klinckt.
The ſtil ſow caeth up al the draffe.
Gaen uwe ſaken naer u wenſchen,
Danckt God, maer pocht niet by
de menſchen.
Wint ghy, ſoo laet van roemen af;
Een ſtille ſeugh die eet den draf.
L'argent qui ne ſonne, eſt le meilleur.
Le ſage n'expoſe ſa fortune à l'envie.
Soo dickwils als 't ſchaepje bleet, ver-
lieft 'et een beetjen.
*Poſſideas iacitè, ſi qua ſint muner a di-
vum.*
't Is beſt dat 't ſchaep in ſtilheyt eet:
Want alſy het bleet, 't verlieft een beet.
Een ey dat noch is ongeleyt,
Daer van en dient niet veel geſeyt.
*En grand torrent
Grand poiſſon on prend.*
Ghy ſeght ons, vrient, 't en kan niet
miſſen,
In groote waters groote viſſen;
Maer hier op dient te zijn gelet,
De groote viſſchen ſcheuren 't net.
*Un fol, ou beſte,
Fait bien conqueſte;
Mais bon meſnage
Eſt fait de ſage.*
Men wint, of verlieft,
Nae dat men kief.
Het zy in 't velt, of in het koren,
Een recht wey-man placht naeu te
ſporen.
De vos die placht dan beſt te varen,
Wanneer de boeren leelickſt baren.
The fox ſareth wel, wenſy is curſeth.
Benijt is beter als beklaecht,
Wanneer het God alſoo behaecht.
Il bel guadagnar ſa ſubel ſpendere.
Vette vogels, gladde veeren,
Wel te winnen, wel verteeren.

The low stake stands long.
De laege stijen
Staen lange wijlen.
*A chi compra, bisogna haver cent' oc-
chi; à chi vende, ne basta uno.*
Die om iet te kooplen poogen;
Hoeven meer als hondert oogen;
Maer een wert genoegh geacht,
Als men tot verkoopen tracht.
Autant de pendiciche, que large.
De winnende handr is milde.
Die wel wint,
Is wel gesint.
*Huelgo me un poco,
Mas hilo mi copo.*
*Te me recréé un peu, mais je file ma que-
nouille.*
*Mieux vaut gagner en bouvre, que
perdre en or.*

--- *Lucri bonus est odor ex re
Quilibet.* — Juvenal.
La bourse vuide fait rider le visage.
Een beurs vol rimpels, die eerst
vol was,
Maect rimpelt vel, dat eertijds
bol was.
*Que sauroit les aventures, il ne seroit
jamais pauvre.*
Wist niemant wat geschieden sal,
Hy ware vry van ongeval.
Wist niemant wat gebeuren sou,
Hy dede schier al wat hy wou.
*Honestum est lucrum per quod nemo
ladiur, & iuste acquiritur.*
Het is voor al het beste goet;
Diens winste niemant schade doet.

Kinderen.

Q*ui generum acquiris commodum,
invenit filium, qui incommodum,
perdit & filiam.*
Krijght ghy een swager, die u dient,
Ghy wint een sone, lieve vrient;
Maer gaet hy aen tot uwer spijt,
Soo wort ghy oock u dochter quijt.
Children are certain care, an in-
certain confort.
*Les grandes dames aiment plustost leur
plaisirs, que leurs enfans.*
*Qui à mon enfant oste le morveau, me
baise au visage.*
De kat die muyst dan alder-best,
Als sy heeft jongen in den nest.
*Ce que l'enfant oit au foyer, il le rend à
la porte.*

Het kind dat buyten spelen gaet,
Seyt hoe her in den huyfe staet.
*Quando i fanculli stan cheti, han fatto
qualche male.*
Als de kinders stille zijn, dan hebben-
se quaet gedaen.
*Il faut si bien marier ses enfans, qu'ils
n'aient que faire de leur peres.*
Chi hà polli, hà pipite.
*La fille n'est que pour enrichir les mai-
sons estrangeres.*
*Qui perd son pere, perd bonneur,
Qui perà sa mere, il perà douceur.*
Scheyt u vader uyt'er tijt,
Kint, ghy zijt u eere quijt;
Maer indien u moeder rust,
Ghy verliest u herten-lust.

Een tafel-vrient
Soo langh als 't dient.
Con el buen fol.
*Estiende se el caracol. id est:
Avec le bon soleil le limaçon s'estend.*
Wie vrientschap aen een vrient ver-
wijt,
Die is sijn vrient en vrientschap quijt.
*Te nie l'amy qui couvre avec les aistes,
& mord avec le becq.*
't En is geen vrients, maer een linc-
ker treck,
Die deekt met de vleugels, en bijt
met den beek.
Uyt dat men spreekct, of dat men
schrijft,
En uyt den handel die men drijft,
Uit vrienden daer mē mede paert,
Daer kent men uyt der menschen
aert.

Vrienden.

VGoet kan groeyen
Door oude moeyen;
Maer oude oomen
En sijn maer droomen.
Een God, een wijs, maer veel vriendē.
Met vrienden eten, drincken, wan-
delen;
Maer met de vreemde moet men
handelen.
*A cuentas viejas
Barajas nuevas.*
Van oude rekeningen, en out goet te
deelen,
Ontstaen gemeenlick nieuwe krac-
keelen.
Korte rekeningen, lange vrient-
schap.
Chi si fida, rimane ingannato.
Veel spreek't er stout, en 't is gelogen.
Wie veel betrouwt, wort licht bedrogē.
*Sopra a negron non è colore,
Sopra a virtu non è honore,
Sopra a peccato non è dolore,
Sopra a falsuoli non è amore.*
Vrient,
Soo langh het dient.
Een lege beurs die noem ick
leer,
Brenghc gelt, sy krijght haer eer-
naem weer.
*En partage, lièr, & jambon,
On cognoit son compagnon.*
*Nulli non magno constituit & bona no-
verca.*
*Amy de table
Est variable.*

*Stultus quod perdat habet; quod in id
quod oportet impendat, non habet.*
Een vrient befoeken houd men goet,
Indien men 't niet te veel en doet;
Maer soo het alle daegh geschiet,
Soo waer het vry al beter niet.
*Il ne faut pas tant baisser son amy à la
bouche, que le cœur luy en face mal.*
Weet, vrient, dat hart, en dick-
mael kussen
De vrientschap wel plach uyt te
bluffen:
Wel kust dan met een heufchen
mont;
Te veel is hier oock ongefont.
*No seras amado,
Si de ti solo tienes cuidado. id est:
Tu ne seras point aimé, si tu as soing
de toy seulement.*
't Is wonder soo hy vrienden heeft,
Die altijt neemt, en nimmer geeft.
*Que Dieu ne donne point tant de biens
à nos amis, qu'ils nous mescognoissent.
Il est bien fol, qui s'oublie.*
Die koren voor een ander meet,
Is dwaes, indien hy sich vergeet.
Wie's 't die elders water giet,
Die brant in sijne wooningh siet.
Tocca più la camicia che l'giappone.
*La chemise est plus pres, que le pour-
point.*
Mijn dgie
Is my naerder als mijn knie.
*Pain d'autrui, pain de douleur, encore
sion pere mesme te le donne.*
Ten naesten watere, als 't brant is.

S I N - S P R E U C K E N,

Genomen uyt Arabische en Saraceensche Schrijvers.

I*nitium sapientia est timor DEI.*
id est:
Godes vreesē is 't beginfel der
wijsheyt.

*Cujus concupiscentia vincit intellectum
(seuratonem) is perit.*
Wiens vernuft door de begeerlikheyt
verwonen wert, die gaet verloren.

*Abstinerē à concupiscentiis, est di-
vitem esse.*

Van lusten sich 't onthouden, is rijck
te wesen.

L

Sapient-

Sapientissimus hominum est, qui fines respicit.

Die op het eynde aller dingen let, is onder de wijze te rekenen.

Qui non discernit bonum à malo, ad-junge eum bestiis.

Die 't goet van 't quaet niet en onderscheyt, stelt dien by de besten.

Contentus esto eo quod Deus tibi imper-tit, & eris dives.

Vernoecht u met 't gene Godt verleent, en ghy sult rijk wesen.

Accende lucernam tuam ante tenebras.

Id est, illumina te operibus bonis, au-tequam superveniat tibi mors.

Ontsteekt uwe lampe eer het duyfter is; dat is, maectt u beroepinghe seker met goede werken voor uwe aflijvigheyt.

Quando non evenit tibi quod vis, ve-lis, quod evenit.

Als u niet en geschiet dat ghy wilt, wilt dan dat u geschiet.

Quando audiveris virum loquentem de te bonum, quod in te non est, ne cre-das; loquetur enim & malum de te, quod in te non est.

Als ghy iemandt hoort spreken van deughden die in u niet en zijn, soo en geloof hem niet; want de selve sal oock spreken van gebreken die ghy niet en hebt.

Reges judicant terram, sapientes judi-cant ipsos Reges.

De koningen oordeelen het aertrijk, de wijze de koningen.

Homo sapiens est, quamdiu querit sa-pientiam: ubi autem se putat adejus culmen pervenisse, desipit.

De mensche is wijs, soo lange hy nae wijsheyt foeckt; maer als hy meynt dat hy die bekomen heeft, soo begint hy te dwafan.

Qui non vincit luctum patientiâ, ejus maror longus erit.

Die sijn rouwe door gedult niet en kan verstellen, diens droefheyf sal langh-wijgh wesen.

Ne credas te sapientem esse, donec eo ani-mirobore fueris, ut possis regere cu-piditates.

En beeldt u niet in dat ghy wijs zijt, eer ghy u begeerlickheden besticren kunt.

Arabs interroganti, quodnam bellum honestissimum esset? Illud, inquit, quod contra voluptatem geritur.

Een Arabier gevraecht zijnde, welke de eerlickste oorloge ware? Die tegens de wel-lust gevoert wert,

antwoorde hy.

Idem Arabs rogatus, quid esset fiducia in Deum? Quâ Deo, inquit, fretus homo res suas omnes ei committit.

De selve gevraecht wesende, wat het

zy op Godte vertrouwen? Als de mensche, op den selven steunende, alle sijn faken hem is bevelende; was sijn antwoorde.

Nemo, inquit sapiens ille Arabs, me dilexit, quem non vicissim dilexerim sincerè per omnem vitam meam: nemo me odio persecutus est, pro quo non oraverim Deum, ut illi melio-rem mentem daret.

Niemant (sey de selve) en heeft my oyt bemint, dien ick niet wederom oprechtelicken lief en hebbe gehadt mijn gansche leven langh: niemant en heeft my oyt gebaet, voor wien ick Godt niet en hebbe gebeden, dat hy hem beter sinnen wilde verleenen.

Principium luctus est, diligere mundum.

De werelt lief hebben, is 't beginfel van droef heyt.

Qui seipsum habet pro sapiente, habent eum Deus & homines pro ignaro.

Die sich selven voor wijs acht, dien achren Godt en de menschen voor dwaes.

Non est Sapiens sapiens, donec cupiditates suas omnes vincat.

Niemant is 'er wijs, ten zy fake hy alle sijnne begeerlickheden 'onder heeft.

Perfectio est in tribus rebus; qua sunt, devotio in religione, patientia in adver-sis, & prudentia in vitiis.

De volmaectheyf bestaet in drie faken, en die sijn dese: innigheydt in Gods-dienst, gedult in tegenſpoet, en wijsheyf in den loop des levens.

Doctus sine opere, est ut nubes sine plu-via.

Een geleert man die niet uyt en werckt, is als een wolcke sonder regen.

Dives sine liberalitate, est ut arbor sine fructu.

Een rijk man sonder mildigheyf, is als een boom sonder vruchten.

Obscure quinque fenestras, ut luceat domus, & habitans eam: Id est, Ob-serva (vel coere) quinque sejus corporis, ut luceat anima tua in luce vitæ.

Stopt vijf vensters, op dat het huys glans hebbe, en die het bewoont: Dat is, Let en bedwinght uwe vijf uytterlicke sinnen, op dat de ziele lichte in het licht des levens.

Oclude ostium tuum adversus raptores.

Id est, Claude sensus tuos contra peccatum, ne te capiant hostes tui.

Sluyt u deure tegens de sloopers. Dat is, Verſekert u sinnen tegens de sonde, op dat u vyanden u niet en betrappen.

Cui Deus largitur animum bonum, is est ex filiis futuri seculi.

Hy, dien God een goet gemoet geeft,

is van de kinderen der toe-komen-de eeuwe.

Ne gaude cum ceciderit inimicus tuus: nam nescis quid tibi evenitram sit.

En verblijt u niet, soo u vyant valt; want ghy en weet niet wat u over-komen fal.

Deus alta deprimit, & depressa exaltat; quocirca deprime teipsum, ut ipse te exaltet.

God druckt hooge dingen neder, en verheft de nederige: ghy, daerom vernedert u, op dat hy u verhooge.

Ne aliorum vitia patefacito, ne Deus tua patefaciat.

En openbaert eens anders gebreken niet; ten eynde Godt de uwe niet bloot en legge.

Interrogatus sapiens Arabs, qui felicissimè negotiare-tur? Is, inquit, qui vendit bona parvula, hoc animo ut sibi comparat stabula & duratura.

Een van de Arabische wijsen gevraecht zijnde, wie d' alder-geluckigste koop-handel dreef? Die (sey de hy) dewelcke verganckeliche goederen verkoopt, met meyninge om de eeuwighe en al-tijderiger te bekomen.

Denique ex Clenardi Epistolâ. lib. 1. & hoc in Sara-cenorum ludum maxime vergit, cum ait: Nullus tam durus casus ei contingit, ut fracti impa-tientiâ, redigantur in blasphemiam: verum quicquid evenit, non stomachantur, sed illud habent in ore, Laus Deo.

Eyndelick uyt het eerste boeck der brieven van den geleerden Clenardus, is dit, tot prijs van de Saracenen, seent merckte, dat hy verhaelt; dat aen de selve geen so swaren geval kan gebeuren, datse door ongedult vervallen tot Godts-lasteringen; maer wat hen-lieden oock overkomt, sy en vergrammen sich niet, maer hebben geduerighlick in den mont, *Godæ zo lof.*

Tot vervulling van wat ledige plaats, eeni-ghe Sin-ſpreuken uyt SENECA.

*P*ura sunt qua nos terret, quam qua premunt.

Deer zijn meer dingen die ons verſchrieken, als leet doen.

Is maxime divitiis fruatur, qui minime divitiis indiget.

Die geniet meest den rijkdom, die den selven minst van doen heeft.

Altera ex alterius sinensatur cupiditas.

D' Eene begeerlickheyf waft uyt het eynde van de andere.

Ante senectutem curandam bene vivere, in senectute bene mori.

Voor den ouderdom moet men wel leeren leven: in den ouderdom wel leeren sterven.

Hodie seripit est, quidquid unquam potest.

Wat oyt kan geschieden, kan heden geschieden.

Plus scire velle quam scire est, insuperantia genus est.

Meer te willen weten als na genoeghsamheydt, is een soorte van onmatigheyf.

Multitia ipse maximum partem vitæ sui bibit.

De boosheyf suyt een groot deel van haer tenijn in.

Recte facti, scilicet merces est.

De loon van een goede caken, is wel gedaan te hebben.

Postulam figetum etiam ferendum.

Naec een quaden ooght dient al wederom gefeyt.

Teme est mendacium; pellucet, si diligenter inspiciatur.

De leugen is dun; sy schijnt deur, als wel besefien wert.

Quid stultius, quam quia dicitur non discere? non discere? Wat is 'er dwaer als niet te willen leeren, vernemis men totnoeh toe nie geleert en heeft?

Æquat omnes cinis, imparas na scitur, pares mortimur.

Her graf maectt alles gelijk: Wy sijn ongelijck geboren; maer in gelijckheyf sterven wy.

Imagnus & beatus, quem nulla res inveniri potest facit.

Die is geluckighen groot, die geen dingh mindet en maectt.

Alis 't diep verloopt berst men de baliensg.

Le printemps les roses produit,

L'été plus chaud meurt il le fruit,

De saisons divers est l'empire:

Aux amours la jeunesse duit,

L'autre âge a une chose de fire. Ph. des Portes.

S P I E G E L V A N

den Voorleden en Iegenwoordigen Tijdt.

DERDE DEEL.

Als 't diep verloopt / verset men de bakens.

Siet waer ick heden staec, daer speelden eens de baren,
 Daer quamen alle-daegh de schepen in-gevaren,
 Daer sagh men menigh hulck, die met sijn vollen last,
 "Quam stuyven uytter zee, de vlaggen op de mast:
 Nu is hier enckel fant, en niet als dorre platen,
 Van slijbber overgroeyt, en van den vloet verlaten,
 Daer eertijts was de kolck, is maer een enge sloop,
 Men siet 'er niet een schip, men siet 'er niet een boot,

Men siet 'er niet een mensch; alleen de schorre meeuwen
 Die schuylen hier ontrent, om daer te sitten schreeuwen
 Alleen een schippers gast komt voor een buyte-kans
 Hier boomen in der haest, en haelt een schuyte fant.
 Wat staec ick dan en kijk aen dees verlaete krekken?
 De bakens al-te-mael die dienen hier verfteken;
 Het is een schippers woort, het is een oude leer,
 Alwaer geen vaert en is, en hoeft geen bakens meer.

Dit spreek-woort (gelijck meest al de
 andere) kan verscheyde gelegent-
 heden toe werden gepast; het selve kan
 dienen als iemand ouder van jaren ver-
 dende sijn maniere van leven, sijn kleet,
 sijn spijse, sijn oeffeninge, en diergelijcke
 saken dient te veranderen: wy stellen 't
 hier tot een inleydinge van het derde
 deel, dewijle hier de bakens mede (mits
 het verloop der jonckheyt) dienen ver-
 set te wesen.

Ovid. 1. Trist. 8.
 Once eris felix, multos numerabis amicos:
 Tempora si fuerint nubila, solus eris.
 Aspicias ut veniant ad candida tecta columbae,
 Accipiat nullas fordidat turris aves?
 Horrea formicae tendunt ad inania nunquam:
 Nullas ad amissas ibit amicos opes.
 Vtque comes radios per Solis euntibus umbra est:
 Cum laet hic pressus nubibus, illa fugit:
 Mobile sic sequitur fortunae lumina vulgus:
 Quae simul inducta nube teguntur, abit.
 Ital. Granaro vuoto formica non frequens a-
 beris.
 Hoogd. Wer da ligt / vber dem sauft alle
 weilt hin.

Ital. Parente con parente,
 Guai à chi non ha niente.
 Nederl. Vrienden sijn vrienden / maer wiec diese
 vanden heeft.
 Frans. A bon vent chaque saint aide.
 Ital. Borsa serrata, amici non si trova.
 Nederl. Vrienden in der noot
 Ver-en-twintigh in een leot.
 Lat. Felcium omnes confanguini.
 Griecx. Τὸν δὲ πρῶτον μὲν οὐκ εἶπεν οὐδὲν.
 Ital. Chi ha bella robba, ha di parenti.
 Nederl. Men hient geen vrient als inder noot;
 Den rijcken nae den doot.
 Hoogd. Dieweil die henn eier legt / sezt man
 sijn auch.

La scimia quanto piu in alto sale, tanto piu scuopre le sue vergogne.

**Als apen hooge klimmen twissen /
Dan siet men eerst haer naechte billen.**

FOp, siende dat het volck veel sagh nae groote staten,
Gingh met een luchten sin sijn oude neringh laten,
Hy maecte flux een vrient, die kroot hem boven aen,
Daer sagh hem ider mensch gelijk een wonder staen:
Strax wort hy bijster trots, want in sijn prachtigh wesen
Daer was sijn moedigh hert, als in een boeck, te lesen;
Sijn huys-raet, sijn gefin, sijn wijf, sijn eyge kleet,
Gaen alle buyten schreef, en uytter-maten breed.

Maer siet! alwaer men komt om wijfen raet te plegen,
Daer staet de goede man in alle dingh verlegen,
Daer hapert sijn verstant, daer is hy maer een kint;
Soo dat men geen vernuft in al sijn hersens vint.
Siet daer sijn achtbaerheyt van stonden aen vervallen,
Want die Fop innigh kent en acht hem niet met allen.
't Is seker, alseen aep wil klimmen in den spriet,
Dan is 'et dat men eerst sijn naechte billen siet.

Men kent een mans	wijsheyt,	} als hy	een hooft	} is.
	betalen,		geloof	
	gedult,		in noot	
	nederigheyt,		groos	
	rijkdom,		door	

Griecx. Ἀρχὴ ἀνδρα δεικνύουσι. id est:

Lat. Magistratus virum arguit.

Nederl. Men kent een man niet eer /
Doo: hy en komt tot eer.

Die meer bestaen wil als hy kan /
Dat is een los-hooft van een man.

Ital. Chi afino è, & cervo si crede,
Al saltar della fossa n'avede.

Engels. Offices are given but not discretion.

Nederl. Hoe een dwaes meer halt /
Hoe hem meer ontvalt.

Als een esel speelt den vos /
Strax gaen al sijn banden los.

Lat. Pellucet omne regia vitrum domus. Seneca.

Nederl. Een koninc huys heeft klare glazen /
Daerom en dientm'er niet te dwafen.

Lat. Apage percat anno citius, qui majora se concupiscit. Lucianus Deorum Dialog.

Nederl. Men geeft wel staten / maer geen wijshepde
Psalm 49. 21.

Wanneer een mensche in weerdighepde is / ende en
heeft geen verstant / soo waert hy daer van als een
vee.

't Is een stoute kraep die een lebendigh beesti in 't lijf picht.

De koeje
preckts:

WAt komt de snoode kraey my quellen tegens reden?
 My sitten op het lijf, my picken in de leden?
 Voorwaer het is te vroegh, want oock een felle gier
 En foeckt sijn voetsel niet ontrent een levend' dier:
 Hoe graegh een arent is, hy sal hem noyt bemoeyen
 Te vliegten om sijn aes, als by de doode koeyen.
 Van hier dan slim gebroet, en bijt dit lichaem niet
 Tot ghy eens op het velt mijn doode leden siet.
 Wel, leser, soo ghy sijt een van de jonge geesten
 Die foeckt het recht bescheyt van dese stomme beesten,
 Soo neemt tot u bericht, indien ghy leerfaem sijt,
 Dat hier wort afgebeeld een schant-vleck onser tijt.

Daer sijnder in het lant die willen komen erven
 Eer dat 'et reden is, en eer de lieden sterven,
 Daer sijnder in het landt die wenschen iemants staet,
 Al sit hy noch gesont te midden in den Raet:
 Daer sijn oock kinders selfs, die op haer ouders dagen
 Gaen loeren voor den tijt, en woudenrouwe dragen;
 Ten minste swart gewaet: want schoon haer vader
 sterf
 Sy treurden niet een uyr, maer keven om het erf.
 Siet wat een gragen eeuw' wy hedendaeghs belevē,
 Veel worden met een wensch als in het graf gedreven:
 Siet wat een vreemde slaghe, en wat een slimmen gang!
 Al is het leven kort, wy leven al te lang.

Nederl. **W**ijze mijn erf?
 Wacht tot ich sterf.
Ovid. 1 Metam.
 Lat. Imminet exitio vir conjugis, illa mariti:
 Lurida terribiles miscent aconita novæ:

Filius ante diem patrios inquit in annos.
 Si vultur es, cadaver expecta. *Vide Erasmus.*
De tali senectute vide querentem Ciceronem in libro de Senectute.

De Efel
spreckt.

**Men noot geen esel opt te gasti /
Of hy endraeght 'er packt / of last.**

MY seyde een bode gister noen,
Daer ick gingh treden in het
groen,
Dat ick te hov' ontboden was,
En daer op scheyd' ick uyt het gras;
En gingh vast kneden in het stof,
En gingh vast treden naer het hof:
Daer sag ick eerst veel myulen staen,
Gejiert en prachtigh op-gedaen;
Met veeren om den kop geset,
En al haer tuygh geweldigh net:
Hier by foo stont een moedigh peert,
My docht, wel hondert kronē weert,
Dat had een sadel op het lijf,
Die stont van gout en peerels stijf:
Maer noch vernam ick even daer
Ses peerden al van eenen haer,

Die pronckten al gelijk een bruyt,
En münten wonder aerdigh uyt,
Een koets te trecken, sonder meer,
't Zy met een juffer of een heer,
Daer in bestont geheel haer werck.
Ick nam hier op mijn oogh-gemerck,
En dacht, Hier ben ick wel geraeckt,
Hier word' ick mede groot gemaect,
Dewijl dat oock van mijn geslacht
Hier iemant is in 't spel gebracht.
Maer siet! ten leet als geenen tijt,
Daer quam 'er een, 't scheen my te
spijt,
Die leyde my vier sacken op:
En gaf my doe een harde schop,
En riep, ey lase! 'k en weet niet hoe:
Flux, esel, nae den meulen toe.

Ey kijk, daer was mijn hoop gedaen;
Want ik moest flux daer henen gaen,
Ick moest gaen torfen met verdriet,
En 't hof en gaf my anders niet.
Ach (seyd' ick) dom en karigh dier,
Wat maeck ik doch? wat doe ik hier?
Men roept geen esel in het hof,
Of iemant van gelijcke stof,
Om eer, om vreught, of om gemack,
Maer om te dragen eenigh pack.
Dusghy die zijt van mijn geslacht,
Schoon datj' in 't hof eens wort ge-
bracht,
Denckt niet om eer, of om gewin,
Beeldt u geen hooge staten in;
U hoop is waen, en enkel schijn,
Een esel moet een esel zijn.

Nederl. **M**En roept den esel niet
te hobe / dan als hy
wat dragen moet.
Ital. *Male invitato l'asino alle nozze,*
por che' gliconvien portarò le-
gnid' aqua.
Frans. *Mal fait inviter l'asne aux nop-*
ces, car il luy faut porter bois ou l'eau.
Le baton & le fardeau sont pour l'as-
ne. Syr. 33. 25.
Lat. *Quidquid per asellum expediri*
potest, vilissimè constat.
Ital. *Chinon ha visaffo,*
Non vadi al palazzo.
Op eenen anderen sin:
Haud facile emergunt quorum virtu-
tibus obstat

Res angusta domi. — *Juvenal.*
Sat. 3.
Non est avaritia mihi naturalis:
Nec deest mihi quo sim liberalis.
Id. Erpen. 1. Adag. 27.
Ital. *Non è virtù, che povertà non*
guasti.
Pauper ubique jacet. *Ovid. 1. Fast.*
Nederl. **N**en den armen wil yder
sijnsehoen wiffen.
Hoogd. *Arme teute gehören hinter die thür.*
Ital. *A cavalli magri vanno le mosche.*
Frans. *A chevaux maigres vont les*
mouches.
Hoogd. An die armuth wil jederman die
schuy wiffen.

Wo der jaun am nedrigsten ist / da wil
jederman übersteigen.
Et genus & virtus, nisi cum re, vilior
alga est. *Horat. 2. Sat. 5.*
Curia pauperibus clausa est. *Ovid. 1.*
Fast.
Ital. *Chinon ha, non fa.*
Nil habet infelix paupertas durius
in se,
Quam quod ridiculos homines fa-
cit. — *Juvenal. Sat. 3.*
Siet de restie hier toe dieneude / in
't eerste deel / Pag. 145.
Saviezza, &c. en het derde deel /
Pag. 106.

Die wijs is draecht de sotten /
Schoon datse met hem spotten.

Ghy fiet dit selfaem beelt, en schijnt 'er in te dolen,
Maer wat 'er seggen wil dat is u noch verholen;
Ghy fiet een deftigh man die buyght sijn ouden neck,
En die gedragen wordt dat is een jonge geck.
Ghy seght dat in de Schrift dit anders wort gelesen;
En dat een dwaes behoort eens wijsens knecht te wesen:*
Ghy seght, uyt Godes woort, dat ja het jeughdig bloet
Den ouden cere doen, en onderfuttten moet.

* Een dwaes moet der wijsen knecht zijn. Prov. 11. 19.

Ghy vraecht dan, hoe het komt, en wat 'et is te seggen,
Dat wy hier, tegen recht, verkeerde gronden leggen:
Ghy staet hier op en dut, ghy staet gelijk verbaect,
En stelt genoeghsaem valst als dat de schrijver raect:
Wel, vrient, ontfanght een woort, tot antwoord uwer
vragen,
, 't is wijsse lieden werck een geck te kunnen dragen,
Men segge watten wil, het is geen deftigh man
Die met gebogen hals geen dwafen lijden kan.

Ital. *Bisogna che 'l savio porti il matto sopra i spalla.*
Frans. *Il faut que le sage porte le fol sur ses espales.*
Engels. Wise men are at peace with al the wort.
Lat. *Publici mores & humana viria placidè accipienda.*
Hoogd. Leid vnd midt.
Nederl. **Lijdt/ en mijdt.**
Griecx. *Ανεχθης και ανεχθης.*
Lat. *Sustine & abtine.*
Ital. *Patienza è la chiave della allegrezza.*

Thomas de Kempis de Imitatione Christi cap. 16.
Waren alle menschen volkomen / wat hadden wy
dan om Godts wille van malkanderen te lyden?
Godt heeft 'et alsoo geschickt / dat wy malkanders

swachheden hebben te dragen, want niemandt en
is sonder gebreck / en niemandt leeft 'er sonder lij-
den.

2 Corinth. 11. 18.

Ghy / verdraecht geerne de ontwijse / dewyl ghy
wijs zijt.

Rom. 15. 1.

Die sterck zijn / zijn schuldigh der swacken krank-
heden te dragen.

Syrach 22. 18.

Het is lichter zant / sout / en yser te dragen / dan eenen
onverstandigen mensche.

Daer 'er veel smeden moet men slaggh houden.

WAnneer 'er vijf of ses met uytgestreckte leden ,
 Tot onderling behulp op eenen aembeel smeden,
 Soo moet daer yder man soo spelen metten slaggh
 Dat oock sijn mede-maet een beurt krijgen magh ;
 Indien hy eenigh waer , en sonder met-gefallen ,
 Soo mocht hy rasser gaen , en geene flagen tellen ;
 Maer nu benevens hem oock rappe gasten staen ,
 Soo moet hy nimmermeer als op de maete slaen.
 Al die niet in het bosch , maer by de menschen leven ,
 Die moeten yder mensch het sijnne leeren geven ,

De man die vier 'et het wijf , het wif haer echten man ,
 Soo is 'et dat het huys in vrede blijven kan.
 Daer is geen nutter konst , als sich te konnen voegen ,
 Dat geeft van ons bedrijfaen yder vergenoegen ;
 Maer die het vet alleen begeret op lijne sop ,
 Het is een al-befchick , of wel een vijfse kop.
 Ghy , leert dan , soete jeught , op desen regel passien ,
 Laet vrienden vrenden sijn , laet handen handen wassen :
 De menshey wijst 'et uyt , het leven heeft 'et in ,
 Geen mensch en dient te staen alleen op eygen sin.

Ital. *Bisogna martellare à misura, quando sono più ad un' incudine.*
 Cyrus apud Xenophontem :
 Lat. Quos volumus nobis esse focios , conciliandi sunt bene faciendo , & bene dicendo.

Die s'reeck-woort kan sonderlingh dienen aen de
 soodanige die in groote v. eranderingen , en met veel
 personen dagelijcx hebben te handelen , om een' zegelyck
 te laten en te geven dat hem naegelentbeyt toe-komt :
 want , gelijk een voortreffelik man w el heeft geleyt , als
 ons eenige sake welsinseekt ofte bevalt , het en moet ons
 straex niet v'reemt duncken , soo het aen andere niet slaen
 in beraetflagingen , te weten , als men het oordeel van
 andere afsneet nae het sijnne , en daer op dan aen vaert.
 Daerom dientmen hier op verdaelt te wesen , en te ge-
 dencken het s'reeck-woords : Soo veel nienfchen , too
 veel sinnen , &c.

Op enen anderen sin /
 Frans. *Lors que tu es enclume , souffre comme enclume ;*
lors que tu es marteau , frappe comme marteau.
 Nederl. Als ich een aendeel ben / soo tyde ich als
 een aendeel : als ich een hamer ben / woegh ich
 my tot slaen.
 Ital. *Bona incudine non teme martello.*

**Smits kinderen sijn wel boneken
gewoon.**

OF schoon e'e smit , met sijn gesin ,
 Staet kloeck en past op sijn ge-
 En dat hy , als een wacker man , s' win ,
 Slaet op het yser wat hy kan ,

En maect alsoo een groot geschal ,
 En drijft de voncken over-al ;
 Noch leyf sijn jongste kint en slaep ,
 En 't ander staet er op en gaep ,
 En noch een ander weligh dier
 Dat speelt ook met het vliengend' vier ,
 Ia , even dichte by den brant ,
 Verfet de voncken met 'er hant :
 Maer komt 'er eenigh kint ontrent
 Op desen handel niet gewent ,
 Dat maect terstont e'e groot misbaer ,
 Als of het stont in doots gevaer.

Let hier op , ouders , wie ghy sijt ,
 Let hier op met gestaeghe vlijt ;
 Geen kint en dient 'er oyt te facht
 By iemant op te sijn gebracht :
 Want yder is , en yder doet
 luyft nae dat hy was opgevoet.

Hoogd. *Razen kinder lernen wol mausen.*
 Ital. *Cibi de gallina nasce, eovien che rassi, è che razzoli.*

Deel hoeghs verfonten den byp.
 W'Anneeder eenig ding veel-menschen is bevolé,
 Een die het qualick vat die doet de resté dolen ;
 Een yder heeft in als sijn eygen oogh-gemerk ,
 En siet Vrou *Eygen-sin* verbot het ganse werk.
 Waer een kock meester is , daer zijn de beste bouden ,
 De tweede voor gewis is die Gil den by verfonten :

't Schaep dat gekoppelt is , geraeck't 'et in de sloot ,
 't Is honders tegen een geraeck't 'et uyt den noot.

Hoogd. **W**D viel schoe seim / da wird
 der bry versalcken.
 Frans. *Le plus y a de chevans en une estable, & plus y a de fens.*
 Spaens. *Alno de muchos, lobos le comen.*
 Hoogd. **W**o vier hirten seim / da wird ubel
 schitter.
 Nederl. **A**en wel belast woxt minst gedaen /
 Want d'een laet het op d'ander staen.
 Frans. *L'aine de plusieurs le loup le mange.*
 Nederl. **W**el herder's by de schapen
 Sullen maer te langer slapen.
 Gemeen goet gaet meest verlopen.
 Schappelde schapen die verdruchen.
 Lat. *Segnus expeditur commissa negotia plures.*
 Nederl. Gemeene pot siet wel / maer deyt qua-
 litch.

Lat. *Communis parit lines.*
 Nederl. **W**el hoeghs verfonten den byp.
 Lat. *Non plures Medici, sed satis unus erit.*
 Frans. *Plus de tous Est mangé des loup.*
 Nederl. Gemeene schapen eten de wolven.
 Frans. *Qui a compagnons, il a maistre.*
 Griecx. *Πολλοί συνεργοί καλώς ἀπιδέουσι*
 id est :
 Lat. *Multi imperantes periderunt Cariam.*
 Quod plures tangit, plures neg ligunt.
 Nederl. Gemeene goet / geen goet.

Deux fois ne peuvent estre portez sur un asne.

**Noyt saghmen op een esel dueren
Twee gecken vol betwaende kuieren.**

Is't niet een wonder ding! twee beesten aen der heyden
Die kunnen sonder twist op eenen bunder weyden:
Een tyger met een beer, een leeu, een vinnigh swijn
Die woelen in het bosch, en konnen eenigh zijn;
Maer gaet beveelt eē ampt aen twee verwaende dwafen,
Die sullen onder een geduerigh leggen rafen,
Geduerigh in krakeel, en swanger van den nijt,
Geduerigh over hoop, en al uyt enckel spijt.
Twee gecken konnen noyt malkander leeren mijden,
Twee gecken konnen noyt op eenen esel rijden,
Sy dragen staeghe forgh, en onrust in den geest,
Wie eerst en wieder leest sal klimmen op het beest:
En schoon dit grilligh paer ten lesten is geseten,
Noch kan het kribbigh volck haer kuieren niet vergeten:

Die eerst sit weyt te breed, gelijk de leste meent;
Hy is'er door onteert, hy is'er in verkleent;
Dies wil hy evenstaegh ict op sijn macker winnen,
Die kant'er tegen aen met al de gansche sinnen;
Siet daer is dan de strijd, en al uyt hevigh bloet,
Tot dat van beyden een den esel ruymen moet.
Siet, vrienden, dese krijgch wort over al gevochten,
Geen mensch en fat'er leest, indien de lieden mochten,
Ook die geen daet en heeft, verheft hem op den sehijn;
De kraey, al ifse kleyn, die wil een arent zijn.
't Is vry geen kleyne kunst een geck te konnen lijden,
't Is vry geen kleyne kunst een geck te konnen mijden:
Want foo men heden noch in alle landen siet,
De gave van gedult en is by gecken niet.

Lat. Una domus non alit duos canes.
Unum arbutum non alit duos erithacos.
Nulla fides regni sociis, omnique potestas
Impatiens consortis erit. — **Luem.** 1.
Concordia collegarum rara.
Griecx. ὄχι δύο ἐν οἴκῳ κύνες.
Lat. Mons cum monte non miscetur.

Distum in pariter alatos.
Luem. 1. — Nec Caesar ferre priorem,
Pompejusve parcm potuit.
Nederl. Twee hassen in een kerck / twee maters
in een roebent / twee groote mafen op
een schip / en dienen niet.
Hoogd. macht en minne-skel /
Dat en wil geen met-gefel.

Twee narren in een huys /
Dat maericht een groot geduyt.
Pastoor en hofter zijn selden wel eens.
Hoogd. Zweite barre stein
Wahlen selden rein.
Oms. ἀγαθὸν πολυγέγον' εἰς κείνησ' ἔσσι;
Es. βασιλῆς. — **Heiner.** Iliad. 2.

*Atagliar il formaggio,
Si vuole un matto & un saggio.*
**Tot het snijden van de kaes /
Dient een wijs man en een
dwaes.**
*Het beeldt zy een dwaes, en een wijs
man, te samen besich met het snijden
aen een kaes.*

Ghy snijt de kaes te s'cheef, ghy snijste veel te dick;
Ey laet het snijden staen, of snijt gelijk als ick:
Als ghy eens met het mes komt aen de kaes te raken,
Strax heb ik dapper werk die weder recht te maken;
En des al niet-te-min ghy snijste weder kom,
En op den staenden voet recht ick het wedetom:
Soo doende wort de kaes aen alle kant gesneden,
Dan soo het niet en dient, en dan eens nae de reden,
Dan weder lijf en scheef, of ick en weet niet hoe,
En dat gaet over hant rot aen het eynde toe.
Maer dit is niet alleen in dit geval te merken,
Hier get op desen voet al wat de menschen wercken;
Siet I dese recht het op, wat die om verre steekt:
Door wyschyd't dient gebouwt al wat de sotheydt
breect.

Nederl. Eijfse gecken becieren de stadt.
Wijse en gecken te samen zijn noodigh / ou een
stidt te maeken.
Een wijs man en een geck weten meer met hyn
tween /
W'g eenigh, wijs man doet als hy maer is alleen.
Lat. Nullus idus patientia foret;
Nisi impatientia provocatio esset.
Ital. Non piangio mai uno,
Che non ridesse un altro.
Sa pin un ferro a un matto, ch' un ferro solo.
Nederl. De bestete lieden zijn oin de wat-rachte
te recht te helpen.
P. Syrac. Ex vitio aternus sapiens emendat suum:

De wijs man spreekt:
EY vriend! niet al te grof, ghy moet het suyvel
mijden,
Ey lieve, dient verlos, laet my een reysjen snijden:

Frans. I L' faut un fol & un sage,
Pour bien trancher un fromage.
Pesr. fournis une ville, il y faut de fol & de sage.

**Die wel eer te hooge vlogen /
Donden sich wel licht bedrogen.**

EEn arent als hy honger krijght,
 En uyt 'er hooghten neder-sijght,
 En vint een schild-padt, of een fleck,
 Die grijpt hy veerdigh metten beek,
 En voert hem door een snelle vlucht
 Tot boven in de blauwe lucht,
 Soo steylen uytter-maten hoogh
 Als immer draeght een menschen oogh.
 Een die het spel van onder siet,
 En weet de rechte gronden niet,
 Die hout gewis in lijn gemoet
 Dat hy de schilt-padd' eere doet,
 Doch staet hy maer een weynigh stil,
 Dan siet hy waer het henen wil:
 Want siet! die, mits sijn hoogen stant,

Sagh onder hem het gansche lant,
 En was daerom geweldigh trots,
 Die komt daer vallen op een rots,
 En breekt dan op den harden steen
 En huys, en huyt, en hals, en been,
 Soo dat hy weder over-geeft
 Al wat hy oyt gefopen heeft,
 En wort dan, in het openbaer,
 Tot spijsse van den adelaer.
 Hoe menigh wort 'er by het hof
 Genomem uyt het lage stof,
 En hoogh getogen in de locht,
 Op dat hy laeger vallen mocht.
 „Die hooger klimt als hem betaemt,
 „Valt laeger als hy heeft graemt.

Nederl. **V**an hoogh te gaent, en beet te malen /
 Plagn menigh man in 't slich te bal-
 len.

Frans. *Grands osseaux, de cousume,*
Sont privez de leur plume,
 Spaens. *A grand subida, gran descendida. id est:*
 Frans. *A grande montée, grande descente.*
 Spaens. *De gran subida, grand cayda. id est:*
 Frans. *De grande montée, grande chente.*
Pour son mal naissent des aigles à la forny.
 Fortuna vitrea est; tum cum splendat, frangitur.
 P. Sruu.

Nederl. **A**ls 't gelick u lacht /
 Staet dan op de nacht.
La voix du Seigneur abbat
Les grands cedres tout à plat:
Brisé les plus haut montez,
Au mont du Liban plantez. Picau. 29.
 Spaens. *La fortuna quando mas amiga, arma la can-*
cadilla. id est:

Frans. *La fortune quand elle est la plus amye, domne*
la jambette.
Qui monte plus haut qu'il ne doit,
Plus batchet qu'il voudroit.
 Si qua veniet, magna ruina veniet. Prop. 2.
 Engels. *The highest tree hath the greater fall.*
 Nederl. **H**oe hooger boom / hoe laeger bal.
 „Nae hooge bloeden / diepe ebbcn.
 „Die hooger klimt als 't hem betaemt /
 „Die valt wel laeger als hy raemt.
 Spaens. *Presto me pondre galan,*
Y en breve volucra a ganapan. id est:
 Frans. *Promptement je seray brave, & tout court je*
reviendray crecheteur.
Ruine suit l'orgueil.
 Lat. *Magna ruunt, inflata crepant, tumefacta pre-*
muntur.

Lucan. i. vers. 71.
 Summisque negatum
 Stare diu, nimisque graves sub pondere lapsus.

Syrach 3. 22.
 Staet niet na hoogen staet / ende en dencht niet
 boven u bermogen.

Prov. 17. 19.
 Wie sijn deure hoogh maect / die staet nae on-
 geluck.

Tob. 4. 14.
 „Hobberdy is en begin alles berderfs.
 Ronfard Franciad. 4.
 Rien ga-bas ne demeure
 En son entier: tant plus le Sceptre est haut,
 Et plus il tombe à terre d'un grand saut.
 De Serres en l'inventaire de France, en la vie de
 Charles V II.

C'est une belle leçon à ceux à quile vent de la cour fa-
 vorise, de ne se laisser transporter au vent d'une telle
 esperance, jonet qui pipe les moins advisez. Les seurs
 gardes de la prosperité sont l'integrité, prudences,
 modestie, patience: pour se souvenir de l'adversité
 en la prosperité, suivant le commandement du sage:

L'ignorance corre, la Prudenza lentamente segue il passo.

De dwaesheyt loopt / de wijsheyt gaet : En dat is by den besten raet.

Siet hoe vrou Dwaesheyt rent, siet hoe se komt getredē,
 Hoe los is haer gelaet! hoe ras zijn hare schreden!
 Sy loopt, sy ketst, sy swiert, soo darsē niet en let
 Waer sy haer gangen stiert, of hare voeren set.
 Siet in het tegendeel, en weeght met rijpe sinnen,
 Hoe traegh de Wijsheyt gaet, eer datse wil beginnen:
 Let hoe se met bescheyt haer gansche wegen meet,
 Hoe feker datse stapt, hoe sedigh datse treet.
 De Dwaesheyt is gewoon in haesten uyt te springen;
 De Wijsheyt is bedacht, en let op alle dingen:

De Dwaesheyt tijt te werck, en snelt haer tot de reys,
 De Wijsheyt vordert niet als naer een diep gepeys.
 Dit wijst ons dese prent, en 't staet ons aen te merken,
 Het zy wy met het lijf of met de sinnen wercken;
 Want die sijn dingen doet in haest en met 'er vlucht,
 Ten kan niet anders zijn als dat hy namaels sucht.
 Beslāpen raedt heeft gront: het duyfter en de nachten
 Zijn moeders van gepeys, en voedsters van gedachten;
 Dus schoon ghy wonder seet tot iet genegen zijt,
 Ghy des al niet-te-min beveelt 'et aen den tijt.

Ital. *Caval corrente, sepultura aperta.* id est:
 Frans. *Cheval courant, sepulture ouverte.*
Qui a la barbe grise, doit estre des disciples de saint Thomas.
 Nederl. *De dwaesheyt heeft arents bleugeleit / maer wijs doogen.*
 Spaens. *Poco a poco van a lexos, y corriendo a mal lugar.* id est:
 Frans. *Peu à peu va-on bien loing, & en courant en mauvaise place.*
Qui est resolu, est fol.
 Ital. *Chi misura i suoi passi, cammina sicuro.*
 Lat. *Celeritas infans naufragia.*
 Festinatio comes poenitentia.
 Ital. *Il tempo consiglia.*
 Frans. *Qui à un an veut estre riche, à la moitié en le pend.*
 Nederl. *Op haestige byagen dient traegh geant-woozt.*
 Frans. *A demandé hastive, response tardive.*
 Nederl. *Tachtige menschen dienen op elets te rijden.*
 Ital. *Non studia à voto, chiconta ben ogni sua parola.*

Lat. *Frequentior currentibus, quam repentibus lapsus.*
 Nederl. *Die sruyp / en valt niet.*
 Ital. *La notte è madre del consiglio.*
 Nederl. *Het duyfter / en de nachten / sijn moeders van gedachten.*
 Hoogd. *Schneller rath viel rewen hat, Eyl mit weil.*
 Lat. *Fungus est quod una nocte nascitur.*
 Hoogd. *Elle seht / brach den hals.*
 Ital. *I secondi pensieri sono i migliori.*
 Lat. *Postiores cogitationes sapientiores habentur.*
 Nederl. *Qued recte factum velis, tempori trade.*
 Nederl. *Met goet gemach rachtmen ooch wozt.*
 Men sal 't soo haest gaen als loopen.
 Waest en is geen spoet.
 Al met wijl.
 Van snellen raet / noyt goede daet.
 Hoogd. *Die besten gedanken kommen als weg hinden nach.*
 Nederl. *Deest hoel / en een half upr langer.*

En hoe wegh om / en is geen krom.
 Dacht te gaen / en verre sien /
 Dat is een daet van wijse liē.
 Griecx. *Σωστόθροδιος.* id est:
 Lat. *Festina lentē.*
 Ital. *Per troppo spermar la fuga è tarda.*
 ——— *Ne frena animo permitte calenti:*
 Da spaciū tenuemque moram; male cunctā ministrat
 Impetus. ——— *Stat. 10 Thebaid.*
 Griecx. *Απεθια τ' εγρηθη, δεσποτος ενας φησι.*
 id est:
 Lat. *Inficitia fiduciam, prudentia cunctationem gignit. Thueyd.*
 Peccat penē necessariū qui festinat. *Vid. Lips. Politi. cap. 15.*
 Animus vereri qui scit, scit tūdo aggredi. *P. Syrus.*
 Oportet deliberare lentē. *Aristot. lib. 6 Eth. cap. 9.*
 Frans. *Ceux qui vont bellement, ne s'oppent pas résolutiers. Il faut deliberer & résoudre à loisir & lentement.* *Pier. Math. l. 1. fol. 43.*

Tijt woost / maer siet om.

Het beeltd soude mogen zijn een voer-man op sijn wagen om-sjende, en een pack achter in den wege gevallen liggende.

HAd ick gansch onbesorghd geduerigh aen-greden,
 Soo had ick groot verlies op dese reys geleden;
 Want als ick in den ren by wijlen omme-sagh,
 Vernam ick feker pack dat af-gevallen lagh.

Wel ghy, die zijt gewoon soo veerdigh aen te drijven,
 Spoer niet als met bescheyt: het sal u mogen stijven,
 Hoe licht kan in der haest een quade slagh geschiē!
 Dus schoon mē spocdig reyft, noch dient mē om te siē.

**De spin die eet de bliegh / de hagedis de spin ;
Dit heeft het groene wout / en al de werelt in.**

DE spin kan niet alleen de kleyne muggen vangen,
Men siet oock byen selfs in hare netten hangen ;
Maer in haer meeste jacht, siet daer, een hagedis
Die valt haer op het lijf, terwijl sy besigh is.
En weder op een nieu, de spin is naeu gegeten,
Het beest, dat haer verslont, wort in het lijf gebeten ;
Daer komt een oyevaer, die met een langen beck
Het kleyne dier verrast, en grijpt 'er met den neck :
Doch eer de vogel rijft om in de lucht te stijgen,
Soo komt 'er wel een slangh, en doet hem weder sijgen,

En vat hem by het been, en velt hem in het gras,
En maectt hem tot een roof, die eerst de roover was,
Maer in het eygen wout daer wort een draek gevonden,
En siet daer wort de slangh al wederom verslonden :
En noch is 't niet genoeg, want oock dit groufaem beest
Dat kent eē hooger macht, die van hem wort gevreesst.
Siet daer een omme-loop van alle werelts dingen,
Hoe groot dat iemant is, hy laet hem weder dwingen ;
Wel denckt dan, wie ghy zijt, wat ghy u minder doet,
Dat ghy het wederom van grooter lijden moet.

Ecclef. 5. 8.

Si en la province tu vois qu'on fait tort au Povre, & que le droit soit violé, & la justice, ne t'esbahi point de telle maniere de faire. Car un plus haut eslevé, que ce haut eslevé, y prend garde, & il y en a de plus haut eslevés, qu'eux.

Senec. Thyest. Act. 3.

Vos quibus rector maris atque terræ
Jus dedit magnum necis atque vitæ,
Ponite inflatos tumidosque vultus,
Quidquid à vobis minor extimescit,
Major hoc vobis dominus minatur.

Horat. 3. Od. 1.

Regum timendorum in propriis greges,
Reges in ipsos imperium est Jovis,
Clari giganteo triumpho,
Cuncta supercilio moventis.

Plerumque hu militet servit, quod superbè dominatur.
Mandan al moço, y el moço al gato, y el gata manda a su rabo.

L'on commande au valet, & le valet au chat, & le chat commande à sa queüe.

De heere gebiedt syuen knecht / de knecht de kiatte / de kat haren steert.

De huys-
man, die uyt
de venster
siet,
spreeks:

Schoon Leeuw tje staet en keft, oock somtijts gansche
nachten,
't Is efter sonder gront daer op te willen achten;
Het ding is jong en mal, het bast om 'k weet niet war,
Al hoort 'et maer een muys. al siet 'et maer een kat.
Maer 't is een ander saeck met onsen ouden Wachter,
Want als die gaende wort, dan schuylt 'er onraet achter,
Het is een loofse gort, en daerom bast hy niet,
Voor dat hy iemant vreemts, of 'iet byfonders siet.
Ick houd' het beest in eer, vermits sijn oude dagen,
En mits het sich verstaet op alle slimme lagen;
Dies als ick inder nacht verneem sijn geluyt
Soo loop ick uyt het bedt, en kijck te venster uyt:
Daer word' ick dan gewaer een deel onguere streken,
Misschien een stouten boef die poogt in huyste breken,

Of wel een hoender-dief, die houdt hem wonder stil,
Of een die in den hof de freuyten stelen wil;
Daer hapert altijt war als oude honden baffen,
En 't is de rechte front om op het stuck te passen;
De tijt heeft wonder in, want oock een lompigh beest
Wort door de jaren kloeck, en krijgt een snege geest.
Maer siet ! hier was een dief, dan hy is nu geweken,
Ik denk hy vreeft den hont, of heeft my hooren spreken;
Wel dat hy henengae, sijn aenslagh is belet,
En ick gae wederom my duckyen in het bedt.
En woort noch evenwel dat had ick u te seggen,
Wilt dat te mijner eer in uwen boefem leggen:
„Gebruykt de rappe jeugt, wanneer ghy wilt de daet,
„Maer foeckje goet beleyt, soo let op ouden raet.

Hoogd. **W**En der Alte hund bast / so sol
man auffsehen.
Ital. *Cane vecchio non abbaja indarno.*
Frans. *Il n'est abbay que du vieil chien.*
Quand le vieil chien abbaye, il donne conseil.
L'abbay du vieil chien doit-on oroir e.
Spaens. *El perro viejo si ladra da confio.*
Frans. *De jeune faucon la volée*
Fait rarement bonne journée.
Nederl. *Deelicht meymen jonge dwaesen /*
Dat de oude lieden rafen;
Maer die hebben meer bergeten /
Als de jonge dwaesen weten.
Den slagh der grifsen /
Machmen booz isfen.
Ital. *Gallina gionane per far nova, e vecchia per co-
nare.*
Lat. *Confule quies ætas longa magistra fuit.*
Senum consilia,
Iuvenum lanceæ. Vid. Erasf.

Nederl. *De jonge lieden past de lang:*
Maer wel te raden oude mans.
Met jonge te krijgen /
Met oude te raden.
Frans. *Il faut long temps pour toucher le peux au
maine.*
Au conseil oy le vieil.
Il n'est que vieux chien pour chasser à plaisir.
Nederl. *En oude honden en hoort hae geen wijs
luis.*
Lat. *Longius infidias curva videbit anus.*
Ovid. 1 Art.
Spaens. *Del vieio el confio.*
Nederl. *En oude hat spelt met geen balcken.*
En oude bos is qualich te bedriegen.
En oude rat wil niet in de bal.
Ital. *Solo il bene vecchio move li carri arrestati.*
Lat. *Senum voces fatidicæ. Richt. Axiom. Hist. 30.*
Aufculra illi cui quator sunt aures. Vid. Erasf.
Bos lassus fortius figit pedem. Idem.

Sapientie ætas condimentum est. Plaut. Trin. 2. 2.
Idem:
Sapere ista ætate decet qui sunt capite candido.
Ovid. 1 Art.
Adde, quod est senibus rerum prudentia major:
Solus & artifice qui facit, usus adept.
Γέρων πειράσθ' οὐκ ἀλιουται βεβήσθ'
Ἀλιουται ἤ, οὐ γέρων δ' ἀλιουται. id est:
Annosa laqueo simia haud capi solet:
Capitur tamen, sed temporis longa morâ.
Nazianzenus:
Consilii nihil utilius melluxve paternis,
Pluraque canities novit, quàm læta juvenus:
Tempus enim historice patere est, materque vicissim
Historia est sophia.
Danz. Heinsius in Herode Aff. 4.
Unum senectus, viribus fessis, habet
Salubre regnis ac sibi, vim consili.

Hier dient een wijs man op te letten /
Men mach geen nar op eyers setten.

Siet daer! is 't nu niet wel gemaect?
Denar is op den neft geraeckt,
De nar, eylaes! ô lieve vrient,
De nar is daer hy niet en dient;
Men gaf hem eyers uyt te broên,
En dat is door hem niet te doen:
Hier diende toe een geestigh man
Die teere dingen vieren kan,
Die acht op alle saken slaect,
En in sijn doen wel seker gaet:

Maer dese quant is al te los,
Hy vielder op gelijk een os,
En sat 'er op gelijk een koe,
Dies siet hy nu 'k en weet niet hoe,
Hy is begaet, bestruyft, bedor.
Ey siet! dus vaertmen met een sot,
Dus vaertmen als men gecken sent,
Daer niet als wijsheyt dient ontrent.
Wel foo daer iet door goet beleyt
Dient af-gedaen, of aen-geleyt,

Ten moet noch gek noch rouwê gaff,
Ten moet geen plompaert sijn belast;
Want schoon mê hen al wel berecht;
Noch gaen de saken wonder slecht:
En waer het stuck sich wat verdraeyt,
Daer is 'et al-te-mael bekaeyt.
Ghy daerom vrienden, tot befluyt,
Sendt niet als wijsse lieden uyt,
Sendt niet als mannen van beleyt;
„Een wijs gefandt, en niet geleyt.

Frans. *D'un fol ne vit jamais homme son profit.*

Spaens. *Embía al fabio à la embaxada, y no le digas nada.*
id est:

Frans. *Envoyez le sage à l'ambassade, & ne luy ditez rien.*

Lat. *Mitte sapientem, & de pauca.*

Nederl. **Die uyt melken gaet /**

Moet weten wat de kloekhe slaet.

Weet / of rust.

Daer geschiet veel ramp / maer dwafsen krijgen 't
meest.

Lat. *Ah caveat ne quid rudibus committat a sellis,*
Qui bene curatas res volet esse suas.

Frans. *Ne faites messagers des fols.*

Nederl. **Streckt geen binger in eens dwafens mont.**

Frans. *Bien est fol, qui à fol demande sens.*

Lat. *Non ex omni ligno fit Mercurius.*

Magna negotia viris magnis committenda.

Nederl. **'t Is beter by 't hooft te grijpen / als by den**
steert.

't Is beter te gaen tot smits als tot smeetjens.

Heult iemant met een geck /
Soo blijft hy in den dreck.

Proverb. 10. 26.

Quel est le vinaigre aux dents, & quelle est la fumée aux yeux: tel est le paresseux à ceux qui l'envoyent.

Proverb. 26. 6.

Qui mande messagers par un fol, se coupe les pieds: & voit la peine du tort qu'il s'est fait.

Proverb. 20. 21.

Une bonne parole partant de la bouche d'un fol, perd sa valeur: car il ne la dit point en temps & en lieu.

Syrach 22. 13. 14.

Ne tien point long propos avec le fol, & ne t'amuse point avec celui qui est despourveu de jugement.

Garde-toy de luy, de peur d'en voir sacherie, & d'estre barbouillé quand il se courra à son ordure.

Richter. *Axiom. Hist. 91. ubi exempla vide in utraque partem.*

Ex thymbrá nemo lanceam conficiet, neque ex Socrate bonum militem. Athen. lib. v.

Wer mit kazen jage / der fâbet gern mûſe.

**Die jaecht met katten /
En vangt maer ratten.**

De ratte-
vanger
ſpreekt:

Die jaecht met katten
Want niet als Ratten.

Ick hadde jagens luſt, en ginch met groot verlangen
Om eenigh vluchtigh hert, of ander wildt te vangen:
Ick was genoegh verſien (gelijck het ſcheen) van als,
Den ſpring-ſtock in de vuylt, den horen aen den hals.
Maer hoort wat my ontbrack, in plaets van haſewinden,
Van bracken die het wildt in dicke boſſen vinden,
Soo leyd' ick anders niet als katten nae de jacht,
En daerom heb ick niet als ratten t' huys gebracht.

Ach, 't fy van mijn bedrijf! ach, waerom leef ick langer?
'k En ben geen jager meer; ick ben een ratte-vanger.
Wel mackers, hoort een woort, hier dienſtig by geſtelt,
Houdt katten voor het huys, en honden voor het velt.
En ſoekje met beſcheyt u dingen uyt te rechten,
Soo doet u ſaken noyt door onbedreve knechten;
Want die met katten jaegt, en brengt niet anders t' huys
Als ick en weet niet wat, een rat of vale muys.

HooꝖd. **W**er mit narren zu acker gehet / der eget mit
geck n zu.

Wer mit huren zu acker gehet / der eget mit buben zu.

Nederl. **H**oper gelt / hoper ziel-miſſe.

Met quaet tyngh is 't quaet luercken.

Wie ſich onder den dzaf miengt / wert van de ſwij-
nen gegeten.

Ital. **D**immi, con chi tu vai, & ſapro qu' el che tu fai.

Nederl. **I**ck ſal weten utwen ſtaet /

Seght met wien ghy omme-gaet.

Ital. **C**hi pratica co' l' lupo, impara à urlare.

Chi dorme co' cani, ſi lieva con pulci.

HooꝖd. **W**er ſich unter die klegen miſchcet / den freſſen
die ſaw.

*Dis ſpreek-woort ſoude tot meer andere gelegentheden
gebruyckt konnen werden; want (gelijck t' anderen tijden
meer is geſeyt) de ſpreek-woorden bereekenen dat de leſer
wil: als by exempel, van iemant die veeltijds derzele boecken
leeft, met licht geſelſchap omgaet, en geyle dienſt-boden in
ſijn huys-houdinge gebruyckt; van de ſoodanige (ſegh ick)
ſoude niet onbequamelicken miſſchien geſeyt mogen werden;
Die met katten jaecht, vangt geerne muysen.*

*Het ſelve ſpreek-woort kan oock op deſe wiſſe in 't geeſte-
like geduyt werden; dat al wie niet als met vleſſelicke in-
ſichten tot ſijn beroep gaet, dat hy geen heyl, maer gewiſſe-
lick van den vleſſche het verderf ſal macyen, &c.*

Wat is van groot / of trots / of hoogh;
 Een mugh steekt wel een leeuw in 't oogh.

Komt hier eens vrienden al-
 mael,
 Komt hier en hoort een vreemt ver-
 hael,
 Komt hoort een wonderbare daet
 Daer op voor u te letten staet.

Al is de leeuw een moedigh dier,
 Al brant sijn oogh gelijk een vier,
 Al is sijn wesen wonder fel,
 Al is sijn sprong geweldigh snel,
 Al is hy jae. een machtigh beest
 Daer voor de gansche werelt vreesft,

Noch is een mugge wel soo stout,
 Hoewel de minste van het wout,
 Noch is een mugge wel soo koen
 Dat sy het beest komt hinder doen,
 En dat niet met een slimmen greep,
 Of met een onverwachte neep;
 Neen, neen, sy eyft haer vyant uyt,
 En maect daer toe een hel geluyt;
 En eer sy haer tot vechten set,
 Soo steekt het beesje sijn trompet;

Het doet gelijk een dapper helt,
 Het geeft hem open in het velt,
 Het steekt den leeuw niet in de steert,
 Dat is niet eens de pijnige weert;
 Het steekt hem daer hy klaerfiet set;
 Daer is 't dat het hem d'oorlogh biet,
 Het komt hem onder sijn gesicht,
 En vliegt hem in dat vyerigh licht;
 En schoon hy dan geweldigh tiert,
 En al de leden omme-swiert,
 En schoon hy dan gansch bijster raest,
 En dampen uyt sijn keele blaest,

En schoon hy springht dan wonder
 hoogh,
 Het steekt hem in dat vinnigh oog;
 Soo dat hy in het gansche dal
 Niet weet waer hy hem keeren sal.
 Ick wou dat alle trotsche liën
 Hier op met oordeel wouden sien,
 En leeren uyt der leeuwen pijn
 Niet al te fier en moedigh zyn;
 Want siet! niet een soo grooren beest
 Dat oock sijn minder niet en vreesft.

Vn petit homme abat bien grand cheval.

Een kleyn man, met een kleyn gewet /
 Deft wel een grooten boom ter neer.

En weet niet een soo schoonen boom,
 Al waer hy zen een verlen stroom,
 Al wast hy wytter-maten hoogh,
 Al rijst hy boven 's menschen oogh,
 Al heft hy noch soo dicken balt,
 Al voedt hy noch soo harden qualt,
 Die niet een kleyn, een eenigh man
 In haelt ter neder leggen kan,
 Dien met een mes of kleynen bijl
 Kan vellen in een korte wijl.

Vraeght ghy wat dit verhaal beduyt?

En war ick stelle voor befluyt?
 Een wespse quelt een moedigh peert
 Al 't eydeyt kroonen weert;
 Een muys ontfiet een oliphant
 Al heft hy noch soo grooten tant,
 Een mugge steekt een leeuw in 't oogh
 Al leyf het hert hem wonder hoogh.
 Ghy, daerom vrienden in 't gemeyn,
 Enacht geen vyant op te kleyn;
 Daer is noyt soo geringen man
 Die niet sijn meeder schaden kan.

Nederl. **A**l is hy vyant maer een mier /
 Soo hont hem voer een groufaem
 diert.

Hoogd. Wenn der feind ist wie ein ermeiß /
 so halt ihn doch für ein elephante.

Lat. Inimicum quamvis humilem docti est metueri.
 A cane non magno sepetentur aper. Ovid. Art.
 Nederl. Al schijnt den hont niet groot te sijn /
 Noeh vanght hy wel een machtigh sluyt.

Frans. *Vn petit moucheiron picque bien un grand
 cheval.*

Nederl. Een hat siet wel op een houingh.
 Frans. *Il n'y a si grands, ny sages,
 Qui de petit n'ait bien dommage.*

It est bien petit qui ne peut nuire.
 Nederl. Gesellen / twit u wel beraden /
 Du is wel sleyn die niet haer schaden.

Frans. *Il n'est pas sage qui n'a peur d'un fol.*

Nederl. Du en heeft geen lausen geest /
 Die voer gechten niet en vreesft.

Hoogd. Es ist nicht an der grosse gelegen /
 sonst erleiße eine kul einen hafen.

Frans. *Au petit bres prend on bien grand lievre.*
 Grande ville rien de dens;
 Petite chose n'est souvens;

Nederl. 't Is beter een hont te bject / als te vyant
 hebben.

Lat. Leo etiam minimarum avium sit pabulum.
 Curtius.

Nederl. Den treet ooch een boeg wel soo lange /
 tot hy eens quaeckt.

Ital. *Anche la moscha ha la sua collera.*
 Lat. Inell & formica sua bilis.
 Habet & musca splenem.

Et pueri nasum rhinoceroris habent. Martial. 1.
 Ep. 4.

Engels. A mouse in time maye bite a two a cable.
 Nederl. Wat hooren heeft twil steent.
 Ital. *Anche le ranocchie morderebbero s'havesero
 denti.*

Engels. Tread a worm on the kayle, an it wil turne
 againe.
 Lat. Ne depicias debilem; nam culex fodit oculum
 leonis.

Hoc Adagium petium est ex Arabum historia: nam
 culices in Mesopotamia mirisinfestant leones. Stra-
 bo lib. 16. Marcellin. lib. 18. quos vide: ut & Erpe-
 Cent 2. 24.

Boni pastoris est tondere pecus, non deglubere.

Herder / alsje sehapen scheert / **Siet dat ghyse niet en deert.**

WEl, vriend, hoe gaje dus te werk?
Ghy zijt te raeu, naer ick het
merck,
Het schijnt niet datje scheeren wilt,
Maer datje wel ter keure vilt:
Ey staect u voorstel, raeuwe gajt,
Want daten is u noyt belast:

Neen, neen, een herder van het vee
Die hout het vil-mes in de schee,
En is te reden met de wol,
Al is sijn mande niet te vol;
En of hy schoon de kudde scheert,
Noch maekt hy dat het niet en deert.
Een hovenier of groensel-man,

Indien hy recht het ambacht kan,
Snijt wel de bladers van het kruyt,
Maer treck voor al geen wortel uyt.
Dus fooghy past op mijn gebiet,
Soo scheert het schaep, maer vilt 'et
niet.

Nederl. Wie de keers te diepe snuyp /
Blust wel licht haer luyfster uyt.
Lat. Odi olivorem qui à radice olera excindit.
Nederl. Snijt soo het kruyt dat het mach blijven
groeyen.
Snuyp ghy te hart / soo moet de neuse bloeyen.
Frans. Apres raire il n'y a à tondre.
Nederl. Men moet de sehapen scheeren nae sy wolwe
hebben.

Ital. Chi troppo munge, ne cavà l' sangue, Seneca Theb. vers. 659.
Lat. Qui vult amari, languidà regnet manu.
Lipsius in praefat. Politicor.
Præstis hominibus, sed hominum causâ: nec domini
modo & arbitri rerum, sed tutores & administri estis.

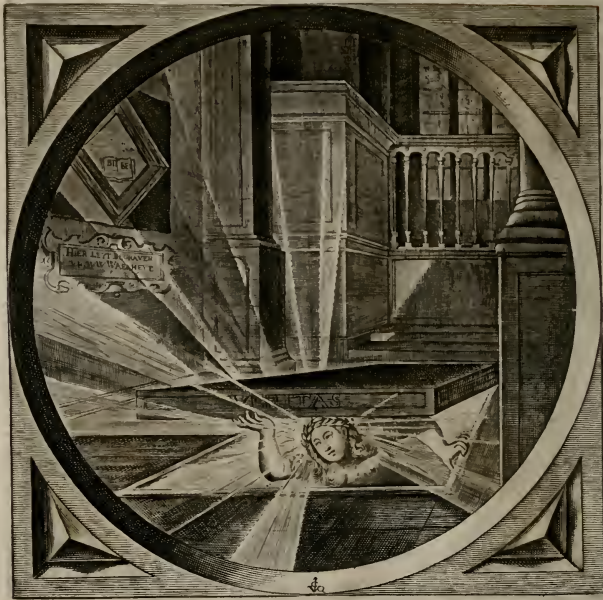
Mali improbique illi, qui in imperio non nisi imperium cogitant; superbi, desides, & qui se non civibus datos arbitrantur, sed sibi cives. Nam sicut fidera illa splendorem habent, sed ut usibus mortalium deser-viant: sic vos dignitatem, sed cum munere officioque devinctam.
Hinc Micheas Propheta taxat acriter populi Proceres nomine Dei Opt. Max. in hæc verba erumpens. *Cap. 3. vers. 2. 3.*
Its ravissent la peau de ces gens icy de dessus eux, & leur chair de dessus leurs os.
Et ce qu'ils mangent, c'est la chair de mon peuple: & ont escorché leur peau de dessus eux, & ont cassé leurs os, & les ont mis par pieces comme en un pot, & comme de la chair de la chaudiere. &c.

Magre vliegen byten scherp.

TErwijl een herder op het velt
Sijn jonge geeyten over-telt,
En soeckt met yver over-al,
Tot dat hy vint het vol getal;
Soo was 't dat hy een mensche vont
Gansch flacu en totter doot gewont,
Gelijck hy aen der heyden lagh:
En als hy duyfent vliegen fagh,
Die saten in dat versche bloet,
En werden even daer gevoedt,

Soo kreegh hy deernis met den man,
En joeger al 't gedrochte van;
Dies meynt dat hy hem gunste toont,
En dat sijn lijden wert verschoont:
Maer de gequetste die het stiet,
En acht dit vry sijn voordeel niet,
Maer riep 'er hevigh tegen aen:
Ick bidde laet u jagen staen,
Ick bidd', hou stille, lieve vriend,
Ghy doet toch dat my niet en dient,

De vliegen die ghy ruymen doet
Zijn nu versadicht van het bloet,
En al wat in haer plaetse koocht
Daer ben ick byster voor beschromt;
Want dat is uytter-maten graegh,
En dient my tot een nieuwe plaegh:
Dus wat ick immer bidden mach
Laet my slechts wesen soo ick plach;
Want als het immers wesen moet,
,, Een vette vlieg is eerst gevoedt.

Al leyt de waarheyt in het graf /

AL poogt'er menigh mensch de Waarheyt r'onder-
drucken,
Ten sal hem evenwel, ten sal hem niet gelucken;
Hier haet geen slim beleyt, geen list of loofse vont,
Geen boofse klapperny, geen afgerichte mont.
De Waarheyt aengerant met drift van quade tongen
Wert somtijts met geweld als in het graf gedrongen,
Als in het stof gedrukt, soo gaet, gelijk het schijnt,
Haer luyfter, blijde verw, en alle glans verdwijnt:
Maer schoon de reyne maecht is inden kuyl gesteken,
Sy weet'er even-wel, sy weet'er uyt te breken,

Al wat haer d'ucht dat moet'er af.

Sy opent ja het graf, sy licht de gansche serck,
Al isse noch soo swaer, al isse noch soo sterck. (ven.
De waarheyt, schoon verkracht, en laet haer niet beder-
De Waarheyt, schoon gewont, en kan doch nimmer
sterven,
De Waarheyt recht haer op, al is 'er iemant spijt;
De Waarheyt is van outs een dochter van den Tijd:
De Waarheyt, wat men doet, en is niet in te dwingen,
Al sou de felle rots in duysent stucken springen:
De Waarheyt bortelt uyt gelijk een sonne-schijn,
De waarheyt, hoe het gaet, wil niet begraven sijn.

Es wird nichts so rein gesponnen /
Es komt zu licht an die seimen.
Niet en wort soo fijn gesponnen /
Of 't en komt noch aender soimen.
AL heeft de spinnekop haer webbe sijn gesponnen,
Noch komt 't evenwel, noch komt 't aen der
fomen;
En schoon men haer bedrog ten eersten niet en sag,
Soo komt 't evenwel ten lesten aen den dagh.
Hoe menig slim beleyt wort hier en daer gevonden!
Hoe menig loos beleyt wort hier en daer gedonden!
En schoon het iemant heel oof somtijts menig jaets
Het w ord des niet-te-min ten lesten openbaer;
Het oog, het wacker oog, der uyt de lichten vloeyen;
De Sonn' haer voersel heeft, de korte dagen groeyen;
Het oogh, het wacker oogh, dat alle dingen siet,
En even in der nacht sijn helle stralen schieft,
Dat opent alle dingh, hoe seer het is verholen,
Hoe die het eenigh deckt, of in het duyster sluyst,
De Waarheyt lieve vriend, die kijckt ten lesten uyt.
Nederl. D' e waarheyt die in 't duyster lagh /
Die komt niet hilaerheyt aen den dagh.
Spaens. Aunque compuesta la mentira, siempre es
venida.
Nederl. Als de leugen schoon bekeet /
Sy doet noch haren meester keet.
De leugen wonder siet /
De waarheyt achter haeltse wel.
Frans. On prend plusot un menteur qu'un boiteux.
Nederl. De leugen staet maer op een been;
Daet bekeet haer daet / soo heetseer geet.

Trans. Alaparfin vainit veritè.
Veritè aime clartè.
Veritas nunquam latet. *Sen. Troad. v. 612.*
Nederl. Het komt ten lesten aen den dagh
Wat in de siere verholten lagh.
Lat. Tenuè est mendacium; pellucet, si diligenter
inspexeris.
Nederl. Waecht u wel neerfijn van de daet /
Soo is 'er tegen leugens raet.
Het gaet noch heben als het plagh /
Den lesten is den twyflen dagh.
Ital. Non nerva tanto in Jule cime de monti, che il
sole non la disfacea.
Lat. Veritas premitur, non opprimitur.
Ital. Il tempo è padre della verità.
Frans. La vérité est fille du temps.
Veritas est temporis filia. *A. Gell. 12. e. 11.*
Frans. Au dernier scoura-on qui a mangé le lard.
Nederl. Wel siet ten lesten aen den stroit wie de
muisjes gegeten heeft.
Dit luyt wat plomp, als vele Hooghduytsche spruc-
ken, maer 't heft echter sijn belcheyt.
Ital. Le bugie hanno la gamba corte.
Quidquid sub terra est, in apricum profertur atas.
Horat. i. Epist. 6.
Spaens. La mentira no tiene pies.
Frans. La mensonge n'a point de pieds.
Spaens. Antes roman al mentiroso quel al coxo.
Nederl. Men vanghet die liecht met raffet spoet /
Als men een tragen hirsje doet.
Frans. Les femmes sont fortes, mais sur seules choses
veritè a toujours le dessus.
*Il n'y a de luge tant fort elle ceste,
Que le temps ne rende a veritè.*

Veritas pedes habet ad standum, mendacium non
habet. *Benfite Apophtheg. lib. 1. num. 5.*
Nederl. De Waarheyt heeft den vasten voet /
Wanneer de leugen vallen moet.
Menander:
Griecx. ἡ ἀλήθεια ἵσταται ἐπὶ ἀδελφῶν καὶ οὐκ ἐπὶ ἐχθρῶν. id est:
Lat. In lucis oras protrahit verum dies.
Frans. D'ac en is niet verhoggen dat niet openbaer sal
woerden. *Marc. 4. 22.*
Vid. Erasim. In Adagio.
Tempus omnia revelat.
Seneca Irà 2. cap. 22.
Ventrem dies aperit.
A veritate laborare minus jupe ajunt, extingui
nunquam. *T. Livius lib. 22.*
Matth. 10. 26.
Nihil est occultum quod non revelabitur.
Pindarus:
Aχαιοὶ αἰὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν ἀσκήσονται. id est:
Poteri dies sapientissimi testes.
Clement. Alexandr. Strom. v. circa pr.
Χρόνος ὁ πᾶσι τὰ ἀκρυβῆτα ἐκκαλύπτει. id est:
Tempore & labore elucefcet veritas.
Marfcler. Insigni Legat.
Non possum profecto nisi cum die ac sole veritatem,
nisi cum nocte ac tenebris mendacium comparare.
Quod verum est, lateat quamvis, aliquando patebit;
Hinc & apud Grajos nomen ἀκρυβῆς habet. *Iob. Over-
mus.*
Vide Richt. Axiom. Eccles. 162.
Wat quam van liegen Dat sal verluigen,
Al dat hoe 't'er gaet / De waarheyt fiaet.

En klein pot / door weynigh Bier /
Die maect terfont een groot getier.

Vrient, sijt ghy gaff, of sijt ghy weert,
Komt hier een weynigh aen den heert,
Komt let eens wat 'er omme gaet,
En wat 'er aen den vyer staet;
Want soo ghy grijpt den rechten gront,
Hier is yet dat ghy leeren kont.

En siet! hier is een pot gefet,
Daer heb ick vlijtigh op geler,
Al is die nae de vlam gewent,
Al is 'er viers genoegh ontrent,
Al leggen daer veel kolen aen,
Noch blijft hy echter stille staen:
En schoon men hem veel hitte biet,
Hy schuymt, hy raest, hy bobbelt niet;
Maer siet den pot aen genen kant,
Die siedt genoeghsaem sonder brant,
En schoon hy raect naeu aen het vier,
Hy maect terfont een groot getier,
Hy maect, 'k en weert niet wat geluyt,
Het schijnt sijn gront- sop wilder uyt.

Vraeght iemant hier de reden van?
My dunckt dat ickse geven kan:

De pot die in de vlamme staet,
En doch niet op of nedergaet,
Dat is een groot en machtigh vat,
En daer in schuyt een killigh nat,
Die wort niet haetigh ongeroert,
Of door het vier om hoogh gevoert;
Maer dese pot van kleyn beflagh,
En daer maer weynigh in en mach,
Die is van stonden-aengeraect
Met dat hem maer het vier genaect.

Nu vrient, staet noch een weynigh stil,
En let eens wat dit seggen wil:
Al wort een edel hert getergh,
En dickwils dit en dat gevergh,
Noch wort 'er niet te licht beroert,
Of van de gramschap omgevoert,
Maer neemt 'er op met koelen moet:
Al wat hem dees of gene doet.

Maer yder mensch van kleyn verstant
Die bobbelt als in heeten brant
Soo haest men hem maer eens genaect,
, Geringe breynen haect geraect.

De gront-regels van vele menschen die groot-moedigh willen sebynen te zyn, gaen regel-rechts aen, niet allen tegens de rechte groot-moedighbeyt, maer oock regel-recht tegens alle ongeschapen van een recht Christen. Veel meynen groote eere te zyn niet te verdragen, maer alles een yder sjetelick uyt te wettomen in tegen-deel soo wijs de gesunde Leere klaerlick uyt, datter geen in eerder groot-moedighbeyt en is, als ongelijck met gedulte te kornen lijden, en sich in sijn rochten te overwinnen. Een Christen en kan geen vaster toycken hebben, van dat hy een kind Gods is, als dat hy met sachtmoedighbeyt, en sonder weder-wrake, kan oversetten het ongelijck dat men hem aendoet. Leert van my dat ick ootmoedigh en sachtmoedigh ben van heren, (Jesd: de Heere Christus) en ghy sult ruite vinden aen uwe zielen. *Alle*

kleyn en duyf gesuyt is wracke-gierigh; mysen bijten, byen steken, stangen, oock overboets geraect; schieten haer senijn, kinderen sijn korfel, oude en stecke lieden genelijck, maer een wel-gestelt lichaem, gestijft met een recht-matige ziele, kan lijden en smiden.

Dit soude oock op een anderen sin gedruyt konnen werden, als te weten: dat iemant, van een kleynen ofte middel-matigen staet, met weynigh sich kan overveeren, met kleyn kosten sijn huys-gefin onderhouden; want anders,

Spoot is het Hof / Deel moet 'er of.

En in tegen-deel is

tot een kleynen oven weynigh byers van noode.

**Men hout hem booz een rechten geck /
Die wil gaen beechten met een dreck.**

Het is voorwaer een rechte geck
Die lust te vechten met een dreck;
Want of hy schoon al met geweld
Sijn vyant plat ter aerden velt,
Wat wint hy met sijn kloecke daet,
Als dat hy sich wel vuyl begaet?
En dat een ieder met hem spot,
Vermits hy leelick is bedot?
Ghy die van spotters wort geterght,
Of door een guyt tot spijt geverght,
Ick bidd', enacht op geen gekijft,
Van dees, of die, van man, of wijf;

Mijdt liever, reyne zielen, mijt,
Lijt met gedult, ó vrienden lijt:
Want schoon ghy klappers tegen spreeckt,
En oock haer losse reden breeckt,
Noch echter wint ghy niet metal,
Als enckel leet en ongeval,
Noch echter wort ghy niet te kuys,
Maer komt noch des te vuyl der t'huys;
Het is dan quaet hoe datje 't maeckt,
Geen dreck en dient 'er aen-geraeckt:
„Want noyt vocht iemant met een stront,
„Die sich daer door verbetert vont.

Bacchæ bacchanti si velis adversariæ,
Ex insana infaniorẽ facies; feriet læpius.
Si obsequaris, una resolvat plaga. --- *Plaut. Amph. 2. 2.*
--- Si stimulos pugnans cædis, manibus plus dolet.
De nihilo illi est irasci qui te non flocci facit. *Plaut.*
Triculus. 2. 2.

--- In audaces non est audacia tuta. *Ovid. 10. Met.*
Lat. Ignis gladio non fodiendus.
Frans. Ne deba point avec un grand languard, & n' en masse
point de bois à son feu. Syr. 8. 4.

Met sijn geijcke te stryden is vol twijffelachtig-
hepdt / met sijn meerder is dullighepdt / met sijn
minder / sonder hope van eere. En daerom is 't

beter sijn gedult te oeffenen / en sijn ruste te houden.
Couper in Anatome hominis Christiani.

Een goet man en moet noyt tegens quade menschen
stryden met haer eppen wapenen; dat is / schel-
den met schelden bejegenen: want anders en is 'er
tusschen den genen die terghyt / en den genen die
geterghyt woert / geen vershil / als dat dese eerst / en
d'ander lest / een quaet-doender woert.

August. Epist. 5.
Paratus esset debet homo pius ac justus patienter eorum
ferre ac sustinere malitiam, quos fieri bonos quærit, ut
numerus potius crescat bonorum, quam ut pari mali-
tia fe quoque numero addat malorum.

Non tace invidia quando gloria erida.

Dijt krijt van spijt / Waer eere rijt.

Siet wat een selfaem ding! hoë gaen des werelts faken?
 Het licht, het schoonsteliçht, dat kan een doncker
 maken;
 Want als de gulde Son haer toont op eene zy,
 Daer valt van stonden aen een swarte schaduw' by.
 Al waer oyt Eere komt met haer vergulde stralen,
 Al waer het bly geluck komt uyt den hemel dalen,

Daer is van stonden aen, daer is de swarte Nijt,
 Die met een open keel wel luyd' en leelick krijt.
 Die laet schier nimmer af van tegenseer te rasen,
 En komt haer vuyle gif op haer geduerigh blasen;
 Maer 't is een nutter ding' wanneer het God behaegt)
 Van deesen die benijt, als over al beklaeght.

Lat. Virtutis comes invidia.

Ital. Non è virtus senza invidia.

Summa petit livor. — *Ovid.* 1 Rem. Am.

Frans. Heureuse vie n'est sans envie.

Nederl. 't Is beter benijt/ als beklaght.

Lat. So'la miseria caret invidia.

Ronsard 1. Od. 10.

C'est grand mal d'estre miserable;

Mais c'est grand bien d'estre envie.

Nederl. 't Is den eenen hont leet dat d'ander in de
 heucken gaet.

Die wel gedijt/

Die woxt benijt.

Daer eer en staet

Dolght nijt en haet.

Horat. 1. Epist. 2.

Invidius alterius macrescit rebus opimis.

Plaut. Trucul. 4. 2.

Qui invident egent, quibus invidetur rem habent.

Idem Milit. 3. 2.

Quoniam æmulari non licet, nunc invides.

Idem Captiv. 3. 4.

Est miserorum, ut malevolentes sint, atque invidiant
 bonis.

D. Heinsius Panegyri. Scaligeri, 2 Sylvar.

Sictua cum exhaustas superent præconia Mufas,

Accedit tacito furtiva calumnia morsu,

Et solus populo qui sis quantusque fatetur

Livor iners animi: dignos tibi solvit honores

Æmula gens, nomenque auget, quod tollere Phœbus

Nescit, & attonitæ nequeunt perferre Camœnæ.

Namque ubi supremo rerum stetit ordine virtus

Divitiis innixa suis, quam tangere nescit,

Impetit infelix, & detrahit omnia, livor. &c.

Vide ejusd. Oden ad Rein. Bontium lib. 1 Sylvar. & sua
 pra 2. p. 42.

Invidia luculentam descriptionem vide apud Ovid. Me-
 tam. 2. circa finem.

Eick weet waer hy'n de sehoen wzingt.

GHy prijst, ô vrient, de nieuwe
schoen,
Die ghy siet aen mijn voeten doen:
Ghy siet het leer is wonder net,
En aerdigh nae den voet geset:
Ghy siet een wonder schoonen naet
Die geestigh om de sole gaet:
Ghy siet, in plaetse van een bant,
Een roos gegiert met diamant:
Ghy siet in als een meester-stuck,
En stelt dit onder mijn geluck.

Maer ghy, die dit van buyten siet,
En voelt het innigh prangen niet,
Van buyten schijnt het moy te zijn,
Maer binnen is een stille pijn,

Een pijn die my geduerigh wringt,
En mijn geheele vreught bedwingt.
Men voordeelt dickmaels eenigh
mensch
Alsof hy hadt sijn 's herten wensch,
En daerom wort ons eygen staet
By ons mispresen of gehaet:
Maer so men waerheyt spreken mag,
Dit is voorwaer een quade slagh;
Want hy, dienghy geluckigh hiet,
Heeft dickmael eenigh stil verdriet,
Dat ghy van buyten niet en var:
Maer soo ghy eens ter degen saeght
Hoe dat sijn herte leynt en jaeght,

Hoe dat hy binnen is gestelt,
En wat hem in den boesem quelt,
Ghy soud misschien u swaersten druk
Verheffen boven sijn geluck.
Gelooft 'et vry, al draeght' ick
schoon
Een prachtig kleet, een goude kroon,
En boven dien een konings staf;
Al dat en weert geen hooft-sweer af;
Ick ben, eylaes! ick ben gequelt,
En dickmael wonder vreemt gestelt.
Ick voele jae een swaer verdriet
Schoon dat 'et yder niet en siet,
Ick voele dat my binnen wringht;
, Ten is geen gout al wat 'er blinkt.

Nederl. **E**en nieuwe sehoen
kan pijn doen.

Geengeluck Sonder dyck.
Wat blinkt Dat wzinght.
Oock daer men 't niet en siet/
Is dickmael groot verdriet.

Frans. *Chacun sent mieux ce qu'à l'ail luy pend.*

— Nihil est ab omni

Parte beatum. *Horat. 2. Od. 16.*

Nulli est homini perpetuum bonum. *Plaut. Curt. 1. 3.*

Ennius apud Cic. 2. Fin.

Nimum boni est, cui nihil est mali.

Horat. 2. Od. 16.

Non enim gazæ, neque consularis
Summovet licet miseris tumultus
Mentis. & curas laqueata circum
Teستا volantes.

Et paulo post: Scandit æratas vitiosa naves
Cura, nec turmas equitum relinquit. *Æc.*

Idem 3. Od. 1. — Timor & minæ

Scandunt eodem quo dominus, neque

Decedit æratâ tirremi, &

Post equitem fedet atra cura.

Buchananus Iephte Act. 5.

Fortuna nulli sic refulsit prospera,

Adversa ut illa lance non penset pari.

Tristitia secundis, & secunda tristibus

Vicissitudo acerba fortis temperat.

D. Rochus Honoratius Thamarâ:

— Muricis sacri nitor,

Gemmæ rubentis munus augmentum sali,

Suffulta cedro testâ, cedrus divite

Auro revincta, fluctuantem pectoris

Non sistit æstum, gliscit ex lætis malum,

Et in beatos gravius insurgit dolor.

JON. Quin casus illos sæpe prosternit levis.

Nil ferre possunt, ferre qui minimum solent.

Rob. Garnier:

*La crainte & le soupçon, la defiance palle
Accompagnent toujours la majesté Royale.*

HEt is een aengename faeck,
 En dient veel menschen tot ver-
 maeck,
 Te sien hoe wint en hagel slaet
 Wanneer men in het drooge staet,
 Te sien hoe dat een dicke wolck
 Komt neder-storten op het volck,
 En hoe het driftigh hemels-nat
 Maeckt al de paden glibber-glat,
 Te sien hoe sich een ieder mijt,
 En efter noch ter aerden glijt.
 't Is lustigh van een stille ree
 Te sien een ongetoomde zee,
 Te sien haer wonder groot gebaer,

Te sien eens anders groot gevaer,
 Te sien hoe dat een machtigh schip
 Rijft boven aen een hooge klip,
 En weder in een korten stont
 Wort afgedreven na den gront,
 En weder met een snelle vlucht
 Komt op-gestegen in de lucht.
 Voorwaer het is dan licht geseft
 De lieden hebben geen beleyt,
 De schipper, of de man te roer
 Dat is voorwaer een rechte loer:
 Wis soo ick stier-man wesen mocht
 Ick stierd' het schip in genen bocht,
 Ick stierd' het schip in genen kolck,

Soo hield' ick 't schip, en al het volck.
 Siet dus soo gaet 'et over al
 Wanneer men komt in ongeval;
 Want die gefonde leden heeft,
 En van de koortse niet en beeft,
 Weet veeltijts wonder goeden raet,
 En duyftent kruyden voor het quaet:
 Maer komt hy sellefs in 't verdriet,
 Soo staet hy daer wel slecht en siet.
 En kucht dan meer als iemant plach
 Die oyt van koortse bedde lagh;
 „Want als de noot gaet aen de man,
 „Dan sietmen wat de meester kan.

Facile omnes, cum valemus, recta consilia ægrotis
 damus. *Terent. And. 2.*

De beste stuer-luyden zijn aen lant.
Lucret. lib. 2. pr.

Nederl. **Hoe licht geeft iemant goeden raet /
 Wanneer hy is in goeden staet.**

Suave, mari magno turbantibus æquora ventis,
 E terra magnum alterius spectare laborem.

Doo? wint en stroom is 't goet stieren.

*Een schipper op de strande, of aen de zee-kant staende, spreect met sijns gelijcke,
 vryfende op een schip, voor den vrint af-komende.*

EY kom en segh ons, lieve maet,
 Die hier ontrent den oever staet,
 Hoe gaet 'et dus met onsen Jan?
 Hy schijnt nu vry een dapper man,
 En 't was maer dees voorlede weeck
 Dat hy ellendigh stont en keeck;
 Hy quam met onweer voor de Maes,
 Daer fat hy doengelick een dwaes,
 De neer die dreef hem aen den gront,
 Dies stont de broeck hem dapper
 ront,

Hy bad, hy schreyd', hy riep, hy kreect,
 Als een die van geen stieren weet:
 En siet! hy quam doen noch te recht
 Door bystant van sijn buer-mans
 knecht;
 Maer nu sit hy en koeckeloert
 Als een die bruylofsgasten voert:
 Hy schijnt nu meester van de stroom,
 En leyt het schip als metten toom,
 Hy maeckt voor al een bly geluyt,
 En al de wimpels waeyen uyt;

Ick bidde daerom goede man,
 Ey segh ons hier de reden van?

Antvrvoorde.

Als wint en ty van achter koomt
 Dan is de schipper onbeschoomt,
 Dan leyt hy spelen sijn gepeys,
 Hy singt, hy quinct, hy drinkt een
 Hy is te wonder wel gelint; (reys,
 (O 't is goet stieren voor den wint!)
 „Maer als de noot gaet aen den man,
 „Dan sietmen wie het ambacht kan.

En ander heeft altijd de schuilt / Geen mensch en siet sijn eygen buit.

Ghy siet in dese prent geschildert naer het leven,
 Hoe dat 'er menig mensch en ander weet te geven,
 Hoe dat schier yder mensch eens anders feylen siet,
 En weet (gelijk het blijktt) sijn eygen feylen niet:
 Ghy siet een bultigh mensch en bultenaer begecken,
 Ghy siet hem sijnen mont in vreemde bochten trecken,
 En siet de spotter selfs en is niet als een dwergh,
 Hy toft op sijnen rugh een bult gelijk een bergh.
 Ey wat is van den mensch ! wy konnen onderfoecken
 Eens anders huys-bedrijf, eens anders reken-boecken,

Eens anders gansch beleyt tot aen de minste streeck,
 En in ons eygen huys en sien wy niet een steeck:
 Wy weten alle man sijn lesse voor te spellen,
 Wy weten alle man sijn feylen op te tellen,
 Maer niemant keert het oog ontrent sijn eygen schult,
 En siet: op onsen rugh daer hangt de meeste bult.
 Ey vrienden, niet alsoo: laet vreemde lieden blijven,
 En wilt geen schamper jock op iemand anders drijven,
 „Maer daelt in u gemoet. Het is een rechte geck
 „Die veel een ander straft, en nimmer sijn gebreck.

Hoogd. **D**ie rasch auff dem arß wil nie-
 mant sehen.

Frans. Qui s'autruy parler voustra.
 Regarde soy: & il taira.

Ital. Tal bisfama altruy, chi se stesso condanna.

Hoogd. Zie dich selver by der nasen.
Spaens. Ni ay quien sus faltas entienda, como las de
 su vezino.

Frans. Il n'y a personne qui veegnoisse ses fautes,
 comme celles de son voisin.

Nederl. Die wel sijn eygen hert door-siet /
 En spot niet sijnen buer-man niet.

Woe gh niemant rechte sijn eygen schuilt /
 Op sijn noot op sijn machers buit.

Crimina qui cernunt aliorum, nec sua cernunt,
 Hi sapiunt aliis, desipiuntque sibi. **Oremus.**

Quod si cupiditate iudicandi iudex esse velis, sedem
 ego tibi ostendam quæ magnum quantum tibi
 conferet, & nulla animi labe maculabit. Sedeat
 mens & cogitatio iudex in animam arque con-
 scientiam tuam: adducas omnia delicta tua in au-
 dum: & dicas tecum, Quare hoc vel illud ausus
 es? **Chrysostom.**

Wat siet ghy den splinter in uws broeders oog?
 ende en wert den balk in u oogh niet gewaar?
Matth. 7. 3.

Ita comparata est hominum natura omnium,
 Aliena ut melius videant, & dijudicent,
 Quam sua. **Terent. Heaut.** 3. 1.

Cic. Fit nescio quo pacto, ut magis in aliis cernamus
 si quid delinquitur, quam nobismet ipsis.

Et proprium stulticie, aliorum vitia cerare; obliuisci
 suorum. **Mena.**

Nihil turpius est convitio quod in auctorem recidit.

Plutarch. — Suus cuique attributus est error:
Catull. Sed non videmus manticæ quid in tergo est.

Phædr. Fabul. 67.

Perasimposuit Jupiter nobis duas,
Propriis repletat vitiis post tergum dedit,
Aliis ante pectus suspendit gravem.

Hac re videte mala nostra non possumus:
Alii liquid delinquant, censors sumus.

Incerti apud Plutarchum:

Αἴτιον ἰατρῶς, αὐτῶν ἰλασθαι βίωσι. id est:
Aliis medetur, ipse at ulceribus scatur.

Juvenal. Sat. 2.

I oripeum rectus derideat, **Æthiopem** albus.
Quis com lum teræ non mulsent, & mare oculo,
Sicut duplicat **Vetri**, homicida **Milioni?**

Clodius ac cuset machos, **Castina** **Cethegum**,
In tabulam **Syllæ** si dicant discipuli tres.

Horat. 1. Sat. 3.

Qui, ne tuberibus propriis offendat amicum,
Postulat, ignoscit veruicis illius. **Æquum** est
Peccatis veniam peccentem reddere rursus.

Vide omnino Richter. Axion. Hist. 276.

Chacun a un fal en sa manche.

Cast ook den wijfen in de mou /
Daer fit eeny geelken in de bou.

Daer is geen mensch soo wel geleert,
 Noch om sijn kunst soo hoogh ge-cert:

Daer is niet een loo wijfen man,
 Hoe veel hy weet, of wat hy kan,

Die niet een geelken by heen voert.

Of binnen in sijn mouwen broedt;

En siet: dat wider dickwils uyt

Oock daer liet dickmael niet en sluyt.

Maer waarom hier toe meer gefeyt?

Ofmet veel worden uyt-gebreyt?

't Is met den mensch alloo gestelt;

Hoe rijk, hoe wijs, hoe grooten helt,

Wie dat 'er is of komen ial,

Een yder heeft sijn eygen mal,

Een yder heeft een sijn gebreck,

Een yder heeft sijn eygen geck,

En noch is 't al de wijse man

Die besc sijn geelken helen kan.

Nederl. **N**oet man en hadt soo wijfen sin /
 Of daer fat wel een geelken in.

Frans. **Nul** s'ice. **Qui** parfois ne rage.
Il n'est jamais si grand esprit,
Qui n'est de folie un petit.

Il n'y a si miserable, qui ne porte un flateur dedans soy-
 mefine.

Ital. Solo idio e servo peccato.

Spaens. Chacun neia sua porrada.

— **Nemo** sine crimine vivit. **Cato.**

Nederl. **Geen** toren sonder haf.

Frans. **Il** n'y a si bon vin, qui n'ait lie.

Nam vitium nemo sine nascitur, optimus ille est
Qui minimis urgetur. **Horat.**

Unicuique dedit vitium natura creator: **Prop.**
Nullum ingenium magnum sine mixtura dementie.

Seneca.

Dien ne foit jamais de la faute assésier.

Le naturel de l'homme est souvent de seoir. **Ronsard.**

Lestmael quam ick in een velt
 Daer een yeder was gestelt
 Tot een uuygelate vreught,
 Nae de wijse van de jeught;
 Jongeliden van het landt
 Songen, sprongen, handraen handt:
 Yder maeckte groot geschal,
 Yder was'er even mal;
 Doch van al'en was'er een
 Met een krom- en krepel been,
 Met een plompen stompen voet,
 Die had veeren op den hoet,
 Die was voren aen den dans,
 Die was by den rosen krans,
 Die was om en aen de mey,
 Die was leyder van den rey;
 Wat men peep of wat men songh,

Krepel had den eersten sprongh:
 Al is Fop een rap gesel,
 Al doet Heyn sijn dingen wel,
 Al leyt Jorden moye I rijn,
 Krepel wil de voorste zijn.
 Maeral was dit in het velt,
 't Is oock elders soo gestelt;
 Want oock by de steedtsche lién
 Wort dit menighmael gesien,
 Veeltijts, wat'er wort gedaen,
 Krepel maeckt hem voren aen,
 Krepel is een dapper man,
 Schoon hy niet, als hincken, kan.
 Is'er niet een selfaem dingh
 Dat een losse jongelingh,
 Dat een onbedreven gasts,
 Die het immers niet en past,

Veeltijts eerst sijn oordeel uyt,
 (Schoon het dickmael niet en sluyt)
 Eerst van alle dingh gewaeght,
 Al en is hy niet gevraeght!
 Eerst sal brengen aen den dagh,
 Wat hem op de tonge lagh!
 Vraeght'er iemand hoe dit koomt?
 Wijse lieden sijn beschroomt
 Dat'er iet mocht sijn geseyt
 Dat niet recht en is beleyt,
 Daerom gaense traeght te werck,
 En al met een diep gemerck;
 Maer een geck vol losse waen
 Haest sich en wil voren gaen:
 Daerom feyt men noch althans,
 „krepel wil eerst aen den dans.

Frans. *C'est la plus meschante rouë du chariot, qui me-
 ne le plus grand bruit.*

Lat. *Fatalis imperitia pedisse qua est impudentia, & ina-
 nis iactatio.*

At initium sapientiae, imperitiae suae agnitio.
 Nederl. *Godt bewaret my booz' iemand die maer een
 bockerken gelezen heeft.*

Lat. *Spes est melior de stulto, quam de sapiente in ocu-
 lis suis. Arab. Adag.*

Nederl. *Hoe stinner timmer-man / hoe meerder
 spaenders.*

Veel roemen met een dommen geest:
 Een pdel bat boont aldermeest.

Hoe slim, ner twiel / hoe meer het raest.
 Een penningh in den spaer-pot maeckt meer ge-

raeg dan als hy vol is.

Lat. *Qui plus balbutiunt plus loquuntur.*

Frans. *L'abbatu vent toujours luieter.*

Op een ander en sin:

Ital. *Quando la corn. musa è piena, comincia à sonare;*

Nederl. *De lulle-pyp geeft eerst geluyt alse vol is.*

Op is een geck
 Die sijnen beek
 Soo slappen laet /
 Dat om sijn mal
 En los geral
 Hem pder haet.

Ben-sire.

Stultum, quam semi-stultum ferre, facilius est.

Steekt u vinger in geen dwafens mont.

HOort noch, ô vrient, een goede slagh,
 Die u ren goede dienen magh:
 Wanneer ghy weet in u gemoet
 Dat iemant vreemde kueren broet,
 Dat iemant losse grillen heeft,
 En op geen vasten regel leeft,
 Soo stelt u noyt in sijn gebiet,
 En leent hem oock u vinger niet;
 Of anders sal het grilligh hooft,
 Als ghy het alder-minst gelooft,
 U soo eens grijpen byder hant,
 U soo eens nijpen met den tant,

Dat ghy uyt enkel onverdult
 U sotte daet verfoeyen sult.
 Wel aen dan, tot een kort besluyt,
 Treckt hier nu defen regel uyt:
 Dat nimmermeer met eenigh sot
 En dient gejoekt, gescherft, gespot,
 Dat oock geen wijsheyt dient gepleeght
 Met een die niet en over-weeght;
 Maer dar 'et is de beste voet,
 Dat yder sich van narren hoet:
 „Want 't is voorwaer geen wijse geeft
 „Die voor geen sotten is bevreet.

Frans. *Il n'est pas sage qui n'a peur d'un fol.*
 Ital. *Al villano, non dar la baccetta in mano.*
Governar matteza, ci vol senno.

Nederl. *Wijse sottejeyt wel bespieren /*
Zyt dan wijs in u manieren.

Met gecken en moet men niet dwafen.
Soo ghy een sot de vingers biet /
't Is vzeemt neemt hy de vupsten niet.
Soo ghy een stoek geeft aen een geek /
Gewis hy slaet u in den neck.

Nederl. *Al eer dat ghy een vrient betrout /*
Soo eet met hem een mudde zout.

Malus ubi se bonum fingit, runc est pessimus. *P. Syrus.*

Ital. *Chi tosto crede, tardi si pente.*
Phadr. Fab. 49.

Nil spernat auris, nec tamen credat statim;
Quandoquidem & illi peccant, quos minimè putes.
Id. Fab. 31. Qui se committit homini tutandum improbo,
Auxilia dum requirit, exitium invenit.
Siet vopders voben 1. Pag. 46.

Erst als ick dese gans geweldigh hoorde rasen,
 En ick en weet niet wat uyt hare kaken blasen,
 Doen was ick vry ontset, en stont gelijk bevreest,
 Ick meynde voor gewis het was een grousaem beest:
 Ick meynd' een grooten beyr, of leeuw te sullen vinden,
 Of wel een seilen draeck, die menschen kan verflinden,
 Ick kreegh in mijn gemoet, vermits het snar geluyt,
 Een selfsaem nae-gepeys, een wonder vreemt besluyt:

Maer nu ick omme-kijck, en wil mijn spieffe vellen
 Om ons met volle kracht ter weer te mogen stellen,
 Soo spreek ik tot my selfs, Wat ben ik voor een geck!
 Dit beest heeft anders niet als slechts een platten beck,
 Geen tanden in den muyl, geen klauwen aen de voeten,
 Geen kromme nagels selfs, om in het slick te wroeten:
 't Is al maer enckel wint, schoon dat 'et vinnigh fiet;
 „Ge sellen, weest gerust, de blasers bijten niet.

**Neder. Wijt gapen en byt niet:
 Deel blasen en smijt niet.
 Sp en byten niet al/ die haer tanden laten sien.**
Frans. *Chat mi leur ne fut onques bon chasseur, non plus
 qu'homme sage e chasseur.*
Nederl. **Een hat die deel macuwt / banght wepnigh
 mupsen.**

Spaens. *A mucha parola, obra poco.*
Ital. *Can ch'abbaja, non vuol nocer.*
Hoogd. *Hüner die vie gashen/legen iwenigeyet.*
Ital. *Dov'è manco cor, quivi è più lingua.*
Frans. *De grands vanteurs
 Petits faiseurs.*
Hoogd. *Wenn die woer leue schleugent/so wer er ein daffser
 mann.*

Lat. *Vasa inania plurimum tinnunt.*
Nederl. **Dyeggers bechten niet.
 Heelich sien byt niet.
 Het dyeggen is der gedreyghden getweer.
 Bloode honden bassen veel.
 Een gedreygh man leeft seven jaer.
 Schurfe schapen bleeten meest.**
Hoogd. *Die kühe die schyr pullen/ geben wenig milch.
 Hunde die schyr bellen/ bissen nicht.*
Nederl. *'t Is een wyse ban het lant/
 Lange tonge hozt ban hant.*

Frans. *Tel menace, qui est battu.
 Tel menace, qui a grand peur.
 De grand menaceur peu de fait.*
*Virg. En. 11.
 — An tibi Mavors
 Ventosa in lingua, pedibusque fugacibus istis
 Semper erit? —*
Hoogd. *Stille wasser sind gerne tieff.*
Nederl. **Stille wateren hebben diepe gronden.**
Frans. *A drap meschant
 Belle monstre devant.*
Lat. *Jam senectus mundi est, quæ est garrula.
 Magis metuendi taciturni & lenes, quam feroces &
 clamatores.*
Nederl. **De luppende hatten halen 't bleyg uyt de pot.**
Frans. *La langue longue, signe de main courte.*
Lat. *— Vana est sine viribus ira.
 Minarum strepitus,
 Asinorum crepitus.
 Validior vox operis, quam oris.*
Nederl. **Hoe meer der liefde/ hoe minder spzaeck.
 Deel blaggen/ luttel boters.**
Hoogh gegeven/ maer in 't le sie een hzoek vol wints.
Ital. *La più guasta rosa del carro fa sempre maggior stre-
 pito.
 Assai rumor, e poca lana.*

Hoogd. Grosse wort/uid mages dahinder.

Lat. Lingua, quam manu, promptior.

Ital. *Le parole non bastano.*

Nederl. *De volle hoozen-airen hangen laagst.*

Tacitus:

Ignavissimus quisque & in periculo minimum aufurus
nimii verbis, lingua feroces.

Idem:

Ut quisque ignavus animo, procax ore.

Horn. Art.

Quid dignum tanto feret proflissor hiatu?

Parturient montes, nascetur ridiculus mus.

Phaedrus Fabul. 79.

Mons parturibat gemitus immanes ciens,

Eratque in teris maxima expectatio.

At ille murem peperit. Hoc scriptum est tibi,

Qui magna cum minaris, extricas nihil.

Curtius:

Canis timidus vehementius latrat, quam mordet.

Ovidius 13 Metam.

— Quid verbis opus est? spectemur agendo.

Richter. Axiom. Oecon. 2 21.

Multa verba, modica fides.

Paturient montes.

Het baren van bergen komt uyt op een muys.

MEn houdt dat eens de Faem, al over lange jaren,
Quam roepen door het lant: De rotfen fullen baren,

De rotfen zijn bevrucht, haer tijdt die is vervult,

En daerom is het lijf hun wonder hoog gebult.

Strax quam daer op het volk met hoopen aengedrongen,

Om met een nieuwsgier oog te wachten op het jongen:

De velden sijn bedeckt, de dijcken vol getaft,

De boomen over al gebogen van den last.

De grootste van het lant die komen aen-gereeden,

En al die minder zijn die komen aen-getreden;

Daer roept men over-hoop, al wat men roepen mach:

Wat sal hier voor een spooek gaen komen aen den
dagh?

Wat valder voor een dier sich heden openbaren,

Dat in de moeder lagh soo menigh hondert jaren!

Hoe sal het wesen sijn van soo een groufaem beest,

Waer voor dat al het lant en al de werelt vreeft!

Hoe sal het monster sien! hoe bijster sal het krijten!

Hoe sal de felle rots in groote stukken splijten!

Voorwaer indien het jonck de moeder is gelijk,

Soo wil 't noch heden zijn gelijk een hoogen dijk.

Dus blijft het nieuwsgier volck, in over-groot verlangen,

Ontrent den hoogen bergh met al de sinnen hangen,

Veel siet 'er even-staegh iet wonders in den geest,
d'Een hoopt 'ken weet niet wat, en d'ander is bevreest.

Ten lesten, soo het scheen, soo gingh den berrigh open,

En siet! daer komt een dier ter sijden uyt-gekropen,

Een dier, een wonder dier; maer raet hoe dat het hiet?

Een muys, een kleyne muys, en anders is 'er niet.

Strax rijst 'er groot gelagh uyt so veel duysent monden,

Die in dit vreemt gelicht sich al bedrogen vonden;

Doch verr' het meeste deel is uytter-maten gram,

Om dat het om een muys soo verr' gelooopen quam.

Maer dat het slimste was, die t'huys gebleven waren

Die vragghden spots-gewijs, hoe dat de jongen varen.

De jongen van den bergh, en wie de vrucht ontfing,

En wie den klopper-doeck quam binden aen den ring.

Siet dus verdween de Faem, die met een schierlick blafen

Te famen had gebracht een hoop van lossie dwafen:

Haer stem, haer groot geraes, al schreudet wonder
luyt,

Dat komt al op een muys, en op een gecx-maer uyt.

Het is van oudts geloof, dat van uyt-mondigh roemen,

Hoe luyde dat men roept, niet veel en plagh te koemen;

Ghy, weest hier wijser in, en houdt my desen voet,

„Let niet wat iemant seyt, maer wat een yder doet.

De man die de pap klets, spreekts:

Wat heb ik menigh vier gestookt!
Wat heb ick dickmael pap gekookt!

Wat heb ick menigh mont gestopt,
Jae tot de tanden vol geproot!
En noch soo is 'et evenveel,
Schier yder heeft een open keel,
Schier yder houd een hollen mont,
Dat is een diepte sonder gront;
Want 't wijl ick hier den lepel bie;
So is 't dat ick daer yemant sie, (hoe,
Die gaepet van sijn 'k en weet niet
En spijrt tot aen sijn ooren toe:
En sprac al weder mer 'er daer

Soo vind' ik noch een nieuwen vraet,
Die vint sich eeuwig nevens my,
En schoon hy krijght geduerigh bry,
Noch grolt hy efter tusschen bey
Gelijck een kater in de mey.
Gewis ick ben 'er qualick aen,
Want siet ! 'k en hebbe noyt gedaen;
En schoon mijn pot hielt so veel brijs,
Van blommen meel, of enkel rijs,
Gelijck een vat daer in men brout,
Dat somtijts dertigh tonnen hout,
Noch efter bleef ick in 't verdriet,
Want al mijn pap en baet 'er niet.
Wat raet dan voor so diepen kolck?

Wat raet voor soo veel gapent volck?
Ghy swijght, o vrient, en siet op my,
Wyl hoort dan wat mijn oordeel zy:
Ick wil mijn heert, mijn hert, mijn huys,
Gaen maken net, en houden kuys,
En schaffen dan gelijk het dient,
En voor een gaff, en voor een vrient,
En voor een yder billick man,
Nae dar mijn keucken lijden kan:
Ick wil niet morsen soo ick plagh,
Maer koken in den hellen dagh;
Soo doende stel ick my gerust,
En laetse schreeven die het lust.

Nederl. Wie han 't geboegen sta cler getoegen.
Wen han 't qualick al besoggen.
Lat. Ne Jupiter quidem omnibus placet. *Vide Theognid. vers. 25, 799, & 1236.*
Nederl. In en han 't niet yder passen
Die het hogen ons doet wassen.
Cato. Cum recte vivas, ne cures verba malorum;
Arbitrii non est nostri quid quisque loquatur.
Frans. C'est chose difficile & proude,
De complaire à Dieu, & au monde.
Hoogd. Der muh viel mel haben der alle
mauser wil verkeiben.
Nederl. 't Is quaet alle sirom-hout rechten.
Dooz alle gaten is 't quaet garen hangen.
Wen heeft wel pap niet belle potten /
Om mont te stoppen alle fotten.
Wen han alle ding doot suijven / niet doot sijven.
Sich en sagh mijn leben dagen
Niemant alle man behagen.
't Is boozbaer een kunnstigh man /
Die het al wel maken kan.
Het meel so weel als dunsent pont /
En stopt niet enen slapper's mont.
Quand aurons vous trouvé le moyen de contenter
tous les monde, & plaire aux bons & mauvais tous en-
semble? Justifions nous à Dieu & à nous mesmes, & no-
stre conscience estant nette & mecontaminée rien ne nous
pourra offenser. Du Vair Sainte Philof.
O feminarum sorte vulgus aspectu
Productum in auras! Quas, licet culpa vacent,
Rumor malignus dente rotas invidi.
Pro factio habetur quidquid ira finxerit
Servil loquacis, quod maritus suspicax

Commentus ipse est, malevola aut vicinia,
Quid suspicetur genitor in mea manu
Non est. remedium id arbitrator tutissimum
Intaminata conscientia frui. *Buchan. Iepithe.*
Solon apud Plutarchum in ejusdem vita:
E' lexipon & megasthenes autem ad id yadent. id est:
Omnibus, in magnis, difficile ut placeas.
Die aen de wegh tinnert / heeft veel betriejge.
A Ls iemand tinnert aen de straet
Daer yder komt, daer yder gaet,
Daer al de werelt mal en vroet
Mach sien al wat den meester doet,
Die staet dan uyt aen alle kant
Het oordeel van het gantsche lant:
Hier komt 'er een vol enkel nijt,
En feyt, de keucken is te wijt;
,,En keuckens slechts maer voor het groot
,,Die maken kleynen sijn groot.
Een ander siet den gevel aen,
En feyt; 't is schoone voort gedaen,
Die huys is net en byster hoogh,
Dan 't is alleen naer voor het oogh:
Een derde neem een diep gemerck,
En gaende door het gantsche werck,
Seyt dat 'er niet in huysen sluyt
Om dat 'er is een achter-uyt;
Want zijt de boden niet te pluys,
Een achter-deur verraet het huys.
Een vierde strafte een enge ganth,
Of feyt, de kamer is te langh.
Een ander acht de kelder niet
Om datse nae het zuijden siet;
In 't kort, een yder vint 'er wat
Wat by dat hy den meester vat.

Waer is doch oyt een steen geleyt
Daer tegen niet en is gefeyt?
Maer die engelt niet hier alleen,
Die suct is over-al gemeen;
Al wat voor yder wort gedaen
Dat heeft al vry wat uyt te staen:
Siet! als 'er yemant boecken schrijft;
De leser licht, de leser lust,
De leser prijft, de leser spot,
En beyde dickmael sonder slot:
De leser juyght, de leser geekt,
En al nae dat hy is gebeckt,
En al het veel-tijts minst besiet
Die is 'et dien het hardste tref.
Nu tegens dit gemeenfaem quaet
En weet ick anders geen geroet
Als dat men uyt een vroom gmoet
In alle dingh sijn beste doet,
En laten mans en vruften dan
Al leggen wat men leggen kan;
,,Daer was doch noyt loo vromen ziel
,,Die niet in spotters handen viel.
Nederl. En schaeft wel een goede booz-sprach/
die booz alle mans uerfchar betroffen waert.
Die is 't die sander op-sprach blyft /
Die booz de werelt spreect of schijft.
Frans. Qui fert au commun, nul ne le paye:
Et s'il desuist, chacun abbaye.
Frans. Le chemin est un mauvais voisin.
Hoogd. Wer bey dem weg bawet / der hat
viel meister.
Frans. Qui desuist en publique place,
Est un voisin trop hant, son voisin baste. *Mesig. c. 9.*
N 3 *Nul*

Niemant besloegh soo wel sijn peerd /
Of 't viel noch eenmael op der eerd'.

DIt was een moedigh peert, en heden noch beslagen,
Het ging wel deftrig aen, ook somtijts gansche dagē,
Het gingh een staegen tret van dat ick neder sat,
Oock was de wegh bequaem engeensins glibber-glat.
Noch reed' ick met bescheyt, en geensins om te mallen;
En siet dien onverlet, het peert dat is gevallen;
Daerligh ick nu, cylaes! daerligh ick moedigh quant,
Gedommelt in het stof, geslingert in het zant.
Wel nu, dat heeft 'et wegh; noch moet ick efter rijzen,
En uyt het ongeluck mijn dwaesheynt onderwijzen.

Ghy, segh eens, mijn vernuft, wat ick uyt desen val
Voor my, en mijns gelijck, ten nutte brengen sal;
Ey wat is ons verstant! Wy gaen op losse beenen,
En dan oock alder-meest als wy het seker meenen;
„Men vint, nae mijn begrijp, niet een foo vasten man
„Die niet een lossen pas by wijlen doen en kan.
Al is de ruyter gaeu, noch sal hy somtijts glippen,
Al is de visscher sneegh, hem kan een ael ontslippen;
Wat dient 'er veel geseyt: de beste van den hoop
Heeft dikmael (eer hy 't meynt) de sinnen op den loop.

Frans. *Il n'y a si bon charrier, qui par fois ne verse.*
Lat. *Nemo mortalium omnibus horis sapit. Plin.*

Nederl. *Het mist een meester wel.*

Geen soo loosen exter / of haer nest woyt wel eens
geroost.

Geen soo snegen hin / of sy leyt wel eens in de netelen.
Geen goet bisscher ontghyt wel een ael.

Ital. *Non è si esperto aratore, che alcuna volta non faccia
un solo torto.*

Frans. *Il n'est si sage,
Qui par fois ne vage.*

*Toutes heures
Ne sont pas meures.*

Nederl. *Geen vier-boetigh peert sneubelt wel.
Geen goet schutter mist wel.*

Niemant soo wijs / of hy kan falen.

Nederl. *'t Gebeurt wel dat een goet zee-man ober-
boort valt.*

Frans. *Les plus sages faillent souvent en beau chemin.
Il est bon maître qui jamais ne faille.*

Nederl. *'t Is een goet schutter die altijd het wit
raekt.*

Hoogd. *Es vorrent sich auch wol ein pferd mit vier füßen.
Horat. Art.*

Lat. — *Quandoque bonus dormitat Homerus.*

Ital. *Cade anè un cavallo da quattro gambe.*

Frans. *Un cheval à quatre pieds chet bien.
Iument ferré glisse bien.*

*Il n'est si seur qui ne glisse.
Il n'est si bon marinier qui ne perille:*

*A grand pecheur eschappe anguille.
Falloir aucune fois c'est une chose humaine. DesPortes.*

A. Vermeer del.

Wil. Hondius fecit.

DE vogels singen in het velt
 Nae dat haer becken sijn gestelt:
 Dat is van over-langh geseft,
 En vry niet sonder goet bescheyt;
 Want so ghy wandelt door het wout
 En daer u linnen besich hout,
 Ghy sult bevinden met 'er daet
 Dat onse spreucke seker gaet.
 Meest al dat kromme becken heeft
 Bevint men dat van rooven leeft;
 En mits het daer alleen op siet,
 Soo past het op het singen niet.
 Vint ghy een vogel plat gebeckt,
 Weet dat hy naer het water treckt:
 En mits hy in den modder wroet,
 Soo is sijn stemme nimmer foet.
 Een lange beck die heeft een schijn

Een harders fluyt te mogen zijn;
 Maer daer en komt niet anders uyt
 Als ick en weet niet wat geluyt.
 Ick segge daarom voor het lest,
 De kleyne becken singen best.
 *, Godt geeft de kleyne nu en dan
 „Dat noyt en hadt de grootste man.
 Besiet den soeten nachtegael,
 Besiet de vogels al-te-mael,
 „Hoe grooter bek, hoe quader klang,
 „Hoe kleyn der dier, hoe soeter sang.
 't Is anders met den mensch gestelt
 Als met de vogels van het velt;
 De menschen hebben eenen mont,
 Maer die en heeft niet eenen gront:

* *Bien souvent sous l'habit d'une simple personne
 Le Ciel cache les biens qu'au'vances il ne donne. Ronfat.*

Want spreek'er een uyt sachtē geest,
 Een ander brult gelijck een beest.
 Dus al wat onder ons geschiet
 En komt ons van de monden niet,
 De mont is maer een buyten-lit,
 't Is 't herre daer de roerder sit,
 De mont die bidt, de mont die schelt,
 Al naer het binnen is gestelt.
 Dus ghy die vuyle dingen spreeket,
 Of vinnigh met u tonge steeket,
 Houd vast dat ghy in u gemoet
 Een vuyl, en groufaem monster
 voed.
 „Het oir dat wijst den esel uyt,
 „Den oliphant sijn lange snuyt,
 „Het water kent men aen den gront,
 „De menschen aen haer eygen mont.

Hoogd. Den vogel kent man bey seimem ge-
 sang/
 Den basen an seimem klang /
 Den esel bey den ohren /
 Den narren bey woer und joern.
Spaens. Ni ay quien encuba su humor, si se mira en
 su lenguaje. id est:
Frans. Personne ne peut cacher son humeur, si l'on
 prend garde à ses discours.
Spaens. Ni se conoce el que es necio, siendo sufrido
 y callado. id est:
Frans. L'on ne scavoit reconnoistre si un homme est
 sot, quand il est patient & parle peu.
Lat. Aliā voce pſitacus, aliā coturnix loquitur.
Frans. Chacun vſean geseuille comme il est embesqué.
Ital. Chi ha ſiel in bocca, non vò spuar miele.
Turcks. Temisch den agatſi blemur. id est:
Nederl. Men kent de boommen an de vruchten;
 Een weegh hertje by de sluchten.
Hoogd. Ich seke an dem neſt wol / was vo-
 gels darin wohnt.
 Man siber an den federn wol / was vogels
 er ist.

Die rede verrah das herh.
Frans. Au chant cognoit on l'oiseau.
Et au parler le bon cerveau.
Spaens. Cada cuba huele al vino que tiene. id est:
Frans. Chaque tonneau sent son vin.
Nederl. Men kan geen houigh spoutwen / die niet
 als galle in den mont en heft.
Mer vogel singht nae hem de stabel gewassen is.
Lat. E cantu dignoscitur avis.
Ital. Ogni uccel canta il suo verso.
Lat. Qualis vir, talis oratio.
Ital. La bosta getta del vino ch' ella ha: se tu vuoi
 conoscere alcuno, fallo parlare: quatre cose fanno
 nota le persone, il parlare, il mangiare, il bere,
 e l'habito.
Al suono si conosce la saldezza del viso.
Hoogd. Was der mau fan /
 Zeiget seine red an.
 Man hört an den woeren wol / was kausſ-
 manschafft er treibt.
Nederl. Enrems vogels kraeyen seiden goet we-
 der.
 Een hoekoehc roept sijn eygen naem wyt,
 De hoekoehc / en de geel sijn /
 En singen niet op eene wys.

Men siet aen de tongh of 't becken goetigh is.
 Duple monden Duple gronden.
 Wie sijn tonge niet bebaert /
 Straec soo kent men sijnen aert.
 Het bai geeft uyt / soo het in heeft.
 Soo de mau is in den mont /
 Soo is hem sijn herten gront.
Esai. 32. 6.
Turcks. Nabal nabala idaber. id est:
Lat. Stultus stulta loquitur.
 Mibi quale ingenium haberes, fuit indicio oratio
 tua. Terent. Heaut. 2. 3.
 Quisquis veribus exprimit Catullum,
 Raro moribus exprimit Catonem. Muretus.
Phaedrus Fab. 49.
 Opiniones alterius ne quis ponderet;
 Ambitio namque dissidens mortalium,
 Aut gratia subterbit, aut odio suo.
 Erat ille nocuus, quem per te cognoveris.
Syrah. 27. 8.
 Ende de reden kent men den man.
 Hnt de oerbloedighheyt des herten sprecht de
 mont.

De man die
men in 't hot
wil steken
spreekt:

Siet doch eens wat vreemde grillen!
Siet eens wat een selsaem stuck!
Schoon ick yder meyn te stillen,
Noch soo blijf ick in den druck;
Of ick drage menschen leden,
En voor al een rappen geest,
Of ick toone goede zeden,
Yder hout my voor een beest:
Yder komt geduerigh feggen,
Yder roept, ick ben een swijn,
En al kan ick 't weder-leggen,
't Moet noch al gelogen zijn.
Sooder iemandt komt te vragen
Wat my let, en wat 'er schort,

Siet! ick wil het hem gewagen,
Want men doet my veel te kort:
Siet! ick heb de werelt tegen,
En ben yder tot een spot;
Niemant is tot my genegen,
Daerom moet ick in het kot:
Hier en baet geen tegen-spreken,
Yder hout sijn eerste waen,
Yder hout sijn oude streken,
Wat ick doe ick moet 'er aen.
Wat is dat my kan geneesen?
Hier en baet geen wijs beleyt,
Yder is en moet 'et wesen
Dat de werelt van hem seyt.

Lat. Vox populi vox Dei.

Judicium populi nunquam contempseris unus.

Ne nulli placeas, dum vis contemnere multos. Cato.

— Noli pugnare duobus. Catull.

Ne Hercules quidem contra duos. Plato, Vid. Erasmi.

Frans. *A la mal heure naist, qui mauvaise renommée ac-*
quiert.

Nederl. *Wie een quaden naem heeft / is half gehan-*
gen.

Frans. *Si tous te disent que tu es asne, brais.*

Spaens. *Que quiera que digan las gentes,*

At ti mismo para mientes. id est:

Frans. *Quoy que disent les gens,*

A toy mesme gar de prens.

Nederl. *Laet byp al de werelt rasen /*

Ghy / doet maer een yder recht:

Die meest krijten sijn de dwasen;

Best eenvoudigh vroom en slecht.

Wie kan een hont sijn blaffen ver bieden?

Scherpe distels steken seer /

Quade tongen noch veel meer.

Die quaet spreekt eer hy het siet /

Schoon hy sweegh / ten schade niet.

Frans. *Il a beau dormir sard, qui a le bruit de se lever matin.*

TE louver, man te roer, te louver, lieve maet,
 Kijk hoe het met het schip van onsen buer-man staet;
 Het sit daer op een zant gegefleel van de stroomen;
 En daer en is geen hulp hoe seer de gasten boomen;
 Dus fooder nu een wint komt dringen nae den wal,
 't Is feker dat de kiel in stukken bersten sal.
 Ghy, siet dan neerstigh toe en let op uwe faken,
 Een schip, op 't droogh gezeylet, dat is een feker bakken.
 En 't is, nae mijn begriyp, geen onvoorsichtigh man

Die op eens anders feyl de sijne toomen kan.
 Veel menschen, lieve vrient, ontgingen harde slagen,
 Indien sy met verstant op d'een en d'ander sagen.
 Men seggē watmen wil, exempels hebben kracht
 Wannecermen met bescheyht op hare gronden acht.
 Daer is geen beter school de kinders aen te wijsen,
 Daer is geen sacher tucht de mannen aen te prijsen,
 Als datmen staegh bedenckt en vlytigh gaede slaet
 Wat dar een ander doet, en wat'er uyt ontfaet.

Hy spiegelt hem sacht die hem aen andere spiegelt.

P. Syrus :

Ex vitio alterius sapiens emendat suum.

Caio :

Multorum disce exemplo quæ facta sequaris.

Quæ fugias : nobis vita est aliena magistra.

Horat. 1. Epist. 1.

Olim quod vulpes ægroto cauta leoni
 Respondit, referam : Quia me vestigia terrent,
 Omnia te adversum spectantia, nulla retrosum.

**Hy spiegelt hem met b'reught / en watter-maten sacht /
 Die op een anders straf sich van gebreken wacht.**

**Als u buer-mans huys bzant / is 't
 tijdt uyt te sien.**

DAer is yder aen gelegen,
 Hoe het sijnen buer-man gaet;

Want sijn daer verkeerde wegen,
 Straxx verspreit sich oock het quaet.
 Goede verren zijn te wenschen,
 Dat is vry een groot gemack;
 Maer die woont by snoode mensché,

Draeght voorwaer een lastigh pack.
 Let dan, vrient, op u gebueren,
 Let wat dees of gene maectk;
 Want ghy sult 'et wis besueren,
 Soo sijn huys in brant geraectk.

Nederl. **Quade gebueren
 Moet men besueren.**
 Nederl. **Weter alsen / als qualich befelt.**
 Tunc tua res agitur paries cum proximus ardet. *Horat. 1. Epist. 13.*
 Ital. **Chi ha mal vicini, / Ha mal matin.**
 Nederl. **Die ontrent den molten woont / besuypft
 van het meel.**
 Ne mal vicini pecoris contagia ledant. *Virg. Ecl. 1.*
 Hinc benè commendavit Philoſophus domum à bonis vicinis.
 Aliquid mali propter vicinum malum. *Plant. Merc.*
 Engels. **When they neybours houſe doch burne, be
 careful of thine owne.**

Ital. **Chi pratica col' lupo, imparà a urlare.**
Chi tocca la pece, s'imbratta le mani.
Chi dorme col' cani, si lieva con pali.
Chi va al mulin, s'infarina.
Dimmi, con chi tu vai;
Che saprò quel che tu fai.
 Frans. **Mieux vaut estre seul, que mal accompagné.**
Brebis rognues font les autres signifier.
 Ital. **Quando egli arde in vicinanza, porta l'acqua à
 casa tua.**
 Alb. **Gentilis tract. de Iure belli, justam causam belli
 suscipiendi contra Hispanum dixit habuisse Elisabe-
 tham Anglorum reginam anno 1588. Hispano ni-**

mirum ambitione sua rapto, Europæ Monarchiam
 affectante, & Belgas identidem bello impetente.
*Age age, inquit, Principum fortissima, nam obſſis
 justissime; quando Et vicina tibi regio est, que bello
 ardet adeoque fumum ardentis illic ignis in regnis
 tuis profpicere, Et sentire potes, Et furore flammam
 proximam non ignoras, tuamque agerem dum proximi-
 nus paries ardet, nec, si quis ignis edes capis proximi-
 max, defensa baud facile esse quin Et proxime con-
 burantur. Vicini jurandi sunt, quia hæc nostrum
 ipsorum defensio, &c.*

MYn wijf heeft menighmael van dese kat geklaegt,
 Vermits sy even-staeg haer wonder qualik draegt;
 Sy is te lijdigh slim om alle dingh te snoepen,
 Sy neemt al datse wil, en laet de meysjen roepen.
 Sy raectk ontrent den heert, al is de keucken toe,
 'Sy krijght 't vleys uyten pot, en niemant weet 'er hoo.
 En nae te zijn voldaan in al haer grage lusten,
 Soo sluyptse soertjens wech, en gaet dan liggen rusten,
 Niet in den turris-hoeck, maer op het beste bedt,
 Dat leydt dan even soo gelijk een vuyle slet.
 Om dit en ander quaet, foo is het woort gesproken,
 Dat haer oock heden selfs de kop moet zijn gebroken,
 Maer als ick nu het beest in dit vertreck besluyt,
 Soo puylen meer als oyt haer quade parten uyt:
 Sy brult gelijk een leeuw, in plaetse van te maeuwen,
 Sy vyer-oogt als een wolf, en toont haer felle klauwen,
 Sy schuyt-beckt als een stier, en laet haer tanden sien,

Getroost, gelijk het blijkt, my d'oorlogh aen te biën.
 Soo haest ick haer genaeck, sy schijnt te sullen rasen,
 Sy geeft haer in de lucht tot boven aen de glafen,
 Nu wickte voor een tijt, dan komtse weder aen.
 Noch glas noch porceyen en kander blyven staen.
 Indiese met gewelt in engte wort gedrongen,
 Soo komtse wonder fel my in het licht gesprongen,
 En of ick aen het beest den blooten degen toon,
 Sy vlieghe 'er tegen aen, en acht 'er niet een boon.
 Sy bleef my rechte voort, sy bleef my aen de wangen,
 Sy bleef my in den baert met hare klauwen hangen,
 Dies ben ick vuyl, begaet, bekrabbelt over al,
 En stae vast in beraet hoe ick het maken sal:
 Mijns oordeels is het best de kat te laten loopen,
 Want sy wil al te dier haer snoodde vacht verkoopen:
 Wel kome wieder wil, voor my ick scheyer uyt;
 „De noot, ó lieve vrient, de noot is bitter kruyt.

Lat. Furor fit laesa saepius patientia. P. Syrus.
 Acerrima virus est, quam ultima necessitas excucit.
 Gravissimi morbus sunt irritatae necessitatis.
Nederl. Apt noot kooert de kat haer poot.
Spaens. Al enemigo la puente de plata. id est:
 Frans. Al'ennemy un pont d'argent.
Lat. Cum desperato hoste non pugandum.
 Una salus victis nullam sperare salutem. Virg. 2. En.
 Quondam etiam victis redit in praecordia virtus. Ibid.
Ital. Il bisogno fa far di grand cose.
Nederl. De beten van sterbende gebierten zijn doodselich.
 In engte sijnen byant dzingen /
 Dat doet hem menighmael ontfzingen.
 Als u byant gaet te ruygh /
 Macht hem byn een gulden byugh.
Noot snot.
 De noot doet oock berfstaeghe knechten /
 Met groote kraecht en vyer berchten.
Fran. Besong fait vieille traiter. Et l'endormi refuseiller.
Senec. Nullus perniciosior hostis, quam quem audacem angustat facient.
Idem. Longè violentius ex necessitate, quam ex virtute pugnatur.
Lijf. Ostendunt esse sibi adhae vires, si deliberans, ambiguis: si de speraverint, acres.
Curt. 5. Ignavium quoque necessitas acuit, & saepe desperatio spei causa est.
Tacit. 3. Hist. Multi desperatione in audaciam accinguntur.
Curtius. Efficacior omni arte imminens necessitas.

Flor. 11. c. 15. Quam maxime mortiferi morbus esse solent morientium bestiarum.
Silius 1. Et fractis rebus violentior ultima virtus.
Curt. Fortuna belli artem victos quoque docet.
Ligurinus. Urgent quippe metus, faciuntque pericula fortes.
Heinf. Herode: Consumpto metu
 Postrima miseris ipsa formido perit,
 Audeque quidvis velle, qui sperat nihil.
Plato: Πῶς ἂν οὐκ ἐπιθυμῶμεν ἀδελφοί. id est:
 Anee victoriam encomium canis.
 Die het harnas antreecht en sal hem niet beroemen, gelijch een die het harnas asept. 1 Reg. 20. 11.

Neede maket the old wif rot.
 De noot bie doet een oudt wijf dzaben
 Oock ober slooten/ over graben.
 Het beeldt diende te wesen een oudt wijf die voor loops
 verschrickt van een beyr, of ander wild dier, dat (van
 sijn banden los zijnde geworden) haer nae loopt.
 Siet wat de noot ons leert: Sy die met kromme leden
 Quom traeg gelijk een slek allenckens aengetredes,
 Die loopt nu sonder sloek, die maect nu grooten
 la rippelt op het velt gelijk een kievit doet. (poets)
 Noot is een harde school; sy kan de menschen leeren
 Haer aengeboren aert, haer swackheyt over-heeren;
 Noot is een bitter kruyt, dat dikmael heeft gewracht
 Dat niemant heeft gedaet, dat niemant heeft gedaecht.
Hoogd. Wann einem das wasser ins maul

geht / so wird er wol fernen schwimmen.
Nederl. Als iemant 't water in den mont loopt,
 dan leert hy eerst swemmen.
 Als iemant moet / Diet wat hy doet.
 Een beter meesters / als armoe en noot.
 De noot leert wonder doen /
 Sy maect de bloede hoent.
Spaens. No ay mejor maestra, que necesidad y pobreza. id est:
 Frans. Il n'y a meilleure maistrasse, que la necessité & pauvreté.
Liv. 4. Durum telum necessitas.
Hoogd. Wuf ist ein bitter kraut.
 Die noot machet auch ein als weib traben.
Griecx. Αρτοβη ἢ δὲ πῶς πικρῶτος. id est:
Lat. Necessitas ne quidem Diu resistunt. Vid. Eras.
Ital. Il bisogno fa fare di grand cose.
Hoog. War armur nicht / so war keine kunsft.
Nederl. Maeu onder-soechen homt van arme luyden.
 Een gout en is soo root /
 Of 't moet noot wnt om byoot.
P. Syrus: Hominem experiri multa paupertas jubet.
Curt. Efficacior omni arte imminens necessitas.
Aristoph. Πῶς γὰρ ἐστὶ τὸ πτωχὸν ἢ δὲ πῶς ἄρτιον. id est:
 Inopia fit magistra morum apertissima.
Plaut. Stich. Paupertas omnes artes perdoct.

Doch binnigh slaen / noch harden dwanck /
En brenghet den esel tot den dwanck.

De man
besich
ontrent
den esel,
spreect:

Ick hebbe veel gesleuyt, ick hebbe veel gesproken,
 Ick hebbe my den kop nu langen tijt gebroken,
 Ick hebbe boven dat uyt sellen moet getiert,
 En dit onweeligh beest in geenen deel geviert,
 Ick hebbe naderhant het grilligh dier geslagen,
 Mits ick sijn steegeen aert niet langer konde dragen,
 Ick heb 'er menighmael getogen metten toom,
 En met geheeler kracht gebogen nae den stroom:
 Maer of mijn galle rees, sy mochte weder sincken,
 Al wat ick oyt begon, 't en heeft niet willen drincken;
 Dus ben ick ganfch ontstelt, en gae nu weder aen,
 En sal my aen het beest (nae dat my dunckt) ontgaen.
 Maer heb ick oock gelijck soo byfter uyt te varen?
 Ick bidde, mijn vernuft, ey laet ons wat bedaren,
 Ey laet ons sonder gal, en met een stillen geest
 Eens wegen, soo het dient, de sake van het beest.
 Waerom doch sal de spijt in mijnengeest ontvoncken;
 Het beest dat is gelaest, en heeft alreets gedroncken;
 Dies heeft 'et geenen wil (hoe vinnigh dat ick stoot)
 Te drincken sonder dorst, te drincken sonder noot.
 Is hier nu stofs genoegh om soo verstoort te wesen?
 Met oorlof, nae my dunckt, 'ken heb 'er noyt gelesen;

Maer soo dit lastbaer dier, als eertijts, spreken kond';
 Gy wiert een beest verklaert, ook door een eselsmond.
 Doch laet ons even hier eens tot de menschen keeren,
 En van den esel selfs bequame zeden leeren:
 Ghy siet hoe dat het beest door geenderley bedwanck
 Wil raken aen het nat, of komet totten dranck.
 De reden is bekend, het beest dat heeft gedroncken;
 Maer ghy neemt dickmaels in al war 'er is geschoncken,
 Om icke n weet niet wien. O 't fy hem die u dwingt;
 En 't fy u boven al die sonder reden drinckt!
 U dorst die is gelaest, u maegh is overladen,
 En laet ghy niet-te-min u noch tot drincken raden?
 Hoe! zijt gy meerder slaef, of van een minder geest
 Als dit onaerdigh dier, een grof, een lompigh beest?
 Hoe: foud 'er aen het volk niet wonder selsaem schijnen,
 Soo iemant in eengoot gingh storten goede wijnen?
 Maer seg, wat is een mensch die veel te drincken plag?
 Is niet sijn buyck een goot, indien men 't seggen mach?
 Waerom dan goeden dranck gegoten in riolen?
 Welghy die sullicks doet, gaet by den esel scholen,
 Voor my ick spreke ront, en uyt een vrye borst,
 't Is meer als esels werck te drincken sonder dorst.

Nederl. **W** Anneer men is versact /
 Dan smaect geen honighdract.
 Ital. *A colombo pasciato cirugia amara.*
Allo suogliato e amaro il mele.
 Spaus. *Al gusto dasado lo dulce le es amargo.*
 Frans. *Il est si suanger, qu'à bonne faim.*
A ceulx sauls cerises ameres.
 Nederl. **T**ronckschap is sonde / schade / en
 schande.
 Die wijn drincken sonder smaect
 Doen een onbesuyde sact.
 Laet u dwanck en eten gebent /

Niet uyt lust / maer om te leben.
 Wie lust sonder lust /
 En dwanck sonder dorst /
 En eet sonder honger /
 Die sterft te jonger.
 Frans. *Janus homme sage en ust*
Beweur du vin sans appetit.
 Hoogd. **W**en wijn einghet / da gehet wijs
 auf.
 Ital. *Vin dentro, semo fuori.*
 Lucil.
 Verituc aenophoro fundus, sententia nobis.

Incunditas victus est in desiderio, non in facietate Cicero.
 Tantum cibi & porionis adhibendum est, ut reficiantur vires, non ut opprimantur. *Idem.*
 Ebrietas unius horae hilarum insaniam, longi temporis tradio pensat. sicut plausus & acclamationis secundae favor, qui magna sollicitudine & partus est & expandus. *Senec. Epist. 59.*
 Amicitia inter pocula contracta plerumque solet esse vitrea. *Richt. Axiom. Oecon. 161.*
Ne monstre pas ta vaillance à bien boire: car le vin a fait périr plusieurs. Sytach 31. 29.

De kleermaker
spreekt:

De naper die geen knoop en leyt/ berlieft sijn steeck.

Ghy die hier sonder werck gaet dolen achter straten,
Hooft wat my daer gebeurt, het sal u mogen baten,
Leert van een snijder wat, al is het ambacht slecht;
„Een dwaes heeft menigmael sijn wijfer onder-recht.
Ick ben te defer uor niet al te wel gefchoren,
’k En had geen knoop geleyt, dus is mijn steeck verloren,
Mijn haest heeft my vertraegt, dit spijt my wonder seer,
Dan hier schuyt evenwel een gront tot goede leer;

Siet wie dat eenigh ding met vreugt begeert te plegen,
Die moet eerhy begint sijn gronden overwegen,
Hy moet niet in der yl gaen vallen aen het werck,
Niet doen in sijn bedrijf, als op een vast gemerck;
Want al wie met ’er haest iet poogen aen te vangen,
Die krijgen in ’t gemeen een paar beschaemde wangen.
Nu vrient, gaet uwes weeghs, maer let op mijnen ract,
En maeckt, al eer ghy naeyt te knoopen uwen draet.

Het sreek-woort leert dat men alle saken met omsichtigheyt, en niet in der haest, moet in ’t werck stellen: daer toe noch een ander sreek-woort (naede ontleent van ’t snijders ambacht) kan werden gevoeght, te weten:

Me faire trois fois, avant que tailler une fois.

Dat is:

Meet dzienmaels/ eer ghy eens snijt.

Een ander genomen van de woer-lieden:

Eer ghy booght rijt/ siet nae de linze.

Hier toe dienen dan de volgende spreuken en sreek-woorden.

Nederl. Eerst wickt/ dan waeght.

Hoogd. Habe rath vor der thut.

Ch weigs/ den wags.

Hoogd. Schneller rath viel rewen hat.

Frans. *Ne romp l’auf mollet, Si rompin’ est prest.*

Nederl. De kerse die booghaet/ heft best.

Spaens. *Quien mal inhorna, fara lors panos tuertos.*

id est:

Frans. *Qui mal enfaurne, tire des pains corons.*

Nederl. Wie in der haest obent/ kuyght gehoortende vooden t’huys.

„En haestigh meisch niet op een zel rijden.

Lat. *Canis scilicet in caecos parit catulos.*

id est:

Nederl. Sten dingen met ’er haest/ als bloot te bangen.

Sed nimium propetas, & adhuc tua messis in herba est. *Ovid. Ep. Helen.*

Nederl. Al met wijl.

„Al met spoet niet.

Summa prudentia est, ita praxerita agnoscerre, ut futuris proficiatur. *Corn. Nepos.*

Co’ l tempo, e con la paglia, si maturano le nespole.

„Met tijt en stroo rippen de mispelen.

Het beelde kan zijn een appel-wijf, of een vrouwerwe

die hier met snijt te verkoopen geneert, rijpe of ge-laegde mispels aen de omstanders vertoont; en al dus spreekt.

Siet hier, & vrienden, wie ghy zijt,

Siet hier de krachten van den tijt;

Dees mispels waren eertijts groen,

Wat kon ’er iemand mede doen?

Geen mensch en at die uyt ’er hand

Die oyt daer lust of smaek in vant;

En of men die al schoone briet,

Het freut en docht noch efer niet;

En soo die iemant stoven wou,

Wat hadt die anders als berou?

Soo dat die ooft maer scheen te zijn

Een middagh-mael voor eenigh zwijn.

Maer siet! ick ginhg met stillen vlijt,

En gaf het over aen den tijt,

Die heeft ’et met een goet beleyt

Te muycken onder hem geleyt:

En siet! nu is het groen gewas

Ganck anders als het eertijts was;

Want dat te voren niet en docht

Dat wort nu dier genoeg gekocht,

Dat wort nu op den dích gesien

Oock van de dun-getongde lieën.

Siet, vrient, de tijt heeft wonder kracht,

Hy maeckt de wrange mispels facht.

A musc in time may bite a two a cable.

„Met ’er tijt byt de muys een kabel aen stukken.

P En muys die lange knaegt, die kan e kabel brekē.

’ Een key wort wygeholte daer stige droppels lekē.

Of sloopen een cyke stam vry diep gewortelt stact.

Sy valt noeh even-wel, indien men lange stact:

De tijt kan wonder doen, de tijt die loekt de rosen,

Oock uyteen dorren struyck, en doest luste bloesen.

De tijt verandert veel, de tijt heeft groote kracht,

Door tijten met het stroo, fo wort de mispel facht.

Nederl. **A**lle dingh sijt

Door loop van tijt.

Die een gouden pooze wil maken/ brengt ’er cle-

ken dagh een nagel toe.

Frans. *Les ans s’avent plus que les livres.*

Nederl. **M**et tijt en stroo woorden de mispelen

facht.

De tijt brenghet rosen booght.

Ital. *Chi ha pazienza, tardi in grassa à un quadrino.*

„ *Il tempo munita ogni gran piaga.*

Spaens. El tiempo es maestro en todas las artes.

Poco à poco hila la vieja el copo. id est:

Frans. *Pen à pen file la vieille sa quenouille.*

Ital. *Non c’è frusta dura, che il tempo non matura.*

Hoogd. **M**it viel strachen wird der stock-

fisch lund.

Nederl. **M**et ’er tijt rijpt het koep.]

Die den tijt brenpen hant/

Dan een jongen woet een man.

Frans. *La continueille goutiere*

Romp la pierre.

Dies admitt aggritudine hominibus. *Ter. Haut. 3. 1.*

Ital. *A passo à passo si va lontano.*

„ *Agocia à goccia si cava la pietra.*

Nederl. **’t** h hart ooft dat de tijt niet en meukt.

De necerfge hant/

„ En spacijs hant/

Kloopt ander luy lant.

Het water holt een harden steen/

En dat maer dooz een droop alleen.

De stabige jager vanght het wut.

Annus product, non ager. *Vid. Erasim.*

Quidquid volens quale sit scire, tempori trade. *Seneca.*

Siet booghters boben Pag. 103. et 134.

Et *Ovid. 4. Trist. 6.*

Tempore ruricola patiens fit taurus aratri, &c.

Wat de seuge doet / moeten de biggen ontgeldeu.

Wanner de oude seugh haer parten heeft bedreven,
 En dat 'er nieteen pot is ongeschent gebleven,
 Soo tijdt het dertel swijn in haesten op den loop,
 En laet 'er al-te-mael daer liggen over-hoop.
 De meester van het huys hier over ganfch verbolgen,
 Vloect op het grillig dier, maer weer 'er niet te volgen;
 Dies ranft hy met 'er daer de kleyne biggen aen,
 Die daer ontrout het huys onnoofel henen staen.

Daer wanckt de felle sweep, daer gaet 'er op een smijten,
 Soo dat aen alle kant de jonge dieren krijten:
 De fogh gaet onder dies en wandelt in het gras,
 Bewust, gelijk het blijckt, van dat 'er gaende was.
 Dit siet men menighmael, oock nu in onse tijden,
 De Vorsten hebben schult, de kleyne moeten lijden;
 Want daer een moedigh Prins verkeerde slagen doet,
 Daer is 'er dat het volck de straffe dragen moet.

Nederl. **A**ls de jonckers bliut-roufen / dan moe-
 ten de boeren hair laten.

Hoogd. Wenn sich die hern rauffen / so müssen die bauvren
 hair lassen.

Frans. *Les délices des Grands sont les larmes des petits.*

Hoogd. Was das die hern sündigen / das büffen die armen.

Ital. *Il peccato disignore souvente fa piangere il d'assallo.*

Un fa il peccato, l'altro la penitienza.

Hoogd. Der hern sünd / der bauvren busf.

Horat. 1. Epist. 2.

Lat. *Quidquid delirant Reges, plectuntur Achivi.*

Dat veniam corvis, vexat censura columbas. *Iuven. Sat. 2.*

Griecx. *Πολλάκι καὶ ἔμπροσθα πόλις καὶ ἀνδρὸς ἐπιταυρῆ.*

id est:

Lat. *Sæpe univerfa civitas viri mali scelera luit.*

Frans. *Ce que la truye souffait, les porceaux souffrent.*

Nederl. **W**anneer een Prins spijnght upt den vant /
 Daerom lydt dickmael al het lant.

De mislagh die een Prince doet /

Doet by den slijchten hoop geboet.

Mits Demozs soon de maeght verkracht /

Doet jouck en oudt om hals geb'acht.

Al wat de groote seuge doet

Doet by de biggen veel geboet.

De kleyne diefjens hanghtmen / de groote laetmen
 loopen.

Hoogd. Mancher musf ontgelten des er nie genossen hat.

Quid agimus hoc casu? feramus. nam quemadmodum
 sterilitatem, aut nimios imbres, aut cætera naturæ ma-
 la; ira luxum, ambitionem & avaritiam dominantium
 habeamus.

Sichem rapuit, & agricola plectitur. *Adagium est apud
 Arabes, Drusio teste, desumptum ex historia Dina filie
 Patriarchæ Iacobi, Genes. 34.*

Vid. Richt. Axiom. Oecon. 24 & 25.

Eau trouble gam de pescheur.

Troubel water's visschers sin; Want daer licht zijn voordeel in.

*Het beeldt soude mogen zijn een visscher die met sijn pols het water troubel maect, en de visch
 naer de nesten jaeght; de selve spreeckt aldus:*

Vraecht iemand wat ick doe: Ick ben gesint te vissen,
 En waer het troubel is daer plagtmen niet te missen,
 Maer als in tegendeel de beke stille staet,
 Soo wort men licht gewaer al wat 'er omme-gaet:

Men kan in dat geval op onsen handel letten;
 Men siet dan al te kaer tot in de bloote netten,
 Men siet het loos beleyt, en al het slim bejagh,
 Soo dat men tot het meyt niet eens genaken magh:

Maer

Maer't gaet'er anders toe wanneer wy raeuw gasten
 Met pollen over-altorin de gronden taffen,
 Dan wort het water dick, en daerom rijst de vis,
 En mits hy niet en siet, soo is de vangewis.

Wat dient'er meer geseley? die niet en weet te woelen,
 En kan geen vischer sijn in dese laye poelen:
 Geloof'tet, vischers kint, de stulte doet belet,
 En't is van outs geseley, daer't rommelt is'et vet.

Nederl. In troubel water is goet visschen.
 De hemel dymelt lieft als't water geroert is.
 Sonder den trommel en hoozinen geen wetten.
 In de rommelinge is't bet.
 Beroopde meesters maken rycke knechten.
 — Et multus utile bellum. *Lucan.* 1, v. 182.
 Opportuni magnis conatibus transitis rerum. *Tacitus.*
 Multi honores quos quietà republica desperant, per-
 turbatà se consequi posse arbitrantur. *Livius.*
 Pet. Costalium milites itellioni comparat, quòd id animal
 pluvio ac tempestuoso aëre vivat, ac vigeat, sereno ve-
 rò cælo emoriatur. Alius camelo eos similes facit, qui

bibere non dicitur, nisi prius pede fluvium moveat, &
 aquam turbidam faciat: unde Symbolum, *La trouble
 me plust.* Vid. *Erasm. adagio.* *Anguillas captare:* ubi
 citat versus Aristoph. in *Equitibus*, qui ita Latine so-
 nant:
*Namque accidit tibi, quod anguillas qui aucupantur:
 Ubi quæta sicut palus, nihil piscium reportans.
 Contra lutum si moverint, sursum, atque deorsum,
 Capiunt: ita ipse capis, ubi rempublicam inquietas.*
 Hanc artem, inquit *Erasmus*, callent quidam principes,
 qui dissidia norunt ferere inter civitates, quò licentius,
 quos visum est, mulcent.

Racine quer culigna qui vis colligit.

Wanneer een boom ter aerden sijgh/

Gefellen, let'er op, waer boomen nedet vallen,
 Daer is eerst tot het volck genegen om te mallen,
 Een yder tijt'er aen, als tot een vollen roef:
 Een grijpt'er na de vrucht, een ander naer het loef,
 Een derde klimt'er in, en set hem in de tacken,
 En wils met geweld tot enkel musfert hacken,
 De vierde grijpt de bijl, en klooft de gansche stam,
 En maect de wortels selfs tot voedsel van de vlam.
 Een van den jongen hoop, geprickelt van de minne,
 Komt swieren uyt het dorp, met *Chloris* zijn vriendinne,

Maect yder dat hy tacken krijghet.

Die grijpt het sijnste rijns, en vlecht een groenen krans,
 En setle't meysjen op, en leyte nae den dans.
 In't korte, gansch het dorp dat soeckt'er ict te plucken,
 Dar haelt'er zijn ger eef, en al met groote stucken:
 De boomen onder dies die steyl en hooge staen
 Daer komt geen dertelkint, geen floute lecker aen.
 Vraeght niet wat dit beduyt; het zij bekende dingen:
 Het laeghte van den tuyn dat wil men over-springen:
 Den hont die onder leyt dien bijt het gansche rot,
 En wien het qualick gaet en is maer enkel spot.

Ital. *All' albero che è secco, Taglia, taglia.*
Quando l'arborè è caduto, ogn'un gli corre sopra con la scure.
Poveri à sa viltà.
Acavalli magri vanno le mosche.
Caduto l'albero ogni'un corre à far legne.
Anave rotta ogni vento è contrario.
Quando un' è per terra, ogn'un grida, Dagli, dagli.
Le mosche si pasano addosso a i cavalli magri.

A cely qui s'en-fuit, tout luy est contraire.
Le plat du bas est toujours le premier vuide.

Nederl. **Wen den armen wil alle man zyn voet wiffen.**
Daer de tuyn laegst is/ wil yder ober.
Als de salm gebangen is/ soo sijghet hem den ael uyt.
Als de hondt onder licht/ al de werelt wil hem krefften.
Als iemandt de kraeyen beschjitten/ strax beschjitten hem oock de wpen.
Wen mis-deet die't mis-gaet.
Den lesten man bijten de honden.
Op een schrael of schurrit beest Sitten al de vliegen merst.
 Frans. *Bours: sans argent je l'appelle cuir.*
A qu'il meschet On luy mes fait.

Nederl. **Daer de dijck laegst is/ loopt het water eerst ober.**

Die een ander ober magh/ Diedt hem seiden goeden dagh.
 Hoogd. **Wann der wagen auffrecht ghet/ so siset jederman drauff; wann er aber umbfelt/ so stucht jederman da von.**
Wann der baum feld/ so klaubi jederman hols auf.
Wer da leit/ der leit/ den hilft niemand auff.
Wen der wagen felt/ so hat er fänff räder.
An die armut wil jederman die schäh wischen.
Wo der zaun am niedrigsten ist/ da wil jederman über-stigen.
Wan ein hund under ligt/ so beissen all hund in ihn.
Wer auff ein knie komt/ den stoßet man gern umb: kompt er dan auff beyde/ so haivet man ihm den kopff ab.
 Spaens. **Al posttero muerde el perro.**
 Nederl. **Daerder een op hiekt/ daer hiekense al op.**
 Lat. *Pabula tyrannorum sunt plebs & rustici. Ludovic.*
 x11 dictum.

Wann der wolff altee/ so reiten ihn die krähen.

Als de wolf oudt woxt/ soo rpen hem de kraeyen.

Het beeldt kan zyn een oude stramme wolf, op wiens rugge de krayen sitten, hem pickende: de wolf zyn steyven hals niet konnende draeyen, pooght die te vergeefs wech te jagen.

De wolf spreect:

Ens was ick hoogh-geducht, geen beyr en quam my tergen,
 Geen leeu en hadder lust om my den krijgh te vergen,
 Ick was in't wout gesien, en over-al gevreesht;
 Maer nu ben ick een spot oock van het minste beest,
 Oock van 'k en weet niet wat: nu ryen my de kraeyen,
 Om dat ick mijnen hals niet om en weet te draeyen,
 Om dat ick niet en ben, om dat ick niet en magh,
 Om dat ick niet en doe, gelijk ick eertijts plagh.

Nu ben ick maer een romp, want ook mijn eygen jongen
 Die komen tegen my, en over my gesprongen.
 Eylaes wat sal ick doen? mijn gansche lichaam beest;
 't is uyt, wanneer de wolf sijn tanden over-leest.

Als het diep verloopt/ verset men de bakens.

Siet veel andere spreucken, hier op passende, op's voorgaende bladt.

En haes bespringht, oock wel een leeuw /
Wanneer hy geeft sijn lesten geew.

EY siet de leeuw, dat moedigh beeft,
Dat al de werelt heeft gevreeft,
Dat yder mijd' en yder weeck,
Soo haest het maer eens op en keeck,
Dat wort van hafen aengetaft,
En lijdt nu schimp en overlaf,
Want d'eerste treckt hem metten baert,
De tweede grijpt hem by den staert,

De derde springt hem op het lijf,
En al tot enckel tijdt verdrijf.
Vraecht iemant, die het speeltjen siet,
Waerom dit heden soo geschiet?
De leeuw is nu geheel veracht,
Want hy is doot en fonder kracht.

Nederl. **O**ock hafen trecken een leeuw by den
baert / als hy doot is.

Wder hout 'et meer met den rijfende mart / als met
de afgaende.

Lat. Plures adorant solem orientem, quam occidentem.

Engels. The glory of the kings is like the snuffe of a
candle.

Lat. Senex bos non lugetur. Vide Eras.

Griecx. Γέρον δέ μοι οὐ βέσ ἀπένθρη σέ μέρσι. id est:

Lat. Lugetur haud bos, cum domi moritur senex.

Nederl. **B**leu is den rou om een oude hoer.

Hoogd. **W**eil der schuld new ist / so hencft man ihn an die
wand: wanneer aber alt wird / so stofft man ihn
unter die bank.

Menander apud Stobaeum cap. 117. (ubi multa
habes, quae huc faciunt.)

Griecx. Καλὸν ἐστὶ γρέμμα γέρον ἐν οἰκίᾳ μένων. id est:
Pecus molestum est desidens domi senex.

Talem aetatem deprecatur Solon, apud Cicer. de Senectute.

Aetas mala, mala merx est tergo. Plaut. Men. ach. 5. 2.

Hic ille est, senectâ aetate qui factus est puer.
Aggrediar hominem. --- Plaut. Trinum. 1. 2.

Ovid. 4. Pont. 12.

Crede mihi miseros prudentia prima relinquit,
Et sensus cum re consiliumque perit.

Salomon Ecclef. 9. 4.

En lebende hont is beter als een doode leeuw.
Vid. Homer. Odysf. 11, versf. 487, & seqq.

Wilt ghy wel scheeren na den aert?

Soofcheert booz eerst een gekk sijn baert.

HEt is een oude spreuck; Wie net wil leeren scheren,
Die moet voor eerst een gek tot sijn kalant begeren.
Vraecht iemant, waerom dat? wel hoort de reden aen,
Wie malle koppen scheert heeft selden haest gedaen.
By-naest op yder hayr dient raedt te zijn genomen,
En schier op yder knip foo moet de spiegel komen;

Dan is'er iet te langh, dan weder iet te kort,
Dan iet dat aen den kuyl of aen den knevel schort:
Hier dient de baert gerecht, en daer het hoofd gewreven,
En ginder noch een schrap ontrent het oir gegeven;
Want daer leyt hem de key. Een hoofd te byster net
Heeft ick en weet niet wat, dat hem van binnen let.

Nederl. By moepeliche herten

Lat. Qui nocent, docent.

Qui, nisi quod ipse facit, nihil rectum putat.

Is heel te leeren.

Griecx. Παισιοντα, Μαθησια.

Terent. Adelp.

't Moet een lofje hant zijn / die een sotten kop wel

Lat. Vexatio dat intellectum.

Nederl. Men heeft groote knuff van doer

scheren sal.

Homine imperito nil quidquam est injustius,

Wat let / dat leert.

In caducum parietem ne inclina.

Wanneer een muer tot ballen staet

En soeckt an hem geen toeberlaet.

Het beeldt soude konnen wesen een reyfende man met een meer sche, ofte ander pack, willende steunen op een bou-valligen muer, en daer van over-flort zijnde, klaeght als volghet:

OCh! wat een swaer geval is my daer over-komen!
Het lijf is my gequeert, mijn gansche kracht benome:
En fooder iemant vraecht wat my ontbreken mach,
En hoe ick sooin haest ter aerden neder lagh?
Die hoore mijn bescheyt: Ik quam met rasche schreden,
Ick quam met dese meerfch een verre wegh getreden;
Dies was ick wonder mat, en uyter-maten heet,
Bestoven over-al, en niet als enckel sweet.
Ick sloegh mijn oogen om door al de naeste kusten,
Ick socht een goede plaets om daer te mogen rusten;
Ten lesten quam ick hier, en vondt een out gebou,
Daer leund' ick tegen aen, op dat ick rusten lou.

Maer als ick neder seegh, en meynder op te steunen,
Siet doen begon de muer van stonden aen te dreunen,
Te storten over-hoop, daer viel de losse steen,
My boven op het hoofd, en on der op het been.
Wel, vrienden, hoort een woort: heeft iemant moede le-
Die kiese geenen troost, als op gesette reden; (den,
Want nae dat ick 't gevoel, en is'er niet soo quaet
Dan als men sich te licht op eenigh dingh verlaet.
Al wie oyt steunsel soeckt aen krom-gebogen mueren,
Die moet 'et voor gewis met herten-leent befueren;
Want die een riet-stok noemt de groen van sijnen stant
Die breeckt het teer gewas, en queest sijn eygen hant.

Nederl. Dooz een autacr / als hy breecht /

Et cole felices, miseris fuge. — Lucan. 8. v. 485.

Esaie 30. 13.

Nicmant oyt een heers outrecht.

Socios legi suadeam qui potentia valcant, & in

Pourtant ceste iniquité-cy vous sera comme une crevas-

Mont die en hoos' Een boete roos.

proximo habitent. Aristotel. Polit.

se d'une muraille qui s'en va romber, laquelle fait

Op solders sonder hogen en kromen geen kalan-

Ovid. 2 Trist.

ventre jus'qu'au plus haut de la muraille, de laquel-

derg.

Cum caepit quassata domus subfidere, partes

le le debra vient soudain, & en un moment.

Over naeckten en hommen malsanderen niet sleet-

In proclinas omne recumbit onus:

Siet boozts boven Pag. 126.

den.

Cunctaque fortunâ rimam faciente deficiunt.

Ipsa suo quodam pondere tracta ruunt.

Lat. — Fatis accede deique,

LAetft was 'er groot verſchil gerefen aen der heyden,
 Dies vochten onder-een de koeyen in de weyden;
 Doch mits een grage wolf quam loeren daer ontrent,
 Soo was van ſtonden aen de ganſche krijgh ten endt:
 Het onheyl, dat hen dreyght, dat doet de gramſchap ſij-
 Dat doet hen wijsſer zijn, en beter ſinnen krijgen; (gen,
 Hierom komt al het rot, en maect een ronden hoop,
 Dies tijdt de moede wolf ten leſten op den loop.
 Gedenckt dit alle tijt, ghy vrye Neder-landen:
 Want ſiet in eenigh zijn daer zijn u vaſte banden :

Maect dat u binnen 's lands geen wrevel om en roert,
 Vermits een grage wolf op uwe kudden loert.

**Krijgh van buyten
 Doet byzientſchap ſluypen.**

Commune periculum diſſidentes conjungit.

Dionys. Halicarn. lib. 8.

Instantè communi periculo, conciliari ſolent diſſiden-
 tium animi.

Derdeylt vyer byzandt qualickt.

*Het beeldt konde zijn een huys-moeder, die eenige kinderen van den heeri jaeght, vermits ſy het vyer
 breken en van den anderen ſcheyden; de ſelve ſpreekt aldus :*

DIt was een luchtigh vier, ſoo lang het bleef te ſamen,
 En dat 'er met de tang geen kinders by en quamen:
 Doen was zijn helle vlam een gierſel van den heert,
 Ten dienſte van den gaſt, ter eeren van den weert;
 Maer nu is het verdeylt, ſoo is 'et ſonder luyſter,
 Soo light ſijn ſchoone glans verſchoven in het duyſter.

Wech, kinders van den heert, of laet 'et vyer geruſt;
 Want als 'et is verdeylt dan is 'et ſonder luſt.
 Ey ſiet wat Eendracht doet, en hoe gevoeghde krachten
 Haer doen van haren vrient, van haren vyant achten:
 Blijft eenigh, Hollants volck, en alle wrevel ſtilt,
 Ten zy ghy, t' uwer ſmaect, u glans verlieſen wilt.

Concordiã parvæ res creſcunt : diſcordiã autem maxi-
 mæ dilabuntur. *Salluſt. Iugurth.*

Nederl. **Twift verquift.**

Eendzacht geeft macht.

Eemighjeit vermact beel.

Sacrum eſt pacis nomen, & quod vix terram ſapiat: ſic

alio nomine Hebræi τὸ εὐζῆν, ipſam aded perfectio-
 nem, innuebant: nec quid aliud humano generi lu-
 bentius vel gratulati ſunt Angeli, vel legavit Chriſtus;
 vel Apoſtoli præceperunt. &c. *Joſeph. Hall. Rom. Irre-
 conciliab.*

Een ſchurft hooft dat byceft de kam.

WAerom mach defen menſch ſo byfter leelik tieren?
Den kop daer henen ſlaen, de leden omme ſwieren?
Wat maect dē groven gaſt, wat maëkt den kinkel gram?
Al wat ontrent hem komt is maer een ſijne kam!
En waerom die gevreeft? nae-dien oock teere maeghden
Noyt van het wit yvoir of ſijne tanden klaeghden;
De kam is wonder nut, de kam is wonder net,
De kam is die het hooft in beter order ſet.

Antwoorde.

MEt oorlof, weerde vrient, ick ſal de reden ſeggen,
Wilt slechts mijn onderricht wat nader overleggen,

Ghy neemt dit qualick op, want (ſoo ghy my gelooft)
Ten ſchort niet aen de kam, de feyl is aen het hooft:
Befiet my defen quant van onder en van boven,
De kop is hem beſet met ſeeren en met roven,
En wie die maer en raectt, hoe ſacht het weſen magh,
Die hoort van ſtonden aen een jammerlick geklagh.
Ick ken een rouwen gaſt, die wil geen Bybel leſen,
Die wil niet in de kerck, of by de leeraers weſen;
En vraeght men my waerom hy goede dingen vliet?
Een peert dat ſchurfft is, en wil de ros-kam niet.

Nederl. **D**ie een hooft van boter heeft / en twil by
geen oben komen.

Quade oogen en konnen geen licht verdragen.

Slecht gout en twil niet getoetſt weſen.

Frans. *Jamais teigneux n'aima le peigne.*

A l'œil malade la lumière nuit.

Ce qui eſt de bas or, craint la touche.

Lat. *Qui male agit, odit lucem.*

Nederl. **D**ie quaet doet / haet het licht. *Job. 3. 20.*

Een ſchurft peert byceft den ros-kam.

Aen een byoos lyntjen moet men ſachtjes trecken.

Een meeps liſt twil geen bewegingh lyden.

Cicer. Senect.

In fragili corpore odioſa omnis offenſio.

Joſeph. Hall. obſerv. 37.

*Si l'on ne paſſe jamais par les chemins, ils devienent herbuis
s'ils ſont beaucoup frequentez, ils ſe rendent commodes au
paſſage. Si le cœur n'eſt entierement accouſtumé à la me-
ditation, il ſe plaiſt en ſoy-meſme; non en ce qu'il eſt inno-
cent, mais confident. S'il s'exerce ſouvent en ceſte matie-
re, il trouve paſſage plein de conſolation à ſes penſées.*

Als iemant met een harden steen,
 Of met een hout, of met eē been,
 Een hont ontrent de leden treft,
 Hy krijt, hy bast, hy grolt, hy keft,
 Hy loopt in haeften naer den steen,
 Hy loopt in haeften naer het been,
 En met een ganfch verwoeden fin
 Soo flaet hy daer de tanden in:
 Maer die het leet hem heeft gedaen
 Dien laet hy sonder hinder gaen.
 Soo menighmael als dit gefchiet,
 En dat 't eenigh mensehe fiet,
 Soo lacht hy om de dwafe daet
 Die hem als dan voor oogē staet.
 Maer hoort, gy vrint, die dit belacht,
 En die het beeft voor onwijsacht,
 Komt fiet doch met een rijper fin,
 Komt fiet het stuck wat nader in,
 En daelt eens binnen u gemoet,
 En denckt dat ghy by wijlen doet.
 Als eenigh menseh,uyt swarte nijt,
 Op u, of uwe vrienden bijt,
 Of dat u iemant hinder doet
 Of in u haef, of aen u bloet,

Wort ghy niet stracx u naeften gram?
 En let niet eens van waer het quam?
 Hoe dickmaels is 'et, weerde ziel,
 Dat ick in dese stuyppen viel,
 Dat ick als op de menschen beet
 Wanneer ick schaed' of schande leet!
 Maer, mach ick bidden, mijn gemoet,
 Siet dat ghy dit noyt meer en doet:
 Maer als nußschien ons iemant quelt,
 Het is door list, of met geweld,
 Vergaep t u aen de lieden niet
 Die ghy hier mede besich fiet:
 En schoon ons treft een nijders rant,
 Soo denckt, Het komt van hoger hant,
 Segh vry, Dees mensch is maer alleen
 Een stock, een roed', een slingersteen,
 Die van een grooter macht bestiert
 Om my of om de mijne fwiert:
 En maectt oock daer in geen verschild
 Wien Godt hier toe gebruycken wil,
 Het zy dan vyant ofte vriend,
 Dewijl dat ghy het doch verdient,
 Dewijl dat ghy u weerdigh kent
 Dat Godt u sware plagen sent.

De mannen, nae den geest gesterkt,
 Die hebben dit wel er gemerckt;
 Want als men hun te quellen nam,
 Soo fagen fy van waer het quam,
 Sy fagen Godes roede slaen,
 Sy fagen Godes Engel staen:
 En daerom was 't dat hun de ziel
 Niet op de daedt der menschen viel,
 Maer fwierde met een diepe sucht
 Tot boven in de blaauwe lucht:
 Sy baden Godt in haer verdriet,
 Maer beten op de menschen niet.
 En weder, als het foet geluck
 Quam wech te nemen haren druck,
 En dat misschien haer even-mensch
 Hun gunstig was naer eygen wensch,
 Soo werden sy daer in gewaer,
 Des Heeren vrientschap over haer,
 En reden, met een bly gemoet,
 Tot Godt den gever van het goet.
 Wel aen mijn ziele, tot beslyut,
 Druckt dit in al u wesen uyt,
 En quit u dus in vreught en pijn,
 Het sal ons hert een balsēm zijn.

*Als de Sabiers, de Chaldien, de mint, het wyer, door den duyvel ontfcken,
 Iobs goederen, kinderen, en gesontheit hadden mech-genomen: hy en seyde
 niet, God heeft 'et gegeven, doch de duyvel heeft 'et wegh-genomen; naer hy seyde
 De Heere heeft 'et gegeven, de Heere heeft 'et genomen, de naem des Hee-
 ren zy gegelent. Job 1. 21.*

*Als Simel den Koningh David vloekte en met steenen wierp, en dat Absaliden
 selven daer over den kop wilde af-houwen, soo heeft de Koningh sulcks belet. Laet
 hem vloecten (seyde hy) want de Heere heeft 't hen geheeten. 2 Sam. 16. 10.*

*Wat willen my ons verwerpen aen de gene die misschien ons sonder of tegens alle re-
 den versmaeden? Onse saken en zijn daer niet vast; wy hebben met den Heere onsen
 God te doen, by den welken wy duyzenmaal over in hoon, smaet, verachtlinge, en
 al wat ons verdrietigh wesen moecht, wel verdient hebben: wat is ons dan daer aen
 gelegen boef of door vion de Heere onse Godt ons dat toe-brenghen? dewyle my allent-
 halven wel weerdigh zijn dat het ons soude toegebracht werden? Teyling.*

*In zeggende van 't gene voorsz. is dient gelt, dat Esau Jacob vriendelicken he-
 jgende, dat de Barbaren Paulo beleet waren, dat Ariarrexus Nehemia gunstigh
 was, dat de Copier tot Joseph gods genegenheit te roude, dat de leuwen Daniel*

*geen schade en deden, dat (seggh ick) dit alles niet de menschen, maer Gode alleen
 en sijnre oaderlike gunste toe is te scrijven.*

*In afflictionibus avertere debemus oculos ab eo quem nostrorum calamitatum
 causam esse videmus: Deus potius respiciendus est, qui homine illo tanquam
 instrumento utitur. Ira recte ratiocinatus est Rex David, 2 Samuel 16. 10.*

Die pferde stallen gem/wo es zu vor naß iff.

Het peert stalt meest / daer 't nat is.

Het peert dat is gewoon meest in her nat te stallen,
 En daer veel water is, daer laet 'et water vallen;
 En schoon men dagen langh rijt om het ganfche lant,
 't En lost naeu cenigh vocht ontrent het dorre zant.

Siet daer een rechten streck, waer na de menschen leven:
Wie veel heeft, die ontfaangt, den rijken wort gegeven,
Hoe iemand groeter is, of hooger is geraekt,
Hoe een die schencken wil, de giften groeter maect.
Maer hoort, ó werde ziel, dit zijn verkeerde wegen,
Ghy, brengt daer niet en is, foo vint men rechten seggen:

Gy, geeft daer honger woont, of noot eē schamel man,
Die mits hy niet en heeft, niet weder nooden kan:
Dat is een rijk geschenck, dat God sal weder-given,
Of hier (indien het dient) of in het eeuwich leven;
Want deugt aen eenig mensch gedaē, en niet geloont,
Wort boven al bedacht, en boven al gekroont.

Iuvenal. Sat. 3.
Nil habuit Codrus, quis enim negat? & tamen illud
Perdidit infelix totum nil: ultimus autem
Ærumne cumulo, quod nudum, & frustra rogantem
Nemo cibo, nemo, hōis spiritus, tēdoque iuabit.
Si magna Arturii cecidit domus; horrida mater,
Pullati proceres: differt vadimōis Prætor.
Tunc geminus casus urbis, tunc omnis ingem.
Arder adhuc, & jam occurrit qui marmora donet:
Conferat impensis. — *Vid. seqq.*
Tertent. Phorm. 1. 1.
Quam iniquè comparatum est illi qui minus habent
Ut semper aliquid addant divitiōibus.
Idem gressu. Die gressu.
Siet boven in 't tweede deel / Pag. 97.

*Quand l'autre parler voudras;
Regarde toy, & te sentir.*
Nederl. *Elsch hien sijn hof; enich den mijnent;
Soo sal het oustijgh haest verduyjnent.*
Strach 18. 20.
Straffet te bogen u selden / ver ghy; andere liecken
oodeft.
Plant. Stich. 1. 3. (ubi vide que precedunt.)
— Curiosus nemo est, quin fit malevolus.
Horat. 1. Epist. 18.
Perculatorum fugio: nam gartulus idem est.
Theocrit. Idyll. 15.
Παύλα, ἡ ὑπόκρισις, ἢ ὡς ἑδὴ ἐκείνη; ἔγωγε ἰδὲ εἶμι:
Omnia sūt mulier: sicut quomodo Iupiter ipse
Junonis primos thalamos confendit olim.
Hinc Plant. Trinum. 1. 2.
Quod quique in animo habet, aur habiturus est,
sciunt.
Sciunt id quod in aurem rex reginæ dixerit:
Sciunt quod Juno sibilata est cum Iove.
Quæ neque futura, neque facta sunt, tamen illi sciunt.
Fallon' an vero laudent, culpent, quem velint;
Non flocci faciunt, dum illud, quod lubet, sciunt.
Et Iuvenal. Sat. 6.
Hæc eadem novit, quid toto fiat in orbe:
Quid Seres, quid Thraces agant. — *Græ.*
Vid. Erasmus in Adagio.
Spartam quam nascus, hanc orna.
Du Vair.
Il faut que chacun serve à la République de son mestier.

Op eenen anderen sin.
Wanneer het licht gaet voor den
man,
Dan is 'et dat het baten kan;
Maer brengt het iemand achter aen,
Soo kander niemant scker gaen.
Segh, wie en valt of struyckelt niet
Die in der nacht geen licht en siet?
De boete die een Christen hert
Van Godt uwer-gescheven wert,
En dient niet uyt te zijn gestelt
Tot ons her lijf ter aerden helt,
Neen, vrienden: 't is de beste deught
Die op-waft met de groene jeught.
Hoe! is 'et niet een sotte waen
Te loopen op de ruyme baen,
En uyt te stellen alle tucht
Tot dat de jonckheyt henen vlucht?
Tot dat ons oude dagh genaect,
En al de leden swacker maect?
Ey segt eens, vrienden, met bescheyt,
Is u het leven toe-geseyt
Tot veertigh, vijftigh, 't seligh jaer?
O neen, ghy zijt in dootsgevaer
Tot aller uren, 't aller tijt,
Soo haeft als ghy geboren zijt:
En dick wils die de kloekste schijnt
Die is 'et die voor eerst verdwijnt.
Ghy daerom, voor den besten raet,
Maect dat u licht voor henen gaet,
En geeft u jonckheyt aen den Heer,
Dat stelt u vast voor immermeer.

**Als elck booz' sijn huys vreegh't / soo
wozden alle straten schoon.**

*Het beeldt mochte zijn een wijf en een
vrijs'er, op haer bessenen leuende,
en 'samen kijvende: een besette
vrouwe haer aensprekende, in voe-
gen als volght:*

Wel snege meyt, en deftigh wijf,
Ey lieve, waerom dit gekijf?
En waerom roepje door de buert
Dat Trijn haer stoupe niet en schuert?
Dat Heyl noyt rechte buerschap
pleeght,
Mits fy haer srate niet en veeght?
Dat Griet haer goote flincken laet
En nimmer hant aen bessem slaet?
Vriendinnen, houd u doch geruft,
Het kijven heeft doch geenens lust:
Een yder keere voor sijn huys,
Soo worden alle straten kuys.

De keers die booz' gaet licht best.
Ghy, die wilt in het duyfter gaen,
En treet niet al te veerdigh aen,
Maer (geeft de mane geenens schijn)
Soo laet de keers u leydts-man zijn:
Want anders soo ghy veerdigh treet
Eer ghy de rechte paden weet,
So stoot gy licht een blauwe schein,
Of valt wel in de modder heen.
Betreet daerom geen vreemde straet
Voor dat de fackel voren gaet;
Want licht gedragen na den man
Wie is 'et dien her baten kan?
Als ghy een sake neemt ter hant,
En doctse niet met onverschant,
En doctse niet als in der nacht,
Dat is, te voren niet bedacht:
Maer laet voor al een helder licht,
Laet Reden leyden u gesicht;
En maectt dat ghy u dingens weeght,
En goeden raedt te voren pleeght,
Maectt dat ghy lang genoegh verlint
Eer ghy een wichtigh stuck begint;
Want komt het licht eerst nae de val,
Wie is het dien het baten sal?

Laet berou/ selden goet berou.
Gen Goudt aligh man seide wel: Honden en geest-
men geen bloot been: waerom aen God een ge-
raemte? dat is: een oudt afgeleten lichaem.
Accende lucernam autem tenebras. id est: illumina te
bonis operibus, antequam superveniat senectus aut
mors. *Erasmus in Adag. Arab.*
Quæ tam stulta mortalitatis oblivio in quinquagesi-
mo aetate sexagesimum annum differre sana consi-
lilia, & inde velle vitam inchoare, quod pauci eam
perduxerunt? *Seneca de Breuit. vita.*
Omnium terribilium nullum magis horribile, quam
in eo statu aliquem vivere in quo non audeat mori.
Augustin.
Pulchra res est consummare vitam ante mortem.
Seneca Epist. 32.
*Et tu jeune? qui en chaut il? ou ne compte par icy les ans,
on ne sçait en quel lieu la mort s'attend. Attend la
danç en tous lieu. Seneca Epist. 27.*
Hieron. Epistell. ad Paul.
Qui sepe morituum recordatur assiduo, is terrena
omnia facile continet, per veram ac seriam con-
versionem ad beatum obitum sese preparat, sine ce-
ræ pietati studet, patienter adversa quavis tolerat, &
ardenti viro æternæ desiderio totius flagrat, &c.
Crimen relinquat vitæ, qui mortem appetit. *P. Syrus.*
Pariander per Aulon.
Mortem optare malum, timere pejus.
Chilo per eundem:
Vive memor mortis, uti sis memor & Gultis.
Felicis obitum, quorum ille crimine vita est. *Cato.*
Idem: Ne times illum quæ vitæ est ultima finis;
Qui mortem metuit, quod vivit etiam idipsum.
Ronsard: Car volontiers par un commun accord
La belle vie engendras belle mors.

Hoe dienstigh waer het voor het
land,
Indien men geen klappleyen vandt!
Indien en man en echte wijf
Bemoeyde slechts met haer bedrijf,
Bemoeyde met haer eygen ziel,
En daer een staege vyer-schaer hiel:
Gewis dat waeren dienstigh werck
En voor den Staet, en voor de Kerck;
Want als een yder 't sijne doet,
Dat is voor al de werelt goet.

**Wanneer het onseyl is geschiet /
Dan bart vooztan het alagen niet.**
Dersint / eer ghy begint.
Haet booz' daet.
Haet-raet gebzaech noyt man.
Haet-rou/ wyben rou.
Ital. *A ben s' appiglia,
Chi ben si consiglia.*
Pensia prima, & poi fa.
Hoogd. *Ch wijs/ den waegs.*
Iniquam incipias, consulo opus est. *Sallust.*

*Ital. Chival dir mal d'altri, pens prima a se.
Di quel che non ti cale,
Non dir nè bene nè male.*
*Frans. Vu chacun fait bien,
Qui fait le sien.*
*Ital. Ne orecchie in segreti, nè orecchi in lettere, nè man-
nini tasca d'altri.
Non cercar quel che non ti tocca.
Chi fa i fatti suoi, non s'imbratta le mani.*
*Nederl. Daer elck hem selfs soecht / gaet niemant
berlozen.*
*Hoogd. Was dich nit brenmet / das blase
mit.*
Nederl. Wat u niet en bzant dat en hoelt niet.
*Frans. Que chacun mercur
Porre sien pamiar.*

Wie streupkeelt/ en niet en valt/ bozbert weghj.

ALs iemand over wegh in haesten komt getreden,
En struyckelt met den voet, maer recht dan noch
de leden,
Die maeckt dan snelder vaert als hy te voren plagh,
En siet oock beter toe als hy te voren sagh.
Siet daer een soeten troost voor alle vrome zielen,
Sy worden op-gerecht, oock doense neder-vielen,

Al slibbert menighmael, al glibbert hun de voet,
Sy blijven efter staen, en maken beter spoet.
Op, op dan, treurigh hert, geen moet en dient verloren;
De prickels van het vleesch die zijn u nutte sporen:
Recht flux de leden op, dat voeght een Chr. sten man,
Nadien hem oock het quaet ten goede dienen kan.

Griecx. Παλιδρομῆσαι μάλλον, ἢ κραιπνῶς δραμεῖν. id est:
Præstat recurrere, perperam quam currere. Profert
Lucian. Asino.

Frans. Qui trebusche, & ne chet point, s'avance de trois
pieds.

Celuy qui bronche, s'il ne tombe, il avance.

Lat. Quæ nocent, docent.

Post mala prudentior. V. Erasmi.

Nederl. Harde schocken leeren wel.

Wie dwaelt en haestigh weder-keert/
Die wort'er beter dooz geleert.

Huc facit illud in D. Thomam Crammcrum martyrem
Anglum.

Te docuit lapsus, magis ut vestigia firmes.

Sic mala non raro causa fuere boni.

Al heeft de bal ons quaet gedaen/
Met bailen leert men seker gaen.

Lactant. lib. 5. cap. 13.

Multo firmior est fides, quam reponit poenitentia.

Datis:

Het geloove dooz boetbreedighedydt herstelt / is
krachtiger als te bozen.

Rom. 8. 27.

Toutes choses aident ensemble en bien; à ceux qui aiment
Dieu.

En gebzanden hont byrest oock het hout water.

Het beelde kan zyn iemand die uyt een beek op een hont water sprenght,
de hont daer van in aller yl wech loopende.

VErdriet, angst, tegenspoet, en diergelijcke slagen,
En zijn niet alle tijt te noemen quade plagen;
Want boven menigh nut dat hier uyt rijfen kan,
Soo maeckt het ongeval een kloeck en handigh man.
Men segge wat men wil, die sachtjens heeft geseten,
En kan niet, soo het dient, veel nutte saken weten,
Maer een die list en leet heeft dickmael uyt-gefaen,
Leert wat de werelt is, en hoe de saken gaen.

Een vos die aen het lijf den strick eens voelde prangen,
Is naemaels wonder schou, en qualick om te vangen:
Een vis die eens den haeck wert in het aes gewaer:
Wat voedtsel datse vint daer vreefse voor gevaer:
Een schaepe dat eens den wolf is uyt den mont genomeni,
Wil nae sijn herders hont ontrent hem laten komen:
Een duyf welcer ontsnapt de klaeuwen van den valk,
Al wasse voor-tijts slecht, die wort ten lesten schalck:
Een

Een mensch die in den storm een schipbreuk heeft gele-
 Vreeft oock een stille ree, en vry niet sonder reden: (den,
 Een hont die eens het lijf van sode was verschroeyt,
 Schrickt oock voor killigh nat dat in de beken vloeyt:
 Een huys-man in het wout eens van de slangh gesteken,
 Of schoon hem al de gif is uyt 'et been geweken,
 Die houdt 'er voor verdacht, soo maer een hagedis
 Komt stijgen uyt den braem, of uyt het groene lis.

Wat dient 'er noch geseft? De schippers leeren varen
 Niet in de stille zee, maer in de felle baren;
 Want dien het altijt gaet of naer of boven wensch,
 En weet noyt, so het dient, de grondē van den mensch.
 Siet! als oncenigh leet of harde slagen raken,
 Dat kan oock gecken selfs tot wijse lieden maken:
 't Fy hem die my bedriecht; maer so hy 't weder doet,
 Soo is het 't fy voor my, en ick ben maer een bloet.

Ital. *Pare alli forci scampati sempre, di mangiare il cacio
 nella trappola.*

Il cane scottato dall' acqua calda, ha paura a nco della fredda.

Nederl. **Wat versiert dat leert.**

Niemaat leert als met schade of schande.

Wat men niet en besuert / en besoet men niet.

Wat niet en kost / en draught niet.

Slagen maken wijs.

't Verbrant kint byest het vper.

d' Onbesochte / d' onbedochte.

Ital. *Il can bastuto dal bastone, ha paura dell' ombra.*

Nederl. **Een hont en riecht niet aen de kant /**

Daer hy den neus eens heeft gebrant.

Ital. *Chi è stato morse delle serpi, ha paura delle lucertole.*

Frans. *Des playes on devient sage.*

Lat. *Piscator ictus sapit.*

Ovid. Trist. lib. 1. Eleg. 1.

Terretur minimo pennæ stridore columba.

Unguibus, accipiter, faucia facta tuis:

Nec procul à stabulis audet decedere, si qua

Excussa est avidi dentibus agna lupi. Vid. segg.

Idem de Ponto lib. 2. Eleg. 7.

Da veniam quaeso, nimioque ignosce timori.

Tranquilla etiam naufragus horret aquas.

Qui semel est læsus fallaci piscis ab hamo,

Omnibus unca cibus æra subesse putat.

Sæpe canem visum longè fugit agna, lupumque

Credit, & ipsa suam nescia virat opem.

Membra reformidant mollem quoque faucia tactum,

Vanaque follicitis incitat umbra metum.

Corti rami, vendemmia lunga.

Kortze tacken / langen wijn-ogst.

*Het beeldt soude konnen wesen een hovenier, snoeyende eenen
 wildt-gevassen wijngaert.*

OF schoon u hovenier den wijngaert plagt te snoeyen,
 Soo datse niet en mach in volle tacken groeyen,
 Ghy, denckt noch even-wel niet eens in u gemoet
 Dat hy de plante schent, of eenigh hinder doet:
 Ghy, weest hier in geruft, oock sonder eenste klagen,
 Al is 'er weynigh houts, het sal te beter dragen;
 Siet, wat men neder houwt (daerom ghy zijt beducht)
 Dat is maer los gewaey, en loten sonder vrucht.

Wat is 'er, aerdts gemoet, wat is 'er al te klagen
 Van druck, en tegenpoet, van veelderhande slagen
 Die u den Hemel sent? ey lijdt de nutte pijn:
 Het vleys is u te gul, het dient gesnoeyt te zijn.
 Geluckigh is de mensch, oock midden in het lieden,
 Als Godt, door harde tucht, sijn herte komt besnijden,
 Wel snoeyt, ó Vader snoeyt, en rukt uyt mijn gemoet
 Al wat in eenigh deel u vruchten hinder doet.

Lijf / als het immer wesen moet;
Want naer het suere komt het soet.
 Falx attenuat lascivientia.
Weynigh houts / veel bzychten.

Saligh is de mensch dien God straft; daerom en wep-
gert u der kastydinge des Almachtigen niet: want
hy verltont en verbindt / hy slaet en zijne handt
heeft. Hiob 5. 17, 18.

Lampada trado.

Het licht wel eer van my bemint /
Dat geef ick u / mijn weerde hint.

Dit licht, mijn weerde kint, de fackel van het leven,
Was van het hoogste Licht voor desen my gegeven:
Nu heeft 'er voor een tijt, nu heeft 'er my gedient,
Nu ben ick op het lest, nu ben ick aen den put,
Ick gevet heden u, als aen mijn naesten vrient.
Ick heb het langh gebruyckt, en ben met staege schreden
Op mijn bescheyden wegh ten eynde toe getreden,
Nu op het vette kley, dan op een dorre strant,
Daer is geen licht bequaem, daer is geen fackel nut:
Ghy hebt in tegendeel van heden af te dwalen,
Nu op een hoogen bergh, dan in de laege dalen,
Nu op het vette kley, dan op een dorre strant,
Nu op een harde klip, dan op een driftigh zant;

Treet op de rechte baen, en mijdt de slimme wegen,
Gaet midden op de straet, en schout de vuyle stegen:
En t'wyl u jonckhey duert maeckt dat gy niet en malt,
En als ghy trager wort, siet dat ghy niet en valt.
Wel gaet dan, lieve, gaet, ó spruyte mijner lenden,
Ghy waert mijn eygen vleys, eer u de lieden kenden:
Ick ben nu uyt-geleest, en ghy begint dereys,
Ick gae nu, siet ick gae den wegh van alle vleys.
Dit is des werelts loop, de kloeckste menschen leven
Tot fy een ander menich den fackel over-geven;
Dus gaet de snelle tijt, gelijk een staege stroom,
Dus steeckt het nieu gewas het oude van den boom.

Dit spreek-woort is ontleent van sekere spelen ofte oeffeningen van de Oude, daer een brandende fackel in gebruyckt wert: de welke by niemant, nu vermoeyt zijnde, aen een versch man met 'er hant wert toegereyckt, en soo t'elcken wederom aen eenen anderen: als Plato*, Pausanias†, en andere oude schrijvers getuygen. In voegen dat den fackel ofte licht over te leveren hier te seggen is, sijn ampt, gelegenthey, middelen, jae leven selfs, als men nu uyt-geleest en diergelijcke dingen sat is, aen andere over te setten.

* de Republ.

† Atic.

En hier toe kan (mijns oordeels) gepast werden de plaetse Numer. 20. vers. 23. &c. die ick noyt sonder innerlick be-
weringe en lese. De Nederlantsche oversettinge luyt als volgt:

En de Heere sprack tot Mose, neemt Aaron en sijnen sone Eleasar, en leytsfe op Hor in 't geberghete, en treckt Aaron sijnne kleederen uyt, en trecktsfe aen Eleasar sijnen sone: en Aaron sal hem aldaer vergaderen tot sijne vaderen, en sterven. Doen dede Mose als hem de Heere geboden hadde, en krom op Hor in het gebergte, voor der ganfcher menighte. Ende Mose too gh Aaron sijnne kleederen uyt, en tooghsfe Eleasar sijnen sone aen: en Aaron

storf aldaer boven op den bergh. Mose dan en Eleasar klotmen af van den berge; en doen de ganfche menighte sagh dat Aaron wech was, beweenden sy hem dertigh dagen, het ganfche huys Israëls.

Hier by kan noch gevoeght werden dat geseyt wert 1 Reg. 15. 4. van Abiam Koningh van Iuda. Pour l'amour de David l'Eternel son Dieu luy donna unelampe en Jerusalem, luy suscitant son fils apres luy. De Nederlantsche oversettinge seyt: Om Davids wille gaf hem de Heere sijn God een licht te Ierusalem, dat hy sijnen sone na hem verwekede, &c. Lucretius 2, versf. 78.

Et quasi cursores vitailampadatradunt. De Animalibus agit, qua successione propagantur vitá per vices ab aliis in alia transfusá. Plato de Legibus 6 ais, Cives oportere liberis generandis & educandis operam dare, ut vitam, quam ipsi à majoribus accepissent, vicissim quasi lampada sive tædam ardentem posteris aliis post alios tradant. Eodem pertinet illud Persianum: Qui priores, cur me in decursu lampada poseis? Faciendum ergo hic ut Senecá dicit: Rectum iter quod fero cognovi, lassus errando, aliis monstro.

Glauc-

Glaucus apud Homerum Iliad. 2.

Tale quidem genus est hominum, quale est foliorum:
Quorum hæc ventus humi fundit, rursum illa virefcens
Profert sylva, simul veris jam afflaverit aura.

Quibus versibus Pyrrhonem Academicum peculiariter delectatum fuisse, testatur Diogenes Laërtius.

Rursum Homerus Iliad. 9.

Frondebis arboreis similes, nunc ubere sætu
Exuperant, lætisque fatis vescuntur agrorum:
Nunc rursum intereunt, evanescentque caduci.
Vid. Græcos versus apud Erasimum proverbio, Homo bulla.

La vie d'homme, un chemin d'hiver.

**Als in de winter zijn de wegen.
Soo is het met den mensch gelegen.**

Het leven van den mensch is even soo gelegen
Gelijck des winters doen de gronden van de wegen;
Al wie dan reysen moet die is 'er qualick aen,
Want 't is 'er glibber-gladt al waer hy meynt te staen:
Men vint geen wagen-spoor, geen peyl van mensche-
treden,
Het schijnt een staeghe sloot daer eerft de koetsen reden,
't Is al gelijck een meyr, waer dat men henen siet;
Men kent het rechte padt, men kent de grachten niet.
En of 'er al misschien een plaetse wort gevonden,
Daer voor een kleynen tijdt de voeten seker stonden,

Het is een kort vermaeck; want na den tweeden pas,
Soo is 't weder vuyl gelijck het elders was.
Wat raedt in dit gevaer? niet beter als te letten
Waer dat men even-staegh de voeten heeft te setten,
En dit tot datmen komt op 't eynde van den dagh,
Daer een vermoeyde ziel haer ruste vinden magh.
O Wegh, ó ware Wegh, bestiert mijn losse gangen,
Op dat se nimmermeer in 't slick en blijven hangen:
Geeft dat wy, voor besluyt, ten lesten mogen gaen
Daer nimmer winter komt, maer eeuwich rosen staen.

Nederl. **Ons leven is een winter-pat;
Na wegnigh d'oochts/ al weder nat.**

Spaens. Por ningun tempero, no dexes el camino real,
por el sendero.

Frans. Pour quelque temps qu'il face, ne laisse le chemin
royal, pour le sentier.

*Des que je nasquis je pleuray, & chaque jour naisst le
pour quoy.*

Lat. A fronte præcipitia: à tergo lupi.

Nederl. **Dan vozen heb ick streple bergen/
Dan achter beesten die my tergen.**

Alle geloobigen hebben bekent dat sy gasten en
vreemdeelingen waren op aerden. *Hebr. 11. 13.*

**Moet de mensche niet altijdt in den strydt zyn op aer-
den?** *Hiob 7. 1.*

Nach den blåttern fallen die báum.

**Ons tijdt verloopt gelijck een stroom:
En naer het bladt / soo valt den boom.**

Wanneer ick trede door het wout,
En sie het rijs en jeughdigh hout,
En dat ick vind' een populier,
Een hoogen eyck, een lagen vlier,
Een lind, een ijp, een buck, een es,
Terstont soo krijg ick daer een les;
Want 't wijl ick eenfaem stae en poogh
Mijn geest te voeden door het oogh,
Soo vind' ick sonder twijffel wat
Dat dienstigh is te zyn gevat.

Een boom die van den gront beredft,
Ofonder aen den wortel sterft,
Diens af-ganck sietmen aen den top,
Want hy krijght strax een dorren kop,
En wort soo voort in korten tijt
Sijn loof en groene bladers quijt.

Tot hy gansch kale tacken krijght,
En dan eens mede neder-sijght.

Al waft de mensch niet uyt het velc,
't Is even dus met hem gestelt;
Want als de jeught hem nu begeeft,
En dat hy schier is uyt-geleeft,
Sijn hooft dat wort hem kael en glat,
Sijn aensicht rimpelt boven dat,
Sijn tant, die vast gewortelt stont,
Die komt hem vallen uyt den mont.

Wel ghy, wien dus de jeught ontvalt,
Ey lieve, 't is genoegh gemalt,
Gaet maectt u veerdigh tot de reys,
Ghy treet den wegh van alle vleys;
Want als de tacken voren gaen
Hoe kan de boom dan lange staen?

Quid est homo? Lucerna sub dio posita,

Als met een keers in 't open belt /
Soo is 't met den mensch gesielt.

En keerse van den wint aen alle kant gedreven,
Dat was in ouden tijt een schetse van het leven,
Een af-druck van den mensch, een beelt van alle vleys,
En 't is (nae mijn begrijp) gesproken nae den eys,
Want foeder groote wint komt op der aerden rasen,
Strax wort het flicker-licht met krachten uyt-geblasen:
Of foeder stilte komt, en dat de sonne schijnt,
Ey siet! de fackel smelt, en hare glans verdwijnt:
Indiender eenigh nat van boven komt gefegen,
De keerse staer en queelt voort van den minsten regen:
Of komt 'er drooge voock in de wangen bijt,
Het vier dat wort verteert, en al in korten tijt:
Ofsoo een soete lucht (dat niet en kan geschieden)

Wou aen de teere vlam gestaegte gunste bieden,
Eylaes! haer schoone glans gaet efter haren ganck;
En wort ten lesten afsch, en niet als enckel stanck;
Wat is doch van het vleesch? daer zijn verscheyde saken
Die ons (men weet niet hoe) tot stof en asche maken;
En schoon men langen tijt behout een goeden stant,
Noch wort de leven-vonck ten lesten uyt-gebrant.
Ach! waer sich iemant keert, of waer hy komt getreden,
De doot, de bleecke doot, die sit hem in de leden,
Dies schoon men hier bequam sijn vollen heten-
wensch,
't Is al maer korte vreugt. De doot is in den mensch.

Varro 1 de Re Rust. pr.

Homo bulla, eo magis & fenex.

Aeschylus apud Stobaeum cap. 98. Κατὰ σκιά, fumi um-
bra: Pindaro Pyth. 8. σκιάς ὕψος, umbræ somnium,
homo dicitur. Vide Eras. in Homo bulla.

Sophocles. Ajax:

Ἀνθρώπος ἐστὶ πύμα καὶ σκιά μόνον. id est:

Homo stultus est, & umbra: praeterea nihil.

Ons tijt gaet als een snelle stroom /
En sijn als schimmen van een droom.

Ronfard:

L'homme n'est rien qu'une vaine fumée.

P. Syrus:

A morte semper homines tandem absumus.
Cosi presto morono le pecore morani, come le vecchie:
Aussi tost meurent j'en es brebis, que vieilles.

Sv. 17. 29.

Wat is doch een mens'ge / detwijle hy niet ontferselijck
en is.

En oudt boer-man hoorz geerne 't geklap van de sweep.

't Gijs den oudē knecht die hoort de peerdē trappē,
 Die hoort de wagen gaē, die hoort de swepē klappē,
 Dies springt sijn hert om hoog, en dat van enkel vreugt,
 Om dat hy wort gewaer den handel sijner jeught.
 In wou de stramme gast wel rijden aen der heyden,
 Hy wenscht te mogen zijn daer Kees met Aesjen speelt,
 En daer men uytter borst op alle bruggen heult.
 Maer dat hem meest beweeght dat zijn de volle kannen,
 er plaetse daer men plagh den wagen uyt te spannen:
 In 't kort, het komt hem voor wat hy te voren plagh,
 En siet, de wil is daer, schoon hy niet meer en magh.

Men vindt 'er over al die in haer oude jaren
 Noch even zijn gemoet als sy te voren waren,
 Men siet dat hun de jeught noch in de leden rijt,
 Al is haer kranck gestel verwonnen van den tijt.
 Niet soo, vernieude ziel, maer laet u oude sonden,
 Oock eer dat u de tijdt de luften heeft gebonden:
 Of is 'et niet geschiet ten minsten mijdt het quaet
 Als u de swackheyt selfs tot beter zeden raet.
 Een, wien de frisse jeught noch krachten komt te geven,
 Die moet geduerigh sien hoe wel te mogen leven:
 Maer die nu trager wort, moet letten boven al
 Hoe dat hy sijnen tijdt met segen cynden sal.

rans. Il souvient toujours robin de ses fistes.
vaens. Cabritilla que suele mamar, prure le el paladar.
rans. Ceuvreite accoustumée de restre, le palais luy de-
range.
 Federl. **En oudt jager hoorz geerne van de sweep.**
 Het rijpt nest op een oudt ijs.
In een natten pel is haest genoeg geregent.
at. Lupus pilum morat, non mentem. Vid. Erasmi.
 Federl. **En wolf hat noch na 't schayp / als hem de**
zielē uyt gae
at. Atticus moriens manu porrigit. Fid. Erasmi.

Phedr. fab. 40.
 Anus jacere vidit epotam amphoram,
 Adhuc Falernâ fœce & testâ nobili,
 Odorem quæ jucundum latè spargeret.
 Hunc postquam totis avida traxit naribus,
 O suavis anima! qualem te dicam bonam
 Ante hac fuisse, tales cum sint reliquæ!
 Hoc quo pertineat, dicet, qui me noverit.
HOVAI.
 Naturam expellas furcâ, tamen usque recurret

Het peert
ſprecks :

Op en is niet geheel by / die noch een ſtruck van zijn banden na-ſleept.

AL ben ick heden los, al ſchijn ick ongedwongen,
Al loop ick in het velt, en make vrye ſprongen;
Soo ben ick even-wel niet buyten ſlaverny,
Vermits ick noch een ſlaefſie loopen achter my:
Ick voele noch een deel van mijne banden ſlepen,
Dies ben ick in gevaer om haeft te zijn gegrepen,
Want ſoo hy, die my volghet, hier op maer eens trat,
Soo waer ick wederom (gelijck als eerst) gevat:
En wie en ſouder niet op mijne leden rijden?
Ach! wien noch eenigh jock ontrent de leden hangt,
Die ſleept dat hem bederft, en dat hem weder vangt.

Maer, vrienden, die het peert aldus mocht hoorē ſpreken,
En hangt niet aen het dier, maer let op u gebreken:
De muyl-bant is het Vlees, en 'tpeert, een moedig beeft,
Dat is in deſe prent een af-beelt van den Geest.
Heeft iemant rechten luſt om van de droeve fonden
Niet meer te zijn geboeyt, niet meer te zijn gebonden,
Die breke t'eenemael haer ongeluckigh zeel,
En dat van alle kant, en tot het minſte deel;
Want ſoo u ſlap beleydt wil iet hier in verſchoonen,
Het quaet dat overblijft ſal wis zijn meeſter loonen.
Een die ſijn banden ſleept, alſchijnt hy los te zijn,
Raect licht (eer hy het meynt) al weder in de pijn.

Perſ. Sat. 5.

Nec tu, cum obſtiteris ſemel, in ſtanticque negaris
Parere imperio, Rupi jam vincula, dicas.
Nam & luſtata canis nodum abripit: attamen illi,
Cum fugit, à tergo trahitur pars longa catenæ.
Dan 't onkruyt dient niet het loof alleen / maer de woortel uyt-getogen.
De Grefſe ſept niet / Wont, maer / Doot u aerdtſche leden.

EEn, dien het opperſte gebiedt van eenige ſtadt bevolen is,
ſoo hy komt te vernemen dat 'er acht of ſie thien verraders binnen de ſtadt zijn, plach hy ſich geruſt te ſtellen, als hy vijf of ſes van de ſelve bekomen en in hechteniſſe geſtelt heeft? Gewiſſelick neen, hy en geeft zijn ziele geen ruſte voor hy alle de ſelve by den kop gevat, of ſie immers nytter ſtad gejaecht heeft. Hoe! ſtaet ons anders te handelen met ons geestelike verraders.

Men bint meer vosse-vellen/ als ezels-bachten/ in een bont-werckers winkel.

LEst daer ick stont en keeck ontrent een pelletier,
Daer sagh ick menigh bont van menigh selsaem dier:
Ick sagh'er boven al veel vosse-vellen hangen,
Die waren met de strick, of op de jacht gevangen,
Ick sagh'er even-wel maer eenen ezels-vacht,
Die van sijn meester selt te koop was gebracht:
Niet dat het lastbaer dier wasiewers door geclagen,
Neen. vrienden, 't hadt geleest tot aen sijn leste dagen;
En even doen ter tijdt foo was het trouwe beest
Sijn heer (vermits het sterf, een droefhey in den geest.
Siet! hier op stont ick stil: ick sagh de vosse-vellen
In foo een grooten hoop, sy waren naeu te tellen:
Ick sprack den meelter aen, en seyde tot den man,
Ey lieve! segh een reys, segh hier de reden van,
Men set (dit sprak de vriend) geen stricken voor den ezels,

Maer voor den loosen vos, of voor den slimmen wesel,
De reden is bekend: wie doet'er immer quaet
Aen eenigh vreedtsaem beest, dat rechte wegen gaet:
Maer al het boos gespuys, dat niet en is geboren
Als om sijn even-dier met listen nae te sporen
Dat lijdt aen alle kant, dat lijdt den meesten last,
En (schoon al is 'et ergh) het raect ten lesten vast.
Ick hoorde, met vermaeck, het slot van dese reden,
En hielt 'et voor een les, ons dienlich in de zeden;
En mits het nut verhael mijn herte wel beviel,
Soo deed' ick dit gespreck tot mijn geminde ziel:
Wat is den mensche best? een recht onnoofel leven,
Dat kan hem ware rust en goede dagen geven;
Wel aen dan, mijn gemoet, onthout u van bedroch,
Want of het somtijts lukt, het loont sijn meester noch!

Ital. Il consiglio cattivo.

Al suo autor e nocivo.

Hesiod. Η δὲ κακὴ βουλὴ τῶν βελῶν ἀπολεῖ κακίῃ. id est:

Malum consilium consultori pessimum est. P. Syrus.

Quam bene dispositum terris, ut dignus iniqui

Fructus consilii primis autoribus inlicit. Claus. 1.

in Europ.

Hoogd. Wintrew triff ihren eignen hern.

Ital. Chi si dilecta di far frode ad altrui, non si de' la-

mentar, s'altro l'inganna.

Non e inganno, che non si vinca con inganno.

Spaens. A carne de lobo, diende de perro.

Lat. Nil fore vita tutissima.

Simplicitas digna favore sui. Ovid. Epist. 2.

Nederl. Wehogh loont sijn meester.

Avo rarissima nostris

Simplicitas. Ovid. 1. Art.

Ital. L'inganno torna adosso all' ingannatore.

Tanto va la volpe nella caccia, che vi lascia la pelle.

Siet boben pag. 57.

Hiley hule hofar. id est:

Fraus fraudem destruit.

Qui ambulat innocenter,

Ambulat confidenter.

Horat. 1. Od. 22.

Integer vix, scelerisque purus

Non eget Mauri jaculis, neque arcu,

Nec venenatis gravibus sagittis,

Fuscis pharetris.

Invencal. Sat. 10. v. 120.

Nunquam

Sanguine caudicem maduerant rostra pusilli.

Huc forsitan referri possunt quaedam quae Politici de

Thouzandis dicto disserunt;

Hebetiores nimirum, ut plurimum; melius & tu-

tius quam acutiores, Rem publicam administrare.

Les subtilitez, les plus aigues (disent ils) ne produisent pas

les meilleures resolutions: & les entreprises qui sont

plus fondees sur le sable des subtilitez, que sur le

rocher de raisons, se renversent souvent d'elles memes:

comme les horologues, qui ont les roues & ressorts

plus subtils & delicats, se desreglent fort aisement.

Vid. Pierr. Math. lib. 5. pag. 181.

Qui se veut garder de foudres, qu'il s'abbaise.

Wesje booz den blitrem? soo dupeht.

De voor den blizem vrees, of voor onstuymigh

weder;

En stijge niet om hoogh, maer liever sijge neder;

Want als de gramme lucht haer selle pijlen schiep,

Soo trefte niet de vlam de laege daken niet:

Sy baert haer meeste kracht ontrent de spise roesen

Die met een steyle kruyn den blaewen hemel troefen;

Sy velt een hoogh gebou, sy velt een machtigh slot,

Sy trefst geen leemen huys, en min een swijnen-kot.

Gelukigh is de mensch die gelt en hooge staten

Kan hebben buyten sucht, en w illigh achter laeten;

Kan seggen tot den pracht, tot eer, en tot de luit,

Al ben ick sonder u, soo ben ick doch geyst.

Nederl. De laegh blyst / en kan niet hardt

ballen.

Wijje niet gefcheten wo:den/ huycht neder.

En beraget man, is 'er best an.

Duyghet/ blyheyt.

Ongebonden best.

Utelz ondertwints/ grootte rust.

Gemack booz'er.

Woe edelst hert / hoe bughsamer hals.

Frans. Au grandes portes fussient les vents.

Nederl. Siet belaat.

So:gen en waaken

Sijn heeren salien.

Geen kroon heelt hooft-swecr.

Engels. The low flake standeth long.

Frans. Cely ne scauroit tomber de bien haut, qui n'a

monté que bien peu.

Sen. Agam. Act. 1.

Sidunt ipso pondere mag na,

Cedique oneri Fortuna suo.

Nubibus ipse inserta caput

Turris, pluvio vapulata Austro.

Ferunt celos fulmina colles.

Juven. Sat. 10. de Sejano:

Nimios optabat honores,

Et nimias poscebat opes, numerosa parabat

Excelle turris tabula, unde altior esset

Casus, & impulsit praeceps immane ruinae.

Ronsard Eleg. 34.

Toujours du ciel la bruyante tempeste

Des hauts rochers vient s'écarter la teste;

Où les éclats des foudres trebuchans

Vont pardonner aux collines des champs.

Claud. 1. Rufin. pr.

Tolluntur in altum

Ut lapsu graviore ruant. ---

Siet boben pag. 133.

Qui se peigne peu souvent, A bien de peine en se peignant.

Het vrou-
menssch, dat
sich kempt,
spreckt:

**Al wie maer seiden kempt sijn haer /
Die woyt 'er groote pijn gebaer.**

MOcht ick niet voor dit werck met goede reden schromen?
Mijn hoofd dat is gestelt gelijk een eenfaem wout,
Dat niet en wort begaen, en noyt en is gebout.
Och! had ick na den eyfch mijn vlechten onderhouden,
Soogingh 't my heden wel, gelijk de nette vrouwen;
Maer nu lijd' ick verdriet, om dat 'er nimmer kam
By-naest van al het jaer my op het hoofd en quam.
Nu sit' ick hier en klaegh, onseker wat te maken,
Onseker wat te doen, of wat te fullen raken:
Al waer ick ben geweest, of waer ick komen sal
Daer stuyt het gladt yvoir, en hapert over-al.
Nochrans het moer 'er deur, ick trecke door de vlechten;
Want met een fachten kam en is 'er niet te rechten.
't Is reden dat hy fucht, en groote pijn lijdt,
Die noyt sijn hoofd en kempt, of niet ter rechter tijt.

Wel, ghy die mijn verdriet met oogen kunt bemercken,
Leert uyt eens anders leet u eygen hoofft bewercken:
Kemt, kempt u menighmael, en niet het hair alleen,
Maer ook dat binnen schuyt, tot aen het innigh been:
Kemt u verwrongen hert, en u verboste sinnen,
En maect doch over-al een reynen gront te winnen;
Want hy, wiens hoofft en hert eens wel geredder zijn,
Al kempt hy menighmael, hy kempt hem sonder pijn:
Maer die het fondigh hair laet wilt daer henen wassen,
En weert sich nader-hant geen kamme toe te passen;
Want al wat hy geraeckt, daer is een vuyle nest.
Ghy, kempt dan alle daegh, dat is de leden best.
Het landt dat moet gewis met distels over-wassen
Daer niemant in en ploeght, of op en plach te passen:
De mensch wort voor gewis verwoest in sijn gemoet,
Die over sijn bedrijf geen onderfoeck en doet.

Lat. Intemperans æger crudelem facit medicum.

Nederl. Hoete rekeningen / lange vzienschap.

Ital. Fin ch'el mal' è fresco, bisogna rimediarsi.

— Venienti occurrit morbo. *Perf.*

Frans. Chemins peu frequenzes devienent herbus.

Ovid. 1 Rem. Am. Principiis obita, serò medicina paratur,

Cùm mala per longas invaluere moras.

Ovid. 5 Tristf. 12.

Addè, quòd ingenium longà rubiginè læsum

Torper: & est multò, quàm fuit antè, minus.

Fertilis, assiduo si non renovetur aratro,

Nil nisi cum spinis gramen, habebit ager.

Tempore qui longo steterit, malè curret: & inter

Carceribus missos ultimus ibit equus.

Vertitur in teneram cariem, rimisque dehiscit,

Si qua diu solitis cymba vacavit aquis.

Het ware goet dat een yder mensche (als hy des morgens sijn hoofft kempt) even door het lichamelijck kemma indachtigh werde mede als dan sich inwendelick te suyveren, en sijn herte als te kemma van alle overdracyde en verwrongen invaalen, die hy in sijn gemoet mocht gevaer geworden zijn: want indien wy ons selfs oordeelden, wy en fouden niet veroordeelt worden, 1 Cor. 11. 31. Ick schame my diekmaels mynder, als ick lese hoe ernstigh hier in enige Heydenfche Philosophen geweest zijn, die geduerighliken niet af en lieten hare leerlingen in te scherpen dat se yder dagh haer selven hadden af te vrugen, en rekeninge aen haer gemoet te eyfchen wat gebreck dat se dien daghin haer gesien haddent? wat quaet sy haddent tegen-geslaen? en in wat deel sy haer verbeter wonden?

Cato apud Cicer. in Senectute.

Pythagoræorum more, quid quoque die dixerim, audierim, egerim, commemorare vesperi.

Seneca 3 de Irâ, cap. 36.

Faciæbat hoc quotidie Sextius, ut consummato die, cùm se ad nocturnam quietem recipisset, interrogaret animum suum, quod hodie malum rium fanasti? cui vitio obstitisti? quâ parte melior es? Vid. seqq.

Horat. 1. Sat. 3.

Denique teipsum

Concutè, num qua tibi vitiorum in severtit olim Natura, aut etiam confuerudo mala. namque Neglectis urenda sijn innoxia agris.

De Tijt die gaet / de Doot die komt.

AL die hier op der aerden leeft,
En't vleesch tot lusten overgeeft,
Komt siet dit leste sinne-beelt,
Terwijl ghy met u ziele speelt,
Komt siet 'er met een diep gepeys,
Want 't is de stant van alle vleys.

Daer is geē Vorst, geen hoge macht,
Daer is geen slaef soo kleyn geacht,
Daer is geen huys-man op het lant,
Geen visscher aen het dorre strant,
Geen krijgsman die den degen voert,
Geen kramer die op winste loert,
Geen mensche, wie het wesen magh,
Die oyt of son of mane fagh,
Geen man, geen maecht, geen echte
Of dit en past op haer bedrijf. (wijf,

Dus wie het zy, of wat hy doet,
Die segge staegh in sijn gemoet:
Mijn ziel, hoe sijt gy niet beschroomt?
De Tijt die gaet, de Doot die koomt.

Dit is een woort van groote kracht,
Indien het recht wort overdacht,
Het is een breydel voor de ziel,
Op dat se noyt in sonden viel;
Want wie sal hellen nae het quaet,
Als hem de doot voor oogen staet?

Wel ghy, die noch in uwen tijt
Hier met u aertsche leden strijt,
Gaet hecht dit vast in u gepeys,
En toomt alsof het dertel vleys.

Is iemant hier in dese stadt
Door vuyle lusten op-gevat,
Of door de jonckheyt om-gevoert,
Die op zijns naecten vrouwe loert,
Of op sijn buer-mans dochter let,
Om haer te krijgen in het net;

O die, eer dat hy dieper gae,
En vorder in het wilde slae,
Die beelde sich dit schou-spel in,
En segge met een rijpen sin:

Mijn ziel, hoe sijt gy niet beschroomt?
De Tijt die gaet, de Doot die koomt.

Indien dat u de wreack-sucht quelt,
En u gemoet in roere stelt,
Of dat ghy door een ouden haet,
Van nijt en spijt als swanger gaet,

En denckt, uyt enkel onverdult,
Hoe ghy u vyant krencken sult;
Ey toomt een weynigh u gebreck,
En gaet in eenigh stil vertreck,

En seght daer met een rijp gemoet,
En seght daer uyt een sedigh bloet:
Mijn ziel, hoe sijt gy niet beschroomt?
De Tijt die gaet, de Doot die koomt.

Indien 'er is een weeligh gaff
Die slechts maer op sijn mont en past,
En geen soo lieven dingh en weet
Als hoe men braft en lekker eet,

Of schier geduerigh pooght te zijn
By mal geselschap in de wijn,
Of daer men met de schijven klapt,
En niet als malle dingen snaert,

Jaefchier noyt eenigh woort en seyt,
Als dat tot vuyle tochten leyt;
Dien bidd' ick, wat ick bidden mach,
Dat hy een uurken voor den dach,

Wanneer de dampen van den wijn
Hem uyt het breyen vertrocken zijn,
Dat hy dan in sijn boesem gae,
Eeneer ten degen over-slae,

Hoe dat sijn kostelicke tijt
Dus ongevoelick henen glijt;

Jaef als een arent henen vlucht;
En segge dan met diep gefucht;
Mijn ziel, hoe sijt gy niet beschroomt?
De Tijt die gaet, de Doot die koomt.

Indien dat u de malle pracht
Wil brengen onder hare macht,
En dat de lust van mooy te gaen
U herte vult met enckel waen,

Soo dat u kleet meest allen dagh
Gestelt is nae den nieuwen slagh;
En komt dan strijcken over straet,
Gelijck een paeu daer henen gaet

Als hy sijn veeren steeckt om hoogh,
En toont ons menigh glinster-oogh;
Ey lieve, let op u bedrijf,
Ey let doch op u nietigh lijf:

En seght, Wat gaet ons menschen aen
Soo gansch te leven nae den waen?
Mijn ziel, hoe sijt gy niet beschroomt?
De Tijt die gaet, de Doot die koomt.

Is in u hant onwettigh goet
Dat leyt en wroeght op u gemoet,
Dat u tot aen het herte knaecht,
En dickmael gansche nachten plaegt,

Dat u tot in de ziele bijt,
Oock dickmaels op u soetste tijt,
En dat ghy desal niet-te-min
Blijft hangen aen het vuyl gewin;

Soo stort u neder voor den Heer,
En opent daer u innigh zeer,
En bidt hem dat u meerder kracht
Van boven werde toegebracht,

Op dat ghy, door een nieuwe jeught,
Den strijt ten lesten winnen meught;
Maer neemt oock dan tot uwer baet
Het beelt dat hier geschildert staet.

En seght met diep-gegronde tael,
 Jae seght het veel en menighmael:
 Mijn ziel, hoefst ghy niet beschroomt?
 De Tijd die gaet, de Doot die koomt.
 Ten lesten, vrienden in 't gemeen,
 Die noch het leven hebt te leen
 Van God ons aller opper-Heer,
 Leest, leest voortaan tot sijner eer,
 Gaet eygent hem u gansch bedrijf,
 U ziele met u nietigh lijf;
 Maer so ghy noch den vleesche leeft,
 En u de sonden over-geeft,
 Of immers niet genoegh en strijt,
 Maer dienstbaer aen de werelt zijt,
 Soo slaet u vry dan op de borst,
 Tor dat ghy naer het eeuwigh dorst;
 En berst oock vry in tranen uyt,
 En maectt geduerigh dit besluyt:
 Mijn ziel, hoefst ghy niet beschroomt?
 De Tijd die gaet, de Doot die koomt.

En voeght 'er dan by:

*Al wat een werelts hert kan vinden of
 bedencken,
 Al wat de werelt selfs kan aen de werelt
 schencken,
 Dat secheyt sich al-te-mael van onse
 leden af
 Wanneer men koudt en stijf zijght in
 waneer duyster graf.*

Tusschen twee gefetere palen,
 Dat is, tusschen dagh en nacht
 Wort ons leven door-gebracht:
 Siet hoe dat wy neder-dalen
 Eer het iemant seggen kan,
 Oock dit Woort dat gaet 'er van.
 Tusschen 't doopen en het vriesen
 Is 't dat top den tydt verliesen.

*Frans. Ces choses font bien seantes,
 plaisantes à voir, & dignes d'estre
 cheries & honorées par celui qui
 les contemple:*

*Un jeune saint,
 Un vieux martyr,
 Un soldat religieux,
 Un homme d'estat conscientieux,
 Un grand seigneur courtois,
 Un homme doct & humble,
 Une femme sans babil,
 Un compagnon allegre sans vanité,
 Un amy qui par honneurs ne peut estre
 Un malade joyeux, (changé)
 Une ame delaisant le corps avec assen-
 rance & consolation.*

Jof. Hall Sainct. Observat.
 Engels. From the wombe,
 To the tombe.

Frans. La mort n'a point de calendrier.
 Nederl. De doot en kent geen al-
 manach.

Ital. Dopo il ginocchio cos'iva nel sacco il
 re, come la pedina.

Frans. En la santé pas ne se fie,
 La mort à coup ravit la vie.
 Contre la mort
 N'y a confort.

Ital. *Al mal mortale nè Medico, nè me-
 dicina vale.*

Hoogd. Es huffte nicht woll spannen
 sondern wul abschleffen.

Frans. *Qui a craint la mort en sa vie,
 la craindra moins en sa mort.*

Moriendum certè est, & id incertum
 an eo ipso die. *Cic. de Senect.*

Quis scit an adjicient hodiernæ cra-
 stina summæ

Tempora Diu superi. *Horat. 4. Od. 7.*

Dic tibi dormituro, Potes non experi-
 gisci: dic experrecto, Potes non
 dormire amplius: dic exeunti, Potes
 non amplius reverti: dic rever-
 tenti, Potes non exire. *Sen. Ep. 49.*
 Ronfard 5. Od. 15.

Frans. *Nous ne tenons en nostre main
 Le jour qui suit le lendemain:
 La vie n'a point d'assurance.
 Et pendant que nous desirons
 La faveur des Roys, nous mou-
 rons
 Au milieu de nostre esperance.*

*Il ne fait rien, qui commence bien, &
 ne finit.*

Ital. *La vita il fine, e' l' di loda la sera.*

Spaens. Al fin loa la vida, y à la tarda
 loail dia.

Portug. A fin loua à vida, e à tarde
 loua o dia.

Ital. *Il fin fait tutto.*

Frans. *La fin fait tout.*

Exitus acta probat. — *Ovid.*

Frans. *Il n'y a si fort à escorcher, que
 la queüe.*

Malcommence, qui bien n'acheve.

Nederl. *Is 't eynde goet / soo is 't
 al goet.*

Griffich / wel beginnen:

Heerlijck / wel eyndigen:

Frans. *Au soir loué l'ouvrier,
 Au matin l'hofeliev.*

*Ovid. 3 Met. --- Scilicet ultima semper
 Expectanda dies homini est: dicitur
 beatus*

Antè obitum nemo, supremaque fu-
 nera debet.

*Juven. Sat. 10. --- Cræsum vox
 justi facunda Solonis*

Respicere ad longæ jussit spatia ulti-
 ma vitæ.

Solon per Auson.

Dico tunc beatam vitam, cum per-
 acta fata sint.

Ronfard:
*Jamais l'homme avant qu'il meure,
 Ne demeure*

*Bien-heureux parfaitement:
 Toujours avec la tristesse*

*La lieffe
 Se mesle secrettement.*

Rob. Garnier:
*Personne devant qu'estre mort
 Heureux on ne peut dire:
 A celui seul qu'esteint la mort
 Fortune ne peut nuire.*

Ronfard:

Un beau mourir toute la vie honore.

Idem:

Belle fin fait, qui s'amende en vivant.

D. Heinsius:

De kruyden in den tuyn en bloemen,
 die verdwijnen,

En rijen weder op: de rancken van
 de wijnen

Die komen weder voort: de gou-
 de Son die stact

Soo dickwils weder op, als hy te
 bedde gaet.

Maer wy, naer dat wy zijn met tran-
 eens begoten,

Gescheden van der aerdt', en in een
 kist gesloten,

Wy blijven daer wy zijn, wy lig-
 gen altijt neêr,

Verlagen van de doot, en keeren
 nimmer weêr.

Siet boezers boven pag. 164, 167, 168, en 169.

Ick hebbe goet gevonden, goetgunstige
 landts-lieden, hier by te roegen eeni-
 ge Sin-spreucken uyt het Oude en Nieu-
 we Testament. Maer verstaet hier, door
 een Sin-spreucke ofte spreec-voort, een
 maniere van seggen die den leser ofte
 hoorder, door de redenen oneygenlicken
 gesproken, in-leyt tot een sake die eygen-
 lick moet verstaen werden.

Uyt het Oude Testament.

Deut. 22. 10.

Non arabis cum bove & asino simul.
 id est:

Ne fidelis cum infideli connubio jun-
 gatur. 2 Cor. 6. 14. Vel, ne boni
 cum malis societatem ineant. Vel,
 ne paria ab imparibus exigatur.

Ghy en sult niet ackeren met een os,
 en een ezelt te samen.

Dat is:

Geloehige met ongelooijge / te me met onkru-
 sige / goede met boose te verstellen / en dient niet /
 2 Cor. 6. 14. Ofte / men en moet ban dat ongel-
 oelijck ban aert is / geen gelijcke werckinge wer-
 wachten.

*Non ligabis os bovis terentis in arcâ frug-
 es tuas, Deut. 25. 4. explicat &
 applicat Paul. 1 Corint. 9.*

Ghy en sult den os, die dorst, den
 myul niet toebinden.

Dit wert uytgeleit / en te jasse gebzacht by den
 Apostel Paulus / 1 Cor. 9. versl. 9. 10.

*De comediente exivit cibus, de forti
 dulcedo, Jud. 14. 14.*

Inter alia de Christo hæc dici posse
 asserit Augustinus Serm. 108. De

edente, inquit, id est, de morte,
 quæ omnia consumit, exivit cibus,
 id est, Ille qui dicit, Ego sum panis
 vivus, qui de cælo descendit, &c.

Spijse ging van den eter, en soetigheyt
 van den stercken. *Richt. 14. 14.*

Augustinus dunt onder ander dit op den Heere
 Christus: van den Eter (segt hy) dat is / van de
 Doot (die het al verteert) is spijse gegaen; dat
 is / Op selfs / die geseyt heeft / Ich ben het broot
 des levens / &c.

Serpenti pulvis panis erit. Gen. 3. 14.
 & alibi apud Esaiam Prophetam.
 Id est:
 Similes habent labra lactucas: da pa-
 leas bovi, psittacu faccharum.
 Stof sal der slangen broot zijn.

Dat is:
 Salaet nae de lippen / haf aen den ogh / fugeher aen
 de papegaep.
Anima saturata calcabit favum.
 Id est:
 Saturato nil sapit. Prov. 27. 7.
 Een volle ziele treet wel op honigh-
 seem.

Dat is:
 Als de muggs fat is / dan is 't meel bitter.
Capise vulpes parvulas. Cant. 2. 15.
 Id est:
 Malorum principii obstandum.
 Vangt ons de kleynen vossen, die de
 wijbergen bederven.
 't wil seggen / dat alle quaet in sijn beginstel
 dient gestuyt te werden.
 Ecclef. 9. 4.
Melior est canis vivus leone mortuo.

Id est:
 Mortuo leoni etiam lepores insultant.
 Een levendige hont is beter als een
 doode leeu.

Waar mede schijnt na-buerigh te zijn het Oeder-
 landts spreek-woort: Een ouden wolf ryen de
 kraeyen.
*Omni tempore sint vestimenta tua can-
 dida.* Ecclef. 9. 8.

Id est:
 Exhibe te semper purum ac immacu-
 latum.
 Laet uwe kleederen aller wegen wit
 zijn.

Dat is:
 Stelt u altijd reyn en oprechteliken booz.
*Musca morientes perdunt suavitatem
 unguenti.* Ecclef. 10. 1.

Id est:
 Rem parvam neglectam, magnam
 posse corrumpere.
 De schadelicke vliegen bederven de
 goede salve.

Dat is:
 Kleyne dingen verwaerloof / konnen doch aen
 groote dingen hinder en nadel doen.
*Qui dissipat sepem, mordebit cum colu-
 ber.* Ecclef. 10. 8.

Id est:
 Malum in autorem recidere.
 Wie den tuyn verbreeckt, dien sal een
 slange steken.

Dat is:
 Dat quaet booz-stel beleyt sijn egegenen-dyde
 op 't hooft bait.
Leo in via. Prov. 26. 13.
 De leuwe spreekt, daer is een leeu
 op den wege.
Qui observat ventum, non seminat:

& qui considerat nubes, nunquam
 metet. Ecclef. 11. 4.

Idem est cum Xerxis sententiâ:
 Non omnia reformides, inquit il-
 le, nec singula perâquè consideres.
 nam si velis in rerum consultatione
 omnia perinde considerare, nun-
 quam aliquid efficias.

Wie op den wint achtet, die saeyt
 niet: en wie op de wolcken siet, en
 maeyt niet.

Dat is:
 (Als Xerxes eens seide) En weest niet hoesach-
 tigh in alles / en sijn niet niet op rder ding; want
 foo ghy in eenigh ding alles wilt uyt-pluysen/
 ogh en sult noyt pet uyt-rechten.
 Jerem. 9. 21.

Ascendit mors per fenestras nostras.
 Id est:

Per sensus corporis, oculos & aures
 praefertim, ingreditur peccatum.
 De doot is tot onse vensteren inge-
 vallen.

Dat is:
 De sonde komt in ons / door onse uytterliche sin-
 nen / te weten / oogen en coezen.
 Ezech. 16. 44.

Sicut mater, ita & filia.
 Soo de moeder is, soo is de dochter.

Uyt het nieuwe Testament.

Matth. 10. 16.
Prudentes sicut serpentis: simplices
 ut columbae.

Voorsichtigh als slangen, eenvou-
 digh als duynen.

Matth. 12. 30.
Qui non colligit, dispersit.

Wie niet en vergadert die verstroyt.

Joan. 4. 37.
Alius seminat, alius metit.

D'eene saeyt, d'andere maeyt.

Joan. 10. 1.
Qui non intrat per ostium, fur est.

Wie door de deure niet in en gaet, is
 een dief.

Matth. 24. 28.
Ubi cumque cadaver, ibi & aquila.

Waar een doot lichaem is, daer ver-
 famelen d' Arenden.

Matth. 7. 6.
Nolite dare sanctum canibus.

En geeft het heylige den honden niet.

Joan. 3. 6.
Ex carne caro.

Wat uyt vleesch geboren is, dat is
 vleesch.

Matth. 9. 12.
Non est opus medico valentibus.

Die gefont zijn, en hoeven geen
 Medecijn-meester.

Lucâ 6. 44.
Arbor ex fructu suo cognoscitur.
 De boom wort uyt sijn vrucht be-
 kent.

2 Cor. 6. 10.
Nihil habentes, & omnia possidentes.
 Niet hebbende, en alle ding besit-
 tende.

2 Corint. 4. 7.
Thesaurus in vasculis fictilibus.
 Schat in aerde vaten.

Matth. 7. 5.
Ejice primum trabem ex oculo tuo.
 Werpt eerst den balck uyt u eygen
 ooge.

Joan. 10. 13.
Mercenarius fugit.

Een heurling vliet.
 Matth. 5. 15.

Lucerna ne sub medio.
 En stelt geen licht onder een koren-
 maet.

Matth. 15. 14.
Si cecus cecum ducit, &c.

Indien de een blinde den anderen
 leyt, soo sullen die beyde in de
 gracht vallen.

Joan. 1. 9.
Lux in tenebris lucet.

Het licht schijnt in de duysternisse.
 Matth. 8. 20.

Vulpes foveas habent.
 Vossen hebben holen.

Lucâ 4. 23.
Medice, cura te ipsum.

Genees-meester heelt u selven.
 Lucâ 4. 24.

Nemo propheta in patria.
 Geen Propheet is aengenaem in sijn
 Vaderlant.

Matth. 3. 10.
*Iam securis ad radicem arboris pos-
 sita est.*

De byle is aen den wortel des booms
 geleyt.

2 Cor. 9. 6.
Qui parçè seminat, parçè metet.

Wie spaertlick saeyt, sal spaertlick
 maeyen.

Galat. 6. 7.
Qua semina veris homo, metet.

Wat de mensche sal gefaeyt hebben,
 dat sal hy maeyen.

Matth. 12. 20.
*Arundinem quamvis non confringet
 & linum fumigans non extinguet.*

Het gekreuckte riet sal hy niet bre-
 ken, 't roockende vlas sal hy niet
 uyt-bluffen.

En

G R O N T - R E G E L S

Tot

Onderhouding of verbetering van de gefontheydt.

De Lefer heeft te letten, dat veel van de volgende regels moeten genomen werden na den aert van 't Landfchap, daer de felve wytgefproten zijn.

Wort iemant fieck, of krijght hy pijn,
 Eerft Godt, en dan den medecin.
 Met menfchen niet, in tijt van peft,
 Met Godt veel fpreken achtick beft.
 Het is gefont voor ziel en lijf,
 Elck een fijn glas, en elck fijn wijf.
Il fanguis, una volta l'anno :
Il bagno, una volta il mefe :
Il mangiare, una volta il giorno.
 In het jaer eens bloet gelaten,
 In de maent eens in het bat:
 En noch foud my kunnen baten,
 Soo ick maer eens daeghs en at.
 Hebt ghy mifchien geen medecin,
 Soo laet dit u genees-dranc zijn:
 Eet. drinck, en teelt noyt fonder luft,
 En ftelt voor al u hert geruft.
 Wie veel fmeert de borft,
 En drinck fonder dorft,
 En kuit fonder luft,
 En eet fonder honger,
 Die fterft deſte jonger.
Vefci caldo, mangia poco,
Bevi affai, che viverai,
 U kleet zy warm,
 Noyt vollen darm,
 En flaept met maten,
 Dat fal u baten.
Qui peu mange, prou mange ;
Et qui prou mange, peu mange.
 Ick wil lefer, datje weet,
 Hy eet veel, die weynigh eet.
Disne boneflement,
Et fonce fobremment,
Et vivra longuement.
 Eet 's middagh hartigh, of ombijt,
 En wacht alfoo den avont-tijt,
 Maer biet dan weynigh aen den mont;
 Soo blijfje langen tijt gefont.
Il ne fe garde pas bien, qui ne fe garde tous-jours.
 Die hem nae de kunst wil wachten,
 Moer itaegh op fijn leven achten.
Qui veut vivre longuement,
Doit donner le cul au vent.
 Wijje langh en luftigh leven,
 Aen den eers dient wint gegeven.
Sous un arbre de noyer
Garde toy de te coucher.
 Geeft u nimmer in den droom
 Onder eenen note-boom.
Du matin les monts,
Du foir les fous.
 Voor nacht in, voor daegh uyt.
La mano al petto,
La gamba a letto.
 Is 'er mangel aen u hant,
 Hang den arm in een bant;
 Maer foo aen u been iet led,
 Leght dat neder in het bed.
 Een nieu furs lact beuonnet
 Het eerfte jaer door u vyant,
 Hertweede jaer door u vrient,

Het derde jaer door u felfs.
Le malade doit dormir quand il peut,
S'il ne dort quand le medecin veut.
 Als u den fleep niet by wil zijn,
 Na wille van den medecin;
 Soo maect ten minften datje ruft,
 Wanneer 't u fiecke leden luit.
Les premiers & derniers froids font les plus dangereux.
 d'Eerfte koude, en oock de lefte,
 Zijn te midden als de pefte.
Coucher de nuit, du matin feoir ;
Droit a midy, aller au foir.
 's Nachts liggen, 's middaghs ftaen,
 's Morgens litten, 's avonts gaen.
Ande me yo ealiente,
Y riase la gente.
 'k Laet een yder my begecken,
 Magh ick my flechts warrem decken.
Apres le boire, & le repas,
Le dormir sain ne trouveras.
 Na veel fpijs en groote droncken,
 Gaet terfont niet leggen roncken.
Pone gula metas, ut fit tibi longior atas.
 Biet weynigh aen den mont,
 Oeffent u 't aller ftont,
 En loopt niet als een hont,
 Soo blijfje langh gefont.
Sapientis facilis victus.
 Lichte fpijste
 Is voor de wijfe.
Quod fapit, nutrit.
 't Zy bitter, of foet,
 Wat maect, dat voed.
loye & courage
Font beau visage.
Les gourmans
Font leur fesses à tous leur dens.
 Die veel wil weten,
 Moet luttel eten.
 Die weynigh eet, en minder drinck,
 Die is 'er die de lufften dwinght.
Voluptatum ufura, morbi.
 Uytluft
 Onruft.
Qui bien mange, fante, & dort,
Ne doit encor craindre la mort.
 Die wel eet, wel loft, wel ruft,
 Heeft noch tot de doot geen lufft.
Qui veut bien vivre,
Ne s'enyvre.
 Wilt ghyder fomtijts een glaesjen op fetten,
 't Is wcl. mijn vrient, maer drooght u netten.
Paris & aqua natura fatisfaciunt.
 Hebje water, hebje broot,
 Klaeght dan niet van hongers noot.
Vne pouce de pain remet l'ame en fa place.
 Vrient, hebje broot
 Een duympe groot,
 Ghy hebt geen noot,
 Noch voor de doot.

Cum sale panis
Latrantem stomachum bene leniet. Horat.
 Hebje luft, foo is 't al goet,
 Honger maect racu boonen foet.
Iejunus stomachus rard vulgaria tennit. Horat.
L'afino c'ha fame,
Mangia d'ogni frame.
 Wanneer een eſel honger heeft,
 Hy eet al wat fijn meeter geeft.
A bon gouft & faim,
N'y a mauvais pain.
Incurditas victus est in defiderio, non in farietate.
Immedicus cibis animo & corpori nocet.
 Suypen en vreten
 Doet luttel weten.
A foute de chappon
Pain & oignon.
 Hebt ghy geen wilt-bract, of kapoen,
 Soo eet dan moes, of ander groen;
 Dat kan oock lege magen voen.
Qui veut eſtre fain,
Doit mourir de fain.
 Eet het muysje wat te veel,
 Wat het proeft is bitter meel.
Les benevrens d'eau n'ont jamais beſoyn des pieds d'autrui.
 Il meurt plus d'enfans de trop manger, que de faim.
 Meer kinders zijnder van vreten bedorven,
 Als 'er van honger oyt zijn geſtorven.
Chi non fa come l'oca,
La ſua vita è breve, è poca.
 Die niet en doet gelijk de gans,
 Om langh te leven weynigh kans.
 Om deſe Italiaenſche ſpreuke recht te verſtaen,
 't ſoo durt men indachtigh te weſen dit beſbertants ſpreek-woort:
 Hy doet nicets eten en ſchijten, hy ſlacht de grauwe ganſen.
Chi vâ a letto ſenza cena,
Tutta la notte ſi dimena.
 Wie fonder eten gaet te bedt,
 Die wort van ſlapen licht belet.
 Paſt op geen droom; het is bedrogh:
 Soo is 't geweeft, foo is 't noch.
Quand jeune veille, & vieil dort,
C'est ſigne de prochaine mort.
 Als jonge lieden niet en ſlapen,
 En oude lieden niet en waken,
 Sy konnen 't bey niet lange maken.
Tous les mois qui n'ont point R,
Laiſſe la femme, & prens le ver.
 Alſghy geen R vindt in de maent,
 Soo weet dat ghy dan wort vermaent,
 Dat u geen vrouwe, maer een glas
 Voor u gefontheyt komt te paſ.
Les Canculeires font le careſme des mariez.
Qui tard ſe couche, & ſe leve matin,
Il pourroit bien toſt voir ſa fin.

Vroegh op, en laet te bedde gaen.
 Kan na den regel niet beftaan.
Dos au feu, panfe à la table.
 Den rugh aen 't vyer, den buyck aen tafel,
 En in de hant een goede wafel;
 Vrientfooje dat niet lijden meught,
 Soo is 't gedaen met uwe jucht.
Dormir en haut
Vn trefoir vant.
 Neemt uwe fleep-plaets boven,
 Ghy fult u des beloven.
Vrands bien mafchee
Ist à deny digeree.
 Spijs wel geknout,
 Is haest verdout.
Le premier an qu'on se marie,
On ale tous, ou maladie.
 Het eerste jaertjen dat men trout,
 Soo wort men koortigh, of verkout.
 Dit voor t'ick lestmael eens gefchreven;
 Hoe fchooner vrou, hoe korter leven.
Qui est malade de folle,
Ne s'en guarit toute sa vie.
 Wie uyt den aert heeft fotte kueren,
 Die fullen al fijn levon dueren.
A mal che non tiene cura,
Es locura.
 Is 'er iemand fot geboren,
 Wachy meeft, 't is verloren.
Il mal de Peel, il faut penser du coude. id est:
Qui se veut guarir l'œil, il ne le faut toucher.
 Hebt ghy een quaet, of vrierigh oogh,
 Verbint het met den elleboogh.
Datis gekent; Men dient 'et fil te laten, en niet te raken.
 Die vijftigh jaer out is, dient meer na een
 kuffen te sien, als na een haes-
 d'Erste in het rijs,
 De tweed' op het ys,
 Dederd' aen den dis,
 Dit houdt men dat beftis.
Eievres autumnelles,
Longues ou mortelles.
 Lange siekten in den herft;
 Soo men daer niet af en herft.
Qui est malade au mois de May,
Tout Pan demeure sain & gay.
 Die ficht in Mey niet wel en vont,
 Is veertijts al het jaer gefont.
Ton fils repeu, & mal vestu;
Tu fille vestue, & mal repeue.
 Geeft aen u foon veel in den darm,
 Maer geeft hem weynigh aen den arm;
 Geeft dochters aen den arrem veel.
 En fpaert 't liever uyt de keel.
*La recherche est plus dangereuse, que la ma-
 ladie.*
 Die op een nieu in sieckte flaet,
 Is immer als van 't eerste quaet.
Novo medico, novo camiterio est opus.
 Een jonge oye, een ouden ram,
 Dat viel wel binrens aen lam.
 Walt u handen, walt u tanden
 Dickwils; want het is u goet:
 Maer walt felden uwen voet.
 Doch wat immer u gefchiet,
 Walt u hooft fijn leven niet.
Lever à six,
Difner à dix,
Souper à six,
Font l'homme vivre dix-fois dix.
 Dit is u les;
 Staect opte fes,
 En eet ten tienem,
 Het fal u dienen:
 En woerte fes
 Soo treckt u mes,
 En fleep ten tienem,
 Het fal u dienen.
*Qu'nd-on est brûlé; il se faut approcher du feu
 de la partie brûlée.*
 Zijt ghy verbrant
 Aen voet of hant,
 Gaect tot de vlam
 Daer 't quaet af quam,

Dan 't vordtsel en fuyje in het byfunder.
 Ey van een uur,
 Broet van een dagh,
 Meel van een weeck,
 Biggen van een maent,
 Gans van drie,
 Wijn van een jaer,
 Vich van tien,
 Een maeght van twintigh,
 Een vrient van hondert.
 Een Brabants fchaep,
 Een Gelderfehen os,
 Een Vlaemsche kapoen,
 Een Vrietsche kooy.
Aisle de perdrix, cuisse de chapon,
Queue de poisson, teste de saumon.
Cuiffes font bonnes, quand les aiffes font mangées.
 Vrienden, zijt ghy tafel-wijs,
 Eet de vleugels van 't patrijs;
 Van den fallem eet het hooft,
 Sooje Lecker-rongh geloof,
 Van den kabeljaeu de teert,
 Die is vry wel cten weert,
 Voort de lenden van 't konijn,
 En den horing van het fwijn,
 En de dgiën van het hoen,
 Ghy en fult niet qualick doen.
Pain changé,
Et vin accoustumé.
 Verandert broot, en oude wijn,
 Is voor gefonde medeciën.
Il perfico vuol il vino, e' l'figo l'acqua.
 De vijgh cyft water, perfick wijn;
 Soo moet dat ooft gegeten zyn.
*L'huile est meilleur au commencement, le vin au
 milieu, & le miel à la fin.*
 De oly is in 't eerste beft,
 En honigh op het alder-left;
 Maer wat 'er heeft den naem van wijn,
 Sal in het midden beter zyn.
In salata ben lavata, poco aceto, & ben ogliata.
 Volght desen raet;
 Doet op falact
 Niet veel azijn,
 Maer wel wijn;
 Doch niet en fchout
 Oly en tout.
 Schape-kaes, koeye-boter, geyte-melk,
 Dat is goede koft voor elck.
Boucher le nez, & manger le perdrix.
 Zyd y weys, en niet te vijs,
 Stopt u neus, en eet patrijs.
 Eetj' een ey, foo doet een dronck:
 Eetj' een appel, doet een fpronck.
Vin che salti, pan che canti, formaggio che pianga.
 Neemt blinde kaes, en liende broot,
 Dan hebje koft voor hongers noot;
 En hebje daer oock wijn die fpringt,
 Soo worge vrolick alse drinkt.
Carne fa carne, pesce fa pesce.
Chair fait chair, poisson fait son.
 Eet vleys naer eys,
 Soo maeckje vleys;
 Maer weer dat vis
 Maer lijn en is.
Carne gionane, e pesce vecchio.
 Prijft ouden vis, en jeugdhigh vleys,
 Soo docje na den rechten eys.
Lait sur vin,
C'est vein:
Vin sur lait,
C'est foubait.
 Melck op wijn
 Dat is fenijn;
 Maer wijn op melck
 Is goet voor elck.
 Eet dat gaer is,
 Drinkt dat klaer is,
 Spreekt dat waer is,
 Schout dat fwaer is,
 't rout dat paer is,
 Scheert daer hayr is.
Rien finet,
Qu'un auf molter.
 Daer wort geen netter koft bereyt,
 Als hoender-eyers verfch geleyt.

*Tre cose sono buone al mezdà, il vin, il for-
 maggio, e' l'pesce.*
 De kaes, de wijn, en oock de vis,
 Zijn beft, als 't in het midden is.
Qui dort, il soupe.
Il faut boire
Entre le fromage & boire.
 Eetje peer, en eetje kaes,
 Drinkje niet, foo zyde dwaes.
Après la poire le vin, ou le prestre.
 Apres la pomme
 Oncq ne beat homme,
 Apres la poire
 Appreste à boire.
 Eetj' een peer, drinkt:
 Eetj' een appel, springt.
 Pommes, poires, & nois,
 Gassent la voix.
 Appels, noten, en oock peeren,
 Sullen aen de stemme deeren.
Le fromage est sain,
S'il vient de chuche main.
 De kaes die doet de maeg goet,
 Maer oetse niet in overloet.
Qui vin ne boit apres salade,
Est en danger d'estre malade.
 Eet ghy salade sonder wijn,
 Ghy itaet in noot om sieck te zyn.
Voires & femmes sans rancœur,
Sont en prix & en valeur.
 Peeren en vrouwen die niet en kraken,
 Die houd men alderbeft te smaken.
De mauvais grain
lamau bon pain.
Vne pillule fromentine,
Vne drague fermentine,
Et la journée d'une geline,
Est une bonne medecine.
 Le fromage pesant, & le pain leger.
 Luchigh broot, en fwate kaes,
 Datis geen onbillick aes.
Al tamuco cura il fico,
Al nemico il perfico.
 Sentu vrint vijgen, u vyant perficken.
Quattro son i buoni bocconi,
Perfichi, fonghi, fighi, e meloni.
Il n'est chair, que de mouton.
 Le melancholique mange, le bilicieux boit, & le
 pituiteux dort.
*Amia con amigo, ni la tengas, ni la das a tu
 vezino.* id est:
 Nourrice qui a un amy, ny la prens pour toy, ny
 la donne à ton voisin.
 Verkieft noyt minne voor u kint,
 Wanneerle vryt of wort gemint.
 Les maladies viennent à cheval, & s'en revont
 à pied.
 Les maux viennent à livres, & s'en revont à
 onces.
 Les maladies viennent en poste, & s'en retour-
 nent bellement.
 De sieckte komt te post gereden,
 Maer gaect rugh met ezels treden.
 Souvent ses grands personnages
 N'ont point d'enfans, ou point de sages.
 Wijse lieden, malle kinders;
 Jonck verloren, luttel hinders.
 Een jonge vrou, en ouden wijn,
 Die zijt bequaem om vrolick zyn.
 Quand le medecin pratique, il repose: & quand
 il ne fait rien, il se travaille.
 Wanneer meeft al de lieden zyn
 Bevrijt van koorts, en sonder pijn,
 Dat 's sieckte voor den medeciën.
 Quand le jour croist,
 Ainsi fait le froid.
 Dagen die lengen,
 Dagen die strengem.
 Daer en quam noyt een muys in 't lant,
 Of liet 'er wel een gouden tant.
 De Meert
 Roert haer steert.

Kock-meeuwen aen 'tlant,
 On weer voor de hanr.
Tous animaux font medecins.
 Honden en wijnen
 Zijn mede sijnen.
 Daer gaet menigh Doctoer achter de ploegh.
La douleur c'est à point de guerison.
Qui veut avoir la guerison du malin,
Il est besoyn son mal dire.
 Voor verfwegen pijn.
 En is geen Medecijn.
 Verholen quaet
 En vint geen raet.

Dietot sijn quale raet wil krijgen,
 En moet haer gronden niet verfwigen.
 Moet u Doctoer u poeten erven,
 Soo maectk u veerdigh om te steruen.
 Aen Medecijnen en Advocaten
 En moet men niet verfwegen laten.
Es goutes le medecin ne voit goute.
Tollere nodosam nescit Mediciu podagram. Ovid.
 De groote pijn van 't herescijn
 En past niet op den Medecijn.

Die eygensschappen/ noodig in de Chirurgie/
 Een valcken oogh,
 Een leeuwen hert,
 Een juffers hant.
 Een jonck barbiere, een out medecijn,
 Dat dunckt een yder best te zijn.
Un y amilleur Chirurgin que celuy qui est bien balafre.

Leune Medecin, conuitiese iusu.
Leune Advocat, pances perdu.
Leune marie, mesnage malstru.
Leune heretic, bien despendu.
Leune Procureur, cas mal entendu.
Medicus garrulus egro secundus est morbus.
Quine veut du mal, me fait blanchir.
Qui ne veut du bien, me fait rougir.
On n'a jamais bon marche d'un Apoticaire.
Bon fait saigner toute gent,
Quand Chirurgins n'ont point d'argent.
Une lettre de May fait perdre les palles couleurs.

Een jongen paep, een ouden acp, een wilden
 beer.
 Dat is gefpuy, dat ick in huys niet en begeer.

*Les riches de pauvres gens
 Sont leur cruans.*
*Une deux petits, un glorieux,
 Une deux grands, un laudant.*
Cr. Allen Medicum intemperans eger facit.
*Fille brumeste
 Gays Et nette.
 Je couleur, deff mal accompli.
 Capo grasso,
 Coruella magro.*

Ouderdom/ siekte, doot.
 Toont wieje zijt,
 Wanneer je lijdt.
La vieillese est un mal desiré.
 Op dierd' al isse vast gegront,
 Noyteigh mensch gerustheyt vont:
 Maern den Hemel sal nae desen
 (Schon dat hy draeyt) eens ruste wesen.
 Eer wy wat weten,
 Zijn wy verleten,
 Eer't boomtjen is groot,
 Is 't plantertje doot.

L'ymenit qui grise, a perdu ses sants.
 He hollen is het peert benomen,
 Wanneer degrijse haynen komen.
 Vrien sooghy op u leerfen piit;
 't Is tij dat ghy u boeltjen mist.
 Sooghy wilt in ruste steruen,
 Lae u naeste vrienden erven,
 't En waerhy 'tfeer verkerven.
 Iel, arm, en rijkck.
 Naect de doot gelijk.

Achleef de mensch voor eeuwig hier,
 Soo raer hy doch een arrem dier.
 Wilt op u leste stonden achten,
 Soo sulghy u van fonden wachten.
 Een zel die haren Schepper vreesf,
 Hou die voor een geduerigh feesf.
 Vriet, wilt ghy leven met gedult,
 Denkt watje waert, en wesen sult.
 Denckt ry al dickwils op den dagh,
 Die niet en mensch voorby en magh.
 Van al at ick besat, en is my niet gebleuen,
 Als dat om Godes wil daer van is wech-ge-
 geuen.

Waer blijdschap is in huys, is droefheyt voor
 de deur,
 En veel, na korte vreugt, soo komt een groot
 getreur.
 De bleecke door
 Spaert kleyn noch groot.
 Schoon root,
 Haelt doot.
 Wat iemand roofst, of vint, of erfst,
 Hy haet het al wanneer men sterft.
 Laet (als het Godt belieft) ons lichaem hier
 bederven;
 Een die wel heeft geleest, en kan niet qua-
 lick steruen.

*En ta santé pas ne te se,
 La mort à coup ravie la vie.*
 Hoe weyt toch menigh mensch soo breed?
 Hoe stof het stof op 't stof van 't kleet?
 Is iemand bleyck, of is hy root,
 Geen mensch is seker voor de doot.
 Doet dat voor uwen sterref-dagh,
 Dat naer de doot u baten magh.
*Aujourd' huy en fleur,
 Demain en pleur,*
 Heden root,
 Morgen doot.
 De dagh van gister is geleden,
 Sooler doch op den dagh van heden,
 En wilt dien immers wel besteden:
 En wat belanght den dagh van morgen,
 Die is voor 's menschen oogh verborgen;
 Wilt daerom voor het eynde forgen.
 Een koets volgout, een kar vol steens,
 Dat sal hier namaels zijn alleens.

Tot bestuyt:
 O Heete, laet my dit van uwe gunst verwer-
 ven;
 Te leven in gedult, en met vermaect te sterfē
 Als haer de ziel verheft tot God,
 Dan is de werelt enckel spot.

Voor mijn af-scheyt/ Heer/ soo binde ick gort
 dese doot-liste niet wat bioemhens te bestelen
 en daer toe sal dienen de hier na-beghinde prente/
 met ons bedencken op t

Van tien niet een,

die u in den tuyn by wijlen gaet vertreden,
 wilt niet al den tijt in uwen lust besteden;
 edt niet alleen het oogh, of uwen gragen mont,
 aer weet dat ghy oock hier de ziele voeden kont.

Ghy siet de boomen staen, ghy siet de boomen groeyē
 Ghy sietse naderhant, ghy sietse lustigh bloeyen;
 Ghy siet, hoe dat de bloem ter aerden neder-sijght,
 En hoe het bloeyssel set, en teere vruchten krijght:

Maer siet een groot getal van dat begon te spenen,
 Is ick en weet niet hoe, in korten stont verdwenen,
 Eer dat het leven komt, soo laet het leven af,
 Het bloeyffel even selfs, het bloeyffel is het graf.
 Een deel van dat 'er blijft lijdt hinder van de wormen,
 Lijdt hinder van de lucht, en van de felle stormen,
 Lijdt hinder van de mist, of ander slimme plaegh,
 Soo dat het groot getal vermindert alle daegh.
 Noch vint men menighmael dat in de schoonste dagen
 Veel vruchten ondergaen, met innigh vier geslagen,
 Men vint veel schoon gewas dat in der haeft verdwijnt,
 Oock als de gulde son met helle stralen schijnt.
 Men vint dat over-al de spreuwen, mussen, kraeyen,
 Oock met het beste fruyt haer grage jongen payen,
 En dat een snoepers hant oock groene vruchten pluckt,
 Ja gansche tacken breeckt, en van de moeder ruckt.
 Men vint noch boven dat, men siet 'er jaec gebeuren
 Dat van te groote last de jonge boomen scheuren:
 Geluck en ongeluck dat maect de tacken bloot,
 Soo vruchtbaer, weerde ziel, so vruchtbaer is de doot.
 Maer waer toe dit geseyt? sal iemant mogen vragen;
 Om ict van dit verhael naer huys te mogen dragen:
 Het is een even-beeldt van onsen brooßen staet,
 En hoe het alle vleesch hier in de werelt gaet.
 De Boom is 't aertsche dal, de vruchten zijn de menschen;
 De Son is herten-lust, en wat de lieden wenschen;
 De wint is tegenspoet, en wat de werelt plaeght;
 De worrem til verderf, dat ons geduerigh knaeght;
 De Mist is heete pest, en diergelijcke plagen,
 Die duysent man gelijk ter aerden konnen dragen;
 Den Snoeper, die het fruyt met harde kippels schent,
 Neemt dien voor oorlogs-volck, tot roof en bloet ge-
 Gaet dit in u gmoet wat naerder over leggen, (went.
 Ghy sult ten vollen sien wat ick begon te seggen;
 Ghy sult uyt dit gepeys bevinden in der daet.
 Als dat het alle vleesch, gelijk de fruyten, gaet.

Fesiet hoe menigh kint, oock eer het geboren,
 Blijft, ick en weet niet hoe, blijft in de hem verloren,
 Blijft in demoeder selfs, blijft in de nacht,
 Eer dat hi hier, cylaes! sijn moeder belacht.
 Hoe menigherdigh kint, in plaetse van spelen,
 Gaet met een stille lucht gheele jaren quelen,
 En 't wijl let staet en treurt ontrent de vaders schoot
 Blijft, naen langh verdriet, blijft in der hem door
 Hoe menigh jongelingh wort van de doot verdoen,
 Schoon dat y vrolick is, en van gefonde leden,
 Hoe menigh jonck gefel wert haestigh wech
 Gelijcken met gewelt onrijpe vruchten plu-
 Hoe menigh vruchtbaer wijs, in plaetse van te ba-
 Siet haer, en hare vrucht, in 't duyfster henen varen
 Siet hoe y, als een boom, van hare vruchten sche-
 Soo dat y, en de vrucht te famen, wert betreurt.
 Maer dit is kleyn beslagh, en geensins harde slagen,
 Indien men went het oogh ontrent de groote plagen
 Die Gout by wijlen sent; ick segge, dieten tijt,
 En krijen swarte pest, die kleyn noch groot en mij
 Ach! dan leeft eerst de doot haer pijlen uyt-geschoten
 Dan light het gansche lant met dooden over-goten,
 Met manschen over-deckt; soo dat de grootste man
 Geen diot-kist menighmael, geen graf bekomen kan
 Wie heeft er niet ghoort, als geenent tijt geleden,
 Van landt sonder volck, van uyt-geputte steden,
 Soo dat 'er niet een mensch by wijlen over-bleef,
 Die, wt een bleecken mont, een leste wille schreef:
 Is 't dan (gelijck het is) met ons aldus gelegen,
 Soo moet yder mensch geduerigh over-wegen;
 Wel let dan, mijn Gemoedt, op uwen lesten dagh,
 Op dat het onsen staet ten goede dienen magh.
 Stelt, stadt doch geensins uyt u feylen af te snijden.
 En wat het vlees gebiedt met alle vlijt te mijden,
 Tot dat ghy veertigh telt, of anders vijftigh jaer;
 Wan siet! van thien niet een en brengt sijn leven daer

Laet vry u graf met blyschap deden,
 De doot is 't EYNDE van haer selven.

